

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

HETILAP A JOG- ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYOK KÖRÉBŐL.

1905

NEGYVENEDIK ÉVFOLYAM.

FŐSZERKESZTŐ

Dr DÁRDAY SÁNDOR

FELELŐS SZERKESZTŐ

Dr FAYER LÁSZLÓ

FŐMUNKATÁRS

Dr BALOG ARNOLD

KIADÓ-TULAJDONOS

FRANKLIN-TÁRSULAT

MAGYAR IRODALMI INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA

1905.

Nevek szerinti mutató a Jogtudományi Közlöny 1905. évfolyamához.

A számok az évfolyam azon lapját jelentik, melyen az illető szerző cikke található.

- ALFÖLDY EDE, nagybecskereki kir. járásbíró. 152, 197.
 AMBRÓZY SÁNDOR. 146, 247.
 ANGYAL PÁL, egyet. m. tanár, pécsi jogtanár. 213, 368.
 BALOG ARNOLD, budapesti ügyvéd. 37, 57, 61, 107, 137, 177, 185, 205, 214, 309, 341, 357, 383, 389.
 BALOG ELEMÉR, ügyvédjelölt. 25.
 BALOGH JENŐ, egyetemi tanár. 1, 286, 295, 416, 427.
 BAUMGARTEN IZIDOR, kir. koronaügyész-helyettes. 237, 349.
 BÉKÉSY FERENCZ, budapesti ügyvéd. 377, 384.
 BERCZELI ANTAL, budapesti ügyvéd.
 BERGER BÉLA, zalaegerszegi ügyvéd. 394.
 BERGER MIKSA, budapesti ügyvéd. 13, 66.
 BLEUER SAMU, budapesti ügyvéd. 330.
 BOITNER KÁROLY, halmi kir. albiró. 222, 281.
 BRACHFELD DEZSŐ, budapesti ügyvéd. 48, 184, 392.
 CIELESZKI VILMOS, adonyi kir. albiró. 41.
 DÁVID ISTVÁN, tasnádi kir. albiró. 83, 223.
 DÉNES SÁNDOR, miniszteri segédfogalmazó. 176, 210.
 DÉNES SÁNDOR. 314, 410.
 DÉVAI IGNÁCZ, kir. táblai bíró. 374.
 DOBOS ANDRÁS, verseczi kir. albiró. 138.
 EISLER EDE, budapesti ügyvéd. 193.
 ENGEL AURÉL, budapesti ügyvéd. 33, 154.
 EÖRDÖGH ANDRÁS, kir. táblai bíró. 381.
 ESZENYI SÁNDOR, kir. aljárásbíró. 305.
 FAYER GYULA, budapesti ügyvéd. 166.
 FAYER LÁSZLÓ, egyetemi tanár. 21, 29, 89, 141, 157, 237, 358.
 FÉLEGYHÁZY ELEK, budapesti ügyvéd. 7.
 FINKEV FERENCZ, sárospataki jogtanár. 53.
 FISCHER LAJOS, maros-ilyei ügyvéd. 200.
 FODOR ÁRMIN, kir. ítélőtáblai bíró. 428.
 FRAENKEL SÁNDOR, budapesti ügyvéd. 182, 369.
 FRIEDMANN ERNŐ, ügyvédjelölt. 173, 199, 285, 421.
 GAÁR VILMOS, budapesti kir. törvényszéki bíró. 63, 303, 313, 320, 343.
 GALLIA BÉLA, budapesti keresk. és váltótörvényszéki albiró. 15, 31.
 GLÜCKSTHAL SAMU, budapesti ügyvéd. 398.
 GOLDSCHMIED MÓR, budapesti ügyvéd.
 GOTTL ÁGOST, curiai tanácselnök. 333, 342.
 GRABER LÁSZLÓ, pancsovai kir. tszéki jegyző. 265.
 GRUBER LAJOS, kir. ügyész.
 GULYÁS LAJOS, budapesti ügyvéd. 167.
 HADZSEGA ILLÉS, ólublói kir. albiró. 217, 353, 393.
 HEVESI ILLÉS, budapesti ügyvéd. 271, 288.
 HANUY FERENCZ, pécsi theologiai tanár. 2, 14, 23, 81, 90.
 HOFFMANN MÓR, nyiregyházi ügyvéd. 117.
 HOLITSCHER SZIGFRID, budapesti kir. közjegyző-helyettes. 84.
 IGÁZ GUSZTÁV, halasi kir. albiró. 201, 346.
 ILLÉS JÓZSEF, egyetemi m. tanár. 46.
 IMLING KONRÁD, kir. táblai tanácselnök. 365, 419.
 JACOBI OLIVÉR, budapesti ügyvéd. 129.
 JANTSOVITS EMIL, gyulai ügyvéd. 216.
 KALMÁR VILMOS, csurgói járásbíró aljegyző. 290.
 KÁNTOR GYÖZÖ, balassagyarmati ügyvéd. 389.
 KATONA MÓR, egyetemi tanár. 338.
 KELEMEN FRIGYES. 97.
 KENEDI GÉZA, budapesti ügyvéd. 413.
 KIRÁLY JÁNOS, egyetemi tanár. 318, 328.
 KLEIN EDE, szepsi ügyvéd. 94, 101.
 KOBLER FERENC, fővárosi tishti ügyész. 4, 54, 61, 99, 126.
 KOHN JAKAB, budapesti ügyvéd. 351.
 KÖNIG VILMOS, budapesti ügyvéd. 76, 418.
 KRAMER EMIL, budapesti kir. táblai tanácsjegyző. 370.
 KRAUSZ GYULA, budapesti ügyvéd. 409.
 KRUK ELEMÉR, budapesti ügyvéd. 255, 273, 290, 361, 390, 400.
 LADÁNYI BÉLA, budapesti kir. aljárásbíró. 85.
 LÁNG LAJOS, egyetemi tanár. 310.
 LIEBMANN ERNŐ, budapesti ügyvéd. 159, 167, 345.
 LIGETI ERNŐ, balassagyarmati törvényszéki bíró. 47, 56.
 LÖW LORÁNT, ügyvédjelölt. 264, 270, 279, 297.
 MANDEL PÁL, budapesti ügyvéd. 208.
 MÁRKUS DEZSŐ, kir. ítélő-táblai bíró. 165, 174, 191, 229, 317, 357, 397, 405.
 MARSCHALKÓ JÁNOS, kir. törvényszéki bíró. 16, 22, 45, 373, 406.
 NAGY DEZSŐ, budapesti ügyvéd. 69, 425.
 NYÁRI JENŐ, budapesti ügyvéd. 10, 39.
 NYULÁSZI JÁNOS, kassai ügyvéd. 394.
 PAPP JÓZSEF, budapesti ügyvéd. 74, 428.
 POLGÁR JENŐ, ügyvédjelölt. 41.
 POLLÁK ILLÉS, budapesti ügyvéd. 70.
 POPPER MANÓ, mohácsi ügyvéd. 353, 391.
 REICHARD ZSIGMOND, kir. ítélőtáblai bíró. 420.
 REINIGER JAKAB, szegedi ügyvéd. 183.
 REISINGER FERENCZ, aradi ügyvéd. 408.
 REITZER BÉLA, budapesti ügyvéd. 106, 241, 280.
 RÉVÉSZ ERNŐ, szabadkai ügyvéd. 40.
 RICKL GYULA, miniszteri tanácsos. 86.
 RÓNAI ZOLTÁN, budapesti ügyvéd. 10, 149, 245, 261, 269, 302, 311, 334.
 SÁMSON TIBOR SÁNDOR, árvaszéki ülnök. 328.
 SÁNDORFI KAMILL, nagykáta kir. járásbíró aljegyző. 266.
 SCHULHOF EMIL, dorosmai ügyvéd. 224.
 SCHUSTER RUDOLF, marosvásárhelyi kir. táblai bíró. 133, 146, 150.
 SCHWARZ GUSZTÁV, egyetemi tanár. 414.
 SOMOGYI MIKSA, budapesti ügyvéd.
 SPITZER JÓZSEF, budapesti ügyvéd. 9.
 STASSIK FERENC, nagybecskereki ügyvéd. 192.
 STAUD LAJOS, kir. közigazgatási bíró.
 SZÁSZ JÁNOS, ügyvédjelölt. 234, 277.
 SZÉKELY ALADÁR ifj. 217.
 SZENTE LAJOS, budapesti ügyvéd. 386.
 SZILÁGYI ARTUR KÁROLY, budapesti ügyvéd. 325.
 SZLADITS KÁROLY, kir. törvényszéki bíró. 421.
 TELLER MIKSA, budapesti ügyvéd. 230.
 TENNER PÁL. 376.
 TÉRFI GYULA, kir. igazságügymin. osztálytanácsos. 181, 190.
 TOLDY GÉZA, budapesti ügyvéd. 225, 232.
 TÓTH GERŐ, curiai bíró. 208.
 VÁLYI SÁNDOR, budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszéki bíró. 359.
 VÁMBÉRY RUSZTEM, egyetemi m.-tanár. 6, 38, 65, 198, 238, 246, 254, 262, 418.
 VARGHA FERENCZ, kir. koronaügyész-helyettes. 105, 114, 124, 134.
 WLAŚICS GYULA, egyetemi tanár. 293.
 WITTMANN ERNŐ, ügyvédjelölt. 249, 256.
 ZITELMANN ERNŐ, bonni egyetemi tanár. 113.
 ZSITVAY LEÓ, budapesti kir. büntető törvényszéki elnök. 121.
 ZSOLDOS BENŐ, zombori kir. tszéki aljegyző. 25, 48, 77, 108, 117, 218, 250, 259, 282, 305, 322.

TARTALOMMUTATÓ

a

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

1905. évfolyamához.

	Lap		Lap		Lap	
Magánjog.		A strike a vasuti fuvarozási jogban. — Dr. BÉKÉSY FERENC.	377, 384	A községi bíráskodásra vonatkozó új törvénytervezetről. — ALFÖLDY EDE.	197	
A gyermekek vallására vonatkozó magyar jogszabályok közjogi jellege. DR. HANUY FERENCZ.	2, 14, 23	Tale-Quale. — Dr. WITTMANN ERNŐ.	249, 256	A res judicata terjedelme. — JANTSOVITS EMIL.	216	
Magánjogi elmefuttatások. DR. KOBLER FERENCZ.	4, 54, 61, 99, 126	Rendelkezésre bocsátás. DR. LÖW LORÁNT.	264, 270, 279, 297	Felelet a «Res judicata terjedelme» című cikkekre. — ESZENYI SÁNDOR.	305	
Az utólagos házasságkötés által való törvényesítés és az 1894: XXXI. tcz. DR. GAÁR VILMOS.	63	Megjegyzések a «Rendelkezésre bocsátás» című értekezéshez. — Dr. KRUK ELEMÉR.	290	A meghatalmazás hiányának joghatálya a felebbezési szóbeli tárgyalás esetén. — Dr. HADZSEGA ILLÉS.	217	
Az utóörökösödés a Tervezetben. DR. DÁVID ISTVÁN.	83	Rendelkezésre bocsátás és rendelkezésre tartás. — Dr. LÖW LORÁNT.	297	Örökösödési illetékek biztosítása. — BOITNER KÁROLY.	222	
A községi jegyzők felelőssége u. n. magánmunkálataikért. DR. HOLITSCHER SZIGFRID.	84	Szemelvények a «csejgvalódiság elvé»-nek magyarázata köréből. — Dr. VÁLYI SÁNDOR.	359	Az ingyenes jogvédelem szervezése. — Dr. TELLER MIKSA.	230	
Telekkönyvi elbirtoklás. DR. KLEIN EDE.	94, 101	Kereskedelmi ügyletből eredő vételár tartozás teljesítési helye. — Dr. KRUK ELEMÉR.	361	Letilthatók-e a főbérlet megillető bérösszegek a háztulajdonos ellen hozott kielégítési végrehajtást rendelő végzés alapján. — Dr. KRUK ELEMÉR.	255	
Az utóörökösödés a Tervezetben. DR. REITZER BÉLA.	106	Jogosult-e a vevő az esetben, ha a szállított áru a kikötött, vagy törvényi köllékekkel nem bir, eladót megfelelő áru szolgáltatására perelni? — Dr. KRUK ELEMÉR.	390	A végrehajtási törvény 117. §-ához. — KALMÁR VILMOS.	290	
Csődön kívüli megtámadás. DR. SCHUSTER RUDOLF.	133, 146, 150	A részvénytársaság ügyvezető igazgatójának hatásköre. — Dr. BRACHFELD DEZSŐ.	392	A perbeli beismerés. — Dr. GAÁR VIMOS.	303, 313, 320, 343	
A munka nem lehet ajándék? ALFÖLDY EDE.	152	Az örökös jogositva van-e a hagyatékban talált váltót kitölteni? — Dr. BERGER BÉLA.	394	Az új polgári perrendtartás életbeléptetéséről szóló törvényjavaslat. — GOTTL AGOST.	333, 342	
Körülírandók-e a kisajátítási jog engedélyezése alkalmával a kisajátítandó ingatlanok? DR. DÉNES SÁNDOR.	176	Az örökös jogositva van-e a hagyatékban talált váltót kitölteni? — Dr. HADZSEGA ILLÉS.	393	Kölcsön és polgári bírói hatáskör. — Dr. LIEBMANN ERNŐ.	345	
Ellentétes vélemény. DR. STASSIK FERENCZ.	192	A váltódóvás reformja. — Dr. GLÜCKSTHAL SAMU.	398	Két «valószínűsítő» ténykörülmény. — Dr. HADZSEGA ILLÉS.	353	
Válasz az «Ellentétes vélemény»-re. DR. DÉNES SÁNDOR.	210	A részvénytársasági jog reformja. — Dr. KRAUSZ GYULA.	409	A makacssági ítéletek elleni felebbezés a sommás eljárásban Dr. KRAMER EMIL.	370	
Az elmebetegség bírói megállapításának reformja. DR. TÉRFI GYULA.	181, 190	Polgári peres és peren kívüli eljárás.		Az ingatlan árverési vevője a leütéssel szerzi-e meg az ingatlan tulajdonjogát, avagy csak tulajdonjogának telekkönyvi bekebelezésével? — Dr. KRUK ELEMÉR.	400	
Bírói gyakorlat. DR. FISCHER LAJOS.	200	A gyorsírók szerepe a polgári peres eljárásban. — Dr. POLGÁR JENŐ.	41	Perjogi reflexiók. — Dr. KÖNIG VILMOS.	418	
Nőtartás. DR. MANDEL PÁL.	208	Az 1881: LX. tcz. 168. §-ához. — CIELESZKI VILMOS.	41	Alaki jogerő és anyagi jogtalanság. — Dr. REICHARD ZSIGMOND.	420	
A választott tisztviselők kártérítő felelőssége.	240, 257	Az egyesített sommás perek felebbezhetőségéről. — Dr. LIGETI ERNŐ.	47	Az ügyvédi inkompatibilitás. — Dr. NAGY DEZSŐ.	425	
Kiskorúak cselekvési képessége a gyámtörvény 3. §-a alapján. DR. REITZER BÉLA.	241	Az illetékességi megállapodások értelmezéséhez. — Dr. BRACHFELD DEZSŐ.	48	Mellékbeavatkozás és a perköltség. — Dr. PAP JÓZSEF.	428	
A Tervezet 1360. §-ához. AMBRÓZY SÁNDOR.	247	A szünetelésről az elsőfoku és a felebbezési eljárásban. — Dr. LIGETI ERNŐ.	56	A bírói informatió. — Dr. FODOR ARMIN.	428	
Kölcsönös beleegyezés mint bontó ok. DR. HEVESI ILLÉS.	271	A 77. számú teljes-ülési döntvény. — Dr. BALOG ARNOLD.	57	Büntetőjog.		
A magyar általános polgári törvénykönyv tervezetnek 360. §. 1. bekezdéséről. DR. KRUK ELEMÉR.	273	Bűnügybeli költségjegyzék perek bírói illetékességének kérdéséhez. — Dr. LADÁNYI BÉLA.	85	Az állam intézkedései az elítéltek gyermekeinek támogatása érdekében. DR. BALOGH JENŐ.	1	
A házasságon kívül született gyermek öröklési joga anyja után. DR. MÁRKUS DEZSŐ.	357	A szóbeliség és írásbeliség a sommás felebbezési eljárásban.		Kriminologia és büntetőjog. DR. VÁMBÉRY RUSZTEM.	65	
A földbirtok mozgósítása. DR. IMLING KONRÁD.	365	Az ügyész szerepe polgári perekben. — Dr. KELEMEN FRIGYES.	97	A büntetés kimérése kriminálpolitikai szempontból. DR. BERGER MIKSA.	66	
A földbirtok mozgósítása. DR. DÉVAI IGNÁCZ.	374	Perenkívüli ügyvédi díj illetékes bírósága. — Dr. BALOG ARNOLD.	107	Patronage. RICKL GYULA.	86	
Falusi jogközösségek. DR. NYULÁSZI JÁNOS.	394	A bérbeadó helyzete in natura végrehajtással szemben. — Dr. JACOBI OLIVÉR.	129	A Curia határozata a Btk. 87. §-a tárgyában. DR. FAYER LÁSZLÓ.	89	
A bünper feljegyzéséről. DR. GRABER LÁSZLÓ.	265	Kötött bizonyítás a kár megállapítása körül. — Dr. BALOG ARNOLD.	137	A Btk. novellája. ZSITVAY LEÓ.	121	
A tulajdon közösségének megszüntetése. — Dr. IMLING KONRÁD.	419	A telekkönyvi előjegyzés igazolása iránt indított perek illetősége. — DOBOS ANDRÁS.	138	A német büntetőjogi reformmozgalom. FRIEDMANN ERNŐ.	173	
Kereskedelmi-, váltó- és csődjog.		Bírói árverési vétel és rosszhiszeműség. — AMBRÓZY SÁNDOR.	146	A Curia és a halálbüntetés. DR. FAYER LÁSZLÓ.	189	
A tőzsdei szokások jogi természete és joghatálya. — Dr. FÉLEGYHÁZY ELEK.	7	A kir. ítélőtáblák döntvényei. — Dr. MÁRKUS DEZSŐ.	165, 174, 191	A Curia és a halálbüntetés. TÓTH GERŐ.	208	
Néhány megjegyzés a fakturáról. — Dr. SPITZER JÓZSEF.	9	Örökösödési illetékek biztosítása. — Dr. FRAENKEL SÁNDOR.	182	A Curia és a halálbüntetés. DR. BAUMGARTEN IZIDOR.	237	
A részvénytársasági mérleg közzététele. — Dr. ENGEL AURÉL.	33	A végrehajtási törvény 63. §-ához. — Dr. BRACHFELD DEZSŐ.	184	A halálbüntetések statisztikája. DR. FAYER LÁSZLÓ.	237	
Közgyűlési részvénytétel határideje. — Dr. ENGEL AURÉL.	154			A párbaj ügyéhez. DR. EISLER EDE.	193	
A bemutatóra szóló értékpapírok tanához. — Dr. LIEBMANN ERNŐ.	159, 167			Repressio és praeventio. DR. VÁMBÉRY RUSZTEM.	198	
A tömeges munka megszüntetések jogi hatása.	161					
A strike a vasuti fuvarozási jogban. — Dr. KOHN JAKAB.	351					

Minden dolgozat, bár több rovat alá sorolható, csak egyszer fordul elő a tartalommutatóban.

A fiatalok kриминалитása elleni küzdelem. DR. LÁDAY ISTVÁN	206
Glosszák a párbaj büntetésének kérdéséhez. IFJ. DR. SZÉKELY ALADÁR	217
A büntetőjog felelősségi rendszereinek fejlődése. DR. ANGYAL PÁL	213
A Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület magyar osztálya	221
Az exceptio veritatis. DR. DÁVID ISTVÁN	223
Az exceptio veritatis. BOLTNER KÁROLY	281
A pénzbüntetés mint mellékbüntetés. DR. VÁMBÉRY RUSZTEM	238, 246, 254, 262
A VII-ik nemzetközi börtönügyi kongresszus előzményei és szervezete	253
A Btk. 262. §-a szerinti nyilvánosság. DR. SÁNDORFI KAMILL	266
Az alkoholizmus elleni nemzetközi kongresszus	269
Az elmebetegség és elmeegyeség jelentősége a büntetőjogi beszámíthatóság szempontjából. DR. BALOGH JENŐ	286, 295
Jog a becsületsértésre. DR. HEVESI ILLÉS	288
Hazánk és a büntetőjog fejlődése. WASSICS GYULA	293
A börtönügyi kongresszus eredményei. DR. RÓNAI ZOLTÁN	302, 311, 334
A személyes szabadság és a rendőrség. DR. BALOG ARNOLD	309
A Budapesti Ügyvédi Kör gyermekvédelmi bizottsága. DR. SZILÁGYI ARTUR KÁROLY	325
A gyermekvédelem kérdése. SAMSON TIBOR SÁNDOR	328
Reflexiók a budapesti ügyvédi kör gyermekvédelmi bizottsága kérdéséről. DR. TENNER PÁL	376
A nemzetközi bűnügyi egyesület	336
A magyar büntető-törvénykönyv huszonöt éves jubileuma. DR. BAUMGARTEN IZIDOR	349
A lopás értékmínimának kérdéséhez. DR. FAYER LÁSZLÓ	358
A felségisértés kísérletének büntetése. DR. ANGYAL PÁL	368
Levéltitok-üzleti titok. DR. SZENTE LAJOS	386
A kis Török Peti esete. DR. BALOG ARNOLD	389
Külön melléklet: Szentpéteri Sára megkegyelmezése. — DR. FRIEDMANN ERNŐ.	

Bűnvádi perrendtartás.

A semmisségi panasz bejelentése a BP. 385. §. 1. a) pontja esetében. DR. NYÁRI JENŐ	10
A revisio anyagának meghatározása. DR. BERGER MIKSA	13
Az esküdtszék. VARGHA FERENCZ 105, 114, 124, 134	134
Az esküdtszék védelme. DR. FAYER LÁSZLÓ	141
Megjegyzések Vargha Ferencz «Semmisségi panasz» című dolgozatára. DR. FAYER LÁSZLÓ	21, 29
A budapesti törvényszék vádtanácsa. DR. BERNOLÁK NÁNDOR	34
A bűnvádi perrendtartás a Curian	45
A BP. 366 §-ához. DR. HOFFMANN MÓR	117
A helyesbítő eljárás és a verdikt felfüggesztése. (BP. 370. és 371. §§.) DR. FAYER LÁSZLÓ	157
A közadós hitelezőinek és csődtömeggondnokának pótmagánvádjá. DR. BALOG ARNOLD	177, 185
A kir. táblai bíró részt vehet-e az ügy főtárgyalásában, ha a kir. ítélő táblánál a vádhatározat hozatalánál előadóként eljár? DR. REINIGER JAKAB	183
A sértett fél helyzete exceptio veritatis esetén a rágalmozási és becsületsértési perben. DR. FRIEDMANN ERNŐ	199
Egyes-bírói ügyek a büntető igazságszolgáltatásban. DR. GUSZTÁV	201
A helyesbítő eljárás kérdéséhez. — DR. SCHULHOF EMIL	224
A tanuallomások lélektana. — DR. RÓNAI ZOLTÁN	245
Féjezetek a bűnvádi perrendtartásból. — DR. RUTTZER BÉLA	280
Vélemények az esküdtszék iránt	301
Súlyosbíttatja-e a vádlott helyzetét az általa használt «orvoslat»? — DR. DÉNES SÁNDOR	314
A bűnvádi perrendtartás 81. §-ának értelmezése. — DR. GUSZTÁV	346
Felmentő törvényszéki ítélet felülvizsgálata. — DR. BALOGH ANDRÁS	381
A B.P. 385. §-a 2. pontjához. — DR. KÁNTOR GYÖZÖ	289

A fiatal kor a bűnvádi perrendtartásban — DR. REISINGER FERENC	408
A BP. 385. §. 2. pontja. — DR. FRIEDMANN ERNŐ	421

Bíróság, ügyvédség.

A cheque és clearing forgalom a bírósági pénzkezelésben. — DR. MARSCHALKÓ JÁNOS	16
Az igazságügyi igazgatás eredményei. — DR. MARSCHALKÓ JÁNOS	22
A bírói ügyvitel. — DR. GALLIA BÉLA	31
Az igazságszolgáltatás gyorsasága. — DR. BALOG ARNOLD	37
Ügyvédi díj és — chirographum. — DR. RÉVÉSZ ERNŐ	40
Bíróági kezelőtiszt vizsgálat. — DR. MARSCHALKÓ JÁNOS	45
A bírói állások betöltése körüli eljárás. — DR. BALOG ARNOLD	61
Az ügyvédség szervezetének reformja. — DR. POLLÁK ILLÉS	70
Az ügyvédi rendtartás harmincz éves multja. — DR. NAGY DEZSŐ	69
Visszapillantás az ügyvédi kamarák 30 éves multjára. — DR. PAP JÓZSEF	74
Harmincz év az ügyvédség történetében. — DR. KÖNIG VILMOS	76
Fegyelmi ügyben a közbíró az elítelt javára perújítást elrendelő határozat ellen perorvoslattal nem élhet. — Ö. Y.	169
Legfőbb bíróságunk munkatorlódása. — DR. BALOG ARNOLD	341
Ügyvédi képviselő a jövődeki büntető eljárás terén. — DR. POPPER MANÓ	353
A bírák tehermentesítése. — DR. MARSCHALKÓ JÁNOS	373
A hivatalos zugírászkodás. — DR. POPPER MANÓ	391
Bíró és kodex. — DR. KENEDI GÉZA	413

Vegyes tárgyú cikkek.

A Szemere Bertalan «Nándori» Királyi Táblája. — DR. FINKEY FERENC	53
Plósz Sándor távozása. — DR. FRIEDMANN ERNŐ	205
A magyar jogtudomány nagy hete. — DR. FRIEDMANN ERNŐ	285
Jogi oktatásunk reformja. — DR. LÁNG LAJOS	310
Adalékok a magyar és az európai tudományos élet kölcsönhatásaihoz. — DR. KIRÁLY JÁNOS	318, 328
A kodifikáció szervezése. — DR. MÁRKUS DEZSŐ	317
A kormányprogram. — DR. BALOG ARNOLD	357
Törvényes köztársaság és bírói szabadság. — ZITTMANN ERNŐ	113
Törvény és bíró. — DR. BALOG ARNOLD	383
A közigazgatás egyszerűsítése. — DR. MÁRKUS DEZSŐ	397, 405
A tisztviselői illetmények jogi természet. — DR. MARSCHALKÓ JÁNOS	406
Forgács. — DR. SCHWARZ GUSZTÁV	414

Jogirodalom.

A részvénytársasági közzétett határozatoknak megtámadása. Irta dr. Engel Aurél. — DR. GALLIA BÉLA	15
Bernhard Windscheid: Gesamtelte Reden und Abhandlungen. (Dunker & Humblott. Lipce 1904. Herausgegeben von Paul Oertmann a. o. Professor in Erlangen.) — DR. BALOG ELEMÉR	25
Magna Charta és aranybulla (Hantos Elemér összehasonlító tanulmánya). — DR. NYÁRI JENŐ	39
A Magyar Törvénytar tárgymutatója (1000—1902). — DR. ILLÉS JÓZSEF	46
Deák élete. Irta Ferenczi Zoltán: Három kötet. A Magyar Tudományos Akadémia kiadása 1904. — DR. FAYER GYULA	166
Magánjogi tanulmányok az igényper keretében. Irta dr. Zachár Gyula kir. albiró. — DR. FAYER LAJOS	167
Fiat lux! Fényképek polgári törvénykezésünknek székesfehérvárosunkban tapasztalt állapotaira. Irta dr. Földy Géza. — DR. BALOG ARNOLD	214
Feleletek «Fiat Lux» című munkám bírálataira. — DR. TOLDY GÉZA	225, 232
Magyar magánjog. Szerkesztette dr. Fodor Ármán. — DR. MÁRKUS DEZSŐ	229

A fiatalok kриминалитása ellen való küzdelem Magyarországon. Kiadja a m. kir. igazságügyminisztérium. Szerkesztették: Dr. Kun Béla min. oszt. tanácsos és Dr. Ládai István kir. albiró. — DR. BLEUER SAMU	330
A magyar magánjog tankönyve. Irta Kolosváry Bálint kassai jogakadémiai tanár. — DR. KATONA MÓR	338
Nyilvános számadásra kötelezett vállalatok adói és illetékei. Szerkesztette Kormos Alfréd. — DR. FRAENKEL SÁNDOR	369
Visszahasonlító büntetőjog. — DR. VÁMBÉRY RUSZTEM	48

Külföldi jogélet.

Osztrák fogházak. — DR. VÁMBÉRY RUSZTEM	6
A rabmunka Poroszországban és a rabpar versenye. — DR. VÁMBÉRY RUSZTEM	38
Egyház és állam elválasztása Franciaországban. — DR. HANUY FERENCZ	81, 90
A bűnvádi perrendtartás reformja Németországban. — DR. RÓNAI ZOLTÁN	149
A schöffengericht Németországban. — DR. RÓNAI ZOLTÁN	261
Az angol polgári peres eljárásról. — DR. SZÁSZ JÁNOS	234, 277
Külföldi judikatura 10, 110, 118, 170, 178, 194, 218, 306	
Az angol judikatura elvi jelentőségű határozataiból. — ZSOLDOS BENŐ 25, 48, 77, 108, 117, 218, 250, 259, 282, 305	
Az angol King's Bench Division legújabb határozataiból. — ZSOLDOS BENŐ	322
A fiatalok kриминаlitása (Invenibe bourts) Észak-Amerikában. — DR. BALOGH JENŐ	416, 427
Szemelvények az osztrák házassági jogi judikatúrából. — DR. SZLADITS KÁROLY	421

Különfélék.

I. Belföldi szemle.

A bírói és ügyészi karban történt változások. — A kir. Curia ügyforgalma az 1904. évben. — A budapesti ügyvédek létszámának szaporodása. — A pestvidéki törvényszék esküdtszéki tárgyalásai. — A végrehajtói munka díjazása. — A Nagyváradai Jogászegylet évi jelentéséből. — Nyílt kérdés. — A Döntvénytár.	10
A kassai törvényszéki fogház átalakítása. — A Curia jogegységi határozatai. — A BP. 384. §. 9. pontja. — Jogászegyleti felolvasás «A telekkönyvi rangsor, mint jogról». — Bűnügyi judikatura. — A nagymartoni járásbíró épülete. — Törvényszéki ítéletek késedelmes kézbesítése. — A hatóság előtti rágalmozás fogalma. — Bonyolult jogi kérdés. — Az eljáró bíró marasztalása a felfolyamodás költségeiben	19
A községi jegyzők felelőssége u. n. magánmunkálataikért. — A halálbüntetések és a Curia. — Követendő példa. — Bíróság elleni tisztetlenség. — Melyik sajtóbíróság illetékes oly lap küldője elleni eljárásra, amely lap külső része Budapesten, belső része másutt nyomtatott? — Az 1899. évi XV. tcz. és a Curia. — Jogirodalom. — Az igazságügyi adminisztráció visszassága.	26
A Budapesti Ügyvédi Kör üdvözlő levele a Jogtudományi Közlöny 40 évi jubileuma alkalmából. — Mohay Sándor. — Dr. Santa Elemér. — Jogirodalom. — Balogh Artur. — A Magyar Jogászegylet munkaterve. — A budapesti ügyvédvizsgáló bizottság működése az 1904. évben. — Az igazságügyi igazgatás bevételei és kiadásai az utolsó tíz év alatt. — Büntetőjogi Döntvénytár. — A végrehajtás elrendelésének megtagadása képviselői illetményekre az országgyűlés feloszlata alatt. — Bűnügyi judikatura	35
Az igazságügyminiszteri számvevőség decentralizációja. — A tárgyalások sorrendjének megállapítása. — Jogirodalom. — Az érdemleges ügyvédi munka díjazása. — Jogászegyleti felolvasás a «szabadalmi törvény reformjáról». — A budapesti tudományegyetem jogi karának tanrendje. — Fizetési	

meghagyás alapján elrendelt végrehajtást a községi bíróság 40 koronát meg nem haladó ügyekben foganatosítani tartozik. — Hatáskör a védelem egyharmad részéből álló díjazás mellett felfogadott üzletvezető molnár járandósága iránti ügyben. — A munkásoknak akarataik érvényesítésében nyomtatvány útján való fenyegetés által megakadályozása. — 42

A kir. Curia ügyforgalma az 1904. évben. — A semmisségi panaszok bejelentése. — Jogirodalom. — Jogszegyleti vita a büntetés kimérésének reformjáról. — A feminis-ták egyesületének kérdőíve. — Az ügy megjelölését nélkülöző bírósági végzések. — Büntügyi judikatura. — A végrehajtói munka díjazása. — 50

Ügyvédjelöltek kiképzése. — Az igazságügyi adminisztráció reformja. — «A büntetés kimérésének reformja» című vita folytatása a Jogszegyletben. — Jogirodalom. — 58

A Btk. 336. §-ához. — Jogirodalom. — Büntügyi judikatura. — Belügyminiszteri rendelet jegyzői magánmunkálatok teljesítéséről. — 67

Az ügyvédtartásról szóló 1874. XXXIV. tcz. jubileuma. — A budapesti egyetemen a jogászok létszámának szaporodása. — A Jogt. Közl. 40 éves jubileuma. — A budapesti rabsegélyző egyesület 1904. évi jelentése. — A polgári törvénykönyv előkészítése. — Jogszegyleti előadás a dactiloscopiáról. — A kecskeméti ügyvédi kamara évi jelentéséből. — A szabadságvesztés-büntetések végrehajtásának elhalasztása körüli jogbizonytalanság. — Sommás végzés késedelmes kézbesítése. — A Btk. 87. §-ához. — 78

A büntető törvénykezés. — Az esküdtzéki intézmény. — A büntető novella. — Büntügyi judikatura. — A korlátozott szavathosszú kereskedelmi társaságok. — Csődnyitási kérvény. — Ügyvédjelöltek statisztikája. — Jogirodalom. — 86

A budapesti ügyvédi kamara évi jelentéséből. — Jogirodalom. — Következetesség. — Az erzsébetvárosi rabsegélyző egyesület. — Erélyes csődbiztos. — 95

Zitlmann Ernő. — A magyar rabipar tanulmányozása. — Jogszegyleti előadás: «A kir. ügyészség az előzetes eljárásban» czimen. — A Btk. 87. §-a. — Jogirodalom. — Büntügyi judikatura. — 102

A bejelentési formalizmus. — A tulmagas minimumok. — Jogszegyleti előadás az u. n. «csökkent beszámítás» egyénekkel és iskolásokkal szemben követendő eljárásról. — A korlátozott beszámíthatóság. — Igazolás. — Szigorlatra való előkészítés díjazása. — Jogirodalom. — A nyilvánosság kizárásának el nem rendelése miatt használt semmisségi panasz. — 110

Zitlmann Ernő. — A Curia ügyforgalma 1905. első negyedében. — A Curia gyakorlata a Btk. 262. §-a értelmezése tekintetében. — Rabsegélyző egyesület. — Büntügyi judikatura. — 118

Zsitvay Leó jogszegyleti előadása. — Kelemen Mór. — Jogirodalom. — A szóbeliség, mint a Btk. alapelve. — 131

Curiai «felülvizsgálat. — Jogszegyleti vita. «A Btk. novellájáról». — Büntügyi judikatura. — 138

A minisztertanács állásfoglalása a strike, mint vis major kérdésében. — Végrendelet érvénytelenítése. — Bácskai mizériák. — A kir. járásbíróság részéről tett fegyelmi feljelentés tárgyában hozott határozat ellen az azon ügyben eljáró bíró felelőssége. — Az antikokholizmus elleni kongresszus. — 147

Ritók Zsigmond. — A Curia és a tényállás. — Jogirodalom. — Üzletszerű uzsora és anyagi halmazat. — 155

A felsőbbbírósági igazságügyi kinevezések. — Az igazságügyi orvosi tanács munkálatai. — Ügyvédi lajstromba való felvétel. — 163

A halálbüntetések és a Curia. — A jogegység biztosítása. — Az esküdtzékről. — Jogirodalom. — Büntügyi judikatura. — Zugirászat, mint törvényileg tiltott foglalkozás gyakorlására iparigazolvány ki nem adható. — Adalék a községi jegyzők magánmunkálatainak kérdéséhez. — 170

A Budapesti Ügyvédi Kör gyermekvédelmi bizottságának megalakulása. — Az exceptio veritatis kérdéséhez. — Jogirodalom. — Hivatal-

ból foganatosított végrehajtás alkalmával be-folyt pénz kezelése. — Az elutaladonitási szándék hiányában curiai felmentés a lopás vádjá alól. — A szabadalmi törvény revíziója. — 179

Párbajsegédek felelőssége. — A polgári perrend-tartás életbeléptetési törvényének tervezete. — Jogirodalom. — Az egyetem jogi karának pályakérdése. — Büntügyi judikatura. — 186

Adalékok a rabsegélyezés ügyéhez. — Jogiroda-lom. — Reichard Zsigmond. — Az új házasa-gi jog első tíz éve. — Bírósági végrehajtók visszaélései a csődeltározásnál. — 194

A Curia büntügyi statisztikája. — A budapesti egyetem jogi karának jutalomtétellei. — Tá-madás az esküdtzék ellen. — Az esküdtzék működéséről. — Az esküdtzéki gyakorlat kérdéséhez. — Emlékezés Ritók Zsigmond-ról. — Kereskedelmi cégjegyzékbe bejegyzett cég használata miatt emelt panaszok elbírálása a bíróság elé tartozik. — Felhívási per a járás-bíróság előtt. — Szabadság tullépése. — Fel-folyamodás beadása. — Büntügyi judikatura. — Nemzetközi jogsegély. — 202

Plósz Sándor az egyetemen. — Magyar jogi műnyelv. — Baumgarten Nándor magántanári próbaelöládása. — Jogirodalom. — 211

Lányi Bertalan. — A nemzetközi büntetőjogi egyesület. — Jogirodalom. — Büntügyi judika-tura. — 219

A Curia ügyforgalma 1905. első felében. — Az előzetes letartóztatás. — Jogirodalom. — 226

Horvát bírósági határozatok. — Távollévő ügy-véd megbírságolása. — 236

A VII. nemzetközi büntetőjogi kongresszus. — Jogirodalom. — A büntető perrendtartás 323. és 326. §-aihoz. — Ügyvédi költség rendőri büntető ügyekben. — Büntügyi judikatura. — 243

A bírák szabadságidejére eső tárgyalások sorsa. — A részben eszközölt hirdetések díjazása. — Jogirodalom. — Hatásköri összeütközések el-intézése. — 251

A tápió-szelei bérgyilkosok elítélése. — Okoli-csányi Géza. — Ügyvédek vasárnapi munka-szünete. — Jogirodalom. — Köteles-e a keres-kező a bélyegzőjét szorgosan megőrizni? — Büntügyi judikatura. — 259

Lakonikus megjelölés. — Felülvizsgálati határ-idő számítása. — A jogtörténet tanítása. — Hatáskör megállapítása oly jogosulatlan zálo-golás miatt indított ügyben, amelyből 60 koro-nát meghaladó kár származott. — 267

A Curia ügyforgalma 1905. első felében. — Nemzetközi alkoholizmus elleni X. kongresz-szus. — Kereskedelmi és ipari törvényhozá-sunk. — Szállító üzletben kocsként alkalma-zott egyén nem cseléd. — A budapesti tőzse-bíróság ügyforgalma 1894–1904-ig. — Iga-zolási ok. — Sconto levonása. — Büntügyi ju-dikatura. — 274

Gottl Agoston. — A halálbüntetésről. — Hatá-skör megállapítása, szolgálatban lévő pénz-ügyőrök ellen tiszteletlen, de nem becsület-értő kifejezés használata miatt indított ügy-ben. — Erdőmester felmondási ideje. — A fi-ze-tés elfogadása. — Feltételes szabadságra bocsá-tás. — Büntügyi judikatura. — Az állami gyer-mek-menhelyek 1905. évi munkássága. — 283

Vélemény az esküdtzékről a büntetőjogi kon-gresszus számára. — A büntetőjogi kongresz-szus napirendje. — Visszaélés az 1881. LX. t. c. 54. és 55. §-aival. — A készpénzbeli óva-dék összeírás útján s nem leltárral fogla-landó. — Rendelet ellenszámllára. — 291

A nemzetközi büntetőjogi kongresszus. — Jog-irodalom. — A budapesti egyetem jogi kará-nak tanrendje. — Büntügyi judikatura. — 298

A halálbüntetés eltörlése tárgyában tartott érte-kezet. — A züllő gyermekek gondozása. — A kihágási bíráskodás statisztikája 1904. évben Budapest. — A Btk. 85 és 92. §-ai. — Biz-tositási tanfolyam a budapesti kereskedelmi akadémián. — Mily bizonyítványt tartozik a munkaadó kiállítani? — Mennyit iszik az ökör? — 387

A Büntető Jog Tára jubileuma. — A büntette-sek neve, családi állapota és kora 1904. év-ben. — A kir. tábla elnökének leirata a bírák és ügyvédek viszonyáról. — Büntügyi judika-tura. — 315

A polgári törvénykönyv előkészítése. — Jog-irodalom. — A Magyar Jogszegylet munka-

rendje. — Az igazságügyminiszter leirata a «jogvédő egyesületeknek vagyontalanok ré-szére» vidéken való megalakítása tárgyában. — A budapesti államrendőrség jelentése 1904. évről. — Kilenc korona iránti ügyben tíz ko-rona költség. — 322

A Curia ügyforgalma. — Mennyiben vis major a vasuti strike? — A Zigány ügy aktáiból. — Jogirodalom. — Hat havi börtön husz fillér értékű alma ellopásáért. — 331

Székely Ferenc jubileuma. — A hat havi mini-mum. — Jogirodalom. — A kereskedelemügyi miniszter rendelete a szerzői jogról szóló tör-vényben meghatározott iktatókönyv kezelé-sére vonatkozó szabályok módosítása tárgya-ban. — 339

A koronaügyész hatásköre. — Pénzügyminisz-teri leirat az ügyvédek gondnoki, tömeggond-noki s hagyatéki gondnoki díjai tárgyában. — Jogirodalom. — Szóbeliség a fellebbezési el-járásban. — Büntügyi judikatura. — 347

A jogszegylet közgyűlése. — Jogirodalom. — A jogszegylet által kiküldött büntetőjogi bizottság megalakulása. — Jogakadémiai ta-nárok az egyetemen. — Ügyész-e a korona-ügyész? — Az ügyvitel egyszerűsítése. — 354

Hat havi börtön egy kosár liszt ellopásáért. — A fogdíj. — A semmisségi panasz bejelenté-sének formáságaihoz. — Jogirodalom. — Szó-beliség a fellebbezési eljárásban. — A foly-tatólagos végrehajtás költsége mikor nem terheli alperest? — 370

Jogászaik közömbössége. — A polgári törvény-könyv tervezete a Jogszegyletben. — Jogász-egyleti felolvasás «A földbirtok mozgósításá»-ról. — Jogirodalom. — Hosszu terminus. — Büntügyi judikatura. — 378

BP. 371. §-a. — Jogirodalom. — Jogszegyleti felolvasás «Törvény és bíró» czimen. — A védelem és a rendőrség közti viszonyról, a budapesti ügyvédi kör jelentése. — A csökkent beszámításu egyénekéről. — Ügyvédjelölt csak fegyelmi uton törölhető a lajstromból. — 386

Jogirodalom. — A tárgyalási módor. — Teljes-ülési döntvény. — A budapesti ügyvédi ka-mara a Magyar Jogszegylet alapító tagjai közt. — A gondnokság alá helyezés meg-szüntetés iránti perekben a nyilvánosság ki-zárása. — A községi jegyző munkadíja. — Mikor nincs helye ellenőrző szakértőnek? — Jogirodalom. — Büntügyi judikatura. — 395

Egyes ellentétes kir. táblai döntvények érdem-leges megbírállás alá vételének mellőzése a Curia részéről. — Jogszegyleti vita a «Föld-birtok mozgósításáról». — Jogirodalom. — A közigazgatás egyszerűsítése. — Ha szerző és kiadó ugyanaz a személy, nem lehet kiadói ügyletről szó. — Hatásköri összeütközés csá-bitás kérdésében. — Közjegyző által ható-ságokhoz intézett beadványt a hatóságok tár-gyalni kötelesek. — Nincs helye perorvos-latnak azon kamarai végzés ellen, amely elutasította az ügyvédet az ügyvédjelölti jog-gyakorlaton létének bejegyzése iránti kérel-mével. — 402

Jogirodalom. — Jogszegyleti vita «törvény és bíró» czimen. — Jegyzői magánmunkálatok. — A budapesti ügyvédi kör gyermekvédelmi bizottságának indítványa. — 410

Szabó Miklós. — Változások a Curian. — A le-tartóztatottak gyermekei. — Közjogi bírá-skodásunk és az esküdtzék. — Hajnali ver-diktek. — Budapesti Ügyvédi Kör gyermek-védelmi bizottságának ülése. — A Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület magyar csoportjának ujjászervezése. — A Döntvénytár. — Jogiro-dalom. — A Dunánnapfély rendezőinek fele-lőssége. — Érdemleges ügyvédi munka díja-zása. — Felülfoglaltatók érdekében kitűzött árverés elhalasztása. — 422

Munkást ért baleset miatti kártérítés. — Hajnali verdiktek. — Jogirodalom. — Jogszegyleti felolvasás a polgári törvénykönyv tervezetéről. — Két tengeri nyul ellopása miatt hat havi börtön. — Az ügyvédjelölti gyakorlati idő kezdetét megállapító végzés ellen nincs perorvoslatnak helye. — Ügyvédi munkadíj megállapítása. — Felelbbvalók rágalalmazása nyilvános gyűlésen elbocsátási ok. — Költsé-gben marasztalt bíró. — Letét kiutalásának nehézségei. — 430

II. Nemzetközi szemle.

Ausztria.

Az osztrák egyetemekre vonatkozó törvények és rendeletek gyűjteménye.	44
Izraeleita vallásu magyar férfinak anglikán vallásu angol nővel Magyarországon kötött házasságának érvénytelenítése Ausztriában.	52
A kényszeregyezési eljárás reformálása. — Szünidei tudományos tanfolyamok.	80
A bírák kiképzése Ausztriában. — A város területéről való kiutasítás megszegése.	96
Osztrák ügyvédek létszámának szaporodása. — Fegyelmi vétség, ha az ügyvéd hitelirodával összeköttetést tart fenn.	112
Az alsó-ausztriai ügyvédi kamara határozata az osztrák házassági jog reformjáról.	119
A bécsi egyetem falfestményei. — Az osztrák kormány törvényjavaslata az ártatlanul elszennvedett vizsgálati fogságért adandó kártérítésről.	139
Patronage Ausztriában. — A vasut felelőssége a kézi podgyász leesése folytán történt sérülésért.	156
Az osztrák jog mai érvényében.	164
Az osztrák igazságügyminiszter rendelete a fiatalok büntetéseik érdekében.	172
A kereskedelmi utazó jogköréhez.	179
Az osztrák igazságügyminiszter rendelete a fiatalok jogi védelme érdekében.	195
Osztrák jogi törvénytár.	203
Az alsó-ausztriai ügyvédek nyugdíjgyejesülete. — Az osztrák biztosítási jog két törvényjavaslata. — Az osztrák igazságügyi törvénytár. — Az ügyvédi helyettesítés nehézségeiről szóló határozata a bécsi országos törvényszéknek. — Az osztrák jogtörténeti államvizsga.	227
Osztrák igazságügyminiszteri rendelet a becsületsértések büntetése tárgyában. — Ügyvédi levelezések egyszerűsítése.	244
Az osztrák ügyvédek létszámának szaporodása. Rózsálopás. — Automobil törvények.	260
A Lammesche-féle javaslat és az alsó-ausztriai ügyvédi kamara. — A védőügyvédek monopoliума.	276
Fiatalkori büntetéseik védelme. — A becsületes paragrafusok.	284
Bírói ítélettel elvesztett doktori cím újbolí megszerzése.	308
Visszaélés a cég rövidített használatával.	316
Az osztrák ipari bíróságok gyakorlatából.	332
Az osztrák igazságügyminiszter rendelete az ifjúkori bűnösök büntetésének végrehajtása tekintetében.	340
Osztrák házasságjogi judikatura. — Ügyvédi fegyelmi gyakorlat. — A vendéglős felelőssége az élelmiszerek és italok minőségéért. — Az osztrák igazságügyminiszterium vezetőjének rendelete a becsületsértések büntetésének kiszabásáról. — A «fekete listák» szétküldőinek kártérítési felelőssége.	348
Kartell-törvényhozás Ausztriában.	355
A magyar vasuti strike az osztrák legfőbb bíróság előtt. — Ügyvédi irodák vasárnapi munkaszünete. — Kartell-szerződés érvényességének kérdése.	371
Az ügyvéd felelőssége. — A postakincstár felelőssége a megdezsmált pénzeslevelekről.	388
Rendelelet a tárgyalások megkezdése és befejezése idejének feljegyzéséről. — Perelhető-e a kortes munkadíja?	404
Az ügyvédi vasárnapi munkaszünet.	412
Bírák fizetése. — Tömeggondnok díjazása.	424
«Igazságtalan törvények, a bíró tehetetlensége, a nép részvétlensége». — Az osztrák házassági jog reformja.	432

Németország.

A Reichsgericht ügyvédsége.	12
Lármával okozott tulajdonhaborítás.	20
A levegőn való jog. — Liszt a büntetés-végrehajtásról. — A tanuvalloások lélektanához.	28
A vasuti baleset fogalmához. — Okirathamisítás. — A még meg nem született harmadik személy javára kötött szerződés. — A nemzetközi büntetőjogi egyesület gyűlése.	44
A Reichsgericht a tarifaszervezetek és a munkázár ellen. — Wach «Schöffek és esküdtek» című műve.	52

Lap

Az elállás a successio szállítási ügyleteknél. — A kötbér kérdéséhez. — A szolgáltatás lehetetlenülése. — A vevő megvizsgálási kötelezettsége.	60
Bűnségély-e az ügyvédi tanács?	68
Gázvállalat kártérítési kötelezettsége.	80
A jogi pálya tulzsfolttsága a német egyetemeken. — A jogos védelem megítélése. — Illetlenség a bíróság irányában. — Az orvos jogi állása és felelőssége.	88
Jogos védelem. — A büntetés végrehajtásának reformja. — Coccius, drezdai bíró elmegyógyintézetben.	96
A büntetés-végrehajtás rendszerének reformjáról megjelent munkák. — Az esküdtszéki elnökök nyilatkozatai az esküdtszékekről. — Az építészeti felelőssége. — Szülők nevelési és felügyeleti kötelessége. — A gyermek személyéről való gondoskodás.	104
Binding tankönyve (II. kötet II. rész).	112
Wach a Schöffebíróságról. — Feljelentés az esküdtszéki elnökök leczkértetése ellen.	119
Okozati összefüggés az alkalmazott erőszak és a kényszerített cselekménye közt. — A vendéglős kötelezettsége vendégeinek biztonsága iránt.	139
Liszt értekezései (2 kötet). — Biztosító társaságnak más társaságba való beolvadása. — A szabadalmi jog reformja Németországban. — Párbaj és becület. — Magyarázat az ártatlanul letartóztatottak és elítéltek kártalanításáról szóló törvényhez. — Pótkötet Stenglein büntetőjogi lexiconjához.	148
A hatóság fogalma. — A versenytárs árúinak kisebbitése. — A reálgimnázium győzelme. — A német büntetőjogi reform előkészítése. — Kiszabadult rabok állami alkalmazásban. — A porosz bírák szaporítása. — Dernburg Henrik jubileuma.	172
A polgári perrendtartásra vonatkozó novelláris javaslat a német birodalmi gyűlés előtt. — Ártatlanul elítéltek kártalanítása.	179
A polgári elem részvétele a bírósokásban. — A bajor igazságügyminiszter rendelete a bíróságokhoz a házassági bontó perekben a békeltetéshez az illetékes lelkes meghívása iránt. — A pertárgy értékhatárának emelése.	188
Az osztrigában talált gyöngy tulajdonjoga. — A német bírósági szervezetről szóló törvény novellája. — Kohler tanár könyve. — A meghatalmazott követelési joga. — A biztosítási szerződésről szóló törvénytervezet.	195
A fiatalkori büntetéseik érdekében. — Megállapít-e a jogerős ítélettel való visszaélés kártérítési kötelezettséget? — A fiatalkori büntetéseik statisztikája Poroszországban. — A müncheni ügyvédi egyesület határozata az ügyvédi állás méltósága tekintetében.	203
A Plötzensee pör.	212
Mittermeier az esküdtszéki intézményről.	219
A bírói függetlenség sérelme. — Német ügyvédi kamarák fegyelmi gyakorlatából. — A schöffebíróságok hatáskörének kiterjesztése. — Német ügyvédek létszámának szaporodása.	227
A feltételek kegyelmezés eredményei Németországban. — A német jogászyűlés kérdései.	244
Tuberculosis a fegyházban. — A borra való számításba vétele az évjáradék kiszabásánál.	251
A szóbeli eljárás gyorsasága Németországban. — A Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület kongresszusa. — Automobil-törvények.	260
A fekete lista. — A bünvádi perrendtartás reformja Németországban.	268
Az államkincstár felelőssége a törvényszéki épületben történt balesetért. — Fogházban szenvedett sérülésért az állam felelőssége.	276
Bizalommal való visszaélés.	284
Elmebetegség, mint valólok. — Szerződés-szegésért való kártérítési kötelezettség harmadik személyekkel szemben.	292
Az ügyvédi gyakorlat megszorítása. — A kartellkérdés. — Jogirodalom. — A Justizrat címének adományozása német ügyvédek részére. — Trónöröklési jog megállapítása magánjogi perben.	308
Szünidei jogi kurzusok. — A königsbergi felségértési per. — Az esküdtek és Schöffek napidijban és utazási költségben való részvétele.	316
A XVII német ügyvédyűlés.	332
Munkauzsora.	348

Lap

Az alkalmazottaknak adni szokott titkos pro- visiók.	380
Esküdtek és Schöffek napidija.	396
Ötödik büntetőtanács a Reichsgerichtnél.	412
Esküdtszékek összeállítása. — Porosz ügyvédek.	432
Franciaország.	
A kórház felelőssége az orvos hibájáért.	12
Francia törvényjavaslat az esküdtszékekről. — A sztrájkjog reformja. — Házastársak közti munkabérszerződés.	20
A Code civil reformja. — Az állam felelőssége a háboruból elkövetett cselekményekért.	44
Francia vélemény a német polgári törvénykönyvről. — Elmebetegügyi törvényjavaslat Franciaországban.	60
Az erkölcsstelen motívum joghatása. — Fordulhat-e a szülő ellen az, aki másnak gyermekét megbízás nélkül eltartja?	80
Az elmebeteg magánjogi felelőssége kártérítés ragályos betegség terjesztése esetében.	104
Ügyvédi díj iránti előleges megállapodás.	119
Családi sirbölt csak a törvényes örökösnek hagyható.	132
A világi egyesületek és egyházi rendek joga Franciaországban.	148
Az ajándék visszavonhatóságának kérdéséhez.	156
A biztosított öngyilkossága a francia joggyakorlatban. — Ipari békebíróságok Franciaországban.	179
Az állam felelőssége hivatalnokaival szemben. — Külföldön kötött kényszeregyezés érvényessége Franciaországban.	203
A munkás nyugdíja.	212
A párisi barreau.	228
Francia törvényjavaslat a hétközi munkaszünetről.	268
Tulajdonjoggal való visszaélés a francia jogban.	276
A maire felelőssége. — A szerető kártérítési kötelezettsége francia jog szerint.	284
Házassági ígéret megszegése.	292
A bírósági tárgyalások publikálása. — Börtönügyi egészségügyi tanács. — A dégradation civique eltörlése Franciaországban. — Megnand ítélete.	300
Ki ellen fordulhat a kereskedő, ha jegyesek közösen vásároltak nála? — A nyomdász felelőssége. — Tévedés a szerződés tárgyában.	308
Az orvos joga az operációjáról készült kinematografikus felvételekre.	371
Az orvosi klientéla eladása. — Elidegenítési tilalom a francia örökjogban.	396
Francia törvény a fuvarozó felelősségéről. — A szolgálati szerződés megengedett tartama a francia joggyakorlatban.	424
Tizenkét éven alóli gyermekek halála esetére való biztosítások.	432
Schweiz.	
A vasuti strike a schweizi szövetségi bíróság előtt. — A strike és annak jogi hatásai.	164
A schweizi polgári törvénykönyv javaslata a nemzeti tanács előtt. — Zürich kanton törvényhozó testülete az igazságügyi törvény revíziójával foglalkozik. — Az esküdtszékek működése.	219
A második nemzetközi ügyvédi kongresszus. — A vörös talár.	251
Automobil törvények.	260
A munkaadó balesetért való felelőssége a nemzetközi magánjogban.	276
Pályázat a gyermekvédelem érdekében.	432
Olaszország.	
Elektromos áram lopása Olaszországban. — A bünvádi eljárás az olasz képviselőház előtt.	12
Fraus legis.	28
Olasz törvény a hírlapok sorsjátékai ellen.	104
Az olasz senatus visszautasította a király által kinevezett két felsőbírósági főügyészt.	139
Automobil törvények.	260
Nápolyi ügyvédek.	292
Sztrájkok Olaszországban.	300
Erkölcsei kár az olasz joggyakorlatban.	396
A letéteményes felelőssége.	424
Belgium.	
A hivatásos bírák és az esküdtek.	195
Automobil törvények.	260
Külföldön elkövetett bűncselekmények.	424
A szülők felelőssége a belga joggyakorlatban.	432

	Lap		Lap		Lap
<i>Angolország.</i>		Tarifaszerződések megszegéséért való kártérítési felelősség	268	<i>Amerika.</i>	
		Résztvényesek felelőssége törvények összeütközése esetén	276	Altalános jogászkongresszusok	68
Kártérítés typhushalálózásért	88	Angol törvény a drótnélküli táviróról	284	Büntető-bírószág fiatalok bűnösök részére ...	139
Sir John Macdonell előadása a modern büntetőjogról	112	A szerzői jog kérdéséhez	292	Peonage	156
Az angol fogházbüntetések végrehajtására vonatkozó rendszabályok életbelépése	119	A nő tartása a házasság felbontása esetében ...	424	Az Egyesült-Államok új védjegytörvénye ...	251
Az angol börtönök egészségügyi állapota ...	195	A börtönügy reformja és az abolitio kérdése ...	432	Automobil törvények az Egyesült-Államokban.	260
Az u. n. Berstal rendszer	203			Az amerikai Egyesült-Államok házassági joga.	292
Gyermekekkel szemben elkövetett kegyetlenségek. — A könyvvitel és könyvvivői intézmény története	219	<i>Oroszország.</i>		Elítéltek szabadságra bocsátása biztosíték mellett.	300
Rágalmazási perben joga van felperesnek nyilatkoztatételre felhívni alperest arra nézve, hogy ezt, vagy ezzel azonos jelentőségű nevet mondott-e? — Merénylet az elnöklő bíró ellen	227			A New-York állambeli Sing-Sing fogház ...	300
Automobil törvények	260			Szakszervezetek jogállása az Egyesült-Államokban. — Házassági bontóperek Amerikában ..	355
				Tanukihallgatás telefonon	412
		<i>Svédország.</i>		<i>Japán.</i>	
		A sachalini büntettestek	284	A feltételes elítélés	424
				<i>China.</i>	
				A chinai Btk. revíziója	380
		Svédország igazságszolgáltatásáról	132		

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

SZERKESZTŐSÉG:

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

KIADÓ-HIVATAL:

Zöldfa-utca 25. sz.

Egyetem-utca 4. sz.

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési díj: félévre — 12 kor. A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Az állam intézkedései az elítéltek gyermekeinek támogatása érdekében. *Dr. Balogh Jenő* egyetemi tanártól. — A gyermekek vallására vonatkozó magyar jogszabályok közjogi jellege. *Dr. Hanuy Ferencz* pécsi theologiai tanártól. — Magánjogi elmefuttatások. *Dr. Kobler Ferencz* fővárosi tiszti ügyésztől. — Osztrák fogházak. *Dr. Vámbéry Rusztem* egyetemi magántanártól. — A törzsei szokások jogi természete és joghatálya. *Dr. Félégyházy Elek* budapesti ügyvédől. — Néhány megjegyzés a fakturáról. *Dr. Spitzer József* budapesti ügyvédől. — A semmiségi panasz bejelentése a BP. 385. §. 1. a) pontja esetén. *Dr. Nyári Jenő*től. — Külföldi judikatura. Közl: R—i. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az állam intézkedései az elítéltek gyermekeinek támogatása érdekében.

A tudományok rohamos fejlődésének korában is meglepő az a jelentékeny haladás, az a nagy átalakulás, melyet a büntető igazságszolgáltatás az utolsó évszázadban fel-tüntet.

Évezredek óta, az elrettentési elv uralma alatt, a leg-szigorubb megtorlás volt a fő cél s a nyomozó rendszer ke-retében az önkény és a zsarnokság az igazságszolgáltatást hatalmi üldözések készsége eszközül használta fel.

A XVIII. század második felétől kezdve a haladásnak első harcosai a felvilágosodás és az emberszeretet nevében s az egyéni és politikai jogok védelme érdekében az egész büntetési rendszer és büntető eljárás gyökeres átalakítását követelték.

A múlt században keletkezett, illetőleg nagyobb hala-dást tett új tudományágak, valamint az alkalmazott új kuta-tási módszerek a büntető jogtudománynak teljesen új irá-nyait és iskoláit alapították meg.

Korunkban bizonyos egyoldalúságok és az az optimis-mus, mely csodatevő hatást várt a szabadságvesztés-büntetés-től, — már meghaladott álláspontnak tekinthetők, de egyik fénypontja korunk büntető jogának, hogy nem az önkény-nek és a hatalmasoknak eszköze, hanem számos irányban a *gyengék oltalmazását, az elhagyatott társadalmi osztályok vé-delmét tűzi ki célul.*

Ennek a ténynek egyik bizonyossága, hogy az 1905 szeptember hó 3-án Budapesten megnyitandó VII. nemzetközi börtönügyi kongresszus napirendjére a résztvevő összes kulturállamok *hivatalos képviselői* tüzték ki azt a kérdést: **kell-e az államnak intézkednie az elítéltek gyermekeinek oltalma érdekében?**

1. Az államhatalom, mely a jogrendet — kivált a *hiva-tádszerű, szokászerű* büntettes osztályok tagjainak folyton meg-megújuló támadásai ellen — csak a büntetés végrehaj-tásával képes fentartani, gyakran kénytelen büntetőbíró-ságaival hosszabb szabadságvesztésre ítéltetni a gonosztevő *apát* vagy *elbukott anyát*, vagy mindkét büntettes *szülőt*.

Ilyenkor az elítéltek *gyermekei* rendszerint anyagi és er-kölcsi támasz nélkül maradnak.

Az esetek többségében az elítélt szülőknek nem is volt vagyonuk, hanem napi keresményükből tartották fen egész

családjukat. Ez a jövedelemforrás most hónapokra vagy épen esztendőkre kiapadt.

Máskor, ha volt is a szülőknek valami csekély vagy-o-nuk, ezt fölemésztették a bűnvádi eljárás költségei, melyeket az államnak, a legtöbb bűnvádi perrendtartás rendelkezései szerint, az elítéltektől be kell hajtani.

Gyakran a sértettet a bűncselekmény alapján megillető kártérítés behajtása, mely ellen semmi kifogást sem lehet tenni, viszi el az elítélt kis vagyonának utolsó részletét.

Az elítélt szülő vagy szülők a letartóztató intézetben kö-telesek ugyan dolgozni, de munkájuk jövedelme az állam-kincstárt fogja megilletni. Ezt nem is lehet kifogásolni, mert az államnak joga van követelni azt, hogy a bűnvádi igazság-szolgáltatás lefolytatására rendelt nagy állami szervezetnek, valamint a szabadságvesztés-büntetés végrehajtására szolgáló intézeteknek felállításával és fentartásával okozott jelenté-keny kiadásai ezen az uton lehetőleg megtéríttessenek.

Azonban visszásnak kell tekintenünk azt a helyzetet, mely a szülők büntetésének végrehajtásával beáll.

Mióta a szabadságvesztés-büntetés végrehajtása emberie-sebbé vált, az állam az elítélteknek nemcsak életéről, hanem egészségéről is megfelelően gondoskodik. Még a legsúlyo-sabb szabadságvesztésre ítélt szülő is nem csupán az egész-ség fentartására szükséges ellátásban részesül, hanem a *bűn-tettes* egészségének ápolása érdekében is megtörténik a meg-felelő gondoskodás, így pl. gondoskodnak sétájáról, fürdőjé-ről stb.

Ezzel szemben az *elítélteknek ártatlan, szűkölködő gyer-mekeit* az állam jelenleg még *teljesen magukra hagyja*.

A társadalom (legtöbbször igazságtalanul) átviszi a szü-lők bűncselekménye folytán keletkezett ellenszenvet a gyer-mekekre is. Az árvát, vagy a beteg, a nyomorék, a kereset-képtelenné vált szülőknek gyermekét gyakran támogatja, felsegíti az az isteni érzés, mely a legkeményebb szívű ember lelkébe is belelopódzik: a részvét az elhagyott kisdedek, a szeretet a gyermek iránt. Az elítélt azonban, ha egyebet nem, gyakran ráhagyja örökségül szűkölködő gyermekeire azt a gyűlöletet, melylyel a társadalomnak egy része kivált a durvább vagy nagyobb felháborodást keltett büntettek elkövetőinek még családjától is elzárkózik.

Ez egyformán *igazságtalan, emberietlen és veszedelmes az államra és társadalomra nézve*. Szinte biztosan előrelátható, hogy az elítéltek gyermekei, ha teljesen magukra hagyat-nak, vagy *elpusztulnak* a testi nyomornak sok szenvedésétől, vagy (hozzájárulván egyeseknél az öröklékenységnak, illető-leg a társadalmi környezetnek rontó hatása is) a szülők pél-dáját fogják követni és *büntettesekké válnak*.

Mínthogy pedig, legalább némely államokra nézve, ha-tározottan meg lehet állapítani, hogy a társadalom az elítél-tek gyermekeit nem fogja oltalomba fogadni, az *államnak sa-ját jól felfogott érdeke is parancsolja*, hogy megelőzze a jog-rendet állandó veszedelmekkel fenyegető szokászerű bűn-tettes osztály növekedését. A bűncselekményeknek megelő-zése kétség nélkül épp úgy helyesebb és okszerűbb a büntetésnél, mint a hogy a betegségeket is jobb megelőzni, mint meggyógyítani.

Az államnak mindaz a tevékenysége, melyet az elítéltek

* E kérdés részleteit a kongresszus «bulletin»-je számára beküldött véleményemben tárgyaltam.

elhagyott gyermekeinek tisztességes emberekké felnevelése érdekében kifejt, felmenti az államot attól, hogy több rendőrt tartson, hogy az ügyészségek és bíróságok tagjainak számát szaporítsa, hogy nagyobb számban építtessen letartóztató intézeteket azon büntettek megtorlása végett, melyeket ezen gyermekek el fognának követni, ha mind az állam, mind a társadalom elzúlleni hagyják őket.

2. *Ellenérvek.* A kérdés igenlő megoldásával szemben a következő *ellenérveket* lehet kifejtteni.

Elvileg könnyű kimutatni azt, hogy elítéltek gyermekeinek védelmére teendő intézkedések nem tartoznak azok közé a feladatok közé, melyeket a mai állam kötelességei gyanánt szoktunk tekinteni.

Ez a szempont azonban nem lehet döntő. Az állam feladatai az emberiség haladásának különböző korszakaiban változtak s a haladás e téren még bizonyára nagy lesz.

Akadni fognak olyanok is, akik majd megütköznek azon a gondolaton, hogy a javasolt intézkedések megtétele után az elítélt a bűncselekmény elkövetése által nemcsak magának, hanem gyermekeinek is szükséges ellátást fog biztosíthatni. Bizonyára találkozni fogunk azzal az érveléssel, hogy egyesek, akik küzdenek a nehéz megélhetési viszonyokkal s kiknek nincs elég erélyük, munkaerejük és kitartásuk szembeszállani a nyomorral, (kivált a téli hónapok közeledtével), csak azért is bűncselekményeket fognak elkövetni, hogy magukat a letartóztató-intézetben tarttassák el, gyermekeikről pedig az állam gondoskodjék. Minő nagy új teher (fogják mondani) hárul a tisztességes és munkás polgárokra!

Eltekintve azonban attól, hogy ez csak szórványosan fog előfordulni, azok a visszaélések, melyek valamely helyes elvből, vagy intézményből bekövetkezhetnek, sohasem hozhatók fel érvül magának az intézménynek vagy elvnek helyessége ellen.

3. *Eredmény.* Ha a felállított tétel ellen felhozható okokat egybevetjük az azt támogató érvekkel, az *utóbbiaknak tulajdona kétség nélkül megállapítható.*

Ezenfelül hivatkozni lehet a gyakorlati élet terén szerzett kedvező tapasztalatokra is:

Olaszországban a börtönigazgatás volt kiváló főnöke *Beltrani Scalia* kezdte meg e kérdésben az úttörő munkát egy jótékony intézmény felállításával. (*l'opera pia nazionale per assistere i figliuoli derelitti dei condannati.*) Az általa alapított szemlének (*Rivista di discipline carcerarie*) jövedelme is erre van szánva.*

A büntetőjogi és börtönügyi irodalom egyik régi kitűnősége, a flórenczi semmitőszék elnöke *Canonico*, Olaszország szenátora, tesz tanúságot arról, hogy ezt a nemes kezdeményezést mind a hatóságok, mind magánegyének felkarolták, ennek az intézménynek működése már eddig is nagy mértékben sikeres volt, a tanítás és a megfelelő nevelés ezen elhagyott gyermekekre nézve eddig is minő kedvező hatást gyakoroltak.

Amint C. ur előadta, pártfogás alá vétettek oly gyermekek, kiknek egyik, vagy mindkét szülője bizonyos tartamu szabadságvesztésre ítéltetett s kiket a rokonok nem segíyezhettek. Ezek a gyermekek vagy csekély havi fizetésre, esetleg ingyen, jótékony intézetekben helyeztetek el, vagy oly tisztességes családoknál, melyek a megfelelő nevelésre biztosítékot nyújtanak.**

Igen nagy súlyt kell helyezni arra, hogy ez a *segélyezés mily nagy mértékben javító hatással van az elítéltekre* és mily nagy mértékben juttatja felismerésre azok lelkében a társa-

dalmi együttérzést, az állam nagy feladatainak, valamint a jogrend szükségességének tudatát. A szabadságvesztés büntetésnek fő rendeltetését abban látom, hogy azt az elítéltet, aki társadalomellenes lény, az állami együttélésre alkalmas emberré alakítsa át. Meg vagyok győződve affelől, hogy minden elméleti fejtegetésnél és oktatásnál, általában korunk büntetési rendszerének egyéb gyarló eszközeinél *nagyobb hatást tesz* az elítéltnek, kiből minden nemesebb érzés még nem veszett ki, lelkületére az, hogy akkor, midőn a letartóztató intézetben fájdalommal gondol elhagyott családjára, melynek nyomora vagy szenvedése az ő könnyelműségének vagy gonoszágának következménye, megkapja gyermekének vagy gyermekeinek hálás levelét arról, hogy az állam gondoskodik róluk. Az elítélteknek azon nyilatkozatai, melyeket ez érzés kimutatására C. ur közöl (idézett értekezése 101. l.), többet bizonyítanak minden hosszas fejtegetésnél.

Évszázadokon át a törvényhozások büntették az elítéltek gyermekeit is, vagy legalább vagyonkobbzás útján teljesen megfosztották őket a tisztességes megélhetés eszközeitől. Már ma is eljutottunk odáig, hogy a *kulturállamok hivatalos küldöttei* felvetik a kérdést, melyek volnának a legalkalmasabb eszközök az elítéltek gyermekeinek az állam részéről való támogatására? Ime, nincs okunk kétségbeesni a büntető törvénykezés folytonos haladására nézve.

Dr. Balogh Jenő.

A gyermekek vallására vonatkozó magyar jogszabályok közjogi jellege.

I.

«A magyar általános polgári törvénykönyv tervezete» a családjog körében a szülő és a törvényes gyermek közti jogviszony (II. czim. VI. fejezet) keretében, tételesen szabályozza a szülőnek jogát és kötelességét gyermekének nevelése tekintetében (271--2. §§.) és a 272. §. második bekezdésében a gyermek vallásos neveléséről így intézkedik:

«A szülő abban a vallásban köteles a gyermeket nevelni, amelyik a gyermeknek *törvényes vallása.*»

Ezen rövid szakasz, ha törvényerőre emelkedik, tárgytalanná teszi a gyermekek vallására vonatkozó magyar jogszabályok *közjogi* vagy *magánjogi* jellege felett való további «*de lege lata*» vitatást, mert egyeduralomra fogja juttatni a *közjogi* felfogást, amely szerint minden magyar polgár közjogi törvényeinkben és közigazgatási joggyakorlatunkban foglalt jogszabályok szerinti valláshoz tartozik születésénél fogva, amely valláshoz való tartozást egy más vallásban való tényleges nevelés meg nem szüntet, sőt annak a tényleges nevelés, tehát a szülők ellen is érvény szerezhető hivatalos eljárás útján (*ex officio*), közigazgatási uton.

De amíg az említett szakasz még csak a kodifikáció stádiumában és annak sem legvégén van, nem lehet csodálni, ha a *magánjogi* felfogásnak: a gyermekek vallásos nevelésére vonatkozó szülői jognak és szabadságnak elvi barátai nemcsak az elmélet fegyvereivel, tehát *de lege lata ferenda* küzdenek ezen elvük érvényre emeléseért, hanem visszatekintvén a gyermekek vallására vonatkozó magyar törvényhozásnak multjára, elkezdve az 1790/1: XXVI. tcz. 15. §-ától (nem hagyva el az 1844: III. tcz. 1. §-át sem) egész az 1895. évi XLIII. tczikkig, *de lege lata* is (az elősorolt törvények álláspontjáról) beigazolni törekednek azt, hogy a gyermeknek *minő* vallásban való neveltetése magyar jog szerint eddigelé *magánjogi* szabályozás alatt állott és áll.

Kiváló figyelemre méltó e tekintetben az a jogi vélemény, amelyet a kodifikációt előkészítő bizottság vezetőségének felkérésére *dr. K. Kováts Gyula* egyetemi tanár, bizottsági tag készített, és amelyet a «Főelőadmány és Birálati anyag» legutóbbi megjelent III. kötete egész terjedelmében közöl.

Dr. K. Kováts ezen jogi véleményében a gyermeknek

* Ezenfelül 12 év előtt Valle di Pompeiben *Longo* ügyvéd kezdeményezésére társadalmi jótékonyaságból alakult egy intézet, melybe ma már százánál több gyermek (olyan, kinek szülőjét elítélték,) vehető fel.

** Lásd a C. ur által 1903 márczius hó 29-én Flórenczben tartott felolvasást, közölve *Rivista di discipline carcerarie*. Parte terza. Anno XXVIII. N. 4. 97—108., különösen 104. és köv. lap.

minő vallásban való nevelését szülői jognak, és így a *család-jog* és tágabb keretben a *magánjog* keretébe tartozónak tekinti. Népiskolai és középiskolai törvényeinkre való utalással csakis azt tekinti *közjogi* jellegű jogszabálynak, hogy minden gyermeket *valamely* bevett vagy elismert vallásban kell nevelni; minden egyéb, a gyermekek vallásos nevelésére, nevezetesen az azoknak *minő* vallásban való nevelésére nézve 1791., 1844., 1868., 1894. és 1895. években hozott tételes, a szülői szabadságot bizonyos esetekben korlátozó jogszabályokat a magánjog keretébe utalja, és oda konkludál véleményében, hogy a gyermekek *minő* vallásban való nevelésének eddigi, bár magánjogi jellegű korlátainak is eltávolításával (az 1894: XXXII. tczikknek és az 1895: XLIII. tcz. 26—30. §-ainak hatályon kívül helyezésével) a szülőknek az említett irányban korlátlan szabadság adassék, és ennek megfelelően a magyar polgári törvénykönyvben a gyermeknek *minő* vallásban való nevelése ne is említettessék.

Dr. K. Kováts ezen állásfoglalását nagyérdekű jogtörténeti és törvényhermeneutikai fejtegetésekkel támogatja, melyeken következetesen vonul végig egy, a magánjogi felfogásnak kedvező, evidensnek mondott és azért szerinte bizonyításra nem is szoruló és axiomaiképpen előrebocsátott alapelv, t. i. az, hogy a gyermeknek a világi jog szerint nincs, de nem is lehet *«status religionis»*-a, mert a *gyermeknek előbb* valamely vallásba *belé kell neveltetni*.

Dr. K. Kováts ezt így fejezi ki:

«A gyermeknek nincs is világi jog szerint mindjárt kifejlett *status religionis*-a, mely aztán később a maga kifejltségében közjogi kapocs. A gyermeket valamely religióba még előbb bele kell neveltetni. Ha ez a belenevelés már megtörtént, áll csak valójában a *status religionis* elő, mire nézve az államjogi írók között teljes az egyetértés. Az állampolgársággal és a közjogi illetőséggel ellentétben, melyek többnyire leszármazás, illetőleg születés által szereztetnek meg, egy bizonyos *status religionis* rendesen annak következtében áll elő, hogy az emberek gyermekkorukban valamely vallásba beleneveltettek. Meglett koruaknál (nálunk 18 éven túl) a *status religionis* áttérés következtében változhatnak.

Mindkettő a vallásszabadsággal függ össze, mely ezek nélkül még kisebb méretekben sem érvényesülhet eléggé. A mondottakhoz képest kell érteni azt, ha azt mondjuk, hogy a gyermek ilyen vagy olyan vallású. Vagyis az, hogy a gyermek valamely vallást követ, nem egyéb, mint az, hogy bizonyos vallásban neveltetik. Azt nem egyszer ugynevezett konkludens tényből kell megállapítani, minő tény az, hogy a gyermeket hol keresztelték, hogyan iskoláztatták. Csak-hogy az ilyen tények a magyar jogfejlődés szerint sem zárják ki az ellenkező bizonyítását. Minden egyes esetben azt kell kutatni, hogy a szülő mit akar vagy mit akart még életében. Magától értetődik, hogy a szülő a gyermeke vallásos nevelését belátása szerint intézheti és nincs kötve ahhoz, amit már egyszer elhatározott volt. Az egészen kivételes szempont alá esik, ha hatalmával visszaél, ami aztán gyámhatósági beavatkozást kell hogy provokáljon. Mindez nálunk legalább is az egybekelésőktől fogva egyvallású házastársak frigyéből való gyermekre vonatkozólag kétségbe se is vonható. Az ilyen házasságokból származó gyermekre vonatkozólag egyáltalán nincs semmiféle korlátozó törvényünk (lex). De a többi gyermekre vonatkozólag sem keletkezett soha nálunk olyan törvény, mely azt igazában akadályozta volna, hogy a gyermek minő vallásban való nevelése ne úgy történjék, amint ezt a nevelést legalább a szülők ketten együttevée mindenkor akarják. Őket eljárásukban az anyakönyvi bejegyzések sem feshélyezhetik s köztük támadó vita esetében a polgári bíróság dönt. De lássuk a *jogfejlődést* magát».

Ezen *jogfejlődésre* térve át *dr. K. Kováts* a gyermekek vallása tekintetében a *könnyjognak*, valamint az egyes *német*

államokban és az *Ausztriában* uralkodó *államjognak* «közjogi» jelleget tulajdonít (az előbbeni feltevésre *dr. K. Kováts* a reverzálisoknak «közjogi» jellegében is támpontot keres), míg a *magyar államjognak* ez irányban való állásfoglalását «magánjogi» jellegűnek tartja, és pedig azért, mert II. József nincs is a gyermekek vallásos nevelésére vonatkozó törvényünk, és azon tételes intézkedések és törvények, amelyek az «Edictum tolerantiae» után a *vegyes* házasságból született gyermekek vallására nézve megjelentek, csakis a *vegyes* házások közt a «patria potestas»-nak a leánygyermeknek vallására való kiterjesztéséből a hitvesek közt keletkező surlódások elkerülése végett állítanak fel korlátozó jogszabályokat, amelyek azonban a *magánjog* keretébe tartoznak, amint oda tartozik *dr. K. Kováts* szerint az egybekelésők óta egyvallású szülőknek a gyermekeiknek bármely (törvényesen bevett vagy elismert) vallásban való nevelésére vonatkozó és eddig még tételes törvényben (lex) ki nem mondott, de nem is korlátozott szabadsága.

II. József császárnak «Edictum tolerantiae» 7. pontját, mely a *vegyes* házasságban élő *kath.* apának összes gyermekeire *kath.* nevelést, az ilyen házasságban élő *nem kath.* apának gyermekeire az illető *nem kath.* vallású nevelést, a leánygyermekre nézve (ha az anya *katholikus*), a *kath.* vallásban való nevelést írja elő kötelezően, *dr. K. Kováts* «közjogi» jellegűnek és az osztrák központosító irányzat folyamánának tekinti, főleg azért, mert II. József a *kath.* vallásnak adott előnyt a *kath.* vallásnak, mint «*dominans religio*»-nak, előjogával indokolja.

II. Lipót 1790. évi decretumának álláspontját (1790/1.: XXVI. tcz. 15. §.) — pedig *anyagilag* ugyanazon jogszabályt ismétli meg,* — *dr. Kováts* «magánjogi» jellegűnek mondja, amely ugyan a vele ellenkező szerződés-kötését megakadályozza, de azért *hivatalból* (ex officio) érvényre *nem* emelhető, amely tehát nem veszi el a szülőknek a vallási nevelésre vonatkozó szabadságát sem, csakis nézeteltérés esetében adna a törvény által védett házasság *magánpanasz* emelésére jogot. Vagyis *Kováts* szerint az 1790/1.: XXVI. tcz. 15. §-a után is a gyermekek rendszerint azon valláshoz tartoztak, amelybe a szülők által tényleg beleneveltettek; a szülők pedig nevelhették (vegyes házasság esetében is) esetleg az 1790/1.: XXVI. tcz. 15. §-ában nem intendált vallásban, pl.: ha az apa *kath.* is volt, mégis az összes gyermekeket a protestáns vallásban, ha pedig az apa *nem katholikus* volt, akkor a leányokat is, nemcsak a fiukat.

Dr. K. Kováts a szülők ezen szabadságának tételes kimondását és így a magánjogi felfogásnak elismerését az 1844: III. tcz. 1. §-ában találja, mely így szól: «Kijelentetik, hogy azok, kik 18 éves koruk eléréseig az evangelica vallásban neveltettek, a nőszemélyek pedig férjhezmenetelök után, bár még ezen időkort el nem érték is, sem maguk, sem maradékaik vallásos kérdés alá többé nem vehetők.»

Dr. K. Kováts ezen §-t nemcsak a multa, hanem a jövőre is érti (ez természetes), de olyan értelemben is (ez már nem olyan természetes), hogy a *vegyes* vallású szülők nevelhetik gyermekeiket azon bevett vallásban, amelyben akarják, és ez

* II. József és II. Lipót közt e pontban az «alaki» különbség az, hogy II. József a *kath.* vallásnak adott előnyt *mindkét* nemű gyermekekre nézve *imperativ* alakban adja meg («Si mater catholica, pater vero catholicus foret, proles sexum parentum, qua educetur, religione sequantur»), míg II. Lipót ugyanazon előnyt *csak a leánygyermekre* nézve adja meg (implicite és negative ugyan) *imperativ* alakban, míg a gyermekekre nézve (positive és explicite) csak *facultative*; így: «Si pater catholicus fuerit, illius religionem sequantur, si vero mater fuerit catholica, tunc non nisi proles masculae patris religionem sequi possint». Vagyis az elhallgatott ellentét így szól: «proles feminae non possint sequi patris religionem». Ezen «alaki» különbségből folyólag II. József ugyanott a reverzálisoknak *érvénytelenségét* dekretálta, míg II. Lipót erről *hallgat* az idézett törvényben, sőt 1791. évi november 17-iki rendeletében azok *érvényességét* mondotta ki. Lásd bővebben *művemben*: A *vegyes* házasságok jogtörténete. Pécs 1904. 73. l.

a nevelés adja meg a gyermek «status religionis»-át, amely annak 18 éves kora után többé meg nem változtatható, magánpanasz tárgyává nem tehető (férjhez ment nőknél előbb sem). És dr. K. Kováts az említett 1. §-ból visszakövetkeztet az egyvallásuak házasságára, és arra is a magánjogot tekintí irányadónak, illetőleg azt állítja, hogy ezen 1. §. éppen az egyvallásuak házasságára nézve addig korlátlanul fenálló magánjogi szabadságnak volt a vegyes házasságokra való részbeni kiterjesztése.

Éppen így tehát *magánjogi* értelemben magyarázza dr. K. Kováts az 1868: LIII. tcz. 12. §-át és az 1894: XXXII. tczikket is. Szerinte azoknál is alapul veendő az 1844. évi III. tcz. 1. §-a, és az 1868: LIII. tcz. 12. §-ának elvében («a fiuk atyjoknak, a leányok anyjoknak vallását követik»), valamint az 1894: XXXII. tcz. elvében (az 1868. törvény elve kombinálva a házasság előtt megköthető és az összes gyermekeknek közös vallást — apa vagy anya vallása — biztosító szerződéssel) nem lát ismét mást, mint *magánjogi* jellegű tételes intézkedést azon esetre, ha a vegyes vallásu szülők megegyezésre jutni nem tudnak, de ezen esetben is a magánpanaszra való jogosultság a gyermeknek az 1844: III. tczikben megjelölt életkora után az érdekelt szülőre nézve veszendőbe megy.

Dr. K. Kováts maga is *elismeri*, hogy a vallásügyi és iskolai *közigazgatás terén* az 1868: LIII. tcz. 12. §-át, valamint az 1894: XXXII. tczikket *nem* az ő felfogása szerinti *magánjogi értelemben magyarázzák* és alkalmazzák, de ezt ő a magyar jog eredeti álláspontjától (mely szerinte legvilágosabban az 1844: III. tcz. 1. §-ában jegeczedett ki tételes uton) való eltérésnek tartja a közjogi felfogás talajára, amely közjogi felfogásnak tételes uton való szentesítése volna azután az általános polgári törvénykönyv tervezetnek fentidézett 272. §-a.

Dr. K. Kováts fejtegetései mindvégig lekötik a jogász olvasó figyelmét: kiváló magyar egyházjogásznaknak műhelyébe látunk belé, milyen mesteri kézzel keresi fel a *magánjogi álláspont* lehetséges támpontjait a dolog természetében, a tényleges gyakorlatban, a törvények szövegében.

Nem is czélom azért ezen soraimban vitát provokálni, csakis a kérdésre vonatkozólag, fentidézett munkám megírása alkalmával, talált adatokat és szempontokat sorolom majd elő, amelyek véleményem szerint azon konklúzióra vezetnek, hogy «*de lege lata*», vagyis az 1791. évtől 1895. évig a gyermekeknek *minő* vallásban való nevelésére vonatkozólag hozott magyar törvények álláspontja «*közjogi*» és *nem* «*magánjogi*» és így polgári törvénykönyvünk tervezete e pontban nemcsak a közigazgatási gyakorlattal, hanem a régi törvényhozással is összhangzásban áll.

Dr. Hanuy Ferencz,
pécsi theologiai tanár.

(Bef. köv.)

Magánjogi elmefuttatások.

Idegen kötelelem beszámítása.

1. Manapság elemi jogtétel számba megy, hogy az adós azt a követelését, amely őt a hitelezője ellen megilleti, ennek beszámíthatja. De beszámíthatja-e az adós a *más* ember követelését? És beszámíthatja-e a más ember *elleni* követelését? Van-e eset, amikor az adós a hitelezőnek beszámíthatja azt a követelést is, amelylyel nem ő — az adós — hanem egy harmadik bir a hitelező ellen, vagyis: beszámíthat-e *idegen követelést*? És van-e eset arra is, hogy az adós a hitelezőjének beszámíthatja azt a követelést, amelylyel nem ezen hitelezője, hanem egy harmadik személy ellen bir, vagyis: beszámíthat-e olyasmit, ami nem a hitelező tartozása, hanem *idegen tartozás*?

2. Az idegen követelés beszámításának — hogy előbb ezt vegyük szemügyre — két esete volt a római jogban,

amely még ma is praktikus és ugyancsak két esete van a mi polgári törvénykönyvünk tervezetében is; azonban ezeknek csak egyike azonos. A római jog is, a mi tervezetünk is megadja a kezesnek azt a jogot, hogy a főadós követelését a hitelezőnek beszámíthassa. Ellenben nem akarja megadni a mi tervezetünk az egyetemleges adósnak azt a jogot, amit a rómaiak a *correalis* adósnak elvben megadtak: hogy az adóstársának követelését beszámíthassa a közös hitelezőnek. E helyett azonban a Tervezet a zálog- vagy jelzálogtárgy tulajdonosának megadja a jogot, hogy beszámíthassa a hitelezőnek a személyes adós követelését. Hozzá kell még tenni, hogy Tervezetünk mindebben a német törvényt követi, mindazonáltal egy eltéréssel. A németek ugyanis a kezesnek és zálogtulajdonosnak úgy adták meg a beszámítási kifogást, hogy látszólag meg sem adták: ők *dilatoriussá* tették ezt a kifogást, vagyis megadták a kezesnek és zálogtulajdonosnak azt a jogot, hogy mindaddig megtagadhassák a hitelező kielégítését, amíg ennek módjában van magát a főadós vagy személyes adós ellenében beszámítás által kielégíteni. Ezek a körvonalak.

3. A vita mindjárt a kezességnél kezdődik. Kétségtelenül nagy érdeke a kezesnek, különösen a készfizetőnek, — mert a rendes kezes a sortartás kifogásával is védekezhetik — hogy, amikor a főadósnak ellenkövetelése van, a hitelezőt ezzel elégíthesse ki egészben vagy részben aszerint, amint az ellenkövetelés fedezi vagy nem fedezi teljesen a hitelező követelését. A hitelezőn nem esik ezzel semmi sérelem. Jóravaló hitelező nem is megy a kezes ellen, amíg a főadóstól kielégítést kaphat. «Non enim aliter salvo pudore ad sponso-rem venit creditor», mondja szépen *Quintilianus**, «quam si recipere a debitore non possit». Jogosnak jogos, de sem méltányos, sem illő eljárás, hogy a hitelező, ha az adósnak vagyona van, a kezestől követeli, amit az adóson is lehetett volna behajtani. És ez az ellenkezés a méltányosság és ügyleti illem követelményeivel egyenesen tisztességtelen eljárás fokozódik, mikor a hitelezőnek a kezében van az, amiből magának kielégítést szerezhet. Velősen fejezi ezt ki *Bähr Ottó***»: «Meines Ermessens ist es ein dolus, wenn der Gläubiger den Bürgen ausklagt, während er nur den Mund aufzutun braucht, um sich vom Hauptschuldner durch Aufrechnung seiner Schuld bezahlt zu machen». És valamint a hitelezőn nem esik sérelem, úgy a főadóson sem; ez is a beszámítással megkapta a magáét és a kezes is szabadult. Az a főadós is rosszhiszemű lenne, aki a kezestől várná, hogy fizesse meg azt, amit ő — a főadós — fizetni *köteles* is és a legkönnyebb módon *képes* is.

Polgári törvénykönyvünk Tervezete 1235. §-ában megadja a kezesnek a jogot, hogy beszámíthassa a hitelezőnek, amivel ez a főadósnak tartozik. De, mielőtt végképp helyesnek itélnők ezt a szabályozást, hallgassuk meg az ellenérveket is; megnyugvással, öntudattal csak akkor ítélnünk. Azok az érvek, amelyeken itt röviden végig kell tekintenünk, többé-kevésbé alkalmazhatók az idegen követelés beszámításának másik két esete ellen is; már ezért is számoljunk le velök mindjárt e helyen.

4. *Mitteis* és *Kohler* az ellenvélemény főképviselői. Az előbbi*** helyteleníti, hogy a kezes disponálhasson olyasmiről, amiről disponálni egyedül a főadósnak lehet joga; hátha a főadós azt akarja, hogy megmaradjon az ellenkövetelése? A kezes beszámítási joga olyan, mondja *Mitteis*, mintha a kezesnek megadnák a jogot, hogy a főadós pénztárába nyuljon és abból fizessen vagy mintha, teszi *Kohler* hozzá, a kezesnek jogot adnánk, hogy a hitelezőnek kiutalhassa a főadós nevén álló bankletétet; aki fizetni köteles, fizessen a saját vagyonával, vagyis csak véletlen a beszámítható ellen-

* Declamationes 273.

** Gegenentwurf 709. §-nál.

*** Jahrb. f. Dogmatik 1889. 28. köt. 142. s. köv. 1.

követelés létezése. Nos hát ez az érvelés tiszta Prinzipien-reiterei a legrosszabb fajtából. Hiszen éppen az a dolosus eljárás a főadós részéről, mikor sem fizetni, sem beszámítani nem akar. Bizonyosra vehetjük, hogy tíz közül kilencz ily esetben rosszhiszemű egyetértés fog fenforogni főadós és hitelező között a kezes megkárosítására. Ily körülmények között azt mondani, amit a német kodex második olvasásánál az ellentétes nézetűek mondtak,¹ hogy a rosszhiszeműség itt csak fictio, annyi, mint erővel szemet hunyni a valóság előtt. De, ha rosszhiszeműség nem fogna is fen, a joggal való visszaélés, a jogi chicane eltagadhatatlan. És ezt tűrje a jog, csupán azért, hogy meg legyen óva annak a principiumnak a szentsége, mely szerint mindenki maga disponál a maga vagyonával? Részemről azt hiszem, hogy a szabályok az élet kedvéért vannak, nem megfordítva. Oltárra helyezni semmiféle jogelvet nem szabad; kivételt kell tenni alóla, ahol és ahányszor az élet megköveteli. Azt meg éppen nem tekinthetem érvenek, hogy az ellenkövetelés létezése csak véletlen. Hiszen ez minden beszámításnál így van: ugyanazon felek között sem a rendes eset az, hogy kölcsönös követeléseik vannak. És, ha ott a jog mégis felhasználja azt az esetlegességet a forgalom egyszerűsítése és az igazságosság érdekében, miért ne itt is? Ami pedig azt az érvet illeti, hogy szint-ugy fel lehetne jogosítani a kezeset, hogy a főadós pénztárából fizessen, czáfolatul elég annyi, hogy a pénzt a kezes másra is fordíthatja, mint a főadós tartozásának a teljesítésére, a főadós követelésével nem csinálhat mást. Azt jogot meg, hogy a főadós bankletétjét a hitelezőnek kiutalványozhassa, azért nem lehet a kezesnek megadni, mert ez már *megnehezítené* a hitelező kielégítését és eredményében *minden* kezességet olyanná tenne, melylyel a sortartás kifogása jár. A kezesnek adott beszámítási jog sem a hitelezőre nem jár eme hátránnyal, sem a főadósra ama veszélylyel.

*Kohler*² egyes esetekkel igyekezik kimutatni a német kodex e szabályának helytelenségét.

A kezes által a perben támasztott beszámítási kifogást illusoriussá teheti szerinte a hitelező, ha a kifogás megtétele után saját tartozását a főadósnak megfizeti, de illusoriussá teheti a főadós maga is, ha ugyanakkor a hitelezőnek a tartozását elengedi, avagy egy másik ellenkövetelésébe beszámítja. Baj van *Kohler* szerint akkor is, ha a kezes elleni per folyamán a beszámítási kifogás támasztása után, de az ítélet jogerőre emelkedése előtt a főadós egy másik ellenkövetelésének beszámításával a hitelezőnek követelését megszünteti; ilyenkor a jogerős ítélettel be lesz számítva a főadós előbbeni ellenkövetelése is és a főadós elesett mind a két követelésétől. Mindezeknek az eseteldöntéseknek egy a közös hibájuk: *Kohler* figyelmen kívül hagyja azt, hogy abban a pillanatban, midőn a kezes a beszámítási kifogással előáll, már be *van* számítva a főadós ellenkövetelése. Akár perben, akár peren kívül: «a beszámítás a másik félhez intézett nyilatkozat által megy végbe» (Tervezet 1306. §., német BGB. 396. §.). A jogerős ítélet a perben vagy peren kívül eszközölt beszámítást nem constituálja, hanem csak *declarálja*. A történt beszámítás után pedig a hitelező tartozását más uton: fizetés, elengedés, beszámítás útján, megszüntetni nem lehet, egyszerűen azért, mert az már meg *van* szüntetve. Ha meg úgy módosítanók ezeket az eseteket, hogy a hitelező a tartozását kifizeti vagy a főadós azt elengedi vagy a beszámíthatóságról lemond vagy azt más ellenkövetelésébe beszámítja, úgy kettő áll, aszerint, amint ez azon czélból történt, hogy a kezesnek ártson vagy sem: az előbbeni esetben a kezeset megilleti az exceptio doli generalis (Tervezet 1079. §., BGB. 157. §.), ezen a nézetén van *Dernburg*³ is; a második esetben nem történt más, mint az, hogy a főadós volt

ugyan ellenkövetelése, de az utóbb jogos módon megszűnt, még mielőtt a kezes azon helyzetbe jöhetett volna, hogy beszámítson. Mindezt tehát egyáltalán nem lehet felhasználni a német törvény és a mi tervezetünk szabályozásának a megdöntésére. Épp oly kevésbé, mint *Kohler*nek azon további érvét,⁴ hogy a kezesnek adott jog a főadóst az engedményezésben gátolná, hiszen a beszámítás fenyegeti az ellenkövetelést akkor is, ha a kezesnek a beszámítás jogát nem adnók; fenyegeti a *hitelező* részéről.

Mellőzöm azokat az érveket, amelyek a római jogra alapítvák, mert annyi vitátlan, hogy a justinianusi római jog megadta a kezesnek a jogot, hogy a főadós követelését a hitelezőnek beszámíthassa (l. 4, 5 de compens. 16. 2.); emellett az a különben is problematikus bizonyosságú vélemény,² hogy a klasszikus római jogban ez másként volt, csak tekintélyi érv számba mehetne, de még mint ilyen sem esnék nagyon latba, mert nem minden ponton volt a klasszikus kor joga a jobb. A beszámítás intézményét minden jogrendszer csak nehezen fogadta be. A római jog ősi állapotában épp oly kevésbé ismeri, mint a germán (francia, angol) népjogok; a jogtörténelmi vizsgálódások azt a nehéz, erős fejlődési processust, melyen a beszámítás intézményének a rómaiaknál keresztül kellett menni, a maga részleteiben föl-tárták. A klasszikus kor eltérő álláspontját tehát csak a korábbi fejletlenség maradványának tekinthetnők.

5. Van azonban *Kohler*-nek még egy érve is, amely ugyan szintén nem alkalmas a kezesnek adott beszámítási jog megdöntésére, de befolyással kell, hogy legyen e jog szabályozásának módjára. Ha a főadósnak, mondja *Kohler*,³ két ellenkövetelése van, amely közül az egyik fedezetlen, a másik zálogjog vagy kezesség által biztosítva van vagy amely két ellenkövetelés közül az egyik kamatozó, a másik nem, akkor a kezes megteheti, hogy a jó követelést kiveszi magának és azt számítja be, a rosszabbat (nem kamatozót, fedezetlent) meghagyja. Ennek az érvelésnek a jogosultságát nem lehet tagadni, azonban az épp oly kevésbé lehet ok arra, hogy a *kezes* elvegyük a jogot, hogy a főadós követelését beszámítsa, mint amennyire nem lehet ok arra, hogy a *hitelezőt* megfoszszuk a beszámítási jogától. Mert a hitelező szintén megtehetné, hogy az adósa jobb követelését beszámítás útján megszüntesse, rosszabbját meghagyja. Mégis nem jutott senkinek eszébe a hitelező beszámítási jogát egyszerűen törölni, hanem megcsinálták azt, amit a német BGB. 396. §-a és ami tervezetünk 1318. §-a megcsinálnak: törvényileg állapították meg a beszámítások sorrendjét. Ezt kell tenni és *csak* ezt a kezeset illetőleg is; ki kell mondani a Tervezet 1235. §-ában ilyen vagy más szövegezéssel: *Ha a főadósnak több követelése van a hitelező ellen, a kezes elsősorban a rosszabb követelést fordítsa beszámításra.*

6. Van azonban egy pont, amely azoknak is egy kis gondot okozott, akik hívei a kezes eme beszámítási jogának. Ez a fideiussio donandi animo, vagyis az az eset, amidőn a kezesnek nincs visszkeresete a főadós ellen, mert ajándékozni akart a főadósnak azon érték erejéig, amelyért kezeskedett. Megilleti-e a kezeset a főadós követelése beszámításának joga ilyenkor is? A kérdés felvetése nagyon indokolt, mert az ajándékozó kezes csakugyan a sajátjából köteles fizetni. Két táborra oszoltak az írók: *Krug* a kezes ellen, *Fuhr*, *Sintenis*, *Dernburg*, *Eisele* mellette. Osztom az utóbbiak nézetét, de nem az ő okaikat. Erőltetett módon igyekeznek megmagyarázni a római jogot, melynek ránk maradt töredékei a fideiussio donandi animo tekintetében nem tesznek kivételt. *Eisele*⁴ segíthetni vél egy «akaratinterpretatio»-val, mely szerint kétség esetén azt kell feltételezni, hogy a kezes ajándékozni

¹ Protokolle, II. 471. l.

² Zeitschrift für deutsch. Civilprozess. 24. kötet 1898. 11. és köv. 11.

³ Compensation 458. s köv. l.

¹ Compensation u. Prozess. 1894. 3. §.

² Lásd *Miteis*-nál id. h.

³ Előbb id. h.

⁴ Compensation. 1876. 298. l.

akart ugyan, de csak úgy, hogy a visszkeresetről mond le, nem pedig a főadós ellenkövetelésének a beszámításáról is. Nem kell bizonyítgatni, hogy az ily interpretatio egyenes kigunyolása a felek valódi szándékának, monstruma az ön-ellentmondásnak: a kezes igéri, hogy sajátjából fizet, vissza se fogja követelni, mégis, mikor fizetésre kerül a sor, nem fizet, hanem még a főadós követelését is elszijja! És ez lett legyen eredetileg is az ő «ajándékozási» szándéka?! Méltóbban érvel *Dernburg**: a kezesnek, még a készfizetőnek is, az állása mindig accessorius, amit a főadós ellenvethet a hitelezőnek, azt ellenvetheti a kezes is; tehát akkor is, ha nincs is visszkereset. De ez a magyarázat is csak merő elvimádás, nem hiszem, hogy valakit is igazán kielégíthetne; mert miért ne változtassunk az accessorius természetén, ha az igazság ezt megköveteli és a célszerűség megengedi? De még fogjuk látni, hogy a kezes ezen joga igazában egyáltalán nem a kezesség járulékos természetének a folyománya.

Szerintem a vita szinte tárgytalan: az életben jóformán sohasem fog előfordulni, hogy valaki, aki másnak bizonyos összeget ajándékozni akar, ezt a kezesség formájában tegye; ha nincs pénze, kölcsön fogja azt maga venni és önmagát főadósként lekötöztetni. Már most ehhez a magában is jóformán kizárt esethez hozzá kell jönni még annak is, hogy a főadósnak követelése legyen a hitelező ellen és még annak is, hogy az ajándékozó, mikor az ajándékozás effectuálására kerül a sor, generozitását vissza akarja vonni. Már akkor, nézetem szerint, inkább azt az esetet kellett volna megfontolás tárgyává tenni, midőn a kezes azért vállal kezességet, mert a főadósnak azzal az összeggel *tartozik*; ilyenkor sincs a kezesnek visszkeresete. De még ez az eset is sokkal ritkább, semhogy érette — és ezt tartom döntőnek — a beszámítási viszonyoknak a szabályozását meg kellene rontani. Könnyű volna ugyanis a visszkereseti jogosultság nélkül leledző kezesek ellen óvszert találni; nem kellene mást tenni, mint a Tervezet 1235. §-ához hozzátoldani azt a szabályt, hogy a visszkeresettel nem bíró kezeset nem illeti az a jog, hogy a főadós követelését beszámításra fordíthassa. Ámde ezzel a toldással belevinnők a visszkereseti jogosultság alapja és összege fölötti vitát és az azzal járó bizonyítást és ellenbizonyítást *minden* perbe, amely hitelező és kezes között a beszámításra nézve folyik. Ez az, amit olyan egy-két esetért, mely alig előfordul, drága árak tartok. Elvégre minden jogszabály generalizál és minima non curat praetor.

Eleddig arról, amiben elvileg helyesltem a Tervezet szabályozását. Egy következő cikkben arról, amit nem tartok helyesnek.

Dr. Kobler Ferencz.

Osztárak fogházak.

Huszonöt éve annak, hogy Mittelstädt lázító hangú dolgozatában sikra szállt a szabadságvesztés-büntetés egyeduralma ellen, mely a büntető igazságszolgáltatás egykori Meduza arcát jóindulatu pädagogus és emberbarát fiziognomiájává alakította át. Az üszök lobbanékony talajra hullott s a mozgalom, melyet a nemzetközi büntető-egyesület és a börtönügyi kongresszus vitái, a kriminologusok bírálatai, és a transportáció ideologusainak javaslatai szítottak, a mai napig sem aludt ki teljesen. Sőt ellenkezőleg napjainkban azt látjuk, hogy míg egyrészt «szakemberek» a börtönök világyvilágítását, szellőztető és egyéb hygienikus berendezéseit, mint a beteges humanizmus fattyuhajtásait nyesegetik, addig másrészt volt elítéltek, mint empirikus börtönügyi írók panaszkodnak ** a börtönélet kegyetlenségeiről, egyhangu, gyomor-

pusztító élelmezéséről, a hivatalnokok durvaságáról. Nem csoda tehát, ha Max *Treu* egy nemrég megjelent dolgozatának, látván a confluctus creditorum-ot, mely megannyi kielégítetlen követelést jelent be a börtönbüntetés ellen, a hangzatos «Der Bankrott des modernen Strafvollzugs» címet adta, mire a szabadságvesztés-büntetés hivatalos védője: *Sichart* «Die Freiheitsstrafe im Anklagestand und ihre Verteidigung 1904.» című röpiratával válaszolt.

A küzdelem tehát iankadatlan erélylyel folyik pro et contra és eldöntésére nemcsak azért nincs kilátás, mert az európai kultúra jelenlegi állásában nem produkált oly elfogadható büntetési eszközt, melylyel a börtön pótolható volna, hanem azért sem, mert addig, amíg a büntetés céljait tekintve, oly ki nem egyenlíthető ellentétek állanak szemben, mint korunkban, addig alig remélhető, hogy a büntetésnek bármily végrehajtásában az összes célok megvalósulhassanak. Egy örvendetes jelenség azonban mégis észlelhető, hogy t. i. mind kevesebb szó esik a börtönügyi «rendszerek» ellentéteiről és ha pl. Anatole *France* a Monsieur Thomasban a magánzárkát «un laboratoire établi par des fous, pour fabriquer des fous»-nak kereszteli, úgy ez csak azt bizonyítja, hogy a genialis író nem tudja, hogy a magánzárkának épp oly kevéssé corollariuma az egyedüllét, mint a szóbeliségi és nyilvánosság «dass man dabei Mund und Thüren aufsperrt». A rendszerek, melyekért a XIX. század első felében annyi küzdelem folyt, s amelyek legfontosabb szerepe az volt, hogy a XVIII. századtól damnosa hereditasként átvett börtönügyi chaosban *rendet* teremtsenek, megtették kötelességüket. Aki Finkeynek nemrég megjelent összehasonlító börtönügyi munkáját áttekinti, meggyőződhetik róla, hogy az összes kulturállamok a szabadságvesztés-büntetés végrehajtása terén általában megfelelnek azoknak a kötelességeknek, melyeket a munka szervezete, a fegyelem, az oktatás- és egészségügy tekintetében az ésszerű büntető-politika reájuk ró. Ez azonban csak a hosszabb tartamu szabadságvesztés-büntetésekre áll. A szabadságvesztés-büntetés sulypontja azonban külföldön épp úgy, mint nálunk, nem a fogházakon, hanem a fogházakon nyugszik, ami nyomban kiviláglik, ha figyelembe vesszük, hogy Magyarországon pl. 1902-ben 73,434 elítelt állt ki büntetést törvényszéki és járásbírósi fogházban, holott az országos letartóztatási intézetekben a forgalmi létszám ugyanebben az évben csak 7523 volt.

Ez a körülmény helyezi kellő világításba azt a megdöbbenő képet, melyet egy osztrák szakember: *Wolf Adolf* az osztrák törvényszéki és járásbírósi fogházakban üzőtt visszaélésekről nyújt.* Visszaéléseknek mondom az ottani állapotokat, bár, ha csak részben is igazak (s ebben nincs okunk kételkedni) a Wolf által az osztrák börtönügyi adminisztráció ellen emelt vádak, bátran lehetne rendszernek is nevezni. Közös elzárás és munkanélküliség a feltételek, melyek a megdöbbenő helyzetet kifejlesztették. Csak néhány példát a sok közül: A bécsi törvényszéki fogházban történt, hogy egy elítelt, aki munkát kérven, nem kapott, excedált, amiért fegyelmileg meg kellett büntetni. Valamelyik salzburgi fogházban egy kuruzslónő volt elzárva s midőn Wolf vasárnap délután a fogházépület előtt sétált, egy csoportban parasztokat látott ott állni. Kérdésére, hogy mit keresnek itt, azt felelték, hogy a kuruzsló asszony ilyenkor «rendel» a fogházfelügyelő szobájában! Egy tiroli járásbírósi fogházban a fogházőrmester felesége és felnőtt leányai esténként bor és csiteraszó mellett segítették elüzni a foglyok unalmát még pedig oly sikerrel, hogy a fogházőrmester később az egyik elítelt ellen leánya képviselőben gyermektartási keresetet volt kénytelen indítani. Nem ritka eset, hogy az elítéltek kisebb-nagyobb csoportokban — férfiak és nők —

* Id. h. 457. köv. l.

** Igy *Leuss*: Aus dem Zuchthause 1903; *Auer*; Zur Psychologie der Gefangenschaft geschildert von Entlassen 1905. *W. B. N.* (egy angol lordnak váltóhamisításért elítelt fia): Penal Servitude 1903. stb.

* Streiflichter über den Strafvollzug in Österreich, Höllrigl, Salzburg 1904.

felügyelet nélkül elhagyják a fogházat állítólag azért, hogy magánosokhoz munkába menjenek. Hogy e foglyok a «non lucendo» csapszékekbe járnak, rakonczátlankodnak, kevésbbé szabad társaik levelezését ellátják és este pipázva, dalolva és gyakran pityókosan térnek vissza a kedélyes fogházba, az csupán természetes következménye az előzőknek. És mindez abban az országban történik, melyben az 1872. évi április 1-én kelt törvény kötelezően írja elő a szabadságvesztés-büntetésnek magánelzárásban való végrehajtását és a kötelező munkáltatást. Az összes osztrák országos és bírósági letartóztatási intézetekben a magánzárkák száma alig 3000, míg nálunk egyedül az országos intézetekben 2717, mely arány annál súlyosabb beszámítás alá esik, ha figyelembe vesszük, hogy Ausztriában az egy évet meghaladó börtönre ítélték száma *évenként* körülbelül 4000-re, a rövidebb tartamu börtönre vagy elzárásra ítélték körülbelül 400,000-re tehető! És ez a rengeteg embertömeg, a fegyházra ítélteteket kivéve, teljes munkátlanságban, közös elzárásban üli le büntetését. Hogy az állam rovására ilyképp előálló *lucrum cessans* — mint Wolf kiszámítja — ha csak a hat hónál hosszabb időre elítélteket vesszük figyelembe, évenként 3—4 millió koronára tehető, az jóformán elenyésző a közösségnek az által okozott gazdasági kár mellett, hogy az állam a megjavíthatlan, elijesztetlen, munkátlán elítéltek raját reázdudítja a társadalomra.

Nem lehet e néhány sor keretében feladatunk, hogy e beteges állapotok minden egyes fájó pontjára reámutassak. Hogy egyáltalán szükségesnek tartottam a figyelmet Wolf könyvére és az osztrák fogházakra irányítani, annak oka bizonyára nem a vágy, hogy a nálunk oly gyakran ócsárolt szomszédot megszóljam, hanem a remény, hogy ezáltal alkalmat nyujtok a mi fogházi állapotaink szellőztetésére. Börtönügyi és büntetőjogi szakembereink rendszerint az országos letartóztatási intézetekből indulnak ki a szabadságvesztés-büntetés megítélésében és ha az igazságügyi kormány az angol borstali minta szerint a fiatakoruak részére felállítandó fogházakban helyesen jelölte is meg a kiinduló pontot, úgy ez csupán az első lépés. A rövid tartamu szabadságvesztés-büntetések sokat vitatott problémája különösen az először bűnösökre nézve csak akkor lesz megoldható, ha a fogházakban a felnőtt elítélteken a büntetés magánzárkával és munkakényszerrel fog végrehajtatni és ha a büntetés végrehajtási *alapelvek* központi irányítása mellett a fogház és elzárás egyebet is fog jelenteni, mint a szabadság formális elvonását. Ily irányu gyökeres átalakítás nélkül bármily tetszetősen cifrázzuk is ki börtönügyi épületünk tetőzetét, a széles alapzat korhadt marad s nem nyújt a társadalomnak védelmet a *petite criminalité* tömegei ellen, melyekből kellő represszió hiányában a veszélyes gonosztevők toborzódnak.

Vámbéry Ruzstem.

A tőzsdei szokások jogi természete és joghatálya.

A budapesti áru- és értéktőzsde új áruüzleti szokásai 1905 január 1-én léptek életbe. A tőzsdei szokások jogi természete és joghatálya nálunk is évek óta képezi meg-megújuló vita tárgyát, amiért is az új szokások közeli életbelépte kedvező alkalmul kínálkozik e kérdés részletesebb megvilágítására.

Ahol tőzsdék keletkeztek és pedig akár külön állami engedéllyel, mint ez a kontinensen történt, akár pedig magánegyesülés alapján, mint ezt Angliában és Amerikában látjuk, keletkeztek egyuttal oly szabályok is, amelyek a tőzsdei forgalmat, az ügyletek keletkezésének kellékeit s a velük való elbánásnak módját, megítélésük feltételeit foglalták magukban. Ezek a szabályok szokványok, szokások — *Usancen* — elnevezés alatt voltak ismeretesebbek, anélkül, hogy ez az elnevezés e szabályok jogi természetét jelentené.

Epp azon kontroversiák folytán, amelyek az «*Usancen*»

elnevezés miatt e szabályok jogi természete felett megindultak, az újabb időben e szabályok a külföldön szabatosabb nevet nyertek, bárha azelőtt is akadtak tőzsdék, ahol teljesen szabatos címük volt e szabályoknak.¹

A szokványok vagy szokás elnevezés nálunk is félreértéseket szült, az e címet viselő szabályok jogi természete és joghatálya tekintetében.

Ez már a tőzsdebírósgot visszaállító 1870. évi XI. tcz. országgyűlési tárgyalása alkalmával is nyilvánult.

A kormányjavaslat szerint az igazságügyi és kereskedelmi miniszterek felhatalmaztattak volna arra, hogy «*a tőzsde szokás jogait a tőzsde fejlesztése alapján időről-időre megerősítsék*». Ezt azonban a «központi bizottság» a szokásjog általános elvébe ütközőnek találta, mivel hazai törvényeink szerint a szokásjog «*tacito populi principisque consensu*» jön létre s azért a miniszteri törvényjavaslatból egészen mellőzte, s így határozott Hodossy Imre előadó előterjesztése² alapján a képviselőház is.

Ezek szerint abban az időben a törvényhozó is abban a tévedésben volt, hogy a «Szokványok» teljesen a jogszokás természetével bírnak.

Ujabbán a szokványokat hol tényleges szokásoknak,³ hol jogszokásoknak,⁴ hol szerződéses jognak⁵ látjuk minősíteni.

¹ A német és osztrák tőzsdéken ujabbán a «*Bestimmungen für den Geschäftsverkehr*» vagy «*Bedingungen für den Handel*» elnevezést zárlal közt odafűzve az «*Usancen*» szót használják. A hollandi és francia tőzsdéken «*Reglemens*» az angol tőzsdéken «*Rules and Regulations*» vagy «*Form of Contracts*» elnevezés alatt fordulnak elő ezek a szabályok.

² *Hodossy Imre előadó*: Mint már a központi bizottság jelentésében kiemelttem, a központi bizottság a miniszteri törvényjavaslatnak csak alapeszméjét, t. i. a tőzsdebírósg szükségességének eszméjét fogadta el; kénytelen vagyok tehát elmondani, mi indította a központi bizottságot arra, hogy a szöveget ily lényegesen megváltoztassa.

A miniszteri jelentés szövegéből méltóztatik a t. ház tudni, hogy annak főoka, miért mutatta be a miniszterium e törvényjavaslatot, az volt, hogy a budapesti tőzsdebírósgot a kereskedő világ igen nehezen nélkülözte, azóta, mióta az az új perrendtartás által hatályon kívül helyeztetett. E bajon segitendő, a központi bizottság nem tartotta célszerűnek, sem szükségesnek, a miniszteriumot bizni meg azzal, hogy az rendeletek útján intézkedjék, esetleg az előbbi bírósági intézménytől eltérőleg.

A miniszteri törvényjavaslatnak még egy más része is van, mely a tőzsde szokásjogának a tőzsdebírósg fölterjesztése alapján időről-időre történő megerősítését a miniszteriumra bizza. Ez intézkedést a központi bizottság a szokásjog általános elvébe ütközőnek találta, mivel hazai törvényeink szerint a szokásjog *tacito populi principisque consensu* jön létre, s azért ezt a miniszteri törvényjavaslatból egészen mellőzte.

Végre, hogy a kereskedelmi világ minél rövidebb ideig legyen megfosztva a tőzsdebírósg üdvös hatásától, a központi bizottság még azt is indítványozza, hogy a második szakaszban világosan mondassék ki, hogy eltérőleg attól, a mint más törvényeknél szokott lenni, ezen törvény kihirdetése után azonnal életbe lépjen.

Ennek folytán ajánlom ezen törvényjavaslatnak a központi bizottság által javasolt szövegezését.

³ L. dr. Balog Arnold: «A tőzsdei áru üzleti szokások» 4. l. 1898.

⁴ Lásd: «A tőzsdei reform tárgyában tartott szakértekezlet anyaggyűjteményét» (1897. 34. lap) ugyanitt a 54. lapon egyik értekezleti tag ezeket mondja: «Azon indokok, melyeket Polónyi t. barátom felhozott, hogy a tőzsdetanácsra van bízva a tőzsdebírósg, hogy a tőzsdetanács a szokványokat is megállítja, nem teszik szükségessé a tőzsdetörvény alkotását, mert hiszen azok a kérdések éppen törvényhozásilag rendezve vannak. A tőzsdebírósg szabályozva van törvényhozásilag és a szokványjog miképpen alkotása szintén szabályozva van törvényhozásilag a kereskedelmi törvényben. A kereskedelmi törvény határozott intézkedést foglal magában az iránt, hogy mennyiben adható szokványjog, milyen ereje van és mennyiben vehető az figyelembe.»

⁵ A kereskedelmi szokások és pedig úgy a jogszokások, mint a tényleges szokások, gyakran feljegyeztetnek. Így különösen kereskedői testületek, kereskedelmi kamarák, tőzsdék, áruzsarnokok stb. által. A feljegyzés célja azoknak létezését megállapítani, bizonyítani; anélkül azonban, hogy a feljegyzés magában véve az ellenbizonyítást kizárná. Még kevésbé képes ily, habár hivatalos, feljegyzés a kereskedelmi szokások eredeti jellegét megváltoztatni. Ez csak akkor volna lehetséges, ha a feljegyzést eszközölő testület önálló autonómiával bírna s az írásba foglalt szokás statuárius jelleggel ruháztatná fel. Ilyen önálló autonómia-

Hogy a «szokványok» akár jogszokások, akár tényleges szokásoknak, illetőleg azok egyszerű gyűjteményének tekintessenek, azt azok keletkezése és általában jogi természetük kizárja.

A szokványokat a tőzsdetanács a gyakorlat tekintetbevételével a saját maga által észlelt czélszerűség, forgalmi szükség és szintén a saját maga által mérlegelt anyagi igazságnak megfelelőleg saját autonóm jogkörében állapítja meg anélkül, hogy ezek megállapításánál a forgalomban már előzőleg alkalmazva lévő akár rövidebb, akár hosszabb gyakorlathoz kötve volna, vagyis az időközben kifejlődött gyakorlatban, melyet a tőzsdetanács elfogad, módosít vagy elvet aszerint, amint ezt szükségesnek, czélszerűnek vagy igazságosnak tartja, a «Szokvány» megállapítás autonóm jogának inkább csak ethikai és logikai, nem pedig jogi korlátja foglaltatik.

Már maga az az aránylag rövid idő, amelyben a «Szokványok» újabb és újabb megállapítást nyernek, kizárja oly sokoldalú *gyakorlat* kifejlődését, amilyen sokoldalú módosításon az usanceok esetéről-esetre — legtöbbször minden előzmény nélkül csupán az autonóm testület felismerése és érzéke alapján átmennek.

A különböző időbeli usanceok igen gyakori példáját mutatják ennek* igazolván, hogy előleges gyakorlat nem elengedhetetlen kelléke az usancenak.

A jogszokás huzamosb időn keresztül egyértelműleg követett egyenlő cselekvés alapján keletkezik, a szokás pedig a pusztá gyakorlat; az usanceokra tehát, melyek a tőzsdetanács autonóm jogkörében megelőző hosszú idejű egyenlő cselekvés, sőt legtöbbször minden gyakorlat és előzmény nélkül s nem egyszer ép a gyakorlat ellenére állapíttatnak meg, nem lehet azt mondani, hogy jogszokások, tényleges szokások vagy ezek egyszerű gyűjteménye volnának, mert amint láttuk, — az usanceok keletkezésük és jogi természetükben a szokásjognak vagy a tényleges szokásnak elengedhetetlen kellékét, a megelőző, hosszabb vagy rövidebb tartamu *gyakorlatot*, *egyenlő cselekvést* nem okvetlenül igénylik és legtöbbször nélkülözik.

Hozzájárul ehhez, hogy az usanceok a tőzsdetanács szabad belátása szerint módosíthatók, — hatályon kívül helyezhetők s ujakkal pótolhatók, tehát már ez a körülmény is kizárja, hogy azok pusztá jogszokások vagy tényleges szokásoknak tekintessenek.

Téves tehát azok nézete, akik — ugylátszik — csupán az elnevezés után indulva az usanceokat ezek jogi természeténél fogva, akár jogszokásoknak, akár tényleges szokásoknak tekintik s eszerint akarják azok jogi hatályát megbírálni és meghatározni.

Mindenesetre indokoltabb, bár szintén helytelen az a nézet, mely az usanceokat szerződéses jognak tekinti, s azok joghatályát a felek kifejezett vagy hallgatóságos megállapodásából származtatja.

Nem lehet ugyan tagadni, hogy ahol a felek az usan-

ceokat kikötik, az usanceok ezekkel a felekkel szemközt bizonyos mértékig a szerződéses jog jellegével is bírnak.

Nem áll azonban ez az usanceokra általában. Az usanceok ugyanis a tőzsdén kötött ügyletekre külön kikötés nélkül is hatályosak, itt tehát teljesen hiányzik a szerződéses elem, következésképp nem lehet szerződéses jogról sem szó. Nem állhat meg ezzel szemközt az az érv, hogy a felek hallgatóságos beleegyezése pótolja a kikötést, miután fel kell tenni, hogy a felek ismerték az usanceokat, amelyek úgy intézkednek, hogy a tőzsdén kötött ügyletekre az usanceok alkalmazandók. Nincs ugyanis semmi jogi indoka annak, hogy annál, aki a tőzsdén ügyleteket köt, az usanceok *kötelező* ismeretét *okvetlenül fel kelljen* tételeznünk. Hisz az usanceok nem tételes törvények, melyek nem ismerete nem salvál. Azonkívül a hallgatóságos beleegyezésnek egy egész gyűjteményt képező szokásokkal szemközt való ily erőszakolt jogereje beleütköznék magának a jognak és igazságnak lényébe, anélkül, hogy az usanceok jogi természetének megnyugvással elfogadható magyarázatát foglalná magában.

A budapesti áru- és értéktőzsde alapszabályai 1879-től fogva kifejezetten* megadják a tőzsdetanácsnak a jogot, melynél fogva «a tőzsdei szokásokat megállapítja», s miután a tőzsde csak «közigazgatási ügyeiben» van a kereskedelmi miniszteriumnak alárendelve** a tőzsdei szokások megállapítása kormányi jóváhagyást nem igényel. Eszerint a tőzsde autonóm jogkörében saját maga erre hivatott szerve által állapítja meg szokásait, tehát ezek a szokásoknak nevezett szabályok tulajdonképp a tőzsde autonóm jogát foglalják magukban.

Ez áll mindaddig, míg a törvényhozás másképp nem intézkedik.

Valamint tehát e szokások jogi természete, úgy ezeknek kötelező ereje is a tőzsdének az állam által az alapszabályokkal biztosított autonóm jogában gyökerezik és így e szokásoknak nevezett szabályok sem jogszokás vagy tényleges szokásnak sem általában szerződéses jognak nem tekinthetők.

Más kérdés az, hogy helyesen van-e ez így, vagyis jobban mondván, helyes-e az, hogy a szokások a kormány jóváhagyása elől ki vannak véve?

Már a képviselőház 81-iki határozata szükségesnek tartotta éppen e miatt a szokásoknak a kereskedelmi törvénnyel való összhangba hozatalát s utasította is a kormányt ily irányban való intézkedésre s később a 97-iki értekezleten ép ez a kérdés volt egyik indoka annak, hogy az értekezlet többsége egy tőzsdetörvény megalkotása mellett nyilatkozott.***

Ami a jelenlegi szokásokat illeti, azokon meglátszik szintén az a cél, melyet a tőzsdetanács sem téveszthetett szem elől, hogy t. i. a szokások a kereskedelmi törvény rendelkezéseivel lehetőleg összhangba hozassanak. Lehetőleg — mondjuk, mert a tőzsdei forgalom különös igényei és a tőzsdei ügyletek sajátos természete mellett teljes összhangról a meglevő tételes törvény és az autonóm jog között alig lehet szó.

Dr. Félegyházy Elek.

val azonban a kereskedői testületek manapság nem igen bírnak (l. alább 139. §.) s ez okból az általuk tekintet nélkül megelőző követésre megállapított, de azért mégis szokásoknak vagy éppen jogszokásoknak nevezett szabályok nem bírnak törvényes erővel, hanem csak szerződési szabályoknak tekintendők, melyek éppugy, mint a tényleges szokások, a feleket csak akkor kötik, ha magukat azoknak kifejezetten vagy hallgatólag alávették. Lásd Nagy Ferencz: A magyar kereskedelmi jog kézi könyve 3. kiadás I. k. 43. lap.

* Így az új szokások 4. §-a minden előzmény nélkül elejti az előző szokások 4. §-ának a) pontját, amely szerint az írásbeli elismerés kellő időben meg nem történte miatt a felhívó fél az ügylettől elállhat. Az előbbi szokások 6. §-ának minden előzmény nélkül való megváltoztatását foglalja magában az új «Usanceok» 5. §-a, mely a nem «körülbelül»-lel megjelölt mennyiségnél is megengedi 2% erejéig több vagy kevesebb szállítást. S ehez hasonló változtatást találunk egyebek közt az új szokások 14., 16., 20., 25., 32., 35. 77. §§-aiban is.

* 79-iki alapszabály 20. §. 4. pont; 93-iki alapszabály 23. §. 2. pont. Lásd: dr. Félegyházy Ágost: A budapesti tőzsde története II. k. 18. és 61. l.

** 93-iki alapszabály 11. §. A kereskedelemügyi m. kir. miniszter, kinek a tőzsde minden közgazgatási ügyeiben alá van rendelve, főfelügyeleti jogát az általa kinevezett egy, vagy a szükséghez képest több miniszteri tőzsdebiztos által gyakorolja.

A tőzsdei biztos naponként jelen van a tőzsdén, részt vesz a közgyűlésen s a tőzsdetanács, valamint az ez által kiküldött szakbizottságok minden tanácskozmányain, és jogában áll, tőzsdei közgazgatási ügyekben hozott olyan határozatok végrehajtását, melyek, nézete szerint, a fenálló törvényekbe, vagy a tőzsdei alapszabályokba ütköznek, a kereskedelemügyi m. kir. miniszter azonnal bekérendő határozatáig felfüggeszteni.

*** Lásd: «A tőzsdei reform tárgyában tartott szakértekezlet anyaggyűjteménye» 1897. (10—60 lap.)

Néhány megjegyzés a fakturáról.

A faktura alatt a kereskedelmi forgalomban rendszerint a távollévők között szokásos azt a számlát értik, melyet a kereskedő, mint eladó a kereskedőnek, mint vevőnek a vételiügylet tartalmára vonatkozólag megküld. (Goldschmidt: Handbuch des Handelsrechts 287. l. és ennek nyomán Nagy: Kereskedelmi jog II. k. 505. l.)

Ezen fakturát az eladó a vevőnek olyképp szokta megküldeni, hogy a vevő azt vagy az áru megérkezése előtt, vagy annak megérkezésével egyidejűleg, vagy az áru megérkezése után kapja kézhez.

Ha az eladó a fakturát oly módon küldi meg a vevőnek, hogy ezt az áru megérkezése előtt kapja meg, akkor eladó célja odairányul, hogy vevőt értesítse, miként ő a maga részéről az adásvételi szerződést teljesítette, és közölje vele azt is, hogy a teljesítést mi módon eszközölte, amely értesítés folytán a vevő megállapíthatja, mikor és hol kerül az áru birtokába, ami reá nézve azért fontos, mert ügyleteit ezek figyelembevételével intézheti.

A most ismertetett fakturákra vonatkozólag a folyó évben a külföldön két nagyfontosságú elvi jelentőségű határozat hozatott. Az egyik, melyet a torinói semmitőszék hozott, így szól: «Kereskedelmi szokás, hogy a faktura elfogadása nemcsak az ügylet feltételeire nézve képez bizonyítékot, de magára az ügylet fenállására. Azért a fakturában felsorolt áruért, melyet a kereskedő nem kifogásolt, felel meg akkor is, ha sem meg nem rendelte, sem meg nem kapta.» (Jogl. Közl. f. é. 49. sz. Külföldi judikatura 1. sz.) A másik határozat, melyet a német Reichsgericht hozott, így szól: «Törvény szerint nem áll fen a vevőnek ama kötelezettsége, hogy az áru megérkezése előtt a neki kézbesített fakturát bármily irányban megvizsgálni tartoznék. A vevő minden praëjudicium nélkül jogosult az áru megérkezése előtt a fakturát teljesen figyelmen kívül hagyni, vagy akár azt az eladónak visszaküldeni.» (Holdheim: Monatsschrift für Handelsrecht und Bankwesen 13. évf. 10. sz. 250. l.)

A két ítélet egybevetéséből látható, hogy azok egymással homlokegyenest ellenkeznek; míg az egyik a faktura hallgatóságos elfogadásának tulnagyt jelentőséget tulajdonít, addig a másik a fakturától minden jelentőséget megvon. Messzire vezetne, ha e két ítéletet az olasz, és illetve a német jog szempontjából vennők bírálat alá; ezuttal csupán azzal kívánunk foglalkozni, milyen a jogi helyzet a faktura hallgatóságos elfogadása kérdésében hazai jogunk szempontjából. Teszszük ezt pedig annyiival inkább, mert ujabban nálunk is mind gyakrabban tapasztalható, hogy a kereskedők vevőikkel szemben a kifogástalanul elfogadott fakturára hivatkoznak és álláspontjuk szerint ennek tartalma a vevő hallgatása folytán a vevőre nézve is kötelező.

Arra a kérdésünkre, vajon hazai jogunk szempontjából miféle jogkövetkezményekkel jár a címzettre az, ha ő az áru megérkezése előtt kézhez vett fakturát minden megjegyzés nélkül átveszi és megtartja, nem adható egységes válasz, hanem a kérdés megoldása az egyes esetekben más és más lesz, úgy, hogy szükséges az egyes elképzelhető eseteket vizsgálat tárgyává tenni. Az itt szóba jöhető esetek ezek:

1. A faktura a vételi szerződésnek teljesen megfelel; ez esetben a faktura hallgatóságos átvétele a számla elismerésével egyenlő joghatályu.

2. A faktura a kötött vételi szerződésnek teljesen megfelel, a vételi szerződésben nem érintett föltételek és módok tekintetében pedig a szokásos kikötéseket tartalmazza; mivel pedig a szerződéskötéskor a felek akarata odairányult, hogy az általuk a szerződésben nem szabályozott kérdésekben a hasonló ügyleteknél szokásos határozmányok legyenek irányadók, kétségtelen, hogy az ily faktura kifogástalan elfogadása szintén a számlaelismerés jellegével bír (Cosack, Lehrbuch des Handelsrechts V. k. 130. l.).

3. A faktura tartalma a kötött vételi ügyletnek meg nem felel.

Az első kérdés, ami itt megoldásra vár, az, vajon ily esetben nem állunk-e eladó új ajánlatával szemben?

E kérdésre tagadólag kell válaszolni. Eladó ugyanis akkor, mikor a fakturát vevőnek elküldi, kifejezetten a létrejött adásvételi szerződésnek óhajt megfelelni, amely adásvételi szerződést eladó egyoldalulag módosítani nem jogosult.

Ezek után kérdés, miképp minősíthető ily esetekben a faktura hallgatóságos elfogadása? A kérdést helyesen csak akkor oldhatjuk meg, ha figyelembe vesszük, hogy a kötött vételi szerződés és a faktura közötti ellentét mire vonatkozik; nevezetesen, hogy vonatkozik-e az magára az árura, vagy pedig az áruval összeköttetésben nem álló egyéb vételi határozmányokra.

Ha ugyanis az ellentét magára az árura vonatkozik, akkor kétségtelen, hogy a vevő hallgatása semmiféle jogkövetkezménnyel sem jár, miután a kereskedelmi törvény 346. §-a szerint a vevő csupán az átvétel után tartozik eladót az árura vonatkozó kifogásairól értesíteni. Áll pedig ez nemcsak a minőségi, hanem a mennyiségi hiányokra is. (Nagy, kereskedelmi jog II. k. 613. l.) Ez esetekben tehát a vevő a faktura átvételekor jogosult a kifogásokat azonnal megtenni (Dlár u. f. 4. 184. l.), míg azokat az áru átvétele előtt megtenni nem köteles. Ily hiányokra nézve helyes a Reichsgericht fent ismertetett felfogása, a mi jogunk szempontjából is, mert nálunk is a vevő, dacára annak, hogy a fakturából meggyőződhet arról, hogy a teljesítés szerződésellenes, pld. más az áru minőség stb., mégis az áru átvétele előtt a faktura tartalmáról tudomást venni nem köteles.

Ha ellenben a fakturabeli ellentét nem magára az árura, hanem azzal összefüggésben nem álló egyéb határozmányokra vonatkozik, melyekről a vevő mindenképpen csak magából a fakturából nyerhet tudomást, kérdés, nem-e vét. a vevő a rendes kereskedő gondossága ellen, ha a szerződésellenes kitételek tekintetében a kifogásolás jogával nem élt?

Bizonyos, hogy a kereskedő vét a gondosság ellen, ha hallgatását a másik szerződő fél olyképp magyarázhatja, hogy az a módosítás elfogadása. Habár ezek szerint vevőnek kötelessége kifogását az eladóval közölni, mégsem mondható az, hogy e kötelezettség elmulasztása maga után vonná, hogy immár a számla egész tartalma reá nézve is kötelező. Az eladó ugyanis akkor, amikor a fakturába megállapodásellenes határozmányokat vett fel, szerződésszegést követett el, és nem képzelhető jogszabály, amely a szerződésszegést azzal jutalmazná, hogy a másik fél mulasztása miatt a szerződésszegésből eredt határozmányok a szerződés alkatrészeivé válnának. Ily esetekben tehát a vevő a hallgatóságosan elfogadott fakturával szemben joghatályosan fog hivatkozhatni magára a kötött szerződésre és mulasztásának csupán az lesz a következménye, hogy a vevőt fogja terhelni annak a bizonyítása, miként a faktura szerződésellenesen van kiállítva. (Hanausek, Fakturen und Fakturaclauseln 49. l.)

4. A faktura a szerződésnek megfelel, a szerződésben nem szabályozott kérdésekre vonatkozólag azonban szokásellenesen van kitöltve. Ez esetre ugyanaz áll, mint az előző pontban tárgyalt esetre. (Német Reichsgericht állandó gyakorlata, idézve Staub, Kommentar VII. k. 1236. l.)

5. A faktura meg nem rendelt árukról szól. Itt két esetet kell megkülönböztetni és pedig azt az esetet, ha az eladó a címzettrel nem áll üzleti összeköttetésben és azt, ha vele üzleti összeköttetésbe áll. Az első esetben címzett törvényünk értelmében az áru átküldése, vagyis a teljesítés megejtése alkalmával sem köteles nyilatkozni és így természetesen, hogy a fakturát is hallgatással mellőzheti. A második esetben a faktura ajánlat jellegével bír, amelyre a címzett azonnal nyilatkozni köteles, különben az eladó ajánlata a kereskedelmi törvény 320. §-a értelmében elfogadottnak

tekintetik. Ez elfogadás pedig kiterjed a faktura valamennyi kitételére, tehát még azokra is, amelyek szokásellenesek.

6. A faktura a vételi ügyletnek megfelelően van kiállítva, de meg nem rendelt árukat is tartalmaz. Ez esetben a faktura a meg nem rendelt árukra vonatkozólag új ajánlatnak tekintendő, melyre nézve kérdéses, vajon a vevő nem-e köteles minden esetben azonnal nyilatkozni, mivel a Curia 363/90. sz. ítélete szerint az üzleti összeköttetés már egyetlen megelőző ügylet alapján megállapítandó. Nézetünk szerint, még ha általában helyes is volna a Curia felfogása, akkor sem volna az esetünkre alkalmazható, mert a «megelőző ügylet» alatt szükségképp már teljesedésbe ment ügyletet kell érteni, amiről a jelen esetben beszélni nem lehet. Így hát itt is ugyanazt a megkülönböztetést kell tennünk, mint az 5. alatti esetben.

Dr. Spitzer József,
budapesti ügyvéd.

A semmiségi panasz bejelentése a BP. 385. §. 1. a) pontja esetében.

Nem szándékom e helyt tárgyalni a Curianak u. n. formalizmusát. Utóvégre régi és tiszteletreméltó filozófia az, hogy *forma dat esse rei*, bár részemről szívesebben látnám az anyagi igazság előtérbe helyezését a legszabatosabb archimedesi figuráknál.

De nagyon sérti az embernek a geometriai érzékét, ha látja, hogy a Curia még a saját formalizmusával sem operál szabatosan.

10,479/904. B. sz. alatt *viisszautasítja a rágalmozds* miatt elítélt vádlottnak a BP. 385. §. 1. a) pontjára való *hivatkozással* azért bejelentett semmiségi panaszt, *mert ő sérteni nem akart, s így az ő cselekménye nem büntetendő.* (Közölve Dttár VI. folyam I. k. 8. sz. a.)

Ugy látszik, ezt a vádlottat a főtárgyalási elnök ritka lelkiismeretességgel és alapossággal tanította ki a perorvoslat használatáról. Bejelentése a legutultabb formalizmus mellett is a helyesen bejelentett, tehát elfogadandó, de alaptalan, tehát elutasítandó (BP. 437. §. 4. bek.) semmiségi panasznak valóságos mintája.

A kir. Curia azon hires elvi jelentőségű végzéseiben, melyekben a panasz «*substantiálását*» követeli meg, a szakasz megjelölésén és a semmiségi ok körülírásán felül épp azt követeli meg, amit vádlott azzal jelölt meg, hogy «*sérteni nem akart*». A bold. Vörösmarty elnöklete alatt hozott emlékeztetés 4747/902. sz. végzésben (*Büntetőjogi Dttár* III. k. 155. l.) azt mondja a kir. Curia: «*így pl. a BP. 385. §-ának 1. a) pontja esetén red kell mutatni, hogy az alsóbírószág által megállapított büntetendő cselekménynek valamely ismérve hiányzik*». Vádlott a fenti esetben épp ezt tette. Azt mondta: hiányzik az animus injuriandi, mint tényálladási elem. Ez a «substantiálás». S mivel a Btk. 258. §-a szerint ez az animus *nem* tényálladási elem, a panaszt el kellett volna utasítani, mert az alsóbírószágok nem tévedtek, midőn kimondták, hogy a cselekmény büntetendő.

Dr. Nyári Jenő.

Külföldi judikatura.

Erkölcstelen szerződések a német joggyakorlatban.

Érvényes az a szerződés, mely szerint a vendéglős köteles a szerződés tartamára sörkészletét bizonyos serfőzéből beszerezni. (Drezdai Oberlandesgericht.)

Nem tekinthető erkölcstelennek az a megállapodás, hogy az alkalmazott mérnök a legutóbbi évre járó provizióját elveszti, ha január 1-én felmond, vagy felmondanak neki. A mérnök fizetését, mely a kérdéses esetben a provizióháromszorta nagyobb volt, föltétlenül megkapta. (Reichsgericht.)

A szerződés szerint a kifogásolt és hibásnak talált sört a szállító köteles kicserélni, de magában véve ez a körülmény nem jogosít fel az elállásra. A bíróság a kikötést érvénytelennek tartotta. (Karlsruhei Oberlandesgericht.)

Bűnvádi feljelentés meg nem tételéért adott díj elfogadása a jó erkölcsbe ütközik, ha a bűncselekmény a sértettnek testi bántódást vagy vagyoni kárt nem okozott. (Drezdai Oberlandesgericht.)

Ha valamely bordélyház tulajdonosának örököse a bordélyházat azzal a szándékkal adja el, hogy ezzel a foglalkozással a jövőben teljesen szakít, az adásvételi szerződés nem erkölcstelen ügylet. (Drezdai Oberlandesgericht.)

Semmis az a szerződés, melynek célja az érdekelteket nyilvános árverésen való részvételtől visszatartani s ezt a célt el is éri. (Kasseli Oberlandesgericht.)

A és B részt vesznek egy nyilvános pályázaton. B kötelezi magát, hogy A-nál magasabb árt fog követelni, hogy így A-t győzelemre segítse. A viszont B nek egy bizonyos összeget ígér, ha nyertes lesz a pályázaton. A szerződés érvényes. Az ügyletnek a motivumai figyelembe veendőek ugyan az ügylet erkölcsös vagy erkölcstelen voltának megítélésénél, de az erkölcstelen motivum egymagában nem tesz oly ügyletet erkölcstelenné, mely objective nem ütközik a jó erkölcsökbe. Csak akkor válik erkölcstelenné az ügylet, ha az objective nem erkölcstelen ügylet az erkölcstelen motivumtól el nem választható s azzal kapcsolatban erkölcstelennek tünik fel. (Berlini Kammergericht.)

Felperes állandóan czivakodott szomszédjával s annak családjával. A szomszéd és családja megsértéséért többször el is itélték, legutóbb három hónapi fogházra. A szomszéd aláírt felperes érdekében egy kegyelmi kérvényt, viszont felperes egy végrehajtható okiratot állított ki szomszédja részére, melyben 2000 márka kötbér fizetésére kötelezi magát arra az esetre, ha vele vagy családjával viszálykodni kezd s igéri, hogy vele és családjával a jövőben egyetértésben fog élni. Öt évvel később felperes a szomszéd fiával összeveszett és szitkokkal illette. A sértésért két heti fogházat kapott. A szomszéd az okirat alapján végrehajtást kér. Felperes keresetet indít a végrehajtás megszüntetése iránt, mert a kérdéses szerződés a jó erkölcsbe ütközik. A szerződés erkölcstelen (alsóbírószágok ellenkezően), mert minden vagyoni hátrány felmerülte nélkül a legcsekélyebb viszálykodás esetére aránytalanul magas összeget köt ki s így felperest szabad mozgásában gátolja. (Reichsgericht.)

R-1.

Különfélék.

— A bírói és ügyészi karban történt személyváltásokat állítottuk össze az «Igazságügyi Közlöny»-ben megjelent adatok pontos felhasználásával. Ezen adatok 1901. kezdetétől a nevezett közlöny *mult évi december 28-án megjelent számáig bezárólag* foglalt közléseket tartalmazzák:

I. Kinevezés.

	1901	1902	1903	1904
Curiai másodelnökké	államtitkár ... 1	—	—	—
	táblai elnök ... —	—	—	1
Curiai tanácselnökké	táblai elnök ... 1	—	—	1
	táblai tanácselnök ... —	1	—	—
	curiai bíró ... —	1	—	1
Táblai elnökké	curiai tanácselnök 1	—	—	1
	táblai tanácselnök ... —	—	—	1
	curiai bíró ... 1	—	—	—
Táblai tanácselnökké	curiai bíró ... 1	—	—	1
	táblai bíró ... —	2	1	2
	törvényszéki elnök 2	—	—	2
Curiai bírónak	koronaügyészi h. ... —	—	—	1
	táblai bíró ... 5	9	2	9
	czimz. curiai bíró ... —	—	—	1
Táblai bírónak*	törvényszéki elnök ... —	—	1	—
	czimz. táblabíró ... 1	3	—	3
	elnöki titkár ... 5	4	2	3
	törvényszéki bíró 7	17	5	19
	járásbíró ... —	1	—	—
Koronaügyészszé	főügyész ... —	1	—	—
Koronaügyészi helyettes**	főügyész ... 1	—	—	—
	főügyészi helyettes ... —	—	—	1
	táblai bíró ... 1	1	—	—
Főügyészszé	táblai bíró ... —	2	—	—
	törvényszéki elnök ... —	1	—	—
	főügyészi helyettes 1	—	—	—
Főügyészi helyettes	törvényszéki bíró 1	—	—	1
	ügyész ... 2	1	—	1
	elnöki titkár ... —	1	—	—
Czimz. curiai bírónak	törvényszéki elnök 1	—	—	2

* 1901-ben egy miniszteri titkár lett táblabíró.

** 1901-ben egy min. osztálytanácsos lett koronaügyészi helyettes.

	1901	1902	1903	1904
Törvényszéki elnökké	táblai bíró	1	2	1
	főügyész helyettes	1	—	—
	címz. táblai bíró	—	1	—
	címz. főügyész h.	1	—	—
	elnöki titkár	1	—	1
	törvényszéki bíró	1	—	—
Címz. táblabíróvá	járásbíró	—	1	1
	ügyész	—	—	3
Címz. főügyész helyett.	törvényszéki bíró	2	9	4
	járásbíró	6	2	2
Elnöki titkárrá	ügyész	3	1	2
	törvényszéki bíró	5	2	4
	járásbíró	1	1	2
Törvényszéki bíróné	ügyész	—	—	1
	curiai tanácsjegyző	—	1	—
Járásbíróné	albíró és alügyész	34	44	21
	alügyész	45	45	20
Ügyészség	albíró és alügyész	10	4	1

II. Nyugdíjazás.

Curiai másodelnök	1	—	—	—
Curiai tanácselnök	—	2	—	3
Táblai elnök	1	—	—	—
Táblai alelnök	1	—	—	—
Táblai tanácselnök	1	1	—	4
Curiai bíró	5	1	1	8
Táblai bíró	5	8	1	7
Koronaügyész	—	1	—	—
Címz. curiai bíró	1	—	—	2
Törvényszéki elnök	3	—	—	2
Címz. táblabíró	3	6	2	5
Elnöki titkár	—	1	—	1
Törvényszéki bíró, járásbíró, ügyész	26	28	6	36
Albíró és alügyész	14	8	8	12

III. Meghalt.

Curiai másodelnök	—	—	—	1
Curiai bíró	1	2	1	1
Táblai tanácselnök	1	—	1	—
Koronaügyész helyettes	1	—	—	1
Főügyész	—	1	—	1
Főügyész helyettes	—	—	—	1
Táblabíró	2	3	1	5
Törvényszéki elnök	—	2	—	2
Címz. táblabíró	1	2	2	1
Törvényszéki bíró, járásbíró, ügyész	15	12	14	18
Albíró és alügyész	11	7	7	10

IV. Állásáról lemondott.

Táblabíró	—	1	—	—
Címz. táblabíró	—	1	—	—
Törvényszéki bíró	1	1	—	—
Alügyész	1	—	—	—
Albíró	—	1	1	—

V. Állását elvesztette.

Törvényszéki bíró	—	—	—	1
Járásbíró	—	2	—	—
Albíró	1	3	—	—

VI. A közszolgálat más ágába lépett.

1901-ben egy főügyész helyettes lett főispán, egy albíró lett közjegyző, egy albíró lett miniszteri segédtitkár, egy albíró lett jogtanár.

1902-ben két törvényszéki bíró és egy járásbíró lett közjegyző, egy törvényszéki bíró lett miniszteri osztálytanácsos, egy albíró lett polgármester.

1903-ban egy táblabíró lett közigazgatási bíró, egy törvényszéki bíró lett jogtanár, egy törvényszéki bíró lett közjegyző.

1904-ben egy albíró lett jogtanár.

— A kir. Curiahoz 1904. évben beérkezett 10,700 polgári, 1720 kereskedelmi, váltó- és csőd-ügy, 116 urbéri, 881 sommás felülvizsgálati, 10,848 büntető, 657 fegyelmi és 468 felszólamlási, összesen 25396 ügy. Az 1903. évről maradt 8036 hátralékkal együtt elintézendő volt 33,432, elintéztetett 23,962, hátralékban maradt 9470 ügy. 1903. évhez képest 1261-gyel több ügy érkezett be, 2871-gyel több volt elintézendő, 1437-tel több intéztetett el és a hátralék nőtt 1434-gyel. A beérkezett ügyeknél a szaporulatok nagy részét a polgári ügyek teszik, amennyiben 1904-ben 1020 szal több polgári ügy érkezett be, mint 1903-ban. A felülvizsgálatiak száma 25-tel, a bűnügyeké 226-tal szaporodott, míg fegyelmi ügy 141-gyel kevesebb érkezett be, mint az előző évben. Az elintézés a fegyelmi ügyeket kivéve (—207) az egész vonalon intenzívebb volt, mert 853 polgári, 188 váltó, 72 felülviz-

gálati és 421 büntető ügygyel több került elintézés alá, mint 1903-ban. Feltűnő, hogy míg más években két éves hátralék alig szokott maradni, addig ezuttal 612 polgári ügy vétetett át az 1903. évből az 1905. évbe.

— A budapesti ügyvédek létszáma ismét jelentékenyen szaporodott. Az utolsó évek fluctuációját a budapesti ügyvédi karban a következő számok mutatják: 1893-ban 934, 1899-ben 1110, 1900-ban 1135, 1901-ben 1172, 1902-ben 1169, 1903-ban 1225, 1904-ben 1283 ügyvéd volt Budapesten. Ugyanezen idő alatt a budapesti kamara vidéki tagjainak száma aránylag kevésbé szaporodott. A kamara területén 1893-ban volt 88, 1898-ban 98, 1902-ben 105, 1903-ban 110, 1904-ben 117 vidéki ügyvéd.

— A pestvidéki kir. törvényszéknél mint esküdtbiróságnál évenként öt ülőszak tartatik. Rendszerint február, május, szeptember, október és november hónapokban.

Az ülőszakok tartama 5—13 nap között váltakozik. 1903. évben 21 esküdtzéki ügy tárgyalatott; ebből: gyilkosság és rablás büntette miatt egy esetben emeltetett vád, gyilkosság büntette miatt három esetben, szándékos emberölés büntette miatt 12 esetben, halált okozó súlyos testi sértés büntette miatt két esetben, rablás büntette miatt két esetben, gyújtogatás büntette miatt egy esetben. 1904. évben 24 esküdtzéki ügy tárgyalatott, ebből: gyilkosság és rablás büntette miatt egy esetben emeltetett vád, gyilkosság büntette miatt egy esetben, halált okozó súlyos testi sértés büntette miatt hét esetben, szándékos emberölés büntette miatt 13 esetben, rablás büntette miatt egy esetben és gyújtogatás büntette miatt egy esetben. (A budapesti büntető-törvényszék esküdtzéki bíróságának munkarendjéről szóló kimutatást a múlt évi 52. számban közöltük.)

— A végrehajtói munka díjazása. A bírósági végrehajtó 13 korona 78 fillér megállapított végrehajtói költség erejéig kielégítési végrehajtást kér. A szt.-g—i kir. járásbíró-ság 1904. V. 351/3. sz. végzésében a végrehajtó végrehajtási kérvényének költségét 6 koronában állapítja meg. A végrehajtónak a végrehajtási kérvény körül készítése nem volt, illet nem számít fel. Az egész 6 K tehát munkadíj. Feljegyzésre méltónak találtuk ezt a költségmegállapítást, mely a végrehajtónak kérvény szerkesztéseért közel a tőke felét állapítja meg munkadíj gyanánt, azon költségmegállapítások mellett, melyek ügyvédnek érdemleges munkáért a készadásokon felül semmit vagy alig valamit állapítanak meg. Nem akarunk most azzal a kérdéssel foglalkozni, hogy a végrehajtó részére egyáltalán jár-e munkadíj végrehajtási kérvény szerkesztéseért? De konstatáljuk, hogy a 31158/1891 december 10. sz. igazságügyminiszteri rendelet 11. §-a szerint a végrehajtó díjának megállapítása céljából előterjesztett fizetési meghagyás kibocsátása iránti kérelméért, ha követe-
(Ügyvédi körökből.)

— A Nagyváradi Jogászegylet évi jelentéséből kiemeljük a következőket:

A magyar jogászközönség hosszú évek óta hangoztatja, hogy sok törvényünk van, melynek ósdi, a mai kor viszonyainak meg nem felelő intézkedései sürgős reformálásra szorulnak; vannak törvényeink, melyek §-ait sokszor fájó szívvel kénytelen alkalmazni az igazságos ítélő bíró, mert azok tulszigorúan, a bűncselekménynek meg nem felelőleg vannak megalkotva és számos törvényünk viszont nem nyújtja a jogkereső közönségnek a megfelelő védelmét joga, érdekei megoltalmazására.

Itt van mindjárt a végrehajtási törvény, melynek keretében jó ideje kívánjuk azt, hogy a legszükségesebb házi butorok végrehajtás tárgyát ne képezzék, az eljárás legyen gyorsabb és olcsóbb.

Nincs törvényünk, mely kellő hatálylallyal megvédjen a hamis üzletátruházások ellen, hogy ilyképp a hitelezők jelentékeny összegek erejéig ne károsodhassanak; sürgősen érezzük a büntető törvénykönyv reformálásának szükségét is és nap-nap után látjuk a gyakorlatban s olvassuk jogi szaklapokban is azokat az eseteket, mikor pl. az, aki beüt egy ablakot, elvesz onnan egy pipát, betöréses lopás miatt a 92. §. alkalmazásával is hat havi börtönbüntetést kénytelen elszennvedni. Régóta óhajtjuk a feltételes elítélésnek a bűn-

tetési nemek közé behozatalát, a becsületsértés és büntetési tételének szigorítását, a párbaj büntetésének felemelését; ami ez ideig a jogászközönség sok s alapos kívánsága megmaradt az óhajtatásnál.

Számos módosításra szorul a gyakorlat tapasztalatai alapján a bűnvádi perrendtartás is és most van munkában az igazságügyminiszteriumban a magyar magánjog kodexe és a képviselőházi tárgyalásokra elő van készítve az új polgári perrendtartás javaslata.

Szükségesnek tartottuk a sok-sok teendő közül, mely a magyar jogászközönségre vár, a legfőbbekre reámutatni.

Mikor most gyűjti az igazságügyminiszterium nagy gondal, nagy buzgósággal a magyar magánjogra vonatkozó irodalmi, kritikai anyagot s dolgozza fel rendszeresen s mikor a törvényhozás elé kerül a polgári perrendtartás, igazán szép és széleskörű teendők várnak a jogászközönségre.

Szükségünk van arra, hogy a bíró, ügyvéd, a közigazgatás tagja együtt működve kölcsönösen feltárják egymás előtt tapasztalataikat, gyakorlati megjegyzéseiket, kritikailag megvitassák az egyes jogeseteket, indítványokat, a javaslatokat alapos bírálat alá vegyék, mert hiszen, amilyen áldásos egy jó törvény, éppen olyan mérhetetlen kárral jár egy szerencsétlen rossz.

— **Kérdés.** Oly esetben, ha az esküdtek a vádlottat nem bűnösnek mondták ki, vagy ha a beszámítást kizáró ok fenforgása iránt tett kérdésre igenlő választ adtak, s a bíróság a vádlottat a BP. 373. §-ának értelmében azonnal ítélettel fölmenti; figyelemmel a BP. 326. §-ára s ezen §. miniszteri indokolására, mely szerint az e §-ban felsorolt eseteken kívül az ítélet sohasem szólhat fölmentésre, a törvényszék ítéletében szükséges-e a BP. 326. §-ának valamelyik pontjára hivatkozni, vagy a fölmentés csupán a BP. 373. §-ára való hivatkozással történik?
K.

— **A Döntvénytár** mellékletét a jelen számhoz új alakjában küldjük szét. Külön választottuk a polgári jogi anyagot a bűnügyi esetektől. Együttal a mai nappal megkezdjük a polgári Döntvénytár IV. folyamának első kötetét. A Büntetőjogi Döntvénytár VI. köteténél folytatjuk. Olvasóink időnként czimlapot és rendszeres és betűrendes tartalommutatót fognak kapni az egyes kötetekhez. Az egész mellékletanyag évenként *több mint száz ívet tesz ki* és pedig az eseteknek körülbelül kétharmad része a polgári jog, egyharmad része a büntetőjog köréből közöltetik. A törvénykezési szünetet kivéve minden héten két iv döntvénymelléklet jön, és pedig akként, hogy egyik héten két iv polgári, másik héten egy iv polgári, egy iv büntetőjogi Döntvénytár. Azon a héten, amikor bűnügyi eseteket nem közlünk, a Különfélék rovatában vázoljuk az időközben hozott fontosabb határozatokat.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **A Reichsgericht ügyvédsége.** Stranz a berlini ügyvédegyletben tartott felolvasásában erős kritika tárgyává tette azt az állapotot, hogy az ügyvédeknek a Reichsgerichtre való bocsátása a Reichsgericht elnökségétől függ. Az ügyvédek a Reichsgerichtnél nem szaporodtak az ügyek számával arányban. Az ügyvédek kiválasztása ellenőrizhetetlen szempontokból történik. 25 év óta a berlini Oberlandesgericht kerületéből egy ügyvéd sem került a Reichsgerichthez. A Reichsgericht ügyvédsége meglehetősen keveset működik a jogtudomány terén. A Reichsgerichtre is csekély a befolyása, amit főleg a Reichsgericht elnökségétől való függősége magyaráz meg. Az egyes ügyvédek tulterheltsége következtében gyakran utasítatnak vissza oly ügyekre vonatkozó megbízások, amely ügyekben, ha végül mégis sikerült ügyvédet találni, a revizio eredményre vezetett. Mindezeket a bajokon Stranz szerint csak a szabad ügyvédség segíthet.

— **A kórház felelőssége az orvos hibájáért.** A poitiersi törvényszék nem állapította meg a kórház felelősségét az orvos hibájáért, mert az orvost nem a kórház vezetősége nevezte ki. A dijoni törvényszék felelősnek mondtotta egy

oly esetben a kórházat, midőn az orvost az intézet igazgató-sága nevezte ki. A kórház azonban a törvényszék szerint nem felel akkor, ha az orvos hibás diagnoszt állít fel, mesterségének gyakorlásában valamely hibát követ el. A kórház csak akkor felelős, ha az orvos a beteg látogatása, vizsgálata körül követ el valamely durva hibát, melyet mindenki észrevehet s megakadályozhat. A kórház vezetőségének nincs módjában ellenőrizni az orvos diagnoszt, de ellenőrizheti, hogy az orvos meglátogatja-e mindennap, megvizsgálja-e a beteget?

— **Elektromos áram lopása Olaszországban.** A római semmitőszék kimondotta, hogy a ki eltulajdonítási szándékkal villamos áramot vezet el, az lopást követ el. Az ítélet szerint a villamos energia értékkel bíró jószág arra nézve, aki termeli s így másnak mint ingó dolognak nem tekinthető.

— **Az olasz képviselőházat** néhány hete *Lucchini* előterjesztései alapján bűnvádi eljárási kérdések foglalkoztatták. Szó esett a bűnperek hosszú tartamának s az előzetes fogság gyakorlásának okairól és ezzel kapcsolatban a bírák tulterheltségéről s az elnököknek adminisztratív teendőkkel való elhalmozottságáról. A képviselőház határozata alapján az igazságügyminiszter nyomban rendelettel fordult az igazságügyi hatóságokhoz, néhány, az eljárást gyorsítani alkalmas intézkedésre híván fel azok figyelmét.

— **Az új orosz büntető-törvénykönyv kodifikációjának** történetét vázolja *Gretener* az Archiv für Strafrecht legutóbbi számában.

A Magyar Jogászegylet január hó 7-én (szombaton) délután hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utca 10. sz. alatt) teljes-ülést tart, melynek tárgya dr. Ágoston Péter nagyváradi kir. jogakadémiai tanár ily című előadása: A rangsor, mint jog. — Vendégeket szívesen lát az egylet.

Ügyvédjelölt nagy gyakorlattal, jó német és magyarnémet gyorsíró, ügyvédi irodába ajánlkozik. Címe: P. J., Budapest, VI., Eötvös-utca 8. sz., II. em. 3. 10862

Ügyvédjelölt 4^{1/2} évi gyakorlattal, fővárosi ügyvédi irodában alkalmazást keres. Cím a kiadóhivatalban. 10860

Dr. Kazinczy Gyula kassai kir. közjegyző a tót nyelvet beszélő, telekkönyvi ügyekben kellőképp jártas, másfél évi ügyvédi gyakorlattal bíró jogtudort, esetleg ügyvédi oklevéllel bíró közjegyzői jelöltet (kezdő helyettest) keres, havonkénti 300 K-ig terjedő, és fokozatosan emelkedő fizetéssel; a tót nyelv ismerete nélkülözhetetlen. 10829

ÚJ KÖNYVEK

10530

melyek

POLITZER ZSIGMOND ÉS FIA

könyvkereskedésében

jelentek meg és minden hazai könyvkereskedésben kaphatók.

- Gróf Batthyány Ervin, Migray József és dr. Schmitt Jenő. Anarchismus 60 f.
Balás Elemér. Az összes magyar büntető-törvények zsebkönyve. 4 K.
Ehen Gyula. Közigazgatásunk általános reformja, egyuttal közigazdasági vonatkozásaiban. 2 K.
Friedmann Géza. Evolutio és szociológia. 40 f.
Kérészy Zoltán. A jus exclusivæ (vétjog) a pápaválasztásnál. 2 K 50 f.
Kmetty Károly. A magyar közjog tankönyve III. kiadás. 9 K 60 f.
Társadalompolitikai közlemények. I. kötet 2. füzet. Szerk. Somogyi Manó dr. 2 K.
Toussenui József. Humanismus a jövő államfejlődés iránytűje. 1 K.
Vámbéry Rusztem. Tarde rendszere. 60 f.
Wellisz Vilmos. Mentelmi jogról. 80 f.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 25. sz.

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4. sz.

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési díj: félévre — 12 kor.
negyedévre 6 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A revisio anyagának meghatározása. *Dr. Berger Miksa* budapesti ügyvéd. — A gyermekek vallására vonatkozó magyar jogszabályok közjogi jellege. *Dr. Hanuy Ferencz* pécsi theologiai tanártól. — *Jogirodalom:* A részvénytársasági környülési határozatoknak megtámadása. Irtr dr. Engel Aurél. *Dr. Gallia Béla* budapesti keresk. és váltótörvényszéki albirótól. — A cheque- és clearing-forgalom a bírósági pénzkezelésben. *Dr. Marschalkó János* kir. törvényszéki bírótól. — Különfélék.

Melléklet: Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A revisio anyagának meghatározása.

A napirendről le nem vehető kérdések első sorában újra meg újra feltűnik a curiai felülvizsgálat kérdése és pedig annnyival inkább, mert bár nyilvánvaló intentiója szerint a törvényhozó a curiai felülvizsgálatban rejlő jótéteményt a bünvádi ügyeknek csaknem korlátlan területére ki akarta terjeszteni — s kérdés, hogy nem éppen ebben rejlik-e a végzetes hiba? — mégis a jótékony hatást még az ügyek legkisebb részére nézve sem volt képes megvalósítani.

A bünvádi perrendtartás szerkesztői ugyanis nem látták előre, hogy a legkönnyebb sulyu ügyektől a legsúlyosabbig a Curiához irányított perorvoslatok elintézésének terhet nem fogják elbirni a Curia vállalai s az overworking eredményei szükségszerűleg itt is be fognak következni.

Ez az oka, hogy kiéleződött a gyakorlatban az erőltetett interpretatio legvégső határáig a törvény betűjének felhasználása, mely a terhen való könnyebbités legtávolabbi reményét s lehetőségét nyújtja s az így kifejlődött s a büntető perek természetével ellenkező formalismus a kir. Curiát meddő munkára kárhóztatta.

Mivel pedig egy-egy flagrans, sulyos esetben mégis felázad az egészséges érzék a legfőbb bírósághoz nem illő tevékenység üressége ellen s érvényesül az eredeti intentio szerint a Curia kezébe adott hatalom: a kép, melyet szemlélhetünk, a következetlenség, az ötletszerű nagylelkűség képe, mert hiszen a precedensek szerint a kivételes ügynek is a többiek sivár sorsára kellett volna jutnia.

Ezért nyújtja a jogegység hivatott őrének, a Curiának judikaturája a legsivárabb formalismus mellett még a jogbizonytalanságnak is ijesztő látványát.

A kibontakozás szempontjából nagyon biztató tehát az, hogy a kir. Curia érélyes másodelnöke már beiktatása alkalmával indokoltan látta hangsúlyozni azt, hogy azokban az esetekben, melyekben a törvény különböző magyarázatoknak enged teret, azt a felfogást tegye a Curia magáévá, mely leginkább teheti lehetővé az anyagi igazság érvényesülését, de az is bizonyos, hogy nehéz munkája lesz, mert alig talál szakaszt a semmiségi panaszra vonatkozó sarkalatos intézkedések között, melynek nem merült volna fel már a legkülönbözőbb interpretatiója nagy tarkaságban egymás mellett s egymással szemben.

Egynek kivételével s ez a 436. §. harmadik bekezdése, mely szerint a vádlott kihallgatásának vagy bizonyítás felvételének a Curia előtti tárgyaláson nincs helye.

A többi mind nemcsak az irodalomban a legellentétebb interpretációkban részesült, s szinte kiegyenlíthetlenné látszó viták tárgya, de a fenti egyetlen rendelkezés

kivételével még a kir. Curia által sem lesz következetesen respectálva.

Ott van a semmiségi okok taxativ felsorolásának kérdése, melylyel szemben Vargha Ferencz a német törvény 376. §-ának általános elvi kijelentését preferálja.*

A 384. §. negyedik bekezdésében statuált azonnali fel szólalási kényszer (Rügepflicht), továbbá a már bejelentett semmiségi panasz fentartásának kényszere, melyek a felek fölösleges zaklatásának vannak elismerve.

Ott van a Curia ítélkezésére bénítólag ható rendelkezés, hogy csak az anyagi semmiségi ok veendő a vádlott javára hivatalból is figyelembe, még ha a tárgyalás alá vett ügyben ki is tűnnék, hogy az alaki semmiségi ok is a vádlott sérelmére szolgált.

Eris almája a semmiségi ok bejelentésének kérdése; hogy mikor van a semmiségi ok «világosan» megjelölve s ha már a semmiségi panasz az indokolásban vagy a tárgyaláson a megjelöltön kívül másakra ki nem terjeszthető, miért kell a megjelölésnek a bejelentéskor «azonnal» megtörténni, amikor legtöbbnyire még az ítélet sincs írásba foglalva, amely ellen a semmiségi panasz irányul s nyugodt meg gondolásra sincs kellő idő.

Ott van a 429. §., melynek tarthatatlanságát Vargha Ferencz meggyőző indokolással kimutatta.**

A 437. §. egészében vita tárgya, mert némelyek szerint a Curiát tisztán elméleti jogi kijelentések produkálására kárhóztatja, mások szerint megengedi a ténykérdésbe s a bizonyítás mérlegelésébe való belemenetelt is.

S végül ide tartozik még a koronaügyési hivatal hatásköre is, melyre nézve Tarnai János foglalt el az irodalomban a curiai gyakorlattal ellenkező álláspontot.***

Ezen chaotikus állapot közvetlen impressiója alatt foglalta össze bő tapasztalatait Vargha Ferencz, a semmiségi panaszszal foglalkozó nagybecsű tanulmányában, melyben erős kritikai éllel bírálja a kifejlett joggyakorlatot s mig egyrészt találó utmutatásokat ad arra nézve, hogy hogyan lehetne a létező törvény mellett is a legégetőbb bajokat enyhíteni, másrészt az új eszmék egész sorát nyújtja abban az irányban is, hogyha reformra kerülne a sor, mily irányban kellene a semmiségi panasz perjogi rendezésének helyesen történnie.

Fejtegetései annál értékesebbek, mert helyesen abból indulván ki, hogy a törvényhozó munkája csak a bíró közvetítésével valósulhat meg, rámutat arra, hogy az alsófokok mennyiben mulasztják el a törvény által rájuk rótt kötelességeket az ítéletek perrendszerű szerkesztésénél, a közben szóló határozataik indokolásánál s a kitanítás teljesítésénél, ami által még az érdemi elbirálás alá vett ügyekben is csaknem lehetetlenné válik a revisionális eljárás.

E közlemény keretét messze túlhaladná, kiterjeszkednem mindazokra a kérdésekre, melyeket Vargha Ferencz élesen analízáló bonczkése alá vesz. Fejtegetéseivel szemben csak egy alapvető fontosságú kérdés szempontjából merül fel némi

* L. Vargha Ferencz: A semmiségi panasz. 57. l.

** L. Vargha Ferencz: A bünvádi perrendtartás módosítása BJT. XLVIII. k. 24. sz.

*** L. Tarnai János: Jogászegyleti értekezések XXI. k. II. füzet.

aggályom abban az irányban, hogy annak kezelésénél szerző — bár nem meggyőződésből, sem hajlamból, csak vélt szükségből — a legfontosabb igazságszolgáltatási érdek rovására talán tulságosan megalkuvásra hajlandó.

E kérdés a revisio anyagának meghatározása.

Szerző ugyanis, szerény nézetem szerint, a tételes törvényünk szelleme által sem követelt rigorositással hangsúlyozza, hogy a felülvizsgálatnál a Curia kizárólag a jogkérdésre van szorítva, amint magát kifejezi: a *jogigazságra*, míg ellenben a *történelmi igazság* felülvizsgálata a Curia hatásköréből teljesen ki van vonva.

Ez azonban ily feltétlenül nem állitható, mert igaz ugyan, hogy a BP. szerinti semmiségi panasz is csak törvénysértésekre alapítható, de azért a törvény a fenforgó ügy ténybeli anyagát nem vonja ki a felülvizsgálat köréből, hanem azt a 384. §. 9. pontja alapján a Curia felülvizsgálatának körébe kétségbevonhatlanul belevonta oly feltétel alatt, hogy ha a tények megállapítása maga is határozott törvénysértéssel vagy a törvény «elvének» sértésével történt. S ez nem is lehet másképp, mert a 437. §. értelmében, bár annak első bekezdése az uralkodó felfogás alapja, a Curia nincsen az in abstracto, t. i. a fenforgó ügy érdemének felülbíráltása nélkül felismerhető törvényellenességek konstatálására korlátozva, hanem érdemben ítélkezik s ezért kell, hogy az elbírált alá kerülő esetben fenforgó összes körülményeket gondosan mérlegelje.

Bizonyítéka ennek, hogy maga a Curia is elfogadja a semmiségi panaszt valamely lényeges körülmény bizonyításának megtagadása miatt, melyet a fél a 384. §. 9. pontjára alapít, tehát nem is helyezkedik maga sem arra az álláspontra, hogy az alsófoknak a bizonyítás tárgyában hozott határozatai a BP. 437. §-ának 1. bekezdése értelmében a kir. Curia cognitiója alól el volnának vonva.

Téves tehát ragaszkodni ahhoz az állásponthoz, hogy a BP. *rendszere* a Curiát mereven a jogi igazság keresésére kárhoztatja s a történelmi igazság ellenőrzését, mely amannak elválaszthatlan basisa, cognitiója alól egészen kivonta.

Kölönczként nehezedik ez a téves elméleti alap jogászainkra s mivel hozzászoktunk ezt kiindulási pontul elfogadni, oly conclusiókra kényszerít, melyek még fennálló törvényünkben sem stringenter folynak s mégis nullifikálják az egész revisionális eljárás hatását.

Akár tágabb, akár szűkebb interpretatióját fogadjuk el tehát a 437. §. 1. pontjának az alsófokok által megállapított tények szempontjából: nézetem szerint igaza van Dr. Fayer László tanár urnak abban, hogy az a Curiát a 384. §. 9. p. alapján emelt concret panasz esetén a megsemmisítésben nem akadályozhatja s ennyiben tényleg aggályos volna, ha a főtárgyalási elnökök a vádlottakat oly kitanításban részesítenék, hogy abból az okból, vajon elkövették-e a bűncselekményt, semmiségi panasszal egyáltalában nem lehet élni.*

Megjegyzendő azonban, hogy maga Vargha Ferencz sem kívánja ezt oly esetben, ha a vádlottak concret közbenszóló határozat sérelmességére alapítják panaszukat, mert ily alapon tanulmányának 52. lapján kifejezetten megengedettnek mondja a semmiségi panaszt, sőt hibáztatja, hogy a 384. §. 9. pontjának szövege csak a «közbenszóló» határozatokban foglalt szabálytalanságok panaszlását látszik megengedni, holott e szakasz éppen arra volna hivatva, hogy a taxativ felsorolásból kimaradt szabálytalanságok is ennek a segélyével orvosoltassanak.

Visszatérve tehát fejtegetéseim fonalára, nézetem az, hogy a Curia ellenőrzése alól a történelmi igazság nincsen kivonva és a Curiának, ha a vádlott által panaszolt sérelmeket, melyek a bizonyítás kérdésére vonatkoznak, alaposnak látja, mindig jogában áll az ítéletet megsemmisíteni s

* Dr. Fayer László: A bűnvádi perrendtartás «elve». *Jogt. Közl.* 1904. 50. sz.

ha az az alsófok által megállapított tények alapján lehetséges, érdemben ítélhet, de ha a tények megállapításához új bizonyításfelvételre van szükség, a 437. §. 2. és 5. pontja alapján megsemmisítő s új eljárásra utasító határozatot hozhat.

S ehhez éppen azért van joga, mert a mi semmiségi panaszunk csak névleg az, tényleg azonban az ügy *érdemének* felülvizsgálata.

Az érdemleges ítélkezésnek pedig természete kizárja — minden ezen irányban erőszakolt elméleti kísérletek dacára — az ítéletnek történelmi és jogi igazság szerint való præcis és megnyugtató kettészakítását.

Az, hogy a törvény előírja, hogy az indokolásban ki kell fejteni, hogy a bíróság mely tényeket és mily okokból tart bebizonyítottaknak vagy be nem bizonyítottaknak és felsorolandók azok az okok is, melyek a jogi kérdések eldöntésénél irányadók voltak, nem érv a különválasztás mellett, csak utmutatás és nem fölösleges kötelező szabály oly tendenciával, hogy az indokolás felületességére való hajlamnak elejét vegye.

De hogy e kettéválasztást decretálni hatalmi szóval s még a 437. §. 1. pontjának még oly erőltetésével sem lehet, bizonyítja az is, hogy maga Vargha Ferencz is kénytelen elismerni tanulmányában (98. l.), hogy e kérdésben még maga a Curia gyakorlata is forrongásban van s még alapvető kérdésekben sem találta meg a szilárd alapot, amint ezt magam is már e lapokban más alkalommal kifejtettem.*

Erős érvnek látszik e mellett a Curiának a jogegység érdekében hozott legutóbbi két határozata, melyet a «Büntető Jog Tára» XLIX. 12. számában közöl.

A koronaügyész mindkét esetben azért élt perorvoslattal, mert a vádlottakat felmentő ítélet a Btk. 261. §-ában foglalt rendelkezést sérti.

A Curia mindkét esetben elutasítja a perorvoslatot, mert «igaz ugyan, hogy az incriminált cselekedet meggyalázó lehet, de az a kérdés, hogy a concret esetben ez a cselekmény képez-e bűncselekményt, csak az elbírált alá kerülő esetben fenforgó összes körülmények gondos mérlegelése alapján dönthető el».

A Curia tehát nyilván kezdi érezni, hogy legfeljebb, ha pusztán a jogegység érdekében instituált perorvoslat folytán határoz, lehet csak az in abstracto, t. i. magának a fenforgó ügynek felülbíráltása nélkül felismerhető törvényellenességek konstatálására korlátozva, mely határozata éppen ezért rendszerint a felekre nézve nem is bír hatálylyal, de ha a rendes perorvoslat alapján határoz, akkor érdemben ítélkezik, tényleg jogot tesz «inter partes» s éppen ezért nem pusztán az ítéletből in abstracto felismerhető törvényellenességeket van hivatva ellenőrizni, hanem az ügy érdemét egészben felülvizsgálni.

Mert ha igaz is, hogy a Curia, mint legfőbb bíróság, par excellence a jogegység őre, de éppen olyan igaz az is, hogy hivatása ezzel nincs kimerítve, hanem kell, hogy mikor érdemben ítélkezik, az igazságot és az életet is szolgálja.

Dr. Berger Miksa.

A gyermekek vallására vonatkozó magyar jogszabályok közjogi jellege.**

Adataim és szempontjaim a következők:

I. A régiebb magyar jog igenis ismert a szülők közös akaratától és a tényleges vallási *neveléstől független* «status religionis»-t. Ezt bizonyítják:

1. Az 1783. évi február 17-én 118. sz. a. hozott királyi intimátum,** amely kimondja, hogy, ha kath. vallású szülők

* L. *Jogt. Közl.* 1903. 48. sz. A kir. Curia és a tényállás.

** Az előbbi közl. l. a mult heti számban.

*** Extractus Resolutionum Normalium in objectis publico ecclesiasticis editarum, Tyrvniae, 1834. 104. l.

elhagyják a kath. vallást, (az előirt tanítási idő leteltével)* nincs joguk gyermekeiket is az új vallásukban nevelni, hanem azok 18 éves korukig továbbra is a kath. vallásban tanítandók és nevelendők. Vagyis a gyermekek «status religionis»-a a szülőknek a gyermek születésekor birt «status religionis»-ával azonos és megváltoztatható a szülők által.

2. Az 1819. évi január 26-ikán 2669. sz. a. kelt királyi intimátum,** amely az áttérési engedély megtagadását jelenti ki azon esetre, ha a királyi engedélyért való folyamodásban indító okul az hozatik fel, hogy a kath. vallást elhagyni akaró egyén ugyanis tényleg a protestáns vallásban neveltetett, amelyre most forma szerint áttérni akar. Ezen intimátum egészen világosan bizonyítja, hogy a tényleges nevelés nem ad «status religionis»-t, sőt abszolút akadályt emel az így a törvény ellenére protestánsnak nevelt és már teljes koru egyénnek a kath. vallásból való kitérése elé is; maga a folyamodás megkísérlése is mutatja, hogy a forma szerinti áttérésre szükség volt, mert ez adhatta volna meg az új «status religionis»-t, nem pedig a tényleges nevelés.

3. A királyi intimátumok ezen kifejezéseket használják a «status religionis» megjelölésére (ellentétben a tényleg nyert vallási neveléssel):

a) «personæ pro catholica considerari *«debentes»* (= katolikusoknak szükségképpen tekintendő személyek.) *Int.* 1802 nov. 9., 24097. (Id. műv. 105. l.) *Int.* 1812 április 23., 20273. sz. a.;

b) «persona catholicam religionem *sequi obligata»*. *Int.* 1809. márcz. 14., 6064. (I. m. 122. l.) *Int.* 1810 márczius 27., 5088. (U. o.) *Int.* 1813. nov. 2., 26468. (U. o.) *Int.* 1792 szept. 25., 21098., 1784 április 26., 9233. (U. o.) 1807. aug. 25., 17472., 1808 márcz. 8., 4892. (Id. m. 128. l.);

c) «persona *indubie catholica seu ex dispositione legis catholicam religionem sequi obligata, ac alterius religionis exercitum nondum sibi admissum habens»*. *Int.* 1807 jan. 16. 198. sz. a. (U. o. 109. l.);***

d) «personæ pro catholicis *habendae*. *Int.* 1810 aug. 13., 15914. sz. a. (U. o. 91. l.)

II. A régibb magyar jog a fent vázolt «status religionis»-nak *hivatalból* («ex officio») való *érvényre emelését rendelte* el, esetleg a *renitens szülők* mindkét szülő *ellenére is*, ami *magánjogi* felfogás mellett jogi képtelenség volna. Ezt bizonyítják:

1. Az 1819. évi augusztus 24-én 23787. sz. a. kelt kir. intimátum, előírja, hogy a kath. plébánosok a törvény értelmében *kath. vallásban nevelendő gyermekekről* és az azt gyakorolni tartozó felnőttekről *pontos kimutatást vezessenek* és azt hivatalutódjaikra az anyakönyvekkel együtt való megőrzés céljából hátrahagyják, de a protestáns lelkészekkel is közölik, hogy ezek ne mentegethessék magukat nemtudással, ha ellenük valamely kath. egyénnek a protestáns istentisztelet-hez való bocsátása miatt vád emeltetnék. (I. m. 92. l.)

2. Az 1809. évi márczius 14-iki 6064. sz. a. kir. intimátum meghagyja a kath. *plébánosoknak*, hogy gondjuk legyen arra, hogy a vegyes házasságból származó és törvény szerint a kath. vallást *követni tartozó gyermekek* azonnal *vallásos okta-*

tdást kapjanak, amint az oktatásra alkalmas kort elérik. (Id. műv. 122. l.) Az 1813. évi nov. 2-án 26468. sz. a. kelt kir. intimátum pedig a kath. plébánosoknak és esperesnek meghagyja annak *ellenőrzését*, hogy a törvény szerint a kath. vallásban (vegyes házasság esetén) felnevelendő gyermekek el ne rejtsenek. (Id. m. 122. l.)

3. Az 1805 aug. 13-án 18962. sz. a. és az 1816 február 27-én 5710. sz. a. kelt kir. intimátumok elrendelik, hogy a *gyermekek vétessenek el a szülőtől azon esetben*, hogyha nem neveltetnek a törvény szerint a kath. vallásban. (Id. műv. 122—3. l.)

4. Ugyanezt (vegyes házasság esetében) rendelték már el az 1784. évi április 26-án 9233. sz. a. és az 1792 szeptember 25-én 21098. sz. a. kelt királyi intimátumok és pedig azzal, hogy *ellendíllás esetében hatósági uton* (autoritate etiam magistraturali) eszközendő a gyermekeknek *elvétele a szülőtől*. (Id. m. 124—5. l.)

III. Az 1790/1: XXVI., 1844: III., 1848: XX. és az 1868: LIII. tczikk egyrészről a kath. vallás, mint régi «dominans religio», másrészről pedig a többi bevett vallások, főleg a kétféle protestáns vallásfelekezet, mint ilyenek, közti évszázados küzdelemnek voltak újabb fejlődési «étape»-jai.* És miként ezen küzdelem *nem* a «*magánjogi*» értelemben vett vallásszabadságért folytatott küzdelem, hanem a bevett vallásfelekezeteknek, mint ilyeneknek «*közjogi*» harcza volt, nevezetesen pedig a protestáns felekezeteknek «*közjogi*» harcza volt az *egyenjóságért*, úgy az időközönként kivívott eredmények (1790/1: XXVI., 1844: III., is, általánosságban és részleteikben «*közjogi*» törvények jellegével bírnak és ilyen jelleggel bírnak a bevett vallásfelekezetek *egyenjóságáért* végre kimondó 1848: XX. (elvileg) és 1868: LIII. (részleteiben és nevezetesen a gyermekek vallására nézve is) törvénytczikk is. «*Magánjogi*» szabályozással, magánpanasz emelésére való felszabadítással a *közjogi* küzdelem nem szerelhető le. Alant a jegyzetben idézett művemben ismertetem a katolikus rendeknek és a protestáns rendeknek a megyei törvényhatóságokból ismételtelen a trónhoz intézett, valamint az 1790. évi, 1825. évi, 1827. évi, 1832—6. évi, 1839—40. évi és az 1843—4. évi országgyűlések elé terjesztett «gravaminá»-it, amelyek közt a vegyes házasságok kötése, azok feletti bíráskodás és a belőlük származó gyermekeknek *minő* vallásban való nevelése képezték rendszerint a legvitásabb pontokat. A katolikus vallásnak inkább kedvező «felső tábla» és a protestáns vallásoknak inkább kedvező «alsó táblának» ellentétes álláspontja között (többszörös izenetváltás után) 1790-ben és 1844-ben végre is a király döntött; és így lett az 1790/1: XXVI. tczikk és az 1844: III. tczikk törvényynyé, amelyeknek betűjéhez mindkét rész ragaszkodott és szigorú végrehajtásukat sürgette az országos kormánynál (helytartó tanács) és a trónnál, de sohasem a rendes bíróságnál (magánjogi per).

Dr. Hanuy Ferencz,
pécsi theologiai tanár.

(Bef. köv.)

Jogirodalom.

A részvénytársasági közgyűlési határozatoknak megtámadása. Irta dr. Engel Aurél.

E lapok olvasói cikksorozatban ismerték meg dr. Engel Aurélnak most könyvalakban is megjelent művét.

A kereskedelmi élet gazdag változatossága, jogviszonyainak bonyolultsága valóban kíváncsossá tesz, hogy a kereskedelmi jog egyes részletei is behatóbb és mélyebb kutatás tárgyává tétessenek, mintsem az a dolog természeténél fogva tudományszaknak egész területét felölelő nagy kommentároknak és kézi könyvekben lehetséges. Erre a célra legalkal-

* Ezt részletesen beigazoltam fentidézett művemnek («A vegyes házasságok jogtörténete») II. Részében (53—160. l.)

* Az 1790/1: XXVI. tcz. 13. §-a kath. vallásról a bevett evangélikus vallások egyikére való áttérést királyi engedéllyel teszi függővé; a királyi engedélyokmányok «stylus curiæ»-ja szerint pedig az engedélynek rendszerinti feltetele volt, hogy a heti tanításnak hallgatása a kath. lelki pártornál. A nem kath. vallásról a kath. vallásra való áttéréshez sem az 1790/1: XXVI. tcz., sem a kir. intimátumok nem kívántak meg semmiféle föltételt, engedélyt vagy tanítást.

** Id. m. 14. l.

*** Ezen 1807. évi január 16-iki kir. intimátum történeti nevezetességű (a thuróczi protestánsok felterjesztésére), mert a még az áttérésre királyi engedéllyel nem bíró kath. fél és egy protestáns fél közti házasságot «vegyes» házasságnak tekintette és ha a protestáns lelkész előtt kötött, érvénytelennek jeñentette ki és «recopulatio»-jukat (a kath. plébános előtt és által) rendelte el.

masabb eszköz a monografia, amelyben kereskedelmi jogunk irodalmát nem lehet tulságosan gazdagnak mondani. Épp ezért örömmel kell üdvözlönnünk Engel dr. könyvét, mely a monografia minden előnyét egyesíti magában. Monografikus természete megnyilvánul fejtegetéseinek teljességében. Nem úgy tárgyalja a részvénytársasági közgyűlési határozatok megtámadhatóságának kérdését, mint a nagy egészből kiszakított részt, hanem a kérdést összes vonatkozásaiban, minden mással való szerves összefüggésében, előzményeiben és következményeiben elélnk állítja. Nem riad vissza a kérdések nehézségeitől; hanem az elmélet és gyakorlat fegyvereivel száll sikra, hogy megküzdjön velük. Nem lehet ráidézni, amit a németek gúnyosan mondanak a kommentárokról, hogy t. i. azok ott végződnek, ahol a nehézségek kezdődnek; mert alig van a részvénytársasági megtámadási jognak controversiája, amelyre a jogász megfelelő megoldást ne találna e műben.

A magyar és német részvényjogi irodalom alapos ismerete mellett kiváló érdeme, hogy a bírói gyakorlat alig talált valahol oly kimerítő és mélyreható kritikai feldolgozásra, mint e műben. Annál az összefüggésnél fogva, melyet a magyar kereskedelmi törvény provenienciája közte és a régi német kereskedelmi törvény között megállapít, és azoknál a tudományos fejleményeknél fogva, melyek az új német kereskedelmi törvényben lefektetvük, nem lehet rossz néven venni a szerzőtől, ha a magyar bírói gyakorlaton kívül behatóan ismerteti és méltatja a Reichsgericht és Reichsoberhandelsgericht gyakorlatát is.

E lapok olvasói ismerik a tanulmányt minden részletében, azért tartalmának ismertetése e helyütt — úgy hiszszük — fölösleges.

Szívesen megbeszélnek mindazokat a fejtegetéseket, melyekkel a megtámadási jog legnehezebb kérdései a legnagyobb részletességgel és körültekintéssel oldatnak meg; de terünk nem engedi a részletekbe való behatolást.

Ezért csupán két pontot emelünk ki, amelyekkel nem értünk egyet. Az egyik a vesztegetés kérdése, a másik az alakuló közgyűlés megsemmisítésének következményeiről szóló vélemény.

A szerző azt fejt ki, hogy nem képez megtámadási okot, ha a részvényesek egy része vagy akár többsége meg volt vásárolva vagy vesztegetve, hogy bizonyos irányban szavazzon. Nézetem szerint az a körülmény, hogy a magyar kereskedelmi törvény erről a kérdésről hallgat, nem lehet ok a megtámadás kizárására, mert ahol a kereskedelmi törvény nem intézkedik, és irányadó kereskedelmi szokások ki nem fejlődtek: az általános magánjog szabályai alkalmazandók (kereskedelmi törvény 1. §.).

A megvesztegetés és annak elfogadása abból a célból, hogy a szavazásra jogosult bizonyos irányban gyakorolja ezt a jogát, kétségkívül a jó erkölcsökbe ütköző, turpis causa ügylet, amelylyel szemben nem lehet azt vitatni, hogy a részvényes csak saját érdekét tartozik szem előtt tartani. Annak, aki nyilvános számadásra kötelezett vállalat sorsát igazgatja, szem előtt kell tartani ennek érdekeit is, és ha ezt alárendeli a «csengő indokok»-nak: nem jogosult, hanem törvény által tiltott, tehát jogosulatlan magánérdekét szolgálja. Amint pedig a törvény nem nyújt oltalmat a jó erkölcsökbe ütköző ügyletből származtatott igényeknek: úgy nem nyújthat védelmet az oly közgyűlési határozatnak sem, mely nem a részvényesek valódi akaratát tünteti fel, hanem tisztátalan forrásból eredve, a törvénytellen ellenkezik. Hiszen éppen maga a szerző állítja könyvének 37. lapján, hogy megtámadható az a határozat, mely a jó erkölcsökbe ütközik.

A másik észrevételem «Az ítélet és következményei» című VIII. fejezetre vonatkozik, melynek nagy elmélettel irt fejtegetései közül azzal nem értek egyet, hogy mik a megsemmisítést kimondó ítéletnek következményei akkor, ha az alakuló közgyűlés ama határozata nyilvánítatik

értvénytellennek, melylyel a társaság alakulása határozottatott el (154. §. 3 p.). Engel kiindulási pontja az, hogy a részvénytársaság ebben az esetben nem létezőnek tekintendő. Ebből az álláspontból vonja le következtetéseit, melyeknek anomáliáit maga is beismeri. Így a semmis részvénytársaság tartozásaiért azok felelnek, kik a társaság nevében eljárak; a részvénytársaság vagyona az alapítókat illeti, a részvényjegyzők befizetéseiket levonás nélkül visszakövetelhetik.

E fejtegetések szigorúan logikusak, de szemet hunynak az előtt a tény előtt, hogy a részvénytársaság a kereskedelmi törvény 160. § a értelmében létrejött és az ítélet jogerőre emelkedéséig valósággal létezett jogok alanyává lett, active és passive perben állott, kötelezettségeket vállalt. Tette pedig azt törvénytellen létezésének tudatában, jóhiszeműen. Mindenki, aki vele szerződött, a legnagyobb publicitásba bízva, lépett a bejegyzett részvénytársasággal jogviszonyba. Ezt a tényt helyes törvénytárgyarázatnál nem lehet szem elől téveszteni.

A tényleg létező részvénytársaság nem omolhat egyszerre össze, mintha nem is létezett volna. Ha a megsemmisítő ítélet ex tunc teszi is érvénytelenné az alakuló közgyűlés határozatát: ez nem törölheti el azt a tényt, hogy a részvénytársaság létezett. Ennek helyes következménye csak az lehet, hogy a jogi létezés minden külső attribútumával felruházott részvénytársaságnak, ha alakulása megsemmisül, *fel kell oszlnia*.

Erre a magyarázatra legális kiindulási pontot nyújt a kereskedelmi törvény 201. §-ának végpontja, mely kimondja, hogy nemcsak az eredetileg kikötött időtartam eltelte, közgyűlési határozat, egyesülés és csődnyitás következtében oszlik fel a társaság, hanem *más okok miatt is*, és hogy ebben az esetben is a feloszlásra vonatkozó határozatok szolgálnak irányadónak.

Ha tehát «más okok miatt» is feloszolhat a részvénytársaság: ezek közé az okok közé bátran besorozhatjuk az alakulás érvénytelenítését is, és ekkor a kereskedelmi törvény 202. §-a értelmében a felszámolásra vonatkozó szabályok alkalmazandók, amint azt Nagy Ferencz igen helyesen tanítja és amint az új német keresk. törvény 311. §-a világosan kimondja.

Sajnálattalunkra nincs elég terünk a részletek bővebb tárgyalására.

Csak ismételhetjük, hogy Engel Aurél dr. tanulmánya a kereskedelmi jog irodalmának lényeges nyeresége és kíváncsatos, hogy a szerző a részvényjog többi részeit is ugyanily keretekben, hasonló módszerrel dolgozza fel.

Dr. Gallia Béla.

A cheque- és clearing-forgalom a bírósági pénzkezelésben.

A kir. ítélő táblák decentralisatiója, de kivált az 1891: XVII. tcz. a felügyelet hatályosabbá tételével azt eredményezte, hogy a bíróságok főnökei mindinkább elvonattak a tulajdonképpeni bírói funkciók köréből, és az igazságügyi kormány adminisztratív közegei lettek. Ennek a jelenségnek korrektívumaként áll, hogy az ítélő tábla elnöke mellett az elnöki titkár, a törvényszék elnöke mellett az irodaigazgató van hivatva arra, hogy az administratio alaki munkálataiban az elnöknek segítségére legyen s a főnököket ez által az igazgatás apró-cseprő teendői alól fölmentsék. Sokkal rosszabb helyzetben vannak azonban a járásbírók vezetői, akik a rendes főnöki teendők mellett még azokkal a különösen pénzkezelési ügyekkel is meg vannak bízva, amelyeket a kir. törvényszékek mellett a kir. ügyészségek látnak el. A járásbíróknál csak a legutóbbi évek óta és csak elvétve van egy-egy irodatiszt alkalmazva, a kezelő személyzet nagyobb részt írnokokból és díjnokokból áll, akik ugyszólván itt töl-

titik előkészítő szolgálatukat és alig akad köztük olyan, akire a vezető járásbíró administratív teendőinek egy részét bízhatná. Ezek a teendők pedig nagyobb járásbiróságoknál oly mérveket öltenek, hogy a vezető munkaidejének jelentékeny részét veszik igénybe.

Kivált a pénzkezelés az, mely a velejáró felelősségnél fogva a bírósági főnököket nagy mértékben terheli, terheli pedig nemcsak az ezzel járó komplikált számadásokkal, hanem főként a bíróság méltóságát és tekintélyét érintő azon feltevéssel is, amelylyel minden pénzkezelés jár. Ha elismerjük, hogy a bíróság tekintélyét minden lehető módon emelnünk kell, ha gondunk van arra, hogy ez a tekintély a bíró magatartása, a bírósági helyiség és butorzat megfelelő volta által meg ne rendíthessék, mennyivel fontosabb ezeknél az, hogy a bírót fölmentsük az alól, hogy a felektől, talán ugyanazoktól, akiket elítélt vagy rendbirsággal sújtott, a büntetés vagy rendbíróság összegét legyen kénytelen átvenni, azoktól a felektől, akik bizonyára nem látják a bíróban azt a közvetítő közeget, aki pénzüket az államkincstár számára veszi át, hanem bizalmatlanul ki nem mondott gyanuval terhelik.

Egy másik teher a kis összegek gyakori kifizetése. A büntetőügyekkel megbízott bíró a BP. 223. §-a alapján 8—10 vidéki tanunak állapít meg tanudijakat, ezeket megfelelő utalvánnyal látja el a bűnügyi költségeket kifizető járásbíróhoz. Ezek most már a járásbíró a nap minden szakában zaklatják, hogy 1—2 koronájukat kifizesse, ami abból áll, hogy munkáját abban hagyva, a pénzszekrényből kiveszi s kifizeti az összeget, a féllel nyugtáztatja, azt jegyzékbe veszi, elkönyveli. Van eset, hogy ily kifizetésekkel félnapja is eltelik.

A pénzkezeléssel járó ezt a súlyos terhet legalább egy részében már Szilágyi Dezső igazságügyminiszter akarta a bíróságok válláról levenni, midőn az 1890. évi február 7-én 5608. sz. alatt kiadott igazságügyminiszteri rendelet IX. pontjában kijelentette, hogy «majdan a kir. törvényszéki elnököknek a számvittel járó munkától és felelősségtől való megszabadítása végett a törvényhozás beleegyezésével minden törvényszék mellett egy önálló fizető-hivatalt kívánok létesíteni». Ez a rendelkezés azonban a mai napig hatályba nem lépett.

A bíróságoknak a pénzkezelés terheitől való megszabadítására azonban most egy másik mód kínálkozik, mely egyszerű, feltétlenül megbízható és költségbe alig kerül.

Ez a postatakarékpénztári cheque- és clearing-forgalom igénybevétele.

Az 1885: IX. tcz.-kel létesített, állami kezelés és jótállás alatt álló m. kir. postatakarékpénztár a közpénzek elhelyezésénél és továbbításánál teljes biztosítékot nyújt; az által pedig, hogy az 1889: XXXIV. tcz. értelmében ügyköre a cheque- és clearing-forgalommal kiegészített, a modern pénzforgalom minden igényének jó és gyors kielégítésére hivatott.

A postatakarékpénztár igénybevételenek első nagy előnye, hogy általa felszabadulnak és gyümölcsöző elhelyezés mellett visszatérnek a közforgalomba mindazok a tőkék, melyek ma az egyes hatóságoknál íróasztalokban és pénzszekrényekben hónapokig, sőt évekig elzárva hevernek. Másik előnye, amelyre dr. Halász Sándor a cheque-ről szerkesztett törvényjavaslat indoklásában rámutat, az a gazdasági hatás, amikor a cheque birtokosa annak érvényesítésekor maga sem él azzal a joggal, hogy a kezében levő okiratot készpénzre beváltsa. Eltekintve a gyakorlatban előforduló esettől, hogy az, aki a chequet a kibocsátótól vette, a cheque-forgalomban maradhatására kitűzött rövid időn (15 napon) belül azt fizetés céljából ismét tovább adhatja s így készpénz igénybevétele nélkül a fizetési műveletek nagyobb száma keletkezhetik, a chequeben rejlő nagy gazdasági erő voltaképpen akkor jut érvényre, ha az utalványozottnál bemutatott cheque

szintén nem kerül készpénzben kifizetésre és pedig az által, hogy a cheque birtokosának magának is lévén cheque-számlája, a cheque értéke készfizetés helyett egyszerűen javára iratik.

Előrelátható, hogy a valutarendezés művének teljes befejeztével, a készfizetések felvételével a cheque-intézmény terjedése az eddiginél is rohamosabb, mert szükségesebb lesz. A készfizetések felvételének mellőzhetetlen corollariuma a pénzhelyettesítő eszközök forgalmának előmozdítása és biztosítása, mert a papírpénz helyébe lépő ércpénz mentől gazdaságosabb kihasználására ez az egyedüli mód. De hogy a cheque-közvetítette pénzforgalom az utóbbi években mily óriási arányokat öltött, semmi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy míg a postatakarékpénztárnál a berendezés első évében 1890-ben a számlatulajdonosok száma 910 volt, azok száma 1903-ban 10,312-re emelkedett (ezek közt 36 % külföldi), és míg 1890-ben a befizetések összege 126.094,000 K, a visszafizetések összege pedig 122.308,000 K-t tett, addig 1903-ban a befizetések 1.841.441,000 K-ra, a visszafizetések 1.835.679,000 K-ra rugtak. Ezeket a számokat bizonyára nagymértékben növelni fogja az a körülmény, hogy az 1903. évi 127,000 sz. belügyminiszteri rendelet alapján az összes főszolgabírák és a fővárosi államrendőrség ker. kapitányságai 1904-ben a m. kir. postatakarékpénztár cheque- és clearing-forgalmába mint számlatulajdonosok beléptek és ettől fogva a kihágási ügyekben befolyt büntetéspénzeket, eljárási költségeket, kártérítési összegeket és pénzbírságokat, valamint az azokból teljesített kiadásokat postatakarékpénztári uton kezelik.

És pedig kezelik oly sikerrel és jó eredménnyel, mely minden várakozást felülmúl.

Ez a siker legyen hivatva elhárítani minden szokásos skrupulust, mely valamely új intézménynek a bíróságoknál megvalósítását el szokta odázní. Mert ha a főszolgabírák és ezek utalványozásai révén a községi közegek és a rendőri kihágásokban szereplő felek is meg tudták érteni és hozzá tudtak szokni a cheque és clearing intézmény egyszerű szabályaihoz, bizonyára megszokják ezt a bíróságok és a bírósági ügyfelek is.

Arra nézve, hogy a bíróságoknak, illetve általában az igazságügyi hatóságoknak milyen pénzei adassanak postatakarékpénztári kezelésbe, irányadó szempont az, hogy a postatakarékpénztár az ott elhelyezett pénzekért csupán 2% kamatot fizet, tehát mindazon összegek, melyek után a kincstár a szokásos (3½%) kamatot fizeti, ezen kezelési mód alól ki kell hogy zárva legyen. Ki vannak tehát eleve zárva azok az összegek, amelyek kamatozó bírói letétet képeznek. Ezekkel azonban a bíróságoknak eddig sem volt a be- és kiutalásnál egyéb teendője, s ezek bizvást maradhatnak ezután is az adóhivatal, illetve állampénztár kezelése alatt. A postatakarékpénztár intézményének a közpénzek kezelésénél való igénybevétele — mint azt dr. Némethy Károly: A közigazgatási eljárás egyszerűsítése cz. munkájában kifejti — az eljárás egyszerűsítése és a forgalom könnyebb lebonyolítása céljából történik, nem pedig azért, hogy a hivatalos pénzek ott nyerjenek állandó gyümölcsöző elhelyezést. Ennélfogva az egyes alapoknak folyó kiadásokra nem szükséges, tehát készletben nem tartandó pénzei, mihelyt megfelelő összegre felgyűltek, a postatakarékpénztárból felvettén, gyümölcsözés végett az állampénztárban helyezhetők el.

Azok az összegek, amelyek kezelésére tehát a postatakarékpénztár legnagyobb mértékben alkalmas, azok az átmeneti értékek, amelyek egyáltalán nem kamatoznak, de melyek átvétele, kiadása vagy elküldése a bíróságok és ügyészségek kezelési munkáját nagy mértékben szaporítja. Ilyenek különösen 1. Valamely bírói eljárás (szemle, végrehajtás stb.) költségének fedezésére, továbbá az 1881. évi XVII. tcz. 87. §-a értelmében előlegül letett összeg. 2. A per

vagy vita tárgyát nem képező és kiszolgáltatandó díjak (tanu, tolmács, szakértői, becsüs, hirdetési díjak stb.). 3. A peres vagy perenkívüli ügyekben hiányzó példányok vagy felzeteknek pótlása alkalmából felmerült másolási díjak. 4. A hivatali átalányból előlegezett összegek visszatérítése címén befolyt összegek. 5. A pénzbírságok, amennyiben a bíróságnál fizettetnek le és a pénzbüntetések addig, míg a fenálló szabályok szerint rendeltetési helyükre nem küldendők. Ezeken az átfutó tételeken kívül a cheque-forgalomra kiválóan alkalmasak — még ha némi kamatvesztéssel is — a különféle átalányok és a bűnügyi költség.

Az eljárás körülbelül az lenne, hogy a bíróság minden határozatához vagy átiratához, melynek alapján a fél vagy egy más hatóság* a bíróság címére valamely fizetést tartozik teljesíteni, egy az illető ügy számával ellátott postatakarékpénztári befizetési lapot mellékel, melylyel az illető fél vagy hatóság bármely postahivatalnál a fizetést eszközölheti. A bíróság tehát a megkeresésre foganatosított tanukihallgatás, bírói szemle folytán felmerült tanu- és szakértői díjakat a megkereső bíróságtól nem készpénzben, hanem clearing útján fogja megkapni, és úgy erről, mint a fél által eszközölt befizetésről a postatakarékpénztár számlakivonatából fog értesülni. Ez a számlakivonat fogja aztán alapját képezni a pénznapló és nyilvántartás megfelelő bejegyzéseinek. Hasonlóképpen eszközözendők a kifizetések is, midőn a tanu, szakértő vagy tolmács láttatik el a jogerős díjmegállapító végzés alapján a megfelelően kiállított cheque-el, a melylyel díját bármely postahivatalnál felveheti.

A részletkérdések kidolgozása nem lehet e czikk feladata. A postatakarékpénztári cheque-rendszernek a bírói pénzkezelésben leendő megvalósítása minden nehezsg nélkül keresztülvihető. Csupán két kérdés megoldása fog nézetem szerint nagyobb feladatot okozni. Az egyik a kezelési költség kérdése. Nevezetesen a cheque- és clearing-forgalom igénybevételeért a befizetési (à 2 fillér) és a cheque (à 4 fillér) lapokért fizetendő díjakon kívül *kezelési díj* fejében minden valamely számlán véghezviendő miveletért 4 fillér, *jutalék* fejében pedig $\frac{1}{4}$ per mille (1000 K után 25 fillér) számítatik fel minden 6000 K-t meg nem haladó visszafizetési részösszeg után. Megvallom, hogy ezen díjak és jutalékok elszámolása, ha minden egyes be- és kifizetés terhére lennének kiszámítandók és beszédendők, amint ez az osztrák bíróságoknál* történik, nem állna arányban azzal az előnnyel, amelyet a postatakarékpénztári kezelés nyújt. De egyébként is kérdéses, vajon a felek ezekkel a kezelési költségekkel és díjakkal egyáltalában megterhelhetők-e. Ennek a kérdésnek helyes megoldása csak az lehetne, hogy a postatakarékpénztár az igazságügyi hatóságokkal szemben egyáltalán ne számolja el a díjakat és jutalékokat, hanem azokat csak egyszer az év végével számítsa fel és pedig az igazságügy-miniszteriumnak, mikor azután azokat, illetve azok egy részét a szintén ugyanakkor és ily módon feltüntetendő kamatokból mindjárt ki is lehetne egyenlíteni.

A második kérdés az, hogy miként történjék a pénzbüntetéseknek beszédése akkor, ha annak részletekben való törlesztése lett megengedve. A pénzbüntetést kiszabó ítélet jogerőre emelkedésekor ugyanis a szabály az lenne, hogy az elítéltnak megfelelő befizetési lapot kell kézbesíteni, hogy azzal a kiszabott pénzbüntetést a postahivatalnál befizesse. A cheque-rendszer jogi természete azonban kizárja azt, hogy a befizetési lapra résztörlesztés történjék, mert a befizetési

lap egyik részének, a könyvelési szelvénynek, az a rendeltetése, hogy ez alapon a befizetés a központban elkönyveltesék, másik része: az elismervény a befizetőnek nyugtként visszaadatik, magával a befizetési lappal pedig az utalványozott (a bíróság) értesítetik a befizetés megtörténtéről. A résztörlesztést ily körülmények közt a befizetési lap átvétele nélkül a befizetést közvetítő postahivatalnak kellene nyilvántartania, erről a bíróságot értesítenie és a félnek a résztörlesztésről nyugtát adnia: oly eljárás, mely már bonyolódottságánál fogva is kivihetetlen.

Annak fejtegetésébe, hogy a pénzbüntetés részletekben való törlesztése mennyiben felel meg a büntetőjogi elveknek, ezuttal nem akarok belemenni.

A részlettörlesztésekkel azonban minden esetre számolni kell, nemcsak azért, mert az bírói gyakorlatunkban kifejezetten meg van engedve (L. 1894. évi 14,005. sz. ig. min. rend.), hanem azért is, mert a részlettörlesztések megtiltása vagy megnehezítése az államkincstárra nézve alighanem súlyos veszteséget jelentene, amennyiben sok helyütt a nép erkölcsi felfogásának megfelelően a pénzbüntetésnek részletekben való megfizetésére oly esetben is lehet számítani, mikor a pénzbüntetés a fenálló szabályok értelmében behajthatatlannak kellene nyilvánítani, és helyette a kincstár megterhelésével járó szabadságvesztés-büntetést kellene alkalmazni.

A cheque-forgalomra vonatkozó már fentebb hivatkozott osztrák igazságügyminiszteri rendeletben a pénzbüntetésnek részletekben való törlesztésére szabályt nem találunk, jelöl annak, hogy ott a részlettörlesztés nem foghat helyt. Mayer, a Strafrecht-Ordnung kommentárjában (III. köt. 562. l.) a 409. §-nál az Oberste Gerichtshof egy 1865. évi június 21-én 5041. sz. a. kelt döntésére utal, mely szerint a pénzbüntetések részletekben leendő törlesztése nem engedhető meg. A határozat indoklása a szabadságvesztés-büntetések analógiájára és arra a körülményre utal, hogy a részletek pontos befizetésének ellenőrzése, és annak szüksége, hogy a pénzbüntetés mindenkor hátralékos összegének megfelelő szabadságvesztés-büntetés megállapíttassék, sok nehézségbe ütközik és hosszadalmas eljárást igényel.

Ugyanazok az okok ezek, melyek ma a részletekben törleszthető pénzbüntetésekre a cheque-rendszer alkalmazását megnehezítik. Egyetlen megoldási módnak látszik az, hogy a részlettörlesztés engedélyezése iránti kérelem teljesítése alkalmával megállapítandó lenne minden egyes esetben, hogy mily részletekben és mely időpontokban lesz a pénzbüntetés lefizetendő. Figyelemmel már most az igazságügyminiszternek 1901. évi 6748. számú rendeletére, mely megállapítja, hogy a részletek legalább oly összegekben állapítandók meg, hogy egy részlet az ítélet meghatározása szerint egy napi szabadságvesztésnek feleljen meg: a hátralékos pénzbüntetésnek szabadságvesztés-büntetésre átváltoztatása nehézségbe nem ütközhetik; meg levén pedig állapítva az időpontok, valamint a részösszegek, a résztörlesztésre vonatkozó engedély megadásakor az elítéltnak vagy át kell adni annyi befizetési lapot, ahány részletben a pénzbüntetést lefizetheti, vagy pedig a megállapított időpontok mindegyikét megelőzőleg a kilátásba helyezett összegrész befizethetése végett egy-egy befizetési lapot kell neki megküldeni. Mindkét esetben az ügyészségnél, illetve járásbírósnál a részletfizetésekről megfelelő nyilvántartást kell vezetni.

A vázolt eljárás ugyan komplikáltnak látszik, de bizonyára semmivel sem komplikáltabb, mint a ma követett eljárás. Az utóbb jelzett nyilvántartást természetesen a jelenleg fenálló rendszer mellett is vezetni kell, és az elítélt által személyes jelentkezésekor tőle a részfizetést átvenni, azt minden alkalommal elkönyvelni ma is kell. A cheque-rendszernek azonban kiváló előnye ebben az esetben is megmarad az, hogy elveszi a bíróról a legnagyobb terhet: a készpénzkezelés veszélyét és odiumát. Dr. Marschalkó János

* Az ausztriai bíróságoktól is ily módon lesznek beszerezhetők a költségek, miután ezek az osztrák postatakarékpénztárnál szintén számlatulajdonosok, az osztrák és magyar postatakarékpénztárak pedig egymással kölcsönösségben állanak.

* Ausztriában a bíróságok az igazságügyminiszternek 1897. évi október hó 19. é. n. 22,131. sz. rendelete alapján veszik igénybe a postatakarékpénztár cheque- és clearingforgalmát.

Különfélek.

— Az igazságügyminiszterium a kassai törvényszéki fogházat teljesen átalakíttatta s a fogház egyik részét kizárólag fiatalkorúak számára rendeztette be. Ilyképp a fogház és az ugyanottani javító-intézet egymás kiegészítésére lesznek rendelve.

— A Curia jogegységi határozatai a szakkörökben állandó megbeszélés tárgyát képezik. Az utóbbi számunkban közölt két eset sok helyen figyelmet keltett. Megemlítjük, hogy ezen határozatokat állandóan az első büntető-tanács hozza s az előadó minden esetben ugyanaz. Járásbíróági ügyekben ötös, törvényszékiekben hetes tanács határoz. Ha ezen határozatoknak a rendesnél nagyobb súlyt kívánnak tulajdonítani, törvény útján nagyobb tanács alakítása, eshetőleg valamennyi tanácselnök bevonása lett volna czélszerű.

— A BP. 384. §. 9. pontjáról többször volt szó a mult hetekben. Különösen az képezi a vita tárgyát, hogy mit kell értenünk «a törvény elve» alatt. Ezuttal feltüntetjük az illető pont megállapításának egyes legislatorius stádiumait. Mindegyik javaslat másképp formulázza a tételt, de valamennyiben feltalálható.

Csemegi-javaslat 505. §.:

A bűnvádi eljárás szabályainak megsértése miatt helye van a semmiségi panasznak:

... 7. ha a főtárgyalás alatt a törvény oly rendelkezése sértetett meg, melynek megtartása a bűnvádi eljárás *természe* vagy a védelem szempontjából lényeges;

8. ha a perorvoslatot használó részéről a főtárgyalás alatt tett indítványra határozat nem hozatott; vagy ha az általa tett, az ügy állásának szempontjából lényeges indítványnak hely nem adatott; vagy pedig az ellenfél által tett, a perorvoslatot használónak részéről azonban ellenzett, az ügy állásának szempontjából lényeges indítványnak, a *törvény* vagy a *bűnvádi eljárás* valamely *elvének* megsértésével, hely adatott.

Fabinyi-javaslat 321. §.:

Semmiségi okok a bűnvádi eljárás szabályainak következő megsértései:

... 9. ha a perorvoslatot használónak a tárgyaláson tett indítványa tárgyában határozat nem hozatott, vagy ellenzése daczára a tárgyaláson oly közbenszóló határozat hozatott, melylyel a bűnvádi eljárásnak a vád vagy a védelem szempontjából lényeges rendelkezése vagy *elve* sértetett meg, illetve tévesen alkalmaztatott.

Szilágyi-javaslat 360. §.:

Semmiségi okok a bűnvádi eljárási jog szabályainak következő megsértései:

... 9. ha a bíróság a perorvoslatot használónak a tárgyaláson tett indítványa fölött nem határozott vagy indítványa ellenére, illetőleg ellenzése daczára a tárgyaláson oly közbenszóló határozatot hozott, mely a *bűnvádi eljárási jognak* a vád vagy a védelem szempontjából lényeges rendelkezését vagy *elvét* sértette meg, illetőleg tévesen alkalmazta, vagy olyan kérelmet utasított el, amelynek teljesítése az ügy érdemének eldöntésére lényeges befolyással lehetett volna.

— A telekkönyvi rangsor mint jogról tartott Agoston Péter nagyváradi kir. jogakadémiai tanár a jogászegyletben előadást. Előadó előbb a követelésnek és a zálogjognak egymáshoz való viszonyát, azután a rangsornak a jelentőségét és annak változtatásait tárgyalta. Az első részben vizsgálat tárgyává tette, hogy keletkezhetik-e zálogjog a követelés előtt és azt a kérdést, hogy fennmaradhat-e a követelés megszűnte esete. S e tekintetben arra az eredményre jutott, hogy amíg nincs követelés és amikor már nincs követelés, a formailag létező jelzálogjog csupán arra való, hogy a telekkönyv illető helyén a jelzálogjog esetleg új jelzálogjog keletkezését biztosítsa. Hibáztatta, hogy erre sem a tételes törvény, sem pedig a Tervezet ügyet sem vet, sőt hogy arra sem vet ügyet az utóbbi, hogy a teljesen bizonyos követelésektől a teljesen bizonytalanokig nagyon sok fokozat lehetséges és hogy ennek daczára a Tervezet szerint mindegyik biztosításra egyformán keletkezhetik jelzálogjog. A maga részéről e bizonytalan követeléseket hat fokozatba sorozta, az utolsóba téven a Tervezet 537. §-a szerinti rangsor-feljegyzést. A második részben a rangsor jelentőségéről és ezzel kapcsolatban a *locus* rendszerről szólt, majd a rangsor változásával

kapcsolatban mutatta ki a telekkönyvi rangsor önálló jogi természetét, ennek a jelzáloghoz való viszonyát éppugy accessoriusként tüntetve föl, mint a jelzálogjogét a követeléshez. Felolvasása kapcsán a Tervezet 896. §-ának az 1355. §-beli rendelkezéshez hasonló irányu módosítása mellett szólt; nemkülönben pedig a Tervezet 891. §-ának rendelkezését és szövegezését kifogásolta, különösen kimutatva, hogy az e §-beli rendelkezés az anyagi jog elveinek meg nem felel, mert kétségtelen, hogy a jelzálogjog megszűnése az e §-ban föltett esetben olyannyira világos, hogy következtetlenség a saját jelzálogjog elfogadása nélkül a megszűnt jelzálogjognak a tulajdonos általi tovább ruházását megengedni, sőt dekretálni.

— A Curia legújabb bűnügyi judikaturájából kiemeljük a következőket:

Anyagi jog. Jogos védelemnek *vél*t támadással szemben is van helye. A sértett éjszaka jelentette a vádlottnak, kivel legjobb egyetértésben élt, hogy az udvarról távozik. Rövid idővel azután sértett visszatérvén, a vádlott a támadt zajra figyelmessé lett, s abban a hiszemben, hogy tolvajok járnak az udvaron, fejszét ragadott és sértettet a sötétben leütötte. A Curia az alsóbíróságokkal szemben, melyek szándékos cselekményt állapítottak meg, vádlottat jogos védelem czimén felmentette.

Vádlott és sértett összeverekedtek, majd szétváltak, miközben vádlott szitkozódott. Erre sértett megfordult s vádlottat ismét földreteperte s leszorítva tartotta, míg ez meg nem szurta. A tábla vádlottnak a cselekményt beszámítja, mert a sértett támadását szitkozódásával maga idézte elő. A Curia a *jogos védelmet* megállapította.

A *hatóság előtti rágalmazás* lényegileg nem más, mint a gondatlanságból elkövetett hamis vád, s ezért a valódiság bizonyításának, mint a hamis vád esetén, úgy a hatóság előtti rágalmazás esetén sincs helye.

A mester tanulója az iparhatóság előtt tett vallomása miatt otthon bántalmazta. E cselekménye nem a *házi fegyelmi jog* gyakorlásának tekintete alá esik.

Eljárás. A kir. tábla által megállapított tényekből vont ténybeli következtetések helyességének kérdése, mint a szabad mérlegelés eredménye, felülvizsgálat tárgyát nem képezheti.

Ha a módosított vagy helyesbitett *kérdések felolvasatnak*, a BP. 353. §-ának 4. bekezdése szerinti *újabb kérdés* indítványozásának és *feltételének* többé *nincs helye*. Ennek megszégése azonban magában véve nem semmiségi ok. Ha a vádló által indítványozott súlyosabb kérdés előbb bocsátatott szavazás alá, az, hogy a fenti szabály ellenére egy esküdt által indítványozott enyhébb kérdés is feltetett, a vádra nézve nem sérelmes.

A *jogegység érdekében* kimondta Curia, hogy a bíróság a vádlottra oly cselekmény miatt, melynek vádja alól felmenti, büntetést nem szabhat ki.

Ezen eseteket egész terjedelmükben lapunk legközelebbi számának mellékletén közöljük.

— A nagymartoni kir. járásbíróaságról a Sopron című lapban a következőket olvassuk:

Az épület, amelyben a járásbíróaság elhelyezve van, oly nedves, hogy a hivatalos helyiségek falairól szinte csurog a víz, a padozatot fölveti a penészgomba, az irattárban az akták elpenészesednek és rothadnak. De ezenfelül a helyiségek legnagyobb része oly szűk és sötét, hogy nincs elegendő hely még a hivatalos akták elhelyezésére sem. Ha már a hivatali személyzet ilyen sötét és nedves odukban kénytelen dolgozni, elképzelhető, milyen a rabok helyisége. A férfi börtön egy pinczeszerű, penészes, dohos zug.

— *Ügyvédi körökből* a következő sorokat vettük: A buda-pesti kir. törvényszéknek mint felebbezési bíróságnak ítéletei a vonatkozó iratokkal együtt csak az ítélet hozatala után 10—12 nap mulva kerülnek a jegyzői irodába, sőt hallomás szerint megtörtént már eléggé gyakran az is, hogy csak 15 nap eltelte *után* jutnak a jegyzői irodába. Ennek következtében az ítélettel meg nem elégedő ügyvédek felülvizsgálataikat, melyek természetesen a legmondosabb kidolgozást igényelnék, többnyire a felebbezési bíróság jegyzőkönyveinek és ítéleti indokainak felette hiányos ismerete mellett kénytelenek elkészíteni. Nem csoda aztán, ha oly jogszabálysértésekre hivatkoznak, melyeknek a megtámadott ítéletekben nyoma sincs, mert egészen más indokok lettek előttük kihirdetve, mint később írásba foglalva s ha a felülvizsgálati bíróságoknál örökké az a panasz merül fel, hogy a felülviz-

gálatok többnyire selejtes munkálatok. Méltán elvárható már a törvény intézkedéseire való tekintettel is, hogy a kihirdetett ítéletek legkésőbb 3 nap alatt foglaltassanak írásba s tétessenek hozzáférhetőkké a felekre nézve, hogy az ellenök használandó jogorvoslatok alapos meggondolás után legyenek elkészíthetők.

— **A hatóság előtti rágalmozás fogalmához.** *Pest-vidéki kir. járásbírósg:* Hatóság előtti rágalmozás vétségével vádolt G. Gergelyt a BP. 326. §-ának 1. pontja alapján fölmenti. *Indokok:* Az ügy előzménye, hogy G. G. a csendőrsön panaszolta M. József cipésmestert, mert ez a neki kijavítás végett adott cipőket visszaadni nem tudja, s azt állítja, hogy azokat egy ismeretlen, nála az ő nevében jelentkezett egyénnek kiadta; az ezen alapon sikkasztás vétsége miatt folyamatban volt eljárás a BP. 323. §-ának alapján megszüntetett. Az ügy érdemében a bíróságnak jogi álláspontja az, hogy a Btk. 260. §-a azon följelentő ellen irányul, aki távoli sejtelen, lenge gyanu, könnyelmű kombináció vagy elhamarkodott egyéni vélemény alapján tények gyanánt állít valamely hatóság előtt pusztá gyanu jelenségeket s ezzel más személy becsületét veszélyezteti. G. G. ezt nem tette. A tények, miket ő a csendőrs s utóbb a bíróság előtt előadott, nem bizonyultak sem ferdtetésnek, sem ráfogásnak; M. J. maga sem állította, annál kevésbbé bizonyította, hogy G. G. a cipőit visszakapta, s illetőleg, hogy az ismeretlenül maradt küldöncz G. G. megbízottja lett volna. Minthogy ekként a vádlott vádjá bizonyosságának hiányát nem tudta, azaz nála a szándékosság ki van zárva, minthogy a vádlott életviszonyai, tudása s miveltségi foka alapján nem tekinthető arra képesnek, hogy M. J.-nek kétségtelenül fenálló felelősségében ennek civilis vagy kriminális jellegét megkülönböztesse, s így őt a mindenképp elvárható gondosságnak előrelátás nélküli elmulasztásával nem lehet terhelni: a vádlottat fel kellett menteni.

Pestvidéki kir. törvényszék mint felebbezési bíróság: A kir. járásbírósg ítéletét indokainál fogva helybenhagyja. (1904 október 15. 14134/904. sz. a.)

— **Bonyolult jogi kérdés.** Egyik fegyházunkban volt egy vízfordásra használt számár. Ez a számár előregedvén, a munkára használhatatlan lett és új számarat kellett beszerezni. Igen ám, de csak egy számár tartására volt fedezet. A fegyházigazgatóság jelentésére a minisztérium elrendelte az öreg számár elárverezését. Ezt kétszer is megkísérelték, de sikertelenül, mert vevő nem akadt. Most az igazgatóság felírt a minisztériumhoz, mit csináljon az immár hasznavehetetlen számárral? Nyugdíj, végellátás számarak részére nincs előirányozva, lebunkózni pedig a leltárba fölvevett »államvagyon» nem szabad. Hónapokig tartó iratváltás után, mikor már a számár tartása és az idő- és papírpocskölés néhány száz koronát megemésztett, a számár végre elpatkolt és fölmentette az igazságügyminisztériumot a fogas kérdés elintézésének feladatától.

— **Az eljáró bíró marasztalása a felfolyamodás költségeiben.** *A kir. Curia:* A kir. tábla végzése nehezelt abban a részében, mely szerint az első fokon eljáró bíró a felfolyamodás költségében elmarasztaltatott, helybenhagyatik; mert az eljáró bíró a végrehajtási törvény 156. §-ának rendelkezését figyelmen kívül hagyta annak ellenére, hogy a törvény eme rendelkezésére a kir. tábla által már korábban figyelmeztetve volt; és mert a bírói határozatoknak lényeges alkatesze azoknak indokolása, s ez különösen nem volt volna mellőzhető a fenforgó esetben, amikor az eljáró bíró az elébe terjesztett kérelmet megtagadta; nyilvánvaló tehát, hogy a sikeres perorvoslatra az eljáró bíró adott okot. (1904 decz. 16-án 1651/904. sz. a.)

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Lármával okozott tulajdonháborítás.** Kötelezhető-e a szomszéd, hogy a tulajdonost tulajdona használatában zavaró lármát hagyja abba? A Reichsgericht szerint kötelezhető. Felmerült egy ilyen per elbírálásánál az a kérdés, hogy a türehtetlen zaj fokának megállapításánál csak az egészséges emberek érzése veendő figyelembe vagy az idegeseké is? A Reichsgericht úgy döntött, hogy e mérték a normális átlagember érzése. Kimondta továbbá, hogy egészséges emberek, kik nyitott ablak mellett alszanak, nem tarthatnak igényt arra, hogy a szomszéd respektálja ezt a szokásukat.

Csak a csukott ablakon is átható éjjeli zaj tekinthető a tulajdon háborításának.

— **Kohler József** berlini egyetemi tanárnak rövid jogi enciklopédiája, az »Einführung in die Rechtswissenschaft» második javított és bővített kiadásban jelent meg Lipcsében A. Deichert kiadásában.

— **A hypnotizmus az igazságszolgáltatásban.** A »Politisch-Anthropologische Revue» szerint Abessiniában a hypnotizmust rendszeresen alkalmazzák a büntetettek vallatására. Ezt a szolgálatot gyermekek végzik, az u. n. labashák, akiket hypnotikus szuggesztio segítségével nevelnek mesterségükre.

— **Francia törvényjavaslat az esküdtszékekről.** Louis Brunet francia képviselő törvényjavaslatot terjesztett elő az esküdtszékek megalakítására és hatáskörére vonatkozólag. A javaslat szerint az esküdteket a nép választja. Az esküdtszék hatáskörét kiterjeszti minden bűnügyre, sőt a polgári ügyekre is. A polgári ügyekben azonban az esküdtek csak a ténykérdésben ítélnék. A polgári ügyekben a javaslat sürgős ügyek kivételével kötelezővé teszi a békebíró előtti előzetes békéltetési eljárást.

— **A sztrájkjog reformja.** A francia kamara szociálpolitikai bizottsága törvényjavaslatot fogadott el a sztrájk jogi szabályozására vonatkozólag. A javaslat lényege, hogy a munkások többsége a sztrájkot kötelezővé teheti. Munkaviszályok esetén, ha a kötelező békéltetés eredménytelen maradt, a munkások előírt szabályok szerint, hatósági ellenőrzés mellett szavaznak a felett, hogy sztrájkba lépjenek-e avagy nem. Ha a többség a sztrájkot elhatározta, akkor a kisebbség köteles a többség határozatát követni s a munkát beszüntetni.

— **Házastársak közti munkabérszerződés.** A férj munkabér fejében kötelezte magát neje földjeinek művelésére. Az auxesse-i törvényszék ítélete szerint a házastársak között létrejött munkabérszerződés érvénytelen. A törvényszék két indokra alapítja ítéletét. Első sorban a férji hatalom természetével ellenkezik, hogy a férj a nő szolgálatában álljon. Másodszorban a férj által a nő részére teljesített szolgáltatások ingyenessége abból is következik, hogy a férj ilyenkor tulajdonképp csak neje s közös gyermekeik irányában fenálló kötelezettségének tesz eleget.

Dr. Kazinczy Gyula kassai kir. közjegyző a tót nyelvet beszélő, telekkönyvi ügyekben kellőképp jártas, másfél évi ügyvédi gyakorlattal bíró jogtudort, esetleg ügyvédi oklevéllel bíró közjegyzői jelöltet (kezdő helyettest) keres, havonkénti 300 K-ig terjedő, és fokozatosan emelkedő fizetéssel; a tót nyelv ismerete nélkülözhetetlen.

10829

JOGI KÖNYVEKET

a legjobb áron vásárol

POLITZER ZSIGMOND ÉS FIA

könyvkereskedő

antiquariumi osztálya

BUDAPEST,

10530

IV. ker., Egyetem-utca 4. sz. a.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 25. sz.

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4. sz.

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési díj: félvre — 12 kor.
negyedévre 6 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Megjegyzések Vargha Ferencz «Semmiségi panasz» című dolgozatára. Dr. Fayer László egyetemi tanártól. — Az igazságügyi igazgatás eredményei. Dr. Marschalkó János kir. törvényszéki bírótól. — A gyermekek vallására vonatkozó magyar jogszabályok közjogi jellege. Dr. Hanuy Ferencz pécsi theologiai tanártól. — *Jogirodalom:* Bernhard Windscheid: Gesammelte Reden und Abhandlungen. (Dunker & Humblott. Lipse 1904. Herausgegeben von Paul Oertmann a. o. Professor in Erlangen.) Dr. Balog Elemértől. — Jogesetek az angol judikaturából. Zsoldos Benő zombori kir. törvényszéki aljegyzőtől. — Különfélék.

Melléklet: Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Megjegyzések

Vargha Ferencz «Semmiségi panasz» című dolgozatára.

A bünvádi perrendtartás módosításánál kétségkívül nagy befolyása lesz Vargha Ferencz koronaügyészi helyettes dolgozatának, mely a múlt hetekben megjelent. Esetőleg a gyakorlatra is irányítólag hat.

Előbb néhány bevezető tételre teszek megjegyzéseket; ezután fogok rátérni a főkérdésre.

I.

A részleges jogerejűséget a BP. csak a vádlóval szemben ismeri. Ha a vádló nem él perorvoslással, ő irányában az ítélet jogerejűvé válik. Ha azonban a vádlott vagy a védő az ítéletnek csak egy része ellen élt perorvoslással, vagy ha a vádlottak egyike éppen nem élt perorvoslással, a felső bíróság perorvoslatot a vádlott javára is használnak köteles tekinteni.

Másrészt a BP. azon kérdést, hogy mily befolyással kellett a semmiségi oknak az ítéletre bírnia, nem egyöntetűen állapítja meg.

A 384. §-ban foglalt semmiségi okokat e tekintetben négy csoportra osztja a törvény. Ezek közt a legkevesbbé lényegesek azok a semmiségi okok, melyek csak úgy vehetők figyelembe, ha az ítéletre eshetőleg befolyással voltak.

Az esküdszéki ügyekről szóló 427. §. szintén megkülönböztetéseket tesz. Az 1. és 2. pontokban foglaltak hivatalból veendő figyelembe. A 3. pont nem hivatalból ugyan, de egyébként mindenesetre figyelembe veendő. A 4., 5. és 6. pontokban foglalt semmiségi okokat pedig a vádlott csak úgy érvényesítheti, ha kétségtelen, hogy azok érdekeinek sérelmével jártak, a vádló pedig csak úgy, ha azok a vádló érdekét sértették.

A legelső fokra helyezi tehát a törvény a 427. §. 4., 5. és 6. pontjaiban foglalt semmiségi okokat, mivel itt *kétségtelen* befolyást kíván a döntésre, a másik csoport utolsó esetében pedig csak annyit, hogy eshetőleg befolyással volt; mert egyedül azon esetben zárja ki a figyelembe vételt, ha *nyilvánvaló*, hogy *nem* volt befolyással.

Vargha Ferencz állítja, hogy az esküdszéki ügyekben nehezebben férhet hozzá a Curia az alsófoku ítélethez, mivel itt a törvény kétségtelen befolyást kíván, a nem esküdszéki ügyekben pedig csak eshetőlegest.

Ezt írja:

«A két rendelkezés közt a lényegben nagy különbség észlelhető, ami ezután arra vezet, hogy szakbírátság előtti

eljárásban könnyebben célhoz jut a fél az alaki okokra fektetett semmiségi panaszszal, mint az esküdszéki eljárásban... Esküdszéki ügyekben ugyanis a felek eljárási szabálytalanság címén (427. §. 4., 5., 6. pontja és 2. bek.) csak akkor érnek célzt, ha bizonyos, hogy a szabálytalanság az ítélettel kausalitásban van; szakbírátság előtti eljárásban pedig már akkor dűlőre jutnak, ha ez a kausalitás csak valószínű vagy lehetséges».*

Feledi azonban, hogy az esküdszéki ügyekre is kihat a 384. §., tehát a Curia azon az úton az esküdszéki ügyekben is megsemmisíthet s ezenkívül még a 427. §. eseteiben. Tehát nem nehezebben, de — az alakiak szempontjából — könnyebben férhet a Curia az esküdszéki ítélethez, mint a szakbíróhoz, mert több sebezhető pontja van.

Ezt a miatt kellett megjegyezni, nehogy újabb érvt kovácsoljanak a Curia «tehetetlensége» mellett.

Alig hiszem, hogy a Curian az a felfogás honos, melyet Vargha kifejt.

II.

A semmiségi okok praecis bejelentésének megkövetelése csak ott nyer valódi jelentőséget, ahol a felsőbírátság az érvényesített perorvoslat tartalmához kötve van, vagyis ahol az ítélet meg nem támadott részére beáll a jogerejűség. A vádlótól tehát meg kell követelni, hogy pontosan mondja meg, mit támad meg, mit nem. Ellenben bármily szorosan jelöli meg a vádlott vagy a védő a támadási pontot, az ítélet többi részei mégis felülvizsgálandók — a BP. 387. §-a értelmében. Az aggodalmas elhatárolás munkája tehát nagyrészt kárba vész. Az anyagi semmiségi okoknál még inkább, mert ezeket kivétel nélkül hivatalból kell figyelembe venni. Sőt az 556. §. is feltárja a Curia számára az egész 385. §-t; vagyis ha a támadási terület kisebb lett is, a Curia jogosultsága mégis az anyagi jog egész területére kihat.

Vargha Ferencz, csaknem úgy mint a Curia, tulnagysulyt helyez a bejelentés elhatárolására.

Szerinte a német legfőbb bíróság az ottani törvény alapján könnyen lemondhat az anyagi semmiségi okoknál a semmiségi ok pontos megjelöléséről, mivel azon törvény mellőzi ezen okok taxatív felsorolását. Nem fogadhatom el a megkülönböztetést. Minthogy az anyagi semmiségi okok a magyar törvény alapján hivatalból veendő figyelembe, a pontonkinti felsorolás nem a szétválasztást s az egymástól való függetlenítést jelenti. A felsorolással a törvény csak utmutatást nyújt arra, hogy mindenki a reá nézve sérelmesnek felismert pontot kiemelhesse.

Abban is téved Vargha Ferencz, hogy az osztrák semmitőszék az anyagi semmiségi okok tekintetében ridegen alkalmazza a törvényt. Volt alkalmam ez iránt közvetlenül kérdést intézni egyik bécsi koronaügyészi helyetteshez s azt a választ nyertem, hogy a semmitőszék teljesen eltekint a formalismustól és elfogadja a még oly általánosságban bejelentett semmiségi panaszt is.

Legmesszebb megy Vargha a kérdés egyoldalú felfogá-

sában, midőn a bejelentés pontos teljesítését a hatáskörök szétválasztásával akarja megindokolni.

«Vádperben éppen azért vannak a hatáskörök különválasztva, azért van szembeállítva a vádló a védővel, hogy mindegyik fél képviselje a maga érdekét; a hatáskörök különválasztásának egyik folyamánya az, hogy a felső bíró ne oktrováljon olyan akaratot a félre, a mit az ki nem fejezett.» *

Ez csak akkor igaz, ha a vádlottnak van felelős védője. A mig azonban az esetek legnagyobb részében a teljesen tudatlan vádlott magára van hagyatva s a többi esetben sem felelős a védő a saját hibájáért vagy mulasztásáért, addig nem lehetséges *szembeállításról* és *a hatáskörök szétválasztásáról* beszélni.

III.

A semmiségi panasz másodszori bejelentését illetőleg mindenben hozzájárulok Vargha következő kifejtéséhez:

«Ugy látszik, a Curia a törvényben kifejezetten felsorolt akadályokkal sem elégedett meg, hanem még a judikatura egyöntetűsége által tetézte ezt azzal, hogy a tárgyalás folyamán felmerült semmiségi okoknál nem elégszik meg a semmiségi oknak a tárgyalás közben történt bejelentésével, hanem még azt is megköveteli, — ami contra legem történik — hogy a fél az ítélet kihirdetése után a tárgyalás folyamán bejelentett semmiségi panaszát fentartsa. Ugy alakul azután a helyzet, hogy ha a tárgyalás folyamán elkövetett alaki szabálytalanság miatt a fél nem szólalt fel nyomban, csak az ítélet után; vagy ha kellő időben bejelentette ugyan semmiségi panaszát, de az ítélet kihirdetése után azt nem tartotta fen; bármily alapos legyen is az ő sérelme, a tulhajtott formalismus miatt orvoslásra nem talál. Ennek a gyakorlatnak a törvényben semmi alapja nincs; s csupán arra szolgál, hogy a revisionális bírót, aki a főtárgyalási jegyzőkönyv végén az ítélethirdetési záradékot elolvassa, nyomban figyelmeztesse, hogy vannak közbenszóló határozatok ellen bejelentett semmiségi panaszok is. Ezen ökonomiai szempontért igazán kár a formalismust annyira előtérbe tolni s egyidejűleg az anyagi igazság érvényesülése elé akadályokat gördíteni.**

A találó érvelést csak azzal toldom meg, hogy az ítélet kihirdetése utáni izgalmas pillanatokban a legkönnyebben megtörténik, hogy egyik vagy a másik végzés ellen bejelentett panaszról a védő megelégedik. S a másodszori bejelentés ily körülmények közt előállott elmulasztásának a vádlottra nézve a Curia gyakorlata szerint jogfosztó hatása van.

Legalább is el kellene fogadni mint érvényest a védőnek abbeli nyilatkozatát, hogy a már bejelentett valamennyi semmiségi panaszt fentartja.

(Bef. köv.)

Dr. Fayer László.

Az igazságügyi igazgatás eredményei.

A felügyeleti jog intenzívebb alkalmazása, mely az igazságügyi igazgatásban az utóbbi években megvalósított, immár hatalmas eredményeket tüntet fel a bíróságok számaadataiban. Így a járásbíróknál az ügyhátralék az 1899. év végén 425,569 volt, amely szám az 1903. év végén már 195,355-re apadt le, ami 54% apadásnak felel meg, ami annyival jelentékenyebb, mert az érkezett ügyek száma 5%-kal szaporodott. Hasonló eredmény állapítható meg a törvényszékek ügyforgalmában is, ahol az 1899. év végén volt 50,745 hátralékból az 1903. év végén már csak 29,083 ügy volt hátralékként kimutatva, ami 42% apadásnak felel meg. Hozzájárul ehhez az a körülmény is, hogy a perek tartama az elsőfokon szembetűnő javulást mutat fel. Mig ugyanis 1899-ben

az elsőfokon három hónál rövidebb idő alatt befejezett perek száma az összes befejezett pereknek 54,8%-át tette a járásbíróknál, 1903-ban ezek száma 75,5%-ra emelkedett, míg viszont a két évnél hosszabb ideig huzódott perek száma ugyanezen időben 2%-ról 0,5%-ra szállott alá. A sommás pereket ellátó 384 járásbíró közül 1900-ban csak 64%-ot tüzött ki négy héten aluli határidőre terminusokat, míg az 1903. év végén már 92%-nak a terminusa nem haladta túl a négy hetet.

Az igazságügyi adminisztrációnak ezen kézzelfogható, kétségtelen eredményeivel szemben bizonyos triumfussal szokták felhozni, hogy igen ám, de az igazságszolgáltatás gyorsításának ez a erőszorosítása más oldalon megboszulja magát, amennyiben a hajsztolva készült munka silány és fölületes.

Ennek a vádnak — melyet ugyan adatokkal nem látunk sehol sem támogatva — szemébe kell néznünk, és reá fogunk jönni, hogy ez egyszerűen nem igaz.

Miből ítélhetjük meg a perek ellátásának jóságát? Erre, minthogy a végzett bírói munkát egyénileg ellenőrizni nem lehet, csak ezen munkásság eredményei, a tárgyalások és ítéletek adatai szolgálhatnak támpontul. Lássuk tehát.

A megtartott tárgyalások száma a járásbíróknál 1900-ban 629,976 volt, melyből 51% contradictorius; az 1903-ban megtartott 631,209 tárgyalás közül már 55% volt contradictorius.

A tárgyalások eredményei közt az érdemleges ítélet az, mely a per legbehatóbb tanulmányozását és a legtöbb időt igényli. És mégis az 1899-ben a járásbírók által hozott 85,708 ítélettel szemben az 1903-ban hozott 115,886 ítélet áll. Az összes perek befejezése 22%-ban érdemleges ítélettel történt, míg 1899-ben a befejezés csak 18%-a történt érdemleges ítélettel. Ezzel szemben a könnyű befejezési módok, mint a beismerés és távolmaradás alapján hozott ítélet és az egyezség éppen ebben az időszakban fogyott, előbbieik száma 1900-ban 157,901 volt, 1903-ban 143,701; az egyezségek száma pedig 62,125-ről 55,474-re apadt.

És milyenek az érdemleges ítéletek? Ezt megítélhetjük egyrészt abból, hogy azok mily mértékben válnak elsőfokban jogerőssé, másrészt abból, hogy a felsőbb fokon milyen arányban intéztetnek el helybenhagyólag. Nos hát azt látjuk, hogy 100 érdemleges ítélet közül 1899-ben 29 támadtatott meg felebbezéssel vagy felülvizsgálattal, míg 1903-ban csak 27. A törvényszékek pedig a másodfoku elbírálásuk alá került ítéletek közül 1899-ben 50%-ot, 1903-ban pedig 55%-ot helybenhagyólag intéztek el, míg a feloldások száma 1899-ben épp úgy, mint 1903-ban 4% volt. Az ítélő táblákhoz a járásbírói ítéletek közül 1899-ben 2,1% vitetett fel, 1903-ban 2%, a Curiahoz pedig az utolsó években egyformán 0,6—0,7% került fel. A helybenhagyások száma az ítélő tábláknál az 1898-ban volt 50%-ról 53%-ra, a Curianál az 1901-ben volt 53%-ról 60%-ra emelkedett, míg az utóbb említett bíróságnál a feloldások aránya az 1899-ben volt 13%-kal szemben 1903-ban csak 11% volt.

A rendes eljárásban az ítélettel befejezett perek száma 1899 óta szintén jelentékeny emelkedést mutat és pedig 12%-ról 22%-ra. A felebbevitel aránya azonban ugy ezeknél, mint a járásbírói büntetőügyek másodfoku elbírálásánál tényleg kedvezőtlen. 1899-ben a törvényszékekhez érkezett 143,242 keresettel szemben 36,700 polgári ügy vitetett fel az ítélő táblákhoz (26%), míg 1903-ban 118,441 keresettel szemben 27,082 felebbezés áll (31%). A felebbevitel ezen látszólag kedvezőtlen arányát azonban ellensúlyozza az a körülmény, hogy a felebbevitt ügyek közül 1899-ben csak 36%, 1903-ban azonban már 53% nyert helybenhagyó elintézt az ítélő tábláknál. Ez ismét arra mutat, hogy az érdemleges intézkedések nagy része helyt áll a felsőbb bíróság elbírálásával szemben is.

A járásbírók által ítélettel befejezett büntetőügyek

* 22. l.

** 45., 46. ll.

ellen a felebbezések aránya szintén emelkedik (1900-ban 22%, 1903-ban 26%), a helybenhagyó törvényszéki elinté- zések azonban a felebbvitelek nagyrészenek alaptalansága mel- lett szól, mert míg 1900-ban a felebbezett ügyek 57%-a, 1903-ban már 73%-a hagyatott helyben a törvényszékek által; és hasonlóképpen a törvényszékek által elsőfokon ellátott büntetőügyek ellen használt felebbezések közül a kir. ítélő táblákon 1901-ben 51%, 1903-ban már 60% hagyatott helyben.

Az az állítás tehát, hogy az igazságszolgáltatás gyorsí- tására irányuló felügyeleti intézkedések a birói munkásság minőségének rovására mennének, a fentiekben csoportosított hiteles adatokkal szemben nem állhat meg.

De még tovább megyek egy lépéssel és azt állítom, hogy amennyire ez külső jelenségekből megítélhető, a magyar bíróság munkája első fokon minőségében meghaladja az osztrák bíróságok munkáját is. Az osztrák bíróságokra vonatkozó utolsó adatok 1901-ről ismeretesek. Ha ennek az évnek az eredményeit összehasonlítjuk, látjuk, hogy a járás- bíróságoknál befejeztetett:

		érdemleges ítélettel	beismerés és makacssági ítélettel	egyezséggel
Magyarországon	496,214	110,967 = 22%	149,141 = 30%	59,067 = 12%
Ausztriában	1.322,311	99,320 = 7.5%	347,771 = 26%	343,102 = 26%

Míg tehát Magyarországon 100 befejezett sommás perre 22 érdemleges ítélet, 30 makacssági ítélet és csak 22 egyez- ség esett, addig Ausztriában 7½ érdemleges ítélet mellett 26 makacssági ítélet és 26 egyezés áll. És míg nálunk a felebbvitelek aránya a járásbírósági ítéletekhez viszonyítva 27%-ot tesz, Ausztriában a járásbírósági ítéleteknek csak 14%-a kerül a törvényszék felülbírlása alá.*

Ez a jelenség mindenestre alkalmas arra, hogy gondol- kozóba ejtsen. Különösen a birói egyezségek csekély száma és az érdemleges ítéletekkel szemben mutatkozó felebbvite- lek aránya feltűnő. E körülményt előidéző fontos tényező mindenestre a nép perlekedési hajlamában is keresendő, de lehetetlen másrészt e jelenségben föl nem ismerni az ügy- védek aránytalanul nagy számának befolyását. Minden frázis helyett álljanak itt e hiteles számok:

Az ügyvédek száma:	Magyar- országon	Ausztriá- ban	Német birodalomban
1887-ben	4377	2791	4733
1897-ben	4652	4008	6193
1899-ben	4744	4210	6629
1901-ben	4880	4401	6831
1903-ban	5004	4510	7261

A lakosság kerekszámában Magyarországon 16.722,000, Ausztriában 26.107,000, a német birodalomban 56,435,000 lévén, egy ügyvédre esik nálunk 3340 lakos, Ausztriában 5790 lakos, a német birodalomban pedig 7790 lakos, a lakos- sághoz képest tehát Ausztriában és a német birodalomban körülbelül fél annyi ügyvéd van, mint nálunk.

Az ügyvédek a bírák számához viszonyítva, még rosszabb képet kapunk. A bírák száma Magyarországon körülbelül 2680, Ausztriában 5800 és a német birodalomban 8440, tehát míg 100 bíróra Ausztriában csak 69, a német birodalomban pedig 86 ügyvéd esik, addig Magyarországon minden 100 bíróval szemben 186 ügyvéd áll a maga ellenőrző hatalmá- val és munkaszaporító befolyásával.

Dr. Marschalkó János.

* A német birodalomban az Amtsgerichteknél 100 érdemleges íté- letre (1899.) 397 makacssági és beismerés alapján hozott ítélet és 58 egyezés esik, míg nálunk 100 érdemleges ítélettel szemben csak mint- egy 134 makacssági ítélet és 53 egyezés áll. A német birodalomban az Amtsgerichteknél hozott érdemleges ítéleteknek körülbelül 22%-a vitetik följebb.

A gyermekek vallására vonatkozó magyar jog- szabályok közjogi jellege.*

IV. A dr. K. Kovács által a *magánjogi* felfogás mellett döntő bizonyítékul felhozott 1844: III. tcz. 1. §-a éppen *nem kedvez a magánjogi felfogásnak*, ha törvényhermeneutikai és kortörténeti világitásba helyezzük.

A §-nak sulya a *«vallásos kérdés»* (*«quaestio religionaria»*) kifejezésben fekszik; ez műszó volt azon közigazgatási eljárás megnevezésére, amelyet egy törvény ellenére protestánsnak nevelt gyermek katolikussá nyilvánítása miatt a királyi hatóság előtt (helytartó-tanács, kir. kancellária) indítottak. Ugyancsak *«quaestio religionaria»*-nak nevezték magát az áttérési eljárást is (kir. engedély kieszközlése, hat heti tanítás).

Az 1844: III. tcz. 1. §-a tehát a 18 éven felül levő és, bár törvény ellenére, nem katolikusnak nevelt egyénre nézve nem engedi meg a törvény érvényre emelését, és azt minden további királyi engedély nélkül, azon valláshoz tar- tozónak tekinti, amelyben neveltetett. Ez nem a magánjogi felfogásnak törvényerőre emelése, hanem a mindenféle kény- szerítő közjogi törvény daczára is a szülők által eszközölhető tényleges (vallási) nevelésre való tekintettel, 18 éven felüli egyénnél az áttérési eljárásnak, mint ilyen esetben merő formaságnak mellőzése volt. A §. tehát közvetlenül az *át- térésekre* vonatkozik és azért *közjogi* jellegű. A *«gyermekek»* vallására pedig egyáltalában nem is vonatkozik, mert a 18 éven aluliakra nézve ezen §. is meghagyta az addigi jogállá- potot: a 18. éven aluliak tehát *«quaestio religionaria»* alá voltak vonhatók és a törvénynek *«ex officio»* érvényt szerez- hetett a kath. plébános a szülők akarata ellenére is, ha ezek nem a törvény és a kir. intimátumok szerinti vallásban nevel- tették gyermekeiket.

Az önként adott reverzálisokat az 1791. év óta kibocsá- tott királyi intimátumok, ha az apa nem katolikus, az anya pedig katolikus vallású volt, megengedték és közigazgatási uton érvényre emelhetőkné nyilvánították (1791 nov. 17., 1792 szept. 25., 1807 okt. 12. intim.);** ha azonban az apa kath. vallású volt, nem volt szabad reverzálisot venni (1807 okt. 12. intim.), mert a törvény szerint (1790/1: XXVI. tcz. 15. §.) az összes gyermekek ugyanis a kath. vallást tartoztak követni.

V. Az 1868: LIII. tcz. 12. §-a kimondván a vegyes házasságokra nézve közjogi téren a *«sexus sexum sequitur»* elvét és expresse is hatálytalanokká nyilvánítván a reverzálisokat, eo ipso megszüntette a kath. vallásu apának egyoldalu elő- jogát (1790/1: XXVI. tcz. 15. §.), de lehetetlenné tette, legalább a világi jogi forumban, a kath. anyának a rever- zális kieszközlésére való törekvését, és így a nem kath. vallásuakat a vegyes házasságból származó gyermekeknek vallási nevelése tekintetében *egyenjoguakká* tette a kath. vallással.

Ha az 1868: LIII. tcz. 12. §-át *magánjogi* értelemben magyaráznók, akkor ezen §. nem volna az említett vallás- felekezeti *mérközlésnek a nem kath. vallásokra kedvező* újabb fejlődési *stádiuma*, mert bár egyrészt a magánjogi felfogás mellett érvénytelenek volnának*** világi forumban a rever- zálisok, másrésztől azonban csakis a házastársak egyikének volna (a magánjogi felfogás mellett) joga a nemebeli gyer- mek más vallásban való neveltetése ellen tiltakozni és a törvénynek birói uton érvényt szerezni, de joga volna a

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. I. az 1. és 2. számban.
** Lásd id. művemben 73. l.

*** Az 1868: LIII. tcz. 12. §-a így szól: «A vegyes házasságokból származó gyermekek közül a fiúk atyjuknak s a leányok anyjuknak val- lását követik. A törvénnyel ellenkező bármely szerződés, tértvény vagy rendelkezés ezentul is érvénytelen és semmi esetben sem birhat jog- erővel.»

világi jog szerint is hallgatni és beleegyezni a gyermeknek a másik szülő vallásában vagy bármely bevett vallásban való nevelésébe; és így kerülő uton ismét, jogilag is, lehetséges (bár nem is szerződés alakjában) volna az, amit a reverzálisok intendáltak; legalább is addig, míg az érdekelt szülő megmaradna beleegyezése mellett.

Dr. K. Kováts magyarázata, ha csupán a törvény 12. §-ának szövegét tekintenők, még elég tetszetős; de a vegyes házasságok jogának fejlődése nem a tudományos eszme önkéntes fejlődése, hanem valláspolitikai küzdelmek sorozata volt. A törvény szövegét a kortörténet keretéből kiemelni nem szabad.

VI. Az 1868: LIII. tcz. 13. §-a így szól:

«13. §. A gyermekek vallásos nevelését se a szülők bármelyikének halála, se a házasságnak törvényszerű felbontása nem változtathatja meg.»

Dr. K. Kováts szerint ez is *magánjogi* értelemben veendő, sőt éppen ez a §. bizonyítja, hogy az 1868: LIII. tczikk a «valláskövetést» (12. §.) és a «vallásos nevelést» azonosítja olyan értelemben, hogy a szülők nevelése adja meg a gyermeknek a «status religionis»-t és ha egyszer valamely vallásba (esetleg a 12. §. ellenére is) belé van nevelve a gyermek, akkor azon csak a szülő változtathat, míg él; de ha meghal, vagy elválk, akkor a gyermek marad abban a vallásban, amelyben a szülő által neveltetett.

A 13. §. azonban *közjogi* értelemben sokkal természetesebben, éppen ellenkezően magyarázható így:

A gyermekek a vallásban nemők szerint követik szüleiket, és ennek megfelelően a szülők és az iskola ezen, a törvény szerinti vallásban kötelesek fölnevelni a gyermekeket; és még akkor sem, ha az egyik szülő meghalna vagy elhagyná hitvesét, sem nevelhető az ezen szülő neméhez tartozó gyermek az életben maradt (vagy a hátrahagyott és tényleg a gyermeket nevelő) másik szülő vallásában, hanem ekkor is az elhalt vagy eltávozott (elvált) szülő vallásában.

VII. Ami végül az 1894: XXXII. tczikket és az azzal összefüggő egyházipolitikai törvényeket illeti, részletesebb tájékozódás végett utalok idézett művemben közölt adatokra,* melyeket itt csak összegezek.

Éppen mivel az 1868: LIII. tczikket *közjogi* értelemben magyarázták, azért indítottak az 1879: XL. tcz. 53. §-a alapján büntető perek az «elkeresztelő» lelkészek ellen, nem a szülők által (hiszen azok kérésére történt az «elkeresztelés»), hanem a megrövidült másik vallás lelkészei által; ezért bocsátott *Trefort* miniszter egy az 1879: XL. tcz. 53. §-ának alkalmazhatóságát deklaráló vallásügyi miniszteri rendeletet (1884 július 11-én 24727. sz. a.), majd *Csáky* gróf miniszter egy anyakönyvvezetői kihágást statuáló miniszteri rendeletet (1890 február 26-án 10086. sz. a.). És mikor ugy a *Trefort*-féle, mint a *Csáky*-féle rendelet végrehajtása akadályba ütközött, akkor az állami anyakönyvek, főleg a születési állami anyakönyv behozatalát találták a gyermekek *minő* vallásában való nevelésére vonatkozó *közjogi* jellegű szabályok érvényre emelése végett szükségesnek. Ezért van az 1895. évi október 1-én megkezdett állami születési anyakönyvekben a «gyermek» *vallásának* bejegyzésére *külön rovat*, amelyet az állami anyakönyvvezetőnek nem a szülők akarata, hanem az állam törvényei és a miniszteri végrehajtó rendelettel (1895 június 29-én 60000. sz. belügymin. rend. 57. §-a) összegezett gyakorlati jogszabályok szerint kell kitöltenie. Ezen rovatban lesz bejegyezve az 1894: XXXII. tcz. 1. §-a szerint megkötött egyezésben megállapított vallás is, ha a különböző vallású szülők ilyen egyezségekre léptek.

Tehát az 1894: XXXII. tcz. is kifejezetten *közjogi* törvény, annak alapján tehát hivatalból van eljárásnak helye, esetleg a szülők akarata ellenére is, oly irányban, hogy a

gyermek az iskolában az állami anyakönyvben bejegyzett, törvényes vallásban neveltesse.

Mivel pedig az 1895: XLIII. tcz. 26—30. §-ai csak az 1894: XXXII. tcz. elveit alkalmazzák (némi módosítással) a részben vagy egészen felekezetlen szülőktől származó gyermekek *minő* vallásban való nevelésére, azért az 1895: XLIII. tczikk idézett szakaszai is *közjogi* jellegűeknek mutatkoznak.

VIII. Teljesen igaza van *Dr. K. Kováts*-nak akkor, amikor azt állítja, hogy a kezdettől fogva *egyvallásuak* házasságából született gyermekek *minő* vallásban való nevelésére nézve még *nincs tételes törvényünk*. Sőt *hozzátehetle volna*, hogy *csakis* a kezdettől fogva (egybekelésük óta) «vegyes» házasságokból (különböző vallású felek házassága) született gyermekeknek *minő* vallásban való nevelésére nézve *van tételes törvényünk*. A csak később: áttérés folytán «vegyes»-sé váló házasságra csak a gyakorlat terjesztette ki az 1868. évi LIII. tczikket és az 1894: XXXII. tczikket, mert mind a két törvény kezdettől fogva «vegyes» házasságokat tételez föl, és amikor a szülő vallásváltoztatása esetére a hét éven aluli (1894: XXXII. cz. szerint hét éven felül is esetleg) gyermekekre nézve intézkedik, akkor is a kezdetben már «vegyes» házasságnak későbbi változását szabályozza, de nem a kezdetben tisztán egyvallásuak házasságát, amely csak később válik vegyessé.

De a tételes törvényhozás hiányossága sem a magánjogi, sem a közjogi felfogás mellett nem bizonyít, de másrészt egyik ellen sem praedjudikál.

A XVIII. század végén senki sem kételkedett abban, hogy az egyvallású szülők gyermekei az ő vallásukat követik. Ez egy, a közigazgatási joggyakorlatban kivétel nélkül alkalmazásra kerülő jogszabály volt és azóta az is maradt.

Éppen úgy volt ez *közjogi* jellegű jogszabály, mint közjogiak voltak a vegyes házasságokból származó gyermekeknek *minő* vallásban való nevelésére vonatkozó tételes szabályok.

Eddig terjednek a gyermekek *minő* vallásban való nevelésére vonatkozó magánjogi jogszabályok *közjogi* avagy *magánjogi* jellege körül forgó vitás kérdéshez való észrevételeim a mult törvényhozás szempontjából, tehát: *de lege lata*.

De lege ferenda egészen másképpen áll a kérdés.

Jogelméleti szempontból a szülői nevelési jognak és szabadságnak, vallási téren is, a polgári törvénykönyv keretében vagy annak alkalmából érvényt szerezni, esetleg az összes eddigi *közjogi* szabályok (1868: LIII. tcz. 13—15. és 17—18. §§., 1894: XXXII. tcz., 1895: XLIII. tcz. 26—30. §§.) hatályon kívül helyezésével, mindenestre *tökéletesítése volna jogunknak*, mert a *magánjog* keretébe utalná azt, amit csak a felekezeti mérközések vontak a *közjog* körébe és a *karrhatalom* vasmarkába.

Gyakorlati, iskolai paedagogiai szempontból kissé veszélyeztetve látszik lenni az iskolákban a hittannak eredményes tanítása, ha a szülők bármikor megváltoztathatják elhatározásukat a gyermeknek *minő* vallásban való neveltetését illetőleg. Ugyanez a szempont a belső *egyházi administratio* tekintetében is aggályt okozhat majd, mert a vallásfelekezetek keretei meglazulnának.

A polgári törvény kodifikátorainak és főleg a majdan vele foglalkozó törvényhozásnak minden szempontot mérlegelve kell majd a törvényt megalkotnia. Elfogadhatja a Tervezet 277. §-t, és «de lege lata» ez lesz a mai jog (közjogi felfogás) kiépítése; de el is vetheti és a magánjogi felfogást juttathatja törvényerőre.

Dr. Hanuy Ferencz,
pécsi theologiai tanár.

* Id. művemben 137—157. l.

* Az 1868: LIII. tcz. 12. és 16. szakaszait hatályon kívül helyezte már az 1894: XXXII. tczikk.

Jogi irodalom.

Bernhard Windscheid: *Gesammelte Reden und Abhandlungen.* (Dunker & Humblott. Lipcse 1904. Herausgegeben von Paul Oertmann a. o. Professor in Erlangen.)

Oertmann Pál, az erlangeni egyetem jeles professora, ki a bajor jogról írott munkájával, mely mint Dernburg német magánjogának első kiegészítő kötete jelent meg, egyszerre a német magánjogi irodalom leghivatottabb munkásai sorába lépett, nagy hálára kötelezte a magánjog iránt érdeklődő közönséget.

A Windscheid család megbízásából összegyűjtötte, kiadta az elhunyt nagy tudós nehezebben megszerezhető, részben kiadatlan beszédeit és fejtegetéseit. Sajnos, a szerkesztő saját beismerése szerint e munka, nehogy túl vastag legyen, nem tartalmazza, nem csupán az összes nehezebben hozzáférhető dolgozatokat, hanem még a kiadatlanokat sem. Pedig nem volt helyes, hogy a munka nagysága befolyást gyakorolt a szerkesztőre.

A bevezetés Windscheid pályafutását vázolja és sok érdekes, eddig ismeretlen epizódot közöl a nagy jogtudós életéből. Különösen érdekesen írja meg Sybel Henrikhez való viszonyát. Érdekes, hogy Windscheid ott akarta hagyni a jogi pályát, mert az összehasonlító nyelvészet kutatásai jobban érdekelték. Savigny az érdem, hogy Windscheid megmaradt jogásznak.

E tanulmány egész terjedelme csak 16 oldal. Természetes, hogy e kis terjedelemben lehetetlen Windscheid nagyságát kellőleg kidomborítani.

A jogügyletek érvénytelenségének tana a Code Napoleon szerint cz. munkájáról a bevezetés csak futólag emlékezik meg, bár elismeri erről a műről, hogy kiváló munka, és hogy a közönség még sem méltányolja érdeme szerint. Ez volt Windscheid első nagyobb műve.

Két szép eredeti elmélete van. Mind a kettő ismert. Az *actio* és *Voraussetzung* teóriája, mely utóbbi, mintegy közbülső akar lenni, a rendszerint hatáskülső indok, másrészt a feltétel között. A «*Voraussetzung*» teóriája a gyakorlatban érvényre nem tudott jutni, sőt Windscheidnek nem is sikerült a német polgári törvénykönyvbe sem bevenni, pedig arra neki és iskolájának igen nagy hatása volt.

Örök alkotása a «*Pandekták három kötete.*», mely mindig újabb és újabb kiadásokat ér és így nem teljesült be keserűséggel kimondott jóslata, hogy a polgári törvénykönyv életbe léptetésével a munkája feledésbe megy.

A munkának az a kitünősége, hogy mesterien dolgozza fel a nagy anyagot, a vitakérdéseket és lelkiismeretesen csoportosítja és dolgozza ki e kérdések irodalmát. Windscheidnek a perjog természetéről vallott elmélete, melyet Wach: *Der Feststellungsanspruch* cz. dolgozatában olyan érdekesen fejteget, alapja a leginkább elfogadásra találó perjogi elméletnek e kérdésben.

Oertmann gyűjteménye két részre oszlik. Az I. rész a beszédeket, a másik rész a fejtegetéseket tartalmazza.

Következő beszédeit közli: A «*Jogtudomány*», amelyet 1854-ben a greifswaldi egyetemen tartott. E beszédében a jogtudomány szerepét a jogalkotásban vázolja, egyszersmind a római jog maradátságának alapját fejtegeti. Erős, egységes nemzeti érzés vonul végig beszédében. 2. «*A római jog Németországban 1858.*» Ebben a római jog szerepét Németországban fejtegeti, egyszersmind annak a nézetének ad ki-fejezést, hogy a római jog professorának is közre kell hatni a nemzeti jog megalkotásában. Ezzel a római jog jelentősége nem csökken, mert a római jogot, mint abszolút szépet fogják tanulni és abból a szempontból, hogy miként kell jó törvényt alkotni. 3. A müncheni 1867/68. egyetemi tanév megnyitása alkalmából tartott ünnepi beszéd, amelyben a tudomány praktikus céljait fejtegeti. 4. A történeti iskola a jogtudományban 1878., ebben főleg az egyetemi tanárok feladatait

fejtegeti. Elve, hogy oly nemzedéket kell nevelni, mely az igazságot kutatni tudja és gondolkodni tud. 5. Savigny felett 1879-ben tartott emlékbeszéde, melyben mesteri képét adja az embernek, a jogásznak és a történeti iskola fejének. 6. A jogtudomány feladatai cz. rektori beszéde (Lipcse, 1884.). 7. Bismarck, mint államférfi és országgyűlési vezérférfi. Ünnepi beszéd, tartotta Bismarck 70-ik születésnapja alkalmából 1885-ben Lipcsében.

Windscheid fejtegetései közül a második részben közölve vannak: 1. A beteljesült feltétel joghatásai (1851). 2. A teljesített potestativ feltétel joghatásai (1852.). *Archiv für d. civilistische Praxis* (35. kötet.). 3. *Singularis successio* az obligatióknál. (1853. *Kritische Überschau* Bd. I.). 4. A nyugvó örökség és a vagyoni jogi személyiség (1853. *Kritische Überschau* Bd. I.). 5. *Correal obligatio* tana (1859. *Kritische Überschau*). 6. Dr. Samhaber Ferencz: A *correalis obligatio* a római jog szerint és a fenálló jog szerint cz. munkájának kritikai ösmertetése (1861. *Kritische Vierteljahrschrift*. 3.) Mintaképe a bírálatnak, amilyen még a német irodalomban is kevés van. 7. Megemlékezés Delbrück Bertalanról, kinek munkáit ösmerteti. 8. A jogtalan gazdálkodás miatti felelősség két kérdésről. (I. Van-e a tulajdonosnak gazdagodási keresete a jóhiszemű birtokos ellen általában, avagy csak az ellen, akinek csak putativ jogcíme van. II. A gazdagodási kereseti összeg nagysága.) 9. Akarat és akaratnyilatkozás. (*Archiv für C. Pr.* Bd. 63.) 10. *Die Voraussetzung.* (*Archiv für C. Pr.* Bd. 79. 1892.) Ebben álláspontját fejtegeti *Voraussetzung* című munkájával szemben elfoglalt irodalmi álláspontok ellenében. 11. Közvetett teljesítés (1812. *Leipziger Festgabe für D. Müller.*)

A munka végül felsorolja Windscheid összes irodalmi munkáit kronologikus sorrendben. Ebből a jegyzékből is láthatjuk, hogy Windscheid élete utolsó pillanatáig dolgozott. Dolgozott még akkor is, mikor betegsége már igen erősen támadta meg a szervezetét.

Dr. Balog Elemér.

Jogesetek az angol judikaturából.

Az angol bírósági év legutóbbi féléves időszaka meg lehetős nagy számú jogesetet szolgáltatott a kártérítési judikatura számára. Az alábbiakban néhány szemelvényt teszünk közzé ezekből a jogesetekből a legutóbb megjelent eredeti *reportok* alapján.

1. Alperes, ügynöke révén, egy hajó készítése iránt kötött szerződést a felperes hajóépítőkkal. Felperesek még a szerződés teljes megkötése előtt titkon megegyeztek egymás közt arra nézve, hogy az alperes ügynökét bizonyos jutalékban részesítik. Egy közös értekezlet alkalmával aztán felperesek értesítették alperest erről a megállapodásukról, aki aztán ezen információ után erre a célra bizonyos kisebb összeget nekik ki is fizetett. Felperesek később pert indítottak alperes ellen az ügynöknek fizetett teljes összegből rájuk eső arány megtérítése iránt. Az elsőbíróság határozata értelmében felperesek azon titkos megállapodása folytán, mely szerint alperes ügynökének bizonyos jutalék fizetessék: alperes jogosultságot nyert magánál a szerződésnél fogva arra, hogy azt ne fogadja el; a felperesekkel történt megállapodás után azonban alperes a szerződéshez hozzájárultnak vélelmezendő s mint ilyen, el is vesztette ahhoz való jogát, hogy magát a szerződés teljesítése alól kivonja (88. L. T. Rep. 286.) A *Court of Appeal* szerint felperesek mivel sem igazolták azt, hogy alperes mindazon körülményekről kellő időben és teljesen felvilágosítottatott volna, melyek a felperesek titkos megállapodásával összeköttetésben állottak arra vonatkozólag, hogy az ügynöknek jutalékot fizessenek, következésképpen alperes a maga részéről mi által sem erősítette meg a szerződést s így nem is veszthette el jogát ahhoz, hogy magát annak teljesítése alól kivonja. (Bartram and Sons v. Lloyd.)

2. T. dohányelárusító, üzletében egy automata-gépet tartott,

melynél a bedobott penny beleesik a gépben levő öt rekesz valamelyikébe. Ha a penny a meghatározott ötödik rekeszbe esik, ekkor — de csakis ebben az esetben — az illető egyen egy ticketet kap, melynek ellenében, tetszése szerint vagy három darab szivart, vagy annak értékét igényelheti. A kérdéses perben felvett bizonyítás során megállapított az a körülmény, hogy a gyakorlat által e téren bizonyos fokú ügyességre lehet szert tenni, mely természetesen az ezzel nem bíró többi játékos esetleges megkárosítását eredményezheti. A felebbviteli bíróság szerint T.-t helyesen marasztalta el az elsőbíróság azon az alapon, hogy alperes üzletében a törvény által tiltott szerencsejáték üzését megengedte s ez által az 1854-iki Gaming House Act rendelkezéseit megszegte. (Thompson v. Mason.)

3. A. és B. mint egészségügyi és közlekedésügyi felügyelők, egy országút mentén szélesebb árkot ásattak oly célból, hogy ott személyes felügyeletük alatt vízlevezető-csatornát létesítsenek. A munka befejezése után körülbelül egy hét múlva C., éjnek idején azon uton hajtatott végig cab-jával. A kocsis azt tapasztalva, hogy az utnak az a része, hol A. és B. a kérdéses árkot vágatták: nagyon lágy, e miatt átment az ut másik oldalára, hol azonban a sötétben neki ment egy földhányásnak. A cab felfordult és C. a kiesés következtében megsérült. Megjegyzendő, hogy az árok-ásás alkalmával a munkások a kérdéses halmot A. és B. határozott engedélye nélkül hányták az utra; ámde A. és B. tudomással birtak annak otlétéről s ennek dacára sem nem világították meg, sem el nem kerítették ezt a helyet. A *House of Lords* határozata szerint az utnak az a része, hol A. és B. az árkot nyitatták, kellően feltöltetett ugyan, azonban a reakövetkező esőzés azt szerfelett meglágyította s a közlekedésre nézve veszedelmessé tette, A. és B. a köteles óvintézkedéseket elmulasztván megtenni: a kártérítésben elmarasztalandók. (Mayor and Corporation of Shoreditch v. Bull.)

4. Felperesek felvállalták egy gőzhajó javítási munkálatait s e végből az alperesekkel szerződtek egy új kormányzó-készülék előállítására. Alperesek a szerződést oly feltétel alatt kötötték meg, hogy az anyag vagy a mű esetleges hiányaiért nem felelnek, csupán az általuk elkövetett hibákat és mulasztásokat kötelesek helyreállítani. Felperesek keresetet indítottak a hajó tulajdonosai ellen az alperesek által elkészített kormányzó-készülék árának megfizetése iránt, a hajótulajdonosok pedig szerződésszegés címén viszonkövetelésbe tettek bizonyos kártérítési összeget, mert a készülék egy megtett nagyobb ut alkalmával eltörött. A bíróság a hajótulajdonosok kártérítési igényét megállapította, mert a felvállalt munka tényleg hiányosnak bizonyult. Felperesek újabb per után az előző per követelési összegének és költségeinek, mint az alperesek szerződésszegése által előidézett kárnak a megtérítését követelték alperesektől. A *Court of Appeal* határozata szerint azok a feltételek, melyek alatt alperesek a kormányzó-készülék elkészítését magukra vállalták: nem mentik fel őket a követelési összeg megfizetése alól; felperesek jogosan igényelték az ellenkövetelési összeg visszatérítését. (Prince of Wales Dry Dock Company (Swansea) Limited v. Fownes Forge and Engineering Company Limited.)

5. Az alperes társaság, mely köz- és magáncélokra villamoserő bevezetése iránt kötött szerződést: a megfelelő telep felállítása céljából megvásárolt egy darab földet, mely eredetileg a felperes által bérelt ház kertjéhez tartozott. Felperes, aki házáat leányiskola gyanánt tartotta bérben: intézete lakóinak panasza folytán is, keresetet indított az alperes társaság ellen, a közelben fekvő kibérelt területen felállított dynamo-gépek és egyéb készülékek által előidézett folytonos zaj, rezgés, kellemetlen szag és gőz miatt, ami nem kis mértékben zavarja az intézetet működésében. A bíróság határozata szerint annak dacára, hogy a kereset megindítása

óta a felpanaszolt kellemetlenségek valamivel alább hagytak, mégis, miután a tárgyalás időpontjában ezek a bántalmak több ízben és újólág előfordultak: ennek megfelelőleg hozott ítéletet s az okozott háborítások arányában megállapította az alperes kártérítési kötelezettségét. (Knight v. Isle of Wight Electric Light and Power Company Limited.)

6. Felperes kocsigyáros alperesnek egy kocsit bocsátott rendelkezésére addig, míg ennek kocsiját kellően kijavítja. Alperes kocsisa időközben a gazdájának tudta és beleegyezése nélkül, egy alkalommal önkényüleg igénybe vette a kölcsön adott kocsit, amikor azonban vigyázatlanságból neki hajtott egy lóvasuti kocsinak, úgy hogy az alperes részére kölcsönzött kocsi alaposan megsérült. A *Court of Appeal* szerint alperes saját személyében nem vonható felelősségre az elkövetett vigyázatlanságért s miután kocsisa a kocsi igénybevétele által szolgálati teendőinek határát túllépte: alperes a felperesnek okozott kárért nem felelős. (Sanderson v. Collins (1904.) 1. K. B. 628.)

7. Az életbiztosítási kötvény többek közt a következő feltételt foglalta magában a biztosított részéről: «Kötelezem magamat és kijelentem, hogy a szerződés keltétől számított egy éven belül öngyilkosságot nem követek el». A vonatkozó kötvényt aztán zálogbaadták B. hitelezőnek, mely kötvény alapján B. hitelezővel szemben 4000 font megfizetése iránt vállaltak kötelezettséget. A kötvény kiállításának idejétől számított egy éven belül azonban a biztosított időszakos elmezavar következtében öngyilkos lett.

Az eljáró bíróság határozata szerint a fentebb jelzett feltétel olyan volt, hogy annak megszegése magát a kötvényt is érvénytelenné tette, s hogy ez a feltétel nem sorozható azok közé, melyeknek megszegése és be nem tartása magában véve jogot adhatna a biztosító-társaságnak arra, hogy igényét a biztosított vagyonával szemben érvényesítse. (Ellinger and Co. and Schlesinger v. Mutual Life Insurance company of New-York (1904.) 1. K. B. 832.)

8. Egy fogorvosi gyakorlatot üző egyén, aki azonban az 1878-iki *Dentists Act* rendelkezése ellenére a fogorvosok lajstromába felvéve nem volt: az alperes szájába egy új fogsort tett, melyet alperes tényleg el is fogadott s állandóan használt is; az árát azonban, a fenti törvényre hivatkozva vonakodott megfizetni. A bíróság határozata értelmében, az 1878-iki *Dentists Act* 5. §-a alapján, (mely megtiltja a be nem lajstromozott fogorvosnak azt, hogy bármely fogászati műtétért (dental operation), a fogak ápolásáért vagy erre vonatkozó tanácsért bárminő díjazást követeljen vagy fogadjon el) a lajstromba be nem iktatott, de állandó gyakorlattal rendelkező fogorvos nem gátolható meg abban, hogy az általa alkalmazott fogsor árát igényelhesse. (Hennau and Co. Limited v. Duckworth.)

9. A felperes férfi 150 font sterl. kártérítést követelt az alperes nőtől azon az alapon, mert ez a házasság megkötésére vonatkozó ígéretét megszegte s ennek következtében közöttük a tervezett házasság nem jött létre. A bíróság abban a véleményben volt, hogy egy ily fontos ígéret megszegése a törvény előtt egyértelmű a szerződésszegéssel, mely körülmény éppen ez oknál fogva bármelyik fél részére megállapítja a kereseti jogosultságot; miért is alperes nőt a kívánt kártérítési összeg megfizetésére kötelezte. (Gibbs v. Spencer; Leeds Assizes.)*

Zsoldos Benő.

Különfélék.

— A községi jegyzők felelőssége u. n. magánmunkálataikért. Egy községi jegyző a segédjegyzővel egyetemben végrendeletet készített. Hiányzott a végrendeleten annak tanusítása, hogy örökhagyó kijelentette a tanuk előtt,

* A fenti egyes esetek után zárjelbe tett nevek az illető peresfelek neveit jelentik.

hogy az okirat az ő halálesetre szóló intézkedését tartalmazza. A végrendelet emiatt érvénytelennek mondatván ki, az okiratban örökösül kijelölt személyek elestek az örökségtől és az egész vagyon az ági örökösöknek jutott. A pervesztes végrendeleti örökösök most a jegyző és segédjegyző ellen kártérítési pert indítottak és a jegyzőt mind a három bíróság kártérítésre kötelezte is, azonban a segédjegyzővel szemben a keresetet elutasította, mert a megyei szabályrendelet értelmében egyedül a jegyző jogosult okiratok szerkesztésére, a segédjegyző pedig csak a jegyző utasításai szerint, az ő felelőssége mellett jár el. Az elvi jelentőségű bírói határozatokat egész terjedelmükben lapunk jövő heti számának mellékletén közöljük.

— **A halálbüntetések s a Curia.** A múlt héten ismét oly határozatot hozott a Curia, amelyben a halálbüntetést kimondó ítélet megsemmisítésével 15 évi fegyházbüntetést szabott ki. A *Büntetőjogi Döntvénytár* IV. kötet 10. szám s ugyanott 52. sz. alatt két határozatot közöltünk a legújabb időből, melyekben a Curia ugyancsak 15 évi fegyházbüntetést állapított meg az alsófokulag kiszabott halálbüntetés helyébe. Ezek az ítéletek megerősíteni látszanak azt a felfogást, hogy a BP. rendszere szerint nem áll módjában a legfelső bíróságnak a BP. 91. §-ában jelzett mértékű büntetésleszállítás, s így a halálbüntetésnek életfogytiglani fegyházra átváltoztatása sem. E felfogás tarthatatlanságára már többször rámutattunk.

— **Követendő példa.** A marosújvári kir. járásbíróaság azt a dicsérendő eljárást követi, hogy ha követelés-letiltásra nyilatkozat érkezik be, a felekkel nemcsak azt tudatja, hogy nyilatkozat érkezett be, hanem a végzésben a nyilatkozat tartalmának lényegét is közli. Helyes volna, ha e szokást a többi járásbíróaságok is követnék. (*Ügyvédi körökből.*)

— **Bíróság elleni tiszteletlenség.** A kir. Curia: Az elsőfoku fegyelmi bíróság ítélete megváltoztatatik; L. ügyvéd az 1887. évi XXVIII. tczikk 3. §-ába ütköző fegyelmi vétségben vétkesnek kimondatik és ezért az 1874. XXXIV. tczikk 70. §-ának 1. pontja alapján írásbeli feddével büntetetik. *Indokok:* ... L. ügyvéd a kir. járásbíróaságnál az alperes igazolási kérelme tárgyában hozott s az igazolást megengedő végzésének az ellen a része ellen, amelyben az eljárás költsége két tárgyalásért hat koronában állapított meg, saját nevében felfolyamodást adván be, ebben a felfolyamodásban az elsőfokon eljáró járásbíró ellen azt a kifejezést használta, hogy «az ily rendelkezés nem vezethető vissza másra, mint malicziára», továbbá, hogy «ezen három koronás tárgyalási díjmegállapítás nem lehet a véletlen műve és nem alkalmaztatik a bíróság által mindenkinél egyaránt». Minthogy ezek a kifejezések az eljáró bíró ellen kétségkívül sértést foglalnak magukban, mert azoknak a kifejezéseknek félremagyarázhatlan értelme szerint vádlott ügyvéd az ítélő bíró vele szemben tanusított rosszakaratának és részrehajlásnak tulajdonítja azt, hogy munkadíja a megjelölt peres ügyben felfogása szerint csekély összegben állapított meg; olyan váddal terheli tehát az ítélő bírót, amely valóság esetén súlyos megtorlást vonna maga után; minthogy továbbá a sértésre irányult szándék abból is megállapítható, hogy a megjelölt kifejezéseket vádlott ügyvéd egy a törvény által kizárt, tehát a felsőbb bíróság által érdemileg meg sem vizsgálható felelbbviteli beadványban használta: vádlottat a vádbeli fegyelmi vétségben vétkesnek kimondani és ezért őt az 1874. évi XXXIV. tcz. 70. §-ának 1. pontjában meghatározott elsőfoku fegyelmi büntetéssel sújtani kellett. (1904. évi decz. 30. 420/904. sz. a.)

— **Melyik sajtóbíróaság illetékes oly lap kiadója elleni eljárásra, amely lap külső része Budapesten, belső része másutt nyomtatott?** A kir. Curia: A felforgó ügyekre nézve a gyulai kir. törvényszék mondatik ki illetékesnek. *Indokok:* A vád szerint a «Békésmegyei Híradó» című napi lap biztosíték nélkül politikai tartalmú cikket közölve, és minthogy a nyomdatulajdonos neve és lakhelye kitéve a lapon szintén nem volt: az 1848. évi XVIII. tczikk 31. §-ában meghatározott vétség és a 41. §-ban körülírt kihágás miatt a gyulai kir. törvényszék előtt eljárás indítatott. A gyulai kir. törvényszék a fejezetben megjelölt végzéseivel, az ügyeket illetékes elintézés végett a budapesti

kir. büntető törvényszékhez utasította és pedig azért, mert a «B. H.» című napi lap politikai közleményt tartalmazó belső részét Budapesten nyomtatták, s ott mulasztották el a nyomdatulajdonos nevének és lakásának a lapon feltüntetését is, tehát a sajtóvétség és kihágás is Budapesten követetett el. A budapesti kir. büntető-törvényszék 1904. évi november hó 18 án 51,774. sz. alatt kelt végzésével a saját illetékességét szintén nem állapította meg, mert a lapon a szerkesztőség és kiadóhivatal békéscsabai lakással jeleztetik, s habár a «B. H.» napi lapnak közérdekű része Budapesten nyomtatott is, és a b-i vonatkozású tartalom csak ezután nyomtatott annak külső oldalaira még pedig B—n, ez mi befolyással sem lehet az illetékesség megállapítására, minthogy a nyomtatvány csak a B—n arra történt további reányomtatás és a B—n történt kiadás által lett napi lappá, s ennek a napi lapnak biztosítékot is ott kellene adnia: ennek elmulasztása B—n történt, s e miatt a lap kiadója is ott vonandó feleletre. A kir. Curia tekintettel arra, hogy a BP. 575. §-ának 2. pontja szerint sajtórendőri vétségekre és kihágásokra a rendes illetékességi szabályok alkalmazandók; tekintettel arra, hogy a BP. 16. §-a szerint a bűnvádi eljárásra rendszerint az a bíróság illetékes, amelynek területén a cselekmény vagy mulasztás elkövetetett; tekintettel arra, hogy bűnhalmazat esetében a BP. 19. §-ának 2. bekezdése szerint az a bíróság jár el, mely a súlyosabb bűncselekményre nézve illetékes; jelen esetben tehát a sajtórendőri kihágásban is; tekintettel arra, hogy az 1848. XVIII. tcz. 31. §-ában meghatározott vétség akkor van elkövetve, ha a lap kiadatik, a «B. H.» pedig B—n; tehát a gyulai kir. törvényszék területén adatott ki: mindezeknél fogva az 1848. XVIII. tcz. 31. §-ában meghatározott vétség a gyulai kir. törvényszék területén elkövetettnek állapítván meg, a további eljárásra is a gyulai kir. törvényszék illetékességét kellett megállapítani. (1904. decz. 23. 10131/904. sz. a.)

— **Az 1899. XV. tcz. és a Curia.** A curiai bíráskodásról szóló törvény minden kiválósága daczára sok részletében tág teret enged ellentétes felfogásoknak s az ezekből folyó ítélkezésnek. Különösen a 3. §. 27. pontja az, ahol a Curia két választási tanácsának ítéletei homlokegyenest ellenkező elvi alapon nyugszanak. Ennek folyománya az, hogy a véletlentől függ, vajon a választást megtámadó kérvény egyik vagy másik tanácshoz kerülve, már az első tárgyaláson visszautasítatik-e, vagy pedig eléri, hogy nemcsak a választás mondatik ki érvénytelennek, hanem a képviselő ellenjelöltje megválasztott képviselőnek jelentetik ki.

A 27. pont szerint kérvénnyel megtámadható a választás: «ha az, akit a választási elnök országgyűlési képviselőnek kijelentett, az érvényes szavazatok általános többségét nem nyerte el». Az ellentét a két felfogás között különösen ott van, hogy míg az első tanács szerint itt csak az vizsgálendő, vajon a szavazás pillanatában érvényes és így a választási elnök által érvényesen elfogadható volt-e a szavazat vagy sem, a második tanács azokat a szavazatokat is tekintetbe veszi az általános többség megállapításánál, amelyek különböző alapokon, pl. megvesztegetés miatt csak a Curia által érvénytelenítették.

Dr. Tetéleni Ármin budapesti ügyvéd kérvénnyel fordult a Curia elnökéhez, hogy az egész Curia teljes-ülése az 1881. LIX. tcz. 4. §-a, valamint az 1890. XXV. tcz. 13. §-a és az e §-ok alapján kiadott igazságügyminiszeri rendeletnek értelmében a vitás elvi kérdés eldöntésére összehívassék. Kérvénye kiegészítéseképpen «Egy életbevágó controversia a választási bíráskodás köréből» címmel tanulmányt tett közzé.

Azonban még mielőtt ez a tanulmány megjelenhetett volna, a Curia elnöke a kérvényt azzal adta vissza, hogy «világos törvény hiányában» a Curianak döntvényhozási jogát a választási bíráskodás körére nem tartja kiterjedőnek. Ezzel az ellentét kiengyenlítésének most egyedül kínálkozó módja meghiusult.

— **A gyermeki elme fejlődése és működése,** különös tekintettel a lelki rendellenességekre, ezek elhárítására és orvoslására» címen dr. Ranschburg Pál ideg orvos és közoktatásügyi miniszterium megbízásából beható pszichológiai tanulmányt irt. Az alapos, de világosan és vonzó módon irt munka a kérdést több tekintetben a jogászt is érdeklő szempontból tárgyalja. Az idegrendszer működése s a lelki működés vázlatának előrebocsátása után a szerző részletesen fejtegeti a gyermeki elme hibáit és rendellenességeit s a gyermeki elme védelmének kérdéseit. Külön fejezetben tárgyalja a züllésnek indult és a büntetett gyermek védelmét. Megemlítjük, hogy dr. Ranschburg küzd Lombroso azon

felfogása ellen, hogy a bűn csirái, mint normális jelenségek megtalálhatók az ember első gyermekkorában. Szerinte a gonosztevő nem a gyermek rendes, hanem ritkábban található kórosan rendellenes elméjű típusának felel meg. A bűnt különben jórészt társadalmi okok eredményének tartja.

— **Adalékok az igazságügyi administratio visszáságaihoz.** A múlt heti számban ismertetett ügy méltó pendant-ja a *moslék-ügy*. Egyik fegyházunkban a moslékot, mely addig egyszerűen kiöntetett, a fegyőrök sertéseik hízalására kezdték felhasználni. Az évi vizsgálat alkalmával a miniszterium kiküldötte fölfedezte, hogy ezen «közvagyont» képező «értéket» a fegyőrök ellenérték nélkül «élvezik». Mivel pedig szabály az, hogy minden vagyontárgy értékesítendő, és pedig nem egyszerű «magánalku», hanem árlejtés kiírása útján értékesítendő, az igazságügyminiszterium a megtett hivatalos jelentés alapján elrendelte, hogy az ujonnan fölfedezett közvagyon hasznosítása árlejtés útján történjék. Csak a fegyházigazgatóság ismételt fölterjesztésére engedte meg a miniszterium, hogy a fegyházigazgatóság a fegyőröknek magánalku útján adja bérbe a moslékot, évenkénti pár koronáért.

— **Mayer Salamon** párisi ügyvédet, volt bécsi professort, aki a magyar büntetőtörvények s a magyar jogirodalom külföldi ismertetése és kritikai méltatása által szerzett közismert érdemeket, a párisi osztrák-magyar nagykövetség jogtanácsosává nevezték ki.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **A levegőn való jog.** Egy részvénytársaság villamosvilágítási célokra szolgáló kábelt huzatott egy szálloda teteje fölött körülbelül négy méternyi magasságban. A szálloda tulajdonosa pert indít a részvénytársaság ellen s kéri, hogy a bíróság kötelezze a kábel eltávolítására. A társaság azzal védekezik, hogy a tulajdonosnak semmi érdeke sincs abban, hogy a kábel eltávolíttassék. A Reichsgericht marasztalja a társaságot. A szálloda tulajdonosán az ítélet szerint érdekesélem esett, a kábel korlátozza tulajdona használatában. Nem állíthat fel egy magas zászlót azon a helyen, ahol a kábel elvonul s eltekintve attól, hogy a kábel csakugyan veszélyes-e, a közönség körében a kábel veszélyességéről elterjedt hit a szálloda látogatottságára hatást gyakorolhat.

— **Liszt** egy kisebb dolgozatában panaszkodik, hogy a kormányok a büntetésvégrehajtás kérdéseit elhanyagolják, s hogy azokat az előmunkálatokat, mik a bírói egységes börtönrendtartás alkotására céloztak, ok nélkül abban hagyták. A progresszivitáson alapuló büntetésvégrehajtási rendszert sürgeti, s felhívja a liberális pártot, hogy ezt a programjába vegye fel. Így a börtönügy kérdése aztán a parlament elé is kerülne.

— **A tanuvallomások lélektanához.** A «Beiträge der Psychologie der Aussage» legújabb füzetében L. William Stern két érdekes kísérletének leírását találjuk. Az első esetben a vallomások tárgya egy képnek, a második esetben egy eseménynek leírása volt. Az első kísérletnél a kísérlet előtt nyolcz nappal 24 hallgató gyűlt össze az egyetem egyik termében s a hallgatókhoz tíz, a terem külsejére vonatkozó kérdést intéztek. Pl. hány ablak volt a teremben, milyenek voltak az ablakok, hány pad volt, minő volt a terembe vezető ajtó, volt-e még azonkívül más ajtó is stb.? A vallomások minden ötödik adata hibás volt. A hibák a megeskítésre való figyelmeztetésnél 19%-ról 7%-ra szálltak alá. A vallomást tevők közt nagy a különbség. A vallomások megbízhatósága 44 és 100% közt ingadozik. A jogászok általában a többi hallgatók mögött maradtak. A hibák százaléka náluk 27% volt, míg a többiekénél 18. A jogászoknál az esküvel megerősített vallomások 10%-a, a többinél 8%-a volt hamis. A nyolcz jogász és kilencz nem jogász megfigyeléséből levont eredményből általános érvényű következtetést azonban nem lehet vonni. — A második kísérlet célja volt megállapítani, miképp vallanak oly eseményekről, melyekre különös figyelmet nem fordítottak. Szemináriumi gyakorlat közben egy ur lép be a terembe. Dr. Sternnel óhajt beszélni, egy kéziratot ad át pár szó kíséretében részére s engedélyt kér, hogy a teremben levő könyvtárt használhassa. Kivesz

egy könyvet, öt percig olvas benne. Végül a könyvet magával véve, távozik. Távozás előtt Stern figyelmezteti, hogy várjon rá kün a szemináriumi gyakorlat befejeztéig. Nyolcz nappal később Stern a jelenlevőket felhívta, hogy legjobb tudomásuk és lelkiismeretük szerint mondják el a történetket. A pozitív adatok negyede, a vallomások fele hamis volt. A kísérletből kitűnt, hogy a figyelem hiánya nem az adatok hézagosságát, hanem a vallomás hibásságát eredményezi. Az esemény első részére vonatkozólag olyan ellentmondók a vallomások, hogy bíró azokból a tényállást képtelen lett volna megkonstruálni. A belépő ur külső ismertető jeleinek leírásából megállapítható, hogy valakinek a külsejére (haj színe, szakál alakja, ruházat, ruhadarabok színe stb.) vonatkozó vallomások, hacsak nem egyenesen arra irányult a megfigyelő figyelme az észrevevésnél, teljesen megbízhatatlanok.

— **Fraus legis.** Olaszországban a házasság felbontásának intézményét a törvény nem ismeri. Olasz házaselek abból a célból, hogy házasságukat felbonthassák, megszerzik egy oly állam állampolgárságát, hol a házasság felbontható. Elválnak s válás után visszatérve Olaszországba, kiesszközik a felbontó ítélet számára az exequaturt s újból megszerzik az olasz állampolgárságot. Némely olasz bíróság megtagadta az ily külföldi ítéletek számára az exequaturt azon az alapon, mert a felek magatartása nyilvánvalóan a törvény kijátszására irányult, fraus legist foglalt magában. A firenzei semmitőszék ellenben megadta az így létrejött felbontó ítéleteknek az exequaturt. Szerinte csak oly törvényt lehet kijátszani, melynek a felek alá vannak vetve. A házaselek nem voltak az olasz jognak alávetve, midőn a házasságot felbontották, sőt még akkor is idegen állampolgárok voltak, midőn az exequaturt ki akarták eszközölni. Az idegen állampolgárság megszerzése megengedett cselekmény s az a feltevés, hogy később az olasz állampolgárságot vissza akarják szerezni, nem jöhet figyelembe a fraus legis kérdésének elbírálásánál.

A Magyar Jogászegylet folyó hó 21-én (szombaton) este hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utca 10. szám a) teljes-ülést tart, melynek tárgya dr. Fazekas Oszkár ügyvéd előadása a szabaddalmi törvény reformjáról. — Vendégeket szívesen lát az egylet.

Dr. Kazinczy Gyula kassai kir. közjegyző a tót nyelvet beszélő, telekkönyvi ügyekben kellőképp jártas, másfél évi ügyvédi gyakorlattal bíró jogtudort, esetleg ügyvédi oklevéllel bíró közjegyzői jelöltet (kezdő helyettest) keres, havonkénti 300 K-ig terjedő, és fokozatosan emelkedő fizetéssel; a tót nyelv ismerete nélkülözhetetlen.

10829

JOGI KÖNYVEKET

a legjobb áron vásárol

POLITZER ZSIGMOND ÉS FIA

könyvkereskedő

antiquariumi osztálya

BUDAPEST,

10530

IV. ker., Egyetem-utca 4. sz. a.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

SZERKESZTŐSÉG:

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

KIADÓ-HIVATAL:

Zöldfa-utca 25. sz.

Egyetem-utca 4. sz.

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési díj: félvre — 12 kor. A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.
negyedévre 6

Tartalom: Megjegyzések Vargha Ferencz «Semmiségi panasz» című dolgozatára. Dr. Fayer László egyetemi tanártól. — A bírói ügyvitel. Dr. Gallia Béla budapesti keresk. és váltótörvényszéki albirótól. — A részvénytársasági mérleg közzététele. Dr. Engel Aurél budapesti ügyvédől. — A budapesti törvényszék vádtanácsa. B. IV. — Különfélék. *Melléklet:* Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Megjegyzések

Vargha Ferencz «Semmiségi panasz» című dolgozatára.*

IV.

Vargha Ferencz helyteleníti, hogy a bíróságok némely esetben a főkérdésbe beléolvasztják a beszámithatlansági elemeket. Szerinte helyesebb a törvény által megengedett különválasztás; sőt de lege ferenda a jogkérdést különválasztanának a ténykérdéstől, vagyis visszamenne arra a rendszerre, mely nálunk a sajtó-eljárásban volt honos. Az osztrák helyébe behoznák a francziát. Vargha vezérlő indoka e tekintetben az, hogy az összefoglalt kérdés nem tünteti fel a tényeket, melyeket az esküdtek a verdikt alapjául elfogadtak s ennél fogva a Curia az anyagi semmiségi okok szempontjából nem vizsgálhatja felül az esetet; ha ellenben — mondja — külön állapítanak meg válaszukat a ténykérdésre, a jogkérdésre és a beszámithatlansági kérdésre, ez esetben a Curia kellő alapot nyerne a felülvizsgálatra.

Részemről ezt a tételt nem fogadhatom el. Alig lehetséges a kérdésekben oly kimerítően megállapítani a tényeket, hogy a Curia kizárólag erre alapithassa a revisiót; a Curia minden esetben utalva van a főtárgyalási jegyzőkönyv segítségül vételére. De másrészt a régibb sajtó-eljárásban látható volt, hogy mire visz a kérdések feldarabolása. Az esküdtek válaszlai folyton ellenmondásban voltak egymással.

Még a mostani fakultatív ketté osztás is zavarba hozza az esküdteket, mert az első kérdésben bűnösnek kell mondanunk azt az embert, a kit a második (beszámithatlansági) kérdésben nem-bűnösnek mondanak. Hozzájárul, hogy mikor a külön beszámithatlansági kérdésre az esküdtek nemmel felelnek, a Curia még mindig nem tudja, vajjon a tanuknak és szakértőknek nem hittek-e az esküdtek, vagy a tényeket nem tartották-e hiányosoknak a beszámithatlanság fogalmának betöltésére.

Véleményem szerint hiu törekvés az, hogy az esküdtzéki eljárást alkalmazzuk a kielégítő felülvizsgálat igényeihez. Amióta behozták a szóbeliséget, ez még a szakbírói eljárásban is alig lehetséges; de egyenest lehetetlen a jogot nem tudó bíró irányában oly követelésekkel fellépni, melyeknek ez megfelelni nem lesz képes. A polgár-bíró számára a munkakört első sorban úgy kell berendezni, hogy ne vigyük őt ellenmondásokba. Ezért csak egy dolgot kérdezzünk tőle: bűnös-e a kérdésbe foglalt cselekményben a vádlott.**

Vargha álláspontjának épp az ellenkezőjét foglalom el. Főrekedjék a bíróság a beszámithatlansági kérdést is beléolvasztani a főkérdésbe.

Igaz, hogy a kérdés halmozottá válik; de nincs kizárva

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. I. a mult heti számban.

** Ajánlom az olvasó figyelmébe a Vargha által a 94. és 95. lapon nyújtott kérdésintát. Aligha van esküdt, aki azon a részletezett kérdéssorozaton el tudna igazodni. S a felvett eset aránylag egyszerű.

az egyszerűsítés lehetősége, s elvégre az elnöki kitanítás tájékoztatást nyújthat.

A német törvény a külön beszámithatlansági kérdést nem ismeri s ebből az következik, hogy az esküdtek fölmenthetnek ugyan beszámithatlanság alapján, de nem kapnak erre a kérdésben biztatást. A német törvényhozó azt hitte, hogy eléggé hatályosan felhívja az esküdteket ezen jogukra a védő.

Bizonyos, hogy ily módon az anyagi jog szempontjából való felülvizsgálatra a kérdés még kevesebb támpontot nyújt, mint a mi eljárásunkban; de elvégre megtalálja a legfelső bíróság a percsomóban a felvilágosító adatokat.

Szerintünk az esküdtzéki lényének leginkább a német törvény felel meg, mert a főkérdés e rendszerben a legegyszerűbb, az esküdtek tehát leginkább képesek feladatuknak eleget tenni.

Egyébiránt amely munkát a felülvizsgálatot csak úgy képes megszervezni, ha az esküdtekhez intézendő kérdések feltevésének rendszerét oly gyökeresen átalakítja, mint ezt Vargha dolgozatában találjuk: az túl nagy kört von a novella számára. Alkalmi törvényben ily alaptevő, az egész esküdtzékre kiható átalakítást nem szokás és nem is igen lehetséges keresztülvinni.

V.

Vargha belenyugszik, hogy azon esetre, ha a bíróság valamely indítvány felett nem közbenszóló végzésben, hanem az ítéletben határoz: a fél elessék semmiségi panaszától, mivel a törvény 384. §. 9. pontja *közbenszóló* határozatról szól.* Azt tartom, ha a bíróság tudatosan oly eljárást követ, mely a felet az őt megillető jogorvoslattól megfosztani van hivatva, ennek kárát a fél nem szenvedheti.

Másik esetben (Weber-Kolompár-ügy) Vargha szintén belenyugszik, hogy a Curia, ámbár látta az esküdtekhez intézett főkérdésben a hibát, nem orvosolt semmit. Ez ügyben a B.P. 427. §. 4. p., 355. §. és 437. §. 5. pontja alapján meg kellett volna semmisíteni az eljárást s új főtárgyalást rendelni, mivel a konkrét esetben kétségtelen, hogy a kérdés hibás feltevése a vádlott érdekének lényeges sérelmével járt.

VI.

A véleménykülönbség köztünk leginkább onnan ered, hogy Vargha a «jogkérdésre» kívánja a semmiségi panasz körét szorítani. Erre nézve legyen szabad eltérő álláspontomat a következőkben összefoglalnom.

A semmiségi panasz majd az első, majd a második fokból indul ki. E perorvoslatnak tehát nem az a főjellege, hogy ott használható, ahol már két forum határozott, ahol tehát a tények teljes megbízhatósággal meg vannak állapítva, hanem az, hogy azon bírósághoz viszi az ügyet, amelynél — czélszerűségi tekinteteknél fogva — közvetlen bizonyításnak nem lehet helye.

Ez a különbség tehát egyrészt a kir. táblák és a törvényszékek decentralisatiójából, másrészt a Curia központi-ságából ered.

Ha a budapesti kir. táblát tizenkét évvel ezelőtt nem

decentralizálják, a felebbezés ugyanoly berendezést nyert volna, mint a semmiségi panasz.

Azon felfogásnak, hogy a felebbezés az elsőfoku, a semmiségi panasz a másodfoku perorvoslat, igenis jogosultsága volt a Fabinyi-féle javaslat alapján. Ez a javaslat az esküdtszéket a közönséges bűnügyekben nem ismerte s ennél fogva szimmetrikus módon oldotta meg a perorvoslati kérdést: a semmiségi panasz minden esetben a felebbezés fölébe került. De még ezen semmiségi panaszba is beleillesztették az anyagi semmiségi okokat; tehát még a tisztán harmadfoku perorvoslatot se a régi semmiségi panasz mintájára szervezték. Csemege Károly pedig a lényegileg ugyanoly szerkezetű semmiségi panasz keretébe a BTK. 92. §-át illető sérelmeket is felvette.

Megállapíthatjuk ezek után, hogy nem a két jogorvoslat más és más terjedelméből, hanem egyes-egyedül a középfoku és legfelső bíróság különböző geográfiai helyzetéből következik, hogy a kir. táblák maguk oszlatják el kételeyeket, a Curia pedig ugyanazt a munkát az alsófok által végezteti. (A Curia ezen eljárása sokban hasonlít a kir. táblák abbéli eljárásához, midőn egy alsófoku bírót bíznak meg a bizonyítékok kiegészítésével. Ami a kir. táblákon kivétel, azt a Curián szabálylyá kellett tenni.)¹

Ha nemcsak elvben, de tényleg is megvolna a kir. táblákon a szóbeliség, legalább a tárgyalási módozat mutatkoznék eltérőnek a curiai tárgyalással szemben. De köztudomásu, hogy az ügyek 90 százalékában nincs reproductió, tehát tíz ügy közül kilenczet teljesen azon keretben tárgyalják a kir. táblán, mint tárgyalnák a Curián.

Hozzájárul, hogy a kir. tábla jogköre bizonyos tekintetben még jobban meg van szorítva, mint a Curiáé. Az elsőfoku ítéletet ugyanis a kir. tábla csak a vádlott kihallgatása után változtathatja súlyosabbra (BP. 423. §. 4. p.), holott a Curia ezt megteheti a vádlott kihallgatása nélkül — ha csak az alsófokon megállapított tényeket nem bolygatja. A semmiségi panasz tehát érdemleges kérdésben még több jogot ad, mint maga a felebbezés.

A BP. felebbezése abban is azonos természetű a semmiségi panasszal, hogy a felülvizsgálat csak az ítéletnek megtámadott intézkedésére szorítkozik. S abban is, hogy 1. a vádló részéről, habár a vádlott terhére használt semmiségi panasz mindig a vádlott javára használnak is tekintendő, vagyis a vádlott irányában a Curián sincs a részleges jogerejűség; 2. a semmiségi panasszal élő vádlott javára szolgáló körülmény alapján, ha az más vádlottra nézve is fenforog, az ítélet az utóbbi javára is megváltoztatandó, habár semmiségi panasszal nem élt is; végül 3. a felülvizsgálatnak ki kell terjednie a hivatalból figyelembe veendő semmiségi esetekre.

A legcsattanóbb érv azonban amellet, hogy a BP-ban a semmiségi panasz elnevezés lényegileg nem akar mást jelenteni, mint a felebbezés, a következő.

A BP. 517. és 518. §-ai az összbüntetés és az egyesített büntetés kiszabásáról szólnak. A művelettel meg van bízva a törvényszék és a járásbíró. A jogorvoslat a büntetés kiszabására és a legfontosabb alakiságok betartására vonatkozik. És nevezi a törvény semmiségi panasznak — azon egyedüli indoknál fogva, mivel a Curiához akarja irányítani. A jogorvoslat tehát, melynek tárgya elsősorban és legfőképp a büntetés mérvének leszállítása vagy emelése: semmiségi panasz.

Ugyancsak semmiségi panasznak van helye a BP. 426. §-a értelmében a kir. táblának elsőfokban hozott ítélete vagy érdemleges végzése ellen. (333. és 418. §§.)

Ha valami, úgy ezek mutatják, hogy a régi elnevezésből következtetést vonni nem lehet.

¹ Az osztrák semmitőszék bizonyos kivételes esetekben maga is teljesíthet pótlólagos felvételt. (362. §.)

Sajnos, a gyakorlatban a két perorvoslat régi kereteit tartják még mindig szem előtt s feledik, hogy — eltekintve a törvénytől — a felebbezés körét megszorítja már maga a szóbeliség, a semmiségi panaszt pedig kibővíti és átalakítja egyrészt a felebbezésnek a legelső fokon való teljes kizárása, pozitív alapon pedig a BP. 385. §-a.

A bűnvádi eljárás mai rendszerében nem foglalhat helyt se egymás mellett, se egymás felett két perorvoslat oly értelemben, mint régent. Ha van is valamely bűnvádi eljárási törvényben — mint a magyar BP.-ben találjuk — az érdemleges jogorvoslatnak két elnevezése, tartalmi tekintetben mégis csak egy az.

Az elnevezések a jogorvoslat egységét eltakarni képesek, megszüntetni nem.

VII.

Nem fogadhatom tehát el, midőn Vargha előadja, hogy «ma a Curia előtti eljárásban a bizonyítás anyaga oly esetekben, midőn anyagjogi szabály megsértéséről van szó, hét lakattal van lezárva; ahhoz a revisionális bíróság nem férközhetik.»²

Az alsófokon megállapított tények a Curiát csak azon esetekben köthetik, midőn ítéletet hoz.³ De a midőn a BP. 437. §. 5. pontja esetében megsemmisít, már Vargha szerint is szabadabban mozoghat.

Ugyanis ő maga írja nagyon helyesen: «Igen nagy kár, hogy a Curia a 437. §. 5. bekezdésében foglalt jogával gyakrabban nem élt kezdettől fogva; bizonyára más képe volna ma a revisionnak s a kérdéseket is másképp szerkesztenék.»⁴

Ha tehát a kérdés rossz, Vargha szerint is meg kell semmisíteni az eljárást. Hogy pedig a kérdés rossz, az rendszerint a bizonyítás anyagából derül ki.

Ugyancsak más helyen a nem-esküdtszéki ügyekre vonatkozólag ezt írja: «Igen nagy kár, hogy a Curia a BP. életbeléptetésével a legnagyobb szigorúsággal nem járt el az alsófoku bíróságokkal szemben s csak elvétve alkalmazta a 437. §. 5. bekezdését, mely pedig mindig alkalmazandó volna, valahányszor a ténymegállapítás az ítélet jogi álláspontjára, a felek indítványaira s különösen az anyagi jogszabálysértésre alapított semmiségi panaszra tekintettel nem perrendszerű.»⁴

Ha a két utóbbi idézet kifejezi Vargha véleményét, úgy az első idézetben a BP. ellen emelt panasz önmagától elesik.

Mihelyt a Curia új főtárgyalásra utasít: megbolygatta a bizonyítás anyagát, vagyis a tényeket.

VIII.

A mi a BP. módosítását illeti, első sorban nem az eljárási biztosítékok leszállítása után vélem a reformot keresztülvihetni, hanem főleg a Curia hatáskörének rendszeres kisebbitésével.

El kellene terelni a Curiáról a járásbírói ügyek legnagyobb részét.

Ugyancsak a jogerős ítéletekkel megállapított több szabadságvesztés-büntetés egyesítését tárgyzó ítéletek elleni jogorvoslatot. (BP. 517., 518. §§.)

Mindkét ügycsoport a kir. táblákhoz volna utalandó.

A BTK. novellája számos büntetett vétséggé fog alakítani. Ide tartoznak különösen az apró lopások, melyek most a törvényszékek munkakörét terhelik. Az élet kimutatta, hogy amíg a járásbíróknál meglehetősen nagy számban súlyos lopásokat is tárgyalnak, a törvényszékeket elárasztják a legcsekélyebb «minősített» lopások. Utóbbiak, ha a novella után vétségekké alakulnak, egyszersmind kiesnek a Curia jogköréből.

² 73. l.

³ Kifejtettem ezt e lapok m. é. 50. számában.

⁴ 56. l.

⁵ 75. l.

Belejártszik e kérdésbe a processuális korrekionalisatio is.

A magyar *BTK.* elfogadja a korrekionalisatio eszméjét a büntettek és vétségek területére. Ellenben a vétségek és a kihágások közti u. n. dekorrekionalisatiót a kihágási törvény 32. §-a kizárja. A bünvádi eljárás köréből pedig mindkettőt a *BP.* 8. §-a törli. Ugy látszik, a törvényhozás azokat az enyhítéseket, melyeket ez eszme magával hoz, nem akarta bővíteni s e miatt már a második törvényben gátat emelt ellene, a harmadikban pedig a gátat még megnyújtotta. Ez által a két utóbbi törvény a gyakorlatba ellenmondást vitt be, mert ha van jogosultsága az egyéniesítés elvének, akkor érvényesülnie kell nemcsak a büntettek és vétségek területén, de épugy a kihágások területén is és nemkülönbén a hatásköri kérdéseknél, valamint az előzetes letartóztatás és vizsgálati fogságnál. Ha a korrekionalisatiót figyelembe vesszük a bünvádi eljárásnak a *BTK.* 106. §-a szerinti elévülésénél, — a mint azt a Curia 59. sz. döntvénye kimondja, — nem lett volna szabad azt mellőzni az előkészítő eljárás egyéb kérdéseiben sem.

A Csemegi- és Fabinyi-féle eljárási javaslatok, mint az előbbinek 15., utóbbinak 10. §-a mondja, csak *rendszerint* nem veszik itt figyelembe a *BTK.* 92. §-át. Ellenben a *BP.* értelmében a bünvádi eljárás megindításánál a bűncselekménynek a büntető törvényekben megállapított minősítés irányadó s azok a körülmények, melyek következtében a *BTK.* 92. §-a alapján a büntett vétséggé változtatandó át, csak az ítélet hozásánál veendő tekintetbe.

A processuális korrekionalisatio után igen sok teljesen jelentéktelen eset kiesnék a törvényszék és ezzel egyszersmind a Curia munkaköréből.

A gyakorlat tudunkkal a *BTK.* 85. §-a esetében is kizárja a processuális korrekionalisatiót. A *BP.* 8. §-ából ez nem következik. Ha jelenleg a 16. évet meg nem haladott cseléd a gazdától a legcsekélyebb értékű dolgot lopja, ezen «ügy» elsőfokon a törvényszék elé kerül és terheli természetesen a legfelső bíróságot is. Maga a Curia döntött ily értelemben, midőn egy ízben a kérdés előtte megfordult. Tehát módjában volt a Curianak az apró ügyek nagy részétől megszabadulni s nem tette.*

Végül az ügyészség volna hivatva minden ügy első bírója lenni és ott, hol eljárásra komoly ok nem forog fen, hol az érték vagy a sérelem elenyésző csekély: indítványtétellel nem terhelné a bíróságot. A *BP.* 33. §-a nem foglalja magában mereven a legalitás elvét. —

De lege lata az igen becses dolgozat álláspontjától kevésbé térek el, mint de lege ferenda. *Dr. Fayer László.*

A birói ügyvitel.

A legkitünőbb anyagi jog is béna az anyagi igazság kiderítését és a jogok érvényesítését a lehetőségig biztosító perjog nélkül. De a legtökéletesebb perrendtartás is hiányos, ha nem támogatják oly intézkedések, melyek a bíróság ügyvitelét egyszerűvé, gyorsá és könnyűvé teszik; mert a nehézkes, bürokratikus ügykezelés egyrészt elvonja a bíróságokat az érdemleges határozatok hozatalától, tehát voltaképpen feladatuknak teljesítésétől, másrészt súlyos hátrányokat ró a felekre, a mennyiben a nehézkes kezelés ügyeik elintézését és a meghozott határozatok leírását, kiadását és kézbesítését a legnagyobb mértékben lassítja.

Hogy milyennek kell lenni a jó ügyvitelnek: az klasszikusan van megírva az osztrák birói ügyviteli szabályok 85. §-ában:

«A bíróság ügyvitele lehetőleg egyszerű legyen. A felekkel való érintkezésben és a belső szolgálatban minden szük-

* L. a határozatot *BYT.* 43. kötet 301. l.; ezen kívül a pécsi tábla határozatát *Büntetőjogi Döntvénytár* I. kötet 180. sz. Ugyancsak *BYT.* 42. kötet 14. l.

ségtelen hosszadalmasság és felesleges költségokozás kerülendő. Különösen az írásbeliség (Schreibwerk) mindenütt a legkisebb mértékre szorítandó».

A ki ismeri az osztrák bíróságok mintaszerű, gyors ügyvitelét, és a ki tudja, hogy mily áldás rejlik az olyan ügykezelésben, mely lehetővé teszi a folyó ügyeknek egyszerű és rövid elintézését, mint az például minden kereskedőnél és banknál szokásos: az nem fogja kicsinyeskedésnek tekinteni az ügyviteli kérdések megbeszélését, és nem fog a kezelés kérdései fölött a minima non curat praetor elvére támaszkodva elsiklani.

A törvényszékek polgári birói ügyviteléről senki se tagadhatja, hogy bürokratikus, nehézkes, sok fölösleges munkát okozó és az ügyek elintézését meglátsító. Mintha sürgős utunkat postakocsin tennők meg és nem vennénk tudomást a gőz és villamosság vívmányairól.

A küszöbön álló nagy perjogi reform maga után fogja vonni a birói ügyvitel reformját is. Az ország jogászközönsege és a jogkeresők nagy tömege az új ügyviteli szabályoktól várja, hogy a bíróságok ügykezelését okosabbá, célszerűbbé és egyszerűbbé tegyék.

De a mai viszonyok között nem lehet előre látni, hogy a perjogi reform mikor valósul meg. Annyi azonban bizonyos, hogy bármikor lép életbe: maga előtt találja majd a régi eljárás szerint elintézendő ügyek nagy tömegét, melyeknek feldolgozása meg fogja nehezíteni az új perrendtartás életbeléptetését. A mellett azzal a tagadhatatlan ténnyel állunk szemben, hogy a rendes perek meglehetősen lassúsággal intéztetnek el és ezáltal éppen a felek nagyobb vagyoni jogi igényeinek érvényesítése szenved késedelmet.

Ezért megfontolást érdemel az a kérdés, hogy nem volna-e célszerű már a nagy perjogi reform életbelépése előtt oly módokról és eszközökről gondoskodni, melyek az ügyek gyorsabb elintézését, a hátralékok apasztását a ma érvényben lévő törvények keretében lehetővé teszik?

Ha e kérdésre igennel felelünk és a megoldás módjait vizsgáljuk, arra a meggyőződésre kell jutnunk, hogy akkora személyzetssaporítás ugyszólván lehetetlen, a mely e bajt jelentékenyen orvosolni képes volna. Mert a baj forrása nem a személyzet csekélységében, hanem abban rejlik, hogy sok az olyan munka, melyet csakis jelenlegi ügyvitelünk nehézsége követel meg és a mely a birói és fogalmazói kart elvonja az érdemleges ügyek elintézésétől.

A hátralékok apasztásának természetes módja tehát az volna, hogy a birói ügyvitel rendeleti uton egyszerűsítették, még pedig minél előbb, a perrendtartás életbeléptetése előtt, egyrészt hogy a felek addig se legyenek az ügyek gyorsabb elintézésének jótéteményétől elzárva, míg az új perjog életbelép; másrészt, hogy az új perrendtartás kevesebb régi eljárás szerint elintézendő hátralékra találjon.

Az eljárás egyszerűsítése a tisztán *kézimunkának* apasztásában állana. Megvalósítására a következő eszközöket és módokat tartanám célravezetőeknek:

1. *Blanketták.* Régen fölismerő tény, hogy az ügyek elintézését lényegesen megkönnyíti a blanketták használata oly határozatoknál, melyek nevek és számok kivételével rendszerint azonosan hangzanak. Olyan blankettákat kellene tehát készíteni, melyek annyira tökéletesek, hogy minimális írással volnának kitölthetők.

De ezenkívül a blanketták tekintetében oly reformot lehetne behozni, mely még nagyobb lendületet adna az ügymenetnek. Ugyanis az osztrák mintának megfelelő kimerítő blanketta-gyűjtemény volna készítendő, és ott, ahol az elintézés teljesen blankettális, nem kellene külön előadói tervezetet készíteni, hanem elégséges volna, ha a beadványra rájegyeztetnék a megfelelő blanketta száma, határnap, költség, vagy az, mi az űrlap kitöltéséhez egyébként szükséges, a kézbesítési utasítás és a kelet. A kellően kioktatott, meg-

bizható kezelőszemélyzet dolga volna azután a blankettát, mint kiadmányt kitölteni. Magától értetődik, hogy a kezelőszemélyzetnél az intelligenciára kellő súlyt kellene fektetni; de hogy ez könnyen menne, mutatják a sommás ügyvitel eredményei.

Hogy mennyi ilyen blanketta volna a per folyamán alkalmazható és mennyi írásbeli munka lenne megtakarítható: erre csak példaképpen hozom fel a következő blankettákat, melyek hirtelen eszembe jutnak: 1. kereset visszadása hiánypótlása végett, 2. idéző végzés, 3. ügygondnok rendelése hirdetménynyel vagy anélkül, 4. halasztás megadása, 5. halasztás megtagadása, 6. tanuidézés, 7. szakértő idézése, 8. felhívás tanu vagy szakértő lakásának bejelentésére, 9. észrevételeket kitűző végzés, 10. tanu- vagy szakértői díjat megállapító végzés, 11. letétet elfogadó végzés, 12. kiutaló végzés, 13. felebbvitel fölterjesztés, 14. felsőbirósági határozat közlése, 15. iratok áttétele, 16. visszaküldésük megsürgetése, 17. végrehajtási kérelem elutasítása, mert időelőtti, 18. végrehajtás elutasítása, mert a közokirat még nem végrehajtható, 19. végrehajtás elrendelése, megszüntetése, 20. felhívás a közvetlenül értesítendő végrehajtást szenvedő lakásának bejelentésére, 21. ennek részére ügygondnok rendelése stb.

Ennek a reformnak törvényes akadálya nincsen. Csak a végrehajtás elrendelésénél követeli az 1881: LX. tcz. 12. §-a, hogy a végrehajtási kérvény első példánya a végrehajtható kiadassék; itt tehát vagy fogalmazvánnyal lehetne elintézni, vagy a végzés kiadmányának egy példányát az iratoknál tartani. A kereskedelmi és váltóeljárás az 1881. évi LIX. tcz. 107. §-ában adott felhatalmazás alapján olyképp volna módosítandó, hogy a kereset első példánya a bíróságnál visszatartatik, ellenben felzet nyújtandó be, mely mellett felperes a váltót és mellékleteit visszakaphatja.

2. *Kézbesítési akadályok.* Ma sok oly dologgal terheltetik a bíróság, melyet a kezelő-személyzet is elvégezhetne. Pld. ha a kereset nem kézbesíthető, erről a kézbesítő jelentést tesz a kiadónak, a kiadó a bíróságnak, a bíróság értesíti a felperest, mire ez kérvénnyel jelenti be az új lakást, a bíróság pedig a kérvényre újra végzést hoz és a kiadót újabb kézbesítésre utasítja, a kiadó új vétivet állít ki, átadja az ügydarabot újra a kézbesítőnek, aki azután végre kézbesíti azt. Ime, milyen komplikált az eljárás, mennyi munka hárul ezzel a bíróságra és mennyi késedelem a felekre!

Mennyivel egyszerűbb volna, ha a kézbesítő a vétivéráírná a kézbesítés akadályát, és akár maga a kézbesítő, akár a kiadó egy blankettális hivatalos levelező-lapon értesítené erről a felet, aki szóval vagy szintén levelező-lapon bejelenthetné a helyes lakást az értesítő közegnél. Hogy a portó nehézkes kérdésével végezzünk, a levelező-lap «hivatalból portóköteles» volna és a költséget a posta a féltől szedné be. Azt hiszem, hogy minden ügyvéd szíves-örömmel fizetné meg ezt a portót annak fejében, hogy a kézbesítés gyorsabban történik. Ha aggályos volna az, hogy a felek levelező-lapjai által a kincstár beadványi bélyeget veszít — bár ez sem volna nagy baj — nem volna akadálya annak, hogy a levelező-lapon rovassék le a bélyeg.

A kézbesítő közegek szigorubb ellenőrzése is szükséges volna, mert sok a panasz a fővárosban az alaptalan visszajelentések miatt.

Általában a kezelő-személyzetre több tisztán kezelési munkát lehetne bízni, melyet most a fogalmazó-személyzet végez. Így pld. a felebbviteli fölterjesztések, átteendő iratok mellé előírt iratjegyzékeket nem a fogalmazó-személyzetnek, hanem a kiadónak kellene összeállítani.

3. *Szerelés.* Sok baj van a szerelés körül is, mert ha az előiratok leírás alatt, vagy a pertárban vannak: a bíró csak külön utánjárással tudja az előiratokat szerelni.

Erre nézve ki kellene mondani, hogy az ilyen darab is

kiosztás előtt felszerelendő, de soron kívül intézendő el a bíró által.

4. *Aláírások.* Tömerdek idő pocskoltatik el a kiadmányok aláírásával. Hogy a törvényszék elnöke minden ítéletet, az előadó minden egyes bíróság és a jegyző minden ülésben elintézett darab kiadmányait aláírja, mikor a kiadmányok helyességét ellenőriznie fizikailag is lehetetlen: annak semmi értelme. Elegendő volna, ha minden ügydarabot a kiadó vagy irodaigazgató látna el aláírásával és a törvényszék pecsétjével.

5. *Jegyzőkönyvvezetés.* A bizonyításfelvételek igen sok időt vesznek igénybe. Négy-öt tanu kihallgatása egy délelőtt eltart és elfoglalja a bíró és jegyző minden idejét. Mert nemcsak hogy tüzetesen ki kell deríteni mindent, amiről a tanu tudomással bír, hanem a lehetőségig hiven jegyzőkönyvbe is kell azt venni a tanu, illetőleg szakértő jelenlétében. Az írás pedig rendkívül sokáig tart. Nézetem szerint a jelenlegi törvények keretén belül is lehetne segíteni ezen a bajon, ha a vallomások gyorsírással vétetnének fel.

Gyorsabban is menne a dolog, de az a kimondhatatlan előnye is volna, hogy nemcsak a tanuvallomás végeredménye vétetnék föl, hanem a kihallgatás egész menete megörögzítenék. Ez nagy fontossággal bírna ott, hol a bizonyítás nem az egész tanács, hanem kiküldött bíró által vétetik föl, mert nemcsak a referensnek, hanem az egész tanácsnak módot nyujtana a vallomások megfelelő mérlegelésére; ebből láthatná pl. az egész tanács, hogy a tanu habozó feleleteket ad, vallomását miképpen és milyen kérdések folytán módosítja, holott most ennek fixirozása ugyszólván lehetetlen. Azt hiszem, nem volna akadálya annak sem, ha a stenogramm magába a jegyzőkönyvbe jönne, felolvasás után a tanu azt aláírná, esküvel megerősítené és a kihallgatás befejezése után tenné át a jegyzőkönyvvezető a stenogrammot közönséges írásba. De ha ez ellen bármily okból aggály merülne föl, meg lehetne ezt a kérdést akként is oldani, hogy az első tanu vallomásáról felvett stenogrammot egy másik helyiségben a közönséges kézírásnál jóval gyorsabban működő írógépen át lehet tenni addig, míg a bíró a másik tanut kihallgatja és vallomását stenografice véteti föl. Hallom a kérdést, honnan veszünk annyi gyorsírót és gépirót? A felelet egyszerű: a gyorsírás is, gépirás oly könnyen megtanulható és begyakorolható, hogy rövid idő alatt minden ügyesebb ember elsajátíthatja. De ha nem állana megfelelő erő rendelkezésre; annyi kereskedelmi iskolát végzett, gyorsírást és gépirást jól tudó intelligens fiatal ember és leány van állás nélkül, kiknek mindegyike szívesen vállalna el 3—4 korona napi-díjjal javadalmazott dijnoki állást, ahol felesketve, jegyzőkönyveket stenografálhatna és azokat írógépen áttehetné.

6. *Ítéletek szerkesztése.* A gyorsírók még egy igen nagy szolgálatot tehetnének a bíróságnak. Az ítéletek fogalmazása óriási időbe kerül, ha a bíró maga írja; ellenben fölötte gyorsan megy, ha gyorsírónak tollba mondhatja. Tapasztalásból tudom, hogy 2—3 ives ítéletet fél óra alatt tollba mondtam gyorsírónak, holott, ha magam írom le a fogalmazványt, fél napot kellett volna vele eltöltenem. Ha tehát a bíró lediktálhatná az ítéletét, amely azután írógépen áttétetné közönséges írásba: ez oly jelentékeny könnyebbség volna, hogy nem csálódok, hogy megkértszerezné a bírói munkásság eredményét. Az amerikai Egyesült-Államok bíróságainál ez módszer fényesen bevált. A költsége is nagyon csekély volna az ilyen gyorsírók alkalmazásának. Átlag 2—3 bíró mellé lehetne egy-egy gyorsírót beosztani, akik azután felosztanak egymás között, hogy a hét mely napján melyiknek volna a gyorsíróra szüksége.

Ezek a reformok nézetem szerint kettős eredményre vezetnének. Egyrészt a bírónak a manualis munkától való nagyfoku tehermentesítése képessé tenné őt több peres ügy elintézésére, több bizonyítás fölvételére és így rövidebb ter

minusok kitűzésére. Másrészt a fogalmazói személyzet (jegyzők, aljegyzők, joggyakornokok) is kevesebb munkával lévén megterhelve: azok jelesebbjei segítséget nyújthatnának a bírónak a perek elintézésének előkészítésében, ami által ők maguk is sokat tanulhatnak.

Ez a kettős eredmény azután maga után vonná annak a végső célnak elérését, hogy a hátralékok megapadnának és a rendes perek elintézése gyorsíthatnók.

Gallia Béla.

A részvénytársasági mérleg közzététele.

K. T. 198. §.: «Az igazgatóságnak köteleességében áll a felügyelő-bizottság által megvizsgált évi mérleget a közgyűlés elé terjesztendő jelentéssel együtt a közgyűlést nyolcz nappal megelőzőleg közzétenni».

Sablonszerűen visszatér lényegtelen eltérésekkel a következő fajta alapszabály-rendelet: «Az igazgatóság köteles a felügyelő-bizottság által megvizsgált mérleget annak jelentésével együtt a közgyűlést nyolcz nappal megelőzőleg a részvényeseknek a társaság irodájában rendelkezésére bocsátani». Vagy szerencsésebb szövegezésben: «A mérleg s a felügyelő-bizottságnak jelentése oly módon tételnek közzé, hogy azok legalább nyolcz nappal a közgyűlés megtartása előtt a részvényesek által való betekintheség végett a társulat irodahelyiségben kitétetnek». Némely alapszabályok hozzátesszik, hogy a rendelkezésre bocsátás körülménye hirdetendő, megint mások azt, hogy kívánatra minden részvényesnek egy nyomtatott példány kiszolgáltatandó.

Budapesti kir. tábla: «A részvénytársasági évi mérlegre és az ezzel kapcsolatosan a közgyűlés elé terjesztendő igazgatósági jelentésre nézve a K. T. 198. §-ában előirt közzétételnek a céljára való tekintettel, hogy ily módon nem csupán a részvényesek, hanem a részvénytársasággal jogviszonyban lévők vagy jogviszonyba lépni kívánók is annak vagyoni helyzetéről tájékozást szerezhessenek, az állandó bírói gyakorlat szerint csupán a társaság üzlethelyiségében megtekintésre való kitétel nyilván nem felel meg, hanem annak a mindenki által való hozzáférhetőség szempontjából a társasági hirdlap vagy hirdlapok útján kell megtörténni», (1317/1904. közölve a «Kereskedelmi Jog» 1904. évi 5. számában. Csaknem szó szerint azonos B. T. 2928/1904. közölve a *Jogt. Közl.* Döntvénytár mellékletében, 1905. évf. 2. sz. 47/48. l.). A cégbírói joggyakorlat — bár nem teljes következetességgel — a főkérdésben az idézett határozat álláspontja felé hajlik.

Vizsgáljuk meg a határozat álláspontját de lege lata. Mint nem szorosan idetartozó dolgot csak mellékesen érintjük, hogy az «igazgatósági» jelentés említése nyilvánvaló tollhiba vagy tévedés, mert *igazgatósági* jelentést a K. T. kötelezőleg egyáltalában nem ír elő és a gyakorlat a K. T. 198. §-át állandóan úgy is értelmezi, hogy az a *felügyelő-bizottsági* jelentésről szól.

A határozat abból indul ki, hogy a K. T. 198. §-ában előirt közzétételnek nem csupán az a célja, hogy a részvényesek eleve tájékozassák magukat, hanem hogy harmadik személyek is tájékozást szerezhessenek a társulat vagyoni helyzetéről. Ez az indoklás több kifogás alá esik. A legszembeötlőbb az, hogy hiszen azon «mérleg», amelyről a K. T. 198. §-a szól, voltaképp nem is mérleg, hanem csak mérlegtervezet, csupán az igazgatóságnak *javaslata* arra nézve, hogy a közgyűlés miképp állapítsa meg a mérleget. Igazi mérlegről csupán a közgyűlés *után* lehet szó, mert tudvalevő, hogy a K. T. 179. §-ának 2. pontja szerint a társulat mérlegét egyedül a közgyűlés állapíthatja meg. Ámde a társaságnak oly vagyontkimutatását, amely harmadik személyekre tartozik, egyedül a végleges, az igazi mérleg képezi. Az igazgatósági javaslat a társaságnak internuma. Közzététele

nek kézenfekvő és az előmunkálatok * által is ilyen gyanánt elismert egyedüli célja az, hogy a részvényesek kellően előkészülve mehessenek el a közgyűlési tárgyalásra.

Hogy ezen mérlegtervezet nincs a részvényesek körén kívül álló személyeknek szánva, az világosan kitűnik különben magából a törvényből is.

A törvény ugyanis — K. T. 157. §. 15. pont — teljességgel az alapszabályokra bizza, hogy a társaság hirdetményei számára mily közzétételi módot választ. Éppenséggel nincs kizárva, hogy e hirdetmények közzétételi módja olyan legyen, hogy abból csupán a részvényesek nyerhessenek tudomást a közlendőkről. Teljesen megfelelne a törvénynek, ha például egy oly társaság, melynek csupán névre szóló részvényei vannak, egyedüli közzétételi mód gyanánt azt választja, hogy minden a részvénykönyvbe bevezetett részvényessel ajánlott levél útján közlendők a társulati hirdetmények. Éppen ezen körülményre vezethető aztán vissza, hogy amely társulati eseményről a törvény azt kívánja, hogy az a közönség számára is ismeretessé tétessék, arra nézve előírja a cégjegyzékben való feltüntetést, a céghezivatalhoz való bejelentést, illetve bemutatást és a legfontosabbakra a hivatalos alakban, t. i. a «Központi Értesítő»-ben való közzétételt (K. T. 158. §., 159. §., 180., 181. §., 184., 198. §. 2. bek., 202. §., 203. §. 3. bek., 211. §., 212. §., 214. §., 216. §.) *A közgyűlésileg megállapított mérleget a törvény, a 198. §. 2. bek.-ből kivehetőleg, igenis olyannak minősíti, amelyet a nagyközönséggel közölni a társaságnak kötelessége. Az igazgatóság mérlegjavaslatáról ily rendelkezést a törvény nem tartalmaz.*

Teljességgel önkényes tehát az az állítás, hogy a K. T. 198. §-ának 1. bekezdésében előirt közzétételnek nem csupán a részvényesek előzetes informálása, hanem harmadik személyek tájékozása is célját képezi. Különösen téves pedig azon álláspont, hogy e közzétételnek «a társasági hirdetmények közzétételére szánt hirdlap vagy hirdlapok útján *kell* megtörténnie». Hisz láttuk fentebb, hogy a társasági hirdetmények egyáltalában nem kell szükségképpen hirdlapi közlés útján közzétételniök! Ez a jogtétel mintha valahogy feledésbe ment volna. Pedig a törvényből megállapítható, hogy — eltekintve a «Központi Értesítő»-ben való közzétételektől — a kötelező hirdlapi közzététel részvényjogunkban ritka kivétel, mert hiszen össze-vissza három eset van, amelyben a hirdlapi közzététel kötelező, t. i. a kadukálás (K. T. 170. §. 2. bek. notabene ebben az esetben nem a közönség vagy a hitelezők érdekében, hanem kizárólag a részvényes szempontjából, akivel szemben a törvény a jogvesztés kimondhatását szigorú alakszerűséghez akarja kötni), továbbá a felszámoláskor való követelésbejelentési felhívás (K. T. 202. §. 2. bek.) és a külföldi részvénytársaságok mérlegeinek közzététele (K. T. 214. §. 2. bek.). Esetleg — bár ez már kétséges — negyedik eset gyanánt szerepelhet a felszámolt részvénytársaság felszámolási eredményeinek «köz tudomásra» hozatala. (K. T. 206. §.). Hogy tehát szemben a K. T. 157. §-ának 15. pontjával, amely a társasági hirdetmények közzétételi módjára nézve teljesen szabad kezdet ad és azonfelül szemben a fent idézett szakaszokkal, amelyek taxative megállapítják az ezen generális szabály alól való kivételeket, semmiképp sem lehet generális szabály gyanánt felállítani a kötelező hirdlapi közzétételt, az nyilvánvaló.

A fentidézett táblai határozat ilyképp de lege lata merőben helytelen.

* Ért. 198. l. 2. és 3. bek. Persze a jegyzőkönyvek itt sem egészen világosak. Annyi azonban mégis biztos, hogy a mérleg közzététel rendelkezése a *részvényesek érdekében* vétetett fel. Ha id. h. 2. bek. az van mondva, hogy «első sorban» a részvényesek érdekében, úgy ez csupán az előző bekezdésben foglalt azon érvel szemben történt, mely szerint a még nem véglegesített mérleg *éppen a közönség érdekében* a társulat nyilvánosságával való közzétételtől egyenesen kizárassék. Ezen utóbbi érvelésben egyébként egy helyes gondolat rejlik, a melyre alább még visszatérünk.

Nem foglaltatik ugyan a fentidézett határozatban, de a gyakorlatban ismételt hallottam a következő ellenérvelést: Igaz, hogy a törvény nem szab elő hírlapi alakot a társulati hirdetmények számára. A társulat tehát alapszabályaiban kimondhatja, hogy nem hírlapi uton, hanem egyébként teszi közzé hirdetményeit. Ha azonban az alapszabályok a hirdetések közzétételét általában hírlapi közlés alakjában szabják elő, akkor ezt az alakot kell betartani a mérlegtervezet közzététele tekintetében is. Ez az érvelés teljesen elhibázott. A K. T. 157. §-ának 15. pontja ugyanis egy szóval sem mondja azt, hogy a társaságnak mindenféle hirdetményét okvetlenül egyazon módon kell közzétennie, hanem e részben is teljesen szabad kezét hagy az alapszabályoknak. Elképzelhetők igen logikus alapszabályi rendelkezések, amelyek más közzétételi módot írnak elő, teszem az évenként visszatérő rendes közgyűlések és megint mást, feltűnőbbet, a rendkívüli közgyűlések összehívó hirdetményei számára. *Fogilag* azonban az olyan alapszabályrendelet is megáll, amely bármily illogikusan, akár egy egész sorozatát a legkülönbözőbb közzétételi módoknak szabja elő a társasági hirdetmények különböző fajaira nézve. Nincs tehát semmi alapja, hogy törvénybe ütközönek tartsuk az olyan alapszabályrendeletet, amely az összes egyéb társasági hirdetmények számára a hírlapi hirdetést, a mérlegtervezet számára pedig másfajta publikálást rendel közzétételi mód gyanánt. Hogy végül ez a másfajta publikálási mód miért ne lehetne a társulati helyiségben részvényesi közszemlére való kitétel, az nem látható be. A K. T. 157. §. 15. pontjának megfelelő minden oly közzétételi mód, amely a *részvényeseknek* általában lehetőséget nyújt, hogy a hirdetmény tartalmáról tudomást nyerjenek. Az pedig kétségtelen, hogy a részvényesi közszemlére való kitétel ezt a lehetőséget megadja.

A gyakorlatban megnyilvánuló ellenkező nízus tehát éppoly kevésbé támaszkodhatik a legutóbb czáfolt érvelésre, mint a fentidézett kir. táblai határozatban foglalt indokokra.

Fölöslegül az itt támadott álláspontnak de lege ferenda sem igen lehet igazat adni. Ennek egyik oka, mely már fentebb érintett, abban áll, hogy a hitelezőknek legitim érdekük van ugyan a társaság vagyoni helyzetének megismerésére, ezt a helyzetet azonban csak a végleg elhatározott mérleg tünteti fel. Azon belső folyamat, amelylyel a mérleg létrejött, nem tartozik harmadik személyekre. Lényegesebb azonban ennél az a megfontolás, hogy a határozat álláspontja alapján a közönség, amelynek védelme czéloztatik, éppen ellenkezőleg, könnyen megtéveszthető. A határozat álláspontja szerint ugyanis közzeendő a mérlegtervezet, de törvényes fogantya hiányában semmiképp sem kötelezhető a társaság, hogy ugyanolyan feltűnően, t. i. hírlapi uton közzétegye a megállapított mérleget, *még akkor sem, ha az a mérlegtervezetből bármily gyökeresen eltér is*. Így azután megeshetik, hogy a közönség és a hitelezők köztudatában egy oly «mérleg» marad fen, amelyben pld. erős leírások foglaltatnak s amely ennek folytán a társaságnak, különösen titkos, tartalékait rendkívül erőseknek tünteti fel, holott igazában ez a «mérleg» sohasem vált igazi mérleggé. A közönség a dolog természeténél fogva meg fog nyugodni a közzétett «mérleg»-ben, holott akkor, ha ily közzététel nem történt volna, utánaajárna, hogy hát miképp állapított meg a mérleg? Hozzájárul ehhez, hogy a társasági közegeknek a törvény alapján semmiféle szemrehányás nem tehető, ha az ilyképp megváltozott tartalmu végleges mérleget hírlapilag nem publikálják.

A német törvényről bizonyára el kell ismernünk, hogy az a részvénytársaság ügyeinek publicitását elég messze viszi. Mindamellett úgy az 1884. évi részvénytörvény (185. c. cikk, illetve 239. b. cikk), mint az új törvény (265. §.) igenis elrendelik a *közgyűlésileg már megállapított* mérleg hírlapi közzétételét, a mérlegtervezetre nézve azonban úgy az 1884-es

novella (239. cikk), mint az új törvény (263. §.) csupán azt rendeli, hogy az a közgyűlést vagy esetleg az alapszabályilag előszabott részvényletételi határnapot megelőző bizonyos időn keresztül a társaság üzlethelyiségében a *részvényesek* által való betekintésre kitéttessék és abból minden részvényesnek kívánatára egy másolat kiadassék. Ezen szigorú törvények tehát a mérlegtervezet közzétételére nézve szakasztottan ugyanazt rendelik, amit a mi alapszabályaink rendelni szoktak. Érdekes, hogy az 1884-es részvénytörvény indoklása* egyenesen oly értelemben hivatkozik többek közt a magyar törvényre, hogy az a *részvényeseknek* ad módot arra, hogy a mérlegbe a közgyűlés előtt betekinthesse. A legtöbb számbamenő külföldi törvénynek álláspontja nagyjában egyezik a német törvényével. Így az 1867. évi francia törvény 35. cikke,** az olasz törvény 179. illetve 180. szakasza, a belga törvény 63. cikke stb.

De lege ferenda tehát az előadottak szerint vitatható — nézetünk szerint joggal — hogy a *már megállapított* mérleg számára lehető tág keretű nyilvánosság biztosíttassék. Hogy ez a nyilvánosság aztán kötelező hírlapi közzétételben álljon-e, az olyan részletkérdés, amely attól függ, vajon a törvény egész rendszere mily eszközökkel kívánja a szükségesnek tartott nyilvánosságot elérni. Kétségtelen azonban, hogy jogpolitikailag is hiba nagy nyilvánossággal közzététetni «mérleg» elnevezése alatt egy tervezetet, amely végleges alakjában sohasem kerül ugyanolyan nyilvánosságu köztudomásra. A mai törvény alapján ezen eljárás — sajnos — nem akadályozható meg, holott minden indok e mellett szólana. Mindenképp helytelen dolog azonban, hogy a bíróság ezt az eljárást ne kényszeredetten tölje, hanem — pláne törvény ellenére — kötelezően előszabja. Dr. Engel Aurél.

A budapesti törvényszék vádtanácsa.

A budapesti büntető-törvényszék vádtanácsánál az 1904. évben 1020 *kifogási tárgyalás* volt.

Az eljárás alapjául szolgált:

1. Kir. ügyészi vád 923 ügyben. Ebből vádhatározat 511; megszüntetés 269; vizsgálatra kiadatott 139; felfüggesztés 4.

2. Pótmagánvád 49 ügyben. Ebből vádhatározat 14; megszüntetés 29; pótvizsgálatra kiadatott 6.

Főmagánvád volt 48 ügyben. Ebből vádhatározat 38; megszüntetés 6; pótvizsgálatra kiadatott 3; felfüggesztés 1.

Az arányszámokat jobban feltűnteti az alábbi táblázat:

	Vádhatározat összes	%	Megszüntetés összes	%	Vizsgálat összes	%	Felfüggesztés összes	%
Ügyészi vád (923)	511	55'37	269	29'14	139	29'14	4	0'43
Pótm. vád (49)	14	28'57	29	59'18	6	12'24	—	—
Főm. vád (48)	38	79'16	6	12'50	3	6'25	1	2'08
Összes (1020)	563	55'19	304	29'80	148	14'51	5	0'49

Legtöbb a megszüntetés (59%) a pótmagánvádas ügyekben, ami — a vád képviselőjének az ügyességéről való megtagadása folytán — a dolog természetéből következik; legkevesebb (12'5%) a főmagánvádas ügyekben, a minek magyarázata az, hogy sajtóvétségek képezik alapjukat s ezekben rendszerint alapos a bűnösség gyanuja, a mentő körülmények figyelembe vételénél pedig a vádtanács szigorúan betartja a BP. 264. §-ában megállapított hatáskörét.

A kifogások legnagyobb részét *védők* nyújtják be. De igen gyakran használják e jogot maguk a terheltek is.

Az ügyvéd közbenjöttével nem élő terheltek *ugyszólván kivétel nélkül* jelentkeznek a kifogás előterjesztésére nyitva álló nyolcz nap alatt a hivatalos helyiségben és ott elmondják kifogásaikat.

Minthogy azonban ezek a kifogások rendszerint önbíráskodásra, jogos védelemre, részegségre, a tárgy értékében való kisebb-nagyobb különbségre, enyhítő körülményekre,

* Bundesrathsvorlage 356. l. 1., Reichtagsvorlage 234. l. 1. j. Nyilván sajtóhiba, hogy mindkét helyen a K. T. 189. §-a említettik a 198. §. helyett.

** V. ö. Rousseau, Manuel pratique des sociétés par actions, 3. éd., 273. l.: «Les créanciers n'ont pas droit à la communication».

stb.-re vonatkoznak, vagy pedig egyenesen abban állanak, hogy a terhelt a tanukkal való szembesítését kéri, tehát nyilvánvalóan olyanok, amelyeknek nem célja a vádtanács előtti tárgyalás: azért az ilyen kifogások egy részét — természetesen a terhelt kitanítása után és annak beleegyezésével — jegyzőkönyvbe nem is veszik.

A kifogási tárgyalásokon a vádló (ügyész, vagy pót-, illetve főmagánvádló), a terhelt és védője rendszerint megjelennek.

Meg kellene engedni az ügyészi vád esetén a sértett jelenlétét is, főleg azért, hogy szükség esetén a vádat átvehesse s ne kelljen hetek múlva új kifogási tárgyalást tartani; de ez idő szerint a sértettnek ily jog nem engedhető.

Természetesen a kifogási tárgyalásokkal a vádtanács munkaköre kimerítve nincs.

B. N.

Különfélék.

— **Lapunk** fennállásának negyvenedik évfordulója alkalmából számos oldalról úgy lapunk barátai, mint a sajtó részéről meleg hangú megemlékezésekben volt részünk. A szerkesztőség ezuton fejezi ki hálás köszönetét a szíves üdvözetekért.

Legutóbb a Budapesti Ügyvédi Kör választmánya emlékezett meg ez évfordulóról, amelyet a kör elnöksége a következő levélben hozott a szerkesztőség tudomására:

«A nagy népszerűség, melynek legrégibb jogi folyóiratunk jogszolgáltatásunk összes tényezői körében örvend: beszélő bizonyossága azoknak a kiváló szolgálatoknak, melyekkel a *«Jogtudományi Közlöny»* hazánk jogéletét fejlesztette és a további haladás útját biztosította.

Körünk folyó évi január hó 12-én tartott választmányi ülésében e feletti örömeink jegyzőkönyvileg is kifejezést adott, amit az igen tisztelt szerkesztőségnek szíves tudomására juttatva, hazafias üdvözlettel maradunk a budapesti ügyvédi kör nevében

Dr. Mihálovits Béla, titkár. *Dr. Szohner Lajos*, elnök.»

Az ügyvédi kar e kiváló testületének meleg hangú szíves megemlékezéseért ezuton is hálás köszönetünket fejezzük ki.

— **Mohay Sándor** elhunyt a igazságügyminiszteriumot és vele együtt a magyar jogászságot kiváló, komoly munkásától fosztotta meg. Mint országgyűlési képviselő csaknem minden igazságügyi törvényjavaslat törvényhozási tárgyalásában tevékeny részt vett. A képviselőházban kifejtett jeles és buzgó munkássága emelte őt az államtitkári székbe. Mint államtitkár szintén a legnagyobb buzgalommal és odaadással szolgálta a magyar igazságügyet.

— **Dr. Santa Elemér** kir. törvényszéki bíró, a magyar jogi szaksajtó tevékeny és tehetséges munkatársa elhunyt. Majdnem két évtizeden át irt Santa Elemér az anyagi büntetőjog köréből kiváló gyakorlati érzékről tanuskodó cikkeket. A bünvádi perrendtartásról szóló törvény életbelépte óta Santa Elemér ezen törvény magyarázati kérdéseivel is sokat foglalkozott. «A minisztertanács hatásköri összeütközésekben hozott határozatai» című gyűjteményét alaposság és helyes rendszer jellemzi.

— **Timon Ákosnak** Magyar alkotmány- és jogtörténetét kritikailag méltatja *Del Vecchio* florenzi egyetemi tanár az Archivio Storico Italiano XXXIV. kötet 5. füzetében. Különösen kiemeli a bíráló a jogösszehasonlító részek teljességét, és a munka szerkezeti kiválóságait s utánzandónak jelzi a Timon által követett cronologico sincronisticus tárgyalási módszert. Többször utal a magyar s az angol alkotmányjog hasonló jellegű intézményeire, mi tekintetben Timon vizsgálódásai újabb argumentumokat szolgáltatottak. Jelzi végül a könyv megjelenésének időszerűségét, s a német nyelvre átültetésnek nagy fontosságát úgy a magyar, mint általában az összehasonlító jog szempontjából.

— **Balogh Artur** a most megnyíló szemeszterben kezdi meg politikai előadásait a kolozsvári egyetemen. Ismeretes az új tanár neve a magyar jogászság előtt. Évek óta számos becses kisebb-nagyobb közjogi s politikai dolgozata jelent meg a szaklapok hasábjain és folyóiratokban, s különösen a közelmúltban kiadott közjogi kézi könyvét általános elismeréssel fogadta a kritika. Jogi irodalmunk jeles művelőjét s lapunknak is kiváló munkatársát, szívesen üdvözljük professori tevékenységének megkezdése alkalmából.

— **Králik Lajos összegyűjtött jogi dolgozatai.** *Králik Lajos* 1875—1905. írott dolgozatait egy kötetbe gyűjtve kiadta. Szerző előszavában kijelenti, hogy a gyakorlati élet irodalmához, kodifikációnk történetéhez akart folyóiratokban és egybeült «eltemetett» dolgozataival némi adalékot nyújtani.

Králik Lajos halála kötelezte a magyar jogászvilágot a kötetben foglalt értékes anyag közzétételével. A hetvenes és nyolcvanas évekből való tanulmányok felfrissítése nem csupán jogtörténeti értékkel bír. Így a csődjog reformja ma is aktuális és így kettős érdekléssel bírnak Králik Lajos kritikái a csődtörvény első tervezetéről (1875.) és a képviselőházhoz benyújtott javaslatról (1876). 1876-ban Králik törvénytervezetet készített a megtámadási jogról, mely javaslatot a miniszteri indokolással együtt közli a gyűjtemény. Perjogi dolgozatai közül kettő van felvéve a kötetbe. «Az eskü a polgári perben» (1876—78.) és «A polgári perrend reformja és a szabad bizonyítás» (1878.). Perjogunk gyökeres átalakításának küszöbén nagyérdeklő annak megállapítása, hogy már a hetvenes években lelkesen küzdöttek legjobbjaink a szóbeliségért és a bizonyítékok szabad mérlegelésének rendszeréért.

A polgári törvénykönyv előkészítési munkálataiban a legteljesebb figyelemre tarthat számot Králik Lajos törvénytervezete a szülők és gyermekekről, amelyet a kilencvenes évek elején Szilágyi Dezső megbízásából készített. Ugyancsak a polgári törvénykönyv anyagához tartozik a Tervezet 991. §-ának kritikájáról szóló jogászegyleti előadás (1901.).

Igen aktuális és nagyfontosságú kérdést tárgyal a gabonaelővételekről szóló dolgozat. Két jogi vélemény is van a kötetben; egyik a budapesti tőzsdetagok csődjéről és a felszámoló társaságról (1899.), a másik az új részvények felpénzésének adómentességéről (1897.) szól.

A kötetet bezárja a «Görgey István» című tanulmány, amely a minap önállóan jelent meg.

A nagybecsű anyagot tartalmazó kötet a Franklin-Társulat kiadásában jelent meg. Ára 12 K.

— **A Magyar Jogászegylet** legközelebbi munkatervében az elmúlt hónapok tulnyomóan civilistikai programjával szemben a büntetőjog áll előtérben. Az egylet február hó 4-én kezdi meg *Baumgarten Izidor* koronaügyész-helyettesnek a múlt évben a *büntetés kimérésének reformjáról* tartott előadása megvitatását; a vitát *E. Illés Károly* nyitja meg. Ezt a vitát követni fogja *Vámbéry Rusztem* előadása a pénzbüntetés reformjáról, majd *Kármán Elemér* értekezése az ügyészség szerepéről a bünvádi eljárás előkészítő szakában. Alapos reménye van az egyletnek arra, hogy márczius hó folyamán *Zitelmann Ernő*, bonni egyetemi tanár, a német magánjogi jogtudomány egyik legkiválóbb képviselője fog az egyletben előadást tartani a magánjogi dogmatika köréből. Tervbe van véve ezenkívül az *ügyvédi rendtartás* reformjának megvitatása, melyre nézve az idevonatkozó előadói tervezetek szerzői (*Nagy Dezső* és *Pollák Illés*) kérték fel az előadói tisztre; valamint a *végrehajtási eljárás reformkérdéseinek* tárgyalása, melyet *Márkus Dezső* fog bevezetni.

— **A budapesti ügyvédvizsgáló-bizottság** előtt 1904. évben vizsgára jelentkezett 405 jelölt, 79-czel több, mint 1903-ban. Ezek közül a vizsgától visszalépett 8, az írásbeli vizsgán való csempészés miatt a vizsgától felfüggesztetett 1.

A többi 396 közt volt először vizsgázó 340 (1903-ban 271), ismétlő 56 (49). Az először vizsgázó 340 közül képesítettet 259 (76%), nem képesítettet 81 (24%). A másodszor vizsgázók közül 49 (88%) képesítettet, 7 (12%) nem képesítettet. Az összes 396 vizsgázó közül 88 bukott meg, ami 22%-ot tesz, az előző évi 19%-kal szemben. Kiadatott 1904. évben Budapesten 308, Marosvásárhelyt 74, összesen 382 ügyvédi oklevél. Mivel pedig 1904-ben 149 ügyvéd töröltetett az ügyvédek jegyzékéből, a létszám tehát ismét 233-mal nőtt.

— Az igazságügyi igazgatás bevételei és kiadásai az utolsó tíz év alatt. Az pénzügyminiszterium legutóbbi tíz évi működéséről kiadott emlékműben a következő érdekes adatokat olvassuk.

Az általános igazságügyi igazgatás az utóbbi tíz év alatt a következő eredményeket mutatja.

	1895.	1904.
Rendes kiadások	680,666 K,	751,604 K
Átmeneti	24,000 "	17,000 "

A bíróságok és ügyészségek fentartására fordított:

	1895.	1904.
Rendes és átmeneti kiadás	26.442,050 K	32.260,000 K
Beruházás	623,824 "	2.251,450 "
Bevételek	218,849 "	281,460 "

Börtönügyi kiadások és bevételek:

	1895.	1904.
Kiadások	3.041,342 K	3.494,490 K
Bevételek	1.527,000 "	1.612,593 "

Megjegyzendő, hogy 1897-ben 2.646,000 K-t tevő beruházás lévén, ezen évben a börtönügyi kiadások 6.065,697 K-t tettek, de 1898-ban is 3.762,000, 1899-ben 3.706,000, 1900-ban 3.804,000, 1901-ben 4.196,000, 1902-ben 4.024,000, 1903-ban 3.546,000 K volt e címen a kiadás. Ezt a hullámzást a jelentés azzal indokolja, hogy a rablétszám csökkenésével a dologi kiadások csökkentek.

— Bűn és bűnhődés címen Dr. Bárány Gerő hosszabb tanulmányt adott közre, melyben az akaratszabadság problémájával és a büntetés jogalapjával foglalkozik. Vonzó modorban ismerteti az újabb elméleteket, különösen behatóan elemzi Wundt büntetőjogi theoriáját. Arra az eredményre jut, hogy minden emberi cselekedet, a bűntény is, szükségképp jö létre. A büntetés jogalapja nem az egyén szabad akarata, hanem a védekezés szükségessége. Kár, hogy szerző nem fűzi tovább fejtegetéseit a beszámíthatóság problémáját illetőleg, amely a különböző felfogások között az ellentéteknek ugyszólván ütköző pontja. E helyett metaphysikai területre csap át és igyekszik ezeket az utilitarius tételeket saját pantheistikus világfelfogásába beleolvasztani. Igyekszik megmutatni, hogy a tapasztalati determinismus és Kant transcendentalis szabadsága között nincs ellenmondás. Ezt különben többen — maga Liszt is — elismerik. Bárány könyve az újabb irányok litteraturájának alapos ismeretével van megírva. F. E.

— A Büntetőjogi Döntvénytár IV. kötete megjelent. Lapunk olvasóinak különösen figyelmébe ajánljuk e kötetet, mert a Büntetőjogi Döntvénytár folytatását lapunk olvasói ezentúl mint a lap ingyen-mellékletét kapják. Az eddig megjelent négy kötet kötetenként 4 K-val kapható. Egy kiegészítő füzet nemsokára jelenik meg.

— Elrendelhető-e a végrehajtás képviselői illetményekre, ha az országgyűlés fel van oszlatva? A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék előtt biztosítási végrehajtást kérték az országgyűlés feloszlása után egy volt országgyűlési képviselő és jelenlegi képviselőjelölt képviselői illetményeire. A kir. keresk. és váltótörvényszék 6928/905. szám alatti végzésével megtagadta a végrehajtás elrendelését azon alapon, mert köztudomású tény, hogy a magyar országgyűlés fel van oszlatva.

— Bűnügyi judikatura. A Curia legújabb bűnügyi határozataiból kiemeljük a következőket:

Anyagi jog. A mezőgazdasági munkás az 1898: II. tczikk szerint jogosult a szerződés felbontására, ha a munkaadó tetteleg bántalmazza. Ebből az következik, hogy a munkaadónak vele szemben nincs házi fegyelmi joga, s a Btk. 313. §-a szerinti mentességre nem hivatkozhatik.

A zár alá vett dolog eladása csak akkor nem büntetettetik, ha a végrehajtást szenvedő a befolyt vételárból a végrehajtató követelését még az árverési határnap előtt kielégíti.

Tévesnek mondta ki a Curia az alsóbíróságok azon felfogását, mely szerint a vármegyei választásokkal foglalkozó czikk nem politikai tartalmu. A törvényhatósági kormányzat nem egyéb, mint az állami közigazgatás egyik szerve, melylyel állami czélok valószínűsítanak meg, a megyebizottság megalkotására vonatkozó czikk tehát politikai tartalmu.

Eljárás. A BP. 313. §-a csupán a vádlott terhére szóló okiratok felolvasását és azt az okirati bizonyítást korlátozza, amely által a közvetlenség elve sértetnék. De e törvényszakasz nem érinti a vádlott védelmi eszközeit, melynek használatánál törvényünk alapvető szabályai szerint a bíróság megszorítva egyáltalában nincs.

A sajtóügyekben követendő bizonyítási eljárásra is a BP. szabályai alkalmazandók. Minthogy pedig a BP. 192. §-a szerint tanuként csak az hallgatható ki, kinek tényekről van tudomása, erkölcsstanuk kihallgatása a BP. alapvető szabályaival ellenkeznék, s így az 1848: XVIII. tcz. 25. §-a hatályaon kívül helyezettnek tekintendő.

A belföldi miniszeri rendeletek ismerete a bíróságokra kötelező. Ezekre tehát elég hivatkozni, ellenben bizonyítás tárgyát nem képezhetik, s így felolvasásuk megtagadása nem semmisségi ok.

Felhatalmazásra üldözendő vétség esetében pótmagánvád-nak nincsen helye; a kir. tábla ítélete azonban, melylyel vádlottat ily vétség vádjá alól pótmagánvád alapján mentette fel, nem semmisített meg, mert a BP. 384. §. 11. pontja szerinti az a semmisségi ok, hogy az ítélet törvényszerű vád nélkül hozatott, csak bűnösséget és büntetést tartalmazó ítélettel szemben vehető figyelembe.

Külön említést érdemel a Curianak 1905. évi január hó 5-én hozott határozata, melyben a vádlott által csak általánosságban bejelentett, s csak az indokolásban világosan megjelölt semmisségi panaszt a koronaügyész indítványa ellenére elfogadta s érdemben felülvizsgálta. Fordulatot jelent e határozat az eddigi ellenkező gyakorlattal szemben s talán a várva-várt új æra hajnalhasadását jelzi.

— A Magyar Jogászegylet utóbbi üléséről legköze szólnunk.

Dr. Kazinczy Gyula kassai kir. közjegyző a tót nyelvet beszélő, telekkönyvi ügyekben kellőképp jártas, másfél évi ügyvédi gyakorlattal bíró jogtudort, esetleg ügyvédi oklevéllel bíró közjegyzői jelöltet (kezdő helyettest) keres, havonkénti 300 K-ig terjedő, és fokozatosan emelkedő fizetéssel; a tót nyelv ismerete nélkülözhetetlen.

10829

JOGI KÖNYVEKET

a legjobb áron vásárol

POLITZER ZSIGMOND ÉS FIA

könyvkereskedő

antiquariumi osztálya

BUDAPEST,

10530

IV. ker., Kecskeméti-utca 4. sz.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 25. sz.

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4. sz.

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési díj: félévre — 12 kor. A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Az igazságszolgáltatás gyorsasága. *B. A.* — A rabmunka Poroszországban és a rabipar versenye. *Dr. Vámbéry Ruzssem* egy. magántanártól. — *Jogirodalom:* Magna Charta és aranybulla. (Hantos Elemér összehasonlító tanulmánya). *Dr. Ny. J.* — *Törvénykezési Szemle:* Ugyvédi díj és — chirographum. *Dr. Révész Ernő* szabadkai ügyvédtől. — Az 1881: LX. tcz. 168. §-ához. *Cieleszki Vilmos* adonyi kir. albirótól. — A gyorsírók szerepe a polgári peres eljárásban. *Dr. Polgár Jenő*től. — Különlék. *Melléklet:* Döntvénytár. Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Buda-pesti Közlöny»-ből.

Az igazságszolgáltatás gyorsasága.

A székesfőváros árvaszékéhez folyó év január 30-ikán délelőtt 11 órakor egy érdekelt fél kérvényt adott be valamely sürgős intézkedés iránt. Az árvaszék ugyanazon napon kelt és ugyanazon napon délután posta útján kézbesített végzésével a kérelem feletti tárgyalásra a feleket január hó 31-ikének délelőtt 11 órájára idézte meg és a lefolytatott tárgyalás után még ugyanazon napon tartott ülésében érdemleges határozatot hozott.

Ez a példa nálunk Magyarországon feljegyzésre érdemes, mert kevés bíróság és hatóság jár el ily gyorsasággal és szabatossággal. Azért emeltük külön ki, hogy e példa nálunk Magyarországon feljegyzésre érdemes, mert külföldön az adminisztráció sokkal gyorsabb és praeisabb, mint nálunk, ahol igaz ugyan, hogy némely helyen gyors és pontos a kezelés, de van nem egy bíróság, amely a legsürgősebb ügyeket is csigalassusággal intézi el. Hogy csak egy példát említsünk, némely bíróságnál a biztosítási végrehajtási kérvények is hetekig hevernek elintézetlenül, vagy pedig ha elintéztetnek, kiadatlanul.

A szomszéd Ausztriában oly pontosan működik az adminisztráció gépezete, hogy minden folyóügy a beadás utáni napon elintéztetik és lehetőleg ugyanazon napon, de legkésőbb a következő napon kiadatik.

Ausztriában rövidíti az ügymenetet az is, hogy a bíróságok a felekkel és képviselőikkel való érintkezésben mindig a legegyszerűbb és legrövidebb utat választják. A hivatalos értesítés leggyakoribb módja a posta, de egyáltalán nem riadnak vissza a telefon használatától sem. Ha sürgősen kell tanut vagy felet megidézni, az eljáró bíró gyakran telefonice kéri az illetőt lehetőleg azonnal való megjelenésre, ami a perek eldöntését lényegesen rövidíti. Ha a bíróság a beadványon valamely hiányt vagy hibát talál, nem tartja méltóságán alulinak a felet telefonon figyelmeztetni a felmerült akadályra. Természetesen ez az értesítés nem valamely magánszivesség, hanem a jól felfogott közérdekből történő hivatalos intézkedés, mert amellet, hogy a fél időt takarít meg, a bíróság munkája is kevesbítettetik a hiba rövid uton való kiigazítása vagy pótlása által. Nálunk e tekintetben annyira hátra vagyunk, hogy még a fővárosi bíróságok épületeiben sincs telefon és az egyetlen bírósági telefon, amely az alkotmány-utcai törvényházban található, csupán a kir. ügyészség és a büntető-törvényszék tagjainak áll rendelkezésükre a legsürgősebb hivatalos intézkedések megtételére. Ellenben jól tudjuk, hogy számos beadványt adnak vissza bíróságaink a legkülönbözőbb helytelen és helyes czimen,

olyanokat, amelyeknek kiigazítása, illetőleg pótlása a legrövidebb idő alatt könnyen megtörténhetnék, ha a benyújtó fél az érdemleges intézkedést gátló okról rövid uton értesítést nyerne.

Mennyi bírói és kezelési munka és papir fecsérlődik el csak ez által egy esztendő alatt csupán a fővárosban! Ha semmi egyebet, csak a megtakarítható leirási és anyagkiadást számítjuk, akkor is kitelnék ebből mindegyik fővárosi törvényszékhez és járásbíróshoz egy-egy telefonnak költsége.

De nemcsak az ügyek expedíciója tekintetében hozzuk fel követendő például az árvaszék ügykezelését, hanem az érdemleges intézkedés gyorsasága tekintetében is. Nem akarjuk azt mondani, hogy bíróságainknak egyáltalán nincs érzékük az ügyek sürgőssége iránt. De bizonyos, hogy vannak bíráink, akiket semmiféle érv nem bírhat rá arra, hogy olyan sürgős intézkedést tegyenek, mint aminőt akár a fenti példában látunk, akár pedig a külföldön tapasztalhatunk. A francia référé bíró a panasztétel után 1—2 órára megidézi a feleket, azonnal fölveszi a szükséges bizonyítási eljárást, szakértőt, tanut hallgat ki, és rövid néhány óra alatt — egyelőre ideiglenesen — eldönti a halasztást nem tűrő vitás kérdést.

Nálunk némely bíróságnál a legsürgősebb eljárás is hónapokig tart. Házbérnegyed körül sorba jönnek a járásbírókhoz a panaszosok vagy amiatt, hogy a bérlő ki akar költözni és meghiusítja a bérbeadó törvényes zálogjogát, vagy pedig amiatt, hogy a bérbeadó önkényesen és jogtalanul tarja vissza a bérlőnek ingóságait. Különösen ez az utóbbi eset rendkívül nyomasztó a szegény emberekre nézve, akiknek összes legszükségesebb ágy- és ruhaneműit visszatartja a bérbeadó mindenféle ürügy alatt. Az is nagyon gyakran fordul elő a járásbírói praxisban, hogy a nő panaszt tesz férje ellen, hogy ez őt, a nőt elkergette és kizárólagos tulajdonát képező ingóságait visszatartotta. Beteges, munkaképtelen asszonyok nőtartás iránti keresete is gyakran fordul meg a járásbírói panaszfelvételeken. És ilyen, igazán a képzeltet legsürgősebb ügyekben is hallhattuk bírói szájából a feleknek a panasznapra való utasítását, nem törődve azzal, hogy a panasznapig az illető alig képes a visszatartott ingókat nélkülözni, vagy pedig az igényelt tartásdíj hiányában magát fentartani. De ha fel is veszik gyorsan a panaszt, és ha ki is tüzik a tárgyalást, a tárgyalási határnap a legritkább esetben oly rövid, mint a milyennek ilyen körülmények közt lennie kellene, mert egy-két nap is nagyon sokat tesz az ilyen ügyekben.

A bíróságok főnökeinek jóakarata és emberszeretete nagyon sokszor segítségére jöhetne az ilyen sürgős ügyek panaszosainak. A bíróságok vezetőinek kellene gondot fordítani arra, hogy a sürgős természetű ügyek azonnal beérkezésük után kiosztassanak, még aznap elintéztessenek és kiadassanak, valamint hogy a sürgős természetű ügyekben nem néhány napos, de rövid néhány óras határidők tüzessenek ki.

Sokszor az igazságszolgáltatás lassúsága oka annak, hogy a jó bíró ítélete sem szolgáltat igazságot.

B. A.

A rabmunka Poroszországban és a rabipar versenye.

Mereskovszky a Földi éden című utópiájában az emberiség oly eszményi korát festi meg, melyben a selectio útján létrejött nemes és æsthetikus ember munka nélkül a Szép élvezetében tölti napjait. Alig hihető, hogy e kor valaha földerengjen, de annyi bizonyos, hogy ma az emberiség a munka jegyében halad és a becsületes ember fogalma legalább in thesi egyértelmű azzal, hogy saját munkájával tartja fen létét. A büntetettek nagy többsége éppen az emberi existencia ez alap gondolatával helyezkedik ellentétbe s ez okból a büntetésnek nem lehet előkelőbb feladata, mint hogy az elítéltet munkához, vagyis normális életmódhoz szoktassa. A munka a szabadságvesztés-büntetésnek épp úgy közép-pontja, mint az emberi életé, épp úgy cél, mint eszközként szerepel. Azt szokás mondani, hogy a legtarkább nevezetű szabadságvesztés-büntetések voltaképp kétféle szabadságvesztés-büntetésre redukálhatók: szabadságelvonásra munkával és anélkül. Bár paradoxnak látszik, véleményem szerint szabadságvesztés-büntetésnek a szónak sajátképpen értelmében csak az előbbi tekinthető, mert a börtönügy fejlődésébek a XVI. századvégi bridewell-ektől és a hollandi Spinnhuis-októl kezdve az északamerikai reformatory-kig csak az a tanúsága, hogy a munkára való rendszeres szoktatás, nevelés nélkül a szabadságelvonás a specialpræventiv hatást nélkülözi. Nincs valamely rejtett léleknevelő arkanum, nincs oly erkölcsjavító serum, melynek alkalmazásával az állam a romlott hajlamu emberből becsületes polgárt tudna faragni — az erkölcsi javítás, mint elvont tétel, a mesék országába való — az egyedüli, amire képes, az, hogy a dologkerülő embert esetleg munkára fogja, sőt azt néha a munkával meg is barátkoztatja. Ez a valami azonban sok. Már Howard kimondta a megdönthetetlen igazságot: make the men diligent and they will be honest.

Ez a præludium talán némileg megmagyarázza a nagy jelentőséget, melyet a rabmunkának tulajdonítok. Amily könnyen megindokolható a rabmunkának fontossága, épp oly nehéz a kivétel a részletekben. Az alapelvől önként folyik: a munka olyan legyen, hogy az elítéltnél a büntetés tartama alatt munkakedvet ébresztszen, tehát ment az egyhanguságtól, gépiességtől, hogy az elítélt számára szabadulása után kedvezőbb gazdasági helyzetet tegyen lehetővé, mint amelyben a cselekmény elkövetése előtt volt, hogy produktivitásával könnyítsen a büntetés végrehajtásának költségei által az adófizetőkre rótt terhen, hogy arányban álljon az elítélt képességével és erejével, hogy a szabad munkával folytatott versenye a minimumra csökkentessék stb.* E különböző, ma már többé-kevésbé általánosan elismert tekintetek azonban igen nehezen egyeztethetők össze egy egymással, mint a különböző börtönügyi rendszerekkel, a különböző államok eltérő gazdasági viszonyaival és az elítéltek különböző kategóriáival.

Nem lehet érdektelen tehát számunkra, hogy Poroszországban, ahol a belügyminiszterium fenhatósága alá tartozó börtönök élén *Krohne Károly*, a legelismertebb börtönügyi szakember áll, miként igyekeznek ez elveket a rabmunka administrációjában megvalósítani. A gyakorlati kivitelről számol be a jelentés,** mely az 1904. évi márczius 31-ikével záródó számadási év adatait tünteti fel. A szentpétervári IV. nemzetközi börtönügyi kongresszusnak e tárgyban hozott határozatához képest a rabmunka szervezetének egyik alapelve, hogy közvetlen állami szükségletek fedezésére szolgáljon, ami természetesen nem érinti a rég óta elfogadott*** és úgy a büntetési céloknak, mint a szabad iparral folytatott ver-

seny mérséklésének ma is változatlanul* érdekében álló másik alapelvet, hogy a házi üzemet elébe kell helyezni a vállalkozói rendszer bármely alakjának. A porosz börtönigazgatás következetesen törekszik mindkét elv megvalósítására. Az összes intézetekben a házi munkán kívül az elítéltek végzik kivétel nélkül a ruházati és egyéb cikkek előállítására szükséges munkát épp úgy, mint az épületek javítását és az új letartóztatási intézetek építését. Az állami hatóságok szükségleteinek fedezésére szánt tárgyakat — így különösen az egyenruhákat, a kaszárnyák, kórházak és vasuti épületek belső berendezését — évről-évre nagyobb mértékben a rabipar látja el. A porosz kormány 1899 óta megengedi, hogy oly jó magaviseletű fegyenczek, kik büntetésükből már egy évet kitöltöttek s akiknek büntetéséből már csak egy (kivételesen két) év van hátra, valamint oly foglyok, kik büntetésükből már három hónapot kiállottak állami vagy községi talajjavítási és más földmívelési munkára alkalmaztassanak. Feltétel azonban, hogy a fegyenczek és foglyok a munkaközben elkülönítve maradjanak és hogy szabad munkás a célba vett munkára vagy egyáltalán nem vagy a munka értékével arányos bér mellett nem kapható. Ily munkálatokkal, különösen mocsarak szárításával, futóhomok megkötésével, vízszabályozással és a Mosel partján szőlőrekonstrukcióval 1903. évben 1431 fogoly és fegyencz foglalkozott. A tapasztalás azt bizonyította be, hogy legcélszerűbb 40—60 elítéltnél álló munkáscsapatok alakítása egy tisztviselő vezetése alatt. Mig ugyanis ily csoportosítás mellett jó a fegyelem és szökési kísérlet csak elvétve fordul elő, addig altiszt vezetésével munkába küldött kevesebb elítélt közt gyakrabban a csempészet, fegyelmetlenség és erőszakoskodás a munkavezető ellen. Általában az eredmény épp oly jó, mint aminőt nálunk a Galga szabályozásnál vagy legújabbban a hegyaljai szőlőrekonstrukciónál tapasztaltunk, t. i. az elítéltek szorgalmasak és munkaügyesség dolgában is csak eleinte nem érnek fel a szabad munkásokkal.

A többi elítéltek Poroszországban is ipari munkával foglalkoznak. Az iparnemekben elég nagy a változatosság: asztalos, kovács, lakatos és cipész munkával majdnem minden fegyintézetben találkozunk, ezenkívül textilipart, fafaragást, gyékényfonást, kefekötést, képeretgyártást, kartonmunkákat, szivargyártást (?!), nemezkészítést, gombkötést, esztergályozást, kosár- és székfönást, gépkötést, játékszer-gyártást, papírzacskóragasztást (fegyházban!) számos intézetben folytatnak, amihez itt-ott még a bádigos munka, könyvkötés, drótszövés, faczipőfaragás, ostorgyártás és könyvnyomdai munka járul. Lényeges jellemző vonása azonban a porosz rabipar administrációjának, hogy bár még 1869-ben az összes elítéltek 73%-a vállalkozó számára dolgozott, addig 1903. évben már 27.2%-ra csökkent e szám,** úgy hogy egyes intézeteknél már egyáltalán nincs vállalkozó. A jelentés az állam részére végzett rabmunka kiterjesztésével még további csökkentést helyez kilátásba. E mellett a kormány még arra is figyelmet fordít, hogy egy vállalkozónál és egy iparágban az ugyanazon szakbeli szabad munkásokhoz viszonyítva ne alkalmaztassék tulsok elítélt.

Nincs okunk csodálkozni, hogy a rabmunka ily szervezete a büntetés végrehajtásának hasznára válik. Nemcsak azért, mert a legszigorubb felügyelet és a vállalkozók készsége mellett sem kerülhető el, hogy a sűrű érintkezés a vállalkozó alkalmazottai és az elítéltek közt visszaélésekre és szabálytalanságokra ne vezessen, hanem mert a gyári üzem korlátozásával az elítélt egyéniségére foglalkoztatásánál több figyelmet lehet fordítani, mint amikor a szerződés köti meg a fegyházigazgatóság kezét. Hogy pedig az individualizáció a büntetésvégrehajtás alfája és omegája, azt alig lehet tagadni.

* Roux: Le travail dans les prisons 1902. 20.

** Statistik der zum Ressort des kön. pr. ministeriums d. Innern gehörenden Strafanstalten und Gefängnisse. Berlin, 1904.

*** Balogh Jenő: Börtönügyi viszonyaink reformjához 68—103.

* Roux: Id. m. 188.

** Finkey (A börtönügy jelen állapota 128.) szerint 1899-ben 45.7% dolgozott vállalkozónál, ami nyilván toll- vagy sajtóhiba 40.7% helyett.

Végül kétségtelen, hogy a szabad iparosok panasza, mely Poroszországban nem oly operettszerű alapokon nyugszik, mint nálunk, sokkal kevesebb jogos tápot talál, ha az állam saját számlájára és saját szükségleteinek fedezésére termel, mint ha a vállalkozó tőkéjét az olcsó rabmunkaerővel kombinálva kel versenyre és ezáltal végső eredményben a szabad munkások bérét szorítja le vagy legjobb esetben ugyanazon iparágbeli versenytársait teszi tönkre.

Csak egy pontban áll mögötte a házi üzem a régi vállalkozói rendszernek: ez az állam munkajövedelme. Mert míg egyrészt a házi és gazdasági munkában alkalmazott elítéltek után járó munkajövedelmet a felesleges számvitel elkerülése végett egyáltalán nem teszik számításba, addig másrészt a regie-ben végzett ipari vagy a közmunkáért egyszerűség okából fejenként és naponként 40 fillért számítanak, ami jóval alacsonyabb, mint a vállalkozó által fizetett munkabér, azonban a börtönigazgatás által ilyképp elvesztett összeg az állami igazgatás más ágaiban térül meg. A lényeg az, hogy a rabmunka egész jövedelme — az elítéltek munkajutalmának levonásával — az állam javára esik és így a vámon nagyrészt megtérül az, amit az adófizetők a révén — a letartóztatási intézetek fentartásának költségei által elveszitenek. Az elítéltek munkajutalma naponként 1—30 fillér közt váltakozik, melyet a börtönigazgatóság^{*} kiszabadulásakor az illető rabsegélyező egyletnek ad át, míg a büntetés tartama alatt, ha a jutalmak összege 30, illetőleg a foglyoké 20 márkát el nem ért, abból legfeljebb az elítélt családja nyerhet segílyt.^{*}

A rabmunkával kapcsolatos kérdés, mely számunkra már csak azért is aktuális érdekű, mert az ez évben tartandó börtönügyi kongresszus napirendjén szerepel: az elítéltek balesetbiztosítása. Az erre vonatkozó 1900 június 30-iki birodalmi törvény 1903. évi április 1-én lépett életbe. E törvény szerint az elítélt, akit olyan munkánál, melynél a szabad munkásra nézve a biztosítás kötelező, baleset ér, járadékot kap, míg a törvény életbelépése előtt vagy házi munkában szerencsétlenül járt elítélt, ha szabadulásakor keresetképesége csökkent, segélyben részesül. Az 1903. év folyamán járadékot kilencz esetben, összesen 569 márka segélyt, nyolcz esetben 3849 márka erejéig engedélyeztek. Az összeg mindenesetre oly csekély, hogy bennünket is felbátoríthat munkásbaleset-biztosítási törvényjavaslatunk kapcsán a német, francia és spanyol példa követésére.

Nyilvánvaló, hogy a rabmunka szervezete Poroszországban, ami a közgazdasági oldalát illeti, teljesen megfelel a legelőrehaladottabb igényeknek. Kétségtelen, hogy a rabipar versenyét legfeljebb méltányos korlátok közé lehet szorítani, de teljesen megszüntetni csak akkor lehetne, ha a letartóztatási intézetek a házilag előállított termékeiket kizárólag kisiparosoknak volnának kötelesek oly áron eladni, mely a szabad iparosok minimális termelési árának megfelel. Ez azonban gyakorlatilag alig látszik megvalósíthatónak. Azok az elvek, melyeket a rabipar versenyének korlátozására javaslatba hoztak, hogy egy iparágat nem szabad egy intézetben

koncentrálni, hogy lehetőleg sokféle ipar üzessék egy intézetben, hogy az elítélt lehetőleg oly munkával foglalkozzék, melyet elítéltetése előtt végzett, hogy az elítélt a kivitel vagy a gyarmatok számára dolgozzék (Rivière javaslata), hogy az elítélt a letartóztatási intézetben is előbbi munkaadója részére dolgozzék, stb. — mind e gondolatok iparos államok termékei s így a mi viszonyainkra, a BP. szavaival élve, csak «megfelelően» alkalmazandók. A földmívelési munkának kiterjedtebb alkalmazása — bármily kívánatos is a büntetésnek végrehajtása szempontjából az elítélteknek gondosan megválasztott részére nézve — a rabmunka versenyét tekintve nálunk csak palliatív szer, mert nálunk a földmívelő napszamosok többsége nem olasz bevándorló, mint Franciaországban s így csupán azt eredményezné, hogy a magyar ipari munkás bére helyett a magyar földmives napszáma szoríttatnék le. Igaz, hogy az ajánlott porosz minta sem egész kifogástalan, mert hisz ha az állami szükségletre szánt tárgyakat nem a börtönök termelik, úgy magánvállalkozók produkálnák, s ha a letartóztatási intézetek látják el például az egyenruha szükségletet, akkor az e térről leszorított vállalkozók és munkások a polgári szabóiparban fogják a versenyt növelni.

Másrészt azonban nem lehet az államtól megtagadni a jogot, hogy szükségleteit ott szerezze be, a hol az adófizetői polgárookra legcélszerűbb, vagyis legolcsóbb. Ennyiben teljesen igaza van Grubb-nek a Howard Association titkárának, hogy a rabmunkának állami szükségletekre való irányítása nélkülözi a speculativ elemet: «it is production for use and not production for profit»,^{*} a kereslet és kínálat piacától távol maradó államról nem mondható, hogy versenyt folytat. Nálunk a 70-es évek ipari pangása szülte a házi ipari és iparoktatási bizottságnak 1883. évi márczius 12-iki határozatát, mely a büntetés céljaival teljesen ellenkező módon a féglyártmányok készítését és az új iparágak meghonosítását szabta a rabmunka programjául. Hiába hirdette Tóth Lőrincz akadémiai értekezésében, hogy az ipari krízisek egész más okból eredtek, hogy a rabiparverseny csak rémlátás, a resolutio legalább papíron nagyrészt ma is érvényben áll. A szabad iparosok panaszai nem némultak el, sőt 1898-ban arra indították az igazságügyi kormányt, hogy programot állítson fel az elítéltek földmívelő foglalkoztatására nézve. Jelenleg, úgy tudom, a kérdés ismét tárgyalás alatt áll. Még 1895-ben körülbelül 350,000 k volt a fegyintézetek brutto munkajövedelme, már 1903-ban 276,000 k-ra csökkent, melyből a 20%-ra tehető tiszta haszon mintegy 55,200 k-ra rug. Vajon feltehető-e, hogy ez összeg, mely a szabad ipar mérlegén mint lucrum cessans szerepel, igazán oly nagy veszedelemet rejt magában iparunk boldogulására nézve? Hogy e kérdés sine ira et studio döntsék el, azt a rabmunka újjászervezésére nézve, mely egyszersmind középpontja a szabadságvesztés-büntetés végrehajtásának, elsőrendű fontosságúnak tartom.

Vámbéry Rusztem.

Jogirodalom.

Magna Charta és aranybulla.^{**} (Hantos Elemér összehasonlító tanulmánya.)

Alkotmánytörténeteink gyakran rámutattak már arra a feltűnő analogiára, mely a magyar és az angol alkotmány alapchartái közt észlelhető.

Dr. Hantos Elemér most arra a feladatra vállalkozott, hogy ez analogia jelenségeit és okait monografikus keretben dolgozza fel, s az angol tudományosság évezeres két fészében, valamint a British Museum könyvtárában végzett szor-

^{*} Prison industries 1903. 17.

^{**} Elemér Hantos: The Magna Charta of the English and of the Hungarian Constitution. — A comparative view of the law and institutions of the early middle ages. London, 1904. Kegan Pau & Co. Ltd.

^{*} A porosz igazságügyminiszterium alá tartozó 1049 fogházzal (közük négy több mint 1000 főnyi, 888 pedig kevesebb mint 50 főnyi befogadási képességgel) első alkalommal ez idén jelent meg kimutatás ily czimen: *Statistik über die Gefängnisse der Justizverwaltung in Preussen für das Rechnungsjahr 1902*. Ebből azt látjuk, hogy a törvényszéki és járásbírói fogházakban az összes letartóztatottak közül (beleértve a vizsgálati foglyokat is) 86-20% dolgozott s csupán 13-74% volt munka nélkül. Aki ismeri a magyar törvényszéki fogházak állapotát, az tisztában van azzal, hogy ez mily fényes eredmény. A munkáltatás a letartóztatottak egészségi állapotának, képességeinek, keresetének és műveltségi fokának figyelembe vételével ugyanoly elvek szerint történik, mint a belügyminiszterium alá tartozó intézetekben. Kiemelendőnek tartom, hogy az elítélt foglyok többek közt két központi és két törvényszéki fogháznak az építését is végezték. Figyelemre méltó végül, hogy még a kisebb (50—100 főre berendezett) fogházakban is legalább 3—4 munkanemet üzték, ami figyelembe véve az ily csekély létszámnál felmerülő munkáltatási nehézségeket, a szervezet nagyfokú tökéletességére vall.

gos tanulmányai eredményéről tetszetős kötetben számol be. A mű első részében szerző a két nemzet külső történetére vet rövid pillantást, kezdve a római időkön, melyek a mi intézményeinkben épp oly kevésbé hagytak maradandó nyomot, mint a szigetlakóknál, egészen a két Charta ismételt kiadásai és megerősítései történetéig. Gyöngé, de egyszerűsággal zsarnok király, kizsárolt, de összetartó nemzet kitűnő politikai vezetőkkel az élen itt is, ott is: ezek az egyenlő erők egyenlő eredőt létesítettek a két Nagy Károly-féle mintára szervezett királyságban: a két magna chartát, vagy ha úgy tetszik, a két aranybullát.

A második részben szerző foglalkozik a levelek jogi természetével, s nagy jogász precisióval mindkettőben a *király és nemzet közt létesült közjogi, tulajdonjogi deklaratorius, s csak némi részben constitutív szerződést* lát. Érdekes adatokat közöl szerző a két levél elnevezése, stilusa, pecsétje és példányai felől is.

A könyv harmadik részében azután részletes párhuzamot von dr. Hantos a két nemzetnek a középkor derekán fenállt *intézményei* közt.

Mindkét charta főcélját helyesen abban látja, hogy a király és nemzet hatalmát elhatárolja. De különbséget talál érzésben abban, hogy a magyar Magna Charta, mivel nem idegen dynasta ellen irányul, egyben a királyi hatalom *megerősítésére* is irányul.

Nem egészen osztom e tekintetben szerző nézetét.

Hivatkozik e tekintetben a mi bullánk híres XVI. pontjára, az Integros comitatusra, a XXVI-ra, mely tiltja, hogy idegenek adományban részesülhessenek, és a XXIX-ikre, mely megszabja, hogy mi a főispáné, mi a királyé a jövedelemből. Nem-e a köznemesség védekezik ezen intézkedésekkel az oligarchák és a Gertrudis férjének idegen udvarosai ellen? Ha ezekből a királyi hatalomra is haszon háramolhatott, úgy ez inkább szükségszerű következmény, semmint tudatos politika volt.

Rámutat szerző, hogy mindkét nagy actus az egész nép érdekeit védi és jogi helyzetét precisirozza, ideértve a villeint és a jobbágyot is.

Mindkettőben ott van a parlamenti kormányforma csirája.

Mindkettőből egészséges, centralizált királyi hatalom sugárzik felénk. Sem nálunk, sem Angliában nem lehet különbséget tenni a pays d'obéissance le roy és ellenkezője közt, mint a nyugoti kontinensen.

Részletesen összehasonlítja a Magnus Justiciarius és a nádor, a kir. tanács, a helyi közigazgatás, a pénzügy intézményeit a két oklevél tanúságai köré csoportosítva a büntetőjog és eljárás elveit (hogy mily rettenetesen gyakori lehetett nálunk a perdöntő párbaj, annak illusztrálására figyelemztet a bulla 12. pontjára, mely a bajban elesettek özvegyei hozományáról külön provideál), a magánjogot, melyben ismét a legfőbb intézmény, az ingatlan tulajdonjog meglepő analógiát mutat azon közjogi magánjogi, szóval feudális tételben, hogy minden földtulajdon gyökere a korona, persze Angliában a közvetett Fennre intézménye által erősebben hűbéri irányban színezve.

Még a jus resistendi sorsával foglalkozik szerző; ez az intézmény úgy a mi chartánk, mint az angolok aranybullájának már második kiadásából eltűnik, de nálunk Nagy Lajos megerősítésében újra feltűnik, úgy hogy a polgárháborúra való jog 1687-ig alkotmányunkban megmarad.

A függelékben a chartát *Stubbs* nyomán, a bullát *Márkus Deszö* szerint közli a szerző, ami a hivatkozások ellenőrzését föltöbbször megkönnyíti.

Az aranybulla III. pontjában dr. Hantos a Corpus Juris Hungarici kiadóinak *«nec collectam, nec liberos denarios»* olvasásával szemben sikeresen védi meg a hagyományos *«nullam collectam, nec libras denariorum»*-félét. Tökéletesen igaza van, hogy a libræ denariorum jó latinság, s a collecta-val, mint a

naturális szolgálmányok beszédével szemben a készpénzben fizetett adókat jelentheti.

Dr. Hantos könyve újabb bizonyossága annak, hogy a magyar, mint igazi *politikai* nemzet, a szó klasszikus értelmében méltó testvére az angolnak. Hiszszük, hogy a könyv épp oly tanulságokat fog az angol olvasónak nyújtani, mint amennyire értékes magyar tudományos munka.

Dr. Ny. J.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Ügyvédi díj és — chirographum.

A nagyvárad kir. ítélő tábla, az elsőbíró határozatát helyeselve, legutóbb — 1904 október 29-ikén — mondja ki, hogy az ügyvédnek a fele érdekében benyújtott telekkönyvi kérvényért díj sem jár és költség sem, mert az ügyvéd «munkálataiért és kiadásaiért ügyfelétől díjazást csak akkor követelhet, ha írásbeli megbízás alapján járt el». Beszerezték azt a telekkönyvi kérvényt s kísült, hogy az ügyvéd nem mellékelte hozzá meghatalmazást, az eljárás során sem igazolta, hogy írásos megbízása volt a felétől. A határozatot valami ügyvédi panasz során hozta a bíróság, de ez mellékes. (Nagyvárad kir. tábla 3153/904. Grill-féle Döntvénytár I. évf. 55. lap).

Miért? Miért így?

Ezt az igazságot különben nem Nagyváradon fedezték föl. A Döntvénytárban (új f. XXI. 5.) a kutató a Curianak a határozatára bukkan, amelyben némi pleonazmussal ugyanez az igazság van felfedezve: «Az ügyvéd ügyvédi minőségben teljesített teendőikért csak az esetben követelheti díja megállapítását és megítélését, ha a megbízótól írásbeli meghatalmazással bír».

A Curia nem beszél az ügyvéd költségeiről, csak a díjairól; de bizvást elfogadhatjuk, hogy a költségeket, az ugynevezett készkiadásokat (a bélyeg árát) is érti a díjakon. Az ügyvédi járandóság felől a terminológia nem kevésbé felületes, mint az érdemi ítékezés.

A megbízás tényét a Curia nem vonja kétségbe, («a megbízótól» stb.) csak *írást kíván*.

Igaz, hogy a Curia 6152/1889. sz. ítélete helybenhagyja a budapesti kir. tábla határozatát, (Márkus I. kiadás II. kötet 392. l.) amely az ügyvédi rendt. 54. §-áról azt mondja, hogy ez «a szóbelileg meghatalmazott ügyvédnek is biztosítja a reábizott ügyben tett készkiadásainak és idővesztésének megtérítésén felül az illő díjazást». Igaz az is, hogy ez a törvényszakaszcsoz éppenségesen nem mondja azt, amit a kir. tábla és a Curia kiolvasnak belőle: az 54. §. az ügyvédre «bizott» ügyről beszél és nem distingvál verborum obligatio és literarum obligatio között, hát legfőlebb azt mondhatni, magyarázván a bíróság ítéletét, hogy ahol a törvény nem distingvál, nekünk se szabad.

A törvényt magyarázat azonban ilyenkor gondosan összeállított törvényre akar támaszkodni, nem olyan elnagyolt törvényre, mint az 1874: XXXIV. tcz.

Ám a bíróság nem végzi azt a munkát, amit a hetedik osztályban a magyar nyelv professzora: neki a pongyola törvényre nem lehet szekundát írni, hanem ahhoz kell magát tartania.

A most idézett határozat tehát a 61. §-ra mutat s azt vitatja, hogy a törvény csak a «bírók és közhatalmak előtti eljárásban követel az ügyvédtől írásbeli meghatalmazást».

Tehát — teszem — telekkönyvi beadványt, a pénzügyigazgatósághoz illetékfölebbezést csak úgy adjon be az ügyvéd, hogy írásban legyen meghatalmazva rá, különben a munkájának a díja bírói oltalomra számot nem tarthat.

Az a nagyvárad határozat ilyenformán atavisztikus

tünet s nem új, ami a bölcs Salamon király szerint úgy sincsen a nap alatt.

Amde ahogy a sötét pápaszemű poéta, Vajda János, vonagló ajakkal süvölti a feneketlen mindenségbe a siralmas kérdést: «Mért születni? Minek élni? — szintazonképp kérdezem én is, tisztelettel alulirott, a kir. tábláktól s a Curiától: Miért? Miért így?

A törvény a VII. fejezetben beszél a «meghatalmazványokról». A 61. §. követeli, hogy a bíróság — hatóság előtt ügyködő ügyvédnek meghatalmazással kell bírnia. Nincs oda téve, hogy irott legyen a meghatalmazás, de ez értendő, mert a bíróság — hatóság másként nem tudhatja: valóban meghatalmazott ügyvéd nyújtja-e hozzá a beadványt. A hatóságok és az ügyvéd közti reláció van itt eligazítva; de a törvény nem bolygatja s nem is akarja bolygatni itt az ügyvéd és a fél közti viszonyt, névszerint kiváltképpen a díjazás kérdését. Azt mondom, nem is akarja bolygatni, mert 1. ha akarná, meg is tenné, 2. semmi észszerű ok sincs rá, hogy idekeverje a díjazás kérdéseit.

A VI. fejezetben, ahol a díjakról van szó, sehol említés nincs róla, hogy díjazás csak az írással megbízott ügyvédnek jár. A törvényhozó sokszor felületes, de soha sem szégyenlős. Amikor úgy akar rendelkezni, hogy az ügyvédnek díj ne járjon: azt nem röstelli kimondani.

Ott az 1877: XXII. tcz. 36. §-a; ott van — hogy kisebb portentumra is mutassak — az 1894. évi 48,000 sz. földmívelésügyi miniszteri rendelet 103. §-ának 5. pontja.

A törvény tehát nem distingvál írásos és szóbeli uton meghatalmazott ügyvédnek a felétől járó díja közt.

De lege ferenda: a polgári törvénykönyv tervezetének a megbízásról való fejezete nem követeli a díjazás feltételül az írást; ellenben az 1685. §. a negotiorum gestornak is biztosítja a munkadíjat, tiszteletdíjat.

De lege lata: az erdélyi telekkönyvi rendtartás 119. §-a úgy rendelkezik, hogy az ügyvéd, ha felmutatja az eredeti okiratot, amelynek alapján bejegyzendő valami a telekkönyvbe, a «kérvény beadására felhatalmazottnak vélelmeztetik és külön meghatalmazvány felmutatása nem szükséges».

Nem is értem, nem is megérteni való, hogy minek az írásos meghatalmazás, ha nem a hatóság előtt akarja vagy köteles az ügyvéd a meghatalmazotti minőségét igazolni. Minek készítsen az ügyvéd olyan okiratot, amelyet a láda fiában tart?

Minek mellékeljen az ügyvéd — teszem — iparügyben, gyámügyben, közigazgatási hatóság elbírálása alá tartozó kihágási ügyben, adó-ügyben, illeték-ügyben meghatalmazást a beadványához, holott a hatóság ugyanis a félnek magának kézbesítette a határozatait és csak elvétele, szinte csak tévedésből közli az ügyvéddel.

De hát ez nem argumentum; csupán csak korfestésül vetettem papirosra.

És még hogy a «kiadásai» se térüljenek meg az ügyvédnek, ha nem írásos a meghatalmazása. A fél javára való pénzbeli költsége!

Ez már nem is illogikus; hanem annál is több.

Akarom mondani: kevesebb.

Dr. Révész Ernő,
szabadkai ügyvéd.

Az 1881: LX. tcz. 168. §-ához.

A törvény rendelkezése szerint harmadik személy, aki valamely ingatlanra vezetett végrehajtás által magát az ingatlanra vagy ennek egy részére vonatkozó dologi jogaiban sértve érzi, a (1881. évi LX. tczikk) 156., 161., 162. és 163. §-okban külön szabályozott eseteken kívül, az ingatlan végrehajtás alá vonásának egészben vagy részben megszüntetése iránt a telekkönyvi hatóságnál a végrehajtató ellen keresetet indíthat.

A törvényjavaslat indokolása szerint e rendelkezés az ingatlan végrehajtás által netalán sérelmet szenvedett harmadik személy érdekeinek megóvására kíván módot nyújtani, pl. ha a végrehajtást szenvedővel azonos nevű harmadik személy ingatlanaira vezetett végrehajtás.*

Szó szerinti értelmét tekintve a törvénynek, de annak a 156. §-ra való hivatkozásából is kétségtelen, hogy az ingatlan végrehajtás alá vonásának megszüntetését a törvényben engedett keresettel csak a (tévedésből, a csupán alakilag) végrehajtást szenvedő szorgalmazhatná, tehát hogy a törvényben említett «harmadik személy» alatt a végrehajtást szenvedő adós társtulajdonosa, ki előbbivel kizárólag a 156. §. rendelkezésénél fogva áll érdekközösségben, érthető nem volna. Kérdéses azonban, hogy akkor, ha a végrehajtás nem az adós, hanem — tévesen — egy hasonló nevű harmadik személy ingatlanára rendeltetett el, kiterjed-e a 156. §-ban foglaltakra való hivatkozással statuált kivétel ezen harmadik személy társtulajdonosára is.

Hogy a társtulajdonos ez esetben jogsérelmet szenvedett, kétségtelen, mert hiszen a törvény célzata és a 156. §-a rendelkezése szerint is a társtulajdonos csak akkor köteles tűrni, hogy az ő ingatlanjuttaléka is árverés alá kerüljön, ha ő a valóban, a jogosan végrehajtást szenvedőnek, tehát az adósnak tulajdonostársa, de nem akkor, amikor a végrehajtató tévedése folytán jogellenesen szenvedné saját ingatlan jutalékának elárverezését. Minthogy pedig dologi jogában ilyképp szenvedett sérelme orvoslására, a törvénynek az anyagi igazság követelményéhez képest — kellő módot és alakot is kell nyújtania, — más mód és alak hiányában, az 1881: LX. tcz. 168. §-a e tekintetben kiterjesztő magyarázatot igényel, annak rendeltetése s tendenciája alapján a végrehajtás alá vonás megszüntetésére nézve a társtulajdonosnak az adott esetben a kereseti jogot feltétlenül meg kell adni.

A törvény 156. §-nak szavaiból: «ha ... csak egynek ... adóssága miatt tintéztetik végrehajtás» feltétlenül következik, hogy az adósnak a végrehajtást szenvedő telekkönyvi tulajdonossal azonos személynek kell lennie; következésképp a 168. §-ban engedett kereseti jog is csak az esetben nem illeti meg a társtulajdonost, ha az, kivel a 156. §-ban foglaltak alapján érdekközösségben áll, maga az adós. Ellenben ha a végrehajtás az utóbbi helyett más harmadik személy ingatlan jutalékára rendeltetett el, a 168. §-ban, a 156. §. belevonásával alkotott kivétel fen nem állhat, mert hiszen ez esetben lényegileg nem a 156. §. értelmében közvetve, hanem épp úgy tévesen és közvetlenül vonatott végrehajtás alá a társtulajdonos jutaléka is, mint a voltaképpeni végrehajtást szenvedő.

Tekintve pedig, hogy az esetben, ha a végrehajtás a nem adós telekkönyvi tulajdonos ellen s a 156. §. alapján az árverés — közvetve — a társtulajdonos ellen is elrendeltetik, ez utóbbi a maga jogsérelmét e §. alapján nem, hanem csak oly feltétel mellett orvosolhatja, ha a részben tulajdonát képező s tévedés következtében végrehajtás alá vett ingatlanra elrendelt végrehajtás alá beszünttetetik, nyilvánvaló, hogy a társtulajdonos ez esetben a 168. §. tendenciájának megfelelő értelemben vett olyan érdekelt harmadik személynek tekintendő, kit az id. §-ban jelzett kereseti jog az anyagi, valamint az alaki jog szempontjából is megillet.

Cieleuski Vilmos,
adonyi kir. albiró.

A gyorsírók szerepe a polgári peres eljárásban.

Gyakori dolog, hogy a polgári perben a bizonyítás nagyon kiterjedt, hogy számos tanut kell kihallgatni, hogy sok részletkérdés merül fel, amelyek mindenikére más-más bizonyítékokat ajánlanak fel a peres felek, gyakran több szak-

* Dr. Imling. Végr. törv. magy. 329. l.

értő is kihallgattatik. Minthogy pedig a perrendtartás javaslata szerint a tárgyalások jegyzőkönyvének vezetése a jegyzőkönyvvezetőre magára van bízva, könnyen elképzelhető, hogy ily monstre-tárgyalásoknál a jegyző a körülményes és gyors tanuvallomások, észrevételek és indítványok feljegyzését nem lesz képes hüen eszközölni, mert az órák hosszán át tartó tárgyaláson már a fizikum is megtagadja a szolgálatot. Ilyenkor könnyen megesik az, hogy lényeges kijelentések, vallomások tévesen fognak a jegyzőkönyvbe kerülni. Ha a bíróság azonnal ítéletet mond, úgy a közvetlenség benyomása alatt talán még a tanács jól emlékszik az elhangzott kijelentésekre, de számtalanszor elő fog fordulni, hogy a tárgyalást el kell napolni, pl. új bizonyíték beszerzése végett és ilyenkor a tanács tagjai a tárgyalás tartalmát csak a jegyzőkönyvből idézhetik vissza emlékezetükbe s annál inkább csak arra támaszkodhatnak az ügyet felülbíráló forumok. Pedig milyen könnyen megtörténhetik, hogy idegmegfeszítő, gyors munkája közben a jegyző csak egy csekély módosítást ad a tett tényállításoknak és — jól tudjuk — ez az eltérés a jogkérdést mennyire megváltoztathatja.

A Tervezet mostani szövegezése e tekintetben nem nyugtathat meg bennünket. A javaslat szerint tudvalevőleg a törvényszékek előtti eljárásban a jegyzőkönyvet a felek nem írják alá, hanem a jegyző a tárgyaláson csak inpurumot készít, azt a tárgyalás után tisztázza csak le s a feleknek a bíróság «feltárja», azaz 2—3 nap múlva a felek azt betekintethetik és megtehetik rá észrevételeiket. Világos, hogy napokkal a tárgyalás után a jegyzőkönyv kijavítása mily nehézségekbe fog ütközni. Talán maguk az ügyvédek sem emlékeznek már oly tisztán a valódi kijelentésekre, mert hiszen időközben ők már esetleg 5—6 más pert is letárgyaltak, annál kevésbé az elnök és a bírák, holott — mint fentebb kifejtettük — néha egy csekélynek látszó eltérés jogi szempontból nagy jelentőséggel bír.

A javaslat elejét törekszik ugyan ennek venni a bizonyítás szakában a 313. §-al, mely szerint «a tanúnak vallomását fel kell olvasni és a tanu megjegyzései alapján kiegészíteni és kiigazítani a jegyzőkönyvet». Ámde mi, praktikus jogászok tapasztalatból tudjuk, hogy az ilyen rendelkezések másként vannak az elméletben és másként érvényesülnek a gyakorlatban. S ha nem is marad a papirosra ez a szabály, az a minden oldalról megnyakgatott tanu ritkán fog észrevételt tenni az esetleg gyorsan előolvasott vallomására, maga sem tudja talán, mily fontos dolog maradt ki vallomása beírása közben, annál kevésbé fogja felfogni módosított vallomása egészen eltérő jogi értelmét.

Mindezen eshetőségeket kikerülhetjük, ha a jegyzőkönyvet gyorsíró jegyzi. Papírra veti az a vallomásokat és indítványokat a maguk hamisítatlan közvetlenségükben s a bíráknak nem a jegyzőkönyvbe vett vallomás megstilizálásával kell elfoglalva lenniök, hanem az elhangzott állítások felett azonnal jogi véleményt alkothatnak magukban.

A külföldi kodifikáció intézkedései közül szabadjon rámutatnom az osztrák perrendtartásra melynek 280. §-a azt az intézkedést tartalmazza, hogy: a perbíróság a felek indítványára megengedheti, hogy egy vagy több gyorsíró a tárgyalást gyorsírással jegyezze. A gyorsírónak, ha nem bírósági hivatalnok, esküt kell arra tenni, hogy a leírtakat hiven fogja áttenni. A gyorsíró 48 óra alatt köteles az áttételt az elnöknek átadni és az áttétel az iratokhoz csatolandó. Ha nem mindkét fél kívánja a tárgyalás gyorsírással való felvételét, akkor a kérvényező viseli a költségeket.

Szerencsésnek tartjuk e megoldásban, hogy a gyorsírók áttétele képezze a jegyzőkönyvet és az mint hivatalos közokirat a periratokhoz csatolandó.

Ellenben nem tartom követendőnek az osztrák perrend azon intézkedését, hogy a gyorsírók költségei azon félre tolassanak, aki a tárgyalás gyorsírással való felvételét kérte.

A modern perrendek észszerűen és indokoltan rendelik el, hogy a vesztes fél viselje a per költségeit. Aki nem tesz eleget kötelezettségének és a pernek okozója, annak viselnie kell a perköltségeket egészben és ha én a magam igazát csak úgy vélem érvényesíthetőnek, ha a bizonyítás pontos felvétele érdekében gyorsírók alkalmazását kérem a bíróságtól, úgy ez is csak egyik eszköze a pervitelnek, a melynek költségeit a vesztes fél tartozik viselni. *Dr. Polgár Jenő.*

Különfélék.

— **Az igazságügyminiszteri számvevőség** deczentralizációjáról adtak hírt a napilapok. Mint értesülünk, az igazságügyminiszterium foglalkozott ugyan ezzel az eszmével, de a terv a megvalósítás stádiumától még messze van.

— **A tárgyalások sorrendjének megállapítását** székesfővárosi járásbíróink mechanikus módon végzik. A bíró fölveszi a makacsságokat, halasztásokat és egyezségeket s azután csaknem mindig a napló sorrendjében meghatározza az érdemleges tárgyalások sorrendjét. Mindennapos jelenség, hogy egyszerű és rövid ügyeknél (alperes tagad megrendelést és átvételt) a felek kénytelenek bevárni, míg a bíró tiz tanut kihallgat, a legbonyolultabb kérdésekkel teli pereket elintézi. Az ilyenkor előadott kérelemre vonatkozólag a bíró stereotip válasza: Kivételt nem tehetek, a napló sorrendje dönt. Ez a sérelmes praxis teljesen figyelmen kívül hagyja a sommás ügyviteli szabályok 33. §-át, mely szerint «a sorrend megállapításánál szem előtt kell tartani, hogy az előreláthatólag egyszerű és röviden elintézhető ügyek a bonyolódottabb és hosszabb tárgyalást igénylő ügyek miatt ne szenvedjenek késedelmet». Ez a szabály az igazságosság elemi szabálya, amelynek követése képes csak enyhíteni némileg a tömeges napok visszásságát. (*Ügyvédi körökből.*)

— **A kutatás jogintézménye.** Irta *Szeőke Imre.* Szerző a gyakorlat követelményeit tartva szem előtt, részletes tárgyalás alá vette a bányászati kutatás körül érvényben álló anyagi és alaki jogot. Az egymást részben fedő zártkutatmányokat, valamint a fentartott bányamérték fektetését rajzokkal is megvilágítja és a különféle beadványok szerkesztésére mintákat is közöl. A füzet Selmeczbányán, Joerges Ágost özv. és fiánál jelent meg. Ára 2 K.

— **A Grill-féle Döntvénytár** kereskedelmi jogi része megjelent. Szerkesztette Beck Hugó, az egyes részeket feldolgozták Baumgarten Nándor, Gaár Vilmos, Gold Simon, Lévy Béla, Reichard Zsigmond. A kötet 1328 oldalra terjed.

— **Az érdemleges ügyvédi munka díjazása.** Egy 18,659 K iránti perben a Curia 2811/903. sz. ítéletében a felebbezés munkadíja fejében 16 koronát állapított meg.

— **A «Magyar Jogászegylet»-ben** dr. Fazekas Oszkár tartott a «szabadalmi törvény reformjáról» előadást.

A szabadalmi törvény hatásáról szólva előadó hangsúlyozza, hogy ha a magyar szabadalmi lajstromban lapozunk, azt találjuk, hogy a találmányi bejelentéseknek több mint négyötöd része külföldiektől ered. De még szomorúbb az, hogy — jóformán csak az elektrotechnikai iparágat kivéve — a bejelentések tulnyomó részének a tárgya jelentéktelen kézi szerszám, apró háztartási holmi, vagy — ami még rosszabb — nem szakmabeli ember feltalálási rögeszmében szenvedő agyának a szüleménye. A komoly magyar találmányokra vonatkozó szabadalmaknak is igen nagy része külföldi anterioritások alapján megdönthető.

Ha az iparpolitikai cél az, hogy az előrehaladottabb külföldi ipart legalább utóljárjuk, akkor a belföldi újdonság rendszerét kell elfogadnunk; új minden találmány, amely Magyarországon nem ismeretes. Ezzel megadjuk a lehetőségét annak, hogy a honi iparvállalatok versenyre keljenek egymással a legújabb technikai vívmányok meghonosításában, hogy külföldi tanulmányutakra, külföldi ujitásokra vonatkozó rendszeres kísérletezésekre és az ujitások bevezetésével járó beruházások eszközzésére szánják magukat, mert mindezt abban a tudatban tehetik, hogy az eredményt a maguk számára biztosíthatják.

Ezek után a gyakorlásba vételi kényszer reformjára tért át az előadó, amely szerinte gazdaságilag kölcsönhatásban van az újdonság rendszerével. A külföldi szabadalmaknak nagy részét nálunk azért nem gyakorolják, mert az illető találmányok hátramaradt iparunk mai állapotába nem illenek bele. A megvonási per teljesen hibás konstrukciója az oka annak, hogy a szabadalmi hivatal fenállásának egész ideje alatt a legutóbbi időig egyetlen egy szabadalmat sem vont meg. A meddőséget az okozta, hogy a törvény szerint a megvonás még a per eredményes befejezése után sem mondható ki, hanem intést kell előrebocsátani. Így a felperes mit sem ér el a perrel. Használati engedélyt nem követelhet a maga részére, mert még ha a bíróság a tulajdonost ilyennek a kiadására kötelezi is, az azt másnak adhatja ki. Előadó az angol rendszer meghonosítását javasolja, amely szerint a felperes a maga részére követelheti az engedély kiadását és ha a bírói utasítás dacára sem jön létre e részben megállapodás, a szabadalmat megvonják.

Végül a szabadalmi hatóságok szervezeti reformját tárgyalta az előadó. A mai szervezet tarthatatlan. A bizonytalan időre kinevezett kültagok intézményét meg kell szüntetni; a bírák számára az áthelyezhetetlenséget és elmozdíthatatlanságot biztosítani és a kereskedelemügyi miniszter felügyeleti jogát oly terjedelművé kell tenni, mint amilyet az igazságügyi miniszter a bíróságok felett gyakorol. A bírói és a bejelentési osztály szervezettel különválasztandó és meg kell szüntetni azt az anomáliát, hogy ugyanazon bírák hol mint elsőfolyamodású, hol mint felebbviteli bírák működnek — egymás határozatait vizsgálván felül. De különösen a szabadalmi tanács az, amelynek szervezete sem a bírói függetlenség, sem a legfelsőbb forumtól megkívántató magas bírói szaktudás követelményeinek nem felel meg. Kizárólag hivatásszerű szakbírákból alakítandó a szabadalmi tanács és szerves kapcsolatba hozandó a szabadalmi hivattal, hogy az utóbbinak bírái előléptetés útján elsőfolyamodású bírákká lehessenek. A tanács hatásköre az összes ügyekre kiterjesztendő. Az ideális követelmény az lenne, hogy önálló bírósággá szerveztessék, de képzelhető a megoldás úgy is, hogy a szabadalmi tanács a Curiának vagy a közigazgatási bíróságnak legyen egy tanácsa.

A szabadalmi ügyön kívül, a védjegy-, a használati és izlésminta-ügy is — úgy az érvényperek, mint a bitorlási eljárás — a szabadalmi hatóságok jurisdictiója alá volna utalandó.

— **A budapesti tudomány-egyetem jogi karának tanrendje.** Magyar polgári törvénykezési rendtartás. (Bizonyítás. Bírói határozatok. Perorvoslatok. Végrehajtás.) Herczegh Mihály. — Ausztriai általános magánjog. (Folytatás.) Ságghy Gyula. — Római magánjog (tekintettel a pandektákra). Jogesetek szemináriumi tárgyalásával. Vécsey Tamás. — Magyarország statisztikája. (II. rész. Gazdasági statisztika.) Láng Lajos. — Részletek a népszéki statisztikából. Ugyanazon tanár. — Egyházjog. Antal Gyula. — A köteles részről. Ugyanazon tanár. — Egyházjog. Kovács Gyula. — Államszámviteltan. (Gazdasági rendtartás, tekintettel a törvényhatósági és községi háztartásra.) Bochkor Károly. — Pénzügytan. Földes Béla. — Nemzetgazdasági és statisztikai szeminárium. Ugyanazon tanár. — Magyar magánjog. (Különös rész.) Grosschmid Béni. — Kereskedelmi és váltójog. (Értékpapírok tana, különösen váltójog.) Nagy Ferencz. — Magyar büntetőjog. (Különös rész.) Wlassics Gyula. — Magyar alkotmány- és jogtörténet. Timon Ákos. — Pénzügytan. Mariska Vilmos. — A magyar bélyeg- és illetéki szabályok. (Gyakorlatokkal.) Ugyanazon tanár. — Politika. (Alkotmánytan folytatása és kormányzattan.) Concha Győző. — Közigazgatási feladatok. Ugyanazon tanár. — Pandekták. (Dologjog.) Schwarz Gusztáv. — Római jogi practicum. Ugyanazon tanár. — Bünvádi eljárási jog. Balogh Jenő. — Esküdtzéki kérdések. Ugyanazon tanár. — Büntetőjogi szeminárium és practicum. Ugyanazon tanár. — Magyar büntetőjog. (Különös rész.) Fayer László. — Büntetőjogi szeminárium. Ugyanazon tanár. — Római jog. (Gyakorlatokkal összekötve.) Szentmihályi Márton. — Európai jogtörténet. Király János. — Magyar közjog. Kmety Károly. — A magyar-osztrák dualismus joga. Ugyanazon tanár. — Jogbölcsélet: az igazságosság fogalma, eredete, elvei a vagyon- és a büntetőjogban. Pékler Gyula. — A jogbölcsélet története. Ugyanazon tanár. — Jogbölcséleti és összehasonlító jogtudományi szeminárium. Ugyanazon tanár. — Tételes nemzetközi jog. Csarada János. — Bölcséleti jog. Ugyanazon tanár. — Gyakorlatok. Ugyanazon tanár. — Magyar magánjog. (Család- és öröklési jog.) Katona Mór. — Magyar bányajog. Ugyan-

azon tanár. — Magyar polgári törvénykezési jog. (Folytatás.) Magyary Géza. — Egyházjog. Reiner János. — Magyar polgári törvénykezési jog. (Végrehajtási eljárás.) Pap József. — Magyar csődjog. Csillag Gyula. — Közjegyzői rendtartás. Ugyanazon tanár. — Telekkönyvi practicum. Ugyanazon tanár. — Egyházjog. Melichár Kálmán. — Magyarország statisztikája. Dobránszky Péter. — Bünyügyi statisztika. Szeless József. — Törvényszéki orvostan. Csátary Lajos. — Közgazdaságtan. (A gazdasági élet különös jelenségei és törvényei.) Kovács Gyula. — Magyar közjog. Polner Ödön. — Közjogi vitatkozások. Ugyanazon tanár. — Magyarország közjoga. (A főhatalom szervezete és működése.) Ferdinándy Géza. — Magyar pénzügyi jog. Exner Kornél. — A socialismus története. Somogyi Manó. — Magyar közigazgatási jog. Rényi József. — Kiadatási jog és eljárás. Doleschall Alfréd. — A magyar sajtójog és eljárás alapelvei. Ugyanazon tanár. — Magyar alkotmány- és jogtörténet. (A rendi alkotmány kifejlődése.) Illés József. — A büntetőjog és a tizparancsolat. (Folytatás.) Vámbéry Rusztem. — Újabb írások a büntetőjogban. Ugyanazon tanár. — Büntetőügyi gyakorlatok. Ugyanazon tanár. — A bankügy elmélete és története. Jankovich Béla. — Agrárpolitika. Fellner Frigyes. — A társadalmi lét törvényszerűsége. (Bevezetés a társadalomtudományba.) Tegze Gyula. — A kül-, had- és pénzügyi fejleménye és szervezete a magyar közjogban 1526—1848-ig. Horváth János. — A végrehajtó hatalom szervezete s az alkotmányos biztosítékok a magyar közjog fejleményében. Ugyanazon tanár. — A magyar adóreform. Hegedüs Loránt. — Államszámviteltan. Wallon Dezső.

— **Fizetési meghagyás alapján elrendelt végrehajtást a községi bíróság 40 koronát meg nem haladó ügyekben foganatosítani tartozik.** Többször előfordul, hogy a községi bíróság a kir. járásbíróság részéről fizetési meghagyás alapján vagy fizetési meghagyásból keletkezett perben elrendelt végrehajtás foganatosítását, bár az ügy tárgyának értéke 40 koronát nem halad meg, megtagadja. Legutóbb ily esetben a kir. belügyminister a kir. igazságügy-minister megkeresésére 1904 december 29-én 121,852. sz. a. kijelentette, hogy a »a fizetési meghagyásokról szóló 1893: XIX. tcz. 15. §. első bekezdésének világos rendelkezése szerint a fizetési meghagyás alapján kért végrehajtás elrendelésére, foganatosítására s általában a végrehajtási eljárásra a községi bíróság elé utalt (vagyis 40 korona értéket meg nem haladó) ügyekben az 1877: XXII. tcz. szabályai alkalmazandók. Alkalmazandó tehát ennek a törvénynek a 66. §-a is, amely szerint a végrehajtást a községi, illetőleg körjegyző vagy ezeknek segédje vagy az előjáróságnak valamely írástudó tagja foganatosítja. Az előadottakból következik, hogy a községi bíróság a 40 koronát meg nem haladó értékű ügyekben a járásbíróság részéről fizetési meghagyás alapján elrendelt végrehajtás foganatosítását meg nem tagadhatja. Az adott esetben a végrehajtás foganatosítását a községi bíróság azon indokból tagadta meg, mert a végrehajtást nem közvetlenül a fizetési meghagyás alapján, hanem a fizetési meghagyás ellen beadott ellentmondás folytán keletkezett perben létrejött bírói egyezség alapján rendelte el a bíróság. Minthogy azonban ez az eltérés a hatáskörön nem változtat, a végrehajtást az adott esetben is a községi bíróság tartozik foganatosítani.

— **Hatáskör a jövedelem egyharmad részéből álló díjazás mellett felfogadott üzletvezető molnár járandósága iránti ügyben.** A kir. ministerium következő határozatot hozott: Ebben az ügyben az eljárás a közigazgatási hatóság hatáskörébe tartozik.

Indokok: Sz. város rendőrkapitánya 12,392. szám alatt a panaszost illetékesség hiányában elutasította, mert azt a tényt, hogy K. L. gőzmalmában a felmondási időre mennyi bruttó jövedelem esik, elszámolás útján lehet megállapítani, ennek elbírálására pedig a kir. járásbíróság illetékes. Ezt a határozatot a város tanácsa indokai alapján helybenhagyta.

R. A. ezután a sz.-i kir. járásbírósághoz fordult keresetével, a kir. járásbíróság azonban a pert hatáskör hiánya miatt hivatalból megszüntette, mert alperes gőz- és szélmalmai ipart gyakorló iparos és a felperes, mint malomban alkalmazott üzletvezető iparos-egéd ezen munkaviszony megszűnéséből származott követelését érvényesíti, az 1884. évi XVII. tcz. 176. §-a pedig az ilyen vitás kérdéseket a közigazgatási hatóságnak mint iparhatóságnak a hatáskörébe utalja akként, hogy az iparhatóság előtti eljárásnak a bíróság előtti eljárást meg kell előznie és az a körülmény, hogy az iparos-egéd javadalmazása jutalékban, vagyis az üzleti jövedelem bizonyos

hányadrészeben állapittatik meg, a szolgálati viszonyra és a hatáskör elbírálására a törvény értelmében befolyással nem bír.

E szerint a sz.-i kir. járásbíró és Sz. sz. kir. város tanácsa között hatásköri összeütközés esete merült fel, amelynek elintézéséppen a közigazgatási hatóság hatáskörébe kellett az eljárást utasítani, mert a vitás kérdés elintézése a kir. járásbíró helyes indokolása alapján a bírói eljárást megelőzőleg a közigazgatási hatóság hatáskörébe tartozik és és mert ennek a hatásköri szabálynak az alkalmazására nézve merőben közömbös az, hogy a kereseti követelés számszerű összegét csak elszámolás útján lehet megállapítani (1904. évi 23,728. I. M. sz.)

— **A munkásoknak akaratauk érvényesítésében nyomtatvány útján való fenyegetés által megakadályozása.** A kereskedelemügyi miniszter Sz. város másodfoku iparhatóságának ítéletét az egész eljárással együtt illetékesség hiányában az alábbiak alapján ezennel megsemmisítette.

Indokok: Az 1897. évi XXXIV. tcz. 15. §-ának II. pontja szerint a törvényben megállapított és nyomtatvány útján elkövetett kihágások, kivéve a 16. §-ban és a 17. §. 2. pontjában felvett eseteket, esküdtbíró elöl tartoznak. Minthogy az 1884. évi XVII. tcz. 164. §-ában meghatározott kihágás a törvényben van megállapítva és ez a kihágás nyomtatvány útján elkövethető, a jelen esetben pedig a közölt sajtóközlemény az 1884. évi XVII. tcz. 164. §-ában, tehát a törvényben megállapított kihágás jelenségeivel bír, ennél fogva nyomtatvány útján elkövetett iparügyi kihágásnak minősítendő s mint ilyen az esküdtbíró által bírálendő el.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Az osztrák egyetemekre vonatkozó összes törvényeket, rendeleteket, tanulmányi és vizsgarendeket összegyűjtötte és kiadja az osztrák vallás és közoktatásügyi miniszterium két tanácsosa dr. Leo Ritter Beck von Mannagetta és dr. Karl von Kelle.** A munka «Die Österreichischen Universitätsgesetze» czimen füzetekben jelenik meg Bécsben a Manz-féle könyvkereskedés kiadásában.

— **A vasuti baleset fogalmához.** A vasuti sinekre bűnös kezek akadályokat raktak, minek következtében a vonat kisiklott és az utasok megsérültek. A vasut ellen indított kártérítési perben a vasut azzal védekezett, hogy a bűntendő cselekmény a vasut által előre látható és el nem hárítható eseményt képez. A német Reichsgericht ezen érvelést nem fogadta el és a vasut felelősségét megállapította.

— **Elkövethető-e az okirathamisítás olyképp, hogy valaki saját nevét írja alá, de hozzáteszi azt a valótlan toldást, hogy egy amerikai cég tulajdonosa?** A Reichsgericht szerint igen. Az okirathamisítás lényege, mondja a kérdéses ítélet indokolása, hogy az okiratot oly színben akarja feltüntetni, mintha más személy készítette volna, nem pedig A., akitől valóságban származik. A név azonossága mellett is felkelthető az ilyen látszat, ha a valódi névalírás mellé az aláíró személyi viszonyaira, foglalkozására stb. vonatkozólag oly megjegyzést fűz, mely alkalmas annak a hitnek az ébresztésére, hogy a tulajdonképpen aláírótól eltérő személy írta alá az okiratot.

— **A még meg nem született harmadik személy javára kötött szerződés.** A Kammergericht egy ítéletében kimondja, hogy a még meg nem született harmadik személy javára is köthető szerződés s az ily szerződés alapján telekkönyvi bejegyzés is eszközölhető. A még meg nem született harmadik személy javára kötött szerződés a harmadik személy javára kötött szerződés elvei alapján bírálendő el. A szerződő feleket köti a szerződés s a szerződés közös megegyezéssel csak a harmadik személy születéséig helyezhető hatályon kívül. A szerződés a harmadik személy születésével rögtön hatályba lép, hacsak a felek egy későbbi időpontban nem állapodtak meg. Ha azonban a harmadik személy javára tett ajánlat elfogadja a harmadik személy születése előtt meghal, akkor annak örökösei az ajánlattevő beleegyezésével sem szüntethetik meg a szerződést.

— **A nemzetközi büntetőjogi egyesület** 1905 szept. 10-ike és 14-ike közt Hamburgban fog ülésezni. A gyűlés napirendjén a következő tárgyak vannak: A tettes közveszélyességének fogalma a visszaesők meghatározott kategóriáinál miképp léphet a ma kizárólag alkalmazott bűncselekmény fogalma helyébe? előadó Prins és Dupont brüsszeli

ügyvéd. A rehabilitáció, előadó Poittevin párisi vizsgálóbíró és Dr. Rosenfeld. A korlátozott beszámithatóságuakkal való elbánás, előadó Liszt. Az összehasonlító nemzetközi büntetőstatisztika koncentrációja, előadó van Hamel. A visszaesés büntetőjogi következményeinek megszűnése az idő s egyéb körülmények hatása folytán, előadó Foinitzky. A nemzetközi bűnösség és leküzdése, előadó Dr. Lindenau.

— **A Code civil reformja.** A francia igazságügy-miniszter a Code civil a családjogot s a munkaszerződést szabályozó részeinek átdolgozására bizottságot szervezett. A bizottság érdekessége, hogy körülbelül harmincz jogtudó s mellett három költő tagja is van a bizottságnak, kiket a családjogi kérdések megvilágítása céljából hívtak meg.

— **Az állam felelőssége a háboruban elkövetett cselekményekért.** Egy Jean Thiéry nevű francia a tizenhetedik század vége felé körülbelül 10 millió korona értékű vagyont helyezett letétbe a velencei banknál, azzal, hogy ez összeg kamatai részére, illetőleg örökösei részére fizetendő. Thiéry halála után valódi örökösek nem jelentkeztek. Tömérdek álörökös háborgatta a velencei bankot, így 1791-ben 2000 volt az igénylők száma. 1796-ban Bonaparte, nem tudni mi módon, a velencei banktól hadi czélokra megszerezte a Thiéry-féle vagyont. Thiéry állítólagos örökösei most a francia állam ellen fordultak s legutóljára 1904-ben foglalkozott az államtanács kérelmükkel. Az államtanács anélkül, hogy vizsgálat tárgyává tette volna, hogy a velencei bank állami intézet volt-e, avagy nem, s hogy a kérdéses letét magánvagyonnak volt-e tekinthető, nem állapította meg az állam felelősségét, mert szerinte az állam nem szavatol katonáinak háboru alkalmával külföldön elkövetett tényeikért.

A Magyar Jogászegylet február hó 4-én (szombaton) este hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utca 10.) teljes-ülést tart, melynek tárgya: Baumgarten Izidor korona-ügyész helyettesnek a büntetés kimérésének reformjáról tartott előadásának megvitatása. Felszólalók: E. Illés Károly, Dr. Szakolczai Árpád, Dr. Fayer László. — Vendégeket szívesen lát az egylet.

Dr. Kazinczy Gyula kassai kir. közjegyző a tót nyelvet beszélő, telekkönyvi ügyekben kellőképp jártas, másfél évi ügyvédi gyakorlattal bíró jogtudort, esetleg ügyvédi oklevéllel bíró közjegyzői jelöltet (kezdő helyettest) keres, havonkénti 300 K-ig terjedő, és fokozatosan emelkedő fizetéssel; a tót nyelv ismerete nélkülözhetetlen.

10829

JOGI KÖNYVEKET

a legjobb áron vásárol

POLITZER ZSIGMOND ÉS FIA

könyvkereskedő

antiquariumi osztálya

BUDAPEST,

10530

IV. ker., Kecskeméti-utca 4. sz.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

SZERKESZTŐSÉG:

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

KIADÓ-HIVATAL:

Zöldfa-utca 25. sz.

Egyetem-utca 4. sz.

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési díj: félvre — 12 kor.
negyedévre 6

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A bűnvádi perrendtartás a Curián. — Birósági kezelőtisztai vizsgálat. *Dr. Marschalkó János* kir. törvényszéki bírótól. — *Fog. irodalom:* A Magyar Törvénytár tárgymutatója. (1000—1902.) *Dr. Illés József* egyetemi magántanártól. — *Törvénykezési Szemle:* Az egyesített sommás perek felebbezhetőségéről. *Dr. Ligeti Ernő* balassagyarmati törvényszéki bírótól. — Az illetékességi megállapodások értelmezéséhez. *Dr. Brachfeld Dezső* budapesti ügyvédől. — Az angol judikatura elvi jelentőségű határozataiból. *Zsoldos Benő* zombori kir. törvényszéki aljegyzőtől. — Különlélek.

Melléklet: Döntvénytár. — Kivonat a „Budapesti Közlöny”-ből.

A bűnvádi perrendtartás a Curián.

A kir. Curia tavalyi ügyforgalmának részletes feldolgozása igen érdekes és fontos adatokat világít meg.

A kir. Curiára 1904-ben összesen 10,848 (1903-ban 10,622) büntető ügy érkezett. Ezek közt volt a kir. táblák II. foku ítéletei elleni semmiségi panasz 3643 (3603), sajtóbirósági ügyekben 59 (45), más esküdtbirósági ügyekben 471 (434), a kir. táblák I. foku ítéletei ellen 197 (147), a kir. törvényszékek II. foku ítéletei ellen 1702 (1810), járásbiróságoktól érkezett ügyekben a BP. 556. §. szerint 151 (140) semmiségi panasz, más bűnügy 4625 (4443).

Befejeztetett 10,910 ügy (10,489), és pedig a semmiségi panasz visszavonása által 147 (167), elutasítása által 3241 (2951), visszautasítása által 2555 (2472),* helybenhagyással 12 (28), megváltoztatással 8 (12), megsemmisítéssel 409 (427), más módon 4538 (4432). Tartatott 301 tanácsülés (277), 463 tárgyalás (511). Kegyelmi kérvény tárgyában öt ülés volt (1). Jogegység érdekében 54 perorvoslat használtatott (72). Biróküldés iránt 122 kérelem terjesztetett elő (107). Elintéztetett helytadólag 35 (30), elutasítólag 69 (75). Kártalanítás iránt előterjesztetett 57 kérelem (54), helytadólag intéztetett el 6 (5), elutasítólag 42 (28).

Látjuk ebből a statisztikából, hogy míg az 1903. évben az összes itt számba jövő határozatoknak mintegy 45%-ában utasította vissza a Curia a perorvoslatokat, addig 1904-ben a semmiségi panaszok 41.17%-át utasította vissza a limine, érdemleges megvizsgálás nélkül. Ezen két adatból azt lehetne következtetni, hogy a legfőbb bíróság formalizmusa a múlt évben némileg engedett merevségéből. Azonban — sajnos — ez a következtetés minden alapot nélkülözne, mert a visszautasítások némi csökkenése onnan magyarázható meg, hogy a semmiségi panaszok bejelentési formalitásainak a szélsőségig menő merev felfogása már esztendőik óta köztudomású és így évről-évre néhány százalékkal növekszik száma azon bejelentéseknek, amelyek a Curia gyakorlatához simulnak.

De éppen abból, hogy a bűnvádi perrendtartás életbenlétének ötödik esztendejéről szóló kimutatás is a visszautasításoknak ily horribilis arányát tünteti fel, egészen világos, hogy az élet egyáltalán képtelen megfelelni mindazon kívánalmaknak, amelyeket a kir. Curia a semmiségi okok megjelölése tekintetében vele szemben támaszt. A bejelentések egy része a jogot ismerő ügyvédektől ered, és jól látjuk, hogy az ügyvédi kar ma sem képes a bejelentéseket akképp szövegezni, hogy azok a kir. Curiának megfeleljenek. De

* A hivatalos statisztikában — igen helytelenül — az el- és visszautasítások egy adatban összesítve vannak. A különválasztást magánuton eszközöltük.

azon bejelentéseknél is, amelyek ügyvédi képviselő nélkül tételnek, a törvény a bíróságoknak kötelességévé teszi, hogy a feleket perorvoslatok használhatósága tekintetében utba igazítsák.

Ha a bíróságok és az ügyvédi kar közreműködése mellett sem sikerült a Curia által megkívánt formalitásoknak a bejelentések körül érvényt szerezni, ez is illusztrálja azt, hogy a curiai joggyakorlat a legélesebb ellentétben áll a gyakorlati étellel.

Birósági kezelőtisztai vizsgálat.

A gyakorlatban működő jogászok előtt kétségtelen, hogy az igazságszolgáltatás gyorsaságának egyik jelentékeny tényezője a jó és pontos kezelés és mindenütt tapasztalható, hogy annál a bíróságnál, mely képzett s kellő gyakorlattal bíró kezelői személyzettel van ellátva, az ügymenet fenakadása és a hátralékok feltorlódása alig fordul elő. És a perrendtartások hiába valósítják meg az igazságszolgáltatás gyorsasága érdekében a legüdvösebb intézkedéseket, ha a bíró kezéből kikerülő ügyek tudatlan és a kezelésben járatlan kezelőknél vesztegelnek.

A kezelő-személyzet egy része a másoló dijnokokból, másik része az 1873: II. tcz. szerint igényjogosult altisztekből vétetik. Mind a két forrásból kerülnek ki olyan elemek, amelyek a kezelésben, legalább kezdetben, alig használhatók. Igen nagy baj, hogy bíróságainknál a kezelési rendszer különböző.

A törvényszékek és a felsőbbíróságok rendes ügyeiben és a telekkönyvi hatóságoknál a régi iktatói rendszer van ma is használatban, míg a járásbiróságoknál liét év óta a lajstromos kezelési rendszer áll fen. Az iktatói rendszer decentralisáló systemája mellett a kezelő tudvalevőleg gép, mely éveken át egy és ugyanazon szűkkörű nyugalmas munkát (egy iktató vagy kezelési könyv vezetését) végzi és a kezelés egyéb teendőihez csak elvétele sejt valamit; viszont a lajstrom-rendszer mellett a kezelő az ügyet az első beadványtól a véghatározatig a bíró mellett kezeli és az ügyet éppugy ismeri kezelés szempontjából, mint maga a bíró. Ha már most az iktatói rendszer mellett működött kezelő valamely járásbirósághoz kerül, ott, annak mozgalmas munkakörében hosszú ideig nem állhatja meg helyét. Ugyanez áll az igazolványos altisztről is, aki szabályszerű próbaszolgálatát rendszerint törvényszéknél töltvén, mint kinevezett irnok minden előismeret nélkül lát hozzá a járásbirósági ügykezelés szövevényes munkájához és sok esetben megbénítja annak ügymenetét. Nem áll egyedül az eset, hogy ilyen irnokot a járásbiróságnál kizárólag másolói munkára lehetett csak használni, míg a tulajdonképpeni kezelési teendőket a nagyobb gyakorlattal bírt dijnok végezte, viszont egy ügyes és gyakorlott kezelő sok esetben alkalmas arra, hogy a bíróról munkaterhének egy részét levegye.

Ebben a körülményben rejlik oka annak, hogy a lajstrom-rendszer a kezelés gyorsítása és egyszerűsítése tekintetében sok helyütt nem vált be oly mértékben, mint az várható lett volna, és hogy csak igen lassan fejlődik ki az a kezelő-személyzet, mely a törvénykezés és kezelési szabályok körül

oly mérvű ismeretekkel bir, amilyeneket ez az új kezelési rendszer megkíván.

Már most a végleges új polgári perrendtartás kapcsán gyökeresen átalakítandó kezelési rendszer a bírósági kezelő-személyzetet az eddigieknél is fokozottabb feladatok elé fogja állítani és az új perrendtartás sikeres életbeléptetése érdekében elkerülhetetlen, hogy a kezelő-személyzet addig is ezen feladatok magaslatára emeltessék.

Erre szolgálna egy gyakorlati kezelői vizsgálat, melynek letételét minden kezelőtől meg kellene kívánni.

Megkívánjuk a telekkönyvvezetőtől a telekkönyvi vizsgát, a tolmáctól a tolmácsi vizsgát, a végrehajtótól a végrehajtói vizsgát, érdemleges ok tehát nem hozható fel az ellen, hogy a kezelőtől a perrendtartási és kezelési szabályok gyakorlati ismeretét egy kezelői vizsgálat megkövetelése által biztosítsuk.

Nézetem szerint a köztisztviselők minősítéséről szóló 1883: I. tcz. 28. és 29. §-a ezen gyakorlati kezelői vizsgálat megvalósítására elegendő alapot nyújt. És ha a 28. §-ban említett gyakorlati vizsga csupán a 23. §-ban jelzett és a 24. §. szerint megvalósítandó ily vizsgára lenne is vonatkozatható, a 29. §. éppen ezzel a gyakorlati vizsgával ellentétben mondja ki, hogy «az egyes miniszteriumok kebelében a tőlük függő egyes állami hivatalokra nézve a mutatkozó szükség szerint ezentul életbeléptetendő különleges tisztvi vizsgák a fentebbi rendelkezések által nem érintetnek».

A «fentebbi rendelkezések» között foglal helyet a 19. §. is, mely szerint a kezelőkre nézve általában a középiskola négy osztályának szabályszerű bevégezése kívántatik meg. Ez a rendelkezés — már elhelyezésénél fogva is — az elméleti előképzettség mérvét szabja meg, míg az előbb idézett 29. §. «Gyakorlati képzettség» címfelirat alatt a gyakorlati vizsgálatok berendezésére nézve enged a miniszteriumoknak szabad kezét. A két szakasz tehát nem zárja ki egymást, és nem lehet azt mondani, hogy a törvény alapján nem lehet a kezelőktől több előképzettséget kívánni, mint amennyit a 19. §. megszab. A 29. §-nak az a kifejezése pedig, hogy a különleges tisztvi vizsgák a miniszterium «kebelében» léptethetők életbe, semmi esetre sem kíván a hely vagy fórum meghatározására lenni, hanem a dolog természetéhez képest csak azt jelenti, hogy a miniszterium saját ügykörében állíthatja fel a szükségesnek mutatkozó vizsgát.

A kezelői vizsgálatot természetesen előkészítő szolgálatnak kell megelőznie, amelyen a szükséges előismeretek gyakorlati útján elsajátíthatók lesznek.

Ugy az előkészítő szolgálatot, mint a vizsgatétel kötelezettségét önként érthetőleg az igazolványos altsztekre is ki kellene terjeszteni, akik az alsóbbrendű kezelői állások betöltésénél az 1873: II. tcz. 5. §-a értelmében elsőbbséggel birnak. Az igazolványos altsztek ugyanis a törvény 5. és 12. §-a értelmében az állásra megkívánt képesség kimutatásának föltétele mellett birnak csak elsőbbséggel, ez a kifejezés pedig nem jelöli meg azokat a kellékeket, melyek mellett az alkalmazást kérő «képessége» beigazolást nyer, hanem csupán a keretet kívánja ezzel megszabni, melynek tartalma a beálló körülményekhez képest megszabható.

Ausztriában, hol az igazolványos altsztekre vonatkozó rendelkezések az 1872 április 19-iki törvényben az 1873: II. magyar törvénycízzel teljesen egybehangzóan vannak megállapítva, az 1896 november 27-iki törvény 50. §-a és az ennek alapján 1897 július 18-án kiadott igazságügyminiszteri rendelet (R. S. Bl. 170. sz.) az igazolványos altsztek az eddiginél magasabb képzettség megszerzésére szorítja, anélkül, hogy ezen újabb rendelkezések által az 1872. évi alaptörvény hatálya érintetné. És van itt egy közelebbi példa is. A m. kir. pénzügyminiszterium a pénzügyi szolgálati szabályzat 26. és 310—316. §-ában, de külön is már az 1893. évi 75649. számú rendeletében (R. T. 2870. lap) általános kezelési szak-

vizsgát ír elő, amelynek letétele nélkül senki kezelői állást nem nyerhet a pénzügyi szakban. Ennek a rendelkezésnek pedig az 1883: I. tcz. 29. §-án kívül semmi más törvényes alapja nem volt.

A kezelői vizsgálat berendezésére nézve az az elv lenne követendő, hogy az kizárólag gyakorlati jellegű legyen, és teljes mellőzésével minden elméleti ismeretnek, csupán arra szorítkozzék, vajon a vizsgálatra jelentkező az előkészítő szolgálaton a föltétlenül szükséges ismereteket elsajátította-e. Magát az előkészítő szolgálatot evégből már úgy kell beosztani, hogy a jelöltnek alkalma legyen a kezelés minden ágában gyakorlatilag működni.

Ha ezután még kivihető lenne az is, hogy a jelenleg alkalmazásban álló alsóbbrendű kezelők is bizonyos határidőben a vizsgálatot letegyék, rövid idő alatt oly kitűnő kezelői személyzet állana a bíróságok rendelkezésére, amelyre az új eljárás szabályok gyakorlati alkalmazásának nehéz feladata nyugodtan lenne rábízható.

Dr. Marschalkó János.

Jogirodalom.

A Magyar Törvénytár tárgymutatója. (1000—1902.)

A Magyar Törvénytár milleniumi emlékkiadásának teremtészerű kiegészítője és befejezője az a Tárgymutató, amely a kiadás sorrendjében mint legutolsó most jelent meg. Ez a Tárgymutató az új Corpus Juris Hungarici kiadásának szellemében készült, úgy, hogy annak irányadó alapelveit látjuk benne is következetesen keresztülvive. Az első szó szerinti értelemben vett Magyar Törvénytár magyar nyelvű tárgymutatója, amely egyben dolgozza fel a régi, 48 előtti Corpus Juris zárt anyagát a 48 utáni törvényeink anyagával, összefűzve így a legrégebbi multat a legfrissebb jellel.

Ha végig tekintünk a Corpus Juris tárgymutatóinak hosszú során, kezdve a Mosóczi-Telegdy-féle 1584-ben napvilágot látott első kiadás rerum index-én s végezve az utolsó régi törvénytár 1844/6. kiadásának folio külön III. kötet «Index personarum locorum et rerum»-án, a folytonos fejlődésnek képe tárul elénk. A régebbi kiadások cynosurája folyton-folyvást bővül, amint a törvényhozás működése mind erőteljesebb lesz. A Corpus Juris testétől egészen különváltan is készülnek a mutatók «non modo studiosæ legum juventuti, sed universis etiam utriusque fori iudicibus et advocatis; aliisque, in et extra forum contentiosum jura profitentibus, ad facilitandam legum nostrarum theoriam et praxim».* A gyakorlati szükség épp úgy megkívánja a törvények megnövekedett anyagának kezelése és áttekintése végett a jó mutatót, mint a tudományos, elméleti érdek. A Törvénytár 48 előtti utolsó kiadásának előkészítésénél látjuk a fokozottabb gondot, nagyobb igényeket, amelyek éppen a mutatóra irányulnak.** A kiadás rendezésénél már figyelembe akarják venni a Bencsik-féle és a báró Eötvös Ignác-féle tárgymutatókat is. És itt csak természetes, hogy találkozunk a Kovachichokkal, akiknek a Corpus Juris Hungaricira kiterjedő tudós figyelmét természetesen nem kerülhet ki az Index sem. Kovachich József kritikailag kimutatja a régi Cynosura hiányait s ajánlja atyjának kéziratban fennmaradt mutatóját. Valóban őt bízzák meg, hogy «a Leltárnak tökéletesebb karbáhozatala» eszközöltessék. Ekkor ugyanis már észrevették, hogy a Mutató «nem magukból a törvény-cikkelyekből, hanem többnyire a már létező Leltárakból szerkesztetett... így ezeknek fogyatkozásait szinte hordozván». Az utolsó latin index tehát már a diplomatikus, jogtörténész Kovachich gondos felügyelete alatt készült s elég

* Bipartita Cynosura universi juris ungarici. Jaurini, 1749.

** L. erre és a következőkre nézve Vécsey: Régi jogszabályok. Budapest, 1903. 96. és köv. l.

csak egy pillantást vetnünk bele és a régiekbe, hogy észrevegyük a nagy különbséget.

Régi jogéletünk deák nyelvű világából a magyarba való átmenet, a parlamentáris törvényhozásnak az új életet szervező nagyarányú működése mind szükségesebbé tették egy új «leltár», vagy mint ma mi mondjuk, Mutató elkészítését. Talán az egész millennárius törvénykiadás leggyakorlatibb része éppen ez. Amint jobban és jobban távolodunk a régi Magyarország életétől, mind nehezebb lesz az eligazodás a régi jog anyagában. Külön tanulmány és elmélyedés szükséges ahhoz, hogy valaki tájékozódjék a majd ezeréves jogtételek egymásra halmozott rétegeiben s megtalálja az összeillő ereket s követhesse ezeket nyomról-nyomra. Pedig a múlt élettől való távolodás még nem jelenti az azzal való szakítást: jogunk nem egy részének szálai visszavezetik nemcsak a fejlődés kutatóját, hanem a gyakorlati kérdésekkel foglalkozót is. Az új tárgymutató tehát nagy, gyakorlati szükségnek felel meg.

Forgatjuk a harmincz íves munkát és szemünk végig szalad a czimszók ezrein, kaleidoskopszerűleg vonulnak el előttünk a legkülönfélébb intézmények, százados változó alakjaikban.

Pár pillanat alatt képesek vagyunk végig futni egy-egy intézmény százados viszontagságain; kis helyen összetömörített szürke számok sora, mégis milyen sokat beszélnek annak, aki kérdezi őket. És olyan ez a könyv, mint egy súlyos elméleti mű: sokat, igen sokat kell forgatni, hogy igazán megismerjük. Látjuk a szorgalmatos nagy munkát, amelynek külső látszatja annyiszor csal, érezzük már első pillantásra a gyűjtés, selejtezés, kiválasztás eléggé alig méltányolható fáradságát s dicsérjük a vállalkozás bátorságát: de mindezt igazán méltányolni csak a mindennapi használat során fogjuk. Pedig különös az ilyen munka sorsa, ha már nap-nap mellett kézbe kapjuk s gyorsan kiségit százszor is, megszokjuk, mint a mindennapi kenyeret és kinek jut eszébe dicsérni — ha már egyszer meg van? De mondja fel csak egyetlen egyszer a kész szolgálatot, hiányozzék egy szó, avagy legyen hibás egy idézet: készek vagyunk azonnal elfelejteni a munka minden érdemét. Hiszen már jó Paulus Szentkereszty elmondotta az ő Cynosurájáról szólva: «liber sine errore, est homo sine peccato» és nem hiába emeli ki az új Tárgymutató készítője Márkus Dezső az ilyes munkának avatatlan előtt alig feltűnő nagy nehézségeit. Az igazi munkás csendes rezignáltsága szól ki a sorok közül, midőn e «lélekölő munkának a Törvénytár forgatójára nézve hasznosságát» állítja maga elé, mint legfőbb követelményt. Bizony e munka lélekölő és — háládatlan.

A Tárgymutató a Márkus Dezső nevéhez fűződő Magyar Törvénytár nagy munkájának betetőzése. Az egész mű minden kötetében s ugyyszólván minden lapján találkoztunk az ő nevével, itt csakis őt látjuk. Szerkesztő és munkás egyben, akinek sikerül az egész művet befejezésre juttatni. Bizonyára nagy belső öröm jut annak osztályrészül, aki ilyen munkát tervezve, készen maga előtt lát. Kívánjuk, hogy a mű elméleti és gyakorlati érvényesülése legyen munkájának igazi eredménye.

Dr. Illés József,
egyetemi magántanár.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az egyesített sommás perek felebbezhetőségéről.

Tudvalevő dolog, hogy az egyesített perek felebbezhetősége tekintetében felsőbiróságaink sokáig az egyesített perek tárgyainak összeadott értékét vették irányadóul.

Ujabban azonban azt az elvet fogadták el, hogy a felebbezhetőségre nézve az a per irányadó, melynek tárgya a legnagyobb értékű.

Ezt a szabályt állítja fel a polgári perrendtartás javaslatának 480. §-a is.

Nézetem szerint még egy lépéssel tovább kellene menni és különbséget tenni egyrészt azon perek között, melyekben a vitás jog a pertársak részére vagy ellen csak egységesen dönthető el (Javaslat 81. §.), másrészt azon perek között, melyeknél ez nem forog fen, melyek tehát csupán czélszerűségből egyesítetttek.

A javaslat 80. §-a szerint az általános szabály az, hogy a perben mindegyik pertárs önálló és egyik pertárs cselekménye vagy mulasztása a másiknak sem javára, sem hátrányára nem szolgál.

Szerintem nincs akadálya annak, hogy ezen szabályt a tisztán czélszerűségből egyesített perek felebbezhetősége kérdésénél következetesebben ne lehessen keresztül vinni, mint azt a javaslat 480. §-a teszi.

Kétségtelen, hogy a javaslat sem akarja azt, hogy a közös ítélettel eldöntött perek bármelyikében használt felebbezés által a többi, nem felebbezett perek is felebbezetteknek legyenek tekintendők. Ez ellenkeznék a 80. §-ban ki-mondott elvvel.

Hisz a javaslat 491. §-ának utolsó bekezdése szerint az önállóan eldöntött pernél is a felebbező fél pertársai csak akkor idézendők meg a felebbezés tárgyalására, ha a vitás jog csak egységesen dönthető el, vagy a hozandó ítélet jogereje a nem felebbező pertársra is kihat!

Annyival inkább áll ez a szabály az eredetileg különállott és csupán czélszerűségből egyesített perekben szereplő pertársakra.

Kétségtelen tehát, hogy csak azoknak az ügye fog a felebbezési bíróságnál tárgyalatni, akik felebbeztek. A közös ítéletnek a többiekre vonatkozó része érintetlen marad.

Már most tegyük fel például, hogy közös ítélettel döntenek el több 40 K-t és több 100 K-t meg nem haladó per, nagyobb összegű perekkel, melyek között 1000 K-t meghaladó is van, és a nagyobb összegekkel érdekelt felek megnyugszanak az elsőbiróság ítéletében.

Mily jogos alapon élhetne ily esetben a 40 K-t meg nem haladó perben érdekelt és különben felebbezési joggal sem bíró fél felebbezéssel és úgy ő, mint a 100 K-ig érdekelt fél a törvényszéki ítélet ellen (miután a felülvizsgálat megengedhetősége kérdésében a javaslat másképp nem rendelkezvén, a felebbezhetőségről intézkedő 480. §. harmadik bekezdésének utolsó mondata a felülvizsgálat megengedhetőségénél is alkalmazandó) esetleg a Curiánál felülvizsgálattal?

Az a felhozható ellenvetés, hogy visszás volna ugyanazon ítélet ellen különféle jogorvoslatnak helyt adni, mert ez oda vezethetne, hogy ugyanazt az ítéletet a kir. tábla és a kir. Curia egymástól függetlenül venné felülvizsgálat alá, könnyen elhárítható.

Mert ha a felebbezhetőség szempontjából az egyesített perek mindegyike külön volna is irányadó, a felebbezések tárgyalása és elintézésénél már azon felebbezett per szerinti eljárás volna követendő, melyben a per tárgyának értéke legnagyobb.

Az elsőbiróságnak csak be kellene várnia az összes felebbezéseket és csak azután felterjeszteni azokat a törvényszékhez. A felebbezési bíróság pedig bevárva az összes felülvizsgálati kérelmeket, az ügyet csak azután terjesztené fel a szélesebb hatáskörrel bíró felülvizsgálati bírósághoz.

Hogy oly esetek fordulhatnak elő, hogy például egy felperes több hasonló követelés alapján több felet perelvén, a hozott közös ítélet azon része ellen, mely nagyobb követelésről intézkedik, két foku jogorvoslatot vehetne igénybe, ugyanazon ítéletnek kisebb követelésére vonatkozó része ellen — bár hasonló tényállás alapján lett eldöntve — esetleg semmineműt és így ugyyszólván ugyanabban az ügyben ellen-

tétes jogerős határozatok támadhatnának, — ez nem jöhet nyomósan figyelembe. Mert az a körülmény, hogy a perek véletlenül egyesítették, az egyes perek ama sorsára, melynek azok tárgyak értékénél fogva már eredetileg alávetve voltak, döntő befolyással nem lehet. Hisz bár formailag nem, de lényegileg ugyanaz az eset állott volna be akkor, ha a perek nem egyesítették volna.

Ha pedig a javaslat indokolása amaz intencziójának kívánunk eleget tenni, hogy ha már a felsőbiróság a közös ítéletet ugysis felülbírája, nem volna helyes, hogy az ítélet egy részét érintetlenül legyen kénytelen hagyni. — bár szerintem ez nem elég nyomós érv arra, hogy a szabály alól kivételt tegyünk, — amaz intenczióknak is meg lehetne felelni akként, ha kivételesen megengedtetnék, hogy a 40 koronát meg nem haladó összeggel érdekelt fél pertársai felebbezéséhez csatlakozhasson.

Nézetem szerint ez nem lenne visszásabb, mint a javaslat szerint beállható az az eset, hogy a közös ítéletnek csak az a része felebbeztetvén meg, mely ellen egyesítés nélkül semmi, vagy csak egyfoku korlátolt jogorvoslatnak lett volna helye, az ügy esetleg a Curiáig fel volna vihető.

Ezek alapján a Javaslat 480. §-ának utolsó mondatát fent vázolt véleményemhez képest módosítandónak gondolom.

Dr. Ligeti Ernő,

balassagyarmati tszéki bíró

Az illetékességi megállapodások értelmezéséhez.

Bérleti és haszonbérleti szerződéseknél igen gyakori a következő illetékességi megállapodás: «Mindennemű, e szerződésből származható peres ügyekben szerződő felek alávetik magukat a per tárgyának értékére való tekintet nélkül a sommás eljárásnak és felperes által szabadon választható bármely kir. járásbiróság illetékességének».

Felmerül itt a kérdés, mi történik e megállapodással, ha a sommás perut a sommás eljárás 1. §. 5. a) pontja értelmében nem foglalhat helyet, így különösen ha «az okirat a követelés létrejöttét és mennyiségét teljesen nem bizonyítja» (Esetek: kártérítési kereset, amennyiben nem esik a sommás eljárás 1. §. 1. pontja alá,* haszonbérleti viszony megszüntetése iránti kereset, amennyiben az nem esik a sommás eljárás 1. §. 5. i) pontja alá.) A hatáskörre vonatkozó szabályok abszolút, cogens jogszabályok, — ellentétben a rendszerint dispositív jellegű illetékességi szabályokkal, — a sommás eljárás 1. §-ával ellenkező megállapodások tehát érvénytelenek.

Mi lesz tehát fenti megállapodás sorsa ily esetben? E tekintetben két megoldás kínálkozik. Az egyik szerint a kikötés in toto érvénytelen. Elesik a sommás perutra vonatkozó kikötés, de érvénytelenné válik a megállapodás azon része is, melynek értelmében a szerződő felek alávetik magukat felperes által szabadon választandó bármely kir. járásbiróság illetékességének.

A másik megoldás nem dönti meg a kikötést a maga egészében. Kiindulva a kereskedelmi törvény 265. §-ából,** a felek akaratát véve alapul, arra az eredményre jutunk, hogy a fenti megállapodás két kikötést foglal magában, melyek mindegyike egyenlő fontossággal bír: a) a hatáskör, precízebben a perut megállapítását és pedig mindkét félre köte-

lező módon, b) szabad választást a mindenkori felperes részére az illetékesség (pleonasmussal: a helyi illetékesség) tekintetében. Az első alapul a sommás eljárás 1. §. 5. a) pontján, a második az 1868: LIV. tcz. 52. §. a) pontján, tehát mindkettő más jogalapon. Mindkét kikötés egymástól független, egymásra való tekintet nélkül is megáll. Ha tehát a sommás eljárásnak mint perutnak kikötése a sommás eljárás 1. §. 5. a) pontjának cogens intézkedése folytán érvénytelen is, a mindenkori felperes azon privilegiuma azonban, mely neki szabad választást biztosít az illetékesség tekintetében, sértetlenül és teljes épségében fen áll. Más szóval: a megállapodás érvénytelen qua hatásköri megállapodás, érvényes qua illetékességi kikötés.

Nem képezhet akadályt itt az sem, hogy a megállapodás szövege csak járásbiróságot említ, mert ennek a felek akaratára való tekintettel konvertálódni kell törvényszékre, t. i. azokban az előforduló esetekben, midőn a sommás perut kikötése hatálytalan. Analog eset a következő. A-nak 1500 K kártérítési igénye van B. ellen. Per esetére ki lett kötve a szegedi kir. járásbiróság illetékessége, holott az ügy egyébként a szolnoki bíróságok illetékessége alá tartozik. Az alapul fekvő okirat azonban a kötelezettség mennyiségét teljesen nem bizonyítja s így az ügy a kir. járásbiróság előtt meg nem indítható. Ez esetben azt hiszem semmi kétség sem volna aziránt, hogy felperes a keresetet a szegedi kir. törvényszék előtt is megindíthatja, miután a felek akarata kétségtelenül erre, illetve erre is irányult, csupán a megnevezésben nem tüzetesítették. Esetünk összetettebb, de teljesen azonos az előbbivel, a megoldás itt sem lehet más. Az illetékesség megáll, a hatáskör konvertálódik.

A budapesti kir. ítélő tábla 12,360/1904. sz. végzésében mégis az ellenkező álláspontot foglalja el, indokolván ezt azzal a lakonikus kijelentésével, «hogy a hivatkozott megállapodás csakis a sommás perutal kapcsolatosan és egységesen állapítja meg a mindenkori felperes azon jogát, hogy a hatáskörrel bíró kir. járásbiróságok közt szabadon választ-hasson».

A kir. ítélő tábla értelmezése merőben grammatikai. Helye volna akkor, ha az illetékességi kikötések értelmezésére singuláris szabályok állának fen. Már pedig ilyen singuláris jogszabály nem létezik. Az 1868. évi LIV. törvénycikk 52. §-a nem köti az illetékesség tekintetében kötendő megállapodásokat a bizonyos kifejezésbeli kellékekhez, pedig ott, ahol ilyenű szigort alkalmaz, azt explicite kifejezésre is juttatja. Így az 1881. évi LIX. tcz. 94. §. b) : A budapesti áru- és értéktőzsde külön bíróságának hatásköréhez utaltatnak: «a kereskedők között kereskedelmi ügyletekből felmerült peres kérdések, ha a felek magukat ezen kivételes bíróságnak írásban *kifejezetten* alávetették.» Indokolja itt a szigort a ratio juris is, amennyiben a jogkereső félre nézve sokkal nagyobb megszorítás a hatáskör megváltoztatása, mint az illetékesség tekintetében való dispositio. A rendes eljárás bizonyára több garanciát nyújt a jogkereső félnek, mint e kivételes bíróság, kétfoku jogorvoslatot nyújt neki, holott emez attól teljesen megfosztja. Viszont nem indokolja a ratio juris a szigort az illetékességi megállapodások terén, mert hiszen ugyanazon hatáskörű bíróságok egy és ugyanazon eljárási szabályai a jogkereső félnek egyforma biztosítékot nyújtanak.

Dr. Brachfeld Dezső,
budapesti ügyvéd.

Az angol judikatura elvi jelentőségű határozataiból.

II.

1. Alperes a szállodáját el akarta adni s e célból felperes részére, ki vételi ügyletek közvetítésével foglalkozott, s aki neki egy valószínű vevőt ajánlott, megbízó-levelet (com-

* Pl. a haszonbérbevevő kártérítési igénye a haszonbérbeadó ellen a bérlemény elidegenítése folytán bekövetkező elmozdítása esetén (végre-hajtási eljárás 191. §. 2. bek.), a haszonbérbeadó kártérítési igénye a haszonbérbevevő ellen az épületek elhanyagolása folytán beállott kár iránt stb.

** A kereskedelmi törvényben elhelyezett általános magánjogi szabály, v. ö. osztrák polgári törvénykönyv 914. §., német polgári törvénykönyv 133. §. «In conventionibus contrahentium voluntatem potius quam verba spectare placuit.» (L 219 D. 50, 16.)

mission note) állított ki, melyben többek közt ez a feltétel állott: «Ha ön a barátját egy héten belül megnevezi és bemutatja s ez vevője lesz a szállodának (becomes the purchaser of the above hotel), ön a megbízás alapján 50 font sterlinget kap jutalmul, mihelyest a megállapodás teljesítettét fog.»

Felperes be is mutatta venni szándékozó barátját alperesnek. A vevőként jelentkező egyén egy formális szerződést írt alá, melynek értelmében megvette a szállodát 2000 font sterlingért, mely összegből 200 fontot azonnal le is fizetett. A vevő azonban a vételár hátralevő részét nem volt képes előteremteni s visszalépett a szerződéstől. Az alperes, megegyezésükhöz képest, fölmentette a további kötelezettség alól, de a 200 font sterlinget visszatartotta és letétbe helyezte.

Alperes most már azon az alapon, hogy a feltételhez kötött megbízás nem teljesült, természetesen vonakodott kifizetni felperesnek a megbízás teljesítéseért ígért 50 fontot. A *County Court*nak ez ügyben eljáró bírójának abban a nézetben volt, hogy a szó rendes értelmében a szerződés nem vált teljessé s az eladó részéről semmi hiba nem forog fenn; felperes a szerződés helyes értelmezése szerint nem volt jogosítva megbízottként keresettel lépni fel s ehhez képest alperesek javára döntötte el az ügyet. Felperes felebbezett s a *Divisional Court* megváltoztatta a *County Court* ítéletét s helyt adott a felperesek keresetének.

Alperes felebbezése folytán aztán a *Court of Appeal* a *King's Bench Division* most említett ítéletét megváltoztatva, kimondotta, hogy a szerződés helyes értelmezése szerint a megbízott gyanánt fellépő felperesnek kereseti jogosultsága nem volt. Ez alapon aztán helyt is adott az alperes felebbezésének. (Chapman v. Winson.)

2. Felperesnek, ki az alperes vasúttársaság ellen bizonyos testi sérülések miatt indított kártérítési keresetet, melyeket az alperes vasútvonalán utaztában szenvedett: az alperes bírósági jury 3000 font sterling kártérítési összeget ítél meg, melyből 450 font a tárgyalás napjáig felmerült költségek és munka-mulasztás címén, 2550 font pedig felperes hivatali rendes keresetforrásának előrelátható elvesztése miatti kárpótlás fejében illette felperest. Ez ekkor 28 éves volt, s a hajógépészi teendőkre birt képesítéssel s kilátása volt arra, hogy hajókormányosi állást kap rokonainál, kik hajótulajdonosok voltak. Az eset időpontjában felperesnek hetenkint 2—3 fontnyi fizetése volt.

A bizonyítás során beigazolást nyert az, hogy felperesnek képesítése volt hajókormányosi állásra is, az illető cég azonban, mely a balesetet megelőzőleg ezt neki kilátásba helyezte, most, miután a sérülés folytán felperes a lábán annyira megsérült, hogy aligha lett volna képes az ily állással járó kötelezettségeknek kellően megfelelni: vonakodott őt alkalmazni.

A perújítás folytán megtartott újabb tárgyalás után az eljáró bírósági jury mellett — azon indokok alapján, miszerint felperes az ő speciális keresetforrására való képességét elvesztette ugyan, azonban nem lett keresetképtelen, s hogy a jelen esetben oly életviszonyok és másnemű tekintetek alá eső körülmények forognak fenn, melyek mind figyelembe veendőek s melyeknek szinte ki kell zárniok azt, hogy felperesnek egy ily összeg adassék, mely reá nézve nem volna egyéb egyszerű tőkebefektetésnél s «csak módot nyújtana neki a semmittevésre»; mind a mellett azonban jogosítva van megfelelő kártérítési összeget igénybe venni, tekintetbe véve azt az állást, melyre képesítve volt s amelyben tényleg alkalmazásban állott: az alapperben megállapított kártérítési összeget leszállította.

A *Court of Appeal* döntése szerint az alapperben megítélt kártérítési összeg nem volt olyan, melyet a juryt képező 12 értelmes férfi habozás nélkül meg ne ítélt volna felperesnek; a jury nem vett tekintetbe olyan dolgokat, melyek

az ügy elbírálásánál egyáltalában figyelmen kívül lettek volna hagyandók, s a kártérítési összeg megállapításánál sem alkalmazott oly mértéket, mely netalán kifogás alá eshetnék. Ekként tehát a perújítás iránti kérelmet, mint alaptalant, elutasította. (Johnston v. Great Western Railway Company.)

3. Felperes aranybánya-társaság, mely még a régi dél-afrikai bur köztársaság törvényei alapján volt bejegyezve, biztosítási ügyletet kötött az alperes társasággal bizonyos mennyiségű aranykészletnek a nevezett köztársaság területén levő aranybányáikból Angol- és Franciaországok területére leendő átszállítására vonatkozólag.

A szóban forgó biztosítási ügylet a kötvény értelmében «az összes királyok, fejedelmek és népeik részéről történhető elfogatások, akadályoztatások és letartóztatások» esetére kötött, a kötvény e mellett még a következő záradékot is tartalmazta: «ugyszintén szavatosság biztosítatik elfogatás, elkobzás és letartóztatás esetére, valamint ellenségeskedéseknek vagy harcszerű műveleteknek mindennemű következményei ellen is, akár hadüzenet előtt, akár az után». A volt bur köztársaság területén keresztül történt átszállítás folyamán az aranykészletet az angol kormány elkobozta, miáltal az teljesen elveszett a felperesi társaságra nézve. A kormánynak ez a ténye — mint azt a vonatkozó *report* konstatálja — minden bántalmazás és sértés nélkül hajtott végre, az angol-bur háború előkészületei közben, mely akkor már veszedelmes módon a küszöbön állott s rövid idővel azután ki is tört. Felperes társaság a keresetet a köztársasági törvények értelmében indította meg — a biztosítási kötvény aláírói ellen.

Felperes társaság azt vitatta, hogy a szenvedett kár «elfogatások, akadályoztatások és letartóztatások» által okozott veszély miatt állott elő, és a biztosítási okiratban felsorolt kivételek alá nem sorozható.

Alperes társaság ezzel szemben azzal érvelt, hogy a veszteség nem oly veszélyek következtében állott elő, melyekre a biztosítási ügylet irányult és amennyiben «elfogatások, akadályoztatások és letartóztatások» folytán veszteség származott volna, alperes társaság teljesen védve volt a kötvény eme szavaival: «szavatosság biztosítatik elfogatás, elkobzás és letartóztatás esetére» a szállítás utvonalaiba eső államokat illetőleg.

Az elsőbíróság a biztosító-társaság javára döntötte el az ügyet s ezt az ítéletet a *Court of Appeal* is helybenhagyta. A *House of Lords* mint legfőbb felebbviteli bíróság, mindkét foku ítéletet megerősítve kimondotta, hogy az elkobzás a biztosító-társaság felelősségét nem érinti s hogy felperes a biztosított arany mennyiség visszatérítését nem igényelheti. (Robinson Gold-Mining Company Limited and others v. Alliance Marine and General Assurance Company Limited.)

4. Felperes, T. R. *Watkinson*, halászat-bérlő, keresetet indított a Grimsby County Court előtt W. *Scott & Co.* birminghami halárusító-társulat ellen 100 db üres haltartó-kosár visszaszolgáltatása iránt, melynek értékét 7 font sterling és 10 shillingben számította fel, egyben a kosarak visszatartása miatt szenvedett 1 font sterlingnyi kára megtérítését is követelte. Alperes társaság néhány üres kosarat visszaadott a felperesnek, s megígérte, hogy a többi is, mihelyt lehet, vissza fogja szolgáltatni.

Felperes a per során azt terjesztette elő, hogy a halas kosarak az ő (felperes) tulajdonát képezik; hogy ő azokban halat szokott küldeni vevőinek, de azokat nem adta el, csupán kölcsön adta a vasuti szállítás tartamára s hogy alperesek kötelesek voltak azokat a fenálló kereskedelmi szokások értelmében megőrizni és a legrövidebb idő alatt visszajuttatni a felpereshez.

Alperes azzal érvelt, hogy ő nem volt felelős a kosarak visszaszolgáltatásáért. Alperes egyszerűen halat árusított el a felperes és mások számára bizományban 5%-ra és egyálta-

lában semmi felelősséget nem vállaltak. Egy üres kosár értéke legutoljára 1 shilling volt és ha ők, mint közvetítők tényleg felelősek volnának az üres kosarakért: egy 5%-os bizományi ügylet inkább még káros lenne rájuk nézve.

Több hal kereskedő-tanu a kereskedelmi szokásra vonatkozólag azt vallotta, hogy az üres kosarak visszaküldése nem képezte külön kikötés tárgyát. Más szakértő tanuk pedig ezzel ellenkezőleg azt vallották eskü alatt, hogy az üres kosarak mindig visszaküldettek s hogy a szóban forgó halpiacon az eláruló minden egyes kosárért egy shillinget számított fel, mely összeget a vevő a kosár visszaküldése esetén visszakapott.

A bíróság ez eljárás adataiból nem látta bebizonyított-nak azt, hogy az üres halkosarak visszaküldése rendes kereskedelmi szokást képezne s felperest keresetével elutasította. (Watkinson v. Scott and Co.)

5. A dublini rendőrség maga elé idézett egy *Cahill* nevű egyént az 1903. évi Motor-Car Act 1. §-a alapján azért, mert ez Dublinban «nyílt utcán» motoros kocsiját «gondatlanul, hanyagul és oly sebességgel hajtotta, mely a járókelőkre nézve veszedelmes volt.» A szóban forgó hely egy u. n. residentiális átjáró és rendes körülmények között nagyon csendes és ugyszólván egészen néptelen utca volt s a rajta átmenőknek csekély vámot kellett fizetniök. Beigazolást nyert ugyan, hogy alperes az ő motoros-kocsiját óránkénti 22 angol mértföldnyi sebességgel hajtotta, azonban arra nézve már egyáltalában nem volt bizonyíték, hogy a kis utca forgalma és rendes igénybevétele minő arányu volt a kérdéses időpontban? A *magistrate* ennek dacára is elmarasztalta alperest, motoros kocsijának a közönségre esetleg veszedelmessé válható sebes hajtásáért. *Zsoldos Benő.*

Különfélék.

— A kir. Curia ügyforgalma az 1904. évben a következőképp alakult: Beérkezett 12,542 (1903-ban 11,503) polgári ügy. Ezek közül volt: közpolgári 6277 (5996), házassági 4411 (3669), váltó 874 (900), kereskedelmi 692 (619), csőd 153 (186), bányá 12 (15), tengerészeti 7 (0). Elintéztetett összesen 11,061 polgári ügy (10,028) és pedig visszautasítással 476 (531), helybenhagyólag 7758 (6987), megváltoztatással 1311 (1234), megsemmisítéssel 57 (69), feloldólag 231 (206), más módon 1228 (1001). Tartatott öt tagu tanácsülés 216 (277), hét tagu tanácsülés 968 (966), hozatott 8562 ítélet (7671), bírságolás történt 3 (1).

— A semmiségi panaszok bejelentése. Két hete közzétük a *Büntetőjogi Döntvénytár* VI. k. 28. sz. alatt a kir. Curia I. tanácsának f. év január 5-én kelt határozatát, amely a koronaügyész azon indítványának, hogy a semmiségi panasz törvényszerű megjelölés hiányából utasíttassék vissza, abból az okból nem adott helyt, mert «vádolt a semmiségi panaszt a kir. tábla előtt általánosságban bejelentette és írásbeli indokolásában meg is jelölte, ehhez pedig a BP. 390. §-a értelmében joga volt».

Már-már hajlandóak voltunk ezt a határozatot, mint *fordulatot* üdvözölni, amikor kezünkbe akad a Curia IV. tanácsának a fenti határozatot követőleg hozott végzése, mely egyenesen ráczáfol az I. tanács helyes elvi kijelentésére. A IV. tanács álláspontja szerint «a semmiségi ok, mint a semmiségi panasz lényege, a bejelentéskor világosan megjelölendő és az indokolásban nem pótolható».

Ezen ellentétes határozatok mutatják, hogy még ma is nem a törvény, hanem tisztán a véletlen dönt a legfőbb bíróságnál az egyén életét, személyes szabadságát, becsületét, vagyonát illető legfontosabb kérdésekben.

— Az 1904. évi törvények jelentek meg a Franklin-Társulat Corpus Juris kiadásában, Márkus Dezső kir. táblai bíró szerkesztése mellett. A 237 oldalra terjedő kötet ugyan-

olyan helyes rendszerben és finom kiállításban bocsátott közre, mint az előző kötetek. Bolti ára 7 K.

— A Magyar Jogászegylet folyó hó 4-én teljes-ülést tartott, melynek tárgya dr. Baumgarten Izidor koronaügyész-helyettesnek «A büntetés kimérésének reformjáról» szóló előadásának megvitatása volt. A vitát dr. Edvi Illés Károly vezette be, ki azzal kezdte meg felszólalását, hogy a büntető-törvénykönyv reformját célzó nagyszámu javaslatoknak csupán csekély része vezethető vissza a törvénynek valódi hibáira, ellenben tulnyomó többsége a törvény helytelen értelmezésében és meg nem értésében birja alapját. Dr. Illés, tekintettel arra, hogy dr. Baumgarten előadását a múlt év márciusában tartotta meg, röviden a hallgatók emlékezetébe hozta ennek tartalmát. Az előadás négy részre oszlott. Az első részben Baumgarten a kriminálpolitikai iránynak, a büntetés kimérésének kérdésével való összefüggését ismertette és ennek során konstataulta, hogy az említett irány nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket, még pedig azért nem, mert azon alapelve, hogy a büntetés ne a tettes által elkövetett cselekmény sulya, de a tettes egyéni veszélyessége szerint szabassék ki, téves. Ezen elvvel szemben Baumgarten hangsúlyozza, hogy nem a tettes, hanem a tett jelleme szabályozza a büntetést és hogy a tettes jelleme csak másodsorban — amennyiben magában a cselekményben, annak indokaiban, részleteiben, kivitelében stb. kifejezésre jut — veendő figyelembe. Baumgarten előadásának második része a mai büntetés kimérési rendszer inkonvenienziáival foglalkozik és példákkal igazolja azt, hogy a törvény alkalmazásának más területein sehol nem mutatkozik oly nagymérvű önkény és rendszertelenség, mint épp a büntetés kimérésénél. Felolvasó azt is konstataulta, hogy ezen állapot a bünvádi perrendtartás életbelépte óta még fokozódott. Ezen fokozódást Baumgarten két körülményre vezeti vissza, először arra, hogy a Curia hatásköre a büntetés kiszabásának kérdésében tulszük körre (csupán a 92. §. alkalmazhatóságának kérdésére) szorítottat és arra, hogy esküdtbírótság ítél immár köztörvényi ügyekben is. Illés ez utóbbi körülményt nem tartja a büntetés kimérésének kérdéseivel összefüggésben állónak, mert törvény szerint a büntetés kimérése nem tartozik az esküdtek hatáskörébe. Dr. Baumgarten az előadás harmadik részében javaslatot tesz a mai állapot megjavítására. Ez azáltal volna elérhető, ha először a Btk. általános részében felsoroltatnának az enyhítő és sulyosító körülmények és ha a 92. §. alkalmazásának előfeltételei tüzetesebben iratnának körül és ha másodsor a különös részben megállapított büntetési tételek keretei szűkítették a maximum leszállítása, a minimum felemelése és végül az u. n. normálbüntetések megállapítása által. Ez utóbbiak azon esetekben lennének alkalmazandók, amikor nincsenek se sulyosító, se enyhítő körülmények, illetve, ha ezek egymást teljesen ellensúlyozzák. Illés e javaslatok közül nem fogadja el azt, hogy az enyhítő és sulyosító körülmények kodifikáltassanak, mert sem a taxativ, sem az exemplificativ rendszer nem vezetne kellő eredményre. Ugyancsak helyteleníti Illés a különös részben foglalt büntetési tételek megváltoztatását, mert a Btk. ily radikális módosításának idejét még nem tartja elérkezettnek. Ellenben elfogadja a normálbüntetés eszméjét és ezt az általános részben olyképp valósítaná meg, hogy a fentjelzett esetben a törvényben megállapított büntetés egyhatod része volna, mint a normálbüntetés alkalmazandó. Végül teljesen magáévá tette Illés dr. Baumgarten előadásának negyedik részében foglalt ama javaslatát, hogy a szabadságvesztés-büntetési rendszer, így nevezetesen a börtönbüntetés kiküszöbölése által, egyszerűsítettessék.

Dr. Szakolczai három alapelvet lát dr. Baumgarten felolvasásából kidomborodni: a klasszikus iskola tett-theóriáját, hogy a bíró a büntetés kimérésénél csak a tettet tekintse és ebből vonja le a büntetést, hogy a bíró mérlegelési szabadsága megszoríttassék egyrészt az enyhítő és sulyosító körülmények törvényhozási deklarációjá, másrészt a normálbüntetések létesítése által s harmadszor, hogy a bíraskodásra csak a szakbíró alkalmas, az esküdt pedig, mint aki ab ovo nem bír az ítélkezés ügyességével, arra egyáltalán nem alkalmas.

Előadó mind a három kiinduló pontot tévesnek tartja. A tett, mint az ember egyéniségének, életkörülményeinek, életviszonyainak megnyilvánulása, nem választható el az egyéntől. S csak az a törvény jó és csak az a bíró itél helyesen, aki helyet ad az individualisálásnak. És csak a 43-iki javaslat álláspontja fogadható el, mely nem a tetteből következteti a szándékot, hanem a tettes életkörülményeiről, mely sulyo-

sítónak tekinti az elkövetés módját, a visszaesést, de ismét a bíró mérlegelésére bizza, vajon a konkrét esetben ezen súlyosító körülmények a tettesnek beszámíthatók-e. A súlyosító és enyhítő körülményeket a javaslat is felsorolja, de konsultatív, és a bíró mérlegelésére bizza ezek vagy egyéb ily körülmények tekintetbe vételét.

A normál büntetések csak a judikatura szigorítására vezetnének. Bíróságaink az enyhe irányzatot követik, és nem zárkoznak, mert nem zárkozhatnak el az elől, hogy a deliktumok majd 95%-át a nyomor, a keresetnélküliség okozza.

Dr. Baumgarten azt akarja, hogy a bíró ügyesen tudja kezelni az emberi lélek hangszerét, egyuttal azonban azt akarja, hogy az ítélkezésnél az ész győzze le a másikat, az érzelmeket.

Ez lehetetlenség. Mert emberi lélek érzelmek nélkül nincs és aki maga érezni nem tud vagy nem akar, az emberi lélek hangszerén hamisan fog játszani.

Az esküdszékek kérdéséről az ismétlés veszélye nélkül alig lehet beszélni. És így csak a főelvek czáfolatára vállalkozik. Dr. Baumgarten az ügyesség hiányából következteti az esküdtzék hibáit. Tévesen. Az ügyességet úgy sajátítjuk el, hogy minden esetben ugyanígy cselekszünk, és gondolkozunk, ez chablonszerűségre vezet.

Tévedések minden ítélkezésnél vannak, az esküdszék felmentései nem botrányosak, hanem meglepők. Az esküdt nem fotografusa a jelen dogmatikus felfogásának, hanem néha forradalomszerűleg érvényre juttatja az erkölcsi felfogást. És ebből a társadalomnak alighanem több haszna van, mint a megtorlás édes érzéséből, ahol állam és vádlott kölcsönösen letörlesztvén tartozásaikat, a dacz, az elkeseredés új büntényre ösztökél, míg így a vádlott erkölcsi obligóval lép vissza a társadalomba és a visszaesés veszélye jóval kisebb.

Ha pedig van hibája az esküdszéknek, minden faktor működék közre azok javításán először az által, hogy komolyan vegyük az intézményt, ne tekintsük az esküdtet exotikus alaknak, hanem az igazságügy komoly tiszteletreméltó faktorainak.

A büntetőjog alapelveinek már az iskolákban való oktatása által készítsünk elő a bíraskodásra. Nyujtsunk módot az esküdtnek, hogy a büntetés mérve tekintetében, a 92. §. alkalmazása tekintetében nyilatkozhassék.

Végül adjunk kezébe oly törvénykönyvet, mely megfelelő gondolkozásának és felfogásának. Ilyen a nép lélekből fakadt kodifikatorius alkotás a 43-iki javaslat, és így felszólaló megleg szavakkal azon óhajának ad kifejezést, hogy a közvélemény ezen nagy alkotás megvalósítása érdekében sorompóba szálljon.

Elnök ezek után a vitát a Jogászegylet legközelebbi ülésére halasztotta.

— A feministák egyesülete a nőknek jogi állását érintő következő kérdésekben kéri tagjainak válaszát: 1. Hazai jogunk értelmében a kiskoru leány, korára tekintet nélkül, férjhez menetele által teljeskorúvá (nagykorúvá) lesz. Ellenben a kiskoru férfi a házasságkötés következtében nem lesz teljeskorúvá. Kíváncos-e ennek a mai jogállapotnak a fontartása s ha igen, miért? ha nem, miért nem?

2. Helyes-e hazai jogunknak az a szabálya, hogy az a jegyes, aki az eljegyzéstől alapos ok nélkül visszalépett vagy a másik jegyesnek a visszalépésre alapos okot adott, a másik jegyesnek és rokonainak a kötendő házasság céljából tett kiadások erejéig tartozik csak kártérítéssel? Kíváncos-e ennek a szabálynak kiterjesztése abban az irányban, hogy a kártérítés azért az erkölcsi sérelemért is adjon elégtételt, amely az eljegyzés felbomlásából a nem vétkes félre — esetleg tehát a férfira is — hárul?

3. Hazai jogunk értelmében is a férj a család feje, akit a feleség és a kiskoru gyermekek ügyeiben a végső döntés joga illet meg. Kíváncos-e a mai állapotnak a fontartása? Mily értelemben kellene és lehetne ezen változtatni? Ki dönt, ha a férj és a feleség közt a háztartás, a család, a gyermekek ügyeiben véleménykülönbség van? Lehetséges-e egyáltalán törvényes intézkedésekkel a házasságot bensőbbé és szilárdabbá tenni?

4. Férjének és gyermekeinek eltartására — különösen ha a férj önhibáján kívül képtelen a tartásra — éppen úgy legyen-e feltétlenül kötelezhető a feleség is, mint ahogyan most a férj van kötelezve a feleség és a gyermekek tartására? Egyáltalán kötelezhető legyen-e a nő arra, hogy a házassággal járó vagyoni terhekhez valamely alakban hozzájáruljon?

5. Miképpen lehetne legméltányosabban és a házasság bensőségével leginkább megegyezően szabályozni a házastársak vagyoni viszonyait a házasság tartamára és a házasság felbontásának esetére? Különösen: milyen joga legyen az egyik házastársnak a másik házastárs ama külön vagyonához, amely a házasság kötésekor ennek már tulajdona volt, vagy amelyhez a házasság idejében jutott, vagyonának jövedelmezése, öröklés, ajándékozás útján vagy más megengedett módon? Ki rendelkezék ennek a külön vagyonnak a jövedelmével? Mily jog illesse meg a férjet a nő hozománya körül? A házasság tartama alatt szerzett vagyon a házastársak közt osztozkodás tárgya legyen-e akkor is, ha csak az egyik fél szerezte volt azt?

6. Milyen legyen a házastársaknak egymás után való kölcsönös öröklési joga: a) ha gyermekeik vannak, b) ha gyermekeik nincsenek?

7. Milyen joga legyen az özvegy feleségnek férje hagyatékával, illetőleg örököseivel szemben és viszont milyen joga legyen az özvegy férfinak felesége hagyatékával, illetőleg örököseivel szemben özvegyi jog címén? Szükséges-e, hogy a házastársak öröklési jogának kielégítő szabályozásán felül, az özvegy házastársat — az özvegy férfit éppen úgy, mint az özvegy nőt — özvegyi jog címén az elhunyt házastárs hagyatékából a megfelelő teljes ellátás vagy haszonélvezet joga életfogytiglan megillesse?

8. Kíváncos-e és miért, hogy a házasság felbontásának kérdéséhez elég legyen a házastársak kölcsönös beleegyezése?

9. A házasság felbontásakor minden esetben követelhesen-e tartást a nem vétkes fél a vétkes házastársától?

10. Joga legyen-e a bár nem vétkes feleségnek a házasság felbontása után volt férjének nevét viselni? Ha nem: mi legyen a neve? Kíváncos-e olyan jelzés, mely nyilvánvalóvá teszi, hogy férjes nő volt? s ha igen: milyen legyen az?

11. Hazai jogunk értelmében mindkét szülő életében a kiskoru törvényes gyermek házasságának kötéséhez az atya beleegyezésére van szükség, föltéve, hogy a szülők egymással házasságban élnek. Kíváncos-e ennek a jogszabálynak olyan módosítása, hogy az együttélő atya és anya együttes beleegyezése szükséges a kiskoru gyermek házasságának megkötéséhez?

12. Ha a házastársak nincsenek egy valláson: mily valóságban neveljék a gyermekeket? Mikor határozzanak erről a kérdésről, a házasság megkötése előtt vagy annak tartama alatt és a gyermek mily életkorának eléréséig? Ha a szülők nem tudnak ebben a kérdésben egyetértésre jutni, ki döntse azt el?

13. A házasság felbontása esetében miképpen történjék gondoskodás a kiskoru gyermekek elhelyezéséről, tartásáról és neveléséről?

14. Milyen legyen a házasságon kívül született gyermek jogi állása: a) anyjával, b) atyjával, c) szülőinek egyéb gyermekeivel, d) szülőinek rokonaival szemben?

— Az ügy megjelölését nélkülöző bírósági végzések. Bíróságaink sehogy se akarják megérteni, hogy a felek, különösen pedig ügyvédek nem tudhatják az ügyfelek megjelölése nélkül, hogy milyen úgyről szól az illető végzés. Mindennapos az olyan bírói határozat, mely csupán az ügyszám kitételével jelöli meg az ügyet. Így kezünkbe jutott a békéscsabai járásbíróság 1904. M. II. 83/3. sz. végzése, mely a számon felül egyáltalán nem jelöli meg az ügyet, melyben a megkeresés folytán foganatosítandó tanuhallgatás a képviselőválasztások miatt elhalasztatik. Ilyen aprólékos hibának elkerülésére nem kellene más, mint egy rövid miniszteri rendelet.

— Bűnügyi judikatura. *Anyagi jog.* Az engedményező, ki a denuntiatio megtörténte után az adós tudatlanságát felhasználva, ezt beperli s az engedményezett követelést felveszi, a Btk. 367. §-ában meghatározott *jogtalan elsajdítást* követi el. — A kereskedőnek, ha fizetése képtelenné válik, köteles csődöt kérni, minek célja az, hogy vagyonából a hitelezők összessége aránylagos kielégítést nyerjen. Vádlottnak tudnia kellett, hogy egyes hitelezők kielégítése által a többi ki nem elégitett hitelezőnek vagyoni jogi érdekeit megsérti, aminek *tudata* azonos azzal a *czélzattal*, hogy többi hitelezőjét megkárosítsa, ezért a Curia az alsóbíróságokkal szemben vétkes helyett *csalárd bukásban* mondotta ki vádlottat bűnösnek. — A magyar államvasutak szolgálatában álló altisztek közhivatalnokok, mert e kérdésben nem az alkalmazottak alkalmaztatásának módja, esküje, fizetése dönt, hanem az, hogy az államhatalom felügyelete és igazgatása körébe vont ügyek

végzésére, közczélokra nyerték az államtól a megbízást. Az, hogy a vasuti alkalmazottak nem ismerték közhivatalnoki jellegüket, nem vonható a Btk. 82. §-a szerinti beszámíthatóságot kizáró ok fogalma alá; a büntetőtörvény nem tudása a beszámítást nem zárja ki.

Eljárás. A BP. 385. §-ának 1. a) pontjára való hivatkozás a kijelentéssel sem elegendő tüzetes megjelölése a *semmiségi oknak*, hogy vádlott cselekménye nem büntetendő cselekmény; ugyanabban az ügyben azonban elfogadta a Curia a BP. 385. §-ának 1. c) pontjára való egyszerű hivatkozással bejelentett semmiségi panaszt, mivel az nyilvánvalóan a vádlott által vitatott, a beszámítást kizáró nagyfoku ittasságra vonatkozik. — Az *összbüntetés* a BP. 518. §-a szerint egyedül az előbbi ítéletekkel kimondott szabadságvesztés-büntetések tartama és súlyossága arányában határozandó meg; egyenlő nemű szabadságvesztés-büntetések tehát nem összesíthetők akként, hogy az egyik egészen elengedtessek. Ez azonban a favor defensionis elvénél fogva hivatalból figyelembe nem vehető.

Fegyelmi ügyekben. A *quota litis* kikötése nem egyenlő a per tárgyának magához váltásával és se nem tiltott ügylet, sem fegyelmi eljárás alapjául nem szolgálhat.

— **A végrehajtói munka díjazása.** Megírtuk, hogy a szentgotthárdi járásbíró és a bírósági végrehajtónak, aki 13 K 78 f.-ben megállapított költségei erejéig kielégítési végrehajtást kért, a végrehajtási kérvényért 6 K munkadíjat állapított meg. A győri kir. ítélő tábla a kérvény munkadíját 3 K-ra szállította le. Megemlítjük az eset jellemzéseül, hogy a fizetési meghagyásokról szóló törvény 22. §-a a 40 K-tól 100 K-ig terjedő ügyekben a fizetési meghagyásért járó *ügyvédi* munkadíjat 2 K-ban állapítja meg. A győri kir. ítélő tábla, úgy látszik, a végrehajtó munkáját az ügyvédénél jóval magasabb rendűnek tartja.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Izraelita vallásu magyar férfinak anglikán vallásu angol nővel Magyarországon kötött házasságának érvénytelenítése Ausztriában.** Az osztrák legfelsőbb bíróság Ausztriára nézve érvénytelenítette egy izraelita vallásu magyar állampolgár férfinak egy anglikán vallásu angol állampolgárnővel Pozsonyban kötött házasságát az osztrák polgári törvénykönyv 64. §-a alapján. (Keresztény és nem keresztény vallásbeliek egymás között érvényes házasságra nem léphetnek.) A házastársak Bécsben laktak. Az alsóbírók az érvénytelenítési keresetet elutasították azon az alapon, mert a külföldiek között külföldön kötött jogügyletnél az osztrák perrendtartás 37. §-a szerint, ha a 4. §. nem ellenzi, a megkötés helyének joga jó tekintetbe, ha csak a kötés alkalmával más törvény nem vétetett alapul. A házassági szerződés tehát a magyar jog szerint bírálendő el. A 4. §-ból következik, hogy külföldiek személyes képességénél saját államuk jogát kell irányadónak tekinteni. A házasság úgy az angol, mint a magyar törvények szerint érvényes. A legfelsőbb bíróság a revidciónak helyt adott. Szerinte nem minden külföldiek által külföldön kötött s ott érvényes jogügyletnek van érvénye belföldön. Az ilyen ügylet érvénytelen a belföldön, ha erkölcsi okból hozott belföldi tiltó törvénybe ütközik. Ilyen erkölcsi alapon nyugvó tilalom az a szabály is, hogy keresztény nem kereszténnyel házasságot nem köthet, ami kitűnik abból is, hogy az osztrák polg. tvkv 94. §-a a hivatalból vizsgálendő akadályok közt sorolja fel a 64. §-ban körülírt akadályt.

— **A Reichsgericht a tarifaszterződések és a munkazárlat ellen.** A magdeburgi építőipar munkaadói és munkásai tarifaszterződést kötöttek, melyben az órabérek nagyságát megállapították. A. munkaadó volt megbízva annak az ellenőrzésével, hogy a megállapított béreket a munkaadók betartsák. B. munkaadót, ki a tarifaszterződésben meghatározott béreknél alacsonyabb béreket fizetett, A. munkazárattal fenyegette, és sikertelen fenyegetés után a zárlatot alkalmazta is ellene. B. feljelentette A-t, kit az ipartörvény 152. és 153. §-aiba ütköző vétség (munkabeszüntetés vagy munkáselbocsátás után eszközözlendő béremelés vagy béreszállítás elérése czéljából történő egyesülésre való kény-

szerítés) miatt el is ítélték. A Reichsgericht tekintet nélkül arra a védekezésre, hogy a tarifaszterződés nem egy még meg nem lévő helyzet elérésére, hanem egy már elért helyzet megszilárdítására irányul, a revíziót elutasította.

— **Wach «Schöffék és esküdtek»** című cikkében tárgyalja a «Deutsche Juristenzeitung» 2-ik számában az esküdtszék kérdéseit. A mai esküdtszék Wach szerint nem igazi demokratikus intézmény, hanem a napoleoni imperializmus teremtménye. Az esküdtek szerepe, hatásköre semmiképp sem elégíti ki az igazságszolgáltatás érdekeit. Az esküdteknek olyan bizonyítási anyag alapján kell meghozniok verdiktjukat, melynek kiderítésénél semmi befolyásuk sem volt. A per vezetése, a bizonyítás felvétele, az elnök kezében van. Bonyolult jogkérdésekről kell tárgyalniok jogászai segítség nélkül. És végül nincs szavuk a büntetés kiszabásánál, aminek a legjobban értenének, mert az esküdtek tudnák a bűn és büntetés viszonyának kérdését a jogérzetnek legmegfelelőbben megoldani. Mindezek a körülmények Wachot arra viszik, hogy az esküdtszék helyett a schöffebírátságot ajánlja, ahol azonban a laikus elem legyen többségben. A népet mind nagyobb mértékben kell bevonni a bíraskodás körébe s így a mai hivatalnok-büntetőbíráóságok helyébe a schöffebíráóságoknak kell lépniök.

A Magyar Jogászegylet február hó 11-én (szombaton) este hat órákor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere utca 10. szám alatti) teljes-ülést tart, melynek tárgya: Baumgarten Izidor koronaügyész helyettesnek a büntetés kimérésének reformjáról tartott előadásának megvitatása. Felszólalók: Dr. Vámbéry Ruzsem, Dr. Berger Miksa. — Vendégeket szívesen lát az egylet.

Dr. Kazinczy Gyula kassai kir. közjegyző a tót nyelvet beszélő, telekkönyvi ügyekben kellőképp jártas, másfél évi ügyvédi gyakorlattal bíró jogtudort, esetleg ügyvédi oklevéllel bíró közjegyzői jelöltet (kezdő helyettest) keres, havonkénti 300 K-ig terjedő, és fokozatosan emelkedő fizetéssel; a tót nyelv ismerete nélkülözhetetlen.

10829

Budapesti ügyvéd, 10 éves gyakorlattal, közjegyző-helyettesi állást keres. Czim a kiadóhivatalban.

10936

Jó forgalmu ügyvédi irodámat — nagyobb alföldi városban — egészségi okokból elcserélni óhajtanám hegyes vidéken fenálló hasonló ügyvédi irodával. Ajánlatok a kiadóhivatalhoz intézendők.

10937

JOGI KÖNYVEKET

a legjobb áron vásárol

POLITZER ZSIGMOND ÉS FIA

könyvkereskedő

antiquariumi osztálya

BUDAPEST,

10530

IV. ker., Kecskeméti-utca 4. sz.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

SZERKESZTŐSÉG:

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

KIADÓ-HIVATAL:

Zöldfa-utca 25. sz.

Egyetem-utca 4. sz.

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési díj: félévre — 12 kor.
negyedévre 6

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A Szemere Bertalan «Nándori» Királyi Táblája. *Dr. Finkey Ferencz* sárospataki jogtanártól. — Magánjogi elmefuttatások. *Dr. Kobler Ferencz* fővárosi tiszti ügyésztől. — *Törvénykezési Szemle:* A szünetelésről az elsőfoku és a felebbezési eljárásban. *Dr. Ligeti Ernő* balassagyarmati törvényszéki bírótól. — A 77. számú teljes-ülési döntvény. *Dr. Balog Arnold* budapesti ügyvédtől. — Különlék. *Melléklet:* Döntvénytár. Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A Szemere Bertalan «Nándori» Királyi Táblája.

Egy szerencsés véletlen nagybecsű ereklét juttatott a napokban a sárospataki jogakadémia birtokába. A Szemere Bertalan által, mint sárospataki «*jurista*» által 183 $\frac{1}{2}$ -ben alakított «*Nándori Királyi Tábla*» jegyzőkönyveit és pedig a 183 $\frac{1}{2}$ iskolai évről legnagyobb részben Szemere saját kézírásával.

Mi volt az a «Nándori Királyi Tábla?» Az újabb nemzedék előtt bizonyára rébusz lehet. A mai szemináriumok és praktikumok elődje, illetőleg az azonkori viszonyoknak megfelelő alakja.

Sárospatakon Kövy Sándor, az országos hírű jogtanár alakít a XIX. század első éveiben, a hazai jog ismeretébe bevezető praktikus iskola gyanánt, hallgatói körében egy «vármegyét», melyet Sárospatak egyik kis hegyéről «*Pánczél-vármegyének*» nevezett. Ez a vármegye, melynek főispánja maga Kövy volt, mindenben utánózta a vármegyei életet. Tisztujtó székeket, közgyűléseket tartott, ahol képzelt és valóságos országos kérdések felett dikcióztak, vitatkoztak, volt törvényszéke, később királyi táblája, melyeken pereket tárgyaltak stb., szóval gyakorolták magukat írásban és szóval a leendő közéleti szereplésekre.

A «Pánczél-vármegye», mely a mult század elején oly hírnévre tett szert, hogy később komoly tudósok az «eltűnt régi vármegyék» közé sorozták, a mult század huszas éveinek elején szűnt meg, illetőleg a helytartó-tanács által betiltatott, miután a megyei gyűlések oly zajosak lettek s oly liberális eszméket kezdtek feszegetni, hogy a kormány jónak látta a «rebellis fészek» megrendszabályozását.

Az ifjuság azonban az 1825 óta a politikai életben is beállott szabadabb korszak hatása alatt 1827-ben megkísérli a Pánczél-vármegye feltámasztását, azonban sikertelenül. Csak 1851-ben, illetőleg 1832-ben sikerül végre Szemere Bertalannak, mint az akkori jurista ifjuság elismert vezérének, kieszközölni az iskolai *vármegye* és e mellett külön *királyi tábla* felállításának engedélyezését. Az «intézet»-nek azonban, az engedélyező szuperintendencia 1832 április 27-i határozata szerint, új nevet kellett választani s így választja az ifjuság 1832 május 9-iki gyűlésén a «Nándor» nevet. Az intézet, a később u. n. «*nándori kis haza*», melynek fejedelme Gortvay János professor (Kövy utóda) volt, már ez évi május 5-én megalakul és pedig azért, hogy a «hazafiak» teljes számú jelenlétében a *Királyi Táblának* «előülői kormányzása a közkedvességű s szeretetű, ritka tulajdonokkal ékes *Szemerei Szemere Bertalan* eő Nagyságának éljen kiáltások forró óhajta között által adatik». Ugyanekkor alakittatik meg az «intézet» másik ága gyanánt a nemes «*Nándor-Vármegye*», melynek főispáni helytartójává méltóságos luskodi és vajai gróf Vay Péter választatik.

Ennek a Nándori Királyi Táblának 183 $\frac{1}{2}$ —183 $\frac{1}{2}$ iskolai évekre terjedő «hiteles jegyzőkönyvei» kerültek most elő s jutottak birtokunkba. Legbecsebb ezek közül az első, 183 $\frac{1}{2}$ -ről szóló, melynek nagy részét terjedelmes előszóval együtt maga Szemere Bertalan, mint «*királyi személyes jelenlétnek törvénybeni Helytartója*» írta össze, miután «környülállások adák elő magukat, melyek miatt a tollvivő Itélő mester, Nagyságos Kántor Sámuel, nem végezheté be tökéletesen a Jegyzőkönyvet az «exameni» napokra, mert Heu! per plurimos privata anteponuntur publicis».

A jegyzőkönyvekben perek tárgyalásáról, sajnos, alig van szó, miután a királyi tábla a későbbi években «vizálkodás, fondorság, privát interessének a közérdek eleibe tétele» folytán rendszerint nehezen, csak az iskolai év vége felé tudott «létre alakulni» s így fenállása idejét a megalakítás, a Vármegyével való viszony tisztázása s azzal való üzenetváltások, ügyfelosztások stb. töltötték ki. Azonban az 1834. évről egy *zálogos per* felebbviteli tárgyalása fel van jegyezve. Ugyanis az 1834. év július 16-iki ülésén «a mélt. kir. Helytartó előlülése alatt ítélet tétetett a Vármegyétől felküldött Tettes Metzner Ferencz urnak Tettes Mazát Miklós ur ellen zálogos perébe». Az ítélet Metzner Ferencz «felé hajlott», mert ellenfele csak «rég, de már elavult örökvallomást» tudott felmutatni; ezzel szemben Metzner Ferencz oly «védő leveleket» adott, hogy a tábla neki ítéli a vitás, Pálháza nevű falut, persze «letévén a zálogos summát és megfizetvén Mazát Miklós ur által tett épületek költségeit».

Ennek dacára, ha a perek tárgyalásáról több adatot nem találunk is a jegyzőkönyvekben, rendkívül érdekesek azok a viták, üzenetváltások, actiók, a megjegyzések, melyeket bőven olvashatunk. Valamint érdemes fölemlíteni, hogy a Tábla megköveteli az ügyvédi kényszert s e végből rendszerint ügyvédi censurát tart, az erre jelentkezőket a személynök és az általa kinevezett vizsgáló-biztosok examinálják ki s az érdeemesnek találtak részére kiállítják az ügyvédi diplomát, melynek mintáját és szövegét (utánózva az ausztriai rendes ügyvédi diplomát) maga Szemere Bertalan állapítja meg. Az ügyvédektől persze ők is — mint a valóságban — *reversálist* is vesznek, hogy az illető «semminémű bel- vagy külsőveszedelmes titkos társaságoknak» nem tagja s jövőben sem áll be ilyenbe.

Fölötte érdekesek továbbá különösen azok a megjegyzések, melyeket Szemere részint az előszóban, részint az általa írt jegyzőkönyvek befejezésében tesz az egylet feladatáról, megalakulásáról, az első évi tisztujtásról és eseményekről, valamint utasításai a jövőben nemzedék részére.

Igy többször kiemeli, hogy az Intézet célja a *törvény és beszédbeli praxis*, de «praxison kívül más főczél itt még az erkölcs, a magaviseletben és mindennemű illő mulatozásokban leendő nemes és feddhetetlen mód». Vagyis a királyi tábla megköveteli tagjaitól, hogy magánéletükben is állásukhoz illően viselkedjenek. Erre nézve, hogy az egyletnek az ifjuság erkölcsi nemesbítésére is mily jótékony hatása volt, fel is hoz egy esetet maga Szemere.

«Folyó évnék 27-ik Juliuszán Ó fölsége, I. János király,*

* Gertvay János professor.

Herczky Orgróf stb. magához kéretvén Personalis ő nagyságát,* eleibe terjeszté, hogy néhányan kemény büntetést szenvednének, egy-kettő pedig az Országból (Iskolából) ki-csapattatnék, ha szép szerrel a panaszkodókkal, kik a Superintendentiára, sőt Cancellariára (quod horrendum est!) akar-nak folyamodni (mely országunknak — Iskoláknak mond-hatatlanul ártana) meg nem tudnánk egyezni. Mert valóban sok rút, rettentő volt, amit némelyek műveltek a városban, láрма, nesz, zaj, orditozás minden estvéken.

Azért is Personalis úr ő nagysága Vegyas Nagy Györ-list hirdetvén még a' napon, feddés, dorgálás s a leg-csapongóbb s legveszedelmesebb helyzetben levő tag kinyi-latkoztatása után: hogy megbánván szeles tetteit, ha most a baj elmúlik, csendesesen fog lenni és élni;

Personalis úr és Administrator** úr ő nagyságuk és még Szathmári Király Pál Első Alispán magukra vállalák a bajnak lecsillapítását, melyet még e' napon elvégezének, személyesen tévén erről jelentést ő fölségének.»

Az esetre maga Szemere a következőt jegyzi meg: «Már csak ez egy történet mutatja, mely hasznú lehet csak e' szempontból ez Intézet, mely sok ifjat megmenthet bajából, mely sok nagy következtetésű veszedelemnek elejét veheti; de méltán csak azon feltétel alatt: ha t. i. teljes engedelemmel hódolt a szavak többségével hozott rendelkezések és törvé-nyeknek a' mentséget és segílyt kérő tag.»

Ugyanide vonatkoznak a következő «rendelések és in-tések»:

«1. A Vármegyén az határozatáték, hogy senkinek az utcán dohányozni reggeli hat órától estvéli 8 óráig szabad ne legyen pénzbeli büntetés terhe alatt és ezt megtarták a Táblán is, mielőtt itt elvégeztetnék.

2. Ugyanily képen eltiltattak a szennyest dalok, be-szédek mondása és lármák, orditozások is, jóllehet az idő rövidsége miatt egészen meg nem állapíttathatott.»

A Vármegye és a Tábla viszonya minden éven vita tár-gyát képezi. A Tábla t. i. rendszerint magasabb rangúnak vindicálja magát, a megye azonban nem hajlandó ezt elis-merni. Szemere az előszóban mintegy «alkotmány»-tétel gya-nánt írja: «Minthogy ahol nagyobb hatalmú egyik fél a másik félnél, ott szüntelen háborság és heveskedés uralkodik s végtére eljő a múlás; tehát gondot kell kivált arra fordí-tani, hogy amennyire lehet, a Királyi Táblának és N. Vár-megyének hatalom s elsőbbségi jussai közt sulyegyen, azaz equilibrium legyen s e — szempontból

(általános Tisztkaruitási jegyzés és törvényszabás)

Figyelmezni szükség, hogy a jobb s tanultabb fejek egyenlő számmal osztassanak el a két rész, t. i. Tábla és Megye közt, azaz a lelki erők egyenlő két részre (vagy ha több Tábla lészen, annyi egyenlő részekre) különíttessenek, hogy egyik rész mint lélekben erősebb ártalmassá lehető jussokat ne csikarjon magának a másik felett.»

A «sulyegyen» felett azonban mindjárt az első évben összezőrdül a Tábla és a Megye. A megye t. i. két tábla-birót, kik a megyei közgyűlésen megjelentek s úgy látszik, a gyűlés méltóságát megsértették, actióval sujt. A Tábla ezzel szemben követeli, hogy a táblabírákat a megye ne birságozhassa, hanem jelentse fel a Táblának s kérjenek tőle elégtételt. A Megye azonban «nem adja el» az actio iránti jussát.

A Tábla és a Megye közötti sűrű üzenetváltások közül különben legnevezetesebb a Megye azon átirata, melyben felhívja a Táblát, járuljon hozzá a Vármegye 1832 Május 16-iki ama határozatához, hogy az *exameni búcsúzás ezentúl magyar nyelven légyen.*

«Kérjük a Méltóságos Urakat — így végződik a Megye

átirata — hogy ezen tárgyban nézzenek Nándornak s ha-zánknak közóhajtására s magyar szívökre kötvén Honnunk, ezen nemzeti létünk elmúlása nélkül *el nem idegeníthető kintsének* állapotját, emlékeztetjük újra meg újra arra, hogy már Római nyelven beszélt hajdan egész Olaszország, később egész Európa, de magyar nyelven nekünk kell először kez-deni s ha magyarul legalább itt nem fognak beszélni, mi is leszünk annak néminemű okai. Gentsy Károly Nándornak első Alispánya, Nyeviczkey Kristóf Nándornak főjegyzője».

A méltóságos Tábla «öröm és vidámság közt hallá e föl-írást, mely mind a mellett, hogy nem volt váratlan, igen kedves vala. Keblében hordá s érlelé már a Tábla e szán-dékot s csak azért nem szóla fel, mert akará, reménylé, várta, hogy a T. Rendek mozdítsák meg e dolgot.»

Azt hiszem, szintén méltó a megemlítésre, hogy az ifju-ság maga is érezte és méltóan ki is akarta fejezni háláját, elismerését Szemere Bertalan iránt, aki életre kelté a Nándor királyi Táblát s az 1832/3. iskolai évben — amikor Szemere már nem volt többé pataki jogász — a megalakult Királyi Tábla első kötelességének ismeri, hogy jegyzőkönyvében az első lapot a Szemere érdemei megörökítésére szentelje. Az ekkor megválasztott Personalis, Ormás László indítványára ezért határozatba jön:

«Alkalmas ügyességű kezek által rajzoltasson az 1833-iki királyi Táblai jegyzőkönyv legelső levelére egyszerű Oszlop-lap, s közepén két egymás ellenében felhőköl kiemelkedő *kezek* (a hála és tisztelet) tartsanak egy emlényekből (Ver-gissmeinnicht) font koszorút s mindezeknek épen felettök világoljon egy *csillag* (a barátság). Alább az oszlopon ez írás legyen szemlélhető:

Szemere Bertalannak, Nándor Alapítójának, Barátság, Hála, Tisztelet Emlékeül A Nándori Kis Hazának Rendei 1833.

Az Oszlop alá még e tisztelő sorok jöjjenek:

Szép lelkű Szemerénk neked im e kis nefelejtsek
Kis koszorújában Nándor ad áldozatot.
Tiszta barátságnak védcillaga tündököl erre,
Tisztelet és forró Hála kötik neked ezt.
Vedd most ezt melegen, míg fény közepette derülő
Homlokodon Pannon' nagy koszorúja virul.
Majd azt fennhangú lant s nagy sziv isteni főzik,
Repkényből a Lant s cserlevelekből a Sziv.
S míg majd ég fele tűnsz fényárba lebegve feletted
Nem múló érdem mennyei napja kelend.»

E határozat hozzájárulás végett közöltetett a Megye Rendeivel, amely azt «közkedvességgel fogadta és szerencsét kíván kiviteléhez». A Tábla azonban a Rendek e határoza-tával nem volt megelégedve, mert nem «szerencsekívánást», hanem «segédkezek nyújtását» kívánt volna.

Ime a mult század jogászfijuságának életéből egy érde-kes kép. A mai fiatalság bizonyára tanulhat ebből is valamit: legalább is a «nagy idők nagy embereinek» megbecsülését.

Dr. Finkey Ferencz,
sárospataki jogtanár.

Magánjogi elmefuttatások.

Idegen kötelem beszámítása.*

7. Nem helyeselhetem azt, ahogyan a Tervezet az idegen követelés beszámítását az egyetemleges adóstársak között szabályozza, vagyis inkább *nem* szabályozza. Mert, miként már említettem, a Tervezet nem adja meg az egyetemleges adósnak azt a jogot, hogy adóstársa követelését a közös hitelezőnek beszámíthassa; pontosabban: a Tervezet *indoko-lása* nem adja meg, a Tervezet maga egyszerűen hallgat.

* Az előbbi közleményt lásd az ez évi 1. számban. Ez előbbi köz-lemény harmadik hasábján alulról az 5-ik sorban az «ugy kettő áll» szavak előtt beszúrandók e szavak: *mielőtt* a kezes beszámítási kifogást támasztott volna.

* Szemere Bertalan.

** Gróf Vay Péter.

Igaz, hogy a Tervezet szerkesztője ebben csak követi a modern törvényhozások majdnem valamennyijét: a német BGB., a francia Code, a porosz Landrecht kifejezetten megtiltják az egyetemleges adóstárs követelésének a beszámítását, az osztrák polg. törvénykönyv hallgat, *Bähr* az ő *Gegenentwurf*-jában szintén kizárja, *Dernburg* de lege ferenda ellene szólal fel, egyébként pedig az irodalomban szinte magától értő dolognak látszanak venni, hogy törvényhozási szempontból ez a beszámítási jog szóba nem jöhet. Egyike ez magánjogi tudományunk azon holt pontjainak, ahol egyik követi a másikat és mintegy ösztönszerűleg fél kilépni a taposott nyomból, egyike ez a végig nem gondolt materiának, egyike azon tanoknak, melyek mellett sok a tekintély és semmi az érv. Már t. i. abból az érvből, amely meg is állana, mert a mondva-csinált érvben, mint látni fogjuk, nincs hiány.

Két oknak tulajdonítom ezt a nagy egyetértést ebben a kérdésben: a római jognak és egy téves előítéletnek. Biztosra vehetjük, hogy a tekintély óriási súlya alatt az adóstárs követelésének beszámítása átment volna minden modern törvényhozásba, ha a római jog határozottsággal nyilatkozik. De a római jog ebben a kérdésben nem nyilatkozik az erre megkívántató határozottsággal. Csupán egyetlen egy helyet őrzött meg a iustianusi joggyűjtemény és ez is értelmére nézve nem teljesen liquid, ezenfelül pedig csak per argumentum a contrario enged arra következtetni, hogy az adóstárs követelését körülmények között be lehet számítani. A hely (l. 10 de duob. reis. 45. 2.) a *Papinianus* irataiból lett átvéve a Digestákba és így szól: «Si duo rei promittendi socii non sint, non proderit alteri, quod stipulator alteri reo pecuniam debet». Magyarul: ha két (egyetemleges) adós nem társ, akkor az elsőnek nem lesz hasznára az a pénz, amivel a hitelező a másik adósnak tartozik. Ebből csak következtetni lehet, hogy akkor, ha társak, a beszámítás őket megilleti; ezenfelül nem teljesen tiszta, mit jelentsen az, hogy «társak». Befolyással volt még az is, hogy az idézett hely correális, nem solidáris adóssokat tart szem előtt, bár ez már a római jog szempontjából sem tehet különbséget; tényleg vita tárgya is volt,* hogy érthető-e a rendelkezés az egyetemleges adósról is. Szóval a tekintély nyújtotta járószallag nem volt elég szorosra fűzve. Ehhez járult az ismert előítélet: mindenki csak maga disponálhat a maga vagyonával. Ez előítélet hatása alatt a német BGB. első tervezete még a kezesnek sem engedte meg a főadós követelését beszámítani, holott a iustianusi római jog ezt kifejezetten megengedte és mikor a német tervezet második olvasásánál a praktikus szempontok elől nem tudtak teljesen elzárkózni, akkor is dilatorius kifogás alakjában adtak a kezesnek jogot, úgy, hogy ne ő, hanem maga a hitelező legyen kénytelen beszámítani és így a «mindenki maga disponáljon a magáéval» elve legalább látszólag meg legyen óva. A modern jogok álláspontja önmagában tehát mitsem bizonyít oly szabályozás ellen, mely az egyetemleges adósnak adóstársa követelésének beszámítására jogot ad. A római jog és különösen a *Papinianus* nagy tekintélye pedig e szabályozás mellett szól. Mert, amint a német törvénykönyv életbe lépte előtt irodalom és gyakorlat** általánosan magyarázták a fent idézett helyet, értelme az, hogy az egyetemleges adós az ő adóstársa követelését beszámíthatja, ha visszkerelete van ezen adóstárs ellen. De végre a legnagyobb tekintély is csak tekintély; nézzük a belső érveket.

8. Csak két szempont az, amely követeli, hogy az egyetemleges adós az ő adóstársa követelését a visszkereseti összeg erejéig a hitelezőnek beszámíthassa, de ez a kettő az igazságosság és a célszerűség szempontja. Hogy miért csak

a visszkereseti összeg erejéig, arra később fogok rátérni, egyelőre fogadjuk el e szabályozást így és nézzük, hogy áll-e, amit róla mondtam. Elsőben a célszerűségét. Ez ugyanaz, amely általában minden beszámítással jár: a fizetések csökkentése. Ahol beszámítani lehet, ott nem kell fizetni és visszafizetni; a pénzszerzés nehézségei és költségei, a pénzküldés és átadás veszélyei el vannak kerülve. Az adós, aki hitelező és a hitelező, aki adós, nem kénytelenek felmondani jól elhelyezett, jól kamatozó tőkéjüket és odaadni csak azért, hogy mindjárt visszakapják és talán többé soha oly jól el nem helyezhessék; az adós, akinek ellenkövetelése van, de készpénze hiányzik, a végrehajtás károsításának és költségeinek nincsen kitéve. De, ha a fizetéssel természetesen járó és a beszámítás útján kikerülhető mindez az incommoditás nem létezne is, még sem volna semmi értelme annak, hogy fizetéssel és visszafizetéssel csináljuk meg azt, amit egyszerű számítási művelettel is el lehet intézni. Banális jogi igazságok ezek, de el kellett mondani, mert, miként a szem a megszokott tárgyak felett, úgy gondolkodásunk a megszokott igazságokon siklik el anélkül, hogy létezésüket észrevenné. Az ugyanazon felek közti beszámítás előnyeit senkinek sem kell magyarázni, a három személy közötti beszámítás előnyeit senki sem látszik észrevenni. Pedig megvannak itt is csak úgy, mint ott; nem minden esetben egyforma mértékben, de megvannak minden esetben.

Legtökéletesebb az egyszerűsítés, amelyet az adóstárs követelésének beszámításával el lehet érni, akkor, midőn követelés, ellenkövetelés és visszkereseti összeg egymást fedezik, mert ilyenkor három fizetés helyett minden fizetés nélkül lehet elintézni a dolgot. Példában: *A* és *B* egyetemleges kötelezettséggel 10,000 koronát vesznek kölcsön *X*-től, a pénzt egészben *A* kapja; *A* utóbb 10,000 koronás lejárt követelést örököl, melyben *X* az adós; *X* mégis *B* ellen fordul. Ha *B* fizetni kénytelen *X*-nek, akkor viszont *X* kénytelen ugyanazt a 10,000 koronát megfizetni *A*-nak és *A* megfizetni *B* nek. Mig, ha *B* az *A* követelését *X*-nek beszámíthatja, sem ő nem fizet, sem *X* nem tartozik *A*-nak, sem ez *B*-nek: egyik sem fizet. Akkor is van egyszerűsítés, bár nem akkora mint az imént elmondott ideális esetben, ha a követelés és visszkereset összegei egyformák, de az ellenkövetelés összege kisebb vagy nagyobb; ha kisebb, akkor *B* csak az ezt meghaladó részt kénytelen készpénzben fizetni és *A*-tól visszakövetelni; ha nagyobb az ellenkövetelés, mint a követelés és visszkereset összege, akkor a többletet kell, hogy *X* megfizesse *A*-nak; az előbbi esetben három fizetés helyett van kettő, az utóbbi esetben csak egy, ezek is mindkét esetben redukált összegben. Egyszerűsítés van akkor is, ha a követelés és ellenkövetelés összegei egyeznek és a visszkereseti összeg kisebb, pl. a követelés fele; ekkor három fizetés helyett lesz kettő és ezek is a fél összegre redukálódnak, mert a fenti példát variálva, ha *A* és *B* egyformán osztozkodtak a 10,000 korona kölcsönösszege és *X* hitelező *B* ellen fordul, ez utóbbi 5000 koronát fizet *X*-nek, 5000-et pedig beszámít az *A* 10,000 koronás követeléséből, *X* pedig azt, ami maradt az *A* iránti tartozásából t. i. 5000 koronát köteles ennek megfizetni. Végre van egyszerűsítés akkor is, ha mindhárom összeg egymástól eltér, tegyük a visszkereseti összeg kisebb a követelésnél és az ellenkövetelés kisebb a visszkereseti összegnél; példában: *A* és *B* egyetemleges adóstársak úgy osztoztak meg az *X*-től vett 10,000 korona kölcsönösszegben, hogy *A* 6000-et, *B* 4000-et kapott. Ez megtörténvén *A* szerez egy 5000 koronás követelést *X* ellen; *X* *B*-től követeli az egész 10,000 koronát. Ha *B* nem számíthat be az *A* követelésével, akkor *B* fizet *X*-nek 10,000 koronát, *X* fizet *A*-nak 5000-et és *A* fizet *B*-nek 6000-et. Mig, ha *B* beszámíthat, akkor csak 5000 koronát fizet, 5000-et pedig beszámít *X*-nek, *X* semmivel sem tartozik *A*-nak, csupán *A* fizet még *B*-nek 1000 koronát. De nem szaporítom tovább az eseteket, lehet azokat combi-

* V. ö. *Binder* Correalobligationen 1893. 237. l. 9 az ott idézetteket.

** V. ö. *Windscheid* Pündekten 350. §. 19. jegyz.

nálni három és több adóssal, de mindegyikükben azt fogjuk találni, hogy az adósnak adott az a jog, hogy adóstársa követelését a hitelezőnek beszámíthassa, a fizetések számát, de legalább is azok összegét redukálja.

Amily czélszerű ez a szabályozás, annyira igazságos is és annyira igazságtalan az ellenkező. A beszámítási jogosultság hiánya mindenekelőtt sérti a viszkereseti igénynyel bíró egyetemleges adós jogos érdekét. Ő, ha a hitelező ellene fordul, sajátjából kénytelen fizetni azt is, amit vele szemben az adóstársa köteles viselni. Tegyük, hogy *A* és *B* egyetemleges adósok egyenlően osztozkodtak a kölcsön vett tízezer koronán; ha nincs meg *B*-nek az a joga, hogy *A* ellenkövetelésével 5000 korona erejéig beszámíthasson, akkor ő, mikor a hitelező ellene fordul, az egész tízezeret készpénzben kénytelen megfizetni, időközben pedig *A* átruházta az ellenkövetelést másra és, ha egyéb vagyona nincs, *B* az *A* helyett fizetett 5000 koronát többé viszont nem látja. A hitelező méltánytalanságát, az adóstárs rosszhiszeműségét, mindkettőnek összejátszását *B* rovására így elősegítienők. Ne mondja ezzel szemben senki, amit *Mitteis* a kezesnek hasonló joga ellen felhozott, hogy az ellenkövetelés létezése csak véletlen, és hogy az ecsetelt hátránynak minden egyetemleges adós már az egyetemleges kötelezettség természeténél fogva ki van téve. Mert az ugyan be nem látható, hogy akkor, amikor — ha mindjárt a legnagyobb véletlen folytán is — oly helyzet előállt, amelyben minden jogos érdek kielégítése mellett és senkinek sem sérelmére, a czélszerűségnek és méltányosságának eleget lehet tenni, mégis az történjék, ami mindkettővel ellenkezik.

Van még más, igen figyelemre méltó szempont, amely követeli, hogy az egyetemleges adós adóstársa követelésével beszámíthasson: magának ennek az adóstársnak az érdeke. Mert *e nélkül a hitelező megfoszthatja A adóst a beszámítási jogától*, az által, hogy *B* adóstól behajtja egész követelését; ha ennek megtörténte után a hitelező vagyont veszti, *A* követelésére mit sem fog kapni, azonban *B*-nek meg kell hogy fizesse a viszkereseti összeget. Szóval úgy áll a dolog, hogy még az *ugyanazon felek közti beszámításon is csorba esik*, ha nem engedjük meg a másik egyetemlegi adósnak is, hogy ő tehesse meg azt, amitől a hitelező az ő ellenköveteléssel bíró adóstársát meg akarta fosztani. Ezt az eredményt aligha szándékolta a Tervezet és ezt az adóstársnak adott joggal ki is lehet kerülni, mert az adóstárs már *saját érdekében* is fel fogja használni és, ha tud róla, nézetem szerint *köteles* is felhasználni társának ellenkövetelését a hitelező ellen.

A Tervezet álláspontja, helytelensége mellett, következtelen is. Mert a kezesnek megadja, amit az egyetemleges adóstól megtagad. De ezzel elérkeztünk az ellenérvekhez, első sorban a Tervezet indokolásának érveire.

(Folyt. köv.)

Dr. Kobler Ferencz.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A szünetelésről az elsőfoku és a felebbezési eljárásban.

A dr. Gaár Vilmos ur által a *Jogt. Közl.* 1904. évi 32. számában, dr. Jacobi Olivér ur által a 40. számában és dr. Kux Adolf ur által a 43. számában tárgyalt az a kérdés, hogy mily hatása van a szünetelésnek az elsőbíróági és a felebbezési eljárásban, megérdemli, hogy arra visszatérjünk.

I.

Ami a szünetelésnek a per stádiumában (az elsőfokon) való hatását illeti, a magam részéről is csatlakozom dr. Gaár ur abbeli véleményéhez, hogy a három évi szünetelés idejében a per tárgyát képező igény el nem évül, tehát nem

állhat meg a Curiának az a döntése, hogy «az 1893: XVIII. tczikk 52. §-ának utolsó bekezdése nem érinti azokat a magánjogi következményeket, melyek anyagi jogunk szerint a per abbanahagyásához vannak kötve s a kereset magánjogi elévülése az utolsó perbeli cselekménytől újra kezd folyni».

A polgári törvénykönyv tervezete 1343. §-ának második bekezdésében szintén a Curia fenti döntésében foglalt jogelvet fogadja el.

Azonban szerény nézetem szerint sem az 1893: XVIII. tczikk, sem a polgári perrendtartás törvényjavaslata nem oly értelemben kívánta a szünetelés hatását érvényesülni, hogy az azonos legyen a per abbanahagyásával, hanem oly értelemben, hogy a szünetelés alatt a perben érvényesített jog eldöntése csak függőben hagyassék, ami inkább az elévülés nyugvása fogalmának felel meg.

Nézetem szerint a gyakorlatban a felek ily értelmezést kívánnak adni a szünetelésnek.

Nem szólva arról, hogy a felek legtöbb esetben azért szüneteltetik a pert, mert kiegyeztek; a szüneteltetés másik rendszerinti oka az, hogy egyezségi tárgyalások folynak a felek közt, vagy a jogosult fél ellenfelének a teljesítésre halasztást ad. Ezekben az esetekben formászerű jognyilatkozatok nem tételnek, mert abban a tudatban vannak, hogy bármikor ismét folyamatba tehetik a pert.

Már most ha a szüneteltetés egyenlő az abbanahagyással, a jogosult fél annak lesz kitéve, hogy követelése tudta és akarata ellenére elévül, vagy pedig az elévülés ellenvetésével szemben egész vitát és bizonyító eljárást kell lefolytatnia avégett, hogy bebizonyítsa, miként, dacára a szünetelésnek, peren kívül az elévülést félbeszakító vagy felfüggesztő cselekményt vitt véghez.

Azt hiszem, hogy ez nem volt intencziója a sommás eljárásnak és nem intencziója a perrendtartás javaslatának.

A kérdés aktuálissá ott válik, ahol a magánjogi elévülési idő rövidebb három évnél, mint különösen a váltó- és kereskedelmi ügyeknél.

A sommás eljárás 215. §-a a három évi szünetelést a kereskedelmi és váltóeljárásra is kiterjesztette. Ki nem terjesztette azonban a házassági, a születés törvényessége fölötti és a gondnokság alá helyezési perekre.

Ugyanigy a perrendtartás javaslata, mely 450. §-ában a szünetelés jogintézményét fentartván, ezen általános szabály alól a váltó, kereskedelmi utalvány és kötelezőjegy alapján folyamatba tett meghagyásos eljárásból származó pereket sem veszi ki. Ellenben kiveszi a házassági pereket (677. §.), a születés törvényességének megtámadása iránti pereket (701. §.) és a gondnokság alá helyezési pereket (721. §.).

A házassági jogban az elévülési idők szintén rövidebbek három évnél.

Hogy tehát a három évi szünetelés a házassági és a személyes statusra vonatkozó perekre ki nem terjesztetett, annak nem lehet más oka, mint az, hogy az ezekben a perekben rejlő közjogi elem nem engedhet teret a felek rendelkezési szabadságának oly mértékben, hogy azokat, bár a szünetelési három évi határidőn belül is, de mégis az anyagi törvényekben megállapított határidőkon túl, nyugvásra, szünetelésre juttathassák; vagy oly kérdéseket, mint a nagykorúság és a születés törvényessége, függőben hagyjanak.

De éppen ebből a contrario az következik, hogy azokban a perekben, melyekben a felek rendelkezési szabadsága a domináló elem, a három évi szüneteltetés joga a feleknek fen van hagyva, tekintet nélkül arra, hogy a perben érvényesített igény az anyagi jog szerint mily elévülési időnek van alávetve.

Általános érvényű jogszabály az, hogy a perindítás félbeszakítja az elévülést és a félbeszakadás mindaddig tart, míg a per meg nem szűnik. Ebből a jogszabályból az folyik, hogy miután a szünetelés nem egyenlő a megszűnéssel, a

szünetelés alatt az elévülés félbeszakadása sem szünhet meg. Kétséget nem szenved továbbá, hogy a per az anyagi jogok érvényesítésének csak eszköze lévén, a perjogi szabályok nem lehetnek ellentétesek az anyagi jogszabályokkal.

Már most mi következik be, ha a Curia által követett és a polgári törvénykönyv tervezete által kontemplált jogelv érvényben marad?

Sokszor ugyanabban a perben szereplő felek közül egyikkel vagy másikkal szemben más-más elévülési időt szab meg az anyagi jog (például váltóperekben).

A per szünetelővé válván, mielőtt a három év eltelnék, a követelés egyik vagy másik féllel szemben, esetleg valamennyivel szemben, és pedig különböző időkben, elévül. A per azonban ez alatt nem szűnt meg. Tehát a per még fen fog állni, de az a jog, melyet ugyanavval a perrel érvényesíteni akartak, részben vagy egészben elévülés folytán meg fog szünni.

Azt pedig nem lehet imputálni a törvényhozónak, hogy a pert oly módon akarja konstruálni, hogy azok a jogok, melyek érvényesítésére a per szolgál, a per tartama alatt megszűnjenek!

A per három évi szünetelésének intézménye, nézetem szerint, egy oly czélszerűségi szabály, melynek célja a perek egyöntetű kezelése, de nem az, hogy alkalmat nyújtson az elévülés kérdésének felvetésére és különféle módon való pertraktálására.

A polgári törvénykönyv tervezete 1343. §-ának kérdéses rendelkezése az indokolás szerint a német polgári törvénykönyv 211. §-át követi, míg a három évi perszünetelés intézménye a francia perjogból van átvéve, holott az utóbbi szerint a perszünetelés alatt az elévülés nem kezd újra folyni.

A német jogban tehát a perszünetelés alatt, melynek nincs záros határideje, kell, hogy a magánjogi elévülési szabályok érvényesüljenek, de ott, hol a szünetelés határozott és aránylag rövid időben van megszabva, a magánjogi elévülési idők nem nyerhetnek alkalmazást.

Mert nem gondolnám, hogy a három éves perszünetelés csak egyszerű perkezelési szabály volna, melynek egyedüli célja a több évre terjedő perszüneteltetés megakadályozása.

Ez esetben alig volna értelme annak, hogy az a váltó- és kereskedelmi eljárásra is kiterjesztessék, mert senkinek sem lesz kedve oly ideig szüneteltetni a pert, hogy az alatt követelése elévüljön.

Mindezek alapján oda merek konkludálni, hogy perrendtartásunknak a három évi perszünetelést létesítő szabálya és a polgári törvénykönyv tervezetének 1343. §. második bekezdése egymás mellett meg nem állhatnak.

II.

Csatlakozom dr. Jacobi ur azon véleményéhez, hogy a felebbezési eljárásban a három évi szünetelés esetén csupán a felebbezés hatálya szűnik meg, nem pedig maga a per, vagyis, hogy ez esetben az elsőbíróság ítélete jogerőre emelkedik.

A dr. Jacobi ur által előadottakon kívül még következők hozhatók fel e nézet helyessége mellett:

A szabálynak a perrendtartásokban való elhelyezése is igazolja ezt a felfogást. Ugyanis a szünetelés, úgy a sommás eljárásban (162. §.), mint a perrendtartási törvény javaslatában (515. §.) ugyanabban a §-ban van kimondva, melynek első bekezdése szerint, ha a felebbező fél a tárgyalási napot elmulasztja, a felebbezés végzéssel visszautasítandó. Miből folyik, hogy a §. végén foglalt ama kijelentés, hogy az 52. §-ban (illetve 450. §-ban) foglalt perszünetelés szabálya itt megfelelően alkalmazandó, csak úgy értelmezendő, hogy itt nem a per szűnik meg, hanem a felebbezés.

Valamint az elsőfokon a felperes meg nem jelenése esetén a kereset utasittatik el és ha egyik fél sem jelenik meg,

három év múlva a per szűnik meg, úgy a felebbezési eljárásban a megfelelő alkalmazás csak az lehet, hogy a felebbező fél meg nem jelenése esetén a felebbezés utasittatván el, ha egyik fél sem jelenik meg, három év múltán a felebbezés hatálya szűnik meg.

A per, mely ítélettel befejeztetett, annál fogva, hogy a felebbezést nem tárgyalják, nem létezővé, a res judicata meg nem történtté nem lehet.

Gondoljunk csak azon ítéletekre, melyek felebbezésre való tekintet nélkül végrehajthatók.

Joga lesz-e a végrehajtást szenvedőnek a végrehajtás megszüntetését kérni azon az alapon, hogy beadott felebbezését három évi szünetelés után a felebbezési bíróság többé nem tárgyalhatónak jelentette ki?

Azt hiszem, nem fog találni a végrehajtási törvényben §-t, mely szerint azon az alapon a végrehajtás megszüntetését vagy visszvégrehajtást kérhetne.

Ha pedig elfogadják a Curianak azt az elvét, hogy a szünetelés kezdetével a magánjogi elévülés újra folyni kezd, akkor pláne az ellenkező álláspont mellett (hogy t. i. a felebbezési eljárásban a szünetelés a per megszüntetését vonja maga után) oda jutnánk, hogy például az első fokon megítélt váltó-visszkereseti követelés a felebbezési eljárás három havi szünetelése folytán elévülne.

Dr. Ligeti Ernő,
balassagyarmati tszéki bíró.

A 77. számú teljes-ülési döntvény.

Az alapperben pervesztes fél új bizonyíték alapján (1881. évi LIX. tcz. 69. §-ának 2. pontja) perújítási keresetet nyújt be. A bíróságok a perújítási keresetet azzal az indokolással utasítják ei, hogy a perújító fél által felhozottak nem új bizonyítékok. Most a fél újabb perújítási keresetet nyújt be és oly bizonyítékokat hoz fel, amelyek a törvény szerint perújítási alapot képeznek. Miután az 1881. LIX. tcz. 72. §-a értelmében a 69. §. 2. pontja alapján perújításnak csak egy ízben van helye, kérdés, hogy a szóban forgó esetben a perújításnak hely adandó-e?

A judikaturában tudunkkal ez a kérdés két esetben merült fel. Az egyik esetben (közlve Fabiny: Felülvizsgálati határozatok V. kötet 342. l.) a kir. Curia felülvizsgálati tanácsa a perújítási kérelemnek nem adott helyt azon indokolással, mert a novella 72. §-a nem tesz megkülönböztetést, hogy a perújítás azért nem vezethetett eredményre, mert a felhozott új bizonyíték a per lényegére nem vonatkozott, vagy pedig azért nem, mert az az alapperben bizonyítottak elfogadott ténykörülmeny megdöntésére nem alkalmas. E szerint tehát a perújítás megengedhetőségének megbirálásánál a Curia szerint csak az birhat jogi jelentőséggel, hogy a perújítással élő fél az alapperben hozott kedvezőtlen ítélet megváltoztatására használt-e már ugyanazon címen perújítást, de nem egyuttal azt is, hogy a használt perújítás milyen eredményre vezetett.

Egy másik esetben a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék a perújítási keresetet ugyan más okból elutasította, azonban azon elvi kijelentést tette, hogy csak az új bizonyíték alapján *már egyszer megengedett* perújítás után nincs helye az ugyanazon fél által új bizonyíték alapján kért perújításnak. A budapesti kir. tábla 1474/903. v. szám alatti határozatban az elsőbíróság ítéletének ezen indokait magáévá tette.

Ezen ügy kapcsán a kérdés curiai teljes-ülés elé került és a kir. Curia a (lapunk mai számához mellékelt *Döntvény-tár* I. k. 122. sz. a. közölt) 77. sz. teljes-ülési döntvényében kimondotta, hogy az a peres fél, aki az 1881. LIX. tcz. 69. §-ának 2. pontja alapján kereset útján már kért perújítást, de ennek a kérelemnek azért nem adatott hely, mert a felhozottak új bizonyíték gyanánt el nem fogadtattak, az 1881.

évi LIX. tcz. 72. §-ára való tekintettel új bizonyíték alapján a perujtás megengedését nem kérheti.

Nézetem szerint a Curia teljes-ülési döntvénye téves.

A novella 72. §-a értelmében a 69. §. 2. pontja alapján perujtásnak rendszerint csak egy ízben van helye. A 69. §. második bekezdése arról az esetről szól, ha a pervesztes fél lényegileg a per tárgyára vonatkozó olyan bizonyítékot hoz fel, amelyet az alapperben nem használt. Kiegészítve tehát a két szakaszt, a 72. §. első bekezdésének idevágó része akképp hangzik, hogy lényegileg a per tárgyára vonatkozó s az alapperben nem használt bizonyíték alapján perujtásnak rendszerint csak egy ízben van helye. Ha már most valaki perujtási keresetnek címzett beadványt nyújt be a bírósághoz, amely vagy egyáltalán nem tartalmaz bizonyítékot, vagy pedig a felhozott bizonyíték nem vonatkozik lényegileg a per tárgyára, vagy végül már az alapperben használtatott, akkor kétségtelen, hogy ezen, perujtási keresetnek nevezett beadvány tényleg a *törvény értelmében vett* perujtási kereset nem tartalmazott.

A 72. §. szerint *új bizonyíték* alapján nincs helye kétszer perujtásnak. Ámde, ha a perujtásnak címzett első keresetre jogszerűen kimondották a bíróságok, hogy *új bizonyítékot* nem tartalmazott, akkor evidens, hogy új bizonyíték alapján perujtás folyamatban még nem volt.

Az 1881. évi LIX. tcz. 72. §-ának grammatikai magyarázata is kétségtelenül ezen felfogás mellett szól. Ezen törvényszakasz szerint: «perujtásnak rendszerint csak egy ízben van helye s ha az egyik fél perujtást használt, azzal a másik fél rendszerint nem élhet.» A szó használatos értelme szerint maga a perujtási kérelem, a kereset, még nem perujtás. Perujtás az ügy érdemének új elbírálása, új eldöntése. Az 1881. évi LIX. tcz. 69. §-a felsorolja azokat az eseteket, melyekben perujtásnak van helye. Perujtási kérelemmel lehet akkor is élni, mikor nincs perujtásnak helye, csak hogy akkor a kérelmet elutasítja a bíróság s nem ad helyt a perujtásnak. Ha a 72. §. arra az esetre is vonatkoznék, mikor perujtási kereset adatott be, de perujtás még sem volt, akkor ezt nem akképp fejezné ki, hogy *perujtásnak* rendszerint csak egyszer van helye, hanem azt mondaná, hogy perujtási keresetet rendszerint csak egyszer lehet benyújtani.

De a 72. §. logikai magyarázata, a törvény rációja is a teljes-ülési döntvény ellen szól. A perujtás korlátozásánál az volt a törvényhozó célja, hogy az ugyanazon felek közt jogerős ítélettel eldöntött azonos jogviszonyt, az ítélt dolgot ne zavarhassák fel sokszor s így a jogbiztonságot ne háborítsák. De az ítélt dolgot csak akkor fenyegeti veszély, ha az ügyet a bíróság érdemben bírálja el, ha az ítélt dolog alapjait újból mérlegeli, vizsgálja. Nem áll be ez az eset, ha a bíróság egy egyszerű perjogi kérdést bírál csak el s kijelenti, hogy nincs oly nyomós ok, mely miatt az ítélt dolog nyugalmát megzavarja, a már jogerős ítélettel eldöntött ügyet újból elbírálja, megbolygassa.

Nem lehetett a törvényhozó szándékában, hogy a fél eljárászhassa a perujtásra való jogát egy perrendellenes beadvánnyal, egy oly kérelemmel, melynek alapján perujtásnak nem lehet helye. Ha valaki egyszer már perujtást kért azon az alapon, mert a bíróság jogszabályt sértett az ítéletben, vagy helytelenül mérlegelte az előterjesztett bizonyítékokat, ne kérhessen perujtást másodszer, midőn olyan bizonyítékokra támaszkodik, melyeket a bíróság még nem mérlegelt?

A teljes-ülési döntvény feltűnően szüksézu indokolása a fentebb kifejtett érveket nem is érintve, csak a 72. §. 2. bekezdésével foglalkozik, és azt a kijelentést teszi, hogy «az ezen pontban foglalt kivétel csakis az új bizonyíték alapján perujtással már élt peresfélnek perbeli ellenfele javára van megállapítva». *Ebből* következteti azután az indokolás az

idézett határozatban foglalt elvi döntést, holott legelőbb is azt kellett volna eldöntenie, hogy az új bizonyítékot nem tartalmazó kereset alapján lefolytatott eljárás perujtásnak tekintendő-e?

A curiai döntvényben érvényre jutott felfogás igazságtalan eredményekre vezet. A sommás eljárásban a fél nem vett igénybe ügyvédi képviselőt; pervesztessé válván, perujtási keresetnek címzett beadványt nyújt be, amelyre a bíróság szabályszerű tárgyalás után ítéletet hoz és a perujtási kérelemnek azon okból nem ad helyt, mert a kereset nem tartalmazott lényegileg a per tárgyára vonatkozó és az alapperben nem használt bizonyítékot. A fél most ügyvédhez megy, aki látja, hogy a laikus által személyesen vitt perben valamely döntő bizonyíték nem hozatott fel, de a 77. sz. döntvény alapján a kétségtelen jogsérelem többé nem reparálható. Még kiáltóbb a jogsérelem, ha a szóban forgó bizonyítékot a fél az alapperben nem is használhatta. Hiába minden erőlködés, a 77. sz. teljes-ülési döntvény végképp elvágja az anyagi igazság keresésének útját.

Perjogunkat reformáljuk és minden törekvésünk az, hogy a bírói ítéletben az *anyagi igazság* nyerjen kifejezést. Ebből a célból leveszünk a bíró kezéről minden béklyót és a perujtás intézményét is úgy reformáljuk, hogy nem korlátozzuk a használható perujtások számát. És amikor a törvényhozás ezt tenni készül, akkor előáll a legfelsőbb bíróság *teljes-ülése* és minden különös indok nélkül, anélkül, hogy a tételes törvény parancsolná, elüti a feleket a jog érvényesítésének ily fontos eszközétől.

Különös indok nélkül, mondjuk, mert hiszen a perrendtartás tervezetének kormányjavaslatát kísérő indokolás is, de a gyakorlati tapasztalat is tanúsítja, hogy «a felek a perujtással, amelynek a végrehajtásra halasztó hatálya nincs, ma sem élnek vissza». (Ind. 378. 1.).

Ilyen körülmények közt igazán indokolt az a kérdés, vajon a 77. sz. teljes-ülési döntvény hogyan illik bele reformtörekvéseink keretébe és a sommás eljárási törvény rendszerébe és szellemébe?

Dr. Balog Arnold.

Különfélék.

— A budapesti ügyvédi kamara aziránt kereste meg a budapesti bíróságok vezetőit, hogy az ügyvédjelöltek országos egyesülete által az ügyvédjelöltek kiképzése céljából rendezendő vita-estéken a viták vezetésében a bíróságok és ügyészségek tagjai is részt vegyenek. A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék és a pestvidéki kir. törvényszék elnökei, továbbá a budapesti kir. főügyész válaszukban arról értesítették a kamarát, hogy teljes mértékben osztják a jelöltek kiképzésére irányuló törekvést és kilátásba helyezték, hogy a vezetésük alatt álló bíróságok, illetőleg ügyészségek tagjai az esetleges meghívásnak szíves készséggel fognak eleget tenni.

— Az igazságügyi adminisztráció reformjához. E lapokban több ízben volt szó az igazságügyi adminisztráció nehézségéről és aprólékos bajairól. Minden oldalról kapunk adatokat, amelyek a reform szükségességét illusztrálják. Bírói körökben a legnagyobb elégedetlenséget szülte az ugynevezett anyagszer térítmények kérdése. Rendeletileg meg van állapítva, hogy minden bíró évenként mennyi papírt, mennyi írót, mennyi tollat, tintát stb. fogyaszthat. Ha véletlenül valamely bíróságnak a meglehetősen szűken előírányzottnál több papír kell, azért valósággal instanciázni kénytelen és a bíróság vezetője felelős azért, hogy a vezetése alatt lévő bíróság összes szükségletei az előírányzatot meg ne haladják. Ha pedig a szükségletet valamely évben átlépik, ezt minden egyes anyagszer nemre nézve külön kell indokolni. Az indokolatlannak talált túllépést meg kell téríteni. Az igazságügyminisztérium számvevőségénél három

tisztviselő semmi egyébbe nem foglalkozik, mint ezeknek az anyagszer-számadásoknak a revíziójával. Hogy pedig bíróságaink nem pocskolják a kezelésük alatt lévő közvagyon, azt mutatja, hogy az évenkénti túllépés az egész országban nem tesz többet 1000—1200 K-nál, holott a revízióval elfoglalt három tisztviselő évi fizetése meghaladja a 10,000 K-t.

Ugyanezen tárgygyal kapcsolatban egy vidéki járásbíró felhívja a figyelmet az 1897. évi 10545. és 55851. sz. miniszteri rendeletekre, amelyek a bíróságoknál használt lámpákhoz szükséges kőolajmennyiség felszámítását szabályozzák. A 10545. sz. rendelet a lámpákat három csoportba és két osztályba osztályozza, meghatározván a fogyasztható kőolaj maximális mennyiségét. Hozzáteszi ez a rendelet, hogy: «a felszámítás nem a leltári készlet, hanem csakis a mindenkori tényleg használatban levő lámpák mennyisége után történhetik és a kőolaj kezelésének, különösen a meggyújtás és kioltás idejének, valamint a mérsékelt módon leendő égetésnek szigorú ellenőrzésére annál nagyobb figyelem fordítandó, mert a fentebbi megállapítás az engedélyezett fogyasztás maximumának lévén tekintendő, a megállapítás keretét túlhaladó fogyasztás nem fog érvényesítettetni.»

Az 55851. sz. rendelet ezen tárgyat újból a legnagyobb részletességgel szabályozván, befejezésül a következő intelmet intézi a bíróságok vezetőihez: «A kőolajkészlettel való legnagyobb takarékoskosságot és a lámpák kezelésének, különösen azoknak a fentiek szerint megengedhető égetési időtartama és égési mérfoka lelkiismeretes betartását a kir. törvényszékek elnökei és a kir. járásbírók vezetőinek e helyütt újból szigorú köteletségévé teszem.»

Ime, illusztrálva bemutatva a törvényszéki elnök és kir. járásbíró magas hivatása, a petróleumlámpák kezelésének, a kőolaj mennyiségének és az égési időnek ellenőrzése körül.

— A Magyar Jogászegylet legutóbbi ülésében Dr. Vécsey Tamás egyetemi tanár, udvari tanácsos elnöklete alatt folytatta Dr. Baumgarten Izidor koronaügyész-helyettesnek «A büntetés kimérésének reformjáról» szóló előadása megvitatását.

Dr. Vámbéry Rusztem felszólalásában az előadónak a kriminálpolitikai irány felett gyakorolt bírálatával szemben kiemeli, hogy a kriminológiai kutatások, vagyis a bűncselekmények megjelenési formáinak és okainak vizsgálata éppen nem áll ellentétben a mai büntetőjoggal. Nevezetesen nem állítható az, hogy a kriminálszociológiai irányzat az egyént védtelenül dobja oda martalékkul a társadalom érdekeinek s különösen az, hogy a büntetnek mint okozatos cselekménynek fölismerése az egyéni felelősség és bűnösség fogalmának megsemmisítésére vezet. A kriminológia a XIX. század realiztikus törekvéseinek kifejezője a büntetőjog terén s ha eddig még csak kevés pozitív eredménnyel dicsekedhetik is, az ellene a dogmatikában támasztott reactio csak visszhangja annak az általános irányzatnak, mely Brunetiére és Du Boys Reymond személyében a tudomány csődjét hirdeti. A kriminológia nem szükségképp föltételezi a determinista felfogást, bár egyébként éppen a determinismus, mely a cselekményt a tettes egyéniségére vezeti vissza, a legbiztosabb alapja az erkölcsi és büntetőjogi felelősségnek. E felelősség nem abban gyökerezik, hogy az egyén másképp is cselekedhetett volna, hanem abban, hogy cselekvését erkölcsi jellemére vezettük vissza, annak értékét a cselekvő erkölcsi egyénisége által tekintjük meghatározottnak. A büntetés kimérésének szükségképp az erkölcsi megítélés által kell vezéreltetnie, mert a büntett eredménye és a büntett között közös értékmérő hiányában felállított egyenlet csak akkor lehetne igazságos, ha volna oly absolut pont, amelyre mindkettőt vonatkoztathatnók. A büntetés kimérése, vagyis a büntetőjogi igazságosság más elvet ural, mint a magánjogi, mert a büntető bíró a bűnösségnek a tettes jellemétől el nem választható alanyi oldalát is köteles vizsgálat alá venni, másrészt nem hagyhatja figyelmen kívül a büntetés egyéni és társadalmi visszahatásának mérlegelését. Nemcsak a megtorlási elmélet vezet, miként azt az előadó Wach, Bar, Binding és Merkel elméletein bizonyította a bűnösség és büntetés ethikai mérlegelésére, hanem a Liszt által képviselt «társadalomellenes érzületelmélet» is, mert az érzület inten-

zítését csak erkölcsi alapon lehet megítélni. A tényleges fejlődés, mely átmenetet mutat az eredményért való feltétlen felelősségről bűnösségért való felelősségre, megerősíti e felfogást. De ez erkölcsi ítélet nyomatékossabb hangsúlyozása a bűnösség fogalmában nem jelenti azt, hogy a jogi ítéletet az erkölcsi váltja fel, mert az ítéletben kifejezésre kell jutnia a büntetőjog nyomatékossabb érdekvédelmének s így a bírónak éppen az volna a hivatása, hogy megjelölje a viszonyt, melyben az adott bűneset tettesének erkölcsi veszélyessége a sértett érdek tárgyi súlyával áll. Erre azonban eddig biztos formulát találni nem sikerült. A Baumgarten-féle javaslat sem tekinthető ilyennek, mert átlagos bűneset hiányában normális büntetés sem lehetséges. Javaslata legfeljebb azt eredményezheti, hogy statisztikailag egyenletesebb eredményeket nyerünk, de azt a veszélyt rejtí magában, hogy a bíró, kihez Baumgarten sem viseltetik túlnagy bizalommal, a bűnösség anyagi oldalának mélyebb kutatása nélkül készségesen fog kapni a törvény által nyújtott kényelmes kibuvón. Felszólaló Anatole France-nak szavaira hivatkozik, melyek szerint a törvény holt, a bíró élő; ez az utóbbinak előnye, csakhogy ritkán él vele, amin azonban Baumgarten javaslata sem tud segíteni.

Dr. Berger Miksa abból indult ki, hogy a büntető igazságszolgáltatás alaprendelata az egyéniség (individualisatio). Minden büntetés kimérési reformnak ennek folytán az a kritériuma, hogy mennyiben szolgálja e célt. Baumgarten javaslatai a bírói individualisatiót a törvény specialisatiója által akarják helyettesíteni. Erre előadót az indítja, mert a bírói önkénnytől fél. E félelem azonban túlzott. A judikaturának az előadó által ismeretesebb nagymérvű ingadozása ugyanis legnagyobb részben az idevágó kérdések forrongására vezethető vissza. Felszólaló utal arra, hogy amennyiben kodifikáltatnának a súlyosító és enyhítő körülmények, úgy a kodifikálás közben kitörne a jogászok között azon kérdésekre nézve a háború, mely jelenleg a bírói praxist oly ingadozásba teszi. Dr. Berger hangsúlyozta, hogy az idevonatkozó statisztika igen tökéletlen, ami viszont arra vezethető vissza, hogy ezen kérdések statisztikai tárgyalása nagy nehézségekkel jár. Az előadó által javasolt normálbüntetési rendszer ellen a felszólalónak súlyos aggályai vannak. Felszólaló nevezetesen attól tart, hogy ha e rendszer mellett eléretnek is a büntetések kimérésénél bizonyos egyöntetűség, úgy ennek az lesz a tulajdonképpeni oka, hogy a bíróságok nem fogják kellően méltatni az esetek sajátosságait s így sok esetben normálbüntetést fognak alkalmazni, holott ennél enyhébb vagy szigorubb büntetés volna kiszabandó. Különben is az egyöntetűség a büntetőjogban csupán abban a kérdésben bír döntő jelentőséggel, hogy mit büntessünk, ellenben a büntetés kimérésénél nem az egyforma büntetés a főkövetelmény, hanem az arányos büntetés. Dr. Berger Edvi Illés azon javaslatát sem tartja elfogadhatónak, miszerint az általános részben volna kimondandó, hogy a normálbüntetesként a maximum egyhatod része alkalmazandó, mert ez is chablonossá tenné az ítélkezést. Felszólaló mindezeknél fogva a normálbüntetési rendszert, mint olyat, mely a bírót felületességre csábítja, elfogadhatatlannak tartja. Dr. Berger kiemeli, hogy az előadó által javasolt normálbüntetés a Curia által felállított büntetés középértékét helyettesítené, mely utóbbit a gyakorlat nem ismerte el kettős okból. Először azért nem, mert a középérték nincs benne a büntetőtörvénykönyvben, hanem ezt a Curia önkényesen állapította meg, másodszor pedig azért nem, mert a vele járó tulszigor ellen tiltakozott a magyar bíró méltányossági érzete. Végül dr. Berger az individualisatio érdekében kívánatosnak mondja azt, hogy a büntetés kimérésénél a laikus elemnek befolyás engedtesse.

E felszólalásra dr. Baumgarten Izidor röviden reflektált. Első sorban hangsúlyozta, hogy a középérték alkalmazását azon esetekben, amikre az enyhítő és súlyosító körülmények egymást ellensúlyozzák, maga a Btk. rendeli, mert ez logikai következménye a Btk. 90. és 91. §-ának és így jogosulatlan dr. Berger azon megjegyzése, hogy a Curia a középértéket ujtásként akarta a gyakorlattal elfogadtatni. Hasonlóan téves — előadó szerint — dr. Berger azon ellenvetése, hogy a normálbüntetés rendszere felületességre csábítja a bírót. Aki ismeri a bíró pszichológiáját, s tudja, hogy mint az emberek általában, úgy a bíró is, kényelmes akar lenni, de nem akar kényelmesnek látszani. A bíró ennél fogva, hogy ne lássék felületesnek, minden egyes esetben gondosan kutatni fogja az enyhítő és súlyosító körülményeket és csak ott fogja alkalmazni a normálbüntetést, hol ezek egymást

ellensúlyozzák, mert tartani fog attól, hogy ennek gyakori alkalmazása őt felületes színben fogja feltüntetni.

— **A római jogi szeminárium új kiadmánya.** Vécsey Tamás római jogi szemináriumának IV. füzeté jelent meg. A szeminárium vezetője, Vécsey Tamás *Exegeticum* cím alatt a Digestákból rendszeres sorozatban 40 érdekes szemelvényt ismertet, avatott magyarázatokkal ellátva. Az előszó szerint a közlemény célja a joghallgatóságot a Digesták olvasására buzdítani és képesíteni. De haszonnal fogja azt tanulmányozni a kész jogász is, aki a civilistikus kérdések mélyére kíván hatolni. — A füzet ára 2 K, megjelent Politzer Zs. és fia cégénél.

— **A Politzer-cég kiadásában megjelenő Magyar Döntvénytárból** két kötet jelent meg. A polgári perrendtartást és a sommás eljárást *Gottl Ágost* curiai bíró, a választói jogra vonatkozó részt *Grecksák Károly* curiai bíró, a választási bíráskodás anyagát *Tetétleni Ármin* ügyvéd, a közigazgatási bíróság határozatait *Harmos Gábor* közigazgatási bíró dolgozta fel.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Az elállás a successiv szállítási ügyleteknél.** Több részből álló u. n. successiv szállítási ügyleteknél a Reichsgericht egy újabb ítélete szerint joga van a vevőnek bizonyos esetekben a későbbi szállításoktól elállania. Ez t. i. akkor történhetik meg, ha a szállításnak egy ízben oly hiányai voltak, hogy a vevő joggal következtethet arra, hogy a szállítás a jövőben sem fog másképp végbemenni.

— **A kötbér kérdéséhez.** A Reichsgericht egy esetben kimondotta, hogy az a hitelező, ki a szerződés teljesítését elfogadta, a szerződés késedelmes teljesítése címén kötbért csak akkor igényelhet, ha e kötbérhez való jogát a teljesítés elfogadásakor kifejezetten fentartotta.

— **A szolgáltatás lehetetlenülése** fajszoolgáltatásnál a Reichsgericht szerint nemcsak akkor következik be, ha az egész faj elpusztult, hanem már abban az esetben is, ha az illető faj egyedei oly ritkák lettek, hogy megszerzésük szerfelett nehéz és méltányosan senkitől sem követelhető.

— **A vevő megvizsgálási kötelezettsége.** Köteles-e vevő oly árukat megvizsgálni, melyek úgy vannak elhelyezve, hogy a csomag vagy doboz felnyitása következtében az áru értéktelen lesz, mint pl. a dobozokban elhelyezett conservek. A Reichsgericht szerint a vevő ily körülmények közt csak akkor mentesül, ha próbaképp néhány dobozt felbont s így meggyőződést szerez az áru minőségéről. Ha az eladó tudja, hogy a vevő az árut az eredeti csomagolás mellett tovább adja, egymagában még nem tekintetik az eladó beleegyezésének arra vonatkozólag, hogy a vizsgálat csak később történjék meg.

— **Francia vélemény a német polgári törvénykönyvről.** A német jogtudománytól sok tekintetben eltérő nyomokon haladó francia jogtudomány figyelme az utóbbi időben nagyobb mértékben fordul a német jogi tudományosság eredményei felé. A német polgári törvénykönyvnek jegyzetes kiadása jelent meg francia kiadásban és e fordítás alkalmából Raymond Saleilles párisi jogtanár igen figyelemre méltó könyvet irt a német polgári törvénykönyvről «Introduction à l'étude du droit civil allemand» czimen. Saleilles elismeri a német polgári törvénykönyv nagy jelentőségét. A német polgári törvénykönyv az individualizmussal szemben elfoglalt álláspontját tekintve, kísérletet tesz az ingatlan vagyon mobilizálására, visszaállítja az ingó vagyon nagy szerepét, a szerződési szabadságot egészen az abstract szerződések elismeréséig viszi. Szociális szempontból jellemzi a bíró hatalmának növelését az egyéni jogokkal szemben az egyesület hatalmának kiterjesztése. Mindezek azonban első kísérletek inkább, mint valóságos reformok. A törvénykönyv technikai szempontból csodálatos mű, de magán viseli kora társadalmának jellemző vonásait. A szolidarizmus eszméi bizonyos fokig ugyan érvényesülnek benne, de nagy mértékben

individualista. A francia magánjog nem található meg a Codeben. Eljött az ideje annak, hogy megszerkesztésük az edictumot, hogy kodifikálják az élő francia jogot a német kodex szolgai utánzása nélkül, de a jogászat abban kifejezésre jutott haladásának értékesítésével.

— **Elmebetegügyi törvényjavaslat Franciaországban.** Franciaországban az elmebetegek jogviszonyait egy 1838-ból való törvény szabályozza. 1862-ben indult meg e törvény intézkedéseinek reformálására irányuló mozgalom, melynek legújabb terméke a francia képviselőház elé terjesztett törvényjavaslat. A törvényjavaslat egyik főcélja törvényes garanciákat teremteni az elmeorvosintézetbe való elhelyezés esetében. Az elmeorvosintézetben való elhelyezéshez nem elegendő meg egyszerű orvosi bizonyítvánnyal, hanem az ügyészhez címzett indokolt orvosi jelentést kíván. 15 napi megfigyelési idő után a törvényszék elnöke dönt az internálás fentartásának kérdésében. Ellenmondás esetén a törvényszék tanácsülésben határoz. Határozat előtt kontradiktórium szakértői szemlét rendelhet el. Gyógyulás alkalmával is kétség esetén a törvényszék szava dönt. A javaslat a bűnös elmebetegek részére külön intézetek felállítását rendeli el. Minden departementban alakul a javaslat szerint egy elmebetegügyi bizottság, amelynek bizonyos fontosabb magánjogi kérdésekben is van szerepe. Az elmebeteg személye fölött a gondnok gyakorol felügyeletet, vagyonának kezelése egy, a gyámhoz hasonló hatáskörű vagyonkezelőre van bízva. A kezelőt közeli rokonok hiján a törvényszék, különben a családi tanács nevezi ki. Érdekes intézkedése a javaslatnak, hogy a törvényszék az elmebetegnek a személyéhez kötött jogai gyakorlására vonatkozó cselekményeit érvényesnek ismerheti el, ha azok luculum intervallumból származnak.

A mellékleten közöljük a Curiai Határozatok 1904. évi II. félévi tartalommutatójának első felét.

Dr. Kazinczy Gyula kassai kir. közjegyző a tót nyelvet beszélő, telekkönyvi ügyekben kellőképp jártas, másfél évi ügyvédi gyakorlattal bíró jogtudort, esetleg ügyvédi oklevéllel bíró közjegyzői jelöltet (kezdő helyettest) keres, havonkénti 300 K-ig terjedő, és fokozatosan emelkedő fizetéssel; a tót nyelv ismerete nélkülözhetetlen.

10829

Dr. Pártos Jenő lugosi ügyvéd irodájában kedvező feltételek mellett ügyvédjelölti állás betöltendő. Önálló vidéki praxis megkívántatik. Német nyelvismeret mellett, román nyelv bírása előnyben részesül.

10942

ÚJ KÖNYVEK

10530

melyek

POLITZER ZSIGMOND ÉS FIA

könyvkereskedésében

valamint minden hazai könyvkereskedésben kaphatók.

Fontos!!!**Fontos!!!**

Tetétleni: PETICZIO ÜGYEK.

A kir. Curia eddigi érdemleges gyakorlata az 1899: XV. tcz. által reáruházott hatáskörben 6 K.

Loria: A sociologia feladata és iskolái 2 K.
Halász: Községi takarékpénztárak Magyarországon 2 K 40 f.
Matlekovits: A Vámpolitika mai helyzete 1 K 60 f.
Katona Mór: Magánjogi dolgozatok gyűjteménye 10 K.
Lőw Loránt: Viszonylagos semmisség. Tanulmány a magyar általános polgári törvénykönyv tervezetének jogügyleteiről 2 K.
Tetétleni Ármin: Egy életbevágó kontroversia a választási bíráskodás köréből. Az 1899: XV. tcz. 3. §. 27. p. magyarázata 1 K.
Forgon: Iparpolitikai tévedések. Tanulmány a magyar nemzetgazdaság köréből 4 K.
A társadalmi fejlődés iránya: A Társadalomtudományi Társaság által rendezett vita 3 K.
Vécsey: Exegeticum. Válogatott helyek a digestákból magyarázatokkal 2 K.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 25. sz.

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4. sz.

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési díj: félévre ... 12 kor. negyedévre 6 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A birói állások betöltése körüli eljárás. *Iudex.* — Magánjogi elmefuttatások. *Dr. Kobler Ferencz* fővárosi tisztí ügyészről. — *Törvénykezési Szemle:* Az utólagos házasságkötés által való törvényesítés az 1894. XXXI. tcz. *Dr. Gaár Vilmos* budapesti kir. törvényszéki bírótól. — Kriminológia és büntetőjog. *Dr. Vámbéry Ruzslem* egyetemi m.-tanártól. — A büntetés kimérése kriminálpolitikai szempontból. *Dr. Berger Miksa* budapesti ügyvédől. — Különfélék. *Melléklet:* Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A birói állások betöltése körüli eljárás.

A kir. Curián három tanácselnöki állás hónapok óta üresedésben van. Más állások betöltése is gyakran jelentékeny késedelemmel történik.

Ennek az igazságszolgáltatásra nézve szerfölött káros jelenségnek oka a helytelen rendszerben keresendő. A birói ügyviteli szabályok azon rendelkezést tartalmazzák, hogy a kir. Curiánál az ítélőbirói állások (elnök, másodelnök, tanácselnökök, bírák), a kir. táblánál az elnöki és tanácselnöki állások és a kir. törvényszékeknél az elnöki állások pályázat nélkül töltendők be. Tehát semmi akadályja nem volna annak, hogy ezen magasabb állások az üresedés beállta után a lehető legrövidebb idő alatt betöltsenek. És mégis, úgy látjuk, hogy ezen állások is hónapokig üresen hagyatnak. A kir. ítélő táblai bírákra, törvényszéki és járásbírákra és albirákra, valamint az összes bíróságok segéd- és kezelőszemélyzetére nézve előírják ugyan a birói ügyviteli szabályok, hogy azok betöltése *rendszerint* pályázat útján történik, azonban felhatalmazzák az igazságügyminisztert, hogy ha fontos okokból célszerűnek találja, a pályázat hirdetésének mellőzésével intézkedhessék. A pályázat alóli kivétel gyanánt külön kiemelik az ügyviteli szabályok azt az esetet, ha a pályázat folyamán ugyanannál a bíróságnál másik egyenlő állás, vagy a pályázat útján történt betöltés folytán alsóbb foku állás üresedett meg és erre az állásra is alkalmas pályázók jelentkeztek.

Az ügyviteli szabályok ezen széleskörű felhatalmazása is aránylag ritkán vétetik igénybe, úgy, hogy a legtöbb birói állás a VI. fizetési osztályon alul is pályázat útján töltetik be, még akkor is, ha az igazságügyi kormánynak eleve meg van az illető állásra kiszemelt jelöltje, aki azután természetesen ki is neveztetik.

Hogy mekkora lehet az állások üresedése és betöltése közötti időköz, annak jellemzésére szolgáljon az 1905. évi költségvetés következő néhány adata: A központi igazgatásnál az intercalare 17,547 K, a Curiánál (1½%) 17,205 K, a kir. ítélő táblánál (1½%) 40,439 K, a törvényszékeknél és járásbírókénál (3%) 590,517 K, a kir. ügyészségeknél (3%) 89,158 K, ami összesen közel 755,000 K-t tesz ki.

Ugy a felsőbb, mint az alsóbb állások betöltése körüli késedelem nagy zavart idéz elő az igazságszolgáltatás gépezetében és okozója annak, hogy egy-egy ponton beáll a munkatorlódás és — ami azzal együtt jár — a restanczia. Így azután az egyes állások megüresedése és betöltése közti időköznek megfelelő intercalare ugyan az államháztartásban *látszólag* megtakarítást jelent, tulajdonképpen azonban jelentékeny költségtöbbletet okoz, nem is szólva arról a meg nem becsülhető kárról, melyet az igazságszolgáltatás az ügymenet fenakadása folytán szenved.

Nem kis részben innen magyarázhatók meg a felsőbbbíró-ságoknak, különösen pedig a kir. Curiának abnormális hátralékai, amelyek oda vittek, hogy 1905-ben még néhány száz 1903-ik évről maradt ügyet is kénytelen a legfőbb bíróság elintézni. Részben a késedelmes kinevezések okozták azt is, hogy némely törvényszékeknél egy-egy ügyszakban rendkívüli torlódás állott be, hogy egyik helyütt a rendes perek félesztendőnél tovább hevernek becsomózva, amíg az elintézés sora rájuk kerül, másutt pedig a felebbezési vagy bünvádi tárgyalások tolódtak ki hónapokra. Azt is jól tudjuk, hogy Budapesten is mily gyakran kuszálja össze-vissza egy-egy hónapokig tartó üresedés a járásbírók munkabeosztását. Ilyenkor persze a többi, a saját dolgaival máris tulterhelt bíró a saját referádája rovására elintézi ugyan a folyó ügyeket, meghozza a mulasztás alapján az u. n. makacssági ítéleteket, de az érdemleges tárgyalásokra idő nem marad, úgy, hogy — kevés kivétellel — halasztódik minden ügy, akár mennyire sürgős is, halasztódik pedig nem egy-két hétre, hanem hónapokra. Arról nem is szólnunk, hogy minő a helyzete annak a kezdő fiatal albirónak, aki ilyen referádához jut. Csoda, ha mindennap tíz súlyos hibát nem követ el, csoda ha egészsége rövid idő alatt meg nem rokkan.

Ezeket a bajokat nem oly nehéz segíteni, csak a birói ügyviteli szabályok helyes intenczióinak megfelelően mindazon állásokat, amelyekre alkalmas jelentkezők vannak, azonnal az üresedés után be kell tölteni, azokra az állásokra pedig, amelyekre pályázat hirdettetik, a lehető legrövidebb idő alatt kell a kinevezést eszközölni.

Iudex.

Magánjogi elmefuttatások.

Idegen kötelelem beszámítása.*

9. A Tervezet indokolása* mindenekelőtt a következetlenség vádja ellen látja szükségesnek magát megvédeni; hivatkozik a kezesség *járulékos* természetére és *Dernburg*** nyomán ezzel szembe állítja az egyetemleges kötelelem természetét, amely magával hozza, hogy mindenik adós a sajátjából fizessen és azután társaival leszámoljon. Alljunk meg ennél az okoskodásnál és nézzük, mi igaz benne. Igaz annyi, hogy a kezes kötelezettsége járulékos, az egyetemleges adósé nem az; ami annyit tesz, hogy a kezesnek, még a készfizetőnek is a kötelezettségére, egyes kivételektől eltekintve, minden tény kihat, amely a főadós kötelezettségét nem engedte létrejönni vagy a létrejöttet megszünteti; az egyetemleges adósra ellenben az adóstárs személyében beállt jogátító tények egyáltalán nem, a jogszüntető csak korlátozottan (v. ö. Terv. 1216., 1218., 1219. §-ait) hatnak ki. Röviden kifejezve: a kezes rendszerint élhet a főadóst megillető *perjogi* kifogásokkal, az egyetemleges adós a társát megilletőkkel rendszerint nem. Ennyi igaz; de *ebből* még nem folyik, hogy a kezesség járulékos természete volna oka a kezes azon jogának is, hogy a főadós követelését beszámításra fordíthassa. Mert a beszámítás joga nem *perjogi*, hanem *magdnjogi* értelemben vett kifogás, nem jogmegszüntető *tény*, hanem *ellen-*

* Az előbbi közl. I. az 1. és 7. számban.

* III köt. 48b., 489. II.; az 1216. §-hoz.

** Compensation 457. köv. I.

jog, amelyet *gyakorolni* kell, hogy a szemben álló jog megszüntetését el lehessen érni. A kérdés tehát az, hogy a kezest megilletik-e a főadós magánjogi kifogásai, pl. az exceptio non adimpleti contractus is és megilletik-e *azért, mert* az ő kötelezettsége járulékos. Ez a kérdés pedig nagyon vitás. Bármint is döntsék el azonban, egy bizonyos: az, hogy a beszámítás kifogása a többi magánjogi kifogások között egészen kivételes állást foglal el és bármi is álljon *ezekre*, a *beszámítást* sohasem lehet a járulékos jelleg folyományának tekinteni. Az irodalomban ezt kifejtve nem látom; ezért nem is mellőzhetem a kifejtését, de czélszerűbbnek vélem azt a zálog- és jelzálogtulajdonos beszámítási jogának tárgyalására hagyni. E helyütt egyelőre elég lesz arra utalni, hogy a beszámítási kifogás ezen különleges természetét elismeri maga a Tervezet is, midőn szükségesnek látja, hogy az 1231. §. mellett, a mely a főadós összes, tehát úgy per-, mint magánjogi kifogásait megadja a kezesnek, a főadóst illető beszámítási kifogást *külön*, — az 1235. §-ban — adja meg neki. A Tervezet joga szerint tehát ez a kifogás nem a járulékoság következménye.* A Tervezet indokolása tehát önellentmondásban van, midőn emitten** a kezes beszámítási jogát a járulékoságból származtatja.

Vizsgáljuk a dolgot más szempontból is. Jog szerint «a beszámítás a másik félhez intézett nyilatkozat által megy végbe». (Tervezet 1306. §.) Vagyis nem pusztán az által, hogy a követeléssel szemben ellenkövetelés *létezik*, szóval nem ipso iure. Ámde másként tudja a *jogász* és másként *érzi* a laikus. Az, akinek számára csináljuk a jogot, a nemjogász ember, ha 100 koronát követel attól, akinek 100 koronával tartozik az, ha mindjárt közöttük szó sem esett beszámításról, nagyon megütköznék azon, hogy a másik perrel követeli rajta az ő 100 koronáját; a beszámítás annyira postulatuma a józan észnek és czélszerűségnek, hogy a felek, ha egyszer két követelés egymással szemben áll, nem fogják megérthetni, hogy minek kelljen még szóbeszéd is ahhoz, hogy egymásnak ne tartozzanak vagy csak a többlettel tartozzék az egyikük. Bármint is rendeljen a tételes jog, a laikus mindig ipso iure hatónak fogja tekinteni a beszámítást: nem ellenjognak, magánjogi kifogásnak, hanem jogmegszüntető *ténynek*, oly kifogásnak, mint a többit. Ennyiben, de csak ennyiben, a laikus felfogása szerint, lehet a főadós tartozását az ellenkövetelés létezése folytán *már* megszűntnek és a kezesnek erre vonatkozólag adott kifogást olyannak tekinteni, amely a kezesség járulékos természetéből ered. Ám, ha ezen felfogás talajára állunk a kezességnél, nem tehetünk mást az egyetemlegességnél sem. *Ily* értelemben, laikus értelemben, járulékos az egyetemleges adós kötelezettsége is e kérdésben. Mert annyiban mindenképp járulékos az egyetemleges adós kötelezettsége, hogy ha bármelyik adós a hitelezőt kielégíti, a többi is felszabadul (Terv. 1216. §.). Ha tehát a beszámítást ipso iure hatónak vesszük, akkor az egyetemleges adós csak úgy hivatkozhatik a hitelezővel szemben arra, hogy a követelés megszűnt, mint a kezes, a beszámítás kifogását tehát neki is meg kell adni.

Szóval a beszámítási kifogás, melyet a kezesnek adunk, vagy a kezesség járulékos természetének a következménye és akkor meg kell azt adni az egyetemleges adósnak is, mert ugyanolyan értelemben, laikus értelemben, járulékos az egyetemlegesség is, vagy pedig a kezesnek adott jog *nem* a kezesség járulékos természetének a következménye és akkor az erre alapított különbségtétel a kezes és egyetemleges adós

között a beszámítást illetőleg egészen elesik. Mint láttuk, a Tervezet álláspontja, de — mint még kimutatni ígértem — a valóság is az, hogy a kezesnek adott beszámítás de iure nem a kezesség járulékos természetének a folyománya, hanem egyszerűen követelménye a czélszerűségnek és méltányosságnak, a bona fidesnek. Ezek az okok pedig — mint az előző pontban igazoltam — az egyetemleges adósról nézve ugyanazt követelik.

Látszólag sulya van az Indokolás azon további érvének hogy az adóstársak közötti jogviszony «a hitelezőre nem tartozik s annak belevonása a hitelező által indított perbe csak bonyodalmat idézne elő és meghiusítaná az egyetemlegességnéket azt a főcélját, hogy a hitelezőre nézve a követelés érvényesítése megkönnyíttessék». Tagadhatatlan, hogy azon szabályozás mellett, melyet az eddigiekben egyelőre elfogadtunk, az egyetemleges adós visszakereseti jogának alapja és összege fölötti vita a pert némileg bonyolítani fogja. És tagadhatatlan az is, hogy minden életerős jogszabályozás első sorban a *hitelező* érdekét gondolja. Azonban csakis *jogos* érdekét, nem kényét-kedvét. Az a hitelező, aki, ahelyett, hogy a legegyszerűbb, legtermészetesebb és legigazságosabb módon magát beszámítás által kielégítené, a másik egyetemleges adóstól fizetést követel, az ebben a törekvésében nem érdemel támogatást. Az egyetemlegességnéket célja megkönnyíteni a követelés érvényesítését, de a chican előmozdítása nem célja. És igazában nincsen is megnehezítve a hitelezőre a követelés érvényesítése. Csupán a másik adós elleni per van megnehezítve, de minek fordul ő a másik adós ellen, mikor az elsővel szemben beszámítás által magát kielégítheti? Ama pernek nehézségei szorítani fogják a hitelezőt, hogy a per megkísérlése nélkül mindjárt beszámítással szerezze meg a maga kielégítését. És ez jól van így; ez a cél, és nincs is ebben nyoma sem a kielégítés megnehezítésének. Áll a *Bähr Ottó* szava: csak a száját kell, hogy kinyissa a hitelező és mindenét megkapta.

Az Indokolás utolsó érve az, hogy a beszámítás megengedése «arra a visszasságra vezetne, hogy az ellenköveteléssel bíró adós jogviszonyáról az ő perbenállása nélkül kellene határozni, és így a hozott ítélet ő ellene ép ez okból jogerővel nem bírhatna». Hát ez mind igaz, de, hogy mért volna visszasság, azt nem bírom belátni. Tény, hogy az egyik egyetemleges adós ellen hozott ítélet jogereje az adóstársra nem hat ki (Tervezet 1220. §. I. BGB. 425. §. II.). Ez másként nem is lehet oly ítéletnél sem, amely jogerősen kimondja a perben nem állt egyetemleges adós követelésének a beszámítását a felperes hitelező követelésébe; azért nem lehet ez másként, mert az adós, ha a perben részt nem vehet, el van zárva annak a kimutatásától, hogy a beszámítás előfeltételei egyáltalán hiányzanak, pl.: hogy a hitelező követelése le nem járt vagy hogy az adóstárs nincs jogosítva az idegen követeléssel beszámítani, mert nincs visszakeresete. Fölötte itélni nélküle nem lehet. Ő tehát ellenére annak, hogy jogerős ítélet kijelentése szerint a hitelező követelése is, tartozása is beszámítás által megszűnt, az ő ellenkövetelését érvényesítheti a hitelező ellen. Hát ez az, ami a Tervezet szerkesztője előtt visszasságnak látszott, de jól megnézve nem az. Csak természetes, hogy a hitelező tartozása nem szűnt meg azzal szemben, akinek tartozott, de akivel perben nem állt. Sételme pedig nincs senkinek — és ez a döntő. A hitelezőn nem esik sérelem, mert, ha az ellenköveteléssel bíró, perben nem állt egyetemleges adós — nevezzük ismét *A*-nak — az ellenkövetelését a hitelező ellen az ítélet mellett is érvényesítheti, akkor *ezzel* az adóssal — *A*-val — szemben a *hitelező* követelése is fenáll és beszámítás által kielégítést nyerhet. *A* adós is megkapta a magáét a beszámítással. A perben állt adóstárs — *B* — pedig szintén nem szenvedett semmi sérelmet. Ha pedig a beszámítás előfeltételei hiányoztak a *hitelező* részén, pl.: követelése nem volt lejárt,

* Indokolás III. köt. 531. l.: «Abból, hogy a kezes a főadóst megillető kifogásokkal élhet, nem következik, hogy azokat az ellenjogokat is érvényesítheti, amelyek a főadóst a hitelezővel szemben megilletik. Külön rendelkezés hiányában tehát a kezes nem volna jogosítva arra, hogy a hitelezőnek beszámíthassa azt, amivel ez a főadósnak tartozik, és pedig annál kevésbé, mert...»

** Indok. III. köt. 488. l.

akkor úgy sem volt joga *B* ellen fellépni; az az eset pedig hogy a beszámítás előfeltételei hiányozzanak az *A követelése részén*, pl.: az nem egynemű vagy le nem járt és *B* azt mégis beszámítsa a hitelezőnek, nem fog előfordulni, egyszerűen azért, mert a hitelező az *A követeléséről*, mely saját tartozása, mindent *tud* és így védekezhetik a *B* jogtalan beszámítási kísérlete ellen. Csupán egy felesleges ítélet van és egy felesleges per volt, amely, igaz, költséget okozott a hitelezőnek, de ez a hátrány nem *sérelem*, mert erre a hitelező maga szolgáltat rá, a perlésre ugyanis semmi szüksége nem volt. És ezen okból a praxisban az ilyen ítéletre nem is fog kerülni a sor, a hitelező óvakodni fog *B*-től perrel követelni, amit *A*-tól megkaphat per nélkül. És ez az éppen, amit el akarunk érni. Ismétlem: a hitelező jogos érdekét védjük, nem az ő szeszélyét vagy rosszhiszeműségét.

10. Ezekben leszámolva az ellenérvekkel, nézzük, hogy *miképpen* kell a szabályozást megcsinálni, elsőbben: miért kell a beszámítást a visszkereseti összegre korlátozni.

Nem szorul nagy bizonyításra, hogy visszkereset nélkül nincs indokolva az idegen követelés beszámítása. Beszéljünk ismét konkrét példában: ha az egész 10,000 korona kölcsönt *B* kapta és a hitelező tőle követeli a visszafizetést, jogos-e, hogy *B* akkor visszafizetés helyett elvegye *A* egyetemleges adóstársának 10,000 koronás ellenkövetelését és azzal beszámítson? Bizonyára nem, mert az igazság azt követeli, hogy az fizesse vissza a pénzt, aki kapta, tehát *B*; egyszerűsítés meg nincs elérve ezzel a beszámítással, mert *A* az ő 10,000 koronás követelése helyébe nyert ugyanoly összegű visszkereseti követelést *B* ellen. Beleegyezése nélkül *adóst cserélt*; lehet, hogy jó adósért rosszat — és ezt minden ok nélkül. Igaz, hogy a hitelező egyenesen *A* ellen fordulhatott volna, *A* ellen gyakorolt beszámítás által kielégíthette volna magát és *A*-nak akkor is csak visszkeresete marad *B* ellen, *B* tehát mindössze attól a kedvező véletlentől fosztotta meg *A*-t, hogy a hitelező nem ő ellene fordult. Ámde *A*-t megfosztani ettől a véletlentől is, tekintettel a *B*-vel fenforgó jog viszonyára, méltánytalanság lenne. De mindentől eltekintve, döntő az a negatívum, hogy visszkereset nélkül egyszerűen nincsen ok az adóstárs követelésének az elhasználására. Arra nézve tehát nem lehet kétség, hogy csak az az egyetemleges adós számíthatja be adóstársa követelését a hitelezőnek, aki ez ellen az adóstárs ellen visszkereseti joggal bír. Ebből természetesen az következik, hogy ha a hitelező egész követelésére van visszkeresete az adóstárs ellen, egészen beszámíthatja az adóstárs követelését, különben csak a visszkereseti összeg erejéig. Alig hihető, hogy még ezt a természetes tételt is megtámadták. A római jog idézett helye kifejezett döntést erre a kérdésre sem tartalmazott és így akadt író, *Binder*,* aki a látszólag nyílt kérdést elvileg úgy kívánta megoldani, hogy az egyetemleges adós, akinek bizonyos összeg erejéig visszkeresete van az adóstársa ellen, ennek a követelését a visszkereseti összegben tuli részében is felhasználhassa. Szóba jöhető indokolását ezen szabályozásnak, mely alól maga is különben kivételt enged, nem adja, helytelensége pedig szembetűnő. Ha a fenti példánkban *B*-nek csak egyetlenegy korona erejéig van visszkeresete, beszámítás útján elveheti egy korona hijján *A*-nak egész 10,000 koronás követelését, azután átruházhatja vagyonát és ezen sikerült jogi műtétek után *A* a maga követelésének ütheti nyomát.

Amiként ez az elfogadhatlan javaslat a római jognak egy házágján támadt, úgy támadt egy másik szintoly elfogadhatlan javaslat a római jognak kifejezett rendelkezéséből. *Dernburg*** szerint a hitelező hátrányos helyzetbe jöhet, ha a beszámítás megtörténte után kiderül, hogy annak helye nem volt és ennél fogva *A* az ő ellenkövetelését érvényesíti

Dernburg ezen úgy akar segíteni, hogy *B* köteles legyen a hitelező kívánságára biztosítékot adni, hogy *A* a történt beszámításhoz alkalmazkodni fog. Ámde erre az orvosságra szükség nincs, mert nincs betegség: nem áll, hogy a hitelező hátrányos helyzetbe juthatna, hiszen, ha *A* ellene fordul, ismét csak beszámításnak van helye és ő megkapta a magáét. Legfőlegb a *B* elleni pernek a költségei eshetnek terhére, de — mint már kifejtettem — ezt a hátrányt csak saját dolosus eljárásának tulajdoníthatja. A római forráshely, melyből a biztosítékadás eszméjét vették, a l. 9. §. 1. de compens. 16., 2., a római családíu peculiumával függ össze, a rendelkezés maga tehát elavult, analog kiterjeszthetése az egyetemlegességre* vitás és ezenfelül a helynek épp azon része, mely a biztosítékról szól, későbbi toldásnak, interpolációnak látszik. Ennek kifejtésébe belemenni messze vezetne, de fölösleges is lenne, mert legislatív szempontból — és ez a döntő — nem lehet kétely arra nézve, hogy a biztosíték adása merőben fölösleges.

Egyet ki kell mondani az egyetemlegességnél is úgy, mint a kezességnél kellett: ha az egyetemleges adósnek több beszámítható követelése van a hitelező ellen, adóstársa első sorban a rosszabbat fordítsa beszámításra.

11. A porosz Landrecht és a francia Code épp úgy kizárták az egyetemleges adós tárgyalt beszámítási jogát, mint a hogy a mi tervezetünk indokolása azt ki akarja zárni. És mégis úgy a porosz, mint a francia jogban az élet ereje erősebb volt a törvénytől és mesterséges értelmezésekkel vitték bele a törvénybe azt, ami benne nem volt. Az osztrák polgári törvénykönyv hallgat a kérdésről, általános szabálya szerint ez a beszámítás szintén ki volna zárva, mégis Ausztriában is vitatkoznak.** A mi tervezetünk is mellőzi a kifejezett rendelkezést. Ha ez így törvénytől válik, akkor előre jósolható, hogy nálunk is, mihelyt az indokoláshoz kötöttség és a kommentárirodalom évei lezajlottak és az esetek felmerülnek, a bírói gyakorlat az indokolás *ellenére* azzal fogja kitölteni a törvény hézagait, ami elől kitérni az igazság és észszerűség parancsa nem engedik. A jogszabályozásoknak is megvan a maguk története és a történelem mester, akitől tanuljunk.

Dr. Kobler Ferencz.

(Folyt. köv.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az utólagos házasságkötés által való törvényesítés az 1894: XXXI. tcz.

Az utólagos házasság által való törvényesítés jogintézménye hazánkban nem gyökeredzik tételes törvényben, hanem azt úgy az 1848. év előtti, mint a mai jogban a bírói és közigazgatási gyakorlat honosította meg. E joggyakorlat alapján*** jogszabályul felállíthatjuk, hogy a törvénytelen születésű gyermek a szülők utólagos házasságának megkötésétől kezdve törvényessé válik, ha a szülők közt a fogantatás idejében oly házassági akadály fen nem forgott, mely alól

* V. ö. egyrészt *Windscheid*, Pand. 350. §. 19. jegyz.; másrészt *Binder* id. h. 237 l. 9. jegyz.

** Minderre a részleteket l. *Dernburgnál* id. h. 464—466. ll.

*** *Curia*: az utólagos házasság által a házasság megkötése előtt nemzett gyermekek törvényesítettnek. E törvényesítés azonban nem terjed ki a házasságtörésből származott gyermekekre. (5320/1871. *Dtár* r. f. IV. 8.) *Curia*: hazai jogunk szerint, ha a gyermek nemzői, föltéve, hogy a gyermek nemzésekor olyan állapotban voltak, hogy érvényesen összekelhettek volna, ha utóbb egybekeltek, ezáltal a gyermek törvényesítése előidéztetik. (1899 február 17. 3566/98. Márkus XII. 1834.) Az 1877. évi 16488. sz. igazságügyminiszteri rendelet: az utóházasságnak csak akkor nem lehet törvényesítő hatálya, ha a szülők között a gyermek nemzésekor impedimentum divini juris, tehát elengedhetetlen házassági akadály forgott fen. (Marschalkó III. 481. l.)

* Correal obligationen. 236., 237. ll.

** Id. h. 463. l.

volt tekintendő. De ott is, ahol a tridenti zsinat határozmányai érvényben vannak, az ezen határozmányok által előirt forma alul felmentés volt adható úgy előzetesen, mint utólag. Ilyen felmentésre nézve példa az 1844: III. tcz. 1. és 3. §-a, mely a Lambruschini-féle pápai instrukció alapján* keletkezett. E szerint a Tridentinum szabályainak megsértésével keletkezett polgári házasság a katolikus egyházjog szerint nem non existens, nem létező, hanem csak semmis házasság, mely tekintettel az 1894: XXXI. tcz. 138. §-ára, most már meg nem támadható.

A protestánsokra nézve még kevésbbé tekinthető az 1895. évi október 1-je előtt külföldön kötött polgári házasság érvénytelennek, mert bár a József-féle pápens 29. §-a Magyarországon az egyházi kötést irta elő érvényes formának, 46. §-ában a locus regit actum elvének szerzett érvényt, kimondván: «az összeadás módját illetőleg alattvalóink a külső tartományokban kötendő házasságaikra nézve e szabályzathoz kötve nincsenek, hanem elég, ha az iránt azon tartománynak, melyben történik az összeadás, törvényei megtartatnak».

Az előadottakból következik, hogy a magyar állampolgárnak külföldön polgári hatóság előtt kötött házassága a házasságkötés előtt nemzett gyermekeit törvényesíti, kivéve, ha a szülők közt nemzés idejében oly rokonság állott fen, amely alul, mint házassági akadály alul, felmentésnek az 1894: XXXI. tcz. 11. §-a alapján felmentésnek nincs helye, vagy ha a szülők egyike is mással érvényes házasságban élt.

A vélt házasságnak (matrimonium putativum)** szintén van törvényesítő hatálya. E tétel bizonyítására nem hivatkozhatunk a bírói joggyakorlatra, mert jogeset gyűjteményeink egyikében sem találtunk erre vonatkozó elvi kijelentést; de a kánonjog, mint jogunkban ősforrása az utólagos házasság által való törvényesítésnek, ezt az álláspontot foglalja el, amelyet tehát ebből az okból s még azért is elfogadhatunk, mint hazai jogunk érvényes jogszabályát, mert méltányos az, hogy ha a vélt házasságban nemzett gyermek törvényes születésének tekintetik, úgy az ily házasság által a szülőknek házasságon kívül született gyermeke is törvényesítették. Az ellenkező nézet mellett látszik szólani az 1894: XXXI. tcz. 46. §-ának második bekezdése, mely szerint «a semmis házasságot megszünetése, vagy semmissé nyilvánítása után úgy kell tekinteni, mintha meg nem kötötték volna», s ugyanazon tczikk 67. §-ának második bekezdése, mely szerint: «a megtámadható házasságot megtámadása esetében megszünetése vagy érvénytelenre nyilvánítása, avagy bejelentéssel történt megtámadása után úgy kell tekinteni, mintha meg sem kötötték volna». E törvényes rendelkezések arra engednek következtetni, hogy még oly esetben is, amikor az egyik vagy mindkét fél az érvénytelenítő házassági akadály nem ismerése mellett kötött házasságot, a semmis házasság megszünetével vagy semmissé nyilvánításával, illetőleg a megtámadható házasságnak a most említett módon való megszünetése vagy érvénytelenre nyilvánítása után a házasságnak törvényesítő joghatálya is megszűnik. Ámde, ha figyelembe vesszük, hogy az 1894: XXX. tcz. voltaképpen csak a házasság megkötésének és megszünetésének jogát szabályozza*** s így a házasságnak a család jog egész területére való kihatását nem szabályozza; továbbá, hogy a Hármaskönyv I. k. 108. címének az a rendelkezése, mely szerint a vélt házasságban született magzatok törvényesek, régi és mai jogunkban egyaránt érvé-

nyes,* akkor arra az eredményre kell jutnunk, hogy az idézett 46. és 67. §-ai csak a házasságok személyi és tekintettel az 1894: XXXI. tcz. 133. §-ára egymásközi vagyoni viszonyaira vonatkozó hatályt kívánta szabályozni, de a törvényhozó nem akarta, hogy a 46. és 67. §-ok rendelkezései az utólagos vélt házasság törvényesítő hatályának kérdését is rendezzék, s pedig annál kevésbbé, mert fel nem tehető a törvényhozásról, hogy a vélt házasságot törvényesítő joghatályától minden modern joggal ellentétben meg akarta volna fosztani.

Dr. Gaár Vilmos.

Kriminologia és büntetőjog.

(Részlet dr. Vámbéry Ruzstem jogászegyleti előadásából.)

Nem az előadó ur által támadott egyéneket és iskolákat akarom védelmem alá venni. De sőt még a feltételes elítélés mellett sem kardoskodom, melynek az előadó ur, mint ellenfél, a támadás intenzitásával nagyobb súlyt kölcsönzött, mint a hivek állítólagos rajongása. Ha az előadó ur jobban bizik ez intézményt illetőleg a közigazgatási bureau pártatlanságában és emberismeretében, mint a bíróságban, úgy ez egyéni érzés és meggyőződés dolga, melyet argumentumokkal alig lehet megmáskítani. Ha egyébként az előadó urnak a feltételes elítélésre vonatkozó minden argumentuma annyira talál, mint ama jóslata, hogy az európai kultúra talaján a feltételes elítélés befejezte pályafutását... mert legujabban Olaszország is, a büntetőjog klasszikus hazája, sajnálattal és tisztelettel bár, de azért mégis félretette a veszélyes újítást, holott, mint méltóztatnak tudni, Olaszország épp a múlt évben iktatta törvénybe az intézményt, mondom, ha minden jóslata ennyire beteljesül, úgy talán van némi okunk remélni, hogy előbb-utóbb nálunk is meghonosodik e «közveszélyes» intézmény.

Az igen t. előadó ur forradalmi jellegűeknek nevezi az újabb irányzatokat és kitölthetetlen ürt lát a büntetőjog régi és új felfogása között. Szerinte utóbbival szükségképpen együttjár a bűnösség fogalmának elejtése, mert ez viszont feltételezi az akarat szabadságát. A büntett eredményének megtorlása nélkül nincs igazságosság. Mindenekelőtt legyen szabad megjegyezmem, hogy az előadó ur dolgozatának folyamán ugyszólván kizárólag Liszttel folytat — megengedem igen szellemes és sokszor igen találó — polémiát, s figyelmen kívül hagyja, hogy Liszt már kezdettől fogva csak mint az olasz-franciaországi mozgalmaknak egyrészt reflexe, másrészt mérseklőjeként initálta a nemzetközi büntető-egyesületet, a Zeitschrift és az egész jung-deutsche Kriminalistenschulet és sokban egész másként vonta le a kriminálætiológiai kutatások büntetőjogpolitikai következményeit, mint maguk a kriminológusok. Ha Liszt taktikai okokból vagy agitatori hevében egyszer-mászor, így pl. müncheni előadásán, el is vetette a tudományos súlykot, úgy általában mégis messze mögötte maradt radikalizmusban akár a kriminalanthropológiai szent-háromság, akár Colajanni vagy Felice javaslatainak, akik megannyian a mai büntetőjog ellen en bloc éltek semmisségi panaszszal, melyet a tudomány fóruma csupán koraisága miatt utasított vissza, mert hisz az ügy még csak a nyomozás stadiumában van és egyelőre csak arra szolgált nyomatékos gyanút, hogy a mai büntetőjog ellen vádat lehessen emelni. Ha Liszt, valamint nem kevésbbé Lombroso és társai a bűnösség és büntetőjogi felelősség kiküszöbölését tűzték ki célul, úgy másrészt a kriminalsociológiai irányzat legtekintélyesebb hivei, élükön Tarde-dal, éppen arra törekedtek, hogy a büntett társadalmi és biológiai okainak, valóságos megjelenési formáinak kutatását a tételes büntetőjog alapfogalmaival kibékítsék. Azt, hogy az újabb irányok, melyek képviselői csak abban értenek egyet, hogy a delictumot azonfelül, hogy büntetőjogi jelenség, a társadalmi és egyéni élet tüneményének is elismerik, kivétel nélkül a socialistikus fejlődés szolgálatában állanak, csak az állithatja, aki nem ismeri Heine Wolfgang socialista képviselőnek éles támadását, melyet Liszt berlini jogászgyűlési véleménye ellen

* L. ez instrukciót *Kovács Gyula*: «Házasságkötés Magyarországon» című művében 320. l.

** Ezt tanítja Herczegh Mihály is, v. ö. e jogírónak Magyar családi és öröklési jog című műve 27. §-a. Ugyanígy tanít Jancsó György a Fodor-féle Magánjog IV. kötetében 55. §.

*** Ugyanezt a nézetet vallja *Sztehló Kornél* is az 1894: XXXI. tcz. alapjául szolgáló törvényjavaslatról irt és a *Jogt. Közl.* 1893. évfolyamában megjelent értekezésében.

* *Kelemen*: Institutiones I. 205. §. *Kövy-Fogarasi*: Magyarhoni magános törvénytudomány 117. *Wenzel*: A magyar magánjog rendszere II. 386. §. *Suhajda*: A magyar polgári anyagi magánjog rendszere *Zlinszky*: Magyar Magánjog II. kiad. 529. l. — Megerősíti ezen írók álláspontját a Hármaskönyv I. 106. cizme, mely szerint a vélt házasságból származott gyermekeket szülők után törvényes örökösödési jog illeti.

intézett, vagy nem olvasta Surskynak a Neue Zeit-ben (22. évf. 2. füz.) megjelent cikkét, melylyel igazolni törekszik, hogy a kriminalsociológiai irány sem általános emberi érdekek, hanem csak az uralkodó osztály érdekeinek védelmére fegyverkezett. A vád, melyet az előadó az általa kriminalpolitikainak nevezett új irányok ellen emelt, korántsem új, hisz a boldogult Stenglein már 12 év előtt azzal gyanúsította a nemzetközi büntető-egyesületet, hogy determinista felfogású socialisták államveszélyes gyülekezete.

Ha a kritikusok serege: Proal, Lucchini, Vidal, Brusa stb., mely az igen t. előadó ur személyében előkelő segédcapatot nyert, azt a vádat emeli a kriminológia ellen, hogy a biológiai kutatások eredményei ugyszólván önmagukban estek össze (bár a tudomány monistikus álláspontját tekintve, az a kétségtelen tény, hogy a büntetések egy részénél több testi és lelki rendellenességgel találkozunk, mint a nem büntetéseknél, elég figyelemreméltó jelenség), hogy továbbá a sociológusok kutatások még csak a módszer keresésénél tartanak, hogy a büntetések fajainak tudományos ismérvek szerinti megkülönböztetése meddő maradt stb., úgy e panaszok szintén csak reflexei a természettudományi általános irány reakciónak, mely a tudományt a saisi ifjuval hasonlítja össze, aki az igazság lefátyolozása után elfelejtett mosolyogni, vagy amely Brunetiére és Dubois Reymond személyében a modern tudomány csődjét hirdeti. Igénytelen felfogásom szerint a büntetőjog, mint tömeggondnok, bátran beérheti a kriminológia csődvagyományának activáival, még ha oly csekélységnek tartjuk is azokat, mint Jules Martin abbé, aki szerint «Tous ce que le savant peut, c'est de constater la simple existence d'un rapport entre diverses réalités extérieures». Mindenestre érdekes azonban, hogy míg egyrészt a kriminológia sikertelenségét hangoztatják, addig másrészt a büntetőjog alapjait féltik annak támadásától.

Nincs okunk a kriminológiától féltetni a büntetőjog alapját: az egyéni felelősséget. Az előadó ur szerint: «A megtorlás fogalmilag feltételezi a beszámítást, a beszámítás a bűnösséget, az utóbbi az akarat szabadságát». E credoból részemről a mai büntetőjog számára csak a bűnösséget és beszámíthatóságot tartom elengedhetetlennek. És ezzel elérkeztünk volna ahhoz a ponthoz, melyen állítólag leküzdhetetlen ürtátong a régi és új tan képviselői közt. Tagadhatatlan, hogy a kriminológusok közt számosan akadnak, kik szinte örömmel igyekeznek a beszámíthatósági ballast-tól szabadulni, hogy annál szabadabban üzhessék kis reformjátékaikat. De vajon szükségképpen következménye-e annak, hogy a kriminalitás reális megjelenését és okait kutatjuk, hogy determinista álláspontra helyezkedjünk és vajon a determinismus igazán kizárja-e a beszámíthatóságot? A válasz, meggyőződésem szerint, az egyik kérdésre éppugy tagadó, mint a másikra. Hogy a kriminológia nem involválja a determinista álláspontot, az alig lehet vitás, ha figyelembe vesszük, hogy a kriminal-sociológia művelői közt találjuk a belga abbé De Baets-t vagy az anglikán lelkészt, Drähus-t, aki a büntetésről 1900-ban New-Yorkban közzétett munkájában azt a merész kijelentést teszi, hogy «even the advance school of criminologists with few exceptions abound in attestations to the freedom of will, without which the whole structure of criminal anthropological unification, legal as well as moral must of necessity fall to the ground» (The criminal 160.). Ami a második kérdést illeti, mi sem áll távolabb tőlem, mint, hogy az indeterminismus és determinismus évezredes küzdelmét belevonjam a vitába. Ma már a költő szava «nach ewigen ehernen grossen Gesetzen, müssen wir Alle, unseres Daseins Kreise vollenden», uralkodó tétele az emberi gondolkodásnak. A kérdésnek megoldhatatlansága, mely Kantot arra a kijelentésre indította, hogy az akarat szabadságot ugyan bizonyítani nem lehet, de bizonyítható, hogy léteznie kell, ami arra a furcsa circulus vitosusra vezetett, hogy a büntetőjogi és erkölcsi rendet az akarat szabadságra kell fölépíteni, mert különben nem állhatnak meg, az akarat szabadság elfogadása tehát szükséges, mert különben nincs mire alapítani a büntetőjogot, ez számos kriminalistát — véleményem szerint helyesen — az alapjában bölcséleti problémának teljes kiküszöbölésére birt. Ha azonban ezt nem tesszük, úgy egyedül a determinista álláspont az, mely az egyéni felelősségrevonást lehetővé teszi. Míg ugyanis indeterminista felfogás szerint ugyanaz az ember pontosan egyforma feltételek mellett is, ugyanazon külső és egyéni motivumoknak hatása alatt különbözően cselekedhetik, addig másrészt a determinismus arra tanít, hogy az ember az adott helyzetben a lehető cselekvések között azt választja, ami egyéni sajátosságához ké-

pest a legmegfelelőbbnek látszik. Ilyképp csakis a determinismus hozza kapcsolatba a cselekvést a cselekvő egyéniségeivel s éppen a relativ indeterminismus az, ami, Baumgarten szavaival élve, az egyén nullificatiójára vezet, mert szerinte a léleknek keresztelt véletlen döntő az elhatározásra. Az indeterminista felfogás szerint a másképp cselekedhetőségének nélkül nincs felelősség, ami azt jelenti, hogy az ember ugyanazon helyzetben ugyanazon képzeteknek különböző érzési értéket képes tulajdonítani. Ha ez igaz volna, úgy az ember tetteit nem lehetne egyéniségére visszavezetni, vagyis: nem lehetne azokért az egyének szemrehányást tenni, már pedig a szemrehányás a felelősség lényege. Ha a beszámíthatóság feltétele a másképp cselekedhetőség lehetőségében állana, úgy nyilván annál nagyobb volna a bűnösség, minél könnyebben cselekedhetett volna a tettes másként, már pedig pl. a szokásszerű büntetett csak nehezen cselekedhetett volna másként, mint a hogy tett s így az indeterminismusnak ebből bűnössége csekélyebb fokára kellene következtetni. Ehhez képest a cselekmény erkölcsi beszámítása nem jelent egyebet, mint hogy a cselekmény erkölcsi értékét a cselekvő egyéniségének erkölcsi értéke által meghatározottnak fogjuk fel, amiből viszont következik, hogy a felelősség fokát az a mérték nyújtja, melyben a tettes személyisége a tett okozatosságának feltételeként szerepel. Korántsem áll tehát az, hogy a büntetendő cselekménynek causalis jelenséggé váló felismerése — és ez a kriminológia succusa — az egyéni felelősség kiküszöbölésére vezet és hogy a sociaethika uralomra jutása az egyént szükségképp a társadalom kényének-kedvének dobja oda martalékul. Hogy pedig a büntetés special-praeventiv irányzatának csakis a determinista álláspontból van értelme, az alig lehet vitás, mert ha az egyén «szabadon» s nem az exogen és endogen motivumok súlya szerint mérlegeli a motivumokat, úgy magában a büntetésben rejlő motivumtól sem remélhető hatás, nem várható, hogy az az elítélt erkölcsi egyéniségét befolyásolja, ha netalán a szabad akarat zátonyán szenved hajótörést.

A büntetés kimérése kriminálpolitikai szempontból.

(Részlet dr. Berger Miksa jogászegyleti előadásából.)

A t. előadó ur nem bizik abban, hogy a bíróság egyáltalában tudna élni szabadságával és azt mondja, hogy ameddig tulszéles büntetési keretek aránytalanul nagyszámu büntetési egységeket bocsátanak a bíró rendelkezésére biztos iránytű nélkül — félénk hajósként a mérhetlen tengeren — a bíró mindig a part mentén fog eviczkélni (61. l.) «Ily módon előáll — mondja — az irodalom egyes ép oly fáradhatatlan, mint lelkes képviselői által örömmel üdvözölt tultengése az enyhéségnak, melynek kíséretében egyes, kivételes esetekben még feltűnőbb és visszataszítóbb az aránytalan szigor». (24. l.)

A t. előadó ur tehát kifejezetten kimondja, hogy a bíróságoknak a szabad mérlegelésre való képtelenségének jelét ép abban látja, hogy a széles büntetési keretek daczára többnyire a part mentén eviczkélnek, aminek folytán az enyhesség tultengése állott elő a gyakorlatban.

Ezzel szemben már most az a feltűnő jelenség, hogy maga a t. előadó ur a büntetési keretek szűkítésénél nem a minimumok felemelésének, hanem sokkal nagyobb jelentőséget tulajdonít és hasonlíthatatlanul — mondja — több eredményt vár a fogházbüntetés maximumának tetemes leszállításától. Azok a törvényszegések, melyek sem a cselekmény súlyánál, sem a tettes subjectiv veszélyességénél fogva (visszaesés) hosszabb clausurát vagy a megszokás nevelő hatásának kifejtését nem indokolják, — azt mondja —: egy évi fogház — még a legsúlyosabb vétségeknél is — mint maximális büntetés teljesen elegendőnek mutatkozik. (63. l.)

Ennél többet, sőt csak megközelítőleg annyit bíróságaink — kivételes esetektől eltekintve — a fenálló törvény alapján sem szoktak kiszabni.

Joggal feltehetjük tehát ezek után a kérdést, hogy jogos-e az elítélt szemrehányás a bírói karral szemben, ha ez nagyjában s általában a törvény átlag szerint szigorubb álláspontjával szemben az enyhesség felé hajlott, s gyakorlati uton csaknem megvalósította azt, amit most ő maga a t. előadó ur intézményileg nagyobb kötelező célzattal, de éppen ezért esetleg feszélyezőleg is, a törvényben lefektetni akar.

Ha maga a t. előadó ur az egy évig terjedő, fogházzal büntetendő vétségek büntetését (melyből összesen 50 van a büntető törvénykönyvben) középértékül egy havi fogházban akarja megállapítani, melynek legmagasabb mértéke

rendkívüli körülmények között is csak négy óra emelhető: nem szól-e ez némileg amellett is, hogy az az enyhe ítékezés, mely ennek megfelelő, talán nem egészen öltetszerű volt, hanem az esetek nagyobb részének helyesebb felismerésén, az arány, az igazságosság követelményeinek némi figyelemre méltatásán alapulhatott?

És ez a feltűnő megegyezés igen sokat megmagyaráz, ami a t. előadó ur által idézett ítéletek indokaiból kiszakítva, önmagában, viaszának, helytelennek látszik.

A t. előadó ur szerint ugyanis többször kísért, pl.: az a frázis, hogy a «büntetés kimérésénél figyelembe vétetett, hogy vádlottak ellen súlyosító körülmény nem forog fenn». Maga a Curia mondtotta ki a szerző által megrótt esetben. Vajon feltehetjük-e, hogy a legfőbb bíróság e kijelentést tényleg csak frásisként használta s nem értett alatta valamit vagy legalább is nem akart-e jelezni vele valamit? Nem, ezt nem tehetjük fel. S ha belemélyedünk a kérdésbe, meg is találjuk e látszólagos frasis igen nagy jelentőségét, t. i. az erőlyes tiltakozást a bíróságokra octroyálni akart középmenték ellen.

S ehhez a jelenséghez is maga a tudós szerző ur adja meg a kulcsot a «Jogállam»-ban éppen most megjelenő nagy érdekes tanulmányában, amelyben «a törvényhozás művészetéről» értekezik.

Ott olvashatjuk: «Éppen az kölcsönöz oly kiváló fontosságot a törvény technikai tökéletességének, hogy annak szövegét önmagából magyarázzák s hogy a törvényhozó szándékát csak ott veszik figyelembe, ahol annak *határozott* kifejezést adott. Minden törvény egy végrendelet. Életbe léptetése örökké elnémitja szülőit és másból, mint a törvényből nem tudhatja meg a bíró, hogy mit akart a törvényhozó». (Jogállam IV. év II. füzet)

A magyar bírói kar nem tudta megtalálni a büntető törvénykönyv paragrafusában a középmenték alkalmazásának «*határozottan kifejezett*» parancsoló előírását, s mivel azt a méltányosság érzetével megegyezőnek sem találta, idegenkedett annak alkalmazásától még azután is, mikor az 1885. évi december hó 24-ikén kelt 49. számú teljes ülési döntvény nem magának a törvény határozott kifejezésének, hanem a törvény *indokolásának* megfelelő módon ki is számította a büntetés középmentékét s a felsőbb bírósági gyakorlat — bár csak rövid ideig — alkalmazkodott hozzá.

A büntető-törvénykönyv 89. §-a csak általános utasítást tartalmaz, hogy a büntetések kiszabásánál figyelembe veendők a bűnösség fokára befolyással bíró súlyosító s enyhítő körülmények; a 90. és 91. §-ok pedig (a halálbüntetés, illetve életfogytig tartó fegyházbüntetésekre vonatkozó megszorító szabálytól eltekintve) csak önként értetődő s szinte teljesen fölösleges figyelemztetést tartalmaznak arra nézve, hogy a maximum, illetve a minimum megfelelőleg ahhoz képest alkalmazandó vagy megközelítendő, amint a súlyosító, illetve enyhítő körülmények tulnyomók vagy nyomatékosabbak. (El sem képzelhető, hogy valamely bíró ezen figyelemztetés nélkül is másképpen gondolkodhatnék.)

Az enyhítő és súlyosító körülmények teljes egyensúlyának: a képzeleti normális vagy átlagos büntettnék esetét s arra vonatkozólag azon szabályt azonban, hogy ilyenre éppen a középmenték alkalmazandó, a törvény *kifejezetten* nem tartalmazza.

És ilyen kifejezett és kötött utasítást a törvény annyival kevésbé tartalmazhat, mert a törvény e szakaszaiban különben is csak a *bűnösség* fokára befolyással bíró súlyosító és enyhítő körülmények figyelembe vételéről szól, *de nem zárja ki a büntetés kiszabásánál egyéb körülmények figyelembe vételét*, melyek a büntetés kimérésénél számba jöhetnek anélkül, hogy közvetlen a bűnösség fokára vonatkoznának.

Sok példa helyett például csak az eredményt említem, mely magát a subjektív bűnösség fokát nem érinti, de a büntetés kiszabásánál esetleg figyelembe vehető, s csak per abusus szokott felsoroltnak, mint a «*bűnösség fokára*» befolyással bíró súlyosító vagy enyhítő körülmény.

S ilyen a büntetés kiszabásánál nem egészen negligálható tényező az esetek végtelen különbözősége szerint oly nagy változatosságban fordulhat elő, hogy a törvényhozó kénytelen volt ugyanazoknak a törvényben való felsorolhatásáról s külön fölemlítéséről lemondani; de viszont éppen, mivel azok figyelembe vételétől a bírót el nem tilthatja s okos és célszerű sem volna eltüntetni: ezért nem írta elő kifejezetten, hogy a «*bűnösség fokára*» befolyással bíró súlyosító s enyhítő körülmények csak abstracte szupponálható egyensúlya esetén a bíró a matematikai középmentéket alkalmazza,

hanem hallgatag megengedte, hogy a bíró a büntetést a maximum és minimum *között* az eset *összes* körülményeinek figyelembe vételével individualizálva mérje ki.

A középmenték alkalmazásának parancsa tehát csak akkor volna a törvény 89., 90. és 91. §-ainak logikai folyománya, ha a törvény kimondaná, hogy a büntetés kiszabásánál más, mint a bűnösség fokára befolyással bíró körülmények *nem* vehetők figyelembe.

Fölösleges azt kiemelnem, hogy büntető-törvénykönyvünk esete éppen a legkülönbözőbb attól, amit a t. előadó ur a törvény szükséges sorsáról kifejez. Büntető-törvénykönyvünk nem volt olyan, mint egy végrendelet. Életbeléptetése nem némitotta el örökre szülőjét s ez elvégre szerencse is, mert bárha — ember lévén — a codex genialis teremtmője is tévedhetett, számos nagyértékű classikusan szerkesztett ítélet szerepel, mint maradandó becsű commentára a büntető törvénykönyv számos rendelkezésének, sőt alapelveinek.

De az éppen ezen döntvény által statuált alapelvet, hogy a büntetés középmentéke szolgáljon a normálisnak felvett esetre normal büntetésül, a magyar bírói kar nem ismerte el, nem akarta elismerni. Nem akarta elismerni kettős okból, először, mert az individualisálásban, mely természetünk önkénytelen niusa, akadályozta s másodsor, mert következetes alkalmazása, kegyetlen szigorra kényszerítette volna. S ez ellen a bíró egyénisége fellázad s még ha kényszerítőnők is reá, inkább tiltott uton is igyekszik szabadulni béklyói alól. Mert az ítékezés egy értelmi művelet ugyan, de az érzelmi s erkölcsi mozzanat mégsem számítható belőle teljesen.

A magyar bírói kar nem hajolt meg egy oly reádiktált alapelv logikája előtt, melynek jogérzete és érzése is ellent mondott.

A középmenték alkalmazása könyörtelen szigorra akarta kényszeríteni a bírót. De a kényszer megtört a bíró emberies érzetén. Mert a szakbíró is csak ember, hus és vérből való és álljon akár a megtorlás ethikai, akár az elrettentés, javítás s társadalmi védelem célzelméletének alapján, belsejének legmélyén mindig van legalább egy kis rekesz, melyből a humanizmus érzése is regulálólag hat az értelem rideg munkájára; bár igaz, hogy ezen befolyás többnyire mintegy szégyenkezve buvik el a szigoruan logikai argumentumok mögött s csak néha lép előtérbe az indokok között esetleg éppen ilyes frásisképpen hangzó alakban, hogy a bíróság enyhítőnek vette, hogy vádlott ellen «súlyosító körülmény nem forgott fenn» vagy amit előadó comikusként kiemel, hogy enyhítőnek vette, hogy a vádlott a jogtalanul felvett pénzen ügyvédi irodát nyitott, s akként azt «jobb célra fordította».

Bizony a magát elnémitani nem engedő érzésnek vannak argumentumai, melyek felett a *pusztá* értelem csak mosolyogni tud.

Én megvallom, hogy még az sem lepne meg oly nagyon, ha a 336. §. megfelelő pontjaiba ütköző bagatell-lopásokra kiszabandó s csak az ismert «vérző szívvel» kiszabni képes hat havi börtönök kikerülése végett, valamely ítéletben még furcsább kerülő utakat is találunk.

Különfélék.

— A Btk. 336. §-ához. A *Jogt. Közl.* mult évi 44-ik (okt. 28-iki) számában, a Btk. novellájához egyik adalék gyanánt közöltük azt az esetet, hogy a zombori kir. törvényszék a mult évi szeptember hó 17-ik napján 3080/904. bf. szám alatt kelt ítéletével Vig István 17 éves kocsis, zombori lakost a Btk. 336. §-ának 3. és 7. pontjai alapján s a 92. §. alkalmazása mellett hat havi börtönbüntetésre, továbbá 3 évi hivatalvesztésre és politikai jogai gyakorlásának ugyanily tartamu felfüggesztésére ítélte azért, mert nevezett vádlott 1904 április 19-én Zomborban, *Jakov* Nikola sértettnék, mint szolgálatadójának zárt padlására a padláslyukon bemászott és onnan egy fél szál kolbászt elvitt. Az ítéletben a károsult részére 50 f. állapított meg kártérítési összeg gyanánt. Vádlott, ki azzal védekezett, hogy a tett elkövetésekor nagyon éhes volt, — az ítéletben megnyugodván, az jogerős lett s Vig István a reá ekként kiszabott hat havi börtönbüntetést a zombori kir. törvényszéki fogházban 1904. évi szeptember hó 17-én, vagyis az ítélet hozatalának napján

tényleg meg is kezdette s így az ítélet értelmében 1903. évi márczius hó 17-én kellett volna kiszabadulnia.

Időközben azonban az igazságügyminisztérium ezen bűnyben hivatalból kegyelmi eljárást rendelt el s a büntetését töltő vádlott az 1904. évi november hó 22-én 38343/J. M. szám alatt kelt igazságügyminiszteri rendelet folytán, még ugyanezen hónap 26-ik napján feltételes szabadságra bocsátatott. Majd a zombori kir. törvényszéknek 1904. évi november 15-én 3900/904. bf. szám alatt felterjesztett véleménye alapján a vádlott büntetésének hátralevő része *királyi kegyellemmel* elengedtetett.

Vig István vádlott ennek folytán a kiszabott 6 havi börtönbüntetés helyett csupán negyven napig tartó börtönbüntetést szenvedett.

Zs. B.

— **A kir. Curia felülvizsgáló tanácsa határozatainak gyűjteményének IX-ik kötete** jelent meg a Franklin-Társulat kiadásában. A művet folytatólag a felülvizsgáló tanács helyettes elnöke Gottl Ágost kir. curiai bíró állítja össze. Az eddig megjelent kilencz kötetben feldolgozott jogesetek nemcsak a sommas perrendtartásra vonatkozó eljárási, hanem a rendes perekben is alkalmazandó anyagi jogszabályokat tartalmazzák. Ahol a határozat könnyebb megérthetése végett szükségesnek mutatkozott, a jogszabály előrebocsátása után, nemcsak a curiai határozat, hanem a periratok alapján elkészített rövid ügyállás is közöltek. Az egyes kötetek kezelését elősegíti a «tartalommutató», melyben a feldolgozott esetekben kifejezésre jutott jogszabályok az anyag szerint csoportosítottak, valamint a nagy alapossággal és gondnal készített «betűrendes tárgymutató». A IX-ik kötet a kir. Curia felülvizsgáló tanácsának 1903. évi július 8-tól 1904. évi július 4-ig terjedő időtartamon át hozott határozataiból 226 elvi jelentőségű esetet tárgyal. A IX-ik kötet ára vászonkötésben 10 K.

— **Bűnügyi judikatura. Anyagi jog.** Személy elleni támadásnál a szükséges védelem mértékének kérdésében a megtámadott egyéni felfogása is figyelembe veendő, s ha a megtámadott jóhiszeműen azt vélhette, hogy további támadások elhárítására erélyesebb eszközök alkalmazandók, a *jogos védelem* megállapítandó. — Több személy becsületének, tehát több jogtárgynak, habár egy physical cselekvés által való megtámadása *anyagi halmazatot* létesít. — 150 példányban szétküldött nyomtatott körlevélben elkövetett becsület-sértés a Btk. 261. §-a szerinti «*terjesztés*» alapján minősül; azonban a részvénytársasági igazgató által főügynökéhez intézett az a felhívás, hogy bizonyos ügynökkel szemben «bárminő üzleti összeköttetéstől tartózkodni sziveskedjenek», nem meggyalázó, s az, hogy a címzettek a körlevélből esetleg azt következtethetik, hogy vádlott nem viseltetik bizalommal főmagánvádló iránt, *becsületsértő gyanúsításnak* nem tekinthető. — A jogegység érdekében kimondatott, hogy a Btk. 296. §-a szerinti *párviadal* vétsége a párviadal megkezdésére való fegyveres kiállással be van fejezve, s ezért megsértette a törvényt a bíróság, midőn a pisztolypárbajra kiállott vádlottat azon az alapon, hogy ez a «lövés jogával» nem élt, a Btk. 67. §-ának 1. pontja szerinti *önkéntes elállás* címén fölmentette.

Eljárás. A Btk. 349. §-ában meghatározott büntetési tétel — életfogytig terjedhető fegyház — nem alkalmazható, ha az esküdtekhez a *rablás* és a *szándékos emberölés* tekintetében külön-külön kérdés tételét föl, mert ez esetben a halmazatra vonatkozó szabályok szerint legföljebb tizenöt évi fegyház lett volna kiszabható. — A BP. 423. §. 5. bekezdésének helyes értelme szerint, *vádlott távollétében* az elsőbírósnak csupán *felmentő* ítélete nem változtatható meg vádlott terhére.

— **Jegyzői magánmunkálatok** díjazás melletti teljesítésére, a belügyminiszternek egy legújabbán kelt határozata szerint, a rendezett tanácsú városok jegyzői épp úgy jogosultak, mint a kis- és nagyközségek jegyzői. Szükséges azonban, hogy az illető város ezt törvényhatóságilag jóváhagyott szabályrendelettel a maga alkalmazottainak megengedje.

— **A viszonyos végrendeletekről** a Jogállamban megjelent tanulmányát *dr. Kiss Géza* különlenyomatban adta ki.

— **Bűnsegély-e az ügyvédi tanács?** A kölni bíróság elítélte egy ügyvédet amiatt, mert az egy fogságban levő

egyén hozzátartozóinak azt a jogi véleményt adta, hogy a feleség és a gyermek nem büntethető a férj, illetőleg apa szökéséhez nyújtott segítségért. A Reichsgericht megváltoztatta ezt az ítéletet és indokolásában kifejti, hogy az ügyvédnek legjobb tudomása szerint adott helyes vagy helytelen jogi véleménye a felől, hogy valamely tervezett cselekmény büntethető-e vagy nem, magában véve nem tekinthető a Btk. 49. §-a szerinti segítségnek, még abban az esetben sem, ha az ő véleménye a cselekmény véghezvitelét vonja maga után, ha az ügyvéd ezt az eredményt előre tudta és a cselekmény valósággal büntetendő. Ha tehát az ügyvéd szándéka semmi egyébire nem irányul, mint arra, hogy hivatása gyakorlatában jogi tanácsot adjon, akkor nem büntethető. A bűnösséghez szükséges, hogy egyszersmind büntetendő cselekmény elkövetését is akarja előmozdítani.

— **Általános jogászkongresszusok** tartását határozta el a St. Louisban a világkiállítás alkalmából rendezett jogászugyülés. A szervezés feladatával a gyűlés az Egyesült Államok ügyvédi egyesületét bízta meg. A gyűlés elfogadott továbbá egy határozatot, mely a különböző államok közt való nemzetközi megegyezés útján lehetségesnek és kívánatosnak mondja az egységes szabadalmi törvényhozást. Egy másik határozattal a «nemzetek választmánya» megbízást nyert, hogy kérjék fel kormányukat, hogy törvénygyűjteményeiket és a bírósági határozatok gyűjteményeit állandóan cseréljék ki az összes külföldi kormányokkal.

A Magyar Jogászegylet február hó 25-én (szombaton) este hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utca 10.) teljes ülést tart, melyen dr. Gábor Béla m. kir. államrendőrségi segédfogalmazó ismerteti — ábrák és gyakorlati kísérletek kapcsán — a dactyloscopia (a büntetett kilétének ujjlenyomatok utján való megállapítása) rendszerét. Bevezetésül dr. Vámbéry Ruzsem vázolja a büntetett azonosságának büntetőjogi jelentőségét. — Vendégeket szívesen lát az egylet.

A mellékleten közöljük a Curiai Határozatok 1904. évi II. félévi tartalommutatójának második felét.

Dr. Kazinczy Gyula kassai kir. közjegyző a tót nyelvet beszélő, telekkönyvi ügyekben kellőképp jártas, másfél évi ügyvédi gyakorlattal bíró jogtudort, esetleg ügyvédi oklevéllel bíró közjegyzői jelöltet (kezdő helyettest) keres, havonkénti 300 K-ig terjedő, és fokozatosan emelkedő fizetéssel; a tót nyelvet ismerete nélkülözhetetlen.

10829

ÚJ KÖNYVEK

10530

melyek

POLITZER ZSIGMOND ÉS FIA

könyvkereskedésében

valamint minden hazai könyvkereskedésben kaphatók.

Fontos!!!

Fontos!!!

Tételtleni: PETICZIO ÜGYEK.

A kir. Curia eddigi érdemleges gyakorlata az 1899. XV. tcz. által reáruházott hatáskörben 6 K.

Loria: A sociologia feladata és iskolái	2 K.
Halász: Községi takarékpénztárak Magyarországon	2 K 40 f.
Matlekovits: A Vámpolitika mai helyzete	1 K 60 f.
Katona Mór: Magánjogi dolgozatok gyűjteménye	10 K.
Lőw Loránt: Viszonylagos semmisség. Tanulmány a magyar általános polgári törvénykönyv tervezetének jogügyleteiről	2 K.
Tételtleni Armin: Egy életbevágó kontroversia a választási bírások köréből. Az 1899. XV. tcz. 3. §. 27. p. magyarázata	1 K.
Forgon: Iparpolitikai tévedések. Tanulmány a magyar nemzetgazdaság köréből	4 K.
A társadalmi fejlődés iránya: A Társadalomtudományi Társaság által rendezett vita	3 K.
Vécsey: Exegetum. Válogatott helyek a digestákból magyarázatokkal	2 K.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 25. sz.

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4. sz.

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési díj: félvre — 12 kor. A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.
negyedévre 6

Tartalom: Az ügyvédi rendtartás harmincz éves multja. *Dr. Nagy Dezső* budapesti ügyvédtől. — Az ügyvédség szervezetének reformja. *Dr. Pollák Illés* budapesti ügyvédtől. — Visszapillantás az ügyvédi kamarák 30 éves multjára. *Dr. Pap József* a budapesti ügyvédi kamara titkára, egyetemi ny. rk. tanártól. — Harmincz év. *Dr. König Vilmos* budapesti ügyvédtől. — Az angol judikatura elvi jelentőségű határozataiból. *Zsoldos Benő* zombori törvényszéki jegyzőtől. — Különfélék.

Melléklet: Döntvénytár. Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az ügyvédi rendtartás harmincz éves multja.

Hogy mi az ügyvédi kamara, azt valójában csak akkor tudnánk meg, ha nem léteznék. A művelt államokban megvan a kamarai intézmény s midőn az egész világ kenyeret eszik, nekünk sem lehet másképpen tenni.

Ezt volt szükséges előrebocsátani akkor, midőn a magyarországi ügyvédi kamaráknak harmincz éves multjáról megemlékezem. Alig van intézmény, mely erősebb, mondhatjuk, méltatlanabb kritikának lett volna kitéve s éppen maguk az ügyvédek részéről, akiknek érdekében az létesített. Amennyire óhajtottuk 1874 előtt az ügyvédi kamarák törvényes szervezetét, épp oly mérvben tört ki a vele való elégedetlenség az életbe léptetés után rövid pár évre. Az ügyvédi rendtartás és az ügyvédi kamara éppen ezért születésétől kezdve szakadatlan reform-mozgalom célpontja. Mindegyik igazságügyi miniszter programja egyik lényeges pontjaként vette fel. Ügyvédi kamarák jelentéseikben, külön határozataikban, országos jogász- és ügyvéd gyűlések, a napi és szak-sajtó számtalan cikkekben szakadatlanul sürgették az ügyvédi rendtartás reformját, s ezt célzó számos hivatalos és nem hivatatos törvényjavaslat jelent meg, s ma még mindig ott vagyunk, ahol voltunk harmincz esztendő előtt: az ügyvédi rendtartás és az ügyvédség reformja nem haladt előre.

Bele éltük magunkat, hogy az ügyvédi rendtartás és ügyvédség reformját rendszerint egynek tekintjük, holott lényeges fogalmi különbség van a kettő között. Az előbbi nem öleli fel ez utóbbit. Az ügyvédség reformja sokkal tágabb körű: kiterjed a törvénykezés minden izére, ott leselkedik az igazságügyi, közigazgatási, de sőt a közjogi politika minden pontján és a társadalmi élet nagy általános problémáiban. Az ügyvédi rendtartás és az ügyvédi kamara reformjával hiu erőlködés megoldani akarni az ügyvédi kérdést, s az ebből származó tehetetlenség az oka annak, hogy az ügyvédi rendtartás és a kamarai intézmény maradt, ami volt harmincz év előtt. S most, midőn annyi év óta látjuk tornyosulni az elkecseregett támadásokat az ügyvédi kamarák ellen meddőségük miatt, szinte nehéz, de sőt hálátlan dolog elfogulatlan bírálatot mondani afelett, hogy mire volt jó a kamarai intézmény.

S mégis elmondhatjuk, hogy az ügyvédi kamarák harmincz éves életük alatt méltóan töltötték be azt a feladatot, amelyet a törvény rájuk bízott és amelyet az ügyvédi kar tőle az ügyvédség fejlesztése érdekében joggal várhatott. Képzeljük el a kamaránélküli állapotot: az ügyvédek a bíróság adminisztratív és fegyelmi hatósága alá helyezve, vagy ami azzal egyértelmű: coordinatio helyett subordinatio. Az ügy-

véd kiszolgáltatása a bírósági hivatalos közegek jó- vagy rosszakarátának, szeszélyének. Kamara nélkül hiányzik az ügyvédség létfeltétele: a függetlenség lehetősége. Csak «lehetőségről» beszélnek, mert annak tényleges megszerzése már tisztán egyéni dolog, függ az illető ügyvéd jellemétől, anyagi helyzetétől, szellemi kvalitásától. A kamara nem arra való, hogy ezeket az egyéni tulajdonságokat, illetőleg azok hiányát pótolja.

A kamara nem arra való, hogy az ügyvédnek kenyeret biztosítson, bár erős áramlat létezik, mely az anyagi gondok nyomása alatt ezt is várta s várja különösen az ügyvédi rendtartás és a kamara reformjától, ami ismét csak egy újabb csalódásnak és elkecsereedésnek lenne kutforrása. Tehet a kamara e tekintetben is sokat, és tett is, de itt is csak a lehetőséget szolgálhatja. Nem pótolja az egyén munkáját, csak megkönnyítheti és termékenyebbé teheti. Más a testületi, más az egyéni munkának a feladata és iránya. A kamara nem közkereseti társaság és nem tehet sült kenyeret az egyes ügyvéd asztalára. E téren a kamara feladata az ügyvédi tevékenységi kör tágítása az állami és társadalmi életben. S itt is nem az erőszakos terjeszkedés politikája és meddő aknáknak feltárása, hanem gondos kikeresése és megállapítása azoknak a területeknek, amelyeken az ügyvédi munka a törvénykezés, a társadalmi, ipari s kereskedelmi élet terén azoknak javára érvényesülhet és productiv működésre van képesítve, ahol értéket szolgáltathat és ahol az ellenérték neki a jog és természet rendje szerint kijár és ennél fogva szívesen is adatik meg. S ezen a ponton az ügyvéd mindennapi kenyerébe vágó fontos szerepe van a kamara testületi működésének és a testület vezetőségének: hasznos irányban vezetni a terület kikeresésének munkáját s tapintatosan megválogatni a hódítás és birtokba vevés eszközeit. Kétségtelen dolog, hogy éppen itt az ügyvédi kamaráknak fenállásuk óta a legnagyobb nehézségekkel kellett megküzdeniök s ellenséges áramlatokkal szembeszállniök. Ezóta keletkezett az 1877-ik évi bagatell-törvény, amely a kisemberek védelmének ürügye alatt az ügyvédek erre támaszkodó jelentékeny részének existenciáját támadta meg. Nem volt képes az ügyvédi kamara sikerrel harcolni a veszedelmes tisztviselői s különösen a községi jegyzői zugirászkodás ellen, de sőt éppen ez utóbbi téren, a lefolyt évben politikai szempontok által vezérelt hatalmas sakkhúzás történt az ügyvédi kar ellen, amelyet nem volt képes megakadályozni, s amely a jegyzői zugirászkodás törvényes elismerésében érte el csúcspontját.

A polgári perrendtartás tervezetének sérelmes intézkedéseivel szemben is, dacára az évek óta tartó küzdelemnek, csak oly félsikereket konstatálhatunk, amelyeknek még a megvalósulása is nagyon kétséges. Hasonlóan kevés eredménnyel járt a kamaráknak az az erőfeszítése is, hogy különösen a felsőbb bíróságok lealázó díjmegállapításával szemben egy jobbat, méltányosabbat, magasabb díjazást vivjon ki. Ez mind a «tartozik» oldalra kerül, de hát azért mondhatjuk-e, hogy az ügyvédi kamarák ezen a téren meddő munkát végeztek?

Nem. Mert tény az, hogy a kamarák harcoltak, harcba vitték legjobb erejüket, az eredmény pedig nem csupán tőlük

függ, hanem az állami és társadalmi életben konkuráló erők dinamikájától. Gondoljuk meg, hogy hol volnánk most e harcok nélkül és hogy ha e harcokban nem állottak volna helyt a testületi erőt létesítő kamarák. Kegyelemre lennénk kiszolgáltatva az ellenséges áramlatok és erőknek, amelyek nyomása alatt ma a kar is a teljes anyagi züllés szélén állana.

A harc nehéz volta soha se csüggeszen bennünket. Itt van például az ügyvédi nyugdíjkérdés, amely hét évvel ezelőtt kilépett a töprengés állapotából s amely körül a kamarák példátlan buzgalommal munkálkodtak, pozitívumot termeltek, de egy nehézkes kormányzati szellemmel kell megküzeniök. Ez is az ügyvédi kenyérkérdéshez tartozik. Itt is, mint egyebütt, minden ütközet közelebb hoz az eredményhez, de a közbeeső balsikereken csüggedni nem szabad.

Az ügyvédi létszám szaporodását az ügyvédi kamarák meg nem akadályozhatták. De hát csak mi ügyvédek panaszkodhatunk? Mit jelentsen a munkás kezek százezreinek kivándorlása Amerikába, az orvosi kar kisebb tagjainak, tehát a tömeges résznek, sanyaru helyzete a fővárosban és vidéken és az a körülmény, hogy diplomás mérnökeinknek fele nem talál foglalkozást az országban, avagy a bírósági és hivatalnoki ingyenes gyakornok nagy száma? A nagy társadalmi és gazdasági bajokat, amennyiben ezeknek az ügyvédi kar is részese, az ügyvédi kamarák nem orvosolhatják és erre nem is lehetnek hivatva. Lehetetlent kívánni és ilyenekre sarkalni a testületet, egyenlő az intézmény lehetetlenné tételével s működésének megbénításával azon a téren, ahol erejéhez mért hasznos munkát fejthet ki.

A fegyelmi bíráskodás terén a kamarák tiszteletreméltó hasznos munkálkodást végeztek. Az önkormányzat ezen a téren existenciális feltétele a karnak, a kar tisztességének és függetlenségének. Képzeliük el, hogy kamarák hiányában a törvényszékek bíráskodtak volna felettünk. Bajos pár szóval megfelelő bírálatot mondani a kamarák harmincz éven át folytatott fegyelmi bíráskodásáról. Nagyobb szigor nem ártana, de elegendő dicséret már az is, hogy számbavehető panasz nem igen merült fel ellene.

A kamarák legnagyobb eredményeket — mondhatjuk — az általános igazságügyi politika terén érték el. Hazánk igazságügyének modern átalakítása első sorban a kamaráknak köszönhető, amelyek jelentéseikben, felterjesztéseikben, igazi agitatorius munkát fejtettek ki, amelynek erősebb fegyvereitől sem riadtak vissza, de sőt sokszor korbáccsal a kezükben dolgoztak. Nem volt kisebb pozitív irányu működésük sem, törvényjavaslatok kerültek ki szellemi műhelyeikből, majd a kormányjavaslatok feldolgozásánál szellemük és munkájuk döntő súlyát vetették a latba; nem egyszer sikerült káros javaslatok törvénynyé válását is megakadályozniok.

A gyakorlati törvénykezés napi ellenőrzésének munkája szintén egyike volt a kamarák leghatékonyabb működésének s kiterjedt a legalsó forumtól a legfelsőbbig és élesen nyilvánult meg az igazságügyi kormányval, mint legfőbb felügyeleti hatósággal szemben is. Mindehhez hozzájárult kritikájának nyilvánossága s a testület önkormányzati szervezetében rejlő függetlensége, ami ellenőrzésének erőt kölcsönzött. Törvénykezésünk haladása sokat köszönhet a kamaráknak.

A kamarák harmincz éves működésük alatt bebizonyították létjogosultságukat. Hasznos volt tevékenységük a karra, az egyes ügyvédre, igazságügyünk, törvénykezésünk fejlődésére s magára a jogkereső nagy közönségre. Van rajta reformálni való, de őrizkedni kell, hogy a reformmunkálatnál ne lőjjenek a célra, s ne akarjuk természetszerű rendeltetésén tuleső célok lehetetlen eszközévé tenni, mert ez lenne az igazi keserű csalódás.

Dr. Nagy Dezső.

Az ügyvédség szervezetének reformja.

— Pollák Illés ügyvédi rendtartási tervezetének indokolásából. * —

I.

Bevezetés.

Az ügyvédi rendtartásról szóló 1874. évi XXXIV. tcz. életbelépése óta többször tétetett már kísérlet ez alapvető törvény megváltoztatására. Idő és viszonyok változtával az ügyvédségnek is megváltozott ugyanis a helyzete, még pedig nemcsak a közönséghez való vonatkozásaiban, hanem a bíróságok és hatóságokkal szemközt és egymásközi viszonylataiban is.

Hovatovább a jogvédői intézménynek tarthatatlannak bizonyul a helyzete. Nem lehet szemet hunyni az előtt, hogy erkölcsi állása lényegesen, sőt szervesen összefügg a vagyoni helyzetével és ha ez alászállt, magával ragadta amaszt. Az erkölcsi szintnek a vagyoni szinttel való szerves összefüggését pedig nem csupán maguk az ügyvédek hangsúlyozták, de el kell ismerni ezt a szoros kapcsot a közérdek szempontjából is, mert nyilvánvaló, hogy a vagyoni rendszerség nemcsak egy megbízható, hanem egy magasabb képzettségű ügyvédi kart is jelent, ami, ha már önmagában is nagy értéket képvisel, Magyarországra való tekintettel, ahol az ügyvédi kar ugyszólván a társadalom vezetője és kultúrájának erős támasza, egyenesen döntő jelentőségű.

A magyar ügyvédségnek helyzete, ezekből a szempontokból nézve, azóta, amióta az 1874: XXXIV. tcz. létrejött, lényegesen hanyatlott. Közgazdasági viszonyaink, jelesen kereskedelmünk és iparunknak pangása maga után vonta az ügyvédségnek is válságos helyzetét és ez a válság, amint megrendítette az ügyvédség létalapját, azonképpen bontogatni kezdi erkölcsi fundamentumát is, és féltő, hogy jogrendünk fejlődésének meg fognak vonatni alapfeltételei, ha a helyzeten változás nem esik.

Ezek mellett az alapvető igazságok mellett szemet hunyva elmenni és az ügyvédségnek a társadalmat mozgó és szabályozó gazdasági törvényektől való függetlenségét hirdetni, egyet jelent az ügyvédségnek a társadalom szervi életéből való kiemelésével és vele szemben való helyezésével, ami, ha általában lehetetlenség, ennél a testületnél, amely a társadalom jogi és kulturális életének középpontjában áll, és idegszálaiban kezében tartja, logikai és élettani képtelenség. Elmaradhatatlanul erőt vesz ezért azokon, akik az ország gondjait viszik, az az okszerűsége alapuló követelmény, hogy aki egészséges közállapotokat akar, annak az ügyvédség szintjének emelését is kell akarnia, és annak nem szabad elzárkóznia attól az igazságtól, hogy erkölcsi emelkedettség csak vagyoni emelkedés mellett képzelhető.

Számos kísérletezés történt ezen a téren az idők folyamán. Az igazságügyek élén álló miniszterek megbízásaiból hol szervi, hol novelláris javítások terveződtek; az idő azonban oly rohamosan gázolt végig az emberi alkotásokon és javítást célzó kísérleteken, hogy a kérdés még e pillanatban sem látszik a megoldáshoz közelebb eljutottnak, mint akár megmozdulása idejében. Azzal az általános érzéssel szemben, hogy az ügyvédségen gyökeresen javítani kell, mintha tehetetlenül és tompán állna az ügyvédség maga is, mely a természet rendje szerint fázik a gyökeres megoldásoktól, ha úgy érzi is, hogy csak ilyenek és nem a foldozgatások segítenek a bajokon. Még az 1901-ben megtartott országos ülés sem kívánt egyebet, mint új rendtartást, anélkül, hogy megtalálta volna a módját annak, miként legyen lehetséges a jelen korlátlan ügyvédkedési szervezeten belül oly intézményt létesíteni, mely amellelt, hogy a megélés alapja

* Alkalmi cikk helyett a szerző az ő Tervezte indokolásának első fejezetét bocsátotta rendelkezésünkre, melyben az ő felfogása a mai ügyvédség helyzetéről leghívebben tükröződik vissza.

ugyanaz marad, a létszámon és ügyködési jogon se történjék változás, megélést biztosítson mégis, egy számban folyton növekedő és örökös dagályokban áradózó osztálynak.

Amiket az ügyvédség ebben az irányban orvoslást hozó irek gyanánt javasol, azok aligha volnának képesek a kívánt eredményt meghozni. Ha az ügyvédi képviselőre utalt ügyek keretét a megszakadásig kiterjesztenők is, ezek az ügyek kis forgalmu országunkban még sem bírnának eltartani 6000 ügyvédet, kiknek standard of life-ja kell, hogy ne legyen, de nem is lehet túlságosan alacsony. Aminthogy nem esnék sulyba sem a közjegyzőség teendőinek az ügyvédség érdekében való megnyirbálása, sem a községi jegyzők eltöltése a falusi nép jogi dolgaitól, tekintettel azokra a tömegszükségletekre, melyek az ügyvédség részéről számba kerülnek. Több mint bizonyos, hogy az ügyvédség helyzetének olyan tatarozása, amely nem egyszersmind alapvető szerves újjáépítés, néhány év multán újból is csak felszínre vetné a kérdést a maga teljes ridegségében, amelynek pedig örökös felszínen maradása azonos volna a kar erkölcsi elzüllesztésével, mert a közvélemény joggal fázik a megoldhatatlan kérdésektől és alappal vélekedik róluk olyképpen, hogy ami megoldhatatlan, azt a maga belső mibenvolta teszi azzá és az a társadalom életét veszélyezteti.

Egy niveaun álló ügyvédi kar azonban oly szükséges szerve az állami életnek, hogy azt ennek a veszedelemnek a társadalom érdekében nem szabad kitenni. Ha tisztában vagyunk azzal, hogy ügyvédség nélkül jogállamot fentartani, jogot szolgáltatni és eleven jogi életet élni nem lehet, amint hogy ez kétségtelen, akkor az ügyvédség helyzetének biztosítása és jogi életünkben az ő helyének megvetése elsőrangú állami szükséglet és akkor az ügyvédségnek oly szervezetet kell teremteni, mely amidőn a megélhetését biztosítja és vagyoni fennmaradásának lehetőségét megadja, egyben erkölcsi értékét, emelkedését és állását, úgy ki- mint befelé is, biztosítókkal ellátja és legalább néhány nemzedékre kihatóan a zaklató kérdést leveszi a napirendről.

II.

Szervezet. Az ügyvédség kettéosztása.

A bonyodalomból menekülést keresve, kritika tárgyává kell tenni az ügyvédség jelen szervezetét és felkutatni ebben a szervezetben a kétségtelen baj okát. Ha tisztában vagyunk azzal, hogy a társadalmi alakulások az általános természeti törvények útjain haladnak és tisztában vagyunk azzal is, hogy amely csoportosulásban az egyesek megélése akadályokkal jár, sőt már majdnem lehetetlenné vált, ott a csoportosulásban magában rejlik a lehetetlenség oka, akkor nincs más menekülés, mint a csoportosulást feloszlatni és újat teremteni, olyant, amely a megélhetésnek megadja a lehetőségét. A természetnek ezt az uralkodó törvényét a törvényhozó a társadalom alakulataira átviszi és amidőn az intézményeket fejleszti, ezen a törvényen áll. Ezen állunk pedig akkor, amikor az ügyvédség bajainak gyökereit keresve, arra az alapvető valóságokra rátaláltunk, hogy a kétségtelen korhadás csirája a szervezetben és nem egyebütt keresendő.

Amikor valamely foglalkozási ág megélésének feltételeit kutatjuk, a kereset és kínálat közti dinamikus törvényre kell visszanyulnunk. Az ügyvédség száma és a feldolgozandó ügyek közötti átlagos arányszám óvja meg az ügyvédség mibenlétének átlagát. Mihelyt az agendák kevesbednek, de a létszám megmarad, a mibenléti átlag alászáll. Mihelyt az agendák gyarapodnak, ha a létszám megmarad, a most nevezett átlag emelkedik. Nálunk, ahol a népnek a jogi pályák utáni olthatatlan szomjúsága a létszámot feltartóztatlanul emeli, a jólléti átlag ugyanoly mérvű agenda-gyarapodást követelne, holott éppen süllyedő irányzatban van. Mikor az 1874-iki ügyvédi rendtartás készült, a gazdasági föllendü-

lésnek éppen a küszöbén voltunk. Néhány éve, hogy alkotmányunk helyreállt. Egy ifju nemzet ifju szabadságának izomduzzasztó birtokában nekivágott az új kornak és úgy vélte, hogy a szabad kereskedelem és szabad ipar gazdaggá és erőssé fogja tenni az országot, és amint ezen idők lendületes és vérmes törvényhozása minden alkotásaira rányomta a szabad egyéni erő kifejtés bélyegét, azonképpen készült el az ügyvédi rendtartás is a maga teljesen szabad mozgási törvényeivel. Akkor kis létszám mellett emelkedő agendák kecsegtettek a jövőre nézve is és nem volt előrelátható a közgazdasági és ethnikai viszonyoknak az a felfordulása, amely kalapácsból üllőt teremtve, oda fejlődött, hogy ma az agendák elsorvadnak, holott a létszám a képtelenségig felduzzad.

Az ügyvédség jelen szervezetének ez a története egy-magában megadja már az új szervezet alapvető törvényét. Teljességgel más, sőt felfordult viszonyok, teljességgel más alakzatokat követelnek. A sok agenda és kevés ügyvéd Rendtartása nem maradhat meg a kevés agenda és a soknál is több ügyvéd Rendtartásának és ezzel a szervezet kérdése elméletileg el is van döntve. Az elméletek azonban nem bírnak a gyakorlat embereire hatással. Gyakorlati rámutatásokkal kell kimutatni az elméletek belső igazságait.

A közgazdasági liberálisizmus, amely a tisztán gazdasági foglalkozásokban is helyet kezd adni a gyengébbek védelmére fektetett újabb gazdasági törvényeknek, az olyan foglalkozási ágakban, melyek az állami gépezetbe belenyulnak, egyenesen aggasztó alakot ölt, amely perczben a gyengébb az erősebb ellenében a versenyt nem bírja. Az ilyen leszorult kerülő utakon keresi a megélést és egészségtelen elemeket visz bele az állami életbe, amely vele szemben tehetetlenül áll. Szabadjára hagyni az ilyen elemet, annyit jelent, mint magára hagyni a maga rettenetes bajaival és kiszolgáltatni neki a lakosságot és az állami életet, amely aztán ott tartja el a gyengébbet, ahol legkevésbé akarja. Az ügyvédség szervezetében fentartani egy szervezeti alakzatot, amelynek gyarapodási előfeltételei teljességgel hiányoznak, nem liberálisizmus többé — amely hiszen nem önczél, de a megélésnek és fejlődésnek egy időszerű alakulása — hanem csökönyös ragaszkodás a jómódhoz, mikor már elszegényedtünk.

A szabad ügyvédkedés eltarthatja a maga embereit, valameddig a mérsékelt megélési képességekkel felruházott ügyvéd is megtalálja az agendák sokaságában a maga életszükségletét. E szükséglet megszerzésének könnyű volta előfeltétele annak is, hogy az utánjárás csak a kar előkelőségével arányban álló módzatok közt mozoghasson. Amely időben ezen módzatok közt a szükséglet megszerzése könnyű szerrel nem eszközölhető, a kar törvényei merő ellenkezésbe kerülnek a megélés alaptörvényeivel és beáll egy kor, amikor vagy az előkelőségből kell tetemesen engednünk, vagy a szabad ügyvédség falsumát kell észrevennünk, mert lényegében a szabadság nem törvén korlátokat, nyilvánvalóvá válik, hogy az előkelőségi szabályok és a szabad megélési doktrínák között áthidalhatatlan űr van, mely a dolgok rendje szerint jó időkben elrejtőzik, de rögtön előkerül, mi-helyt a problémára az idő megcselekszi a maga ellenpróbáit.

Olyan időkben élünk most, amikor ez az ellenpróba kinos mértékben ráczáfol a hetvenes évek doktrínáira. Nincs más menekvés, mint vagy teljes liberális alakzatot teremteni, ám akkor megadni minden ügyvédnek a szabad megélés egyéni előfeltételeit is, vagy az idők fejleményeivel lépést tartva, olyan alakulást keresni, melyben a gyengébb el nem vesz. Az első mód kívül esik a lehetőségeken. A kar előkelőségéről lemondani és az ügyvédséget teljesen szabad művésztévé avatni, annyit jelent, mint az állami gépezetbe bevinni a piacz lármáját, bárdolatlanságait és teljesen üzletté lesüllyeszteni azt a hivatást, mely egyik oldalán — éppen a megélés eszközeinek oldalán — amugy is szünet nélkül

háboruszkodik a mindennapiság sarába való levonszolás esélyeivel és melynek ez, szemben a világgal és különösen a hatóságokkal, amugy is legfájósabb pontja. Ám, ha erről az előkelőségről le nem mondhatni, marad-e más menekülés annál, hogy oly szervezést kell találnunk az ügyvédség számára, amely erkölcsi niveauját és tekintélyét a megélhetés lehetőségéből és előkelőségéből fejlesztve, a gyengébbnek is megadja módját annak, hogy előkelő formák közt életszükségletét előteremthesse?

A mai szervezetben nincsen meg a lehetősége annak, hogy az ügyvédség megélhessen és tekintély s becsülés dolgában a bíróságokkal, ami elengedhetetlenül szükséges, lépést tartson. Már pedig, ha már a megélés lehetősége elsőrangú szükséglete az ügyvédségnek, még ennél is nagyobb fontossággal bír, hogy tekintély és közbecsülés dolgában a bírói testület őt, legalább a kelletténél, felül ne mulja, a mi a jogszolgáltatás két tényezőjének a sinekből való kikökenését vonná maga után. Ezt az egyensúlyt egy kielégítően alapozott ügyvédség a vagyonban rejlő átható erő és súlynál fogva fenn fogja tartani, de fölbillen, mihelyt a megélhetés gondja mint mindennapi kérdés ül ki az ajtó elé. A szegény ügyvéd tekintélyfogyatkozása legelsőbben a bírói termekben jelentkezik. Az a szünni nem akaró panaszkodás, a mely ebben az irányban évek óta zaklat, félreismerhetetlenül igazolja ezt az észleletet. A hol, mint Budapesten — 1300 ügyvéd közt alig 400 bír megélni, ott a kar tekintélye örökös háboruságban van a maga összetartása végett és ha igaz is, hogy mire a bíróságok ebben a háboruszkodásban mint támadók részt vesznek, sok egyes tünet csomósodott össze tömeges jelenséggé, eredményében ez a háboruság mégis csak a szegénység lenézéséből következik.

Az ügyvédségnek, hogy hivatását, mint a jogszolgáltatásnak egyik tényezője és a jogállam fejlesztője kellőképpen betöltse, a megélésnek egy magasabb minimumára van tehát szüksége, de az erkölcsi prestigének egy olyan mennyiségére is, mely nélkül a hivatás nem gyakorolható. Hogy ez az utóbbi az elsőnek természetes folyamánya, csak annál erősebben domborítja ki azt a főigazságot, hogy az ügyvédség egy magasabb standard elérését követeli.

Ezt a kettős szükségletet intézményes eszközökkel mesterségesen is lehet megteremteni. Az emberi természet mélyeiből fakadó törvény, hogy a tekintélyt adományozni vagy intézményszerűen valamely fokhoz hozzá kötni lehet. A megélni alig képes alsóbíró és a csekély fizetéssel bíró alsótiszt állását az állam a maga fényéből rávetett néhány sugarával bearanyozza. Rang és cím adományozásával egyesek juthatnak tekintélyhez, kik máskülönben igen szerény körben élnek. A vagyonból származó tekintély helyettesíthető tehát a tekintélynek intézményes állandósításával, mit tudva, el lehet gondolni az ügyvédségnek egy oly megszervezését, melyben a tekintélynek egy jelentékeny része mintegy államilag biztosított.

A Tervezet ezt a tervet igyekezett megvalósítani.

A külföldi példák közt e részben legközelebb feküdt volna a francia és angol minta, amely előkészítő és tárgyaló ügyvédséget ismer, de ettől szegényes viszonyaink miatt el kellett tekinteni. Közel feküdt volna a numerus clausus is, nem ugyan az 50-es évek osztrák mintájára, hanem autonom rendezkedéssel, mely nem függne a kormánytól. Ettől azonban, figyelemmel az országos ügyvédgyűlés hangulatára, kellett eltekinteni. Céljai keresésénél legkedvezőbbnek találta ezek után a Tervezet a német rendszernek olyan átídomítását, mely a maga kialakulásában nem ragaszkodik mintájához és jelentőség dolgában inkább a bifurkációhoz közeledek, mint a német lokalizációhoz.

A Tervezet kétféle ügyvédséget teremt. Egy alsóbírói és egy felsőbírói. A fiatal ügyvéd dominiuma az alsóbírói a maga párhuzamos hatóságaival, egy kivétellel,

melyről még szó lesz. Tíz évi tisztességes ügyködés után megnyílnak előtte a felsőbírói ajtói és az ügyvéd beléphet a kollegiális bírák előtti ügyködési körbe.

Amit a Tervezet ezzel a tagolással elérni vél, az két nagy vívmány. Az egyik anyagi, a másik sokszorosan erkölcsi.

A feltagolás által teremtett fokozások minden időben emelő hatással bírtak a tekintélyre. Ott, ahol ez a tagolás nincsen, az egyén maga kénytelen megszerezni a fentartásához szükséges tekintélyminimumot, ami az ügyvédségben annyit jelent, hogy egyes, különösen kiváló egyéneken kívül a kar zöme e minimum nélkül szűkölködik, aminek gyümölcseit a kar jelen helyzetében megérni láttuk. Az egyenlőség eszményi tana az életben, ahol a természet törvényei szerint az erők mérkőznek, az erőtelenség elpusztulására vezet, de mert az emberek tulnyomó része ez utóbbiak soraiból kerül elő, nyílt állami érdek az erőtelenséget védelembe fogni, amiből az ügyvédségben uralkodó egyenlőségi és individualisztikus szervezetnek tagolt intézménybe való fejlesztése mint szükség következik.

Fiatal és idősebb ügyvéd között a kor teremtette meg első sorban a maga bifurkációját; megtoldja ezt a tapasztalat, mint szintén a kornak gyümölcse és kihatása, és megtoldja a szerzett érdem, tudás és hír, amik végeredményben ugyancsak az idő kihatásai. Angolországban a bifurkátságon kívül a Kings cancler-gárda zárt testülete egy harmadik tagolást jelent, mely a barrister testületből áll elő, sőt mivel-hogy a főbb bírósági stallumok a canclerekből kerülnek ki, nyilván negyedik tagolása az angol ügyvédségnek: a bírói. Németországban a lokalizáció mellett, mely bíróságok mellé osztja be az ügyvédséget, a Leipziger Reichsgerichts-Anwaltschaft a német ügyvédség virágát egyesíti magában, de a selectio ott is kor, idő és érdem alapján történik.

Ezek a tagolások adták meg az angol és német ügyvédségnek azt a nagy tekintélyt, melylyel köztudomás szerint bír, aminthogy a francia ügyvédséget is a fokozás emelte a tekintélynek arra a magas polczára, melyre feljutott. A tervezet szerinti kettéosztás véget vet annak a zagyvalékos nivellálásnak, mely mindent az egyénre bízván, tulajdonképpen csak az erőszakot, a reklámot és az alantas tehetségeket emeli felszínre, de amelyben a kar, mint olyan, ellaposodik, ha el nem süpped. Ebben az egyenlőségnek nevezett általános ellaposodásban a karnak nem lehet tekintélye sem befelé, sem annál kevésbé kifelé. Befelé a fiatal ügyvédből az oklevél megszerzésével kivesztek a magasabbra serkentő okok. Ha maga előtt szervezett pályaemelkedést nem lát, de szemközt találja magát egyszerre minden elérhetővel és ha bírja, azonnal megkeritheti, jöllehet tapasztalatok, érett tudás és leszűrt bölcsesség nélkül, ami megkerithető az életben: nem-e természetes, hogy akkor ezek a nagy kellékek szemében semmivé törpülnek és értékük s becslük elvesz; és nem-e kell, hogy akkor utjából félre lökje az öregebb mesterek becsülését, az ideálok keresését és egy magasabb rendű élet szeretetét? Holott, ha az élet előtt csak ciklusokban válik hozzáférhetővé, amelyeket idő és tisztességes élet nyit meg, meg fogja becsülni önönmagát és azt, ami előtt közvetlenül feltárul és amikor ezt teszi, meg fogja becsülni karának azon férfait, akiket utánzandók és minták gyanánt egy magasabb ügyvédkedés emeltebb forumán észlel a jog szolgáltatásában és a szabadságok megvédésében.

Amellett pedig, hogy a tervezett tagolás, mint intézmény, tekintélyt, lendületet és új ambíciót visz az ügyvédségbe: a bíróságokkal szemben is emelkedik értéke. Minden fokozás magában hordja a felsőbb fokok nagyobb megbecsülését, de ez a becsülés mindamellett már az alsó fokon kezdődik. Ami magasabb fokra fejlődhetik, az már lépcső ehhez a magasabb fokhoz és mint ilyen, ön maga emelkedés. Ami ellenben első percztől az utolsóig ugyanazon a sikon mozog, az, mint emelkedni nem bír, az emberi becsülés

skálán megszűnt számítani. Attól eltekintve, hogy a fiatal bíró és öreg ügyvéd közti ellentétek megszűnnek, az alsó-bíró a hozzá utalt fiatal ügyvédben a vele együtt előremenő pályatársat fogja tisztelni, viszont a magasabb fórumokon a bíró a felsőbb ügyvédben az ellenőrzött multu és nagyobb erkölcsi javakkal bíró pályatársat fogja megbecsülni. Ha továbbá az előbb úgy láttuk, hogy fiatal bíró és öreg ügyvéd közt mindig lappang valamely viszály magva, ez a lappangó ellentét annál veszedelmesebb, ha fiatal ügyvéd akarja jogra kitanítani a Curia bírót. Ezeket, az ügyvédségre és a bíróságra egyaránt veszélyt hozó, több mint æszthetikai hibákat az ügyvédségnek kettéosztása az életből kiküszöbölne és beállna helyettök a paritásnak az a mértéke, melyet az ügyvédség évek óta kíván és mely a jogszolgáltatás igaz barátai részéről a legmelegebben óhajtatik.

Amit pedig a tagolásnak kihatásáról befelé kifejtettünk, az fokozottabb mértékben áll a közönségre való kihatásában. Ez azonban a kérdés anyagi oldalára is tartozván, ezzel kapcsolatban tárgyaljuk.

A megélés szempontjából a kettéosztás az ügyek kontingentálást jelenti. Ha ez a kontingentálás nem is egyenletes felosztás, két nagy csoportnak megteremtése minden bizonnyal azonos a megélés kilátásainak 50 százalékos fel-emelésével és jelenti amellet azt, hogy a felsőbbbíróági teendők a legagilisabb és az élet küzdelmeiben legfűgőbb elemek versengéséből kivétetvén, az öregebb ügyvédeknek a megélés nagy háborúságaiban jóval több esélyt biztosít az eddiginél. Igen nagy dolog az is, hogy egyes nagy irodák az ügyek egy nagy részét másokkal megosztani kénytelenek lesznek és egyenesen kézen fekszik, hogy a tervezett kettéosztás az egyes csoportokra azonnal megteremti azt a megkönnyebbülést, melyet a numerus clausus még csak idők múltán hozhatna.

Csak az átmenet áldozata volna az a veszteség, melyet a most működők azáltal elszenvednének, hogy a kettéválásban ügyeik egy részéről lemondani kényszerülnének. Ezt a veszteséget kiegyenlíti azonban a másik oldalról felszabaduló ügyek mennyisége. Amit az alsóbirósági ügyvédségben maradók a felsőbbbíróágiaknak átengednek, azt busásan megfizeti az, mit a felsőbb fokra lépők kezeikből kiadnak. Az ügyek tulnyomó része az alsóbirói ügyködés körébe esvén, előreláthatólag alig fog pl. a budapesti kamara területén egyharmad a felsőbb foku ügyvédségbe föllépni, a minek következtében itt 800 alsó- fogna 400 felsőbbbíróági ügyvéddel szemközt állani. Ha már most egyes nagyforgalmu irodák, melyekben a főváros peres forgalmának legnagyobb része lebonyolítottatik, választásra kényszerülnék, nagy agendájuknak tetemes része vagy ide, vagy oda fog szabadulni, a minek hasznát éppen a gyengébbek fogják venni. A collegiális bíróságok és hatóságok előtti teendők kisebb számban kínálkozván, azok, kik az alsóbb fokban akár koruk, akár saját elhatározásuk, akár kényszer okából maradnak, nem hoznak nagy áldozatot, míg ellenben megkapják a felső fokba fellépők összes alantas dolgaikat. Ha másfelől az ügyködés ezen felosztásának az lesz az eredménye, hogy felsőbbbíróági ügyvéd Budapesten alig lesz 300–350, akkor ez a kettéválasztás azt fogja jelenteni, hogy a felsőbb fokra pályázók a vagyoniilag rendezettebbek és a létért való küzdelem nagyobb háborúságaitól már mentesebbek javaiból fognak gyülekezni, ami ezt az osztályt tekintély szempontjából csak emelni lesz hivatva.

A tervezetnek az az intézkedése, melynél fogva az alsóbirósági ügyvédkedésből a felsőbe való fellépés szabad elhatározáson nyugszik, azzal együtt, hogy a felsőbbbíróági ügyvéd az alsóba ismét visszaléphet, megvédi az egyes ügyvédet saját legszemélyesebb körülményeinek megválasztásában és megóvásában, míg az az intézkedés, melynél fogva a két fok ügyvédei közt a benső forgalom

teljességgel nem lesz korlátozva, az élet által szükségesnek talált és kifejlendő csoportosulások elősegítésével az átmenet nehézségein és talán áldozatain is enyhítőleg segíteni fog.

Ettől a csoportosulási jogtól, vagyis attól, hogy felső- és alsóbirói ügyvédek egymással esetleg közös, vagy szerződéses viszonylatba kerülnek, nem kell az intézmény alapelvét, vagyis a kettéválasztást féltetni. Eltekintve attól, hogy idővel az elkülönülést az élet meghozza, ha az egyszer szervileg megadva van, csak előny származhatik az egyesülésből. Egyfelől minden bizonnyal nyereség az összességre nézve, ha a szövetkezés, vagy éppen társulás által az egyes irodák maguk, vagy kiadásaik kevesbednek, a mi által az átlagos standard emelkednék, másfelől ebben a viszonyban az egyes mindenesetre jobban megtalálja megélésének lehetőségeit és a fiatalabb ügyvéd a maga későbbi terjeszkedésének előfeltételeit, mint ha magára hagyva, zsibbasztó gondok közt kénytelen ezeket megkeresni és életének javát, lelkének himporát és idealismusának zománczát ebben az izzó keresgélésben elveszteni.

A tervezetnek az az intézménye, mely szerint az alsóbirósági ügyvéd a járásbiróságtól a kir. törvényszékhez felebbvitt ügyekben ügyködésre jogosult, előkészíti az átmenetet és pályát teremt az alsóbb ügyvéd részére a társas bíróságok előtti plaidoyerben való gyakorlásra. A két ügyvédség a törvényszék előtt találkozáva, itt már a gyakorlati élet külső jelenéseiben, ahol a kar tagjai, mint ugyanazon testület tagjai kifelé jelentkeznek, hivatásuk összefogózkodik. Ez az intézmény anyagilag is mentesíti az alsókart a felsőtől, amennyiben a járásbirósági ügyek ekképpen legnagyobb részükben, a magasabb revíziók kivételével, az ő kezében marad.

Az alsóbirósági ügyvéd birodalma a járásbiróság, rendőrbiróság, a pénzügyi hatóságok mind, közigazgatási, adó- és illeték-ügyek — a kir. közigazgatási bíróság kivétel — és a községi bíráskodás.

A felsőbbbíróági ügyvéd birodalma minden társas bíróság, a kereskedelmi miniszterium védjegy-tanácsa, a kir. közigazgatási bíróság, a perrendtartáson alapuló választott bíróság és végül a védjegy- és szabadalom-bitorlási bűnügy. Ezt az utóbbit fontossági tekintetek veszik ki az alsóbirósági ügyvédek ügyköréből, jóllehet járásbiróság előtt folynak le, de annyi védjegy és szabadalmi jogi ismeretet igényelnek és különben is rendesen védjegy vagy szabadalmi perekkel és ügyekkel vannak kapcsolatban, hogy a felsőbb karnak való fentartásuk a czélszerűség követelménye.

Telekkönyvi perenkivüli, árvaszéki és hagyatéki ügyekben mindkét kar egyaránt ügyködhetik. Ezt a vegyes ügyködést az indokolja, hogy az ilyféle ügyek rendesen más ügyeknek járulékos ügyei, aminél fogva a vegyes ügyködést czélszerűségi szempontok követelik.

A felsőbbbíróági ügyvédnek emelkedettebb állását a hozzátartozó erkölcsi követelmények különféle fajtái is biztosítják. Ilyen az a tilalom, amelynél fogva felsőbb ügyvéd végrehajtási cselekményt nem foganatosíthat. Ilyen az, hogy neki bizonyos megállapodások, melyeket a tervezet az alsóbb ügyvédnek az ügyféllel szemben megenged, tilosak. És ilyenek a fegyelem nagyobb és mélyebbre hatóbb szabványai, melyeket az állás magával hoz. Ezek az intézmények a felsőbb karnak a nagy közönség előtt is biztosítják nagyobb tekintélyt és egy magasrangu ügyvédségnek vannak hivatva megvetni a talaját.

Látni való ezekből, hogy a tervezett kettéosztás valóssággal új korszakot teremt a magyar ügyvédségnek. Ha mint szervezet, a kettéosztás ujnak jelentkezik is, mindamellett bátran mondhatni, hogy csiráiban rég benne van már az életben és ha most az, mit az élet jórészt már magából kialakított, törvényszerű alakulásban is kialakíttatik, még csak azt sem mondhatni, hogy mint evolúció nem hazai viszonyaink talajából fejlődött. Az élet ugyanis régen megtette a maga

megkülönböztetéseit, mielőtt a Tervezet nekik sanctiót adna. Már eddig is sok ügyvéd nem vállalt járásbirósági és alsóbb hatósági ügyet; ha vállalja is, alig viszi oda a maga élemedett korát és nagyobb tekintélyét a sommás bíró elé, akivel szemben szinte anachronismust képvisel a maga tudásával és higgadt emberségével. Előkelőbb ügyvéd csak nagy ritkán és akkor is vonakodva fog végrehajtási cselekményt foganatosítani, nem is szólva bizonyos, az élet által megkészített specializálásokról a jog egyes birodalmaiban. Ha ezeket a kétségtelenül létező fejleményeket törvényesítjük, csak látszólag teremtettünk ujat, valójában a fejlődés tényeit lestük meg és igyekeztünk megrögzíteni egy szebb és magasabb jövő reményében.

A vidéki ügyvédség kettéosztása csak látszólag fogna zavart okozni. Elvül felállítván, hogy az alsóbb ügyvédek járásbiróságok székhelyein lakni kötelesek, a felsőbb kar törvényszékek és táblák székhelyein fog ügynöködni, bár a kamarák belátására bízott, különös méltánylást követelő esetekben megengedni, hogy felsőbb ügyvéd járásbiróság székhelyén is lakhassék, ami a szerzett jogok tekintetbe vételét és az átmenet nehézségeinek áthidalását akarja megkönnyíteni: látnivaló, hogy a két kar ügyvédsége a szabad belső forgalom intézményében teljességgel meg fogja találni az átmenet nehézségeiben a megfelelő eszközöket. Csakhamar a vidéki ügyvédség is meg fog győződni arról, hogy az új rend meghozza számára azokat az előnyöket, melyeket kétségtelenül magában hord és miután a két osztály a Tervezet egyéb intézkedéseinél fogva egyebekben széjjel nem vált, sőt egy kamarában egyesülve, ugyanannak a nagy testületnek egyebekben egyenjogú részei maradnak, mindenképpen tiszta látóképe nyílik meg szemünk előtt egy fenköltebb jogvédői testületnek.

Visszapillantás az ügyvédi kamarák 30 éves multjára.

A budapesti ügyvédi kamara 1875. évi február hó 28-án alakult meg, 30 év óta áll tehát fenn és működik.

Nem jubilálni akarunk, hiszen arra nincs okunk, de visszatekintünk a multba s meg akarunk emlékezni ezen három évtizedről; kötelességünk az intéző körök figyelmét ma újra felhívni az annyiszor hangoztatott kívánságokra és rámutatni arra, hogy az ügyvédség állapota, ha nem is reménytelen, de igen szomorú.

Az 1872—75-iki országgyűlés helyesen indult ki abból, hogy az igazságszolgáltatás szervezete még nem tökéletes, még nincs befejezve azáltal, hogy van törvényünk a bírói hatalom gyakorlásáról, a bírák felelősségéről és a bíróságok rendezéséről. A bíróságokon kívül az igazságszolgáltatás egyik legfontosabb közege az ügyvéd, aki, habár közvetlenül csak egyes ügyfeleket képvisel és azok jogait védelmezi, mégis az igazságszolgáltatás tényezője, mert felderíti a vitás jogviszonyok ténykörülményeit, ezeket jogilag méltatja és ezáltal megkönnyíti a bírónak az igazságos ítélethozatalt. Ezenfelül ellenőrzi a bíróságokat és hatóságokat, nehogy eljárásuk netáni tévedéseik által a polgárok jogait sértse. Az ügyvédi hivatásnak ezen fontossága követelte, hogy részére a törvénykezési szervezetben oly állás biztosíttassék, mely magasabb hivatásnak teljes betöltését lehetségessé teszi. Erre vállalkozott az 1874. évi XXXIV. törvénycikkkel alkotott ügyvédi rendtartás.

Ügyvédi rendtartásunk az ügyvédség codexe, mely az ügyvédség állását és jogviszonyait egy rendszeres egészbe akarta egybefoglalni.

Biztosítékokról gondoskodott az ügyvéd elméleti és gyakorlati képzettsége iránt, s ezek fenforgása mellett a szabad ügyvédség intézményét fentartja, megszabja az ügyvédek jogait és kötelességeit, biztosítani óhajtja az ügyvéd

részére fáradozásainak kiérdemelt jutalmát és szabályozza a fegyelmi eljárást.

E törvénynek alapeszméje volt az ügyvédek testületbe szervezni ügyvédi kamarák alkotása által és a kamaráknak megadni az autonómiát, hogy saját ügyeiket önmaguk, tehát függetlenül más hatóságoktól, intézzék el.

Az ügyvédi kamarák hatásköre kiterjed: a) az ügyvédi kar erkölcsi tekintélyének megóvására, az ügyvédek jogainak megvédése és kötelességeik teljesítésének ellenőrzésére; b) a jogszolgáltatás és az ügyvédség terén mutatkozó hiányok orvoslására s korszerű reformok életbeléptetése iránti véleményadásra s javaslattevésre; c) a kamara lajstromaiba felvett ügyvédek és ügyvédjelöltek fölött a fegyelmi hatóság gyakorlására.

A törvény az önkormányzatot találta a legbiztosabb, legcélszerűbb módnak a fent megjelölt nagy és nemes feladatok teljesítésére. Kétségtelen, hogy saját ügyeinket, jogos érdekeinket mi ügyvédek foghatjuk fel legjobban, mi lehetünk leghivebb tolmácsai és magyarázói saját törekvéseinknek és küzdelmeinknek, mi magunk vagyunk a legalkalmasabb szervek a reánk ruházott jogok és kötelességek gyakorlására.

Az ügyvédi rendtartás megfelelő, szép és nagy hatáskörrel ruházta fel az ügyvédi önkormányzatot, a cél helyesen van meghatározva és kitűzve, de az eszközök, melyeket a törvény rendelkezésünkre bocsátott, igen fogyatékosak s nagyrészt ennek tulajdonítható, hogy a kitűzött cél nem volt elérhető.

Tagadhatatlan, hogy önálló ügyvédi karunk csak 1874 óta van s hogy e kar azóta fejlődésnek indult, az ügyvédi kar képzettsége emelkedett is, de ezzel az ügyvédi kar túltömöttsége meg nem szűnt, sőt ellenkezőleg, az ügyvédek száma folyton növekedett és nő jelenleg is. A kar kebelében nagy az elégtelenség s általános az óhaj, hogy az ügyvédi rendtartást reformálni és a beteges viszonyokat orvosolni kell.

Nálunk nem foglalja el az ügyvéd azon kiváló állást, melyet különösen Angolországban, Franciaországban, Észak-Amerikában stb. élvez. A közvélemény az ügyvédben nem a jog védőjét látja, az ügyvédi kar nem bír népszerűséggel, és megélhetése mindinkább nehezebbé válik, a társadalom pedig nagy igényeket támaszt a karral szemben.

Az ügyvédség szervi kapcsolatban van az igazságszolgáltatással és az egész állami élettel. Ott, hol az állami élet és ennek egyes nyilvánulásai fejletlenek, ahol ezek még kiépítésre, befejezésre várnak, az ügyvédség sem fejlődhetik a legjobb rendtartás mellett sem, mert hiányzik fejlődéséhez a szükséges tér.

Az ügyvédi rendtartáson kívül a várva-várt jogi reformok az egész vonalon segíthetnek csak az ügyvédségen. A polgári törvénykönyv megalkotása, a polgári törvénykezési eljárásnak a szóbeliség elvein való felépítése, ezzel összhangban lévő végrehajtási eljárás, a közigazgatás rendezése és ezzel kapcsolatosan a közjogi és közigazgatási bíráskodás behozatala, az ügyvédség fejlődésének előfeltételeit fogják szolgáltatni. A társadalomban és gazdasági életünkben fenforgó bajok az ügyvédségnél is észlelhetők s ezek regenerációja mindenkor nagy kölcsönhatással lesz a kar helyzetének javulására. Addig is, míg a jogszolgáltatási és közigazgatási általános reformok bekövetkeznek, az ügyvédség sorsán nagyot lehetett volna a lefolyt 30 év alatt lendíteni, ha rendtartásunk szervezete lehetővé tette volna a kar autonómiájának és ezzel együtt az ügyvédi kar kíváncsított függetlenségének fejlesztését és az ügyvédi kar szellemi képzettségének emelését. Szükséges az, hogy fejlesszessék az ügyvédi kar egészének becsülete, tisztessége, és az egyes kari tagoknak jelleme, gyarapodjék az erősebb kari szellem, legyen egyszerűbb és hatályosabb a fegyelmi eljárás. Mindez nagy hiánya az ügyvédi rendtartásnak.

Ezek nem új eszmék, nem új iránypontok, melyek még vita tárgyát képezhetnék. Általános igazságok ezek, melyekkel számol az igazságügyi kormány, a kamarák és mindenki, ki lelken viseli a kar érdekeit. Húsz év óta indult meg ezen jelszavak mellett a reform, de pozitív eredmény nélkül. Az 1874. évi ügyvédi rendtartásnak 1887-ből származott novellája és egypár törvényjavaslat eredménynek csak nem mondható!

Az ügyvédi rendtartás a kamarai önkormányzati hatóság határozatainak felülvizsgálását a Curiára bízta, anélkül, hogy az ítélő-tanácsot ügyvéd-tagokkal egészítené ki. Pedig feltétlenül szükséges a felelősségi bíróságba bevonni oly elemeket, akik az ügyvédség viszonyait teljesen ismerik.

Nézetünk szerint a kar tagjai közt csak az foglalhat helyet, aki arra méltó, mi ellenezzük oly egyéneknek a karba való felvételét, akiket a szigorú jog szabályai körünkől ki nem zárnak ugyan, ha ezeknek erkölcsi qualificatioja meg nem felel azon mértéknek, melyet mi magunknak az ügyvédi tisztesség felől alkottunk. A mai rendszer mellett ezen arbitriumunk gyakorlatában a Curia sokszor akadályozott.

Csonka maradt kamaránk autonómiaja, mert a mai rendtartás mellett lehetséges, hogy az ügyvédi kamaránál ne legyenek bejegyezve és az ügyvédi kamara fegyelmi hatóságának ne legyenek alávetve egyes közhatóságok, melyek bíróságok vagy más hatóságok előtt feleket állandóan és hivatásszerűleg képviselnek.

Megbocsáthatatlan mulasztása az ügyvédi rendtartásnak, hogy nem adta meg a választmánynak azon jogot, hogy oly esetekben, midőn a konkrét ügyekben a kar jogai sértetnek, idejekorán testületi fellépés által beavatkozhasseék, mielőtt a jogsértés befejezett tényré vált. A kamarának utólagos kérvényezési és felterjesztési joga nem bizonyult elég hatályosnak a tulkapásokkal szemben.

A kamarák önkormányzati szervezete sem bizonyult mindenben jónak. A kamarák területe úgy határozandó meg, hogy tagjainak száma és a választmányi tagok száma is a mainál jóval nagyobb legyen, ezáltal az ügyvédi testületek erőteljesebb és a kar érdekeinek megfelelőbb működésre lesznek képesítve.

Nagy hibája a rendtartásnak, hogy az ügynevezett ügyvédi panaszok, a pénz- és iratvisszatartásból és előleg elszámolásból felmerülő perek a törvényszékhez vannak utalva és nem a kamara hatáskörébe, továbbá, hogy az ügyvédi költségekre vonatkozó perekben még a felek beleegyezése esetén sem ítélezhetik a választmány. Ezen ügyek természet-szerű fóruma a kamara, a mindennapi élet igazolja ezt leginkább, ezt egyaránt kívánja az ügyfél és a kari becsület érdekeinek megóvása. A kar tagjai szellemileg és erkölcsileg csak úgy lehetnek függetlenek, ha biztosítatik az ügyvédek részére anyagi függetlenségük. E tekintetben az ügyvédi rendtartás semmit sem tett az ügyvédek javára. Nem biztosított megfelelő munkakört kizárólag az ügyvédek számára, mert a zugirások machinatióival szemben teljesen tehetetlen, a szükséges oltalmat az ügyvédeknek nem nyújthatja, nem adja meg az ügyvédnek díjai és kiadásai tekintetében a visszatartási és a zálogjogot és így semmivel sincs biztosítva az ügyvédi teljesítmények díjazása a rosszlelkű felekkel vagy azok hitelezőivel szemben. Végül nem találunk még a leg-távolabbról sem támpontokat segélyegylet, gyám- vagy nyugdíjintézet felállítására, teljesen negligálja tehát ezen törvény a humanitarius intézkedéseket.

A rendtartásnak legkevésbé sikerült és épp azért a legnagyobb mértékben reformra szoruló része a fegyelmi eljárás. A fegyelmi eljárás elrendelése, a vád alá helyezés és a főtárgyalás három külön részre tagolja a fegyelmi pert. Mindegyik fázisban külön felelősség engedtetik meg s épp azért az eljárás hosszas, nehézkes, bonyolódott és sokszor hatálytalan. A büntetési rendszer sem felel meg, mert hiány-

zik a rendbűntetés, mert a pénzbűntetés behajthatatlanság esetén felfüggesztéssé át nem változtatható.

Az ügyvédi rendtartásnak ezen bajait már régen felismerte az ügyvédi kar. Az ügyvédi kamarák évi jelentéseikben, a mi kamaránk külön felterjesztésekben is sokszor követelték a reformot. Törvényjavaslatok készültek, vélemények dolgoztattak ki kamaránk által és karunk egyes tagjai által is, az országos ügyvédgyűléseken egyhangulag megnyilatkozott a kar óhaja a reform iránt s habár az igazságügyi kormány is belátta a reform szükségét és az előkészületeket meg is tette az új törvényre, habár a szervezeti és eljárási törvények is feltétlenül szükségessé teszik az új ügyvédi rendtartás megalkotását: mai napig is sajnosan kell nélkülöznünk ezen törvényalkotást.

Nem lennénk azonban igazságosak, ha pusztán a hiányok felsorolásánál, a hibák konstatálásánál megállanánk.

Kamaránk a lefolyt 30 év alatt czéltudatos működést fejtett ki az ügyvédi tisztesség, a kari becsület és tekintély megóvása körül.

A fegyelmi jog nincs kodifikálva és nem is lesz soha. Nem lehet megtanulni, de érezni kell, hogy ügyvédi szempontból mi a helyes és jó, vagy mi hagyandó abban, mi eshetik jogos kifogás alá. Kamaránk fegyelmi bírósága azon elvet vallotta, hogy minden fegyelmi bírósági ténykedés egy becsületbírósági eljárás, amelyben a kartárs becsületét védjük meg, ha őt felmentjük, és a kar becsületét védjük, ha a megfélekedett kartárust elítéljük. Jellem és tudás, életből-csesség és helyes tapintat vezérelte mindig kamaránk fegyelmi bíráit.

Kamaránk a lefolyt három évtized alatt állandóan törekedett igazságszolgáltatási állapotaink javításán.

Részint kezdeményezőleg, részint véleményezőleg működött közre karunk a lefolyt 30 év alatt minden nevezetesebb törvényalkotásnál. Hol feliratokban, hol szakvéleményekben és szaktanácskozmányokban adva kifejezést meggyőződésének, nézeteinek és indokolásainak. Nincsen talán egyetlenegy fontosabb törvény, amely karunk közreműködése nélkül keletkezett volna. Csak a példa kedvéért mutatunk rá a polgári törvénykezés terén a perrendtartási novellára; a sommás eljárási törvényre, a végrehajtási eljárásra és az új perrendtartási törvénytervezetre. Éber figyelemmel kísérte a polgári törvénykönyv fejlődésének minden mozzanatát. A házasságjogi törvénynek és egyáltalán az u. n. egyházpolitikai törvényeknek kezdeményezése körül karunknak oroszlánrésze van. A büntetőjog terén a büntettekről, vétségekről és a kihágásokról szóló büntető-törvénykönyv, valamint a büntető-perrendtartás megalkotásának előmunkálataiból az ügyvédi kar derekasan vette ki a maga részét.

A codificatio előkészítésén kívül kamaránk a kar anyagi és szellemi jólétének emelésén fáradozott. Megalkotta a kamarai értekezletek intézményét. Ez hivatalos szerve ugyan a kamarának, de természeténél fogva nélkülöz minden szorosabb alakszerűséget. Eszmecsere, tapasztalt hiányok, visszaélések bejelentése és megbeszélése képezi azok tárgyát. Egy folyton örködő közeg az, mely a kar összessége és a választmány közti érintkezést közvetíti, és a szellemi összeköttetés folytonosságát fentartja.

Ugyanezen cél szempontjából alkottuk meg a kamara hivatalos közlönyét, az „Ügyvédi Kamarai Közlöny”-t, amelyet karunk tagjai díjmentesen kapnak meg.

Időközönként a kar kebelében nagy nyugtalanság mutatkozott. Az ügyvédi kar anyagi jólétének emelése céljából közgyűléseken és egy ügyvédgyűlésen is felmerült a numerus clausus behozatalának a kérdése. Az ügyvédi kar egészséges és dicséretreméltó szellemére vallott azon határozat, hogy még csak vita tárgyává sem tehető az, hogy az ügyvédi pályáról bárki is eltereltesse, aki oda való. Kamaránk az ügyvédi kar érdekeinek megóvásánál az általános

igazságügyi szempontokra és nem szűkkeblü magánszempon-
tokra helyezkedett.

Az ügyvédi kar résztvett az ezredéves ünnepély alkal-
mából rendezett kiállítás történeti csoportjában és okmányilag
bizonyította azt, hogy a magyar ügyvédi kar volt az, amely
közigazgatásunknak és igazságszolgáltatásunknak a multban
való fejlesztésére leginkább közreműködött, jelenleg pedig a
jogi állam eszméjének bátor előharczoja.

Budapest fő- és székváros kamaráinknak egy házhelyet
ajándékozott, amelyen a kamara, a segélyalap tőkéjének fel-
használásával, felépítette saját otthonát. «Nemcsak téglafalat
építettünk — mondják a vonatkozó jegyzőkönyvek — de
önbizalmunknak egy erős várat is, emlékeztetőt arra, hogy
az egészséges közszellem és összetartás gyorsan tud meg-
valósítani oly alkotásokat, melyek röviddel azelőtt még az
ábrándok országába tartozóknak mondtak.»

Házunk azóta Magyarország összes jogászainak központja
és otthona.

Az ezredévi ünnepségekkel kapcsolatosan elhatározta
kamaránk, hogy a társkamarak anyagi közreműködése mel-
lett megirítja az ügyvédség történetét eredeti kútfők alap-
ján. Minthogy a magyar jogtörténet eddigelé meglehetősen
elhanyagolt területet képez, irodalmi pragmatikus előzmé-
nyek nem igen állanak rendelkezésünkre, minthogy törvény-
kezésünk története sincs teljesen és minden korszakra kiter-
jedőleg megírva s így a szükséges kútfő-tanulmányok egész
generációk munkáját igénylik: kamaránk gondoskodott arról,
hogy módosított program alapján, az ügyvédség történeté-
nek pragmatikus feldolgozása helyett, intézményszerűen ismer-
tetessék az ügyvédi hivatás. A mű meg is jelent. Összehasonlító
alapon lett megírva, a magyar viszonyokból indult ki, de
tekintettel van az osztrák, német, francia és angol viszo-
nyokra is.

Kamaránk kartársaink és családjai anyagi helyzetének
javítása tekintetében sokat fáradozott és buzgólkodott a le-
folyt évtizedekben, hogy létesíttessék országos ügyvédi gyám-
és nyugdíjintézet. Ma, midőn nehéz kereseti viszonyok súlyo-
sodtak az ügyvédi karra, amikor a verseny tultengése napról-
napra nyomasztóbbá teszi a karnak a helyzetét, az ügyvédi
nyugdíjkérdés a karnak valóságos létkérdése.

Kamaránk hosszú tárgyalások után meggyőződött arról,
hogy az ügyvédi nyugdíjintézményt csak a kényszer elvé-
nek alkalmazásával lehet megalkotni és fentartani. S épp
azért az igazságügyi kormány nyal egyetértőleg törvényjavas-
latot dolgozott ki, mely szerint minden bejegyzett ügyvéd
kötelezőleg tagja a nyugdíjintézetnek. A társkamarak kikül-
döttei közös értekezletükön, Budapesten szintén magukéva
tették ezen törvényjavaslatot. Reményünk van tehát arra,
hogy ez törvényynyé fog válni.

Ezen pár ecsetvonás jellemzi a helyzetet.

Nincs okunk a nagy öröme és lelkesedésre, de csüg-
gednünk sem szabad.

A lefolyt 30 év bebizonyította, hogy az ügyvédi kar
nagy erkölcsi és szellemi tőkével rendelkezik. A mostani
politikai válság elmúltával talán fel fogják ismerni a mérvadó
körök ezen karnak nagy misszióját, és lehetővé fogják tenni,
hogy ezen kar boldoguljon, emelje a jogfejlesztést, az igaz-
ságszolgáltatást, fejlessze a hazafiságot és szerezzen mindenkor
és mindenütt érvényt a humanizmusnak és culturalis hala-
dásnak.

Dr. Pap József,

a budapesti ügyvédi kamara titkára,
egyetemi ny. rk. tanár.

Harmincz év.

Az ország újjászervezésének aerájában alkotásaink a munka-
területek kijelölésére és elhatárolására szorítkoztak. Az igaz-
ságügyi kormányzat akkor szintén csak azon keretekre mu-
tathatott rá, melyekben igazságügyünk kiépítendő volt. Egy

ilyen keret volt az ügyvédi kamarai intézmény is, mely hi-
vatva volt a modern ügyvédség fejlesztésénél irányítólag
hatni.

Aki egykoron meg fogja irni a magyar ügyvédség tör-
ténétét, ha nem fog meglegedni külső jelenségek össze-
állításával, bámulattal fogja észlelni, mennyire távol állott
az ügyvédi intézmény ismeretétől az a kor, melyben az ügy-
védi rendtartás keletkezett.

Ez az ellentét a kor és a részére teremtett ügyvédség
közt, vezetett a mai mélységekbe. Mi volt akkor az ügyvéd?
Közbenjáró a jogkereső közönség és az állami közeg közt.
A nép rettegve kerülte azt a homályt, mely az igazság-
szolgáltatást eltakarta előle és még a jól díjazott közben-
járóhoz is csak félve fordult. Természetes, hogy ez az ügy-
védség nem lehetett sympathikus; a kornak összes büneiért
neki kellett helyt állnia.

Ez a helyzet félreismerhetlenül tárta fel a szükséges re-
form irányelveit. Intézmények kellettek, melyek alkalmasok
voltak az igazságba vetett hit felélesztésére és melyek jog-
szolgáltatásunkat európai magaslatra emelik. Mindenekelőtt
a homályt elűzve, az igazságügy működését ellenőrizhetővé
kellett tenni. Nyilvánosságra, szóbeliségre volt szükségünk,
hogy a jogkereső közönség közvetlenül láthassa az igazság-
ügyi gépezet működését. Szervesen összefogva az állam és a
társadalom egymásra nevelőleg hatottak volna. E helyett
káros tehetetlenségben megrögzött az írásbeliség, a titkos
eljárás, egy tetszés szerint huzható procedura, amikhez hozzá-
járult még a gyűlöletes, mindenütt gyanut keltő «informatió».

Ehhez a betegágyhoz láncolták most már az ügyvédsé-
get. Szervezték magas qualificációval, fényes czimmel, mintha
tényleg nagy eszményi célok szolgálatára lett volna ren-
delve. Valójában azonban ennek az ügyvédségnek nem volt
tere, ahol tehetségeit, elméleti képességeit kifejthette volna.
A közönség szemében azért a régi gyűlölt ellenség maradt.
És maga az ügyvédség lezorítva a fenségesnek ígérkezett
pályáról, lassan-lassan a megélhetés anyagi eszközeinek ke-
resésére indult. Természetesen ennek visszahatása nem marad-
hatott el; mint kenyérkereseti pálya, mivel sem ellensúlyoz-
ható vonzóerőt gyakorolt. A létszám egyre emelkedett, ami
— bármennyire is furcsának látszassék — nem csekély rész-
ben a diszes tudori czimnek is volt tulajdonítható. Ha az
ügyvédség igazi rendeltetésének megfelelő térrel bir, a tudori
fok, mint a rátermettségek bizonyítéka, mint a selectionnak
hatalmas instrumentuma, nélkülözhetlen. De ha a pálya anya-
gias jelleget ölt, akkor a czim, mint külső megkülönböztetés,
erre a pályára még azokat is tereli, akik különben másutt
keresték volna boldogulásukat.

Igazságügyi politikánk így lejtőre juttatta az ügyvéd-
séget. Mikor pedig már le volt szorítva természetes pályá-
járól és mikor az anyagi irány folytán előállott létszám
végveszélylyel fenyegette a kart, akkor bölcsen abban ke-
reste az orvoslást, hogy az igazságszolgáltatás olcsóságának ürü-
gye alatt meg akarta vonni a küzködőtől az utolsó száraz fala-
tot. Itt tartunk ma és talán a jövő providentiális politikus
hiányában még csak szomorubb sülyedést rejt ölében.

Eme visszapillantást nem mellőzhettük, amikor az ügy-
védi kamarak harminczéves fenállása alkalmából ez intéz-
mény felé fordul a közfigyelem. Csakis ez a sötét háttér,
mely végigkísérte a letűnt évtizedeket, engedi felismerni
azokat a fényes szolgálatokat, melyekkel a kamarak eny-
hitették a karra rázudult bajokat. Megtámadva valamennyi
igazságügyi kormánytól, üldözve a bíróságoktól, elhagyatva
a társadalom minden számot tevő faktorától, csakis a kama-
ráknak köszönhető, hogy az ügyvédség még ma is — más
testületekkel összehasonlítva — páratlanul álló erkölcsi szín-
vonalon várja regenerációját. Leszolták mint adminisztratív
masinát, a kar egy része közönyösséggel tüntetett ellene és
sokan nyügnék bélyegezték. De ha a kar tagjai a hatalom

üldözésével szemben gyöngének bizonyultak, a kamaráknál védelmet találtak. És ennek a testületnek — mely még a karban sem talált biztos támaszt — legtöbbször sikerült is megállítani a hatalom tulkapásait. Mert pártatlansága tagadhatatlan tekintélyvel ruházta fel. Igazságos volt, ha a nagyközönséget kellett megvédeni egyes kartársak ténykedésével szemben, nem ismert collegialitást a disciplina rovására, mert tudta, hogy ezzel végelemzésben a karnak árt. Ez a szünet nélkül következően gyakorolt igazságosság, erős fundamentuma volt a kamaráknak és ez teszi érthetővé nagy erkölcsi jelentőségüket.

Onmagától felvetődik a kérdés, mi lett volna az ügyvédségből kamarák nélkül? Az hiszszük, a hatalomnak vak eszközévé degradálódik, ha a kir. ügyész a fegyelmi vád ura és ha a bíróság az ügyvédi fegyelem irányítója. Azt hiszszük, hogy a kar erkölcsi egyensulya rég felforgatva volna már, ha nem az autonómiában beszűrődött kamarai felfogás, hanem a különböző igazságügyi kormányzatok szeszélye lett volna a mérvadó azon célok kitűzésénél, melyek megvalósításáért az ügyvédség küzd. És a kamarák szükségszerűségéről, azok nagy jelentőségéről vallott meggyőződésünk csak megszilárdul, ha szemügyre vesszük azt a viszonyt, mely az ügyvédség és annak más testületeken működő tagjai közt kifejlődött. Nyerhetett volna-e védelmet és irányítást az ügyvédség azoktól, akik a törvényhozás vagy a bíróságok kebelében működnek? Nem!

Az ügyvédség fényes elmékkal gazdagította már a törvényhozást és a bíróságokat. Ezek azzal a hirnévvel, melyet mint ügyvédek szerveztek, kiemelkedő posztóra tettek szert a törvényhozásban és a bíróságoknál. De viszont az ügyvédség a törvényhozásban vagy a bíróságoknál működő tagjai részéről jóban még nem részesült. A bírósághoz szakadt ügyvéd elfelejtetni igyekezik multját, kartársaival szemben közömbös, nem ritkán ellenséges indulatu. A törvényhozásba került ügyvéd pedig nemcsak hogy megtagadja a solidaritást, nemcsak hogy meg sem kísérli, hogy a karnak hasznára legyen, hanem — tisztelet a kivételnek — annak egyenesen ártalmára van. A képviselő ügyvédek ugyanis bifurkálják a kart. Csak-hogy, amíg a valódi természetes bifurkáció a munkakörök beosztásán és a képességek elnyerésén nyugszik, addig a képviselőség révén érvényesített megkülönböztetés immanens jogosultsággal nem bír.

Ismerje fel tehát végre az ügyvédi kar, hogy amint a multban, úgy a jövőben is egyedüli támasza, egyedüli védelmi eszköze a kamarákban rejlik. Ebben nyer törvényes kifejezést saját ereje, ebben kell, hogy kifejezésre jusson saját erkölcsi színvonala is. És addig is, amíg a törvény lehetővé teszi a kamarai keret kitágítását, igyekezzék a legscrupulosabb választás, a legszigorubb mérték alkalmazása által a törvény hiányait pótolni. Ha a kar teljesen be fogja tölteni a kamarai intézménynek különben is szűk kereteit, úgy talán mégis előbbre visszük azoknak az eszméknek győzelmét, melyekért az ügyvédség harmincz év óta küzd és melyekről a kornak indolentiája daczára is, lemondani nem képes.

Dr. König Vilmos.

Az angol judikatura elvi jelentőségű határozataiból.

III.

1. Felperes kártérítési keresetet indított az *Employers Liability Act* alapján, azon testi sérülések miatt, melyeket ő az alperesek szolgálatában szenvedett, t. i. a balkezén három ujjának egy részét elvesztette, miáltal ez a keze a fogásra nagyrészt alkalmatlanná s a gépésmesterség folytatására ugyszólván hasznavehetetlenné lett, mely állapot még hosszabb időt vehet igénybe. Azt állította felperes, hogy a sérülés nem az ő mulasztása folytán következett be, hanem azt a „kezelése alatt álló gépnek a keresetben felsorolt három rend-

beli hibája okozta, melyet alperesnek állott volna kötelességében helyreállítani.

Az eljárás során felperes beigazolta, hogy ő a gép kezelésének az alperes által kívánt módja ellen kifogásokat tett, sőt határozottan ellenezte azt, alperes azonban a munkának az általa megjelölt s felperesre veszélyessé vált teljesítésétől elállani nem volt hajlandó.

A *Mary lebone County Court* felperes kártérítési igényét megállapítva, részére a *Workmen's Compensation Act* alapján, a baleset napjától számított két hétre, hetenkint egy livre sterling (24 K) kártérítési összeget állapított meg s egyben elrendelte, hogy az elvont munkabér esedékes részletei az ítélet jogerőre emelkedésekor haladéktalanul kifizetendők. A perköltségeket azonban a bíróság a felperes részére nem állapította meg. (Smith v. Giles; L. Times, CXVII. 536.)

2. Felperesek — férj és feleség — kártérítési pert indítottak az alperesek ellen azon az alapon, hogy a felperes nő az alperesek szolgálatában álló egyének gondatlansága folytán testi bántalmakat — personal injury — szenvedett. Alperesek az *Oldham Nursing Company* házi bizottságának a tagjai voltak, mely emberbaráti társulat abból a célból alakult, hogy Oldham kerületben az egyes családokat szükség esetén szakképzett betegápolókkal látta el. A betegápolókat a társaság választotta ki s ugyanez szabályszerű díjazásban is részesítette őket. Segítségére volt velük a társaság úgy az olyan egyéneknek, kiknek módjában volt értük fizetni, valamint olyanoknak is, kik erre szegénységük miatt nem voltak képesek.

1902-ben a felperes nő súlyos operációnak volt kénytelen magát alávetni és a gyógykezelő orvos a nevezett társulat révén két betegápolót kívánt alkalmazni a beteg mellett.

A társulat rendelkezésére is bocsátotta a betegápolót, kik felperes nőt az operáció alatt és után is gondozták. Mikor a beteg az operáció után eszméletlen állapotban feküdt, az egyik betegápoló véletlenül nagyon forró vizet talált alkalmazni rá, minek folytán a beteget összeégette és ez súlyos sérüléseket szenvedett.

Az emiatti kártérítési per folyamán alperesek tagadták, hogy a betegápoló a társulat szolgálatában állott volna az alatt, míg a beteget gyógykezelte.

A keresetet *Jelf* bíró tárgyalta jury mellett, és a következő két kérdést intézte az esküdtekhez: 1. „Szenvedett-e felperes nő gondatlanságból okozott bántalmazást a betegápolók vagy azok egyikének részéről?” Az esküdtek igenlő feleletet adtak. 2. „A társulat elvállalta e felperes nő gondozását a szolgálatában levő két betegápoló közreműködése által, vagy csupán arra vállalkozott, hogy a két betegápoló átengedése által a betegnek segítségére legyen?” Az esküdtek felelete: a társulat magára vállalta azt a kötelezettséget, hogy felperes nőt a szolgálatában levő két betegápoló közreműködése által gondozni fogja. A jury azután ehhez képest 300 font sterlingben állapította meg a kártérítési összeget, mit a bíróság meg is ítelt a felperesnek. Az ügy alperes felebbezése folytán a *Court of Appeal*-hoz került, mely az ügy adataiból megállapította, hogy a társulat a kellő gondosságot nem mulasztotta el. Semmi kétség nem forog fen az iránt, hogy a társaság által létesített ügylet betegápolónak, még pedig, amennyire csak lehetséges, szakképzett és ügyes betegápolónak a küldésére irányult. A társulat nem kötelezte magát a betegápolásra, mert ezt már a társulat szabályai is kizárják. Jelen esetben a gazda és a szolga közti viszony nem áll fen a társulat és a betegápoló közt, mely különben felelőssé tehetné a társulatot a betegápoló gondatlanságáért. A tényállás adatai szerint tehát az alperes társulatot semmi felelősség nem terhelvén, a bíróság felperest a társulattal szemben támasztott kártérítési igényével elutasította. (Hall and other v. Lees and others; Oldham Nursing Company.)

3. Felperes a közte és alperes között kötött szóbeli szerződésnek a megállapodás szerinti teljesítése iránt indított keresetet alperes ellen. A szerződés szerint felperes egy ingatlan-részletet adott el alperesnek s ezen a telken egy házat volt köteles építeni a megállapított tervezet szerint. A ház fel is épült.

Felperes kereseti tényállításai szerint az alperes építés közben gyakran megtekintette a munkát és utasította felperest, hogy a tervrajzon bizonyos változtatásokat eszközöljön; ekként a ház az eredeti tervtől és a szerződésben kikötött feltételektől eltérőleg, az alperes által kívánt módosításokkal és hozzáadásokkal készült az alperes mindennapi felügyelete és intézkedései mellett.

Alperes mindenben tagadta a felperes kereseti állításait.

A *High Court of Justice* (Chancery Division) akként döntött, hogy az alperes által eszközölt változtatások részteljesítésnek tekintendők, miután azok kívül esnek a megállapított szabályok keretén. (Dickenson v. Barrow; L. T. Rep. Vol. XCL. p. 161.)

4. Az örökhatározó, ki 1903-ban halt meg, végrendeletében vagyonának összes meglévő részét egyenlő arányban unokaöccseire és unokahugaira hagyta, amennyiben ezek túlélnék őt s közülök — *per stirpes* — azoknak gyermekeire is, kik netalán ő előtte halnának meg. N. T., az örökhatározó egyik unokaöccse, még ennek életében meghalt, őt gyermeket hagyva maga után. E gyermekek törvényessége tekintetében kérdés merül fel, az örökhatározó végrendeletének végrehajtója vette kezébe az ügyet, melynek folyamán kiderült, hogy N. T. 1858-tól 1866-ig élt együtt P. B.-vel, mely idő alatt P. B. öt gyermeknek anyja lett. Egyáltalában nem volt semmi bizonyíték arra, hogy N. T. és P. B. közt a házasságkötés törvényszerű módon valaha megtörtént volna, de előterjesztett, hogy a közvélemény P. B.-t az együttélés tartama alatt általában a N. T. feleségének tartotta.

Egy végrendeletben — melyet N. T. sajátkezűleg irt — az öt gyermek N. T. hozzátartozójaként van említve, azok nevének és születési idejének pontos kitételével. A gyermekek közül négy, a születési bizonyítványok tanúsága szerint, mint «N. T. és B. P., előbb B.» gyermeke van elkönyvelve. 1866-ban P. B. sok egyenetlenkedés és czivódás után elhagyta N. T.-t. 1874-ben N. T. nőül vette E. B.-t. A házasságkötésről kiállított okiratban N. T. mint nőtlen ember van bejegyezve.

A *High Court of Justice* (Chancery Division) akként határozott, hogy N. T. és P. B. vagy T. öt gyermeke törvényes volt s mint ilyen, teljesen jogosult az örökhatározó vagyonában, a megállapított feltételeknek megfelelően, részesedni.

Az a körülmény, hogy a vitatott házasság annak tartama alatt nem vonatott kétségbe, párosul azzal a ténnyel, hogy azt oly hosszú idő alatt senki sem támadta meg; mihez hozzájárul még az is, hogy a gyermekeket az örökhatározó, a család feje is, közvetve törvényeseknek ismerte el. Mindezek a bíróság szerint elegendő okot képeznek a házasság tényleges megkötésének vélelméhez, mely vélelmet egyáltalán nem érinti az a körülmény, hogy N. T. még a B. P. életében, E. B.-vel újabb házasságra lépett. (Langham v. Thompson; Law T. CXVII. köt. 598. l.) *Zsoldos Benő.*

Különfélék.

— Az ügyvédtartásról szóló 1874: XXXIV. tcz. 1875 márczius 1-én lépett életbe, tehát a folyó évi márczius 1-én érte meg fenállásának jubileumát. Ebből az alkalomból lapunk jelen számában Nagy Dezső, Pollák Illés, Pap József és König Vilmos ügyvéd urak felkérésünkre az ügyvédség helyzetének és a rendtartás multjának és reformjának kérdésével foglalkoznak. Pollák Illés szíves volt átengedni az

igazságügyminiszter megbízásából kidolgozott rendtartási tervezet indokolásának egy részét, amely felöleli az ügyvédség helyzetének vázolását, valamint reámutat az eszközökre is, amelyeket szerző az ügyvédség jelenlegi bajainak orvoslására javasol.

— A budapesti tud. egyetem jog- és államtudományi karán a hallgatók száma az utolsó másfél évtizedben jóval több mint megkétszereződött. Nevezetesen, míg az 1890—91. tanévben 1786 hallgató volt a jog- és államtudományi karon beiratkozva, addig az 1903—1904. tanév első felében ez a szám 4006-ra emelkedett. Két félét kivéve, a hallgatók e növekedése a jelzett időszak alatt folytonosan fokozatos és állandó. A szaporulatról az egyetemi tanács évi jelentésében a következőket mondja:

«Ezt a rohamos növekedést az egyetem tanácsa azért nem tekintheti egészséges tünetnek, mert az utóbbi években szerzett tapasztalás szerint évenként igen jelentékeny számban több százan iratkoznak be a jog- és államtudományi karra olyanok, a kiket sem tehetségük, sem előkészültségük, sem vagyoni helyzetük nem tesz alkalmasakká a főiskolai tanulmányok folytatására; akik az előadások látogatását teljesen elhanyagolják és akik egy részének ethikai színvonára az utóbbi félvekben tömegesen megállapított lecke-könyv-hamisítások alapján indított fegyelmi ügyekből nagyon kedvezőtlen következtetést kell vonnunk.

Társadalmunkra nézve sem közömbös, az igazságszolgáltatásra és az igazságügyi szervezetre pedig éppen végzetessé válhatik az a tény, hogy azok, akik egyetemi éveik alatt hozzászoktak kötelességeiknek legnagyobb mérvű elhanyagolásához, százszámra fognak tódulni a bírói, ügyészégi és ügyvédi pályára, melyen éppen az igazságszolgáltatás magas feladatait kellene a legnagyobb lelkiismeretességgel szolgálniok.

A kar és az egyetem tanácsa dr. Concha Győző ny. r. tanár által előterjesztett és tüzetesen megokolt indítvány alapján behatóan foglalkozott olyan intézkedésekkel, melyek a növekedő társadalmi baj csökkentésére alkalmasak volnának és különösen az előadások szorgalmasabb látogatását biztosítanák.

Habár a kar meg van győződve arról, hogy a panaszlott jelenség igen sokféle, közeli és távoli oknak az eredménye, s habár az előadások látogatásának elmulasztását közvetlen eszközökkel meggátolni senkinek sincs módjában: mindamellett a kar kötelességének tartotta olyan javaslatokat terjesztetni a közoktatási miniszter és ennek útján a kormány több más tagja elé, amelyek lehetetlenné teszik legalább ama mindinkább növekedő visszaélést, hogy igen sokan egyszerűen beiratkoznak a jog- és államtudományi karra, az előadásokat azonban sohasem látogatják, sőt nem is tartózkodnak az egyetem székhelyén.

Nem szükséges azonban bővebben hangsúlyoznunk, hogy sem a jog- és államtudományi kar, sem az egyetem tanácsa egyáltalán nem szándékozik a valóban tehetséges és valóban szorgalmas, habár szegénysorsú ifjak főiskolai tanulmányának elvégzését megnehezíteni, sőt a maga részéről, különösen a tandíjmentességi kérvények elintézése alkalmával is évről-évre megújított felterjesztéseiben kérelmezte, hogy a valóban tehetséges és szorgalmas ifjak tandíját nagyobb arányban engedhesse el, mint arra az eddigi szabályzatok módját nyújtottak.»

— A Jogtudományi Közlöny 40 éves jubileumáról a budapesti ügyvédi kamara évi jelentése a következőkben emlékezik meg:

Ez évben töltötte be a «Jogtudományi Közlöny» is a 40 éves pályafutását. Ezen kiváló jogi szaklapnak sok érdeme van a magyar jogászság, az állami és társadalmi élet fejlődése körül. Különösen meg kell emlékeznünk a felsőbb bíróságok elvi döntéseiről, amelyeket e lap állandóan hozott, hiszen polgári törvénykönyv híján egész magánjogi igazságszolgáltatásunkban a bírói joggyakorlat képezte a fő jogforrást.

A kamara szívesen tekint vissza ezen lapnak 40 éves küzdelmeire, mert e lap sok tekintetekben ugyanazon célok után törekedett, mint az ügyvédi kar és mert mindig meleg barátja volt az ügyvédi kar intézményének és a kari szellemnek.

— **A budapesti rabsegélyző-egylet** 1904. évi jelentéséből a következő adatokat emeljük ki:

Az egylet 12,000 K államsegélyben részesült. Kamat-bevétele volt 7058 K, adományokból befolyt 310 K, tagsági díjakból 327 K. Az összes bevételek kitettek 19,695 K-t. Kiadott pénzbeli segélyekre 7740 K, a kőbányai rabmenedékházra 6621 K, irodai költségekre 1991 K, vegyesekre 43 K, összesen 16,395 K. *Fővedelemfelesleg 3300 K.* A menedékház jótéteményében 68 szabadult egyén részesült; egy személy átlag 82 napig volt az intézetben. Az átlagos napi létszám 13 volt. Pénzbeli segélyben 438 egyén 873 alkalommal részesült. A legkisebb segély 2 K, a legnagyobb 220 K volt; 31 esetben a letartóztatottak családjának nyújtott az egylet segélyt és 5 elzárt szülő gyermekének ellátásáról gondoskodott. A segély iránti kérelem 132 esetben (1903-ban csak 82 esetben) utasítottatott el, vagy azért, mert a kérelmezők a segélyre nem szorultak, vagy azért, mert hazudozásaik miatt érdemteleneknek találtattak.

Az előző két év eredményeivel összehasonlítva, látjuk, hogy míg 1902-ben 415 egyén részesült 9000 K, 1903-ban 537 egyén 12,000 K segélyben, addig az elmúlt évben 438 egyénnek jutott 7740 K. Hogy ezen visszaesés mérvét kellőképp megértsük, hozzá kell tennünk, hogy 1902-ben az átlagos segélyösszeg volt fejenként 21 K 60 f., 1903-ban 22 K 35 f., míg 1904-ben csak 17 K 66 f. volt az átlag. A letartóztatottak családtagjainak segélyezése se volt oly intenzív, mint az előző években, mert 1902-ben 39, 1903-ban 52, 1904-ben 31 család kapott segélyt. A menedékházban 1902-ben 62 egyén 4866 munkanapot, 1903-ban 78 egyén 5446 munkanapot, 1904-ben 68 egyén 5584 munkanapot töltött. 1903-ban a kiosztott munkajutalmak 1500 K-t, tehát fejenként átlag 19 K-t, 1904-ben 813 K-t, tehát átlag 12 K-t tettek.

Míg 1903-ban az egylet a munkaszerzést is fölvette működési körébe és a munkakeresőket a pénzbeli segélyen kívül ajánlattal és jótállással támogatta, addig a folyó évi jelentés nem emlékezik meg arról, hogy 1904-ben az egylet ily irányú tevékenységet kifejtett volna.

Az évenként körülbelül 2000 K-t tevő adminisztratív költségek leszámítása után az egylet céljaira 1902-ben 17,500 K, 1903-ban 19,000 K, 1904. évben 14,400 K fordítatott. A bevételek kitettek 1902-ben 20,300 K-t, 1903-ban 20,619 K-t, 1904-ben 19,7000 K-t.

Mint látjuk, az egylet működése némi visszaesést mutat és a számok nem mindenben erősítik meg az évi jelentés azon állítását, hogy «egészben véve úgy a bevételek, mint a kiadások az előző évek keretében mozogtak».

— **A polgári törvénykönyv előkészítése.** Mint értesülünk, az igazságügyminiszterium a kir. bíróságok, a kir. közjegyzők és az ügyvédi kamarák figyelmét felhívta arra a munkálatra, amely a polgári törvénykönyv tervezetének további tárgyalását előkészítő főelőadmány és a tervezetre vonatkozó bírálati anyag czimén készül és mely időközönként Grill K. budapesti könyvkereskedő kiadásában, valamint az Igazságügyi Közlöny melléklapját képező Igazságügyi Javaslatok Tárában jelenik meg és ez év őszéig előreláthatólag befejezést nyer.

Mint hogy a tervezetre vonatkozó további tárgyalások rendjén első sorban a Főelőadmányba felvett elvi kérdések lesznek megfontolás tárgyává teendők: e tárgyalások minél sikeresebb előkészítése végett szükségesnek mutatkozik, hogy a kir. bíróságok, a kir. közjegyzői és az ügyvédi kamarák szakvéleményeikben ezentul főleg ezeket az elvi kérdéseket tartsák szem előtt, hogy ily módon az e kérdések kapcsán javasolt megoldások lehetőleg már az ország jogászai közvéleményének megnyilvánulásaival együtt legyenek döntés alá bocsáthatók. Kíváncsok volna, ha a kritikának ezt a módszerét úgy a szaksajtó, valamint az érdekelt tudományos és egyéb szaktestületek is követnék.

— **A Magyar Jogászegylet** mult heti ülésében a *dactiloscopiával* foglalkozott. Bevezetésül *Vámbéry Ruzstem dr.* mutatott reá arra, hogy a kriminalitás veszélyes típusa, melyet a középkor végén és az ujkor elején a csavargó bandák képviseltek, miként fejlődött a hivatásos visszaesővé. A középkorban a megbélyegzéssel és testcsonkítással védekeztek ellenök, a legujabb kor humánusabb eljárást követ, midőn a Bertillonage-t, a Mathews-féle geometriai fotográfiát s legujabban a Sir Francio Galton által kezdeményezett ujjlenyomati rendszert használja a személyazonosság megállapítására. Utóbbit kellene a bűnlajstrommal (casier judiciaire) kapcsolatban meghonosítani, mert csak ezek biztosítják a visszaesők elleni sikeres küzdelem feltételeit.

Ezek után *dr. Gábor Béla* rendőr segédfogalmazó fogott hozzá a dactiloscopiának, mint a személy kilétének megállapítására szolgáló eszköznek ismeretetéséhez. Váholta azon visszaesőket, melyeket a bírósági ítélezéseknél, körözéseknél és a rendőri eljárásokban okoz a gonosztevők azon törekvése, hogy hamis név használata útján kilétüket és a multban viselt dolgaikat eltitkolni igyekeznek és a mely törekvéssel szemben a bíróságok és hatóságok az utolsó ideig majdnem tehetetlenek voltak. Felemlíti azon haladást, melyet a bíróságok e téren a Bertillon-féle azonosító módszerrel tettek; melynek előnyeit úgy könnyedség, mint feltétlen biztonság szempontjából az ujjlenyomatokra alapított dactiloscopia messze felülmúlja. Ismerteti ezen módszer alapelveit, az ujjlenyomatok fajait, felhasználásukat a személy kilétének megállapításánál és az ismeretlen tettes utáni nyomozásnál, majd azon valószínűségi számvetést, mely bebizonyítja, hogy két egyforma ujjlenyomatokkal bíró ember a föld kerekiségén nincsen.

Az egylet helyiségét zsufolásig megtöltő közönség mindkét előadást élénk tetszéssel jutalmazta. *Zsitvay Léo* törvényszéki elnök pedig dicsérő szavakkal illetve az előadást, elismerését fejezte ki a jelen volt *Rudnay Béla* főkapitánynak azon fejlődésért, melyet vezetése alatt a rendőrség tett s a mely az elhangzott felolvasásban is kifejezésre jutott. Végül *Rudnay* főkapitány szólalt fel s köszönetet mondott a jogászegyletnek a rendőrségi intézmény iránt tanúsított érdeklődéséért.

— **A kecskeméti ügyvédi kamara évi jelentése** az ügyvédi rendtartás 30 éves fenállása alkalmából következőket írja:

Az ügyvédrendtartás életbelépésének a folyó évben lesz harminczadik évfordulója. Az ügyvédi kar jelenlegi helyzete minden értnél hathatósabban bizonyítja, hogy az ügyvédrendtartás nem felelt meg a hozzáfűzött várakozásoknak. Erkölcsi és anyagi tekintetben a magyar ügyvédség e törvény uralma alatt, különösen az utolsó évtizedben nagyot hanyatlott. Nagy hiba lenne azonban mindezt ezen egy törvény rovására írunk.

A hanyatlás főbb okai a következők:

Azon feltételek, melyek az ügyvédrendtartás életbelépte után az ügyvédség fejlődésének alapját képezték volna, még mindig a messze jövő reményei. A polgári peres eljárás közvetlensége és szóbelisége a törvényhozás terén az utolsó öt évben beállott stagnatio folytán ma is csak «jámor óhaj». A jelenlegi eljárás mellett az egyéni képesség, tudás, szellem, ékesszólás alig érvényesülhet. A pertár a maga perirataival és jegyzőkönyveivel mindezen kiváló tulajdonságok temetője. Az ügyeskedés háttérbe szorítja a tudást, az illoyális verseny visszavonulásra kényszeríti az igazi jellemet s tehetséget.

A második ok a törvényhozásnak és a kormánynak ellenséges irányzata az ügyvédi kar iránt. A törvények és törvényjavaslatok egész láncolatára mutathatunk, melyek az ügyvédek jogait nyirbálják, megélhetésüket nehezítik, tevékenységüket csorbitják.

A bírói és ügyvédi kar közötti szoros kapcsolatot a jó igazságszolgáltatás alapfeltételének tekintik Francia- és Angolországban. Nálunk a két kart épp az igazságügyi kormány távolítja és idegeníti el egymástól. Ma már magasabb

birói állásba ügyvédet egyáltalán *nem* neveznek ki, kisebb állásba is csak elvétve, ritka kivételképp.

Harmadik oka a fegyelem enyhe kezelése. A kamarák a Curia tulenyhe judikaturájának nyomása alatt lassan-lassan az enyhe felfogás felé hajoltak. Az ügyvédségtől való elmozdítás ritkábban alkalmaztatik, mint a halálbüntetés. Az ügyvédségtől való felfüggesztés büntetése pedig olyan elhibázott büntetés, mely több erkölcsi kárt okoz az ügyvédi kar egyetemének, mint amennyit az elítélnek. Egy felfüggesztett ügyvédnek a gyakorlatba való visszahelyezése nem éppen alkalmas mód az ügyvédség tekintélyének emelésére, a »jószívű« kártársak segítsége pedig a büntetés kijátszását könnyen lehetővé teszi.

Negyedik, de legfőbb oka azonban a hanyatlásnak a kar túltömöttsége. A szaporodás oka kézen fekszik. Minden tudományos pályán feltétlenül szükséges az előadások szorgalmas látogatása, csak éppen a jogi pályán nem követelik ezt meg. A dijnoki, irnoki s más kisebb állásokat előzőnlük a »joghallgatók«, akik keresztülvágják magukat a négy évi tanulmányon, anélkül, hogy egy órát is töltöttek volna az egyetemen. A jogtudori fok szintén nem képez ma már akadályt. Az ügyvédtartás életbelépte idején csak igazi képesség és tudás, vagy legalább is nagy szorgalom díját és elismerését képezte a tudori oklevél, ma megszerzéséhez ezek a kvalifikációk nem feltétlenül szükségesek.

Az ügyvédvizsgáló bizottságok képtelenek a rájuk zúduló árral megküzdeni s ha a feltűnően gyöngéket az első vizsgán el is buktatják, az ismétlő vizsgán már a szánalom és irgalom érzete dominál.

Ezen sivár és szomorú helyzetben erős és bátor kézzel kell az igazságügyi kormány az ügyvédség fejlődésének akadályait elhárítani s a továbbfejlődés alapjait, a múlt hibáit és bűneit jóvátevé, most, az ügyvédtartás életbelépte után 30 év múlva, megteremteni.

— A szabadságvesztés-büntetések végrehajtásának elhalasztása körül nagy a jogbizonytalanság, mert a kir. ügyészek, illetőleg helyetteseik minden tárgyi szempont nélkül adják meg vagy tagadják meg a halasztást. Kiemeljük egy budapesti ügyvéd következő esetét:

A pestvidéki kir. törvényszék *gondatlanságból* okozott súlyos testi sértés vétsége miatt *14 napi fegyházra* ítélte egyik védenczetet. A kir. tábla helybenhagyta az ítéletet, a Curia pedig elutasította a semmisségi panaszokat. A minap történt meg a táblai ítélet és a curiai végzés kihirdetése. Az ítélet kihirdetése után a kir. ügyész távollétében az alügyészhez fordultam halasztás iránt. Előadtam, hogy védenczemnek hentes üzlete van Ujpesten, de se segédje, se felesége nincsen, az üzletben 72 éves anyja van egyedül s ügyfelem nem gondoskodhatott helyettesről, de különben is rendkívüli károkat okozna neki, ha üzletét hirtelen ott kellene hagynia. Kértem két heti halasztást. Az alügyész ezt kereken megtagadta s megtagadta még azt is, hogy a *legrövidebb időre haza mehessen* az elítélt és a szükséges intézkedéseket megtehesse. El se lehet képzelni azokat a következményeket, a melyeket ez a teljesen indokolatlan eljárás szegény embernek okozhat.

— A dévai kir. törvényszék 1905 január 29-én hozta meg a sommás végzést, amelyet felperesi ügyvédnek Budapesten 1905 február 28-án kézbesítettek.

— A Btk. 87. §-ához. Felhívjuk olvasóink figyelmét a Curiának a melléklet 47. sz. a. közölt határozatára. Azt az álláspontot, melyet a Curia tüzetesen megindokol, egy évvel ezelőtt mi fejtettük ki Baumgarten Izidor koronaügyész-helyetessel szemben. Megnyugvással fogadjuk a Curia abbéli kijelentését, hogy a magyar Btk.-ben nincs abszolút büntetés. Másrészt azonban a büntetési tételt, melyet a Curia felállít, nem tartjuk arányosnak és a Btk. rendszerével összhangzónak. A kérdésre különben visszatérünk.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— A kényszeregyezségi eljárás reformálását sürgetik Ausztriában a kereskedelmi testületek. A kormány által »A hitelezők egybehívásáról« az urakházában benyújtott törvényjavaslat, mely a csődön kívüli kényszeregyezségről szól, egyszerűen átveszi a csődtörvénynek a kereskedelmi kényszeregyezségekre vonatkozó rendelkezéseit s ezzel tért nyit

ebben az eljárásban is mindazon visszasságoknak, melyek a csődeljárás folyamán a kényszeregyezséggel eddig is jártak. A kormányjavaslattal szemben tett indítványok jobbjára a német csődtörvény rendelkezéseit veszik alapul és a bíróság részére szabadabb kezét akarnak biztosítani a hitelezők határozatával szemben, hogy a bíróság ne csupán annak formai megítélésére legyen szorítva.

— A szünidei tudományos tanfolyamok rendezésére alakult osztrák egyesület ez évben szeptember 1-től 15-ig Salzburgban a következő előadásokat rendezi a jogi szakmában: Kohler tanár (Berlin): A műveletlen és félművelt népek joga. Az ókor művelt népeinek joga. Legujabb jogi problémák. Binder tanár (Erlangen): A polgári peres eljárás alapvető kérdései. Walker magántanár (Bécs): Az osztrák polgári peres eljárás szelleme. Wahrmond tanár (Innsbruck): A házasság jogi és társadalmi jelentősége.

— Gázvállalat kártérítési kötelezettsége. Ha az uttestben elhelyezett gázvezeték cső eltört és a szomszédos házba beömlő gáz a lakók egészségére hátrányos volt: a gázvállalat kártérítésre van kötelezve, amennyiben a cső eltörése az ő gondatlanságára vezethető vissza. A gondatlanság pedig fenforog abban az esetben is, ha a vállalat elmulasztott valamely lehetőséget, bár nagy költséggel járó intézkedéseket — a fenforgó esetben a régi, kis átmérőjű csőnek nagyobb való kicserélését. (Német Reichsgericht.)

— Az erkölcstelen motívum joghatása. A francia bíróságok ujabban nemcsak azokat a szerződéseket tekintik erkölcsteleneknek, amelyeknél az erkölcstelen akarat külsőleg megnyilatkozik, tárgyi kriteriumok alapján felismerhető, hanem erkölcstelennek tekintik az oly szerződéseket is, hol a szerződéskötésnek szubjektív motívuma volt erkölcstelen. Így a tarbes-i és castelnaudary-i törvényszékek elutasították keresetével a korcsmárost, ki elfogadta a képviselőjelöltnek a megrendelését, hogy választóit lássa el ingyen itallal.

— Fordulhat-e a szülő ellen az, ki másnak gyermekét megbízás nélkül eltartja? A francia joggyakorlat szerint, aki más gyermekét megbízás nélkül eltartja, követelheti a szülőtől kiadásai megtérítését, mint megbízás nélküli ügyvivő, mert oly kötelezettséget teljesített, melyet a szülőre a törvény ró. Az ajándékozási szándék nem vélelmezhető, azt bizonyítani kell. Ily értelemben döntöttek a douai-i, dijoni, aix-i felebbezési bíróságok.

Kir. közjegyzőhelyettes, ki a német és tót nyelvben is jártas, sürgősen állást keres. Díjazás megállapodás szerint. Czim a kiadóhivatalban. 10961

UJ KÖNYVEK

10530

melyek

POLITZER ZSIGMOND ÉS FIA

könyvkereskedésében

valamint minden hazai könyvkereskedésben kaphatók.

Fontos!!!

Fontos!!!

Tételtleni: PETICZIO ÜGYEK.

A kir. Curia eddigi érdemleges gyakorlata az 1899: XV. tcz. által reáruházott hatáskörben 6 K.

Loria: A sociologia feladata és iskolái	2 K.
Halász: Községi takarékpénztárak Magyarországon	2 K 40 f.
Matlekóvits: A Vámpolitika mai helyzete	1 K 60 f.
Katona Mór: Magánjogi dolgozatok gyűjteménye	10 K.
Lőw Loránt: Viszonylagos semmisség. Tanulmány a magyar általános polgári törvénykönyv tervezetének jogügyleteiről	2 K.
Tételtleni Ármán: Egy életbevágó kontroversia a választási bíráskodás köréből. Az 1899: XV. tcz. 3. §. 27. p. magyarázata	1 K.
Forgon: Iparpolitikai tévedések. Tanulmány a magyar nemzetgazdaság köréből	4 K.
A társadalmi fejlődés iránya: A Társadalomtudományi Társaság által rendezett vita	3 K.
Vécsey: Exegetum. Válogatott helyek a digestákból magyarázatokkal	2 K.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 25. sz.

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4. sz.

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési díj: félvre — 12 kor.
negyedévre 6 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Egyház és állam elválasztása Franciaországban. *Dr. Hanuy Ferencz* pécsi theol. tanártól. — Az utódörökösdés a Tervezetben. *Dr. Dávid István* tasnádi kir. albirótól. — *Törvénykezési Szemle:* A községi jegyzők felelőssége u. n. magánmunkálataikért. *Dr. Holitscher Szigfrid* budapesti kir. közjegyző-helyettestől. — Bűnügyi költségjegyzékek birói illetékességének kérdéséhez. *Dr. Ladányi Béla* budapesti kir. aljárásbirótól. — Patronage. *Rickl Gyula* miniszteri tanácsostól. — Különfélék.

Melléklet: Döntvénytár. — Kivonat a «Bupapesti Közlöny»-ből.

Egyház és állam elválasztása Franciaországban.

Nemcsak politikai, hanem *jogi szempontból* is, és pedig az egyházjog, államjog és a nemzetközi jog szempontjából, érdekes és nagyjelentőségű az egyház és állam elválasztásának kérdése, amely közelebb konkrét törvényjavaslat alakjában a francia kamarában tárgyalásra kerül, vagy talán, mire ezen soraim napvilágot látnak, már tárgyalásra is került.

Parlamenti külön bizottság («commission de la séparation des églises et de l'état») foglalkozik már egy év óta ezen kérdéssel. Ezen bizottság rostáján ment át először a *Briand*-féle törvényjavaslat-tervezet, amelyet azonban *Combes* miniszterelnök elejtett. A bizottság azután magáévá tette a *Briand*-féle tervezetnek *Vallé* igazságügyminiszter és *Combes* miniszterelnök által készített és (az egyházak szabadságának rovására) lényegesen megszigorított átdolgozását. Végre, midőn ezen, az u. n. *Combes*-féle tervezetet is a jelenlegi francia miniszterelnök: *Rouvier* mellőzte, készítette el *Bienvenu-Martin* közoktatás- és vallásügyi miniszter a harmadik törvényjavaslat-szöveget, amelyet a francia kamara f. évi február 9-én a fentemlített bizottság elé utalt. Ezen harmadik szöveg bizottsági tárgyalása már előre simának ígérkezett, mert azon módosítások, amelyeket a bizottság *Combes* miniszterelnöknél *Briand* által 1904 december elején előszóval kérelmezett és *Combes* csak részben ígért meg, a *Bienvenu-Martin*-féle szövegben benne foglaltatnak. Némi módosításokat azért most is tett még a bizottság. Az alábbiakban *Bienvenu-Martin* miniszter szövegét tartom szem előtt, mert a bizottság némely lényeges pontban a *Briand*-, illetőleg a *Combes*-féle tervezetre nyúlt vissza; amely módosításokat a miniszter, valamint *Rouvier* miniszterelnök, mint a hírlapok hozzák, nem hajlandók elfogadni, részben azért, mert a vallások javára tett engedmények, részben (kisebb részben) pedig azért, mert megszigorították a miniszteri szöveg tartalmát. A bizottság jelenleg 33 tagból áll, kik közül 14 elvileg is feltétlenül ellenzi az elválasztást

Mind a három-féle szövegnek részben megegyező egyházpolitikai álláspontja van.

Megegyeznek az említett tervezetek ezekben:

Az 1801. évben I. Napoleon és VII. Pius pápa közt létrejött konkordátum («convention du 28. messidor an IX.»),¹ az azt kihirdető törvénynek («loi du 18 germinal an X.»)² hatályon kívül helyezésével megszüntnek tekintetik. Az így a francia államra nézve a kath. egyházzal szemben természetsszerűleg veszendőbe menő egyházi előjogokkal (püspökök

kinevezése, a lelkeszi állásokra jelölt papok elleni kifogástétel) az állam nem törődik, azokról említést sem tesz, de beszünteti a kath. püspököknek és lelkeszeknek a konkordátum alapján, a református és az evangélikus protestansok,³ valamint az izraeliták lelkeszeinek külön törvényekben⁴ biztosított állami fizetéseket, valamint törli az állam (kivéve az alább említendő pensio-kat), a départment-ok és a községek költségvetéseiből a vallásügyi egyéb kiadásokat és hozzájárulásokat. Az említett vallásoknak, mint ilyeneknek, állami elismertetése megszűnik, ügyeiknek állami szabályozását tartalmazó törvények és törvényszakaszok⁵ hatályon kívül helyeztetnek. A vallás gyakorlása céljából azonban vallási egyesületek alakíthatók a francia egyesületi törvény (1901. jul. 1.) rendelkezései szerint, mégis bizonyos megszorításokkal. A francia «*Code pénal*»-ban a vallás és ennek szabad gyakorlata ellen vagy a vallásgyakorlat körül elkövethető bűncselekményekre vonatkozó büntető szakaszok hatályon kívül helyeztetnek,⁶ de helyettük magában az új törvényben (egyház és állam elválasztása) a «*criminalitas*»-nak nagyobb számát, alfajait felölelő és a «*poenalitas*»-t is megszigorító új szakaszok állítatnak fel. Az eddigi elismert vallásoknak papjai bizonyos mérsékelt állami nyugdíjban (maximum 1200 franc) vagy ideiglenes évi segélyben («allocation») részesülnek. Végre az eddigi egyházi vagyont illetőleg megegyezik a háromféle tervezet abban, hogy az államnak tulajdonába kell visszaadni azon javakat, főleg épületeket, amelyeket a konkordátum előtt vagy azután az állam bocsátott a vallások, az egyházak rendelkezésére; de ezen cél érvényesítése körül a tervezetek már egymástól eltérnek.

Ezen, a három tervezet közti közös vonásokból világos, hogy a főelvben, az egyház és állam közti közjogi régi kapcsolat megszüntetésében, a tervezetek egymással megegyeznek.

Ezen főelvnek végrehajtása úgy kontempláltatik, hogy az állam többé a lelkeszeknek fizetést, az egyházaknak segélyt nem ad, sem ingyen nem bocsát rendelkezésére helyiséget a mégis továbbra is fenálló vallásoknak. *Briand* tervezete ezt külön §-ban elvileg is kidomborítja így: 2. La République ne protège, ne salarie, ni ne subventionne, directement ou indirectement, sous quelque forme ou pour quelque raison que ce soit, aucun culte. Elle ne reconnaît aucun ministre du culte. Elle ne fournit, à titre gratuit, aucun local pour l'exercice d'un culte ou le logement de ses ministres».⁷

¹ Décret 26 mars 1852; loi 1 août 1879.

² Décret 17. mars 1808, loi 8. février 1831, ordonnance 25. mai 1844.

³ A protestansokra és izraelitákra vonatkozó törvényeket lásd a 3., 4. jegyzetben. A katolikusokra nézve, az 1802. évi ápr. 8-iki törvényen kívül, hatályon kívül helyeztetnek az 1812. évi decz. 22. és 1859. évi márcz. 19-iki rendeletek; valamint hatályon kívül helyeztetnek az összes felekezetekre nézve a francia községi törvénynek (loi du 5. avril 1884) 100., 101., 167. §-ai és ezen törvény 136. §-ának 11—12. pontjai.

⁴ A Code pénal 201—208., 260—264. és 294. §-ai. De érvényben hagyták a 199—200. §-ok, melyek a polgári kötés előzetes megtörténtéről való megbizonyodás előtt egyházi házasságkötésnél eljáró lelkeszt büntetik.

⁵ A Bienvenu-Martin-féle tervezetben az egyház és állam elválasztás elve így van kifejezve: «1. §. L'état ne connaît ni ne salarie aucun culte. Les établissements publics des cultes actuellement reconnus sont supprimés, sous réserves des dispositions énoncées à l'article 3. (a francia szöveg «article»-jait §. jellel idézem); seront également

¹ 1801. jul. 15.

² 1802. április 8.

A fő elv, az egyház és állam elválasztásának eszméje azonban ezzel ki is volna merítve.

Semmiképen sem tartozik az egyház és állam elválasztásának eszmekörébe az, hogy a jövőre nézve maga az állami törvényhozás jelölje ki az *új jogi keretet* a vallások részére (egyesületi jog), még kevésbé az, hogy az állami törvények szerint, az egyesületi törvény szerint, a vallási egyesületek által is igénybe vehető jogokat éppen a vallási egyesületekre vonatkozólag megnyirbálja (*privilegia odiosa*).

Nem tartozik továbbá az egyház és állam elválasztása eszméjének körébe az sem, hogy az állami törvény a vallásnak a közrendbe vagy az erkölcsiségbe nem ütköző módon való *nyilvános gyakorlását* korlátozza.

Nem tartozik végre az egyház és állam elválasztásának eszmekörébe az sem, hogy a *vallásgyakorlat körül* akár annak szabadságát védő, akár az azzal történhető visszaéléseket visszaszorító célzattal *külön bűncselekmények* statuáltassanak akkor, amidőn a vallásgyakorlat a maga specifikus jellegét az állam szemeiben már elvesztette, és másrészt az államnak és közegeinek, valamint magánegyének érdekei és jogai a büntető-törvénykönyv egyéb szakaszai által megóvhatók, de orvosolhatók a visszaélések az egyesületekre általában érvényes szakaszok által az egyesületi törvény keretében is.

Ami először is a *vallási egyesületek jogait* illeti:

A Briand-féle tervezet az egyesületek *megalakítására* és *jogképességére* nézve teljes szabadságot és más egyesületekkel való egyenlőséget engedett, csakis a *vagyonszerzési jogra* nézve állított fel *«holtkezi törvény»* természetével bíró korlátozást, t. i., hogy a vallási egyesületek tartalékalapja csak akkora lehet, hogy évi kamatai meg ne haladják az egy évi átlagos kiadások összegét. Combes tervezete már az egyesületek *megalakítása jogát* is korlátozza, amennyiben a vallási, helyi egyesületek központosító szövetkezését csakis egy (1) département területére terjedő hatáskörrel engedte meg; a *vagyonszerzési jogot* pedig úgy korlátozta, hogy a tartalékalap ne haladhassa meg az egy évi átlagos jövedelem egy harmadát. Bienvenu-Martin tervezete pedig a vallási egyesületek megalakításának jogát nem korlátozza, de a *tíz (10) département területén túl* terjedő egyesület-szövetkezést *nem ruházza fel egyesületi jogképességgel* («capacité juridique»); a *vagyonszerzési jogot* pedig éppen úgy korlátozza, mint Briand tervezete. Mégis *mind a három tervezet* megengedi, hogy a tartalékalapon kívül meghatározatlan nagyságu pénzalap lehessen az egyesület céljaira szükséges ingatlanok és ingóságok megvételére, felépítésére vagy fentartására.

Az *egyesületi jogok* megszorítása tekintetében *legfeltűnőbb* az említett törvényjavaslat-tervezeteknek azon bűncselekményt-felállító intézkedése, hogy a vallásgyakorlat céljából az *isten-tiszteleti helyiségben történő összejövetelek «nyilvános gyülekezettek»* («assemblées publiques») *jelentetnek ki*, és megtarthatásukra a nyilvános gyülekezetekről szóló törvényben (loi du 30 juin 1881) szabályozott hatósági engedély szükséges; a hatósági engedély azonban az állandó vagy periodikus gyülekezetekre nézve egy évre szóló általános, előzetes bejelentés útján is megnyerhető. A részletek tekintetében a Briand és a Bienvenu-Martin-féle tervezetek kiméletesebbek, amennyiben csakis a helyiség bejelentésére helyezik a fősúlyt és így csakis a helyiség megváltoztatása esetében válik szükségessé új engedély kieszközlése; sőt az utóbbi tervezet még tovább megy, amidőn a bejelentésbe általánosságban befoglalhatónak mondja a kisebb jelentőségű és előre nem látható összejöveteleket («réunions accidentelles»), és így külön engedély nélkül is lehetővé teszi a keresztesítés, házasságkötés stb. ünnepélyes kiszolgáltatását, a hívő közönség bevonásával.

supprimés des budgets de l'état, des départements et des communes, à partir du 1 janvier qui suivra la promulgation de cette loi, toutes dépenses relatives à l'exercice des cultes».

Ami másodsor a *nyilvános vallásgyakorlatot* illeti:

A Briand-féle tervezet ugyan a *lelkiismeret szabadságát* és a *vallásgyakorlatnak* az új törvényben megszabott korlátok közt való *szabadságát* külön §-ba foglalta és a törvényjavaslat élére helyezte,¹ de a «nyilvános» vallásgyakorlatot korlátozta annyiban, hogy *körménetek és egyéb nyilvános szertartások* végzésére *községi előjárósági engedélyt* ír elő,² a *harangozást* községi szabályrendeletnek veti alá, *vallási jelvényeknek* nyilvános helyen való *felállítását* (kivéve a templomokat, magán-sirokat és muzeumokat), valamint a *temetők megdídését* szigorú büntetés terhe alatt tiltja, végre *elvilágiasítva a temetési szertartást* is, büntetés terhe alatt eltiltja a hatóságot attól, hogy vallási gyászszertartásokat tüzzön ki és bármiféle vallási szempontból valamely elhunynak a rendestől eltérő temetkezési helyet (öngyilkosok stb.) vagy temetési szertartást engedélyezzen.

A Combes-féle tervezet a vallásszabadság általános elvi biztosítását mellőzi, a *nyilvános vallásgyakorlat* szabadságára nézve a *temetési szertartást* *szabaddá* teszi, minden más *nyilvános vallásgyakorlatot*, valamint vallási jelvényeknek felállítását (a Briand által is már megengedett kivételekkel) súlyos büntetés terhe alatt és pedig *feltétlenül, megtiltja*; a temetőkről Combes külön nem intézkedik, mert a francia temetők ugyis már mind községi temetők (loi du 5 avril 1884.), a temetési vallási szertartás nyilvános végzését azonban expresse megengedi.³ A Bienvenu-Martin-féle tervezet a *nyilvános vallási szertartásokra* (körménetek, temetések stb.) és a *harangozás* szabályozására nézve a Briand-féle tervezet álláspontját és szövegét fogadja el* (B.-M. t. 20 §.), ugyan-csak megegyezik a Briand és Combes-féle tervezetekkel a *vallási jelvények felállítását* illetőleg.⁴ A *vallás-szabadság* általános elvi biztosítása is benne van Bienvenu-Martin tervezetében, bár rövidebben, így: «§. 2. L'exercice des cultes est libre sous les restrictions édictées ci après dans l'intérêt de l'ordre public».

Ami végre az új törvényben kontemplált *vallási bűncselekményeket* illeti, kevés a különbség a három tervezet között. Csakis Combes tervezetében volt egy szakasz (art. 17.), amely nincsen meg a másik két tervezetben, t. i. amely súlyos büntetést szabott (100—1000 frank és hat naptól három hóig terjedhető fogház) azon lelkesre, aki vallásgyakorlat alkalmából magánegyének becsületét veszélyeztető cselekményt követ el. Ezen szakasz a ténykedő pap részéről magánegyének ellen elkövetett sértést minősített bűncselekménnyé

¹ Briand t. 1. §.: «La République assure la liberté de conscience. Elle garantit le libre exercice des cultes sous les seules restrictions ci-après dans l'intérêt de l'ordre public».

² Az «Articles organiques du 26. messidor an IX.» 45. szakasza kimondotta, hogy olyan városokban, ahol a nem katolikus vallások valamelyikének temploma van, nem szabad a katolikus vallást nyilvánosan gyakorolni, de egy későbbi miniszteri rendelet (20 germinal an XI) ezt úgy magyarázta, hogy olyan városokban van tiltva a kath. vallásnak nyilvános gyakorlata, ahol 6000 más, de egy közös valláshoz tartozó lélek lakik («église consistoriale approuvée par le gouvernement»). De a *temetési szertartások* továbbra is szabadok voltak mindenütt. A többi vallási (nyilvános) szertartásra községi előjárósági engedélyt volt szokás kérni. Briand tervezete ezt, a temetkezési szertartásokat is befoglalva, általánosítani és állandósítani akarta.

³ 1904 december 27-én a francia kamara elfogadott egy törvényjavaslatot, amely a különféle felekezetek templomainak a temetőn kívüli temetési szertartásokra nézve birt monopoliumát megszünteti.

⁴ A bizottság a Bienvenu-Martin-féle tervezetnek ebbeli intézkedését módosította annyiban, hogy a *temetési szertartás* nyilvános végzését *absolúte* (engedély nem szükséges) *megengedi*, a *többi nyilvános szertartást* («processions, cérémonies, manifestations») pedig *absolúte megtiltja*, amelyekre tehát engedélyt sem lehet kérni. Tehát ezen dologban a bizottság inkább Combes felé hajolt, míg több más módosításában Briand felé (enyhébb irány) közeledett. Általában Briand volt a vezéregyén a bizottsági tárgyalásnál.

⁵ Ugy Combes tervezete, mint Bienvenu-Martin tervezete, a *vallási jelvények* felállítását nemcsak templomokban, magán-sirokon és muzeumokban, hanem kiállításokban («expositions») is megengedik.

tette volna, és igen tág fogalmazásánál fogva sok büntfeljelentésre nyújtott volna lehetőséget.

Röviden felsorolom a *Bienvenu-Martin* tervezetben felállított *vallási bűncselekményeket* (mellőzve mégis azokat, melyekről már az előzőekben külön volt szó): 1. *Tilos* vallásgyakorlati helyiségben *politikai gyülekezéseket* tartani. (Rendőri kihágás.)* 2. *Tilos* valakit *kényszeríteni a vallásgyakorlatra* vagy az attól való *tartózkodásra*, vagy kényszeríteni a vallásgyakorlat költségeihez való *hozzájárulásra*, ünnepek megtartására, munkabeszüntetésre. (Büntetése: 16—200 frank bírság és hat naptól két hóig terjedhető fogház.) 3. *Tilos megzavarni* vagy megakadályozni az *istentiszteletet*. (Büntetése ugyanaz, mint az előbb említett vétségé.) 4. A lelkészek, akik az istentiszteleti helyiségben valamely *köztisztviselőt gyaláznak* vagy a *választókat* a szavazásra vagy pedig az attól való tartózkodásra *rávenni* (beszédben, felolvasásban vagy szétosztott iratban és nyomtatványban)** törekednek, 500—3000 frank bírsággal és egy hótól egy évig terjedhető fogházzal büntetnek. 5. Ha az istentiszteleti helyiségben elmondott beszéd vagy kifüggesztett, vagy szétosztott irat a törvény végrehajtása ellen, vagy a hatóság törvényszerű eljárása elleni *ellenállásra való felszólítást* tartalmaz, vagy ha a polgárság egyik részét a másik elleni *lázadásra* vagy *felfegyverkezésre* birni törekszik, akkor az ebben részes lelkész három hótól két évig terjedhető fogházzal büntetnek, hacsak lázadás és polgárháború szítása miatt még súlyosabb büntetés alá nem kerül.

Dr. Hanuy Ferencz,

pécsi theol. tanár.

(Bef. köv.)

Az utóörökösdés a Tervezetben.

Mai jogunk az utóörökösdési jog hatálya tekintetében azon az állásponton van, hogy az előörökös az utóörökösdési joggal terhelt dolog felett szabadon nem rendelkezhetik. Joggyakorlatunk ugyanis az előörököst — bár megvallhatjuk, hogy kissé tulhajtva — állandóan haszonélvezőnek tartja, a 74. sz. t. ü. h. pedig az utóöröklést oly jogügyletnek tekinti, melyben az elidegenítés tilalma magának a jogügyletnek természetéből folyólag befoglaltnak tekintendő. (L. e. t. ü. h. indokolását, továbbá C. 8219/94., 9457/71., 6443/79. stb.)

Ezzel szemben a magánjogi tervezet az utóöröklést oly módon kívánja szabályozni, hogy az előörökös az utóörökösdési joggal terhelt dologról élők között szabadon rendelkezessék. (Tervezet 1872. §.)

Azt hiszszük, hogy a Tervezet ezáltal nemcsak a helyes magyar joggyakorlatot teszi ok nélkül félre, hanem ellenkezésbe jön magának az utóöröklésnek jogi természetével.

A Tervezetnek az 1872. §-hoz irt indokolása ezt mondja: „Utóörököst az örökhagyó vagy azért nevez, mert vagyonát hosszabb időn át csorbitatlanul fen akarja tartani, az örökösnek erre való képességében vagy készségében azonban nem bizik; vagy pedig azért, mert a vagyont csak az örökösre magára, nem pedig annak örökösire is akarja juttatni». (Ind. V. köt. 149. l.) Ha csupán e két körülményt fogadjuk is el mint olyat, mely az örökhagyónál utóörökös kirendelésére indokul szolgálhat, akkor is nyilvánvaló, hogy bármi vezesse szándékában az örökhagyót, végcélja mégis csak az, hogy utóörökösül *egy* bizonyos egyént nevezzen, amiből okszerűleg következik, hogy ezen utóörökösül kinevezett egyént a hagyatékot képező és *nem más* vagyontárgyakból kívánja részesíteni. Sokszor lényegtelen ugyan az örökhagyó előtt, hogy utóörököse a hagyatékot magát vagy ennek csak értékét kapja-e kézhez, de legtöbbször nem az. A legtöbb örök-

hagyónak óhaja az, hogy bizonyos vagyontárgyak (a család ősi háza vagy más ingatlanok, vagy ingók) változatlanul szálljanak tovább, sőt éppen azért rendel utóörököst, hogy ezeknek a családban való tovább szállását biztosítsa.

Az örökhagyónak ezen legtöbbször fenforgó szándékát azonban a Tervezet szem elől téveszti, s a szabad rendelkezés megengedése által lehetségessé teszi az utóöröklési joggal terhelt dolog elidegenítését.

Az a körülmény, melyet az indokolás (V. kötet 150. lap) említ, hogy t. i., bár az előörökös jogi állását a Tervezet elméleti tétellel körül nem írja, de intézkedéseinek kiinduló pontja az, hogy az előörökös, bár időhöz korlátoltan, de mégis valóságos örökös, nem ok a mai jogállapot megváltoztatására. Mi részünkről az előörököst szintén valóságos örökösnek, s mint ilyet tulajdonosnak tartjuk, de azért e körülményből nem vonjuk le feltétlenül azt a konzekvenciát, hogy az előörökös az utóörökösödési joggal terhelt dologról szabadon rendelkezhetik. A tulajdonosnak ahhoz, hogy tulajdonosnak tekintessék, nem mindig szükséges a tulajdonban foglalt összes jogosítványokat gyakorolni. Maga a bontó feltételhez kötött tulajdon is — feltételes voltától eltekintve — semmiben sem különbözik a korlátlan tulajdontól. Ezekből folyólag az előörököst minden aggály nélkül lehet tulajdonosnak tekinteni, anélkül, hogy az elidegenítési tilalomtól mentesítsen.

Ugyancsak az indokolás említi, hogy az utóörökösödésnek a Tervezet által szándékolt rendezésével, a vagyon lekööttségével járó közgazdasági hátrányok is megelőztek. Nézetünk szerint e hátrányokat eloszlatja már az 1870. §-ban foglalt az a szabály, hogy az utóörökösödés, ha 32 éven belül meg nem nyílik, hatálytalan és még jobban eloszlatná az, ha rendelkezései közé felvenné bírói gyakorlatunkban kialakult azt a szabályt, hogy az utóöröklés csak egy ízben foglalhat helyt.

Annak pótlásául, hogy az utóörökösödés fogalmából az elidegenítés tilalma kiküszöböltetik, a Tervezet az utóörökös javára megengedi azt, hogy az örökség állagáért biztosítást követelhesen.

E biztosítást ingóknál (az 1883. §. esetét kivéve), feltétlenül követelheti, ingatlanoknál pedig akkor, ha az utóöröklés telekkönyvileg fel nem jegyeztetett, amikor is a feljegyzés az elidegenítési tilalom hatályával bir. Minthogy pedig utóörökös leggyakrabban, mondhatni csaknem kizárólag ingatlanokra szokott rendeltetni s minthogy az utóörökösödési jog a hagyatéki eljárás során csaknem kivétel nélkül feljegyeztetik, az előörökös szabad rendelkezési joga összezsugorodik az esetek azon számára, midőn az utóöröklés tárgya ingó dolog, vagy feljegyzéssel nem biztosított ingatlan, ami azt jelenti, hogy az 1872. §-ban felállított szabály kevesebb esetben fog alkalmazást nyerni, mint a kivétel.

Az utóörökösödésnek a Tervezet által felállított fogalmába azáltal, hogy amennyiben az utóörökösödési jog feljegyeztetett, annak tárgyával az előörökös szabadon nem rendelkezhetik, belekevertetik valami az elidegenítési tilalomból, mert mindenesetre ily tilalom az, hogy az előörökös a feljegyzéssel terhelt ingatlant az utóörökös beleegyezése nélkül sem el nem idegenitheti, se nem terhelheti. (Ez utóbbi ugyan az 1874. §. második bekezdésének szövegéből feltétlenül nem állapítható meg, mert az *allagról* való rendelkezés nem foglalja magában kétségtelenül a terhelést is.)

Azonban ez még távol áll az abszolút elidegenítési tilomtól s főként a kényszerelidegenítések esetén figyelembe sem lesz vehető. Az indokolás ugyan azt mondja, hogy az utóörökösödési jognak bejegyzésével lekötött vagyontárgyak nem eshetnek kényszerelidegenítés alá (Ind. V. k. 157. l.), de ily magyarázatot sem a Tervezet rendszeréből, sem annak szövegéből nem lehet kihozni. Nem pedig azért, mert abban az esetben, ha az előörökösnek valamely adóssága miatt

* Rendőri kihágásnak minősíti a *Bienvenu-Martin* tervezet a *vallási gyülekezetnek* és a *nyilvános vallási szertartásoknak* engedély nélkül való megtartását és a *vallásos jelvényeknek* tiltott felállítását is.

** A választás *befolyásolását* a bizottság törölte a *Bienvenu-Martin* féle szövegből. De kérdéses még: enged-e ebből a miniszter.

birói végrehajtási uton kebeleztetik be az utóörökösödési joggal terhelt ingatlanra a zálogjog, e zálogjog az előörökös ellen perrel lévén kikényszerítve, nem tekinthető az előörökös oly rendelkezésének, melyhez az utóörökös jóváhagyása szükséges s így a birói végrehajtásnak az utóörökös mi gátat sem vethet. Nem fölösleges itt megjegyezni, hogy a német polgári törvénykönyv, bár 2113. §-ában konstituálja az utóörökösödési joggal terhelt dologra az elidegenítési tilalmat, mégis jónak látja a 2115. §-ban kimondani, hogy az elidegenítési tilalom a kényszerelidegenítés esetére is értendő. Nem sokkal inkább ki kellett volna mondania e szabályt a Tervezetnek, mely, amint fentebb előadatott, a feltétlen elidegenítési tilalom alapján nem áll?

Nem tarthatjuk tehát helyesnek azt, hogy a Tervezet az utóöröklés fogalmából az elidegenítési tilalmat kizárta, mert ily módon az utóöröklésnek elméletileg helyes konstrukcióját indokolatlanul félretette és mert az utóörökösre, akire nézve az méltányos, hogy az előörökösnél kedvezőtlenebb helyzetben ne legyen, jogainak biztosítása céljából súlyos kötelezettséget ró s mert még ezek daczára is meg-esik, hogy az utóörökös örökösödési joga meghiúsul.

Ezek szerint nézetünk az, hogy az utóöröklési jog szabályozásánál az elidegenítési és terhelési tilalom a mai joggyakorlatnak megfelelőleg, mint az ezen jogintézmény természetéből folyó tilalom, továbbra is fentartandó, mely az utóöröklési joggal terhelt dolog elidegenítése vagy terhelése esetén rosszhiszemű személyekkel szemben feltétlenül, tehát telekkönyvi feljegyzés nélkül is érvényesíthető. Fentartandó volna továbbá az utóörökösnek a biztosításhoz való fakultatív joga, valamint kártérítéshez való igénye is.

Dr. Dávid István,
tasnádi kir. albiró.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A községi jegyzők felelőssége u. n. magánmunkálataikért.

Ezen lap f. évi 4. számának mellékletéből ismeretes a budapesti kir. táblának a kir. Curia által indokolásánál fogva helybenhagyott azon ítélete, mely megállapította egy községi jegyző kártérítési kötelezettségét a közreműködésével fölvett végrendeletben kijelölt örökösökkel szemben, akik az örökségtől elestek, mert a végrendelet alaki hibánál fogva a bíróságok által érvénytelennek mondatott ki. Már tekintettel hasonló esetek várható ismételt felmerülésére, nem fölösleges munka ez alkalmából azon kérdéssel foglalkozni, vajon ilyen esetekben tényleg van-e jogi alap a kártérítési kötelezettség megállapíthatására?

Elő kérdés természetesen, van-e ily értelmű tételes rendelkezés? Noha a 126000/1902. sz. belügyminiszteri körrendelettel a községi jegyzők által végezhető magánmunkálatokról kiadott ügyviteli szabályzat s az ennek alapján készült megyei szabályrendeletek, ujabban pedig a 47300/1904. sz. belügyminiszteri körrendelettel kibocsátott s az alkotott megyei szabályrendeleteknek mintául szolgált szabályrendelet-tervezet közel járnak ahhoz, hogy ezek alapján a községi jegyzőket *tényleg* már a számukra kijelölt magánmunkálatok ellátására nyilvánosan kirendelt közegeknek tekinthessük, *jogilag* mégis megállapítandó, hogy csupán egy szolgálati szabályzattal van dolgunk, mely a községi jegyzőknek bizonyos magánmunkálatok díjazás melletti végezhetését *megengedi*, vagyis ezen tevékenység a hivatalos kötelességekbe ütköző cselekményt nem képez, de azért éppenséggel nem tartozik a hivatalos eljárás körébe sem. A végrendeletek szempontjából azért is áll ez, mert ellenkező felfogás mellett ezen rendeleti intézkedések egyenesen a végrendeletekről

szóló 1876. évi XVI. tczikkbe ütköznének, mely községi jegyzőnek, mint ilyennek közreműködésével alkotott végrendeleti formát nem ismer. Végrendelet fölvételénél tehát a községi jegyző, mint ilyen, semmiféle funkciót nem végezhet. Kétségtelen ennél fogva, hogy a kártérítési kötelezettség megállapításánál nem hivatkozhatni az 1886. évi XXII. tcz. 86. §-ára, mely hivatalos eljárásban okozott minden kárért mondja ki a kártérítés kötelezettségét. Maradna tehát tételes rendelkezésnek az illető megyei vagy községi szabályrendelet.

A kérdést nem a felmerült konkrét eset szempontjából, hanem általános szempontból és különösen a jövőre való tekintettel tárgyalván, mellő/hetjük az említett ítéletek alapjául szolgált konkrét községi szabályrendeletet, mely még az 1904. évi belügyminiszteri körrendelet előtti időből való és alapul vesszük a most kibocsátott szabályrendelet-tervezetet. Eszerint (III. czim. 7. §.) a községi jegyző a díjazás mellett teljesített összes munkálatok tekintetében felelősséggel tartozik és kártérítési kötelezettsége is fenmarad. A kárt okozó cselekmény azonban meghatározva nincsen; nevezetesen, hogy melyek a kártérítési kötelezettségnek előfeltételei, milyen gondatlanság szükséges, kinek tartozik kártérítéssel és mire nézve, mindez szabályozva nincsen. Ennél fogva nincs is a szabályrendeletben a kártérítési kötelezettség önálló tételes rendelkezéssel kimondva, hanem csupán az van kimondva, hogy a községi jegyző a magánmunkálatokat kártérítési kötelezettség mellett végezi, arra nézve pedig, hogy az milyen előfeltételek mellett forog fen, kivel szemben és mire nézve, az általános anyagi jogszabályok szolgálnak irányadóul.

Utóbbiak szerint már most a kártérítési kötelezettségnek, mint minden kötelemnek forrását, jogügylet vagy tiltott cselekmény képezheti. És tényleg a községi jegyző a magánmunkálatok végzésénél mint a fél megbízottja, a megbízási szerződés alapján tartozik felelősséggel és kártérítéssel, és pedig ugyancsak az általános szabályok szerint, miután a megbízás díjazás mellett végeztetik, a reábizott ügy ellátásában elkövetett minden kártokozó gondatlanságért. (V. ö. a magyar ált. polg. tkv. terv. 1664. §.) Ámde mint megbízott, felelősséggel és kártérítéssel csupán a megbízónak tartozhatik, vagyis végrendelet szerkesztésénél csakis a megbízóul egyedül tekinthető örökhagyónak, akire viszont a végrendelet hibás szerkesztéséből jogi értelemben vett kár egyáltalán nem származhatik. De a végrendeletben kijelölt örökösökkel szemben, akikkel semmiféle jogviszonyban nem áll, a megbízás alapján semmiféle kártérítési kötelezettség nem konstruálható. Épp oly kevésbé, mint ahogy azon esetben, ha egy zálogjogi bejegyzés iránti kérvényt kell a kölcsönt felvett tulajdonos megbízásából beadnia és ezt késedelmesen vagy hiányosan teszi, az ezáltal talán kárt szenvedett hitelező által felelősségre nem vonható. Nem is hisszük, hogy ilyen esetben a hitelező kártérítési igényét bíróságaink megállapítsanak.

Lehetne már most a kártérítési kötelezettségnek a megbízási jogviszonytól függetlenül harmadik személylyel szemben való megállapíthatása végett, a községi jegyző gondatlan eljárását kártérítési kötelem forrásául szolgáló tiltott cselekmény gyanánt felfogni. És pedig vagy oly értelemben, hogy a kártérítési kötelezettség a szabályrendeletben külön ki lévén mondva, a községi jegyző mulasztása egy tételes rendelkezéssel szabályozott külön delictumot képez, vagy — ha ezt a külön megállapítást a fent kifejtettek szerint nem koncedálhatjuk — oly értelemben, hogy ezen mulasztás azon egységes fogalom alá esik, mely a jogban a kártérítési kötelemet megállapító tiltott cselekvésről általában kétségtelenül létezik. (V. ö. a magyar ált. polg. tkv. terv. 1077. §.)

De sem az egyik, sem a másik felfogás mellett, egy végrendelet hibás szerkesztése által a végrendeletben kijelölt örökösökkel szemben elkövetett delictum egyáltalán nem

konstruálható. Mert a tiltott cselekmény első fogalmi kelléke, hogy valakinek valamely jogát (V. ö. német ptk. 833. §.) vagyis a jog által védett valamely érdekét (V. ö. magyar ált. polg. tkv. terv. 1077. §.) sértse, valakinek jogkörével ellenkező, abba jogellenesen behatoló cselekményt képezzen. Egy végrendeletben kijelölt örökösnek azonban ezen kijelölés által még semmiféle joga nincsen és nem ismerjük az objectív jog egyetlen szabályát sem, mely a végrendeleti kijelölés általi «jog» vagy egyáltalán a még élő örökhagyó utáni «örökjog» védelmére szolgálna. Vajon megállapítható-e annak kártérítési kötelezettsége, aki egy örökhagyót hamis tények előadásával lebeszél arról, hogy X. javára végrendelezze? Pedig a cselekmény maga kétségtelenül tiltott cselekmény, sőt esetleg büntetőjogi delictum (rágalmazás) és hogy X. ezáltal esett el az örökségtől, esetleg bizonyítható is. Mégis a kártérítési kötelezettséget megállapító magánjogi delictum nem konstruálható, mert nincs X.-nek oly joga, mely megsértetett volna. Vagy van-e önálló kártérítési igénye egy örökösnek, megsértett örökjoga alapján, az ellen, aki még örökhagyó életében egy hagyatéki tárgyat megsemmisített és nem öröklie csupán az örökös az örökhagyó kártérítési igényét? Nyilvánvaló tehát, hogy még az esetben is, ha koncedáljuk, hogy a szabályrendelet a községi jegyző kártérítési kötelezettségét kifejezetten megállapítja és önálló tételes rendelkezéssel előírja: annak, egy végrendelet hibás szerkesztése alapján, az örökségtől ezáltal elesett örökösökkel szemben helye nem lehet, mert nincs jog, mely megsértetett volna, e nélkül pedig nem forog fen az a specialis delictum sem, melyet az említett tételes rendelkezés felállított. Felhívhatjuk ezen felfogás helyessége mellett a német Reichsgericht-et, mely 1904. évi június 20.-án VI. 468/1903 sz. a. kelt ítélettel (L. Deutsche Juristen Zeitung 1904. október 1. számát) egy teljesen azonos esetben kimondotta, hogy a német ptk. 823. §-a nem alkalmazható, mert egy végrendelet hibás szerkesztésénél, sem az örökös már megilletett jognak, sem valamely érdekét védő jogszabálynak megsértése nem forog fen. Hanem, miután egy a német polgári törvk. 2249. §-a szerint községi előjáró előtt alkotott u. n. Dorftestament-ről volt szó, melynél a községi előjáró, ép úgy mint a bíró vagy közjegyző, mint nyilvános tanusító közeg szerepel, megállapította a községi előjáró kártérítési kötelezettségét azért, mert hivatalos kötelesség megsértése által másnak okozott kár forog fen, a német ptk. ily értelmű 839. §-a, tehát egy az 1886. évi XXII. tczikk 86. §-ának megfelelő intézkedés alapján.

Ha egy végrendeletnek szerkesztése a községi jegyző hivatalos hatáskörébe tartoznék, meg volna állapítandó a felelősség a hivatalos kötelesség megsértése által bárkinek okozott kárért; de miután az a létező jogállapot mellett csak magántevékenységet képez, az e kerüli mulasztás tehát kártérítési kötelem forrásul csakis akkor szolgálhat, ha az a károsítottal fenálló kötelmi viszonyból folyik vagy ha legalább valakinek valamely konkrét, őt akkor tényleg megilletett joga sértetett meg ezáltal: ennél fogva, amint láttuk, a hibásan szerkesztett végrendeletben kijelölt örökös kártérítési igénye semmiképen sem konstruálható.

Ettől eltekintve pedig egyáltalán megállapíthatjuk, hogy a községi jegyzők felelőssége és kártérítési kötelezettsége u. n. magán munkálataikért az illető féllel minden esetben létesülő megbízási jogviszonyon alapul s a vonatkozó általános szabályok szerint bírálendő el, a szabályrendeletek pedig éppen csak azt mondják ki, hogy a minden megbízottat terhelő kártérítési kötelezettség változatlanul a községi jegyzőkre nézve is fenáll. Aminthogy az ügyvéd is csak hivatalos eljárásban (1874. évi XXXIV. tczikk 71. §.), tehát a felek hatóságok előtti képviselőjében (u. ott 38. és kk. §-ok) és a közjegyző is csak ezen minőségében való hivatalos eljárásban (1874. XXXV. tczikk 172. §.) bárkinek okozott kárért tartozik külön kimondott felelősséggel és kártérítési kötelezett-

séggel, egyébként pedig csak megbízotti minőségben, az általános szabályok szerint. Hogy velük szemben egy hibásan szerkesztett végrendeletben kijelölt örökösnek ily módon szintén konstruálhatatlan kártérítési igénye a gyakorlatban mindaddig nem merült fel, hanem a községi jegyzők magánmunkálati tevékenységének gyümölcse ez a kérdés: jellemző talán, de más lapra tartozik.

Dr. Holitscher Szigfrid.

Büntetőbeli költségjegyzékek birói illetékességének kérdéséhez.

A bűnvádi perrendtartás életbeléptét megelőző időből származó birói határozatok nagyon változatos képét tüntetik fel a czimbéli perjogi kérdés kezelésének. Amint az egyes határozatok időrendbeli egymásutánjából kivehető, azzal a nézettel szemben, hogy a bűnügyben felmerült ügyvédi munkadíjak és költségek a büntető bíróság előtt érvényesítendőek, csak lassan emelkedett tulsulyra az a ma is irányadó és helyes álláspont, hogy az ügyvédi képviselőt magánjogi jogviszonyon alapulván, az ebből eredő követelések köztörvényi utra tartoznak és az ily perekre is az 1874: XXXIV. tczikk 58. §-ának rendelkezései az irányadók.

Kétségtelen, hogy a judikatura sokáig tartó ingadozásának oka az 1877: XXXIV. tcz. 58. §-ának sok félreértésre alkalmat adó s nem a legszerencsésebbnek mondható szövegezésében keresendő. Mindamellett ma már aligha tekinthető vitásnak, hogy az idézett törvényszakasz helyes értelmezéséből a következő illetékességi szabály következik:

1. Polgári peres ügyekben felmerült és ki nem elégitett ügyvédi munkadíjak és költségek illetékes bírója: a) ha a munkadíjak és költségek még nincsenek megállapítva, az illető per bírósága és b) ha a költségek már meg vannak állapítva, a rendes illetékességi szabályok szerint eljárni hivatott bíróság.

2. Egyéb ügyekben — tehát perenkívüli, büntető vagy közigazgatási ügyekben — felmerült ügyvédi díjak és költségek a felperes ügyvéd személyes bírósága előtt perlendők.

A büntető-perből származó ügyvédi költségperekben már a bűnvádi perrendtartás előtti időkben az volt a követelésnek polgári bíróság előtti érvényesíthetetésének feltétele, hogy a költségek és díjak a büntető bíróság által már megállapítottak legyenek, mert az e részben felhozott indokok szerint csakis az lehet abban a helyzetben, hogy a kiérdemelt díjak nagysága fölött méltányosan határozzon.

Az bizonyos, hogy a fenti feltélt logikai helyességéhez kétség nem férhet, mert a díjak mennyiségének megállapítása kizárólag a bíró belátásától függően, észszerűen feltehető, hogy az a bíró, aki előtt a bűnügy folyt s aki közvetlen tanúja volt az ügyvéd perbeli működésének, sokkal helyesebben fogja tudni értékelni az ügyvéd munkáját, mint a polgári bíró. És e tétel logikai helyessége — nem pedig tételes jogszabály — volt az, amely a bíróságokat annak követelésére ösztönözte. A bűnvádi perrendtartás életbelépte óta azonban ez a gyakorlati szabály tételes alapra helyezhető.

A BP. 485. §-a értelmében az ügyvéd, vagy más megbízott, aki az eljárás alatt a felek valamelyikét, vagy a sértettet képviselte, kívánhatja, hogy díját és költségeit az eljárás elsőfokú bíróság megbírálja és a képviselt ellenében megállapítsa, arra való tekintet nélkül, hogy kit kötelezett a bűnügyi költségek viselésére. Ez a törvényes intézkedés kétségtelenül módot nyújt arra, hogy az ügyvéd azzal a bírósággal állapíttathassa meg peresítés előtt díjait és költségeit, mely tevékenységének mértékét legközelebből ismeri.

Már most figyelembe véve azt, hogy a büntető-perbeli ügyvédi díjaknak ilyenén megállapítása a dolog logikai helyességénél fogva a polgári perbeli ítékezés szempontjából kívánatos, nyilvánvaló, hogy a BP. 485. §-ában szabályozott költségmegállapító eljárásnak okvetlenül meg kell előznie a költségjegyzék-per megindítását, minden oly esetben, midőn az ügyvédi díjak az eljárás folyamán meg nem állapíttattak. Mit sem változtathat ezen az a körülmény, hogy a BP. 485. §-a e részben imperative nem rendelkezik, mert hisz intézkedései nem a perindítás célját szolgálják, enélkül pedig az ügyvéd díjai megállapíttatására kötelezni nem lehet. Holott ha a perindítás szempontjából tekintjük a kérdést, ez a köteleesség imperatív rendelkezés nélkül is logikai folyománya az említett szakasznak.

Az elmondottakból következik, hogy a büntető bíróság előtt lefolyt ügyekben felmerült ügyvédi díjak érvényesítése

íránt indított sommás perben a díjak meg nem állapított volta a sommás eljárási törvény 27. §-ának 6. pontjában meghatározott pergáló akadályt képez. Ellenben nem akadály a pernek, ha a díjak csak a nyomozó hatóság előtti eljárás folyamán merültek fel, mert a BP. 485. §-a nyilván a bíróság előtti költségekről intézkedik.

Dr. Ladányi Béla,
bpesti kir. aljárásbíró.

Patronage.*

Átlátom, sőt átérzem a rabsegélyezés intézményének kiváló horderejét és társadalmi fontosságát; — annál nagyobb hálával fogadom tehát a megtisztelő bizalmat, hogy engem az első és legtehetősebb hazai ilyenféle egyesületünk elnöki székére méltatni kegyeskednek.

Azon szoros kapcsolatnál fogva, mely a rabsegélyezés és büntettes között fenáll, a rabsegélyezés intézményének teljes kifejlődése oly időben várható, mikor a büntettest illető fel-fogásunk tisztult.

Mi, többé-kevésbé magunk is gyarló emberek, ősidőktől kezdve kérelmelhetlenül kívánjuk büntetni a bűnösöket, rendszerint a kisebb alkalmi bűnösöket is.

Ennek oka a társadalmi jogrendnek méltán félelemmel őrzött fentartására irányzott törekvésünkben gyökeredzik.

Tudjuk, hogy egy-egy hosszú század is letűnik, míg tul-szigorúnak mutatkoznak az előző század büntetései, és sok-sok századnak kellett elmúlni, míg reá jöttünk arra, hogy a büntetést kiállott egyént vissza kell segítenünk a társadalomba s ha ezt elmulasztjuk, éppen a társadalomnak aggódva őrzött biztonságát veszélyeztetjük az elkövetett mulasztással.

A klasszikus büntetőjogi iskola a büntetést mint jogos megtorlást tekintette és eltekintve az oly esetektől, hol a tételes büntetőjog által elismert valamely beszámítást kizáró ok állapítható meg, minden büntetéssel szemben egyformán és teljes mértékben fenforogni véli a büntetőjogi felelősséget. Ezzel és a született gonosztevőket valló — Lombroso-féle iskolával szemben nagy tért hódító harmadik — a büntető sociologiai — iskola az, mely a bűncselekmények társadalmi okainak tüzetes kutatására is iránytván tevékenységét, leginkább bevilágít azon rejtelmekbe, melyek között — tekintettel a társadalomnak egyeseket gyakran erkölcsi bukásra vezető hibáira és hiányos intézményeire — az igazság sujtó pallosának szigora után, a józan emberi könyörületességnek kell érvényesülni és gyámolító tevékenységet kifejteni.

Ily gyámolító rendszeres működéssel — amint tudni méltóztatnak — először Amerikában találkozunk, hol Whistar Richard philadelphiai vagyonos polgár, kinek szíve megesett az ottani fegyintézet közelében levő lakása előtt elhaladó szabadult fegyenczek testi és lelki nyomorán, több vagyonos polgártársával a szabaduló rabok segélyezésére 1776. évben társulatot szervezett, melynek Franklin Benjamin is tagja volt.

Később Amerikában több hasonló egyesület létesült, melyek közül a newyorki évi 5000 és a massachusettsi 2500 dollár állami segélyben is részesült.

Európában a legrégebbi rabsegélyező-egylet 1797-ben Oden-seeben, Jüttland szigetén alakult, mely azonban pártfogás hiányából rövid idő múlva megszűnt és csak 1841-ben kelt újból életre. Angliában a rabsegélyező-egyletek 1878-ban vettek nagyobb lendületet, mikor a Walesi herczeg védnöksége alatt az addig külön működő segély-egyletek egy állandó központi igazgató választmány alatt szerveztettek.

Francziaországban mintegy 33 évvel ezelőtt kezdtek kifejteni nagyobb tevékenységet a rabsegélyezés körül, 1877-ben pedig a belügyminiszter azon óhajára, hogy minden Arrondissementben létesíttessék egy-egy helyi egyesület, ugy megszorodott az ilyenféle egyesületek száma, hogy 1879-ben már 40 nagyobb helyi egyesület működött a «Société générale de Patronage» fenhatósága alatt, melyek később a «Société générale des prisons» tekintélyes egylettel léptek kapcsolatba.

Most az «Union des Sociétés de patronage en France» mintegy 109 egyesület foglal össze, s ezek között 25 párisi, a többi vidéki.

Ezek szerves összeköttetésben állván, rendes közlemények útján is értesülnek egymás tevékenységéről s megkönnyítik feladatuk teljesítését különösen a szabadulók elhelyezését.

Maguk a börtönügyi kongresszusok is nagy súlyt helyeztek a rabsegélyezésre, így már az 1846. évi frankfurti első kongresszus kimondta, hogy a szabaduló rabok gondviselését

* Rickl Gyula miniszteri tanácsos beszéde azon alkalomból, hogy a budapesti rabsegélyező-egylet öt elnökké választotta.

célzó intézmények létesítése a büntetőügyi reform szükséges kiegészítő részét képezi.

Az 1872. évi londoni kongresszuson — melyet a halhatatlan érdemű dr. Wines szervezett — hangsúlyoztatott, hogy a legtökéletesebb börtönrendszer is legtöbb esetben hatálytalan-nak mutatkozik, ha a szabaduló rab munkát és foglalkozást találni nem képes.

Nálunk a 70-es években erősen történt kezdeményezés gyökeret hajtott ugyan, de mind ez ideig nem tudta meghódítani a közönség érdeklődését és megfelelő közreműködését.

Eddig összesen 22 hazai rabsegélyező-egyletünk van a s ezek közül is több csak az állami segély folytán állhat fen, holott éppen ezen téren az állam csak gyámolítólag léphet közbe, de magának a közvetlenül érdekelt társadalomnak kell a tevékenység oroszlánrészét átvennie.

Feladatunk tehát: meggyőzni a társadalmat munkánk föltétlen szükséges és üdvös voltáról s meggyőzni arról, hogy csak azt támogatjuk, ki arra valóban reá szorult a büntettesek és azok elhagyott ártatlan családtagjai közül és csakis a mutakozó szükség mértékéig — nem tovább.

A kit sikerül a társadalom javára meghódítani, azt Szt. István koronájának birodalmában a magyar nemzet részére mentettük meg — nekünk pedig nincs elveszteni való vérünk.

Ehhez a visszahódításhoz kell a hathatós támogatást ki-nyernünk.

Részemről meg fogom tenni ez irányban a lehető s bizalommal felkérem az egyesület igen tisztelt tagjait, hogy ebbeli s egyéb kapcsolatos törekvésben támogatni kegyeskedjenek.

Különfélék.

— A büntető törvénykezésről a budapesti ügyvédi kamara évi jelentése a következőket írja:

Ha az esküdtzékek működésében itt-ott hiányok, vizasságok, meglepő, vagy perhorreskálandó igazmondások elő is fordulnak, ennek oka legtöbbször a törvényben keresendő és a törvény alkalmazásában, tehát az esküdtbírószág vezetésében.

Elvélve előfordultak egyes esetek (pl. az Ebenschweller-ügy, Ompoliteán-ügy), amidőn a kir. Curia sem titkolta el, hogy éppen nincsen meggyőződve arról, hogy az esküdtbírószág nem ártatlant ítélte el? A BP. 371. §-a azt rendeli, hogy ha a bírói tanács valamennyi tagja úgy van meggyőződve, hogy az esküdtbírák verdiktjuk kimondásánál tévedtek, úgy a határozathozatal felfüggesztendő és az ügy más esküdtbírószág elé utasítandó. A törvénynek ezen biztosítékát bírószágaink a gyakorlatban nem igen alkalmazzák. Helytelen a BP.-nak azon intézkedése, hogy az ellenőrzésnek ezen nemét kizárólag arra a tényezőre bizza, melynek működése a tévedés egyik okát képezi. Nézetünk szerint szükséges lenne, hogy az elsőfoku bírószág ítéletének belső tartalmát egy második, felsőbb bírószág ellenőrizze.

Valóban visszas, hogy a BP. megengedi, hogy a Curia leszállíthassa, vagy felemelhesse az elítélt büntetését, a mennyiben a BTK. 92. §-ának alkalmazása, illetőleg nem alkalmazása miatt semmiségi panasznak van helye, de nem mentheti fel a büntetés alól az elítéltet még akkor sem, ha bűnössége tekintetében aggodalmi is vannak.

Több ízben tapasztaltuk, hogy a Curia azt tartja, hogy nincs joga felülbírálni az esküdtzéki bírószágnak a tanuk meg vagy meg nem esketése kérdésében hozott határozatát. A BP.-nak ugy szellemével, de tételes intézkedéseivel is ellenkezik, hogy az esküdtzéki bírószág legyen kizárólag hivatva dönteni azon kérdésben, hogy a tanuk közül kik esketendők meg, hiszen az esküdtek igen természetesen annak a tanunak, a ki vallomására meg lett esketve, jobban hisznek, mint annak, kinél az eskü kivétele mellőztetett és így a törvényszéknek egy közbeszóló pervezetési határozata befolyással van az esküdtek igazmondására. Nincs kizárva oly eset, hogy az esküdtbírószágnak ezen kérdésben hozott határozata határozottan törvényellenes. A Curia nem mondhat le arról a jogáról, hogy a törvényszéknek ebbeli határozatait ellenőrizze. A BP. 384. §. 9. pontja szerint alaki semmiségi ok forog fen, ha a bírószág oly közbeszóló határozatot hozott, mely a törvénynek a vád, vagy a védelem szempontjából *lényeges rendelkezését vagy elvét* sértette meg, illetőleg tévesen alkalmazta. Ezen szakasz alapján a Curianak nézetünk szerint kötelessége lenne a BP.-nak a tanuk meg-esketésére vonatkozó 221. és 222. §§-ait szigorúan alkalmazni.

A szóbeliség elvére fektetett perrendtartások ugy a pol-

gári, mint a büntető perben csak egyfokú felebbezést engednek. Ez a felebbezés azonban teljes, mert kiterjed úgy a tény-, mint a jogkérdésre. A ténykérdéssel és a jogkérdéssel tehát csak az alsó- és a középfoku bíróság foglalkozik. A harmadfoku bíróság csak jogi szempontból vizsgálja felül az elibe került ügyeket. Ez a rendszer a büntető perben az anyagi igazság megvalósítására alkalmasnak nem bizonyult.

A BP.-nak a felebbvitelre vonatkozó szabályai túlságosan formalisztikusak; a főbaj pedig abban van, hogy a Curia joggyakorlata még jobban kiélesítette, mintegy kihagyta ezt a sok alakíságot, a melynek közepette az anyagi igazságnak lehetetlen érvényesülnie. A BP.-nak életbelépése óta folytonosan hangsúlyozzuk, mily szűkkeblű a Curia joggyakorlata és mily nagy a jogbizonytalanság a semmiségi panaszok bejelentése körül. A semmiségi panasz oly jogorvoslat, mely egy magasabb cél, az anyagi jog érvényesülése szolgálatában áll és épp azért a semmiségi panasz mindig elfogadandó, ha abból a Curia a revízió körét, irányát és a részleges jogerősség terjedelmét megállapíthatja.

A Curia teljes ridegségében alkalmazza a különben is rossz törvényt és sablonos, formai joggyakorlatot teremtett, a helyett, hogy helyes törvényt magyarázattal iparkodott volna a bajon segíteni. Ez nem lehetetlen kívánság, hiszen a Curia felülvizsgálati tanácsa megmutatja a lefolyt tíz év alatt, hogy szűkkeblű és formalisztikus törvények mellett is hogyan lehet, sőt kell az igazság szolgálatában állani.

Ugy értesültünk, hogy az igazságügyi kormány két irányban óhajt a mai állapotokon segíteni. A járásbírói ügyekben a semmiségi panaszok a kir. táblákra bíztnának és ez által a Curia nagy mérvben tehermentesítenék, másfelől pedig a semmiségi okok bejelentésére és a hivatalból figyelembe veendő semmiségi okokra vonatkozólag pedig oly törvényhozási intézkedések fognak tétetni, hogy a mai helytelen joggyakorlat nem lesz folytatható. Midőn örömmel üdvözljük ez irányban a reformot, egyuttal hangsúlyozzuk, hogy ezen novelláris módosítás égetően szükséges. Egyszerűen érthetetlen előttünk, hogy a kir. Curia miért nem viszi a kérdést teljes-ülés elé és nem szabályozza döntvényileg ezen nagy horderejű kérdést addig is, amíg a BP.-nak novelláris módosítása lehetetlenné fogja tenni a mai büntető-törvénykezésünknek éppenséggel nem diszére szolgáló állapotokat.

Megállapodott büntető gyakorlat volt az, ha felebbviteli főtárgyaláskor sem a vádlott, sem védője jelen nem volt, az ítélet az első bíróság által csak a vádlottnak hirdettetik ki, a védő pedig ebben az esetben perorvoslattal még akkor sem élhetett, ha a másodbírói ítélet a törvény rendelkezése ellenére előtte is kihirdettetett. Öröndetes fordulat állott be ezen kérdésnél, a védelem érdekében. A Curia ugyanis kimondotta, minthogy a vádlottak vagy védők a kir. ítéletábla főtárgyalásán nem voltak jelen, a BP. 425. §. 2. bekezdése szerint a kir. tábla ítélete a vádlottak előtt szükségképen kihirdetendő s minthogy a BP. 53. §. I. bekezdése szerint a terhelt minden bűnügyben az eljárás bármely szakában élhet védő közreműködésével: a védő, ki a felebbviteli főtárgyaláson jelen nem volt, a másodbírói ítéletének a vádlott előtt történt kihirdetésekor is élhet semmiségi panasszal (Curia: 10176/903. sz.).

Mult évi jelentésünkben azzal a kérdéssel is foglalkoztunk tüzetesen, hogy a Curia a BP. 385. §-ának 3. pontja alapján halálbüntetés helyett életfogytig tartó fegyházra szabhatja ki; a kérdés elvi része még mindig nincs eldöntve. A Curia 3978/1904. számú ítéletében eddigi rendszerinti judikaturájától eltért, amennyiben nem a BP. 385. §-ának 3. pontja, hanem csak az akadályozta meg a halálbüntetésnek életfogytig tartó fegyházra átváltoztatását, hogy nem voltak olyan enyhítő körülmények, a melyek mellett a 92. §. alkalmazható lett volna. Kivánatos lenne, ha a Curia joggyakorlata ez irányban megállapodásra jutna.

— Az esküdtzéki intézményről a kecskeméti ügyvédi kamara évi jelentése a következőket írja:

A kecskeméti kir. törvényszéknél az esküdtzék elé utalt ügyek szaporodása folytán egy pótciklus engedélyeztetett. A folyó évben pedig az eddigi három ciklus helyett öt lesz. Kétségtelenül nagy megterhelte ez az állampolgároknak s örömmel tapasztaljuk, hogy míg más állami terhek ellen a polgárok folyton panaszoknak, minden legális, még sokszor illegális eszközt felhasználnak, hogy az állam által rájuk rótt teher alól kibúvjanak: az esküdtzéki szolgálat terhesége miatt panaszt nem hallunk, sőt ellenkezőleg, sokan valósággal ambicionálják az esküdti tisztet.

A mult évben napi és szakalapokban és szakegyletekben

is néhány feltűnő verdikt miatt erős megtámadásban részesültek az esküdtzések, különösen pedig a „paraszt esküdték.” Nálunk az esküdték tekintélyes része a gazdaközönségből kerül ki s mióta az esküdtzék működik, egyetlen esetben sem merült fel annak szüksége, hogy a verdikt tévessége folytán az ügy új esküdtzék elé utaltassék. Olyan felmentések, amelyek szakszerű jogi érvekkel eléggé meg nem indokolhatók, elvértve történhetek ugyan, de ezen felmentéseknek mindig megvan a maga erkölcsi és társadalmi alapja és oka. Az ilyen verdiktekről magát az esküdtzéki intézményt támadni, elfogultság. A társadalom és törvényhozás mulasztásainak sajnálatos következményeiért az esküdtkeket tenni felelőssé s azoknak jogérzetét és intelligenciáját kétségbe vonni, rosszhiszeműség. Teljesítse a törvényhozás és társadalom kötelességét, védje meg a gyengéket, az elhagyatottakat, a társadalomból száműzötteket s akkor nem kell az ő dolgukat az esküdtkeknek végezni, de addig örüljünk az esküdtzéki intézménynek, mely sokszor megold verdiktjeivel olyan kérdéseket és társadalmi problémákat, melyekhez a szakbíró nálunk Magyarországon még hozzájárulni nem bátorkodik.

— A büntető novelláról a budapesti ügyvédi kamara évi jelentésében a következőket olvassuk:

Vannak bizonyos kérdések, a melyeket állandóan napirenden kell tartani. Mulasztást követnénk el, ha ez alkalommal újlag nem sürgetnők meg a büntetőtörvénykönyv novelláját. Tizenöt év óta állandóan követeli a jogásznemzedék és a nagyközönség egyaránt ezt a reformot, tizenöt év óta állandó programpontra ez minden igazságügyi kormány-nak. Eléggé sajnós, hogy ez a reform még mindig a vajadás, az előkészítés állapotában van. Az igazságügyi kormánynak ezen reformot a legsürgősebben kell keresztülvinnie, mert gazdag programjának egyetlen-egy pontja sem igényli annyira és oly gyorsan a tervezett módosításokat, mint a Btk. lopásra vonatkozó részei. Nagyméltóságod épp oly jól tudja, mint mi, hogy az ország minden egyes törvényszékénél évenként százszámra hoznak oly ítéleteket, a melyeknek drákói szigora megrendíti a jogérzetet. Az igazságügyi kormány a tömeges kegyelmezési felterjesztésekkel óhajtott ideiglenesen segíteni a bajon. Ezen a nagy anomálián azonban a királyi kegyelem se segíthet gyökeresen, mert eltekintve attól, hogy a királyi kegyelem csak a legkiválóbb esetekben vehető igénybe, sokszor az elítélt már ki is állotta nehéz büntetését, mire a kegyelem leérkezik.

— Bűnügyi judikatura. Anyagi jog. Nagy nyomatékú sulyosító körülmény, hogy a felbujtó igen fiatal, tizenhétéves egyént birt rá a gyújtogatás büntetésére. — Hamis pénz megszerzésének büntette esetén az, hogy a megszerzett hamisítvány a forgalombahozatalra alkalmatlan, a büntetendő tényálladékot nem érinti. — A Btk. a fajtalanlás fogalmát nem határozza meg, hanem csak a természet elleni fajtalanlását. Minthogy pedig az utóbbi nőszemély ellen el sem követhető, a Btk. 329. §. szerinti személyes szabadság megsértése büntetnének a törvény helyes értelme szerint a házasságon kívüli viszonyban való együttélésre, mint a nemi ösztönnek bár természetsszerű, de az erkölcsiséget sértő kielégítésére irányuló célzat is mint fajtalanlásra irányuló, tényálladéki eleme lehet. — Vádlottak, kik az ismeretlenül maradt tettest lólopásra szándékosan reábrták, s a lopott lovat átvéve, saját hasznukra eladták, mint a lopás büntetlénben való felbujtók büntetettek. — Vádlott izzó paraszt dobott a szemetesládába, amitől ez meggyúlt, de még kellő időben eloltották. A Curia vádlottat a tűzveszokozás vélsége alól fölmentette, mert e cselekménynek kísérlete nincs, befejezve pedig csak akkor van, ha gondatlanság folytán épület, erdő, álló gabona, hid, hajó, bánya, nagyobb áru- vagy terménykészlet stb. tényleg felgyújtott.

Eljárás. Az esküdték vádlott tekintetében azt fogadták el valónak, hogy vádlottársának abbéli cselekményét, hogy ez az elhalt sértettet szándékosan, de ölési szándék nélkül akként lötte föbe, hogy ennek halála bekövetkezett, jelenlétével és azáltal, hogy vádlottársát a lövésben meg nem akadályozta, szándékosan előmozdította. A Curia azonban vádlottat a BP. 385. §-ának 1. a) pontja alapján fölmentette, mert az esküdték sem azt nem állapították meg, hogy vádlott, társával előzetesen egyetértve, azon célból volt jelen, hogy a véghezvitelt jelenlétével megkönnyítse, sem, hogy kötelességsszegésből mulasztotta el társát a lövésben megakadályozni. — Elutasított a kártalanítási igényt, mert vádlott, aki vándorakrobata, utasítás ellenére szabadlábrahelyeztetése után a kijelölt helyen nem jelentkezett, az pedig,

hogy kenyérkeresete kényszerítette, hogy tartózkodó helyét folyvást változtassa, nem szolgálhat mentségére, és így szó-késben volt.

— **A korlátozott szavatosságu kereskedelmi társaságok** meghonosítása érdekében a Magyar Gyáriparosok Országos Szövetsége törvényjavaslat kidolgozásával bízta meg dr. Pap Dávid budapesti ügyvédet. A kereskedelmi társulásnak ezt a különleges formáját a német birodalmi törvényhozás létesítette 1902-ben. Azóta a német birodalomban ipari vállalatok alapításánál igen nagy szerep jut ezen társaságoknak. Tíz év lefolyása alatt, 1892-től 1902-ig 6200 ilyen társaság alakult ott, összesen 2282 milliárd márka alaptőkével. A részvénytársasági alakulattal szemben különösen azért is kedvelik ezt a formát, mert a törvény nem kötelezi az ily társaságokat számadásaik közzétételére. Egyik sajátosságuk az is, hogy az üzletrészek átruházása korlátozva van, nevezetesen csakis közjegyzői vagy bírói szerződés útján lehetséges. Ausztriában a kormány már megtette az első lépést ezen új szervezetű társulatok megteremtésére, amennyiben a törvényhozáshoz eziránt törvényjavaslatot nyújtott be, mely alapvető intézkedéseiben a német törvényre támaszkodik és jobbára csak szigorító irányban tartalmaz attól eltérő rendelkezéseket.

— **Csődnitási kérvény.** A zalaegerszegi kir. törvényszék ama különös gyakorlatot követi, hogy a hitelezőnek csődnitási kérvényére tárgyalást tűző végzésében a panaszlottat azzal a meghagyással idézi, «hogy vagy a csődöt kérő hitelezőket biztosítsa, vagy fizetési képességét igazolja, अन्यival is inkább, mert ellenesetben, *ha kérvényezők 600 K-t a csődköltségek előlegezésére elnöki letétbe helyeznek*, a törvényszék a csődöt elrendelni fogja».

A csődtörvény 84. §-a, mely az adóshoz intézett felhívást körülírja, ezt a sanctiót nem ismeri. A 87. §. szerint a csődeljárási költségek előlegezésére a hitelezők csak akkor kötelezhetők, ha a tényleg létező vagyon az eljárási költségek fedezésére sem elegendő. Ha azonban a csődkérvényből az tűnik ki, hogy jelentékeny vagyon van, ilyen sanctio nem foglalható bele a tárgyalást tűző végzésbe, amely ellen még csak perorvoslatnak sincs helye.

— **Ügyvédjelöltek statisztikája.** A budapesti ügyvédi kamara területén 1895-ben 602, 1900-ban 817, 1902-ben 964, 1903-ban 1053, 1904-ben 872 ügyvédjelölt volt bejegyezve. Ezen feltűnő apadás oka azon erőlyes intézkedéseknek köszönhető, melyeket a kamarai választmány az ügyvédjelölt-bejegyzések tekintetében fogatosított.

— **Magyar tengerészeti igazgatás** című munkára hirdet előfizetési felhívást dr. Krdl Miklós budapesti törvényszéki aljegyző. Szerző a tengerészeti igazgatás tételes szabályait rendszerbe foglalva, tárgyak szerint csoportosítva, rövid kommentárral kísérve ismerteti, valamint közli az érvényben levő tengeri magánjogot s az eljárási szabályokat. Függelékül a fiumei kikötő részletes leírását fűzi szerző könyvéhez. A mű előfizetési ára 5 K.

— **A társadalmi fejlődés iránya.** E cím alatt közel 400 oldalas kötetben jelent meg az annak idején általános figyelmet keltett vita, melyet a Társadalomtudományi Társaság a liberalizmus, anarchizmus, keresztény-szocializmus és szocializmus irányainak küzdelméről rendezett. Alig van a modern társadalmi politikának oly aktuális kérdése, melylyel a vitában résztvevett több mint 20 felszólaló egy vagy más szempontból ne foglalkozott volna. A kötet, mint a Huszadik Század könyvtárának 8. darabja jelent meg. Kiadja Politzer Zs. és fia; ára 3 K.

NEMZETKÖZI SZEMLÉ.

— **A jogi pálya tulsufoltsága** nem speciális magyar baj. A német egyetemekre 1880-ban 3103, 1885-ben 2411, 1890-ben 2925, 1900-ban 5127, 1904-ben 6345 porosz joghallgató iratkozott be. (Lexis tanár kimutatta, hogy az összes jogi pályák figyelembe vétele mellett az évi szükséglet legfőlebb 2800-at tenne.) A porosz referendárok száma 1880-ban 3590, 1889-ben 2981, 1898-ban 4062, 1903-ban 5718 volt. Az assessor-vizsgára 1903-ban 1515, 1904-ben 1679 jelölt jelentkezett.

— **A jogos védelem** megítélésénél — mint a német Reichsgericht egy legújabb döntésében kimondta — nem vehető tekintetbe sem a támadó részén fenforgott indok, sem a támadás ereje, mely minden pillanatban változhatik. A jogtalanul megtámadottnak szabadságában áll igénybe venni minden eszközt, mely a körülményekhez képest a támadás gyors elhárítására szükséges, és e célból a maga részéről is támadólag léphet föl. A vádlott csakis abban az esetben tehető felelőssé, ha az alkalmazásba vett eszköznél kevésbbé veszélyes eszköz is rendelkezésére állott, mely épp oly alkalmas volt, mint amaz, a támadást rögtönösen leküzdeni.

— **Illetlenség a bíróság irányában.** A kölni Schöffengericht bíróság illetlenséget látott abban, hogy előtte egy napszámos munkásruhában, meszes és munkára valló kézzel jelent meg. A munkás mentségül azt adta elő, hogy munkából jön, más ruházata nincs, mert hosszú ideig munka nélkül volt, a mész beette magát a kezébe és nem lehet lemosni. Ítélet: tíz márka pénzbüntetés a bíróság irányában való illetlenség miatt.

— **Az orvos jogi állásáról** dr. Hellwig tollából 80 oldalra terjedő tanulmány jelent meg. Ugyanezen szerző a nemi betegségek magánjogi jelentőségéről is irt egy rövid tanulmányt. Ezen műben szerző a nemi betegségek átviteléért való felelősségről, az orvos titoktartási köteleességéről szól és azt fejtegeti, hogy a házasság megtévesztés miatt megtámadható, ha az egyik fél nemi betegséggel kötött házasságot. — Az orvos felelősségéről szól dr. Rabel tanulmánya. Tárgyalja az orvos felelősségét úgy a saját, mint segédszemélyzetének tényeiért.

— **Kártérítés typhushalálzásért.** A londoni Kings Bench törvényszék 200 font sterling kártérítést ítelt meg a férjnek, kinek felesége typhusban halt meg, melyet szakértők véleménye szerint azon tej által kapott, melyet egy oly majorságból szállítottak, ahol typhus esetek fordultak elő. Ezen majorságból szállított tejtől 23 egyén betegedett meg typhusban (*Gyógyászat*).

A Magyar Jogászegylet márczius hó 11-én (szombaton) este hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utca 10. szám alatt) teljes-ülést tart, melynek tárgya: Dr. Kármán Elemér kir. törvényszéki jegyző ily című elbáda: A kir. ügyészség az előzetes eljárásban. — Vendégeket szívesen lát az egylet.

Kir. közjegyzőhelyettes, ki a német és tót nyelvben is jártas, sürgősen állást keres. Díjazás megállapodás szerint. Czim a kiadóhivatalban. 10961

ÚJ KÖNYVEK

10530

kaphatók

POLITZER ZSIGMOND ÉS FIA

könyvkereskedésében

Budapest, IV. ker., Kecskeméti-utca 4. sz. alatt

és minden hazai könyvkereskedésben.

- Ágoston Péter: A magyar zálogjog története 2 K.
 Halász: Községi takarékpénztárak Magyarországon 2 K 40 f.
 Harkányi Ede: A holnap férfiai 4 K.
 Horváth János: Adalékok az 1847/48. évi országgyűlés történelméhez. (Az 1867. évi XXII. tcz. szempontjából) 2 K.
 Katona Mór: Magánjogi dolgozatok gyűjteménye 10 K.
 Löw Loránt: Viszonylagos semmisség. Tanulmány a magyar általános polgári törvénykönyv tervezetének jogügyleteiről 2 K.
 Matlekovich: A Vámpolitika mai helyzete 1 K 60 f.
 Marx-Engels: Válogatott művei három kötet, melyből az első most jelent meg. Előfizetési ár 20 K.
 Megrendelhető 2 koronás részletfizetésre.
 Rácz Gyula: Gazdasági önállóság alkotja meg nemzeti és világgazdasági függetlenségünket 2 K.
 A társadalmi fejlődés iránya: A Társadalomtudományi Társaság által rendezett vita 3 K.
 Zachár Gyula: Magánjogi tanulmányok az igényper keretében. Különös tekintettel a legújabb bírói gyakorlatra 6 K.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 25. sz.

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4. sz.

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési díj: félre — 12 kor. A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A Curia határozata a Btk. 87. §-a tárgyában. *Dr. Fayer László* egyetemi tanártól. — Egyház és állam elválasztása Franciaországban. *Dr. Hanuy Ferencz* pécsi theol. tanártól. — A szóbeliség és írásbeliség a sommás felelkezési eljárásban. — Telekkönyvi elbirtoklás. *Dr. Klein Ede* szepsii ügyvédttől. — Különfélék.

Melléklet: Döntvénytár. Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Buda-pesti Közlöny»-ből.

A Curia határozata a Btk. 87. §-a tárgyában.

A Curia a napokban kimondotta, hogy a midőn a törvény a 20 évet meg nem haladott fiatalok büntetései közül a halálbüntetést és az életfogytig tartó fegyházat kizárja, ezzel nem azt akarta kifejezni, hogy csak 15 évi fegyház szabható ki. Vagyis abszolút büntetési tétel a magyar Btk.-ben nincs.* Ez azon álláspont, melyből kézikönyvemben kiindultam s melyet a két évvel ezelőtt tekintélyes oldalról jött támadás ellenében védtem.**

A Curia azonban tovább is megy.

Belébocksátkozik azon kérdés tárgyalásába, hogy mi teendő a kizárt büntetési tételek helyébe s azon következtetésre jut, hogy a ki nem zárt 15 évi fegyházbüntetés a maximum, a minimum pedig, minthogy az a törvényben kifejezetten megállapítva nincs, nem lehet más, mint a fegyházbüntetés általános minimuma: a 2 év.

Ez utóbbi tételt nem fogadhatnám el.

A magyar Btk. rendszerében a minimum nem független a maximumtól. A maximum határozza meg a minimumot.

Ha a fegyházmaximum 5 év, a törvény rendszerint nem szól a minimumról. Itt előáll a fegyház általános minimumának alkalmazása.

Ha a maximum 10 év, a minimum rendszerint 5 év. Csak három esetben hiányzik a törvényből ez a minimum: a 232., 281., 306. §-okban. (Csemegi munkálata a három kivételt nem ismerte: a képviselőház jogügyi bizottsága vitte a kodexbe Csemegi makacs ellenzése mellett, aki váltig ismételte, hogy ezzel a törvénykönyv *ötös* rendszerét kiforgatják.)

Ha a maximum 15 év, a minimum kivétel nélkül 10 év.

Látható, hogy a maximum magával húzza a minimumot; és pedig öt évi távolságban.

Midőn tehát a Btk. 87. §-a kizárja a két legsúlyosabb büntetést, a halálbüntetést és az életfogytig tartó fegyházbüntetést, ezek helyébe jön a harmadik legsúlyosabb büntetési tétel: a 10—15 évi fegyház. Nem a 15 évi fegyház, mert abszolút büntetést a magyar törvény nem ismer, de nem is a 2—15 évi fegyház, mert a törvény *ilyet sem ismer*.

Más alapon nyugszik a német Btk. Ott a 15 évig terjedhető fegyház minimuma majd 10, majd 5, majd 1 év. A minimum tehát bizonytalan s a maximumtól teljesen független.

Kérdés ezek után, hogy a relative meghatározott két büntetési tétel közül melyik helyezkedik el arányosabban a többi büntetési tétel közt. Az-e, mely a minimumot 2 évben, vagy amelyik 10 évben állapítja meg.

* A curiai határozatot l. a 9. sz. mellékletén 47. sz. a. — Értelemzavaró sajtóhiba csuszott a közlésbe. A 73. l. alulról 13. sorába «maximum» helyett jön «minimum».

** *Jogt. Közl.* 1903. 22. sz.

Ha a 2—15 fegyház fogadnók el, akkor, ha a 20 évet meg nem haladott egyén rablást követne el, a büntetés speciális minimuma magasabb volna, mint a mikor gyilkosságot követ el. Rablásnál 5 év, gyilkosságnál 2 év. Rablásnál a 92. §. alkalmazásának köre már 5 évnél kezdődne, a gyilkosságnál csak 2 évtől lefelé. Felhozható volna még számos példa, de ez az egy is eléggé bevilágít a kérdésbe.

Ha ellenben a büntetési tétel 10—15 évi fegyház, akkor ezen legsúlyosabb büntetési tétel alá esnek a 20 évet meg nem haladottak több cselekménye: gyilkosság, szándékos emberölés, gyújtogatás, stb.

A gyilkosságra a miatt nem alkalmazható súlyosabb büntetés, mert ezen fiatalok a törvényhozó ugyyszólván a praemeditációra kifejezetteknek nem tekint, tehát a gyilkosságért is a szándékos emberölés büntetését adja.

De nem is teljesen azonos súlyu az eredeti 10—15 évi fegyház a 87. §. magyarázata után létrejött 10—15 évi fegyházzal. Az utóbbinál a fiatalkor már figyelembe van véve, az előbbinél nincs: ez tehát enyhébb büntetési tétel, mert minden esetben fenforog egy enyhítő körülmény, mely a 91. és 92. §§. alkalmazását közelebb hozza. **ANGYAL PÁL** figyelemztetett erre* s részéről elfogadom az éles megfigyelésen alapuló megkülönböztetést.** A többi bűncselekmény büntetése ezekhez arányosan sorakozik.

A mig tehát a Curia álláspontja az arányosságot felforgatja és ellenmondást visz a büntetési tételek körébe, a másik versio a büntetési tételeknek a cselekmények súlya szerinti elhelyezését legkevésbé sem zavarja meg.

Ha a törvényhozó kifejezetten jelezte volna akaratát, kétségkívül ugyanígy oldja meg a kérdést. Nem tehető fel, hogy a törvényhozó a súly szerint második büntetésről közvetlenül azon igen alacsony büntetési tételre akart volna átmenni.

A Curia hivatkozik a Btk. 1. §-ának 2. bekezdésére, mint a mely megtiltja, hogy a minimumot, melyet a törvény nem állapít meg, a bíróság in pejus analogia útján belevigye a büntetési tételbe. A magyar törvény rendszere azonban, mint mondtam, a 15 évi fegyház mellett önálló minimumot nem ismer; a minimum változhatatlan járulékot képez a maximum mellett és a kettő együtt alkotja a büntetési tételt. Amikor tehát a Curia a 15 évet elfogadta mint maximumot, egyszersmind elfogadta a 10 évet mint minimumot. Hozzájárul, hogy a kiterjesztő magyarázatnak vagy az in melius analogiának megszorítása még nem in pejus analogia.

EDVI ILLÉS KÁROLY a kommentárban és **ANGYAL PÁL** az idézett cikkben ugyanazon véleményt fogadják el, melyet itt kifejtettem.

A bünesetben, mely a Curia kijelentésére alkalmat adott, a temesvári esküdtbíróság a 92. §. alkalmazásával 8 évet állapított meg. A Curia csak a miatt semmisítette meg az ítéletet, hogy a törvényszék a 92. §. alkalmazásával szabta ki a 8 évet, egyébként a büntetés megmaradt. A mondotakból következik, hogy szerintem a megsemmisítés a jelen esetben helyén kívüli volt.

Dr. Fayer László.

* *Jogt. Közl.* 1903. 31. sz.

** Elismerem, hogy ezen mozzanat *némi részben* enyhíti azon ellentmondást, mely a fenti két példa nyomán jelentkezők.

Egyház és állam elválasztása Franciaországban.¹

Hogy az imént említett, általam három csoportba foglalt jogszabályok (1. egyesületi jogegyenlőségnek korlátozása; 2. nyilvános vallásgyakorlat szabadságának korlátozása; 3. vallási bűncselekmények statuálása), bár az egyház és állam elválasztásának eszmekörébe nem tartoznak, mégis belefoglaltattak az elválasztást végrehajtó törvény keretébe, annak magyarázata csak a jogtudomány és szorosan vett jogélet mezején kívül fekvő motivumokban található meg, melyekhez e helyen hozzászólnunk nem lehet. Főleg ezen motivumoknak lehet tulajdonítani az egyesületi jog korlátozását a «vallási» egyesületekkel («associations culturelles») szemben.

Maga az az intézkedés is, hogy a francia törvényjavaslat a vallásfelekezeteknek a jövőben a francia államjog keretében lehetséges jogállását előre megjelöli (egyesületi törvény: «loi du 1 juillet 1901.»), mint fentebb már jeleztem, szintén tulhaladja a törvényjavaslat eszméjének («egyház és állam elválasztása») körét. A franciaországi vallásfelekezetek természetesen megtalálták volna azt az egyesületi szabadság alapján, a most idézett francia törvényben. De ha az új törvényjavaslatban egyáltalában szó sem esett volna arról, lesznek-e a jövőben is szervezett egyházak és lehetséges lesz-e nekik szabad működésüket és tulajdonjogukat államilag is biztosítani és milyen törvény alapján: akkor eo ipso most még az sem jöhetett volna szóba, hogy az egyesületi jogok a «vallási» egyesületekkel szemben novelláris uton redukáltassanak.

Egy szempontból mégis indokoltnak látszik (legalább is a Briand-féle és a Bienvenu-Martin-féle tervezetek szempontjából) a vallásfelekezeteknek a jövőben lehetséges, állami jogilag védett, szervezeti alakját előre megjelölni, t. i. azért, hogy a jelenleg a franciaországi vallásfelekezetek kezén lévő ingó és ingatlan javak, főleg épületek részére új jogalany jelölhetessék meg, amelyre a nem állami adományozásból származó, az eddig elismert egyházi jogszemélyek nevén álló javak tulajdonjoga átszállhasson akkor, amikor az új törvényjavaslat életbelépésével a vallásfelekezeteknek, a hitközségeknek és az egyes egyházi intézeteknek jogszemélyisége megszűnik.

Éppen az egyházi javak körüli jogok átszállása tekintetében igen lényeges különbség van a háromféle tervezet között, és éppen az e pontban való állásfoglalásnál játszanak közbe azon filozófiai és államhatalmi szempontok, amelyek az egyes javaslatok és azok szerzőinek irányzatát (a felekezetekkel szemben) előidézték.

Az utóbbi dolog megértésére még előre kell bocsátanom, hogy 1789 november 2-án az «assemblée nationale» a katolikus egyháznak összes ingatlan és ingó vagyonát a nemzet rendelkezésére bocsátotta (főleg a kibocsátandó papirpénz hypothecájaként), de azzal a kikötéssel, hogy az állam lesz köteles a vallás és a papság fentartásáról gondoskodni; a plébánosok fizetése azonban nem lehet több 1200 livresnél, de a plébánosok ezen kívül megtartják plébánia-lakaikat kerttel együtt. Az akkor Franciaországban törvényesen elismert protestáns vallásfelekezetek (református és evangélikus) vagyona érintetlen maradt. A «convention nationale» 1793 november hónapjában bezáratta az összes templomokat és azokat is állami tulajdonnak nyilvánította, a templomi ingóságokat eladatta vagy szétszóratta, a templomokat is eladatta vagy profán célokra használtatta. A direktorium megalakulása után a «convention nationale» 1795 június 30-ikán megengedte, hogy a még az állam kezén maradt egyházi épületek nemcsak polgári gyűlésekre, hanem vallásgyakorlatra is felhasználhatók legyenek. A katolikusok «via facti» ismét több templomnak birtokába jutottak. A francia konkordátum 12. articleja a még

az állam kezében levő, tehát el nem idegenített, katolikus templomokat ismét a «püspökök rendelkezésére bocsátotta.»² Az «Articles organiques» 71. és 72. §-ai a még szükséges püspöki lakások beszerzésére a megyetanácsokat (conseils généraux), a plébániai lakás és kert beszerzésére a község-tanácsokat (conseils municipaux) kötelezte. Így érthető az, hogy Combes tervezete a départementokat jelöli meg, mint némely egyházi épületek jövő tulajdonosait.

Ennek előrebocsátása után lássuk a háromféle tervezetnek intézkedéseit a jelenleg az egyházak kezén levő ingatlan és ingó javak és épületekre nézve.

Briand tervezete így intézkedik: A törvény kihirdetését követő január 1-től kezdve az állam adományozásából származó egyházi ingatlanok az állam tulajdonába mennek át. Az egyházi épületek (püspöki és lelkészi lakok, templomok, zsinagógák, szemináriumok) és ingó-ágaik az állam, illetőleg a községek tulajdonául jelentetnek ki, ha ezen épületek és ingóságai már a konkordátum idejében fenállottak.³ És ezen, az állam tulajdonát képező egyházi épületeket, a törvény kihirdetését követő egy éven át, még ingyen használhatják a felekezetek, de ezen idő letelte után a megfelelő keretben alakított vallási egyesületek vallásgyakorlati célra az államtól vagy a községektől haszonbérbe vehetik: maximális haszonbérleti idő 10 év, évi haszonbér pedig az átlagos évi jövedelem 10%-a. A konkordátum utáni időből származó egyházi épületek a törvény kihirdetése után egy évig az eddigi egyházi jogszemély nevén maradnak, de ezen idő lefolyása után a teljes tulajdonjog átháramlik a megfelelő keretben megalakult vallási egyesületekre. Ugyancsak ezen vallási egyesületekre szállanak át mindazon egyéb ingatlan és ingó javak is hat hónap alatt, amelyek nem az állam adományozásából erednek. A jótékonyági rendeltetéssel bíró egyházi javak hat hónap alatt állami jótékonyági intézeteknek engedendők át.

Combes tervezete az egyházi javakról így intézkedik: Az állam adományozásából eredő egyházi ingatlan javak az államra szállanak vissza. Az állam, a département-ok és a községek által az egyházak rendelkezésére bocsátott (fent már elősorolt) épületek két esztendőn át⁴ ingyen használhatók, de ezen idő elteltével haszonbérbe adhatók a megfelelő keretben megalakult «vallási egyesületek»-nek először 10 évre, később esetleg rövidebb időre is; azonban az állam, a département vagy a község ezen további periodusokra más felekezetnek haszonbérbe vagy más közcélznak véglegesen is átadhatja, ha a bérletet az előbbi haszonbérlet nem ujítja meg, vagy neki a javakra nincsen szüksége.⁵ Az egyházi jogszemélyek nevén álló (menses, fabriques, consistoires, conseils presbytéraux et autres établissements) egyházi ingó és ingatlan javak ezentul szintén az állam vagy a département intézkedési joga alá vonatnak, és a megfelelő keretben megalakult vallási egyesületek részére az államtanács által (10,000 francs értékén felül) vagy a prefet által haszonélvezetre 10 évi időtartamra átengedhetők, amely haszonélvezet azután 10 évre vagy rövidebb időre megújítható, de a haszonélvezet meg is tagadható, és ezen esetben a javak állami jótékonyági intéze-

¹ Article 12.: «Toutes les églises métropolitaines, cathédrales, paroissiales et autres, non aliénées, nécessaires au culte, seront remises à la disposition des évêques.»

² Ezen szövegezésnek tendenciája: pótolni, amit a francia forradalom elmulasztott, t. i. a protestáns templomokat és az izr. zsinagógákat is állami tulajdonná nyilvánítani. A többi protestáns egyházi ingatlanra (talán amugy sem sok) a háromféle tervezet közül csak a Bienvenu-Martin-féle tervezet tett, legalább részben, ilyen konfiskáló irányzatú intézkedést. Erről tovább, fent a szövegben, lesz szó.

³ «Pendant deux ans». — A hirlapokban a «deux»-ből «dix» lett. Innét van, hogy a hirlapok szerint Combes csak 10 év múlva akarta javaslatát életbeléptetni.

⁴ Art. 5. alin. 4.: «Les biens non reconnus utiles pour les besoins des associations d'un culte, ou dont la concession n'aura pas été rede-mandée, pourront, dans les mêmes formes, être concédés à un autre culte ou affectés à un service public.»

tekre ruháztatnak át. A *jóttekonysági* rendeltetéssel bíró egyházi javak a megfelelő keretben létező *állami jóttekonysági intézeteknek* adatnak át.

Bienvenu-Martin tervezete pedig így intézkedik az egyházi javakról: Az állami adományozásból eredő egyházi ingatlan és ingó javak az államra szállanak vissza a törvény kihirdetését követő egy év alatt. Ugyanezen időtartam alatt a különféle (fent elősorolt) *egyházi jogszemélyek tulajdonát képező* ingatlan, és ingó javak *dtháramlanak* a megfelelő keretben megalakult *«vallási egyesületekre»* (ha több ilyen egyesület emelne igényt, a bíróság dönt). De a jóttekonysági és minden más, nem szorosan egyházi (vallásgyakorlati) rendeltetéssel bíró egyházi javak a megfelelő keretben hasonló rendeltetéssel bíró állami intézetekre szállanak át. A *«vallási egyesület»* megszűnése esetére a kezén levő egyházi javak egy szomszédos és hasonló célú vallási egyesületre ruháztatnak át. A *konkordátum idejében már fennállott* (fent elősorolt) *egyházi épületek* és azon *ingatlan tartozékaik és ingóságai*,* amelyekkel már a konkordátum idejében birtak, az *államnak* vagy a *községeknek képezik* és fogják képezni *tulajdonát*, de az állam, illetőleg a községek kötelesek *két esztendőn át ingyenes használatra* meghagyni az eddigi jogszemélyeknél vagy a helyökre lépő vallási egyesületeknél. Ugyanennyi ideig van ezeknek ingyenes használati joguk a konkordátum utáni időben emelt, de az állam tulajdonát képező egyházi épületekben is. A *két év eltelte után az állam és a községek «kötelesek» megengedni a «vallási egyesületeknek»,* hogy 10 évi maximális időre *haszonbérbe vehessék ezen épületeket* (haszonbér: a volt egyházi jogszemély egy évi átlagos jövedelmének 10%-a), amely haszonbérletet 10 évi maximális időtartamra meg lehet ujitani. A *konkordátum utáni időből eredő azon egyházi épületek,* amelyek nem az állam vagy a községek tulajdonát képezik, a megfelelő keretben felállított *vallási egyesületekre* ruháztatnak át.

A *Bienvenu-Martin* féle tervezet szerint (mely előreláthatólag mihamarább törvénytényé lesz) a *franciaországi vallásfelekezeteknek vagyoni helyzetük,* a most kezükben levő ingatlan és ingó vagyont illetőleg, a *következő lesz:*

A *katholikus* és a kétféle *protestans* vallásfelekezetek *elvesztik templomaik* és egyéb egyházi épületeik *tulnyomórészt,* mert aránylag kevés ilyen épület származik a konkordátum utáni időből, és azoknak egy része szintén a département-ok vagy a községek által bocsáttatott a vallásfelekezet (katholikus) rendelkezésére.

A *katholikus,* a kétféle *protestans* és az *izraelita* vallásfelekezetek (bár csupán *«vallási egyesületek»* alakjában) nem vesztik el, hanem *továbbra is birtokosai maradnak a konkordátum után maguk költségén* (nem az állam vagy a községek költségén) *emelt székesegyházaknak, templomoknak, zsinagógáknak, szemináriumoknak, püspöki és lelkészi lakásoknak, és az azokkal kapcsolatos ingatlanoknak* (kert stb.) és a bennük levő *ingóságoknak* (butorok, egyházi szerek stb.). Ugyancsak *megtartják* azok, de szintén *«vallási egyesületek»* alakjában az egyházi épületektől független *egyéb ingatlanokat és ingóságokat,* ha azok eddig *egyházi jogszemélyeknek tulajdonaképpen szerepeltek,* tekintet nélkül arra, hogy a kérdéses ingatlan vagy ingóság a konkordátum előtt vagy után került az illető vallásfelekezet birtokába.

Igy tehát a franciaországi *protestansok* (esetleg az *izraeliták* is) *némi előnyben* vannak a katolikusokkal szemben, mert ők a konkordátum előtt esetleg már birt és egyházi

* A bizottság itt közbeszurta, a *Combes*-féle tervezetet követve, e szót: *«a département-oknak»* («sont et demeurent propriété de l'état des départements ou des communes»). Ezen közbeszurás annyiban valóban helyén volt, amennyiben a *püspöki lakások* egy részét a *département-ok* szerezték be az *«article organique 71»* meghagyása alapján. Ugyanezen közbeszurás tételt a fenti szöveg további részeinél is, ahol: *«az állam vagy a község»* felsorolás előfordul.

épülettel nem kapcsolatos földbirtokaikat megtartják (mint *«vallási egyesületek»*), míg a katolikusok ilyen ingatlanait, földbirtokaikat már a francia forradalom alatt véglegesen elvesztették.

De az egyházi épületekkel kapcsolatos ingatlanok és ingóságok tekintetében nincsen semmi különbség a katolikusok és a protestansok és az izraeliták között: ezeket, az épületekkel együtt, csak akkor tarthatják meg (*«vallási egyesületek»* alakjában), ha a konkordátum után jutottak birtokukba, és pedig nem az állam vagy a községek adományozásából.

Ellenkező esetben azonban elvesztik e javakat; de az *«elvesztésnek»* átmeneti fokozatai ezek: 1. az eddigi *jogszemély «haszonélvezeti jog»*-gal bíró, míg a megfelelő *«vallási egyesület»* meg nem alakult; 2. a megalakult *«vallási egyesület»* is bíró folytatólagosan *haszonélvezeti joggal,* de az 1. és 2. pont alatti haszonélvezeti jog a törvény kihirdetésétől számított két év múlva megszűnik; 3. a megfelelő keretben megalakult *«vallási egyesület» egyedül és kizárólagosan jogosult** 10 évre (maximum) *haszonbérbe venni* az említett egyházi épületeket (a velük kapcsolatos ingatlanokkal és ingóságokkal együtt); 4. a haszonbérleti idő lefolyása után a *«vallási egyesület»* részére megújítható (*«la location pourra être renouvelée au profit des associations»*)).**

Feltűnő az említett törvénytervezeteknek az egyházi vagyoni jövő tulajdonosa tekintetében elfoglalt álláspontjánál az, hogy egyik tervezet sem helyezkedik a *«confiscatio»* álláspontjára, még a leginkább államosító célzattal bíró *Combes* tervezete sem, mert szerinte is az eddigi egyházi jogszemélyek kezén levő javakra az állam vagy a département csakis intézkedési jogot nyer (a *«propriété»* szót *Combes* kikerülte), viszont pedig a vallási egyesületeknek nem *«haszonbérleti»*, hanem *«haszonélvezeti»* joguk van ezen egyházi javakra; és az államnak vindikált javakra (a tulajdonjog tekintetében) nézve is még azoknak vallási célokra való haszonbérbevétele lehetővé van téve. De éppen itt, a teljes *«confiscatio»* rideg kimondásának elkerülésében van az oka annak, hogy maga a törvényjavaslat a francia államjog szerint lehetséges, újabb vallási szervezetet jelöl meg (*«vallási egyesületek»*), mint az egyház-vagyon körüli tulajdonjog és haszonbérleti jog (*Briand, Bienvenu-Martin*), vagy haszonélvezeti és haszonbérleti jog (*Combes*) új jogalanját.

Az egyesületi jogegyenlőségnek korlátozását azonban ezzel sem lehet megokolni; ez *«jogi»* szempontból elméletileg egyáltalában meg nem indokolható.

Az egyház és állam elválasztásának, ha a maga valóságában hajtatik végre, az egyházakkal való kapcsolat és érintkezés összes szálait megszakítani kellene. És semmiképpen sem látszik következetesnek az olyan elválasztási törvény, amely továbbra is vallási bűncselekményeket statuál, és amely a többi régi kapcsolatok helyébe újakat léptet (a templomok bérbeadása az állam és az egyházak közti érintkezést állandósítja, mert a *«vallási egyesület»* is csak a vallásfelekezeteknek újabb szerve lesz), nyilvánvalóan csak azért, hogy egyrészt a felekezetek így is még állandóan fék alatt maradjanak, másrészt pedig, hogy a teljes és valóságos *«confiscatio»* miatt a közvéleménynek (protestans és izraelita részről is, és

* *Bienvenu-Martin* tervezete 9. §.: *«À l'expiration du délai ci dessus fixé l'état et les communes devront consentir aux associations, pour une durée n'excédant pas dix ans, la location de ces édifices»*.

** *Combes* tervezete szerint a haszonbérlet már az első tíz évre is megtagadható, és ilyen esetben, valamint ha a haszonbérlet nem is kérelmezte az illető *«vallási egyesület»*, a kérdéses egyházi épület más felekezethez tartozó vallási egyesületnek adható haszonbérletre vagy pedig közczélra (*«ou être affectés à un service public»*) fordítható. *Bienvenu-Martin* tervezetében nincsen az iránt intézkedés, mi fog az ilyen egyházi épülettel a haszonbérlet meg nem ujitása esetében történni, de erről külön intézkedni nem is látszik már szükségesnek, ha az állam és a községek *«tulajdonjoga»* ezen épületekre nézve ki van mondva.

pedig méltán, eredhető) felzudulása elkerültessek és így a «fél-javaslat» sorsa biztosíthatassék, az egész «confiscatio» pedig successive mégis megtörténhessék.

Az egyház és állam elválasztásának álláspontját magáévá tevő államnak úgy a vallásfelekezet javára, mint az annak hátrányára irányuló külön törvényhozástól és egyéb állami ténykedéstől tartózkodnia kell.

Az *északamerikai Egyesült-Államok* alkotmánya (1791 decz. 15. pótcikkelyek) ezen, emelkedettebb álláspontra helyezkedik, midőn kimondja:

«Congress shall make *no law* respecting *an establishment* of religion, *or prohibiting* the free exercise thereof; *or abridging* the freedom of speech or of the press; *or the rights of the people* peaceably to assemble and to petition the government for a redress of grievances.»*

Ezen elvi állásponttal összhangzásban áll az egész törvényhozás és a joggyakorlat is az északamerikai Egyesült-Államokban. És innét van az, hogy ezen szövetséges államban a vallásfelekezetek tevékenységének és fejlődésének mi sem áll útjában, és így ott, bár az állam és az egyházak elválasztása teljes, az államhatalom és az egyházak nem mint ellenfelek állanak egymással szemben: az egyesületi jog-egyenlőséget biztosító állami törvények védelme alatt a világi czélú szövetkezetek mellett a vallási czélú szövetkezetek és érdekeik is biztosítva vannak, és csak az egyes vallásfelekezet szervező és szövetkezési erejétől függ az a súly, amelyet magának kivív a vallásfelekezet, bár «mint ilyen» államilag elismerve nincs, és az egyházi kisebb szervezetek is jogképességgel csak annyiban bírnak, amennyiben az állami törvény szerinti egyesületekké alakulnak. Az «Unio» alkotmánya szerint tehát valóban «szabad egyházak» vannak a «szabad államban».

A *francia* törvényjavaslat *nem ilyen* típusát mutatja az egyház és állam elválasztásának. És azért ezen törvényjavaslat nem is látszik távolról sem alkalmasnak a Franciaországban kiélesedett ellentétnek, államhatalom és katolikus egyház között, megszüntetésére, sőt azt a protestans egyházakra, és esetleg az izraelita vallásra is, kiterjesztve, állandósítani fogja.

A francia kamara f. é. február 10-iki ülésében elfogadott *Sarrien*-féle napirend többségéből (386 voix contre 111) bizonyosnak látszik, hogy a jelenlegi francia kamara és pedig azonnal a budget és a kétéves katonai szolgálatról szóló katonai törvény letárgyalása után, tárgyalni és elfogadni fogja az egyház és állam elválasztásáról szóló törvényjavaslatot.

Ez a tény, ha bekövetkezik, azonban nem teszi értéktelenné fentebbi fejtegetéseinket és adatközléseinket, sőt éppen ezek segítségével képes lesz a kérdéssel szakszerűen nem foglalkozó is a tudomány szemüvegén át vizsgálni a vallási és politikai agitatio hullámain uszó törvényjavaslatot, és megfontolásra venni annak merész eszméjét (egyház és állam elválasztása), amelyet elvileg semmiféle egyház helyeselni nem tud, még akkor sem, ha tényleg semmi kára, sőt előnye lenne is az elválasztásból.**

Dr. Hanuy Ferencz,
pécsi theol. tanár.

* Amendements to the Constitution of the United States. Art. 1.

** Érdekelni fogja még a jogászközönséget is, a papi *penzio* nagysága, amelyet a *Briand*-, *Combes*-, *Bienvenu-Martin*-féle tervezetek és a legutóbbinak *bizottságilag* módosított (de a kormány által perhorreskált) *szövege* megállapítanak: 1. *Briand* tervezete szerint az elismert vallások papjai (püspökök, lelkészek, rabbik, theologiai vagy szemináriumi tanárok) élethossziglani és arányos nyugdíjat kapnak, ha legalább 45 évesek és már legalább 20 év óta szolgálnak; a nyugdíj maximuma mégis 1200 franc. — 2. *Combes* tervezete szerint a *püspökök* (kath.) és a *párisi nagy-rabbi* («le grand-rabbin du consistoire central») 1200 franc nyugdíjat kapnak minden esetre, míg a *lelkészekre* ezen skála áll: a 40. életéven alul levő lelkészek 4 éven át évi 400 franc segélyt, 40—50 év közt levők és legalább 15 éven át szolgáló lelkészek 600 franc, segédlelkészek 250 franc nyugdíjat, 50—60 év közt és 20 éven át szolgáló lelkészek 750 franc, segédlelkészek 300 franc nyugdíjat. a

A szóbeliség és írásbeliség a sommás felebbezési eljárásban.

A jogtudománynak nemcsak az a feladata, hogy meghatározza az élő jogot, hanem feladata a jog fejlődését megfigyelni és a jog fejlődéséből a törvényhozó számára utmutatásokat dedukálni. Legkevesebbé sem mondunk újat — azt hiszem — akkor, ha azt állítjuk, miszerint a mai jogtudomány ennek a feladatának csak igen kis mértékben felel meg. Nem felel meg a jogtudomány ennek a feladatnak, mert a jogtudósok még mindig azon igyeznek, hogy koruknak jogát egy egységes, egymással harmonizáló jogrendszer képében tüntessék fel; ezen rendszer kiépítésénél pedig a deductiv módszerrel élnek, amely módszer nem tapasztalati tényekből, hanem valónak elfogadott dogmákból indul ki, ezen módszer segítségével kimutatott jog azonban sohasem fogja teljesen fedni az élő jogot. A jogtudomány csak akkor adhat majd utmutatásokat a törvényhozónak, ha főfeladatának, az élő jognak felismerését tekinti, és az élő jogot, mint egy folytonos fejlődési folyamatnak eredményét fogja kimutatni. Csak a fejlődés képéből határozhatjuk meg azokat a tényezőket, melyek a jog fejlődését irányítják, és csak ezen kép segítségével állapíthatjuk meg azokat az eszközöket, melyeket a törvényhozónak céljai elérése okából alkalmaznia kell. A jogtudomány — mint említettük — alig foglalkozik ma a törvényhozás tudományával, minek a következtében a törvényhozás ma még tisztán intuitív művészi tevékenység.

Midőn ma a hivatásos jogtudósok egy törvény alkotásához fognak, akkor kiindulási pontul valamely helyesnek tartott elméletet fogadnak el, melyet azután §-ok alakjában kodifikálnak. Mit sem törődnek azonban azzal, hogyan lehet és egyáltalában lehetséges-e az elméletben alkotott szabályokat az életbe átvinni. Az ő képzetükben a publikum és a *biró marionettek*, melyeket ők irányítanak. Minő másképp van ez az életben! Midőn az új, a régivel ellenkező törvény hatályba lép, akkor a bíróságok vérében még él a régi jog, melyet éveken át alkalmaztak; *ez a megszokás* öntudatlan erőként hat és küzdeni fog a bíróságok lelkében elrejtve azzal az igyekezettel szemben, melynek célja az új törvénynek alkalmazása és mondhatjuk, hogy ennek a két erő mérkőzésének az eredménye lesz az új jog. Mondhatjuk, hogy ebből a két erő komponensből alkotott erőparallelogramm resultansa lesz az új jog.

Az egyszerűség kedvéért csak két erőt vettem fel; de a való életben hány erő hat a bíró lelkére? Hány erő, és milyen gyakori, hogy ezeknek az erőknél az összejátszása megakadályozza az új jog életbelépését.

Hogy a sok közül egy példát említsek, a sommás törvény 18. §-a értelmében felhivandók a felek az idéző végzésben, hogy eredeti okirataikat és a lehetőség szerint egyéb bizonyítékaikat, nevezetesen tanuikat hozzák magukkal. A bíróságok tulterheltsége, és egyéb itt nem részletezhető, a sommás törvény alkotásánál figyelembe nem vett körülmények folytán a bírák az első tárgyaláson tanut csak a legkivételesebb esetben hallgatnak ki, minek folytán az ügyvédek Budapesten *tanuikat sohasem viszik magukkal* az első tárgyalásra. A törvény csak nyomtatásban él!

60 éven felül és legalább 25 éven át szolgáló lelkészek 900 franc, segédlelkészek 350 franc nyugdíjat kapnak — 3. *Bienvenu-Martin* tervezete szerint a 30 éven felüli szolgálat után a nyugdíj nagysága a volt *fizetés kétharmadára*, 20 éven felüli szolgálat után azonban csak a volt *fizetés felére* rug, de a minimum mégis 400 franc, a maximum pedig 1200 franc; 20 éven aluli szolgálat után sem nyugdíj, sem segély nem jár. — 4. A *bizottság* által módosított szöveg szerint nyugdíjat az állam csakis legalább 30 (harmincz) évi szolgálatot teljesítő papoknak fog fizetni: és pedig a volt fizetés felét, de nem kevesebbet 400, nem többet 1200 francnál. A 30-nál kevesebb szolgálati évvel bírók 4 éven át segélyt kapnak: az első évben egész fizetésüket, második évben kétharmadát, harmadik évben felét, negyedik évben egyharmadát.

Annak az oka, hogy némely hatályban levő törvényt soha nem alkalmaznak, másokat pedig életbelépésük után a bíróságok az eredeti legis ratiótól eltérő módon magyaráznak, a kifejtettek szerint abban rejlik, hogy a törvényhozó az életben működő erővel nem számít. Nem számít azzal, vajon egyáltalában lehetséges lesz-e az új törvény életbeléptetése, és nem is törődik avval, hogy minő uton és módon kell a kitűzött cél elérése végett eljárni, pedig ezeket a kérdéseket szorgos inductiv kutatás alapján meg lehetne oldani.

A jogtudomány legnehezebb kérdése: a módszernek megállapítása, a tényeknek, adatoknak gyűjtése. Még aránylag könnyű a feladat, ha oly jogszabályokról van szó, melyek ítéletek rendelkezésében foglaltatnak; mert ily esetben az anyag tulajdonképpen már összegyűjtve áll rendelkezésre, de mitévők legyünk akkor, ha nem ilyen jogszabályokról van szó, hanem oly szabályokról, melyek az ítélkező bíróság tetteit és eljárását szabályozzák, melyek alkalmaztatnak, anélkül azonban, hogy valaha is megrögzítettnek. Azokra a szabályokra gondolok, amelyek a törvénykezési palota levegőjében élnek, azokra, amelyeket a bírák és ügyvédek követnek, követnek félig öntudatlanul.

Azt hiszem, nincs más mód ezeknek a szabályoknak a meghatározására, mint az adatgyűjtés. Kérdésekkel fordulunk azokhoz, kik a törvénykezésben részt vesznek, kérdésekkel fordulunk a praxis embereihez és megkérdezzük tőlük nem azt, hogy minő *jogszabályokat alkalmaznak*, hanem azt, *hogyan cselekszenek* és miként cselekszenek.

A feleletül nyert tényekből pedig kijegecsesítjük a keresett jogtételt.

A jelen adatgyűjtés tárgya a sommás felebbezési eljárásban alkalmazást nyerő jogtételeknek megállapítása; célja ezen eljárásban az írásbeliség és szóbeliség szerepének meghatározása.

A jelen körkérdés szövegezői, akiknek személye ezen ügyre nézve teljesen közömbös, a jelen pillanatot alkalmasnak találják ezen adatgyűjtés megtartására.

Tíz éves gyakorlat tapasztalataiból meg akarjuk alkotni a rendes írásbeli eljárás, amely a törvényszéken ítélkező bírák lelkében él, és az új szóbeli eljárás közötti küzdelmet és annak történetét és óhajtjuk, hogy e történetből utmutatást merithessenek azok, kik hivatva lesznek polgári perrendünket életbeléptetni és alkalmazni!

Hazánkban — úgy szokás mondani — a legszebb tudományos tervek is megakadnak a közönség közönyén. Hiszszük, hogy ezen állítást meg fogja czáfolni ennek az anyaggyűjtésnek az eredménye, hiszszük hogy meg fognak tisztelni felelőnkkel mindazok, kik a gyakorlatban működnek, tanácselnökök, bírák és ügyvédek, és reméljük, hogy sikerülni fog a sok és kérdéseinket különböző szempontokból mérlegelő egyének feleleteiből egy egységes és tiszta képet felépíteni és ebben a reményben bocssátjuk utnak az alábbi kérdőpontokat.

Kérdőpontok.*

I. Felebbezési irat tartalma.

1. Mire terjeszkednek ki az ügyvédek felebbezési iratukban? Jelesül: minden esetben vagy csak bizonyos esetekben indokolják e álláspontjukat? (pl. új előadás esetén.) Ha csak bizonyos esetekben, úgy melyek ezek az esetek? Kitérnek-e jogi érvelésre? Felhoznak-e novumokat?

II. Előkészítő iratra nézve.

1. Minő esetben szokott az ügyvéd előkészítő iratot adni? Minden esetben ad-e előkészítő iratot? ha nem, minő esetekben? (pl. bonyolult tényállás, nehéz jogkérdés stb.)

* Kérnök azon urakat, kik szívesek az adatgyűjtésben közreműködni, hogy feleleteik kitöltésénél csak az ő általuk a gyakorlatban alkalmazott elvekre legyenek tekintettel. A feleletnél kérjük a vonatkozó kérdést római és arab számokkal megjelölni így pl.: I., 1 — v. ad. III 2. stb.

2. Az előkészítő iratban reflektál-e a felebbezés tartalmára? pl. czáfolás stb.

Kiterjeszkedik-e az ítéletet támogató jogi érvelésekre?

3. Van-e tudomása oly esetről, melyben a bíróság előkészítő iratok közlésére szoritotta a feleket vagy egyik felet? Különösen kérjük annak megjelölését, hogy azon esetben, melyben a fél előkészítő irat közlésére szoritva lett, adatott-e eredetileg előkészítő irat?

III. A tárgyalás.*

1. Szokásos-e minden esetben az elsőbíróságnál lefolyt tárgyalásnak, illetve a bizonyítás felvétel eredményének ismertetése? Vagy gyakorta eltekintenek-e ettől a felek és beérik az ítélet felolvasásával és az elnök, illetve egy bíró kiegészítő megjegyzéseivel?

2. Szokásos-e, hogy az elnök az ismertetés után a felekhez kérdéseket intéz és a per a kérdésekre adott feleletek alakjában tárgyalatik le?

3. Tartanak-e az ügyvédek rendes perbeszédeket, melyben a tényállás tisztázása után a jogi kérdéseket fejtegetik?

4. Minő körülmények között szokott az elnök pervezetési jogával olyképp élni, hogy az ügyvédet perbeszéde elmondásánál bizonyos korlátok közé szorítja?

Élnek-e az elnökök a perbeszéd folyama alatt ama jogukkal, melynek értelmében ők bírói kérdéseket feltehetnek?

5. Felhoznak-e a felek novumokat? Felhoznak-e oly novumokat is, amelyeket a felebbezésben és az előkészítő iratban nem közöltek?

6. Szokásos-e és van-e tudomása oly esetről, melyben a felebbezési bíróság az elsőbíróság előtt lefolyt bizonyítás ismételését elrendelte?

Előfordul-e, hogy a felebbezési bíróság az elsőbíróság előtt eskü alatt kihallgatott fél ellenfelét hallgatja ki eskü alatt és megesketi?

7. Gyakran és mily esetekben adnak-e az ügyvédek külön ténymegállapító iratokat? Előfordult-e már ily eset a gyakorlatban? (Ha igen, kérjük az eset leírását.)

8. Mi a külön ténymegállapító irat tartalma?

Tud-e oly esetről, midőn az elnök a ténymegállapító iratot visszautasította?

9. Van-e tudomása oly esetekről, melyben a felek a szóbeli tárgyalás mellőzését kérték?

Előfordult-e azokban az esetekben, melyekről tudomása van, hogy a bíróság szóbeli tárgyalást tűzött volna ki?

A tárgyalás lefolyása az illető esetben olyan volt-e, mint rendesen felebbezési tárgyalásnál szokott lenni, vagy a bíróság csak a nem felderített, előtte nem egészen tiszta kérdésre nézve hallgatta meg a feleket?

10. Van-e tudomása oly esetről, melynél a bíróság a sommás eljárási törvény 173. §-ában megjelölt esetek egyikében a szóbeli tárgyalást elrendelte volna?

11. Előfordult-e gyakorlatában, hogy a felülvizsgálati eljárásban a felek az első és a felebbezési bíróság előtt nem érvényesített tényeket vagy bizonyítékokat hoztak fel és mily tények és bizonyítékok voltak ezek? (Sommás eljárási törvény 197. §. utolsó bekezdése.)

Tud-e felülvizsgálati eljárásban felvett bizonyításról? (Sommás eljárási törvény 200. §.)

IV. Költségek megállapítása.

1. A felebbezés költségeinek megállapításánál tekintetbe veszik-e?

a) Azt, hogy a felebbezési kérelem írásban indokolva volt-e? Jelesül, ha nincs írásban indokolva a kérelem, megállapítanak-e díjat a felebbezési iratért?

* Igen leköteleznek azok az urak, kik közlik velünk, annak a törvényszéknek, illetve tanácsnak nevét, amelynek eljárási módját leírják. Köszönettel veszszük természetesen az ily megjelöléseket nem tartalmazó feleleteket is.

Tud-e oly esetről, midőn írásban indokolt felebbezési kérelmet a költség megállapításánál tekintetbe nem vette? (Eset jellemzését kérnök!)

b) Az előkészítő irat hosszát?

Tud-e oly esetről, midőn a költség megállapításánál az előkészítő irat egyáltalában nem lett figyelembe véve?

c) A felebbezési tárgyalás hosszát?

2. Ha a bíróságnál az a), b), c), tételre fix scála van meghatározva, tud-e oly esetről, midőn a bíróság a scálától eltért? ¹

Telekkönyvi elbirtoklás.

Szerencsétlen egy jogintézmény! Szerencsétlen már elnevezése is. Mennyi balvélemény, mennyi téves nézet burjánzott fel az osztrák polgári törvénykönyv 1467. §-ának jogi értelmezése körül! Maholnap 100 év telik el születése óta; 50 éve, hogy hozzánk importáltatott és még szakkörökben is a legferdebb, a legkalandosabb nézetekkel találkozunk.

Hogy mily fonák a «telekkönyvi elbirtoklás» elnevezése, azt igazolja az a tény is, hogy alapkérdésünk megfejtésének kiinduló pontja azon további kérdés, «birtok»-e egyáltalán a «telekkönyvi birtok»? És erre a kérdésre csakis apodictikus nemmel lehet válaszolni. A «telekkönyvi birtok» *nem* birtok.

A terminológiának eme kétszínűsége oka, alapja és gyökere az összes hozzáfűzött téves jogi következtetéseknek. Ha én, mint egy rét, egy szőlő, egy szántóföld tulajdonosa, a telekkönyvbe be vagyok jegyezve, ezen bejegyzés pusztán tényénél fogva még nem vagyok abban a helyzetben, hogy a szénát és sarjút kaszálhassam, a szőlőt szedhessem, a szántóföldet bevessem, trágyázzam, azt learassam. Ha egy ház tulajdonomképp van a telekkönyvbe bevezetve, azzal még nem vagyok abban a helyzetben, hogy a házban lakjam. Vagyis azzal a pusztán ténynyel, hogy nevem a telekkönyvben szerepel, még nem vagyok képesítve arra, hogy a dolgot szükségleteimre felhasználhassam, azt gazdaszátilag utilisálhassam, az «uti fruti consumere»-t ² életcéljaimra kihasználhassam.

E lehetőséget csakis a «természetes birtok» (Naturalbesitz) nyújtja. A dolgot gazdaszátilag céljaimra csak akkor használhatom fel, ha azt *tényleg* birtokomba veszem. A birtok tehát azon vonatkozás személy és dolog között, mely a dolog gazdaszátilag használatát a személy életcéljaira lehetővé teszi. A telekkönyvi birtok ekképp tehát birtoknak egyáltalán nem tekinthető.

Mi módon jutott tehát a «telekkönyvi birtok» elnevezéséhez, ha ez nem birtok? A birtok (dologi birtok — Sachbesitz) tényleges uralom a dolog fölött, vagyis a tulajdonjog ténylegessége, tettegessége, ³ mint dr. Schwartz Gusztáv mondja (*Jogt. Közl.* 1890. évf. 52. sz.). A birtok a tulajdon ellenképe, tényleges revers oldala. Ami a tulajdon *jogilag*, az a birtok *ténylegesen*. «A birtok a tulajdon ténylegessége, annak látható külső megnyilvánulása, a kettő teljesen párhuzamos, *tartalmilag* a birtok és a tulajdon teljesen congruens.⁴

A «jog» és a «tény» antithesise azonban applikálható egyéb jogokra is, különösen melyeknél tartósabb állapot képzelhető.

Ily elvi abstractio folytán ahhoz a tételhez jutunk: a birtok a jog ténylegessége, a jog tényleges gyakorlása.⁵ Ha

¹ A feleleteket kérjük a szerkesztőség címére 1905 április 15-ikéig beküldeni.

² A dolog gazdaszátilag használatának e három főalakzata a tulajdonjog substantiális tartalmát teljesen kimeríti. V. ö. Jhering: *Der Besitzwille*, 26. l. és 1. jegyzet.

³ Én e kifejezést tulajdonjogi tudományként tartom, a Jhering-Puchta-féle «véres fejek» feltoluló eszmetársulásánál fogva. (Jhering: *Grund des Besitzschutzes*, 125. l.)

⁴ V. ö. «Birtokháborítási kereset jogi természete» cz. értekezésemet a *Jogt. Közl.* 1895. évi 37. számában.

⁵ Ily értelemben még a magánjog határán is messze túlterjeszkedik.

a jog tulajdonjog, úgy az u. n. «dologbirtok», Sachbesitz. Ha pedig más jog, pl. szolgálat, úgy előáll a «jogi birtok», Rechtsbesitz, Quasibesitz (precär) fogalma. Ily értelemben és ily vonatkozásban nevezhető azon pusztán tény, hogy valakinek a neve a telekkönyvben be van jegyezve, «telekkönyvi birtoknak». Bármely minőségben szerepel a telekkönyvben, akár mint tulajdonos, akár mint szolgalmi jogosított, akár mint záloghitelező. Csak nyilvánkönyvileg bejegyezhető jog legyen az.

Telekkönyvi birtok tehát a telekkönyvi bejegyzés — sit venia verbo — a telekkönyvi bejegyzettség ténylegessége, teljesen eltekintve a bejegyzés jogos voltától, annak materiális helyességétől. Így érthetők az osztrák polgári törvénykönyv 321.,¹ 322.² és 350.³ § ai.

A telekkönyvi birtok (Tabularbesitz) tehát nem birtok (Naturalbesitz); csak sajátlan értelemben lehet itt birtokról szó, merőben képlet, egyszerű metaphora.

Könnyen ki lehet mutatni,⁴ hogy a civilistikai dogmatikában semmi sem okozott oly zavarokat, semmi sem szült annyi tévtant, mint a metaphorák alkalmazása jogi fogalmakra. A hasonlattal tetszetősen, szindusan illusztráljuk a fogalmat, még esztetikai élvezetet is váltunk ki vele, de annak a veszedelemnek vagyunk kitéve, hogy a metaphorák-ból új következtetéseket vonunk le, mintha az nem képlet, hanem robustus realitás volna. És e lejtőn a legfinomabb jogász elmék is a legvaskosabb sophismák fertőjébe sülyednek. Mennyi bajt okozott a «jogviszony székhelye», a «viszszaható erő» és last not least a «telekkönyvi birtok». E süppedékes, ingóványos talajból fakadt a «telekkönyvi elbirtoklás». Ha a birtok az idő folyásával joggá válik és az «elbirtoklás», mért nem lenne a «telekkönyvi birtok» is elbirtokolható és mért nem nevezhetnők azt «telekkönyvi elbirtoklás»-nak? Itt tehát a telekkönyvi birtokkal úgy operálunk, mintha az valóságban és nemcsak képletesen «birtok» (Naturalbesitz) lenne.

De épp úgy mint a telekkönyvi birtok nem birtok, épp oly kevésbé valójában elbirtoklás a telekkönyvi elbirtoklás. A telekkönyvi elbirtoklás nem egyéb mint az ősgermán «Verschweigen» nevű jogintézmény, melynek nyomai még a «Sachsenspiegel»-en is tul a legsötétebb germán őskorba vezetnek. «Hat aber ir ein eine rechte gewere an deme gute jar und tag gehat *ane rechte widersprache*, her en verlusset dar mete sin gut nicht, ab ime sin gewere abwichen tut zu rechter gewerschaft, deste erz selbe verste nach sime rechte», mondja a Sachsenspiegel II. 44. és 42. §. 2. (L. Gerber: *System des deutschen Privatrechts*, 277. l.) Ez a «Verschweigen» nem a római u. n. (helytelenül úgynevezett) praescriptio acquisitiva, hol a súlypont a *szerző* személyében fekszik s melynek csak secundär következménye a *jogvesztés*. Ha a jogosult az Auflassung ellen 1 év 6 hét és 3 nap ⁵ alatt ellentmondással (Widersprache) nem él, úgy a szerző elnyeri a «rechte Gewere»-t.

«Von unbeweglichen Sachen ersitzet derjenige, auf dessen Namen sie den öffentlichen Büchern einverleibet sind, das volle Recht *gegen allen Widerspruch* ebenfalls durch Verlauf

¹ Ahol úgynevezett tartománytáblák, városi vagy telekkönyvek, vagy más efféle nyilvános lajtszromok vannak behozva, ingatlan tárgyak iránti dologbani jognak jogszerű *birtoka*, csak ezen nyilvános könyvekbeni rendes bejegyzés által nyeretik.

² «Ha valamely ingó dolog, egymás után, több személyeknek adott át; a birtokjog azt illeti, ki azt hatalmában tartja. De ha a dolog ingatlan és ha nyilvános könyvek léteznek, a *birtokjog* kizárólag azt illeti, ki mint annak *birtokosa* van bejegyezve»

³ «Azon jogok és ingatlan dolgok *birtoka*, melyek a nyilvánkönyvek tárgyát teszik, elenyésznek, ha ezek a tartománytáblai, városi vagy telekkönyvekből töröltetnek, vagy más névre jegyeztetnek be.»

⁴ Érdemes volna róla monographiát írni.

⁵ Az időhatár a régi germán törvénykezési eljárással függ össze, l. Geber: 68. §. 2. jegyzet.

von drei Jahren» «Gegen allen Widerspruch» mondja az osztrák polgári törvénykönyv 1467. §-ának eredeti szövege. «Widerspruch»-ról szól a német polgári törvénykönyv 899. és 900. §-a.¹ Ily határtalan, nem eléggé utánozható kegyelettel viseltetik a német ősi intézményei iránt.²

(Bef. köv.)

Dr. Klein Ede.

Különfélék.

— A budapesti ügyvédi kamara évi jelentéséből veszsűk át a következő fejtegetést:

A magyar bírói és ügyési kar tagjai képzett és kifogástalan jellemű emberek, akik diszére válnak Magyarországnak. Ezekben a férfiakban, az ő jellemükben van nagyrészt annak biztosítéka, hogy Magyarország jogállam maradhat. És az föltétlenül szükséges is, hogy a mai önző, rideg világban, a hol a materiális előnyök után szalad mindenki, a hol a pénz hatalmának oly nagy csábereje van, a bírói kar képviseljen egy rendithetetlen szikla szilárdságu pontot az ország közéletében. A bírói függetlenséget meg kell becsülni mindenkinek.

Az igazságügyi kormányzat egyik legkiválóbb feladata, hogy adminisztrációjával minden körülmények közt biztosítsa a bírói függetlenséget. Nagyméltóságod teljesen át van hatva ezen elemi igazságok nagy hordereje által, nagyon jól tudja azt, hogy a független bíró az élet viharában azon utolsó menhely, mely felé a nagy igaztalanságok által lesújtott ember utolsó reménnyel tekint, s daczára ennek, Nagyméltóságod kormányzása alatt többször találkozunk oly jelenségekkel, amelyek alkalmasak a bírói függetlenséget megátadni.

Nem akarunk beszélni a kinevezések alkalmával követett rendszerről, hiszen ezt ellenőriznünk majdnem lehetetlen, a kinevezési politika ellen mindig volt és lesz kifogás, mivel sokkal nagyobb azoknak a száma, akik nem lettek kinevezve, mint azoké, akik állásba jutottak. Feltűnő azonban, hogy az utolsó időben oly általános volt az elégtelenség a bírói karban, kiváltképpen az alsóbb fokokon, mint eddig talán soha. De nem ez a körülmény az, amely bennünket aggaszt és amely a bírói függetlenséget érinteni alkalmas. Van egy másik körülmény, amelynek káros hatásai elől mi sem zárkózhatunk el és épp azért közjogi helyzetünkben ki-folyólag, kötelességünk e kérdéssel nyíltan foglalkozni, értjük t. i. a bírák minősítésének kérdését.

A minősítésről szóló igazságügyi miniszteri rendelet tényleg mint bizalmas jellegű bocsáttatott ki. Ez a körülmény méltán okoz megütközést úgy a bíróságok körében, mint az ügyvédi karban.

A bírák tehát titkosan lesznek minősítve. Általános a panasz, hogy sokszor igazságtalanságok fordulnak elő e téren.

A baj főoka az, hogy a közvetlen főnökök minősítenek és hogy ez a minősítés titkos. A közvetlen főnök minősítése sokszor kifogás alá eshetik, kiváltképpen akkor, ha a főnök oly bírót minősít, akinek szakában ő maga nem olyan jártas, mint a minősítendő. Ezenfelül számolni kell az általános emberi gyöngeséggel, rokonszenvvel, ellenszenvvel és más tulajdonságokkal, amelyek befolyással vannak a főnöknek

¹ 899. §.: In den Fällen des §. 894. kann ein Widerspruch gegen die Richtigkeit des Grundbuchs eingetragen werden. Die Eintragung erfolgt auf Grund einer einseitigen Verfügung oder auf Grund einer Bewilligung desjenigen, dessen Recht durch die Berichtigung des Grundbuchs betroffen wird. Zur Erlassung der einseitigen Verfügung ist nicht erforderlich, dass eine Gefährdung des Rechtes des Widersprechenden glaubhaft gemacht wird.

900. §.: «Wer als Eigenthümer einer Grundstücks im Grundbuch eingetragen ist, ohne dass er das Eigenthum erlangt hat, erwirbt das Grundstück im Eigenbesitz gehab hat. Die dreissigjährige Frist wird Eigenthum, wenn die Eintragung 30 Jahre bestanden und es während dieser Zeit das in derselben Weise berechnet wie die Frist für die Ersitzung einer beweglichen Sache. Der Lauf der Frist ist gehemmt, solange ein Widerspruch gegen die Richtigkeit der Eintragung im Grundbuch eingetragen ist.

² «Da unsere Voreltern eine wohlgefüge Sprache redeten und eines sinnvollen Rechtes pflegen» — mondja Jakob Grimm, a germán őskori tradíciók kincstartója. «Wie ein frommer Priester das angetraute Heiligtum, hütete er die Schätze unserer Urzeit» — (Treitschke: Deutsche Geschichte in 19. Jahrhundert, IV. köt. 475. l.)

érzületére, jóakarata, itéletére. Elvégre is a minősítés egy nagy diszkréczionárius jog s az a körülmény, hogy jogorvoslattal meg sem támadható és hogy a minősített bíró hivatalos uton tudomást nem szerezhessen minősítéséről, ezt a rendszert méltán aggályosnak tünteti fel.

A központban a kinevezéseknél pedig a dolog természete szerint igen fontos szerepe van a minősítésnek. Bátran elmondhatjuk, hogy a mai rendszer mellett az előléptetésnek a lehetősége majdnem kizárólag és ellenőrizhetetlenül a közvetlen főnökök kezébe van letéve.

Lehet-e azon csodálkozni, szabad-e azon megütközni, hogy ily viszonyok között a bíró bírói tevékenységi körében is iparkodni fog — sokszor bírói meggyőződése árán is — főnöke kedvében járni?

— **Kollektív lélek.** Irta Dr. Jászi Viktor. Szerző azt a kérdést teszi vizsgálat tárgyává, vajon az emberi egyénekből alakult összességeknek az alkotó egyesekétől külön, bár azokból alakult lelki jelenségei vannak-e. Ugy a sociológiának, mint a jognak is alapvető kérdése az u. n. összetett személyek külön akarat- és cselekvőképessége. Szerző e kérdésre vonatkozó jelentékenyebb elméletek áttekintése s bírálata után először a szervezetlen emberösszességekben, a tömegben lefolyó lelki jelenségeket veszi vizsgálat alá, majd a szervezett emberösszességeket (egyesület, község, állam stb.) vizsgálja. Az utolsó részben azután e jelenségek lélektani minősítésével foglalkozik. A munka, mint a Huszadik Század könyvtárának 7. kötete, Politzer Zs. és fia kiadásában jelent meg. (Ára 1 K 20 fillér.)

— **Elmélet, gyakorlat és hazai jogi oktatásunk reformja** cím alatt tartotta Kiss Mór, a kolozsvári egyetem rectora székfoglaló beszédét. A külön füzetben megjelent előadás hangsúlyozza, hogy a jogi oktatásnak az elméletet össze kell kapcsolni a gyakorlattal. Ezen célból az elméleti előadások mellett nagy súlyt kell helyezni a seminariumokra és praktikumokra.

— **Következetesség.** Peres felek, férj és feleség a nyiregyházai kir. járásbírói előtt bírói egyezséget kötöttek, amelyben többek közt az iránt is rendelkeztek, hogy felperes feleség a közös háztartáshoz évenként 300 K-val, alperes férj pedig 450 K-val fognak hozzájárulni. Ha pedig a háztartás kevesebbe kerülne, mindenik házastárs megtarthatja a pénzéből megtakarított összeget, viszont ha a jelzett összeg elegendő nem lenne, a hiányt alperes férj sajátjából tartozik viselni. Alperes férj 1904 július havában végrehajtást kért felperesnő ellen, amely végrehajtást a nyiregyházai kir. járásbírói elrendelte és a debreczeni kir. tábla a járásbírói végzését helybenhagyta. 1904 november hó 7-én a nő kért végrehajtást férje ellen ugyanezen egyezségi okirat alapján 900 K és jár. erejéig. A nyiregyházai kir. járásbírói most a végrehajtási kérelmet elutasította, és az elutasító végzést helybenhagyta a debreczeni kir. tábla is. Az elutasítás indoka szerint a nő a közös háztartás céljaira férje ellen megállapított évi 450 K-nak végrehajtás utján való behajtását csakis abban az esetben kérhetné, ha a bírói egyezségben az ő részére való teljesítés kikötötten volna. Az egyezség azonban ilyen megállapodást nem tartalmazván, a nő a végrehajtás kérésére jogosítva nincs. Most tehát az a különös helyzet állott be, hogy míg a férj az okirat alapján végrehajtásilag jogokat érvényesített és a nyiregyházai kir. járásbírói és a debreczeni kir. tábla az ő javára a szóban forgó egyezségi okirat alapján a végrehajtást el is rendelte, addig a nőnek ugyanezen bírói egyezség alapján ugyanazon bíróságok nem adták meg a végrehajtást.

— **Az erzsébetvárosi rabsegélyező-egylet** 1904. évben kilencz szabaduló foglyot segélyezett 52 koronával, tehát egyegy fogolyra átlag nem egészen hat korona esett. Egyéb kiadása az egyletnek nem volt. A segélyezések ily csekély mérvét nem tudjuk megmagyarázni, midőn az egylet 3459 korona vagyon fölött rendelkezik és ez az alaptőke a folyó évben is 130 koronával gyarapodott.

— **Erélyes csödbiztos.** A z — — — i kir. törvényszék egy bírája, mint csödbiztos, egy csödügyben a felszámolási tárgyalási jegyzőkönyv elintézéséül hozott végzésben a következő kijelentéseket tette:

•Tekintve, hogy a felszámolási tárgyaláson megjelent

helyettes tömeggondnok a... követelések valódisága tekintetében nem tudott nyilatkozni, mert ezekre vonatkozólag sem a tömeggondnok, sem a közadós által informálva nem lett;... tekintettel arra, hogy a csődtörvény 131. §-ában azon rendelkezés foglaltatik, hogy a tömeggondnok köteles a bejelentés csatolmányainak, az áttett periratoknak, a bukott könyveinek és egyéb iratainak gondos átvizsgálása, a bukott meghallgatása s általában minden alkalmas mód felhasználása mellett a felszámolási tárgyalásra akképp elkészülni, hogy minden követelésnek ugy valódisága, mint osztályozása iránt határozottan nyilatkozzék; tekintettel továbbá arra, hogy a tömeggondnok mulasztást követett el akkor, midőn a felszámolási tárgyalásra maga helyett a helyettes tömeggondnokot küldötte el anélkül, hogy azt a fenti követelésekre nézve a csődtörvény 131. §-ában jelzett vizsgálatának eredményéről értesítette volna: figyelmeztetem a tömeggondnokot, hogy ezen mulasztásának a következményei az ő terhére esnek, amennyiben pedig jövőben még hasonló mulasztást tanusítana, ellenében a csődtörvény 104. §-a alapján fogok eljárni.»

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Az új birói nemzedék Ausztriában.** A bécsi jogászegyesületben legutóbb Fischböck felolvasást tartott a bírák kiképzéséről. Előadásának gondolatmenete ez: Az 1898-ban életbe lépett osztrák peres eljárási reform egészen megváltoztatta a bíró helyzetét a peres ügygyel szemben. Erre való tekintettel történtek új irányu, már eddig is eredményes intézkedések az új birói nemzedék kiképzése érdekében. Ma már megszűnt az a szellem, hogy a bírák mereven ragaszkodnak a jelentőség nélküli formákhoz, hogy a feleket formailag nem teljesen kifogástalan beadványok céltalan visszautasításával zaklatják; a bírójelölteket rászoktatták, hogy az ügyek érdemleges elintézésében lássák a maguk feladatát. Nagybecsűeknek bizonyultak azok a gyakorló cursusok, melyeket idősebb bírák az előkészítő szolgálatban levőkkel tartanak. Különösen beváltak az egyes intézmények és intézetek helyszíni tanulmányozására rendezett kirándulások, mint a telekkönyvi és letéthivatalok, rendőrségi muzeum, fegyházak látogatása. De az előadó szerint ebben az irányban és különösen a mindennapi életviszonyok és a gazdasági élet megismerésében még tovább kell menni. Ha a bíró soha nem látott kereskedelmi könyveket, nem ismeri ezek berendezését, vagy ha a búzát a rozstól stb. nem tudja megkülönböztetni, ez érezteti hatását az eléje kerülő perekben.

— **A város területéről való kiutasítás megszegését** állapította meg egy bécsi bíróság a következő esetben: Egy lopással vádolt asszonyról a tárgyaláson kiderült, hogy a Bécsben lopott tárgyakkal szülőhelyére utazott. Az utazásnál nem kerülhetett el Brünn városát, ahol egy másik vonatra át kellett szállnia. De Brünnből egy régebben ott elkövetett lopás miatt ki volt utasítva. A bíróság az átutazásban és a pályaudvaron való szükségszerű tartózkodásban meg nem engedett visszatérést látott.

— **Jogos védelem.** Rendszerint nem igazolhatja a jogos védelmet egy olyan támadás, mely már megtörtént és befejeződött. De ha a megtámadottra nézve, amennyire a tényállást felismerhette, fenforgott az a veszély, hogy a lövésre egy második lövés fog következni, akkor a támadás még nem volt befejezve és a veszélyt meglevőnek és fenyegetőnek kell tekinteni. A támadónak, aki tagadja a jogos védelem fenforgását, kell bizonyítania, hogy a másik félre nézve a támadás befejezése felismerhető volt. (Német Reichsgericht.)

— **A büntetés végrehajtásának reformjáról** értekezik Heimberger bonni tanár (Zur Reform des Strafvollzugs Leipzig 1905.). Kiindulópontjául az a bőséges röpirathalmaz szolgál, mely Németországban a legutóbbi években a szabadságvesztés-büntetést oly hevesen támadta, mondván, hogy annak végrehajtása aláassa az elítélt testi és lelki egészségét, megfosztja az élete fentartásához szükséges energiától és elkeseredést szül. Heimberger, mint Liszt tanítványa és Seuffert utóda, az igazságos büntetést a társadalmi rend fentartásához

szükséges büntetésben látja s a szabadságvesztés-büntetés orvosságát abban, ha teljesen eltekintünk az elkövetett deliktumtól, hanem ehelyett a tettes *veszélyességét* vagy *veszélytelenségét* vesszük alapul. Veszélytelen büntetettek, kiknek életében a deliktum csak múlt epizód, lehetőleg rövid tartamu szabadságvesztés-büntetésben nyerjék a szükséges intelmet. A «veszélyesek» (csavargók, visszaesők stb.) ellen transportationnak van helye; amennyiben erre alkalmatlanok, a szabadságvesztést belföldi földmívelési munkával kell egybekötni. Valóban csodálatos, mily csekély inventióval dolgoznak a kriminalisták. Börtön és büntettes-gyarmat látóhatárukban a két végpontja. Ha az egyiket bírálják, a másikra konkludálnak. Hogy épp Németországban tudnak oly nehezen megválni a transportationak oly lesújtó sikerrel bírált (v. ö. pl. Korn kitűnő pályanyertes művét) gondolatától, melynek Bruck, Treu és Wagner-en kívül a szerző is szolgálatába szegődik, az talán némi kapcsolatban áll a német gyarmatosítási vágy kielégítetlenségével. Ha a német imperialismus a gonosztevékben keresi támaszát, ugy ehhez nem lehet szavunk, de azt már a büntetőjogtudomány érdekében szeretnők megtudni, hogy Heimberger s a többi «érzület»-fanatikus a veszélyességet minő *psychoskop*-pal szándékozik felismerni. Ha — mint Heimberger helyesen mondja — a megtorló igazságosság mértékének felismerésére «ist unser Menschengut zu blöd, unser Blick zu befangen» (i. m. 23.), ugy a lélek rejtelseinek szabatos mérlegelése talán még inkább képességei fölött áll.

V. R.

— **Drezdában** Coccius törvényszéki bíró egyike volt a bírói kar legkiválóbb tagjainak s néhány év óta az esküdtbírószág egyik osztályának élén állt. Képzettsége és hivatali szorgalma révén a legfényesebb pályára volt kilátása. A napokban Coccius bíró magasfoku idegbaja miatt gyógyintézetbe vonult. A város közönsége izgatottan tárgyalja most az esetet, mert mindenki emlékezik reá, hogy milyen meglepő, váratlan ítéleteket hozott néha Coccius bíró. Már is nagyon nagy azoknak az elítélteknek száma, akik perük ujrafelvételét követelik; mások a kegyelmi utra mennek.

A Magyar Jogászegylet folyó hó 18-án (szombaton) délután hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utca 10. szám alatt) teljes-ülést tart, melynek tárgya: Dr. Salgó Jakab ily című előadása: A korlátozott beszámítási képességű és iszdkos egyénekkel szemben követendő eljárásról. — Vendégeket szívesen lát az egylet.

UJ KÖNYVEK

10530

kaphatók

POLITZER ZSIGMOND ÉS FIA

könyvkereskedésében

Budapest, IV. ker., Kecskeméti-utca 4. sz. alatt

és minden hazai könyvkereskedésben.

- Agoston Péter: A magyar zálogjog története 2 K.
 Halász: Községi takarékpénztárak Magyarországon 2 K 40 f.
 Harkányi Ede: A holnap férfiai 4 K.
 Horváth János: Adalékok az 1847/48. évi országgyűlés történetéhez. (Az 1867. évi XXII. tcz. szempontjából) 2 K.
 Katona Mór: Magánjogi dolgozatok gyűjteménye 10 K.
 Löw Loránt: Viszonylagos semmisség. Tanulmány a magyar általános polgári törvénykönyv tervezetének jogügyleteiről 2 K.
 Matlekovics: A Vámpolitika mai helyzete 1 K 60 f.
 Marx-Engels: Válogatott művei három kötet, melyből az első most jelent meg. Előfizetési ár 20 K.
 Megrendelhető 2 koronás részletfizetésre.
 Rácz Gyula: Gazdasági önállóság alkotja meg nemzeti és világ-gazdasági függetlenségünket 2 K.
 A társadalmi fejlődés iránya: A Társadalomtudományi Társaság által rendezett vita 3 K.
 Zachár Gyula: Magánjogi tanulmányok az igényper keretében. Különös tekintettel a legújabb bírói gyakorlatra 6 K.

A Franklin-Társulat kiadásában Budapesten megjelent és minden könyvkereskedésben kapható:

BÜNTETŐJOGI DÖNTVÉNYTÁR.

Az anyagi büntetőjog és a bűnvádi perrendtartás körébe tartozó elvi jelentőségű határozatok gyűjteménye.

KIADJA

A „JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY” SZERKESZTŐSÉGE.

Megjelent eddig négy kötet. Ara kötetenként füzve ... 4 K.
Két-két kötet egybekötve vászonkötésben... 10 K.

A régi *Döntvénytár*, melynek eddig 97 kötete jelent meg, ezentúl kizárólag a polgári jog körébe tartozó eseteket fogja közölni, míg a bűnügyi esetek külön a *Büntetőjogi Döntvénytár*-ban összefoglalva jelennek meg. Igen fontos a büntetőjogi határozatok önállósítása különösen a bűnvádi perrendtartás életbeléptetése alkalmából és ezen szempontból a vállalat a szó szoros értelmében hézagot pótol és a gyakorlati szakembereknek nélkülözhetetlen. Az eddigi négy kötetben közölt 1000 elvi jelentőségű határozat túlnyomólag a bűnvádi perrendtartás körébe vág és feltünteteti az új bűnvádi perrendtartás alapján eddig kifejlődött teljes judikaturát. Nincs egyetlen, a felsőbíróóságok előtt megfordult fontosabb eset, amely a gyűjteménybe fel nem vétetett volna. Egy-egy kötet 24 ívből áll és rendszeres és betűrendes tartalommutatóval van felszerelve.

DÖNTVÉNYTÁR

a felsőbíróóságok elvi jelentőségű határozatainak egyetlen teljes gyűjteménye.

Kiadja a „Jogtudományi Közlöny” szerkesztősége.

Az időközönként megjelenő egyes kötetek ára füzve 4 K.

EDDIG MEGJELENT:

Bevezető kötet: A felsőbíróóságok gyakorlata. Utmu-
tató, a Döntvénytár 86. kötetének revisiójával. A III.
folyam 18. kötetéig levezetett második bővített kiadás.
Egy vastkos kötet vászonkötésben ... 16 K.
Harmadik folyam (1895-től). 1—26 kötet. Tizenhárom
vászonkötésben. ... 130 K.
Összesen 146 K.

A harmadik folyam egyes kötetei füzve is kaphatók.
Egy-egy kötet ára 4 K.

A Döntvénytár tudvalevőleg a felsőbíróági elvi határozatok leg-
teljesebb gyűjteménye, mert befoglalván nemcsak a Curia és BP. kir.
ítélőtábla teljes ülési megállapításai, hanem az egyes tanácsok által
u. n. házi használatra szánt elvi megállapítások is. Beszerzését némi-
leg megnehezítette az a körülmény, hogy a régi kötetek vagy elfogy-
tak, vagy csak kevés hatályban levő anyagot tartalmaztak. A fenti
összeállítás megszünteti ezt a nehézséget, mert a régi 86 kötet haszna-
vehető anyagát a bevezető kötet adja, a III. folyam kötetei pedig csat-
lakoznak hozzája. Aki tehát a fenti összeállítást beszerzi, bírja az
egész bevágó anyagot a Döntvénytár megindulásától 1898-ig. A gyűj-
temény folytatódik.

A Franklin-Társulat kiadása Budapesten.

JOGI DOLGOZATOK

1875 1905.

Irta: KRÁLIK LAJOS.

4" 602 oldal.

Tartalom:

Ara 12 K.

A csődtörvény tervezete 1875. csődje és a felszámoló tár-
A csődtörvény-javaslat 1880. saság 1897.
A fizetésképtelen adósok hitte- Az új részvények felpénzé-
lezőinek kielégítéséről 1876. (agio) adómentessége 1897.
Az eskü a polgári perben 1879. A gabona elővétele: az uzsora
A polgári perrend reformja és 1902.
a szabadsbizonyítás 1878. A magyar általános polgári
A magyar polg. törvénykönyv- törvénykönyvnek 991. §-ához
nek a szülők és gyermekek- illetlen befolyás 1901.
ről szóló része 1892. Görgy István 1904.
A budapesti tőzsdetago

Kapható: LAMPEL R. könyvkereskedés

(Wodianer F. és Fiai) részvénytársaságnál Budapest,
VI., Andrássy-ut 21. és minden könyvkereskedésben.

A KIR. ITÉLŐTÁBLÁK FELÜLVIZSGÁLATI TANÁCSAINAK ELVI JELENTŐSÉGŰ HATÁROZATAI.

Osszegyűjtötte és összeállította

Dr. TÉRFI GYULA

miniszteri osztálytanácsos.

I. KÖTET,
(budapesti kir. ítélő tábla) 1895.,
1896., 1897. év első fele.
Ara vászonkötésben ... 10 K.

II. KÖTET,
(budapesti) 1897 második fele és
1898, (vidéki) 1895—1898.
Ara vászonkötésben ... 16 K.

III. KÖTET, 1898—1899 (Ré-
gebbi határozatokkal kiegészítve)
Ara vászonkötésben ... 11 K.

IV. KÖTET, 1899—1900.
Ara vászonkötésben ... 14 K.

V. KÖTET, 1900—1901.
Ara vászonkötésben ... 12 K.

VI. KÖTET, 1901—1902.
Ara vászonkötésben ... 16 K.

VII. KÖTET, 1902—1903 (az I—VII. kötet tárgymutatójával).
Ara vászonkötésben 20 K.

VIII. KÖTET 1903—1904. Ara vászonkötésben 12 K.

A MAGYAR KIR. CURIA FELÜLVIZSGÁLATI TANÁCSA

által

a sommás eljárásról szóló törvény (1893: XVIII. t. cz.)
alapján hozott

HATÁROZATOKNAK GYŰJTEMÉNYE.

ALAPITOTTA

Dr. FABINY FERENCZ

KIR. TÁBLAI ELNÖK

Szerkeszti GOTTI ÁGOST kir. curiai bíró.

I. KÖTET (1895—1896.)
Ara vászonkötésben ... 7 K 20 f.

II. KÖTET (1896—1897.)
Ara vászonkötésben ... 8 K 40 f.

III. KÖTET (1897—1898.)
Ara vászonkötésben ... 8 K 40 f.

IV. KÖTET (1898—1899.)
Ara vászonkötésben ... 10 K.

V. KÖTET (1899—1900.)
Ara vászonkötésben ... 10 K.

VI. KÖTET (1900—1901.)
Ara vászonkötésben ... 11 K.

VII. KÖTET. (1901—1902.)
Ara vászonkötésben ... 11 K.

VIII. KÖTET. (1902—1903.)
Ara vászonkötésben ... 8 K 50 f.

IX. KÖTET (1903—1904.) Ara vászonkötésben 10 K.

Tárgymutató az I.—IV. kötethez. Ara vászonkötésben 7 K.

KÖZJEGYZŐI IRATMINTA-GYŰJTEMÉNY.

Összeállította dr. OROSZ ENDRE.

Ara füzve 3 korona.

Második javított kiadás.

Tartalom: Előzetes intézkedések. — Közjegyzői jelöltek és
helyettesek. — Közjegyzői szolgálat megtagadása. — Okiratok fel-
vétele körüli eljárás. — Végreelrendezések körüli eljárás. — Tanusit-
ványok. — Letéti eljárás. — Örökösödési eljárás. — Bírói és gyámható-
sági megbízások. — Ügyvitel.

A MAGYAR ÁLLAM FÖNMARADÁSÁNAK ÉS ALKOTMÁNYOS SZABADSÁGÁNAK OKAI.

Irta: Gróf ANDRÁSSY GYULA

Két kötet.

Ara 12 korona.

I. kötet: 1. A magyar állam főnmaradásának okai. 2. Az alkot-
mányos szabadság okai.
II kötet: A mohácsi vésztől a harminczéves háborúig

ELSŐ MAGYAR ÁLTALÁNOS BIZTOSÍTÓ-TÁRSASÁG BUDAPESTEN.

I. Tűz-, szállítmány-, jég- és betörés-biztosítási üzlet.

Negyvenhetedik évi zárszámla 1904 január 1-től december 31-ig.

KIADÁSOK.	BEVÉTELEK.
I. Tűzbiztosítás.	I. Tűzbiztosítás.
Kifizetett károk és költségek 11.042,168-69	Az 1903. évről áthozott készpénz díjtartalék a viszontbiztosított rész levonása után és minden megterhelés nélkül ... 6982553-23
károk és költségek ... 4.059,605-46	Tűzbiztosítások után bevett készpénz-díjak és a f. évben lej. díjkötelezvények és díjváltók ... 16.119,733-14
Függőben maradt károk tartaléka ... 523156-72	lev. törli. díjak 1.694,930-30
Szerzési költségek a viszontbiztosított rész utáni bevétel levonásával ... 1013011-79	viszontb. díjak és díjrészeket 4.988,931-30 6.683,861-60
Jóvédelmi adó és bélyegilletékek ... 253196-52	Az 1903. évben függőben maradt károk tartaléka ... 578151-63
Postabérek ... 112717-23	II. Szállítmány-biztosítás.
Adakozások közhasznú célokra ... 14350-	Az 1903. évről áthozott készpénz díjtartalék a viszontbiztosított rész levonása után és minden megterhelés nélkül ... 5300000-
A tűzbiztosítási üzletet terhelő igazgatási költségek ... 1100531-09	Szállítmánybiztosítások után bevett készpénz-díjak ... 718,205-87
Behajthatlan követelések leírása ... 18625-74	levonva: törlesztett díjak ... 51,763-89
A következő évek készpénz-díjtartaléka a viszontbiztosított rész levonása után és minden megterhelés nélkül ... 5300000-	viszontb. díjak 557,847-06 609,610-95
II. Szállítvány-biztosítás.	Az 1903. évben függőben maradt károk tartaléka ... 74381-17
Kifizetett károk és költségek 235,716-41	III. Jégbiztosítás.
levonva viszontbiztosított károk és költségek ... 159,148-99	Az 1903. évről áthozott díjtartalék a jégbiztosítások után bevett készpénz-díjak ... 3.012,770-46
Függőben maradt károk tartaléka ... 76567-42	levonva: törlesztett díjak ... 391,051-11
Szerzési és igazgatási költs. a viszontbiztosított rész utáni bevétel levonásával ... 77664-51	viszontb. díj. 1.611,472-10 2.002,523-21
A következő évek készpénz-díjtartaléka a viszontbiztosított rész levonása után és minden megterhelés nélkül ... 121500-01	Az 1903. évben függőben maradt károk tartaléka ... 100000-
III. Jégbiztosítás.	IV. Betörésbiztosítás.
Kifizetett károk és költségek 996,018-27	Az 1903. évről áthozott készpénz díjtartalék a viszontbiztosított rész levonása után és minden megterhelés nélkül ... 203911-94
levonva viszontbiztosított károk és költségek ... 630,203-25	Betörésbiztosítások után bevett készpénz-díjak és díjrészeket 175,605-51
Függőben maradt károk tartaléka ... 2583-58	levonva: törlesztett díjak ... 30,216-45
Szerzési és igazgatási költs. a viszontbiztosított rész utáni bevétel levonásával ... 43686-79	viszontb. díjak 79,213-58 109,430-03
Bélyegilletékek ... 9593-55	Az 1903. évben függőben maradt károk tartaléka ... 45731-16
Behajthatlan követelések leírása ... 226204-89	V. Egyéb bevételek.
A következő évek díjtartaléka ... 226204-89	Szelvény, takarékpénztári, váltó és egyéb kamatok, valamint árfolyam-nyereség eladott értékpapírok és idegen pénznemek után ... 782420-65
IV. Betörésbiztosítás.	Társasági házak tiszta jövedelme ... 99283-99
Kifizetett károk és költségek 15,764-51	V. 1904. évi nyereség-számla.
levonva viszontbiztosított károk és költségek ... 7,590-53	A f. é. üzlethől fennmaradt nyereségre ... 1775865-21
Függőben maradt károk tartaléka ... 6060-26	
Szerzési és igazgatási költs. a viszontbiztosított rész utáni bevétel levonásával ... 25566-31	
A következő évek készpénz-díjtartaléka a viszontbiztosított rész levonása után és minden megterhelés nélkül ... 120000-	
V. 1904. évi nyereség-számla.	
A f. é. üzlethől fennmaradt nyereségre ... 1775865-21	

VAGYON. Mérleg-számla 1904. évi december 31-én.

K.	f.	K.	f.
Elhelyezett tőkepenztek takarékpénztárak- és bankoknál ... 3314855-73		Részvényalapítók: teljesen befizetett 2000 egész részvény a 1000 frt és teljesen befizetett 2000 fél részvény a 500 frt ... 6000000-	
5.624,000 K n. é. Magyar földhitelintézeti 4 1/2%-os korona záloglevél ... a 99-25	5581820-	Társasági tartalkétköze ... 6000000-	
3.793,000 K n. é. Magy. földhitelint. 3 1/2%-os záloglevél ... a 88-80	3368184-	Különfélék ... 2318839-52	
1.480,600 K n. é. Pesti hazai első takarékpénztár egyesületi 4 1/2%-os záloglevél ... a 98-50	1458391-	Árfolyamkülönbözeti tartalék ... 4564087-29	
1.451,400 K n. é. Pesti hazai első takarékpénztár egyesületi 4 1/2%-os záloglevél ... a 98-50	1458391-	Tűzbiztosít. díjtartalék készpénzben a viszontbiztosított rész levonásával és minden megterhelés nélkül ... 5.300,000-	
1.000,000 K n. é. Magyar érszámítoló- és pénzváltóbank 4 1/2%-os záloglevél ... a 98-	980900-	Szállítvány-biztosítási díjtartalék készpénzben a viszontbiztosított rész levonásával és minden megterhelés nélkül ... 100,000-	
1.000,000 K n. é. Kisbirtokosok orsz. földhitelintézeti 4 1/2%-os záloglevél ... a 98-	980000-	Jégbiztosítási készpénz-díjtartalék ... 226,204-89	
500,000 K n. é. Kisbirtokosok orsz. földhitelintézeti 5 1/2%-os záloglevél ... a 100-	200000-	Betörésbizt. készpénz-díj tartalék a viszontbiztosított rész levonásával és minden megterhelés nélkül ... 120,000-	
200,000 K n. é. Magy. jelzáloghitelb. 3 1/2%-os nyereség-kötvény ... a 116-80	233000-	Tűzbiztosítási függő károk tartaléka Szállítmány-bizt. függő károk tartaléka Jégbizt. függő károk tartaléka Betörésbizt. függő károk tartaléka Különfélék hitelköz ... 612000-	
4000 K n. é. «Otthon» irók és hírlapírók köre 4 1/2%-os kötvények ... a 100-	4000-	Előbbi évekről eddig fel nem vett osztalékok ... 2701-	
7955 drb Magyar-francia biztosító részvény-társasági részvény ... a 200-	1591000-	Tisztviselők és szolgák nyugdíjalapja Első m. ált. bizt.-társ. «Lévy-alap» Első magyar által. biztosító-társaság «Ezredékes alapítvány» ... 8551810-	
1146 drb Bécsi bizt. társasági részv. a 405-	464130-	Ormosy Vilmos-alap ... 40314-88	
997 drb Hazai általános biztosító részvény-társasági elsőbbségi részvény ... a 200-	199100-	Ormosy Ormódy Amélie alapítványa Első magyar általános biztosító társaság «Tűzoltók segélyalapja» ... 74250-	
A fenti értékpapírok s többi után az év végéig esedékes kamatok ... 227144-10		Életbiztosítási osztály folyó számlán 1904. évi nyereség ... 2356377-92	
Tisztviselők és szolgák nyugdíjalapjának értékei: 612,000 K n. é. Kisbirtokosok orsz. földhitelintézeti 4 1/2%-os záloglevél ... a 100-	612000-		
500,000 K n. é. Egyesült budapesti fővárosi takarékpénztár 4 1/2%-os záloglevél ... a 100-	500000-		
Ezen értékpapírok után az év végéig esedékes kamatok ... 8340-			
«Ormódy Ormódy Amélie alapítványa» értékei: 50,000 K n. é. Kisbirtokosok orsz. földhitelintézeti 4 1/2%-os záloglevél ... a 100-	50000-		
Az év végéig esedékes kamatok ... 375-			
Első magyar általános biztosító társaság «Tűzoltók segélyalapja» értékei, letéltben a m. kir. állampénztárban: ... 72650-			
Értékpapírokban ... 72650-			
Takarékpénztári betétkönyvben és az év végéig esedékes kamatok ... 1600-			
Leszámlított és visszleszámlított váltók ... 2617606-38			
Társasági házak ... 2610000-			
Érszámított házak vételárhataléka számla Különfélé adósk ... 570000-			
a) Pénzkészlet és maradványok a képviselőségeknél ... 17490-39			
b) Maradványok idegen bizt. intézeteknél Jégbiztosítási osztály folyó számlán ... 1775440-38			
Központi pénzkészlet ... 226320-12			
	104907-65		

* Az ideai hozzájárulásokkal 2543539 kor. 60 fillérre emelk.-dott.

II. Életbiztosítási üzlet.

Negyvenkettedik évi zárszámla 1904 január 1-től decz. 31-ig.

KIADÁSOK.	BEVÉTELEK.
I. Törlesztett kötvények díja ... 910022-42	I. Törlesztett kötvények díja ... 910022-42
Viszaváltott kötvényekért ... 1448750-45	Halálesetek után kifizetett kárösszeg ... 3219298-13
Halálesetek után kifizetett kárösszeg ... 3219298-13	Lejárt kifizetési tőkékért ... 3429025-46
Lejárt kifizetési tőkékért ... 3429025-46	Kinhazasítási biztosításoknál haláleset következtében díjvisszatérítés ... 70749-84
Kinhazasítási biztosításoknál haláleset következtében díjvisszatérítés ... 70749-84	Függőbenlevő károk és díjvisszatérítések tartaléka ... 713097-81
Függőbenlevő károk és díjvisszatérítések tartaléka ... 713097-81	Függőbenlevő kifizetési tőkék tartaléka ... 298765-40
Függőbenlevő kifizetési tőkék tartaléka ... 298765-40	Évnyeremények ... 358931-56
Évnyeremények ... 358931-56	Viszontbiztosítási díjak ... 348181-69
Viszontbiztosítási díjak ... 348181-69	Bélyegkölték ... 2902-6-15
Bélyegkölték ... 2902-6-15	Irodai bér, postadíjak, nyomtatv. uti és egyéb költségek ... 900822-11
Irodai bér, postadíjak, nyomtatv. uti és egyéb költségek ... 900822-11	Tisztí fizetések ... 273578-03
Tisztí fizetések ... 273578-03	Adóért ... 30869-96
Adóért ... 30869-96	Orvosi díjakért ... 178786-09
Orvosi díjakért ... 178786-09	Szerzési és díjbehajtási költségek ... 1109119-77
Szerzési és díjbehajtási költségek ... 1109119-77	Behajthatlan tartozások leírása ... 38821-08
Behajthatlan tartozások leírása ... 38821-08	Kisorsolt biztosítások tartaléka ... 12000-
Kisorsolt biztosítások tartaléka ... 12000-	Díjtartalék az év végén ... 802531-75
Díjtartalék az év végén ... 802531-75	1904. évi nyereség ... 104193754-93

VAGYON. Mérleg-számla 1904. évi decz. 31-én.

	K	f.		K	f.
Értékpapírok	78.361,359-43	K	Díjtartalék:		
ugyanis:			91.955,529-69	K	
2.749,800 Kor. n. é. m. kir. 4 1/2%-os kor. jár.			levonva a viszont-		
98 K-val			bizt. díjtartalékok		
8.829,400 Kor. n. é. m. földhit. 4 1/2%-os			2.004,997-44	K	9305038-23
záloglevelek 99-40 K-val					
15.649,600 Kor. n. é. m. földhit. 4 1/2%-os			Biztosítási alap		871661-37
talajjavítási és szabály. zálogl. 98-20 K-val			Kinhazasítási tőkék		
10.985,200 Kor. n. é. m. földhit. 4 1/2%-os			nyeresége		698141-13
kor. zigl. 99-25 K-val			Függőben levő károk		
9.308,400 Kor. n. é. pesti m. ker. bank			és díjvisszatéríté-		
4 1/2%-os kor. zigl. 98-25 K-val			sok tartaléka		713097-81
2.993,800 Kor. n. é. kisbirt. orsz. földh.			Függőben levő ki-		
4 1/2% z.-lev. 100 K-val			hazasítási tőkék		
14,000 Kor. n. é. kisbirt. orsz. földhit.			tartaléka		298765-40
5 1/2%-os zigl. 100 K-val			Teljesít. csoportok		
2.990,000 Kor. n. é. m. orsz. közp. tkp.			számlája		193730-94
4 1/2%-os zálogl. (ápril) 98- K-val			Előre fizetett díjak		
600,000 Kor. n. é. m. orsz. közp. tkp.			1905-1907. évekre		21470-32
4 1/2%-os zálogl. (jun.) 97-25 K-val			Fel nem vett nyere-		
312,000 Kor. n. é. m. orsz. közp. tkp.			ségek 1503. évről		3285-
4 1/2%-os zigl. 100 K-val			Kisorsolt biztosítá-		
5.315,400 Kor. n. é. egyes. bpesti főv. tkp.			sok tartaléka		12000-
4 1/2%-os zálogl. 98-25 K-val			Viszontbiztosító in-		
600,000 Kor. n. é. belvárosi tkpénztár			tézetek és mások		
4 1/2%-os záloglevél 100 K-val			követelése		24490-23
28,000 Kor. n. é. pesti hazai első tkpt.			1904. évi nyereségy		802531-76
egy. 4 1/2%-os zigl. 98-50 K-val					
57,200 Kor. n. é. m. jelz.-hitelb. 4 1/2%-os					
nyereségkölc. kötvényei 132- K-val					
M. jelz.-hitelb. 4 1/2% klcs. 14 db nyereség-					
kölcse 44- K-val					
1.940,000 Kor. n. é. m. jelzálog-hitelbank					
4 1/2%-os záloglevelei 98-25 K-val					
520,000 Kor. n. é. m. jelz.-hitelbank					
4 1/2%-os zigl. 100- K-val					
Beszterczbánya-brezovai és piski-vajda-					
hunyadi vasuti els. kötv.					
440,000 K n. é. egyes. államad. 4 1/2%-os					
ezüstjárd. (ápril) 100- K-val					
60,000 K n. é. egyes. államad. 4 1/2%-os					
papíráradék (febr) 100 K-val					
7.970,000 Kor. n. é. triest-parenzoi h. é. v.					
4 1/2%-os elsőbbs. kötv. 99- K-val					
1.500,000 Kor. n. é. «Rudolfbahn» állam-					
adósság 4 1/2%-os kötv. 100 K-val					
1.000,000 Kor. n. é. Wiener Verkehrs-					
Anlagen Anleihe 4 1/2%-os kötv. 100 K-val					
363,700 Lire olasz 5 1/2%-os járadék és					
kamatok					
Tulcslai csoportok értékpapírai:					
196,200 Kor. n. é. m. k. 4 1/2%-os korona-					
járadék 98 K-val					
1904-ben esedékes kamatok					
Jelzálog-kölcsönök					
Kötvény-kölcsönök					
Viszontbizt. kötvény-kölcsönök					
A közp. tartozása folyó számlán					
Vezér- és főgynökök és mások tar-					
tozásai					
Budapest, 1904 decz. hó 31-én.					

Steiner Jenő, életbiztosítási könyvvivő. Gergely Tódor, a központi könyvezés főnöke.

Az igazgatóság: Báró Harkányi Frigyes, Jeney Lajos, László Zsigmond, Ormosy Vilmos, gróf Zichy Nándor.

Szende Károly, aligazgató.

A fenti zárszámlákat és mérlegeket megvizsgálván, azokat a törvényben s az alapszabályokban meghatározott elvek szerint készültnek és azok egyes tételeit a fő- és segédkönyvekkel teljesen megegyezőknek találtuk. Budapest, 1905 márczius 6-án.

A felügyelő-bizottság: Burchard-Béla-váry Konrád, Hajós József, Németh Titus, báró Radvánszky Géza.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 25. sz.

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4. sz.

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési díj: félvre — 12 kor. A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.
negyedévre 6

Tartalom: Az ügyész szerepe polgári perekben. *Dr. Kelemen Frigyes-től.* — Magánjogi elmefuttatások. *Dr. Kobler Ferencz* fővárosi tisztii ügyésztől. — Telekkönyvi elbirtoklás. *Dr. Klein Ede* szepsii ügyvéd-től. — Különlélek.

Melléklet: Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az ügyész szerepe polgári perekben.

Páris, március havában.

Allam és társadalom érdekében kifejtett működés kétféle irányban mozoghat. Vagy megrendszabályozza, eliminálja azokat, kik antiszociális voltukat tetteikben kifejezésre juttatták, vagy pedig támogatja, védelmébe veszi azokat, akik érdekeik megvédésére elég erősek nem lévén, oltalomra szorulnak. Míg a legtöbb törvényhozás eme két feladat közül csak az előbbit bizza az ügyészre, a francia az ügyésznek polgári perekben is tág hatáskört biztosítván, az ez utóbbi irányban való működést is lehetővé teszi számára, így fevéen valóban harmonikussá az ügyészi hivatást.

A francia ügyész a közrend őre, a társadalom védelmezője, a törvények végrehajtója és a gyengék, gyámoltalanok oltalmazója. (Igy midőn 1901-ben az ingyenes jogsegélyt (assistance judiciaire) szabályozták, az ügyész jelöltetett meg ama közeg gyanánt, kihez az ingyenes jogsegélyt kérő folyamodvány intézendő, bár az ő feladata nem áll e téren egyébből, mint áttenni a kérvényt az illetékes bizottsághoz.) A francia jogi írók egyik intézményük hivatásáról, feladatáról sem nyilatkoznak oly magasztos módon, oly ékes szavakban, mint éppen az ügyészségről. «Franciaországban — ezek Portalisnak, a Code egyik szerkesztőjének szavai — az ügyész született védelmezője mindazoknak, kik pártfogóra szorulnak. A köz képviselője örökös és a polgárok nyugodtak lehetnek; ő gondoskodik a köz érdekeiről; ő szószólója a gyengének és szegénynek; képviseli a távollévőket stb.»

Már az ügyész francia neve is — *ministère public* — magán hordja eme karakter bélyegét. Az ügyészséget, mint testületet, *parquet*-nek hívják, ama helyről, melyet hajdan elfoglalt, akkor t. i., amikor még mint a felekkel egyenrangú, velük egy síkban küzdött; most az ő helye is a bírói emelvényen van. Nevezik még az ügyészt «*magistrat debout*»-nak, ellentétben a bírakkal, a «*magistrat assis*»-ekkel. Az ügyészség organisatiója a következő: az elsőfoku bíróságnál működnek a *procureur de la République*-ok és helyetteseik, (a *juge de paix* mellett és a kereskedelmi bíróságoknál nincs szerepe az ügyésznek), a *Cour d'appel*-nél és a *Cour de cassation*-nál egy-egy *procureur général* és néhány *avocat général*. Az ügyészség három főelve: egység, oszthatatlanság és függetlenség. Az egység azt jelenti, hogy mindnyájok funkciója tulajdonképpen a *garde des sceaux*-tól — az igazságügyminiszter történeti neve — ered, belőle deriválódik, miért is lényegtelen, vajon ugyanaz az ügyész vett-e részt egy ügy valamennyi tárgyalásán. Az oszthatatlanság azt, hogy az ügyész hivatása gyakorlatában az egész ügyészi testületet képviseli, mintha mind együtt cselekednének, ami külsőleg is nyilvánul akkor, ha több ügyész vesz részt a tárgyaláson: ilyenkor ha egyik szólásra emelkedik, hogy elmondja *conclusion*-it, a többiek vele együtt felállnak, mintha ők maguk «beszelnének» (l. Dalloz: *Répertoire*). A függetlenség végre

azt jelenti, hogy az ügyész csak saját lelkiismeretére hallgat, ment minden ellenőrzéstől.

Az ügyészek utódai a királyi embereknek (*gens du roi*), kik mint a király tekintélyének delegatarusai vettek részt az összes perekben. Hivatalból eleinte csak uradalmi és politikai ügyekben indithattak pert, majd később néhány meghatározott esetben (házasság semmisége, gyámság alá helyezés) és megfelebbezhettek minden polgári ügyben hozott ítéletet, akár csak maguk a felek. Sőt felebbezésüket bármi kor el kellett fogadni — a határidő letelte után is, bár nem maradt emléke annak, hogy eme exorbitans jogukkal vajmi gyakran éltek volna (l. Debacq: *De l'action du ministère public* 43. old.). Amit némelyek állitanak, hogy a *gens du roi* közérdekből bármily ügyben indithattak keresetet, nem áll; így Aguessean is, ki maga *procureur général* volt és fejtegetései végén oda *concludál*: «minden hivatalnok ember és hol az az ember, akit a köz érdeke vezérel cselekedeteiben? Mindenki csak saját érdekében cselekszik».

A forradalmi törvényhozás — az 1790 aug. 16—24-iki törvény — az ügyészt nemcsak a vádemelésről fosztotta meg, rábízván eme functiót népválasztotta hivatalnokokra, kik «mentek az uralkodó befolyásától», hanem egyszersmind abszolút tételül azt állította fel, hogy az ügyész hivatalból egyáltalán nem indithat polgári keresetet, csak a *requisitio* útját — erről alább — hagyván meg neki azon ügyekben, melyeket a felek vittek a bíróság elé.

A köztársasági és császári törvényhozás eme abszolút elven rést ütött, elismerve néhány meghatározott esetben az ügyész hivatalból való kereseti jogát. Napoleon *codificatiója* ismét szaporította eme esetek számát és végleg rendezte az ügyész szerepét polgári perekben, mely rendezés, csekély módosításokkal, a mai napig fenáll.

Ennek értelmében az ügyésznek két útja van résztvenni a polgári ítékezésben: a *requisitio* (nem fordítom le e szót, mert nincs oly *synonym* kifejezésünk, mely értelmét visszaadná) és a kereset.

A polgári perek legfőbbjében csak *requisitio*ja van, vagyis az a joga, hogy az ülésen résztvegyen és jogi véleményét *conclusion*ok alakjában leadja. De ez nemcsak joga, hanem egyszersmind kötelessége is, melynek *sanctio*járól alant leszen szó. Ennek megfelelőleg elv az, hogy a bíróság csak akkor van megalakulva, ha az ügyész is jelen van.

A polgári ügyek kétfélék: *communicable* és *non communicable* ügyek. Előbbieket felsorolja a *perrrend* 83. §-a, ama kitétel után, hogy «az összes ügyek, melyek a közrendet érdeklik, közlendők az ügyészségnek». Eme ügyek számát későbbi törvények szaporították (így legutóbb a *congregatio*król szóló is). Ily ügyek: azok, melyek a polgárok státusára, az örökbefogadásra, ágytól és asztaltól való elválasztásra, házasság felbontására vonatkoznak, melyek az állam, községek, nyilvános intézetek, szegények, kiskorúak, örültek vagy más nem önjoquak jogait érintik stb. Az anyakönyvek (*actes de l'état civil*) kiigazítására vonatkozó kérelmek mindenkor közlendők az ügyészségnek, ugyszintén minden ügy, mely a semmitőszék elé kerül, minthogy ezek mind a közrendet érdeklőknek vélelmeztetnek. Azonkívül az ügyész kérheti közlését mindazon ügyeknek, melyekben köz-

benjárását szükségesnek tartja. De viszont a bíróság is elrendelheti a közlést, amit az ügyésznek nem áll jogában visszautasítani (l. Leloir: Code des parquets 222. old.). A közlést az avoué végzi, még pedig a tárgyalás alatt, mely ha contradictorius, a közlés legalább 3 nappal a plaidoyer-ra meghatározott nap előtt történjék.

Minden ügyben — tehát akár communicable, akár nem — az ügyész conclusióit rögtön a plaidoyer után mondhatja el. Ha azonban erre bármi okból nem képes, egyetlen egy hatánapot kaphat conclusiói elmondására. Írásbeli conclusiók elégtelenek és semmiséget vonnak maguk után — legalább is a communicable ügyekben (itt is van néhány kivétel; sőt a congregatiókról szóló törvény értelmében a congregatiók tárgyában indított perekben az ügyész köteles írásbeli conclusiókat adni). Néhány esetben — részben mert nincs ellenfél, részben méltányossági okokból — az ügyész conclusióit a bírák tanácskozó termében mondja el. A tanácskozáson azonban természetesen soha sem vesz részt.

Communicable ügyben semmiségi okot képez, ha az ügyész nem lett meghallgatva, illetve ha felszólalása nem lett megfelelően constatálva. Jelenlétének megemlítése tehát ily ügyekben nem elégséges. De igenis elég oly ügyeknél, melyeknek közlése nem kötelező. A semmiségre csupán az a fél hivatkozhat, kinek érdekében az ügyész meghallgatása elő van írva, tehát a kiskoru, az örült stb. Ha azonban az ügyész meghallgatása közérdekből kötelező — mint pl. hatásköri kérdésekben — bármelyik fél hivatkozhat a semmiségre.

Miután az ügyésznek conclusioi tartalmát illetőleg teljesen szabad keze van, jogában áll ama fél ellen is nyilatkozni, kinek érdekében az ügy közlése kötelező. Más oldalról azonban — mint azt már egy 1854-iki döntvény kimondta — az ügyész eleget tesz a törvény rendelkezéseinek, ha kijelenti, hogy az ügyet a bíróság bölcseségére bizza. Aminthogy tényleg a legtöbb ügyben az ügyész szerepe nem áll egyébből, minthogy a plaidoyer-k után megemeli toque-ját és azt mondja: je m'en rapporte (scilicet: à la sagesse du tribunal). — Conclusioiban az ügyész csak ama tényekre és bizonyítékokra terjeszkedhet ki, amelyeket maguk a felek hoztak a bíróság elé, kiegészítvén természetesen azokat oly következtetésekkel, melyek a törvényből vonhatók le. Teljesen új megoldási módokat még a felek érdekében sem proponálhat, valamint nem érvényesítheti az exceptiones personæ coherentes-eket, hanem legfőlebb a rei coherentes-eket. De mindenesetre jogában áll azt proponálni, amint a bíróságnak joga volna hivatalból tekintetbe venni.

A vita befejezettnek vélelmezetik, midőn a szó az ügyészt illeti. Eme időpont után a felek nem szólhatnak fel, sem új conclusiókat nem adhatnak. Valamint nem szólhatnak fel az ügyész után sem, hogy conclusioira válaszoljanak. De jogukban áll, hogy a tanácselnöknek helyreigazító jegyzeteiket egészen az ítélethozatalig átadják. — Ha a bíróság a tárgyalást fonalát újból felveszi, a felek természetesen, újból felszólalhatnak, de az utolsó szó ilyenkor is az ügyészé.

Az ítéletbe az ügyész conclusioi nem kerülnek bele. Az ügyésztől a polgári bíróság ítélete csak annyit mond, hogy: «az ügyész, kivel a dossier előzetesen közöltetett (eme kitétel persze hiányzik a non communicable ügyeknél), conclusioit előadta». Amiből azonban korántsem következik, hogy az ügyésznek az ítélet meghozatalában nem volna nagy része. Sőt ellenkezőleg. A franciaiai bírák munkáját épen a bonyolult és nehéz ügyekben nagyon megkönnyíti az ügyész conclusioi révén, amennyiben megjelöli azt az utat, mely a kérdésnek jognak s igazságnak megfelelő megoldásához vezet. De ettől eltekintve is fontos és az ítélethozatalt megkönnyíti az ügyész recapituláló felszólalása — a tárgyalási jegyzőkönyv ismeretlen lévén — oly esetekben, melyekben

a tárgyalás — 8—8 napra elhalasztva — heteken át tart, ami a plaidoyer hosszát tekintetbe véve, bizony gyakran fordul elő, (a Société des Auteurs ellen indított, ép most folyó perben a felpereseket képviselő két ügyvéd egyike kilencz, másika hat órát beszélt, már eddig is három tárgyalást véve igénybe.) Ilyenkor az ügyész feladata — az utolsó szó mindig őt illetvén — a felek előadásait a bírák emlékezetébe visszaidézni és főleg azokból a lényegre kihámozni, ami bizony nem mindig lesz könnyű feladat. — Ha az ítéletben nincs is kifejezett nyoma annak, hogy a bírák azt a megoldást választották, melyet az ügyész kijelölt, megmarad emléke a döntvénytárakban, hol ítéletek és döntvények végén nem ritkán ott találjuk eme néhány betűt «c. conf.» (conclusions conformes scilicet au jugement) ami azt jelenti, hogy a bíróság az ügyész conclusioi értelmében ítél.

Mindezen ügyekben, mint amelyekben az ügyész csak csatlakozó fél (partie jointe), nincs joga sem felebbezni, sem semmiségi panaszt emelni. «Ő csupán a törvénynek egy minden érdektől ment organuma, kinek feladata arra szorítkozik, hogy a bírakat a kereset és védelem érdeméről felvilágosítsa».

*

Eddig az ügyész ama perbeli szerepéről szóltunk, mely akkor válik hatályossá, ha a felek valamely peres ügyet maguk visznek a bíróság elé. Ilyenkor az ügyésznek csak «voie de requisition»-ja van, mint a források mondják.

Ezenkívül azonban nagy ama esetek száma, melyekben az ügyésznek kereseti joga van, «voie d'action»-ja vagyis melyekben önálló félként (partie principale) szerepel. A francia törvényhozás e téren az ügyészt az igazságszolgáltatási háztartás mindenésének tekinti és a legkülönbözőbb esetekben reá bizza azt, hogy megsértett érdekeket megvédjen, helytelenségek megjavítását szorgalmazza, gyámoltalanokat segítsen stb.

A Code Napoleon az ügyésznek kereseti jogot adván meghatározott esetekben, eme elven a perrendtartás mit sem változtatott. A kérdés ma is világos és vitán kívül álló volna, ha közben az 1810 április 20-iki törvény 46. §-a nem tartalmazna egy oly kijelentést, mely azóta a bíróságokat és tudósokat a lehető legellentétesebb álláspontok elfoglalására vitte, úgy hogy a kérdés máig sincs megoldva és nem is lesz mindaddig, míg a törvényhozás világosan nem helyezkedik az egyik vagy másik álláspontra.

Szól pedig eme vitás §. következőképpen: «Polgári ügyekben az ügyész a törvény által meghatározott esetekben hivatalból indít keresetet, ellenőrzi a törvények, ítéletek és döntvények végrehajtását; és hivatalból szorgalmazza eme végrehajtást mindazon esetekben, melyek közérdekűek.» Eme szöveg valóban két magyarázatra alkalmas. Az egyik magyarázat szerint eme §. nem jelent semmi különöset, csak azt fejezi ki, ami sohasem volt vita tárgya, hogy t. i. az ügyész meghatározott esetekben hivatalból indíthat keresetet. A másik magyarázat szerint eme §. novumot, még pedig igen jelentős novumot hoz utolsó mondatában, azt t. i., hogy az ügyész minden közérdekű ügyben indíthat hivatalból keresetet.

Mig az írók legnagyobb része (Massabian, Debacq, Dalloz, Le Poittevin) a megszorító álláspontot foglalja el, részint a törvények szelleméből, részint pedig abból érvelve, hogy nem lehet ekkora hatalmat az ügyész kezébe adni, addig a bíróságok egy-egy esetben helyt adtak az ügyész keresetének oly előfeltételek mellett is, melyek nem foglaltatnak a törvények által ilyenekül megjelöltek között. Különösen a házassági jog szolgálat e téren is sok érdekes adatot. Így pl.: az ügyésznek joga lévén a semmis házasságot keresettel megtámadni, egy döntvény elismerte ama jogát is, hogy egy a bíróság által semmisnek nyilvánított házasság érvénye iránt (agir en validité) indítsa keresetet.

Az írók ily esetekkel szemben sem fegyvertelenek, hanem álláspontjuk védelmére azt hozzák fel, hogy a bíróságok ily értelmű döntvényeikben mindig a törvényeknek valamely ily megoldást is megtűrő szakaszára hivatkoznak, nem mervén a tételt általánosságban formulázva elfogadni. (Egyedül anyakönyvi ügyekben áll vitán kívül, hogy az ügyész közérdekből bármely keresetet megindíthat.) Azonban általánosságban is elfogadja a kiterjesztő magyarázatot egy 1869 május 29-iki határozat indokolásában oda concludálva: «tekintve, hogy jelenleg állandó birói gyakorlat, miszerint az ügyész hivatalból indíthat keresetet mindazon esetekben, melyekben a köz közvetlenül van érintelve...» Eme határozat mindenesetre hatalmas fegyver a kiterjesztő magyarázat hívei kezében. A kérdés tehát még ma is függőben van, annál is inkább, mert az ügyészek nem valami nagyon buzgólkodnak a hivatalból való keresetindítás terén és így alig kerül idevágó vitás ügy elbírálás alá. Annyi bizonyos, hogy az igazságügy-miniszteriumban és az onnét kapott utasítások értelmében az ügyészi karban is nagy a hajlandóság az ügyész polgári perekben való szereplésének kiterjesztésére, amely körülmény előbb-utóbb valószínűleg e kérdésben is érezteti majd hatását.

Az esetek, melyekben az ügyész a különböző törvények értelmében hivatalból indíthat keresetet, négy osztályba sorozhatók. Az elsőbe azok tartoznak, melyekben az ügyész, mint a társadalom képviselője cselekszik, vagyis par excellence esetei annak, amit hivatalból való cselekvésnek nevezhetünk. Ily értelemben van keresete távollévők ügyeiben anyakönyvi ügyekben, gyámság alá helyezés, atyai hatalomtól való megfosztás iránt, házasság semmisége iránt, utóörökösödés esetén stb. A második osztályba azok tartoznak, melyekben az ügyész kötelező képviselője meghatározott egyéneknek, kik igényeiket, jogaikat csak az ő közbenjárásával érvényesíthetik; így pl.: ő indít keresetet az anyakönyvvezető utódai ellen, ha az hivatala gyakorlatában büntetendő cselekményt követett el, melynek révén magánosok károsodtak. Természetesen ily esetekben kereseti joga nem szabad: csak akkor léphet fel, ha a felek megkeresik. A harmadik osztályt ama esetek képezik, melyekben az ügyész nem önálló fél, hanem csak az egyik fél képviselője, ama félé, kinek joga van őt képviselével megbízni. Ide az uradalmi perek tartoznak, illetve tartoztak. Végre negyedszer a procureur général à la Cour de Cassation — de csakis ez — a semmitőszék elé vihet «a törvény érdekében» minden jogerős ítéletet és döntvényt, mely a törvényt vagy az előírt formákat sérti, vagy amelyet a bíróság hatalmi körének áthágásával hozott.

Noha az írók szeretik hangsúlyozni, hogy az ügyész kereseti joga miben sem különbözik a magánfél hason jogától, mégis kénytelenek ennek ellenkezőjét többé-kevésbé elismerni, ha tekintetbe veszik ama kedvezményeket, melyekben a perrend az ügyészt részesíti. Ami természetes is, mert egy főelv uralkodik ezen az egész materián, amelyet sohasem szabad szem elől tévesztetni és ez az, hogy az ügyész a felsorolt esetekben is — tehát nem fogadva el a tág magyarázatot — a társadalom képviselője és ennek érdekeit van hivatva előmozdítani.

Emez elvnek talán egyik legpregnansabb kifejezése az, hogy az ügyész által indított perekben nincs békéltetés (conciliation). De nyilvánul még egyéb kivételes intézkedésekben is. Az ügyész felebezhet akkor is, ha a bíróság kérelme értelmében határozott és akkor is, ha az ítéletben megnyugodott, feltéve, hogy később belátja eljárása helytelen voltát. Felebezhet továbbá, ha nem ő vitte az ügyet a bíróság elé, vagyis ha csupán csatlakozó fél volt, persze ama feltétel mellett, hogy eme ügyben joga lett volna hivatalból keresetet indítani. Az eset tehát olyképpen alakulhat, hogy az ügyész az elsőfoku bíróság előtt csatlakozó fél s mint ilyen

csupán conclusiói elmondására szorítkozik; de látván, hogy a bíróság helytelen ítélete daczára a felek megnyugosznak, ő felebbez és másodfokon önálló féllé, partie principale-lá válik. Az ügyészt az eljárás költségei sem terhelhetik, ha pervesztes maradt és miután azok az ügyész keresete esetén a kincstár által előlegeztetnek, ily esetben véglegesen azt terhelik.

Az ügyész eme kereseti joga gyakorlatában teljesen szabad, az teljesen az ő discretiójára van bízva. Megindítja a keresetet, ha jónak találja, vagy hallgat, ha pl. félő, hogy a kereset több bajt támaszt, mint amennyit orvosolhat. Ez alól egyetlen egy kivétel van, t. i. az örültek gyámság alá helyezésének szorgalmazása feltétlen kötelessége, ha azt a hozzátartozók elmulasztották. Persze ama esetekben, midőn a felek kérelmére cselekszik, köteles keresetét megindítani, mert hiszen máskülönben a felek joga teljesen illusoriussá válnék.

Ha az ügyész keresetében pervesztes lesz és nem felebbez, az ítélet természetesen vele szemben is jogerőre emelkedik. Azonban korántsem harmadik személyekkel szemben, kiket nem kötelezhet oly határozat, melynek hozatalában mi részük sem volt. Az ügyész pervesztes volta tehát nem akadályozza a feleket abban, hogy ugyanabban a kérdésben ők keressék meg a bíróságot. De nem áll ez jogukban akkor, midőn az ügyész, mint egy meghatározott személy képviselője járt el. Az előbbi esetben a ne bis in idem elve csak látszólag van áttörve, míg az utóbbiban a feleknek adott kereseti jog tényleg eme elv feladását jelentené. — Másrészt viszont áll az, hogy a felek kereseti joga, vagyis az a körülmény, hogy peres ügyeiket a bíróság elé vihetik, nem paralizálhatja a parquet eddig tárgyalt jogait. Elvileg tehát okvetlenül concedálni kell a két — az ügyész és a fél által indított kereset egymástól függetlenségét.

A már említett kitételek kivül az ügyész még egyszer kerül bele minden ítéletbe, t. i. a végrehajtást elrendelő záradékba, hol többek közt ez foglaltatik: «Mandons et ordonnons aux procureurs généraux et aux procureurs de la République près les tribunaux de l-ère instance d'y tenir la main», ami azt jelenti, hogy az esetben, ha a végrehajtásnál fegyveres erő igénybe vétele válik szükségessé, afelett az ügyésznek van joga rendelkezni.

Az ügyész eme széles hatásköre daczára — mint már fentebb is említettem — az igazságügyi administratio az ügyész polgári ügyekben való szereplését kiterjesztteni és még hatályosabbá akarja tenni. Így egy 1898-iki igazságügy-miniszteri rendelet felszólítja az ügyészeket, hogy lehetőleg gyakran szólaljanak fel a tárgyalásokon. — Annyi bizonyos, hogy ma is elég hatalom van kezükben, de különben is «az elérhető eredmények jelentősége kevésbé függ a rendelkezésre álló eszközök nagyságától, mint inkább azok személyes tulajdonságaitól és erkölcsi súlyától, kik azokat érvényre juttatják». Ezt Debacq mondja idézett és a párisi jogi facultás által koszorózott munkájában, és joggal mondhatja annak büszke tudatában, hogy a francia ügyészi kar egyike a legkiválóbbaknak.

Dr. Kelemen Frigyes.

Magánjogi elmfuttatások.

Idegen kötelelem beszámítása.*

12. Attérek az idegen követelés beszámításának harmadik esetére. A Tervezet (818. és 874. §§.) szerint az ingó dolog elzálogítója és a jelzáloggal terhelt ingatlan tulajdonosa, akik nem személyi adósok, beszámíthatják a hitelezőnek azt, amivel ez a személyi adósnak tartozik.

Jól van-e ez így? Lássuk előbb a jelzálogjognál és mindjárt példában. Valaki eladja a házat vagy birtokát 50,000

* Az előbbi közl. 1. az 1., 7. és 8. számokban.

koronáért; a vevő, mivel az ingatlanon 20,000 korona teher van, nem fizeti ki az egész vételért, hanem az adásvételi szerződésben kikötik, hogy a vevő a vételárnak 20,000 koronát tevő részét a tehertétel törlésére fogja fordítani. A hitelező jelzálogkeresettel fordul a vevő ellen, ez pedig, élve azzal az alkalommal, hogy az eladó időközben a hitelező ellen 20,000 koronás követelést örökölt, a Tervezet 874. §-a adta jogán az eladó ezen követelését beszámítja a hitelezőnek. Az eladó tehát nemcsak, hogy nem kapta meg a teljes vételért, de az ellenkövetelését is elvesztette! Igaz, hogy jogtalan gazdagodás címén a beszámított összeget keresheti a vevőn, de hátha ezen már nincs mit keresni, mert időközben az ingatlant tovább adta vagy tulterhelte, egyéb vagyona pedig nincs? Ez a szabályozás tehát a jelzáloggal terhelt ingatlan eladójának károsodására vezethet.

A Tervezet indokolása ezt a bajt látta, a fölvetett példával maga is foglalkozik,¹ de segíteni rajta mégsem tartotta szükségesnek. A vége az, hogy a Tervezet megnyugszik, a német polgári törvénykönyv lényegileg azonos szabályozásában.² Holott ez a szabályozás sem a német törvény előmunkálataiban, sem a német irodalomban kellően megvitatva nem volt. Nem volt ott megvitatva — amennyire az irodalmat csak áttekinthettem — a felhozott példa esete sem, pedig az nem valami elvértve előforduló mellékes, hanem a rendes eset. És ennyiben a mi Indokolásunk, amely ezt az esetet tárgyalás alá veszi, előbbre való; azonban a kidolgozatlan jogi materián az Indokolás sem hatolt át. De, hogy a hiba gyökerét feltárhassuk, tartsunk sort.

13. A római források nem tartalmazzak döntést, mely a zálogtulajdonosnak megengedné, hogy a személyi adós követelését beszámításra használhassa. De a modern római jogban, a német pandektajogban, a kezes és az elzálogító jogállásának hasonlatossága megteremtette ezt a szabályt. Ugy látszik a beszámítási intézmény egy korábbi monographistája, *Krug*³, volt az első, aki felállította a tételt, hogy a hitelezővel szemben a harmadik — t. i. a személyi adóssal nem azonos — zálogtulajdonosra ugyanannak kell állania, ami a kezesre nézve áll. Oly tétel, amelyhez többen, így *Sintenis*⁴ és *Windscheid*⁵ csatlakoztak és amely, még külső formájára is hasonlóan, t. i. a kezes jogára való utalás alakjában, átment a német polgári törvénykönyv 1137. és 1211. §§-aiba. A tétel maga nem is volt hibás, hibás csak az volt, amit a kezesről gondoltak. Részben már érintetteket kell itt összegezni és kimélyíteni.

A kezesnek adott beszámítási jogra nézve kétféle felfogás létezik, helytelen mind a kettő. Az egyik szerint a beszámítási jog a kezesség járulékos természetén alapszik és ehhez képest meg kell, hogy illesse a harmadik zálogtulajdonost is, mint akinek a helyzete szintén járulékos, ellenben nem illetheti meg az egyetemleges adóst, mert ennek a köteleessége nem járulékos. A másik felfogás abból indul ki, hogy az ellenkövetelés beszámítása ellenjog, amelylyel az ellenkövetelésre jogosított tetszése szerint él vagy nem él; ezen felfogás szerint a súly azon van, hogy mindenki maga rendelkezik a maga vagyonával, a követelését más ember tehát nem számíthatja be; ezen nézet szerint tehát a kezes sem használhatja a főadós követelését beszámításra, épp oly kevéssé, mint az egyetemleges adós a társának és a zálogtulajdonos a személyi adósnak a követelését. Az első felfogás helytelen, mert az idegen követelés beszámításának jogalapja nem a járulékoság, hanem a visszkéreset; a másik helytelen azért, mert csak az a kiinduló pontja helyes, hogy az ellenkövetelés beszámítása önálló ellenjog, ellenben ily

általánosságban helytelen, mint korábban láttuk, az a dogma, hogy mindenki csak a sajátjáról rendelkezhetik. A helyes nézet az, hogy ott, ahol visszkéreset van, ott meg kell, hogy legyen az idegen követelés beszámításának a joga is. Csak a visszkéreset az alap, semmi más. Ez áll a kezesre, egyetemleges adósra, harmadik zálog- vagy jelzálogtulajdonosra egyaránt.

A harmadik zálogtulajdonost illetőleg *Windscheid*-nál¹ találni utalást a visszkéresetre, de csak általánosságban, a személyi adós kifogásaira nézve; élesen a kérdés csak a kezest illetőleg van fölvetve, itt sem a beszámításra nézve különösen, hanem a főadóst megillető kifogásokra nézve általában. Az uralkodó nézet az, hogy a kezes ezekkel a kifogásokkal a kezesség járulékos természete alapján élhet, mások, így *Girtanner*² és *Mandry*³ szerint azok őt csak a visszkéreset alapján illetik meg, mihez következetesen ezek az írók csak annak a kezesnek adják meg ezeket a kifogásokat, aki fizetés esetén visszkéresettel bír a főadós ellen. De az ebben a vitában pro és contra felhozott érvek a beszámítási kifogást illetőleg értéktelenek. Mert a beszámítás oly különleges kifogás, amely minden más kifogástól eltér: az nemcsak ellenjog, minő az elévülés, az exceptio non adimpleti contractus, a sortartás és a hozzá legközelebb álló visszatartási jog, hanem oly ellenjog, amely egyszersmind *kielégítési eszköz* is: amazok a kifogások a hitelezőt — egyidőre vagy végképp — elűtik jogától, a beszámítás egyszersmind kielégíti őt. Természetesen mindig a történő, nem a már *megtörtént* beszámítást értve, mert az utóbbi egyáltalán nem magánjogi, hanem perjogi kifogás: jogmegszüntető tény. Az ellenkövetelés tehát nem pusztán védelmi eszköz, hanem védelemre felhasználható *vagyon* *alkatrész*. És ha a kezest, kötelezettségének járulékoságánál fogva, meg is illetné a főadós minden *védelmi* eszköze, a főadós *vagyon* ezért még nem illeti őt; már pedig a beszámítás megadásával a főadós vagyonát is megadjuk a kezesnek. Nyilvánvaló, hogy ezt *csak azért* lehet tenni, mert a főadós a kezesnek, ha ez fizetne, rögtön ugyanannyival tartoznék: a kezesnek eredményben csak a magáét adjuk meg és megadjuk oly módon, amely a fizetések csökkentése forgalmi és a hitelezői chicane elkerülése méltányossági szempontjainak egyaránt megfelel, tehát épp oly célszerű, mint igazságos. Igaz, hogy ennek szigorú következményeképpen a főadós követelésének a beszámítását meg kellene tagadnunk attól a kezestől, aki ajándékozni akart, vagy aki azért kezeskedik, mert a főadósnek annyival tartozik: szóval az oly kezestől, aki nem bír visszkéresettel. Ámde, mint már kifejtettem, még a jognak sem szabad *minden dőn* következetesnek lenni. A visszkéreset nélküli kezesség ritka, még ritkább, hogy éppen oly főadóssal találkozzék, akinek beszámítható ellenkövetelése van; és így — mint szintén már mondtam — kisebb bajnak tartom ezekben az alig előforduló esetekben a főadóst abba a helyzetbe hozni, amelyben lenne, ha a hitelező közvetlenül ellene fordulna — mert végre csak erről van szó — mint a visszkéreseti jog és összege feletti vitát a hitelező és kezes közötti minden perbe belevinni. A kezesnek nemcsak hogy rendszerint van visszkéresete, hanem épp oly rendszerint meg van a visszkéreset a hitelezői követelés *egész összegének erejéig*. *Ezért* nem kellett az ő beszámítási jogát a visszkéresettől függővé tenni és a visszkéreseti összegre korlátozni. Amit azért kellett itt kiemelni, mert éppen ez a módja a szabályozásnak keltette azt a helytelen felfogást, hogy a kezes ezen beszámítási jogának nem a visszkéreset az alapja. Nem látták, hogy a jog bátran mellőzhetett oly kelléket, amelyet az élet ugyis majd mindig magával hoz. És így nem csoda, hogy amit a visszkéresetnek nem véltek tulajdoníthatni, azt

¹ Indok. II. 745. l.

² BGB. 1137. §.

³ Lehre von der Compensation. 1833. 160. l.

⁴ Civilrecht 104. §. 23. jegyz.

⁵ Pandekten 350. §. 18.

¹ Pandekten 225. §. 3. jegyzetnél.

² Bürgschaft. 1850/1851. 40. s. köv. II., 348. s. köv. II.

³ Familiengüterrecht. I. 477. s. köv. II.

tulajdonitaniok kellett a másik jogi jelenségnek, t. i. a kezesség járulékos természetének. Ez volt a hiba kutforrása, amelyből eredett az a két téves eredmény: az egyik, hogy az egyetemleges adósnak, miután az ő kötelessége nem járulékos, egyáltalán nem adták meg, a másik, hogy a harmadik zálog- vagy jelzálogtulajdonosnak, miután ennek kötelessége járulékos, *feltétlenül* adták meg az idegen követelés beszámításának jogát. Holott, ha az ingó zálog tulajdonosát nem is, de a jelzálog tulajdonosát épp a legközönségesebb és leggyakrabbi esetben visszkereset a személyi adós ellen *nem* illeti. Lássuk ezt közelebbről.

14. Az esetek tulnyomó többségében a tulajdonos az ingatlant már a teherrel együtt szerzi meg. A megszerzés ritkán fog másként történni, mint úgy, hogy a vevő a vételárnak a teher fedezésére szükséges részét visszatartja. Ami már magában azt jelenti, hogy a vevő köteles gondoskodni arról, hogy az eladó a hitelező által igénybe ne vétessék; amit gondosabb felek kifejezett rendelkezéssel úgy szoktak közelebbről meghatározni, hogy a vevő a jelzálogjoggal biztosított tartozást vagy kifizetni vagy a hitelezővel szemben átvállalni köteles, úgy, hogy a személyi adós szabaduljon. Egy szóval a vevő, mint mondani szokás, a terhet in partem pretii veszi át. És ez az eset előfordulhat olyképp is, hogy a személyi adós ellenkövetelése az eladáskor már meg volt és lejárt is volt, de a hitelező bármi okból megtagadja a beszámítás tudomásul vételét és a törlési engedély megadását; ilyenkor, hacsak a felek az adásvétellel addig nem akarnak várni, míg a törlést perrel eszközölné ki az eladó, a vevő a terhet át fogja venni és a vételárból leszámítani. Az átvállalás in partem pretii mindenképp a rendszerinti eset. Ebben az esetben pedig egyáltalán nem jogosult, hogy a vevő az ő kötelessége alól kibujhasson úgy, hogy a személyi adós ellenkövetelését beszámítja. Röviden megmondva a jogi okát: *azért* nem jogosult ez, mert a vevőnek nincs visszkeresete. A BGB. és a Tervezet szabályozása egyenesen megengedi a vevőnek ezt a rosszhiszemű eljárást. Mi több: e szabályozás mellett az sincs kizárva, hogy az időközben kéthárom kézen átment ingatlan utolsó tulajdonosa, noha szintén «elvállalta» a terhet és noha soha semmiféle viszonyban nem állott az eredeti tulajdonossal, mégis ennek a követelését egyszerűen elvegye! Sőt a mi Tervezetünk annyira kaput nyit a rosszhiszeműségnek, hogy a vevő, aki a terhet elvállalta, beszámíthat akkor is, amikor a hitelező ellene nem is fordult és sem ellene, sem a személyes adós ellen nem is fordulhatott. Akkor van ez így, mikor a személyi adós követelése lejárt, a hitelezőé még nem járt le: ekkor a vevő fogja magát és beszámítási nyilatkozatot intéz a hitelezőhöz; a Tervezet szerint ezt teheti (874., 1305. §§.) és a gyanútlan eladót ellenkövetelési vagyonától ezzel megfoszthatja. Ezen az utolsó egy ponton jobban sikerült a németek szabályozása: a BGB. 1137. §-a mint dilatoriust adja meg a jelzálogtulajdonosnak a beszámítási kifogást, ez tehát azzal csak akkor élhet, amikor a hitelező ellene fordul; ezenkívül a BGB. ezt a dilatorius kifogást is oly alakban adja meg a tulajdonosnak, hogy ez csak akkor élhet azzal, ha a hitelező a személyi adós ellen is mehet. Vajon jobb-e ezért a beszámítási kifogásnak ilyen átalakítása, avagy nem-e hiba, amely véletlenül paralizált egy másik hibát, ezek oly kérdések, amelyekkel itt még ne foglalkozunk, kétségtelen lévén annyi, hogy a kifogás ezen átalakítása sem gyógyítja a többi bajt.

A Tervezet indokolása mentségül hiába hozza fel, hogy van olyan eset is, amikor a vevő azon hiszemben, hogy a tartozás már nem áll fen, az egész vételárt kifizeti és a teher-tétel törlését az *eladó* kötelességévé teszi. Hozzávehette volna az Indokolás azt az esetet is, amikor a tulajdonos önként jelzálogjoggal terhelteti meg a maga ingatlanát egy harmadiknak személyes adósságáért. Ezekben az esetekben persze van a tulajdonosnak visszkeresete a személyi adós ellen és

így nagyon is jogosult a beszámítás: itt a személyi adós kötelessége, hogy a hitelezőt kielégítse, és ha ezt nem teszi, sérelemről sem panaszkodhatik, ha helyette és az ő követelési vagyonával megteszi azt a tulajdonos. Ámde egyről megfelelkeznek az Indokolás: arról, hogy mindezek az esetek *kivételes* esetek, az a szabályozás pedig, amely csak a kivételes eseteket jól szabályozza, az rossz szabályozás; a jó szabályozás eltalálja a *typikus* esetet. Az Indokolás, mint már említettem, foglalkozik a tipikus esettel, látja is azt a bajt, hogy a vevő a volt tulajdonos rovására alaptalan gazdagodásra tehet szert, de látszólag semmibe sem veszi az eladó ezen sérelmét, mert azt mondja,* hogy «ezzel a gazdagodással szemben áll nem a hitelezőnek, hanem a volt tulajdonosnak megkárosodása». De ez csak látszólag van így, az Indokolás valódi hibája nem akkora, mint amekkorának idézett szavai feltűntetik; tulajdonképpen eszmemenete körülbelül az, hogy az eladó, aki a teher fejében a vételár egy megfelelő részét a vevőnél hagyja, a károsodás eshetőségét nem kerülheti el, annak mindenképp ki van téve, mert «a hitelező — ha a kifogás vagy a beszámítás jogos és alapos — kielégítést nem követelhet, akkor sem, ha a vevő az esetleges kielégítést magára vállalta». Szóval az Indokolás szerint annak a hitelezőnek, akinek követelése beszámítással megerősíthető, nincs is követelése, «kielégítést nem követelhet», ő ki van elégitve és az eladó nem tehet mást, mint a vételárreszt a vevőtől bekövetelni. Mint látni, az Indokolás itt abba a hibába esett, hogy ipso iure hatónak veszi a beszámítást, jogmegszüntető ténynek, holott — mint már kifejtettem — magának a Tervezetnek joga szerint a beszámítás magánjogi értelemben vett kifogás, ellenjog, és hozzá még egészen különleges ellenjog, olyan, amely egyuttal kielégítési eszköz is. A hitelező tehát igenis követelheti a jelzálogból való kielégítést annak új tulajdonosától is; a kérdés tehát egyedül az, hogy megadjuk-e ennek az új tulajdonosnak a kielégítési eszközt az *eladó* vagyonából, mikor ő az eladóval szemben kötelezte magát, hogy a kielégítés eszközeit a *saját* vagyonából fogja venni. Erre a kérdésre pedig igenlő választ adni természetesen nem lehet.

Nyilvánvaló tehát, hogy a *jelzálogtulajdonosnak ezen beszámítási jogát a személyi adós elleni visszkeresetéhez kell kötni*. Akinek az idegen követelés beszámítása jogát adjuk, annak idegen vagyont adunk és amily helytelen véglet azoknak a véleménye, akik idegen vagyon adását egyáltalában ki akarták zárni, épp oly helytelen az az ellenkező véglet, amelybe a Tervezet esik azzal, hogy idegen vagyont ad olyankor is, amikor arra nincs ok.

Dr. Kobler Ferencz.

Telekkönyvi elbirtoklás.**

Részletes kialakulását és gyakorlati szabályozását nyerte nálunk az 1467. §. a telekkönyvi rendtartás 148. és köv. §-ai által. A törlési keresetek záros határidőhöz kötöttek. Ha ezen praclusiv határidő eltelt, akkor a telekkönyvi birtokos positiója megdőnthetlenné vált. Ez józan érteleme a telekkönyvi elbirtoklásnak. A publicitás elvének fogva radikális különbség teendő a közvetlen jogszerző és a jóhiszemű harmadik szerzése között. A publicitás elve magával hozza, hogy közvetlen szerzésnél a jó vagy rosszhiszeműség szerepet nem játszik, e distinctio csakis harmadik személy szerzésénél bír jogi jelentőséggel. Ha tehát pl. a kiskorú tulajdonos A, ki tévesen nagykorúnak van a telekkönyvben feltüntetve, gyámhatósági jóvágyás nélkül eladja B-nek ingatlanát, akkor A (vagy annak gyámja) 32 éven át kérheti kitörlési perrel a bekebelezés kitörlését. Ha ellenben B zálogjogot enged C-nek, akkor kérdésbe jön C jó- vagy rossz-

* II. köt. 745. l.

** Befejező közlemény. — Az előbbi közl. I. a múlt heti számban.

hiszemősége. Utóbbi esetben (a telekkönyvi rendtartás szerint beszélünk) *C* ellen is 32 évig indítható a törlési per. Ha pedig *C* jóhiszemű volt, akkor ellene az első kérvény benyújtásától három év alatt indítható csak a kitörlési kereset.

A hitelező tehát biztossággal csak akkor nyújthat zálogkölcsönt, ha a tulajdonos tulajdonjoga legalább három évig már be volt kebelezve és perfeljegyzés a telekkönyvből ki nem tűnt. Hogy ily szabályozás mellett élénk hitelforgalom nem képzelhető, bővebb illusztrációt nem igényel. E szükséglet szülte a 947/1888. I. M. sz. rendelet 8. §-át. Ez szabályozza jelenleg uralkodó jogunkat. E szerint a közvetlen jogszerző ellen továbbra is 32 év alatt indítható a törlési kereset, szintugy a harmadik rosszhiszemű szerző ellen, kinek rosszhiszemősége persze perrendszerűen igazolandó. Az időközben nyilvánkönyvileg jogot szerzett jóhiszemű harmadik személy ellen pedig a kitörlési kereset csak a végzés kézbesítésétől számított hat hónap alatt indítható meg, de csak azon feltétel mellett, ha felperes *A* ebbeli szándékát a bekebelezést rendelő végzésnek saját kezéhez való kézbesítésétől számított 60 nap alatt följegyzés végett a telekkönyvi hatóságnál írásban bejelenti. *C* tehát már 60 nap múlva nyújthat zálogkölcsönt, ha a jelzett följegyzés a telekkönyvben feltüntetve nincsen és hat hó múlva, ha a följegyzés dacára a kitörlési per meg nem indított. A *præclusiv* határidő tehát 60 nap, illetve hat hónap múltán jár le. A közvetlen, valamint a rosszhiszemű jogszerzésnél a telekkönyvi rendtartás szabályozása változatlan érvényben maradt és így az 32 évet tesz ki.*

Hogy tehát itt technikai értelemben vett elbirtoklásról szó sem lehet, tán már bővebb fejtegetésre nem szorul. Hiszen csak gyakorlati példával kell a jogesetet illusztrálni és az elbirtoklási elmélet teljes tarthatatlansága szembeötlő. «*A*» átruhazza «*B*»-re a tulajdonjogot, 61 nap múlva «*C*» szerez zálogjogot az ingatlanon, melyen semmiféle följegyzés nincsen feltüntetve. «*C*» 1 óráig van a telekkönyvben bejegyezve, pedig joga megtámadhatatlan, positiója megdönthetetlen; tehát 1 óra alatt fejezte be az elbirtoklást? És mi az, amit elbirtokolt? Az az *objectio* képzelhető, ha ő *accessio possessionis* segítségével auctorának elbirtoklási idejét is hozzászámithatta. De auctora sem fejezte be az elbirtoklást, az csak 31 év 364 nap múlva fogná elbirtokolhatni, hogy birtokolhatja el tehát «*C*» azt 1 óra alatt? A két jog disparitását nem is említve! A szerencsétlen telekkönyvi elbirtoklásnak utolsó rudimentuma még kellemetlenkedik a 947. sz. rendelet 8. §-ának 5. bekezdése alapján a szabálytalan kézbesítés esetén.**

Most áttérhetek cikkem tulajdonképpeni tárgyára, helyesebben occasiójára.

Ugyanis dr. Schäffer Adolf ur cikkét (Jog 1905. évf. 3. sz.) nem hagyhatom megjegyzés nélkül.

Polemiamat fejtegetéseim alapján rövidre foghatom.

Szerény nézetem szerint tévesen fogja fel cikkíró ur a «telekkönyvi elbirtoklás» egész strukturáját. Ő azt elbirtoklásnak a szó technikai értelmében képzei, holott az nem egyéb, mint a törlési keresetre szabott *præclusiv* határidő eltelte. Gyökeresen téved, midőn a 3 évi elbirtoklás határidejét plane a közvetlen jogszerzőre is applikálja. Téved, midőn*** a «telekkönyvi elbirtoklás»-hoz a *bejegyzésen kívül* naturalis birtokot is kíván. Azt mondja szóról-szóra: «Nyil-

vánvaló tehát, hogy a közvetlen jogszerző, ha a *birtoklás*hoz az általános kellékeken *felül* telekkönyvi bejegyzés is járul, az ingatlant 3 év alatt valósággal elbirtokolja, míg telekkönyvi bejegyzés nélkül csak 30 év alatt birtokolná el.»

A naturalis birtoknak semmi köze a telekkönyvi birtokhoz, a kettő között fenforgó viszonyra ugyanazt lehet mondani, mint Ulpian a birtok és a tulajdon közötti viszonyra: «*nihil commune habet possessio cum proprietate*» (L. 12. §. 1. D.) de acqu. v. am. poss. (41. 2.), *nihil commune habet a birtok a «telekkönyvi birtok»-kal, az elbirtoklás a «telekkönyvi elbirtoklás»-sal.**

Dr. Klein Ede.

Különfélék.

— A Magyar Jogászegyletnek április elsején ritka érdekességű estéje lesz. Dr. Zitelmann Ernő, a bonni egyetem tanára, fog az egyletben előadást tartani a *kötelező jog és bírói szabadságról* («*Bindendes Recht und richterliche Freiheit*» czimen). Lisztnek a jövő büntetőjogáról tartott felolvasása óta ez az első eset, hogy a magyar jogászközönség a német jogtudomány ily kiváló képviselőjét vendégül lát-hatja körében.

Zitelmannról tulzás nélkül elmondhatni, hogy ez idő szerint a német egyetemek egyik legtehetségesebb embere.

Már constructiv irányu első műveivel: «*Das Wesen der juristischen Person*» (1873) és «*Irrtum und Rechtsgeschäft*» (1879) európai hirnevet szerzett. A német első tervezet megjelenésével a codificatióknak szentelte irodalmi tevékenységét, a Becker-Fischer-féle vállalatban a tervezetnek a jogügyletekről szóló részét tette kritika tárgyává, éles elmével mutatva rá: mint lehet a kritikának a codificatio hasznára lenni az alapelvek felforgatása nélkül is. Főleg kitűnő formulázásai voltak azok, melyek a törvény szerkesztésére nagy hatást gyakoroltak. A szokásos jogról irt ismert római jogi művén felül még befejezetlen «*Internationales Privatrecht*»-je az, mely éles, bonczoló irányával, tömörségével és logikájával a modern civilistikai irodalom valóságos gyöngye.

Zitelmann a bonni egyetem legelső vonzó ereje. Pandekta-exegeticumain 5—600 hallgató van állandóan jelen — köztük az összes nemzetek képviselve — és élvezi a kitűnő szónok és didakta remek fejtegetéseit, melyek a római jog oly kiapadhatatlan kincsesárának folyton új és új gyöngyeit vetik felszínre.

De Zitelmann e mellett a szépirodalomban is előkelő helyet vívott ki magának. «*Memento mori*» s «*Memento vivere*» cz. verskötetei, de különösen tavaly megjelent «*Momentaufnahmen und Radierungen*» című satyrikus karczolatái, melyeket az első szépirodalmi lapok ünnepeltek, sokoldalúságának kétségbevonhatatlan tanubizonyosságai. Érdekesnek tartjuk megemlíteni, hogy Zitelmann 1879. évben hazánkban is hosszabb ideig tartózkodott; költeményei között nem egyben magasztalja az alföld és a Magas-Tátra szépségeit. A tudós és költő rajongó zenebarát és zenész is.

— A magyar rabipar tanulmányozására az osztrák igazságügyi és kereskedelmi miniszteriumok együttes bizottságot küldtek ki Beyer osztálytanácsos vezetése alatt. A küldött bizottság a múlt héten megtekintette a kőbányai gyűjtőfogházat, a váci és a soproni fegyházakat. A bizottság úgy találta, hogy az egyes iparágak a konkurrenczia

* Hogy a határidő 32 év és nem 30 év, azt Zsögöd (Jogt. Közl. 1896. évf. 17. sz.) Katona Mórral szemben (Jogt. Közl. 1896. évf. 15. sz.) ragyogó dialektikával kimutatta.

** Az osztrák jog már régebben (1871.) irtotta ki e fattyuhajtását: «*Die 3 jährige s. g. Tabularersitzung des a. b. Gb. §. 1467. existirt nach dem G. B. G. nicht mehr, weder als Verjährung noch als Ersitzung*». Exner: Das österreichische Hypothekenrecht I. köt. 92. l. 20. jegyz.

*** Uralkodó jogunk és az osztrák jog szerint.

* Valóságos elbirtoklást ismer a német polg. törvénykönyv 900. §-ában: «*Wer als Eigenthümer eines Grundstücks im Grundbuch eingetragen ist, ohne dass er das Eigenthum erlangt hat, erwirbt das Eigenthum, wenn die Eintragung dreissig Jahre bestanden und er während dieser Zeit das Grundstück im Eigenbesitze gehabt hat.*» Ott az elbirtoklásához a 30 évi naturalis birtoklás *felül* csakugyan 30 évi telekkönyvi birtoklás szükségeltetik vagyis az, hogy az elbirtokló 30 évig tulajdonosképp a telekkönyvbe be legyen jegyezve. Azt már lehet telekkönyvi elbirtoklásnak nevezni.

szempontjából szerencsésen vannak megválasztva és különösen megfelelőnek tartja a Sopronban meghonosított szemüveg- és kaptafakészítést és a Vácott alkalmazott képkeretkészítést, mint amely iparágak egyedül állanak az egész országban. Az osztrák viszonyokra vonatkozólag oda nyilatkoztak, hogy az ottani letartóztatási intézetekben főképp saját regieiben dolgoztatnak. Azonban a sulypont náluk a mezőgazdasági munkán nyugszik; legközelebb is szándékoznak erre a célra nagyobb földbirtokot vásárolni a dalmát szigeteken.

A küldöttséget az igazságügyminiszterium megbízásából *Vámbéry Ruzstem*, egyetemi m. tanár kalauzolta és látta el a szükséges utbaigazitásokkal. Sopronba a miniszterium *Láday István*, kir. albirót is leküldte velök.

— A Magyar Jogászegyletben *dr. Kármán Elemér* tartott előadást «A kir. ügyészség az előzetes eljárásban» czim alatt. Beható jogtörténeti bevezetés után előadó kifejti, hogy az inquisitio szükségkép behatott hazai jogunkba is, de miután itt egy sokkal tovább fenállott accusatorius eljárásra talált, állott elő az a vegyes rendszer, melyről Verbóczy tanácskozik. Részletesen ismertetvén Verbóczy perjogát, előadó kifejti, hogy a hivatalból való eljárás első jelenségei a hűtlenségi perek alakjában jelenkeznek, de a tárgyi igazságra való törekvést Verbóczy nem ismeri: akadályozza ennek a primæ nonus. Ellenben a nem nemeselek elleni peres eljárás az a rés, a melyen a nyugati inquisitio honi jogunkba behatolt. Ezeknek az ügyei voltak a causæ criminalis, amelyeket Verbóczy és Kitionich korában inkább a magistratus kénye, mintsem a törvény szabályozott; s így midőn a XVIII. században Kollonich a praxis criminalist a Corpus Jurishoz csatoltatta, ezzel a szabályzatlan inquisitio helyébe szabályt adott.

Ennek az inquisitiónak a lényege nálunk is az volt, hogy a magistratus vádolt, vizsgált és ítél. Nem volt accusatorius intézmény a tiszti ügyészség sem. E részben előadó hivatkozik levéltári kutatásaira és előadja, hogy a XVIII. század elején a vádló az alispán volt; az ő nevében adta be vádlevelét a tiszti ügyész, amely csak az alispán procurator a s nem önálló hatóság volt. Az oklevelek szerint az alispán: Dominus Magistratus et Actor, aki mint magistratus utasítja procuratorát, a tiszti ügyészt, s azután önmaga küld ki vizsgálóbíró, s elnököl az ítélőszéken. A tiszti ügyészség inquisitorius intézmény, amely védőt ugyan a maga kebeléből szolgáltatott, de a torturának nem lehetett elhárítója. A XIX. század perjogában a t. ügyész nem bír befolyással a vádra: nagy erénye ellenben az objectív jogi vélemény szolgáltatása, midőn ugyanazon testület két tagja vádol és véd is. A váddal való rendelkezés hiánya ellenben az 1843-as javaslat álláspontja is: perbefogás esetén a közbíró köteles vádat emelni. A váddal való rendelkezést az abszolútus korában ruházta csak Schmerling törvénye az álladalmi ügyészekre, de elvonta tőlük az objectív elvét. Újra felélesztte ezt az 1871. évi XXXIII. tcz., amely a kir. ügyészségeket az állam közérdekének képviselőjére rendelte. Alapelve, hogy a kir. ügyész nem ügyfél, nem is pusztán közbíró, hanem az állam igazságszolgáltatásának önálló közege. Előadó Kozma Sándor rendeleteiből és cikkeiből rekonstruálja alapgondolatait, melyeket a humanizmus, tárgyilagosság és a pártállásoktól független ügyési állás eszméje vezérel. Ezzel szemben a BP. egy új, idegen elvet hozott be rendszerünkbe, az ügyfél-egyenlőség elvét, amely teljesen helytelen alapgondolaton épült fel. A BP., midőn a vádhatóságot, mint ügyfélt távol tartotta a vizsgálattól, s azt a nyomozás czimén a bíróra bízta, nem a vádlott érdekét szolgálta, nem ismerte fel az ítélő és vizsgáló functió teljes különbözőségét. Mai rendszerünkben a bíró, illetve a rendőri hatóság lett a vádló, aki a bizonyítékokat gyűjti, de a vádért a kir. ügyész felel, akit a törvény a közvetlen észlelésen alapuló vádtól azonban megfosztott. Előadó a BP. hatása alatt kihálóban látja Kozma Sándor kincsét: a tárgyilagosságot. Ennek a fogyatkozásnak egyedüli szülőke a vádemelés közvetlenségének hiánya. Másfelől az előzetes eljárásnak az a rendszere, amely folytonos bírói határozatokkal van a közszabadságok látszólagos oltalma érdekében saturálva, mielőtt a tényállás kiderített: a szabad vizsgálódást veszélyezteti. A jövő perjoga a reális bizonyítékokon alapul, amely külön előkészületet igényel, s erre csupán a vádhatóság lehet hivatva. A rendőri hatóság célja a megelőzés, a bíróé a döntés. Mindakettő alakjában, de

lényegében is teljesen elütő a vizsgálódástól, amely az előzetes eljárás célja. Ennek kapcsán előadó ismerteti az idevágó tudományos mozgalmakat, különösen a nemzetközi büntetőjogi egyesület törekvéseit. A haladás helyes irányát Aschrott, Zucker, Mittermaier jelölte meg, akikhez maga Garraud is csatlakozik, kijelentvén, hogy a bizonyíték gyűjtése egyedül a vádhatóság feladata. Előadó konstatálja, hogy ezt a nézetet már a BP. meghozatala előtt nálunk kifejtette *Dr. Baumgarten Izidor*. E mozgalmak során alakult ki a német elméletben a kir. ügyészség objectivitásáról szóló felfogás, amelyet nálunk kevesebb elmélettel Kozma Sándor már 1871-ben hirdetett. Ez a traditio jelöli meg a magyar perjog további haladását.

Az utóbbi ülésben *dr. Salgó Jakab* egyetemi magántanár tartott előadást a korlátozott beszámításról. Hozzászólottak Weisz Ödön, Csillag Gyula és Zsitvay Leó. A vitára visszatérünk.

— Még egy adalék a Btk. 87. §-a körüli vitához. A magyar Btk.-ben nemcsak hogy nincs abszolút büntetés, de minden büntetés kétszeresen van relativ jellegűvé téve. A bíró a minimumon túl is enyhíthet a törvény keretén belül és a közigazgatás enyhíthet (és enyhít is) a bírói ítéleten. A német Btk. ugyan — mint a múlt heti számban kimutattuk — tágabb büntetési kereteket állít fel, mint a magyar, de a relativitásnak mégis kevesebb tért ad. Egyik büntetési nemről a másikra való átmenetelt csak kivételesen engedi meg; a halálbüntetés a német bíróságok számára abszolút büntetés; az életfogytig tartó fegyház pedig abszolút jellegű a közigazgatás szempontjából. A német Btk. ugyanis az életfogytig tartó fegyház kiszabása esetében nem ismeri a feltételes szabaddábra helyezést; közvetítő-intézet pedig Németországban egyáltalán nincs. Amíg nálunk az életfogytig tartó fegyház rendszerint csak 10 évi fegyházat jelent, Németországban azt jelenti, amit a szó mond: az egész életre való elzáratást.

Következik ezekből, hogy a magyar törvény szűkebb büntetési kereteket állít ugyan fel mint a német, de kárpótol azzal, hogy a büntetések kivétel nélkül relativ jellegűek s a minimum más valami, mint aminek mondja magát: nem végállomás, hanem csak megállóhely. S különösen áll ez a minimumokat illetőleg az óta, hogy a Btk. 92. §-a — a büntető perrendtartás 385. §. 3. pontjának behatása alatt is — rendes használatu lett.

— A polgári törvénykönyv tervezetének tárgyalását előkészítő főelőadmány és a vonatkozó bírálati anyag negyedik kötetét adta közre az igazságügyminiszterium állandó bizottságának vezetősége. A 630 oldalra terjedő kötet a dologjog köréből származó kérdéseket tárgyal, minden egyes kérdésnél feltüntetvén az irodalom kritikáját.

— Bünygyi judikatura. *Anyagi jog*. A bevádolt cikkek egyes tételei a főmagánvádló polgármesteri tevékenységére vonatkoznak, miért is vizsgálat tárgyává kellett tenni, nem forog-e fen a Btk. 270. §-ának 2. pontja szerint *hivatalból üldözendő rágalmozás* esete? A Curia azonban tekintettel a cikkek összertalmára s a kérdéses tételeknek az illető közlemények egész szövegével való összefüggésére, úgy találta, hogy a közlemények célja nem az, hogy főmagánvádló hivatali működése tételessé bírálat tárgyává, hanem hogy főmagánvádló általában, mint a társadalom tagja, kisebbitessék, s így egyszerű rágalmozás forog fen. Nem lehet a Btk. 263. §-a 1. pontjának rendelkezését akként értelmezni, hogy köztisztviselő magánjellemre nem lévén hivatalnoki személyiségétől elválasztható, köztisztviselővel szemben a *valóság bizonyításának* mindig helye volna.

A sikkasztás miatt kiállott *korábbi büntetésnek* a Btk. 338. §-a értelmében csak akkor van *minősítő hatása*, ha a Btk. 355. §-ának esete forogott fen, amelylyel a Btk. 359. §-a szerinti sikkasztásnak tekintendő büntett vagy vétség nem azonosítható. Vádott akként egyezett meg alkalmazottaival, hogy a szokásosnál valamivel alacsonyabb bért fizet nekik, viszont a betegsegítő pénztári járulékot alkalmazottaiért sajátjából fizeti be. Ezt azonban megtenni vádlott elmulasztotta. Az alsóbíróság az esetet úgy fogta fel, hogy vádlott olybá tekintendő, mintha a járulékot alkalmazottai béréből levonta

volna azon czélból, hogy az befizettség, és *sikkasztás* miatt elítélték. A kir. Curia azonban vádlottat felmentette, mert az 1891: XIV. tcz. 22. §-a a munkaadót a járulék kétharmadának levonására csak feljogosítja, de nem kötelezi, s a létesült megállapodás szerint, mely tiltó törvénybe nem ütközik, vádlott a járulékoknak sajátjából való befizetésére kötelezte magát, levonás tehát valósággal nem történt.

Eljárás. A vádlotthoz a főtárgyaláson történő kihallgatásakor az elnökön kívül sem közvetlenül, sem az elnök közvetítésével senki sem intézhet kérdést. Ennélfogva a kihallgatás megkezdése után még az is ki van zárva, hogy a *védő* a kihallgatás alatt álló *vádlottal való értekezés* megengedését kívánhassa.

A semmiségi panasz bejelentésénél a törvényhely téves felhívásának mi a relevanciája? A védő a BP. 384. §-ának 9. pontja alapján élt semmiségi panasszal amiatt, mert a nyilvánosság törvényellenesen záratott ki. A kir. Curia a semmiségi panaszt *visszautasította*, mert ez a semmiségi ok a BP. 384. §-ának nem 9., hanem 7. pontjában van meghatározva. Egy másik ügyben az ügyész a BP. 385. §-ának 2. pontja alapján élt semmiségi panasszal amiatt, hogy nem eszmei, hanem anyagi halmazat forog fen. A kir. Curia a semmiségi panaszt, mint a 385. §-nak *nyilvánvalóan* nem 2., hanem 1. b) pontjára alapítottat *elfogadta*, s az alsóbírósgok ítéletét meg is semmisítette.

Egy köztudomásúlag iszákos nőt reggel ágyában halva találtak. A hullavizsgálat alkalmával a lábszáron bőrléghámítás észleltetett ugyan, de az orvosok véleménye szerint ez annak is tulajdonítható, hogy az elhalt ittas állapotban elesett. Maga a halál beállhatott vagy a hasonfekvés előidézte fulladás, vagy a chronikus alkoholmérgezés folytán fellépett szívszélhűdés következtében is. Vádlottak előzetes letartóztatásba, majd vizsgálati fogságba helyezettek a következő gyanúkok alapján: Egy tanu vallotta, hogy neje a hulla feltalálása napján közölte vele, hogy éjszaka vádlottakat az istállóban látta, s ugyanonnan az elhalt siránkozó hangját hallotta, reggel pedig látta, amint a vádlottak lepedőben kivették a holttestet; tanu neje halálos ágyán meghagyta tanunak, hogy az esetet jelentse fel.

A sirásó is vallotta, hogy vádlottaknak a kérdéses reggel segített egy lepedőbe csavart holttestet vinni, melyről utóbb meggyőződött, hogy a kérdéses nőé volt. Az elhaltak vádlottak vagyonán életfogytáig tartó haszonélvezeti joga volt. Az esküdtszék azonban felmentő verdictet hozott, melyet valószínűleg az idézett elő, hogy az orvosok véleménye szerint nincs kizárva a természetes halál sem, s hogy az említett tanu elhalt neje az egyik vádlottal ellenséges viszonyban élt. A kir. Curia a *kártalanítási igényt megállapította*, mert nem nyert megállapítást az, hogy az eljárás tárgyát képezett büntetendő cselekmény tényleg elkövetett-e?

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **A büntetésvégrehajtás rendszerének reformjáról** Németországban ujabban a következő nagyobb munkák jelentek meg: *Treu*: Der Bankrott des modernen Strafvollzuges und seine Reform; *Leusz*: Aus dem Zuchthaus; *Sichart*: Die Freiheitsstrafe im Anklagestande und ihre Vertheidigung; *Casimir Wagner*: Die Strafinsein; *Auer*: Zur Psychologie der Gefangenschaft; *Heimberger*: Zur Reform des Strafvollzuges. (Egyik-másikat már említettük.) Ezenkívül számos dolgozat és cikk a folyóiratokban és a lapokban.

— **Az esküdtszék elnökei** Németországban gyakrabban alkalmat vesznek maguknak az utóbbi években, hogy részint az esküdtszéki ülészek megkezdésekor, részint be-
zárásával, az esküdtekhez intézett üdvözlő és bucsuzó szavaik kapcsán, nézetüket az esküdtszéki intézményről általában, vagy annak reformra szoruló egyik-másik részéről kritikai módon kifejtsek. Német folyóiratokban mostanában felszólalásokat találunk, melyek rosszalják ezt az eljárást és megengedhetetlennek mondják a bírói székéből az ilyenféle fejtegetéseket.

— **Az építésvezető felelőssége.** Abból a tényből, hogy a régiebb idő óta fenálló veszélyes állapot meg nem

okozott balesetet, nem vonható jogi szükségszerűséggel következtetés arra, hogy az építés vezetője nem követett el hibát vagy hogy a technikai szabályok ellenére eltört hibának hátrányos következményeit előre nem láthatta. (Német Reichsgericht.)

— **Szülők nevelési és felügyeleti kötelessége.** Hogy a nevelés és felügyelet körül mennyire terjed a szülők és más, felügyeletre kötelezettek kötelessége, annak mértéke abban található meg, hogy értelmes szülőktől, gazdasági helyzetükre és képességeikre való tekintettel, a gyermekek korának és egyéniségének megfelelően mit lehet elvárni. (Német Reichsgericht.)

— **A gyermek személyéről való gondoskodást** nem lehet szerződéssel az egyik házastársról a másikra átruházni. (Német Reichsgericht.)

— **Az elmebeteg magánjogi felelőssége.** A francia joggyakorlat szerint az elmebeteg nem vonható felelősségre a cselekményével okozott kárért, mert a felelősség alapja a kártokozó hibája, tehát akarata. Ujabban e tétel szigorán enyhíteni iparkodnak. Az auxerre-i törvényszék kimondta egy ítéletében, hogy ha bizonyítást nyer, mikép az elmebetegséget az alkohol mértéktelen élvezete idézte elő, az örült felelőssége megállapítandó. Ebben az esetben ugyanis maga az elmebetegség a kártokozó hibájának következménye.

— **Kártérítés ragályos betegség terjesztése esetén.** A párisi felebbezési bíróság megállapította egy férfi kártérítési kötelezettségét, mert habár tudta azt, hogy syphilitikus, viszonyt folytatott egy kiskoru nővel, ki a betegséget megkapta tőle.

— **Olasz törvény a hírlapok sorsjátékai ellen.** Az olasz kormány kénytelen volt a mult évben külön törvénnyel utját állani az ujságok által előfizetők közt rendezett sorsjátékoknak, melyeknél a nyeremény sokszor igen tekintélyes pénzüsszegekben állt. A napi sajtó terén ez annyira elfajult állapotokat idézett elő, hogy valamely lapnak iránya, politikai pártállása vagy szellemi színvonala már jóformán számba se jött, hanem csak kilátásba helyezett nyereményeinek magassága. A kincstár hiába kereste érdekeinek védelmét a bíróságoknál, noha egy addig is fenállott törvény határozottan kimondja, hogy mindennemű nyilvános sorsjáték tiltva van. Az 1904-ben ezen visszás állapotok meggátlására alkotott törvény — La legge sulle lotterie dei giornali — ezértól ötezer liráig terjedő pénzbüntetéssel sújtja az ellene cselekvőket, ha pedig a nyeremények tízezer lirát meghaladnak, a büntetés nem maradhat ötezer lirán alul s azonfelül egytől három hónapig terjedhető fogház szabandó ki.

UJ KÖNYVEK

10530

kaphatók

POLITZER ZSIGMOND ÉS FIA

könyvkereskedésében

Budapest, IV. ker., Kecskeméti-utca 4. sz. alatt

és minden hazai könyvkereskedésben.

- Agoston Péter**: A magyar zálogjog története 2 K.
Halász: Községi takarékpénztárak Magyarországon 2 K 40 f.
Harkányi Ede: A holnap férfiai 4 K.
Horváth János: Adalékok az 1847/48. évi országgyűlés történelméhez. (Az 1867. évi XXII. tcz. szempontjából) 2 K.
Katona Mór: Magánjogi dolgozatok gyűjteménye 10 K.
Lőw Loránt: Viszonylagos semmisség. Tanulmány a magyar általános polgári törvénykönyv tervezetének jogügyleteiről 2 K.
Matlekovics: A Vámpolitika mai helyzete 1 K 60 f.
Marx-Engels: Válogatott művei három kötet, melyből az első most jelent meg. Előfizetési ár 20 K.
Megrendelhető 2 koronás részletfizetésre.
Rácz Gyula: Gazdasági önállóság alkotja meg nemzeti és világ-gazdasági függetlenségünket 2 K.
A társadalmi fejlődés iránya: A Társadalomtudományi Társaság által rendezett vita 3 K.
Zachár Gyula: Magánjogi tanulmányok az igényper keretében. Különös tekintettel a legújabb bírói gyakorlatra 6 K.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 25. sz.

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4 sz.

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési díj: félvre -- 12 kor.
negyedévre 6 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. -- A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Az esküdtszék. *Vargha Ferencz* kir. koronaügyész-helyettes-től. — Az utóörökösödés a Tervezetben. *Dr. Reitzer Bélától.* — *Törvénykezési Szemle:* Perenkivüli ügyvédi díj illetékes bírósága. *Dr. Balog Arnold* budapesti ügyvéd-től. — Az angol judikatura legújabb határozataiból. *Zsoldos Benő* zombori kir. törvényszéki jegyző-től. — Külföldi judikatura. — Különfélék.

Melléklet: Döntvénytár. Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az esküdtszék.

I.

Jogállamban az igazságszolgáltatásnak egyetlen feladata van: a jog érvényre emelése. Miután pedig a jog a törvényekben, törvény alapján kibocsátott rendeletekben s ahol a joganyag törvényhozásilag szabályozva nincs, a szokásjogban van letéve, a jog konkrét érvényesülése, vagyis az igazságszolgáltatás nem más, mint az említett forrásokban feltalálható jogszabályoknak valamely adott esetre való alkalmazása.

Éppen azért, mert az igazságszolgáltatás a jogot alkalmazza, annak szervei (bírák stb.) is csak jogászok lehetnek. Természetes folyománya ez a társadalom tagozottságának, s a társadalmi munkamegosztásnak. Aminthogy ezen elvek kizárják az össze nem tartozó munkanemeknek egy szerv kezébe való összpontosítását, épp úgy ki van zárva az is, hogy ahol a társadalom igazgatását egy konkrét viszonylatban az állam végzi, arra laikusokat alkalmazzon. A magánosok magánügyeikben ahhoz nem értőket is alkalmazhatnak, de az állam, mely az egyetemes jólétért felelős, ezt nem teheti.

A bíráskodásnak kellő szakerőkkel való ellátása nem elégszik meg a jogtudással, mert ez a jogi igazság megállapítására gyakran nem elegendő.

Tudjuk jól, hogy a jogalanyoknak a jog alapjául szolgáló viszonya gyakran oly területen mozog, ahol a jogszabályok ismerete nem elég a vitás kérdés igazságos, tehát jogszerű elintézéséhez. Ilyen esetekben a perjog vagy szervezeti szabályzat gondoskodik arról, hogy a szakismeret hiánya valamiképpen pótolassék. Ez az oka annak, hogy pl. a kereskedelmi eljárást szabályozó rendelet 4. §-a szerint a bíróság tanácsában egy szavazónak kereskedőnek kell lenni. A bíró tudhatja a kereskedelmi törvényt, miután azonban e törvény alapján elbírált ügyeknél a kereskedelmi szokásokat is kell ismerni, szükséges, hogy ezt ismerő szakerő is legyen a bíróságban.

Ha végig nézünk a perjogon, lépten-nyomon beleütközünk a szakértőkbe, akik csak informatív szerepre vannak ugyan hivatva, ámde nem ritkán megtörténik, hogy döntő szavuk van az ügy elbírálásánál.

Önmagunkat igyekszünk megtéveszteni azzal a hiu gondolattal, hogy a szakértő votum informatívumát a jogászbíró nem köteles elfogadni. Ez bizonyos. De azért végelemzésben mégis ezt teszi, s az ügy eldöntésénél gyakran nem más a bíró, mint a szakértő szócsöve; pusztá visszhang, mely csak akkor hallható, ha a szakértő életjelt ad magáról. Ki tudná ellenőrizni a vegyészt, a mechanikust, az elektrotechnikust, a matematikust, vagy, hogy a bíráskodás mindennapi fórumán maradjunk: az orvost. Ki dönt a gyógytartam kérdésében? az orvos; dönt tehát a minősítés dolgában is. Ki álla-

pitja meg az elmebetegséget? az orvos; eldönti tehát a beszámítás kérdését is. Hypokrisis azt mondani, hogy a bíró ellenkező megállapítást is tehet. De nem is kívánatos, mert az igazságszolgáltatás csak akkor nyugszik szolid alapon, ha minden azzal kapcsolatos kérdés szakértő által döntetik el. Épp oly dilettantismus volna az, ha a jogászbíró döntene egy mechanikai kérdésben, mintha egy mechanikus adna véleményét egy jogkérdésben. A bíró felhasználja a szakértő véleményét s azt a jogszabálylyal kapcsolatba hozza, kijelentvén, hogy az *ebben* a viszonyban mily jogi értékkel bír, de magát a szakértőilegmegállapított tényt természetéből ki nem vetkőztetheti. Ha az esküdtbíráskodást az állami igazságszolgáltatás most vázolt magaslatáról vizsgáljuk, azt kell feltételezni, hogy a laicus elemet azért vonták be az igazságszolgáltatásba, mert az a legsúlyosabb bűnesetekben jobb szakerő, mint a jogászbíró. Ennek megítélésénél három szempont az irányadó, mert a jó bíróban s annak ítéletében e három feltételnek kell összetalálkoznia.

Ezek elseje a jogászi tudás; másodika kellő *psychikai* s *logikai* képesség, mely biztosítékot nyújt arra, hogy a bíró a tényeket kifogástalan helyességgel s megbízható módon állapítja meg; végül megkívánatik, hogy az ítélet technikájánál fogva alkalmas legyen a felülvizsgálatra.

Ami a laicus elem jogászi tudását illeti, abban a francziák akkor, midőn az esküdtbírási intézményt átültették Európába, éppen nem bíztak. Bizonyítja ezt az, hogy az 1791 szeptember 3-iki, 1793 június 24-iki, 1795 augusztus 22-iki s az 1799 december 13-iki törvény kijelentéseiben mindenütt az foglaltatik, hogy a jury határoz a ténykérdésben és a bíró alkalmazza a büntetést, vagyis a ténykérdés a laicus elem, a jogkérdés a szakerő hatáskörébe volt utalva. Az 1808-iki törvény 337. §-a a bűnösségre téteti fel a kérdést, ennek daczára a francia írók nagy része, amint *Mayer* megjegyzi,¹ azt állítja, hogy a juryt csak a ténykérdésre kell szorítani; másrészt pedig vitatják, hogy a kérdésbe a törvényes alkotó elemeket is fel kell venni. Mig *Feuerbach* már határozottan úgy értelmezte a francia BP.-t, hogy az a jogkérdést is az esküdtszék hatáskörébe utalja.²

Amily csodálatos, hogy ily nagyfontosságú kérdésben a törvényhozás szint nem vallott, s a törvény értelmét mint valami rébuszt kénytelen a gyakorlat s a tudomány kihüvelykezni, épp oly sajátságos, hogy a német partikuláris jog csaknem vakon indult a francia törvénynek német interpretatorai után s az esküdtek hatáskörébe utalták a jogkérdést is. Így az 1852 május 3-iki porosz törvény meglehetősen homályos rendelkezését *Mayer*³ s előtte *Kräwel*⁴ is ugy magyarázta, hogy a jury hatásköre a tény- s jogkérdésre egyaránt kiterjed. Ugyanigy értelmezték az írók a *hannoveri*, a *bajor* stb. partikuláris perrendtartásokat is. Éppen nem csodálható tehát, hogy az osztrák, a német s az ezekhez simuló BP.-unk szinte természetesnek találta, hogy a jury hatáskörébe kell utalni a tény- s jogkérdést egyaránt.

¹ Mayer: That und Rechtsfrage 68. s k. l. Bar: Recht und Beweis. 21.

² Feuerbach: Betrachtungen über das Geschworenengericht 209. l.

³ U. o. 114. l.

⁴ Archiv des Criminalrechts 1854. 424.

Láttuk, hogy a francia Code d'Instruction criminelle rendelkezése a fejlődés kezdetén elkülönítette a ténykérdést a jogkérdéstől; később azonban mindkettőt belemagyarázták abba. Való ugyan, hogy *Montesquieu*-nek az angol juryról szóló téves tanítása volt az oka annak, hogy a tény- s jogkérdést hatásköri szempontból megkülönböztették; miután azonban ez a tévedés nyilvánvaló lett, a jury behozatala előtt minden törvényhozásnak vizsgálni kellett volna azt, hogy a laicus elem alkalmas-e jogkérdések eldöntésére?

Hogy a jury hatáskörébe utalták a jogkérdést is, ennek legfőbb okát abban keresem, hogy *a ténykérdést a jogkérdéstől minden esetben elválasztani nem lehet.** Így azután, hogy ötletszerűség lábra ne kapjon: kiszolgáltatták mindkettőt a laikus elemnek. E helyett mindenestre észszerűbb lett volna a laikus elem képességét s rátermettségét vizsgálat tárgyává tenni; s mihelyt azzal tisztába jöttünk, hogy a ténykérdést a jogkérdéstől *aritmetikus* helyességgel elválasztani nem lehet: e tehetetlenségünk elismerése után nem a jury hatáskörét kellett volna vaktában kiterjeszteni, hanem komolyan megfontolandó lett volna, hogy mi az üdvösebb? az-e, ha a juryt szuverén urává tesszük a tény- és jogkérdésnek, mert amint reá fogok mutatni, az esküdtbiróság ítélete csak kivételesen vizsgálható felül anyagjogi szempontból a Curia által, vagy az, ha a jury bíraskodását a sutba dobjuk. Égető szükség lett volna annak tanulmányozása nem csupán nálunk, hanem az egész kontinensen, hogy mi ad nagyobb garanciát az igazság érvényesülésére, az-e, ha a legsúlyosabb ügyeket mindenestől kiszolgáltattuk a laikus elemnek; vagy az-e, ha a szakbiróságokat fentartjuk az egész vonalon; megerősítjük a tanácsokat s így a legsúlyosabb ügyekben is lehetővé tesszük a revíziót.

Ezekre nem gondoltak; mert a jury liberalis intézmény; s mily fontos dolog az, midőn a polgártárs ítélt polgártársra sorsa fölött, s nem az automatikus szakbíró, aki a rideg jogszabályok örökös alkalmazásában olyan lett, mint az a gyári munkás, aki egész életében a gyufaskatulyák tetejére ragasztja a gyár vignettáját. Ép úgy elveszti az ilyen ember lelkének rugalmasságát, mint a bíró, s képtelen lesz az élet ezer meg ezerféle eseményeinek individualis megítélésére.

Ezzel a pszichológiai jelenséggel még alább foglalkozom, e helyütt csupán arra utalok, hogy mint az imént láttuk, a *bíraskodásban mindenütt a szakszerűséget követeljük*, szervezeti törvényeinkben ép úgy mint a perjogban. De nemcsak a bíraskodásban, hanem a társadalomban mindenütt. Az ipar, kereskedelem, földmívelés az ő ezer meg ezer szerveivel a szakmunkálkodás elvei szerint van berendezve. Talán a társadalom hihetetlenül szövevényes szervezetében sehol sem találunk hasonló berendezkedést, mint a laikus bíraskodásban. Mert minden ponton szakszerű ismereteket kívánnak, s az ilyen ismeret mellett háttérbe szorul a dilettantizmus. Ellenben az igazságszolgáltatásban azt mondjuk, hogy a szakszerűség veszedelmes, tehát a legfontosabb ügyekben bizzuk a bíraskodást ahhoz nem értőkre: laikusokra. Mit szólnának hozzá az emberek, ha az órák elromlik, s azt mondanám, hogy nem viszem az óráshoz, mert annak lelke immár elfásult, abban nem bizom, hanem elviszem a szusterhez, annak lelke üde, azt az egyforma foglalkozás meg nem mótelyezte. De hát — mondják — ez a példa nem találó, mert a bírói működés szellemi munka, amitől lényegileg különbözik a kézi ügyesség. Hát maradjunk a lelkieknél. A fiamat magasabb tudományokba akarom bevezetni, miután félek az automatikus gondolkodásu egyetemi tanároktól, nem iratom be az egyetemre, hanem a tudományoktól meg nem inficiált szabómra bizom annak nevelését! **

Bizonyára bizarrnak mondhatók ezek a hasonlatok, *sajnos azonban, hogy az esküdszéki intézmény az ő laikus elemeivel éppen olyan*. Bátran elmondhatjuk, hogy ez az intézmény a kultur-ember minden alkotásával, s társadalmi berendezkedésével s azok pszichológiájával homlok egyenest ellenkezik.

De magunk sem tartjuk azt oly mesterműnek, melynek szemlélete csupán esztetikai érzéseket ébreszt bennünk. Bizonyítja ezt az a körülmény, hogy az esküdszéki eljárásban minden lépésnél egy-egy oszlopot állítottunk fel, melyre rávéstük bizalmatlansági nyilatkozatunkat. Ilyen bizalmatlansági nyilatkozat az *elnök befejező fejtegetése, a helyesbítő eljárás, s az eljárás felfüggesztése*.

(Folyt. köv.)

Vargha Ferencz.
koronaügyész-helyettes.

Az utóörökösödés a Tervezetben.

A *Jogt. Közl.* 10. számában egy ily című cikk jelent meg, melynek szerzője hibáztatja Tervezetünknek az utóörökösödés hatálya tekintetében elfoglalt elvi állásfoglalását. Hibásnak tartja pedig ezen álláspontot egyrészt azért, mert eltér eddigi gyakorlatunktól, másrészt pedig, mert ellenkezik ez ügylet jogi természetével.

Legyen szabad röviden körvonalozni e kérdésre vonatkozó nézetünket.

Tervezetünknek az utóöröklés intézményében elfoglalt álláspontja az 1872. §-ban jut kifejezésre: «Az örökös az utóörököléssel terhelt örökség tárgyairól szabadon rendelkezik.» Két szempont az, melyből ez intézkedés helyességét vizsgálni kívánjuk: megfelel-e ezen intézkedés eddigi törvényeink szellemének, s másodsor, kielégíti-e azon praktikus érdekeket, melyekre ez szánva van. Ez utóbbi kérdés a jelentősebb.

1848 előtti jogrendszerünkben az utóöröklés intézménye nem volt szükséges. Egész örökjogi rendszerünket — elenyészően csekély kivétellel — az jellemezte éppen, hogy az ősiség intézménye biztosította a vagyont azok számára, kiknek ma egészében biztosítani csak utóörökös nevezéssel lehet. Törvényen nyugvó elidegenítési és terhelési tilalom korlátozta a mindenkori örökös életközti és halál esetére szóló intézkedéseiben, mely biztosította a következőknek a vagyont. Mind a mellett régi jogunk is ismerte ezen institucziót, mert mint Franknál is olvashatjuk, «nem ritkán az intézkedő maga kinevezett örökösét arra kötelezi, hogy az örökséget ne idegenítse el, hanem bizonyos utód-örökösnek hagyja». Tekintettel azonban arra, hogy az örökhagyónak intézkedési joga csak igen ritka esetben volt, mert az ősiség az intézkedési jogot kizárta, ezen, a Frank által «másodrendű örökös»-nek nevezett ügyletek vajmi ritkán fordulhattak elő.

Mihelyt azonban ezen öröklési rendszerünk megváltozott, gyakrabban felmerülhetett az utóöröklési ügylet szüksége, amint annak okait a Tervezet indokolása is említi. Kérdés már most, minő alapon épüljön ez fel. Az 1848: XV. tcikk teljesen és tökéletesen eltörölte az ősiséget, engedve az életviszonyok nyomásának, mely nem tűrhette tovább a vagyonnak forgalomból kivonását. Hogy ezen intézkedés csak az inter vivos ügyletekre terjed-e ki, vagy a mortis causa-ra is, hogyan alakult át ennek folytán nemcsak dolog-, hanem örökjogi rendszerünk is, fentartotta-e későbbi jogunk s ennek nyomán Tervezetünk az ági öröklésben az ősi öröklést, e kérdésekkel más helyen foglalkozom. Annyit azonban tárgyunk szempontjából mindenestre konstatálnunk kell, hogy a vagyonnak életközti mindennemű megkötöttségét fel-

csak tartalmánál fogva érdekes ez a tanulmány, hanem azért is, mert *Baumgarten*, aki egyebekben a klasszikus jogtudománynak csaknem konservatív híve, e nézetével a pozitivisták közé került, mert az esküdszékeknek leghevesebb ellenfelei a pozitív büntetőjogi iskolában találhatók fel. V. ö. Luigi *Lucchini*: Le droit pénal et les nouvelles théories. 353. s köv. l.

* V. ö. Bar: Recht u. Beweis 21. és köv. l.

** Az esküdtbiraskodás gyarlóságait alig ostromozta valaki szellemesebben, mint *Baumgarten* kartársam a «Törvényhozás művészete» című becses tanulmányában. Jogállam 1905. I. f. 140. s köv. ll. Nem-

oldotta, az ági öröklést pedig, melynek célja a vagyonnak bizonyos személyek javára leendő konzerválása, nem magára a hagyatéki tárgyra, hanem csak azok értékére szabályozta.

Ha az ági öröklésnek s a köteles résznek ilyenmü szabályozása, mely csak pro viribus biztosítja a biztosítandó jogokat, bevált és képes azon célzt szolgálni, melyre az utóöröklés is hivatva van, hogy t. i. bizonyos személyek (előbbi esetben a törvény, az utóbbiban az örökhagyó által megjelöltek) részére a vagyont megőrizték, fentartsák, úgy ez kétségtelenül az utóöröklésnél is helyeselhető. Ami pedig azon esetet illeti, mikor az örökhagyó nem bizik az örökös készségében, vagy abbeli képességében, hogy a vagyont fentartsa, ennek biztosítására szintén elegendő biztosíték áll rendelkezésre de lege ferenda. Ha azon célzt, melyet a vagyon megkötöttsége — annak idején igen helyesen — szolgált, más eszközökkel is el tudjuk ma érni, minek elevenítsük fel újra a mai forgalmi élettel semmiképpen meg nem férő korlátokat, mikor a még fenállók ledöntésére is mindenfelől számbaveendő kísérletek történnek.

Mivel tehát úgy az 1848: XV. tcz. szelleméből, mint az ennek folytán átalakult örökjogi rendszerünk alapelveiből, nemkülönben a gyakorlati élet kívánalmainak betöltéséből tekintve, ez intézmény célja szolgálatára képes, Tervezetünk álláspontját hibáztatnunk nem lehet.

A t. cikkíró urnak még egy ellenvetésével kell itt foglalkoznunk, amely t. i. arra vonatkozik, hogy a vagyonnak a forgalomból hosszú időre való kivonását lehetetlenné teszi maga a Tervezet 1870. §-ában, melyben az utóörökösödés hatályát csak az elévülési 32 esztendőn belül kívánja megtartani. Ezen ellenvetés azonban éppen a mai folyton fokozódó és gyorsuló viszonyok között nem állja meg helyét. Ma, midőn a legkülönbözőbb jószágok folytonos csere-berének tárgyai, mikor igen sok ingatlan 10 év alatt legalább egyszer gazdát cserél, akkor ezen intézkedésnek vajmi kevés gyakorlati értéke van. Védbástyaúl nem felesleges, de ritkán fog rákerülni a sor.

Az idézett cikk sorrendjét követve, most azon intézkedésekkel kell foglalkoznunk, melyek annak biztosítására szolgálnak, hogy az utóöröklési jog nem fog illuzoriussá tétetni. A Tervezet 1873. §-a foglalja magában az idevonatkozó alapelvet, hogy «az utóörökös követelheti, hogy az örökös neki az örökség állagáért biztosítást nyújtson». A részletkérdések körül a szabályozás kettéágazik, amint a hagyatéki tárgyak ingók vagy ingatlanok. Ingóknál a biztosítás mi akadályba sem ütközik, mert a birói letét az értékpapiroknál, megszorított kezelési mód pénzekenél, zárgondnoki kezelés egyéb ingóknál könnyen eszközölhető módozatok.

Nem így az ingatlanoknál, hol a dolog sokkal komplikáltabb. A biztosítás módja itt az utóörökösödés telekkönyvi bejegyzése, melynek megtörténte után «az örökös az ingatlannak s az ingatlant terhelő jognak állagáról csak az utóörökös beleegyezésével rendelkezhetik». Ha tehát a bejegyzést eszközlik, úgy már az örökösnek nemcsak pro viribus hereditatis van kötelezettsége az utóöröklésre jogosulttal szemben, hanem épp úgy cum viribus, miként a dologi várományossal szemben. Mivel pedig ez legtöbb esetben így történik, az esetek többségében — mondja a t. cikkíró ur — az örökös disponálhatása összezsugorodik annyira, hogy az 1872. §. intézkedése, mely szabály, kivétellé lesz. Eltekintve azonban attól, hogy a bejegyzés csak az utóörökös kérelmére történik, s hogy az 1878. §. azon intézkedése, mely szerint az örökség rendes kezelésére szükséges dispositio — mely in concreto elidegenítés is lehet — helybenhagyását az örökös követelheti, ezen intézkedés még oly mértékben elterjedve sem áll ellentétben a Tervezet elfoglalt álláspontjával. Mert nagy a különbség a törvényen nyugvó elidegenítési és terhelési tilalom cogens parancsa, meg a felek kérésére történő bizonyos foku lekötöttség között. Ha a Tervezet

az utóöröklést a t. cikkíró ur kívánalmai szerint szabályozná, ki volna zárva annak lehetősége, hogy az előörökös még akkor is, ha mindjárt az örökhagyónak ez volt is az intencziója, dispoziciót nyerjen, vagyis mikor nem magát a hagyatékot, hanem annak értékét kívánta az utóörökösnek konzerválni. «Nem elidegenítési tilalomról, hanem biztosítási intézkedésről van itt szó» — mondja az indokolás (V. kötet 157. l.) — s éppen azért nem is mondhatjuk, hogy az elidegenítés ily esetben ki van zárva. Sőt igenis előfordulhat ennek dacára is elidegenítés, ha t. i. az utóörökös ebbe beleegyezik; vagyis még mielőtt az öröklés az utóörökös számára megnyílt volna, meg van adva a mód a bejegyzés dacára, hogy az ingatlan elidegeníttessék. Tagadhatatlan, hogy előfordulhat a biztosítás szüksége s akkor valóban legcélravezetőbb a telekkönyvi bejegyzés, ami azonban nem jelenti az 1872. §. sutba dobását.

A bejegyzés általi állagbiztosításba a megterhelés feltételül bele értendő, mert ellenkező esetben az egész utóöröklés üres héj volna, melynek magvát az előörökös szedheti ki. Ha ezt fel nem vesszük, úgy joga volna az örökösnek mindaddig jelzálogos kölcsönöket felvenni, míg csak kaphat s az utóörökösnek megmaradt az inane nomen heredis egy fillér vagyon nélkül, ami az örökhagyónak aligha lehetett intencziója. Így értelmezte ezt kétségtelenül Tervezetünk is, mert különben szükségessé vált volna a kényszerelidegenítés lehetetlenségének is egyenes kimondása, mit t. szerző ur hivatkozással a német polgári törvénykönyv 2115. §-ára — ahol pedig az kevésbbé szükséges — megkíván. Csakhogy a mi értelmezésünk mellett ez merőben felesleges, mert nem lévén szerezhető zálogjog, még kevésbbé lesz az kényszer útján behajtható.

Levonjuk a consequentiákat. Tekintettel arra, hogy a Tervezet módot nyújt minden előforduló esetben úgy az örökhagyó, mint az elő- és utóörökös érdekeinek teljes megóvására, tekintve, hogy az utóöröklés ezen szabályozása oly végtelenül rugalmas, hogy az életviszonyok legaprólékosabb követelményeihez is könnyedséggel képes hozzásimulni, míg az ellenkező álláspontot szigorú merevség jellemzi, hogy a szabályozás megfelelően beleilleszkedik egész örökjogi rendszerünkbe: feltétlenül helyeselhetjük Tervezetünk álláspontját, ha mindjárt az eltér is a német törvénytől. De nem állanak ezen szabályozás útjában régi törvényeink sem, mert mint kimutattuk, egy oly tételen van felépítve, mely 48-as törvényeink szelleméből nőtt ki, mely a vagyonnak minden dispositióját szabaddá tette. Hogy pedig az ultima ratio, a jogpolitikai szempont mennyire igazolja ezt, elég egy pillantást vetnünk az életre, melynek egészséges eleveenségét a jognak támogatni első sorban feladata. *Dr. Reitzer Béla.*

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Perenkivüli ügyvédi díj illetékes bírósága.

Vidéki ügyvéd Budapestre költözik, és anélkül, hogy az ügyvédi kamarába felvételné magát, vidéki gyakorlatában felmerült perenkivüli munkásságának díjait Budapesten perli.

A budapesti VIII—X. ker. kir. járásbíróság a megtett pergátló kifogásnak helyt adott, lényegében a következő indokolással: 1. Valamely ügy tekintetében az ügyvédtartásban biztosított személyes bíróság nem változik az ügyvéd székhelyének változtatásával. 2. Azok a jogok, amelyeket az ügyvédtartás az ügyvédeknek ad, a lajstromból való törléssel megszűnnek s a személyes bíróság illetékesége az ügyvédet csak addig illeti meg, amíg neve valamely ügyvédi lajstromban bent van. 3. Még abban az esetben is, ha az ilyen követelés illetékessége a lajstromból való törlés után is az ügyvédtartás szerint igazodnék, csak arról

lehetne szó, hogy fenmarad annak a bíróságnak illetékesége, amely illetékes volt akkor, mikor az ügyvéd neve még bent volt a lajstromban.

A budapesti kir. törvényszék felebbezési tanácsa a járásbíróság végzését megváltoztatta és a pergátló kifogást elvetette, mert egyfelől a kamarába bejegyzettség csak a bíróságok és hatóságok előtt való működhetés feltétele, de nem feltétele a minden ügyvédet megillető illetékességnek, másfelől az 1874: XXXIV. tcz. 58. §-ában személyes bíróság alatt az 1868: LIV. tcz. 30. §-ának helyes értelmezése szerint az ügyvéd mindenkor lakóhelye szerint illetékes bíróság értendő. Az 1874: XXXIV. tcz. 58. §-ában szabályozott kivételes illetékesség az ügyvéd érdekében adatván, az ügyvéd lakóhelyének változása a megbízóra nem hátrányos és nem volna helyes, hogy az ügyvéd csak azért, mert követelését éppen a megbízóra előnyösen nem azonnal, hanem később érvényesíti, az illetékesség dolgában hátrányosabb helyzetbe jusson.

A kir. törvényszék határozatát alapján elhibázottnak tartom.

Perenkivüli ügyben felmerült ügyvédi munkadíj iránti keresetekre nézve az ügyvédi rendtartás 58. §-a értelmében az *ügyvéd személyes bírósága* illetékes. A kir. törvényszék az 1868: LIV. tcz. 30. §-a alapján kívánja megállapítani azt, hogy melyik az ügyvéd személyes bírósága. Ez a hivatkozás nyilván téves, mert az idézett 30. §. *személyes keresetek* bírói illetékességét állapítja meg (az alperes rendes lakhelye vagy állandó szállása szerint), míg az ügyvédréndtartás 58. §-a a felperesként fellépő ügyvéd *személyes bíróságáról* szól. *Személyes kereset* és *személyes bíróság* olyan különböző fogalmak, amelyek egymással vonatkozásban nincsenek.

Másik tévedése a törvényszéknek az, hogy az ügyvédréndtartás 1. §-át úgy fogja fel, mintha a kamarához való tartozás csak a bíróságok és hatóságok előtt való működhetésnek volna előfeltétele, de jelentőség nélküli az illetékesség kérdésében. Minden gyakorló ügyvédnek kamarához kell tartoznia és csak az folytathat ügyvédi gyakorlatot, aki kamarához tartozik. A kamarába való felvétel tehát előfeltétele nemcsak a bíróságok és hatóságok előtt való képviseletnek, de egyszersmind az ügyvédi gyakorlat folytatásának is. Akinek van ugyan ügyvédi oklevele, de kamarához nem tartozik és mégis ügyvédi gyakorlatot folytat, mint zugírász büntetetik. (Grecsák: Magyar Döntvénytár III. k. 103. sz. eset.) Az ügyvédi rendtartás azon intézkedései, amelyek a kamarába való felvételtől szólnak, párhuzamosan haladnak azokkal, amelyek bizonyos kivételes ügyvédi kötelezettségeket irnak elő és kivételes ügyvédi jogokat engednek. Nagyon természetes, hogy a speciális ügyvédi jogokat csak azok vehetik igénybe, akik a kamarába való felvétel kötelezettségének megfelelnek. Ilyen, a felvételtől függő kivételes jog az is, hogy az ügyvéd bíróilag meg nem állapított díjait a saját *személyes bírósága* előtt érvényesítheti.

Annak megállapítására, hogy mit jelent a törvény által használt *személyes bíróság* megjelölés, ezen kivételes illetékességi ok legis ratio-ját kell vizsgálnunk. És itt nem kell messze mennünk, hogy megtaláljuk ezt a ratiót a perrendtartás 35. §-ának analógiája alapján. Az ügyvédi munka teljesítésére való megbízás rendszerint az ügyvéd lakóhelyén adatik, sőt az esetek nagy részében ugyanott vagy attól nem nagy távolságra eső bíróságoknál és hatóságoknál teljesítendő (1868: LIV. tcz. 35. §. 1. p.). Az ügyvéd könyveket is vezet és könyvei az 1874: XXXIV. tcz. 59. §-a értelmében épp úgy «fél bizonyíték erejével» bírnak, mint a kereskedelmi törvény 31. §-a értelmében a kereskedők könyvei más bizonyítási eszköz által kiegészíthető nem teljes bizonyítékot képeznek. És ha a kereskedelmi könyvkivonati illetékesség azon vélelmen alapul, hogy a kereskedő telepe vélelmezetik az illetékesség szempontjából szerződés-kötés és szer-

ződésteljesítés helyének és hogy a kereskedő telepe helyén tartja a bizonyítékokat képező könyveit és iratait: ugy eadem legis ratio vezette a törvényhozót akkor, amikor a teljesen hasonló helyzetben levő ügyvédnek hasonló kivételes illetékességet engedett.

Amint bejegyzett kereskedőre nézve teljesen kétségtelen, hogy ha üzleti telepét más bíróság területére teszi át, az előző telepén könyveibe bevezetett követelések az új telep helyén nem perelhetők: éppen úgy világos nézetem szerint az is, hogy az ügyvédnek adott kedvezményes illetékesség nem vándorol az ügyvéddel együtt.

Téves a felebbezési bíróság azon kijelentése, hogy az ügyvéd lakóhelyének változása a megbízóra nem volna hátrányos, mert igenis nagyon hátrányos lehet a nyitrai félre, aki ügyét annak idején nyitrai ügyvédnek adta át, hogy most évek után, kénytelen legyen például Lugosra vagy Brassóba menni ügyének tárgyalására, holott sem ő neki, sem ügyének semmi vonatkozása, semmi köze nem volt soha az ország másik részén levő helységhez. Ha az alperesre a távolságok nem volnának hátrányosak — amint ezt a törvényszék indokolása mondja — akkor nem folynának oly nagy harcok az illetékességi okok megállapítása körül, mert semmi sem volna egyszerűbb, mint a mindenkor felperes tetszésére bízni az illetékes bíróság megválasztását.

Végző érve a kir. törvényszék felebbezési tanácsának, hogy az ügyvéd az illetékesség dolgában nem juthat hátrányosabb helyzetbe az által, hogy ő követelését — a megbízóra előnyösen — nem azonnal, hanem később érvényesíti. Csak közbevetőleg jegyzem meg, hogy nem látok semmi előnyt a megbízóra nézve abból, hogy az ügyvéd követelését később érvényesíti ellene, mert hosszabb idő elteltével a félnek nem állanak rendelkezésére bizonyítékai és mert idő közben vagyoni helyzete is lényegesen megváltozhatott. Ámde az ügyvéd nem jut hátrányosabb helyzetbe az által, hogy volt székhelyén — és nem új székhelyén — tartozik követelését érvényesíteni, mert az ő helyzete ugyanaz marad, mint előbb volt. Azonban ha a felebbezési bíróság szerint az ügyvéd helyzete hátrányosabbnak tekintetik, mennyivel hátrányosabb az ügyfél helyzete, akire nézve pedig a felebbezési bíróság ítéleti indokolása azt mondja, hogy az ügyvéd lakóhelyének változása a megbízóra nem hátrányos. De akár mint van is, az ügyvéd lakásváltoztatásának konzekvenciáit minden esetre annak a félnek kell viselnie, akinek elhatározása a változott helyzetet előidézte.

A kir. járásbíróság indokolását fentieknél fogva találónak tartom, azonban nem osztom az elsőbíróági ítélet azon indokát, amely szerint a személyes bíróság illetékessége csak addig illeti meg az ügyvédet, míg neve valamely ügyvédi lajstromban ben van.

Az ügyvéd a megbízás ténye által a kiváltságos illetékességet megszerezte és azt el nem vesztheti azon pusztán tény által, hogy a lajstromból valamely okból töröltetett. Az ügyvéd singularis vagy universalis successora ezt az illetékességet épp úgy igénybe veheti, mint a bejegyzett kereskedő engedményese vagy örököse a könyvkivonati illetékességet.

Dr. Balog Arnold.

Az angol judikatura legújabb határozataiból.

IV.

1. A. londoni ékszernagykereskedő egy értékes gyémánt nyakéket küldött Glasgowba B-nek, egy kis üzlettel bíró ékszerésznek, akivel különben állandó üzleti összeköttetésben is állott, oly célból, hogy ez közvetítse az ékszer eladását, mely esetben ez egy megállapított összeget lett volna köteles fizetni A-nak, a londoni ékszerésznek. A kísérő számlában a küldött nyakékre vonatkozólag jelezve volt,

hogy az csupán «on approbation» küldetett, úgy hogy az továbbra is *A*-nak a tulajdonában maradjon s az ő esetleges kívánatára azt *B* köteles lett volna visszaküldeni; az őrzési idő alatt *B* felelős volt a nyakék netaláni elveszéseért és mindennemű esetleges kárért.

B azonban a helyett, hogy a nyakéket annak rendje és módja szerint eladta volna, egy zálogházban elzálogosította; később aztán csődbe került. *A* ez eset után a zálogháztulajdonostól visszakövetelte a *B* által elzálogosított nyakéket, ez azonban azt csakis abban az esetben volt hajlandó átadni, ha ez neki azt a kölcsönösséget, melyet *B* a nyakék zálogbaadásakor arra fölvelt, kifizeti.

Az ügy a glasgowi *Sheriff Court* elé került, hol a helyettes *Sheriff* a zálogháztulajdonos javára döntött. *A* megfélebbezte az ügyet, minek folytán az illetékes forum akként határozott, hogy a londoni ékszerész (*A*) teljes jogosultsággal bír a nyakéket visszakövetelni a nélkül, hogy az arra *B* által föl vett zálogösszeget visszatéríteni tartoznék. Ezt a határozatot a skót *Second Division of the Court of Session* a múlt év végén megsemmisítette. (Bryce von Ehrmann; L. Times CXVII. k.)

2. A londoni Marylebone-road 241. sz. házában, mely mint «International Athletic Club» ismeretes, s amely a maryleboneyi rendőrhatalomnál törvényszerűen be van jegyezve, egy éjjel több rendőrtisztviselő a Metropolitan Police megbízottja által kibocsátott nyomozó parancs alapján, meglepett egy javában kártyázó társaságot, melynek vádlott volt a «bankára».

A rendőrség megérkezésének idején a klub nagytermében meglehetősen sokan voltak összegyülekezve, kik a 12. Geo. 2. c. 28. törvény 2. §-a által tiltott «fáraó»-t játszottak. A rendőrtisztviselők a törvény által tiltott ezen szerencsejáték folytatásához szükséges eszközöket, valamint a kártyasztalon talált pénzt is azonnal lefoglalták s a magistrate (békebíró) elé terjesztették.

A nyomozás során egy rendőrtisztviselő, ki a rendőrség belépése előtt bebocsátást nyert a klub helyiségeibe, bizonyította, hogy a kérdéses éjszakán vívóversenyt tartottak a klub nagytermében mintegy 2—300 ember jelenlétében, kik közül néhányan a klub tagjai voltak, a többi pedig a tagoktól előre megvásárolt belépti jeggyel vett részt a versenyen. A vívóverseny után a jelenlevők nagy többsége eltávozott, néhányan azonban — körülbelül ötvenen — lementek a klubnak már fentebb említett helyiségébe. Éjfél után hozzáfogtak a fáraó-játékhoz, melyben mintegy harminczan vettek részt.

A rendőrtisztviselők kiderítették aztán, hogy ugyanebben a teremben, ugyanoly körülmények közt már előzőleg is hét alkalommal játszottak fáraót, az azonban nem nyert bizonyítást, hogy vádlott a most tárgyalt eseten kívül máskor is játszott volna fáraót ezekben a helyiségekben.

Vádlott a saját védelmére semmi bizonyítékot nem szolgáltatott: a klub titkára azonban, aki ezzel az ügygyel kapcsolatban szintén beidéztetett, bizonyította, hogy vádlott nem volt tagja a klubnak s hogy neki egy tagtól vásárolt belépti jeggyel kellett bebocsátást nyernie a klub helyiségeibe.

A bizonyítás során beigazolást nyert az is, hogy ez az International Athletic Club magántulajdon képező társaság volt. A tulajdonos, — ki különben egyáltalában nem dicsekedhetett büntetlen előélettel, — a fentebbi eset idejében a klub épületében lakott feleségével együtt. A vádindítvány szerint a klub helyiségei nyilvános játékház gyanánt szolgáltak; a tulajdonos ezeket a törvény által tiltott szerencsejáték üzésére használta föl s hogy a vádlott az által, hogy mint «bankár» tényleg vezető szerepet vitt a fáraó-játékban, közreműködött a játékház üzleti dolgainak intézésében.

A *magistrate* megállapította, hogy a nevezett ház, bár első sorban és jóhiszeműleg mint athletikai klub nyílt meg

és tartatott fen, a szóban forgó éjszakán tényleg a törvény által tiltott szerencsejáték üzésére használtatott fel s ennél fogva nyilvános játékháznak lenne tekintendő; miután azonban semminemű bizonyítékot nem látott fenforogni arra nézve, hogy vádlottnak a vád tárgyát szolgáló eseten kívül bármikor és bárminő szerepe lett volna a kérdéses helyiségben folytatott ügyletek intézésében, miután semmi olyan bizonyíték nem merült fel, melynek alapján a vádlott a terhére rótt bűncselekményben jogszerűen bűnösnek lenne ki mondható: a feljelentést, mint alaptalant *elutasította*.

A *King's Bench Division* aztán Lord *Alverstone* véleménye alapján kimondotta, hogy a magistrate a jelen esetben figyelmen kívül hagyta azt aényt, mely szerint a tiltott játékban vezérszerepet vitt s a fáraó-játékot állandóan mint bankár vezette. Ezt a játékot pedig a törvény határozottan tiltja. Vádlott ezek szerint tényleg közreműködött az 1854-iki *Gaming-Houses Act* 4. §-ába ütköző tiltott ügyletek vitelében s a törvény által tiltott szerencsejátékban. A *King's Bench Division* ez alapon a magistrate ítéletét *megsemmisítette*. (Derby v. Bloomfield).

3. Egy dublini ügyvéd keresetet indított a *Cycle and Motor Trader* cz. kereskedelmi szaklap kiadótulajdonosa: a Cycle Trade Publishing Company ellen egy cikk miatt, mely az Osmonds Limited részvényesei által a társaság újjászervezése tárgyában tartott közgyűlés lefolyását tette bírálat tárgyává. Felperes, — ki a nevezett részvénytársaságnak egyik részvényese volt, — a közlemény egyes kitételeit sértőknek találta; így különösen a cikknek azt a részét, mely szerint a felperes, «mialatt mint ügyvéd és részvényes működött, voltaképen egy züllött és tisztességtelen agitátor volt s amikor a kérdéses perekben ügyvéd gyanánt szerepelt, a társaság képviselőjében, csak a saját zsebére dolgozott a nélkül, hogy feleinek bárminő érdemleges vagy anyagi hasznot szerzett volna s általában a bizalomra érdemetlen egyén volt». Felperes szerint az inkriminált cikk nagy mértékben ártalmára volt ügyvédi hitelének és jó hírnevének s hogy a cikk által ő ki volt szolgáltatva a közmegevetésnek.

Alperes társaság védelmül azt hozta fel, hogy igaz ugyan, miszerint ő a panaszlott cikket a lapban kinyomatta és terjesztette, de tagadta azt, hogy a közzétett kifejezéseknek a felperes által vitatott értelme lenne; kijelentette alperes, hogy távol áll tőle mindennemű rágalmozó, vagy sértő szándék. Előadta továbbá, hogy az inkriminált kifejezések, *bona fide*, közérdekű dolgok bírálatát képezik, — a minők p. o. az Osmond Company felszámolásától és újjászervezésétől függő részvényesek helyzete s az ezzel kapcsolatban folyamatba tett perek állása, — továbbá, hogy alperes *bona fide*, az előfizetők érdekében s a felperes iránti minden rossz szándék nélkül tette közzé az inkriminált közleményt. Végül, hogy egyes panaszlott kitételek egyáltalán nem a felperesre vonatkoznak.

A jury előtt tartott tárgyalás folyamán *Kennedy* bíró többek közt a következőket mondotta határozatában: «Egy férfinak mindig meg van az a joga, hogy vitakozzék valamely tárgy fölött és értelmezze azt; magyarázatát azonban illendően (fairly) fejtse ki. Ennek a fejtegetésnek olyannak kell lennie, aminőt a körülményekhez képest egy igazságos gondolkodású egyén használhat és nem szabad ferde világitásban feltüntetni a tényeket, mert nem lehet méltányos és igazságos az oly fejtegetés, mely nem a valóságnak megfelelően előadott tényeken épült fel.»

A jury verdiktje 500 font (12,000 K) kártérítési összeget állapított meg felperes részére s az ítélet is ennek megfelelő volt.

A *Court of Appeal* a kártérítési összeget 300 font sterlingre (mintegy 7200 K) szállította le. (Osmonds v. Cycle Trade Publishing Company.)

Zsoldos Benő.

Külföldi judikatura.

Élettelen tárgyak okozta károk. Az újabb francia joggyakorlat azon elv felé hajlik, hogy akinek élettelen tárgyak vannak az őrizete alatt, felel az élettelen tárgyak okozta minden kárért, bárha a kár teljesen hibája nélkül is történt. Így a lyoni törvényszék kártérítésre kötelezte a villamos társaságot, amelynek huzala leszakadt s egy járókelőt megsebesített. Ugyanez a bíróság megállapította a tulajdonos felelősségét, akinek hibáján kívül esett le az ajtaját záró vasrud és sérült meg a vasrud leeste következtében egy arramenő. A riom-i törvényszék egy ítélete szerint felelős a bérlő, ki a bérelt helyiségben tisztító intézetet tartott fen, mindazokért a károkért, melyeket egy intézetében történt robbanás az ingatlanban okozott. A szajnai törvényszék megállapította a bérlő kártérítési kötelezettségét, akinek a lakásában levő megrepedt vázából kiszivárgott víz áthatolt a padlózatán az alatt fekvő lakásba s ott, miután a padlózat s az alatt fekvő lakás menyezete közti tért kitöltő anyag savakkal volt átitatva, nagy károkat okozott.

Iparcikkék hirdetésének védelme. Ha valamely ipari termék hirdetésében nem törvényesen védett rajz van alkalmazva, ennek ugyancsak hirdetés céljára való utánzása csakis abban az esetben tilos, ha a rajz utánzója nem készíthette azt más módon, mint az eredeti rajz utánzásával, pl. nem fényképezéssel vagy természet után való rajzolással. (Német Reichsgericht.)

Elidegenítési tilalom hatálya. Valamely telek elidegenítési tilalmának bejegyzése nem akadályozza a tulajdonost az ingatlan további megterhelésében. (Német Reichsgericht.)

Telki szolgálou hatálya. A telki szolgálommal terhelt telek tulajdonosa nincs jogosítva a maga telkének használatában oly változtatásokat foganatosítani, melyek a szolgáalom gyakorlását bármilyen számbevehető módon akadályozzák. (Német Reichsgericht.)

Vasuti vendéglős felelőssége. Az állami vasut vendéglőjében levő veszélyes berendezésekért első sorban az állam felelős ugyan, de a vendéglő bérlője is köteles gondoskodni arról, hogy az üzletében megforduló közönségre a vendéglői berendezésből és ennek a forgalomra való kihatásából veszély ne háramoljék. (Német Reichsgericht.)

Különfélék.

— **A bejelentési formalismus** miatt felmerült panaszok, valamint az ezen kérdésekben a joggyakorlatban fenforgó eltérések és ellenmondások a Curia büntető tanácsait arra birták, hogy eddigi gyakorlatukat revideálva, olyan egységes elvekben állapodjanak meg, amelyeknek következetes alkalmazása mellett a legfőbb bíróság nem lesz kénytelen a jogorvoslatokat olyan esetekben a limine visszautasítani, amikor a panasz a bejelentésben nincsen ugyan körülményesen substantiálva, de annak lényege a semmiségi panasz bejelentéséből vagy az ügyiratokból egyébként kivehető.

Így a jövőben elegendő lesz a BP. 385. §-ának 1. b), 2. és 3. pontjainak eseteiben, ha a semmiségi panaszszal élő fél akár a törvényhelyre való egyszerű hivatkozással, akár az abban foglalt semmiségi ok általános megjelölésével jelenti be semmiségi panaszát. A BP. 385. §-ának 1. a) és c) pontjainak eseteiben pedig a Curia legújabb egyöntetű gyakorlata szerint a törvényhelyre való puszta hivatkozással vagy az abban foglalt semmiségi ok általános megjelölésével bejelentett semmiségi panasz világos megjelölés hiánya miatt csak akkor utasítható vissza, ha sem a panaszszal élő félnek a főtárgyaláson előterjesztett, illetőleg az ítéletből kivehető védelméből nem érhető meg, hogy vádlott milyen jogsérelmet panaszol, sem az ítélet egyéb tartalma nem nyújt elegendő támpontot a bejelentés megérthetésére.

Elégtétellel konstatáljuk, hogy a kir. Curia eddigi merev joggyakorlata, a jogászegyletben és a szaksajtóban felhangzott nyomatékos felszólalásoknak megfelelően, az anyagi igazságnak és a törvény elvének egyedül megfelelő irányban fejlődött. Ez azt jelenti, hogy a visszautasított perorvoslatok számaránya az eddigi 40—45%-ról legalább is a felére

fog csökkenni, azon esetekre, amikor tényleg minden törvényes alap nélkül jelentette be a vádlott a semmiségi panaszt.

De itt még nem állhat meg a kir. Curia. A fentiekben körvonalozott elvi álláspont mellett ugyan a Curia sokkal több esetben bocsátkozhatik bele az ügy érdemének megvizsgálásába mint eddig, azonban az új joggyakorlat csak akkor fogja üdvös hatását igazán mutatni, ha a semmiségi okok alkalmazása körül sem fog legfőbb bíróságunk olyan merev formalistikus szempontokból kiindulni, mint azt eddig tapasztalhattuk. Különösen az alaki semmiségi okok észlelése körül kérünk legfőbb bíróságunk részéről szabadabb felfogást, mert a mai joggyakorlat mellett a kir. Curia nem teljesítheti az alsóbíróságok működését ellenőrző feladatát. Nem képzelhető olyan bünvádi eljárás, melynek szellemével, melynek elvével összeegyeztethető volna az, hogy ha a legfőbb bíróságnak alapos aggálya van az alsóbíróság határozatának helyessége iránt, ezt az aggályát egyszerűen elhallgattassa és a jogorvoslatot valamely betűmagyarázat alapján elutasítsa.

Az a bírói határozat, amely ártatlan embert ítél el, megsérti a bünvádi perrendtartási törvény lényeges elvét és a törvény módot nyújt a bírónak arra, hogy a törvény elvének megsértése esetén az alsóbíróság által elkövetett hibát korigálja.

Óhajtható volna, hogy a kir. Curia joggyakorlata ebben az irányban is üdvös változáson menjen keresztül.

— **A tud Akadémia** II. osztályában levelező tagokul ajánlatnak többek közt *Balogh Artur, Ferdinandy Géza, Krdlík Lajos, Magyar Gyula, Mandello Gyula, Rohonyi Gyula.*

— **A tulmagas minimumok.** A Btk. 341. §-ának arányosításra közmert alkalmatlanságát illusztrálják a következő esetek: Vádlott leütötte a pinczeajtó lakatját s két palaczk bort vitt ki a pinczéből; kár nem merült fel; a vádlott 20 éven aluli volt; beösmert; hat havi börtönre ítélték. (Budapesti eset.) — Vádlott, a sértett becslése szerint, tizenhárom forintnyi ruhaneműt lopott a megőrzésre szolgáló láda feltörése mellett; vádlott vagyontalan kocsimosó nap-számos, aki keresményéből önként hetenkénti részletfizetéssel nyolcz forintot a sértettnek visszatérített; vádlott beösmert; bizonyítást nyert, hogy a cselekmény elkövetésekor ittas volt; elítélték hat havi börtönre. (Budapesti eset.) — Vádlott tűzveszély színhelyén (egy szatócs boltja égett) egy skatulya cipőkenőcsöt s egy értéktelen gummicsovét lopott; elítélték hat havi börtönre. (Budapesti kir. táblai eset.) — Az első esetben az ügyészség hivatalból kegyelmi felterjesztést tett. A harmadik esetben az elsőfok jogtalan elsajátítás vétségét állapította meg.

H.

— **A Magyar Jogászegyletben** dr. Salgó Jakab egyetemi magántanár tartott előadást az u. n. «csökkent beszámítás» egyénekkel és iszákosokkal szemben követendő eljárásról.

A természettudomány nagy hatása alul a jogtudomány sem vonhatta ki magát. Minden újabb jogtudományi kérdés tanulmányozásában a természettudomány vizsgálati módszere világosan látszik. Különösen látszik abban, hogy nem az emberi tény rideg paragrafusokba szedett bírálata dominál, hanem a bünbe esett ember tanulmányozása képezi főladatát a modern judikaturának. Ez által az anthropologiai és biologiai vizsgálódások az igazságszolgáltatásnak új irányt szabtak és még a büntetés fogalmának gyökeres megváltozására is vezettek vagy vezetni készülnek. Mert immár nem büntetett büntetnek, hanem *büntetlest*, akinek az egyéniségéhez, testi és lelki egyéniségéhez szabják az ítéletet.

Ennek a fordulatnak első gyümölcse volt az, hogy a büntetésből kizárták azokat, akik cselekményeik jelentőségét képtelenek fölfogni, akiknek lelki életét kóros tényezők dirigálják, tehát az elmebetegeket. De teljes épelméjűség és teljes elmebeli zavartság nincsenek éles határvonal által egymástól elválasztva, hanem a kettőt az átmeneti lelki állapotok egész nagy sora köti össze. Ennélfogva az u. n. «beszámíthatatlanság» nincs és nem is lehet sorompó által élesen határolva a teljes «beszámíthatóságtól.» Ezekre az átmeneti lelki állapotokra, amelyek már nem tekinthetők

épeknek, de amelyek nem nevezhetők kórosaknak, alkotta a jogtudomány a «csökkent beszámítás» fogalmát.

Az eddigi gyakorlat szerint, amely nem indul ki megállapodott elvekből és érett meggyőződésből, a rendellenes lelki alkatu, a szellemileg abnormis egyének egy része mint idióták vagy imbecilek elmebetegintézetekben, egy másik része mint javíthatlan és folyton visszaeső bűnös hajlamuak fogházakban vannak elhelyezve. Pedig világos dolog, hogy mint nem betegek nem tartoznak gyógyintézetekbe és mint abnormisak a szó közönséges értelmében felelősségre nem vonhatók, különösen azért, mert a «csökkent beszámíthatóság» kimondása maga után vonja a csökkent büntethetőséget. Ugy, hogy ezek a társadalmilag legveszedelmesebb egyének, akiknél a büntetésnek fogamatja nem is lehet, csekélyebb büntetés után csak újból folytatják antiszociális életüket ott, ahol a büntetés előtt abbahagyták.

Liszt azért helyes uton jár, amikor az ilyen egyékekkel szemben nem a büntetésből indul ki, hanem a fősulyt a gondnokság kimondására fekteti, mely gondnokságból folytatható azután a szükséges további intézkedés. Ez az intézkedés pedig nem állhat másban, minthogy az olyan egyének, akik az orvosi vizsgálat adatai és egyéb számba jövő körülmények szerint önállóságra nem képesek, külön intézetekbe kerüljenek, mely intézetek sem gyógyintézeti, sem fogházi jelleggel nem bírhatnak, hanem melyeknek rendeltetése a kettő között fekszik.

Ezek az intézetek kettős czéllal bírnak. Egyrészt az a feladatuk, hogy a társadalmi rendet megvédjék azok ellen, akik alkatuknál fogva a rendet betartani képtelenek, másrészt pedig megvédik ezeket az abnormis egyéneket azok ellen a káros hatások és ingerek ellen, melyeket a társadalmi élet oly bőven nyújt és melyek éppen ezekre az egyénekre olyannyira vészesek.

Az ilyen intézet nélkülözheti az orvosi vezetést, mert hiszen nincs és nem is lehet gyógycélja. Az orvos első sorban az alapot szolgáltatja, amelyből kiindulva a hatóság intézkedik a gondnokság kimondásával és ezzel együtt az esetleg szükséges kényszerelhelyezéssel, és szükséges továbbá az orvos tanácsa az illetőnek kiszabandó munkakör és a munka tartamának megállapításánál. Az elhelyezés tartama előre meghatározva nem lehet, mert lényegesen függ az egyén állapotától, mely alapján változhatatlan. Avval azonban nem azt mondok, hogy az elkülönítés életfogytiglan tartson, mert dacára az abnormis alkatnak, annak lehetősége meg van, hogy hosszú évekre terjedő kellő gondozás és nevelés letompítja az asociabilitás élet annyira, hogy a fenálló gyámság mellett szabadon mozoghat azon határok közt, melyeket számára a gyám kiszab és melyeken belül is a gyám viseli a felelősséget.

Az intézetből való elbocsátásnak alapját ismét csak újabb orvosi vizsgálat és ennek eredménye nyújthatja. Nyilvánvaló azonban, hogy az orvosi vélemény nem lehet az egyedüli eszköz. Miután alapján *társadalmi* intézkedésről van szó, az orvos csak tanácscsal szolgálhat. Az orvosi leleten fölül pedig még döntő szava lenne az intézeti vezetőségnek. De az elbocsátás még akkor is csak kísérletképpen történne és a felelősség az illető egyénnek gyámját illetné.

Az érdekes előadást a felvetett kérdés megvitatása is követte, amelyben Weisz Ödön ügyvéd, Csillag Gyula egyetemi tanár és Zsitvay Ló a büntető törvényszék elnöke vettek részt. — Weisz Ödön különösen kiemelte, hogy az összes abnormis egyéneknek az izolálása és elzárása oly tényleg vezetné a büntető jogtudományt, melyre az orvosokat nem követheti, annál kevésbé, mert jogi szempontból betegséget kénytelen megállapítani a csökkent beszámítási képességű egyéneknél is. — Dr. Csillag Gyula a gondnokság alá helyezés különböző módjaitól szól és az iszákosokkal követendő eljárás kérdésében utalt a stettini és a brémai jogászgyűlések határozataira, valamint a schweizi javaslat és norvég törvény intézkedéseire. — Zsitvay Ló abból indult ki, hogy a személyes szabadság védelmének elveivel ütközik össze az előadó által proponált intézetek felállításai, amelyek adminisztrációjában valamint a csekélyebb beszámítású egyének elhelyezésénél és kibocsátásánál a visszéléseknek tág tere nyílik. Figyelmeztet arra is, hogy az előadó által változt degeneráció és abnormalitás állandó állapot, amelyeknek gyógyítására eszerint nem lehet remény, úgy, hogy az illető egyének élethosszig való elzárását eredményezné. Ezt az eljárást pedig a szóban forgó egyének veszélyessége sem indokolja kellően.

— A korlátolt beszámíthatóságról a Gyógyászat egyik legutóbbi száma a következőket írja:

Legjobb szándékkal, úgy látszik, mégis hamis utra tévedünk, amidőn egy tulajdonképpen tisztán jogi kérdést: a beszámíthatóságot orvosi szempontból és orvosi érvekkel akarjuk eldönteni. De mégis így van; a büntető jogászok is reánk bizzák, reánk kényszerítik, hogy mondjunk véleményt, melyet ők azután itéletté formálnak át. A legújabb áramlat pedig az, mely a korlátolt beszámíthatóság számára keres orvosi substratumot. Még sokkal könnyebb azt orvosilag demonstrálni, hogy valaki beteg, mint azt, hogy egészséges, vagy félig egészséges. Normális ész talán nincs is, vagy legalább is bajosan körülírható definitio; a normális kedélyhangulat is egyénenként roppan változó — és most mi orvosok határozzuk meg azt, hogy konkrét esetben mi volna a normális ész és a normális hangulat, amelynek híján az illetőnek cselekedete csak korlátoltan beszámítható. Attól kell tartanunk, hogy ha a büntető igazságszolgáltatás csakugyan megvalósítja a «korlátolt beszámíthatóságot», — most még csak a tervezés stádiumában van, — még sokkal inkább meggyűlik nekünk orvosoknak a bajunk az igazságszolgáltatással és a véleményünket gyanakvóan kísérő közvéleménnyel. Még sokkal fokozottabb óvatosságra lesz tehát szükség, midőn ily irányban adunk majd véleményt, mert nagyon könnyen lábrakap majd ezen közvéleményben az a hit, hogy egy kis «korlátoltságra» bizonyítványt még könnyebb lelkiismerettel adhatunk.

— A szekszárd-tolnamegyei rabsegélyző-egyletnek 1904. évben 600 K államsegélyen kívül 360 K egyéb bevétele volt. Kiadások: rabiskolai tanító tiszteletdíja 280 K, adminisztratív kiadások 128 K, 38 szabadult segélyezése 294 K, rabok hozzátartozóinak (7 család) segélyezése 239 K, összesen 941 K. Egyleti vagyon 5394 K.

— Igazolás. Nem képez igazolási okot, ha az ügyvéd alkalmazottja a kereskedelmi és váltótörvényszékhez mint kereskedelmi bírósághoz, nem pedig a felebbezési bírósághoz címzett felülvizsgálati beadványt a törvényszék iktatóhivatalába adja be, s innen csak a felülvizsgálati határidő eltelte után kerül a felebbezési bíróság jegyzői irodájába. (Budapesti kir. ítélő tábla II. G. 183/1904.)

Az sem képez igazolási okot, hogy az ügyvéd felét az ítélet kihirdetéséről csak elkésve értesítette. (Budapesti kir. ítélő tábla II. G. 180/1904.)

— Szigorlatra való előkészítés díjazása. Szigorlatra való előkészítés elvállalása munkabéri szerződést képez s az előkészítés az elvállaló által a szigorlat napjáig személyesen eszközözendő, s ha az elvállaló — nem a szigorlat terhére eső okból — ennek nem felelt meg, úgy a kikötött díjnak csak azon időre eső arányos részét kérheti, amely idő alatt az előkészítést eszközölte. (Budapesti kir. ítélő tábla 1904. I. G. 390. szám.)

— A korlátolt felelősséggel alakult társaságokról tartott előadást dr. Mártonfy Marczel kir. jogakadémiai tanár a nagyváradai jogászegyletben és ezen előadás most a nagyváradai jogászegylet kiadványainak sorozatában megjelent. Mártonfy nagy melegséggel pártolja ezen intézményt és részletesen foglalkozik a német törvény gyakorlati tanulságaival és az imént közzétett osztrák törvényjavaslattal.

— Magánjogi tanulmányok az igényper keretében. Dr. Zachár Gyula kir. aljárásbíró ezen a czímen feldolgozta az igényper egész joganyagát. A 280 oldalra terjedő mű első része (48 oldal) az igénypert processuális szempontból tárgyalja, míg a második rész az anyagi jog szempontjából foglalkozik minden felmerülő részletkérdéssel. Ebben a részben szerző beszél az igényper tárgyáról (ingók, ingatlanok, növedék, alkatrész, gyümölcs, jogok stb.), azután a birtokról, birtoklathatóságról, tulajdonjogról és a tulajdonszerzési módokról az igényperre való vonatkozásban, végül pedig egyenként tárgyalja a leggyakoribb igényperbeli causákat, mint: ajándékozás, adásvétel, bizomány, jegyajándék, hozomány, hitbér, közszerzemény. Az igényper keretében szerző a legfontosabb magánjogi materiákat öleli fel, úgy elméleti, mint gyakorlati szempontból. Minden egyes kérdésnél behatóan bírálja a Tervezetet, valamint figyelembe veszi a külföldi törvényhozásokat is. Szerző az igénypert és az azzal kapcsolatosan felmerülő kérdéseket oly tág keretben, nagy tudományos appa-

rátussal, monographikusan tárgyalja, amint ezen materia irodalmunkban eddig feldolgozva nem volt. (Politzer féle könyvkiadó-vállalat kiadása.)

— **A magyar állampolgárság megszerzése és elvesztése** cz. alatt *dr. Berényi Sándor* és *dr. Tarján Nándor* budapesti ügyvédek a honosságra, letelepülésre, kivándorlásra és utlevélügyre vonatkozó egész joganyagot feldolgozták. Az első mű ez, amely összegyűjtve közli az összes idevágó törvényeket, rendeleteket, megismerteti az egyes vitás kérdésekben hozott miniszteri határozatokat és minden fontosabb rendelkezést részletes és alapos magyarázattal és elemzéssel kíséri. Az áttekinthető helyes rendszerben feldolgozott tételes hazai jogon kívül a mű ismerteti a fontosabb külföldi jogok állampolgársági rendszereit, a külföldi államszerződéseket, a horvát-szlavon autonóm jogot és az osztrák állampolgárságra vonatkozó szabályokat. A 170 oldalra terjedő, gazdag anyagot fellelő mű a Grill-czégnél jelent meg.

— **A választási bíráskodás elmélete és gyakorlata** czim alatt *dr. Tetttleni Ármin* az egész választási bíráskodást fellelő három kötetes munkát tervez, amelynek első kötetéből a bevezető 240 oldal most jelent meg. (Politzer féle kiadó-vállalat kiadása.)

— **«Mintatár»** czim alatt *dr. Szabó Alajos*, csikszentmártoni kir. albiró összefoglalt 110 mintát, melyek felhasználásával a bírósági szolgálat terén úgy a referens, mint a leíró idő- és munkamegtakarítást érhet el. A munka ára 3 K. Megrendelhető a szerzőnél. A portó a megrendelőt terheli.

— **A nyilvánosság kizárásának el nem rendelése miatt használt semmisségi panaszt** a Curia a lapunk jelen számának mellékletét képező *Büntetőjogi Döntvénytár*-ban közölt 1842/1905. sz. határozatában visszautasította azon okból, mivel csak a nyilvánosság törvényellenes kizárása miatt, de nem a kizárás el nem rendelése miatt van semmisségi panasznak helye. Ebben az értelemben rektifikáljuk a lapunk mult heti számának *Különféle* rovatában megjelent azon közleményt, amely tévesen azt tartalmazta a visszautasítás okául, hogy a semmisségi panasz nem a BP. 384. §-ának 7-ik, hanem 9-ik pontjára alapított.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Az ügyvédek száma Bécsben** a mult év végén 1067 volt; szaporodás az előző évvel szemben 25. Az alsó-ausztriai ügyvédi kamarába a fővárosiakon kívül 130 ügyvéd volt bejegyezve; az emelkedés hat. Ügyvédjelölt be volt jegyezve 333; az emelkedés 24.

— **Fegyelmi vétség**, ha az ügyvéd üzleti összeköttetést tart fen egy hitel- és tudakozódó irodával, mely a maga ügyfeleinek az ügyvédi költségek megtérítését biztosítja oly esetekben, melyekben a követelés be nem hajtható, ha pedig a fél más ügyvédet akarna választani, mint akit az iroda neki ajánl, ezt csak az iroda hozzájárulásával teheti. Egy felmerült hasonló esetben az osztrák legfelső bíróság fegyelmi tanácsa, a kamara felmentő ítéletével szemben, a panaszolt ügyvéd eljárásában illoyalis versenyt látott és megállapította a fegyelmi vétséget.

— **Binding** tankönyvből (Lehrbuch des gemeinen deutschen Strafrechts. Besonderer Teil.) a napokban jelent meg a második kötet második része, egyidejűleg e kötet első részének második kiadásával. Az egész munka, mely a büntetőjognak csak különös részét öleli fel, több mint 1500 oldalra terjed s így terjedelemben is első helyen áll az összes német tan- és kézikönyvek közt. Hogy értékét tekintve az első helyet foglalja el, azt mindenki tudja, akinek módjában volt a lipcei professor dogmatikus munkáival megismerkedni. A törvényes és irodalmi anyagnak csodás ismerete, a tényálladékok finom analysise, a judikaturának mesteri bírálata mind oly tulajdonságok, melyekben Bindinggel semmiféle más kriminalista nem vetekedhetik. A legmeglepőbb, hogy Binding, aki a büntetőjog általános tanait illetőleg saját elméletének elszigeteltségében teljesen idegen

maradt a kriminalitás elleni küzdelem exigenciáitól, aki azon a ponton, melyen a büntetésnek az egyénre gyakorlandó hatásáról van szó, amelyen a gonosztevő, mint a szociális élet ténye üti fel fejét a jogi kategóriák közt, szinte megvetéssel fordul el a jogi arisztokratához nem méltó realizmustól, hogy ugyanaz a Binding a büntetőjog különös részében a leggyakorlatiasabb érzéket mutatja a deliktumoknak a való életben nyilvánuló formái iránt. És ezért Bindingnél nem tankönyvírói frázis, ha azt mondja, hogy a gyakorlat emberének feladatát kívánta megkönnyíteni. Hogy Binding munkásságát éveken át a büntetőjog elhanyagolt különös részére fordította, annak értékét minden szakember készséggel elfogja ismerni. «Mir scheint — mondja Binding — es hätte bisher noch keinem Gegenstande meiner Wissenschaft geschadet, wenn ich mich seiner annahm, so oft ich auch freudlich des Gegenteils versichert worden bin». Az sem kétséges, hogy Binding munkája büntetőpolitikailag is jelentős tény, bármennyire megszoktuk is, hogy a kriminálpolitikát kizárólag a büntetési rendszerre vonatkoztassuk, holott az egyes tényálladékok revisiója a gyakorlati élet szempontjából multhatatlanul előfeltétele annak, hogy a büntetés gyakorlatias lehessen. A munka rendszere, mely elvégre is a német büntető-törvényhozás matériájával kapcsolatos, bennünket csak másodsorban érdekel, részleteiről bírálatot írni pedig csak egy második Binding tudna.

V. R.

— **Sir John Macdonell** a mult hónap elején a londoni University Collegeben a *modern büntetőjogról* tartott előadása folyamán azt a kijelentést tette, hogy a büntetőjog az egész világon mindenütt a fordulóponthoz ért. A büntetőjog terén rendkívüli változások merültek fel mindenütt, nem csupán az anyagi büntetőjog kezelése terén, hanem a büntetési nemek alkalmazása tekintetében is. Napjainkban sok marasztaló büntető ítéletnek voltaképpen nem büntetés, hanem egy neveléstani folyamat volt a végeredménye. Teljesen elfogadható az összes külföldi államok részéről nyilvánuló azon törekvés, hogy minden bűncselekmény törvényhozás útján egyöntetűen szabályoztassék és kellő figyelem fordítassék a külföldi büntetőjogokra is.

A Magyar Jogászegylet április hó 1-én (szombaton) este hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utca 10.) teljes-ülést tart, melynek tárgya dr. Zitelmann Ernő bonni egyetemi tanár ily című előadása: Törvényes kötöttség és bírói szabadság. — Vendégeket szívesen lát az egylet.

A Triesti Általános Biztosító Társaság (Assicurazioni Generali) folyó évi márczius hó 18-án tartott 73 ik közgyűlésén terjesztett be az 1904. évi mérleg, melyet egész terjedelmében a hirdetési rovatban közlünk. A társaság összes tartalékjai és alapjai, melyek első rangú értékekben vannak elhelyezve, az idei átutalások folytán 227.329.923 K 25 f.-ről 247.497.914 K 42 f.-re emelkedtek, mely értékekből 51'5 millió K magyar értékekre esik.

ÚJ KÖNYVEK

10530

kaphatók

POLITZER ZSIGMOND ÉS FIA

könyvkereskedésben

Budapest, IV. ker., Kecskeméti-utca 4. sz. alatt

és minden hazai könyvkereskedésben.

Agoston Péter: A magyar zálogjog története 2 K.
Halász: Községi takarékpénztárak Magyarországon 2 K 40 f.
Harkányi Ede: A holnap férfai 4 K.
Horváth János: Adalékok az 1847/48. évi országgyűlés történetéhez. (Az 1867. évi XXII. tcz. szempontjából) 2 K.
Katona Mór: Magánjogi dolgozatok gyűjteménye 10 K.
Lőw Loránt: Viszonylagos semmisség. Tanulmány a magyar általános polgári törvénykönyv tervezetének jogügyleteiről 2 K.
Matlekovich: A Vámpolitika mai helyzete 1 K 60 f.
Marx-Engels: Válogatott művei három kötet, melyből az első most jelent meg. Előfizetési ár 20 K.

Megrendelhető 2 koronás részletfizetésre.

Rácz Gyula: Gazdasági önállóság alkotja meg nemzeti és világ-gazdasági függetlenségünket 2 K.
A társadalmi fejlődés iránya: A Társadalomtudományi Társaság által rendezett vita 3 K.
Zachár Gyula: Magánjogi tanulmányok az igényper keretében. Különös tekintettel a legújabb bírói gyakorlatra 6 K.

A Franklin-Társulat kiadásában Budapesten megjelent és minden könyvkereskedésben kapható :

A POLGÁRI TÖRVÉNYKEZÉSI RENDTARTÁS MAI ÉRVÉNYÉBEN.

A perrendtartási törvények (1868: LIV., 1881: LIX, 1893: XVIII. és 1893: XIX. törvénycikkek) szerves összefüggésében.

RENDES ÉS SOMMÁS ELJÁRÁS.

Eljárás a fizetési meghagyásnál.

Egybeállította s felvilágosító jegyzetekkel ellátta

Dr. FRANK SALA

ügyvéd.

Második bővített kiadás.

Ara vászonkötésben 3 K.

DÖNTVÉNYTÁR

a felsőbbbíróságok elvi jelentőségű határozatainak egyetlen teljes gyűjteménye.

Kiadja a „Jogtudományi Közlöny” szerkesztősége.

Az időközönként megjelenő egyes kötetek ára füzve 4 K.

EDDIG MEGJELENT:

Bevezető kötet: A felsőbbbíróságok gyakorlata. Utmotató, a Döntvénytár 86. kötetének revisiójával. A III. folyam 18. kötetéig levezetett második bővített kiadás. Egy vaskos kötet vászonkötésben ... 16 K.
Harmadik folyam (1895-től). 1—26 kötet. Tizenhárom vászonkötésben... 130 K.
Összesen 146 K.

A harmadik folyam egyes kötetei füzve is kaphatók. Egy egy kötet ára 4 K.

A Döntvénytár tudvalevőleg a felsőbbbíróági elvi határozatok legteljesebb gyűjteménye, mert benfoglalvák nemcsak a Curia és BP. kir. ítélőtábla teljes-ülési megállapításai, hanem az egyes tanácsok által u. n. házi használatra szánt elvi megállapítások is. Beszerzését némileg megnehezítette az a körülmény, hogy a régi kötetek vagy elfogytak, vagy csak kevés hatályban levő anyagot tartalmaztak. A fenti összeállítás megszünteti ezt a nehézséget, mert a régi 86 kötet hasznát vehető anyagát a bevezető kötet adja, a III. folyam kötetei pedig csatlakoznak hozzája. Aki tehát a fenti összeállítást beszerzi, bírja az egész bevágó anyagot a Döntvénytár megindulásától 1898-ig. A gyűjtemény folytatódik.

A Franklin-Társulat kiadása Budapesten.

JOGI DOLGOZATOK

1875—1905.

Irta: KRÁLIK LAJOS.

4° 602 oldal.

Tartalom:

Ara 12 K.

A csödtörvény tervezete 1875.
A csödtörvény-javaslat 1880.
A fizetéseképtelen adósok hitelezőinek kielégítéséről 1876.
Az eskü a polgári perben 1879.
A polgári perrend reformja és a szabadbizonyítás 1878.
A magyar polg. törvénykönyvnek a szülők és gyermekekről szóló része 1892.
A budapesti tőzsde tagok

csődje és a felszámoló társaság 1897.
Az új részvények felpénzésének (agio) adómentessége 1897.
A gabona elővétele: az uzsora 1902.
A magyar általános polgári törvénykönyvnek 991. §-ához illetlen befolyás 1901.
Görgey István 1904.

Kapható: LAMPEL R. könyvkereskedés:

(Wodianer F. és Fiai) részvénytár-aságnál Budapest, VI., Andrásy-ut 21. és minden könyvkereskedésben.

A KIR. ITÉLŐTÁBLÁK FELÜLVIZSGÁLATI TANÁCSAINAK ELVI JELENTŐSÉGŰ HATÁROZATAI.

Összegyűjtötte és összeállította

Dr. TÉRFI GYULA

miniszteri osztálytanácsos.

I. KÖTET,
(budapesti kir. ítélő tábla) 1895.,
1896., 1897. év első fele.
Ára vászonkötésben — — — 10 K.

II. KÖTET,
(budapesti) 1897 második fele és
1898, (vidéki) 1895—1898.
Ára vászonkötésben — — — 16 K.

VII. KÖTET, 1902—1903 (az I—VII. kötet tárgymutatójával.)
Ára vászonkötésben 20 K.

VIII. KÖTET 1903—1904. Ára vászonkötésben 12 K.

III. KÖTET, 1898—1899 (Régebbi határozatokkal kiegészítve)
Ára vászonkötésben — — — 11 K.

IV. KÖTET, 1899 1900.
Ára vászonkötésben — — — 14 K.

V. KÖTET. 1900—1901.
Ára vászonkötésben — — — 12 K.

VI. KÖTET, 1901—1902.
Ára vászonkötésben — — — 16 K.

A MAGYAR KIR. CURIA FELÜLVIZSGÁLATI TANÁCSA

által

a sommás eljárásról szóló törvény (1893: XVIII. t. cz.)
alapján hozott

HATÁROZATOKNAK GYŰJTEMÉNYE.

ALAPITOTTA

Dr. FABINY FERENCZ

KIR. TÁBLAI ELNÖK

Szerkeszti GOTTI ÁGOST kir. curiai bíró.

I. KÖTET (1895—1896.)
Ára vászonkötésben — — — 7 K 20 f.

II. KÖTET (1896—1897.)
Ára vászonkötésben — — — 8 K 40 f.

III. KÖTET (1897—1898.)
Ára vászonkötésben — — — 8 K 40 f.

IV. KÖTET (1898—1899.)
Ára vászonkötésben — — — 10 K.

V. KÖTET (1899—1900.)
Ára vászonkötésben — — — 10 K.

VI. KÖTET (1900—1901.)
Ára vászonkötésben — — — 11 K.

VII. KÖTET (1901—1902.)
Ára vászonkötésben — — — 11 K.

VIII. KÖTET (1902—1903.)
Ára vászonkötésben — — — 8 K 50 f.

IX. KÖTET (1903—1904.) Ára vászonkötésben 10 K.

Tárgymutató az I.—IV. kötethez. Ára vászonkötésben 7 K.

AZ ÁLLAMGAZDASÁGTAN KÉZIKÖNYVE.

IRTA

Dr. MARISKA VILMOS

budapesti egyetemi ny. r. tanár.

Ötödik átdolgozott kiadás.

Ára füzve 14 K.

A MAGYAR ÁLLAM FÖNMARADÁSÁNAK ÉS ALKOTMÁNYOS SZABADSÁGÁNAK OKAI.

Irta: Gróf ANDRÁSSY GYULA

Két kötet.

Ára 12 korona.

I kötet: 1. A magyar állam főnmaradásának okai. 2. Az alkotmányos szabadság okai.

II kötet: A mohácsi vésztől a harminczéves háborúig

KIADÁS
BEVÉTEL
Nyeresség- és veszteség-számla az A) mérleghez. Elemi-biztosítási ág (1904).

KIADÁS
BEVÉTEL
Nyeresség- és veszteség-számla az A) mérleghez. Elemi-biztosítási ág (1904).

* Belevonva a betöréssel lopás elleni és a tükrővegbiztosítást.

* Belevonva a betöréses lopás elleni és a tükrövegbiztosítást

Nyeresség- és veszteség-számla a B) mérleghez. Életbiztosítási ág (1904).

Ösazeer — — — 234200227

VAGYON. A Triesti általános biztosító-társaság (Assicurazioni Generali) vagyonállása 1904 deczember 31-én. TEHER

A 1904. december 31. a jövő évekre érvényben maradó A mérlegbeli díjkötelezetvények értéke: kor. 90.301,649-69

A cs. kir. szab. As icurazioni Generali központi igazgatósága Triesztben: Besso M., Dr. Bozza Camillo, Costi János J. H., Da Zara József, Fano Jakab, Dr. Levi J., gróf Papadopolí Miklós, Romanin-Jacur Manó, villabellai Vivante Fortunat. A vezértitkár: terralbai Richetti Odón.

Teljes méreleggel a társulat mindenkinék, a ki e czélból hozzá fordul, a legnagyobb készséggel szolgál. Az. intézet elfogad: élet-, tűz-, szállítmány-, üveg-, betöréres lopás- és harangtörés és repedés elleni biztosításokat. Közvetít továbbá: jégbiztosításokat a Magyar jég- és vízszontbiztosító r. t. valamint baleset elleni biztosításokat az Első o. általános baleset ellen biztosító társaság számára.

teszik lehetővé, hogy az egyszer megalkotott törvényes rendelkezés az élet fejlődő viszonyainak megvilágításával alkalmazható legyen.

E tekintetben elsősorban a «forgalom felfogására» való utalás jöhet tekintetbe; ennek jellegzetes példája a Tervezet 988. §-a, mely a lényeges tévedés definiálásánál a szerződés oly minőségére, tárgyára stb. utal, melyet a közfelfogás hasonló szerződésnél jelentékenynek tekint. Ugyanily alapon konstruálja a Tervezet a *gondatlanság* fogalmát is, ennek alapjául ama gondosság elmulasztását téve, melyet az *élet felfogása* szerint a *rendes embertől* elvárni lehet. Mindezen esetekben tehát a törvény egy a joggyakorlat által kifejlesztendő rendre hivatkozik. Gyakorlati továbbá azok az esetek is, melyekben a törvény a jogrenden kívül álló egyéb: így erkölcsi stb. rendre utal. Így az exceptio non adimpleti contractus szabályozásánál: ha az egyik fél a másik részről felajánlott részteljesítést elfogadta, a megfelelő viszonteljesítést csak annyiban tagadhatja meg, amennyiben megtagadása az *adott esetben a jóhiszeműséggel nem ellenkezik*. Fontosak végül az erkölcsiségre való hivatkozások, ide tartoznak az összes u. n. jó erkölcsökbe ütköző szerződések (956. §. stb.); az ezek közé való tartozás kritériumainak megállapítása szintén a bíró hatáskörébe van utalva. Ugyanez az eset az actio doli tekintetében is (1079. §.).

Ezek — főbb vonásokban — azok az esetek, melyekben a magyar Tervezet a tényálladék megállapításánál a bírói mérlegelést érvényesíteni engedi. A felhozott esetek ismeretése közben előadó a magyar Tervezet vonatkozó rendelkezéseit több ízben más oldalról is világításba helyezte; így előnyösen emelte ki a tévedés kérdésének szabályozását, mely szemben a német polgári törvénykönyvvel, az intézmény dicséretreméltó továbbfejlesztését jelenti. Dicsérőleg emlékezett meg továbbá a nem vagyoni kár czimén követelhető elégtétel tárgyalásánál, hogy a magyar Tervezet tágabb teret enged e kártérítésnek, mint a német polgári törvénykönyv, mely e tekintetben még nem felel meg azoknak a követelményeknek, melyeket a modern forgalom és jogérzék méltán megkövetelnek. E tekintetben előadó még tovább menne; szerinte még tágabb körben kellene a nem vagyoni kár megtérítésének helyt adni; a mai jogi felfogásnak az felelne meg, ha a bírót e kérdésben egyáltalán nem kötnék meg (amint azt a magyar Tervezet is teszi, midőn csupán dolus esetén engedi érvényesíttetni), hanem felszabadítanók, hogy belátása szerint bármikor, tehát culpa esetén is megítéljen ily kártérítést.

Fejtegetései konkluziójaképpen előadó arra az eredményre jut, hogy ámbár a törvényhozás alapelve a törvényes kötöttség, mégis számos az a kivétel, mely a bíró szabadságát, úgy a tényálladáki elemek jogi subsumptiója, mint a következmények levonása tekintetében érvényesíteni hagyja.

Ez a mindjobban megnyilvánuló bírói szabadság vezet ahhoz az állásponthoz, melynek előadó fejtegetései végén kifejezést adott és mely szerint még a precíz és tökéletes törvénynél is sokkal fontosabb a képzett és hivatottságának magaslatán álló bírói kar. Ennek, mint ideálnak, elérésére kell a modern nemzeteknek egyaránt törekedniök.

Az esküdtszék.*

II.

Egy oly nagyfontosságú igazságügyi intézmény behozatalánál, mint az esküdtszék, kétségtelenül igazságügyi okoknak kell előtérbe nyomulni, melyek ezt a bíráskodást szükségessé teszik.

Hogy *Németországban* s *Ausztriában* a törvényhozás anya-

gából kitetszőleg nem kutatták s nem keresték elsősorban a jury mellett s az az ellen szóló igazságügyi, jogpolitikai okokat, az természetes, mert hiszen mindkét államban már meg volt az esküdtszéki intézmény; csupán annak tökéletesítésére törekedtek.

Nálunk azonban nem sajtóügyekben új volt; tehát annak behozatalakor azt kellett volna tanulmány tárgyává tenni — ami szervezeti változásnál legfontosabb — hogy *a bíráskodás jobb lesz-e az esküdtszéki intézmény által, vagy nem*.

Mert az bizonyos, hogy a bíróság mikénti szervezésénél számtalan jogpolitikai ok figyelembe jöhet; de döntő sulyal mégis csak az bír, hogy mily szervezés *teszi a bíráskodást jobbd*. Emellett minden más oknak el kell törpülni s kizárólag ezen eszmének kell érvényesülni.

Az Indokolásból megtudjuk (57. s köv. lap), hogy az esküdtszéki intézménynek a BP.-ba való felvétele immár elsőrendű szükséggé vált; bőven találunk ott indokolást is, mely ezt a tételt támogatja; s különösen nagy apparatussal van kimutatva, hogy a jury behozatalát nyelvbéli akadály nem fogja megnehezíteni.

Mint az élet bebizonyította, a BP. öt éves fenállása alatt a javaslat prognosisa bevált. Nyelvbéli akadályok az esküdtszék működését nem nehezítették meg. De vajon jobbd tették-e az igazságszolgáltatást? Ezt gyakorlati megfigyeléseim alapján határozottan kétségbe merem vonni.

A bíró legfontosabb kelléke, a jogban jártasság, teljesen hiányzik a jurynél. Már pedig nemcsak a történelmi, hanem a jogigazság kérdésében is dönt; határoz tehát olyan dologban, melyhez absolute nem ért. Szerencsés kivétel, ha a jogász elem is képviselve van az esküdtszékben. Gyakran azonban — főleg vidéken — egy jogász sem ül az esküdtek padján; s szabály, hogy ha van is jogban jártas egyén közöttük, az elenyésző kisebbségben van az esküdtek számához viszonyítva.

Tehát a joghoz nem értők határoznak a jogkérdésben, ítélnek a polgárok élete, szabadsága s becsülete fölött.

Az 1874: XXXIV. tcz. 39. §-a szerint zugirászatot követ el, aki anélkül, hogy ügyvéd lenne, a feleknek bíróságok vagy hatóságok előtti képviselétét üzletszerűen folytatja.

Ime a szakszerűség hiányának büntetőjogi sanctiója. Tudjuk, hogy a zugirász nem *dönt* az ügy tárgyában, mert az a hatósághoz tartozik, mégis megbünteti a törvény, mert a *kontár* jogsegélyben a feleket nem részesítheti. A szakszerűség hiánya kárt okozhat a feleknek. Emellett ugyan a szakszerűtlen versenytől is óvni akarja a törvény a szakértőket (ügyvédi kar), de magasabb szempont jogállamban az előbbi; mert annak van etikai tartalma; míg az utóbbi csak a létért való küzdelmet könnyíti meg s tereli azt a törvényes mederbe.

Hasonlóképp bünteti a törvény a *kuruzslót* (Kbtk. 92. §.), nem éppen azért, hogy az orvosok megélhetését jobban biztosítsa, hanem főképp azért, mert az, aki szakszerű képzettség nélkül *orvosi* stb. teendőt végez, a közegészségnek lehet ártalmára.

Számtalan esetet lehetne még egyes speciális törvényekből felhozni annak bizonyítására, hogy az állam közérdekű ügyekben csak a szakképzett elemeket engedi érvényesülni s a charlatanokat és dilettansokat a küzdőtérrel leszorítja; de ezt fölöslegesnek tartom, mert aki magasabb álláspontra helyezkedve vizsgálja az állam mechanizmusát, erről példák nélkül is meggyőződhetik.

Azt hiszem, túlzás nélkül állíthatom, hogy egyedül a bíráskodás az, ahonnan nemcsak nincs számüzve a dilettantizmus, hanem *ellenkezőleg az állam pénzbírság terhe alatt szorítja az ahhoz nem értő polgárokat a bíráskodásban való részvételre*. Mentessítve van ugyan ez alól a képviselő, orvos, lelkes stb., de azon a czimen, hogy az esküdt absolute nem ért a bíráskodáshoz, őt felmenteni nem lehet.

* Az előbbi közl. I. a múlt heti számban.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

SZERKESZTŐSÉG:

Zoldfa-utca 25. sz.

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4. sz.

Előfizetési díj: félvre — 12 kor.
negyedévre 6 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Törvényes kötöttség és bírói szabadság. (Zitelmann Ernő előadása) — Az esküdtészek. *Vargha Ferencz* kir. koronaügyész-helyettesétől. — *Törvénykezési Szemle:* A BP. 366. §-ához. *Dr. Hoffmann Mór* nyiregyházi ügyvéd. — Az angol judikatura legújabb határozataiból. *Zsoldos Benő* zombori kir. törvényszéki jegyzőtől. — Külföldi judikatura. — Különfélék.

Melléklet: Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Törvényes kötöttség és bírói szabadság.

— Zitelmann Ernő jogászegyleti előadása. —

Zitelmann előadásának általános részében mindenekelőtt két szempontra hívta föl a hallgatóság figyelmét, mely szempontoknak az ideális törvénytechnika szükségképpen előfeltételeit kellene képezniök.

Az első szempont az abstract jogszabály alkotás rendszerének kivitele. A törvényhozónak arra kell törekednie, hogy a priori megkonstruált, az elképzelhető esetek előzetes eldöntését eszközöző rendelkezéseket (Entscheidungsnorm) alkosson.

Ha ez a rendszer teljes mértékben keresztülvitetnék, ennek az volna a következménye, hogy az élet által fölvetett összes jogesetek fedve volnának. A bírónak sohasem lehetne kétsége az iránt, miképp kell döntenie, az ő feladata itt pusztán *logikai tevékenységre szorítkoznék*.

Másrészről azonban tagadhatatlan, hogy a törvényhozó czélját legtökéletesebben akkor tölti be, ha minden egyes, az életben fölmerülő eset individuális sajátosságaihoz alkalmazkodik. Az esetek helyes megítélése voltaképpen csakis az individualizáció keresztülvitelével történhetnék meg.

Bizonyos azonban, hogy e két szempont egymással összeférhetetlen. Az elképzelhető eshetőségek száma oly nagy, az élet oly gazdag, hogy egyszerűen lehetetlennek fog bizonyulni mindezen eshetőségekre nézve előzetes szabályokat alkotni. A törvénynek tehát első sorban mégis abstractnak kell lennie, az egyes eset különböző tulajdonságaitól, sajátosságaitól abstrahálnia kell, tehát esetleg abba a helyzetbe is juthat, hogy *különböző* eseteket egyenlően bírál el.

Nyilvánvaló tehát, hogy a gyakorlatban a két ellentétes álláspont között a helyes *középut* megtalálására kell törekedni.

Igen elterjedt áramlat az napjainkban, mely mindeme nehézségeket akként szeretné megoldani, hogy az egyes eset helyes eldöntését teljesen a bíróra bízna. Ez az irányzat azt jelentené végelemzésben, hogy egyáltalán nincs is szükség törvénykönyvre. A bíró volna hivatva minden egyes esetet bölcs belátása szerint elbírálni. Gyakorlatilag azonban ez a látszólag annyira praktikus rendszer nagyon kárhózas volna; a bírónak sem ideje, sem kellő ismerete nem lehet arra, hogy minden egyes esetben a törvényhozó feladatát betöltsse. Ez a rendszer tehát végre is döntvény-kultuszra vezetne.

A törvénytechnika első alapelve tehát, hogy a törvény maga döntson és csak ott engedje át a bírónak a döntést, ahol ezt különös okok *elkerülhetetlenné* teszik. Ezt az álláspontot követi úgy a német polgári törvénykönyv, mint a magyar polgári törvénykönyv tervezete; rendszerint magában az általuk felállított szabályban intézkednek a szabá-

lyozás alapjául szolgáló eset fölött és azok a kétségtelenül tekintélyes számu esetek, melyekben a bírói mérlegelésnek teret engedtek, csupán kivételeknek tekinthetők.

A bírói mérlegelés fogalmának konstruálásánál szem előtt kell tartani azt a körülményt, hogy minden egyes jogszabály két részből áll: a) bizonyos tényálladéknak præcizizálásából és b) az ehhez fűzött jogi következmény statuálásából. A bírói mérlegelés mindkét részben nyilvánul, az első rész tekintetében végzett functio: a tényálladék kiderítése, és az e körül érvényesülő mérlegelés a perrendtartás körébe tartozik. Ha a tényállás megállapított: a bíró feladata lesz a *jogi subsumptio* logikai műveletét eszközölni.

Ez ismét kettős feladatot ró a bíróra: 1. meg kell állapítania a jogi minősítést, konstatálnia kell, hogy minő jogi fogalom alá vonandó az a tényállás, melyet a per folyamán kiderített. Ez a jogi minősítés jogi diagnosis-nak nevezhető; ha ez készen van, a bíró tisztában van azzal, hogy minő jogintézmény, jogi fogalom elveivel kell operálnia a második feladat betöltésénél: t. i. a jogi következmények levonásánál.

A jogi következmények kimérésénél érvényre jutó mérlegelés illusztrálására előadó a magyar polgári törvénykönyv tervezetéből vett számos érdekes példát hoz föl. Az eltartás kötelezettségének szabályozásánál a Tervezet akként rendelkezik, hogy a jogosultat eltartás czimén mindaz megilleti, ami *illő megélhetéséhez* szükséges (*illő* tartás 259. §.). Hogy mi az illő megélhetés? ennek megállapítását a törvény nem tartotta szükségesnek, e feladatot az egyes eset körülményeihez képest a bíró egyéni mérlegelése fogja véghez vinni. A nem vagyoni kárért való elégtétel (*tort moral*) nagyságát a bíró a Tervezet 1140. §-a értelmében méltányosság szerint állapítja meg.

A bírói mérlegelésnek tág teret enged a Tervezet az 1049. §-ban is, melynek rendelkezése szerint a tulmagas kötbér az adós kérelmére a bíróság által méltányosság szerint mérséklendő. A találódij szabályozásánál ugyancsak a bíró belátásától teszi a Tervezet a jogi következmények levonását függővé, midőn kimondja, hogy ha a talált dolog csupán arra nézve érvényes, aki az átvételre jogosítva van, a találódij összegét a méltányosság szerint kell meghatározni. Hasonlóan a szolgálati szerződés felmondásánál, a végkielégítési összeg tekintetében. (1622. §.)

Mindezekben az esetekben a törvény maga ad utmutatást a bírónak abban a tekintetben, hogy a döntést az ő kezébe kívánja adni: a méltányosságra való utalás által. Más helyeken ismét az «eset körülményeihez képest» való elbírást írja elő a törvény, így az alkuszi szerződésnél, ha a megbízó az alkusz részéről kellően elkészített szerződést ok nélkül tagadja meg, stb. (1648. §.)

Sokkal intenzívebben nyilvánul azonban a bírói mérlegelés a tényálladéki fogalmak megállapításánál. A törvény gyakran nem képes a tényálladékok pontosan formulázni, de általánosságban megkísérli a tényálladék keretét megalkotni, igen gyakran azonban oly módon, hogy a keret kitöltése ismét csak a bíró feladata lesz. Ezek a keretek azután valódi biztonsági szelepei lesznek a törvényhozás gépezetének; ezek

Az ügyvédi törvény tökéletlensége folytán minden évben néhány doktor juris egész életére letörik, mert másodszor is megbukott. Ha már most az ilyen szájalomra méltó ember meghuzódik kicsiny falujában s bekebelezési kérvények szerkesztésével tengeti szomorú életét, kérlelhetlenül megbüntetjük őt zugirászat kihágása miatt; tekintet nélkül arra, hogy tiltott dolgot jól és — olcsón végezte.

Az esküdt ellenben, bármily tudatlanul és képtelenül ítéljen is, nemcsak hogy nem tartozik felelősséggel, de sőt — *ítéletét a perjog aritmetikai szabályai miatt még csak nem is bírálhatja felül a Curia.* Valóban: a nép szava, isten szava. Ha felforgatnák az esküdtszéki intézmény barátai a Curia irattárát, s ha átnéznék az esküdtszéki ügyeket, és tapasztalnák, hogy a Curia mily tehetetlenségre van kárhoztatva ezekben az ügyekben, bizony, mondom, bálványukat feldönténék s fogadalmat tennének, hogy faragott isteneket nem fognak imádni soha.

Az esküdtszéki eljárás tökéletlensége folytán a revisiónális bíróságnak csaknem több gondot ad egy becsületsértési per elintézése, mint egy gyilkossági ügy felülvizsgálata. Alig van szabályszerűen letárgyalt esküdtbíróági pernek Achilles sarka, melyen a Curia hozzáférhet. Csupán a 92. §. alkalmazására vagy mellőzésére van korlátozva.

És a jogban teljesen járatlan esküdt mégis a legsúlyosabb ügyekben ítél!

A könnyű testisértést, súlyos testisértést még reábizzuk a *jogászbírákra*, de a szándékos emberölést s a gyilkosságot már az esküdtekre bizzuk; ily fontos ügy jó elintézésére csak a *jogi szakmában teljesen járatlan esküdt képes!*

Mily fonák logikája ez a szakképzettség szerint berendezkedett modern államnak!

Nehogy az mondassék, hogy az esküdtképességről szóló törvény kvalifikacionális követelményei előtt szemet hunyok, hát elismerem, hogy az esküdtbíróági törvény bizonyos censust követel. Az egyik értelmi, a másik vagyoni. Egyik sem sokat ér, s a jogi képzettség hiányát nem pótolja. Hogy miért lehet laikus bíró az, aki 20 K állami adóval van megterhelve, s miért nem bíraskodhatik a 19 K-val megterhelt polgártársunk, annak értelemszerű magyarázatát adni hypotezis nélkül nem lehet.

De az értelmiség mértéke sem megnyugtató; mert, hogy pl. az építész, hajóskapitány s állatorvos miért tudna a gyilkossági, gyujtogatási stb. perekben jobban ítélni, mint az a szakbíró, aki életének javát a büntető igazságszolgáltatásban töltötte, azt alig lehetne a ma már fényes eredményeket elért pszichofizikai uton is kimutatni.

Az esküdtképesség föltételeiben van mégis egy megnyugtató jelenség, ami azt bizonyítja, hogy a bölcs törvényhozó mégsem becsülte le teljesen a bíraskodást. Mert a vagyoni censussal bíró esküdt csak akkor gyakorolhat bírói hatalmat, ha életének 26-ik évét betöltötte; holott az ugyanazon alapon, t. i. vagyoni census, s írás-olvasásban való jártasság alapján megválasztott 24 éves képviselő csak akkor lehet esküdt, ha már két éve gyakorolta magát a törvényhozás művészetében.

Tehát a törvényhozó, ha nem is értelmi képesség, de *intellektuális érettség* dolgában önmaga fölé helyezte a laikus bírót; mintha azt akarta volna ezzel kifejezni, hogy a bírónak több komolysággal s higgadtsággal kell birnia, mint a törvényhozónak!

Mindenesetre érdekesen jellemzi korunk gondolkozását, hogy az állam szervezetében mindenütt a szakképzettséget követeli meg, s ez a követelmény a társadalom magánjellegű szervezeteiben is élesen kidomborodik; csupán a két legfontosabb szakban: a *törvényhozásban s a laikusok bíraskodásában elégszik meg az írás-olvasás tudásával, vagyis áll a minimumra szállítja le igényeit.*

Szakszerűleg nem foglalkozom a politikával, s így a

törvényhozói képesítés fölött bírálatot nem mondhatok; lehet, hogy ahhoz mindenki ért, aki a szó betűszerinti értelmében nem analfabéta; azt azonban tudom, hogy a bíró kvalitása nem ily egyszerű; magas igények fűződnek ahhoz, mely igényeket az írás-olvasásban való jártasság nem elégítheti ki soha.

Meg vagyok róla győződve, hogy ha majd az utókor a mostani jogállam történetében lapozgat s reábukkan az esküdt s törvényhozó képesítésére, azt hiszi, hogy az ügyetlen könyvkötő *Dickens* valamelyik regényének lapjait kötötte a komoly dolgok történetének lapjai közé, mert bizonyos, hogy ilyen rendezés valamelyes vérbeli atyafiságban van a legbecsesebb humorral.

De az esküdtszékek nemcsak az a fogyatéksége, hogy tagjai a jogban járatlanok, hanem az is, hogy a laikus bírák azzal a speciális gondolkozásmóddal sem rendelkeznek, mely a bírónál kívánatos, s melyet a szakbíró hosszas gyakorlat folytán szerez csak meg. Ez a technikai jártasság, mely a szakembert mindenben a dilettans fölé emeli; ehhez járul az erkölcsi képesség, vagyis *Ihering* szerint az a pszichológiai tulajdonság, melynél fogva az események megítélésénél gondolkodásunkat a törvény alá rendeljük; ez a szakbíró akaraterejét egy bizonyos irányban képezi ki s nála a törvény iránti engedelmség szokássá válik.*

Az esküdtszék barátai nem is hivalkodnak azzal, hogy az esküdt a jogkérdés megoldásában megbízhatóbb a szakbírónál s hogy jogban járatlanságuk a laikus bíraskodásnak előnyére volna. Ellenkezőleg. A dilettans bíraskodás mellett azzal érvelnek, s ez főerősségeik közül való, hogy az esküdtszéki intézmény a polgárok közt a *jogi ismereteket* terjeszti.

Ezt az érvet minálunk is gyakran hallottuk hangoztatni és pedig igen előkelő helyen. Az bizonyos, hogy az államnak feladata a műveltségnek minél szélesebb körben való terjesztése, *de erre az igazságszolgáltatás nem alkalmas médium.* Az elemi oktatás az iskolában történik. Felnőtteknél pedig közvetlenül vagy közvetve az állam s a társadalom gondoskodik megfelelő módon a műveltség terjesztéséről (szabad lyceum, különösen az *university extension* stb.); de az igazságszolgáltatást arra eszközül felhasználni nem szabad. Ha az esküdtszéki intézményből a felnőttek számára jogi szemináriumokat akarunk csinálni, akkor *valóságos vivisectiót végzünk az igazságszolgáltatás testén.* Ezt teszik az orvosok házinyulakon; az orvostanhallgatók pedig — sajnos — a szegény embereken szerzik meg azokat a tapasztalatokat, melyeket a későbbi korban vagyongyűjtésre használnak fel. Ezen nem segítünk; ebből azonban nem következik, hogy az igazságszolgáltatást is fel szabad kísérletezésekre használni.

De legyünk igazságosak, van a laikus bíraskodásnak egy el nem vitatható fölénye a szakbíróaság felett: ez a *kormánytól való függetlensége.* Jól mondja azonban erre *Ihering*, hogy ha a bíró eszménye kizárólag a kormánytól való függetlenségében állana, ideálisabb intézményt az esküdtszéknél képzelni sem lehetne. Ámde a kormánytól való függőség nem az egyedüli, melytől a bírót féltetni kell. Hogy a bíró mitől engedi magát befolyásolni: politikai vagy vallási meggyőződésétől; a közvéleménytől vagy a sajtótól; barátainak s ismerőseinek gáncsától vagy dicséretétől; esküdtársainak tekintélyétől vagy pedig a kormánytól? az végeredményben egyre megy, mert valódi függetlenségről egyik esetben sem lehet szólni, a bíró egyik esetben sem olyan, amilyennek lennie kellene.**

Aki az igazságszolgáltatás tüzhelye mellett töltötte életének javát, az tudja, hogy ma a szakbíróaságoknak a kormánytól való függése csupán agyrém, amit vagy olyan elméleti emberek találtak ki, kik az igazságszolgáltatást a gyakorlat-

* Zweck im Recht 4. kiad. I. 320. lap.

** Ihering u. o. 318. lap.

ban abszolúte nem ismerik, vagy azok félnek ettől, akik a múlt idők peres archivumaiban a «Kabinet-justiz» szomorú korszakát tanulmányozták, vagy a «lettres de cachet»-val való szörnyű visszaélésekről olvastak a Lajosok uralkodása alatt.

Mindkettő az abszolutizmus rút kinövése. *Alkotmányos országban, parlamenti felelősség és sajtószabadság mellett azonban, aki a szakkiróságot a kormány befolyásolásától félti, s az ellen harcol: az Don Quijott küzdelmet folytat.*

Egyébként ez a befolyás kétféle okból volna képzelhető, t. i. egyrészt a kormány politikai okokból akar valakit fölmentetni vagy elítéltetni, másrészt a kormány kinevezésétől függő bíró szolgálékuségból alája rendeli meggyőződését a mindenható kormánynak. Csak akkor kellene korrumpált kormánynál s bíróságnál a «függőségtől» félni, ha mindkét tényező együttesen fordulna elő, mert az említett két képzelte veszély egymásrataltságuknál fogva külön nem léphet fel soha.

Sem a múltban nem volt, sem a jelenben nincs s hihetőleg a jövőben sem lesz oly korrumpált kormányunk és szolgálékü bíróságunk, mely az igazságszolgáltatást erkölcsstelen politikai czélokra akarná felhasználni. De oka sincs arra, mert a perek ezrei távol állanak a politikától; sem közvetve, sem közvetlen nincs azokban politikai vonatkozás, és hiányzik belőlük az az *érdek*, mely az igazságszolgáltatás megmételvezésének motivumául szolgálhatna.

Ha pedig valaha oly szomorú napokra virrad valamely társadalom, hogy a bűnpörök nagyrésze politikai motivumokra vezethető vissza: *akkor, amennyiben autokratikus irányu a hatalmi túltengés, egészen bizonyos, hogy ilyen időkben az uralmon levő hatalomnak első dolga lesz a liberális intézményeket eltörölni; áldozatul esik a sajtószabadság, alkotmányosság, parlamentárizmus és esküdtszék egyaránt.*

Ha pedig demokratikus irányu a felforgatott társadalomban uralomra jutott hatalom: megmarad ugyan az esküdtszék, de az a társadalomban élő izzó szenvedélytől szuggerálva, annak fékevesztett vak eszközévé lesz. *Tarde* egyik nagybecsű művében olvassuk, hogy a francia forradalomban a jury valósággal a rémuralom törvényszékévé süllyedt.*

Naiv észjárásra s a történelem nem ismerésére vall tehát az a felfogás, mely azt hiszi, hogy felforgatott társadalmi viszonyok közt a jury függetlensége nyújt biztosítékot az uralmon levő hatalommal szemben.

A *jury függetlensége* egy üres fogalom, — *jelszó*, melynek teste nincsen; de azért az oly nemzetnél, mint a miénk is, mely az érzelmekre csaknem neurasteniás érzékenységgel reagál, nagy hatásra számíthat; épp úgy, mint a többi hasonló értékű fogalom, mely az említett érzelmi túltengés miatt mégis oly nagy változásokat idéz elő.

Eszem ágában sincs a politika mezejére kirándulni; megmaradok a jog területén s a közelmúltból csupán két esetet hozok fel annak illusztrálására, hogy fajunkat néha üres, gyakran hamis álarcz alatt megjelenő jelszavak mily forrongásba hozzák.

Mindkettő 1897-ben történt, midőn a BP. volt tárgyalás alatt. Azt hiszem minden jogásznak emlékezetében van az az obstrukció, mely azért tört ki a képviselőházban, mert a kormány a nyomtatvány útján elkövetett rágalalmazást s becsületsértést a szakkiróság hatáskörébe akarta utalni.

Az ellenzék a legnagyobb erővel támadta a kormányt; a kölcsönös szuggesztív hatása alatt meg voltak győződve az emberek arról, hogy a tervezett hatásköri szabály ürügye alatt a kormány a sajtószabadságot, a szabadságjogok legfontosabbikát támadja meg.

Az elfogulatlan szemlélő joggal hihette azt, hogy Magyarország sajtója a rágalalmazások s becsületsértések melegágya, s hogy Magyarországon az emberi tevékenység javarészen

a sajtó útján elkövetett rágalalmazásokban s becsületsértésekben csucsosodik ki. Ezt kellett hinnie, mert olyan erőpróbára, mint itt tapasztalható volt, komoly ok nélkül parlament nem vállalkozhatik. Holott a jobb ügyre méltó szenvedelemmel vitatott §. a higgadt jogász előtt csupán egy hatásköri szabály volt. Miután azonban ez a szabály kapcsolatos a sajtójoggal s a jürivel: a hangzatos jelszó a jelentéktelen hatásköri szabályból alkotmányjogi kérdést csinált. Érdekes példa ez a *Ziehen* által behatóan tárgyalt *irradiatio* lélektani törvényének természetére s szociológiai jelentőségére.

A másik esetben az volt a kérdés, hogy az *ügyész* maga nyomozást teljesíthet-e vagy csak teljesíttetheti azt a rendőrséggel. Ez már határozottan hamis *jelszó* alatt lépett fel, s mégis miután a zászlóra irt jelszó érzelmek keltésére volt alkalmas, melyek a parlament lelkiületére befolyással voltak, a megindult mozgalom módosítólag hatott a BP.-ra.

A fantom, melytől az ellenzék félt, ismét a mindenkori kormány volt. Miután pedig az ügyészség a kormány utasításait köteles követni, azt mondták, hogy az ügyész politikai érdekű perekben agyonzaklathatja a kormánynak nem tetsző polgárokat, lecsukathatja azokat, házkutatást végezhet náluk, sőt személyüket is megmotozhatja.

Ámbár normális politikai viszonyok közt maga az ellenzék is elismerte volna, hogy a magyar ügyészi kart a gáncs nem érheti s azt soha politikai czélokra nem használták fel, mégis a népszerű jelszó csábítólag hatott. Nem vizsgálták annak alaposságát, csak a jelszó izgató külső megjelenését nézték: *az ügyésznek a kormány parancsol, tehát bizonyos a törvénytíprás.* Az érzelmi mozzanatok legyőzték a logikát, aminthogy *Le-Bon* szerint a tömegek cselekményeinél az utóbbi sohasem tud az előbbivel szemben zöldágra vergődni.*

A kormány a nyomásnak kénytelen volt engedni; mint ballasztot kidobta a javaslatból annak egyik értékes részét: t. i. az ügyész közvetlen nyomozó tevékenységét. Erre megnyugodtak s az 592 §-ból álló javaslatot négy nap alatt le-tárgyalták — a koncesszió ellenében.

Az üres *jelszavak* alatt induló küzdelem pszichológiája itt is érvényesült; amit elértek a módosítással, az teljesen értéktelen; megfelelőleg annak a jelszónak, ami alatt a küzdelem megindult. Ellenben a veszteség jelentékeny.

A javaslat 84. §-a szerint a szakképzett ügyész maga is nyomozhatott; ezt veszedelmesnek tartották; a BP. 84. §-a szerint most már maga nem nyomozhat, de *nyomoztathat*. Miután pedig a 84. §. 3. bekezdése értelmében a policzia kénytelen az ügyésznek engedelmességni, a kioroszakolt módosítással — ami a kormány utasításában rejlő veszedelmet illeti — csak annyiban változott a helyzet, hogy az ügyész most már *maga* nem tartóztathatja le a kormánynak nem kellemes embert, de lecsukathatja azt a policziával. *A módosítás értéke tehát semmi garanciát nem tartalmaz.* A veszteség azonban jelentékeny, mert bármily kívánatos volna is, hogy az intelligens, humanus, szakképzett, megbízható ügyészi kar nyomozzon bizonyos esetekben, ezt nem teheti, mert a parlamenti kisebbségtől kioroszakolt módosítás szerint ehhez nincs joga. Végezteti tehát a nyomozást a policziával s a legtöbb esetben a *csendőrséggel*.

Ime az üres jelszavak alatt indult s meg nem fontolt küzdelemnek következménye: az érzelmi motivumoktól befolyásolt kisebbség nem vette észre, hogy ha a nyomozástól megfosztja a kormány utasítása alatt álló ügyészt, kiszolgáltatja azt a policziának s a csendőrségnek, holott az előbbinek tagjai a főispánoknak engedelmes közegei, az utóbbiak pedig a honvédelmi miniszter alatt állanak adminisztratív szempontból, policziális szempontból pedig a belügyminiszter rendelkezik velük, s ehhez járul a katonai fegyelem, mely a csendőrt, mint az árnyék, kíséri.

* Philosophie pénale 446. l.

* Psychologie des Foules 53. s. köv. l.

Az esküdszéki intézmény mellett felhozott érvek jobbra politikai jelszavak, amelyek értéktelensége a politikai jelszó természetéből következik.

A jog szempontját szem előtt tartva tehát — mindaddig, míg ki nem mutatható, hogy a jury a törvényt jobban alkalmazza, mint a szakkiró, ez utóbbi bíráskodását a laikus elem bíráskodásának föléje kell helyezni.

(Folyt. köv.)

Vargha Ferencz,
koronaügyési helyettes.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A BP. 366. §-ához.

A BP.-nak a czimben hivatkozott szakasza szerint az *esküdtek többsége* a vád és védelem, az elnöki fejtegetések elhangzása után visszavonulván tanácskozássra, a *kérdések megváltoztatását, kiegészítését, esetleg új kérdés feltevését tarthatja szükségesnek*, a végből indítványt tehet, amely fölött — a felek meghallgatása után — határozatot kell hozni.

Minő irányu és terjedelmű lehet az esküdtek többségének indítványa? ez a kérdés merült fel.

A ny—i törvényszék előtt L. J. bűnügyében a kir. ügyész *szándékos emberölés* büntetnének megállapítása végett tette fel a kérdést. Sem a vádlott, sem a védő nem emelt kifogást a kérdés feltevése és szövegezése ellen, a védő az erős felindulás fenforgására indítványozott megfelelő szövegű kérdést, az esküdtek nem tettek javaslatot. A törvényszék a vádhatóság és a védelem indítványozta kérdéseket megállapította; maga részéről sem tartotta más kérdés feltételét szükségesnek; a vád tehát a vizsgálatról, a bizonyítási eljárás befejezettnek nyilvánításáig nem változott. Ezek után elhangzik a bűnösség kérdésében az ügyész indítványa, a védő előterjesztése, előbbi vitatja, hogy bár léteznek gyanuok: miért nem volt emelhető vád *gyilkosság* miatt, utóbbi a praemeditatio ellen nem is védekezik, csupán a felindulás létezését igyekszik bizonyítani.

Ezután az elnök fejtegeti a 279. §. és a 281. §. első bekezdésének értelmét, részleteit. Az esküdtek visszavonulnak s aránylag rövid idő alatt visszajönnek és kijelentik, hogy az esküdtek többsége azon nézetben van, miszerint vádlottnál a *szándék előre megfontoltsága* is fenforog és így indítványozzák, hogy ennek megállapíthatása végett új kérdés tétessék fel. A kir. ügyész nem zárkózik el ettől, sőt megszövegezi a megfelelő kérdést, vádlott ebbe beleegyezik, a tárgyalás elnapolását nem kívánja, védő kifogást, tiltakozást jelent be, érveléseit előterjeszti és a kir. törvényszék beható tanácskozás után a BP. 366—367. §-ai alapján a kérdés feltételét elrendeli.

A kérdésfeltevés az esküdtbíróági eljárás legfontosabb része és ezért e nem mindennapi esethez érdemes hozzászólni.

A BP. 366. §-a, még inkább a 325. §., mely szerint a vádbeli cselekmény minősítésénél a törvényszék nincs kötve a vádló indítványához: igazat adnak a kir. törvényszék előbb elmondott döntésének. Azonban vannak okok, melyek a határozat helytelenségét bizonyítják.

Elsősorban — úgy vélem — hogy itt nem „minősítés”-ről van szó, lévén a *gyilkosság crimen sui generis*, melynek nem változata a 279. §. szerinti emberölés. A vádbeli cselekmény szándékos emberölés lévén, a bíróság a praemeditált, az előre megfontolt szándék fenforgását, mint vádba nem helyezett tettet, tényt meg nem állapíthatja. Válogathat a szándékos emberölés változatai közt, a 279. §-tól a 281. §. végső pontjáig, de azt a tényt, hogy a szándék előre megfontolva keletkezett, vád hiányában nincs joga megállapítani.

De sehol sem olvasható a törvényben, hogy az esküdteknek is jogukban állana a 325. §. szerint a vádnál súlyo-

sabb minősítést megállapítani, ezt a törvény csak a törvényszéknek tartja fen. Az esküdteknél a kérdések alapja a vád, mely az ítéletnek is határt szab.

És még ha koncedálok is, hogy ha a bizonyítási eljárás befejezte után a kérdések feltételénél hangzik el bármelyik esküdt ily irányu indítványa: ez indítványt a bíróság elfogadhatja s felteheti a súlyosabb beszámítású kérdést, minthogy ennek megfelelőleg terjesztheti elő a vádló a bűnösség kérdésében indítványát; de hogy akkor, amidőn a bizonyítási eljárás befejeztével a tényállást megváltozotttnak sem a vádló, sem a törvényszék nem találta, midőn a kérdések jogerősen megállapítottak, midőn a bűnösség kérdésében a vád elhangzott, hogy ekkor az esküdtek többségének súlyosabb beszámítású cselekvényt megállapítani, és e végből ennek megfelelő kérdés feltevését elfogadhatóan javasolni volna joguk, azt kétségbe kell vonnom.

Azon nézetben vagyok, hogy az esküdtek többségének a 366. §-ban adott jog csak a vád által határolt keretben engedi meg a kérdések megváltoztatását, — mely szerintem csak a kérdés szövegezésére, de nem tartalmára vonatkozik, — kiegészítését, esetleg új kérdés feltevését. Nézetem szerint a kérdések eme módosítása csakis stiláris jellegű lehet, amennyiben terjedelmes kérdés szétoztatását célozhatja, avagy ott, ahol a kérdés egyik és másik részére „igen” és „nem” felelet adható egyidejűleg; — a kiegészítés vagy új kérdés pedig csak a javasolt kérdések hiányait érintheti, tehát csak a beszámításra, enyhébb minősítést illető ténykérdésekre vonatkozhatnak, de mindig a vád keretén belül.

De ha a jelzett időpontban tett esküdti indítvány elfogadható volna, megtörténhetik, hogy a kir. közvádlo lesz kénytelen védekezni a súlyosabb beszámítású cselekmény megállapítása ellen, és esetleg hiába. Megtörténhetik, hogy a vád halált okozó súlyos testi sértés, és a verdikt „gyilkosság”-ot állapít meg. Lehetetlen az, hogy az esküdtek többsége rákényszerítse a vádat a közvádlóra. Lehetetlen az, hogy a vádló indítványa ellenére, vagy esetleg ellenzésére a súlyosabb természetű kérdésre adandó „igen” szavazat meg is engedessék.

Úgy vélem, hogy a vád az esküdtek visszavonulásáig, tehát a kérdések jogerős megállapításáig megváltozhatnak; — de a bűnösség kérdésében tett előterjesztés után, és az esküdtek visszavonulása után, minden újabb incidens, bizonyíték felmerülése nélkül, az esküdtek kívánságára, hogy a vádlottra súlyosabban megváltozhassék a vád, nem tartom lehetőnek, mert ellenkeznek az a vád-elvvel, az eljárás szabályaival, az esküdtek megszabott jogkörével.

Miután az esküdtek kívánságára feltett kérdésre „nem” felelet adatott, a bejelentett semmiségi panasz tárgytalanná vált, ezt védő visszavonta és így a Curia a felmerült elvi kérdés elbírálásához ez alkalommal nem juthat.

Dr. Hoffmann Mór,
nyiregyházi ügyvéd

Az angol judikatura legújabb határozataiból.

V.

4. Felperesek, kik Romániában folytattak nagy kiterjedésű üzletet, ügynökeik részére Londonba egy nagyobb özszegegről kiállított váltót akartak küldeni, melyet felperesek a váltójogilag megkivánt váltónyilatkozatokkal ellátva, zárt levélben postára is küldöttek. Felperesek írnoka azonban a levelet felbontotta és a váltót kilopta belőle; a dologba kellőképpen beavatott egyik barátja pedig a forgatmányt meghamisítva, a váltót a bécsi angol-osztrák banknál leszámítás céljából hemutatta. A bécsi bank, miután a kérdéses váltónál közvetlenül érdekelt Banque Generale Roumaine-nel különben is összeköttetésben állott, a váltó összegét az azt bemutató egyénnek teljes jóhiszeműséggel ki is fizette. Egy

hét mulva felperesek rájöttek a váltó eltűnésére, majd nyomban megindították a keresetet Londonban az angol-osztrák bank ellen, mely t. i. az ellopott váltó összegét a tettesek részére kifizette. Osztrák jog szerint a váltó birtokosát, ki a váltót *bona fide* szerezte — daczára annak, hogy a váltó megelőzőleg ellopott, s mindamellett, hogy a váltóalírás meghamisított — semminemű mulasztás nem terheli.

Felperesek szerint az alperes bank felelősséggel tartozott a váltó forgatásáért és vele szemben az angol törvény jó alkalmazásba; szerintük a jelen eset az 1882-iki *Bills of Exchange Act* 24. §-ába ütközik s ugyanezen törvény 72. §-a világosan korlátozza a külföldi jog alkalmazását az Angolországban peresített, vagy kifizetett váltók tekintetében.

Az alperes angol-osztrák bank másrészt azt állította, hogy Bécsben a váltó bemutatásának körülményei oly tisztáknak látszottak, melyek a banknak a váltó kifizetéséhez kellő jogczimet szolgáltatottak s hogy az osztrák jog alkalmazandó a per elbírálásánál, mert bécsi bank szerzett jogczimet a váltóhoz.

Az elsőfoku bíróság szerint alperes bankkal szemben semminemű bizonyíték nem merült fel nagyobbfoku mulasztásra nézve; kimondotta egyszersmind, hogy jelen esetben az osztrák jog alkalmazandó. Felpereseket ez alapon keresetükkel elutasította. Ezeknek felelőssége folytán a *Court of Appeal* megállapította, hogy szabály az, miszerint az ingó dolgok átruházásának érvényessége azon ország törvényei szerint bírálendő el, melyben az átruházás történt; ez a szabály a váltóra vagy utalványra is alkalmazandó oly esetekben, midőn az átruházás forgatmány útján történik. A *Court of Appeal* ez alapon nem adott helyet felperesek felelősségének s az elsőbíróság ítéletét helybenhagyta. (*Embiricos v. Anglo-Austrian Bank.*)

5. Peres felek szomszédos földbirtokosok voltak Felt-hamban. Felperesnek piaci kertészete, faiskolája és gyümölcsös kertje volt, melynek jövedelme egyik keresetforrását képezte, s amely éppen az alperes földje mellett feküdt. Alperes birtokának a felperes földjével határos szélén körülbelül negyven darab szilfa és kőrisfa állott, melyeknek legnagyobb része ágaival a felperes kertje és gyümölcsfái fölé hajolt, mi által az nem kis mértékben csökkentette ezek rendes termőképességét, az állandó árnyékban tartás következtében. Perre kerülén a dolog, felperes azt vitatta, hogy az alperes fának ágai, melyek a felperes gyümölcsfái fölé hajoltak, ártalmára voltak a gyümölcsfáknak; ezért indított keresetet alperes ellen azon kár megtérítése iránt, melyet az alperes fának átnyúló galyai a felperes gyümölcsfáiban okoztak.

Felperes a tárgyalás folyamán még azt is vitatta, hogy a szenvedett kár oly sérelmet képez reá nézve, mely minden évben újra visszatér, s ekként kártérítési kereset indítására teljes jogosultsággal bír.

Alperes védekezésében azt adta elő, hogy ő a különböző forrásművekben sehol sem talált precedenset hasonló keresetre; továbbá, hogy felperesnek saját kezeiben volt a sérelem orvosszere, csupán le kellett volna nyesnie az alperes fának áthajló galyait; hogy semminemű kereset nem állhat meg ennél fogva a gyümölcsfákra vonatkozólag vitatott kárra nézve s hogy a törvényszéknek nem áll hatáskörében ez ügyben közbenszóló ítéletet hozni.

Bizonyítás egyik fél részéről sem történt. A *surrey-i County. Court* bírása abban a véleményben volt, hogy az egyetlen eszköz, amelylyel felperes magát a szenvedett kárt elháríthatta volna, az alperesi fák átnyúló ágainak a lemetzése volt. Felperes kereseti jogosultságát nem állapította meg s alperes védekezésének helyt adva, elutasította keresetével a felperest.

A *King's Bench Division* az elsőbíróság most említett határozatával éppen ellentétes állásponton volt az ügy érde-

mét illetőleg. Kimondotta ugyanis, hogy hasonló esetben az olyan egyén, kinek gyümölcstermésére a szomszédjának átnyúló faágai káros hatással voltak, nincs korlátolva abban, hogy a földjére áthajló ágak levágása által a bekövetkező kárt elháríthassa, másfelől azonban kártérítési kereset indítása iránti jogosultsága is megállapítható. (*Smith v. Giddy.*)

Zsoldos Benő.

Külföldi judikatura.

A lotto-gyűjtő felelőssége. Egy öreg asszony a lotto-gyűjtőnek papírra írva átadott három számot, azonban a lotto gyűjtő egyik számot rosszul írta be a jegyzékbe, minek következtében az anyóka elesett a ternótól. A perben konstatáltatott, hogy a lottoszabályok ellenére a gyűjtő a számokat a jegyzékbe való beírásakor nem ismételte hangosan. A bécsi legfőbb bíróság a lotto-gyűjtő teljes felelősségét megállapította az elmaradt terno-nyereség erejéig.

Meddig terjed a dohánymonopoliúm? Egy a bécsi szabadalmi hivatalnál bejelentett találmány abból állott, hogy a szivar vagy szivarka a meggyújtandó végen gyújtóanyaggal látatnék el, amely, ha valamely tárgyhoz hozzádörzsöltetik, a szivar meggyulladását eredményezi. A szabadalmi hivatal megtagadta a szabadalmat, azzal az indokolással, hogy a szivar és szivarka előállítását az állam kizárólagos joga és hogy az állam kizáró tulajdonát képező tárgyakra szabadalmakat nem lehet adni. A feltaláló ezen határozat ellen perorvoslatot élt és rámutatott arra, hogy ő nem szivarokat és szivarkákat akar készíteni, amit tényleg csakis az államnak szabad, hanem csakis a már kész szivarokra és szivarkákra egy gyújtóanyagot akar tenni. Az osztrák szabadalmi hivatal panaszosztálya azonban a bejelentési osztály határozatát helybenhagyta.

Házassági köteleességek megsértése. A nő tartozik ugyan életmódját akként berendezni, hogy férjének állása és tekintélye az által ne szenvedjen, de ebből még nem következik, ha bármiben vét ezen köteleesség ellen (pl. ha katonatisztnek neje pazarol), hogy ez a házassági köteleességeknek súlyos megsértése. (Német Reichsgericht.)

Zálogjog átadása. Ingó dolgokon való zálogjog átadásához elegendő, ha azon tartálynak, melyben a zálogtárgyak vannak, kulcsa átadatik, feltéve, hogy az átadás idején a zálogbaadó is ezt a kulcsot tartotta a tartály elzárásához való egyetlen kulcsnak. (Német Reichsgericht.)

A férj joga a nő üzletéhez. Ha a nő nem egyezik bele abba, hogy a házasság kötésekör általa folytatott üzletet a férj átvegye, akkor a férjnek a házasságból folyólag sem joga nincs, sem nem köteleessége az üzletet a nő helyett folytatni és vezetni. Épp oly kevéssé illeti őt meg az üzlethez való haszonélvezeti jog. (Német Reichsgericht.)

Szerződés felbontása házasság okából. A *Code civil* 213. §-a szerint a nő köteles férjének engedelmeskedni. Egy színésznőnek férje megtiltotta a színi pálya folytatását. A nő a férj tilalma következtében felbontotta a színházzal házassága előtt kötött szerződését. Tartozik-e kártérítéssel? A szajnai törvényszék szerint igen. Az ítélet szerint a nő szabad akaratából vállalta el a házastársi köteleességeket s így felel azért, ha a házasságból eredő kötelezettségek lehetetlenné teszik egy korábbi szerződés teljesítését.

Takarékpénztári betét visszakövetelése. A «*Chambre des requêtes*» egy ítélete szerint a takarékpénztártól követelhető az oly betét visszafizetése is, mely harmadik személy nevére helyezettett el, ha felperes be tudja bizonyítani, hogy az, aki a betétet elhelyezte, megbízottja volt. Az indokolás alapja az, hogy senki sem zárható el annak a bizonyításától, hogy harmadik által kötött jogügylet tulajdonképp az ő megbízásából jött létre.

Különfélék.

— **Zitelmann Ernő** bonni egyetemi tanár előadása, (melynek bő ismertetését lapunk más helyén találja az olvasó), a Magyar Jogászegylet ez idei működésének kimagasló momentuma volt. Zitelmann az írásaiból is ismeretes szellemes módon, igen világos rendszerben tárgyalta az előadása tárgyául választott finom és nehéz anyagot. A másfél óras

előadás a hallgatóság figyelmét mindvégig teljesen lekötötte, amiben az érdekes tartalom mellett kétségtelen része volt a jeles tanár kiváló előadó képességének és a számos találó és szellemesen alkalmazott példának, amelylyel tételeit illusztrálta. Hogy Zitelmán kiváló tudományos érdemeit a magyar jogászvilág méltányolja, annak bizonyosságául szolgált a nagyszámú hallgatóság, amelynek élén megjelent az igazságügy-miniszter és jogi életünk számos kiváló képviselője.

— A kir. Curiahoz a folyó év első negyedében beérkezett 7347 ügy, a múlt évi hátralékkal együtt elintézendő volt 16,817, elintéztetett 7034, hátralékban maradt 9783 ügy (1903-ból hátralékban van még 42 darab). A múlt év megfelfő szakához képest 257-tel több ügy érkezett be, 1691 gyel több volt elintézendő, 300-zal több intéztetett el és a hátralék nőtt 1391-gyel.

— A kir. Curia a Btk. 262. §-ának értelmezése tekintetében azon állandó gyakorlatot követi, hogy egymagában az a körülmény, hogy a rágalmozást vagy becsületsértést tartalmazó beadvány valamely hatósághoz adatott be, még nem állapítja meg a Btk. 262. §-ában említett nyilvános-ságot.

A Btk. 87. §-ának értelmezésére nézve a *BDtár*-ban 47. sz. alatt közöltünk egy curiai határozatot. Ezen kérdésben a kir. Curia megállapodott gyakorlata az, hogy a Btk. 87. §-a szerint az, aki a büntetett elkövetésének idején életkorának huszadik évét még nem haladta túl, halálra vagy életfogytig tartó fegyházra elítélhető nem lévén, az ilyen koru egyéneknek a halál- vagy életfogytig tartó fegyház-büntetés helyett az ezekhez legközelebb álló büntetés, vagyis a 15 évi fegyház képezi a büntetés maximumát s minthogy a törvény a minimumra nézve nem tartalmaz rendelkezést s e tekintetben a büntetőtörvénykönyv rendszeréből a közbeeső büntetési tételek valamelyikére sem vonható határozott következtetés, a kir. Curia állásfoglalása szerint a törvényhozó ebben a kérdésben szabad tért kívánt engedni a bírói belátásnak, a büntetés az ilyen koru egyéneknek túlnyomó enyhítő körülmények fenforgása esetében a Btk. 91. §-ának alkalmazásával két évi fegyházban is szabható ki, amiből következik, hogy rendkívüli enyhítő körülmények esetében a Btk. 92. §-a alapján megfelelő börtönbüntetésnek is van helye. (V. ö. *Jogt. Közl.* 11. sz.)

— Rabsegélyző-egyletek. A *pécsi* rabsegélyző-egylet igen lendületes és az egész hazai rabsegélyző ügyre kiterjeszkedő évi jelentéséből kiemeljük a következő adatokat: Tagsági díjakból 300 K, adományokból 80 K, kamatokból 280 K, államsegélyből 280 K folyt be. Segélyezésre kiutalt az egylet 877 K-t. Ebből jutott 45 szabadulónak és 14 elítelt családjának. A segélyezésnek egy helyes módjaként azon üdvös ujitást kezdeményezte az egylet, hogy a reászorulóknak népkonyhajegyeket adott. Az egylet a raboktatást és a népkönyvtárt is ápolta. Az egylet vagyona 13,700 K-t tesz ki. A jövő évi munkaprogram legfontosabb pontja rabmenház felállítása, ami már előkészítés alatt van. — A *székesfehérvári* rabsegélyző-egylet bevételei így alakultak: tagsági díjak 185 K, államsegély 400 K, adományok 160 K, kamatok 135 K. Kiadások: pénzsegély 56 szabaduló részére 343 K, letartóztatottak családtagjai részére 450 K. Összes segély 793 K (1901-ben 342 K, 1902-ben 423 K, 1903-ban 911 K). Raboktatás költségeire az egylet 200 K-t fordított. Egyéb kiadások 94 K. A bevételek a folyó évben nem fedezték teljesen a kiadásokat, úgy hogy a hiányt a körülbelül 3550 koronát tevő alaptökekből kellett fedezni.

— Bünygyi judikatura. *Anyagi jog.* Sértettek áruczikkeik árusítása céljából azt a helyet foglalták el sátoraiikkal, melyet vádlottak, kik az ipartársulat tagjai, régi időtől fogva használtak. Vádlottak, miután sértettek sátraik áthelyezésére sikertelenül felhívták volt, ezeknek sátraikat helyeikről tovább vitték s az így megüresedett helyre saját sátraikat állították fel. Minthogy a kérdéses helyet még a czéh, melyből az ipartársulat alakult, vette meg, s vádlottak az ipartársulatnak helypénzt is fizettek, fenti cselekményüknek nem az volt célja, hogy sértettek ellen *erőszakot* kövessenek el, hanem egy vitás jogot jóhiszeműen védve cselekedtek, miért

is cselekményük nem büntethető. — Helyszerzőről annak állítása esetén, hogy a nőcseléseket erkölcstelen életre csábitja, és hogy fegyházviselt ember, a *valdság bizonyítása közérdekből* megengedendő. — Vádlott egy nyolcz éves gyermeket alkalmazott a cséplőgép körül; ez a körülmény már egymagában véve megállapítja a *büntetendő gondatlanságot*; mert vádlottnak a mindennapi élet tapasztalata szerint előre látni és tudnia kellett, hogy egy fejletlen gyermeknek a cséplőgép közelében való tartózkodása veszélylyel járhat. — A kis gyermek halálát az okozta, hogy gyufával játszván a mezőn, ruhája meggyult és összeégett. Nincs megállapítva, hogy vádlottnő előre láthatta, hogy a gyermek gyufához fog jutni, az pedig, hogy a vagyontalan vádlottnő otthonról eltávozván, a gyermeket vak, de már tizenhatsz éves fiának felügyelete alatt hagyta, a vádlott szegény sorsára is tekintettel, nem foglal magában büntetendő gondatlanságot, miért is a Curia vádlottnőt az alsóbíróságok ítéletének megsemmisítése mellett fölmentette. — A Btk. 229. §-ában meghatározott szándékos hamis vád még azon esetben is, ha közhivatalnok ellen hivatalos eljárására vonatkozóan követtetett el, csak a sértett fél indítványára üldözhető, tehát az azzal lényegileg azonos, és enyhébb beszámítás alá eső, a Btk. 260. §-ába ütköző rágalmozás vétsége sem tartozik a felhalmozási, hanem az indítványi vétségekhez.

Eljárás. A védelem által felhozott az az érvelés, mintha a BP. 221. §. 2. pontjának értelme az volna, hogy a tizenéves koron alul tapasztalt dolgoknak eskü alatti vallása elkerülendő, nem állhat meg, sőt ellenkezőleg a törvény egyedüli célzata az, hogy csak az legyen *esküre bocsátható*, aki koránál fogva az eskü jelentőségét felfogni képes. — A jogegység érdekében kimondta a Curia, hogy a BP.-nak a *bünygyi költségről* rendelkező XVI. fejezete szerint a bünygyi költségek «kölcsonös megszüntetésének» nincs helye, s hogy a vád alól fölmentett vádlott csak a védelmével járt s a vétkes mulasztásával okozott költségekben marasztalható el, megsértette tehát a törvényt a bíróság, mikor a bünygyi költségeket «kölcsonösen megszüntette» és a felmerült tanudijakat a fölmentett vádlott terhére róta. Egyben a Curia vádlottat a felmerült tanudijak viselésének terhe alól fölmentette. — A védő a BP. 427. §-ának 3. pontja alapján amiatt jelentett be semmisségi panaszt, mert a védelem utólagos tudomásszerzése szerint egy esküdt nem hall jól. A Curia az esküdtbíróság ítéletét megsemmisítette, mert a bíróság jelentéséből kiderült, hogy az egyik esküdt egy az előző évben tárgyalt ügyben sükettségét maga jelentette be és az 1904. évi lajstromba csak tévedésből került bele.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— Az alsó-ausztriai ügyvédi kamara legutóbbi közgyűlésén a következő határozatot hozta: Az osztrák házassági jog reformja a törvényhozás kikerülhetetlen és el nem odázható feladata, amely nem halasztható el a polgári törvénykönyv reviziójáig. Szükséges egységes állami házassági jog alkotása, különösen pedig a valláskülönbség, a magasabb egyházi rend, a katolicismus és a fenálló házasság akadályainak elejtése. A házasság megfelelő feltételek alatt felbontható legyen, és e feltételek legalább is hasonlóak legyenek azokhoz, amelyek alatt a nem katolikusok házassága jelenleg felbontható. A zsidók házasságára vonatkozó különleges szabályok eltörölendők.

Ezen határozat indoklásául báró Mayr előadó többek közt rámutatott arra is, hogy a jelenlegi lehetetlen és erkölcstelen helyzet különösen a katolicismus akadálya folytán állott elő és okozta a házassulandóknak Magyarországha való menekülését és még ezen csupán a vagyonosok részére nyitva álló uttól is a kevésbbé vagyonos el van zárva.

— Wach a Schöffebíróságról. A Deutsche Juristen-Zeitung legújabb számában Wach újból lándzsát tör a Schöffebíróság érdekében a Schöffebíróság szervezetről írott cikkében. Feltétlen követelmény a népnek a büntető igazságszolgáltatásban való részesedése. De csak akkor vezet ez kellő eredményre, ha a Schöffebíróságok formájában történik. A Schöffebíróság mellett Wach tág teret ad az egyes bírónak is. Különösen a kihágásokat utalja hatáskörébe. A kihágási eljárást egyszerűsíteni kell és meg kell különböztetni a tulajdonképpeni bünyvádi eljárástól. A kihágásoknak az egyes bíró hatáskörébe való utalása a Schöffebíróságokat nagyban tehermentesítené. A büntető igazságszolgáltatás mai

szervezetét két visszasság jellemzi. A jelentős ügyekben kevesebb jogorvoslat van, mint a jelentéktelen ügyekben s a felebbviteli bíróságok szervezete elüt az elsőbíróságokétól. Wach szerint ezen úgy lehet segíteni, hogy minden ügyre nézve meg kell adni a felebbezés jogorvoslatát s a felebbezési bíróságokat is a Schöffebíróságok formájában kell szervezni. Három elsőfoku Schöffebíróság legyen. A legkisebb egy bíróból és két schöfféből, a középső két bíróból és három schöfféből, a legnagyobb három bíróból és hat schöfféből álljon. Az ügyeket fontosságuk szerint osztják meg ezen elsőfoku bíróságok között, de ne a mai hármas felosztás szerint. A középső Schöffebíróság felebbezési foruma a legkisebb Schöffebíróságnak, a legnagyobb másodfoku felebbezési foruma a középsőnek, harmadfoku felebbezési bírósága a legkisebb Schöffebíróságnak. A legnagyobb Schöffebíróság felebbezési foruma egy három bíróból és nyolcz schöfféből álló Schöffebíróság lenne. Az esküdti szolgálat megszűnése és az ülésnapok szaporítása tekintetbe vételével Wach számításai alapján arra az eredményre jut, hogy Németország megnagyobbodó schöffeszükségletének kielégítése nem támaszt majd nehézséget.

— A német esküdtbíróságok elnökei — mint egy izben megírtuk — egy-egy meggyőződésükkel nem egyező — természetesen mindig csak felmentő — verdikt alkalmából megleckéztették az esküdteket. Legutóbb az így megleckéztetett esküdtek a porosz igazságügyminiszternél panaszt emeltek a meggyőződés szabadsága ellen intézett ily támadás ellen.

— A francia ügyvédséget izgalomban tartja a Seine-departement egy határozata, amely komolyan vette a francia avocats-k azon elavult szabályát, hogy tilos az ügyvédi jutalomdíj iránti előleges megállapodás, valamint a jutalomdíjnak bírói uton való érvényesítése. Egy vagyontalan nevelőnő kártérítés iránt perelvé, egyezségileg 6000 frankot kapott az alperestől. A nevelőnő ügyvédje okiratot íratott alá ügyfelével, amely felhatalmazza az ügyvédet, hogy a 6000 frankot felvegye és 1000 frankot tiszteltdíj fejében megtarthasson. A nevelőnő ezt utóbb megbánta és 900 frank visszafizetésére pert indított az ügyvéd ellen, mert szerinte 100 frank is elegendő a képviselőért. A bíróság a keresetnek helyt adott, a következő indokolással: Az ügyvédség régi felfogása szerint a honorárium az ügyvédnek munkásságáért adott önkéntes ajándék és az ügyvédség tradíciói szerint a honorárium követelése nem egyeztethető össze az ügyvédi hivatással és az, aki ezt tenné, kénytelen volna az ügyvédi testületből kilépni. Ezen az ügyvédség intézményével egykoru szabályt 1723-ban a kar vezetői ekképp formulázták: Nemcsak a bírói uton való érvényesítés tilos, de az is kerülendő, hogy az ügyfél, amíg ránk van szorulva, magatartásunk által arra bírassék rá, hogy szándékán túl honorálja munkásságunkat. Ez a szabály sohasem ment ki a gyakorlatból, de különösen a párisi barreau mindig a legszigorubban őrködött annak fentartásán. Mivel pedig a tárgyalás anyagából kitűnik, hogy felperes nevelőnő az 1000 frankot nem önszántából adta, keresetének helyt kellett adni.

A párisi ügyvédek ezen határozatra azzal felelnek, hogy pervesztessé vált kartársukat a kamara fegyelmi tanácsába választják meg.

— Az angol fogházbüntetések végrehajtására szolgáló convict-prison-okat illetőleg most közzétett új rendszabályok, melyeket az 1898-ik évi Prisons Act alapján az angol Secretary of State bocsátott ki a napokban, — éppen most, április 1. napján léptek életbe. E rendszabályok értelmében a 21 éves koron alóli elítéltek, — vagy ha mind nem is, legalább a megfelelően kiválasztott elítéltek, — külön osztályozás alá esnek; ide vonatkozólag három osztály van megállapítva, u. m.: 1. a 18 éves koron aluli kiválasztott elítéltek, kik a Home Secretary rendeletére a fiatalok büntetésére vonatkozó rendszabályoknak megfelelő elbánás végett speciális börtönökbe szállíthatók, czélszerűség esetében helyi börtönökbe is; 2. olyan elítéltek, akik annak előtte teljesen büntetlen előéletűek voltak vagy akik nem «szokásos»

(habitual), vagy nem romlott erkölcsű büntetettek, — és végül 3. a fenti 2. osztályba nem sorozható közönséges elítéltek. Az új tervezet alapján különösebb törekvések fognak majd nyilvánulni arra nézve, hogy ezek a fiatal munkaerők egyenesen valamely állandó hasznos foglalkozásra alkalmaztassanak. Zs. B.

A Magyar Jogászegylet folyó hó 8-án (szombaton) délután hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utca 10. szám alatt) teljes-ülést tart, melynek tárgya: Zsitvay Leó törvényeségi elnök előadása a büntető novelláról. — Vendégeket szívesen lát az egylet.

Fiatal ügyvéd, ki közjegyzői irodában dolgozik, közjegyző-helyettesi állást keres vidéki városban. — Czim a kiadó-hivatalban.

11024

Albíró, Baranyamegyében, regényes vidéken, vasuti fővonalon pormentes levegőjű járási központon, családi körülmények miatt cserélni óhajt bármelyik alföldi collegájával. Czime Önödy Károly, Sásd.

11022

ÚJ KÖNYVEK

10530

kaphatók

POLITZER ZSIGMOND ÉS FIA

könyvkereskedésében

Budapest, IV. ker., Kecskeméti-utca 4. sz. alatt

és minden hazai könyvkereskedésben.

- Agoston Péter: A magyar zálogjog története 2 K.
 Halász: Községi takarékpénztárak Magyarországon 2 K 40 f.
 Harkányi Éde: A holnap férfiai 4 K.
 Horváth János: Adalékok az 1847/48. évi országgyűlés történelméhez. (Az 1867. évi XXII. tcz. szempontjából) 2 K.
 Katona Mór: Magánjogi dolgozatok gyűjteménye 10 K.
 Löw Loránt: Viszonylagos semmisség. Tanulmány a magyar általános polgári törvénykönyv tervezetének jogügyleteiről 2 K.
 Matlekovics: A Vámpolitika mai helyzete 1 K 60 f.
 Marx-Engels: Válogatott művei három kötet, melyből az első most jelent meg. Előfizetési ár 20 K.
 Megrendelhető 2 koronás részletfizetésre.
 Rácz Gyula: Gazdasági önállóság alkotja meg nemzeti és világ-gazdasági függetlenségünket 2 K.
 A társadalmi fejlődés iránya: A Társadalomtudományi Társaság által rendezett vita 3 K.
 Zachár Gyula: Magánjogi tanulmányok az igényper keretében. Különös tekintettel a legújabb bírói gyakorlatra 6 K.

Új kiadású jogi művek!

Megjelentek a Franklin-Társulat kiadásában Budapesten.

Kaphatók minden könyvkereskedésben.

AZ ÁLLAMGAZDASÁGTAN KÉZIKÖNYVE.

IRTA

Dr. MARISKA VILMOS

egyet. ny. r. tanár.

Ötödik átdolgozott kiadás.

Ára füzve 14 K.

A MAGYAR BÜNTETŐJOG KÉZIKÖNYVE

IRTA

Dr. FAYER LÁSZLÓ

egyet. ny. r. tanár.

Harmadik bővített kiadás.

I. kötet. Bevezető rész és általános tanok. II. kötet. Különös rész.

A két kötetből álló teljes munka ára 20 korona.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 25. sz.

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4. sz.

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési díj: félvre — 12 kor. A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.
negyedévre 6 .

Tartalom: A Btk. novellája. (Zsitvay Leó jogászegyleti előadása.) — Az esküdtsek. *Vargha Ferencz* kir. koronaügyész-helyettestől. — Magánjogi elmefuttatások. *Dr. Kobler Ferencz* fővárosi tisztii ügyész-től. — *Törvénykezési Szemle:* A bérbeadó helyzete in natura végrehajtással szemben. *Dr. Jacobi Olivér* budapesti ügyvéd-től. — Különfélék. *Melléklet:* Döntvénytár. — Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A Btk. novellája.

— Zsitvay Leó jogászegyleti előadása. —

A büntető novelláról fogok szólni; gyakorlati célokat kívánok ez uton szolgálni, és feladatombhoz ezt a mértéket használok.

A nemzetnek az az óhajta és komoly törekvése, mely az 1715. évi országgyűléstől kezdve egy rendszeres büntető-törvénykönyv megalkotására irányult, és a megbízottakat folytonos munkálkodásra serkentette, több javaslatot hozott létre, ámde törvényt alkotni nem sikerült.

A büntettekről és vétségekről szóló rendszeres büntető-törvénykönyvünk csak a múlt század hetvenes éveinek végén, az 1878. évi V. tcz.-ben jött létre; életbe lépett pedig az 1880. évi XXXVII. tcz. 1. §-a alapján 1880. évi szeptember hó 1-én; tehát az idén telik be *értvényének negyedszázada*.

A magyar országgyűlésnek e téren tanusított előző munkálkodása, mely az 1843. évi javaslatban nyert méltó befejezést, és a mostani büntető-törvénykönyv életbelépése közé esik, azonban egy szomorú korszak, egy súlyos közjogi sérelem, mely beállott azáltal, hogy az 1852. évi május hó 27-én kihirdetett osztrák büntető-törvénykönyv nálunk is érvénybe lépett és uralmát fentartotta addig, miglen az 1861. évi udvari rendelettel az országbírói értekezlet határozmányai alapján «a magyar büntető-törvények és törvényes gyakorlat» visszaállítottak, és pedig — ugymond — «megfelelő módosításokkal», melyeket az országbírói értekezlet az anyagi és alaki büntetőjog terén, tehát ily széleskörű jogterületen mindössze kilencz rövidke szakaszban sorolt fel.

Tudjuk, hogy az 1860—67 közti időben közjogi provisoriumban sinylett az ország. A bíróságok, különösen az elsőfoku bíróságok törvényen kívüli alapokon szervezkedtek, tagjai pedig többnyire a letűnt osztrák uralom tisztii karából kerültek ki, akik a magyar büntető-törvényeket, a magyar praxis criminalis szabályait alig ismerték.

Ez időben a büntetőjogszolgáltatás igen zilált viszonyok közt tengődött, és a megszokott osztrák törvények szelleme és ereje minduntalan felszínre vetődött.

Az 1867. évi törvények végre meghozták a törvényes közjogi állapotot, a törvényhatósági és királyi bíróságok törvényszerű szervezetben megalakultak ugyan, ámde itt is hiányzott a magyar praxis criminalis hosszú idejű megszokással elsenyvedt traditiója, a jogfolytonosságból önként keletkező modern jogfejlődés előnye.

Valóban ingoványos talajon süppedezett a magyar büntetőjogszolgáltatás ódon szekere, és a panaszok mégsem voltak nagyobb méretűek, nem súlyosak és nem számosak, mert a magyar bírói kar a törvényből meritett jogánál fogva, melyet «a bölcs bírói belátás» és «a poena arbitraria» czimén kezé-

hez adott, szemben az elavult magyar büntető-törvényekkel mindig érvényesíteni tudta enyhébbre hajló felfogását és pedig — ami mai napság bizonyára visszautasítást keltene — két irányban, t. i. a bevádolt cselekmény büntetendőségének megkonstruálásában, valamint a büntetés kimérésében.

Hálával és elismeréssel kell itt megemlítenem, hogy ebben a korszakban a magyar büntetőjogszolgáltatás helyes fejlődéséhez nagyban hozzájárult dr. Pauler Tivadar akkori pesti egyetemi jogtanár, későbbi igazságügyminiszter és közben a magyar Btk. törvényhozási tárgyalásánál a képviselőház előadója, aki 1864-ben adta ki a magyar büntető-jogtan nagy kézi könyvét, és ebben, az akkori sajátságos joggyakorlati viszonyokhoz simulva, rendszeresen feldolgozta egész anyagát a régi magyar büntető-törvényeknek és törvényes gyakorlatnak, kapcsolatosan ismertette az 1843. évi javaslat határozatait egész terjedelmükben, végül pedig még hozzácsatolta az osztrák Btk. egész anyagát.

Ez a munka nagyban megkönnyítette az akkori joggyakorlatot, és nem rajta mult, hogy fejlődése nem irányult inkább az 1843-iki javaslat felé, melynek követését az országbírói értekezlet tanácskozásain is indítványozták, de el nem fogadták.

A viszonyok lassanként javultak, különösen midőn az ország az 1872. év január 1-ső napjával életbeléptetett új bírói és vádhatósági szervezettel a modern jogszolgáltatás alapját megvetette és több sürgős apróbb törvénnyel elősegítette, mint pl. hogy az 1871. évi LII. tczikkal: a testi büntetések és egyéb elavult mellékbüntetések, u. a. évi VIII. tcz.-ben a hivatali büntetteket, az 1874. évi XVI. és XXII. tcz.-ben a váltó és vagyonbukás büntetőjogi vonatkozásait, továbbá az 1874. évi XXXIII. tcz. a választási jog körüli visszaéléseket, az 1868. évi XL. tcz. a véderő-kötelezettséget sértő cselekmények, az 1868. évi LIII. tcz.-ben a házassági akadály eltűkolás megtorlását, végre az 1872. évi sárgakönyvvel a bűnvádi eljárással kapcsolatos indítványi jogot is szabályozta és a már 1867. évben hatályába visszahelyezett sajtótörvényhez ekként megadta a rendes bíraskodási alapot.

Ezek a közbeneső törvények tanuságot tesznek arról, hogy a törvényhozást elodázhatlan sürgős szükség indította a kisegítő gyors intézkedésre, de ezzel egyidejűleg a viszonyok meggyőzték arról is, hogy a magyar bírói szervezet-hoz a magyar Btk. megalkotásával meg kell adni a közjogilag oly fontos alapot.

Ezt a nagy művet — a képviselőház 1877. évi november 15-én tartott vita után tűzte ki sürgős napirendre — melyet a törvényhozás nagy gonddal és buzgalommal megcsinált és az országnak adott, a jogászvilág megváltásként örömmel fogadta és az a 25 év, mely azóta lefolyt, már magában tanusága annak, hogy az országnak nagy szolgálatot tett. Nemcsak hogy megszüntette a büntetőjogszolgáltatás terén tapasztalt zavarokat, hanem igazán jótékony hatással volt annak minden ágazataiban és forrásvá lett egy valóban nagyarányú büntetőjog-irodalmi fejlődésnek hazánkban.

És éppen ez a fejlődés a haladó kor fel-felmerülő követeléseivel már a Btk. érvényének első évtizedében támadni kezdte ezt a nagy művet, és pedig mindenekelett ott, ahol

már életbelépésekor ellenkezésbe jutott azzal az akkori örömszajban elfojtott felfogással, mely a tulszigort hánytá szemére.

Mind hangosabbá lett a kíváncsi a Btk. módosítása iránt, és ez a kíváncsi a büntető-jogtudomány általános, rohamos fejlődésére és a hazai joggyakorlat tapasztalataira támaszkodva, állandó erősödésével, ma már kész komoly követelés alakjában áll előttünk.

Tehát kell vele foglalkoznunk!

Az igazságügyi kormányzat figyelemmel kísérte ezt a mozgalmat és meg is indította a megfelelő anyaggyűjtést, meg is szerkesztette a tervezeteket hol szűkebb, hol tágabb keretben.

Már 1890. évben keletkezett egy rövidke novella tervezet, erre be is érkeztek különböző igazságügyi hatóságoktól vélemények; többek közt a budapesti ügyvédi kamara is adott róla véleményt, mely 1891. évben nyomtatásban is megjelent.

Ez az első kísérlet meddő maradt. A Szilágyi miniszter által benyújtott törvényjavaslatot Erdélyi miniszter visszavonta és a közvélemény el is terelődött ettől a tárgytól, mivel a kilenczvenes évek nagyobb részét az egyházpolitikai törvények, a sommás perrend, valamint a BP. és azzal kapcsolatos törvények megalkotása foglalta le. Elég sajnos, hogy a BP. életbelépését nem halasztottuk addigra, míg a novella elkészül. Mennyivel célszerűebben lehetett volna már csak a bírói hatáskörök kérdését is rendezni és mennyivel kedvezőbbben alakult volna a jogszolgáltatás!

Az 1898. év meghozta az első nagyobb szabású novella-tervezetet, mely már-már a törvényjavaslat alakját öltötte volna fel. Reményünk volt, hogy csakhamar törvényté válik és a BP. életbelépésével már érvényesülni fog.

A politikai viszonyok azonban ezt a javaslatot is lesodorták a napirendről és csak 1901. évben készült — most már szélesebb alapokon — egy új, egy ismételt átdolgozott tervezet, mely azonban mai napig sem látott napvilágot, s ez iránt az igazságügyminiszterium működéséről kiadott 1902. évi jelentés úgy nyilatkozik, hogy «az 1901. évi novella-tervezethez 1902. évben a Btk. különös részének egyes részeit módosító tervezetek járultak, melyek az időközben beérkezett javaslatokkal együtt legközelebb szaktanácskozmány elé fognak terjesztetni.»

Ez a szaktanácskozmány mindeddig elmaradt és az 1903. évi jelentés a novella-tervezetről azt az értesítést nyújtja, hogy az 1901. évi tervezet véleményezés végett több szakembernek adatott ki, akik véleményüket 1903. év őszén be-terjesztették, továbbá, hogy «a hatóságok és egyesek által a Btk. módosítása tárgyában benyújtott javaslatokról áttekinthető kimutatás készült».

«Az egyik legégetőbb panasz — mondja tovább — amely t. i. a lopás büntetésének egyes esetekben *tulszigoru* voltára vonatkozik, időközben az 1902. évi 5820. számú rendelettel ideiglenes orvoslást nyert.» Ez a rendelet t. i. a kir. ügyészségeket arra utasította, hogy ily esetekben a királyi kegyelem gyakorlása iránt hivatalból tegyenek felterjesztést. Ez az intézkedés megnyugtató ugyan, de az állami hatalomkörök épségét komolyan érinti.

Ezekből az adatokból nem merithetünk valami nagy biztatást, hogy a novella a közel jövőben meg lesz, és ha hozzávetjük az ország jelenlegi válságos politikai helyzetét, mely a törvényhozást ugyszólván teljesen és pedig hosszú időre lekötöi közjogi és közgazdasági érdekek elrendezésére: előrelátható, hogy még igen sok idő fog letelni, míg végre a Btk. módosításának kérdése aktuális erővel a törvényhozás házába bevonulhat.

Ezt az időt kellene — szerintem — a magyar jogászegyletnek felhasználni arra, hogy a Btk. módosításának anyagát előkészítse, ezzel állandóan és behatóan foglalkozzék és iránta a közérdeklődést folyton ébren tartsa.

Örömmel látjuk és tapasztaljuk, hogy ma már a magyar jogászság nagy része állandóan foglalkozik a büntetőjog tudományos művelésével, vannak kiváló gyakorlati jogászaink is, akik e jogterületen irodalmilag működnek, tehát ma már egy hivatásos gárda áll rendelkezésre, mely a feladatnak, hiszem, teljes mértékben megfelelni képes.

Ezt a gárdát kellene a jogászegyletnek maga köré gyűjteni és a munkát az ő neve és támogatása alatt megindítani. Erre való hivatottságát, úgy hiszem, senki kétségbe nem vonná.

Ez az egyleti működés nem volna korlátozva, sem kötve más-más tekintetek által, átvizsgálhatná a Btk. egész anyagát és tehetné meg javaslatait, a nélkül, hogy gondja legyen arra: novella-e vagy teljes revízió?

Érthető és megmagyarázható, hogy a kormánynak lehet e kérdésben gondja és aggodalma, midőn tapasztalja, hogy éppen most a büntetőjog mezején újabb és újabb eszmék, áramlatok, iskolák és jogtani tételek — talán gyakran túlzással, sőt egymásra reálíciálva a humanistikus túltengésben — iparkodnak érvényesülni, a nélkül, hogy eddig érett megállapodást mutatnának, de emez *érthető tartózkodás* mellett alig magyarázható meg helyesen az a körülmény, hogy a kormány az eddig teljesített munkájának anyagát és terjedelmét semmilyen alakban a nyilvánosság előtt nem ismertette.

A jogászegylet ellenben mi sem gátolja abban, hogy a teljes revízió kérdését felölelje és azt megvilágítsa úgy, *hogy kész anyagot találjon az arra hivatott kéz*, mely a Btk. módosítását a törvényhozás elé viszi az *ott* döntő tekintetek alapján akár szűkebb, akár tágabb keretben.

A magyar jogászegylet e feladat vállalásával alkalmat találna oly intenzív tevékenységre, mely a büntetőjog egész területét átfoglalva, maradandó becsű anyagot gyűjtene fel és termékenyítőleg hatna ki a jogásznagyközönség jogfejlesztő tevékenységére is.

A törvényhozás a Btk. határozatait eddig sem hagyta teljesen érintetlenül, hanem igenis adott alkalommal a szükséghez képest egész sorozatát a szakaszoknak módosította, és pedig kezdte már ezt 1879. évben és azóta 12. törvény-cikkben intézkedett oly módosításokról, illetve kiegészítésekről, melyek a Btk.-nek husz szakaszát érintik; * továbbá az 1879. évi erdőtvörvény, valamint az 1894. évi mezőrendőri törvény az értékhatárt és a minősítést lényegesen alterálta.

Ezek az adatok szinte buzdítanak arra, hogy a Btk.-nek a gyakorlatban tapasztalt összes hibáival és hézagaival, melyek egy részét a curiai döntvények a közvélemény szerint nem mindig szerencsésen oldották meg, komolyan és behatóan foglalkozzunk.

Nagy és terjedelmes anyag ez, részletezése túllépné feladatunk keretét, és így csak nagyjában odavetve emelek ki belőle néhány kérdést, mely általános figyelmet érdemelt ki.

Bevezetésül mindenekelőtt felvethető: szükséges-e, megokolható-e a bűncselekmények *hármass felosztása*? Nálunk ez a kérdés szünetel, másutt folyton felszínen tartják és pedig a kriminális és policziális cselekmények közt megvonandó egy demarcationális határ iránti követeléssel és azzal a talán nem is alaptalan szemrehányással, hogy a hármass felosztás csak arra való, hogy a törvényhozás a bírói hatáskört olcsóbban rendezhesse be.

A Btk. büntettnak vagy vétségnek minősíti az egyes cselekményeket, de ez a bélyeg rögtön átváltozik, mihelyt a tettes, tehát a cselekménynek a törvényben előre megfenyegetett cselekvő alanya, saját személyi viszonyaival a bíró elé

* Btk. 27. §. (1887: VIII. tcz.); 57., 181., 183., 185., 189., 215., 224. §. (1899: XV. tcz.); 215. §. (még 1893: XVIII. tcz.); 252., 253., 256., 257. §. (1894: XXXI. tcz.); 412. §. (1897: XXXVII. tcz.); 413. §. 1890: II. tcz. és 1895: XLI. tcz.); 407. §. (1891: XLI. tcz.); 449., 450., 451. §. 1889: VI. tcz.); 446. §. (1888: VII. tcz.); 452. §. (1890: XXI. tcz.)

lép. A kimért büntetés a döntő és ennek minőségéből vagy mennyiségéből alakul ki a cselekmény büntetőjogi súlya. Kell-e ezt még osztályozni, és ha kell: miért éppen két részre?

Az 1843. évi javaslatra utalok.

A *büntetések nemeiben* és rendszerében elegendő anyagot találunk olyat, mely már eddig is folytonos panaszkodó bírálat tárgya volt; de a mellékbüntetések kérdése is alkalmas anyagot nyújt a reformra. Az ország talán mégsem elég vagyonos arra, hogy ily tömeges pénzbüntetéseket elbírjon érzékeny hátrány nélkül.

A *szabadságvesztés-büntetések* számos neme és minősége, — maximuma és minimuma, a normális közép fok, — végrehajtási módjuk, ezzel kapcsolatban a börtönrendszer szabályai és intézetei, a feltételes szabadságra bocsátás és egyéb átmeneti kedvezmények szabályozása;

a szabadságvesztés-büntetéseknek az intenzívebb szigor, az időszakokra eső súlyosítás vagy enyhítés a javítás céljaira — ellenértékül a maximumok leszállítása;

az önkéntes vezeklés valamely formájának értékesítése oly következménnyel, hogy a súlyosabb végrehajtási módra jelentkező a reá kiszabott büntetés meghatározott arányos részét ezzel törli;

a visszaesők, a fiatal és aggkoruakkal való bánásmód intenzívebb rendezése;

a büntetés végrehajtásának felfüggesztése, az u. n. feltételes elítélés;

a rab foglalkoztatás nemei: főként a közmunka és mezei-munka; mind megannyi napirenden levő fontos kérdés. A Btk. III. fejezete oly egyenletes és arányos képet mutat, hogy látszatra tökéletes.

És mégis honnan van az, hogy az elítélt, mihelyt csak több hónapra nyuló büntetést kap, nem a fogházba, hanem a fegyházba kívánczik?

A letartóztatási intézetek félre eső falain láthatni nem ritkán a következő névirásokat: Mulaj János, vagy Egyéb János *magyar királyi fegyencz*. Ime börtönrendszerünkben az: előkelőség.

És miért van az, hogy a hetyke — de romlatlan legényt, kinek a szája eljárt: rágalmozott, vagy keze eljárt: testi sértést követett el, a fogházban találjuk együtt a zsebtolvaj és vásári csaló elzüllött alakjaival, ellenben a rágalmozó és *e miatt* súlyos következménnyel párbajozót, tehát a kétszeresen törvénysértőt az államfogházban látjuk a nobiles politikai agitátorral, — valamint a visszaeső — a többszörös rabló együtt van a családi tragédiában halálos sebet ejtett letört alakkal a fegyházban, stb.

A *büntetőjogi felelősség* számos és kiváló fontossággal bíró kérdései:

Az elmetehetség zavarai, korlátoltsága, az u. n. csökkent beszámítás, melyet a Btk. pl. a fiataloknál és siketnémáknál számba vesz, de az egyéb testi vagy szellemi fogyatkozásban szenvedőknél vagy egyébként fejletlen vagy degenerált egyéneknél kellő figyelemben nem részesít, valóban méltó tárgyai volnának vizsgálódásainknak.

A *korhatár* általában a Btk. összes vonatkozó dispositióinál közelismerten *újabb rendezésre* érett.

A beszámítást kizáró, megszüntető, súlyosító vagy enyhítő okok és körülmények újabb és pedig *részletesebb szabályozása* szükséges-e, vagy kívánatos-e?

Az igazságos megtorlás mellett a javítást célzó kodexünkben nem lehetne vagy kellene a *tevékeny bünbánatnak*, ennek a nemes lelki vonásnak nagyobb tért hódítani?

E fejezethez sorozom még az *indítványi jognak* alapos revidióját, melyet a közvélemény erősen sürget.

E helyütt ki kell térnem még a Btk.-ben felvett sajtódelictumokat érintő jelenleg érvényben levő *sajtóügyi felelősség* kérdésére is, melyet már a Btk. képviselőházi tárgyalá-

sánál éppen Szilágyi vetett fel először azzal a kifogással, hogy a Btk.-ben meghatározott sajtódelictumok constructiója a felelősségi fokozat szabályaival össze nem egyeztethető, mire a javaslat nagyérdemű szerzője azzal felelt, hogy ez igaz, ámde a kiegyenlítés nem itt, hanem az új sajtótörvényben lesz megoldandó.

De nem folytatom a *Btk. általános részére* vonatkozó észrevételeket.

A *különös részre* nézve főként a következő fejezetekre kiterjedő reformálást sürgetnek: a hatóság elleni erőszak, a hamis tanúzás, a szemérem és családi állás elleni bűncselekmények, a rágalmozás és becsületsértés, az emberölés, testi sértés és párviadal, a lopás, rablás és zsarolás, a sikkasztás, csalás és okirathamisítás szakaszai azok, melyek módosítását részletesen jelölik meg.

Ezek a kívánalmak sokkal ismertebbek, hogysem okom volna ezekre részletesen kitérni, nem foglalkozom azokkal a jogirodalomban kimutatott hézagokkal sem, melyeket a joggyakorlat kimutatott az újabban a közforgalomban felfemerülő jogellenes cselekmények büntetőjogi sanctió alá vonásánál, csak általánosságban emelem ki azt a felvethető kérdést, hogy a Btk. beosztása, a criminalis anyagnak sorozatos mai beillesztése bevált-e, helyes-e annyira, hogy reformra nem szorul?

Már említettem, hogy a Btk. életbelépése óta számos *speciális törvény* onnan *kiemelt* egyes bűncselekményeket, azokat külön, módosított alakban határozta meg, külön büntetési tételeket szabott ki, melyek a Btk.-ben követett arányosságot meg is döntötték, sőt néhányat végleg kivett onnan akként, hogy a vétséget kihágásnak minősítette.

Önkényt merül fel tehát a kérdés, vajjon ezeket a bűncselekményeket visszahódítsuk-e a Btk. számára, vagy pedig helyezkedjünk arra az álláspontra, hogy a Btk.-ben csupán azokat a bűncselekményeket szabályozzuk, melyek tárgyuknál fogva más speciális jogterületen szabályozást nem nyertek, illetve nem nyernek.

Tehát ragaszkodjunk-e *egy általános és teljes büntetőkodexhez* vagy nem?

A tapasztalat arról tesz tanúságot, hogy az utóbbi esetet protegálja a jogfejlődés menete.

Végül még egyet. Ha mi az esküdszéki intézményt fentartani óhajtjuk, annak következménye bizonyára az lesz, hogy idővel hatáskörét tágítani fogjuk. Sulyt kell tehát a Btk. módosításánál arra is fektetnünk, hogy az egyes dispositiók összhangban legyenek az esküdtbírói eljárás követelményeivel, mert jelenleg a szűk hatáskörben is már éreztük azt, hogy mily nehézségek állanak elő az esküdtekhez intézendő főkérdés, mellékkérdés és kiegészítő kérdés sorozatos megconstruálásánál.

Nagy és értékes anyag az, amivel foglalkoznunk kell, de csak a látszat ébresztheti fel azt az aggodalmat, hogy ez a széleskörű reformmunka felforgatná, vagy éppen megsemmisítené az egész Btk.-et. *Nem.*

A Btk.-nek sokkal nagyobb része, és pedig maradandó becsü része maradna érintetlenül, aminthogy szakaszainak egész sorozata van, mely alkalmazást még az életben nem nyert, mely csak rendkívüli bűnesemények idejére tartalékban marad.

Törekvésünk tehát nem tulzás, szorítkozik a napi élet szükségleteire.

Hátra van még, hogy kijelöljem a módot, miként foglalkozzék a jogászegylet e feladattal.

Ugy gondolom azt, hogy a jogászegylet kebeléből kiküldene egy talán 21 tagból álló bizottságot, mely a Btk. módosítását tanulmányozná, vele rendszeresen foglalkoznék, az egész anyagot összegyűjtené, és indokolással megvilágított tervezetben feldolgozná.

Az összegyűjtött anyag megvizsgálásánál sulyt fektetne

arra, hogy kijelölje: mi a sürgős, mi a szükséges és mi a kívánatos módosítás; és végül kiterjeszkednék ama munka közben felmerülő büntetőjogi kérdésekre, melyek megoldása ez idő szerint még elodázható.

A bizottság e munkáját saját maga alkotta szervezetben és ügyrendben végezné, az egyes kiválóbb kérdéseket saját előadója útján megvitatás végett a teljes ülés elé vinné, munkálkodásáról a választmánynak időszakonként jelentést tenne, és végül befejezett munkáját ezuton a nyilvánosság elé vinné.

A Magyar Jogászegylet tudományos testület, mely kijelölt tárgyával intenzíve foglalkozhatik, de fölötte nem dönthet, ez azonban nem áll útjában annak, hogy tekintélyével a jogfejlődés terén szavát súlylyal fel nem emelhetné, a közvéleményt ne irányíthatná, a szükséges törvényhozási intézkedéseket ne szorgalmazhatná!

Ebben van előadott javaslatom gyakorlati célja. Ezt a mértéket használtam, s most Önökön t. uraim és türelmes hallgatóim, a sor megbírálni, ez a mérték: súlymérték volt-e vagy . . . ürmérték.

Az esküdtszék.*

III.

Attérek az esküdttörvényszék legfőbb erősségére, arra t. i., hogy felmenti a hivatásos bírót a bizonyítékok mérlegelésének terhe alól, s hogy az esküdtek alaposan, sőt alaposabban s megbízhatóbban döntenek a ténykérdésben, mint a szakbírák.

Igen jól tudom, hogy tudományunk kiváló képviselői: így *Filangieri*, *Pisaneli*,** *Carrara*, *Prins*, *Glaser*, *Gneist* stb., nálunk Fayer, Finkey stb. vallják e nézetet.

Mindazáltal azt hiszem, tárgyilagosan állithatom, hogy e kiváló férfiak érvelése e ponton nem meggyőző; nem pedig azért, mert a bizonyítandó tétellel bizonyítanak. Az ugyanis, hogy az esküdtek ténymegállapítása megbízható, sőt a szakbíróénál megbízhatóbb, oly kijelentés, mely a laikus bírászkodás mellett csak akkor hozható fel, ha annak igazsága bizonyos és kétségbevonhatatlan.

Ez azonban éppen nem sorolható a logikai kategóriák közé, sőt én ezzel szemben azt a tételt állítom fel s az alábbiakkal igyekszem be is bizonyítani, hogy a szakbíró ténymegállapítása jobb, megbízhatóbb, mint az esküdté.

Miután a reformált perjogból kiküszöbölték a bizonyítás mérlegelésének szabályait, s így erről a perjogban semmi utmutatást nem találunk, más tudományhoz kell folyamodnunk, hogy tételünkhöz szükséges bizonyítékainkat megtaláljuk. Ez a tudomány a *lélektan*, s ez nagyon természetes dolog, mert hiszen — miután bizonyítás mérlegelési szabályaink nincsenek — azokat a lelki működéseket kell vizsgálat tárgyává tenni, melyek a bizonyítási eljárás alatt s ítélelhozatal alkalmával szerepet játszanak. Ezek: a figyelem, emlékezet s az emlékezet anyagának logikai feldolgozása, aminek külső megjelenési formája: az esküdtek határozata.

Nézzük tehát e lélektani folyamatokat közelebbről.

Aki soha nem foglalkozott is lélektanral, tudja, hogy agyunk működésének egyik legfontosabb folyamata a *figyelem*, melynélfogva az egymásra következő vagy egymás mellett jelentkező képzetek sorából minden pillanatban egy bizonyos képzetet felfogásunk előnyben részesít.

Szabatosan írja körül s magyarázza meg a figyelem lényegét Ribot a következőképpen: Rendes viszonyok közt tudatunknak egyidejűleg több képzettartalma van (*polyideismus*), ha már most a figyelem e képzetek közül egyet ki-

emel s élesebb megvilágításban tüntet fel, a többi mintegy elmerül a tudatban s a figyelemnek ezen egy képzettel való összekapcsolása alatt csak ezen egy képzetről van élesen körülhatárolt tudomásunk (*monoideismus*).*

A laikus elem bírászkodási képességének megállapításánál nem érdekel minket a figyelem lélektani lényege bővebben, de igenis nagy fontossága a figyelem osztályozása s annak mint lélektani folyamatnak keletkezése.

A figyelem vagy spontán, önkényt vagy az akarat hatása alatt működik. Az előbbi Ribot természetes, az utóbbit mesterséges figyelemnek nevezi.** Az előbbire minden egészséges ember képes, ez az emberrel születik. Ahol a figyelem túltengésbe (*hypertrophía*) vagy elernyedésbe (*atrophia*) megy át, ott már beteg az agyrendszer.

A természetes figyelem az érdeklődésből fakad, tehát annak érzelmi alapja van. Akár egyszerű érzéki érzelmekről, akár a képzetek tónusairól, tehát összetett érzelmekről legyen is szó: az bizonyos, hogy csak azok az érzelmek képesek a figyelmet működésbe hozni, melyek reánk hatással vannak, mert érdeklődésre csak ezek tarthatnak számot. Akár kellemes, akár kellemetlen az érzelm, annak hatása alatt a figyelem lelki folyamata megindul s az további lelki folyamatoknak, sőt igen gyakran mozgásnak is szülőoka, mert velünk született törekvés az, mely a kellemes érzéseket teremtő állapotot fentartani, a kellemetlen vagy fájdalmast pedig megszüntetni akarja. E körön kívül esik a tudat azon tartalma, mely reánk közömbös, semmi hatással sincs. Ez tehát éppen azért, mert közömbös egyéniségünkre, az érzeteknek s képzeteknek semmi szint, semmi tonust nem ad, vagyis érzelm nem keletkezik nyomában.

Wundt, hogy a figyelem s a tudat tárgyait jobban megkülönböztesse egymástól, az előbbire vonatkozó lelki folyamatot *apperceptionnak*, az utóbbit *perceptionnak* nevezi.***

A természetes figyelem tehát tisztán affektív alapon fejlődik s annak mélysége az azt előidéző érzelm intenzitásától, tartóssága pedig az érzelm élettartamától függ.

Egészen más jellegű a mesterséges figyelem, ez a nevelésnek, gyakorlásnak, tanításnak, tehát művészetnek a szülőtte. A természetes figyelemnél a képzet tárgya belső sajátosságával hat reánk s kelti föl az érzelmet, míg a mesterségesnél azt az akarat hozza mozgásba. Amott az érdeklődést a jelenségek természete kelti föl, itt pedig akarat erőnkkel idézzük elő az érdeklődést, vagyis azt az erőt, ami szellemünket ébren tartja, hogy a figyelem lelki folyamata meginduljon s működésben maradjon.

A kifejtett lélektani szabályokból már most vonjuk le a tanulságot a bírászkodásra.

Senki sem vonhatja kétségbe, hogy a bizonyítékok mérlegelése lelkiösmeretesen, alaposan és megnyugtatólag csak akkor történhetik, ha a bíró, midőn ítélelhozatalra visszavonul, emlékezetébe felidézi a bizonyítás anyagát s lényeges eredményét. A szakbíró ítélelének megalkotásánál, mielőtt a ténykérdésben döntene, felsorakoztatja a pro és kontra szóló bizonyítékokat, azokat egybeveti, mérlegeli s ezen logikai működésből szűri le az eredményt, t. i. ítélelét. A szakbírónak e köteleességszerű eljárása ellenőrizhető az indokolásból, mert a BP. 328. §-a szerint ott köteles számot adni logikai működésének eredményéről. Az indokolás hű tükre figyelmeztet, s itt találjuk fel bizonyítékát annak, hogy figyelme kiterjedt-e a bizonyítás egész tartamára. Azt lehetne mondani, hogy a figyelem fáradt voltát vagy szórakozottságát könnyű csalfaintással kijátszani, mert a bíró a posteriori fogalmazza meg az indokolást, tehát azt úgy szerkeszti, hogy bírói figyelme csorbát ne szenvedjen. Csakhogy a BP. 324. §. első bekezdése s a 328. §. első bekezdése szerint az ítélel

* Az előbbi közl. I. a 13. és 14. számban.

** Törvényünk Indokolása erősen felhasználja *Pisaneli* fényes dialektikájú beszédét, melyet ez az olasz parlamentben, 1873-ban tartott az esküdtszék mellett. Indokolás 60. lap.

* Psychologie de l'attention 6. és köv. 1.

** U. o. II. és 47. lap.

*** Wundt: A lélektan alapvonalai, ford. Rácz Lajos 1898. 202. lap.

rendelkező részének, indokolásának s a főtárgyalási jegyzőkönyvnek összhangban kell állani. A legkisebb disharmonia bizonyítja a figyelem hiányát s a fölületesség fenforgását.

Másként alakul a helyzet a jurynél. Ez nem indokol, tehát bárhonnan meritheti meggyőződését, ebben őt ellenőrizni teljes lehetetlenség. Meritheti azt a képzelet világából, sőt álomképekkel is helyettesítheti a bizonyítás anyagát. Vox populi vox Dei. Ezért nemcsak hogy felelősségre nem lehet vonni, de még nem is érvényesíthető az arra alapított semiségi panasz, hogy az esküdtek a főtárgyaláson aludtak.

«Die Rüge — így szól a Reichsgericht — dass einer der Geschworenen in der Hauptverhandlung während der Vernehmung einer Reihe von Zeugen geschlafen habe und erst nach längerem Schläfe von seinem Nebenmanne geweckt worden sei, kann auf § 377. Ziff. 1. S. P. O. nicht gestützt werden.» *

Micsoda ironiája a biráskodásnak, s micsoda felmagasztalása a népfőlségnek?! Már a lelke sem kell az igazsághoz, elég ha a teste ott van a tárgyaláson! Mily szerény jeleskedés emellett a pápa csálhatatlansága! Az infallibilitás tudvalevőleg a Krisztustól és az apostoloktól kapott tanok őrizetében, magyarázatában s előadásában áll. Tehát a jogterületre átvive ezt a dogmát, az körülbelül annyit jelent, mintha a törvény hiteles magyarázatának jogával az államfőt ruháznák fel.

Mennyivel nagyobb erő s hatalom van a nép egyszerű gyermekében. Ez a Reichsgericht szerint még akkor is képes a törvényt helyesen alkalmazni s a tényeket kifogástalanul megállapítani, ha a főtárgyalás java részében mély álomba volt merülve!

Szinte fölösleges dolognak tűnik fel ezekután, ha annak taglalásába bocsátkozom, hogy az esküdt figyelőképesége kiállja-e a versenyt a szakbíró figyelemével? Mindazáltal, miután az intézmény komoly bírálatába bocsátkoztam, el kell tekintenem azoktól a jelenségektől, melyek a humor erejével, tehát a legfélelmesebb fegyverrel diszkreditálják a népbiráskodást.

A figyelem lélektani sajátosságát s jellegét tekintve, a laikus bírónál csak a *természetes* figyelem található fel, ellenben — kivéve ahol szakképzett jogász ül az esküdtek padján — a *mesterséges, akarati figyelem* csaknem teljesen hiányzik annak lelki világából.

Természetes folyománya ez jogban járatan voltának. A jogképzett bíró mindig a jog s törvény szemüvegén át nézi a főtárgyalás eseményeit; szinte ösztönszerűleg ragadja ki azokból a jogilag lényeges körülményekhez tapadó adatokat. Ez az ösztönszerű lelki folyamat következménye jogász műveltségének. A vádirat vagy vádhatározat felolvasott rendelkező részéből tisztában van a «tett» rövid vázlatával, s az ahhoz kapcsolódó minősítéssel.

Ha hallja azt, hogy gyilkosságról van szó, folyton a praemeditációra mutató bizonyítékokat keresi. Ha az erős felindulás van fölvetve, kutatja azokat a tényeket, melyek az erős felindulás fölkeltesére alkalmasak. Rablásnál nemcsak az erőszakot s fenyegetést igyekszik a jogi fogalmak alá vonni, hanem az «elvétele», a specialis «célzatot» stb. is kutatja.

Szóval, midőn a főtárgyalás szceneriája egy rakás képzetet tár eléje, jogi tudása mozgásba hozza akaratát, mely figyelemét a lényeges körülményekre összpontosítja. A lelki folyamat gyorsaságánál fogva nem ellenőrizhető módon egy hihetetlen gyors selectio történik itt az agyban. Az akarat, a jogász ismereteitől sarkalva, arra kényszeríti a tudatot, hogy a közömbös, lényegtelen képzeteket sülyeszze a tudat küszöbe alá,** a lényegeseket pedig emelje a tudat küszöbe

fölé. Az idehelyezett képzetek lesznek a figyelem és emlékezet tárgyai s válnak annak tartalmává.

Minél képzetesebb s judiciosusabb a bíró, annál kevesebb lényegtelen képzet terheli meg agyát s köti le figyelemét; innen magyarázható meg, hogy a judiciosus bíró rövidebben dolgozik s — mégis jogászasabban s jobban *ítél*; mert az ítélet megalkotásánál nem homályosítja el agyát a sok lényegtelen képzet, melylyel a nem tiszta fejű bíró figyelemét megterhelte. Amit apperceptio tárgyává tett, azt mind fel is használja; mert a figyelem tartalmába felvett képzetek mindegyikére szüksége van; minden egyes itt levő képzet egy-egy oszlopa ítéletének.

A nem judiciosus bíró ellenben olyan, mint az éhes czápa, mely mindent fölfal. A féktelen éhség ösztöne nem engedi meg neki, hogy a szája közelébe jutó tárgyak mibenlétét vizsgálja: mohón bekapja a hajóról lepottyánó mátrózt éppugy, mint a feléje dobott szigonyt.

Ilyen a logikátlan bíró is. Azzal tisztában van, hogy ítéletét a főtárgyaláson felvett bizonyítékokra köteles alapítani, de azzal már nincs tisztában, hogy a bizonyítékok halmozában mi a lényeges. Így azután a legfontosabb adattól kezdve — épp úgy, mint az éhes czápa — a bizonyítási anyag leghitványabb hulladékáig mindent fölölel agyába, mindent el akar nyelni telhetetlen s zabolátlan figyelemével, azt hívén, hogy ha az egész anyag fölött rendelkezik, okvetlen eltalálja az igazságot; holott *éppen azért hibázza azt el*; mert a legkuszáltabb ügyben is egy csipetnyi az igazság; s a logikus fejű embernek ahhoz vezető útja mindig rövid és egyenes.

Ilyen siralmas helyzete van a logikátlan bírónak; pedig ennek figyelem nem *természetes*, hanem *mesterkelt*, az akaratról vezérelt; jogász ismeretei teszik azzá.

Milyen figyelemmel felszerelten ül már most az esküdt bírói széket, midőn *homályos fogalma sincs a törvényekről, a jogról s a megoldandó kérdésekről*? Az az egy kétségtelen, hogy *a lelkiismeretesebb esküdtnak is, aki az egész tárgyalást figyelemmel kíséri: figyelem nem a szakértő figyelem, nem a törvénnyel összekapcsolt tudatos akaratból indul ki, hanem spontán, s így forrását csupán az érzelmekből meríti.*

A szakbírónál a tudatot kísérő kellemes vagy kellemetlen érzelmek erejét s hatását leköti, mintegy közömbösíti az előtte lefolyó történelmi eseményeket árnyékként kísérő jog- s törvénytudása, mely lépten-nyomon arra figyelmezteti, hogy a tárgyalás eseményeit kapcsolatba kell hoznia a törvénnyel. *A laikus bírónál ez az érzelmeket fékező s ellenőrző lelki folyamat teljesen hiányzik.*

Más dolgok jobban érdeklik őt annál. «Az érzés — mondja Görres* — mely az esküdtek padját elfoglaló esküdt lelkületét betölti, a bizonytalanság érzése; következménye ez annak, ami őt a tárgyaló teremben körülveszi. Ez mind az újdonság ingerével hat rá. Ezek az eddigelé ismeretlen benyomások csak lassan rendeződnek tudatában. Ugyanaz a helyzete, mint bármelyikünknek, midőn egészen szokatlan viszonyok közé kerülve, nyomban egy felelősségteljes intézkedést kell tennünk.»

Csodálható-e, ha az érzetek s képzetek ezen új világában olyan az esküdt, mint a vak, akit vezetni kell.

Ha lelkének egyensulya a vádhatározat felolvasásakor már némileg helyreállott, ha a tárgyalás szceneriái s formái már lehetővé teszik, hogy hivatására terelje figyelemét: a vádhatározat tartalmának apperceptiója megtörténik. De mily más lelki folyamat ez, mint a szakbíró figyelemének összpontosítása. Ez nyomban keresi a kapcsolatot a «tett» s ama törvény között, melyet neki arra alkalmazni kell. Az esküdt nem ismeri a törvényt, természetes, hogy erre nem

zését pedig «a tudat küszöbe fölé való emelkedésnek» nevezi i. m. 202. lap.

* Der Wahrspruch der Geschworenen 21.

* Entscheidungen XII. k. 106.

** Wundt valamely lelki folyamatnak öntudatlan állapotba való átmenetét «a tudat küszöbe alá sülyedésnek», az öntudatba való helye-

is gondolhat. Szabadon csaponganak tehát a «tett»-hez kapcsolott s a figyelmet felidéző érzelmek, melyek nem ritkán kizárják a figyelemből az érzelmre közömbös, de a bizonyításra döntő súlyú tényeket.

A pszichológiának mindenkire érvényes ama törvénye alól, mely szerint minden tudattartalmat érzelem kísér, még ha akarnák, sem volnának képesek magukat kivonni.

A cselekmény apperceptiója után következik a vádlott megfigyelése. Már a «tett» képzete bizonyos tónust adott az esküdt érzelmvilágának, t. i. kivált abból egy a *tett* természete által felidézett érzés. Kellemes vagy kellemetlen, szimpatikus vagy antipatikus, szájalom vagy utálat stb. érzelmek. Ha az esküdt eléggé következetes, az egész tárgyalás alatt a «tett» objectiv értékétől felidézett érzelem hatása alatt áll; ellenben, ha a szokottnál is suggestibilisebb s ha minden új benyomás más szint kölcsönöz érzelmének, akkor a főtárgyalás alatt folyton változik lelkülete. Az első változás beáll nála a vádlott kihallgatásakor. Figyelme erre irányul tehát; s annak megjelenése, külseje, modora, magaviselete, védekezése érzelmére tagadhatatlanul nagy hatással van. Ha a tett az utálat érzelmét keltette fel benne, s a vádlott egyénisége is antipatikus: sorsa veszve van; a legfényesebb dialektika sem képes az elítéléstől megmenteni, mert ez az érzés foglalja el az esküdt egész egyéniségét; az értelemről nem vehet ellenható motívumokat, mert hiányzik onnan a törvényismeret; tehát semmi intellektuális kontrolra sem akad, mely az érzelem erejét ellensúlyozhatná.

Ha pedig a vádlott szimpatikus, szájalmat gerjesztő alak, s ezt a védelem dialektikája kellőleg ki tudja használni, a suggestibilis esküdt a vádhatározat felolvasásakor megismert cselekményről alkotott véleményét megváltoztatja s lelki világában ítéletének indokolását a szájalom érzelmén építi fel.

Az állandó, energikusabb lelkű s nem változékony jellemű esküdt ítélete sem értékesebb a szeszélyes, változékony laikus bíró ítéleténél; ez sem az értelmével, hanem az érzelmével ítél, csak hogy annak az érzelemnek rabja, mely prioritást biztosított magának. Ettől nem tér el, görcsösen ragaszkodik hozzá; nem értelemszerűségből, hanem egyszerűen azért, mert ilyen a jelleme.

Ezekre a jellemekre áll kiváltképpen az intellektuális érzelmek irradiatiojának törvénye. «Egy kellemetlen szagot terjesztő virág emlékezete — mondja *Ziehen** — egészben kellemetlen, bármily szép legyen is a virág, mert a kellemetlen szag érzésének emléke tölti meg lelkünkét; tehát az egész utálatos előttünk.»

Ilyen a következetes esküdt egyénisége. Ha a perben a vádlott ügye kellemetlen, antipatikus érzést keltett föl benne, abban az ügyben minden ellenszenves lett előtte. Tehát a vádlott sorsa itt attól függ, hogy mily érzelmet keltett laikus bírójánál az első mélyebb benyomás. Az előbb jellemezett változékony esküdtnél pedig az utolsó impressio a döntő. Közös vonása azonban mindkét fajtájú esküdtnak az, hogy ítéletüknek döntő fontosságu eleme valamelyes érzelem, de nem a törvény.

Vajon másként áll-e a dolog, ha a vádlott egyénisége, a cselekmény s az egész per érintetlenül hagyja az esküdtek érzelmét, s az közömbös reájuk. Az érzelmek szeszélyes játéka helyett nem lép-e föl a tárgyilagosság, mint ítéletet alkotó elem. Korántsem, s pedig azért nem, mert a reájuk közömbös tárgyalás nem köti le figyelmüket, lévén lélektani igazság az, hogy amely perceptio közömbös reánk, az csakhamar a tudat küszöbe alá süllyed, de apperceptióvá nem fokozódik. Így azután, a tárgyalás végén, midőn az esküdt számot akar adni magának a bizonyítás eredményéről s logikai láncolatba akarja fűzni a bizonyító adatokat, sikertelen lesz fáradozása,

lépten-nyomon hiányzik az összekötő kapocs, az emlékezet, mint hűtelen szolga, cserben hagyja, mert ez csak a mélyebb benyomásokat képes ismét felidézni, vagyis azokat, melyek valamikor a figyelem tárgyai voltak.

De nemcsak a figyelemnek az érzellel kapcsolatos lélektani természete akadályozza meg azt, hogy az esküdt a történelmi igazságot tárgyilagosan állapítsa meg, hanem egyéb lélektani jelenség is.

Ezek közt nem utolsó helyet foglalja el a gyakorlat, szokás és ismétlés *hiánya*, mely az akarati figyelem ösztönös érvényesülését lehetetlenné teszi, holott ez a szakbírónál a figyelemnek hűséges munkatársa és a figyelem lélektani folyamatát rendkívül elősegíti és megkönnyíti.

Tudjuk jól, hogy szellemi tehetségeinknek, vagyis az agy működésének mivolta a gyakorlattól függ. Ahol az akarat figyelem, emlékezet az egyforma gyakorlatban megizmosodik, abban a vonatkozásban csodálatos fejlettséget árul el, viszont, ahol a szokás hiányzik, hiányozni fog az a *készség* is, mely az idegrendszerben az ismétlés által fejlődik ki.

Erre vezethető vissza minden foglalkozási nemből a pszichikai s fizikai jártasság s ügyesség. Számtalan példával lehetne ezt bizonyítani, elég azonban e közismeretű élettani tény köréből azt kiemelni, amit a Curian több ízben volt alkalmam tapasztalni, hogy öreg urak figyelme bámulatosan ki van fejlődve. A figyelem üdesége azonban korántsem az egész szervezet frissességét bizonyítja, mert testük bizony roszkatag. Hanem azt, hogy *szakszerű* figyelmük az évtizedekre menő bírói pályán, tehát a hosszas egyforma gyakorlattól s ismétléstől annyira kifejlődött, hogy azzal egy más pályán levő ifjú ember nem veheti fel a versenyt.

A szakszerűségnek ez a gyümölcse az, melyet az esküdt-szék barátai chablonszerűségnek neveznek, s ez okból partolják a meg nem inficiált üde lelkű laikus bírót. Pedig a bíraskodásban — ahol a szakszerű és fegyelmezett figyelem épp oly fontos a bizonyítás során, mint a jogban jártasság — ez a chablonszerűség az igazság megállapításánál a legerősebb garancia. Ez koncentrálna a bíró figyelmét a dolog lényegére, s ez akadályozza meg, hogy figyelmét pusztán érzelmek kormányozzák. Ahol ez a chablonszerűség, az agysejteknek ez a készsége hiányzik, a figyelem s ebből folyólag a történelmi igazság megállapítása is teljesen ki van szolgáltatva az érzelmek szeszélyes játéknak.

(Bef. köv.)

Vargha Ferencz,
koronaügyész helyettes.

Magánjogi elmfuttatások.

Idegen kötelelem beszámítása.*

15. A modern jogrendszerekben az ingatlan jelzálogjog összefügg a telekkönyv intézményével. Nincs-e ennek befolyása az idegen követelés beszámításának azon jogára, amelyet a jelzálogtulajdonosnak adunk? Feleletem az, hogy helyes szabályozás mellett nincs befolyása az idegen *követelés* beszámításának jogára.

Ugy látszik, mintha tévedésbe esnék ezzel a felelettel. A Tervezet 875. §-a, követve a BGB.** azonos rendelkezését a telekkönyvi publicitás elvét kiterjeszti a zálogjogi bejegyzés által védett követelésre is, vagyis létezőnek rendeli tekinteni a már megszűnt követelést is, amíg az annak biztosítására szolgáló jelzálogjog telekkönyvileg törölve nincsen: azzal a harmadikkal szemben tehát, aki a telekkönyvben bizó jóhiszeműséggel és nem ingyen szerezte a jelzáloghitelezőtől a követelést, azzal szemben a jelzálogadós nem hivatkozhat arra, hogy a volt hitelező követelése akkor, mikor az új hitelező azt megszerezte, már megszűnt volt. Nem hivat-

* Lehrbuch des physiologischen Psychologie 133.

* Az előbbi közl. I. az 1., 7. és 8. számokban.

** 1138. §. Elvontan tömör, nehézkes alakját is utánozza a Tervezet.

kozhatik ennél fogva arra sem, hogy a követelés megszűnt beszámítás folytán. *Erre* a beszámításra, a már *megtörtént* beszámításra tehát a telekkönyvi publicitás elve természetesen kihat: ez a beszámítási *tény*, amelyet a publicitás elve megfoszt a jogmegszüntető hatályától épp úgy, a mint megfosztja attól a többi jogmegszüntető tényeket, pl. a fizetést. A mi témánkban nem erről a beszámításról van szó, nem a már gyakorolt, hanem a még gyakorolható beszámításról, nem a beszámítás *tényéről*, hanem annak *jogáról*. Erről a *jogról* állítottam, hogy, ha idegen *követelésre* vonatkozik és ha *helyesen* van szabályozva, a telekkönyvi publicitással semmi közössége nincs.

Hangsúlyozom azt, hogy: idegen *követelés*. Mert, hogy nincs-e köze a telekkönyvi publicitásnak az idegen *tartozás* beszámításához, az más lapra való, melyhez fejtegetéseimnek egy későbbi szakában fogok csak juthatni. E helyütt csupán különbségjelzésül annyit, hogy az az eset, amidőn a jelzálogtulajdonos az *engedményes új hitelezőnek* oly ellenkövetelést számít be — legyen az akár az övé, akár a személyi adós-
nak a követelése — amely ellenkövetelésben az *engedményező régi hitelező* az adós, ebben az esetben idegen *tartozás* t. i. az engedményező hitelezőt nem illető tartozás beszámításáról van szó. Ott, ahol *tisztán* idegen *követelés* beszámítása forog fenn, ott a publicitás elvének nincs szerepe. A jelzálogtulajdonos beszámíthatja a hitelezőnek a személyi adóst illető azt a követelést, amelyben a hitelező az adós; beszámíthatja neki, akár eredeti hitelező, akár engedményes legyen: a régi hitelezőnek azt, amivel a régi hitelező, az engedményesnek azt, amivel az engedményes tartozik a személyi adós-
nak. Mindebben a telekkönyvi publicitásnak semmi szerepe. Szerepe csak abban van, hogy az engedményező gyakorolhat-e hitelezői jogokat függetlenül az engedményező jogi helyzetétől vagy sem. Ez pedig más lapra való. *Ha* van a jelzáloghitelezőnek hitelezői jogosultsága, akkor vele szemben helye van az idegen követelés beszámításának, mindegy, hogy minő alapon, publicitás avagy másnak alapján van-e neki hitelezői jogosultsága; ha nincs hitelezői jogosultsága, akkor nincs helye az idegen követelés beszámításának sem, ismét közömbös lévén, hogy minő alapon nincs meg ez a jogosultsága.

Közömbös lévén a publicitás elve, közömbös annak hiánya is. Hiányzik nevezetesen^{*} a Tervezet^{*} által felállított «biztosítéki» jelzálogjognál. Ez ugyanis oly zálogjog, amely-nél a telekkönyvi bejegyzés *nem* bizonyítja a követelés fenállását. A «biztosítéki» jelzáloghitelezőnek tehát az ő követelését bizonyítania kell a mindenkor jelzálogtulajdonossal szemben, de máskülönben ő olyan jelzáloghitelező mint más, és a beszámítást illetőleg is csak olyan helyzetben van mint más.

Két test megfér a térben, de amikor az egyik kellen tul megnövekszik, szorítani fogják egymást. A telekkönyvi publica fides és az idegen követelés beszámításának intézményei érintkezés nélkül megférnek egymás mellett, de ha az utóbbit kellen tul kiterjesztjük, egymásra hatni fognak. Célzatosan hangsúlyoztam fent, hogy a telekkönyvi köz-hitelesség elve az idegen követelés beszámításának jogintézményére csak az utóbbinak *helyes* szabályozása mellett nem hat ki. A Tervezet 875. §-ának rendelkezése kizárólag a «a jelzálogjogra» áll, csak ezt illetőleg teszi a nem létező követelést létezővé, ami annyit jelent, hogy pusztán a telekkönyvi publicitás által védett jelzáloghitelező csak a jelzálogtulajdonos, nem pedig a személyi adós ellen is mehet. Az ily jelzáloghitelező a személyi adós vagyonából kielégítést nem vehet. Mégis megkapja a kielégítést a személyi adós vagyonából *közvetett* uton, t. i. a jelzálogtulajdonos útján, aki a személyi adós követelését, melylyel ez a jelzáloghitelező ellen

bir, ennek beszámítja. Ez nem is baj ott, a hol a jelzálogtulajdonosnak viszkerelete van a személyi adós ellen, sőt előny, hiszen mindenképp egyszerűsítve vannak a teljesítések, esetleg — egyforma összegek mellett — három fizetés helyett, fizetés nélkül van a dolog elintézve. De baj van, amikor a jelzálogtulajdonosnak nincs viszkerelete és mégis elveszi a személyi adós-
nak a követelését. A Tervezet pedig nem köti a beszámítást a viszkerelethez. Baj ez, mint láttuk, mindenképpen, és tulajdonképp nem nagyobb, csak élesebben tűnik szembe akkor, amidőn a személyi adós a jelzáloghitelezőnek már semmivel sem tartozik: mégis a jelzálogtulajdonos, noha a személyi adós neki sem tartozik semmivel, szóval senkinek sem tartozik, elveheti annak követelési vagyonát. Igaz, hogy magyarázat útján lehet talán segíteni, mondván, hogy nem személyi adós az, aki a jelzáloghitelezőnek már nem tartozik, a tulajdonos pedig csak a személyi adós követelését számíthatja be. De ezzel a magyarázattal szembe helyezkedhetnek oly ellennézet, amely azzal vág vissza, hogy egy kifejezés nem lehet döntő, érdemben pedig a «személyi adós» itt sem esik meg más, mint ami minden egyéb esetben: a hitelező helyett az ingatlantulajdonost kapja adósul: nincs tehát megindokolva az eltérő jogalkalmazás. Hiba, mikor egy törvény a controversia csiráját rejti magában, ez a Tervezetnek a hibája ezen a ponton. Nem úgy a német szabályozás, ám-bár annak 1138. §-a hü mintája a mi Tervezetünk 875. §-ának. De közbejárszik a dilatorius alak, amelybe a németek az idegen követelés beszámítását öltöztették. Törvényük szerint a jelzálogtulajdonos nem számíthat be maga, hanem csak addig vetheti ellen a hitelezőnek az időelőttiség kifogását, amíg ez magát a személyi adós ellenében beszámítás útján kielégítheti. De a tárgyalt esetben a hitelező a személyi adóstól kielégítést egyáltalán nem követelhet, és így ez esetben nincs is helye az idegen követelés beszámításának. A német törvényben tehát a viszkerelet nélküli beszámításnak legalább egy esetével kevesebb. Ami nem sok és minden bizonynyal inkább a véletlen műve. Abból — mint már előbbi alkalommal is hangoztattam — a dilatorius szabályozás jószágára még ne vonjunk következtetést. A szabályozás ezen alakjára még rátérünk, egyelőre nem szükséges még azzal foglalkoznunk, mert annyi most is kitetszik, hogy minden bajt kikerülünk már azzal is, ha a jelzálogtulajdonosnak azt a jogát, hogy a hitelezőnek a személyi adós követelését beszámítsa, az ez elleni viszkereletétől függővé tesszük. És így a jelzálogjogot illető fejtegetéseimnek, de az idegen követelés beszámítása egész intézményének általában, alphája és omegája a viszkerelet, — a 875. §-ra pedig a témának későbbi szakában még visszatérünk.

16. Az ingó zálog szabályozását jobban találták el. Csak eltalálták, és azt is csak részben; amin nincs mit csodálkozni, mert az idegen kötelelem beszámításának materiája ezen a pőnton is eleddig kidolgozatlan, öntudatos szabályozásról tehát szó sem lehet. Áll ez persze elsősorban a német codexre, melyet a mi Tervezetünk csak követ.

A Tervezet 818. §-a, lényegileg megegyezően a német BGB. 1211. §-ával, azt rendeli, hogy «az elzálogító, aki nem személyi adós, beszámíthatja a hitelezőnek, amivel ez a személyi adós-
nak tartozik». Egészen mellékesen megjegyzem, hogy ebben a szövegezésben az «aki nem személyi adós» mellékmondat fölösleges és azt ugyaneme §. első bekezdésének példájára ki kell hagyni. Érdemben az első kérdés, amely a rendelkezéssel szemben a kifejtettek után felmerül, az, helyes-e, hogy az elzálogító ezen beszámítási jogát a viszkerelethez nem kötötték. Látszólag ugyan erre szükség nincs; nincs azért, mert a rendelkezés nem harmadik zálogtulajdonosról, hanem elzálogítóról beszél. Az elzálogító pedig, aki nem személyi adós, vagyis az, aki a személyi adós tartozásáért zálogot adott, majdnem kivétel nélkül ugyis viszkerelettel bir a személyi adós ellen. Gondoljunk csak az

* 852. §. III.

üzleti alkalmazottak és pénzt kezelő tisztviselők helyett adott pénz- vagy értékpapírbiztosítékokra, amivel egyes pénzügyzetek üzletszerűen foglalkoznak; ha a munkaadó az alkalmazott elleni követelését ennek biztosítékából fedezte, az, aki a biztosítékot helyette letette, vagyis az elzálogító, a biztosítékból hiányzó részre keresettel bír az alkalmazott ellen. Ezért rendben is van minden, ha az elzálogító a hitelezőt arra kényszeríti, hogy a zálog igénybevétele helyett vegye a kielégítést abból, amivel ő — a hitelező — az adósnak tartozik. Azok a kivételes esetek, amelyekben az elzálogítónak nincs visszeresete, mert a zálogadással a személyi adósnak ajándékozni vagy tartozást leróni akart, itt is előfordulhatnak, úgy mint a kezességnél és itt is ugyanazon okokból nem befolyásolhatják a szabályozást.

Ennyiben tehát nem volna baj. De baj van az «elzálogító» szóval annyiból, hogy szűk; nem érjük azzal mindazokat az eseteket, amelyeket fel kell ölelnünk. Például: valamely vállalkozó elvégezte a munkáját, de biztosítéka, melyet nemhelyettesíthető értékpapírokban, pl. takarékpénztári könyvekben, letett, még ott van a munkaadó pénztárában és szerződésük értelmében ott is marad a jótállási határidő lejártáig; a vállalkozónak azonban előbb kell a pénz és megfelelő ellenérték fejében a biztosítékát átruházza *N*-re, aki — a Tervezet 626. §-a értelmében átadás nélkül is — az értékpapírok tulajdonosává válik. A jótállási határidő lejártával kiderül, hogy a munka részben hiányos volt és e czímen a munkaadónak 1000 korona követelése van a vállalkozó ellen, de ugyanekkor derül ki az is, hogy a vállalkozó 1000 koronával kevesebb fizetést kapott, mint amennyit tényleg kiérdemelt. Vállalkozó is, munkaadó is ezeket a kölcsönös követeléseket elismerik és a legtermészetesebb az volna, hogy beszámítással magukat kielégítvén, a munkaadó *N*-nek kiadja a csorbitatlan biztosítékot. Mégis abban állapodnak meg, chicane-ból vagy rosszhiszeműségből-e az mindegy, hogy a munkaadó a maga 1000 koronás követelését vegye ki a biztosítékból. Nem lehet őket ebben megakadályozni? A német törvény és a mi Tervezetünk szerint nem lehet; mert csak az *elzálogító*nak adják meg azt a jogot, hogy a hitelezőnek beszámíthassa a személyi adós követelését, a *tulajdonos*nak ezt a jogot nem adják meg, már pedig *N* csakis tulajdonos. Világos, hogy igazság és célszerűség a «tulajdonos» számára csak úgy megkövetelik a beszámítást, mint az «elzálogító» számára és hogy a beszámítás megtagadása a hitelező rosszhiszeműségének kedvez, akár elzálogító volt a jelzálogtulajdonos, akár nem. Oly eredménnyel van itt dolgunk, amelyet kétségkívül nem szándékoztak. Hogy tehát a bírói gyakorlat ne legyen kénytelen kiterjesztő magyarázat vagy analogia útján segíteni, segítsünk magában a Tervezetben és a rendelkezést terjesztjük ki a zálogtárgy tulajdonosára. Van ugyan a Tervezetnek szakasza — a 833. §. — amely ezt a kiterjesztést tartalmazni látszik, ámde csak látszik. Mert e §., melynek ismertetését ezért mellőzöm is, a tulajdonos által tehető kifogásokról szól, kifogások alatt pedig nemcsak, mint már láttuk, az Indokolás,* de maga a Tervezet** is a beszámítás kifogását nem érti.

De még a javasolt kiterjesztés sem elegendő. Ha az iménti példánk esetén csak annyit változtatunk, hogy a vállalkozó biztosítéka takarékpénztári könyvek helyett készpénzben van letéve, akkor, helyettesíthető dologról lévén szó, a munkaadó azonnal a pénz tulajdonosává vált, a vállalkozónak csak követelése marad ugyanily összeg visszafizeté-

sére, ha és amennyiben a munkaadónak nem lesz joga a biztosítékból kielégítést venni. Csak ezt a követelési jogát ruházhatja át a vállalkozó egy harmadikra, ez utóbbi ennél fogva szintoly kevéssé lesz tulajdonos, mint a vállalkozó maga; ő sem tulajdonos, sem elzálogosító és mégis, ha a biztosítékért a teljes ellenértéket megadta, őt is csak épp oly méltánytalanul éri valamely levonás a biztosítékból; az a körülmény, hogy a biztosíték takarékpénztári könyvek helyett készpénzből áll, nem változtathat. A pénzzálog ezen esetét *pignus irregulare* elnevezés alatt tárgyalják és constructióján sokat fáradoznak, pedig az csak egyik konkrét esete egy zálogjognál magasabb kategóriának, a biztosításnak.* A hitelező biztosítása ugyanis többféleképpen történhetik, úgy is, mint a római fiduciában, tulajdonátruházás útján, melyhez azt a megállapodást kapcsolják, hogy a tulajdon visszaruházandó az adósra, ha ez az ő tartozásának megfelelt; nemhelyettesíthető ingó dolog tulajdoni átruházása is történhetik ezen célzattal. Az adósnak is, annak a harmadiknak is, akire jogát átruházza, csak a dolog kiadására vonatkozó feltételes követelése van. Ez különben a szoros értelemben vett zálogjog körében is gyakori. Jog és különösen követelés elzálogosítása, lefoglalása esetén annak a harmadiknak, akire a követelésbeli hitelező az ő követelését engedményezi, csak az a joga van, mint emennek: a záloghitelezőtől, foglaltól, ha ennek követelése más uton megszűnt, követelheti a követelés «kiadását», vagyis szabad rendelkezés alá bocsátását; a harmadik itt sem tulajdonos, elzálogosító sem.

Mind az eseteket összefoglalva, kitűnik mi a lényeg, mi nem az. Lényegtelen az, hogy a biztosításul szolgáló tárgy milyen dolog-e avagy követelés, illetve jog-e; lényegtelen, hogy a hitelezőnek azon kívül, hogy a tárgyból kielégítést vehet, minő terjedelmű joga van, pusztán zálogjoga-e avagy tulajdonjoga; lényegtelen végül, hogy azon harmadiknak, aki a tárgyra igényével bír, dologi avagy kötelmi-e a joga. A lényeg az, hogy van tárgy, amelyből a hitelező magát kielégítheti és van az adóstól különböző harmadik, aki, ha a hitelező követelése más uton megszűnt, a tárgyat magának követelheti; ez a harmadik hátrányt szenved, ha a hitelező a maga kielégítését a tárgyból veszi és igazságtalanul szenvedti ezt a hátrányt, amikor neki visszeresete van a személyi adós ellen, ennek pedig ellenkövetelése a hitelező ellen. Mindazon esetekben, amelyekben ez a lényeg meg van, meg kell adni a harmadiknak azt a jogot, hogy a személyi adós követelését beszámíthassa a hitelezőnek. Vagyis az elzálogító a Tervezet 818. §.¹¹ által adott ezen beszámítási jogát ki kell terjesztetni minden harmadikra, aki az esetre, ha a hitelező követelése más uton megszűnnék, a biztosítására szolgáló tárgy kiadását követelheti, de csak az esetre kell kiterjesztetni, ha a harmadik visszeresettel bír a személyi adós ellen. A visszereset az ok, amiért nem ajánlatos a kiterjesztést per analogiam a bírói gyakorlatra bízni: az elzálogítónál a törvény a beszámítást nem kötvén a visszeresethez, kétséssé válhatnék, vajon a többi, a törvény által nem szabályozott esetekben ahhoz kötendő-e. Ami a fiduciát különösen illeti, az lehetséges ingatlanoknál is; képzelhető ugyanis, hogy jelzálog alapítása helyett az ingatlan tulajdona ruháztatik át visszavásárlási jog kikötése mellett, de ez az eset sokkal kevésbé gyakorlati, sem hogy legislatív figyelmet érdemelne.

Az elzálogítótól eltekintve az ingó zálog és fiducia eseteiben az idegen követelés beszámítását azért kell a visszeresethez kötni, mert itt is, mint a jelzálogjognál, a gyakrabbi eset az lesz, hogy a zálogtárgy vevője a hitelező követelésének összegét a vetelárból leszámítja és ennél fogva visszeresettel sem bír. Hogy pedig ily esetben az a jog, hogy a személyi adós követelését beszámíthassa, a vevőt meg nem illetheti, azt nem kell már fejtegetnem, valamint azon

* V. ö. a 9. pontban az Indokolás III. kötet 531. lapjáról idézettek.

** V. ö. az 1262. §. mellett az 1313. §. 1., a 818. §. első bekezdését a másodikkal, a 883. §. 1.-t a 884. §-al, a 874. §-t. Ugyanez áll a BGB.-nak a Tervezet 833. §-ával megegyező 1254. §-áról; lásd *Planck* kommentárjában a BGB. 388. §-ához I. magyarázatot.

* *Windscheid*: Pandekten 224. §. 2. j., 226. §. 2. j.

képtelenségeket és igazságtalanságokat sem, melyek a visszkereset nélküli ezen beszámításból előállanak. Ha mindazonáltal e visszasságokat egy esettel megpéldázom, teszem ezt azért, mert ez az eset párdarabja annak, ami a jelzálogjognál a telekkönyvi publicitással kapcsolatban előállhat és mert, miként amaz, a hibára élénk világot vet. Az ingó zálogjognál is megeshetik ugyanis, hogy a hitelező a személyi adós ellen nem mehet és csak a zálogtárgyból vehet kielégítést. A ma már üzleti ággá vált zálogcédulavétel esetére gondolok. A zálogházi jegy vevője, aki a vétellel a zálogtárgy tulajdonosa lett (Tervezet 626. §.), nem bir visszkeresettel, ő a terhet, t. i. a zálogra adott kölcsön összegét, leszámította a vételárból: a 100 koronáért elzálogosított tárgyért nem a 150 koronában kialakított vételárat adta, hanem csak 50 koronát. Az eladó most 100 koronás követelést örököl, melyben a zálogkölcsönző az adós. A visszkereset nélküli szabályozás szerint a zálogcédula vevője az eladó ezen 100 koronás követelését beszámíthatja a zálogkölcsönzőnek és minden fizetés nélkül kikapja a zálogtárgyat, amely neki így csak 50 koronájában van; az eladó lássa, hogy miként kapja tőle vissza a 100-at. A visszasságot fokozza, hogy mint jeleztem, ez esetben a zálogkölcsönző az elzálogító eladó ellen nem is mehet, csak a zálogból magából veheti kielégítését, az eladó egyéb vagyonából nem. Argumentum erre a kézi-zálog-kölcsönügyletről szóló 1881. évi XIV. tcz. 6. §.¹ mely szerint: «A zálogüzletekben a zálog-tárgyon kívül a kölcsön biztosítására váltott vagy más kötelező nyilatkozatot vagy okiratot elfogadni nem szabad.» Argumentum továbbá e törvény 19. §-a («fenmaradó összeg») és 20. §. 8. pontja («az elzálogosított illető felesleg»), melyekből kitűnik, hogy a törvény azt az esetet, hogy a záloghitelező követelése a zálogtárgyból ki nem kerülne, fel sem tételezi. Az elzálogító *személyi* kötelezettsége tehát szerintem obligatio naturalis: ennél fogva a hitelező az elzálogító *egyéb* vagyonából ennek akarata ellenére nem vehet kielégítést, a helyes nézet szerint * beszámítás útján sem. A zálogcédula vevője azonban megadhatja a zálog hitelezőnek ezt a kielégítést az elzálogító egyéb vagyonából azzal, hogy ez utóbbinak a követelését a hitelezőnek beszámítja! Minden ok nélkül. Oly esetekben, mikor a hitelező mehet és megy is a személyi adós ellen, ez az adós a tulajdonos minden beavatkozása nélkül is jut abba a helyzetbe, hogy a tulajdonostól kell a leszámított véltelárrészt alaptalan gazdagodás címén visszaparalni. Azonban, amikor a hitelező a személyi adós ellen nem is mehet, akkor egyesegyedül a visszkereset nélkül adott beszámítási jog az oka ennek az igazságtalan eredménynek. Az eredmény maga a személyi adósra nézve persze egyforma, akár van teljesértékű tartozása a hitelezővel szemben, akár nincs: ő a visszkereset nélküli beszámítás folytán akarata ellenére adóst cserélt.

Dr. Kobler Ferencz.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A bérbeadó helyzete in natura végrehajtással szemben.

«A végrehajtás foganatosítását ellenmondással, kifogással, vagy ellenszegüléssel gátolni nem szabad.» Ezt mondja ki a végrehajtási törvény 32. §-a, és ezt az intézkedést karhatalom engedélyezésével és a büntetőtörvény 165. §-val teszi nyomatékossá.

A végrehajtás állami cselekvés, azt tehát semmiféle magánjogi jogosítvány gyakorlásával megakadályozni nem lehet. Maga a végrehajtási törvény határolja meg az adós

és hitelező szemben álló érdekei figyelembevételének módokat, s csupán a benne foglalt korlátokhoz kell és szabad a végrehajtásnak alkalmazkodnia. Amely jogot vagy érdeket a végrehajtási törvény nem respektál, azt a végrehajtással szemben nem létezőnek kell tekinteni.

Hogyan és mennyiben korlátozza a végrehajtási törvény szerint a végrehajtató feltétlen jogát az a sajátos zálogjog, melylyel magánjogunk a bérbeadót felruhazza?

Semmi befolyása nincsen a bérbeadó jogának az ingó végrehajtás első fokai, t. i. a becslés, foglalás és értékesítés során; mindezek szakasztott úgy folynak le, ha van a bérbeadónak követelése, mint mikor nincsen. Csupán a felosztás stádiumában jelenik meg elsőbbség alakjában a bérbeadó joga, s részletesen meghatározza a törvény, mikor, mennyiben és miként előz meg egyéb követeléseket a bérkövetelés, mennyiben tekintendő tehát a bérkövetelés erősebbnek mint másnak a végrehajtási joga.

Érdekesen alakul azonban a bérbeadó helyzete olyan végrehajtással szemben, mely sem értékesítést, sem árfelosztást nem ismer, vagyis akkor, mikor a végrehajtás tárgyát bizonyos ingó vagyonnak *átadása* képezi (végrehajtási törvény 214. s a következő §§.)

Két körülmény idézi elő a helyzet ezen különszerűségét. Egyik az, hogy jogunk szerint a bérbeadó zálogjoga kiterjed a bérlemény területén lévő minden, nem büntetendő cselekmény útján szerzett ingó dologra (mely tekintetben jogunk a német ptk. 559. §-ánál, de még az o. p. t. 1101. §-ánál is tovább megy a nagybirtokosok és háztulajdonosok védelmében), úgy hogy az idegen tulajdonos, aki a bérletől saját dolgának kiadását követeli, összeütközésbe kerül a bérbeadóval, ki az idegen dologra is zálogjoggal bir. A másik fontos kihatásu jelenség pedig az, hogy a bérbeadónak törvényes zálogjoga ingó zálogot ad neki a zálogtárgy birtoka nélkül, még pedig olyképen, hogy a bérbeadónak nincs is módjában ezt a virtuális zálogjogot kézzzáloggá átváltoztatni, amely tekintetben ez a zálogjog jogunkban egyedül áll a hozzá némileg hasonló, de védelem tekintetében lényegesen eltérő végrehajtási zálogjog mellett.

In natura végrehajtás esetén a parancs, melyet végre kell hajtani, a következő; a kiadatni rendelt ingóság a végrehajtást szenvedett birtokából elveendő és a végrehajtató birtokába bocsátandó; még pedig feltétlenül. Sem minimum, sem egyéb végrehajtás alóli mentesség nem érvényesül; legyen az szükséges ágy nemű vagy családi arczkép, ha egyszer a bíróság valamely dolognak természetben való kiadását elrendelte, a végrehajtató annak birtokába helyezendő.

Csupán egy harmadiknak birlalása vagy a végrehajtatónál erősebb tulajdoni avagy használati joga szolgálhat az átadás akadályául; amennyiben akkor, ha nem a végrehajtást szenvedett a birlaló, az illető harmadik személy beleegyezése nélkül a végrehajtást foganatosítani nem lehet, ha pedig valakinek a végrehajtatonál erősebb tulajdoni vagy használati joga van, úgy ezt a 216. §. szerint keresettel érvényesítheti s ezzel a végleges átadást megakadályozhatja.

Egyéb czimen, — természetesen nem tekintve itt alaki hibát — az in natura végrehajtást a végrehajtási törvény szerint nem lehet meggátolni, és ennél fogva véleményem szerint a bérbeadó a maga törvényes zálogjoga alapján ebbe a végrehajtásba bele nem avatkozhatik, s azt fel nem tartathatja, a bérbeadó jogai a végrehajtás ezen neménél figyelembe semmi formában nem vehetők.

A bérbeadó, bár zálogtartó, nem birlalója a zálogtárgynak, s épp oly kevésbé tekinthető olyannak, mint aki a bérlemény területén lévő ingókra nézve használati joggal birna. Hiszen még ahhoz sincsen joga, hogy a zálogtárgy birlalatát magának követelje. A törvény tehát semmiképpen sem gondoskodik ebben az esetben különben dédelgetett kapitálístáiról és sem okunk, sem jogunk nincs ahhoz, hogy a bérbe-

* V. ö. Grosschmid (Zsögöd) Fejezetek II. 123. §. 5. jegyz. (615.

a köv. ll.) és 46. jegyz. (940. l.)

adók privilegiumát kiterjesztőleg magyarázva, a végrehajtás szouverenitását korlátozó hatályt tulajdonítsunk neki. Miután pedig a végrehajtást csak maga a végrehajtási törvény korlátozhatja, az in natura végrehajtás a bérbeadó törvényes zálogjogának teljes mellőzésével foganatosítandó.

Nagyon természetes, hogy a bérbeadó zálogjoga dologi jog lévén, ezen zálogjogot s az annak gyakorlási módját képező visszatartási jogot a bérbeadó a végrehajtató ellen is gyakorolhatja. Ha tehát a végrehajtás foganatosított s a kiadni rendelt ingóság a végrehajtást szenvedett birtokából a végrehajtató birtokába bocsátatott, akkor a bérbeadó a végrehajtatót megakadályozhatja abban, hogy a bár neki átadott, de a bérlemény területén levő ingóságot onnan eltávolítsa.

Tévedés lenne azonban azt hinni, hogy ezáltal gyakorlatilag jelentőségét veszíti a fenti tétel, mely szerint a végrehajtás során nem lehet a törvényes zálogjogot érvényesíteni. A kettő között nagy a különbség.

A között, hogy a bérbeadó törvényes zálogjogát a végrehajtás során annak megakasztása által érvényesítheti, és a között, hogy végrehajtáson kívül visszatartás alakjában gyakorolja — a gyakorlati különbség lényege abban rejlik, hogy utóbbi esetben a végrehajtást *szenvedettnek* a dologhoz való minden vonatkozása kikapcsolatik. Mig tehát akkor, ha a törvényes zálogjog a végrehajtást akasztaná meg, a kiadni rendelt ingók átadása foganatosítható nem lenne, s a végrehajtást szenvedett továbbra is megmaradna azok birtokában és használatában, mivelhogy ennek megakadályozására a szoros zár eseteit kivéve nincsen mód, addig akkor, ha az ingóságok a végrehajtatonak átadottak, s a bérbeadó azokat visszatartja, természetesen a bérbeadónak kell gondoskodnia a zálogtárgy elhelyezéséről és megőrzéséről, még pedig saját felelőssége mellett és saját helyiségeiben, miután a végrehajtatonak a bérlemény területén helyisége nincsen, továbbá oly módon, hogy a végrehajtató azt az ingóságot éppen úgy használhassa, mint a végrehajtást szenvedett használhatta volna, miután a bérbeadónak csupán visszatartási joga van s nincs egyuttal birtokelvonási joga.

Kivált nagy számu vagy különös őrizetet és elbánást igénylő ingó dolgoknál lesz érezhető, hogy mit jelent a végrehajtást szenvedett kikapcsolása.

Tegyük fel azt az esetet, hogy a trainerem vonakodik drága versenylovamat nekem visszaadni. A bíróság a ló kiadására kötelezi a trainert s elrendeli a végrehajtást. A háztulajdonos az istálló bére fejében törvényes zálogjogát érvényesíti. Ha törvényünk értelmében a végrehajtás ellen vetné ezt a jogot, akkor megakadályozná a paripa kiadását; s az egyszerűen a trainer kezén az istállóban maradna. Miután azonban a törvényes zálogjog a természetbeni végrehajtásra mi befolyással sem lehet, a lovat el kell venni a trainertől és nekem átadni. Ha már most a háziur nem engedti retentionális jogánál fogva, hogy a nekem átadott lovat elvezessem, ő köteles annak olyan helyt adni, ahol én azt a lovat teljesen birtokolhatom, s ő felelős, ha a visszatartási jog gyakorlása folytán a ló kellő ápolásban és gondozásban részesíthető nem lévén, értékében csökken vagy értékét teljesen elveszti. A háztulajdonos tehát ebben az esetben nemcsak helyet, de megfelelő helyet tartozik adni, s miután azért, hogy az a ló az enyém és nem a bérlőé, a háziur több joggal nem bírhat velem szemben, mint birt a bérlővel szemben, nekem is tartozik megengedni, hogy a lovat használjam, azaz kivezessem, jártassam, versenyekre elküldjem, szóval mindaddig, mig végrehajtási zálogjogot nem szerez, használatában nem gátolhat, feltéve, hogy a kielégítési alap elvonásának veszélye nem fenyegeti. Ilymódon természetesen a bérbeadó sokkalta terhesebb helyzetben van, mintha a végrehajtást szenvedett birlaltában maradna a ló, s valószínűleg nagyon meg fogja gondolni, mielőtt annyi

kellemetlenségnek magát kiteszi, s ennyi terhet és rizikót magára vállal.

Vagy például finom concertzongorát adtam kölcsön valakinek, ez visszaadni vonakodik, perlem, marasztaltatik, végrehajtom és a háztulajdonos a zongorát visszatartja. Köteles lesz annak a zongorának olyan helyet engedni, ahol a temperatura-változások által nem szenved stb. és köteles lesz tőlni, hogy én ott egész nap gyakoroljam az etude-eimet a zongorámon, mely minden tekintetben korlátlan tulajdonom, csak éppen hogy el nem vihetem a bérlemény területéről. Ha a végrehajtás során volna érvényesíthető a bérbeadó joga, akkor a zongora a bérlőnél és az ő használatában maradna, ami a bérbeadóra sokkal kedvezőbb, de a hitelezőre sokkal kedvezőtlenebb.

Hasonló az eset a haszonbérletnél. Teszem a bérlő egész lakberendezése a bérlő nevének ítéltetik, s ez executálja az ítéletet. A végrehajtó tartozik neki azt a néhány szoba butort átadni, s ha bérbeadó azután visszatartási jogát gyakorolja, köteles lesz azokat a butorokat kellőleg elhelyezni és őrizni, sőt véleményem szerint oly módon, hogy a végrehajtató a butorokat rendeltetésük szerint használhassa, mivelhogy a bérbeadó joga egyedül a butorok ki nem eresztésére terjed ki, de ezen jogának gyakorlásával nem akadályozhatja meg a tulajdonost abban, hogy evvel a retentionális joggal nem ellenkező összes jogait gyakorolhassa.

Sőt azt hiszem, hogy ennél tovább is lehet menni, s oly esetben, midőn például fodrászüzlet berendezés természetbeni kiadására megyen a végrehajtás, a visszatartási jogot gyakorló bérbeadó tartozik a végrehajtatót abba a helyzetbe hozni, hogy azon ingókat rendeltetésük szerint használhassa, tehát velük fodrászüzletet gyakorolhasson, mert az ingók tulajdonosának voltaképpen semmi köze nincs a bérbeadóhoz, csak azt a dologi jogát tartozik respektálni, mely szerint a bérkövetelésének végrehajtási kielégíthetése céljából az ingókat visszatarthatja, s ha bérkövetelése erejéig végrehajtást foganatosít, ezen végrehajtás szempontjából ezek az ingók úgy tekintetnek, mintha a bérlő tulajdonát képeznék. Miután azonban ez a dologi jog az ingók birlalatát a bérbeadónak nem biztosítja, önkényes kielégítési jogot nem involvál és a tulajdonos szabad használati jogát nem akadályozza, másrészt pedig a tulajdonos a bérbeadót perlésre és zálogolásra nem kényszeríthetvén, a visszatartás végtelenbe húzódhatik, véleményem szerint a bérbeadó nem mehet tovább a harmadik tulajdonossal szemben, mint a bérlővel szemben, nevezetesen nem teheti kézizáloggá a visszatartott tárgyat, s így a tulajdonost korlátlan tulajdonjogában csak olyképpen gátolhatja, hogy a költözködési jog kivételével minden egyéb jogositványa megmaradjon.

Ezen álláspontom azon felfogáson alapszik, hogy a bérbeadó u. n. törvényes zálogjogát, mely mint látjuk, nem is annyira zálogjog, mint egy kiváltságos zálogolhatási jog kielégítési elsőbbséggel, hogy ezt a jogot privilegiumnak tekintem, s alkalmazom reá azt a szabályt, mely szerint *minden privilegium szorosan magyarázandó*. De el vagyok készülve arra, hogy sokan tulmessenemőknek tekintendik ezen állásfoglalás következményeit, s inkább azon vélemény felé fognak hajolni, hogy ha már a végrehajtás során nem is érvényesíthető a visszatartási jog, a végrehajtáson kívüli érvényesítés által átalakul kézi záloggá, s a tulajdonost teljesen kizárja a birtoklásból. Ezzel szemben csak arra hivatkozom, hogy itt kétségtelenül szemben áll a tulajdonos érdeke s a tőle teljesen idegen bérbeadó érdeke, tehát lényegileg vagy a tulajdonjogának rendes jogositványaiban szenved az egyik sérelmet vagy a kiváltságos jogositványok gyakorlása nehezített meg a másikat, mindkettőnél a magántulajdon forog kérdésben, s azt hiszem, ilyenkor a magántulajdon tiszteletére alapított jogrendünk szempontjából helyesebb a privilegiumot ki nem terjesztetni.

De el vagyok készülve arra is, hogy a következmények meggondolása után sokan azt fogják találni, hogy mégis csak kell valamiképpen érvényesíteni ezt a törvényes zálogjogot a végrehajtás során is, és hogy nem fogják helyesnek elfogadni azon fejtegetéseimet, melyekkel ennek ellenkezőjét kívántam igazolni.

Még egy fontos körülményre kell tehát reámutatnom, mely felfogásom mellett szól. Eltekintve ugyanis attól, hogy a törvény abszolút nem ad módot arra, hogy a természetbeni végrehajtás során miképpen lehessen a bérbeadó jogát tekintetbe venni, feltéve, hogy valami formában, például a bérbeadót egészen helytelenül az ingók birlalójának tekintve, a végrehajtó respektálná a természetbeni végrehajtásnál is a bérbeadó jogait: mi lenne ennek a következménye? Felosztási eljárás nincs, elsőbbségi bejelentés nincs, sorrendi tárgyalás sincs, az ingók megvannak természetben, tehát egyenértékre való foglalásnak helye nincs, de maga végrehajtató az egyenértékre való foglalásra nem is kényszeríthető, az ingókat sem átadni, sem átvenni nem lehet, szóval a természetbeni végrehajtás egyszerűen megghiusul és a bérbeadót még csak arra sem lehet kényszeríteni, hogy követelését perelje.

Vagyis más szóval a bérbeadónak abszolút vetoja lenne a természetbeni végrehajtással szemben, akár van követelése, akár nincsen, s mindaddig, míg a bérő a bérleményből ki nem hurczolkodik, a végrehajtató várhat az ingóságaira, sőt mivel a tulajdonos a következő félévi bérre is érvényesítheti a zálogjogát, várhat még azon esetben is, ha a bérő egészen rendesen fizeti a házbérét. Sem felmondásra, sem perlésre a bérbeadó nem lenne kényszeríthető. Ez pedig lehetetlen állapot volna.

Ismétlem ennél fogva, hogy végrehajtási jogunk szerint a természetbeni végrehajtással szemben a bérbeadónak elsőbbsége nincsen, kiváltságos jogainak érvényesítéséről a törvény nem gondoskodik, azok tehát a végrehajtásra nézve nem léteznek.

A végrehajtási törvény revisiója szempontjából az eljárási kérdés azon fordul, hogy a magánjogban restringált-e a törvényes zálogjog anyagi kiterjedése a német polgári törvénykönyv mintájára a bérő tulajdonát képező dolgokra, vagy keresztül megye-e a magyar polgári törvénykönyv-tervezet 1547. §-a, mely ugyan a mai állapotot enyhíti, de még mindig az idegen dolgok egy nagy körét szolgáltatja ki feltétlen biztosítékul a bérbeadónak. Előbbi esetben a természetbeni végrehajtás semmi intézkedést nem igényelne, miután idegen dolgokra ugy sem állana fen a bérbeadó kiváltsága, s csak arról kellene gondoskodni, hogy tulajdoni perekkel s az összes ingók odaitéltetésével a bérbeadó ki ne játszassék; utóbbi esetben, úgy hiszem, nem nyujtana megfelelő védelmet a Tervezet 1551. §-ának második bekezdése, mely szerint, ha a bérbeadó a végrehajtás fogatatosításakor követelését bejelenti, a lefoglalt dolognak a bérlemény területéről való elszállítása az ő törvényes zálogjogát nem érinti, mert ezen konstrukció teljesen hatálytalan, sem birlalással, sem visszatartási joggal nem erősített ingózálogot jelentene, hanem ez esetben az alaki törvénynek is egészen határozottan kellene állást foglalni a háztulajdonos mellett és azt mondani, amit a Tervezet 1548. és 1549. §-a mond a bérő tekintetében, t. i. hogy ha a dologi adós nem lakik a bérlemény területén, akkor a bérbeadó a zálogjoga alá eső ingókat birtokába veheti és zálogul tarthatja.

Ezt azonban még csak dekretálni kellene, a mai jog szerint a bérbeadónak csak a végrehajtáson kívüli út áll rendelkezésére, a maga kellemetlenségeivel és veszélyeivel.

Dr. Jacobi Olivér,
budapesti ügyvéd.

Külömfélék.

— A Magyar Jogászegyletben Zsitvay Leó, a budapesti kir. büntető-törvényszék elnöke tartott előadást a büntető novelláról. A novella kérdésével az egylet az ősszel több estén át fog foglalkozni és ezen előadás-ciklus előkészítése végett a választmány bizottságot is küld ki. A vita alapjának megvetésére alkalmasabb személyiség nem vállalkozhatott volna, mint Zsitvay Leó, aki évtizedekre visszanyúló tapasztalatai alapján a leghivatottabb a felmerülő kérdésekben a gyakorlati szempontok jelzésére. Az előadást lapunk élén közöljük. Hozzászóltak Edvi Illés Károly, Vámbéry Rusztem, Doleschall Alfréd és Bernolák Nándor. A vitára visszatérünk.

— Kelemen Mór kir. curiai bíró halálával a magyar igazságszolgáltatást érzékeny veszteség érte. Kelemen Mór nagy tapasztalataival és judiciumával a Curia bünygyi osztályának elsőrendű támasza volt. A Magyar Jogászegyletben különösen a börtönügy kérdésekkel intensive foglalkozott és a Jogászegylet börtönügy bizottságának működésében mint elnök vezető szerepet vitt. Kelemen annak idején a Csemegi vezetése alatt állott II. tanácsnak volt tagja.

— Az államgazdaságtan kézikönyve. Dr. Mariska Vilmos egyet. tanár kézikönyve ötödik kiadásban jelent meg a Franklin-Társulat kiadásában. A 675 oldalra terjedő munka messze túlhaladja a tankönyv kereteit. Első sorban az állami és gazdasági szerkezet tényleges állapotait tartja szem előtt, azonban különös gondot szentel az államgazdaság eszményi rendjének. A tételes jogállapot alapjain állva fejtegeti az elmélet szempontjából az államgazdaság nehéz problémáit. Szerző különös súlyt helyez minden kérdés tárgyalásánál a külföldi állapotok és ugy a bel-, mint a külföldi irodalom ismertetésének. Az államgazdaság tudományának jellemzését és a tárgyalási rendszer ismertetését tartalmazó hosszabb bevezetés után szerző előbb az állami kiadásokat, majd az állami bevételeket tárgyalja. (Az állami bevételek általában: az állam magángazdasága; az állami egyedáruságok; az illetékek; az adók általános elmélete; az egyes adónemek.) A harmadik rész az államháztartás rendjével, a költségvetéssel, póthittel, budget-joggal, az országgyűlés ellenőrző jogával, a negyedik rész az államhitellel és az államadóságok kérdésével, az ötödik rész a községi háztartás fölveivel foglalkozik. Az itt részletesen ismertetett gazdag anyag most megjelent ötödik kiadásában lényeges átdolgozást nyert.

— Dr. Fayer László két kötetes büntetőjogi kézi könyve megjelent harmadik kiadásban. A jelen kiadás számos részletes kiegészítést hoz; egy-két fejezet teljesen új. Az időközben fejlődött bírósági gyakorlat s az újabb irodalom figyelembe vételt talált.

— A büntetési nemek reformjához czimen *Angyal Pál* pécsi jogtanár különlenyomatot tesz közzé. Ebben a szerző a magyar bünyádi perrendtartás egy intézményét akarja tovább fejleszteni: a házi fogságot. A BP. szerint kivételes esetekben az előzetes letartóztatás és a vizsgálati fogság olyképpen hajtható végre, hogy a terhelt lakásán őriztetik. Ezt az intézményt akarja a szerző külföldi minták után az anyagi jogba átültetni. A házi fogságot mint büntetési nemet alkalmazná, különösen kihágásokra.

— A szóbeliség mint a BP. alapelve. A budapesti kir. ítélő tábla: A kir. törvényszék ítéletét a főtárgyalással együtt megsemmisíti s utasítja a kir. törvényszéket, hogy tartson új főtárgyalást, azon a bizonyítást egész terjedelmében ismételve, azt a tanuknak az ott megjelölt ténykörülmények s általában az egész tényállásra leendő kihallgatásával egészítse ki s a kifejlendőkhoz képest a vád és a védelem meghallgatása után hozzon új határozatot. Indokok: A BP. bizonyító rendszere a szóbeliségen s a következtelenségen alapszik. Ennek pedig az a lényege, hogy az ügy eldöntésére nézve

fontos bizonyítást az ítélethozatalra hivatott bíróság előtt kell felvenni s a bíróság csakis olyan bizonyítékokra alapíthatja az ítéletét, amelyekről közvetlen érzéki észlelet útján szerzett tudomást s amelyek az ítéletmondáskor az ítélebíróság tagjainak olyannyira élénk emlékezetében vannak, hogy azoknak a bizonyító erejét lelkiismeretes gondossággal mérlegelhetik. Hogy a BP. bizonyító rendszere ezen az elven alapszik, annak a BP. 324. és 335. §-ai határozott kifejezést adnak. A 324. §. ugyanis kimondja, hogy a bíróság csakis a főtárgyaláson fenforgott bizonyítékokra alapíthatja az ítéletét, a második bekezdésében megállapítván azt is, hogy iratoknak a tartalma csakis annyiban szolgálhat bizonyítékul, amennyiben azokat a 313. §. szabályainak megtartásával a főtárgyaláson felolvassák; a 335. §-ban pedig azt rendeli, hogy nyolcz napnál tovább tartott elnapolás vagy félbeszakítás után a főtárgyalásnak elülről kezdése csak akkor mellőzhető, ha az elhalasztott főtárgyalás óta egy hónapnál több idő el nem mult, ha azon a bíróság tagjai mind jelen voltak s a bizonyítás ismétlését egyikük sem kívánja. A kir. törvényszék tehát a BP. bizonyító rendszerének alapelvét sértette meg, midőn az 1904. évi október 14-én megtartott főtárgyaláson, bár az 1903. évi október 26-án megtartott előző főtárgyalás óta több, mint egy hónap, majd egy év mult el, a bizonyítást nem ismételte, sőt még a vádlottakat sem hallgatta ki, hanem e helyett a BP. 313. §-a ellenére felolvastatta az 1903. évi október 25-én megtartott főtárgyalásról felvett jegyzőkönyvet, annak az adatai alapján hozta meg ítéletét. Minthogy pedig az ilyen gyökerében szabálytalan s a BP. bizonyító rendszerének alapelveivel ellentétes eljárásra nem lehet ítéletet alapítani, a kir. törvényszék ítéletét az azt megelőző főtárgyalással együtt hivatalból meg kellett semmisíteni. (1905 január 31. 8132/904. sz. a.)

Ez a határozat mutatja, hogy a budapesti kir. tábla nem zárkózik el annyira a BP. elvi alapjainak figyelembe vételétől, mint a Curia.

— A csődeljárást tárgyalja *dr. Löw Tibor* kir. aljársbírónak a Magyar Kereskedők Könyvtárában megjelent műve, amely igen helyes rendszerben és áttekinthetően ismerteti a csődeljárásra vonatkozó jogszabályokat.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— Családi sirbolt csak a törvényes örökösöknek hagyható. A toulousei törvényszék előtt felmerült a kérdés, hogy a családi névvel ellátott családi sirbolt hozzátartozik-e ipso facto a végrendeleti örökösökre szálló hagyatékhöz? A törvényszék ítélete szerint a családi sirbolt nem tartozik a végrendeleti örökösökre szálló hagyatékhöz, hanem vele szemben az intestat örökösdés szabályai alkalmazandók abban az esetben is, ha az egész örökségről végrendelet intézkedik. A családi sirbolt tulajdona különös természetű, a sirbolt forgalmon kívüli dolog, az egyetemes örökös egyoldalú intézkedésével nem ruházható át. A sirbolt az örökhagyó személyiségének folytatói részére van szánva, a családot képviselő vérrokonok számára.

— Svédország igazságszolgáltatásáról. A napokban angol, francia és svéd nyelven egy figyelemreméltó és számottevő munka jelent meg a svéd kormány megbízásából Svédországról, ennek népéről és iparáról. — Ez a munka többek között foglalkozik az ország polgári és büntető statisztikájával is. — Ami a *polgári* peres ügyekre vonatkozó számarányokat illeti, említésre érdemes jelenség gyanánt tűnik fel a közlött statisztikai adatokból a polgári perek rendkívüli csökkenése a legutóbbi esztendőben. Az 1831—1840-ig terjedő időszakban, midőn még Svédországnak alig volt nagyobb a népessége három milliónál: a peres ügyek számaránya évenként minden ezer lakos után 26.69 volt; 1841 és 1850 közt az arány már 21.42-re süllyedt s azóta csaknem szakadatlanul állandó csökkenés állott be, úgy hogy 1896—1900-ig, öt milliónyi létszámon felüli népesség mellett, az ügyek számaránya évenként 8.12-re esett alá. A munka szerkesztője, a perlekedés ezen jelentékeny hanyatlását magyarázva, arra a következtetésre jött, hogy ezt a jelenséget a nevelés és oktatás ügyének a nép között folytonosan terjedő tökéletesedése okozza, mely nagyban alászállítja a törvényes eljárások igénybevételének vonzerejét; a legelfogadhatóbb ok azonban minden valószínűség szerint a különböző

bíróságok előtti eljárások végtelen lassuságában található fel. Állítólag a folyamatba tett peres ügyeknek mintegy 40%-a elposványosodik a hosszadalmas huzavonában.

Ami aztán a *büntető* statisztikát illeti: az 1876—1900-ig terjedő időszakban a súlyosabb bűntények számában szintén jelentékeny csökkenést találunk. A könyv fejtegetései szerint ezt az öröndetes eredményt a szesz italok élvezetének általános hanyatlása, a népoktatás fokozatos fejlődése, a közegészségügy javulása, valamint a számottevő vallásos és humanitárius mozgalmak idézik elő. Másfelől azonban nem hagyhatjuk figyelmen kívül azt a jelenséget sem, mely még mindenestre gyökeresebb orvoslásra vár, hogy a 15—20 éves koru egyének által elkövetett bűntények számában fokozatos emelkedés észlelhető. Zs. B.

Fiatál ügyvéd, ki közjegyzői irodában dolgozik, közjegyző-helyettesi állást keres vidéki városban. — Czim a kiadó-hivatalban.

11024

UJ KÖNYVEK

10530

kaphatók

POLITZER ZSIGMOND ÉS FIA

könyvkereskedésében

Budapest, IV. ker., Kecskeméti-utca 4. sz. alatt

és minden hazai könyvkereskedésben.

- Agoston Péter: A magyar zálogjog története 2 K.
 Halász: Községi takarékpénztárak Magyarországon 2 K 40 f.
 Harkányi Ede: A holnap férfiai 4 K.
 Horváth János: Adalékok az 1847/48. évi országgyűlés történelméhez. (Az 1867. évi XXII. tcz. szempontjából) 2 K.
 Katona Mór: Magánjogi dolgozatok gyűjteménye 10 K.
 Löw Loránt: Viszonylagos semmisség. Tanulmány a magyar általános polgári törvénykönyv tervezetének jogügyleteiről 2 K.
 Matlekovics: A Vámpolitika mai helyzete 1 K 60 f.
 Marx-Engels: Válogatott művei három kötet, melyből az első most jelent meg. Előfizetési ár 20 K.

Megrendelhető 2 koronás részletfizetésre.

- Rácz Gyula: Gazdasági önállóság alkotja meg nemzeti és világ-gazdasági függetlenségünket 2 K.
 A társadalmi fejlődés iránya: A Társadalomtudományi Társaság által rendezett vita 3 K.
 Zachár Gyula: Magánjogi tanulmányok az igényper keretében. Különös tekintettel a legújabb bírói gyakorlatra 6 K.

Uj kiadású jogi művek!

Megjelentek a Franklin-Társulat kiadásában Budapesten.
 Kaphatók minden könyvkereskedésben.

AZ ÁLLAMGAZDASÁGTAN KÉZIKÖNYVE.

IRTA

Dr. MARISKA VILMOS

egyet. ny. r. tanár.

Ötödik átdolgozott kiadás.

Ara füzve 14 K.

A MAGYAR BÜNTETŐJOG KÉZIKÖNYVE

IRTA

Dr. FAYER LÁSZLÓ

egyet. ny. r. tanár.

Harmadik bővített kiadás.

I. kötet. *Bevezető rész és általános tanok.* II. kötet. *Különös rész.*

A két kötetből álló teljes munka ára 20 korona.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 25. sz.

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4. sz.

Előfizetési díj: félévre — 12 kor.
negyedévre 6

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Csődön kívüli megtámadás. *Dr. Schuster Rudolf* marosvásárhelyi kir. táblai bírótól. — Az esküdszék. *Vargha Ferencz* kir. koronaügyész-helyettestől. — *Törvénykezési Szemle:* Kötött bizonyítás a kár megállapítása körül. *Dr. Balog Arnold* budapesti ügyvédől. — A telekkönyvi előjegyzés igazolása iránt indított percek illőtsége. *Dobos András* verseczi kir. albirótól. — Különfélék.
Melléklet: Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Csődön kívüli megtámadás.

A m. kir. igazságügyminiszterium 1892. évben előadói tervezetet tett közzé indokolással együtt «a fizetésektelen adós vagyontát érintő jogcselekmények csődön kívül való megtámadásáról».

Az indokolás általános részében egyebek közt azt olvasuk, hogy úgy a jogászi, mint a kereskedői körök már az 1870-es években mindegyre hangoztatták, hogy a csődön kívüli megtámadás kérdését törvényhozás útján minél előbb szabályozni kellene.

Ennek dacára e kérdés nálunk szabályozást mai napig sem nyert, és innét van, hogy törvény és állandó bírói gyakorlat hiányában e kérdésre nézve a legnagyobb jogbizonytalanság uralkodik; ily kereseteknél a legtarkább felfogással találkozunk, és a bírói ítéleteknél is azt tapasztaljuk, hogy azok csak incidentaliter — pl. igényperekben — foglalkoznak e kérdéssel, vagy pedig az esetet minden biztos irányelvek kidomborítása nélkül s rendesen a tulajdonképpeni jogi kérdés megoldása nélkül intézik el.

Az általános magyar polg. törvénykönyv tervezetében a csődön kívüli megtámadás felvéve nincs, az külön, illetve a csődtörvény revisiójával kapcsolatos szabályozásnak lett fenntartva, az 1892-iki előadói tervezet pedig, mely különben az azóta megjelent törvényekre, s fejlődött jogtudományra való tekintettel részben meg lesz változtatandó, közkezen nem forog. Daczára ennek, valamint daczára annak, hogy e kérdés törvényhozási szabályozásának szükségessége még az 1889 április 6-án tartott magyar jogászgyűlési teljes-ülésem dr. Fodor Ármin által helyesen meg lett indokolva, nálunk e fontos kérdés meg minden tekintetben szabályozatlan.

A német birodalomban a megtámadási törvényt («Gesetz betreffend die Anfechtung von Rechtshandlungen eines Schuldners ausserhalb des Concurses») még 1879-ben hozták meg, és főképp az új polgári törvénykönyvre való tekintettel 1898-ban módosították. Ausztriában pedig úgy a csődben, mint a csődön kívüli megtámadást az 1884 márczius 16-iki törvény szabályozza.

Nálunk ez idő szerint törvényerejével e kérdést részben egyetlen egy §. szabályozza, de ez is csak az erdélyi részeken van hatályban; ez t. i. az osztrák polgári törvénykönyv 953. §-a, mely szükkeblűen, mintha visszterhes ügyletek által megrövidített hitelezők nem is léteznének, a megtámadási jogot csak az ajándékozás esetére szorítja. Ez által e §. sok zavart okozott, minek jellemzéseül csak arra a megtörtént tényre utalok, hogy egy időben elterjedt nézetet képezett az, hogy visszterhes ügylet esetén a megrövidített hitelezőn csődön kívül segíteni nem lehet.

Az eset pedig, melylyel most már fájdalom igen gyakran találkozunk, rendesen abból áll, hogy a hitelező javára az

adós bizonyos pénzösszeg megfizetésére kötelezve van, még pedig jogerős ítélet által, de a hitelező pénzéhez jutni nem tud, mert az adós magát vagyontalanná tette, a kielégítési alapot a hitelező elől elvonta. Minden igazságos ember jogérzetét sérti, hogy ily hitelezőnek jobb tanácsot ne adhasunk, mint azt, hogy a Btk. 386. §-ával próbáljon szerencsét vagy kérjen csődöt.

Hiszen a hitelező jogos gazdasági érdeke akkor van kielégítve, ha pénzéhez jut, nem pedig, ha az adósát és esetleg ennek czimbora társát megbüntetik, vagy ha adósát a gazdaságilag kétes értékű csődbe kergeti.

Ezért a hitelezőn polgári per útján kell segíteni.

Az eszköz erre a csődön kívüli megtámadási kereset.

A hitelezőnek ezt a támadó eszközt minden jogrendszer megadta, elkezdve a római jogban megállapított actio Paulianától a modern jogokban szabályozott megtámadási keresetig.

Jelen soraim célja nem az, hogy a megtámadási jog történetét előadjam, e tekintetben utalok dr. Fodor Ármin fent hivatkozott jogászgyűlési felolvasására.

Nem is szándékozom a csődön kívüli megtámadás kérdését minden oldalról és kimerítően tárgyalni.

Elég, ha jelen soraimmal talán e kérdés felszínre hozatala, megvitatása és ez által az lesz elérve, hogy e perek megindításánál, lejáratajánál és eldöntésénél lehetőleg egyöntetű eljárás és határozott irányelvek érvényesüljenek, hogy ez által a jogbizonytalanság legalább ne fokozódjék, amit a jogkereső közönség méltán elvárhat.

Természetes azonban másfelől, hogy a követendő főelvek nagyon óvatosan lesznek felállítandók, mert hiszen harmadik által szerzett jog ellen intézett támadásról van szó, úgy hogy a helyes irány félreismerése esetén a magában véve üdvös és szükséges megtámadási kereset megadása a legnagyobb igazságtalansággá fajulhatna el.

Erre való tekintettel és figyelemmel az 1892-iki Tervezetre, a német birodalmi megtámadási törvényre és ennek irodalmára, az osztrák megtámadási törvényre s a bírói gyakorlatra nézetem szerint a következő gyakorlati és elméleti főszeponatok lehetnének irányadók:

1. A csődön kívüli megtámadási keresetnek egyik előfeltételét képezi *egy végrehajtható okirat*, azaz oly okirat, melynek alapján a hitelező a megítélt készpénzbeli követelés erejéig (másnemű marasztalást tartalmazó ítéletek itt ezuttal bővebben ki nem fejthető okokból a csődön kívüli megtámadási per keretéből ki vannak zárva) adós ellen fenálló törvényeink értelmében kielégítési végrehajtást vezethet.

Ha az ítélet végrehajtható, de nem jogerős (1881: LX. tcz. 1. §. b) pontja), vitás lehet, hogy a hitelezőt ily esetben megilleti-e a megtámadási kereset?

Nézetem szerint helyes a német megtámadási törvényben (10. §.) és a mi 1892-iki Tervezetünkben (2. §.) foglalt az az intézkedés, hogy a hitelező ily esetben is megtámadási keresettel élhet, de a megtámadási perben hozott ítéletben ki kell mondani, hogy az ítélet végrehajtása attól függ, hogy az adós ellen hozott ítélet jogerőre emelkedik.

A hitelező követelésének keletkezési időpontja úgy a mi

1892-iki Tervezetünk, mint a német birodalmi törvény, az osztrák törvény, a külföldi joggyakorlat és a jelenlegi irodalom álláspontja szerint *közömbös*.

E tekintetben hivatkozom a következőkre:

A német és az osztrák megtámadási törvények indoklása — amint az a dr. Fodor Ármin fent idézett felolvasásában közölve van — erre vonatkozólag így szól, még pedig először a német törvényé:

«A hitelezők megkárosítása és jogaik megsértése kielégítésük elmaradása folytán létesül. E tekintetben a későbbi hitelezők egyenlők az előbbiekkal és ennél fogva egyenlően felruházandók azzal a joggal, hogy azt, amit az adós jogtalanul a vagyonából és kielégítések elől elvont, mint vagyonához tartozót visszaköveteljen. Valamely személyes követelésnek keletkezése és fenállása sem nem ad a hitelezőnek valami különös jogot adósa vagyonának akkori alkatrészeire, sem pedig nincsenek igényei azokra korlátolva. Mindaz, amit az adós a végrehajtás idejékor bir, minden személyes hitelező kielégítési jogának alá van vetve, akár birta azt már az adós a követelés keletkezésekor, akár pedig később szerezte azt. És ami a végrehajtás előtt az adós vagyonából elvonatott, az valamennyi személyes hitelező kielégítése elől is el van vonva, akár az elidegenítés előtt, akár utána keletkezett a követés. Ha az elidegenítés törvény szerint megtámadható, ha tehát az elidegenített tárgy még a kielégítési tömeghez tartozik, akkor minden, még ki nem elégitett hitelezőnek igénye van, hogy abból kielégíttessék, annak is, aki csak akkor vált hitelezővé, miután az adós vagyonát és a kielégítési tömeget ily módon jogtalanul megcsonkította.»

Az osztrák törvény indoklása még ezeket tartalmazza:

«Ha valamely hitelező kielégítése végett adósa vagyonára végrehajtást vezet, senkinek se jut eszébe kérdezni, vajon az adós valamely tárgynak a végrehajtás alapjául szolgáló követelés keletkezésekor már birtokában volt-e vagy nem; a hitelezőnek jogában van, hogy az adós vagyonának minden egyes részét kielégítésre fordítsa, és amidőn arról van szó, hogy egy ilyen az adós által jogtalan módon tovább adott vagyonrészt visszaköveteljen, bizonyára teljesen indokolatlan, hogy most hirtelenül régibb és újabb hitelezők közt különbséget tegyünk.»

A mi 1892-iki tervezetünk indoklása csak azt tartalmazza e tekintetben, hogy a követelés keletkezésének idejére nem lehet tekintettel lenni, «mert gyakorlati nehézségekhez és szükségtelen bonyodalmakhoz vezetne, ha a megtámadási jog csak azoknak a hitelezőknek adatnék meg, akiknek követelése előbb származott, mint a megtámadott jogcselekmény.»

Ezen kívül az indoklás még hozzá teszi, hogy a csőd-eljárásban sincs megtéve a hitelezők megkülönböztetése, «az elperelt támadás eredményében osztozkodnak mindazon hitelezők, kiknek követeléseik a csődnitást előtt, habár később származtak, sem mint a megtámadott jogcselekmény létesült.»

Bernhardi a német birodalmi megtámadási törvényhez irt kommentárjában helyesen fejtegeti, hogy közömbös, hogy az adós melyik hitelezőjét akarta kijátszani, valamennyit, vagy néhányat, vagy csak egyet, már létezőt vagy jövődöbelit. Ha a hitelező kijátszására irányuló szándék egyáltalában be van bizonyítva, nem kell bizonyítani, hogy a szándék a későbbi hitelező kijátszására is irányult.

Az adós jogcselekménye, mely által vagyonát elidegenítette, nem azért támadható meg, mert egy akkor létezett hitelezőt akart kijátszani, hanem azért, mivel a jogügylet folytán a hitelező az elidegenített tárgyakból, melyek az ügylet létre nem jötté esetén kielégítési alapul szolgáltak

volna, most már kielégítést nem nyerhet; azért ez az ügylet a megtámadó igényének útjában nem állhat.

Ugyanazt a nézetet, hogy a követelés keletkezésének időpontja közömbös, vallja dr. Cosack Kondrád «a hitelezők megtámadási joga» («das Anfechtungsrecht der Gläubiger») című munkájában (40. l.).

A német birodalomban a joggyakorlat, különösen a legfőbb bíróság eleinte a később keletkezett követelésekre nézve annak valószínűsítését követelte, hogy az adósnak a megtámadott ügylet létrejötte idejében szándéka volt új adósságot csinálni.

Később azonban ezt az álláspontot elhagyta, és most az állandó gyakorlat az, hogy az adósság keletkezési időpontja teljesen közömbös, és ezt a német birodalmi legfőbb bíróság egyik polgári döntvényben ki is mondta (1: Bernhardi id. munkáját, 18. l.).

Ez a kérdés tehát ma már egyáltalában nem vitás, és ezért nézetem szerint az osztrák polgári törvénykönyv 953. §. utolsó bekezdésében, a köverelések keletkezési időpontjára nézve tett megkülönböztetés most már mint teljesen elavult, tarthatatlan s meghaladott álláspont figyelmet többé nem érdemel.

A végrehajtható okiratra mint a csődön kívüli megtámadási kereset egyik előfeltételére nézve végül még az a további kérdés merülhet fel, hogy *ennek a végrehajtható okiratra a kereset beadásakor kell-e már léteznie*, vagy a felperes által a per folyama alatt pótolható?

E tekintetben megállapodott nézetet az látszik képezni, hogy ez az okirat a per folyama alatt, az ítélet hozataláig, pótolható, de a per befejezését e pótlás folytán semmi irányban késleltetni nem szabad. Ez a német birodalmi legfőbb bíróságnak is a gyakorlata.

(Folyt. köv.)

Dr. Schuster Rudolf.
marosvásárhelyi kir. táblabíró.

Az esküdtszék.*

IV.

Igen nagy szerepet játszik a laikus elemnél ennek *suggestibilitása*. Bátran elmondhatjuk, hogy amerre az esküdt fordul, mindenütt suggestiv benyomásokat kap. Ha meg akarjuk érteni az esküdt lelkületében végbemenő pszichikai folyamatokat, ezt a tényezőt folyton összefüggésbe kell hozni szakismeretének s az esküdtszék barátai által a legveszedelmesebbnek tartott chablonszerűségének hiányával. Ezzel áll kapcsolatban az, hogy az esküdt mit rögzít meg emlékezetében a bizonyítás anyagából s mit használ fel ítéletének a megalkotásánál?

A bírónak — s pedig a szakbírónak épp úgy, mint az esküdtnak — midőn ítélethozatalra visszavonul s rekapitulálja a bizonyítás anyagát, tulajdonképpen olyan a szerepe, mint a tanúé, aki vallomást tesz az érzéki észleletének körében lefolyt eseményekről. Csakhogy a szakbíró szerepe egészen más, mint az esküdté.

A *szakbíró indokol*; *indokolásában számot ad a főtárgyalás eseményeiről*; tehát, midőn benyomásait reprodukálja az ítélethozatal alkalmával, azoknak meg kell egyeznie a főtárgyalás adataival; éppen azért egymás emlékezetét kiegészítik a tanács tagjai, jegyzeteiket megvizsgálják, — s ami a legfontosabb — rendelkezésükre áll a főtárgyalási jegyző. Ennek jegyzetei egészítik ki a bíró emlékezetét s zárják ki lehetőséget annak, hogy az emlékezetnek nem mindig megbízható visszhangja szolgáljon az ítélet alapjául.

Egészen másképp történik az esküdtek határozatának hozatala. Ezek csaknem kizárólag emlékezetüknek sovány s érzelmeiktől meghamisított raktárára vannak utalva. A perből a BP. 364. §-a szerint csak a felolvasott iratokat kapják meg (szakértők véleménye stb. 313. §.) s nincs velük a főtárgya-

* Befejező közl. — Az előbbi közl. I. a 13., 14. és 15. számban.

lás jegyzője; tehát csak a chablonszerűségtől ki nem képzett s így rutinnal nem bíró dilettáns agyukból szedhetik elő a bizonyító adatokat. Ha valami fontos ténykérdésben aggályuk van, maguk kötelesek azt a kívüllágtól a tanácskozás alatt hermetice elzárt szobájukban eloszlatni, az elnöktől felvilágosítást nem kérhetnek, tiltja ezt a 363. §.

Bármennyire át legyenek is hatva kötelességérzetüktől, képtelenek az előttük lefolyt eseményekről számot adni — s ami igen fontos — teljesen tehetetlenül állanak azon önmaguk előtt fölvetett kérdéssel szemben, hogy mi lényeges a perben. Ezt csak a szakbíró s a chablonszerűen működő agy képes megítélni, vagyis az az iskolázott, fegyelmezett s begyakorolt elme, melytől az esküdszék barátai meg akarják szabadítani az igazságszolgáltatást.

Tehát az esküdt, midőn lelkiismerete előtt tanuvallomást tesz az előtte lefolyt per bizonyítékairól, vallomása igen gyakran hamis lesz, s ezért éppen nem érheti őt gáncs, mert ez a hamis vallomás természetes következménye a lelkiületében végbemenő pszichikai folyamatok s határozata determinálva van ezekről.

Hogy az esküdtek érzéki észlelése, vagyis figyelmüknek terméke mily megbízhatatlan alapon áll s mennyire fogyatékos, azt csak akkor értjük meg, ha a tanuk pszichológiájának újabb kutatások alapján elért eredményeit szem előtt tartjuk. Az experimentális lélektan segítségével az amerikai, olasz, francia, angol s német psychologusok csodás eredményeket értek el e téren.

Elég lesz e helyütt csupán *Stern* Vilmos boroszlói tanár szemináriumi kísérleteire utalni.¹ Ezekből a kísérletekből megtudjuk, hogy a vallomások egy jelentékeny része (körülbelül egyharmada) hamis. Pedig rendszerint egy esemény megfigyelése tétetik kísérlet tárgyává. Képzeliük már most magunkat az esküdt helyzetébe, aki nem ritkán egész nap, sőt néha napokig tartó tárgyalás eredményeiről köteles lelkiismerete előtt beszámolni. A vádlottnak s a tanuknak vallomása, szakértők véleménye, perbeszéd, elnöki fejtegetés stb. kaleidoszkopszerű változatokban vonul el laikus lelki szemei előtt. Ezekből kell neki a történelmi igazságot *kihalászni*. A szó szoros értelmében kihalászni, mert olyan az esküdt, mint az a szerencsétlen horgász, akinek horgáról rendszerint akkor ijesztik el a halat, midőn az már pedzi a horgot. Elzavarják tőle az igazságot azok a heterogén benyomások, melyekkel a tárgylagosság hajlandóságával bíró esküdtnek is meg kell küzdeni.

Az ellentétesen valló tanuk vallomása, a körmönfont vádlott hazudozásai, a szakértői nézeteltérések, a vádló és védő diametralis ellentétes érvelése, az elnöki fejtegetés stb. oly heterogén fogalmakkal terhelik meg elméjét, hogy szinte azon lehet csodálkozni, hogy az esküdszék barátaitól oly nagyra becsült szülélelketének egyensulya teljesen fel nem bomlik, mire tanácskozásra visszavonul.

Mindehhez járul a suggestio számos megnyilatkozása.

Mint említve volt, maga a vádlott egyénisége s a per természete egy csomó érzelmet szuggerál az esküdt lelkébe. Elegendő — mondja Bérard *Glajeux*, aki évtizedeken át esküdtbíró volt — hogy a vádlottnő csinos s kellemes külsejű legyen; már ez maga biztosítja neki az esküdtek jóindulatát.²

Ugyancsak *Glajeux* figyelmeztet arra is, hogy a jury habár demokratikus összeállításában, arisztokratikus érzelmeiben: «Ösi név, vagyon, kiváló társadalmi állás, hatalmas fegyver a védelem kezében».

Egy híres angol védőügyvéd megkérdezte az esküdszék előtt elért sikereiről, így nyilatkozott:

«Beszédközben folyton a jury hangulatát tanulmányozom.

¹ «Beiträge zur Psychologie der Aussage» cz. folyóiratban ismertetett kutatásának eredményét.

² *Souvenirs*.

Ez a legkedvezőbb alkalom. Az ügyvéd minden szónak, minden gondolatnak leolvassa hatását az esküdtek arcáról s ebből hasznos következtetéseket von le. A taktika első következménye megállapítani azt, hogy kik azok az esküdtek, kik a vádlott javára vannak hangolva s azután csak azokkal kell foglalkozni, kiknek érzelmé nincs még megnyerve az ügynek, valódi művészettel kell kipuhatolni az ellenszenv okát. Ez a védő legnehezebb s legkényesebb feladata. Mert az igazságérzetten kívül ezer és ezer indoka lehet az esküdtnek arra, hogy a vádlottat elítélje, «azt is tapasztaltam — mondja ugyanaz a védő — hogy a verdikt hozatala alkalmával elég egy vagy két energikus esküdt arra, hogy az egész esküdszékét magával ragadja».³

Lachaud, a híres francia védő nagyon jól tudta, hogy a jury ítélete az érzelmek talaján van felépítve, mindig a «captatio benevolentiae» volt tehát első feladata. Egy alkalommal vidéki esküdszék előtt tárgyalva, észrevette, hogy a megítélése szerint legbefolyásosabb esküdt nem reagál s annak érzelmét nem tudja megnyerni, habár több mint fél órája kizárólag ennek beszélt. Midőn már csaknem kifogyott érveiből, meglátja, hogy a nap ennek az esküdtnek a szemébe süt. Hirtelen félbeszakítja beszédét, hogy a jury figyelmét annál jobban magára irányítsa s a következőleg szól az esküdtbírósnak elnökéhez: «Bocsánatot kérek elnök ur, a nap X. esküdt urnak a szemébe süt, csaknem megvakul tőle, méltóztassék a függönyt lebecsáttatni». Az ablakfüggönyt leeresztik, az esküdt elpirul, mosolyog, hálás pillantással megköszöni a védő udvariasságát. Végezetül pedig kihirdeti a folmentő verdiktet.⁴

Mint látjuk, a híres párisi ügyvéd alaposan ismerte a captatio benevolentiae törvényeit; s tudta, hogy az értelmet pusztán intellektuális okokkal meggyőzni a legtöbbször nehéz, gyakran lehetetlen, de ha érveinket oly érzelm csatornáján át juttatjuk az értelemhez, mely erre hatással van, mindig nyert ügyünk van; csak azt a hurt kell mozgásba hozni, mely a szükséges rezonanciát váltja ki, mert nincs olyan száraz lelkű ember, aki semmi érzelm iránt sem birna fogékonysággal.

E lélektani törvény suggestiv erejét bárhol ki lehet használni, ahol gondolataink s akaratunk alá akarjuk embertársaink akaratát rendelni. *Perikles* — így szól *Lazarus*⁵ — részben annak köszönhetette politikai hatalmát, hogy Athén minden polgárát nevével szólította. *Hannibal*, *Wallenstein*, *II. Frigyes* és *I. Napoleon* nagy hatással volt katonáira az által, hogy mindegyiket személyesen és névleg ismerte, s a katonaság önértetét s hűségét sokkal jobban befolyásolta ez a körülmény, mint a legnagyobb zsold, haza- és szabadságszeretet.

De nemcsak a perbeszéd befolyásolja a juryt, hanem maga a bíróság is suggestiv hatással van arra, részint intézkedéseivel, részint közbeszóló határozataival.⁶ Midőn a védő valamely tanu megeskütését kéri s ezt a kérelmet a bíróság a 222. §. alapján elutasítja, mert a vádlottal a tanu rokonságban van; vagy a vádló kérelme ellenére a sértett megeskütését mellőzi, suggestiv hatással van a juryre s határozatával nemcsak azt a gondolatot ébreszti az esküdszékben, hogy az a tanu megbízhatatlan, tehát vallomása nem érdemel hitelt, hanem az asszociacio törvényénél fogva azt is, hogy az a tény, mely a meg nem esketett s esetleg még más tanukkal van bizonyítva: nem bizonyított.

De a suggestiv ható okok nem csupán a tárgyalás keretében merülnek fel, hanem gyakran már elfogultan foglal helyet az esküdt a jury padjain; kívülről, a társadalom leve-

³ Le Ben: «Psychologie des Foules» 156. lap.

⁴ U. o. 158. l.

⁵ *Lazarus*: «Das Leben der Seele».

⁶ Ezt a kérdést érinti *Fayer* is *Jogt. Közl. m. évi 50. sz. 8. Görres* i. m. 29. lap.

gőjéből öntudatlanul szívja magába az elfogultság mikrobáit. — Politika, vallás, nemzetiség, socialismus stb. mindannyi buja melegágya azoknak a motivumoknak, melyek suggestiv erővel hatnak a polgárokra, tehát az esküdtekre is. És ebben a melegágyban a sok szemű és sok szavu kertes teendőjét a sajtó látja el, mely a sarkon ülő gesztenyés kofától kezdve föl a legmagasabb régióig mindenhová passepar-tout-val rendelkezik; és ha a társadalom levegőjéből spontán szívjuk be magunkba a különböző nézeteket, bátran elmondhatjuk, hogy a sajtóból öntudatlanul vesszük fel vérkeringésünkbe a közvéleménynek atomjait, melyek felszívódnak agyunkba, s ott meggyőződéssé izmosodnak. Azt hisszük, saját értelmiségünk s gondolkodásunk szülöttei azok, pedig dehogy — az intermentalis érintkezésnek s a sajtónak suggestiv termékei.

A társadalomban élő esküdt is így van birói meggyőződésével. Ha a per, melyben bíraskodik, a hétköznapi szürke atmoszférájából csak egy szemernyre is kiemelkedik, az már a közvélemény nyelvére kerül; ennek folyománya, hogy a közvélemény ítéletet alkot az esetről. Az esküdt lelkében is ott szunnyad ez az ítélet, s midőn határoz, nem tudja magát annak suggestiv hatása alól kivonni. Mennyivel nagyobb az autosuggestio ereje, ha a per közvetve vagy közvetlenül oly társadalmi kérdéssel hozható kapcsolatba, mely a polgárságot izgalomban tartja.

Gondoljunk csak az izgatási perekre. Ha hitfelekezet ellen irányul az izgatás, aszerint, ami annak a tárgya: az antisemitismus, filosemitismus, catholicismus stb. vetődik felszínre. S midőn a felek visszavetési jogukat gyakorolják, mit tesznek?

Minden visszavetésnél azt a gondolatot fejezik ki, hogy a visszavetett esküdt antipatiával van eltelve a fél iránt, tehát nem értelemszerűen, nem tárgyilagosan ítélne, hanem ellenszenves érzelme szerint. És vajon mi a gondolata azokra, akiket benhagy az urnában, talán az, hogy ezek igazságos emberek, s a bizonyítékokat alaposan mérlegelik? Korántsem, hanem az, hogy lelkük hurjait ugyanazon érzelmek hozzák mozgásba, melyek a cikkírókat inspirálták, hogy tehát hasonlóképp érzelmükkel fognak ítélni.

Talán a feleknek az esküdtek objektivitásába vetett bizalmát jelenti az, mely szerint, ha egy klerikális lap szerkesztője a vádlott: a védő irtóháborút indít a szabadkőműves és zsidó esküdtek ellen; vagy ha a klerus ellen izgat valamely lap: a védő azon van, hogy az előbbi elemek benmaradjanak, de most meg a vádló utasítja azokat vissza?

A visszautasítás sohasem erkölcsi bizonyítvány az esküdtszéki intézmény mellett; ellenkezőleg öntudatlan elitélése annak.

Saját szempontjukból igazuk van a feleknek, midőn a gyanus esküdteket visszautasítják, mert az bizonyos, hogy a társadalom levegőjében élő érzelmeknek s szenvedélyeknek minden ember, aki Robinson-életet nem él embertársai közt, alá van vetve. Csakhogy a szakbíró indokol, ítéletét tényekre alapítja, ellenben a jury sohasem indokol s nem is indokolhat; s így míg egyrészt nem köteles a történelmi igazságot nehéz logikai munkával a főtárgyalásnak nem ritkán szövevényes anyagából kihüvelyezni, másrészt minden felelősség nélkül alapíthatja ítéletét az érzelmekre s szenvedélyekre.

Ami sajnos gyakran meg is történik.

A különböző suggestiv hatást s érzelmek tulsúlyát nem ellensúlyozhatja az elnök befejező fejtegetése, mert hiszen az a jog száraz mezejét nem hagyhatja el egy szemernyre sem. Az érzelmi tultengés ellensúlyozására tehát az éppen nem alkalmas; de egyébként sem felel meg céljának.

Már utaltam arra, hogy a szakbíró a főtárgyalás megnyitásakor, midőn a vádhatározatot vagy vádiratot felolvassák, tisztában van a factummal s az ahhoz fűződő jogi elemekkel. Tehát ehhez kapcsolja figyelmét. A laikus bíró füle

mellett* azonban gyakran nyomtalanul elsurran a rövidre szabott ténymegállapítás, annak jogi kvalifikációja pedig ismeretlen előtte.

Már most a főtárgyalás sceneriái közt *utolsó helyen* jön az elnöki fejtegetés. A laikus bíró akkor tudja meg elfogulatlan forrásból, hogy voltaképpen miről van szó, ha ugyan az elnöki fejtegetés eléggé bevezette a jogtudományba. Hiába jártatja esztét most már végig a főtárgyalás hosszú s ránézve nem ritkán fárasztó Golgotáján; a jogi elemekre fontossággal bíró bizonyítékokat nem tudja az emlékezet hinárjából kiemelni, mert hisz a legteljesebb khaosban vannak ott a tárgyalás benyomásai.

Az utólagos elnöki fejtegetéssel csaknem úgy vagyunk mintha a zenekritikust arra kényszerítenők, hogy bedugott fülekkel hallgasson végig egy operát, s midőn az utolsó accord is elhangzott, nyithatja csak ki füleit, és köteles nyomban véleményt nyilvánítani arról.

De lehetetlen követelménnyel lépünk fel a laikus bíróval szemben, mikor azt kívánjuk tőle, hogy a rövidre szabott elnöki fejtegetésből pár perc alatt alaposan elsajátítsa a kapcsolatos jogkérdéseket. Hiszen a Btk. negyedszázados fenállása óta is van sok oly vitás kérdés, melyre nézve a szakbírák véleménye ma is divergál; hogy kívánhatjuk attól a szegény iparostól, kereskedőtől, építészől stb., hogy ezekben a kontroverziákban pár pillanat alatt eligazodjék, midőn a szakbírók 25 év alatt sem tudtak megállapodásra jutni?

Aki az ilyen bíraskodásnak barátja, az az igazságot nem a törvény s jog érvényesülésében, hanem a dilettantismusban és charlatanismusban keresi.

Az itt kifejtettekre azt lehetne mondani, hogy a jogász elem (ügyvédek stb.) úgy szét van szórva az országban, hogy minden esküdtszékből van egy-két jogász, akik azután vezetik az ahhoz nem értő társaikat. Teljesen igazuk van; ez az igazság, t. i. a nem jogász esküdtek vezetése s befolyásolása a kollektív lélektanban gyökerezik. De hát akkor mi szükség van a *staffage*-ra; azok csak olyan szerepet visznek, mint a dróton ugráló bajazzó. Akkor legyünk inkább őszinték s mondjuk ki, hogy esküdt csak jogvégzett ember lehet (ügyvéd, nyugdíjazott bíró, közigazgatási tisztviselő stb.)

Ha azonban már ennyire vagyunk, s az esküdtszékhez szükségesnek tartjuk a jogász elemet, miért nem térünk vissza a szakbírókhoz? Bizonyára azért nem, mert a hangzatos frázisok, jelszavak köpenye nem óvna meg eléggé bennünket a logikátlanság vádjától.

V.

Ha a jury bizonyítottnak vett valamely tettet, vagy arra azt jelentette ki — «nem»-mel szavazva a föltett kérdésre, hogy az nincs bizonyítva: közvetlenül e czímen meg nem támadható határozata, mert a jury a ténykérdésben végleg dönt, épp úgy, mint a törvényszék, vagy kir. tábla a járásbíróstól, illetőleg a törvényszéktől hozzájuk vitt ügyekben. A 437. §. első bekezdése szerint ténymegállapításukat a Curia köteles elfogadni, s ha az eljárás szabályszerű volt, tehát eljárási szabálytalanság nincs: a felek a ténymegállapítást nem támadhatják meg, mert a Curia a ténymegállapításhoz csakis alaki sérelem esetén férközhetik, s ilyen esetben is csak akkor, ha az befolyással volt az ítéletre (384. §. 2. bek., 427. §. 2. bek.).

Ha tehát az eljárás szabályszerű volt: a ténymegállapítást a felek nem támadhatják meg. Következésképp ha az anyagi törvény megsértése panaszoltatik, a Curia esküdtszéki ügyekben a verdict sovány tartalmára van utalva, s ezt is csak akkor veheti határozatának alapjául, ha az esküdtek a kérdésre «igen»-nel szavaztak. Miután azonban a kérdés a 355. §. szerint a jogi elemekkel is felszerelendő, ha az es-

* Mindig eliminálok azokat az eseteket, midőn jogászok is vannak az esküdtek közt.

küdtek «igen»-nel határoztak, az ítélet ez esetben gyakran azért nem támadható meg sikeresen semmiségi panasszal, mert a szabatosan szerkesztett kérdésben a jogkérdés is rendszerint helyesen van megoldva.

Ritka, mint a fehér holló, az olyan eset, midőn a verdict szükségű ténymegállapítása alapján a Curia más minősítést vehet fel.

Ha pedig a jury a kérdésre «nem»-mel válaszolt: semmi ténymegállapítás sincsen, tehát a «nem»-mel eldöntött kérdésre az *anyagi jog megsértése címén* revisionális kérelmet nem is lehet alapítani.

Ha a jogos védelemre, öntudatlan állapotra stb. feltett kérdésre «nem»-mel határoz a jury: a Curianak semmi *ténybeli alapja* sincs annak felülvizsgálatához, hogy helyesen mellőzte-e az esküdszék a jogos védelmet.

Ugy áll tehát a dolog, hogy esküdtbíróági ügyekben, ha csupán anyagjogi sérelem a panasz tárgya, s ezt, nehogy félreértessék, különösen hangsúlyozom, a Curia a revisionál csakis az *igen*-nel eldöntött kérdések szűk keretében mozoghat. Ez pedig — amint imént kiemelttem — semmi értékkel sem bír.

Hogy szakbíróság előtti eljárásban mennyivel tágabb a revisió köre, azt fölösleges bővebben fejtegetni. Egyszerűen utalok a BP. 328. §-ára, mely szerint az elutasított indítványokat is meg kell a szakbírónak indokolni. Ha már most azért utasította el az indítványt, mert a megállapított tényekre az indítványban foglalt minősítést stb. nem tartja alkalmazhatónak, a Curia a 437. §. első és harmadik bekezdései alapján felülvizsgálhatja a ténymegállapítást s megfelelő ítéletet hozhat. Ha pedig azért nem alkalmazta az indítványozott törvényt az alsófok, mert annak ténybeli alapját nem látta bizonyítottnak: ez kitűnik az indokolásból, holott az esküdt «nem»-leges határozatából soha sem tűnik ki, hogy az a jogban vagy a bizonyítás anyagában gyökeredzik-e?

Ugy áll tehát a dolog, hogy esküdtbíróági ügyekben a subsumtio nem vizsgálható felül, tehát nemcsak a tény-, hanem a jogkérdést is kiszolgáltattuk a jogban járattan laikusoknak. Bizonyára ez egy törvényhozónak sem volt szándékában, de ezt a sajnálatos következményt magával hozta a kérdések feltételének rendszere.

*

Ezekután már most összegezve az elmondottakat, vizsgálódásomban arra az eredményre jutottam, hogy jogkérdések eldöntését laikusokra bízni nem lehet. Ellenkezik ez a szakszerűség elvei szerint berendezkedett jogállam minden intézményével.

A ténykérdés megoldása sem bizható rájuk, mert az esküdtek suggestibilisek; az érzelmi elem uralkodik lelkületükön, s az értelmi s logikai elemet alárendelik az előbbinek. Bizonyos, hogy a szakbíró is ember, ő is alá van vetve az érzelmek hatalmának, de végtelen különbözik az érzelem szerepe a két bíróságnál: *amott ítélet alkoto tényező, itt legfeljebb a büntetés kiszabásánál érvényesül. De a bűnösség kérdésénél semmi jelentősége sincsen, mert a szakbíró ítéletét köteles megindokolni (328. §.), s ítéletét bizonyítékokra, még pedig a fő tárgyaláson fölmerült bizonyítékokra tartozik alapítani.*

Ez a kötelesség szereli le az érzelmek hatalmát a szakbírónál. Míg az esküdt nem indokol, csak lelkiismeretével vet számot. Nálá ellenbrizhellenek az ítéletet alkotó tényezők, semmi hatalom sem kérheti tőlük számon határozatuknak indokát; tehát az érzelmek uralmának mi sem szab határt.

Ezt betetőzi az, hogy a jogban járattan laikus bírónak érzelmeken alapuló ítélete nem is revisionabilis.

Az esküdszéki intézményre bátran elmondhatjuk tehát Bajzával:

„Multadban nincs öröm
Jövödben nincs remény»

Vargha Ferencz,
koronaügyészi helyettes.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Kötött bizonyítás a kár megállapítása körül.

Az 1868. évi LIV. tcz. 217. §-a értelmében minden egyes esetben a bíróság határozza meg, hogy a szakértői vélemény a per eldöntésénél mennyiben legyen irányadó. Ez a szakasz a bírónak a rendes eljárásban is igen tág mérlegelési szabadságot adott általában minden egyes kérdés tekintetében, amelyben szakértők meghallgatására volt szükség. A bírónak ezen rendelkezés alapján a rendes perben is felülbírálhatta a szakértők véleményét minden irányban, tehát a kár mennyiségének megállapítása tekintetében is.

Ha nem is helyeselnék, de némileg mégis érteni tudjuk, hogy a rendes eljárásnak merev, formalisztikus rendszerébe szokott bírói gyakorlat ezen a kötött bizonyítás természetétől elütő szakaszt a kár összegszerű megítélése körül csaknem teljesen hatályon kívül helyezte. A bíróságok nem éltek törvényadta mérlegelési jogukkal, hanem a meghallgatott három szakértő közül vagy annak véleményét fogadták el, akinek becslése a középúton járt, vagy pedig összesítették a három szakértő által megállapított kárösszeget és az így kijött végösszeg középarányosát fogadták el — minden további vizsgálat nélkül — az ítélet alapjául.

Az 1893. XVIII. tczikk az 1868. LIV. tczikk 217. §-át továbbra is fentartván, 65. §-ában, melyet a 215. §. a rendes eljárásra is kiterjesztett, a bírónak adott szabadságot a kárösszeg megállapítása tekintetében még világosabban írta körül. Ezen szakasz szerint, ha a felek által szolgáltatott bizonyítékok a kár mennyiségére megnyugtató eredményt nem nyújtottak, a bíróság az összes körülmények figyelembe vételével a kárösszeget legjobb belátása szerint állapíthatja meg.

Azonban dacára annak, hogy a törvény most még az eddiginél is világosabban, minden félreértést kizáró módon fejezi ki, hogy a kár összege tekintetében a bírónak egyáltalán nincs kötve a felek által nyújtott bizonyítékokhoz, mert joga van a kárt a szakértői vélemény elfogadásával vagy el nem fogadásával teljesen belátása szerint megállapítani: mégis úgy látjuk, hogy bíróságaink most is a régi, helytelen nyomon járnak, amikor vagy a középutt álló szakértői véleményt fogadják el, vagy pedig a három vélemény középarányát veszik ítéletük alapjául.

Igy a kir. Curia 1901. július 15-én 3853. sz. alatt kelt ítéletében (Ügyvédek Lapja 1901. évfolyam 33. szám) azon álláspontot foglalta el, hogy olyan esetben, midőn a becserék tekintetében mind a három szakértő különböző eredményre jut és közülök egynek a véleménye a más kettőjétől nagyban eltér, a becserék nem a három szakértő összebecsüje eredményéből vont középérték útján, hanem azon szakértőnek véleménye alapján állapítandó meg, mely a másik két szakértő közt középen áll.

Ezzel ellentétben a dévai kir. törvényszék (a lapunk jelen számához mellékelt Döntvénytárban 276. sz. a. közölt határozatában) a középarányost vette az ítélet alapjául, azon indokolással, mert az eljáró szakértőknek a kár összege tekintetében egymástól nagyon messze álló véleményei közül a per adatai egyik vélemény alaposágát sem támogatják különösen. A kir. Curia azonban a törvényszék ítéletét a kár összegére nézve megváltoztatván, a három szakértői vélemény közül a középutt állót fogadta el, azon elvi kijelentés kíséretében, hogy olyan esetben, midőn valamely tárgy értéke egyéb adat hiányában a szakértők véleménye alapján állapítandó meg, valódi értékül nem a szakértői vélemények össz-eredményének középaránya, hanem a három szakértő közül a középen állónak becserüje tekintendő.

Egyáltalán nem tartanánk feltűnőnek, ha a kir. Curia a konkrét esetben mérlegelvé a három szakértői véleményt, úgy találta volna, hogy éppen a középső véleményben megállapított összeg felelne meg az ő álláspontjának. Azonban egyenesen a törvénybe ütközik annak elvi kijelentése, mintha minden esetben vagy csak az esetek túlnyomó többségében is a bíróság a középutt álló szakértői véleményt vagy esetleg a középarányost tartoznák respektálni. A törvényhozó nem azért iktatta törvénybe a szabad mérlegelést, hogy a bíróság arról egyszerűen abdikalhasson. A szabad mérlegelés nemcsak jog, de kötelesség is, amelyről ha a bírónak lemond, ellentétbe helyezkedik a törvénnyel és megszegi indokolási kötelezettségét is.

A kir. Curia idézett határozatában a középarányos ellen

felhozza, hogy ennek kiszámítására a netán elfogult szakértőknek túl magas, esetleg túl alacsony értékelése befolyást gyakorolhatna. Ámde a középütt álló szakértői véleményt épp úgy elfogult szakértő mondhatta, mint amiként a közép-arányos számításnál is esetleg elfogult szakértő fungálhatott.

Nagyon veszedelmes egyrészt a bíróságok kezéből kiadni azt a jogot, hogy a szakértők véleményét revideálhassák, másrészt, hogy önmaguk munkáját tulságosan kényelmessé téve a munka és felelősség tulnyomó nagy részét a bírósági szervezeten kívül álló személyekre ruházzák.

Dr. Balog Arnold.

A telekkönyvi előjegyzés igazolása iránt indított perek illetősége.

E kérdést először a telekkönyvi rendelet 96. §-a szabályozta. A 96. szakasz szerint, ha az igazolásnak per után kell történnie, a kereset az illető bíróságnál nyújtandó be. Minthogy a telekkönyvi rendelet mindig megjelöli a telekkönyvi hatóságot, amikor ezt tartja illetékesnek (pl. a 148. és 155. §-ban), kétségtelen, hogy az „illető” az illetékesnek avult kifejezése, s hogy ez az illetékes bíróság nem a telekkönyvi hatóság, hanem az a bíróság, amely az előjegyzéssel érvényesíteni vagy megszüntetni célzott dologi jog elbírálására a törvénykezési rendtartás szabályai szerint illetékes.

Az 1868: LIV. tcz. 44. §-a az e tekintetben keletkezhető kétséget a fenti felfogás ellenzőinek javára oszlatta el, kimondván, hogy a telekkönyvi előjegyzések igazolásáról a telekkönyvi hatóság ítél.

Az 1881: LIX. tcz. 6. §-a azonban újból anyagot szolgáltatott a bizonytalanságra. A kir. Curia gyakorlata ugyanis teljesen megállapodott abban, hogy az 1881: LIX. tcz. 6. §-a az előjegyzés igazolása iránti pert nem vette ki a 44. §. illetékessége alól. Ámde ez a gyakorlat nagyon sok jogászt hagy megnyugtató nélkül.

A 6. szakasz ezt mondja: „Mindazon keresetek, melyek valamely ingatlan vagyona vonatkozó dologi jognak érvényesítését vagy ilyen jognak megszüntetését célozzák”, a kir. törvényszékek, mint birtokbíróságok hatásköréhez tartoznak. Minthogy pedig az előjegyzés igazolása iránti per dologi jognak érvényesítését vagy megszüntetését célozza, feltétlenül a birtokbírósághoz tartozik.

Akik e felfogáshoz nem csatlakoznak, akképp érvelnek, hogy a 6. §. a 44. szakaszt nem öleli fel, sem hatályon kívül nem helyezi. A 6. szakasz első része általánosságban az igazolási perre is volna ugyan vonatkoztatható, de mivel e szakasz további része taxatív felsorolást tartalmaz, s mivel e felsorolásban az igazolási per nem foglaltatik, azt a 6. szakasz nem is érinti. Ezt bizonyítja az a körülmény, hogy az 1893: XVIII. tcz. 1. §-ának 2. pontja a 6. és 44. szakaszt külön említi, holott, ha a 6. §. a 44-iket teljesen felölelte, elég volna csupán a 6. §-ra hivatkozni.

Ezzel szemben is a 6. szakasz második részét következően értelmezem. A 6. szakasz a 44-iknek csak első bekezdésére vonatkozik. A teljes felölelés vagy hatályon kívül helyezésnek szüksége azért nem forgott fen, mert a 44. szakasz második bekezdése addig is a birtokbíróság hatáskörét állapította meg. A 6. §. felsorolása pedig nem kimerítő, hanem kiterjesztő, illetve, példázó. Ezt a felsorolást a törvényhozó körülbelül csak azért tarthatta szükségesnek, mert a 44. §. 1. bekezdése is tartalmaz felsorolást, amely azonban a 6. §. keretének nem volt megfelelő. Az igaz, hogy a fentiek után a sommás eljárás 1. §. 2. pontjának felesleges volt megemlíteni, hogy a 44. §-ban a telekkönyvi hatósághoz utasított perek 200 frt értékhatár mellett a sommás eljárás alá tartoznak, de ha már a 44. §. érdekében elfogadtuk, hogy valamelyik törvényhely törlésének kifejezetten kell történni, akkor kár volna az említett 2. pont szófölségéből egy addig kétségtelen szakasz megváltoztatására vonni következtetést.

Nem tudom megérteni, hogy a törvényhozónak mi célja lehetett a telekkönyvi peren kívül éppen csak a 200 frtos értékhatárt meghaladó igazolási pereket hagyni a telekkönyvi hatóság hatáskörében? Holott az idézett törvényhelyek szelleméből az tűnik ki, hogy a törvényhozó minden olyan pert elvett a telekkönyvi hatóságtól, amely a telekkönyvvel való szoros kapcsolatánál fogva ennek külön ügybíróságát nem igényli. Miért létesített volna olyan kivételt, hogy a kir. törvényszék mint birtokbíróság, minden más per tekintetében

konkurrál a járásbíróssággal, csak éppen az igazolási per tekintetében nem?

Mikor a sommás törvény 1. §-a a telekkönyvi kiigazítás pert a sommás eljárás hatáskörébe hozta, azzal indokolta, hogy «e perek sem gazdaságilag, sem a jogi megítélés szempontjából nem foglalnak el oly külön állást, amely miatt azokra nézve egy külön bírói hatáskört és külön eljárást fentartani szükséges volna.»

Ha ez az indokolás helyes (pedig az!), akkor csakugyan kár a különös telekkönyvi hatáskört egyáltalán, s még inkább a 200 frton felüli igazolási perek tekintetében fentartani; kár, mert a költség és az elintézés gyorsasága, amire a sommás törvény indokolása szintén súlyt fektet, a törvényszéknél és telekkönyvi hatóságnál csaknem egyforma (jegyzőkönyvi tárgyalás mellett teljesen egyforma), a helyes elintézés garanciája pedig a törvényszéknél jóval nagyobb, amennyiben a törvényhozás célja már kezdettől fogva az volt, hogy csak a telekkönyvvel szorosan kapcsolatos kérdések intéztessenek el a telekkönyvi hatóságnál; már pedig az előjegyzés igazolásának kérdését aligha lehet anélkül elbírálni, hogy a dologi jog megszerzésére vagy megszűnésére alapul szolgáló kötelmi jogviszony is elbíráltassék.

A sommás elj. törv. a hatáskör megállapításánál figyelemmel volt arra is, hogy a különböző bíróságok munkabeosztása helyesen szabályoztassék. Ezen szempontból azonban szintén fölösleges volt kivételt tenni, mert az igazolások rendszere szerint kérvényi uton vagy a birtokbíróságok ítéletei alapján intéztetvén el, az igazolási per oly ritka, hogy az sem terhet, sem számbavehető környebbséget nem okoz a bíróságoknak.

Hallottam közvetítő véleményt is. Vannak, kik a fenti kétséget áthidalandó, a birtokbíróságot s a telekkönyvi hatóságot is illetékesnek tartják. Akkor mégis inkább a telekkönyvi hatóságot fogadnám el; mert jobb az egyöntetű, bár téves gyakorlat, mint a bizonytalan.

Dobos Andrá,
verseczi kir. albiró.

Különfélék.

— **Curiai 'felülvizsgálat'.** Ismét kiadott a Curia a kezéből egy bünesetet anélkül, hogy az életfogytig tartó fegyházra elítélt három vádlott bűnössége iránt bírósági körökben felmerült kételyeket eloszlatva volna. (2975/905.)*

A vádlottak ártatlanoknak mondták magukat s e czímen semmiségi panaszt jelentettek be. Az esküdtbíróság elnöke a bejelentést — szokott módon — a BP. 385. §. 1. a) pontja alá sorozta. A védők ezen kívül megtámadták az ítéletet számos semmiségi panasszal, többek közt a 384. §. 9. pontja címén. Alapították a védők semmiségi panaszait arra, hogy több bejelentett tanujokat nem hallgatták ki, iratokat nem olvastak fel, a tanuk megesketése iránt helytelenül határoztak, a szembesítések szabálytalanul történtek, a vádlottak elmeállapotát nem vizsgáltatták meg, stb.

A Curia az anyagi semmiségi panaszt visszautasította, mivel a bizonyítás kérdésével kapcsolatba hozható semmiségi okok az alaki semmiségi panaszok körébe tartoznak. Az alaki semmiségi panaszok megvizsgálásánál pedig nem bocsátkozott az esküdtszéki bíróság által kizárt vagy helytelenül értékelt bizonyítékok mérlegelésébe, hanem csak azt vizsgálta, hogy a védők indítványai felett hozott-e az esküdtszéki bíróság a formáknak megfelelő végzést. Minthogy tényleg valamennyi indítvány iránt ily végzés hozatott, a Curia a semmiségi panaszok egész sorozatát elutasította, egy másik sorozatot pedig — még az újabb curiai gyakorlat szerint is tulszigoruan — visszautasított. Ilykép az elsőfoku ítélet felülvizsgálat nélkül jogerejűvé vált.

Azért mondjuk: felülvizsgálat nélkül, mivel az a módokat, hogy az előadó meggyőződik a fő tárgyalási jegyzőkönyvből, hogy minden indítvány felett hoztak-e formászerű végzést, nem felülvizsgálat az iránt, hogy a bíróság a törvénynek a vád vagy a védelem szempontjából lényeges rendelkezését vagy elvét nem sértette-e meg.

* Az esetet a jövő heti melléklet hozza.

Itt van tehát ismét az a kérdés, melyről már többször szóltunk.

A Curia a bizonyítottságnak, vagyis az anyagi igazságnak kérdését az anyagi semmiségi okok köréből kizárja, az alaki semmiségi okok körüli saját joghatóságát pedig olyképp magyarázza, hogy a felülvizsgálat az ügyfélegyenlőség és az anyagi igazság színvonaláig nem ér fel. A helyett, hogy azt kutatná, vajon az elutasító végzések külön-külön vagy együttesen nem támadták-e meg a törvény lényeges elvét képező ügyfélegyenlőséget és ezzel az anyagi igazságot, vagyis hogy azon esetre, ha az indítványokat elfogadták volna, nem lett volna-e eshetőleg az esküdszéki verdikt más és nem lett volna-e megnyugtatóbb: e helyett csak *ügykezelési* felülvizsgálatot teljesít az iránt, hogy hozott-e az esküdszéki bíróság minden indítványra végzést.

Ismét mutatkozik, hogy a gyakorlatban curiai revisiónk nincs. A BP. 384. és 385. §-ának összefüggését és kölcsönhatását teljesen ignorálja a Curia.

Az esküdszék ellenfelei kétségkívül újra okolni fogják az esküdszéket, mely a három vádlottat bűnösnek mondotta. S nem lesznek tekintettel arra, hogy a bíróság megvonta az esküdtek elől a védői bizonyítékok egy részét, hogy ugyanaz a bíróság köteles lett volna figyelmeztetni az esküdteket hibájokra, szükség esetében felfüggeszteni a téves verdiktet (BP. 370., 371., 9. §., BTK. 230. §.), s végül, hogy a Curia elmulasztotta a felülvizsgálatot. Természetesen arra sem lesznek az intézmény ellenfelei tekintettel, hogy a felülvizsgálatra hivatott tényezők nem hárihatják a felelősséget azon *legalsó* fokra, melyre ép azért bizta a törvény az első szó kimondását, hogy az eshetőleges hiba kijavíthatassék.

Az szokott a válasz lenni erre, hogy az esküdszéki verdikt érinthetetlen.

Igenis érinthetetlen — bizonyos fokok — a nemleges verdikt. A bűnösséget kimondó verdiktre ellenben ép az imént jelzettek szerint a legtöbb támadást irányítja a törvény. Vele szemben még az elsőfoku bírói tanácsot is a vádlott javára szolgáló támadási joggal és *kötelességgel* ruházza fel.

F.

— A Magyar Jogászegyletben Zsitvay Leó előadásához többen hozzászóltak. *Edvi Illés Károly* pártolja azon indítványt, hogy az egylet a novellával foglalkozzék, azonban kíváncsúnak tartja, hogy az igazságügyi miniszterium által eddig összegyűjtött anyag és különösen a novella-tervezetek az egyesület rendelkezésére álljanak. E célból a magyar jogászegyletnek hivatalos uton az igazságügyi miniszteriumhoz kellene fordulnia. *Vámbéry Ruzssem* ezzel szemben utal arra, hogy a büntetőjogi irányok végleges megállapodásra még nem jutottak. *Dr. Doleschall Alfréd* törvényszéki bíró azonban melegen pártolja ugy az előadót, mint *Illés Károly* indítványát, mert a gyakorlatban lépten-nyomon tapasztalható, hogy a magyar büntető törvénykönyv jelenleg nem felel meg az aktuális élet követelményeinek és ennek hiányait törvényhozási uton kell pótolni. *Dr. Bernoldk Nándor* ugyanily értelmű felszólalása és az előadó zárszava után elnök kijelenti, hogy mivel a teljes-ülés ily kérdésekben határozatokat nem hozhat, az ügyet a választmány elé fogja terjeszteni.

— **Bűnügyi judikatura. Anyagi jog.** Elsőrendű vádlott a bírósághoz benyújtott felfolyamodásban foglalt rágalmozó tényállítások egy részét csak akkor írta be a beadványba, mikor másodrendű vádlott kijelentette, hogy az állításokért a felelősséget elvállalja; ez a ténymegállapítás kimeríti a szándékos reábirás fogalmát, s így másodrendű vádlott helyesen mondatott ki *felbujtás* bűnösnek. — A kir. tábla a Btk. 96. §-ának esetét látta fenforogni azért, mert a vádbeli tett — folytatódagos támadó hírlapi közlemények — a főmagánvádló becsületét két oldalról támadja meg: írói és egyéni oldalán. Tekintve azonban, hogy a becsület egységes jogtárgy, annak folytatódagosan több oldalról való megtámadása sem létesít *anyagi halmazatot*, hanem csak egy törvénysértés létesül. — A dohánytözsde-tulajdonosok által használt dohánymegrendelési iven a szállítandó mennyiségnek a számfejtés megtörténte után való megváltoztatása *kör-*

okirathamisítás. — A bűnvádi uton megtorolható *vagyonbukás* alanya az a közadós, aki ellen a csőd megnyitott, s mint-hogy a csőd azon társaszcég ellen rendeltetett el, melynek társtulajdonosai az első és másodrendű vádlott, ezek a vádlottak, noha meg van állapítva, hogy az üzletvezetésbe be nem folytak, helyesen mondatott ki a kereskedelmi könyvek vezetésének és évi mérleg készítésének elmulasztása által elkövetett vétkes bukás vétségében tettesekként bűnösnek. Harmadrendű vádlott, ki nem volt tagja a cégnek, de aki a kereskedelmi üzletet egymaga vezette, ugyanezen okból helyesen nem tettes, hanem segédképp mondatott ki bűnösnek.

Eljárás. Az a körülmény, hogy a kir. ítélő tábla a vádlott és társai közt fenforgó *érdekellentét* dacára részére különvédőt nem rendelt, semmiségi panasz alapjául nem szolgálhat, mivel a BP. 412. §-ának 5. bekezdése a különvédő rendelését vagy nem rendelését a kir. tábla belátására bizza. — A kir. tábla által megállapított tényállás szerint a tizenhatsz éves vádlott nem azzal a szándékkal vándorolt ki Amerikába, hogy hadkötelezettségének teljesítése alól magát kivonja; annak a *ténynek* a megállapítása, hogy vádlott *szándéka* mire irányult, nem tartozik a kir. Curia hatáskörébe, amely a szándékra nézve csak azt vizsgálhatja felül, vajon ez a szándék a vádbeli vétség tényálladékanak ismérvét képezi-e?

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— A bécsi egyetem falfestményei. Tudvalevő, hogy az osztrák kormány három falfestményt rendelt meg Klimt festőművésznél a bécsi egyetem részére. Egy-egy falfestménynek kell ábrázolni a jogi, orvosi és bölcsészeti tudományokat. A művész a festményekre nagyobb előlegeket is kapott. Időközben a hivatalos körök és Klimt között kellemetlen surlódások támadtak, minek folytán Klimt kijelentette, hogy az előleget visszatéríti és a már megkezdett festményeket nem készíti el. Klimt elhatározásának egyik okául azt hozza fel, hogy tudomása szerint a kormány a festményeket nem szándékozik szerződésszerű rendeltetésének megfelelően az egyetemen falfestményekül alkalmazni, hanem még meg nem határozott helyen akarja elhelyezni, a művésznak pedig éppen nem közömbös, hogy műve hová kerül és milyen nyilvánosság előtt állítatik ki. Másodsorban azt is mondja Klimt, hogy a hivatalos körök állandóan kellemetlen magatartása annyira elkedvetlenítették, hogy már emiatt sem képes az elvállalt nehéz művészi feladatnak megfelelni. Mivel a kormány ragaszkodik az ügylethez, legközelebb bíróság elé kerül az az érdekes kérdés, hogy marasztható-e a művész szolgáltatásra és hogy minő okokból van joga a visszalépésre?

— Az ártatlanul elszenvedett vizsgálati fogságért adandó kártérítésről az osztrák kormánynak a törvényhozás előtt levő törvényjavaslata a következő alapelveket tartalmazza: Kártérítés jár jogerős felmentés vagy a vizsgálat jogerős beszüntetése esetén, oly személyek részére, kiknek ártatlansága minden kétséget kizáróan megállapított, ha kiderül, hogy hiányzott a törvényes alap a vizsgálati fogság elrendelésére, vagy hogy a fogság elrendelése vagy fentartása iránt hozott határozatok indokai alaptalanok voltak, vagy hogy a gyanu vagy aggály, mely a fogság elrendelésére okul szolgált, alaptalan volt. Nincs helye kártérítésnek, ha a vizsgálati fogság azért rendeltetett el, mert a terhelt egyszer már szökést kísérelt meg, vagy ha korábbi büntetések alapján összejátszástól vagy ismétléstől lehetett tartani. Hasonlóképpen nincs helye kártérítésnek, ha a terhelt maga idézte elő a vizsgálati fogságot, vagy az ennek megszüntetése iránt rendelkezésére álló bizonyítékokat szándékosan nem érvényesítette. Ugyanez áll arra az esetre, ha a büntetőjogi üldözésnek a vizsgálati fogságban levő személylyel szemben a bűnvádi eljáráson alapuló okból nincs helye, vagy ha az eljárás a császár rendeletére szüntettetik meg, ha a büntethetőség ki van zárva amiatt, hogy a tett nem a büntett elkövetése céljából előidézt teljes ittasságban követtetett el, vagy ha kiskorúság, tévedés, véletlen, a következmények nem ismerése, ellenállhatlan kényszer és önvédelem mint büntetést kizáró okok forognak fen. Kártérítés csak oly esetekben jár, ha az eljárás bírósági határozattal fejeztetett be

és legalább is nyolcz napig tartó rendes vizsgálati fogságról van szó, de nem jár olyanoknak, kik csak előzetes letartóztatásban voltak. Kártérítés csakis vagyoni kárért adható; ilyennek tekintetnek a vizsgálati fogság megszüntetése és a kártérítés érdekében tett kiadások is; az esetleges gyógyítási költségek szintén figyelembe veendőek. A kártérítéshez való jogot a javaslat kiterjeszti a hozzátartozókra is.

— **Az alkalmazott erőszak** és a kényszerítettnek cselekménye közt az okozati összefüggés akkor forog fen, ha a cselekmény véghezvitele idején a cselekvőnek az erőszak alkalmazása által előidézett kényszerhelyzete még fenállott és a cselekmény elkövetésére nézve elhatározó volt. Nem feltétlenül szükséges, hogy a cselekmény az erőszak alkalmazásának tartama alatt követtessék el. (Német Reichsgericht.)

— **A vendéglős kötelezettsége vendégeinek biztonságáért.** 1. A vendéglősnek szerződészerű kötelezettségeihez tartozik gondoskodni afelől, hogy vendéglőjének berendezései ne járjanak veszélylyel vendégei életére vagy egészségére. Ennélfogva, ha a vendéglős nem gondoskodott egy folyosó világításáról, ez alapul szolgálhat az ő vétkességének megállapítására. — 2. A vendéglősnek abbéli kötelezettsége, hogy a vendéglőjéhez vezető bejáratokat és egyéb helyiségeket megvilágítsa, független a vendégek irányában való szerződési kötelezettségeitől s azon alapszik, hogy ő ezen helyiségeket mások közlekedésére megnyitotta és fentartja. Ha valaki meg nem világított folyosókra megy, ez a körülmények szerint az ő részéről vétkességnek minősíthető. (Német Reichsgericht.)

— **Olaszországban** nagy feltűnést kelt a szenátusnak egy szavazása, melylyel az visszautasított a király által kinevezett két szenátort, az anconai és a nápolyi felebbezési bíróságok főügyészeit, kiknek egyike, a nápolyi, korábban a felebbviteli bíróságnak első elnöke volt. Az olasz szenátusnak ugyanis joga van még királyi kinevezéssel szemben is a megerősítés tárgyában titkos szavazással határozni. Az igazolásra hivatott bizottság különben jelentésében szótöbbséggel a megerősítést ajánlotta. A milánói Corriere della Sera azt írja ez esetről, mely különben nem példa nélküli Olaszországban, hogy az első kamarának ez az ostracismusa az igazságszolgáltatásnak két ily magas állású functionáriusával szemben oly erkölcsi jelentőségű, hogy az nem csupán az illető egyéneket sebz meg, hanem visszahatása van az egész igazságügyi testületre. Csupán impressiók alapján, az érdekelteknek meghallgatása nélkül itélni valaki fölött és okadás nélkül oly ítélettel sujtani, melynek hatása egyenlő a polgári halállal — egy testületnek ily hatalmat adni veszélyes és meg nem engedhető. Az ily határozat azonkívül a királyi souverainitást is érinti.

— **Büntető-bíróság fiatalok bűnösök részére.** New-Yorkban külön bíróság ítélkezik a 16 éven aluli büntetettek fölött. Célja: a fiatalok büntetést megmenteni a visszaeséstől. Ezért már az előzetes letartóztatás is a felnőttektől elkülönítve, nem is rendőrségi intézetben, hanem a gyermekvédő-egyesületnek épületeiben hajtatik végre, s itt is maradnak az illetők az eljárás befejeztéig, gyakran azután is, a büntetés végrehajtása idejére. Ítélethozatalra különben csak az illető gyermek összes életviszonyainak, családi körülményeinek felderítése után kerül sor, s ezek kinyomozására kellő idő engedtetik a bíróságnak, melyet e munkájában a gyermekvédő-egyesület közegei is támogatnak. Az elítéltek közül azokat, kiknél az intézeti nevelés nem látszik célra vezetőnek, szabadlábba helyezik, de szavukat veszik, hogy bizonyos időn át hetenként a bíróság elnökénél jelentkeznek. Más esetben, hogy a környezet contagiumát távol tartsák, a szülőket kötelezik, hogy egy hét alatt más helyre költözzenek. Ha munkát kap az elítél, a gyermekvédő-egyesület illető közege, anélkül, hogy az elítélést felfedné, gondoskodik a gyermek érdekeinek megvédéséről. Ha bizonyos idő múlva javulás áll be, az ítéletet hatályon kívül helyezik; visszaesés esetében pedig a bíróság elrendelheti az azonnali letartóztatást. Coulter E. K. szerint, ki e törvényszéknél mint

bíró működik, s az intézményt a «Contemporary Review» utolsó számában ismerteti, a gyermekek ezreinek megmentése válik ilyképpen lehetővé.

Azt hisszük, hogy különös törvényi rendelkezés nélkül, egyszerű elnöki rendelettel meg lehetne közelíteni nálunk is a speciális bíróság eszméjét, ha elsőfolyamodású bíróságainknál mindig ugyanaz a tanács vagy bíró tárgyalná azon ügyeket, melyekben 16 éven aluli a vádlott. A javító-intézetbe való utalások sűrűbb gyakorlásával, s a gyermekvédő-egyesület tevékenységének ez irányban való kiterjesztésével pedig az ítélet utáni stádiumban lehetne a megmentés munkáját hatályosabbá tenni.

Fővárosi ügyvéd irodájába társul óhajtott belépni okleveles mérnök, jogszigorló — műszaki jellegű jogügyek specializálására. Jelenleg előkelő állami állást tölt be s Budapesten és a vidéken kiterjedt összeköttetésekkel bír vállalati körökben. Levelek «Mérnök-jogász» jellegével a kiadóhivatalba czimzendők.

11049

UJ KÖNYVEK

10 530

kaphatók

POLITZER ZSIGMOND ÉS FIA

könyvkereskedésében

Budapest, IV. ker., Kecskeméti-utca 4. sz. alatt

és minden hazai könyvkereskedésben.

- Agoston Péter:** A magyar zálogjog története 2 K.
Halász: Községi takarékpénztárak Magyarországon 2 K 40 f.
Harkányi Ede: A holnap férfiai 4 K.
Horváth János: Adalékok az 1847/48. évi országgyűlés történelméhez. (Az 1867. évi XXII. tcz. szempontjából) 2 K.
Katona Mór: Magánjogi dolgozatok gyűjteménye 10 K.
Lőw Loránt: Viszonylagos semmisség. Tanulmány a magyar általános polgári törvénykönyv tervezetének jogügyleteiről 2 K.
Matkovics: A Vámpolitika mai helyzete 1 K 60 f.
Marx-Engels: Válogatott művei három kötet, melyből az első most jelent meg. Előfizetési ár 20 K.
 Megrendelhető 2 koronás részletfizetésre.
Rácz Gyula: Gazdasági önállóság alkotja meg nemzeti és világ-gazdasági függetlenségünket 2 K.
A társadalmi fejlődés iránya: A Társadalomtudományi Társaság által rendezett vita 3 K.
Zachár Gyula: Magánjogi tanulmányok az igényper keretében. Különös tekintettel a legújabb bírói gyakorlatra 6 K.

Uj kiadási jogi művek!

Megjelentek a Franklin-Társulat kiadásában Budapesten.

Kaphatók minden könyvkereskedésben.

AZ ÁLLAMGAZDASÁGTAN KÉZIKÖNYVE.

IRTA

Dr. MARISKA VILMOS

egyet. ny. r. tanár.

Ötödik átdolgozott kiadás.

Ara füzve 14 K.

A MAGYAR BÜNTETŐJOG KÉZIKÖNYVE

IRTA

Dr. FAYER LÁSZLÓ

egyet. ny. r. tanár.

Harmadik bővített kiadás.

I. kötet. Bevezető rész és általános tanok. II. kötet. Különös rész.

A két kötetből álló teljes munka ára 20 korona.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 25. sz.

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4. sz.

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési díj: félre — 12 kor.
negyedévre 6 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Az esküdszék védelme. *Dr. Fayer László* egyetemi tanártól. — Csúdon kívüli megtámadás. *Dr. Schuster Rudolf* marosvásárhelyi kir. táblai bírótól. — *Törvénykezési Szemle:* Birói árverési vétel és rosszhiszeműség. *Ambrózy Sándortól.* — Különfélék.
Melléklet: Döntvénytár. — Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a »Budapesti Közlöny«-ből.

Az esküdszék védelme.

Az esküdszékek elleni felszólalások mind gyakoriabbakká válnak.

Ugy látszik, a magistratura némely tagjai elérkezettnek látják az időt, hogy nyíltan állást foglaljanak a kérdésben.

Legújabbán Baumgarten Izidor és Vargha Ferencz korrónaügyész-helyettesek, majd Magyar István kir. ügyész intéztek vehemens támadást az intézmény ellen.*

Valamely szervezet egynémely gyöngye oldalának kiszínezésével azonban még nem dönt el az intézmény sorsa.

Az alábbi közlemény a kérdés egészét kívánja feltüntetni, hogy alapot szolgáltatson az eddigieknél kevésbé egyoldalú megítélésre.**

1. A szabad mérlegeléssel a birói hatalom tetemesen nő. A biró subjectiv felfogása előtérbe lép; végzetes tévedések követhetők el.

A legnagyobb gondolkozók állították fel azon tételt, hogy három, négy vagy ötagu tanácsra, mely ugyanazon egy állású, körülbelül ugyanegy műveltségű és a társadalmi viszonyokról ugyanegy felfogású egyénekből áll, és mely tanács a hosszú együttműködés folytán bizonyos megállapodottságra könnyen hajlik: a döntést a bizonyítékok szabad mérlegelése mellett bizni nem tanácsos.

Ha lehetne az elsőfoku szakbirói tanácsokat nagyszámú, pl. 10—12 tagból összeállítani, mint ezt részben az 1843-iki többségi javaslatban feltaláljuk, ebben némi garancia rejlenék; mert ahol több egyén győződik meg egy tény valóságáról, ott több bizonyossággal mondható, hogy a mérlegelés nem egyénies szempontokon alapszik. De teljes megnyugvással csakis az egymással szemben idegen és egymást ellensúlyozó disparat tényezők összességére lehet bizni az ezen bizonyítási rendszerben rejlő csaknem korlátlan hatalmat. Midőn egy bizonyíték szétágazó életnézletű számos egyénben ugyanazon meggyőződést keltette, különösen ha ezek véleményök megállapítására nézve egymással nem érintkeztek és egymást nem befolyásolták, ez esetben, de csakis ez esetben mondható biztosnak, hogy a meggyőződés a logika *objectiv* szabályai szerint alakult.

Tehát háromféle elemet kell megkülönböztetni a bíraskodásban: az *állandót*, a *változót* és ez utóbbiban a bevont *foglalkozási dgak különbözőségét*.

A törvényhozások a bizonyítási szabályokat súlyos bűnesetekben tényleg csakis azon cautela mellett merték eddig megszüntetni, hogy az ítélő bírakat kétféle elemből veszik; a két collegium egymásra hatásában és kölcsönös ellenőrzésében keresik a birói tévedések elleni óvszert.

Austriában kétszer szüntették meg a bizonyítási szabályokat és mind a kétszer akkor, midőn behozták az esküdszéket; 1850-ben az esküdszéki eljárást létesítették és ezzel együtt a szabad mérlegelést; 1853-ban az esküdszék kikü-

szöbölésével elfogadták a negatív bizonyítási rendszert és csak 1873-ban az esküdszék ujalagos behozatala tudott véget vetni uralmának.

Franciaországban szintén az esküdszékekkel kapcsolatosnak fogták fel már a XVIII. század végén a »preuves morales« rendszerének behozatalát.

Angliában az esküdszéki eljárást is bizonyítási szabályokhoz kötik. Kétes értékű és az esküdszék félrevezetésére alkalmas bizonyítékot nem szabad esküdszék elé vinni. Törvényszéki gyakorlat és részben törvény által meg van határozva, hogy mi tekinthetők bizonyítéknak. A biró csak azon esetben kéri ki az esküdtek szavazatát, ha megfelelő minőségű külső bizonyítékok forognak fenn (evidence to be left to the jury); ha ezek hiányzanak, a biró utasítja az esküdteket a felmentésre. Midőn pedig az ügy az esküdtek döntése alá bocsátatik, a biró a praecedensek nyomán kitanítja őket, hogy mely bizonyítéknak mennyi súly tulajdonítható.

2. A legtöbben azzal a jogtechnikai indokkal támadják meg a juryt, hogy nem indokolja ítéleteit.

Figyelman kívül hagyják, hogy ennek tulajdonképpeni okozója nem az esküdszék, hanem a bizonyítékok szabad mérlegelése. Itt azon jelenség mutatkozik, hogy az esküdszéki eljárás az új bizonyítási rendszer igényeit következetesen keresztülviszi, a szakbirói eljárás pedig lehetőleg kitér előlük s az inquisitóból merit.

A szakbirói eljárás éppen az által, hogy indokolással látja el ítéleteit, oly elemet visz be a bizonyítási rendszerbe, mely nem egyéb, mint a kötött bizonyítási tan maradványa. Egy ember számot adhat arról, hogy mily módon győződött meg valamely tény valóságáról; leírhatja azon gondolatmenetet, melynek útján megállapodásra jutott; betekintést is nyújthat a maga lelkületébe. De hogy három, négy vagy öt ember lelkülete teljesen ugyanazon processuson ment legyen keresztül, hogy a bíróság minden egyes tagjára ugyanazon jelenségek ugyanugy hatottak legyen, az az életben soha sem szokott megtörténni. Midőn egy birói ítélet ilyesmit akar elhítni, nem felel meg a valóságnak. Ha pedig azon kisegítőt választja a bíróság, hogy csak oly tények és érvelések vétetnek fel az indokolásba, melyek a tanács minden tagjára vagy legalább többségére hatottak azonos irányban, akkor a kifejtés egésze bizonyára igen kevésbé meggyőző lesz, amennyiben talán éppen a kisebbségben maradt pontok voltak az egyes tagok meggyőződésére nézve döntők.

Gyakorlatilag a szakbirói eljárásban teljesen úgy áll a dolog, hogy az ítélet indokolása és a rendelkező rész közt tulajdonképp szoros kapocs alig áll fenn. Nem szükséges, hogy a birói tanács vagy annak csak többsége elfogadjon az indoklást. Még az sem szükséges, hogy a bíróságnak legalább egy tagja azt magának vallja egészben. Meg van engedve, hogy egyik az egyik részt, másik a másik részt és a harmadik a harmadik részt tekintse a maga véleményére nézve irányadónak s a többit elutasithassa. A bíróság tanácskozásában felhozott és egy-egy tagra irányadólag hatott bizonyíték kisebbségben lehet. Kifelé úgy tűnik fel, hogy a bíróság a szövegezett indokolásra alapította ítéletét, holott ha azon indoklást szavazásra bocsátanak, felmentés állana be.

Szakkörökben tudják, hogy az ítéletnek indokokkal való támogatása gyakran képzeleti alapon nyugszik. Tudják, hogy az indokolás rendszerint a bíróság egyik tagjának vagy a jegyzőnek *egyéni* műve. Tudják azt is, hogy fontos és kétes esetekben az indokolás itt-ott nem egyéb, mint az alsóbíróságnak a perorvoslattal szemben álló védírata a felsőbíróság előtt. Tudják, hogy a szóbeliség mellett az indokolás egyik vagy másik ténynek akaratlanul is erősebb kiemelése által könnyen félrevezetheti a felsőbíróságot. És mégis fentartják

* Baumgarten *Jogállam* 1905. 1. sz., Vargha *Jogi. Közl.* 1905. 13. és köv. sz., Magyar *Ügyvédek Lapja* 1905. 14., 15. sz.

** Gyakran elmondottam már egyikét-másikát az itt következő érveknek. A felújításokért elnézés kérek. De lényegesen tételt nem hagytam el, mivel hézagossá vált volna az érvelés. Alapul vettem perrendtartási Vezérfontalmnak a napokban megjelenő új kiadását.

a jelenlegi rendszert csaknem minden országban, mert a verdikt alakjától visszariadnak.

Köztudomásu, hogy a legjelesebb processualisták közül többen nem azért fogadják el az ítélet indokolását, mintha belsőleg jogosultnak tartanák, hanem mivel daczára annak, hogy nem illik a rendszerbe, szerintök hasznos szolgálatot tesz annyiban, hogy a bíróságot telhetőleg számadástételre szorítja.

Az 1843-iki magyar javaslat a felmentő ítélet indokolását elengedte a bíróságnak; a braunschweigi 1849-iki bünvádi eljárás, mely el van ismerve mint olyan mű, mely az új eljárási rendszer consequentiáit elvileg helyesen vezette le, a szakbírói ítélet indokolását teljesen elejté. Ez az egyik módoszat, mely megoldásra vezet. A másik pedig — a mai körülmények közt szintén pium desiderium — az, hogy a bírói tanács minden tagja külön szerkeszteni a maga indokolását. Közös volna az ítélet rendelkező része, vagyis a conclusio, mely igenis lehet szavazás tárgya; ellenben minden egyes tag belügye volna azon lelki processus, mely a conclusióra vezetett. Ilykép az is eléretnek, hogy a döntő mozzanatok sokkal hitebb lenyomata jöjjön a felsőbíróság elé s az alsófoku bíróság működésébe is több élet fogna jutni.

A cumulativ indokolás szerkesztése okozza ugyanis jórészt azt, hogy a bíróság tagjainak egyénisége semmikép sem jut érvényesülésre.

Annyit az eddigiek nyomán bizvást constatálhatunk, hogy az esküdtszék indokolás nélküli verdiktjének, az oraculumszerű kijelentésnek, mint azt az esküdtszék ellenfelei nevezik: a bizonyítékok szabad mérlegelése mellett több észszerűsége van, mint a szakbírói indokolási rendszernek; — ami kétségkívül ismét adat arra, hogy az esküdtszék a modern bünvádi eljárási elveknek, ugyszólván, testére öntött bírósági szervezete.

3. A büneset bírói eldöntésénél első sorban nem jogról, hanem annak megállapításáról lévén szó, vajjon a bíraskodás tárgyát képező tény valóban megtörtént-e vagy nem: ezen functio teljesítése a speciális jogász képzettséghez nincs kötve. Bármely ember a mindennapi életben gyakran jön azon helyzetbe, hogy lelkiismeretesen véleményt alkosson magának egy általa közvetlenül nem észlelt tény megtörténtéről és ebből pontos vizsgálódása eredményéhez alkalmazza további elhatározását. Nem mutatkozik tehát aggályosnak és ellenmondásosnak, de sőt a szakbírói felfogás némi egyoldalúságánál és alakiságokhoz vonzóddó jellegénél fogva nagyon is czélszerű a szakbíró mellé laikusokat adni, ha ezen egyének *értelmességéről, jellemsszilárdságáról, higgadt gondolkozásáról és elfogulatlanságáról* előzetesen meggyőződést szerezünk.

Az esküdtszék a szakbíróóság kezében tükre és próbája a bizonyítékoknak.

4. Sokak véleménye szerint attól is kell tartani, hogy a tiszta szakbíróóság tagjai az eléjük került esetet nem individualizálják kellőleg, hogy a hosszú gyakorlat *fásult* felfogást, a sok évi egynemű munka *fáradtságot* és *kimerülést* hoz létre.

Példakép utalunk a magyar bíróságok magatartására a — javító intézetekkel szemben. A bíróság bizonyos esetekben kimondhat fogházat vagy javító-intézetet. Utóbbit azonban csak a legkritikább esetekben szabja ki. Hogy miért nem veszik a bíróságok igénybe ez intézeteket, az alig magyarázható meg.

Kissé távoli a példa, de — fájdalom — tanulságos.

A laikus elem felfrissítő szellemet hoz a bíraskodásba.

5. Az esküdtszéki eljárásban a két collegium külön mérlegelése után szabad csak elítélni; s ha vetot mond az egyik, nincs elítélés. Ez az elv végig vonul az egész főtárgyaláson.

Mindkét tanács pedig a teljes szóbeliség alapján hozza meg a maga határozatát. A felebbezési bíróság meghallgatja az elsőfoku tárgyalást és ez alapon dönt. (Hogy felebbezési tanácsnak a szakbíróóságot vagy az esküdtszéket kell-e tekintenünk, az attól függ, hogy mily kérdés eldöntésről van szó. Majd az egyik tanácsé a felülbírlás feladata, majd a másiké.)

A bírói tanács ketté osztottsága pedig a bűnösség és a büntetés közötti *compensatiót*, a discretionarius bíraskodás abbéli gyakorlatát, miszerint a bíró a tények iránti kételyét azzal nyomja el, hogy alacsonyra szabja a büntetést, lehetetleníti.

Mig a törvényes bizonyítási elmélet érvényben volt, ezen veszélyt megelőzték azzal, hogy a bírót kényszerítették

a bizonyítási szabályok alkalmazása végett a ténykérdést különválasztani és önálló mérlegelés tárgyává tenni; a compensatiónak tehát nem volt tere. De ha mellőzni akarjuk a bizonyítási szabályokat, (amint ez már ma categoricus imperativus-nak tekinthető), ha a bíróra bizzuk minden korlát nélkül a bizonyítási kérdések eldöntését, és ha e mellett nem szándékunk lemondani egy garantiáról, mely az inquisitorius rendszerben is megvolt, alig marad más, mint a bírói tanács *személyeire* nézve állítani fel a különválasztást. E nélkül mindig fognak egyes nyomai mutatkozni a régi *Verdachtsstrafe* rendszerének.

6. A bíróság a behívott 30—36 polgár közül visszautasítás folytán ugyszólván a felek által kijelölt 12 tagból áll s valósággal egyezményes bírósággá alakul. A választott bíróság minden előnye nyilvánulnak. Megnyugvást kelt még az elíteltben is.

A bírói hivatás sajátosságának szigoruan véve leginkább megfelel a bírói tisztnek választás után való betöltése. Minthogy azonban a választás a bíró függetlenségét teszi ép azoktól, akik felett vagy legalább akiknek érdekei felett bíraskodni lenne hivatva: ezen oknál fogva fogadják el sokan az esküdtszéki formát, mely amellel hogy a bírói függetlenséget megóvjá, nemcsak a szoros értelemben vett választott bíróság, hanem a recusatio segélyével, a választás után létrejött bíróság előnyeit is magában foglalja.

7. A kontinentális bünvádi eljárások alapján, egy bűnügyben az elsőfoku ítélet hozataláig öt külön forum működik: a vizsgálóbíró, a vádtanács, a vádalahelyezési tanács, a főtárgyalást vezető bíróság és a bűnösséget kimondó bíróság. A forumok ezen szétartása egyedül az esküdtszéki szervezetben lehetséges.

Tiszta szakbíróóság mellett ezen forumok megfelelő szervezése kivihetetlen; oly nagy szamu tagokból álló bírói testületek felállítására, mint amennyi ehhez megkívántatnék, egy állam sem gondolhat.

Ami először is az elővizsgálat szerkezetét illeti, a szakbírói eljárásokban — így a magyar BP.-ben is — a vádtanács, mely csaknem együtt vezeti a vizsgálatot a vizsgálóbíróval, hozza a vádalahelyezési határozatot. Meghozatalakor tehát tulajdonkép némely esetben saját vizsgálati tényei felett kénytelen ítélni. Midőn a vádalahelyezésnek nem ad helyt, önmagát vádolja, saját előbbi tényeit meghazudtolja.

Az esküdtszéki eljárások kikerülnek ezen nehézséget azzal, hogy a vádalahelyezést a másodfoku bírósághoz viszik át, mely bíróság — a felebbezés ki lévén zárva — bűnügyekben rendszerint csak a vádalahelyezés kérdésével és egyéb nem érdemleges közbenső határozatok felülvizsgálatával foglalkozik.

Még sokkal nagyobb jelentőségű a második incompatibilitás, a vádalahelyezési tanács és az érdemben ítélő tanács közti viszony kérdése. A mai felfogás az eljárás ezen pontján messze menő elkülönítést követel. Azon szempontból indul ki, hogy nem tanácsos az ítélő bírót oly helyzetbe hozni, hogy a bűnös vagy nem bűnös kimondásával döntsön a felett, hogy kollegái helyesen indították-e meg a vizsgálatot, helyesen rendelték-e el a vizsgálati fogságot és helyesen mondották-e ki a vádalahelyezést. Az esküdtszéki intézményben rejltó egyik nagy eszme az, hogy midőn a polgárok a bűnös és nem bűnös kérdése felett döntenek, szabadon és elfogulatlanul minden testületi szellem befolyása nélkül ítéletet mondanak az előkészítő eljárás helyessége vagy helytelensége felett is. Ezen szervezeti sajátsága az esküdtszéki eljárásnak nagyobb befolyással van a vizsgálati fogság megszorítására és ritkábbá tételére, mint a törvénynek bármily szigorú korlátozó vagy tiltó határozománya. A vizsgálóbíró és a vádtanács bizonyára óvatosabbak a vizsgálat és a vizsgálati fogság elrendelésében, ha tudják, hogy nem kollegáik fognak eljárásuk felett ítélni és hogy az esküdtszék részéről elnézésre vagy hibák elsimitására teljességgel nem számíthatnak.

A harmadik összeférhetetlenség az, mely egyrészt a főtárgyalást vezető és másrészt a bűnösség felett döntő bíróság közt fenforog.

A főtárgyalást vezető elnök és bíróársai nem fogadhatók el az ítélet hozatalára teljesen elfogulatlanoknak.

A bíróság elnöke, processualis állásának határozatlan-sága folytán, a főtárgyaláson rendszerint nem egyéb, mint egy második vizsgálóbíró; a nyomozati iratok tartalma alapján kutat.

S ha vitátlanul áll azon elv, hogy a vizsgálóbírónak nem szabad részt vennie az ítélethozatalban, mivel vizsgálati

functiója elfogulttá teheti, ugyanezt kellene a főtárgyalás elnökéről tartani, lévén a két kikérdezés közt csakis az a különbség, hogy a vizsgálóbíró kikérdezése hónapok óta történt, az elnöké pedig közvetlenül az ítélelhozatal előtt.

Az esküdszéki eljárásban ezen anomalia fel sem merülhet; először, mivel az első döntő szó, mely a bűnösséget vagy büntelenséget állapítja meg, az esküdteké; (a szakbíró-ság később hallatja hozzájáruló vagy felfüggesztő határozatát); másodsor, mivel az esküdszéki szakbíró-ság tagjai már észlelyességi tekintetknél fogva is tartózkodnak a tulságos fagatástól, féltnök kellvn attól, hogy jogkörük áthágása által a vádlott irányában felkeltik az esküdtek rokonszenvét, kik a verdikt kimondásakor könnyen retorsiót gyakorolhatnak a bíróság hatalmaskodó eljárása ellen.

Az esküdtek a vádelvi, a szóbeliségi és a személyes szabadsági szabványok szoros megtartásának — gyakran öntudatlan örei.

8. Amint az esküdtek éber szemmel ellenörzik az eljárás előkészítő stádiumában történeteket, másrészt e szervezet természetsszerű folyamánként mutatkozik az, hogy az esküdtek az ügyvivő bíróság részéről — épp mert laikusok és mert a bíróságtól elválasztott külön testületet képeznek — a főtárgyalás alatt a legagggodalmasabb felügyeletben részesülnek. Önmagán a bíróság sokkal kevésbé gyakorolná ezen ellenörzést, mivel az ember önmagát és tisztársait a tévedések és elhamarkodások ellen inkább biztosítottknak hiszi, semhogy e tekintetben külső felügyeletet egyáltalán szükségesnek tartana. S amint az első fok, ugy a felsőbíró-ság is ugyanazon lélektani processusnál fogva kétségtelenül gondosabban és individualisáltabban vizsgálja az esküdtek ténykedését, mint a praxis folyamában általa kiismert és rendszerint megbizhatóknak talált elsőfoku szakbíró-ságokét.

Ilyképp nyer lehetőleg kielégítő megoldást azon az egész állami szervezeten uralkodó és a bírói eljárásra nézve fokozott jogosultságu kérdés: *quis custodiet ipsos custodes?*

Es ha talán a látszólag merev szembeállítás folytán a jogász- és nem jogász-elem közt bizonyos foka az idegenkedésnek vagy ellenszenvnek fejlődnek is ki, még ez is csak arra szolgál, hogy a mellett hogy egymás tényeit kölcsönösen szigorubbán bírálják, saját teendőiket annál feltékenyebb gondossággal lennének kénytelenek végezni. Mindig kisebb rosszat tartalmaz azon eshetőség, hogy a hatalmi tényezők egymás iránt netalán a kellettén túl bizalmatlanokká lehetnek, mintha az egyes közegek közönyös és lanyha magatartása folytán ezek feje felett az intézők egymással összejátszanak.

9. A védelem közegei csak az esküdszéki eljárásban fejthetik ki a teljes hatályossággal erejüket.

Ha ugyanis a bűnösség feletti döntés feltétlenül a szakbíró-ság kezében van, igen nagy erkölcsi bátorság kívántatik meg a védő részéről pl. arra, hogy konkrét esetben a törvényszék előkészítési eljárásának hibáit megfelelő megvilágítás tárgyává tegye, már pedig az néha döntő jellegű.

Ne feledjük azt sem, hogy a szakbíró rendszerint összehasonlítást tesz a maga és a védő képzettsége közt. De ha ezt nem is teszi meg, már magának az *unoltság* kifejezésre juttatása nyomasztólag hat a védőre. Közmondásosak azok a kétségbeesett bírói arczkifejezések, ha egy megkezdett beszéd bevezető részeiből az következtethető, hogy a beszéd — hosszú lesz.

A védői kar leginkább azon országokban mutat nagyarányu fejlődést, ahol az esküdszék tartós ideig állott fen. Ilyen Anglia, Franciaország, Belgium. Németországban sem hiányzanak ugyan az igen jeles védők; a tudományosság és az ékesszólás tekintetében kiválik a német védelem; de távolról sincs meg a védőknek az a positiója, melyet a francia barreau foglal el. Tagadhatatlan, hogy számos tényező gyakorolt a francia ügyvédség fejlődésére befolyást, de egyike a legnagyobbakosabbnak az esküdszék.

A védői kar erősödése pedig a védelmet a nem-esküdszéki ügyekben is hatályosabbá teszi s ilyképp közvetve a bűnvádi eljárás vádelvi jellegének fejlődését előmozdítja. Sőt a kellő képzettségű, független és eszményi szellemű védői testület az egész igazságszolgáltatás emelésére nagy hatást gyakorol.

10. A szakbírói rendszernél nem egyszer megtörténik az is, hogy a vád és a védelem képviselői elhanyagolják törvényszerű köteleességeiket. Az ügyész és a védő hosszas gyakorlatból ismervén a bíróság tagjainak szakbeli általános nézeteit, ez alapon következtethetni vélnek arra, hogy az ítélet miképp fog hangzani s olykor kifejezetten, olykor

hallgatólag majd a minősítés, majd a büntetés tekintetében kompromissumra lépnek. Küzdelem helyett a hadfelek békekötésével és anticipált területosztogatással kezdődnek a hadjáratok. A főtárgyalás felületessé válik, formasággásülyed. Sem az alsó-, sem a felsőbíró-ság elé nem jöven az ügy teljes képe, nincs kizárva az a lehetőség, hogy ha a bíróság az esetet alaposan megismerte volna, másképp dönt.

Ezek oly jelenségek, melyek minden országban kifejlődni szoktak, — de csak a szakbíró-sági szervezetnél. Az esküdtek véleményét előre kompromissum tárgyává tenni nem lehet.

11. Bármennyire fokozzuk a bírói függetlenséget és bármily széles tért adjunk is a vádrendszernek, a szakbeli bírót minden körülmények közt befolyásolja az elintézendő perek sokasága. Az ügymenet szabályos vitele és a törvényszék hírneve megkívánja, hogy hátralék ne legyen. Ha nem elég az idő az alapos tárgyalásra, az elnök sürgetései folytán elintézik a pereket rövidebben és gyorsabban. Az esküdszék-nél ily visszásság nem harapózhatik el. A döntés nem homogen gondolkodásu egyének kezében van, s az eltérő felfogások egymás elleni küzdelme folytán nehezkesebb és eo ipso körültekintőbb és gondosabb az eljárás. Az elnöklő bíró nemcsak önmagának és bírótársainak gyűjti az adatokat, nem saját egyéni meggyőződéséhez méri a tények elért bizonyosságát, hanem felderíti az ügyet *első sorban az esküdtek számára*. Az esetet minden oldalról pontosan tárgyalnia kell, mert nem tudhatja, hogy az esküdtek miként fogják fel a már produkált bizonyítékokat.

12. A bűnösség iránti kérdéstevés csak az esküdszéki eljárásban történik nyilvánosan és bizonyos formákhoz és szabályokhoz kötötten.

A szakbeli eljárásban a bűnvádi per ezen legfontosabb része titokba van burkolva s nem ellenörizhető az elnöknek vagy valamelyik bíró-sági tagnak eshetőleges elhatalmasodása.

Tagadhatatlan, hogy a ketté választottság rendszere és különösen az esküdteknek igen-hez és nem-hez kötött feleletei gyakran nehézségeknek és sajnálatos félreértéseknek képezik forrását. Az esküdszéki eljárás ezen részének bizonyodalmait a leggyakrabban használják fegyverül az intézmény megtámadására. De nem szabad felednünk egyet: a kérdéstevés és minden egyéb actus *nyilvánosan* történvén, a hiba bármely tényező által akár egyszerű megjegyzés, akár jogorvoslat útján helyrehozható; a baj ellensúlyozója megvan magában az eljárási szervezetben; holott ha a félreértés színhelye netalán a szakbírói bíráskodás — mert kikerülhetlen a félreértés mindenütt, ahol az ítélet több személyből álló collegium útján hozatik — a felek előtt titokban marad és bent a tanácsban talán átsiklanak rajta.

Ugyanez a gyengesége van meg a német Schöffénbíró-ságnak, mely a bírói és polgári elemet egy tanácscsá olvasztja s eléri ugyan, hogy az eljárás egyszerűbb s a tagok közt az érintkezés könnyebb, de mindkét előny eshetőleg a laikus elem függetlenségének rovására megy. Másrészt azzal, hogy a polgárok többségben vannak a tanácsban, nekik nagyobb hatalom jut, mint amennyinek gyakorlatáért felelősek lehetnek. Ha ugyanis az esküdszéki eljárásban az esküdtek a szakbírák véleménye szerint tévesen ítétek el, ez utóbbiak röptön tehetnek korrigáló intézkedéseket; a Schöffengericht szervezetében ez a szellentü nem található fel; és ha beléillesztenék is, hatálytalan volna, mert a nyilvánosság ellenörzése hiányzik. Az esküdszéki bíróság *kénytelen* gyakorolni jogát, mert ha nem teszi, a nyilvánosság előtt felelős lesz a téves verdiktért.

Ezzel eljutottunk a kérdés csomópontjához.

13. Ha semmi egyéb haszna nem volna is az esküdtek részvételének, mint az, hogy a bírák az esküdtek szeméi előtt dolgoznak, már ez hatalmas garantiát nyújt, mert *nyilvánossá és ellenörzötté* teszi a tárgyalást.

A nyilvánosságot csakis a polgári elem részvétele biztosítja.

Minthogy meg kell adni a hivatalnok-bíró-nak a jogot, hogy zárttá tegye a tárgyalást, a szakbírói eljárás ezáltal elveszti a legnagyobb biztosítékot. A két-két bizalmi férfiú bebocsátása, ha megtörténik is, keveset pótol. Még a védelem sem kötelező a zárt tárgyalásu ügyekben, holott a kötelezőség magától értetődnek. Tehát elmaradhat a védelem is, meg a nyilvánosság is.

Az esküdszéki ügyeknél a tizenkét esküdt részvétele a zárt tárgyalásokon — habár a védelem megvan — órási jelentőségűvé válik. A bírói hivatalson kívül teljesítik a nyilvánosság ellenörzését is.

Es itt ne csak azon esetekre gondoljunk, melyekben a

közszemérem, de azokra is, melyekben eshetőleg a közérdek szempontjából zárják ki a nyilvánosságot.

14. Előfordulhat, hogy egy bíróság valamely nevezetes bűnügyben határozott exponált állást foglal s testületi, vagy eshetőleg személyi érdeknek tekinti a következetesség fenntartását. Ha ily körülmények közt a bírói functio minden részletét a szakbírák kezébe adjuk, a vádlott, kit eshetőleg tévesen vontak a vizsgálatba vagy tévesen ítélték el, eshetőleg hasztalan keresi a maga igazát. Csak ha van legalább *egy* forum, melyet nem testületi vagy ezzel rokon szempont vezérel, fog a vádlott biztosan célzt érni.

15. Tagadhatatlan, hogy a szenvedély széles néprétegeket magával ragadhat s az esküdtek elítélhetnek ártatlanokat a magok politikai, nemzetiségi vagy vallási gyűlöletének sugallata szerint. Ezt azonban csak úgy tehetik, ha az ügyész-ség és a bíróság is hozzájárul.

Már pedig a magistratura, épp mivel külön állása van az államéletben és a társadalomban, a napi áramlatok szenvedélyeitől mentes szokott lenni.

Amint a hivatalnokok sérelmes tévedése ellen a polgárokhöz, úgy a polgároknak ugyanily tévedése ellen a hivatalnokokhoz appellál a szervezet.

Minthogy tehát az esküdtek csak azon egyént ítéltetik el, akit az ügyesség és a vádtanács elébök állított: arra, hogy az esküdtek alaptalanul el ne ítélhessenek, elégséges, hogy az ügyesség óvatos legyen a vádemelésben s a vádtanács a vádhatározat hozatalában. Hozzájárul, hogy a főtárgyalást vezető bíróságnál fel kell tenni a kötelességtudást a verdikt eshetőleges felfüggesztésének mérlegelésénél. Ha pedig a hiba az elsőfokon mégis megtörtént, a legfelső fok mindenestre felelős annak helyrehozásáért.

Igazságtalan tehát: a szervezetnek azon elemét tenni elsősorban felelőssé, amely semmi kezdeményezéssel nem rendelkezik, amely csak igennel vagy nemmel felelhet a szakemberek által hozzá intézett kérdésekre.

Ha teljesen ki volt zárva az esküdtek által adott verdikt, nem kellett volna kérdezni ilyképp. Ha pedig kérdezték és gondatlanságból benne hagyták őket a hibában, akkor a kérdezők a felelősek.

16. Szokott szerepelni az esküdtszék ellen azon tetszetős érv is, hogy ma már a hivatalnok nem az, aki a régi hivatalnok volt; a mai hivatalnoktól nem kell féltetni a polgár személyes szabadságát és javait.

Némi igazság van ezen állításban; a mai hivatalnok nem brutális.

De az a veszély, hogy hivatalával visszaél, megmaradt. Ellenőrzetlen és ellensúlyozatlan hatalom minden körülmények közt tulteng.

17. Mielőtt lezárnók a jogtechnikai érvelést, még csak egyre kívánunk utalni.

A közhivatalnoki büntetteknek megfelelő bírása szintén nem a szakbíró, aki, mivel nagyon fontos testületi érdekek forognak kockán, ezen ügyekben majd tulszigoru, majd elnéző. A polgári elem bevonásának itt különösen nagy jelentősége van. Közmegnyugvást ez ügyekben csak az az ítélet fog létesíteni, amelyet nem kizárólag hivatalnokok közreműködésével hoztak.

Az eddig kifejtettekből bizonyos, hogy az esküdtszék azon magasabb szervezet, mely mellett a bűnvádi eljárás elvei hasonlíthatatlanul hatályosabban fejlődnek ki, mint különben.

18. Az esküdtszék *alkotmányi* garancia.

Államéletünk minden terén megtaláljuk az esküdtszékkel analog szervezeti fejleményeket. Magyarország törvényhozása széles népképviselési alapon nyugszik; a közigazgatásban laikus elemek képezik az autonóm testületeket; az adókivetésnél polgárok működnek közre; a hadsereg az általános védkötelezettség létesítése óta nem kaszt többé; a haderő kiegészítésének actusa is a társadalmi tényezők bevonásával megy végbe. Szóval — mint par excellence alkotmányos állam — segítségül veszszük mindenütt az önkormányzati külső erőket.

Egyedül az igazságszolgáltatás volna az, mely nem szervezkednék a többi állami institutiókkal azonos alapon?

Felesleges talán mondanunk, hogy a parlamentarismus is ugyanazon gondolatlan alapszik, mint az esküdtszék. Különböző tényezők együttműködése után jobban intézhetőek el az ügyek, mintha maga a kormány döntene, habár a legtöbb esetben a kormány erősebb szakembereket tud az ügyek számára kijelölni, mint a népképviselés. A hatalmak szétosztása is ugyanazon jellegű a két intézménynél. A kölcsönös

ellensúlyozás a közös alapgondolat itt is, ott is. S jól jegyzi meg *Glaser*: ha eleintén a parlament behozatala a bizalmatlanság kifolyása volt is, az idők folyamán elvesztette ezt a jelleget.

Az alkotmányos állam fogalma megköveteli, hogy a bíraskodásban a polgár szintén gyakorolja a maga befolyását.

Francziaországban és Németországban az esküdtszéket a forradalom állította fel mint követelményt s ez a „gyanus” eredet igen soká ártalmára volt az intézménynek a conservatív körökben.

Épp ezért Ausztriában mellőzték a jogpolitikai érveket és leginkább az igazságszolgáltatási tekinteteket hangsúlyozták a behozatalkor.

Másrészt Deák Ferencz, midőn a negyvenes évek elején a habozó Szalayval szemben a leghatározottabban az esküdtszék mellett foglalt állást, politikai tekinteteknek hódolt s ezeket nyíltan ki is fejtette követjelentésében.

A magyar esküdtszék atyja, Szilágyi Dezső, szintén nagy súlyt helyezett a közjogi biztosítékra, mely az esküdtszékben rejlik.

19. Igaz, hogy némely állam előbb a sajtóvétségek számára rendszeresítette az esküdtszéket. Magyarországon is az 1848-iki események hozták be az intézményt mint a sajtó oltalmazóját. Ma azonban az esküdtszék nemcsak sajtósabadságunkat biztosítja, de amióta az esküdtek minden súlyosabb politikai perben is ítélnék, legnagyobbbrészt politikai szabadságunkat is. A politikai jellegű perekben leginkább ütközik össze a kinevezett bíróban a hivatalnoki minőség a bírói minőséggel s itt van Achilles-sarka a tiszta szakbírói szervezetnek.

Ausztriában is az 1848-iki események a sajtóeszküdtszéket hívták életre; később a politikai szabadságok bírójává szintén az esküdt lett. Tagadhatatlan, hogy egyrészt az *objectív* sajtó-eljárás, másrészt az esküdtszéknek az összkormány által rendelti uton történhető *felfüggeszthetése* sokat levon az osztrák intézmény értékéből. Mégis ha valaki nálunk azt a tételt védi, hogy menjünk vissza a *BP.* előtti állapotba, ezzel arra az álláspontra helyezkedik, hogy Magyarország kevesebb politikai szabadsággal is megelégedhetik, mint amennyije Ausztriának van.

És ne higgye senki, hogy ha egyszer megszűnik az esküdtszéknek a közönséges bűnügyekben való ítélkezése s visszatérünk a szűkebb hatáskörre: az esküdtszéket a politikai perekben meg fogják hagyni. Az esküdtszék elleni harc első sorban politikai harc. Egyik harcos tudva, másik nem tudva az állam alkotmányossági területének összéb szorításáért küzd.

20. Az anyagi büntetőjog *kodifikációjának* fejlődési iránya is mindinkább szükségessé teszi a polgári elem bevonását a bíraskodásba. Azok a pontosan megállapított tényállások, melyek a régibb büntető törvényeket jellemzik, hatályosan megvédték az egyént a hivatalnok-bíró eshetőleges tulkapásai ellen. Az újabb kodifikáció azonban mind lazábbá teszi a tényállások kereteit. Mutatkozik ez a jelenség már a német büntető-törvénykönyvben, mely azt mondja: segéd az, aki segít; s e kodex értékhatárt sem a vagyoni bűncselekményeknél, sem súly szerinti általános elhatárolást a testi sértéseknél nem ismer. De még inkább mutatkozik a legújabb munkálatokban. A schweizi javaslat és a norvég törvény már nem is igen ír körül, csak jelez. A bűncselekmény motívumának mind hathatósabbá váló figyelembe vétele bizonyos fokig szintén felszabadít a definitió korlátai alól. Eljutunk nem sokára oda, hogy az egyén a maga oltalmát nem annyira az anyagi törvény szabványaiban, mint inkább a bíró személyében találhatja meg. A teljesen független laikus elemnek a bíraskodásba való bevonása tehát a jelenlegi büntetőjogi kodifikáció rendszerének is korolláriuma.

21. S itt felvetődik a kérdés: mily viszonyban van az esküdtszék problémájához a *kriminológia*.

Első rohamait ezen tan az esküdtszék ellen is intézte. Ujabbán már kinyilatkoztatják a vezetők, hogy az u. n. „szakértők” önkénykedései ellen nekik is szükségök van a fékező laikusokra. Amily mérvben a kriminologikus mozgalom az adminisztráció hatalmasabbá tételére dolgozik, ugyanoly mérvben szolgáltatt újabb érveket a vegyes elemekből álló testületek alakítására.

Kinőttünk azon korból, amidőn a hatalom gyakorlását kizárólag a felsőbbbségre engedték az emberek bizni. A tizen-nyolczadik század utolsó tizede a korlátokat végleg lebontotta. Az esküdtszék a harcnak egyik jellegzetes eredménye s az egyén közjogi jogainak legszebb gyümölcse. A nagy

forradalmi korszak gyakorlatias idealismusa a *judicium parium* intézményében tükröződik vissza. S akár lesz socialistikus állam, akár nem: minél messzebb halad a *civilisatio* fejlődése, annál nagyobb részt fog magának követelni a hivatalban nem levő egyén a közdolgok intézéséből.

Mert az a másik korszak, amelyben a hatalom birtoklói a hatalmat nem egyoldaluan, hanem csakis az összesség érdekében fogják gyakorolni, beláthatatlan messzeségben van. Az utopia jellegét hordja magán és talán be sem fog következni, amíg az ember ember lesz.

Az autokrátián kívül nincs államrendszer, amely az igazságszolgáltatásban a polgári elem részvételét nélkülözni képes volna. Sőt még ennek is szüksége lehet reá. Mutatja Oroszország.

22. A mai büntetőjog fokozatos fejlesztésének is inkább felel meg a polgári elem részvételének elve, mint a kizárólagos szakkbéli bíráskodás. A büntetőjogi dogmatikának a jogpolitikai szempontok fölé emelkedése s ezzel a büntetőjog tudományának fogalmak halmazává való átalakulása Franciaországban a nagy forradalom előtti korszakra, Németországban pedig a tizenkilencedik század első felére, mindkét birodalomban az esküdtszék behozatala előtti időre esik. Binding, a dogmatikus iskola utolsó nagy tehetsége, amint kidolgozta a normák elméletét, átlátta, hogy e rendszer érvényesítésének legnagyobb akadályai az esküdtek. Érezte, hogy ezek szélesebb alapon ítélnek meg a kriminalitást. S igaza volt, mikor mereven formalistikusan elméletének kezelését csak a szakbírákra vélte bízhatni.

Egész határozottan állítható, hogy az anyagi büntetőjognak, különösen az enyhítő körülmények fejlődésének története válna kapcsolatban van az esküdtszéki intézménnyel.

Más helyütt kifejtettük, hogy Franciaországban a gyermekölés tulszigoru büntetése fokról-fokra miként szállott le annak közvetlen hatása alatt, hogy az esküdtek vonakodtak a bűnösséget kimondani.

Ugyanaz a fejlődés mutatkozik az enyhítő körülményekre nézve általában.

Az enyhítő körülmények francia rendszere három korszakot mutat. Az 1810-iki *BTK.* a büntettek maximum és minimum közti büntetési tételt állapított meg. A minimum a büntettek esetében áthághatatlan volt. Minthogy azonban az esküdtek a kiszabott büntetések tulszott szigora miatt mindinkább fölmentettek, 1824-ben törvény útján kimondatott, hogy a bíróság büntett esetében a büntetést a minimum alatt is kiszabhatja. E törvény célta nem ért, mivel az esküdtek nem bíztak a bíróságokban. Az 1832-iki törvény ennek következtében az esküdtekre bízta az enyhítő körülmények kimondását. Még ma is az 1832-iki törvény uralkodik a gyakorlatban. (Chauveau et Hélie: *Théorie du Code Pénal* VI. 237. I. — Garraud: *Traité du droit pénal*. II. 232. I.)

A helyzet ezen törvény folytán ugyan lényegesen változott; de még mindig vannak egyes bűncselekmények, hol az esküdtek a felmentés felé hajlanak, mivel a büntetőtörvényt tulsúlyosnak tartják. A francia esküdteknek ez az ismert hajlandósága a családi és csábítási konfliktusok esetében, de egyéb bűncselekmények megítélésénél is, nagyban hozzájárul a gyakorlat átalakításához. Ha ugyanis egyik esetben felmentés mondatott ki, a bíróság a másik esetben sem büntethet nagyon szigoruan.

A esküdteknek kitartó küzdelme hozta létre az enyhítő körülmények fokozatos érvényesülését és uralomra juttatta az egyéniesítést és a büntetések arányosságának tanát. E mediumban született meg a kísérletnek a francia törvény által még el nem fogadott enyhébb büntetése a befejezéshez képest, a segítés enyhébb büntetése a tettességhez képest, továbbá a *correctionalisatio* elve és mind az, ami a büntető igazságszolgáltatást a tizenkilencedik században egyrészt emberibbé tette, másrészt a szociális állapotokhoz közelebb hozta.

A hivatalnok-bírák, magukra hagyatva, a büntetőtörvények merev definitióival se Franciaországban, se másutt nem voltak képesek megküzdeni.

Ellenben az esküdtszékkel vállvetve, az esküdteket itt-ott mérsékelve és szükség esetén ellensúlyozva, *együttessen*, becses eredményeket létesítettek.

(Ezért indokolatlanok leginkább azok a támadások, melyek bírósági és ügyészi oldalról jönnek az esküdtszék intézménye ellen.)

23. Abbeli állításunkat, hogy a szakbíró nem képes

megküzdeni a büntető törvényekkel, fényesen igazolja három részleges jelenség, melyekre itt utalni kívánunk. Egyik francia, másik német, a harmadik magyar eredetű.

Franciaországban még a 18. század második felében is halállal büntették a cselédlopást, mivel egy régi törvény így rendelkezett.

Németországban egy-két évvel ezelőtt történt a következő eset. Egy leányzó azt mondta vőlegényének, hogy 20 éves, holott 23 éves volt. Mikor az esketés alkalmából be kellett mutatni születési bizonyítványát, nehogy vőlegénye hazugságon érje őt, 20-ra változtatta a 23-at. Az ötös bírósági tanács a bűnösséget megállapította és három havi fogházra ítélte.

Nálunk tizenöt év óta küzd az ország egész közvéleménye a *BTK.* 340. §-ának kegyetlensége ellen és annyira tehetetlenek vagyunk, hogy még ma is hat havi börtönt szabnak ki bármily csekély értékű dolog „minősített” ellopásáért.

Az esküdtek mind a három esetben tudtak volna valamilyeniképp segíteni.

A kormány és a törvényhozás figyelmét jobban képesek reáirányítani a kérdésre. A tulszigoru bíráskodás nem nyugtalanít annyira, mint a tulszott enyhesség.

24. A mint küzdelem foly az esküdtszék és a bíróság közt, ugyancsak állandó harcban van egymással az államügyészség és az esküdtszék.

Minthogy az esküdtszék nagyobb százalékban ment fel, mint a szakbíró, az ügyészség bizonyos súlyosabb eseteket lefokoz, hogy az esküdtek elé ne kerüljenek. Ezzel azonban a büntetéseket az egész vonalon enyhébbé teszi. Mert ha ez a súlyos cselekmény aránylag kis büntetést vont maga után, a bíróság a többi rokon jellegű esetekre sem igen ad súlyosabbat. Az ügyészség ilykép eléri ugyan az elítéltetést, de akaratlanul hozzájárul a büntetések fokozatos enyhítéséhez. Vagyis — az ügyészség segélyével — az esküdtszéknek oly ügyek mikénti eldöntésére is van kézzelfogható, közvetlen hatása, melyek nem kerülnek eléje.

Ezt a jelenséget tapasztaljuk nem csak nálunk, de a többi országokban is, hol esküdtszék működnek. Belgiumban nagy küzdelem után törvény tiltotta meg az államügyészeknek a lefokozást.

25. Nem szabad figyelmen kívül hagynunk az intézmény nevelő hatását sem.

Mint minden önkormányzati foglalkozás, az esküdtszéki *functio* is, a bíráskodásban résztvevő egyéneknek és közvetve másoknak is alkotmányos érületű polgárokká neveléséhez hozzájárul. Ugyancsak természetes, hogy az altruistikus életfelfogás erősödik, midőn a polgár, saját teendőinek félretételével, mások ügyes-bajos dolgaira, a büntetett megalkotására s az alaptalanul üldözött megvédésére, fordítja munkaejét. Jó hatása van ennek nemcsak önmagára az esküdtpolgárra, de kétségkívül széles néprétegekre is, melyek tanui az önzetlen munkálkodásnak.

26. Végül arra kell utalnunk, hogy a bűnügyi igazságszolgáltatás néha bevilágít a magánjog és a közigazgatás sötét oduiba. Egy bűnügyi ítélet a maga meglepő enyhességével, vagy a felmentéssel olykor messze kiható jelentőségű. A polgári elem itt nyilvánítja bírálatát bizonyos tarthatatlan állapotok fölött s ezzel gyakran megadja a lökést az égetően szükséges reformok keresztülvitelére s veszélyes kitéréseknek bekövetkezését előzi meg...

Az előadottakat a következő tételben vonjuk össze.

Az inquisitorius rendszer mint alsóbbrendű patriarchális szervezet, ha fennállhatott is az abszolutizmus fejletlen társadalmi viszonyai közt: a tizenkilencedik század alkotmányos állama az egyén öntudatra ébredése folytán új alapokra volt kénytelen fektetni a bűnvádi eljárást.

A bűnvádi eljárás azon átalakulása, mely a mai kontinentális vádelvi bűnpert eredményezte, nem az esküdtszék által idéztetett elő, mint némely körökben hiszik. Az esküdtszék előmozdithatta az új elvek diadalát, de azok belső jogosultságukat és a kölcsönös solidaritást *önmagukból* merítik. Az esküdtszék a bűnvádi eljárás mai rendszerével szemben nem *ok*, hanem *okozat*. A viszonyok fejlődése folytán be kellett következnie.

Az esküdtszéki szervezet nem egyéb, mint az elsőbíró-sági foknak a reformált eljárási rendszer, az egyéni szabad-

ság és az egyéb közjogi követelmények által igényelt erősítése és szélesebb alapokra helyezése.

Ezen intézmény egyszersmind szabadságaink öre. Magyarországon régente a megye volt az alkotmány bástyája. Jelenleg a megszorított hatáskörű megye mellett az esküdt-széken nyugvó biráskodásnak jutott ezen hivatás.

Dr. Fayer László.

Csődön kívüli megtámadás.*

2. A csődön kívüli megtámadási keresetnek további előfeltételét az képezi, hogy mivel az általánosan elfogadott nézet szerint a megtámadott csak in subsidio felelős, a hitelező követelése az adóson vagyon hiánya miatt egészen felhajtható ne légyen, azaz hogy a hitelező az adós vagyonából teljes kielégítést ne nyert légyen vagy feltételezhető, hogy teljes kielégítést nyerni nem fog.

E kérdésnél azt tapasztaljuk, hogy a bírói gyakorlatban nálunk gyakran téves irány érvényesül, amennyiben megkívánják, hogy a hitelező az adós ellen kielégítési végrehajtást vezessen, és csak, ha ez eredménytelen, látják a megtámadási keresetnek ezt az előfeltételét fenforogni.

Ez téves felfogás, és helytelen gyakorlat. Nincs semmi elfogadható alapja azon álláspontnak, hogy az adós vagyontalansága más módon bizonyítható ne legyen, sőt kívánatos, hogy a hitelező az előre látható sikertelen végrehajtással ok nélküli költséget ne okozzon.

Szükséges-e az adós teljes vagyontalansága?

Ez nálunk még vitás. Esetet tudunk arra, hogy a hitelező követelése több ezer K-t tett ki, az adósnak volt 50 K értékű vagyona, és ezért a bíróság a megtámadási keresetet időelőttinek mondta ki. Ez nézetem szerint nem helyes. Jelenleg úgy az irodalomban, mint ha külföldi törvényekben és a mi 1892-iki tervezetünkben illetve indokolásában az a helyes nézet jut kifejezésre, hogy a megtámadási kereset megindítható, ha az adós vagyonára vezetett végrehajtás a hitelező teljes kielégítését nem eredményezte, vagy megállapítható, hogy a hitelező az adós vagyonából teljes kielégítést nem fog nyerni.

Ha tehát bebizonyítottan áll, hogy a hitelező kielégítést csak részben nyerne, nem kötelezhető arra, hogy a részkielégítést előbb szerezzze meg.

A hitelező az adós megtámadható cselekménye folytán ugyanis kedvezőilen helyzetbe jön az által, hogy perelni kénytelen a kielégítési jogáért; ezt a helyzetet tehát nem kell még inkább megnehezíteni az által, hogy kényszerítsük, követelését több helyről ugyaszólva összeszedgetni. Ez méltánytalanság lenne.

Ez a határozott álláspontja most a német bíróságoknak, amire a legfőbb bíróság döntvényt is hozott. (I. Bernhardi id. m. 11. 1.)

Ugyanennek a nézetnek ad kifejezést dr. Cosack Konrád is idézett munkájában, ki hozzá teszi még, hogy semmi akadályát nem látja annak sem, hogy a hitelező — ha így akarja — a megtámadási keresettel párhuzamosan a részkielégítésért végrehajtást folytasson az adós ellen.

3. *Melyek a megtámadható jogcselekmények?* Ezeket a német birodalmi megtámadási törvény 3. §-ának megfelelően így lehetne csoportosítani: a) megtámadhatók azok a jogcselekmények, melyeket az adós a hitelezők kijátszására irányuló szándékkal eszközölt, mely szándékról a vele szerződő fél tudott; b) megtámadhatók azok a visszerthes szerződések, melyeket az adós házastársával vagy közeli rokonaival kötött, amennyiben a szerződés által az adós hitelezői meg vannak rövidítve, hacsak a házastárs vagy rokon be nem bizonyítja, hogy az adósnak a hitelezők megkárosítására irányuló szándékáról mit sem tudott. Megjegyzendő, hogy közeli rokonok alatt azokat kell érteni, kik az adóssal vagy házastársával fel- vagy lemenő ágbeli rokonságban, vagy oldalágon másodizigleni rokonságban vagy sogorságban vannak; c) megtámadhatók az adósnak visszteher nélküli ügyletei.

Az a) és b) alatti jogcselekmények közös ismérve a kijátszási szándék.

De amíg az a) alatti esetekben ez a kijátszási szándék és az, hogy erről a szerző fél tudott, a hitelező által bizonyítandó, addig a b) alatti esetekben a kijátszási szándékot és az erről való tudomást már vélelmezzük és a házastárs

illetve rokon az ellenkezőt köteles bizonyítani. Az ingyenes ügyleteknél, akár rokonok, akár idegenek közt jöttek létre, a kijátszási szándék és erről való tudomás egyáltalában nem szerepel, mert a megajándékozott már annál fogva felel, hogy visszteher nélkül szerzett illetve visszteher nélkül bírja a kielégítési alapul szolgáló vagyont. Megemlítendő még, hogy 1892-iki tervezetünk a csődtörvénynek megfelelően, az örökségről vagy hagyományról való lemondást szintén a megtámadható ügyletek közé sorolja. (6. §.)

(Folyt. köv.)

Dr. Schuster Rudolf,
marosvásárhelyi kir. táblabíró.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Bírói árverési vétel és rosszhiszeműség.

Curia mint felülvizsgáló bíróság: A bírói végrehajtási árverésnek kitett dolog vevője egymagában amiatt, mert tudta, hogy az árverésnek kitett dolog nem a végrehajtást szenvedő tulajdona és hogy az másnak van hosszú idő óta birtokában, rosszhiszemű vevőnek nem tekinthető, ha az árverés keresztülvitelében egyébként rosszhiszeműleg közre nem működött, mert a bírói végrehajtási kényszerárverésen vételi ígéretet tevő vevő még akkor sincs hivatva arra, hogy az árverésnek, mint bírói ténynek jogszerűségét bírálja és az árverésnek kitett dolog valódi tulajdonosának érdekét szem előtt tartsa az árverésben részvételtől való tartózkodás által, vagy egyéb módon, ha tudomása van arról, hogy az árverésnek kitett dolog nem a végrehajtást szenvedő tulajdona és nincs is annak birtokában. (I. G. 306/904. sz. a. *Jagt. Közl.* Döntvénytára VI. f. I. k. 83. sz.)

Lehet-e árverési vevő rosszhiszemű jogszerző, képzelhető-e eset, amidőn a végrehajtást szenvedő elleni tulajdoni igény a bírói árverési vevővel szemben is érvényesíthető, erre a kérdésre felel a fenti curiai ítélet, amely szerint a végrehajtást szenvedő elleni tulajdoni igényről való pusztá tudomás az árverési vevő rosszhiszeműségét egymaga meg nem állapítja.

E problema taglalásánál mindenekelőtt arra kell reámutatnunk, hogy a kérdés ebben a formában tulajdonképpen pontatlanul van szövegezve. Optikai csalódás azt hinnünk, hogy az árverési vevő, mint u. n. *tertius* elleni tulajdoni igényünk *secundusként* előbb a végrehajtást szenvedőt találja útjában. Nem szólók arról az esetről, amidőn a végrehajtást szenvedő a telekkönyvben egyáltalán nem is szerepel (névcsere esete). De még akkor sem a végrehajtást szenvedő jogutóda az árverési vevő, amidőn az benne volt az u. n. telekkönyvi birtokban. Az árverési vevő mindig a végrehajtató jelzálogos hitelező jogára épít, jó- vagy rosszhiszeműsége ennél fogva első sorban az illető végrehajtási zálogjog hibátlan vagy hibás volta és illetőleg ez utóbbinak tudása vagy nem tudása alapján bírálendő el.

A kérdés illetően megvilágításával mindjárt meg is adtunk egy feleletet reá. Az árverési vevőt egymagában amiatt, mert tudta, hogy az elárverezett ingatlan nem a végrehajtást szenvedő tulajdona, már csak azért sem lehet rosszhiszemű vevőnek tekinteni, mert megeshetik, hogy a végrehajtató hitelező zálogjoga eredeti érvénytelenség címén a telekkönyvi rendtartás 150. §-a s a mindig hozzá értendő 947/1888. számú igazságügyminiszteri rendelet 8. §-a értelmében többé meg nem dönthető s így az arról való tudomás, hogy az ingatlan tulajdonjoga voltaképp kit illet meg, egyszerűen tárgytalan. Vagyis az árverési vevő rosszhiszeműségéről — a telekkönyvi bejegyzések érvényességének általános tanait, különösen pedig a rosszhiszemű relativitását tartva szem előtt — csak akkor beszélhetnénk, ha a konkrét esetben i. a végrehajtató hitelező zálogjoga az eredeti érvénytelenség miatti törlési keresetnek szintén ki volt téve és 2. az árverési vevő ezen körülmény tudatában árverezett a végrehajtás alá vont ingatlanra. A döntő momentum tehát a jó- vagy rosszhiszeműség kérdésében annak a tudása volna, hogy a tulajdonjogában sértett fél nemcsak a végrehajtást szenvedő tulajdonjogát, hanem az azon alapuló végrehajtási zálogjogot is töröltheti.

Könnyen kimutatható azonban, hogy az árverési vevőt még mindeme körülmények ismerete sem teheti rosszhiszemű jogszerzővé. A közölt ítélet elvi kijelentésén túlmenve, odáig fejleszthetjük a tételt, hogy árverési vevő *sohasem* lehet rosszhiszemű szerző, tulajdonjoga tehát semmi körülmények között sem *törölthető*. A Curia ítéletében indok gyanánt felhozott akademikus kijelentés azonban édes-keveset magyaráz. Sőt épp az szorul a megindokolásra, hogy miért nem köte-

* Az előbbi közl. 1. a mult heti számban.

les az árverési vevő a tények alapos ismerete mellett sem tartózkodni az árverésben való részvételtől?

A kérdés megoldásának kulcsát nézetünk szerint a végrehajtási törvény 161. §-ában találhatni meg. E §. értelmében u. i. a végrehajtató zálogjoga *után* bejegyzett tulajdoni igény vagy törlési kereset az árverés fogatosítását nem akadályozhatja. Daczára tehát annak, hogy a végrehajtás alapjául szolgáló végrehajtási zálogjog törölthető, sőt a törlési per fel is van jegyezve, az ingatlan mégis el fog árvereztetni s a feljegyzett igény csak az árverési vételár sorsára gyakorolhat befolyást. Igaz ugyan, hogy a végrehajtási törvény 168. §-ában előírt utat követvén, azaz a törlési keresetet a telekkönyvi hatóságnál adván be, az árverés megtartását megakadályozhatom, ámde ettől teljesen el kell tekintenünk, mert ha nincs árverés, akkor nincs árverési vevő sem s egész vitánk tárgyatlan. Ha tehát az árverés a feljegyzett igény dacára is megtartandó, ebből szükségképpen következik, hogy az eredményként bejegyzett tulajdonjogot az az igény, illetőleg perföljegyzés többé nem érintheti. Már pedig képzeltető e evidensebb rosszhiszeműség az árverési vevő részéről, mint az, hogy látja (mert látnia kell) a telekkönyvből, hogy szerzendő tulajdonjogának bázisa törlési perrel van megtámadva? E §-ból per argumentum a maiori ad minus tehát minden kétséget kizárólag levezethető, hogy a *megtartott bírói árverés alapján szerzett tulajdonjog az árverési vevő rosszhiszeme címén sohasem támadható meg*. Árverési vevő, mint *tertius* ellen eredeti érvénytelenség miatti törlési kereset sikerre sohasem vezethet. Hangsúlyozzuk: mint *tertius* ellen van kizárva a törlésre vagy exhibitív átírára menő tulajdoni kereset. Mint *secundus* ellen igenis képzeltető árverési vevő ellen is ez a kereset, pl. a telekkönyvi hatóság olyan parcellára is bekebelezi a vevő tulajdonjogát, amely nem árvereztetett el.

Vagyis akkor sem rosszhiszemű jogszerző az árverési vevő, ha „az árverés keresztülvitelében egyébként rosszhiszeműleg közreműködött”, teszem fel összejátszva a telekkönyvi birtokossal, alköveteléssel licitáltatta el az ingatlant. Mert a rosszhiszem semmi más, mint a jogszerzés akadályainak ismerete, bírói árverésen pedig nincsenek más akadályai a jogszerzésnek, mint azok, amelyek a végrehajtási törvényben gyökereznek. Más kérdés, hogy ennek dacára nem perelhető-e el tőle az ingatlan? Igenis elperelhető, de nem reivindicatóval, hanem kötelmi alapon, ex delicto kártérítési keresettel. Aki az én ingatlanomat ravasz fondorlattal ellicitáltatja és tulajdoni igényem érvényesítését lehetetlenné teszi, az nekem kártérítéssel tartozik és e kártérítést — ha lehetséges, már pedig ebben az esetben lehetséges — a kárnak természetbeli helyrehozatalával is követelhetem. Persze ez a merőben obligatorius igény nem jegyezhető fel a telekkönyvben s a dolog természeténél fogva elsőbírói ítélet előtt zárlattal sem biztosítható.

Ambrózy Sándor.

Különfélék.

A minisztertanács állásfoglalása a strike mint vis major kérdésében. Ismeretes a belügyminiszternek a törvényhatóságokhoz legujabban kibocsátott körrendelete, melylyel, közölve a minisztertanácsnak ábbeli megállapodását, hogy az állam részéről kötendő szerződésekben oly kikötést kell felvenni, mely szerint a szerződésben megállapított teljesítési határidő elmulasztása esetén a munkás-strike vis majornak tekintetik, felhívja a hatóságokat, hogy a maguk szerződéseibe is ily értelmű megállapodást vegyenek fel. Hivatkozik a körrendelet arra, hogy a *kir. Curia* döntvényileg mondotta ki, hogy a strike vis majornak tekintendő.

Anélkül, hogy a felmerült aktuális kérdésekben állást foglalnánk, csupán annak konstatálására szorítkozunk, hogy a Curia a miniszteri rendeletben felemlített döntvényt nem hozott, de még oly curiai határozat sem ismeretes előttünk, amely a szóban forgó kérdéssel foglalkozott volna.

— Végrendelet érvénytelenítése iránti perben a Curia kimondta, hogy az 1876: XVI. tcz. 2. §-ában foglalt intézkedés csak a büntetés kiállításának időpontjáig korlátozza a tanuskodási képességet. Ez alapon a konkrét esetben alakszerűnek nyilvánította a Curia azt a végrendeletet, hol egyik tanu hivatali sikkasztás vétségeért, s utóbb még két rend-

beli sikkasztás vétségeért szabadságvesztés-büntetést szenvedett, mert a végrendelet 1901. évi december 23-ikán állítatott ki, a kifogásolt tanu pedig első szabadságbüntetését 1897 január 1. napján, második szabadságbüntetését 1900 július 9-én kiállotta s a hivatalvesztés, valamint a politikai jogok gyakorlata felfüggesztésének tartama 1901. évi július 9-én véget ért. (1905 január 24-én 464. sz. a. Közölve Döntvénytár VI. f. I. k. 158. lapján.) Az ítélet indoka az, hogy a közhivatal viseléséhez a megbízhatóságnak nem csekélyebb foka szükséges, mint a végrendeleti tanuskodáshoz; ha tehát 1901. évi július 1-én megszűnt az akadálya a közhivatal viselésének, eo magis szerepelhet az illető végrendeleti tanuként. — Legyen szabad ezzel szemben egyszerűen az 1880: XXXVII. tcz. 23. §-ára utalnunk, mely szerint a végrendeleti tanuskodási képesség *egész terjedelmében* az 1876. évi XVI. tcz. szerint ítélendő meg, aminek folytán a jelen kérdés a Btk. 54. s következő §-ában szabályozott mellék-büntetések joghatásaitól teljesen független. Valaminthogy nem hat ki a Btk. 57. §-ában foglalt időkorlátozás az 1881: LIX. tcz. 21. és 22. §§., a BP. 221., 222. §§., a sommás törvény 91. §-ára, bizonyos büntetendő cselekményekért történő elítélés speciális fűződvényeire.

L.

— Az aradi ügyvédi kamara évi jelentése azt panaszolja, hogy az aradi törvényszéknél az esküdti lajstromnak rendszerint közel egyharmada ügyvédekéből áll. Szembeötlő az aránytalanság, ha figyelembe vesszük, hogy Aradon a bejegyzett ügyvédek száma 88, míg ezzel szemben az összes esküdtképes polgárok száma feltétlenül meghaladja az ezret.

— A Bácskából. A szabadkai ügyvédi kamara évi jelentéséből látjuk, hogy az ügyvédi és bírói kar közti viszony a folyó évben sem javult, valamint az évenként panaszolt sérelmek sem orvosoltattak.

A jelentés panaszolja, hogy a tárgyalások vezetése türelmetlen, sokszor sértő. Az év vége felé a bíróságok szinte gyártilag dolgoznak, csakhogy hátralék ne maradjon. A járásbíróságoknál a tömeges tárgyalások mizeriája tűrhetetlen.

A büntető főtárgyalásokon az ítélethirdetés akként történik, hogy az elnöklő bíró a vádlottól kérdezi első sorban, hogy megnyugszik-e és egy lélekzetre elárulja, hogy a cselekményre a törvény mily maximumot szab. Közli a vádlottal, hogy a törvényszék kiméletes volt hozzá s a kir. tábla sulyosbíthatja az ítéletet.

Ezenközben az alügyész — a saját szokott kitétele szerint — „óvatosságból” felebbezést jelent be a vádlott terhére.

Az elnöklő bíró nyomban felkapja az elejtett fonalat s figyelmezteti a vergődő vádlottat, hogy ime már a büntetés sulyosbitása végett az ügyészség megtette a magáét, de ez nem szentírás, ha a vádlott az ítéletben megnyugszik, mert akkor az alügyész visszavonja a felebbezést.

A czéggjegyzék hivatalos helyisége ritkán van nyitva az értesítés adás ideje alatt is, mert a czéggjegyzékvezető valamelyik bíró vagy bírói tanács mellett jegyzősködik.

A helyiségek rendkívül szűkek. Az ügyvédek mindenütt háttérbe vannak szorítva. A bírói határozatokat igen gyakran csak a félnek kézbesítik, az ügyvédnek nem, amiből sok kellemetlen félreértés származik. Megtörténik ez rendes pereképp úgy, mint hünügyekben.

— A kir. járásbíróság részéről tett fegyelmi feljelentés tárgyában hozott határozat ellen az azon ügyben eljáró albirónak felebbezési joga nincs. Az aradi kir. közjegyzői kamara: Dr. X. kir. közjegyzőt az n-i kir. járásbíróság végzése elleni felfolyamodásában használt azon kifejezés miatt, hogy a végzés sérelmezett részében határozott rosszindulatot lát, minthogy az általa eszközölt díjfelszámítás törvényszerű volt, az 1886: VII. tcz. 44. §-a alapján megint. Az 1886: VII. tcz. 42. §-ának a) pontjába ütköző fegyelmi vétség miatt a fegyelmi eljárást a kamara azért nem tartotta megindítandónak, mert nem fogadja el a feljelentő bíróságnak azt az álláspontját, hogy a panaszolt felfolyamodásában használt az a kifejezés, hogy a végzés sérelmezett részében a felfolyamodó rosszindulatot lát, a bíróságnak nyilván esküszegéssel való vádolása volna, s így a bíróság iránti köteles tisztelet megsértését és fegyelmi vétséget képezne; tekintettel még arra a körülményre is, hogy a panaszlott kir. közjegyző nyilatkozata szerint a n-i kir. járásbíróságnak számos díjmegállapító végzése ellen volt

kénytelen felfolyamodással élni a jelen esetet megelőzőleg is, s a másodbíró — úgy mint a jelen esetben is bemutatott kir. táblai végzés szerint — a felfolyamodásoknak helyt adott s így a felfolyamodó a számos felfolyamodás bélyegkölségeivel ok nélkül terheltetett. A megintést azonban a kamara mindezek dacára alkalmazandónak tartotta, mert a kir. közjegyző panaszolt felfolyamodásában a bíróság iránti köteles tárgylagosság határát áthágta. (1903 május 31. 78/903. sz. a.)

A kir. Curia: B. albirónak felfolyamodása, helyesen felebbezése visszautasított s az ügy a kir. ügyészség felebbezése folytán vétetvén vizsgálat alá, a kir. közjegyzői kamara határozata megsemmisített s az ügyiratok továbbá eljárás végett az illetékes közjegyzői fegyelmi bírósághoz áttétetni rendeltetnek. B. albiró felfolyamodása vissza volt utasítandó, mert a járásbíró részéről tett feljelentés tárgyában hozott határozat ellen az albirónak felebbezési joga nincs. A kir. ügyész felebbezése folytán a közjegyzői kamarának határozata meg volt semmisítendő, mert a n-i kir. járásbírósnak feljelentésében az 1886: VII. tcz. 42. §. a) pontja alá eső fegyelmi vétség miatt tettett panasz, a közjegyzők elleni fegyelmi ügyekben való eljárásra és határozathozatalra pedig nem a kir. közjegyzői kamara, hanem az 1874. évi XXXI. tcz. 190. §-a szerint alakult közjegyzői fegyelmi bíróság az illetékes. (1905 február 10. 6260/904. sz. a.)

— Az alkoholizmus elleni X. nemzetközi kongresszus a folyó év szeptember havában Budapesten ülésezik. A munkarendből kiemeljük «az alkohol és a büntető-törvény» című tárgyat, melynek referensei lesznek Lombroso (Turin), Bleuler (Zürich) és Vámbéry Ruzstem (Budapest).

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— Liszt értekezései. Harmincz év munkásságát foglalja össze Liszt Ferencz abban a két vaskos kötetben, mely *Strafrechtliche Vorträge und Aufsätze* címen (Berlin 1905 I. 1—560., II. 1—519.) néhány nap előtt hagyta el a sajtót. Miként a nagynevű szerző az előszóban hangsúlyozza, eddig megjelent értekezései összegyűjtött kiadására személyes okok indították s ezért jobbnak látja azok elhallgatását. De a gyűjtemény egyszersmind a büntetőjogi reformmozgalmak kronológiájának is szolgálatában áll. Annak megállapítását kívánja megkönnyíteni, «hogy a megtorlási elv hívei által ma saját nevük alatt tett és képviselt törvényhozási javaslatok közül hányat és melyet nem merítették az én (Liszt) és barátaim által felállított programból». Azt hiszem, e tárgyi motivatio elég világosan utal az elhallgatott személyes okokra. Számunkra azonban a megjelenés ténye érdekesebb, mint annak oka. A közölt dolgozatok sorrendje némileg illusztrációja és kiegészítése ama leírásnak, melyet Liszt tudományos evolúciójáról Baumgarten nyújtott a büntetés kiméréséről szóló munkájában. Néhány dogmatikus dolgozat után, melyek Liszt gráciá docenturájának idejéből erednek, ott találjuk a gyűjteményben a Zweckgedanke im Strafrecht-et (1882), mely Liszt büntetőjogi credojának alapköve. A legterjedelmesebb értekezés — közel 200 oldal — a Kriminalpolitische Aufgaben (1889—1892), melynek ideje a nemzetközi büntetőegyesület megalakulásával esik össze. Ezt követi a büntetőjog jövőjéről a Magyar Jogászegyletben tartott előadás. A második kötetben a kriminalsociológiai dolgozatok uralkodnak, melyeket a német Btk. revíziójára vonatkozó javaslatok, mint konklúzió tetőznek be. Mig azonban 1902-iki német jogászgylési véleményében még vérmes remények töltik el Lisztet a revízióra vonatkozó kompromisszumát illetőleg, addig már egy évvel később határozottan kimondja (II. köt. 496.), hogy «es wird Jahre dauern, ehe die Vorarbeiten zu den Vorarbeiten abgeschlossen sind; und eine Reihe weiterer Jahre wird vergehen, bis der neue Entwurf aufgestellt und für die parlamentarische Beratung reif ist». E meggyőződésének következménye, hogy két utolsó dolgozatában részjavaslatokat tesz közzé a nemi betegek által okozott egészségveszélyeztetés elleni védekezésre és a közveszélyes elmebetegek s korlátolt beszámithatóságú egyének őrzetére nézve. Az összes dolgozatok (34) legnagyobb része a Liszt szerkesztése alatt álló Zeitschriftenben jelent meg, az egyetlen, mely eddig még nem látott napvilágot: Liszt hallei rektori székfoglalója (1894), mely Klein E. F. hallei tanárral, az 1794-iki porosz Landrecht büntetőjogi részének szerzőjével, különösen ennek a határozatlan időre szóló biztonsági

elzárási rendszerével foglalkozik, melyet egy 1799-iki porosz rendelet valósított meg. Ha Lisztnek e gyűjteményes munkája a problémák felfogásának mélysége dolgában nem is hasonlítható össze Merkel összegyűjtött értekezéseivel, úgy mégis sokban hozzá fog járulni azon egyénnek igazabb megismeréséhez, ki mint német büntető jogtudomány egyik representative man-je hol tulzott magasztalásban, hol méltatlan kicsinylésben részesül.

V. R.

— Biztosító-társaságnak más társaságba való beolvadása esetén a német Reichsgericht kijelentése szerint a biztosított a szerződéstől elállhat. A biztosítási szerződés természetéből következik, hogy a szerződés felbontható, ha a biztosító többé nem biztos. Még ha az eredeti biztosító formailag továbbra fenáll is és felel a vállalt kötelezettségeikért, ez a felelősség tartalom nélküli, mert a biztosító egész vagyonát más társaságra ruházta át. De azért is joga van a biztosítottnak a szerződéstől elállani, mert a biztosítottra nem lehet rákényszeríteni egy másik adóst. Még akkor sem köteles a biztosító másik adóst elfogadni, ha ezáltal helyzete nem rosszabbodik, de sőt javulna. Ezekkel az elvi kijelentésekkel azonban némileg ellentétben áll a Reichsgericht ítéletének az a kijelentése, hogy «liquidatio és fusio abban az esetben nem képeznek okot a biztosítási ügylettől való visszalépésre, ha a hitelezők jogai emellett kielégítő védelemben részesülnek, ami a konkrét esetben nem történt».

— A szabadalmi jog reformja Németországban. A német birodalmi gyűlés határozatot fogadott el, mely szerint a birodalmi kancellár megkeresett az érdekelt ipari és kereskedelmi körök és a szabadalmi ügyvivők képviselőinek meghallgatása után a szabadalmi törvény, a mintaoitalmi és védjegy törvények reformjának előkészítésére.

— Párbaj és becsület cím alatt dr. Liepmann M. kiel egyetemi tanár a párbaj leküzdésére tesz indítványokat a Liebmann cég kiadásában megjelent füzetben. Állandó becsületbírók felállítását javasolja. Ez a becsületbíró a felek jelenlétében szóbelileg tárgyaljon minden sértést.

— Az ártatlanul letartóztatottak és elítéltek kártalanításáról szóló törvény magyarázatát írta meg Burlage, oldenburgi felsőbírósi bíró, aki ezen javaslatnak a birodalmi gyűlés bizottságában előadója volt. (Liebmann kiadása.)

— A világi egyesületek és egyházi rendek joga Franciaországban. Dr. Erythropel H. a francia egyesületi jogról 210 oldalra terjedő tanulmányt írt, összehasonlítván a német joggal. (Liebmann kiadása.)

— Stenglein büntetőjogi lexiconjához Galli, birodalmi legfőbb törvényszéki bíró pótkötetet adott ki, amely betűrendben közli a nagy lexicon megjelenése (1903) óta hozott határozatokat. (Liebmann kiadása.)

UJ KÖNYVEK

10530

kaphatók

POLITZER ZSIGMOND ÉS FIA

könyvkereskedésében

Budapest, IV. ker., Kecskeméti-utca 4. sz. alatt

és minden hazai könyvkereskedésben.

- Agoston Péter: A magyar zálogjog története 2 K.
 Halász: Községi takarékpénztárak Magyarországon 2 K 40 f.
 Harkányi Ede: A holnap férfiai 4 K.
 Horváth János: Adalékok az 1847/48. évi országgyűlés történetéhez. (Az 1867. évi XXII. tcz. szempontjából 2 K.
 Katona Mór: Magánjogi dolgozatok gyűjteménye 10 K.
 Löw Loránt: Viszonylagos semmisség. Tanulmány a magyar általános polgári törvénykönyv tervezetének jogügyleteiről 2 K.
 Matkovics: A Vámpolitika mai helyzete 1 K 60 f.
 Marx-Engels: Válogatott művei három kötet, melyből az első most jelent meg. Előfizetési ár 20 K.
 Megrendelhető 2 koronás részletfizetésre.
 Rácz Gyula: Gazdasági önállóság alkotja meg nemzeti és világgazdasági függetlenségünket 2 K.
 A társadalmi fejlődés iránya: A Társadalomtudományi Társaság által rendezett vita 3 K.
 Zachár Gyula: Magánjogi tanulmányok az igényper keretében. Különös tekintettel a legújabb bírói gyakorlatra 6 K.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

SZERKESZTŐSÉG:

Zoldfa-utca 25. sz.

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4. sz.

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési díj: félévre — 12 kor. negyedévre 6. A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A bűnvádi perrendtartás reformja Németországban. x. — Csődön kívüli megtámadás. Dr. Schuster Rudolf marosvásárhelyi kir. táblai bírótól. — Törvénykezési Szemle: A munka nem lehet ajándék? Alföldy Ede nagybecskereki kir. járásbírótól. — Közgylési részvényletél határideje. Dr. Engel Aurél budapesti ügyvédől. — Különfélék.

Melléklet: Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A bűnvádi perrendtartás reformja Németországban.

Németországban a bűnvádi perrendtartás reformja készül. 1903 februárjában ült össze a birodalmi igazságügyi hivatalban a nagy munkálatot előkészítő bizottság, mely nemrég fejezte be működését.

A bírósági szervezet gyökeres átalakítását célozzák a bizottság határozatai. A bizottság bár egyhangulag elismerte a bűnvádi igazságszolgáltatásban a laikus elem szereplésének a szükségességét, elejtette az eskütszéket. A bizottság döntése egyhangulag a schöffé-bíróság javára szólt.

A másik jelentős változás a felebbezésnek régi jogaiba való visszahelyezése. Nagy szótöbbséggel határozta el a bizottság, hogy minden elsőbírósági ítélet ellen felebbezésnek legyen helye. A schöffék a felebbezési tárgyalások során is közreműködnek.

A bizottság a következő elsőfoku bíróságok felállítását javasolja: a) Kihágási ügyekben s a rövidített eljárásnál egy járásbíró. (Amtsrichter) b) egy járásbíróból és két schöfféből álló kis schöffé-bíróság, c) három törvényszéki bíróból (Landrichter) és négy schöfféből álló középső schöffébíróság, d) három törvényszéki bíróból és hat schöfféből álló nagy schöffé-bíróság. A következő felebbezési bíróságokat tervezi a bizottság: a) a járásbírák felebbezési bírósága kihágási ügyekben a kis schöffé-bíróság, b) a járásbírák elé utalt egyéb ügyekben s a kis schöffé-bíróságok ügyeiben felebbezési bíróság a középső schöffé-bíróság, c) a középső schöffé-bíróság ügyeiben a nagy schöffé-bíróság, d) a nagy schöffé-bíróság ügyeiben egy három törvényszéki bíróból és nyolcz schöfféből álló felebbezési bíróság. A schöffé-bíróságok mind a törvényszékek mellett alakíttatnának.

A kötelező védelemnek csak a következő eseteit ismeri a bizottság: elsőfokban eljáró középső és felebbezési bíróságképp eljáró nagy schöffé-bíróságok előtt, ha a vádlott siket vagy néma, vagy 18-ik évét még nem töltötte be. A főtárgyalást elrendelő végzés kibocsátása előtt is minden ellenőrzés nélkül érintkezhetik a letartóztatott védőjével. A bíró nincs jogosítva a letartóztatottnak védőjével való levelezésébe betekinteni.

A bizottság fentartja a legalitás elvét, azzal a korlátozással, hogy az eljárás megindítása elmaradhat közérdek híján kihágásoknál és 14 évnél fiatalabbak bűncselekményeinél a sértett beleegyezésével.

Az előkészítő eljárásban lényeges változtatást nem javasolt a bizottság. A kontradiktórus szóbeli eljárásnak az előkészítő eljárásnál való alkalmazása ellen állást foglal. A nyomozás során a terheltnek s a tanuknak a kihallgatását az ügyész fogatosítja. Az ügyfélnyilvánosság körét tágítani akarja a bizottság. A bíró belátására bizza annak az eldöntését, hogy az ügyész és védő résztvehetnek-e a terhelt

kihallgatásánál? Tanuk és szakértők kihallgatásánál a felek megjelenhetnek, hacsak megjelenésük nem veszélyezteti a vizsgálat célját vagy az állami rendet. A nyomozó eljárás befejeztével az ügyésznek, a vizsgálat befejeztével a vizsgálóbíróknak közölnie kell a terhelttel az addig összegyűjtött bizonyítékokat.

Vizsgálati fogságnak szökés gyanuja miatt csak akkor van helye, ha a gyanut határozott tények igazolják. A vádemelés előtti vizsgálati fogság maximális tartama négy hét.

Az előkészítő eljárás és a főtárgyalás közé eső közbülső eljárást a bizottság az osztrák és magyar perrendtartás mintájára lényegesen át akarja alakítani. A közbülső eljárás főbb elvei a bizottság szerint a következők lennének: Ha az ügyész az előkészítő eljárás során meggyőződést szerzett arról, hogy az eljárás megszüntetendő, indítványt tesz ez irányban a vizsgálóbírónál, ki vagy maga határoz, vagy átteszi az iratokat a törvényszékhez. A törvényszék zárt ülésben a felek meghallgatásával dönt. Ha az ügyész a vádat alaposnak találja, vádiratot nyújt be. A vádirat a vádlottnak, ha fogva van, védőjének is kézbesítendő. Ha a vádirat ellen a meghatározott időn belül kifogások adtak be, a törvényszék a kifogások felett zárt ülésben a felek meghallgatása után dönt. A kisebb schöffébíróságok elé kerülő ügyekben a járásbíró a vádirat beérkezése után azonnal tárgyalási határnapot tűzhet ki. Épp úgy a törvényszék egyéb ügyekben, ha a vádlott nem tett kifogásokat.

A főtárgyalás elvein a bizottság beható változtatásokat nem eszközölt. Ujitások a következők: A nyilvánosság egyik fél kérelmére a többi beleegyezésével kizárható becsületsértési ügyekben s 18 évnél fiatalabb egyének ügyeiben. A megszakított főtárgyalás egy héten belül újra felveendő. A vádlott távollétében megtartható tárgyalás körét a bizottság kiterjeszti. A vádlott távollétében megtartható a tárgyalás, ha a bűncselekményre csak hat hétig tartó szabadságvesztés-büntetés van kiszabva. A vádlott kérelmére felmenthető a főtárgyaláson való megjelenés alól, ha a cselekményre kiszabott legnagyobb szabadságvesztés-büntetés csak négy hónapig terjed. A középső és nagy schöffé-bíróságok a főtárgyalás során elrendelhetik a vizsgálatot, vagy annak kiegészítését. A mai német bűnvádi perrendtartás szerint a főtárgyalásra beidézt összes tanuk és szakértők kihallgatandók, hacsak a felek nem állnak el tőlük. A bizottság szerint a középső és nagyobb schöffé-bíróságok bizonyítékokat visszautasíthatnak, ha a bizonyítandó körülmény a vádlott javára már beigazolódott vagy egyhangulag lényegtelennek találtatott. Az előzetes eljárás során kihallgatott oly tanu vallomása, ki a kihallgatás során vagy azután a vallomástétel megtagadásának jogával élt, csak a vallomás felolvasása után állapítható meg. Valamely megtörtént vallomás bizonyítható az ügyész után felvett jegyzőkönyv felolvasásával is. Az indokolási kötelezettséget a bizottság szigorította. Az indokolásnak, ha a vádlottat elítélték, meg kell jelölnie pontosan a tényeket, amelyek a bűncselekmény tényálladáki elemeinek megfelelnek s azt, hogy miért tekinti a bíróság e tényeket bebizonyítottaknak. A felek indítványait a jegyzőkönyvhöz írásban mellékelhetik. Felek a jegyzőkönyvet két napon át megtekinthetik s ez idő alatt indítványozhatják kijavítását

pótlását. Az ilyen indítványok fölött az elnöknek s a jegyzőnek három napon belül kell határoznia.

A felebbezési határidő letelte után helye van csatlakozásnak. Az ügyész is csatlakozhat a vádlott felebbezéséhez. A felebbezési eljárás során a szóbeliség nagyobb mértékben érvényesül, mint eddig. Iratok csak azokban az esetekben olvashatók fel, mint az elsőfoku bíróság előtt. Az ügy előadását a felebbezési tárgyalás során a bizottság nem tartja fen. A revizio felett a Reichsgericht dönt, amely azonban az Oberlandesgericht hatáskörébe utalhatja az ügyet, ha annak megítélésénél főleg országos jogi szabályok jönnek tekintetbe.

Kihágásoknál, tettenérés, beismerés esetén s a vádlott indítványára rövidített eljárásnak van helye.

A bizottság a magánvád körét kiterjeszti. Ha az ügyész nem veszi át a vád képviselőt, akkor ezt megteheti a sértett, a ügyész végzésének kézbesítésétől számított három hónapon belül. A magánvádi eljárás során kötött egyezség végrehajtható közokirat.

Az újrafelvétel körét a bizottság megszorítja, miután a felebbezés köre kiterjesztett.

A büntetés végrehajtásának kérdéseivel a bizottság nem foglalkozott, mivel ezeknél a kérdéseknél az anyagi jog reformja is nagy szerepet játszik.

A feltételes kegyelmezésnek a feltételes elítéléssel való helyettesítését a bizottság nem ajánlja. x.

Csődön kívüli megtámadás.*

4. Ami már ezekben a perekben a *felperességet* illeti, alig lehet vita, hogy felperes a megrövidített hitelező maga vagy annak akár universalis akár singuláris successora, hol csak az jegyzendő meg, hogy az általánosan elfogadott nézet szerint, a megtámadási jog a követelés nélkül külön át nem ruházható.

Alperes pedig az a fél, kire a kielégítési alapul szolgáló vagyon átment.

Az adósnak alperesként való perbe vonása, habár a gyakorlatban ily esetet is látunk, nézetem szerint merőben felesleges és az a csődön kívüli megtámadási kereset jogi természetének és rendeltetésének félreismerésén alapul.

Akik az adóst is alperesitendőnek találják, azzal érvelnek, hogy az *adós* jogcselekményéről, ügyletéről van szó, az ő meghallgatása nélkül tehát az ügylete s jogcselekménye felett dönteni nem lehet.

Ez téves s tudomásom szerint sem nálunk, sem külföldön a bírói gyakorlat adós alperesítését nem kívánja meg.

Mert hiszen a bíróság nem a felett dönt, hogy az adós és a harmadik közt létesült ügylet érvényes-e vagy sem? hanem a felett, hogy a hitelező a harmadikra átment vagyonból kielégítést követelhet-e?

Az ügylet azért megmarad, csak a hitelező a követelése kielégíthetése szempontjából azt az ügyletet respectálni nem köteles, azaz az ügylet a hitelezővel szemben — de csak a követelés kielégítése erejéig — nem bír joghatálylyal, alperest nem is kötelezzük valaminek cselekvésére, hanem csak a kielégítés türesére.

Hogy ily megtámadási perben mi szerepe jusson az alperesített adósnak? nem bírom belátni, vele szemben helyes kereseti zárkérelem nem is volna formulázható.

Az alperes személyére nézve továbbá megjegyzendő, hogy nem vitás, hogy az adóssal szerződött fél halála esetén alperes az örököse.

De az is általánosan elfogadott nézet, és úgy az 1892-iki tervezetünk, mint a német és az osztrák megtámadási törvény is úgy rendelkezik, hogy a megtámadási keresetnek

az adóssal szerződött fél singuláris successora ellen is — bizonyos feltételek fenforgása esetén — helye van.

Ezeket a feltételeket a német megtámadási törvény (11. §.) úgy szabályozza, hogy a jogutód megtámadható; *a)* ha a szerzéskor azokat a körülményeket, melyek a jogelőde elleni megtámadást megalapítják, ismerte; *b)* ha házastárs vagy közeli rokon a jogutód, ha csak ezek be nem bizonyítják, hogy az *a)* pontban említett körülményről nem tudtak; *c)* ha visszteher nélkül szerzett, hol azonban az a korlátozás van, hogy jóhiszeműség esetén csak gazdagodása erejéig felel. Az osztrák törvény a közvetlen jogutód és ennek további jogutódai közt megkülönböztetést tesz, és az utóbbiak csak akkor támadhatók meg, ha a megtámadási keresetnek valamennyi előfeltétele úgy a jogutód mint valamennyi jogelőde ellen fenforog.

Az 1892-iki tervezetünk a kérdést a csődben való megtámadással való rokon természetnél fogva egészen úgy szabályozza, mint az a csődtörvény 35. §-ában történt, külön indokolást fel sem hoz, hanem a csődtörvény vonatkozó indoklására utal. Innét van, hogy a tervezetünk is az *a)* pontot a csődtörvény 35. §. 1. pontjával teljesen megegyezően úgy szabályozza, hogy a jogutód megtámadható, ha szerzéskor tudta, hogy a cselekmény az adós részéről a hitelezők kijátszása végett történt.

Ez nem helyes, a csődtörvény a 27—30. §§-ban kijátszási szándékot nem említ, miért használja tehát e kifejezést a 35. §-ban, és miért vette ezt így át a tervezetünk? A csődtörvény 29. §. csak károsítási célzással beszél. (1. erre nézve dr. Králik Lajos, csődtörvény, III-ik kiadás 189. s követk. 1.). A magam részéről helyesebbnek találom a német törvényben foglalt *a)* alatt közölt szabályozást.

A jogutód elleni megtámadás esetén még felmerülhet az a kérdés, hogy csak a jogutód, vagy annak jogelőde, esetleg valamennyi jogelőde is perbe vonandók-e?

Nézetem szerint felesleges a jogelődöket mind perbe vonni, elég azt a jogutódot egyedül alperesíteni, kinél a kielégítési alapul szolgáló tárgy van, mert hiszen csak azt lehet kielégítés türesére kötelezni; természetes azonban, hogy a perben nem álló jogelődökre nézve a jelen perben megállapítható legyen, hogy megtámadható módon szereztek; de az, hogy ez már esetleg megelőző perben megállapítást nyert legyen, nem szükséges.

Felmerülhet ezzel kapcsolatosan az a kérdés, hogy mi-kép kell eljárni abban az esetben, ha pl. a második jogutódtól a harmadik megtámadhatlan módon, de ettől a negyedik megtámadható módon szerez. A német irodalomban ez időszerint uralkodónak látszik az a nézet és ez a bírói gyakorlat is, hogy a megtámadhatlan szerzés közbeesése folytán a lánczolat annyira megszakad, hogy most már az a negyedik jogutód, bármily rosszhiszemű szerzőnek látszanék is, meg nem támadható, szigorúan alkalmazván azt az elvet, hogy a jogutód csak akkor támadható meg, ha jogelőde is megtámadható volt.

Ez a felfogás azonban a német birodalomban is már méltányosság szempontjából is megtámadásnak van kitéve. (L. Bernhardi id. m. 44. 1.)

Nálunk szintén az látszik az uralkodó felfogás lenni, hogy megtámadhatlan jogelőd utóda semmi körülmények közt nem támadható meg, mely nézet egyelőre követhető. (Lásd Králik fent id. munkáját fent id. helyen, és erre a jogutód elleni megtámadás kérdésére még a Grecksák-féle Magyar Döntvénytár II. k. 646—650. lapjain közölt eseteket.)

5. A csődön kívüli megtámadási jog nemcsak kereset, hanem *kifogás* útján is érvényesíthető.

Ez az általánosan elfogadott nézet abból indul ki, hogy a hitelező annak szükségét sokszor még nem látja fenforogni, hogy támadjon, vagy még nincs is abban a helyzetben, hogy megtámadási pert indíthasson.

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. 1. a 16. és 17. számban.

A hitelezőt ezért a megtámadási jogától megfosztani igazságtalanság lenne.

Ily eset különösen vételárfelosztási, illetve sorrendi tárgyaláson adhatja magát elő, hol a hitelező arról szerez tudomást, hogy az előtte levő hitelező a zálogjogot az adóssal összejátszva, hitelezők megrövidítésére irányuló szándékkal szerezte.

Ily hitelezőnek a megtámadási jogát respektálni kell, alkalmat kell nyújtani neki, hogy az előtte levő hitelezővel szemben azt a jogát per útján érvényesíthesse, hogy a megtámadott hitelező helyett a vételárból kielégítést ő kapjon.

Ezt a megtámadási jogot, anélkül, hogy kifejezetten ennek el is nevezte volna, és az itt zavarra könnyen okot szolgáltató gazdagodásra hivatkozva, a kir. Curia az 50. sz. teljes-ülési polg. döntvényében elismerte (indokolás utolsó bekezdése).

Hogy a megtámadási jog a csődben viszonykereset útján is érvényesíthető, nálunk nem vitás, és nincs is semmi akadály, hogy e szabályt a csődön kívüli megtámadás esetére ne alkalmazzuk.

Érdekes kérdést képez azonban az a nálunk, tudtom szerint, még meg nem oldott eset, midőn a hitelező az adósának egy követelését lefoglalja, magára ruháztatja és keresetileg az adósa adósától követeli. Ha már e keresettel szemben az alperes azt veti ellen, hogy az adós neki e tartozást elengedte, a német legfőbb bíróság polgári döntvényben kimondta, hogy felperes replika útján is érvényesítheti ama állítólagos elengedési ügylettel szemben a megtámadási jogát. Ez az eset két szempontból bir érdekléssel, először azért, hogy a nem is megtámadási keresetként megindított kereset a per folyama alatt válik megtámadási keresetté, s másodszor, hogy az ily megtámadási kereset — kivételesen — *fizetésre* irányul. (L. erre vonatkozólag Bernhárdi id. m. 29. l.)

6. A csődön kívüli megtámadásra nézve vitás volt, hogy a megtámadási keresetnek van-e helye, ha *a megtámadott jogcselekményre nézve jogerős ítélet van hozva, vagy bírósági egyezség létesült?*

Ez az eset úgy állhat elő, hogy pl. az adós a vagyont A.-nak ajándékozza, de át nem adja; A. ennél fogva az ajándékozási szerződés érvényesítése és teljesítése iránt az adós ellen pert indít, ez megnyeri és a bírósági végrehajtó az ajándékozás tárgyát A.-nak átadja.

Általánosan elfogadott nézet, hogy ez a megtámadhatóságnak utjában nem áll, az ajándékozás a jogerős ítélet vagy egyezség daczára megtámadható.

E tekintetben különben biztos támpontot a csődtörvény 31. §-a tartalmaz, melynek szabálya csődön kívüli megtámadás esetében is minden aggály nélkül alkalmazható.

7. Igen nehéz, sokat vitatott és ma is részben vitás kérdést képez, hogy minő szabályok alkalmazandók abban az esetben, ha *a kielégítési alapul szolgáló tárgy az adóssal szerződött félnél fel nem található?*

Ezzel kapcsolatos az a további kérdés, hogy minő szabályok alkalmazandók, ha az a tárgy a megtámadottnál ennek *vétkessége folytán*, továbbá, ha ennek *vétkessége nélkül*, vagy *véletlen folytán megsemmisült?* továbbá, ha *a tárgy értéke csökkent?* vagy ha *ez meg lett terhelve?* továbbá, ha *a tárgy értéke hasznos vagy szükséges beruházások folytán emelkedett?*

Ezek mind igen fontos kérdések, melyeknek behatódott tárgyalása azonban jelen értekezés keretét meghaladná, mely okból csak azt jegyzem meg, hogy általánosan elfogadott nézet szerint, melynek az 1892. tervezetünk is a 15. §-ában és ezzel kapcsolatos 19. §-ában kifejezést ad, föelvként áll, hogy ha a tárgy meg nem található, a hitelező kártérítést követelhet, mely kártérítési igény mérvét az szabja meg, hogy a kártérítési igény nem lehet nagyobb, mint amennyi szükséges ahhoz, hogy a hitelező kielégítést nyerjen.

A német legfőbb bíróság polgári döntvényben kimondta,

hogy a megtámadott fél, ha rosszhiszeműen tul adott, a tárgy értékét köteles megfizetni, de az elidegenítésnél esetleg nyert hasznát nem (Bernhárdi id. m. 35. l.).

Nézetem szerint ebben a kártérítési kérdésben, valamint a fent felhozott többi kérdésekre is az általános magánjognak a kártérítésre, jó- és rosszhiszemű birtok megszerzésére és megszűnésére, beruházásokra s gazdagodásra vonatkozó szabályai lesznek alkalmazandók.

8. A csődön kívüli megtámadási kereset tárgyalásánál az a további kérdés szintén nem mellőzhető, hogy a *megtámadott*, ha a megtámadási pert elveszítette és az adós vagyonaából reá átment vagyont a hitelező kielégítésére volt kénytelen átengedni, bir-e visszkereseti, illetve megtérítési igényével az adóssal szemben?

E tekintetben az 1892. tervezetünk, a német törvény és az osztrák törvény teljesen megegyezően kijelentik, hogy igenis a megtámadott az adós ellen fordulhat.

Nézetem szerint lehetnek esetek, melyekben ez a megtérítési igény gyakran illusorius lesz, még pedig nemcsak az adós vagyontalansága miatt, hanem azért, mivel a turpis causa e megtérítési igény sikeres érvényesítését gyakran gátolni fogja, mert ha az adós és a vele szerződő harmadik fél a megtámadott ügyletet a hitelezők kijátszása végett kötötték, a turpis causa esete gyakran konstruálható lesz; akkor pedig, ha ugyanaz a hiba mindkét felet terheli, a visszakövetelés birói uton érvényesíthető nem lesz (a polg. törvénykönyv 1174. §.; magyar általános polg. törvénykönyv tervezete 1769. §. második bekezdése; német birod. polgári törvénykönyv 817. §. második mondata; Fabiny-Gottl-féle gyűjtemény VI. köt. 236. és 563. ll.; végül a kir. Curianak 1905. január 19-én 2438/904. sz. a. kelt ítélete, közölve a *Jogt. Közl.* 8. számához csatolt melléklet 190. lapján).

A megtérítési igénynek az adóssal szemben való megadása azonban elvileg helyesíthető, mert az adós és vele szerződött harmadik közti jogviszony a megtámadási perben eldöntést nem nyer és ezért helyes e viszony tisztázását külön perre fentartani.

Még csak arra utalok, hogy a most érintett megtérítési igényre vonatkozó elv a csődtörvény 33. §. második bekezdésében szintén ki van mondva, mely okból erre és az ennek alapján kifejlődött birói gyakorlatra utalok (l. erre nézve Grecksák-féle Magyar Döntvénytár II. köt. 640. s. köv. l.).

9. Végül igen nehéz kérdést, melynek külföldön mondhatni külön irodalma van, képez, hogy *a megtámadott a támadó hitelezővel szemben minő kifogásokkal élhet?*

Az 1892-iki tervezetünk indokolása (29. lap) arra az álláspontra helyezkedik, hogy a megtámadott elsősorban azokat a kifogásokat érvényesítheti, „melyeket a végrehajtható jogczim ellenében törvény szerint maga az adós” tehetne. Ide sorolja az adóst az 1881: LX. 30. és 28. §., közjegyzői okirat esetében az 1874: XXXV. tcz. 111. §-a alapján megillető jogokat. De tervezetünk szerint a megtámadottat kifogás saját jogán is megilleti, így nevezetesen „exceptio doli”-ként az a kifogás, hogy „a megtámadás az adós és megtámadó közti összejátszáson alapszik a végből, hogy a megtámadottnak jogait kijátszák”.

Ezt a felfogást helyesnek és követhetőnek találom. A német irodalomban s birói gyakorlatban ez a kérdés igen vitás (l. Bernhárdi id. m. 11—13. l.).

A német legfőbb bíróság azt a szigorú álláspontot foglalja el, hogy a megtámadott a fent említett exceptio doli-n kívül más kifogással nem élhet, kivéve azokat, melyeket saját jogából kifolyólag érvényesít. Ez a szigorú álláspont azonban általános helyeslésre nem talál, és így igyekezzenek annak a körét, hogy saját jogán érvényesíthető kifogás alatt mit kell érteni, mind jobban s jobban kitágítani. Erre a következő gyakorlati eset vezetett: a hitelező az adóst beperli, ki már a kereset előtt fizetvén, a tárgya-

lason meg sem jelenik. A meg nem jelenés következményeként a bíróság az adóst ítéletileg elmarasztalja, az ítélet jogerőre emelkedik. Az adós vagyonát ajándékozás útján jóhiszemű harmadikra átruházza. Most már a hitelező ezt az ajándékozást megtámadja. A megtámadott ne vethessen ellent és ne bizonyithassa-e azt, hogy a hitelező követelését az adós már rég kifizette? Ez méltánytalanság lenne, pedig ez nem a megtámadott saját jogából folyó kifogás.

Hogy a német legfőbb bíróság szigorú álláspontjához maga sem ragaszkodik feltétlenül, kitűnik a következő esetből: A megtámadott fél azt a kifogást érvényesíti, hogy az adósnak a hitelezővel szemben fenálló, beszámításra alkalmas ellenkövetelése van. Erre a legfőbb bíróság elvi döntvényben kimondta, hogy a hitelező a beszámítást csak abban az esetben köteles tenni, ha az adós követelése vagy nem vitás, vagy már megelőző perben ítéletileg meg van állapítva, különben a megtámadási perben meg nem állapítható. (Lásd Bernhárdi id. m. 11. l.)

Az alperes által érvényesíthető kifogás kezdésére vonatkozólag még felemlítendőnek tartom, hogy dr. Cosack Konrád (I. id. m. 37. l.) azon az állásponton van, melyek 1892-iki tervezetünk elfoglalt.

Ezekkel a kifogásokra vonatkozó kérdés természetesen kimerítve nincs; csak rá akartam mutatni azokra a nehézségekre, melyek e kérdésnél felmerülhetnek, s mennyire kívánatos volna, ha e kérdés a hozandó törvényben magában, és nem mint tervezetünk teszi, csak az indokolásban, legalább fölvetve felállítását által szabályozást nyerne, mert a német birodalomban e tekintetben fenforgó zavarok okulhatnának.

10. Abban a kérdésben, hogy a megtámadási kereset mennyi idő alatt érül el, úgy a német, mint az osztrák törvény és a mi 1892-iki tervezetünk is egyet értenek, hogy a rendesnél rövidebb határidő állapítandó meg (egy, két, legfeljebb tíz év). A tervezetünk indokolása erre nézve azt hozza fel, hogy a jogbiztonság és forgalmi szabadság érdekében a rendesnél rövidebb elévülési idő szükséges, mert az a harmadik fél nem hagyható a hosszú rendes elévülési időtől bizonytalanságban arra nézve, hogy szerzését meg fogják-e támadni vagy sem?

Daczára ennek a helyes érvelésnek a birói gyakorlat pozitív törvény hiánya miatt e rövidebb elévülési időt nálunk nem alkalmazhatja, hanem kénytelen «a jogbiztonság és forgalmi szabadság» rovására a rendes 30, illetve 32 éves elévülési időt fentartani.

Ami végül azt illeti, hogy a csődön kívüli megtámadási kereset kérdése külön törvény által, vagy az általános magánjog keretében, vagy a csődtörvénnyel kapcsolatosan vagy a végrehajtási eljárás kapcsán lenne-e szabályozandó, néztem az, hogy ez fontos kérdés ugyan, de mégis csak másodrangú kérdés szemben azzal a nagy szükségességgel, mely e kérdésnek minél előbb leendő szabályozását feltétlenül megköveteli, mert a kérdés nagyon aktuális.

Dr. Schuster Rudolf,
marosvásárhelyi kir. táblabíró.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A munka nem lehet ajándék?

(A kir. Curia I. G. 554/904. számú határozatáról.)

Az emberiség boldogulásának tényezői sorában a munka hatalmas erővel bontakozik ki. Habár a munka tekintély és érték dolgában folyton nagyobb és nagyobb tért hódít, még mindig nem tudott arra a polczra vergődni, mely kétségtelenül megilleti.

A jog terén, a többi között, az ajándék fogalmának értelmezése sérelmes a munka jelentőségére nézve. Akadnak

jogi írók, akik hirdetik, hogy szolgálatoknak ingyen való teljesítése nem tekinthető ajándékozási ügyletnek. Miért nem?

Az indoklás egyszerűen belekapaszkodik a pongyola fogalom meghatározás szavaiba és értelmi magyarázatba nem bocsátkozik. A felállított szabály nem mondja ugyan, hogy a munkának nincs értéke, de ha igaz volna az, hogy munkát nem lehet ajándékozni, ebből elkerülhetlenül arra a következtetésre kellene jutni, hogy a munka semmit sem ér. Tegyük föl, hogy nem az értéktelenség az oka annak, hogy a munkát nem tartják ajándékozási alkalmasnak, de ebben az esetben az a fogós kérdés merül föl, hogy az, akinek részére ingyenesen teljesítenek munkát, milyen jogalapon szerzi meg ezt az értéket? Ilyen ügyletnek talán egyáltalában nincsen jogi jelentősége? Miért nem lehet ezt ajándékozásnak minősíteni, holott lényegileg az történt, ami csak ajándékozás után létesülhet?

Az ajándékozás többnyire vagyonátruházásban szokott nyilvánulni, de az ajándékozás lényege nem a vagyonátadásban, hanem a vagyongyarapításban rejlik. Igaz, hogy a munkával, nem történik kézzelfogható vagyonátruházás, de annyi bizonyos, hogy a munka legalkalmasabb és legtisztességesebb eszköz a vagyon gyarapítására és ennél fogva az ajándékok sorában méltó hely illeti.

Joggyakorlatunkban a kérdés már régóta lappang, de határozott állásfoglalásra és a kérdés lényegének az eldöntésére még nem került a sor.

Nőtartási perekben a kir. Curia már több ízben a férj atyját kötelezte a tartásra és a vonatkozó ítéletek indoklásából azt lehet következtetni, hogy legfőbb bíróságunk a munkát ajándékozási alkalmasnak tartja.

A I. G. 499/900. számú ítélet a következő kijelentést tartalmazza: «Állandó törvényes birói gyakorlat által elfogadott jogszabály az, hogy amidőn az önálló vagyonnal nem bíró fiu az apa beleegyezésével vette el nejét és a fiu egész tevékenységét az apai vagyon megmunkálásában vagy az apai üzletben ennek érdekében és vagyona gyarapítására érvényesíti, a különélésre kényszerült nő pedig vagyonatlan és keresetképtelen, a nő tartása iránti kötelezettség a fiu apját is terheli.»

Az I. G. 302/902. számú ítélet, a többi között így szól: Ama jogszabálynál fogva, hogy ha az önálló vagyonnal nem bíró fiu az apai házhoz, az apai vagyonba vette el nejét és a fiu tevékenységét az apai vagyonnak megmunkálásában érvényesíti, az önhibáján kívül különélésre kényszerített, vagyonatlan és magát eltartani képtelen nőt a férjnek apja is köteles eltartani, az eltartási kötelezettség a férj apját csak addig terheli, míg a fiu tevékenységét az apai vagyonnak megmunkálásában és annak gyarapítására érvényesíti.»

Az I. G. 554/904. számú ítélet is ezen az állásponton van: «Az állandóan követett birói gyakorlat szerint akkor, ha a saját vagyonnal nem bíró fiu a szülők beleegyezésével kötötte meg a házasságot és nejét a szülői házhoz, a szülői vagyonba vitte és egész tevékenységét a szülői vagyon megmunkálásában, ennek érdekében és vagyona gyarapítására érvényesíti, a különélésre kényszerült nő pedig vagyonatlan, a nő tartása iránti kötelezettség a fiu szüleit is terheli.»

Ezek az ítéletek csak sejtetik, de nem nyilvánítják határozottan, hogy milyen jogalapon terheli a férj atyját a nőtartás kötelezettsége.

A kir. Curia ítéleteiben a következő tények szerepelnek perdöntő körülmények gyanánt:

1. A fiu vagyonatlan. 2. A fiu a szülő beleegyezésével kötött házasságot. 3. A fiu nejét; a) a szülői házhoz; b) a szülői vagyonba vitte. 4. A fiu egész tevékenységét; a) a szülői vagyon megmunkálásában; b) a szülő érdekében és c) a szülői vagyon gyarapítására érvényesíti. 5. A különélésre kényszerült nő vagyonatlan.

Ezt a tényállást az I. G. 554/904. számú ítélet veszi a marasztalás alapjául.

Az I. G. 499/900. és I. G. 302/902. számú határozatok valamivel szűkebb körre szabják a perdöntő körülményeket. Az I. G. 302/902. számú ítélet nem emeli ki az apai beleegyezést, továbbá a fiunak «tevékenységét» és nem «egész tevékenységét» említi, ezenkívül nem hangsúlyozza külön, hogy a tevékenység az apa érdekében történik. Az I. G. 499/900. számú ítélet mellőzi annak a körülménynek a kiemelését, hogy a fiu nejét az apai házba, az apai vagyonba vitte.

Ezek az eltérések nem elvi ellentétekre, hanem a szövegezés pongyolaságára vezethetők vissza. A lényeg tekintetében mind a három határozat egyezik.

Az 1. pont alatt említett vagyontalanság, melyet mind a három ítélet kiemel, kétségtelenül perdöntő körülmény, mert a fiu a közvetlen adós és a szülő kötelezettségéről csak másodsorban lehet szó. Az sem szorul bővebb indoklásra, hogy az 5. pont alatt foglalt az a körülmény, mely szerint a különélésre kényszerült nő vagyontalan, szintén perdöntő.

A vitás kérdés lényege abban rejlik, hogy a kir. Curia tulajdonképpen miféle jogszabályból származtatja a szülő kötelezettségét?

A családjogban semmi nyoma sincsen ily kötelezettségnek és ennél fogva legföljebb a kötelmi jogban lehet az illető jogszabály forrására akadni. Vajon a szerződés, a vétség vagy a szavatosság szabályai létesítik-e az apa kötelezettségét?

Nem tekinthető légből kapottnak az a föltevés, hogy a kir. Curia szerződésre alapítja a marasztalást, mert az idézett ítéletek közül kettő a szülői beleegyezést hangsúlyozza s ebből arra lehet következtetni, hogy a kir. Curia felfogása szerint a szülő akkor, midőn a fiut kiházasítja és feleségével együtt a gazdaságba fogadja, hallgatóság arra kötelezi magát, hogy az együttműködés ideje alatt a fiúnak és családjának gondját viseli. Azok a körülmények, melyeket a kir. Curia az idézett ítéletekben perdöntőknek nyilvánít, arra is engednek következtetést, hogy a szerződés legfeljebb részben szolgál a kötelezettség alapjául, mert a kiemelt perdöntő körülmények némelyikét semmiképpen sem lehet az említett szerződésből levezetni. Azt nem hiszi el senki, hogy az apa akkor, midőn fiát és menyét házába fogadta, ezzel kötelezettségét kívánt vállalni arra, hogy menyét még abban az esetben is el fogja tartani, ha a menyecske kimegy a házból. Ilyen kötelezettséget jó szántából senki sem vállal magára és ennél fogva a vélelmezésnek semmi alapja sincsen. A szerződési elmélet tehát nagyon erőltetett.

Vétségről sem lehet szó, mert a megállapított perdöntő körülmények az apa vétkességére még távolról sem engednek következtetni.

A kir. Curia ítéleteinek indokolása a megajándékozott szavatosságára vonatkozó jogszabályhoz áll legközelebb. Hogy a kir. Curia erre az álláspontra helyezkedik, ezt is csak sejteni lehet, mert az indokolás több tekintetben ellentmond ennek a fölfogásnak.

A 2. pont alatt felsorolt körülmények csak a legnagyobb jóindulattal nevezhetők perdöntőknek, de ebben az esetben is legföljebb a szerződés megállapításának céljaira szolgálhatnak. Valóban rejtélyes, hogy az apának a házasságba való beleegyezése milyen tekintetben létesít kötelmet? Tegyük föl, hogy a fiu akkor, midőn szíve választottját nőül veszi, a szülői akarattal összeütközésbe jön. Vajon ebben az esetben amiatt, mert a szülői beleegyezés hiányzik, nem lehet szó a szülő tartási kötelezettségéről?

A 3. pont alatt részletezett tényekhez is alig-alig lehet perdöntő minőséget fölfedezni. «A fiu nejét a szülői házba, a szülői vagyonba vitte.» Kérdés, hogy a háznak és vagyonnak együtt kell-e szerepelnie, vagy elég, ha a fiu csak a házba esetleg pedig csak a vagyonba viszi feleségét? Valószínű, hogy akad olyan szülő, aki a legképtelenebb kötelezettséget is magára vállalná annak a fejében, hogy a fiu a szülői házhoz hozza feleségét, de az is bizonyos, hogy a házafogadástól sokakat visszariasztana az a tudat, hogy esetleg a fiutól különváltan élő feleséget is el kell majd tartani. Innél fogva nincsen helye annak a föltevésnek, hogy a tartási kötelezettség szerződésen alapszik.

A kir. Curia álláspontjának a sulya, kétségtelenül, a 4. pontban foglalt körülményekre nehezedik. Azzal, hogy a fiu egész tevékenységét a szülői vagyon megmunkálásában, ennek érdekében és vagyona gyarapítására érvényesíti, «az apa vagyoni előnyhöz jut.» Az indoklás nem tesz ugyan említést róla, de következtetés útján megállapítható, hogy a fiu főképp remény fejében dolgozik és tevékenységeért tartáson kívül nem kap számbavehető ellenértéket. Valószínű tehát, hogy a kir. Curia a tartásdíjat abból az értékből ítéli meg, melyet a fiu munkája képvisel és a melyhez az apa, megfelelő ellenszolgáltatás hiányában, ingyen jutott. Félreértésre szolgálhat okul az a körülmény, hogy a kir. Curia «egész tevékenységet» emleget és az apai vagyon gyarapításán kívül az apa érdekét külön kiemeli, a tevékenység értékét azonban meg nem állapítja. Érthetetlen, hogy miért lényeges az egész tevékenység, holott bizonyos, hogy némely tevékenységnek csekély része több hasznos eredményez, mint más egészben. Az apa érdekének külön kiemelése sem nem árt, sem nem használ, de az értékmegállapítás mellőzése,

alapos kételyeket támaszt. Nem szorul bizonyításra, hogy némely tevékenység, még akkor is, ha «egész», annyi hasznót sem hajt, amennyi az illetőnek saját eltartására kell. Legalább is különös volna, hogy a szülőnek amiatt, mert a fiut kegyelemkenyéren tartja, ennek különféle feleségéről is gondoskodnia kellene.

Habár az előadottak szerint a kir. Curia álláspontját homály fedi, az idézett ítéletekből annyit még is észre lehet venni, hogy a kir. Curia a munkát nem tartja alkalmatlannak arra, hogy ajándék tárgya lehessen.

Eutól az állásponttól a kir. Curia legújában lényegesen eltért, amidőn 1905. évi február hó 18-án I. G. 554. számú határozatával a munkának ajándékozásra alkalmas voltát kétségbe vonta. Abban a perben, melyre a kir. Curia az idézett ítélete vonatkozik, gyermektartásról volt szó. A megítélt tartásdíj a természetes apa vagyontalansága folytán behajtható nem volt és az anya e miatt a természetes apának atyja ellen fordult keresetével azon az alapon, hogy a fiu atyja háztartásában él és minden munkáját atyjának gazdaságára fordítja, a nélkül, hogy ezért valami ellenértéket kapna. A felebbezési bíróság mellőzte a följánlott bizonyítást és arra az álláspontra helyezkedett, hogy «szolgáltatoknak ingyen való teljesítése nem tekinthető ajándékozásnak, mert az ajándékozás fogalmához tartozik, hogy az ajándékozó vagyona vagy ennek bizonyos része az ajándékozottra átruháztassék.»

A kir. Curia a fölülvizsgálati kérelmet a következő indoklással utasította el: «Felperes azért támadja meg felülvizsgálati kérelmében a felebbezési bíróság ítéletét, mert szerinte a felebbezési bíróság anyagi jogszabályt sértett azzal, hogy kimondotta, hogy az apa a kiskoru fia törvénytelen gyermekének eltartására azon az alapon nem kötelezhető, hogy a gyermek apja megfelelő ellenérték nélkül egész tevékenységét és munkaerejét, az apja gazdaságába fekteti be; felperes szerint ez a munka ajándék, az ajándék erejéig a megajándékozott az ajándékozó adósságaiért felelősséggel tartozik. Ez a panasz alaptalan. Ajándék tárgyat valamely meglevő vagyon képezi; csak ha az ilyen vagyon ruháztatik át valamely harmadik személyre visszteher nélkül ajándékképpen, áll be az az eset, hogy amennyiben az ajándékozás idejében az ajándékozónak tartozása volt, és annak kiegyenlítésére megfelelő értéket fen nem hagyott, a fenállott tartozás kiengyenlítéséért a megajándékozott az ajándékba kapott vagyon értékéig felelős. Ezt a felelősséget a családtagnak a közös háztartásban teljesített munka értéke erejéig kiterjeszteni nem lehet, minthogy ily esetben ajándékozás létre nem jő. Ennél fogva alaptalan felperesnek amiatt emelt panasza is, hogy a felebbezési bíróság az általa kért bizonyítás felvételét el nem rendelte, mert a fennebb előadottak szerint az, hogy a törvénytelen gyermek apja az ő saját apjának háztartásában él, nem képez döntő körülményt a felperesi igény érvényesítésére nézve.»

Ami az ajándékozás fogalmának meghatározását illeti, a felebbezési bíróság abból indul ki, hogy az ajándékozás lényege nem a vagyon gyarapításában, hanem az átruházásban nyilvánul, a munka pedig nem vagyon és átruházásra alkalmatlan. Minthogy a kiindulási pont téves, az abból vont következtetés tarthatatlanságát fölösleges bizonyítani.

A kir. Curia a visszteher nélkül harmadik személyre ajándékképpen átruházott «melevő» vagyont szembeállítja a családtagnak a közös háztartásban teljesített munkája értékével és az utóbbit ajándék létesítésére alkalmatlannak nyilvánítja. Ez a meghatározás olyan halmozott, hogy értelmének mélyére hatolni lehetetlen. Mindenekelőtt az a kérdés merül föl, hogy micsoda különös értelme van a «melevő» szónak? Bizonyos, hogy ez a szó nem alkalmaztatott azon a föltűnő helyen, melyebb jelentőség célzata nélkül. Nem valószínű, hogy a nem létezőtől való megkülönböztetés végett történik említés a melevő vagyonról. Inkább hihető, hogy olyan vagyonról van szó, amely a megszerzés fokozatát már elérte. Hogy az ajándékozás szempontjából miért lényeges ez a körülmény és hogy a már teljesített munka értéke és eredménye miben különbözik lényegileg a melevő vagyonról, azt nem lehet tudni.

Az ítélet indokolása alapos kételyeket hagy hátra abban a tekintetben, hogy a munka általában és föltétlenül, vagy csak bizonyos körülmények közt alkalmatlan arra, hogy ajándék tárgya lehessen. Az indokolás hangsúlyozza, hogy «családtagnak közös háztartásban teljesített munkája» nem létesíthet ajándékozást. A munka itt négy minőségben szerepel, nevezetesen: általános munka, háztartásban teljesített munka,

közös háztartásban teljesített munka és családtagnak az a munkája, melyet közös háztartásban teljesít.

Habár az indokolás a munkát a családtaggal és a közös háztartással kapcsolatban említi, nem tekinthető kizártnak az az eshetőség, hogy a kir. Curia általánosságban minden munkát alkalmatlannak tart arra, hogy ajándék tárgya lehessen és a családtagról, valamint a közös háztartásról csak a konkrét esetre való tekintettel tesz említést. Ezt a föltevést az a tény is támogatja, hogy az indokolás mellőzi azoknak a körülményeknek a kiemelését, melyek a kérdés eldöntése szempontjából a családtagnak a közös háztartásban teljesített munkáját egyéb munkáktól megkülönböztetik.

Az indokolás a családtagnak a közös háztartásban teljesített munkáját általánosságban említi és ennél fogva kétségtelen, hogy nincs kizárólag arról a munkáról szó, melyet az eldöntött perben az alperes fia teljesített. Alaptalan volna tehát az a vélemény, hogy másoknak a munkája talán kedvezőbb elbírálásban részesülhetne.

Az idézett határozat indokolásából arra nézve is lehet érveket meríteni, hogy a kérdés nem tekinthető egész általánosságban eldöntöttnek. Ugyanis, ha a kir. Curia azt a fölfogást osztaná, hogy munka ingyenes teljesítésével nem létesülhet ajándékozás, ebben az esetben, mint teljesen lényegtelen körülményt, nem emelte volna ki azt, hogy a kérdéses munkát családtag, közös háztartásban teljesítette. Eszerint azt kell vizsgálni, hogy mi különbözteti meg a családtagnak a közös háztartásban teljesített munkáját más munkától és mi a különbség a családtagnak nem közös háztartásban és nem családtagnak közös háztartásban teljesített munkája közt. Az igaz, hogy a családtagnak közös háztartásban teljesített munkája rendszerint nem tartalmazza az ajándékozás alkotó elemeit. Nevezetesen nem idézi elő a más vagyonának ingyenes gyarapítását és az arra irányuló közös szándék is hiányzik. Azonban abból a körülményből, hogy általában így szokott lenni, még nem következik, hogy nem is lehet másképp.

A családtagnak a közös háztartásban teljesített munkája nem mindig a közös vagyont gyarapítja és nem részesül mindig a gyarapított vagyonból megfelelő ellenértékben. Igaz, hogy például az cseléd, habár munkájával esetleg több hasznot hoz gazdájának, mint amennyi bért kap, a többletre nézve ajándékozónak nem tekinthető, de hiszen nem egyedül a munka eredménye, hanem főképp a munka értéke az irányadó. A fiu, aki atyjának gazdaságát ellátja, ezzel esetleg olyan tevékenységet szentel atyjának, mely tevékenységért mástól dus jövedelemben részesülhetne. Ha ezért a tevékenységért, melylyel más munkaerőt pótol, a fiu megfelelő ellenszolgáltatást nem kap és nem is követel, bizonyos, hogy ajándékozás történt.

Igaz, hogy a fiu rendszerint abban a reményben dolgozik szüleinél majdnem egészen ingyen, hogy a vagyonból örökölni fog s eszerint tulajdonképpen a sajátját gyarapítja, de ez a körülmény nem változtat az ajándékozáson. Ugyanis nem egészen bizonyos az, hogy a vagyon vagy annak gyarapított része megmarad, s hogy azt a fiu öröklí. Az ajándékozást nem zárja ki az a körülmény, hogy a vagyongyarapítás abban a reményben történt, hogy a megajándékozott viszonzni fogja a szívesseget. A viszonzás, ha nem volt kikötve, hanem csak remélve, jogilag nem függ össze az előző ügylettel. A reményben való csalódás sem változtat a dolgon. Ami a családtagnak nem közös háztartásban és a nem családtagnak közös háztartásban teljesített munkáját illeti, erre nézve légyegileg ugyanaz áll, ami a családtagnak a közös háztartásban teljesített munkája tekintetében fölhozott.

A kir. Curia határozatai az ajándékozás fogalmára vonatkozóan aggasztó bizonytalanságot idéztek elő.

Nagyon kíváncsot volna, hogy legfelsőbb bíróságunk határozott kijelentésekkel a kételyeket eloszlassa és azokat a helyeket megjelölje, ahol az elveknek döntő ütközetbe kell bocsátkozniuk.

Alföldy Ede,

nagybecskerekí kir. járásbíró

Közgyűlési részvényletétel határideje.

Egy fölmerült eset kapcsán a közelmúltban sok vita folyt a következő dologról: Egy részvénytársaság alapszabályai kimondják, hogy a részvényesek csak oly részvényeikkel vehetnek részt a közgyűlésen, amelyek *«legkésőbb három nappal a közgyűlés előtt»* a társaságnál vagy az utóbbi által kijelölt más helyen letétbe helyezettek. A társaság közgyűlése

1905 május 2-ának délelőtti 11 órájára volt összehíva. Egy részvényes 1905 április 29-én délelőtti 11 óra után jelentkezett részvényeinek letétele végett. A társaság közegei a letét elfogadását visszautasították, utalással arra, hogy 11 óra elmult.

Anélkül, hogy a konkrét esetben — mely különben is a közgyűlés elhalasztása folytán tárgytalanná vált — bármely fél mellett vagy ellen állást akarnánk foglalni, a kérdés gyakori volta arra indít, hogy ahhoz néhány megjegyzést tegyünk. Előrebocsátjuk, hogy nyilvánvaló, miképp itt *alapszabály értelmezésről* van szó, amely az alapszabály-szövegek különbözősége folytán esetről-esetre más eredményt adhat. A fent közölt szöveg azonban — eltekintve a napok számától — olyannyira tipikus, hogy az adott szöveg helyes értelmezése a társaságok tulnyomó része számára jelentőséggel bír.

A megoldandó jogkérdés — hogy a konkrét példa adatainál maradjunk — az: idejekorán történt volna-e a részvényletétel április 29-én délelőtti 11 óra után és illetve joga volt-e a társaság közegeinek a letét elfogadását visszautasítani, különösen azért, mert 11 óra már elmult?

I. Köztudomásu dolog, hogy az óráról órára való határidőszámítást, az u. n. «naturalis computatio»-t, a magánjog rendes szabály gyanánt el nem ismeri. Ellenkezőleg: mindazon esetekben, hol a felek akarata nem irányul *kétségtelenül* az óráról-órára való számításra, ott az u. n. «civilis computatio» tekintetik szabálynak, vagyis «nap» alatt az éjféltől-éjfélig terjedő teljes időtartam értetik. Ez már a római jogban így volt, így maradt a modern pandektajogban. (Windscheid I. k. 103. §. 2. a. pont.) Ugyancsak ezen elvi alapon áll a német polgári törvénykönyv (187. és köv. §-ai), a magyar polgári törvénykönyv tervezete (1119. és köv. §-ai 1. az Ind. III. k. 328. l.), a kereskedelmi törvény 329. §-a stb. Mindig *egész napok* állanak a teljesítés céljából rendelkezésre, amit a kereskedelmi törvény 332. §-a kereskedelmi ügyletekre nézve csak annyiban korlátoz, hogy a teljesítésnek az erre rendelt napon «a szokott üzleti órákban» kell történnie. Látható ebből, hogy azon körülmény, hogy a közgyűlés valamely napnak délelőtti 11 órájára vagy teszem délutáni 6 órájára volt-e összehíva, különbséget a letételi határidő kiszámításánál egyáltalán nem okozhat. A visszautasítás tehát *azon az alapon, hogy 11 óra elmult*, teljességgel indokolatlan.

II. Fenmarad ezután az a kérdés, hogy április 29-ikén idejekorán ajánlatott-e fel a letétel? Ez olyképp értendő, hogy igenlő megoldás esetén április 29-ikén *egész napon*, tehát 11 órán túl is le lehetett tenni a részvényeket, nemleges megoldás esetén pedig április 29-ikén *egész nap* nem lehetett, tehát 11 óra előtt sem, letenni a részvényeket. A letétel céljából rendelkezésre álló órák kérdésére még visszatérünk.

Az alapszabályok azt mondják: *«legkésőbb három nappal a közgyűlés előtt»*. Törvényeink a *visszafelé* számítandó határidők tekintetében nem tartalmaznak intézkedéseket. Általános szabályunk — polgári törvénykönyv híján — az *előre* számítandó, tehát jövőbeli határidők számítására nézve sincs, de van a napokban kifejezett határidők számítására két tételes analogia: t. i. a kereskedelmi törvény 329. §-ának 1. pontja és a sommás eljárás 131. §-a. Az előbbi azt mondja: «ha a határidő napokban van megállapítva, a teljesítés a határidő utolsó napjára esik, maga a megkötés napja nem számítatván». Az utóbbi pedig azt mondja: «A felebbezésnek határideje 15 nap. E határidő az ítélet kihirdetését *követő napon* . . . veszi kezdetét . . .» A két intézkedés tehát analog. Hogy különben az utóbb említett perrendtartási szabályokban megnyilvánuló elv nem akar speciális rendelkezést képezni, az kitűnik egyrészt abból, hogy a perrendtartási novella 32. §-a minden közelebbi magyarázat nélkül csak annyit mond, hogy «a felebbezés . . . a határozat kézbesítésétől számított 15 nap alatt adandó be», maga a sommás eljárás pedig a 188. §-ban a szabály tüzetes megismétlése nélkül mondja, hogy a felülvizsgálati kérelem a kihirdetéstől számított 15 nap alatt nyújtandó be és mégis a gyakorlat egész következetesen úgy tartotta és tartja, hogy a határidő ugyanugy számítandó, mint az fent említett. A kereskedelmi törvény fentidézett 329. §-ában foglalt szabály tekintetében pedig a ROHG. (Entsch. III. köt. 419. l.) kimondotta, hogy ezen szakaszban (régi német HGB. 328. cikk) az *egész kereskedelmi jogra* kiterjedő határidő számítás elv jut kifejezésre. A Reichsgericht (Entsch. 11. köt. 45. l.) pedig ugyane törvényhelyben egy, az egész közönséges jogban és német birodalmi jogban meglévő általános elv kife-

jezését látja.* A kereskedelmi törvény 329. §-ának 1. pontja tehát szintén nem speciális, hanem általános szabályt tartalmaz. Ugyanezen elv jut különben kifejezésre a magyar polgári törvénykönyv-tervezet 1120. §-ában.

Fordítsuk meg már mostan az adott esetet és tegyük fel, hogy valamely teljesítés «legkésőbb három nappal a közgyűlés után» volna eszközölendő és a közgyűlés napja április 29-ike volna. Mikor történik még idejekorán a teljesítés? Nyilván május 2-ikán. Ámde semmi ok nincs, hogy visszafelé ne ugyanaz legyen a számítás. Ha a fenálló határidő-számítási szabályok szerint április 29-ike és május 2-ika közt három nap van, akkor nyilvánvaló, hogy visszafelé május 2-ika és április 29-ike közt szintén három nap van, vagyis április 29-ike épp oly messze van május 2-ikától, mint visszafelé május 2-ika április 29-ikétől.

A judikatura is ezen felfogás mellett szól. A budapesti kir. tábla 1905 márczius 7-én 3394/1904. sz. a. (*Jogt. Közl.* 1905. évi 14. sz. Döntvénymelléklet 325. l.) kimondotta, hogy az alapszabályoknak abból a rendelkezéséből, hogy a közgyűlésre vonatkozó meghívás *legalább 15 nappal annak megtartása előtt* közzéteendő, nyilvánvaló, hogy a kérdéses 15 napi határidő kiszámításánál maga a közgyűlés napja figyelembe nem jöhet, hanem az előírt közzététel alapszabályszerűnek csak úgy tekinthető, ha a közgyűlés napját legalább 15 nappal megelőzőleg tétetett közzé a meghívás. Az eset az volt, hogy az 1904 márcz. 25-kére összehítt közgyűlés meghívója 1904 márcz. 11-én tétetett közzé.** A bíróság kifogásolja a közgyűlés napjának beleszámítását. Ha tehát a közzététel 1904 márczius hó 10-én történt volna, akkor a 15 napos időköz meglett volna. Ámde április hó 29-ike és május 2-ka közt *ugyanugy* van három nap, mint márczius 10-ike és márczius hó 25-ke közt 15 nap.

Végül utalunk a következő egyszerű megfontolásra. Tegyük fel, hogy az alapszabályok azt mondanák: hogy a részvények «legkésőbb egy nappal a közgyűlés előtt» teendők le. Azt hiszem, ezt senki sem értelmezhetné másképp, mint úgy, hogy a letétel legkésőbb május 1-én volt eszközölendő. De, ha *egy* nap azt jelenti, hogy május 1-én, akkor *két* nap azt jelenti, hogy április 30-án és *három* nap azt, hogy április hó 29-én.

A részvényeket tehát az adott esetben *április 29-én egész nap* el kellett fogadni, és illetve az itt idézettel hasonló módon napokban kifejezett alapszabályi rendelkezés esetén a letételi határidő mindig olyképp számítandó, hogy — a közgyűlés napját nem számítva — a visszafelé számított határidő-napok utolsója képezi a letételi idő utolsó napját.

III. «Egész nap.» Ez szó szerint annyit tesz, hogy éjjeltől éjjelig. Tételes szabályunk, mely ezt általánosságban korlátozná, nincs. A kereskedelmi törvény 332. §. csupán a kereskedelmi ügyletek teljesítésére nézve rendeli, hogy az «a szokott üzleti órákban» eszközölendő. Már pedig a részvényletétel, legalább nem-kereskedő részéről, bizonyára nem kereskedelmi ügylet. A kereskedelmi törvény 332. §. alkalmazhatósága a 264. §. alapján sem áll vitán felül. Mindamellett szokásjogi tétel gyanánt megállapíthatónak vélem, hogy a részvényletétel csak «a szokott üzleti órákban» eszközölhető, illetve annak elfogadása csak ezen órákban kötelező. Az «egész nap» tehát csak e megszorítással értendő. Önként értetődik viszont, hogy azt, vajon mi értendő «szokott üzleti idő» alatt, esetről-esetre a bíró fogja megállapítani. Az egyes vállalatnak például ugynevezett «pénztár órai» nem lesznek döntők.

Dr. Engel Aurél.

Különfélék.

— Ritoók Zsigmondnak, a nagyváradi ítélőtábla elnökének e napokban bekövetkezett halála súlyos veszteség a magyar jogászközönségre. Előkelő, rendkívül széles látkörű és mélyreható jogász elmét veszítettünk el benne, aki fényes szellemi tulajdonságai mellett kristálytisztta jellemet, önzetlenséget és páratlan szerénységet egyesített magában. Jogász volt a szó legnemesebb értelmében. Nemcsak a jog kitűnő ismerője, de utolérhetetlen mestere az igazságosság és méltányosság gyakorlásának.

* Mindkét ítélet hivatkozik a német váltórendszer 32. cikkére (magyar váltótörvény 32. §.) is, a Reichsgericht egyéb törvényhelyekre is. A jelzett számítás mód úgy perbeli, mint szerződési és elévülési határidőkre fenállónak mondatik.

** L. az «Első leánykiházasítási egyet m. sz.» czégitait a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszéknél.

Még egészen fiatal ügyvéd volt, midőn a hetvenes évek elején tartott jogászyűléseken tűnt fel először széleskörű ismereteivel és nagy szónoki képességével, amelyek őt azonnal az ország legelső jogásza közé avatták. Ma, midőn az esküdtszék körül ismét megindult a harcz, érdemes feljegyezni, hogy Ritoók az 1871. évi jogászyűlésen az esküdtszék mellett szállott sikra.

Később mint gyakorló ügyvéd fejtett ki rendkívül nagy tevékenységet. Eszményképe volt az igazi ügyvédnek. S amily önfeláldozással élt ügyvédi hivatásának, éppen oly nagy önzetlenséggel karolta fel szülővárosának közügyeit s általában minden társadalmi mozgalmat, amelynek haladás és emberszeretet volt a jelszava.

Meleg érdeklődését a közügyek iránt akkor is megőrizte, midőn a kir. ítélőtáblák szervezésekor a nagyváradi ítélőtábla tanácselnökévé, majd rövid idő múlva annak elnökévé ki-nevezték. Itt mint bíró fejtett ki rendkívül hasznos tevékenységet. Amilyen volt mint ügyvéd, épp oly eszményi alak volt a bírói székhelyen, akit ítélkezésében nagy tudománya s éles iudiciuma mellett soha semmi más nem vezérelt, mint meleg szíve és önfeláldozó kötelességtudása.

Midőn néhány évvel ez előtt megalakult a nagyváradi jogászegylet, mi sem volt természetesebb, mint az, hogy őt állítsák annak élére. S hogy ez az egylet rövid idő alatt annyira fellendült és oly nagy tevékenységet fejt ki, mint aminőt az ország más vidéki jogászegylete alig képes felmutatni, ez csak annak a fáradhatlan buzgóságnak köszönhető, amelylyel az egylet ügyeit, felolvasó üléseit s tudományos vitáit vezette. Azok, akik ennek az egyletnek működését közről ismerik, tudják legjobban, hogy nem merült fel kérdés, amelyhez a legnagyobb szakavatottsággal és készséggel hozzá ne szólt volna.

Ritoók Zsigmondban igazán kiváló ember elvesztését fáljalják sokan, elsősorban a magyar jogászság. Nagy szerénysége és szülővárosa iránti rajongó szeretete egész életére egy helyhez kötötték és soha sem volt rávehető arra, hogy más helyen és szélesebb működési körben érvényesítse fényes tehetségeit. De alakja így is országSZerte ismert és tisztelt volt, és emléket kegyelettel fogjuk megőrizni.

M. G.

— A Curia és a tényállás. Vádlottat megbízták azzal, hogy nagyobb mennyiségű okmánybélyeget jóval értékükön alól magas közvetítődíj ellenében értékesítsen. A kir. ítélőtábla ez alapon vádlottat orgazdaság vétségében mondta ki bűnösnek. A Curia azonban kimondta, hogy a tábla által megállapított ezen tényekből, valamint abból, hogy a vádlottnak, mint ügynöknek, tudnia kellett, hogy az államkincstár a bélyegeket csekély levonással, jóval magasabb áron váltja be, s hogy az okmánybélyegek a kereskedelmi forgalomnak nem tárgyai, jogi bizonyossággal még nem vonható le az a következtetés, hogy vádlott *tudta*, miszerint a bélyegek az eladó birlalatába valamely, a Btk. 370. §-ában meghatározott módon jutottak, hanem csak az, hogy vádlottnak *gyanítania kellett*, hogy azok a Kbt. 129. §-ában felsorolt bűncselekmények valamelyikéből származnak, s ezért csak a tulajdon elleni kihágás fenforgását állapította meg.

— A balesetveszedelemről. *Vázsonyi Jenő* gépészmérnök, ki balesetelhárítási s védelmi kérdésekről már több dolgozatot irt, ily című füzetében tárgyalja a balesetveszedelem tényezőit s azokat az intézkedéseket, melyekkel a balesetek száma csökkenthető. Rámutat szerző, hogy minden mesterség s foglalkozási ág alapveszedelmessége bizonyos határok közt nő vagy apad az illető egyén alanyi tulajdonságai s az üzemberendezés tökéletességének foka szerint; amiből következik, hogy egyrészt a helyes munkásképzés és munkáskiválasztás, másrészt a munkatelep kellő felszerelése és szakszerű védelmi intézkedések foganatbavétele után mind

sikeresebben lehet a baleseteket a minimumra redukálni. Ezek alapján erőlyes törvényhozási rendelkezéseket s beható és állandó hatósági ellenőrzést sürget.

— **A minősített lopások büntetésének minimuma** a német büntető törvénykönyvben kisebb mint a magyar törvényben. S Németország közvéleménye a három hónapi fogházbüntetés minimum ellen is felzudult. A Deutsche Juristen-Zeitung számos minősített lopási esetet közöl legújabb számában, melyekben szerinte a három hónapos fogházbüntetés mélyen sértette a nép jogérzetét, a szociális érzést. A törvény kiméletlen szigora, mondja a Juristen-Zeitung, mind sürgősebbé teszi a büntetőjog reformját.

— **A Magyar Jogászegylet ez évi rendes közgyűlése** szeptember hóban fog megtartatni.

— **A Magyar Jogászegylet kiadványai** közt mint irodalmi segédeszköz nagybecsű *dr. Illés József* titkárnak beszámolója az egylet negyedszázados tevékenységéről. (243. füzet.) Illés kimerítő tárgy- és névmutatót is állított össze, mely az értekezések eddigi 30 kötetnyi gazdag anyagához tartalommutatóul, egyszersmind pedig becses irodalmi tájékoztatóul szolgál.

— **Üzletszerű uzsora és anyagi halmazat.** Vádlott szegénysorsu földmiveseknek tíz esetben kisebb összegekben pénzt, fogyasztási cikket és árukat minden korona után évi 15—30 fillér kamat kikötése mellett hitelezett s nekik ily feltételek mellett fizetési haladékot engedett. Ezek a megállapított tények a Curia szerint egyrészt az *üzletszerűség* fogalmát kimerítik, másrészt pedig az így minősített cselekmények egybeolvasztása a sértett jogok többségénél fogva ki van zárva, miért is azokra nézve egyuttal az *anyagi halmazat* fenforgása is megállapítandó.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Patronage Ausztriában.** A «Wiener Unterstützungsverein für aus der Haft Entlassene und Familien von Verhafteten» 1904. évről szóló jelentéséből a következő adatokat emeljük ki: Az egylet 1904. évi bevétele 38,773 K volt. Ebből kiszabadult elítéltek 14,490 K-t kaptak, elítéltek családjai 10,438 K-t s ártatlanul letartóztatottak 1724 K-t. Az egylet tagjainak száma az előző évben 1940-ről 2016-ra emelkedett. Az egylet különböző módon támogatja a segélyt kérőket. A szabadultaknak jegyeket ad népkonyhákba, ruhákat szerez, kifizeti a házbéreket, hirdetéseket tesz közzé az újságokban, kisebb óvadékokat tesz le és kölcsönöket ad, de első sorban munkát szerez nekik. Az elmúlt évben az egylet 86 szabadultat helyezett el. Különösen nagy szolgálatot tesz ezen a téren a «Wiener Humanitäre Schreibstube». A büntető-törvényszék épületében elhelyezett iroda, mint az iroda vezetője *dr. Singer Mór* ügyvéd közli, 51 a művelt osztályhoz tartozó egyént foglalkoztatott. Napi jövedelmük 1 K 30 f. és 3 K 70 f. közt váltakozott. 23-at közülök sikerült állandó alkalmazásba juttatni. Az iroda a vezető jelentése szerint a nehezebb munkákat és fordításokat a közönség legnagyobb megelégedésére végezte el.

— **A vasut felelőssége a kézi podgyász leesése folytán történt sérülésért.** Egy harmadik osztályu szakaszban a vasutnak valamely állomásról való kimenetele alkalmával G. nevű utazónak a kézi podgyásza felperes fejére esett, és rajta testi sértést okozott. Felperes kártérítési keresetét az osztrák legfőbb bíróság elutasította, mivel a vasut nem tehet arról, hogy G. a maga málháját oly rosszul helyezte el a teljesen rendesen felszerelt tartóba, hogy az leesett. Itt a hibás G., akinek mint harmadik személynek el nem hárítható ténykedéseért a vasut felelősséggel nem tartozik.

— **A hatóság fogalma.** Hatóságnak tekintendő az államhatalomnak minden olyan közege, mely arra van hivatva hogy köztekintéllyel az állam céljainak vagy ama célok eléréséhez, melyeknek előmozdítása az állami feladatokhoz tartozik, önálló tevékenységet fejtsen ki. (Német birodalmi főtörvényszék.)

— **A versenytárs árúinak kisebbitése.** Ha valaki versenytársának ipari termelését abból a célból, hogy vevőit tőle elvonja, nyilvánosan kisebbitő bírálattal illeti, ez alap-

jául szolgálhat a kártérítési igénynek, és ha ismétléstől lehet tartani, az abbanahagyás iránti keresetnek is. (Német Reichsgericht.)

— **A reálgimnázium győzelme.** Szászországban Poroszország, Württemberg és számos más német állam mintájára, a jogi studiumot heves küzdelem után megnyitották a reálgimnáziumot végzett tanulók számára. Mindazonáltal a jogi tanulmányokra csak azon reálgimnáziumot végzett tanulók bocsáthatók, kik a latin nyelvből legalább 2-es osztályzatot kaptak.

— **Az ajándék visszavonhatóságának kérdéséhez.** A községnak egy összeget ajándékozni iskolai alapítása céljából, de azzal a feltétellel, hogy a vallási oktatás a katolikus lelkész felügyelete alatt történjék. Jön egy új törvény, amely lehetetlenné teszi e feltétel teljesítését. Visszavonható-e az ajándékozás? A lyoni törvényszék döntése szerint visszavonható, mert a kikötött feltételek végrehajthatatlansága minden körülmények közt ok az ajándékozási szerződés felbontására, még abban az esetben is, ha a meghatározott kötelezettségek végrehajthatatlanságát az ajándékozott hibáján kívül álló véletlen esemény vagy erőhatalom idézte elő.

— **Peonage.** A szabadságvesztés-büntetés végrehajtásának legrégibb formája, mely abban állt, hogy az elítélt teljesen magánvállalkozónak engedték át s amely Mexikóban 1873-ig törvényes alapon nyugodott (Blätter f. Gefk. XXII. 46.), legújabban renaissance-át éli Dél-Amerikában. Már a polgárháború befejezésével a rabszolgaság új alakjának felállítását kísérelték meg a déli államok s erre eszközül a börtönbüntetést használták fel. Az elítélteket — főleg négerket — árverésen adták bérbe a legtöbbet ígérőnek s igen megbízható források szerint a kőbányákban és fátalepeken épp úgy működött az oszor, mint a rabszolgaság virágkorában. Ha tehát egy néger pénzbüntetésre ítélnék, melynek megfizetésére rendszerint képtelen, vagy ha szabadságvesztés-büntetéssel sújtják, valamely farmerhez fordul, aki a büntetést helyette lefizeti vagy megváltja. Ennek ellenében az elítélt kényszermunka-szerződést ír alá, melyben az ültetvényesnek a fenytetés, elzárás stb. jogát is biztosítja. A szerződések e fajta nyerte a peonage (rabszolgaság) nevét s a farmerek ezek elérése végett szövetkeztek a bírakkal, kik négerre csekély kihágások miatt is magas büntetéseket szabnak ki, valamint napirenden vannak a hamis vádak, ha a négernek szerződésileg kötelezett munkaideje lejárt. A legújabb időben Alabama- és Kentucky államokból jelentették a peonage-rendszer elterjedését, úgy hogy az Egyesült-Államok legfőbb szövetségi bírósága kénytelen volt kimondani, hogy e szerződések az Unio alkotmányával és törvényeivel ellenkeznek. Bár Amerika a reformatory-k rendszerével, a juvenile court-okkal, a George Junior Republic-kal a büntetőigazságszolgáltatás élén halad, úgy, miként a mondottakból kitűnik, az emberi brutalitás tekintetében is «das Land der unbegrenzten Möglichkeiten» marad. V. R.

ÚJ KÖNYVEK

10530

kaphatók

POLITZER ZSIGMOND ÉS FIA

könyvkereskedésben

Budapest, IV. ker., Kecskeméti-utca 4. sz. alatt

és minden hazai könyvkereskedésben.

- Agoston Péter: A magyar zálogjog története 2 K.
 Halász: Községi takarékpénztárak Magyarországon 2 K 40 f.
 Harkányi Ede: A holnap férfiai 4 K.
 Horváth János: Adalékok az 1847/48. évi országgyűlés történelméhez. (Az 1867. évi XXII. tcz. szempontjából) 2 K.
 Katona Mór: Magánjogi dolgozatok gyűjteménye 10 K.
 Löw Loránt: Viszonylagos semmisség. Tanulmány a magyar általános polgári törvénykönyv tervezetének jogügyleteiről 2 K.
 Matlekovics: A Vámpolitika mai helyzete 1 K 60 f.
 Marx-Engels: Válogatott művei három kötet, melyből az első most jelent meg. Előfizetési ár 20 K.
 Megrendelhető 2 koronás részletfizetésre.
 Rác Gyula: Gazdasági önállóság alkotja meg nemzeti és világ-gazdasági függetlenségünket 2 K.
 A társadalmi fejlődés iránya: A Társadalomtudományi Társaság által rendezett vita 3 K.
 Zachár Gyula: Magánjogi tanulmányok az igényper keretében. Különös tekintettel a legújabb bírói gyakorlatra 6 K.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 25. sz.

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4. sz.

Előfizetési díj: félévre — 12 kor.
negyedévre 6

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A helyesbítő eljárás és a verdikt felfüggesztése. (BP. 370. és 371. §§.) Dr. Fayer László egyetemi tanártól. — *Törvénykezési Szemle:* A bemutatóra szóló értékpapírok tanáchoz. Dr. Liebmann Ernő budapesti ügyvédől. — A tömeges munkamegszüntetések jogi hatása. — Különfélék.

Melléklet: Döntvénytár. Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A helyesbítő eljárás és a verdikt felfüggesztése.

— BP. 370. és 371. §§. —

I.

Az esküdszéki főtárgyalások kitűzésénél az esküdtbíró-ság elnöke megállapítja, hogy hozzávetőleg mennyi ideig fog tartani egy-egy tárgyalás s az idézésekre való tekintettel előre meghatározza, hogy melyik tárgyalás melyik napon kezdődik. Ha tehát egy ügyre pl. két napot szánt, ezen idő alatt be kell fejeznie a főtárgyalást, mivel a harmadik napra már más ügy van kitűzve.

A főtárgyalások meglehetősen nehézkesen indulnak meg s a bizonyítási eljárás is vontatottan folyik. Csak mikor a vitázathoz jutnak, veszik rendszerint észre, hogy kifogytak az időből. Ekkor elhatározzák, hogy együtt maradnak addig, míg befejezik az ügyet. A felek — nyomás alatt — lehetőleg rövidre szabják beszédeiket. De mire a vitázat befejeződik, rég beesteledett s az elnöki kitanításnak az esküdtek már alig képesek figyelmet szentelni. A legjobb elnöki kitanítás is kárba vész a türethetetlen atmoszférában.

Következik a főtárgyalás legfontosabb része: döntés a bűnösség kérdésében.

Az esküdtek kimerülten fognak a rájuk nézve szokatlan munkához s mire átesnek rajta, késő éjjel van; sőt gyakran megtörtént, hogy a verdiktet hajnali órában hirdették ki.

Természetes, hogy a bíróság, az egész nap munkájától teljesen kifáradva, képtelen rögtön megítélni: nem-e szabálytalan a verdikt alakja s nincs-e egyik-másik pontban homályosság, hézag vagy ellentmondás. S ha a verdikt eltérőnek látszik is attól a jogi felfogástól és meggyőződéstől, melyet az ügyre nézve a bíróság tagjai vallanak, e perczen kevéssé éreznek hajlandóságot, hogy visszavonuljanak tanácskozásra a végett, hogy megállapítsák, van-e kellő alapja egyik-másik kételynek, s vajon a tanács valamennyi tagja osztozik-e azokban. De az esküdtek is fel volnának háborodva, ha őket most visszaküldenék s újabb igen terhes munkának kellene magukat alávetniök. Nem is szólva a kir. ügyészről és a védőről, kik az elnökkel együtt a munka legfárasztóbb részét teljesítették.

Minden amellet szól, hogy ha csak lehetséges, az esküdtek verdiktjét változtatlanul el kell fogadni.

Leginkább ezen itt vázolt körülményeknek tulajdonítható, hogy a BP. 370. és 371. §-ai, melyek az esküdszéki bíróságnak a verdikttel szemben fenálló jogait és kötelességeit állapítják meg, az életbe alig mentek át.

Nagyon kíváncs volt, hogy a főtárgyalási elnökök az esküdszéki ügyeknél az időbeosztásra az eddigénél több figyelmet fordítsanak s egy-egy nagyobb ügy számára annyi időt állapítsanak meg, hogy a főtárgyalásnak a vitázat utáni szaka eshetőleg külön ülésre halaszthatassék.

Fel szokták hozni, hogy amiatt nem tanácsos a vitázat után az esküdteket hazabocsátani, mivel jogosulatlan befolyások állhatnak elő részint magánosok részéről, részint a sajtó útján. Valami igazság van ebben az ellenvetésben, de ha kívülről hatni akarnak az esküdtekre, ezt megtehetik már előbb is. És elvégre a befolyásolás eshetősége nem bir azzal a nagy jelentőséggel, mint a főtárgyalás legfontosabb részének pihent erővel és kellő nyugalommal való keresztülvitele.

II.

A be nem avatkozásra igazolásképp a bíróság tagjai az ilyen mondásokat szokták használni: az esküdszék souveraine, a verdikt a bíróra nézve érinthetetlen.

Hogy az esküdszék souveraine, az ma már a legenda körébe tartozik.

Az esküdszék az igazság megállapításának egyik szerve s ebben benne foglaltatik, hogy egyszersmind oltalmazója az egyéni szabadságnak az állami hatalom ellenében.

Viszont a hivatalnok-bíró az igazság megállapításának másik szerve s oltalmazza az egyéni szabadságot az esküdtek eshetőleges tulkapásai ellen.

A bírói hivatás az esküdszéki eljárásban nem egységes cselekményből — döntésből — áll, hanem két testületnek külön kiindult, de később egybeolvadt munkájából.

Igy kell felfognunk a két elem közti viszonyt.

Itt nincs se souveraine, se alárendelt tényező.

Mind a kettő uralkodik és szolgál is.

III.

Nem lesz fölösleges a bíróság beavatkozási jogának szabályait kifejteni.

Hogy a helyesbítő és a felfüggesztő eljárás kérdésének anyagát áttekinthessük, meg kell különböztetnünk először is a nemleges verdiktet és az igenlő, vagyis a bűnösséget kimondó verdiktet.

A nemleges verdikt ellen az esküdszéki bíróság a következő esetekben járhat el:

1. ha az esküdtek határozata alakjára nézve nem szabályszerű,

2. ha homályos, hézagos vagy önmagának ellentmondó;

3. ha egyes esküdtek azt állítják, hogy a kihirdetett határozat nem hiven tünteti fel az esküdszék határozatát.

Ezen esetekben felhívhatja az esküdszéki bíróság — a 3. alatti esetben fel kell hívnia — az esküdteket, hogy határozatukat javítsák ki vagy egészítsék ki, illetőleg adjanak feleletet a megváltozott vagy kiegészített kérdésekre.

Ez a helyesbítő eljárás első fokozata.

Ha az esküdtek ragaszkodnak ahhoz a határozatukhoz, melyet a bíróság homályosnak, hézagosnak vagy ellentmondónak jelentett ki, az ügy az esküdtbírósnak következő ülészakára utalandó.

Ez a második fokozat.

Itt nem az esküdszék, hanem a bíróság mutatkozik vezetőnek.

Ha azonban az esküdszék ugyanazt a határozatot hozza, mint az előbbi, az esküdszéki bíróság kezéből kisiklik a vezetés és visszanyeri ismét az esküdszék. Ha a határo-

zatot két esküdtszék mondotta ki, ez alapon meg kell hozni az elsőfoku ítéletet.*

De a mikor az ügy felmegy a Curiához, a második esküdtszék határozata is alaki sérelem szempontjából revisio tárgyát képezheti. Tehát az utolsó szó még sem az esküdteké, hanem a legfelsőbb bíróságé.

A döntési hatalom egyik kézből a másikba vándorol, mignem megállapodik a legfelső bíróság körében. (Ez az, ami fölibe helyezi az esküdtszék intézményét a Schöffengerichtnek, mely a bírói hatalomnak a kölcsönös ellenőrzést kizáró nyers megosztásán alapul.)

Az *igenlő* verdiktnél két különálló esetet kell megkülönböztetni.

Ha a verdikt szabálytalan, homályos, hízagos vagy ellentmondó: ez esetben a bíróság ugyanazon jogkörrel bír, mint az előbbinél. S hozzáteszszük, hogy a bíróság többségi uton hozhatja meg határozatát, tehát két szavazat elegendő.

Második eset: Ha a bíróság arról van meggyőződve, hogy az esküdtek az ügy lényegében a vádlott sérelmére tévedtek: a nélkül hogy előbb az esküdteket visszaküldeni a verdikt kijavítása végett, a további eljárást felfüggeszti s az ügyet indokolás nélkül hozandó határozattal a legközelebbi ülészak esküdtbírója elé utalja.

Ezt a határozatot azonban a bíróság csak egyhangulag hozhatja meg.

Most már felállíthatjuk a párhuzamot a két főcsoport közt.

Nemleges verdikt esetében:

1. megkivántatik a megnevezett tárgyi előfeltételek valamelyike;

2. a bíróság a határozatot többségileg hozza meg; köteles azonban 3. az esküdteket felfüggesztés előtt visszaküldeni ujalagos tanácskozás végett.

Igenlő verdikt esetében:

A tárgyi feltételek fenforgásakor ugyanugy, mint fent. Ezenkívül, ha a bíróság meggyőződése ellenkezik a verdikt tartalmával: visszaküldés nélkül felfüggesztés, de csak egyhangu határozat alapján.

Érinthetetlen verdikt tehát egyáltalán nincs; csak fokozati különbségek forognak fen a kétféle verdikt közt. Annyi azonban bizonyos, hogy az igenlő verdikt könnyebben támadható meg, mint a nemleges.

Fontos kérdés, hogy a nemleges verdikt helyébe a helyesbítő eljárás után (370. §.) jöhet-e igenlő verdikt. A törvény kifejezetten nem tiltja. De ellene látszik szólni a 371. §-nak a képviselőház igazságügyi bizottsága által beigtatott utolsó bekezdése. Ez azt rendeli, hogy ha igenlő verdikt esetében az új esküdtszék is nyilatkozott, a bíróság a vádlottra nézve nem állapíthat meg súlyosabb büntetést annál, mely a korábbi esküdtszék határozata alapján megállapítható lett volna. Itt tehát in pejus reformatio ki van zárva s ebből azt lehetne következtetni, hogy ugyanez áll a nemleges verdikt esetére is. Másrészt azonban a 371. §. eseténél nem hibás verdiktet hoztak először az esküdtek, hanem a bíróság meggyőződése szerint téveset; tehát szerkezetére nézve már az első verdikt is rendes volt. Ellenben a 370. §. esetében az első verdikt hibás és ennél fogva verdiktnak nem tekinthető. Amíg tehát a 371. §. esetében a reformatio in pejus kizárása indokolt annyiban, hogy egy szabályos verdiktet nem létezőnek tekinteni lehetetlen, a 370. §. esetében ezt a nyomatékot a hibás szerkezetű verdikt nem igényelheti.

Támogatja e felfogást a 370. §. negyedik bekezdése is, midőn mondja, hogy ha az esküdtek az ügy érdemében tévedtek, előbbi határozatuktól egészen eltérhetnek. Ha eltérhet

* A Szilágyi Dezső-féle javaslat 346. §-a kimondotta, hogy rendbüntetés állapítandó meg azon «engedetlen» esküdtek ellen, kik a bírói felvilágosítás dacára ragaszkodnak előbbi verdiktjükhöz. Ezen angol remniscentiát a későbbi szerkesztők törölték.

már az első esküdtszék, nincs ok, hogy ne térhetne el a másodikk. A törvény alapján tehát a 370. §. esetében igenis jöhetne a nemleges verdikt helyébe az igenlő.

De aggálylyal találkozhatnánk ezen megoldás a bírói hatalomkörnek eshetőleg tultengése szempontjából. A bíróság keresketne kifogásolási alapot és tulajdonképp bűnösségi verdikt nyerésére czélozna. Ez a tekintet szól a jelzett törvényt magyarázat ellen. Minden esetre intelem a bíróságra, hogy csak igazi szükség esetében nyuljon a helyesbítő eljárás eszközhöz.

Ki kell emelnem, hogy a nemleges verdikttel szemben a felfüggesztés a jogát az esküdtszéki bíróságnak csak a magyar BP. adja meg. Egyetlen külföldi törvényben nem található a határozmány. A magyar bírónak tehát módjában áll bizonyos esetekben a nemleges verdiktet nemcsak kitanítás és visszaküldés, de felfüggesztés után is kijavíttatni. A határozmány, amennyiben átmegy az életbe, az esküdtszéki intézmény egyik lényeges hiányának megszüntetését jelenti.

Újabb időben a külföldi irodalom terén sokat foglalkoznak azon kérdéssel, hogy mikép volna lehetséges a bíróság befolyását hatályosabbá tenni az esküdtszéki verdiktre. Rendszerint azt javasolják, hogy a bíróság elnöke vezesse az esküdtek külön tanácskozását és szavazását. Ezt leginkább csak az gyengíti, hogy az elnök mikénti magatartását a nyilvánosság nem ellenőrzi. A magyar törvény a kérdést szerencsésen oldja meg. A bíróságnak nemcsak irányító befolyást ad, mint a külföldi törvények teszik, de egyszerűsmind a döntő határozathozatal jogával is felruhazza, a nélkül hogy a nyilvánosság ellenőrzéséről le kellene mondani. Hogy az esküdtszéki bíróság nem fog visszaélni hatalmával, azt a nyilvánosságon kívül biztosítja a felsőbíró is, melyhez ezen határozat jogorvoslati uton külön felvihető.

Szólnom kell még arról, hogy a beavatkozás az esküdtszéki bíróságnak csak joga-e, vagy egyszerűsmind kötelessége.

A BP. 370. §-ának első bekezdése csak jogról szól, a második bekezdés már kötelező rendelkezést foglal magában; a 371. §. pedig szintén kötelességévé teszi a bíróságnak a beavatkozást.

Abból azonban, hogy az első tétel csak fakultatív, nem következhetik, hogy kivonhatná magát a bíróság. Ha hibát észlel és joga van beavatkozni, akkor *kötelessége* is ezt megtenni; következik ez a bírói hivatás azon sajátosságából, hogy minden bíró az anyagi igazságot keresi.

A beavatkozás kötelességének elmulasztása pedig annál nagyobb felelősséggel jár, mert a 371. §-ban megállapított hivatáskör csakis az esküdtbírósgot illeti meg. A Curia nincs ily világosan ezen joggal felruházva. Ausztriában megtaláljuk a rövid utu perújítás alakjában (362. §.); a magyar kodifikátor azonban ezen intézményt nélkülözhetni vélte, s egyedül az elsőfokra ruházta a hivatást.

A járulékos kérdések közül kiemelhetők a következők:

1. Mily viszonyban van a bűnösséget kimondó verdikt az ítélethez?

A verdikt azt jelöli meg, hogy az esküdtek véleménye szerint mi lehet a legsúlyosabb minősítés a fenforgó esetben. Ezen vélemény azonban csak annyiban köt, hogy in pejus tulmenni rajta rendszerint nem szabad, azonban in melius még módosítható a legkülönbözőbb módokon. Az esküdtszéki bíróságnak a feladata kimunkálni, hogy a saját véleménye és az esküdtek véleménye mily közös formulában és utóbb mily büntetési mennyiségben találhatja kifejezését.

Hogy valósággal a két elem organikus egybeolvasztása felel meg a törvénynek s hogy nem a verdikt döntő, hanem az ítélet: azt a BP. 437. §. bevezető része nagyon találóan bizonyítja. Nem a jury megállapításai kötik a Curiát, hanem az *esküdtbírósg által valóknak elfogadott* tények. Vagyis a verdiktnak a törvény nem tulajdonít önálló létjogosultságot.

Csak annyiban veszi figyelembe, amennyiben azokat az esküdt-bírószak valóknak *elfogadta*.*

A magyar BP.-nak ezen szabványa is egyedül áll az európai törvényhozásokban.

Tehát törvényünkben már két határozmányt állapítottam meg, melyek a hivatalnok-bírónak az esküdtekkel szemben nagyobb jogkört adnak, mint a külföldi törvények.**

2. Minthogy a 371. §. kifejezetten kizárja a felek indítványát, a 370. §. pedig erről hallgat, azt kell feltenni, hogy a törvényhozó a helyesbítő eljárásban meg akarta engedni a felszólalást. A német kommentátorok is ilyképp magyarázzák törvényöket.

3. A helyesbítő eljárás mindkét faja megindítható mindaddig, amíg a bíróság ítéletet nem hozott. (BP. 370. §. 3.; 371. §. 2.) Az esküdtek visszaküldése esetében a kérdéseket a bíróság megváltoztathatja s új kérdéseket is tűzhet ki.

Minthogy tehát a bíróság még a fő tárgyalás ezen előrehaladt stádiumában is visszatérhet a kérdések megváltoztatására vagy új kérdés feltevésére: itt már teljesen a bíróság kezében megy át a kérdéstevés funkciója s az ügyési kérdések lassankint mindinkább bírói kérdésekké alakulnak. A kérdésekre eshetőleg visszatérni annál indokoltabb lesz, mert az eredeti megállapítás a funkciónak a BP. 353. §-ában történt megosztása folytán nem szokott éppen gondos lenni. Magától értetik, hogy a felek itt is hozzászólhatnak a módosításhoz.

4. Bírói körökből kétségkívül azt az ellenvetést fogják tenni, hogy a verdikteken nincs kifogásolni való. Meglehet, hogy azon perczen nem veszik észre a hibát, de ha visszavonulnának tanácskozó termőkbe, kiderülnének a fogyatkozások és megkimélnék a Curia munkáját.

A francia BP. kifejezetten még nem is szól a helyesbítésről és a bírósági *gyakorlat* fejlesztette ki. *Hélie* ezt írja e kérdésről: La jurisprudence, après être entrée dans cette voie, l'a suivie sans aucune déviation; de très nombreux arrêts sont venus incessamment la confirmer, et le renvoi des jurés, pour régulariser une déclaration irrégulière, est devenu une forme ordinaire de la procédure. (Traité de l'Instruction Criminelle VIII. 203. II.)

A német törvény ugyanugy írja körül a helyesbítést, mint a magyar s a bíróság gyakran veszi alkalmazásba a jogot. *Dalcke* egész sorát közli az eseteknek, melyekben a bíróság szükségesnek látta a közbelépést. (Fragestellung und Verdikt, 145. és köv. l.)

5. Minthogy a bíróság tagjainak, az esküdteknek és a feleknek is joguk van felszólalni a verdikt korrektségének kérdéséhez, célszerű, ha az elnök némi szünetet enged a kihirdetés után. A német gyakorlat szerint indokolt végzés útján rendeli el a bíróság a helyesbítő eljárást.

6. Az esküdtszéki intézmény ellenségei állítják, hogy ily különböző elemekből alkotott két tényező nem is képes egységes megállapodásra jutni — különösen a formákhoz kötött azon érintkezés útján, mely az esküdtszéknél honos. A jogeset részleteibe vágó jogi kérdésekben tagadhatatlanul nehéz volna a megállapodás; de a vádlott bűnössége vagy büntelensége iránt úgy a bírósági, mint a laikus elem ért-

hetővé teheti a másikra nézve, hogy mit akar az ítéletben kifejezésre juttatni. Igaz, hogy mindkét részen *ügyszeretettel* kell dolgozni az egyetértés létrejövételén. Az elfogultság és a dacz igen sokat ronthat.

8. Sajátságos, hogy az egyik bírói határozat ellen megvan a felfolyamodás joga (370. §.), a másik ellen nincs. (BP. 370. §. 6., 371. §. 2.) S a megengedett felfolyamodás épp azt a kérdést tárgyalja, mely a 427. §. 6. pontja alapján különben is a Curiához van utalva. Egyik intézkedés tehát kétszeres jogorvoslat tárgya; míg a másik teljesen jogorvoslat nélkül maradt. Megmagyarázható ez azonban azzal, hogy az utóbbi esetben csak in melius változtatásról van szó s ezt nem akarták többé kérdésessé tenni, miután az új esküdtszék különben is határoz; az előzőnél azonban in pejus megy a változtatás és ez végzetessé válhatik a vádlottra nézve.

De hová megy a felfolyamodás? A Curiához vagy a kir. táblához? A BP. 378. §-ának 3. bekezdése szerint a kir. táblához. A 84. sz. TŰH. szellemében a kir. Curiához.

Ami a külföldi jogrendszerek állását illeti, Angliában a bíró felfüggeszti a verdiktet, ha nem látja kellőleg bebizonyítottnak a vádat; a francia BP. 352. §-a szintén megengedi az igenlő verdikt felfüggesztését, a gyakorlatban meghonosult — mint érintve volt — a helyesbítő eljárás is; a német BP. 309. §-a a helyesbítést, a 317. §. a felfüggesztést állapítja meg; az osztrák BP. 331. §-a a helyesbítést, a 332. §. a felfüggesztést.

A belga BP. 351. §-a így szól: Ha az esküdtek a vádlottat csak egyszerű többséggel mondták bűnösnek, a bíróság tagjai maguk közt tanácskozást tartanak ugyanazon kérdés felett; és ha az esküdtek kisebbségének véleményét elfogadja a bírák többsége és ebből több szavazat jön ki, mint az esküdtek többségéből és a bírák kisebbségéből: a vádlottra nézve kedvezőbb vélemény győz. Ez korrektívuma annak, hogy a belga törvény szerint a bűnösség egyszerű többséggel is megállapítható.

Utalok még a norvég 1887-iki BP.-ra, mely a 354—360. §-okban valóságos kasuistikát állít fel minden eshetőség számára. A felfüggesztési eljárásban megadja az esküdtszéki bíróságnak a jogot, hogy azon esetre, ha a második esküdtszék is igenlő verdiktet hozott s a bíróság a bizonyítékokat elégtelennek találja, felmentő ítéletet hozzon. Ugyancsak az esküdtszéki bíróság kisebb súlyú bűncselekményben mondhatja bűnösnek a vádlottat, mint amilyenre az esküdtek a bűnösséget megállapították.

Dr. Fayer László.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A bemutatóra szóló értékpapírok tanához.

I.

A bemutatóra szóló értékpapírok fogalma jogunkban sehol sincs kodifikálva. A kereskedelmi törvény 300. §-a a bemutatóra szóló papírról már mint adott fogalomról rendelkezik, a nélkül, hogy annak ismérveit törvénybe foglalta volna. Ugyanezt az eljárást követi a közforgalom tárgyát képező értékpapírok bírói megsemmisítéséről szóló 1881. évi XXXIII. tcz. 1. §-a is. Az általános polgári törvénykönyv tervezetének 1761. §-a megadja ugyan az előmutatóra szóló papír fogalmát, de a részletes szabályozást — eltérően a német polgári törvénykönyvtől — a kereskedelmi törvénynek tartja fen, feltételezve, hogy ez utóbbi az idevágó szabályokkal ki fog egészíttetni. E kérdésben tehát jelenleg az elméletre, illetve azon külföldi törvények rendelkezéseire vagyunk utalva, amelyek a bemutatóra szóló papír főjellemtvonásait és azon ismérveit tartalmazzák, melyek azt a többi értékpapíroktól megkülönböztetik. Ámbár mindezen ismérvek már

* Vargha helytelenül állítja, hogy a Curiát a *jury* megállapításai kötik. (Jogt. Közl. 1905. 16. sz.) Ez azon félreértésre visz, mintha az esküdtszéki bíróságnak semmi köze nem volna a megállapított tényekhez és mintha tehát éppen nem volna felelős a megállapításért.

** Kiegészíti a két rendelkezést a BP. 363. §. 2. bekezdésének azon határozványa, hogy az elnök *utmutatást* ad az esküdteknek feladatokról és működési körükről. Itt is messzebb megy a magyar törvényhozás, mint a külföldi törvények. A német BP. 300. §-a a fenforgó jogesetre szorítja az elnöki kitanítást; az osztrák BP. 325. §-a ezt mondja: „Der Vorsitzende... *macht* die Geschwornen auf ihre Pflicht im allgemeinen und insbesondere auf die Vorschriften über ihre Berathung und Abstimmung *aufmerksam*.” Az utmutatás minden esetre nagyobb fölényt jelez, mint a figyelmeztetés. A francia BP. eredetileg is csak *resumé*-t engedett; 1880-ban ezt is megszüntették.

régóta «átmentek a köztudatba», mégsem tartom feleslegesnek azokat e helyen röviden összefoglalni:

1. A teljesítési ígéret feltétlen, értve ezt főképp úgy, hogy viszontszolgáltatáshoz kötve nem lehet és az okirat bármely előmutatójának szól. Ezt az utóbbi ismérvet a Tervezet 1761. §-a is magában foglalja és kétségtelen, hogy az előmutató fogalma azonos a német polgári törvénykönyv «Inhaber» fogalmával (793. §.). A kir. Curianak 189/1884. számú határozata a bemutatóra szóló papírok közé sorolja mindazokat, «melyek meghatározott személy nevére nincsenek kiállítva.»¹ Hogy az utóbbiak köre sokkal tágabb lehet, mint azon papíroké, amelyek szövegében határozottan az előmutató van hitelező gyanánt megnevezve: első pillantásra kétségtelen. Bizonyos az is, hogy e kibővítés folytán az értékpapírok bizonyos csoportjának hovátartozása vitássá válhatik; így pl. azon papíroké, amelyekben a tulajdonos van hitelező gyanánt megnevezve. E kérdésre az alábbiak során visszatérek.

Abból, hogy a teljesítési ígéret a papír minden előmutatójának szól, a többi ismérvek önként következnek Nevezetesen:

2. A papír átruházása pusztán átadással történik és így a papír birtoka egymagában legitimál a követelés érvényesítésére. Ez természetesen csak prima facie legitimatio, amint erre Staub reámutat,² illetve, — amint Thöl mondja — nem fictio, hanem csupán vélelem,³ az iránt, hogy a birtokos a papírból eredő követelést érvényesítheti, a mi ellen az adós mindenkor ellenbizonyítással élhet.

3. A papír minden birtokosa a követelést saját jogán érvényesíti, jogszerzése eredeti jogszerzés és független az előző jogától. Ebből következik, hogy az adós a papír jóhiszemű birtokosa ellen nem élhet azon kifogásokkal, melyek őt a papírbirtokos előzője ellen megillették és így azt a kifogást sem emelheti ellene, hogy előzője nem volt tulajdonos. A ki tehát bemutatóra szóló papírt jóhiszeműben megszerez, annak tulajdonosává lesz akkor is, ha előzője nem volt tulajdonos. Ez az ismérv már kodifikálva van a kereskedelmi törvény 300. §-ában. Ugyanigy rendelkeznek a német polgári törvénykönyv 797. és 935. §§-ai és a német kereskedelmi törvénynek ezeket kiegészítő 366. §-a.

4. Végül természetes az is, hogy miután a követelés csak a papírban létezik és a teljesítést egyedül a papír szövege határozza meg, az ezen szövegen kívül eső határozmányok úgy a papír hitelezőjére, mint adósára teljesen közömbösek. Ezt az elvet kifejezésre juttatja a német polgári törvénykönyv 796. §-a és a kir. Curia 296/1885. számú ítélete.⁴ Más kérdés az, hogy a teljesítés mérve a szövegben néha meg sem határozható, mert az a kiállításakor még bizonytalan körülményektől függ. Így a sorsjegyre eső nyeremény, a részvényre eső osztalék. Természetes, hogy e szolgáltatások mérvét csak a papíron kívül eső rendelkezések fogják közelebbről meghatározhatni. De annyi áll, hogy ezen külső rendelkezések a teljesítési ígéret *lényegét* meg nem változtatják, azt az adós vagy hitelező javára vagy terhére nem módosíthatják, s ha ezt mégis tennék, úgy ezt a papír szövege alapján védekező fél tűrni nem tartozik.

A fentiekből önként adódik a kifogások terjedelme is a bemutatóra szóló papír birtokosával szemben. Itt három esetről lehet szó:

a) Közvetlen felek közt helye van azon kifogásoknak is, melyek az alapul fekvő viszonyból emelhetők.

b) Harmadik jóhiszemű szerző ellen csak oly kifogásoknak van helye, melyek magán az okiraton alapulnak. (lásd

BGB. 796. §.) Ugyanigy a kir. Curia 296/1885. sz. már idézett ítélete.

c) Harmadik rosszhiszeműek kifogások tekintetében a közvetlen felekkel annyiban esnek egyenlő elbánás alá, hogy ellenük mindazon tények alapján emelhető kifogás, amelyek tekintetében rosszhiszeműben voltak. A rosszhiszemű természetesen a kifogást tevő által bizonyítandó. Hogy ki tekintendő rosszhiszemű megszerzőnek, azt a Tervezet 630. §-a (BGB. 932. §.) határozza meg közelebbről.

II.

A bemutatóra szóló papírok kategóriája az előadott ismérvek által a többi értékpapiroktól teljesen el van határolva. A tudományban ezen ismérvek nem is igen tétettek vitássá. Mert tudvalevő, hogy a német irodalomban az értékpapírok jogi constructiója *általában* képezte nagy vita tárgyát, tehát az a kérdés, hogy azoknál miben kell a kötelezettség jogi alapját keresni.¹ Itt állították fel a régibb szerződési elmélettel szemben a ma uralkodó creatio, egyoldalú ígéret elméletét. E constructio kérdésre azonban itt ki nem terjeszkedem, mert az alább tárgyalandókra semmi befolyással nincs és ezuttal nem bir gyakorlati jelentőséggel.

Annál nagyobb gyakorlati jelentőségű ellenben az a kérdés, hogy valamely konkrét értékpapír annak szövege szerint az értékpapírok melyik kategóriájába sorolandó. Mert hiszen tisztán ezen osztályozástól függ, hogy az adós a papír alapján fellépő hitelező ellen mily természetű kifogásokat tehet és ettől függ, hogy a papír harmadik jóhiszemű megszerzőjével szemben a kereskedelmi törvény 300. §-a alkalmazható lesz-e. Miután pedig a papír szövege maga szabja meg, hogy annak adósa a szolgáltatást minő feltételek mellett hajlandó teljesíteni, bizonyos az, hogy e hovátartozandóság tekintetében kizárólag csakis a papír szövege lehet irányadó. Egyszerű a kérdés ott, ahol a teljesítési ígéret minden további feltétel vagy korlátozás nélkül kizárólag a papír előmutatójának szól. A nehézségek azonban ott kezdődnek, ahol a papír szövegében a hitelező nincs ugyan névszerint megnevezve, de a hitelezőség a papír tényleges birtokán kívül még más feltételek teljesítéséhez is van kötve. Ez a nehézség forog fen a közforgalmunkban oly nagy mértékben elterjedt osztálysorsjegyeknél. Ezen értékpapírban a teljesítési ígéret következőképpen hangzik:

«E sorsjegy tulajdonosa a... sorsjegyért a... korona betétet megfizette. Az erre eső nyeremény a játékterv szerint kifizettetik a sorsjegy visszaadása ellenében.»

E szövegből mindenesetre kell, hogy szembetűnjék a következő három momentum:

1. A teljesítési ígéret nem a papír előmutatójának szól, hanem a tulajdonos van hitelező gyanánt megnevezve.
2. A papír szövegében a vételár kifizetése nyugtázva van.
3. A fizetés a papír szövegén kívül eső határozmányok értelmében ígértetik.

Ezen momentumoknak főleg 2. és 3. pontja erős ellenében áll a bemutatóra szóló papír jogi természetével.

Az, hogy a tulajdonos van hitelező gyanánt megnevezve és nem az előmutató, még leginkább egyeztethető össze a bemutatóra szóló papír fogalmával. Mert bizonyos annyi, hogy a bemutatóra szóló papírnak is csupán a tulajdonosa követelheti a teljesítést. Közvetlen felek között ugyanis a papír adósa mindenkor teljes hatálylyal megteheti azt a kifogást, hogy a papír tényleges birtokosa nem szerezte meg a papír tulajdonát, s ha ezt beigazolja, a hitelező igényével el fog utasíttatni. Ugyancsak megtehető ez a kifogás a papír harmadik rosszhiszemű megszerzőjével szemben is. (BGB. 932., 935. §§-ok). Az a harmadik személy pedig, aki jóhiszeműleg szerezte meg a papírt, a kereskedelmi törvény

¹ Grill Hiteltörvények 307. old.

² Commentar zum Handelsgesetzbuch II. 1167. old.

³ Das Handelsrecht VI. kiadás 668. old.

⁴ Grill Hiteltörvények 307. old.

¹ L. Nagy Ferencz Kereskedelmi jog II. r. 86. és követk. old.

300. §-a értelmében eo ipso, már az átadásnál fogva megszerzi a papir tulajdonát és így azt ő is már mint tulajdonos fogja érvényesíteni. Tehát bármelyik esetben a teljesítést csak a tulajdonos fogja követelhetni és így azzal, hogy a papir a tulajdonosnak ígéri a teljesítést, még nem veszítette el bemutatóra szóló természetét.

De a vételár kifizettségére való hivatkozás és a fizetésnek a játékterv értelmében való ígérese már sehogysem egyezhető össze a bemutatóra szóló papir jogi természetével. A kir. Curia 296/1885. számú ítéletében kimondotta, hogy «a bemutatóra szóló papir kiállítója a papir birtokosa irányában minden egyéb fellelés vagy feltétel nélkül ígéri a kötelezettség teljesítését.» Az osztálysorsjegy nyugtázza a vételárát. Már ebből is következik, hogy a teljesítés viszontszolgáltatáshoz van kötve, illetve, hogy a vételár kifizetett volta *lényeges feltételét* képezi annak, hogy a sorsjegy alapján a nyereség követelhető legyen. Ha ez nem volna lényeges feltétel, mi szükség volna a nyugtázásra? A nyugtázás pedig csupán oly *vélelem*, mint a jóhiszem vélelme: mindkettővel szemben helye van az ellenbizonyításnak. Hogy a vételár kifizettségét bírói gyakorlatunk is a követelés lényeges feltételének ismeri el, hivatkozom arra, hogy a gyakorlat a sorsjegy első megszerzőjével szemben mindenkor, következetesen megengedi azt a kifogást, hogy az ajánlatkép beküldött sorsjegy vételára a huzásig ki nem fizettetett.

Ha tehát a papir szövege szerint is annak tulajdonosa nem bármely megszerző, hanem csupán az, ki annak vételárát kellő időben megfizette, illetve a papirt ily egyéntől szerezte: akkor a sorsjegy alapján követelhető teljesítés egy a huzás előtt megtörtént ellenszolgáltatástól van függővé téve, melynek bizonyítása ugyan a kereset jogalapjához nem tartozik, mert vélelmeztetik, de annak meg nem történtéből az adós kifogást emelhet. Ezek szerint itt oly feltételes teljesítési ígérettel állunk szemben, mely a bemutatóra szóló papir forgalmi természetével nem fér össze. Itt csak arra hivatkozom, hogy már a váltó sem türi meg, hogy benne ellenszolgáltatás köttessék ki; ugyancsak a kereskedelmi törvény 294. §-a szerint a kereskedelmi utalvány csak akkor válik hátrattal átruházhatóvá (tehát magasabb forgalomképességűvé), ha a visszteher kikötése nélkül állított ki. Ha tehát már a rendeleti papir sem türi meg az ellenszolgáltatás kikötését: mennyivel kevésbé fér az össze a bemutatóra szóló papir természetével, hol a forgalmi érdek nemcsak ugyanaz, de még sokkal erősebb!

De ellenkezik a bemutatóra szóló papir jogi természetével az is, hogy az abban foglalt teljesítési ígéret a papiron kívül eső szabályokból nyerjen kiegészítést. Már pedig az osztálysorsjegy a kibocsátó társulat játékterve értelmében ígéri a teljesítést, ezen játékterv vonatkozó szakaszai pedig újból világosan előírják azt, hogy a sorsjegyre eső nyereségre csupán az tarthat igényt, ki annak vételárát a huzás megkezdése előtt bizonyos idővel kifizette. A játékterv tehát annyira lényeges kiegészítő részét képezi a sorsjegyben foglalt teljesítési ígéretnek, hogy annak ismerete nélkül a sorsjegyen alapuló követelési jog meg sem határozható. Mint-hogy pedig nincs jogszabály, amely megtiltaná, hogy az értékpapirt kibocsátó fél a fent előadott vagy esetleg más hasonló feltételekhez kösse a teljesítést; minthogy más szóval a magát kötelező félnek jogában áll megszabni a feltételeket, melyek mellett teljesíteni kész: kétségtelen, hogy az ily természetű értékpapir alapján fellépő hitelezőre a papirban megszabott feltételek nem lehetnek közömbösek és azokból az adós ellene kifogást emelhet. Mindennek pedig nem képezheti akadályát az a körülmény, hogy az ily tartalmu értékpapirt esetleg nem lesz lehetséges a tudományos vagy a törvényben ismert értékpapírfajok egyikébe sem besorozni.

(Bef. köv.)

Dr. Liebmann Ernő.

A tömeges munkamegszüntetések jogi hatása.

A tömeges munkamegszüntetések (strikeoknak) jogi hatása legutóbb ismét több oldalról megbeszélés tárgyát képezte.

Mivel úgy a múlt évi vasuti strike, valamint az azóta lefolyt ipari strikeok nyomán számos per indult meg, alkalmoszerű rámutatni bírói gyakorlatunk eddigi fejleményeire.

A lapunk jelen számának *Döntvénytár* mellékletén 43. szám alatt közölt curiai határozat azon kérdést tárgyalja, hogy minő jogai vannak a vevőnek, ha az eladó a gyárában előfordult strike miatt nem tesz eleget szállítási kötelezettségének.

A budapesti kir. tábla felülvizsgálati tanácsa a *Dtár* IV. folyam I. k. 199. sz. a. közölt esetben elutasította a félnek amiótt indított kártérítési keresetét, hogy az államvasutak a strike miatt őt nem akarták tovább szállítani.

A kaszai kir. tábla felülvizsgálati tanácsa a *Dtár* IV. f. I. k. 145. sz. a. közölt határozatában kimondotta, hogy a vasuti alkalmazottak munkamegtagadása vis majort képez és az ezáltal okozott kárért a vasut nem felelős.

A budapesti kereskedelmi és váltótörvényszék felebbezési tanácsának 1905 február 14. D. 944. sz. (még nem jogerős) határozatában a következő tényállás nyert elbírálást. Varanon Budapestre feladott élő állatküldemény szállítás közben a vasuti strike miatt fenakadt és a vasut a küldeményt az említett akadály folytán a feladó értesítése nélkül elárverezte. A bíróság kimondotta, hogy a vasut felelős a strike folytán a feladónak okozott kárért. A határozat indokolásából kiemeljük a következőket:

«Az üzletszabályzat 9. §-a értelmében a vasut közegéért felelős. Ez a kötelezettség nem mellékkötelezettség, mint általában a szolgáltatónak alkalmazottjaiért való szavatossága, hanem főkötelezettség, mert a vasut cselekvősege kizárólag közegéi eljárásában jelentkezik.

Ez a felelősség egyszersmind a fuvarozási szerződésnek is egyik alaptétele, mert az üzletszabályzat nemcsak a vasut eljárását szabályozó normatívum, hanem a fuvarozási szerződés kiegészítő része, melynek alapján a felek abban a jogos föltevésben szerződnek, hogy a vasut a fuvarozást közegéi által a szerződésben és az üzletszabályzatban elvállalt kötelezettségeknek megfelelőleg végzi s a közegek hibájából a félre kár nem háromolhat, miből folyólag a vasut épp oly kevésbé védekezhaz azzal, hogy közegéi a fuvarozási cselekmények végrehajtását megtagadták, amint sikertelen volna az a védekezése, hogy közegéi az említett cselekmények teljesítésére kellő képességgel nem bírnak, sőt a vasut felelősege még súlyosabb akkor, ha közegéi a kárt szándékosan okozták. A felelősség szempontjából pedig nem tesz különbséget, hogy a közegek összesége vagy csak egyesek tagadják-e meg a fuvarozás teljesítését? A felelősség emez elveiből következik, hogy a szolgáltatnak az alperes közegéi részéről történt megtagadása nem esik a vis major fogalma alá, mert erőhatalomnak csak oly esemény minősíthető, melyet természeti erők behatása, vagy harmadik személyek ténye a kötelezett fél akaratától függetlenül hoz létre, ellenben oly eseményt, melyet a kötelezett fél idéz elő, utóbbira nézve vis majornak tekinteni nem lehet; már pedig a vasut közegéinek ténye nem egyéb, mint magának a vasutnak ténye . . . Ennek a jogi álláspontnak helyessége kitűnik még a következőkből: A vasuti áru fuvarozás természetéből folyik, hogy a fél, ki áruját szállítás végett a vasutra bizza, az áru sorsát rendszerint nem kísérelheti figyelemmel, tehát a kar okának, illetőleg a vasut hibájának bizonyítása a félre nézve többnyire nehézségekbe ütközik. Ez az oka annak, hogy az üzletszabályzat rendelkezései az erőhatalom esetét és a 77. §-ban felsorolt eseteket kivéve, a véletlenért is felelőssé teszi a vasutat, amely esetben a félnek elég azt igazolni, hogy a kár a feladástól a kiszolgáltatásig keletkezett. Az idevonatkozó szabályzati intézkedések ratiója tehát az, hogy a vasut, a fél hibája által okozott károktól eltekintve, csak oly esetben mentesüljön a felelősség alól, ahol nyilvánvaló, hogy a kár a vasut hibájából egyáltalában nem származhatott, hanem azt elháríthatlan külső erőszak hozta létre, továbbá oly esetekben, melyek az élet és forgalom közönséges tapasztalatai szerint szállításközben a vasut hibáján kívül is elő szoktak fordulni. Ez a szabályozás az üzletszabályzat 9. §-ának intézkedéseivel egybevetve határozza meg, hogy a vasutra nézve vis majornak mit kell tekinteni, mert a felelősségre vonatkozó intézkedések egybevetett értelme alapján a fentebb kifejtett elvek irányadása mellett kétségtelen, hogy

a vasuti fuvarozás szempontjából vis major csak a vasut közegeinek hibáján kívül keletkezett oly rendkívüli külső és elháríthatlan erőszak lehet, mely a fuvarozást oly módon akadályozza, hogy az esemény akkor is erőhatalomként jelentkeznék, ha a fuvarozó a fuvarozási cselekményeket személyesen teljesítené s azok végrehajtása végett közegekre nem szorulna. Az előadottakból folyólag a vasuti közegek jogellenes eljárásának indító okai, valamint alperesnek a forgalom helyreállítása végett tett intézkedései jelentőséggel nem bírnak.»

Ettől eltérő álláspontra helyezkedett egy rendes perben a kir. kereskedelmi és váltótörvényszék, midőn 1905 április 19-én 13,280 sz. a kelt ítéletében a strike jogi hatásait a következőkben fejtegeti: *

«Az erőhatalomnak törvényileg közelebbről meg nem határozott fogalma alatt oly károkozó eseményt kell érteni, amelynek káros következményeit vagy egyáltalában nem lehet elhárítani, vagy amelyek elhárítására nem elégséges a gondosság, erőfeszítés és költsékezés ama legnagyobb mértéke sem, amely az eset körülményeihez, a közfelfogás szerint helyes arányban áll.

Valamely munkaadó alkalmazottainak strike-ját nem minden esetben lehet ily értelemben erőhatalomnak tartani. De ha a strike oly mértékű és oly jellegű, amely valamely területen, vagy valamely munkaágban bizonyos időre, vagy egyáltalán, vagy az illető eset körülményeihez képest, lehetlenné teszi, hogy a munkaadó a munka végzésére alkalmazottakat szerezhessen, azaz, ha a strike az eset körülményeihez képest a munkaadó által leküzdhetetlen, akkor a strike éppugy gátolja a munkaadót az elvállalt kötelezettség teljesítésében, mint valamely külső természeti esemény, vagy háboru, vagy lázadás és így ily esetekben a strike a munkaadó mentesítése szempontjából erőhatalom jellegű esemény. Önként értetik, hogy nem mentesíti a munkaadót az oly strike, amely az ő hibája folytán tört ki, mert ezen esetben a munkaadó felelőssége az ő hibájának következménye.

Aki valamely munka teljesítésére vállalkozik, ezt a legnagyobb gondosság mellett is csak abban a föltevésben teszi, hogy a munka teljesítése végett elégséges lesz akkora erőfeszítés és költsékezés, amelyet a közfelfogás szerint, mint legnagyobbat, előre lehet látni. Ebben a föltevésben szabja meg a vállalkozó a teljesítés határidejét és ellenértékét. Kellő gondosság mellett ugyane föltevés alapján kell annak is állnia, aki a vállalkozót a munkateljesítésével megbízza, mert ennek is tudnia kell, hogy a vállalkozó a legnagyobb gondosság mellett is az erőfeszítésnek és költsékezésnek csak bizonyos fokát képes a munka teljesítése körül kifejtetni. Kellő gondosság mellett tehát a munka megrendelőjének számolnia kell azzal az eshetőséggel is, hogy a megrendelt munka teljesítése oly akadályokba is ütközhetik, amelyeket az eset körülményei között a vállalkozó nem fog elháríthatni. Amint a munka megrendelője kellő előrelátás mellett nem várhatja a vállalkozótól, hogy ez valamely váratlan külső természeti erő, vagy háboru, vagy lázadás esetében biztosan képes lesz a teljesítésre: éppugy nem várhatja ezt oly strike esetében sem, amelynek leküzdése a vállalkozó képességét meghaladja.

A mai gazdasági szervezet azon alapul, hogy egyik vállalkozó a másik vállalkozó részére teljesít valamely munkát és a vállalkozók egész sorozata működik közre addig, amíg a termék a fogyasztóhoz kerül. A strike mindenekelőtt, a dolog természeténél fogva, annak a vállalkozónak okoz kárt, akinek üzemében felmerült. Ha a strike oly körülménynek tekintetik, amely a vállalkozót erőhatalomként mentesíti, akkor az a vállalkozó, akinek üzemében a strike kiütött, csak az őt közvetlenül érő kárt viseli. Ellenben, ha a strike nem tekintetnek erőhatalom jellegű mentesítő oknak, akkor az a vállalkozó, akinek üzemében a strike kiütött, az őt közvetlenül érő kár viselése mellett még azt a kárt is köteles volna megtéríteni, amely azokra az egyéb vállalkozókra, illetve fogyasztókra hárul, akikkel szemben a vállalkozó az elvállalt kötelezettségeknek a strike folytán nem képes eleget tenni. Ez annyit jelentene, hogy egy nagy gazdasági körben előálló kárt az az egy vállalkozó volna kénytelen viselni, akinek vállalatában a strike kiütött. Megfelelőbb a helyes gazdasági elveknek, ha a kár több vállalkozó, illetve fogyasztó között oszlik meg, mint ha az egész

kár azt az egy vállalkozót terheli, akinél a strike kiütött, mert a többek között megoszló kár egy-egy részét nemcsak az egyén, de az egész közgazdasági élet kevésbé érzi meg, mint a kárnak egyre való hárítását, amely oly esetben, amikor a kár nagy körre terjed ki, még a nagy tökeerővel rendelkező vállalkozó gazdasági tönkrementését is okozhatja. Megfelelőbb a kár megosztása a méltányosságnak is, mert így a kár fokozatosan ugyanazok között oszlik meg, akik fokozatosan részesültek volna a munka kellő teljesítésének hasznában, és mert a vétkesség nélkül előálló kárnak nagyobb körre való felosztása magában véve is méltányosabb, mint arra az egyénre való szorítása, akinek üzemében a strike véletlenül kiütött. Ezek szerint a gazdasági viszonyok természete is arra utal, hogy a leküzdhetetlen strike, azaz oly strike, amely mértékénél és jellegénél fogva valamely területen, vagy valamely munkaágban bizonyos időre, az eset körülményeihez képest, lehetlenné teszi a munkaadóra nézve, hogy a munka végzésére alkalmazottakat kaphasson, a munka teljesítésére vállalkozó vállalat felelőssége szempontjából erőhatalom jellegű eseménynek tartassék.

Felperesek a perben azt vitatták, hogy a strike a vasuti alkalmazottak vétkes gondatlanságát, sőt bűnösségét jelenti, és így a vasutvállalat a strike következményeire már ezen az alapon felelős. Ez a felfogás nem helyes. Igaz ugyan, hogy a vasut az üzletszabályzat 9. §-a értelmében felelősséggel tartozik az ő közegeiért és azokért a személyekért, akiket az elvállalt szállítás teljesítésénél alkalmaz, de ez a szabály nem zárja ki, hogy a vasutvállalat az alkalmazottak strike-jára, ha az leküzdhetetlen jellegű, mint erőhatalomként mentesítő okra hivatkozassék.

Az üzletszabályzat 9. §-ának idézett szabálya nem különös szabálya a vasuti fuvarozási jognak, hanem általános magánjogi szabály, amit a magyar általános polgári törvénykönyv tervezetének 1164. §-a úgy fejez ki, hogy a kötelezettség teljesítésénél használt személyeknek vétkességéért az adós épp oly terjedelemben felelős, mint a saját vétkességéért. E szabály mellett tehát a vasuti fuvarozási jog körébe tartozó kötelezettségek tekintetében épp ugy figyelembe kell venni a mentességet maga után vonó erőhatalom fenforgását, mint az általános magánjog, vagy a kereskedelmi jog körébe tartozó kötelezettségek tekintetében.

A vasut felelőssége bizonyos tekintetben fokozottabb ugyan, mint más vállalkozó felelőssége, amiből folyik, hogy a vasut a fuvarozásra átvett áru elveszéseért és megsérüléseért akkor is felelős, ha a kár véletlen folytán keletkezett és hogy a bizonyítás terhe ily esetben a vasutra hárul, azonban a vasut felelőssége sincs annyira fokozva, hogy az erőhatalom következményeire is kiterjedjen. (Üzletszabályzat 75. §-a). Eszerint az a körülmény, hogy a vasut a fuvarozás teljesítésénél alkalmazott embereiért felelős, nem zárja ki, hogy a vasut a felelősség alól mentesíttessék, ha alkalmazottjainak strike-ja erőhatalom jellegű. A gazdasági viszonyok szempontjából a vasuti forgalom tekintetében ugyanazok a körülmények támogatják azt a felfogást, hogy a leküzdhetetlen strike erőhatalomnak tekintessék, amelyek fentebb az általános gazdasági viszonyok szempontjából felsoroltattak. Annak, aki a vasuton fuvaroztat, kellő gondosság mellett számítania kell azzal az eshetőséggel, hogy váratlan körülmények oly késedelmet okozhatnak a fuvarozásban, vagy oly kárt okoznak az áruban, amelyekért a vasutvállalat, még a vasutat terhelő fokozott felelősség mellett sem felel. Ugy a fuvarozatót fél, mint a vasutvállalat szempontjából egy jelentőségű, akár háboru vagy lázadás folytán válik lehetlenné a fuvarozás folytatása, akár az alkalmazottak leküzdhetetlen strike-ja folytán áll be ugyanaz a lehetetlenség, mert mindenik esetben oly körülmény gátolja a fuvarozás folytatását, amelyik közül a vasutvállalat egyiket épp oly kevésbé képes elhárítani, mint a másikat. A háboru vagy a lázadás, ami a fuvarozás tekintetében épp ugy, mint egyéb ügyletek tekintetében, vitán kívül erőhatalomnak és mentesítő oknak tekintetik, azért ily jellegű, mert lehetlenné teszi, hogy a vasutvállalat alkalmas embereket találjon az elvállalt kötelezettségek teljesítésére, vagy módot találjon arra, hogy a háboruval vagy lázadással járó erőszakosságokat leküzdhesse. De hasonló körülmények forognak fen a leküzdhetetlen strike esetében is, mert ekkor is az alkalmas emberek hiánya és az erőszakoskodással szemben az ellenállás lehetetlensége fosztja meg a vasutat az elvállalt kötelezettségek teljesítésének lehetőségétől.

Sőt a gazdasági viszonyok szempontjából egy oly körülmény is forog fen, amelynek alapján a leküzdhetetlen striketo-

* Az itt közölt nem jogerős bírói határozatokat nem soroztuk be a Döntvénytárba. A külföldi joggyakorlatra nézve l. a *Jogt. Közl.* 1904. évf. 8., 152. és 160. lapjain közölt határozatokat, valamint a lapunk jelen számának *Nemzetközi Szemle* rovatában a schweizi szövetségi bíróság határozatát. L. még a *Jogt. Közl.* 1904. évi 18. számában e kérdésről megjelent cikket.

a vasuti forgalomban fokozottabb mértékben kell mentesítő oknak tartani, mint egyéb vállalatoknál. A vasuti forgalomnak elfogadott alapelve a szállítási kényszer, amelyből folyólag a vasut, az erőhatalom esetét (és az üzletszabályzat 6. §-ában említett, ide nem tartozó eseteket) kivéve, a fuvarozási ügyletek kötését meg nem tagadhatja.

Ha a strike nem tekintetik erőhatalomnak, akkor a vasut strike esetében nemcsak a már megkötött ügyletek nem teljesítése miatt tartozik kártérítéssel, hanem kártérítéssel tartozik azoknak is, akik a strike tartama alatt fuvarozás végett fel akarják adni áruikat a vasuton. Ez pedig annyit jelentene, hogy a vasutra hárulna az egész vidéknek vagy országrésznek kára, amely a strike folytán az összes üzemeket éri, azaz a kártérítés kötelezettsége a vasutra nézve nagyobb mérveket öltene, mint egyéb vállalatokra nézve, amelyekben a strike felmerül. E szerint a gazdasági viszonyok figyelembe vétele alapján a strikeot a vasuti forgalomban ugyanoly okokból, sőt bizonyos szempontból nézve még több okból kell a vállalat mentességét maga után vonó erőhatalomnak tartani, mint az általános magánjogi vagy kereskedelmi forgalomban.

Ha a vasuti üzletszabályzat 9. §-ának idézett szabályát úgy kellene érteni, hogy a vasut-vállalatnak az alkalmazottakért való felelőssége zárja ki azt, hogy a strike, — amely az általános magánjogi forgalomban mentességi oknak tekintetik, — a vasuti forgalomban is ennek tekintessék, akkor ebből az is következne, hogy a lázadást sem lehet a vasuti forgalomban mentesítő okul szolgáló erőhatalomnak tekinteni akkor, ha a vasut-vállalat alkalmazottjai a lázadásban részt vesznek, mert ebben az esetben is fenforog az a körülmény, hogy a fuvarozás keresztülvitelének megakadályozásában a vasut-vállalat alkalmazottjai közreműködnek. Már pedig ez a következtetés visszás volna, mert a lázadást, mint mentesítő okot, a vasutvállalat javára egyképp kell figyelembe venni, akár közreműködnek abban az ő alkalmazottai, akár nem.

Ha a vasutvállalatot az üzletszabályzat 9. §-ában foglalt elv alapján kellene a strike miatt felelősnek tartani, akkor ebből az értelmezésből azt is kellene következtetni, hogy a vasutvállalat csak akkor felelős a strikeért, ha azok az alkalmazottak strikeolnak, akik annak az egyes fuvarozásnak keresztülvitelével voltak megbízva, amelynek elmaradásából kár származott, mert csak ezek az alkalmazottak olyanok, akiket a vasutvállalat az illető fuvarozás teljesítésénél alkalmazott és így az üzletszabályzat 9. §-ának szabálya csak ezekre vonatkozik. Ebből következne, hogy oly esetben, amikor az illető alkalmazottak nem strikeolnak és a fuvarozás teljesítése a többi alkalmazottak strikeja miatt válik lehetetlenné, a vasutvállalat az üzletszabályzat 9. §-ában foglalt szabály alapján a strikeért nem volna felelőssé tehető. De visszás volna az a következtetés, hogy a vasutnak felelőssége strike esetében attól függjön, hogy alkalmazottainak melyik része strikeolt, mert ha a vasutvállalatot alkalmazottak strikejéért felelősnek kell tartani, akkor a felelősség egyképp forog fen, akármelyik része az alkalmazottaknak volt az, amelynek strikeja valamely fuvarozás teljesítését lehetetlenné tette.

Ha az üzletszabályzat 9. §-ában foglalt elv alapján kellene különbséget tenni a vasuti forgalom és az általános magánjogi és kereskedelmi forgalom között abban a tekintetben, hogy a vállalat az alkalmazottak strikejéért felelős-e, akkor ebből az álláspontból még egy visszás következmény is származna. Megtörténhetik, hogy több vállalat vagy egy vidék, vagy ország összes nagy vállalatainak munkásai közösen strike-olnak. Az ily több üzemre kiterjedő vagy általános jellegű strike esetében azt kellene az említett elvből következtetni, hogy míg a vasutvállalat egyéb vállalatokkal szemben felelős a strike következményeiért, addig az egyéb vállalatok a vasutvállalattal szemben ugyanazon strike következményeiért nem felelősek. Például, ha a strike valamely vasutvállalatra és egyszersmind valamely a vasuttal összeköttetésben álló közszénbányavállalatra terjed ki, akkor a vasutvállalat felelős volna azért, hogy a fuvarozás végett átvett kőszén a strike következtében nem tudja a rendeltetés helyére szállítani, ellenben a közszénbányavállalat nem volna felelős azért, hogy ugyanazon strike következtében nem volt képes a vasutvállalatnak azt a szénmennyiséget szolgáltatni, amelynek szol gáltatására kötelezve volt. E szerint abból az elvből, hogy a strike, mint mentesítő ok, csupán a vasutvállalatra nem terjed ki, egyéb vállalatokra pedig kiterjed, az a visszás eredmény következne, hogy a több üzemre kiterjedő általános jellegű strike, tehát egy egységes jellegű, több vállalatra nézve egyformán ható és mindegyik részéről egy-

formán leküzdhetetlen esemény csak az egyik vállalatra nézve járna a többivel szemben felelősséggel.

Mindezekből arra a következtetésre kell jutni, hogy az alkalmazottak leküzdhetetlen strikeja, amely nem a munkaadó hibájából származott, a munkaadót mentesítő erőhatalom tekintete alá tartozik, és hogy ez a szabály a vasuti forgalomra épp úgy alkalmazandó, mint az általános magánjogi és kereskedelmi forgalomra.

Különfélék.

— A felsőbirósági igazságügyi kinevezések a folyó év eleje óta szünetelnek. Ismeretes, hogy az igazságügy-miniszter a válságos politikai állapotokra való tekintettel arra az elvi álláspontra helyezkedett, hogy a királyi táblától fölfelé nem fog kinevezéseket fölterjeszteni.

Méltányolni kell azokat az alkotmányos scrupulusokat, amelyek az igazságügyminisztert ebben az elhatározásában vezették. Azonban másrésről a kinevezések felfüggesztése két irányban is beleütközik a helyes adminisztrációba. Egyik az ügymenet érdeke, amely a kinevezések felfüggesztése folytán nagy zavarokba jut, amely zavarok különösen a Curián már nagyon is érezhetőkké váltak. A másik — amit szintén nem szabad figyelmen kívül hagyni — a birói kar jogos érdeke. A felsőbirósági kinevezések felfüggesztése önként érthetőleg maga után vonja, hogy megfelelő üresedések az alsóbb fokon sem következnek be, és így a normális előlépés az egész vonalon szünetel. Méltánytalanság, hogy a politikai viszonyok csökkentsék a tisztviselői kar előlépési kilátásait, melyek a normális viszonyok között sem nagyon rózsásak. A mostani politikai helyzet olyannak látszik, hogy a jelen állapot még hónapokig is fennmaradhat és így az igazságügyminiszter elve, ha tovább is fentartatik, úgy az ügymenetnek, mint a birói kar érdekének mind nagyobb sérelmével jár. Bármennyire is méltánylandó tehát az a lelkiismeretesség, amely az igazságügyminisztert ebben a kérdésben eddig vezérelte, mégis egyuttal hangsúlyozni kell, hogy amikor az ügyvezetés kötelessége a kormányra hárult: ezzel együtt reá hárul az a kötelesség is, hogy az ügymenet normális továbbviteléről és az alája rendelt tisztviselői kar jogos érdekéről gondoskodjék.

— Az igazságügyi orvosi tanácsot a magyar törvényhozás az 1890. évi XI. tczikkal léptette életbe. Ugyanez év augusztus havában indult meg a tanács működése és ez idő óta Magyarország területén az összes törvényszéki esetek, melyekben orvosi kérdések is szerepelnek az ítélet alkotásánál, ily kérdésekben adandó felülvéleményezés végett az igazságügyi orvosi tanácshoz kerülnek. Az évek folyamán ekképp az igazságügyi orvosi tanácsnál az orvosi törvényszéki eseteknek oly nagy halmaza gyűlt egybe, és ezek között oly sok a kiváló érdekességű és orvosi és törvényszéki szempontból egyaránt tanulságos, hogy a tanács levéltára bizvást mondható a törvényszéki orvostan tökéletes illusztrációjának.

Az igazságügyi orvosi tanács fontosabb véleményeit most Korányi Frigyes, Réczey Imre, Balogh Jenő, Gener-sich Antal, Moravcsik Emil és Schächter Miksa gyűjteményben adják ki. A gyűjtemény első füzeté most jelent meg. Tartalmaz 43 igen érdekes esetet.

Örömmel üdvözljük a vállalkozást, mert — mint a munka előszava helyesen mondja — a tanács munkássága eredményében és kihatásában nem érhet véget a birói ítélettel, hanem tulajdonképpen nagy hatása és eredménye akkor kezdődik, amidőn e működés kapcsán fölmerülő tanulságok szélesebb nyilvánosság, az irodalom útján orvosoknak és jogászoknak, az igazságszolgáltatás tényezőinek tudomására jutnak. Az esetek pragmatice dolgoztattak fel és a földolgozásban az egész tanács részt vesz. E bizottságot tevékenyen támogatja Balogh Jenő egyetemi tanár, aki az

igazságügyminiszterium megbízásából a munka jogi részét ellenőrzi.

A szerkesztőkön kívül elismerés illeti az igazságügyi kormányt, mely az eszme megvalósítását lehetővé tette.

— **Ügyvédi lajstromba való felvétel.** A szegedi ügyvédi kamara: — ügyvédnek a kamara lajstromába való felvételét megtagadja. *Indokok:* Folyamodó a t—i kamaránál 1889 februártól 1903 októberig volt bejegyezve, amikor magát töröltette; ezen idő alatt három ízben lett fegyelmileg büntetve és töröltetése után f. évi februárban egy harmadfoku fegyelmi büntetéssel, vagyis az ügyvédség gyakorlatától egy havi időtartamra lett felfüggesztve. Az ezen utóbbi fegyelmi ügyre vonatkozó ítéletből kitűnik, hogy folyamodó behajtott pénz jogtalan visszatartása miatt jutott fegyelmi eljárás alá, és hogy bárha bírói határozattal kötelezve lett a pénz kiszolgáltatására, ennek dacára még máig sem térítette meg a behajtott összeget. Folyamodó ellen a t—i kamaránál ez idő szerint is még két fegyelmi ügy van folyamatban. Az egyik bélyegjövődéki kihágásból folyik, a másik ügy 100 K előleg el nem számolása és az elvállalt ügy elhanyagolása miatt folyik, amely utóbbi ügyben már vád alá helyező határozat is hozatott s e határozatból kitűnik, hogy folyamodó, bárha a t—i kamaránál már magát kitöröltette és mert másutt magát be nem jegyeztette, ügyvédkedésre nem volt jogosítva, minek dacára panaszos ügyét nemcsak hogy annak rendelkezésére nem bocsátotta, hanem mi több, az ügyet sürgető levelekre sem válaszolt. A t—i kamara lajstromkivonatából, ugy Szeged város helyhatósági bizonyítványából megállapítható, hogy bár folyamodó már 1903 január óta Szegeden lakik, ennek dacára magát a t—i kamaránál csak ezen év októberében töröltette ki. Az iratokból megállapíttatik, hogy folyamodó folyó év elején 286/904. szám alatt — elhallgatva azt, hogy azon időben az ügyvédség gyakorlatától fel volt függesztve — munkanélküliségére és nyomorára hivatkozva, ezen kamarához segélyért folyamodott s ennek folytán 60 K segélyt kapott is, de mert a választmány egyes tagjai előtt tudva volt, hogy segélyeztetése végett a kamara egyes tagjait folyton zaklatta, a segélynyújtás alkalmával 60 K segély neki csak oly feltétel alatt adatott, hogy Szegedről elköltözködjék. Folyamodó ezen feltétel alatt a segélyt elfogadta ugyan, azonban nemcsak hogy el nem költözködött, hanem mi több, a bíróság előtti ügyek képviseletével és ellátásával kezdett foglalatzkodni mindaddig, míg a bíróság őt ettől el nem tiltotta, mire azután a kamara tagjai sorába való felvételét kérte. Folyamodó bejegyzése iránti kérvényéhez szegénységi bizonyítványt csatolt, igazolván ezzel annyira való vagyontalanságát, hogy a kérvényt fel nem bélyegezheti és hogy nem képes a felvételnél előre fizetni kívánt 20 K felvételi és 20 K félévi tagdíjat lefizetni, kérte is egyben, hogy ezek fizetése alól felmentessék. Az ügyvédi rendtartás 8. §-ának rendelkezéséből nyilvánvaló, hogy a kamara a más kamara területéről átköltözködő ügyvéd felvételére vonatkozó körülményeket vizsgálat tárgyává teheti és a felvételt esetleg meg is tagadhatja. A felvétel ilyenemű megtagadásának esetei nem tarthatnak szükségképp az ügyvédi rendtartás 3. §. esetei alá, mert hiszen az e §-ban körülírt esetekben a felvétel teljesen tárgytalan, mert a jelzett esetek alá tartozó ügyvéd már ott törölendő, ahonnan átköltözni szándékoznék. Mint-hogy pedig a most vázolt körülményekből az tűnik ki, hogy folyamodó az ügyvédi kötelességérzet hijával van; az ügyvédi hivatás iránt kellő érzékkel sem bír, a felek ügyei vitelében megbízhatatlan, másfelől pedig folyamodó önmaga igazolja, hogy teljesen vagyontalan, amely helyzete a fentvázolt körülményekkel egybevetve kizárja, hogy folyamodó mint ügyvéd a jogkereső közönség bizalmára igényt tarthasson, ennél fogva a felsorolt okokból a felvételt meg kellett tagadni. (1904 november 10. 901/904.)

A *kir. Curia:* Az ügyvédi kamara határozata megváltoztattatik és — az ügyvédi lajstromba felvétetni rendeltetik. *Indokok:* Tekintve, hogy kérvényező igazolta, hogy az ügyvédi rendtartás 2. §-ában kijelölt elméleti képességgel bír, hogy 1903 január óta Szegeden lakik, erkölcsi viselete kifogástalan, hogy a t—i ügyvédi kamara lajstromkivonata szerint itt kitüntetett 1 havi felfüggesztés hatálya már megszűnt s bünfenyítő ügy a kérvényező ellen folyamatban nincs; fegyelmi ügyeknek folyamatban léte pedig az ügy

védi rendtartás 3. §-a értelmében a felvétel megtagadására indokul nem szolgál, s a szegedi kamara választmánya sem állítja, hogy a kérvényező ellenében az id. §-ban felsorolt a felvételnek törvényes akadályul szolgáló esetek valamelyike fenforogna; végül tekintve, hogy a kérvényezőnek vagyontalansága sem erkölcsi, sem társadalmi szempontból a felvétel megtagadására okul nem szolgálhat: a neheztelt határozat megváltoztatásával a kérvényezőnek az ügyvédek lajstromába való felvétele el volt rendelő. (1905 április 5. 9858/904. sz. a.)

NEMZETKÖZI SZEMLÉ.

— **Az osztrák jog mai érvényében.** Dr. Friedmann bécsi ügyvéd, Sandig pénzügyi tanácsos és Wach törvényszéki bíró szerkesztése mellett nagyszabású törvénytárat ad ki a Bong & Co. czég. A három kötetre tervezett munka — melynek rendszere megfelel a Dárday-féle igazságügyi és közgazgatási törvénytárak rendszerének — felöleli az összes közjogi, közigazgatási, pénzügyi jogi, valamint igazságügyi törvényeket, rendeleteket bírói és közigazgatási hatósági határozatokat és iratmintákat. A tételes anyag szövegét számos szakszerű magyarázat kíséri. Az 1530 oldalra terjedő, igen szép kiállítású első kötet már megjelent; a hátralévő két kötet is sajtó alatt van. Ára a 4600 oldalra terjedő teljes műnek igen finom vászonkötésben 50 K.

— **A schweizi szövetségi bíróság** (Schweizerisches Bundesgericht) 1900 jul. 14. kelt ítéletében a vasuti strike-ről következőkép nyilatkozik: A vasut a nemzetközi egyezmény (1892. XXV. tcz.) 39. cikke értelmében, (amely a magyar vasuti üzletszabályzat 86. §-ával egyező), bizonyíthatja, hogy a késedelem oly eseményből keletkezett, amelyet a vasut sem elő nem idézett, sem el nem háríthatott. Ezen események közé a vasuti alkalmazottak strikeja nem tartozik, mert a vasut az idézett egyezmény 29. cikke értelmében, (amely a magyar vasuti üzletszabályzat 9. §-ával egyező), embereiért feltétlenül felelős. (Lásd Zeitschrift f. internation. Eisenbahntransport 1901. évi folyam 85. lap).

— **A strike és annak jogi hatásai** czim alatt Ybery 120 oldalra terjedő tanulmányt tett közzé (Schulthess czég kiadása, Zürich). Szerző részletesen foglalkozik a strike és boycott fogalmával, a zsaroláshoz való viszonyával, a jogügyletekre való hatásaival és a strike-ok békés elintézésének kérdésével.

Ügyvédjelölt vagy fiatal ügyvéd, ki nagy gyakorlattal bír és önálló vezetésre képes, alkalmazást nyer. Ajánlatok eddigi alkalmazásuk megemlékezésével Kollár Lajos ügyvédhez, Budapest, II. Fő utca 9.

11076

ÚJ KÖNYVEK

10530

kaphatók

POLITZER ZSIGMOND ÉS FIA

könyvkereskedésben

Budapest, IV. ker., Kecskeméti-utca 4. sz. alatt

és minden hazai könyvkereskedésben.

- Agoston Péter: A magyar zálogjog története 2 K.
 Halász: Községi takarékpénztárak Magyarországon 2 K 40 f.
 Harkányi Ede: A holnap férfiai 4 K.
 Horváth János: Adalékok az 1847/8. évi országgyűlés történetéhez. (Az 1867. évi XXII. tcz. szempontjából) 2 K.
 Katona Mór: Magánjogi dolgozatok gyűjteménye 10 K.
 Löw Loránt: Viszonylagos semmisség. Tanulmány a magyar általános polgári törvénykönyv tervezetének jogügyleteiről 2 K.
 Matlekovics: A vámpolitika mai helyzete 1 K 60 f.
 Marx-Engels: Válogatott művei három kötet, melyből az első most jelent meg. Előfizetési ár 20 K.
 Megrendelhető 2 koronás részletfizetésre.
 Rácz Gyula: Gazdasági önállóság alkotja meg nemzeti és világ-gazdasági függetlenségünket 2 K.
 A társadalmi fejlődés iránya: A Társadalomtudományi Társaság által rendezett vita 3 K.
 Zachár Gyula: Magánjogi tanulmányok az igényper keretében. Különös tekintettel a legújabb bírói gyakorlatra 6 K.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

SZERKESZTŐSEG:

Zöldfa-utca 25. sz.

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4. sz.

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési díj: félvre — 12 kor.
negyedévre 6.

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A kir. ítélő táblák döntvényei. *Dr. Márkus Dezső* kir. ítélő táblai bírótól. — *Jogirodalom:* Deák élete. Irta Ferenczi Zoltán. Három kötet. A Magyar Tudományos Akadémia kiadása. — Magánjogi tanulmányok az igényper keretében. Irta dr. Zachár Gyula budapesti kir. albiró. *Dr. Gulyás Lajos* budapesti ügyvédttől. — *Törvénykezési Szemle:* A bemutatóra szóló értékpapírok tanáchoz. *Dr. Liebmán Ernő* budapesti ügyvédttől. — Fegyelmi ügyben a közvádó az elítélt jávára perujtást elrendelő határozat ellen perorvoslással nem élhet. Ö. Y. — Külföldi judikatura. — Különfélék.

Melléklet: Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A kir. ítélő táblák döntvényei.

I.

A kir. ítélő táblák és főügyészségek szervezéséről szóló 1890: XXV. tcz. 13. §-ának első és második bekezdése értelmében «a kir. ítélő tábla azokban az ügyekben, melyekben a törvény szerint mint *utolsó foku* bíróság jár el, a felmerült vitás elvi jelentőségű jogkérdéseket teljes ülésben dönti el. A teljes ülés elvi megállapodását az illető kir. ítélő tábla tanácsai mindaddig követni tartoznak, míg azt újabb teljes ülési megállapodás meg nem változtatja». E törvényszakasz utolsó bekezdése szerint pedig a kir. ítélő tábla és a kir. Curia *teljes üléseinek* egybehívására, alakítására stb. vonatkozó részletes intézkedéseket az igazságügy-miniszter rendelettel állapítja meg.

Erre a törvényes felhatalmazásra hivatkozva bocsátotta ki az igazságügy-miniszter 1891. augusztus 12-én 4214. IME. sz. rendeletét, a kir. ítélő táblák és a kir. Curia *teljes üléseinek* szabályozása tárgyában (1891. R. T. 1167 l.; Marsch. V. k. 202. l.)

Ez a rendelet azonban, *alakilag* tulmenve a törvényes felhatalmazáson és a saját címében önmagának megvont kereteiken, nemcsak a *teljes* üléseken alkotott elvi megállapodások hozatalát szabályozta, hanem megteremtette a kir. ítélő táblák egyes tanácsai által alkotható amaz elvi jelentőségű határozatok fogalmát és kategóriáját is, amelyeket a *határozattárak*-ba kell fölvenni.

Azért mondom, hogy *alakilag* ment tul ez a rendelet a törvényes felhatalmazáson, mert ez csak a *teljes* ülések elvi megállapodásairól szól. Lényegében azonban nem lenne kifogás tehető a rendelet intézkedése ellen, mert nyilvánvaló, hogy ministeri rendelet szabályozása nélkül is, minden társasbíróság egyes tanácsai megállapodhatnak bizonyos elvi kérdések egyöntetű és természetesen csakis ő reájuk nézve kötelező megoldásában, fönmaradván, ismét magától értetődően, az a joguk, hogy ezektől a határozatoktól, jobb belátásuk esetén, minden különös alakszerűség nélkül el is térhessenek.

A szóban forgó rendelet azonban — és ebben látom törvényességének megtámadhatóságát — nem engedi meg ezt az egyszerű eltérést valamelyik tanácsnak olyan elvi jelentőségű határozatától, amelyet a határozattárba vettek fel. A rendelet 4. §-a, tagadhatatlanul helyes érzéssel és okos szándékkal, a jogegységet félti az ilyen tetőzés szerint való eltéréstől és azért «a jogegység megóvása s a jogszolgáltatás egyöntetűségének biztosítása céljából» teljes-ülés tartását rendeli abban az esetben, «1. ha az ítélő tábla valamelyik tanácsa abban állapodik meg, hogy

egy előadott ügyben felmerült jogkérdés a határozattárba fölvetett — ugyanazon jogkérdést tárgyzó — határozattól eltérően döntendő el; 2. ha két tanács valamely, a határozattárba még fel nem vett jogkérdést ellentétesen döntött el s ebbeli határozatát mindegyikük a határozattárba fölvetetni rendelte». Látni való, hogy a rendelet a határozattárba fölvetett határozatoknak a tanácsok egyéb határozatainál sokkal megszabottabb jelentőséget tulajdonít, mert megváltoztatásukhoz, vagy az azoktól való eltéréshez nem tartja elégségesnek az azt meghozó tanács szabályszerű újabb határozatát, azt sem engedi meg, hogy a tábla másik tanácsa az ilyen határozattól, amelynek hozatalába semmiféleképpen bele nem folyt, eltérően döntsön, hanem megköveteli, hogy az ilyen határozat megváltoztatása vagy az azzal ellentétes döntés a kir. ítélő tábla teljes-ülésében, ennek ünnepies alakjában történjék. Szóval, mindaddig, míg a teljes ülés másképpen nem nyilatkozik, a határozattárba fölvetett határozat is kötelezően irányadó az illető táblára nézve.

Ismétlem: a jogegység megóvása szempontjából a rendelet intézkedését föltétlenül üdvösnek tartom. De másfelől kétségtelen előtttem, hogy a rendelet tulment az 1890: XXV. tcz. 13. §-ában kapott felhatalmazáson, amikor a kir. táblák határozatainak a rendes tanácsai határozat és a teljes ülések elvi megállapodásai közé ékelt olyan alakját teremtette meg, amelyről semmiféle törvényünk nem tud és a mikor az ilyen határozattól való eltérést a tábla egyes tanácsainak meg nem engedi, hanem ezeket minden ilyen esetben teljes ülési döntvény provokálására utasítja. És van ennek a szabályozásnak még egy hátránya, amely a gyakorlati életet ismerőnek azonnal szembeszökő: az t. i., hogy mivel a teljes ülés nagy apparátusát nem akarják igen gyakran mozgásba hozni, akár azért nem, mert nem akarják tévedésüket bevallani, akár azért nem, mert a jogegység megóvását előbbre valónak tartják valamelyik kevésbé fontos avagy kevésbé gyakran előforduló kérdés megoldásának lényegénél: könnyen megtörténhetik, hogy a kir. táblák ebből az okból nem fogják bolygatni a határozataikba fölvetett oly határozatokat sem, amelyeknek helytelenségéről mind az azt hozó tanács, mind a tábla többi tanácsa is meggyőződött.

A miniszteri rendeletet akkor, amikor így tul ment a rendelet kibocsátására feljogosító törvényes jogkörön, ugyanaz a dicséretes szándék vezette, mint az 1891. évi általános bírói ügyviteli szabályokat, akkor, amikor 371. és 372. §§-aikban a kir. Curia arra jogosították föl, hogy a büntetőügyekben felmerülő vitás elvi kérdéseket, az 1881: I. IX. tcz. 4. §-ában a polgári ügyekre előírt módon és hatálylyal, teljes ülésben döntse el, anélkül, hogy erre a szabályozásra mind a mai napig bármily törvényes alap léteznék.

Fontosnak tartottam ezeket a bevezető sorokat azért, mert éppen a szóban forgó miniszteri rendelet oly szoros kapcsolatot teremtett intézkedéseivel a határozattárba fölvetett elvi határozatok és a táblák teljes üléseinek elvi megállapodásai közt, hogy az utóbbiaknak vizsgálatánál mindig a határozattári határozatokat is figyelembe kell vennünk, mert a jogterület, amelyre kiterjedhetnek, azonos a teljes ülés határozataival és mert sok táblai teljes ülési döntvény ilyen ellentétes határozattári határozatoknak köszöni keletkezését.

A kir. táblák döntvényjogát abból a szempontból akarom ugyanis ezuttal vizsgálódásom tárgyává tenni, hogy *melyek amaz ügyek, amelyekre a kir. táblák döntvényt hozó jogkörre kiterjed*, vagyis, szorosan az 1890: XXV. tcz. 13. §-ának rendelkezéséhez alkalmazkodva: miképpen kell értelmezni e törvényszakasznak ama szabályát, hogy a kir. tábla csakis azokban az ügyekben döntheti el teljes ülésben a fölmerült vitás elvi jelentőségű jogkérdéseket, amelyekben a törvény szerint mint *utolsó foku bíróság* jár el? Más szóval, tisztázni akarom azt a kérdést, hogy miképpen kell értelmezni az «utolsó foku bíróság» fogalmát? Úgy-e, hogy a kir. ítélő tábla az illető kérdésben olyképpen az utolsó foku bíróság, hogy az illető ügy sohasem juthat (legalább a főkérdés, az illető ügynek perjogi szempontból döntő fontosságú kérdése alakjában nem) a kir. Curia elébe, a kir. tábla tehát minden körülmények közt az ügynek utolsó bírósága —, avagy úgy, hogy ámbár az illető ügykör nincsen teljesen kivéve a kir. Curia hatásköréből, mégis a vitás kérdés fölvetésére okot adó esetben a kir. Curiahoz való fölebbvitelt a törvény semmiféle alakban nem engedi meg, úgy, hogy éppen csak a konkrét esetben válik a kir. ítélő tábla az illető ügynek utolsó foku bíróságává?

A kérdésnek jelentőségét és gyakorlatiasságát hangsúlyoznom teljesen fölösleges. Hiszen tábláink teljes-ülési döntvényeinek és határozattári határozatainak száma ma már oly nagy, a jognak területei pedig, amelyekre kiterjednek, annyira számosak és szélesek, hogy a bírói gyakorlat alkotta jogforrásaink közt a kir. Curia döntvényeivel sok tekintetben teljesen egyenlő kihatású jelentőséggel bírnak. De annál is inkább tisztába kell jönnünk a táblák döntvényjogának határával, mert a döntvény a maga kihatásában igen közel jár a törvény hatályához. A törvényhozás ugyanis akkor, amikor a teljes-ülési határozatnak a többi határozatnál nagyobb, általánosabb jelentőséget biztosít, ha nem is kifejezett szavakkal, de lényegében mégis a hiányzó jogszabálynak pótlását, a homályos jogtétel értelmezését bizza a bíróságra, oly kivételes hatáskört ruház tehát reá, amely sajátképpen a törvényhozónak kizáró uralmi tere, amelyet tehát kiterjesztő magyarázattal nem szabad a törvényhozás rovására szűkíteni, a bíróság javára pedig kibővíteni.

Elsősorban tehát az lesz a feladatom, hogy az 1890. évi XXV. tcz. 13. §-ában használt ennek a kifejezésnek: «utolsó foku bíróság» igazi értelmét állapítsam meg, a törvénymagyarázatnak legmegfelelőbb eszközeivel, eleve visszautasítva az élettelen betűjogászkodásnak minden segítségét. Értelmezésem eredményéhez képest fog azután önmagától előállni második feladatom: annak megbírálása, hogy kir. ítélő tábláink határozattári határozatai és teljes-ülési döntvényei mennyiben maradtak meg ama határok közt, amelyeket azoknak — az én értelmezésem szerint — a törvényhozó megvont.

Dr. Márkus Dezső,
kir. ítélő táblai bíró.

Jogirodalom.

Deák élete. Irta Ferenczi Zoltán. Három kötet. A Magyar Tudományos Akadémia kiadása. 1904.

Deák úgy él a köztudatban, mint hazája bölcse; a jogásznak ő ezenkívül a jog és törvényesség képviselője. Végig lapozva az Akadémia pályadíjával kitüntetett munkát, látjuk, hogy mindazokban az eseményekben és fordulatokban, melyek az új Magyarországot létrehozták s amikben neki cselekvéssel vagy irányító szóval része volt, a mérséklet bölcsesége mellett mindig a jogot viszi győzelemre, azt a jogot, melyet egy szóval magyarnak mondhatunk, mely gyakorlati s méltányos és ezért merevségével sohasem igazságtalan.

Deák élete folyásában három nevezetes időszak az, midőn politikai működésében kiválóképpen jogász mivolta ér-

vényesül. Elismerés illeti a mű szerzőjét, hogy Deák ebbeli munkásságát elég tüzetességgel tárgyalja. Mind a három időszak az 1867 előtti korba esik, midőn az állam rendi alapjaival kapcsolatos jogi intézmények átalakítása minden egyes részében egyszersmind politikai tett volt.

Deák első fellépése az 1832—6-iki országgyűlésen az urbéri javaslat tárgyalásának idejére esik. Ebben számos részletkérdésnél felszólalt, és az országgyűlésen létrejött új javaslat eredményeit: hogy a jobbágyság fölött is mindenben törvény és ne önkény uralkodjék, főképen ő vivta ki. Ugyanazon országgyűlésen a rendek, kimondván, hogy a sajtószabadság nemzeti jog, a cenzus jogbitorlás: egy szabad ujság- és sajtótörvény kidolgozását határozták el. A törvényjavaslat szerkesztője Deák volt. A rendek el is fogadták az ő tollából kikerült első sajtótörvényünket, de a főrendek tagadó választ adtak.

Tevékenysége az 1843-iki büntetőjogi javaslatok körül ma már minden részletében ismeretes. A munkálatok elvi alapjai, melyeket az albizottság a javaslatok tüzetes kidolgozása előtt megállapított, legnagyobb részben Deáktól származnak. Ismeretes külön álláspontja és munkálata az esküdtszék érdekében. De a bűnvádi eljárás kidolgozásában, mint-hogy az albizottság az esküdtszéket mellőzte, nem vett részt. Annál nagyobb munkát fejtett ki az anyagi jog kodifikálása körül; a büntető-törvénykönyv javaslatában, mint Pulszky Ferencz megírta, minden szó a Deáké. Később azután a rendek átdolgoztatták az eljárási részt is a Deák esküdtszéki különvéleménye alapján.

Midőn az igazságügy kormányzatát kezébe vette, a harczok közepette, bár a politikában nem ő vezetett, az idők sulya egyéb nagy feladatokat is hártott reá.

Az Országbírói Értekezleten a régi magyar törvények visszaállításával szemben elfoglalt határozott álláspontja élesen mutatja, — mire élete más szakáiban is nem egy példa van — hogy a népszerűség csábja nem volt reá hatással. Álláspontja sok tekintetben ellentétes volt a nemzet hangulatával, mely a régi hazai törvények iránt érzett kegyeletnek és az osztrák törvények gyűlölésének hatása alatt állt. Deák vissza akart állítani régi törvényeinkből mindent, amit lehetett: de korlátot látott erre nézve abban a megtántorithatlan meggyőződésében, hogy az igazságosság nem engedi a magánjogi viszonyok megzavarását. Polgártársainak kárt okozni, látszólag országos érdekből ugyan, de valósággal csak gyűlöletből, ezt lelkiismerete nem engedte neki. Nem engedte meg, hogy a negyvennyolcadiki demokratikus irányu átalakulást, — a törvény előtti egyenlőséget, az ősiségnek és a középkoriség más maradványainak eltörlését — csak azért, mert osztrák kormány az osztrák polgári törvénykönyvvel hajtotta végre, az ország most eldobja magától.

Tudjuk, hogy az értekezlet az ő álláspontját fogadta el.

Midőn azonban az osztrák büntetőtörvény mellőzését ajánlotta, ebben az alkotmányosság iránt való tekintet vezérelte. És mert nem akarhatta visszaállítani a régi magyar büntető gyakorlatot és eljárást sem, jórészt ugyanazon okokból, mint a magánjogi törvénykezést: a 43/44-iki javaslatok életbeléptetését ajánlotta. Az albizottság ezt el is fogadta. De az a végzettség, mely a 43/44-iki javaslatokat addig is kísérté, itt sem tágitott tőlük: az Értekezlet mellőzte az albizottság javaslatát és csupán a sajtóesküdtszéki eljárást fogadta el, úgy, ahogy 1848-ban Deák mint miniszter életbeléptette.

Deák élete a politikáé volt, de a magyar jogtörténet a jogászság nagyjai közt említi őt. Készsége, mint életrajz-írója mondja, teljes magyar jogi készség volt. Büszkeséggel olvassuk Ferenczi könyvében, hogy: magyar jogász volt és akart lenni minden tekintetben; ezért tett ügyvédi vizsgálatot is. Történelmi mély tanulmányai megismertették őt állami életünk, közjogi viszonyaink, belkormányzati bajaink összes részleteivel. De pozitív jogi ismeretei kiterjedtek

Európa legnevezetesebb állami törvénykönyveinek ismeretére is. Éppen úgy ismerte elméletből és könyvekből a porosz, osztrák vagy a francia polgári törvénykönyvet, amint az életből megismerte a mi jogunkat. Míg tehát a magyar köz- és magánjog s az országgyűlési előzmények alapos ismeretével méltán meglepte azon idősebb követeket is, kik jóformán csak ebben voltak jártasak, addig a jognak magasabb bölcséleti felfogása, hazánk egész köz- és magánéletének az ujkor eszméi szempontjából való áttekintése, az erős történeti érzék mellett a reformok szüksége iránti mély meggyőződés és elhatározás s a számtalan felmerült kérdésben tanúsított sokoldalúság nemcsak magasra kiemelik őt a tisztán sérelmi ellenzékiek közül, hanem élesen megkülönböztetik az első sorban elméleti philanthropoktól és fölhevült theoretikusoktól is; az ő álláspontja egyszerre volt gyakorlati, mert a magyar törvénykönyvre s jogszokásokra támaszkodott és volt elméleti, mert az általános európai állami élet fejlődésének és eszmenetének hatása alatt állott.

x.

Magánjogi tanulmányok az igényper keretében. Irta dr. Zachár Gyula kir. albiró. Budapest, Pulitzer-féle könyvkiadó-vállalat kiadása. 276 l. Ára 6 K.

Amilyen sikerült e mű, épp annyira nem sikerült annak a címe.

Szerző a szerény cím köntösében megjelent e munkájában felöleli a magánjog legérdekesebb kérdéseit, szerves kapcsolatba hozva és feldolgozva a tárgyalt sokféle kérdéseket az igényperrel.

Szerző filozófiai ismereteiről és hajlamairól tesz tanúságot, hogy művét a jog fogalmának fejtegetéseivel kezdi. Majd áttér a dologi és kötelmi igény fogalmára. Azután annak fejtegetésével kapcsolatban, hogy az igényper volta-képpen egy dologi megállapítási per, az igényperi procesz-szuális szempontból részekre szedi. És itt egy olyan nyüzsgő képet tár elénk a sommás eljárásról, amilyent csak az képes így vázolni, aki annak szabad légkörében nőtt fel és aki a tárgyalt kérdésekkel mindennap a bírói székéből is foglalkozik.

Jellemző módon tünteti fel szerző a sommás eljárás és az igényperbeli sommás eljárás közti különbségeket. A hasznosító hatály, a végrehajtást szenvedett tanukénti kihallgatásának kérdését, a felek eskü alatti kihallgatásának, az értékhatár, a perköltség kérdésének specializálódásait, ami csak egy igényperben előfordulhat, és ami a per sikerére pro vagy contra befolyással lehet, azt itt mind feldolgozva találjuk. Nem kerülük ki figyelmét az igényperesek mindennapi gyakorlatában meghonosult apró fogások sem, amelyekről biztos kézzel tépi le a leplet.

De épp oly haszonnal és élvezettel olvashatjuk az anyagi részt is.

Megszoktuk, hogy az ingó és ingatlan, a tartozék, az alkatrész, valamint a traditio kérdéseiről 4—5 soros definíciókat olvassunk, holott ezek a fogalmak nagyon praktikusak és bővebb, részletesebb kifejtést igényelnének.

De foglalkozik szerző általánosan is fontosnak és nélkülözhetetlennek tartott kérdésekkel is, így a birtok, birtoklással, tulajdonjoggal, valamint a vétel különféle neveivel, a telek-könyvi előjegyzés és perfoljegyzéssel, mindenütt bő casuistikával, a hazai és külföldi jogirodalom értékesítésével, kritikával elemzésével.

Az igényperi causák fejezetében az ajándékozás, adásvétel, bizomány, jegyajándék, hozomány, közszerzemény kérdéseit fejtegeti.

A fenti ismertetésből kitűnik, hogy nem nagyítottunk, amikor állítottuk, hogy szerző nagyon szerény címet választott munkájának, amely magánjogunk nem egy elhanyagolt és el nem hanyagolt gondolt kérdéséről világítja meg.

Dr. Gulyás Lajos,
budapesti ügyvéd

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A bemutatóra szóló értékpapírok tanához.*

III.

A kir. Curia álláspontja az osztálysorsjegyek jogi természetét illetőleg az 1198/1902. sz. 1903. április 1-én hozott ítéletében jutott legprægnansabban kifejezésre.** Az eset az volt, hogy valaki magánkézből oly sorsjegyet vásárolt, melynek árát az ő előzője az elárusítónak egyáltalában nem fizette meg. Hogy ezen második vevőnek tudomása lett volna a sorsjegy kifizetetlen voltáról: nem bizonyított. A sorsjegyre nagyobb összegű nyeremény esett. A keresetet mindkét alsóbíróság elutasította azon az alapon, hogy a papír szövege értelmében annak csak oly birtokosa követelheti a nyereményt, aki annak vételárát a huzásig megfizette. A perben azonban bizonyítást nyert, hogy a vételárát felperes előzője nem fizette ki, így tehát a papírból származó nyereményigényt felperes sem szerezte meg.

A kir. Curia megítélte a nyereményt, lényegileg a következő indoklással: Miután a sorsjegyben foglalt fizetési ígéret «nem valamely megnevezett személy részére, hanem annak a részére szól, ki a sorsjegyet alperesnek visszaadja, vagyis bemutatja»... «ennél fogva a sorsjegy a bemutatóra szóló papír lényeges kellékével bir.»

«Az adós az ily papírnál is bizonyíthatja ugyan, hogy a papír bemutatója nem jogszerű birtokos, s ezért helyes alperesnek az az álláspontja, hogy az osztálysorsjegy olyan birtokosa nem követelheti a nyereményt, aki az alperes elárusítójától küldött sorsjegyet egyszerűen megtartja, s a vételárát a huzásig ki nem fizeti; mert ily esetben az illető nem jogszerű birtokos... Abból azonban, hogy a sorsjegy korábbi birtokosa, akitől felperes a sorsjegyet vette, nem volt jogszerű birtokos, alperes adós a felperes ellen kifogást nem tehet, mert a bemutatóra szóló papír birtokosának joga önálló, s a követelést nem az előzője jogán érvényesíti.»

A kir. Curia ezen elvi jelentőségű ítéletével szemben figyelmet érdemelnek a következők: A bemutatóra szóló papír lényeges kellékei nincsenek kimerítve azzal a negatív kellékkel, hogy a fizetési ígéret «nem valamely megnevezett személy» részére szól. Ez mindenesetre egyik sarkalatos kellék, de nem az egyetlen. Az ígéret feltétlensége, illetve visszteher nélkülsége épp ily lényeges kelléke a bemutatóra szóló papírnak, amint ezt 296/1885. sz. már idézett ítéletében a kir. Curia is elismerte. Ugyanily lényeges kellék az is, hogy a teljesítést egyedül csupán a papír szövege határozhatja meg, nem pedig a papír szövegén kívül eső határozmányok. Az osztálysorsjegyben ezen mindkét kellék hiányzik, azaz helyesebben mindkét kelléknek éppen az ellenkezője foglaltatik benne, amint azt fentebb bővebben is kifejtettem. Hogy a kir. Curia az adós által a papír szövegében felállított ezen korlátozásokat nem vette figyelembe, csak úgy magyarázhatom, hogy ezek a kir. Curia álláspontja szerint a papír bemutatóra szóló jellegét nem alterálják, vagyis hogy e korlátok dacára az osztálysorsjegy még mindig bevonható a bemutatóra szóló papírok kategóriájába.

Kérdés azonban, forog-e fen egyáltalában annak a szükségére, hogy minden egyes, a forgalom tárgyát képező értékpapírt a «törvényesen bevett» értékpapírfajok valamelyikébe besorozzuk? A kereskedelmi törvény pl. megszabja azt, hogy jogunk szerint hányféle formában lehet kereskedelmi társaságot alakítani és taxativ felsorolásánál fogva a törvény más kereskedelmi társasági formát nem is ismer el, mint amelyeket 64—257. §-aiban szabályoz. De nincs jogszabály, mely azt

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. I. a múlt heti számban.

** Közzölve a *Jogt. Közl.* 1904. évi 14. számában.

írná elő, hogy csak névre szóló, forgatható és bemutatóra szóló értékpapírokat szabad kibocsátani. Ha tehát a papír adósa mindezekről eltérő alakban és eltérő feltételek alatt ígér teljesítést: nem látok törvényes okot, mely indokolná, hogy e feltételek nem létezőknek tekintessenek.

Másrészt ugyanakkor, amidőn a kir. Curia a szóban forgó papírok bemutatóra szóló jellegét decretálta, az ellenkező irányban, tehát az adós javára oly engedményeket tett, melyek viszont a bemutatóra szóló papír szigorával nem férnek össze.

Jogszabály az, hogy a papír adósa a papír hitelezője ellen emelheti mindazon kifogásokat, melyek őt e hitelezővel való *közvetlen jogviszonyból* megilletik. (BGB. 796. §.) Az ellen tehát, aki a papírt közvetlenül tőlem vásárolta, illetve, az ellen, akinek birtokába a papír az én vételi ajánlatom gyanánt jutott: mindenesetre emelhetem azt a kifogást, hogy ez a fél nekem a papír vételárát a huzásig nem fizette meg, a papír beküldésével tett ajánlatomra kellő időben nem nyilatkozott, tehát az adás-vételi ügylet köztünk nem is jött létre.

A kir. Curia a 1198/902. számú ítélet indokolásában elismerte, hogy a papír azon *első* birtokosával szemben, ki a vételárral adós maradt, a kibocsátó társulat, mint alperes a vételár ki nem fizetettsége alapján kifogást emelhetett volna s ezt a kifogást a papír első megszerzőjével szemben bírói gyakorlatunk a papíradósnak következetesen megengedi.

Csakhogy a fentidézett esetben a kibocsátó társulat mint adós, a ki nem fizetettség kifogását nem a hitelezővel való közvetlen jogviszonyából emelte. Közvetlen jogviszony ugyanis az adóstársaság és a sorsjegyvásárló felek közt egyáltalán nem jön létre. Mert a társulat a kibocsátott sorsjegyeket elárusítókra ruházza át, s a sorsjegyeket a közönségnek kizárólag ezek adják el, úgy, hogy ekként a papírt megvenni csakis ezen elárusítóktól vagy azok alárusaitól lehet, nem pedig a kibocsátó társulattól. Amidőn tehát az adóstársaság a vételár ki nem fizettségét allegálja, nem a felperessel való közvetlen viszonyából, hanem reá nézve idegen személyek jogviszonyából merit kifogást. Ez pedig a bemutatóra szóló papír jogi természetével éppen nem fér össze. Másrészt kétségtelen, hogy a becsületes forgalom érdeke megköveteli, miszerint az adós e kifogással az *első megszerzővel szemben feltétlenül* élhessen, mert ellenkező esetben a legdurvább visszaéléseknek teljesen védtelenül volna kiszolgáltatva. A kir. Curia a forgalomnak ezt az érdekét tiszteletben tartotta; ugyanakkor azonban, illetve annak kedvéért egy sarkalatos jogi elvet volt kénytelen áttörni.

Hisz annyi bizonyos, hogy a forgalom és a materiális igazság érdeke magasabb szempont, mint a jogi kategóriának betartása. S ha a két szempont összeütközik, helyes, hogy az utóbbi engedjen. De a jelen esetben nincs ok arra, hogy egy jogi kategória tisztaságát feláldozzuk. Ellenben a bemutatóra szóló papírok markans typusa kétszeresen szenved az által, hogy jogi ismérveiből engedünk, csupán azért, hogy egy oda nem való csoport köztük helyet találjon.

A fentiekből tehát a következő eredményeket vélem levonhatni:

Az itt tárgyalt sorsjegyek a bemutatóra szóló értékpapírok közé nem sorolhatók, mert e papíroknak egyedül irányadó szövege oly rendelkezéseket tartalmaz, melyek a bemutatóra szóló papíros jogi természetével ellenkeznek.

Mivel pedig egyáltalában nem látom annak szükségét, hogy ezt a sorsjegyfajt, a tudományban felállított értékpapír kategóriák valamelyikébe bele kényszerítsük vagy pedig ezen papír kedvéért egy értékpapír kategória jogi ismérveit áttörjük: leghelyesebbnek tartanám e papírt sajátos tartalma folytán sui generis értékpapírnak felfogni, mely a bemutatóra szóló papírok jellegéből annyit bír, hogy pusztán átadásal átruházható és hogy a hitelező benne névszerint meg-

nevezve nincs, a kifogások köre azonban speciális tartalmánál fogva sokkal szélesebb, mint amennyit a bemutatóra szóló papír megtűr.

Ami már most a gyakorlati különbséget illeti szemben a kir. Curia 1198/902. számú ítéletével: közvetlen felek közt egyre megy, hogy melyik álláspontra helyezkedünk, mert közvetlen felek közt a kifogások terjedelme mind a két esetben ugyanaz lesz.

A gyakorlati különbség csak ott fog mutatkozni, amikor a papír második kézre kerül. Miután ugyanis az osztálysorsjegyet bemutatóra szóló papírnak el nem ismerhetjük, ebből az következik, hogy annak — bárha jóhiszemű — megszerzőjét a kereskedelmi törvény 300. §-a szerinti védelem nem fogja megilletni, mert e szakasz csak a bemutatóra szóló és forgatható papírookra alkalmazható.

Minthogy azonban a kereskedelmi törvény 299. §-a értelmében árúk és egyéb ingóságok jóhiszemű megszerzői is védetnek, ha kereskedőtől, annak üzlete körében vásároltak: nem lehet kétséges, hogy a sorsjegyek ilyen megszerzői a kereskedelmi törvény 299. §-a szerinti védelemre feltétlenül igényt tarthatnak. Teljesen indokolt tehát, hogy a sorsjegyek azon jóhiszemű megszerzőjével szemben, ki azt *kereskedőtől annak üzlete körében* vásárolta, a vételár kifizetetlen voltából kifogást emelni ne lehessen. Ha tehát én a papírt sorsjegyek elárusításával foglalkozó kereskedőtől jóhiszemben veszem meg, ellenem semmi esetre sem lehet helye azon kifogásnak, hogy előzőm, ezen kereskedő, a papír vételárát az ő előzőjének, pl. a főelárusítónak nem fizette ki. Ez a forgalom érdekeinek teljesen megfelel és nagyobb védelemre aligha van szükség. Mert köztudomású tény, hogy éppen ezen sorsjegyeket csakis az erre feljogosított főelárusítók, illetve ezek alárusai, tehát ugyszólván taxative meghatározható bizonyos üzletkörű kereskedők szokták elárusítani. Bizonyos az is, hogy a kisértékű és rövidéletű osztálysorsjegy például tőkebefektetésre sem alkalmas, de egyáltalában — éppen mert értéket csak rövid ideig képvisel — nincs is az a forgalmi rendeltetése, mint a valódi bemutatóra szóló papíroknak. Nem mondható ennél fogva, hogy a kereskedelmi törvény 300. §-ának alkalmazását a forgalom érdeke követeli. Mert aki nem a rendes forgalom körében vásárol, azt nem éri igazságtalanság akkor, ha ellene az bizonyítatik, hogy előzője nem volt a papír jogszerű birtokosa. Annyi bizonyos, hogy éppen ezen sorsjegyzület körében a magánuton történt vételek nagyobb része vagy culposus módon vagy egyenesen összejátszás alakjában, tehát directe azon célból megy végbe, hogy a papír harmadik kézre jutásával az adós kifogásaitól elzárassék. Az első szerző pedig azután a «jóhiszemű harmadikkal» a nyereségyen osztozik. Az ily esetek védelmet annál kevésbbé érdemelnek, mert a kereskedelmi törvény 299. §-a által nyújtott védelemnek is csupán az az alapgondolata, hogy a megszerző kellő gondosság mellett is föltehetette, hogy az eladó az eladott tárgy fölött rendelkezni jogosítva volt.

Még csupán egy körülményre hivatkozom. A német polgári törvénykönyv 932. §-a (lásd Tervezet 629. §.) a harmadik jóhiszemű szerzők védelmét bizonyos megszorításokkal (lásd 935. §.) a magánjog terén is általánossá tette. Bemutatóra szóló papíroknál még ezen megszorítások is elesnek. A német kereskedelmi törvény 366. §-a pedig a kereskedőtől, annak üzlete körében való szerzés esetére még nagyobb kedvezményt biztosít, amennyiben ez esetben megelégszik a jóhiszemű kisebb fokával. Ilyenkor t. i. elég a jóhiszemű arra vonatkozólag, hogy az elidegenítő a tárgy fölött rendelkezni jogosítva volt.

Annak dacára azonban (vagy talán éppen azért), hogy a német törvények a jóhiszemű szerzőknek ily messzemenő kedvezményeket biztosítanak, a bírói gyakorlat a jóhiszemű kérdésében igen szigorú.

Staub* közöl egy esetet, amelyben a Reichsgericht egy bankárt rosszhiszeműnek nyilvánított csak azért, mert egy, a tőzsdén nem jegyzett (bemutatóra szóló) papírt egy előtte ismeretlen egyéntől vásárolt, anélkül, hogy az eladó becsületességéről (Redlichkeit) alapos meggyőződést szerzett volna. Rosszhiszeműnek minősített az a megszerző, aki *fiatal egyéntől* vásárolt, ugyancsak az a megszerző, aki bemutatóra szóló papírt annak *szelvényei nélkül* szerzett meg.

Azt látjuk tehát, hogy ugyanott, ahol a törvény a kereskedői üzletkörben való szerzés korlátját már ingóknál is elejtette, a bírói gyakorlat ezt a korlátozást — még a bemutatóra szóló papiroknál is — a jóhiszem kellékeinek szigorítása által ugyszólván újra becsempészi. A «rendes üzletkörben» való szerzés követelménye tehát, bár lappangva és mérsékeltabb alakban, de mégis tartja magát. És így bizonyos fokig egyre megy, hogy a kereskedői üzletkörben való szerzés kelléke törvénybe van-e iktatva, vagy sem; mert ha a törvény el is ejti, a jóhiszem megállapításánál ez a szempont sohasem lesz mellőzhető. A kereskedelmi törvény 299. §-a nem egyéb, mint kodifikált jóhiszem-vélelem. A törvény e vélelem kodifikációját elejtheti, amint a BGB. 932. §-a és a Tervezet 629. §-a el is ejtette, de a bíró előtt e vélelem rációja ekkor sem lehet közömbös. Dr. Liebmann Ernő, budapesti ügyvéd.

Fegyelmi ügyben a közvádlo az elítelt javára perujitást elrendelő határozat ellen perorvoslattal nem élhet.

Ezt mondotta ki a m. kir. Curia kisebb fegyelmi tanácsa 1905. évi márczius hó 11-én 557, 1904 kis. fegy. sz. határozatában. Indokolta pedig ez elvi jelentőségű határozatát az 1871: VIII. tcz. 43. és 53. §-ának egybevetett értelmével. Ennyi az egész. Az indoklás többi részében az van megírva, hogy az I. fokban eljáró kir. ítélőtábla az elítelt perujitási kérelmének mily részben adott helyt, és hogy e tekintetben a felajánlott bizonyítékok felvételét elrendelte. Az idézett tcz. 58. §-ára a határozat a perujítás megengedhetősége szempontjából hivatkozik.

Teljesen tévesztettnek tekintjük a fegyelmi megújított ügy jelenlegi állapotában a felmerült kérdésnél a 43. és 53. §-ból kiindulni; mert vizsgálat még nem volt, illetve a felajánlott bizonyítékokat még fel nem vették.

Azonban tárgyaljuk az elvet e szakaszok alapján.

Az 1871: VIII. tcz. 43. §-a így intézkedik: «A közvádlo indítványa fölött a fegyelmi bíróság határoz. E határozat ellen, ha a bíróság a közvádlo indítványával ellenkezőleg az eljárás megszüntetését határozza el: a közvádlo 3 nap (1891: XVII. tcz. 61. §-a szerint 8 nap) alatt felelbezzét használhat.»

Ugyane törvény 53. §-a intézkedésének lényege pedig az, hogy a fegyelmi bíróság a tárgyalás alkalmával felmerült bizonyítékokhoz képest és a büntetés iránt belátása szerint a 22-ik §. korlátai között ítél.

A 43. §. intézkedéséből kétségbe vonhatlanul az következik, hogy a fegyelmi bíróságnak a közvádlo indítványával ellenkezőleg az eljárás megszüntetését kimondó határozata ellen csakis a közvádlonak van felelbezzési joga.

Minthogy a kir. Curia kis. fegy. tanácsa a 43. és 53. §-ok egybevetett értelmének fejtegetésébe idézett határozatában nem bocsátkozik, kénytelenek vagyunk következtetni arra nézve: mi vezethette a nevezett fegyelmi bíróságot ösmeretett határozata kimondására.

És a következtetéssel oda jutunk: i., hogy vagy szó szerint vette a 43. §. intézkedését, és miután az I. foku fegy. bíróság a perujitást az elítelt javára elrendelte — tehát az

eljárásnak nem megszüntetését határozta el, a határozat ellen a közvádlo perorvoslattal nem élhet, vagy 2., hogy perujítás esetén a közvádlo s az elítelt szerepet cserélnek, és az a jog, amelyet a fegyelmi törvény a közvádlo részére biztosít, az ujitott fegyelmi perben az elíteltet illeti meg.

Bármennyire furcsa is a 2. p. alatt említett következtetés, azt kell hinnünk, hogy a nevezett fegyelmi bíróság a határozatában hangsúlyozott egybevetett értelemre a szerepcserélés folytán jutott; mert ugyanabban a fegyelmi ügyben az elítelt az I. foku fegy. bíróság határozatának ama része ellen, melylyel az alapperben tárgyalt fegyelmi vétségek egyikére a perujitási kérelemnek helyt nem adott, jogorvoslattal élven, a kir. Curia kis. fegy. tanácsa azt vissza nem utasította, de az I. foku fegyelmi bíróság határozatának neheztelt részét érdemben bírálta el (1905. III. 11. 5/1905. sz. kis. fegy.).

Ki kell e helyütt emelnünk, hogy ez utóbbi határozat a 43. §-ra sehogy sem alapítható, s alkalmazást csakis a 39. §. nyerhet.

A perujitást illetően a fegyelmi törvény 58. §-ában csak azt az intézkedést tartalmazza: hogy: «a fegyelmi bíróságnak ítélete ellen a perujítás megengedtetik.»

A követendő eljárásra nem intézkedvén, következik, hogy ugyanazok a szabályok követendők, amelyeket az 1871: VIII. tcz. IV. fejezetében megállapít a fegyelmi alapperre.

Az 1871: XXXIII. tcz. 1. §. szerint a bünvádi s fegyelmi ügyekben az igazságszolgáltatás körül az állam közérdekeit a kir. ügyészség képviseli.

Mi ugy tudjuk, hogy ezek az állami közérdekek ép oly fontosak a fegyelmi ujitott perben, mint az alapperben, és e közérdekek képviselőjétől a perorvoslatot megvonni nem lehet, nem szabad.

A közvádlo szerepköre — hatósági köre — a fegyelmi ujitott perben lényegére nézve ugyanaz marad, mint volt az alapperben és az ujitott per természeténél fogva csakis az érvényesítés módjára nézve változik némileg.

A közvádlo a fegyelmi alapperben panaszt tesz, a terhelt nyilatkozatában védekezik; ha e védekezés nem czáfolja meg a panaszt, a közvádlo fegyelmi eljárást és vádálá-helyezést — szükség esetén vádálá-helyezés nélkül vizsgálatot — indítványoz; ez utóbbi esetben, ha a vizsgálat eredménye nem erőlteti meg a panaszt, következik a közvádlo vád-indítványa.

Fegyelmi perujitáskor az elítelt — új bizonyítékainak felsorolásával — igyekszik a jogerős ítélet tarthatlanságát beigazolni s e célból kéri a perujitást.

Lényegére nézve ez nem egyéb mint védekezés.

A közvádlo — ha ugyan azt látja — indítványában azt igyekszik kimutatni, hogy perujitásnak nincs helye, az új bizonyítékok beigazolás esetén sem donthetik meg az alapperbeli ítélet helytállóságát.

Lényegére nézve ez egy tekintet alá esik a váddal.

A közvádlo az alapperben állami közérdekből vádolt, az ujitott perben ugyancsak állami közérdekből az alapperbeli ítélet mellett foglal állást. Ha a közvádlonak az alapperben az elsőbírósági oly határozat ellen, melylyel indítványa ellenére a fegy. eljárást megszüntették (43. §.) meg van a perorvoslati joga, kell hogy ilyen joga legyen a perujitáskor oly bírósági határozat ellen is, melylyel indítványa ellenére a perujitást megengedtek.

Ha a kir. Curia kisebb fegy. tanácsa a perujitást kérő elíteltnek megadja a perorvoslati jogot oly bírósági határozat ellen, melylyel a perujitást meg nem engedték (1905. márczius 11-én 5/1905. kis. fegy. határozata), miért vonja meg a perorvoslat jogát a közvádlotól, ha a bíróság indítványa ellenére határozott? Csak azért, mert a perujításra felajánlott bizonyítékok felvételét — az eljárást — a bíróság elrendelte

* Commentar zum HGB. II. r. 1175 oldal.

(1. p.), s így a közvádlnak utóbb is nyílik tere az állam közérdekét megvédeni?

Nem oszthatjuk ezt a felfogást; mert a perujítás megengedése kérdésében, ha az érdekelt perfelek — jelen esetben: a közvádló — azt kívánják, tért kell nyitni arra, hogy azt a kérdést: van-e perujításnak helye? a felebbviteli — illetve az a — bíróság is tárgyalja, amely az alapperben — ebben az esetben a kir. Curia kis. fegy. tanácsa — végérvényesen határozott.

És — nézetünk szerint — e módozatban különbözik csak perujítás esetében a fegyelmi eljárás az alapperbelitől. Ezt a különbséget azonban indokoltá teszi a perujítás fogalma s természete.

De tárgyaljuk a kérdést más szempontból. A perujítás iránti kérvény a jogerős ítélettel már befejezett fegyelmi ügyet visszaviszi abba a kezdetleges állapotba, amelyben az az alapügy megindításakor volt.

A perujítási kérelemnek helyt adni, — a fegyelmi eljárás újra felvételét elrendelni, — a közvádló meghallgatása nélkül nem lehet, vagyis érvényesül az 1871: VIII. tcz. 39. §-a. Az e szakasz alapján létrejött bírósági határozat ellen pedig — amennyiben az nem az idézett törvény 35. §-ában foglalt bíróságtól ered — ugyancsak a 39. §. intézkedése szerint — a közvádlót és pedig csakis őt — a felebbviteli jog feltétlenül megilleti.

A perujítás megengedése iránti kérelemnek tárgyalásakor a kiindulási pont a fegyelmi törvénynek 39. és nem 43-ik §-a. Ez az utóbbi szakasz majd akkor lesz alkalmazandó, ha a felajánlott új bizonyítékokat már felvették.

Miután ez így van, nem a közvádlónak, de a perujítást kérő elítéltnak a felebbezése lett volna visszautasítandó ha a perujítás természetétől eltekintünk.

A Curia határozatát sem a perujítás — újrafelvétel — lényegével, sem az 1871: VIII. tcz. intézkedésével és szellemével sem pedig egyéb természetű ügyekben a perujítás — újrafelvétel — esetére meghatározott intézkedésekkel megállhatóan indokolni nem lehet.

Ezzel a nézetünkkel nem állunk elszigetelten. Mióta az 1871: VIII. tcz. hatályba lépett, annak intézkedését, — szellemét, — így fogták fel, így alkalmazták a fegyelmi bíróságok több mint 32 éven át. Ily értelemben járt el maga a kir. Curia kisebb fegy. tanácsa is, aminek igazolásaképpen a kis. fegy. tanács 1903. évi november 21-én 600/1902. B. sz. határozatára is hivatkozhatunk.

Y. Ö.

Külföldi judikatura.

Becsületsértés a házastárssal szemben. 1. A férjnek az újságokban a közönséghez intézett abbéli figyelmeztetése, hogy neje adósságait nem fogja megfizetni, az olvasóban — a német Reichsgericht döntése értelmében — szükségképpen azt a véleményt támasztja, hogy a férj nejének nem gazdaságos, tékozló életmódja által készítenve látta magát arra, hogy a Ptk. 1357. §-a szerint a nőt megillető abbéli jogszitványt, hogy a háztartás körében a férj ügyeit ellássa és őt képviselje, tőle megvonja. Az ily figyelmeztetés alkalmas arra, hogy a nőt mások szemében kisebbitse. Ha tehát a férjnek nem valamely bebizonyítható igaz állításáról van szó, az ily figyelmeztetés sértést tartalmazhat és a férj a Ptk. 823. §. 2. bekezdése szerint kártérítésre kötelezhető.

2. Ha valaki oly állapotot idéz elő, melynek tartós fenállása azzal a hatással jár, hogy más a maga becsületében megsértetik vagy hitele szenved, elvileg nem tagadható meg a sértettől az a jog, hogy polgári kereset útján is kérje az ezt előidéző állapot megszüntetését.

3. A férj nem kötelezhető polgári per útján a neje ellen irányuló figyelmeztetés visszavonására (Német Reichsgericht).

A kölcsön közvetítésének díja rendszerint csak akkor jár, ha a kölcsön átadása megtörtént, de nem már akkor, ha a kölcsönre nézve csupán perelhető ígéret éretett el (Berlini Kammergericht).

A vasút felelőssége kérdésében az utas vétkességét nem az ő belátása és tapasztalata szerint kell megítélni, hanem a szerint, hogy a forgalom milyen gondosságot követel meg. Megköveteli azt, hogy az utas a vonat megállásakor ne szálljon ki a nélkül, hogy megvizsgálta volna az illető helyet és ne bizzék egyszerűen abban, ha valamely utitársa mondja neki, hogy megérkeztek az állomáson. (Német Reichsgericht.)

A balesetre nézve az okozati összefüggés nem attól van feltételezve, hogy a baleset az illető cselekménynek vagy mulasztásnak közvetlen és szükségszerű következménye legyen. Elég, ha a baleset valóságos, bár csak más körülmények hozzájárulása által közvetített következménye a szóban levő cselekménynek vagy mulasztásnak. (Karlsruhei országos főtörvényszék.)

Különfélék.

— **A halálbüntetések és a kir. Curia.** Előfordult esetek kapcsán több ízben utaltunk arra, hogy mikor a Curia az esküdtbíróság által kiszabott halálos büntetést tulsúlyosnak tartja s e czímen a büntetés mértékének revisiójába bocsátkozik: a halálos büntetés helyébe rendszeresen a tizenöt évi fegyházat teszi; arra azonban nem volt még eset, hogy a Curia, azon okból, mert a fenforgó enyhítő körülmények folytán a halálos büntetés tulsúlyosnak mutatkozik, az esküdtbírósági ítélet megsemmisítésével, a Btk. 91. §-ának értelmében, életfogytiglani fegyházat szabjon ki. A minap szintén oly ügyben határozott a Curia II. tanácsa, hol a védelem, a büntetés súlyossága okából, a BP. 385. §-ának 3. pontja alapján élt semmiségi panaszszal; s a Curia, noha oly enyhítő körülmények érvényesítették, melyek a Curia állandónak mondható gyakorlata szerint a Btk. 91. §-a alkalmazásának alapjául szoktak vétetni — a semmiségi panaszt elutasította, amivel az ezen perben kiszabott hármass halálos büntetés jogerőssé vált. Ugy látszik, a Curián megerősödött az a felfogás, amely kizárja az alsóbírósági ítéletnek a Btk. 91. §-ában körülírt fokú tévedés miatti correctióját.

A Curiának jelzett nézete kétségtelenül a halálbüntetés térhódítására visz. Az anyagi büntető-törvény szerint a halálos büntetés a bíró kezében nem egy abszolút büntetésnem, mely egy bizonyos büntett tényálladéka megállapításának feltétlen füződvénye: az anyagi jog megengedi, hogy a bíró a gyilkosságot élethossziglani fegyházzal s ha e büntetés is tulszigoru volna, tizenöt évi fegyházzal büntesse, azaz a bűneseteket individualizálja, s a büntetést azoknak egyedi sajátosságához képest mérje ki. Az alaki jognak, nevezetesen a BP. 385. §-a 3. pontjának a Curián kísértő értelmezése ezen elv keresztülvitelének áthághatlan gátja; mert elzárja a bírót éppen a középsúlyu, tehát az átlagos esetekben megfelelő büntetés alkalmazásától, s oda visz, hogy megmarad a tulsúlyosnak mutatózó halálbüntetés ott, ahol annak tizenöt évi fegyházra átváltoztatása indokolatlan enyhiséget eredményezne.

Amit a Btk. alapján a husz éves bírói gyakorlat kiküzdött, jelesül, hogy a halálbüntetés a legsúlyosabb büntettek végső esetbeli megtorlása: a BP. s annak öt évi judikaturája oda látszik fejleszteni, hogy a halálbüntetés — a Curián legalább — az abszolút büntetésnem formájához közeledik. *Z.*

— **A jogegység biztosításáról,** illetőleg a teljes ülésekről szóló mai első cikkünk kiegészítésül alább közöljük a horvát-szlavon-dalmát hétszemélyes tábla belső szervezetről szóló 1893. évi február hó 23-án kelt törvény vonatkozó intézkedéseit.

6. §. Az elnöknek, illetve helyettesének jogában áll, a hétszemélyes tábla egyes tanácsai által polgári ügyekben hozott határozatokat felfüggeszteni, ha azok a már elfogadott jogelvekkel ellenkeznek, vagy az iratok tartalmával ellentétben állanak, avagy nyilvánvalóan törvényellenesek. Ha az elnök e jogával él, tartozik az illető vitás jogi ügyet, újból való megvitatás végett, a kir. hétszemélyes tábla teljes tanácsa elé vinni. Hasonló eljárás követendő azon esetben, ha vala-

mely jogi kérdés különböző tanácsokban különböző módon döntetett el.

7. §. Az elnök oly intézkedések életbeléptetéséről tartozik gondoskodni, amelyeket legcélszerűbbeknek tart arra, hogy azok az esetek, amelyekben abba a helyzetbe juthatna, hogy a jelen törvény 6. §-ában biztosított jogával élhessen, figyelmét el ne kerüljék, és hogy a gyakorlati jogtudomány-nak fejlődése, úgy amint az az egyes jogi kérdések elintézése alkalmával a kir. hétszemélyes táblánál mutatkozik, folytonosan nyilvántartassék. Ezeknek az intézkedéseknek célja egyúttal az, hogy a gyakorlati jogtudománynak a kir. hétszemélyes táblánál való fejlődését ezen bíróság összes tagjai is figyelemmel kísérhessék.

8. §. A hétszemélyes tábla által már elfogadott jogelvektől a rendes tanácsban eltérni nem szabad. Ha valamely előadó mindazonáltal ellenkező jogi véleményben van, kötelessége erről az elnököt értesíteni, aki intézkedni tartozik az iránt, hogy az illető ügy a kir. hétszemélyes tábla teljes tanácsában tárgyalassék.

9. §. A teljes tanácsban hozott határozatokat az elnök többé fel nem függesztheti, hanem azokat kiadatni és a feleknek kézbesíttetni tartozik. Mindazonáltal szabadságában áll ezen alkalmából az országos kormányhoz javaslatot tenni a végből, hogy a törvény illető rendelkezéseinek magyarázata iránt minden kétség törvényhozási uton megszüntetessék.

13. §. A teljes tanács semminemű határozatot sem hozhat. ha az elnökön illetve helyettesén kívül, legalább még tíz bíró össze nem gyűlt.

14. §. Teljes tanácsülésben tárgyalandók:

a) a kir. országos kormány által véleményezés végett áttett törvényjavaslatok iránti vélemények és indítványok, valamint a valamely törvény alkotását célzó önálló indítványok.

b) az Ő Felsége a király által kinevezendő bírák helyeinek betöltésére vonatkozó javaslatok:

c) oly jogi kérdések megoldása, melyek tekintetében a kir. hétszemélyes tábla egyes tanácsai között véleményeltérések keletkeznek.

d) oly jogi kérdések eldöntése, a melyeket az alsó bíróságok eltérően vagy helytelenül oldottak meg, ha azokat az országos kormány előterjeszti. Ezek a határozatok az alsó bíróságok részére csak kioktatás gyanánt szolgálnak:

e) a törvény védelmére érvényesített semmisségi panaszok (és a bünvádi eljárásról szóló törvények).

f) a belföldi és idegen bíróságok közötti illetékességi összeütközések, valamint a bírósági és közigazgatási hatóságok között felmerülő és a bírói hatalomról szóló 1874. évi február hó 18-án kel. törvény 7. cikke értelmében elintézendő illetékességi összeütközések eseteiben szükséges vélemények adása.

15. §. A kir. hétszemélyes tábla az első- és másodfolyamodású bíróságokat az azoknál bírói hatóságának gyakorlása közben bármely alkalommal tapasztalt hibák miatt megfeddheti, továbbá szükséges utasításokat és intéseket adhat ki, hatáskörét meghaladó rendelkezések esetén pedig az ügyet az országos kormánynak megfelelően tudomására hozza.

— Az esküdtszék kérdéséről a Magyar Jogászújság legutóbbi száma a következőket írja:

Németországban a bünvádi perrendtartás reformját előkészítő bizottság munkálataiból leghatalmasabb momentumként lép elénk az esküdtszékek elejtése. A kérdés nálunk még talán aktuálisabb, mint Németországban. A vitába rövid néhány szóval beleszólni akként, hogy ebbe új momentumokat is vigyünk bele, igen nehéz, talán lehetetlen is. Emellett azonban még sem fojthatjuk magunkban azon feltululó kérdést, hogy vajjon valójában szükség van-e ezen eminenter népies intézmény megszüntetésére? Valójában az esküdtszékek oly rosszul váltak-e be, hogy felettük minden esetre megkondíttassék a halálharang? Azt hisszük, erre hátran nemmel felkelhetünk és ellenkezőleg azon állásponton vagyunk, hogy éppen az esküdtbíróságok voltak azok, amelyek a gyakorlati jogfejlesztésnek a népies jogérzet útján való megtermékenyítését eredményezték. Hogy voltak egyes téves ítéletek, az lehetséges. A német perrendi bizottság e kérdésben azon kategorikus álláspontot foglalta el, hogy az esküdtszéki intézmény fentartása ki van zárva; mi ezzel szemben azt hisszük, hogy az esküdtszékek teljes elejtése tekintendő kizártnak.

— Fayer László egyetemi tanárnak *A Magyar Bünvádi Perrendtartás Vezérfonala* című munkája negyedik kiadásban jelent meg. A kézikönyv e kiadása igen jelentékenyen növekedett anyagában és terjedelmében. Feldolgozást igényelt ugyanis az új bünvádi eljárási törvénynek uralma alatt kifejlődött bírói gyakorlat, mely e könyvben rendszerbe foglalva jelentkezik és kritikai méltatásban részesül. Különösen foglalkozik szerző a gyakorlat követelményeinek szempontjából azokkal a nehézségekkel, melyek új bünvádi perjogunknak az életbe átvitele körül folyton felmerülnek. Tüzetes fejtegetések tárgya a leggyökereesebb átalakuláson keresztülment perorvoslati rendszer. Általános szempontokból kiinduló tárgyalás nyomán kidomborodik az esküdtszéki intézmény a maga egész valóságában és nélkülözhetetlenségében. Egybegyűjtve van a könyvben a bünvádi perrendtartás gazdag irodalma. A mű tárgyalási rendszere nem változott; e kiadásban is nagy sujt helyezett szerző a történelmi előzményekre, a külföldi törvényeknek a hazaival egybevetésére s a külföldi perjogi irodalomra. A bünvádi perrendtartás szövegének beillesztése, továbbá a kimerítő tárgy- és névmutató megkönnyítik a használatot. Megjelent a Franklin-Társulat kiadásában.

— Irodalom. Dr. Harner Ferencznek: «A parlamenti választói jog terjedelme a nagyobb európai államokban» című dolgozata külön lenyomatban is megjelent a huszadik század könyvtárában. Dr. Kenéz Béla min. segédtitkár külön lenyomathat adta ki «Népünk szaporodása» című dolgozatát, mely a tud. egyetem nemzetgazdasági és statisztikai semináriuma 25 éves fennállása jubileuma alkalmából készült műben jelent meg. Ugyancsak dr. Kenéz Bélától jelent meg egy dolgozat «A városok fejlődése és jelentősége» címen. A dolgozat foglalkozik a városi népesség szaporodásával, a városok vonzóerejének hatásával, gazdasági jelentőségével és végül a városba toulás következményeivel. A 132 oldalra terjedő füzet a Pollitzer cég kiadása s ára 2 kor.

— Bünygyi judikatura. Anyagi jog. Sértett a vádlottnak a tornácra az ágyban fekvő neje mellé feküdt és ölelgette, amit vádlott meglátván, hirtelen támadt erős felindulásában sértettet súlyosan bántalmazta. A felsőbírószakok vádlottat a Btk. 76. §. 2. bekezdése alapján felmentik, mivel elfogadják a védelem azon álláspontját, hogy vádlott felindulása oly magas fokra hágott, hogy elmelehetősége időleges megzavarását idézte elő. — A Btk. 260. §-a esetében, mely azt tételezi fel, hogy a sértett ellen büntetendő cselekmény miatt hatóság előtt emelt vád alaptalannak bizonyult legyen, az indítványi határidő szempontjából a tudomásrajutás napjául az a nap veendő, melyen az előző eljárásban hozott véghatározat a most sértettként szereplő féllel közöltetett. — A Btk. 263. §. 3. p. nem értelmezhető úgy, hogy valakinek elítéltetése esetén az elítélés tárgyát képezett tény korlátlanul, minden elfogadható indok nélkül is fel legyen hozható; ez azt jelentené, hogy a törvény az elszennvedett büntetés szemrehányását mindenkinek alanyi jogává tenné, s így a büntetéssel törlesztett botlásért még utólag is örökre felelőssé tenné az embert. Az id. törvényhely annak helyes értelmezése szerint tehát csak azon feltétellel alkalmazható, ha a tény felhozását egyénileg vagy társadalmilag igazolható körülmények indokolják.

Eljárás. A mentelmi jog lényeges tartalmát az képezi, hogy orsz. képviselő ellen mentelmi jogának felfüggesztése előtt bünvádi eljárás nem indítható és nem folytatható; a mentelmi jog felfüggesztése csak az azt elrendelő országgyűlés tartamára hatályos. Ha tehát az országgyűlés az elsőfoku ítélet meghozatala után oszlott fel, az újból megválasztott képviselőt a másodfoku eljárás céljából újból ki kell kérni. (A jogegység érdekében hozott határozat.) — Semmisségi okok az esküdtbírósági eljárásban; ha az esküdték főnöke valamelyik kérdés mellé a szavazatok számarányát névnek aláírásával meg nem jegyzi; ha valamelyik kérdésnél a szavazatok arányát akként jegyzi fel, hogy néhánál több igenlő szavazat adatott, mert ez a megjelölési mód a BP. 369. §-a szerint csakis az esküdték határozatának kihirdetésénél alkalmazható, s kétséget hagy fen arra nézve, vajon az illető kérdés-re mind a tizenkét esküdt szavazott-e? — Nem igényelhet kártalanítást a kiállott vizsgálati fogságért az, aki ellen a vizsgálat a beszámítást kizáró ok miatt szüntettetett meg.

— Gyermekevédelmi lap címmel dr. Torday Ferencz és báró Edelsheim-Gyulai Lipót szerkesztésében havonként

megjelenő folyóirat indult meg. A lap célja az állami gyermekvédelem támogatásának megszerzése a társadalmi gyermekvédelem számára és a társadalmi érdeklődés és részvétel biztosítása az állami gyermekvédelem javára. A helyes irányu és célú lap a jogi körök meleg érdeklődésére is számot tarthat.

— **Zugirászatra, mint törvényileg tiltott foglalkozás gyakorlására iparigazolvány ki nem adható.** A kereskedelemügyi m. kir. miniszter 1318/904. sz. a. a következő határozatot hozta: A másodfoku vádhatározatot helybenhagyom, mert a folyamodó által bejelentésében felsorolt az a kereseti tevékenység, melyet a kért iparigazolvány alapján iparszerűleg folytatni kíván, nevezetesen felségfolyamodványok és kérvények megírása, katonai és kisebb polgári peresügyek rendezése, adó- és illetékügyek rendezése, ez ügyekben és fizetési meghagyások elleni felelőzések, telekkönyvi és örökösödési ügyekben felvilágosítás, iparendelvények megszerzése, nagykorúsítások keresztülvezetése stb. olyan természetű, melynek nem ügyvéd által való iparszerű folytatása, mint zugirászat, törvényileg tiltva van s így az ezen kereseti foglalkozás folytatására irányuló bejelentés az iparhatóságok által az 1884: XVII. tcz. 4. §-a alapján tudomásul nem vehető.

— **Adalék a községi jegyzők magánmunkálatainak kérdéséhez.** A kunszentmiklósi kir. járásbírósg mint telekkönyvi hatóság 1135/905. számú végzésében a következőket olvassuk a községi jegyző keze alól kikerült magánmunkálatokról: Rendkívül feltűnő volt a bíróság előtt, hogy a teljesen egy jogügyletet képező vételek miatt lettek három szerződésbe elkülönítve s a zálogjog törlése is két kérvénybe foglalva és a négy kérvény felesleges 57 K 55 f. bélyege és munkadíja mi okból nem lett megtakarítva.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **A fiatalok büntetéseik érdekében az osztrák igazságügyminiszter rendeletet adott ki a főügyészségekhez.** Kiténő szociális érzékről tanuskodó és mondhatni bölcs utmutatást tartalmaz ez a rendelet az ügyészségek részére, indítványozási joguknak a kiskorúakkal szemben miként való gyakorlása iránt. A miniszterium elé — mondja a rendelet — a kegyelmi ajánlások kapcsán ismételtlen oly ítéletek kerültek, melyeknél nem lett volna igazolatlan az elítélt fiatalok büntetése szemben valamely büntetést kizáró ok megállapítása. A bíróságok részéről tett kegyelmi ajánlások indokolása sokszor oly momentumokat tartalmaz, melyeknek kellő méltatása a vádtól való visszalépésre vagy felmentésre vezethetett volna. Ennek oka valószínűleg abban van, hogy a tényállás subjectiv oldalát nem mindig veszik kellően figyelembe. Igaz, hogy az osztrák büntetőtörvény határozott rendelkezéseket tartalmaz a korhatárok tekintetében és ennek következtében csupán a fiatalok alapján nem lehet a beszámíthatóságot kétségbe vonni. De másrészt téves volna az a felfogás is, hogy midőn a törvény a kiskorúak részére enyhébb büntetést biztosít, ez a kiváltság absorbeál a törvényben felsorolt minden büntetést kizáró okot és hogy ily esetekben nem kellene tovább vizsgálni a subjectiv bűnösség kérdését. E felfogás ellenkeznék azzal az általános alapelvvel is, mely szerint bűnösség nélkül büntetést kiszabni nem lehet. A kiskorúaknál fokozott mértékben tekintettel kell lenni a beszámítást esetleg kizáró körülményekre. Ezek a kiskorúaknál sokszor más alakban jelentkeznek, mint felnőtteknél, mert náluk a gyöngébb felfogási képesség, a korlátoltabb látkör és az elégtelen erkölcsi ellentárlóképesség fontos szerepet játszanak. Tapasztalásból tudjuk, hogy kiskorúak néha pusztán utánpótlás ösztönből, azoknak a személyeknek, kik az ő szemükben tekintély számba mennek, példaadásuk nyomán oly cselekményeket követnek el, melyeknek jelentőségét és következményeit nem képesek fel fogni. Nélkülözés és nyomor, fenyegetések és bántalmazások a hozzátartozók részéről, a szülők parancsa: ezek mind tör-

vényletes cselekményekre szoríthatják őket. Ily esetekben nincs helyén oly ellentárló képességet feltételezni és mértékül venni, milyennel az érett ember rendelkezhetik csupán. Bizonyosra vehető, hogy ezen körülmények szorgos vizsgálatánál nem ritkán más következtetésre jut az ember a kiskorú büntetéssel szemben, mint oly egyénnel szemben, aki a maga akaratának és gondolkodásának ura s rendelkezik a normális felnőtt egyének józan gondolkodásánál. Kiváltképpen csábítás esetén több szolgálatot teszünk az igazságosságnak, ha azokat vonjuk felelősségre, kik az áldozatot mint a maguk céljainak eszközt használták fel. Ugyanezen szempontok figyelembevételét ajánlja a rendelet oly esetekben is, midőn a büntetett csak kevéssel haladja meg a tizenegyedik életét.

— **A német büntetőjogi reform előkészítésére** 1902-ben alakult tudományos bizottság a birodalmi igazságügyi hivatal ösztönzésére nagy munkát készít, mely nemsokára meg fog jelenni. A mű: a német s a külföldi büntetőjogok összehasonlító képe. A Brikmeyer, van Calker, Frank, Hippel, Kahl, Lilienthal, Liszt és Wach szerkesztése mellett készülő munkán 46 tanár dolgozik. A különböző büntetőjogok szisztematikus összehasonlítása után a mű majd az összehasonlítás eredményeit méltatja és a törvényhozás számára javaslatokkal lép fel.

— **Kiszabadult rabok állami alkalmazásban.** A porosz rabsegélyző egyletek kezdeményezésére a porosz közoktatásügyi, valamint a közmunkaügyi és a belügyminiszterek rendeletben jelentették ki, hogy a szabadultak elvileg nincsenek elzárva az állami alkalmazásból, hacsak cselekményük nem becstelen érzületből eredt. A belügyminiszter különösen megengedte, hogy a felügyelete alatt álló letartóztatási intézetekben az irtó állásokra szabadultak alkalmaztassanak. Az alkalmazás nem történhetik azon a helyen, ahol az illető büntetését kitöltötte: További korlátozásképp kiemeli a rendelet, hogy a tisztviselők és letartóztatottak személyi ügyeire vonatkozó ügyiratokat a szabadultak nem kezelhetnek.

— **A porosz bírák számát** 150-el szaporították 1904-ben. A porosz igazságügyi hivatalnokok száma ilyképp 29%-kal növekedett. A létszám emelését az ügyforgalom emelkedése tette szükségessé.

— **Derburg Henrik** április 21-ér ülte meg egyetemi rendes tanárságának 50 éves jubileumát.

Közjegyzői helyettest keres mielőbbi belépésre Takács Jenő kir. közjegyző Tapolca (Zala megye.) 11085

ÚJ KÖNYVEK

10530

kaphatók

POLITZER ZSIGMOND ÉS FIA

könyvkereskedésében

Budapest, IV. ker., Kecskeméti-utca 4. sz. alatt

és minden hazai könyvkereskedésben.

- Agoston Péter: A magyar zálogjog története 2 K.
 Halász: Községi takarékpénztárak Magyarországon 2 K. 40 f.
 Harkányi Ede: A holnap férfiai 4 K.
 Horváth János: Adalékok az 1847/8. évi országgyűlés történelméhez. (Az 1867. évi XXII. tcz. szempontjából) 2 K.
 Katona Mór: Magánjogi dolgozatok gyűjteménye 10 K.
 Löw Loránt: Viszonylagos semmisség. Tanulmány a magyar általános polgári törvénykönyv tervezetének jogügyleteiről 2 K.
 Matlekovich: A Vámpolitika mai helyzete 1 K. 60 f.
 Marx-Engels: Válogatott művei három kötet, melyből az első most jelent meg. Előfizetési ár 20 K.
 Megrendelhető 2 koronás részletfizetésre.
 Rác Gyula: Gazdasági önállóság alkotja meg nemzeti és világ-gazdasági függetlenségünket 2 K.
 A társadalmi fejlődés iránya: A Társadalomtudományi Társaság által rendezett vita 3 K.
 Zachár Gyula: Magánjogi tanulmányok az igényper keretében. Különös tekintettel a legújabb bírói gyakorlatra 6 K.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 25. sz.

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4. sz.

Előfizetési díj: félévre — 12 kor.
negyedévre 6.

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A német büntetőjogi reformmozgalom. *Friedmann Ernő* től. — A kir. ítélő táblák döntvényei. *Dr. Márkus Dezső* kir. ítélő táblai bírótól. — *Törvénykezési Szemle:* Körülírandók-e a kisajátítási jog engedélyezése alkalmával a kisajátítandó ingatlanok? *Dr. Dénes Sándor* miniszteri segédfogalmazótól. — A közadós hitelezőinek és csődtömeggondnokának pótmagánvádja. *Dr. Balog Arnold* budapesti ügyvéd től. — Külföldi judikatura. — Különfélék.

Melléklet: Döntvénytár. Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Buda-pesti Közlöny»-ből.

A német büntetőjogi reformmozgalom.

Nem rég történt, hogy valamennyi német egyetemi tanár egyesült a külföldi büntető codexek és javaslatok összehasonlító alapon való feldolgozására. A munka a tervezet szerint tizenhat kötetre fog terjedni.

Vajjon mi vihette a német tanárokat erre a nagy vállalkozásra? Vajon mi indíthatta őket arra, hogy egész erejüket a *jelen* törvényhozásának tanulmányozására fordítsák?

A német reformáramlat a jövő büntetőjogának hangzatos jelszavában született. Annak hangoztatása és keresése közben támadta a büntetőjog fennálló alapzatait és annak megvalósulhatása végett követelte egy új német büntetőtörvénykönyv megalkotását.

Most a német büntetőtörvénykönyv revisiója elvben el van határozva.

Az ellentétes alapelvek erős küzdelme előzte azt meg. Ma már teljes az egyetértés közöttük.

Hogy milyen alapon jött létre a megegyezés, azt nem is kell kutatnunk. A német tanárok legújabb vállalkozása világos magyarázat.

A jövő büntetőjoga fő eredményeiben nem fog eltérni a jelen büntetőjogától.

Érdekes tanulmány azonban, hogy hogyan juthattak el a német reformerek az ő homlokegyenest ellenkező alapelveikből a régi elvekkel megegyező eredményekhez.

Erre megtaláljuk a feleletet, ha átlapozzuk *Liszt Ferencz* nek a közelmúlt napokban megjelent összegyűjtött tanulmányait.

Kevés érdekesebb és tanulságosabb olvasmány van ennél a műnél. Egész világosan felismerhetjük benne magának az író működésének és egyben a német reformmozgalomnak egyes phasisait.

Látjuk eleine a viharosan előretörő, azután a lépésenkint hátráló agitátort és mögötte a rohamosan terjeszkedő, majd lassankint összezsugorodó reformáramlatot. Eléri pályájának zenithjét és a magasból bevilágítja a büntetőjog egész vidékét, aztán ismét alászáll.

Németországban sohasem tudtak erősebb visszhangra találni azok a szélső irányzatok, a melyek teljesen szakítva a fennálló alapelvekkel és a népben meggyökeredzett erkölcsi világnézettel, a büntetőjog helyébe a büntettes gyógykezelését vagy a társadalmi hygienát akarják tenni.

Liszt már számolt azokkal a tényezőkkel. Ő a fennálló büntetőjogba akarja belevinni, annak keretei között megvalósítani a kriminálanthropologiai és sociológiai iskolák eszméit. Ő is a céltudatos önvédelem szükségességét hangoztatja, azonban a büntetést tartja az egyedül megengedett

eszköznek a kriminalitás elleni küzdelemben. Így jut el a kriminalpolitika fogalmához.

Mindazonáltal még így is szinte áthidalhatatlan ürré válasszotta el az uralkodó elvektől.

A büntetésnek egyedül az egyén veszélyességéhez mért alkalmazása távol állott a megsértett jogtárgy értéke után induló büntetőjogtól. Ezt az ürré akarta Liszt az egyeztető formulák egész sorával áthidalni, vagy inkább eltakarni.

Mikor támadásai az uralkodó alapelvek védelmezőinek merev ellenállásán megtörttek, engedményekkel akarta kivívni, hogy eszméi legalább részben megvalósuljanak.

Már korán kijelentette, hogy csak a konkrét alakot öltött veszélyességet, tehát csak a tetteben megnyilatkozó antisocialis érzületet akarja büntetni. Ilyenkor azonban a megsértett jogtárgy értékétől függetlenül büntetne.

Ennek ellenében egy jelentékeny területet elvonna a büntetés alkalmazása alól és a praeventio körébe utalná. Ezt a beszámíthatóság fogalmának új formulázásával akarja elérni.

Beszámítható Liszt szerint a normalis ember, az, aki a motivumokra általában, így a büntetés motivumára is normálisan reagál, tehát az, a ki a büntetés iránt fogékony. Liszt három olyan esetet talál, melynél az egyén a büntetés iránt nem fogékony: a fiatalkort, a korlátozott beszámíthatóságot és a szokásszerű visszaesést. Ezekre a büntetés nincs hatálylyal, tehát alkalmazása céltalan; minthogy azonban a társadalomra veszélyesek, más módon kell őket ártalmatlanná tenni.

Ezzel az állásponttal éri el Liszt működése és a német reformmozgalom delelő pontját.

Ekkor kezdett határozottabb alakban megérlelődni a német codex revisiójának eszméje.

És ettől az időponttól kezdve Liszt többé nem alapelveinek fejlesztésére törekedett, hanem ellenkezőleg azt tűzte feladatául, hogy ellenfeleihez közeledjék. Ahelyett, hogy egész erejét összpontosította volna eszméinek mind szabatosabb körülírásában, lépésről-lépésre, végeredményében teljesen lemondott arról, hogy alapelveiből levonja a consequentiákat.

Talán a büntetőjog uralkodó elveiben megnyilatkozó vitális erő, talán a fiatalos bátorság hiánya, vagy az a vágy, hogy a revisió eszméje minél gyorsabban megvalósulhasson, indíthatta a visszavonulásra.

Az első nagy lépés az volt, hogy elfogadta, hogy azon az egész területen, amelyen az ő alapelvei szerint a büntetés szükségességét és mérvét egyedül a tettes antisocialis érzülete határozná meg, figyelembe vették a megsértett jogtárgy társadalmi és erkölcsi értéke. A kriminalpolitika elvei csak ott jutnának érvényre, ahol a büntetésnek már egyáltalán nincs hatálya, tehát az említett három esetben: a fiatal koruaknál, a szokásszerű visszaesőknél és a korlátozottan beszámíthatóaknál.

És általában azt hiszik, hogy Liszt legalább ezekben az esetekben fentartotta magának elveinek szabad és céltudatos alkalmazását. Ez azonban nincs úgy.

Ezekre vonatkozólag is megkísérelte, hogy összhangba jusson az uralkodó irányzattal, amely ezekben az esetekben is büntet. Az általános nézetet, hogy Liszt itt a kriminalpolitika elveit alkalmazza, az okozza, hogy ő a saját elveiből kiindulva jut itt az uralkodó nézettel megegyező eredményre.

Liszt az említett három esetben, — kifejezetten eddig csak a korlátozott beszámíthatóságuakra vonatkozólag* — a közveszélyességet állítja oda, mint a büntetés szükségességének alapját.

Ez a lépése azonban végzetes jelentőségű. Amíg azáltal hogy a másik területen a kompromisszum érdekében lemondott elveinek megvalósításáról, nem vont le semmit azok elméleti jelentőségéből, addig azzal, hogy látszólag saját alapelveiből azokkal ellentétes eredményre jut, saját elmélete ellen küzd.

Liszt élesen körülhatárolta a büntetés alkalmazásának területét a beszámíthatóság fogalmának új konstrukciójával. E szerint a visszaesés, a fiatalkor és a korlátozott beszámíthatóság területe a büntetőjog határain kívül esett. Azáltal tehát, hogy Liszt legújabbban ezekben az esetekben is büntetni akar, desavualja a saját beszámíthatósági konstrukcióját.

Liszt mindig élesen különválasztotta azt, hogy valakit büntetni kellene, attól, hogy vajon arra a büntetésnek lesz-e hatása. A visszaesőnél, a korlátozottan beszámíthatónál, a fiatalkorunál szükség volna akadályozó képzetekre, de azért nem szabad őket büntetni, mert ennek úgy sem lesz hatása.

Világosan formulázva a tételt: Liszt büntetni akar olyanokat is, akik szerinte beszámíthatatlanok. Ezzel azonban beszámíthatósági elmélete megdőlt.

Ezt az eredményt csak eltakarni, de nem megcáfolni képes az a formula, hogy a büntetést ez esetekben a közveszélyesség indokolja.

Hogy mi vezette Lisztet erre a következtetlen gondolatmenetre, az kézen lekvő. Ő ezekben a problémákban is az uralkodó nézetet megközelítő eredményre akart jutni.

Ennek bizonyossága, hogy Liszt ebből a gondolatmenetből — hogy t. i. a közveszélyesség teszi a büntetést szükségessé — csak azokban az esetekben vonja le a conclusiót, ahol az uralkodó nézettel egyező eredményre akar jutni. Holott ebből a gondolatmenetből az is levezethető, hogy az elmebeteg is büntetessék.

Ezek az alapokon már létrejöhetett a megegyezés. *A megsértett jogtárgy értéke mellett az eddigénél jobban véltessenek figyelembe a bűncselekmény alanyi momentumai: ez a fő szempont.***

Az összhang most már megvan az alapelvek között, de így viszont nem találunk egy olyan alapelvet sem, mely a német btk. revisióját égetően sürgős feladattá tenné.

Hogy visszatérjünk kiinduló pontunkra: ez lehet az oka annak, hogy a németek — conservativok és reformerek egyesült erővel — rávetik magukat a *jelen* büntetőjogának tanulmányozására.

Liszt működésének és a német reformmozgalomnak evolúciója le van zárva.

Ha valaki Lisztnek csak két dolgozatát olvasná el a most megjelent gyűjteményből, az első, amelyet 1875-ben mint a dogmatikus iskolának és Bindingnek fiatalosan lelkesedő hive irt meg, és a legutolsót, melyben harmincz évvel később, mint a német reformmozgalom nagymestere határozott javaslatokat terjeszt elő: csodálkoznék azon a következetességen, melyet a nagy agitátor hosszú pályája alatt tanusított.

Aki öt pályájának csak eme két ellentétes polusán is-

* L. az 1905-ben a korlátozott beszámíthatóságuakra vonatkozó törvényjavaslatát. Az 1905-iki, Hamburgban tartandó nemzetközi büntetőjogi congressus napirendjére van tűzve a kérdés, hogy mennyiben vihető be a közveszélyesség fogalma a bűnösség fogalmába a visszaesőkre vonatkozólag. Liszt rendszerint olyképpen formulázza a problémáit, hogy a kérdésben benne rejlik a felelet.

** A küzdelem már csak a körül fog forogni, hogy minő elvek alapján bíraltassanak el a bűncselekmény alanyi körülményei. Az antisocialis érzület legyen-e ebben a vezérlő elv, vagy a motívum?

meri, az nem fogja jelentőségét méltatni tudni. Mert Lisztnek jelentősége egy más korszakra esik.

Aki Lisztnek kétségkívül nagy koncepcziója alapján akar tovább építeni, annak működésének ama periodusára kell visszamennie, amikor az ő elvei még tisztán és vaskövetkezetességgel küzdöttek az uralkodó elmélet ellen.

Ha a német büntetőcodex előkészítése a mostani irányban fejlődik tovább, akkor az mindenképpen egy átgondolt, minden részletében gyönyörűen kiépített törvénykönyv lesz, de hiába fogjuk benne keresni — *a jövő büntetőjogát.*

Friedmann Ernő.

A kir. ítélő táblák döntvényei.*

II.

Az 1890: XXV. tcz. 13. §-ának értelmezésénél elsősorban természetesen abból a forrásból meritünk, amely minden törvény igazi értelmét leghivebben tükrözi vissza: az illető törvényszakasz megokolásából. Mert lehetséges ugyan, hogy némelyik ilyen megokolás nem elégíti ki azokat a várakozásokat, amelyeket a jogász hozzájuk joggal fűzött; de általánosságban mégis a törvény megokolása az, amely a törvény alkotójának igazi szándékát legmegbízhatóbban fejtí föl. Hiszen a megokolás van hivatva annak az óriás anyagnak a feltárására, amely a lehetően rövidre szabott jogtételben rejtőzik, amely utóbbinak sajátos stílusa tökéletességgel kell, hogy egybeforraszsza a legnagyobb tömörséget és szabatoságot a juris elegantiával és a nyelvi kifogástalansággal.

A viszony a jogszabály és annak megokolása között sok tekintetből olyan, amilyen az ítélet rendelkező része és annak okadása között áll fen. Mindaz, ami a bírót a rendelkező részben kifejezett fölfogására indította, kell, hogy a megokolásban a lehető legnagyobb, de azért könnyen áttekinthető részletességgel kifejtésre találjon, mert csak így lehetséges az érdekelteket teljesen megnyugtani afelől, hogy a fenforgó esetben lehetetlen volt másképpen dönten. Az egyes törvényszakaszok megokolásánál is a törvényt megalkotónak kötelessége előadni a kérdés jelenét és multját, hogy mindenki tisztában lehessen annak fejlődésével; ismertetnie kell a kérdés elméleti jellegét és gyakorlati jelentőségét a jog egész területének minden részlete szempontjából; hü képet kell rajzolnia mindazokról a jogviszonyokról, amelyekre az általa javasolt jogtételt alkalmazni kell és lehet, számos esettel világosítva fel mindama lehetőségeknek óriás változatosságát, amelyeket az élet napról-napra fölvet és amelyeket a codificatornak képzelőtehetségével maga elé kell varázsolnia, mert hiszen ő a jelen életviszonyaiból indulva ki, a mult tanulságaira támaszkodva, mindig az ismeretlen jövő számára alkotja meg művét. S ha, a dolog természeténél fogva, képtelen is lesz alkotása alkalmazhatóságának egész körét előrelátni, mégis elmélkedésének és szándékának bő kifejtésével a legbiztosabb utmutatást adja majd a jogszabály leginkább megfelelő alkalmazására, igazi értelmének és céljának legokosabb érvényre juttatására.

Hosszasabban időztem a törvény megokolása jelentőségének kérdésénél, mint amennyire azt sajátképpen való tárgyam szükségessé tenné. De újabban több és figyelemre méltó helyről a megokolásnak értéke felől a bíróra nézve az enyémtől teljesen eltérő, kicsinylő nézetet hallottam; megragadom tehát az első, megfelelő alkalmat annak hangsúlyozására, hogy a törvény magyarázatánál mennyire fontos és mellőzhetetlen a megokolásnak első sorban való tanulmányozása, fölösleges lévén viszont annak nyomatékos kiemelése, hogy a törvényt alkotónak is elsőrangú kötelessége a megokolásnak lehető legkimerítőbb teljességére és nagy tökéletességére törekedni.

* Az első közleményt l. a 20. számban.

Visszatérve tehát kiindulásom pontjához, mindenekelőtt azt akarom vizsgálni, hogy az 1890: XXV. tcz. 13. §-ának megalkotására mely okok indították a törvényhozót. Mivel pedig egyfelől a törvényhozási anyag, fájdalom, fölötte nehezen hozzáférhető, másfelől pedig a töredékes közlés sok olvasót talán ki nem elégítene, legyen szabad a törvényszakaszc egész megokolását szószerint való szövegében közölnöm:

«A jelen szakasz — így szól a megokolás — «azokat az intézkedéseket tartalmazza, amelyekkel a jogegység a kir. ítélő táblák ellentétes elvi jelentőségű teljes. ülési megállapodásaival szemben biztosítható.

«A kir. ítélő táblák ugyanis jelenlegi hatáskörükben lépven életbe, több ügyben nemcsak a tény-, de a jogkérdésekben is mint utolsó foku bíróságok ítélnék és fel vannak jogosítva teljes tanács ülési megállapodások hozatalára is.

«*Polgári ügyekben*, felfolyamodás folytán, a kir. ítélő tábla rendszerint végérvényesen dönt. További felfolyamodásnak csak az 1881: LIX. tcz. 59. §. 1—4. pontjában felsorolt másodbírósági végzések ellen van helye. *Végrehajtási ügyekben* felfolyamodás folytán a kir. ítélő tábla rendszerint végérvényesen határoz. *A büntettek és a kir. törvényszékek* hatáskörébe utalt *vétségek* eseteiben a kir. törvényszékek a vizsgálat megindítását vagy folytatását elrendelő határozata ellen további felelővételnek helye nincs (1880: XXXVII. tcz. 45. §.). A felelővíteli bíróságok szabályozásáról és a felelővétel korlátozásáról szóló 1883: VI. tcz. szerint szintén több esetben a kir. ítélő tábla mint utolsó foku bíróság jár el (5. 7. §§.).

«Már most is, midőn csak két kir. ítélő tábla működik, érezhető volt annak szükségessége, hogy a jogegység és a törvény értelmezésének érdeke fölött a kir. Curia tekintélye örökösök. Élénkebben lesz ez érezhető a kir. ítélő tábla mellett.

«Egyébiránt nemcsak a ma érvényes törvénykezési eljárások szerint ítélnék bizonyos ügyekben a kir. ítélő táblák mint utolsó foku bíróságok, hanem az alkotandó polgári és bünvádi perjogok is — bizonyos kérdésekre mindenestre a kir. ítélő táblát fogják utolsó foku bíróságnak kijelölni. Következésképpen oly intézmény, mely a jogegységet és a törvény helyes értelmezését biztosítja, — a jövőre való tekintettel is mellőzhetlen. *Ila az alkotandó perjogoknak sikerülne rendszerükbe a jogegység, illetőleg a törvény helyes értelmezése érdekében oly rendkívüli jogorvoslatot illeszteni, mely a jelen szakaszban foglalt intézkedést fölöslegessé teszi: akkor bátran lesz a 13. §. rendelkezése mellőzhető.* Ameddig azonban perjogunk nemcsak ilyen tökéletes alakban nem ismeri a kérdéses rendkívüli jogorvoslatot, hanem ez a jogorvoslat egyáltalában ismeretlen perjogi rendszerünkben: addig igazságszolgáltatásunk egységének komoly veszélyeztetése nélkül a javaslatba hozott intézkedést mellőzni nem volna tanácsos.

«A jelen szakasz a részletekre nem terjed ki. Ezek rendeleti utra tartatnak fen és magától értetik, hogy a rendelet fog arról gondoskodni, hogy akkor, midőn a kir. Curia az ellentétes határozatok tárgyában dönt, az eset alapját képező konkrét ügyek is előtte legyenek. Hasonlóképpen a rendelet feladata leendő meghatározni azokat a föltételeket is, melyek mellett a kir. Curia hozott elvi megállapodásai a kir. Curia megfelelő teljes tanács-ülése által újabb vizsgálat és elhatározás tárgyává teendők. Ily intézkedés azért szükséges, hogy a kir. Curia által hozott elvi megállapodásnak esetleges tévedése vagy a tudományban meghaladott álláspontja könnyen kiigazítható legyen akkor is, ha hasonló kérdés eldöntése a kir. Curia elé nem kerülhet». (1887 92. országgyűlés, képviselőházi irom. XXI. k. 282. l.)

Az anyag teljessége kedvéért megjegyzem még, hogy az 1890: XXV. tcz. 13. §-ának második bekezdése («a teljesülés elvi megállapodásait az illető kir. tábla tanácsai mindaddig követni tartoznak, míg azt újabb teljes-ülési megállapodás meg nem változtatja») hiányzott a törvény javaslatából és a tárgyalások folyamán került abba bele — a szakasz egyéb módosításai kérdésünk szempontjából itt nem jönnek figyelembe.

A 13. §. megokolásából már most nyilvánvaló, hogy a törvényhozó azokat a polgári ügyeket tekintette olyanoknak, amelyekben a kir. ítélő tábla mint utolsó foku bíróság jár el, amelyek felfolyamodás útján kerülnek a tábla elé és amelyekben a tábla végzése ellen további felfolyamodásnak helye nincs

(a megokolásban idézett büntetőjogi törvényszakaszcok időközben hatályukat vesztvén, azokkal nem kell foglalkoznunk). A megokolás szövegezése nem hagy fönn kétséget abban a tekintetben sem, hogy az «utolsó foku bíróság» kifejezést a törvény az abszolút és nem a viszonylagos (vagyis a pertárgy értéke szerint változó) hatáskör értelmében használta, mert különben nem sorolta volna fel taxative azokat az ügyeket, amelyek alkotásának szeme előtt lebegtek, t. i. a felfolyamodás útján végleges döntés végett a kir. ítélő tábla elé kerülő ügyeket. Amikor pedig a törvény a jövőnek is provideál és reámutat arra, hogy az alkotandó polgári és büntető perjogok bizonyos ügyeknek utolsó fokon ellátását valószínűleg ugyancsak a kir. ítélő táblákra fogják bízni, amely ügyekre azután a táblák döntvénythozó jogköre szintén ki fog terjedni: akkor a gondolatok és eszmék társulása alapján lehetetlen a törvényhozó szándékát másképpen értelmezni, mint úgy, hogy a jövőt illetően is csakis olyan kérdésekre gondolt, amelyeknek utolsó fokon eldöntése *minden esetben* a táblák hatáskörébe tartozik, tekintet nélkül a pertárgy értékére, illetőleg a bűncselekmény minőségére, a tett vagy a tettes szempontjából. Más szóval: a törvény *állandó* és nem a véletlentől függő, folyton változó ismertető mértéket akart megszabni akkor, amikor a jogegység megóvásának módját állapította meg. Az az előrelátása pedig, hogy a jövő jogfejlődésre is reámutatott és annak szükségességére, hogy emellett is megmaradjon a táblák döntvénythozó jogköre, távolról sem értelmezhető úgy, hogy a jövőre nézve az egyszer megalkotott keretnek a jelenhez képest csaknem korlátlan kibővítését akarta megengedni hanem csak úgy, hogy a törvényhozónak megokolás taxativ felsorolásával nyilvánított szándékához képest ebbe a keretbe be lesz illeszthető — persze nem a Prokrustes ágyába fektetés módjára — egyéb, azonos jelegű tartalom is, amely a törvény alkotásakor azonban még nem volt ismeretes miért is arra szabatosan reámutatni nem is volt lehetséges.

A törvénynek oly módon értelmezése, hogy az a táblák döntvénythozó jogát ki akarta terjeszteni mindegyik esetre, amelyben a konkrét ügynek, hogy úgy mondjam, perjogi jellege dönti csak el, vajjon ebben az esetben utolsó foku bíróság-e a kir. ítélő táblavagy sem, arra a képtelen és azért a törvényhozónak fel nem róható eredményre vezetne, hogy ugyanegy kérdésben egymással ellentétes táblai döntvény és curiai határozat, sőt a táblai döntvényel ellentétes, de azt alakilag — éppen az 1890: XXV. tcz. 13. §-a szerint — hatályon kívül nem helyező curiai döntvény is létezhetnék.

A tábla ugyanis, a most említett, — nézetem szerint: helytelen — fölfogás értelmében, pl. telekkönyvi ügyben is hozhatna döntvényt, oly esetben, amikor az illető ügyben az elsőfoku bírósági végzést helybenhagyóan határoz, mivel ilyenkor a további fölelővítelt a telekkönyvi rendelet 145. §-a kizárja. Igen könnyen megtörténhetik azonban, hogy a tábla, éppen eme döntvénye alkalmazásával — amelyhez az 1890: XXV. tcz. 13. §-ának 2. bekezdése értelmében kötve van — az elébe kerülő elsőfoku határozatot megváltoztatva, ezáltal utat nyit a kir. Curiahoz való felelővételnek, a Curia pedig, a táblai döntvény ellenére, az elsőfoku határozatot hagyja helyben vagy esetleg mindkét alsófoku határozatot megváltoztatva dönt. Ilyenkor pedig a jogegység szempontjából az a képtelenség, állana elő, hogy pl. a Curianak ötös tanácsában hozott határozat jut ellentétbe a tábla teljes ülésének döntvényével és hogy ez az ellentét mindaddig fönmarad, míg vagy maga a tábla nem változtatja meg újabb teljes ülésben a maga döntvényét vagy míg a Curia, akár az 1890: XXV. tcz. 13. §-ában előrelátott módon (más tábla ellenkező döntvénye révén) vagy sua sponte, az 1881: LIX. tcz. 4. §-a alapján, teljes ülési döntvény hozatalával a kérdést el nem dönti. Ameddig azonban ez meg nem történik, addig az

elsőfoku bíróságok, a jogegység nagyobb dicsőségére, tetzésük szerint hajolhatnak vagy táblájuk teljes ülési döntvénye vagy a Curianak azzal ellentétes határozata felé — oly eredmény, amilyent, ismétlem, a törvényhozó alig akarhatott elérni, amikor a jogegység megóvása és a jogszolgáltatás egyöntetűsége lebegett szemei előtt.

Még jobban domborodik ki az imént vázolt fölfogás képzelensége, ha a sommás eljárásról szóló 1893. XVIII. tczikknek a tábla és a Curia felülvizsgálati hatáskörére vonatkozó rendelkezéseit tartjuk szem előtt. Mivel, a S. E. 186. §-a értelmében, ama perekben, amelyek tárgyának értéke 1000 K-t meghalad, a kir. Curia, minden más esetben pedig a kir. tábla gyakorolja a felülvizsgálati bíraskodást: ama fölfogás szerint a tábla elé kerülő minden 400 K-nál nagyobb (S. E. 181. §.) és 1000 K-nál értéket meg nem haladó perben a kir. tábla jogositva lenne teljes ülési döntvény hozatalára, mivel ezekben az ügyekben tényleg mint utolsófoku bíróság jár el. Mivel pedig a S. E. 1. és 2. §-a a magánjogi jogviszonyok óriás körére rendeli a sommás eljárást, amely kört lényegében éppenséggel nem szűkíti a felülvizsgálati bíraskodásnak pusztán a pertárgy értéke alapján való megosztása a Curia és a tábla között: ama többször említett fölfogásból az következőké, hogy a magánjog mindama kérdéseit, amelyeknek elsőfoku elbírálása a kir. járásbíróság hatáskörébe tartozik, a pertárgy értékétől függő véletlenhez képest a kir. táblák és a kir. Curia egyaránt tehetik teljes ülési döntvényeik tárgyává — ismét a jogegység nagyobb dicsőségére, mert hiszen a fölmerülő ellentétek kiegyenlítése minden alkalommal aránylag hosszú idő múltán történhetik meg.

A fönnt közölt megokolás, de a táblai döntvények megteremtésének célja egyáltalában, nyilvánvalóvá teszi, hogy ily eredményt a törvényhozó nem akarhatott, de nem akarthatta az olyan fölfogás érvényesülését sem — ilyenről is hallottam — amely szerint a sommás eljárás alá tartozó ügyekben a táblák, felülvizsgálati jogkörükből kifolyóan, csak az *alaki jog* kérdéseit tehetik teljes ülési döntvényeik tárgyává, az anyagi jogiakat azonban nem, mert az utóbbiak, az 1881. LIX. t.-cz. 4. §-a értelmében, kizáróan a kir. Curia döntvényjogának körébe tartoznak.

Vizsgáljuk meg közelebbről ezt a fölfogást is.

(Folyt. köv.)

Dr. Márkus Dezső,
kir. ítélő táblai bíró.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Körülírandók-e a kisajátítási jog engedélyezése alkalmával a kisajátítandó ingatlanok?

Csaknem minden törvény alkalmazásánál merülnek fel oly kérdések, melyek a törvény hézagainál, hiányainál fogva csak a benne foglalt vonatkozó összes határozmányoknak gondos egybevetése mellett és a törvény szellemének szorgos szem előtt tartásával nyerhetnek többé-kevésbé megnyugtató tisztázást.

Nagyon természetes azonban, hogy határozott rendelkezésének nyújtotta biztos alap híján tág tér nyílik a törvénynek legkülönbözőbb magyarázatára, s így a gyakorlat is, mely a törvény alapján meghonosul, a jogbiztosság kárára ingadozó, s annál eltérőbb, minél több hatóság, vagy hatósági szerv hivatott a törvény alkalmazására.

Ekként alakult a helyzet a kisajátításról szóló 1881. évi XII. tcz. alapján is azon kérdést illetőleg, vajjon a kisajátítási jog engedélyezésének a kisajátítandó ingatlanok pontos körülírásával, avagy csupán a kisajátítást igénylő cél (vállalat, munkálat) megjelölésével kell-e történnie?

Az idézett törvény t. i. erre a kérdésre vonatkozólag intézkedést egyáltalában nem tartalmaz.

Egyedül ezen törvénynek 5. és 11. §-ai azok, melyek némiképp amellet látszanak szólani, hogy a kisajátítási jog a kisajátítandó ingatlanoknak pontos körülírásával engedélyezhető csupán.

Az imént első helyen idézett törvényszakasz ugyanis kimondja, hogy olyan vállalatoknál, vagy munkálatoknál, melyek létesítésére a fenálló törvények értelmében hatósági engedély, vagy jóváhagyás kívántatik meg, a kisajátítási jog csak akkor engedélyezendő, ha az illető vállalat az erre hivatott hatóság által engedélyeztetett, vagy ha az illető munkálatnak létesítése az arra illetékes hatóság által elhatározott; a fennebb második helyen említett törvényszakasz határozmányaihoz képest pedig a kisajátítási jog csak azon területre terjed ki, mely az illetékes hatóság által jóváhagyott vállalati tervek szerint a vállalat létrehozására, átalakítására, nagyobbítására, célszerűbb berendezésére, vagy fentartására szükséges. Ezen rendelkezésekből tehát arra lehetne következtetnünk, hogy a kisajátítási jogot engedélyező hatóság — amint egyfelől a kisajátítási jog engedélyezése előtt meggyőződést köteles szerezni az iránt, vajjon a vállalat, vagy munkálat jogérvényesen engedélyeztetett, illetve elhatározott-e? — addig másfelől a rendelkezésére álló adatok nyomán megállapítani tartozik, hogy a vállalatra, vagy munkálatra vonatkozó engedélynek, illetve határozatnak érvényesítése, illetve végrehajtása mely, hány ingatlanok és minő terjedelemben való idénybevételét teszi szükségessé, s csak ezen körülménynek kétségtelen megállapítása alapján engedélyezheti a kisajátítandó ingatlanoknak pontos körülírásával a kisajátítási jogot.

Ezen fölfogás támaszt lelhetne egyébiránt a fönti törvény intézkedéseiben következetesen megnyilvánuló azon célzatban is, hogy a magánérdek kisajátítás esetén is a lehetőséghez képest védelemben részesüljön.

Mert a kisajátítás voltaképpen nem lévén egyéb, mint az államhatalomnak a magántulajdon ellen irányuló, a jogrend által lehetővé tett, s általa szentesített erőszakos ténye, önként értetődik, hogy minden szorgosan kerülendő, ami visszaélésekre vezethet, nevezetesen ami alkalmat nyújthat arra, hogy a kisajátító a nyert joggal tágabb terjedelemben éljen, mint a mekkora terjedelemben az részére megadatott.

Ezen szempontoknak figyelembe vétele vezetett kétségkívül annak idején ahhoz a gyakorlathoz, mely a kisajátítási jognak a kisajátítandó ingatlanok pontos körülírása mellett való engedélyezését követelte, s ép ez okból a kisajátítási jog engedélyezését ahhoz a feltételekhez kötötte, hogy a kisajátítandó ingatlanok pontos körülírását lehetővé tevő adatok, sőt a törvényszerűen elkészített kisajátítási terv is bemutattassanak.

Hogy azonban a jelzett irányu gyakorlat az annak támogatására szolgálható, s a fennebbiekben ismertetett érvek daczára téves alapon nyugszik, azt a kisajátításról szóló törvénynek többrendbeli intézkedéséből kiindulva nem nehéz lesz kimutatnunk.

Első sorban ugyanis a szóban levő törvény 31. §-a, amidőn a kisajátítási terv elkészítését «a kisajátítási joggal felruházott» vállalatnak teszi kötelességévé, világosan jelzi, hogy a kisajátítandó ingatlanoknak pontos körülírását, mint amelyre a kisajátítási terv hivatott, a kisajátítás folyamatának nem első, hanem későbbi, a kisajátítási jog engedélyezését követő mozzanatában követeli.

Továbbá a kérdéses törvény 32. §-a is, mely szerint a kisajátítási terv már csak a kisajátítási eljárás elrendelésének kérelmezésekor nyújtandó be a miniszterhez, arra mutat, hogy a miniszter, mint a ki a kisajátítási jogot engedélyezi, az engedélyezés alkalmával nem kívánhatja a kisajátítandó ingatlanoknak pontos körülírását, de nem is tartozik ezt a kisajátítási jog engedélyezését magában foglaló rendeletben megadni.

Ezekon kívül a fönti törvény 42. §-a is, amidőn a kisajátítási jog telekkönyvi feljegyzését célzó kérelem kellekéként a kisajátítási jog elnyerésének igazolása mellett a kisajátítási terv előterjesztését jelöli meg, arra vall, hogy a kisajátítási jogra vonatkozó engedély a kisajátíttatni kívánt ingatlanoknak pontos körülírását törvény szerint nem foglalja magában.

Különben a kisajátítandó ingatlanok pontos körülírása a kisajátítási jog engedélyezése alkalmával nem is lehetséges.

E mellett szól először is a kérdésben forgó törvény 15. §-a.

Ezen törvényszakasz ugyanis, midőn a kisajátítóra nézve az ott megjelölt utak, átjárók, hidak, árkok, csatornák és zsilipek előállítására irányuló kötelezettségnek megállapítása mellett jogot ad a kisajátítónak arra, hogy az e célra szükséges területeket a kisajátítási tervbe felvegye, kétségtelenül bizonyítja, hogy — amennyiben a kisajátítási terv csak a kisajátítási jog engedélyezése után készítenendő el — ezen tervbe oly területek is felvehetők, melyekről a kisajátítási jog engedélyezése alkalmával szó sem volt.

Ugyancsak ezen eredményhez kell jutnunk a jelzett törvény 16. §-ában foglalt, az előbb idézett törvényszakasz rendelkezéseivel e részben összevágó határozmányok vizsgálatánál is.

De a fenebbi tétel helyes voltát igazolja a többször említett törvény 13. §-a is, mely a tulajdonosnak jogot ad, hogy bizonyos, az ezen törvényszakaszban közelebbről megjelölt esetekben az egész ingatlan kisajátítását követelhesse, noha a kisajátításra alkalmat szolgáltató cél megvalósítása az ingatlan csak egy részét igényli. Minthogy ugyanis a kisajátítási jogot engedélyező hatóság a kisajátítási jog engedélyezése alkalmával az eléje kerülő adatok foggyatékos voltánál fogva alig birhat tudomással arról, hogy az előbb idézett törvényszakaszban felsorolt esetek egyike fenforog-e? még kevésbé azonban arról, hogy a kisajátítást szenvedő tulajdonos a kérdéses törvényszakaszban biztosított jogával élni fog-e? ennél fogva, ha a kisajátítási jogot megadó engedélyben pontosan körülíratnak azok az ingatlanok (ingatlanrészek), melyekre a kisajátítási jog kiterjed, ez esetben igen gyakran vagy több (nagyobb), kevesebb (kisebb) ingatlanra (ingatlanrésze) engedélyeztetnék a kisajátítási jog, mint a hány (mekkora) ingatlanra (ingatlanrésze) a kisajátítás valósággal fogamatba fog vétetni.

Végül a jelzett felfogás támogatására szolgál a kérdéses törvény 33. §-ának az a rendelkezése, mely szerint a (kisajátítási terv megállapítása végett) kiküldött bizottság hatásköréhez tartozik határozni mindazon igények és észrevételek fölött, melyeket a felek a törvény I. fejezete alapján netalán emelnek. Ha tehát az a kérdés, hogy mely, hány ingatlan s mekkora terjedelemben esik kisajátítás alá? egyezség híján csak a kisajátítási eljárás során hozott bizottsági határozattal dől el, akkor nyilvánvaló, hogy a kisajátítandó ingatlanok (ingatlanrészek) a kisajátítási jog engedélyezése alkalmával pontosan körül nem írhatók.

A kifejtetteket egybevetve határozottan a mellett kell állást foglalnunk, hogy a kisajátítási jog engedélyezése alkalmával csupán a kisajátítást igénylő cél (vállalat, munkálat) jelölendő meg, ellenben a kisajátítandó, illetve kisajátíttatni kívánt ingatlanok körülírása teljesen mellőzendő.

Dr. Dénes Sándor,
miniszteri s-fogalmazó.

A közadós hitelezőinek és csődtömeggondnokának pótmagánvádja.

1. *Budapesti kir. tábla:* A közadós által a csőd elrendelése előtt hitelezőinek sérelmére elkövetett büntetendő cselekmények által sértve nem a csődtömeg van, hanem a hitelezők, tehát a tömeggondnok nincs jogosítva a közadós által a csődnyitás előtt a hite-

zők kárára elkövetett cselekmények miatt mint pótmagánvádó felépni. A közadós a Btk. 414 §-ába ütköző cselekményei miatt minden egyes hitelező, vagy a hitelezők közül többen is mint pótmagánvádók felléphetnek. (1901 február 20. 545/901. sz. a. *BDtár* I. kötet 249. l.)

2. *Curia:* A csődhitelezők összesége egy egészet képez s annak képviselőjére a csődtömeggondnok van hivatva. Ebből folyóan nem a csődhitelezők, hanem a csődtömeggondnok jogosult a Btk. 414—416. §-aiban meghatározott bűncselekmények tekintetében a vád átvételére. (1902 április 7. 1821. sz. a. *BDtár* II. k. 293. l.)

3. *Curia:* A hitelezők összeségének érdekeit a közadós szemben a csőd tartama alatt a csődtömeggondnok képviseli, aki ezen tiszteből kifolyóan a közadós ellen büntetendő vagyonbukás miatt folyamatba tett bünvádi perben a hitelezők kizárásával van hivatva a vád átvételére. (1903 január 27. 10451/902. sz. a. *BDtár* III. k. 252. l.)

4. *Curia:* A tömeggondnok a törvény által az eljárás egységesítése szempontjából ruházott jognál fogva a kielégítési alapul szolgáló csődtömegre nézve az összes csődhitelezőket vagyis a csődhitelezők egyetemét képviseli, miből okszerűen következik, hogy a közhitelnek és a csődtömegnek, valamint az összes csődhitelezők érdekeinek megsértése miatt a Btk. 414—416. §-ai alapján a közadós ellen megindított bünvádi perben nem az egyes hitelezők, hanem a tömeggondnok van hivatva a közvádó által elejtett vád átvételére és képviselőjére. (1902 december 16. 10857/902. *BDtár* IV. k. 10 l. Azonos határozatok: 4789/903. sz. a. 1903 június 21. *BDtár* IV. k. 82. l.)

5. *Curia:* Ugy a tömeggondnok a törvényen alapuló hatásköréből kifolyóan a csődtömegre, valamint az egyes csődhitelezők saját követeléseikre nézve a BP. 13. §-a értelmében külön-külön sértett félnek elfogadandók s a bünvádi eljárásban mindazon jogok gyakorlására hivatvák, melyeket a BP. a sértett félnek biztosít. (1905. évi február hó 23. 7852/904. sz. a. *BDtár* VI. k. 87. l.)

I. Ime, egy nagyon gyakorlati kérdésben három különböző felfogást visszatükröző határozat. Az első helyen idézett, kimerítő és alapos indokolással kísért kir. táblai végzés álláspontját alig egy év alatt superálta a kir. Curia 2—4. helyen idézett határozataiban érvényre jutott felfogás, amely közel három éven át dominálta joggyakorlatunkat. A folyó év elején azonban ismét gyökeres fordulat állott be ezen kérdésben és e változás eredménye az 5. sz. a. közölt curiai határozat, amely ily erős ingadozások után most már — reméljük — végleges állásfoglalásnak tekinthető.*

Reméljük ezt nemcsak azért, mert általán igen károsnak tartjuk a jogbizonytalanságot, de azért is, mivel ezen kérdésben a kir. Curia régebbi — a 2—4. sz. a. idézett határozatokban kifejezésre jutott — álláspontját tévesnek és számos jogos érdeket sértőnek tartjuk.

A kir. Curia előbbi álláspontjának indokolására azt hozta fel, hogy «a csődhitelezők összesége egy egészet képez s annak képviselőjére a csődtömeggondnok van az eljárás egységesítése szempontjából ruházott jognál fogva hivatva». Nem értjük, hogy ezen, a csődjog szempontjából sem kifogástalan tételből miért folynék az, hogy nem az egyes csődhitelezők, hanem a tömeggondnok jogosult a Btk. 414—416. §-aiban meghatározott, hivatalból üldözendő cselekmények tekintetében a vád átvételére.

A BP. 42. §-a értelmében, ha a kir. ügyészség azokban az esetekben, amelyekben a vádemelés joga őt illeti, megtagadta a vád képviselőt: ezt a képviselőt a *sértett* átvetheti. A 13. §. szerint sértett az, akinek *bármely jogát sértette vagy veszélyeztette* az elkövetett vagy megkísérlett bűncselekmény. Már most az a kérdés, hogy a család és vétke hu-

* A kir. Curia az 5. sz. a. közölt határozatban a kérdés történeti előzményeit akképp adja elő, hogy a BP. életbeléptét megelőző bírói gyakorlat álláspontja volt az, hogy csak a tömeggondnok ismertetett el oly személynek, ki a sértett felet megillető jogokat a bünvádi eljárás során gyakorolni hivatva van. Ez az előadás nem felel meg a történeti tényeknek, mert — mint a fentebb idézett határozatokból látható, — a kir. Curia a BP. *utáni* időben követte a most helytelennek deklarált elvet.

kás esetén kinek jogai vannak sértve, illetve veszélyeztetve? Véleményem szerint azt egyáltalán nem is lehet vitássá tenni, hogy a csődhitelező jogait az elkövetett csalárd vagy vétkes bukás sértette vagy legalább veszélyeztette.

A Btk. 414. §-ának összes eseteiben a törvény megkívánja a megkárosítási szándékot; kétely nem férhet tehát ahhoz, hogy ha a közadós hitelezőit megkárosította, akkor valóságos jog-sértés forog fen. A 416. §. 1. (pazarlás, tőzsdejáték, gondatlan üzletvezetés) és 4. pontja (fizetésektelensége tudatában új adósságok csinálása, egyes hitelezőknek zálog- vagy megtartási jog engedése) esetén szintén világos a hitelezők sérelme. A 416. §. 2. pontja esetén (megkárosítási célzat nélkül könyvek vezetésének elmulasztása, megsemmisítése, meghamisítása stb.), valamint a 3. pont esetén (évenként a mérleg készítésének elmulasztása) az összes hitelezők érdekei kétségtelenül veszélynek vannak kitéve, mert ezen elkövetési cselekmények, illetőleg mulasztások a gondatlan üzletvitelnek egy-egy specializált esetei és mert ezek mindegyike, ha nem is közvetlen okozója a fizetések beszüntetésének, de hozzájárul ahhoz, hogy az adós vagyoni állásáról sem önmaga nem alkothat tiszta képet, sem pedig a hitelezők nem tájékozódhatnak adósuk vagyoni állásáról. Előtte világos tehát, hogy a csődhitelezők a bünperben sértettekül tekintendők.

A Curia 1821/902. sz. határozata — úgy látszik — azon a téves alapon épült fel, hogy a csőd megnyitásával az egyes hitelezők egyénisége megszűnik és helyükbe lép «a csődhitelezők összesége», melynek «képviselőre a tömeggondnok van hivatva». Ez a felfogás a csődtömeggondnok szerepének félreismerésén alapszik.

A csődtörvény 3. §-a értelmében a csődnnyitással a közadós elveszti kezelési és rendelkezési jogát a csődtömeghez tartozó vagyon fölött és ezt a jogot a csődtörvény korlátain belül a tömeggondnok gyakorolja. Ez a szakasz pontosan adja a tömeggondnok jogi állását. *A tömeggondnok tehát a közadós vagyonának kezelője az összes hitelezők érdekében.**

Mint a törvény által kirendelt vagyonkezelő, gyakran jut a tömeggondnok abba a helyzetbe, hogy a csődhitelezők érdekeit kell képviselnie, de nem minden esetben képviselője az egyes hitelezőnek, mert a törvényt fogva sokszor megtörténik, hogy egyes hitelezőkkel szembe kerül, sőt velük perbe száll. (Pl. a bejelentett követelés kifogásolása alkalmával vagy megtámadási perben, stb.) Igaz ugyan, hogy a csődtömeggondnok, «az eljárás egységesítése szempontjából» az összes hitelezők érdekeinek bizonyos irányban való védelmére rendeltetik, de azért az egyes hitelezők a saját követeléseikkel épúgy rendelkeznek a csődben, mint azon kívül. A tömeggondnok csak a csődvagyon felett nyer kezelési és rendelkezési jogot, de nem az egyes hitelezők követeléseire felett, sőt a csődvagyont is csupán a csődhitelezők intentiói szerint kezelheti. A legvilágosabban kitűnik ez a csődtörvény 157. §-ából, mely szerint a felszámolási határnap megtartásával a hitelezők jogot nyernek a csődvagyont a tömeggondnok és csődválasztmány által önállóan kezelni. A hitelezők e végből a tömeggondnoknak és csődválasztmánynak külön utasításokat is adhatnak. A tömeggondnok mint vagyonkezelő tehát az összes érdekeltek érdekében jár el közmegbízatásból és képviseli hitelezők érdekeit a közadóssal szemben, valamint esetleg egymással szemben is.

A tömeggondnok szerepének ilyen jellege mellett éppen nem mondható tehát, hogy a csőd megnyitásával az egyes hitelezők vagy azok követeléseire elveszitenék a közadóssal szemben egyéni önállóságukat és egy egységet képeznének, melynek képviselőre kizárólag a tömeggondnok volna hivatva.

* Vargha Ferencz *A tömeggondnok mint pótmagánvádló* című cikkében (Jogt. Közl. 1903. é. f. 39. sz.), valamint a budapesti kir. táblának 1. sz. a. idézett határozata igen szabatosan fejti ki a hitelező jogállását a csődben és a vagyonbukás miatt indított bünperben.

De azért sem állhat meg a kir. Curia régebbi gyakorlata, mert a csődeljárás és a büntető eljárás egymással szorosabb összefüggésben nem állanak. A csődeljárás gyakran már megszünt és a tömeggondnok ezen tisztétől fel is mentetett, amikor a bünügyi eljárás még folyamatban van és amikor a vád átvételének kérdése tulajdonképpen aktuálissá válik. Ha a csődben csak a tömeggondnok volna jogosítva pótmagánvádlóként fellépni és az egyes hitelezők ettől el volnának zárva, úgy a csőd megszűnése után sem illehetne e jog mást, mint egyedül a volt tömeggondnokot, aki tömeggondnoki jogokat gyakorolna, illetőleg tömeggondnoki köteleseket teljesítené, anélkül, hogy tömeggondnok volna.

A fentieknek fogva, nézetem szerint kétséget nem szenved, hogy a csődhitelezőket illetőleg az összes hitelezőket mint sértett feleket megilleti csalárd és vétkes bukás esetén a vádjog.

Dr. Balog Arnold.

(Bef. köv.)

Külföldi judikatura.

A tőzsdei speculációra is kiterjed az a szabály, mely szerint a kereskedő részéről kötött jogügyletre nézve az a vélelem áll fen, hogy az üzlete folytatásához tartozik. (Német Reichsgericht.)

A bérlet jogja. Az új bérletnek, kinek a bérbeadó a bérleti szerződésnek megfelelően átengedte a bérelt helyiségeket, úgy a korábbi bérlettel szemben, ki a bérelt helyiségben a maga dolgainak egy részét hátrahagyta, mint mindenkivel szemben, ki őt a bérlet birtokában háborgatja vagy tőle azt elvonja, joga van birtokkeresethez és a birtok elvonása vagy abban történt háborgatás miatt kártérítéshez is. (Poseni orsz. főtörvényszék.)

A férj és a nő becsülete külön jogi értékek, minélfogva oly egyes cselekmények, melyek nem foglalják magukban egyidejűleg mindkettőnek a sértését, hanem csupán az egyiket vagy a másikat sértik, nem tekinthetők folytatólagos cselekményeknek. (Német Reichsgericht.)

A részletügylet a vevőnek átadott ingó dolog tulajdonjogának átruházására irányzott ügylet, melynél a vételárt részletekben kell fizetni és az elidegenítő a vevőt terhelő kötelezettségek nem teljesítése esetére a visszalépés jogát vagy a hátralékos tartozás esedékességét magának fentartja. (Berlini Kammergericht.)

A vasút kötelezettsége ki van zárva, ha a szállított lovak elhullása a feladó által rendelt kísérő vigyázatlanságának vagy ki nem elégitő számu kíséretnek a következménye. (Német Reichsgericht.)

A hamis váltóaláírás feltétlenül érvénytelen és nem lesz érvényes azáltal sem, ha az, akinek aláírása hamisított, azt elismeri. (Német Reichsgericht.)

A jogi érdek fogalma. A jogi érdek ellentéte egyrészt valamely fenálló jognak, másrészt a pusztán tényleges — etikai vagy gazdasági — érdeknek, és olyan, mely jogviszonyokra vonatkozik. (Berlini Kammergericht.)

A jó erkölcsökbe ütközik, ha a munkaszerződésnél a megrendelő (községi előjáró) javára ármérséklések és külön munkák ígértetnek, szemben azzal a kötelezettségvállalással, hogy az előjáró a maga befolyását fel fogja használni arra, hogy a vállalkozó a községtől valamely megbízást (iskola-építést) kapjon. (Stettini orsz. főtörvényszék.)

Jogos védelem. A jogos védelem gyakorlása nem függ attól, hogy a megtámadott előbb harmadik személyekhez forduljon segítségért. Sőt inkább minden megtámadottat megilleti az önvédelem joga; szabad neki a jelen jogellenes támadást személyesen visszavernie. Csakis különös körülmények közt vehető tekintetbe harmadik személyeknek a segítséghez való készsége mint a védelem eszköze, pl. oly esetben, midőn közbiztonsági közegek, kik hivatali állásuknál fogva kötelezve a beavatkozásra, rögtön segítséget nyújthatnak. (Német Reichsgericht.)

Képes levelező-lapok, épp úgy, mint más levelező-lapok, (nyílt) leveleknek tekintendők (német Btk. 354. §.), hacsak nem pusztán képes ábrázatokat tartalmaznak, hanem azonkívül a feladó és címzett közt váltott közléseket is. (Német Reichsgericht.)

Különfélék.

— A Budapesti Ügyvédi Kör mult heti választmányi ülésén dr. Szilágyi Arthur Károly indítványára egyhangulag elhatározta, hogy gyermekvédelmi bizottságot létesít, mely felkarolja mindazon nagy kérdéseket, melyek a gyermekvédelem problémái közül az ügyvédi kart közvetlenül érintik. A bizottság az ülést követőleg megalakult. Elnöke dr. Szilágyi Arthur Károly, titkára ifj. dr. Chorin Ferencz.

Melegen üdvözljük az Ügyvédi Kör kezdeményezését és reméljük, hogy az ügyvédség a saját hatáskörében nagy lépéssel fogja közelebb vinni a gyermekvédelem eszméjét a gyakorlati megvalósításhoz.

— Az *exceptio veritatis* kérdéséhez. Vádlott az elsőfokú bírósághoz intézett beadványban azzal védekezett, hogy közérdekből és jogos magánérdekből használta a sértettel szemben a vád tárgyává tett kifejezéseket és egyszersmind több tényt terjesztett elő, melyek bebizonyítására vállalkozott. Az első és a második fok nem látta helyén levőnek a bizonyítás megengedését, mert úgy találta, hogy a vádlott állításának célja nem volt a közérdek vagy jogos magánérdek megóvása vagy előmozdítása. A Curia I. tanácsa csatlakozott ezen felfogáshoz; indokolásul azonban szembe állította a tényeket a sértő állításokkal s mérlegelés alapján azon következtetésre jutott, hogy még ha igazak is e tények, nem fedezik eléggé a használt sértést.

Véleményünk szerint a Curia itt jogosulatlanul magához ragadta az első fok munkakörét. Ha a Curia úgy látta, hogy a bizonyítékok mérlegelésébe be kellett bocsátkozni, akkor ez csak az első fokon történhetett volna meg a *szóbeliség* alapján. S csak ha az alsófok megállapította a bizonyítani kívánt tények valódiságát, lett volna helyén a Curia e tényeknek mérlegelése és az inkriminált állításokhoz és kifejezésekhez viszonyítása. (BP. 437. §. 1. bekezdés.) A Curia így megfosztotta a vádlottat a szóbeliségtől és egyszersmind a két első foktól. Ezek a bíróságok a per érdemébe nem bocsátkoztak, a Curia tehát a bizonyítékokat nem mérlegelhette.

Hozzájárul, hogy a bizonyító fél nincs kötelezve minden bizonyítékot előre bemutatni; ha tehát a bemutatott bizonyítékok közül hiányoznék is a kellő nyomatékosságú tény, időközben a fél szerezhette volna újabb adatokat, melyek alkalmasak igazolni a sértő kifejezést.

A Curia elvi álláspontjából kiindulva: megsemmisítés lett volna helyén.

A koronaügyészség a megsemmisítés mellett foglalt állást a Curia előtt.

(A curiai határozatot l. melléklet 107. sz. a.) F.

— A nemzetközi börtönügyi kongresszusra az igazságügyminiszteriumban serényen folynak az előkészületek. A kongresszus szeptember elején lesz s ugyanazon időben az alkoholelles nemzetközi kongresszus is itt ülészik.

— A Magyar Jogászegyleti Értekezések legutóbb megjelent füzetének címe: *A rangsor mint jog*. Irta dr. Ágoston Péter nagyváradai jogtanár. (246. sz.) Az egylet igazgató-választmányja június elején ülést tart az őszi munkaprogram megállapítása tárgyában.

— A Büntetőjogi Döntvénytár 5-ik kötete megjelent. Ára 4 korona.

— Statisztikai dolgozat. Magyarország, Ausztria és a német birodalom bűnügyi statisztikájának főbb eredményeiről a XIX. század utolsó negyedében nagyobb dolgozatot közöl a Közgazdasági Szemle utóbbi füzeté dr. Mandello Gyula pozsonyi jogtanár tollából.

— Egyszerűsítsünk. Ahány járásbíróság hazánkban, annyi szokás divik az iránt, mi történjék az ügyfél vagy megbizottja közreműködése nélkül eszközölt végrehajtási cselekmény alkalmával befolyt pénzzel. Legtöbbször a komplikáltabb utat választják, legritkábban az egyszerűt. A végrehajtó leteszi a foganatosító járásbíróság letétbíróságánál, ez bevételezi, a bíróság átutalja a perbírósághoz, a perbíróság hol jogerőtől feltételezve, hol enélkül kiutalja ügyfélnek

vagy megbizottjának. Ha ellenben a végrehajtó postautalványon megküldi az ügyfélnek vagy ügyvédének, egyetlenegy aktussal véget ér az eljárás. Minthogy a postai feladóvévény közokirat, jogbiztonsági tekintet sem szól ezen utóbbi, feltétlenül legegyszerűbb eljárás ellen.

A végrehajtási törvény erről nem intézkedvén, rendeltileg utasítandók volnának a végrehajtók, hogy a kezeikhez a foglalkor ennek elküldése céljából továbbá a végrehajtási törvény 113. §-a esetében lefizetett összeget közvetlenül a hitelezőnek illetve ügyvédének küldjék el, kivéve ha az adós a végrehajtó kérdésére kijelenti, hogy tartozásáról okiratot állított ki hitelezőjének. Ha bármi okból direkt el nem küldhető, úgy a befolyt összeget a foganatosító bíróság jogerő bevétele nélkül utalja ki és a foganatosító bíróság letétbírósága küldje el postán, miután a hitelező nyugtáját és okiratát megkapta. Ugyanily értelmű intézkedésre felkérendő volna a horvát és bosnyák igazságügyi hatóság is.

Igy a perbíróságok és ezek letétbíróságai végleg és teljesen, a végrehajtást foganatosító bíróságok pedig jórészen megszabadulnának ezen meddő és a hitelező kielégítését jelentékenyen elodázó munkától, mely ma bírálókat fölöslegesen és nagy vagyoni felelősséggel is terheli. A végrehajtónak a postára adásért a letétbehelyezésért ma szokásos díjat lehetne megállapítani. Addig is, míg ily rendelet kibocsátatnék, a fent javasolt eljárást végrehajtóink és végrehajtást foganatosító bíróságaink követhetnék, meghonosíthatnák.

— A lopás vádja alól curiai felmentés azon alapon, hogy hiányzott az eltulajdonítási szándék:

A törvényszék valóban fogadta ugyan el azt, hogy vádlott a Rábcza partján kikötött idegen ladikot eloldotta, azzal elevezett s azt nemcsak, hogy helyére vissza nem vitte, hanem az csak a csendőrök erőyes fellépése folytán volt megtalálható, mindazáltal, minthogy a törvényszék sem fogadta el tényként azt, hogy a ladikot a vádlott rejtette el, sem más oly adat fel nem merült, amelyből a jogtalan eltulajdonítási szándékra lehetne alaposan következtetni s így ebben a cselekményben a lopásnak ez az alkotó eleme fel nem ismerhető s minthogy ebből a tényből kár sem származott: ennél fogva a vád alapjául szolgáló tett sem a lopás, sem más büntetendő cselekmény tényálladékát nem állapítja meg; minthogy tehát ebben a kérdésben mindkét elsőfokú bíróság tévesen alkalmazta a Btk. megfelelő rendelkezéseit, mindkét elsőfokú bíróság ítélete a BP. 437. §-ának 3. bekezdése értelmében egészben megsemmisítendő és vádlott a vád alól felmentendő volt.

— A dunántúli rabsegélyző-egylet, melynek székhelye Sopron, 1904. évben szabadultak és letartóztatottak családtagjainak segélyezésére 4000 K-t költött; a soproni és kőhidi fogházkönyvtárak részére 400 K-t adott ki; adminisztrációs kiadások 650 K-t tettek ki. Bevétel volt: államszegély 4000 K, tagdíjak és adományok 300 K, kamat 200 K. Tiszta vagyon 6120 K.

— A szabadalmi törvény revíziója. A szabadalomügy terén az 1896. évi március 1-én életbe lépett 1895. évi XXXVII. tcz. volt első önálló törvényhozási rendelkezésünk, melynek revízióját a kereskedelemügyi miniszter tavaly határozta el, amikor is a szaktestületeket felszólította, hogy ez irányú javaslataikat terjesszék fel. Az Országos Iparegyesület széleskörű akció megindítását határozta el és megbízta iparjogvédelmi szakosztályának alelnökét, Kelemen Manó István, mérnök, hites szabadalmi ügyvivőt, hogy előadói tervezetet dolgozzon ki. A 403 oldalra terjedő előadói munka, mely az Országos Iparegyesület kiadásában most jelent meg, nemcsak a szorosan vett törvénytervezetet és ennek indokolását tartalmazza, hanem úgy általánosságban, mint részletesen — szakaszról-szakaszra — indokolja magát a most érvényben álló szabadalmi törvény revíziójának szükségét is; magába foglalja ezenkívül az érvényben álló törvény szövegét, hogy az összehasonlítást megkönnyítse, és az új polgári perrendtartási javaslatnak mindazon szakaszait, melyekre a tervezetben alkalmaztatás céljából hivatkozás történik.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— A kereskedelmi utazó jogköréhez. Felperes kereskedelmi utazója, ki csupán provízió mellett volt alkalmazva, alperesnek kijelenti, hogy nincs meghatalmazása fizetési halasztás adására. Utóbb azonban mégis ad alperes unszolására öt hónapi halasztást. Az osztrák bíróságok az öt hónap letelte előtt indított keresetet időelőltiség okából elutasítják. A legfelsőbb osztrák bíróság kimondja, hogy a

províziót kapó utazó is gyakorolja az utazó összes jogait s hogy az utazói jogkörnek nem feltétele, hogy az utazó szolgáltatási viszonyban álljon azzal a céggel, melynek részére ügyleteket köt. Az a körülmény, hogy az utazó kijelentette, hogy halasztás adására nincs meghatalmazása, nem jöhet tekintetbe, mert azt a kijelentést a halasztás megadásával visszavonta.

— **A német birodalmi gyűlés** a szövetségi tanácsnak a polgári perrendtartásra vonatkozó novelláris javaslatát tárgyalja, mely szerint a Reichsgerichthez való révizióánál a per tárgyának értékhatára 1500 márkáról 2500 márkára emeltetnék föl. A módosítás célja a Reichsgericht tehermentesítése. Már több ízben történt ily irányban kísérlet a szövetségi tanács részéről, azon az alapon, hogy az értékhatár 3000 márkára emeltessék, de a birodalmi gyűlés mindannyiszor elvetette az erre irányuló javaslatot. Most biztosítottnak látszik elfogadása, bár főképpen a szociáldemokraták erőlyesen állást foglalnak ellene, mert a csekélyebb vagyoni viszonyok közt élő emberek — parasztgazdák és iparosok meg munkások — érdekeinek védelme körül visszaesést látnak a javaslatban.

— **Ártatlanul elítéltek kártalanítása.** Érdekes idevágó esetet közöl a Deutsche Juristen-Zeitung. Két heti fogásbüntetést ártatlanul töltött ki az elítélt, ami az ujräfelvételnél derült ki, de egyszersmind megállapított, hogy az elítélt, ha nem is az első ítélet jogerőre emelkedése előtt, de mindenesetre a büntetés kiállása előtt ismerte az igazi tettet és módjában volt a maga ártatlanságát bebizonyítani. Az évégből szükséges lépéseket azonban elmulasztotta, hogy az időközben elhunyt tettesről, egy szűk viszonyok közt élő családapáról, a büntetést elhárítsa. A bíróság megítélte neki a kártalanításhoz való igényt. Mert bár a törvény kizárja ezt abban az esetben, ha az elítélt szándékosan vagy durva mulasztásból maga idézte elő elítélését, de valamely jogorvoslat igénybevételének elmulasztása nem tekinthető vétkes mulasztásnak.

— **A biztosított öngyilkossága a francia joggyakorlatban.** A biztosított öntudatlan állapotban elkövetett öngyilkossága a francia joggyakorlat szerint a biztosítót nem mentesíti a biztosítási összeg fizetése alól. A biztosítót terheli annak a körülménynek a bizonyítása, hogy a biztosított öntudatos állapotban követte el az öngyilkosságot. A biztosító-társaságok ezen rájuk nézve kedvezőtlen helyzeten olyképp iparkodtak változtatni, hogy a kötvényeikbe oly kikötést vettek be, mely szerint az öngyilkosság esetén csak akkor viselik a kockázatot, ha a biztosítási szerződés megkötésétől számítva már bizonyos meghatározott idő telt el. A francia bíróságok azonban a kérdéses feltétel dacára marasztalták a társaságokat, ha a biztosított öngyilkossága idején öntudatlan állapotban volt. Ezen bírói gyakorlat következtében a nagy amerikai biztosító-társaságok egynéme-lyike kötvényeit úgy szövegezte, hogy a biztosítási összeget bizonyos idő letelte előtt bekövetkezett öngyilkosság esetén semmi körülmények közt sem köteles kifizetni, akár öntudatos, akár öntudatlan lett légyen az öngyilkosság. Az előbbi bírósági gyakorlatra támaszkodva követelte a kedvezményezett egy amerikai biztosító-társaságtól a biztosítási összeget, a biztosított öntudatlan öngyilkosságát vitatva, bárha a kötvény ezen esetre is kizárta a társaság felelősségét. Ugy a szajnai törvényszék, mint a párisi felebbezési bíróság elutasította felperest keresetével.

— **Ipari békebiróságok Franciaországban.** A francia kamara az ipari békebiróságokról szóló törvényjavaslatot fogadott el a múlt hóban. A javaslat főbb intézkedései a következő. A 300 francon aluli ügyekben a békebiróság ítélete ellen nem lehet felebbezéssel élni, a hatáskör kérdésének kivételével. A békebiróság előtt viszonzkereset és beszámítási kifogás is támasztható s ha viszonzkereset vagy beszámítás útján 300 francon aluli ellenkövetelést érvényesítenek, a békebiróság a viszonzkereset, illetőleg beszámítási kifogás tárgyában is végső fokon ítélt. Végső fokon dönti el kivételesen még azokat az ügyeket is, hol 300 francon felüli kártérítési összeget helyeztek viszonzkeresetbe, ha a viszonzkereset útján érvényesített követelés szoros összefüggésben van a kereseti követeléssel. A felebbezhető ítéletek is végrehajthatók 200

francig, a többletre nézve csak abban az esetben, ha a végrehajtást kérő fél biztosítékot ad. A 300 francon felüli ügyek a polgári törvényszékhez felebbezhetők meg. A felebbezés nem nyújtható be az ítélet kihirdetését követő három nap letelte előtt s az ítélet közlését követő tíz nap után. A felebbezési tárgyaláson a felek személyesen is megjelenhetnek és képviseltethetik is magukat. Képviseltetheti magát a fél bármely szakbeli munkással vagy munkaadóval, az ipari vállalatok igazgatójokkal. A meghatalmazottnak korlátlan jogkör adandó. Jogukban áll a feleknek írásbeli konkluziókat előterjesztetni. A felek avocat-t vagy avoué-t is vallhatnak. Az ügyvédeket a javaslat felmenti békebirósági ügyekben a meghatalmazás bemutatása alól.

Ügyvédjelölt, két szigorlattal, irodát keres, 3 évig már volt ügyvédi irodában alkalmazva. Sch. I. Böröllő major, Pápa mellett.

11095

Gyakorlott, románul tudó ügyvédjelölt alkalmazást kaphat dr. Mérő Samu borosjenői ügyvédnél.

11092

Közjegyzői helyetttest keres mielőbbi belépésre Takács Jenő kir. közjegyző Tapolcza (Zala megye.)

11085

UJ KÖNYVEK

10530

kaphatók

POLITZER ZSIGMOND ÉS FIA

könyvkereskedésében

Budapest, IV. ker., Kecskeméti-utca 4. sz. alatt

és minden hazai könyvkereskedésben.

- Agoston Péter: A magyar zálogjog története 2 K.
 Halász: Községi takarékpénztárak Magyarországon 2 K 40 f.
 Harkányi Ede: A holnap férfiai 4 K.
 Horváth János: Adalékok az 1847/48. évi országgyűlés történelméhez. (Az 1867. évi XXII. tcz. szempontjából) 2 K.
 Katona Mór: Magánjogi dolgozatok gyűjteménye 10 K.
 Löw Loránt: Viszonylagos semmisség. Tanulmány a magyar általános polgári törvénykönyv tervezetének jogügyleteiről 2 K.
 Matlekovics: A Vámpolitika mai helyzete 1 K 60 f.
 Marx-Engels: Válogatott művei három kötet, melyből az első most jelent meg. Előfizetési ár 20 K.
 Megrendelhető 2 koronás részletfizetésre.
 Rác Gyula: Gazdasági önállóság alkotja meg nemzeti és világ-gazdasági függetlenségünket 2 K.
 A társadalmi fejlődés iránya: A Társadalomtudományi Társaság által rendezett vita 3 K.
 Zachár Gyula: Magánjogi tanulmányok az igényper keretében. Különös tekintettel a legújabb bírói gyakorlatra 6 K.

A Franklin-Társulat kiadásában Budapestben megjelent és minden könyvkereskedésben kapható:

A MAGYAR BÜNVÁDI PERRENDTARTÁS VEZÉRFONALA.

IRTA

Dr. FAYER LÁSZLÓ

Teljesen átalakított negyedik kiadás.

Ára 16 korona.

A MAGYAR BÜNTETŐJOG KÉZIKÖNYVE

IRTA

Dr. FAYER LÁSZLÓ

egyet. ny. r. tanár.

Harmadik bővített kiadás.

I. kötet. Bevezető rész és általános tanok. II. kötet. Különös rész.

A két kötetből álló teljes munka ára 20 korona.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

SZERKESZTŐSÉG:

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

KIADÓ-HIVATAL:

Zöldfa-utca 25. sz.

Egyetem-utca 4. sz.

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési díj: félévre 12 kor. negyedévre 6. A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Az elmebetegség birói megállapításának reformja. *Dr. Törfi Gyula* igazságügyminiszteri osztálytanácsostól. — *Törvénykezési Szemle:* Örökösödésiilletékek biztosítása. *Dr. Fraenkel Sándor* budapesti ügyvédttől. — A kir. táblai bíró részt vehet-e az ügy főtárgyalásában, ha a kir. ítélő táblánál a vádhatározat hozatalánál előadóként eljár? *Dr. Reiniger Jakab* szegedi ügyvédttől. — A végrehajtási törvény 63. §-ához. *Dr. Brachfeld Dezső* budapesti ügyvédttől. — A közadós hitelezőinek és csődtömeggondnokának pótmagánvádjá. *Dr. Balog Arnold* budapesti ügyvédttől. — Különfélék.

Melléklet: Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az elmebetegség birói megállapításának reformja.

A polgári perrendtartás életbeléptetéséről szóló törvényjavaslat előadói tervezete, melyet Plósz Sándor igazságügyminiszter készített és az Igazságügyi Javaslatok Tárának május 22-én megjelent 2. számában közzétett, nemcsak a polgári perrendtartás életbeléptetésére vonatkozó átmeneti szabályokat, hanem oly állandó becsü rendelkezéseket is tartalmaz, amelyek egyes különös eljárásokat (pl. községi bíráskodás, tőzsdebíráskodás, elveszett okiratok megsemmisítése) a perrendtartással összhangban újra szabályoznak vagy más törvénybe foglalt eljárási szabályokat az új alapokon felépített perrendtartás következményeképpen módosítanak.

Ezek között a rendelkezések között — bár terjedelemre kicsiny (15., 16. §§.) — mind elvi jelentőségét, mind gyakorlati fontosságát tekintve, nem utolsó helyen áll az elmebetegség birói megállapításának reformja.

Az elmebetegség birói megállapítása — mai jogunk szerint — a magánelmeógyógyintézetekbe és a kórházak elmebetegosztályaiba való végleges föl vételnek alapjául szolgáló birói határozat, amely határozat nélkül az említett elme gyógyintézetekbe nem szabad elmebetegeket véglegesen föl venni. Célja ennek az eljárásnak a személyes szabadság védelme és teljes biztosíték nyújtása arra, hogy az említett elme gyógyintézetekben ne kerüljön végleges föl vételre olyan egyén, aki nem elmebeteg. Erre a célra tekintettel, az elme betegségnek birói megállapítása tulajdonképpen nem bírósági, hanem közigazgatási fun ctio és a külföldi törvényhozások, amelyek az elmebetegségnek közhatalosági megállapítását, mint az elmebeteg intézeti föl vételének föltételét szintén ismerik, részben a közigazgatási hatóságra: a préfet-re, a sheriff-re bízzák a megállapítást, bár másutt a bíróság (és pedig társas bíróság), a bíróság elnöke, a kir. ügyész az ellenőrző közhatalóság; Gambetta az 1838-iki francia elmebetegügyi törvény módosításáról szóló javaslatában az elmebeteg intézeti föl vételét jury kijelentésétől kívánta függővé tenni. A személyes szabadságnak védelme mindenesetre a független bíróság kezében van a legjobb helyen; habár az intézeteknek ez irányu ellenőrzése tulajdonképpen közigazgatási természetű működés lévén, azt nézetünk szerint leghelyesebben közigazgatási bíróságnak kellene teljesíteni, de mivel közigazgatási bíróság nálunk az elsőfokon nincs szervezve, ezt az ellenőrző működést a rendes bíróságra kell bízni, amint hogy az mai jogunk szerint is a rendes bíróság hatáskörébe tartozik és a birói hatáskört a javaslat is fentartja.

Az elmebetegség birói megállapításáról mai jogunkban csak szórványos és hézagos rendelkezéseket találunk.

A közegészségügy rendezéséről szóló 1876 : XVI. tcz.

73. §-a ekkép rendelkezik az elme gyógyintézetbe való föl vételről:

«Állami elme gyógyintézetekre nézve a megfigyelési rendszer léptetendő életbe.

E szerint az elme gyógyintézetekbe érkező minden beteg csak ideiglenesen vehető fel és elme állapota gondosan megfigyelendő. Csak ha megfigyelés folytán azon meggyőződés szereztetett, hogy az illető egyén kétségtelenül elmekórban szenved, vétetik fel véglegesen az intézet igazgatójának személyes felelőssége alatt.

Az intézeti igazgató tartozik a véglegesen felvett elmebetegről készítendő leletet és orvosi véleményt a beteg illetékes bíróságának haladék nélkül megküldeni.

Magántéboldákba és a kórházakban levő téboldai osztályokba az elmebetegek véglegesen csak akkor vétetnek fel, ha az illetékes bíróság az elmebetegséget megállapította, mely célból az érkező betegek a bíróságnak azonnal bejelentendők.»

Az elmebetegség birói megállapításáról tehát csak e §. utolsó bekezdésében van szó. Ezt kiegészíti a 74. §. következő szabálya:

«Ha az iránt, vajon az elhelyezett egyén valóban elmebántalomban szenved, hozzátartozói részéről kétely merül fel, szabadságukban áll azon időpontig, mig az illető beteg biróilag elmebetegnek nem nyilvánított, annak elmeállapotát saját költségükön orvosi szakértők által külön megvizsgáltatni. A szakértők azonban csakis az egyetemi orvostanári testület, vagy az orsz. közegészségi tanács tagjai közül választhatók.»

Felemlíti még az elmebetegséget megállapító határozatot (1876 : XVI. tcz. 73. §.) az 1898 : X. tcz. 1. §-ának 7. pontja, kimondván, hogy ezt a határozatot a törvényszék hármastanácsban hozza meg. Szól róla végül az 1897. évi október hó 4-én 53.418. sz. a. kibocsátott igazságügyminiszteri rendelet, elrendelvén azt, hogy a törvényszék a gondnokság alá helyezési eljárást hivatalból akkor is köteles megindítani, amikor az 1876 : XIV. tcz. 73-ának utolsó bekezdése szerint a magántéboldákba és a kórházakban levő téboldai osztályokba elhelyezett és a törvényszéknek bejelentett elmebetegek nézve az illető törvényszék az elmebetegséget megállapította.

Sem azt, hogy melyik az elmebetegség birói megállapítására illetékes bíróság, sem azt, hogy az elmebetegségnek «birói megállapítása» milyen eljárás szerint történjék, nem határozza meg a törvény, aminek az lett a következménye, hogy a birói gyakorlat olyan irányban fejlődött, amely a törvény céljának alig felel meg.

A birói gyakorlat ugyanis az 1876 : XIV. tcz. 73. §-ában rendelt eljárást tulnyomó részben — a kir. Curianak 2573/96. sz. határozatában nyilvánult ellenkező felfogás dacára — a gondnoksági eljárás alkatrészének, a gondnoksági eljárást bevezető cselekménynek tekinti. A gyakorlat értelmében az intézet székhelye szerint illetékes törvényszék az intézeti igazgató jelentésének vétele után (rendszerint bevárva, mig ugyanabban az intézetben több beteg kerül megvizsgálás alá, pl. havonként egyszer) két szakértővel és a jegyzővel kiszáll az intézetbe, a beteg megvizsgálásáról adott szakértői leletet és

véleményt jegyzőkönyvbe veszi és — amennyiben a vélemény elmebetegsége szol — a nélkül, hogy az elmebetegség bírói megállapításának kérdésében határozatot hozna, a gondnoksági eljárást hivatalból megindítja, illetőleg a gondnoksági ügy tárgyalására határnapot tűz, ha pedig a gondnoksági eljárásra más bíróság lenne illetékes, a megvizsgálásról felvett jegyzőkönyvet ehhez a bírósághoz áteszi. Az elmebetegség bírói megállapítását kimondó külön határozatot, mely az intézeti felvétel alapjául szolgálna, nem hoznak, hanem az elmebetegség megállapításának kérdésében csak a gondnokság alá helyezés tárgyában hozott ítéletben határoz a bíróság és ekkor sem hoz ebben a kérdésben külön határozatot, hanem az elmebetegség fenforgása csak mint a gondnokság alá helyezést kimondó ítélet indoka szerepel.

Mint ismertetésünk eddigi részéből látjuk, mai jogunkban az elmebetegség bírói megállapításának csak az elmeorvóintézetbe való felvétel kérdésében és csak a magánorvóintézetekre és a kórházakban lévő tébolydai osztályokra nézve van helye, az állami intézetekbe való felvétel azonban minden bírósági vagy más hatósági ellenőrzés nélkül az intézet igazgatójának személyes felelőssége alatt az ő belátásától függ; az elmebetegség bírói megállapítása továbbá, mint az intézeti felvétel alapjául szolgáló külön eljárás, nem létezik, hanem az a gondnoksági eljárás kiegészítő része.

Ezzel szemben a tervezet reformja hármassal irányul: 1. az elmebetegség bírói megállapítására irányuló eljárást a gondnoksági eljárástól élesen elválasztva, az elmebeteg intézeti elhelyezésének kérdésére szorítja s ez eljárást kimerítően szabályozza; 2. a bírósági eljárást az állami elmeorvóintézetekre is kiterjeszti; 3. nemcsak az intézeti felvétel, hanem bizonyos esetekben az intézetből elbocsátás kérdésében is bírósági közreműködést rendel.

1. Azt a kapcsolatot, amely mai jogunkban az intézetbe elhelyezés és a gondnoksági eljárás között fenáll és amelynek következtében az elmeorvóintézetbe felvett elmebeteg hivatalból mindig gondnokság alá helyeztetik, már a polgári perrendtartás javaslata megszüntette. Az intézetbe való felvételnek a gondnokság alá helyezést előidéző hatályára nézve van némi különbség az állami és más elmeorvóintézet között.

Az 1876: XIV. tcz. 73. §-ának fent ismertetett rendelkezései szerint ugyanis a magánintézet stb. igazgatója haldéktalanul köteles lévén a beteget bejelenteni, miután a gondnoksági eljárás a gyakorlatban már ezzel a bejelentéssel megindul és az elmebetegségnek az idézett szakasz alapján történő megállapításával a gondnokság alá helyezésnek kimondása összeesik, a magánintézetbe felvett elmebeteg feltétlenül gondnokság alá helyeztetik, és pedig olyankor is, amikor a beteg időközben eshetőleg már teljesen felgyógyult, amikor tehát a gondnokság alá helyezésre semmi szükség sincsen és a gondnokság alá helyezési eljárást ilyenkor nyomon kell követnie a gondnokság megszüntetése iránti eljárásnak. A törvény tehát tulmegy a célon, midőn olyan esetben, amikor a beteg érdekében az intézetbe helyezés elégséges védelem, őt mindig gondnokság alá is helyeztetik. Nemcsak felesleges költséggel jár ez a betegek nézve, hanem azért is hátrányos rájuk nézve, mert a gondnoksági eljárással járó nagy nyilvánosságnál fogva (a hova tartozik, pl. a hozzátartozóknak az elmebeteg nevét feltüntető végzéssel idézése, a bírón és a jegyzőn kívül az árvaszéki ügyésznek és az ügygondnoknak a tárgyaláson jelenléte, az elmebeteg nevének a bírósági táblán az ügy előadásának jelzése végett kifüggesztése, a gondnokság elrendelésének a hivatalos lapban közzététele s innen a napilapokba jutása stb.) az elmebetegség köztudomásra jut és mivel a nagyközönség sokszor bizalmatlansággal fogadja azt, aki valamikor elmebeteg volt, az ilyen egyén nemcsak erkölcsileg, hanem anyagilag is, pl. üzleti világban néha helyrehozhatatlan kárt szenved és ezenfelül a gondnokság alól felszabadulás költségei is újabb megterhelését okoz-

zák. Ennek az eljárásnak további hátrányos következménye abban nyilvánul, hogy a beteg és hozzátartozói az elmeorvóintézetbe való elhelyezéstől — habár az a betegnek csak javára szolgál — a nyilvános meghurcoltatástól való félelmükben idegenkednek.

Az állami elmeorvóintézetben levő beteget a felesleges gondnokság alá helyezésnek veszélye kevésbé fenyegeti, mert az elmebetegség megállapítása s a bírósághoz való jelentéstétel időpontja az intézet igazgatójának meggyőződésére lévén bízva, ő akképp választhatja meg — a beteg érdekeinek sérelme nélkül — az időpontot, hogy a fentebb kifejtett hátrányos következmények beállása elmaradhat.

Az említett visszasságon segít az, ha az elmebeteg intézeti elhelyezésének ellenőrzését célzó eljárást a gondnoksági eljárástól különválasztjuk és az elmeorvóintézetben elhelyezett nem minden elmebetegre nézve feltétlenül, hanem csak arra a betegre nézve és csak abban az időpontban tétetjük folyamatba a gondnoksági eljárást, akire és amikor a gondnokság alá helyezés az ő körülményeire tekintettel indokoltnak mutatkozik.

Mínt hogy e szerint az a körülmény, hogy az intézetbe felvett minden elmebeteg hivatalból gondnokság alá helyeztetik, különösen a rövid ideig tartó elmebetegségbe esett egyénekre gyakran helyrehozhatatlan kárral jár, már a polgári perrendtartás javaslata is a gondnoksági eljárás szabályozásában azt az álláspontot vette alapul, hogy nem szükséges az elmeorvóintézetbe felvett minden elmebetegét feltétlenül gondnokság alá helyezni, hanem a gondnoksági eljárás az intézetbe felvétel iránti eljárástól különválasztandó. Mínt hogy azonban ennek következtében az intézetben levő elmebetegek azt a bár tökéletlen és költséges védelmet, amelyet nekik a gondnoksági eljárás nyújtott, nélkülöznek, ezért kell annak a pótlásáról a perrendtartással kapcsolatban az életbe léptető törvényben gondoskodni, habár különben is a szabályozás inkább a közegészségi törvény módosításának vagy egy rendszeres elmebetegügyi törvénynek a feladata volna, aminthogy dr. Babarcsi Schwartz Ottónak az elmebetegügyi törvényre vonatkozó kiváló javaslattervezete azt fel is öleli.

Nem szorul bővebb indokolásra, hogy a fent ismertetett mai eljárás a törvényben szándékolt biztosítékot nem nyújtja mert esetleg hetek múlva kerül a beteg bírói vizsgálat alá, addig pedig bírói határozat nélkül az intézetben van a beteg, névleg «ideiglenesen», amely ideiglenesség azonban sokáig tarthat. Hogy ebben a tekintetben visszaélés vagy panasz nem fordult elő, azt nem a mai szabályozás helyességének, hanem csak az itt számbaveendő intézetek kifogástalan vezetésének lehet tulajdonítani.

A javaslatban foglalt módosításnak célja tehát az, hogy az intézetbe felvétel kérdésében hatályosabb bírói ellenőrzést létesítsen és ezt a célt azzal akarja elérni, hogy az 1876: XIV. tcz. 73. §-ának megfelelő eljárást a gondnoksági eljárástól különválasztva, akképpen szabályozza, hogy azt az intézetbe való felvétel kérdésére szorítja és a vizsgálat haldéktalan fogatosításának, valamint a határozat nyomban való meghozatalának elrendelésével az elmebeteg védelmének sikeressége érdekében különösen gyorsá és egyszerűvé teszi.

(Bef. köv.)

Dr. Tótfi Gyula,
igazságügymin. osztálytanácsos.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Örökösödési illetékek biztosítása.

Az örökösödési eljárás során felmerülő illetékek lényegileg kétfélék. Az egyik fajta az 1894: XVI. tcz. 60., 67. és 70. §-aiban említett okiratok és illetőleg ázókat pótló külön jegyzőkönyvek bélyegét és az azokban foglalt jogügyletek

utáni illetékeket öleli fel. Ezeknek biztosítására külön intézkedéseket tenni nem szükséges és az 1895. évi 43,195. sz. ig. min. rendelet 76. §-a beéri azzal a kijelentéssel, hogy azok tekintetében a bélyeg- és illetékszabályok vonatkozó rendelkezései alkalmazandók. De kétségtelen, hogy az örökösödési illeték körüli szabályok egyebekben itt is mérvadók.

A másik fajta a tulajdonképpeni örökösödési illetékeket foglalja magában, amelyek alapján vagyónáruházási illetékek és tételes illetékjogunknak egyik legszövényesebb fejezetét képezik.

Ezen illetékek biztosítása fontos és jogos állami érdek és nem minden haszon nélkül való szemügyre venni azt, hogy miként véli az előbb említett igazságügyminiszteri rendelet azt megóvhatni.

A rendelet 82—84. §-ai az örökösödési illeték biztosítása szempontjából kétféle eljárást különböztetnek meg.

Ila a hagyaték csupán ingóságokból áll, a szerint, amint az illeték 56 koronát meg nem halad vagy meghalad, a bíróság az örökösöket annak lerovására felhívja s ennek sikertelensége esetében a leletet felvéteti vagy az illetéket a pénzügyi hatóság által kiszabhatja és a befizetés igazolását kívánja, ami ha elmarad, megfelelő összegű pénzt vagy értéket visszatart, esetleg kiutal.

Midőn pedig a hagyaték tárgyát ingatlanok vagy telekkönyvileg biztosított jogok (jelzálogilag biztosított követelések stb.) is képezik, az esetben, ha az örökösödési illeték kifizetése nem igazoltatik, a bíróság a hagyatékátadó végzést azzal a megkereséssel teszi át a telekkönyvi hatósághoz, hogy a kivetett örökösödési illeték és ennek az *átadó végzés keltétől számított kamatai* erejéig a zálog, illetőleg alzálogjog bekebelezését is rendelje el. Látni való ebből, hogy nemcsak az ingatlanok, hanem a telekkönyvileg biztosított követelések után járó illeték biztosítása is eltérőleg van szabályozva az ingóhagyaték utáni illetékétől, jóllehet a rendelet 39. §-a a követeléseket minden megkülönböztetés nélkül kiveszi az ingatlanok kategóriájából.

A rendelet 84. § a azonban két hiányban szenved. Első sorban helytelen, hogy a telekkönyvileg biztosított követelés utáni örökösödési illetéket nem különbözteti meg az ingatlan vagyon után fizetendő két rendbeli illetéktől. (Ill. dijj. 95. tétel B. e) utáni 2. és 3. jegyzet). Igaz ugyan, hogy a pénzügyi hivatalok a hagyaték egész átlagát cselekvő és szenvedő tételei szerint összesítve szokták az illetékkiszabás alapjául venni, ámde ez a szokás helytelen, mert végelemzésben az ingatlan után járó illeték magát az ingatlant terheli, de nem egyuttal az ingó hagyatékot is és megfordítva, s így a rendelet szerinti eljárás során könnyen megeshetik, hogy olyan összegű örökösödési illeték erejéig kebelezetik be a zálogjog, amely illeték csak részben jár az ingatlan után.

Még nagyobb hiányt, sőt valóságos sérelmet jelent a rendeletnek a kamatokra vonatkozó intézkedése. A rendelet értelmében, amint fentebb már jeleztük, a zálog-, illetőleg alzálogjogot a hagyatéki tömeg átadását rendelő végzés keltétől járó 5%-os kamatok erejéig is be kell kebelezni. Ez merőben törvényellenes rendelkezés. Az 1881: XXXIV. tcz. 22. §-ának második bekezdése, amelyet az említett ig. min. rendelet idéz, ennek semmiképpen sem szolgálhat alapul. A mondott 22. §. ugyanis a *késedelmi kamatok* felől intézkedik és alapvető kiindulási pontja az, hogy *«az illeték lejárat szerű fizetésének elmulasztásáért»* ... késedelmi kamat jár. A rendeletben idézett második bekezdés privilegiumot ad a bíróság tárgyalat hagyatékok illetéktartozásai esetében, amennyiben azt mondja, hogy azok után késedelmi kamat *«csak»* a hagyatéki tömeg átadását elrendelő végzés keltétől számítható, amit csupán ugyanazon törvénycikk 18. §-a révén érthetni meg, amely szerint a kiszabott illeték a fizetési meghagyás kézbesítése napjától számítandó 30 nap alatt fizetendő be.

Világos ebből, hogy a bíróság tárgyalat hagyatékoknál az illetékek utáni késedelmi kamatok elvileg sem szabad a fizetési meghagyás kézbesítésétől számított 30. naptól fogva számítani, azaz követelni. De az is világos, hogy itt egyáltalában csupán késedelmi kamatokról lehet szó, amelyek természetesen csakis a lejárat szerű fizetés elmulasztása esetében járhatnak. A 30 napi lejárat alól azonban az említett törvény igen fontos és messzeható kivételeket enged. Így a fizetési meghagyás ellen birtokon belül közbetett felebbezés esetében a késedelmi kamat csak a másodfoku határozat kézbesítése napjától fogva járhat. Még nagyobb fontosságú kivétel pedig az, hogy ha például özvegyi joggal vagy haszonélvezeti joggal terhelt ingatlant vagy követelést örökölnék olyan örökösök, akik a haszonélvezővel nem élnek ugyanazon egy háztartásban, az őket terhelő örökösödési illeték fizetési határideje az említett törvény 19. §-a b) pontja értelmében csak a szolgálat megszűntétől számított harmincz nap.

Már most miképpen és miért kell az ilyen illetékek az átadó végzés keltétől számítandó 5%-os kamatait, tehát késedelmi kamatait biztosítani, teljességgel érthetetlen, ha fontolóra vesszük, hogy ez az illeték esetleg csak egy emberöltő után válik esedékessé, s így azt sem lehet megérteni, hogy az említett ig. min. rendelet 84. §-ának második bekezdése minek rendelkezik és intézkedik olyan kérdésben, amely egyrészt nem tartozik reá s amelyet másrészt a lehető legalaposabban félreértett.

Az illetéktartozások utáni késedelmi kamatok teljesen biztosítva vannak az 1883: XLIV. tcz. 95. §-a által, amely szerint az ingatlant terhelő illetékek az elévülési határidőn belül a tényleges birtokos által fizetendők, ami a magánkézből meg vett ingatlan vevőjére is áll, de biztosítva vannak az 1881: XXXIV. tcz. 39. §-ában adott törvényes zálogjog s végre a végrehajtási törvény 189. és 192. §-ai révén is, minélfogva a min. rendelet tökéletesen elhibázott intézkedésére egyáltalában szükség nincsen. A bíróságoktól alig várhatni, hogy törvényszabta hatáskörükben a teljesen levégőben lógó kamatkérdést figyelmen kívül hagyják, mikor az általuk magok által hozott hagyatékátadó végzés tartalmából tudniok kell, hogy az 1881: XXXIV. tcz. 19. §. b) pontjának esete forog fen, amelyben késedelmi kamatról az átadáskor még semmiképpen nem lehet szó, mert egyrészt az anyagi felelősségtől való félelem, másrészt az illetékszabályok utvesztőinek érthetően gondos elkerülése révén megbocsátható, ha a rendelet szavait kritika nélkül követik. Azonban a miniszteriumon a sor, hogy a rendelet itt megbeszélte és valósággal törvénysértő intézkedését hatályon kívül helyezze, mert az illetéktartozásnak magának az átadással kapcsolatos zálogjogi biztosítása teljesen elegendő a késedelmi kamatok biztosítására is és feltétlenül el kell kerülni olyan késedelmi kamatok bekebelezését, amelyek számos esetben még nem is járhatnak és különösen nem járhatnak a rendeletben meghatározott időpontból fogva.

Dr. Fraenkel Sándor,
budapesti ügyvéd.

A kir. táblai bíró részt vehet-e az ügy főtárgyalásában, ha a kir. táblánál a vádhatározat hozatalánál előadóként eljár?

A B.P. 65. §-nak második bekezdése szerint *«az, aki az ügyet a vádtanács ülésén előadta, főtárgyaláson bíróként nem lehet jelen»*.

Erre vonatkozólag a törvény indoklása a következő meg nem czáfolható igazságokat tartalmazza: *«A bírói vádhatározat nagy elővélelem a bűnösség mellett és a bírót, ki ez elővélelemnek alkotója, emberi természetének megmásíthatatlan törvényei minden eskü és lelkiismeret dacára, kisebb-nagyobb mértékben elfogulttá tehetik. A bűnösséggel*

való gyanúsítás terhe, melyet a bíróság a vádhatározatban a vádlottra rótt, a bírót a ítélethozásnál is kísérti és közel fekvő az a föltevés, hogy a főtárgyaláson a bűnösség mellett nyilvánuló némi adat inkább arra bírja a bírót, hogy magát igazolja, mintsem megczáfolja.»

Ennek előrebocsátása után fölvetem azt a kérdést, hogy a kir. tábla előtti főtárgyaláson eljárhat-e az a bíró, aki a kir. tábla által elrendelt vád alá helyezés hozatalában részt vett? Megfelel-e a törvénynek a kir. tábla által követett ama gyakorlat, hogy ugyanaz a bíró, aki mint előadó a kir. törvényszék vádtanácsának megszüntető határozatát megváltoztatta és terheltet vád alá helyezte, a kir. tábla előtti felebbezési főtárgyaláson ezen ügy előadójaként eljárasson?

Első pillanatra úgy tűnik föl, mintha ez a törvény tiltó rendelkezésébe nem ütköznék, amennyiben a BP. 66. §-a kifejezetten ily tiltó rendelkezést nem tartalmaz és amennyiben a törvény a kir. tábla kebelében alakítandó külön vádtanácsról nem tesz említést. Azonban a törvény szelleméből önként folyik, hogy a most említett gyakorlat helytelen és ellentétben van azon elvvel, hogy elfogult bíró az ügy érdemleges elintézésében részt nem vehet.

Nézetem szerint a BP. 66. §-a mellett a kir. tábla bíraira nézve a 65. §-ban foglalt kizárási okok is fenforognak és alkalmazást nyernek. A BP. nem ismeri ugyan kifejezetten a kir. tábla kebelében működő vádtanácsot, azonban a 272. §. ugyanazon teendőket bizza a kir. táblára, amelynek első fokbani ellátására a vádtanács van hivatva. Ugyanaz lévén a kir. tábla hatásköre, mint a kir. törvényszékek vádtanácsáé, magától érthető, hogy az ennek tagjaira vonatkozólag megállapított dispositiók a kir. tábla bíraira is alkalmazandók.

Ha igaz az, hogy a vádhatározat nagy elővélelem a bűnösség mellett, hogy a bíró, ki ezen elővélelemnek alkotója, elfogult, hogy ezen elfogultság a bírót az ítélethozatalnál is kísérti, akkor tökéletesen mindegy, hogy a bíró az elsőfolyamodású bíróságnál működik-e vagy a kir. táblánál és a szavakkal való játszás természetével birhat az az ellenvetés, hogy a BP. nem ismeri a kir. tábla kebelében a vádtanácsot.

A törvény 65. §-ának második bekezdése kizárólag azt czélozza, hogy az ítélethozatalban elfogult bíró részt ne vegyen, a törvény az elfogultságot fenforogni látja abban a bíróban, aki a vádhatározat hozatalában részt vett, azonban tisztán csak oportunitási okból csak az előadót zárta ki a főtárgyalásban való résztvevésből, azonban nem tett különbséget a törvényszék és a kir. tábla bírása között.

Ha a kérdés fölött alaposan gondolkodunk, úgy azon állaspontra kell helyezkednünk, hogy sokkal fontosabb ok szól a kizárás mellett a vádhatározat hozatalában előadóként eljáró kir. táblai bíróra nézve, mint a törvényszéki vádtanács bírójára vonatkozólag. Ugyanis az első folyamodású bíróság előtt a főtárgyalás egészen szóbeli, a bíró tudomását és meggyőződését közvetlenül a felek előadásából meríti, mindent lát és hall és ebből alkotja meg ítéletét. Ellenben a kir. tábla előtt, kivéve a bizonyítás-felvétel ismétlésének tulságosan ritka eseteit, semmi nyoma a közvetlenségnek, a bírók az előadó ismétléséből nyernek csak tájékozást, a referens előadására vannak kizárólag utalva, vagyis ugyanazon bíróra, aki a vádáláhelyezésben már tevékeny részt vett és akinek teljes elfogulatlanságában a BP. indokolása szerint bizni nem lehet.

Az ügyvitel sablonjához tartozik, hogy a kir. táblához több ízben felkerülő ugyanazon ügy ugyanazon bírónak osztatik ki. Ez czivilis ügyekben nagyon helyes és nagyon czélszerű, azonban büntető ügyekben világosan megsérti a törvénynek legfontosabb elvét és nézetem szerint minél előbb gondoskodni kellene ezen visszasság megszüntetéséről.

Reiniger Jakab,
szegedi ügyvéd.

A végrehajtási törvény 63. §-ához.

A végrehajtási törvény 61. §-a az ott felsorolt egyéneknek (nyilvános számadásra kötelezett társulatoknál és gőzhajózási vállalatoknál alkalmazott hivatalnokok stb.) végrehajtás alóli mentességet biztosít járandóságuk felerésze tekintetében, 1000 K feltétlen épségben tartásával; a 62. §. pedig a napidijaknál e végrehajtásmentes minimumot napontai három koronában állapítja meg. Kivételt alkot ez alól a 63. §., mely úgy intézkedik, hogy a 61. és 62. §-ok korlátozó intézkedései a végrehajtást szenvedő feleségét, fel- vagy lemenő rokonait illető tartás miatt foganatosítandó végrehajtások eseteiben nem alkalmazandók. Összehasonlítva ezt az 58. §. megfelelő intézkedésével, első pillanatra szembetűnik a különbség a kedvezményezett személyek felsorolása tekintetében. Az 58. §. ugyanis az 54. §-ban felsorolt egyénekre (állami, törvényhatósági és községi szolgálatban lévő tisztviselők és hivatalnokok stb.) vonatkozólag akkép intézkedik, hogy az 54. és 55. §-ok rendelkezései alól kivételnek van helye az esetben, ha a végrehajtás az adós ellen feleségét, *törvényes leszármazóit*, vagy szülőit illető tartás miatt intéztetik. Mig tehát itt a kivétel a feleségen és szülőkön kívül csupán a törvényes leszármazók javára van megállapítva, addig a 63. §-ban ezek helyett a fel- és lemenő rokonok vannak kedvezményezett személyekként megjelölve.

Az összhangnak eme hiánya törvényszerkesztési hiba, története pedig az, hogy a ministeri javaslatban az 1876. évi XXXI. tcz. 5. §-ának megfelelőleg* az 58. §. is a 63. §-al azonos szövegezéssel birt, az igazságügyi bizottság azonban az 58. §-t a törvényszöveg értelmében módosította, a 63. §. hasonértelmű módosításának szüksége ellenben elkerülte a bizottság figyelmét.**

A budapesti kir. tábla e §-t hosszú ideig úgy értelmezte, hogy miután a 63. §. nem tesz különbséget a között, hogy a tartás törvényes vagy törvénytelen leszármazású gyermeket illet, a 61. és 62. §-ok korlátozó intézkedései törvénytelen gyermek tartásdíja miatt foganatosított végrehajtás esetén sem alkalmazhatók. 8927/1899. (Grecsák-féle döntvénytár III. 244.) U. i. 4406P/1902. (Grecsák III. 239.) A határozat indokolása így szól:

«A kir. tábla az elsőbíróság neheztelt végzését helyben hagyja, mert mig az 1881: LX. tcz. 58. §-a az 54. §-ban említett személyek ellen az 54. és 55. §-ok rendeletei alól való kivételt az adós feleségét, törvényes leszármazóit, vagy szüleit illető tartás miatt intézett végrehajtások eseteiben állapít meg, addig a 61. §-ban említett személyek ellen vezetett végrehajtásoknál a 63. §. az 58. §. rendelkezésétől eltérően akkép intézkedik, hogy a 61. és 62. §-ok korlátozó intézkedései nemcsak a végrehajtást szenvedő feleségét, hanem fel- és lemenő rokonait illető tartás miatt foganatosított végrehajtás esetén sem alkalmazhatók; mivel tehát a törvény csak fel- és lemenő rokonok javára szól, s így a kedvezményből a törvénytelen leszármazókat sem zárja ki: a kiküldött törvényszerűen járt el, midőn az alperes, mint a 61. §-ban felsorolt egyén ellen, törvénytelen gyermek tartása fejében vezetett végrehajtásnál alperes egész járandóságát, tekintet nélkül a 61. és 62. §-ok korlátozó intézkedéseire, vette foglalás alá».

Ujabban azonban nevezett felsőbíróság megváltoztatta álláspontját és a 2566/1903. sz. végzésében (Grecsák III. 240. sz.) oda nyilatkozott, hogy: «a 63. §. azon rendelkezése hogy a 61. és 62. §-oknak korlátozó intézkedései végrehajtást szenvedő fel- és lemenő rokonait illető tartás miatt foganatosítandó végrehajtás esetében nem alkalmazhatók, nem

* Az 1. és 2. §-ok rendeletei alól kivételnek van helye azon esetben, ha a végrehajtás az adós ellen feleségét, gyermekeit, vagy szüleit illető tartás miatt intéztetik.

** L. Imling: Végrehajtási törvény magyarázata 147. l.

terjeszthető ki, ha a végrehajtás törvénytelen gyermek tartásdíja fejében történik, mert *a törvénytelen gyermek nem tekinthető a végrehajtást szenvedő lemenő rokonának.*

Ez az álláspont állandó gyakorlatba is vált. Ujabban az 507P/1905. sz. határozatban kimondatott:

«Az 1881. LX. tcz. 63. §-ának az a rendelkezése, hogy ezen tcz. 61. és 62. §-ainak korlátozó intézkedései végrehajtást szenvedő fel- és lemenő rokonait illető tartás miatt foganatosítandó végrehajtás esetében nem alkalmazhatók, a jelen esetre nem terjeszthető ki, miután a végrehajtás a nem vitás tényállás szerint törvénytelen gyermek tartásdíja fejében rendeltetett el, *a törvénytelen gyermek pedig nem tekinthető a végrehajtást szenvedő rokonának.*»

Legujabban pedig a pécsi kir. tábla a budapestivel teljesen egyenlő elvi álláspontot fogadott el 5. sz. polgári határozatában.

Nézetem szerint a régi gyakorlat volt helyes és törvényszerű.

Tény az, hogy e §. szövegezése nem nevezhető éppen szerencsésnek, mert könnyen alkalmat ad meg nem felelő magyarázatra. A rokonság fogalma ugyanis a magánjogi elméletben kétféle. Van természeti rokonság, melyet pusztán a nemzés ténye, a vérségi kapcsolat létesít és van a szorosabb értelemben vett, ugynevezhető jogi rokonság. Mig a jogi rokonság a rokonságnak, mint jogviszonynak, összes jogkövetkezményeit vonja maga után, addig a természeti rokonság csak bizonyos jogi következményekkel jár, amint a törvénytelen gyermek tartási joga a természetes atyával szemben (a vérségi kapcsolatból folyólag és semmiesetre sem ex delicto), a házassági törvény 11. §-ában foglalt érvényességi akadály és a 17. §-ban foglalt tiltó akadály.

Mai törvényeink nomenklaturájában nincs is külön kifejezés a természeti rokonság megjelölésére. A házassági törvény 11. §-a «vérrokonok»-ról beszél, s ez alatt a rokonság mindkét nemét érti. Másképp van a Tervezet nomenklaturájában, de ez csak a jövő zenéje. A Tervezet 183. és 343. §-ai kisajátították ugyanis a rokonság kifejezését a jogi rokonság fogalma részére, kimondván egyrészt, hogy a törvénytelen gyermek és természetes atya között rokonsági viszony nem áll fen, másrészt, hogy a törvénytelen gyermek anyjának és anyja rokonainak rokona. A Tervezet ilyenképpen megvonta a rokonság fogalmának éles határvonalait, melyeket jelenlegi jogunk törvényes intézkedés hiányában nélkülözni kénytelen, aminek kétségtelenül meg lesz jövőben azon következménye, hogy törvényhozóinknak majd óvatosabban kell használni a rokonság kifejezését és a természeti rokonságot kifejezetten mint ilyent kell megjelölniök. Ha a házassági törvény csak a Tervezet törvényerőre emelkedése után hozatnék, úgy nevezett felsőbiróságaink értelmezésének teljességéhez semmi kétség nem férne. Miután azonban a 63. §-t az akkori és nem egy még nem létező jog szerint kell értelmeznünk, nem marad egyéb hátra, mint kutatni a törvényhozói akarat iránt, megállapítani, vajon mily értelmet kívánt maga a törvényhozó a használt kifejezésnek adni. E kérdésre világosságot vet a §. már ismertett története. Magában azon körülményben, hogy az igazságügyi bizottság az 58. §-t a törvényszöveg értelmében megváltoztatta, a törvényhozási akarat világos nyilvánulása rejlik az iránt, hogy az igazságügyi bizottság a 63. §-nak, mint eredeti szövegnek az 58. §. módosított szövegétől eltérő értelmet tulajdonított, mert hiszen ellenkező esetben a módosítás szüksége nem forgott volna fen. *Az igazságügyi bizottság azon tényében tehát, hogy az 58. §. szövegét megváltoztatta, a 63. §-nak authentica interpretatioja rejlik,* melyet a bírói gyakorlatnak nem lehet figyelmen kívül hagynia, és amely még inkább megerősítést nyer az akkori jogállapot által, mely a már idézett 1876: XXXI. tcz. 5. §-án alapult és amely megegyezik az osztrák jog megfelelő intézkedései-

vel is. Az 1873. évi április 29-iki tcz.¹ 7. §-ának 1. b) pontja, az 1882. évi április 21-iki tcz.² 1. §-ának 2. bekezdése, ugyszintén az 1888. évi május 26-iki tcz.³ 2. §-ának 3. bekezdése nem tesz különbséget a tartás minősége tekintetében és általában megadja a kedvezményes végrehajthatóságot az összes, a törvényen alapuló tartási kötelezettségből eredő szolgáltatásoknak. Épp ily liberális a német törvényhozás is. Az 1869. évi június 21-iki tcz. (Lohnbeschlagnahme-gesetz) is egyenlően privilegizálja a törvénytelen gyermek tartását az egyéb tartási szolgáltatásokkal és csupán azon méltányos megszorítást állítja fel, hogy a törvénytelen gyermek tartásdíja miatt foganatosított végrehajtásnak bizonyos beneficium competentiae érintetlenül kell hagynia, mely magában foglalja 1. magának a végrehajtást szenvedő, 2. rokonai, 3. felesége, 4. korábbi felesége tartására szükséges összeget.

Látható tehát, miszerint végrehajtási törvényünk a törvénytelen gyermekekkel szemben a művelt nyugati államok rendszeréhez képest tulszigoru, mit tetéz immár a bírói gyakorlat azáltal, hogy a törvénynek a törvénytelen gyermek javára szóló egyetlen intézkedését is a törvényhozói akarat ellenére értelmezi és ezáltal indokolatlanul törvénytrontó szokást alkot.

Dr. Brachfeld Dezső,
budapesti ügyvéd.

A közadós hitelezőinek és csődtömeggondnokának pótmagánvádja.⁴

II. Felmerül a kérdés, hogy a csődhitelezők vádjoga mellett is lehet-e a tömeggondnoknak subsidiarius vádjoga? A kir. tábla 1. a. idézett határozata ezt a kérdést nemlegetesen, a kir. Curianak 5. sz. a. ismertett határozata igenlegesen oldja meg.⁵

Nézetem szerint a tömeggondnokot bizonyos korlátok közt a vádjog megilleti.

A kir. tábla 1. sz. a. közölt nemleges határozatának indokolásul többek közt felhossa, hogy a csődtömeg nem tekinthető jogi személynek, és a közadós által *a csőd elrendelése előtt* hitelezőinek sérelmére elkövetett büntetendő cselekmény által sértve nem a csődtömeg van, hanem a hitelezők. Továbbá ha a tömeggondnok is felléphetne mint pótmagánvádó, akkor ugyanazon cselekmény és ugyanazon tartozások miatt nemcsak a sértettek, hanem a tömeggondnok pótmagánvádja is, vagyis kettős pótmagánvád foghatna helyet.

A kir. tábla kiindulási pontja: a csődtömeg jogi személyiségének kérdése, nézetem szerint, nem oly irányadó szempont, mely a felmerült kérdést eldöntené.

Ha igaz volna, hogy csak természeti vagy jogi személy léphet fel mint közvetlenül sértett magánvádó, ez oda vinne, hogy a végrehajtási, hagyatéki és csődtömeget, valamint a hitbizományi vagyont, püspöki javadalmat esetleg büntetlenül lehetne lopás, sikkasztás, hűtlen kezelés stb. által károsítani, a nélkül, hogy akadna olyan egyén, aki a szükséges intézkedéseket bűnvádi uton is foganatosíthatná. A végrehajtási és hagyatéki zárgondnok és hitbizományi gondnok, valamint a javadalmas nemléte esetén a közalapítványi ügyigazgatóság szintén nem képviselnek jogi személyt. Közérdekben, illetve több közös érdekű személy érdekében teljesítenek ezen gondnokok,

¹ Gesetz betreffend die Sicherstellung und Exekution auf die Bezüge aus dem Arbeits- oder Dienstverhältnisse.

² Gesetz betreff. die Exekution auf die Bezüge der im öffentlichen Dienste stehenden Personen etc.

³ Gesetz betreff. die Exekution auf die Bezüge der im Privatdienste dauernd angestellten etc.

⁴ Befejező közlemény. — Az előbbi közl. 1. a. múlt heti számban

⁵ A kir. Curia az 5. sz. határozatban a tömeggondnok vádjogát tulajdonképpen nem is indokolja, midőn azt mondja, hogy a tömeggondnok a törvényen alapuló hatásköréből kifolyólag *a csődtömegre nem* sértett félnek elfogadandó.

illetőleg hatóságok közmegbízatast folytán bizonyos functiókat és törvényes hatáskörük természetsszerűleg kiterjed az általuk kezelt vagyonnak minden károsítástól való megóvására, esetleg tehát a károsítóval szemben büntetőjogi uton is a kárigény képviselétére.

A tömeggondnok jogi állása és hatásköre ezen vonatkozásban semmiben sem különbözik a végrehajtási és hagyatéki zárgondnokok állásától és hatáskörétől. Itt is, mint amott a törvényes képviselőt speciális eseteivel van dolgunk.

A csődtömeggondnokot a csődtörvénynél fogva megilleti a tömeghez tartozó vagyon tekintetében a képviselői, továbbá a kezelési és rendelkezési jog. A csődtörvény 100. §-a kötelezi a tömeggondnokot mindazon intézkedések megtételére, melyek a vagyon kezelésével járnak, különösen pedig előírja, hogy a tömeggondnok tartozik a tömeg *biztosításáról* gondoskodni. (L. még a 156. §-t is.)

Ezen hatáskörben a tömeggondnok igen gyakran jut abba a helyzetbe, hogy az általa képviselt tömeg érdekeit bűnvádi per útján is legyen kénytelen megóvni és érvényesíteni. A hitelezők szét vannak szórva a legkülönbözőbb helységekben és országokban, nem értesülnek a vagyonbukottnak vagy másoknak károsító cselekményéről, úgy, hogy a tömeggondnok vádjogának negatívja esetén még a legsürgősebb intézkedések, mint a bűnügyi zárlat és biztosítási végrehajtás sem volnának megtehetőek. Ugy a zárlat, mint a biztosítás a BP. 492. és 493. §-ai értelmében csak a sértett kérelmére rendelhető el. Ha nem akad hitelező, aki idején kérje, úgy egyáltalán nem volna mód a kétségtelenül fenálló érdekek biztosítására.

Ezenfelül mérlegelendő ezen kérdés eldöntésénél az is, hogy a 414. és 416. §-okba ütköző összes cselekmények olyanok, amelyekről a hitelezők egynémelyike alkalmilag értesülhet ugyan, azonban pontos, biztos és rendszeres értesülést a közadós üzletvitelbe, könyveibe és írásaiba való teljes betekintés nélkül a hitelezők nem nyerhetnek. A tömeggondnok ellenben a csőd megnyitásakor kézhez kapja a közadós egész levelezését, összes könyveit, teljes és pontos áttekintést nyer összes üzleteiről, úgy hogy képet alkothat magának arról, hogy a vagyonbukott ügyvitele nem volt-e gondatlan, a könyvvezetésre és mérleg felállítására vonatkozó szabályokat megtartotta-e, fizetéseképtelenségének tudatában csinált-e új adósságokat, engedett-e egyes hitelezőinek zálog- vagy megtartási jogot stb. stb.

Abból, hogy a tömeggondnok a vagyonbukott egész vagyonkezelésének minden részletét ismeri (és pedig mindenkinél jobban ismeri), elengedhetlenül szükséges, hogy a hitelezők mellett neki is vádjogot adjunk.

A kir. ítélő tábla 1. szám alatt idézett határozata úgy szól, hogy a közadós által a *csőd elrendelése előtt* elkövetett büntetendő cselekmények által nem a csődtömeg van sértve, hanem a hitelezők. A csalárd bukás legtöbb esete olyan, amely épugy elkövethető a csőd megnyitása után, miként az előtt. A követelések elengedése, eltitkolása, valótlán követelések koholása vagy elismerése, értékek félretétele, elidegenítése, némely hitelezők kedvezményben részesítése, a könyvek meghamisítása nem szükségkép a csőd megnyitása előtt szokott történni, de sőt a 414. §-ban körülírt tényálladási elemeknek egyes nemei gyakrabban a csőd utáni időre esnek. Ilyenek különösen a követelések eltitkolása, valótlán követelés elismerése, stb. Miért volna ezen cselekmények tekintetében más a sértett fél, illetőleg a pótmagánvádló akkor, ha azokat a közadós a csőd megnyitása előtt követte el, mintha a csődnitítás utáni időre estek az elkövetési cselekedetek?

Nem hozható fel ennek ellenében az, hogy ha úgy a hitelezők, valamint a tömeggondnok pótmagánvádlói jogosultsága elismertetik, akkor ugyanazon cselekmény és ugyanazon tartozások miatt kettős pótmagánvádló foghatna helyet,

mert erről az esetről a BP. 45. §-a akképp rendelkezik, hogy ha magánvádló emelésére több sértett van jogosítva, az azok egyikének vádja alapján megindított eljáráshoz a többiek is csatlakozhatnak. Az tekintetik több sértett közül magánvádlónak, aki a többi magánvádló emelésében megelőzte, míg a többi sértettet a csatlakozó jogai illetik meg. A BP. 47. §-a pedig egyenesen rámutat a kettős magánvádló esetére, mikor kimondja, hogy a pazarlás miatt gondnokság alá helyezett helyett annak *törvényes képviselője is*, de ő maga is képviselheti a magánvádat.

A tömeggondnok a csőd tartama alatt, a csődtörvény korlátai között szintén *törvényes képviselője* a csődhitelezők érdekeinek és ép úgy jogosítva és egyszersmind kötelezve van azok megsértett érdekeinek képviselétében fellépni, mint minden más törvényes képviselő. A csődjog szerint is a tömeggondnok hatásköre korlátolva van a hitelezők önálló fellépése (utasításai) esetére, a bűnvádi eljárás szerint is ugyanaz a szabály irányadó. Ha a közadós összes hitelezői mint magánvádlók felléptek, akkor természetesen *csak* a hitelezők képviselhetik a magánvádat, míg a tömeggondnok vádjoga elesik. Amíg azonban csak egyetlen olyan ismeretes hitelező van, aki nem lépett fel magánvádlóként, beáll a BP. 44. §-ában provideált azon eset, hogy a magánvádló emelésének joga egy bűncselekmény alapján többséértettét illet és addig nem lehet arról szólni, hogy ugyanazon tartozások miatt kettős magánvádló volna emelhető.

Igen természetes, hogy a tömeggondnok vádjoga időbelileg is korlátolva van a csőd tartamára, illetőleg a tömeg gondnoki megbízatast idejére. A csőd megszűntével megszűnik a tömeggondnoki minőség is, de megszűnnek azok az érdekek is, melyek a tömeggondnok pótmagánvádlóját indokoltá és szükségessé tették. Ekkor már csak a hitelezők gyakorolhatnak pótmagánvádlói jogokat.

Dr. Balog Arnold.

Külömfélék.

— **Keglevich István** gr. tragikus végű párbaja alkalmából felmerült az a kérdés, vajon a segédek kötve vannak-e a feltételek tekintetében a fél utasításaihoz? Gr. Keglevich a sértéssel arányban nem álló súlyos feltételeket forszírozott, és segédei, akik eleinte a szigorú feltételek ellen voltak, ezen feltételeket az ellenfél segédeinek ellenzése dacára keresztül is vitték. Ámde a segédek nem tekinthetők a félnek pusztá megbízottjai, szócsövei gyanánt és kötelességük örködni a fölött, hogy a törvények által privilegizált elbánásban részesülő cselekmény a kellő korlátok között maradjon. A segédek tehát, akik jobb meggyőződésük ellenére saját felük akaratának érvényt szereznek, súlyos felelősséget vonnak magukra. Gondoljunk arra az esetre, ha a párbaiban a tulszigoru feltételeket forszírozónak ellenfele lett volna az áldozat, minő felháborodás érte volna mindazokat, akiknek részük volt a feltételek megállapításában. Azonban az sem menti a segédeket, hogy a párbaiban saját felük esett áldozatul, ugyanaz, aki a szigorú feltételeket kívánta, mert a segédek feladata mindkét fél érdekeit óvni feltétlenül, még maguknak a feleknek akaratával szemben is.

— **A polgári perrendtartás életbeléptetési törvényének tervezete** a hozzáfűzött indokolással együtt megjelent. A tervezet a szorosán vett életbeléptető rendelkezéseken kívül módosítja az ügyvédréndtartásnak, ipartörvénynek, a közegészségügyről szóló törvénynek, a gyámtörvénynek, a bagatel-törvénynek stb. számos rendelkezését. A tervezetből kiemeljük a következő fontosabb szakaszokat:

12. §. Az ügyvédi rendtartásról szóló 1874: XXXIV. tcz. 39. §-a helyébe a következő lép: «Aki anélkül, hogy erre jogosítva volna, üzletszerűen vagy díjért bíróság vagy hatóság előtt feleket képvisel, részükre beadványokat szerkeszt, vagy erre ajánlkozik, valamint az, aki az ügyvédség gya-

korlására való jogát szinleli, kihágást követ el és hatszáz koronáig terjedhető pénzbüntetéssel, visszaesés esetében két hónapig terjedhető elzárással büntetendő. A vád képviselőtét pótmagánvádlóként annak az ügyvédi kamarának az ügyésze is átveheti, melynek területén a kihágást elkövették.»

14. §. Az ügyvéd polgári peres és perenkívüli ügyekben az ügy folyama alatt vagy annak befejezése után kérheti, hogy fölmerült díja és kiadása saját felével szemben megállapíttassék. A kérelmet a költségjegyzék bemutatásával annál a bíróságnál kell előadni, mely az ügyben elsőfokban eljár vagy eljár. A bíróság a kérelem fölött szóbeli tárgyalás nélkül határozhat. A fél szintén kérheti az első bekezdésben megjelölt bíróságnál, hogy az ügyvédnek a perben fölmerült díja és kiadása megállapíttassék. Ha a fél az ügyvéd költségjegyzékét nem csatolja, a bíróság a kérelem következtében az ügyvédnek a költségjegyzék bemutatására megfelelő határidőt tűz (polgári perrendtartás 454. §.). Ha az ügyvéd a költségjegyzékét a határidő alatt be nem mutatja, a bíróság a megállapításban csak az előtte lefolyt eljárásból ismert, valamint a fél által előterjesztett adatokra szorítkozik. Ha a fél vagy az ügyvéd a költségjegyzékét bemutatja, az előbbi bekezdés alkalmazandó. A fél akkor is személyesen járhat el, vagy a polgári perrendtartás 94. §-ának 1. és 2. pontjában meghatározott meghatalmazott által képviseltetheti magát, ha az ügyben az ügyvédi képviselőt kötelező volna. A bíróság a költség megállapításában az ügyvéd cselekményének czélszerűsége felől is határoz. A költség megállapítása tárgyában hozott végzés ellen a közvetlen felsőbírósághoz folyamodásnak van helye.

35. §. Ha a községi bíróság hatáskörének hiányát kimondta, a rendes bíróság abból az okból, hogy a per a községi bíróság hatáskörébe tartozik, azt hatásköréből el nem utasíthatja. A bíróság azt a körülményt, hogy a per a községi bíróság hatáskörébe tartozik, az alperes perbebecsátkozása után nem veheti figyelembe. A bíróság határozata azon az alapon, hogy az ügy a községi bíróság hatáskörébe tartozik, felebbvitellel meg nem támadható.

37. §. Ha a községi bíróság az előtte megindított eljárást harmincz nap alatt be nem fejezi és a panaszló ettől az eljárástól, az ítélet kihirdetése, illetőleg az egyezés megkötése előtt elállását bejelenti, követelését a kir. járásbíró előtt érvényesítheti.

43. §. A budapesti áru- és értéktőzsde, valamint a vidéki termény- és gabonacsarnokok fenálló (1870: II. tcz.) külön bíróságainak hatáskörébe tartoznak: 1. a tőzsde, vagy a termény- és gabonacsarnok üzleti helyiségében az ügyletkötésre szolgáló idő alatt a tőzsde vagy a csarnok forgalmának körében kötött ügyletből az ügyletet megkötő felek közt származó perek; 2. a tőzsde, illetőleg a termény- és gabonacsarnok tagjainak és bejegyzett kereskedőknek egymás között kötött ügyleteiből származó perek, ha az ügylet, habár csak az egyik fél részéről is, kereskedelmi ügylet, és ha az alperes magát ennek a bíróságnak írásban alávetette. A rendes bíróság előtt érvényesítheti az 1. és a 2. pont esetében a felperes követelését akkor is, ha valószínűvé teszi, hogy az ítéletet külföldön fogja végrehajtani oly államban, amelyben az ebben a §-ban említett külön bíróság ítélete végre nem hajtható.

73. Amennyiben súlyosabban büntetendő cselekmény nem forog fen, az 1897: XXXIV. tcz. 20. §-ában meghatározott büntetéssel büntetendő az is, aki a hatóság engedélye nélkül: 1. a polgári vagy a fegyelmi bíróság előtt a nyilvánosság kizárásával tartott tárgyalást a hatóság engedélye nélkül bármely módon, egészben vagy részben közlése; 2. bűnvádi vagy fegyelmi ügyben, továbbá a polgári bíróság előtt megindított házassági, születés törvényességének megtámadása iránti, kiskorúság meghosszabbítása, gondnokság alá helyezés és az atyai hatalom gyakorlatának megszüntetése iránti ügyben valamely beadványt vagy hatósági iratot, mely nyilvános tárgyaláson nyilvánosságra nem hozott, akár egészben, akár részben közlése.

— Magánjogi dolgozatok. Dr. Katona Mór egyetemi tanár kis-ebb-nyobb dolgozatai összegyűjtve adta ki. A 480 oldalra terjedő, gazdag anyagot felölelő kötet a következő 24 tanulmányt tartalmazza: A törvényes örökösödés a magyar jogban. A köteles rész. A szomszédjog. A Tervezet hirtoktanának bírálata. A telekkönyvi rangnak vagy elsőbbségnek átengedéséről. Van-e az egyoldalú ígéretnek kötelező ereje? A dologi jogok fogalmához. Törvényellenes

gyakorlat a kir. Curian. A dologi és kötelmi jog. A családi hitbizomány reformja. A telki szolgalmak megszerzéséről. Egy curiai határozat bírálata. A magyar dologbeli és kötelmi jogról. Irta Herczegh Mihály. Elmélkedés egy curiai határozat fölött. A végrendeletek érvénytelenítésének kérdéséhez alaki kellékek hiánya miatt. Az érvénytelenség és megtámadhatóság helytelenségei a magyar házassági törvényben. A tévedés tana a magánjogban. A telekkönyvi rangelsőbbség átengedésének hatálya az egyetemleges jelzálogoknál. A lehetetlen és tilos feltétel hatása a végrendeletre. Észrevételek a Tervezet 945. §-ához. Észrevételek a magánjogi Tervezethez. A bírói uton nem érvényesíthető kötelek. Bírói önkény a Curian. Vélemény és indítvány a magyar jogászygyűlés által kitűzött következő kérdésekre: A tulajdonszerzés keltekeül ingóknál az átadás megkívántassék-e?

— Vargha Ferencz két újabb dolgozatban foglalkozik esküdtszéki kérdésekkel.

A *Jogdallam* 1905. évi 4. számában közölt s különnyomatban is megjelent tanulmányában a BP. 361. §-ának ama laza körülírású határozmányát fejleszti, hogy mi az a «törvényből merített ok», melynek alapján a bíróság a felek által indítványozott kérdés feltételeit megtagadhatja, s különösen hogy azon czimen, miszerint arra nézve a főtárgyaláson semmi bizonyíték fel nem merült, korlátozhatja-e a bíróság a kérdésfeltétel jogát. Konkluziója, hogy a bíróság a BP. 324. §-ára hivatkozással, amelynek értelmében a határozat csak a főtárgyaláson felmerült bizonyítékokra alapítható, oly esetekben elutasíthatja a felek által proponált kérdést, ha azt absolute semmi bizonyíték sem támogatja, míg ha csupán a vádlott is védekezés gyanánt felhozta a javasolt kérdés anyagául szolgáló tényeket, a kérdés elutasíthatatlan, s a bizonyítottság tekintetében a juryé a döntés joga. Vargha különösen az ellen száll sikra, hogy a védőnek bizonyítékokkal nem támogatott tényállításai szolgáljanak az esküdtekhez intézendő kérdések alapjául; a gyakorlatban ugyanis azt tapasztalta, hogy ilyenkor az esküdtek könnyen átsiklanak arra a térre, hol verdiktjüket nem bizonyítást nyert factumokra, hanem egyéb tapasztalatokra és érzelmekre építik; ezen veszély elhárítására tartja szükségesnek a jelzett terjedelmű szakbírói ténybeli cenzura megszervezését.

Mindjárt e bizalmatlansági nyilatkozattal után a *Jogt. Közl.* 1905. évf. 13., 14., 15. és 16. számaiból készült különnyomatban éles támadást intéz Vargha az esküdtszéki intézmény ellen. Hangsúlyozza az esküdteknél az ítélkezéshez szükséges szakösmeretek s a pszichikai és logikai képesség hiányát. Vitatja, hogy békés politikai viszonyok közt a jury függetlensége «üres jelszó»; zavarok esetén pedig valóság gal «naiv észjárásra s a történelem nem ösmerésére vall», abban bizni. Rámutat, hogy az akaratos figyelem, de az arra való készség is a laikus lelki világából csaknem teljesen hiányzik, és nincs meg nála az érzelmeket ellenőrző s fékező jogtudás. Bizonyítja az esküdtek suggestibilitását. Ellenveti az indokolási kötelezettség hiányát. Utal végül a revisio körüli nehézségekre. Az éles megfigyelések dacára is az intézmény gyengéinek egyoldalú kiszínezése a dolgozat, mely a polgári elem részvételének valódi alapjait nem méltatja figyelemre s amelynek anyaga éppen ezen oknál fogva a kérdés egészének megítélésére nem látszik alkalmasnak.

— Fiat lux! Ezen czim alatt tette közzé dr. Toldy Géza *Hivatás és Mesterség* című munkáját lényegesen kibővített kiadásban. A mű alcíme: «Fénykévék polgári törvénykezésünknek székesfővárosunkban tapasztalt állapotaira.» Szerző művének tartalmából kiemeljük a következő fejezeteket: Hivatás és mesterség. A bírói simulékonyság mint helytelen joggyakorlatok meghonosításának rugója. Szabad mérlegelés és chablon-kultusz. Bíróságaink mint a kereskedelem jogosulatlan érdekeinek csatlósai. Ügynöki nyomorúságok. A kereskedelmi ügynök jogi állása. A többczégűség. Bejegyzett kereskedőknek kiletük eltitkolásával kapcsolatos garázdálkodásai. A rendelkezésre bocsátás mint jogi elv. Bíróságaink

káros joggyakorlatainak erkölcsi hatása az ügyvédi karra, kereskedőinkre és nagyközönségünkre. E mű megbeszélésére visszatérünk.

— **A fiatalok elhelyezésére szolgáló magyarországi fogházakról**, amelyek tekintetében a magyar igazságügyi kormányt az uttörés érdeme illeti meg, a Deutsche Juristen-Zeitung legutóbbi száma magasztalólag emlékezik meg.

— **A budapesti egyetem jogi kara** a múlt évben a következő pályakérdésre *«Magánjogi fogalmak a büntetőjogban»* 720 korona pályadíjat tűzött ki. Minthogy pályamunka nem érkezett, a kérdést újra kitűzték. Határidő 1906 márczius 30. Pályázhat nem egyetemi hallgató is.

— **A Grecsák-féle Magyar Döntvénytár VI. kötete** megjelent. Felöleli a Btk. és BP. egész anyagát. Ezen kötetet szerkesztette *Németh Péter*.

— **Bűnügyi judicatura.** *Anyagi jog.* Gyilkosság miatti büntetés kiszabásánál az a körülmény, hogy vádlott súlyos testi sértés és lopás vétségeiért, tehát csekélyebb súlyú bűncselekményekért már büntetve volt, mint *súlyosító körülmény* nem mérlegelhető, szintugy az sem, hogy a cselekmény nagy kegyetlenséggel hajtatott végre, mert vádlott embernek előre megfontolt szándékkal való megölését vevén célba, a végrehajtás módja külön súlyosító körülményt nem képez. — Felmentette a Curia vádlottat, aki sértett kamrájából ennek két zsák buzáját 30 korona értékben önhatámulag elvitte és a saját kamrájába zárva visszatartotta abból a célból, hogy sértett ellenében fennálló 14 K 84 fillért kitevő követelését biztosítsa, mert vádlott cselekményéből az eltulajdonításra irányuló célzat nem lévén következtethető, az lopást, de egyéb büntetendő cselekményt sem képez.

Eljárás. A BP.-nak az *esküdtzék megalakítására* vonatkozó 342—347. §-aiban foglalt intézkedéseiből nyilvánvaló a törvényhozónak azon célzata, hogy a felek s különösen a vádlott törvényes visszavétési jogát lehető teljes mértékben érvényesíthesse, hogy ekként megnyugvása szerint is teljesen elfogulatlan esküdték ítélkezzenek ügyében. A törvény fenti rendelkezéseit és célzatát sérti az esküdtbíró elnöke, ha a megjelent 29 esküdt közül ötöt a szolgálat alól felment s az esküdtzékelt a fennmaradó 24 esküdt közül alakítja meg; ez a szabálytalanság hivatalból is figyelembe veendő semmiségi ok. — Ha a vád tettességre irányul, a segélyre vonatkozó *különkérdést* csak akkor kell feltenni, ha a tényállás a bizonyító eljárás során akként változott meg, hogy a tettes gyanánt vádlott csak részességgel látszik terheltnek. — Elutasította a Curia a gyilkosság miatt halálra ítélt három vádlottnak a BP. 385. §-ának 3. pontjára alapított semmiségi panaszát, noha az alsóbíró által súlyosítottként mérlegelt egyes körülményeket a Curia ilyeneknek nem tekintette, s jöllehet vádlottak beismerése, mely a bűncselekmény teljes felderítését lehetővé tette s elsőrendű vádlottra nézve még az is, hogy őt a cselekmény elkövetésére a folytonos családi viszály folytán bekövetkezett elkeseredett lelkiállapota indította, enyhítő körülmények. Minthogy azonban súlyosító körülmények is forognak fen, a Btk. 92. §-a alkalmazásának feltételei fen nem forognak, s így a semmiségi panasz alaptalan. (Borgovits-eset.)

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **A polgári elem részvételének kérdését** a németországi napi sajtó állandóan tárgyalja. Alkalmat ad erre jelenleg különösen a szövetségtanács által alakított bizottság abbeli határozata, hogy az esküdtzékelt meg kell szüntetni s helyébe a Schöffe-bírószágot kell helyezni. (Közlöttük a 18. számban.) A két fő-kifogás az, hogy egyrészt a polgárookra sokkal nagyobb teher hárulna, másrészt tekintélyben a bűnügyi igazságszolgáltatás egyáltalán nem nyerne. Indokolják ezt a következőkkel: Eddig a polgári elem csak a legsúlyosabb és a legkevésbé súlyos bűnügyekben vett részt. Ezentul részt venne a középsúlyosságúakban is és ezenkívül a felebezési tanácsokban. Ami pedig a bíraskodás tekintélyének kérdését illeti, eddig a középsúlyosságú és a legsúlyosabb ügyekben a második forum a legfelső bíróság; ezentul a második forum az elsőfoku törvényszék tagjaiból és nyolcz

polgárból alakíttatnék; mindössze két polgárral több, mint az első forumon. (A hivatásos bírák ugyanoly számban maradnának, mint amott). Ez a bíróság pedig nélkülözné azt a domináló állást, mely a felebezési fokon elengedhetetlen. A javaslatnak igen kevés kilátása van az elfogadásra. Tanulságul fog azonban ismét szolgálni arra, hogy esküdtzék nélkül bűnvádi eljárást ma szervezni lehetetlen.

— **A német polg. perrendtartás** eredeti tervezete szerint házassági bontó perekben a békéltető tárgyalásokra minden esetben meghívandó lett volna a felek lelkésze. A vonatkozó rendelkezés a törvényből kihagyatott és a bíróság arra is feljogosított, hogy a felek ügyvédeit kizárja a békéltetési tárgyalásról. Ennek ellenére a bajor igazságügyminiszter rendeletileg hagyta meg a bíróságoknak az illetékes lelkész meghívását a békéltetésekhez.

— **A német birodalmi gyűlés** elfogadta a polgári perrendtartásnak — lapunk múlt heti számában említett — oly értelmű módosítását, hogy a Reichsgerichthez való revíziónál a per tárgyának értékhatára, mely eddig 1500 márka volt, 2500 márkára emeltessék föl.

Közjegyzői helyettest keres mielőbbi belépésre Takács Jenő kir. közjegyző Tapolca (Zala megye.) 11085

ÚJ KÖNYVEK

10530

kaphatók

POLITZER ZSIGMOND ÉS FIA

könyvkereskedésben

Budapesten, IV. ker., Kecskeméti-utca 4. sz. alatt

és minden hazai könyvkereskedésben.

- Agoston Péter: A magyar zálogjog története 2 K.
 Halász: Községi takarékpénztárak Magyarországon 2 K 40 f.
 Harkányi Ede: A holnap férfiai 4 K.
 Horváth János: Adalékok az 1847/48. évi országgyűlés történetéhez. (Az 1867. évi XXII. tcz. szempontjából) 2 K.
 Katona Mór: Magánjogi dolgozatok gyűjteménye 10 K.
 Löw Loránt: Viszonylagos semmisség. Tanulmány a magyar általános polgári törvénykönyv tervezetének joggyűléseiről 2 K.
 Matlekovics: A Vámpolitika mai helyzete 1 K 60 f.
 Marx-Engels: Válogatott művei három kötet, melyből az első most jelent meg. Előfizetési ár 20 K.
 Megrendelhető 2 koronás részletfizetésre.
 Rácz Gyula: Gazdasági önállóság alkotja meg nemzeti és világ-gazdasági függetlenségünket 2 K.
 A társadalmi fejlődés iránya: A Társadalomtudományi Társaság által rendezett vita 3 K.
 Zachár Gyula: Magánjogi tanulmányok az igényper keretében. Különös tekintettel a legújabb bírói gyakorlatra 6 K.

A Franklin-Társulat kiadásában Budapesten megjelent és minden könyvkereskedésben kapható:

A MAGYAR BÜNVÁDI PERRENDTARTÁS VEZÉRFONALA.

IRTA

Dr. FAYER LÁSZLÓ

Teljesen átalakított negyedik kiadás.

Ára 16 korona.

A MAGYAR BÜNTETŐJOG KÉZIKÖNYVE

IRTA

Dr. FAYER LÁSZLÓ

egyet. ny. r. tanár.

Harmadik bővített kiadás.

I. kötet. Bevezető rész és általános tanok. II. kötet. Különös rész.

A két kötetből álló teljes munka ára 20 korona.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 25. sz.

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4. sz.

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési díj: félévre 12 kor. negyedévre 6. A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A Curia és a halálbüntetés. — Az elmebetegség bírói megállapításának reformja. *Dr. Törfi Gyula* igazságügyminiszteri osztálytanácsostól. — A kir. ítélő táblák döntvényei. *Dr. Márkus Dezső* kir. táblai bírótól. — *Törvénykezési Szemle:* Ellentétes vélemény. *Dr. Stassik Ferencz* nagybécskerei ügyvéd. — A párbaj ügyéhez. *Dr. Eisler Ede* budapesti ügyvéd. — Külföldi judikatura. — Különfélék. *Melléklet:* Döntvénytár. Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A Curia és a halálbüntetés.

A Borgovics-esetben * a Curia ismét hármas halálos ítéletet erősített meg, noha a BP. 385. §. 3. pontja alapján használt semmiségi panaszt elutasító végzésében kifejti, hogy az esküdtbírók által súlyosbítoznak vett körülmények legnagyobb része ilyenek nem tekinthető, s hogy a fenmaradókkal szemben enyhítő körülmények állnak; mégis «az enyhítő és súlyosító körülmények szorgos mérlegelése alapján a Btk. 92. §-a alkalmazására az indok fen nem forgott.» A Btk. 91. §-ának alkalmazása tehát ismét szóba sem jött.

Megvalljuk, hogy az a tekintélyes oldalról hangoztatott felfogás, mintha a Btk. 91. §-ának *általán* nem alkalmazása — ill. téves alkalmazása — a BP. 385. §. 2. pontja szerinti semmiségi ok volna, a BP. 385. §. 3. pontjából vont a contrario következtetéssel szemben meg nem állhat.

De ha az anyagi codex a halálbüntetés helyett a 91. §. második bekezdésében *kifejezetten külön büntetési tételt* állít, úgy a codexben előforduló két legsúlyosabb büntetési tétel helyes vagy nem helyes alkalmazásának kérdését az eljárási törvény magyarázata alapján a legfelsőbb bíróság jogköréből elvonni ép oly kevéssé kell, amily kevéssé szabad. A törvény a büntetés kiszabása körül csak a durvább hibákat viszi a Curia elé, pl. az alsóbíróság áthágja a maximumot vagy minimumot, avagy nem élt rendkívüli enyhítő jogával. Hogy a törvényes kereteken belül az alsóbíróság eltalálta-e a megfelelő nuance-ot (Btk. 90., 91. §§-ai), amiatt a Curianál általán panaszolkodni nem lehet. De már az az eset, ha az alsóbíróság «a törvényben megállapított *büntetési tételeket* nem tartotta meg», a BP. 385. §. második pontja szerinti semmiségi ok. A Btk. 91. §-a második bekezdésében egyilyen a «törvényben (kifejezetten) megállapított *büntetési tétel*» foglaltatik.

In idea mindig bizonyos, hogy valamely esetre a halálbüntetés, vagy az életfogytig tartó fegyház a megfelelő büntetés-e? A kettő elvétése pedig nem egy finom nuance elvétése, hanem a legdurvább, a legvégzetesebb hiba, melyet bíró büntetés kiszabása körül elkövethet, s ezért ez a BP. 385. §. 2. pontja alkalmazásának legfontosabb esete. Ny.

E felszólalás kapcsán másik munkatársunk ezeket írja:
Kiváló figyelmet érdemel azon megjegyzés, hogy a Btk. 91. §-ának második bekezdését kapcsolatba kell hozni a BP. 385. §. 2. pontjának első alpontjával.

A büntetés mérve iránt használható semmiségi panasz a BP. 385. §-ának 2. és 3. pontjaiban nyer szabályozást. A vezérlő eszme az, hogy a büntetésnek a büntetési tétel keretén belüli egyszerű emelése vagy leszállítása nem képezheti semmiségi panasz tárgyát; ellenben igenis semmiségi panaszszal

megtámadható az ítélet, mikor a büntetés tekintetében a törvény *lényegesen* megsértetett, vagyis mikor a büntetés átváltoztatása mutatkozik szükségesnek.

A 385. §. 2. pontjának * első alpontja alá azon esetek tartoznak, amelyekben a bíróság oly büntetési tételt alkalmaz, melyről azon bűncselekménnyel kapcsolatban egyáltalán nem lehet szó. Például lopás vétségére börtönt.

Ide vonhatók ezen kívül azon esetek, amelyekben a törvény szerint a büntetés kiszabásánál több büntetési tétel jön számba; ilyenek a halálbüntetéssel sujtott cselekmények, hol a halálbüntetésen kívül az életfogytig tartó fegyház és a 15 évi fegyház külön büntetési tételek, melyek nemcsak mint plus-minus térnek el egymástól, hanem heterogen természetűek. Részben ide sorolhatók az életfogytig tartó fegyházzal sujtott cselekmények is, mert az időleges fegyház szintén más természetű büntetés, mint az életfogytig tartó. Amely átváltoztatást a többi esetekben a 92. §. idézi elő, azt a felhozott két esetben már a 91. §. teszi meg. Ezeknél más a büntetési tétel a 90. §-ban, más a 91.-ben és ismét más a 92.-ben; vagyis kétszer mehet át a bíróság más büntetési nemre, míg egyéb esetekben csak egyszer, t. i. a 92. §. esetében.

A miatt kell tehát itt már a 91. §. megsértését semmiségi oknak elismerni, mert a bíróság más büntetés kiszabásánál nem csak egyszerűen enyhített vagy súlyosított, de a *törvényben megállapított büntetési tételt* nem tartotta meg.

A 385. §. 2. pontjának második alpontja az időleges szabadságvesztés-büntetéssel sujtott bűncselekmények tekintetében óvja a büntetés kiszabásának *határait*. Akár a maximumon, akár a végső minimumon megy túl a bíró, a semmiségi panasz igénybe vehető. Pl. lopás vétségére egy és fél évi fegyházat szabott ki; vagy rablás büntetése 5 havi börtönt.

A második alpont az első alpont anyagát kizárja. Az elsőben csak egyes büntetési tételek vannak; nincs összefüggő terület, tehát nincsenek határok sem.

A 3. pont a 2. pont második alpontjának *belső területén* helyezkedik el és semmiségi panasz alá helyezi azt az esetet, amidőn a bíróság a 92. §-t tévesen alkalmazza, vagy feltételeinek fenforgása dacára nem alkalmazza.

Ezek szerint, ha a bíróság halálbüntetést szabott ki, a büntetés mérve tekintetében két semmiségi panasz áll rendelkezésre: a Btk. 92. §-ának megsértése miatt a BP. 385. §. 3. pontja s a 91. §. megsértése miatt a 385. §. 2. pontjának első alpontja alapján.

Ezen eszmemenet nem vág össze a Fayer-féle Vezérfonal új kiadásának ugyanily célzatu érvelésével. Ugy látszik nekünk, hogy a fent vázolt magyarázat amannál jobban megfelel a két törvénykönyv egybefoglalt szerkezetének s a törvényhozó intencióinak.

A mi magát a Borgovics-esetet illeti, eddig a Curia egyetlen egy idevágó határozatából sem derült oly szembe-tűnően a Btk. 91. §. alkalmazásának szükségessége, mint itt. A Curia II. tanácsa lezárja az elsőfokon elfogadott súlyo-

* BP. 385. §. Anyagi semmiségi okok: 2 ha a bíróság a büntetés kiszabásánál a törvényben megállapított *büntetési tételt* vagy ezeknek megengedett enyhítésénél, átváltoztatásánál vagy súlyosításánál a törvényben vont *határokat* nem tartotta meg.

sító körülményeket, megállapít az elsőfok által mellőzött enyhítő körülményeket s daczára mindennek a hármas halálbüntetést érintetlenül hagyja. Mintha csak fel akarná hívni a figyelmet a megoldatlanul maradt kérdésre.

A helyzet egész tarthatatlansága jelentkezik e határozatban és a hozzáfűzött indokolásban.

Legfőbb ideje, hogy a Curia teljes-ülése közbelépjen. A törvényhozás segítségére a jelen körülmények közt úgy látszik még jó ideig hiába várunk.

Az elmebetegség birói megállapításának reformja.*

A javaslat 15. §-a szerint az intézetbe érkező minden beteget csak ideiglenesen szabad befogadni és érkezése után azonnal annak a kir. járásbiróságnak köteles őt az intézet igazgatója bejelenteni, amelynek területén az intézet van. A javaslat nemcsak a társas birósági eljárás költségesebb és nehezkesebb volta miatt bízta ezt az eljárást a könnyebben mozgó járásbiróságra, de főleg azért, mert nincs minden elme-egyógyintézet székhelyén törvényszék és mivel a határozatot a felvétel kérdésében a helyszínen nyomban meg kell hozni, a törvényszéknek, a hármas tanácsnak kiszállása az eljárás mindenek fölött kívánatos gyorsaságát gyakran veszélyeztetné.

Ez ügyek nagy fontosságát tekintve, szabályul állítja fel a javaslat azt, hogy ebben az eljárásban rendszerint járásbirónak, tehát tapasztaltabb birónak kell eljárni. Ez alól a szabály alól csak arra az esetre állít fel a javaslat kivételt, amikor járásbiró a biróságnál nem működik; ebben az esetben a vezető albiróra bizza a javaslat az eljárást.

A javaslat kötelezi a járásbiróságot arra, hogy a bejelentett személy elmeállapotát szakértő orvos közbejöttével a helyszínen a jelentés beérkezése után *haladéktalanul* megvizsgálja. Állami elmeegyógyintézetben, valamint állami vagy más közkórházban elhelyezett elmebetegnek megvizsgálásánál szakértőtől az elmeegyógyintézet vagy tébolydai osztály vezetőjét vagy valamely orvosát lehet alkalmazni.

A szabályozás lényegét a javaslat abban fejezi ki, hogy a haladéktalanul foganatosítandó vizsgálat alkalmával a helyszínen nyomban a szemle befejeztével határozatot (végzést) kell hozni a biróságnak, de a végzésben nem szabad másra kiterjeszkedni, mint csak annak kimondására, hogy a megvizsgált egyén az intézetbe felvehető-e vagy nem.

Ha nyomban meg nem állapítható, hogy a felveendő személy elmebeteg-e vagy nem, elmeállapotának megfigyelése végett megfelelő határidőt kell kitűzni, amely a szakértő indokolt előterjesztésére meghosszabbítható. A szakértő ebben az esetben a határidő leteltével a megfigyelés eredményéről a járásbiróságnak újabb jelentést tesz, amelynek alapján — esetleg a szemle ismételése után — az intézetbe való felvétel kérdésében határoz.

A bíróság a határozatot az intézetbe való felvételt kérelmező magánféllel, az intézet vagy a kórház igazgatójával és a gondnokság alá helyezés iránti eljárás esetleges megindítása céljából az illetékes árvaszékkal hivatalból, azokkal a hozzátartozókkal pedig, akik a perrendtartási javaslat 723. §-a értelmében a gondnoksági eljárás kérelmezésére jogosítvák, kérelemre közli.

A személyes szabadság védelmének nagyobb biztosítása és a hozzátartozók érdekeinek megóvása céljából a felvételt megengedő végzés ellen felfolyamodásnak van helye.

Azzal, hogy a bíróság a felvétel kérdésében határozott és határozatát a felsorolt érdekeltekkel közölte, ez az eljárás be van fejezve; a gondnoksági eljárásnak a polgári perrendtartásban szabályozott menetét ez az eljárás nem érinti; az ettől függetlenül önállóan megindul és a maga útján megy tovább. A jogosult hozzátartozók, illetőleg az árvaszéki ügyész

a felvételtől szóló értesítés vétele után vagy előbb is kérhetik, ha ezt a beteg érdekében, a vagyoni körülményekre vagy a beteg jogai védelmére tekintettel szükségesnek tartják. A perrendtartásban szabályozott gondnoksági eljárás a jelen javaslat 15. §-ában szabályozott eljárással csak annyiban áll kapcsolatban, amennyiben az ebben az eljárásban történt birói megvizsgálás a gondnoksági eljárásban is felhasználható. (Polgári perrendtartás 715. §.)

Az életbeléptetési javaslat 15. §-ának most ismertetett szabályozása, mely az állami intézetekre is kiterjed, nemcsak az 1876: XIV. tcz. 73. §-át, hanem 74. §-ának azt a rendelkezését is helyettesíti, mely szerint jogukban áll a hozzátartozóknak az elhelyezett személy elmeállapotát addig, míg a beteg biróilag elmekórosnak nem nyilvánított, saját költségükön az egyetemi orvostanárok vagy a közegészségi tanács tagjai közül választható szakértőkkel megvizsgáltatni.

Az ellenőrzésnek ez a módja, amely csak annak a betegnek szolgálhat javára, akinek hozzátartozói vannak és ennek is csak akkor, ha vagyoni körülményei a költséges szemle igénybevételét megengedik, az esetek tulnyomó számában illusorius, ami legjobban kitűnik abból, hogy évek mulnak el, míg egy ilyen eljárás előfordul. Ha ennek az ellenőrzésnek ma, amikor az elmebetegség birói megállapítása a gondnokság alá helyezéssel összeesvén, rendszerint hosszabb időt vesz igénybe, lehet is némi értelme, teljesen fölösleges az a javaslat mellett, amikor a birói megvizsgálásnak és az alapon a felvétel iránti határozatnak a legrövidebb idő alatt minden esetben meg kell történnie.

A személyes szabadság biztosítására az 1876: XIV. tcz. 74. §-ának rendelkezéseinél hatályosabb eszközt nyújt a javaslat 15. §-ában szabályozott eljárás, mely a vizsgálatot nem teszi a hozzátartozók költségviselési képességétől függővé és a szakértők választásának korlátozását sem szabja meg, hanem a birói eljárást és a szakértői vizsgálatot minden betegre és minden intézetre nézve föltétlenül kötelezőnek rendeli. Minthogy a javaslat szerint az elmebetegség megállapítása felől haladéktalanul határoz a biró, a 74. §-ban megengedett vizsgálat, melynek csak az elmebetegség birói megállapítása előtt van helye, nem is lenne keresztülvihető s annál inkább mellőzhető, mert a hozzátartozók szükség esetében felfolyamodás útján is kieszközölhetik az újabb vizsgálatot, és pedig a 74. §. korlátai nélkül is, és mert annak sincs akadálya, hogy a beteg a gondnoksági eljárás folyamában — ha elmebetegsége tekintetében aggály merülne fel — ismételve vizsgálat alá kerüljön.

2. Az 1876: XIV. tcz.-nek fent idézett 73. §-a az állami elmeegyógyintézetekre nézve a megfigyelési, a többi elmeegyógyintézetre nézve az ellenőrzési rendszert honosította meg; ehhez képest az elmebetegség megállapítására és ez alapon az intézetbe való felvételre különböző hatóság hivatott, aszerint, amint állami vagy nem állami elmeegyógyintézetbe szállított beteg fölvételéről van szó: első esetben az állami elmeegyógyintézet igazgatója, utóbbi esetben a bíróság.

Habár mai elmeorvosi karunknak tudományossága és kifogástalan hivatali működése mellett aggodalomra nincs ok, mégsem lehet tagadni, hogy különös tekintettel arra, miképp az elmebetegséget az elmeépségtől biztos határvonallal elválasztani nem mindig lehet és az elmebetegség subjectiv ismérvei mellett annak megállapításában az egyéni felfogásnak is tág tere nyílik, az egy ember elhatározásán alapuló szabályozás föltétlen helyességű szabályozásnak elvileg nem tekinthető.

Az állam, amidőn az intézkedési és ellenőrzési kötelességet egy személyben összpontosítja, sulyos felelősséget ró az intézet igazgatójára, amelyet ő osztatlanul, egyedül kénytelen viselni és kiteszi ezzel az igazgató egyéniségét az eshetőleges vádaskodásnak, amelylyel az elmebetegügy terén

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. 1 a mult heti számban.

működőket általában a legnagyobb könnyelműséggel szokták illetni.

Helyes tehát a javaslatnak az a rendelkezése, hogy az intézetek egyes nemei között különbséget nem tesz és az 1876: XIV. tcz. 73. §-ában csak a magánelmeógyógyintézetre és a kórházak tébolydái osztályaira nézve fenálló birói ellenőrzési rendszert valamennyi elmeógyógyintézetre, nevezetesen az állami elmeógyógyintézetekre is kiterjeszti.

Ez a kiterjesztés nemcsak a nagyobb biztosíték és az intézeti igazgatóra nehezedő egyéni felelősség súlyának csökkentése szempontjából, hanem azért is czélzerű, mert a perrendtartás 715. és 724. §-a szerint a gondnokság alá helyezendőnek birói megvizsgálása az állami elmeógyógyintézetben elhelyezett elmebetegekre nézve is kötelező lévén, nem indokolt, hogy a gondnokság alá helyezés czéljából ugysis foganatositandó birói szemle egyuttal a személyes szabadság hatályosabb védelmére is ne hasznosíttassék. A birói ellenőrzési rendszernek az állami elmeógyógyintézetekre kiterjesztését különben maguk az állami elmeógyógyintézeti igazgatók és orvosok is óhajtják (L. országos elmeorvosi értekezlet munkálatai 53. s köv. lapok).

3. Harmadik fontos ujtása a javaslatnak az, hogy a birói közreműködést, amely mai jogunkban csak a fölvétel kérésére szorítkozik, az intézetből elbocsátásra is kiterjeszti, e tekintetben sem téve különbséget állami és nem állami intézet között. Ez a kiterjesztés a javaslat rendszerének a folyománya.

Minthogy a mai eljárás szerint az elmeógyógyintézetbe végleg fölvett minden elmebeteg a gondnoksági eljárás 35. §-a és az 5341. P. 97. sz. rendelet értelmében gondnokság alá kerül, abban az esetben, ha a hozzátartozók a beteget az intézetből elbocsátandónak vélik, a gondnokság megszüntetése iránti eljárás segélyével áll módjukban annak birói megállapítása, hogy a beteg már meggyógyult és ezért az intézetből elbocsátandó. A gondnoksági és az intézetbe fölvételi eljárásnak szétválasztása következtében az intézetbe fölvett, de gondnokság alá nem helyezett beteg ezt a, bár nehézkes és költséges biztosítékot nélkülözni; ezért oly rendelkezést vesz föl a javaslat, mely szerint az intézetből elbocsátás kérdésében vita esetében mindenkor a bíróság fog határozni és ekként minden elmebeteg hozzátartozójának módot nyújt arra, hogy ha betegét az intézetből az igazgató ellenzése dacára elbocsátatni kívánja, erre nézve gyorsan, könnyen és olcsón birói határozatot eszközölhessen ki. De azt a javaslat nem tartja szükségesnek, hogy minden esetben birói közreműködéstől tétessék az elbocsátás függővé, mert az elmebetegnek a letartóztatási kényszer alól kiszabadulása az ő jogállapota nézve általában nem jár olyan fontos következményekkel, mint az intézetbe való fölvétel, azt tehát nem szükséges minden esetben olyan erős garantiákhoz kötni, mint a fölvételt és mert néhány kivételes eset kedvéért fölösleges a birói eljárást kötelezővé tenni az esetek tulnyomó nagyobb számára és ezzel az elbocsátást valamivel költségesebbé tenni s mindenesetre — bár rövid időre is — elodázni. Ezért birói beavatkozást csak akkor tart a javaslat szükségesnek, amikor az elbocsátás előfeltételeinek kérdésében véleménykülönbség merül fel, amikor pl. a hozzátartozó az elbocsátást kívánja, az intézet igazgatója pedig azt megtagadja.

A javaslatnak idevonatkozó 16. §-a következőképpen szól:

„Ha abban a kérdésben, hogy az intézetbe fölvett beteg elmebeteg-e, vagy hogy meggyógyult-e, az igazgató és a hozzátartozó között véleményeltérés merül fel, az elbocsátás tárgyában a hozzátartozó kérelmére, vagy az igazgató előterjesztésére a 15. §-ban megjelölt bíróság határoz, vagyis az a kir. járásbíróság, amelynek területén az intézet vagy kórház van. A bíróság az elbocsátás kérdésében is úgy jár el, mint a fölvétel körül. A járásbíró az igazgató jelentésére

vagy bármely jogosult hozzátartozó egyszerű kérelmére haladéktalanul kiszáll az intézetbe, a beteg elmeállapotát orvosszakértő közbenjöttével megvizsgálja és rendszerint nyomban a szemle befejeztével végzéssel határoz abban a kérdésben, hogy a beteg az intézetből elbocsátassék-e vagy továbbra is benmaradjon. Hosszabb megfigyelési határidő kitűzése, a szemle ismétlése, szükség esetében ebben az eljárásban sincs kizárva. A fölvételi eljárástól az elbocsátási eljárás csak abban tér el, hogy mivel a vita ekkor az intézeti igazgatóval szemben merült fel, őt vagy az intézet más orvosát az elbocsátás tárgyában teljesítendő bírósági eljárásban szakértőül alkalmazni nem lehet.

A javaslatnak az elmebetegek intézeti fölvételénél és elbocsátásánál való bírósági közreműködésre vonatkozó rendelkezései lényegükben megegyeznek azzal a szabályozással, melyet dr. Babarczy-Schwartz Ottónak, az orsz. közegészségi tanács másodelnökének a tanács megbízásából az elmebetegügyi törvényről készített és a belügyminiszter elé terjesztett javaslata * tartalmaz.

Dr. Térfi Gyula,
igazságügymin. osztálytanácsos.

A kir. ítélő táblák döntvényei.**

III.

Ha azt a kérdést tesszük vizsgálódásunk tárgyává, hogy az *alaki jog* szempontjából a sommás eljárás életbelépése mennyiben változtatott a táblák döntvényalkotó jogkörén: akkor a törvényt magyarázatnak általam körülírt módján nem juthatunk egyéb eredményre, mint arra, hogy a tábláknak a sommás eljárás alapján sem lehet lényegben egyéb döntvényalkotó jogkörük, mint amilyennel annak hatályba lépte előtt birtak. Az 1893: XVIII. tcz. ugyanis ebben a tekintetben semmiféle rendelkezést nem tartalmaz, kiterjesztő értelmezéssel pedig azért nem élhetünk ebben a kérdésben, mert a döntvényalkotás joga — ezt talán nem kell e helyütt érvekkel erősítenem — szigoruan közjogi természetű, tehát csakis a legszorosabb magyarázatot türi meg. Fölfogásomat támogatja az is, hogy a sommás eljárásnak a felfolyamodásról rendelkező 214. §-a lényegükben föntartja az 1881: LIX. tcz.-nek a felfolyamodásra vonatkozó szabályait (51—54., 56—60. §§.), és csak a hatáskör tekintetében hoz be ujtást, a kir. bíróságok felülvizsgálati jogkörét szabván meg cynosurául a felfolyamodás utolsó bíróságának kérdésében is. Ebből pedig természetesen az következik, hogy a kir. tábláknak, mint utolsó foku bíróságoknak jogköre, a *döntvényjog szempontjából* nem változott és hogy a sommás eljárás által szabályozott kérdések közül sem képezheti más a táblai döntvényjog tárgyát, mint olyan, amelyben a tábla a felfolyamodás tárgyában nem a pertárgy értékének véletlene okából, hanem állandó elvi alapon jár el mint utolsó foku bíróság, tehát: a végrehajtási eljárás folyamán és azokban az esetekben, amelyek nem sorozhatók az 1881: LIX. tcz. 59. §-ának a sommás eljárás szellemében és az örökösödési eljárásról szóló 1894: XVI. tcz. 124. §-ának negyedik bekezdésével kibővített rendelkezései alá. Más szavakkal: nézetem szerint a *felülvizsgálati hatáskörből kifolyóan a kir. ítélő táblák döntvényalkotó jogköre csakis a pertárgy értékének meghaladásával összefüggő kérdések körével bővült*, ez a jogkör tehát a sommás eljárásnak a felülvizsgálatot szabályozó rendelkezéseire, a most említett kivételen felül, akkor sem terjeszthető ki, ha a felülvizsgálat érdemleges elbírálása kizáróan a kir. tábla hatáskörébe tartozik, mert a felülvizsgálati jogkörben a táblákat nem elvi alapon illeti meg az utolsó fokon való bíraskodás, hanem a pertárgy értékének véletlenétől függően. Már pedig, ismétlem, lehetetlen föltenni, hogy a jogegység

* Ismertette a *Jogi. Közl.* 1904. évi folyamában.

** Befejező közlés. — Az előző két közlést l. a 20. és 21. számban.

megóvását a törvényhozó olyképpen tervezte volna, hogy ugyanegy elvi kérdésben mind a Curia, mind a tábla alkot-hasson döntvényt s hogy esetleg a Curiának és valamelyik táblának egymással ellentétes két döntvénye, bármily rövid ideig is, egyidőben legyen egymás mellett hatályban.

Ami pedig a bünvádi eljárásnak körét illeti: ebben is a kir. ítélő tábla csak azokban az ügyekben bír döntvény-joggal, amelyekben a kir. Curiához — a jogegység érdeké-ben való perorvoslatot persze nem tekintve — semmiféle alakban sincs helye fölebbvitelnek (pl. jövedéki bíráskodás) vagy semmiségi panasznak, mert csakis ezekben az ügyek-ben tekinthető változhatatlanul utolsó foku bíróságnak.

Ha a fentiekben kifejtett szempontok alapján iparko-dunk már most felülbírálni a kir. ítélő táblának eddigi-lé alkotott *polgári* döntvényeit és határozatairaikba fölvelt pol-gári határozatait — a határozat tartalmának bírálata ezuttal természetesen ki van zárva fejtegetéseim köréből — a követ-kező eredményre jutunk:

A *magánjog* egyetlen kérdése sem tartozik a táblák döntvényjogának körébe. Nem lett volna tehát meghozható az 1890: XXV. tcz. 13. §-a alapján a győri kir. ítélő tábla 15. sz. határozata a katolikus szerzetesek ingatlant szerző képességéről; a pozsonyi kir. tábla 1. sz. döntvénye az eper-jesieket kötelező dologi teher kérdésében; a győri kir. ítélő tábla 22. sz. határozata arról, vajjon részvénytársaság lehet-e közkereseti társaságnak tagja.

Hasonlóképpen ki van zárva a táblák döntvényjogának köréből a *telekkönyvi rendtartás* területe, amennyiben t. i. telekkönyvi és nem végrehajtási kérdéstről van szó (ami per-sze nem különíthető el mindig teljes élességgel). Nincse-nek tehát helyükön a nagyváradi kir. ítélő tábla 1. sz. hat. a közös és osztatlan legelőkre stb. vonatkozó önálló telek-könyvi bejegyzések tárgyában; a debreczeni kir. ítélő tábla 8. sz. döntvénye és a győri kir. ítélő tábla 16. és 17. sz. határozatai a tulajdonjogi előjegyzés törlése kérdésében; a perfeljegyzés kérdésében a győri kir. ítélő tábla 8. sz. és a pozsonyi kir. ítélő tábla 6. sz. határozatai — döntő érvül hozva föl fölfogásom mellett a Curiának 11. sz. polgári dönt-vényét, mely bizonyítja, hogy — ami kérdésünk szempont-jából — a perfeljegyzés kérdésében a Curia és nem a kir. tábla az utolsófoku bíróság. Ezzel kapcsolatban kell megállapítanom azt, hogy a szörföljelutitási kölcsönnel (1896: V. tcz.) kapcsolatos elidegenítési és terhelési tilalomnak a telek-könyvben feljegyzése kérdésében hozott döntvényeikkel és határozataikkal a pozsonyi kir. ítélő tábla (13. sz. polg. hat.), a kolozsvári kir. ítélő tábla (11. sz. polg. hat.), a szegedi kir. ítélő tábla (5. sz. polg. döntv.) és a kassai kir. ítélő tábla (10. sz. polg. döntv.), tulmentek az 1890: XXV. tcz. 13. §-ának intentióján, aminek bizonyítására pedig szolgáljon, minden további elméleti fejtegetés helyett, ismét a kir. Curiának 1905 április 19-én kelt 1797. sz. végzése (Polg. Tkezés 1905 május 4. sz., L. k. 37. l.) amely a budapesti táblának a fön-n felsorolt táblai döntésekkel ellentétes határozatának megváltoztatásával döntött ugyanabban a kérdésben, amely-ről az említett négy tábla «mint utolsó foku bíróság» alkotott döntvényt, ill. hozott határozattári határozatot.

A *sommás eljárás* körébe tartozó táblai döntvények és határozattári határozatok közül, álláspontomból kifolyóan (mivel t. i. ugyanezek a kérdések a Curia előtt is megfor-dulhatnak), nem lettek volna meghozhatók: a győri tábla 12. sz. hat. a tőkésített kamatnak a per főtárgyához hozzá-számítása kérdésében; a győri tábla 18. sz. hat. és a maros-vásárhelyi tábla 7. sz. döntv., az egyesített perekben hozott végítélet ellen használható felebbezés, illetőleg felülvizsgálat kérdésében; a győri tábla 19. sz. hat. a felebbviteli bíróság-ról a kereseti követelésnek a felebbviteli eljárás folyamán leszállítása következtében; a kassai tábla 7. sz. döntv. a válaszirat beadásának és a szegedi tábla 10. sz. hat. a vá-

lasziratban foglalt csatlakozási kérelem benyújtásának határ-ideje kérdésében.

Az itt felsorolt döntvények és határozatok kiválasztásá-nál szándékosan mellőztem azokat, amelyek kérdésünknek annyira határán vannak, hogy bajos lenne apodiktikusan azt állítani, hogy azok meghozatala nem történt az 1890: XXV. tcz. 13. §-ának szándékához képest. Csakis azokra szorítkoztam tehát, amelyeknek megalkotása, nézetem sze-rint, nem a kir. táblák, hanem — szükség esetében — a kir. Curiának hatáskörébe tartozott volna, mert ez utóbbi képezi a szóban forgó kérdéseknek *állandóan* utolsó foku bíróságát.

A jövőben, úgy gondolom, azt az eljárást kellene kö-vetelni, hogy a táblák szigorubban értelmezzék az 1890: XXV. tcz. 13. §-át, és döntvényalkotás előtt minden egyes alkalomnál mindenekelőtt azt a kérdést vizsgálják, nem lépik e esetleg túl hatáskörüket, illetőleg valóban oly érte-lemben utolsó foku bíróságként járnak-e el a szóban forgó ügyben, hogy a kir. Curia ugyanama kérdésben véghatáro-zattal sohasem dönthet, mert ha igen, akkor a tábla nem alkothat döntvényt, nem hozhat határozattári határozatot. Kíváncos lenne továbbá, hogy a kir. Curia mindegyik eset-ben, amikor az 1890: XXV. tcz. 13. §-a alapján alkot dönt-vényt, az ennek alapját képező két vagy több ellentétes táblai döntvény alkothatása jogosultságának kérdését is vonja be határozatának körébe, hogy ilyképpen a legilletékesebb hely állapítsa meg lassanként a többször idézett szakasz igazi értelmét. Végül pedig, a jogegység érdekében, óhajtan-dó lenne, ha a kir. Curia, adandó alkalmakkor, bírálat alá venné az összes táblai döntvényeket és határozattári határozatokat, avégből, hogy ezek közül azokat, amelyek az 1890: XXV. tcz. 13. §-ának kiterjesztő magyarázata után jöttek létre, az 1881: LIX. tcz. 4. §-a értelmében hozott döntvényekkel pótolhassa.

Dr. Márkus Dezső,
kir. ítélő táblai bíró.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Ellentétes vélemény.

Dr. Dénes Sándor miniszteri segédfogalmazó ur, e köz-löny idei 21. számban fölveti azt a kérdést. «Körülírandók-e a kisajátítási jog engedélyezése alkalmával a kisajátítandó ingatlanok?» — és e kérdésre cikke végén megfelel a következőképen: «A kifejtetteket egybevetve határozottan amellett kell állást foglalnunk, hogy a kisajátítási jog enge-délyezése alkalmával csupán a kisajátítást *igénylő cél* (vállalat, munkálat) jelölendő meg; ellenben a kisajátítandó, ille-tőleg kisajátíttatni kívánt *ingatlanok körülírása teljesen mel-lőzendő.*»

A cikkezőknek nincs igaza. A kisajátítási jog ugyanis két, egymástól tárgyra és hatáskörre nézve teljesen elkülö-nített részből: a kisajátítási és a kártalanítási részből áll; az első a közigazgatási hatóság, a második, ha ugyan a kár-talanítási összeg már a közigazgatási eljárás rendén meg nem állapított, a bíróság hatáskörébe esik.

A kisajátítás előfeltétele az *engedély*, amelynek megadása rendszerint (1881: XLI. tcz. 5. §-a) a legfőbb közigazgatási hatóságtól, — az 1848: III. tcz. 14. §-át a kereskedelmi és föld-mívelési miniszteriumok ügybeosztása tekintetében módosító 1889: XVIII. tcz. 3. §-a alapján 1889. évi július 8-án ki-bocsátott tájékoztató rendelet értelmében, bizonyos esetekben a földmívelési, és bizonyos esetekben a kereskedelmi minisz-tertől — függ.

E közigazgatási legfőbb hatóságoknak a feladata *kettős*: az *első* az, hogy megállapítsák: forog-e fön a kisajátítás esete, vagyis a tervezett vállalat és tárgya olyanul ismertessék-e el, amelynek kisajátítási jog adható? (id. törv. 1—4. §-ai). Az engedélyező hatóság vizsgálatának tehát ki kell terjednie nemcsak a vállalat közérdekü voltára, hanem arra is, hogy a vállalkozó alkalmas-e a tervezett vállalat végrehajtására? Az alkalmas vállalkozó kérvényére tehát a legfőbb közigaz-gatási hatóság kimondja: «ez a bizonyos vállalat ennek a bizonyos vállalkozónak, p. o. vasut-, csatornaépítő-, mocsár-

kiszáritó társulat vagy egyén kezében közérdekű vállalatnak elismertetik és ehhez fűződik a kisajátítási eset fenforgásának a megállapítása és ebből folyólag a kisajátítási jog engedélyezése. — A legfőbb közigazgatási hatóság *második* feladata *azoknak az egyes ingatlanoknak meghatározása, amelyek a vállalat létesítéséhez szükségesek s amelyeknek ennél fogva kisajátítás alá kell esniök.* (Lásd Mayer Ottó: Deutsches Verwaltungsrecht II. k. 20. lap.) — Egyedül a *bajor* kisajátítási törvény az, amely szerint a minisztérium feladata csupán a kisajátítás esete fenforgásának vizsgálatára szorítkozik és a kisajátítási jog engedélyezése a vállalatot az ingatlanok illető tulajdonosaihoz utasítja (Weisung) akikkel azután az átengedés tárgya és terjedelme, és kártalanítási ár iránt alkudozik. (Hartmann: Zwangsabtretung 66. 1.)

A mi kisajátítási törvényünk arra az álláspontra helyezkedik, amelyet Mayer után fönt röviden jeleztem s amely megköveteli azt, hogy a tervezett közérdekű vállalat létesítésére szükséges kisajátítási jog engedélyezése iránt való kérvényben a vállalatnak szükségesnek megjelölt *ingatlanok tüzetesen megjelöltenek*; mert az engedélyező hatóság joga és kötelessége megbírálni azt: vajon a vállalat nem tervez-e szükségtelen és fölösleges kisajátítást? — vajon nem jelöl-e meg kisajátítandónak oly ingatlant, amelyre nézve a vállalat céljára elégséges lenne *«időleges»* kisajátítás (66. §.) vagy átszelési (85. §.), vagy egyéb *szolgálat*, — vajon a vállalat terve nem irányul-e telekkel való üzérkedésre, zónakiszajátításra? — vajon nem haladja-e meg, nem lépi-e túl a vállalkozó terve azt a különben is igen tág korlátot, amelyet törvényünk 11. §-a szab? Hogy pedig a vizsgálat minderre nézve úgy közérdekből, mint a magántulajdon szabadságának ótalma végett megtörténhessék, kétségtelen, hogy a *kisajátítási tervezett ingatlanok már az engedélyezési kérvényben megjelölendők.*

Érzi ezt maga a cikkíró is, midőn a magyar kisajátítási törvény 11. §-ára hivatkozik és kiemeli, hogy «minden szorgosan kerüendő, ami visszaélésekre vezethet, nevezetesen ami alkalmat adhat arra, hogy a kisajátító a nyert joggal tágabb terjedelemben éljen, mint amekkora terjedelemben az részére megadatott»; és ennél fogva én azt a gyakorlatot, amely a kisajátítási jog engedélyezését a kisajátítani kívánt ingatlanok pontos körülírásától tette függővé, nemcsak hogy a cikkíróval helytelennek nem tartom, hanem ellenkezőleg a kisajátítási engedély adminisztratív természetéből, a köz- és magánérdek megóvásának szükségességéből, törvényünknek nemcsak szelleméből, hanem betűjéből folyónak ismerem.

És e meggyőződésemet nem ingatják meg a cikkírónak, sajátlanul, az engedély megadása *után* következő eljárásra vonatkozó törvényes rendelkezésekből meritett érvei; mert a Tervezet 31. §-ának abból a kifejezéséből, hogy a kisajátítási joggal *mdr* felruházott vállalat köteles a tervrajzból és összeírásból álló kisajátítási tervet elkészíteni, nem következik az, mintha a kisajátítani kívánt ingatlanok pontos körülírása nem volna már előzetesen követelhető a kisajátítás jogát engedélyező hatóság által; sőt ellenkezőleg a kisajátítási terv elkészítésében a vállalat az expropriálandó ingatlanok tárgya és terjedelme tekintetében csupán azon korlátok között mozoghat, melyeket az engedélyező hatóság *mdr eleve* megszabott; az ekképp elkészítendő tervnek az összes érdekeltekkel közszemlére kitétel után közlése, a hirdetményi és külön értesítés után való tárgyalás a közigazgatási bizottság küldöttsége előtt (Tervezet 33. s köv. §-ok): mindmennyi kautélák avégből, hogy az illető tulajdonosok a kisajátítás vonalába eső ingatlanok tárgya és terjedelme körül sérelmet ne szenvedjenek. Ennél fogva merőben téves a cikkírónak az az állítása, mintha «a kisajátítási tervbe oly területek is volnának felvehetők, amelyekről a kisajátítási jog engedélyezése alkalmával szó sem volt»; mert ha ez megtörténhetnék, a vállalat meghiusíthatná az engedélyező hatóság intenczióit és közelebből nem részletezhető visszaéléseket követhetne el.

Nem találó a Tervezet 42. §-ára való hivatkozás sem; mert a kisajátítási jog telekkönyvi följegyzésének ugyanaz a célja, mint a telekkönyvi rendtartás 104. §-ának *b)* pontja alá eső perfoljegyzésé: t. i. a dologi joghatály az ingatlan vagy ingatlanrész későbbi tulajdonosa irányában is; már pedig az a följegyzés nem terjedhet ki, tisztem azt, a tulajdonosnak egész jószágtestére, például egész telkére, hanem éppen csak arra a parcellájára, illetőleg ennek arra a részére, amely a kisajátítási engedély alapján a kisajátítási tervbe föl van véve: így tehát, anélkül, hogy az egyes par-

cellákat vagy azoknak töredékeit a kisajátítási engedélybe telekkönyvi és helyrajzi számok szerint föl kellene sorolni, *a kisajátítási jog följegyzése nem terjedhet ki oby ingatlanokra vagy részekre*, amelyeknek fölvétele és így kisajátítása a vállalat céljára szükségesnek nem mutatkozott. A nyomjelzés, a traszírozás az, ami az engedélyező hatóságnak irányadóul, a vállalatnak pedig keretül szolgál. Ha azután a vállalatnak — eltekintve a Tervezet 15. §-a szerint a szomszéd-birtokosok érdekében szükséges létesítményektől — például traszváltoztatás következtében, más és több ingatlanok kisajátítására volna szüksége, ezt a szükségét nem szabad egyszerűen, önkényűleg, a kisajátítási terv pótlása útján kielégíteni, hanem az új trace bemutatása mellett *a kisajátítási jogért újból folyamodnia kell.*

Nem támogatja a cikkíró felfogását a Tervezetnek a tüztávlati szabályokról szóló 16. §-a; még kevésbbé 13. §-a, mely nem a kisajátító vállalatnak, hanem a kisajátítást szenvedő *«tulajdonosnak»* azt a jogát írja körül, melynél fogva bizonyos esetekben részleges kisajátítás helyett az egész birtoktest kisajátítását követelheti. E tekintetben a vállalatnak csak kötelessége van, joga nincs.

Leggyöngébb végül a cikkírónek a tervezet 33. §-ára építhetni vélt érvelése; amely a kisajátítás tárgyának és terjedelmének meghatározását, — talán ellenkezésben a kisajátítási jog engedélyezésének tartalmával és tendenciájával is, — egészen a közigazgatási bizottság küldöttségének hatáskörébe és döntése alá sorozza. E részbeli érvelésének sarkalatos hibája az, hogy nem ügyel arra, miszerint ama küldöttség eljárásában stricte alkalmazkodni tartozik a kisajátítási tervhez, ez szolgál eljárásának bázisául, az volt közszemlére kitéve és attól eltérnie tilos; mert ha nem volna tilos, akkor azok, akik a közszemlére kitett tervben bizva, a tárgyaláson nem jelenének meg, a tervtől való netáni eltérés esetén, tulajdonjogukban sérelmet szenvedhetnének.

Noha tehát nem osztozkodom a cikkíró véleményében és a kisajátítandó ingatlanok pontos körülírását már a kisajátítási jogot kérelmező vállalat kötelességének és az érzébeli határozatot az engedélyező hatóság hatáskörébe tartozónak valom: örülök annak, hogy a cikkíró ur oly speciális studiumot igénylő témát tárgyal, amely már több mint egy negyedszázados tanulmányozásom objektumával, a magyar földbirtokjoggal összefüggésben van, s amelyre, sajnos, kevesen adják jogászaik közül fejüket. — Érzébeli tanulmányaimnak eredménye a «Magyar kisajátítási jogról» szóló kézikönyvem, amely legközelebb hagyja el a sajtót s amely a kisajátítási jognak egész anyagát fogja felölelni.

Dr. Stassik Ferencz,
ügyvéd.

A párbaj ügyéhez.

Keglevich gróf szomorú halála óta újra vitatkoznak arról, mikép lehetne a párbajozást eltiltani vagy megszüntetni.

Sokan a párbajra kiszabott büntetéseket akarják szigorubbakká tenni, mások társadalmi uton kívánnak hatni.

A párbajt pusztán büntetésekkel kiirtani ma nálunk nem lehet s ilyen törvényjavaslatot a törvényhozás meg nem szavazna. Mert a társadalmi felfogás ma az, hogy párbajozni szabad, sőt kötelesség. Aki nem párbajozik, azt társadalmi hátrányok érik. A büntető törvénykönyv morálja pedig sohasem lehet szigorubb, mint a társadalmi felfogás. Hiszen maguk a törvényhozók, főrendek és képviselők; a törvényalkalmazó hivatalnokok: bírák, ügyészek, rendőrtisztviselők, nagyobb részben párbajozni készek. A párbajt eltiltani tehát ez időszert nem lehet. Ez kilátástalan vállalkozás lenne.

De viszont kétségtelen, hogy a közvélemény ellene van a súlyos kimenetelű párbajoknak. Inkább társadalmi szokásnak, ceremóniának tekintik a párbajt, melyből komoly szerecséltenség emberi számítás szerint nem származhatik. Az olyan embert, aki avval a szándékkal áll ki, hogy ellenfelét megöli vagy nyomorékká teszi, a társadalmi felfogás alig nézné egyébnek, mint közönséges gyilkosnak. Minden súlyos kimenetelű párbajnál megnyilvánul a közvélemény ebben az irányban. Az ilyen párbajok kinosan érintik a társadalmat s felkeltik azt a kívánságot, hogy a párbaj ügyben valamit tenni kell.

A törvényhozás tehát megfelel a közhangulatnak, ha ebben az irányban jár el. Tudniillik szabályozza a párbajt úgy, hogy a párbaj veszélyes kimenetelű lehetőleg ne legyen.

Meg kell határozni a törvénynek, hogy mely páros viadalt tekintí párbajnak. Ki kell mondani, hogy csak a

karddal vagy közönséges pisztolyokkal vivott párviadal a párbaj. A vitórrel vagy vontcsövű pisztolylyal párbajozni nem szabad. Kardpárbajnál kihegyezett kardot nem szabad használni s szurás ki van zárva; a felek kötelesek a szokásos bandageokat használni. Pisztolypárbajnál határozza meg a törvény, hány méter legyen a legkisebb távolság, melyről a párbajozók egymásra löhetnek s a lövések számának maximumát. Tiltsa el a törvény, hogy a párbaj előbb pisztolyra s azután kardra is menjen stb.

Szóval állapítsa meg a törvény a párbaj normál typusát azon szabályok szerint, melyeket közönséges párbajoknál óvatos segédek ki szoktak kötni. Csak az ilyen párviadalt ismerje el a törvény párbajnak s csak az ilyenre alkalmazza a párbajra kiszabott enyhe büntetéseket.

Ellenben az olyan párviadalt, melyet a törvényben ekképp kiszabott feltételeknél súlyosabb feltételek mellett vıttak, nem párbajnak, hanem az esethez képest emberölésnek vagy gyilkosságnak tekintse s az ezekre vonatkozó büntetési tétellel büntesse. Ilyen esetben a segédek s azok, kik a viadal megtartását elősegítik, szintén mint büntetendők.

Azt hiszem, hogy ezen reform ellen a párbajra kész gentlemanek kifogást nem tehetnek s így elérhetnők legalább azt, hogy a párbajok egy részét és pedig a legveszedelmesebb párbajokat eltilthatjuk. Ezzel a párbajozást regényes nimbusától is megfosztjuk s remélhető, hogy ilyen kasztrált állapotban hamar egészen ki fog veszni ez a képtelen szokás.

Dr. Eisler Ede,
budapesti ügyvéd.

Külföldi judikatura.

A csőd tartama alatt a közadós neje által a közadóssal a tömeggondnok hozzájárulása nélkül kötött szerződés, ha a szerződéskötés után a csőd megszűnt, de azután a férj vagyonára csőd nyitattott, ezen második csőd hitelezőire nézve nem tekinthető semmisnek (Német Reichsgericht).

Följelentés föltételezése a kártérítéstől. Minden méltányosan és igazságosan gondolkodó ember felfogása szerint tisztességtelennek kell ugyan tartani azt, ha a büntető-följelentésre jogosult egyén a maga hallgatását oly vagyoni előnyöktől teszi függővé, melyekhez jog szerint semmi igénye nem lehet. De megengedett dolog, hogy az, akinek kártérítésre joga van, abbeli érdekét, hogy minél hamarabb hozzájusson a kártérítéshez, elébe helyezi a büntény üldözésében álló közérdeknek (Braunschweigi orsz. főtörvényszék).

Az állat tulajdonosának szavatossága. Hogy az állat tulajdonosának szavatossága ki van-e és mily mértékben van kizárva, ha valaki szerződésszerűleg kötelezte magát, hogy az álaton vagy állattal bizonyos műveleteket végez és közben sérülést szenved, elsősorban a létrejött szerződés tartalma szerint ítélandó meg. A szokás tekintetbe vételével helye lehet annak, hogy a trainer jogviszonyát másképpen ítéljük meg, mint valamely egyszerű cselédét, és ezért nincs kizárva a feltételezés, hogy a trainer a veszélyt átvállalta. (Német Reichsgericht).

A szerkesztő szavatossága. A lap szerkesztője szavatol a valótlán közleményekért oly esetben is, ha a közleményt megbízható egyéntől kapta bár, de minden külön tudakozódás nélkül tette közzé. (Majna-Frankfurti főtörvényszék).

A szülő nevelési kötelezettsége. Gyöngelméjű gyermek apja, aki elmulasztja a gyermekre nézve ajánlatos intézeti nevelést és ennek a kivihetőség és hasznosság felől nyert értesítés daczára ellentáll, ellene szegül, ezzel vétkes módon megszegi nevelési kötelezettségét és a Ptk. 1666. §-a szerinti beavatkozást jogosulttá teszi (Drezdai orsz. főtörvényszék).

Végrendelet alakísága. A sajátkezüleg irt végrendelet keltében mint évszám 1901 volt írva. A bíróság a hibát nem tekintette olyannak, mely a végrendeletet érvénytelenné tenné. (Kölni orsz. főtörvényszék).

Munkásjog. Egy gyáros volt munkásával szemben, érvényesíteni akarta abbeli szerződését, mely szerint a munkás három éven belül nem vállalhat munkát Németország más hasonló gyárában. A bíróság a szerződést erkölcstelennek mondta ki. Mert a szerződés lehetetlenné tenné a munkásra nézve, hogy gyakorolhassa az általa megtanult munkát, mely az ő egyedüli képessége. (Hamburgi Landgericht).

A főtárgyalási elnök kötelességei. A vádlottnak tanuk megidézésére és a tárgyalás elhalasztására irányuló indítványa

felett akkor is határozni kell, ha sem a tanuk nevei, sem a bizonyítás tárgya nincs megjelölve. Ily esetekben az elnök kötelessége, hogy a vádlottat indítványa fogyatékoságára figyelmeztesse és neki alkalmat adjon, hogy azt pótolja. (Német Reichsgericht).

Külömfélék.

— **Adalékok a rabsegélyezés ügyéhez.** A pécsi rabsegélyző egyesület felterjesztést intézett az igazságügyi kormányhoz, melyben arra kéri az igazságügyi kormányt, hogy a törvényszéki elnököknek, kir. ügyészeknek és járásbíráknak hívja emlékezetébe a 10231/902. sz. miniszteri rendelet, amely szívükre köti a rabsegélyezés ügyének felkarolását. Egyszersmind azt is indítványozza az egyesület, hogy az összes rabsegélyzőegyesületek egy országos központi szervezetben egyesíttessenek.

A pécsi egyesület a területén levő vármegyei szolgabírákhoz is intézett megkeresést, kérve segélyüket a társadalmi támogatáshoz.

Egy harmadik körlevél azon törvényszéki és ügyvédi kamarai elnökökhöz és kir. ügyészekhez ment, akiknek működési területén még rabsegélyző egyesület nem alakult, buzdítva, kérve őket az egyesületek megalakítására.

A legnagyobb elismerés illeti a pécsi egyesület vezetését, mely buzgó és lelkes tevékenységeért. Reméljük, hogy a kezdeményezésnek minden oldalon meglesz a kívánt sikere.

— **Az elmebetegség és elmeegyöngöség jelentőségéről a büntetőjogi beszámíthatóság szempontjából** dr. Balogh Jenőnek az elmeorvosok értekezetén tartott előadása a *Gyógyászat*-ban jelenik meg. A Gyógyászat szerkesztője Balogh Jenő tanulmányának közlését a következő megjegyzéssel vezeti be:

Kénytelen a büntetőjognak tudománya és gyakorlata is a pszichiátriának tényeivel számolni, és minél inkább kénytelen ezekre támaszkodni, annál nehezebb és kényesebb a szakértő orvos feladata. Mert a büntetőjognak és az igazságszolgáltatásnak nem azokra a valószínűségi diagnózisokra van tulajdonképp szükségük, melyeket mi az esetek tulnyomó számában megállapíthatunk, hanem erősebb alapon nyugvó, határozottabb kijelentésekre. A jogász sürgetése és biztatása pedig nagyon könnyen tovább viszi, ragadja a szakértőt mint ameddig pozitív tudása engedi és a konfliktus a szakértő és a valóság között csakhamar előáll. Közleményünk fejtegetései azon reális határokat kívánják jelezni, melyek között az igazság érdekében az orvosszakértő kell, hogy mozogjon. E határok talán a pszichiátia fejlődésével tágulni fognak, de ez idő szerint azokon tulmenve, sem az igazságot nem szolgáljuk, szaktudásunkat pedig könnyen kompromittáljuk.

— **Kinevezés.** Az imént közzétett előléptetések közt, széles körű elismerés fogadta Reichard Zsigmondnak a budapesti kir. tábla bírájává történt kinevezését. De különösen elégtétellel fogadhatja e kinevezést a jogi sajtó, amelynek hasábjain Reichard Zsigmond pályáját tulajdonképpen megkezdette. Éppen Reichard jogi irodalmi működése indította az igazságügyi kormányt arra, hogy őt a bírói kar részére megnyerje és hogy tehetségében és munkaerejében nem csalódtak, azt táblabíróvá kinevezése is bizonyítja.

— **Az új házassági jog első tíz éve.** A kolozsvári egyetem záróünnepén Kosutány Ignác az egyházjog tanára felolvasást tartott «Az új házassági jog első tíz éve» czimen. Értekezésének eredménye, statisztikai adatok alapján, a következőkben foglalható össze: Az új házassági jog első 10 évében a házasságkötések száma csökkent s a törvénytelen gyermekek száma szaporodott. A házassági elválások száma semmiben sem változott s ugyanaz, ami azelőtt. Az új rend okozta teher költségvetésünket érzékenyen nem terheli. A nemzeti összeolvadás folyamata a felekezetek összevegyülésében előrehaladt, de legkevésbé a zsidó és keresztény házasságokban. A nemzetiségek keveredése lassan megy és hol előrehalad, hol visszamarad. A magyar faj leginkább a némettel keveredik, a többi fajok keveredése egészen jelentéktelen.

— A bir. végrehajtók csődleltározásai körül sok visszaélés mutatkozik. Némely végrehajtó aránylag csekély értékű és kis anyagu áruraktárakat hónapokig leltároz és kötetekre menő leltárakat vesz fel, szükség nélkül. A leltározás idejének feltűnő kihuzása mindennapos dolog. A napokban alkalmunk volt látni egy 110 oldalra terjedő csődleltárt, amely 45 napig tartott leltározás eredménye. Naponként fel van véve 60—70 tétel. Többek közt például száz pár korcsolya, 40 pár férfikaptafa (à 60 fill.), 15 tucsat csuklópánt, 25 doboz olajfesték (à 10 fill.) dobozonként, darabonként, illetőleg páronként van külön-külön tételek alatt fölvéve. De ez csak néhány példa. A csődbíróságok ezen eljárást a költségmegállapításnál máris mérlegelik ugyan, de ez még nem elegendő a baj megszüntetésére. Egy-egy feltűnőbb esetet a felügyeleti hatóságok tudomására kellene hozni megfelelő intézkedés végett. (*Ügyvédi körökből.*)

— Csendélet. A temeskubini kir. járásbíróság vezetője a napokban rendeletet bocsátott ki hivatala valamennyi alkalmazottjához, amely szerint egy helybeli ügyvédet a bíróság összes helyiségeiből kitilt, az értesítésadást nevezett részére megtagadja, ettől a hivatalnokokat eltiltja, a bírakat pedig a beidéztetésétől való tartózkodásra utasítja.

Ezen kellemetlen ügy tisztázása a felügyeleti hatóságok sürgős feladatát képezi.

— A vagyoni felelősség elve a közigazgatásban. Ezen cím alatt dr. Tomcsányi Mórincz 216 oldalra terjedő kötetben tárgyalja az állam kártérítési kötelezettségét az állami hivatalnokok hivatalos eljárásáért és ezzel kapcsolatban a közhivatalnokok személyes vagyoni felelősségének kérdését is. Szerző művének első főrészében általános dogmatikai alapon törekszik az állam és a közhivatalnokok vagyoni felelősségének felépítésére. A második részben tárgyalja a külföldi jogrendszerek állásfoglalását, valamint a hazai jogállapotot, a következő kategóriák szerint: miniszterek, bírák, törvényhatósági és községi hivatalnokok, kormányhatósági hivatalnokok. Befejezésül szerző szól a polgári törvénykönyv tervezetéről és a jövő törvényhozás feladatairól.

Szerző igen érdemes munkát végzett, midőn a jognak ezen igen elhanyagolt területét monografikus feldolgozás tárgyává tette.

— Nemzetközi közgazdasági értekezlet tartatott május hóban Berlinben. Ezen értekezleten jelen voltak az Országos Iparegyesület, a Magyar Gyáriparosok orsz. szövetsége és az Orsz. m. keresk. egyesület kiküldöttei is.

Az értekezlet tárgysorozatának egyik pontja gyanánt a külföldön való perlés kérdése szerepelt. A német bírói rendtartás szerint a perbíróság az ügyvédi díjakat teljes mértékben megállapítja, még a levelezési költségeket is, úgy hogy pernyertes esetén a nyertes fél ügyvédjének mivel sem tartozik, a per reá nézve, hacsak ügyvédjének önként nem fizet tiszteletdíjat, semminemű költséggel nem jár.

Ezzel a kereskedelemre és iparra rendkívül kedvező állapottal szemben Angliában és Franciaországban, valamint mindazon államokban, amelyekben a jogfejlődés ezen országok mintájára indult, a szorosán vett ügyvédi költségek: az avocat és barrister költségei egyáltalán nem térítendőek meg a pervesztes ellenfél által. Természetszerűleg még súlyosabb panaszok merültek fel a Balkánállamok ellen, ahol egyáltalán a legnagyobb nehézségek közé tartozik a megfelelő ügyvédi képviselőt elnyerése és ahol peressé vált követelés behajtása tényleg a legnagyobb költséggel és előre meg sem állapítható rizikóval jár. A lipcsei kereskedelmi kamara mozgalmat tett folyamatba és azt kívánta, hogy a német bíróságok a jövőben tagadják meg a perköltségek megtérítését mindazon államok polgáraitól, amely államok bíróságai nem ítélik meg a perköltségeket teljes mértékben a pernyertes fél javára. Ezen javaslat ügyében az értekezleten szélesmedrű vita indult. Rachlenbeck brüsszeli főtörvényszéki ügyvéd főleg a francia, belga és angol jogviszonyokkal foglalkozott. Kifejtette, hogy a francia és angol, valamint az ezzel kapcsolatos jogrendszereknek a perköltségekre vonatkozó intézkedései nem önkényes és rendszertelen intézkedések, hanem folyományai az érintett jogrendszereknek az ügyvédi kar szervezete tekintetében elfoglalt évszázados álláspontnak. Ezen álláspont módosulása a legközelebbi jövőre nem várható,

nem várható ennél fogva az sem, hogy a nevezett törvényhozások intézkedéseiket oly irányban változtatnák meg, hogy az ügyvédi díjak a perköltségekhez számíttatnának, illetőleg hogy a pervesztes fél az ügyvédi díjak megtérítésére köteleztetné. Ezen állapotról fogva a netáni perköltségek bizonyos tekintetben az üzemből költségek alkotó elemeit képezik, amelyekkel minden kereskedőnek számolnia kell, aki a nevezett országokkal üzleti összeköttetésben áll. Kifejtette végül, hogy a lipcsei kereskedelmi kamara indítványa a német kereskedelmi és ipari érdekek szempontjából egyáltalán nem volna kívánatos.

A magy. kereskedelmi egyesülésnek dr. Lévy Béla főtitkár által előterjesztett álláspontja a belga határozati javaslatnak azon részét, amely czélszerűtlennek jelentette ki a perköltségekre vonatkozó szabályok alkalmazásának a viszonyosságtól való függővé tételét, teljességgel magáévá tette.

Másfelől azonban utalt az előterjesztés arra, hogy a francia és angol jognak mai állapota korántsem részesült magában Franciaországban, illetőleg Angliában, valamint az ezen jogok hatása alatt fejlődött többi jogrendszerekben olyan osztatlan elismerésben, mint azt a belga előadó javaslata feltűnteti és hogy különösen Angliában emelkedtek hangok az iránt, hogy az ügyvédek mai szervezete nem megfelelő és a német jog fejlődéséhez hasonló átalakulása a közérdek szempontjából mulhatlanul szükséges.

Részletesen kifejtette továbbá az előterjesztés, hogy a magyar jog a némettől elvileg éppen nem különbözik; a perköltségek megtérítésének elvét ugyanugy ismeri és eltérés főleg abban mutatkozik, hogy a bíróságon kívül felmerült költségek, így például a levelezési költség, megítélés tárgyát nem képezi. Ez azonban egyaránt érvényesül belföldi és külföldi felperesekkel szemben. Utalt továbbá arra, hogy a perrendtartási törvényjavaslat a levelezési költség megítélését és a perköltségekhez való számítását előírja és annak törvényerőre való emelkedésével ez a különbség is el fog enyészni. Behatóan foglalkozott ezután az előterjesztés a külföldi ítéletek végrehajtásának kérdésével. Kimutatta e részben mindenekelőtt, hogy a kereskedelmi forgalomra nézve az ítéletek végrehajthatóságának kölcsönös elismerése még sokkal jelentősebb, mint a perköltségek megtérítésének kérdése. Utalt továbbá arra, hogy az az elvi álláspont, amelyet az egyes törvényhozások a külföldi ítéletek végrehajthatóságának kérdésében elfoglalnak, általában véve helyes, mert hisz nem tagadják meg a külföldi ítélettől a végrehajthatóságot, kivéve, ha a hazai tiltó törvénybe ütközik, vagy a külföldi bíróság nem volt illetékes, amely kivételeknek jogosultságát kétségbe vonni nem is lehet. E szabályozás azonban megdől azon az egy körülményen, hogy a viszonyosság nincsen biztosítva, viszonyosság nélkül pedig a külföldi ítélet végrehajthatóságát egy állam sem ismeri és nem is ismerheti el. A nemzetközi magánjogi és peres eljárás kérdéseiben a 3. és 4-ik hágai nemzetközi értekezletek igen üdvös és a jövőre nézve rendkívül biztató határozatokat hoztak. Ohajtandó volna, hogy hasonló nemzetközi egyezmény nyelven biztosíttassék általában és minden fentartás nélkül a kölcsönös végrehajthatóság. Végül utalt az előadó előterjesztés arra, hogy a külföldi ítéletek végrehajtása körül az eljárás ez időszerint rendkívül nehézkes és hogy ennek egyszerűsítése volna eszközöndő, mindenekelőtt ugyanoly irányban, mint azt a 3. és 4-ik hágai nemzetközi egyezmény a költségekre vonatkozó határozatok végrehajtása tekintetben már is eszközölte. A vita során ezen előterjesztés általános helyesléssel találkozott.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— Az osztrák igazságügyminiszterium vezetője, Klein dr. rendeletet bocsátott ki az összes bíróságokhoz, a büntetőeljárás alá vont fiatalok jogi védelme érdekében. Figyelmébe ajánlja e rendelet a bíróságoknak, hogy a büntetőjogi felelősség az osztrák törvény szerint oly életkorban kezdődik, melyben azt az újabb törvényhozások még kizárják, és hogy e felelősséggel egybeesik az önálló perbeli képesség kora. De lehet mondani, hogy a 10. és 14. életév közt levő gyermek majdnem soha, a 14. és 18. életév közt levő ifju pedig nem mindig bírja felfogni az ellene folyó büntetőeljárás jelentőségét, és többnyire képtelen igénybe venni a törvénybeli eszközöket a maga jogainak megóvására. Rend szerint rászorul tehát apjának, gyámjának vagy gondnokának képviselőtére. Minthogy azonban hiányzanak oly rendelkezések, melyek a büntetőeljárásban a törvényes képviselő jogi

állását szabályozná, a gyakorlatra tartozik, hogy keressen módot a házag pótlására. Irányadasképen ajánlja a rendelet a következőket: 1. A 14 évnél fiatalabb terhelt vagy vádlott az elene folyó tárgyaláson rendszerint ne jelenjék meg törvényes képviselője nélkül, ezt pedig figyelmeztetni kell az idézésben, hogy a kiskoru részére védőt rendelhet. A törvényes képviselő még a kiskoru akarata ellenére is élhet jogorvoslatokkal és egyszersmind az ügy megítéléséhez ténybeli adatokat hozhat fel, bizonyítékokat ajánlhat. A törvényes képviselő részére a tárgyalás lefolyása tájékoztatást nyújthat arra, hogy a nevelésben vagy ennek eszközeiben kell-e változtatáshoz nyulnia. 2. Ha a törvényes képviselő megidézése bármilyen okból nem látszanék helyén valónak, a gyámhatóságot kell megkeresni gondnok vagy védő kirendelése iránt. 3. Ha ennek is akadályai lennének, a bíróság felkérhetne egy védőt; ha nem akad védő, aki a képviselőt elvállalja, a bíróságnál alkalmazott, bírói képesítéssel rendelkező hivatalnokra ruházható a védelem. 4. A 14 és 18 életév közt levő ifjakkal az összes számbajöhető körülmények tekintetbevételével, határozhat a bíróság a felől, hogy szükség van-e a törvényes képviselő vagy védő igénybevételére, vagy elég-e, hogy a törvényes képviselő az eljárás legfontosabb fokozatairól értesítsék. Minden esetben ki kell azonban tanítani az ifjút és törvényes képviselőjét, hogy joguk van védőt megnevezni, vagy szegényvédő alkalmazását kérni a bíróságtól. 5. Kihágási eljárás esetében, ha az érdekeltek védő rendelését kívánják, vagyontalanságuk esetén fel kell kérni egy védőt, ha pedig nincs aki vállalkozik, a törvényszék elnöke a bíróságnál alkalmazott, bírói képesítéssel bíró hivatalnokra bizza a védelmet. 6. A bíróságok különös gonddal ügyeljenek arra, hogy vizsgálati fogság csakis elkerülhetetlen szükség esetén rendeltessék el. 7. Hogy a védők feladata megkönnyíthessék, ajánlatos, hogy a járásbírók lehetőség szerint a hétnek bizonyos napjára tüzzék ki az ily tárgyalásokat, még pedig oly módon, hogy a védőnek ideje maradjon a tárgyalás napján az iratokat átnézni.

— **Az osztrigában talált gyöngy tulajdonjoga.** Németországban ez a kérdés még folyton tárgyalás alatt van. Az eset az volt, hogy vendéglőben egy úr a meghívására vele étkező nőnek osztrigát rendelve, ezek egyikében a nő értékes gyöngyöt talált. Gareis a Deutsche Juristen-Zeitungban közölt cikkében kifejti, hogy a gyöngy tulajdonosának sem a vendéglőst, sem a nőt, hanem az ételt rendelő urat kell tekinteni. Erre Gierke válaszolva, úgy nyilatkozik, hogy a tulajdonjog helyesen csakis a nőt illetheti meg. Szerinte is itt sem közönséges talált dologról, sem kincsletről nincs szó, hanem a gyöngy, mint az osztriga alkotórésze, azzal és a kagylóval együtt az osztriga-halászoktól a kereskedőnek, majd ennek után a vendéglősnek eladatott. Aki az étkezésnél, melyre meghívást nyert, ételt vesz ki, ebben a pillanatban annak tulajdonosává lesz, tehát oly ételnek, melyeknek nem élvezhető alkotórészei vannak, ezeknek is tulajdonosává lesz és nincs kötelezve arra, hogy ezeket a vendéglátónak átszolgáltassa. Jogilag tehát úgy áll a dolog, hogy meghívásnál az ételnek és alkotórészeiknek a vendégekre ajándékozás képében való átruházását kell feltételezni.

— **A német bírósági szervezetről szóló törvény** novellája, mely a törvényszékek büntető osztályainak tehermentesítését célozza, legközelebb életbe lép. A novella jelentékenyen kiterjeszti a schöffebírók hatáskörét, minek következtében az öt tagból álló bírói tanácsok eddigi munkaterhüknek körülbelül egy negyed részétől megszabadulnak.

— **Kohler** berlini egyetemi tanárnak «Gesammelte Essays» címmel kiadott könyve előszavában a következő szép sorokat találjuk, melyek az annyira sokoldalú német jogász tanulóveiből valók: A jogtudomány éles logikája, az

ő majdnem költői constructiója, az emberi ész mélysége és alakító ereje, mely az emberi viszonyok szilárd alapjára épít: mindez végtelen varázsszal hat az emberre, és én nem tudom megérteni, hogyan lehetett ezt a tudományt, melyben csaknem költői intuitio honol, valamikor száraznak mondani.

— **A hivatásos bírák és az esküdtek.** A két elem közötti antagonizmus mindenütt mutatkozik; de különösen erős az Belgiumban. A vizsgálóbírói kollegiumnak a belga törvény szerint joga van — eltérőleg a magyar BP. 8. §-ának rendelkezésétől — a súlyos cselekményt, ha nyomatékos enyhítő körülmények forognak fen, az esküdtszéktől elvonni és a correctionális bírósághoz utalni. Ezen felhatalmazás alapján, mint Speyer belga ügyvéd dolgozatában olvassuk, 1901-ben 2542 ügy közül 2415 ügyet elvontak az esküdtszéktől s csak 127 ügy, 5 %, jutott az esküdtszéki hatáskörbe. Belgiumban tehát az esküdtszék még kevesebb ügyben bíraskodik, mint nálunk. Mindennek dacára, azt írja a nevezett ügyvéd: ha az esküdtszéket meg akarnák szüntetni, vagy hatáskörét törvény által csak megszorítani, ez a kísérlet a nemzet *legyőzhetetlen ellentállásával* (une resistance invincible) *találkoznék.*

— **A meghatalmazottnak az üzlettulajdonossal szemben fenálló pénzbeli követelési joga** nem jogosítja fel a meghatalmazottat arra, hogy oly pénzeket, melyeket mint főnökének helyettese kézhez vett, tulajdonul megtartson. Beszámításról ily esetben nem lehet szó, mert a meghatalmazott követelési jogával szemben nem a főnök követelési joga áll, hanem a pénzhez való tulajdonjoga. Ezen tulajdonjoggal szemben nem jön tekintetbe a mellette a főnököt megillető személyes igény, melynélfogva a meghatalmazási viszonyból kifolyólag követelheti az üzleti bevétel kiszolgáltatását. A viszsztatartási jog pedig sohasem igazolhatná a pénzek felhasználását. (Német Reichsgericht.)

— **A biztosítási szerződésről** szóló német törvény tervezete, melyet a birodalmi igazságügyi hivatal már korábban közzétett, most a bírások alapján átdolgozva, a szövetségi tanács előtt van, s ez azzal a kérdéssel foglalkozik, hogy a tervezet mostani újabb szövegezésében a birodalmi gyűlés elé terjeszse-e.

— **Az angol börtönök** egészségügyi állapotának jelenlegi színvonala, — mint azt az időnkint közzétett s ide vonatkozó statisztikai kimutások fényesen igazolják, — kitűnő. A börtönökben elhelyezett férfi-bűnösöknek kevéssel több mint 3 %-át, a nőknek pedig 5 %-át kellett kórházba szállítani a különböző börtönök falai közül. Zs. B.

Dr. juris ügyvédjelölt — tényleges gyakorlattal — azonnali belépésre ügyvédi irodát keres. — Czim a kiadóhivatásban.

11121

ÚJ KÖNYVEK

10530

kaphatók

POLITZER ZSIGMOND ÉS FIA

könyvkereskedésében

Budapest, IV. ker., Kecskeméti-utca 4. sz. alatt

és minden hazai könyvkereskedésben.

- Agoston Péter:** A magyar zálogjog története 2 K.
Halász: Községi takarékpénztárak Magyarországon 2 K 40 f.
Harkányi Ede: A holnap férfiai 4 K.
Horváth János: Adalékok az 1847/48. évi országgyűlés történetéhez. (Az 1867. évi XXII. tcz. szempontjából 2 K.
Katona Mór: Magánjogi dolgozatok gyűjteménye 10 K.
Lőw Loránt: Viszonylagos semmisség. Tanulmány a magyar általános polgári törvénykönyv tervezetének jogügyleteiről 2 K.
Matlekovics: A Vámpolitika mai helyzete 1 K 60 f.
Marx-Engels: Válogatott művei három kötet, melyből az első most jelent meg. Előfizetési ár 20 K.
 Megrendelhető 2 koronás részletfizetésre.
Rácz Gyula: Gazdasági önállóság alkotja meg nemzeti és világ-gazdasági függetlenségünket 2 K.
A társadalmi fejlődés iránya: A Társadalomtudományi Társaság által rendezett vita 3 K.
Zachár Gyula: Magánjogi tanulmányok az igényper keretében. Különös tekintettel a legújabb bírói gyakorlatra 6 K.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 25. sz.

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4. sz.

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési díj: félre 12 kor. negyedévre 6. A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A községi bíraskodásra vonatkozó új törvénytervezetről. *Alföldy Ede* nagybecskereki járásbírótól. — Repressio és praeventio. *Dr. Vámbéry Ruzsem* egyetemi magántanártól. — *Törvénykezési Szemle:* A sértett fél helyzete az exceptio veritatis esetén a rágal-mazási és becsületsértési perben. *Friedmann Ernőtől.* — Birói gyakorlat. *Dr. F. L-s.* — Egyes-birói ügyek a büntető igazságszolgáltatásban. *Igaz Gusztáv* székesfehérvári kir. törvényszéki jegyzőtől. — Különfélék.

Melléklet: Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A községi bíraskodásra vonatkozó új törvénytervezetről.

A községi bíraskodás jelentőségét csak abban az esetben lehetne talán kicsinyelni, ha általánosságban sem volna komoly dolog a bíraskodás. A gazdag millióinak nincsen több érdekük a védelemre, mint a szegény ember filléreinek.

Ebből a szempontból nem kielégítő az a törekvés, hogy a községi bíróságok elé tartozó ügyek valahogy elintéztessenek, hanem az új törvény megalkotásánál okvetlenül értékesíteni kell azokat a tapasztalatokat, amelyek a régi törvény hibáira vonatkoznak.

Az 1877. évi XXII. tcz. szomorú tapasztalatokra adott alkalmat. Ezek a tapasztalatok bizonyítják, hogy a községi bíróságok elé tartozó ügyek mostoha ellátásban részesülnek.

Abból a körülményből, hogy panaszhangok nem igen hallatszottak, arra lehetne ugyan következtetni, hogy a baj nem komoly, de ez a következtetés alaposan téves volna. A bajt nem érezzük, ha megszoktuk és az, akinek jobb sorsban még nem volt része, zugolódás nélkül szokta keresztjét viselni.

Az érvényben levő törvénynek az eljárásra vonatkozó szabályai tűrhetők volnának, de a szervezetről és a felügyeletről szóló intézkedések tarthatatlanok.

Akinek alkalma nyílik a községi bíraskodás titkaiba bepillantani, az érdekesnél érdekesebb megfigyelésekre tehet szert.

Akad községi bíróság, amelytől a törvény életbelépése óta még egyetlen egy ügy sem került felelbbvitel után a járásbíró elé. Ez a meglehetősen jelenség már magában véve is elég tiszta képet nyújt a községi bíraskodás ázsiai állapotáról. Képzeltető, hogy ily községben milyen kedélyes bíraskodás folyik. Azt senki sem hiheti, hogy évtizedeken át azért nem történt felelbbvitel a községi bíróságtól, mert az ügyek elintézése mindenkor meglegedést eredményezett, hanem kétségtelen, hogy az illető község nem vett tudomást a törvény létezéséről.

Nem bizonyos azonban, hogy melyik község járt jobban, az e, amelyben a törvényről semmit sem tudnak, vagy az, ahol a törvényt követni vélik. A községi bíróságok ítéletei nagyon ritkán állanak színvonalon és a kelleténél sokkal többször mulatságosak.

Néhány szemelvény megvilágítja a helyzetet. A községi bíróság marasztaló ítéletet hozott, «mert alperes konokul tagadta, hogy felperestől kölcsönt kapott». Máskor amiatt marasztalta a községi bíróság alperest, «mert nem bizonyította be, hogy nem tartozik». Nem utolsó hely illeti ezen a téren azt az ítéletet, amely a kereseti követelés felére nézve

azért utasította el a keresetet, mert felperesnek csak egy tanuja volt s eszerint csak fél bizonyítékot szolgáltatott.

A községi bíraskodásban az anyagi jognak sincsen mélyebb gyökere, mint az eljárási szabályoknak.

Sajátságos jelenség, hogy a nép rendesen józanul szokott itélni, de ha a birói székbe ültetik, elveszti ítélő tehetségét. Az ugynevezett «józan paraszt ész» a birói székben tétlenséget áll.

Mi ennek az oka? Elsősorban az az elfogódottság, amely szokatlan és ünnepélyes helyzetekben erőt vesz az emberen és megfosztja higgadságától. Ezenkívül az a körülmény, hogy a nép jogi érzéke nem egyezik meg mindig a tételes jogszabályokkal. Végül az is bénítja a laikus bíró ítélőképességét, hogy helytelen nevelési rendszerünk mellett a nép még a legelemibb jogi ismeretekre is legfeljebb saját kárára tehet szert és jogi műveltség a szakkörökön kívül nem létezik.

Esküdtzékeink és községi bíróságaink a jogi műveltség teljes hiánya miatt öntudatos bíraskodásra képtelenek és csak véletlenül találhatják el az igazságot. Ha az állam a polgárok ítélkezését igénybe akarja venni, mindenképp arról kell gondoskodnia, hogy az általános műveltség kellékei közül a jogi alapismeretek ne hiányozzanak. Akik ezt a mértéket meg nem ütik és a joghoz nem is konyitnak, azokat a lekicsinyelt községi bíraskodásra is vétek rászabadítani.

Vagy helyesek a jog szabályai és ebben az esetben azon kell lenni, hogy minden körülmények közt érvényesüljenek, vagy nem helyesek és akkor egyáltalában nincsen értékük.

Ami különösen a községi bíraskodást illeti, abban a szerencsés helyzetben vagyunk, hogy alkalmas erők kellő számban rendelkezésre állanak. A községi közigazgatási tanfolyamok módot nyújtanak a jogi alapismeretek elsajátítására és ma már alig van község, amelynek kellő képzettséggel rendelkező alkalmazottjai nincsenek.

A Tervezet a községi bíraskodásban olyanoknak juttatja a döntő befolyást, akik még a legelemibb jogi ismeretekkel sem rendelkeznek.

A társasbírói rendszernek elsőfokon egyáltalában nincsen gyakorlati értéke, a községi bíraskodás terén pedig határozottan hátrányos. A birói tiszt betöltésére alkalmas egyént a községben egyet is bajos találni, annál kevésbbé van helye ebben a tekintetben fényezés kifejtésének. Ha a háromtagú tanácsban annak a szava után indulnak, aki a bíraskodáshoz kellő képességgel rendelkezik, akkor a tanács másik két tagjára semmi szükség nincsen, ha pedig a bíróság másik két tagja győz, ebben az esetben még kevésbbé tekinthető szerencsés intézménynek a társas bíróság.

A községi bíróság szervezete okvetlenül rászorult az erősítésre. Az egyes birói rendszer csak előnyös lehet a szervezetre nézve, főképen abban az esetben, ha egyuttal kellő képzettség fog megkívántatni.

A szervezetet aként kell módosítani, hogy a községi bíraskodás teljesítésére csak az legyen kijelölhető, aki jogot végzett, vagy akinek községi közigazgatási képesítése van.

A községi bíróság szervezetének a megerősítése a hatás kör megfelelő kiterjesztését is lehetővé teszi. A 40 koronás

értékhatárnak nincsen határozott alapja és meghatározása csak találmányra történt. Az értékhatárok a pénzegységek után igazodnak és ennél fogva nálunk 1, 5, 10, 20, 50, 100 stb. koronás értékhatárok alakultak. Az 50 korona épen megfelelő érték volna a községi bíróság hatásköre tekintetében.

A községi bíróságok elmaradottságát a szervi bajon kívül az a körülmény is okozza, hogy a felelősségi rendszer különlegessége következtében a községi bíróságnak nincs alkalma meggyőződni arról, hogy helyes volt-e az ítélete és helyesen alkalmazta-e a szabályokat. Az elszigeteltség nagy hátrányára van a községi bírászkodásnak, mert akadályozza fejlődésében és megszűkíti látókörét.

Ha a községi bíróság talán nem is szorulna oktatásra, még ebben az esetben sem volna céltalan a felelősségi bírósággal való érintkezés, mert ez fokozza az érdeklődést és élénkítően hat az ügybuzgalomra.

A községi bírászkodásnak hasznára válnék, ha a járásbíróság a községi bíróságnál eldöntött ügyekben valósággal mint felelősségi bíróság járna el és ekként a községi bíróság olyan forráshoz jutna, amely jogi ismereteit állandóan gyarapítaná.

A községi bírászkodásnak színvonalra emelése céljából okvetlenül szükséges volna még, hogy a községi bíróságok a járásbíróság vezetőjének közvetlen felügyelete alá helyezzessenek, mert a most érvényben levő felügyeleti szabályok hatálytalanoknak bizonyultak. Szigorú és szakavatott felügyelet nélkül a törvény papirosra marad.

Azok közül az akadályok közül, amelyekkel a jogszolgáltatásnak meg kell küzdenie, nem utolsó helyen áll az a távolság, amely a jogkereső feleket az illetékes bíróságtól elválasztja.

Ennek a távolságnak az elenyésztése a legnehezebb feladatok közé tartozik.

A községi bírósági eljárásban úgy az 1877. évi XXII. tcz., mint a Tervezet szerint leküzdhetetlen távolságok vannak, mert a leküzdéssel járó költségek nagyobbak, mint a mennyit a községi bíróságok elé tartozó ügyek elbírnak. Ez a körülmény a jogok jelentékeny részét teljesen elvonja a bírói uton való érvényesítés lehetősége alul.

Ha ezen bajon semmiképpen nem lehetne segíteni, ez a jogtudomány gyarlóságát jelentené. Az akadályok elhárítása tekintetében már történt javaslattétel a Jogtudományi Közlöny 1903. évi 191-ik lapján «Szóbeliség és közvetlenség a polgári perrendtartásban» cím alatt megjelent cikkben. Ezuttal elég arra utalni.

Alföldy Ede,
nagybecskerekai járásbíró.

Repressio és praeventio.

Annak felismerése, hogy a jog emberi célok szolgálatában áll, hogy az igazságosság az egyenlőség elvét nem esztetikai formaérzékből, hanem a társadalom érdekében kívánja megvalósítani, kapcsolatban a büntettnel mint társadalmi, a büntettesnek mint social-biológiai jelenségnek vizsgálatával, szükségképp oda vezetett, hogy a büntetőjog fogalmi köre szűknek bizonyult azoknak a feladatoknak teljesítésére, melyek az államra a súlyosabbnak minősített társadalmi rendbontásokkal: a büntetendő cselekményekkel szemben hárultak. Ebben a fejlődési folyamatban a büntetőjog — legalább elméletileg — a büntett elleni állami küzdelem jogává szélesedett és ha az uralkodó büntetőjogi dogmatikának egyes szemellenzővel dolgozó képviselői, mint pl. Schmidt Richard óva intenek attól, hogy a társadalmi biztonság rendszabályait a megtorló igazságszolgáltatással összevegyítsük, vagy ha pl. Binding a tételes büntetőjogban már gyökeret vert praeventiv intézményeket «*unechte Strafen*»-nak minősítve kívánja a büntetőjogot elméleti splendid isolation-jában fentartani, úgy másrészt a megtorlási elmé-

let nem egy tekintélyes képviselője (pl. Birkmeyer Archiv f. Strafr. 48. 78.) óhajt a büntett prophylaxisának a büntetés mellett helyet biztosítani. Az pedig köztudomású, hogy a nemzetközi büntetőjogi egyesület eredeti alapszabályaiban (II. tét. 1. és 3. p.) világosan kifejezte, hogy a büntetőjog célja a büntett elleni küzdelem, eszközei sorában pedig a büntetés mellett a megelőző szabályok is szerepelnek.

A büntetőjogból differentiálódott u. n. melléktudományok nagy része, így különösen a börtönügy, beleértve a patronagét, a kriminálpsychologia, a kriminalistika első sorban társadalombiztonsági szempontokat uralnak, és a tételes büntető-törvénykönyvünk rendelkezéseinek egész serege (így a Btk. 60—62., 64., 84., 85. §§.; 130—134., 136—137., 148—149.; 170., 171., 225., 288., 297., 427., 443. §§. stb.) közvetlenül vagy közvetve a praeventio szolgálatában áll. Minthogy a szó szorosabb értelmében vett repressio is mindinkább a társadalom védelmének gondolatát szolgálja, közelfekvő volt az a rendszer, melylyel a nemrég felállított münsteri egyetem büntetőjogi professora: *Thomsen* a közelmúltban megjelent vázlatos munkájában (*Grundriss des deutschen Verbrechenbekämpfungrechts* Berlin 1905.) a büntetőjognak ma uralkodó systemáját pótolni kívánja. *Thomsen* mint Liszt egyik legbuzgóbb tanítványa már tizenhét év előtt «*Criminalpolitische Bekämpfungsmethoden*» című — egyébként nem épen sikerült — munkájában vázolta a praeventio szerepét a büntett elleni küzdelemben s három év előtt közzétett könyvében mesterének a motivum értékesítésére irányuló tervét próbálta dogmatikusan kidolgozni. Abból indul ki, hogy a büntettek elkövetésének ténye az államra kettős feladatot ró: azok igazságos megtorlását és sikeres leküzdését. Mindkét kötelesség a jog forrása: az előbbiből kizárólag büntetőjog fakad, az utóbbiból egyrészt a büntettek leküzdésére irányuló büntetőjog, másrészt az ugyanily célú közigazgatási és magánjog. Eddig tényleg azt láttuk, hogy bár elméletileg a büntetőjog nem öleli fel a büntettek leküzdésére szolgáló magánjogot, gyakorlatilag e magánjogi rendelkezések nagy része a büntető-törvénykönyvben talált helyet. *Thomsen* már most fordít egyet a rendszeren s abban a (talán helyes) feltevésben, hogy a büntető-törvénykönyvben tisztán megtorló rendelkezés nincs, a megtorló büntetőjogot is a büntett elleni küzdelem jogának általános fogalma alá rendeli. Lényegileg hasonló természetű sematizáló munkát végez ezzel, mint *Schroeder*, aki a társadalmi és egyéni élet egyes jelenségcsoportjainak jogi szabályozását foglalta egységbe (*Das Recht der wirtschaftlichen Ordnung, Das Recht der geschlechtlichen Ordnung* stb.) azzal a különbséggel, hogy *Schroeder* a jogvédelem tárgyát, *Thomsen* a jogtárgy ellen irányuló támadás módját tekinti *verbum regens*-nek. *Thomsen* erre a rendszerváltoztatásra az utóbbi évtizedek törvényhozásának jellege bátorította. A német büntető-törvénykönyv óta hozott törvények közül azok, melyek büntető rendelkezéseket foglalnak magukban (majdnem 150 úgynevezett melléktörvény) korántsem büntető törvények. Így például a tisztességtelen verseny ellen irányuló 1896. évi május 27-iki törvény, mely már a czime szerint is «*Gesetz zur Bekämpfung des unlauteren Wettbewerbes*» a büntetésen kívül hét különböző eszközzel igyekszik a concurrence doloyale-nak gátat vetni. Hasonló irányban mozog a jövő perspektívája. Mindazok a törekvések, melyek valamely új deliktum statuálását vagy valamely különösen érezhetővé vált társadalomellenes cselekmény kiküszöbölését tüzték célul, mint pl. a leánykereskedés, az iszákosság, a koldulás, a kuruzslás stb. ellen alakult egyesületek, e cselekményeknek nem megbüntetésére, hanem leküzdésére alakultak. *Thomsen* felfogása szerint a modern jogfejlődés nem tűrheti tovább, hogy a törvényeket, melyeket valamely cselekvés leküzdésére alkottak, az egységes cél mellőzésével darabokra tépjék s darabjait a jogtudomány különböző területeire szétszórják.

Hogy Thomsen magát az eddigi büntetőjogot miként dolgozza fel a büntett elleni küzdelem jogának rendszerében, az e helyütt másodrendű kérdés. Legfeljebb azt állapíthatjuk meg, hogy az anyag, melyet nyújt, tulnyomó részében a büntetőjog materiájának új nézőpontok szerinti csoportosítása. A lényeges kérdés az, hogy e rendszer, mely a büntetőjogot a maga egészében egy magasabb célfogalom szolgáltatába állítja be, valójában több biztosítékot nyújt-e arra, hogy kevesebb büntett követessék el s azáltal, hogy a büntettet emeli a büntetés helyett a represszionális jog egy részének középpontjává, nem okoz-e zavart a jog egyéb területein? Eleve kétségtelen ugyanis, hogy pusztán scholastikus játék kedvéért a jogi disciplinák történetileg kifejlődött tiszteletreméltó rendjét megbontanunk nem szabad. Abban a büntetőjognak minden modern művelője egyetért, hogy a büntetésen kívül számos törvényes eszköz nyerhet alkalmazást a büntettek elkövetésének megakadályozására, másrészt még a legabszolútabb elmélet képviselője is kénytelen beismerni, hogy a büntetés végrehajtása szükségkép specialpræventív hatást gyakorol az elítéltekre. Ha azonban a büntetőjog járulékos jellegét tartjuk szem előtt, úgy nyilvánvaló, hogy a magánjogi vagy közigazgatási jogi védelem, melynek a büntetőjog külső bástyája, bizonyos szögből nézve a büntetendő cselekmények leküzdésére szolgál, sőt egyik oldaláról tekintve a társadalom egész erkölcsi rendje in ultima analysi nem egyéb, mint a büntetendő cselekmény codex præventivus-a. Ha pl. a Ptk. terv. 957. §-a az uzorás szerződést semmisnek, a 991. §. a csalárd megtévesztéssel vagy jogtalan fenyegetéssel kötött szerződést megtámadhatónak nyilvánítja, vagy ha pl. a házassági törvény 13. §-a semmisnek tekinti a házasságot azok közt, kik közül az egyik a másikkal egyetértve saját házastársának élete ellen tört. stb., úgy kétségtelenül oly rendelkezéseket állít fel, melyeknek egyben célja az uzora, a csalás, zsarolás, az emberölés stb. delictumai ellen «küzdeni», a nélkül azonban, hogy e rendelkezések létjogosultsága ezen irányzatuk által kimerülne. A magánjogi és közjogi (nem büntető) jogszabályok nagy többsége az által, hogy valamely érdeket közvetlenül védelmébe vesz, közvetve kétségtelenül védi azt az intenzívebb (büntetendő) támadás ellen is, a nélkül, hogy ezért okunk volna a szabályt eddigi összefüggéséből kiemelni és egy ujonnan megszerkesztendő «büntett ellen küzdő jog» alkatelemévé lefokozni.

Valami igazság azonban mégis rejlik Thomsen rendszeri tévedésében, csak hogy ez éppen annak az eredménynek a megfordítottjára vezet, amelyre Thomsen jutott. Nem a büntetőjogot kell a præventív jogba beolvasztani a jogrend biztonsága érdekében, hanem a büntetőjog præventív intézményeit kell tovább fejleszteni és a büntető-igazságszolgáltatással kapcsolatba hozni. Igen jó példával jár elől e tekintetben a schweiczi Btk. javaslat, midőn a büntetőbírószágra bizza a beszámíthatatlan vagy csökkent beszámíthatóságú bűntevő egyénnek az elmeorvosintézetbe utalását (17. §.), többszörös visszaesőknek biztonsági megőrzését (29. és 30. §.), a munkakerülő büntetett dologházba küldését (31. §.) és az alkoholisták büntetettnek iszákosok gyógyintézetébe való elhelyezését. A magyar BP. 246. §-a fél munkát végeztet, midőn a kétes elmeállapotú terhelt bírósággal elrendelt megfigyelése esetében az orvosi véleményt a közveszélyesség kérdésére kiterjeszti és mégis a közigazgatási hatóságra bizza a döntést az illető egyénnek tébolydában leendő elhelyezésére nézve. Nem gyakorlatiasabb-e a norvég Btk. 39. §-a, mely egyenesen a bíróság kötelességévé teszi, hogy a beszámíthatatlanság címén fölmentett vagy csökkent beszámíthatóság alapján enyhébb büntetésre ítélt, de közveszélyes egyén ellen a társadalmat megvédje?

Ha a büntetőjog általános tanai teljességükben a biztonsági rendszabályokra nem is alkalmazhatók (V. ö. *Wüst*: Die sichernden Massnahmen stb. Zürich 1905. 165 oldal), ha

a cél és a végrehajtás módja tekintetében a büntetéstől lényegesen el is térnek, úgy mégis a gyakorlati szükségletnek felel meg a præventív rendelkezések fölvétele a Btk. keretébe. Nemcsak idő- és munkamegtakarítást jelent, ha a bíróság, mely az esetet és az egyént ismeri, maga teszi meg a szükséges intézkedést, de jelenti a személyes szabadság intenzívebb védelmét is. Ezzel természetesen korántsem Liszt vagy Lilienthal (*Zeitschrift* XV. 121.) elméletileg tarthatatlan álláspontját valljuk, mely közömbösnek mondja a bűnösség alapján kimért büntetés és a veszélyesség alapján alkalmazott præventív intézkedés differenciálását, hanem csupán annak óhajtottunk kifejezést adni, hogy a hatalmak megosztásának merev keresztülvitele érdekében nem szabad feláldozni az előnyöket, melyeket a represszionnak a præventióval történt kiegészítése nyújt. Az a büntetési rendszer, mely a kriminalitás fejlődésével nem tud lépést tartani, mely a büntetéseket modern kategóriáival nem képes új intézményeket szembeállítani, önmagában dől meg. Bár a biztonsági rendszabály jogi természete szerint nem büntetés, a visszaesőknek, a csavargóknak dologházban történt kényszerű elhelyezése a köztudatban alig lesz a büntető jellegtől mentesíthető s már csak ezért is kívánatos, hogy e rendelkezés joga abban a kézben nyugodjék, mely a büntetést alkalmazza. Úgy tudjuk, hogy a Btk. novellájának legutolsó (bár csak az volna!) tervezete a fölmentett vagy a csökkent beszámíthatóságú közveszélyes elmebetegnek tébolydában vagy más alkalmas intézetben való internálására jogosítja fel a büntető bírót. Ez kétségtelenül helyes, csak hogy nem elég. A kriminológia kevés pozitív eredménye közé tartozik annak felismerése, hogy a vagyont hivatásszerűen támadó büntetettek nagy többsége a csavargók sorából toborzódik, a személy biztonságát állandóan veszélyeztető gonosztevők pedig a kronikus alkoholisták közül kerülnek ki, olyannyira, hogy egy angol író nem ok nélkül nevezte el a büntettet «*sűrített alkoholnak*». Azt hisszük, hogy e két csoport elleni küzdelem nem kevésbé előkelő feladata volna módosított büntető kodexünknek, mint az aránylag jóval csekélyebb számú közveszélyes elmebeteg ártalmatlanná tétele. Hogy evégből új intézményekre van szükség, az alig vonható kétségbe, mert a represszív büntetőjog, mely az elkövetett egyes delictumhoz tapad, erőteljesen bizonyult a társadalmi kategóriák kifejlődésének megakadályozására. Nem sociálpolitikai, hanem kriminálpolitikai célok szolgáltatába kívánjuk ezáltal a büntető bírót állítani, mert a szóban forgó præventív intézmények alkalmazására csak akkor késztetjük, ha a társadalmi állapot hiányai valamely elkövetett büntetendő cselekmény által nyilvánulnak. Ez esetben azonban éppen a represszív büntetőjog sarkpontjává szolgáló *személyes szabadság* kimélete parancsolja, hogy a præventio alkalmazását a büntető bíró kezébe tegyük. Ha e biztonsági rendszabályok jogi diagnózisra kétséges is (v. ö. *Saieilles*: L'individualisation de la peine 131 s. köv.), úgy ez nem tarthat vissza alkalmazásuktól, ha gyakorlatilag a büntetőjog végcéljának megvalósításához hozzájárulnak.

Vámbéry Ruzslem

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A sértett fél helyzete exceptio veritatis esetén a rágalmozási és becsületsértési perben.

Az állított tény, vagy kifejezés bizonyításánál a sértett félből ugyszólván vádlott lesz. A valódi vádlottnak, a sértőnek fölmentése ilyen esetben egyértelmű a sértett fél elítélésével. Különösen szembeütő ez a rágalmozásnak és a becsületsértésnek a szakbírószághoz tartozó eseteinél, ahol sokszor súlyosabb ítélet van az indokolásban a sértett félre, mint máskor a rendelkező részben a vádlottra.

A rágalmas per eme duplicitása, a sértő és a sértett fél érdekeinek szoros egybefonódása változásokat postulál a sértett fél jogállásában és a vádlotthoz való viszonyában.

Bűnvádi perrendtartásunk — és tudtommal a külföldi BP.-ok sem állítanak fel külön eljárási szabályokat az exceptio veritatis esetére.

Gyakorlatunk csak ötletszerűen, egyes vonatkozásaiban veszi figyelembe ennek a pernek sajátos természetét, de még csak meg sem kíséri eljárását egyöntetű irányelvekre visszavezetni.

I.

Lehetne állítani, hogy a rágalmas és becsületsértési perben exceptio veritatis esetén *két vádlott* van. Igaz ugyan, hogy a sértett fél saját iniciatívájával viszi az ügyet a bíróság elé, de legtöbbször még súlyosabb kényszer nyomása alatt jelenik meg a bíróság előtt, mint a karhatalommal előállított vádlott.

E két vádlott érdeke homlokegyenest ellentétes. Az egyiknek elítélése a másiknak fölmentése és megfordítva.

Az először felmerülő nagy szempont az, hogy kinek javára érvényesüljön a *favor defensionis*. A bűnvádi eljárás minden fázisában kedvez a vádlottnak. Ennek a bővebb igazságra nem szoruló tételnek pregnáns kifejezője különösen a perorvoslati rendszer, amely a vádlott terhére való perorvoslat használatát bizonyos esetekben egyenesen zárja.

A rágalmas perben a főmagánvádló jelentékeny hátrányban van a vádlottal szemben, noha a vádlottal egyenlő súlyos érdeke forog kockán. Rosszabb helyzete van itt a sértett félnek még annál is, mint ha ugyanarra a cselekményre vonatkozólag, amelyre az exceptio veritatis-t lefolytatják, vádlottként állana a bíróság előtt.

Nincs tisztázva a valódiság bizonyításánál a *bizonyítási eszközök köre* sem. A bíróságok rendszerint megszorítják a bizonyítás anyagát majd a vádlott, majd a főmagánvádló terhére.

A közelmúlt napokban volt a Curia előtt egy ügy, amelyben az alsófok a valódiság bizonyításának anyagát vádlott terhére szorította meg. A főmagánvádló tanuként való kihallgatását az alsófok azon a czímen utasította el, hogy az tulajdonképpen vádlott, a kereskedelmi könyvek lefoglalását, melyekkel a vádlott a főmagánvádló ellen akart bizonyítani, azzal a megokolással, hogy az *nem* vádlott.

Ugyanílyen következetlen indokolással utasítják el más esetekben a bíróságok a főmagánvádló által előterjesztett és az ő javára szolgáló bizonyítási eszközöket.

Sőt ugyanaz a bíróság az exceptio veritatis bizonyításánál naponként váltakozva az egyik esetben elrendeli főmagánvádlónak tanuként való kihallgatását, más esetben elutasítja.

A főszempontokhoz a consequentiák egész sora fűződik. Ezek mindegyike a sértett fél jogállásának szabatos körülírását és egyöntetű irányelvek szerint való elbírálását követeli.

A sértett fél külön állásának, a rágalmas per duplicitásának megfelelő keresztülvitele részben új eljárási rendelkezések fölvetelével, részben a fenálló törvény keretein belül is lehetséges. Különös jelentőséggel bír BP.-unk különböző rendelkezéseinek összhangzatos alkalmazása a rágalmas per főmagánvádlójára.

A részletek feldolgozásába nem megyek bele. Csak a főszempontokra akartam utalni és megállapítani azt, hogy e kérdés jelentősége sem a törvényhozásban, sem a gyakorlatban, sem az irodalomban méltatva nincs. Eredményem, melyet inkább kérdés alakjában terjesztek az olvasó elé, hogy a *rágalmas és becsületsértési per duplicitása mind változásokat postulál exceptio veritatis esetén a főmagánvádló, illetve a sértett fél jogállásában és a vádlotthoz való viszonyában?*

A főszű azoknak a változásoknak kifejtésén van, melyek

külön törvényes intézkedések nélkül, a törvény egyes rendelkezéseinek egybevetett értelméből levezethetők és megvalósíthatók.

II.

A sok részletkérdés közül egyet mégis fölvetek, inkább csak azért, hogy világossá tegyem, hogyan értem én az eljárási rendelkezéseknek a rágalmas per duplex természetének megfelelő alkalmazását.

Élénk vita tárgya volt az irodalomban, kell-e exceptio veritatis esetén a valódiság bizonyítottságára külön kérdést intézni az esküdtekhez. Általános gyakorlat szerint a bíróságok a külön kérdés föltételét megtagadják.

A vitában némelyek az anyagi codex rendelkezéseiből, mások az eljárási szabályokból indultak ki; azt a szempontot azonban mindvégig figyelmen kívül hagyták, hogy melyik eljárási mód felel meg jobban a rágalmas per duplicitásának.

Az esküdtek verdiktjéhez nem fűződik indoklás. És így a főkérdésre adott felmentő verdikt — ha külön kérdés föltéve nincs — kétséget hagy fen abban az irányban, vajon a fölmentés oka a vádlott személyében rejlő körülmények, vagy a bizonyítékok elégtelensége; vagy pedig a fölmentés az állított tények valódiságának bebizonyítottságát jelenti.

Az indoklás nélkül való fölmentés mindenképpen a sértett fél hátrányára szolgál. A felmentő ítélet ellene felhasználható még abban az esetben is, amikor a verdikt indoka esetleg egészen más volt, mint az állított tény bizonyítottnak vétele.

Maga az esküdt is érzi, hogy indoklás nélküli fölmentésében a sértett fél elítélése rejlik. Ezért a gyakorlatban gyakran észlelhető az a tünet, hogy az esküdtek a vádlottat elítélik, noha egyébként a személyes körülményeket, pl. értelmi fejletlenségét méltányolnák, csak azért, mert nem akarják, hogy felmentésükből a sértett félre hátrányos következtetéseket vonjanak.

A külön kérdés fölvetése felel meg a rágalmas és becsületsértési per duplicitásának, amely különösen ezekben az esetekben, a nyomtatvány útján elkövetett bűncselekményeknél domborodik ki teljesen. *Friedmann Ernő.*

Bírói gyakorlat.

Az erdélyi részek magánjogi gyakorlatában lépten-nyomon, mondhatni hatra-vakra hangoztatják a «bírói gyakorlatot», «állandó bírói gyakorlatot», majd valamely jognézet erőségeül, majd ítéleti rendelkezések igazolási alapjául.

Bírói gyakorlat alatt a jogász jogszabályt alkotó jogforrást ért, mely mint ilyen, egyik neve a szokásjognak és jogászjognak nevezhető. (Juristenrecht.)

Annyiban különbözik az egyik a másiktól, hogy a mig amaz a népben vagy annak bizonyos körében hosszas követség és alkalmazás által kifejezett jogi meggyőződésből áll; emez a bíróságoknak folytonos egyforma határozatai által képződik, s így megy át a bírói gyakorlatba s válik jogtéttel.

Hogy a kir. Curia, a jogelmélettel megegyezőleg, így fogja fel a bírói gyakorlatot, azt t. i., melyet ő initál s mely voltaképpen az alá a fogalom alá esik — kitetszik a többek között Márkus Dezső gyűjteményeinek IX. kötetében 15625. szám alatt közölt határozatának következő kijelentéséből: ... téves pedig azért, mert a bírói gyakorlat által *érvényre jutott jogszabály* szerint, stb.

Lényegesen különbözik a bíróságoknak ettől a mondhatni productiv tevékenységétől az a receptiv működésük, melynél fogva a kodifikált törvény szabályának valódi és igazi értelmét kutatják, feltárják, kiderítik, és megállapítják, hogy így a törvényhozó szándéka szerint és szellemében alkalmazván a konkrét vitás esetekre törvényes igazságot

szolgáltassanak, mely tevékenységük mint bírói hivatásuk lényeges alkotó része, voltaképpen folytonos foglalkozásuk tárgyát képezi.

Ámde bármennyire és bármennyire egyforma legyen is ez a működésük, nem a bírói gyakorlat technikai fogalma alá esik; hanem a törvénynek hivatásszerű rendes alkalmazását foglalja magában, mely még praëjudiciumul se szolgálhat; hanem mindig helyt kell hogy engedjen a jobb bírói meggyőződés érvényesülésének; noha az alsóbíróságok igen jól teszik, ha a felsőbb bíróságoknak valamely törvényszabály alkalmazása alapjául vett állandó egyforma nézetéről himet varrnak annál a belső auctoritásnál fogva, mely abban rendesen rejlik.

Az a kérdés már most, hogy a felfejtett értelemben vett s rendszerint a kir. Curiatól kezdeményezett bírói gyakorlatnak van-e létjogosultsága az erd. részekben és lehet arra jogászilag helyesen és sikeresen hivatkozni?

Erre határozottan: nemmel kell felelni.

Mert ott az osztrák általános polgári törvénykönyv van hatályban, mely, noha rendszerére és egyes dispositióira nézve a jogtudománynak az újabb korban elért fejlettsége szempontjából, amint ezt Unger «Az osztrák általános magánjog rendszere» című korszakot alkotó művében kimutatta, meghaladott álláspontot képez — 6. és 7-ik szakaszában provideált törv. értelmezési szabályainál fogva a bírót konkrét vitás esetek eldöntésénél soha cserbe nem hagyja, úgy hogy hazájában Ausztriában, közel száz éves gyakorlatának folyamában, oly ürt nem hagyott fenn, mely a szabályozta interpretationalis elvek alapján betölthető nem volt volna; ami áll az erd. részekben negyven év óta folyó gyakorlatára nézve is.

Ám ha nem ez az ok zárná ki bárminemű szokásjog, tehát az állandó bírói gyakorlat útján keletkezhető jogszabály alkotását, feltétlenül utját vágja annak az említett törvénynek 10. §-a, mely csak azokban az esetekben tulajdonít a jogszokásnak törvényhatályt, amelyekben a törvény hivatkozik rá; ez pedig, tudvalevőleg, csak néhány jelentéktelen és stricte véve nem is jogszokásra vonatkozó esetben történik, úgy, hogy Unger említett művében helyesen mondhatja; mivel a törvény egyetlen egy helyen se hivatkozik szokásjogra, *azt az általános tételt lehet felállítani, hogy a szokásjog az osztrák általános magánjog körében megszűnt jogforrás lenni.* Az állandó bírói gyakorlatra, mint jogforrásra nézve pedig azt állítja: mivel hogy a szokásjog az osztrák magánjogban elismerve nincs, Ausztriában a jogászkarnak anyagi termelő tevékenységéről t. i. jogászsajgról szó se lehet.

Mivel a kir. Curia is a bírói gyakorlatot a felfejtettük értelemben fogja fel és alkalmazza, biztosak vagyunk benne, hogy távol áll szándékától annak az erdélyi részekben hatályt tulajdonítani; mert tiszta tudatában van annak, hogy ott se szüksége se helye nincs: ennél fogva azok a jogszabályok, melyeket ez uton alkot, az anyaország magánjogi törvénykezésében szerezhethet honosságot; mert ált. kodifikált magánjog nem lévén, az alkalmilag felmerülő jogszabály hézagot úgy kell betöltenie.

Megjegyzendő azonban, amit az osztr. magánjog ismerői könnyen észrevehetnek és tudnak, hogy azok a bírói gyakorlat alkotta szabályok az osztr. magánjogban kodifikálva vannak s mondhatni onnan vannak átvéve: ami legkevésbé se csökkenti, se jogelméleti, se gyakorlati szempontból, belső értéküket; mert az még ma is egy igen respektabilis törvénykönyv, mely nagy részben a római jogon alapulván, alkalmas a magánjogi viszonyokat igazságosan rendezni.

Egy példával kívánjuk illusztrálni a bírói gyakorlatnak az erd. részekben merő felesleges voltát.

Vonatkozik az azokra a jogügyletekre, melyeket közeli rokonok és házasfelek a végett szoktak kötni, hogy az egyik családtag hitelezője elől a kielégítési alapot elvonják, mely jogügyletek hatálytalan voltát arra a bírói gyakorlat által

megállapított védelemre alapítják, hogy azok a hitelező rosszhiszemű kijátszását vévén czélba, nem állanak fenn. Ámde ennek a conclusiónak alapja gyökerezik az osztr. polg. törvénykönyv 869. 916. és 326. §-aiban, mely utóbbi szakaszban szabályozott jogelv vörös fonalként húzódik végig az egész törvénykönyvön, ahol jogok szerzéséről és kötelezettségek megállapításáról van szó.

A helyett, hogy az erdélyrészi bíró az említett esetekben a legális jogforrásra, illetőleg az említett törvénykönyvben szabályozott elvekre alapítaná ítéletét, félreértésből vagy kényelemből az állandó bírói gyakorlatra hivatkozik, holott az reá nézve nem létezik.

Ezeknél fogva a bírói gyakorlatot az erdélyi részekben a boszorkányokkal helyettesítvén, Kálmán királynak avval a híres mondatával fejezzük be fejtegetésünket: *de strigiis, quæ non sunt, ne fiat mentio.*

Dr. F. L. — s.

Egyes-bírói ügyek a büntető igazságszolgáltatásban.

A bünvádi ügyek elintézése az 5 év alatt összegyűjtött hivatalos adatok tanúsága szerint a kir. törvényszéknél még mindig lassu, illetve még mindig lassabb, mint azt a bünvádi ügyek nagy fontossága jogosan megkívánja.

Ennek a késedelmességnek az oka pedig — nézetem szerint — az, hogy bünvádi ügyben az ügy előadója, mint egyes-bíró a kir. törvényszékeknél határozatot egyáltalában nem hozhat.

A bíróságok büntető ügyvitelének szabályozása tárgyában 1892. évi október 22-én 4510. szám alatt kiadott igazságügyminiszteri rendelet 87. §-ának 3. bekezdése ugyanis, utalva az általános bírói ügyviteli szabályokat képező s előző évben kelt 4291. számú igazságügyminiszteri rendelet 168. illetve 169. §-ára olyképen intézkedik, hogy oly ügydarabok, amelyek már folyamatban lévő ügyben csupán az eljárás vezetését illetik és amelyek miként leendő ellátása a felek jogaira határozó befolyást nem gyakorol s ezen körülmény az eljárást szabályozó törvény, vagy rendelet tartalmából kitetszőleg kétségtelen, továbbá az oly ügydarabok, melyeknek tárgyat csupán más bíróságoknak vagy hatóságoknak adandó felvilágosítások, illetve kézbesítések teljesítése vagy egyéb alárendelt jelentőségű cselekmények képezik, tanácskozás alá nem vonhatók, mint ilyenek tehát ülésen kívül intézendők el.

Az «ülésen kívül» elintézendő darabokat az ügy előadója jegyzék mellett a tanács elnökének adja át. Ha azonban az elnök az előadóval az elintézés módjára nézve egyet nem ért, vagy pedig úgy tartja, hogy az illető ügy tanácsülésben intézendő el, úgy azon ügy az illető tanács elé kerül. (ügyv. sz. 169. §.).

A polgári peres és perenkívüli ügyekben irányadó eljárási szabályt képező 1881. évi LIX. tczikk, vagyis a perrendtartási novella 3. §-ának módosításáról a polgári ügyek gyors elintézése érdekében a törvényhozó már intézkedett az 1898. évi X. tczikk által, amelynek értelmében számos — és mondhatni fontos, — polgári ügyet kivett az «ülésen kívüli» elintézés alul és az ügy előadójának, mint egyes bírónak elintézése alá sorolta, minek folytán lényegesen meggyorsította az ügyek elintézésének módját és eltörölte illetve megszüntette az ugynevezett «ülésen kívüli», tehát elnöki láttamozás alá tartozó ügyeket.

A bünvádi ügyekben azonban, jöllehet az 1899. évben kibocsátott 3700. sz. igazságügyminiszteri rendelet új büntető ügyviteli szabályokat tartalmaz, a régi eljárási szabályrendelet van még ez idő szerint is érvényben, mert az említett büntető ügyviteli szabályok az ügyek elintézésének módját eltérőleg nem korvonalozták.

Az ülésen kívül történő elintézésnek semmi jelentősége sincsen, az elnöki láttamozás üres alakiség, azért, mert ezen valóban alsóbb rendű végzéseket, illetve intézkedéseket az elnök ugysem változtatja meg s így az elnök szerepe ugyszólván fölösleges, míg a bünvádi ügyek elintézését lényegesen megnehezíti, helyesebben az ügymenetet meglassítja.

A büntető bíróság elé a BP. szerint utalt mindazon teendők, melyek az elsőbíróság ítéletének hozataláig merülnek fel, rendszerint tanácsülésbe tartoznak, már azért is, mert a kir. törvényszék társasbíróságként jár el, ellenben többek között a következő ügyek és pedig: az elfogadott perorvoslat indokolására megszabott határidő nyilvántar

tása, a kellő időben benyújtott perorvoslati indokok elfogadása és az iratokhoz csatolása, perorvoslat folytán az iratok fölterjesztése, vagy felküldése; rendelvénnyel következtében az iratok kiegészítése, vagy nyilatkozat tétele; ítélethirdetési határnap kitűzése, jogerőre emelkedett ítéleteknek a BP. 494. §-ához képest a kir. ügyészséghez áttétele (u. n. utolsó intézkedés); bűnjelek kiadása, ezek megsemmisítése, a bűnjelek átvételéről szóló elismervények, illetve nyugtáknak az előiratokhoz leendő csatolása; összbüntetés kiszabása, valamint az újrafelvétel kérdésében nyilvános tárgyalás megtartására határnapot kitűző végzés; vádirat ellen a kifogásról lemondás, vagy annak elmulasztása esetében főtárgyalásra utalás; közvetlen idézés elrendelése; felmentő, vagy csekélyebb büntetést kiszabó ítéleteknek a BP. 329. §-ának 3. bek. és 425. §-ához képest felekkel leendő közlése; gyanúsított, terhelt és vádlott lakhelyének kinyomozása; hatóságoktól kapott megkeresések elintézése; mindenféle értesítések tudomásul vétele, esetleg irattárba helyezése; az 1871: XXXIII. tcikk 19. §-ához képest iratoknak indítványozás végett a kir. ügyészséghez leendő áttétele, iratok beszerzése és folytatólagos főtárgyalás határnapjának kitűzése; nyilvántartások; hatóságok megsürgetése, szóval minden kisebb jelentőségű ügy az előadó, mint egyes bíró által intézendő el és elnöki láttamozás nélkül lenne kiadandó.

Egyéb ügyek pedig a kir. törvényszék, mint elsőfoku bíróság, illetve a vádtanács által továbbra is tanácsülésben lesznek elintézendők.

Igaz Gusztáv,
székesfehérvári tszéki jegyző.

Különfélék.

— **A Curia bűnügyi statisztikája.** A Curia ügyforgalmi kimutatásaiban az *elutasított és a visszautasított ügyek* mindig összesítve közöltnak. Minthogy tudunkkal az egyes ügyekről vezetett feljegyzésekben a két elintézési mód külön-külön jelöltetik, igen könnyű volna a hivatalos statisztikát is ekként elkülönítve rendezni be. Hogy a BP. jogorvoslati rendszerében az elutasítás a visszautasítástól merőben különböző elintézési mód, azt bővebben fejtegetni nem kell.

— **A budapesti egyetem jog- és államtudományi karának jutalomtételei:**

1. A római jogból. Kiváratatik a Dig. 41. 2 (de acquir. vel amitt. possessione) exegetikus magyarázata a fragmentumok sorrendjében, a reájuk vonatkozó újabb irodalom bírálati tekintetbe vételével. Jutalma: a Senger alapból 440 kor. Határidő: 1906 márczius 31.

2. A polgári törvénykezési jogból. Kifejtendők azok az elvek, amelyek szerint szabályozandó a harmadfoku bíróság előtti perorvoslat a polgári perekben hozott ítéletek ellen, különös figyelemmel a hazai reformmozgalmakra. Jutalma: a Pasquich-alapból 420 korona. Határidő: 1906 márczius 31.

3. A büntetőjogból. Magánjogi fogalmak a büntetőjogban. Jutalma: a Schwartner-alapból 720 korona. Határidő: 1906 márczius 31.

4. A magyar közjogból. Fejtessék ki, van-e a delegációnak budgetjoga. Jutalma: a Pauler-alapból 160 korona. Határidő: 1906 márczius 31.

A jutalomtételekre, a 3. szám alatti kivételével, melyért bárki versenyezhet, csak budapesti tudomány egyetemi hallgatók pályázhatnak.

— **Az esküdszékek ellen** támadást intéz a «Jog»-ban Avarfy Ferencz aradi ügyvéd. Felhossa többek közt a következő esetet:

«Egy katonaviselt ember megyénk felvidékén levő falujába visszatérve, gyanuba vette testvérét, hogy ez őt öröklött vagyonában megkárosította. Folytonosan nyugtalankodott e miatt, pedig testvére kimutatta előtte, hogy téves felfogásban van, mégis megmondotta sógorának, hogy testvérét elteszi láb alól. Az elhatározott lépést a tett követte, mert midőn egy napon az erdőbe mentek fát hasogatni és munka közben egy fa árnyékában ledőltek pihenni, pipára gyújtva ismét felmerült az örökség kérdése. Testvére mit sem törődve ezzel, a fa árnyékában elszendergett. E pillanatot használta fel a bűnös, hirtelen felugorva testvérét egy baltával föbe

ütötte, aztán onnan elfutott. Futása közben sógorával találkozott, említette annak, hogy testvérét föbe ütötte, — mondván, menjen nézze meg, mi történt vele? mert azt hiszi, talán agyon is ütötte. Miután az áldozatot a helyszínen halva találták, így került az ügy esküdtbíróságunk elé. Vádlott védekezése pusztán abból állott, hogy erős felindulásban, öntudatlanul követte el a cselekményt, miért is az esküdtekhez ez irányban is lett kérdés intézve. Vádlott elítéltetését mindenki szentül hitte. Ennek tudatában voltak az esküdtek, sőt talán maga a vádlott is, midőn a verdiktet kihirdették. Nem csekély meglepetésükre azonban a törvényt alkalmazó bíróság vádlott felmentését hirdette ki. A jelenet, mi ez után következett, ritkítja párját, mert az esküdtek padjaikból felugrálva tiltakoztak az ítélet ellen, erősen hangoztatva, hogy ők vádlott elítéltetésére szavaztak. Végre kitűnt a tévedés, hogy a kérdést nem értették meg, azt helytelenül fogták fel és a praemeditatio kérdésében rosszul szavaztak.»

A BP. 370. §-a szerint «a helyesbitő eljárást kell elrendelni akkor is, ha egyes esküdtek azt állítják, hogy a kihirdetett határozat nem hiven tünteti fel az esküdtek határozatát.» A bíróságnak tehát lett volna módja kijavíttatni a hibát s ha nem tette, köteleességet mulasztott.

— **Az esküdszék működéséről** a Zalai Közlönyben olvastuk:

Ha az esküdszék működésén áttekintünk, egy nagyon furcsa tényt fogunk konstatálni. Tény ugyanis az, hogy az esküdszék nálunk majd mindig az ügyész vádirata szerint minősítette a bűncselekményt, még olyan esetekben is, mikor az ügyész az enyhébb beszámítású kérdés feltételét nem ellemezte, sőt maga szövegezte. De bizonyos az is, hogy a törvényt alkalmazó bíróság minden egyes esetben az esküdtek minősítő verdiktjével szemben az enyhítő 91. és 92. §§. segélyével a törvényben előírt büntetésnek még a minimumát is áttörte. Mi a tanulság ebből? A vádelv szigorú következménye, hogy az ügyész a vádindítvány megtételében intrinsingens álláspontot tartozik elfogadni, vagyis egy büntetésre nézve ugyanazon büntett miatt kétféle vádindítványt nem tehet. Mikor mégis enyhébb beszámítású minősítéssel szövegezi a kérdést vagy egy ilyen kérdés feltevését nem ellenzi, nyilván attól kell tartania, hogy az esküdteket a bizonyítási eljárás a vád tartalmát tevő minősítésről nem győzhette meg egészen és ilyenkor az ügyészségnek a súlyosabb, a védelemnek az enyhébb beszámításra való allegálása vagyis e két ellentétes erő működése hozza létre azt az egyensúlyt, ami az esküdtek verdiktjében, mint igazságosság, nyilatkozik. És az esküdtek ennek dacára mindig a szigorúbb minősítésre feleltek igennel, amit kétségtől a vád képviselőjének személyes képességein kívül még egyéb körülményeknek is kell tudnunk. Az embereknek a társadalmi rend iránti érzelme folytonosan fejlődik. A rendbontás következtében nyilvánuló visszahatás oly hatalmas, hogy a törvényt alkalmazó bíróság az igazság nevében az esküdtek verdiktjét enyhítőleg korrigálni kénytelen.

— **Az esküdszéki gyakorlat kérdéséhez.** A következő sorokat vettük: Talán nem lesz minden érdekesség nélkül való, ha közlöm, miként azon esetben, melyet a büntetőjogi Döntvénytár a junius 9-én megjelent füzetben 118. sz. alatt közöl, másodrendű vádlottat, kire a processuális szempontból megsemmisített ítélet 10 évi fegyházra szabott, az esküdtbíró e hó 8-án tartott főtárgyaláson felmentette. *J.*

— **Ritoók Zsigmondról** a *Fogállam* legutóbbi számában érdekes megemlékezést közöl dr. *Várady Zsigmond*. Kiemeljük a megemlékezésből Ritoók néhány igen jellemző kijelentését:

«A büntetendő cselekmények igen nagy része születik tudatlanság miatt. Sokszor a büntetés is tudatlanság eredménye, mert nem tudjuk felismerni, hogy a bűn tudatlanságból eredett.»

Szerette volna üzni, kergetni a törvényhozást, hogy hiszen jogrendre tenni, aminek helyességét a fejlődött erkölcsiség már helyesnek ismerte fel. Kétségbeesve ismételte, hogy «néhány sor törvény kellene csak a minősített lopás büntetéstételének enyhítésére és a bírói igazságtalanságok ezrei lennének meggátolva.»

«Csak a becsületsértés büntetéstételét kellene 1—15 napi fogházra felemléni és a járásbíróságok ezer meg ezer becsületsértési pertől szabadulnának, a büntetéstől akkor tartani kellén.» «Folyton panaszkodnak az igazságszolgáltatás tul-

terheltségén és szidják a magyar embert perlekedő természeté miatt. «Pedig nem a magyar ember a hibás, hanem az a törvényhozás, mely nem képes törvénykönyvet teremteni, melyből a polgár, — mindenik polgár — megtudhatná, mit és hogyan kell cselekednie». Élete alkonyának egy derűje volt a BP. megalkotása és az a feladat, hogy az ő vezetése alatt léptek be kerületének bíróságai e modern törvényünk kezelésébe, szellemébe. Jól látta e törvény hiányait, az alkak-szerűségek tultengését, a semmisségi panaszok rendszerének labirintyszerű voltát, de «mindent feledtet az, hogy az előzetes letartóztatás szabályozva van.» Az esküdszék ellen felhozott ezer kifogás ellen nem talált «kielégítő jogi védelmet, de az kétségtelen, hogy ez a bíraskodási forma legjobban a kor ütőerén tartja a kezét».

Kihült a szív — mondja Várady — mely elhallgattatván a tudóst, a bemászás által elkövetett galamblopás tetteit csak kihágásban ítélte el és arra a szemrehányásra, hogy ő, az erőszak elvi ellensége, ez esetben erőszakot követett el a törvény ellen, azt felelte, hogy «nem úgy van, mert a törvény akart ő rajta erőszakot elkövetni, büntetnek nevezvén egy jogi kategória kedvéért, ami a dolog lényegében csak apró kihágás.»

— **Kereskedelmi cégjegyzékbe bejegyzett cég használata miatt emelt panaszok elbírálása a bíróság elé tartozik.** A kereskedelmi m. kir. miniszter 1905. évi május 17-én 25,289. sz. a. Temesvár város tanácsának második foku ítéletét, mely E. E.-t, mint az «E. és Társa» temesvári cég beltagját üzleti nyomtatványain «egyesült fűszermalmok» kifejezés használata által elkövetett s az 1884. évi XVII. tcz. 58. §-ába ütköző kihágás vádja és következményei terhe alól felmenti, ellenben kötelezi a nyomtatványain s egyéb üzleti papírjain használt «egyesült fűszermalmok» kitélt az ítélet jogerőre emelkedése után nyomban mellőzni és cégét ilyen értelemben az ítélet jogerőre emelkedésétől számított 15 nap alatt a cégjegyzékben kijavíttatni, az egész eljárásal együtt megsemmisítette.

«Így kellett határozni, minthogy a tárgyiratok tanúsága szerint vádlott cége «Egyesült Fűszermalmok E. és Társa» elnevezés alatt van a kereskedelmi cégjegyzékben bejegyezve, minélfogva ellene ezen cég használata miatt az iparhatóságok előtti eljárásnak nem lévén helye, panaszosnak az 1875. évi XXXVII. tcz. 24. §-ának ama rendelkezése alapján, mely szerint az, ki valamely cég bitorlása által jogaiban sérelmet szenved, az illetékes törvényszéknél kereshet orvoslást, panasz-lottal szemben jogosulatlan céghasználat miatt emelt panaszával a kereskedelmi törvény szerint illetékes bírósághoz kell fordulnia.»

— **Felhívási per járásbíróság előtt.** Ügyvédi körökből vettük a következő sorokat: A sz-i járásbíróság előtt valóságos felhívási per indult meg a napokban. X. J. ügyvéd felhívási keresetet adott be a járásbírósághoz, melyben kéri alperest záros határidő alatt számadása előterjesztésére kötelezni, és amennyiben számadást nem adna, 269 kor. 47 fill-ben marasztalni. A sz-i járásbíróság tárgyalási határnap kitűzése nélkül 1905. évi 329. sz. végzésében kötelezte alperest, hogy 15 nap alatt terjessze elő számadását, különben a fenti összegben marasztaltatni fog. Alperes 15 napon belül az 1881. LIX. tcz. 82. §-a értelmében elleniratnak tekintendő nyilatkozatot adott. Ugy látszik a sommás eljárásról szóló törvény az ország bizonyos részeiben még mindig nem vert gyökeret.

— **Szabadság túllépése.** Egy kereskedősegéd 3 napi szabadságának eltelté előtt levélileg annak ujabbi 3 nappal való meghosszabbítását kérte, amelyre választ csak a 3 napi szabadság letelte után kapott. Az a ténye, hogy a szabadság leteltét követő napon nem jelent meg szolgálatra főnöke üzletében, hanem bevárta, míg az ujabbi szabadság kérésének elutasításáról szóló levélbeli értesítést megkapta, a főnöknek jogot ad arra, hogy alkalmazottját azonnal elbocsássa. (Kir. kereskedelmi és váltótörvényszék 1905 április 19. D. 121/905. sz. a.).

— **Felfolyamodás beadása.** A kir. törvényszéknek a felebbezési eljárás során hozott végzése ellen a felfolyamodás a kir. törvényszéknél nyújtandó be, amiért is a felebbezési bíróságnak végzése ellen a fél által a per első foku bíróságánál, a járásbíróságnál bár kellő időben benyújtott felfolyamodás, ha az a járásbíróság felterjesztése folytán csak a felfolyamodási határidő letelte után jutott a törvényszék jegyzői irodájába, elkésés okából visszautasítandó. (Kir. Curia mint felülvizsgálati bíróság 1905 április 24. I. H. 14 905.)

— **Bűnügyi judikatura.** Anyagi jog. Gondatlanságnál csak akkor van helye büntetőjogi beszámításnak, ha az ered-

mény közönséges, tehát a gondatlan egyén élettapasztalatai körén belül eső gondossággal előrelátható volt — Oly cselekmény nincs a Btk.-ben bűncselekménynek nyilvánítva, melynek ne volna *tényálladási eleme* az, hogy *legalább gondatlansággal* volt légyen elkövetve; a Btk. 260. §-a szerinti vétésnek is tehát alkateleme a vádlónak a vádolásban való gondatlansága. — Az esküdtek azt fogadták el valónak, hogy vádlottak egyenként 30, 60, 80, 100 és 20 korona értékű szabadon álló kazlakat gyújtottak fel; minthogy a kazlak egyenként 100 koronánál nem nagyobb értékűek, és így a felgyújtott terménykészlet nem volt «*nagyobb mennyiségű*» (Btk. 422. § 2. p.), megsemmisített az esküdtbíróság ítéletének a *gyújtogatás büntetlét* megállapító, a minősítésre vonatkozó része s vádlottak az idegen ingó rongálásának vétsége miatt mondatk ki bűnösöknek.

Eljárás. Figyelemmel a BP. 518. §. 7. bekezdésében foglalt szabályra, ki van zárva az, hogy az *összbüntetés* tartama a különböző jogerős ítéletekkel kiszabott szabadságvesztés-büntetések tartamának egyszerű összeadása útján állapítás-sék meg; a Curia a két havi börtönt és egy napi eljárást kiszabó ítéletek alapján vádlott büntetését két havi és hat órai börtönben állapította meg.

— **Nemzetközi jogsegély.** A budapesti kereskedelmi és váltótörvényszék előtt folyó perben 1902 december hó 13-án megkerestetik a belgrádi kereskedelmi törvényszék tanukihallgatás foganatosítása iránt. Belgrádban 1903 április 24-én hallgatják ki a tanukat. Az iratok visszaküldését megsürgetik 1903 június 8-án, 1904 április 23-án és 1904 augusztus 12-én. Az iratokat végre visszaküldi a belgrádi keresk. törvényszék 1905 január 8-án. A tanukihallgatás foganatosítása egy szomszédos államban a nemzetközi jogsegély igénybe vetelével *két és fél* esztendőnél hosszabb időbe került.

— **Hibaigazítás.** Stassik Ferencnek lapunk utolsó számában közlött, «Ellentétes vélemény» című cikkébe értelmezavaró hiba csuszott be, amennyiben mindenütt, ahol a *Tervezet* van idézve, az 1881. XII. tcz. értendő.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Oszták jogi törvénytár.** Friedmann, Sandig és Wach nagy három kötetes törvénytárából (kiadja Bong és társa) most jelent meg a második kötet. Az első kötet — melyről már megemlékeztünk — a közjog, valamint a közigazgatási és pénzügyi jog egész anyagát ölelte fel. A most megjelent 1630 oldalra terjedő második kötet magában foglalja a polgári törvénykönyvet, a szerzői, szabadalmi és védjegy törvényeket, a kereskedelmi, vasuti, hajózási, biztosítási és váltójogot, valamint a tőzsdére és a telekkönyvi intézményre vonatkozó jogszabályokat. Minden anyagcsoport elé egy-egy kiváló szakember bevezető tanulmányt írt. Függelék-ként a kötetben feldolgozott joganyagra vonatkozó iratmin-ták egészítik ki a gyűjteményt, melynek harmadik, befejező része még ez év folyamán megjelenik. Az egész gyűjtemény ára 50 K.

— **A Deutsche Juristen-Zeitung szemléjében** Strantz igazságügyi tanácsos tollából ezeket olvassuk: A fiatalok büntetésekre vonatkozólag a külföldön történő kísérleteket nem volna szabad figyelmen kívül hagyni. Magyarországon fiatalok büntetéseik számára külön fogházakat rendeznek be. Bennük a kézművesség és ipar különféle ágaiban kiváló szakbeli képzettséget és jeles gyakorlati készséget sajátítanak el az elítéltek. Történik ez ama tapasztalat alapján, hogy a visszaesés ellen a legbiztosabb óvószó az, ha mód nyújtatik az életfentartás szükségleteinek megszerzésére.

— **Megállapít-e a jogerős ítélettel való visszaélés kártérítési kötelezettséget?** Ezzel a kérdéssel foglalkozik Dernburg a Deutsche Juristen-Zeitung egyik ujabbi számában. A perújítás és a hitelezők kijátszására irányuló ügyletek megtámadásának eseteit kivéve a tételes törvény nem ismeri más módot a jogerős ítélet hatályon kívül való helyezésére. A felsőbb bíróságok joggyakorlata azonban az ítélt dolog erejét más esetekben is korlátozta. A porosz főtörvényszék ki-mondta egy ítéletében, hogy a szinlelt ügyleten alapuló íté-letnek nemcsak a hitelezőkkel szemben, hanem a felek között sincs hatálya. Ugyanezen álláspontot foglalja el a Reichsgericht egy 1895-ben hozott ítéletében. A következő esetben az ítélt dolog ereje a tiltott cselekményen alapuló kártérítési kere-

setnek: állott utjában. A váltókeresettel szemben adós a fizetés kifogásával élt. Felperes letette az esküt, hogy fizetés nem történt s ennek alapján 1886-ban marasztaló ítéletet kapott. A büntetőbíróóságok 1896-ban felperest hamis esküért elítélik. Időközben felperes fiára engedményezi a kérdéses követelést, ki azt be is hajtja. A perújítási határidő (5 év) elteit anélkül, hogy alperes kérte volna az ítélet hatályon kívül helyezését. Tiltott cselekménnyel okozta káron alapuló kártérítési keresettel lép fel alperes a perújítási határidő letelte után a felperes jogutóda ellen. A Reichsgericht szerint a gazdagodási keresetnek utjában áll az ítélt dolog ereje, de a jogerővel szemben is hatályos az az alapvető jogszabály, hogy a szándékosan okozott jogsértés kártérítésre kötelezi. A Reichsgericht büntető osztálya is hasonlóképp vélekedik erről a kérdésről. Az állítólagos hitelező fizetési és végrehajtási meghagyást eszközölt ki olyanok ellen, kik neki sosem tartoztak. A végrehajtást foganatosítja, a kitűzött árverést azonban felfüggeszti. A Reichsgericht ebben a cselekményben zsarolást látott. Dernburg helyesli a Reichsgericht ítéleteiben kifejezésre jutott elvet. Nem lehet ezzel szemben felhozni, hogy a bíróság e törvényen tulteszi magát. Mert a német polgári törvénykönyv 826. §-a kártérítésre kötelezi azt, ki tiltott cselekménnyel másnak szándékosan kárt okoz s a törvény nem veszi ki azt az esetet, midőn valaki formális jogával visszaélve követi el a kártokozó tény.

— **A fiatalok büntetése** statisztikája Poroszországban a legújabb kimutatás szerint javulást tüntet fel. Az elítéltek száma 1903-ban 30,088 volt. Ezzel szemben a megelőző négy évi időszak emelkedő irányzatot mutatott, amennyiben 1899-ben 27820 volt az elítéltek száma, ami 1902-ig 31002-re szökött fel. A sajtó a kedvező fordulatot az elhagyott gyermekek gondozásáról szóló törvénynek tulajdonítja.

— **A müncheni ügyvédi egyesület** legutóbb határozatot hozott, melyben kimondja, hogy az ügyvédi állás méltóságával nem egyeztethető össze, hogy ügyvédek a bíróságoknál közvetve vagy közvetlenül utána járnak annak, hogy gondnokságokhoz és hivatali védelmekhez jussanak. Egyszermind elhatározta az egyesület, hogy jegyzéket fog vezetni, melyben nyilvántartsák azokat az ügyvédeket, akik hajlandók az említett megbízásokat elvállalni. Egy másik határozattal sajtóügyi bizottságot küldött ki az egyesület, azzal a feladattal, hogy az az ügyvédséget érintő kérdéseket a nagyközönségnek szánt sajtóban képviselje. Ilyen kérdések: a perek huzása, jogtalan és túl magas felszámítások, zug-ügyvédek, a speciális bíróságok előtti ügyvédi képviselet, a perekről a napi sajtóban megjelenő közlések figyelemmel kísérése.

— **Az állam felelőssége hivatalnokaival szemben.** Egy nyugalmamba vonult francia csendőrtiszt valamilyen állami hivatalnál portási állást kapott. Az 1881. július 23-iki francia törvény megtiltja, hogy állami hivatalnok fizetése mellett nyugdíjat is huzzon. A portás a törvényes tilalom dacára 15 éven át kapott a hadügyi hatóságok elnézése következtében nyugdíjat és fizetést. Midőn a tévedés nyomára jöttek, a pénzügyminiszter kötelezte a portást 13,000 franc visszatérítésére. A portás, jóhiszeműségére hivatkozva, az államtanácshoz fordult. Az államtanács kimondotta, hogy az állam nem követelheti a törvényes tilalom ellen fölvetett összegek visszatérítését, mert saját közegeinek a hibájából történt a nem járó összegek kifizetése és ez megállapítja az állam felelősségét. Azért sem követelhető vissza a tartozatlanul fizetett összeg, mert a portás a fölvetett összegeket kiadta s így azok nem gyarapították vagyonát. A határozat jelentősége különösen abban rejlik, hogy nyíltan szakít azzal a régi francia felfogással, mely szerint az állam hivatalnokaival szemben nem felelős.

— **A külföldön kötött kényszeregyezés érvényesítése Franciaországban.** Egy külföldi kereskedő csődbejutott s hitelezőivel kényszeregyezséget kötött. Sem a csődnyitást elrendelő, sem a kényszeregyezséget jóváhagyó külföldi bírói határozat részére nem kérték Franciaországban exequaturt. A kereskedőt, egy a kényszeregyezéshez hozzájárult francia hitelezője a teljes követelése erejéig perbe fogja. A kereskedő azzal védekezik, hogy ha a kényszeregyezséget jóváhagyó határozat nem is nyert exequaturt Franciaországban, a kényszeregyezés mégis kötelezi a kér-

dés hitelezőt, mert az a kényszeregyezéshez hozzájárult s így az vele szemben, mint szerződéses megállapodás is érvényes. A francia semmitőszék helyt adott felperes keresetnek, mert a kényszeregyezés nem választható el a kényszeregyezséget jóváhagyó bírói határozattól, amely után válik csak a kényszeregyezés hatályossá s mivel a külföldi bírói határozat exequatur nélkül Franciaországban nem érvényesíthető. A kényszeregyezésnek a bírói határozattól való elválasztása arra a visszás eredményre vezetne, hogy a kényszeregyezésnek más hatása lenne a többséghez és más a kisebbséghez tartozott hitelezőkre nézve.

— **Az u. n. Borstal-rendszer,** mely Angolország büntető jogrendszerének egyik legfrissebb alkotása s melylyel, — miután az főként a fiatalok bűnösökkel való bánásmód kérdésében különösen nagy jelentőségű, — lapunkban alkalomadtán még foglalkozni kívánunk, úgy látszik, kedvező alkalmat teremtett arra, hogy a 16—21 éves fiatalok bűnösök orvostani szempontból állandóan figyelemmel kísértessenek. Egyáltalán nem észszerűtlen dolog azt következtetni, hogy ezek a korárett delinquensek, amint azok London különböző börtöneiből és fogházaiból egyenesen a Borstal-rendszer részére ki vannak válogatva: határozott típusai az óriási metropolis legalacsonyabb társadalmi rétegeinek s szokás szerint oly elvetemültek, amilyenek csak elképzelhetők oly származás és olyan környezet és életviszonyok mellett. Nem tekintve most a dolog morális oldalát: egész alaposan felmerülhet az a kérdés, hogy vajon ezek a foglyok, mint egy társadalmi osztály, — a fizikai elsatnyulásnak valóban abban az állapotában vannak-e, mely a mi világvárosaink egyre növekvő népességét, — sajnos — mindinkább oly szembeszökően jellemzi?

Legutóbb a Borstal-system-be való felvétel alkalmával 270 ifjút mértek meg testi nagyság és súly tekintetében s aztán a kapott eredményt egybevetették a londoni városi népesség kézműves osztályából nyert megfelelő átlagos arányszámokkal. S íme, arra az eredményre jutottak, hogy 131, vagyis az egésznek 63%-a, alul van az átlagos magasságon, míg 54, vagyis 26%-a, alul volt az átlagos testi súlyon. Másrészt pedig 48, vagyis 33%, felülhaladta az átlagos magasságot, 147 pedig, vagyis 71%, meghaladta a testi súly átlagát. Konstatálták egyszersmind azt is, hogy 48, vagyis valamivel több, mint 23%, alul maradt a magasság és testi súly átlagán, míg 33, vagyis 15% túlhaladta a magasság és testi súly átlagát.

Zs. B.

Az «Ügyvédjelöltek Országos Egyesülete» f. évi június hó 16-dn (pénteken) d. u. fél 7 órakor a budapesti ügyvédi kamara helyiségében (V. Szemere-utca 10. sz. I. em.) vitaestélyt rendez. Vita vezelő: Dr. Doroghi Ervin ügyvéd. A vita tárgya: Semmiségi panasz a BP. ban.

UJ KÖNYVEK

10530

kaphatók

POLITZER ZSIGMOND ÉS FIA

könyvkereskedésben

Budapest, IV. ker., Kecskeméti-utca 4. sz. alatt

és minden hazai könyvkereskedésben.

- Ágoston Péter: A magyar zálogjog története 2 K.
 Halász: Községi takarékpénztárak Magyarországon 2 K 40 f.
 Harkányi Ede: A holnap férfiai 4 K.
 Horváth János: Adalékok az 1847/48. évi országgyűlés történetéhez. (Az 1867. évi XXII. tcz. szempontjából) 2 K.
 Katona Mór: Magánjogi dolgozatok gyűjteménye 10 K.
 Löw Loránt: Viszonylagos semmisség. Tanulmány a magyar általános polgári törvénykönyv tervezetének jogügyleteiről 2 K.
 Matlekovics: A Vámpolitika mai helyzete 1 K 60 f.
 Marx-Engels: Válogatott művei három kötet, melyből az első most jelent meg. Előfizetési ár 20 K.
 Megrendelhető 2 koronás részletfizetésre.
 Rácz Gyula: Gazdasági önállóság alkotja meg nemzeti és világ-gazdasági függetlenségünket 2 K.
 A társadalmi fejlődés iránya: A Társadalomtudományi Társaság által rendezett vita 3 K.
 Zachár Gyula: Magánjogi tanulmányok az igényper keretében. Különös tekintettel a legújabb bírói gyakorlatra 6 K.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 25. sz.

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4. sz.

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési díj: félvre — 12 kor.
negyedévre 6 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Plósz Sándor. — A fiatalkorúak kriminalitása elleni küzdelem Plósz Sándor minisztersége alatt. *L.* — A Curia és a halálbüntetés. *Tóth Gerő* curiai bírótól. — Nőtartás. *Dr. Mandel Pál* budapesti ügyvédtől. — Válasz az «Ellentétes vélemény»-re. *Dr. Dénes Sándor* miniszteri segédfogalmazótól. — Különfélék.

Melléklet: A Szentpéteri-ügy.

Melléklet: Döntvénytár. Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Plósz Sándor.

Hat és fél évvel ezelőtt a magyar jogászvilág a legnagyobb örömmel üdvözölte az igazságügyi kormány élén Plósz Sándort, a széles látó körű, mély gondolkodású jogászt. Nagy conceptiójú programjában főképp a polgári peres és perenkívüli eljárás kodifikációjához fűztük a legtöbb reménységet. Ez a reménység annál alaposabb és indokoltabb volt, mert Plósz Sándor törvényszerkesztő geniejéről tanuságot tett az 1893. évi XVIII. tcz., amely a gyakorlatban legkitünőbb törvényalkotásaink egyikének bizonyult.

És ha az elmúlt hat és fél esztendő alatt a reformokhoz fűzött reménységeink nem is teljesedtek, az bizonyos, hogy Plósz Sándor mély tudományosságába és kodifikátori nagy tehetségébe vetett hitünk miniszteri székfoglalója óta meg nem ingott, de sőt erősödött.

Az ő legegényibb alkotását: a polgári perrendtartás törvényjavaslatát, — ha a részletekben több irányban eltérnek is a nézetek — általánosságban és egészben mindenki oly kiváló munkának ismeri el, mely az európai peres eljárások legelső közt méltán helyet foglalhat. Nagy kár, hogy Plósz Sándorban a tudós legyőzte a minisztert, amikor a törvényjavaslatnak a részletekben való folytonos javítása közben eltelni engedte miniszterségének első felét, anélkül, hogy a nagy jelentőségű törvénymű a törvénytárba becikkelyeztetett volna. Ennyiben Plósz Sándor okozója kodifikátori tevékenysége látszólagos eredménytelenségének. Mindenben a legjobbat akarta és a legjobb megoldások keresése közben eltelt idejének java része és mire a nagy munka teljesen elkészült, akkor már nem juthatott ahhoz, hogy a korszakalkotó reformot, valamint azokat a törvénytervezeteket, melyeket időközben szintén elkészítettett, a törvényhozás retortáin keresztülvihte volna.

Plósz Sándort egész működésében az az ideál vezérelte, hogy a perrendtartás törvénye majdan a gyakorlatban minél nagyobb eredményeket érjen el, minél jobb, gyorsabb és olcsóbb igazságszolgáltatást biztosítson. Ez a magában véve helyes törekvés hozta őt konfliktusba úgy az ügyvédi, mint a birói karral.

Plósz Sándor — miként osztrák kollégája, Klein Ferencz — az igazságszolgáltatás gyorsaságára és olcsóságára való törekvésében az igazságügyi szervezet fontos tényezőjének, az ügyvédi karnak erkölcsi és anyagi érdekeit a törvény szerkesztésénél kellő figyelembe nem vette. Klein Ferencz azóta elismerte, hogy az ügyvédelles állásfoglalás nem volt sem megokolt, sem célravezető és hogy az ügyvédség zaklatása az igazságszolgáltatásnak nem előnyére, hanem hátrányára szolgál.

Plósz Sándornak a birói karral való rövid ideig tartott

konfliktusa is tulajdonképpen a perjogi kodifikációval függött össze. A bírák fizetésrendezését a miniszter bizonyos szervezeti reformokra kívánta felhasználni, különös tekintettel a perrendtartás életbeléptetésére is. Ezen törekvésében nem azt nézte, hogy a jelenleg működő bírák jelenlegi állásukban a fizetésrendezés útján előnyökben részesüljenek, hanem tekintet nélkül arra, hogy az egyesekre a fizetésrendezés jár-e tényleges fizetésemelkedéssel vagy nem, közvetett előnyöket akart nekik biztosítani. Így nagyobb javadalmazású állások szervezése által az előléptetéseket kívánta gyorsabbakká és rendszeresebbekké tenni és a jelesebb bírákat mint tárgyalásvezetőket magasabb rangban és fizetésben jelentékenyen kiemelni.

Szó esett a fizetésrendezéssel kapcsolatban és az erre irányuló mozgalom hullámainak hatása alatt Plósz Sándor előléptetési rendszeréről is. Mi a magunk részéről — nem beszélve egyes esetekről — általánosságban csak elismeréssel emlékezhetünk meg Plósz Sándor abbéli törekvéséről, hogy kinevezési politikájában a felsőbiróságok megerősítésére kiváló tekintettel volt. Amit némelyek ellene felhoztak, hogy a kinevezéseknél nem mindig tartotta meg a rangsort, az csak elismerést és nem gáncsot érdemel.

A tudást és a szorgalmat Plósz Sándor mindig megbecsülte másban is és aki ebben a két irányban kivált, azt soronkívüli előléptetéssel is kitüntette.

Ha a miniszter kinevezési politikája szerencsés is volt, nem hallgathatjuk el másrészt, hogy az elsőfolyamodású bírák előléptetése az utolsó időben rosszabbodott, ami például Budapesten azt eredményezte, hogy a soronkívüli előlépett albirák is 8—9 évi, a többiek pedig 12—15 évi szolgálat után jutottak be a VIII. fizetési osztályba; pedig az ügyvédi korból való kinevezések — sajnos — mind ritkábban és ritkábban bontották meg az előlépésnek a ranglista szerinti sorrendjét.

A kinevezések kérdésénél fel kell említenünk még, hogy a birói állások betöltése nem mindig történt azzal a gyorsasággal, amelyet az ügymenet zavartalan fentartása kívánatosá tett volna.

Másrészt el kell ismernünk, hogy Plósz Sándor más irányban sokat tett az ügymenet gyorsabbá és jobbá tétele érdekében. Az igazságügyi adminisztráció egyszerűsítésére igen határozott, helyes rendeleteket bocsátott ki és a bíróságok fölötti felügyeletet erősebbé és hatóságosabbá tette. Akármely oldalról jött bármely panaszra azonnal felügyeleti vizsgálat és orvoslás következett be.

Visszatérve Plósz Sándor kodifikációs tevékenységére, legelsőbb is a perrendtartás nagy művéhez csatlakozó törvényszerkesztési tevékenységet kell kiemelnünk. A főudvarnagyi bíráskodásról szóló, a törvényhozás elé terjesztett javaslat nemcsak igazságszolgáltatási, de közjogi szempontból is kimagasló jelentőségű törvénymű. Ugy ez, valamint a perrendtartás életbeléptetéséről szóló tervezet, mely számos, az életbeléptetési intézkedéseken messze túlmenő, nagy fontosságú intézkedéseket tartalmaz, szintén Plósz Sándor legegényibb, legsajátosabb alkotása.

Külön kiemeljük a perrendtartás javaslatának, valamint a melléktörvények tervezeteinek indokolásait, amelyek az

összes ismert törvényhozásokat, valamint az egész irodalmat felölelve, monographikus alapossgal dolgozták fel a perjog összes alapvető kérdéseit. Ezek az indokolások nemcsak törvényhozási, de irodalmi szempontból is a magyar jogtudomány kiváló nyereségei.

Habár nem tettek közzé, teljesen elkészültek a végrehajtási eljárásról, a telekkönyvi intézmény szabályozásáról, valamint a bírói és ügyvédi egységes vizsgálatról szóló tervezetek is. Ezekon kívül nyilvánosságra hozattak a szövetkezetekről, a részletügyletekről, a biztosítási magánvállalatokról, az üzletátruházásról és az uzsorátörvény módosításáról szóló javaslatok. Az utóbbi kettő a képviselőházhoz is benyújtott. Munkában maradt az ügyvédi rendtartás, amelyről két tervezet is készült.

A magánjogi polgári törvénykönyv tervezete Plósz Sándor alatt szintén nagy lépéssel haladt előre, amennyiben az ő idejébe esik a tervezet első szövegének, a nagyterjedelmű megokolással együtt, közrebocsátása, valamint a tervezet második olvasása.

A büntetőjog terén — a fiatalok érdekében indított nagyszabású, alább tárgyalt actiótól eltekintve — kiemeljük a bűnvádi perrendtartás életbeléptetését, amely szintén Plósz Sándor miniszterségének első idejébe esett. Ezek a kitűnően sikerült életbeléptető munkálatok a miniszternek igen sok munkáját és gondját kötötték le.

Azonban már négy évvel a bűnvádi perrendtartási törvény életbeléptetése után Plósz Sándor az országgyűlésen bejelentette, hogy a törvény némely intézkedése — különösen pedig a jogorvoslati rendszer — sürgős módosításra szorul. Sajnos, ebben az irányban eddig egyáltalán semmi sem történt és így ma is az a jogállapot, hogy az anyagi igazság éppen a legfelső fokon nem érvényesülhet, mert legfőbb bíróságunk munkájának javarészt apró ügyek ezrei foglalják le, míg nagy horderejű bűnügyekben a Curia csupán formalisztikus szabályok betartásának ellenőrzésére szorítkozik.

Ugyancsak sürgősnek jelezte már hat évvel ezelőtt Plósz Sándor a büntető-törvény módosítását is. Készült több tervezet, azonban a miniszter nem érezte magát indítatva azokat a törvényhozás elé terjeszteni, vagy legalább a nyilvánosság elé bocsátani. Fölösleges e lapok olvasói előtt hangoztatni, mennyire égető szükség a büntető-törvény módosítása. Ha Plósz Sándor nem a büntető-törvénykönyv egészének revíziójára és a büntetési rendszer átalakítására helyezte volna a súlyt, hanem csak a legégetőbb hibák kijavítására és leggyakrabban érzett hiányok pótlására: akkor rövid néhány szakaszos törvénnyel egy-két heti munka után reparálható lett volna az esetek százaiban és százaiban a bírói ítéletek nyilvánvaló igazságtalansága, mondhatni: kegyetlensége.

Igaz ugyan, hogy Plósz Sándor egy irányban iparkodott a büntető-törvény szigorát a tömeges kegyelmezések által enyhíteni: ámde a kegyelmezés nem mindennapos használatra való háziszser, az oly kivételes operáció, mely csak arra különösen alkalmas, igazán kivételes esetekben vehető igénybe.

Nem a betörések és bemászások lopások eseteinek százaival való a királyi kegyelem rendkívüli intézménye, hanem az olyan kivételes ügyek számára, mint milyen volt a Szentpéteri Sára esete, amelyben Plósz Sándor, az igazságszeretettől áthatva, bátor kézzel reparálta esztendőik tévedéseit és hibáit.

Szentpéteri Sára kegyelmi fölterjesztése volt Plósz Sándor miniszterségének egyik legutolsó ténye. Ez az aktus is fényt vetett annak a férfinak egyéniségére, aki most bucsuzik az igazságügyminiszeri méltóságtól, hogy más hatáskörben tovább is szolgálja a magyar jogtudományt és a magyar igazságügyet.

A fiatalok kriminalitása elleni küzdelem Plósz Sándor minisztersége alatt.

Az a hat esztendő, amelyet *Plósz Sándor* a magyar igazságügyi igazgatás élén töltött, igen nagy jelentőségű annak a küzdelemnek történetében, amely a fiatalok kriminalitásának csökkentése végett Magyarországon már a büntető törvénykönyv életbeléptetése óta folyik. Ez a küzdelem a nyolczvanas években, amikor még a törvény-kivánta letartóztató intézetek létesítése vette igénybe az igazságügyi administratio működésének legnagyobb részét, még csak igen gyengén érvényesülhetett. A kilencvenes években már kezdett erőre kapni, mióta pedig Plósz Sándor vette kezébe az igazságügy vezetését, a legnagyobb energiával folyik.

A kriminalitás ellen való harczban a legnagyobb súly kétségtelenül a fiatalok kriminalitásának leküzdésén nyugszik s Plósz Sándor maradandó emléket állított magának azon alkotásaival, amelyeket ennek a célnak szolgálatában létesített.

A büntető törvénykönyv a fiatalok büntetéseinek megjavítása érdekében vajmi kevés eszközt adott az igazságügyi administratio kezébe. Statuálta ugyan a javító-intézetek intézményét, de arra nézve, hogy ezen intézetek miképpen szerveztessenek, igazgattassanak s azokban a büntetés végrehajtása mi módon történjék, semmi irányelvet nem állított fel. Az anyagi eszközöket a javítóintézetek felállítására megadta ugyan azáltal, hogy 27. §-ában a pénzbüntetéseket erre rendelte fordítani, de a későbbi törvényhozás hamis ürügyek alatt a büntetéspénzeket ezen rendeltetésükből jórésztben elvonta.

Az igazságügyi kormány a nyolczvanas években két javító-intézetet állított fel; egyet Aszódon, egyet Kolozsvárt. E két intézet együttvéve 240 növendékre volt berendezhető s ha tekintetben vesszük, hogy a romlott fiúk erkölcsi megjavításához 3—4 évre van szükség, évenként 60—80-ra lehet tenni azon növendékek számát, akik e két intézetből a javulás reményében elbocsáttattak. Könnyű belátni, hogy ez a pár csepp a tengerben a fiatalok kriminalitásának alakulására alig lehetett valami befolyással.

Mindazáltal egy évtized telt bele, amíg az igazságügyi kormány újabb javító-intézetet létesített, amennyiben 1895-ben állította fel a 120 főre berendezett székesfehérvári kir. javító-intézetet. Közben ugyan felállított a rákospalotai javító-intézet (leányok számára), de ez, minthogy csak 25 növendéket fogadhatott be, alig érdemel említést.

Minthogy ezen négy intézet, mely évenként együttvéve mintegy 90—100 növendéket bocsáthatott szárnyra, a szükségletet távolról sem fedezte, már Erdély Sándor igazságügy-miniszersége alatt elhatározott a rákospalotai leány-javító-intézet kibővítése és egy új fiú-javító-intézet felállítása. Ez utóbbinak helyül Kassa jelöltetett ki.

Ebben a stádiumban volt a javító-intézetek ügye, amikor Plósz Sándor jutott az igazságügy élére.

Az új miniszter a legnagyobb buzgalommal karolta fel a javító-intézeti ügyet. Lényegesen kibővítette a rákospalotai és az aszódi kir. javító-intézeteket, a kassai intézetet pedig rövidesen felállította, berendezte és benépesítette s ezzel a javító-intézetek befogadó képességét a régiek háromszorosára emelte.

Ennél még nagyobb érdeme azonban a javító-intézetek nevelési rendszerének gyökeres átalakítása, mely a nevelési eredményeket igen kedvező irányban befolyásolja.

Ugyanis már a kassai új intézetben teljesen szakított a munkaoktatás korábbi rendszerével. A régebbi intézetekben a munkaoktatás abban állott, hogy egyes mesteremberek (munkavezetők) iparágukban gyakorlati oktatásban részesítették a növendékeket, akik, mikor az intézetben való tartózkodásuk ideje letelt, többnyire, mint mesterinasok helyez-

tettek ki. Minthogy ilyképp kiszabadulásuk után önálló existenciát nem szerezhettek maguknak, a legnagyobb mértékben kétes volt, hogy megmaradnak-e az intézetben tanult foglalkozásnál s nem tévednek-e újra a kriminalitás útjára. A segítséget abban kellett keresni, hogy a növendékek, mint önálló munkások (iparossegédek) helyeztessenek ki. Hogy azonban ily fokig kiképeztessenek, a munkaoktatást teljesen transformálni kellett: a modern kor színvonalán álló iparműhelyeket kellett berendezni s a növendékeket alapos elméleti és gyakorlati szakoktatásban részesíteni. Ezért a miniszter Kassán már teljesen modern iparműhelyeket rendezett be s ezt a munkát folytatta Aszódon, ahol nagyobb szabású mezőgazdasági ipart állított fel s ezzel kapcsolatban kertészetet, mintagazdaságot és tehenészetet is berendezett.

Ezzel a komoly munkával lefegyverezte az iparos szaköröknek a javítóintézetek ellen való támadásait is s maga a kereskedelemügyi miniszter volt az, aki a legnagyobb buzgalommal közreműködött abban, hogy a javítóintézetek ipariskolái magas színvonalra emeltessenek s az ipari szakiskolák jellegét elnyerjék. A kereskedelmi és iparkamarák pedig belátták, hogy a javítóintézeti növendékek igen alapos szakképzésben részesülnek s így nemcsak, hogy nem támadják többé a javítóintézeti ipart, hanem azt hathatós pártfogásban részesítik, aminek a növendékek elhelyezése (patronage) szempontjából igen nagy jelentősége van.

Biztosítva van tehát ma már az, hogy a javítóintézetekből szabadult növendékek mint önálló munkások (felszabadított iparossegédek) lépnek ki az életbe, azonnal elhelyezést találnak s kedvező megélhetési viszonyok közé jutva, a kriminalitás útjára nem térnek vissza.

A munkaoktatás tökéletesítésével kapcsolatban lényegesen megjavítottatott az intézetek nevelési rendszere is. A ma már mindegyik intézetben végrehajtott rendszer szerint egy-egy nevelő (családfő) csak husz növendékkel foglalkozik állandóan. Ez a husz növendék egy családot képez s mindegyik család a többi családoktól szigorúan el van különítve (elszigetelt családi rendszer). A család az egész négy évi nevelési időtartam alatt ugyanazon családfő vezetése alatt áll, ennek tehát módjában van husz növendékét alaposan kiismerni s így minden növendék egyéniségéhez idomítani nevelési módszerét. Ebben a hozzá állandóan beosztott két munkavezető, továbbá az intézet lelkészei vannak segítségére.

Számos egyéb eszközzel és rendszabálylyal törekedik még az új rendszer a növendékek megjavítására, kiket kihelyezésük után is állandóan ellenőriz és a tisztességes munka útján való megmaradásukban támogat. Ezen ellenőrzés és támogatás biztosítása végett rendezte a miniszter a statisztikai adatgyűjtés ügyét is, melynek hatósági úton beszerzett s így teljesen megbízható adatai szerint a kihelyezett növendékeknek több mint 80%-a rendes foglalkozással bír és kifogástalan viselkedésű.

Tervbe vette még a miniszter a székesfehérvári és kolozsvári javítóintézetek nagyobb arányú kibővítését és az új munkaoktatási rendszerre való átalakítását is; e reform előmunkálatai készen vannak, de a végrehajtás már az új miniszterre marad.

Az új javító intézet felállítása, a régiek lényeges kibővítése és a modern iparműhelyek berendezése természetesen nagy áldozatokat kívánt. Minthogy pedig fedezetül csak a büntetéspénzek országos alapja szolgált, Plósz Sándor ezt az alapot minden egyéb állami teher viselésétől mentesítette, úgy, hogy az ma már a rabsegélyezésen kívül csak a javítóintézetek fentartására szolgál. Ezzel az alap visszaadott azon nemes rendeltetésnek, amelyre annak idején még maga Csemegi Károly szánta. Az alap azonban a régebbi időben súlyosan megterhelhetett s több százezer korona évi kiadást kénytelen még ma is idegen célok érdekében viselni. Ezen hozzájárú-

lások alól való mentesítését az alapnak Plósz Sándor szintén kezdeményezte, s ez irányban a tárgyalások tudomásunk szerint folyamatban vannak.

Ezen tehermentesítés alkalmas volna ugyan arra, hogy az alapnak évenként néhány százezer korona jövedelme felszabadíttassék s újabb javítóintézetek létesíttessenek, de a fiatalok tettesek nagy tömegét ez esetben sem lehetne javító intézetekben elhelyezni. Ezért Plósz Sándor arra gondolt, hogy az internátusi nevelésben nem részesíthető nagy tömeg külön fogházakba tereltesse, a felnőttektől teljesen különválasztassék s rajtuk a büntetés a javítást erősebben szolgáló elvek szerint hajtassék végre. Ez annál is inkább szükségesnek mutatkozott, mert a rövidebb időre ítelt fiatalokruknak a javítóintézetekben való elhelyezése céltalan is volna.

Ez a gondolat vezetett a fiatalokruak kerületi fogházainak eszméjéhez. Elhatározta a miniszter, hogy lehetőleg minden főügyésztség területén kijelöl vagy építtet egy-egy fogházat, melyben a főügyésztség területén elítelt összes 20 éven aluli fiatalokruak összpontosíttatnak.

Evégből elsősorban a fiatalokruak elítéltek átlagos létszámát kellett főügyészégi kerületenként megállapítani. Azután magukat a fogházakat kellett megvizsgálni abból a szempontból, hogy a fiatalokruak elhelyezésére s a büntetés különleges végrehajtására alkalmasak-e. Természetes, hogy számos egyéb körülményt is kombinálni kellett (vasuti közlekedés, őrlétszám, egészségügyi viszonyok, munkatermek, külmunkára alkalmas földterület stb.).

Mindezen előmunkálatok befejezése után a fiatalokruak első kerületi fogházául a miniszter a kassai törvényszéki fogházat jelölte ki s alakíttatta át. Ez a fogház folyó év márczius havában adatott át rendeltetésének s abban ez idő szerint már a fiatalokruak napi létszáma 150 körül van.

A büntetés végrehajtása módjának megállapításánál a minisztert két főgondolat vezérelte. Az egyik az volt, hogy a fogházba kerülő fiatalokru minél elevebben érezze a büntetés komolyságát és szigorát s ez, valamint a folytonos, nehéz munka elriasztja őt a fogházba való visszajutás gondolatától. A másik vezéreszme pedig az volt, hogy a szabadulás után értékesíthető ismereteket vigyenek magukkal s minthogy a fiatalokruak tulnyomó részben a földmives osztályból kerülnek ki, az okszerű földművelést sajátítsák el gyakorlatilag a munkáltatásra szolgáló külterületen. A fiatalokruak tehát a tavaszi, nyári és őszi gazdasági külmunkákkal foglalkoznak. Ez a munka kora reggeltől estig folyik, folytonos felügyelet alatt és henyélést nem tűrve. Télen a fogház munkatermeiben fognak dolgozni s ezen munkáltatás nemének megválasztásánál az volt a fő szempont, hogy a mezőgazdasági képzéssel kapcsolatban a földmives elemnek a szabadulás után alkalmas téli foglalkozást és keresetet nyújtson. Ezért tehát szakképzett munkavezetők oktatása mellett minták után az egyszerű és finomabb kosár-, gyékény- és szalmafonást tanulják; fás-, gyümölcsös-, baromfi-, tojáskosarakat, tojásszállításra alkalmas ládikákat, ketreczeket stb. készítenek és gazdasági eszközöket, szerszámokat faragnak.

Az eddigi tapasztalatok rendkívül kedvezőek. Maga az a tény, hogy a felnőttektől való elkülönítés a contagiumot kizárja, nagy jelentőséggel bír, de a fiatalokruakban is bizonyos morális hatást kelt fel az a tudat, hogy ők a felnőtt büntetésektől elkülönítetnek. Ebben ugyanis azt látják, hogy őket még nem tekintik teljesen elesetteknek; vigyáznak rájuk, óvják és oktatják őket.

A külmunka nemcsak hygienikus, hanem morális szempontból is kitűnő hatású. A fiatalokruak tudják, hogy olyasmint tanulnak, a minek otthon hasznát vehetik s ezért igen nagy kedvvel és szorgalommal dolgoznak. Hogy ez a szorgalom javulásuknak biztos jele, alig lehet kétséges. Mutatja ezt az is, hogy a fegyelmi esetek száma folytonosan

csökken. Befolyással van a javulásra az is, hogy az osztályozást úgy a zárkákban, mint a munkáltatásnál több gondnal lehet végrehajtani.

Az iskolai oktatás is sokkal intenzívebb, mint egyéb fogházakban. Azok, akik hosszabb időre vannak itélve, írni, olvasni, és számolni: a rövidebb időre ítétek pedig legalább olvasni tanulnak. A magyarul nem tudók a magyar nyelvben rendszeresen oktattatnak. Az oktatás mindegyik csoportnál napról-napra folytonos.

Kiterjedt a miniszter gondoskodása a patronage ügyére is. A szabaduló fiatalok oly ismereteket visznek magukkal, melyeket könnyen értékesíthetnek s ezért az igazságügyi kormány a földmívelésügyi miniszter segítségével erőteljesen támogatni szándékozik a szabadultak háziipari tevékenységét. Az erre vonatkozó tárgyalások még nincsenek befejezve, mivel azonban a kormánynak az a terve, hogy a szabadultak által készített háziipari cikkeket azonnal készpénzen megvásárolja, előrelátható, hogy a patronage ezen módja nem fog hatás nélkül maradni.

A fiatalok első kerületi fogházát hamarosan követni fogja a második, melynek helyéül a miniszter, mint értesülünk, Gyulaférvárt jelölte ki.

Volt alkalmunk már megemlékezni arról, hogy a fiatalok fogházainak felállítása a külföld figyelmét is felkeltette s kétségtelennek tartjuk, hogy ha ezek a fogházak Magyarország egész területén szervezve lesznek, ezzel Magyarország igen nagy lépést tesz előre. Nincs is kétségünk, hogy az igazságügyi kormányzat most már állandóan meg fog maradni azokon a nyomokon, melyeket a most lelépett miniszter hátrahagyott. Az a kor, mely nemes tevékenységének gyümölcseit élvezni fogja, hálás szívvvel fog visszaemlékezni Plósz Sándorra, akit teljes mértékben megillet a kezdeményezés dicsősége.

L.

A Curia és a halálbüntetés.

«Jogosított-e a kir. Curia a BP. 385. §-ának 2. pontjára alapított semmiségi panasz folytán a Btk. 91. §-át alkalmazni, ha az esküdtbíróság halálbüntetést szabott?»

Szerintem: nemcsak jogosított, hanem köteles alkalmazni, ha a feltételek meg vannak; és pedig: nemcsak a 385. §. 2. pontjára alapított panasz folytán nemcsak halálbüntetés kiszabása esetén, hanem feltéve, hogy a BP. 429. §-ának szabálya, vagy a BP. 494. §-a szerint meghatározott jogerősség nem akadályozza, köteles azt vádlott javára alkalmazni a BP. 385. §-ának második bekezdése folytán hivatalból figyelembe veendő semmiségi okon is minden bűnvádi perben.

Szerintem: a vádlót is megilleti a jog a BP. 385. §-ának 2. pontjára alapított panasz használatához, ha a bíróság a Btk. 91. §-ának alkalmazásával szabta ki a büntetést oly esetben, melyben az elfogadott súlyosító körülmények folytán a 91. §. alkalmazására a feltételek nem forogtak fen, vagy éppen a 90. §-t kellett volna alkalmazni.

A büntető törvények minden bűncselekményre megállapították a *büntetési tételt* aként, hogy azok a körülmények, melyek csupán csak mint súlyosítók vagy enyhítők veendők figyelembe, tekinteten kívül maradtak. Például: a Btk. 278. §-a szerint a gyilkosság büntetése megállapított büntetési tétel: halál, a Btk. 24., 302. §-ai szerint a súlyos testi sértés büntetése megállapított büntetési tétel: 6 hónaptól 3 évig terjedhető börtön.

Kivétel nélkül minden bűncselekmény esetén érvényes azonban a Btk. 89. §-ának parancsoló szabálya, mely szerint «a büntetések kiszabásánál figyelembe veendők a bűnosság fokára befolyással bíró súlyosító és enyhítő körülmények.»

Ennek a szabálynak alapul vételével állapított meg a

törvény minden bűncselekményre az *előbb említettől lényegében különböző büntetési tételt*. Ugyanis: a Btk. 90. §-a szerint: «Ha a súlyosító körülmények, számuk vagy nyomatékuk tekintetében tulnyomók: a büntetésnek az elkövetett cselekményre megállapított *legmagasabb* mértéke megközelítendő vagy alkalmazandó», — a 91. §. szerint pedig: «Ha az enyhítő körülmények tulnyomóak, a cselekményre megállapított büntetésnek *legkisebb* mértéke megközelítendő vagy alkalmazandó.»

Nem kell magyarázni, hogy a 90. §. alkalmazhatóságáról a halállal vagy az életfogytig tartó fegyházzal büntetendő cselekmények esetén szó nem lehet; a többi bűncselekmény esetén azonban a 90. §. kötelez; a 91. §. alkalmazandóságát pedig kivétel nélkül minden bűncselekmény esetén el kell ismerni azért, mert ugyanez a §. azt is tartalmazza, hogy: «Ily esetben (ha t. i. az enyhítő körülmények tulnyomóak) a halálbüntetés életfogytig tartó fegyházra, az életfogytig tartó fegyház pedig tizenöt évre változtatandó.»

Csak az tehát a kérdés: vajon *büntetési tételt* állapított-e meg a törvény akkor, mikor a *bűncselekmény elkövetőjére* szabandó büntetést a mindig figyelembe veendő súlyosító és enyhítő körülmények szem előtt tartásával is megállapította?

Ugy hiszem: mindenki tisztában van azzal, hogy a «halál» és az «életfogytig tartó fegyház», — vagy az «életfogytig tartó fegyház» és a «tizenöt évi fegyház», — vagy például: súlyos testi sértés büntetése esetén a «6 hónaptól 3 évig terjedhető börtön» és az a büntetés, melyet a súlyosító illetve az enyhítő körülmények figyelembe vételével a 90. illetve 91. §. alapján kell kiszabni: *más büntetési tétel*, mert hiszen például: a súlyos testi sértés büntetése esetén, *ha annak elkövetőjére nézve a súlyosító körülmények tulnyomóak*, a büntetési tétel nem 6 hónaptól 3 évig, — hanem a 3 év középmértékétől kezdve *felfelé* 3 évig, — ha pedig *az elkövetőre nézve az enyhítő körülmények tulnyomóak*, a büntetési tétel nem 6 hónaptól 3 évig, hanem a 3 év középmértékétől kezdve *lefelé* 6 hónapig terjed.

A BP. 328. §-ának második bekezdése parancsolja, hogy *elítélés esetében tüzetesen megjelölendők a súlyosító és az enyhítő körülmények*.

Csupán beszéd volna ez a kir. Curiával szemben, holott hivatalból is figyelembe kell vennie a semmiségi okot, ha a bíróság a büntetés kiszabásánál a törvényben megállapított büntetési tételeket vádlott sérelmére meg nem tartotta.

Ugyan miért kötelessége tehát a bíróságnak a súlyosító és az enyhítő körülmények tüzetes megjelölése, ha nem azért, hogy azok alapján a kir. Curia is teljesíthesse a maga kötelességét?

Nem érthetnek egyet azokkal, akik azt mondják, hogy a kir. Curianak joga van egy a Btk. 93. §-ának alkalmazásával 15 évi fegyházra elítélt vádlottat a vádló semmiségi panasz folytán életfogytig tartó fegyházra vagy halálra itélni, de nincs joga a halálra ítélt életfogytig tartó fegyházra itélni, hanem csak ahhoz van joga, hogy vagy rajta hagyja az elítélten a halálbüntetést, vagy a Btk. 92. §-ával 15 évi fegyházra ítélje őt.

A törvény ily eszmemenetre nem szolgáltatott alapot.

Tóth Gerő.

Nőtartás.

Soha meg nem szűnő örökös fejlődés van a természetben és az elmevilágban.

A jogfejlődést sem állították meg, sem a tiz parancsolat, sem a római kötéblákba vésett törvények, sem a nagy Napoleon kodexei, valamint nem fogja azt megállítani a lipcsei birodalmi törvényszék vagy a m. kir. Curia sem.

Sőt éppen a Curia — írott törvények hiánya folytán —

különösen is hivatva van jogfejlődésünket előmozdítani, mert:

1. ítéleteivel a szokásjognak biztos felismerésére vezet;
2. bírói karunk, ítéletei nagy jelentőségének tudatától áthatva, ezeknek szakszerű csoportosításával és terjesztésével dicséretesen foglalkozik és ebbeli munkálataival a jogi szakirodalmat, az ügyvédi és tanári kart messze túlhaladva, dusan termékenyíti;
3. közzétételeivel más jogforrások kutatását pótolja.

Fabiny, Grecsák, Gottl, Fodor, Gaár, Márkus stb. ítéletgyűjteményei, minden kérdésre nehéz fejtörés nélkül adják meg a kész megoldást egy pillanat alatt. Jogi fejtegetéseink már nem is a tételek elemzésében, a kutatók kinyomozásában állanak, hanem a körül forognak, hogy mit mond a Curia? Ha aztán megessük, hogy a Curia valamely esetben tévedt, tévedése a gyakorlatban hosszú időre ver gyökeret, míg végre az örökös fejlődés törvényének a Curia is szintén meg nem hódol.

Igy gyökeredzett meg gyakorlatunkban tévedés a nőtartásra nézve, bizonyos irányban.

Az eset, amelyről itt szó legyen, a következő:

Házassági szerződés azt tartalmazza, hogy a férj tartozik, válási szándékra való tekintet nélkül, a nőnek ha ez a közös lakást elhagyva, férjétől elkülönítve él, havonként bizonyos megállapított összeget, mint tartásdíjat fizetni. A nő a közös lakást önként elhagyta és férjétől különváltan él. Válopert egyik fél sem indít.

Kérdés: Érvényesítheti-e a nő a szerződésileg kikötött tartásdíjat?

Félreértéseknek elejét veendő, hogy a kérdés egészen tisztán álljon, ám küszöböltessék ki belőle kifejezetten mind az, ami hozzá nem tartozik,

Nem vonatkozik a kérdés olyan esetre, amelyben a férj magaviselete kényszerítette a nőt arra, hogy férjét elhagyja.

Ilyen esetben, a Curia számos ítélete szerint és pedig egészen helyesen, követelhet a nő tartásdíjat, anélkül, hogy válóper lenne indítva és a tartásra nézve, a különválás ilyen bekövetkezése esetére már előre is köthető érvényes szerződés.

Igazolandó természetesen a kényszer, amely a külön válásra vezetett.

Nem vonatkozik továbbá a kérdés olyan esetre, amelyben már válási per van folyamatban és a bíróság a különélést a házassági törvény 97. és következő szakaszai értelmében elrendeli. A nőt ez esetben is, a házassági törvény 102. §-a értelmében a tartás megilleti, és ez szerződésileg a különválás ilyen bekövetkezése esetére, már előre is teljes jogérvénnyel szabályozható.

Nincs szó a felvetett kérdésnél a végleges tartásról sem, az elválás bírói kimondása esetére és az elválás bekövetkezése utáni időre. A tartási kötelezettségről — válás esetén — intézkednek a házassági törvény 90. és következő szakaszai, felszabadítván a házas feleket, hogy a tartásra nézve maguk is szabadon egyezkedhetnek és miután a törvény ezt nem tiltja, egyezkedhetnek a válás esetére már előre is, a válóper megindítása előtt.

A feltett kérdés ezek szerint tisztán csak olyan esetre vonatkozik, amelyben kényszer a nő különválására a férj magaviseletében nincs. — Válopér sincs. — Hanem a nő egyszerűen elmegy és házassági szerződése alapján, amelyben a tartás csakugyan feltétlenül ki van kötve, követeli a tartásdíjat.

A Curia e kérdésre következőképp döntött:

•I. G. 392/903. Ha a házasfelek azt célozzák, hogy a férj neje részére abban az esetben is külön tartást adjon, vagy megfelelő tartásdíjat fizessen, ha különélésre okot nem szolgáltatott, szükséges, hogy a tartásdíjnak a férj részéről való feltétlen fizetése kifejezetten kikötöttessék.

Ezen ítélet szerint a Curia a tartási kötelezettségnek tisztán

tán kötelmi jellegéből indul ki és a szabad szerződéskötés elvét követi, tekintet nélkül a családjogra és azon alapelvekre, amelyekben a házassági jogunk az 1894. évi házassági törvény megalkotásával felépítve lett.

Ezen ítélet szerint ugyanis érvényesen köthető szerződés olyan értelemben, hogy a nő bármikor, akár az esküvő után azonnal, a férj által szolgáltatott minden ok nélkül és válási szándék nélkül elhagyhatja férjét és követelheti a szerződésileg megállapított tartásdíjat. Akárhány curiai ítéletben ki van mondva, hogy az ilyen kikötés turpis causa-t nem képez.

E mellett még bekapott jogéletünkbe az a könnyelműség is, hogy a bíróságok, ha ama kikötés közjegyzői okiratba van foglalva — amint természetesen úgy is van mindig — egyenesen végrehajtást rendelnek el a férj ellen, a nélkül, hogy a közjegyzői törvény 113. §. b) pontja értelmében a jogügylet érvényességét kutatnák.

Az új házassági jog keletkezése előtti időből szállott át ránk ez a felfogás az új házassági törvény megalkotása utáni időre. Átszállott észrevétlenül, csendesesen, anélkül, hogy valaki megtámadta volna, mert hiszen a Curia mondta és sokszor mondta.

Csak hogy e felfogással el van mellőzve a tekintet azon nagy változásra, amelyen házassági jogunk az 1894 : XXXI. tczikk életbeléptetésével átment.

Régi házasságjogi törvényeink szerint a házasságjogi igazságszolgáltatás személyjogi részében legtöbbszörre el volt vonva a bíróságoktól és az egyházi hatóságokhoz volt utalva. Éppen azon felekezetek pedig — a zsidók és a magyarországi protestánsok, — amelyeknek házasságjogi törvénykezése a polgári bíróságokhoz tartozott, a válást, egyik vagy másik házastárs vétkességére való tekintet nélkül, engedték meg és megengedték olyan okokból, mint például a kölcsönös beleegyezés vagy az ellenállhatlan ellenszenv.

A házassági jogszolgáltatás ilyen állapota mellett a házassági intézmény erkölcsi értékének megóvása el volt vonva a polgári bíróság feladatától és csak a vagyoni jogi rész elbírálása maradt a ő bírói hatáskörében.

Innen van, hogy a bíróság felfogását a vagyoni érdekek szempontja uralta és tultengett a bírói felfogásban a házassági szerződésnek általában és a nőtartás kötelezettségének tisztán kötelmi jellege.

Az 1894 : XXXI. tcz. azonban más alapelvekre fektette a házasságjogot. Jelenlegi házassági jogrendszerünk a házasság felbontásánál kizárólag a vétkesség elvét fogadta el.

Vétkességbe esik pedig a házastárs a többek közt akkor, ha házastársát szándékosan és jogos ok nélkül elhagyta. És e vétkesség miatt, mint a vétkesség minden egyéb eseteiben, a törvény az életközösséget megbontó házaselet, a házasság felbontásán kívül, még számtalan más joghatárnyal is sújtja.

A törvény tehát az életközösséget parancsolja és védi, a házaselet az életközösség megszegése miatt megbünteti.

Már pedig amely cselekvény egyfelől törvénnyel tiltva van és törvényesen érzékeny hátrányokkal sújtatik, tehát büntetettik, az a cselekvény jogforrássá nem válhat, követelések jogcímére nem alkalmas.

A törvényalkotás egyik fontos segédeszköze a logika. Hol van azonban a logika, ha a nőhöz így szólunk: Asszonyom, Ön az adott »igen« szóval neje lett ezen férfinak és ennél fogva hivatva van és esküt tett arra, hogy kitartani fog e férfin mellett, míg élnek vagy férje okot nem szolgáltatott rá, hogy őt elhagyja. Ha esküjét megszegi, bűnhődni fog. Ha azonban úgy tetszik, minden szó nélkül, válás nélkül is, a férjét elhagyhatja és követelhet tőle életfogytig 100 K havi tartásdíjat és foglaltassa ezt közjegyzői okiratba, akkor a férjét, akár per nélkül, azonnal meg is exekválhatja.

Házasság az ilyen? Megegyezik-e az ilyen jogügylet

hatályosságának lehetősége a házassági intézmény céljával, komolyságával és a férj mint családfő méltóságával?

Hát nem egyezik és a Curia idézett határozata téves.

Hivatkozás történik a képviselőház igazságügyi bizottságának jelentésére, a házassági törvényjavaslatról. E jelentés szerint a bizottság változtatta meg a javaslat rendelkezését oly módon, hogy a tartási kötelezettség rendezését tárgyzó egyezmény megkötése ne legyen a válási per megindítása utáni időre korlátozva, tehát a bizottság a tartás szerződés-szerű rendezését, függetlenül a válástól tartotta szem előtt.

Csak hogy úgy a törvényjavaslat, mint a megalkotott törvény, a tartást illetőleg, csakis válás vagy bíróság elrendelt elkülönítés esetére rendelkezik és ennek megkötését engedi meg a válóper megindítása előtt, de természetesen joghatálylyal válás vagy elkülönítés esetében. Máskülönben, amint ezt a Curia többször ki is mondta, a jogállapotot a házassági törvény nem érintette.

Nem változott tehát azon általános jogszabály sem, hogy szerződések nem köthetők hatályosan a jogrend ellenében, contra bonos mores. Az új jogrend pedig, házassági jogunk szerint most az, hogy a nőnek az életközösséget, a férj által előidézett kényszer vagy bírói határozat nélkül megbontani nem szabad, erre tehát díjat nem igényelhet és ennek kikötése turpis causa.

Dr. Mandel Pál.

Válasz az «Ellentétes vélemény»-re.

E közlöny f. é. 21. számában «Körülírandók-e a kisajátítási jog engedélyezése alkalmával a kisajátítandó ingatlanok?» cím alatt megjelent cikkemben amellelt foglaltam állást, hogy a kisajátítási jog engedélyezése alkalmával csupán a kisajátítást igénylő cél (vállalat, munkaként) jelölendő meg, ellenben a kisajátítandó, illetve kisajátíttatni kívánt ingatlanok körülírása teljesen mellőzendő.

Ezzel szemben dr. Stassik Ferencz ügyvéd ur e közlöny f. é. 23. számában «Ellentétes vélemény» címmel közzétett cikkében vitatja; 1., hogy a mi kisajátítási törvényünk értelmében a kisajátítási jogot engedélyező hatóságnak feladata azoknak az egyes ingatlanoknak meghatározása, amelyek a vállalat létesítéséhez szükségesek és amelyeknek ennél fogva kisajátítás alá kell esniök; 2., hogy az említett törvény megköveteli a vállalatához szükséges ekként feltüntetett ingatlanoknak a kisajátítási jog engedélyezését célzó kérvényben való tüzetes megjelölését.

E felfogást helyesnek nem ismerhetem el.

A törvény ugyanis sehol sem teszi feladatává a jelzett hatóságnak azon egyes ingatlanok meghatározását, amelyek a vállalat létesítéséhez szükségesek és amelyeknek ennél fogva kisajátítás alá kell esniök, úgy szintén sehol sem követeli meg a kisajátítási jog engedélyezéseért folyomódó vállalatától a kisajátíttatni kívánt ingatlanoknak tüzetes megjelölését, illetve olyan műveletnek bemutatását, amely a kérdéses ingatlanoknak körülírását lehetővé tenné és amelyek elkészítése folytán felmerülő, esetleg tetemes kiadások a kisajátítási jog engedélyezésének megtagadása esetén teljesen kárba vesznének.

Már pedig abban az esetben, ha a törvény ily irányú követelményeket akart volna megállapítani, ez iránt kifejezetten intézkedik, mint ezt p. o. az olasz törvény tette, amidőn megkívánja, hogy a kisajátítás engedélyezését célzó folyamodványhoz a tervezett vállalatnak áttekinthető leírása, továbbá a vállalatnak és a szükséges ingatlanoknak tervrajza mellékeltesse. (L. dr. Harrer Ferencz «A kisajátítási jog» 120. l.)

De nemcsak, hogy a törvény betűjére nem alapítható czikkiró ur felfogása, hanem a törvény több határozmányának szövegezése éppen ellene bizonyít.

Igazolja ezt az állítást az előző cikkemben idézett §-okon kívül a törvény 11. §-ának szövegezése, amennyiben a szóban levő §. azon területet határozza meg, amelyre a kisajátítási jog kiterjed, holott, ha a kisajátítási engedélyben már körülírandók volnának a kisajátítandó ingatlanok, az említett §. nem azt a területet állapítaná meg, amelyre a kisajátítási jog, hanem amelyre a kisajátítási engedély kiterjed.

A törvény szelleméből pedig azért nem folyik czikkiró urnak felfogása, mert — miként ezt az előző cikkemben

bizonyítottam és miként ez az alábbiakból is kiválik — a kisajátítási jogot engedélyező hatóság a legtöbb esetben egyáltalán nincs abban a helyzetben, hogy a kisajátítási jog engedélyezése alkalmával azokat az egyes ingatlanokat szabatosan meghatározhassa, amelyeknek a vállalat érdekében kisajátítás alá kell esniök és tehát tényleg ki fognak sajátíttatni.

De hogy czikkiró urnak felfogása nem gyökerezik a törvény szellemében, azt legjobban bizonyítják mindazok a külön törvények is, amelyek bizonyos czélokra kisajátítási jogot engedélyeztek, a nélkül azonban, hogy a kisajátítandó ingatlanokat körülírták volna.

Ha tehát ezek a külön törvények — amelyek közül itt csakis az 1884. évi XLI. tcz. után alkotottakat veszem figyelembe — a kisajátítási jogot csupán a cél megjelölésével és a kisajátítandó ingatlanok körülírásának mellőzésével engedélyezték, akkor czikkiró ur felfogása az idézett törvény szellemében támaszt annál is kevésbé találhat, mivel a kérdéses külön törvények a kisajátítási jogot rendszerint az 1884. évi XLI. tcz. értelmében adták meg. (P. o. az 1884 : XXXI. tcz. 10. §-a, vagy az 1891 : XXIV. tcz. 4. §-a.)

És amint a kifejtettek alapján czikkiró urnak fönti álláspontját magamévá nem tehetem, szintugy nem tartom helyt állóknak azokat az ellenérveket sem, amelyekkel czikkiró ur az előző cikkemben felállított tétel támogatására szolgáltat érveket lerontani törekszik.

Nem ismerhetem el ugyanis, hogy a törvény 31. §-ából nem lehet következtetnünk arra, hogy a törvény a kisajátíttatni kívánt ingatlanok pontos körülírását a kisajátítási jog engedélyezése időpontjában nem írja elő.

Mert, ha igaz az, hogy a kisajátítási terv a kisajátítási tárgy részletes, pontos meghatározása és ha igaz az, hogy a törvény a kisajátítási tervet megelőzőleg készítendő, a szóban levő pontos körülírást lehetővé tevő műveletről említést nem tesz, illetve a kisajátítási jog engedélyezéseért folyomódót a jelzett pontos körülírásra nem kötelezi: akkor az idézett §-nak ama rendelkezéséből, amely a kisajátítási terv elkészítését a már kisajátítási joggal felruházott vállalatnak teszi kötelességévé, méltán azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a törvény a kisajátíttatni kívánt ingatlanok pontos körülírását nem a kisajátítási jog engedélyezésének időpontjában, hanem a kisajátítás folyamatának későbbi mozzanatában követeli meg.

Tehetjük pedig ezt különösen akkor, amikor — mint a jelen esetben is — több törvényhely támogatja ugyanazon tétel igaz voltát.

Hogy a vállalat a kisajátítási terv elkészítésében csupán azon korlátok között mozoghat, amelyeket az engedélyező hatóság már eleve megszabott, azt részemről is elismerem. Csak hogy szerintem ezeket a korlátokat az engedélyező hatóság — szintugy, mint a kisajátítási jogot megadó külön törvény — azzal a kijelentéssel állapítja meg, hogy ezen és ezen vállalat céljaira szükséges ingatlanokra engedélyezi a kisajátítási jogot. E szerint tehát a kisajátítót a cél követezte szükséglet korlátozza.

Czikkiró ur merőben tévesnek mondja abbéli állításomat, hogy a kisajátítási tervbe oly területek is felvehetők, amelyekről a kisajátítási jog engedélyezése alkalmával szó sem volt.

Ámde a kisajátítási jogot engedélyező hatóság a többi feltételek fenforgása esetén csak azt vizsgálja, hogy a vállalat engedélyeztetett, illetve jóváhagyott-e? (5. §.) Minthogy pedig a vállalatnak engedélyezett, illetve jóváhagyott tervei a vállalat által a kisajátításból folyólag előállítandó létesítményekre természetesen nem terjednek ki, ennél fogva a kisajátítási jog engedélyezése alkalmával az említett létesítmények igényelte területekről annál is kevésbé lehet szó, mivel — amiként erre előző cikkemben is utaltam — a törvény 15. §-a szerint a kisajátítónak jogában áll a kérdéses területeket (a kisajátítási jog engedélyezése után készíttendő) kisajátítási tervbe fölvenni.

Én a 42. §-ra azért hivatkoztam, mivel az a kisajátítási jog elnyerésének igazolásán, tehát a kisajátítási engedélynek előterjesztésén kívül a kisajátítási terv bemutatását is kívánja.

Már pedig abban az esetben, ha már a kisajátítási engedélynek kellene az ingatlanok pontos körülírását tartalmaznia, nem követelné a törvény a kisajátítási tervnek a bemutatását is. Ez esetben tehát a dologi joghatály az ingatlan későbbi tulajdonosával szemben azonnal a kisajátítási jog engedélyezése után, vagyis a jelenleginél jóval korábban

volna biztosítható, ami a vállalat szempontjából kétségtelenül csak előnyös lehetne.

Helyesen mondja cikkíró ur, hogy a feljegyzés nem terjedhet ki a tulajdonosnak egész telkére (ha t. i. nem az egész telek szerepel a kisajátítási tervben), hanem ennek éppen csak azon részére, mely a kisajátítási tervbe föl van véve; ámde ennek ellenkezőjét nem is vitattam.

Czikkiró ur folytatólag a nyomjelzés változtatása folytán szükségessé váló újabb kisajátítási jog engedélyezéséről beszélve, egyszerűen eltekint a törvény 15. §-ában említett létesítményektől, illetve az ezek igényelte területektől és ezzel hallgatólag elismeri, hogy a kérdéses területekre nézve nem kell külön kisajátítási jogot kieszközölni, noha a vállalat céljaira vonatkozó kisajátítási engedély azokat nem ölelte fel. Ámde, ha ezt elismeri cikkíró ur, el kell ismernie azt is, hogy a kisajátítási jog engedélyezésekor nem állapíthatók meg pontosan azok az ingatlanok, amelyek tényleg kisajátítás alá fognak esni és így azt is, hogy a körülírás, mint amely pontos amugy sem lehet, teljesen mellőzendő!

Czikkiró ur továbbá minden megokolás nélkül kijelenti, hogy a törvény 16. §-a nem támogatja felfogását.

Ezzel szemben most is ahoz ragaszkodom, hogy az idézett §. igenis mellettem szól és pedig azért, mivel bizonyos ingatlanoknak abba a kisajátítási tervbe való befoglalását rendeli el, amely a kisajátítási jog engedélyezését követőleg készítendő el.

Habár továbbá elismerem, sőt előző cikkemben hangsúlyoztam is, hogy a törvény 13. §-a jogot biztosít a tulajdonosnak, s így köteleességet ró a vállalatra, mindamellett ez alkalommal is fentartom abbéli állításomat, hogy ez a §. a felállított tétel mellett bizonyít.

Ezen tétel szerint ugyanis a kisajátítandó ingatlanok, vagyis azok, amelyek valósággal kisajátítás alá fognak esni, a kisajátítási jog engedélyezése alkalmával már csak azért sem írhatók pontosan körül, mivel a jelzett időpontban nem tudhatni, vajon a tulajdonos az idézett §-ban gyökerező jogával él-e? Ha tehát azt követeljük, hogy a kisajátítási engedély a kisajátítandó ingatlanokat pontosan írja körül, olyan álláspontot foglalunk el, amelynek gyakorlati érvényesítése a törvény 13. §-ára való tekintettel (de p. o. a törvény 14. §-a második bekezdésének e részben analog rendelkezésénél fogva is) gyakorlatilag kivihetetlen.

Nem fogadhatom végül el cikkíró urnak a törvény 33. §-át illető érvelését sem, nevezetesen azt az állítását, amely szerint a kiküldött bizottságnak a kisajátítási tervtől eltérnie tilos. Ellene szól ezen állításnak mindenekelőtt a kérdéses §. utolsó bekezdésének tartalma, amelyhez képest a kiküldött bizottság hatásköréhez tartozik határozni mindazon igények és észrevételek fölött, amelyeket a felek a törvény I. fejezete alapján netalán emelnek.

De lerontja ezt az állítást a törvény 38. §-ának második bekezdésében foglalt az a rendelkezés is, amely szerint a bizottság határozatában határozottan megállapítja, hogy a kisajátítási tervet mely részben hagyatik helyben, s viszont mely részben és minő változást szenved.

Nemkülönbön leczáfolja ezt az állítást a törvény 40. §-a is, amidőn a kisajátítási tervetben a bizottság intézkedése, s felfolyamodás esetében a miniszter határozata folytán teendő változásokról tesz említést.

Ellentmond a kérdéses állításnak szakirodalmunk is. Dr. Kmety Károly (*A magyar közigazgatási jog kézikönyve* 287. és 288. l.) ide vonatkozólag a következőket írja: *E küldöttiség... határoz a kisajátítás tárgyai, a kisajátítandó által létesítendő helyreállítási művek..., szóval az egész kisajátítási terv iránt.*

Dr. Harrer Ferencz (*A kisajátítási jog* 122. l.) e részben ezeket mondja: *Ezen bizottság hatáskörébe tartozik az érdekeltek kifogásainak tárgyalása a kisajátítási terv végrehajtására vonatkozólag. Kifogások emelhetők egyik, vagy másik teleknek a kisajátítási tervbe való fel-, vagy fel nem vétele ellen...*

Természetes azonban, hogy ha a bizottság a kisajátítási tervtől el is térhet, az eltérés oly tulajdonossal szemben, aki a kisajátítási eljárás alapjául szolgált kisajátítási tervben tulajdonosi minőségben nem szerepelt, csakis újabb, illetve pótkisajátítási terv készítésére és a törvény 32. és következő §-aiban megszabott újabb eljárás lefolytatására irányuló intézkedés útján eszközölhető.

Vagyis, ha a bizottság oly tulajdonos ingatlanát állapítja meg a kisajátítás keretében bevonandónak, amely tulajdonos

az eljárás alapjául szolgált kisajátítási tervben mint ilyen nem szerepelt, ez esetben az imént vázoltak lesznek irányadók.

Ezzel szemben más a helyzet olyankor, amikor az eljárás alapjául szolgált kisajátítási tervben szereplő tulajdonos ingatlanát illetőleg állapít meg a bizottság eltérést (p. o. az ingatlan nagyobb, vagy kisebb terjedelemben határozza meg a kisajátítás keretében bevonandónak).

Mínthogy ugyanis ily esetben a tulajdonosnak jogában áll a tárgyaláson megjelenni és a kisajátítási terv ellen felszólalni, ennél fogva ha meg nem jelenik, olybá tekintendő, mintha megjelent, de fel nem szólalt volna és így reá nézve ugyanazon jogi következmények állanak be, mint amelyeket a törvény 36. §-a a tárgyaláson megjelent, de fel nem szólalt tulajdonosra nézve megállapít.

Támogatja ezt a felfogást az idézett §. utolsó bekezdésében foglalt az a rendelkezés, hogy a megjelenés elmulasztása miatt igazolásnak helye nincs.

Dr. Dénes Sándor,
miniszteri s. fogalmazó.

Különfélék.

— **Plósz Sándor** kilencz évi távollét után újból elfoglalja egyetemi tanszékét. A legnagyobb örömmel üdvözljük őt ez alkalomból. Az ő megjelenése a katedrán az egyetemnek és a jogi oktatás ügyének nagy nyeresége.

— **Magyar jogi műnyelv.** Árverés jegyzőkönyvként használt hivatalos államvasuti nyomtatványban olvasható ez a kifejezés: *törvényen kívüli eladás*. Hogy mi az, azt csak akkor lehet érteni, ha az ember a melléje nyomtatott német szöveget is elolvassa. Abból kitűnik, hogy »aussergerichtlicher Verkauf»-ot fordított így valaki. — Egy biztosító társaság nyomtatott feltételeiben (betörés elleni biztosításnál) az »országos vagy házi béke megbontása» esetéről van szó, mint amely esetben a biztosító nem felelős. *Hausfriedenbruch* akar-e ez lenni, vagy valami egyéb, azt nehéz volna eldönteni, mert nincs mellette a német eredeti.

— **A strike jogi következményeiről.** Ez érdekes és aktuális témáról tartotta meg f. hó 16-án a budapesti kir. tud. egyetemen dr. Baumgarten Nándor egyetemi magántanári próbaelőadását. Az előadó a strike törvényhozási problémájával foglalkozva, reámutatott az e téren nyilvánuló különböző irányzatokra. Némelyek a striket deliktumnak kívánják tekinteni és büntető uton megtorolni; ez az 1898. évi mezőgazdasági munkástörvénynek tendenciája is. Mások a munkabérszerződés reformját kívánják a szerződési szabadság érvényre jutására. De nemcsak a jövő problémák szempontjából érdekli a jogászt a strike, hanem a jelen jogrend keretében is számos érdekes jogi kérdés merül fel ennek kapcsán. Így a munkaadó és munkás közti szerződést mint munkabérszerződést ipartörvényünk megfelelő szakaszai szabályozzák és ezek alapján kell megállapítani, mikor kapcsolatos a strike szerződésszegéssel. Szerepet játszik a strike abból a szempontból is, midőn harmadik személyekkel szemben vállalt szerződési köteleességek teljesítését teszi lehetetlenné. Erre vonatkozólag kereskedelmi törvényünk 337. §-a alapján a kereskedelmi vétel szabályai alkalmazandók, habár ez ügylet lényegében a mübéri szerződéshez is rokonvonást mutat. Strike esetén tehát az eladó késedelmessé válhatik és vevő vagylagos elállási kártérítési jogokat nyer a kereskedelmi törvény 353. §-a alapján. Előadó e szakasz hiányait fejtegette párhuzamosan polgári törvénykönyvünk tervezetének 1185—1187. §-ai kapcsán. A kereskedelmi törvény e szakasza szerinte csak vétkes késedelem esetén alkalmazható. Példákkal illusztrálta, mikor tekinthető az eladó vétkesnek strike esetén és kifejtette, hogy mindig csak a konkrét esetben lehet eldönteni, vajon a strike casus-e, vagy pedig vis major. Ily általános jogi szabály, mint azt a minisztertanács legújabb határozata említi, nem létezik. Részletesen foglalkozott azzal a kérdéssel, vajon szabadul-e az eladó vétlensége esetén, ha a strike az áru előállítását megakadályozza, vagy pedig kötelessége e, hogy hasonló fajú más árut szállítson azok helyett, amelyeket maga termelni nem képes. E kérdés megoldásánál a subjektív és objektív lehetetlenség elméletét fejté ki és a kereskedelmi jog szempontjából az objektív lehetetlenség mellett foglalt állást mégis azzal a korlátozással, hogy azokban az esetekben, midőn a hasonló fajú áruk beszerzése óriási nehézségekkel vagy az értékkel arányban nem álló költséggel jár, az eladó mentesül, mert

a szállítás gazdaságilag vált lehetetlenné. Kifejti továbbá a strike ideiglenes akadályát a záros és halasztó határidői ügyleteknél. Végül behatóan fejtegette az ugynevezett strike klauzula hatásait.

— **A politika rendszerét** adta ki *dr. Ferenczy Árpád* jogakadémiai tanár. Szerző 456 oldalon tárgyalja a politika tudományát. Szerző előbb az általános államtant, azután az állam törvényhozó, végrehajtó hatalmát és közigazgatási feladatait tárgyalja. A mű összehasonlító alapon vizsgálja a modern állam életjelenségeit, taglalja a modern államintézményeket, iparkodik létokaikat földeríteni, értéküket és jelentőségüket egy-egy alap- és irányelv, egy-egy jellemző mozzanat kiemelésével megállapítani, a politikai elméleteket és megfelelő tételes államintézményeket egymással szerves kapcsolatba hozva. (Poltzer-féle könyvkiadóvállalat kiadása. Ára 8 K.)

— **A magyar kisajátítási jogot** tárgyalja teljes rendszerben *dr. Stassik Ferencz* nagybecskereki ügyvédnek imént megjelent 378 oldalra terjedő könyve. Szerző a kisajátítás lényegéről, magánjogi oldaláról, a kisajátítási jog fejlődéséről és a kisajátítási törvényről előrebocsátott terjedelmesebb bevezetés után négy részben tárgyalja az anyagot. Az első rész a közigazgatási szabályokat öleli fel; a másodikban szerző a kisajátítás birói részét, a kártalanítás materiális jogelveit és ezzel összefüggésben a kártalanítási eljárást tárgyalja; ezt követik a telekkönyvi és végrehajtási fejezetek. Ez utóbbi rész a végrehajtási törvény vonatkozó részleteinek elemzésére is kiterjed. Minden egyes törvényszakaszt nyomon követik a vele összefüggő törvények, rendeletek és bírósági határozatok.

Szerző műve a szó szoros értelmében hézagot pótol, mert ily keretekben, ily terjedelemben és ily alapossággal ezt a fontos materiát egyetlen munka sem tárgyalta. (Ára 12 K.)

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Az alsó-ausztriai nyugdíjgyesület** ügyvédek és ügyvédjelöltek részére, 1904-re kiadott jelentésében ezek a sorok olvashatók: Az a szomorú tény, hogy a tagok száma természetellenesen csekély gyarapodást mutatott, a választmányt arra indította, hogy egy titkárt alkalmazzon, kinek feladata volt, hogy a kartársakat fölkeresse, őket az egyesületnél a nyugdíj- és halál esetére való biztosítás előnyeire figyelmeztesse és belépésre szólítsa fel. Valóban, a kiküldött tevékenysége öröndetes sikerrel járt. Főképen ennek tulajdonítható, hogy a múlt évben a tagok száma 14-gyel emelkedett. Az 1904. évben is május 15-ig 19 új tag lépett be. Az elmúlt év végén a 60-ik életévre biztosítva volt 44 tag, a 65-ik életévre 17 tag.

— **A Plötzensee-pört**, mely a berlini büntetőbírósnál folyt és a napokban ért véget, a német napisajtó erősen kihasználja arra, hogy a szabadságvesztésbüntetések végrehajtása körül mélyreható reformokat sürgessen. A pör két napilap szerkesztői ellen becsületsértési vád alapján folyt, ama közlemények alapján, melyeket a vádlottak a plötzenseei börtönben a büntetések végrehajtása körül észlelt viszásságoktól irtak. A vádat az államügyészség a lehető legnagyobb eréllyel képviselte s a vád sikeressége érdekében a vádirat rubrumát átírták Schneidt és társairól Kaliski és társaira, hogy az ügyet oly büntetőtanácsolhoz játsszák át, mely politikai perekben rendkívüli szigoráról ismeretes. (A vádlottak egyike a németországi szocialdemokrata párt közlönyének, a Vorwärtsnek, szerkesztője volt.) A tárgyalás, melyen fölötté izgalmas és tumultuosus jelenetek fordultak elő, márczius 2-ikán kezdődött, de már a harmadik napon el kellett halasztani, mert a bíróság az anyag nagy halmaza miatt a bizonyítékokról nem tudott magának áttekintést szerezni. Május 15-én kezdték meg újra a tárgyalást, mely mind-

össze 19 napon át folyt. Ezalatt csak két esetet fejeztek be, s hátra volt még több mint tiz, amihez járult volna a plötzenseei börtönnél fennálló általános viszonyok bizonyítása, úgy hogy a per vége beláthatatlan volt. A tudomány és a publicistika férfainak egész nagy sorozata hetekre, sőt hónapokra elvonatott hivatásától. Végre is megelégedett a vádhatóság és megelégedtek a panaszosok a vádlottaknak egy nyilatkozatával, melyben ezek kijelentik, hogy nem volt szándékuk a büntetések végrehajtásával megbízott közegeket és az ott működő orvosokat sérteni. A németországi lapok a per eljében a vádhatóság teljes kudarcát látják. Egyikük ezt írja: Azt tartjuk, hogy e pert a büntetések végrehajtása körül folyó reformtörekvések történetében kiválóan emlékeztető eseménynek tekinthetjük. A baj főoka abban van, hogy a büntetések végrehajtását szabályozó törvényünk egyáltalán nincs. E mellett kérdésessé lett e per világításánál a mai egész büntetési rendszer. Nyomatékosan felhívja figyelmünket e per a jelenlegi büntetési mód teljes hatálytalanságára. Az eltévelyedettek nem tereltetnek vissza a jog útjára; éppen a büntetés végrehajtása alatt és annak következtében testileg és szellemileg annyira lesújtatnak, hogy szabadságuk visszanyerése után kétszeresen képtelenek az életküzdőre és mindig újból visszaesnek a törvénysértésbe és büntetésbe. A büntetés emberiséssé tétele körül folyó harcnak feladata az, hogy leküzdje azt a mélyen gyökerező előítéletet, mely azt mondatja számtalan emberrel: Mit törődtek a társadalom katasztrofáival?

— **A munkás nyugdíja.** Franciaországban számos munkaadó nyugdíjat fizet munkásainak, ha bizonyos kort értek el és bizonyos éven át szolgálatban voltak. Bérlevonást a nyugdíj fejében nem eszközölnek. Felmerült a kérdés, hogy a munkás, kinek társait a munkaadó a jelzett feltételek bekövetkezte esetén évek hosszú során át nyugdíjban részesítette s ki a nyugdíjára számított, követelheti-e e nyugdíjat per útján munkaadójától, ha az annak kifizetését megtagadja? A párisi Cour ítélete szerint a munkaadó a nyugdíj fizetésével csupán kedvezményt gyakorolt munkásaival szemben, de azoknak a nyugdíjra követelési joguk nincs.

A Szentpéteri-ügynek külön melléklapot szentelünk.

Virágzó budapesti ügyvédi iroda készpénzért átadó.
Dr. K. E. Király-utca 72.

11131

ÚJ KÖNYVEK

10530

kaphatók

POLITZER ZSIGMOND ÉS FIA

könyvkereskedésben

Budapesten, IV. ker., Kecskeméti-utca 4. sz. alatt

és minden hazai könyvkereskedésben.

- Agoston Péter:** A magyar zálogjog története 2 K.
Halász: Községi takarékpénztárak Magyarországon 2 K 40 f.
Harkányi Ede: A holnap férfiai 4 K.
Horváth János: Adalékok az 1847/48. évi országgyűlés történetéhez. (Az 1867. évi XXII. tcz. szempontjából) 2 K.
Katona Mór: Magánjogi dolgozatok gyűjteménye 10 K.
Lőw Loránt: Viszonylagos semmisség. Tanulmány a magyar általános polgári törvénykönyv tervezetének jogkövetkeztetéseiről 2 K.
Matlekovics: A vámpolitika mai helyzete 1 K 60 f.
Marx-Engels: Válogatott művei három kötet, melyből az első most jelent meg. Előfizetési ár 20 K.
 Megrendelhető 2 koronás részletfizetésre.
Rácz Gyula: Gazdasági önállóság alkotja meg nemzeti és világ-gazdasági függetlenségünket 2 K.
A társadalmi fejlődés iránya: A Társadalomtudományi Társaság által rendezett vita 3 K.
Zachár Gyula: Magánjogi tanulmányok az igényper keretében. Különös tekintettel a legújabb birói gyakorlatra 6 K.

A SZENTPÉTERI-ÜGY.

Szentpéteri Sára kegyelmet kapott.

Ezzel egy szomorú nevezetességre jutott ügy nyert kiengesztelő megoldást.

Álljon itt az esetnek tanulsága.

Mikor a Curia néhány esztendő előtt a valamennyi forumon fölmentett Szentpéteri Sárát bűnösnek mondotta ki abban, hogy férjének gyilkosa, a közvélemény megszólalt, mert aggályosnak tartotta az ítéletet. A bíróságok mindvégig elzárkóztak ez aggályok elől. Most a királyi szó adta vissza a fogoly nőnek szabadságát.

A közvélemény megnyilatkozása, a kegyelem ténye sejteti, hogy ebben az esetben több rejlik egy ember sorsának tragikumánál.

A közvélemény nem állította kétségbevonhatlan bizonyossággal, hogy Szentpéteri Sára ártatlan a terhére rótt cselekményben. A kegyelem sem ezt a tényt állapítja meg.

A közvélemény nem követelte a nő fölmentését, hanem a mód ellen emelte föl szavát, melylyel a Curia annak idején bizonyítékok híján a vádlottat terhelni látszó gyanúkat összerótta és az érzelmek világából vett, a lelki indokokból kovácsolt feltevések ingatag talajára építette a legsúlyosabb bünt megállapító ítéletét.

Az ügy később ismét a bíróságok elé került. Ezek is kimondották a bűnöst, habár egészen más alapon. Anélkül azonban, hogy az elítélést indokoltabbá tudták volna tenni. A közvélemény még mindig nem nyugodott. A királyi kegyelemnek kellett az aggodalmakat eloszlatnia.

A küzdelem azonban nemcsak Szentpéteri Sáráért folyt, a királyi szó nemcsak hozzá szól.

Talán sokan vannak, kiket a bírói tévedés fosztott meg — ha legjobb hiszemben is — legnemesebb javaiktól és akik meg nem hallgatva és elfeledve szenvednek a justitiáért.

Hogy Szentpéteri Sára talán egyike azoknak, akik bűn nélkül bűnhődnek, az az ő életének fatuma. Hogy Szentpéteri Sára volt az, akinek érdekében és nevével a közvélemény megmozdult, az az ő szerencséje.

De a küzdelem nemcsak ő érte folyt. Amiért küzdöttek és ami győzött, az egy hatalmas világtörténelmi eszme: az emberi szabadságjogok védő cultusa.

A bíró feladata szinte emberfölötti: döntenie embertársainak élete és halála, szabadsága és becsülete fölött. Az emberek mindenkor szorongva tekintettek föl erre a szédítő hatalomra és aggodalommal gondoltak arra, hogy a legkisebb, a legemberibb tévedés ott minő romboló hatása.

Ezért igyekeznek a bírói hatalmat korlátozni. A történelem vizsgálatánál észlelhető, hogy az egyén jogainak előtérbe lépésével mindig párhuzamosan jelentkezik a bírói hatalomkör megszorítása. Szűkebbre vonják hatáskörét az át nem hágható törvényes intézkedések egész hálózatával és a nyilvánosság garanciájával.

Azonban vannak hibák, melyeket a törvényhozó előrelátása, a bírói törvénytisztelete együttesen sem gátolhat meg; azok, melyeket a bíró jóhiszemű tévedése okoz. Az az eset, amikor az igazság eltéved a bizonyítékok halmazában, vagy a per formalismusában.

Innét magyarázható az a névtelen, szakadatlanul éber félelem, melylyel a nyilvánosság az igazságszolgáltatás menetét kíséri.

Ez az elfojtott félelem olykor-olykor elementáris megnyilatkozást nyer az egész közvélemény kitörésében egy esetnek az elbírálásánál. Az az egy eset nem tűnik ki különös igazságtalansága által, sőt talán nem is történt benne igazságtalanság, talán csak annak a lehetősége forog fen; az az egy eset semmiben sem különbözik a száz más esettől. És éppen ebben rejlik annak az esetnek a nagy, symbolikus ereje. . . .

Ez az alakot öltött félelem majd itt, majd amott tör fel, itt a Lesurque, ott a Szentpéteri névhez fűződik. De a küzdelem nemcsak ezekért, hanem a sok száz névtelenért, sőt magáért a küzdőért is folyik.

Mert amiről itt szó van, az az egyén értékének a megbecsülése.

Az a korszak, amelyben mi élünk, ennek az eszmének jegyében született. Régente bizonyára százával estek áldozatul az emberek a bírói tévedéseknek és valószínű, hogy az a kor ezt az állapotot nem is tartotta elviselhetlennek. Ma az igazságtalanságnak még csak a lehetősége is tűrhetetlen. És éppen egy

ilyen eset, a Calas-eset az, mely egyik szikrája volt az emberiség világháborújának, a francia forradalomnak.

Nézzük most a Lesurque-esetet. A francia forradalom uralma alatt halálra ítélték Lesurque-t gyilkosság vádjá miatt és az ítéletet végre is hajtották. Az évek folyamán időről-időre mozgalom indult meg ügyének megvizsgálására és a közvélemény fokozódó erélyvel hangoztatta ártatlanságát. Még három emberöltővel halála után is, amely idő alatt az emberek és a nemzetek egész hekatombái hullottak el az emberi szenvedelmek romboló harcában, amikor ott nyugodnak Páris történelmi multu temetőjében a forradalom áldozatai, Franciaország fényes multját tükröző, hatalmas nemzetségek utolsó sarjai, csendesen, megbosszulatlanul és már csak a történelem állít nekik emlékkövet: akkor még egyszer feljárt kísérteni sírjából az a rég elfeledett, névtelen ember, még egyszer megrázkódtatta Franciaországot az a lángoló panaszu felírás, amit ott olvashatunk a Père Lachaise-i temető egy igénytelen sírkövén: Itt nyugszik az emberi hibák legvégzetesebbikének, a bírói tévedésnek áldozata!

Vajon annak az egy embernek becsülete forgott csak kockán?

A közvélemény, mely Szentpéteri Sára mellett harczolt és a kegyelem, mely neki jutott, az egyéni érték megbecsülésének a megnyilatkozása.

A királyi szó a bíróságokhoz fordul.

De elsősorban az ország legfőbb bíráihoz szól.

Igaz, ezek több irányban kötve vannak abban, hogy az előttük ítélő bíróságok tévedéseit orvosolják. De egyet sohasem szabad feledniök. Minden formalismus a jogban az egyén védelmére van. A bírót megkötő jogszabályok labirintusában az egyén javainak oltalma az egyedüli világító szempont. A formalismus azonban elveszti létjogosultságát ott, hol az egyén érdeke és szabadsága *ellen* volna felhasználható. Aki a formalismustól gátolni engedi magát az egyén javainak oltalmazásában, az megfosztja a jogszabályt éltető erejétől, az megöli az egyéni szabadságot.

Az ország legfőbb bíróságának, melynek kezében összefutnak a jogszolgáltatás összes szálai, meg kell találnia a módot arra, hogy az egyén legnemesebb javait a formalismus ellenére is megvédelmezze, ha másutt nem, mindenesetre magasztos és felelősségteljes hivatásának emberi öntudatában...

Szentpéteri Sára megkegyelmezésének ez a messze kiható jelentősége, a benne testet öltött egyetemes emberi eszme az egyén jogainak és a szabadságszeretetnek triumfusát jelenti és teszi azt a tény valójában azzá, ami — királyi szóvá.

A Szentpéteri-ügy vázlata.

1898 április 25-én este 10 órakor ágyában gyilkolták meg Szentpéteri Károly kunhegyesi földesgazdát. A gyilkos harmincz késszurást ejtett rajta. Az áldozat védekezése gyenge lehetett, mert a vele egy szobában alvó gyermekei fel sem ébredtek a küzdelem zajára. Felesége így adja elő az esetet: A szomszéd szobából zajt hallva, tolvajoktól tartott. Férje erejében nem bízott s csöndesen felöltözve, a kerten át elosont hazulról, hogy segítséget hívjon. A segítség későn érkezett. A szomszédok Szentpéteri Károlyt harmincz sebből vérezve találták a vértől áztatott szobában.

Szentpéteri Károly reggelre virradóra kiszenvedett.

Nem merült fel semmi olyan jel, mely a tettesre rámutatott volna. A szomszéd szobából néhány forint hiányzott. De ezen pénz ellopása miatt nem volt szükséges Szentpéteri Károlyt megölni.

A gyanu tehát a feleség személye ellen irányult. Ezt a gyanut figyelemre méltó körülmények támogatták. Köztudomású volt abban a helységben, hogy Szentpéteri Károly felesége nem volt a hűséges hitves példányképe. Férjével való házasságra ennek vagyona csábította volt. Nem sok idővel a gyilkosság előtt hiába követelte férjétől, hogy vagyonából neki részt engedjen át. Sokat beszéltek az asszony türelmetlenségéről is, amelylyel korosabb, gyakran betegeskedő férje halálát várta.

Ezzel szemben erős okok szólottak az asszony ártatlansága mellett. Sem testén, sem ruháján vérnek nyomát nem találták. Maga az áldozat pedig kétszer is nyilatkozott az asszony ártatlansága felől. Először az összegyűlt szomszédság, másodszor pedig a nyomozásra megjelent csendőrök előtt mondotta, hogy a tettes zömök testű férfi volt. A gyilkost

megnevezni nem tudta, mert az álarcot viselt. Majd azt mondta: «vagy Daróczi vagy Fábíán lehetett». De ez a két ember később ártatlannak bizonyult.

Az elővizsgálatot majd egyik, majd másik gyanúsított ellen, de mindig teljesen szabálytalanul vitték. Használtak csendőrségi kínzásokat és egyéb ilyes eszközöket. A vizsgálóbíró M. G. járásbíró volt, kit utóbb számos sikkasztásért ítéltek el és ki Szentpéteri Sára 100 frtját is elsikkasztotta, tehát kiválóan érdekelt volt abban, hogy a vádlottnő minél tovább letartóztatva maradjon. Nem csoda, ha minden távoli, látszólagos gyanúkat kiszinezve vett fel, a vádlottnő előnyére szolgáló bizonyítékokat pedig teljesen elhanyagolta.

A vádlottnő minden részvételt tagadott s állhatatosan megmaradt tagadása mellett a per minden stádiumában.

A kir. ügyészség a vádlottnő ellen gyilkosságra való *felbujtás* büntette miatt emelt vádat.

A szolnoki törvényszék és a budapesti kir. tábla felmentették a vádlottnőt.

A Curia a védő közreműködése melletti szakértő-szemlét, valamint egyéb bizonyítékok pótlólagos felvételét rendelte el.

De minthogy azon időben a védő külföldön időzött, megtartották a szemlét a védő közreműködése nélkül.

A szemle-felvétel utáni főtárgyaláson az ügyészség a nő ellen ismét *felbujtásra* felbujtásra emelt vádat s a két alsófok újra felmentő ítéleteket hozott.

A kir. Curia 1900 decz. 6-án az alapvizsgálat és a pótvizsgálat anyagát összevetve, Szentpéteri Sárát férje meggyilkolásának *tetteségében* bűnösnek mondotta s életfogytig tartó fegyházra ítélte. A sértett vallomásával és a vádrendszer alapelveivel a Curia egyenesen ellenkezésbe helyezte magát.

Itt léptünk közbe felszólalásunkkal.

Ugyanazon hónap 21-én a *Jogtudományi Közlöny* ezeket írta:

Reformatio in pejus. E lapok jelen számának mellékletén 764. sz. a. közölt esetben a kir. Curia az alsóbíróságoknak négy egybehangzó felmentő ítélete ellenében egy asszonyt életfogytig tartó fegyházra ítélte. Négy felmentő ítélet hozott ez ügyben, mert a kir. Curia előbb a tényállás újabb megvizsgálása végett feloldotta az alsóbíróságok felmentő ítéleteit és az alsóbíróságok az új tárgyaláson újból felmentették a vádlottat. Merész dolgot mivel a felsőbíróság mindannyiszor, mikor pusztán az iratok alapján in pejus változtat az alsóbíróságok ítéletein. Ha a törvény megadja is a Curia-nak a súlyosbítás hatalmát (és a BP. életbeléptét megelőző bírói gyakorlat a legszélesebb mérvben megadta a felsőbíróságoknak e hatalmat), nem észszerű és nem helyes dolog azzal élni, a legbizonyosabb és a legkirívóbb igazságtalanság eseteinek kivételével.

A kir. Curia pedig a szóban levő ügyben a vádlott tagadása ellenében közvetlen bizonyítékok teljes hiján, pusztán az összetett bizonyítás alapján változtatta meg a négyszeres felmentő ítéletet.

A kir. törvényszék két ízben mondotta ki a közvetlenség teljes hatása alatt, hogy bár igen sok a gyanú, de nincs teljesen bizonyítva, hogy a vádlott követte el a cselekményt. A kir. ügyészség csak felbujtás iránt emelt vádat. A kir. Curia indoklásából is csak azt látjuk a leggondosabb mérlegelés mellett bizonyítva: 1. nem lehet megállapítani a tettes kilétét; 2. más ellen nem merült fel bizonyíték; 3. vádlott ellen többrendbeli terhelő körülmény van bizonyítva. Ezzel a negatív conclusióval szemben áll a megöltnek vallomása, mely két, névszerint megjelölt férfit gyanúsít a tett elkövetésével, akiknek bűnössége azonban be nem bizonyítható. E mellett a fontos mentő körülmény mellett komoly megfontolást igényel az a körülmény is, hogy az elhalton ejtett harmincz késszurás daczára, sem a vádlottnő, sem ruháján egyetlen vérnyomot nem találtak, sem a véres ruháknak nyomára semmikép nem akadtak.

A kir. Curia összetett bizonyításán ez a két momentum igen erős rést üt, olyan erőset, hogy azt semminemű következtetéssel és feltevessel betapasztani nem lehet.

Reméljük, a régi eljárásnak utolsó maradványa e súlyos, mindenütt kínos feltűnést keltett eset és reméljük, (bár nagyon félünk az ellenkezőtől), hogy ez ítélet nem sujt ártatlant. Hogy a kir. Curia-nak is scrupulusai lehettek, arra látszik mutatni az a körülmény, hogy ezen, a Papp Bélánál is súlyosabb esetben nem mondott ki halálos ítéletet.

Majd érintkezésbe léptünk Kerekes Géza védővel, ki lapunk 1901 jan. 25. számában így irt:

A múlt év végén a kir. Curia egyik büntető tanácsa egy gyilkossági ügyben, melyben az alsóbíróságok négy felmentő ítéletet hoztak, hosszas tanácskozás után meglepőleg ítélt. Életfogytig tartó fegyházra ítélte, mint tettest, a megölt Szentpéteri Károly nejét, kit távirati rendeletre tartóztattak le s ki azóta a szolnoki kir. törvényszék börtönében várja elszállíttatását Mária-Nosztrára. Az ítéletet akkoriban ismertették nemcsak a szak-, hanem a napilapok is, és kommentárral is kísérték. A *Jogtudományi Közlöny* szakszerűleg kritizálta az ítéletet; konstátálta, hogy a «vádlott tagadása ellenében közvetlen bizonyítékok teljes hiján, pusztán összetett bizonyítás alapján változtatta meg a kir. Curia a négyszeres felmentő ítéletet.» Irja továbbá, hogy kínos feltűnést keltett az eset mindenütt. Ebben tökéletesen igaza van. Különösen konsternálva lettek a szolnoki kir. törvényszék székhelyén lakó jogászok, kik az évek óta húzódó, ismételen nagy érdeklődés mellett tárgyalt ügyet ismerték és akik érthető kíváncsisággal várták az ítélet indoklását. Lehet gondolni, hogy ezek között én — ki kezdettől fogva képviseltem a vádlottat, mint védő, ki a bűnpör minden legkisebb feltárt részét ismerem s az ügy érdekességénél fogva elmémbe bevésve tartottam — vártam a legnagyobb izgatottsággal. Mikor a kir. törvényszék elnöke a roskadozó vádlott, akkor már elítelt nő előtt felolvasta az ítéletet, lettem csak igazán meglepetve. A bűnvizsgálat és végtárgyalások folyamán előállott tényeknek illetlen csoportosítását, kiszínezését avagy mondjuk inkább befeketítését én, ki több mint husz év óta foglalkozom az ügyvédi gyakorlattal, sohasem láttam. Ámbár kezdettől fogva hittem védcenzem ártatlanságában, a hallottak alapján arról még jobban meggyőződtem.

A védő újrafelvételi kérelmét a törvényszék és a kir. ítélő tábla az ügyészség elutasító indítványa értelmében tagadólag intézte el; második újrafelvételi kérelmét a szolnoki kir. törvényszék ugyancsak az ügyészség elutasító indítványa értelmében ismét tagadólag intézte el, de a budapesti kir. tábla az újrafelvételnek helyt adott s az ügy most már a szolnoki esküdtek elé került.

A főtárgyalás, ugyancsak mint az alapper két elővizsgálata, minden ízében szabálytalan volt.

A kir. ügyészség — kétségtelenül a curiai ítélet nyomása alatt — ezuttal már nem felbujtás, hanem *tettség* címén emelt vádat. Az esküdtszéki bíróság ugyanily irányban iparkodott az esküdtekre hatni. Az esküdtszék kimondotta, hogy a vádlott nem követte el a gyilkosságot s ezzel megdöntötte a Curia ítéletét. A törvényszék azonban, előre látva a tettség kérdésében a vád gyengeségét, nehogy eshetőleg teljes felmentés álljon be: az iránt is kérdést — és pedig suggestiv kérdést — intézett volt az esküdtekhez, hogy bűnös-e Szentpéteri-né a felbujtásban, s harmadik ugyanily kérdést, hogy bűnös-e a gyilkosság szándékos előmozdításában. Az esküdtek a felbujtási kérdésre nemmel, a segitési kérdésre igennel válaszolván, a törvényszék a Curia életfogytig tartó fegyházbüntetése helyett tíz évi fegyházat szabott ki.

Nem akarunk ezuttal részletesen szólni a kérdéseknek nagyon aggályos létrejövetei módozatairól, sem a tanúk kihallgatásánál és megeskütésénél mutatkozott egyoldalúságokról.

A segédi kérdés szövege ez volt:

«Bűnös-e Szentpéteri Károlyné született Kocsis Sára abban, hogy az ismeretlen tettes által Szentpéteri Károlynak saját házában Kunhegyesen 1898 április 25-én este késszurásokkal való megölését, az által, hogy az alvó állapotban lévő és kezére, valamint lábára nyomorék házastársát, Szentpéteri Károlyt, életveszélyben létét tudva, segély nélkül magára hagyta és a segélyül hívott szomszédokat az általuk felajánlott segélyadásra való törekvésükben késleltette — előre megfontolt szándékkal előmozdította és könnyítette.»

E kérdést nem lett volna szabad feltenni. Az ügyész csak tettségi kérdést terjesztett elő s ez nem volt kiegészíthető oly kérdéssel, mely az első kérdésben foglalt cselekményt kizárja. A bíróság a BP. 356. §-a alapján igenis tehetett az iránt kérdést, hogy a vádbeli cselekmény nem e segítés; de nem intézhetett kérdést oly más cselekvőség iránt, mely a vádban nem volt s mely ellen a vádlott a bizonyítási eljárás fonalán nem védekezhetett. A kérdés feltevése egyenesen beleütközik a vádelvbe.

Suggestiv a kérdés annyiban, hogy nyomoréknak mondja Szentpéteri-t, holott nem volt az; és elhallgatja, hogy maga az asszony hívta segítségül a szomszédokat.

Legnagyobb hiánya azonban a segédi kérdésnek az anyagi jog terén mutatkozik. Még ha igaz is mindaz, amire az esküdtek igennel feleltek, akkor sem forog fenn segítés, mert aki nem segít az áldozatnak, az még nem segéde a büntetetlennek. A segítéshez szükséges, hogy a segéd tudott a bűncselekményről és hogy a segédi cselekvényt vagy mulasztást tudva és szándékosan vitte véghez. Mindez hiányzik itt. Sőt hiányzik annak megállapítása is, hogy a tettes előre megfontolt szándékkal ölt. Nem a segéd előre megfontolt szándéka állapítja meg a gyilkosságban való részesedést, mint a kérdés felteszi, hanem a tettesé.

A Curia a semmisségi panaszokat elutasította.

Érveléséből kitűnik, hogy még mindig kísértett a védő nélkül felvett szakértői vélemény, mely a Curia első végzetes tévedését okozta. A Curia újabb határozata époly akta-ellenes, mint az előbbi.

Arról volt szó, vajjon igaz lehet-e az, amit a vádlottnő érvényesített, hogy a tettes olykép jött be a lakásba, hogy egy kívülről furt lyukon át sodronynyal hátra húzta a toló zárt. Az alapper elővizsgálata alatt a védő távollétében kihallga-

tott szakértők szerint ez lehetetlenség. A védő az esküdtzéki tárgyaláson meg akarta mutatni, hogy a Szentpéteriék házának általa behozott ajtaját, de *bármely ajtót*, mely toló zárral van bezárva, ki lehet kívülről sodronnyal nyitni. Az esküdtzéki bíróság a bizonyítást nem engedte meg. A Curia ezt helyeslőleg tudomásul vette, «mert az ajtót kiemelték helyéből s ezzel az állapot megváltozott.» A curiai végzés azonban itt figyelmen kívül hagyja, hogy az eredeti állapot már a szakértői szemle megtartása előtt megváltozott. A vádlottnő ugyanis, mikor az első törvényszéki főtárgyaláson fölmentették és szabadlábra helyezték, azon ajtót lakatossal meg erősítettette s keresztvasat csináltatott reá. Ha tehát a változott állapotban a szakértői szemle értéktelen, akkor azon szakértő szemle is értéktelen, melyre az alapperbeli curiai ítélet és az újabb curiai végzés is támaszkodik.

A Curia ilykép a megállapított tényekbe ütköző indokolással tartotta fenn a be nem avatkozás álláspontját.

A védelem ezek után azon alternativa előtt állott: harmadszor újrafelvételt indítson-e, vagy a kegyelmi utra vigye az ügyet. A tapasztaltak után az előbbivel a jelen körülmények közt siker nem volt többé remélhető. Választotta tehát az utóbbit. A védő kegyelmi kérvénye folytán az igazságügy-miniszterium a kérvény tárgyalását rendelte el s Plósz Sándor igazságügyminiszter az illetékes tényezők véleményének meghallgatása után királyi kegyelemre terjesztette fel az elítélt nőt és Ő Felseje királyi szava a fegyházban töltött csaknem öt év alatt teljesen megtört beteg asszony szabadságát f. hó június 17-én visszaadta.

Ilykép meg van akadályozva, hogy egy nagyon zilált menetű és számos igen nyomatékos szempontból kifogásolható per alapján büntetés végrehajtassék; másrészt a vádlottnő most már szabadságban gyűjheti egybe azon adatokat, melyekkel ártatlanságát be tudja bizonyítani.

Adalékok a Szentpéteri-ügyhöz.

— Az igazságügyminiszteriumban több ízben tartottak beható tanácskozást Szentpéteri Sára kegyelmezési ügyében. A tanácskozásban részt vettek az igazságügyminiszter elnöklete alatt: Bernáth Géza államtitkár, Kiss Gyula miniszteri tanácsos, a büntetőjogi osztály vezetője és Dr. Ládai István beosztott albiró, mint az ügy előadója.

— A védő önzetlen fáradozásai és lelkes küzdelme tették lehetővé az eszményi harcz sikerét. A magyar ügyvédi kar évtapjain Kerekes Géza emléket biztosított magának.

— A Szentpéteri-ügyről a *Jogtudományi Közlöny*ben megjelent cikkeket 1902-ben összegyűjtve különnyomatban kiadtuk. A füzet címe: A Szentpéteri ügy. (Franklin.)

— A napi sajtó, különösen a Magyar Hírlap cikkei határozatosan támogatták az actiót s ébren tartották a nagy közönség érdeklődését. Bródy Sándor, Bárony István és Farkasházy Zsigmond cikkeiket kell kiemelnünk. Sokat fáradozott az ügy érdekében Scheffer László, a Magyar Hírlap belső munkatársa is, aki Kunhegyesen a helyszínen külön vizsgálatot tartott s észleleteivel nagy segítségére volt a védelemnek.

A Magyar Hírlap is előkészített annakidején külön kiadást az ott megjelent cikkekről és egyéb közleményekről. Kiváncos, hogy a kötet megjelenjen.

— A Szentpéteri-eset alkalmából időszerű lesz megemlékezni még két birói tévedésről a magyar judikaturában. Egyik a Köteles-, másik a Drakulits-eset.

Köteles Mihály makói gazdát feleségének meggyilkolásával gyanúsították. (1875.) A szegedi vizsgálóbíró kizárólag ebben az irányban vitte a vizsgálatot s a törvényszék Kötelest bűnösnek mondotta ki. Az elítéltet Illavára vitték. Innen kétszer tett kísérletet pere megújítására, azonban mind a kétszer úgy az alsó- mint a felsőbíróságok elutasították. A fegyház ev. ref. lelkészének, Váradi Bálintnak, feltűnt, hogy Köteles folyton az ügyével foglalkozik és még mindig nem tud belenyugodni sorsába. A lelkész közölte az elítélt által nyújtott újabb adatokat Kozma Sándor főügyésszel; ez áttanulmányozta a peres iratokat és kételyei támadtak az elítélés alapossága tekintetében. Megtette a lépéseket a harmadik újrafelvételre s delegáltatta a budapesti kir. törvényszéket. A főtárgyalást Szegeden tartották meg. (1883.) A kir. ügyészség képviselője (Kálosy József) kétséget kizáró bizonyítékokra támaszkodva, felmentést indítványozott. A törvényszék elítélte Kötelest és a kir. ügyészségnek csak a felsőbíróságnál sikerült a felmentést keresztülvinnie.

Rokon jellegű a Drakulits-eset. Drakulits Sándor azzal volt vádolva, hogy egy korcsmárost — ennek felesége felbujtására — megölt. A két alsófok felmentette, ellenben az asszonyt tettességben ítélték el. A Curia a nőt felbujtásban mondotta bűnösnek, mivel nem tehette fel, hogy az erőteljes férfit meg tudta volna ölni; a tettességben Drakulitsot ítélte el. Évek múlva az asszony a fegyházban bevallotta, hogy ő a tettes, Drakulits teljesen ártatlan. Meg is magyarázta, hogy miképpen ölte meg férjét; ez holtrészegen feküdt s ő egy baltával kivégezte.

A jelen eset a Szentpéteri-esettel annyiban azonos, hogy itt is a Curia, és, szintén az iratok tartalma iránti tulnagyi bizalma folytán, követi el a tévedés. Eltér azonban az amatőtól abban, hogy egyik elítélt fedezi fel a valóságot.

Sajátságos, hogy a három magyarországi eset, melyben birói tévedés derült ki: hitvesgyilkosság. Ez a jelenség arra mutat, hogy a bizonyítékok szabad mérlegelése a bűncselekmények ezen fajánál rejt legtöbb veszélyt.

— Az új bűnvádi perrendtartás életbelépése óta, tudunkkal, kétszer fordult elő az az eset, hogy a Curia a semmi-ségi panaszt elutasította s az újrafelvétel az életfogytig tartó fegyházra ítélt vádlott felmentésére vezetett. Egyik az Eben-schweller-eset (*Jogt. Közl.* 1904. 1. sz.), másik a polyánai eset (*Jogt. Közl.* 1904. 4. sz.). Ha hozzáveszszük, hogy a Curia mennyire tehetatlenné tette magát az alsófokulag kiszabott halálbüntetés átváltoztatása tekintetében, a helyzet minden inkább, mint megnyugtató.

— A Lesurque-eset, melyről fent szó van, következő lefolyású volt: 1793-ban ismeretlen tettesek megölték a Páris és Lyon között közlekedő postakocsist és a kocsiiban levő értékeket magukkal vitték. Hat vidéki tanu egybehangzólag Lesurque-ben ismerte fel a tettesek egyikét. Ennek alapján Lesurque-t halálra ítélték és a büntetést végre is hajtották. Pár órával a végrehajtás után már teljes bizonyossággal meg volt állapítva, hogy Lesurque nem volt a tettesek között és hogy a tévedést a személyek közötti hasonlóság okozta. (A Calas-eset, melyről fent szintén szó van, ismeretes.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 25. sz.

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4. sz.

Előfizetési díj: félévre — 12 kor. A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A büntetőjog felelősségi rendszereinek fejlődése. *Dr. Angyal Pál* egyetemi m.-tanár, pécsi nyilv. rendes tanártól. — *Jogirodalom:* Fiat lux! Fényképek polgári törvénykezésünknek székesfővárosunkban tapasztalt állapotaira. Irta *dr. Toldy Géza*. *Dr. Balog Arnold* budapesti ügyvédtől. — *Törvénykezési Szemle:* A res judicata terjedelme. *Fantsovits Emil* gyulai ügyvédtől. — A meghatalmazás hiányának joghatálya a felelősségi szóbeli tárgyalás esetén. *Dr. Hadzsega Illés* ólublói kir. albirától. — Glosszák a párbaj büntetésének kérdéséhez. *Iffy dr. Székely Aladár*tól. — Az angol judikatura legújabb határozataiból. *Zsoldos Benő* zombori kir. törvény széki jegyzőtől. — Külföldi judikatura. — Különfélék.

Melléklet: Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A büntetőjog felelősségi rendszereinek fejlődése.*

A büntetőjog felelősségi rendszere a legrégibb időkől fogva napjainkig három fejlődési fokozatot tüntet fel. Eredetileg ismeretlen fogalom volt az egyéni felelősség; a kezdetleges büntetőjog nem tett különbséget felelősség és bűnösség között, hanem kiindulva abból az alapgondolatból, hogy egyfelől a büntetendő cselekmény megítélésénél csupán a külső eredmény veendő figyelembe, másfelől, hogy az akkori társadalmi felfogásnak megfelelően az egyén nem mint önálló lény, hanem mint a családnak, törzsnek tagja szerepel, azaz mint szerv beleolvad valamely szervezetbe, melynek tehát csupán részét képezi, mondom a kezdetleges büntetőjog ily gondolatoktól telítve arra az eredményre jutott, hogy az elkövetett büntetendő cselekmény nyomán beálló felelősség és az eredmény sulya szerint mérlegelendő bűnösség nemcsak a tettest, hanem az egész családot: a hozzátartozókat, illetve a törzset terheli, s hogy ezeknél fogva a büntetés nem érheti csupán az elkövetőt, hanem mindazokra ki kell terjednie, kikkel együtt a tettes valamely kisebb-nagyobb csoportot képezve, társadalmi szervezetet alkot. Amint ma képtelenségnek tartjuk a büntetésben rejlő érzéki rosszat a tettesnek csupán ama szervére alkalmazni, melylyel a büntetendő cselekményt elkövette, épp úgy teljesen érthetetlen lett volna az említett kor gyermeke előtt csupán az elkövetőnek, mint önállósággal nem bíró szervnek felelősségre vonása és büntetése. Évszázadoknak kellett elmulniuk, míg a collectiv felelősség és együttes büntetés eszméi elhomályosultak.

Gyökeres változás csak a XVIII. század végével: az egyéniség autonómiájának eszméjét kifejezésre juttató felvilágosodás korában következett be. A mindinkább nagyobb hullámokat verő mozgalom egyaránt átalakította az erkölcs-tant, nemzetgazdaságtant s a jogi tudományokat. Minden téren az egyén önállóságának eszméje emelkedik ki és lesz uralkodóvá.

E fordulat nem maradhatott befolyás nélkül a büntetőjogra sem. A már ugyis mindinkább gyengülő ósdi eszmék kénytelenek voltak helyt engedni az újnak, melyek erős harc után először a tudományban, majd a törvénykönyvekben is teljes győzelmet arattak. Mai büntető-törvénykönyveink s az ezek nyomán fejlődött tételes büntetőjogok már egészen száműzték a collectiv felelősségre és büntetésre vo-

natkozó régi és immár elavult tételeket; a büntetendő cselekményt az egyénnek számítják be; nem ismernek mást, mint egyéni felelősséget és egyéni bűnösséget; büntetéssel is csak azt sújtják, ki a büntetendő cselekményt elkövette vagy abban részt vett. Ezeken a pilléreken épült fel a classikus büntetőjogi iskola az ő egocentrismusával, melynek hívei a sulypontot arra a kérdésre helyezik: meg vannak-e a törvény által büntetendőnek nyilvánított cselekmény elkövetőjében a felelősség és bűnösség törvényi előfeltételei? s igenlő felelet esetén, bár figyelembe veszik a külső eredmény mellett a belső tényezőket is, mindazonáltal a cselekményt ugyyszólván teljesen abstrahálják az elkövetőtől, s azt, mint merőben jogi lényt bírálva el, az egyénileg felelősségre vont és büntetéssel sújtott emberre legfőlegbe csak attól a pillanattól tekintenek, amikor a büntetés végrehajtása megkezdődik. Az a kapocs, mely az embert, a bűntevőt a büntetőjogviszonyon keresztül és egyébként is a környezettel és a társadalommal összeköti: a classikus iskola képviselője előtt figyelembe nem jön.

A kizárólagos egyéni felelősség eszméjén alapuló s a gyakorlati életben ma is még uralkodó büntetőjog azonban, mint ezt mind általánosabban elismerik, nem tudta célját elérni. A társadalom hathatósabb védelme, a büntettesek számának csökkenése helyett az ellenkező állott elő; «a bűnösség — mint Földes mélyreható statisztikai fejtegetések alapján megjegyzi — nem csökkent abban a mértékben, melyben ismereteink gyarapodtak és az anyagi jólét emelkedett».

Ez a tagadhatatlan tény megdöbbenetette a gondolkodókat s új irányba terelte a tudományos kutatásokat. Orvosok, természet-tudósok, lelkesek, fegyházi tisztviselők lépnek először sorompóba, s bár más-más uton keresik a sikertelenség okait, végezetül mégis összetalálkoznak azon a területen, mely a forrongó reformeszmék gyökérszárait táplálja. Ez a terület, melyre csakhamar a büntető-jogászok tekintélyes száma is rálép, termékenyítő erejét abból az alapgondolatból meríti, melyet már nem az önálló és mindenektől független egyéniség eszméje táplál, hanem amely az inductiv módszer alkalmazása révén nyert tények alapján megállapítja, hogy az ember első sorban saját személyiségének bélyegét viseli magán, de ezen kívül a környezet «szertelen szövevényes és változó hatása alatt is áll, mely — Vargha szerint — úgy játszik egyéniségünkkel, mint száraz falevéllel a vihar». A felfedezett új terület kétségen kívül hálás munkát ró az arra lépő lelkes kutatóra, de éppen mert még legnagyobb-részt járatlan és sem utjelzőkkel ellátva, sem kellően körülhatárolva nincs, olyan természetű, melyről a talán kalandozásokra amugy is hajló büntetőjogász igen könnyen letéved s oly helyekre jut, melyeken vagy elvész eszméivel együtt, vagy veszélybe sodorja azokat, kik hívó szójátára megfontolás nélkül követőiül szegődnek.

A classikus iskolával szemközt kifejlődött u. n. «újabb irányok» közül ily veszélyes területre tévedt nézetem szerint a bűnügyi embertani iskola, mely tulzási következtében alapítóján kívül ma már alig számlál egy-két kitartó hívőt, és a büntető sociológiai felfogás, mely ugyan számos lelkes követővel dicsekszik, de amely midőn a büntetendő cselek-

* *Dr. Angyal Pál* által a m. tud. Akadémián 1905 május 8-án «A tömeg büntetése» cím alatt tartott felolvasás bevezetése.

ményben csak társadalmi jelenséget lát s azért csupán a társadalmat teszi felelőssé, és az elkövetővel szemben az ugyan büntetésnek nevezett védelmi kényszereszközöket nem a bűnösség, és a mult, hanem a feltételezett veszélyesség és a jövő alapján alkalmazza, az egyén autonómiáját s a vérrel kivivott polgári szabadságot teljesen áldozatul ejti.

Meggyőződéseim szerint az új irányok közül egyedül az u. n. közvetítő iskolának s ennek körén belül is csupán annak az árnyalatnak van létjogosultsága és jövője, mely nem hagyja magát tetszetős gondolatoktól elragadtatni, mely nem agyaglábakra épít, s nem a tulmodern sociologiai irány cseppfolyós anyagát, vagy az anthropologiai felfogásnak önmagában építésre nem alkalmas homokját használja fel, hanem amely e két iskola értékesíthető és becses termékeit helyes arányban összevegyítve, a classikus iskola mesterei által teremtett sziklaszilárd alapépítményekre rakja.

Részemről azt vitatom, hogy a büntetendő cselekmény összetett jelenség, melynek létrejötténél jelentős szerepet játszanak ugyan az egyént befolyásoló belső és külső tényezők, de amelynek léte végeredményben az akarattól függ.

Az orthodox classikusok a minden befolyástól ment egyéni akaratot tekintik középpontnak, a közvetítő iskolának azon árnyalata ellenben, melyhez csatlakoztam, állandó vizsgálat tárgyává teszi az említett belső és külső tényezőket s felállítja a tételt, hogy: minél nagyobb ezeknek hatása, annál gyengébb az akarat szerepe s megfordítva. Az egyéni felelősség eszméje tehát nem esik áldozatul, mert a míg a cselekmény az akaraté, addig nincs ok, mely az akarat alanyának egyéni felelősségét kizárná; mindazonáltal maga az eszme — szemben a classikusok tanításaival — némileg módosul. Ezek ugyanis a tulzó indeterminismus alapján: a kizárólagos és megosztást nem tűrő egyéni felelősség elvét hirdetik, mi pedig a mérsékelt indeterminismus levegőjét szíva azt vitatjuk, hogy a büntetendő cselekmény nyomán előálló felelősség osztható; részben az egyént, részben az egyéni akaratot befolyásoló tényezőket, illetve ezeken keresztül a társadalmat terheli.

E fejlődésnek induló harmadik korszak tehát az egyéni és együttes felelősség eszméit összecombinálja. A felelősség aránylagos részét a társadalomra hárítja, visszatér tehát a collectiv felelősség elvét hirdető első korszakhoz, de a felelősségre vonás és ezzel kapcsolatosan a bűnösség és büntetés kérdésében már az individualismus alapjára helyezkedik.

A társadalom felelős, de nem bűnös, mert a tényezők *hatása* nem áll összefüggésben *akaratával*, tehát felelősségre sem vonható s nem is büntethető; mégis köteles azonban a criminalitás azon tényezőivel szemben, melyekre hatni lehet: a harcot felvenni. Szóval: *a társadalom felelőssége praeventív munkára hi fel és csökkenti az egyéni felelősséget, mely viszont repressiót von maga után*, mert a büntetendő cselekmény elkövetőjének felelőssége ennek akaratán alapszik, az egyén tehát felelősségre vonandó, s bűnössége arányában megfelelő büntetéssel sújtandó.

Az átalakulóban levő büntetőjog tudományának elsőrendű feladata ezeknél fogva a bűnösség tényezőinek vizsgálata s egyfelől az ezek elleni okszerű harc megindítása, másfelől annak a mértéknek felkutatása, melynek segítségével megállapítható, hogy mennyiben hatnak az egyes tényezők külön-külön és adott esetben összességükben az egyéni akaratra, mily területre szorítják vissza az egyéni felelősséget és mennyiben csökkentik az elkövetőnek bűnösségét.

E különböző tényezők közül ezuttal a tömeg hatását az annak részét képező egyénre teszem vizsgálat tárgyává, mire a kérdés fontosságán és érdekességén kívül főleg az a körülmény ösztönöz, hogy a tömegjelenségeknek büntetőjogi szempontból való megvitatása nemcsak a magyar, de még a német irodalomban sem került eddigelé szőnyegre. Már

pedig, — hogy Carlyle szavait idézzem — «igen kevés földi tünemény van, mely méltóbb volna a szemléletre és vizsgálódásra, mint a népfölkelések. Ám borzadj meg tőle, vagy vele: de egyszersmind vizsgálód is meg.»

A lázongó tömeg az emberi társadalomnak csakugyan egyik legfélelmetesebb jelensége; ahol pusztítva végigvonul, ott nem kimél sem életet, sem vagyont; ölés, rablás, testi sértés, vagyonrongálás egymást követik! És e cselekmények elkövetői nem ritkán a legjámborabb egyének, kik a láz elmúltával alig emlékeznek arra, amit tettek, s legtöbbször keserűen bánják a történeteket.

Lehet-e vajjon a tömegben cselekvő egyén bűnösségét oly mértékkel mérni, mint a magános bűntevőét? Nem reducálódik-e ugyszólván a minimumra az ily büntetett akaratereje? Mily hatással van egyáltalán a tömeg a benne elmerülő egyénre? Nem hárul-e a felelősség legnagyobbbrészt magára a tömegre, illetve ennek sugallóira, vezetőire? Mily eszközökkel küzdhetünk legsikeresebben a tömegcriminalitás ellen?

Ezernyi kérdés tolul egymásra; mind feleletre vár. Ismerem feladatom nehézségeit s ha mégis azoknak leküzdésére határozom magam, a buvár példája lebeg előttem, ki hivatása tüzetől üzetve, még a háborgó tenger mélyére sem áttal leszállani.

Mielőtt az érdemi tárgyaláshoz fognék, szükségesnek vélem az anyagot rendszerbe foglalni s a kiemelkedő főbb eszméket bizonyos utjelzőkhöz kötni.

Első feladatom a tömeg fogalmának körülírása illetőleg más, többé-kevésbé hasonló fogalmaktól való megkülönböztetése; ezt követőleg a tömeg különböző neveit vizsgálom; majd rátérek azoknak a sajátzerű tulajdonságoknak megvilágosítására, melyek a tömeget mint ilyent jellemzik. Megismerkedve így az alapfogalommal, annak különböző neveivel és tulajdonságaival, áttérek annak a kérdésnek tárgyalására, mely az egyén és a tömeg viszonyára vonatkozik, mikor is főleg azt fogom kutatni, vajjon nem változik-e át az egyéniség a tömegben s ha igen, mily mérvben, és mily következményeket teremtve?

Értekezésem második részében a tömeget alkotó egyének felelősségét s bűnösségét igyekszem valamely alapelvre visszavezetni; és végezetül felvetem és megoldani törekszem a kérdést, hogy vajjon mily szerepet juttassunk a tömeg bűntetteivel szemben a büntetésnek s milyent a megelőzésnek?

Dr. Angyal Pál,

egyetemi m. tanár,
pécsi nyilv. rendes jogtanár.

Jogirodalom.

Fiat lux! Fénykévék polgári törvénykezésünknek székesfővárosunkban tapasztalt állapotaira. Irta *dr. Toldy Géza*. Pátria r.-t. kiadása

Toldy Géza 28 «fénykévével» világítja meg, azaz 28 fejezetben tárgyalja polgári törvénykezésünknek székesfővárosunkban tapasztalt állapotait.*

Szerző erős megfigyeléssel választotta ki és vette toll-hegyre igazságszolgáltatásunk gyengéit. Abban, amit mond, sok az igazság, abban, ahogy mondja, sok a tulzás.

Hogy legelőbb is amellett maradjunk, ami helyelésünkkel találkozunk, feltétlenül igaz szerző könyvének kiindulási pontja: hogy a birói kar tulterheltsége és az ennek folyo-

* Szerző műve egyes önálló részeit nem fejezeteknek, hanem «kévéknek» nevezi, daczára, hogy «előre látja azt az elszörnyűködést, melyet e merénylet nem egy fiókos lelkületű jogászunkban kelteni fog». Ha ilyen jogásznak is tart szerző, mégsem habozom kijelenteni, hogy ez az elnevezés éppoly kevésbé sikerült, mint a könyve bevezetéseképp közölt két «látomás», valamint az egyébként világos stílusát zavaró némely szokatlan kifejezései, mint: bajhárító, bajviselő, birói csizió, felemás czégek, felemás szerződés, félszerződés, czégmagyarok, joggyakorlati jégmező, joggyakorlati számum, jogromboló érdekefvek, stb.

mányát képező sablonos elintézési mód az oka különösen Budapesten igazságszolgáltatásunk le nem tagadható hibáinak. Nem is lehet mást várni olyan bírói kartól, amely igen gyöngye fizetés mellett rendkívül megerőltető, nagytömegű munkát kénytelen végezni és amelynek nem jut sem ideje, sem eszköze egészségének ápolására és továbbképzésének előmozdítására. A tulterhelés az oka annak, hogy a bírák gyakran csak látszólag, nem egyszer sehogy sem felelnek meg indokolási kötelezettségüknek, hogy bizonyos sablonok után indulnak és hogy szabad mérlegelés némely bírónál tulajdonképpen még a sommás eljárásban sem létezik.

Teljesen osztozunk a szerző ama felfogásában is, hogy bíróságaink a blankettáknak túlnagy bizonyító erőt tulajdonítanak és hogy a blanketták az ügynökök kezében rendkívüli pusztításokat vittek végbe nemcsak a kereskedőknél, de azokon kívül, a nagyközönség köreiből is.

Szerzőnek az ügynöki kérdésben nyújtott fejtegetései több irányban új szempontokat vittek bele ezen materiába. Szerző ügynöknek tekint mindenkit, akit a kereskedő anélkül, hogy szolgáltatásban volna, megbíz, hogy díjazásért más kereskedelmi ügyletei körébe eső ajánlat tételére vagy ügylet kötésére serkentsen. Az ügynök hatásköre és az ügynök által tett kijelentések tekintetében konklúziója az, hogy a kereskedő, aki más serkentő közreműködésével szerzett ajánlatot elfogad: a megrendelővel szemben a magánjog szabályai szerint felelős e közreműködő személynek mindazon cselekedeteiért, amelyekkel ezen utóbbi a megrendelőt ajánlattételre serkentette.

Ugyancsak igen gyakorlati eseteket tárgyalnak az ezután következő fejezetek, amelyek a céghasználat után elkövetett megtévesztésekre és cégbitorlási esetekre, valamint meg nem rendelt árukkal való visszaélésekre irányítják a figyelmet. Helyeseljük és szívesen vesszük, hogy szerző «fénykéveit» céltudatosan mindezen forgalmi visszaállásokra irányítja. Ezen visszaállások elharapózásának részben tényleg a bíróságok lanyha gyakorlata az oka. Némely bírói ítéletből mintha teljesen kiveszett volna a jó- és rosszhiszeműség megkülönböztetése, a Treu és Glauben elvének ápolása. Hasznos munkát végez mindenki, aki ezekre a dolgokra figyelmeztet, mert a kereskedelmi forgalom érdeke megkívánja a visszaélések kiirtását.

A kereskedelem érdeke nem az, hogy a forgalom parazitái szabadon élőködjenek és tenyésszenek. Minden valamirevaló kereskedő örvend, ha a jogász, különösen a bíró, mint jó kertész, irtja a gazt és így megóvjá a pusztulástól a kert növényeit.

Ezen szempontból azonban nem tudom eléggé hangsúlyozni, mennyire elhibázottnak tartom Toldy Gézának egész művén átvonuló azon felfogását, hogy a vázolt visszaélések ápolása a kereskedelem nagy érdekeinek, a «kereskedelmi érdekek kultuszának» önző ægise alatt történik. Szerző ezen álláspontját érthetővé teszi, de nem menti az, hogy szerinte a kereskedővilág érdeke homlokegyenest ellentétben áll a nagyközönség érdekével. A kereskedővilág érdeke — úgy mond — hogy áruját a nagyközönség megvegye és kifizesse, akár van rá szüksége, akár nincs, akár éri meg az árát, akár nem.* Aki így gondolkozik a kereskedelemről és annak hivatásáról, az meg van arról is győződve, hogy általán a kereskedelem, tehát a tisztességes kereskedelem érdekében is van mindaz a visszaélés, amely ellen könyvében állást foglal.

* Ezzel határozott ellentétben van szerző azon utóbbi kijelentése (190. l.), hogy «a kereskedelem és ipar támogatása jelentékeny közgazdasági és közművelődési érdek» és hogy «sem az iparnak, sem a kereskedelemnek nem általános érdeke, hogy bíróságaink sok tízezer megrendelőt rájuk nézve gazdasági értékkel nem bíró szolgáltatások elfogadására erőszakkal kényszerítsenek, számos esetben megvonva tőlük azt a lehetőséget is, hogy valódi szükségleteiket ilyenekkel kielégítsék iparosoknál és kereskedőknél fődözzék».

Hogy szerző mennyire megy, arra nézve egyebek közt utalok a XI. fejezetre. Ezen fejezet címe: «Átiai gondoskodás a kereskedőre könnyelmű hitelezésből háramolható kár elhárításáról». Itt szerző azon esetet tárgyalja, midőn alperes szerződéses kötelezettséget vállalt, hogy a felperes cégnek öt waggon acélvasat fog felperesnek szállítani, melynek vételárát a felperes cég hat havi lejáratu váltóival tartozott fedezni. Az alperes cég a szállítást nem teljesítette, a felperes cég sürgetésére pedig teljesítését azon feltételhez kötötte, hogy a vevő a vételárát előre küldje meg. Az alperes cég az ellene utóbb indított per folyamán ezen eljárását azzal okolta meg, hogy a felperes cég időközben fizetéseképtelenné vált. E körülményt igazolta is két járásbírói bizonyítvánnyal, amelyek e felperes ellen vezetett végrehajtások egész soráról tanuskodtak. Az alsóbírói ítélet kimondta, hogy az eladó a fizetéseképtelen vevőnek nem tartozott hitelre szállítani, mert az ügylet a vevő hitelképességének föltétele mellett kötött és mert a létrejött ügylet megkötése után az egyik szerződő fél helyzetében oly lényeges változás állott be, hogy e változás mellett a másik fél a szerződést az eddigi feltételek, t. i. a hitelbe való adás mellett már nem teljesíthette. A Curia ezen ítéleteket indokaiból és még azért is helybenhagyta, mert a felperes cég «nem is állította, hogy az alperes a felperes hitelképtelenségének tudatával kötötte volna meg a kereset alapjául vett ügyletet».

Hogy szerző mennyire elfogult a kereskedelemmel szemben, annak jellemzésére ideiktatom ezen esethez fűzött néhány megjegyzését:

«Az eladó tévedett, mikor azt tételezte fel, hogy vevője a teljesítés idejében fizetőképessé lesz. Vajon ki idézte elő tévedését? Talán a vevő? Dehogy. Maga esett bele. Mentegeltődzhet-e tehát tévedésével? Igen, ó igen, hiszen ő kereskedő!» «Ha a laikus vevővel szemben a «ha aláírtad, fizess» az igazság, úgy bizonyára rá kellene ugyanezen elvnel fogva olvasni az eladó kereskedőre is a «ha aláírtad, szállíts»-ot». «Azokat a telivér kereskedelmi érdekelveket, melyeket e kévémben megvilágítok, határozottan az érzélem sugallta; az az érzélem, hogy az eladó kereskedőt meg kell védeni azon káros következményektől, melyekbe őt saját óvatosságának hiánya sodorta. Mert hiszen a kereskedőnek, ha kellő óvatossággal köti vala meg szerződését, vevőjének nem fizetőképességét, hanem fizetőképétlenségét kellett volna föltételezni s ehhez képest szerződésében magának kellett volna kikötnie akár azt a föltételt, melyet bíróságaink utólag zuditának ellenfelére, akár azt, hogy vevője biztosítékot (jótállást, zálogot) tartozik nyújtani vagy hogy az eladott árura tulajdonjogát fentartja».

Íme, szerző ezen határozatokban is a kereskedelem favorizálását látja, holott e határozatok a forgalom szükségleteiből folyó természetes következmények, amelyek teljesen meg egyeznek az anyagi igazsággal. A kereskedelmi forgalomban a hitelügyletek nem abban a föltevésben kötnek, hogy a vevő fizetéseképtelen. Természetes, hogy fizetéseképtelen vevőnek senki sem hitelez. Amikor tehát az eladó a szerződés megkötésénél a kellő gondossággal jár el, és a szerződés megkötése és az áru szállítása közt a vevő fizetéseképtelenné válik, akkor nem egyeztethető össze az anyagi igazsággal az, hogy az eladó köteleztessék az utóbb fizetéseképtelenné vált, végrehajtásokkal agyonzaklatott vevőnek hitelbe szállítani.*

* Hogy pedig ez nem a kereskedelem egyoldalú védelme, annak illusztrálására elég rámutatni a *Jogi. Közl.* 1893. évf. 11. számának mellékletén 79. sz. a. közölt bírói határozatra, melyben a kir. Curia kimondta, hogy «oly szerződés esetén, mely szerint valaki mint gazdatiszt nagyobb gazdaság vezetését és kezelését azzal vállalja el, hogy a gazdálkodásnak bizonyos előre meghatározott eredményeért saját vagyonaival vállal felelősséget, a gazdaság tulajdonosa külön kikötés nélkül is követelheti, hogy a gazdatiszt a gazdaság kezelésének átadása előtt

Nem osztom szerző nézetét a könyve 144. oldalán közölt esetre nézve sem. Az eladó szóval akkép ajánlja áruját, hogy az valamely jóhirű szesztermelő helyről jött. Az ügylet megkötésekor nem köti ki egyik fél sem az eladó üzleti telepét mint feltételt (az eladó ügynöke által kiállított megrendelőjegyén rajta van a gyáros neve, de telep helye már nincs ott). Toldy ezen esethez a következő megjegyzést tüzi:

«Bíróságaink belehajtják a vevőt abba a kettős kelep-czébe, hogy: 1. ha az árut elfogadja, e jogi cselekedetével a kereskedő részéről történt megtevesztésére alapítható kifogását rontja le, — 2. ha pedig az árut visszautasítja, az áru minősége ellen esetleg érvényesíthető törvényes kifogásait mulasztja el.»

Ezen megjegyzéséből látni, hogy szerző az eladó üzleti telepének mint lényeges feltételnek az ügy eldöntésénél fontosságot tulajdonít, holott az eladó üzleti telepe csak kivételes esetekben bir fontossággal és mindig a vevő tartozik bizonyítani azon fontosságot, azon érdeket, amely az eladó üzleti telepéhez mint lényeges ügyleti feltevéshez fűződik. Bordeaux-i bort, rheims-i pezsgőt, boszniai szilvát stb. Budapestről is lehet szállítani, tehát nem az a lényeges, hogy az eladó hol domicilál, hanem az, hogy tényleg valódi bordeaux-i, rheims-i, boszniai áru-e az, amit az eladó küldött. Teljesen osztom tehát a bíróságok azon álláspontját, hogy a vevőnek a küldés helyére nézve történt megtevesztése nem tekintendő lényegesnek, ha az áru szállítása a szerződés feltételeinek megfelelően történt.

A «kelletlen cégrokonságok» című fejezetben foglaltakat általán helyeslem ugyan, azonban nem hallgathatom el, hogy szerzőt ismét messze elragadja a kereskedelem iránti elfogultsága, midőn kifogásolja, hogy a *Czölöpy B. és fia* cég mellett bíróságaink bejegyezték a *Czölöpi és Társa* céget. Szerző azon alapon tagadná meg a cégjegyzést, mert az utóbbi cég szövege az előbbi céggel összeköttetésben állókat megtevesztheti. Ez azonban a konkrét esetben csekély gondosság mellett könnyen elkerülhető. Helyes, hogy *Zuzlay Antal és Társa* és *Zuzlai Antal és társa* elnevezésű cégek (csak az *i* és *y* különbsége alapján a két cég megkülönböztetése lehetetlen) egy helységben ne szerepelhessenek, de már a forgalom tulságos korlátozása volna az *egymástól igen könnyen megkülönböztethető cégek* bejegyzésének megtagadása vagy a bejegyzést kérő kötelezése cégtoldat használatára.

Abban igaza van a szerzőnek, hogy ha valaki a cégrokonságot megtevesztésre használja fel, azt minden esz-közzel üldözni kell. De az üldözés nem jelenthet előleges zaklatást.

Szerző művében nem azt kifogásolom, hogy egyoldaluan csupa kereskedelmi visszaélést ostromoz, (pedig találhatott volna egyebet is eleget) hogy bírói gyakorlatunknak csak a kereskedelmi étellel összefüggő helytelenségeit bírálja, de kénytelen vagyok konstatálni, hogy nem őrzi meg objectivitását.

Kár, hogy Toldy Géza — az ő szavaival élve — kesernyés magyar jogi Demokritos-t irt és nem tárgyilagos bírálatot, hogy nem fogadta meg azt a tanácsot, amelyet műve bevezetésében (8. l.) ő maga ad, hogy «az ügyvédnek hivatása gyakorlatlásában nem szabad sem merkantilistának, sem antimerkantilistának lennie.»

A jogi írónak még kevésbé!

Dr. Balog Arnold.

megfelelő biztosítékot adjon arra nézve, hogy elvállalt kötelezettségének teljesítésére képes lesz. Ha a gazdatiszt a tulajdonos e kíváncsalmának meg nem felel, a tulajdonos a szerződéstől felmondás nélkül elállhat». Ime, ezen esetben földbirtokosnak adta meg a Curia (a konkrét esetben véleményem szerint helytelenül) a szerződéstől való elállás jogát, midőn pedig a másik fél helyzetében semmi változás be nem állott, és amikor egyáltalán nem bizonyított a gazdatiszt vagyontalansága vagy a bizalomra érdemtelensége.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A res judicata terjedelme.

Felperes alperessel adásvételi szerződést köt, amelyből alperessel szemben 80 K követelés iránt formál jogot. Ebből a 80 K követelésből felperesnek különélő neje 40 K-t lefoglal és alperesnél letilt, azonban a behajtásra magát fel nem jogosíttatja. Felperes alperest 80 K iránt oly módon perli be a járásbírósnál, hogy 40 K fizetésére és 40 K-nak a foglaltató részére bírói letétbe leendő helyezésére köteleztessék. Alperes a tárgyaláson nem jelenvén meg kellő időben, marasztaltatik. Perujtással él s jogerősen pernyertes lesz. Most a foglaltató beperli a lefoglalt 40 koronáért a *községi* bíróságnál. Hiába tesz pergátló kifogást res judicata címén. Marasztaltatik. S a járásbíró a marasztaló ítéletet helybenhagyja, figyelembe nem véve a pergátló kifogást s nem vizsgálva a foglaltató felperes perlési jogosultságát.

A kérdés, amelyet a járásbírósnak nem felelbevezhető ítéletével alperes hátrányára döntött el, az, hogy a res judicata hatálya kiterjed-e a felperes gyanánt fellépő foglaltató hitelezőre is?

Mielőtt ezt elbírálnánk, azt a megelőző kérdést kell eldöntenünk, hogy joga van-e azon hitelezőnek, akinek követelését bíróság lefoglalták, követelését érvényesíteni?

A végrehajtási törvény 82. §-a csupán attól tiltja el az adóst, hogy bírói utalvány nélkül fizessen. Ha tehát a végrehajtást szenvedett hitelező fizetés iránt indít keresetet, úgy alperes hatályosan érvényesíthet ellene kifogást a fenti §. alapján. Ha ellenben bírói letétbe helyezést követel, úgy a bíróság alperest erre kötelezni fogja. A jelen esetben, amikor a követelés jogalapja és összege egységes volt, ha felperes követelését érvényesíteni akarta, kénytelen volt keresetében az egész követelést felszámítani és ilyen módon alperesnek részben fizetésre, részben bírói letétbe helyezésre leendő marasztaltatását kérni, mert hiszen ha követelését megosztja s alperest ilyen módon a községi bíró előtt perli, az tekintettel arra, hogy nála hasonló összeg tiltatott le, a fizetésre leendő köteleztetés ellen joggal és eredményesen tiltakozhatik, ha pedig felperes oda nyilatkozik, hogy követelése 80 K, alperes a követelés megoszthatatlanságának elve alapján tehet illetőségi kifogást.

Persze meg van a lehetősége annak, hogy felperes alperessel összejátszva a foglaltatót követelésétől ily módon elüti. De viszont ennek módjában áll jogait beavatkozási keresettel megóvni.

Végkövetkeztetés gyanánt tehát meg kell állapítani, hogy felperes jogosult adósát a követelésnek bírói letétbe leendő helyezése iránt beperelni. Curia 1883. febr. 7. 5688. Dttár. u. f. IV. k. 175. l.

Az első marasztaló ítélet ellen alperes perujtással élvén, felperes csak az 1881: LIX. tcz. 72. §-a alapján az abban megállapított előfeltételeket kimutatva ujithatta volna meg a pert.

Lehet-e több joga a foglaltatónak?

Nemo plus juris ad alium transferre potest, quam ipse habet. A foglaltató sem jogosult többre, mint a végrehajtást szenvedett. Hiszen annak jogutóda. Ő, ha a végrehajtást szenvedett adósa ellen felperes gyanánt lép fel, csak a végrehajtást szenvedett engedményeseként szerepel. Ellene mindazon kifogások megtehetőek, amelyek amavval szemben fenállottak. Ha azt megengedjük, hogy ő önállóan érvényesítsen jogokat: nincs res iudicata. Az alperest százszor is be lehet pereltetni ugyanazon követeléséért, mindannyiszor egy újabb foglaltató által, akivel szemben nincs ítélt dolog. És sikeresen tönkre lehet tenni, vagy perenkívüli fizetésre kényszeríteni az alperest olyan esetben különösen, amikor

ez kénytelen ügyvédet vallani és költségeit a szegényjogos felperesen behajtani képtelen: vagy pedig mint szegény nap-számos a bíróság előtt nap-nap után délelőtti ácsorogni kénytelen. Ezt a perjogi képtelenséget csakis úgy lehet meggátolni, ha kimondjuk hogy az ítélt dolog a végrehajtató s a követelés behajtására feljogosított másik hitelezővel szemben is ítélt dolog s ez is csak oly feltételek fenforgása mellett élhet perujtással, mint jogelőde. . .

A jelen esetben előállott még az a furcsaság is, hogy az ugyanazon jogalapból származott egységes követelés felét a foglaltató hitelező megkapta, az eredeti hitelező pedig nem. Az eredeti hitelezőt elutasította a járásbíró és a törvényszék, a foglaltató hitelező pernyertessé lett a községi bíró és a — másik — járásbíró előtt.

Jantsovits Emil
gyulai ügyvéd.

A meghatalmazás hiányának joghatálya a felebbezési szóbeli tárgyalás esetén.

I. Egy kir. törvényszék, mint polgári felebbezési bíróság előtt a következő jogeset fordult elő:

A sommás visszahelyezési perben a kir. járásbíróság előtt pervesztes alperes az elsőbírósági ítélet ellen felebbezést adott be. Az ezen felebbezésből kifolyólag a polgári felebbezési tanács elé kitűzött szóbeli tárgyalásról felvett jegyzőkönyv szerint «alperesi képviselő felmutat egy táviratot, amelynek alapján kéri, hogy mint Z. Antal ügyvéd meghatalmazottja az ügy tárgyalásában résztvehessen. Felperesi képviselő tiltakozik az ellen, hogy a felmutatott sürgöny szabályszerű meghatalmazásnak tekintessék s ennél fogva kéri, hogy felebbező alperes meg nem jelentnek vételessék, felebbezésével visszautasítsák. . . » Erre a felebbezési bíróság a felebbezést a sommás eljárás 162. §-ának 1. bekezdése alapján visszautasította és felebbező alperest a felperesnek okozott felebbezési költségben marasztalta «azon okból, mert felebbező alperes a felebbezési tárgyalás határnapját a felebbezési kérelem szóbeli előterjesztése előtt szabályszerű megidéztetése daczára elmulasztotta, illetve az alperes helyett megjelent Z. Ferencz ügyvéd részéről felmutatott táviratot felperes képviselője szabályszerű meghatalmazásnak el nem fogadta stb. . . »

II. Ezen határozat helyességéhez alapos kétség fér.

A kir. járásbíróság előtti sommás tárgyalás során a sommás eljárás 8. §-ának 2. és 3. bekezdésében és 50. és következő §-aiban lefektetett rendelkezések nyomán éles különbség teendő egyrészt azon eset között, ha az, aki valamely peres fél helyett, mint meghatalmazott fellép, ebbeli minőségét nem igazolja és másrészt azon eset közt, ha valamelyik peres fél a szóbeli tárgyaláson meg nem jelen. Kétségtelen az, hogy annak a körülménynek, amely szerint egy ügyvéd valamelyik peres fél helyett a szóbeli tárgyaláson minden igazolás nélkül, annál inkább egy távirat felmutatása mellett, megjelen, ha a másik fél tiltakoznék az ellen, hogy e távirat szabályszerű meghatalmazásnak vételessék, legföljebb az volna a joghatálya, hogy a bíróság nyomban kihirdetendő végzéssel a meghatalmazás utólagos igazolására nyolcz napnál tovább nem terjedhető határnapot tűzne ki (8. §. 2. bekezdés), de az illető felet meg nem jelentnek semmi esetre sem vehetné és ellenében a meg nem jelenés jogkövetkezményeit nem alkalmazhatná.

A sommás eljárás 130. §-a szerint a felebbezési eljárásra, amennyiben a törvény II. czim 1. fejezetének intézkedéseiből más nem következik, a járásbíróság előtti sommás eljárás szabályai megfelelően lévén alkalmazandók, minthogy ebben a fejezetben a sommás eljárás 8. §-ában foglalt intézkedés helyett más rendelkezés nem foglaltatik és mert a sommás eljárás 162. §-ának utolsó bekezdésében az 52—56. §-okra történt utalásból is nyilvánvaló, hogy ezen 162. §.

csak a sommás eljárás 50. és következő §-aiban előirt rendelkezések helyett tartalmaz ellenkező intézkedést, nem tűr kétséget az, hogy a sommás eljárás 8. §-ának 2. és 3. bek a felebbezési eljárásban is alkalmazandó és így tehát annak a körülménynek, hogy a felebbező peres fél ügyvédjének ügyvédhelyettese a felebbezési szóbeli tárgyalás során szabályszerű helyettesítési meghatalmazást nem mutat fel és az ellenfél «tiltakozik», legföljebb az lehet a helyes következménye, hogy a helyettesítési meghatalmazás utólagos igazolására a sommás eljárás 8. §-ának 2. bekezdésében foglaltak alkalmazása mellett megfelelő határidő tűzetik ki és a tárgyalás elhalasztatik. Összhangzásban áll ezen szabály a bírói joggyakorlat által állandóan követett azon törvénykezési eljárási szabálylyal is, amely szerint a perorvoslat csupán azért, mert az ügyvédi meghatalmazás nem csatoltatott, vissza nem utasítható, hanem a meghatalmazás mellékelésére megfelelő határidő kitűzése mellett az illető ügyvéd felhívandó.

III. A fölvetett jogesetben tehát a felebbezési bíróságnak nem volt volna szabad visszautasítani a felebbezést, hanem a sommás eljárás 8. §. 2. bekezdésének szabályai szerint kellett volna eljárnia; amivel szemben nem jöhet figyelembe az indokolásban kifejezett azon érv, hogy a felperes képviselője a táviratot nem fogadta el szabályszerű meghatalmazásnak, annál kevésbbé, mert a peres fél képviselőjének ilyen vagy olyatén felfogása közömbös; miután mégis a törvény a fő és nem az ellenfél ügyvédjének a felfogása.

Dr. Hadzsaga Illés,
órlublói kir. albiró

Glosszák a párbaj büntetésének kérdéséhez.

— Felelet dr. Eisler Ede ur cikkére. —

Dr. Eisler Ede ügyvéd urnak a «Jagt. Közl.» 23. számában megjelent cikkéhez néhány megjegyzést óhajtok fűzni.

A cikkíró ur hivatkozott cikkében, tekintettel az előfordult és előfordulható halálos kimenetelű párbajokra, törvényhozásilag óhajtaná kodifikálni a párbaj szabályait. Azt óhajta a cikkíró ur, hogy mondja ki a törvényhozás, milyen kardokkal és pisztolyokkal vívott páros viadal minősíthető csak párbajnak, milyen sebesülésnek szabad csak a párbajnál előfordulnia, továbbá, hogy a pisztolybárbajnál milyen távolságról löhetnek a párbajozó felek egymásra, stb.

Előrebocsátva azt: hogy én nem vonom kétségbe a cikkíró ur nemes intencióit, amelyek őt cikke megírásánál vezették, morális és jogi szempontokból mégis kénytelen vagyok a cikkíró ur véleményével szemben aggodalmaimnak kifejezést adni.

Hogy a párbaj büntetendő-e vagy sem, hogy továbbá az milyen büntetéssel sujtassék, ennek a kérdésnek az eldöntése attól függ, vajon az állam fentartandónak ítéli-e a párbaj intézményét, avagy mint a fennálló társadalmi és jogi rendre veszélyest eltörölnöndőnek tartja-e? Csakis ezen szempontból ítéltethető meg az, vajon egy cselekmény büntetendő-e, vagy sem?

Hogy a magyar törvényhozás a párbaj intézményét helyesli és fentartandónak véli-e, avagy annak eltörlése mellett tör-e pácztát, azt az 1878 : V. tcz. után ítélve igen bajos volna eldönteni, mert a magyar Btk. ugyan külön fejezetet szentel a párbajnak, ámde éppen ezáltal teszi a törvényhozás a maga álláspontját kétértelművé. Abból, hogy bünteti, az intézmény helytelenítését, illetve büntetőjogi szempontból üldözendő voltát olvassuk ki, abból pedig, hogy sui generis delictumot konstruál belőle, azt is kiértelmezhetjük, hogy a társadalom szempontjából fentartandónak tartja, s mint ilyent kiemeli az élet és testi épség elleni delictumok közül. Másrészt azért, hogy custodia honestával s enyhébb büntetési tételekkel «sujtja» (amelyekkel a judikatura aztán valóságos büntetőddi játékot üz).

Már most a cikkíró ur a közvélemény időnkénti felháborodásából azt következteti, hogy a közvélemény a párbaj intézménye ellen lévén hangolva, ha az, t. i. a párbaj a maga teljességében nem is törölhető el egyszerre, legalábbis a súlyos természetű párbajok akadályozandók meg, azáltal, hogy a büntetőtörvénykönyv párbaj-fejezete kodifikálja

a párbajszabályokat. Véleményem szerint mindenek előtt morális okok szólnak a párbajszabályok kodifikációja ellen.

A párbaj ma csak a közép és felső osztályokban divatozik. Az ország lakosságának milliói nem vesznek róla tudomást. Az ő becsületüknek nincs szüksége «lovagias kirepérációra». Lovagias nyelven szólva az állampolgárok milliói, akik nem párbajoznak, «párbajképtelenek.» Miért is a párbajozó osztályok alaposan lenézik őket. De viszont, ha meg akarják torolni a becsületükön ejtett sérelmet, amugy a maguk módja szerint, akkor sokkal szigorubb elbírálás alá esnek, mint a párbajozó gentlemének, mert ő rájuk nem az uri államfogház, hanem fogház, börtön, vagy fegyház szabatik ki. Elégge immoralis dolog az állam részéről ugyanazon egy fogalomnak, a becsületnek védelmére elkövetett bűncselekményeket különböző elbírálás alá vonni, pusztán csak azért, mert a párbajozók osztályában a «lovagiasság szabályai szerint», amott pedig «szabálytalanul» szurkálják le az emberek egymást.

A büntető törvénykönyv külön párbajfejezete által a jogegyenlőséget is súlyosan megsérti a törvényhozás azáltal, hogy a lényegileg azonos delictumokért más-más büntetéssel sújtja az elkövetőket pusztán az elkövetési formák szerint, holott a büntetés kiszabásánál úgy in abstracto, mint in concreto csupán az alanyi bűnösség és a jogrend veszélyeztetése szolgálhat mértékül. Avagy talán kevésbbé veszélyezteti a jogrendet, ha az illetők a lovagiasság szabályai szerint szurják, lövik, vagy vágják egymást agyon?

A párbaj intézményét tehát sem annak immoralis volta, sem a jogegyenlőséget sértő mivolta miatt nem szabad fenntartani, nem is szólva arról, hogy a párbaj a krakélérek és kétes existenciáknál akárhányszor szolgál becsületreperáló eszköz gyanánt oly esetekben, mikor az illetők piszkos üzemeik miatt a büntetőbírók előtt fogyatékos becsületüket nemcsak, hogy ki nem reperálhatnák, hanem még alaposan le is indokolnák őket. Nem szabad, hogy a törvényhozás a párbaj intézményének fenntartásával továbbra is az osztály-törvényhozás vádját vonja magára, amely a párbajozók osztályának souverain uralmat biztosít a nem párbajozóké felett.

A cikkíró ur javasolta párbaj-kodifikáció pedig nem, hogy csökkentené a párbajozók számát, hanem még szaporítaná azáltal, hogy a veszélyesebb párbajozási módokat törvényhozással tiltaná.

Az ilyen tilalom is csak cum grano salis veendő, amennyiben nem hegyes karddal is lehet halálra sebezni s légyenlküli pisztolyal is lehet valakit agyonlőni. S ugyan panaszkodhatnák-e a törvényszabta formák között megöltnek, vagy örökre bénává tett nyomorultnak családja, hogy rajtuk jogsérelem esett?

Némi inconsequentitát is találok a t. cikkíró urnál. Inconsequentitát annnyiban, amennyiben a párbaj-kodifikáció gondolatát nem viszi végig következetesen. Ugyanis a párbaj intézményének állami receptiója akkor vitetnék következetesen keresztül, ha a lovagias becsület különös osztályvédelméről nemcsak a Btk. gondoskodnék, hanem a polgári törvénykönyv általános részében is külön fejezetet kapna a lovagias becsület. Gyönyörűen bele lehetne illeszteni valamelyik párbajkodexet a készülő magyar polgári törvénykönyvi javaslat általános részébe. És joggal. Mert a vagyon elleni delictumoknak csak azon az alapon van helyük a Btk.-ben, hogy az állam fentartandónak tartja a magánjogban a magántulajdon intézményét. Következésképp, ha az állam külön kodifikálná a lovagias becsület védelmére szolgáló párbajszabályokat, akkor kötelessége volna a lovagias becsületet is mint magánjogi és társadalmi fogalmat a magánjogi kodexbe felvenni.

— Azt hiszem, a cikkíró ur nem is gondolt arra, hogy az ő javaslatának consequens keresztülvitele a lovagias becsületnek en block receptiójához vezetne — a XX. században! Ezt pedig a cikkíró ur tán maga sem óhajtáná.

Ifj. dr. Székely Aladár.

A 3. Jac. 1. 18. statutum a *New-River Company* jogelődeinek engedélyt adott arra, hogy egy tíz láb széles új csatornát létesítsenek a folyó viznek London egyes meghatározott helyeire leendő vezetése céljából. Ugyanezen statutum szerint, ennek 6. §-a értelmében a nevezett társaság és jogutódai az új csatorna fölött megfelelő közlekedési hidakat készíttethetnek s tarthatnak fen; a társaság kivált-ságlevelében pedig világosan benne foglaltatik az, hogy a kormányzók, valamint a Company of the New River és jogutódai fentarthatják és javíttathatják ezeket a hidakat.

A szóban forgó társaság állandóan javíttatta is magukat a hidakat, de már a kapcsolatos futóárkokat, nemkülönben az országutak bármely részét is elmulasztotta jó karban tartani.

A hertfordshirei County Council, melynek területén a kérdéses hidak építtettek, megindította az eljárást annak megállapítása végett, hogy a társaság tényleg kötelezve volt a kérdéses három hid és a futóárkok renbentartására, ideszámítva a hidakkal kapcsolatos kocsutakat is a futóárkok mentén, melyek a hidak végeitől számított 300 lábnyi területen belől fekszenek.

A *Chancery Division* döntése szerint a hivatkozott Statute of Bridges nem alkalmaztatott az alperes társasággal szemben, melynek a javításra vonatkozó felelősségét több újabb törvénycikk szabályozza és hogy az alperes csatornatársaság köteles volt állandóan jó karban tartani a hidakat és futóárkokat, ide értve természetesen a hidakkal összeköttetésben levő országutak azon részeit is, melyeknek létesítése a hidépítés következtében vált szükségessé. Az azonban a Chancery Division szerint már nem föltétlenül szükséges, hogy ezeknek területe a hidak végétől számított 300 lábnyi legyen; a futóárkok kiterjedését pedig minden egyes esetben határozottan meg kell jelölni.

2. A keresztyénség tana, mint modern doctrina szerepelt nemrégiben a *Recorder of Londonderry* előtt, egy némiképpen sajátos izü eset alkalmából. Felperes, ki a keresztyénség tanainak ismertetésével és tanulmányozásával foglalkozva, azt hirdette magáról, hogy ő képes különböző emberi betegségeket *ima által* meggyógyítani, bizonyos egyéb segédeszközök igénybevétele mellett, kártérítési keresetet indított egy helyi érdekű ujság ellen, ennek egy szatirikus közleménye miatt, melyben az a felperes által állítólag használt különféle gyógymódokat ismertette kommentárok kíséretében. Alperesek természetesen azt vitatták a per folyamán, hogy a panaszlott közleményhez fűzött magyarázatok egyáltalán nem sértők s hogy azoknak semminemű rossz szándék nem tulajdonítható.

A felvett bizonyítás során felperes azt adta elő, hogy ő orvostudományt sohasem tanult s hogy az ő gyógymódjai egyszerűen «az ő imájának és az Isten áldásának» a következményei. Előadta továbbá azt is, hogy az ő általa gyógykezelt betegek közül minden százból körülbelül csak egy egyén nem gyógyult meg s hogy ő semmi költséget nem vett követelt ápolása fejében; továbbá, hogy néhányan ajánlékot adtak neki, mások ellenben nem adtak semmit; amit éppen adtak, elfogadta a beteg vagyoni viszonyaihoz képest. Ha a beteg szegénysorsu volt, nem fogadott el semmit; megelégedett azzal, ha egyszerűen áldással fizetett neki a gyógykezelésért. Előadta aztán, hogy az erysipelas eseteiben, amiddőn ő imádkozott, a csontok fölszáradtak s a betegek láb-szárai visszanyerték erejüket, más esetekben pedig a rossz csontok kijöttek a beteg lábaiból. Azt is vitatta, még végül a felperes, hogy az ő munkássága korántsem volt oly közérdekű dolog, melyet az ujságban lehetett, vagy kellett volna kommentálni.

A *Recorder of Londonderry* azonban más véleményben volt és megállapította azt, hogy a szóban forgó hírlapi közlemény sértő kifejezéseket egyáltalán nem tartalmazott s hogy a cikk írójának teljes szabadságában állott kritikája tárgyává tenni a felperes működését, mihez képest aztán a felperest keresetével elutasította.

Zsoldos Benő.

Az angol judikatura legujabb határozataiból.

V.

1. A nagyobb hidakra vonatkozó angol törvény, *Statute of Bridges* akként intézkedik, hogy a hidak jó karban tartásáért felelős egyének felelősséggel tartoznak a kapcsolatos kocsutak jó karban tartásáért is a hid mindkét végén, a hid végeitől számítva 300 lábnyi területen belől.

Külföldi judikatura.

Szemelvények a német Reichsgericht magánjogi gyakorlatából.

Ha a címzett az értesítésnek idejében való átvételét ravaszsággal vagy a maga vétkességével meghiúsítja, az elkésve érkezett értesítés idejében érkezettnek tekintendő. (Az ajánlott levelet nem lehetett kézbesíteni, mert a címzett nem volt lakásán található, jöllehet tudnia kellett, hogy az

általa tett ajánlatra az elfogadásról szóló értesítésnek ajánlott levélben kell érkeznie.)

A felebbezési bíróság mint tényt állapította meg, hogy egy hirdetésben előforduló passus futólagos olvasásnál valótlán ténybeli állításnak tetszhetik, figyelmes olvasásnál azonban nem teszi ezt a benyomást. A Reichsgericht visszaküldte az ügyet a felebbezési bírósághoz, azzal a felhívással, hogy a bíróság állapítsa meg, az olvasóknak milyen köre részére szólt a hirdetés és hogy abban a körben a hivatásukat illető reklamközleményeket miként szokták olvasni.

Egy bankár a maga hitelezőjének értékpapirokat adott zálogba; a zálogba vevő a papirokat egy csomagban vette át, anélkül, hogy az értékpapirokat külön megnézte volna, s így nem vette észre, hogy a szelvények és szelvény-utalványok hiányoznak. A papirok nem voltak a zálogbaadó bankár tulajdona, hanem csak megőrzés végett voltak birtokában. A Reichsgericht ily körülmények közt nem tekintette a zálogjog megszerzését jóhiszeműnek, mert az ily jogszerzéshez az óvatosságnak bizonyos mértéke szükséges. Köteles a zálogjog megszerzője a valódi tulajdonos érdekében az átvett értékpapirokat, melyek nem a zálogbaadónak tulajdona, megvizsgálni. A forgalomban harmadik személyek jogaival szemben mindenki kötelezve van ily gondosságra.

A bizományos a harmadik szerződő féltől, ha ez a szerződést megszegi, a kár megtérítését követelheti, még pedig nem csupán abban a mértékben, amelyben ő maga károsodott, hanem amelyben a kár az ő megbízóját is érte. Nem kell követelését arra alapítania, hogy megbízója követeli a maga kárának megtérítését, amint azt sem kell bizonyítania, hogy megbízóját képviseli; de felhozható ellene az a kifogás, hogy a kiterjesztett kártérítési szolgáltatás nem a megbízó javára szolgál, hanem pusztán a bizományos jogosulatlan gazdagodásával járna.

A jegyben járó leány, kitől az apa a megígért és társadalmi állásának megfelelő hozományt megtagadja, jogosítva van az apát már a házasságkötés előtt a hozomány adásának jövőben való teljesítése iránt perelni, jöllehet a házasság előtt nincs jogosítva a hozományt követelni.

Különfélék.

— **Lányi Bertalan** az igazságügy kormányzatát oly körülmények közt vette át, melyek nagyobb conceptióval járó feladatok megoldását kizárják. Igazságügyünk vezetőjének más viszonyok közt ma szép hivatása lenne a codificatio terén már annál fogva is, mert a többé-kevésbbé előkészített reformok egész sorozata várja, hogy tető alá kerüljön. Az új igazságügyminiszternek azonban, állásának saját maga által is jelzett ideiglenes jellegénél és a kormány parlamenti helyzeténél fogva, előreláthatólag nem lesz megadva, hogy kormányzata alatt a törvénytárt igazságügyi alkotásokkal gyarapíthassa. Javára írjuk a miniszternek, hogy — kijelentéseiből ítélve — helyzetét maga is így fogja fel. Ezért természetes, hogy programot nem is adott. Azt azonban program nélkül is kétségtelennek tartjuk, hogy az a nagystylű munkálkodás, mely a polgári törvénykönyv tervezete körül mostanig folyamatban volt, a kodifikáló bizottság eddigi vezetőjének változott helyzetében sem fog fenakadást szenvedni.

— **A nemzetközi büntetőjogi egyesület magyar osztályának felélesztésére** tesz kísérletet néhány büntetőjogi szakember. A magyar osztály a kilenczvenes évek elején — Liszt budapesti felolvasásakor — alakult meg, de eddig nem volt munkaképes. Kíváncs, hogy az újabb kísérlet eredménynyel járjon, mert tagadhatatlan, hogy a nemzetközi egyesület eszméi eddig Magyarországon nem igen részesültek behatóbb művelésben.

— **Finkey Ferencz** büntetőjogi tankönyvének második kiadása jelent meg. A munka, mely a Btk. teljes szövegének és 23 új §-nak felvétele által bővült s jelenleg 900 oldalra terjed, természetesen nemcsak megtartotta azokat a kitűnő kvalitásokat, melyekre az első kiadás alkalmából reámutat-

tunk, hanem több jelentéktelen ténybeli tévedés korrekturája s különösen az újabb irányok tanainak részletesebb ismertetése által értékben még emelkedett. Az érdemes szerző talán még inkább többet nyújt a kelletténél és fáradságot nem kímélő buzgalmában figyelme néha még a jelentéktelen momentumokra és adatokra is kiterjed. E sorok írója a munka első kiadása ellen azt a kifogást emelte, hogy tankönyvnek túlbő s ezáltal megnehezíti a kezdőnek az alapfogalmak és elemi ismeretek elsajátítását. Azóta Németországban két tankönyv jelent meg — Finger tankönyvének általános és Binding tankönyvének különös része — melyek még fokozottabban szolgálnak rá e kifogásra, melynek helyességét az előszóban maga Finkey is elismeri. Az orvoslásnak az a módja, melyet Finkey megkísérlett, hogy t. i. az alapvető részeket nagyobb betűvel nyomatta, csak részben segít a bajon, mert pl. alig állíthatjuk, hogy a büntetőjog története, irodalma, a codificatio állása (58—100. oldal), melyek petit betűből vannak szedve, a kezdő- vagy nem szakjogászra — in toto — «mellékesek» volnának. — Finkey tulmegy azon a feladaton, melyet az előszóban maga elé tűz. Könyvének nemcsak pædagogiai értéke van, hanem jelentékeny tudományos becsccsel is bír.

V. R.

— **Tulajdonjog és szomszédjogok** czim alatt csebi *Pogány Virgil* lévai kir. járásbíró 248 oldalra terjedő tanulmányt bocsátott közre. A tulajdon általános szabályainak előrebocsátása után szerző művének első fejezetében tárgyalja a tulajdonjog fogalmát, tárgyát, tartalmát, kiterjedését, korlátozásait, a tulajdonközösséget, a terhelési és elidegenítési tilalmakat, a kisajátítást, a magánérdekű korlátozásokat, a telekeldarabolási tilalmat. A második rész a szomszédjogokról szól, a harmadik a közös tulajdon összes részletkérdéseit öleli fel. Szerző művében a legfőbb súlyt helyezi a tételes jog, különösen pedig a bírói gyakorlat mellett a polgári törvénykönyv tervezetére, amelynek intézkedéseit nemcsak ismerteti, de részletesen bírálja is. (Szerző kiadása; ára 5 korona.)

— **Bűnügyi judikatura.** *Anyagi jog.* A sértett özvegye nem tartozik azon személyek közé, akikre az *indítványozási jog* a Btk. 113. §. szerint kiterjed. — A Btk. 280. §-ában foglalt *összetett büncselekmény* csak abban az esetben jöhet létre, ha legalább két oly cselekmény forog fen, melyek mindegyike külön-külön a Btk. 279. §-a alá esik, nem tehát akkor is, ha pl. az egyik cselekmény erős felindulásban elkövetett szándékos emberölésnek minősítendő; ez esetben a halmazat szabályai irányadók. — A sértő fél a sértettel szemben sajnálkozásának adott kifejezést s a sértésnek magyarázatát adta; a sértett az elégtételt elfogadta, s csupán, hogy a lovagiaság alaki szabályai is fentartassanak, segédeit a mondtak jegyzőkönyvbefoglalásával bizta meg; ezek azonban a sértő megbízottaival találkozáskor, kijelentették, hogy magyarázatnak illetve sajnálkozás kifejezésének helye nincs, hanem ők csak vagy bocsánatkéréssel, vagy fegyveres elégtétellel érhetik be; minthogy pedig az ellenfél bocsánatot kérni hajlandó nem volt, a *párviadal* megtörtént. A sértett segédei a Btk. 294. §-a alapján ítéltettek el azon a czimen, hogy a kiegyezést a lovagias ügyben megakadályozták; a felek 2—2 napi, a segédek 8—8 napi államfogházzal büntetettek. — Vádoltnak kisebb forgalmi szatócsboltja volt, mely azonban bírói zár alá vétetett; vádlott, aki teljesen fizetéképtelen állapotban volt, sértettől 120 K értékű kátránypapírt rendelt oly czégnymatu papíron, mely alkalmas volt annak a hitnek felébresztésére, hogy nagyobb kereskedése van; a Curia az alsóbíróságokkal szemben a *ravasz fondorlatot* megállapította.

Eljárás. Habár szabálytalanságot képez, hogy a felebbviteli főtárgyalást kitűző végzés vádlottnak nem kézbesített, mindamellett hivatalból figyelembe veendő semmiségi ok nem forog fen, mert vádlott a személyes megjelenés kötelezettsége nélkül idéztetett.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Mittermaier az esküdtszéki intézményről.** A «Monatsschrift für kriminelle Psychologie und Strafrechtsreform» áprilisi számában dr. Wolfgang Mittermaier határozottan állást foglal a schöffé-bíróságokkal szemben az esküdtszéki intézmény fentartása mellett. Olyan nehezen kivívott, jelentékeny politikai intézményt, mint aminő az esküdtszék, nem

szabad hirtelen feladnunk, még ha nem is felelt meg mindenben a hozzáfűzött várakozásoknak. Az esküdszékek számát kiméletlen kritikusa akadt, de kevesen kísérelték meg az intézmény kiépítését, továbbfejlesztését. Az esküdszék számos látszólagos hibája a törvények és a joggyakorlat rovására irandó. Elhibázottnak tartja a szakkbíró tulbecsülését. A felsőbbbíróóságok ítéleteiből látszik csak, hogy mennyi csodálatraméltóan téves ítéletet hoztak a szakkbíróóságok. Szakkbíróinknak sincs meg az ítélkezéshez szükséges pszichológiai és pszichiátriai képzettségük. S amellet határozottan érezhető náluk a kasztzszelem. Az esküdszék mellett szóló legfontosabb argumentum Mittermaier szerint az a követelés, hogy senki se ítéltesse el anélkül, hogy bűnösségről még a jogot nem tudó polgár is meg ne győződött légyen. A leggyakoribb szemrehányásokat alaptalanoknak tartja. A kérésföltévesben mindig a bírák hibásak. A jogi kitanítást M. a bizonyítási eljárás megkezdése elé tenné. A verdikre vonatkozólag behozná az indokolási kötelezettséget. Az indokolást az esküdtek az elnök segítségével készítenék el. Az esküdszék nivójának emelésére követeli a tanítóknak és lelkészeknek az esküdti szolgálatba való bevonását.

— **Schweizből.** A schweizi polgári törvénykönyv javaslatával foglalkozik a nemzeti tanácsnak egy bizottsága. A tanácskozáson eddig átment a személy- és családjogi rész; utánuk sorra következik az öröklési és dologi jog. A kötelmi jog, beleértve a kereskedelmi jogot, mint egységes szövetségi jog már kodifikálva van, és így a magánjog többi részének elkészítésénél fontolóra kell venni azt a kérdést, hogy belevonják-e a munkálatba a már meglevő kötelmi jogot, és különösen a kereskedelemjogi rendelkezéseket ne foglalják-e egy külön kereskedelmi törvénybe. Nem lehet kétséges — írja a Deutsche Juristen-Zeitung-nak egy Zürichből kelt levele — hogy Schweizben általában ellenzésre talál az a terv, hogy külön kereskedelmi törvény alkottassék, minthogy a több mint husz éve fenálló kötelmi joggal tett tapasztalatok kielégítőek. Inkább csak arról lehet szó, hogy a részvénytársaságok és szövetkezetek joga és a váltójog külön törvénnyel szabályoztassék.

Zürich kantonban a törvényhozó testület, a kantonális tanács, az u. n. igazságügyi törvény revisiójával foglalkozik. E törvény egy kodexben tartalmazza a bírósági szervezetet, a polgári és bünvádi perrendtartást. Az említett forrás szerint általános és teljes a megelégedés az igazságszolgáltatás működése iránt, s gyorsabb és olcsóbb perbeli eljárás, mint a Zürich-kantonbeli, alig gondolható. A most tervezett módosítások csak egyes jelentéktlenebb részletekre vonatkoznak.

Az esküdszékek működése általános megelégedéssel találkozunk: csupán szórványosan fordulnak elő egyes ítéletek, melyeken a jogász fenakadhat. Nem is foglalkoznak az esküdszék intézményének reformálásával más szempontból, mint csak hogy több biztosítékot teremtsenek arra, hogy az esküdtek a törvény felfogásában és alkalmazásában hibát ne kövessenek el. Ezért merült fel az a terv, hogy az esküdtek mellé a tanácskozó szobába egy jogászilag képzett főnököt vagy egy szakkbíró adjanak. Egy másik javaslat szerint legalább is három jogászilag képzett, illetőleg három olyan egyén adatnék melléjük, aki valamely rendes bíróság tagja, még pedig úgy a bűnösség, mint a büntetés kiszabásának kérdésében való tanácskozásnál.

— **Gyermekekkel szemben elkövetett kegyetlenségek.** Angliában 1894-ben hoztak törvényt a gyermekekkel szemben elkövetett kegyetlenségek leküzdése iránt. Ugyanily czéllal azonban már 1889-ben alakult egy nagyszabású tevékenységet kifejtő egyesület. Az egyesület 1889-től 1901-ig 222,536 esetről tett jelentést. 28,023 esetben bírói eljárás volt folyamatban. 26,649 vádlottat elítéltek s csak 1374-et mentettek fel. Bármerre mennek az egyesület felügyelői, mindenütt kegyetlenségekre akadnak. Az egyesület felügyelőinek hatása oly nagy, hogy négyszer akkora a kegyetlen-

ségek száma azokban a helységekből, hová ritkán mennek, mint azokban, hol állandóan jelen vannak.

— **Az angol büntetőjogi elévülés tana** még napjainkban is nagyrészt megoldatlan és szabályozatlan. E körülmény folytán aztán sok olyan érdekes jelenséget tapasztalhatunk az angoloknál e téren, mely ami, kodifikáció határai közé szorított fogalmaink szerint nem egy esetben sajátos színezettel bír. Az elmúlt (május) hó elején a *durhami* esküdtbíróóság (assizes) elé egy oly férfit idéztek tárgyalásra, ki egy, már több mint husz évvel ezelőtt elkövetett gyilkosság miatt volt vád alá helyezve. Ez alkalomból az angol jogi lapok most több olyan esetet elevenítenek fel, melyeknél a bíróság az ítéletet a büntett véghezvitele után hosszú idő múlva hozta meg.

Igy például Eugène *Aram* a Clarke meggyilkolásáért a tett elkövetése után 14 év múlva ítéltetett el; *Wall* kormányzót az általa még 1782-ben elkövetett gyilkosság miatt csak 1802-ben ítélték el. Nehány évvel ezelőtt egy Sheward nevezetű embert ítélt el a norwich-i esküdtbíróóság, mert már jóval több, mint 20 esztendővel előbb megölte a feleségét.

Sir Fitzjames *Stephen*, a világhírű angol büntetőjogász felemlíti, hogy 1863-ban a derby-i esküdtbíróóság téli ülés-szakában a kezei közt volt egy feljelentés az államügyész-séghez egy oly ügyben, melyben egy férfi azzal volt vádolva, hogy 1803-ban, tehát kerek hatvan esztendővel ezelőtt, fiatal korában, egy lapot ellopott az egyházközség anyakönyvéből. Ez esetben azonban a grand jury elvetette a feljelentést. Általában véve, ami a bűncselekmények elévülésének időhatárait illeti, egyik sajátossága az angol jognak, — miként azt maga *Stephen* is kiemeli egyik nagy munkájában,* — hogy az angol jogban még ez időszert sincs semminemű általános jogszabály a büntetőjogi elévülés fontos kérdésére vonatkozólag.

— **A könyvvitel és könyvvivői intézmény története** czim alatt, — mint a londoni The Law Times legújabb számában olvassuk, — nemsokára szerfölött érdekes és a nemzetközi kereskedelmi jog szempontjából figyelmet érdemlő munka fog megjelenni a Messrs. Jack cég kiadásában. E könyv részére szükséges adatokat a művelt világ csaknem minden részéből kellett összegyűjteni, mely adatok így együttesen bizonyára még soha sem voltak feldolgozva. A mű a könyvvitel intézményének nem csupán az elmúlt történetét fogja hozni, hanem annak jelenlegi helyzetével is körülményesen foglalkozni fog, valamint a könyvvitelnek a jelenben tényleg érvényben levő módszereit is behatóan ismerteti mindenütt, valahol csak nemzetközi kereskedelemről szó lehet. A könyvet Richard *Brown* írja s az angol sajtó nagy érdeklődéssel néz elébe.

* Sir Fitzjames *Stephen*: History of the Criminal Law of England II. köt. 1—2. lap.

ÚJ KÖNYVEK

10530

kaphatók

POLITZER ZSIGMOND ÉS FIA

könyvkereskedésében

Budapest, IV. ker., Kecskeméti-utca 4. sz. alatt

és minden hazai könyvkereskedésben.

- Agoston Péter:** A magyar zálogjog története 2 K.
Halász: Községi takarékpénztárak Magyarországon 2 K 40 f.
Harkányi Ede: A holnap férfiai 4 K.
Horváth János: Adalékok az 1847/48. évi országgyűlés történelméhez. (Az 1867. évi XXII. tcz. szempontjából) 2 K.
Katona Mór: Magánjogi dolgozatok gyűjteménye 10 K.
Lőw Loránt: Viszonylagos semmisség. Tanulmány a magyar általános polgári törvénykönyv tervezetének joggyűléseiről 2 K.
Matlekovics: A Vámpolitika mai helyzete 1 K 60 f.
Marx-Engels: Válogatott művei három kötet, melyből az első most jelent meg. Előfizetési ár 20 K.
 Megrendelhető 2 koronás részletfizetésre.
Rácz Gyula: Gazdasági önállóság alkotja meg nemzeti és világgazdasági függetlenségünket 2 K.
A társadalmi fejlődés iránya: A Társadalomtudományi Társaság által rendezett vita 3 K.
Zachár Gyula: Magánjogi tanulmányok az igényper keretében. Különös tekintettel a legújabb bírói gyakorlatra 6 K.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 25. sz.

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4. sz.

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési díj: félévre — 12 kor.
negyedévre 6

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület magyar osztálya. — *Törvénykezési Szemle:* Örökösödésiilletékek biztosítása. *Boitner Károly* halmii kir. albirótól. — Az exceptio veritatis. *Dr. David István* tasnádi kir. albirótól. — A helyesbíró eljárás kérdéséhez. *Dr. Schulhof Emil* dorosmai ügyvédől. — II. Felelet «A Jog» június 11. és 18. számaiban közölt bírálatra. *Dr. Toldy Géza* budapesti ügyvédől. — Különfélék.

Melléklet: Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület magyar osztálya.*

A büntetőjogi reformeszmék Magyarországon eddig nem nyertek jelentőségükhöz mért feldolgozást.

Hiányoznak főképp az újabb irányok rendszeres kritikájához szükséges intézmények.

Szünetelnek már évek óta az általános jogi érdekű gyűlések, melyek arra is hivatva volnának, hogy a jogirodalom érdeklődését a reformáramlatok felszínre vetett problémái iránt ébren tartsák.

Nincsenek olyan egyesületek sem, melyek a különböző tudományágak művelőit a határkérdések megoldására közös munkálkodásban egyesítenék.

Nincsen alkalmas szervünk, mely a külföld országaival a tudományos érintkezést ápolná.

A reformmozgalom fokozódó jelentősége ezekkel az okokkal kapcsolatban fontos kulturfeladatná teszi a Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület magyar csoportjának újjászervezését.

A N. B. E. országos csoportjának azokban az államokban is jut jelentőség, hol hatáskörükben a tudományos élet számos faktorával kénytelen konkurrálni.

Magyarországon fokozódik jelentősége, mert házagpótló intézménynyé válhatik.

A magyar osztály munkálkodási körét a N. B. E. általános munkaprogramja határolja körül.

Az Egyesület abból a felfogásból indul ki, hogy a bűncselekmény nemcsak jogi, hanem épugy anthropologiai és sociologiai szempontból is vizsgálандó.

Az Egyesület feladata a bűncselekményt létrehozó tényezőket és az ezek leküzdésére szolgáló eszközöket felderíteni.

Ezen az általános feladat megvont körén belül a magyar osztály teljesen a hazai szükségletekhez alkalmazkodik.

Szélesebbre vonja hatáskörét ott, ahol házagok mutatkoznak, nagyobb figyelmet fordít azokra a kérdésekre, melyek nálunk a forrongás stádiumában vannak.

A büntetőtörvénykönyv tervbe vett módosítása daczára teljesen nélkülözzük a reformáramlatok leszűrődött eredményeinek megállapítását. Nem lehet feladatunk a külföldi reformkodexekben felvett új intézményeket egyszerűen átvenni. Hanem azt kell megállapítani, hogy mennyire képe-

sek ezek az intézmények szilárd gyökeret verni a magyar jogintézmények egészének, társadalmi és gazdasági életünknek talajában.

Nem méltányolták eddig eléggé azt sem, hogy az anyagi büntetőjog evolúciója minő szükségszerű változásokat postulál az eljárás terén.

A néhány év előtt szépen induló sociálpolitikai törvényhozás zátonyra került.

A magyar közigazgatási büntetőjog ziláltsága és méltánytalansága kirívó ellentétben áll a jogállam fogalmával.

Az állam létérdekeit érintő joganyagban, a sajtójogban, a házagos törvényhozási szabályozás következtében általános a zavarodás.

Ezt az egész sürgős szabályozást igénylő anyagot a magyar osztály a maga munkakörébe vonja.

A magyar osztály nem tartja feladatának ezeknek a problémáknak a részletekbe menő feldolgozását.

Feladata a legkülönbözőbb tudományágakkal foglalkozó egyesületek egyesített munkásságának feltételeit létesíteni.

Gyűlésein, melyeken jogászok, psychiaterek, statisztikusok, anthropologusok, sociálpolitikával foglalkozók, rendőrségi szakemberek egyaránt részt vesznek, megállapítja azokat az alapelveket, melyek a közös munka alapjául szolgálnak. Munka-programmot dolgoz ki a részletek mikénti tárgyalására. Megadja az egyleteknek az irányelveket az anyag részletes feldolgozásához.

Ez lehetővé teszi a büntetőjogi elveknek minden oldalról való megvilágítását az ő benső természetükben és más tudományágakkal való összefüggésükben.

A feldolgozott anyagot azután resumálja és levonja belőle a következtetéseket.

Munkálkodásának megállapított eredményei a N. B. E. hivatalos közlönyében megjelennek. Állásfoglalását képviselői által a nemzetközi congressusokon is kifejezésre juttatja. Így megindul az eszmék nemzetközi áramlása.

Az N. B. E. magyar osztálya havonként legalább egyszer szűkebb körű ülést tart. Ezen a felvetendő kérdések minden formaság nélkül, a legszabadabb alakban tétetnek megbeszélés tárgyává.

Nagyobb időközökben országos gyűlés fog tartatni mind szélesebb rétegek bevonása és az érdeklődés ébrentartása céljából.

A N. B. E. magyar osztályát nem érheti az a szemrehányás, hogy újabb egyesülés által az erőket szétforgácsolja.

Ellenkezőleg: az erők egyesítésének és a munka megosztásának elvét alkalmazva a programjába felvett kérdésekben, a különböző egyesületek összekötő kapcsává lesz. Azáltal, hogy egyrészt a kutatáshoz eszméket ébreszt, másrészt a kutatás eredményeit megrögzíti, a tudományos életet lüktetőbbé, termékenyebbé teszi.

De evvel sem elégszik meg: bevonja Magyarországot a külföld országainak tudományos kapcsolatába. A magyar cultura uttörőjévé válik a tudomány nemzetközi kötelékében.

Programmunkat abban a reményben hozzuk a szakfűrfiak tudomására, hogy bennünket törekvésünkben hathatósan fog-nak támogatni.

Budapesten, 1905 június havában.

* Utalással mult heti közleményünkre, közöljük azt a körlevelet, melyet több szakember szűk körben az érdeklődőknek megküldött. A körlevelet aláírták: Balogh Jenő, Fayer László, Moravcsik Ernő Emil és Vargha Ferencz. — Az e mozgalmat érintő mindennemű közlés Friedmann Ernőhöz (Budapest, Alkotmány utca 23.) intézendő, aki minden irányban felvilágosítással szolgál.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Örökösödési illetékek biztosítása.

A «Jogtudományi Közlöny» folyó évi 22. számában dr. Fränkel Sándor budapesti ügyvéd szóba hozta az örökösödési illetékek biztosítását és helyesen kifogásolta az 1895. évi 43194. sz. I. M. rendelet 84. §-ának azt a rendelkezését, hogy abban az esetben, ha a hagyaték tárgyát ingatlanok, vagy telekkönyvileg biztosított jogok is képezik és az örökösök az örökösödési illeték kifizetését nem igazolták, a bíróság a hagyatékátadó végzést azzal a megkereséssel teszi át a telekkönyvi hatósághoz, hogy a kivetett örökösödési illeték és ennek az *átadó végzés keltétől számított* kamatai erejéig a zálog-, illetőleg alzálogjog bekebelezését is rendelje el.

Ebben a kérdésben a dr. Fränkel ur által elmondottakhoz még volna néhány szóm.

A jelenleg érvényben levő örökösödési eljárást szabályozó 1894. évi XVI. tcz. életbelépése (43195/1895. sz. I. M. rendelet értelmében 1896. évi január hó 1. napja) előtt hatályban volt örökösödési eljárási szabályok, különösen az 1881. évi XXXIV. tcz. 39. §-ának utolsó bekezdése és a 26809/1881. I. M. sz. bel- és igazságügyminiszteri rendelet szerint a hagyatéki ügyben eljáró bíróság vagy gyámhatóság az örökösödési illetékek biztosítása végett a hagyaték átadása *előtt* intézkedik olyképp, hogy a tárgyalás megtartása és gyámhatósági jóváhagyása után a hagyatéki kimutatást és mellékleteit az illeték kiszabása és 14 nap alatt leendő közlése céljából átteszi az adóhivatalhoz, s az illeték közlése esetén az örökösöket a fizetésnek nyolcz nap alatt leendő igazolására felhívja s csak *ezután* hozza meg a hagyatékátadó végzést. Ilyen intézkedés mellett a bírósági vagy gyámhatóságilag tárgyalt hagyatékok után kiszabott örökösödési illeték után fizetett késedelmi kamat kiszámításánál az örökösök az 1881. évi XXXIV. tcz. 22. §-a szerint privilégiumot élveznek, amit ezen 22. §. második bekezdésében használt «csak» szó fejez ki. A hagyatéknak bírói vagy gyámhatósági tárgyalása esetén az örökösök nyilván azért részesülnek ebben a kedvezményben, mert az illetékeltitkolás lehetősége a hatóság előtti tárgyalás miatt ki van zárva. Ugyanez az alapeszme az adó- és illetékszabályokban több helyen észlelhető.

Az 1894. évi XVI. tcz. életbelépése után az örökösök ettől a kedvezménytől meg vannak fosztva, mert a 43194/1895. I. M. sz. rendelet 84. § a értelmében a bíróság az örökösödési illeték biztosítása tekintetében *már nem a hagyaték biztosítása előtt* intézkedik, hanem előbb meghozza a teljes vagy részleges hagyatékátadó végzést és az adóhivatalhoz a hagyatéki kimutatást ezen átadó végzés kapcsán küldi meg.

Mindenesetre visszas dolog az, hogy míg általában az illetékek fizetési határideje az 1881. :XXXIV. tcz. 28. §-a értelmében a fizetési meghagyás kézbesítésének napjától számított 30 nap múlva áll be, tehát a késedelmi kamat is általában csak ettől az időponttól követelhető, addig a «kedvezmény»-nyel bíró örökös (u. a. tcz. 22. §. második bek. «csak») az átadó végzés keltétől köteles késedelmi kamatot fizetni, holott az átadó végzés keltének napján még ki sem volt szabva az illeték, annál kevésbé volt kézbesítve a fizetési meghagyás.

A hiba eredete ott keresendő, hogy a 43194/1895. I. M. sz. rendelet eltért a régebbi eljárásnak fentebb ismertetett azon módjától, hogy az illeték kiszabása a hagyaték átadása *előtt* történt meg, ennek dacára a most hivatkozott rendelet 84. §-ának utolsó bekezdése, az 1881. :XXXIV. tcz. 22. §-ára hivatkozva, az ezen §-ban foglalt kedvezményt az örökösökre nézve még az átlagosnál is súlyosabb helyzetévé változtatta.

A most felhozottak figyelembe vétele mellett gyakorlatilag helyesnek tartom azt a megoldást, hogy a késedelmi kamattól a naptól számítassék, amely napon kelt a jogerős hagyatékátadó végzésnek a telekkönyvi hatósághoz leendő átételét elrendelő végzés. Ez az értelmezés megfelel az 1881. :XXXIV. tcz. hatályban levő 22. §-ának második bekezdésében kifejezést nyert kedvezménynek, sőt megfelel ezen §. szövegének is, mert a «hagyatéki tömeg átadását elrendelő végzés» fogalma, különösen ha az örökösödési illetékre vonatkozó bírói intézkedést is hozzágondoljuk, sokkal inkább megfelel a telekkönyvi hatósághoz intézett végzésnek, mint a hagyatékátadó végzés fogalmának.

Ezeket kívántam a dr. Fraenkel ur által elmondottakhoz hozzáfűzni.

Egyidejűleg megragadom az alkalmat, hogy az örökösödési illeték kérdésében egy másik visszásságra is rámutassak.

Az 1894. :XVI. tcz. 42. §-ának második bekezdése, valamint a 43194/1895. I. M. sz. rendelet 44. §-ának második bekezdése értelmében a hagyatéki leltár felvétele alkalmával a telekkönyvezett ingatlanok becsértékét, hacsak valamelyik érdekelt fél külön becslést nem kíván, a leltárhoz csatolandó adó- és értékbizonylatok alapján olyképen kell megállapítani, hogy szőlőknél és házosztályadó alatt álló ingatlanoknál az évi *állami adó* kétszázszoros összege, házbéradó és földadó alá eső más ingatlanoknál az évi *államadó* százszoros összege veendő fel értékül.

A hagyatéki ingatlanok értékének megállapítása nemcsak az örökösödési illeték kiszabása szempontjából, hanem azért is fontos, mert az 1894. évi XVI. tcz. 122. §-a és a 90465/1895. sz. belügyminiszteri rendelet értelmében a leltározó közeg díjazása, továbbá az 1894. :XVI. tcz. 117. §-a értelmében a tárgyaló kir. közjegyző díjazása is a hagyatéki vagyon értékétől függ. A bíróságnak tehát a leltár szabályszerű elkészítésének ellenőrzése céljából szüksége van olyan adóbizonylatra, melyből az ingatlan évi földadója, házbéradója és házosztályadója kitűnjék. Az 1894. :XVI. tcz. 45. §-a azt rendeli, hogy a leltárhoz csatolandók «az illetéki szabályoknak megfelelő adóbizonylatok.» Ilyen adóbizonylat alatt pedig érteni kell az 1887. :XLI. tcz. 4. §-ának utolsó bekezdésében meghatározott bizonylatot, amelyben a földbirtokra nézve a megfelelő adó alapjául szolgáló *tiszta jövedelem* (tehát nem az évi adó) van kitüntetve.

Igaz ugyan, hogy a kataszteri tiszta jövedelem alapján az egyenes állami adó összege az 1883. évi XLVI. tcz. és a 72988/1883. sz. pénzügyminiszteri rendelet alapján kiszámítható és az is igaz, hogy az 1887. :XLV. tcz. 3. és 4. §§-ai értelmében a m. kir. adóhivatal a hagyatéki ingatlan törvényszerű legkisebb értékét *nem az állami egyenes adónak, hanem a kataszteri tiszta jövedelemnek* többszörözése alapján állapítja meg és így a m. kir. adóhivatalnak az illeték kiszabása tekintetében az évi adó kimutatására szüksége nincs, azonban a leltározó közeg esetleges önkényes becslésének ellenőrzése céljából a bíróságnak szüksége van olyan kimutatásra, amelyből ne csak a tiszta jövedelem, hanem az évi állami adó (föld-, házbér-, házosztályadó) kitűnjék. Hogy ezen adatnak az adóbizonylatban való kitüntetését nem rendelte el az 1887. évi XLV. tcz. 4. §-ának utolsó bekezdése, ez hiánya a törvénynek, de az még inkább kifogásolható, hogy ezt a hiányos intézkedést nem pótolta az 1894. évi XVI. tcz. 45. §-a.

A hivatkozott törvényhelyek hiányos intézkedését nem teszi indokoltá az a körülmény, hogy a kataszteri tiszta jövedelem alapján az évi állami egyenes adó kiszámítható, mert hiszen ez a számítás sok felesleges időpazarlással jár; de különben is nem czélszerű dolog a bíróságot arra kényszeríteni, hogy az adó- és illetékszabályok tekervényes labirintusán keresztül előbb a tiszta jövedelemből számítgassa ki

az adót és annak alapján az ingatlan értékét; mert a bíróság a számítgatástól való irtózás folytán sokszor mellőzni fogja a tiszta jövedelemből az adó mennyiségének kiszámítását, aminek az lehet a következménye, hogy a leltározó közegeknek az ellenőrzés hiánya folytán alkalmat adunk arra, hogy magasabb leltározási díj érdembe hozatala céljából az ingatlanokat a törvényesnél magasabbra becsüljék, ami az érdekelt örökösökre a magasabb illetékezés folytán kétszeresen sérelmes. A törvénynek ez a hiánya a gyakorlatban olyképp pótolható, hogy a leltározó közegektől minden egyes esetben olyan adóbizonylatot kívánunk be, amelyből nem csak a kataszteri tiszta jövedelem, hanem a fenti adóadatok is kitűnnek.

Visszás dolog az is, hogy az 1894. évi XVI. tcz. 42. §-ában és az 1887. XLV. tcz. 4. §-ában foglalt intézkedések nem fedik egymást. Az utóbbi §. alapján ugyanis az adóhivatal — figyelemmel a 72,988/883. sz. pénzügyminiszeri rendeletre, — az ingatlanok értékét illetékszabás céljából magasabban állapítja meg, mint az ingatlannak a hagyatéki leltárban az 1894. évi XVI. tcz. 42. §-a alapján megállapított értéke.

Mindez arra mutat, hogy a hivatkozott törvények megalkotásánál nem voltak figyelemmel a többi törvényhelyekre.

Boitner Károly,
balmi kir. albiró.

Az exceptio veritatis.

A «Jogt. Közl.» f. évi 21. számában «Az exceptio veritatis kérdéséhez» cím alatt megjegyzések tárgyává tettett a Curia 4298/905. B. sz. alatt kelt ítélete.

Ezen ítélettel a Curia a vádlott és védője által a BP. 385. §-a 1. c) pontjának megsértése miatt bejelentett semmisségi panaszt, mely arra alapított, hogy a valódiság bizonyítása megengedendő lett volna s annak bizonyítása a büntethetőséget kizárja — elutasította. Az elutasítás indoka egyfelől az volt, hogy a valódiság bizonyítása az I. és II. bíróság által meg sem engedtetvén, a valódiság bizonyítást sem nyerhetett, másfelől pedig az, hogy a vádlott által a bizonyítandó állítások igazolásul felhozott tények, erre még valódiságuk esetén is alkalmatlanok volnának.

A már említett helyen olvasható megjegyzésben a Curia ítélete kritika tárgyává tettétvén, az állittatik, hogy «a Curia jogosulatlanul magához ragadta az első fok munkakörét». «Ha a Curia úgy látta, hogy a bizonyítékok mérlegelésébe kellett bocsátkozni, akkor ez csak az első fokon történhetett volna meg, a szóbeliség alapján.»

Ezekre kívánunk az alábbiakban visszatérni.

Amennyiben a becsületsértési vagy rágalmozási perben a vád ellen a valódiság kifogása emeltetik, akkor az a bíróság, mely előtt e kifogás emeltetik, két kérdésben van hivatva dönten, ugymint I. megengedhető-e a valódiság bizonyítása, II. ha megengedtetett, be van-e bizonyítva a valódiság állított tény, illetve, hogy a bizonyítást nyert tények fedik-e az inkriminált szavakat vagy tettet?

Az ügy úgy az I. mint a II. alatti esetben a Curia döntése alá kerülhet s lássuk, hogy miként járhat el mindenkiben.

I. Az a kérdés, hogy a valódiság bizonyítása megengedendő-e vagy nem, s bizonyítás esetén a büntetés elengedendő-e vagy nem, nyilván a büntethetőséget kizáró okok körül forog, ennél fogva a vádlott a bizonyítás meg nem engedése esetén ebbeli sérelmének orvoslását célzó semmisségi panaszát a BP. 385. §-ának 1. c) pontjára alapíthatja.

Bűnvádi perjogunk szerint a tények megállapítása, valamint a bizonyítékok mérlegelése ki van ugyan véve a Curia hatásköréből de ennek a szabálynak a merevségéből igen sokat kell engedni akkor, mikor egy büntethetőséget kizáró ok fenforogásának, vagy fenn nem forogásának elbirálása forog

szóban. Így az exceptio veritatis elbirálása alkalmából is nem lehet csak odavetni, hogy a Curianak azon eljárása, mely szerint indokolásában a tényeket szembe állította a sértő állításokkal s mérlegelés folytán arra az eredményre jutott, hogy ha még igazak is a tények, nem fedik eléggé a fenforogó sértést, — megsértését képezi a szóbeli eljárás azon elvének, hogy tények megállapítása a revisionális bíróság előtt helyt nem foghat.

Ezt azzal kívánjuk bizonyítani, hogy egyfelől a büntetést teljesen kizáró tények, (385. §. 1. c. p.) másfelől a büntetést enyhítő tények, (385. §. 3. p.) között fokozati különbségek vannak s e különbségek a különböző bíróságok előtt a felfogások eltérése folytán különböző nagyságban jelentkeznek. Példával illusztrálva a kérdést, az erős felindulásban elkövetett ölés büntetendő, azonban az akaratelhatározást teljesen kizáró elmezavarban elkövetett ölés nem. Kétségtelen, hogy az alsóbíróság az akaratelhatározást teljesen kizáró elmezavart historiai tényként a Curiaira kötelező módon megállapíthatja, de már az erős felindulást csak mint egy szerfelett ingatag határokkal bíró tényt állapíthatja meg. Ebből természetesen következik, hogy ha az alsó fok az erős felindulásos ölés esetén a Btk. 92. §-a alkalmazásának feltételeit fenforogni nem látja s azt nem alkalmazza, a Curianak a tények birálatába kell bocsátkoznia. Meg kell vallanunk, hogy bármely irányban is dönt a Curia, *neki kell* megállapítania, hogy fenforog-e vagy nem az erős felindulásnak egy oly mérve, mely a 92. §. alkalmazhatóságát előidézi. Vagyis oly esetben, midőn historiai tények megállapítása szükséges, az alsó fok kezében a döntő hatalom, oly esetben azonban, midőn az egyes tények megállapítása oly fokozati különbségek megállapításában áll, melyekhez különböző joghatások fűződnek, a Curianak jogában áll tényeket megállapítani.

Visszatérve tárgyunkhoz s az itt mondottakat a Curianak fent hivatkozott ítéletében foglalt esetre vonatkoztatva, látjuk, hogy a semmisségi panasz a BP. 385. §-ának 1 c) pontja alapján, azért jelentetvén, mert a valódiság bizonyítása megengedendő lett volna, a Curianak két kérdés felett kellett döntenie: a) forog-e fenn büntethetőséget kizáró ok, b) nem sértette-e a törvényt az alsó bíróság azáltal, hogy a valódiság bizonyítását meg nem engedte?

Az a) alattira a Curia kimondta, hogy a valódiság bizonyítása meg nem engedtetvén, a sértő állítás valódisága bizonyítást nem is nyerhetett s ennél fogva büntethetőséget kizáró ok nincs. A b) alattira vonatkozólag a Curia úgy határozott, hogy azáltal, hogy a valódiság bizonyítása megengedtetett meg, a törvény meg nem sértetett, mert a vádlott által felhozott tények valódiság esetén sem igazolnák a sértő állítások valódiságát. Nem állhat meg nézetünk szerint az a felfogás, hogy a Curia a b) pont alatti kérdésre vonatkozó ezen határozatával, melylyel a tények birálatába bocsátkozott, hatáskörét túllépte, mert feltétlenül eldöntendő lévén az a kérdés, hogy meg kell-e engedni a valódiság bizonyítását, — ezt a Curia nem az alsófok által már megállapított historiai tény alapul vételével teszi, hanem annak figyelembe vételével, hogy fenforog-e a Btk. 263. §-ában megjelölt esetek valamelyike és forognak-e fenn oly tények, melyeknek bebizonyosodása a Btk. 263. §-ában megjelölt jogi határt, a büntetlenséget eredményezi. Nyilvánvaló ugyanis, hogy bár a Btk. 263. §-a az 1—5. p. alatt felsorolt esetekben a valódiság bizonyítását feltétlenül megengedi, de nem elég az említett esetek valamelyikének fenforogására hivatkozni a valódiság kifogását tevő félnek, hanem alkalmas tényeket kell felhozni a valódiság bebizonyítására. Nem szenved kétséget, hogy amennyiben a tények bizonyítás tárgyává tettettek, a Curia a bizonyítás eredményeként megállapított tényeket megállapítottakként köteles elfogadni, de viszont az is áll, hogy amennyiben már bizonyítás nélkül is evidens hogy a kifogás megerősítésére felhozott tények a valódiság

bizonyítására nem alkalmasak, e tények bizonyítását a bíróság nem engedheti meg akkor sem, ha a Btk. 263. §-ának valamely esete fenforog. Ennek bírálatába a Curia tehát saját hatáskörében bocsátkozhatik, mert ezt az alsóbíróság oly módon, hogy az a rész kötelező volna, el nem döntheti.

II. Abban az esetben, ha az alsóbíróság a valódiság bizonyítását megengedte, nézetünk szerint azon a czimen, hogy ez megengedhető nem volt, perorvoslat nem használható, sőt nincs is alap erre a BP.-ban. Ha ugyanis a valódiság behizonyosodása miatt a vádlott felmentetik s a magánvádló a valódiság megengedése miatt semmiségi panaszszal akarna élni, nem tudná, hogy a BP. melyik §-ára alapítsa. Helyes is, hogy a BP. erre nem nyújt alapot, mert az exceptio veritatis nem a vádlott egyéniségével egybefüggő bűnösség fen nem forgására vonatkozik, hanem arra, hogy vajjon van-e az adott esetben oly jogtárgy, vagy jogi érdek, melyet büntetőjogi védelemben részesíteni érdemes. Akkor tehát, midőn azok a tények, melyekre az exceptio veritatis alapított, bebizonyultak, illetve ezeket az alsóbíróság tényként megállapította, a Curia e bizonyítási anyag félretétele mellett többé nem mehet azon kérdés bírálatába, hogy a valódiság bizonyítása megengedhető volt-e, mert ez szükségkép oda vezetne, hogy esetleg büntetőjogi védelemben részesítene valamit, ami az előtte fekvő bizonyítási anyagból megállapíthatólag azt meg nem érdemli. Már pedig az, hogy valakit igazmondásért büntetünk, megfelelhet a formális igazságnak addig, míg a valódiság bizonyítását meg nem engedjük, de az, hogy valakit ugyanazért akkor is büntessünk, mikor az állítás igazsága, habár szabályellenesen, beigazoltatott, — semmiféle igazságnak nem felel meg, Ezt az elvet vallotta különben régi gyakorlatunk is, midőn az exc. ver. emelését a vádlott kizárólagos jogának tekintette, melyet a magánvádló hatálylyal nem ellenezhet. (Curia: 6145/883. sz.)

Egy joga azonban mindenesetre megvan a Curiának, ha a fentebbi kérdés elébe kerül. Ez az, hogy a vádlott elítéltetése esetén, ennek semmiségi panaszja folytán mérlegelheti azt a körülményt, hogy vajjon azok a tények, melyek becsületsértő vagy rágalmozó tényekként megállapítottak, fedik-e azokat a tényeket, melyek a valódiság bizonyítása során megállapítottak. Itt ismét hangsúlyozzuk, hogy a historiai tényeket itt is az alsóbíróság állapítja meg s a Curia mérlegelése alá csak az tartozik, hogy a vádlott igazat mondott-e, amit természetesen a Curiára kötelező módon semmiféle ténymegállapító bíróság el nem dönthet.

A fentiek szerint ugyan a valódiság bizonyításának megengedése kérdésében az alsófokok s a Curia között kontroversia támadhat, akkor midőn ezen már segíteni nem lehet, de ezt az által lehetne elkerülni, ha ennek a maga nemében egyedül álló kifogásnak — a polgári perben ismeretes pergátló kifogások mintájára — egy külön eljárási módot szerveznénk oly módon, hogy mindenekelőtt a valódiság bizonyításának megengedése kérdésében volna hozandó határozat s az ügy érdemében ezen határozat jogerőre emelkedése előtt határozni nem lehetne.

A fentiek alapján pedig nézetünk az, hogy a Curia a fenforogó esetben a BP. által részére megszabott keretben járt el s az, hogy bizonyos tények bírálatába kellett bocsátkoznia, az exceptio veritatis sajátlagos természetéből folyik.

Dr. Dávid István,
tasnádi kir. albiró.

A helyesbítő eljárás kérdéséhez.

(A BP. 370. §-ához.)

A Jogtudományi Közlöny f. é. 24. számában «Különfélék» rovatában említést tesz Avarfy Ferencz aradi ügyvédnek a «Jog»-ban az esküdtszék ellen megjelent támadó cikkéről s egyben ennek egy felhozott s mindenesetre figye-

lemre méltó esetével lakonikus rövidséggel végez, a BP. 370. §-ában irt helyesbítő eljárásra utalva.

Igaz, hogy a büntető perrendtartás 358. §-a gondoskodik hasonló félreértések (mert a jelen esetben kizárólag a kérdésnek az esküdtek általi félreértéséről lehet csak szó) elkerülhetőségéről, midőn rendeli, hogy «a beszámíthatóságot kizáró okok (1878: V. tcz. 76., 77., 78., 79., 80. és 82. §§.) a főkérdésbe lehetőleg belefoglalandók.»

Ámde ez nem mindig lehetséges; vagy tulságosan terjengőssé tenné gyakran e belefoglalás a főkérdés, vagy éppen lehetetlen a főkérdésbe való belefoglalás olyként, hogy az egyetlen igennel, vagy nemmel megválaszolható lenne.

Ha tehát a beszámíthatóságot kizáró okra vonatkozó kérdésnek az esküdtekhez leendő feltétele elrendeltetik, ily tévedések elkerülése végett ezt elsősorban a főkérdésbe kell foglalni; ha azonban ez lehetetlen volna, a második és legcélszerűbb eszköz ily tévedések mellőzésére az elnöki kitanítás. Az elnöknek módjában van az esküdteket figyelmeztetni az esetleges tévedés veszélyére, s rámutatni arra, hogy mikénti megválaszolással minő határozatot provokálnak.

De az elnöki kitanítás szerény nézetem szerint egyszerű smind az utolsó módja is az e nemű tévedés elhárításának. A BP. 370. §-ának 2. bekezdésében irt helyesbítő eljárás nem arra az esetre vonatkozik, ha az esküdtek a feltett kérdést, vagy a kérdések közötti összefüggést félreértve, az arra vagy azokra adandó válasz által létesítendő eredményt illetően is tévedésben levén, helytelenül válaszolnak azokra, és ilyként felmentik azt a vádlottat, akit elítélni kívántak pusztán a kérdés félreértése folytán.

Szerény nézetem szerint ugyanis az esküdtek ily tévedése a törvény helyes magyarázata szerint irreparabilis, illetőleg ily tévedés korrigálására a BP. — sajnos — módot nem nyújt.

A BP. 370. §. 2. bekezdése ugyanis így szól: «Ezt a helyesbítő eljárást kell elrendelni akkor is, ha egyes esküdtek azt állítják, hogy a *kihirdetett határozat* nem hiven tünteti fel az *esküdtszék határozatát*.» Más szóval, ha az esküdtek főnöke nem azt a határozatot hirdeti ki, amelyet az esküdtek hoztak, szintén a helyesbítő eljárást kell alkalmazni. Melyik most már az esküdtek határozata, vagy mint fennebb már közelebbről megjelöltem, az esküdtek által *hozott* határozat? Az-e, amely az egyes esküdtek leadott igen vagy nem szavazatának összegezéséből eredményként előáll, vagy pedig az, amelyet egyes esküdtek szavazatukkal elérni akartak ugyan, ámde a kérdések helytelen felfogása következtében kifejezetten mégis annak az ellenkezőjére szavaztak s így az mint határozat nem létesülhetett.

Azt hiszem, kétséget nem szenvedhet, hogy az «*esküdtszék határozata*» csakis az előbbi, a *tényleg* létrejött bár (az egyesek által) nem akart határozat, az a határozat, amelyre előszóval igennel (vagy nemmel) bizonyos számú esküdt szavazván, határozattá lőn. Már pedig a törvény kifejezetten az *esküdtszék határozatát* követeli nem hiven feltüntetettnek, nem pedig az egyes esküdtek (kifejezésre sem jutott) akaratát, ahhoz, hogy a helyesbítő eljárás elrendelhető legyen.

Ezen értelmezés után kétségtelennek tartom, hogy a BP. 370. §. 2. bekezdése azon esetre vonatkozik, ha az esküdtszék tényleg meghozott határozatát az esküdtek főnöke nem hiven hirdeti ki. Például a bűnösség kérdésében 7 igen szavazat adatott le, s az esküdtek főnöke «7-nél több szóval igent» hirdet ki, amely tévedés a felmentés helyett már elítélést eredményezne. Vagy még más szóval, ha nem az esküdtek tévedtek a kérdések mibenlétét illetőleg, hanem az esküdtek főnöke tévedett a szavazatok összeszámolásánál, vagy az összeszámolás eredményének kihirdetésénél. Ilyen és csakis ilyen tévedés korrigálását czélozza a BP. 370. §. 2. bek. ellenben az esküdteknek a leadott szavazatokat, vagyis azok eredményét illető tévedése korrigálására a BP. 370. §-a nem szolgál, arra nem nyújt módot, sőt nem nyújt módot ily korrigálásra a BP. egyáltalán.

Bármennyire előnyös volna is, ha a Jogt. Közl. ezen magyarázata megállana, azt el nem fogadhatom.

Az ily fontos orvoslási módot nem lehetetlen magyarázatokkal kell constituálni, hanem a novellába felveendő külön rendelkezéssel.

Dr. Schulhof Emil,
dorosmai ügyvéd.

*

Szerintünk a BP. 370. §-ának második bekezdésében «az esküdtszék határozata» alatt nem csak a formális határozatot, de az esküdtek véleményében kifejezésre jutott határozatot is kell érteni. Ha tehát az esküdtek valamennyien azt

állítják, hogy a kihirdetett határozat nem tünteti fel véleményüket, helyén van a helyesbítés. Egy határozat, mely homlokegyenest ellenkeznék az esküdtek véleményével, nem tekinthető az esküdtek határozatának.

Feleletek «Fiat Lux» című munkám bírálataira.

I. Felelet «A Jog» f. é. június 11. és 18. számaiban közölt bírálatra.

Mikor Thézeusz Kréta szigetének lakóit az emberi áldozatokat követelő Minotaurosztól megmentette, Dédalosz labirinthjében az ókori rege szerint Ariadné gombolyagával igazodott el. Ilyesféle gombolyagot óhajtottam én «Fiat Lux» című munkámban a gyakorlati jogot művelő Thézeuszaink kezeibe adni, hogy Diké templomának lassanként utvesztökké vált *egyes szárnyain* veszedelem nélkül barangolhassanak végig.

«A Jog» című hetilap f. é. június hó 11. és 18. számaiban hat hasábon át bírálja e törekvésemet.

Ugy látszik azonban, valamely incselkedő nymfa pajkos játékot üzött vele: gombolyagomat, mielőtt az ő kezeibe került volna, hol összeszabdalta, hol összebogozta, hol töviseket és szurokgalacsinokat kevert belé, annak magvát: az emberszeretetet karbunkulusát pedig a gyűlölködés koprolithjával cserélte ki.

Csak ennek tulajdoníthatom bírálatá hézagosságát, amelynek legjelentékenyebb nyilvánulása, hogy munkám velejét «tiszván subjectiv rész»-nek minősítve, annak «ezuttal» csak elejével és végével foglalkozik.

Azokat a kérdéseket azután, amelyekhez hozzászól, két részre osztja: 1. olyanokra, amelyekkel már «A Jog» is foglalkozott, 2. olyanokra, amelyekkel az nem foglalkozott. Azt, hogy amazokkal foglalkoztam, fölöslegesnek látja, emezekben nyilvánított nézeteim helyességét kétségbe vonja. Az olyan serdületlen vagy fáradtelmű jogásznak tehát, aki csak e bírálatot olvassa el, azon szent meggyőződésbe kell esnie, hogy törvénykezésünk terén nincs más igazság, mint ami a «A Jog» hasábjain olvasható.

Munkám megbírált részeit a bíráló ritka kivétellel *idézéssel* foglalva ismétli. Ezen (kérdő- és felkiáltójelekkel sűrűn tarkázott) részekből azonban néhol egész mondatok, néhol egyes szavak kimaradtak, másutt más szavaknak engedtek helyet. Sajátságos játéka a véletlennek, hogy a kihagyások és módosítások az idézett részek jelentését nem egyszer hol megváltoztatják, hol érthetetlenné teszik. Így hiúsult meg a bírálónak azon dicséretes subjectiv törekvése, hogy objectiv kritikát gyakoroljon, amidőn akárhányszor nem *munkám idézett részeit*, hanem *saját idézéseit* bírálhatja és azoknak nem egyszer éppen *megváltozott jelentését* rója meg.

Ám lássunk példákat.

(«Fiat Lux» 22. old.) «Bíróságaink pöreik nagy részét egyéniségük megfojtásával, az eset kellő *megvizsgálása* nélkül, *annak külső, lényegtelen jelenségeire hivatkozva*, belegyurják a gyárias perkezelés szülte áramlatokba, formulákba és *chablonokba*».

(«A Jog» 191. old.) «Bíróságaink pereik nagy részét egyéniségük megfojtásával, az eset kellő *megvizsgálása* nélkül (!) belegyurják a gyárias perkezelés szülte áramlatokba, formulákba és *habarcsokba*».

A bíráló egyik legfőbb vádja, hogy egyes jelenségeket általánosítok, holott a XXVIII. («A javulás útján» című) kévében a 198. oldalon világosan megmondom, hogy munkámban polgári törvénykezésünknek nem teljes képét mutattam be, mert vannak törvénykezésünknek a bemutatottakon kívül gondosan művelt területei is; «ezen utóbbiak megvilágítását azonban nem tűztem ki feladatomul; ahol a nap világít, oda embernek fényt szórni nem szükséges». Ezenkívül mindazon eseteknél, amelyek nem mint *jelenségek* általánosak, hanem csak az általános *állapotok* elszórt jelenségei,

munkámban mindenütt ott található az «akárhányszor, nem egyszer» stb. határozó.

Ezek a határozók azonban a bíráló idézéseiből nem egyszer kimaradtak; például:

«A bíróságoknak nem lévén idejük, hogy ügyeikbe bele-mélyedjenek, bonyolódottabb jogi problémák elől (az idézésből kimaradt: *akárhányszor*) oly módon térnek ki, hogy hol ténykörülmenyeket, hol jogi kérdéseket agyonhallgatnak.» («Fiat Lux» 22. old. — «A Jog» 191. old.)

«Felsőbíróságaink (az idézésből kimaradt: — *néha csak*) azon látszat kedvéért, hogy az ügygyel behatóan foglalkoztak — az alsóbíróság ítéletének okait egy «és azért» szavakkal bevezetett mondatl ex offo megtoldják» («Fiat Lux» 41. old. — «A Jog» 199. old.)

Nyilván téved a bíráló akkor is, amikor azt hiszi, hogy szükség van olyan állításom helyesbítésére, amelyre vonatkozó helyesbítő állítását saját munkámban is megtalálhatja ott, ahol az helyén van (t. i. a törvénykezésünkben *legújában* észlelhető üdvös fordulat egyes jelenségeit ismertető XXVIII. kévében).

(«A Jog» 191. old.). «A bíró reggeli 9 órától d. u. 2 óráig ott van hivatalos szobájában, de azért 40—60—80—100—120 ügyet ugyanazon órára tűzött ki.» (Ezen tudtunkkal már rendeletileg segítettek, egymásután következő órákban való kitűzés által.)

(«Fiat Lux» 199. és 200. old.). «Örömmel tapasztalom mindenekelőtt, hogy sommás bíráink (természetesen: felsőbb engedelemmel) már szakítottak azon rossz szokásukkal, mely szerint tömeges tárgyaló napjaiknak ugyanazon órájára csődítették maguk elé az ügyfeleket. Ma már azokat apróbb csoportokra osztva, bár ugyanazon napra, de különböző időpontokra idézik maguk elé».

A tárgyalagos igazság kutatásában némi ellenmondásba is keveredik a bíráló önmagával. Így pl. «arany igazság»-nak ismeri el («A Jog» 190. old.) azon állításomat, hogy *a földolgozott ügydarabok s a munkatulfeszítésből credő neurasztihéniáról szóló orvosi bizonyítványok számbeli statisztikájában szükséges fővárosunk bíróságait egész Európában semmiféle más bíróság meg se közelítheti*, — nemkülönben «szomorú igazság»-nak («A Jog» 191. old.), hogy *midőn bíráink napi munkájuktól kifáradva hazavánszorognak, idejüket otthon is ítéletek gyártására kell fordítaniok*. Bírálatának ezen igazságok közé eső részében («A Jog» 191. old.) azonban ezen állapotok káros következményeit ecsetelő állításaimra imígyen felel: «Azt látjuk, hogy sok bíró irodalmi tevékenységet fejt ki, hogy tehát *rdér írni, olvasni és családjának megfelelő időt szentelhet, ha idejét észszerűen tudja beosztani*».

Azon ellenmondásoknak, amelyeket a bíráló («A Jog» 190. és 191. old.) munkámnak egymással szembeállított olyan részeiben lát, amelyek egyikében bíróságainkat megdicsérem, másikában megrovom, világos magyarázatát megtalálhatja bárki, aki művemnek «Fiat statistica, pereat mundus» (I. kévé), — «A bírói simulékonyság» (IV. kévé) és «Kibontakozás» című részeit elolvassa, mert azokból meg fogja érteni, hogy e magyarázat objective: *bíróságaink tullehelltségében*, subjective pedig *igazságszeretelmében* rejlik. Az elsőből megértheti mindenki, hogy bíróságaink törekvő szorgalma elismerést, annak eredményei ellenben *igen számos esetben* (tehát nem *mindig*) megrovást érdemelnek. A másodikban megtalálható a helyes magyarázata a bíráló azon megjegyzésének, hogy valamely célzat szolgálatába szegődtem; e célzat ki is sugárzik munkám minden sorából; e célzat: azon igaz okok buzgó kutatása, melyek törvénykezésünk mai alacsony színvonalának emelkedését hátráltatják. Az igazság pedig, ahol elismerni valót lát, elismer; ahol korholni valót, korhol.

A bíráló egyébként, midőn («A Jog» 190. old.) kijelenti

hogy: «Ily *hamis* paradoxonoktól *hemzseg* a munka» — maga is beismeri, hogy ezen ellenmondások *nem valódiak*.*

Most pedig térjünk át a bírálat csattanójára!

Munkám vége felé (207. oldalán) annak alapgondolatát a következőkben foglalom egybe: «Törvénykezésünk állapotainak ismertetésében vezérlő eszmém annak a lánczolatnak a földerítése volt, hogy miként kelti föl az állam szűkeblű üzletszerűsége a (bár önzetlen) üzletszerűséget a bíróságokban, ezeké ismét a (már kevésbé önzetlen) üzleti szellemet az ügyvédekben s a jogkereső közönségben.»

Teljes nyíltsággal ismertetem ezen üzletiesség jelenségeit (az államét mintegy 18 oldalon, a bíróságokét mintegy 150 oldalon, az ügyvédekét mintegy 12 oldalon át.) Olyan jelenségek ezek, amelyeket többé-kevésbé — fájdalom — minden gyakorlati jogász érez. Előadtam, hogy az ügyvédi karba az üzleties szellemnek kedvező állapotok az üzleti világ *alantasabb* társadalmi rétegeiből mindsűrűbben vonzanak olyanokat, akikből hiányzik a hivatásérzet.**

A bíráló ily tárgyú kijelentéseimet azon megjegyzéssel kíséri, hogy: «Bár palástoltan, szerző itt a felekezeti kérdést veti fel. Nagyon helytelenül cselekszi, mert ezzel a kartársak közti békés együttlétet megzavarja és a visszavonás hydráját nagygyá növeli.» A bíráló e megjegyzése óriási tévedésre vall, mert a felekezeti kérdést nem én vetem föl, hanem ő, midőn felekezeti vonatkozásokat keres *olyan kérdésben, amely minden felekezeti vonatkozástól távol áll*. Ezt pedig igen helytelenül cselekszi, mert a nemes értelemben vett európai gondolkodás az embereket nem felekezetük, hanem humánus és hazafias gondolkodásuk és cselekedeteik szerint osztályozza. Ezen tisztult felfogásba pedig csak elfogultság vegyíthet felekezeti accordokat.

A bíráló tévedéseinek lánczolata azonban evvel még mindig nem ér véget.

Munkámban (45., 178. és 179. old.) energikusan megtámadom (az ügyvédi kar óriási többségének érdekeit sértő) azon törvénytelen joggyakorlatot, amely sommás pörökben az érdemleges ügyvédi munkát, illő díjazásának mellőzésével, a blanquette-munkával egyenlő díjazásban részesíti. A kérdés

* A bíráló azon kijelentését, («A Jog» 200. old.) hogy tavaly «Hivatás és Mesterség» címmel megjelent munkámról azt mondja, mikép az «kezünkbe nem került» — holott annak megjelenéséről «A Jog» egyik tavalyi júliusi száma megemlékezett, egyéb oknak, mint emlékező tehetsége fogyatékosságának nem tulajdonítom.

** Ez olyan szomorú igazság, amelyet minden gyakorlati jogász tapasztalatból ismer. De bár magában véve igazság, mint ilyen is egészen másképp hangzik, ha előtte elolvassuk munkám megelőző mondatait, péld: «A nemes gondolkodás nem kiváltsága semmiféle társadalmi osztálynak s a társadalom legalantasabb rétegeiből is válnak ki mindenkori oly kifogástalan jellemek, amelyeknek kiváló szilárdságuk — épen mert kitartó küzdelemben edződtek meg, — akárhányszor párjukat ritkítja. Épen ezért diszére is válhatnak bármely osztálynak s így az ügyvédi karnak is olyanok, akik abba alacsonyabb körből emelkedtek föl stb.

Szilárd meggyőződése, hogy amikor munkámban székesfővárosi ügyvédi karunknak bár nem nagyszámu, de mégis számottevő kisebbsége körében észlelhetők egyes hibáira a körvizsgálatot végző orvos jóindulatával rámutattam, hogy leküzdésükre elsősorban maguknak e hibákban leledzőknek, másodsorban pedig a kar vezetőinek figyelmét felhívjam: bizonyára nagyobb szolgálatot tettem ügyvédi karunknak a bírálónál, aki az egyenetlenkedés magvának elhíntésére tesz kísérletet.

Az emberi hibáknak igen jelentékeny részét az azokban leledzők nem is észlelik, hanem azokba az élet viszonyaival öntudatlanul sodródnak. Határozottan tudom, hogy munkámmal nem egy kartársamnak élesztettem föl az érzékét ily hibák fölismerésére, és ebbeli sikereimet munkám legáldásosabb hatásai közé sorozom.

A bírálónak e kérdéshez fűzött egyéb megjegyzéseivel szemben helyén valónak látom annak a megjegyzését is, hogy székesfővárosunk ügyvédi karának nagy zöme a mai nehéz időkben is megőrizte tisztességét, habár az általános állapotok hivatásuk gyakorlásában ugyancsak sűrű gátakat vetnek törekvéseik elé. Alig hiszem, hogy a bíráló akár bírói, akár ügyvédi karunkból sok meleg üdvözlést kapott volna bírálatáért, amelylyel valójában ezen *általános állapotok további föntartásáért* száll sikra.

beható tárgyalásával kideritem azt is, hogy a blanquette-skálának tulmagas volta teszi lehetővé a székesfővárosunkban szélteben elterjedt készkiadásos megállapodásokat (amelyekre az ügyvédek jelentékeny részét a [gyakran: tisztességtelen] versengés, más igen jelentékeny részét pedig e megállapodások általános elterjedésének következtéseként gyöngeségük indítja). Kideritem, hogy e megállapodások (melyek elterjedése ellen székesfővárosi ügyvédi kamaránk is éppen a legutóbbi időben nagy buzgalommal, de csekély sikerrel küzd), *magukat az azokra lépő ügyvédek is sujtják*.

Energikusan követelem az érdemleges ügyvédi munka illő díjazását, amely — mint kimutatom — csak a blanquette-munka skálájának leszállításával kapcsolatban történhetik meg, földerítve, hogy e skála tételeinek magassága nem az *ügyvédeknek, hanem csak tömegesen pörölő ügyfeleknek* válik jávára.

Mindezekről a bíráló egy szót sem szól. Csupán mindezekből levont azon következtetésemre idézi, hogy: «Ezt (t. i. a blanquette-skála leszállítását) követelni kell minden hivatásos ügyvédnek, aki az ügyvédi kar színvonalának emelését szívében hordja.» E kijelentésemhez azután a következő magyarázatot fűzi: «A cél átlátszó! Azok a bizonyos alantas származású, alias kedvezőtlen felekezeti viszonyok közt leledző kartársak sujtatnának evvel, tőlük a ma is felette szerény létminimum elvonatnék, és ezt nevezi szerző megoldásnak! Medicina pejor est morbo!»

A bíráló ismét téved. Aki tudja, általában minő sikerek koronázzák manapság a behajtó pörököt, az tudja azt is, hogy sokat mondok, amikor azt állítom, hogy kereskedőink pörölt követeléseinek napjainkban átlagosan legfőlebb fele-része hajtható be. Ma tehát az az ügyvéd, aki ügyfelével készkiadásos megállapodásra lépett, a bírói skálákkal megállapított díjainak átlagosan körülbelül 50%-át kapja meg.

Arra, hogy a blanquette skálák tételeinek leszállításával a készkiadásos megállapodások lehetőségét kizárjuk, megítélésem szerint elegendő volna azoknak egynegyed, legfőlebb egyharmad részükkel való mérséklése.*

Megmaradna tehát az ügyvédnek blanquette-munkáiért a mostani skála szerinti díjának 75, illetve 67%-a. Ma annak mintegy 50%-át kapja meg. Számíthatna e mellett érdemleges munkája illő díjazására is. És elveszne a tisztességtelen versengés egyik legjelentékenyebb eszköze.

«A Jog» bírálatának befejező részeire a már elmondottak kiegészítéseül csak annyit jegyzek meg, hogy határozottan tiltakozom a bíráló azon kísérlete ellen, hogy — sem emberségesnek, sem hazafiasnak, sem kartársiasnak nem mondható — békebontó célzataira eszközül az én személyemet használja fel, mert én embertársaimmal szemben nem gyűlölettel, hanem szeretettel viseltetem. A szeretet műve volt e munkám is. Benne kifejtett nézeteimben lehetnek tévedések; szándékos tévedések azonban nincsenek. Azon eszméim pedig, amelyek nem tévedésből erednek, megfogják találni az utat minden igaz ember lelkéhez; azt, hogy tévedésből keletkezett eszméim is érvényesüljenek, soha nem kívántam és nem is kívánom. Dr. Toldy Géza.

Különfélék.

— **A kir. Curiához** a folyó év első felében beérkezett 14,870, a múlt évről maradt hátralékkal elintézendő volt 24,340, elintéztetett 13,971, hátralékban maradt 10,369 ügy. A múlt év megfelelő szakával összehasonlítva, 627-tel több ügy érkezett be, 2061-gyel több volt elintézendő, 326-tal több intéztetett el és a hátralék nőtt 1735-tel.

— **Az előzetes letartóztatás.** A fővárosi rendőrség csalás- és okirathamisításban való bűnrészesség miatt előze-

* A múlt év végén a most ismertetett közérdekből magánuton ilyen mértékű leszállítást javasoltam egyes székesfővárosi járásbíráinknak is, fölkérve őket, hogy e kérdésről gondolkozzanak.

tes letartóztatásba helyezett egy ügyvédet és e határozatot fentartotta a vizsgálóbíró, a vádtanács, valamint a budapesti tábla is. A napilapok annak idején természetesen per longum et latum tárgyalták ezt az esetet. Most, hónapokkal a letartóztatás után, az ügyészség az eljárást az ügyvéd ellen be- szüntette, konstatálván, hogy semmi támpont nem igazolja a terhelt bűnösségét. A lapok közlik a büntető határozatot indokolásával együtt, ezzel kívánva «elégtételt» szolgáltatni az ártatlanul meghurczoltnak. De vajon elégtétel-e ez a közlés? Ki kártalanítja őt a szenvedésekért, a pellengérre való kikötésért, anyagi existenciája és jövője tönkretételéért?

A bíróság feladata volna a rendőri felfogás correctivumául az előreláthatólag nem büntetendő vagy nem büntet- hető vádlottak előzetes letartóztatását haladéktalanul meg- szüntetni.

Ez az álláspont természetesen nem jelenti azt, hogy a repressio ne legyen elég erőyes, vagy hogy a törvényen alapuló esetekben az előzetes letartóztatás ne rendeltessék el.

— **Magyar tengerészeti igazgatás.** Dr. Král Miklós- nak ily című könyve (megjelent Budapesten 1905., 1—248 ll.). Áttekintést nyújtó csoportosítására vállalkozott annak a joganyagnak, mely a tengerészeti kormányzat és közigaz- gatás terén törvények s rendeletekből összegyűlt s amely- ből eddigelé sem hivatalos, sem magángyűjtemény nem ké- szült. Kiemeljük a következő fejezeteket, mint amelyek a feldolgozott anyagra is világot vetnek: Adalékok a magyar tengerészet történetéhez. A tengeri ügyek közjogi szabályo- zása. Hatósági szervezet. Hajórajstromozás. Lobogóhasználat. Tengerrendészet. Ezután ösmerteti szerző a tengeri magán- jog forrásait s az e tárgyú kodifikatorius mozgalmat, végül vázolja a tengerjogi eljárási szabályokat. Függelékül a fumei kikötő részletes leírása fűződik a könyvhöz, melynek érté- kessége a materia világos rendezésében s könnyen hozzáférhetővé tételében rejlik.

— **A szabadalmi jogról** szóló törvény revíziója tárgyá- ban az Országos Iparegyesület javaslatot dolgozott ki, mely a szabadalommal való visszaéléseknek két kategóriáját állítja fel. Megkülönbözteti a szabadalombitorlást és a szabadalom- sértést. Előbbit a büntető-bíróság, utóbbit a szabadalmi ha- tóság hatáskörébe utalja.

— **A Grill-féle Döntvénytár VI. kötete** imént jelent meg. Tartalmazza a polgári törvénykezési rendtartásra vonat- kozó határozatok közül a rendes és sommás eljárásra vonat- kozókat. A végrehajtási eljárásra és egyéb eljárási törvé- nyekre vonatkozó anyaga külön kötetben jön. A most megjelent kötetet dr. Gaár Vilmos közreműködésével szer- kesztették dr. Pap József és dr. Térfi Gyula.

— **Az igazságügyi orvosi tanács munkálatainak** má- sodik füzeté jelent meg. Ez a 160 oldalra terjedő füzet 40 érdekes esetet tartalmaz az ölések, illetőleg testi sértések köréből. A gyűjteményt Korányi Frigyes, Réczey Imre, Balogh Jenő, Genersich Antal, Moravcsik Emil és Schächter Miksa állították össze.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Az osztrák biztosítási jogról** két törvényjavaslat készült legujabban. Az egyik javaslat a biztosító-társaságok jogát öleli fel és magában foglalja a felügyeletre, a külföldi társaságok működési jogának feltételeire és a biztosító ügy- nökökre vonatkozó rendelkezéseket. A másik javaslat a biz- tosítási ügyletekre vonatkozó anyagi jogi szabályokat tartal- mazza. Ez a javaslat az ügyletek minden ágára vonatkozó általános határozatok után külön foglalkozik a kár-, az élet- és balesetbiztosítási ügyletekkel. A biztosítás megkötésére nézve a tervezet akképp intézkedik, hogy az ajánlat az aján- lattevőre nézve a benyújtástól számított tizennégy napig, orvosi vizsgálat esetén pedig egy hónapig kötelező. Ha a kötvény az ajánlattól eltér, a biztosító tartozik az ajánlat-

tevőt a kötvény kiszolgáltatása alkalmával külön figyelmez- tetni az eltérésekre. Ha ezen figyelmeztetés meg nem tör- ténik, az ajánlat szövege tekintetik elfogadottnak. A bevállás valótlansága, illetőleg helytelensége esetén a biztosító vissza- léphet a szerződéstől, amennyiben az adat helytelenségének tudomására jutása után egy hónapon belül visszalépési szán- dékáról a biztosítottat értesíti.

— **Az osztrák igazságügyi törvénytárnak**, melyről két első kötetének megjelenése alkalmával megemlékeztünk, most jelent meg befejező kötete. Ez az 1600 oldalra terjedő kötet felöleli az igazságügyi szervezetre, ügyvédség, bíróság, közjegyzőség, a polgári peres és perenkívüli eljárásra, a végre- hajtási és csődtörvényre, valamint a büntetőjogra és a bünvádi perrendtartásra vonatkozó jogszabályokat. Ez a kötet is kiváló gondnal van szerkesztve és iratmintákkal, valamint igen bő tartalommutatóval fölszerelve. A gyűjtemény szerkesztői Fried- mann bécsi ügyvéd, Sandig pénzügyi tanácsos és Wach tör- vénszéki bíró. Kiadja a Bong és Társa lipcsei czég.

— **Az ügyvédi helyettesítés** nehézségeivel számol a bécsi országos törvénszékek egy figyelemre méltó határo- zata. Egyik bécsi járásbírósnál egy nagy elfoglaltságu ügyvédnek mint alperesi képviselőnek első tárgyalásra volt határnapja s írnökát küldte oda, amint Bécsben szokásos, azzal a megbizással, hogy egy véletlenül ott levő ügyvédet kérjen fel a helyettesítésre. De ügyvéd nem volt jelen és a bíró makacssági ítéletet hozott. Az ügyvéd igazolás alap- ján új határnapot kért, de elutasított. Felfolyamodás foly- tán az országos törvénszék helyt adott az igazolásnak. Az indoklás többek közt ezeket hozza fel: Tekintettel számos bécsi irodának nagy forgalmára és a bíróságok jelentékeny nagy számára, az ügyvéd nincs mindig abban a helyzetben, hogy oly tárgyalásokon, melyeken csakis ügyvéddel vagy nála alkalmazásban levő ügyvédjelölttel helyettesítheteti ma- gát, maga járjon el vagy azokra megfelelő helyettest küldjön. Jogosult volt tehát az a feltevés, hogy a szóban levő járás- bíróságnál, mely különben igen nagy forgalmáról általánosan ismeretes, ügyvéd lesz jelen és vállalkozni fog a helyettesi- tésre; folyamodó nem láthatta előre, hogy megbízottja nem fog ott ügyvédet találni.

— **Az osztrák jogtörténeti államvizsga** ellen foglal állást Mitteis tanár az Österreichische Rundschau-ban. Sze- rinte e vizsga a jogi studium feladatával ellentétben áll; ellentétben áll vele az, hogy a tanulási idő első két évét jogtörténeti, tehát az egyetemi hallgatóra nézve egyelőre használhatatlan, és tulságos terjedelménél fogva egyszersmind élvezhetetlen anyag foglalja el.

— **A bírói függetlenség** sérelmének egy esete Német- országban élénken foglatkoztatta az utóbbi időben úgy a politikai, mint a jogászai köröket. A porosz igazságügyminisz- ter elrendelte a berlini Kammergericht egy jogerős ítéletének bemutatását, minek megtörténte után felkérte a bíróság el- nökét, hogy az ítélet indokolásába nélforduló állítólagos té- vedésre az előadót figyelmeztesse. A «tévedés» az ügy ér- demleges elbírálását érintette, s abban állt, hogy az ítélet, a helyett, hogy — a miniszter véleménye szerint — a szövet- kezeti törvényre lett volna alapítva, a korlátolt szavatosságu társaságokról szóló törvény rendelkezéseit vette alapul. Meg- jegyezzük, hogy a Kammergericht egyike a legnagyobb tekintélyü bíróságoknak Poroszországban. Hogy a kormány az igazságszolgáltatás pártatlanságába akart beavatkozni, arra legalább is gyanuokat szolgáltat az, hogy bár a szóban levő ügy jogerősen el volt intézve, de ugyanazon bíróságnál még több hasonló tárgyú per volt folyamatban. A miniszter el- járásának védelmére hozzák azt, hogy felügyeleti jogának gyakorlásában nem lépte túl a törvény által megszabott ha- tárt. Olvassuk a védelmek közt azt a nem egészen találó reminiscenciát, hogy a mult század ötvenes éveiben keleti Poroszország egy félreeső városkájában a bíróság fölülvizs-

gálatánál rájöttek, hogy az összes váltóügyek még mindig az allgemeines Landrecht szerint bíraltatnak el; a derék öreg Kreisrichter nem szerzett még tudomást a német váltórendtartásról. A felügyeleti jognak szóban levő gyakorlása azonban ettől az esettől anyiban mindenesetre különbözik, hogy azt megnyugvással csak egy részen fogadják, a másik részen pedig pártpolitikai szempontokkal hozzák kapcsolatba.

f—a.

— **Német ügyvédi kamarák fegyelmi gyakorlatából.** Ha az ügyvéd nevét és lakását naplókban vagy naptárakban fizetésért közzéteszi, vagy ha ujságok részére ingyen munkát végez, ez meg nem engedett versenynek tekintetik. A kari önérték hiánya és a közönségnek való különös ajánlkozás mutatkozik abban, ha ügyvédek korábban viselt hivataluk jelzését használják, mint: volt polgármester, városi tanácsos, állami ügyész. A fegyelmi hatóság ily esetekben rosszalást mondott ki.

— **A német birodalmi gyűlés** legutóbb, amint megírtuk, elfogadta a schöffé-bíróságok hatáskörének kiterjesztését, ami a Reichsgericht tehermentesítését célozza. Az erről folyt tárgyalások során fölvetették a schöffé- és esküdt-bíróságok napidijainak eszméjét. Ugy a jogi, mint a napi sajtónak egy része határozottan állást foglal e terv mellett. Felhozzák, hogy minél szélesebb rétegek vonatnak be a népbíráskodás működésébe, annál inkább felel az meg hivatásának és annak a gondolatnak, melynek a maga létrejövételét köszöni. A nem szakbeli bírák részvételének újabb kiterjesztése a laikus elemnek nagyobb megterhelését vonja maga után. A napidijakkal való ellátás nem fog azon változtatni, hogy itt tiszteletbeli szolgálatról van szó.

— **Az ügyvédek létszámának emelkedése** Németországban az elmúlt évben az előző évi 7·2%-kal szemben 8·3%-ot tesz. Halálozás következtében és más okokból kevesbedett a létszám 4·3%-kal, míg az előző évben csak 3·9%-kal. Legnagyobb a szaporodás Berlinben. Ügyvédek elleni panaszok folytán 162 esetben mondatott ki megintés vagy rosszalás az összes kamarák részéről.

— **A párisi barreau-ról** Hoon dr., a párisi Cour d'Appel-nél működő ügyvéd, a Zeitschrift des internationalen Anwaltverbandes hasábjain hosszabb tanulmányt közöl, melyben a Cour d'Appel ügyvédjének a maga hivatása iránti kötelességeiről ezeket írja: A klienskeresés látszatát is mellőznünk kell, annyira, hogy névtáblát sem a kapura, sem a lakás ajtajára alkalmazni nem szabad; nem szabad a Cour d'Appel ügyvédjének a levélpapírost nevével vagy címével ellátnia, vagy az értekezési időt rajta megjelölni; nem szabad fizetett irodai személyzetet tartani; ujságokban magát hirdetni; letartóztatott egyénnek felkérése nélkül jogi segílyt felajánlani; közvetítők útján klienseket szerezni, vagy kereskedelmi társaságokkal vagy bankokkal magát ajánlatni. Sőt még azt se tekintik a Cour d'Appel-nél működő ügyvéd tekintélyével teljesen összeférőnek, hogy levelezéséhez írógépet használjon. Felsorolja a cikk mint tilalmast még a következőket: Vasuti hálózat engedélyezése érdekében eljárni; nevének megengedni, hogy kereskedelmi üzletet folytasson; oly megbízást elfogadni, mely számadási kötelezettséggel jár; klienseinek váltóügyleteiben szerepelni; pénzkölcsönöket közvetíteni; letéteket elfogadni; kérvényeket a kliens nevében aláírni; ingatlan-átruházásoknál közreműködni, stb.

— **Az angol House of Lords** a napokban helybenhagyta a Court of Appeal-nak egy oly ítéletét, melynek értelmében egy rágalmozási perben felperesnek joga van nyilatkozattételre felhívni a lperest arra nézve, hogy vajjon ezt

mondotta-e a panaszlott, vagy azokkal azonos jelentőségű szavakat; továbbá, hogy minő értesülések vezették alperest annak a feltételezésére és hívésére, hogy az inkriminált állítások igazak, és hogy milyen lépéseket tett alperes arra nézve, hogy meggyőződjék az inkriminált állítások helyességéről avagy helytelenségéről?

Zs. B.

— **A leeds-i Quarter Sessions-nak** f. évi április 12-én tartott egyik bűnügyi tárgyalásán a recorder: E Tindal Atkinson 18 hónapi börtönbüntetésre ítélte John Jonest, egy fiatal bányászt, aki ezer cigarettát és egyéb dolgokat ellopott. A vádlott, aki egyáltalán nem dicsekedhetett bűntetlen előélettel, mert előzetesen már két ízben volt elítélve *burglary* (házba való éjjeli betörés) miatt, az ítélet kihirdetése után egy természetes boros palaczkot huzott elő belső zsebéből s a rekorder felé dobta. Az üveg azonban szerencsére kevéssel a birói emelvény előtt esett le. A rekorder kérdőre vonta a börtönigazgatót, hogy miért nem vizsgálták meg előzetesen a vádlottat, miután nézete szerint a bíróság elé vezetett foglyokat előzetesen, kivétel nélkül mindig meg kell vizsgálni, hogy a mostanihoz hasonló merényletet ne követhessenek el magánszemélyek, vagy az eljáró bíróság ellen. «És még hozzá ilyen nevetséges eszközzel, — tette hozzá a rekorder, — jó, hogy fegyvert nem rejtegetett a vádlott magánál!» Mire a vádlott, a megrögzött gonosztevőkhöz méltó cinizmussal így felelt: «Bárcsak volna egy revolverem! Ön akkor bizonyára nem ülné többé itt több ítéletet hirdetni, vén gazember (old villain)!» Erre a rekorder nyomban hatályon kívül helyezte előbbi ítéletét s a vakmerő bűnöst öt évi fegyházbüntetésre ítélte.

Zs. B.

— **A Budapesten megjelenő jogi szaklapok** alulírt szerkesztőinek megállapodása értelmében a törvénykezési szünet ideje alatt, azaz 1905 július 1-től 1905 augusztus 31-ig bezárólag, lapjaik kisebb terjedelemben fognak megjelenni.

A rendes terjedelemnek e csökkenése, melyet a törvénykezési szünet természetesen hoz magával, a téli hónapokban ki lesz pótolva, nehogy a t. előfizetők a fenti megállapodás folytán hátrányt szenvedjenek.

Budapest, 1905 július 1-én.

Németh Péter,
a «Büntető Jog Tára» szerkesztője.

Dr. Fayer László,
a «Jogtudományi Közlöny»
szerkesztője.

Dr. Wolf Vilmos,
az «Ügyvédek Lapja» szerkesztője.

Dr. Stiller Mór és
Dr. Révai Lajos,
a «Jog» szerkesztői.

ÚJ KÖNYVEK

10 530

kaphatók

POLITZER ZSIGMOND ÉS FIA

könyvkereskedésében

Budapest, IV. ker., Kecskeméti-utca 4. sz. alatt

és minden hazai könyvkereskedésben.

- Agoston Péter:** A magyar zálogjog története 2 K.
Halász: Községi takarékpénztárak Magyarországon 2 K 40 f.
Harkányi Ede: A holnap férfiai 4 K.
Horváth János: Adalékok az 1847/48. évi országgyűlés történelméhez. (Az 1867. évi XXII. tcz. szempontjából) 2 K.
Katona Mór: Magánjogi dolgozatok gyűjteménye 10 K.
Lőw Loránt: Viszonylagos semmisség. Tanulmány a magyar általános polgári törvénykönyv tervezetének jogügyleteiről 2 K.
Matlekovics: A Vámpolitika mai helyzete 1 K 60 f.
Marx-Engels: Válogatott művei három kötet, melyből az első most jelent meg. Előfizetési ár 20 K.
 Megrendelhető 2 koronás részletfizetésre.
- Rácz Gyula:** Gazdasági önállóság alkotja meg nemzeti és világ-gazdasági függetlenségünket 2 K.
A társadalmi fejlődés iránya: A Társadalomtudományi Társaság által rendezett vita 3 K.
Zachár Gyula: Magánjogi tanulmányok az igényper keretében. Különös tekintettel a legújabb birói gyakorlatra 6 K.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 25. sz.

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4. sz.

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési díj: ^{1 évre} — 12 kor. ^{negyedévre} 6 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Magyar magánjog. — 5. — Az ingyenes jogvédelem szervezése. *Dr. Teller Miksa* budapesti ügyvéd. — Feleletek «Fiat lux» című munkám bírálatára. *Dr. Toldy Géza* budapesti ügyvéd. — Az angol polgári peres eljárásról. *Dr. Szász Jánostól.* — Különfelek.

Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Magyar magánjog.

Szerkesztő: *Dr. Fodor Ármin.* — **Munkatársak:** *Dr. Almási Antal,* kir. albiró. — *Dr. Baranyai Béla,* kir. közjegyző. — *Dr. Bozók Alajos,* jogakad. igazgató. — *Dr. Fodor Ármin,* kir. ítélőtáblai bíró. — *Dr. Gaár Vilmos,* kir. törvényszéki bíró. — *Dr. Immling Konrád,* kir. ítélőtáblai tanácselnök. — *Dr. Jancsó György* egyetemi ny. r. tanár. — *Dr. Katona Mór,* egyetemi ny. r. tanár. — *† Dr. Kern Tivadar,* ügyvéd. — *Dr. Kiss Mór,* egyetemi ny. r. tanár. — *Dr. Kolosváry Bálint,* jogakad. tanár. — *Dr. Kolosváry Sándor,* egyetemi ny. r. tanár. — *Lányi Bertalan,* igazságügyi miniszteri tanácsos. — *Dr. Reiner János,* egyetemi rk. tanár. — *Dr. Sipőcz László,* fővárosi árvászéki elnök. — *Dr. Szladits Károly,* kir. törvényszéki bíró.

A magyar magánjognak is meg van tehát a maga első nagy kézikönyve és mindenkinek, akinek érdeke van a magyar jogtudomány haladása és művelése iránt őszinte hálával kell adózni mindazoknak, akik ezt a nagy munkát létrehozták.

A magyar jogászvilág elismerése nemcsak a nagy munka egyes részei megírójának szól, hanem fokozott mértékben a szerkesztőnek, aki annyi kitartással küzdött le az ilyen gyűjteményes munka elé nálunk hihetetlenül nagy mérvben torlódó nehézségeket és aki oly körülmények között végezte a szerkesztőnek éppen annyira háládatlan, mint fárasztó tennivalóit.

Hogy az ilyen nagy, évekre kinyúló és sok kézből való munkából itt-ott hiányzik az egyöntetűség; hogy nem minden egyes rész kapott olyan mestert, amilyen a kitűzött cél érdekében óhajtott lett volna: az kétségtelenül csökkenti némileg a munka értékét, de azért mitsem von le az egész vállalkozás érdemességéből és éppenséggel nincs ártalmára sem az egész mű jelentőségének, sem legtöbb része nagy becsének. Egyébként is e sorok nem a részletek bírálatának szánvák, — ez a most megjelent I. kötet * kivételével már amúgy is megtörtént — hanem csak azt célozzák, hogy a szóban forgó munka nagy horderejére hívják föl a magyar jogászság figyelmét.

Csodálni való, hogy ennyi ideig késett irodalmunkban az ilyen kézikönyv, amely messze tulmegy az iskolai tankönyv keretein, de amely, anélkül, hogy a monographikus tárgyalási mód legapróbb részleteit is felölelné, minden fontos kérdést eléggé alaposan és behatóan tárgyal a végből, hogy olvasója a vitás s ritkábban előforduló kérdésekről is kellő tájékozást kapjon s ne kelljen minden kisebb bonyolultabb kérdésnél mindjárt külföldi szerzők munkáit hívni segítségül. Persze ez a dicséret sem áll minden részről egyaránt, mert különösen a kötelmi jog egyes részeit más módszerrel, több körültekintéssel, a modern forgalmi élet igényeinek behatóbb

számbavételével szerettük volna tárgyalatni, de nagyban és egészben a Fodor-féle kézikönyv igen sokszor fog utmutatást adni ott, ahol azt eddigelé csak külföldi munkák nyújtották a magyar jogásznak (ilyen különösen kiváló része a munkának az öröklési jogot tárgyaló kötet).

E magánjogi kézikönyvnek mihamarabb igen nagy hatását reméljük észlelni bíróságaink magánjogi gyakorlatára. A magyar bíró magánjogi kérdésekben — azoktól a kevesektől eltekintve, amelyeket tételes szabály rendez — irigylésre méltó helyzetben van a világ összes bírásával szemben. Tételes szabály híján, valóban a legbölcsebb jogtétételekre alapíthatja ítéletét, akár a jogtudósok munkáiban, akár a legmodernebb törvénykönyvekben találja azokat. Hivatása az igazságos jog szolgáltatása lévén, módjában lenne ezt az anyagi igazságot ki is osztani csaknem mindig és mindenkinek, mert a legtöbb esetben nincs elavult vagy helytelen tételes szabály, amely békóba veri meggyőződését vagy lenyűgözi az életből merített igazságot.

Hogy a magyar bíró eddigelé nem élt eléggé ezzel a páratlanul kiváltságos helyzetével, azt főképpen annak tudjuk be, hogy a magyar magánjog egész körét felölelő irodalmi forrása hiányzott, idegen munkákat pedig nem mindenki akar és nem is mindenki tud használni akkor, a mikor a hazai viszonyokból keletkezett jogi kérdések kerültek elébe. Így azután megtörtént, hogy olyan szellemben ítélt, amely ellenkezett az étellel, amely nem áll, hanem mozog és halad. Most, hogy megszűnt ez az akadály is, szabad talán remelnünk, hogy a magyar magánjog vitás kérdéseinek eldöntése bíróságaink egy részénél más alakot fog ölteni és más tartalmat fog kapni s hogy néhány esztendő múlva bíróságaink újabb joggyakorlata alapján föl lehet majd tüntetni az alkalmazásban levő, tehát igazi és minden óvatosság mellett is modern magyar magánjogot, úgy, amint azt a bíróság fejlesztette, tételes szabály, jogszokás, de mindenekfölött a mindennapi élet viszonyainak szorgos figyelembevételével.

Ezen a közvetett uton üdvös kihatást várunk ettől a kézikönyvtől a magyar polgári törvénykönyv előkészítésére is. Mert az eddig megjelent részek indokolásában, sajnálatunkra, nem találtuk meg eléggé szorosan a kapcsolatot a jövő és a jelen közt, amelyből a törvénykönyv kiindul. Sem magánjogi joggyakorlatunk, sem magánjogunk történelmi fejlődése nem részesültek ezekben az indokolásokban oly tárgyalásban, amilyenre feltétlenül szükség van, mind akkor, ha a meglevőnek fentartását, mind pedig akkor, ha a fenállónak megszüntetését akarjuk javasolni. Az olyan forrásmunka azonban, amilyen ezentúl áll majd a polgári törvénykönyv tervezőinek rendelkezésére a Fodor-féle kézikönyv alakjában, könnyebben viszi majd az érdekelteket arra, hogy az indokolásban részletesebben támogassák álláspontjukat a hazai jog talajából merített anyaggal.

Termékenyítő hatást várunk végre, általános magánjogi kiképzésünkre is ettől a kézikönyvtől. Máig ennek a kiképzésnek sok a hiánya és a fogyatékosága, mert az, aki egyetemi tanulmányai befejezése vagy életpályájának megkezdése után magyar könyvben keresett tovább képző anyagot, az csak ritkán találta meg azt, és úgy, hogy az sajátos céljának megfelelt és a magánjog egész anyagát felölelte volna. Most

* Ez az I. és a munkát teljesítő kötet az Általános részt tartalmazza.

eléggé könnyen és jól élvezhető olvasmány alakjában kapja meg a magyar magánjog egész anyagát, úgy, hogy a jövőben semmiféle enyhítő körülménye nem lesz a magyar magánjog nem tudásának jogászaink részéről. —s.

Az ingyenes jogvédelem szervezése.

(Részlet a budapesti ügyvédi kamarai értekezleten tartott előadásból.)

I.

Mielőtt azzal a kérdéssel foglalkoznánk, hogy mi a teendő a legközelebbi jövőben az ingyenes jogvédelem terén, ismertetni fogom Németország hasonló intézményeit. Azért választottam éppen Németországot, mert ott az ingyenes jogvédelem szervezkedése óriási arányokat öltött és tanulságos, például kell hogy szolgáljon mindazon országok számára, amelyek ezzel a kérdéssel behatóan akarnak foglalkozni.

Imponáló kép tárul szemünk elé, ha a német jogvédő egyletek hosszú során végig nézünk. Pedig ott sem olyan nagyon régi ezen intézménynek keletkezése és megerősödése. Ott az ipar hirtelen felvirágozása tette égetően szükségessé ezeket az intézményeket. A jogvédő egyletek fejlődése Németországban a legutóbbi években oly arányokat öltött, hogy részben elvesztették eredeti jellegüket és valóságos politikai intézményekké lettek.

Ennek megértésére a következőket kell előrebocsátanom.

Németországban a fejlődő ipar évtizedekkel ezelőtt szükségessé tette a mi jogvédő egyletünkhöz hasonló egyleteket. Ilyen egyletek már voltak is Németországban elsősorban, anélkül azonban, hogy nagyobb jelentőségük lett volna, anélkül, hogy működésük különösen magára vonta volna a közérdeklődést és közfigyelmet.

A mint azonban az ipar mind nagyobb és nagyobb arányokat öltött, a szervezett szociáldemokrata párt egészen öntudatlanul a lappangó kényszer és szükség hatása alatt egy intézményt hozott létre, amely szerény kezdetből kiindulva óriási tényezővé kezd fejlődni. Ez az intézmény a Munkástitkárság intézménye, az u. n. Arbeitersecretariát.

Jellemző, hogy az Arbeitersecretariát intézménye nem is annak készült, a mivé fejlődött. Mutatja ezt a név is. Az Arbeiter-secretariát eredetileg tényleg a munkások titkári hivatala akart lenni és ingyenes jogvédelemre és különösen jogi tanácsra egy részük nem is gondolt, más részük csak egészen mellékesen. De alighogy megalakultak a szervezetek a jogvédelem elementáris erővel hódított tért saját sulyánál fogva az eredeti program ellenére, úgy hogy ma az Arbeitersecretariátok alatt legelső sorban a munkások jogvédő egyletét kell értenünk, míg keletkezésükkor az alapítók azt tervezték, hogy azok első sorban munkás közvetítő intézetek lesznek, amelyek egyuttal a munkaidőre és az ezzel kapcsolatos kérdésekre nézve statisztikai adatokat fognak gyűjteni.

Az első ilyen Arbeitersecretariát Nürnbergben alakult 10 évvel ezelőtt. Ma a számuk 40-re emelkedett.

Közlöm a 12 legnagyobb forgalmu Arbeitersecretariát évi kimutatását, amelyből kitűnik, hogy ezen 12 Arbeitersecretariát 133.363 esetben adott ingyenes jogi tanácsot a hozzáfutóknak.

Ügyforgalom	Munkás-biztosítás		Munkabér-szerződés		Magánjog		Büntetőjog	
	absolut	%	absolut	%	absolut	%	absolut	%
Frankfurt	28758	8678 30'18	5760 20'02	7434 25'85	1883 6'54			
Köln	17143	4996 29'14	3111 18'14	6084 35'48	948 5'52			
Nürnberg	16947	4562 26'91	1539 9'08	5674 33'48	877 5'17			
Bréma	11796	3028 25'67	2384 20'21	3736 31'67	785 6'65			
Stuttgart	9227	2706 29'21	1265 13'71	3007 32'58	591 6'40			
Hamburg	8982	3158 35'15	1228 13'66	2565 28'52	529 5'89			
Mannheim	8286	3422 41'29	1531 18'47	2181 26'32	286 3'45			
München	7836	2479 31'63	1158 14'79	2612 33'33	345 4'40			
Lübeck	6733	1107 16'44	1065 15'96	2794 41'49	404 6'00			
Halle	6175	1466 23'74	979 15'85	1903 32'43	355 5'74			
Dortmund	5753	2128 36'98	1088 18'91	1122 19'50	470 8'17			
Boroszló	5727	981 17'12	756 13'21	1070 18'68	457 7'98			
Összesen	133363	38711 29'02	21864 16'39	40182 30'13	7930 5'94			

Az Arbeitersecretariátokat a szervezett szociálista munkások helyi szervezetei tartják fenn, amint azonban a kimutatásból látható, a munkások nemcsak munkásbiztosítás, munkabér és más speciális munkáskérdésekben fordulnak tanácsért az Arbeitersecretariátokhoz, hanem a tanácsok 30 %-a általános magánjogi kérdésekre, 6 %-a büntető jogi kérdésre vonatkozik. Az Arbeitersecretariátok rövid idő alatt oly nagy népszerűsége tettek szert, a szociáldemokrata párt kezében oly hatalmas propagacionális eszköznek bizonyultak, hogy befolyásuk ellensúlyozása végett a legkülönbözőbb politikai pártok siettek hasonló intézményeket létesíteni.

Az első párt, amely sietett az Arbeitersecretariátok befolyását ellensúlyozni a katolikus párt, a centrum-párt volt, amely rövid idő alatt 30 néphivatal (Volksbureau) létesített, amelyeknek ugyan kifejezetten az a céljuk, hogy a katolikus munkásoknak ingyenes jogi tanácscsal szolgáljanak, rejtett céljuk azonban egyidejűleg a katolikus pártnak a munkások egy részére gyakorolt befolyását fentartani és növelni.

A Volksbureau ezen tendenciáját nyilvánvalóvá teszi nemcsak az a körülmény, hogy kizárólag a katolikusok létesítik és tartják fenn, hanem a külsőségekben azon körülmény, hogy a legtöbb helyen a Volksbureau igazgatásának élén a helybeli katolikus pap áll.

A 30 Volksbureau működése azonban a jogi tanácsadás terén hatalmas versenyt fejt ki az Arbeiter-secretariátokkal szemben, mert ügyforgalmuk sok helyütt megközelíti az Arbeitersecretariátok ügyforgalmát.

A munkások részére, különösen a katolikus párt által létesített jogvédő egyletek folytán, a protestans egyház is sietett jogvédő egyleteket létesíteni a legkülönbözőbb elnevezések alatt, és midőn az Arbeitersecretariátok száma és ügyforgalma mind nagyobb és nagyobb mérveket öltött, legvégül a mult év folyamán már az állam is jelentkezett és szükségesnek tartotta, hogy maga is részt kérjen a vagyontalanok jogvédelméből, mert attól tartott, hogy a szocialisták Arbeitersecretariátjai nagyon is alkalmasak lesznek a szociáldemokrata-párt különben is nagy hatalmát továbbra is növelni és mindig több és több munkást vonzani a szociáldemokrata párt sorába.

A szociáldemokrata párt vidéki szervezetei által fentartott Arbeitersecretariátokon és katolikus Volksbureauokon kívül a mult év végéig 41 különböző elnevezésű jogvédő egylet (Rechtsschutzstelle) működött Németországban, összesen tehát 111 intézmény állott az ingyenes jogi tanács intézményeinek szolgálatában.

A harmadik helyen említett Rechtsschutzstellek fentartói között szerepelnek a protestans egyházon kívül néhány község, néhány nőegylet és néhány jótékonyági egylet.

A porosz belügyi és kereskedelmi miniszteriumok a mult év folyamán közös rendeletet bocsájtottak ki, felhiva a községek figyelmét az ingyenes jogi tanács intézményének szükségességére, biztatják a községeket, hogy lehetőleg mindegyik létesítsen jogvédő intézményeket és subvencziót helyez kilátásba a községek által létesítendő ezen intézmények számára.

II.

A hazai viszonyokkal szembe állítottam a német intézményeket. Ha figyelembe is vesszük azt a körülményt, hogy Németország nagyobb, mint a mi hazánk, ipara pedig összehasonlíthatatlan a mi iparunkkal, még ezen különbségek leszámítása mellett is kénytelenek vagyunk bevallani, hogy nagyon keveset tettünk a vagyontalanok jogvédelme érdekében, szemben Németországgal.

Ott már politikai fegyverré lett a vagyontalanok jogvédelme, és pedig nagyon hatalmas fegyverré, nálunk pedig még alig látják be, hogy kellő időben adott tanács ezerszerre többet ér a könyörületből odadobott alamizsnánál. A száz-

ezekre menő jogi tanács, amit Németország politikai pártjai, jótékony egyletei és közhatóságai a vagyontalanoknak, első sorban pedig a munkásoknak nyújtanak, sokkalta többet ér, mintha ugyanannyi forintot osztanának ki készpénzben, ruhákban vagy ételben a vagyontalanok között.

Mi még nem látjuk be, hogy a jogi tanács épp oly elsőrendű szükséglete az embernek, mint az étel vagy ruha, mert a valódi vagy vélt sérelem és jogtalanság épp úgy, vagy talán még sokkalta jobban keseríti el a szegény embert, mint a kellő táplálék vagy ruha hiánya. De ezt a kérdést nem is a jótékonyosság, a könyörületesség, hanem a szociális igazság szempontjából kell elbírálni, mert képtelen az a mai állapot, hogy a szegény ember a törvény nem tudásával nem védekezhettek ugyan, de azért senki sem gondoskodik arról, hogy a szegény ember tanácsot kérhessen, ha a §-ok tizezei közül valamelyikre rászorul.

Mi már most a teendő a legközelebbi jövőben a szegényvédelem terén?

A kérdést két részre osztom: mi a kérdés általánosságban és mily részt vehet ki ebből a mi kamaránk.

Általánosságban mindenekelőtt a már létező szervezetet, a jogvédő-egyletet kell erősíteni, fejleszteni. Örömmel mutathatók rá arra az öröndetes tényre, hogy ezen a téren nagy reform van készülöben.

A jogvédő-egylet kamaránk elnökének kezdeményezése folytán az igazságügyi kormány részéről évi 4000 K állami segélyben fog részesülni, mihielyt a folyó évre szóló állami költségvetés a törvényhozás által meg fog állapíttatni. Ez a jogvédő-egyletet képessé fogja tenni arra, hogy kereteit tágítsa. A jogvédő-egylet választmánya a legközelebbi időben tárgyalni fogja azt a kérdést, hogy az állami segély milyen módon lesz általa felhasználható, és valószínű, hogy mihielyt az állami segély folyósíttatni fog, a délutáni órákban évi fizetéssel alkalmazott ügyész fog az egylethez fordulónak ingyenes jogi tanácsot adni. Az ügyész mellett pedig délelőtt és délután az egylet állandóan alkalmazott hivatalnok fog működni.

Ez a reform a mai állapottal szemben nagy haladást fog jelenteni, az egylet ügyforgalmát tetemesen emelni fogja és meg fogja szüntetni azon bajokat, amelyekre fentebb rámutattam. Ezenkívül azonban a jogvédő-egylet kezdeményezésén lépett fel a vagyontalanok jogvédelmének országos szervezése kérdésében is. Azzal a kéréssel fordult ugyanis a belügyminiszteriumhoz, bocsásson egy nagyobb összeget rendelkezésére a philantropiai alapokból azon célból, hogy a vagyontalanok jogvédelmének országos szervezetét előkészítthesse, esetleg megteremthesse. A jogvédő-egylet intézői előtt az a cél lebeg, hogy minél több helyen létesítsen a temesvári néphivatalhoz hasonló intézményeket, amelyek egyrészt ellátják a helyi szolgálatot, másrészt kapcsolatban állanak a budapesti jogvédő-egylettel, mint központtal, ami lehetővé tenné azt, hogy a vagyontalanok jogvédelme nem szorítkoznék csak a vagyontalanok véletlen tartózkodási helyére, hanem módot nyújtana arra, hogy a vagyontalan könnyen és gyorsan juthasson védelemhez akkor is, ha a védelemre nem tartózkodási helyén, hanem azon kívül szorul.

Azt hiszem fölösleges hozzáértők előtt bővebben fejtegetnem, mily óriási előnyökkel járna ez az országos szervezet a vagyontalanokra nézve. Megjegyzem, hogy a német különböző jogvédő intézmények egymás megkereséseit fogantatosítják ugyan, különösen a hasonló származásúak, de intézményileg semmiféle szerves kapcsolat közöttük nincs, amit azonban az Arbeitersecretariátoknál az egész birodalomra kiterjedő szociáldemokrata párthoz való tartozás teljesen pótol.

III.

Mi már most a teendője a mi kamaránknak a vagyontalanok jogvédelmének terén? Eddig is kivettük részünket

ezen a téren, mert hisz a jogvédő egylet a tényvázlatokat nekünk adta ki, és a jogvédő egylet pereit mi láttuk el eddig is. Ezenkívül a jogvédő egylet megteremtésében, fentartásában és vezetésében nagy szerep jutott kamaránk tagjainak.

Néhány év óta kamaránk évi jelentése rendszeresen foglalkozik a jogvédő egylettel. Mihielyt azonban az egylet működése az eddiginél nagyobb arányokat fog öltetni, a mi közreműködésünkre is nagyobb szükség lesz, még ha állandóan alkalmazott ügyész felett fog is rendelkezni az egylet. Azt indítványozom ennél fogva, hogy kamaránk választmánya ne csak ötletszerűen, hanem rendszeresen foglalkozzék az ingyenes jogvédelem kérdésével, különösen pedig a jogvédő egylettel keresse a szerves kapcsolatot és hasson oda, hogy az új ügyvédi rendtartás szabályozza a jogvédő egyletnek a kamarához való viszonyát.

Addig is, míg ez meg fog történni, az ügyvédi kamara kérjen be évenként egy kimutatást arról, hogy a jogvédő egylet ügyei mely ügyvédeknek lettek kiadva ellátás végett. Ezen kimutatásoknak az a célja, hogy a pártfogó ügyvédek kirendelésénél ne terheltesse meg kétszeresen azok az ügyvédek, akik a jogvédő egylettől is kaptak ügyeket ellátás végett. Ezen intézkedésre tehát az egyenletes kiosztás végett van első sorban szükség, de másrészt azért is, mert akadnak, habár igen szórványosan olyan ügyvédek is, akik a jogvédő egylet által ellátás végett küldött ügyeket el nem vállalják. Ezenkívül szükséges, hogy kamaránk a jogvédő egyletet működésében minden erejével támogassa és különösen oda hasson, hogy a vidéki kamarák is állítsanak fel egyelőre legalább székhelyükön jogvédő egyleteket vagy néphivatalokat, amelyek kapcsolatba hozassanak a budapesti jogvédő egylettel is.

Ujból felvetem továbbá e helyütt azon évekkel ezelőtt felvetett eszmémet, hogy a gondnokságok és ügygondnokságokból folyó jövedelem az ingyenes jogvédelem céljára szenteltessék és pedig oly módon, hogy gondnökká és ügygondnökká első sorban a jogvédő egylet ügyészei neveztesse ki, akiknek jövedelmét, tehát első sorban ezek a díjak fedeznék, különösen ott és addig, ahol és ameddig fix fizetéssel nem volnának jövedelmezhetők. Ezen eszmémet más helyütt már bővebben kifejtettem.* Ezen eszmét az ügyvédi rendtartás novellája volna hivatva megvalósítani, amely rendezéssel a gondnokságok és ügygondnokságok régen vajdó kérdése is nézetem szerint nagyon megnyugtató megoldást nyerne. Addig is azonban, amíg az ügyvédi rendtartás novellája törvényesen szabályozná, kamaránknak oda kellene hatnia, hogy ezeknél a kérdéseknél a bíróságok törvényes kényszer nélkül is kövessék ezt a helyes gyakorlatot, aminek semmi törvényes vagy tényleges akadályja nincs.

A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék tudomásom szerint már is ezen eszme elvi alapján áll, midőn ügygondnökká azokat nevezi ki, akik ugyanezen törvényszék előtt, pártfogó ügyvédeként működtek.

Ezt az eszmét kellene általánosítani és részletesen kidolgozni, amit nézetem szerint konkrét módon úgy lehetne legjobban megoldani, hogyha úgy a budapesti jogvédő egylet választmányában, mint a létesítendő hasonló vidéki intézmények vezetőségeben helyet foglalnának a bíróságok vezetői vagy azoknak delegált helyettesei, akik bizonyára a legnagyobb készséggel fogják a jól jövedelmező gondnok-

* A legközelebbi jövőnek ezen teendőt minél előbb követnie kell azután a további kiépítésnek. Minden járásbírószék székhelyén kell minél közelebbi jövőben egy az állam által fizetett pártfogó ügyvédnek lennie, aki köteles lesz minden hozzá forduló vagyontalannak ingyen jogi tanácsot adni. A szociáldemokraczia által követelt teljesen ingyenes igazságszolgáltatást nem tartom helyesnek, de a vagyontalanoknak ingyenes jogi tanácsokkal való ellátását az állam elemi kötelességének tartom mindaddig, amíg fentartjuk azt a jogelvet, hogy a törvény nem tudásával senki sem védekezhettek.

ságokat a szegényvédelem terén érdemeket szerző kartársaknak juttatni, ha közvetlen tapasztalatból fognak meggyőződni az illetők által kifejtett munkáról. Egyébként nemcsak ezen szempontból tartom szükségesnek és hasznosnak a bíróságok vezetőinek bevonását az ingyenes jogvédelem intézményébe, hanem különösen most, amidőn az intézmény a kezdet kezdetén áll, az ő együttműködésükre és tanácsukra feltétlenül szükség van.

Kamaránk és az ország összes kamaráinak együttműködésére van szükség, hogy a bíróságokat ezen munkára megnyerjük és a kormányhatóságokat az ingyenes jogvédelem intézményének égető szükségéről meggyőzzük.

Dr. Teller Miksa.

Feleletek «Fiat Lux» című munkám bírálataira.

II. Felelet a *Jog. Közl.* f. é. június 30. számában közölt bírálatra.

Mikor a múlt század ötvenes éveinek végén Pálffy Móríc gróf helytartó Érsekújvárt királyunkat fogadta, a kir. felség csodálkozását fejezte ki, hogy fogadtatásánál a nyitrai püspök nem jelent meg. — Warum ist denn der Bischof von Neutra nicht gekommen, ist er vielleicht krank? — kérde a kir. felség. — Nein, Majestät, er ist sehr beschäftigt. — felelt a kérdezett. — Mit was ist er denn beschäftigt? — Majestät, er schreibt Bücher, die niemand nit lest.

Én (sajnos) nem vagyok nyitrai püspök. Ha irok, azért teszem, hogy írással használjak; ezt pedig csak úgy érhetem el, ha munkámat elolvassák.

Szent meggyőződés, hogy avval, ha száraz tudományos stílusban írtam volna meg, azoknak, akik így olvasták, csak csekély töredéke ismerkedett volna meg, mert a komoly stílus tudományos munkák pályafutása — elég hiba — vajmi gyakran eleintén asztalt, utóbb könyvtárat díszítő szerepükre szorítkozik. A németnek azok ilyenén vonatkozása megjelölésére külön műkifejezése («Schmöcker») is van.

Walter Scottot, Dumas përet, Jósikát sokkalta szélesebb körben ismerik, mint Stubbsot, Thierst, Szalayt.

Ez szolgáljon mentségemül könyvem stíljért, még ha hasonlatom annyiban kissé sántit is, hogy bár munkámban helylyel-közzel színeztem, annak konkrét történeti részeire e színezés soha ki nem terjedt...

Munkám bírálójának úgy személyisége mint bírálatának hangja teljes biztosítékot nyújtanak azon subjectiv jó szándékára, hogy objectiv kritikát akart gyakorolni. Szent meggyőződés, hogy amidőn munkámnak antimercantilisticus színezetét tulajdonított, ezt azért tette, mert abból ily színezetet érzett ki.

Pedig tévedett. Kritikájának elolvasásából megérttem azon lélektani okokat is, melyek e tévedésbe ejtették, valamint meggyőződtem a felől, hogy ily tévedésbe ugyanezen lélektani okoknál fogva könnyen más is beleeshet.

Munkám főtárgyai bíróságainak azon káros joggyakorlatai, melyeket törvénykezésünkben tulterheltségük érzetéből eredő chablon-cultusuk honosított meg. E káros joggyakorlatok közt igen jelentékeny szerepet játszanak a kereskedők érdekeit érintő olyan joggyakorlatok, amelyeknek közös jellemvonásuk, hogy részben a kereskedelem *jogosulatlan* érdekeinek kedveznek, részben annak jogosult érdekeit kielégítő törvényes rendelkezések valódi jelentésének szemelőltévesztésével *visszaélésekre* nyitnak teret.

Az e tárggyal kapcsolatos kérdéseknek (ugy mennyiség, mint jelentőség tekintetében) tulnyomó részében elfoglalt jogi álláspontjaim helyességét a bíráló igazságszeretete nem csak nyíltan elismeri, hanem hasznos munkának mondja, hogy a a figyelmet cél tudatosan irányítom mindezen forgalmi vizsgáltságokra, mert hiszen a visszaélések kiirtását a kereskedelmi forgalom érdeke is megkívánja.

Éppen azért azonban elhibázottnak mondja egész mun-

kámból kiértett azon fölfogásomat: «hogy a vázolt visszaélések ápolása a kereskedelem nagy érdekeinek, a «kereskedelmi érdekek kultuszának» önző aegise alatt történik.»

Minden tartózkodás nélkül kijelentem, hogy a bíráló ezen vádját annak megismerése után bizonyos mértékig jogosultnak ismertem föl. Jogosultnak találok azt annyiban, amennyiben bíróságainknak a kereskedő érdekét mások kárára tulzott figyelemben részesítő egyes jogi álláspontjaival szemben azok elfoglalásának okaként helylyel-közzel *csupán* a «kereskedelem nagy érdekei»-nek cultusát emlegettem, holott azok *törvénykezésünk általános állapotainak és a kereskedő érdekének megvalósítását célzó törekvések kölcsönös egymásrahatásának* voltak következményei, amely kölcsönös egymásrahatásban pedig hol egyik hol másik faktor játszta a vezérszerepet. Amidőn tehát e faktorok közül egyes esetekben csak egyiket emlegettem anélkül, hogy figyelmem a másakra is irányult volna, csak *részigazságot* mondtam. A részigazság pedig nem igazság.*

Ezen hibámban látom első lélektani okát a bíráló azon benyomásának, hogy munkámat egészében kereskedelemellenesnek érzi, holott e hibámba csak egy-két kisebbjelentőségű kérdésben estem. (*Általánosságban* (és más esetekben) azonban a másik faktor szerepét ugyancsak kidomborítottam.)**

Munkámban, mint a bíráló is bizonyára tapasztalta, nagy szerepe van a szatirikus elemnek. Szatíráim egyik leggyakrabban refrainje «a kereskedelem nagy érdekei» kifejezés. E kifejezés munkámban legelőször «Bíróságaink mint a kereskedelem jogosulatlan érdekeinek csatlósai» című VII. kévéjében fordul elő, ahol arról mint *helytelen vonatkozásokban használt jelszóról* kizárólag *szatirikus jelentésben**** szölok s azt minde-nütt *idéző jelekbe zártan* használok. Így használok azt a legtrikább kivétellel művem összes további részeiben is.

Nyilván e kifejezésnek tisztán szatirikus vonatkozása használata szolgáltatja második lélektani okát a bíráló azon benyomásának, hogy én a kereskedelem érdekeit *általánosságban* támadom meg. Ez magyarázza meg a bírálónak azon jegyzetbe foglalt megjegyzését is, mely kereskedelemellenesnek vélt álláspontommal *ellentétlenek* látja azon (munkám 190. oldalán) utóbb tett kijelentésem, hogy «a kereskedelem és ipar támogatása jelentékeny közgazdasági és közművelődési érdek», stb., holott ezen és hasonló tartalmu kijelentéseimmel a kereskedelem *valódi és jogos nagy érdekeinek mint az egész nemzet közérdekének* éppen nagy jelentőségét kívántam hangsúlyozni a munkámban megtámadott azon érdekekkel szemben, amelyeket ilyenekként — *bár részben nem valódiak, részben pedig mások jogait csorbitják* — helytelenül szokás hangoztatni.

Midőn tehát a bíráló úgy véli, mikép velem *szemben* jelenti ki, hogy: «A kereskedelem érdeke nem az, hogy a forgalom parazitái szabadon élőködjének és tenyészszenek» — és hogy: «Minden valamire való kereskedő örvend, ha a jogász (...) irtja a gatz» — nem is sejti, mennyire lelkemből beszél. Hiszen ugyanezt hangoztatom más szavakkal magam is munkám 190. és köv. oldalain, ahol rámutatok azon káros következményekre is, melyek kereskedőink tisztességtelen csekély kisebbségének visszaéléseiből azok tiszt-

* Sőt, ha valaki annak egy részét *célzatosan* hallgatja el, hazugság is.

** A bíráló egy szűkszavu megjegyzése vezetett annak a fölismérésére is, hogy törvénykezésünk káros joggyakorlataiért a kereskedelmi érdekek apostolainak tulzó törekvései sokkalta enyhébb megrovást érdemelnek, mint igazságügyi kormányzatunk szűk látóköre s bíróságaink simulékonysága, mert a kereskedelmi érdekek szószólói csak *követelnek* (már pedig az életben rendszerint sokat kell követelnie, aki keveset akar is elérni), bíráink azonban *ítélnek*.

*** A szatíra abban rejlik, hogy e kifejezést olyan esetekben idézem, amelyekben a kereskedelemnek nem általános és jogosult, hanem vagy csupán fattyuhajtásait dédelgető vagy mások jogait csorbitó érdekei szerepelnek.

tességes nagy többségére hárulnak. Már pedig e visszaélések a nagyközönségben óriási *elégedetlenséget és elidegenedést* keltenek, amelynek következményeit a kereskedővilág derék nagy többsége sinli meg, holott abban meg van ugy az akarat mint a tetterő, hogy a nagyközönség *hajlandóságát és bizalmát* meghódítsa.

Nem csak a nagyközönségnek, hanem a kereskedővilág e tiszteletreméltó nagy többségének is kiváló érdeke tehát, hogy e visszaélések megszűnjenek.

Ugyan ki ne tudná az életben szerzett tapasztalataiból, hogy néha száz, néha ezer kereskedő derekas törekvése se köszörülhet ki olyan csorbát, amelyet a kereskedelem hírnevén egyetlenegy kereskedő visszaélései ejtettek?

De tovább megyek. A kereskedők tisztességes többségének, ha a kérdést teljesen nyílt szemhatárban vizsgáljuk, érdeke éppen a most említett tekintetből a mások jogait csorbitó jogi elvek kiküszöbölése is.

Csak hogy nálunk azt a nyílt szemhatárt, melyben a *jogosult nagy érdekek* fölismerhetők volnának, mindenféle *jogosulatlan kicsinyes érdekek* védelmére helytelen jelentésben hangoztatott jelszavakkal eltorlaszolja. Evvel pedig gyanusakká teszik a jogosult nagy érdekeket is.

Midőn pedig munkámban nem egy ily torlaszt igyekeztem levegőbe röptetni, föllépésemmel egyengetni kívántam azt az utat is, amely e valódi nagy érdekek megvalósításához vezet.

A tisztességtelen kereskedelemnek, igaz, ellensége vagyok, de nem azért, mert kereskedelem, hanem azért, mert tisztességtelen s abban hogy ellensége vagyok, nagy része van annak, hogy barátja vagyok a tisztességes kereskedelemnek.

Igaz az is, hogy ellensége vagyok a tisztességes kereskedelem jogosulatlan érdekei cultusának is, de nem azért, mert a tisztességes kereskedelem érdekei, hanem azért, mert mások jogait sértik, s abban hogy e cultusnak ellensége vagyok, nagy része van annak, hogy teljes jóakarattal viseltem annak jogos érdekeivel szemben.

Ahhoz, hogy a bíráló kereskedelemellenesnek tekintse munkámat, bizonyára nagy mértékben hozzájárult, az a körülmény is, hogy munkám *anyagának* nagy részét a kereskedelem *jogosulatlan* érdekeinek kedvező joggyakorlatainkból merítettem. Ennek azonban semmi egyéb oka nem volt, mint az, hogy a munkámban tárgyalt kérdésekre anyagot e téren találtam a legnagyobb bőségben, amihez hozzájárult, hogy — mint munkám bevezetésében világosan ki is jelentettem — e jogosulatlan érdekek cultusának tulhajtása figyelmemet ezen anyagra egyenesen ráterelte.

Munkámat azonban kereskedelemellenessé az eddig említett körülmények egyike sem teszi.

Már pedig csak ily kereskedelemellenes célzat föltételezésével eshetett a bíráló azon tévedésbe, hogy megítélése szerint a *kereskedelemtől és annak hívatásáról* táplált nézeteimet jellemzi azon mondásom, mely szerint: *„A kereskedővilág érdeke: hogy áruját a nagyközönség megvegye és kifizesse, akár van rá szüksége, akár nincs, akár éri meg árát, akár nem”*. Csak ily célzat föltételezésével ragadhatta meg figyelmemet ezen mondat, és kerülhette el azt az e mondathoz közvetlenül csatlakozó három bekezdés, melyekben e megkezdett gondolatot befejezem: *„A nagyközönség érdeke: hogy csak olyan árut vegyen, amintre szüksége van, csak olyankor, amikor akar, olcsóbban, mint amennyit megér, azonban lehetőleg még ezen olcsó árat se fizesse meg. Ezek az egy mással homlokegyenest ellenkező érdekek, amelyek teljességükben dtőlelik úgy a tisztességtelen kereskedőt, mint a tisztességtelen vevőt is, részben jogosak, részben nem azok. Hogy azokból akár a kereskedő, akár vevője mit akar érvényesíteni, erkölcsi érzésétől függ; hogy azokból mit szabad érvényesíteniök, a bíróság dönti el”*. Ha már most figyelembe vesszük, hogy a bíráló idézte mondásomat közvetet-

lenül az a kérdés előzi meg, hogy: *„Vizsgáljuk hát meg egy küssé, minő érdekeit viszi bíróságaink elé a kereskedővilág és minő érdekeit a nagyközönség?”* — teljesen világossá válik, hogy föntebb idézett mondásommal nem a kereskedő *hívatását*, hanem vevőjével szemben bíróság előtt elfoglalt *perbeli állását* határoztam meg. Amikor pedig a kereskedő vevőjével perbe száll, akkor bizony annak érdeke homlokegyenest ellenkezik vevőjével.

Munkám tárgyilagosságának megítélésénél azonban szerény nézetem szerint főkritériumnak az tekintendő, vajon az abban szereplő *jogi kérdések* tárgyalásában tanusítottam-e elfogultságot? A bíráló erre is *„igen”*-nel felel s elfogultságom bizonyítására három példát szakit ki munkámból. E példákra tett észrevételeiben azonban sajnálatos tévedésekbe esik a nélkül, hogy munkámban kifejtett jogi álláspontjaimat megdöntené.

Az első példa *kereskedők közt* fölmerült esetről szól. Csakugy kereskedőnek fogtam tehát pártját az alperes személyében, mintha a felperesnek adtam volna igazat. A bíráló az anyagi igazság szempontjára hivatkozik. Kir. Curiánk jogi elvének azonban éppen az a legnagyobb hibája, hogy az anyagi igazsággal semmiféle kapcsolatban nincs, mert az esetek különféleségéhez képest a *vevő jogainak teljes elhanyagolása folytán* éppugy szolgálhat az anyagi igazság megóvására, mint elnyomására. Az a helyzet, melyen kir. Curiánk ezen elvvel segíteni akart, kétségtelenül méltánylást érdemel és ez ejthette tévedésbe a bírálót. Az a szabály azonban, melylyel kir. Curiánk e helyzeten segíteni akart, kegyetlenül rossz, mert teljesen hiányzik belőle a biztosíték, hogy az vevőt óriási igazságtalansággal ne sujtsa. Az az elv, melyet a felperes javára gyakorolható méltányosság végső határára munkámban felállítok, az anyagi igazságot mindenestre jobban megközelíti.*

A második példában a bíráló szem elől tévesztette, miképp ezen esetben a jogi kérdés veleje nem az, amit bíróságaink is annak tekintenek, hogy a kereskedő nem a termelés helyéről szállított, hanem az, hogy a megrendeléskor telepét a termelés helyén, áruját pedig a szomszédos állomáson levőnek mondta, minélfogva a megrendelő nem ismerheti föl olyan küldemény eredetét, amelyik sem egyik, sem másik, hanem harmadik helyről jön. Hát ugyan miért mondta a szállító ezen adatokat a megrendelőnek, holott valótlanak voltak? És ha azokkal a megrendelőt megtévesztette, vajon miért tette ezt, ha nem azért, hogy azt zavarba ejtse? Az alperesek egyébként, mint munkámban is előadtam, kizárólag korcsmárosok és kereskedők voltak ezen esetben is.

A harmadik (kelletlen cégrokonságokról) szóló példában pedig par excellence kereskedelmi érdeket védtem meg, még pedig a tisztességes kereskedőt a tisztességtelenével szemben. A bírálónak e kérdésre tett megjegyzéseiből látom, hogy ezen esetről két nevezetes dolgot tévesztett szem elől: 1. hogy elveimmel elsősorban nem az ősi céggel összeköttetésben állókat, hanem magát az ősi céget akartam megvédeni, 2. hogy az új rokoncég bejegyzését nemcsak azért tartottam megtagadandónak, mert a régebbi céggel összetéveszthető, hanem legfőképpen azért, mert szövege célzatos névváltoztatással keletkezett, amit a cégbírósnak észlelni kellett volna.

Aira nézve egyébként, hogy a kereskedelem valódi és jogos érdekeivel szemben nem vagyok elfogult, pozitív példákra is utalhatok.

Munkám 100. oldalán védelmembe veszem egy kereske-

* Nem lendit a kir. Curia álláspontjának helytelen voltán a bírálónak a gazdatisztról szóló példája sem. Az abban kifejezett elvet maga a bíráló is helytelennek jelzi. Én többet mondom: az az elv *igen* helytelen, még pedig úgy alaki, mint anyagi szempontból, és ugyanazon okoknál fogva, mint a mi esetünkben.

dőnek olyan élelmességét, melyet a közvélemény tisztességtelennek bélyegzett meg, 107. oldalán az ugyancsak sokaktól fölösleges rossznak ítélt ügynöki működést a kereskedelem éltető elemének, valódi szükségletének ismerem el, 140. oldalán újabb törvény hozatala esetére származékos czégek használatára olyan elvet ajánlok, mely e használatnak tágabb kört nyit az egész világ bármelyik államának mai törvényénél.*

Munkám tehát ugyanannyi joggal mondható filomercantilistának, mint antimerkantilistának. A kérdés csak az: mit értünk mercantilismusként? Egész kereskedői karunk valódi, éltető, jogos, nagy érdekeinek, avagy csekély kisebbségének önző, káros, jogosulatlan, kicsinyes érdekeinek cultusát?

Én munkámon egy álló esztendeig dolgoztam. A bírálónak munkám megismeréséhez nem volt több ideje egy hónapnál.

A nyár hosszú, a bíráló pedig igazságszerető ember. Tegye meg a közjó érdekében: olvassa el munkámat a nyár folyamán mégegyszer és mondja meg azután, nem tűnt-e el szemei elől azon alap, melyre bírálatának e feleletben szövé tette részeit építette?

Dr. Toldy Géza.

Az angol polgári peres eljárásról.**

Az angol polgári per és az annak folyamán előfordulható perbeli cselekmények sok tekintetben annyira elütők minden más peres eljárástól, hogy mielőtt a perrendi elveket fejtegethetnők, a per menetével és a perbeli cselekvények mivoltával kell megismerkednünk. A tipikus angol pert fogjuk tehát leírni, s e czélból a legjellemzőbb eljárási móddal a High Court of Justice előtti közönséges eljárással fogunk foglalkozni.

A per elsőfoku elbírálásáig a perbeli cselekvények két nagy csoportra oszthatók, az előkészítő eljárásra és a tárgyalásra. Azonban már az előkészítő eljárásban is vannak tárgyalások, amennyiben minden az előkészítő eljárásban beadott kérelem contradictorius tárgyaláson (in chambers) intéztetik el, s az ezektől való megkülönböztetés végett beszélünk tulajdonképpeni tárgyalásról (trial).

Az előkészítő eljárás legfontosabb fázisai a kereset, az előkészítő iratok és egyéb előkészítő perbeli cselekmények.

A kereset és az idézés eltérnek a nálunk szokásos formától s ezért későbbi fejtegetéseink világossága érdekében az ezek körüli formáságokról is szólnunk kell. Az idézésben (writ of summons) nem a bíróság beszél, hanem a király idézi a Lord Chancellor ellenjegyzésével törvénybe az alperest (nyomtatott formulárék). A kereset (statement of the nature of the claim), mely az idézés hátlapjára irandó (indorsement), rendszerint nem felel meg annak, amit mi keresetnek nevezünk, mert csak annak a megjelölésére szorítkozik, hogy milyen természetű keresete van felperesnek (plaintiff) az alperes (defendant) ellen, és a tulajdonképpeni indokolt kereset az előkészítő eljárás későbbi stádiumára van fentartva. Indokolt keresettel (statement of the claim) csak bizonyos taxative felsorolt esetekben kezdődhetik a per, így pl. ha határozott összegű pénzkövetelésről van szó (debt or liquidated demand) s az ilyen keresetet különös hátíratnak nevezik (special indorsement). Ugy a keresetet, mint az idé-

zést a felperes állítja ki, a bíróság irodája lepecsételi s a kézbesítést is maga a fél végzi. Az idézés nem határnapra, hanem határidőre szól, amennyiben a kézbesítéstől számított rendszerint nyolcz napon belül a bíróság előtt való megjelenésre (to enter appearance) kötelezi alperest, a «megjelenés» abból állván, hogy alperes egy megfelelően kitöltött nyomtatványt ad be a bíróság irodájába és erről a felperest értesíti. Ezen megjelenés elmulasztása esetén makacssági ítéletnek (default of appearance) van helye. Ez a megjelenés tehát perfölvételi tárgyalás jellegével bír, egyrészt a mulasztás következményei által, másrészt pedig, noha a pergátló kifogás mint terminus technikus az angol perjogban ismeretlen, az alperes hasonló körülmények fenforgása esetén csak föltételelesen jelenik meg (conditional appearance) és az idézés mellőzését (setting aside of writ) kéri. Ha alperes feltétlenül megjelent, ily természetű kifogásolásnak többé helye nincs. Mint minden az előkészítő eljárásban is előadott kérelem, ugy ez a kifogás is néhány nap mulva contradictorius tárgyalás alapján intéztetik el.*

Ha alperes az idézésre egyáltalában nem jelenik meg, makacssági ítéletnek van helye. A makacssági eljárás háromféle lehet. Ha a per indokolt keresettel kezdődhetett, a felperes a bírósági iroda útján minden szóbeli tárgyalás nélkül végleges ítéletet (final judgment) kérhet. Ha kártérítésről (damages) van szó, először szóbeli tárgyalás nélkül csak közbenszóló ítélet (interlocutory judgment) hozatik, mely csak annyit állapít meg, hogy felperes jogosan követel, de a kár nagyságát szóbeli egyoldalu tárgyaláson kell bizonyítani, hogy végleges ítéletet kaphasson. Minden más esetben felperesnek előbb indokolt keresetet kell beadni s egyoldalu szóbeli tárgyaláson kell a bírót meggyőzni a maga igazáról.

Az angol perjognak specialis intézménye a védekezésre való engedély megtagadása. Ha ugyanis az alperes rendszeren megjelenik és ha a per indokolt keresettel kezdődhetett, felperes affidavit-tal** bizonyítván kereseti állításait azon az alapon, hogy ki van zárva a lehetősége annak, hogy alperes eredményesen védekezhessék, ítéletet kérhet. A bíró mindkét felet contradictorius tárgyaláson meghallgatja s ha alperes meg tudja győzni a bírót, hogy védekezni tud, engedélyt kap a védekezésre (leave to defend), ellenkező esetben ellene marasztaló ítélet hozatik (judgment under Order XVI.) Ha felperes kérelme indokolatlan volt, még pernyertesség esetére is viseli az incidens költségeit.

Az előkészítő iratok (pleadings): az indokolt kereset (statement of the claim) alperes védekezése (defence) és felperes válasza (reply) mely utóbbi azonban rendszerint igen csekély jelentőségű. Az indokolt keresetet rendszerint a per megindításától számított hat héten belül kell beadni, és alperes védekezését tíz nap alatt köteles beterjeszteni, egyetlenegy nyolcz napos halasztás szokásos az alperesi előkészítő iratra nézve. Az előkészítő irat idején való be nem adása az illető fél rovására mulasztást állapít meg, s a másik fél a mulasztás következményeinek kimondását, azaz makacssági ítéletet kérhet (default of pleading), de e kérelem felett contradictorius tárgyalás után határoz csak a bíró. Egyáltalában az előkészítő eljárásban az első megjelenés elmulasztásának az esetét kivéve, mindig csak a másik fél meghall-

* Ha ilyen elvek munkámban nagy számmal nem találhatók, ennek az az oka, hogy a kereskedelem érdekeivel mint ilyenekkel munkámban csak ott foglalkoztam, ahol beléjük botlottam, mert munkám nem közgazdasági munka, az érdek pedig közgazdasági fogalom, amelynek bizonyos mértékig lehet ugyan a törvénykező politikában is irányjelző, de semmiesetre sem jogromboló szerepe.

** V. Ö. Snow, Burney and Stringer The annual practice 1903. London. Baty: First elements of legal procedure London 1900. Harris: Hints on advocacy. XII. kiad. London 1903. Harris: Illustrations in advocacy IV. kiad. London 1904. Jones: The solicitor's clerk V. kiad. London 1902. Králik: Az ügyvédi kar. I. kötet. Budapest, 1903.

* Az előkészítő (in chambers) tárgyalásokat nem szükségképp a bíró intézi el; hanem ezek a «master» előtt is lefolytathatók, ki ilyenkor mint a bíró alteregoja szerepel ugyan, de határozata ellen a bíróhoz felebbezésnek van helye. A mesterek a bíró mellé, a 10 évig működött barristerek, esetleg solicitorok sorából átlag évi 1500 font sterling 36,000 K fizetéssel neveztetnek ki.

** Az affidavit által való bizonyítás az angol perjogban igen nagy fontossága. Az affidavit oly okirat, melyben valaki eskü alatt és annak jogkövetkezményeivel állít valamit. Ezen okiratok felvételére és az eskü kivételére azon solicitorok vannak feljogosítva, kik a Lord Chancellor kinevezése alapján mint «commissioner for oaths» szerepelhetnek.

gatása után határoz csak a bíró, úgy hogy igazolásnak még a határozat kimondása előtt van helye. — Az előkészítő iratoknak az ügy szóbeli tárgyalására való fontosságát jellemzik azok a rigorozus szabályok, melyeket egyrészt a törvényhozás megállapított másrészt a gyakorlat kifejlesztett. Több ítéletben kimondotta a bíróság, hogy az előkészítő iratoknak az a célja, hogy a felek már a tárgyalást megelőzőleg kétséget kizáró módon tisztában legyenek azzal, hogy közöttük mily ténykérdések vitásak, azaz a tényállás meg legyen állapítva s így a tárgyaláson *minden meglepetés* lehetősége ki legyen zárva, és így az érdemleges tárgyalás novumok felhozása által ne halasztassék. — Ezért az előkészítő iratokban csakis ténykérdések vitathatók; ki van zárva minden jogkérdés, bizonyítás, sőt még a bizonyítási eszközök megnevezése is, de a felek kötelesek megemlíteni, hogy az ellenfél ügye meg nem áll, semmis vagy megsemmisíthető, ha különben ennek elhallgatása az ellenfelet a tárgyaláson meglephetné. (pl. csalás, elengedés stb.)

Az előkészítő iratoknak oly rövideknek kell lenniök, amennyire csak az ügy természete megengedi, s a szükség-telen terjengősség költségeit az illető fél viseli. Ha az írat terjedelme 10 oldalt meghalad (oldalanként 72 szó) nyomtatásban kell beadni, mindenesetre pedig az áttekinthetőség szempontjából fejezetekre és pontokra kell osztani. Az előkészítő iratokban felhozott mindazon tényállításokat, melyeknek valódiságát az ellenfél kifejezetten el nem ismeri, egyenkint és kifejezetten tagadni kell; kitérőleg (evasively) felelni nem szabad, de nem kell tagadni az allegált kár nagyságát, minden nem tagadott tényállítás beismertnek vétetik és minden fél elégséges beismerés esetén az előkészítő iratok alapján ítéletet kérhet. Ezenkívül mindegyik fél, hogy a további eljárás költségeit megtakaríthassa, az eljárás bármely szakában beismerést (admission) tehet s ennek alapján ítéletnek van helye. Prima facie úgy tűnik fel, mintha ezen intézkedés az írásbeliségnek tág teret nyitna, de az távolról sincs így. A fél ugyanis ily esetekben ítéletet csak akkor kap, ha a beismert vagy nem tagadott tényállítás által az ő igaza kétségtelenül meg van állapítva (must have a clear case), amit „in chambers” contradiktórius tárgyalás útján döntenek el. A szóbeliséget sem teszi ez az intézkedés facultatívvá, tekintve, hogy az eljárás ezen stádiumában bizonyításról szó sem lehet és így ezen intézkedés arra szolgál, hogy a felek az előkészítő iratok informatív célját meg ne hiúsíthassák és azokat komolyan vegyék, tekintve, hogy az incidens költségeit a mulasztó fél viseli. Nem szolgálhat ez a per huzására sem, mert az incidensnek néhány nap alatt el kell intéztetnie. Szükség esetén a bíró újabb, kimerítőbb előkészítő iratok beadását vagy részletezést (particulars) rendelhet el. A bíróság az eljárás bármely szakában elrendelheti, hogy az előkészítő iratok oly részei kitöröltesse és így többé vita tárgyát ne képezhessék, melyek egyedüli célja, hogy a nyilvános tárgyalás segítségével botrányt okozzanak, vagy a tárgyalás „fair” lefolyását gátolják vagy halasztassák. Az előkészítő iratok nem szükségképpen alkotó részei az eljárásnak, mert a felperes már a keresetben megjegyezheti, hogy előkészítő iratok nélkül kívánja tárgyalás alá bocsátani az ügyet (trial without pleadings). Ezt a kérelmet alperes ellenezheti s a bíró mindkét fél meghallgatása után dönt.

Felperesnek mielőtt előkészítő iratot beadhatna, vagy bármiféle perbeli cselekményt végezhetne, alperes megjelenésétől számított 14 napon belül utasításokat kell kérnie a bíróságtól (summons for directions) az előkészítő eljárás mikénti lefolytatására, minek elmaradása mulasztást állapít meg.

Az utasítások iránti kérelem tárgyalása után a bíró az előkészítő eljárás lefolytatására vonatkozó minden utasítást megadhat, de utasítás az előkészítő eljárás későbbi stádiumában is kérhető oly kérdésekben, melyeknek eldöntése előbb nem volt szükséges vagy lehetséges. Mindenesetre itt dönti

el a bíró, hogy az ügyben van-e szükség előkészítő iratokra; ezek tehát hivatalból is mellőzhetők; szükség esetén beadásukra hosszabb terminust is állapíthat meg. Rendesen az eljárás későbbi stádiumában szoktak eldöntetni, de ezen első kérelem alapján is eldönthetők más fontos kérdések, pl. okiratok fölfedezése, az előzetes betekintés megengedése, a tárgyalás helye és módja stb. A tárgyalás helye kérdés tárgyát azért képezheti, mert a bíróság Londonban székel s emellett bírósági körutakat (circuit) tesz, úgy hogy az ügy akár Londonban, akár a köruton intézhető el, mi bizonyos mértékben felperes választásától függ. Ami pedig a tárgyalás módját illeti, a tárgyalás vagy egyes bíró, vagy esküdt-szék és egyes bíró előtt folyhatik. Közönségesen egyes bíró ítélkezik, és jury-t a bíróság a felek bármelyikének kérelmére és csak akkor rendel ki, ha az ügy természete ki nem zárja, de bizonyos esetekben, pl. házassági ígéret megszegése (breach of promise of marriage), elcsábítás (seduction), becsületsértés és rágalmazás (slander) stb. miatt indított kártérítési perekben föltétlenül van helye jury kirendelésének. Különben sem igen szokták megtagadni ezt a kérelmet.*

Bármily ügyben az előkészítő eljárás folyamán, amidőn ennek szüksége beáll, a felek a bíró engedelmével *egy ízben* egymáshoz kérdőpontokat (interrogatories) intézhetnek, melyekre a másik fél affidavittal tartozik válaszolni; privilegiálva pl. a hivatásos titok stb., valamint egyik fél sem köteles fölfedezni, hogy miképp fog bizonyítani (disclose evidence).

A felek ugyancsak a bíróság engedelmével egymást felszólíthatják a birtokukban levő vagy volt, vagy előttük ismeretes okiratok fölfedezésére (discovery), mit a felek ismét affidavit-tal kötelesek megtenni, kellően felsorolván és körülírván az okiratokat. Privilegizálva vannak ezen felsorolás alól azon okiratok, melyek csak az illető fél ügyét támogatják és a másik fél által bizonyításra fel nem használhatók; ezek csak mint bizonyos okiratok említendőek meg. A felsorolt okiratok betekintését és lemásolását (inspection) a felek egymásnak felszólításra két nap alatt megengedni tartoznak.

Ha valamelyik fél nem felel a kérdőpontokra, nem fedezi fel az okiratokat, vagy azok betekintését meg nem engedi, elmarasztalható vagy elutasítható s ezenfelül a fél vagy az ügyvéd, aszerint, hogy kinek a hibájából történt a mulasztás, elzárással (attachment) büntethető, mint a polgári eljárásban is bárki, ki a bíróság parancsának (order) nem engedelmeskedik.

Az előkészítő iratok váltása után felperes alperest értesíteni köteles, hogy tárgyalás alá kívánja bocsátani az ügyet (notice of trial) és terminus biztosítása végett az ügyet a tárgyalandó ügyek lajstromába felvéteti (entry of trial). Amennyiben felperes ezt elmulasztaná alperes jogosítva van az ügyet tárgyalás alá terjeszteni vagy a kereset elutasítását kérni (for want of prosecution), mely kérelem felett a bíróság mindkét fél meghallgatása után határoz.

A felek kölcsönösen előzetesen felszólíthatják egymást bizonyos okiratoknak a tárgyaláson való bemutatására (notice to produce) továbbá az ez iránybani bizonyítás költségeinek elkerülése végett bizonyos okiratok valódiságának előzetes elismerésére (notice to admit).

A tanuk megjelenése az illető fél által kézbesítendő idézéssel biztosíthatik (subpoena ad testificandum), okiratnak vagy más bizonyítási eszköznek harmadik személy által való bemutatása szintén elrendelhető (subpoena duces tecum).

Ügyvédi kényszer az előkészítő eljárásban nincs, mert a fél ügyvédet vallani nem köteles, hanem saját ügyében személyesen is eljárhat, mely eshetőség a gyakorlatban nem

* A King's Bench Divisionban normális, a Chancery Divisionban teljesen kivételes az esküdtzéki tárgyalás.

igen fordul elő. Ami az ügyvédség szerepét illeti, az előkészítő eljárás a solicitor dominiuma. Ő szerzi be a szükséges információt, ő állítja ki, adja be és kézbesíti a keresetet, idézést és az előkészítő iratokat, gondoskodik a bizonyítási eszközök beszerzéséről, és az előkészítő eljárás folyamán (in chambers) tárgyalhat és minden perbeli cselekményt végezhet. A barrister az előkészítő eljárásban tanácscsal szolgál a solicitornak, megfogalmazza a nehezebb előkészítő iratokat stb, sőt a fontosabb előkészítő tárgyalásokat is szokta végezni. Ilyenkor azonban az ellenfél előre értesítendő, hogy barrister fog tárgyalni (this summons will be attended by counsel) nehogy az ellenfelet meg lehessen lepni azzal, hogy solicitorral szembe barristert állítanak.

Midőn az ügy a tárgyalásra egészen megérett, a solicitor elkészíti a tényállás teljesen kimerítő leírását, mellékeli az összes előkészítő iratok, okiratok és egyéb írásos bizonyítékok másolatát és leír egyáltalán mindent, a mi az ügyre fontos s az egész csomót (brief) megküldi a barristernek; ezzel az ügy további sorsa a barrister kezébe van letéve.

(Bef. köv.)

Dr. Szász János.

Különfélék.

— **Horvát bírósági határozatok.** Ügyvédi körökből kaptuk a következő sorokat: Horvát bíróságok gyakorta tüznek ki három-négy hetes határnapokat oly esetekben, midőn a meg nem jelenés vagy az előírt intézkedés be nem tartása súlyos következményekkel járhat. A magyar bíróságok rendszerint az utolsó napokban kézbesítik a horvát végzéseket. Ha a fél az 1893 június 1-én 4593. sz. a. kelt I. M. rendeletben biztosított jogával él és hites tolmács által való fordítást kíván, rég elmúlt már a határozatban megjelölt terminus, midőn a fordítást kézhez kapja. Sokszor előfordult, hogy a horvát bíróság kitűzte az árverést és az árverés megtartását meghatározott előleg beküldésétől tette függővé. A terminus elmulasztása következtében az árverés elmaradt és jó időbe került, míg a bíróság újabb határnapot tűzött ki új árverés megtartására. Intézkedni kellene, hogy a magyar bíróságok a horvát határozatokat, tekintettel a fordítás szükségességére, sürgősen kézbesítsék ki és hogy a lefordítás is sürgősen történjék meg. A feltüntetett vizsgálások orvoslására azonban legalkalmasabb eszköz lenne, ha az idézett igazságügyminiszeri rendeletnek a büntető ügyekben hozott horvát bírói határozatok hivatalból való lefordítására vonatkozó részét a polgári ügyekben hozott határozatokra is kiterjesztetnék. Ezzel elejét lehetne venni annak az idővesztésnek, mely a horvát végzéseknek első ízben való kikézbesítése és fordítás céljából való visszautasítása következtében előáll.

— **Távollévő ügyvéd megbírságolása.** A napilapokban olvassuk a következő esetet: A budapesti büntetőtörvényszék előtt tartott valamelyik főtárgyaláson nem jelenik meg sem a panaszos, sem meghívott ügyvédje. Egyik tanu azonban panaszos ügyvédje nevében azon kérelmet terjeszti elő, hogy a bíróság halasztsa össze a tárgyalást, mert az ügyvéd jelenleg nyaral. Az elnök a meg nem jelent ügyvédet a bírósággal szemben tanusított tiszteletlen magatartásért 100 korona pénzbírsággal sújtotta. Kétségtelen, hogy az ügyvéd, ha a tanu előadása megfelelő a valóságnak, megsértette a bíróság irányában tanusítandó köteles tiszteletet. De kétségtelen az is, hogy az elnök az ügyvéd meghallgatása nélkül nem állapíthatja meg, hogy az ügyvéd tényleg megbizta-e a tanut a kérdéses előterjesztés megtételére. Az ügyvéd elmakacsolás útján való megbírságolásának intézményét a bünvádi perrendtartás nem ösmeri. De a bünvádi perrendtartás egyáltalán nem ösmeri az elnök bírságkiszabási jogát az ügyvédnek a főtárgyaláson kívül elkövetett cselekményeiért. A BP. 299. §-a szerint az elnök az ügyben eljáró ügyvédet csak akkor büntetheti pénzbírsággal, ha az a főtárgyalás rendjét ismételtén vagy súlyosan megzavarja. Ha a főtárgyaláson kívül tanusított magatartásában az elnök a a bírósággal szemben tanusított tiszteletlenséget lát, forduljon panaszával az ügyvédi kamarához. Minden főtárgyalási el-

nöknek meg kell különböztetnie a kamara fegyelmi bíráskodását a saját bírságkiszabási jogától.

— **Cselédbér iránti per oly felek közt indított ügyben, akik vadházasságban éltek.** A kir. miniszterium következő határozatot hozott: Ebben az ügyben az eljárás a kir. bíróság hatáskörébe tartozik.

Indokok: B. I. b.-i lakos a b.-i járás főszolgabírája előtt azt adta elő, hogy egy éven keresztül — felmutatott cseléd-könyvének tanúságaként — havi 11 korona bér mellett szolgált I. D. e.-i lakosnál.

Kérte ez alapon a panaszlotnak 144 koronában elmarasztalását.

A főszolgabíró a panaszost a törvény rendes útjára utasította, mert a tárgyalás folyamán beigazolást nyert, hogy a panaszos nem mint cseléd volt panaszlottnál alkalmazva, hanem vele közös háztartásra, vadházasságra lépett és az ezen viszonyból kifolyó vagyoni követelésekre nézve kir. közjegyző előtt szerződést kötöttek. Ezt a határozatot T. vármegye alispánja helybenhagyta.

B. I. ezután a buziási kir. járásbíróhoz fordult kérésével.

A kir. járásbíró a pert megszüntette, mert a gazda és cseléd között a szolgálati viszonyból támadható viták elintézésére a közigazgatási hatóság hivatott.

E szerint a b.-i kir. járásbíró és T. vármegye alispánja között hatásköri összeütközés esete merült fel, melynek elintézésékeppen a bíróság hatáskörébe kellett az eljárást utasítani, mert abból a tényből, hogy a felek a B. M. 1.-i lugosi kir. közjegyző által 1901. évi július hó 30-án felvett közjegyzői okirat szerint, mint jegyesek, kijelentették, hogy egymással házasságra lépnek s egymásnak hitvestársi hűséget fogadnak s I. D. a felperesnek özvegyi joga s egyéb igényei kielégítéseül bizonyos összegeket kötelezett, továbbá abból a tényből, hogy a felek az említett okirat kiállítását után egymással közös háztartásra léptek, nyilvánvaló, hogy — habár a cselédkönyv szerint a felperes havi cselédbér mellett állott az alperes szolgálatában — a felek között nem volt cselédviszony és hogy a felperes azokat a szolgálatokat, a melyeknek díját ezuttal követeli, nem cselédként teljesítette.

Tehát a felperes követelése mint magánjogi követelés, bírói utra tartozik, a per érdemében lévén eldöntendő az a kérdés, hogy a felperes — a közte és alperes között fennállott viszonyra tekintettel — az alperesnek teljesített munkájáért követelhet-e jogosan díjazást vagy nem. (2582/1905. I. M. sz.)

Dr. juris, perfect német, ügyvédjelölti minőségben alkalmazást keres. Ajánlatokat a kiadóhivatal továbbít. 11170

Ügyvéd irodavezetőnek ajánlkozik, esetleg társnak. Megkeresések „Önálló” alatt. 11175

ÚJ KÖNYVEK

10530

kaphatók

POLITZER ZSIGMOND ÉS FIA

könyvkereskedésében

Budapesten, IV. ker., Kecskeméti-utca 4. sz. alatt

és minden hazai könyvkereskedésben.

- Agoston Péter:** A magyar zálogjog története 2 K.
Halász: Községi takarékpénztárak Magyarországon 2 K 40 f.
Harkányi Ede: A holnap férfiai 4 K.
Horváth János: Adalékok az 1847/48. évi országgyűlés történetéhez. (Az 1867. évi XXII. tcz. szempontjából 2 K.
Katona Mór: Magánjogi dolgozatok gyűjteménye 10 K.
Lőw Loránt: Viszonylagos semmisség. Tanulmány a magyar általános polgári törvénykönyv tervezetének jogügyleteiről 2 K.
Matlekovics: A Vámpolitika mai helyzete 1 K 60 f.
Marx-Engels: Válogatott művei három kötet, melyből az első most jelent meg. Előfizetési ár 20 K
 Megrendelhető 2 koronás részletfizetésre.
Rácz Gyula: Gazdasági önállóság alkotja meg nemzeti és világ-gazdasági függetlenségünket 2 K.
A társadalmi fejlődés iránya: A Társadalomtudományi Társaság által rendezett vita 3 K.
Zachár Gyula: Magánjogi tanulmányok az igényper keretében. Különös tekintettel a legújabb bírói gyakorlatra 6 K.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 25. sz.

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4. sz.

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési díj: félévre — 12 kor. A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A halálbüntetések statisztikája. — A Curia és a halálbüntetés. Dr. Baumgarten Izidor kir. koronaügyész helyettesétől. — A pénz-büntetés mint mellékbüntetés. Dr. Vámbéry Ruzslem egyet. m. tanártól. — Törvénykezési Szemle: A választott tisztviselők kártérítő felelőssége. — Kiskorúak cselekvési képessége a gyámtörvény 3 §-a alapján. Dr. Reitzer Béla budapesti ügyvéd-től. — Különlélek. Melléklet: Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A halálbüntetések statisztikája.

A Btk. életbeléptetése óta a halálbüntetési statisztika a következő képet mutatja:

Év	A Curia ill. rögtön-bírószág által halálra ítéltetett	kivégeztetett	végrehajtás előtt meghalt	kegyelmet nyert
1880	1	—	—	1
1881	11	4	2	5
1882	6	2	1	3
1883	8	5	—	3
1884	17	7	—	10
1885	13	5	—	8
1886	10	1	—	9
1887	8	1	—	7
1888	1	1	—	—
1889	1	1	—	—
1890	7	4	—	3
1891	3	1	—	2
1892	1	1	—	—
1893	1	—	—	—
1894	1	1	—	—
1895	—	1	—	—
1896	—	—	—	—
1897	—	—	—	—
1898	—	—	—	—
1899	—	—	—	—
1900	1	1	—	—
1901	3	1	—	2
1902	3	1	—	2
1903	1	1	—	—
1904	5	—	—	5
1905	6	—	—	1*

A halálra ítélt összes száma 25 év alatt 108, kivégeztetett 39, végrehajtás előtt meghalt 3, kegyelmet nyert 61; a halálra ítéltnek tehát közel kétharmada kegyelmet nyert.

Kitűnik az adatokból, hogy a halálbüntetés tekintetében a legkedvezőtlenebbek voltak az 1884. és 1885. évek; az elítéltek száma e két évben összesen harminczra, a kivégzésekre tizenkettőre megy. Ellenben az 1886—1889. évek eredménye kedvezőnek mondható, amennyiben a kivégzések száma ezek mindenikében egy. Az 1890. évben a szám ismét felmegy négyre, 1891-ben és 1892-ben leszál egyre, s 1893-ban előfordul az, ami a Btk. életbelépte óta addig példátlan volt, hogy a Curia egy esetben mondotta ki a halál-ítéletet, kivégzés pedig egy sem volt. Az illetőnek kivégzése ugyanis 1894-ben történt. Az 1894. év folyamán ismét egy halálos ítélet, melynek végrehajtása 1895-ben történt.

Az 1895—1899. években a Curia halálos ítéletet nem hozott.

Az 1900. év óta a gyakorlat ismét az ellenkező irányzatba ment át.

Mig az előző öt év alatt a Curia az alsó fokon megállapított halálbüntetést minden esetben átváltoztatta szabadság-

vesztéssé, újabban — a BP. 385. §. 3. pontjának ismertet meg szorító magyarázata folytán — az elsőfokon kiszabott halálbüntetést a Curia rendszerint meghagyja s megelégszik azzal, hogy kegyelmet ajánl.

Ily módon azonban a Curia a halálbüntetés mérlegelésének kérdését, mely az anyagi Btk.-ben teljesen a bíróság számára van fentartva, a bírói utról eltereli s átengedi a közgazgatás változó esélyeinek.

Már ez a szempont is eléggé nyomatékos arra, hogy teljes-ülés vizsgálja meg, vajon nem volna-e lehetséges visszaállítani a halálbüntetést pótló büntetésnek megválasztásában a Curia-nak a Btk.-ben biztosított szabadságát.

A Curia és a halálbüntetés.

A «Jogtudományi Közlöny» szerkesztősége által felvetett az a kérdés:

«Jogosított-e a kir. Curia a BP. 385. §-ának 2. pontjára alapított semmiségi panasz folytán a Btk. 91. §-át alkalmazni, ha az esküdtbírószág halálbüntetést szabott?»

Csak szűkebb formulázása annak az általánosabb kérdésnek: «semmiségi okot képez-e a Btk. 91. §-ának mellőzése, ámbár alkalmazásának feltételei fennforogtak?»

Erre a kérdésre pedig maga a törvény adja meg a világos és határozott választ. Sem a BP. 385. §. 3. pontja, sem a törvényjavaslat indokolásának idevágó része nem enged semmiféle kétséget abban az irányban, hogy egyedül és kizárólag a rendkívüli enyhítési jog — Btk. 92. és Kbt. 21. §. — gyakorlása körül előfordult bírói tévedések orvosolhatók a kir. Curia által. «Ily keretben» — ekként nyilatkozik a BP. indokolása. — «a semmitő bíró ítélezése a ténykérdés felülvizsgálata nélkül is eszközölhető. Nagyobb hatáskör a büntetés kimérése tekintetében az iratok alapján ítélő semmitő bíróra épp oly kevésbé ruházható, mint a büntetőkérdés megoldásánál» (645. l.). Ebben a tekintetben a törvény nem különböztet meg halállal büntetendő és más bűncselekmények között, s ennél fogva a Btk. 91. §-ának helytelen alkalmazása vagy mellőzése a büntetendő cselekmények egyik csoportjánál épp oly kevésbé indokolhatja a kir. Curia beavatkozását, mint a másíknál.

A BP. 385. §. 2. pontjának felhasználása a kérdés megoldására magában véve már fogalomzavarnak következménye és előidézője. Akár helyesen, akár helytelenül alkalmazza vagy mellőzi az alsóbírószág a Btk. 90. 91. és 92. §-ait, még mindig tévedhet a büntetés kiszabása kérdésében, azaz meg nem tarthatja «a törvényben meg nem állapított büntetési tételeket vagy ezeknek megengedett enyhítésénél, átváltoztatásánál vagy súlyosításánál a törvényben vont határokat». Ennek és kizárólag ennek a hibának kiirtását engedi meg a bűnvádi perrendtartás a 385. §. 2. pontja alapján. «A 2. pont — ugyszól az Indokolás — «magában foglalja a tulmenést a büntetési tételnek vagyis a törvényben a bíró elhatározására hagyott büntetési mennyiségeknek a törvény szerint legnagyobb mértékén, továbbá a büntetési tétel legkisebb mértékén alul való leszálást a Btk. 92. §-ának illetve 85. §-ának és a Kbt. 21. §-ának esetén kívül, valamint az utóbb idézett §§-ok alkalmazása esetében a büntetés kiméré-

* 1905-ből 5 eset függőben van.

sére és átváltoztatására nézve megállapított fokozattól való eltérést».

Ha tehát az esküdtbiróság a vádlottra gyilkosság büntette miatt a Btk. 91. §-ának alkalmazásával halálbüntetést mondott ki: a kir. Curia a BP. 385. §. 2. p. alapján fogja megsemmisíteni a halálos ítéletet és azt hivatkozással a Btk. 91. §-ának második bekezdésére életfogytig tartó fegyházra fogja átváltoztatni. Ebben az esetben a kir. Curia az alsóbiróság által alkalmazott 91. §-nak törvényes érvényesülését közvetíti. Az alsóbiróság által mellőzött 91. §-t azonban a kir. Curia — a 385. §. 3. pontjainak szövege szerint — nem alkalmazhatja.

Készségesen megengedem — amint ezt Tóth Gerő a «*Jogt. Közlöny*» f. é. 25. számában hosszasan fejtegeti — hogy «a halál és az életfogytig tartó fegyház — vagy az életfogytig tartó fegyház és a tizenöt évi fegyház — vagy például: súlyos testi sértés büntette esetén a 6 hónaptól 3 évig terjedhető börtön és az a büntetés, melyet a súlyosító, illetve enyhítő körülmények figyelembevételével a 90., illetve 91. §. alapján kell kiszabni: más büntetési tétel: bizonyos az is, hogy «elitálás esetében tüzetesen megjelölendők a súlyosító és az enyhítő körülmények»: de mindezekből mi következik? Sem több, sem kevesebb, mint az, hogy annak a bíróságnak ítélete, mely a 91. §. alkalmazásával gyilkosság miatt halálbüntetést, vagy felmenő ágbeli törvényes rokonon elkövetett szándékos emberölés miatt életfogytig tartó fegyházra szabott ki — a BP. 385. §. 2. pontja alapján megsemmisítendő. De annak bizonyításával, hogy gyilkosság miatt hozott ítéletet a kir. Curia abban az irányban is felülvizsgálhat, vajjon nem ok nélkül mellőztetett-e a 91. §. alkalmazása a kérdéses esetben — Tóth Gerő ezuttal is adós maradt. Mindenesetre az, aki megengedhetőnek tartja, hogy a kir. Curia gyilkosság miatt a Btk. 90. §-a alapján kiszabott halálbüntetésen változtasson, anélkül, hogy a 92. §. alkalmazásának feltételeit megállapítsa: abban is tartozik megnyugodni, hogy a vádló a 385. §. 2. p. alapján sikerrel támadhassa meg azt az esküdtbirósági ítéletet, melylyel gyilkosság miatt a 91. §. alkalmazásával életfogytig tartó fegyház — a kellő feltételek hiányában — kiszabott. Ezt pedig egyike sem fogadta el azoknak, kik a 385. §. 2. pontjának segítségével a 385. §. 3. pontját világos értelméből kiforgatták.

Dr. Baumgarten Izidor.

A pénzbüntetés, mint mellékbüntetés.

A hely, melyet a pénzbüntetésnek a büntetőjog különböző művelői a büntetőjog fegyvertárában biztosítanak, lényegesen különböző egyrészt asszerint, hogy minő követelményekkel lépnek fel a büntetés iránt, másrészt, hogy a pénzbüntetés immanens tulajdonságai közül melyeket domborítják ki. Az egyik oldalon azt látjuk, hogy a nemzetközi büntetőegyesület berni és krisztianiai ülésein kifejezésre jutnak a pénzbüntetés ama jellegzetességei, melyek nagyrészt összevágtnak a büntetésnek már Rossi által kiemelt nyolcz kardinális erényével.¹ Hangsúlyozzák, hogy a pénzbüntetés nem becstelenítő, az elítélt személyiségét nem érinti, a végletekig osztható, fokozhatósága, hajlékonysága az individualisationnak legmesszebb menő érvényre jutását biztosítja, teljesen helyrehozható, kapzsiságból és nyereségvágyból elkövetett delictumoknál a motivumoknak elevenére, a bűncselekmény szívébe tapintva képes a materia peccansra hatni. A másik oldalon nem egy szakember akadt,² aki a pénzbüntetés teljes eliminációját követelte, mert javító vagy ijesztő ereje nincs, mert hatása, még ha az elítélt vagyoni helyzetével arányosan szabják is ki, egyenlőtlen, mert a pénzbün-

tetés maximuma meg lévén határozva, azokkal szemben, kiknek vagyona a pénzbüntetés maximumával arányos vagyont meghaladja, hatálytalan marad. Hasonló inconvenientia mutatkozik a minimum tekintetében. Tovább menve, annak bizonyítását is megkísérlették, hogy a pénzbüntetés bűncselekmények elkövetésére bátorít, sőt erkölcstelen, mert az elítélt a szükséges összeget családjától vagy barátaitól szerzi be, anélkül, hogy visszafizetésre gondolna, végül az elítéltben azt a gondolatot ébreszti, hogy az állam az ő delictumát mintegy vagyoni nyereség szerzésére használja fel s a befolyt összegeket a fiscus az állami jövedelmek fokozására fordítja. Ez utóbbi érv különös erősséget talál a büntetőjog történetében, mely azt bizonyítja, hogy a kriminalitás nem csak a compositio korában szolgált *bona vacca* gyanánt a fejedelem számára, hanem hogy az állami pénzbüntetés is bizonyos korban csábító alkalom volt a kincstár bevételeinek mesterséges fokozására. Így pl. Angliában II. Henrik uralkodásától I. Edward kormányzásáig (1154—1307) a leghetlenebb jogcimeken szabtak ki pénzbüntetéseket³ nemcsak az u. n. «parvum delictum»-okért, melyekből később a misdemeanor fogalma kifejlődött, hanem minden hibáért vagy mulasztásért, életjáradék illetéktelen élvezetért sőt pl. polgári perben tett beismerés visszavonásáért egész községekét megsarcoltak pénzbüntetés alakjában. Hasonló szerepet játszott a confiscatio a francia középkorban,⁴ sőt még a legújabb korban is akadt a pénzbüntetésnek oly lelkes védője, aki a pénzbüntetésben a polgárok adóterhének könnyítésére kíváloan alkalmas eszközt lát.⁵

E visszaélések azonban ma már csak mint jogtörténeti emlékek birnak jelentőséggel. Ha ma teljes objectivitással megvonjuk a pénzbüntetés jó és rossz tulajdonságainak mérlegét, úgy e mérleg,⁶ egészen eltekintve attól a jelentőségtől, melyhez a pénzbüntetés az általában káros hatásának bizonyult rövid tártamu szabadságvesztésbüntetésekkel szemben követett «*politique criminelle du débarres*» következtében jutott, magában véve is a «követel» tekintélyes összegével zárul. Bár a pénzbüntetés generalpraeventiv és specialpraeventiv értéke eléggé szembeszökő és abban az arányban emelkedik, amelyben a kriminalitás ama modern typusa kifejlődik, mely «n'aspire qu'à satisfaire ses besoins de luxe et d'orgie, inocules par la civilisation»⁷ s melynél ennél fogva a haszonlesés a bűncselekmény legfőbb lélektani rugója, úgy mégis elsősorban nem czélszerűségi okok tették a pénzbüntetést divatossá a büntetőjogban. A megtorlás gondolata, mely a rationalismus érvei előtt összeomlik, az érzésekből nem küszöbölhető ki egykönnyen és legtermészetesebb megvalósítását abban a büntetésben nyeri, mely visszatükrözi az elkövetett bűncselekmény jellegét. Míg a szabadságvesztésbüntetés csak a személyes szabadság megsértése, a halálbüntetés csak az emberölés esetében képes a talio gondolatát primitív alakjában megvalósítani, addig a pénzbüntetés, mint *psychikai talio* a bűncselekmények hosszú soránál kifejezője a bűncselekmény által sértett érdek és a motivum értékének. Mint a bűncselekmény qualitativ és quantitativ értékmérője, a pénzbüntetés az egyetlen büntetésnem, mely ethikai fictio

¹ Madox: History of the Exchequer.

² «La confiscation resta employée... comme moyen de donner la richesse aux amis du pouvoir et d'enlever à ses ennemis» Garraud: Traité II. 222.

³ Bentham (Works I. 176.) arra a kérdésre, hogy a pénzbüntetés miért szerepel a büntetések közt, így felel: «Because money levied by way of fine produces a double advantage: as punishment by its effect on the delinquent; as a tax, which tends to diminish by its amount the taxes imposed up on the honest citizens» Figyelembe véve, hogy pl. Magyarországon az egy milliárd koronát meghaladó rendes állami bevételek közt a pénzbüntetés 1903-ban 1.155,118 koronával szerepelt-e szempont ma már gyakorlati fontossággal alig bír.

⁴ V. ö. Vidal: Cours de droit criminel 630.

⁵ Tarde: La philosophie pénale (3-me éd.) 271., 401., v. ö. még Liszt: Das gewerbsmässige Verbrechen. Zeitschrift. XXI. 127—130.

¹ V. ö. még Bentham: Works I. 468—469.

² Így pl. Cicarelli: Scuola Positiva 1897. évf.

nélkül lehetővé teszi a bűnösség tárgyi és alanyi oldalának szabatos méltánylását: a büntetésnek igazi arányosságát. Ilyképp a pénzbüntetés az *ultimum refugium*-a az igazságos megtorlásra alapított büntetésnek¹ a folyton megújuló támadásokkal szemben, melyek a megtorló büntetés igazságosságát önámításnak bélyegzik.² Azok számára viszont, akik az érületben keresik a szükséges büntetés mérőeszközét és a szükséges büntetésben találják az igazságosság kriteriumát, a pénzbüntetés azaz excellence ideális büntetés, mert bármely más büntetési eszköznel tökéletesebben képes érületi reactio előidézésére. Ezek okozzák a pénzbüntetés nagy népszerűségét a kriminalisták mindkét nagy táborában.

Bármily különböző is ennél fogva a kiinduló pont, a vélemények tekintélyes többsége a pénzbüntetés alkalmazási körének kiterjesztését óhajtja. Erre az álláspontra helyezkedett a nemzetközi büntetőegyesület krisztianiai határozatában (1890)³ ezt támogatták a XXII. német jogászgyűlés véleményezői — közöttük Mittelstädt, v. Lilienthal, Otto Friedmann Merkel,⁴ — Franciaországban, hol már Bonneville de Marsangy felállította a formulát, hogy «la peine privative de la liberté ne devrait jamais être prononcée, lorsque la peine pécuniaire suffit à la repression» a Société générale des prisons a fogházbüntetést esetleg helyettesítő büntetésekről szóló vitájában⁵ — noha a code pénal a pénzbüntetést a legkiterjedtebb módon alkalmazta — e büntetésnem továbbfejlesztését hangsúlyozta. Nemkülönben Angliában, hol az 1879-iki Summary Jurisdiction Act tetemesen kiterjesztette a pénzbüntetés sphaeráját, a Howard Association programja is kívánatosnak mondja, hogy «a more general resort should be had to this mode of punishment, than to imprisonment»,⁶ noha az angol kriminalisták sorában sem hiányoznak a pénzbüntetés szigorú kritikusai.⁷ Nem hagyható végül figyelmen kívül, hogy a kiterjesztés mellett foglalt állást a kriminalisták nagy része is, kik a német Btk. revíziójára nézve nyilvánítottak véleményt.⁸ Miként már Rosenfeld több mint egy évtized előtt az Union internationale criminelle részére készített jelentésében reámutatott⁹ a pénzbüntetésre, korunkban a hangulat igen kedvező, különösen annak feltételezésével, hogy a kiszabás és végrehajtás átalakítása e *büntetésnemnek* erélyesebb hatékonyságot biztosít. Különösen a kriminologia képviselői tanúsítottak rokonszenvet a pénzbüntetés iránt egyrészt, mert a szabadságvesztésbüntetés szigorú bírálatával a büntetéseket különböző kategóriái számára konstruált új *büntetésnemek* felállításánál igen közel fekvő büntetési eszköz volt, másrészt, mert épen a pénzbüntetések segítségével vélik a sértett kártalanításának a büntetőjog ancien regime-je által elhanyagolt kérdését megoldhatónak. Lombroso szerint¹⁰ a testi büntetések után «la peine la plus proportionnée, la plus efficace, pourvu qu'elle soit garantie par la fidéjussion, est assurément l'amende» Ferri¹¹ «une caisse des amendes pour anticipation aux familles des victimes» felállí-

tását hozza javaslatba, Havelock Ellis¹ a «small offenders» legnagyobb részénél elégséges repressionnak tartja a pénzbüntetést, ugyanezt ajánlja Boies,² kinek hatalmas munkája Európában, sajnos, alig ismeretes, Bernaldo de Quirós pedig egyenesen reámutat³ arra, hogy miként a militaristikus típusú társadalmaknak a testi büntetések feleltek meg, akként, korunk gazdasági és ipari társadalmában a pénzbüntetés mint gazdasági fenyték (chatiment) szellemben a legadequatabb büntetés. Alig tagadható tehát, hogy a fentebb említett egyes kivételektől eltekintve a pénzbüntetés hitele az egész vonalon igen kedvező és a nehézségek nem is abban a kérdésben mutatkoznak, vajjon alkalmazást nyerjen-e, hanem abban, hogy a delictumok vagy delinquensek, mely köreire és miként nyerjen alkalmazást.

A törvényben megállapított büntetés ethikai súlyának mérlegelése, mely elől a legradikálisabb reformerek, mint pl. v. Liszt sem zárkóznak el, a priori egyetemlegesen elfogadott tétellel emelte azt az álláspontot, hogy a pénzbüntetés mint egyedüli- vagy főbüntetés csak a csekélyebb súlyú bűncselekményekre (infraction) vagy az elítéltek érületét tartva szem előtt: csak az állandó társadalmi veszélyt nem képviselő alkalmi büntetésekre nyerhet alkalmazást. Ehhez képest Rossi óta⁴ mint a kihágások (simples contraventions) tipikus büntetése szerepel. Mikor a törvény csak intelmmel (avertissement) kívánja a normái ellen vétőket az előirt rend betartására figyelmeztetni, anélkül, hogy egyéniségüket érintené, a pénzbüntetés: e vagyoni nyomatékú dorgálás (reprimande) más büntetési eszközzel mint poena ordinaria nem is pótolható. A pénzbüntetés egyik fogyatéksége, hogy t. i. erkölcsi regeneratoria képtelen⁵ éppen a kihágásoknál enyészik el, melyek rendszerint nem járnak valami erkölcsi norma, hanem csak az állam formális parancsának megsértésével. Ebben a kriminalpolitikai irányzatok Carmignani óta⁶ épp úgy egyetértenek, mint a tételes büntetőtörvények tulnyomó többsége.⁷ E mellett teljesen közömbös, ha pl. Lammasch⁸ a kihágások körét egyes jelentéktelenebb vétségek bevonásával ki akarja bővíteni, vagy ha Merkel és Lilienthal ebből a szempontból a kihágások purificatióját tűzte ki célul s így pl. a német Btk. 361. §. 3—8. pontját mellőzendőnek tartja.⁹ A pénzbüntetés, mint egyedüli büntetés alkalmazásának általános alapelve: a tett és a tettes csekélyebb veszélyessége, az okozott kár csekélyebb volta, a motivum csekélyebb erkölcsi elvetendősege általában a legkiterjedtebb módon a kihágásoknál fog fenforogni. Így tényleg azt találjuk, hogy pl. a svájci 1903-iki szövetségi Btk. javaslat három esettől (235., 254. és 255. §-ok), a norvég Btk. négy esettől 342. §. 1. bek., 359. §., 378. §. 1. bek. 431. §. 2. bek.) eltekintve, a pénzbüntetést alkalmazza kizárólagos vagy alternatív kihágási büntetésül. Hogy a kihágásokon felül a pénzbüntetés mely delictumokra nyerjen mint főbüntetés alkalmazást, arra nézve a kriminálpolitikai javaslatok már szétágazóbbak. Ha Zürcher szerint elvileg szándékos veszélyeztetési delictumok esetén van helye, ha Schmölder egy régebbi véleményében az összes magánindítványi és a gondatlanságból elkövetett bűncselekményekre hozta javaslatba, ha Jaques

¹ Wahlberg: Ges. kleinere Schriften II. 233—237., H. Meyer: Gerichtssaal XXXI. 134.

² Scuffert: Ein neues Strafgesetzb. f. Deutschland 6—8., u. az Mittheilungen X 450. Hainberger. Der Begriff der Gerechtigkeit im Strafrecht. 1903.

³ Mittheilungen der J. K. V. III. 264.

⁴ Verhandlungen d. XII. Deutschen Juristentages I. 91—93, 177—178. IV. 346—347.

⁵ Revue Pénitentiaire XVII. 706, 867, 1026.

⁶ Tallack: Penological and preventive principles (2-ud ed.) 399.

⁷ Kenny: Outlines of crim. law. 507.

⁸ Wach: Blätter f. Gefängnisskunde XXXVI. 13; Frank: Jahrbücher f. Kriminalpolitik I. 116; ugyanaz: Verhandlungen d. XXVI. D. Juristentages II. 251; Medem: Revision d. Strafrechts I. 14. Gennat: Blätter f. Gefängnisskunde XXXVII. 26. V. ö. Vámbéry: A német Btk. revíziója I. 76.

⁹ Mittheilungen III. 136—137.

¹⁰ Le crime causes et remèdes 472.

¹¹ La sociologie criminelle 508.

¹ The criminal (3-d ed.) 345.

² The science of penology 1901. 284.

³ Las nuevos teorías de la criminalidad 1898. 306.

⁴ Traité de droit penal (4me éd) II. 342.

⁵ Civali Manuale di diritto penale 1900. 188.

⁶ Teoria delle leggi della sicurezza sociale. Pisa 1832. III. 213.

⁷ V. Liszt: Kriminalpol. Aufg. Z. X. 67.; Friedmann: Verhandlungen des XII. D. Juristentages II. 122.; U. az: Zur Reform des österr. Strafrechts. 1891. 130.; Jaques: Beiträge zur Revision d. österr. Strafrechts 1894. 55.; Lecci: Il sistema della pene stb. 1891. 178. Schmölder: Die Geldstrafe. 1902. 7.; u. az.; Die Freiheitsstrafen und die Besetzungstheorie 1889. 36.

⁸ Gerichtssaal 44., 241.

⁹ Verhandlungen des XXII. D. Juristentages II. 91—92. IV.

a culposus vétségekre restringálja, úgy ez épp oly kevésbé nyújt biztosítékot a pénzbüntetés alkalmazásánál döntő momentumok érvényesülésére, mint *Appelius* javaslata, hogy az elítélt az egy hónapot meg nem haladó tartamban kiszabott fogházat vagy elzárást pénzbüntetéssel megválthassa. Sőt az oly negativ elhatárolás, mint aminőt Garofalo ajánl, hogy a pénzbüntetés visszaesőre, alkoholistára, brutalis vagy turbulens magaviseletű vagy büntetett családból származó egyénre ne legyen kiszabható, bár egyébként figyelemre méltó szempontokat emel ki, nem nyújt semminemű utmutatást arra, hogy mely delictumok vagy mely deliquensek legyenek kizárólag pénzbüntetéssel büntetendők. Ha figyelembe vesszük hogy a pénzbüntetés represszív ereje a haszonlesés, zsugoriság és kapzsiság motivumaiból eredő delictumoknál jut legintensivebben kifejezésre, másrészt pedig megszívleljük Friedmann ama helyes tételét,* hogy a pénzbüntetés csak ott alkalmazható főbüntetésül, ahol az aequivalens szabadságvesztés büntetés a cselekmény etikai súlyát tekintve megfelelő büntetés volna, végül szem előtt tartjuk, hogy a pénzbüntetést a teljesen vagyontalan vádlottakra épp oly céltalan alkalmazni, mint a legnagyobb vagyonuakra, akkor teljesen érteni fogjuk azt a bölcs önmérséklést, melyet a legtöbb törvényhozás a pénzbüntetésnek a kihágások körén kívül főbüntetésként való alkalmazásában tanusított.

(Folyt. köv.)

Dr. Vámbéry Rusztem.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A választott tisztviselők kártérítő felelőssége.**

Az országban több ezer közigazgatási hatóság van s így még több községi, városi és vármegyei tisztviselő. Természetes tehát, hogy napirenden vannak a választott tisztviselők ellen a kártérítő perek.

A *Jogt. Közl.* már többször rámutatott arra, hogy az igazságszolgáltatás ezen, hogy ugymondjuk mindennapi kenyérkérdésében judikaturánk ingadozik.

Az igaz, hogy e tárgyra vonatkozó törvényeink, mint sok más, főleg közigazgatási törvényeink, hibás szerkezetűek. Ezek a törvények egyrészt kimondják, hogy a választott tisztviselők kártérítő felelősségét a közigazgatási fegyelmi hatóságok állapítják meg (1886 : XXII. tcz. 95-ik §-a és 1886 : XXIII. tcz. 93. §-a), másrésztől akképen rendelkeznek, hogy ezen tisztviselők ellen indított kártérítő perek megbírállása a rendes bíróságok hatásköréhez tartozik (1886 : XXI. tcz. 89. §. és 1886 : XXII. tcz. 86. §.).

Az bizonyos, hogy ezek a törvények legalább bizonyos mértékben ellentmondó rendelkezéseket tartalmaznak; mert ha a közigazgatási fegyelmi hatóságok a kártérítő perek legfontosabb mozzanata fölött, azoknak gerinczkérdésében, a kártérítő felelősség kérdésében döntenek, hova zsugorodik össze a birói függetlenség, a birói meggyőződésen alapuló független bíróságot; másrészt pedig az utóbb említett törvények a bíróságokat ítélkezésükben semmiféle korlát közé nem szorítják, amint helyesen nem is szoríthatják. De okszerűen azért sem korlátozható a birói szuverenitás; mert a kártérítés vitás kérdésének eldöntésére egyedül a bíróságok hivattak, nem pedig az erre teljesen alkalmatlan szervezetű fegyelmi hatóság, amely utolsó fokon egy emberből, a miniszterből áll. Ez a szervezet éppen megfordítottja a birói szervezetnek: az utolsó fokon egy személyből áll, a miniszterből; az ez alatt álló forumnak pedig már öt tagja van: a főispán elnöklete alatt a közigazgatási bizottságnak két kinevezett és két választott tagja.

* Zur Reform d. öst. Strafr. 97.

** L. a *Dtár* 175. esetét.

Mivel ilyképen a közigazgatási fegyelmi hatóság egyáltalában nem alkalmas forum a kártérítés par excellence bíróság elé tartozó peres kérdésének eldöntésére; és mert az utóbb említett törvények a birói függetlenséget egyáltalában nem érintik; és mert végre a bíróságok meggyőződése — a kártérítés kérdésében — sokszor nem egyezett meg a közigazgatási fegyelmi bíróságok döntésével: a bíróságok természetesen igyekeztek is emancipálni magukat a fegyelmi hatóságok határozataitól. — A gyengébb lelkűek inkább csak tojástanácsot jártak a §§-ok között. Vigyáztak arra, hogy a fegyelmi hatóság §§-ait se sértsék meg, de az alperessel szemben se hozzanak birói meggyőződésükkel ellenkező marasztaló ítéletet. De minél inkább haladt előre az idő, annál inkább szaporodott az erőslelkű birák száma s annál inkább emancipálták a bíróságok magukat a kártérítő perekben a fegyelmi hatóságoktól. Különösen előljárt ezen a téren a reális igazság kiderítésére alkalmasabb, mert szóbeli eljárás alapján ítélő felülvizsgálati tanácsa a magy. kir. Curiának.

Ez a tanács jogelveket állapított meg s ezek alapján bátran kimondotta birói meggyőződését.

Szóval ebben a nem egészen világos kérdésben mindinkább tisztult a birói felfogás. Most azonban olvastunk egy olyan curiai ítéletet, amely a közigazgatási mozzanatokkal átszővött ebben a peres kérdésben, nemhogy a világosság terjesztésére volna alkalmas; sőt mind a közigazgatási eljárásban, mind a judikaturában zavarokat idézhet elő. Éppen ezért ezt a kérdést szellőztetni kívánjuk.

Ezuttal csak a városi és törvényhatósági ügyészek álláspontjáról van szó, szemben a többi tisztviselőkkel.

Az eset következő:

Egyik vidéki városban mintegy 18 évvel ezelőtt a közgyám a kezelésére bízott pénztárból több ezer forintot elcsikasztott, azután megszökött. A város őt kártérítő perbe vonta a részére kinevezett ügygondnok személyében; másodsorban pedig beperelte az akkor volt árvaszéki elnököt, számvevőt és ügyészt. Amint már fönnebb mondtuk, az ítéletnek csak az ügyészre vonatkozó részéről szólunk.

A Curia az ügyészt, a budapesti kir. ítélőtáblának reá vonatkozóan felperest keresetével elutasító ítélete megváltoztatásával, elmarasztalja 54,856 korona 88 fillér tőke és ennek 1891. június 25-től járó 5% kamataiban.

A Curia marasztaló ítéletének első és legfőbb alapindoka, melyből a többi indokok következnek — és mi ezuttal csak ezzel kívánunk foglalkozni — a következő:

«Nem jöhetett figyelembe IV. alperesnek (ügyész) arra alapított kifogása, hogy a pénztárvizsgálat vezetésének és terjedelme megállapításának joga egyedül a II. alperest (árvaszéki elnök) illetvén, az eljárás menetére semmi befolyást nem gyakorolhatott: mert a rendezett tanácsú város tiszti ügyésze a törvényeknek, törvényes rendeleteknek a városi tisztviselők részéről betartását (talán magyarul helyesen megtartását) és foganatosítását ellenőrizni és szükség esetében az arra alkalmas jogorvoslatok útján a tisztviselőket kényszeríteni is tartozik.»

A törvény egyenlően szól a törvényhatósági ügyészekre is és így a Curia ezen kijelentését az összes magyarországi választott ügyészek vegyék tudomásul.

Tehát az ügyészek ellenőrizni kötelesek, hogy összes tisztviselőtársaik megtartják-e és foganatosítják-e a törvényeket és törvényes rendeleteket, s amennyiben ezt nem teszik, jogorvoslatok útján kötelesek arra őket kényszeríteni.

De hát ez téves conceptio; még pedig mind a közigazgatás rendje, mind pedig az élő törvény szempontjából.

Eltekintve attól, hogy több helyen nincs is az ügyésznek hivatalos helyisége (amint a peres esetben sem volt) és hogy több helyen több ügyész is van (amint a peres esetben is két ügyész volt a városnak) az adminisztráció szempontjából non sens, hogy az ügyész ellenőrizze az összes tisztviselőket összes kötelességeik teljesítésében. Tehát ellen-

örizze a fölötté álló árvaszéki elnököt, polgármestert, (ami-lyen a peres eset is volt) vagy alispánt, vagy talán még a főispánt is. Ez a bírói kijelentés ellenkezik a hivatalos szervezetek természetes hierarchicus rendszerével. Ha ez a bírói kijelentés valósulna meg a gyakorlati életben, a tisztviselői hatáskörök teljesen összegabalyodnának s az adminisztráció terén nagy zavarok állanának elő. Nem kívánunk a számos törvényre és szabályrendeletre hivatkozni, hanem csak megállapítjuk, hogy minden törvény és minden szabályrendelet az első tisztviselő (polgármester, árvaszéki elnök, alispán) kötelességévé teszi a tisztviselők ellenőrzését kötelességeik teljesítése tekintetében.

De ez a bírói kijelentés nem egyeztethető össze az életben lévő törvénynyel sem, illetve az — szerintünk — nem megfelelő magyarázata a törvénynek.

De mielőtt ezt fejtegetnők, megjegyezzük, hogy a Curia indokolásában használt kifejezések egyébként is bizonyos zavarokat idézhetnek elő a fogalmakban. Ugyanis azt mondja a Curia, hogy az ügyész a tisztviselőket a törvények és rendeletek megtartására és foganatosítására *jogorvoslatok útján* kényszeríteni tartozik.

Jogorvoslatok alatt általában a felebbvitelek nemeit értjük s azoknak nem kényszerítő, hanem csak a jogrendet helyreállító hatásuk van. Alig képzelhető, hogy pl. a felforgó konkrét esetben az ügyész miként kényszeríthette volna az árvaszéki elnököt a megtörtént pénztárvizsgálat helyes foganatosítására valamely jogorvoslat (felebbvitel) útján.

Amikor a bíróságok kötelezettséget, különösen pedig fontos, nagyjelentőségű kötelezettséget állapítanak meg, hivatkozni szoktak, mondhatnánk hivatkozni kötelesek az alkalmazott törvényre. A Curia ezen ítéletében azonban nem hivatkozik arra a törvényre, amelynél fogva az ügyész a törvényeknek és rendeleteknek a tisztviselők által való magatartását ellenőrizni és szükség esetében azt jogorvoslatok útján is kikényszeríteni köteles.

De mivel csak egy törvény van, igazabban a törvénynek csak egy szakasza van, amely az ügyészek teendőit a gyámügyekben meghatározza; és mert ezen szakasz második bekezdésének több szava megegyez a bírói kijelentés szavaival: szóról-szóra ide írjuk a különben éppen nem szerencsés szerkezetű törvényszakasznak, az 1877: XX. tcz. 179. §-ának harmadik bekezdését:

«A törvények és szabályrendeletek megtartása fölött örködni tartozván (t. i. az ügyész), általa az árvaszék minden érdemleges határozata felelbevezhető, mivégből vele e határozatok rövid uton közlendők».

Ugy tartjuk azonban, hogy ennek a törvényes rendelkezésnek nem az az értelme, amit annak a Curia tulajdonít. Szerintünk ez a szakasz lényegében azt rendeli — a súlypont azon van — hogy az árvaszék köteles az ügyésszel minden érdemleges határozatát közölni, amennyiben ez az érdemleges határozatokat állásánál fogva felelbevezheti, ha úgy tartja, hogy azok a törvényt és szabályrendeleteket sértik; mert azok megtartása fölött örködni tartozik.

Tehát csak egyes konkrét esetekben a vele közlendő határozatokkal szemben joga és kötelessége a törvények és rendeletek sértetlenségét még felelbevezés útján is biztosítani. De az ügyésznek semmiféle kezdeményező, vagy éppen felügyeleti joga, s ily értelemben általános hatásköre nincs.

Az ügyész teendőit meghatározó ezen szakasz többi rendelkezéseiből is ugyanaz tűnik ki. Az első bekezdés szerint az árvaszék tagja, de szavazata nincs; a második bekezdés szerint jogi kérdésekben előlegesen meghallgatandó; a negyedik és utolsó bekezdés szerint pedig az árvaszék megbízása folytán egyes esetekben eljár. Tehát mindig csak egyes konkrét esetekben felhívás, közlés, vagy megbízás alapján működhetik, járhat el és felelbevezhet az ügyész.

Arról azonban, amit a Curia az ügyésztől megkíván, hogy t. i. az összes tisztviselőket ellenőrizze a törvényeknek és rendeleteknek minden eljárásukban való megtartása tekintetében, arról a törvényben szó sincs; de helyesen még de lege ferenda sem lehetne szó.

Ez a bírói kijelentés a törvény holt betűinek vivisectálása, melyet a Curia nagynevű volt másodelnöke, Vörösmarty Béla annyira repudiált; és nem az élethez simuló igazságszolgáltatás, amelyet ugyancsak ő annyira lelkükre kötött a bírának. Sem pedig a törvénynyel szemben az a fenkölt, magasztos bírói szempont, melyet a Magyar Jogászegylet nagytudású elnöke mult év november hó 6-án tartott elnöki megnyitó beszédében oly megragadóan kifejt.

Ez a bírói kijelentés — amint azt már fönnebb is mondtunk — egy téves conceptió.

Kiskorúak cselekvési képessége a gyámtörvény 3. §-a alapján.

A gyámtörvény 3. §-a a kiskorúak peculiumáról tartalmaz intézkedést, felruháztván őket szabad rendelkezési joggal mindazon vagyonról, mit szolgálatuk és munkájukkal szereznek, azon további feltétel alatt, hogy önmagukat eltartani képesek. Egyike e törvényszakasz azoknak, melyek ugynevezett korlátolt felelősséget állapítanak meg. A korlátolt-ság nem jelenti az obligatio alkatának valamelyes csonkaságát, miként pl. a naturális obbigatioknál, hanem a korlát, megszorítás csak magára az obligatio kielégítésére jelentkező szolgáltatási körnek bizonyos irányokban való szűkítését jelzi.

A kiskorúak kötelezettsége (felelősség) itt is teljes kötelezettség, minden oldalról felruháztva az érvényesíthetés kelékeivel, csupán a kielégíthetési alap van megszorítva a kijelölt vagyonkörre. A 14 éven felüli kiskorú amennyiben önmagát eltartja, keresményével szabadon rendelkezik. Hogy e rendelkezés mit foglal magában, jeleztük már akkor, midőn ez esetet korlátolt felelősségnek minősítettük; a rendelkezési jog ugyanis nézetünk szerint magában foglalja a kötelezettség vállalást, közvetlen dologi elidegenítést és a megterhelést, vagyis e vagyonkör tekintetében a kiskorú nagykorú.

Azon felfogást, mintha a rendelkezési jog csupán az elidegenítést tartalmazná, ex ratione juris nem tartjuk elfogadhatónak. Hisz a közvetlen dologi hatályu elidegenítés (tulajdonátruházást magában foglaló reális vétel) a lehető legnagyobb joglemondás, legtágabb körű rendelkezés, mely valakit megilletet s mikor a törvény általánosságban a kiskorúaknak jogátruházására irányuló bárminő akarati tényét nem honorálja, első sorban bizonyára éppen a legnagyobb joglemondást, az elidegenítést akarja megakadályozni.

Ami pedig az elkötelezési szabadságot illeti, ezt annyival is inkább a rendelkezési jogosultság egy részének tekinthetjük, mert ez nyilvánvalóan benne van már az elidegenítésben is. Az elidegenítés plus, melyet elkötelezésnek kell megelőzni; az elidegenítés — hogy úgy mondjam — reálisálása az elkötelezésnek. Megengedni valakinek az elidegenítést és eltiltani az elkötelezhetést annyi volna, mint célhoz juttatni valakit anélkül, hogy az oda vezető utra való lépést megengednők, amit törvényről fel nem tételezhetünk. Nehezebb már azon körülmény eldöntése, hogy az említett vagyonkör milyen átmérőjű, resp. mit kelljen a szerzemény alatt értenünk. Az nem szenved kétséget, hogy az lehet ingó s ingatlan vagyon egyaránt s a telekkönyvi rendtartás 104. §-a mellett az ingatlan peculium volta is a képviselő perbevonásából előbb consumálandó kérdés. Más azonban a kör nagyságának kérdése. Ha azt mondom, hogy e kör felőleli mindazt, amit a kiskorú 24-ik évéig szerezni fog, azt hiszem túllőttem a célon, melyet a törvény szem előtt tartott s akkor csakugyan indokolt *Dtár* u. f. IV. 432. érvelése

hogy így a 15 éves kiskorúnak sokkal nagyobb jogokat adunk, mint 22 évesnek, mert míg az szabadon disponálhat előre 9 esztendei keresményével, addig ez csak két évvel. Hogy a törvény ezáltal olyasvalamire akart volna lehetőséget nyújtani, hogy a fiatal kiskoru alkalmazott fiatalkori könnyelműségében és meggondatlanságában előre elpredálja azt, amije még nincs is, ex ratione legis vélelmeznünk nem szabad.

Indokoltnak tartom ezért a törvényt úgy interpretálni, hogy a rendelkezés csak a már létező, tehát nem egyszersmind jövőbeli vagyona terjed ki. Ez a magyarázat míg egyfelől a törvény szellemének is megfelelőbb, összhangban áll másfelől azon normával, hogy a kivételes intézkedések nem értelmezendők kiterjesztőleg, hanem inkább megszorítólag.

Kérdésünk már most odairányul, hogy megilleti-e vajjon a kiskorut váltójogi rendelkezés is e szerzemény fölött. Mikor a törvény a szabad rendelkezést megadja, általános magánjogi szabályt statuál; megadja, kiterjeszti a kiskorúaknak megszorított, mondhatjuk elvont cselekvési ill. terhes ügyletkötési képességét.

A váltó-, helytelenül szenvedő váltócselekvési képesség s az általános cselekvési képesség elvileg nem különböző valami. Valamiképpen a váltó maga semmi egyéb, mint egy fajtája az obligációnak, mely éppúgy a maga sajátos causáján különül el, mint a hogy elkülönül akár a vétségi kötelelem, épp úgy a váltóképesség sem valami különös cselekvési képesség, hanem épp úgy válfaja az általános cselekvési képességnek, mintahogyan — teszem fel — a végrendekezési, vagy ajánlékozási képesség. Tételes jogunkat tekintve azzal összeesik, mert váltóképességgel is mindenki bír, ki terhes szerződést érvényesen köthet. Terhes szerződést pedig köthet mindenki, kinek cselekvési képessége van s hogy ki cselekvőképes, azt az általános magánjog állapítja meg.

Általános szabály, hogy 14 éven felüli kiskoru sem bír cselekvési képességgel; terhes szerződést tehát nem köthet. Mit kelljen terhes ügylet alatt értenünk? e fogalom éppen nem esik össze a viszterhesség fogalmával (Zsögöd F. I. k. 31. lap).

Terhes az ügylet valamely fél szempontjából akkor, ha rá nézve joglemondást tartalmaz.

Tovább füzve már most következtéseink szálaít: váltóképes (szenvedő) mindenki, ki rá nézve joglemondással járó ügyletet köthet. Már pedig a 14 éven felüli kiskoru saját szerzeményéről lemondó ügyletet, a mennyiben önmagát eltartani képes, köthet. Ennyiben tehát látszólag váltóképes is s ebből az következne, hogy a 17 esztendő alkalmazzott, kinek 500 korona megtakarított pénze van, ennek erejéig váltóobligációt is vállalhat.

Szemben áll ezzel — igaz — a váltótörvény I. §. 2. bekezdése, mely kimondja, hogy nem teljes kora csak azon esetben bírnak szenvedő váltóképességgel, ha önállóan ipart üznek.

Csak hogy ezen intézkedés az előbbi mondattal szemben nyilvánvalóan nem kivételes jellegű. Elismeri csak azt, amit a forgalmi élet szükségképsége teremtett s pótlása azon, a régi ipartörvény 2. §. hiányának, amit az 1877. XX. tcz. 5. §-a s az 1884. XVII. tcz. 2. §-a expressis verbis kimondott. Az olyan kiskorúak, kik önállóan ipart üztek, ezzel még a váltótörvény szerkesztése idejében eo ipso nagykorúak nem lettek, bár terhes szerződést köthettek; mint-hogy pedig a váltótörv. 1. §-a 1. bekezdésének, «ki terhes szerződést köthet» kitétele csak más szóval való kifejezése annak, hogy «teljes kora» amint az az 1. §. 2. bekezdéséből kitűnik; kétség elkerülése végett szükségesnek tartotta a váltótörvény ezt külön is kiemelni s ennyiben a 2. bekezdés csak az 1. bekezdés logikai folyományának levonása s nem áttörése. Így tehát a szabályt tartalmazó 1. bekezdés mellett a 2. bekezdés nem akart külön szabály lenni, mely a gyámtörvény 3. §-át érinthetné, annál kevésbé sem, mert

hiszen e §. csak későbbi, melyre a váltótörvény nem is gondolhatott. Ha a köztörvényi jogunknak e szabálya már a váltótörvény idejében fenállott volna, úgy e 2. bekezdés nyilván elmarad.

Azt mondhatnók, hogy ezen gyámtörvénybeli 3. §. egyáltalában nem módosíthatta a váltótörvény 1. §. 2. bekezdését, mert hiszen lex posterior generalis (gyámtörvény) non derogat priori speciali (váltótörvény). Ez a szabály itt azonban nem talál, ámbár a váltótörvény csakugyan lex specialis. Nem pedig azért, mert a váltótörvény 1. §-a konformizáló utalást tartalmaz vonatkozással köztörvényi jogunkra. A váltóképesség (szenvedő cselekvési képesség) kerete épp úgy szűkül és tágul, amint változik a terhes ügyletkötési képesség.

Éppen ilyen kiterjesztést statuál a gyámtörvény 3. §-a, mely a mondottak szerint kihatna a váltótörvényre is. Amint az általános magánjog kimondaná, hogy terhes szerződést köthet mindenki, ki mondjuk főiskolai hallgató (!), ezzel hallgatólag, ellenkező intézkedés nem léteben, a váltóképesség is megváltozott, épenugy, amint változnék akkor is, ha a teljes kor a 16. életévvel kezdődne. Másként állna a dolog, ha az utalás inkorporatív természetű lenne.

S mindezek ellenére azt hiszem helyes, ha azt állítom, hogy a gyámtörvény 3. §-ában említett 14 éven felüli kiskoru még saját szerzeményével sem rendelkezhetik váltójogilag.

Alapítom pedig ezt a váltótörvény legisratiojára. A váltótörvény ugyanis a váltóképességet (szenvedő cselekvési képesség) az általános «terhes ügylet»-kötési képességhez köti. Általános terhes ügyletkötési, mondjuk röviden lekötélezési képesség pedig nem más, mint a teljes cselekvési képesség; már pedig bizonyos irányu, illetve vagyonskörre terjedő cselekvési képesség, nem cselekvőképeség s így ezt a váltóképességgel sem tekinthetjük egybeesőnek, nem még azon irányban sem, melyben a köztörvényi cselekvési képesség fenáll.

A váltótörvény 1. §. 1. bekezdés, «terhes ügylet»-kötési képesség, mint említettük, a teljes cselekvőképeség helyett van értve, — mit a 2. bekezdés «teljes kora» kitétele is bizonyít, ezzel pedig a gyámtörvény 3. §-ában említettek nem bírnak.

A szenvedő váltóképesség még ma is igen sok tételes jogban szűkebb körű az általános cselekvési képességnél; hogy ennél is kiterjedtebb legyen, arra nincs példa. A váltójognak a többi jogoktól elütő szigorúsága eléggé indokoltta teszi, hogy annak alkalmazási köre legalább is tágabb ne legyen, mint a köztörvényi jogé. S ámbátor a váltófogságot eltörölte már a czimlapjára az adósnak védelmét író jogvilág s a forgalmi élet mai élénksége mellett a váltóképességnek egyes osztályoktól való elvonása túlhaladott álláspont, mégis ezzel helyesen csak azokat lehet felruházni, kiknek mindennemű általános ügyletek kötésében szabad kéz engedhető, kiknek tehát teljes cselekvési szabadságuk van.

De támogatja e nézetünket a gyámtörvény 7. §. 2. bekezdése, mely érintetlenül hagyja a váltótörvénynek a szenvedő váltóképességre vonatkozó intézkedéseit, kiemelve egyuttal, hogy akik a gyámtörvény 4. 5. 6. §§-ai szerint válnak nagykorúakká, szintén bírnak szenvedő váltóképességgel. (Itt a váltótörvénynek derogál a gyámtörvény). Ugyane §. bizonyára említi vala a 3. §-t is, ha azt akarja, hogy az ily részleges ügyletkötési szabadsággal bírók is váltóképesek legyenek.

Végül még ismételjük azon már említett tételt, hogy a kiskorúak rendelkezési képessége, mint kivételes intézkedés szintén megszorítólag értelmezendő, melyet a gyámtörvény a váltójogi rendelkezésre hallgatólag kiterjeszteni nem akarhatott.

Dr. Reitzer Béla.

Különfélék.

— A VII. nemzetközi börtönügyi kongresszus Ő Felsége védnöksége alatt f. évi szeptember 3—9-ig Budapesten ülésezik. A kongresszus előkészítő bizottsága már 1904-ben felhívást intézett a szakemberekhez, hogy a napirendre tűzött kérdésekhez szakvéleményt adjanak. Ezek nagy számban érkeztek be és legnagyobbbrészt már meg is jelentek francia nyelven a kongresszus Bulletinjében. Az előkészítő dolgozatok kb. tizenhat füzetre fognak terjedni.

A vita bevezetéseül szolgáló corapporteur tiszttel a következő szakemberek vállalták: az I. szakosztályban Tarnay János curiai bírő, Baumgarten Izidor koronaügyész helyettes, Angyal Pál jogakadémiai tanár, Fayer László egyetemi tanár, a II. szakosztályban Balás Béla miniszteri titkár, Finkey Ferencz jogakadémiai tanár, Baumgarten Nándor ügyvéd, Moravcsik Ernő Emil egyetemi tanár, Vámbéry Rusztem egyetemi magántanár; a III. szakosztályban Földes Béla egyetemi tanár, Okolicsányi Kuthy Dezső egyetemi m. tanár és Lévy József miniszteri titkár; a IV. szakosztályban Balogh Jenő egyetemi tanár, Konrád Jenő elmeorvosintézet igazgató, Lukács Adolf egyetemi tanár és Márkus Dezső táblai bírő.

A kongresszus tartama alatt nyilvános előadást fognak tartani *Wlassics* Gyula a büntetőjog jelen állásáról, *Grimanelli* a gyermekvédelemről, *Barrows* a fiatalok kriminalitása elleni intézkedésekről az Egyesült-Államokban, *Földes* Béla az ítéletek valószínűségéről, *Engelberg* a börtönügy jelen állásáról.

A kongresszus alkalmából egy két kötetes mű fog megjelenni kb. negyvennyolcz ivnyi terjedelemben — a magyar letartóztatási és javítóintézetekről, melyet dr. Megyery István főügyész helyettes, dr. Kun Béla miniszteri osztálytanácsos és dr. Ládai István szerkesztettek s amely munkát a kongresszus tagjai ajándékképpen fogják megkapni.

Valamennyi kulturállam kormánya a külügyminiszterium útján hivatalos meghívót kapott a kongresszusra. Részvételüket eddig bejelentették Ausztria, Angolország, Franciaország, Olaszország, Svájc, Norvégia, Holland, Románia, Szerbia, Görögország, Baden és Szászország.

A kongresszus tagjai és a családtagok a Magyar Államvasut és a Kassa-Oderbergi vasut összes vonalain 50 %, a Déli Vasut magyar vonalain (a családtagok kivételével) 33 % kedvezményben részesülnek.

Az elsőrangú szállodák Budapesten 10 % kedvezményt adnak a szobaáraknál.

A kongresszus tagjai ezeken felül egy bronz plaquettet kapnak emlékebe, melyet Telcs Ede szobrász mintázott.

A kongresszus szeptember 3-ától 9-éig tartja üléseit. A megnyitó és záró ülés, valamint az összételek a Tudományos Akadémia disztermében, az osztályülések a Főrendiház bizottsági termeiben fognak tartatni.

A kongresszusra eddig a következő ünnepeket helyezték kilátásba: A kormány két disztribúciót ad. A főváros egy Duna-ünnepélyt fog rendezni a partok ünnepélyes kivilágításával. A vendégek külön hajón fognak ebben résztvenni.

Szeptember 10-én különvonaton kirándulást rendeznek Kassára az új javítóintézet megtekintésére. Az utazást Aszódon megszakítják, hogy az ottani javító intézetet megtekintsék. Kassán az intézetben az igazságügyminiszterium dejeuner ad. Kassa város disztribúciót rendez.

Az előkészítő bizottság a közel jövőben szétküldi a kongresszusra a meghívókat, a magyar szakférfiaknak. A kongresszusra vonatkozólag minden irányban felvilágosítással szolgál Dellyei *Rickl* Gyula, az előkészítő bizottság elnöke, ennek távollétében *Vámbéry* Rusztem főtábornok.

A kérdezősködések ezekhez az igazságügyminiszteriumba intézendők.

— Dr. Imling Konrád kir. ítélőtáblai tanácselnöknek «A végrehajtási törvény magyarázata» című gyakorlati és elméleti jelességeiről ismeretes műve 4-ik javított és bővített kiadásban jelent meg. Miután 1898 óta nem hozott olyan törvény, mely a végrehajtási eljárásról szóló 1881. LX. tczikknek változtatását, vagy módosítását vonta volna maga után, a 4-ik kiadás összeállításánál szerző az elég gazdag újabb judikatura és a végrehajtási eljárásra vonatkozó újabb rendelkezések feldolgozására szorítkozott. A magyarázó fejtegetéseket szerző sok helyen kibővítette. A mű a Franklin-Társulat kiadásában jelent meg és ára 12 korona.

— A bűnvádi perrendtartás 323. és 326. §-aihoz. Egyik hazai járásbíró a Btk. 355. és 356. §-ába ütköző és a Btk. 358. §-a szerint büntetendő sikasztás vétségével vádolt B. J. ellen folyamatba tett eljárást «beszüntette» mert a tárgyalás adataiból az tűnik ki, hogy a feljelentővel közös háztartásban élő vádlott által állítólag elsikkasztott tárgyak tulajdonjoga vitás és így jelen esetben bűncselekmény tényálladéka fen nem forog.

A tárgyaláson kötelezőleg jelen volt ügyészégi megbízott és a sértett a járásbíró ezen határozata ellen minden közelebbi megjelölés nélkül perorvoslatot jelentett be, amit az elsőfokban eljáró bíróság elfogadott. A bejelentett perorvoslatot később mindketten visszavonták, miért is az említett végzés a BP. 378. §-a szerint a perorvoslat visszavonása napján jogerőre emelkedett.

A járásbírósnak immár jogerőre emelkedett s így nyilvános bírálat tárgyává tehető ezen eljárást «beszüntető» végzése egyenesen törvény ellenes, mert a BP. 542. §. 1. bekezdése szerint, a BP. XVIII. fejezete, tehát az abba sorozott 323. §. is a járásbíró előtt folyamatban lévő eljárásban irányadó, a most felhívott 323. §. szerint pedig csakis a vád elejtése vagy a vádlott elhunytja esetében fejezhető be végzéssel a folyamatban lévő bűnvádi eljárás, ezen esetekben megszüntető végzés hozandó, minden más esetben azonban az ítélet hozatala kötelező.

Az ügy irataiból kitetszőleg vádlott a járásbíró előtt tartott tárgyaláson megjelent, sőt saját kijelentése szerint a «beszüntető» végzésben meg is nyugodott, a közbírást képviselő ügyészégi megbízott pedig vádját kifejezetten fenntartotta, a kir. járásbíró mindezek ellenére mégis megszüntető — tehát nem «beszüntető» — végzést hozott.

A szóban forgó végzés indokaiból kitetszőleg nem a BP. 323. §-ában említett, tehát alaki, hanem a BP. 326. §-ába tartozó érdemi okokból szüntette «be» az eljárást az elsőfokú bíróság, holott közbírást léteben az életben lévő vádlott ellen a BP. 326. §-ához képest nem ugyan a végzésben foglalt rövid szavú indokokból, de mégis felmentő «ítélet» lett volna hozandó.

A kir. járásbíró az előadottak szerint minden körülmények között kötelező lényeges eljárási szabályt sértett meg, végzése másodfokban megsemmisítendő és a kir. járásbíró új eljárásra utasítandó lett volna, ha a perorvoslatra jogosult kir. ügyészégi megbízott bejelentett felfolyamodását kellő időben vissza nem vonta volna, vagyis ha az ügy felülvizsgálat céljából a kir. törvényszékhez, mint büntető felebbezési bírósághoz felkerült volna. A járásbíró második szabálytalan eljárása a sértett részéről bejelentett perorvoslat elfogadása volt, mert a sértettnek a közbírával egyidejűleg még a bűnösséget kimondó «ítélet» ellen is csak a magánjogi igény tárgyában van felebbezési joga azon esetben, ha a bűnösség megállapítására, vagy a büntetés mérvére nézve az erre jogosultak valamelyike felebbezett; felmentő «ítélet» ellen pedig csupán akkor, ha a vádló nem felebbezett, ugyde itt nincs is szó «ítélet»-ről, hanem végzésről, mely ellen pedig párhuzamos felebbezésnek, helyesebben felfolyamodásnak nincs helye, ez okból a BP. 383. §. 3. a) és b) pontja alapján sértettnek jelen esetben nincsen joga perorvoslatához, ebből következően pedig a kir. járásbírósnak a BP. 378. §. alapján vissza kellett volna az arra nem jogosított részéről bejelentett felfolyamodást utasítani.

Igaz Gusztáv,
székesfehérvári kir. írásgyűjtő.

— Ügyvédi költség rendőri büntető ügyekben. A m. kir. belügyminiszter 1904. 4420. sz. határozatában kimondja, hogy rendőri büntető ügyekben az ügyvédi képviselő kötelező nem lévén, ügyvédi díj meg nem állapítható. Ha azonban a fél ügyvéd által helyettesített magát, az ügyvéddel folytatott tárgyalás olybá veendő, mintha az a féllel

tartatott volna. Következésképpen a félnek *megjelenési költség* megállapítására igénye van. A szóbanforgó esetben a miniszterium 40 K-t állapított meg az ügyvéd által képviselt panaszos megjelenési költségei fejében.

— **Bűnügyi judikatura.** *Anyagi jog.* Az a körülmény, hogy a vádlott által forgalombahozatal céljából megszerzett *hamis pénz* a forgalombahozatalra alkalmatlan, a bűncselekmény tényálladékanak fenforgását le nem rontja. — A vádlott által a felelőbeadásban a főmagánvádló ellen használt sértő kifejezéseknek, melyek az ügyre vonatkoznak, büntetethetősége a *Btk. 266. §-a* alapján ki van zárva. — A *csalárd bukás* miatt elítélt vádlottnak az a védekezése, hogy a csődnitásban idejében megvált pénztári készletet eltartására és egyeztetők díjazására fordította, nem volt figyelembe vehető, mert a csődtörvény 5. §-a szerint a közadás a csődtömeghez tartozó vagyontól tartást nem követelhet és ilyenben csak a csődhitelezők beleegyezésével részesíthető, miből folyólag a fizetési képtelen adós a kielégítési alapot eltartás címén egyoldalúan csökkenteni jogosítva nincs, — és mert az egyeztetés nem a csődtömeg, hanem a közadás érdeke, annak költsége tehát nem fedezhető a csődtömeg terhére.

Eljárás. A Bp. 221., 222. és 311. §-ai összefoglalt értelmében a *tanúk meg vagy meg nem esketése* a bizonyítékok szabad mérlegeléséből kifolyólag, kizárólag a bíróság belátásától függ, a vonatkozó indítvánnyal ellenkező határozat tehát a vád vagy a védelem szempontjából lényeges rendelkezést vagy elvet nem sérthet és a Bp. 384. §. 9. pontjában meghatározott semmisségi okot nem képezhet.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Az ügyvédek egymásközi levelezésében** az egyszerűsítést és a formások elhagyását ajánlja a bécsi ügyvédi kamara a tagokhoz intézett felhívásában.

— **Oszták igazságügyminiszteri rendelet a becsületsértések büntetése tárgyában.** Ausztriában politikai okok következtében az igazságügyi törvényhozás teljesen szünetel. A törvényhozási munka szünetelése legjobban érezhető az anyagi büntetőjog terén. Az elavult büntetőtörvény reformja törvényhozási uton egyelőre lehetetlen. Az oszták igazságügyi miniszterium rendeleti uton iparkodik javítani a büntetőtörvény hiányosságait következtében előállott visszasságokon. A fiatal koru bűnösök kegyelemre ajánlása tárgyában kiadott rendelet még tisztán közigazgatási téren mozgott. Legújabbban az igazságügyminiszterium vezetője dr. Klein Ferencz a becsületsértések büntetése kérdésében intézett rendeletet az oszták büntetőbíróságokhoz, amely rendelet jórészt a bíró büntetéskiszabási jogára vonatkozik. A rendelet kijelenti, hogy a becsület védelme olyan esetekben, midőn rosszakaratu rágalmozásról van szó, az oszták büntetőtörvénykönyv rendelkezései következtében meglehetősen enyhe. De azért a fenálló törvény is módot nyújt arra, hogy az olyan becsület ellen intézett támadások, amelyek az állampolgároknak nemcsak jó nevét, hanem családi boldogságát és gazdasági létét is veszélyeztetik, a megérdemelt büntetésben részesüljenek. Ilyenkor t. i. a lehető legritkábban kell átváltoztatni a szabadságvesztés-büntetést pénzbüntetéssé. De olyankor is, midőn a pénzbüntetés helyén való, a bíróságok nem teszik az összes körülményeket, különösen a vádlott anyagi helyzetét vizsgálat tárgyává, hanem sok helyütt becsületsértési és hasonló büntető ügyekben kialakult sablonos tarifát alkalmaznak, amely a koronaérték behozata óta rendszerint a felére csökkent. A bíróságok helytelen judikaturájával az a káros hatás jár, hogy a közönség jogi tudatában a kiszabott büntetés a cselekmény erkölcsi és jogi rosszaságának mértékévé vált. A rendelet még arra a bajra figyelmezteti a bírakat, amely a gyakori egyezsége való rábírasnak, kényszerítésnek a következménye. A mindenáron egyezsége való törekvés következtében a bíró pártatlanságát könnyen kétségbe vonhatják. A rendelet befejezésül kijelenti, hogy annak, ki a becsületét ért komoly sérelem miatt keresi fel a bíróságokat, ne kelljen azzal a tudattal távoznia, hogy ami számára kiváló fontosságu, a bíróság előtt teljesen mellékes dolog színében tűnik fel. Dr. Alexandor Löffler bécsi egyetemi tanár a szóban forgó rendeletről a Neue Freie Presseben írott cikkében elismeri, hogy a rendeletnek a bíróságokkal szemben felhozott panaszai alaposak. De az igazságügyi közigazgatás sem hibátlan a kérdéses bajok

előidésében. Még nem nagyon régi időkben a legtehetségtelegb bírákat nevezte ki büntető bírákká az igazságügyminiszterium. Azonkívül a büntető bírák tulterheltsége miatt lehetetlen az ügyek individuális, beható elbírálása, Ha a bírónak évente 4—5000 büntető ügyet kell elintéznie, az anyagnak óriási halmaza szükségszerűen megteremti a sablon uralmát.

— **A feltételes kegyelmezés eredményei Németországban.** A feltételes kegyelmezésről kiadott legújabb jelentés ösmerteti a feltételes kegyelmezés alkalmazásának eredményeit a feltételes kegyelmezés behozatalától egészen az 1904. év végéig. A feltételes kegyelmezés szokását Poroszországban hozták be 1895-ben, 1895-től 1898-ig évenként átlag 6041 esetben gyakorolták a feltételes kegyelmezést a német birodalomban. 1899-ben már 7000, 1900-ban 7177, 1901-ben 8381, 1902-ben 11,415, 1903-ban 13,779, 1904-ben pedig 14,783 esetben. Összesen eddig 80,830 esetben történt feltételes kegyelmezés Németországban. Az egyes német államok kormányai között létrejött megegyezés szerint a feltételes kegyelmezést főleg büntetlen előéletű, 18 éven aluli fiatalokruakkal szemben alkalmazzák. Az eddigi esetek 80%-a 18 éven aluli fiatalokruakra, 97%-a büntetlen előéletűekre esik. A kegyelmet kapottak nagy része fogházbüntetésre ítélt volt. Csak egy esetben adtak fegyházbüntetésre ítéltnek feltételesen kegyelmet. Az esetek felében a kiszabott fogházbüntetés nem haladta meg az egy hetet. A feltételes kegyelmezés átlag három évi próbaidő letelte után válik véglegessé. 1900-ban 100 eset közül 80,2-ben állott be kedvező eredmény, 1901-ben 80,9, 1903-ban 78,8 és 1904-ben 78,5 esetben. A feltételes kegyelmezés alkalmazása 80,000 eset közül körülbelül 64,000 esetben vált be.

— **A német jogászygylés állandó választmánya** legutóbb tartott ülésében foglalkozott a legközelebbi Kiel városában a jövő év szeptemberében megtartandó jogászygyülésre felveendő kérdésekkel. A kitűzött kérdések a következőket: Mily büntetőjogi elbánásban részesüljenek a visszaesés, a szokásszerű és iparszerű bűncselekmények? — A büntetés kimérése, kapcsolatban a kísérlet büntetésével. — Ajánlatos-e a bocsánatkérést, megkövetést és visszavonást büntetőjogilag értékesíteni; ha igen mily körülmények közt és milyen formában? Ajánlatos-e az akkordszerződés törvényes szabályozása? — Szükséges-e a tisztességtelen verseny megakadályozásáról szóló birodalmi törvényt a végeladási ügyre való tekintettel kiegészíteni? — Szükséges-e a részvénytársaság felügyelő-bizottsági tagjainak felelősségét szabatosabban meghatározni? — Szükséges-e az egységes szabályozás a megbízó felelőssége szempontjából, a közfunkcionáriusok által a közhatalom gyakorlásában okozott károkkért? — Mily magánjogi következmények fűződnek a modern bérharczban szokásos kirekesztésekhez; szükséges-e ez irányban a fenálló jognak valamely változtatása vagy kiegészítése?

UJ KÖNYVEK

10530

kaphatók

POLITZER ZSIGMOND ÉS FIA

könyvkereskedésében

Budapest, IV. ker., Kecskeméti-utca 4. sz. alatt

és minden hazai könyvkereskedésben.

- Agoston Péter:** A magyar zálogjog története 2 K.
Halász: Községi takarékpénztárak Magyarországon 2 K 40 f.
Harkányi Ede: A holnap férfiai 4 K.
Horváth János: Adalékok az 1847/48. évi országgyűlés történetéhez. (Az 1867. évi XXII. tcz. szempontjából) 2 K.
Katona Mór: Magánjogi dolgozatok gyűjteménye 10 K.
Löw Loránt: Viszonylagos semmisség. Tanulmány a magyar általános polgári törvénykönyv tervezetének jogügyleteiről 2 K.
Matlekovich: A Vámpolitika mai helyzete 1 K 60 f.
Marx-Engels: Válogatott művei három kötet, melyből az első most jelent meg. Előfizetési ár 20 K.
 Megrendelhető 2 koronás részletfizetésre.
Rácz Gyula: Gazdasági önállóság alkotja meg nemzeti és világ-gazdasági függetlenségünket 2 K.
A társadalmi fejlődés iránya: A Társadalomtudományi Társaság által rendezett vita 3 K.
Zachár Gyula: Magánjogi tanulmányok az igényper keretében. Különös tekintettel a legújabb bírói gyakorlatra 6 K.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 25. sz.

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4. sz.

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési díj: félévre — 12 kor. A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A tanuvallomások lélektana. x. — A pénzbüntetés mint mellékbüntetés. Dr. Vámbéry Rusztem egyet. m.-tanártól. — A Tervezet 1360. §-ához. Ambrózy Sándortól. — Tale-Quale. Dr. Wittmann Ernő. — Az angol judikatura legújabb határozataiból. Zsoldos Benő zombori kir. törvényszéki jegyzőtől. — Különfélék. **Melléklet:** Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A tanuvallomások lélektana.

Számos kétely merült fel a tanuvallomások megbízhatóságával szemben már abban az időben is, midőn még nem alkalmazták a tanuvallomások megfigyelésére a kísérleti lélektan módszereit. A tanuvallomásoknak ez a szkeptikus értékelése magyarázza meg részben a bizonyítékok kötött mérlegelése korszakának nem egy perrendi szabályát. Rövid ideje, hogy a pozitív lélektan nemcsak a vádlott, hanem a bűnvádi per egyéb szereplői irányában is érvényesíti jogait. Ezalatt azonban már értékes anyag gyűlt össze a tanuvallomások lélektanára vonatkozólag a «Beitragen zur Psychologie der Aussage» című tanulmányorozatban, melyet dr. William Stern boroszlói pszichologus bocsátott közre. Dr. Stern az újabb kutatásoknak gyakorlatilag értékesíthető adatait és eredményeit legutóbb a «Die Umschau» című folyóiratban foglalta össze. A kísérleti lélektani kutatások negatív eredménye, hogy a tanuvallomások megbízhatóságával szemben táplált pessimistikus sejtelen biztos tudássá vált. A tudatos ferdtetésen és a pathologikus okok miatt hamis vallomáson kívül előfordulnak állandóan felfogásbeli és emlékezetbeli tévedések. A jóhiszemű hamis eskü normális eset, úgy hogy Stern szerint a gondatlanságból elkövetett hamis esküt azért nem lehet büntetni, mert a bírónak nincs oly kriteriuma, melynek segítségével megkülönböztethetné a normális hamis tanuvallomást attól az esettől, hol büntetendő gondatlanság forog fenn.

A polgári per jog terén az okiratok felvételének a kiterjedése csökkentheti a tanuvallomások jelentőségét, a bűnvádi perben azonban a tanuvallomások szerepe alig korlátozható. A tanuvallomás értékének leszállása nem vonhatja maga után a tanuvallomásról való lemondást. Ezért az újabb kutatások negatív eredményénél sokkal fontosabbak azok a pozitív eredmények, melyek megmutatják, hogy juthatunk aránylag megbízható tanuvallomáshoz és mely ismérvek alapján értékelhetjük a tanuvallomások megbízhatóságát.

A tényállás összefüggő előadásának a kísérleti megfigyelések szerint jóval nagyobb az értéke, mint az egyes kérdésekre adott válaszoknak. Az előbbi esetben a hibák százalékszám 5 és 10 %, az utóbbi esetekben 20 és 30 % közt mozog. Valószínűleg a kérdések szuggesztív erejének tudható be ez az eltérés. A pozitív lélektan ilyképp a bűnvádi perrendtartás egyik, sokak szemében mintaszerű intézményének, a keresztkérdezésnek gyöngíti meg tekintélyét. A BP. 211. §-a (éppígy a sommás törvény 89. §-a is) a tanukihallgatás rendes módjául az összefüggő előadás után következő kikérdezést jelöli meg. A BP. indoklásából kitűnőleg azonban nem az említett lélektani megfigyelések vezették a törvényhozót a tanukihallgatás módjának meghatározásánál, hanem az a megfontolás, hogy a tanu a kérdező módszer alkalmazása esetén nem adna esetleg felvilágosítást oly fontos körül-

ményekről, melyek kérdés tárgyává nem tétettek. Az újabb eredmények világánál mindenesetre értéktelennek tűnik fel a rendes perben és a megkereséseknél divó kérdőpontok módszere.

A szuggesztív kérdések Stern szerint veszedelmesebbek, mint általában hiszik. Különböző koru gyermekekkel figyeltetek meg képeket. A megfigyelés után a gyermekekhez szuggesztív módon kérdéseket intéztek aziránt, hogy láttak-e bizonyos tárgyakat a képen? A tárgyak nem voltak a képen. Minden harmadik esetben a gyermek látni vélte a tárgyat. A bíró magatartásától függ ezek szerint jórészt a vallomások megbízhatósága. Főtárgyalási elnökeink részéről gyakorta tapasztalt erélyes fellépésnek, mely a tanut megfélemlíti, az igazságszolgáltatás biztonságára ilyképp nincs kedvező hatása. A szuggesztio sokszor nem a kérdés szavaiban, hanem a kérdező tekintetében, hangjában rejlik. Ha a tanuval a vádlottat szembesítik s megkérdik tőle, hogy felismeri-e benne azt az embert, kit itt és ily körülmények között látott, Stern szerint veszedelmes, szuggesztív eljárást alkalmaznak, mely sokszor vezetett hamis eredményre. Ehelyett Stern a több szemlélyel való szembesítést ajánlja, kik közül a tanunak kell kiválasztania azt, akit látott. Ugyanez a módszer követendő tárgyak felismerésénél is. A kérdésfeltevés módjának Binet francia pszichologus oly nagy jelentőséget tulajdonít, hogy azt kívánja mikép a kérdés mindig jegyeztessék fel a felelettel, esetleg gyorsírás útján. A kérdésre adott feleletet mindig meg kell különböztetni a spontán felelettől. A tanuvallomás teljesen hű írásbeli feljegyzése úgy látszik majdnem oly fontoságú, mint a benyomás közvetlensége. A gyorsírás alkalmazása emelte az írásbeliség szerepének jelentőségét s a jegyzőkönyv fontosságát. Érdekes egybevetni az ismertetett elveket a sommás ügyviteli szabályok 49. §-a előirta tanukihallgatási módszerrel. A 49. §. szerint a tanu vallomását összefüggően kell a jegyzőkönyvbe venni, a jegyzőkönyv a vallomásnak csak a lényes tartalmát tüntesse fel, a tanuhoz intézett kérdéseket nem kell a jegyzőkönyvbe felvenni. Az ügyviteli szabályok utasítása minden pontban ellenkezik a pozitív lélektani módszer követelményeivel.

Fontos tételeket von le Stern a kísérletekből a tanu által észlelt esemény óta eltelt időnek a tanuvallomás megbízhatóságára való befolyására vonatkozólag. Az észlelés és a vallomás közti idő nemcsak növeli a feledés hatását, hanem meg is hamisítja az emlékezetet. Az emberi emlékezet önkénytelenül bővül az idő folyásával. A főtárgyalásig terjedő rendszerint hosszú időközben a zavaró befolyások száma nagy mértékben gyarapodik. A másodszori vallomásnak megvan az a veszélye, hogy a tanu nem az észlelt eseményre, hanem az előbbi tanuvallomására vonatkozó emlékképeit reprodukálja. A kísérleti pszichologia megfigyelései nagyon alkalmasak arra, hogy élesítsék az előkészítő eljárás reformjára vonatkozó törekvéseket. Visszásnak tűnik fel, hogy az eljárás abban a szakában, amelyben a legjobban lehet a tényállást megrögzíteni, a vádlott szerepe a minimumra legyen redukálva és a tényállás kiderítése garanciák nélkül olyanokra legyen bízva, akik az elérendő czélnek sehogy sem felelnek meg. Az előkészítő eljárás reformjáig feltétlenül arra kell törekedni, hogy a főtárgyalás kitűzése minden szük-

ségtelen késedelem nélkül történjék meg. A büntető igazságszolgáltatás gyorsasága egyértelmű annak a megbízhatóságával. Az emlékezet önkénytelen meghamisításainak nagy száma a gyermekek vallomásait Stern szerint rendkívüli mértékben megbízhatatlanná teszik. A gyermek emlékképeit öntudatlanul hamisítja meg. Stern kísérletei 7 éves iskolás gyermekeknél szuggesztív kérdésekre 50% hamis vallomást mutattak, 15 éves gyermekeknél a hibák százaléka 20%-ra csökkent. Ezeknek a tényeknek a megfigyelése sokakat a régi perrendek álláspontjához való visszatérésre birt. Schneickert (jogász) követeli, hogy 7 éven aluli gyermekek ne tanuszkodhassanak, Lipmann (pszichológus) pedig azt kívánja, hogy egyedül gyermekek tanuvallomása alapján senkit se ítéljenek el. Ezekről a mechanikus szabályoktól sokat nem várunk. Fő, hogy a bíró ismerje a gyermek vallomásának értékét. Ebben az esetben úgy sem ad a gyermek vallomásának hitelt, ha egyéb adat nem támogatja. Bizonyos koru gyermeknek teljes kizárása a tanuskodásból csak az igazságszolgáltatás érdekeinek rovására történhetik.

Az észlelő figyelmére, az észlelés alkalmával tanusított nyugodtságára, illetőleg indulatos voltára vonatkozólag a következőkben foglalja össze Stern az újabb kutatások eredményeit. Ha a tanu valamely eseményt nyugodtan és figyelmesen észlelt, vallomása durva körvonalakban s a főmozzanatokra nézve nagybőrra helyes lesz. Az olyan eseményekről szóló vallomások azonban, melyeknél a tanu ugyan jelen volt, de melyeket nem kísért figyelemmel, rendesen hézagossak és pozitív részekben hamisak lesznek. Különösen áll ez a tétel személyek külső ismertető jeleire (hajszin, ruházat stb.) vonatkozólag különösebb figyelem nélkül tett megfigyelésekre. Színekkel szemben az ember megfigyelő képessége csekély. A kísérletek alkalmával a színekre vonatkozó vallomások fele téves volt. Az öt percen aluli időközöket erősen nagyítják, tíz percen felüli időközöknél pedig inkább kicsinítő irányzat észlelhető.

A tanuvallomások pozitív lélektani megfigyelésének haladása Stern szerint megköveteli, hogy a bírót a tanuvallomások megbízhatóságának értékelésénél pszichológus szakértők támogassák. A szakértők megvizsgálhatják a tanu emlékező képességének, tér- és időbecslő tehetségének erejét, szuggesztibilitásának mérvét stb. A bírónak is meg kell szereznie a pozitív lélektani ismereteket. Az ily irányban nevelt bírói generációk feleslegessé teszik majd idővel a pszichológus szakértőket. Minden jogász vegyen részt tanuvallomás-kísérleteknél, hogy magán tapasztalja a vallomás nehézségeit s így tudja, mit lehet ebben a tekintetben másoktól követelni. De nemcsak a jogászok, hanem a tanuk képzését is óhajtja Stern. Az iskolában tanítsák már a gyermekeket pontosan megfigyelni, emlékezni és emlékképeikről számot adni. Az ilyfajta oktatás csökkenteni fogja a tanuvallomások hamiságának okait s hasznossága, úgy hiszszük más téren is nyilvánvaló.

A bizonyítékok szabad mérlegelésének behozatala egy káros hatású korlátot távolított el, anélkül azonban, hogy a mérlegelés mikéntjére nézve iránytűt adott volna a bíró kezébe. Az iránytűt csupán a pozitív kriminalisztikának, különösen a kísérleti alapon nyugvó törvényszéki lélektanak ösmerete nyújthatja. Ez teheti a mérlegelés szabadságának önkényét tudománynyá, a bizonyítékok szabad mérlegelését a bizonyítékok lehetőleg pontos és biztos mérlegelésévé. x.

A pénzbüntetés, mint mellékbüntetés.¹

Ha Mittelstädt szerint a törvényhozót «ungreifbare Sentiments» vezérelték, midőn a német Btk.-ben az alternatív büntetési tételeknél a szabadságvesztésbüntetés különböző mértékeivel a pénzbüntetés legkülönbözőbb összegeit állí-

totta szembe, úgy e szemrehányás még több joggal érheti a legtöbb európai törvényhozót azért az elvtelen önkényességért, melylyel a pénzbüntetést, mint mellékbüntetést alkalmazta. Kétségtelen, hogy a szabadságvesztéssel kapcsolatosan kiszabott pénzbüntetés e büntetésnem értékesítésének legsajátosabb területe. Garraud talán tulbecsülte a gondolat helyességét, midőn a pénzbüntetést kizárólag mint mellékbüntetést vélte alkalmazandónak,² másrészt azonban nyilvánvaló, hogy a szabadságvesztésbüntetés mellett kiszabott pénzbüntetés megduplázza a büntetésnemben rejlő előnyöket és megfelel annak hátrányait. Utóbbit főleg a gazdasági hatás szempontjából, melyet a pénzbüntetés a vagyoniag erős és gyenge egyénekre oly különbözően gyakorol,³ különösen ha a törvény a mellékbüntetés facultatív alkalmazását fogadja el, mert ellenesetben a teljesen vagyontalan elítéltet, kire a szabadságvesztésbüntetés már magában súlyos gazdasági kárt jelent, készeren sujtó represszió éri,⁴ másrészt pedig a vagyonos elítéltnél a pénzbüntetés által kiegyenlíthető az a *damnum cessans* mely a szabadságvesztésbüntetés végrehajtásánál — ellentétben a vagyontalan elítélttel — elmarad. Hogy a pénzbüntetésnek facultative cumulativ alakja a legalkalmasabb az elérendő cél szempontjából, az a büntetés megállapításának bírói szabadságához fűződő előnyökből következik. Ez esetben ugyanis a bíró minden korlát nélkül mérlegelheti a tettes nagyobb vagy kisebb veszélyességét, a motivum erkölcsi súlyát, a megtámadott jogtárgy értékét, a kár nagyságát, a tettes hozzátartozóinak körülményeit, kikre a pénzbüntetésben rejlő *damnum* kihat, s ami a fő sohasem jut oly helyzetbe, hogy pénzbüntetést állapítson meg, midőn az elítélt teljes fizetéseképtelensége annak végrehajtását kizárja.⁵ Ezek mellett különösen két szempont támogatja a pénzbüntetésnek mellékbüntetésként való alkalmazását: 1) hogy lehetővé teszi a szabadságvesztési malum egy részének vagyoni értékben való kifejezését s ezáltal a szabadságvesztés tartamának csökkentését vagyis azt, hogy az elítélt gazdasági ereje rövidebb időre béníttassék meg; 2) hogy fokozza a büntetés special praeventiv erejét, mert az elítélt egyéniségére, javaira több ponton gyakorol behatást s ez által több biztosítékát nyújtja a büntetés eredményességének. Ha tehát a pénzbüntetésnek főbüntetésként való alkalmazása rendszerint joggal zárható ki azokban az esetekben, melyek a psyche romlottságára vagy perverzítésére vallanak (bár pl. nagyon kétséges, hogy Shylock-ot a pénzbüntetés nem sujtaná-e helyesebben, mint a fogház?) — és korlátozható azokra melyekben a pénzbüntetés elégséges «pour mettre en garde le delinquant, contre des récidives»,⁶ úgy kétségtelen, hogy a repressio hatékonyságát fokozza és teljessé teszi, ha a delinquens érzékenységet mutat a pénz elvesztése iránt.

E nyilvánvaló előnyök mellett is azt látjuk, hogy korunk különböző büntető codexei igen különböző mértékben s még különbözőbb módon igyekeztek azokat értékesíteni. Mig Baccaria⁶ és a felvilágosodási kor irodalma az analog büntetés fogalmából kiindulva a nem erőszakos lopást pénzbüntetéssel vélte fenyítendőnek, addig a modern felfogás szerint a bűncselekmény és a büntetés külső æquatiója — nyilatkozzék akár a bűncselekmény elkövetési eszközében (mint pl. a megvesztegetésnél), akár a bűncselekmény eredményében (mint pl. a kár okozásában a vagyoni elleni delictumoknál), a pénzbüntetésnek sem fő- sem mellékbüntetésként való alkalmazását eléggé nem indokolja. Mint már többször hangsúlyoztuk, a pénzbüntetésnek mint mellékbüntetésnek legsajátosabb

¹ Traité (I. éd.) I. 572; a munka második kiadásában ez exclusiv álláspontot nem találtam fentartva.

² Wahlberg: Kleinere Schriften II. 263.

³ Schmölder: Preuss. Jahrb. 1884. S. A. 26.

⁴ Jaques: Beiträge 57—58.

⁵ Ortolan: Éléments de droit pénal (V. meéd.) II. 44.

⁶ Dei delitti e delle pene §. 30.

¹ Az előbbi közl. I. a 29. számban.

területe azon bűncselekmények körében fekszik, melyek tettesének célja nemcsak az adott esetben irányult vagyoni haszon elérésére, hanem a kinél a célban proicizálódó motívum egy mélyen gyökerező érzület folyománya, melyre nézve közömbös, hogy a vagyoni önzés, a haszonlesés, kapzsiság, zsugoriság és fukarság skálájának melyik fokozatával esik össze. A lényeg mindig az marad, hogy a deliquens előtt a *«l'argent pour l'argent»* önczélként lebeg, mely érzelmi alapelve előtté ferde világításba helyezi a gazdasági javak értékét s ezáltal a bűncselekmény egyedüli vagy legfőbb forrásává válik. *Friedmann* igen helyesen mutat rá,¹ hogy a kapzsiság és fukarság fogalmainak meghonosítása a büntetőtörvényben közeledést jelent a nép etikai ítéletéhez mely a gazdaságilag indifferens elsajátítási — és etikailag szintelen gazdagodási célzattal sohasem tudott megbarátkozni. Hogy a közelfekvő és elméletileg elismert² alapgonddal a tételes büntetőtörvényekben — mint látni fogjuk — nem talált sikeres megvalósításra, annak két oka van. Az egyik, hogy a törvényhozó nem mindig akart s nem mindig tudott az anyagi talio gondolatától szabadulni, a pénzbüntetés mint mellékbüntetés törvényes alkalmazásának tulbőségét erndményezte, a másik, hogy a büntetendő cselekmény tipikus faji jellegétől elvonatkozva a kapzsiság vagy fukarság mint motívum a konkrét esetben akkor is fenforoghat, ha a cselekmény természete vagy elkövetési módja külsőleg vagyoni érdekekkel nem kapcsolatos (pl. bérgyilkosság), a mi viszont a pénzbüntetés alkalmazási körének tulságos megszorítására vezetett. Az egyik vagy másik hibának praevaleatiója jóformán minden büntető kodexben felfalálható, sőt ha csak azokra a bűncselekményekre fordítunk ügyet, melyek *Günther* lelkiismeretes összeállítása szerint mint a modern nyereségvágyból elkövetett delictumok típusai a pénzbüntetés alkalmazása szempontjából jellegzetesek,³ úgy látjuk, hogy az általa említettek közt pl. az okirathamítás, hivatali sikkasztás, lopás, hamis eskü, hamis vád stb. korántsem vezethető mindig a nyereségvágy annál kevésbé a kapzsiság vagy fukarság motívumára, ami a legjobban kitűnik abból, hogy nem egy törvényhozó szükségesnek találta az említett bűncselekmények némelyikénél a nyereségvágy célzatát tényálladási elemmé emelni.

Ha a tiszteletreméltó, öreg *Code pénal*-t vesszük szemügyre, mely bár sokszorosan toldott-foldott köntösben nemcsak doyenje, hanem az osztrák Btk. epigonjaitól eltekintve közös őse is az európai kodexeknek, úgy azt látjuk, hogy a pénzbüntetés mellékbüntetéskép való alkalmazásában is mintaképe az önkényes elvtelenségnek. Büntett esetében a code penal a hamisításoktól (faux) eltekintve aránylag ritkán (pl. 172., 174., 177., 181., 437. §§.) vétségek mellett annál gyakrabban alkalmazza. A code pénal különös részében összesen 127 §-t találunk⁴ a 75—484. §§. közt, mely négy szakasz (§§. 218., 308., 311., 413.) kivételével obligatoriusan írja elő a bírónak, hogy a szabadságvesztésbüntetés mellett pénzbüntetést szabjon ki. Garraud *«rationelle»*-nek mondja a pénzbüntetés ez alkalmazási körét, ami alig felel

meg azon elvi álláspontjának, hogy a pénzbüntetések *«sont presque toujours inefficaces contre les infractions, qui resultent de passions violentes»* viszont igen hasznosak oly bűncselekményeknél, melyek *«ont pour mobile l'avidité»*.⁵ Ezzel szemben a fent hivatkozott szakaszok a pénzbüntetés alkalmazásában eléggé irrationalisoknak látszanak. Mig ugyanis egyrészt pl. a testi sértés (309., 311. §§.) a házasságtörés (338. §.) a lázadás (218. §.) rendszerint heves szenvedélyben találja pszichikai mozgató erejét, addig másrészt a pénzbüntetéssel fenyegetett delictumok hosszú sora, nemcsak hogy rendszerint nem követtetik el haszonlesésből, hanem még oly bűncselekményeket is magában foglal, melyeknél a haszonlesésből való elkövetés majdnem rendszerint kizártnak tekinthető, mint pl. a magánlaksértés (148. §.), szobrok rongálása (257. §.) a vallásgyakorlat háborítása (260—262. §§.) a gondatlan emberölés és testi sértés (319—320. §§.) egészségre ártalmas anyagok beadása (317. §. alin. 4.) ellenszegülés a hatósági munkálatokkal szemben (438. §.) stb. De kétségtelen, hogy az utóbb említett bűncselekményektől eltekintve is számos pénzbüntetéssel sújtott delictum van, melynél a pénzbüntetés obligatorius alkalmazása folytán a bíró kénytelen lesz azt kimondani, noha az adott eset távol áll bármínő vagyoni érdektől, viszont nem egy bűncselekmény található a code pénalban, mely igen gyakran involválja a haszonlesés motívumát és pénzbüntetéssel még sem büntethető. Ha módunkban állana Target-t, kinek a Code büntetési rendszerére tulnyomó befolyása volt, megkérdeni, hogy mi vezette a tervezet szerkesztő-bizottságát a pénzbüntetésnek ily ötletszerű alkalmazására a *«car tel était notre plaisir»*-en kívül aligha volna képes törvényhozói indokot felállítani. Annyi bizonyos, hogy nem az erkölcsi analógia⁶ volt az irányadó szempont, sőt gyakran a materiális talio lebegett a törvényhozó előtt, ami kitűnik abból, hogy a mellékbüntetésül alkalmazott pénzbüntetés mértékét egyes esetekben (132—162., 177., 181. §§.) a bűncselekményből szerzett haszon, más esetekben (172., 174., 175., 406., 423., 424., 430., 431., 433., 438., 443., 455—457. §§.) az okozott kár vagy a megítélt kártérítési összeg hányada szerint állapítja meg. A pénzbüntetés alkalmazási körénél csak a mértékének meghatározása változatosabb, mert mig — eltekintve a 442. §. fix 5000 franknyi pénzbüntetésétől — a minimuma 15, 25, 50, 100, 150, 200, 300, 50 frank közt váltakozik, addig a maximuma 50, 100, 200, 300, 400, 500, 600, 1000, 2000, 3000, 5000, 6000, 10,000 sőt két esetben (418 és 420. §§.) 20,000 frank közt variál, anélkül, hogy akár a minimum akár a maximum viszonya, akár a szabadságvesztésbüntetés és a mellette szereplő pénzbüntetés mértékének aránya között bármínő törvényszerűség volna megállapítható.

(Folyt. köv.)

Dr. Vámbéry Ruzsem.

A Tervezet 1360. §-ához.

A Tervezet 1360. §-ának második bekezdése szerint *«kölcönszerződés keletkezik akkor is, ha más alapon, helyettesíthető dolgok szolgáltatására kötelezett adós a hitelezővel abban állapodik meg, hogy azokkal azontul kölcsönképen fog neki tartozni.»*

Kölcönszerződés *kölcsönbekapott* dolog nélkül: megleghe-tősen különös jogi alakzat. A római jogtól le a német polgári törvénykönyvig valamennyi magánjog szigoruan egyoldalú reálszerződésként szabályozza a kölcsönt, csak azért és annyiban kötelezi a kölcsönvevőt, mert és amennyiben a kölcsönkapottként visszaszolgáltatandó dolgot a hitelezőtől tényleg megkapta. És ez nem csupán jogi konzervativizmus. A *mutuum* és a *pactum de mutuo dando*-t tényleg nem lehet

¹ Zur Reform des österr. Strafrechts 140.² *Wahlberg*: Kleinere Schriften II. 252., 260: *Lammasch*: Grundriss (II. aufl. 45.); *Merkel*: Holtzendorff Handb. III. 656. U. az: Verhandlungen d. XXII. D. Juristentages IV. 347.; *Krohne*: Lehrbuch d. Gefängnissskünde 235.; *Liszt*: Mitteilungen der I. K. V. III. 238., *Schmölder*: Preuss. Jahrbücher LXII. 133. stb.³ Die Idee der Wiedervergeltung III. 1. 562—594. és 891—923 jegyzet.⁴ Ezek a. 86., 120., 132—134., 139—143., 145—148., 150., 151., 153—162., 172., 174., 175., 177., 179., 181., 184., 192., 193., 197., 207., 218., 224., 225., 230., 240., 242., 251., 254., 257., 260—262., 287., 293—294., 305—309., 311., 312., 317., 319., 320., 330., 334., 338., 346., 348., 349., 350., 352., 353., 357—360., 363., 364., 366., 373., 378., 387., 388., 389., 399—401., 405—408., 410—431., 416—421., 423., 424., 427., 428., 430., 431., 433., 437—440., 442., 443., 452., 435—457., 459—461. §§.⁵ Traité II. 225.*Ortolan*: Eléments II. No. 1345., 1400.

összeházasítani egy kétoldalu consensualis kölcsönszerződéssel a nélkül, hogy erőszakot ne követnénk el a kétoldalu szerződések természetéből folyó jogalkati alapigazságokon. Az olyan szerződés, amelynél fogva az egyik fél (kölcsönadó) helyettesíthető dolgoknak tulajdonul átengedése, a másik pedig (kölcsönvevő) ugyanolyan nemű és minőségű dolgoknak ugyanolyan mennyiségben visszaadására köteleztetik (v. ö. svájci tervezet 329., drezdai javaslat 523., Apáthy tervezet 440.) valóságos torzszülöttje lenne a kötelmi szerződések tanának. Kétoldalu szerződés, amelyre a bilateralis contractusok fogalmához fűződő explicatumok egyike sem alkalmazható! Avagy lehetne ilyen szerződésnél exceptio non adimpleti contractusról, kötött marasztalásról beszélni? Lehetne-e alkalmazni csak egyetlenegy esetben is azt a másik nevezetes szabályt, hogy kétoldalu szerződésnél az ellenszolgáltatás lehetetlenülése folytán a másik fél elállhat a szerződéstől? Mindennek kézenfekvő oka pedig az, hogy a kölcsönadó kötelezettsége a kölcsönvevő kötelezettségével nem áll a szolgáltatás és ellenszolgáltatás synallagmatikus viszonyában. *A kölcsönadás kötelezettségével csak a kölcsönvevés kötelezettsége correspondálhat és a kölcsönkapott dolgok visszafizetésének kötelezettségét csak a kölcsönvétel reális ténye szülheti.* A pactum de mutuo dando (esetleg pactum de mutuo dando et accipiendo, kétség esetén u. i. ez az előszerződés a kölcsönvevőt nem kötelezi) és a mutuum megkülönböztetésének tehát nemcsak historikus, hanem alkatelemi, szervezeti sajátságokból eredő belső okai is vannak.*

Reálszerződés a kölcsön a Tervezet szerint is. Ép ezért beható vizsgálat tárgyává kell tennünk a fejtegetéseink élére tűzött rendelkezést abból a szempontból, hogy általa csupán a reálszerződés követelményei alól emancipálta-e magát a Tervezet, avagy olyas valami ügyleti tényállást szabályozott, amelylyel a felek tulajdonképpen nem kölcsön- vagy nem csupán kölcsönkötelmet szándékoztak létesíteni s ez utóbbi esetben a kölcsön fejezetében van-e helye a kérdéses rendelkezésnek?

«Más alapon, helyettesíthető dolgok szolgáltatására kötelezett adós a hitelezővel abban állapodik meg, hogy azokkal azontul kölcsönképpen fog neki tartozni.» De hát odáig terjed a felek autonómiaja, hogy pusztá megegyezésök folytán az adósnak egy bizonyos jogalapon megszülemllett kötelezettsége más jogalapú obligációvá változhatik át? Semmi kétség: a felek urai joguk és kötelezettségüknek, megszüntethetik az eddigi kötelmet azáltal, hogy új kötelmet alapítanak akár azonos, akár különböző tárgyú szolgáltatással (novatio). Ámde mindennek condicio sine qua non-ja, hogy a felek az új ügylet tényállását teljesen megvalósítsák, mert különben a szerződések önkényszerű convertálgatása illuzoriussá tenne minden formakelléket felállító törvényes rendelkezést. Ha tehát pl. az eladó azt akarja, hogy a vevő a vételárhátralékkal ezentul kölcsön címén tartozzék, úgy adja vissza neki kölcsönképpen a lefizetett vételárat. De kölcsönről beszélni ott is, ahol a valuta leolvasásának még a lehetősége is hiányzott, mert lényegileg csak az történt, hogy a fizetni nem tudó adós haladékat kapott hitelezőjétől: meg lehetősően értelmetlen dolog.

Tényleg a felek nem is akarnak ily esetekben tulajdonképeni kölcsönkötelmet létesíteni a maga specifikus jog-

* Amint a mutuum, úgy a commodatum is fogalmilag egyoldalu reálszerződés. Voltaképp a commodatum a *genus*, amelynek a mutuum egyszerű *species*e. Mutuum u. i. semmi más, mint *commodatum irregulare*. Helytelen ennél fogva a commodatumot specifikus értelemben vett kétoldalu szerződésnek minősíteni azon az alapon, hogy a commodans is kötelezettséget vállalt a commodatariussal szemben, jelesül arra, hogy az utóbbit a szerződés tartama alatt az átadott dolog használatában meghagyja. Nyilvánvaló u. i. hogy itt sem áll a két kötelezettség egymással az érték és ellenérték viszonyában. A commodans kötelezettsége merőben ingyenes obligatio s nem a commodatumból, hanem a pactum de commodandóból ered.

hatásaival. A régi kötelelem *újító határu elismerése* mindenestre befoglaltatik az ilyes megállapodásban. A hitelező az általa engedélyezett prolongatio ellenértékeképpen megnyugvást akar nyerni a felől, hogy az adós az alapul fekvő kötelmi viszonyból kifogásokkal többé ne állhasson elő, vagyis hogy a régi obligáció helyébe egy új, pusztán az abstract ígéreten alapuló egyoldalu kötelezettség lépjen. Ámde az élet általában idegenkedik az abstract kötelezési formáktól. Ha elhallgatjuk kötelezettségünk materialis indító okát, úgy érezzük, hogy az animus se obligandinak a pusztá ígéreten kívül valami más, plasztikus momentumokból is ki kell tünnie. Ezért lehetett a rómaiaknál csak bizonyos meghatározott szavakkal stipulálni, ezért lényeges kelléke a váltólevélnek a «váltó» szó stb. Épen így vagyunk a tartozáselismerés jelen alakjával is. *A tartozáselismerési szerződésből eredő abstract kötelezettséget a felek csupán illusztrálni, megérzékíteni akarják a kölcsön emlegetésével*, amely a legszigorubb egyoldalu kötelmet szüli, anélkül, hogy a kölcsön-szerződés tényállásához fűződő specialis explicatumok felidézése komolyan gondolnának.

Annak különben, hogy az ilyen tartozáselismerést felruházzuk-e a kölcsönkötelmet jellemző joghatásokkal, valami nagy gyakorlati jelentősége úgy sincsen, mert a dolog természeténél fogva vajmi kicsiny a specifikus kölcsönkötelmi jogszabályok száma. Sokkal fontosabb annak a kérdésnek a vizsgálata, hogy ha egyszer az ilyen megállapodás csak egy minősített esete a tartozáselismerésnek, indokolt-e a kölcsön fejezetébe helyezni szabályozását s figyelmen kívül hagyni, hogy e szabályozás nem áll-e disharmoniában a tartozáselismerés szabályaival?

Igy pl. a Tervezet 1748. §-a szerint ahhoz, hogy az adós az elismerés erejénél fogva köteleztessék a szolgáltatásra, szabály szerint szükséges, hogy az elismerés *írásban* történt legyen. Ha az alapul fekvő kötelelemre nézve külön, pl. közokirati alak van előírva, az elismerésnek is ebben az alakban kell létrejönnie. Ezeket a szabályokat az 1360. §. 2. bekezdése egyszerűen légberöpíti. A feleknek csak abban kell megállapodniuk, hogy az adós az elismerés alapján oly módon tartozzék, mintha az ígért összeget kölcsönkapta volna, s kibujtak az 1748. §. korláta alól.

Az Indokolás szerint* ugyan ily eredmény nem állhat elő, mert ha a felek az alapul fekvő kötelmet nemcsak kölcsönkötelemmé átváltoztatni, hanem egyuttal a tartozáselismerés védőszárnyai alá juttatni is kívánják, úgy a kérdéses transactio megszülemlhet ugyan az elismerő szerződés jogalapját a tartozáselismerés jogszabályainak alkalmazhatóságával, de semmi esetre sem szüli meg a tulajdonképeni kölcsönkötelmet a maga specifikus jogszabályaival. Ahány szó, annyi tévedés. Először is ha már egyszer pusztá megegyezésekkel kölcsönkötelemmé noválhatják a felek a régi obligációt, miért állhat érdekükben azt még a tartozáselismerés jogszabályainak védőszárnyai alá is juttatni? Hogy az alapul fekvő kötelemből meritett kifogásokkal az adós többé egyáltalán elő ne állhasson, feleli az Indokolás. Csakhogy egyrészt ezt a joghatást a tartozáselismeréssel sem lehet elérni, mert az 1750. §. szerint ha az alapul fekvő kötelelem cogens szabálynál fogva *semmis*, vagy az abból származó követelés *bírói uton nem érvényesíthető*, valamint általában az *alaptalan gazdagodás* előfeltételeinek fenforgása esetén mindig emelhet az adós az elismerés ellen az elismert kötelelem fenn nem állása miatt kifogást, másrészt pedig maga a Tervezet Indokolása is elismeri, hogy ha az adós, azt amivel már más jogalapon tartozik a hitelezőnek, kölcsönképpen ígéri emennek, *noratio* jön létre és így az alapul fekvő kötelelem érvényessége és kifogásmentessége tekintetében az adósra hárul át a bizonyítás terhe. Igaz ugyan, hogy a no-

vatiót szabályozó 1320. §. az új kötelelem ellen a régi alapján felhozható kifogások szabályozásánál nem az alaptalan gazdaságosság visszakövetelésének eseteire utal, hanem csupán azt tekinti döntőnek, hogy a kérdéses kifogásokat az adós az újításkor ismerte és ha igen, fentartotta-e, csak hogy ez a kétféle szabályozás vagy egyet akar jelenteni s akkor inelégáns és aggályos az eltérő formulázás, vagy pedig nem, s akkor valamelyik szintén törlendő. Mert világos, hogy novatio és nováló hatású tartozáselismerés úgy viszonylanak egymáshoz, mint genus a specieshez és így explicatumaiknak is hajszára azonosaknak kell lenniök a nemi azonosság körén belül.

Téved tehát az Indokolás, amidőn azt hiszi, hogy az ilyen kölcsönszerződés nem hozza létre *szükségképpen* az elismerési szerződés joghatásait. Nemcsak szükségképpen létrehozza ezeket, de valójában semmi más, mint elismerési szerződés kölcsönszerződés *formájában*. És éppen mert a kölcsön csak forma, csak fictio, s a felek akarata igazában csak az elismerési szerződés eredményeinek, joghatásainak elérésére irányul, ezért helyesebb szerintünk megtagadni az ilyen megállapodástól, a specificus kölcsönkötelmi joghatásokat, de megtagadni minden esetben, nem csupán akkor, ha a felek — az Indokolás idézett szavai szerint — a kölcsönkötelemmé konvertált obligációt egyúttal a tartozás elismerés szabályainak védelme alá is kívánják juttatni. Mert — jól értsük meg — a joghatások *menyisége* szempontjából a *plus* nem az, hogy az ilyen kölcsönszerződés egyszersmind elismerési szerződés is legyen-e, hanem az, hogy az ilyen elismerési szerződés egyúttal kölcsönkötelmi joghatásokat is szüljön-e. Ennek a joghatástöbbletnek megadását mi is feleslegesnek tartjuk éppen a valutakellék alapelveinek érintetlenül hagyása érdekében és e végből helyesebbnek vélnők a kérdéses rendelkezést a tartozás elismerés fejezetébe illeszteni az 1749. §. első mondata után («A hitelező kétség esetében akár az eredeti jogalapon, akár az elismerés alapján érvényesítheti követelését.») következő szövegezéssel:

«*Ujító hatású az elismerés, ha a felek akként állapodnak meg, hogy a helyettesíthető dolgok szolgáltatására kötelezett adós ezentúl kölcsönként tartozzék azokkal a hitelezőknek.*»

A közönséges és a kölcsönszerződés mezébe bujtattott tartozás elismerési szerződés joghatásainak differentiája ezek szerint csupán abban állana, hogy míg az előbbi kétség esetében csak *melléje*, nem *helyébe* lép a régi kötelelemnek, addig ez utóbbi mindenkor *ujító* hatással bírna. A *kölcsön* szó használata u. i. kétségtelenné teszi, hogy a felek nem *megérősíteni*, hanem *megszüntetni* óhajtották az alapul fekvő kötelmet. Abban pedig nincs semmi önellenmondás, hogy ha a valutakellék alapelveinek consequens keresztülvitele érdekében a specificus kölcsönkötelmi joghatásokkal nem is ruházzuk fel az ilyen megállapodást, mégis honoráljuk sajátos természetét azáltal, hogy a felek *animus novandi*-jának kutatásánál a megállapodásban *eo ipso* benrejlő *interpretativ* segítséget a javasolt jogtételeben értékesítjük.

Ambrózy Sándor.

Tale-Quale.

(Az 1905. évi áruüzleti szokások 42. és 43. §§.)

A gazdasági világfelfogás módosultával megváltoztak fogalmaink a kodifikatorius tevékenység mibenlétéről.

A «laissez faire» korszakban, midőn a törvényhozó szerepe csak a gazdasági erők küzdelmének ellenőrzésében állott a kodifikáció, jelentette a gazdasági erők küzdelmében már kialakult jognak rendszerbe foglalását. Ebben a korban minden kodifikáció anyagát a múltból merítette. Az elmúlt század második felében a «laissez faire» elve mindjobban háttérbe szorult és helyébe lép az új győzedelmes szocialisztikus világfelfogás. A törvényhozó ebben a korszakban nem ellen-

őrizni, hanem szabályozni akarja a gazdasági erők küzdelmét. A törvény célja már nem a létező megállapítása, hanem a jövő alakítása és a modern kodifikáció már nem a múltból meríti anyagát, már nem a meglevő jogot akarja megállapítani, hanem a kutató merész szemeivel a jövő felé néz és a *jövőnek legcélszerűbb jogát akarja rendszerbe foglalni*.

Az organikus világ hosszú fejlődési történetében különféle állatfajok fejlődtek. Minden geológiai korszaknak megvolt a maga jellemző állat- és növényvilága, de ez az állat- és növényvilág nem szűnt meg létezni a geológiai korszak módosulásával, hanem részben folytatta életét az új korszakban az új állatok és növények között. Darwinistakussan kifejezve ezt a gondolatot, azt kellene mondani, hogy a fejlődés folyamán kialakult célszerűbb berendezésű lények közt fennmaradt néhány célszerűtlenebb berendezésű lény is.

Ugyanezt a jelenséget látjuk a törvénykönyvek tartalmának és berendezésének fejlődésének, történetében. A modern, célszerűbb, a jövőt szabályozó törvénykönyvek közt tengeti életét egynehány régi berendezésű, célszerűtlenebb, a múlt jogát konstatáló jogkönyv, néhány szokásgyűjtemény. Itt vannak többek közt «az 1905. évi áruüzleti szokások». Átlapozom eme kis könyvecskét és íme kételyeim vannak, vajjon valóban ebben a gyűjteményben csak létező «szokások» vannak-e felvéve, vagy az igen tisztelt tőzsdetanács nem alkotott-e új szabályokat, nem törekedett-e a jövő célszerűbb jogát megállapítani. Így ha csak a szokások gyűjteményének tekintem a könyvet, úgy meglep az, hogy 1904-ben még az volt a szokása, hogy a szerződéshez hű fél a teljesítésben késedelmes felet értesíteni köteles, ha a szerződési ár és a piaci, illetve tőzsdei ár közötti differenciát akarja követelni, míg 1904 december 31-ének éjjeli 12 órája után a szokás már az, hogy a fenti körülmények közt az értesítés felesleges.

Valóban kételyeim vannak, talán még is nem szokások, hanem törvények vannak ebben a könyvben. De a problémát csak jelezni kívánom és megoldani azt nem célom és áttérek tulajdonképeni tárgyamra, egy ilyen 1905. január 1-e óta élő «szokás»-ra.*

Az új szokások 42. és 43. §§-ai szerint a felek a szerződés megkötésénél megállapodhatnak abban, hogy ha az eladó a szerződésben meghatározott minőségnél rosszabb minőségű árut szállít, úgy a vevő nem lesz jogosítva az árut az eladó rendelkezésére bocsátani és kártérítést követelni, hanem köteles az árut árleszállítás ellenében átvenni, (értékkeveslettel való átvételben megállapodtak). A kikötés tehát arra az esetre vonatkozik, midőn az eladó a kikötöttnél rosszabb minőségű árut szállít és ennek következtében vevőnek joga nyílne a szokások 67. §-ában felsorolt alternatív jogok közt választani; tartalma, hogy a vevőnek ily esetben nem lesz választási joga, hanem csakis az árleszállítást követelheti. Nem vonatkozik a kikötés azonban arra az esetre, ha az eladó nem a kikötöttnél gyengébb minőségű árut szállít, hanem lényegileg más árut szállít. Ha teszem eladok prima minőségű magyar búzát és megállapodunk az értékkeveslettel való átvételben, úgy jogosítva vagyok nem prima minőségű magyar búzát szállítani, de nem vagyok jogosítva román vagy szerb búzát szállítani még akkor sem, ha ez a szerb buza minőségileg jobb a szállítható magyar búzátnál.

Vagy tegyük fel, hogy az értékkeveslettel való átvételben állapodtunk meg oly esetben, midőn az árut így határoztuk meg «magyar buza», vagy «laplata-tengeri», kérdéses, vajjon jogosítva vagyok-e ily esetben nem magyar, hanem szerb búzát, nem Laplata, hanem new-orleansi tengerit száll-

* A problema eldöntése fontos, ha kérdéses, vajjon alkalmazhatók-e az áruüzleti szokások intézkedései tőzsdei árral bíró árukra vonatkozó ügyleteknél — ha az ügylet nem a tőzsdén lett kötve és a szokások alkalmazása nincsen kikötve — mint «a helyi forgalomban elfogadott szokások és gyakorlatok». (K. T. 267.)

litani. Kérdés, vajon valóban minőség meghatározás-e ez esetben ez a kitétel «magyar» illetve «Laplata». Ugy hiszem, az áru minősége ez esetben nincsen meghatározva és így kötelezve vagyok középminőségű árut szállítani, illetve jogositva vagyunk megállapodásunk folytán a középminőségűnél gyengébb minőségű árut szállítani. Azonban ez esetben sem vagyok jogositva a más provenienciájú árut szállítani. Ugyanis az áru származási helyének megnevezése nem az áru minőségének meghatározására szolgál, hanem szolgál magának az árunak közelebbi meghatározására. A származási hely nem az áru tulajdonságát, hanem az áru fajtát jelöli meg.* Ha tehát a felek az értékkeveslettel való átvételben állapodtak meg, úgy a vevő köteles, ha eladó rosszabb minőségű árut szállít, azt árleszállítás ellenében átvenni, ha eladó azonban más fajta árut szállít, úgy a vevő árleszállítás ellenében sem köteles ezt a lényegileg más árut átvenni, hanem választhat a szokások 67. §-ában felsorolt alternatív jogok közül.

Ugyanígy áll az eset a 42. §. értelmében, ha az eladó nem egészséges árut szállít, ebben az esetben is választhat vevő a 67. §-ban felsorolt alternatív jogok közül, kivéve mégis azt az esetet, midőn vevő feljogosítja eladót «nem egészséges árunak» szállítására. (43. §.)

A szokások 42. és 43. §-ának gazdasági jelentőségének meghatározása céljából vizsgáljuk meg első sorban ezen intézkedések külföldi hasonmásait. A külföldi kereskedelmi forgalomban két rokon megállapodás ismeretes, melyek egyikét «a romlott áru átvételét kötelező megállapodásnak», másikat pedig «a gyengébb minőségű áru átvételét kötelező megállapodásnak» fogom nevezni.

A romlott áru átvételét kötelező megállapodás azokból az államokból származik, ahol a tengerentuli forgalom a leg erősebben fejlődött. Így természetesen a legismertebb Angliában. A tengerentuli kereskedelem ugyanis nagy veszélyekkel jár az eladó számára. Tegyük fel, hogy a londoni importeur elad bizonyos minőségű amerikai gabonát, mely meghatározott hajón lesz Londonba szállítandó és átadandó. Ily esetben az importeur átveszi az áru romlásának minden veszélyét, kiteszi magát nemcsak annak, hogy az áru a tengeren elvész, hanem annak is, hogy az áru átadás előtt belső tulajdonságánál fogva elromlik. Ha azután a romlott áru megérkezik, nemcsak abból származik kára, hogy vevője ezt az árut rendelkezésére bocsátja, hanem növeli kárát az is, hogy köteles a vevőnek a nemteljesítésből származó kárát megtéríteni. Tekintetbe veendő az is, hogy az eladások gyakorta a termés előtt eszközöltetnek, midőn még a felek maguk sem tudják, minő lesz az áru minősége és mennyire lesz képes az áru a hosszú szállítást elviselni. A tengerentuli kereskedelem eme veszélyeinek elhárítása céljából szokássá vált a kötelevekben kikötni azt, hogy ha az áru romlott minőségben érkezik, úgy vevő az árut a szakértő bizottság által meghatározott árleszállítás ellenében átvenni tartozik. A vevő és eladó, hogy úgy mondjam közös spekulációba bocsátkoztak az áru minőségére nézve, közös veszélyükre (risikójukra) hozatják az árut, eladó risikója abban áll, hogy a netalán szerződésben megállapított ár egy részét elveszti, vevőé pedig abban, hogy kénytelen a netalán számára értéktelen árut átvenni és az árleszállításon kívül semmi kártérítési igényt nem érvényesíthet. Miután már most meghatároztuk a kikötés célját, vegyünk szemügyre egy oly angol kötelevet, melyben a romlott áru átvételét kötelező megállapodás foglaltatik. Egy ily kötelevélben** első sorban meg van határozva az eladott áru minősége és pedig ezekkel a szavakkal «fair

average quality of the seasons shipment at time and place of shipment» a hajózási évad átlag minősége a hajózás idejében és helyén. Ezenkívül meg van határozva «injured grain (if any) delivered at its destination not to be rejected but to be taken at buyers at an allowance for deterioration», azaz, ha az érkezés helyén romlott áru adatik át, úgy az nem utasítható vissza, hanem a romlásnak megfelelő árleszállítás ellenében átveendő. A két megállapodást kombinálva meghatározhatjuk a szerződés valódi értelmét, amely a következő: Eladó köteles a hajóra adni, illetve szállítani középminőségű árut, ha azonban ezen áru a feladás időpontjától az átadás időpontjáig elromolnék, úgy a vevő ennek ellenére árleszállítás ellenében a romlott árut átvenni tartozik. Ezen megállapodásnak következménye, hogy ha az eladó a hajóba romlott árut rak, úgy a vevő még árleszállítás mellett sem köteles ezt az árut átvenni, mert hiszen a kötelevél értelmében eladó «fair average of the season»-t tartozik szállítani és a vevő csak arra az esetre kötelezte magát a romlott áru átvételére, ha az a bizonyos, a kötelevélben meghatározott áru elromolnék. Természetszerűleg akkor sem kötelezhető a vevő a rosszabb minőségű áru átvételére, ha a rosszabb minőség annak a következménye, hogy eladó a csomagolás, a feladás körül csalárdul vagy gondatlanul járt el. Sokkal nehezebb már azonban annak a kérdésnek az eldöntése, vajon köteles-e vevő a kereskedelmi forgalomra nem alkalmas árut átvenni, illetve köteles-e oly árut átvenni, mely a szerződésben meghatározott rendeltetésnek nem felel meg? Köteles-e teszem vevő az emberi használatra vett árut átvenni, ha az áru romlottságánál fogva emberi táplálékra és a kereskedelmi forgalomra alkalmatlan? Képzeltető volna ugyanis egy olyan álláspont, mely azt mondja, a vevő ily értéktelen árut nem köteles átvenni; illetéknéppen érvelve: az adásvétel tárgyát áru képezte, az árleszállítás ellenében való átvétel kötelezettsége csak árura vonatkozik; már pedig áru csak az, ami kereskedelmi forgalomra alkalmas, kereskedelmi forgalom tárgyát képezi, a teljesen romlott magvak pedig nem tekintendők árunak.* Továbbá a romlott áru átvételét kötelező megállapodás «árleszállításról» intézkedik, ebből következik, hogy csak az árunak oly foku romlására vonatkozik, amely romlás a vételár csökkentésével ellensúlyozható, de nem vonatkozik az áru teljes tökéletes elromlására, mely csak a vételárfizetési kötelezettség teljes megszüntetésével ellensúlyozható. Ugy hiszem, ez a nézet téves. A romlott áru átvételét kötelező megállapodás célja az áru romlásából származó kár megosztása eladó és vevő közt. Szükségszerűleg következik ezen célból, hogy a felek szándéka az volt, hogy minden esetben osztozkodjanak az előálló kárban és nem lehetett a céljuk az, hogy abban az esetben, midőn a kár a legnagyobb, az egyes-egyedül eladót terhelje. Dr. Wittmann Ernő.

(Bef. köv.)

Az angol judikatura legújabb határozataiból.

3. A *Chepstow Gas and Coke Consumers' Company Limited* titkárja panaszt emelt a *Chepstow Electric Light and Power Company Limited* ellen azon az alapon, hogy az utóbbi társaság több tekintetben megsértette az 1899-iki *Electric Lighting* Clause Act 18. §-ának bizonyos rendelkezéseit azáltal, hogy némely utcákban új villamos sineket és más műszereket fektetett le s illetve létesített, éppen nem szabályszerű közelségben a felperes gázvilágítási társaság tulajdonát képező művekhez és csövekhez és nem vette kellő figyelembe azokat az intézkedéseket, melyeket a felperes társaság tett oly célból, hogy az ő csöveit az esetleges sérelemtől megóvjá és a hozzájuk való férést biztosítsa.

Az alperes villanyvilágítási társaság kifogásokat terjesztett elő főként azon az alapon, hogy 1. jelen ügy nem is tartozott a törvényszék hatáskörébe, mert itt csupán egy

* V. ö. Smith on Mercantile Law. 1. (10-th. Edition) Lord Blackburn ítéletét Bowes v. Shand ügyben. 646. l. Természetesen fenti szabály az esetre nem vonatkozik, midőn egy eredetileg származási helyet jelölő név minőségi jelzővé alakult át a forgalomban, pl. «pilseni sör».

** Az angol-amerikai gabonakereskedelemben divó kötelevet vettem tekintetbe.

* L. Taylor On Evidence (7-th Edition) II. 776. 1. és Code civil 1598. §.

speciális kártalanítási módszerről van szó a hivatkozott 1899-iki törvény 18. §-a alapján; 2. hogy a feljelentés nem azon időtől számított hat naptári hónapon belől tétetett, mikor a panasz tárgyát képező cselekmény elkövetetett, — miként azt az 1848-iki Summary Jurisdiction Act 11. §-a előírja; és 3. hogy maga a panasz alapjául szolgáló cselekmény már választott bírósági intézkedés tárgyát képezte.

A választott bíróság intézkedése a szóban forgó ügyben az 1899-iki törvény 18. §-a alapján történt annak megállapítása végett, vajjon a gázvilágítási társaság által támasztott igények jogszerűek voltak-e vagy sem? A választott bíró arra a meggyőződésre jutott, hogy a villanyos vezetékek szabályellenes közelségben helyeztetek el a gázvilágítási társaság által lefektetett gázcsövek mellett s hogy a villanyvilágítási társaság nem alkalmazkodott a felperes kívánalmaihoz.

A *magistrate*-k a kifogást alaptalannak nyilvánították. A bizonyítás során beigazolást nyert, hogy az alperes társaság az Electric Lighting Claused Act 18. §-ának ellenére, nem értesítette felperest a vezetékek elhelyezésére szükséges árkok ásatásának megkezdése előtt és hogy a villamos vezetékek a gázcsövekhez szabályellenes közelségben helyeztetek el s figyelmen kívül hagyta azokat a kívánalmakat, melyeket a gázvilágítási társaság annak idején előterjesztett. Beigazolást nyert az is, hogy az alperes társaság a választott bíróság döntése óta nem változtatta meg a vezetékek helyét s hogy a vezetékek elhelyezésének összes munkálatai a kereset megindítása előtt 7 hónappal fejeztettek be. A *magistrate* el is ítélte az alperest egy font sterling pénzbüntetésre s a költségekben is elmarasztalta.

A *King's Bench Division* szintén elvetette az alperes társaság összes kifogásait s az indokok némi, kevésbé lényeges változtatásával az elsőfoku ítéletet helybenhagyta.

4. A gyümölcsárús *B.* könyvnyomdatulajdonos ellen, mivel ugyanazon épületben lakott s ugyanitt bérelte az üzlet-helyiségeit is, — kártérítés iránti keresetet indított azon az alapon, hogy alperes könyvnyomtató gépje állandó zajt és rezgést okozott, mely a felperes lakásának csendjét és nyugalmaát folytonosan zavarta. Kérte ennél fogva alperest ennek megszüntetésére kötelezni s egyben megfelelő kártérítési összegben is elmarasztalni, — azt hozva fel indokul, hogy az alperes által előidézett körülmény a különben is idegbajos felperes egészségére káros hatással van s reá nézve nagyfokú kényelmetlenséget von maga után.

A bíróság alkalmas szakértővel megvizsgáltatta az alperes helyiségeit.

A felperes részéről felhívott tanuk, — felesége, szolgálái és az orvos, — azt vallották egyebek közt, hogy a felperes egészségére nézve az állandó zaj és rezgés valóban káros hatással volt s hogy felesége és gyermekei szintén sokat szenvedtek e miatt teljes három éven keresztül; hogy a zaj az utca teljes csendje következtében éjszaka csaknem elviselhetetlen volt s hogy a rezgés folytán a festmények a falakon folyvást rázódnak; továbbá, hogy felperes egy hónapig távol volt otthonától s bezárta az üzletét a zaj miatt s végül, hogy az okozott idegbántalmak miatt a felperes orvosi gyógykezelés alatt állott.

A *Chancery Division* határozata értelmében felperes a zaj és rezgés által okozott sérelem miatt tényleges kártérítést igényelni nem jogosult, — csupán az áll jogában, hogy bizonyos összeget követelhesen, de korántsem valamely kárának megtérítése czimén, hanem csupán némi kárpótlás gyanánt az elszenvedett bántalmakért és nyugtalanságokért (Lipmann v. George Pulman and Sons Limited; L. T. Rep. Vol. XLI. p. 132.)

Zsoldos Benő.

Különfélék.

— A bírák szabadságidejére eső tárgyalások sorsa. Ügyvédi körökből kapjuk a következő sorokat: A bírák szabadságidejére eső folytatódó tárgyalásoknál vagy oly első tárgyalásoknál, hol mindkét fél megjelent, a járásbíró-ságok eddig rendszerint hivatalból halasztottak, hacsak a felek nem kívánták az ügynek más bíró előtt való tárgyalását. Ujabban a budapesti járásbírósnál, különösen az V. ker. kir. járásbírósnál a jegyzőkönyvvezető felszólítja a feleket, hogy közösen kérjék a tárgyalás elhalasztását és bélyegezzék fel a jegyzőkönyvet, mert hivatalos halasztásnak

nincs helye. Ha a felek kijelentik, hogy nem kérik közösen a halasztást, akkor egy más bíróhoz utasítják őket, ki a kapott ügyet csak összes saját ügyeinek letárgyalása után nem a legelőzékenyebb hangulatban veszi elő. A rendszerint 9 órára beidézett felek körülbelül négy órai várakozási idő letelte után tehát tárgyalhatnak. A felek ily körülmények közt kénytelenek közösen halasztani. A bíróságnak nem kötelessége az ügyet hivatalból elhalasztani, de ha ezt nem teszi, kötelessége gondoskodni oly bíróról, ki az ügyet tárgyalhatja. Ha erről nem tud gondoskodni, akkor halasztza el a tárgyalást hivatalból. Nem tudjuk mért irtóznak bíróságaink a hivatalos halasztásoktól. Nem hihetjük, hogy itt a kincstár érdekét tartanak szem előtt. A hivatalos halasztások alkalmával felvett jegyzőkönyvek t. i. bélyegmentesek. A bíróságoknak nem lehet hivatásuk, hogy a kincstárt a felek hátrányára olyan jövedelemhez juttassák, mely azt jogosan nem is illeti meg.

— A részben eszközölt hirdetés díjazása. A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék felebbezési tanácsának 1904. E. 446. sz. végzése e kérdéssel a következő kijelentéseket tartalmazza: Az a körülmény, hogy a hirdetésnek a rendelés szerint a rendelési jegyben megjelölt 18 lapban, még pedig mindegyikben 30-szor kellett volna megjelenni s felperes ennek ellenére csak 219-szer tette közzé a hirdetést és nem is az összes lapokban, nem szolgálhat jogos okul arra, hogy felperes a hirdetés díját megfelelő arányban és részben se követelhesse. A hirdetés részbeni közzététele is a szerződés célját szolgálja s anyagi jogszabály, hogy amennyiben a részbeni teljesítés is megfelel a rendelők érdekeinek és a szerződés által elérni célzott eredménynek, az ellenfél is abban az arányban, amelyben a részbeni teljesítés a kötelezett szolgáltatás értékéhez áll, az ellenszolgáltatásra kötelezve marad s csak ahhoz van joga, hogy az ellenérték megfelelő aránylagos leszállítását követelhesse.

— «A magyar zálogjog története» czimen dr. Ágoston Péter kir. jogakadémiai tanár érdekes művet irt. A mű a római és német zálogjog fejlődésének ismertetése után a magyar zálogjog fejlődését tárgyalja behatóan, azután a magyar különös zálogjog (városi zálogjog, végrehajtási zálogjog, zálogperek) fejlődését teszi vizsgálat tárgyává. A mű ára 2 korona. A Politzer-féle könyvkiadó vállalat kiadásában jelent meg.

— «Adalékok az 1847 48. évi országgyűlés történelméhez» (Az 1867: XII. tcz. szempontjából) czimen dr. Horváth János budapesti egyetemi magántanár közjogi és történelmi tanulmányt irt. Ára 2 korona, a Politzer-féle könyvkiadó vállalat kiadása.

— Hatásköri összeütközések elintézése. 1894. évi december hó 27-én I. A. és neje V. A. tulajdoni keresetet indítottak a földjükön átvonuló utra vonatkozólag. A törvényszék és a kir. tábla érdemben ítélte, a kir. Curia mindkét alsóbíróság ítéletét megsemmisítette 1903 május 22-én hozott végzésével, mert az ügy a közigazgatási hatóságok hatáskörébe tartozik. A kir. minisztérium 2728 1905. I. M. sz. határozatával 1905 januárjában úgy döntött, hogy a kérdéses ügy a bíróság hatáskörébe tartozik. 10—11 évbe került tehát, míg a felek megtudták, hogy ügyük melyik hatóság hatáskörébe tartozik! Megjegyezzük, hogy e jogvita közigazgatási előzményei 1882-re nyulnak vissza. Ez a nem egyedül álló eset (jogvitáknak hatásköri összeütközés következtében előálló hasonló elhúzódásáról már több ízben számoltunk) élénken megvilágítja azt a visszas helyzetet, mely az 1869: IV. tcz. ideiglenes intézkedése következtében állott elő. Valóban ideje volna már, hogy a törvényhozás a még 1869-ben kitűzött feladatot, a hatásköri összeütközések elintézésének kérdését egyszer már az eddigi tapasztalatok figyelembevételével véglegesen rendezze.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— Az osztrák ügyvédi kar 1904. év végén 4572 tagot számlált. Az első évhez képest a szaporodás 49. A bécsi kamara tagjainak száma 1197 volt, szaporodás 23. A legnépesebb kamara a bécsi után a prágai 1176 taggal. Itt a szaporodás mindössze 4 volt. A brünni, troppai, gráci, klagenfurti, linczi, trieszti, görzsi és spalatói kamaráknál az ügyvédek száma fogyott. Hogy az ügyvédek száma Ausztriában nem

szaporodik lényegesen, illetőleg hogy a szaporodás mind kisebb arányu, az kitűnik onnan, hogy míg 1896-ben 227 ügyvéd vétetett fel a kamarákba, addig 1904-ben csak 170.

Az ügyvédjelöltek száma 1904. év végén 1750 volt; Bécsre 333 ügyvédjelölt esik, ami feltűnően csekély az ügyvédek számához és az országos arányhoz képest. Míg ugyanis az egész országban az ügyvédjelöltek száma az ügyvédek 38 %-át, addig Bécsben csak 27 %-át teszi. Ezzel ellentétben Galicziában 888 ügyvédre 625 jelölt esik.

— **Ipari békebíróóságok Ausztráliában.** Egy új ausztráliai szövetségi törvény békebíróóságot állít fel az egyes államok határait túllépő ipari konfliktusok elhárítására. Ha a munkások és munkaadók szervezetei közt viszály merül fel, bármelyik fél a békebíróósághoz fordulhat. A békebíróóság először az egyeztetést kíséri meg, ha ez nem sikerül, ítéletet hoz. Ítéleteiben semminemű jogszabályhoz nincs kötve. A bíróság előtt létrejött egyezségek, valamint a bíróság ítéletei végrehajthatók. A bíróság rendelkezésére álló szankciók közül megemlítjük a pénzbüntetést és a szervezetekből való kizárást. A bíróság jegyzéket vezet a munkaadók és munkások szervezeteiről. A bíróság megszabhatja többek között a minimális munkabéreket s azt, hogy a munkaadók szervezett munkásokat kötelesek elsősorban alkalmazni.

— **Tuberculosis a fegyházban.** A német fegyház-hivatalnokok egyesülete elhatározta, hogy a tuberculosus fegyenczeknek szabadon bocsátása vagy külön gyógyintézetekbe való elhelyezése mellett indít mozgalmat.

— **A borra való számításba vétele az évjáradék kiszabásánál.** A berlini közúti vasutak egy kalauza szolgálat közben balesetet szenvedett és szolgálatra képtelenné lett. Az évjáradék kiszabásánál követelte, hogy az utasoktól rendszerint kapott borra való is tekintetbe véssenek. A birodalmi biztosító hivatal elutasította ezt a követelést. A határozat, a sérültnek abbéli hivatkozásával szemben, hogy egy másik esetben, midőn kisegítő kalauzról volt szó, a borra való tekintetbe vétettek, kifejezi, hogy a különbség a két eset közt abban van, hogy a kisegítő kalauz csak napidíjat húzott s ezzel szemben a borra való, melyeknek összege havonként 30 márkát tett ki, mint a jövedelemnek jelentékeny része számot tesznek. A rendes kalauz fizetése azonban a borra valóra való kilátás nélkül is kielégítőnek mondható.

— **A második nemzetközi ügyvédi kongresszus.** A II. nemzetközi ügyvédi kongresszus 1905 október hó 7-én fog Liège-ben (Lüttich) megtartatni.

A nemzetközi kongresszus napirendje:

1. Az ügyvédi foglalkozás hatóságilag (törvényhozási, közigazgatási stb. uton) szabályoztassék-e, vagy pedig célszerűbb, hogy szabad legyen?

2. Szükséges-e, hogy az ügyvédi foglalkozás a bíróság előtt való képviseleten kívül eső egyéb foglalkozással (közügyi működés vagy magánvétekenység) összeférhetetlennek nyilváníttassék?

3. Szükséges-e, hogy a bíróság előtt való képviselet különféle ágazatokra osztassék (ügyvédek, ügyvivők (avoué) alsó bíróság vagy felső-bíróság előtt szereplő ügyvédek) vagy pedig célszerűbb-e a képviseletet egységesíteni?

4. Megengedhető-e, hogy idegen ügyvéd esetenként belöldi bíróság előtt tárgyalhasson (plaidirozhasson) s ha igen, milyen feltételek mellett?

5. Hogyan lehetséges, akár a különböző államokban hivatalosan szervezett ügyvédi karok, akár az egyes ügyvédek közt, állandó nemzetközi szabad, vagy szabályozott szervezetet létesíteni? Mennyiben teljesíthetők ezen célból az I. ügyvédi nemzetközi kongresszus által kifejezett kíválmak?

— **A vörös talár.** Megkapó illusztrációt szolgáltat a francia drámairól darabjához egy brüsszeli bűnügy, melynek fő tárgyalása mostanában folyt le. Egy fiatal ügyvéd állt a bíróság előtt gyilkosság vádjá alatt. A vádirat szerint a bűntényt egy előtte teljesen ismeretlen emberrel szövetkezve követte el. A vád alapjául mint valóságos ténybeli adat csupán

az szolgált, hogy megölt emberen kívül csakis az ügyvéd lakott ama házban, hol a gyilkosság történt, s a kapus abban az időben, midőn azt végbe vihették, senkit oda bemenni nem látott. A szomszédok és ismerősök szóbeszéde elég volt azután ahhoz, hogy a vizsgálat adataiból az ügyész teljes meggyőződéssel konstruálja meg a teljes tényállást. Minthogy pedig még egy ember ellen volt gyanu, bár ellene a vizsgálat egyebet nem tudott kideríteni, mint azt, hogy a bűntényt követő időben többször visszatért a gyilkosság színhelyére, világosan állt az ügyész előtt, hogy a tettett az ügyvédnek ezzel az emberrel együtt kellett követnie. A fő tárgyaláson azután fordulat történt. A vádlott ügyvéd felhívta az elnök figyelmét arra, hogy a másik vádlott birtokában levő pénz-tárca az áldozaté volt és a tett színhelyén talált kézelőgomb vádlott-társának a tulajdona. A vizsgálat oly elvakultan haladt az önkényesen felállított egyoldalú irányban, hogy ezek a körülmények, melyek azután valóknak bizonyultak, elkerülték a figyelmet.

— **Az Egyesült-Államok új védjegytörvénye.** Az április 1-ével életbelépett új törvénynek a külföldi érdekeltekre nézve a következők a legfontosabb intézkedései.

A külföldi védjegy tulajdonos csak az esetben jegyeztetheti be védjegyét, ha a kölcsönösséget biztosító államban lakik, ha 10 dollár díjat lefizet és írásban kéri a Commissioners of Patentsnél a bejegyeztetést. Ebben a kérvényben ki kell jelentenie, hogy jegyét saját államában is bejelentette, ezt a kijelentést az Egyesült-Államok követjének, konzuljának vagy kereskedelmi ügynökének vagy egy eskü felvételére jogosított hazai közjegyzőnek, bírónak vagy más tisztviselőnek kell hitelesítenie.

A külföldi jegy csak akkor lajstromozható, ha az illető államban ez már megtörtént; a lajstromozás megtagadtatik, ha nem eléggé megkülönböztető, ha egy már bejegyzett idegen jeggyel, mely hasonló árukra szól, ellenkezik stb. Nem lajstromoztatnak továbbá védjegyek, melyek csak valamely személy vagy cég nevéből vagy földrajzi nevekből állanak vagy pusztán az árúk vagy minőségük közelebbi megjelölései.

A felszólalási határidő 30 nap, a felszólalás épúgy hitelesítendő, mint a bejelentés. A Commissioner maga is indíthat eljárást, ha egy új védjegynek egy már bejelentett régiebb védjeggyel való elcserélésének veszélye forog fenn; ugy ezen esetekben, mint felszólalásoknál a vizsgáló biztos dönt.

A védelem tartamát a törvény 20 évben állapítja meg; az utolsó 6 hóban meghosszabbítható. Az olyan áru, mely valamely belföldi vagy a kölcsönösséget biztosító államban lakó külföldi kereskedő vagy gyáros nevét vagy ezen törvény értelmében bejegyzett védjegyet jogtalanul viseli, vagy oly áru, mely a közönséget az áru származását illetőleg megtéveszthető jeggyet visel, az Egyesült-Államok vámhivatalainál a behozatalból ki van zárva.

ÚJ KÖNYVEK

10530

kaphatók

POLITZER ZSIGMOND ÉS FIA

könyvkereskedésében

Budapest, IV. ker., Kecskeméti-utca 4. sz. alatt

és minden hazai könyvkereskedésben.

- Agoston Péter: A magyar zálogjog története 2 K.
 Halász: Községi takarékpénztárak Magyarországon 2 K 40 f.
 Harkányi Ede: A holnap férfiai 4 K.
 Horváth János: Adalékok az 1847/48. évi országgyűlés történetéhez. (Az 1867. évi XXII. tcz. szempontjából) 2 K.
 Katona Mór: Magánjogi dolgozatok gyűjteménye 10 K.
 Löw Loránt: Viszonylagos semmisség. Tanulmány a magyar általános polgári törvénykönyv tervezetének jogügyleteiről 2 K.
 Matlekovics: A Vámpolitika mai helyzete 1 K 60 f.
 Marx-Engels: Válogatott művei három kötet, melyből az első most jelent meg. Előfizetési ár 20 K.
 Megrendelhető 2 koronás részletfizetésre.
 Rácz Gyula: Gazdasági önállóság alkotja meg nemzeti és világ-gazdasági függetlenségünket 2 K.
 A társadalmi fejlődés iránya: A Társadalomtudományi Társaság által rendezett vita 3 K.
 Záchár Gyula: Magánjogi tanulmányok az igényper keretében. Különös tekintettel a legújabb bírói gyakorlatra 6 K.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 25. sz.

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4. sz.

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési díj: félévre — 12 kor.
negyedévre 6 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A VII-ik nemzetközi börtönügyi kongresszus előzményei és szervezete. — A pénzbüntetés mint mellékbüntetés. *Dr. Vámbéry Rusztem* egyet. m. tanártól. — Letilthatók-e a főbérlet megillető bérösszegek a háztulajdonos ellen hozott kielégítési végrehajtást rendelő végzés alapján? *Dr. Kruk Elemér* budapesti ügyvédől. — Tale-Quale. *Dr. Wittmann Ernő*től. — *Törvénykezési Szemle:* A választott tisztviselők kártérítő felelőssége. — Az angol felsőbb bíróságok legújabb határozataiból. *Zsoldos Benő* zombori törvényszéki jegyzőtől. — Különfélék.

Melléklet: Döntvénytár. — Kivonat a „Budapesti Közlöny”-ből.

A VII-ik nemzetközi börtönügyi kongresszus előzményei és szervezete.

Több kiváló kriminalista kezdeményezésére már 1846-ban tartották az első magánjellegű börtönügyi kongresszust Frankfurt am Main-ban, a másodikat 1847-ben Brüsszelben, míg a harmadik csak 1857-ben gyűlt egybe ismét Frankfurtban. Mindezek azonban magánjellegű tanácskozások voltak, melyek kizárólag a börtönügyi reformnak megvitatását tűzték ki célul s ugyyszólván kizárólag az akkor uralmon lévő magánzárkarendszer kérdéseivel foglalkoztak.

Lényeges változás állott be, midőn hosszabb szünet után dr. Wines-nek az Egyesült-Államok kiküldöttének kezdeményezésére a nemzetközi börtönügyi kongresszus 1872 július 3-án Londonban gyűlt össze Lord Carnarvon elnöklete alatt. Dr. Wines személyes közbenjárására a legtöbb európai állam hivatalos megbízottat küldött a kongresszusra s e hivatalos kiküldöttek állapították meg a kongresszuson tárgyalandó kérdéseket is. A londoni kongresszus, mely a nemzetközi börtönügyi kongresszusok sorozatát nyitja meg, nemcsak a hivatalos jelleg által tért el előzőitől, hanem a tárgyalás módjára nézve is. Míg ugyanis az előzők kizárólag eszmecsereére szorítkoztak, addig a londoni kongresszus — figyelemmel az időközben nagy jelentőségűvé vált progresszív börtönrendszerre — inductív módszerrel igyekezett a különböző büntetési és börtönrendszer hatékonyságát vizsgálat tárgyává tenni.

E kongresszus hivatalos természete egyszersmind némi biztosítékát nyújtotta annak, hogy a hozott határozatok gyakorlati megvalósítást nyerjenek. Büntetőtörvénykönyvünk indoklásából kitűnik, hogy a progresszív börtönrendszer meghonosítása Magyarországon némi kapcsolatban áll a londoni kongresszus tanácskozmányaival.

Mielőtt még a londoni kongresszus üléseit befejezte volna, a résztvevő 10 állam delegátusaiból állandó bizottságot szervezett, melynek célja volt a következő kongresszus előterjesztése. E bizottság, mely 1874-ben Brüsszelben, 1875-ben Bruchsalban ülésezett, 1877-ben ismét Brüsszelben tartott ülésén Holtendorff-ot és Guillaume dr-t bízta meg egy nemzetközi börtönügyi bizottság szabályzattervezetének elkészítésével. A szabályzat tervezetét az 1878-ban Stockholmban tartott nemzetközi börtönügyi kongresszuson 23 állam hivatalos megbízottja írta alá. A svéd kormány a tervezetet diplomáciai uton közölte a különböző államok kormányaival s a bizottságnak 1880-ban Párisban tartott ülésén 8 állam hivatalos képviselője fentartás nélkül elfogadta a tervezetet, melyhez azóta további 8 állam járult hozzá. Az ilykép szervezett.

Commission pénitentiaire internationale-nak tagjai jelenleg: Baden, Bajorország, Belgium, Bulgária, Cuba, Dánia, Egyesült-Államok, Franciaország, Görögország, Olaszország, Magyarország, Nagy-Britannia, Németalföld, Norvégia, Oroszország, Svájc. A nemzetközi börtönügyi bizottság, mely lényegileg a kongresszusok szervező és végrehajtó közege, a résztvevő államok hozzájárulásából fedezi kiadásait, olykép, hogy egy-egy állam lakosságának arányában — egy millió lakost véve alapul — évenként 25—50 frankkal járul a költségekhez. Bár minden állam több megbízottal is képviseltetheti magát a bizottságban, mégis csak egy szavazati joggal bír. A bizottság francia nyelven egy Bulletin-t ad ki, melyben a börtönügyre vonatkozó újabb törvények, javaslatok és szabályzatok valamint a következő kongresszusra beérkező vélemények közöltnak. Feladata továbbá a bizottságnak, hogy az öt évenként tartandó kongresszus helyét, idejét és kérdéseit megállapítsa, végül fentartja az érintkezést a különböző országok börtönügyi egyesületei és szakemberei közt s új börtönügyi egyesületek alakítását előmozdítja.

A londoni és az 1878-iki stockholmi kongresszusokon kívül eddig a nemzetközi börtönügyi bizottság szervezte az 1885-iki római, az 1890-iki szentpétervári, az 1895-iki párisi és az 1900-iki brüsszeli nemzetközi börtönügyi kongresszust. E kongresszusok látogatottságáról a következő kimutatás nyújt felvilágosítást:

	Összes tagok	Ebből hiv. kiküldött:
London	340 (193 angol)	77
Stockholm	297 (155 svéd)	45
Róma	234 (141 olasz)	52
Sz. Pétervár	809 (621 orosz)	69
Páris	817 (530 francia)	101
Brüsszel	363 (155 belga)	82

A budapesti kongresszusra eddig bejelentetett 34 hivatalos kiküldött. A résztvevő egyes tagok száma ezidőszent még meg nem állapítható.

A kongresszus, mely eredetileg a börtönügy kérdéseire szorítkozott, ma lényegesen kibővített munkakört ölel fel. Már a londoni kongresszus a represszióra vonatkozó munkásságát a büntetőjogi megelőzésre is kiterjesztette s ma a kongresszus ügyköre mindazon büntetőjogi és társadalompolitikai kérdésekre kiterjed, melyek a kriminalitás elleni állami és társadalmi küzdelemmel kapcsolatosak. A kongresszus négy szakosztályban tanácskozik. Ezek a következők:

I. Büntetőjogi törvényhozás.

II. Börtönügyi intézmények.

III. Megelőző intézmények.

IV. A fiatalok büntetésekre vonatkozó intézmények.

A szakosztályokban az előzetesen beküldött véleményeket egy előadó (corapporteur) összegezi és határozati javaslatot bocsát vita alá. A szakosztály határozata az összes ülés (assemblée générale) előtt újabb vita és határozat tárgya.

A kongresszus tisztikara áll az igazságügyminiszterből mint tiszteletbeli elnökből, egy elnökből, ki rendszerint azonos a nemzetközi börtönügyi bizottság elnökével (jelenleg Rickl Gyula min. tanácsos), a hivatalos kiküldöttek sorából választandó 8—10 alelnökből, egy főtítkárból, kinek tisztét rendszerint a nemzetközi börtönügyi-bizottság főtítkára (jelenleg dr. Guillaume, a svájci statisztikai hivatal igazgatója) tölti

be, 3 h. főtitkárból és 3 titkárból. Mindezek forma szerint a kongresszus által választandók. Az egyes szakosztályok elnökét, alelnökeit és titkárait ugyancsak a kongresszus választja. A titkárokat illetőleg a kijelölések már megtörténtek, hogy a megválasztandók teendőiket előzetesen megismerhessék.

A kongresszus tanácskozási nyelve francia, azonban a felszólalások, melyek maximális tartama 15 perc, más nyelven is történhetnek, mely esetben a titkár kivonatossan francziául tolmácsolja a mondottakat.

Gyorsírói feljegyzésekre szükség nincs, amennyiben minden felszólaló az e célra kellő számban előkészített blanketákra maga jegyzi fel felszólalásának rövid tartalmát.

A pénzbüntetés, mint mellékbüntetés.¹

Nehogy a Code pénal iránti animositással vádoltassam, sietek hozzátenni, hogy a sokkal újabb keletű kodexek alkotói épp oly gyakran ismerték el vezérül a «sit pro ratione voluntas» kényelmes elvét. Abban az évben, midőn a diadalmas német seregek Franciaországba bevonultak, vonult be a szellemi erő revancheaké a győztes francia jog a német birodalom büntetőkodexébe a porosz kodex csatornáján keresztül. Ha a német Btk.-nek sokban sikerült is elkerülni ősforrásának gyengéit, úgy a pénzbüntetés alkalmazása nem tartozik e javítások közé. Míg a pénzbüntetést mint alternatív büntetésnemet oly szerencsétlen bőkezűséggel (64 esetben) használta fel, addig azzal mint mellékbüntetéssel igen szűkmarkuan bánt s csak 23 esetben² — 15 esetben fakultative³ 8 esetben obligatoriusan⁴ — teszi lehetővé, hogy a bíró pénzbüntetést szabhasson ki. Az obligatorius alkalmazás esetei kizárólag, a fakultativé túlnyomóan olyanok, melyekben a cselekmény haszonlesésből szokott elkövetetni, bár ebből a szempontból érthetetlen, hogy a hadköteles kívándorlása háboru esetén (104. §.) miért lenne pénzbüntetéssel büntetendő. Másrészt azonban, ha csak azokat a deliktumokat tekintjük, melyekben alternative fogház vagy pénzbüntetés alkalmazását rendeli a törvény, egész sorát találjuk a cselekményeknek, melyekben (pl. csődhitelező passzív megvesztegetése, 1898. évi csődtörvény 243. §; védjegyoltalom szándékos megsértése 1894-iki tv. 14. és 16. §§; az u. n. kontrebande, Btk. 297. §§; fiatalok tapasztalatlanságának nyereségvágyból való kihasználása, Btk. 301—302. §§. stb.) csak igen kivételesen nem haszonlesés az indító ok. Némi hajlam ismerhető fel a tervszerűségre a pénzbüntetés mint mellékbüntetés maximumának⁵ a szabadságvesztéshez való viszonyában, melynek accessorius büntetése. Így öt évig terjedhető fogház vagy fegyház mellett rendszerint 3000 márkáig, tíz évig terjedhető fegyház mellett rendszerint 6000 márkáig terjedhető pénzbüntetés szerepel, de megtaláljuk a 3000 márka maximumot 2 évig, vagy a 6000 márkát egy évig terjedő fogház mellett is (Btk. 140. és 302. b) §§.), sőt az 1895. évi július 28-iki Sklavenraubgesetz mellékbüntetésként 100,000 márkáig terjedő pénzbüntetés obligatorius alkalmazását írja elő, mely rendelkezés valószínű hatályossága egybevág az ugyane törvényben fakultativ mellékbüntetésül kimondott rendőri felügyeletnek Afrika belsejében bizonyára nagy praeventív erejével.

A magyar Btk., melyet alig lehet több joggal «eine Tochter des deutschen Rechts»-nek nevezni, mint akár a belga

kodeks vagy a Mancini-javaslat gyermekének, mindenesetre méltó pendantja a német kodeksnek abban a kapkodásban, melylyel a pénzbüntetést obligatorius módon összesen 72 deliktumra alkalmazza mellékbüntetésül. A német Btk. hatása a magyarra igen hátrányosan érvényesült azáltal, hogy a törvényhozó a bűncselekmények hosszú soránál,¹ melyekre nézve a pénzbüntetés a német kodeksben mint alternatív (tehát in principio enyhébb) büntetés szerepel, a pénzbüntetést mint kötelezően kumulatív büntetést írja elő, minek gyakran az a sajátos következménye, hogy a bíró a rendkívülitől körülmények esetén a főbüntetésként megállapított fogházat a Btk. 93. §-a segítségével pénzbüntetéssé korrekcionálisálja s e mellett még mellékbüntetésül is pénzbüntetést kénytelen kiszabni. E látszólagos bőszség mellett, mely a pénzbüntetést pl. a nyilvános istenkáromlásra (Btk. 190. §.) vagy a tulajdon elleni izgatásra (172. §.) tehát oly deliktumokra is alkalmazza mellékbüntetésül, melyek par excellence távol állanak minden vagyoni motivumtól, tényleg nem nyerhet alkalmazást a pénzbüntetés pl. a zsarolás, a hűtlen kezelés vagy orgazdaság esetében, melyek a legtöbb esetben az auri sacra fames-re vezethetők vissza. Hogy egyébként a magyar törvényhozó a pénzbüntetésnek mint mellékbüntetésnek alap gondolatát nem ismerte fel, az kitűnik a Btk. 53. §-ának ama rendelkezéséből, hogy a pénzbüntetést helyettesítő szabadságvesztésbüntetés tartama, ha az főbüntetésként állapított meg: *hat* hónapot; ha pedig mellékbüntetésként szabott ki: *három* hónapot nem haladhat túl, noha kétségtelen, hogy elvileg a főbüntetésként kiszabott pénzbüntetés, mely a társadalom ethikai értékeit szerint csak csekélyebb vétségek repressziója lehet *in abstracto* mindig kisebb összegű, mint a mellékbüntetésként a legsúlyosabb deliktumok miatt is megállapítható pénzbüntetés, a mely viszony az átváltoztatáskor sem módosulhat. Tényleg azt látjuk, hogy míg főbüntetésként a magyar kodeks a pénzbüntetésnek csak két esetben (366. és 443. §§) szab 2000 kor. maximumot, addig mint mellékbüntetés 14 esetben 4000, 5 esetben pedig 8000 koronáig terjedhet. Már ebből is kitűnik, hogy nálunk a pénzbüntetésnek legalis maximuma is messze alatta marad az igényeknek, melyet a kriminálpolitika e büntetésnemhez, különösen a modern gazdasági rend nagy kaliberű visszaélései, a tőzsdei kriminális kizsákmányolások, a kapitalizmus büntethető manőverei stb. repressziója tekintetében fűz. Hogy a Btk. 26. §-ának rendelkezése, mely a pénzbüntetés általános maximumát 8000 koronában állapítja meg, mily megbénítólag hat e represszió alkalmazására, annak bizonyítéka az 1903. évi uzsoratórvény-javaslatunk, mely még a minősített uzsoravétség esetében sem teszi lehetővé az e téren egyedül hatékony pénzbüntetés magasabb összegű alkalmazását.²

Ha miként az eddigiekből kitűnik, a régiebb típusú büntetőtörvények nem sok sikert és tervszerűséget mutatnak a pénzbüntetésnek mellékbüntetésként való alkalmazásában, úgy az *olasz* Btk., mely, bár a klasszikus büntetőjogászok radikalizmussal vádolták, a kriminologusok az «ostobaságok gyűjteményének»³ bélyegezték, mégis kétségtelenül eredetiséget mutat s «uno dei monumenti importanti della civiltà giuridica contemporanea»,⁴ a minket érdeklő kérdésben alig nyújt utbagazítást.

A Btk. indokolása nem ad felvilágosítást arra nézve, hogy mi vezette a törvényhozót azon bűncselekmények kiválasztásánál, melyeknél a pénzbüntetés alkalmazását — kivétel

¹ Az előbbi közl. 1. a 29. és 30. számban.

² Téves *Rosenfeld*: Mittheilungen III. 142.

³ Német Btk. 140. §. 3. p.; 150., 181., 263., 264., 2. bek., 266., 2. bek., 268. 1—2. p. és 2. bek., 272., 1. és 2. bek., 273., 274., 290. §§.

⁴ 184., 264., 2. bek., 265., 1. bek. 302. a), 302. b), 302. c) és 302. e) 349. §§.

⁵ A minimum rendszerint összeesik a pénzbüntetés általános minimumával (a Btk. 27. §-a szerint 3 márka) s csak 8 esetben van 150 márkában megállapítva.

¹ A magyar Btk. 172., 209., 248., 258., 301., 310., 327., 328., 332., 339., 368., 418—420., 425., 437., 440., 449., 470. §§. stb. esetében a pénzbüntetés mint mellékbüntetés, a német Btk. megfelelő §§-ban mint alternatív főbüntetés szerepel. Véletlennek a coincidentia gyakorisága folytán alig tulajdonítható.

² Bulletin de la comn. pénit. (V-e série) I. 136.

³ *Alimena*: Strafgesetzz der Gegenw. I. 587.

⁴ *Pessina*: Manuale del diritto pen. ital I. 39.

nélkül obligatorius módon — előírja,¹ kétségtelen azonban, hogy nem vagy legalább is nem csak a vagyoni haszon vagy nyereségvágy még kevésbé a haszonlesés vagy kapzsóság volt a vezérlő gondolat. Ez két irányban is kitűnik: egyrészt az által, hogy a pénzbüntetés a bűncselekmények egész soránál nyer alkalmazást, melyek belső természete kizárja a cselekmény e pszichikai irányát,² másrészt az által, hogy mellőzi a pénzbüntetést pl. a pénz- és közhitelpapírok hamisításánál (256—260. §§.) magánokirat hamisításánál (280—282. §§.) stb., hol a haszonlesési motívum rendszerint fenforog. Két irányban ismerhető fel némi tervszerűség a pénzbüntetésnek mellékbüntetésként való használatában: egyrészt, hogy a hamisítások különböző nemeinél (pl. bélyegző, menetjegy, igazolvány, hatósági lajstrom, bizonyítvány, mérték, mustra, védjegy-hamisítás, 264—271., 273., 274., 286., 288., 289., 294—297. §§.) sokkal kiterjedtebb módon alkalmazza mint a code pénal, másrészt némi hajlandóság mutatkozik e repressionnak a gondatlanságból vagy tudatlanságból eredő cselekményeknél (311., 314., 318—321., 323., 325. §§. stb.) való értékesítésére. Mindez azonban nem egységes irányelv, a minthogy nem mutatkozik törvényszerűség a pénzbüntetés mértékének a szabadságvesztésbüntetés mértékéhez való viszonyában sem, a mely mellett a pénzbüntetés alkalmaztatik. Általában konstatalható azonban, hogy a pénzbüntetés specziális minimumai rendkívül magasak (nem ritkán 1000, sőt 2000 lira!), a mi az olasz nép nem tulkedező vagyoni viszonyait tekintve még akkor is exorbitans, ha a bíró a büntetést a Btk. 59. §-a alapján $\frac{1}{6}$ -dal enyhítheti is.

Ha ezek után végül a legmodernebb kodifikacionális művet, a *svédjci* 1903-iki avant-projet-t vesszük szemügyre, úgy minden tisztelet mellett, melylyel a javaslat kriminálpolitikai iránya iránt viseltetünk, mégsem vagyunk képesek méltányolni azt a lelkesedést, melylyel annak a pénzbüntetés alkalmazási körére vonatkozó rendelkezéseit üdvözlötték. A javaslat 37. cikke ugyan elvi megoldást keres, midőn kimondja, hogy azt, a ki szabadságvesztésbüntetéssel büntetendő cselekményt «aus Eigennutz» (a francia szöveg szerint «pour en tirer profit»)³ követ el, a bíró a szabadságvesztés büntetésén felül 5000 frankig terjedő pénzbüntetéssel büntetheti, azonban míg egyrészt ez általános rendelkezésben túlalacsony maximumot szab, addig másrészt mint látni fogjuk a motívumot jelölő kifejezés megválasztása sem volt szerencsés. Ezt a törvény szerkesztője úgy látszik maga is érezte s abban keresett orvoslást, hogy a javaslat különös részében 12 esetben⁴ írja elő kötelezően és 29 esetben⁵ *fakultative* a mellékpénzbüntetést, a mi csak részben szolgál arra, hogy a bíró a 37. cikkben megszabott maximumot meghaladhassa, mert az említett 29 eset közül 14 deliktum esetében a mellékbüntetésként kiszabható pénzbüntetés maximuma ugyanaz, mint a 37. cikkben. Így tehát a javaslat különös részében facultative előírt pénzbüntetéseknek (ha a bűncselekmények kiválasztása tudatosan történt) nem lehet más célja, minthogy a bíró e bűncselekményre a pénzbüntetést akkor is kiszabhassa, ha azok nem «aus Eigennutz» követték el, a mi abból is kitűnik, hogy a javaslat pl. levéltitoksértés (109.

cikk), orvos általi szemérem sértés (118. cikk) esetében is pénzbüntetést állapít meg, noha e bűncselekmények alig vezethetők vissza vagyoni motívumra. Hogy tehát a 37. cikkben kiemelt direktíván felül a bíró mily irányelveket kövessen a fakultativ pénzbüntetés alkalmazása vagy mellőzése tekintetében, arra a javaslat nem ad utmutatást, s így a generális rendelkezés a specziális intézkedéseken szenved hajótörést. Nem tagadható azonban, hogy a javaslat figyelemreméltó akkordokat üt meg, midőn pl. a pénzbüntetést a párviadalra s annak iparszerű előmozdítására alkalmazza, helyesen értékelvén a becsületüket és pénztárczájukat egyaránt féltő modern lovagokat, midőn az üzletszerű orgazdaságnál előírja, hogy a pénzbüntetés az orgazda nyereségével legalább egyenlő legyen stb., de ezeket az akkordokat a kodex egészen végigvonuló harmoniává egyesíteni épp oly kevésbé sikerült, mint a fentebb ismertetett előzőknek.

Dr. Vámbéry Rusztem.

(Bef. köv.)

Letilthatók-e a főbérlet megillető bérösszegek a háztulajdonos ellen hozott kielégítési végrehajtást rendelő végzés alapján?

Nem!...

Ugy ezen kérdés megoldásai, valamint a főbérletre vonatkozó nézetek lényegesen különbözők. A judicatura ingadozik s nemcsak a rendelkezések ellentétesek, hanem az egyértelmű döntéseket tartalmazó határozatok indokolása is legkülönbözőbb alapokból indul ki.

A főbérletben rendszerint egy a jelzálogos hitelezők kijátszására irányuló intézkedést látnak az e kérdéssel foglalkozók s éppen azért igyekeznek azt a bérlettől merőben eltérő, jogrendszerünk által el nem ismert ügyletnek és mint ilyent bizonyos tekintetben hatálytalannak minősíteni, kiküszöbölni, pedig a főbérlet mégha tényleg a jelzálogos hitelezők kijátszása céljából kötötték volna is a felek, ezen cél elérésére teljesen alkalmatlan bérszerződés, mivel a jelzálogos hitelezőnek feltétlen joga van arra, hogy követelése s járulékaik erejéig törvény szabta uton minden legkisebb nehézség és — hacsak őt magát mulasztás nem terheli — külön per nélkül közvetlenül a főbérlet ellen vezethessen végrehajtást s annak során tiltsa le a bérösszegeket a végrehajtási törvény szabályai szerint — feltéve természetesen, hogy a főbérlet telekkönyvi rangsorban nem előzi meg a hitelezőt.

Ugyanis az ingatlan haszonélvezete mint olyan, melyre a jelzálogos hitelező zálogjogot nyert, szintén ingatlannak tekintendő, mert hiszen a hitelező arra csakis mint ingatlanra nyerhetett telekkönyvi jogot.

Ennek pedig szükségképpen folyománya, hogy a jelen kérdés eldöntésénél az ingatlan haszonélvezete szintén mint ingatlan bírálendő el, és pedig az állagtól separálva, minél fogva alkalmazandók főbérlet esetén arra a dologi szavatosság szabályai éppen úgy, mintha maga az ingatlan cserélt volna tulajdonost.

Teljesen indokolatlan és téves ama gyakran hangoztatott nézet, mely szerint a jelzálogos ingatlan tulajdonosa márcsak azért sem köthet hatályosan főbérleti szerződést az esetben, ha a zálogjog a haszonélvezetre is be van kebelezve, mert a jelzálogos hitelezőnek *mdr* «elkötelezte» az ingatlan haszonélvezetét, ami «utjában áll annak, hogy a haszonélvezeti jogot a főbérletnek eladhassa».

Az ingatlan tulajdonosa nem kötelezi el sem az ingatlant, sem pedig annak haszonélvezetét zálogjog engedélyezése által, hanem csakis biztosítékul köti le amaz előre rendszert nem is várt esetre, ha fizetési kötelezettségének eleget nem tenne. Ki hallott olyant, hogy az adós jelzálogjoggal terhelt ingatlanát s azzal együtt természetesen annak haszon-

¹ Összesen 107 §-ban a Btk. különös részének 394. §. közt, tehát majdnem oly gyakran, mint a Code pénal-ban.

² Így pl. a királysértés 122. §. az országgyűlés megsértése 123. §., a király nyilvános felelősségrevonása 125. §., az alkotmányos intézmények gyalázása 126. §., a felség sértésre való felhívás, 135. §., a politikai jogok gyakorlásának megakadályozása 139. §., a vallás gyakorlásának megakadályozása 140. §., valamely felekezet gyalázása 141. §. stb. esetében.

³ Hogy a két kifejezés nem jelenti ugyanazt, arra nézve v. ö. *Thomsen*: Untersuchungen über den Begriff des Verbrechensmotives, 1902. 334.

⁴ 68—70., 78., 86., 129., 130., 1. és 2. bek., 137., 147., 1 és 2. bek. és 233. cikk.

⁵ 64., 67., 91—94., 104., 108., 109., 118., 131. 3. bek., 137., 159—162., 164., 166., 172., 178., 179., 191., 197., 206—208., 216., 217., 242. és 267. cikk.

élvezetét is bármikor el ne idegeníthetné a jelzálogos hitelezők megkérdezése nélkül. Ha pedig elidegeníthető az ingatlan állaga, vajjon mi alapon foszthatnánk meg ezen jogától a tulajdonost a haszonélvezetre nézve, mely szintén ingatlan jellegű? Ennek sem célja, sem törvényes módja.

Feltétlenül jogosult az ingatlan tulajdonosa akár az elidegenítési tilalommal nem terhelt ingatlant magát, akár pedig annak haszonélvezetét külön másra átruházni, csak hogy természetesen a jelzálogos hitelező zálogjogával terhelt, melynél fogva a jelzálogos hitelező az elidegenített ingatlanból — mely alatt fentiek szerint a haszonélvezet mint olyan önmagában is értendő, — kielégítést követelhet az új tulajdonossal, illetőleg haszonélvezetre jogosulttal szemben is, miután nemcsak az ingatlan állagának új tulajdonosa, hanem a zálogjoggal terhelt haszonélvezet új szerzője is dologi szavatossággal tartozik a jelzálogos hitelezőnek, mert hiszen ez a zálogjog lényegéhez tartozik.

A jelzálogjog ezen hatálya teszi ártalmatlanná a főbérleti szerződést a jelzálogos hitelezőre nézve, kinek nemcsak azon joga van a főbérlettel szemben, hogy az attól járó főbér összeget letilthatja az 1881. LX. törvény 79. §. alapján, mint a végrehajtást szenvedő háztulajdonost illető követelést, hanem ahelyett közvetlenül a főbérlet, — mint dologi adós — ellen vezethet végrehajtást (amennyiben t. i. a főbérlet bérköveteléseit kívánja letiltani) és ezen célból:

a) ha a tulajdonos ellen folyamatba tett jelzálogos per megindításakor a főbérleti jog már be van kebelezve az 1868. LIV. törvény 78. §-a alapján dologi szavatosság címén másodrendű alperesként ugyanazon perbe vonhatja a főbérlet, melylyel a tulajdonost perli jelzálogos követelése és járulécai iránt,

b) amennyiben a per megindításakor még a főbérleti jog bekebelezve nincs, a tulajdonos ellen folyamatba tett pernek telekkönyvi feljegyzése minden harmadik jogszerző féllal szemben hatályossá teszi a tulajdonos terhére hozandó ítéletet az 1860. évi szeptember 19-én kelt igazságügy-miniszeri rendelet 5. §-a értelmében.

c) ha pedig a jelzálogos hitelező elmulasztotta volna a főbérlet perbe vonni, illetőleg a pert feljegyeztetni, úgy még mindig rendelkezésre áll a főbérlet ellen indítható külön szavatossági per, melylyel saját mulasztását helyrehozhatja.

Természetesen, ha a főbérlet nyilvánkönyvi rangsorban megelőzi a hitelező zálogjogát, úgy a főbérlet meg nem támadható keresettel, de viszont az esetben a jelzálogos hitelezőnek sem lehet semmi igénye közvetlenül a bérösszegekhez, miután zálogjoga a vonatkozó haszonélvezetre a főbérlet korábbi jogszerzése folytán ki nem terjedhet.

Ha pedig ily könnyű, világos és egyszerű eszköz áll rendelkezésünkre, ugyan mi célja volna annak, hogy jogrendszerünk egységének megbontásával feljogosítsuk a jelzálogos hitelezőt arra, miszerint a végrehajtást szenvedettel semminemű közvetlen viszonyban nem levő egyéneknek harmadik személylyel szemben fennálló tartozását letilthassa pusztán a végrehajtást szenvedett ellen vezetett végrehajtás során. Azon bérlet, kik csak a főbérlettel szerződtek, semminemű jogviszonyban a háztulajdonossal nem állanak a bértartozás tekintetében, melyre ennél fogva a tulajdonosnak mi igénye sincs.

Mivel pedig a végrehajtási törvény 79. §-a expressis verbis csak «a végrehajtást szenvedőnek harmadik személy elleni követelését»-t engedi lefoglalni, legfőleg csak akkor lenne némiképen indokolt és menthető ezen szigorúan magyarázandó rendelkezés kiterjesztése, és ez alapon annak megengedése, hogy végrehajtást szenvedettel semminemű adóssági viszonyban nem álló harmadik személyek tartozása is letiltassék, ha a korábban jogot nyert jelzálogos hitelező érdeke másképpen megvédelmezhető nem volna, de ha erre

igen egyszerű és szabatos eszköz áll rendelkezésre, úgy a végrehajtási törvény szigorúan magyarázandó szabályait ezen törvény 79. §-ának ratiójával, célzatával merőben ellenkező irányban kiterjeszteni nem szabad. *Dr. Kruk Elemér.*

Tale-Quale.¹

(Az 1905. évi áruüzleti szokások 42. és 43. §§.)

A feltétlen és minden esetre kiterjedő átvételi kötelezettség az, mely a romlott áru átvételét kötelező megállapodást a gyengébb minőségű áru átvételét kötelező megállapodástól megkülönbözteti. A gyengébb minőségű áru átvételét kötelező megállapodás esetében a felek nem abban egyeznek meg, hogy eladó jó és meghatározott minőségű árut tartozik a hajóra feladni és ennek az árunak a romlásáért nem felelős, hanem megegyeznek abban, hogy ha eladó a kötelevélben meghatározottnál rosszabb minőségű árut szállítana, úgy vevő köteles a csekélyebb értékű árut árleszállítás ellenében átvenni. Ebben az esetben a kikötés nem úgy hangzik *fair average quality of the season... injured grain delivered at its destination... to be taken at buyer's risk at an allowance for deterioration*, hanem *fair average quality of the season or allowance if inferior*.² Az utóbbi szerződéses megállapodás Franciaországban «*clause tel-quel pour qualité*» neve alatt ismeretes.³ A *tel-quel pour qualité* esetében a francia jog szerint a teljesen értéktelen, a teljesen romlott árut vevő nem köteles átvenni, hanem ilyen értéktelen áru szállítása esetében választhat a Code civil 1610. §-a által felsorolt jogok közül. A különbség tehát, mint jeleztük, a két megállapodás között az, hogy míg a romlott áru átvételét kötelező megállapodás esetében eladó pontosan a szerződés kikötésének megfelelő minőségű árut köteles a hajóra rakatni, akár mennyire is elromlott az áru, vevő azt átvenni tartozik; addig a gyengébb minőségű áru átvételét kötelező megállapodás esetében eladó nem köteles teljesen értéktelen, a kereskedelmi forgalomra nem alkalmas árut átvenni. Magyarozatát ez a különbség abban találja, hogy mindegyik megállapodás más gazdasági célra szolgál. A «romlott áru átvételét kötelező megállapodás»-nál a felek, mint kifejtettem, a hosszú tengeri ut veszélyeiből származható kárt célozzák egymás közt megosztani. A «*clause tel-quel pour qualité*» esetében vevő, kinek céljaira az áru minősége bizonyos fokig mellékes, feljogosítja eladót gyengébb minőségű árunak ellenszolgáltatás melletti szállítására. Lehetetlen a *clause tel-quel pour qualité* esetében theoretice azt a határvonalat megjelölni, mely határvonalon belül a vevő az árut átvenni köteles, illetve mely határvonalon túl vevő az árut visszatartathatja. Lehetetlen ennek a határvonalnak az elvont, általános meghatározása az okból, mert minden esetben a szerződés tárgya és körülményei szerint más és másképpen kell a még elfogadható és a már visszatartatható minőséget meghatározni.⁴ Általános utmutatásul csak annyit lehet megjegyezni, hogy ha eladó kötelezte magát egy bizonyos rendeltetésre szolgáló árut szállítani, akkor a szállítandó árunak minden esetre olyan minőségűnek kell lennie, amely minőség még a meghatározott rendeltetésre alkalmas; ha az árunak rendeltetése nincsen meghatározva,⁵ úgy a szállítandó

¹ Befejező közlemény. — Az előbbi közl. 1. a mult heti számban.

² Entscheidungen des Reichsgerichtes 47. k. 142. 1.

³ Rippert. Vente Commerciale 107. 1. Couetoux achats et ventes. 120. 1.

⁴ A francia ítéletek szerint v. ö. Rippert id. helyen és Dalloz Code civil annote art. 1588. No. 46. és köv. (a még szállítható áru minőségének *marchande et loyale*-nak kell lennie. A *marchande et loyale* minőség értelme azonban a körülmények szerint változó. V. ö. Couetoux achats et ventes 108—109. 1.).

⁵ Az áru rendeltetésének nem kell a szerződésben meghatározva lennie; elegendő szóbeli megállapodás is, miután az ily megállapodás az írásbeli szerződést *kiegészítő megállapodás*. Taylor On Evidence id. helyen.

árunak olyan minőségűnek kell lennie, amilyen minőségű áru még rendes kereskedelmi forgalom tárgyát képezi. Szükségszerű a clause tel-quel esetében az eladónak illetően megszoritása, mert ha feljogosítanak az eladót tetszésszerű minőségű áru szállítására, úgy a vevőt kiszolgáltatnók az eladónak, utat nyitnánk a roszhiszeműségnek, a csalásnak, mert akkor eladó, ki egészséges árut adott el emberi használatra, áremelkedés esetében szállítási kötelezettsége alól kibújhatna és szállitana jó áru helyébe rossz, értéktelen portékát. Ilyen machinatiokat a jog elő nem segíthet, mert hiszen minden államban áll az a jogtétel, melyet a német polgári törvénykönyv ilykép fejezett ki: «Verträge sind so auszulegen, wie Treu und Glauben mit Rücksicht auf die Verkehrssitte es erfordern.» (B. G. B. 157. §.) Vizsgáljuk már most, mikép fejezte ki a tőzsdei szokások szerzője az itt ismertetett megállapodásokat?

A korán elhunyt francia költőnek, Ephraim Michaelisnek emlékszem egy bájos versére, melyben panaszkolt, menyire szereti ő az agyában kóválygó meleg érzéseket, a születendő verseket és mennyire idegenkedik azoktól a verseitől, melyeket már szavakba öntött, mert a komor szavak megfagyasztyják az érzés melegségét. Nemcsak a költők panaszkodhatják azt, hogy a szó gyakran nem fedi a gondolatot, hanem minden író és különösen minden törvényhozó elmondhatja magáról, hogy az agyában oly világosan élő gondolat a stylizálás alatt részben elvész és a tanulmány, a törvény nem fedi már teljesen az eredeti gondolatot. Ez a «gondolatvesztesség», hogy úgy mondjam a stylizálás veszélyességének a következménye.

Természetesen a gondolatvesztesség irónként változó. Az áruüzleti szokások 42. és 43. §-ánál — úgy látszik — aránylag nagy volt a veszteség.

Vizsgáljuk már most e célból a kifejezni célzott gondolatot és a kifejezett intézkedést. A 42. §. alapgondolata az, hogy ha a felek abban állapodtak meg, hogy vevő a csekélyebb értékű árut árleszállítás ellenében átvenni tartozik, úgy a vevő nem tartozik még sem mindenféle minőségű árut átvenni. A gondolat stylizálva így hangzik: «Nem egészséges árut a vevő még az esetben sem tartozik átvenni, ha a felek értékevesztéssel való átvételben szerződésileg megállapodtak.»

A stylizálás közben ime a gondolat egy része elvész ott; ugyanis az által, hogy a szerző megvonta a határvonalat elvontan a még átveendő és már át nem veendő áru közt az alapgondolat elvesztette a maga rugékonyságát és nem módosul már minden esetben az eset speciális körülményei szerint, hanem merevsége folytán ellentétbe kerül gyakorta avval, ami az eset körülményei szerint méltányos volna. A 42. §. azt mondja: a «Clause tel-quel esetében egészséges áru minden esetben átveendő, egészségtelen soha». Már pedig képzelhetők olyan esetek, midőn az áru nem egészséges és a tel-quel pour qualité clausula a szerződésben foglaltatik és vevő a méltányosság szerint mégis kötelezendő volna az átvételre. Teszem az eset az, veszek jó minőségű tengerit ipari czélokra és megállapodunk, hogy gyengébb minőségű árut is köteles vagyok átvenni, — már most eladó tudván azt, hogy ipari czélokra egészségtelen áru is alkalmazható, — egészségtelen árut szállit. Kérdem, mi értelme van annak, ha ily esetben feljogosítjuk vevőt a nem egészséges, de még ipari czélra alkalmas áru visszautasítására.

De menjünk tovább? A 42. §. célja a kereskedelmi forgalom tisztességének megóvása; megakadályozni vevőt abban, hogy roszhiszeműleg roszminőségű, eladó számára használhatatlan árut ne szállitson. Ez igen helyes dolog. De sajnos, amit a 42. §. felépít, azt lerontja a 43. §., mely így szól: «Nem egészséges árut a vevő csak akkor köteles átvenni, ha az eladó őt — még mustraszerűt vagy megtekintésre kötött vétel esetében is — kifejezetten figyelmeztette

arra, hogy az áru nem egészséges, vagy ha az áru minősége ezzel a kifejezéssel «tale-qual» jelöltetett meg.

Szóval, ha ez a szó «tale-qual» belekerül a kötleveélbe, akkor már eladó teljesen értéktelen árut is szállithat és a bíróságnak, amely ily roszhiszeműséget sanctionálni fog, a vevő szemrehányása ellen minden védelme csak az lesz «Tu l'a voulu Georges Dandin». Akartad! De valóban akarják-e a felek mindazt, mit szerződéseikben — különösen ha a szerződés nyomtatott kötleveél — kikötnek?

Azt hiszem, igen merész ember az, aki erre a kérdésre igennel mer felelni. Mindennapos tapasztalatunk nekünk, kik a jogalkalmazás terén működünk, hogy midőn megmagyarázzuk a félnek a nyomtatott kötleveél tartalmát, a fél meg van lepődve és a magyarázat ellen azzal tiltakozik, hogy «erről nem volt szó köztünk, mikor a szerződést megkötöttük.» Sokan elolvassák a nyomtatott formulárét, meg nem értik ugyan, de aláírják; sokan el sem olvassák azt, de még is aláírják . . . aláírják mindig az okból, mert biznak a másik szerződő félben. Ez a bizalom azonban nem mindig indokolt.

A tőzsdeszokások 43. §-a elősegíti majd azt, hogy egyes kevésbé lelkiismeretes kereskedők, kik másokat félrevezetve aláíratnak oly kötlevelet, melyben a tale-qual szó előfordul, roszhiszeműségük jutalmáért nagyobb nyereséghez jussanak. Ez az eredmény csak következménye a stylizálás veszélyességének, mert a 43. §-al a szokások szerzőjének tulajdonképpen semmi más célja nem volt, mint a tengerentuli forgalomban a romlott áru átvételét kötelező megállapodást meghonosítani. Azonban a szokások stylizálásánál nem különböztette meg ezt a gyengébb áru átvételét kötelező megállapodástól és a két megállapodást egyesítette. A két különböző kikötés egyesítésének következménye egyrészt az, hogy a romlott áru átvételét kötelező megállapodást a szokások nem ismerik; mert hiszen ennek a kikötésnek jellemző vonásairól sem a 42., sem a 43. §. nem intézkedik, másrészt következménye az egyesítésnek az, hogy létesült egy új harmadik megállapodási módzat, mely megállapodás miután eladót feljogosítja, hogy saját tetszése szerint jó vagy rossz árut szállitson, gazdaságilag czéltalan, erkölcsileg káros!

Dr. Wittmann Ernő.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A választott tisztviselők kártérítő felelőssége.

A *Jogl. Közl.* ez évi 29. számában valaki a fenti czim alatt néhány éles megjegyzéssel kísérte a Curia 4715/903. számú ítéletét, kijelentvén, hogy abból az ítéletből kiragadott egy bírói kijelentés a törvény holt betűinek vivisektálása és hogy az nem felel meg annak a fenkölt, magasztos bírói szempontnak, melyet a Magyar Jogászegylet nagy tudású elnöke egy beszédében kifejtett. Igaz-e ez a súlyos vád? Feleletül szolgáljon a következő:

A megtámadott bírói kijelentés így hangzik:

«Nem jöhetett figyelembe IV. alperesnek (ügyész) arra alapított kifogása, hogy a pénztárvizsgálat vezetésének és terjedelme megállapításának joga egyedül a II. alperest (árvaszéki elnök) illetvén, az eljárás menetére semmi befolyást nem gyakorolhatott: mert a rendezett tanácsú város tisztügyésze a törvényeknek, törvényes rendeleteknek a városi tisztviselők részéről betartását és foganatosítását ellenőrizni és szükség esetében az arra alkalmas jogorvoslatok útján a tisztviselőket kényszeríteni is tartozik.»

Erről a kijelentésről a bíráló ur először is azt állítja, hogy az a Curia ítéletének első és legfőbb alapindoka, melyből a többi indokok következnek. Fenkölt és magasztos dolog lévén a bírálat is, — hogy ez ellen ne vétsen, kérem a bíráló

urat, ne állítson olyant, ami nem felel meg a valóságnak! A Curia ugyanis, amint ítéletének közölt részeiből is kitűnik, marasztaló ítéletének alapindokául elsősorban az első-bíróság «ítéletének általánosságban felhozott, valamint a pénztárvizsgálat elmulasztására és annak szabályellenes, hiányos, a követelésekre és fedezetre ki nem terjedő fogantatására, továbbá e hiányok felderítésének a pénztárvizsgálatkor fenforgott lehetőségére és az alpereseknek a pénztárvizsgálatra vonatkozó jog- és kötelesség körére alapított» indoklását fogadta el, azután felhozott néhány egyéb indokot és csak végül, kiegészítésül tette meg az incriminált kijelentést. Ezt azonban csak arra hozom fel, mint felel meg a bíráló ur a bírálat nobile officiumának, magam pedig arra az álláspontra helyezkedem, hogy annak a «bűnös» kijelentésnek, ha egyszer megtétetett, helyét kell állnia akkor is, ha az csak mellékindoknak is hozatott fel. E részben arra az ítéletre és arra a bizonyos «fenkölt és magasztos bírói szempont»-ra vonatkozóan, a döntő az, hogy ez a «bűnös» kijelentés mire nézve hozatott fel? Arra, hogy az a tisztí ügyész, aki a szintén marasztalt árvaszéki elnöknek és polgármesternek a veje volt, (látható, hogy a kártérítés alapjául szolgált tények és mulasztások elég benső családi körben folytak le) és aki éveken át nem kívánta, hogy az árvapénztár megvizsgáltassék, azzal védekezett, hogy ő nem folyhatott be sem a vizsgálat megtartására, sem a végtére is, de későn mindenesetre az ő hivatalos jelenlétében megtartott pénztárvizsgálatra, nem felelős tehát sem a vizsgálatok elmaradásáért, sem végtére a vizsgálatnak azért a módjáért, hogy az ipam uram nem nézte meg, hogy azokon a takarékpénztári könyvecskéken van-e valami betét, valami fedezet, amelyeket a sikkasztó gyámpénztáros számos ezer forint takarékpénztárban meglétének az igazolásául felmutatott vagy felmutatni tartozott s így nem győződtek meg arról, hogy bizony az a betét már nincs meg, ellenben ugyanakkor meggyőződtek arról, hogy a pénztáros egy hozzáutalt és általa azonnali elhelyezés céljából átvett másik nagyobb összeget jöllehet az átvételtől nagy idő folyt le, sem el nem helyezett, sem azt a pénztárban meglevőként felmutatni nem tudta és csak a hazuról hozatott pénzzel pótolta. Erre a szép állapotra, valamint arra vonatkozik az a bírói kijelentés, hogy a tisztí ügyész ilyen, és sok más az ítéletekben felhozott törvénytelenességgel és szabálytalansággal szemben is némán maradt, nem látott, nem hallott, a perben pedig a tehetetlenség kifogásával védekezett. Hát az ilyen kifogásra nem tehetette meg és nem tette jogosan a Curia azt a különös kijelentést? Nem irigylem a bíráló ur jogérzékét, de tudom, hogy a Magyar Jogászegylet nagynevű elnöke hozzájárulna ahhoz a «bűnös» kijelentéshez, valamint ennek a következő folytatásához is, (melyre jellemző álláspontjánál fogva nem terjeszkedik ki a bíráló): «ennélfogva a IV. r. alperesnek, mint a törvény őrének, kötelességében állott a pénztárvizsgálat tekintetében mulasztásban volt II. r. alperest a gyámpénztárnak évenkénti, a szükséghez képest még gyakrabbi, még pedig alapos, a követelésekre és a fedezetre tüzetesen kiterjedő vizsgálatára felhívni, vonakodás esetén pedig erről az illetékes hatósághoz jelentést tenni, ezeket azonban elmulasztván, a II. r. alperes idevonatkozó mulasztásában ő is részessé, — és tekintettel arra, hogy az I. r. alperes éveken át folytatott sikkasztásait részben éppen ezek a mulasztások tették lehetővé: a sikkasztásnak ő is egyik okozójává vált».

És erre az álláspontra mondja a cikkíró, hogy a Curia nem állott feladatának magaslátán? Mit is mondott a Curia? Azt, amit a törvény is mond: «a törvények és szabályrendeletek megtartása felett — az ügyész — örködni tartozván» (1877 : XX. tcz. 179. §.) és mit tett a Curia? Azt, hogy miután nem ellenőrizte, vagy ami e kifejezéssel azonos: nem örködött a felett, hogy a törvények és szabályrendeletek meg-

tartassanak, marasztalta az ügyészt, így öntvén életet a törvény holt betüibe és így valósítván meg a Magyar Jogászegylet elnökének ama tanítását is, a mely szerint a jogrend tápláló anyja és igazi forrása az erkölcs. Ne beszéljen tehát a bíráló «a törvény holt betüinek vivisektálásáról» amit, úgy látom, hordereje szerint nem is fog fel és csak frázis kedvéért kapott fel, — hanem ha már annyira rajong a Magyar Jogászegylet elnökének a beszédjeért (én is, még pedig szívvel, lélekkel!) szívlelje meg belőle, hogy «a bírói széken nincs hézag a jogban, mert meg kell a jogot találnia» és ha ezt megszívlelte és felfogta, akkor belátja azt is, hogy amit a Curia kimondott, az egészséges és élő jogérzet alapján az esetben is kimondania kellett volna, ha ugyanazt nem fejezné is ki a törvény épp oly világosan, mint határozottan, és pedig ki kellett volna mondania azt azért, hogy diadalra juttassa az anyagi igazságot, amelynek elemi követelménye, hogy az a tisztviselő, aki valamely actushoz kirendelve van, ez actusra vonatkozóan úgy activ, mint passiv magatartásáért is felelős, és mert a Curiaának éreznie kellett volna, amint-hogy tudása mellett érezte is, hogy a tisztí ügyész, aki széles e világon mindenütt «a törvény őre» a szóban forgó pénztárvizsgálatoknál nem játszhatta és nem játszhatja következmény nélkül azt a szerepet, amelyet játszott s amelynek játszását magának vindikálta. A tisztí ügyész «a törvény őre», ebben az ő jogkörében nincsen sehol korlátozva, következően egészséges és élő jogérzék mellett a Curia a fenforgott esetben egyebet nem is mondhatott, mint amit kijelentett! És épp azért, hogy ezt kijelentette, hivatásának teljes magaslátán állott és törvényes kötelességét teljesítette. Scire leges, mondja a nagy római jogász, non est verba earum tenere, sed vim ac potestatem. Bíráló ur csak a szavakat respektálja, ha a szellemet, a lelket, a törvény benső, élő erejét tartaná szem előtt, és ami fő, ezt átérezné és követné, nemcsak hogy nem rója meg a Curiaat, hanem örült volna annak a kijelentésnek és nem esnék kétségbe a fölött, hogy az ügyész mint felel meg a neki tulajdonított feladatnak s ellenőrizheti-e ő még a főispán eljárása törvényességét is! Örült volna, mert abban a kijelentésben foglalt jogelv, az arra vonatkozó törvényes rendelkezés, illetve ennek a jogelvnél és rendelkezésnek gyakorlati alkalmazása nélkül a jogállam nincsen kiépítve, a jogrendnek úgy közigazgatási, mint az ezzel összefüggésbe hozható magánjogi része nincs kellően biztosítva. Messze vezetne a dolgot tovább feszegetni, azért itt még csak egyet! azt, hogy az a kijelentés nem veszélyezteti a hierarchikus rendet, mint azt bíráló ur gondolja. Est modus in rebus!

Ami most már a bűnös kijelentésnek másik részét illeti, a bíráló ur fenakad azon, hogy a Curia abban a kijelentésében a jogorvoslat szavával él. Ha fellebbvitelt értett volna a jogorvoslat alatt, úgy valószínű, hogy a felebbvitel szavát használja, de mert nem ezt a szót használta, hanem «az arra alkalmas jogorvoslat» kifejezésével élt, nyilvánvaló, hogy a felebbezésen kívül egyéb jogorvoslatra is gondolt, amint azt ugyancsak a «bűnös» kijelentésnek a bíráló ur által (célzatosan?) nem idézett részében kifejezésre is juttatta. Hogy pedig a jogorvoslat fogalma alá általánosságban nemcsak a felebbvitel, hanem más jogérvényesítésre alkalmas eszköz, mód, út, eljárás is tartozik, azt magyarul tudó előtt nem kell fejtegetni.

Már ezekből is láthatja a bíráló ur, hogy nem forog fen téves koncepczió és hogy az a «bűnös» kijelentés a judikatúrában zavart nem idézhet elő. Mivel is idézné azt elő? Talán nem világos, nem határozott? vagy talán ellenkezik a törvénytől vagy az eddigi bírói gyakorlattal? Melyikkel? Ellenkezik talán a jognak, a törvénynek szellemével és lélekével? Ó kérem, tessék csak ezt megkérdezni a megkárosított árváktól, a várostól, no meg egy kicsit a saját lelkiismeretétől! hiszem, hogy ez az utóbbi — hogy megint abból a

bizonyos beszédből, bár más vonatkozásban, használják egy kifejezést — nem szenved csúzbán? Ne is szenvedjen, mert különben nem fognak önnél jogsegélyt keresni a tisztviselők mulasztásai és visszaélései folytán megkárosodott árvák és városok! A «fenkölt és magasztos birói szempont» állítólagos hiánya miatt pedig más alkalommal és alaposabban kicsinyelje le a Curiát, és pedig akkor, ha rászolgál! Valaki előtem még azt is mondta, hogy a cikkiró által igénybe vett lekicsinyléshez az is szükség volna, hogy úgy «a fenkölt és magasztos birói szempont», mint a tudás és tapasztalat dolgában a cikkiró felette álljon a Curiának. Én ezt nem mondom, hanem csak azt emelem ki, hogy ha majd újra neki megy, ne felejtse, hogy ahhoz «az élet ismerete, erős ítélő tehetség, mély igazságérzet és gyakorlati tapintat» no meg annak a bizonyos: Scire leges... arany szabályának a követése feltétlenül szükséges lesz.

Az angol felső-bírószakok legujabb határozataiból.

VIII.

1. *Más tulajdonát képező ingó dolog jogtalan visszatartása esetén, ha a County Court a dolog átadását ítéletileg kimondotta s alperes annak teljesítését megtagadja: az eljáró bíró jogosult lesz-e az alperes letartóztatását elrendelő végzést kibocsátani?*

Felperes egy, az ő tulajdonát képező vadászkutya ki nem adása miatt indított keresetet alperes ellen. Keresetében a kutya visszaadását kérte, esetleg annak ellenértéke fejében 40 font sterlinget, a jogtalan visszatartás tényeért pedig külön 10 font sterling kártérítési összeget követelt.

A mansfieldi County Court felperes javára döntötte el a pert, kimondván, hogy alperes köteles a kutyát az ítélet kelteztől számított 7 napon belül felperesnek átadni, — nem teljesítés esetén az átadás végrehajtásilag, warrant of delivery útján lesz fogatosítandó. — Alperes a kiszabott 7 napon belül nem adta át a kutyát felperesnek, minek folytán ellene a warrant of delivery ki is bocsátatott, meghagyván a fogatosítás végett kiküldött bailiff-nek, hogy vegye el a kutyát s adja azt át a felperesnek, ellenszegülés esetén pedig, valamint ha a kérdéses kutya a törvényszék területén belül nem lenne megtalálható: vegye zár alá alperesnek a bíróság területén levő összes ingó és ingatlan vagyonát mindaddig, míg alperes az ítélet rendelkezésének eleget nem tesz. A bailiff meg is jelent alperesnél, ez azonban megtagadta a kutya átadását, a bailiff pedig elmulasztotta az alperes vagyonát zár alá venni.

Később felperes az alperes letartóztatását kérte azon az alapon, mert ez a törvényszék ítéletével szemben a köteles engedelmisséget kifejezetten megtagadta. Miután azonban felperes nem tudta beigazolni azt a tényállítást, hogy alperesnek módjában állott a birói meghagyásnak eleget tenni s ezt ennek dacára elmulasztotta, a kérelemnek ezuttal hely nem adatott. Egy újabb tárgyalás folyamán aztán felperes előterjesztette bizonyítékait annak igazolására, hogy alperesnek valóban módjában volt eleget tenni a meghagyásnak, de szándékosan megtagadta annak teljesítését, sőt lépéseket tett annak megakadályozására, hogy a kutya a felperes részére átadassék. Az eljáró bíró ennek alapján aztán le is tartóztatta alperest, aki felebbezéssel élt a letartóztatást elrendelő végzés ellen, azt vitatva, hogy a bírónak nem állott hatáskörében ezt a végzést kibocsátani, miután a County Court ítélete akként intézkedett, hogy az esetben, ha alperes a kutyát a kikötött záros határidő alatt át nem adná: az átadást elrendelő warrant of delivery bocsátandó ki; továbbá, hogy felperes jogorvoslata az ítélet érvényesítésének csupán ezen módjára volt korlátozva s felperes letartóztatást elrendelő végzést nem vehetett igénybe, végül, hogy miután a warrant of delivery akként rendelkezett, hogy a mennyiben alperes a végzés teljesítését megtagadná a bailiff tartozik alperes ingó és ingatlan vagyonát zár alá venni, ami nem történt meg; felperesnek nem állott jogában letartóztató végzéshez folyamodni addig, míg az ítélet érvényesítésére szolgáló más eszközöket igénybe nem vette. Felperes viszont azzal érvelt, hogy az eljáró bírónak igenis, teljes jogában állott alperest a törvényszék ítéletével szemben tanúsított engedetlenségeért letartóztatni.

A King's Bench Division akként határozott ez érdekes ügyben, hogy a County Court eljáró bírója, kinek helyes

nézete szerint alperes részéről a törvényszék ítélete iránti szándékos engedetlenség fennforgása határozottan megállapítható: feltétlen hatáskörrel birt alperes letartóztatásának elrendelésére, mindamelllett is, hogy warrant of delivery bocsátatott ki alperessel szemben s hogy a bailiff a zár alá vételt elmulasztotta. Ennélfogva az elsőbíróság ítéletét helyben hagyva, alperest felebbezésével elutasította. (Hymas v. Ogden. Birák: Lord Alverstone, C. I. Kennedy és Ridley).

2. *A szerződésileg kikötött határidő eltelté után késedelmes teljesítés esetén az elfogadás ténye és a vételár teljes kifizetése a határidő elmulasztása esetére a szerződésben megszabott bírságról való lemondással egyenlő hatálynak tekintendő-e?*

Alperes, Clydebank Engineering and Shipbuilding Company, hajóépítőtársaság egy külföldi kormányval szerződött négy hadihajó építése iránt, bizonyos meghatározott árban, megszabott határidő alatt leendő teljesítési kötelezettséggel. A szerződés akként rendelkezett többek közt, hogy késedelmes átadás esetén a hajóépítő-cég köteles minden egyes hadihajó után a mulasztási idő tartamára hetenkint 500 font sterling bírságot fizetni. Alperes társaság a hajókat a kitűzött átadási határidő után csak több hónap múltán készítette el, minek folytán felperesek, kik az illető kormány nevében a hajókat megrendelték: keresetet indítottak a szerződésileg megállapított s fentebb jelzett bírság megfizetése iránt.

A skót Court of Session szerint a kereseti összegek nem bírságnak, hanem érvényesített kártérítési összegeknek voltak tekintendők s hogy felperesek jogosultsággal bírtak a teljes összeget érvényesíteni, miután ők tényleg bebizonyíthatták, hogy a kereseti összeget csakis az átadási késedelmesség miatt igénylik; továbbá, hogy az átadásra megszabott időpont eltelté után történt elfogadás ténye, valamint a szerződésileg meghatározott vételárnak az utolsó részletig való teljes kiegyenlítése korántsem tekintendő a szerződésileg kikötött bírságról való lemondással egyenlő hatálynak.

A House of Lords a Court of Session eme határozatát helybenhagyta. (Clydebank Engineering and Shipbuilding Company v. Castaneda and others; L. T. No. 3217).

Zsoldos Benb.

Különfélék.

— A tápió-szelei bérnyilkosokat f. é. május 17-én halálbüntetéssel sújtotta a Curia. A napokban hirdették ki a kegyelmet az elítéltek előtt. Hónapok teltek el az ítélet és a kegyelem kihirdetése között. Annak a pár hónapnak gyötrelme, amelyen át az elítéltek élet és halál között lebegnek, felér több évi szabadságvesztésbüntetéssel. A kegyelmezési eljárásnál közreműködő hatóságoknak mindent el kellene követniök, hogy ez az eljárás gyorsan folyjék le. Törvényes szabályaink módját adnak erre. Az ügyészégi utasítás 83. §-a szerint a kegyelmezési ügyeket sürgősen kell elintézni. A halálbüntetést követő hosszú várakozási idő, ha a kegyelmezés bekövetkezik, olyan súlyos büntetés, melylyel a bíróságok nem büntették a bűnöst; ha nem kap kegyelmet az elítélt, akkor büntetése több hónapi várakozással súlyosított valósággal minősített halálbüntetés.

— Okolicsányi Géza dr. budapesti ügyvéd július 31-én tüdőgyulladásban elhunyt. Okolicsányiban a budapesti ügyvédi kamara egyik legtevékenyebb, legderékabb tagját veszítette el. A kamara választmányában és az ügyvédvizsgáló bizottságban hosszú éveken át eredményes munkálkodást fejtett ki. Az ügyvédség közéleti mozgalmában jelentős szerepet játszott. Abban a mozgalomban, mely a budapesti ügyvédi kamarában a legutóbbi időben az ügyvédjelöltek joggyakorlatának ellenőrzése és kiképzése tárgyában indult meg, Okolicsányi rendkívül becses működésének jelentős szerepe volt s a kamara ez irányú rendelkezéseinek Okolicsányi elaborátuma képezte alapját.

— **Ügyvédek munkaszünete.** Ügyvédi körökből a következő sorokat vettük: Egy fuerthi kollégámtól a napokban levelet kaptam. A levélen bélyegzővel nyomott következő felírás volt olvasható: «A fuerthi ügyvédek irodája vasárnapokon és ünnepnapokon zárva». Amint ez a követésre méltó példa mutatja, az ügyvédi munkaszünet fontos kérdésnek megoldása csak az ügyvédeknek mulik. Ha az ügyvédi kamarák kimondják, hogy vasárnapokon és ünnepnapokon nem tartanak az ügyvédek hivatalos órákat és ezt a határozatot az ügyvédek egyideig minden levelükön kitüntetik, a közönség hamar leszokik arról, hogy az ügyvédet ünnepnaponként is keresse. Nem szükséges bővebben kifejteni, hogy a szellemi munkával foglalkozókra minő előnye van a vasárnapi

munkaszünetnek s minő visszás helyzet az, hogy a vasárnapi munkaszünet áldásaiban épp a szellemi munkával foglalkozók nem részesednek. Azokat az érveket, melyeket az ügyvédek teljes vasárnapi és ünnepnap munkaszünet ellen fel szoktak hozni, nem tartom alaposnak. Az ügyvéd közbenjárására, mondják, sokszor sürgős szükség van és ezért helyes, ha ünnepnapokon is, bár rövid időn át, irodájában tartózkodik vagy tart valakit. Igen ritka eset, hogy az ügyvéd munkájára ünnepnapon valóban sürgős szükség legyen s ilyenkor a jogsegélyt kereső majd csak talál ügyvédet. Viselkedésünket nem szabad ritka kivételek szempontjából megszabni. Ilyen okoskodás szerint különben az ügyvédnek egész nap és este irodáját kellene őriznie, mert épp oly gyakori, hogy az irodai órák leteltével merül fel az ügyvédi közbenjárás sürgős szüksége, mint az, hogy ez ünnepnapon vagy vasárnapon történik meg.

— **„Jogi oktatásunk nemzeti jellege”** című tanulmányt irt dr. Diószegi Győző, tenkei kir. járásbíróági jegyző. A mű a Globus műintézet és kiadóvállalat részvénytársaságánál jelent meg.

— **„Grundfragen des Kinderschutzes”** czimen jelent meg német nyelven dr. Engel Zsigmondnak a Magyar Jogászegyletben „A gyermekvédelem alapkérdései»-ről tartott elővása, mint a „Deutsche Vierteljahrsschrift für öffentliche Gesundheitspflege» cz. lap különlenyomata.

— **Köteles-e a kereskedő a bélyegzőjét szorgosan megőrizni.** Az eladó és vevő közt az volt a szokás, hogy az eladó egy a vevő bélyegzőjével ellátott s a vevő üzletének megjelölését tartalmazó czédulára irt, de alá nem irt megrendelés ellenében szolgáltatni a vevő alkalmazottjának az árukat, amelyeket a vevő meg is fizetett. Egy alkalommal egy egyén, ki nem volt a vevőnek alkalmazottja, s akit ez sem az áru átvételével, sem a megrendelés eszközölésével meg nem bízott, valami uton-módon hozzájutott a czédulához és a bélyegzőhöz s az eladótól az árut elvitte. A budapesti kereskedelmi és váltótörvényszék 1904. E. 325. sz. ítéletében kimondotta, hogy a vevőt nem terheli gondatlanság s ő az okozott kárt megtéríteni nem tartozik. Mert a kereskedő reklám lapjait mindenkinek osztogatja, a bélyegzőjét pedig leggyakrabban boltjában nyílt helyen tartja, úgy hogy ahhoz nem nehéz hozzáférni és nem is szokta a vele üzleti összeköttetésben levőkkel azt sem közölni, hogy valaki hozzáfért bélyegzőjéhez és másokat ily módon megkárosított.

— **Bűnügyi judikatura. Anyagi jog.** Ha a hatóság eleni erőszak elkövetése előtt közvetlenül izgatás is történt, ez a hatóság elleni erőszakba beolvad. — Hütlén kezelésben bűnös a bizományos, ha a tulajdonos értesítése nélkül türi, hogy a bizományba vett áruk saját hitelezője által bíróilag lefoglaltatnak és elárvereztetnek. — Ha bukás esetén a vádlott azzal védekezik, hogy az ellene bejelentett passzívák olyan nagy része nem lett a csődeljárásban megállapítva, hogy ezek elestével ő aktív állana, az eljáró bíróság köteles ezt a tényt megállapítani. — A sajtótörvény 31. §-ába ütköző cselekmény nem kihágást, hanem vétséget képez, melynek elbírálására első fokon a kir. törvényszék bír hatáskörrel. Ezen vétség fennforgása esetében a tárgyalást a vádlott távollétében meg tartani nem lehet s az ily vétség esetén kiszabott pénzbüntetést nem elzárásra, hanem fogházra kell átváltoztatni.

Eljárás. A BP. 385. §. 3. pontjára alapított semmiségi panasznak nem lehet más értelme, mint az, hogy a védő a Btk. 92. §. alkalmazására s ez által a büntetés rendkívüli enyhítésére a szükséges előfeltételeket fennforgónak látja. A 355. §. 3. pontjára alapított semmiségi panasz mellett a 385. §. 2. pontjára való utalásnak a semmiségi okot megjelölő értelmet tulajdonítani nem lehet, mert a 2. pontra utalás ellentmondást tartalmaz a ténynyel, hogy a semmiségi panasz a 3. pontban meghatározott semmiségi okra van alapítva.

NEMZETKÖZI SZEMLÉ.

— **Rózsálopás.** A bécsi leopoldstadi járásbíróság előtt lopással vádoltak egy szabóinast, ki a Praterben egy rózsabokorról elt rózsát szakított. A vádlott beismerte tettét és azt adta elő, hogy a rózsákat csak azért szakította le, hogy gomblyukába tűzze azokat. A bíró az inast azzal az indokolással mentette fel, hogy tette csak pajkosság volt és nem lopás, mert a tettes szándéka nem irányult lopásra. Az ítélet a kertészek körében nagy forrongást keltett.

— **A szóbeli eljárás gyorsasága Németországban.** A „Charlottenburgi vízművek» részvénytársaság bizonyos vízművek átengedésére való jog megállapítása iránt megállapítási pert tett folyamatba Charlottenburg városa ellen. Felperes a per tárgyának értékét 20 millió márkára becsülte. A perrel az elsőfoku bíróság, a berlini Landgericht három hónap alatt végzett. Az előkészítő iratok 269 nyomtatott oldalra terjedtek. A bíróság a nagy perben csupán egy szóbeli tárgyalást tartott.

— **A Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület kongresszusát** szeptember 10-től szeptember 14-ig fogja Hamburgban megtartani. A kongresszus napirendjén következő kérdések vannak: Hogy lehet a visszaesők bizonyos kategóriájánál a büntetéselemény ma kizárólagosan használatos fogalma helyébe a tettes közveszélyességét tenni? Előadó: Prins és Dupont. A rehabilitáció kérdése: előadó: Poittevin és dr. Rosenfeld. A korlátozott beszámíthatóságu egyénekké váló bánásmód, előadó: Liszt. Az összehasonlító nemzetközi büntető statisztika koncentracziója: előadó: van Hamel. A visszaesés büntetőjogi következményeinek megszűnése, az elévülés s megjavulás és hasonló okok következtében: előadó: Foinitzkij. A nemzetközi gonosztevők és az ellenük való küzdelem: előadó: dr. Lindenau. Prins fogja a kongresszust megnyitó beszédet tartani.

— **Automobil-törvények a különböző államokban.**

Az automobil-szenvedély fokozatos terjedésével a törvényhozások is kénytelenek lettek lépést tartani s a sport üzését erélyes rendszabályok közé szorítani. Gondoskodni kellett a mind gyakoribbá váló balesetekkel szemben az automobilok által kifejezhető gyorsaság megfelelő szabályozásáról. Az *Egyesült Államok* az óránkénti sebesség maximumát husz mértföldben határozták meg, azonban az automobil gazdáját teszik felelőssé minden előfordulható balesettel szemben oly esetben, mikor az automobil ugyanazon az uton haladó más járműben vagy házi állatban okoz károkat. *Franciaországban* az automobilal óránként 18 mértföldnyi sebességet szabad kifejteni. *Németországban* eltérők e tekintetben az intézkedések, azonban úgy látszik, hogy a maximum itt is 18 mértföldben van megállapítva. Városokban az óránkénti sebesség maximuma 5—9 mértföldben váltakozik. *Metz*-ben 19 utca teljesen el van zárva a motorközlekedés elől. *Schweitz*-ben a motorok rendkívül népszerűtlen közlekedési eszközök, úgy hogy némelyik kantonban egyáltalán tiltva van a motorközlekedés. *Belgiumban* az óránkénti sebesség 18 és fél mértföldben van meghatározva az országuton és Brüsszelben 6 mértföldben. *Olaszországnak* ide vonatkozó törvényei legtöbbször a francia törvényekhez hasonlítanak. Németországban egy idegennek sem szabad motort hajtani más-ként, csak ha saját országától bizonyítványa van, melyet a német hatóságok kötelesek megvizsgálni és kellően láttamozni. Az *osztrák* törvény az automobilistákkal szemben nagyon szigoruan bánt el; Ausztriában a maximális gyorsaság óránként 7 és fél mértföldben van megállapítva. A motoros kocsik hivatalos vizsgálatnak vannak alávetve s Ausztria szinte büszkélkedik annak tudatában, hogy ő az egyetlen olyan állam, melynek területén a nőknek a motorok hajtása szigoruan meg van tiltva. *Angolországban* az 1903-ik évi *Motor Car Act* az automobilok által kifejezhető óránkénti gyorsaságot 20 mértföldben állapítja meg és minden egyes kocsinak számmal ellátva kell lennie. Egy motoros-kocsi használatára vonatkozó engedély költsége 1 font sterling (24 korona); egy motor cycle-é 5 shilling (6 korona) és a kocsivezető részére kiállított bizonyítvány díja ugyan-csak 5 shilling (6 korona). Ez az igazolvány azonban korántsem a hajtásra való képesség biztosítékául szolgál; mert a mint a tapasztalat már eddig is beigazolta: az csupán arra való, hogy a vonatkozó törvénynek a nyakát ki lehessen tekerni oly esetben, mikor büntetendő cselekmény követte-tett el a törvény megszegése folytán. Nálunk, Magyarországon sem ártana, ha a törvényhozás, vagy esetleg egy-egy erélyesebb miniszteri rendelet, ha már végképpen megszüntetni nem is, de legalább jelentékenyen csökkenteni igyekeznék az automobilok és különböző motoros járművek által oly gyakorta előidézett balesetek számát s a nem egy-szer tulzása vitt hajtási sebességet erősebb rendszabályoknak vetné alá.

Zs. B.

Dr. Plihal Viktor nagykanizsai királyi közjegyző azonnali belépésre közjegyzőjelöltet keres.

11202

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 25. sz.

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4. sz.

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési díj: félvre — 12 kor.
negyedévre 6 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A schöffenbiróság Németországban. — A pénzbüntetés, mint mellékbüntetés. *Dr. Vámbéry Rusztem* egyet. m. tanártól. — Rendelkezésre bocsátás. *Dr. Löw Loránttól.* — A bünper feljegyzéséről. *Dr. Graber László* pancsovai kir. törvényszéki jegyzőtől. — A Btk. 262. §-a szerinti nyilvánosság. *Dr. Sándorfi Kamill* nagykáta kir. járás-bírói aljegyzőtől. — Különfélék.

Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A schöffenbiróság Németországban.

A német bünvádi perrendtartás reformjára kiküldött bizottság üléseiről felvett jegyzőkönyvek nemrégiben megjelentek. A bizottság határozatai közül kétségtelenül a legjelentősebb az az *egyhangu* határozat, melylyel a schöffenbiróságok mellett foglalt állást. Habár könnyen meglehet, hogy a német törvényhozás nem teszi magáévá a bizottság határozatát, mégis minden körülmények között figyelemre méltó kortörténeti tünet marad, hogy előkelő német jogászok nagy csoportja egyöntetűen a schöffenbiróságok eszméje mellé sorakozott. A bizottság határozatának a jegyzőkönyvekből kitűnő indokait ismertetjük az alábbiakban.

A bizottság kiinduló pontja, hogy a büntetőbiróságok mai németországi szervezete ellenmondó és igazságtalan. Kis ügyekben a bűnösség és büntetés kérdésében laikusok és szakbírák ítélik meg, fontosabb ügyekben mindkét kérdésben szakbírák, végül a legfontosabb ügyekben a bűnösség kérdésében kizárólag laikusok.

A bizottságnak első sorban azt a kérdést kellett eldöntenie, hogy bevonassanak-e egyáltalán a laikusok a büntető igazságszolgáltatásba? A bizottság egyöntetű véleménye az volt, hogy a laikusok közreműködése határozottan hasznos s hogy a nép uralkodó jogi meggyőződése következtében mellőzhetetlen. A népnek manapság, inkább mint bármikor, biznia kell az igazságszolgáltatásban és a nép bizalmának megerősítésére a legalkalmasabb eszköz, a laikusok közreműködésének a biztosítása. Ezt a bizottság annál is inkább ajánlhatja, mert nézete szerint a jövőben a szakbírákat sem szabad majd megfosztani attól a befolyástól, mely őket nagyobb jogi tudásuk alapján megilleti.

A laikus elem részvételének szükségességét a bizottság még a következőkkel indokolta. A laikusok számos oly tapasztalatot gyűjtöttek, melyek hiányzanak a szakbíráknál. Miután a néppel szorosabban érintkeznek, mint a szakbírák, jobban tudják megítélni az egyes esetet a maga sajátosságában. A laikusok közreműködése következtében nem juthat győzelemre a szakbírónak olyan nézete, mely elüt a valódi élet felfogásától. A bizonyítás felvételénél is segíti a szakbíró a laikus, ki ösmeri a helyi körülményeket, a személyeket, az üzleti szokásokat, a nép nyelvét és jellemét. A szakbíráskodással járó veszély, hogy a szakbíró idővel eltompul, sablonosan intézi ügyeit, megállapítja a törvényes tényálladékot és nem törődik a vádlott indító okaival. Ennek a veszedelemnek az ellenszere oly embereknek a bíráskodása, kik előtt a bírói tiszt ujság, mely figyelmüket teljesen leköti. A laikusok közreműködése biztosítja továbbá az ügy alaposabb megvitatását az ítékezés szakában.

A laikusok részvételének legtökéletesebb formája a bi-

zottság felfogása szerint a schöffenbiróság, melynek főelőnye a két elemnek az ítékezésnél való kölcsönös eszmecseréje és bizalmas együttműködése.

Midőn a bizottság azt a kérdést tette vizsgálat tárgyává, hogy az esküdtzék Németországban bevált-e és biztosította-e az anyagi igazság kiderítését, a bizottságnak csupán egyet. lenegy tagja nyilatkozott az esküdtzék mellett.

Az esküdtzéki intézményben igen sok hibát és vizsátságot látott a bizottság. Az esküdteket nagyon befolyásolják külső körülmények és azon nézet felé hajolnak, melynek szószólója legügyesebb és legenergiusabb. A felek visszatartási jogukat arra használják fel, hogy megszabaduljanak az oly bíráktól, kiknek ítéletétől intellektuális, erkölcsi vagy társadalmi okokból tartaniok kell. Az esküdtbiróság két részre szakadásának a káros következménye, hogy a bizonyításfelvétel terjedelmét a törvényszék határozza meg, bárha annak eredményéről az esküdteknek kell ítélniök. A bizonyítás anyaga sokszor terjedelmes, bonyolult. Mégis az esküdtek egyedül kell benne eligazodnia, avatott szakbíró vezetése nélkül. Még rosszabb, hogy az esküdtek jogi tudás és gyakorlat nélkül egyedül döntenek el a jogkérdést. A laikus nem tudja eldönteni a jogkérdést, ha nem segítik a bíróság jogász tagjai. Az elnök resuméja nem sokat használ. Olyanokat, kik az elemi jogi fogalmakkal nincsenek tisztában, nem lehet pár perc alatt az általános s az esetre vonatkozó különös jogszabályokkal annyira megösmertetni, hogy egy jogesetet önállóan bíráljanak el. S amellet közvetlen érintkezés nélkül az elnök nem meritheti ki az összes jogi eventualitásokat. A jogtudó bírákkal való közvetlen érintkezés hiányán a határozott kérdések formulázása nem segít. Eltekintve attól, hogy a kérdések feltevése a törvény szava és értelme ellenére negatív irányban korlátozza az esküdtek szabadságát, az elnök a szigorú elválasztás következtében nem is tudhatja, hogy a tárgyalás mely eredményei tűnnek fel az esküdtek előtt az elítélés alkalmas alapjául. Hozzájárul ehhez a bajhoz a kérdések gyakorta előforduló nagy száma és komplikáltsága. Az esküdtzéki rendszer visszasságaihoz tartozik, hogy a szakbíró méri ki a büntetést az esküdtek verdiktje indokainak ösmerete nélkül. Előfordulhat ilykép, hogy az esküdtek enyhe minősítését a szakbíró a büntetés kiszabásánál korrigálja. Az indokolás hiánya következtében a perorvoslat alaki hibákra szorítkozik és formalisztikus ítékezésnek válik okozójává. Az újrafelvételnek alig van alapja.

Az esküdtzék hiányai nem találhatók meg a bizottság szerint a schöffenbiróságoknál. A schöffenbiróságnál nem válik szét szakbírák és laikusok munkája, együtt tanácskoznak és együtt határoznak. A bűnösség kérdésében nem szigorú kérdések feltevése után, hanem közös eszmecseréje és az eset szabad mérlegelése alapján határoznak. A jogi kérdésekben a schöffék nem egyedül, hanem a jogtudó bírákkal együtt döntenek, a kik őket tévedésektől meg tudják óvni. Az akadémikus jogi kitanítás helyére a vita lép, hol minden felmerült kétely rögtön elosztható és félreértés majdnem kizárva. A büntetést nem oly bírák mérik ki, kik nem ösmerik az elítélés indokait, úgyhogy a bűnösségről alkotott vélemény összhangban lesz a büntetés kiszabásával. Végül az ítélet in-

dokolt lesz, aminek következtében lehetővé válik az ítélet felülbírálata a ténykérdés és jogkérdés tekintetében a felelősséget és újrafelvétel eseteiben.

A bizottság tudta, hogy az esküdszéknek hiányai dacára a nép körében számos híve van. De abban bízott, hogy a laikusok is haladásnak és az igazságszolgáltatás nyereségének tartják az olyan schöffengerichtot, hol ők határozott többségben lesznek, s nemcsak a bűnösség, hanem a büntetés kérdésében is dönthetnek.

A pénzbüntetés, mint mellékbüntetés.¹

Egészen felesleges fáradság volna, ha a tervszerűtlenséget a mellékpénzbüntetés alkalmazásában, a büntetőkodexek további során demonstrálnám. Határozott irányzat a mellékpénzbüntetés kiterjesztésére még az újabb törvénymunkálatokban sem ismerhető fel, mert ha az olasz Btk. és a svájci javaslat lehető tágkörű érvényesítésére törekszik is, addig másrészt a németalföldi és az 1902-iki norvég Btk. egyáltalán nem alkalmazza mellékbüntetésül, a japán javaslat pedig csak három esetben. Azon sincs okunk csodálkozni, hogy a büntetőkodexeknek nem sikerült egységes alapgondolatból kiindulva, megállapítani a bűncselekmények körét, melyre a pénzbüntetés mellékbüntetésül alkalmazandó. A kodexek az objektív igazságosság elvén épülve fel, a kérdést épp úgy tették fel, mint a Commission pénitenciaire internationale: mely *deliktumokra* alkalmazható a pénzbüntetés mellékbüntetésül? Erre a kérdésre pedig helyes feleletet adni nem lehet, mert míg egyrészt a pénzbüntetés mint mellékbüntetés csak akkor nem felesleges holtiság a büntetési rendszerben, ha attól sajátos lélektani hatást remélhetünk, addig másrészt a cselekmény pszichikai motivumai és a tényálladékok külső formái közt *állandó* kapcsolat vagy párhuzam fel nem állítható. Sohasem mondhatjuk ennél fogva, hogy ilyen vagy amolyan bűncselekmény motivumainak láncolatában a haszonlesés, kapzsiság vagy fukarság szükségképpen kivételt nem tűrő kényszerűséggel helyet foglal, viszont épp oly kevésbé állítható, hogy a pénzbüntetés mint mellékbüntetés ne volna helyén, ha a bűncselekmény ugyan nem vezethető vissza az említett motivumok valamelyikére, de a tettes érületénél fogva a pénzbüntetés vele szemben hatásosnak mutatkozik. A mellékpénzbüntetés alkalmazási területét csak alkalmazásának célja által lehet meghatározni. E cél pedig nem bizonyos deliktumok, hanem bizonyos hajlamok, vágyak, motivumok repressziója s ezért addig, amíg a kodexek a büntetendő cselekmények s nem az egyének osztályozásán alapszanak, másként mint a kodexnek az egyénnel is foglalkozó általános részében helyes direktívát nyújtani nem lehet.

Mikor Liszt a német Btk. revíziójának alapgondolatául azt a tételt állította fel, hogy a büntetés nemének törvényes és bírói megállapításánál *több* súlyt kell helyezni a tettes belső érületére, mint a cselekmény külső eredményére, a legélesebb támadásokban volt része² s bár helyesen mutatott rá többen arra, hogy az antiszociális érület mértéke épp oly ingatag s épp oly kevésbé helyezhető egyenletbe a büntetéssel, mint a jogsértés súlya, figyelmen kívül hagyták az alapelvnek egy másik gyengéjét, hogy t. i. a kiegyenlítő «több» szócska két teljesen heterogén gondolatot kapcsol össze, melyek közül a büntetés megállapításánál az egyik csak a másik teljes kizárásával érvényesülhet. A cselekmény súlya szerinti büntetés épp oly teljesen kizárja a tettes érületének figyelembevételét, mint ahogy a tettes antiszociális érületéhez képest szükséges büntetés nem enged helyet az eredmény mérlegelésének. Ha azonban a büntetés *általában*

nem is helyezhető igazságos egyenletbe a tettes érületével s ha az igazságosság csak abban a problematikus ítéletben testesülhet meg, melyet az adott helyen és időben érvényes ethika a büntetendő cselekmények repressziójára nézve hoz, úgy a pénzbüntetés mégis az a szerencsés természetű büntetésnem, mely az érülettel közvetlenül szembeállítható. Mint-hogy pedig véleményem szerint a büntetési célok ellentétében a társadalmi igazságnak legmegfelelőbb elmélet az, mely minden büntetésnemot ott és úgy alkalmaz, hogy specifikus hatása érvényre jusson, ennél fogva a kriminálpolitika kétségtelen exigenciája, hogy a pénzbüntetés alkalmazást nyerjen, midőn a tettes érülete praeventív és represszív erejének kifejtését remélni engedi. A kurrens igazságossági elmélet ennek annál kevésbé állja útját, mert az «ethikai értékitélet» már a főbüntetesként kiszabott szabadságvesztésbüntetésben kifejezésre jut s a bíró által, hogy a kiszabandónak vélt szabadságvesztésbüntetés egy részét pénzbüntetésben fejezi ki, elkerülheti azta szemrehányást is, mintha az érület figyelembevételének kedvéért tulsúlyos, tehát «igazságtalan» büntetést alkalmazna.

Tehát *egyrészt a cselekmény motivuma, másrészt a tettes érülete a gyújtópontjai annak az ellipszisnek, melyben a mellékpénzbüntetés alkalmazásának mozognia kell.* Az érület és motivum ily kapcsolata korántsem fejez ki ellentétet. Sőt ellenkezőleg a motivum, mint látni fogjuk, az érületnek konkrét nyilvánulása, mely *rendszerint* visszatükrözi az érületet. Ha az érület az egyéniség állandó lelki típusát jelenti, úgy a pszichikai motivum ennek alkalmi megnyilatkozása: mindkettő egyaránt alkalmas tárgya annak az ellenhatásnak, melyet a pénzbüntetés speciális ereje gyakorolni képes. Liszt — bár ő volt az első, aki a kriminálpolitikai mozgalomban a motivumra irányította a figyelmet — véleményem szerint kissé elhamarkodva dobta félre a motivumot, mint gyakorlatilag használhatatlan fogalmat, mert a motivum meg az ő meghatározása — a cselekménytől várható örömezzet képze — szerint sem teljesen idegen az érülettől.

A büntetés eszménye ma kétségkívül az individualisatio keresztülvitelében rejlik, aminthogy a kriminológus kritikának legnagyobb tanúsága, hogy több súlyt kell helyezni a büntetés törvényes és bírói alkalmazásában a büntetett egyéniségére, mint eddig történt. Hogy az uralkodó büntetésnem: a szabadságvesztésbüntetés mai alakjában csak tökéletlenül nyújt erre módot, az nem lehet akadály annak, hogy a pénzbüntetés mint alkalmas eszköz, ki ne használtassék. *Az individualisatio lehetősége pedig abban az arányban nő, amelyben a bírónak szabad kezét engedünk valamely büntetés alkalmazására.* Azok a tapasztalatok, melyeket pl. Németalföldön a bírónak engedett nagy latitude-del szereztek,¹ eléggé bátorítók, semhogy akadályul szolgálhatnának a pénzbüntetés helyes szabályozásának. Azoknak, akik elfelejtve, hogy a büntetőjog ancien régime-jétől már egy évszázadnál több választ el, a bírói önkényességtől tartanak vagy akik kétségbe vonják a bíró képességét, hogy finomabb lélektani fogalmakkal operáljon, logikusan nem a törvényes kötöttségre, hanem a bíró tökéletesebb kiképzésére kellene konkludálni. Az embert kell hozzánevelni az intézményekhez s nem az intézmények reformját leszállítani a meglévő szervezetek színvonalára: «der Mensch wächst mit seinen Zwecken».²

Ez elvi álláspontból kiindulva nem lehet kétséges, hogy a mellékpénzbüntetés alkalmazásának körét miként tartom megállapítandónak. Általános szabályként a büntetőtörvény általános részében volna oly rendelkezés felveendő, mely a bírót belátása szerint jogositja fel a mellékpénzbüntetés alkalmazására. Nincs semmi ok, hogy egy ily rendelkezésben a

¹ Befejező közl. — Az előbbi közl. I. a 29., 30. és 31. számban.

² Wrede: Die Kritik. 1902 április 1., Wach: Die Kriminalisten-schulen und die Strafrechtsreform 1902. 13—18.; Heine: Socialistische Monatshefte 1903. 27 s. köv.; Birkmeyer: Grundriss. IV. kiad.

¹ V. ö. Van Hamel: Die Strafgesetzgebung der Gegenwart I. 196.

² Miként Hagerup mondotta az union int. crim. krisztianiai gyűlésén: «pour réformer le system pénal il faut nécessairement réformer ceux, qui l'appliquent: not measures, but men!»

birói hatalom tulságos kiterjesztését lássuk, mert a Btk.-ek rendszerint a főbüntetésként szereplő szabadságvesztésbüntetésnek oly tág spatiumát bocsátják a bíró rendelkezésére, semhogy annak kerete a pénzbüntetés maximumával a törvény által egyenértékűnek mondott szabadságvesztésbüntetési tartamot fel ne ölelné. Ha tehát az indokolásnak meglehetősen problematikus értékű kötelezettsége mellett a bírónak ugyyszólván teljesen szabad kezét engedünk az egyéni szabadság korlátozásában, úgy a pénzbüntetés általános maximumának és az átváltozhatatlanságnak megállapítása mellett nincs okunk tőle az elítéltek vagyonát féltetni. De ha ily általános rendelkezésnek azok az aggályok nem állják útját, melyeket a XIX. század első felének gondolkörében élő kriminalistáink, a személyes szabadságot veszélyeztető támadás iránt táplálnak, úgy véleményem szerint még kevésbé lehet irányadó egy másik esetleges ellenvetés, hogy t. i. ilykép a büntetésben a jogtárgy viszonylagos értéke nem jut kifejezésre. Ezt azonban megczáfolja a mellékbüntetés jogi természete, mely abban nyilvánul, hogy a főbüntetésben nyilvánuló represszion felül bizonyos sajátos irányban kíván hatásokat elérni. Ha az egyes büntetőkodexeknek fentebb ismertetett rendelkezéseit tekintjük, az látjuk, hogy nincs kodex, mely rendszerint a szabadságvesztésbüntetéshez arányítaná a melléte alkalmazott pénzbüntetés törvényes mértékét. Már pedig ha a főbüntetés törvényes mértéke, — miként az fel kell tennünk — valamely társadalom ethikai ítéletét fejezi ki a bűncselekmény által megtámadott jogtárgy értéke felett, úgy a mellékbüntetésnek ugyanez elvi feltevés mellett a főbüntetéshez kellene arányosulnia. Hogy a pénzbüntetés akkor is megtartja főbüntetési jellegét, ha ugyanazon cselekményért szabadságvesztés mellett szabatik ki, miként a német kommunis opinio véli,¹ mert bizonyos esetekben önállóan is kiszabható, míg a hivatalvesztés, kiutasítás stb. egymagában meg nem áll, az nézetem szerint nemcsak mint tulformalisztikus, de mint a törvénynek meg nem felelő felfogás sem tartható fenn. Még a német büntető-törvénykönyv szerint is (37. §.) a német állampolgár által külföldön elkövetett bűncselekmény miatt a polgári tiszteletjogok felfüggesztése önállóan mondható ki, figyelem nélkül arra, hogy az elítélt minő főbüntetést szenvedett, másrészt a pénzbüntetés átváltoztatása (28. §.) másként történik, ha az önállóan s másként ha pl. fegyházbüntetés mellett állapítottatott meg. De ez érveléstől eltekintve is kétségtelen, hogy a pénzbüntetésnek mint második főbüntetésnek alkalmazása nem felelne meg az »igazságosságnak«, mely a bűncselekmény aequivalensét keresi, mert vagy elégséges repressio a pénzbüntetés s akkor felesleges a szabadságvesztésbüntetés vagy nem elég s akkor a pénzbüntetés alkalmazása jelentene tulszigoru büntetést. Ha pedig a szabadságvesztéssel kapcsolatban kiszabott pénzbüntetés mellékbüntetés, úgy nincs okunk, hogy arra nézve ugyanoly latitude-öt ne engedjünk, mint aminőt pl. a polgári tiszteletjogok végső vonatkozásban szintén vagyoni hatályu felfüggesztése tekintetében számos kodex (pl. a német Btk. 32. §., a magyar Btk. 54. §-a negatív, a norvég Btk. 30. §. 3. p. pozitív irányban) ad a bírónak.

Hogy ily általános rendelkezés gyakorlatilag keresztülvihető, arra nézve úgy a törvényhozások (a régebbi zürichi Btk. 23. §-a,² aargau Btk.³ az Uri számára készült érdekes javaslat 8 cikke,⁴ a svájci jav. stb.) mint az elmélet⁵ bizony-

ságot szolgáltat. A pénzbüntetés alkalmazásának céljából folyik, hogy a bírónak adott ily általános felhatalmazást bizonyos feltételekhez kell kötni, melyek szabatos meghatározása a bírónak felelősségteljes feladatában támaszul és irányítóul van hivatva szolgálni. A nemzetközi büntető egyesület fentemlített határozatában semmi korlátot nem tartott felállítandónak, bár *Liszt* módosított javaslatában¹ a *nyereségvágyból* elkövetett bűncselekményeket vélte különösen kiemelendőnek, a XXII. német jogászgyűlés a pénzbüntetést mellékbüntetés-ként azon deliktumokra mondotta alkalmazandónak, »melyek tapasztalat szerint *nyereségvágyból* szoktak elkövetetni» Merkel javaslatával szemben, mely fakultative minden időleges szabadságvesztésbüntetéssel büntetendő deliktumnál obligatoriusan arra az esetre ajánlotta; »ha a cselekményt nem teljesen vagyontalan tettes haszonlesésből vagy fukarságból követte el«.

Miként a fentebbiekből kitűnik, az utóbbi megoldások egyikét sem tartom szerencséseeknek. A nyereségvágy jogászai fogalma, melynek seholsem sikerült a nép erkölcsi gondolkodásában polgárjogot nyerni, de nem is fejezi ki ezt a hajlamot, mely ellen a pénzbüntetés éle irányul, amely a legtöbb esetben mint a »l'argent pour l'argent« vágya nyilvánul. Hogy a nyereségvágy, melynél csak a »jogtalan eltulajdonítási célzat« ethikailag szintelenebb a büntetőkodexekben már meghonosodott, az nem lehet akadály annak, hogy a haszonlesés és fukarság praegnansabb és népszerűbb kifejezéseivel fel ne cseréljük, melyek egyszersmind alkalmasabbak arra, hogy a cselekmény motivuma és az érzület — a psyche állandó alapjellege — közt a kapcsolatot fentartsák. Még jobban kiviláglik ennek jelentősége, ha a cselekmény maga nem vagyoni jellegű, de a tettes általános érzülete teszi indokolttá a pénz, mint mellékbüntetésnek kiszabását. A haszonleső, pénzsóvár, fukar ember, a reális életnek jelensége nyereségvágyó ember, legalább abban az értelemben, melyhez erkölcsi rosszaság fűződik, csak elvont konstrukció.

Ebből folyólag javaslatom a következő: *A bíróság minden oly bűncselekményre, amelyre 3 évet túl nem haladó szabadságvesztésbüntetést szab ki, mellékbüntetésül pénzbüntetést róhat ki, ha a cselekmény indító oka: haszonlesés vagy fukarság vagy ha, bár a cselekmény más motívumra vezethető vissza, a tettes érzületét olyanakk ismeri fel, melyben a kiszabandó pénzbüntetés érzékeny visszahatást kelteni képes. A felsorolt feltételek mellett, tekintet nélkül az időleges szabadságvesztésbüntetés tartamára, kiszabandó mellékpénzbüntetés, ha annak összege az elítélt egy évi tökejevédelmét túl nem haladja.*

A tulbő bevezetés talán feleslegessé teszi a bővebb indokolást. Hogy a hosszabb tartamu szabadságvesztésbüntetés kriminalpolitikailag kizárja a pénzbüntetést annál az egyén-nél, aki saját munkájával keresi kenyerét, az alig szorul magyarázatra. Mi sem volna helytelenebb, mint a börtönből szabaduló egyén saját és családjának megélhetési gondjait még azzal is szaporítani, hogy a pénzbüntetés törlesztéséről gondoskodják. Viszont ha olyan esetet tartunk szem előtt, mint a Sternberg-eset vagy az ehhez hasonló,² teljesen indokolatlan volna a tőkét megkimélni, mely a cselekmény elkövetésének eszközéül szolgált. Általában a bíróság közgazdasági tapintatától függ, hogy a pénzbüntetés a vagyonmegosztás figyelembevételével érvényesüljön. Így talán mondanunk sem kell, hogy pl. teljesen vagyontalan és munkakép-telen egyénre pénzbüntetést kiszabni, ennek céljával ellenkeznék.

Merkel: Verhandl. des 22. deutschen Juristentages IV. 359, *Aschrott-Seuffert* és a Juristentag ily irányu határozata u. ott. 394; *Schmölder*: Preuss. Jahrb. LXII. 132, 137, 145; u. az. (eltérő módon) Die Geldstrafe 1902. 11., s főleg *Friedmann*: Zur Reform d. österr. Strafrechts 136; *Fink*: A motívumok tana 88.

¹ Mittheilungen III. 348.

² *Schmölder*: Die Geldstrafe 8—9.

★

¹ *Liszt*: Lehrbuch (14-ik kiad.) 254. 2. jegyz., ellentétes a belga-francia jog alapján *Prins*: Science pénal §. 869.

² *Stooss*: Die Schweiz. Strafgesetzb. 193.

³ *Günther*: I. m. III. 1. 563., 892. j.

⁴ *Pfenninger*: Entwurf eines Strafgesetzb. für den Kanton Uri 1894. 6.

⁵ *Wahlberg*: Klein. Schriften II. 260, *Krohne*: Lehrbuch d. Gefängniskunde 235; *Rosenfeld-Liszt*: Mittheilungen III. 143., 239; az union int. crim. krisztianiai határozata I. b. pont. (Mitth. III. 265.);

Egy látszólagos nehézséget azonban nem mellőzhetek hallgatással s ez a *motivum* megállapítása. *Thomsen*-nek nagy lelkiismeretességgel megírt munkájában¹ a *motivum* fogalom meghatározásának hosszú sorát találjuk, amiből eléggé nyilvánvaló a fogalom vitassága. A képzet, a cél, a célzat, az ösztön, a jellembeli tulajdonság stb. azonosítottak a *motivum* fogalmával. Az eredményt, melyre *Thomsen* jut, hogy t. i. valamely cselekvés *motivuma* ama lélektani láncolat minden tagja, mely a hajlamot vagy jellembeli tulajdonságot a cselekvést megvalósító akarattal összeköti, a büntetőjog szempontjából tovább tisztázta egy magyar jogtudós: *Finkey* Ferencz,² aki *Spencer* meghatározásához csatlakozva, a *motivum*ot a cselekvésre indító *érzelemmel* azonosítja. Kétségkívül ez az, ami a büntetés hatását tekintve fontos, mert a büntetés ezáltal azt a pszichikai pontot éri, melyen keresztül az erkölcsi norma az ember cselekvésére befolyást gyakorol. Hogy az érzelmi momentum kutatása a bíróra nehéz feladatot ró, az bizonyos: nehezet, de nem megoldhatatlant. Legalább erre vall, hogy a büntető bíró, mikor pl. a jogtalanság tudatát, a dolus eventualist, sőt magát a dolust keresi, nem retten vissza e lélektani tények megállapításától. Mennél inkább érvényre jut a büntetőjogban a kriminologia alaptétele: a büncselekmény társadalmi alzatának és a tettes egyéniségének vizsgálata, annál inkább fog a bünvádi eljárás e magasabb postulatumokhoz hozzáidomulni. Hogy a *motivum* kutatása nem nehezebb feladat, mint a dolusé, ez legjobban abból tűnik ki, hogy már *Berner*³ a szándékot egyáltalán csak a *motivum*ok segítségével vélte megállapíthatónak. A *motivum* fogalmának és keresési módjának közelebbi meghatározására épp oly kevésbé van szükség, mint ama lélektani, etikai és pszichiatriai fogaloméra, melylyel a büntetőkodexek általános tanai operálnak. Mindezt a tudomány és bírói gyakorlat «fára da se».

Vámbéry Ruzsem.

Rendelkezésre bocsátás.

I.

Eladott és szállított első minőségű szurok vételárhátraléka iránt indított keresettel szemben az alperes beismeri a megrendelést, de előadja, hogy felperes a megrendelt és számlázott első minőség helyett másodminőségűt szállított. Ezért ő (alperes) a szállítmányt nyomban a vasutnál történt megvizsgálása után felperessel szemben kifogásolta; de várakozásra nem lévén ideje, a küldött másodminőségű árut elhasználta és az annak megfelelő vételárat felperesnek megküldötte. Felperes beismeri, hogy alperestől a mondott kifogásoló közleményt megkapta; az áru minőségére azonban nem nyilatkozik, mert alperes az árut rendelkezésére bocsátani elmulasztotta, sőt azt saját előadása szerint el is használta; a hiányok érvényesítésének jogától tehát elesett.

Quid juris?

A jogkérdés, amelyen a peres ügy eldőlt, a kereskedelmi törvényünk 347. §-ában szabályozott *rendelkezésre bocsátás* kérdése, gyakorlatunkban eleddig egyöntetű és állandóan alkalmazott megoldást nem lelt.

A lehetséges két vélemény mindegyike képviselve van bíróságaink határozataiban. Az is, hogy a 348. §-beli jogok érvényesítése nem függ a megelőző rendelkezés alá bocsátástól, tehát hogy az aedilisi kereseteknek helyük van akkor is, ha a vevő a meg nem felelő árut az eladó rendelkezésére nem bocsátotta (Curia 633/1881); az is, hogy a rendelkezésre bocsátás a 348. §-ban szabályozott alternatív jogoknak

előfeltétele. Általában ez a második nézet az elterjedtebb, és megint két verzióban szerepel. Majd mindenképpen szükségesnek tartják a rendelkezésre bocsátást az aedilisi keresetek érvényesítéséhez (Curia 92/1882, 873/1891¹ 637/1901² Marosvásárhelyi tábla 1897 G. 37³) — majd pedig csak az *actio redhibitoria* előfeltétele volna a rendelkezésre bocsátás, az *actio quanti minoris* ellenben érvényesíthető enélkül is, ha a vevő a 346. §-ban előírt értesítési köteleességnek eleget tett. (Curia 340/1886; 855/1897; budapesti tábla 1897. II. G. 16.)⁴

Meg kell jegyeznünk, hogy mind e határozatokban a 346. §-beli értesítésnek és 347. §-beli rendelkezésre bocsátásnak egyszerű összetévesztéséről nem lehet szó. Nem egy határozat tudatosan szembeállítja a kettőt, és kimondja, hogy az áru hiányairól való *értesítés* magában véve nem pótolhatja a *rendelkezésre bocsátást* (C. 715/99.)

A joggyakorlat ingadozását a törvény hiánya nem okozhatja. Kereskedelmi kodexünk ide vágó rendelkezései teljesen következetesek és egymással quadrálnak. Sőt ezeknek a rendelkezéseknek egymás mellé állításától és elemzésétől remélem azt az egyértelmű eredményt, amely talán egységes gyakorlat alapjául szolgálni alkalmas lehetne. A feladat az, hogy a törvény tételeiből a rendelkezés alá bocsátás fogalmát, előfeltételeit, jogkövetkezéseit megvilágosítsuk.

Ennek a fogalomtisztázásnak elsősorban természetesen dogmatikus jelentősége lesz; de talán ez alkalommal is meggyőződünk arról, hogy a régi mondás: *bonus institutionista, bonus jurista* ma is áll, abban az értelemben, hogy *helyes* gyakorlat csak jó dogmatika alapján lehetséges.

II.

Kereskedelmi törvényünk megegyezően köztörvényi jogunkkal⁵ a vevő köteleességévé teszi, hogy az árut, amennyiben a szerződésnek vagy különös megállapodás hiányában a törvényi kellékeknek megfelel, átvegye. Ez a szabály singularitása a vétel jogának, amely a római jogból maradt ránk. Mert egyébként a hitelező a teljesítés elfogadására sem egyoldalu sem kétoldalu jogviszonyokból nincs kötelezve. A vevő tehát az áru átvételében nem csak hitelező, hanem adós is; őt az átvételre perelni lehet és az átvétel késedelmére nem a hitelezői, hanem az adósi késedelem szabályai nyerne alkalmazást.

A 345. §. szerint tehát a vevő *köteles* átvenni azt az árut, amelyet az eladó *köteles* átadni.

Ebből a szempontból minden adásvétel voltaképpen előszerződés, *pactum de contrahendo*, kötelező ügylet, amelynél fogva

¹ «Nem lévén a rendelkezésre bocsátás tényének kellő időben megtörténte igazolva, s így az áru a kikötött kellékekkel bírónak tartandó lévén: a kereskedelmi törvény 348. §-a az adott esetben sem az ügylettől való elállás, sem pedig a vételár aránylagos leszállítása tekintetében helyt nem foghat.» Curia id. hat.

² «Alperesnek az áru minőségi hiányára alapított kifogása kellő rendelkezésre bocsátás hiányában védelmet még a kifogás helyessége esetén sem nyújthat; ezen minőségi kifogás bírálatába bocsátkozni nem is kellett, hanem alperes a kereseti vételár és járulékaik megfizetésében marasztalando volt.» Curia id. hat.

³ «A kereskedelmi törvény 346. és 347. §-ai előírják, hogy abban az esetben, ha a más helyről küldött áru a kikötött kellékeknek meg nem felel, a vevő minő eljárást tartozik követni, és csak ha az itt előszabott módon jár el, van jogosítva a 348. §-ban írt jogokat érvényesíteni s nevezetesen amennyiben árleengedést és kártérítést kíván igénybe venni, a hiányokról az eladót azonnal értesíteni és az árut az eladó rendelkezésére bocsátani tartozik.» Marosvásárhelyi Tábla id. hat.

⁴ «A kereskedelmi törvény 348. §-ának állandó bírói gyakorlattal megállapított értelme szerint az árunak az eladó rendelkezésére bocsátása csupán akkor nem szükséges, ha a vevő az áru megtartása mellett a kikötött vagy törvényes kellékek hiánya miatt a vételár aránylagos leszállítását akarja követelni.» Budapesti tábla id. hat., — a keresk. és váltótörvényszék 1896 D. 750. 17. §-at. alapján.

⁵ Zlinszky Reiner 645. old. (VIII. kiadás); — Tervezet 1395. §. 2. bek.

¹ Untersuchungen über den Begriff des Verbrechsmotivs. München 1902.

² A *motivum*ok tana a büntetőjogban 1903. 27—28. Az európai irodalomnak — még pótlásra váró — vesztése, hogy a munka idegen nyelven még nem jelent meg.

³ Imputationslehre 300, v. ö. *Thomsen* i. m. 353.

a szerződő felek egy új szerződés, a dologi, rendelkező ügylet megkötésére, a *traditio*-ra vannak kötelezve, és pedig úgy, hogy a szerepek is előre el vannak osztva. Ahhoz a dologi szerződéshez, amely a *pactum de contrahendo* teljesítése, az ajánlatot az eladó köteles tenni: a szerződésnek vagy törvénynek megfelelő áruval. A vevő ezt az ajánlatot köteles elfogadni: amennyiben az áru a szerződésnek vagy törvénynek megfelel.

A vevő átvételi kötelessége tehát csak ebben a felvetésben áll fenn: hogy az áru megfelelő. Ellenkezőleg ha az áru meg nem felel, a vevőnek a tradícióra irányuló ajánlatot elfogadnia nem kell.

A 345. §. általános szabálya tehát ez: a vevő a megfelelő árut átvenni tartozik; a meg nem felelő árut átvenni nem tartozik, hanem azt egyszerűen visszaautasíthatja. Ez alól a szabály alól rendel kivételt a 347. §. a distanceügylet számára.

A «más helyről átküldött» árut ugyanis a vevő akkor sem küldheti egyszerűen vissza, ha az meg nem felel, «hanem az árunak az eladó rendelkezése alá bocsátásával annak megörzéséről egyelőre gondoskodni tartozik».

Már most a piaci vétel vevője, a mikor az árut, mert meg nem felel, elfogadni vonakodik, a mikor a tradícióra irányuló ajánlatot visszautasítja és az áru birtokbavételét megtagadja, ezzel főként két kiválólág fontos és praktikus jogi előnyt biztosít magának. Elsősorban megakadályozza a traditio anyagi jogi hatályának beálltát, a birtok és a tulajdon s ezzel a veszély átszállását. A tulajdonátruházás ugyanis *solvendi causa* történik; minthogy pedig a vevő ezt az árut az ő vétele *solutio*-jául elismerni vonakodik, ellene a legérélyesebben a tulajdon átszállásának megakadályozásával protestál. A tulajdonátruházás a vevő álláspontja szerint *sine causa* volna. Másfelől az áru visszautasításával a vevő bekövetkező jogviták esetére elhárítja magáról a bizonyítás terhét. Akár az eladó követeli ugyanis a vételárat, akár a vevő perel megfelelő teljesítést, — ha a vevő a felajánlott teljesítést visszautasította, eladónak kell magát az ajánlatot és azt bizonyítania, hogy a felajánlott áru megfelelő volt. Ha ellenben a szolgáltatás megtörtént és átvétetett, elegendő az eladónak ezt igazolnia, vevőre hárulván annak bizonyítása, hogy az nem felelt meg.*

Amde a más helyről átküldött árunak a rendeltetés helyéről az eladó telepére való «egyszerű» visszaküldését a 347. §. megtiltja. Ebben a visszaküldésben és az árunak esetleg nagy fuvardíjjal megterhelésében nyilván olyan tényleges rendelkezést lát az áru felett, a mely a vevőt, a ki a meg nem felelő áru felett magát rendelkezésre jogosultnak nem ismeri el, meg nem illetheti. Maga az eladó rendelkezők az áruról, a melyről a vevő tudni sem akar; ő határozon arról, vajjon értékesíteni akarja-e vagy sem, vajjon a rendeltetés helyén maradjon-e, vagy hozzá visszaszállíttassék, Csak ez lehet az értelme az «egyszerű visszaküldés» tilalmának. De korántsem lehet a törvény szándéka a distance-vétel vevőjét megfosztani attól a lehetőségtől, a mely a piaci vétel vevőjének az áru egyszerű visszautasításában nyílik.

Azért a 347. §. nem is teszi a vevő kötelességévé, hogy a meg nem felelő árut is átvegye, hogy a dologi ügyletre irányuló ajánlatot akkor is elfogadja, ha a szolgáltatás hiányos. Csak a *visszaküldést*, nem a *visszautasítást* tiltja.

Gondoskodni kell tehát utról-módról, hogy a distance-vétel vevője az árut visszautasíthassa, a nélkül, hogy vissza-

* Nagyjában így egész bírói gyakorlatunk. L. különösen Curia 1241.98. «Az átutalt jogszzerű megtagadása után nem a vevőnek áll kötelességében az áru szerződésellenes minőségét, hanem az eladónak ennek ellenkezőjét bizonyítani.» Míg a budapesti kir. tábla 1896. II. G. 57. sz. határozata szerint «Állandó bírói gyakorlattal megállapított jogszabály» volna, hogy már a *kifogásoldással* az eladóra hárul a bizonyítás terhe az áru megfelelő volta tekintetében.

küldené. Azért szükséges, hogy a vevő a visszautasítás, az át nem vétel jogi hatását előidézhesse, a nélkül, hogy azt tényleg, testileg megvalósítaná; hogy a birtok és tulajdon átszállását parirozhassa, és a bizonyítás terhét visszahárítsa.

A rendelkezésre bocsátás tehát nem egyéb, mint az eladó tradícióra irányuló ajánlatának visszautasítása, az árunak az eladó javára való egyidejű birtokba vétele mellett.

(Bef. Közl.)

Dr. Löw Loránt.

A bünper feljegyzéséről.

A telekkönyvi rendtartás 152. §-a szerint «ha az ellen, kinek számára bekebelezés történt, vagy ki abból jogot nyert, jogos gyanúkok forognak fön, miszerint a bekebelezés a büntető-törvény által tiltott cselekvényen alapul, a büntető bíróság köteles tüstént hivatalból, vagy a bekebelezés által sértett fél kívánatára annak feljegyzését, hogy a bekebelezés per alatt van, elrendelni».

A telekkönyvi rendtartásnak ez a rendelkezése az életbe léptetési törvény 1897. évi XXXIV. tcz. 27. §-a által hatályában fentartott, mert ez a rendelkezés a BP. XXVII. fejezetében foglaltakkal ellentétben nem áll, sem pedig nem foglal oly intézkedést magában, a melynek megfelelő intézmény szervezéséről a BP. rendelkezett volna.

És tényleg a gyakorlat mutatja, hogy mindazokon a helyeken, a hol a nyilvánkönyvi viszonyok rendezetlensége és ezeknek a tényleges állapottól való eltérése következtében a Btk 400. §-ába ütköző közokirathamisítás (másképp telekkönyvi csalás) gyakorta fordul elő, a bíróságok, sőt még a nyomozó hatóságok a bünper feljegyzést, mint a sértett igény biztosításának egyedüli módját a BP. életbelépte óta is sürűen alkalmazzák, de alkalmazására szükség van akkor is, ha a bekebelezés alapjául szolgáló okirat például zsarolás, vagy csalás által lett megszerezve.

A bünper feljegyzésnek célja az, hogy a sérelmes bekebelezés által szerzett jog további átruházását megakadályozza az által, hogy a jóhiszemű szerzés elé nyilvánkönyvi tilalomfát állít, és ilykép kizárja azt, hogy a sérelmes bekebelezésnek a büntetőbíróság által megállapított érvénytelensége a telekkönyvben bizó jogszerző ellenében hatálytalan és eredménytelen maradjon.

A célzt tekintve tehát hasonlít a BP. 492. §-ában szabályozott zárlathoz, tárgyat tekintve azonban a kettő különbözik, mert, míg a BP. 492. §-a értelmében a zárlat csak ingókra rendelhető el, addig a bünper feljegyzés telekkönyvi, azaz ingatlan zárlat; pontosabban: a bekebelezéssel szerzett nyilvánkönyvi jognak elzárása, zár alá vétele, de nem abból a célból, hogy a büncselekmény nyomai fixiroztassanak (BP. 94. §-a), mert hisz akár átruháztatik a sérelmes bekebelezéssel szerzett jog, akár nem, a büncselekmény nyomai (a sérelmes bekebelezésnek a nyilvánkönyvbe való vezetése következtében) immár megmaradnak, hanem abból a célból, hogy a sérelmes bekebelezéssel szerzett jog megterhelése és elidegenítése megakadályoztassék.

Ezt a célzt pedig a BP. 493. §-ában előirt biztosítási végrehajtással nem lehet elérni, mert a biztosítási végrehajtás csakis bizonyos pénzösszeg erejéig lévén elrendelhető; a sértett fél csakis a sérelmes bekebelezés által szerzett jog elidegenítése vagy megterhelése folytán netalán beálló kár összege erejéig vezethetne végrehajtást a terhelt vagy vádlott ingó- és ingatlan vagyonára, a mi által pedig a megterhelést vagy elidegenítést mégsem gátolhatja meg, fenmaradván még mindig az a kérdés, módjában lesz-e a kár összegét valószínűsíteni, mert hisz gyakran alig lehet az ilyen «intéressé» pénzben fixirozni, és ezenkívül még a BP. 493. §-ában előirt feltételek fenforgását is igazolni.

Az előadottakból kitűnik, hogy bünper feljegyzés egy a telekkönyvi rendtartásban kodifikált bünügyi eljárás, és pedig

a magánjogi igény érvényesítését és biztosítását szolgáló intézmény, mely a bünvádi pernek a BP. által szabályozott rendjébe a BP. szabályainak analog alkalmazásával könnyen beilleszthető.

Első sorban is az a kérdés döntendő el, hogy a bünper feljegyzését ki jogosult elrendelni.

A telekkönyvi rendtartás 152. §-a a bünper feljegyzés elrendelésére illetékesnek a *«büntető bíróságot»* jelöli meg.

A BP. által szabályozott eljárásban a *«büntető bíróság»* kitételből csak azt a következtetést szabad levonnunk, hogy a bünper feljegyzés oly eljárási cselekmény, melyet a nyomozó rendőri hatóság a bünvádi per egyik szakában sem rendelhet el.

Ezt a magyarázatot a BP. 492. §-ának 4. bekezdése dacára is el kell fogadnunk, amely pedig kivételes esetekben a hasonczélu bűnügyi zárlat elrendelésére a nyomozó rendőri hatóságot is följogosítja, mert ez által nem statuálunk oly szabályt, melyet a BP. nem ismerne. A BP. 98. §-a egész sorozatát ismeri azoknak a nyomozati cselekményeknek, melyeket a rendőri hatóság soha, bármely szükség esetében sem foganatosíthat, mert a bíró személyében az ezeknél üzhető visszaéléseknek gátját és garanciáját vélte feltalálni, a telekkönyv sensibilitása és a publicitásához fűződő nagy érdekek pedig épp úgy megkövetelik a független bíró személyében rejlő garanciát, mint akár a lefoglalt postai küldemény felbontása.

Ha tehát a nyomozás során bünper feljegyzés szüksége forog fenn, a nyomozó hatóság a büntetőbírósághoz köteles fordulni.

Nem lehet azonban elfogadni a BP. életbeléptetése előtt követett gyakorlatnak azt a felfogását, mely szerint a bünper feljegyzése csakis az ítélő bíróság által rendelhető el, és amely gyakorlat következményekép a vizsgálóbíró az iratokat a törvényszékhez terjesztette fel a feljegyzés elrendelése céljából.

A BP. a bünpert több szakra osztotta fel és mindegyik szakában más és más bírói közeget ruházott fel az eljárás irányításával és vezetésével. A telekkönyvi rendtartás 152. §-ában említett büntetőbíróság alatt tehát az a bírósági közeg értendő, akihez a BP. a bünpert annak állása szerint utalta.

Ezek szerint a nyomozó hatóság a bünper feljegyzése végett a BP. 98. §-ában foglalt rendelkezésnek megfelelően a területére nézve illetékes vizsgálóbíróhoz vagy sürgős szükség esetében a reá nézve illetékes járásbíróhoz fordul, a nyomozással megbízott járásbíró azonban azt maga is elrendelheti; a BP. 493. §-ának analog alkalmazásával pedig a vádirat benyújtásáig a vizsgálóbíró, ettől kezdve a főtárgyalás megtartásáig (vagy ha kifogások be nem adtak, a főtárgyalás elrendeléséig) a vádtanács, az eljárás későbbi szakában pedig az ítélőbíróság jogosult a feljegyzés elrendelésére. Járásbíróhoz elé tartozó büncselekmény esetében pedig az eljárás egész folyama alatt a kir. járásbíró.

Ami a bünper feljegyzés előfeltételét illeti, a telekkönyvi rendtartás 152. §-a «jogos gyanuokok fenforgását» követeli meg, ami a BP. nomenclaturáját tekintve, a BP. 1. §-ában foglalt nyomatékos gyanuval azonos.

Mivel pedig a BP. 1. §-a szerint ez a nyomatékos gyanu képezi a bünvádi eljárás elrendelésének (vagy folytatásának) előfeltételét is, a vizsgálóbíró a vizsgálat elrendelésével, a vádtanács a vád alá helyezéssel, az ítélőbíróság pedig a főtárgyalás vagy közvetlen idézés elrendelésével, illetve a marasztaló ítélet meghozatalával egyidejűleg, a bünper feljegyzését is *hivatalból* (telekkönyvi rendtartás 152. §-a) köteles elrendelni, és az eljárás megszüntetése vagy a vádlott felmentése esetében az elrendelt feljegyzés kitörlése iránt szintén *hivatalból* tartozik intézkedni.

Az ezek részéről érkező megkeresést, a telekkönyvi hatóság, — ha annak teljesítése telekkönyvi akadályba nem üt-

közik, — teljesíteni tartozik. A nyomozó rendőri hatóság részéről hozzáfűzött ilyenmü megkeresés foganatosítását pedig (a sértett fél kimondhatlan kárára) a telekkönyvi rendtartás 152. §-ára hivatkozva meg fogja tagadni.

A nyomozó rendőri hatóság ellen a gyanusított a vádtanács, (járásbíróhoz tartozó bűnügyben pedig a járásbíróhoz) előterjesztéssel élhet, ami a BP. 98. §-ának hasonló intézkedéséből és a BP. 492. §. 4. bekezdéséhez fűzött indokolásából következik. A vádtanács (illetve a kir. járásbíró) a nyomozó rendőri hatóságnak a bünper feljegyzését elrendelő határozatát minden körülmények között hatályaon kívül helyezni, illetve azt a BP. 384. §-ának 4. pontja alá eső semmiségi okból (mert a nyomozó rendőri hatóság hatáskörét túllépte) megsemmisíteni köteles, de ha a bünper feljegyzés szüksége fennforog, a bünper feljegyzése iránt a telekkönyvi rendtartás 152. §-ának rendelkezéséhez képest *«hivatalból»* tartozik intézkedni. A bünper feljegyzésnek a kir. járásbíró, mint nyomozó hatóság által történő elrendelése esetében azonban előterjesztésnek helye nincs, mert hisz a feljegyzést *«büntető járásbíró»* rendelte el.

Végül természetes, hogy a telekkönyvi rendtartás 152. §-ában foglalt *«bekebelezés»* fogalmát nem szabad megszorítólag értelmezni, hanem a *«bejegyzés»* fogalmával azonosnak kell azt tekinteni, mert ugyanazok az okok és érdekek, melyek a bünper feljegyzését a bekebelezett jognál indokoltta és szükségessé teszik, valamely jog telekkönyvi előjegyzése vagy jogviszony feljegyzése esetében éppen úgy fennforognak, és így nincs ok arra, hogy a bünper feljegyzését ezekre nézve is ne alkalmazzuk; annál is inkább, mert polgári bíróságaink állandóan követett újabb gyakorlata szerint a telekkönyvi rendtartás 148. §-a alapján nemcsak bekebelezett, hanem előjegyzett jognak kitörlését is törlési perrel lehet szorgalmazni.

Dr. Graber László,
pancsovai kir. törvényszéki jegyző.

A Btk. 262. §-a szerinti nyilvánosság.

A Btk. 262. §-a a törvény által alkotott testületek, hatóságok vagy azok küldöttségei, tagjai ellen, habár nem nyomtatvány által elkövetett nyilvános rágalalmazást és becsületsértést a magánégyének ellen elkövetett rágalalmazásnak s becsületsértésnek a 261. §. szerinti büntetésénél jóval súlyosabban bünteti. Közjogi s közrendi magasabb állami érdeket véd ez a törvényszakasz, mert a törvényesen eljáró hatóságnak, testületnek, küldöttségnek, vagy tagjának becsületbeli érintetlensége s jogtalanul megtámadott becsületének erőteljesebb védelme állami érdek, a hivatalos eljárást teljesítő hatóságok tekintélye maga a törvény tekintélye s a törvény tekintélye a közrendnek s a társadalom fejlődésének elsőrangú biztosítója. De az ezen törvényszakaszban felsorolt sértettek az ezen szakasz szerinti hathatósabb védelemben csak akkor részesülnek, ha a rágalmazás vagy becsületsértés *nyilvánosan* követtetett el ellenük, mert ha nem nyilvános az elkövetés módja, védelmük csak a 258. s 261. §§-ok büntető szankciója alá helyezkedik.

A sajtó természetéből önként értetődik, hogy a nyomtatvány vagy nyilvánosan kiállított képes ábrázolat közzététele vagy terjesztése által elkövetett rágalalmazás vagy becsületsértés mindig nyilvános. Elegendő volt tehát, hogy a törvény 262. §-a erről csak egy közbevetett utalással emlékezzék meg. Világos ebből, hogy a 262. §. kvalifikáló súlypontja nem csupán a nyilvánosságon van. A törvény által alkotott testületek, hatóságok vagy azok küldöttségei, tagjai ellen nem hivatalos működésük, hanem ettől függetlenül magánbecsületük stb. ellen elkövetett nyilvános rágalalmazás s becsületsértés büntetése a 258., 259., 260., 261. §§. szerinti büntetés, minősítésük ugyanezen törvényszakaszokon alapszik; a 259. §. ily esetben 1 évig terjedhető fogházat és

1000 forintig terjedhető pénzbüntetést állapít meg, — szembevetve ezt a 262. §. szerint hivatalos működésükre nyomtatvány által elkövetett nyilvános rágalmazás és becsületsértésre megállapított büntetés mértékével — 1 évig terjedhető fogház és 2000 forintig terjedhető pénzbüntetés — a különbség csak a mellékbüntetésben van meg. Ezen mérték-egyenlőségből okszerűen vélem következtetni, hogy a 262. §. szerint nyomtatvány által elkövetett cselekmény kvalifikáló sulypontja nem a nyilvánosság, mert ez a nyomtatvány természetéből önként folyik, hanem egyedül a sértett személy, hatóság, testület, küldöttség hivatalos jellege s hivatalos működésének megtámadása. A 262. §. sulypontja tehát csak akkor a nyilvános elkövetés, ha az nem nyomtatvány által követett el. A szóval elkövetett nyilvános rágalmazás és becsületsértés alapjellegéhez, nyilvánosságához a gyakorlat különféle értelmezéseket fűzött. Nézzük mindenekelőtt a törvény hű szellemét tükröztető miniszteri indokolást. A Btk. indokolása e részben azt mondja: «Ha valamely hatóság nyilvánosan a jog és igazság kijátszására vagy elnyomására irányzott cselekvéssel vagy erőszakoskodással vádoltatik: ha a hatóságnak hivatali eljárásban foganatosított, talán legüdvösebb intézkedése, mint a fondorlatok galád szövevénye, a bűnös vagy gyűlöletes merényletek végrehajtására irányzott terv állittatik a közönség elé; ha ez nyilvános beszédben, felhívásban vagy másnemű nyilvános közleményben történik, vagy talán több ízben s mindig nyilvánosan ismételtetik stb.,² ez esetben a közérdek, az állami tekintély, a hatóság iránti tisztelet fentartása, ami nélkül rend nem képzelhető, követelik, hogy a gonosz szigoruan megbüntetessék.»

A nyilvánosság miniszteri indokolásbeli ezen körülírásával alig összeférő értelmezést adnak a nyilvánosságnak a 262. §. szerinti fogalma felől nagy jogászi tekintélyek s talán a kir. Curia joggyakorlata is. Vargha Ferencz s Edvi Illés Károly a 262. §. szerinti nyilvánosságot a 171. §. szerinti nyilvánosságban találják meg, míg a kir. Curia (Dtár XIX. 86.) a 258. §-ban a rágalmazásra nézve meghatározott elkövetési módot, — többek jelenlétében vagy több, habár nem együttlevő személy előtt — jelöli meg a 262. §. nyilvánossága gyanánt is. *Schmierer* és *Fayer* törvénytárgyarázataikban ezt a kérdést bonczkés alá nem vették.

A 171. §. szerinti bűncselekmény elkövetésére való felhívás módja: gyülekezeten nyilvánosan szóval való elkövetés vagy nyomtatvány, irat, képes ábrázolat terjesztése vagy közszemlére kiállítása. Ez az elkövetési mód nem kvadrál a 262. §. szerinti nyilvánossággal, mert ha a törvényhozó ezt szándékolta volna, akkor ezt a 262. §-ban tüzetesen megjelölte volna, úgy a hogy kifejezetten megjelölte a 172., 173., 174. §§-okban, ahol világosan utal arra, hogy az ezen szakaszok szerinti bűncselekmények elkövetési módjának a 181. §. szerintinek kell lennie. Hogy a törvényhozó ezt a 292. §-nál kritériumként meg nem állapította, [következik hallgatásából s következik abból, hogy a miniszteri indokolás, ez a tömörkedő részletkérdésre féltő gondossággal kiterjeszkedő remekmű, arról, hogy itt is a 171. §. szerinti elkövetési módnak kell fenforognia, említést nem tesz; — de s gondolom ez a legerősebb fegyver — következik a 171. §. szövegéből is: nem elég a 171. §. szerinti szóval elkövetett bűncselekmény tényálladékanak megállapítására, ha valaki nyilvánosan hi fel büntett vagy vétség elkövetésére, hanem nyilvánosan és gyülekezeten kell a felhívásnak megtörténnie. Más tehát a nyilvános elkövetés és más a gyülekezeten nyilvánosan való elkövetés. A 262. §. ily kettős kritériumot nem állít fel. — egyedüli kritérium a nyilvánosság, amihez az elmondottak szerint gyülekezet, népgyűlés, emberek nagy tömege nem alapkellék.

Nézetem szerint tehát a 262. §. szerinti nyilvános rágalmazás és becsületsértés elkövetési módja nem a 171. §. szerinti elkövetési mód.

A kir. Curia a nyilvánosságot hivatkozott határozatában a többek jelenlétében való elkövetésben állapítja meg. A Btk. 258. §-a ugyanezt a kelléket állítja fel az egyszerű rágalmazásra is; ha tehát a 262. §. kelléke ugyanez volna, úgy eselnék a 262. §. egyik kvalifikáló ismerve t. i. a nyilvánosság s ez esetben a szóval elkövetett oly cselekmény szigorubb büntetését egyedül és kizárólag a hivatalos jelleg s eljárás vonná maga után. Ez a feltevés ellenkezik a törvény szövegével s a törvény szellemével, mert a törvény szövegéből s indokolásából egyaránt kitűnik, hogy ennek a törvényszakasznak uralkodó sulya a nyilvános elkövetésen van, ha pedig a törvény a nyilvánosságot a 258. §. meghatározása szerint értette volna, az előbb érintett szempontnál fogva a 262. §. megalkotása s a törvénybe illesztése teljesen felesleges lett volna.

A nyilvánosságnak illetén meghatározását tehát a törvényhozó szintén nem szándékolhatta. A többek jelenlétében, vagy több, habár együtt nem levő személy előtt való elkövetési mód még nem a teljes nyilvánosság, ez csak feleutja a nyilvánosságnak. A 262. § szerinti nyilvánosság ennél több: nézetem szerint a szóval elkövetett ily rágalmazás vagy becsületsértés nyilvánosságának kezdő fix pontja — úgy a hogy részben a bírósági joggyakorlat, főleg a kir. Curia egyes határozatai is megállapították — sokak jelenléte, vagy lánczolata, vagyis az egyszerű rágalmazáshoz megkívánható három egyénnél több egyén jelenléte vagy lánczolata, — befejező fix pontja pedig a gyülekezet, népgyűlés stb., szóval az emberek valóban nagy tömege.

Dr. Sándorfi Kamill,
nagykái kir. járásbíróági aljegyző.

Különfélék.

— **Lakonikus megjelölés.** Ügyvédi körökből a következő sorokat vettük: A m. kir. közp. díj- és illetékdíjszabási hivataltól a következő végzést kaptam:

Kérelme folytán Kj. 3261/905. tétel alatt előirt 1 K. illeték terhéről töröltetett. — Budapest, stb.

Az illetékkiszabási hivatal gyakran nem nevezi meg a feleket végzéseiben, midőn oly ügyről van szó, melyben az ügyvédet saját személyében terhelte meg valamely illetékkal. Az ügyvéd, ki az illetékügyeit nem a hatóságok ügyszámainak figyelembevételével rendezi, hanem többi ügyeivel tartja együtt, melyeket viszont a felek neveinek alapulvételével tart nyilván, rendszerint nem is tudja, hogy a végzés miről intézkedik. Nem követelünk lehetetlent, vagy óriási munkát az illetékkiszabási hivataltól, ha azt kívánjuk, hogy minden ügyvédhez intézett végzésében jelölje meg a felek neveit.

— **Mikortól számítandó a felülvizsgálati határidő** oly esetben, midőn a felebbezési bíróság az ítélet kihirdetését elhalasztja s erre a tárgyaláson jelen levő feleket végzésileg megidézi? Ilyenkor a felülvizsgálati határidő az ítéletki hirdetésnél meg nem jelent félre is az ítélet kihirdetése napját követő naptól nem pedig a felebbezési bíróság ítéletének kézbesítése napjától számítatik, mert ezen ítélet a meg nem jelent felekkel nem közlendő. Ugyanis a sommás eljárás 118. §-a értelmében, az ítélet csak azzal a féllel közlendő írásban és a felülvizsgálati határidő a 188. §. értelmében csak arra a félre nézve számítandó a kézbesítéstől, aki az utolsó tárgyaláson jelen nem volt, — vagy akinek az ítélet kihirdetésére határnapot kitűző határozat kihirdetve nem volt. Curia 1905 I. G. 37. sz. végzése.)

— **Az egri érseki joglyceumnak a jogtörténet tanítása tárgyában a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez felterjesztett véleményében a következőket olvassuk:**

«Az európai jogtörténet» abban az alakban, melyben a hazai jogintézeteken jelenleg tanítatik, nem egyéb, mint csak «sommás átnézet», «futólagos szemle» az európai kultúrvilág jogfejlődése felett, s így nincs minősítve arra, hogy a jogi tanulmányok közt köteles főkéllégiumkép foglaljon helyet. Erre csak mint összehasonlító jogtörténet lenne jogosult az összes európai államok- és nemzetekre kiterjeszkedve, s minden egyes állam és nemzet jogfejlődését a maga teljes egészében és jellegzetességében téve részletes kifejtés és összehasonlítás tárgyává. Ámde egy ily összehasonlító jog-

történetnek oly rengeteg az anyaga, hogy az nem egy rövid iskolai év, de évek sora alatt se volna abszolválható; és azzal nem volna képes megbirkózni semmiféle jogtanuló, s legkevésbé kezdő jogtanuló, sőt képzett szakember, — tanár, író — is aligha akadna, a ki képes lenne az óriási tömegben uralkodni. Innen, hogy ez a disciplina, hazánkból kiindulva, nem birt propagandát csinálni s irodalmat teremteni, még itthon a saját hazájában sem, mert hisz itt is — Wenzel és Hajnik, meg Schuller alapvető kísérletein kívül — mindössze egy-két monografiával van képviselve. Bár tehát mint hazai plánta talán kegyeletet igényelhetne is részünkről; minthogy azonban nincs komoly realitása, hitele és jövője: nem érdemel kultiválást és fentartást, s csak helyeselni lehet a törekvést, hogy az önálló jogi tantárgyak, s illetőleg főköllégiумok közül töröltessék, s anyaga ezentúl a tervezett modorban és terjedelemben adassék elő, amennyiben t. i. a magyar jogfejlődés specialitásainak teljesebb kidomborítására és méltatására szükséges.

— **Hatáskör megállapítása, oly jogosulatlan zálogolás miatt indított ügyben, a melyből 60 koronát meghaladó kár származott.** A kir. miniszterium a K. Z. b.-i lakos községi bíró ellen jogosulatlan zálogolás miatt folyamatba tett ügyben a f.-i kir. járásbíró és K. vármegye közigazgatási bizottsága között felmerült hatásköri összeüt-közési esetet 1905. évi február hó 8-ik napján tartott tanácsában megvizsgálván, következőleg határozott:

Ebben az ügyben az eljárás a kir. bíróság hatáskörébe tartozik.

Indokok: E. F. birtokos azt a feljelentést tette K. Z. b.-i lakos községi bíró ellen, hogy szarvasmarhái közül egy tehenet állítólagos mezei kárára jogosulatlanul zálogba vett. Kérte e miatt a nevezettnek megbüntetését és a tehen vizs-zsartartása és megbetegedése folytán származott 500 koronányi kárának megfizetésében való elmarasztalását.

A f.-i kir. járásbíró 1903. évi augusztus hó 9-én 1903. B. 510/3. szám alatt kelt végzésével hatáskörét leszállította s a feljelentést a f.-i járás főszolgabírájához áttette azzal az indokolással, hogy bár a kár 60 koronát meghalad, az eljárás mégis a közigazgatási hatóság hatáskörébe tartozik, mert a magánosok által elkövetett jogtalan zálogolás a büntető törvény alapján el nem bírálható.

A f.-i járás főszolgabírája érdemi tárgyalást tartott, a melyen K. Z. azzal védekezett, hogy jogosan zálogolt, mert E. F. az állami ut mentén termett s az államépítészeti hivataltól árverésen megvett szénatermésében legeltetett s ezen legeltetés által elkövetett mezőrendőri kihágás miatt E. F. jogerősen el is ítéltetett. A főszolgabíró ezen az alapon 1903. évi szeptember hó 16-án 1894. kihágási szám alatt hozott ítéletével K. Z.-t a vád alól felmentette, mert a zálogolást jogosultnak találta.

K. vármegye közigazgatási bizottsága 1903. évi november hó 14-én 4517. szám alatt hozott ítéletével a főszolgabíró ítéletét hatáskör hiánya miatt megsemmisítette s a feljelentést a f.-i kir. járásbíróhoz áttette, a közigazgatási bizottság ítéletét azzal indokolta, hogy miután a legeltetés az állami ut tartozékát képező nyári uton történt s az állat-behajtás is onnan történt, az 1894. XII. tcz. hatálya pedig az 1890. I. tcz. 1. §-ában felsorolt utakon és annak tartozékain elkövetett kihágásra ki nem terjed, a cselekmény tehát — amennyiben az kihágást képezhet — az 1890. évi I. tcz. büntető rendelkezései alapján bírálendő el, vagy az igény kártérítési perként a polgári bíróság előtt érvényesítendő.

Ezen tényállás alapján az eljárásra a kir. bíróság hatáskörét kellett megállapítani, mert a panaszolt cselekmény által okozott kár a feljelentés szerint 500 koronára rug, a cselekmény tehát az 1894. évi XII. tcz. 97. §-ának rendelkezése folytán a büntetőtörvény alapján, vagyis ebben az esetben abból a szempontból bírálendő el, hogy megállapítja-e a Btk. 418. §-ában körülírt vétség tényálladékát, a mely vétségnek az elbírálása az 1897. évi XXXIV. tcz. 18. §-ának I. 9. pontja által a kir. bíróság hatáskörébe van utalva.

Ha az érdemi tárgyaláson olyan adatok merülnének fel, amelyek alapján a cselekmény közigazgatási hatóság elé tartozó kihágásnak volna minősítendő, a kir. bíróság szélesebb hatásköre folytán ezt is érdemlegesen elbíráhatja. (4087/1905. I. M. sz.)

NEMZETKOZI SZEMLE.

— **A fekete lista.** A német Reichsgericht, mint azt annak idején közöltük, egy, a múlt évben hozott ítéletében ki-mondotta, hogy a munkásnak a fekete listára tétele tiltott cselekmény, és kártérítésre kötelez. Ebben az értelemben ítélt f. évi június 20-án az osztrák Oberste Gerichtshof is. A bécsi pékmesterek egyik egyesülete időről-időre közölte tagjaival azoknak a munkásoknak a nevét, kiknek felvételétől tartózkodniok kell. A munkások a lista következtében seholsem kaptak munkát s ezért a fekete lista készítése miatt kártérítési pert tettek folyamatba. A két alsóbíróság felpere-seket keresetükkel elutasította, a legfelsőbb bíróság felpere-sek revíziójának helyt adott. Az ítélet indokolása szerint az ipartörvény előírja, hogy a munkaadó segédmunkást munka-könyv nélkül nem vehet fel, a munkakönyvben azonban a szolgálat minőségét a munkaadó nem tanusíthatja. A szolgál-at minőségéről, értékéről, a munkás magaviseletéről a munka-adónak csupán a munkás külön felhívására kell és lehet bizonyítványt adnia s ez csupán akkor vehető fel a munka-könyvbe, ha tartalma a munkásra nézve kedvező. Az ipar-törvény eme rendelkezéseiből következik, hogy a törvény nem akarja, miképp a munkaadónak a munkásról alkotott rossz véleménye, esetleg a munkás hibái a munkást kereset-ben oly módon gátolják, hogy azok mindazoknak, kiknél a munkás munkát keres, rögtön, hosszas eljárást igénybevevő tudakozódó eljárás nélkül tudtára adassanak. A fekete lista segélyével a munkaadók az ipartörvénynek a munkaadók véleménynyilvánítási szabadságát korlátozó intézkedéseit ke-rülik meg s ezért az ily jegyzék készítése és közzététele jogta-lan cselekmény, mely kártérítésre kötelez.

— **«Über Vergangenheit und Zukunft der öster-reichischen Verfassung»** című munka jelent meg dr. Fried-rich v. Wiesertől a bécsi egyetem tanáráról Carl Konegen kiadásában.

— **A bűnvádi perrendtartás reformja Németország-ban.** A bűnvádi perrendtartás reformjára kiküldött bizottság munkálatait befejezte, úgy hogy már csak az eredmény tör-vényhozói értékesítése marad hátra. Ez azonban a Reichstag következő ülészakájában alig fog megtörténni. Először ugyanis az egyes kormányoknak, majd a porosz miniszteriumnak, végül a Bundesrathnak kell állást foglalnia a javaslattal szem-ben. De a javaslat ezektől eltekintve még azért sem kerül-het tárgyalásra, mert a Reichstagnak sürgősebb természetű javaslatokat kell megelőzőleg letárgyalnia.

— **Tarifaszerződések megszegéseért való kártérítési felelősség Angliában.** Az angol bányamunkások végrehajtó bizottsága, hogy az árak sülyedését megakadályozza, három napon át elrendelte a munka szünetelését. A munkások há-rom napon át szüneteltették a munkát. Ez a munkaszünet megsértette a munkaadók s a szakegyletek között létrejött tarifaszerződést. A bányatulajdonosok a munkaszünet okozta károkért a végrehajtóbizottság ellen kártérítési pert tettek folyamatba, mert az birta rá a munkásokat a szerződésze-gésre. A legfelsőbb angol bíróság megállapította a kártérítési felelősséget.

— **Franciaia törvényjavaslat a hétközi munkaszü-netről.** Franciaország még mindig nem ismeri a kötelező hétközi munkaszünetet. A hétközi munkaszünet kötelező tété-lére vonatkozólag jelenleg törvényjavaslat fekszik a franciaia szenátus előtt. A törvényjavaslat érdekessége, hogy szerinte nem törvény határozza meg, hogy melyik nap legyen a hét-közi szünnap, hanem a munkaadó s a szünnapot az üzem helyiségeiben kifüggesztett hirdetmény útján adja tudtára a munkásoknak s a közönségnek. Kisiparosok és kiskereske-dők, kik ötnél kevesebb alkalmazottat foglalkoztatnak, az egy munkaszüneti napot két fél nappal helyettesíthetik. Az üzlet-nek nem kell zárva lennie. A munkaadó dolgozhatik.

— **Az első bolgár jogászgyűlés.** Szófiában f. évi július hóban volt az első jogászgyűlés. A jogászgyűlésen 8 tanul-mányt és 3 jelentést olvastak fel.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 25. sz.

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4. sz.

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési díj: félévre — 12 kor.
negyedévre 6 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Az alkoholizmus elleni nemzetközi kongresszus. xy. — Renelkezésre bocsátás. Dr. Löw Lorántól. — Kölcsönös beleegyezés mint bontó ok. Dr. Handler Illéstől. — A magyar általános polgári törvénykönyv tervezetének 360. §. 1. bekezdéséről. Dr. Kruk Elemér budapesti ügyvédtől. — Különfélék.

Melléklet: Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az alkoholizmus elleni nemzetközi kongresszus.

Bármennyire kételkedjenek is a kultura magas fokán álló országokban a nemzetközi kongresszusok jelentőségében, nálunk határozottan meg van az a hatásuk, hogy szélesebb körben tesznek ismertté Európaszerte erősen kifejlődött, de itt még alig csirázó társadalmi mozgalmakat. Társadalmi bajok a nemzetközi kongresszusok fényénél válnak nálunk sokkal számára először láthatóvá.

Az alkoholizmus okai ellen irányuló társadalmi küzdelmünk csekély mérvével szorosan összefügg az a körülmény, hogy csak a legujabb időkben kezdjük vizsgálni az alkoholizmus hatásait. Az alkoholizmus társadalmi hatásait pedig még alig tette nálunk kutató pozitív módon vizsgálata tárgyává. Külföldi tudósok észleleteihez kell fordulnunk, ha látni akarjuk pl. azt a nagy szerepet, melyet az alkohol a bűncselekmény aetiológiájában játszik. Dr. Baer Németországban még a hetvenes években vizsgált meg ebből a szempontból 32,837 foglyot 120 intézetben. Eredményei meglepőek voltak. Az elítéltek 41,7%-a alkohol hatása alatt követte el a bűncselekményt. A férfi büntettek közül 53,6% volt az alkalmi, 46,4% a szokásos ivó. A testi sértések miatt fogházra ítélték 63,4%-a ivó volt, köztük 81,1% alkalmi ivó. A szemérem elleni bűncselekmények elkövetői közül 77% volt az alkoholista. Lang az 1890. évben a zürichi járásbíró-sághoz testi sértés és a tulajdon rosszakaratu károsítása miatt érkezett feljelentéseket figyelte meg. 141 testi sértés miatt elítélt közül vasárnap 60 követte el a bűncselekményt, az év azon 208 napján, melyen az alkoholfogyasztás csekélyebb 41, azon 157 napján, melyen az alkoholfogyasztás nagyobb (szombat, vasárnap, hétfő) 100 elítélt. A tulajdon rosszakaratu károsításainál az arány még szembetűnőbb volt.

A viszonyok azonosságából vont deduktív következtetés és a mindennapi tapasztalat bárkit meggyőzhetnek arról, hogy az alkoholnak Magyarországon sincs kisebb szerepe a bűncselekmények előidézésében. Aki végiglapozgatja akár melyik büntetőbíróságunk aktáit, valósággal megdöbben, hogy hány esetben állapítják meg bíróságaink a tettes ittaságát. De még több esetben védekezik a vádlott részegségével. A részegség kifogása a leggyakoribb formája a védekezésnek messze felülmúlja a jogos védelemre alapított védekezések számát, melyekkel főleg testi épség ellen intézett deliktumoknál találkozunk.

A büntetőjog nyitott kérdéseinek egyike, hogy minő elbánásban részesítse azokat, kik az alkohol hatása alatt követtek el bűncselekményt. A kronikus alkoholistáknak külön megfelelő intézetekben való elhelyezése a kriminálpolitika egyik alapvető követelménye. Nehezebb az alkalmi alkoholistákkal való elbánás problémája. A beszámíthatóság alapfeltétele, hogy a tettest a motivumok normálisan befolyá-

solják. Az alkohol a motivumok rendes játékát megbillenti. A büntetőjog azonban büntet oly esetekben is, midőn a motivumok rendes működésétől eltérés észlelhető, de ez az eltérés nem nagy. Az esetek jelentékeny részében az alkohol büntetőjogi problémája egybeesik olykép a csökkent beszámíthatóság kérdésével. Jogunkban nincs külön büntetési tétel a csökkent beszámíthatóság számára; gyakorlatunk enyhítő körülménynek tekinti azt úgy az ittaságnál, mint egyéb esetekben. A részegség azonban eltér a csökkent beszámíthatóság rendes eseteitől. Mig másutt rendszerint tartós állapottal, addig itt a kronikus alkoholizmustól eltekintve, muló jelenséggel van dolgunk. Az alkalmi részegnél a büntetés motivuma normalisan hat, nem úgy mint pl. az idiotánál. Nem vonható le ebből a körülményből az a következtetés, hogy a részegségben beszámíthatóan elkövetett bűncselekményeket büntessük súlyosabban, hogy ezzel a mértéktelen alkoholfogyasztástól elrettentsünk? A bűncselekményeknek nagy részét követik el ittasok, de az ittasoknak aránylag kis része követ el bűncselekményeket. A bűncselekmény elkövetésének valószínűtlen esélye alig esik erős ellenmotivumkép latba az alkoholfogyasztásra csábító számos motivummal szemben.

Az ittaságnak azt az esetét, midőn a motivumok rendes küzdelme teljesen szünetel, általában beszámíthatatlannak tartják. A többi beszámíthatatlan állapottól azonban megkülönbözteti az a körülmény, hogy a legtöbb ember beszámítható, midőn előidézi. A ki azonban ittas állapotban különben beszámíthatatlan bűncselekményt követ el, nem-e vonható felelősségre azért a gondatlansáért, hogy ittas lett, ámbár tudta, hogy ily állapotban nagyobb az esély bűncselekmények véghezvitelére? Vagy nem-e büntethető minden ittas azért a közrendet veszélyeztető cselekményért, hogy leitta magát? Mindezzel a lehető tervvel szemben azonban számos kétség merül fel. A bűncselekmény az ittaságnak előre alig látható, kivételes következménye, a mérsékletes ivás a mértéktelen ivástól alig választható el, az ivás mérve nem szabályozható pontosan s az ittaság bekövetkezte egyénenként és esetenként különböző.

De beszélhetünk-e komolyan az ittaság, az ivás büntetéséről ott, hol a társadalomban számos jogszabály kényszerénél erősebben hat az ivás kényszere? Ott, hol az állam az alkoholfogyasztást valósággal privilégiumokban részesíti? (Vasárnapi munkaszünet alól tett kivétel.) Ott, hol a legáltalmasabb társadalmi erők egyike az alkohol termelésében és forgalmában érdekelték köre? És ha komolyan szóba jönne az ittaság büntetése, nem jöhetne szóba a nélkül, hogy ne vetnék fel mindazok büntetésének tervét, kik bűnösök abban a gondatlanságban illetőleg veszélyeztetésben, hogy másoknak lehetővé tették az alkohol mértéktelen élvezetét.

Ma az ittaságot csak akkor büntetjük, ha valamely bűncselekmény lett a «beszámítható» következménye. De még akkor is csupán az ittas büntetjük s azt, ki tudva ittas állapotát, illetőleg előre látva az ittaság bekövetkeztét, az italt kiszolgáltatta, nem üldözzük büntetőjogilag. A büntetésnek ez a módja tulajdonképp a mai büntetési rendszer azon eredménybüntetése közé tartozik, hol valóságban egy a tettes akaratától független tényezőt, a véletlent büntetjük.

Igaz ugyan, hogy a büntetés feltétele, hogy a normális mérlegeléstől ne nagyon tért legyen el a tettes mérlegelése. Azonban bíróságaink pszichológiája szerint még a nagy mértékben fogyasztott alkohol is igen ritkán szünteti meg teljesen a mérlegelő képességet, ellenkezőleg a pszichiáterek álláspontjával, kik mint pl. Kraepelin kimutatták, hogy az igen kis mértékben történt, külső jelekben nem is nyilvánuló alkoholfogyasztás is jelentékenyen módosítja a finomabb szellemi működést. De mikép történik egyáltalán annak a megállapítása, hogy minő foku volt a tettes ittassága a bűncselekmény elkövetésénél? Az ittasság nem tartós állapot, szakértők mérvét utólag nem állapíthatják meg, az esetben rendszerint nincsenek jelen. A részegség foka sokszor nem is nyilvánul külsőleg könnyen észrevehető jelekben. És ha nyilvánul is, egyedül tanuk konstatálhatják, kik pontosan nem is figyelik meg ezeket a jeleket, de ha meg is figyelik, sem tudják jól leírni, annál kevésbbé értékelni. A bíróság ezekben az esetekben rendszerint vélelem alapján ítél. Az ittas, ha az ellenkezője be nem bizonyul, nem teljesen beszámíthatatlan.

Az alkoholos mérgezésben bünt követőket rendszerint tehát azzal az indokolással büntetik, hogy félig-meddig tudtak még normálisan mérlegelni. Az ítélkezésnek ez az iránya könnyen megteremti azt az illúziót, hogy az alkohol fogyasztása nem volt az igazi oka a bűncselekménynek, csak legfeljebb kis mértékben előmozdítója.

De ha a büntetőjogi represszio súlyos eszközeit is alkalmazzuk magával a mértéktelen alkoholfogyasztással szemben, vagy ha erősebben büntetnők a részegségben elkövetett bűncselekményeket, igen kétséges, hogy ezzel az alkoholizmust s az ennek következtében fellépő bűncselekményeket vissza tudnók szorítani. Az alkohol termelésének, árusításának és fogyasztásának és az alkoholfogyasztásra való csábításnak szabadsága, az ivási kényszer, a rossz lakásviszonyok és táplálkozás stb. oly hatalmas erők, hogy ezeket alig tudja legyőzni az esetleges ittasságban elkövetendő bűncselekmény következményeitől való félelem. S vajon a büntetés kétélű fegyvereit alkalmazzuk-e ott erősebben, hol a bűn okai ellen szelidebb eszközökkel sikeresebben küzdhetünk? A szesztermelés és italmérés törvényhozási uton való jelentékeny megnehezítése és korlátozása, a községeknek biztosított az a jog, hogy a szesz termelését és fogyasztását területükön eltilthassák stb., mind oly eszközök, melyekkel könnyebben és sikeresebben lehet küzdeni az alkoholizmus ellen, mint a büntetőjog eszközeivel. A büntettek csökkentését, a büntetőjog célját sokszor nem a büntetőjog eszközeivel valósítjuk meg. Természetes, hogy az ilyfajta állami beavatkozással párhuzamosan kell haladnia, sőt ezt meg kell előznie egy erős társadalmi propagandának. Ennek a nálunk még csak kezdődő társadalmi propagandának élesztését várjuk a nemzetközi alkoholizmus elleni kongresszustól. xy.

Rendelkezésre bocsátás.*

III.

Az első minőségű helyett szállított másodminőségű szurkot a vevő hajlandó vagy kénytelen lévén megtartani és elhasználni, nyilvánvaló, hogy azt az eladó rendelkezésére bocsátani nem áll érdekében. Ha tenné, a maga céljaiban háborítva látná magát, amit pedig ennek fejében a rendelkezés alá bocsátással az előzőekben kifejtettek szerint elér, arra nincs szüksége. A szurkot elakarja használni, tehát birtokának és tulajdonának átszállására szüksége van; ennek fejében pedig el kell vállalnia a minőségi hiány bizonyítását.

Valahányszor a vevő a kereskedelmi törvény 348. §-ának

kettős lehetősége közül a *quant minoris* érvényesítésére szánja el magát, mindannyiszor illuzoriussá válnék az ő terve, ha megkövetelnők tőle, hogy az árut, amelyet meg akar tartani és fel- vagy el akar használni, előbb az eladó rendelkezésére bocsássa és tartsa, — egészen a jogvita végéig. Nyilván ez a megfontolás tette plauzibilissé joggyakorlatunk előtt azt az álláspontot, hogy az árleszállítást követelő vevőnek a kifogásolt árut az eladó rendelkezése alá bocsátani nem szükséges. Hiszen ő épen az áru megtartása mellett nem ajánlja, kéri, hanem igényelheti az árleszállítást. Semmi értelme sem volna tehát a megtartandó árut előbb visszabocsátani az eladó rendelkezésére. A helyzet gazdasági szükségége tehát egyenesen kizárja, hogy a rendelkezésre bocsátást az árleszállítási igényhez megköveteljük.

A törvény rendelkezése szintén.

A 348. §. szerint az elállás és árleszállítás vagyilagos jogának egyetlen előfeltétele: hogy «az áru a kikötött vagy törvényes kellékeknek meg nem felel.» És valóban a helyes jog tétele ez: hogy a 348. §. szerinti jogok akkor legyenek gyakorolhatók ha az áru meg nem felel, — de ez esetben azután mindenképpen. Másfelől azonban az eladó méltánylást érdemlő érdeke, hogy ne maradjon soká függőben, vajjon a teljesítést annak elfogadja-e a vevő. Ennek a jogos érdeknek tesz eleget a contrapositio: a 346. §. 1. és 2. bekezdésének szabálya, amely csak a distance-vételre szól és amelyet, — hogy helyesen-e vagy sem, azt nem firtatom, — a gyakorlat a helyi vételre is «megfelelően alkalmaz.» Az első bekezdés szerint a vevő az árut «haladéktalanul megvizsgálni», és az észlelt hiányokról az eladót «azonnal értesíteni» tartozik. Ennek az azonnali értesítésnek elmulasztásához fűzi a 2. bekezdés a praejudiciumot, hogy az áru «nem kifogásoltnak tekintetik». A csak később felfedezhető hiányokról megint azonnal a felfedezés után kell az értesítésnek történnie, — ugyanazon jogkövetkezés terhe alatt.

A 348. és 346. §-ok tartalmának schematikus áttekintése tehát ez:

I. Az áru meg nem felel: vevő elállhat vagy árleszállítást kérhet. (348).

II. Kivétel: distance ügylet (joggyakorlat szerint piaczi ügylet is); meg nem felelőnek és kifogásoltnak az áru csak akkor tekinthető, ha vevő a hiányokról az eladót az átvétel, illetőleg felfedezés után azonnal értesítette. (346).

A joggyakorlatunkból kiegészített jogszabály szerint tehát a 348. §-beli alternatív jogok gyakorlásának kettős feltétele van: 1. az áru meg nem felelő volta és 2. az értesítés. A rendelkezésre bocsátás, látjuk, itt nem szerepel. Megelőzőleg a rendelkezésre bocsátás elemzéséből megállapítottuk, hogy annak jogkövetkezménye: a birtok és tulajdon átszállásának elhárítása és a bizonyítás terhének szabályozása; nem találtuk ellenben a rendelkezésre bocsátás jogkövetkezményei között az aedilisi keresetek megalapítását vagy fenntartását. Ezzel az eredménnyel azonos a jelen második, amelyhez az aedilisi keresetek jogi természetének vizsgálatából jutottunk, amidőn felismertük, hogy ezen, kereskedelmi törvényünk 348. §-ában szabályozott igények minden előfeltétele meg van valósítva, ezek az igények tehát alternatív érvényesíthetők, anélkül, hogy megelőzőleg a hiányos áru az eladó rendelkezése alá bocsátatott volna.

Ezen a helyen végre figyelmeztetnem kell arra, hogy sem a 348. §., sem a 346. §., ahol a *redhibitoria* és a *quant minoris* szabályozva vannak, a kettőnek előfeltételei között különbséget nem tesz. A 348. §. mind a két alternatívához egyaránt csupán az áru meg nem felelő voltát követeli meg; a 346. §. szerint pedig a meg nem felelő áru az azonnali értesítés elmulasztásával nem kifogásoltnak, azaz megfelelőnek tekintetik. Mind a két alternatív jognak ez a közös két előfeltétele áll fenn: az áru meg nem felelő volta, és az eladó azonnali értesítése erről.

* Az előbbi közl. I. a múlt heti számban.

A 348. és 346. §-okban egészen világos a két aedilisi kereset előfeltételeinek azonos megszabása. De lege lata tehát kétséget nem szenvedhet, hogy mihielyt felismerte gyakorlatunk, hogy a *quanti minoris*-nak nem előfeltétele a rendelkezésre bocsátás, ezzel praëjudicált magának abban az irányban hogy a *redhibitorid*-nak sem az.

Nincs szüksége sem a rendelkezésre bocsátásnak, sem a redhibitoriának arra a közeli kapcsolatra, amelyet gyakorlatunk közöttük megalapítani megkísérlett. A két jogintézmény ugyanis merőben más. A rendelkezésre bocsátással a megelőző kötelmi jogviszony épségben tartása mellett, az annak teljesítésére irányuló kísérlet van meghiusítva. Az eladó a másodminőségű szuokkal akarta az első minőségűre vállalt kötelezettségét teljesíteni; az áru rendelkezése alá bocsátásával a vevő csak annyit mond, hogy az ő vétele ezzel a szuokkal *nincs teljesítve*. Arról, hogy már most az ő követelése és az eladó tartozása mikép bonyolítottassék le, a rendelkezésre bocsátás nem szól: arra a vevőnek, a 348. §. szerinti választási jogával élve kell nyilatkoznia. A rendelkezésre bocsátással a *quanti minoris* nem igen fér meg. Lehet tehát a rendelkezésre bocsátás vételtől való elállás bevezetése. De nem kétlem, hogy a 348. §-beli jogok mellett a vevőnek, a nem kellő teljesítés helyett új teljesítés iránti kereset is nyitva áll* és ez a kereset is megfelelően van előkészítve a rendelkezésre bocsátással. Nyilvánvaló tehát, hogy a rendelkezésre bocsátás csak magának a teljesítő traditionak visszautasítása — és így a szerződés fenn tartásával is, az attól való elállással is egyiránt összefér. Ezért rendelkezésre bocsátás *redhibitio* nélkül, *redhibitio* rendelkezésre bocsátás nélkül kell, hogy lehetséges legyen.

Még egy nehézség van, amelyet kiküszöbölünk, azzal, ha a rendelkezésre bocsátást nem tekintjük a 348. §-beli elálláshoz szükségesnek.

Mig ugyanis az eladó értesítésének az átvétel illetve a hiányok felfedezése után *azonnal*, mindenképen pedig az átvételtől számított hat hó alatt (349. §. 1. bek.) kell történnie — addig a hiányokra alapított kereseti jog érvényesítésére a vevőnek az átvételtől számított hat hónapon belül mindég van ideje. (349. §. 2. bek.) A felismerhető és felismert hibáról tehát azonnal kell mennie értesítésnek; a kereseti érvényesítés maradhat a hatodik hónapra. Mellesleg megjegyezve, hogy a 349. §. 2. bekezdésében a keresetre adott hat hónap nem elévülés, hanem záros határidő, az már abból is nyilvánvaló, hogy nem az *actio nata*-val kezdődik.

Már most a 348. §-ban megalapított alternatív lehetőséget, melyhez még a megfelelő teljesítés iránti igény járul, ugyan egyszerűen alternatív kötelelemnek nem tekintem, de annak hasonlatosságára kezelendőnek tartom. Alternatív kötelemben ugyanis választás van különböző szolgáltatások között, amelyekkel az adós teljesíthet. Itt nem erről van szó; a vevőnek választása van különböző jogviszonyok között, amelyek közül az egyik a másikat kizárja. Választhatja ugyanis a szerződés fenn tartását és valaminő lebonyolítását egyfelől és a szerződéstől való elállást másfelől. Az utóbbi esetben a két fél között új kétoldalú, viszonyos jogviszony keletkezik, amelyben mindenki a másiknak visszatéríteni tartozik a szerződés nélküli állapotot.

Kétségtelen azonban, hogy a vevőt itt is választási jog illeti meg, és hogy ezt a jogot gyakorolhatja, hazai joggyakorlatunk szerint: a kereset megindításáig. Amíg a vevőnek ideje van a keresetindításra, addig idejének kell lennie a választásra is. Már pedig, ha a *redhibitorid*hoz szükséges a megelőző rendelkezésre bocsátás, a *quanti minoris* pedig nem fér meg vele, akkor a vevőnek a rendelkezésre bocsátás idején belül kell elhatározásra jutnia, vajjon árleszállítást kér-e,

amikor is nem bocsátja az árut az eladó rendelkezésére; vagy pedig eláll-e a vételtől, amely esetben a rendelkezésre bocsátást nem volna szabad elmulasztania.

Ha tehát a most uralkodó gyakorlat a rendelkezésre bocsátást az elálláshoz szükségesnek tartja, az árleszállításhoz nem, ezzel korlátozza a vevőt a 349. §. 2. bekezdése szerint gyakorolható választási jogában.

Az eddigieket összegezem: A kötelmi joghatású értesítés a kereskedelmi törvény 348. §-ában szabályozott aedilisi keresetek előfeltétele; tőle szigorúan megkülönböztetendő a dologi hatályú rendelkezésre bocsátás, amely ezeknek nem előfeltétele. Ez persze nem azt jelenti, hogy a vevő egy azon nyilatkozatában, annak ugyanazon szavaiban, az értesítés is, a rendelkezésre bocsátás is benne ne lehessen. Ez azonban csak külső találkozás. Lényegileg a kettő szükségképp megkülönböztetendő. Megkivánja ezt a gyakorlati élet szükséglete is, a fogalmak elemzése is, a törvény szövege is. Következmenye a megkülönböztetésnek, hogy a 348. §. szerinti joggal teljes mértékben élhet, aki meg nem felelő árut kapott és a hiányokról az eladót az átvétel vagy a későbbi felfedezés után azonnal, legkésőbb az átvétel után 6 hónappal értesítette. Kereskedelmi törvényünk szerint meg nem követelhetjük, hogy a vevő a meg nem felelő árut az eladó rendelkezésére is bocsássa. Ez csak lehetőség, amelylyel a helykülönbség melletti vételben a vevő akkor él, ha az átvétel jogkövetkeztéseit el akarja magáról háritani.

(Bef. közl.)

Dr. Löw Loránt.

Kölcsönös beleegyezés mint bontó ok.

Adalék a konsuli bíráskodáshoz házassági perekben.

Előttünk fekszik egy bécsi ügyvéd megkeresése, melylyel nyilatkozatot kér arra nézve, hogy a sofiai osztrák-magyar főkonsulátusnak, mint konsuli bíróságnak alant idézett ítélete hazai jogunk szerint érvényes-e?

Az ítélet szövege, hü magyar fordításban a következő: 5081. szám. Kölcsönös beleegyezés alapján való felbontása az E. S. T. és C. T. között izraelita szertartás szerint kötött házasságnak. Tekintve, hogy az ezen bíróságnál 1902 október 14-én kelt végzés folytán, (melylyel a házastársaknak és pedig E. S. T. *nagymagyarai pozsonymegyei illetőségű magyar honos* sofiai nagykereskedőnek és C. T. szül. M. asszonynak, megengedtetett, hogy E. S. T. ur a válólevelet átadja, és C. T. asszony a válólevelet átvegye), az 1902. évi október hó 15. napjára kitűzött tárgyaláson E. S. T. ur és C. T. asszony azon nyilatkozatot tették, hogy szilárdan el vannak határozva, a válólevelet szabad akarattal átadni, illetve átvenni, és házasságukat ez által felbontani, tekintve hogy az újabb békítési kísérlet sikertelen maradt, végül tekintve hogy ezek folyamánaképpen E. S. T. ur E. M. bolgárországi nagyrabbi jelenlétében a bíróság előtt a válólevelet feleségének C. T. asszonynak átadta, és ez a válólevelet szabad akaratból átvette, a sofiai cs. és kir. főkonsulátus mint bíróság a válólevelet jogérvényesnek tartja és ezáltal az E. S. T. ur és C. T. asszony között 1890 december 7-én Konstantinápolyban izraelita szertartás szerint kötött házasságot az *általános polgári törvénykönyv 134. §-a* alapján felbontottnak nyilvánítja. . . stb. stb. . . Sofia, 1902 október 16-án. A cs. és kir. osztrák-magyar főkonsulátus, a cs. és kir. alkonsul Potter s. k. P. H.

A kérdés igen érdekes, mert az idevonatkozó jogviszonyok bonyolultsága miatt sokszor eshet tévedésbe az, aki félre hagyja magát vezettetni törvényeink, és pedig különösen a házassági törvény látszólag nagyon kategorikus, imperatív és a magyar állam souverainitását büszkén megvédelmező egyes paragrafusai által, melyek azonban, ha a consuli bíróságról szóló törvénnyel, illetve pontosabban az annak hatálybalépte körüli sajátságos viszonyokkal összevetjük, lega-

* Nagy: Kézikönyv II. 151. §. IV.

lább is az 1903 márczius 1. előtti időre egyszerű írott malasztá zsugorodnak össze.

Megjegyezzük, hogy alábbi fejtegetéseinkben csakis az 1903 márczius 1-je előtti állapotot tartjuk szem előtt, mert ennek vannak vitás pontjai és érdekességei. Ellenben 1903 márczius 1-je óta a vitás kérdések megszűntek, mivel akkor hatályba lépett az 1902 december 19-én kibocsátott 4944 M. E. számú összminiszteri rendelet, «a konsuli bíraskodásról magyar honosok házassági ügyeiben», mely a kérdést a jövőre nézve megnyugtatóan és minden kételyt kizáróan olyképp rendezte, hogy ezentul a konsuli bíróságok is magyar honosak házassági ügyeiben a házassági törvényt alkamazzák.

Mit szól tehát ehhez az ítélethez, mely magyar állampolgárok házasságát kölcsönös beleegyezés és az osztrák polgári törvénykönyv alapján bontja föl, a házassági törvény?

Kétségtelen, hogy a házassági törvény efféle válókokot nem ismer, másrészt kétségtelen az is, hogy a házassági törvény életbelépésének napján «a házassági és eljegyzési ügyekre vonatkozólag fenálló összes jogszabályok hatályukat veszítették és helyükbe a házassági törvény határozatai léptek». (Házassági törvény 148. §.)

Ebből tehát az következne, hogy a fenti 1902 október 16-án kelt ítélet törvényellenes.

De tovább megyek.

A házassági törvényben nemzeti souverainitás természetes következményeit még erőteljesebben, még kategorikusabban, határozottabban fejezik ki egy más irányban a 114. és 135. §-ok.

Azt mondja a 114. §.:

«Magyar állampolgár házassági perében csak magyar bíróság ítélete hatályos.»

Továbbá a 135. §.:

«Magyar bíróságok alatt azon bíróságokat kell érteni, melyek a jelen törvény érvényességi területén bírói hatóságot gyakorolnak.»

Következik ebből, hogy oly bíróság, mely nem a házassági törvény érvényességi területén működik, oly bíróság, melynek területén a házassági törvény nem érvényes, nem magyar bíróság és ennél fogva ítélete «nem hatályos».

Már most vagy kiterjed a házassági törvény hatálya a Bulgáriában élő magyar alattvalókra, illetve az ottani konsuli bíróságok területére, vagy nem.

Ha kiterjed, akkor a sofiai konsuli bíróság alkalmazni köteles a házassági törvény szabványait; ha pedig azoktól eltér, ítélete törvénytelen és mint ilyen hivatalból megsemmisítendő.

Ha azonban a házassági törvény hatálya nem terjed ki a konsuli bíróságok s köztük a sofiai területére, akkor a sofiai bíróság olyan bíróság, amely nem «a házassági törvény érvényességi területén gyakorol bírói hatóságot» és következésképp «magyar állampolgár házassági perében ítélete hatálytalan nem bír».

Már pedig tény lévén az, hogy a konsuli bíróságok 1894 óta egész 1903 márczius 1-éig teljes következtességgel a házassági törvényt soha sem alkalmazták, hanem alkalmazták az 1895 január 29-iki császári rendelet értelmében a nyugatgalicziai perrendtartást, meg az osztrák polgári törvénykönyvet, azt kellene következtetni a házassági törvény 114. és 135. §-ainak apodiktikus kivételt nem statuáló rendelkezéséből, hogy magyar honosok házassági perében a konsuli bíróság ítélete annyit ér, mintha a török császár hozta volna a korán szabványai, vagy a falusi császár a mezőrendőri szabályzat alapján.

Van azonban a kérdésnek egy másik oldala is. A konsuli bíraskodás kérdését külön törvény rendezte, mely azonban hatályba, a miniszteriumra lévén bízva életbeléptetése, csakis 1898 január 1-én lépett.

Hogy áll tehát a helyzet, mennyiben van megvédve a magyar jog souverainitása az 1891: XXXI. tcz. szerint?

A szervezetre vonatkozó §-ok után szemünk a törvény 10. §-án akad meg, hol a következőket olvassuk:

10. §. 1-ső bekezdés:

«A konsuli bíróságoknál a magyar honosok jog- és cselekvési képessége és családi jogai — ideértve az atyai hatalmat, a gyámságot és gondnokságot, valamint a házassági vagyoni jogot is, — továbbá valamely elhunyt magyar honos után az öröklési jog, ideértve a hagyatéki eljárást is, végre a magyar honosok által elkövetett büntetendő cselekmények: azon törvények és szabályok szerint ítélandók meg, amelyek az államnak azon részében vannak hatályban, amelyben az illető magyar honosnak községi illetősége van, illetőleg volt.»

«A magyar honos családi jogai» tekintetében e szerint a magyar jog uralkodik és a kiindulópontunkat képező esetben Pozsony lévén az illetékességi község, ismét csak oda jutnánk, hogy a bontó perben a házassági törvény irányadó s a fenti ítélet törvényellenes.

Azonban ez csak látszat. A 10. §. 1. bekezdése igen szépen és erőteljesen hangzik, de egyenlőre (1903 márczius hó 1-je előtti időről van szó) nem igaz.

Mert a 2. és 3. bekezdés teljesen agyonüti az első.

10. §. 2. bekezdés: «A m. kir. miniszterium felhatalmaztatik a fenforgó nemzetközi és saajtszerű helyi viszonyok tekintetbevételével megállapítani azt, hogy az e részbeli törvények és szabályokból melyek és mely változtatásokkal legyenek a jelen törvény hatálybaléptekor és melyek később hatálybaléptetendők.»

3. bek.: «Addig azonban a magyar honosokra vonatkozólag hatályban maradnak a konsuli bíróságok által jelenleg alkalmazandó azon törvények és szabályok, melyek a jelen §. első bekezdésében felsorolt jogviszonyokat tárgyzák.»

Szóval a mig a miniszterium meg nem állapítja, hogy a magyar jogforrásokból melyek legyenek azonnal és melyek később életbeléptetendők, addig nem történik semmi változás, hanem érvényben maradnak a «konsuli bíróságok által jelenleg alkalmazandó szabályok» értsd: az osztrák polgári törvénykönyv, a nyugatgalicziai perrendtartás, az 1868. osztrák csődtörvény, az 1850. váltórendszabály és több más hasonló jó.

Már most kérdés, meddig tart ez az «addig». Bizony sokáig. Igaz ugyan, hogy az 1891. XXXI. tcz. 1898 január elsején életbelépett, de a 10. §-ban megjelölt miniszteri rendeletek közül mindeztideig csakis a házassági ügyekre és a polgári peres eljárásra vonatkozó jelent meg és pedig amaz 1902 december 19-én, amaz 1902 május 15-én

Ez az 1902 december 19-ik rendelet, mint már jeleztük kötelező jogforrásnak nyilvánítja a konsuli bíraskodás körében is a házassági törvényt. Hatályba azonban e rendelet csak 1903 márczius 1-én lépven, eddig a régi szabályok maradtak érvényben és következésképp a sofiai konsul idézett ítélete jogérvényes.

Látszólag tehát a házassági törvény ellentétben van az 1891: XXXI. tcz.-kel és egész más eredményre jutunk, ha csak a házassági törvényt vizsgáljuk, mintha az összes jogforrásokat. A két törvény közt mutatkozó ellentétet a «lex posterior derogat priori» nem képes megnyugtató irányban elűntetni. E tekintetben komplikációt okoz az is, hogy a konsuli bíraskodásról szóló törvény korábbi ugyan, de később lépett hatályba, mint a házassági törvény. Az ellenmondás csakis úgy oszlatható el, ha vi-szamegyünk magának a konsuli bíraskodásnak keletkezési idejére és alapjára s kiterjesztőleg magyarazzuk a házassági törvény 120. §-át, mely szerint: «Államszerződéseknek a házassági jogviszonyokra vonatkozó intézkedései akkor is irányadók, ha a jelen törvény határozataitól eltérnek.»

Az ozmán birodalomban, melyhez jogilag Bulgária is hozzám számíttatik, a konsuli bíraskodás jogának alapját VI. Károlynak Ahmet chán török szultánnal Passzaroviczon 1718 július 27-én kötött kereskedelmi és hajózási szerződése képezi, melyet az 1739-iki belgrádi és 1791-iki sistovi békekötések megerősítettek. Azonkívül Bulgáriában a konsulok hatósági és védelmi jogát, úgy, a mint azt a kapitulációk és a szokás megállapították, az 1879-iki VIII. törvénycikkbe iktatott berlini szerződés VIII. cikke is külön fentartotta. (L. Magy. Törvénytár Millenniumi emlékkiadás 1889—91. törvénycikkek 1. jegyzet az 1891: XXXI. tcz 1. §-ához.) Államszerződésen alapult tehát azon tényleges állapot fentartása, hogy a konsuli bíróságok házassági ügyekben az osztrák polgári törvénykönyvet és a nyugatgalicziai perrendtartást alkalmazták és ennél fogva a házassági törvény 120. §-a alapján ez az eljárás törvényes.

A házassági törvény 120. §-a végeredményében a «magyar bíróság» kelléke szempontjából is tisztázza a kérdést. E §. alapján a konsuli bíróság magyar bíróságnak tekintendő 1903 márczius 1-je előtt is, bárha a házassági törvény szabványait nem alkalmazta, mert a 120. §-ban maga a házassági törvény engedte meg saját szabályainak félretételét és illykép különbséget téve a törvény eszmei és anyagi hatálya közt, azt találjuk, hogy a konsuli bíróság a házassági törvény virtuális érvényének területén működik; vagyis a házassági törvény csak anyagilag nem hat ki a konsuli bíróság területére, de eszmeileg kihat, mert saját akaratából szabályozta a kérdést úgy, hogy materiális hatálylyal eme területeken ne birjon.

Igaz ugyan, hogy ez által a házassági törvény 120. §-át némileg kiterjesztjük, mert az összefüggés szerint az inkább csak azon esettel látszik számolni, midőn valamely külföldi állam Magyarországgal oly szerződést köt, mely szerint bizonyos esetekben egymás honosainak házassági ügyeiben kölcsönösen elismerik egymás bíróságainak ítéletét érvényesnek. Erre a kiterjesztésre azonban szükség van, mert ellenesetben a konsuli bíróságoknak a házassági törvény életbeléptétől vagyis 1895 október 1-től 1903 márczius 1-éig hozott összes ítéletei hatálytalanoknak volnának tekintendők, ami a legsúlyosabb zavarokat és bonyodalmakat okozná.

Ime ilyen fejlődési fokozatokon át, ily bonyolult eljárással juthatunk el ezekben a kérdésekben az igazsághoz. Mindenesetre jellemző közállapotainkra, hogy 1903 márczius hó 31-éig még lehetett érvényesen felbontani magyar honosok házasságát oly bontó ok alapján, amelyet a házassági törvény nem ismer. De még jellemzőbb az, hogy a házassági ügyeken kívül az 1891: XXXI. tcz. 10. §-ának 1. pontjában felsorolt összes egyéb ügyekben és pedig a magyar honosok jog és cselekvési képessége és családi jogai tekintetében ideértve a házassági vagyoni jogot, továbbá az öröklési és büntető jog terén mai napig sem jelentek meg a 10. §. 2. és 3. bekezdésében jelzett rendeletek és következőleg mindezen a téren a konsuli bíróságok ma is a régi osztrák szabályokat alkalmazzák. Ideje volna már, hogy a miniszterium végre-valahára a szükséges rendeletek kibocsájtásával a magyar állam souverainitását érvényt szerezzen.

Dr. Handler Illés.

A magyar általános polgári törvénykönyv tervezetének 360. §. 1. bekezdéséről.

A magyar általános polgári törvénykönyv tervezetének a joggyakorlatból átvett tarthatatlan szabályai közt nem utolsó helyet foglal el a tervezet 360. §. 1. bekezdése, mely következőképpen szól:

«A gyermek természetes atyjául azt kell tekinteni, aki a fogantatás időszakában (188. §.) az anyával közösült, kivéve, ha a fogantatás időszakában az anya mással is közösült.

A fogantatás időszakát meghatározó 188. §. tartalma pedig következő:

«Az az időszak, amelyben a gyermek fogantatható (a fogantatás időszaka) a gyermek születése napját megelőző 181. és 300. nap közti idő, mind a két határnap beszámításával».

«A gyermek törvényessége érdekében lehet bizonyítani, hogy a születése napját megelőző 300. napnál előbb fogantatott».

Hogy a fogantatás idejének ilyen meghatározása a törvényes gyermekekre vonatkozólag mennyiben helytelen, avagy helyes, azzal jelenleg nem foglalkozom, hanem csakis azon ellentmondásokra és helytelenségekre akarok rámutatni, melyek a törvénytelen nemzés «kritikus idejé»-nek a 188. §. meghatározta fogamzási idővel azonosításából származnak.

Szembeszökő, hogy míg a tervezet a természetes atyaság megállapításának alapjául a vérségi kapcsolatot fogadja el, — ami márcsak abból is kitűnik, miszerint a plurium concubentium exceptio elismeri, — addig másfelől az által, hogy a fogantatás időszakát 117 napban állapítja meg, az anyának sok esetben céltalanul s indokolatlanul módot nyújt arra, hogy az egymásról nem tudó konkurrens konkubensek közül szabadon választhassa ki gyermektartás iránti perének alpereséül a legjobb anyagi viszonyok közt élő, noha minden kétségen felül áll, hogy az nem lehet gyermekének nemzője. Ha a törvényjavaslat elegendő elutasítási alapnak jelenti ki egyetlenegy másik konkubens bizonyítását, noha az a vérségi kapcsolatot legfőlebb csak bizonytalanná teszi, de nem zárja ki, hogyan rendelkezhetik ugyanakkor olyképpen, miszerint a bíróság az anya kívánságára köteles oly férfit is természetes atyául kimondani, illetőleg tartásdíj fizetésére kötelezni, akiről kétségtelen, hogy legelső ízben csak akkor közösült az anyával, amidőn ennek embriója már legalább két—három hónapos volt, s így teljesen ki van zárva minden lehetőség arra nézve, hogy a gyermek tőle származzék?

Önellentmondása is ez a javaslatnak, mert az, hogy alperes bebizonyíthatólag csak hetekkel-hónapokkal a gyermek tényleges fogantatása előtt, avagy után érintkezett némileg az anyával, materialiter bizonyítéka annak, hogy a gyermek anyja a kritikus időben mással is közösült.

Vélelmi idő felállítása minden esetre helyes, sőt nélkülözhetetlen, azonban természetesen csakis oly tartamu vélelmi időszakot lehetne helyesnek elismerni, mely míg egy felől biztosítja azt, hogy a gyermek nemzője magát időnkivüliség címén ki nem vonhatja a tartási kötelezettség alul, addig másfelől nem alkalmas arra, hogy a természetes atya kötelezettségét a bíróság oly alperesre rója, akinek nemző volta kétségtelenül és feltétlenül ki van zárva.

Az anya feltétlenül tudja azt — tudnia kell, — vajjon konkubensei közül kire, vagy legalább kikre nézve áll fenn a természetes lehetőség a tekintetben, hogy a gyermek nemzője lehessen.

A törvénytelen gyermek eltartásáról ugyan lehetőleg gondoskodni kell, azonban nem szabad a konkubensek közti válogatás lehetőségének szükségtelen kiterjesztése által részére előnyösebb anyagi helyzetet biztosítani, mintha törvényes ágból származnék, hanem a lehetőség határai közt kényszeríteni kell az anyát, hogy gyermektartási igényével a tényleges nemző ellen forduljon.

De veszélyeket is rejt magában a túlhosszu vélelmi idő megállapítása, és pedig egyfelől azért, mert sok esetben éppen a széles választási lehetőségen alapuló okból az erkölcs telenség erősödésére vezet az, másfelől pedig azért, mert a plurium concubentium exceptio hosszabb időre terjedvén ki, természetesen több esetben menekülhet tartási kötelezettsége alul a tényleges nemző, és esik el tartási igényétől ily kifogás alapján a gyermek, mint rövidebb vélelmi időszak mellett.

Részemről a magyar ált. polg. törvénykönyv tervezetének 366. §-át következőképen vélem átalakítandónak:

«A gyermek természetes atyjául azt kell tekinteni, aki a fogantatás időszakában az anyával közösült, kivéve, ha a fogantatás időszakában az anya mással is közösült.»

«A fogantatás időszaka (melyben a gyermek fogantatható) az illető gyermek születése napját megelőző 241-ik és 276-ik nap közti idő, mind a két határnap beszámításával.»

«A természetes apaság megállapítása céljából bizonyítható hogy a gyermek koraszülött, avagy a születést megelőző 276-ik napnál előbb fogantatható, s ezen esetben a fogantatás időszakának azon időköz tekintendő, mely alatt a gyermek a fenforgó körülmények közt logikus valószínűség szerint fogantatható.»

«Oly közösülés stb. . . .»

Ezen módosítás természetes indoka nemcsak abban van, miszerint alig fordul elő a gyakorlatban eset, midőn az életképes gyermek a fogantatást követő 241. nap előtt, avagy a 274. napnál később születne, hanem abban is, sőt főként abban, miszerint minden oly esetben, midőn a gyermek születése a fenti határidőn kívül történt a koraszülöttség, illetőleg a tulérettség könnyen és feltétlen biztossággal megállapítható, még napokkal a születés után is.

A törvényjavaslat ilyen módosítása legalább azt zárna ki, hogy nyilván ártatlan harmadikok, kiknek nemző voltát a fenforgó körülmények teljesen kizárják, ne legyenek kénytelenek az anya által jól ismert nemző helyett a természetes atya terhes kötelezettségeit viselni. Dr. Kruk Elemér.

Különfélék.

— A m. kir. Curia ügyforgalma és tevékenysége az 1905. évi január 1-től július 31-ig. A kir. Curianál hátralékban volt 1904. évről 6493 polgári, 1121 váltó, 10 urbéri, 320 felülvizsgálati sommás, 1419 büntető, 106 fegyelmi, 1 orsz. képvis. választás, összesen: 9470 ügy. 1905 július 31-ig beérkezett: 7254 polgári, 1110 váltó, 51 urbéri, 508 felülvizsgálati sommás, 7120 büntető, 406 fegyelmi, 352 orsz. képvis. választ., összesen: 16801 ügy. Elintéztetett július 31-ig: 5671 polgári, 942 váltó, 46 urbéri, 476 felülvizsgálati sommás, 6480 büntető, 351 fegyelmi, 304 orsz. képvis. választ., összesen: 14270. Hátralékban van 1904. évről: 2703 polgári, 279 váltó, 1 felülvizsgálati sommás, 30 büntető, 2 fegyelmi, összesen: 3015 ügy; 1905. évről: 5373 polgári, 1015 váltó, 15 urbéri, 551 felülvizsgálati sommás, 2024 büntető, 159 fegyelmi, 49 orsz. képvis. választ., összesen: 8986. 1905 január 1-től 1905 július 31-ig 407-tel több ügy érkezett be, 1841-el több volt az elintézendő ügy, 361-el több ügy intéztetett el, 1480-al több volt a hátralék, mint az 1904-ik év ugyanazon időszakában.

— Nemzetközi alkoholizmus elleni tizedik kongresszus, szervező és végrehajtó bizottsága a következő felhívást bocsájtotta ki:

Az 1903. év április havában Brémában tartott nemzetközi alkoholizmus elleni kilencedik kongresszus elhatározta, hogy a nemzetközi tizedik kongresszus 1905. évben Budapesten fog ülésezni. A szervező-bizottság — főleg a külföldi érdeklődők kívánságának megfelelően — megállapította, hogy a kongresszust 1905. évi szeptember hó 11-től 16-ig bezárólag tartja meg.

Az alkoholizmus elleni ezen nemzetközi kongresszus ezuttal oly országban fogja tárgyalásait tartani, amelyben eddigelé az alkoholizmus veszedelmének elhárítására ugyszólván semmi sem történt. Az a csekély társadalmi mozgalom, mely a bécsi hasonló tárgyu kongresszus hatása folytán hazánkban megindult, még alig mutat fel valamelyes eredményt s küzd a kezdet nehézségeivel. Pedig az alkoholizmus kérdése immár régen kinőtt azon szűk keretből, melyben az ellene való védekezés kezdetén mozgott és nagyfontosságú társadalmi kérdéssé fejlődött.

Köztudomásu, hogy az alkoholizmus minden társadalmi osztálynak végzetes csapása és sujt szegényt, gazdagot; mü-

vettet, műveletlent egyaránt. Nem is egyesekhez, se nem egyes osztályokhoz, hanem mindenkire, osztálykülömbőség nélkül intézzük hívó szózatunkat, vegyen részt kongresszusunkban, igyekezzék e fontos kérdést minél alaposabban megismerni, s velünk együtt arra törekedni, hogy az emberiség ezen pusztító járványát közös erővel leküzdhessük. Társadalmi betegségétől csak öntudatos társadalmi küzdelem vált-hat meg bennünket.

Kongresszusunk nem egy irány szolgáltatában áll. Működésünkben egyesül minden törekvés, mely az alkoholizmus leküzdését célozza, akár a mértékletesség, akár a teljes abstinencia útján. Tárgyalásaink nem ölelik föl az alkoholizmus összes kérdéseit; az anyag immár oly nagy, hogy lehetetlen minden részletre egy kongresszus keretén belül kiterjeszkedni. A brémai kongresszus fényesen bevált mintájára mi is csak a főbb pontokat, a leginkább aktuális tárgyakat szemeltük ki megvitatás céljából, melyekben képviselve van a kérdés szociális, paedagogiai, hygienikus, jogi és orvostudományi része, s így minden résztvevő megtalálhatja az őt leginkább érdeklő fejezeteket.

A megtartandó kongresszus fontos kulturmisszióra hivatott nemcsak Magyarországon, hanem általában Kelet-Európában, különösen a Balkán államokban. Ezen országokban vagy éppenséggel nem, vagy nagyon kevésbé ismerik az alkohol-ellenes törekvések áldásait és ezért különösen is felszólítjuk őket, használják fel az alkalmat azon nemzetek tapasztalatainak megismerésére, melyek a küzdelmet már évtizedek óta folytatják. Ezen nemzeteket pedig kérjük, küldjenek minél több képviselőt közénk, hogy az e téren szerzett ismereteiknek és tapasztalataiknak gazdag tárából merithessünk és azt a magunk számára értékesíthessük.

— A nemzetközi alkoholizmus elleni kongresszuson való részvétel, valamint mindennemű más bejelentés dr. Stein Fülöp főtitkár czimén a nemzetközi alkoholizmus elleni tizedik kongresszus irodájába intézendő. A kongresszusra vonatkozó mindennemű felvilágosítás itt nyerhető. Az iroda czime f. évi szeptember hó 1-ig Budapest, IV., Központi városháza, azontul VII., Mücsarnok, Városliget. A kongresszussal kapcsolatban rendezendő kiállításra vonatkozólag bővebb felvilágosítást ad dr. Kovács Gyula kir. tanácsos, a kereskedelmi muzeum igazgatója (V., Váci-körút 32.). A kiállítandó tárgyak Budapest, VII., Mücsarnok Városliget cím alá küldendők. A kongresszuson való részvételre a jelentkezéseket lehetőleg szeptember hó 1-ig kell beküldeni. A kongresszusi tagdíj 6 korona. A pénzküldemények a végrehajtó-bizottság pénztárosához Tauffer Károly gyógyszerészhez (Budapest, VI., Teréz-körút 39.) címzendők. A tagok a kongresszus valamennyi nyomtatványát ingyen kapják. A tagok a magyar királyi államvasutak összes vonalain bármely állomásról Budapestig és a kiinduló állomásra vissza, gyors-, személy- és vegyesvonattal az I. és II. osztályban a használandó vonatnemnek megfelelő a közvetlen alacsonyabb osztályu rendesáru egész, a III. osztályban pedig személy- és vegyesvonattal féláru II. oszt. menetjeggyel utazhatnak. A kongresszus tagjainak elszállásolásáról a kongresszus lakásügyi-bizottsága gondoskodik. Amennyiben a tagok a lakásra vonatkozó óhajukat idejekorán tudatják a lakásügyi-bizottsággal, úgy ez akár szállodában tart fen nekik megfelelő szobát, akár pedig ingyenlakást biztosít nekik. A szervező bizottság azonban kéri a tagokat, hogy ebbeli bejelentésüket legkésőbb szeptember hó 1-ig megtenni sziveskedjenek.

— A budapesti kereskedelmi és iparkamarának «kereskedelmünk és iparunk az 1904. évben» című kiadványában a következőket olvassuk:

A lefolyt 1904. évre vonatkozólag a törvényhozási tevékenység tekintetében ugyanazt jelenthetjük, mint az 1903. évben. A zilált parlamenti viszonyok tovább tartottak és így a lefolyt 1904. évben egyetlen törvényalkotásra sem hivatkozhatunk, amely a kereskedelmet és ipart közvetlenül érdekelné, bár több, részint a képviselőháznak már benyújtott törvényjavaslat, részint az előkészítés előrehaladott stádiumában lévő oly tervezet várja az elintéztet, amelyek hivatva volnának a kereskedelem és ipar több baján segíteni, avagy a kereskedő- és iparoskörök óhajait legalább részben kielégíteni. Így az üzletátruházásról szóló és a képviselőházhoz már benyújtott törvényjavaslat épugy, mint a polgári perrendtartás javaslata a képviselőház illetékes bizottságai által már letárgyalattak, anélkül, hogy legalább a legközelebbi jövőben kilátás volna arra, hogy e javaslatok törvényerőre emelkedjenek. Az előkészítés stádiumában lévő javaslatok

közül legfontosabb a szövetkezetekről szóló törvényjavaslat, melyet újból átdolgoztak és véleményezés végett a kamarának is kiadtak. A kamara a legszélesebb alapon megindított tárgyalások alapján tette meg e javaslatra vonatkozólag észrevételeit. A horvát bíróságok által nyújtott jogsegély (polgári ügyekben) még mindig gyakori panasz tárgya. Kíváncsnak mutatkozik az erre vonatkozó 4593/1893. sz. miniszteri rendeletnek megfelelő módosítása. Sajnálattal veszi a kereskedői és iparos közvélemény, hogy a hiteltörvénykezési reform terén a lefolyt évben még csak előkészítő lépések sem tettek. Ama három javaslat tekintetében, amelyeket a csődönkívüli kényszeregyezésről, a csődönkívüli támadó jogról és a csődtörvény módosításáról még néhai Szilágyi Dezső igazságügyminiszter több mint 12 év előtt kidolgoztatott, — a kereskedői és jogász körök sürgetésének dacára, — még csak biztató remény sem nyújtott. A leg súlyosabban érzik a kereskedők és iparosok a csődönkívüli egyezségek törvényes szabályozásának hiányát, mert emiatt jelenleg az eléggé ismert okoknál fogva több és különösen nagyobb fizetésbeszűntetés esetében a csődeljárás lesz provokálva, ami káros a hitelezőre nézve és tönkreteszi az adóst. Akkor, amikor Szilágyi Dezső az erre vonatkozó törvényjavaslatot kidolgoztatta, a csődönkívüli kényszeregyezés formásként még csak Belgiumban volt szabályozva. Azóta azonban az ugyanott tett gyakorlati tapasztalatok alapján ez az anyag törvényhozási szabályozás tárgyává tettett Franciaországban, Olaszországban, Svájcban, stb., sőt erre vonatkozólag a legközelebb multban Ausztriában is nyújtott be törvényjavaslat: „Über die Einberufung der Gläubiger” czimen. Megelégedéssel kell konstatálnunk a magyar kir. Curia amaz állandó joggyakorlatát, amely szerint «a hitelképesség feltételezése mellett ígért hitelnek magának a feltételnek megszüntének jogos következménye és az eladó a hitelképesség feltételezésével szerződésileg ígért hitelezés dacára sem kötelezhető arra, hogy a vevőnek a neki hitelbe adott arukat hitelbe szolgáltatassa ki, midőn igazolva van, hogy az adós hitelképtelen». Viszont hivatkozással 1903-ik évi kamarai jelentésünk ide vonatkozó pontjára a női és utódlási czégeknél előforduló visszaélések tárgyában konstatálnunk kell, hogy e téren a judikatura ellentétes állásponton áll. Mert míg a budapesti kir. tábla azt a — nézetünk szerint helyes — álláspontot fogadta el, hogy a kereskedelmi törvény értelmében, ha nő személy a cégbirtokos, ennek a körülménynek a szövegből ki kell tűnnie, addig a kassai kir. tábla ezzel ellentétben arra az álláspontra helyezkedik, hogy «érvényben lévő cégjogszabályaink szerint a cégbirtokos kiléte felől csakis a kereskedelmi cégjegyzék tartalma adhat felvilágosítást, maga a cég szövege azonban ebbeli rendeltetését a cégvalódiság elve alól tett kivételeknél fogva elvesztette». A kassai kir. tábla felfogása szerint tehát ellenkeznek a kereskedelmi törvény 11. §-ával az a felfogás, hogy a cégszövegből a cégbirtokos férfi vagy női minőségének ki kell tűnnie. A cheque-törvényjavaslat eddigelé szintén csak előkészítő stádiumban van. Végül meg kell említenünk a kereskedelmi miniszter urnak 1904. évi február 9-én 32,244/903. sz. alatt kelt rendeletét, melyet két vagy több egyénnek ipari vagy kereskedelmi üzlet folytatása végett történő egyesülése esetén az iparigazolvány kiállítása tárgyában bocsátott ki. Ezt a rendeletet a kereskedői és iparos körök joggal megelégedéssel fogadták, mert az e téren uralkodó bizonytalan állapotokat helyes intézkedések által szabályozza.

— Szállító üzletben kocsisként alkalmazott egyén nem cseléd. Ebből a munkaviszonyból felmerülő vitás kérdés elbírálása a közigazgatási hatóság mint iparhatóság hatáskörébe tartozik. (A m. kir. minisztertanácsnak 1905. évi június hó 28-án hozott határozata.) A kir. miniszterium N. M.-nak ifj. G. M. elleni 117 K 10 fillér s jár. iránti ügyében a sz-i kir. törvényszék és H. r. t. város rendőrkapitánya között felmerült hatásköri összeütközés esetét az 1869: IV. tcz. 25. §-a alapján vizsgálat alá vévén, következő határozatot hozott: Ebben az ügyben az eljárás a közigazgatási hatóság, mint iparhatóság hatáskörébe tartozik. Indokok: N. M. h-i lakos a város rendőrkapitányához beadott keresetében azt adta elő, hogy ifj. G. M. h-i szállító-üzlet-tulajdonos őt 1904. évi január hó 1-étől 1904. évi december hó 31-ig 500 korona bér mellett kocsisnak fogadta fel, július hó 8-án a szolgálattól megválván, kérte a kapitányt, mint cselédügyi hatóságot, hogy ifj. G. M.-t 117 K 10 fillérben, mint szolgálatában töltött időről hátralékos bérösszegben marasztalja el. A panaszolt előadta, hogy a panaszos az ő üzletében, mint árufelrakó, lerakó és szállító szekerkocsis

volt alkalmazva s szabad idejében egyéb munkát is végzett, gazdasága nincs, házi dolgaira nőcselédet tart. A rendőrkapitány illetékességét leszállította, mert panaszos sem háztartási, sem gazdaságkörűli munkát nem végzett, hanem ipari foglalkozással összefüggő munkát teljesített és mint fuvaroskocsis, cselédnek nem tekinthető. A panaszos ezután a rendőrkapitányhoz, mint iparhatósághoz fordult, aki őt a bírósághoz utasította, mert az a körülmény, hogy a panaszolt panaszost a kerületi betegsegélyző pénztárba beíratta, őt, aki kocsisként cselédkönyvvél volt alkalmazva, ipari alkalmazottá nem minősíti. N. M. már most a h-i kir. járásbírósághoz fordul keresetével, azonban a kir. járásbíróság sem állapította meg hatáskörét és a pert megszüntette, mert a felperes az 1876: XIII. tcz. 1. §-a értelmében cselédnek tekintendő. Ezt a végzést a sz-i kir. törvényszék felebbezési tanácsa helybenhagyta ugyan, de más indokokból, nevezetesen azért, mert a felperes az alperesnek iparüzletében levén alkalmazva, iparsegédnek tekintendő, az iparos és segéd között a munkaviszonyból származó vitás kérdések elintézésére pedig első sorban az iparhatóság van hivatva. E szerint a sz-i kir. törvényszék és H. város rendőrkapitánya között hatásköri összeütközés esete merült fel, amelynek elintézésékeppen a közigazgatási hatóság hatáskörébe kellett az eljárást utasítani. Mert habár N. M., aki sem nem háztartási, sem nem gazdasági munka teljesítésére szegődött, az 1876: XIII. tcz. 1. §-a értelmében cselédnek nem tekinthető: a felek között fennállott szolgálati viszony, tekintettel arra, hogy ifj. G. M. mint szállító-üzlet-tulajdonos, kereskedő, és hogy N. M. kizárólag az üzletben teljesítendő munkára volt alkalmazva, az ipartörvény (1884: XVII. tcz.) rendelkezései alá esik; mert az ipartörvény 176. §-a értelmében az iparos és a segéd között a munkaviszonyból felmerülő vitás kérdések elintézése első sorban az iparhatóság elé tartozik, mert ennél fogva a felperesnek ez a követelése, mely a felperes munkájának a díjazására irányul, a bírói eljárást megelőzően a közigazgatási hatóság mint iparhatóság előtt érvényesítendő. (72,958/1905. B. M. szám.)

— A budapesti tőzsdebiróság által gyakorolt jogszolgáltatást a következő adatok világítják meg:

Év:	1894	1895	1896	1897	1898	1899	1900	1901	1902	1903	1904
Felvett óvások	4703	3688	3841	2713	1459	990	739	405	470	288	223
Megindított kereset	2682	2533	2021	1716	1708	1983	2023	1718	1669	1547	1453
Hozott ítéletek	1755	1459	930	889	838	1024	993	908	836	752	748
Felfolyamodások	100	115	96	105	72	74	55	73	45	57	65
Bírói egyezségek	—	—	151	120	129	155	159	154	120	68	78
Végrehajtások	725	622	614	519	478	591	600	545	420	304	302

A tőzsdebiróság 1904-ben 26 (1903-ban 31) peresethen leszállította illetékességét, 9 (1903-ban 25) esetben pedig hivatalból visszautatította a keresetet.

— Igazolási ok. Igazolási határidő kiszámítása. Felperes kitűzött tárgyalásnak elhalasztását kérte, mert a bemutatott orvosi bizonyítvány szerint a megjelenésben betegsége folytán gátolva van. A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék felebbezési tanácsa 1904. E. 356. sz. végzésében alaposnak találta a felperesnek azt a felfolyamodásban kiemelt védekezését, hogy joggal hihette azt, hogy az elsőbiróság az orvosi bizonyítvány alapján helyt fog adni halasztási kérelmének, miért is mulasztása véletlennek tekintendő. Ami az igazolási kérelem beadási idejét illeti, a törvényszék arra való tekintettel, hogy a felperes alapos és kellő időben benyújtott halasztási kérelmének elutasításáról csak 1904. évi július hó 12-én értesült s így csak e napon vett arról tudomást, hogy a tárgyalás kérelme dacára megtartatott, úgy találta, hogy az 1881: LIX. tcz. 63. §-a értelmében e naptól számítandó az igazolási határidő, s minthogy a felperes ugyan az nap élt igazolással, igazolási kérelmét kellő időben beadottnak tekintette.

— Sconto levonása. Az a kikötés, hogy 30 napon belül fizetés esetén sconto vonható le, csakis akként értelmezhető, hogy a 30 nap az áru átvétele napjától számítandó. (Budapesti kereskedelmi és váltótörvényszék felebbezési tanácsának 1905. E. 37. sz. ítélete.)

— Bűnügyi judikatura. Anyagi jog. A sajtótörvény 30. és 31. §§-ai a politikai tárgyak körül forgó cikkek kiadását általában biztosíték adásától teszik függővé és nem tesznek különbséget e részben a belföldi politikával foglalkozó, vagy az olyan cikkek között, melyek valamely külföldi állam politikai kérdéseit tárgyalják. — Súlyosító körülmény, hogy a vádlott vagyontalansága folytán a kárt megtéríteni nem képes. — Az idegen lakásban kiutasítás dacára való tartózkodás nem a Btk. 330. §. körülírt és vád tárgyává tett magánlak

sértés büntettének, hanem a Btk. 332. §. alá eső magánlak-sértés vétségének képezi lényeges alkatelemét. — A vádlott beismerése csak csekélyebb nyomatékú enyhítő körülménynek fogadható el, ha a bűnvádi ügynek anyaga vádlott ellen beismerésén kívül egyéb terhelő adatokat is szolgáltatott és így vádlott elítéltetése nem kizárólag a vádlott beismerésén alapul.

Eljárási jog. Az esküdtbirósági eljárásban a bíróság, mint enyhítő körülményeket nem állapíthat meg oly tényeket, melyeket az esküdtek kifejezetten mellőztek. — Vádlottnak külön védője a BP. 384. §. 9. p. alapján azért jelentett be semmiségi panaszt, mert a törvénynek a védelem szempontjából lényeges elve sértett meg akkor, mikor daczára a bizonyítékok hiányának a vádlottak bűnössége megállapított. Minthogy a bizonyítékok mérlegelése tekintetében semmiségi panasz nem érvényesíthető: a vádlottak külön védőjének a Bp. 384. §. 9. pontjára alapított semmiségi panaszát indokolásának vonatkozó részével együtt, mint a törvényben kizártat, a BP. 404. §. 3 bekezdése értelmében vissza kellett utasítani. — Hely adottott a bírói küldésnek a BP. 295. §. 2. pontja alapján, mert sértettek az illetékes törvényszék összes bírójának felügyeleti, illetve fegyelmi hatóságát képezvén, ezen viszony a fenforgó ügyben az eljárásra hivatott bírakat feszélyezett helyzetbe juttatná s ezért a törvényszék az elfogultság gyanújának lehetne kitéve.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **A Lammasch-féle javaslat és az alsóausztriai ügyvédi kamara.** A becsület védelmének szigorítása tárgyában az osztrák urakházába benyújtott Lammasch-féle javaslattal szemben az alsóausztriai ügyvédi kamara erőlyesen állást foglal az urakházához intézett kérvényében. A javaslat első-sorban a párbaj ellen irányul és célját úgy akarja elérni, hogy az osztrák állami alaptörvény módosításával a sajtó útján elkövetett becsületsértéseket kivonja az esküdtszékek hatásköréből. A kamara szerint a sajtó útján elkövetett becsületsértések a legritkább esetekben okozói a párbajoknak. Célbavett eredményét, a párbaj megszüntetését nem éri el, de megbontja az esküdtszék intézményének épületét és politikai visszaélésekre ad alkalmat. Minden politikai támadást el lehet vonni az esküdtszékek elől, azon az alapon, hogy az tulajdonképpen egyes személyek ellen irányuló sértés. A kamara helyteleníti továbbá, hogy a javaslat meg akarja szigorítani a becsületsértés eddigi büntetését. A 6 hónapig, illetőleg egy évig terjedő fogságot teljesen megfelelő büntetésnek tartja. A kamara a becsület hatályosabb védelmére a magánjogi szankciók megerősítését tartja célravezetőnek. Az osztrák Btk. 1330. §-a ismeri a becsületsértés miatt való kártérítést. Meg kellene adni a polgári bíróságoknak azt a jogot a kamara szerint, hogy kártérítési perekben döntsének a becsületsértés fenforgásának kérdésében is.

— **A védőügyvédek monopoliuma.** A «Juristische Blätter»-ben dr. Meisl annak a különös jelenségnek fejtegeti okait, hogy a bűnperekben a bécsi ügyvédeknek csupán egy elenyésző töredéke vesz részt. Meisl szerint ez főleg arra a versengésre vezethető vissza, mely az érdekes bűnügyekért a «hivatásos» védők között folyik s a mely kliensfogás az ügyvédi kar nagy részét a bűnügyi védelemtől visszariasztja. Állandó szokás, hogy a védő felhívja a vizsgálóbíró, hogy vezettesse elő a vádlottat, kinek azután a védő felajánlja védelmét. Másik oka annak, hogy az ügyvédek a védelemtől elszoknak az, hogy a hivatalból való kirendeltségeket rendszerint nem látják el személyesen, hanem olyan ügyvédekre bizzák, kik evvel állandóan foglalkoznak. Ily körülmények közt a bűnügyi védelem az igazságszolgáltatás hátrányára csak az ügyvédeknek egy kis körére szorítkozik. A helyzet megváltozására csak az vezethető, ha a fegyelmi bíróság erőlyesen lépne fel a kliensfogás üzemeivel szemben, a vizsgálóbírák nem vezetnék elő a vádlottakat az ügyvédek ajánlatainak meghallgatása cséljából és ha a hivatalból kirendelt védők személyesen látnák el az ilyfajta ügyeket.

— **Az államkincstár felelőssége a törvényszéki épületben történt balesetért.** Egy német város törvényszéki épületének folyosóján lévő lyukas gyékénybe megbottlott és elesett valaki. A baleset következtében felmerült kártért perbe fogta az államkincstárt. Az alsóbírók elutasították keresetével. A kincstár közegei, kiknek cselekedeteiért

felel a német Ptk. 31., 89. §§-ai szerint, az első államügyész és a törvényszék elnöke. Megállapított, hogy egyikük sem tudott a gyékény hibás voltáról. A titkárt bízták meg a felügyelettel, kinek mulasztásáért azonban nem felelnek, mert a választásban gondatlanság nem terheli őket. A Reichs-Gericht a revisiót visszautasította, az alsóbírók indokait helyeselte. Ítéletében kifejti még, hogy az első államügyész-től és a törvényszék elnökétől nem lehet elvárni, hogy a törvényszék épületét minden részében megvizsgálják. De még ha kötelességükben is állana olykor ügyelni arra, hogy a gyékény, amely mellett rendszeren elhaladnak, jó állapotban van-e, még akkor sincs a jelen esetben beigazolv, hogy a gyékény hosszabb ideig oly állapotban lett volna, melyből következtethető, hogy a kérdéses tisztviselők elhanyagolták felügyeleti kötelezettségüket. Mert igaz, hogy a gyékény kopása hosszabb idő óta tartott, de lehet, hogy az a hiba, mely a balesetet okozta, csak rövid idő alatt, egy napról a másikkra vált szükségessé.

— **Fogházban szenvedett sérülésért az állam felelőssége.** A düsseldorfi királyi fogházban egy gőzmosó-intézet tulajdonosának hat havi szabadságvesztés-büntetést kellett kiállania. Amint a többi fogolylyal együtt a templomba ment, a földszintet az emelettel összekötő lépcsőn megcsuszott és balkarját eltörte. Munkaképtelensége miatt a kincstártól évi-járadékot követelt, azon az alapon, hogy a lépcső rossz állapota volt a baleset okozója. A bírói szemle megállapította, hogy a lépcsőfokok a használat következtében ki voltak kopva. A bíróság nem fogadta el a kincstár képviselőjének abbéli védekezését, hogy a sérültnek a lépcső korlátjában meg kellett volna fogóznia. Mert a lépcsőt oly állapotban kell fentartani, hogy minden óvintézkedés igénybevétele nélkül se legyen senki annak kitéve, hogy ott baleset éri. Megállapította azon kívül, hogy a felügyelő e szavakkal: Ön mindig az utolsó — sietésre unszolta a foglyot. Már pedig tekintetbe kell venni, hogy a fogházakban minden rendellenességet fegyelmi büntetésekkel szoktak megtorolni, s így érthető, hogy a fogoly oly lelki állapotban volt, hogy sietésben a hibás lépcsőn baj érhetne. A kölni felsőbíró is megítélte részére az évi-járadékot.

— **Tulajdonjoggal való visszaélés a francia jog szerint.** A tulajdonos földjének határán hosszú, magas falat, építtetett és bekátrányoztatta. A magas, fekete fal a szomszéd birtokát homályossá s majdnem láthatatlanná tette. A szomszéd pert indított a fal tulajdonosa ellen. A sedani törvényszék szakértőkkel vizsgáltatta meg a falat abból a szempontból, hogy van-e valamelyes hasznossága. A szakértői szemle eredménye az volt, hogy a fal nem használ semmit sem tulajdonosának, sőt még a kátránnyal való bevonás következtében növeli házának tűzveszélyét. A törvényszék, miután megállapította, hogy a fal építésével a tulajdonosnak nem lehetett más célja, mint szomszédjának bosszantása, elrendelte a fal lebontását és a tulajdonost kártérítésre kötelezte.

— **A munkaadó balesetért való felelőssége a nemzetközi magánjogban.** Svájci munkaadó francia munkással Franciaországban teljesítendő munkaszerződést kötött. A baleset Franciaországban történt. A zürichi felebbezési bíróság ítélete szerint a svájci munkaadó a balesetért az 1898 április 9-iki francia törvény értelmében felel.

— **Részvényesek felelőssége törvények összeütökzése esetén.** Az Angliában alakult részvénytársaság célja északamerikai bányák kiaknázása volt. Az alapszabályok szerint az igazgatók fel voltak hatalmazva, hogy mindent megtehetnek, a mi külföldi törvények szerint szükséges ahhoz, mikép a társaság külföldön működhessek. A társaság Kaliforniában bányákat és a bányaüzemhez szükséges gépeket vásárolt. Kaliforniai törvény szerint a részvényesek bizonyos mértékben személyesen is felelnek a társaság tartozásaiért. Az angol királyi szék ítéletében kimondotta, hogy az angol társaság részvényeseinek felelősségére vonatkozólag az angol jog alkalmazandó és így nem vonhatók felelősségre az angol törvényben megszabott határon túl.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

SZERKESZTŐSÉG:

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

KIADÓ-HIVATAL:

Zöldfa-utca 25. sz.

Egyetem-utca 4. sz.

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési díj: félévre — 12 kor.
negyedévre 6

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Az angol polgári peres eljárásról. *Dr. Szász Jánostól.* — Renelkezésre bocsátás. *Dr. Löw Loránttól.* — Fejezetek a bűnvádi perrendtartásból. *Dr. Reitzer Bélától.* — *Törvénykezési Szemle:* Az exceptio veritatis. *Boitner Károly* halmi kir. albirótól. — Az angol felsőbíróságok legújabb határozataiból. *Zsoldos Benő* zombori kir. törvényszéki jegyzőtől. — Különlélek.

Melléklet: Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az angol polgári peres eljárásról.*

A peres eljárás legjellemzőbb sajátosságai már az előkészítő eljárás lefolyásából kitűnnek.

A bírót a per vezetésében óriási diszkreczionarius hatalom illeti meg. Láttuk pl., hogy mily óriási jelentőséget tulajdonított a törvényhozó az előkészítő iratoknak, s mégis a bírónak meg van az a joga, hogy az előkészítő iratok mellőzését saját belátása szerint elrendelje. Ahol más perrendek taxativ felsorolásokba bocsátkoznak, ott az angol perrend a bíróra bizza, hogy úgy intézkedjék amint helyesnek és igazságosnak tartja. A bíró az idézésre rendesen megjelenő alperest megfoszthatja a védekezés lehetőségétől azon az alapon, hogy védekezni úgy sem tud, s a rendes formák betartása a pert csak huzhatja de az eredményt meg nem változtathatja stb. stb. Hogy e hatalom a törvényhozó intencziói szerint fog felhasználtatni, arra igen hathatós garancia magában a bírói karban és a bírói szervezetben rejlik. Az angol bíró kivétel nélkül az ország legtapasztaltabb és legnagyobb tudományu jogászáinak sorából kerül ki, szociális pozíciója rendkívül magas, ennek következtében látköre széles és «last but not least» egy elsőfoku bírónak annyi a fizetése, mint a fél magyar kabinetnek.

Az angol polgári per minden fázisára vonatkozó szabályokban kifejezést nyer az a gondolat, hogy a per vitelének «fair» voltát biztosítani kell. Ez a kérdés némileg összefügg a bírónak biztosított diszkreczionarius hatalommal, mert annak a felsorolásába, hogy mi «fair» és mi nem az, nem igen lehet bocsátkozni. Így pl. a bírónak joga van az eljárás bármely szakában elrendelni, hogy az előkészítő iratok oly részei kitoröltessenek és így többé vita tárgyát ne képezhessenek, melyek egyedüli célja hogy a nyilvános tárgyalás segélyével botrányt okozzanak, vagy a tárgyalás «fair» lefolyását gátolják vagy halasszák. Ugyanezt a célt szolgálják mindazon intézkedések, melyek az ellenfélnek a tárgyalás előtt való informálására vonatkoznak. Így pl. az előkészítő iratoknak kimondott célja az, hogy az ellenfél a vitás ténykérdés tekintetében már a tárgyalás előtt informáltassék és így minden meglepetés lehetősége ki legyen zárva. Ide tartoznak az okiratok felfedezésére és a betekintés megengedésére vonatkozó szabályok, amelyek mindegyike erős sanctióval van ellátva, ugyannyira hogy pl. ha az okiratok fel nem fedeztettek, a betekintés meg nem engedtetett, vagy hogy ha az ellenfél a kérdőpontokra meg nem felel stb. stb. a magánjogi következményeken kívül, a fél, sőt az ügyvéd is, a szerint hogy kinek a hibájából történt a mulasztás, szigorú elárassal büntethetők. Hasonló az intencziója annak a szabálynak is, hogy senki sem tartozik saját bizonyítási

eszközeit a tárgyalás előtt felfedezni; ez az intézkedés a tanu korrumpálásának meggátolását célozza. Hasonló célzatu intézkedéseknek ami speczialis hazai viszonyaink szempontjából volna annyi praktikus hasznuk mint a legkitűnőbb perrendi elveknek, de a perrendi reform munkálatainál úgy tudom erről nem igen esett szó.

Hogy a szóbeliséget és a közvetlenséget az angol peres eljárás mily mértékben valósítja meg, akkor fogjuk megítélhetni ha az előkészítő eljárásnak és a tárgyalásnak lefolyását illetőleg egymáshoz való viszonyát ismerjük.

Említettük, hogy az előkészítő eljárás befejeztével a felperes az ügyet a tárgyalandó ügyek lajstromába felvéteti (entry of trial) és az egész ügyre vonatkozó csomó (brief) a barrister kezébe kerül, kinek most már a tárgyalás kizárólagos feladata, bár a tárgyaláson jelen van a solicitor is, ki a barristernek ekkor is minden szükséges információ és ténybeli felvilágosítás tekintetében rendelkezésére áll.

Némileg jelentősebb ügyben mindegyik fél részéről a solicitorokon kívül két-két barrister szokott tárgyalni, teljesen a fél belátására lévén bizva, hogy egy vagy két counsel tárgyalja-e az ügyet. Ily esetben az egyik barristert leadernek vagy senior counselnek, a másikat junior counselnek nevezik. Hogy a felet ugyanazon ügyben egyidejűleg két barrister képviseli nem rendkívüli, hanem egész közönségesen mindennap előforduló jelenség, s végeredményben a barristeri kar organizációjára vezethető vissza. A barristeri kar organizációjának tárgyalásánál említettük,* hogy a legkiválóbb barristerek ügyvédkedésüknek kb. 15 éve után meg szokták kapni a «King's counsel» címet és hogy a többi barrister képviseli a King's counsel-ekkel szemben a junior bar-t. A leader rendszerint a King's counselekből kerül ki, a junior counsel a junior bar-ból. King's counsel-re nézve ugyanis etiquette-szerű, hogy junior nélkül ne tárgyaljon, hogy előkészítő iratokat ne fogalmazzon és hogy előkészítő tárgyalást egyáltalában ne végezzen. Ily módon, ha a fél «nagy» ügyvédhez kíván fordulni (minek a szóbeliség mellett nagyobb a fontossága, mint az írásbeliségnél) szükségképpen két barristernek kell az egyik fél részéről tárgyalni az ügyet. A másik felet azután az önvédelem is kényszeríti, hogy ő is így járjon el.

Ime a bifurkáció alapgondolatának konzekvens keresztülvitele: bifurkáció a bifurkációban! A legkiválóbb barristerek csakis a legmagasabb ügyvédi tevékenységet, az érdemi tárgyalást és a konzultációt végezhetik, míg a fiatalabb barristernek az előkészítő eljárásban is lehet bizonyos szerepe. Érdekes, hogy a bifurkáció ellen azzal szokás érvelni, hogy egy ügyvéd is tökéletesen elégséges és a bifurkáció csak hiábavaló módon fokozza a költségeket, s ime Angliában a bifurkáció hazájában a per minuciózus előkészítése után harmadik ügyvéd is szerepel a per sikerének biztosítására, noha a bírói kar a lehető legkitűnőbb. Ugy látszik tehát, hogy az ügyvédi kar bifurkáció-ja ellen egyedül a költségekre alapított érvelések (nem szólva természetesen a kis substratumu és a behajtási ügyekről) nem elégségesek.

* L. szerzőnek az 1904. évfolyamban. «Az angol ügyvédségről» írt dolgozatait.

* Az előbbi közl. I. a 28. számban.

Írásos meghatalmazásra se a solicitornak, se a barristernek nincs szüksége; speciálisan nagy barristereknek szokott a solicitor meghatalmazásfélét retainer-t már az eljárás kezdetleges stádiumában adni, de ez nem tulajdonképeni meghatalmazás, mert célja csak az, hogy az ügy tárgyalás alá kerülése esetére az illető kiváló barrister közreműködését az ellenfél előtt lekösse, tekintve, hogy kiváló barristerek rendkívül kapósak, de igazolásul a bíróság előtt nem szolgálnak.

Ha a tárgyaláson az alperes nem jelenik meg, felperesnek, hogy marasztaló ítéletet kaphasson, keresete tényállításait be kell bizonyítania, míg ha felperes nem jelenik meg, alperes minden különösebb indokolás nélkül kap elutasító ítéletet.

A tárgyalás menetének külső rendje főleg a bizonyítási eljárás eredetisége, de ezután amiatt is, mert igen gyakran két-két barrister szerepel és a perek jó része esküdszék előtt folyik, eltér a nálunk szokásos schémától.

Nem foglalkozunk minden egyes eshetőséggel, csak egy típust kívánunk az alábbiakban leírni.

Ha a tárgyalás esküdszék nélkül egyes bíró előtt folyik, mindenekelőtt felperesi junior ismerteti egész röviden az előkészítő iratokban vázolt tényállást (opening the pleadings) ezután felperesi leader tartja meg perbeszédét (opening the plaintiff's case), mely után mielőtt még alperes reflektálhatna, felperes tanui hallgattatnak ki oly módon, hogy miután a bíró a tanuhoz kérdést nem intéz, a tanuállító fél egyik ügyvédje kérdezi a tanut azon ténykörülmenyt illetőleg, melynek tisztázását óhajtja (examination in chief) s azután az ellenfél leaderje keresztkérdéseket intéz a tanuhoz (cross examination) az előadás valóságának és a tanu szavahihetőségének ellenőrzése végett. Ezután a tanuállító újra kérdezheti a tanut, ha szükségesnek tartja (re-examination). Felperes bizonyításának végeztével felperesi junior összegezi a bizonyítás eredményét (summing up evidence). Ha most alperes ellenbizonyítással élni nem kíván, (ami természetesen igen ritka eset) alperesi leader elmondja perbeszédét és ezzel a tárgyalás ki van merítve. Ha ellenben alperes ellenbizonyítással élni kíván, előbb az alperesi tanuk hallgattatnak ki a fentebb említett módon, azzal a különbséggel, hogy most felperesi leader végzi a keresztkérdezést és az alperesi junior is összegezi a bizonyítás eredményét, de ez esetben felperesi leader még egyszer felszólalhat és megteheti észrevételeit. Előfordulhat az az eshetőség, hogy felperesnek nincs semmi bizonyítani valója, mert alperes beismer, de kifogásol. Ez a körülmény az előkészítő iratok ismertetésénél (opening the pleadings) a tárgyalás legelején megállapítható. Ily esetben alperest illeti meg a perbeszéd sorában az elsőség (opening the defendant's case) s felperes csak másodsorban jut szóhoz s quasi ő védekezik alperes ellen. Az esküdszék előtti eljárásnál a most felsorolt perbeszédet a bíró résüméje zárja be (summing up and address the jury). Természetesen ha egy ügyvéd tárgyal, az egy felet megillető perbeszéd és ténykedések egy-egy kézbe kerülnek mindenik félről.

A tanubizonyítás elvileg rendesen közvetlen, azaz a tanu a tárgyaláson viva voce köteles vallomását elmondani. Bizonyos kivételes esetekben helye lehet közvetett (examiner v. commissioner előtti) vagy pedig affidavit által való bizonyításnak; ez utóbbit a felek előzetesen írásban ki is köthetik.

A tanubizonyítás lényegesen elüt a nálunk szokásos formától. A tanut nem a bíró kérdezi, hanem a felek, s a tanubizonyítás közismert megbízhatatlanságának ellensúlyozására a keresztkérdezés valóságos művészetté fejlődött ki. A keresztkérdezés tudománya egyik legjobban megkivánt ügyvédi tulajdonság s a kiváló ügyvédek mind kiváló cross examiner-ek. Számos szakmunka foglalkozik ezzel a kérdéssel, egyrészt theoretikus alapon tárgyalják (The art of cross examination

Hints on advocacy) másrészt összegyűjtött és tényleg megtörtént esetek leírása kapcsán praktikusán adják elő (Illustrations in advocacy) egy-egy híres cross examinernek egy-egy híres esetét, vagy egy elkövetett nagy tévedését. A tanu kérdezésénél egyrészt arra törekednek, hogy a keresztkérdésekkel a tanu szavahihetőségét és a tényállítások valódiságát ellenőrizzék, viszont pedig különösen arra ügyelnek, hogy olyat ne kérdezzenek a tanutól, amire adott válasz a saját álláspontot gyöngíteni. Ez különben a kérdésnek a nehezebbik oldala. Richard Harris a következőkben definiálja a keresztkérdezést. Ez az a művészet, amelyely legkedvezőbb világításba helyezzük az ügyfelünk ellen szóló bizonyítási anyagot, kiegészítjük azt az ellenfél által fel nem derített tényekkel, és ha szükséges, megállapítjuk az ellentmondásokat.

Jellemzi az angol ügyvédek tanukérdezési modorát az, hogy teljes tervszerűséggel, a tanubizonyítás teoriájának előzetes ismerete mellett fognak a kérdéshez. S éppen ez az előzetes studium az ő erősségök. Hiszen tanubizonyítás más országban is szokásos, de pl. nálunk nincsenek ezzel foglalkozó munkák, nincs a vonatkozó anyag összegyűjtve és a tanu kérdezésénél tervszerűséget csak a legkritkább esetekben és csak tapasztalt öreg ügyvédeknel láthatunk. Érdekesekek e szempontból a fentebb említett, a keresztkérdezéssel foglalkozó könyvek. Kategóriákba osztják a tanukat és szakértőket, szabályokat állítanak fel arra, hogyan hallgattandó ki a hazug, az ideges, a humorizáló, a ravasz, a buta tanu, a rendőr, az orvos vagy az írásszakértő stb. És nagy igazság rejlik pl. abban a tanácsban, mely azt mondja, hogy az ellenel valló írásszakértőt sohase kérdezd meg, hogy hány év óta foglalkozik graphológiával, mert biztosan azt fogja felelni, hogy harminczöt év óta és ez a felelet igen könnyen impresszionálhatja a bírót te ellened. Ezek a könyvek rendszerint nem codexei kívánnak lenni az ügyvédeknek, hanem rendesen egy kiváló barrister írja meg saját tapasztalatait, keresztkérdezés és ügyvédi ékesszólás tekintetében. Körülbelül azt a célt szolgálja az e fajta irodalom, mint a katonai taktikai kézikönyvek, hiszen a polgári pernek megvan a maga taktikája.

A tanuvallomás jegyzőkönyvbe nem foglaltatik, amint hogy a tárgyalásról jegyzőkönyv egyáltalán nem vezetetik. A bíró azonban jegyzeteket készít magának a tanuvallomásokról, kérdésekről és feleletekről egyaránt (judge's notes). Ezekbe a jegyzetekbe a tárgyalás végeztével a felek is betekinhetnek s e jegyzetek a per irataihoz csatoltatnak; felebbezés esetére a felek e jegyzeteket fel is használhatják.

Eskü általi bizonyítást az angol perrend nem ismer; a fél saját ügyében tanukép kihallgatható.

A bizonyítási eljárás és a perbeszéd befejezése után a bíró meghozza az ítéletet, illetőleg ha esküdszék előtt folyt a tárgyalás előbb a jury mondja ki a verdiktet és ennek alapján ítélkezik a bíró. Az ítélet rendszerint a tárgyaláson szóval kihirdetetik. A költségek tekintetében csak elvben határoz; t. i. kimondja, hogy ki tartozik a költségeket viselni (judgment with costs) a költségekben nyertes fél elkészíti költség számláját (bill of costs) ezt benyújtja a bírósághoz s a taxing-master revidiálja. Ha a költség számla helyes, a taxatio költségeit is a vesztes fél fizeti, ha legalább $\frac{1}{6}$ -al leszállított, a taxatio költségei a peres felek nem követelhetők. A költség számlába beszámíthatók azon költségek is, melyeket mi perenkívüli költségeknek szoktunk nevezni, tehát levelezés eljárások stb. A költségek egyrészt skála szerint állapíttatnak meg, másrészt pedig a taxing-master discretiojára vannak bízva, a felebbezés új szóbeli tárgyaláson (by rehearing) intéztetik el; szükség esetén új bizonyítási eljárás is elrendelhető.

Az angol polgári eljárás tehát a szóbeliségen és a közvetlenségen alapul. Az előkészítő eljárásban az írásnak nagy jelentősége van ugyan, de az írás sehol sem döntő; írás

alapján szóbeli meghallgatás nélkül nincs helye marasztalásnak. Az előkészítő iratokra alkalmazott szigorú szabályok éppen a szóbeli tárgyalás érdekeit tartják szem előtt. Jegyzőkönyvet a tárgyaláson nem vezetnek, s csak a bíró készít jegyzeteket a tanuvallomásokról, a felelősség ennél fogva szintén szükségképpen szóbeli.

A közvetlenség talán ép oly következetesen meg van valósítva mint a szóbeliség. A felek szóbeli előadása, valamint a bizonyítás felvétele közvetlenül az ítélő bíró előtt folyik le. A közvetett bizonyítás (commissioner előtt v. affidavit által) a kivételek közé tartozik. Szükség esetére uj bizonyításnak a felelősségi eljárásban is helye van.

Dr. Szász János.

Rendelkezésre bocsátás.*

IV.

A rendelkezésre bocsátás, abban az értelemben, amelyben az eddigiekben megfogalmazni és elhatárolni megkísérlettem, egyoldalú jogügyletként jelenik meg, amelynek tartalma tiltakozás a más helyről átküldött áru tényleges megtartásának olyatén értelmezése ellen, mintha a megtartásban a minőség approbációja, az áru átvétele, a felajánlott tradíció elfogadása foglaltatnék.

Erre a tiltakozásra a 347. §. 1. bekezdése esetében van szükség, amikor az áru megőrzéséről való gondoskodás olyan factum concludens gyanánt tűnhetnék fel, amelylyel a vevő a küldött árut elfogadja. Nincs ellenben szükség rá a 347. §. 3. bekezdése esetében, amikor a romlásnak kitett áru szabad kézből vagy nyilvános árverésen eladatván, és erről az eladó értesítettén, vevő nincs kitéve annak a félreértésnek, mintha ő a szolgáltatást teljesítésül elfogadta volna. Ez esetben a 4. bekezdés szerint csakugyan elegendő az eladó értesítése. Különben ilyenkor rendelkezésre bocsátásra már azért sincs szükség, mert az eladott áru birtokának, tulajdonának átszállása szóba sem jöhet már; a bizonyítás terhe tekintetében pedig ez az értesítés a rendelkezésre bocsátással nyilván egy és azon hatású.

Az árunak az eladó rendelkezése alá bocsátására természetesen a vevőnek és képviselőjének van joga; és éppen olyan természetes, hogy a jognyilatkozatnak az eladóhoz vagy képviselőjéhez kell intéztnie. A rendelkezésre bocsátás tehát a polgári törvénykönyv tervezetének nyelvvel élve, »határozott személyhez intézett« jognyilatkozat (ntk.: »empfangsbedürftige Willenserklärung«), amely tehát p. o. a tervezet 926. és 927., nem pedig 928. §-a alá esnék.

A vevő a meg nem felelő árut az eladó rendelkezése alá bocsátotta, mihielyt közölte az eladóval egyfelől azt az akaratát, hogy azt el nem fogadja, és másrészt azt, hogy megőrzéséről hogyan gondoskodott. Ebben a nyilatkozatban kétségtelenül kifejezésre jutott, hogy vevő az árut tulajdonképpen megszerezni nem akarja, tarthatatlan tehát, n. sz. *Hanausek* ** azon ellenkező véleménye, hogy a megszerzési akarat (Aneignungswille hiányának nyilvánításához az is szükséges, hogy vevő kijelentse, hogy csak azért vette el az árut a szállítótól, hogy megvizsgálhassa, vagy hogy a kereskedelmi törvény szabálya szerint megőrzéséről gondoskodjék. Nem szabad felednünk, hogy a megszerzéshez van szükség akaratnyilatkozatra, nem pedig a meg nem szerzéshez. A rendelkezésre bocsátás, mint a meg nem szerzés akaratának ki nyilatkoztatása is csak a megőrzés ténye miatt válik szükségessé, nehogy abba valaki az elfogadás cselekményét belemagyarázza.

Elegendőnek kell tehát tekintenünk, ha az eladóval

szemben bárminő módon világosan kifejezésre jut, hogy a vevő a teljesítésül küldött árut el nem fogadja. Elegendő tehát a rendelkezésre bocsátás helyett a más helyről átküldött áru átvételének megtagadása vagy egyszerű visszaküldése is. Ezzel is eléri a vevő mindazt, amire a 347. §. a rendelkezésre bocsátást adja eszközül. Egészen más kérdés, hogy jogszerűen jár-e el a vevő, ha a más helyről átküldött meg nem felelő árut át nem veszi, és egyszerűen visszaküldi? Kétségtelen, hogy nem, és kétségtelen, hogy a 347. §-ban megtiltott ezen cselekményével a vevőnek okozott kárért felel. De a kártérítésen felül más következménye az ő jogtalan eljárásának nincs; az áru el nem fogadtatván, birtoka, tulajdona át nem szállott, és az áru megfelelő voltának bizonyítása is az eladót terheli.*

Még egy másik gondolatsor is ugyanerre az eredményre vezet. A rendelkezésre bocsátás ugyanis, minthogy számára különös forma nincs előírva, bármely formában létrejöhet. Létrejöhet egyszerű konkludens faktumban is, amelyben kifejezésre jut, hogy a vevő az árut az eladó rendelkezése alá akarja visszabocsátani. És világosabban ez valóban nem fejezhető ki, mintha az áru az eladónak tényleges rendelkezése alá bocsátatik, ha tudniillik a vevő az árut visszaküldi.

Mihelyt kifejezésre jutott, hogy a vevő az eladó tradícionális ajánlatát el nem fogadja, a birtok és tulajdon átszállása nyomban lehetetlenné vált, a tradíció nem sikerült. Ennek törvényben előírt módja a más helyről átküldött áru rendelkezése alá bocsátása; — nem helyes, de érthető, tehát joghatásos módja az egyszerű visszaküldés.

Nyilvánvaló azonban, hogy a rendelkezésre bocsátás csak átvétel vagy át nem vétel felett deliberál. A rendelkezésre bocsátással csak az átvétel van meghiusítva, az átvétel után később mutatkozó hiányok (346. §. 3. bek.) alapján rendelkezésre bocsátásnak nincs helye, mert a befejezett átvételt visszacsinálni nem lehet. Akit az előbb nem sikerült meggyőzőm arról, hogy a rendelkezésre bocsátás sem az árleszállítási, sem az elállási igénynek nem előfeltétele, azt talán meggyőzi ez a megfontolás. Rendelkezésre bocsátásról szó lehet addig, amíg a vevő elhatározásra jut arra nézve, hogy átvesszi-e az átküldött árut, vagy sem. Ha már átvette, és utóbb u. n. rejtett hibákat vesz rajt észre, akkor azokról azonnal értesíti az eladót, és a 349. §. 2. bekezdésének hat hónapján belül elállhat vagy árleszállítást követelhet. De most már szóba sem jöhet a birtok és tulajdon átszállása, mert hiszen ezt megszereztem ár az átvétellel; és az áru meg nem felelő voltának bizonyítása is végleg őt terheli. A már átvett árunak az eladó rendelkezése alá visszabocsátásáról szó sem lehet, már pedig az aedilisi keresetek az ilyen mód már átvett árurol is szólhatnak.

Mellesleg szeretnék figyelmeztetni arra is, hogy a tulajdon átszállásának kérdése, amelynek látszólag pusztán akadémikus érdeke és értéke van, erősen gyakorlati jelentőségűvé válik pl. a csőd esetében. Teszem az esetet, hogy miután szurokvevőnk az eladót kifogásáról értesítette, de mielőtt az eladó felelhetne vagy intézkednék, egy szóval mielőtt a dolog rendeztetnék, a két fél közül az egyik csődbe jut. Aszerint már most, hogy a vevő rendelkezésre bocsátott-e vagy sem, lesz elbírálandó: vajon a tulajdon átszállott-e vagy sem; vajon a szerződés, mint az egyik fél részéről teljesített a csődtörvény 18. §-a alá foglalandó-e, vagy a 20. §. alá, minthogy egyik fél sem teljesítette. A vevő csődjében az eladónak a rendelkezésére bocsátott árura visszakövetelési joga van; az eladó csődje pedig az ilyen árut a tömegbe bele vonhatja.

A bizonyítás terhének kérdésében a rendelkezésre bocsátás gyakorlati jelentősége már szembetűnő. Világos az

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. I. a 31. és 32. számban.

** *Hanausek*: Die Haftung des Verkäufers für die Beschaffenheit der Waare. 1883. és köv. II. Abt. 117. old.

* Ellenkező véleményen Nagy: Kézikönyv 152. §. 5. jegyz. Ugyanott idézve a szöveggel tulnyomólag megegyező judicatura.

is, hogy nem lehet közömbös, vajon az értesítés, avagy a rendelkezésre bocsátás megtörténtétől tesszük-e függővé a bizonyítási teher megoszlását eladó és vevő között. A rendelkezésre bocsátott, tehát el nem fogadott, visszautasított árura nézve ugyanis az eladó bizonyításának voltaképeni témája az, hogy a teljesítésül felajánlott áru megfelelő volt, hogy tehát a vevő késedelembe esett. Holott ha a vevő az árut átvette és csupán kifogásolta, akkor meg az lesz az ő részéről bizonyítandó, hogy ámbár átvette, az áru a kikötött vagy törvényes kellékeknek még sem felel meg. Különben a vevő az eladó rendelkezésére bocsátott árut az ő rendelkezésére tartani is köteles lévén, az eladó bizonyításának anyaga biztosítva van; a csak kifogásolt árut ellenben a vevő akár el is használhatja, minden esetre érdekében áll azonban, mint bizonyító félnek, a bizonyítás lehetőségéről gondoskodni.*

Még egy utolsó pontban akarom gyakorlatunkat megvilágítani. Az eladó rendelkezésére bocsátott áru az eladó birtokában és tulajdonában megmarad, azt számára a vevő csupán őrzi, birlalja. Nagyon természetes, hogy ezzel az eladó feltétlen rendelkezési joga az áru felett épp oly kevésbé van garantálva, amilyen kevésbé feltétlen a tulajdonos rendelkezési joga általánosságban. Idegen dologbeli jogok az ilyen árun is lehetségesek, azokat a vevő is gyakorolhatja az eladóval szemben.

Ehhez járul, hogy a 347. §. 1. bek. parancsa szerint a vevő az áru megőrzéséről egyelőre gondoskodni tartozik. Kötelességévé van tehát téve a vevőnek, hogy a megőrzés költségeit az eladónak hitelezze. Ennek a hitelnek esetleg egyetlen fedezete maga az eladó rendelkezésére bocsátott áru. Semmi sem szól tehát ellene, sőt az imént érintett tekintetben egy okkal több ajánlja, hogy a vevő megtartási jogát az eladó rendelkezése alá bocsátott árun a 309. §. szerint elismerjük. Sajátos módon bíróságaink nem egyszer a rendelkezésre bocsátástól való elállást látták abban, ha a vevő a megőrzés költségeinek biztosítására a rendelkezésre bocsátott árun megtartási jogot gyakorolt.** A megtartásban ugyanis e felfogás szerint a vevő az áruval mint sajátjával rendelkezett.

Csak röviden utalok rá, hogy megtartási jog csupán az adós ingóságain lehetséges, nem pedig magának a hitelezőnek dolgain, és hogy ennél fogva a vevő, aki az eladó rendelkezésére bocsátott árun az eladó ellenében megtartási jogot gyakorol, azzal éppen nem úgy rendelkezik, mint a sajátjával, hanem ellenkezőleg úgy bánt vele, mint az eladóéval, és ennél fogva a megtartási jog gyakorlásában magában voltaképpen az eladó fentartott tulajdonjogának hangsúlyozása és elismerése foglaltatik.

Dr. Löw Loránt.

Fejezetek a bünvádi perrendtartásból.

A vádtanács határozatait, melyek ellen perorvoslat használható, a BP. 269—274. §-ai taxative felsorolják. A vádtanács elnökének határozatait ellen használt perorvoslatról csak a 378. §. rendelkezik, kimondván, hogy a vádtanács elnökének határozatait a vádtanács vizsgálja felül.

Már a BP. szerkesztésekor fel kellett, hogy tűnjék e szabályozás következtelensége s annak helytelensége. Minden jogtételnek próbaköve azonban az élet; csak a gyakorlat mutatja igazán, miként állja meg valamely törvényes rendelkezés a maga helyét. Lehetnek, sőt vannak igen gyakran jogelméleti szempontok, melyek a gyakorlati szabályozás elé

több kevesebb nehézséget gördítenek, de ilyenkor is természetesen a praktikus szempontoknak kell nagyobb súlyt tulajdonítani. E kérdések másként alakulnak az anyagi jogban és másként az alaki jogban.

Az anyagi és alaki jogok között törvényszerkesztés tekintetében talán a leglényegesebb különbség, hogy az alaki jogot maga a törvényhozó teremti, az anyagi jogot pedig, (vagy legalább is annak gerinczét) az élet produkálja. Áll ez főleg a civiljogra. Exceptio non adimpleti contractus, compensatio lucri et damni benne él az emberek természetében, volna akkor is — persze nem tudatosan mint ilyen — ha tételes jog nem is volna, míg a peres eljárás szabályai merőben a törvényhozó csinálmányai. Hiába jutna ma eszébe bármely törvényhozónak, hogy az általa szerkesztendő codexben ki fogja mondani, hogy adásvételi szerződéseket csak hatósági engedéllyel szabad kötni, az élet ezt épúgy nem venné tudomásul, mint ahogyan tényleg sok az étellel ellentétben álló törvényszó csak írott malaszt, melylyel soha senki nem törődött.

Nem így az alaki jog terén. Itt a törvényhozó önkényének teljesen szabad tér nyílik. Ha ma az jut eszébe, hogy a törvényszéki főtárgyaláson hozott közbenszóló végzés ellen felfolyamodásnak nincs helye, úgy ez a maga egészében minden nehézség nélkül végre is hajtható. Holnap azonban az ellenkezőjét is épúgy codifikálhatja és keresztülviheti. Kimondhatja, hogy az esküdtbírók ítéletei ellen csak semmi-ségi panasznak van helye, de ha jónak találja felebbezést is adhat épily hatállyal. Folytathatnók a példázást.

Ezzel azonban nem azt akarjuk mondani, hogy az alaki jog szabályai csakúgy gondolomra, össze-vissza megalkothatók, avagy hogy az alaki törvény szerkesztése akár egy hajszállal is könnyebb lenne az anyagi jog kodifikálásánál, mert itt is vannak vezető elvek, van tervszerűség és szem előtt tartandó nem egy jelentékeny célszerűségi tekintet. De ezen elvek megválasztása körüli szabadságban, valamint a részletek kidolgozásában a törvényhozót korlát nem köti.

Annyit azonban minden helyes törvényszerkesztési mód megkövetel, hogy következetesség legyen benne, hogy a vezérprinczipiumok a detailokban keresztülvezetessenek s ne töressenek át csak akkor, ha ezt valamely fontos gyakorlati érdek indokoltta teszi.

Ily indokot azonban nem látok a 378. §. említett intézkedésében, melyre éppen egy praktikus eset tett figyelmessé.

Mielőtt azonban ezt érinteném, lehetetlen elmellőznöm egy a gyakorlatban mutatkozó hibát, mely a mondandókkal a legszorosabb összefüggésben van. A BP. 256. §-a ugyanis úgy intézkedik, hogy a vádiratnak a terhelt részére való kézbesítésekor értesíteni kell a terheltet, hogy őt kifogásolási jog illeti meg. A gyakorlatban azonban ez nincs így keresztülvive, mint a hogyan a törvény megkívánja. Rendszerint ugyanis a terheltet nem világosítják fel, hogy miben áll ezen kifogásolási jog, hanem csak úgy adják fel neki a kérdést, hogy kívánja-e a főtárgyalásnak mielőbbi kitűzését. A laikus terhelt erre természetesen igennel felel, mert hisz neki tényleg érdekében áll, hogy ügye lehető gyors elintézését nyerjen s ezáltal mindennemű zaklatástól mielőbb szabaduljon, csak hogy ezzel éppen nem akar kifogásolási jogáról lemondani. Sőt minden bizonynyal minden igyekezetével rajta lesz és a rendelkezésre álló összes eszközöket felhasználja, hogy mint vádlottnak ne kelljen az ítélőbíró előtt szerepelnie. Erre csak nem lehet komoly ellenérv azon hangoztatott nézet, hogy ha vádlott ártatlan mindegy neki, hogy a vádtanács menti-e fel vagy az ítélőbíró. De meg akkor mire való az egész kifogásolási jog s mire a vádtanács?

A vádiratnak ezen kézbesítéséről természetesen jegyzőkönyvet vesznek fel, melyből kitűnik, hogy vádlott kérte a főtárgyalás kitűzését. A vádlott ügyvédhez megy, átadja a

* Nagy: Kézikönyv 151. §. 22. jegyz. és a hozzá tartozó szövegben megelégszik a pusztá kifogásolással.

** «A vevő, amennyiben az általa rendelkezésre bocsátott árut az eladónak annak felhívására vissza nem adja, hanem magánál tartja, és ekként az áruval mint sajátjával rendelkezik, a rendelkezésre bocsátástól elállottnak tekintendő». Budapesti tábla 1900. II. G. 31. sz. a.

kapott vádiratot s kéri, hogy képviselje őt ez ügyben. A védő megkérdezi, hogy kifogásolási jogáról nem mondott-e le, esetleg — ha lelkiismeretes — megnézi a jegyzőkönyvet és látja, hogy abban a kifogásokról szó sincs. Beadja hát a kifogásokat a törvényes nyolcz nap alatt, támaszkodva a BP. 368. §-ára, mely az arról kifejezetten való lemondást kívánja meg.

Mi történik azonban? A kifogás a limine vissza lesz utasítva, mivel a vádtanács úgy magyarázza a főtárgyalásnak a terhelt által kért kitűzését, hogy abban benfoglaltatik a kifogásolási jogról való lemondás. A vádtanács elnöke ezek után átteszi az iratokat főtárgyalás kitűzése végett.

A képviselő ügyvéd természetesen felfolyamodással fog élni a vádtanács elnökének határozata ellen, melynek elintézésére a 378. §. szerint maga a vádtanács hivatott. Ez az első törvénybeli abszurdum. Hogy maga a vádtanács vizsgálja felül elnökének határozatait, ez a jogorvoslatok természetével és egész rendszerével annyira össze nem férő, következtelen intézkedés, melyet igazolni mivel sem lehet. Mert nincs oly jogorvoslat, melynek elbírálója maga a sérelmes határozatot hozó forum, vagy pláne attól függő alárendelt hatóság lenne. Hogyan gondolható, hogy ily körülmények között az elnöki határozat az ő elnöklete alatt álló tanács által meg fog változtatni. Ha célszerűségi vagy egyéb okok szóltak ezen intézkedések felülbírlásának az ítélőtáblához való utasítása ellen, úgy legalább is egy a vádtanácsban egész kívül álló tanács, esetleg a főtárgyalási elnök hatáskörébe lett volna e határozatok revidiálása utalandó, ki azután döntene, hogy a kifogások tárgyalásának elrendelése szükséges-e és törvényszerű-e vagy sem?

De vannak ennek még más tarthatatlan következményei is. A főtárgyalási elnök ugyanis rövidebb időpontot tűzvéni ki a főtárgyalás megtartására — nem lévén egyáltalában tudomása a felfolyamodásról — mint amennyi idő alatt a felfolyamodás elintéztét nyer, vádlottnak nem áll módjában ez ellen semmit sem tenni, mert hisz a főtárgyalást kitűző végzés ellen a 292. §. alapján jogorvoslatnak nincs helye. S így a főtárgyalás megtartatik, mielőtt a kifogást visszautasító végzés felülvizsgálatott volna.

Volna ugyan ezen utóbbi körülménynek egy lehető ellensúlyozója a 290. §. első bekezdésében, de erre vádlott hibáján kívül gyakran azért nem kerülhet a sor, mert lehetnek a bűncselekményben részes más oly személyek, kik esetleg le vannak tartóztatva, s kikre való tekintettel a főtárgyalás el sem halasztható.

Igy tehát vádlott önhibáján kívül elveszt oly kedvezményt — a kifogásolási jogot — melyet neki a törvény biztosított. S ebben a helytelen gyakorlaton kívül a törvénynek is része van, mert megfelelő gyakorlat mellett is előállhat hasonló helyzet, hogy t. i. a főtárgyalás még a felfolyamodás elintéztése előtt megtartatik, mert hiszen a felfolyamodásnak halasztó hatálya nincs.

Miként lehetne mármint ezen visszasságokon segíteni? Törvényhozásilag igen egyszerű módon. A jogorvoslati elveknek megfelelőleg mindenekelőtt a vádtanács elnökének határozatai ellen használható jogorvoslat elbírálását nem a vádtanács, hanem vagy a kir. ítélőtáblák, vagy ugyanazon kir. törvényszékek valamely más a vádtanács körén teljesen kívül álló foruma elé kellene utalni. A második pedig az, hogy e felfolyamodásnak feltétlenül halasztó hatályt kell tulajdonítani s ezzel meg volna akadályozva ama furcsa helyzet, hogy a főtárgyalás előbb lesz megtartva, mielőtt a felfolyamodás elintéztét nyert.

Ilyenmü törvényhozási reformról ezidőszert szó sem lehet. De a törvényhozási reformok nélkül is helyesbithető a törvény említett hiányossága helyes gyakorlat által. Mindenekelőtt a terhelt behatóan felvilágosítandó kifogásolási joga felől s megadandó minden szükséges utmutatás, mely

az ezzel való élhetést megkönnyíti. Csak kifejezett lemondás esetén legyen a később benyújtott kifogása limine vissza-utasítható.

Ami pedig a felfolyamodás halasztó hatályát illeti, a vádtanács elnöke köteles legyen az iratokat mindaddig magánál tartani, míg a felfolyamodásra engedett határidő eltelt s csak ezek után tétessenek át az iratok főtárgyalás kitűzése végett. Törvényes támpontul szolgál erre a BP. 380. §. 2. bekezdése.

Ezen utóbbi módosítások keresztülvitele mi nehézségbe sem ütközik s a mellett a törvény szellemének is mindenben megfelel. Szükségességét pedig igazolja azon körülmény, hogy bíróságaink körében a mondott eset állandó usussá válhatik és az emberi természetben rejlő kényelemszeretet illuzoriussá tehet oly szükséges és fontos védelmi eszközt, melynek jelentőségét eléggé méltatni itt feladatunk nem lehet ugyan, melyet azonban a gyakorlati élet szemlélője szem előtt tévesztetni nem fog soha.

Dr. Reitzer Béla.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az exceptio veritatis.

A *Jogt. Közl.* mellékletét képező *Büntetőjogi Döntvény-tár* VI. kötetének 107. tétele alatt közölt curiai ítéletről rövid kritika jelent meg «F» tollából a *Jogt. Közl.* f. évi 21. számának «Különlék» rovatában.

Erre a kritikára és curiai ítéletre dr. Dávid István kir. albiró megjegyzéseket tett ugyanezen lap 27. számában.

Véleményem szerint egyik közlemény sem világította meg helyes oldaláról a Curia ítéletét.

Arról van szó, hogy a vádlott az általa használt sértő kifejezések valódiságának bizonyítására vállalkozott. A két alsó fok nem látta helyénlevőnek a bizonyítás megengedését, mert úgy találta, hogy a vádlott állításának célja nem volt a közérdek vagy jogos magánérdek megóvása vagy előmozdítása.

A másodfoku bíróság határozata ellen a védő által a BP. 385. §-ának 1. c. pontjára alapított semmiségi panaszt a Curia visszautasította, és pedig — az említett két közlemény által eléggé nem hangsúlyozott — azon legfőbb indokból, mert az alsó foku bíróságok által a valódiság bizonyítása nem engedtetven meg, a kifejezések valódisága bizonyítást nem is nyerhetett.

A BP. 385. §. 1. c. pontjára alapított semmiségi panasz csak akkor lett volna alaposnak elfogadható, ha a büntethetőséget kizáró ok (Btk. 263. §. ut. bek.) tenforgása a másodfoku bíróság által a BP. 437. §-ának első bekezdése értelmében a Curia is kötelező ténymegállapításból levezethető. A prius tehát az ily alapul vehető ténymegállapítás, a posterius pedig a kizáró oknak ezen ténymegállapításból való levezethetése. Ha a prius hiányzik, a Curia a BP. 385. §. 1. c. pontjában megállapított semmiségi ok fenforgását nem állapíthatja meg. A curiai ítélet indokolásának legelső része reám azt a benyomást teszi, hogy a Curia így okoskodott.

Szerintem a védő ugyanezen okokból helytelenül alapította a semmiségi panaszt a 385. §. 1. c. pontjában meghatározott semmiségi okra; mert ez a pont feltételezi a büntethetőséget kizáró ok fenforgásának a Curia által a 437. §. első bekezdésének figyelembe vételével való kihámozhatását. A többször idézett 385. §. 1. c. pontja helyett a védőnek a semmiségi panaszt a 384. §. 9. pontjára kellett volna alapítania, és pedig természetesen ezen §. utolsó előtti bekezdésének szem előtt tartásával, mert ha az volt a véleménye, hogy az általa bizonyítani kívánt tények bebizonyítása egyértelmű a sértő kifejezések valódiságának bizonyításával, a

biróság pedig ennek dacára ezt a bizonyítást nem rendelte el, akkor a védő felfogása szerint a bíróság a törvénynek a védelem szempontjából lényeges elvét, jelesül a BP. 9. és 100. §-aiban kifejezésre juttatott azon elvét sértette meg, hogy a mentőkörülmények is kiderítendőek és figyelembe veendőek. E kérdést behatóan megvilágítja dr. Fayer László a *Jogt.* Közl. 1904. évf. 52. számában a 433. lapon.

A BP. 384. §. 9. pontjában meghatározott azon semmisségi ok, hogy a bíróság a védőnek a főtárgyaláson tett indítványa ellenére a törvénynek a védelem szempontjából lényeges rendelkezését vagy elvét sértette meg, ugyanezen §. utolsó bekezdésének taxativ felsorolásából a contrarió megállapíthatóan *nem hivatalból* veendő ugyan figyelembe, de minthogy a védő által — bár más §-ra való hivatkozással — bejelentett semmisségi panasz szövegéből megállapítható, hogy a védő a bizonyítás elrendelésének mellőzését tartja sérelmesnek, tehát valójában a BP. 387. §. 9. pontjában megállapított semmisségi okra alapította panaszát, és minthogy a Curia legújabb gyakorlata szerint az ilyen hiányosan bejelentett semmisségi panasz is elfogadandó, ezért helyesen járt el a Curia, midőn az említett ítéletben a BP. 385. §. 1. c. pontjának fenn nem forgását konstatálva, «de eltekintve ettől» kezdésű indokolással beszámolt arról, hogy a BP. 384. §. 9. pontjában meghatározott semmisségi okot miért nem látja megállapíthatónak. A curiai ítélet nem hivatkozik ugyan a 384. §. 9. pontjára, azonban a «de eltekintve ettől» kifejezésből, valamint az ez után következő szövegből arra vonható következtetés, hogy az indokolás e része a 384. §. 9. pontjára vonatkozik.

A BP. 437. §-ának első bekezdése szerint a Curia köteles határozatát az alsóbíróság által «valóknak elfogadott tényekre alapítani.» Ennyiben kötve van a Curia az alsófoku ítéletekhez. De egyébként nincs; tehát abban a kérdésben is függetlenül ítél a Curia, hogy az elsőbíróság helyesen mellőzte-e a valódiságnak a vádlott által felajánlott bizonyítását? A valódiság bizonyításának megtagadása indokolható 1. azzal, hogy a bizonyítani kívánt tények még bizonyítás esetén sem eredményezik a vádbeli kifejezés valóságát, vagy 2. azzal, hogy a Btk. 264. §-ában felsorolt esetek valamelyike fenforog, vagy 3. azzal, hogy a Btk. 263. §-ában felsorolt esetek egyike sem forog fenn.

A szóban forgó curiai ítéletben az előbbi 1. pontban jelzett kérdés van eldöntve. Ha a két alsófok mellőzte a valódiság bizonyításának elrendelését és a Curia úgy találja, hogy a bizonyítani kívánt tények nem fedik a vádbeli kifejezésben foglalt állításokat, a Curia ezt a kérdést érdemben eldöntheti, s ezzel nem sérthette meg a BP. 437. §. első bekezdését. Ha például vádlott ellen a vád az, hogy ő a magánvádlóról azt mondta, hogy «tolvaj», a vádlott pedig azzal védekezik, hogy kész bizonyítani azt, hogy a magánvádló őt megverte, a Curia helyesen utasítja el azt a semmisségi panaszt, mely a «valódiság» bizonyításának mellőzését kimondó alsófoku ítélet ellen irányul.

Igaz ugyan, hogy a szóban forgó curiai ítéletben nem ilyen éles a különbség a vád tárgyává tett kifejezésben foglalt állítás és a bizonyítani kívánt tény között, de a különbözet éles voltának fokozata nem lehet döntő annak elbírálásánál, hogy a Curia jogosítva van-e érdemben eldönteni azt a kérdést, hogy a bizonyítani kívánt tény bebizonyítása egyértelmű-e a vád tárgyává tett kifejezésben foglalt állítás valóságának bizonyításával? Hogy mikor egyértelmű; az tisztán bírói mérlegelés tárgya, és pedig olyan mérlegelésnek, amelylyel a Curia nem sérti meg a BP. 437. §-ának első bekezdésében kimondott azon szabályt, hogy a Curia köteles határozatát az alsófoku bíróságok által «valóknak elfogadott tényekre alapítani».

Az elmondottak alapján oda konkludálok, hogy ezen cikk elején említett két közlemény közül az «F.» közlemé-

nyében foglaltak közül nem osztom azt, hogy 1. a Curia itt jogosulatlanul magához ragadta az első fok munkakörét; 2. ha a Curia úgy látta, hogy a *bizonyítékok mérlegelésébe* be kellett bocsátkozni, akkor az csak az első fokon történhetett volna meg; (véleményem szerint itt nem a bizonyítékok *mérlegelése*, hanem azok *beszerzése vagy be nem szerzése* tárgyában döntött a Curia.) A dr. Dávid István említett cikkében foglaltak közül pedig nézetem szerint nem állhat meg az, hogy 1. abban a kérdésben, hogy a bizonyítás megengedendő-e vagy nem, a vádlott a bizonyítás meg nem engedése esetén ebbeli sérelmének orvoslását célzó semmisségi panaszát a BP. 385. §. 1. c) pontjára alapíthatja (szerintem ugyanis a kifejtett okokból BP. 384. §. 9. pontjára kell alapítani); 2. a tények megállapítása, valamint a bizonyítékok mérlegelése ki van ugyan véve a Curia hatásköréből, de ennek a szabálynak merevségéből igen sokat kell engedni akkor, mikor egy büntethetőséget kizáró ok fenforgásának vagy fenn nem forgásának elbírálása forog szóban. (Véleményem szerint a szabály merevségéből semmit sem kell engedni, és itt nem is «tények megállapításáról» vagy «bizonyítékok mérlegeléséről», hanem arról van szó, hogy szükség van-e a tények bizonyításának elrendelésére vagy pedig a bizonyításfelvétel nem lehet célravezető, mert a bizonyítani kívánt tényállítás még bizonyítás esetén sem döntő.)

A szóban forgó curiai ítéletben csupán azt tartom hiánynak, hogy nem mondta ki kifejezetten azt, hogy a bejelentett semmisségi panaszt nem a bejelentésben hivatott BP. 385. §. 1. c) pontjára, hanem — bár ezt a védő nem hivatolta — tartalmánál fogva a BP. 384. §. 9. pontjára alapítottnak tekinti, s az ítélet indokolásában a «de eltekintve ettől» kifejezés után következő indokokat ebből folyólag sorolta fel.

Boitner Károly,
halmi kir. albiró.

Az angol felsőbíróságok legújabb határozataiból.

3. Jóhiszeműleg történt szerződösszegés esetén elmarasztalandó-e alperes és mily intézkedés teendő a perköltségekre vonatkozólag?

Peres felek, kik jó darabig, mint lókereskedők, üzleti közösségben állottak Oxfordban, felbontották a társas viszonyt. Ez alkalommal alperes szerződésileg kötelezte magát, hogy Oxford városában és az azt körülvevő 25 angol mértföldnyi területen nem fog lovakkal kereskedni. A szerződés megkötése után s a kereset folyamatbátételét megelőző időkben azonban gyakran megfordult Oxfordban egyes polversenyeken s itt különféle ügyletekbe bocsátkozott, melyek joggal arra engedtek következtetni, hogy alperes megsértette a fent említett szerződés feltételeit. A mult év végén alperes, aki akkor lóvételi ügyekben Rugby-ban volt, vadászni ment az oxfordi University Drug Hunt nevű társasággal. Az a ló, melyen alperes a vadászat alkalmával lovagolt, vonaton szállítottatott Rugbyból Chipping-Nortonig, a találkozás színhelyéig. A vadászat után C., egy oxfordi egyetemi hallgató, azt kérdezte alperestől, hogy az általa lovagolt ló eladó-e? Alperes igenlőleg válaszolt s a ló árát is megmondotta, — a ló pedig egy heti próbára el is küldetett C.-nek, aki az előzetes megállapodás szerint 5 font st.-et volt köteles fizetni alperesnek az esetben, ha a lovat nem venné meg. Nyilvánvaló volt, hogy alperes és C. közt a peres felek szerződésében tiltott terület határától mintegy 2—3 angol mértfölddel beljebb folyt az alkudozás. A perben felvett bizonyítás során alperes azt állította, hogy ő abban a meggyőződésben élt a panaszlott ügylet megkötése alkalmával, miszerint a C.-vel kötött ügylet a tiltott területen kívül történt s hogy ez az ügylet egyáltalán nem sértette a felperessel történt megállapodást.

A *Chancery Division* szerint alperes az utóbb megjelölt ügyletkötés által szerződösszegést követett ugyan el, de miután a bíróság beigazolt, hogy ez a szerződösszegés véltlenül, teljes jóhiszeműséggel történt, nincs alapja az alperes marasztalásának, miért is felperest keresetével elutasította, a perköltségeket azonban kölcsönösen megszüntette. (Hawes v. Balding. Biró: Buckley. L. T. Rep. 3220).

4. Az 1901. évi *Factory and Workshop Act* alapján bűntethető-e alperes, ha az általa a gyára melletti területen felállított s nem a gyár rendes üzemének folytatására szolgáló gépezet közveszélyessé válható részeit el nem keríti?

W. Gilbertson and Co. cég alperes, egy vas- és cink-készítményeket előállító gyár tulajdonosa, gyára mellett, — ettől körülbelül 20 lábnyi távolságban, — oly helyen, mely egy tervbe vett új műhely építésének céljaira tartatott fenn, egy gőzmozdony által hajtott zuzó-gép állott, mely egyedül az új építményekhez szükségesnek mutakozó kötőrésre, valamint vakolat és cement készítésére használtatott. — A fent hivatkozott törvény alapján Augustin Lewis, a felperes panaszt emelt alperes társaság ellen azon okból, mert szerinte a nevezett gépezetnek közveszélyessé válható részei nem voltak kellő óvatossággal elkerítve. Glamorgan grófság békebírái abban a véleményben voltak, hogy a gépezet kifogásolt részei ugyan tényleg nincsenek a közbiztonság követelményeinek teljesen megfelelőleg elkerítve, — azonban nézetük szerint az a hely, hol alperesek az új lemezgyárat fel szándékoztak építeni, és a melyen a mozdony és törő-gép állott, ámbár az alperesi gyárhoz tartozó bekerített helyen, s a gyár kerületén belül volt, mindazáltal oly helyet képezett, melyet alperesek magában véve egészen más célokra használtak, mint minőkre a gyár rendes üzemére irányult s egyedül arra volt szánva, hogy azon maguk az alperesek az új műhelyeket fölépítsék; ennél fogva a hivatkozott törvény 149. §-ának 4. pontja alapján a gyár lényeges alkotórészének nem tekinthető s magában véve nem is volt külön gyártelep. Ez alapon felperest panaszával elutasították.

Felperes felebbezése folytán a *King's Bench Division* a Lord Alverstone véleménye alapján kimondotta, hogy bár az a terület, melyen a panasz alapjául szolgáló zuzó-gép állott, nem tartozott a rendes üzemben levő gyár kerületéhez, hanem külön területet képezett: az elsőbíróóság helyesen alkalmazta az ítéletében hivatkozott s fentebb jelzett törvényt, miután a kérdéses gépezet a külön területen oly célokra használtatott, melyek nem tartoznak alperesek gyárának rendes üzeméhez. Következésképen felperest felebbezésével elutasította. (Lewis v. Gilbertson and Co. Limited. Bírák: Lord Alverstone, Wills és Kennedy. L. T. Rep. vol. XCI.)

Zsoldos Benő.

Különfélék.

— Gottl Ágoston. A kir. Curia felülvizsgáló tanácsának új vezetője legkevésbé sem homo novus ezen pozícióban. Gottl Ágoston a sommás eljárásról szóló törvény életbe léptetésétől fogva a felülvizsgáló tanács oszlopos tagja volt, huzamos idő óta pedig tanácsvezetői hatáskörrel bírt. Nem kevés érdeme van abban, hogy a sommás eljárási törvény minden zökkenés nélkül ment át a gyakorlatba és hogy a felülvizsgáló eljárásból nem lett egyszerű el- és visszautasító gépezet (mint a bűnvádi perrendtartásnál). Kiváló munkásságot fejtett ki Gottl Ágoston a polgári peres eljárás nagy kodexének előkészítésében is, a szakértekezleteken különösen a felülvizsgáló eljárás szélesebb alapokra fektetése érdekében szállva sikra. Mi irodalmi működését illeti, e lapok olvasói előtt külön nem kell kiemelnünk rendkívül széles látókörrel, nagy elméleti tudásról és gyakorlati érzékről tanuskodó tanulmányait, valamint a Curia felülvizsgáló tanácsa határozatainak kiváló szabatosággal és alaposággal készült gyűjteményét.

— Dr. Földes Béla Statisztikai előadások című művének most megjelent második sorozatában a halálbüntetésre vonatkozólag a következőket olvassuk: Nem lesz érvénytelen annak megjegyzése, hogy a halálra ítélt büntetések jelentékeny része eddig mocsoktalan hírnévnek örvendett és a büntető törvénykönyvvel még ellentétbe nem jött. Ez mindenesetre a mellett szól, hogy a gyilkosok mellett vannak nagy számban olyanok, kik épen nem tartoznak a megrögzött bűnösök közé, és csak a szenvedélyes felindulás által elvakítva követik el vérfagyasztó bűneiket, inkább a pillanatnyi szenvedély és felindulás által ragadtatták el magukat.

A halálbüntetés elrettentő hatására nézve igen érdekesek Cuenoud adatai, ki kimutatja, hogy 177 halálra ítélt között csak három volt, ki sohasem volt jelen halálos ítélet végrehajtásánál. Egy angol pap is kijelentette, hogy 167 egyén

közül, kit a bitófa elé kísért, 161 jelen volt már halálos ítélet végrehajtásánál. (Statistique general des crimes et des delits etc. a Génève 1817—1885. Zeitschrift f. Schweiz. Statistik 1890.)

— Hatáskör megállapítása, szolgálatban levő pénzügyőrök ellen tiszteletlen, de nem becsületsértő kifejezés használata miatt indított ügyben. A kir. miniszterium a P. J. sz.-i lakos ellen szolgálatban levő pénzügyőröknek szóbeli megsértése miatt folyamatba tett ügyben a sz.-i kir. járásbíróóság és Sz. város rendőrkapitányi hivatala között felmerült hatásköri összeütközési esetet 1905. évi február hó 8. napján tartott tanácsában megvizsgálván, következőleg határozott:

Ebben az ügyben az eljárás a közigazgatási hatóság hatáskörébe tartozik.

Indokok: P. J. sz.-i lakos azzal van terhelve, hogy 1904. évi április hó 23-án a sz.-i pénzügyőri szakasznak az előírt szolgálati parancs szerint az utcán czirkáló két tagját a következő kifejezéssel illette: «Zsákba fináncz, b. meg az anyádat».

A sz.-i kir. járásbíróóság 1904. évi június hó 4-én 1904. B 391/2. szám alatt kelt végzésével az 1897. évi XXXIV. tcz. 19. §-ának 2. pontjára való hivatkozással az iratokat illetékes elbírálás végett a sz.-i városi rendőrkapitányi hivatalhoz tette át.

A nevezett rendőrkapitányi hivatal 1904. évi július hó 1-én 66. szám alatt kelt és Sz. vármegye alispánjához intézett jelentésében kimondotta, hogy az ügy elbírálását hatáskörébe tartozónak nem tartja, mert nézete szerint a feljelenített cselekmény az 1878. évi V. tcz. 261. §-ába ütköző becsületsértés vétségét képezi. Kifejtette a rendőrkapitányi hivatal, hogy a pénzügyőrök a szóbeli sértés elkövetése idejében már a szolgálat bevégezése után az utcán a laktanya felé tartottak s így hivatalos eljárás közben nem is sértethettek meg.

Ezen tényállás alapján az eljárást a közigazgatási hatóság hatáskörébe kellett utalni, mert a panaszlott kifejezés nem olyan fokban meggyalázó természetű, hogy a Btk. 261. §-ában meghatározott becsületsértés tényálladékanak megállapítására alkalmas volna, hanem mint hatósági közegekkel szemben szolgálatuk teljesítése közben használt tiszteletlen sértő kifejezés a Kbt. 46. §-ában foglalt kihágás tényálladékat látszik megállapítani, ennél fogva tekintettel arra, hogy a sértés közigazgatási hatósági közeggel szemben követtetett el, az 1897. évi XXX. IV. tcz. 19. §-ának 2. pontja alapján a hatáskör kérdésében a fenti értelemben kellett dönten, annál is inkább, mert a czirkálás végett kivonult pénzügyőrök mindaddig hivatalos eljárásban levőknek tekintendők, míg a kivonulás ideje tart. (3523/1905. I. M. sz.)

— Erdőmester felmondási ideje. Az erdőmester, ki a dolog természete szerint magasabb tudományos képzettséggel bír, s akinek ezen magasabb képzettségét az alperes kétségbe sem vonta, egy évi felmondási időre tarthat igényt. (Kir. Curia 1904 szeptember 7. 4129/1903. sz. a.)

— A fizetés elfogadása. A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvény-zék felebbezési tanácsának 1904. II. 291. sz. ítélete a fizetés elfogadására vonatkozólag a következő kijelentéseket tartalmazza: A fizetés joghatályának a következményeit a hitelező csak azzal háríthatja el, ha a fizetés átvételét jogos okból megtagadja vagy a fizetett összeget bírói letétbe helyezi. A meg nem támadott tényállás szerint felperes a beküldött összeget nem küldte vissza az alperesnek, sem bírói letétbe nem helyezte, hanem átvette és megtartotta. Az átvétel és megtartás ténye mellett az átvett és megtartott összeg rendelkezésre bocsátása s az a körülmény, hogy a hitelező a fizetést «in Depot» czímen jegyezte be a könyveibe, a fizetés joghatályát nem szünteti meg.

— Feltételes szabadságra bocsátás. A váci segyház felügyelő bizottsága az igazságügyminiszternek 79 fegyencz feltételes szabadságra bocsátását ajánlotta. A napilapok ezt olyképp közölték, hogy a «börtönvizsgáló bizottság» 79 fegyenczet «kegyelemre» ajánlott és a kegyelem nemsokára meg fog érkezni.

Bűnügyi judikatura. Anyagi jog. Aki egy okiratot annak tulajdonosától elolvasás ürügye alatt elkér és azt vissza nem adja, a Btk. 460. §-a alapján bűnös, ha ez károsítási szándékkal történt. Figyelemmel a Btk. 406. §-ára, az okirathamisítás befejezett vétségét, nem pedig annak kísérlétét követi el, mert a cselekmény az okirat visszaadásának megtagadása, eltitkolása által már befejeztetett. — A csupán megrendelések gyűjtésével megbízott ugynök e minőségénél

fogva nem sorolható a Btk. 381. §-ának 2. pontjában említett személyek közé. — Vádlott a közúti vasut megállóhelyétől mintegy 10 méternyi távolságban lovas szekérével megállt, kis idő múlva azonban az érkező közúti vasutól lovai megijedve, futásnak eredtek és sértettet elgázolták. Vádlottat büntetőjogi beszámítás alá eső gondatlanság nem terheli, mert csupán abból a körülményből, hogy szekérével a közúti vasut közelében állott meg, a bekövetkezett eredmény lehetőségét előre nem láthatta.

Eljárás. A BP. 387. §-ának 3. bekezdésére alapított semmisségi panasz a BP. 384. §-ának 4. pontja alá esőnek vétetett. Btk. 92. §-ának téves alkalmazása miatt használt felebbezés a büntetés kiszabásának egész kérdését felöleli, a tábla az által, hogy vádlott büntetését a Btk. 92. §-a keretén belül felemelte, hatáskörét túl nem hágtá. — A templomban a pap jelenlétében is elkövetett vallás elleni vétség esetén, sem a pap, sem a sekrestyés nem tekinthető sértett félnek. — A bíróságnak a BP. 29. §. 2. pontja alapján hely adatott, mert a járásbírósnál alkalmazott egyik albiró a gyanúsított, a járásbíró a gyanúsítottal rokoni viszonyban van és habár a gyanúsítotton kívül a járásbírósnál alkalmazásban levő albiróra kizárási ok nem forog fenn, de mivel a feljelentésben reá mint egyik ténytanura történik hivatkozás, minek következtében nevezett albiró a kitűzendő tárgyalásra mint tanu lesz megidézendő s ezért habár még mint tanu nem is lett kihallgatva s így a BP. 64. §. 6. p. foglalt kizárási ok még be nem következett, de ennek dacára ezt megelőzőleg sem működhetik a dolog természeténél fogva mint eljáró bíró, mert a tárgyalás megnyitása után már mint tanu kellene, hogy jelentkezze.

— **Állami gyermekmenhelyeknek 1903. évi munkássága.** Az állami gyermekmenhelyeknek megjelent ez első jelentése. 1903-ban a menhelyek gyermeklétszáma 16,600 volt. Ez a nagy gyermekállag az országnak 466 községében volt elhelyezve. A fölvetel 1903-ban 14,721 volt, mely az egyes hónapokban emelkedett vagy csökkent aszerint, amint a megélhetési viszonyok javultak vagy rosszabbodtak. 1903-ban az elbocsátott gyermekek száma 7976 volt. Bár az árvaszékek hivatottak arra, hogy az elhagyott gyermekeket a menhely kötelékébe utalják, ily eredeti közvetlen felvétel csak 6.7 % ban történt. A többi felvételt részben a közigazgatási hatóságok, részben maguk a menhelyek fogantatosították. A felvett gyermekek 35 %-a házasságbeli, 65 %-a házasságon kívüli volt. A gyermekeket csak akkor helyezték el az anyjuknál, ha életérdekük megkövetelte. 89 % nevelőszülőknél nyert elhelyezést. 1903. évben 1513 gyermeket vittek el az anyjuktól, mert ezek a gyermekek voltak a legrosszabb gondozásban. A menhelyek halandósága az országos gyermekhalandóságnál sokkal kedvezőbb. Egy gyermek évi eltartása átlag 92 korona 78 fillér költségbe került.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Fiatalok büntetéseinek védelme.** Az osztrák igazságügyminiszter felkérte az alsó-ausztriai ügyvédi kamarát, hasson oda, mikép az ügyvédek vállalják el az olyan fiatalok vádlottak gondnokságát büntető perekben, kiknek nincs törvényes képviselőjük, továbbá vállalják el a járásbírók előtt mindazon fiataloknak védelmét, kik védőt kívánnak, vagy kiknek védelmét a bíróság szükségesnek tartja. Az alsó-ausztriai ügyvédi kamara választmányát, elhatározta, hogy az igazságügyminiszter törekvéseit támogatja és a bécsi ügyvédekről jegyzéket készít, amely jegyzék alapján abc rend szerint gondnokot vagy védőt nevez a bíróság megkeresésére. A jegyzékbe minden ügyvéd bekerül, ha ez ellen kifejezetten nem tiltakozik. A Bécsen kívül lévő bíróságok maguk készítik a jegyzéket a fenti alapelvek szerint a székhelyükön lévő ügyvédekről és közvetlenül neveznek ki a szükséghez képes gondnokot vagy védőt. A igazságügyminiszter határozata értelmében a bíróságok azzal könyözik meg az ügyvédek munkáját, hogy a hét meghatározott napjára tüzik ki a szóbanforgó ügyek tárgyalását és az ügyvédeknek halasztásra irányuló és egyéb kérelmeit lehetőleg figyelembe veszik.

— **A becsstelen paragrafusokról** ír a «Die Zukunft» legutóbbi számában dr. Hans Gross tanár. Becsstelen paragrafusok azok, melyeket sohasem vesznek, sohasem alkalmaznak komolyan. Ilyen paragrafusok a büntetőtörvényeknek a

gondatlanság büntetését tárgyazó szakaszai. Embertársaink életét gyakorta teszszük kockára a vasuton, hajón, bányában, ipari üzemeknél. A szerencsétlenségek bizonyos százaléka ezeknél előrelátható. De életet és testi épséget nemcsak ott kockáztatunk, hol ez feltétlenül szükséges, hanem ott is, hol ez csak durva élvezeteknek kielégítésére szolgál. A ki nyaktörő akrobata, artista mutatványokra tanít és taníttat gyermekeket, a ki czirkuszi művészeket alkalmaz, emberéletet tesz kockára s ha szerencsétlenség történik, mégsem gondol senki a büntetőtörvénykönyv megfelelő szakaszának alkalmazására. De gondatlanság útján okozott emberölésben bűnös a közönség is, a mely bér fizetésével ösztönzi az artistákat életük kockáztatására. Nemrégiben több ficzko pénz ígéretével biztatott egy ösmert ivót, hogy igyon meg nagy mennyiségű pálinkát. Az ivó meghalt. Az ösztönzőket a bíróságok gondatlanságból okozott emberölés miatt megbüntették. Van ezen fiatalemberek és az életveszélyes mutatványokra ösztönző czirkuszi közönség magatartása közt különbség? Az élet veszélyeztetésének büntethetősége Gross szerint azon fordul meg, hogy az szükséges e vagy felesleges. A szükséges veszélyeztetés (vasut, hajó, ipari üzem stb.) büntetlen, a felesleges (czirkuszi mutatványok) büntetendő.

— **Bizalommal való visszaélés.** Egy waggongyár vezetője keresztülvitte, hogy saját gyára üzleteket kössön egy másik gyárral. A másik gyártól ezen közreműködésért jutalmat fogadott el. A kölni Oberlandesgericht a gyár vezetőjének eme cselekedetében a beléje helyezett bizalommal való durva visszaélést látott és kimondotta, hogy ennek alapján a gyár jogositva volt a vezetőt rögtön, felmondás nélkül elbocsátani. Az ítélet szerint a magas fizetéssel alkalmazott gyárvezetőnek kötelessége, hogy főnöke javát minden önző indok nélkül mozdítsa elő. A vállalat joggal bízhatott abban, hogy a gyárvezető azokkal a cégekkel, kiket ajánl, nincs titkos összeköttetésben és nem kap oly vagyoni jutalmat, mely kötelességének tudatos vagy öntudatlan megsértésére bírhatja. Ezt a bizalmat sértette meg felperes durva módon.

— **A maire felelőssége.** A rennesi Cour kimondotta, hogy az a maire, ki nem engedte meg, hogy az öngyilkost a temetőben ugyanott temessék el, mint a többi halottat s ezzel az elhunyt családjának anyagi és erkölcsi kárt okozott, az elhunyt családja fejének kártérítéssel tartozik.

— **A szerető kártérítési kötelezettsége francia jog szerint.** A teherbe ejtett lányt szeretője hibája következtében kitesztették a szülői házból. A lány kénytelen volt Párisba menni, hol keveset jövedelmező munkájából élt. A szajnai törvényszék megállapította a szerető kártérítési kötelezettségét, bárha csábítás nem forgott fenn.

— **Angol törvény a drótnélküli táviróról.** Angliában mindeddig drótnélküli táviró állomások felállítására és azoknak hírek továbbítására való felhasználása teljesen szabadjára volt hagyva. Az új törvény brit földön és brit hajón a főpostamester engedélyéhez és díj fizetéséhez köti a drótnélküli táviró állomások felállítását. A rendelkezés megsértőit pénzbüntetéssel és az eszközök elkobzásával sújtja. Tudományos, továbbá hírlapi célokra szolgáló állomások kedvezményekben részesülnek.

— **A sachalini büntetése.** Lobas megvizsgálta Sachalinnak, az orosz büntettes gyarmatnak büntetéseit kriminalantropologiai szempontból és arra az eredményre jutott, hogy a büntetése 66 %-ának koponyája rendellenes. A test egyéb részeinél a büntetettek 55 %-ánál talált degenerációs jeleket. A büntetettek 2 %-a szívbeteg volt, míg a tisztességes lakosságnak csak 0.8 %-a. Sachalinon született 112 gyermek közül 66-nál örökletes koponyarendellenességeket talált, 72-nél egyéb örökletes elfajulási tüneteket. (Zentralblatt f. Anthropologie.)

Teljes és vidéki praxissal bíró dr. juris ügyvédjelöltet keresek azonnali belépésre. Dr. Jünker Elek ügyvéd, Csurgón. (Somogy megye).

11226

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 25. sz.

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4. sz.

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési díj: félvre — 12 kor.
negyedévre 6 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A magyar jogtudomány nagy hete. *F. E.* — Az elmebetegség és elmeegyeség jelentősége a büntetőjogi beszámíthatóság szempontjából. *Dr. Balogh Jenő* egyetemi tanártól. — Jog a becsületértékre. *Dr. Handler Illéstől.* — A végrehajtási törvény 117. §-ához. *Kalmár Vilmos* csurgói járásbírói aljegyzőtől. — Megjegyzések a «Rendelkezésre bocsátás» című értekezéshez. *Dr. Kruk Elemér* budapesti ügyvédől. — Különfélék.

Melléklet: Döntvénytár. — Büntetőjogi Döntvénytár. Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A magyar jogtudomány nagy hete.

A nemzetközi börtönügyi kongresszus szervezete ma egyesíti magában az összes kulturállamok tudományos képviselőit.

Érdekes és tanulságos példája ez a szervezet a nemzetközi kapcsolatban rejlő vitális erőnek.

Ha visszapillantunk ennek a testületnek keletkezésére, eredetét egy szerény magánegyesülésben találjuk. Ma már az állami hatalom presztízse alatt működik.

Rége óta munkaköre csak a börtönügy egy-két akkor aktuális kérdésére terjedt. Ma felőleli nemcsak a börtönügynek, hanem a büntetőjog egészének, sőt a praeventiónak számos kérdését is.

Ez a testület ma már büszkén tekinthet a törvényhozási intézkedések egész sorozatára, melyeket különböző országokban az ő munkálatai alapján és tekintélyének súlya alatt valósítottak meg.

Minő hatalmas lendületét mutatja ez a büntetőjogtudomány legújabb fejlődésének és a népekben élő nemzetközi érdekközösség öntudatának.

Abban, hogy a kongresszus most Magyarországot választotta gyűlőhelyéül, kettő nyilatkozik meg. Az eddigi érdemek elismerése és az a törekvés, hogy ezt az országot is megnyerjék az új szellemi áramlatoknak.

A magyar jogtudomány nagyjelentőségű eseménye ez.

A nemzetközi érdekközösség fénykörébe beállítva Magyarország büntetőjoga áll most az érdeklődés középpontjában. Jogi életünk fejlődési folyamata mutatja, hogy Magyarország mindig méltányolni tudta a büntetőjog uralkodó elveit.

A büntetőjogban ezideig domináló államjogi alapelvek mindenkoron diadalmasan domborodnak ki a törvényes intézkedésekben.

Már az államélet fejletlen korában keletkezett aranybulla és még inkább az ezt megerősítő és továbbfejlesztő Hármaskönyv híres *primae nonusa* az egyéni szabadság megrendíthetetlen biztosítéka.

A humanistikus világnézet, mely a művelt nyugaton csak későn, a felvilágosodottság korszakában enyhítette a középkori büntetőjog kegyetlen szigorát, Magyarországon még a torturák borzalmi között is felcsillan.

A külföld előtt is ismeretes 1843-iki javaslat számos új alapelv statuálásában még megelőzte a külföldi jogfejlődést.

Amikor a büntetőjog a francia forradalom eszméinek hatása alatt azt az irányzatot vette, hogy a bírói szabadságot korlátozni kell az egyén érdekében, Magyarország olyan

törvénykönyvet kapott, mely ebben az irányban még ma is kiváló alkotás.

A fejlődés azonban feltartóztatlanul tovább halad. A fejlődő természettudományok, a társadalomtudomány hatalmas lendülete kapcsolatban a jog egészében diadalra jutott cél-szerűségi irányzattal új láthatárokat nyitott meg a büntetőjog előtt.

Azok a heves támadások, melyek a büntetőjog megsemmisítését célozták, nem tudták annak uralkodó elveit ledönteni. Ellenkezőleg: a büntetőjog megizmosodását és továbbfejlődését eredményezték.

Az ellentétek a szélső irányzatok között elsimultak annak a megismerésében, hogy a bűncselekmény és a büntetés vizsgálatánál új, eddig nem eléggé méltányolt szempontok is figyelembe veendők.

Ma már senki sem tekinti a büntetőjog egyedüli feladatának a bűncselekmények megállapítását és osztályozását. A főigyekezet nem erre, hanem oda irányul, hogy a büntetés a büntetett és a cselekmény egyéni sajátosságainak és abnormitásainak vizsgálata alapján minél hatályosabbá és célirányosabbá tétessék.

A bűnösség megállapítása és a büntetés kiszabása mellé odalép egyenranguan fontos tényezőként a büntetés végrehajtása.

Azonban az állam feladata nincs befejezve a büntetéssel. Annak felismerése, hogy a bűncselekmény a társadalmi körülményekben bírja gyökerét, indítja az államot arra, hogy belenyulva a társadalmi alakulatokba, azok megváltoztatásával hasson a bűncselekmények megakadályozására.

Ma már nincs senki azon a pessimistikus állásponton, hogy a társadalom megváltozhatlan kényszerűséggel követeli a «vérpád adóját».

Amint a szocializmus ma nem hagyja magát visszarettenteni többé Ricardó vashé-törvényétől abban, hogy a munkás helyzetének javításával foglalkozzék, úgy a szocialpolitika meghaladva Quetelet törvényét bizalommal dolgozik a társadalmi bajok megszüntetéséért. Tudja, hogy a legjelentéktelenebb intézkedéssel, melylyel valamely társadalmi félszegség ellen küzd, minő áldozatot takarít meg az emberek legnemesebb javaiban...

Ezek a kérdések foglalkoztatják ma a külföldön a tudományt. Ezek a problémák teszik a börtönügyi kongresszus kérdéseinek tulnyomó többségét is.

A büntetések osztályozása a börtönökben, a mezőgazdasági kolóniák, külön intézetek korlátozott beszámíthatóságuk és szokásszerű ivók számára, az alkoholizmus és a tuberkulózis hatása, az állami hatáskör elhatárolása a patronage munkájában, az elhagyatott és bűnös gyermekekkel való bánásmód: ezek a főbb problémák, melyek a kongresszus elé kerülnek.

Mindezek a kérdések eddig a magyar tudományban nem nyertek jelentőségükhöz mért beható feldolgozást.

A börtönügyi kongresszus lesz hivatva arra, hogy erősítse nálunk azt a keletkező áramlatot, mely tudományos vizsgálat tárgyává akarja tenni a büntetőjogi reform-korszak eme jelentőségteljes feladatait.

F. E.

Az elmebetegség és elmeengesség jelentősége a büntetőjogi beszámíthatóság szempontjából.*

1. A tételes törvények elvi álláspontja a büntetőjogi beszámítás kérdésében.

Évezredek óta állandóan foglalkoztatja a bölcselőket**, a theologusokat és a jogászokat, korunkban pedig a lélektan művelőin felül főleg a jogtudósokat, a törvény-előkészítőket és a gyakorlati jogélet munkásait a beszámíthatóság nagy kérdése, melynek hátterében a szabad akarat és a determinizmus tana van.

Habár az emberi elme e tárgy körül évezredek óta végzi szakadatlan munkáját, mégis tudvalevőleg a beszámítás tanának alapkérdéseire nézve napjainkban is a legnagyobb ellentéteket találjuk. Mindamellett ujabban egy jelentős fordulat állott be: a tudományos kutatás iránya és módszere egészen más lett, mint eddig, a mennyiben a beszámíthatóságot a jogtudomány napjainkban már nem speculativ bölcsészeti okoskodással, hanem a természettudományi kutatási módszerek felhasználásával vizsgálja.

A tételes törvényhozások azonban még nincsenek azon az állásponton, a melyet az új irányok elfoglalnak. Ebből folyólag korunkban éles ellentét van egyrészt a tételes törvények rendelkezései, másrészt némely újabb büntetőjogi iskolák követőinek tanításai, illetőleg kívánalmai között.***

Mig a büntetőjognak újabb irányai, különösen pedig a bűnügyi embertani és a büntető szociológiai iskola követői azt állítják, hogy az embernek szabad akaratja nincs, amennyiben ő tisztán a külvilágok által determinálva követi el a bűncselekményt, addig a régibb, de még nagy tulsúlyban levő, u. n. «klasszikus iskola» hívei, habár ezek közt is akadnak nagy számmal igen jelentékeny büntető jogtudósok (pl. Merkel), a kik a determinizmus álláspontján vannak, nagyban és egészben véve azt a felfogást fejtik ki, a melyet a magyar büntetőtörvénykönyv is (76. §-ából világosan kivehetőleg) elfoglalt volt, t. i. hogy létezik «az akaratnak szabad elhatározási képessége». A ki ezen képesség birtokában cselekedett, az rendszerint beszámítható. A beszámíthatóság főfeltételének fentebb említett körülírása egy német jogtudós irodalmi tevékenysége folytán került büntetőtörvénykönyvünkbe. A régibb könyvek t. i., amelyek a beszámíthatóság kérdését néhány §-ban megoldották, helytelenül és siker nélkül megkísérelték azt, hogy felsorolják az elmebetegségnek azon főbb eseteit, a melyek a felismerési képességnek, vagy az öntudatnak megzavarásával jártak, s ezeket ilyen taxativ felsorolással kísérelték meg a büntető törvénykezés számára kodifikálni. Természetes, hogy ez az eljárás egészen helytelen volt azért, mert a törvényszéki elemekörtan haladásával az elmebetegség fajainak elnevezése változott, illetőleg az elmebetegségnek új kórformái állapítottak meg, s így az említett alapon szerkesztett törvénykönyvek néhány évtized múlva a gyakorlatban sokszor alkalmazhatatlannak lettek. Az előbb említett felsorolást kísérelte meg

* Részlet szerzőnek a harmadik elmeorvosi értekezleten tartott előadásából.

** Már Aristoteles, a kit az emberiségnek minden időben a gondolkodásnak egyik legnagyobb herosa gyanánt kell tisztelnie, tüzetesen foglalkozott a beszámíthatóság tanával és idevágó nézeteit Loening tanár terjedelmes (357 lapra menő) kötetben fejté ki (Geschichte der strafrechtlichen Zurechnungslehre. I. 1903.) Aristoteles is tárgyalja a gyermekkor, gyengeelméjűség és az elmebetegség hatását a beszámíthatóságra. (Lásd Loening i. m. I. 240—244.)

*** Ez utóbbiakból elég legyenem a következőket: Lombroso Uomo delinquente német fordítása «Der Verbrecher» (übersetzt von Fraenkel, Hamburg 1904.) I. kötet 300. és köv. 450. és köv. 478. és köv. II. kötet 57—252. lap) ugyanő «Die Ursachen und Bekämpfung des Verbrechens» (übersetzt von Kurella und Jentsch, Berlin. 1902.) 93. és köv., 326. és köv., Ferri Enrico La sociologie criminelle) Paris 1893. 261—393., 517—574; Garofalo Le criminologie (4-e éd. Paris 1895) 85. és köv.; Liszt «Die strafrechtliche Zurechnungsfähigkeit» (1896. Strafrechtliche Aufsätze II. 214—229.

több német partikularis büntetőtörvény is a XIX. század hetedik évtizedéig és ezt bírálta Berner berlini jogtanár, a ki ilyen felsorolás helyett általános körülírást javasolt. Az általa javaslatba hozott általános körülírás vétetett fel a német büntető kodexbe (51. §.) és ebből a magyar büntetőtörvénykönyvbe is átment.

Büntetőtörvénykönyvünk 76. §-ának ide vonatkozó része így hangzik: «Nem számítható be a cselekmény annak, a kinek elmetehetsége meg volt zavarva és emiatt akaratának szabad elhatározási képességével nem birt.» Ebből a rendelkezésből kitűnik, hogy a míg egyes magánjogi törvényeink (pl. 1877: XX. tcz. 28. §. b) p.) az elmeengességről külön rendelkezéseket tartalmaznak, addig büntetőtörvénykönyvünk nem szól az elmebetegségnek és elmeengességnek semmi fajáról, sem nem különíti el az elmebetegség és elmeengesség fogalmát, hanem általában csak az elmetehetség olyan megzavarását említi, a mely oly foku volt, hogy miatta a vádlott nem birt. akaratának szabad elhatározási képességével. Ha a vádlott, habár csak részben is, birt ilyen elhatározási képességgel, akkor büntetőtörvénykönyvünk értelmében bűnösségét meg kell állapítani.

Ezekből következik, hogy a 76. §. rendelkezésében a beszámíthatóság első és legfőbb feltétele «az akaratnak szabad elhatározási képessége», a miből viszont kétségtelen, hogy büntetőtörvénykönyvünk ép úgy, mint a többi tételes büntetőjog, indeterminista alapon áll. Ez álláspontnak lényege a következő: Büntetés csak oly cselekményért szabható ki, mely a tettesnek vagy részesnek beszámítható.

A beszámítás általában csak megállapítása annak, hogy valaki valamely tettért felelős. Különösen büntetőjogi beszámítás annak kimondása, hogy a törvényhozás büntető parancsának vagy tilalmának megszegése s így a külső változás, melyet a tettes vagy részes előidézett, vagy a mulasztás, melyet elkövetett, az ő bűnösségének következménye. A tételes jogok szerint az embernek csak oly cselekménye büntethető: a) melyet az ő akaratára lehet visszavezetni, b) melyre nézve megállapítható, hogy annak elkövetésekor akaratelhatározási képessége meg volt.

Az alanyi bűnösség tehát a büntetendőségnek első és legfontosabb feltétele.

2. A büntetőjogi beszámíthatóság fogalma és alkotó elemei.

A beszámíthatóság fogalmát büntetőtörvénykönyvünk nem határozza meg; azonban egyes, különösen a beszámíthatóságra vonatkozó rendelkezéseiből felismerhető, hogy e fogalom alkotó elemeihez tartozónak tekinti a következőket: 1. azt, hogy a cselekmény elkövetője öntudatának birtokában volt; 2. az akaratnak oly elhatározási képességét, melyet az elmebetegség, illetőleg az elmetehetségnek megzavarása kizár; 3. a cselekmény bűnösségének felismerésére szükséges belátási képességet.

Az, hogy büntetőtörvénykönyvünk e három alkotóelemet a beszámíthatósághoz megkivánja, 76. §-ából 84. §-nak első bekezdéséből és 88. §-ából határozottan kitűnik. A 76. §. ugyanis beszámíthatatlannak nyilvánítja az öntudatlan állapotban elkövetett cselekményt. A fiatalokura és a siketnémákra vonatkozó rendelkezések pedig (84. §. 1. bek. és a 88. §.) a harmadsorban említett előfeltételt írják elő.

Tételes jogunk rendelkezései feltételezik azt is, hogy a beszámítható embernek az öntudaton és belátási képességen felül kötelességérzete is van, illetőleg, hogy ő bir kötelességeinek tudatával s lelkiileg is képes uralkodni vágyain és szenvedélyein, továbbá tud különbséget tenni jó és rossz, erkölcsös és erkölcstelen, megengedett és tiltott, megengedett és büntetendő között. Amint a törvény előkészítésének történetéből megállapítható, tételes jogunk gondolatmenete e kérdésben a következő:

A beszámítható ember a bűncselekményre vezető indító-

okok és a bűncselekménytől visszatartóztató akadályok és motivumok mérlegelése alapján relative szabad elhatározással dönt afelett, hogy elkövesse-e a büntetendő cselekményt vagy sem?

A 76. §-ban említett »szabad akaratelhatározási képesség» működését tételes jogunk körülbelül a következőleg képzelem. Képzetek támadván az emberi agyban, azok akár belső ható ingerek folytán, akár a külvilág részéről ható ingerek (pl. az éhség, a szomjúság ingere) következtében, az idegrendszer komplikált mechanizmusára hatnak, mint olyan körülmények, amelyek a bűncselekmény elkövetésére indítanak a tettet. A tettes viszont a maga kötelességérzetével, annak tudatával, hogy kiteszi magát az elítélésnek és a büntetendő cselekménytől visszatartóztató motivumok mérlegelésével, pl. a büntetés súlyának felismerésével stb. küzd ezen inger, illetőleg ezen, a cselekményre vezető motivumok hatása ellen. Ha le tudja őket küzdeni, hogy ha az ő akaratelhatározása oda fog konkludálni, hogy inkább lemond arról az élvezetről, amit neki a bűncselekmény elkövetése nyújtana, pl. — mondjuk — hogy bosszuvágyát kielégítse: akkor nem követi el a bűncselekményt; ellenben, hogy ha a tettes lelkében végbemenő mérlegelés révén inkább a bűncselekményre vezető indító okok lesznek a döntők, a determinálóbb sulyuk, akkor elköveti a büntetendő cselekményt, dacára annak, hogy tudja, hogy esetleg büntetésnek teszi ki magát.

Elismerem ugyan, hogy a motivumoknak ez a mérlegelése a sulyosabb bünteteket megelőzőleg, továbbá a fegyelmezettebb akarat erővel, intelligenciával és fokozottabb kötelességérzettel megáldott egyénéknél rendszerint be szokott állani; de hamis a tételes jogunkban is elfogadott, a való életet nem kellően méltató, doctrinär álláspont egyrészt a pillanatnyi bűncselekménynél, másrészt annyiban, amennyiben sajnos, igen sok esetben az emberek nem rendelkeznek sem elég idővel, sem elég felismerési képességgel, illetőleg jog- és kötelességérzettel arra, hogy ez a mérlegelés olyan higgadt, olyan nyugodt és olyan természetes lefolyású legyen, mint azt a törvénynek elméletileg oda állított érvelése feltételezi.

Hamis ezenfelül a törvénynek kiindulási pontja, gyakran abból az okból, mert az esetek igen nagy számában a büntettesnél vagy a kötelességérzet nincs kifejlődve, vagy az erkölcsi érzet nincs meg (pl. az utcái csavargókban vagy az elzúllásnak indult fiatal koruaknál) vagy azért nincs meg ez a küzdelem, mert a cselekmény elkövetése pillanatában a tettes egészen más sulyt helyez a büntetendő cselekményre vezető motivumokra és az attól visszatartóztató motivumokat sokkal kevesebbre becsüli, mint később a cselekmény elkövetése után. Köztapasztalat, hogy néha egy egy szenvedély, bosszuvágy, egy érzés, egy inger, valamely vágyakozás oly mértékben tudja befolyásolni valakinek lelki világát, hogy míg csak ő az óhajtott bűncselekményt el nem követte, folytonosan ennek a momentumnak egyoldalulag tud csak fontosságot tulajdonítani. Esetleg még figyelmeztetik is őt mások, hogy az erkölcsnek vagy az államnak törvényei tiltják, hogy ilyen cselekményt elkövessen: mindannak dacára ő nem bír sem azzal a nyugalommal, sem azzal a megfontolási képességgel, sem nincs meg az a jogérzete, hogy kellően és egyenlően érdekelje a bűncselekményre vezető és attól visszatartó körülményeket. Ennek következtében ilyenkor hamis az, hogy az elhatározás mindig a visszatartóztató és a cselekményre vezető momentumok helyes felismerésének és nyugodt mérlegelésének alapján keletkeznék.

3. *Eredmények a Btk. 76. §-a értelmének megállapításához.*

Az előrebocsátottakból a következő eredményre jutunk. Ha a védelem az elmebetegség vagy elmeengesség fenfor-gását vitatja, akkor Btk.-ünk értelmében a beszámíthatatlan-

ság csak akkor állapítható meg, ha egyrészt a orvosszakértők véleménye alapján a vádlott elmebetegnek vagy gyengeelméjűnek tekinthető és másrészt bizonyítva van, hogy a vádlott éppen ezen elmebetegség vagy elmeengesség folytán nem birt akaratának szabad elhatározási képességével.

Mint alább elő fogom terjeszteni, megegyezik a 76. §. ezen szövegezésével bíróságainknak azon gyakorlata, amely-nél fogva nem csupán arra helyeznek sulyt, vajjon adott esetben az orvosszakértők megállapították-e az elmebetegsé- get vagy elmeengességet, hanem arra is, hogy az elme- tehetség megzavarása olyan foku volt-e, miképpen emiatt a vádlott nem birt akaratának szabad elhatározási képességével?

Az akaratnak szabad elhatározási képessége pedig, amint a fentebbiekben kifejtettem, azt jelenti, hogy a tettes a cselekmény elkövetésekor mérlegelni képes a büntetendő cselekményre vezető ingereknek és a büntetendő cselekmény- től visszatartóztató okoknak sulyát és ezeknek latolgatása után bizonyos relativ szabadsággal határozhat.

Kétségtelen, hogy Btk.-ünk ezen álláspontja nem ter- mésztudományi álláspont, hanem a régi spekulatív bölcsé- szeti iránynak, t. i. nem a kísérleti, hanem a régibb értelem- ben vett lélektannak álláspontja. S ez a nézet még nemcsak a legtöbb tételes törvényben, hanem a büntetőjogi írók többségénél is az uralkodó.

4. *A 76. §. szövegezése és az orvosszakértők helyzete.*

A 3. alatt jelzett kérdésekben a szakértő urak csak véleményt nyilvánítanak. Ez a vélemény kétség nélkül támo- gatja, gyakran irányítja is a bíróságot, illetve az esküdteket, de valóban annak elfogadása vagy annak elvetése kérdésé- ben mégis dönt a bíróság, illetőleg döntenek az esküdtek, nevezetesen az esküdtek fognak e tárgyban határozni mind- azokban az ügyekben, amelyeket az 1897. évi XXXIV. tcz. (bűnvádi perrendtartást életbeléptető törvény) az esküdt- bíróság hatáskörébe utal, jelesül általában akkor, ha a vád tárgyai öt évnél hosszabb tartamu szabadságvesztéssel vagy életfogytig tartó fegyházzal, vagy halállal büntetendő büntett, illetőleg nyomtatvány útján elkövetett bizonyos büntetendő cselekmények. A bűnvádi perrendtartás 358. §-a értelmében ugyanis az esküdtekhez intézett főkérdésben rendszerint bele kell foglalni a beszámíthatóságot kizáró okot és pedig akkép- pen, hogy a főkérdésre adott igenlő válasz kizárja annak fenforgását, és csak ha ennek a kérdésnek beigazolása a főkérdést igen terjedelmessé vagy nehezen érthetővé tenné, akkor a beszámítást kizáró ok külön kérdésbe is foglalható Mind a főkérdést, mint a külön kérdést kizárólag az esküdtek döntenek el.

Öszintén beismerem, hogy nagy aggodalmakkal kísérem azt, mikép ily nagy jelentőségű kérdésben a szakértők véle- ményét nemcsak a bíróság, amelynek tagjai, reményem, jogi oktatásunk átalakítása folytán, lassankint mindinkább tör- vénysszéki elmekörtani ismereteket is el fognak sajátítani, hanem a teljesen laikus esküdtek is szuverén tejjhatalommal döntenek. Ez egyébként az újabb büntetőjogi irányok művelői részéről tüzetesen meg van már világítva és egyik oka annak, hogy ezen irányoknak mind orvosi, mind jogtanár munkái- ai gyakran nyilatkoznak az esküdtszéki intézmény ellen.

A Btk. 76. §-ának szövegezése természetesen az orvos- szakértő urakra nézve is igen nagy horderejű. Ha a bíróság a törvény szövegezését felhasználva teszi fel a kérdést, a szakértőtől nem azt fogja kérdezni, hogy a vádlott a bűn- cselekmény elkövetésekor elmebeteg vagy elmeengenge volt-e, hanem azt, hogy a cselekmény elkövetésekor »birt-e akaratá- nak elhatározási képességével?»

A kérdésnek ilyen feltevése ellenkezik az orvosszakértő urak többségének determinista álláspontjával s már ez okból is éles bírálat tárgya volt.

A 76. §. újjászövegezésére nézve nagybecsű az a véle-

mény, melyet a Btk. módosításának előmunkálatai kapcsán a magyar igazságügyminiszter ur felkérése folytán az igazságügyi orvosi tanács három év előtt adott s melyről annak idején azon az alapon szereztem tudomást, hogy az előadói tervezetek egyikének szerkesztésére az igazságügyi kormánytól megbízást kaptam.

Dr. Balogh Jenő.

(Folyt. köv.)

Jog a becsületsértésre.

A Btk. 315. §-a alapján, mely a házi fegyelem gyakorlatában elkövetett könnyű testi sértést büntetlennek minősíti, továbbá a cseléd törvény 45—47. §§-ai alapján kifejlődött egy bírói praxis, melynek ugyan eddig még nem nagyon sokszor volt alkalma megnyilatkozni, de amely mindamellett az előfordult esetekben a büntetés alól következetesen fölmentette azokat, akik mint házi fegyelemre jogosultak akár tettleges, akár szóbeli becsületsértést követtek el.

A házi fegyelmi jog eseteinek a jogosult alany szerint 4 nagy csoportját lehet megkülönböztetni aszerint, amint a jogosult 1. a szülő vagy annak helyettese, 2. a tanító, 3. a letartóztatási intézet igazgatója vagy személyzete (Btk. 29., 35., 37., 40. §§-ok) 4. a gazda. Az első 3 esetben a kérdés nem nagy fontosságú, de igen is nagy szociálpolitikai jelentőséggel bír a 4. esetben.

A magánember becsületének az a kicsinylése, amelyet büntetőtörvényeink inicziáltak, bíróságaink pedig a tulenyhe szabályok laza alkalmazása által még inkább rendszeresítettek, ágazik ki ebben a praxisban is, mely mint a szociális elégedetlenség fokozására is alkalmas eszköz, kétszeresen káros. A cselédi pályát senkisé fogja tulságosan rózsásnak mondani; ez az osztály képezi a jobbmóduak és az alsóbb néposztály között az érintkezési vonalat, mint közbelső réteg, mint surlódási felület szerepel az osztályok kölcsönhatásában; mint ilyen közelről látja az «urak» életét és azon elégedetlenséget, mely a vagyoni és életmódi különbségek alapján önként kifejlik lelkében, sok és nagy alkalma van az alsóbb néposztály többi rétegével közölni. A misera plebs contribuens amugy is jogfosztottnak érzi és hirdeti magát és lehet-e az ily érzések szószólóinak erősebb érvet adni a kezükbe, mint azt, hogy a szegény ember becsülete is prédája a vagyonos osztálynak, a jog megengedi, hogy a gazda cselédének becsületében büntetlenül gázoljon?

Az a bírói praxis, mely ily vészes kommentárookra ad alkalmat, fölmentő ítéleteiben kétféle gondolatmenetet szokott követni és pedig vagy a cseléd törvény 45—47. §§-aira vagy pedig Btk. 313. §-ára támaszkodik.

A cseléd törvény vonatkozó §§-ai a következőleg hangzanak:

45. §. «A cseléd a gazda parancsait tisztelettel és megadással fogadni tartozik, kifejezések és cselekvények, melyek a család és háznép keretén kívül más személyek között sértőknek tekintethetnek, a gazda irányában nem támasztják a vélelmet, hogy a cselédet becsületében érinteni szándékozott volna.»

46. §. «A gazda jogosítva van cselédjét megdorgálni szolgálati kihágásaiért, esetleg fizetéslevonással is fenytetni.»

47. §. «Ha a fenytetés igazságtalanul alkalmaztatott, a cseléd a hatóságnál orvoslást kereshet.»

Ezen §§-ok minden esetre igen nagy cselekvési szabadságot biztosítanak a gazdának a cseléddel szemben és éppen ezzel nem mondhatók modern vagy liberális szelleműeknek. De még inkább fokozta e szakaszok káros hatását az, hogy azokat bíróságaink nagyon is kiterjesztőleg akként magyarázzák, hogy a cseléd ellen használt becsületbevégo kifejezések általában nem tekinthető sértőknek és ennél fogva ezen §§-okra való hivatkozással minden esetben föl szokták menteni a vádlottat, tekintet nélkül a kifejezés súlyosságára. Szóval bíróságaink úgy fogják föl e §§-okat, mint amelyek

a gazdának abszolút becsületsértési jogot adnak. Ez a «jog a becsületsértésre» nehezen egyeztethető össze a huszadik század eszmevilágával. Bíróságaink csak akkor volnának menthetők, ha a törvény más utat nem engedett volna. Azonban a törvény nem zárja ki a gazda elítélését. A fentebb idézett §§-ok nem azt mondják ki, hogy a gazda által használt kifejezés egyáltalában nem büntetendő, még csak nem is azt, hogy az egyáltalában nem tekinthető sértőnek, hanem csakis annyit, hogy «kifejezések és cselekvények» melyek más személyek között sértők, «a gazda irányában nem támasztják a vélelmet, hogy a cselédet becsületében érinteni szándékozott volna». Tehát: csakis a vélelmet nem támasztják, de a sértő szándék bebizonyítása és ennek alapján a büntetés nincs kizárva. Maga azon körülmény, hogy a gazda oly szót vagy cselekvényt használt, amely a közönséges életben sértőnek szokott vétetni és amely miatt más esetekben a 261. §-t alkalmazzuk, nem elég, hanem az elítéléshez több kell: a körülményekből kell kiviláglania a sértő szándéknak. A cseléd törvény fönti §§-ai nem a becsületsértésre adnak jogot, hanem csak minden bűncselekmény általános kelléke a szándék fenforgásának megállapítására adnak egy bizonyítási szabályt. Ennél fogva tulajdonképpen a cseléd törvény eme §§-ai nincsenek ellentétben a Btk. 261. §-ával, csak praesumptio legis alakjában fejezik ki az amugy is fenálló praesumptio hominist, hogy a gazdánál általában nem kell a sértő szóból a sértő szándékot is következtetni, vagyis nem kell általánosságban a becsületsértő szándékot vélelmezni, mint a hogy azt külön törvényes intézkedés nélkül sem tételezzük fel a szülőnél vagy a tanítónál. Bíróságaink kizárólagos felmentő praxisa a cseléd törvény 46. §-ának ad tulsulyt és teljesen megfelelkezik az igazságtalan fenyték ellen a 47. §-ban engedett jogorvoslatról, illetve ezen jogorvoslatot teljesen illusóriussá teszi.

A cseléd törvény §§-ainak óvatos szövegezése, mely csakis a becsületsértő szándékról beszél, mutatja, hogy a törvény nem akart becsületsértési jogot statuálni. Ebből kifolyólag a 46. §-ban engedett dorgálási jogban sem foglaltathatik a becsületsértés joga, mert hiszen dorgálni lehet becsületsértés nélkül is. Ha már a bíróságok nem helyezkedhettek arra az álláspontra, hogy az 1876: XIII. tcz.-nek rendelkezései a Btk. 261. §-ával mint későbbi törvénnyel obrogáltattak, e szakaszokat, melyek még szoros magyarázat mellett is alkalmasak arra, hogy egy egész osztályban az igazságtalanság és megaláztatás érzetét okozzák, legalább is nem lett volna szabad kiterjesztőleg magyarázniok. Óvatos és szoros magyarázat mellett nem fogjuk megadni egy egész osztály ellen a becsületsértési jogot, hanem arra az eredményre jutunk, hogy a gazda általi becsületsértés minden egyes esetében az összes körülmények tüzetes megvizsgálása alapján kell eldönteni, hogy a sértő szándék, mely a 46. §. szerint nem vélelmezetik, de bizonyítható, fenforgott és ezen vizsgálat eredményéhez képest kell elítélni vagy felmenteni.

A becsületsértési jogot statuáló ítéletek másik fajtája a következő gondolatra támaszkodik.

A gazda a Btk. 313. §-a szerint mint a házi fegyelmi jog birtokosa, annak gyakorlatában büntetlenül követhet el könnyű testi sértést, vagy más szóval könnyű testi sértést elkövetni jogosult. Már pedig a könnyű testi sértésben a becsületsértés, mint csekélyebb befoglaltatik, ennél fogva argumentum a maiori ad minus alapján a házi fegyelmi jog gyakorlatában elkövetett becsületsértést is büntetlennek kell minősíteni.

Ez az okoskodás, mely mint látható, szintén a becsületsértésre való alanyi jogot statuálja, helytelen a következő okokból:

1. A fenti levezetés analogián alapul, már pedig az analogia a büntetőjognak nem jogforrása. Elsősorban nem jogforrása a vádlott terhére, mint azt a Btk. 1. §-a explicite ki-

mondja. De másrészt nem lehet jogforrás a vádlott javára sem olyan értelemben, hogy hatályon kívül helyezné a Btk. különös részében foglalt definitiókat, melyek parancsolólag megszabják, hogy bizonyos tényálladási elemek fennforgása esetén bizonyos büntetéseket alkalmazni *kell*. Ha a törvény bizonyos esetben a testi sértést büntetlennek nyilvánítja, ez nem szolgálhat okul arra, hogy hasonló esetben a becsületsértés büntetése alul is szabaduljon a büntettes, mert hisz, mihielyt a becsületsértés tényálladási elemei együtt vannak, azonnal hatályba kell lépnie a Btk. 261. §-ban felállított és külön intézkedés által meg nem döntött sanctiónak.

2. Analogia útján semmiesetre sem szabad kiterjeszteni oly intézményt, mely kivételes jellegű s a mai életviszonyokkal és felfogásokkal éles ellentétben áll. Tagadhatlan, hogy manapság az az általános szabály, hogy embertársunkat ütni, verni és testén nyolcz napon belül gyógyuló sértéseket ejteni nem szabad és ezzel szemben csak egy elenyésző kivételt állít fel a létező jognak a házi fegyelmi jogra vonatkozó szabálya, így hát a kiterjesztés semmiesetre sem jogosult.

3. Nem áll az, hogy a becsületsértés a testi sértésben általánosságban befoglaltatik. Ez csak a reál-injuriára igaz, mert hiszen minden testi sértés egyuttal eszmei halmazatban áll a reál-injuriával. Ellenben a verbal-injuria nem képezi szükségképi járulékat a testi sértésnek, mert természetes, hogy lehet valakin testi sértést ejteni anélkül, hogy szóbelileg gyaláznók. Ebből következik, hogy a 313. §. alapján csakis a reál-injuria eseteiben szabad fölmenteni.

4. A 315. §. csakis a fegyelmi jog *gyakorlatában* elkövetett bűncselekményt mentesíti. Eltekintve attól, hogy helyese vagy nem a gazdát a cseléd testi fenytésére feljogosítani, lehetnek esetek, a melyekben czélszerűnek, vagy szükségesnek mutatkozik a cseléddel szemben a fegyelem fentartására vagy kötelességeire szorításra ily fenytéket alkalmazni, de nem lehet és nem szabad azt mondani, hogy a fegyelem fentartására arra is szükség van, hogy a cseléd ellen becsületsértés követtessék el. Egy egész osztály becsületét nyíltan kisajátítani nem szabad, de nem is indokolt, mert a becsületsértés egyrészt nem czélszerű fenyték, másrészt nem szükséges fenyték, hisz becsületsértés joga nélkül is boldogulhat a gazda. A fegyelmi jog gyakorlásából ki kell zárva lenni minden gonosz indulatnak és meggyalázó szándéknak, miután a fegyelmi jogkör célja nem lehet más, mint minden felesleges fájdalomkózosz elkerülésével a fegyelem fentartása, az együttműködés biztosítása. E cél határozza meg a fegyelmi jog terjedelmét és ennél fogva a szándékos becsületsértés, mint fölösleges fájdalomkózosz, melyet a cél nem indokol, a fegyelmi jog gyakorlata alól már annak fogalmánál fogva is helyesen kiesik.

5. Mihielyt a becsületsértést fegyelmi sértésül elfogadjuk, akkor végeredményben minden gazdát, aki cselédje ellen meggyalázó cselekményt vagy kifejezést használ, fel kell menteni, és az a megszcritás, hogy csakis a fegyelmi jog gyakorlatában elkövetett cselekmény mentesül, teljesen illuzoriussá válik. A becsületsértésnél nincsenek olyan fokozati különbségek, mint a könnyű testi sértésnél, illetve nincs semmi alkalmas kriterium annak megállapítására, hogy a fegyelmi jog gyakorlásának körén belül maradt-e a cselekvény. A könnyű testi sértést az eszköz, a mód, az eredmény karakterizálja és súlyosabbá vagy enyhébbé teszi, de a gazda általi becsületsértések eseteiben, miután a nyomtatvány útján való sértés természetszerűleg nem fordul elő, miután továbbá a sértések passzív alanyai is nagyjában egyforma állásu emberek, csak igen csekély különbségek vannak, melyek semmi támpontot sem szolgáltatnak annak eldöntésére, vajjon egy adott becsületsértés oly súlyos-e már, hogy a fegyelmi jog körét túlhaladja. Másrészt magának a becsületnek erkölcsi jellegénél fogva annak sérelmeit sem lehet a fegyelmi jog alkalmazását indokló körülményekkel, pl. a cseléd által okozott károkkal úgy összemérni, mint a testi sértést, ami ismét lehetetlenné teszi, hogy helyesen döntsük el a kérdést: áthágatott-e a fegyelmi jog gyakorlásának köre, vagy nem. Így a bírónak a kriterium bizonytalansága folytán nem marad más hátra, mint minden egyes esetben, ahol a fegyelmi jog gyakorlása szóba jöhet, felmenteni.

A fentebb vázolt gondolatmenet tehát egyáltalában nem állja meg a helyét és még sokkal kevesebb jogosultsága van, mint a cselédtörvényre való hivatkozásnak.

Nem bírói ítéletekben, hanem tankönyvekben a becsületsértés büntetése alóli mentesítésnek fegyelmi jog czimén más levezetését is találjuk. Legprecízebben és legrövidebben dr Fayer László tárgyalja a kérdést kézikönyve II. kötetének 125. oldalán. (III. kiadás):

«A cselekménynek jogellenesnek kell lenni. És itt fontos, hogy nincs-e a sértőnek fegyelmi joga a sértett felett. Ha ilyen viszony forog fenn, bizonyos körülmények közt a becsületsértő cselekmény elengedése lesz helyén, természetesen csak azon határig, ameddig a fegyelmi jog terjed. A könnyű testi sértést illetőleg a törvényben kifejezésre is jut. (318. §.) Ha azonban ott megmondja a törvény, itt is indokolt volna, mert így arra látszik támpontot adni, mintha a testi sértésnél számba venné a fegyelmi jog mentesítő hatását, a becsületsértésnél pedig nem».

A már eddig (különösen fent 4. alatt) kifejtettekből következik, hogy mi ezzel a levezetéssel sem érthetünk egyet, mert a fegyelmi jog előtérbe állításával a becsületsértésnek, mint házi fenytéknek és a becsületsértésre vonatkozó alanyi jognak elősmerésével végeredményben ez is minden esetben felmentésre vezet. A becsületsértés csakis akkor jogos, ha az állítás való és a sértőt köz- vagy jogos magánérdek vezette, amikor is a törvény az exceptio veritatis megengedésével csakugyan kivételt is statuál. Egyéb esetekben jogos becsületsértést elképzelni nem tudunk. A becsületsértésre való jogot bizonyos osztályokkal szemben el nem ismerhetjük, annyival is inkább, mert mint már kifejtettük, a becsületsértés nem tartozik a fegyelmi jog gyakorlatához. A cselédtörvény helyes magyarázat szerint szintén nem ad jogot a becsületsértésre és így a cselédtörvény alapján nem a becsületsértés jogossága, hanem legfeljebb a sértő szándék hiánya állapítható meg. A becsülethez mindenkinek joga van, annak védelmétől senkit sem szabad megfosztani.

Konsequenciaképpen kimondhatjuk tehát, hogy a becsületsértésre való jog statuálására sem a Btk., sem a cselédtörvény szerint nincs ok. A becsület amugy is igen gyenge védelemben részesül és sokkal kisebb baj lesz az, ha valakit a fegyelmi jogra hivatkozás daczára és a becsületsértő szándék kiderülte folytán 10—20 K pénzbüntetéssel sujt a bíróság, mintha a szociális agitáció tüzére a kizárólagos felmentő praxis által olajat önt. A cselédtörvényt nem szabad kiterjesztőleg magyarázni. Nem szabad a becsületsértést a házi fegyelem rendes fenytékéül deklarálni. Ha a gazdát felmentjük, tegyük azt egyszerűen a cselédtörvényre való hivatkozással, annak helyes magyarázatával, mindenkor a szándékot vizsgálva. A letartóztatási intézetek igazgatóinak és személyzetének semmi szükség sincs megadni a becsületsértési jogot. Ami az apát, illetve tanítót illeti, nem akarjuk azt mondani, hogy ezeket, ha a gyermeket megdorgálták, vagy erősebb kifejezést használtak, meg kell büntetni. Fölmenthetjük őket, de ezt ne tegyük azon indokolással, hogy a házi fegyelmi jog gyakorlatában támadták meg a becsületet. Erre a konstrukcióra egyáltalában nincs szükség, hanem külön törvényes intézkedés nélkül is fölmenthetjük őket pusztán azon az alapon, hogy náluk az animus injuriandi hiányzik. Így a fegyelmi jog gyakorlásának teljes kikapcsolása a becsületsértési esetek köréből nem vezet igazságtalan ítéletekre, hanem inkább az anyagi igazság szolgáltatában áll.

Dr. Handler Illés.

A végrehajtási törvény 117. §-ához.

A végrehajtási törvény 117. §-a bár nem taxative, felsorolja azon eseteket, midőn a hitelezőnek folytatólagos végrehajtás kéréséhez nyílik joga.

A 117. §., a végső bekezdése szerint: «ha a végrehajtató fél folytatólagos végrehajtás elrendelését kéri, még mielőtt az előbb már elrendelt végrehajtás *foganatosított* volna, ez esetben a folytatólagos végrehajtás ugyan *elrendelendő*, hanem a végrehajtási kérvény költségei a végrehajtást szenvedő fél ellen meg nem állapíthatók».

Ha a korábbi foglalás foganatosított; föltéve, hogy a 117. §. b) és c) pontjában vagy a törvény más helyén tüzetesen megjelölt körülmények fenn nem forognak, a végrehajtás folytatása iránti kérelem a 117. §. a) pontjára alapítandó. Ekkor pedig az csak úgy lesz elrendelhető, ha a végrehajtató kimutatja, miszerint követelése a korábban lefoglalt dolgok által fedezetet nem nyert.

De ha a korábban elrendelt ingó- és ingatlan végrehajtás még nem foganatosított, úgy a folytatólagos végrehajtás az előbb idézett rendelkezés értelmében feltétlenül («kimutatás» nélkül) *«elrendelendő»*.

A törvény e két rendelkezéséből azt lehet következtetni, hogy az előző végrehajtást már foganatosított A. hitelezővel sokkal mostohábban akar a törvény elbánni, mint azzal a B.-vel, ki ugyanazon dolgokra nézve javára elrendelt végrehajtást még nem foganatosította, mert ennek javára a folytatólagos végrehajtás feltétlenül elrendelendő, amaz pedig csak a kívánt feltételek *kimutatásával* érhet célzt. Az ily elbánásban pedig nem volna meg az észszerűség, mert hisz az A. hitelezőt is «jogosult» a bíróság a költségek viselésére kötelezni a fenforgó esethez képest, csak úgy, miként az B.-re nézve kötelezőleg előírva van! Ha tehát a költségek viselésére — ami pedig itt a döntő szempont — mindkét hitelező egyformán kötelezhető, miért kellene elutasítani az A. hitelezőt, ha a kívánt feltételt nem igazolná?

Homályos a törvényben használt «foganatosított» szó is, mely alatt azt lehet érteni, hogy az eljárás alkalmával ingóknál összeírás és becslés történt. Megeshetik most, hogy a hitelező adósának jól ismert ingóit akarta lefoglalni, de az adós megsejtven a dolgot, hirtelen tulad ingóin, úgy hogy a kiküldött azoknak a hült helyét sem «irhatta össze». Ha ezt az esetet nem tekintjük «foganatosítás»-nak, úgy a hitelező csak a 117. §. végső bekezdésére alapíthatná a folytatólagos végrehajtás iránti kérelmét, ekkor pedig a kérvény költsége a törvény kötelező parancsa folytán őt terheli, míg ha foganatosítottnak tekintjük a korábbi sikertelen eljárást, akkor a 117. §. a. pontja lesz az irányadó és a költség viselésére végrehajtató — joggal — nem volna kötelezhető.

Végül még egyet. Kétség támadhat az iránt is, hogy a 117. §. végső bekezdésében meghatározott folytatólagos végrehajtás iránti kérelemnek csak egyszeri esetben adandó hely, avagy ötször-hatszor, sőt végtelenszer is elrendelendő, jól-lehet végrehajtató még csak nem is gondolt a foganatosításra. A törvényszöveg egyik magyarázat mellett ép úgy szól miként a másik mellett és így szabad tért engedne a bíróság zaklatásának, ha a bíróság a törvényt szószerint alkalmazná.

Kalmár Vilmos,
csurgói járásbir. aljegyző.

Megjegyzések a «Rendelkezésre bocsátás» című értekezéshez.

Dr Löw Lorántnak a *Jogt. Közl.* 32—34. számaiban «Rendelkezésre bocsátás» cím alatt megjelent művéhez megjegyzéseim következők: Abban teljesen osztom dr Löw Loránt nézetét, hogy a kereskedelmi törvény 348. §-ában szabályozott aedilisi keresetnek a rendelkezésre bocsátás nem előfel-

tétele, s hogy a vonatkozó birói gyakorlat téves, azonban úgy a joggyakorlat, mint dr. Löw Loránt nézetem szerint tévesen magyarázzák az «eladó rendelkezése alá bocsátás»-nak (kereskedelmi törvény 347. §.) fogalmát, továbbá a rendelkezésre bocsátás szükségtelenségének kimutatásához fölösleges minden bonyolultabb érvelés, mert az magának a 347. §-nak szövegéből helyes értelmezés mellett világosan kitűnik.

1. A kereskedelmi törvény 347. §-a nem beszél «*rendelkezésre*» bocsátásról, még kevésbé a rendelkezésre bocsátásnak közléséről, hanem csakis az *«eladónak az eladó «rendelkezése alá bocsátása»-ról*, ami teljesen be van fejezve már azáltal, ha vevő látva az áru hiányos voltát *«eladó javára* (hallgatólag) *lemond az áru fölötti rendelkezés jogáról, és megengedi* (türi), *miszerint* (az áru hiányairól értesített) *«eladó az áru fölött szabadon rendelkezessék, ha akar*. Hogy a joggyakorlat miért kívánja meg a rendelkezés alá bocsátás közlését is, noha arról a törvény 347. §. 1. bek. (szemben a 346. §. 1. bek. és 347. §. utolsó bekezdésének rendelkezésével) nem beszél, sem ily természetű közlés idejét nem szabja meg, merőben érthetetlen. Ha a rendelkezés alá bocsátás közlése kötelező volna, (mint a hiányok közlése) úgy azt a törvény kifejezetten előírná és határidejét is szükségképpen megszabná. Oly szabály, hogy a rendelkezés alá bocsátás csak kifejezetten történhetik és hallgatólag nem: nincs, már pedig az *«átbocsátás»* (harmadik személy rendelkezése alá) *«önmagában véve minden pozitív cselekmény nélküli önkorlátozást jelent csak*.

2. A kereskedelmi törvény 547. §-ának 1. bekezdése voltaképpen csak egy tiltó parancsot tartalmaz *«mint feltétlent*, mely szerint t. i. «vevő... egyszerűen vissza nem küldheti» az árut, míg a bekezdés második része csak utmutatás arra nézve, hogy mi a teendője vevőnek a *«tilos visszaküldés helyett* azon esethen, ha az árut saját részére megtartani nem akarja.

Ha a rendelkezés alá bocsátás általános kötelező parancs lenne, úgy nem állítaná azt a törvény *«ellentétképpen egy oly tilalom mögé* («...hanem...») mely sem terjedelménél, sem tartalmánál fogva távolról sem fűdi azt. (Hiszen a rendelkezésre bocsátás elmaradása nem azonos a visszaküldéssel.)

Továbbá, ha a 347. §. 1. bekezdésében a súly nem a visszaküldési tilalmon volna, hanem a rendelkezés alá bocsátáson és megőrzésen, úgy a bekezdés első fele, mint merőben fölösleges elmaradt volna, (superflua lex non loquitur), vagy legalább is nem állana a szakaszban első helyen, a leglényegesebb rendelkezés rendes helyén.

Nem szabad a törvényhozásról minden elfogadható alap nélkül oly logikátlanságot feltételezni, hogy a 347. §-ban a rendelkezésre bocsátást kereseti előfeltételként kívánna meg akkor, midőn a következő 348. §. rendelkezéséhez képest vevő jogosítva van — a hiányos árut saját részére megtartva — egyszerűen árleszállítást kérni. Árut rendelkezésre bocsátás mellett teljes tulajdon gyanánt elfogadni és megtartani fogalmi lehetetlenség.

Kizárja a rendelkezésre bocsátó nyilatkozatnak és a rendelkezésre bocsátásnak (feltétlen) szükségességét már csak a vonatkozó szakasz elhelyezése is.

Ha a törvényhozás a rendelkezésre bocsátás közlését, vagy magát a rendelkezésre bocsátást kereseti előfeltétel gyanánt óhajtotta volna, úgy az szükségképpen a 346. §-ban szerepelne (és gyakorolhatásának ideje is meg volna szabva) pld. ilyenformán: «... s ha az a kikötött, vagy törvényi kelékeknek meg nem felel, e körülményről *«nem különben arról, hogy az árut rendelkezésre bocsátja az eladót azonnal értesíteni tartozik»*».

Ugyanis vevő mulaszthatatlan kötelességeit a 346. §. szabja meg, míg a 347. §. elejétől végig jogokat konstituál vevő részére, amelyeknek gyakorlása vevő elhatározásától függ, csak a *«gyakorlás módja van bizonyos tekintetben kötelezőleg meghatározva»*.

A szakaszok elhelyezését szem elől téveszteni soha sem szabad.

Sajátos, hogy a joggyakorlat a szokásjogot nem ismerő kereskedelmi törvény által külön, expressis verbis eltiltott egyszerű visszaküldést állandóan megengedi, és a törvény által engedélyezett (de nem parancsolt) rendelkezés alá bocsátás jogát a közlés kötelezettségével önként megtoldva, mint kereseti előfeltételt kívánja meg az ügylettől elállás esetén.

Dr. Kruk Elemér.

Különfélék.

— A börtönügyi kongresszus számára az esküdszék kérdésében *tizenegy* vélemény érkezett. Ezek a következők:

Choate, amerikai nagykövet Londonban;

Garçon, a párisi egyetemen a büntetőjog tanára;

Chervet, főügyész helyettes (Aix);

Speyer, brüsszeli ügyvéd;

Garofalo, a nápolyi felebbezési bíróság elnöke;

Stoppato, a büntetőjog tanára a bolognai egyetemen;

Conti, a büntetőjog tanára a Cagliari-i egyetemen;

Funghanns, badeni államügyész;

Borel, egyetemi tanár Neuchatelben;

Gogwel, államtitkár és egyetemi tanár Szentpétervárt;

Bernoldák Nándor, aljegyző a budapesti törvényszéknél.

A vélemények tulnyomó nagyobb része az esküdszék mellett foglalt állást.

Garçon dolgozata valósággal ünnepélyes tiltakozás, mely az európai közvéleményhez szól.

Záró szavai ezek: «Je n'ai aucune inquiétude sur le maintien de cette institution dans mon pays républicain; mais, puisqu'elle est attaquée, non sans passion, j'ai voulu la défendre et faire entendre du moins une protestation avec l'ardeur d'une conviction très profonde».

Érdekes, hogy Gogwel orosz jogtanár az esküdszék mellett többek közt azt hozza fel, hogy nem lehet elavult egy intézmény, melyet oly fejlett politikai intézmények felett rendelkező nagy állam, mint Magyarország, épp csak most hozott be. «Si un état aussi grand que la Hongrie avec une organisation politique aussi développée, après avoir mûrement délibéré la question, vient d'introduire le jury, il n'y a pas lieu à chercher d'autres exemples. Le fait de l'introduction en Hongrie du jury peut servir de meilleure réponse a l'opinion, que le principe du jury pourrait être considéré, comme *suranné* et non conforme a l'idée actuelle de la justice.»

— A VII. nemzetközi börtönügyi kongresszus napirendje. Vasárnap, szeptember 3-án d. e. 11 órakor ünnepélyes megnyitó ülés a Magyar Tudományos Akadémia palotájának disztermében, az igazságügyi magyar kir. miniszter, mint a kongresszus tiszteletbeli elnökének elnöklete alatt. Délután 3^{1/2} órakor kirándulás a rákospalotai leányjavító-intézetbe. Találkozás d. u. 3 órakor a magyar királyi államasutak nyugoti pályaudvarának északi oldalán. — Hétfőn, szeptember 4-én d. e. 9 órakor osztályülések az új országház épületében bejárat a főrendiházi rész fölépcsőjén); d. u. 2 órakor közgyűlés a Magyar Tudományos Akadémia palotájának disztermében. — Kedden, szeptember 5-én d. e. 9 órakor osztályülések az új országházban; d. u. 2 órakor közgyűlés a Magyar Tudományos Akadémia palotájának disztermében. — Éste 7 órakor a magyar királyi kormány által a kongresszus tagjainak tiszteletére rendezett diszebed. — Szerdán, szeptember 6-án d. e. 9 órakor osztályülések az új országházban; d. u. 2 órakor közgyűlés a Magyar Tudományos Akadémia palotájának disztermében. — Éste 6^{1/2} órakor Budapest székesfőváros által rendezett hajókirándulás. Találkozás a helyi hajó akadémiai állomásánál. — Csütörtökön szeptember 7-én d. e. 9 órakor osztályülések az új országházban; d. u. 2 órakor közgyűlés a Magyar Tudományos Akadémia palotájának disztermében. — Éste 7 órakor a magyar királyi kormány által a kongresszus tagjainak tiszteletére rendezett diszebed. — Pénteken, szeptember 8-ikán

letartóztatási intézetek meglátogatása szabad választás szerint, jelentkezés a kongresszus titkári hivatalában kitett íveken. — Szombaton, szeptember 9-én a kongresszus ünnepélyes bezárása. — Vasárnap, szeptember 10-én kirándulás az aszódi és kassai királyi javító-intézetekbe. Indulás 7 órakor reggel a magyar királyi államasutak keleti pályaudvarán.

— Visszaélés az 1881: L.X. tcz. 54. és 55. §-aival. A hitelező lefoglalt adósának 1360 koronát tevő nyugdíjából a végrehajtási törvény 55. §-a alapján 360 koronát. A letiltási rendelvénynak az adóhivatal részére történt kézbesítése után félévvel a javára visszatartott összeg nagysága iránt az adóhivatalban érdeklődve, azt a felvilágosítást nyerte, hogy az 172 K 60 f. tesz ki. A 180 K (mint az évi nyugdíjból lefoglalt rész egy fele) és ezen 172 korona 60 fillér közötti differenciának hováfordítása iránti tudakozódása után azt az értesítést kapta, hogy miután egyfelől törvényes rendelkezés, hogy «a végrehajtást szenvedő részére évi 500 frt a foglalás után is szabad rendelkezésre fennmaradjon» — másfelől a kincstárnak jogában áll a IV. osztályu kereseti adót és az ez után kivetett többi adót a nyugdíjból levonni: a jelen esetben és az azokhoz hasonló esetekben az adólevonás a hitelező által lefoglalt nyugdíj, illetve fizetésrészből történik.

Van-e törvényes alapja ennek a bizonyára számos magyar adóhivatal által gyakorolt eljárásnak? Nézetem szerint nincs. Az 1875: XXIX. tcz.-nek azon rendelkezéseiből, melyek a kincstárnak jogot adnak arra, hogy az 1000 koronánál kisebb fizetéssel, illetve nyugdíjjal bíró alkalmazottainak és azok özvegyeinek járandóságaiából a IV. osztályu kereseti adót és ennek járulékos adóit szintén levonja, nyilvánvalóan következik, hogy a törvényhozásnak intenczióját nem képezte a végrehajtási törvény többször idézett §-ainak korlátozó, bizonyos létminimumot megalapító rendelkezéseit a IV. oszt. kereseti adóra, illetve behajtásának megengedhetőségére és annak módjára alkalmazni.

A végrehajtási törvény 55. §-a azonban kétségtelen jogot ad a hitelezőnek arra, hogy adósa nyugdíjának egyharmadát — úgy, hogy 1000 korona a végrehajtást szenvedő részére fennmaradjon — foglalás alá vegye. Egészen független ez a joga végrehajtást szenvedőnek minden köztartozástól, melyre az idézett §. semmi utalást nem tartalmaz. A történt lefoglalás tehát a nyugdíj (fizetés) lefoglalt részére zálogjogot ad a hitelezőnek, mely zálogjogát egészben, vagy részben csak egy erősebb jog ronthat le, a milyenek kétségtelenül vannak, de melyek közé a kincstárnak adó iránti követelése nem tartozik.

Ezen felfogás helyességét a végrehajtási törv. 108. §-ára vetett egy pillantás kétséget kizáró módon bizonyítja; ezen §-nak rendelkezése bizonyos adónemek meghatározott időtartamon át lejárt részének biztosít előnyös kielégítést más követelések fölött; a kincstár adókövetelése ezen kritériumoknak meg nem felelő részének azonban nem, bár az is éppen úgy jogos és lejárt közjogi természetű követelés. Támogatják nézetemet továbbá a végrehajtási törvénynek 118. és 119. §-ai is, melyek az ingók végrehajtási árverésen történt eladásából befolyt vételárt egyedül a törvényes zálogjoggal (pld. 1881: L.X. tcz. 72. §., 112. §.) és végrehajtás útján nyert zálogjoggal bíró hitelezők között rendelik felosztatni, egy szóval sem említvén a kincstárnak (a legtöbb esetben létező adókövetelését. Tudomásom szerint pénzügyi közegnek nem is jutott soha eszébe végrehajtási árverésen eladott ingók vételárára a kincstárnak adókövetelése erejéig elsőbbséget támasztani.

Dr. Hübnersfeld Tivadar.

— A késpénzbeli óvadék összeírás útján s nem letiltással foglalandó. Kassai tábla. A végrehajtási jegyzőkönyv második tétele alatt lefoglalt óvadék lefoglalása iránti eljárás megsemmisítését helyben kellett hagyni, mert az óvadék, illetve az óvadékul adott késpénz vagy érték nem tekinthető az 1881: L.X. tcz. 79. §-ában meghatározott harmadik személy elleni követelésnek, hanem a letevő tulajdonának, amely kötelezettségének biztosítására szolgál, ebből folyóan az óvadékul adott késpénz vagy érték nem is foglalható le egyszerű letiltó rendelvénnyel, hanem lefoglalása a többi ingók módjára megtekintés, felszámolás, esetleg megbecslés és az óvadék minőségének, úgy állagának határozott körülírása melletti összeírás útján eszközölendő; a bírósági kiküldött pedig a végrehajtási jegyzőkönyv tanúsága szerint az óvadék tényleges létezéséről, annak mibenlétéről meggyőződést nem szerzett és annak értékét ki nem tüntette, az óvadék lefoglalása tehát az 1881: L.X. tcz. 50. §. utolsó pontjába ütközvén, abból az okból volt megsemmisítendő.

— **Rendelés ellenszámlára.** A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék 1904. D. 848. sz. ítéletében kimondotta, hogy abban az esetben, ha felek között csak az az általános megállapodás jött létre, hogy a megrendelt áru vételára ellenszámlával fog kiegyenlítettetni, anélkül, hogy az ellenszámlára szállítandó nyomtatványok mennyisége, minősége és ára tekintetében a felek közt közelebbi megállapodás jött volna létre, oly bizonytalan és határozatlan, hogy azt csupán egy kilátásba helyezett vételi ügylet kötésére vonatkozó ígéretnek lehet tekinteni. Ez a megállapodás azonban nem jogosítja fel a vevőt egyébre, mint arra, hogy esetleg bírói úton követelje az eladótól a megállapodás szerinti teljesítést, azaz megfelelő áruk rendelését. Semmi esetre se szolgálhat azonban jogos alapul arra, hogy a vevő által átvett és felhasznált áruk vételárának kifizetését vevő megtagadhasssa.

— **Az 1904. évi október 23-án és 24-én Budapesten tartott harmadik országos elmeorvosi értekezlet munkálatai** dr. Epstein László szerkesztésében megjelentek.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Elmebetegség, mint válóok.** A férj válópert indított, mert felesége három év óta elmebeteg és elmebetegsége következtében a házasságok között minden szellemi közösség megszűnt. Az alsóbíróságok felbontják a házasságot. A német Reichsgericht visszautasítja a felülvizsgálatot. A Reichsgericht szerint a törvény nem kívánhatja meg azt a lehetőséget, hogy valaki szellemi közösségben éljen teljesen elbutult, lelkiileg halott személylyel. A házasság felbontása még akkor is kimondandó, ha az elmebeteg házastárs polgári, különösen vagyoni ügyeit el tudja látni. A házastársak szellemi közössége a közös érzésre és gondolkodásra való képességet foglalja magában. Vannak házasságok, hol az ilyen együttérzés alig van kifejlődve. Azért mindig az eset konkrét megítélése szükséges. Ha megállapítást nyert, hogy a nő beteges lelki állapota következtében a házasság tulajdonképpen alapja a kölcsönös bizalom és vonzódás nincs meg és helyét a férj irányában való bizalmatlanság és ellenségeskedés foglalta el, akkor joggal lehet a szellemi közösség megszűntére következtetni.

— **Szerződészegésért való kártérítési kötelezettség harmadik személyekkel szemben.** Építési vállalkozó részére egy kereskedőcég meszet volt köteles szállítani. A szállításra kötelezett fél a meszet egy másik kereskedővel szállította, ki az építési vállalkozóval nem volt közvetlen szerződéses viszonyban. A mész sótartalma következtében az épület használhatatlanná vált. Az építési vállalkozó úgy a saját maga nevében, mint az épület tulajdonosának nevében, ki igényét rá engedményezte, kártérítési keresettel lépett fel a meszet közvetlenül szállító kereskedő ellenében. A német Reichsgericht a felperest keresetével elutasította. A vállalkozó saját jogán azért nem léphet fel alperes ellen, mert kötelmi igényeknek harmadik személy által való megsértése a német polgári törvénykönyv szerint nem állapít meg kártérítési kötelezettséget. Az épület tulajdonosának jogán azért nem léphet fel sikerrel, mert a jelen esetben annak tulajdona nem sértezt meg, ő csak a mész rosszása következtében használhatatlan épületre szerzett tulajdont. Alperes csupán a vele közvetlenül szerződő féllel szemben követett el mulasztást, harmadik személynek mindenki által tiszteletben tartandó jogát nem sértette meg.

— **A szerzői jog kérdéséhez.** Egy angol hajóskapitány drámát irt és benyújtotta egy londoni színház igazgatójának. Az igazgató számos módosítást kívánt s azt ajánlotta a szerzőnek, hogy dolgozza át a darabját egy gyakorlott színműíróval. A kapitány mindebbé nem egyezett bele és a benyújtott darabját visszavonta. Néhány hónap múlva a színház, amely nem fogadta el a kapitány darabját, más címen, a kapitány drámájával sokban egyező darabot adott elő attól az írótól, kit az igazgató a kapitány munkatársául ajánlott. A kapitány szerzői jogának bitorlása miatt pert indított a «munkatársa» ellen. A pert a «Kings Bench Division» bírálta el. A bíróság megállapította, hogy az előadott darab dialogja, jellemzése, technikája sokban eltér a kapitány darabjától, de az előadott színmű eszméjét szerzője kétséggel a kapitány darabjából vette, melyet hosszabb ideig tanulmányozott abból a célból, hogy a kapitány munkatársa lesz. A Kings Bench ily körülmények közt konstataulta felperes-

nek a színmű eszméjére való jogát és körülbelül 75000 K kártérítést ítélt meg részére.

— **Házassági ígéret megszegése.** A francia joggyakorlat eddig azt az álláspontot foglalta el, hogy a házassági ígéretnek alapos ok nélkül, tisztán szeszélyből történt megszegése, ha a másik fél reputációját vagy anyagi érdekeit sérti, kártérítésre kötelez. A szajnai törvényszék ezzel ellentétben egy újabb ítéletében kijelentette, hogy az a leány, ki házassági ígéretét alapos ok nélkül megszegte, tisztán joggal élt s így kártérítésre nem kötelezhető.

— **Az amerikai Egyesült-Államok házassági joga** Az amerikai Egyesült-Államok alkotmánya az egyes államok részére tartja fenn a házassági törvényhozás jogát. Ujabbban erős mozgalom indult meg, mely az alkotmány eme részének megváltoztatásával az egységes házassági törvény megteremtését tűzte ki céljául. A mozgalom élén Roosevelt elnök áll. Az amerikai házassági törvényhozás terén lévő kaoszt a következő példák világítják meg: Negyven államban tilos a házasság fehérek és négerok között, tíz államban fehérek és kínaiak között, négy államban fehérek és indiánok között. Még nagyobb az eltérés a válás kérdésében. Karolina nem engedi meg a házasság felbontását, Nebraska már két válóokot ösmér. Negyvenhárom államban válóok a kegyetlenség, mindenikben másképp értelmezik. Alabamában az életet és egészséget veszélyeztető rossz bánásmódot, Kaliforniában testi és szellemi kínzást, Illinoisban az élet elleni merénylet, Louisianában nyilvános diffamálást, Arkansasban, Missouriban, Pensylvaniában és Utahban összeférhetetlen természet, erkölcsi gyötrést stb. jelent. Megbecstelenítő cselekményért való elítélés négy államban válóok, négy államban semmisségi ok. Két állam kivételével mindegyik államban válóok a hűtlen elhagyás, de míg huszonegy állam egy évi távollétet kíván meg, addig tizenkét államban két, más tizenkét államban három, két államban öt évi távollét szükséges a váláshoz. A szokásos alkoholizmus nagyobbára szintén válóok, de míg tizenkét államban egy évig, addig egy államban két évig, három államban három évig tartó részegség után kérhető a házasság felbontása. Ha valamelyik állam polgárai házassági törvényük szigorúságával nincsenek megelégedve, rövid időre átköltöznek az enyhébb törvényű államba, megszerzik az ottani illetőséget és annak törvényei szerint válnak el.

— **Nápolyi ügyvédek.** F. Nunziante marquisnak a Revue des Revuesben megjelent cikkében olvassuk: A nápolyi barreau jelenleg 1298 avocatból, 2608 avouéből és procureurból áll. Bírakkal, közjegyzőkkel, végrehajtókkal, igazságügyi segédhivatalnokokkal stb. együtt körülbelül 8000 ember foglalatostokodik igazságszolgáltatással Nápolyban. A városnak 600,000 lakosa van. És az ügyvédek száma nincs fogyóban, sőt növekedőben. Az egyetem ontja a jogi doktorokat. Csak majd minden huszadik ügyvéd gazdagszik meg hivatásából, minden harmadik-negyedik él jómódban, a többi szegényesen tengeti életét, sokan nyomorognak. Az ügyvédi pályára való tódulás oka az ügyvéd tekintélye, erkölcsi tulsulya a nápolyi társadalomban. A törvényszéki palota zsufolva, ha egy jelesebb védő beszél. A védők sokszor négy-öt napig beszélnek. Beszédüket meg-megszakítja a közönség tomboló tetszésnyilvánítása. Sokszor az egész városban nem beszélnek egyébről, mint valamelyik védőbeszéd hatásáról. A lapok törvényszéki rovata igen terjedelmes. A népszerű nápolyi ügyvéd könnyen kap katedrát az egyetemen, jut be pénzintézetek, társadalmi, irodalmi egyesületek vezetőségébe. Különösen a politikában nagy az ügyvédség szerepe. A városi tanácsban igen sok az ügyvéd. Nápoly polgármestere gyakorta ügyvéd. A városi tanácsból az ügyvéd sokszor a parlamentbe kerül. 1861-ben a Turinban üléselő 443 képviselőből álló olasz képviselőháznak 135 ügyvédtagja volt. Most 508 képviselő közül 240 az ügyvéd. Számos kiváló nápolyi ügyvéd lett miniszterré. Egyáltalán az ügyvédség oly nagy arányban van képviselve az olasz minisztériumokban, hogy majdnem azt lehet mondani, hogy az ügyvédi cím szükséges előfeltétele a miniszterségnek.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

SZERKESZTŐSÉG:

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

KIADÓ-HIVATAL:

Zöldfa-utca 25. sz.

Egyetem-utca 4. sz.

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési díj: félévre — 12 kor.
negyedévre 6

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Hazánk és a büntetőjog fejlődése. *Dr. Wlassics Gyula* egyetemi tanártól. — Az elmebetegség és elmeengesség jelentősége a büntetőjogi beszámíthatóság szempontjából. *Dr. Balogh Jenő* egyetemi tanártól. — *Törvénykezési Szemle:* Rendelkezésre bocsátás és rendelkezésre tartás. *Dr. Löw Loránttól.* — Különfélék. *Melléklet:* Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből. Tartalommutató a Döntvénytár IV. folyam I. kötetéhez.

Hazánk és a büntetőjog fejlődése.

— Dr. Wlassics Gyula előadásának bevezető része. —

Egy nemzet — legyen az nagy, vagy kis népességű — művelődési feladatát csak akkor tölti be, ha önálló fajsúlylyal tud beleilleszkedni a művelt világ szellemi életközösségébe.

Ezért minden nemzetnek arra kell törekedni, hogy azon az örállomáson, melyre sorsa rendeli, megfeleljen annak a művelődési küldetésnek, hogy a művelt világ szellemi életének közösségébe kapcsolódva, saját egyéniségének erejével is tényezője legyen a művelődés előrehaladásának.

Nincs ez másképpen a művelődés szűkebbre mért határai között sem. Nincs tehát másképpen a jogi műveltség területén sem. Amely nemzet jogkultúrájában nem emelkedik ki a művelt világ szellemében való részességnek jellege és ezt nem termékenyíti a nemzeti sajátosságokban élő néplélek ereje: ott lehetnek esetleg elsőrangú tudósok, de önálló fajsúlyt képviselő jogkultúrai egységről nem lehet szó.

Kis népességű nemzetnek itt is nehezebb feladat jut osztályrészül, mint a nagy népességű nemzeteknek. Kisebb erőforrás, szűkebb alap áll szemben a nagyobb erőforrással, a szélesebb alappal. De azért a feladat nehézségének nem szabad itt csüggesztőleg hatni a legkisebb nemzetre sem.

A történelem, sőt a jelen kor sem szegény azokban a példákban, midőn a szellemi élet szabad eszményi birodalmában nem a népesség számától függ a nemzet kulturerejének foka. Az erőforrások mélyíthetők. Amit az erő külterjességében a kis nemzet nélkülöz: azt megnyerheti az erő fokozott belterjességében. Megnyerheti a néplélek nemesebb tulajdonságainak fokozásában is. Lehet a fajban nagyobb impulsív erő, érzékenyebb fogékonyság a kor szelleme által követelt eszmények iránt. Lehet fáradhatatlan kitartás a kitűzött és lelkesítő eszmények felé vezető ut egyengetésében.

Mi sem vagyunk nagy népességű nemzet. Ismerjük az akadályokat, melyekkel éppen ezért küzdenünk kell. Európa oly részén kell művelődési feladatunkat betölteni, melyen csak ezer veszélyeken keresztül tudtuk diadalra vinni az államalkotás és az ezredéves fenállás művét is. Az ellenségek iszonyu és pusztító árja között tudtuk csak az elmerüléstől fajunk, nyelvünk és állami létünk fenmaradását megóvni. És ha erre évezredek keresztül képesek voltunk, ez bizonyítja, hogy e nemzetben megvan a történelmi hivatás öntudata. Nekünk leghatályosabb erkölcsi fegyverünk az a nemzedékről-nemzedékre szálló hitünk és meggyőződésünk, hogy itt a Duna völgyében a magyarnak és nem más fajnak jutott történelmi hivatásul az emberiség művelődési feladatát betölteni. Merítjük e hitünket és meggyőződésünket abból, hogy ezen a területen mások, nálunk hatalmasabb fajok, nem voltak képesek tartósan államot alkotni. Minket buzdít annak a küldetésnek átértése, hogy egy fajt, egy

nyelvet kell fentartanunk a világtörténelmi fejlődés, az emberi haladás számára. Mi nem irigyeljük sem más kis népek biztos földrajzi helyzetét, sem a nagy népek hatalmát és gazdagságát. Minket a multban kiállott küzdelmek és a jövő kikerülhetetlen nagy megpróbáltatásai acéloznak. Bizonyosságot tettünk a multban és bizonyosságot akarunk tenni a jövőben, hogy a kor eszméi által követelt haladás jegyében komolyan fogjuk föl a világtörténelem által nekünk szánt küldetés kötelességét. Történelmünk lapjaira hivatkozhatunk.

Mikor őseink a távol keletről itt ez uj hazában megtelepedtek, azt tartották első kötelességüknek, hogy a kor uralkodó eszméinek őszintén hódoljanak. Nemcsak a kereszténység felvételét értem. Ez mindenesetre fenmaradásunk nélkülözhetlen, de nem kizárólagos kelléke volt. Ezzel csaknem egyenrangú tényező, hogy a germán elemnek, mely az akkori művelődési áramlat központja volt, nem álltunk utjában. Felvettük a kereszténységet, beléptünk az európai népcsaládba, de nem olvadtunk be. A germán művelődési áramlat irányában haladtunk és nem akadályoztuk a germán politikai fejlődést. De önálló keresztény királyságot alkotva, nem lettünk hűbéresei a római császárnak. «A mi letelepedésünk — mondja egy kiváló történetbölcse — a század irányával ellentétbe nem jött, hanem végső eredményében azt elő is mozdította.» E néhány egyszerű szóban van kifejezve fenmaradásunk biztosítéka. A világtörténelem minden fordulópontján ugy intéztük és kell, hogy ugy intézzük sorsunkat, hogy a kor irányával ellentétbe ne jöjjünk. Sőt ennél többet kell tennünk, mert végső eredményében azt elő is kell segíteni. E gondolat követése tette ránk nézve termékenynyé még a nagy harci támadások nehéz korszakait is. A művelt világ közvéleménye a keresztény civilizációnak, az uralkodó eszménynek védelmét látta és becsülte őseink azon harci munkájában, melyet az Európába betörő keleti népek ellen fejtettünk ki. Nem a kar erőssége, a faj szívóssága, a jellem bátorsága volt ezen idők végzetes szakaiban egyedüli fentartónk, de az, hogy e küzdelmek fölött ott ragyogott a közös keresztény európai művelődésnek eszményi kultusza, a közös európai művelődési érdekkör kapcsolata. Hazánkat és fajunkat védve, a nyugati haladás által vezetett új világrendnek váltunk helyet betöltő tényezővé. Bebizonyítottuk, hogy megtudjuk érteni a nyugati művelődés reánk bízott örállomását kötelességünket akkor, mikor a történelmi idők nagy tettekre szólítottak. De törhetlen buzgalommal iparkodunk betölteni az eszmék harcában a gondolatok világában is ez örállomás feladatát akkor is, ha megadatik nekünk, hogy a nyugodt, békés munkálkodás napja ragyog fölöttünk. Még nem is négy évtizede, hogy a nemzet újra visszaadatott önmagának s e művelődés elfogulatlan történetírója bizonyára fel fogja jegyezni rólunk, hogy e rövid idő alatt oly haladási fokot értünk el, mely életképességünket és művelődési feladatunk komoly munkáját tanusítja. És bizonyára fel fogja jegyezni azt is, hogy ha a kultúra terén ma a vezető nemzetek között nem is állunk, e négy évtized tanuságot tesz, mire lett volna képes a hazáját, szabadságát és művelődését szerető ezen nemzet, ha századokon át nem testével kellett volna fölfogni a nyugati civilizáció, a kereszténység ellen intézett támadásokat, melyeknek áldozatul estek iskoláink, könyvtáraink,

templomaink, városaink, községeink és ha századokon át nem kellett volna résen lennie alkotmányunk védelmében. Talán hivatkozás nélkül elmondhatjuk, hogy intézményeinken végig vonul művelődési életünk minden ágának megnyilvánulása, bizonyoságot tesz, hogy a művelt világ kulturájának gondolatvilágát megértjük és abban érvényesítjük a magyar néplelek termékenyítő sajátságait. Ezt a nemzeti tulajdonságunkat féltékenyen őrizzük. Ez a tulajdonság vetette meg állami és nemzeti életünk alapját, midőn letelepedésünkkel, a kereszténység felvételével, a hűbéri hatalomnak alá nem vetett királyság megalapításával, az európai keresztény civilizáció védelmével, a kor uralkodó eszméit és fajunk Géniuszát szolgáltuk. Ez a tulajdonság őrizte meg fajunkat, nyelvünket, államunkat az ezeréves fennállás nagy küzdelmeiben, és e tulajdonságaink még fokozottabb kifejtésével akarjuk megvívni a jövő diadalát is.

E kettős alapgondolat sarkcsillagként vezet bennünket kulturéletünknek csaknem minden ágában és így annak egyik elhatárolt szűkebb területén, a büntetőjog tudományában és törvényhozásában, elméletében és gyakorlatában is.

I.

Aki a büntetőjog világtörténeti fejlődését ismeri, és lapozgatja a magyar büntetőjog történetét, érzi, hogy egy évezred fejlődésén keresztül a művelt világ szellemében részes nemzet büntetőjogával foglalkozik. A büntetőjog világtörténeti fejlődésének *nagy határköveit* itt is megtalálja. Hogy Prins történelmi korfelosztását használjam, itt is megtaláljuk a «période coutumière vagy réparation»-t a középkorig, a «période expiation vagy intimitation»-t a középkortól a renaissance-ig, a «période humanitaire»-t és a «période scientifique contemporain»-t.

Az evolucio határköveire itt is e szavak vannak írva: *vérboszu, compositio, állami büntető hatalom*. Amiként a germán jogokra befolyást gyakorolt a kánoni jog, a római jog, épügy megtaláljuk ezek nyomait a mi törvényhozásunkban is. A bajor hittérítők révén terjed a kánonjog hatása. Első királyaink törvényeiben a kánonjog mellett a frank kapitularék befolyása is nyilvánvaló. Bármilyen nagy hatása volt a germán jognak hazai jogfejlődésünkre, tulajdonképi receptio nem történt. Egyszer tettek kísérletet a *római jog* több tételének receptiója iránt a Hunyadiak korában, de ennek sem volt sikere. Az azonban kétségtelen, hogy a római jog hatása német és olasz munkákon és jogkönyveken át érezhető a középkori magyar büntető törvényhozáson. Főleg a XI–XVI. századig. Számos magyar látogatta az olasz egyetemeiket. Történelmi kutatásaink eredménye alapján csaknem egyénenként tudjuk kimutatni, kik keresték fel honfitársaink közül Olaszország akkor virágzó egyetemeit. Clarus és Farinacius és a többi kiválóbb olasz praktikus tanai e révén eljutottak hazánkba is. Egyik régebbi magyar büntető jogászunk, Bodó, ki a régi magyar gyakorlatot ismerteti, a nagy olasz jogászoktól sok helyütt szóról-szóra átvett tanok alkalmazásáról beszél.

A *germán jog*, a betelepített és bevándorolt bajor, szász, flamand és olasz lakosok községi szerkezetében csaknem teljes érvényre jutott, mert azon kiváltságot nyerték, hogy saját jogukkal élhetnek, de ez a jog is a későbbi fejlődésben a különböző királyi kiváltságokkal, önálló városi jogrendszerre alakult.

A kereszténység felvételéből levonták őseink az egyetemesség következményeit a büntető törvényhozás terén, de nemzeti sajátságaink is lépten-nyomon kifejezésre jutnak. Amint a kánonjog, a germán jognak tulvitt objectiv felfogását szelidítette, a beszámítás méltányosabb elveit érvényre juttatta: úgy találjuk ezt a mi törvényhozásunkban is. A valóság, a hit büntetőjogi védelme lép előtérbe. Az «ecclesia

non sitit sanguinem» szelleme hódít tért. Az «et canonice poeniteat» függeléke ott van számos törvényünkben.

A középkori magyar büntetőjog *kiemelkedő vonása annak közjogi jellege*. Összefügg ez a királyság megalapításával, ámbár több történésünk már a honalapítás előtti időt, főleg a vérszerződés és bölcs Leo följegyzése alapján úgy jellemzi, hogy a büntetés *közjogi jellege már akkor érvényre jutott*. Annyi bizonyos, hogy a *compositio*ban hamar uralomra jut a *közjogi kialakulás* jellege. Amint a germánoknál a későbbi fejlődésben a közhatalmat illette a «Friedengeld», a magyar birság (birságium judicium) a jogrend megsértésének közjogi jellegű kiegyenlítésévé válik, sőt *valóságos büntetési díjak* jelzik a büntetőjog közjogi karakterét. Valamint germán földön is az erősebb vagy gyengébb központi hatalomtól volt föltételezve a büntetőjog közjogi jellege vagy magánjogias elhajlása, épügy volt nálunk is. A királyi hatalom erőssége vagy gyengesége volt erre döntő tényező. Mindenesetre kedvezett a magyar büntetőjog közjogi jellegű kialakulásának az, hogy az *európai értelemben vett hűbérrendszert* a magyar jog nem ismerte.

Czéltudatos elméleteket természetesen a hazai régi törvényhozásban hiába keresnénk. Más nemzetek azon korbéli jogában sem voltak ilyenek. Egyes törvényeink szólnak praeventióról, elrettentésről, sőt már az első királyunk egyik törvényében cautióról is említés történik, volumus illis ponere cautionem ne cum alienis fornicentur ancillis.

Az *objectiv és subjectiv elem* hullámvonala ugyanaz mint a nyugati jogfejlődésé. Kezdetben az *alanyi bűnösség*, éppen mint a germán jogokban, alig jut kifejezésre. Az eredmény volt a döntő. Ez a compositionalis rendszer következménye. A *kísérletet* kezdetben nem is büntetik. De hamar fejlődik oda, hogy a kísérletet mint «delictum sui generis»-t illesztik a büntetendő cselekmények közé és az egyes büntetési intézkedésekből a további fejlődés során általánossá alakul ki az elv, hogy a kísérletet enyhébben büntetik a bevégzésnél.

A *részesség* területén a compositionalis rendszer folyománya volt, hogy ha a tettes a compositiót lefizette, a részeseket nem kutatták. A legrégebb büntetőjog ez álláspontja később odamódosul, hogy a *részességre külön büntetőjogi szabályokat* találunk és a magyar gyakorlat későbbi jogfejlődésében az «auctor» és a «socius» elve kibontakozva a büntetés terén is levonja a «socius» enyhébb megítélésének következményeit.

II.

A büntetőjog világtörténeti fejlődése a *középkor végén szomorú képet* mutat. Elterjed a *német földön* a «jus manuarium», az erőszakosság képezi a jogvédelem eszközét, az «önbíráskodás fegyverrel» képezi a jelszót. A kegyetlen büntetéseket önkényesen alkalmazták. Részes ebben a fejedelem, a feudális főúr, mindenki. A borzasztó rendszertelenség és ötletesség szomorú következményei arra a kívánságra sarkalták a közhangulatot, hogy codexbe foglalt büntetőjogi szabályok vessenek véget e kínos helyzetnek. Megjelenik a nürnbergi «Halsgerichtsordnung», a tirolai «Maleficordnung» az alsóausztriai «Landesgerichtsordnung», a «Bambergensis», a «Brandenburgica» és végre a «Carolina».

A jogbizonytalanság jellemezte a *francia földet* is. Nem volt itt kevesebbé rossz a helyzet. Az igazságszolgáltatás a bírói önkénynek volt itt is kiszolgáltatva. A tortura, a boszorkányperek napirenden. A «lettre de cachet» rontott és bontott az igazságszolgáltatás területén. Itt is egység és rend iránt óhajtoztak. Megjelennek az «ordonnance criminelle»-k, melyek a francia jog első codexei (XII. Lajos, I. Ferencz).

És vajjon minő volt a büntetőjog fejlődésének szívnala hazánkban?

Ugyanaz a szomorú kép tárul fel előttünk, mint Európá-

ban. A kegyetlen büntetések már alig voltak eltűrhetők. Ártatlanokat ítélnék el. A vagyonek Kobzások részrehajlóan alkalmaztatnak. II. Ulászló király alatt elemi erővel tör ki a panasz. Sürgetik ép úgy mint német és francia földön a a codificatiót. Megbizzák Werbőczy Istvánt, hogy gyűjtse össze a magyar élő jogot és létre jön Werbőczy «Tripartituma». A «Carolina» sem akart új jogot alkotni. Inkább az élő jogot kívánta kellő alakba önteni. Római, kánon- és germán-jog elveinek összeegyeztetése volt a Carolina célja. Azt akarták, hogy a schöffék tüzetesen megismerhessék a jogszabályokat. Nálunk szintén az élő jog codificatiójával bízták meg Werbőczyt. A Tripartitumban is élénken érezhető a római és kánonjog hatása. A Hármaskönyvet méltán állíthatjuk az akkori külföldi codexek vagy jogkönyvek mellé. A Carolina kétségen kívül nagy haladást jelez, de ki merne itt még a humanismus követelményeinek kielégítéséről beszélni. Ebben a törvénykönyvben még ott találjuk a minősített halálbüntetések legkegyetlenebb alakjait: a felnégyelést, az élve eltemetést, az elégetést, a testcsonkító büntetések között ott van az ujjak, fül, nyelv, stb. levágása. Ellenben Werbőczy Hármaskönyve a *testcsonkítást kifejezetten eltiltja*. A halálbüntetést a mi hazánkban, az *országos jog szerint, csak két módon lehetett végrehajtani*: a karddal vagy bárdal való kivégzés és az akasztás útján; a minősített halálbüntetési fajokkal nálunk csak a nagy részben idegen jogból táplálkozó városi jogokban találkozunk. Kiemelem még itt azt is, hogy a régi magyar gyakorlatot nem szabad mereven a jogforrások tartalmán keresztül megítélni. Az antiquált törvények fölött a bírói arbitrium különösen a későbbi időkben gyakran tért napirendre. Nálunk a szokásjog törvényt rontott. A magyar élőjog karakterét csak a szokásjog ismerete alapján lehet tüzetesen megítélni és egész biztosan elfogadható adatok és ebből vont következtetések alapján is megállapíthatjuk, hogy nálunk aránylag lényegesen kevesebb halálbüntetést hajtottak végre, mint akár Franciaországban, Németországban vagy Ausztriában.

Az elmebetegség és elmeengességek jelentősége a büntetőjogi beszámíthatóság szempontjából.*

5. Az úgynevezett «korlátozott beszámíthatóság» kérdése anyagi büntetőjogunk szempontjából általában.**

Btk.-ünk (megegyezően a német büntető kodexszel, s ebben a kérdésben ismét a német elméleti jogászok azon időbeli tulnyomónak tekinthető felfogását követve) csak abszolút beszámíthatóságot vagy teljes beszámíthatatlanságot

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. I. a mult heti számban.

** A kérdésnek nagy irodalmából dr. Salgó Jakab és dr. Lukács Hugó orvosi fejtegetésein (M. jogászegyleti értekezések. 216. és 220. füzetek) és Friedmann Ernő cikkén (Huszadik század) felül csak a következő, a legújabb időben megjelent dolgozatokat említem: Delbrück brémai elmeegógyintézet igazgató és Liszt berlini jogtanár előadásai a nemzetközi büntetőjogi egyesület (N. B. E.) németországi csoportjának 1903-ban Drezdában tartott ülésén (közölve: Mittheilungen der internationalen kriminalistischen Vereinigung XI. kötet 593—613.); a Liszt által szerkesztett «Entwurf eines Gesetzes betreffend die Verwahrung gemeingefährlicher Geisteskranker und vermindert Zurechnungsfähiger» (közölve: U. o. XI. kötet 636—658.); Oetker würzburgi tanár tervezete a közveszélyes elmebetegek előzetes letartóztatásáról «und betreffend die Bestrafung, vorläufige Verwahrung und Internierung im Falle geminderter Schulfähigkeit» (közölve: U. o. XII. kötet 58—75. lap). E törvénytervezetek tárgyalattak a N. B. E. német birodalmi csoportjának X. Stuttgarteri ülésén (közölve: Mittheilungen XII. kötet 265. és köv. lap). Lásd továbbá Hoegel bécsi főügyész cikkét: Die Behandlung der Minderwertigen der Aschaffenburg által szerkesztett Monatsschrift für Kriminalpsychologie und Strafrechtsreform I. kötet 333. és köv. lap. Nagyon magas színvonalon áll a párisi «Société générale des prisons» 1904. és 1905. évi ülésein a kérdéssel folytatott vita, közölve a Revue pénitentiaire XXIX. évfolyam 1—5. füzetében. Az 1903. évet megelőző irodalmat összeállította Gottschalk Materialien zur Lehre von der verminderten Zurechnungsfähigkeit. (Berlin 1904.)

ismer. Törvényünk álláspontja értelmében, ha a vádlott birtontudattal, a külvilág tudatával és köteleességérzettel, és ennek következtében mérlegelhetette a bűncselekményre vezető és az attól visszatartó indító okokat és azok mérlegelése alapján elhatározta magát a bűncselekmény elkövetésére, akkor bárminő volt az ő idegéletének degenerált volta vagy pszichikai szervezetének állapota, büntetendő cselekménye neki egészen beszámítható és csak a büntetés mértéke enyhíthető. Szóval, tételes jogunk szerint a beszámítási képesség fenforgása iránt feltett kérdést csak határozott igennel vagy határozott nemmel lehet megoldani.

1. Törvényünk álláspontja azon az érvelésen nyugszik, amelyet a német büntető jogtudománynak jelenlegi nestora a nagyérdemű Berner, volt berlini egyetemi tanár a német büntetőtörvény tervezetéről írt bírálatában 35 év előtt következőleg fejtett ki: «a korlátozott beszámíthatóság fogalma természetileg tarthatatlan. Midőn az orvosok ennek a korlátozott beszámíthatóságnak elismerését kívánják, a leendő elmebetegeket (die werdenden Geisteskranken!?) tartják szemük előtt. Ezeket a «leendő elmebetegeket» azonban a korlátozott beszámíthatóság megállapítása esetében fél büntetéssel se lehet büntetni. Velük szemben csak a felmentés igazolt, stb.» (Kritik des Entwurfes eines Strafgesetzbuches für den nord-deutschen Bund 1869. 20. lap.) Ugyancsak Berner, ezt az eszmét tankönyvében (18. kiadás, 76. lap) a következőleg fejt ki: «A bűnösséget mérjük, a beszámítási képességet vagy igenlünk vagy tagadunk kell. Tehát nem léteznek a beszámítható képességnek fokai. Amit némely régiebb büntetőtörvénykönyv korlátozott beszámíthatóságnak nevezett el, valójában csak csökkent bűnösség.

Ezt az álláspontot a tételes törvények nagy többsége osztja és azt az újabb irányokkal szemben elzárkózó, úgynevezett «classikus iskolának» nagyon sok tekintélyes írójánál is* megtalálják.

Berner fejtegetése logikailag helyes, sőt megengedem azt is, hogy a korlátozott beszámíthatóság elnevezése sem szerencsés, de a kérdésben nem ez a döntő, hanem egyedül az irányíthatja a törvényhozást, vajjon vannak-e és különösen a büntető törvénykezés szempontjából összeütközésbe jönnek-e a büntetőtörvénykönyvvel olyan egyének, akik ugyan nem elmebetegek, azonban akiknek elmeállapota rendesnek nem mondható. Mert ha vannak ilyenek, amint az orvosi tudomány és a törvénykezési gyakorlat egyformán bizonyítja, hogy vannak, akkor Bernernek érvelésével és a hatályban levő legtöbb törvénynek álláspontjával szemben igazolt az újabb jogirodalomban mind erősebben érvényesülő az a törekvés, amely ezen egyénekre nézve mind a büntetőjogi beszámítás kérdésében, mind a büntetés végrehajtási szakában külön intézkedéseket tart szükségeseknek.

Elismerik a korlátozott beszámíthatóság fogalmát a magyar bűnvádi perrendtartás (1896: XXXIII. tcz. 246. §.) és az 1902-ik évi május 22-iki norvég büntetőtörvény 39. és 44. §-ai.

A többi tételes törvény, nem törődve sem évezredes törvényhozási és ítélkezési tapasztalatokkal, sem az orvostudomány tanításával, ezt a kérdést ma is egy szarvas okoskodás alapján oldja meg. Már pedig a gyakorlati büntetőtörvényhozásnak sem a speculativ philosophia tanaiból, sem kizárólag a logikai fejtegetések szem előtt tartásával kell intézkedéseit megtenni, hanem a törvényhozás legfőbb kutatófejének: az életnek tanulságait kell felhasználnia.

Az élet pedig megerősíti a legkiválóbb elmeorvosoknak azt a tapasztalatát, hogy a büntető bíróság elé számos olyan egyén kerül, akinek elmetehetsége a teljes szellemi épség és

* Hazánkban például a büntetőtörvénykönyv nagyérdemű kommentátorának Edvi Illés Károlynak munkájában: a büntetőtörvénykönyv magyarázata II. kiadás 1894. I. k. 280. és következő lap.

az elmebetegség közt van. Delbrück, a brémai elmeorvos-intézet igazgatója, a Nemzetközi büntetőügyi egyesület (N. B. E.) németországi csoportjának 1902-ben tartott ülésén (Bulletin de l'union. X. 629. lap) kifejtette, hogy «a német elmeorvosok, a mint hosszabb idő előtt, úgy jelenleg is általánosan elismerik, hogy a pszichikai abnormális állapotoknak egész nagy sorozata ma, ugyyszólván átmenetet alkot az elmebetegség és szellemi épség közt, melynek a büntető-törvénykönyvben való figyelembevételét kívánatos még pedig abban az irányban, hogy a törvényhozás ne csak a fogalmat határozza meg, hanem az ilyen állapotban levő egyénekkel szemben a megtorló intézkedések tekintetében is külön szabályokat vegyen fel».

Természetesen nem volna helyes sem az ilyen állapotban levő egyéneknek taxatív felsorolása a törvénykönyvben, sem ennek megkísérlése az irodalomban; mert a törvényszéki elmekórtan vizsgálódásainak mélyebbitése, vagy újabb irányokba terelése azt vonhatná maga után, hogy ha valamely idetartozó csoport megjelölése kimarad a törvényből, akkor a kodexnek alkalmazása válnék nehézkessé, vagy volna éppen kizárva.

Ennélfogva ugyanazokból az okokból, a melyekből az újabb törvények az elmebetegségeknek egyes eseteit nem sorolják fel, csak valamely általános körülírás használata indokolt. Ilyen általános körülírás gyanánt Kahl berlini egyetemi tanár (a XXVII. német jogászgyűlésre készített véleményében. Lásd: Verhandlungen. XXVII. kötet 157—248. lap) a következőt ajánlja: «Korlátozott beszámithatóság forog fenn, ha a tettes a bűncselekmény elkövetésekor tartósan oly beteges állapotban volt, mely a büntető-törvénykönyv rendelkezéseinek átértését, vagy a bűncselekményre vezető indokokkal szemben kifejtendő ellenállási képességet csökkentette.»

2. Azon törvényhozások, amelyek eddig az e csoportba tartozó egyénekkel foglalkoztak, legtöbbször azt a rendelkezést tartalmazzák, hogy velük szemben a büntetés enyhítendő, és egyuttal velük szemben a halálbüntetés vagy életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetés alkalmazását kizárták.

Ennek az álláspontnak a gyakorlatban az szokott a következménye lenni, hogy a vádlott korlátozott beszámithatósága miatt kisebb súlyú vétség vagy csekélyebb büntetett esetén néhány hónapi, vagy éppen csak néhány heti szabadságvesztés-büntetésre ítélik, s annak végrehajtása után nyomban újból elköveti ugyanazt a büntetendő cselekményt, a melyre nézve az állam törvényhozásának tiltó rendelkezésével szemben az ő ellenálló képessége csökkent. E tekintetben nagyon tanulságos az a példa, melyet Ziemke tanár, törvényszéki orvos az Aschaffenburg-féle folyóirat 1904. évfolyamának 125. lapján felhoz. Egy gyöngélműjű munkás, aki 1886-ban ítéltetett el először serdülő leányon elkövetett fajtalanág miatt hat hónapi fogházra, ezen büntetésének kiállta óta (nem véve figyelembe a sikertelenül maradt kísérleteket) kilencz alkalommal követett el 5—12 éves leányokon újabb és újabb fajtalanágokat. Nyolcz ízben elítéltetett. Egy ízben két évi, az összes többi alkalmakkor pedig az enyhítő körülmények figyelembevételével 2—18 hónapi tartamu szabadságvesztés-büntetésre. Az elítélt, amint kiszabadult, a legrövidebb idő alatt, egyszer már 11 nap múlva, máskor ugyanabban a hónapban, illetőleg néhány hét vagy néhány hónap múlva újból és újból tetten kapott ugyanazon a büntetett, pedig valószínű, hogy elkövette azt néhányszor olyképpen is, hogy büntette felfedezetlen maradt.

Ha megfontoljuk, hogy ez a szerencsétlen beteg egyén büntetével már eddig tíz kisleánynak erkölcsi épségét tönkretette, hogy áldozatai közül valószínűleg többet egész életére szerencsétlenné tett, akkor be kell látnunk, hogy ezen néhány hónapi szabadságvesztés-büntetés, amelyet az

állam büntetőbiróságai reá mértek, eredménytelen is, értelmetlen is.

Nézetem szerint teljesen igaza van Ballet-nek, aki a francia börtönügyi társaságban e kérdésről lefolyt vita alkalmával (Revue Pénitentiaire 1905. évfolyam 205. lap) hangoztatta, hogy ez a rövid büntetés ilyen esetekben a leghelytelenebb megoldás. Mint igazságszolgáltatás is helytelen. mert beteg egyént sújt büntetéssel, ami ellenkezik a büntetőjogi beszámithatóság alaptételeivel. Mint társadalmi védekezés is rossz, mert hatálytalan és elégtelen oltalmat nyújt a társadalom tagjai számára. Szó sem lehet arról, hogy az illetőt, pl. fenti esetben azt a gyöngélműjű munkást azzal a néhány hónapi vagy esztendei fogházzal megjavították, vagy physikailag, illetőleg pszichikailag átalakították volna. Azoknak a várakozása, akik ilyen esetben a szabadságvesztés-büntetéstől valami csodatevő hatást remélnek, teljesen utopistikus, amint ez a fentebbi esetben nemcsak a kilenczszeres visszaesésből tűnik ki, hanem különösen abból, hogy az elítélt a kiszabadulás után a legrövidebb idő alatt, néha napok múlva már újabb büntetést követett el. A rövid büntetés ilyen esetekben egyértelmű azzal a törekvéssel: szabad lábra helyezni valakit abból a célból, hogy néhány nap vagy hét múlva újabb büntetést érdemeljen ki, és pedig hozzátehetjük azáltal, hogy egyik embertársát, aki véletlenül utjába akadt, egész életére tönkretegy. Nem erre van szükség, hanem arra, hogy az állam törvényei mindazokat, akik ellen a korlátozott beszámithatóságu egyének újabb és újabb büntetendő cselekményeket követnének el, a békés, tisztességes polgárt, a védtelen nőt, az ártatlan gyermekeket az ilyen szerencsétlen betegekkel szemben a jelenleginél hathatósabban és állandóbban megvédjék; ezeket a betegeket pedig olyképpen helyezték el, hogy ne juthassanak az állam törvényeivel ellentétbe és önmagukat is ne tegyék ki a reájuk nézve szintén igazságtalan szabadságvesztés-büntetés szigorának.

3. A kérdésnek ebben az irányban való megfontolása folytán merül fel előttünk az a nehéz kérdés, a melyet az 1905 szeptember 3-án Budapesten összeülő VII. nemzetközi börtönügyi kongresszus II. szakosztálya fog tárgyalni: «Szükséges-e külön letartóztató-intézeteket felállítani oly egyének elhelyezésére, akiknek korlátozott beszámithatósági képességét a bíróság megállapította valamint a szokászerű iszákosok számára? Ha igen, ezek az intézetek mily elvek szerint volnának szervezendők?»

Minthogy előrelátható, hogy a tudomány legkiválóbb munkásainak közreműködésével tartandó tárgyalások folyamán ez a kérdés új szempontokból fog megvilágíttatni, erre nézve ma álláspontomat nem akarom jelezni, hanem csak arra utalok, hogy ilyen egyének, amint ezt a legkiválóbb külföldi orvosszakértők és börtönügyi szakférfiak egyformán elismerik, nem valók sem a fogházakba, sem az elmeorvos-intézetekbe. Részükre külön orvosi kezelés volna szükséges ami azt jelenti, hogy gondoskodnia kellene az államnak egy olyan közbelső intézetről, amely részben a fogház szigorát, részben az elmeorvosintézetnek a teljesen beszámithatatlanokra vonatkozó berendezéseit mellőzi.

4. Eredmények. A fentebbiek alapján konklúzióim a következők: Btk.-ünk álláspontjával szemben azokhoz csatlakozom, akik a korlátozott beszámithatóságu egyének nagy csoportját a tételes törvényekben nem mellőznék hallgatással, hanem rájuk nézve külön rendelkezéseket tartanak szükségessé. Ez álláspontból kifolyólag természetesen szükséges kiegészíteni magánjogunknak hatályban levő szabályait; továbbá intézkedéseket kell felvenni a polgári perrendtartásba (különösen ily egyének gondnokság alá helyezése tárgyában), az anyagi büntetőjogba és szabályozni kell mind a büntetésvégrehajtás, mind az általános közigazgatási jog szempontjából az ily egyének elhelyezésének nehéz kérdését.

Különösen rendelkezni kell az iránt is, hogy a büntetőbíró-ság elrendelhesse, mikép oly közveszélyes büntettek, kiknek korlátozott beszámíthatósága megállapított, külön intézetekbe helyeztessenek el.

Ami a büntető igazságszolgáltatás feladatát e csoportbeliekkel szemben illeti, bizonyos, hogy addig, amíg a tételes büntetőjogok e kérdésben valamely forradalmi jellegű átalakuláson nem mennek keresztül, a büntetőbírósnak (ideértve az esküdtbírókat) kell jövőre is határozni a felett, hogy: a) a vádlott, akinek korlátozott beszámíthatóságát a védelem állítja, követett-e el bűncselekményt, és ha igen, milyen az a bűncselekmény; b) hogy a vádlottal szemben a társadalmi védekezésnek minő eszközei lesznek alkalmazandók.

Ez utóbbiakat nézetem szerint a bíróság egymagában véve már szakismeretek hiányában sem lesz képes helyesen kiválasztani. Az idevágó rendelkezésekben a súlyt nem arra helyezném, hogy a korlátozott beszámíthatóságuk lehetőleg enyhén büntetessenek, hanem hogy minőségileg más elbánás alá jussanak és hogy velük szemben a védtelen sértettek hathatósabban legyenek megóva.

Már pedig csak az orvosszakértő lesz képes az eset részleteinek tüzetes mérlegelése alapján meghatározni azt, hogy adott esetben egyrészt a beteg gyógyítása érdekében, másrészt a társadalom biztonsága szempontjából melyik elhelyezési módokat mutatkozik célra vezetőbbnek.*

Elvi álláspontom természetesen szükségessé tenné azt is, hogy (amint ezt a francia börtönügyi társaság magas színvonalon álló vitájában kiváló elmeorvosok kívánták, *Revue pénitentiaire* 29. e. année. pp. 43—69., 186—221., 313—353.), ily egyének elhelyezése végett külön intézetek állíttassanak fel.

Ezek vezetőjének kétség nélkül elmeorvosnak kell lenni, aki egyrészt az elhelyezett betegek gyógykezelését irányíthatja, másrészt véleményt nyilváníthat a bíróság részére arra nézve, hogy az intézetben elhelyezettek közül kik és minő időben volnának szabadlábra helyezendők.

6. Btk.-ünk 76. §-ának módosítása.

A fennebb kifejtettek figyelembevételével abba a törvénytervezetbe, amelyet 1902-ben a magyar igazságügyminiszter ur megbízásából a Btk. módosítása és kiegészítése tárgyában készítettem, a következő rendelkezést vettem fel:

„11. §. A 76. és 76/a. §. megjelöléssel a következő új szakaszok iktatandók:

76. §. Nem számítható be a cselekmény annak, aki a büntett vagy vétség elkövetésekor öntudatlan állapotban volt vagy elmebetegségben szenvedett.

Ha a terhelt a büntettet vagy vétséget beszámíthatóságát korlátozó elmeegyöngöségben követte el, vagy ha a terheltnek értelmi fejlettsége fogyatékos, akkor gyógyítása vagy nevelése iránt a bíróság az orvosszakértők meghallgatása után, a terhelt egyéniségének megfelelő módon intézkedik.

Ennek részleteit és az ily egyének elhelyezésére szolgáló intézet berendezését külön törvény szabályozza.*

76 a. §. Ha a bíróság megállapítja, hogy a terhelt elmebetegsége vagy szokásszerű iszákossága következtében a közbiztonságra veszélyes, az ítéletben intézkedhetik az iránt, hogy a terhelt megfelelő ápolás végett tébolydában vagy más intézetben helyeztessék el.

Esküdtbíróági eljárásban a fennebb említett körülmény megállapíthatása végett az esküdtekhez külön kérdés intézhető.

* Jellemzően igazolják ezt a tényt azok az esetek, melyeket *Delbrück* a N. B. E. németországi csoportjának 1902-ben Brémában tartott országos ülésén felolvasott értekezésében felsorol. (*Bulletin de l'Union internationale de droit pénal* X. kötet, 632—640. 1.)

Ha a bíróság által elrendelt ápolás újabb orvosi vélemény következtében szükségtelenné vált, az illetékes közigazgatási hatóság annak megszüntetése iránt intézkedhetik.*

Teljesen tisztában vagyok afelől, hogy a javasolt 76. §. második és harmadik bekezdésében foglalt intézkedés nagyon radikális és el vagyok készülve arra, hogy e tervezet §. a jogászok részéről heves bírálatban fog részesülni. Szükségessé tartom azonban ebben a kérdésben a tételes törvényhozások álláspontjának gyökeres megváltozását, azért, mert bizonyos, hogy mindezen korlátozott beszámíthatóságú egyéneket nem lehet a fogházban normális elítéltekkel egyenlően kezelni, hisz' már Aristoteles óta fel kellett ismernünk annak a mondásnak igazságát, hogy a „nem egyenlőkkel egyenlően bánni a legnagyobb igazságtalanság.”

Az általam elfoglalt álláspontból mindenesetre az az előny következne, hogy a büntetés végrehajtása alkalmazkodnék az elítéltek egyéniségének különbözőségeihez és amint Aschaffenburg (*Das Verbrechen u. seine Bekämpfung* 242. l.) helyesen kiemeli, ezen különböző egyéniségekhez mértén majd a gyógyítás feladatai, majd a nevelés, illetőleg átalakítás megkísérlése volna előtérbe helyezve, sőt egyes esetekben vizsgálat tárgyává kellene tenni azt is, vajjon nincs-e szükség arra, hogy a korlátozott beszámíthatóságú elítéltet megfelelő intézetben hosszabb tartamban gyógykezeljék, minthogy ellenkező esetben (amint ezt a Ziemke tanár által felhozott esetek bizonyítják) velük szemben a társadalom biztonsága egyáltalán nincs megóva.

Kétségtelen, hogy ilyen álláspontból kifolyólag az orvosszakértő az elítélt kezelésére sokkal nagyobb befolyást fog gyakorolni, mint aminőt részére a jelenlegi börtönrendtartások biztosítanak, de ez természetes következménye annak, hogy a természettudományok jelentékeny haladása folytán azok vívmányait a büntető igazságszolgáltatásnak is az egész vonalon megfelelően fel kell használni. Ez nemcsak az emberiség követelménye, de egyúttal a társadalom biztonságának mellözhetetlen postuluma is. *Dr. Balogh Jenő.*

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Rendelkezésre bocsátás és rendelkezésre tartás.

— Válasz Dr. Kruk Elemérnek. —

Azok a nagyon jóakaratu megjegyzések, amelyekkel e lapokban megjelent igénytelen fejtegetéseimet *dr. Kruk Elemér* ur a *Jogi. Közl.* legutóbbi számában kísérni szives volt, voltaképpen nem várnak választ. Hiszen a *thema probandi* tekintetében (a kereskedelmi törvény 348. §-ában szabályozott kereseteknek a 347. §. 1. bekezdésében említett rendelkezés alá bocsátás nem előfeltétele) Kruk dr. ur egyet ért velem. Viszont én egyetértek vele abban, hogy ennek kimutatásához fölösleges minden bonyolultabb érvelés, mert ez magának a 347. §-nak a megelőző két, és a következő 348. szakaszszal egybevetett szövegéből helyes értelmezés mellett világosan kitűnik. Ezt különben el nem mulasztottam hangsúlyozni, de az ingadozó és tulnyomó részben ellenkező felfogású gyakorlat a kérdés elvi tisztázását mégis, vagy talán éppen ezért kíváncsúnak tüntette fel előttem. Mindazonáltal úgy tetszik nekem, mintha Kruk dr. ur nem azért tette volna meg megjegyzéseit, mert kísérletemet tulságosan bonyolultnak, talán inkább azért, mert nem eléggé bonyolultnak nézte. És bár nem kétlem, hogy a kérdés lényegére nézve Kruk dr. ur értékes megjegyzéseivel meg fog olyanokat is nyerni közös véleményünk számára, akiket meggyőznöm talán nem sikerült, mégis néhány szomszédos pontnál, amelyekre nézve az ő véleményét nem látom tisztán, jónak látom megállapodni.

Ha a rendelkezés alá bocsátást a judikatura tulnyomó részével a 348. §-beli keresetek előfeltételének tekintenők, nyomban világos volna, mi a teljesített, mi az elmulasztott rendelkezés alá bocsátás jogkövetkezése: a teljesített a aedilisi keresetek fenntartása, illetőleg megállapítása; az el-

mulasztotté azok elvesztése. Mihelyt azonban ezt az összefüggést tagadjuk, fel kell merülnie a kérdésnek: mi a joghatása a rendelkezés alá bocsátásnak, mi az elmulasztásának? Továbbá: mi a joghatása a más helyről átküldött áru vissza nem küldésének, mi a tilalmas «egyszerű» visszaküldésnek?

Maga Kruk dr. ur is utal rá, hogy a 346. §. szerint kifogásolt árut a vevő vissza is adhatja (redhibitoria), — meg is tarthatja (quanti minoris). Abból tehát, hogy a vevő kifogásait a 346. §. rendelkezéséhez képest közölte, az eladó még nem tudja, hányadán van. Nem tudja nevezetesen, hogy rendelkezhetik-e az áruval, mert nem tudja, vajjon a vevő az árut rendelkezésére tartja-e? Világos ugyanis, hogy azzal az áruval, amelyet kifogásolás után a vevő árleszállítás mellett megtart, eladó nem rendelkezhetik.

Ne feledjük, hogy a 346. §. szerinti «értésítés» csak közlése az észlelt hiányoknak; akaratnyilatkozat nincs benne. Így hát az eladó joggal teszi fel, hogy a vevő a más helyről átküldött árut a szó technikus értelmében *átvette*, ha azt a megvizsgálás után magánál tartja és csak az észlelt hiányokat közli. Ez az áru vissza nem küldésének szükséges joghatása: az átnyújtott áru át van véve.

Ezért nem elégszik meg a törvény az árunak az eladó rendelkezésre tartásával hanem *rendelkezése alá bocsátásról* beszél. Ez alatt pedig nem érthet mást, mint jogügyletet, azaz akaratnyilatkozatot. Hogy az ilyen akaratnyilatkozatot az ügyleti ellenfélhez kell intézni, azt törvényeink egyáltalában nem írják elő kifejezetten. Külön szabály csak akkor szól az értesítésről, ha nem ügyletről, nem akaratnyilatkozatról van szó, hanem egyéb körülmények (cessio; hiányok; követelés lejárta; áru eladása; megtartási jog gyakorlása; stb.) közléséről.

Az ügyletkötés essentiale-ja, hogy ügyletek az akarat kinyilatkoztatásával jönnek létre. Ezer más példa helyett: a kereskedelmi törvény 314. §-a az ajánlathoz, nem az ajánlat közléséhez fűzi az ő jogkövetkezéseit; ugyanugy a 319. §. az elfogadási nyilatkozathoz, nem annak közléséhez az övéit.

A rendelkezésre bocsátás tehát nem pusztán passivitas, nem pusztán önkorlátozás, hanem ellenkezőleg, a megtiltott visszaküldés helyett módja annak, hogy a vevő az árut visszautasítsa. Éppen ez az, amit kimutatni megkísértem, és amire súlyt helyezek: hogy a vevő az árunak kényszerű magánál tartása mellett sem lehet elzárva attól, amit a piaci vétel vevője az áru el nem fogadásával elér; attól t. i., hogy a birtok és tulajdon átszállását és a bizonyítás terhére elhárítsa.

Ezért van szüksége a rendelkezés alá bocsátásra, amely tehát arra szolgál, hogy vele az eladónak kinyilatkoztassa azt az akaratát, hogy az árut át nem veszi, hanem csupán megőrzi, és pedig csak egyelőre; aminek jogkövetkezése, hogy az áru eladó birtokában és tulajdonában marad, — az adásvétel részéről nincs teljesítve. Nem lehet kétséges, hogy ugyanezt kell eladónak elérnie, tehát ugyanazzal a joghatással van, ha vevő a más helyről átküldött árut a tilalom ellenére egyszerűen visszaküldi. Bizonyos, hogy az így visszaküldött áru elfogadottnak nem tekinthető; hogy birtoka és tulajdona a vevőre át nem szállhat; hogy vele az adásvétel teljesítve nincs. Ami persze nem változtat azon, hogy a visszaküldés, mint tiltott cselekmény, kártérítésre kötelez. Kruk dr. ur helyesen hangsúlyozza a visszaküldés tilalmas voltát; de nem fejt ki, hogy nézete szerint mi joghátránnyal jár a tilalom megszegése, valamint azt sem, mi a következménye a rendelkezés alá bocsátás, vagy ami ezzel szerinte egyértelmű: a rendelkezésre tartás elmulasztásának.

A rendelkezés alá bocsátás, ismétlem, a más helyről átküldött áru visszautasítását tartalmazó jognyilatkozat, az áru megőrzése mellett. Hogy ennek a jognyilatkozatnak a törvény záros határidőt nem szab, azon nem csodálkozhatunk, mihelyt megemlékezünk arról, hogy a rendelkezésre bocsátás hivatása: az átvétel látszatát lerontani. A rendelkezésre bocsátásnak tehát addig kell történnie, amíg az átvétel történhet.

Arról pedig, hogy a rendelkezésre bocsátó jognyilatkozat csakugyan az eladóhoz intézendő, ha egyéb nem meggyőzhet magában az is, hogy a vevő az áru megőrzéséről csak «egyelőre» tartozik gondoskodni; addig ugyanis, amíg eladó az áru visszautasításáról a rendelkezés alá bocsátó jognyilatkozatból tudomást szerzett és róla rendelkezhetett.

Dr. Löw Loránt.

Különfélék.

— A nemzetközi börtönügyi kongresszus közénk hozta a külföld tudósainak legkiválóbbjait. Az érdekes előadások és felszólalások egész sorozata tette feledhetetlenné ezt a gyűlést. A tárgyalásokról bővebben a jövő számban szólunk. Wlassics Gyula előadásának bevezető részét ezen számban közöljük.

— A nemzetközi börtönügyi kongresszus alkalmából az igazságügyminiszterium két nagyértékű és nagyszabású munkát tett közzé. Az egyikben dr. Megyery István kir. főügyész-helyettes közel 600 oldalon ismerteti a magyar börtönügyet és az országos letartóztatási intézeteket, a másikban dr. Kun Béla min. osztálytanácsos és dr. Ládai István kir. albiró 410 oldalon ismerteti a fiatalok kriminalitása ellen való küzdelmet Magyarországon. Megyery István könyvének első két része az 1772. évtől a Btk. életbeléptetéséig tárgyalja a börtönügy multját, a harmadik rész felöleli a Btk. büntetési rendszerét és a szabadságvesztésbüntetéseket, a negyedik rész a börtönügy állását 1880-tól 1905-ig, az ötödik rész ismerteti a letartóztatási intézeteket. Végül a könyvet bezárják a statisztikai adatok és a letartóztatási intézetek tervrajzai. A fiatalok kriminalitásáról szóló mű első része a gyermekvédelemről és az állami gyermekmenhelyekről szól. A második rész a javítóintézetekkel foglalkozik. A javítóintézetek története után ismerteti azok tervezetét és működését, leírva az egyes javítóintézeteket. A harmadik rész a fiatalok részére legujabban felállított kerületi fogházról szól, befejezésül a könyv közli a javítóintézetekre vonatkozó statisztikát.

Mindkét könyv francziául is megjelent.

— Földes Béla statisztikai előadásainak II. sorozata jelent meg. Szerző e kötetben folytatja a moráltstatisztikai jelenségek vizsgálatát, továbbá a társadalmi statisztikát. Felöleli az öngyilkosságok, elmebetegségek statisztikáját, tárgyalja a bűnügyi statisztikát, az elválásokra vonatkozó adatokat, a gabonaárak és termékek befolyását a népességi és erkölcsi viszonyokra, a felekezeten kívül állók és a törvénytelen gyermekek statisztikáját, végül közel ötven oldalon át társadalmi statisztikát, kifejtve az osztály-alakulás befolyását a társadalmi jelenségekre.

A rendkívül gazdag anyagot felölelő munka a szociális problémákkal foglalkozóknak nemcsak fontos tanulmány, de igen érdekes olvasmány is.

— A kartellek és a magyar törvénytervezet. Dr. Meslinger Simon budapesti ügyvéd ily című tanulmánya abból indul ki, hogy csaknem az összes, jelenleg fenálló kartellek a szabad verseny okozta féktelen harc folytán beállott kényszerűség nyomása alatt keletkeztek. Annak konstatálása után, hogy bíróságaink a kartell-szerződést contra bonos mores létesült jogellenes alakulatnak tekintik, szerző kifejti, hogy a kartell-szerződések jogi érvényének elismerése végett külön törvényt alkotni nem kell, mert azokat tételes törvény nem tiltja és a nézete szerint helytelen bírói gyakorlatnak meg kell változnia. A kartellek esetleges visszaéléseinek meggátolására nincs törvényre szükség azért, mert eddig ily visszaélések nem mutatkoztak és mert természetes határok vannak szabva minden áremelési törekvésnek, a kartell nem lévén képes magát kikapcsolni a gazdasági élet egészéből és számtalan összefüggő szálából. Külön foglalkozik szerző az élelmiszer-kartellek kérdésével, valamint az ausztriai jogviszonyokkal, majd áttér a magyar kartelltervezetnek részletes bírálatára. A tervezet keretében megbeszélést találnak a kartell fogalma, a törzskönyv intézménye, végül a megtámasztási és kártérítési keresetek.

A rendkívül világosan, sok elmeéllel megírt tanulmány a kartell-kérdés irodalmában igen előkelő helyre tarthat számot.

— Hanuy Ferencznek — kit e lapok olvasói érdekes és aktuális egyházjogi és jogtörténeti cikkeiből jól ismernek —

két értékes munkája jelent meg. *A pápa szuverénsége jogi szempontból* című 108 oldalra terjedő műve a pápa helyzetét mint a garancia törvény szakaszai és a fennálló gyakorlat szerinti tényt ismerteti, a nemzetközi jog elfogadott tételeinek világításánál. — *A vallásváltoztatás az egyházjog és a magyar államjog szerint* című 330 oldalra terjedő munka fel dolgozza a vallásváltoztatás jogát a katolikus egyházjog és az államjog szempontjából, magyarázza az egyházjognak a vallásváltoztatásra vonatkozó ma érvényes joganyagát a joggyakorlatra való tekintettel, ismerteti a magyar államjognak idevonatkozó jogszabályait és a vallásváltoztatás körüli gyakorlati eljárást, végül szó szerinti szövegben közli ama törvényeket, rendeleteket és bírói ítéleteket, melyek a tételes jog megismerése szempontjából szükségesek, valamint a vallásváltoztatásra vonatkozó magyarországi statisztikai adatokat.

— **A budapesti egyetem jogi karának tanrendje az 1905/06-ik tanév 1. felére.** Magyar polgári törvénykezési rendtartás. (Bíróságok, Ügyletek, Sommás és rendes eljárás.) Dr. Herczegh Mihály. — Magyar családi jog (házasság, apai hatalom, gyámság, gondnokság), tekintettel a hazai jogtörténetre. Ugyanazon tanár. — Ausztriai általános magánjog. Dr. Sággy Gyula. — Római jog. (Bevezetés a jogi tanulmányokba. Források. Általános tanok az institutiókból.) Dr. Vécsey Tamás. — Magyar polgári törvénykezési jog. Dr. Plósz Sándor. — Magyarország statisztikája. (I. rész. Népeségi tan.) Dr. Láng Lajos. — A vámpolitika története. Ugyanazon tanár. — Egyházjog. Dr. Antal Gyula — Ausztriai örökösödési jog. Ugyanazon tanár. — Egyházi jog. Dr. K. Kovács Gyula. — A hazai protestáns és görögkeleti egyházak szervezetei. Ugyanazon tanár. — Államszámviteltan (Gazdasági rendtartás, tekintettel a törvényhatóságok és községek háztartására.) Dr. Bochkor Károly. — Nemzetgazdaságtan. Dr. Földes Béla. — Társadalmi statisztika. Ugyanazon tanár. — Magyar magánjog. (Általános rész.) Dr. Grosschmid Béni. — Kereskedelmi és váltójog. Dr. Nagy Ferencz. — Magyar büntetőjog. (Általános rész.) Dr. Wlassics Gyula. — Magyar alkotmány- és jogtörténet. Dr. Timon Ákos. — Magyar pénzügyi jog. Dr. Mariska Vilmos. — Repetitorium a magyar pénzügyi jogból. Ugyanazon tanár. — Politika. (Alkotmánytan.) Dr. Concha Győző. — Államtudományi szeminárium. Ugyanazon tanár. — Kereskedelmi és váltójog. Dr. Schwarz Gusztáv. — Pandekta-exegetikum (haladottabbak számára.) Ugyanazon tanár. — Büntető perjog. Dr. Balogh Jenő. — A büntetőjog alapfogalmai. Ugyanazon tanár. — Büntetőjogi szeminárium és praktikum. Ugyanazon tanár. — Magyar büntetőjog. (Általános rész.) Dr. Fayer László. — Büntetőjogi szeminárium. Ugyanazon tanár. — Római jog. (Jogügyletek, dologi és kötelmi jog az Institutiókból, gyakorlatokkal egybekötve.) Dr. Szentmiklósi Márton. — Európai jogtörténet. Dr. Király János. — Magyar közjog. Dr. Kmety Károly. — Magyar közigazgatási jog. Ugyanazon tanár. — Jogbölselet. (A jog keletkezésének és fejlődésének törvényei és visszavezetések elemi okokra.) Dr. Pikler Gyula. — Jog- és államtudományi encyclopedia. Ugyanazon tanár. — Jogbölseleti és összehasonlító jogtudományi szeminárium. Ugyanazon tanár. — Bölseleti jog. Dr. Csarada János. — Nemzetközi jog. Ugyanazon tanár. — Magyar magánjog. (Általános rész.) Dr. Katona Mór. — Jogesetek az örökjogból. Ugyanazon tanár. — Magyar polgári törvénykezési jog. Dr. Magyar Gyéza. — Magyar csődjog. Ugyanazon tanár. — Törvényszéki elmekórtan. (Joghallgatók számára.) Dr. Moravcsik Ernő Emil. — Közegészségstan. (Joghallgatók számára.) Dr. Liebermann Leó. — Egyházjog. Dr. Reiner János. — Polgári törvénykezési rendtartás. Bíróságok, felek, eljárás, bizonyítás, bírói határozatok.) Különös tekintettel a magyar polgári perrendtartás törvényjavaslatára. Dr. Pap József. — Telekkönyvi és örökösödési eljárás. Dr. Csillag Gyula. — Gyakorlati feladványok a perenkívüli eljárásból. Ugyanazon tanár. — A tőzsde-ügyletekről. Dr. Neumann Ármán. — Egyházjog. Dr. Melichár Kálmán. — Magyar közjog. Dr. Polner Odön. — Magyarország közjoga. (Általános tanok, terület, nép.) Dr. Ferdinándy Géza. — Statisztika elmélete. Dr. Szeless József. — Magyarország statisztikája. Dr. Dobránszky Péter. — Törvényszéki orvostan. Dr. Csáthy Lajos. — Közgazdaságtan. (A gazdasági élet általános jelenségei és törvényei.) Dr. Kovács Gyula. — Valutarendezés. Ugyanazon tanár. — A közszolgálat joga. Dr. Jászi Viktor. — Válogatott helyek a magyar pénzügyi jogból. Dr. Exner Kor-

nél. — Társadalmi politika. Dr. Somogyi Manó. — Magyar közigazgatási jog. Dr. Rényi József. — Magyar büntetőjog. (Általános rész.) Doleschall Alfréd. — Európai jogtörténet. Dr. Illés József. — A büntetőjog és a tizparancsolat. (Folytatás, a főbb büntetőjogi normák etikai háttere.) Dr. Vámbéry Rusztem. — A magyar büntetőtörvénykönyv története. Ugyanazon tanár. — Pénz és hitelviszonyok ismertetése elméleti és történeti szempontból. Dr. Jankovich Béla. — Agrárpolitika. Dr. Fellner Frigyes. — Társadalmi fejlődés. Dr. Tegze Gyula. — Az államhatalom. (Királyság, országgyűlés.) Dr. Horváth János. — Had-, kül- és pénzügy 1848-tól máig. Ugyanazon tanár. — Bírói hatalom s az igazságszolgáltatás szervezete a magyar közjogban. Ugyanazon tanár. — A kötelmekről általában a római és a pandekta-jogban. Dr. Pázmány Zoltán. — Pénzügytan. Dr. Hegedüs Lóránt. — A képviselői rendszer elmélete. Dr. Haendel Vilmos. — A nemzetközi szerződésekről. Dr. Lers Vilmos. — Vasuti jog. Dr. Baumgarten Nándor. — Biztosítási jog. Ugyanazon tanár. — Államszámviteltan. Dr. Wallon Dezső.

— **A magyar bíróságok ítéleteinek Szerbiában való végrehajtható voltát** illetőleg a belgrádi konzulátus a következő jogi utmutatásokat adja: A magyarországi 1868: LIV. tcz. 35. §. 2. bekezdése szerint a könyvkivonatokon alapuló vagy számlakövetelések egy bizonyos időn belül ama hely bíróságánál perelhetők, ahol a könyvek vezettetnek.

Az ilyenmü keresetek alapján a magyar bíróságok által elrendelt tárgyaláson a szerb ügyfelek rendszerint elmakacsoltatják magukat, türik, hogy az ilyen ítéletek jogerőre emelkedjenek, és a magyar bíróságoknak végrehajtást elrendelő határozatai ellen sem emelnek kifogást. Erre a végrehajtás foganatosítása végett az adós személyes bírósága kerestetik meg. A szerb bíróság, amelynek kerületében a végrehajtásnak foganatosíttatnia kell, az 1881 május 6-án kelt jogsegély-törvény; (magyar 1882: XXXII. tcz.) XIII. szakasza értelmében sommás eljárást tartozik elrendelni, amely csak annak a megállapítására szorítkozik, hogy vajon fennforognak-e az előfeltételek, amelyek az idézett szerződés szerint megkívántatnak ahhoz, hogy a végrehajtás elrendelhető legyen?

Valamely bírói ítélet végrehajthatóságára vonatkozó egyik ilyen előfeltételt az idézett szerződés IX. szakaszának 2. pontja tartalmazza, amely így szól «2. ha azon bíróság, amely a határozatot hozta, illetékes volt a megkeresett bíróságnál érvényes szabályok szerint.»

Mindhogy könyvkivonatokon és számlákon alapuló követelések azon bíróságnál, ahol a könyvek vezettetnek, szerb jog szerint nem érvényesíthetők: a szerb bíróságok, a szerb felek vagy képviselők kifogásai következtében az illető magyar bíróság illetékességét nem fogják elismerni és az ilyen kereset alapján hozott bírói határozattól a kényszervégrehajtást meg fogják tagadni. Ennélfogva tanácsos, hogy a magyar kereskedők, mielőtt a megrendeléseket foganatosítanák, levélváltás útján ismertessék el a magyar bíróság illetékességét vagy pedig vitás esetekben azonnal az illetékes szerb bírósághoz forduljanak.

Az is ajánlatos, hogy már a végrehajtás engedélyezését célzó megkeresésben a konzulátusi ügyvéd neveztesse meg képviselőként, mivel különben a szerb bíróságok — a jogsegélyre vonatkozó egyezmény XV. cikke értelmében — a távollévő gondnokául egy tetszés szerinti ügyvédet rendelnek ki. Valamely könyvkövetelés érvényesítése végett szükséges kereskedelmi könyvkivonatokat hitelesítésre alkalmából lehetőleg a hitelesítési záradékba azt a megjegyzést kell felvétenni, hogy a könyvek az országos törvényeknek megfelelően vezettetnek és hogy ennélfogva azokat törvényes bizonyító erő megilleti, mert ezzel meghiusztatik az ellenfél által — a határozat elodázása végett — rendszerint emeltetni szokott ama kifogás, hogy a könyvek nincsenek szabályszerűen vezetve.

— **Bűnügyi judikatura. Anyagi jog.** A magánokirat-hamisítás a hamis okirat felhasználása által fejeztetik be. Vádlottak a váltót nemcsak meghamisították, hanem közös egyetértéssel a sértettek megkárosítására irányuló célzattal fel is használták akként, hogy azt keresettel érvényesítették. Az elévülés folyása nem a hamisítvány előállításával, hanem a váltókereset beadásával kezdődik. Nyomatékos enyhítő körülmény, hogy a cselekmény elkövetése óta igen hosszú az elévülés határát megközelítő idő folyt le. — A Btk. 251. §-ában meghatározott zsarolás vétségénél a törvény szempontjából teljesen közömbös, hogy a rágalmozó vagy becsületsértő állítások esetleg a valóságnak megfelelnek; a lényeg az, hogy

ilyen állításoknak nyomtatvány útján leendő közzétételével való fenyegetés vagyoni haszon szerzés céljából történjék. A Btk. 351. §-a szerint meghatározott zsarolás vétsége befejezést talál abban a fenyegetésben, amely a rágalmozó vagy becsületsértő állításoknak nyomtatvány útján való közzétételét helyezi kilátásba. A kényszerítésnek foka és mérve, valamint eredménye e §. tényálladékan mit sem változtat. Az tehát, hogy vádlott a célba vett vagyoni hasznot el nem érte, a cselekmény jogi minősítésére befolyással nincsen. — A váltónak jogi természetéből az következik, hogy a váltójogi kötelezettség előfeltételét oly váltószerződés kell hogy képezze, amelynél fogva a kötelezettség tárgya, vagyis a fizetendő összeg iránt a felek megállapodjanak, ilyenek hiányában — minthogy a kötelezettség pénzüsszeg fizetésére irányul — váltói kötelezettség nem létesül. A benyújtott váltóúrlapon a kötelezettség tárgyát képező pénzüsszeg kitéve nem volt, de sőt arra vonatkozóan a kölcsönt felvenni szándékolt vádlott maga sem nyilatkozott s így ajánlatot sem tett, viszont pedig a pénzüsszeg részéről sem történt bárminő kijelentés az irányban, hogy az valamely összegű kölcsönt hajlandó lesz nyújtani, de maga a váltóúrlap külalak tekintetében is olyan, mely egyáltalán nem alkalmas valamely kötelezettség megállapítására: ehhez képest a vádlott által benyújtott, hamis névalírással is ellátott váltóúrlap valamely kötelezettség bizonyítására alkalmas okiratot egyáltalán nem képez. Ily körülmények között a vád alapjául szolgáló tett nem állapítja meg a Btk. 401. §-ába ütköző és a 403. §. 1. pontja alá eső magánokirathamisítás tényálladékat.

Alaki jog. Védő semmiségi panaszt jelentett be azért, mert az elnök az ügyészi nyilatkozat után neki a szót meg nem adta. Minthogy az utóbb említett ok semmiségi okul azért nem szolgálhat, mert a védő a törvényben meghatározott semmiségi okot nem jelölte meg, de az a semmiségi okok egyike alá sem vonható: a semmiségi panasz e tekintetben a BP. 434. §. szerint visszautasított. — Az esküdtek az első főkérdésre, a gyilkosság büntetése való felbujtásra: «nem»-mel a II. kiegészítő főkérdésre a szándékos emberölés büntetében bűnszegédi minőségben való bűnrészességre: «igen»-nel feleltek. Ily körülmények közt a gyilkosság büntetése irányzott szövetségére vonatkozó III. kiegészítő főkérdés esetnek lett volna tekintendő, mert különösen a II. főkérdésre adott igenlő felelet kizárja ugyanazon vádlottra ugyanabból a cselekményből származott a gyilkosság büntetése elkövetésére irányzott szövetség megállapítását. Az esküdtbíróság jogi tévedésben volt, midőn a vádlottakat azoknak a szándékos emberölés büntetében és illetve az abban való bűnrészességben bűnösöknek kimondása mellett, még külön a Btk. 288. §. alapján, a gyilkosság büntetése elkövetésére irányzott szövetség tekintetében is bűnösöknek felismerte.

— **Lapunk mai számának mellékletét** képezi a *Dár* IV. f. 1. kötetének tartalommutatója. Ezen kötet izei a Közl. ez évi 1—16. számának mellékleteit képezik.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Bírósági tárgyalások publikálása.** A francia kamarában a szocialisták a következő törvényjavaslatot terjesztették be:

1. §. A törvényszéki s rendőrbíróági bünygyi tárgyalások és elitélések közzététele csak az esetben van megengedve, ha azok közzétehetőségét az ítélet kifejezetten megállapítja.

2. §. Ez a rendelkezés kiterjed a közzétételnek minden nemére, hirlap, röpirat, könyv, valamint élő szó útján történő publikálásra.

3. §. E szabály megszegése 500 franktól 1000 frankig terjedhető pénzbüntetéssel sújtatik. Visszaesés esetében a pénzbüntetés ezen összegek kétszeresére emelhető.

— **Börtönügyi egészségügyi tanács.** A francia belügyminiszter comité consultatif d'hygiène pénitenciaire elnevezéssel orvosi, vegyszeri, gyógyszerész, mérnöki s börtönigazgatási szakemberekből véleményező testületet szervezett, melynek hivatása támogatni a börtönügyi kormányzatot szakvéleményeivel mindazon kérdésekben, melyek a letartóztató intézetek egészségügyével kapcsolatosak; különösen építkezési, kórházberendezési, felszerelési, foglalkoztatási, orvosi

szolgálati kérdések azok, melyeknek szakszerű megvitatása feladata az új testületnek; foglalkozni fog a tanács a tuberkolózis elleni védekezésnek módozataival is.

— **A dégradation civique eltörlése Franciaországban.** Cruppi képviselő törvényjavaslatot terjesztett elő a kamarában ezen büntetésnek megszüntetése tárgyában. Javaslata szerint a Code Pénal 42. §-ában felsorolt jogvesztések, mint különösen választói, választhatósági jog, hivatalviselési képesség, gyámság és gondnokság viselésére vonatkozó képesség, stb. elvonása, az ítéletben meghatározandó időtartamra továbbra is kimondhatók lennének, sőt kiegészíti e felsorolást akként, hogy megállapítható a képtelenség a francia hadseregben való szolgálatra, kitüntetések hordására, iskola tartására s abban oktatásra, végül közmegebizatások ellátására is; de a Code Pénal 34. §-ában jelzett tartalmu jogvesztés, mely időszertint élethossziglan tartó majd fő-, majd mellékbüntetés, s amelynek hatása most csak kegyelem vagy nehézkes rehabilitáció útján enyészethető el, eltörltetik. A sajtó nagy része rokonszenvez az indítvánnyal.

— **Magnaúdnak egy újabb ítélete** — házasságtörés miatt vádolt egyének ügyében — nagy feltűnést keltett Franciaországban. A vádlottakat a büntetés feltételes elengedése mellett — egy-egy frank pénzbüntetésre ítélte. Eredeti az ítélet indokolása. Utal arra, hogy a mai közfelfogás másként ítéli meg a házasságtörési deliktumot, mint a közép-kor, amely hatályos megszegyenítő, itt-ott halálos büntetést is rótt az elkövetőkre. Ma a házasságtörésnek büntetőbírói megállapítása csupán eszköz a civilis jogcselekmény, t. i. a válóper céljaira. Nem megtorolni akar a sértett házasság a büntetőperrel, a házasságtörés igazi szankciója a válás. Ezért alkalmazta ő a legkisebb mértékét a büntetésnek, ezt is sursis-vel. Felelevenítik ez alkalomból Magnaúdnak egy nem régen hasonló ügyben hozott ítéletét, hol a házasságtöréssel vádolt nőt felmentette a «délit nécessaire»-teoriából merített érvek alapján.

— **Elítéltek szabadságrabocsátása biztosíték mellett.** Kaliforniában 1893 óta oly törvény van életben, mely megengedi, hogy a súlyos deliktum miatt előzőleg még elítélve nem volt rabok, ha időleges szabadságbüntetésükből legalább egy, ha pedig élethossziglani szabadságvesztésre vannak ítélve, legalább hét évet példás magaviselet mellett kitöltöttek, 25 dollár kaució letétele ellenében feltételesen szabadon bocsáttassanak. A kibocsátás kérdésében egy részben börtönintézeti hivatalnokokból, részben független polgárokból álló tanács dönt. A folyamodó kérése hirlapilag közzétetik, s annak tárgyában minden érdekelt személy felszólamlási joggal bír. A kibocsátott időnkint jelentést tartozik adni magáról, s viselete hatósági ellenőrzés alatt áll. Revokálás esetében a biztosíték a fogság költségeinek fedezésére szolgál. A szabadságolási kéréseket a tanács felette gondosan bírálja el. Tíz év alatt mindössze 52 egyén részesült e kedvezményben. És csak egy esetben kellett a kibocsátást revokálni.

— **Sztrájkok Olaszországban.** Most jelent meg egy összeállítás az 1901. évi olaszországi sztrájkokról. Ezen évben 1042 sztrájk eset fordult elő; résztvett azokban 196,540 munkás, köztük mintegy 80,000 nő és gyermek. Másfél évtized óta ez volt a legmozgalmasabb esztendő. Magára a szövőipari üzemre 22%-a, az építő iparra 19%-a, a bányákra 6%-a esik. A sztrájk eseteknek legtöbbször béremelés elérése volt a mozgalom célja. Két milliót meghalad az elveszett munkanapok száma, ami legalább is 2 és fél millió lira bérvesszeséget jelent a munkássztyálya.

— **A New-York állambeli Sing-Sing fogházról,** melynek belételeiről oly sok kalandos hír van forgalomban, ösmeretést közöl a svájci Revue Pénaleban Overteck báró, ki ezen az 1825. évben létesített intézetet nemrég meglátogatta. A fogházban 600 magánzárka van. Csapán oly egyének töltik ott büntetésüket, kik egy évnél hosszabb szabadságbüntetésre ítélték. Kórházak, iskolák, börtönök részére dolgoznak a foglyok, és sohasem magánosok számára. A dohányzás törve van. Az alkohol élvezete azonban tilos. Munkájuk jövedelmét szabadulásukkor kapják kézhez a foglyok. Ugyanakkor tetőtől talpig új ruhával is lesznek ellátva. Három osztályba vannak sorozva, erkölcsi állapotukhoz képest. Jó magaviselet esetében a büntetés egy része elengedtetik. Leír szerző végül egy villamosság általi kivégzést.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 25. sz.

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4. sz.

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési díj: félvre — 12 kor.
negyedévre 6 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Vélemények az esküdtszék iránt. — A börtönügyi kongresszus eredményei. x. — *Törvénykezési Szemle:* A perbeli beismerés. Dr. Gaár Vilmos budapesti kir. törvényszéki bírótól. — Felelet a «Res judicata terjedelme» című cikkre. Eszenyi Sándor kir. aljárás-bírótól. — Az angol felsőbb bíróságok legújabb határozataiból. Zsoldos Benő zombori kir. törvényszéki jegyzőtől. — Külföldi judikatura. — Különfélék.

Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár. — Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Vélemények az esküdtszék iránt.

A börtönügyi kongresszushoz az esküdtszék kérdésében érkezett vélemények írói közt legmelegebb barátja az esküdtszéki intézménynek az amerikai Egyesült-Államok londoni nagykövete, Mr. Choate. Ugy a bűnügyi, mint a magánjogi téren működő esküdtszékéről szól s mind a kettőt pótolhatatlannak jelenti ki. Elismeri azonban, hogy reformokra van szükség. Kívánja az esküdtszék átlagos intelligenciájának emelését, hangsúlyozza a bírói köteleességtudást és a védő lelkes küzdelmét.

Kiváló figyelmet érdemel Garçon, a párisi egyetem tanárának dolgozata. A kérdést széles keretben tárgyalja és kiterjeszkedik mindazon ellenvetésekre, melyekkel a jurt ujabban támadni szokás. Kiemeljük azt a találó megjegyzését, hogy az esküdtszék elé tartozó súlyos kriminalitás mindenütt kevesbedik, a hivatalnok-bíró elé tartozó kisebb kriminalitás pedig szaporodik s ez nem arra mutat, hogy az esküdtszék képtelen megküzdeni feladatának nehézségeivel. Garçon emelkedett szellemű védiratot irt az intézmény mellett és tiltakozása nem fog hatás nélkül elhangzani az európai közvéleményben.

A francia esküdtszékéről szól Chervet főügyész helyettes. A legnagyobb súlyt arra a pontra helyezi, hogy az esküdteknek meg legyen adva az igen enyhítőkörülmények megállapításának joga. A meglepő felmentések csak úgy lesznek elkerülhetők, ha az esküdtek fel lesznek jogosítva, hogy a büntetés kiszabására közvetlen befolyást gyakoroljanak. Tudvalevőleg ezt a javaslatot a francia szenatusban Chaumié, a jelenlegi francia igazságügyminiszter és Leidet, a szenatus alelnöke tették meg 1901-ben.

Speyer, a brüsszeli Cour d'appel ügyvédje a belga esküdtszékéről beszél. Lényeges változtatásokat a szervezetben ő sem kíván. A census megszorításának eszméjét elveti. Ellenmondást lát abban, hogy a választói jogot kiterjesztik, az esküdti képesítést megszorítják. Arra kell törekedni, hogy az eddig kizárt munkás-osztály bevonassék a bíraskodás körébe. Ami az esküdtszék hatáskörét illeti, az egész bíraskodás terén az esküdtek a maguk feladatának magaslatán állanak és a hatáskör megszorítására irányuló törekvés a nemzetnél leküzdhetetlen ellentállásba ütköznék. (. . rencontrerait dans la nation une resistance invincible.) Az esküdtszéknek a közönséges bűnügyekben megállapított hatáskörét a vizsgálóbírói korrekcionális szorítja meg visszaélés alapon. Ebből az következik, hogy az esküdtszék hasonlíthatatlanul kisebb területen működik, mint törvényhozásilag tervezve volt s az intézmény maga teljes erejével nem érvényesülhet. A főtárgyalás törvénybeli szerkezete s

még inkább a gyakorlatban való keresztülvitele előnyös a vádlóra nézve.

Goguel szentpétervári egyetemi tanár véleményének álláspontja moegegyez az eddig tárgyalt véleményekével; eltér azonban annyiban, hogy nemzetközi alapra helyezkedik. Az esküdtszék elleni agitáció eredetét abban látja, hogy annak idején a kriminal-anthropologiai iskola kiadta a jelszót az esküdtszék kiküszöbölésére s azon iskola hódításaival az esküdtszék elleni támadások is erősödtek. Most azonban, midőn a kriminal-anthropologiai tanok nagyon lényeges megszorítást szenvedtek, az esküdtszék ellen kiadott jelszó értékével is le kell számolni. Szerző részletesen tárgyalja az irodalmi vitákat, melyek ujabban különböző országokban az esküdtszék kérdése körül felmerültek. Befejezésül vázolja az orosz perrendtartás idevágó határozmányait.

Borel, jogtanár Neufchâtelben, szintén barátja az esküdtszéki intézménynek. Az általános lisztát megszoríttatni kívánja, hogy ez uton kiválóan az értelmesebb elemek jussanak az esküdti padra. Az esküdtekhez intézendő kérdéseket érthetőbbé kell tenni. Felhívja különösen a figyelmet a genfi bűnvádi eljárás határozmányára, hol a bíróság elnöke jelen van az esküdtek tanácskozásán; a nélkül, hogy szavazata volna, részt vehet a tárgyalásban; mikor pedig a verdikt meg van hozva, a büntetés kiszabása végett a két tanács egyesül s a büntetést többségi határozattal szabják ki. Ez utóbbi lényegileg ugyanaz, melyet a belga bűnvádi eljárás 356. §-ában találunk.

A bolognai egyetem tanára Stoppalo, azzal vezeti be véleményét: Le jury ne peut ni ne doit être aboli; non seulement qu'il soit le juge le plus naturel des crimes d'un caractère politique, mais parce que, dans la vie moderne, il a une fonction social spécifique. Részleges javaslatokat tesz.

Conti, a cagliari-i egyetem tanára ellenben határozott ellensége az intézménynek. Elismeri ugyan, hogy az esküdtt függetlenebb, mint a technikus bíró. De oly dologban határoz, melyhez nem ért.

Garofalo, az olasz pozitív iskola egyik megalkotója szintén kifejti véleményét. Tudva van, hogy a kriminologia kizárja a jurt s kizárja egyáltalán a bűnvádi eljárásnak az egyéni szabadság lehető kimélésére helyezett ama szervezett, mely ma fennáll. Jelen dolgozatában azonban Garofalo nem a saját rendszeréből merített érveket használja, hanem a kritika terére lép és felhossa mindazt, a mit a publicistákban a jury ellen olvasni szoktunk: hogy a tudatlanok hozták az ítéletet; hogy a véletlen dönti el, ki legyen a bíró; hogy a polgárok lehetőleg kivonják magukat a jury-funkció alól; hogy az esküdtek gyakori felmentései bátorítanak a bűncselekmények elkövetésére. A politikai bűncselekmények feletti bíraskodást azonban még Garofalo is az esküdtekre bízna. Vagyis az intézményt még ő sem képes teljesen mellőzni.

Bernoldk budapesti törvényszéki aljegyző javaslatai már nem a reform, hanem a transformáció körébe esnek. A bíró megállapítja a tényeket és a minősítést, az esküdtek a bűnösséget, a két tényező együtt kiszabná a büntetést.

Külön állást foglal el a kérdésben Junghanns, badeni államügyész. Előre bocsátja a jury fejlődésének rövid vázla-

tát Angliában, Franciaországban, Schweiczban, Ausztriában és Németországban. Megállapítja, hogy az utóbbi három országban az áramlat határozottan juryellenes. Szerinte a Schöffengericht volna behozandó valamennyi bűnügyre.

Ez a vélemény tulajdonképp az esküdtbírói eszme diadalát jelenti. Junghanns államügyész a polgári elem részvételét a Schöffe- alakban ki akarja terjeszteni *valamennyi* bűnügyre; tehát ő maga is jobb bíróságnak tartja a különböző elemekből össze állított bírói tanácsot, mintha kizárólag kinevezett bírakat alkalmazunk. Hogy az esküdtzéki formát támadja, az csak az eszme keresztülvitelének módozatát illeti; a lényegen nem változtat semmit. Ha tehát a kérdést úgy tesszük fel, hogy a polgári elem részvételének eszméjére nézve a beérkezett vélemények közül melyik a legkedvezőbb, a válasz csak az lehet, hogy a badeni államügyészé, mert amíg a többi a hatáskör lényeges kiterjesztését nem kívánja, addig az ő véleménye szerint a polgár részvétele minden bűnügy feletti bíraskodásban elengedhetetlen.

A börtönügyi kongresszus eredményei.

Négy osztály között oszlott meg a börtönügyi kongresszus munkája. Az első osztály vitakérdései az anyagi büntetőjog és a bünvádi eljárás köréből voltak merítve, a második osztály tárgyalta a tulajdonképeni börtönügyi kérdéseket, a megelőzés problémái foglalkoztatták a harmadik osztályt, a gyermekekre és fiatalokakra vonatkozó kérdések a negyediket.

A) A kongresszus anyagi jogi vitakérdései közül kétségtelenül a legjelentősebbek a pénzbüntetésre vonatkozó kérdések voltak. A pénzbüntetés problémájába vágó két kérdést kellett a kongresszusnak eldöntenie. Az első: a pénzbüntetést, mint mellékbüntetést mily büncselekményekre kell a törvényben megállapítani? A második: mely elvek legyenek irányadók a pénzbüntetések végrehajtása és a helyettesítő szabadságvesztésbüntetések foganatba vétele tekintetében?

A különböző büntetőtörvénykönyvek a pénzbüntetést mint mellékbüntetést nem átgondolt törvényhozási elvek alapján alkalmazzák. A pénzbüntetésnek, mint mellékbüntetésnek alkalmazása rendszerint a törvényhozó önkényétől függ. Ez az állapot indította a kongresszust előkészítő nemzetközi börtönügyi bizottságot arra, hogy e kérdést felvesse a börtönügyi kongresszus előtt tárgyalandó kérdések sorába.

A pénzbüntetésre ítélt többsége a vagyontalan néposztályokból kerül ki. Az így előállott kár nemcsak az állam kára, hanem még nagyobb mértékben az elítélteké. A pénzbüntetés helyébe lépő szabadságvesztésbüntetés megfosztja őket az életük fentartásához szükséges eszközöktől. A pénzbüntetés behajtása az elítélt anyagi romlására vezethet. A pénzbüntetés helyett rendszerint alkalmazni szokott rövidtartamu szabadságvesztésbüntetés kriminálpolitikai szempontból szerfelett aggályos. Ebből a két szempontból kell a kongresszust előkészítő börtönügyi bizottság szerint a kongresszusnak a pénzbüntetés végrehajtása, illetőleg a pénzbüntetés helyébe lépő büntetési nem megválasztása szociálpolitikai kérdéseinek eldöntésénél kiindulnia.

A pénzbüntetés kérdéseinek Tarnay János curiai bíró volt az előadója. Tarnay a következő konkluziókat terjesztette az osztály elé:

I. A büntető törvény általános szabálykép mondja ki, hogy a bíró a pénzbüntetést, mint mellékbüntetést minden olyan esetben alkalmazhatja, midőn a büncselekmény elkövetésének motivumául a nyereségvágyat ösmeri fel.

Azonkívül a törvényhozó a törvény különös részében meghatározhatja azokat a nem nyereségvágyból eredő bün-

cselekményeket, melyek a pénzbüntetéssel, mint mellékbüntetéssel sújthatók.

A pénzbüntetés maximuma és minimuma általános módon legyen meghatározva.

II. 1. Az ítéletben a pénzbüntetés az elítélt vagyonával arányos megállapítást nyerjen. E célból a bírónak az eljárás során meg kell állapítania a vádlottnak vagyoni helyzetét. Ha az elítélt vagyontalan, az ítélet mondja ki a pénzbüntetés behajthatatlanságát. Az a pénzbüntetés, melynek kifizetése az elítélt életfentartásához szükséges vagyonát sértené, behajthatatlannak tekintendő.

2. A pénzbüntetés végrehajtásával megbízott hatóság feljogosítandó, hogy megengedhesse, mikép a pénzbüntetés részletekben fizetessék, vagy helyette közmunka teljesítésék. Az elítélt a végrehajtó hatóság döntése ellen a felettes hatósághoz fordulhat.

3. A pénzbüntetés hátralékát elengedik annak az elítéltnak, ki részletfizetéseinek, illetőleg közmunkájának háromnegyedrészt pontosan teljesítette, anélkül, hogy ujabbán elítéltetett volna.

4. Ha a pénzbüntetés végrehajtás útján nem hajtható be s az előbbi esetek nem forognak fenn, a pénzbüntetés a főbüntetéssel egyenmű szabadságvesztés-büntetésre változtandó.

5. A pénzbüntetés nem hajtható be az elhunyt elítélt hagyatékából.

Hosszas vita után a szakosztály elfogadta az előadó konkluzióinak I., II., 1., 2., 3. és 5. pontjait.

A pénzbüntetésnek szabadságvesztés-büntetésre való átváltoztatására vonatkozólag azonban a szakosztály nem tette magáévá az előadó álláspontját. Helyette Castorkis indítványára a következő határozatot fogadta el: Ha az elítélt nem tud fizetni, más módozatoknak, különösen munkával teljesítendő szolgáltatásoknak alkalmazásával elkerülendő a pénzbüntetésnek szabadságvesztés-büntetésre való átváltoztatása. St. Aubin és társai indítványára az osztály az elfogadott konkluzióhoz még egy hatodik pontot csatolt. «Pénzbüntetés kérdésében nincs helye az egyetemleges felelősség kimondásának.» A plenum az osztály határozatait elfogadta.

Az első osztály második vitakérdése a büntetőjog különös részéből volt merítve. «Melyek a csalás deliktumának jellemző, a fogalmat pontosan körülhatároló és meghatározó tényálladási ismérvei.»

A börtönügyi bizottság jelentése szerint az üzleti forgalmat fenyegető számos visszaélés és a kereskedelmi érdekeknek ennek következtében mind sürgősebbé váló védelme, feladatává teszik ma a kriminalistának mindazon kérdésekkel való foglalkozást, melyek e visszaélések megakadályozásával összefüggésben állnak. Nagy fontossága van e téren a csalás definíciójának, mely különböző államok törvénykönyveiben eltérő. A jelentés szerint némely büntető törvény, így a magyar Btk. is a csalást oly módon határozza meg, hogy a bírónak sokszor lehetetlen nyilvánvalóan csaló, sőt a sértett vagyogi romlását előidéző cselekményeket büntetni. A csalás fogalmának revisióját a nemzetközi börtönügyi bizottság a legsürgősebb büntetőjogi követelmények egyikének tartja.

Dr. Baumgarten előadó véleménye szerint a norvég kodex általános meghatározása, mely csak a tévedésnek bármely eszközzel való előidézését vagy megerősítését kívánja meg, a modern irányzatok túlzásait tükrözteti vissza. Az igazságszolgáltatás mai állapotában nem nélkülözheti azokat a korlátozásokat, melyekhez a francia kodex 1810-ben kötötte a megtorlást. A tévedésbe ejtést megelőző, támogató, kísérő körülmények formulázása másodrendű dolog. Jobb lenne a ravasz fondorlat mellett még a kombinált hazugságot is megemlíteni. Technikai szempontból a német, magyar és

egyéb büntetőtörvényekben található általános definíció megfelelőbbnek látszik a francia kodex részletekbe menő kazuisztikájánál.

Dr. Berger Miksa felszólalásában hangsúlyozta a fondorlat megállapításánál a relativitást, melyet a különböző országok bírói gyakorlata a kodexek eltérése dacára figyelembe vesz. Az osztály a vita folyamán felmerült különböző indítványok elvetésével az előadó konklúzióit fogadta el. Elvetette Hayem indítványát is, mely indítvány a csalás ellen irányuló nemzetközi egyezmény felállítását pártolta.

A plénium a szakosztály határozata helyett Voisinnak és társainak indítványát emelte határozattá. A kongresszus az elfogadott határozat szerint, óhaját fejezi ki a különböző törvényhozásoknak a csalást szabályozó elavult intézkedéseinek revíziója iránt és azoknak az egy század folyamán beállott kereskedelmi és ipari fejlődéssel való összhangba hozatalát kívánja.

A brüsszeli kongresszus kívánságára került a kongresszus programjába az első osztály harmadik kérdése: az gazdaság önálló bűncselekménynek vagy a részesség egy alakjának tekintendő-e?

A brüsszeli kongresszus foglalkozott a külföldön vagy külföldiek közreműködésével elkövetett bűncselekmények büntetőjogi elbírálásának elveivel. Le Poitevin referens akkor kifejtett véleménye szerint az gazdaság abban az országban büntetendő, amelyben konstatáltatott, tekintet nélkül arra, hogy az gazdaságra alkalmat adó cselekményt hol követték el. A másik előadó a következő szöveget ajánlotta határozatul: «Az gazdaság nem részességgépp, hanem önálló tényálladásként tekintendő.»

A jelen kongresszuson Angyal Pál volt a kérdés előadója, kit Bernolák Nándor helyettesített.

Az előadó javasolta, hogy az gazdaság önálló tényálladásként tekintessék. Bárhol követtetett el az gazdaság, az gazdaságra alkalmat adó főcselekmény bírása bírálja el. Az államok azon alattvalóikat, kikről megállapított, hogy az gazdaságban bűnösök, adják ki annak az államnak, melynek hatóságai a főcselekményt üldözik. Ha az gazdaságban található tárgyak különböző államok területén elkövetett vagy elleni bűncselekményekből származnak, a prioritás elve dönt. Az eljárásra és ítéletre annak az államnak a hatóságai jogosultak, mely először kérte a kiadatást. Ha egy állam sem kéri a kiadatást, akkor azon államnak áll jogában és kötelességében az gazdaságot büntetni, amelynek területén követték el a bűncselekményt.

Az osztály a következő határozatot fogadta el:

1. Az osztály azon kívánságot juttatja kifejezésre, hogy az gazdaság külön bűncselekményül tekintessék.

2. (Feuilloley indítványára) Az gazdaság bűncselekménye azon államok törvényét sérti, melynek területén elkövetett. Ezért azon állam törvényei szerint büntetendő.

3. (Feuilloley indítványára) A vádlott nem ítéltető el és nem büntethető újból, ha igazolja, hogy ellene abban az államban, mely a főcselekmény felett határozott, eljárás folyt s abban az államban, melyben elítéltetett, büntetését ki is töltötte.

4. (André, Durand és Oberschall indítványára) Az gazdaság elleni nemzetközi küzdelem előmozdítására az államok között nemzetközi érintkezés jöjjön létre abból a célból, hogy a valamely államban egy ízben megállapított bűncselekmény mindenütt megállapított gyanánt fogadtassék el.

A plénium, mely előtt Poët Lydia adta elő az osztály javaslatát Herovanunak az első ponthoz indítványozott pótlásával együtt elfogadta. Herovanu pótlása szerint az gazdaság bűncselekménye akkor is fennáll, ha a főcselekményt nem büntetik tettesének személyes körülménye miatt.

A túlszéles körben kontemplált munkálkodásnak is megvannak a hátrányai. Ezt sajnos, nagyon tanulságosan lehetett észlelni a lefolyt kongresszuson. Voltak kérdések, melyeknek megvitatásába még bele sem lehetett fogni, mert azok anyaga s határai mérhetetlenek.

Ezen kérdések közé tartozott az első osztály negyedik kérdése is, mely arra irányult, hogy a jury intézményeinek eredményei olyanok voltak-e, hogy indokolt-e azokra nézve reformokat létesíteni?

A kérdés megvilágításának irányára nézve maga a kérdésekhez fűzött program adott némi útmutatást s utalt arra, hogy a különböző törvényhozások területéről szerzett tapasztalatok lehetőség szerint felhasználandók.

Az osztályban előterjesztendő referáda előadásával megbízott co-rapporteur ezen útmutatásnak megfelelőleg fogta fel feladatát s az összes véleményezőktől beérkezett vélemények tartalmának előrebocsátása után, azokhoz fűzve csoportosította érveit, melyekkel az esküdtsek intézménye mellett foglalt állást és a reformokra vonatkozó részletes javaslatait támogatta.

Az osztályülésen megjelent kongresszustagok azonban már alapjában véve ellentétes álláspontra helyezkedtek az előkészítő bizottság felfogásával, mely a kérdést a kongresszus egyik tárgyául kitűzte s helytelenítvén a kérdés feltevésének módját, a részletek vitatásába nem is bocsátkoztak.

Ilyen tendenzia mellett, nagyon természetes, hogy értelmes vita nem fejlődhetett s az eredmény az lett, hogy az osztály az előadóval egyértelműen hangsúlyozván az esküdtseki intézmény államszervezeti jelentőségét, és tudomásul véve a kérdésnek szentelt s a kongresszus elé terjesztett munkálatokat: azokat az illetékes körök figyelmébe ajánlja s tartózkodik az eléje terjesztett kérdés feletti határozathozattól.

A határozathozatal tehát tárgyalás-technikai nehézségek okából mellőzve lett; egy bizonyos formában azonban mégis alkalma nyílt az osztálynak véleményét a kérdésről kifejezésre juttatni. A tagok nagyobb számának részéről előterjesztett indítvány alapján ugyanis az osztály szótöbbséggel azt az óhaját határozta az összegyűlés elé terjeszteni, hogy a különböző országok törvényhozásai a legszélesebb mértékben adjanak helyet a polgárok közvetlen részvételének a büntető jogszolgáltatásban. A kérdés az összegyűlés elé terjesztetvén, a határozat egyhangulag, az óhaj pedig nagy szótöbbséggel elfogadtatott. Minthogy az utóbbi indítvány a francia és a belga tagok köréből eredt, annak értelmében nem lehet más, mint az esküdtseki intézmény érintetlenül hagyásával, a polgári elem bevonása a kisebb súlyú bűnügyek feletti bíraskodásba.

Ha már most mindezek után tekintetbe vesszük, hogy a beérkezett tizenegy vélemény túlnyomó számban az esküdtsek mellett foglalt állást, sőt az ellenzői közül is az egyik a polgári elem részvételét nélkülözhetetlennek tartja, egyes hátrányainak ellensúlyozása okából azonban a Schöffengerő bíróság intézményét ajánlja, s ha tekintetbe vesszük, hogy a kongresszus is azon óhajának adott kifejezést, hogy a laikus elem részvétele a büntető igazságszolgáltatás terén legtágabb mérvben megvalósítandó: akkor jogosnak látszik azon következtetés is, hogy az az állítás, mintha a tapasztalatok azt igazolnák, hogy a polgári elem hasznavehetetlen a büntető igazságszolgáltatásban való közreműködésre, a jogászvilág igen tekintélyes részénél elfogadtatásra nem talál.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A perbeli beismerés.

Jelenlegi polgári perjogunkban a perbeli beismerés a rendes és a sommás eljárásban részben eltérően van szabályozva. Mindazáltal a jellegzetes vonásokban azonos a szabályozás, annak kivételével, hogy a rendes eljárás ismeri a hall-

gatat perbeli beismerést, ellenben a sommás eljárás nem; ennél fogva az alábbiakban első sorban a sommás eljárásban érvényes perbeli beismerést ismertetjük s a §. végén külön bekezdésben előadjuk azokat az eltérő, illetőleg különleges jogszabályokat, amelyek a rendes eljárásban érvényesek a perbeli beismerésre nézve.

(A perbeli beismerés fogalma.) A perbeli beismerés a peres félnek az a nyilatkozata, melylyel az ellenfél által a perben felhozott s a beismerő félre hátrányos tényállítást a szóbeli tárgyaláson vagy a megkeresett bíró előtt valóságnak *elfogadja*.¹ A peres fél ellenfelének perbeli tényállításai felől nyilatkozni tartozik. Ez a nyilatkozat lehet az ellenfél tényállításának tagadása vagy beismerése. Lehetséges harmadik eset is, amikor a fél kötelességellenesen nem nyilatkozik; erről alább szólunk.² Ha a fél tagad, esetleg bizonyítás szükségére merül fel,³ de ha a fél nyilatkozatában ellenfele tényállítását beismeri, akkor a bizonyítás feleslegessé válik. A polgári bíróság ugyanis a peres felek által előterjesztett peranyag alapján hoz ítéletet; amit tehát a felek közös egyetértéssel, mint való tényállást a perben előadnak, azt a bíróság a döntés tényalapjául elfogadni tartozik.⁴

A perbeli beismerés ezek szerint a peres félnek a perben véghez vitt jogcselekménye, amely az által, hogy az ellenfél perbeli tényállításának valóul elfogadását tartalmazza, ez utóbbi felet a bizonyítás terhe alul felmenti. A perbeli beismerés vonatkozhatik nem való tényre is, mégis mert a beismerés által ez a nem való tény a felek egyező akaratki-jevezése folytán a bírói döntés tényalapjául szolgál, azt a bíróság szintén valónak elfogadni tartozik; amiből következik, hogy a perbeli beismerés sem nem bizonyító eszköz, sem nem bizonyító ok, hanem ellenkezőleg, a bizonyítást kizáró, feleslegessé tevő ok. *Magyary Géza*⁵ ezen, a tételes joggal is megegyező álláspontunkkal szemben azt vitatja, hogy a perbeli beismerés bizonyító tény,⁶ a beismerést tevő fél pedig bizonyító eszköz. Ezen álláspontját abból kiindulva, hogy minden bizonyítás történeti bizonyítás, azzal indokolja, hogy bizonyítás az is, midőn a törvény előre meghatározza, hogy egy jelen tényből a bíró saját egyéni meggyőződésére való tekintet nélkül tartozik visszakövetkeztetni egy más tény megtörténetére még akkor is, ha ez a tény meg sem történt volna. Amidőn tehát a bíró egy a fél által beismert tényt valónak vesz, az csak onnan van, mert a félnek beismerő nyilatkozatát mindenek felett álló bizonyító ténynek tartozik venni, s nem azért, mintha akkor a fél rendelkezése folytán a bizonyítás ki volna zárva. Szerinte ez a bizonyítás alaki bizonyítás, amikor a bíró a törvény parancsa folytán tartozik egy mult tényt egy más jelen tény alapján valónak venni, ellentétben az anyagi bizonyítással, midőn a bíró a mult tényt saját belátása szerint veszi valónak. Hasonló eset gya-

nánt felhossa *Magyary* az okirattal való bizonyítást, ahol az 1868: LIV. tcz. 167. és 168. §-inak megfelelően kiállított okiratra nézve az 1893: XVIII. tcz. 73. §-a kötelező bizonyító erőt ír elő. A perbeli beismerés azonban nem bizonyító ok, s az e tekintetben előadott érvek nem győznek meg *Magyary* álláspontjának helyességéről. Első sorban is a bizonyítás nem mindig történeti bizonyítás vagyis nem vonatkozik elmult tényekre, hanem vonatkozhatik a jelenben végbemenő cselekményekre vagy eseményekre, illetőleg jelenlegi állapotra is. De ha ettől el is tudnánk tekinteni, minek volna minősíthető az a perbeli beismerés, amely a jelenlegi tényekre vonatkozik: hiszen az ilyen beismerés a bírót ezen tények észlelése alól felmenti, vagyis az alól, hogy a bíró az állított tény valóságáról személyes észlelés által meggyőződjék. Ha tehát a bíró valamely bizonyítandó tényállítás valóságáról vagy észlelés vagy történeti bizonyítás által győződhetik meg s ha a jelenlegi tények beismerése feleslegessé teszi a bírói észlelést, ugy a multban történt tények beismerése a történeti bizonyítást teszi feleslegessé. De ellenkezik *Magyary* elmélete a bizonyítás jogszabályaival is. Így pl. csak a perben tagadott perdöntő tényállítást szolgál bizonyításra, ha az nem köztudomású: csak ilyen tények valóságáról kell a bírót meggyőzni akár törvényes bizonyító erejű, akár szabadon mérlegelhető bizonyító eszközökkel, illetőleg az azokban rejlő bizonyító okok által. Ámde a beismerés éppen ezt a bizonyítást teszi feleslegessé. A teljes bizonyító erejű okiratokkal való hasonlat sem találó, mert az ilyen okiratok csupán az ellenkezőnek bizonyításáig bírnak teljes bizonyító erővel, s így a bizonyító fél ellenfelére hárul az ellenbizonyítás; ellenben a perbeli beismerés, ha a benne rejlő bizonyító oknál fogva alaki bizonyítéknak volna tekinthető, csak akkor vesztetheti el állítólagos alaki bizonyító erejét, ha a beismerő oly bizonyító vagy valószínűsítő eljárást folytat le, mely a bíróságot arra bírná, hogy a perbeli beismerést a visszavonás folytán erejét vesztettnek tekintené. Már pedig összehasonlításul nem szolgálhat két oly különböző bizonyíték, melyek közül egyiknek bizonyító erejét az ellenfél ronthatja le, a másikat pedig a bizonyító fél tartozik hatálytalanítani.

A beismerés jogi természete felől a most ismertetett elméleten kívül még több más elmélet is kifejezésre jutott a jogtudományban, amely eltér az általunk helyeselt elmélettől. Így *Wetzell*¹ a perbeli beismerést a félnek rendelkezése gyanánt fogja fel, melylyel lemond a bizonyító eljárásra gyakorolható jogáról. *Planck*² a perbeli beismerést oly tartalmu akaratkijelentésnek tekinti, mely szerint a beismerő a perjog által neki biztosított tagadás jogával élni nem kíván; *Wach*³ viszont azt mondja, hogy a perbeli beismerés a félnek azon rendelkező akaratkifejezése, hogy a beismert tény valóságára való tekintet nélkül a perben valónak tekintessék. Mindeme elméletek abban az alaphibában szenvednek, hogy többet magyaráznak a perbeli beismerésbe, mint amennyi a félnek ilyenmü nyilatkozatában foglaltatik. A legtöbb esetben a fél, aki ellenfelének tényállítását beismeri, semmit mást nem akar, mint azt kijelenteni, hogy ellenfele tényállítását valónak tartja; a beismerő sem arra nem gondol, hogy most lemond valamely jogáról, sem arra nem irányul akarata, hogy a valónak elfogadott tényt tekintet nélkül arra, vajjon nem-e valótlan, mégis valónak kívánja tekinteni. Hiszen ha mindeme akaratelhatározások a perbeli beismerés alkatelemei közé tartoznának, akkor azok hiánya nélkül nem volt a perbeli beismerésnek hatálya s így mindannyiszor, ahányszor a beismerő fél egyszerű igenlő vagy beismerő szóval felelne a bíró kérdésére, a bíró kénytelen volna kutatni, vajjon a félnek meg van-e a fentebb ismer-

¹ V. ö. 1893: XVIII. tcz. 58. §. «Oly tényállításokat, melyeket az ellenfél szóbeli tárgyaláson vagy a megkeresett bíró előtt beismert, bizonyítani nem szükséges.

² A beismerés hatályosságára nincsen befolyással, ha önálló, a beismert tényállítással nem ellenkező állítások vannak hozzákapcsolva. Ez az u. n. korlátozott beismerés.

³ Azért mondjuk, hogy esetleg válik szükségessé a bizonyítás, mert nem minden tagadott tényállítást szorul bizonyításra.

⁴ A polgári perben a czélszerűség követeli, hogy a tényálladékhöz megkívántató anyag előterjesztése a felekre bizassék s hogy a bíróság hivatalból ne kutassa a tényállást. Ezen általános elvi álláspont, amely röviden tárgyalási vagy rendelkezési elv néven ismeretes, ellentétben a nyomozó vagy hivatali elvvel, amely alatt a bírónak azt a jogát értjük, hogy a tényállás felderítésére saját kezdeményezése alapján is közreműködhessek, természetesen nem érvényesül kizárólagosan a polgári perben, mert a törvény a bíróságnak az anyagi igazság kiderítése érdekében a peranyag rendezése s kiegészítése tekintetében széleskörű szervezeti jogot biztosít.

⁵ *Magyary*: A magyar polgári peres eljárás alaptanai. 36. §.

⁶ *Magyary* bizonyító tényeknek nevezi azon tényeket, amelyek a bizonyításnál a következtetés alapjául szolgálnak. A bizonyító tény tehát azonos a bizonyító okkal.

¹ *Wetzell*: System des ordentlichen Civilprocesses 19. §.

² *S. W. Planck* Lehrbuch des deutschen Civilprocessrechts. I.

³ *Wach*: Das Geständniss. Archiv für. civ. Praxis, Band 64.

tetett akarata, ami által a perbeli beismerés, ahelyett, hogy egyszerűsíteni, csak bonyolítaná a pert. Ámde a gyakorlati életben nincs így. A félnek egyszerű «igen» vagy «beismerem» szava a beismerést létrehozza és az ellenfél felszabadul azon teher alól, hogy tényállítást bizonyítsa. A beismerés tehát nem perbeli egyoldalú jogügylet, amint azt különösen Wach akarja feltüntetni, hanem a félnek egyszerű nyilatkozata valamely perbeli tényállítás valósága felől. A jogügylet már ha egyoldalú is, mindenkor jogváltozást idéz elő, ellenben a perbeli beismerés sem új jogot nem teremt, sem létezőt meg nem változtat vagy meg nem szüntet, hanem csupán az ellenfél perbeli helyzetét könnyíti meg s a bíróságnak lehetővé teszi a per gyorsabb befejezését.*

Dr. Gádr Vilmos,
budapesti kir. törvényszéki bíró.

Felelet a «Res judicata terjedelme»-című czikkre.

Jancsovcics Emil gyulai ügyvéd urnak a *«Jogl. Közl.»* junius 30-iki számában fenti czim alatt megjelent közleményéhez engedtessek meg nekem hozzászólnom, először azért, mert a járásbíróság éppen nem úgy intézte el azt az ügyet, amint az ügyvéd ur előadta, másrészt azért, mert a járásbíróság létszáma (ketten vagyunk csupán) s az ügybeosztás folytán itt mindenki tudja, hogy melyik az a «másik járásbíró», aki azt a «furcsaságot» elkövette; aki felebbezhetlen ítéletével törvénytelenül marasztalta alpereseket a 40 K megfizetésére.

A tényállás előadása helyes; mégis azzal a módosítással, hogy a pernél a gyámhatósági kiküldöttnek (mert a végrehajtást a gyámhatóság rendelte el s foganatosította, 40 K erejéig) egy jogerős «végzése» (helyesen rendelvénye) van, amelyben alperesek arra hivattak fel, hogy a letiltott 40 K-t közvetlenül a foglaltató kezeihez fizessék le. A járásbíróság ennek alapján a felperesként fellépett foglaltatót jogosított-nak találta a 40 K-nak saját kezeihez leendő fizetésre való kérelemre, annyival inkább, mert a foglaltató követelése, amint az a rendelvényből kitűnt, a lefoglalt követelést meghaladta (48 K volt).

Az ügyvéd ur érvelése a következő:

A foglaltató az alapperbeli felperesnek engedményese lévén, csak annyi joga lehet, mint a mennyi joga van az engedményezőnek. Minthogy pedig az alapperbeli felperessel szemben a perujítás során hozott ítélet «res judicata», annak kell lenni a most felperesként fellépett foglaltatóra nézve is, aki tehát szintén csupán az 1881. évi LIX. tcz. 72 §-ában előírt feltétel igazolása esetén léphetne fel felperesként, vagyis akkor, ha joga van a pert ismételtén megújítani. De, írja az ügyvéd ur, a járásbíróság figyelmen kívül hagyva az alperesek által érvényesített, a res judicatára alapított kifogást a foglaltató perelhetési jogának vizsgálata nélkül marasztalta el az alpereseket.

Ez az állítás határozottan tévedés eredménye. A járásbíróság ugyanis szórul-szóra az ügyvéd ur által helyesnek állított elvek s az idézett tcz. alapján döntötte el a pert. A járásbíróság is, — amint az ítélet indokolása világosan feltünteti, — törvényes engedményesének tekintette a most felperesként fellépett foglaltatót az alapperbeli felperesnek; álláspontja szintén az volt, hogy a perujítás során hozott ítélet vele szemben is hatályos, s hogy csupán az 1881. évi LIX. tcz. 72. § ában előírt feltétel igazolása esetén van perelési joga. A keresetet tehát perujítási keresetnek vette s azt vizsgálta mindenek előtt, van-e felperesnek oly bizonyítéka, amelynek alapján a pert újból megújíthatja. Helyt adott pedig a perujítási kérelemnek a hivatkozott tcz. második bekezdése alapján.

E törvényszakas második bekezdése ugyanis akként rendelkezik, — hogy a perujítás során pereszes fél, — a mennyiben ő még nem élt perujítással, a pert még egyszer megújíthatja, ha hitelt érdemlőleg igazolja, hogy új bizonyítékait sem az alapper, sem a perujítás során nem használhatta. Itt éppen ez az eset forgott fenn. A foglaltató olyan új bizonyítékokra hivatkozott, — a melyeket az alapperbeli felperes sem az alapper, itt nem is volt bizonyítás-

felvétel, mert az ítélet alperesek meg nem jelenése folytán hozott meg) sem az alperesek által megújított per során nem használt, de nem is használhatott, mert a körülményeknél fogva nem is lehetett tudomása e bizonyítékokról.

Érdemben is helyt adott a bíróság a keresetnek, mert kétségtelenül beigazolást nyert, hogy a perujítás során az ügyvéd ur által képviselt alperesek az alapperbeli felperessel rosszhiszeműen összejátszottak abból a célból, hogy a foglaltató az akkor már jogerős gyámhatósági határozattal megállapított követelését behajtani ne tudja. Az adásvevési szerződésben a kérdéses 40 korona foglaltó az alperesek által kifizetettként tüntették fel, hogy a foglaltató azt le ne foglaltathassa, holott alperesek arra egy fillért se fizettek. A becsületes alapperbeli felperes bizott alperesekben, hogy a 40 koronát a szerződés ily tartalma mellett is megfizetik utólag, de biz azok a perben letagadták s a szerződés mellett bizonyított. Még a perujítás folyamatba tétele előtt azonban az egyik alperes elárulta a titkot a foglaltatóknak s éppen ez kérte ezeket, hogy a gyerek részére foglaltassák le a 40 koronát, mert megharagudott az őket a pénzért folyton zaklató felperesre. A járásbíróság tehát a perujítás során hozott ítéletet a 40 korona erejéig hatályon kívül helyezte.

Azt pedig nem tudom, miért találja furcsának az ügyvéd ur, hogy a foglaltató megkapta a maga 40 koronáját, a hitelező pedig nem, Először a 82 korona nem egységes követelés volt: egy jogalpból származott ugyan, de különböző jogcímeken s csupán a 40 korona foglaltóra volt új bizonyíték, a többire nem volt: másodsor az engedményes, akit az eredeti követelésnek csak egy része illet, nem tehet róla, ha a hitelező a többit nem érvényesíti, neki pedig többhöz nincs joga.

Eszenyi Sándor,
kir. aljársbíró.

Az angol felsőbbíróságok legújabb határozataiból.

5. *A Prevention of Cruelty to Children Act 1. §-a alapján tartott tárgyaláson mulhatatlanul szükséges-e a sértett gyermek jelenlétele?*

B. vádlott az 1894-ik évi Prevention of Cruelty to Children Act 1. §-ába ütköző cselekmények elkövetésével (gyermekkel szemben tanúsított durva bánásmód és testi bántalom) volt vádolva. A megtartott tárgyalás alkalmával a négy gyermek (11, 7, 5 és 3 évesek), kikkel szemben a vádbeli sérelem elkövetett, nem jelent meg, azaz nem vitetett el a törvényszék elé, noha semminemű orvosi bizonyítvány nem terjesztett be annak igazolására, hogy ők esetleg az egészségük veszélyeztetése nélkül nem jelenhettek volna meg a tárgyaláson. A jury bűnösnek mondotta ki B-t.

A törvényszék ez alkalommal beható vita tárgyává tette azt a kérdést, hogy vajjon az eddigi törvényes gyakorlathoz képest a fent hivatkozott törvény 16. §-a nem kívánja-e meg határozottan azt, — bar a törvény szövege erre nézve kifejezetten nem rendelkezik, — hogy a felmerült hasonló esetekben a sértett gyermekek mindenkor személyesen jelen legyenek a tárgyaláson. A bíróság aztán kimondotta, hogy a gyermekek jelenléte a jelen esetben nem volt feltétlenül mellőzhetetlen s hogy az idézett törvényszakas csupán oly esetben tartja szükségesnek a sértett gyermek jelenlétét, mikor ez a tanukénti kihallgatás céljából különben is nélkülözhetetlen. (Rex v. Hole. Bírák voltak: Lord Alverstone, C. I. Lawrence, Kennedy, Ridley és Channel. A korona a tárgyaláson nem volt képviselve.)

6. *Oly egyházi alapítványnál, mely fölött a dékán, vagy a káptalan nem gyakorol ellenőrzési jogot s amely nem képezi tényleges alkotórészt a káptalani vagyonnak: az egyházi hatóság hatásköre megállapítható-e az ingatlanok jövedelmeinek törvényes emelése tekintetében s figyelembe veendő-e ez esetben az 1853-iki Charitable Trusts Act megfelelő intézkedései?*

Örökhagyó nő, még 1703 május 22-én kelt végrendeletében a Chester grófságban levő ingatlanait, a B. és D.-ben fekvő két, külön megjelölt ingatlan-részlet kivéve, a székes-egyház dékánjának és ösztöndíjasainak hagyta, b.-i és d.-i földeket pedig a hat papnak vagy kanonoknak, hogy — minként a végrendelet mondja, — «illendően szolgálják a chesteri székesegyházat, amíg élnek s ezen székesegyház szolgálatában állanak, valamint ezek utódainak, kik méltó egyéneknek tartatnak arra, hogy azon a helyen szolgáljanak, vagyis akaratom és kívánságom az, hogy Istennek ez a hat szolgálja... egyenlő arányokban és részletekben részesedjék B. és D.-ben

* A perbeli beismerés tana az általunk elfogadott értelemben gyönyörűen van kifejtve *Bülow*: Das Geständnisrecht című művében.

levő birtokaimnak évi jövedelmeiből,» s minden éven egy meghatározott napon (Good Friday) imát kell az örökhagyóért mondaniok.

A hat egyházi személynek a végrendeletben említett kötelességét, — az ima-mondást — jelenleg négy kispap teljesíti. Az örökhagyó halála óta az ingatlanok bérlete és évi jövedelmei állandóan a kis papok segélyezésére lettek fordítva.

Most aztán a chesteri székesegyház dékánja és a káptalan kérvényt adott be, kérvén a végrendelet teljes érvényesítését s egyidejűleg egy kidolgozott tervezetet nyújtott be az ingatlanok czélszerű gyümölcsöztetésére. Folyamodók ugyanis a 3. & 4. Vict. c. 113. törvény alapján, valamint egy, 1842 január 15-én kelt Order in Council értelmében annak a megállapítását kérték, hogy a kispapok ösztöndíjainak évenkénti összege ne lehessen kevesebb 150 font sterlingnél, úgy hogy ez alapon összesen 600 font sterlinget tettek követelésbe. Ezen évi összeg elnyerésére eddig nem volt más segélyforrásuk a jótékonyaságnál s minden mutakozó hiány mindég a káptalan egyéb jövedelmeiből fedeztetett. A B. és D.-ben fekvő kérdéses ingatlanoknak jelenlegi bérjövödelme az előterjesztés szerint 306 font sterlingre rug, azonban a földterületek építkezési célokra nagyon jól értékesíthetők lennének, mely esetben a jövedelem természetesen lényegesen növekednék, míg ez időszerint a nevezett ingatlanokból nyerhető bérjövödelmek és hasznok egyáltalán nem elegendők az évenkénti 150 font sterlingnyi ösztöndíjak teljes fedezésére. A Charity Commissioners azonban a káptalan álláspontját nem tették magukévá.

A *High Court of Justice* (Chancery Division) nemrégiben Swinfen Eady bíró véleménye alapján kimondotta, hogy az 1853. Charitable Trusts Act 62. §-ában foglalt s «valamely székesegyházra vagy szövetkezett egyházzal» vonatkozó kivétel nem terjed ki az oly alapítványra, mely fölött a dékán vagy a káptalan nem gyakorol ellenőrzési jogot, s amely nem képezi alkotó részét a káptalani vagyonnak s hogy a jelen kérvény teljesíthetőségéhez a Charity Commissioners jóváhagyó záradéka multhatatlanul szükséges. Ez okból a káptalan kérelmével elutasította. (Re Dod's Charity; L. T. Rep. Vol. XCII. 260—263.)

7. *A gyermekek hátrahagyása nélkül elhalt örökhagyónak, ki nejét tette általános örökösévé, van-e joga vagyonát a neje halála esetére unokatestvérei részére biztosítani?*

Örökhagyó, — Robert William Hanbury, volt angol földmivelésügyi miniszter, aki 1903 április 28-án halt meg, — összes vagyonát végrendeletileg a nejeére hagyta, mint a végrendelet mondja: «abban a teljes meggyőződésben, hogy ő (t. i. örökhagyó neje) épp oly mértékben fogja azt gyümölcsöztetni, mint akár saját magam s hogy halála esetére, — amint ő azt jónak fogja látni, — egy vagy több unokahugomra hagyja a vagyont, s amennyiben az ő végakarata erre vonatkozólag netalán nélkülözne a határozott intézkedést, ez esetre rendelem, hogy mindazon ingó- és ingatlan vagyonom, melynek a nőm jelen végrendeletem folytán birtokába jut, — halála után az őt túlélő unokahugaim közt osztassák fel.»

Örökhagyónak sohasem volt gyermeke s halála időpontjában tekintélyes vagyon fölött rendelkezett, melynek jelentékeny része freehold volt, nagy részét pedig kőszénbányatelepek képezték, melyeket haláláig az örökhagyó munkáltatott s a hasznait ugyanő élvezte.

Kekewich bíró, — kinek ítéletét a *Court of Appeal* is helybenhagyta, — kimondotta, hogy a végrendelet igazi értelme szerint az örökhagyó összes tényleges és személyes vagyona egyedül és kizárólag alperes Ellen Bowring Hanbury-t (örökhagyó özvegyét) illeti, minden tekintet nélkül az örökhagyó unokatestvéreire; egyben a bíró az összes költségeket az örökhagyó vagyonából rendelte kiegyenlíteni.

Örökhagyónak összesen 7 unokatestvére volt, akiknek, mint az első bírói ítélet által mellőzött érdekletteknek felebbezése folytán a *House of Lords* a Lord Chancellor (Halsbury) elnöklete alatt akként döntött, hogy az örökhagyó özvegyének joga volt ugyan a teljes vagyonhoz, ámde ez a végrendelet folytán alá van vetve egy feltételes korlátozásnak éppen örökhagyó felebbezéssel élő unokatestvérei révén. Örökhagyó akarata oda irányult, hogy az ő özvegye teljes használatában és élvezetében legyen a vagyonnak, amíg él, s hogy ez a halála esetére vagy kiválaszthassa a férje unokatestvérei között tetszése szerint azt, vagy azokat, kikre a vagyont hagyja, vagy pedig minden válogatás nélkül egyenlően részesítse valamennyit a vagyonban s ekként örökhagyó jó-

eleve biztosítsa unokatestvérei helyzetét az örökséggel szemben. A Lord Chancellornak ezt a nézetét, mely ekként a *Court of Appeal* ítéletét lényegesen megváltoztatta, — Lord Macnaghten, Lord Davey, Lord James of Hereford és Lord Robertson elfogadták, — Lord Lindley ellenben különvéleményt adott be, mert az alsóbbfokú bíróságok ítéletével egyező nézete szerint az örökhagyó akarata és az özvegy érdeke arra irányult, hogy az özvegy teljes és kizárólagos örökös legyen az egész hagyatéknak, szabadon minden törvényes vagy méltányossági kötelességektől bárki irányában is. A felebbezett ítéletet megváltoztatták s az ügyet visszaküldötték a Chancery Division-hoz.

8. *A világossághoz való jog megsértése esetén alperes minden esetben kötelezendő-e a sérelmes építkezés megszüntetésére s illetve az emelt épület elhordatására?*

Felperes keresete oda irányult, hogy alperes tiltassék el mindennemű oly fal vagy épület emelésétől, mely a felperes házában egyes ablakait megfosztja a megfelelő világosságtól s hogy ekként felperes az ő helyiségeinek békés használatában és élvezetében bárminő kellemetlenség vagy sérelem által ne zavartassék, egyben alperes megfelelő kártérítésre köteleztessék. Alperes ugyanis jelenleg egy házat építet, mely a felperes családi és ebédülő szobájának ablakaitól lényegesen elvonja a szükséges világosságot.

Alperes tagadásával szemben Kekewich bíró (Chancery Division) a felvett bizonyítás eredményeként megállapította, hogy az alperes épülete által állítólag leginkább veszélyeztetett szobának jelenleg meg van a kellő világossága ahhoz, hogy annak a czélnek, melyre az rendeltetve van, kellőképpen megfelelhessen. Más oldalról azonban úgy találta, hogy az alperesi épület emelése által nagymértvű világosság-elvonás forog fenn, mely jelentékenyen hozzájárulhat a szoba értékének és előnyeinek csökkentéséhez; továbbá hogy az építkezés a ház forgalmi értékében és bérleti jövedelmezőségében lényegesen hanyatlást idézett elő. Az elsőbíróság ennélfogva ítéletileg arra kötelezte alperest, hogy a felperest háborgató épületet hordassa el s egyben alperes kártérítési kötelezettségét megállapította.

Alperes felebbezése folytán a *Court of Appeal* a Romer bíró különvéleményével szemben, mely szerint jelen esetben háborítás nem forog fenn s alperes kártérítésre nem kötelezhető, — akként döntött ez ügyben, hogy a világosság elvonása tényleges háborításnak minősítendő ugyan, ámde jelen esetben alperes nem követett el súlyosabb természetű háborítást, vagy illetlen magaviseletet s nem is tett semminemű kísérletet arra, hogy magát a törvénysérk ítélezése alól elvonja, és hogy a felperes által szenvedett sérelmet illetőleg a kártérítés magában véve is, minden más kötelezettség mellőzésével teljes mértékben elegendő orvoslást nyújt. Ennélfogva alperest a felsőbbíróság a sérelmes épület elhordására való kötelezés mellőzésével csakis a kártérítési összeg megfizetésére kötelezte. (Kine v. Jolly; L. T. Rep. XCII; 209.)

Zsoldos Benő.

Külföldi judikatura.

Szemelvények a német Reichsgericht magánjogi gyakorlatából.

A munkaadó kártérítési kötelezettsége, tudatosan valótlán bizonyítvány kiállítása alapján. Egy fióküzlet vezetője több ízben szabálytalanságot követett el az üzlet tulajdonosa irányában. Mindamellett főnöke a neki kiállított bizonyítványban szorgalmas, törekvő és hű munkatársának mondta őt, akit szívesen ajánl. A bizonyítvány tulajdonosa így új álláshoz jutott és új állásában tekintélyesebb összeget sikerkasztott. Főnöke a bizonyítványt kiállító előbbi munkaadó ellen fordult kártérítési követelésével, minthogy hűtlen alkalmazottján nem vehette azt meg. Az elsőbíróság marasztaló ítéletet hozott. A Reichsgericht a polgári törvénykönyv 826. §-a alapján megokoltan látta a marasztalást. Mert szándékos károsítás forog fenn, mihelyt a bizonyítvány kiállítója tudatában van ama káros következményeknek, melyek a bizonyítványt valótlán adataiból másokat érhetnek.*

Kártérítési követelés rossz anyag szállítása miatt. Alperes szerződésileg kötelezve volt egy építkezéshez a maga

* Német polgári törvénykönyv 823. §. 1. bekezdése. Aki másnak életét, testi épségét, egészségét, szabadságát, tulajdonát vagy valamely más jogát jogellenesen megsérti, az ebből származó kárért felelős.

826. §. Aki a jó erkölcsökbe ütköző módon másnak szándékosan kárt okoz, köteles a kárt megtéríteni.

gyárából meszet szállítani. Midőn az épület elkészült, kiderült, hogy az hasznavehetetlen, mert a mész sótartalmu volt. A tulajdonos nem vette át az épületet. Az építővállalkozó a maga kárát és az épület tulajdonosának engedménye alapján ennek a kárát is a gyár ellenében akarta érvényesíteni. Az alsófok elutasította őt keresetével, a Reichsgericht a revíziót visszautasította. Mert a polgári törvénykönyv 823. §. 1. bekezdése nem alkalmazható mindenütt, ahol valaki hibás anyag felhasználása folytán rossz terméket kap, úgy hogy a károsított ama harmadik személy ellen fordulhatna. A közveszélyesség esete nem tartozik ide. Alperes csakis a vele szerződési viszonyban álló irányában tartozik gondossággal, hacsak nem forog fenn harmadik személyeknek mindenki által tiszteletben tartandó abszolút joga.

Töltött pisztolyoknak szabadonhagyása vétkes gondatlanság. Alperes kovácmester töltött pisztolyát szabadon hagyta műhelyében, a helyiséget pedig bezárta. Vasárnap délután egy munkás elkérte tőle a műhely kulcsát, hogy ott valami csekély munkát végezhesen. A mester a kulcsot azazal az utasítással adta oda, hogy a műhelyt használat után azonnal be kell zárnia és a kulcsot visszahozni. A munkás azonban a kulcsot a kovács 16 éves fiának adta át, ez pedig több társával a műhelybe ment kártyázni. A fiu gondolva, hogy a pisztoly töltetlen, ezt felperesnek irányozta és őt fején találta. Az alsóbíróság elutasította az apa ellen irányuló kártérítési keresetet, minthogy az ő részéről vétkesség nem forog fenn. A Reichsgericht megállapította a vétkességet, mert a folyton ismétlődő tapasztalatok bizonyítják, hogy a szabadon álló fegyvert harmadik személyek töltetlennek szokták tartani. Alperes a veszélyt csak úgy tekinthette kizártnak, ha műhelyét zárva tartotta volna. Midőn a kulcsot másnak figyelmeztetés nélkül átadta, ezzel a köteles gondosság ellen vétett.

Különfélék.

— **A nemzetközi börtönügyi kongresszus** néhány magyar tagja a kongresszus záróülésének napján értekezletet hívott egybe a *halálbüntetés eltörlése tárgyában indítandó propaganda* módozatainak megbeszélése céljából. Az értekezleten mintegy negyvenen jelentek meg a kongresszus olasz, francia, orosz, angol, amerikai és japán tagjai sorából. Pierantoni szenátor s római büntetőjogi professzor elnökké választatván, vázolta a halálbüntetés kérdésének törvényhozási állását, ismertette azon országok bűnügyi statisztikáját, melyek a halálbüntetést már eltörölték s utalt különösen arra, hogy Olaszországban a halálbüntetés eltörlése után nem észlelték a súlyos kriminalitás növekvését. Hangsúlyozta annak szükségét, hogy az abolitionista mozgalom hívei a sajtó s az agitáció egyéb eszközei útján tartsák a kérdés iránti érdeklődést és közfigyelmet állandóan ébren, s indítványozta, hogy az értekezlet tagjai, valamint azok, akik a mozgalomhoz utóbb csatlakozni kívánnak, kérjék fel a nemzetközi börtönügyi bizottságot, tűzné ki a halálbüntetés eltörlésének kérdését a legközelebbi kongresszus napirendjére. Többek hozzászólása után határozatba ment, hogy ily irányban a bizottsághoz beadványt intéznek s egyben a kormánydelegátusokat is felkérlik, hatnának oda, hogy a kérdéssel a legközelebbi kongresszus foglalkozzék. A beadvány szerkesztésével s az aláírások egybegyűjtésével a mozgalom magyar tagjai bizattak meg.

— **A züllő gyermekek gondozása.** A főkapitányi jelentés szerint a kiskoru bűntevők száma még mindig magas. 1903-ban 398 (2'3%) volt a 16 éven aluli terheltek száma, 1904-ben pedig 538 (3'1%). A letartóztatottak között 16 éves volt 1903-ban 77, míg 1904-ben 50.

A fogház- és tolonczügyosztályban az elmúlt évben 367 tizenhat éven aluli gyermek volt elzárva, (1903-ban 379.) Ezek közül: szüleinek adatott át 88, tolonczra ment 98, költött utlevelet kapott 32, javító-intézetbe küldetett 7, büntető-bírósághoz kísértetett 1, előljáróságoknak adatott át 5, tanoncznak lett elhelyezve 1, munkaközvetítés és egyéb módon elhelyeztetett — vagy szabadult 138.

Azok közül, akik kihágások miatt elzárva voltak: 1-ső

izben 130, 2-od izben 103, 3-ad izben 52, 4-ed izben 30, 5-öd izben 25, 6-od izben 15, 7-ed izben 7, 8-ad izben 5 volt büntetve.

Az első izben büntetettek száma apadást mutat az előző 1903. év adataival szemben, a többszörösen büntetetteké azonban emelkedést. A javító-intézetbe elhelyezett gyermekek száma viszont egy ötödére szállott le az 1903. év adatainak, amikor 33 gyermeket helyezett a rendőrség javítóintézetbe. Közigazgatási javító-intézetre, különösen Budapesten, igen nagy szükség lenne, mert a fogház és tolonczház ezen célnak semmikép sem felel meg, sőt az a körülmény, hogy a fogdahelyiségek elégtelensége miatt a gyermekeket nem lehet mindig elkülöníteni a felnőttektől, a kiskorúaknak egyenesen romlására vezet.

— **A kihágási bíráskodás Budapesten.** 1904-ben kihágás miatt 83,192 feljelentés történt (1903-ban 86,405) 94,835 személy ellen, (1904-ben 92,614 személy ellen). Halál, visszavonás, beszüntetés, vagy más hatóságokhoz történt áttétel következtében határozattal nyert befejezést 8652 kihágási ügy. Ítélet hozatott 72,661, vagyis az összes feljelentések 86%-a került ítélethozatalra s ezek közül körülbelül tíz százalék esik felmentésekre.

A pénzbüntetések behajtását és nyilvántartását az 1903. évi 127,000. sz. B. M. rendelet egyszerűsítette olyképp, hogy a befolyó pénzbüntetések fele részben az országos, fele részben a községi szegényalap javára fordítandók, a nyilvántartásban azonban egy összegükben szerepelnek. A befizetések a cheque-rendszer szerint történnek és pedig: befolyt 1904-ben 161,828 K 72 fill. 1903-ban 165,600 K 46 fillér.

— **Ügyvédi körökből** a következő sorokat vettük:

A pestvidéki kir. törvényszék előtt egy 15 éves inasgyereket védtem, ki gazdájának lakatos műhelyéből csekély értékű tárgyakat elloptott.

A közbíró a gyereket a Btk. 336. §. 7. pontja szerint minősülő lopás büntetében kérte bűnösnek kimondani és a Btk. 85. §. 3. pontja értelmében megbüntetni.

Ezzel szemben pedig én első sorban a Btk. 92. §-át kértem alkalmazni, mert a terhelt fiatalkorán kívül is számos enyhítő körülményt láttam fenforogni. Mivel pedig a 92. §. értelmében e büntetből vétség lesz, a Btk. 85. §. 4. pontja lesz alkalmazandó, vagyis rendőri büntetés lesz kiszabandó.

A törvényszék egy évi fogházra ítélte a terheltet, mire én a BP. 385. §. 2. és 3. pontjában körülírt semmisségi okok alapján a Btk. 92. §-ának és 85. §. 4. pontjának nem alkalmazása miatt felebbezést jelentettem be.

Erre a tanácselnök ur megjegyezte hogy *egyszerre duplán korrekcionálizálni nem lehet*, mire én azt válaszoltam, hogy ha a terhelt 17 éves korában követte volna el a lopást, egyszeri (92. §.) korrekcionálizáció mellett 6 hónapnál rövidebb tartamu fogházbüntetést kapott volna. Nem hiszem jegyeztem meg folytatólag — hogy a Btk. 85. §-ának az volna a célja, hogy a fiatalok több büntetést kapjan, mint az idősebb s nem hiszem, hogy a kortól eltekintve fenforgó egyéb nyomatékos enyhítő körülmények a 12—16 éves gyermekeknél figyelembe vehetők nem volnának a Btk. 92. §-a alapján.

Nem tudom, hogy az veszte-e az én védenczemnek, hogy nem 17, hanem 15 éves korában követte el a lopást, vagy az, hogy a Btk. 85. és 92. §-ának kölcsönös hatása tekintetében talán tévedés uralkodik.

— **A budapesti kereskedelmi akadémia** biztosítási tanfolyamot szervez. Célja a biztosítási tudományok ápolása és fejlesztése, a biztosító intézetek számára szakemberek kiképzése és a biztosítás terén működő egyének továbbképzése. A hallgatók rendesek és rendkívüliek. Előbbiek az összes hirdetett előadásokat tartoznak állandóan látogatni, utóbbiak az előadások közül tetszésük szerint választhatnak. A rendkívüli hallgatókra semmiféle előképzettség nincs előírva, rendes hallgatók többek közt lehetnek *jogvédelem egyének is*. Az előadások közül felemlítjük a következőket: Váltó- és értékpapírok joga, kereskedelmi ügyletek joga biztosítási jog, pénzügytan, életbiztosítási számítások, baleset- és munkásbiztosítási számítások, biztosítás számításai praktikum, valószínűségi számítás, statisztika matematikája, politikai számítás, biztosításiügyi könyvvitel és technika.

— **Mily bizonyítványt tartozik a munkaadó kiállítani?** Egy segédmunkás, ki a szerelő felügyelete mellett ivlámpák szerelésével, tisztításával, javításával bizatott meg,

a szolgálati viszony megszüntetése után oly bizonyítványt kapott, amelyben alkalmazásának minősége «segédmunkás»-nak volt feltüntetve, s követelte, hogy részére a munkaadó oly bizonyítványt állítson ki, amelyből az ő szerelői minősége kitűnjék. A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék felelőzései tanácsa (1904. D. 818. sz. a.) a keresetet elutasította, mert a munkás csak olyan bizonyítványt követelhet, mely az ő szolgálati minőségét a valóságnak hiven tünteti fel, ilyen bizonyítványt kapott is, mert működési köre teljesen megfelelt a segédmunkás fogalmának.

— **Mennyit iszik az ökör?** A per 1902 óta folyik a budapesti IV. ker. kir. járásbírósa előtt. Tárgya egy szivattyú vételára, 180 korona. A bíróság már számos tanúkihallgatást, szakértői szemlét fogadosított. Legutóbb alperes kérelmére elrendelte szakértő meghallgatását annak a kérdésnek kiderítése iránt, hogy mennyi vizet iszik naponta az ökör. A tudós szakértő hosszasan véleményezik, a felek a véleményen összekapnak. A bíróság elrendeli, hogy a szakértő írásban adja be véleményét. Pár nap múlva megérkezik e vélemény. *Tizenhárom* teleirott iv. A szakértő 280 korona költséget számít fel. (Ügyvédi körökből.)

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **A büntető-ítélettel elvesztett doktori cím** újból való megszerzése tárgyában az osztrák közoktatási miniszter az egyetemekhez leiratot intézett, melyben figyelmükbe ajánlja a közigazgatási bíróságnak e tárgyban hozott ítéletét. Az ítélet egy 1791-ben kelt udvari dekretumra van alapítva, amely szerint a jogi doktorátus adományozásánál mindig tekintetbe kell venni a jelölt erkölcsösségét és becsületes-ségét. Valamint a doktori cím első adományozásánál, úgy az elvesztett címnek újból való adományozásánál is a fakultás van arra hivatva, hogy megvizsgálja, méltó-e az illető a doktori cím viselésére. A felavatáshoz senkinek sincs feltétlen joga, hacsak a fakultás el nem ismerte érdemességét. A szigorlatok megismétlése nem szükséges. A közigazgatási bíróság ítélete végül kimondja, hogy az érdemesség elismerése vagy megtagadása az egyetemi hatóságok szabad mérlegelésére tartozik, tehát az ő ebbeli határozatuk ellen a közigazgatási bírósághoz jogorvoslatnak nincs helye.

— **Az ügyvédi gyakorlat** a német Reichsgerichtnél annyira meg van szorítva, hogy 1879 óta a jogosultak száma, az ügyek természetszerű szaporodásával szemben is, alig emelkedett. Tekintélyes irodalmi hangok nyilvánulnak, melyek azt kívánják, hogy törvényhozási uton változtatás történjék a mostani állapoton, mely szerint a Reichsgericht elnöksége szabad belátása szerint határozzon a felől, hogy valamely ügyvéd a legfőbb bíróságnál képviselheti-e felét; hangoztatják, hogy szabályul itt is a szabad ügyvédi gyakorlatot kell megállapítani és a korlátozást törvényben megállapított feltételekhez kell kötni.

— **A kartellkérdés.** A német szociálpolitikai egyesület szeptember 25—27. közt tartja évi közgyűlését, melynek napirendjén a kartellkérdés szerepel. A kérdést főleg a kartelleknek az államhoz való viszonya szempontjából fogják megvitatni. Előadók lesznek Schmoller berlini, Kidorf golenkircheni és Liefmann freiburgi egyetemi tanárok. Németországban különös érdeklődéssel várják Schmoller és Kidorf egyetemi tanárok polemiáját. Kirdorf belép a berlini szociálpolitikai egyesület tagjai közé csak azért, hogy Schmollerrel a vitát felvehesse.

— **Jogi irodalom.** Menger Antal: Das bürgerliche Recht und die besitzlosen Klassen. — Érdekes jelenség, hogy a munka, melynek első kiadása a német polgári törvénykönyv javaslata ellen iratott, akkor, midőn e törvény már rég hatályban van, harmadik kiadásban jelenik meg, sőt amint az előszó említi, olasz és spanyol nyelvre is lefordított. A fejtegetések alapgondolata az, hogy a német polgári törvénykönyv öntudatosan és szándékosan a birtokos osztályokat előnyökben részesíti a birtok nélküliekkel szemben. Szerinte a törvénynek az az irányzata, hogy az összes életviszonyokat a gazdagok és előkelők szempontjából nézi. — A törvény-

nek a tulajdonjogra vonatkozó összes szabályai semmi közösségben nem állanak a gazdasági élettel. A tulajdonjog rendszere, — ugymond — mely az emberi társadalom legfontosabb intézménye, pusztá formalizmuson épül fel. A dologi jogok kizárólag a jogosítottak bizonyos akaratnyilvánításain alapulnak, és a jogok megszerzése vagy átruházása körül történő bármely változás semmi összefüggésben nincs e jogok gazdasági alapjaival. Ez a gondolat uralkodik a dologi jognak egész területén, és a legmerekvebb következetességgel van keresztülvive, amely nyilvánvalóan magán viseli a dolgozó szoba dohos légkörének nyomait.

— **A Justizrat címének adományozása** ügyvédek részére Németországban mind nagyobb tért hódít. Eddig Baden nagyhercegség ebben a tekintetben kivétel volt. Most ott is meghonosították. A Deutsche Juristen-Zeitungban Stranz Justizrat ehhez a következő megjegyzést fűzi: Az ügyvédre nézve, a maga teljes függetlensége érdekében, ne legyen se rendjel, se cím. Az érdemes ügyvéd tevékenységének legméltóbb sikere, úgy mint minden kulturállamban, a bírói székbe való meghívatása legyen.

— **Trónöröklési jog megállapítása magánjogi perben.** Az oldenburgi nagyhercegi ház ellen Welsburg gróf az ottani polgári bíróságnál pert indított annak megállapítása végett, hogy ő az oldenburgi háznak tagja, hogy a házi hitbizományban öröklésre jogosult és hogy ennek folyománya-képpen az uralkodó nagyherceg köteleztessék apanage fizetésére. A polgári bíróság ítélete, mint a kérdés felvetéséből látszik, kihat egyszersmind a felperesnek trónöröklési jogosultságára. Vitássá az teszi a kérdést, hogy a felperes anyja közne-mesi családból származik, az 1872-ben megállapított házi törvény pedig a házasságokra az egyenrangú születés kellékét állapítja meg. A felperes már most azt vitatja, hogy az a házi törvény, amennyiben a trónöröklési jogot is érinti, érvénytelen, mert az állami alaptörvény megköveteli, hogy a házi törvény közjogi vonatkozású határozmányai a tartományi gyűlésnek hozzájárulás egyéb részei pedig tudomásul vétel végett előterjesztessenek. Az oldenburgi elsőfoku bíróság elutasította a követelést. Utolsó fokban ez ügyben a Reichsgericht fog ítéletet mondani.

— **Ki ellen fordulhat a kereskedő, ha jegyesek közösen vásároltak nála?** Ha két személy jelenik meg vétel céljából a kereskedő üzletében, a vevők felelőssége szempontjából az a döntő körülmény a szajnai törvényszék szerint, hogy a kereskedő tulajdonított-e annak a körülménynek nagy jelentőséget, hogy mindketten kötelesek a vételért megfizetni. A felek vélelmezett szándékának figyelembevételével kell a kérdés elbírálni. Ha a vőlegény menyasszonyával egy ékszerészbolthba megy vásárolni, az ékszerek vételáráért a törvényszék szerint csak a vőlegény felelős.

— **A nyomdász felelőssége.** Az 1881-iki francia sajtótörvény a nyomdásznak csupán büntetőjogi felelősségéről intézkedik. A semmitőszék szerint ez a törvény nem változtat azon magánjogi elven, hogy mindenki felelős azért a kárért, melyet hibájával okozott. Rágalmazó iratok nyomtatásáért a semmitőszék megállapítja a nyomdász kártérítési felelősségét is, de csak ha tudomása volt a nála nyomtatott írásmű céljából és meg nem engedett jellegéről. A francia felelőzései bíróságok jó részének is ez az álláspontja.

— **Tévedés a szerződés tárgyában.** A felek egy olyan védjegyre vonatkozólag kötöttek szerződést, melynek szabad volt már a használata. A francia semmitőszék semmisnek nyilvánította a szerződést tévedés alapján, mert a szerződés kötés oka a védjegy kizárólagos használatába vetett hit volt.

Irodavezetőnek ügyvédet vagy önálló munkára képes ügyvédjelöltet keresek november 1-re. Tót és német nyelv bírása szükséges. Dr. Ferdinandy Béla ügyvéd Turóc-Sz.-Mártonban.

11257

Dr. Bán Zsigmond makói ügyvéd jelöltet keres, aki azonnal beléphet.

11252

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 25. sz.

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4. sz.

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési díj: félévre — 12 kor.
negyedévre 6 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A személyes szabadság és a rendőrség. B. A. — Jogi oktatásunk reformja. (Láng Lajos rektori székkfoglaló beszédéből.) — A börtönügyi kongresszus eredményei. x. — *Törvénykezési Szemle:* A perbeli beismerés. Dr. Gaár Vilmos budapesti kir. törvényszéki bírótól. — Sulyosbíjtja-e vádlott helyzetét az általa használt perorvoslat? Dr. Dénes Sándortól. — Különfélék.

Melléklet: Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A személyes szabadság és a rendőrség.

A bűnvádi perrendtartás 145. §-a értelmében a rendőri hatóság köteles az előzetesen tartóztatottat legkésőbb 48 óra alatt a vizsgálóbíróhoz kísértetni. A székesfővárosi államrendőrségnek az 1904. évről szóló, imént megjelent jelentése — csakugy, mint az előző évi jelentések — azon panaszkodik, hogy e rendelkezés sok esetben meghiusítja a nyomozás célját, mert ez a 48 óra a nyomozatok alapos keresztülvitelére nem elegendő, a gyanúsított személyes jelenléte nélkül pedig sikeres nyomozás alig lehetséges. Ennek a panasznak a jogászvilág már-már hitelt is adott, mert plausibilisnek látszott, hogy a rendőrség a gyanúsított távollétében, pusztán az iratok alapján nem képes oly eredményeket elérni, mintha a gyanúsítottat szembeállíthatja bűntársaival, a sértett felekkel és tanukkal.

Ám a legutóbbi események megmutatták, hogy a rendőrség intézménye nálunk még nem áll azon a fokon, hogy a társadalom lemondhatna a bűnvádi perrendtartásról szóló törvény fent idézett intézkedésében letett fontos közszabadsági biztosítékokról.

A budapesti rendőrség egy előtte folyó bűnügy kapcsán egy kávéházi beszélgetés ürügye alapján letartóztatta a védőügyvédet. Hogy e letartóztatás mennyire alap nélküli volt, arra nézve elég első sorban arra utalni, miképp ha mindaz szószerint igaznak bizonyulna, amivel a rendőrség a védőt gyanúsította, a vád a személyes szabadság és a védelem szabadságának védelmére kelt kir. ügyészség szavai szerint akkor is *tarthatatlan* volna, mert «a nyomozott bűncselekmény tényálladéka hiányzik.»

De ha a rendőrség a nyomozat teljesítésére *ezen vád alapján* hivatottnak érezte is magát, hol talált alapot a gyanúsított letartóztatására? A BP. 141. §-a taxative felsorolja az előzetes letartóztatás eseteit. Tettenskapásról, szökés veszélyéről, a bűncselekmény nyomainak megváltoztatásáról, újabb bűncselekmény veszélyéről a jelen esetben szó sem lehet.

A rendőrség eljárása tehát tápot adott arra a feltevésre, hogy a nyomozatnak és a letartóztatásnak csakis a védőügyvéd működésének megbénítása volt a célja. Erre mutat a minden eredmény nélkül fogatosított házkutatás is, mely csak úgy volt elrendelhető, ha a védő ellen mint gyanúsított ellen valamely semmis ürügy alatt a rendőrség nyomozatot folytat, sőt nagyobb nyomaték kedvéért őt le is tartóztatja. Nem látszik alap nélkülinek az a gyanu, hogy tulajdonképpen a házkutatás eredményességének kellett volna *utólag* a letartóztatást igazolni.

A rendőrség eljárása kétszeresen súlyos beszámításu. Egyfelől teljesen alap nélkül letartóztatott egy minden tekintetben kifogástalan polgárt, másrésről súlyosan megsértette a védelem szabadságát.

A budapesti ügyvédi kar tehát igen helyesen cselekszik, mikor az ártatlanul meghurczoltnak elégtételt szolgáltat, és közszabadságon esett súlyos sérelem reparációját követeli.

A kamara mint hivatalos testület, hivatásához méltóan jár el, amikor az ilyen tulkapások ellen foglal állást, mert amit ma a rendőrség egyik ügyvéddel megtesz, ugyanaz holnap megteszi a másikkal is. Annál nagyobb ennek a veszélye, mert ha a politikai deliktum miatt való letartóztatás nem is megbélyegző, az, aki más bűnvád, különösen nyereségvágyból elkövetett bűncselekmény gyanuja miatt szenved ily meghurczoltatást, a legteljesebb elégtétel mellett is súlyosan megsínyli a rendőri hatalom tulkapásának rettenetes következményeit.

De nemcsak az ügyvédi karnak, hanem minden jogásznak tiltakoznia kell az ilyen eljárás ellen, mely meghiusíthatja a védelmet, amely szó szoros értelmében terrorizmusra vezet.

Ennek az esetnek tanulságai intenek, hogy a rendőrség kényelmének ne engedjük feláldozni a bűnvádi perrendtartás igen fontos közszabadsági garanciáit, és hogy ne szolgál-tassuk ki a polgárok existenciáját olyan forumnak, mely jóformán felelősség nélkül intézkedik.

De sőt éppen ez az eset tanított meg bennünket arra, hogy a meglévő biztosítékok még nem is elegendők a személyes szabadság megoltalmazására.

Csak akkor tekinthetők törvényeink vonatkozó intézkedései leges perfectáknak, ha a rendőrség mint nyomozó hatóság fölött a fegyelmi jogot nem a politikai hatóságok, hanem a független bíróságok gyakorolják.

Más oldalon is keresni kell a rendőri eljárás ellenőrzésének módját. A bűnvádi perrendtartásról szóló törvény értelmében a nyomozást a kir. ügyészség rendeli el és irányítja. A rendőrség a kir. ügyészség utasítása nélkül is tarthat ugyan hivatalból nyomozást, de tartozik erről is a kir. ügyészséget haladéktalanul értesíteni (93., 94. §§.), illetőleg a nyomozás tárgyát képező bűncselekményeket az ügyészségnek feljelenteni. Ezekből az intézkedésekből kitűnik, hogy a rendőri hatóság a kir. ügyészségnek csak nyomozó szerve. A kir. ügyészségnek azonban egyetlen perczre sem volna szabad a rendőri hatóságot ellenőrzés nélkül hagyni, nehogy a rendőrség — mint ez a jelen esetben is történt — a nyomozást tulajdonképpen intéző kir. ügyészség inteniő ellenére vezesse a nyomozást, rendeljen el előzetes letartóztatást, fogatosítsa házkutatást. A jelen esettől el is tekintve, akárhányszor megtörténik, hogy a rendőrség olyan esetben nyomoz, amelyekben a kir. ügyészség azonnal beszünteti az eljárást, mihelyt az iratok hozzá kerülnek, valaminthogy még gyakoribb dolog, hogy a rendőrség által letartóztatottakat az ügyészség indítványára a vizsgálóbíró azonnal szabadlábra helyezi. Ezeken a bajokon csakis az segíthet, ha a rendőrség épületében állandó kir. ügyészségi inspekció tartatik és a soros kir. ügyész azonnal a helyszínén nyilatkozik az iránt, hogy kívánja-e a nyomozás megejtését, esetleg kívánja-e az előzetes letartóztatás, esetleg házkutatás fogatosítását.

Ugy tudjuk, hogy ez az eszme a BP. életbelépte alkalmából a kir. ügyészség körében merült fel, de megvalósítása elé éppen a rendőrség gördített akadályokat.

B. A.

Jogi oktatásunk reformja.

— Láng Lajos rektori székfoglaló beszédéből.—

A hetvenes években a magyar közvélemény nagy érdeklődést tanúsított az egyetemi és különösen a jogi oktatás iránt. Kolozsvárott egy második egyetem állíttatott fel és a jogi kar tanulmányi rendszere mélyreható átalakításnak lett alávetve. Eladdig csak a második év végén állott fenn egy ugynevezett külső államvizsga, melyen tehát nemcsak kebelbeli tanárok, hanem kültagok is vettek részt. E helyett két alapvizsga hozatott be az első két év végén, melyeken egyedül a tanárok vizsgáltak, és ezenkívül a harmadik év végén, kötelezővé tétetett a jogtudományi vagy államtudományi belső államvizsga, tehát tisztán tanári vizsgálókkal. E vizsgák közül a hallgatók azonban csak egyet tartoztak letenni: a jogtudományit, ha államtudományi tudásra készültek, s az államtudományit, ha jogtudásra pályáztak; mert időközben a régi egységes jog- és államtudományi tudóság szervezetetett. És mindezekon kívül a jogtudori fokozat az ügyvédi vizsga kötelező előfeltételéül lett megállapítva.

Mint láthatjuk, egy csomó intézkedés, mely odairányult, hogy a jogi tanulmányok végzése megszigoríttassék. Mert akkor az volt a felfogás, hogy a jogi és különösen az ügyvédi pálya túltömött s hogy azok könnyűvé tétele nem felel meg sem a jogászok és ügyvédek különleges, sem az ország általános érdekeinek.

Kétségtelen, hogy e rendszabályok tulságosan egyoldalúak és gépiesek voltak. A hallgatót és tanárt megterheltek vizsgákkal, akadályozták azt, hogy a fiatal ember valamely tárgyban elmélyedjen és korlátozták a tanárt irodalmi és tudományos munkásságában. S egy bizonyos könnyítés is történt még a nyolczvanas évek elején, amennyiben az államvizsga elvesztette kötelező jellegét, megszűnt a szigorlat előfeltétele lenni, és mint a bírói vagy közigazgatási szolgálatra minősítő vizsga a negyedik év végére került. De egyebekben az új rendszer megmaradt a jóval nagyobb szigorúság mellett, mert a hallgatók és tanárok tulterheltségét kisebb bajnak tartották, mint a jogi és ügyvédi pályák tulságos előzönlését.

A jog- és államtudományok szétválasztását csakhamar helytelennek találták és különösen azt kifogásolták, hogy az államtudományi államvizsga tárgyának egyoldalú összeállítása mellett közigazgatási szolgálatra minősítést nyerhetett az, kinek sem a magánjogról, sem a büntetőjogról fogalma sem volt. Igen sokan voltak, kik egy lépéssel tovább mentek és a jogi oktatás kérdésével mélyebben foglalkozva, a számos jogakadémia hiányos szervezetében a jogi oktatás nagy veszedelmét látták, mert ezen szakiskolák, a magasabb jogi képzés biztosítékait nem bírván, felfogásuk szerint csak arra szolgáltak, hogy a gyöngébb tehetségű jogászok számát növeljék s a jogi pályára való tódulást tulságosan előmozdítsák. Egyéb kérdések mellett, melyekre nem akarok kitérni, a budapesti egyetemnek túltömöttsége különösen foglalkoztatta a közvéleményt.

Mindezen kérdések fölszínén maradása arra vezették Trefort minisztert, hogy a nyolczvanas évek elején a jog- és államtudományok reformja tárgyában enquete-et hívjon egybe, mely a budapesti egyetemnek túltömöttségéből kiindulva, a harmadik egyetem felállításának szükséges vagy nem szükséges volta mellett a jogakadémiák ügyére is kiterjeszkedett.

Ezen enquete beható tanácskozás után kimondta:

1. hogy a túltömöttség orvoslása részben a fennálló intézmények keretében is eszközölhető, de elismerte, hogy egy új egyetem felállítása is levezető hatással lenne; 2. hogy nemcsak ez okból, hanem az ország általános kulturális érdekei tekintetéből is szükséges egy harmadik egyetem

létesítése, mely jog- és államtudományi, bölcsészeti, természettudományi és orvostani karokból szervezendő; a theologiai kar kérdése egyelőre függőben hagyatván; 3. hogy a jogakadémiák jelenlegi helyzetükben változatlanul meg nem hagyhatók.

Röviden összefoglalva, több mint husz évvel ezelőtt egy többségében a jogakadémiák iránt igen kedvezően hangolt tudományos tanácskozmány egy harmadik egyetem létesítését állította oda, mint a jog- és államtudományi tanulmányi rend reformjának legfőbb szükségét, alig tíz évvel a második egyetem felállítása után. És ma, annyi idővel azután, midőn a budapesti egyetemen a joghallgatók száma több mint kétszerese annak, ami akkor volt, ezen egyetem jogi karának felterjesztéseitől eltekintve, alig látjuk valahol nyomát a régi eszménynek, s midőn azt újból föllevenítjük, sokan lesznek, kik azt elhírtelenkedett ötletnek, kiforratlan újdonságnak tekintik. Pedig a jog- és államtudományi tanulmányok reformja, sőt egész kulturális fejlődésünk jövője az egyetemek szaporításának jegyében áll.

A magyar közvéleményben ma igen erős áramlat van amellett, hogy a jogtudóságnak az ügyvédség szempontjából kötelező volta eltöröltessék és helyébe egységes elméleti államvizsga állíttassék minden jogi főiskola, tehát a jogakadémiák székhelyén is, és pedig akképpen, hogy ezen vizgabizottságokban a tanári elem háttérbe szoríttassék, amennyiben a bizottság elnöke és a tagok fele kívülről vétetnék. De ez az áramlat ugyanakkor felállítja azt a követelményt is, hogy ezen elméleti vizsga legalább is oly szigorú legyen, mint az eddigi minősítést szolgáltató jogtudóság.

Ebben a fölfogásban a cél annak az erős rostának megtartása, melyet eddig a jogtudóság alkotott. De az eszköz, melyet erre választanak, nem felelhet meg a kitűzött feladatnak.

Külső államvizsga, melyben a tanári elem háttérbe szorul, nem lehet oly szigorú, mint a tisztán tanárokból álló bizottság. Én nem kívánok erőszakkal hosszabb általános fejtegetésekbe bocsátkozni, melyek különben is könnyen kellemetlen félreértelmezésekre vezethetnének, hanem a helyett maradok egyszerű és közismeretű tényeknél.

A budapesti egyetem jogi kara abban a hirben áll, hogy igen szigorú. S annyi igaz, hogy itt a két alapvizsgán az utolsó négy esztendőben, melyről az adatok közzé vannak téve, tehát összesen 8 esetben a sikeres vizsgák csak 1-szer érték el az 50%-ot, 4 esetben 40—46%, 3 esetben 35—39% volt a sikeres vizsgák aránya. Viszont a többi 11 jogi főiskolán ugyanezen négy évben, összesen tehát 88 esetben, ez az arány csak 11 esetben maradt 60%-on alul, 20 esetben meghaladta a 60%-ot, 38 esetben a 70%-ot, 15 esetben a 80%-ot és 4 esetben a 90%-ot, vagyis a sikeres vizsgák tulnyomó aránya 88 eset közül 58-ban 60—80% közt mozgott és a fenmaradó 30 eset közül a kisebb részben, 11 esetben maradt az arány 60%-on alul és a nagyobb részben 19 esetben 80%-ot is meghaladt a sikeres vizsgák aránya.

Megjegyzem, hogy ezen adatok mindig csak a fővizsgákra vonatkoznak. A pótvizsgákat, mint inkább zavaró elemeket, mellőztem. Ugyanezt az eljárást követem lejjebb az államvizsgáknál is.

E számokból látható, hogy a belső vizsgáknál, melyeken csak a kebelbeli tanárok vesznek részt, a budapesti egyetem jogi karán a sikeres vizsgák aránya tulnyomólag 40% körül mozog, míg a többi jogi főiskolán ugyanez az arány tulnyomólag 70% körül ingadozik.

A szigorlatokra szándékosan nem terjeszkedem ki, mert itt csak egy intézettel volna az összehasonlítás lehetséges, és az én következtetésem helyességéhez széles keretű alapot van szükségem.

Nézzük már most, hogyan fest a sikeres vizsgák aránya egyrészt a budapesti egyetem és másrészt a többi intézetek

körében az államvizsgáknál, melyeknél kültagok is vesznek részt a vizsgáló-bizottságokban. Itt a budapesti egyetem jogi karának hírhedt szigora csakhamar nagy enyhülést mutat és végül egészen elenyészik. A jogtudományi államvizsgánál a sikeres vizsgák aránya Budapesten az utóbbi négy évben, 1899 900-tól 1902 903-ig 42, 50, 33 és 57%, míg a jogakadémiáknál 68, 72, 65, 69. A különbség tehát már jóval kisebb. Az államtudományi államvizsgánál a budapesti egyetemen a sikeres vizsgák aránya 73, 70, 62 és 79%, míg a jogakadémiákon 79, 74, 74 és 72%. Itt tehát már az eltérés egészben elenyésző és az utolsó évben meg éppen a budapesti egyetemen kedvezőbb az arány. Pedig meg kell jegyezni, hogy mint minősítő vizsga, a budapesti egyetemen főleg az utóbbi jön tekintetbe, mert államtudományi államvizsga évenként átlag 65 fordult elő a budapesti egyetemen, míg jogtudományi államvizsga csak átlag 21, úgy, hogy a jogtudományi vizsgák, már számuk csekélyebb voltánál fogva is, kevésbé alkalmasak következtetésre, mint a háromszor akkora mennyiségben előforduló államtudományi államvizsgák.

És ezeken az államvizsgákon a kebelbeli tanári elem még tulsúlyban van, még az elnök is tanár, míg a tervezetknél a tanári elem kisebbségben lesz. Hogyan fog még akkor alakulni az arány!

Hogy az érdekeltek — értem ez alatt a jogi pályára készülő ifjakat — maguk is abban a meggyőződésben vannak, hogy a kilátásba helyezett államvizsga tényleg jóval enyhébb lesz, mint a mai jogtudori szigorlat, annak igen klaszszikus példáját adja egy igen szembeszökő körülmény, mely érthetetlen módon kikerülte mindaddig a figyelmet. 1880/1—1890/1-ig a joghallgatók száma a budapesti egyetemen 1455-ről 1786-ra emelkedett. Vagyis azon idő alatt, mikor a szigorlatok mint kikerülhetetlen akadályok lebegtek az ügyvédi pályára készülőknél előtt, a joghallgatók száma tíz év alatt alig 300 fővel szaporodott. Egy-egy évre átlag 30 ember, a lakosság természetes szaporodása mellett szinte kimaradhatatlan gyarapodás. Mi történt 1890 és főleg 1893 után, midőn a szigorlatok megszűnésének reménye szárnyra kel?

1890/1-től 1900/1-ig a joghallgatók száma a budapesti egyetemen 1786-ról 3849-re emelkedik. Akik a szigorlatokat államvizsgával kívánják helyettesíteni, azt mondják, hogy az szigorubb lesz, mint volt a szigorlat. S a joghallgatók ezen legkomolyabban gondolt fegyverezéssel ellenére megkétszereződnek. Tíz év alatt 2000-rel szaporodnak. S ha különösen az 1893 utáni éveket vesszük, évenként közel 300 fővel szaporodik a joghallgatók száma a budapesti egyetemen. Annnyival most egy éven belül, mint azelőtt tíz év alatt együtvéve. S habár 1898 9 után a budapesti egyetemen a szaporodási ütem halkabb lesz, bőven kiegyenlíti azt a Kolozsvárott mutatkozó föllendülés, ahol az említett 1898/9. évig a joghallgatók száma lassu szaporodással 479 főre emelkedett s a következő öt évben rohamos sietséggel 1181 főre szaporodik. Ez az emelkedési irányzat, habár kisebb mértékben, kiterjed a jogakadémiákra is, és a végeredmény az, hogy míg 1881/85 átlagában 2413, 1886 90 átlagában 2539 volt a joghallgatók száma az országban: 1891/85 átlagában 2972, 1896 900 átlagában 4785 és 1903-ban már 6000-nél is nagyobb a joghallgatók száma az országban.

S hogy ezek az új jövevények főleg az ügyvédi pályát tartják szem előtt, annak szintén van egy klasszikus bizonyossága. Az ügyvédek száma egyenlőre még nem mutat nagy változást, 1890-ben 4487, 1903-ban 5088 volt az ügyvédek száma, mert hiszen a szigorlatok akadályai még mindig fenáll. De már az ügyvédjelöltek száma ugyanezen időben 1481-ről 3183-ra emelkedett. Megkétszereződött, mint a joghallgatók száma.

S mindez csak az igérvény hatása, mi lesz még akkor, ha a nyereséget magát megütik s az államvizsga tényleg a szigorlatok hatályába lép.

A börtönügyi kongresszus eredményei.*

B. «Melyek a szabadságvesztésbüntetésre ítélték helyes erkölcsi osztályozásának legcélszerűbb módjai s az ilyen osztályozásból minő gyakorlati következtetések vonhatók?», ez volt a tulajdonképeni börtönügyi kérdésekkel foglalkozó második szakosztály első kérdése.

A szabadságvesztésbüntetés sablonos alkalmazása az elítéltek különböző kategóriáira s az egész szabadságvesztés tartamára, csak káros eredményeket idézhet elő. Azokban az államokban, hol az elítéltek osztályozását s a különböző osztályokkal való bánásmódot nem írja elő a törvény, ennek a kérdésnek a megoldása rendszerint az adminisztratio hatóságokra van bízva. A börtönügyi kongresszus feladata volt ezen a téren, melyen a különböző államokban önkény és bizonytalanság uralkodik, egyöntetű alapelveket állapítani meg.

Balás Béla volt e kérdés előadója. Ő a következő konkluziókat terjesztette a szakosztály elé:

I. A letartóztatottak erkölcsi osztályozása szükséges.

II. Elsősorban azokból kell osztályt alakítani, kik a letartóztatási intézetbe való érkezésük idejéig, vagy a letartóztatás folyama alatt a legrosszabbaknak bizonyultak.

III. Külön osztály alakítandó a még nem teljesen fiatalokorukból.

Erre a célra feltétlenül szükséges, hogy mindazok a hatóságok, melyeknek alkalmuk volt az elítéltekkel foglalkozniok, a kellő adatokat beszoigáltassák. Az elítéltet jellemének megismerése céljából meg kell figyelni a büntetés végrehajtásának tartama alatt.

IV. A többi letartóztatottak részére három osztály alakítandó. Egy a példás, egy a jó s egy a kétes magavisele-tük részére.

A bánásmódnak mindig az elítélt javítására kell törekednie, de az e célból használt eszközök osztályonként különbözők. A rendszer a legszigorubb a legrosszabbaknál. A patronage törekvései főleg a fiatalokoruknak és a jobbaknak távozásuk alkalmával való elhelyezésére irányulnak.

Az előadó konkluzióit elfogadta úgy a szakosztály, mint a plénium.

A második szakosztály második kérdése a következő volt: lehet-e munkára kényszeríteni azokat a vizsgálati foglyokat vagy vádlottakat, kik korábban már szabadságvesztésbüntetésre ítéltettek? S ha ezek a foglyok nem kényszerít hetők munkára, nem lehet-e a vizsgálati fogság beszámítását függővé tenni attól, hogy a fogoly önkénytelen ajánlkozott e a munkára?

A szakosztály Finkey Ferencz előadó javaslatára hozott határozatában kimondja, hogy a vádlottak munkára nem kényszeríthetők, még akkor sem, ha előzőleg szabadságvesztésbüntetésre voltak ítéelve. De ha a vádlott a letartóztatási intézetben önkényt vállalkozott munkára, ezt a körülményt a beszámítás kérdésében döntő bíró a mérlegelésnél vegye figyelembe.

A teljes ülésen a szakosztály határozata élénk vitát keltet. Skousès és Brusa rámutattak arra az ellenmondásra, mely a szakosztály határozatának két része közt van. Ha a vizsgálati fogolynak megadjuk a jogot, hogy ne dolgozzék, nem lehet e jog használatát büntetni. Typaldo-Bassia Görögország és Olaszország példájára utalt, hol a vizsgálati fogságnak a beszámítása kötelező. Felveti a kérdést, mi történjék a felmentett vizsgálati foglyok munkájának az eredményével? Molloff szerint a munkára való önkényes ajánlkozással a vádlott kockáztatja azt, hogy ebből a körülményből bűnösségére következtessenek. A szakosztály határozatát Granier

* Az előbbi közl. I. a 37. számban.

vette védelmébe. Szerinte a vizsgálati foglyok jelentékeny része addig is önkényesen ajánlkozott a munkára. Skousès szerint elég, ha a vizsgálati foglyok 20%-a utasítja vissza a munkát, hogy azok jogát tiszteletben tartsuk.

A plénium ezekután a szakosztály javaslatának első pontját elfogadta, azonban a második pont elvetésével S kouss s mások indítványára kimondotta, hogy a vizsgálati fogságnak a büntetésbe való beszámítása nem tehető függővé a fogolynak a vizsgálati fogság idejében a munkára való önkényes ajánlkozásától.

A második szakosztály harmadik kérdése: minő alapelvek szerint, minő esetekben és minő alapon adható a letartóztatottnak vagy családjának kárpótlás a letartóztatottnak a letartóztatási intézetben végzett munka közben ért balesetért? Minő különös rendelkezések alkalmazandók ebben a kérdésben fiatalok elítéltekkel szemben, kik büntető koloniákban illetőleg állami vagy magánjellegű javítóintézetekben vannak elhelyezve?

A letartóztatási intézetekben is érheti baleset a dolgozó foglyot akár véletlen, vagy erőhatalom, akár a munkavezető vagy alkalmazottnak vagy más letartóztatottnak hibája, akár a sérült saját hibája következtében. Adassék kártérítés ezekben az esetekben s ha igen, jogszabályon vagy csak kegyelmi intézkedésen alapuljon az? A kártalanítás végkielégítés vagy járadék formájában történjék-e? Mikorra tegyük a kárkövetelés lejárátát? Nem-e kell különbséget tenni a kártérítés kérdésében a szerint, amint az állam vagy vállalkozó kezében van a munka vezetése? A biztosítási kényszer milyen módon nyerjen a rabmunkára vonatkozólag alkalmazást? Ezek s még számos egyéb érdekes kérdések merülnek fel a börtönügyi kongresszus kérdésének kapcsán.

A kérdés előadója Baumgarten Nándor volt, kinek javaslatát a szakosztály Grimanelli módosításával elfogadta.

A szakosztály határozata szerint a letartóztatottnak kártérítés nyújtandó a letartóztatási intézetekben végzett munka közben ért balesetért. A hátramaradottnak tartásra nyílik joguk. A kártérítés csak abban az esetben követelhető, ha a munkaképtelenség a kiszabadulás után is fennáll.

Azokban az államokban, hol a szabad munkásoknak joguk van a kártérítésre, törvény szabályozza a letartóztatottnak kártérítési jogát.

A határozat szerint nem jár kártérítés akkor, midőn a balesetet a letartóztatott szándékosan vagy vétkes gondatlanságból idézte elő, vagy midőn a szabályok súlyos megsértése volt a baleset oka. A kártérítés nagyságát a baleset következtében előállott munkaképtelenség mérve határozza meg.

A fiatalokkal szemben a szakosztály ezeknek az elveknek tágabb és liberálisabb alkalmazását óhajtja.

A teljes ülésben Didion felszólalt az ellen a megoldás ellen, hogy az állam törvény útján biztosítsa a letartóztatottnak a kártérítési jogot. Helyesebb lenne, ha rendeletileg szabályoznák a kérdést, mert aggályosnak tartja, hogy az elítéltnak törvényes igénye legyen az állammal szemben. Engelsberg figyelmeztet arra, hogy több állam szabályozta már törvényhozási uton e kérdést. Grimanelli és Granier azon véleményüknek adtak kifejezést, hogy a különböző államok eltérő börtönügyi rendszerei megnehezítik e kérdésnek egyöntetű szabályozását. Durand elejtendőnek tartja a vétkes gondatlanság esetén a kártalanítás megtagadását. A plénium változatlanul elfogadta a szakosztály határozatát.

A negyedik kérdés: Szükséges-e külön letartóztatási intézeteket felállítani a) korlátozott beszámíthatóságu egyének részére b) megrögzött alkoholisták részére? S ha igen, minő alapon szerveztessenek az ilyen intézetek.

A törvényhozások nem intézkednek a korlátozott beszámíthatóságu egyének és a megrögzött alkoholisták büntetésének végrehajtásáról. A törvényszéki lélektan számos kiváló képviselője sürgeti azonban, hogy a letartóztatottak szobanforgó kategóriáit különös bánásmódban részesítsék s az újabb törvényjavaslatok tartalmazzanak is erre vonatkozó intézkedéseket. Különösen az a megfigyelés teszi fontossá e kérdés tanulmányozását, hogy a megrögzött alkoholisták állandóan veszélyeztetik a társadalomnak biztonságát.

Dr. Moravcsik Emil volt a kérdés előadója, kit dr. Salgó helyettesített.

A szakosztály az előadónak konklúzióit fogadta el Skousès és Forel módosításaival.

A szakosztály határozatában kimondja, hogy szükséges külön letartóztatási intézeteket felállítani a) a korlátozott beszámíthatóságu egyének részére, b) a megrögzött alkoholisták részére.

Az ilyen intézeteknek ne legyen represszív jellege, de a bánásmód legyen szigorubb s a fegyelem erősebb, mint a közönséges elmeorvosintézetekben. A bánásmód a tettes beszámíthatóságának mérvéhez alkalmazkodjék.

A határozat megkívánja, hogy az intézeteknek terjedelme tegye lehetővé az individualizációt és az elítélteknek mezőgazdasági és ipari munkával való foglalkoztatását.

Az intézetekben elhelyezettek rendszeres és erkölcsi nevelésben részesülnek s ha egészségi állapotuk megkívánja, orvosi kezelésben.

A teljes ülésen Hayem indítványozta, hogy a veszélyes korlátozott beszámíthatóságuak és megrögzött alkoholisták helyezzessenek el külön intézetekbe, akár el vannak ítélve, akár nem, egészen addig, míg a személy- és a vagyonbiztonságot veszélyeztetik. Engelen nem helyesli a szakosztály határozatának azon részét, mely a külön intézetekben betegekkel szemben szigorú rendszert óhajt meghonosítani.

A teljes ülés a szakosztály határozatát tette magáévá.

Az ötödik kérdés: Mily elvek szerint volna az elítéltek mezőgazdasági foglalkoztatása megengedhető s mily módon volnának az ilyenfajta s más a közérdeket szolgáló szabadban végzett munkák szervezendők?

A kérdést néhányan már az 1885-iki harmadik Rómában tartott nemzetközi kongresszuson is felvetették. A kongresszus előkészítő bizottságának jelentése szerint a kongresszusnak különösen abból a szempontból kell a kérdést vizsgálnia, hogy az individualizáció elve nem követeli-e meg, hogy azok, akik korábban mezőgazdasági munkával foglalkoztak a letartóztatási intézetekben is ezzel foglalkoztassanak s hogy a tüdővésznek a börtönökben gyakorolt nagy pusztításait nem lehet-e ez uton meggátolni.

Vámbéry Rusztem előadónak javaslatát a szakosztály elfogadta. A plénium vita nélkül tette magáévá a szakosztály határozatát.

A határozat szerint a szabadban való munka alkalmazható minden elítéltnel szemben, kinek büntetése egy hónál több, de tíz hónál kevesebb s aki legalább 6 hónapig volt magánzárkában.

A határozat az elítéltek három csoportját óhajtja szántóföldek, szőlők, kertek miveltetésére felhasználni. Azokat, kik elítéltetésük előtt mezőgazdasági munkával foglalkoztak és jó magaviseletűek, azokat akik elítéltetésük előtt csavargók, koldusok, részegesek voltak s végül a gyenge testalkatukat s azokat, kiknek tüdeje meg van támadva.

Ezen munkák céljaira lehetőleg a letartóztatási intézet közelében kell földet vásárolni vagy bérelni. A termékek elsősorban a letartóztatási intézetben levők fogyasztására szolgáljanak.

A földművelési munka felosztása lehetőleg az individualis bánásmód elvei szerint történjék.

A rossz magaviseletű elítéltnél az intézet fegyelmi sza-

bályai szerint büntetik, hová fegyelmi uton visszahelyezik, ha egészségi állapota megengedi.

Ha a közérdek s az elítélt ereje és egészségi állapota megengedi, továbbá ha hiány van szabad munkásban, akkor az elítélt egyéb szabadban végezhető munkára is használható, mint talajjavításra, kiszáritásra, utak és csatornák építésére, vizszabályozásra, kötörsre, favágásra stb. Különösen a javíthatatlan büntettseket kellene ilyen munkákra szorítani.

A szabadban végzendő munkára alkalmazott elítéltek éjjel s a pihenés idejében lehetőleg az intézetben legyenek, szükség esetén rövid időre s állandó felügyelet mellett barakkokban lehet őket elhelyezni. Meg kell azonban akadályozni, hogy szabad munkásokkal és más elítéltekkel érintkezzenek.

x

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A perbeli beismerés.*

(A beismerés tárgya.) A beismerés perbeli tárgya csak az ellenfélnek a perben tett s a beismerő félre hátrányos tényállítása lehet. E tekintetben azonban teljesen közömbös, hogy a fél valamely egyszerű tényállítást, pl. azt, hogy a mondott időben és a mondott helyen jelen volt, vagy valamely jogi fogalomba burkolt tényállítást pl. adásvevést, vagy bérleti szerzőőst ismer be. Az által ugyanis, hogy a fél a jogviszonyt megalkotó tények valósága helyett a jogviszony létrejöttét ismeri be, nem válik a beismerés jogelismeréssé. Az a körülmény, hogy a fél beismeri, hogy adásvevést kötött vagy kölcsönt, a helyett, hogy az ár és az áru felett való megegyező akaratkijelentésnek megtörténtét, vagy azt ismerné be, hogy x. forintot kapott és x. forint visszafizetését megígérte — a beismerést nem változtatja át elismeréssé. A fél, aki a perben valamely jogviszonyt valóban elfogad, ezzel nem teremt önálló magánjogi jogalapot; a polgári perben az egyezségkötést és a peres követelésnek egészen vagy részben való elismerését kivéve, az elismerés mint új önálló kötelmi jogalap nem keletkezik. A jogviszony létezésének vagy megszüntetésének valóban elfogadása a félnek egyszerű beismerő nyilatkozata, mely ebben a perben a bizonyítást feleslegessé teszi, de ez a beismerés más perben jogalapul nem szolgálhat, hanem csak mint perenkívüli beismerés vehető bírói mérlegelés alá.**

* Az előbbi közl. I. a 37. számban.

** Ezeket a szempontokat mellőzte a Curia, amikor 1896 október 6. I. G. 189. sz. határozatában így nyilatkozott: «alperes a telekkönyvi törlési perben a jelen kereset tárgyává tett követelés valódiságát és érvényes létrejöttét kifejezetten elismerte s csak azt vitatta, hogy a követelés fizetés folytán megszűnt. Alperes eme tényében magának a jognak elismerése befoglaltatván, az mint rendelkezés jellegével bíró oly jogi tény, mely magát az igényt alapítja meg, a sommás eljárás 60. §-a értelmében vissza nem vonható, hanem annak hatálya csak az akaratnyilvánítás érvénytelenségére nézve fennálló magánjogi elvek alapján támadható meg.» A Curia e kijelentésében kettős tévedés rejlik. Az első az, hogy legfelsőbb bíróságunk a követelés érvényes létrejöttének valódiság gyanánt elfogadásában annak dacára, hogy a peres követelés ellen a fizetés kifogása emeltetett, beismerés helyett elismerést lát; a második tévedés pedig az, hogy a Curia nem volt figyelemmel arra, hogy a más perben tett beismerés csak mint perenkívüli beismerés volt volna tekinthető, (1868: LIV. tcz. 161. §.) melynek bizonyító ereje az 1893: XVIII. tcz. 64. §-a értelmében bírói mérlegelés alá esik, de amelyet a perbeli beismerés módjára az 1893: XVIII. tcz. 60. §-ának korlátai közt visszavonni sem lehet, mert az ellenfél bizonyítékaként szolgáló perenkívüli beismerést egyszerű visszavonással nem lehet a perből kiküszöbölni. Azt a Curia nem mondotta meg e határozatában, hogy a jogelismerést a magánjogi elismerő szerződésnek vagy az 1893: XVIII. tcz. 104. §-ának megfelelő elismerésnek tekintette. Akármelyik esetet gondolta, mindenképpen tévedett. A szövegben már elmondtuk, hogy a jogviszony beismerése nem létesít magánjogi jogalapot; ha pedig a Curia a perbeli elismerésre gondolt, akkor is tévedett, mert

Beismerni csak az ellenfél tényállítását lehet*; a félnek tényállításai, ha mindjárt maga ellen szólnak, egymagukban véve, anélkül, hogy a másik peres fél azokat magáévá tette volna, anélkül, hogy azokat mint a maga állításait a perben előadta volna, nem tekinthetők perbeli beismerésnek. Mindaddig tehát, míg valamelyik peres félnek a perben előadott tényállításait a másik fél kifejezetten mint a maga perbeli előnyére szolgáló tényállításokat a perben fel nem hozza, addig az állító fél perbeli támadásának vagy védekezésének eszközeiül szolgáló tényállításait elejtheti és kijelentheti, hogy perbeli kérelmének alapjául azokat nem kívánja felhasználni. Így pl. ha felperes x. y. és z. tényállításra alapítja keresetét, alperes pedig az x. tényállítást, mely különben felperes ellen szól, tagadásba veszi, vagy arra nem nyilatkozik, akkor felperes ezt az x. tényállítást a perből kiküszöbölheti. Ha azonban alperes a felperesi x. tényállítást magáévá teszi és perbeli védekezésére felhasználja, akkor már felperes beismeréséről szólnunk. Egyébként a tételes jogszabály sem rendeli, hogy a beismerés csak az ellenfélnek előzően felhozott tényállításaira történhetik. Az elméletben találkozunk azonban olyan felfogással is, hogy az ellenfél által utólag magáévá tett tényállítás csak akkor válik perbeli beismeréssé, ha az a fél, aki előzőleg tette a hátrányára szolgáló tényállítást, a másik félnek eme tényállítást perbeli védelméül vagy támadásul felhasználó nyilatkozata után kifejezetten valóban elfogadja illetőleg beismeri e tényállítást. Ámde ezen utólagos kifejezett elfogadásnak csak akkor volna értelme és szüksége, ha a perbeli beismerés vagy lemondás volna a perbeli tagadás jogáról, vagy olyan jogügylet, amelylyel a beismerő azt az akaratát kívánja kifejezésre juttatni, hogy az ellenfél tényállítását annak valóságára tekintet nélkül a perben valóban elfogadja. Ily esetben természetesen oly nyilatkozatnak kellene történnie, mely ezt az akaratot kifejezésre juttatja és ez csak akkor történhetne meg, amikor az ellenfél tényállítását a per anyagává tette. De a beismerés sem nem lemondó, sem nem megállapító jogügylet, mert oly jog, hogy a perben tagadni lehet, nincs, s így viszont oly jog sincs, hogy a fél ellenfelet a bizonyítás alul felmentheti. A perben a fél ellenfele tényállításaira nyilatkozni tartozik, ez a köteles nyilatkozat vagy tagadó vagy beismerő lehet; ennél fogva az teljesen közömbös, hogy a fél előbb jelenti ki azt, hogy valóban tartja azt a tényállítást, melyet ellenfele utóbb ad elő a perben, avagy a nyilatkozatot követi az abban foglalt tényállítás beismerése.

A beismerés tárgya csak a beismerő félre hátrányos tényállítás lehet. Ez a tétel ugyan nincs a törvényben jogszabályként kifejezve, de következik abból, hogy a bizonyítás azt a felet terheli, akinek érdekében áll, hogy valamely tényt a bíróság valóban elfogadjon. Már most az állító fél a bizonyítás alól szabadul, ha a másik fél ezt a tényállítást beismeri. Ha azonban a fél olyan tényállítást tesz, mely a másik fél érdekét szolgálja, ezt ez a fél be nem ismerheti, hanem csak mint előnyére szolgáló tényállítást magáévá teheti s hivatkozhatik arra, hogy ellenfele azt valóban elfogadta. De tételünk helyességét bizonyítja az is, hogy a beismerés alatt nyelvtani értelemben is csak valamely hátrányos vagy terhelő ténynek valóságul elfogadását értjük s hogy a perbeli beismerésnek csak azért lehet a bizonyítást feleslegessé tevő hatása, mert a beismerő maga ellen szóló tényt, amelyet tagadhatna, fogad el valóságul.

A beismerés tárgya valóban tényállítás is lehet s teljesen közömbös az, vajjon a beismerő tudja azt, hogy valóban fogad el valóban vagy nem tudja. Az állító fél nem azért szabadul fel a bizonyítás terhe alól s a bíróság nem azért tartozik valóban elfogadni a beismerő tényállítást, mert ilyen elismerés csak abban a perben történhetik érvényesen, amelyben a követelés peressé tétetik.

* 1893: XVIII. tcz. 58. §.

a beismerő tudja azt, hogy e tényállítás való, hanem azért, mert a beismerő e tényállítást valónak nyilvánítja.

Felmerül e helyen az a kérdés is, hogy lehetetlenségnek vagy a köztudomással ellenkező tényállításnak beismerése bir-e joghatálylyal? Akik a lehetetlenség beismerésének joghatályt tulajdonítanak, abból indulnak ki, hogy a bíró nincs jogosítva a beismert tényállítás valóságát vagy valótlanágát bírálathoz tenni, mert a perbeli beismerés a bírót kötelezi, hogy azt minden további mérlegelés nélkül ítélkezésének tényalapjául elfogadja. A perbeli beismerés nem bizonyító, hanem a bizonyítást feleslegessé tevő ok; amit a fél a perben beismer, az a felek és a bíró számára ugyanabban a perben, mint valóság szerepel. Ezt a merev álláspontot nem fogadhatjuk el, mert amint alább látni fogjuk, a bíró előtt is ismeretes köztudomással ellenkező tényállításnak beismerése nem bir joghatálylyal; ha tehát a lehetetlen tényállítás lehetetlensége köztudomású, akkor a lehetetlenség beismerésének sem fog a bíróság joghatályt tulajdonítani. Oly esetben azonban, amikor a tényállítás lehetetlensége nem köztudomású, a perbeli beismerés joghatályos, s a lehetetlenség bizonyítása a beismerő fél részéről legfeljebb a beismerés visszavonásának indokál szolgálhat. Egy esetben azonban kivétel van e szabály alól, akkor t. i., ha a lehetetlen tényállítás beismerése felismerhető tényleges vagy jogi lehetetlenségnek megítélését eredményezné.

A köztudomással ellenkező tényállításnak, mint előbb említettük, beismerése nem bir joghatálylyal. Amit a bíró ismer, mint köztudomású tény, azt ha a perben alkalmazást nyerhet, a bíró akkor is figyelembe venni és a per tényalapjának kiegészítőjéül elfogadni tartozik, ha a felek a köztudomású tényre nem hivatkoztak; ennél fogva a bíró a köztudomással ellenkező tényállítást még beismerés esetén sem fogadhatja el valóságnak. Az nincs ugyan perjogunkban jogszabályként kifejezve, hogy a bíró a köztudomású tényeket akkor is köteles alkalmazni, ha azokat a felek perben fel nem hozták,* de ez önként következik a köztudomású lényegéből, mely éppen abban rejlik, hogy a köztudomású dolog ellenkezője nem való.** Ha már most a feleknek tetszésére volna bízva a köztudomású tényeknek a per anyagává tétele, akkor megtörténhetnék, hogy a bíró meggyőződése ellenére volna kénytelen eljárni és az igazságszolgáltatás a felek játszi szeszélyének válnék eszközévé.

Azon szabály alul, hogy a beismerés vagyis az ellenfélnek a tárgyaláson vagy a megkeresett bíró előtt tett s a beismerő félre hátrányos tényállítása a bizonyítással terhelt felet a bizonyítás alul felmenti, egy kivétel teendő, t. i. amikor a bíróság hivatalból tartozik valamely perbeli tényállítás valóságát kutatni. Ez okból a beismerés nem szolgálhat bizonyítást kizáró okul:

a) a születés törvénytelenítése iránt indított perekben,**

* A Plósz-féle javaslat e tekintetben is intézkedik; 274. §-ában kimondja, hogy a köztudomású és hivatalos tényeket a bíróság akkor is figyelembe veszi, ha azokat a felek fel nem hozták, tartozik azonban a feleket e tények fennforgására a tárgyalás alkalmával figyelmeztetni. Egyébiránt az általunk elfoglalt álláspontot, hogy t. i. a köztudomású tények a feleknek azokra való hivatkozásuk nélkül is figyelembe veendőek, a Curia is elfogadta, amikor 1896 június 10. I. G. 75. sz. a. kelt határozatában kijelentette: «a felek meghallgatása csupán a bíróság előtt ismeretes tényekre nézve szükséges ugyan, ha a bíróság azokra ítéletet fektetni kívánja; de köztudomású ténykörülményekre nézve a felek előzetes meghallgatására ok nem forog fenn.» Márkus i. m. VII. k. 13084. sz.

** Nincs azonban kizárva, hogy a köztudomással ellenkező tényállítás valósága bebizonyíthatik. Pl. köztudomású dolog, hogy repülő géppel nem lehet utazni, de nincs kizárva, hogy valaki ily gép titkát felfedezve, bebizonyítja, hogy igenis lehet repülőgépen is utazni.

*** «Az anyának kijelentése a törvényes gyakorlat szerint a fennállott házasság tartama alatt született gyermek törvényteleniségének bizonyításul el nem fogadható.» Curia 1892 szeptember 9. napján 113. sz. a. kelt ítélete. Azonos tartalmú ítéletek Márkus gyűjteményében II. kötet 2. kiadás 1989–1991. és 1997. sz. a. közölve.

b) házasság érvényesítése és felbontása iránt indított perekben,*

c) a kiskorúság meghosszabbítása illetőleg a meghosszabbításnak megszüntetése, az atyai hatalom megszüntetése és a gondnokság alá helyezés illetőleg a gondnokság megszüntetése iránt indított perekben,**

d) mindazon esetekben, amikor valamely hivatalból figyelembe veendő perelőfeltétel fenn- vagy fenn nem forgásáról van szó.*** Így például, ha a perben kétséssé válik, hogy alperes a kiskorúak törvényes képviselője-e vagy sem, nem elegendő alperesnek az a beismerése, hogy ő a törvényes képviselő, hanem azt felperesnek bizonyítani kell, mert különben a bíró az 1893 : XVIII. tcz. 8., illetőleg 28. §-a értelemében fog eljárni.

Dr. Gádr Vilmos,

(Folyt. köv.)

budapesti kir. törvényszéki bíró.

Sulyosbitja-e vádlott helyzetét az általa használt perorvoslat?

— Büntető perrendtartásunk egyik kontroverziája. —

Eme kérdésre perrendtartásunk szellemében kategorikus nem lehet csak a felelet. A 387. §. 3. pontja világosan rendelkezik:

«A vádlott büntetése egyedül a vádlónak a vádlott terhére használt felelője esetében sulyosbitható.»

Ugyanezt az elvet viszi át a semmiségi panasz rendszerére a 438. §. 1. bekezdése, melynek értelmében, ha a Curia az ítéletet csupán az elítélt érdekében használt (anyagi) semmiségi panasz folytán semmisíti meg, az abban kimondott büntetésnél sulyosabbat nem állapíthat meg.

Vagyis, ha a vádló megnyugszik az ítéletben s csak a vádlott javára használtatik perorvoslat: ez az ő helyzetét a törvény ezen kettős rendelkezése folytán nem sulyosbithatja.

De a védelemnek e célirányos rendszerét áttörni egy olyan eshetőség, amikor kétséggé válik, hogy vajjon az egyedül a vádlott által használt perorvoslat nem sült-e el visszafelé, nem sulyosíthatja-e vádlott helyzetét?

A kérdés a következő:

Ha a Curia kizárólag a vádlott által használt alaki semmiségi panasz folytán megsemmisíti az esküdtbíróság ítéletét és teljesen új eljárásra utasít (mondjuk) egy másik esküdtbíróságot: az új eljárásban hozható-e az elsőnél sulyosabb ítélet?

Már most, ha a Curia az új esküdtbíróságnak semmiféle megállapítást elő nem ír (438. §. 1. bek., pl. az első esküdtszék nem volt törvényesen alakítva), úgy a második esküdtbíróság teljesen új és tiszta ügyet kap, melyben a hozandó verdiktet semmi sem befolyásolhatja. S mert — törvényes intézkedés híján — az esküdtti lelkiismeretnek útja töretlen és szabad, éppen nincs kizárva, hogy az új verdikt más, az elsőnél sulyosabb büncselekményt állapítson meg, pl. halált okozó testi sértés helyett szándékos emberölést. Az, hogy a bírói tanács azonos verdikt esetén nem alkalmazna magasabb büntetést: alaposan feltehető. De az új esküdtek véleményének kialakulását, ha a főkérdések anyaga labilis, az első verdikt nyomáról könnyen letérítheti egy elmaradt mentő tanu, vagy az erősebben képviselt vád.

De még ha a védelem, az új eljárásban minden esetben gondoskodhatnék is róla, hogy ez a sérelem a vádlotton ne essék, szóval ha a praxisban a sulyosabb verdikt —

* «A tárgyaló bírónak feladata a peres felek és a házasságvédő előterjesztései alapján a tényállást minden irányban kinyomozni» A budapesti kir. ítélőtáblának a házassági perekben követett gyakorlata szakaszokba foglalva. XXII. szakasz. «Váloperben a félnek azon beismerése, hogy házasságtörést követett el, figyelembe nem vehető.» Curia 1885 április 11. és június 10. napján hozott ítéletei.

** Az 1881. évi november hó 1. napján 3263. I. M. E. sz. a. kelt igazságügyminiszteri rendelet 10., 19., 27., 38. és 46. §-ai.

*** V. ö. 1893 : XVIII. tcz. 27., 136., 193., 213. §§.

a méltányosság okán — meg is előzhető, ez csak törvényen kívüli korrekture volna. Elvileg tehát igenis megtörténhetik, hogy a vádló megnyugvása mellett a vádlott részéről használt semmisségi panasz in peius hoz ítélet-változtatást.

Ez az eshetőség, melyet a törvény szabadon hagy, természetesen homlokegyenest ellenkezik az anyagi védelem perrendileg biztosított egyik legfontosabb elvével. És ez az ellenmondás még élesebbé válik, ha ennek az elvnek harmadik, az ujrafelvételnél alkalmazott garanciáit is szem előtt tartjuk.

„Az elítélt javára elrendelt ujrafelvétel esetében az előbbi ítéletben meghatározott büntetésnél súlyosabb ki nem szabható.” (462. §. 3. bek.)

A megsemmisítés folytán elrendelt új eljárás (a még jogerős ítélettel be nem fejezett per keretén belül) közeli analógiája az újított pernek. Ha a törvény figyelme ott kiterjed a védelemnek erre a nagy érdekére, az a körülmény, hogy a vázolt esetben ez a figyelem hiányzik, valóban nem más, mint: a figyelem hiánya.

A perrendtartás esetleg fogamatba veendő módosításai közé ennek a hiánynak pótlása is bekezezkedik.

Dr. Dénes Sándor.

Különfélék.

— A Büntető Jog Tára e heti számával tölti be 25-ik évfolyamát. Ez alatt a 25 esztendő alatt ez a lap a büntető joggyakorlatnak igen jelentékeny szolgálatokat tett. Az elvi jelentőségű határozatok rendszeres ismertetése mellett mindenkor nagy súlyt helyezett a judikatura bírálatára is. A bírói, ügyészi és ügyvédi karnak legjobbjai sorakoztak a lap alapítója és felelős szerkesztője: Németh Péter köré.

A Büntetőjog Tára állandó melléklete és testvérlapja: a *Polgári Törvénykezés*. Előbb *Garay Dezső*, utóbb *Baumgarten Károly*, majd *Reichard Zsigmond* volt a szerkesztője. Jelenleg *Glücklich Emil* ugyanazon a magas nívón tartja e lapot, mint kitűnő elődei és mint Németh Péter a büntetőjogi részt tartalmazó főlapot.

— A büntetettek neme, családi állapota és kora. A budapesti államrendőrség által 1904. évben kinyomozott terheltek között a két nem aránya a következő volt: 13,244 férfi (77·8%), 3785 nő (22·2%).

A 955 főnyi rovott multu, letartóztatott között a férfiak száma 806, a nőké 149, vagyis százalékokban férfi volt 84·5, nő 15·5%.

A családi állapot tekintetében a letartóztatottak közt következők az adatok: nőtlen vagy hajadon 1740 = 77·9%, nős vagy férjes 444 = 19·7%, özvegy 66 = 2·4%.

1. A kinyomozott tettesek közül volt: 16 éven felüli 16,491, 16 éven alul 538, vagyis százalékokban: 16 éven felül 96·9%, 16 éven alul 3·1%. A 16 éven aluli bűntevők száma tehát ismét emelkedőben van.

A letartóztatott kiskorúak száma a büntetőjogi korhatár szempontjából a következően oszlik meg: 16 éven alul volt 87, 16 éves 77, 16 és 24 között 886.

A származásra nézve három adatot jegyez fel a rendőrség, aszerint, amint az illető budapesti vagy vidéki vagy éppen külföldi születésű.

A kinyomozottak közt volt: budapesti 3389, vidéki 13,187, külföldi 453.

A kinyomozott tettesek között a rovott multuak az utolsó öt év alatt a következő arányban szerepeltek: 1900-ban 12,628 terhelte között 1805 vagyis 12·5%, 1901-ben 15,685 terhelte között 1109 vagyis 7·7%, 1902-ben 13,082 terhelte között 1364 vagyis 9·4%, 1903-ban 15,225 terhelte között 854 vagyis 5·6%, 1904-ben 17,029 terhelte között 1124 vagyis 6·5%. Eltekintve a közel egy százalékos emelkedéstől, a rovott multuak mai száma még mindig alig felét teszi annak a számnak, amelylyel az új bünvádi perrendtartás életbe lépte előtt szerepelt a bűntevők között. A bünvádi perrendtartás okozta nehézségek folytán, különösen a letartóztatottnál alig van fizikai érkezése a rendőrségnek arra, hogy személyazonosságot s ezzel együtt a büntetett előéletét

megállapíthassa. Némi javulást várunk ezen a téren a dactyloscopiától, amely jelentékenyen megkönnyíti a felismerést.

A 2250 főnyi letartóztatott terhelte között rovott multu volt 955, 1903-ban 1988 között 854, vagyis százalékokban: 1903-ban a letartóztatottak 42·9%-a, 1904-ben a letartóztatottak 42·4%-a volt rovott multu.

A letartóztatott rovott multuak között az elmúlt évben volt: 24 éven alul 475 = 49·7%, 24 éven felül 480 = 50·3%. A kiskorúakra nézve szomorú tény állapítanak meg ezek a számok. Mert a 12—24 év között csaknem annyi a visszaesők száma, mint a 24—65 év közötti korban.

Legnagyobb számmal a királysértők között szerepelnek a rovott multuak 60%-al. Azután a rablók között 48·1%-al (1903-ban 27·1%-al). A gyilkosok közt 18·9%, a hatóság elleni erőszakot elkövetők között 10·8%-al, a tolvajok között 8·2%-al, az orgazdák között 7·8%-al, csalók között 7·3%-al.

— A bírák s ügyvédek közti viszony tárgyában a budapesti kir. ítélő tábla elnöke a következő átiratot intézte a budapesti ügyvédi kamarához: A tekintetes Ügyvédi Kamarának 1904. évi működéséről szóló évi jelentésében a felügyelet alatt álló bíróságokra vonatkozólag felhozottak vagy meghaladják hatáskörömet, vagy pedig olyan körülményeket tárgyalnak, amelyek felügyeleti intézkedést szükségessé nem tesznek.

A bírák és ügyvédek közti viszonyra és a vezetésemre bízott kir. ítélő táblánál a büntetőtárgyalások kitűzésénél követett eljárásra vonatkozólag mégis szükségesnek tartom a tekintetes ügyvédi kamarának a következőkben válaszolni:

A mióta a kir. ítélőtábla vezetését átvettem, emlékeztem szerint egyetlen ügyvéd sem tett panaszt előttem bíró ellen; az itteni elnöki irattárban talált adatok szerint az utóbbi években több ilyen panasz emeltetett ugyan, de tekintve az ügyvédek és bírák nagy számát, korántsem olyan sok, hogy sürű panaszkodásról szó lehetne, vagy hogy e miatt a bírák és ügyvédek közti viszonyra vonatkozólag kedvezőtlen következtetést kellene levonni.

Arról, hogy a bírák s ügyvédek közti viszony általánosságban tényleg kedvezőtlen volna, nekem nincs tudomásom s a tekintetes Kamarának ily általánosságban tett panaszára intézkedni nincs is módomban, hanem arra kérem a tekintetes Kamarát, hogy minden egyes konkrét esetet hozzon tudomásomra, hogy aztán alkalmam legyen az egyes eseteket megvizsgálni és ha azt tapasztalnék, hogy valamelyik bíró vagy bírósági alkalmazott jogos ok nélkül vagy nem megfelelően járt el, alkalmam legyen a kellő intézkedést megtenni.

Biztosíthatom a tekintetes Kamarát arról, hogy e tekintetben szigorú tárgyilagossággal fogok eljárni s egyúttal megjegyzem, hogy az évi jelentésben foglalt ama súlyos kritikának, amely szerint a „a felettes hatóságok a priori ügyvéd ellenes álláspontot foglalnak el”, tapasztalatom szerint semmi tárgyi alapja nincs.

Ami pedig a vezetésemre bízott kir. ítélőtáblának a büntető felebbviteli tárgyalások kitűzése körül követett gyakorlatát illeti, az ezelőtt abban állott, hogy elsőnek a bizonyítási fölvétellel járó tárgyalást, azután az olyat vették elő, amelyben a közbíró és közvédőn kívül más személy is (pl. külön védő) szerepelt s utóljára maradtak azok az ügyek amelyekben csak a közbíró és közvédő volt jelen.

Bár e gyakorlat miatt a külön védők közül egy sem emelt panaszt, mégis a tekintetes Kamara jelentése folytán akként módosították a kitűzést, hogy most már az ügyek különböző kezdő órákra tüzetnek ki.

Ugyanezen tárgyban az igazságügyminiszter leiratot intézet a kamarához amely így szól:

A budapesti kir. ítélőtábla elnöke másolatban fölterjesztette a Kamarához folyó évi június hó 10-én 1704. eln. szám alatt intézett átiratát, amelyben a kamara 1904. évi működéséről szóló évi jelentésével kapcsolatban a bírák és ügyvédek közti viszonyra vonatkozólag észrevételeit megtette.

Ezzel, valamint a hivatali elődömhöz folyó évi márczius hó 9-én 797. szám alatt intézett fölterjesztésével kapcsolatban értesitem a Kamarát, hogy az ügyvédi és bírói testületnek, mint a jogi élet tényezőinek működésében szükséges összhangra kiváló súlyt helyeznek. Gondom van rá, hogy ez az összhang ápolhassék, az esetleges surlódások megszüntetése érdekében a megfelelő intézkedések megtételének és konkrét alapos panasz esetében az esetleges visszaélés meg is toroltassék.

Fölkérem azonban a kamarát, hogy a maga részéről is hasson oda, hogy a tárgyalások során és egyéb érintkezések

alkalmával a Kamara tagjai, valamint az ezek nevében eljáró helyettesek is, mindazt mellőzzék, ami esetleges félreértésre vagy surlódásra adhatna okot.

— **Bűnügyi judikatura.** *Anyagi jog.* Az alsóbiróságok az ítéletekben megállapított azokból a tényekből, hogy vádlott az általa elkészítendő ruhára hamis lakcím bemondása mellett a sértettekől előleget felvett, azonban a megrendelt ruhát a sértettek részére nem szállította, sem a kapott előleget vagyontalanságánál fogva vissza nem adta, helyesen vonták le azt a jogi következtetést, hogy vádlott a sértetteket a megrendelések kieszközlésénél s az előlegek felvételénél ravasz fondorlattal tévedésbe ejtette a végből, hogy magának jogtalan vagyoni hasznot szerezzen, mi által a sértetteknek a felszedett előlegek erejéig vagyoni kárt okozott. — A kir. törvényszék való tényként azt állapította meg, «hogy vádlottak magánvádló férjes nőről azt állították, hogy az egy férfinék levelet írt és pedig oly körülmények között, hogy a tanúk tudták azt, miként főmagánvádlónak az, kihez a levelet írta, nősülése előtt több éven keresztül szeretője volt, tehát akkor, midőn vádlottak leveléről beszéltek, az alatt szerelmes levelet értettek, miből nyilvánvaló, hogy sértési szándékkal mondták azt». Ezek a megállapított tények tehát egy férjes nőre nézve meggyalázást foglalván magukban, a kir. törvényszék az anyagi törvényt nem alkalmazta tévesen, midőn a vád alapjául szolgáló tettben a becsületsértés tényálladékát ismerte fel. — Az a tény, hogy a sértett felek utazási költségek fedezése céljából kénytelenítették kölcsönre, azoknak szorultságát megállapítja. — Igaz ugyan, hogy abban az esetben, ha büntett, vétség vagy kihágás jelenségei forognak fen, a Btk. nek rendelkezése szerint a hozott fegyelmi ítélet, ha felmentő is, nem zárja ki a bűnvádi eljárást s annak keretében a bizonyítást. Ámde a sértett fél ellenében kelt fegyelmi határozat nem ölelt fel oly tényelemeket, amelyek büntett, vétség vagy kihágás jelenségeit mutatnák. — Tekintettel arra, hogy a magyar állam a m. kir. államvasutakat mint közérdekű országos forgalmi és közlekedési intézményt fenhatóság jogánál fogva létesítette és vette állami kezelés alá, amiből következik, hogy nem csupán az azok feletti felügyelet, hanem azoknak üzeme is az állami közigazgatás egyik tényezőjévé vált; tekintve, hogy a kir. Curia már több alkalommal kimondotta, hogy a m. kir. államvasutak hivatalnokai közhivatalnokoknak tekintendők; tekintve, hogy a m. kir. államvasutak igazgatósága, illetve az annak kebelében alakult fegyelmi bizottság a m. kir. kormány által kinevezett hivatalnokai felett is fegyelmi hatáskörrel bír; tekintettel végül arra, hogy a Btk. 227. §-ának rendelkezéséhez képest a Btk. 260. §-a szerint minősülő rágalmozás vétsége fegyelmi vétséggel való valótlán váddal is elkövethető: ezekhez képest a kir. tábla helyesen határozott, midőn a m. kir. államvasut igazgatóságát a Btk. 164. §-ában megjelölt közigazgatási hatóságnak tekintve a vádbeli cselekményt a Btk. 260. §-a szerint rágalmozás vétségének minősítette. Sértett indítványt tett a vádlott megbüntetésére iránt, mely nyilatkozatában a felhatalmazás ténye is befoglaltatik.

Alaki jog. Vádlottak a BP. 385. §. 1. c) pontja alapján jelentettek be semmiségi panaszt. Egyik azért, mert a részegségnek, másik azért, mert az ellenállhatatlan erőszaknak a beszámíthatóságot kizáró oka nem vétettet figyelembe. Az esküdtbíróság a perorvoslatokat bővebb indokolás nélkül, mint törvényben kizártakat visszautasította. Tekintve azonban, hogy a BP. 427. §-a szerint az esküdtbíróság ítélete ellen a BP. 385. §-ában meghatározott semmiségi okok alapján semmiségi panasznak van helye; tekintve, hogy vádlottak a BP. 385. §. 1. c) pontra hivatkoztak és a semmiségi okot kellően meg is jelölték: az általuk használt perorvoslat törvényben kizártnak nem tekinthető. — Azon körülmény, hogy a megesküvésnél a szabályszerű figyelmeztetés elmaradt, nem képez oly semmiségi okot, mely miatt a 385. §. 1. c) pontja alapján semmiségi panasz volna használható s az ilyen semmiségi panasz, mint a törvényben kizárt, visszautasítandó. — A panasznak a BP. 384. §. 10. pontjára alapított része azon a ténykörülményen sarkal, hogy a bíróság a főtárgyalás folyamán hozott határozattal három vádlottra vonatkozóan a BP. 371. §-a alapján a további eljárást felfüggesztette, ellenben negyedik vádlottra vonatkozóan ezt nem tette, hanem büntető ítéletet hozott. Ebben látják a panaszt használók az ítélet rendelkező részének érthetlenségét, mert szerintök a vád alapjául szolgáló tett valamennyi

vádlottra nézve egy tekintet alá esik, minek folytán szerintük a további eljárást a negyedik vádlottra vonatkozóan is fel kellett volna függeszteni. E részben a panaszt alaptalannak kellett tekinteni s mint ilyent a BP. 437. §. 4. bekezdése szerint el kellett utasítani azért, mert a BP. 371. §. 1. és 3. bekezdésében foglalt szabályok tekintetbe vételével az ítélet rendelkező része a BP. 374. §. 4. bekezdése folytán teljesen érthető; ugyanis minthogy a BP. 371. §-a szerint kizárólag a bíróságra bizza a törvény a felhitt §. 1. bekezdésében meghatározott feltétel fenforgása esetén a további eljárás felfüggesztését, a negyedik vádlottra vonatkozóan azonban a bíróság nézete szerint nem forgott fenn a 371. §. 1. bekezdésében meghatározott feltétel, de a szükséges egyéb feltételek fenforogtak: a bíróságnak T. M. vádlottal vonatkozóan a 374. §. 4. bekezdése folytán büntető ítéletet kellett hozni.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— Visszaélés a czég rövidített használatával.

A bécsi kereskedelmi törvényszék rendbíráság terhe alatt eltiltotta a «... hitelintézet és takarékpénztár, korlátozott szavatosságu bejegyzett szövetkezet» attól, hogy a jövőben kiadásra kerülő betéti könyvein a «korlátozott szavatosságu szövetkezet» megjelölést elhagyja vagy bármi módon rövidítve vagy oly apró betűkkel tüntesse fel, hogy az könnyen elkerülje a figyelmet; eltiltotta a «takarékpénztár» megjelölésnek feltűnő betűkkel való kiemelésétől, továbbá attól, hogy a takarékpénztárak által rendszerint használt jelvényeket alkalmazza, minő pl. a méh valamely jelszóval kapcsolatban. Az országos főtörvényszék és a legfelsőbb bíróság az ítéletet helybenhagyta. Az utóbbi különösen kiemeli a czégnek visszaéléses használatában rejlő tisztességtelen versenyt és azt a célzatot, hogy a közönség az intézet valódi lényege és szervezete iránt megtévesztessék.

— **Szüniidei jogi kurzusok** szükségét hangoztatja Stranz a Deutsche Juristen-Zeitungban, ügyvédek és bírák számára. Rámutat, hogy az orvosok és tanítók számára rendezett hasonló tanfolyamok körül mily nagy haladás mutatkozik. A tudomány műhelyeiből kikerülő új eszmék és felfogások, a munkálkodás methodusai és a kutatások eredményei ezen az uton a gyakorlat emberének gyorsabban hozzáférhetőek lennének. A modern jogtudomány mindinkább elfordul a formai jog gondolatától és a társadalmi igazságosság eszméjéig tüzi ki célul. Mennyire hasznosak lennének az ily kurzusok, melyek bűnügyekben a büntény felderítésének új módjaival foglalkoznának, az anthropologia, fizika, chemia és a mikroszkopikus vizsgálatok szerepével és jelentőségével megismertetnék a jogászt és foglalkoznának pl. a tanuvallosítások és szakértői vélemények pszichológiájával.

— **A königsbergi felségsértési pörben**, mely annak idején általános és rendkívül élénk érdeklődést keltett, a német Reichsgericht ítélete az ügyészség álláspontjának nem kedvező. A vád abban állt, hogy a vádlottak oly nyomtatványokat terjesztettek, melyek az orosz czár irányában felségsértést, továbbá az orosz kormányforma erőszakos felforgatására és az orosz czár meggyilkolására felhívást tartalmaznak. A német Btk. 102. §-a értelmében ezek a cselekmények csakis az esetben büntetendők, ha Oroszország részéről a német birodalommal szemben a viszonzosság biztosítva van. A königsbergi Landgericht a viszonzosság fennforgását nem ismerte el; megállapított, hogy Ausztriával szemben hasonló értelmű külön orosz törvény biztosítja a viszonzosságot, de a német birodalomra nézve ez nem áll. A königsbergi államügyészség ezen ítélettel szemben revízióval élt, de ezt utóbb a felségsértésre nézve visszavonta. Az ítélet indokolása egyebek közt kiemeli, hogy a jelenlegi orosz igazságügyministernek abbéli véleménye, melyet a német bűnügyi hivatal a königsbergi bírósággal ennek kívánságára közölt és melynek értelmében az orosz Btk. 260. §-a a német birodalom irányában a viszonzosságot biztosítja, nem jöhet tekintetbe.

— **Az esküdteket és schöffeket** Württembergben legújabb napidíjakban és utazási költségekben részesítik, hogy a szegényebb sorsu néposztályok, különösen a munkások részvételét a bíráskodásban lehetővé tegyék.

A Magyar Jogászegylet igazgató-választmánya folyó évi szeptember hó 23-án (szombaton) este hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utca 10.) ülést tart, melynek tárgya: az évi rendes közgyűlés előkészítése.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 25. sz.

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4. sz.

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési díj: fél évre — 12 kor.
negyed évre 8

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A kodifikáció szervezése. — Adalékok a magyar és az európai tudományos élet kölcsönhatásaihoz. *Dr. Király János* jogkari dékántól — *Törvénykezési Szemle:* A perbeli beismerés. *Dr. Gaár Vilmos* kir. tszéki bírótól. — Az angol King's Bench Division legújabb határozataiból. *Zsoldos Benő* zombori tszéki jegyzőtől. — Különfélék. *Melléklet:* Döntvénytár. — Büntetőjogi Döntvénytár.

A kodifikáció szervezése.*

Bár a mai politikai helyzet közepette felette nehéz oly kérdéseket feszegetni, amelyek higgadt megfontolást és komoly munkálkodást igényelnek, mégis azt hisszük, hogy a közügynek teszünk szolgálatot azzal, ha az arra illetékes körök figyelmét felhívjuk egy olyan kérdésre, amelynek megoldása az ország legvitálisabb érdekeit a lehető legközelebből érdeklí és amelylyel a kormánynak — bárkiből alakuljon is — okvetlenül foglalkoznia kell.

Aki figyelemmel kíséri törvényalkotásunk utolsó éveinek történetét, a következő észleletről fog magának számot adni. Minden miniszterium a maga, erre nem mindig alkalmas közegeivel dolgoztatja ki a tárczájának ügykörébe vágó törvényjavaslatok tervezeteit, azután átküldi ezeket véleményadás végett az igazságügyminiszterhez és ennek, valamint a sok esetben a dolog természeténél fogva is csak forma szerint megkérdezett minisztertársainak véleménye után és alapján átdolgozva kerül az illető javaslat az országgyűlés elé.

Ez az eljárás nagyban és egészben bevált, mert az igazságügyminiszterium törvényelőkészítő osztálya olyan gárdát nevelt a legmagasabb jogász feladatoknak megoldására, amely egyfelől széleskörű tudással, másfelől az évek hosszú során át szerzett sokoldalú tapasztalattal minden tekintetben alkalmasnak bizonyult az elébe kerülő igen nehéz feladattal való megküzdésre. Mindazonáltal az elfogulatlanul szemlélő kénytelen volt itt-ott azt a megfigyelést tenni, hogy oly ügyekben, amelyek különös szakképzettséget igényelnek, amilyen különösen a többi szakminiszterium köréből az igazságügyminiszteriumhoz érkezett törvényjavaslatok felülbírálásához elengedhetetlenül szükséges, az igazságügyminiszterium véleményadása nem felelhetett meg mindig az illető ügy sajátos természetének és hogy néhol különösen meglátszott a különféle vélemények kiegyenlítésének művelete.

Távol van tőlünk ebből az igazságügyminiszterium kodifikáló osztályának szemrehányást tenni, mert hiszen lehetetlen megkövetelni, hogy az itt szóban forgó jogászok, bármily kiváló szakemberek is, pld. az állategészségügyi vagy a vízügyi törvénytervezetek tárgyát képező és egészen speciális szakképzettséget igénylő kérdésekben, még előző és magától érthető tanulmányozás esetében is, olyan járatosságot és szakértelmet szerezzenek, mint amilyen a jogi életnek egyes ágaiban bírnak. De ez a tapasztalat egymagában elégséges annak feltűntetésére, hogy a kodifikációnak mai szervezete nem felel meg a törvényalkotás igaz céljának és hogy ezt a maitól egészen eltérő módon kellene megvalósítani. Ehhez járul még az a szempont is, hogy a dolog természeténél fogva a kodifikációban való munkásság teljesen elűt a miniszteriu-

mok egyéb tevékenységétől, s mégis sok helyütt egyéb hivatali munkával együtt láttatik el. Már pedig a törvényelőkészítés mindenre inkább alkalmas, mint bürokratikus szervezésre és arra, hogy a törvényelőkészítés terén az egyes megbízottak által kifejtett tevékenység ugyanolyan fokozatos revízió menjen keresztül, amilyenben a minisztérium egyéb előadmányai részesülnek.

Aki csak kissé járatos a törvényalkotás technikájában, annak tudnia kell, hogy arra éppen úgy születni kell, mint a költészetre. Lehet valaki a legkiválóbb jogász, a leglelkiesmeretesebb tisztviselő, a legnagyobb tudós vagy államférfi és mégis képtelen lesz egyetlenegy hasznavehető törvényszakasznak az alkotására. Mert a kodifikátornak nemcsak jogásznak, hanem lehető legtöbb oldalú műveltségű férfinak kell lennie; amellet ismernie kell legrejtettebb zugaiban az emberi életet és a társadalmi viszonyokat, mert hiszen a törvényt az életből merített tapasztalatok alapján, az életnek alkotja.

A multnak összes tanulságait, a jelennek összes momentumait és a jövőnek összes lehetőségeit kell számba vennie mindannyiszor, valahányszor törvény alakjában fixirozza a kodifikátor hazájának jogát. A mellett ismernie kell a multak történetét; hazájáét úgy, mint az egész külföldét; tisztában kell lennie népének kulturális fokával éppen úgy, mint ahogy a legapróbb részletekig kell ismernie országának gazdasági viszonyait. Ezenfelül kell, hogy mestere legyen a stilusnak, hogy képes legyen a törvényszakasznak tömör nyelven a legnagyobb eleganciával és szabatosággal egy-egy rövid mondatban fejezni ki azt a jogtételt, amely nemcsak félremagyarázhatatlanul adja vissza a benne foglalt szabályokat, hanem egyuttal felöleli amit lehetséges eseteknek százezreit, amelyre ezt a rövid szavu tételt alkalmazni kell.

Olyan emberek, a kik mindezeket a kiváló tulajdonságokat magukban egyesítik, igen nehezen találhatók, nemcsak azért, mert a most körülírt sokoldalúság egy emberben felette ritkán található, hanem azért sem, mert a kodifikáció ezen pozitív tulajdonságok mellett még azt is megköveteli művelőjétől, hogy szünetlenül tanuljon, hogy pillanatra se tévessze el szeme elől az összes kulturnemzetek kebelében történeteket, hogy folytonosan és legpontosabban tájékozva legyen mindenről, ami a művelt országok társadalmát foglalkoztatja és ami hazája törvényhozása körében is újabb meg újabb változtatásokat és reformokat tesz szükségessé.

Mindezek a szempontok tanusítják, hogy a kodifikációnak helyes szervezése, főképpen pedig az arra alkalmas egyéneknek kiválasztása és együtt-tartása óriási nehézséggel jár és hogy e nehézségek között nem a legkisebb annak a kérdésnek a megoldása, hogy a kodifikációnak vezetése kinek kezében összpontosuljon, mert hiszen természetes, hogy a vezetőben az egyes tagok jeles tulajdonságainak, amelyek azonban egy-egy irányban kiválóbbak vagy kevésbé kiválók lehetnek, ugyszólván a tökéletességig kell, hogy egyesüljenek. Azonfelül — nézetünk szerint — arra kellene törekedni éppen a törvényalkotásnak egyöntetűsége és egységessége érdekében, ami az eddigi rendszer mellett a legjobb törekvés és legnagyobb lelkiismeretesség ellenére sem érvényesülhetett úgy, amint azt a törvényhozás követelményei megkívánják (aminek ismét az az eredménye, hogy törvé-

* E cikket a jogászvilágnak olyan kitűnőségétől kaptuk, aki csendes visszavonultságban bár, igen élénken figyeli meg jogi életünknek mozzanatait.

nyeinkben a figyelmes tanulmányozó számos lényeges ellenmondásra fog találni), hogy az összes minisztériumok törvénytervezetei egy állandóan szervezett, kormányválságok által nem érinthető, és nem is esetről esetre önkényesen kijelölt organum által felülbíráltassanak, amely organum testületi alakban az összes érdekelt minisztériumok legalkalmasabb megbízottjaiból alakulna és amely az egyes miniszterektől teljesen függetlenül működhetnék. E terv megvalósítása annál könnyebb volna, mert az évek folyamán több minisztériumban alakultak kodifikáló osztályok, ha némely helyütt nem is nevezetnek így. Ezen osztályok tagjaiból az ország újabb megterhelhetése nélkül könnyen lehetne oly kodifikáló szervezetet alkotni, amely az arra természetesen és megbízhatóságon felül az állandóság jellegével is bírna és amely nem volna kitéve annak a veszélynek, hogy a mindenkor miniszteri változás más személyeket és sokszor ötletszerű felfogásokat visz bele a törvényalkotásba.

Nem új hivatal felállításáról, nem is külföldi mintára államtanács szervezéséről van itt szó — bár a lényeg és a cél mellett az elnevezés tökéletesen mellérendelt fontossága — a főcél az, hogy — ismételjük, — az ország törvényalkotása állandóan a lehető legalkalmasabb, igen jól dotált személyek kezében legyen, kiket semmiféle tekintetben nem befolyásolhatnak a kormány körében időnként történő változások, ami persze nem azt a képtelenséget jelenti, hogy a mindenkor miniszter elvei megvalósíthatók ne legyenek, hanem csak azt, hogy azok mindenkor összefüggésben maradjanak az ország jogfejlődésével, annak már fennálló jogával és hogy a törvény technikai tekintetben ne tegyen kiszámíthatatlan ugrásokat.

Az is mellérendelt jelentőségű, vajjon ez a szerv mint külön hivatal szerveztetik-e, a már alkalmazásban lévő erőkből, avagy az igazságügyminisztérium, vagy pedig, a mint az 1872-ben már megtörtént, a miniszterelnökség mellett, amely utóbbi megoldás azért volna a legcélszerűbb, mert ezzel jutna leginkább kifejezésre, hogy a kodifikáló osztály az összkormány terveinek egyöntetű végrehajtására van hivatva. De lényegesnek tartjuk azt, hogy a kodifikáció vezetése olyan férfiú kezébe kerüljön, akiben mindazok a kiváló tulajdonságok, amelyeket fent vázoltunk, hatványozott mértékben vannak meg és hogy hivatali rangja is olyan legyen, amely neki egyénileg, de az általa betöltött állásának is megadja azt a nagy tekintélyt, amelyet óriás felelősséggel járó hivatása, valamint megbecsülhetetlen értékű munkássága egyaránt megkövetel.

Mindezeket azért tartottuk szükségesnek most elmondani, mert az igazságügyminisztérium törvényelőkészítő osztályának főnöksége ez idő szerint üres. Oly fontosnak és egyúttal oly diszesnek tartjuk ezt az állást, hogy arra valóban csakis legeslegkiválóbb jogászaink valamelyikét tartjuk alkalmasnak, aki gazdag élettapasztalattal, igen nagy tudást és igen nagy munkabírást képes összekötni.

Adalékok a magyar és az európai tudományos élet kölcsönhatásaihoz.

A budapesti egyetem tanévének ünnepélyes megnyitása alkalmával Kirdy János jogkari dékán s az európai jogtörténet tanára tartotta a tanév megnyitó beszédet, melynek jogtörténeti részét — az ifjúsághoz intézett intelmek kihagyásával — az alábbiakban közöljük.

...Az egyetemek fejlődésének történetében kimagaslik a bolognai és párisi egyetemek típusa. A harmadik csoportot alkotják a délolaszországi és a spanyol egyetemek.¹ A bolognai egyetem fejlődésének jellemvonása az, hogy a tanulók testületi szervezkedése létesítette.²

¹ Békefi Remig: A bolognai jogi egyetem XIV. és XV. századbeli statútumai 8. l.

² Denifle: Die Entstehung der Universitäten des Mittelalters 154. l. Schäffer Franz. R. G. III. 16. l.

A testületi szervezkedés a középkori társadalom átalakulásának főtenyezője. Ezen szervezkedés volt egyik eszköze a hűbéri rendszer megdöntésének. Ez szabályozta a czéh- és hansa-rendszert, ez hatott a rendi szervezetben, ez létesítette az alkotmányfejlődésben a rendi országgyűléseket, majd szabályozta a városi életet is.

A testületi szervezkedésben érvényesült a középkorban a szabadság és így előkészítője volt azon mozgalmaknak, melyek a társadalmi szabadság korszakát létesítették.

A bolognai egyetem keretéből indult ki azon nagy európai mozgalom, mely a római jognak majd theoretikus, majd praktikus receptiója alatt ismeretes. A glossátorok itteni munkássága volt kiindulása ezen Európaszerte nagy jelentőségű mozgalomnak.

És ugyancsak kiválóan a római jognak classikus mivélése volt azon vonzó erő, amely a tudományssomjas tanulókat a világ akkoriban ismert minden tájékáról — így hazánkban is³ — oda vonzotta. A legelőkelőbb rendi állásokba tartozó egyének, hivatal és méltóságban levők sereglettek ide. A nagyszámú idegen tanulók már a XII. században tömörültek testületekbe,⁴ névszerint a XIII. századtól kettőbe, a hegyentuli — ultra montani és az Alpeseiken inneni — citra montani csoportjaiba, egy-egy Rector vezetése alá.

Alkották tehát az ultramontanok és citramontanok universitását, melyeknek mindegyike ismét több nemzetiségi csoportba oszlott.⁵

Hogy ezen nagy számú, sokszor igen előkelő külföldi, esküvel megerősített közös kötelékbe lépett, abban leli a maga magyarázatát, hogy az idegen a középkorban ha védelem alatt nem állott, jogtalannak tekintett.

Ilyen védelmi viszonyt a sok ezerre menő idegen javára nem igen lehetett volna létesíteni; másrészt a védelmi viszony függőséggel is járt. Ezt a függőséget és így bizonyos tekintetben alárendelt állapotot a nagy számban lévő igen magas rangú idegenekkel szemben nem lehetett volna fogantatni. Bolognának politikai helyzete is megkívánta a testületekbe való szervezkedést. Mint a Lombard városoknak egyike, de földrajzi fekvésénél fogva is, a középkori két versengő hatalom, az egyház és állam, a pápaság és a császárság változó erőmegnyilatkozásainak volt a színhelye.

Ezen viszonyok, melyek egyrészt a hűbéri békók, másrészt a szigorú egyházi felfogás közé szorították a szellemi kincsek után szomjuhozó nagyszámú idegeneket, önkéntelenül készítették azokat arra, hogy mintegy nemzetközi alapokon, de mégis saját nemzetüknek szűkebb kötelékeibe lépve, saját egyéniségüknek és erejüknek latba vetésével egyesüljenek és megalkossák az universitást, azaz: az *universitas scholarium*-ot. Az universitas scienciarum fogalma csak sokkal később keletkezett.⁴

Ezen egyesülésnek a középkori viszonyok között igen kedvezett a Barbarossa Frigyes által adományozott *salvus conductus* és a külön bírói illetőség.⁵

Az universitas scholarium mint egyetemi rendszernek lényege abból áll, hogy a tanulók maguk igazgatták az egyetemi ügyeket; ők választották meg a Rectorokat, a tanárokat.

Ezen nincs mit csodálkoznunk, mert a testületi élettel járó önkormányzat a testület tagjai által érvényesült az egyetemen épügy, mint ahogy érvényesült az pl. a városi életben, amelynek keretén belül a tisztviselőknek választása a testület tagjait illette.

A bolognai tanulók átlag véve meglelt emberek is voltak, sokszor már otthon hivatalt és méltóságot viseltek.

¹ Sziládi Áron: Ak. Ért. II. 128. l.

² Denifle i. m. 158. l.

³ U. o. 155. l.

⁴ Leonhard: Die Universität Bologna im Mittelalter 12., 13. l.

⁵ 1158-ban. Leonhard i. m. 18. l.

Akadnak olyanok is közöttük, kik «decrepita ætate», családostul, feleségestül, gyermekestül tartózkodnak kedves egyetemi városukban, olyanok, kik mint az egyetemnek tagjai zárják ott le életüket. Tudjuk, hogy sokan már mint zsenge ifjak jutnak Bolognába, mint pl. Petrarca, a híres költő, Bartolus és Baldus az oszlopos jogtudósok, kik már 14 éves koruktól fogva tagjai voltak az egyetemnek.

Ha tehát Bolognának egyeteme a hallgatók egyeteme is volt, úgy ezen egyetemnek ügyeit mégis az élet tapasztalatai által megedzett férfiak vezették.

De még Bolognában sem tarthatott ez a szervezet sokáig. Legelőször a Rectorok választása körül keletkeznek bizonyos megszorító szabályok,¹ idővel itt is a vezető hatalom a tanulók kezéből átment a tanárokéba; a Cancellár kineveztetése, a venia legendi megadása körüli eljárás szabályozása hatósági (a Guelf uralom alatt pápai legátusi) intézkedésnek lett a tárgya.²

Ámbár Bologna főleg jogi iskola, azért képviselve voltak már itt a theologiai, az orvosi és a bölcséleti tudományok is.

Az utóbbi három tudománycsoporthoz tartozó hallgatók a fenállott két jogi universitás mellett együttvéve egy harmadikat alkottak.³

A teljes tanszabadság, amely itt uralkodott, nem vetett korlátot a tanulók felvételének még annyiban sem, hogy a jelentkezőktől előképzettségüknek kimutatását követelték volna.

A testületi élet belső szabadsága teremtette meg a tanszabadságot is, melynek bolognai formája változásokon átmenve alkotó főelemét képezi azon tanszabadságnak, amelyet mi itt ezen hajlékban napjainkban is élvezünk.

Ami volt a jogtudományra nézve a középkorban Bologna, az volt az orvosira Salerno és Montpellier és a theologiára nézve Páris.⁴

Az egyház az államtól függetlenítette magát. Külön szervezetté lett. Természetes, hogy szervezetének tagjait hivatásuk gyakorlására maga az egyház készítette elő. Tette pedig ezt kolostori és káptalani iskolákban. Párisban is voltak ilyenek. Ezek megelőzték a párisi egyetemet, ámbár ez nem is keletkezett azokból.⁵

Párisban a theologiai, jogi, orvosi és bölcséleti facultások magisterei a XIII. század körül egyesülnek és alkotják a *consortium magistrorum*-ot.⁶ Létesül tehát itt a bolognai *universitas scolarium* helyett az *universitas doctorum*. Párisban a hallgatóknak nemzetségi csoportokba való tömörülése mesterséges és inkább a fegyelem szempontjából történt.

A tanulóknak független testületi szervezkedésének előfeltételei itt hiányoztak, épugy mint később Prágában, Lipcsében és Bécsben. A bolognai előkép itt is csak külső volt.⁷

A Rector eleinte Párisban szintén csak a nemzetségek universitásának feje, idővel azonban az artista facultás élére kerül. És mert a magistri artium és a Licentiatások, kik a venia legendit kapják, a nemzetségek tagjai, a magisterek közül ezek kerültek legelőbb a Rector hatósága alá. A XIII. században kerül a Rector az összes négy nemzetiség és a facultások — amelyek alatt 1219-ig a tanszakot, inntentul a kart értették⁸ — tehát az összegyűtem élére.

Amint tehát Bolognában a tanulók universitásának összehajában az egyetem vezetése idővel átment a tanárok kezébe, úgy a párisiban, már az egyetem alapszervezése adja

meg ezen jogot a magistereknek, illetve a Rectornak és az egyetemi tanácsnak. Páris, mint egyetemi fejlődési typus lett tulajdonképeni előképévé az európai egyetemek rendszerének. Az universitas doctorum kifejezője azon elvnek, hogy az egyetemi ügyek vezetése, intézése a tanárok testületénél, illetve a Rector magnificus és az egyetemi tanácsnál van. Hogy egyetemi ügyet a tanulók egyoldalulag nem intézhetnek el, hogy a tanulók az egyetemi hatóságok intézkedései előtt meghajolni kötelesek. Mert a vezetés a Rector és tanács, a tanári testület és az egyes tanárok kezébe van letéve.

Azon typusos egyetemi rendszerek, amelyeknek fejlődéséről rövid vázlatot adtunk, mindenfelé hatottak Európában és így nálunk is.

Bologna és Páris felső oktatásügyünk történetében azon két fő nyugvó pont, amely körül forog hazai egyetemeink alapítása, külföldi tanároknak idehívása, hazai tanerőknek, doktoroknak külföldön való szereplése, hazánkfiainak iskolaztatása a külföldön és otthon.

A középkori egyetemek alapítása pápai, császári vagy államfői intézkedéstől, illetve jóváhagyástól függött.¹

Hazánkban a jóváhagyási jogot a pápának azért tulajdonították, mert a theologiának, egyetemi előadásának, a hit-tudományi fokozatok adományozásának joga a pápai hatalom jogkörébe tartozónak ismertetett el.

Ezért nálunk is kikérték egyetemet alapító királyaink és országos főméltóságaink az alapítás ténye után a pápai jóváhagyást.² A pápai hatalom azonban a középkor felfogása szerint nem csak akkor adott positiv engedélyt, ha a theologia előadását megengedte, hanem általában az egyetem alapítására akkor is, ha ebben a theologia előadásának engedélyét megtagadta.³

Hazai középkori egyetemeink alapítása alkalmából idézik a párisi, idézik a bolognai egyetemet. A párisi typus azonban egyetemeink szervezetéből is kitűnik. A veszprémi főiskola egyetemi jellegét ugyan a közelmúltban egy kiváló szaktekintélyünk kétségbe vonta,⁴ bennünket azonban ezen a helyen csak IV. László királynak 1267. évi utalása érdekel, mely a mi főiskolánkat a párisival kapcsolja össze.⁵

A pécsi egyetem Nagy Lajos által alapítottván, V. Orbán pápa erősíti meg 1367-ben, illetve adja ki az alapító levelet,⁶ daczára annak, hogy csak a világi és egyházi jogra és a többi tetszés szerint meghatározandó tudományszakokra szorítja az oktatást és a theológiát a főiskola facultásaiból kirekeszti. Az egyetem állítólag 1543-ig állott fenn és hivatva volt a csakhamar megszűnt veszprémit pótolni.⁷ Zsigmond király ó-budai egyeteme IX. Bonifác 1390. évi kiváltság leveléből következtetve akkor alapítottatott.⁸ Zsigmond halála ideje körül szűnt meg.⁹

Mátyás király kérelmére II. Pál pápa 1465-ben engedélyt adott a királynak, hogy az ország bármelyik városában alapíthat egyetemet. A pápai bullában a bolognai egyetem mintája van kiemelve.¹⁰

A bolognai mintaképnek pápai idézése azonban már nem felel meg az akkori európai közfelfogásnak.

¹ Denifle: i. m. 790. l.

² Ábel Jenő: Egyetemeink 10., 19., 27., 37. l. — Pauler: a «Budapesti Tudományegyetem története» 6., 7. l.

³ Ábel: i. m. A pécsi alapító levél 50. l.

⁴ Békefi Remig: Árpád-kori közoktatásügyünk és a veszprémi egyetem létkérdése 41. l.

⁵ Ábel: Egyetemeink a középkorban. 1. l.

⁶ Denifle: i. m. 415. l. — Walaszký: Tentamen Historiæ Litterarum sub Mathia Corvino in Hungaria 51. l.

⁷ Ábel: i. m. 17. l. — Szilvák Lajos a pécsi egyetem története 35. lap.

⁸ Denifle: i. m. 25. l.

⁹ Ábel: i. m. 25. l.

¹⁰ Walaszký: i. m. 55. l.

¹ Leonhard i. m. 15. l.

² U. o. 23. l.

³ Denifle i. m. 746. l.

⁴ U. o. 746. l.

⁵ V. ö. Békefi R. A cisterciták középkori iskolázása Párisban 6. lap.

⁶ Denifle i. m. 67—69. l.

⁷ U. o. 95. l.

⁸ U. o. 70. l.

Középeurópában a XV. században már egyáltalában a párisi typus volt elfogadva.¹

Ennek alapján alapította Mátyás király 1467-ben Pozsonyban az Akadémia Istropolitánát, mely sajnos, már 1471-ben szűnt meg.²

Ugyancsak a most említett pápai felhatalmazás alapján keletkezett a Mátyás király féle budai egyetem, mely valószínűleg Mátyás király halálát alig élte túl.³

Ránk, magyarokra nézve a bolognai egyetemen kívül a többi külföldi egyetemek közül fontos volt a bolognaiból kiindult páduai,⁴ továbbá a párisi minta szerint szervezett bécsi (1365),⁵ továbbá a krakkói,⁶ a reformáció utáni időben a jenai,⁷ a wittenbergi és heidelbergi egyetemek.⁸

A magyarországi tanulók pl. Bolognában már a XIII. században tömörültek külön nemzetségbe.⁹

Később, a középkor derekán Páduában legelőkelőbb országos méltóságaink fiai tanulnak.¹⁰ Krakóban a magyar tanulók külön bursát alkotnak.¹¹ Innen a «Burschenschaft». Eredetileg a tanulók társas együtttlakását jelentette. Bécsben a nemzetségek közül a magyarokkal a harmadik helyen találkozzunk.¹²

Királyaink hazai tanerőink mellé, egyetemeinkre a külföldről, koruk leghíresebb tudósait hívták meg.

Igy működött pl. a pécsi egyetemen Galvano Bethini decretorum és iur. can. doctor, kinek napi egy-két órai előadásaiért aránylag igen nagy tiszteletdíj volt biztosítva.¹³ A bécsi egyetemről került az ó-budaira Horawi János.¹⁴ Ugyanott más külföldi tanárok is tanítottak, kik az egyetem megszűnése után hazájukba tértek vissza.¹⁵ A pozsonyi egyetemen tanított korának legnevesebb csillagásza Regiomontanus,¹⁶ Vitéz János pedig Francia- és Olaszország neves tudósait igyekezett megnyerni.¹⁷

A külfölddel való belső tudományos kapcsolat azonban nemcsak a magyar tanulóknak külföldi egyetemeknek látogatása és külföldi tudósoknak a mi egyetemeinkre való meghívása és itteni működése által tartatott fen, hanem az által is, hogy hazánk fiai a külföldi egyetemeken, mint egyetemi előjárók és tanárok is működtek.

Valami Paulus Hungarusról maradt ránk a hír, hogy ultra viginti annos Bononiae (Bolognában) in artibus rexit. Egy másik hazánkfiáról, ki Bolognában tanult, pedig tudjuk azt, hogy 1344-ben rectora volt az egyetemnek.¹⁸

A magyar egyetemek tudományos fokozatai a külföldi egyetemeken is elismertettek és a venia legendi ottani előfeltételeképpen elfogadtattak.

Az ó-budai egyetem két baccalaureusa, Briccius de Pesth és, Nicolaus de Temesvár a bécsi egyetem baccalaureusai közé vétettek fel és így ott tanítási jogot is nyertek.¹⁹

¹ Ábel: i. m. 28. l.

² Ábel: i. m. 36. l.

³ U. o. 46. l.

⁴ Denifle i. m. 277. l.

⁵ Fraknoi V. Magyarországi tanulók és tanárok a bécsi egyetemen a XIV—XV. sz.-ban. 5. l.

⁶ V. ö. Ábel: i. m. 18. l. Schrauff: Magyarországi tanulók a külföldön.

⁷ Mokos: Magyarországi tanulók a külföldön I.

⁸ V. ö. Békefi a sárospataki ev. ref. főiskola 1621. évi törvényei.

és «A marosvásárhelyi ev. ref. főiskola XVII. századbeli törvényei.

⁹ Denifle: i. m. 156. l.

¹⁰ Frankl V. Révai Ferencz nádori helytartó fiainak hazai és külföldi iskoláztatása 25—36. l.

¹¹ Schrauff i. h. VI. l.

¹² Fraknoi V. Magyarországi tanárok és tanulók a külföldön. 5. l.

¹³ Denifle: i. m. 417., 827. jegyzet 600 arany forintra, Ábel: i. m.

12. l. 7200 frt.-ra teszi e honoráriumot.

¹⁴ Ábel: 19., 22. l.

¹⁵ Walaszký: i. h. 62. l.

¹⁶ Ábel: i. m. 30. l.

¹⁷ U. o. 33. l.

¹⁸ Denifle: i. m. 414. l.

¹⁹ Ábel: i. m. 22. l.

A bécsi egyetemen a bölcsészeti karnál 1385-től 1498-ig nem kevesebb mint 109, a hittudományi karnál 1407-től 1477-ig terjedő időben pedig 13 magyarországi tanár működött.¹

Az egyetemi tudományos életben tehát a külföld és hazánk között a legbensőbb kölcsönhatás volt, amely a reformáció után — és akkor a midőn a mohácsi vészeset a belföldi oktatásügy ápolásának annyi gátat vetett — továbbra is érvényesült, nem csak hazánkfiainak külföldön való iskoláztatása,² hanem azáltal is, hogy pl. a wittenbergi és heidelbergi egyetemek statútumai hazai főiskolaink szervezésének alapjául fogadtattak el.³

A külfölddel való tudományos kölcsönhatás azonban nemcsak felső oktatás ügyünk terén érvényesült, hanem hazánk nem zárkozott el azon nagy európai jelentőségű mozgalom elől sem, mely a tudományos kutatás módszerének békóit törte szét, a gondolkodás szabadságára, a tudományok újjászületésére vezetett és az ókori classicus világ szellemi termékeinek vizsgálódásával a humanismust teremtette meg.

A scolasticismus mint tudományos módszer, keleti, óvilági és germán elemekből összeforrva, egyrészt bizonyos nehézséggel, másrészt tekervényes körmönfonsággal gátolta a gondolkodás szabadságát.⁴

A scolasticismus az olaszországi egyetemeken is hódított. Ez volt egyrészt oka annak, hogy lassanként Olaszország a jogtudományok terén vezető szerepét elveszté. De a humanismus kifejlődése a római jogi források tanulmányozásával a legszorosabban függ össze. Ez vezetett a philologia mívelésére és az ókorból fenmaradt, nem jogi tartalmu egyéb szellemi termékeknek beható tanulmányozására. A philologusok, pl. egy Cujacius, nyitották meg a classicus világ termékei felé az utat és megteremtették a humanismust, mely a szigorú egyházi felfogással szemben az embert és mindazt, ami emberi, tette a szellemi és kedélyvilág befolyásának központjává.⁵ A humanismus a XV. században széthuzódó Itáliában olyan szellemi egységet létesített, mely hatásában egész Európára terjedt ki.

Az ókori szellemnek a keresztény világgal való összekapcsolása és a systematica felszabadítása a gondolkodás korlátjaiból pl. egy Donellus működésével olyan magas jelentőségű tényezők voltak, melyek az európai felfogást elemmentáris erővel járták át és változtatták meg. A XV. század vége felé az olasz egyetemeken már egyáltalán megszűnt a scolasticismus életerejé és átengedte volt a maga helyét a humanismusnak. Azt lehet mondani tehát, hogy Olaszországból indult a szellemi újjászületés Európa minden része felé és így mihozzánk is.

(Bef. köv.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A perbeli beismerés.⁶

(A beismerés egyéb kellékei.) Ahhoz, hogy a perbeli bizonyítást feleslegessé tevő okul szolgálhasson, a beismerés tárgyán felül még szükséges, hogy a beismerő fél perképeséggel birjon és hogy a beismerő nyilatkozat a szóbeli tárgyaláson vagy a megkeresett bíró előtt történjék. Eme kellékeket egyenkint részletesen fogjuk ismertetni.

¹ Fraknoi V.: Magyarországi tanárok és tanulók a bécsi egyetemen a XIV. és XV. században. 8., 9. l.

² Schrauff i. h. III., IV. Mokos i. h.

³ Békefi R.: A sárospataki ev. rsef. főiskola 1621. törv. 8. l. és «a marosvásárhelyi ev. ref. iskola XVII. századbeli törvényei. 8. l.

⁴ Leonhard i. m. 26—27. l.

⁵ Voigt Georg: Die Wiederbelebung des classischen Alterthums I. 3—4. l.

⁶ Az előbbi közl. l. a 37. számban.

A perképesség a perben való cselekvés jogosultsága; perképes az, aki cselekvőképes, aki önképviseletre jogosult. Az önképviseletre nem jogosult törvényes képviselője által válik perképessé. Kivételesen perképességgel bírnak, de csak felperesi minőségben a kiskorúak és gondnokság alatt levők, akik a per tárgyról peren kívül rendelkezhetnek, valamint személyesen perbe idézhetők, mint perképes személyek a kiskorúak és gondnokság alatt levők, az általuk bérbe vett lakásnak vagy üzlethelyiségnek visszaszolgáltatása iránt indított sommás perekben.¹ E kivételektől eltekintve, a kiskorúak vagy gondnokoltak beismerése nem menti fel ellenfelét a bizonyítás terhe alul. A közadós beismerése is, amennyiben a csődtömeghez tartozó vagyron felett indított pörben történik, hatálytalan, mert a közadós a csőd joghatályának kezdetével e vagyron felett elveszti rendelkezési jogát² és az a csődtömeggondnokra száll át, akit ez időtől fogva egyszerűsmind a képviselő joga is megillet,³ így tehát e vagyron tekintetében egyedül a csődtömeggondnok bír perképességgel.

Igaz ugyan, hogy az 1893 : XVIII. tcz. 95. §-a szerint a bírő belátásától függ, hogy kiskorúak és gondnokoltak pereiben a felet vagy törvényes képviselőjét, a csődtömeg pereiben pedig a közadóst, vagy pedig a tömeggondnokot hallgassa-e ki eskü alatt; ámde ezt a törvényes intézkedést semmiféle joghasonlatossággal nem lehet használni a beismerésnél, mert míg az eskü alatt kihallgatott fél csupán bizonyító eszköz és vallomása bizonyító ok, melynek bizonyító erejét a bírő a tárgyalás és bizonyítás egész tartalmának szorgos méltatása alapján ítéli meg,⁴ addig a beismerő fél felmenti ellenfelét a beismert tényállításra vonatkozólag a bizonyítás terhe alul és a bírót kötelezi, hogy ítélezésénél a beismert tényállítást valóságnak tekintse. A beismerő fél beismerésével arra kötelezi magát, hogy vele szemben a per folyama alatt a beismert tény mint valóság szerepeljen s ámbár ezen kötelező nyilatkozatával — mint már fentebb mondtuk — sem új jogot nem teremt ellenfele javára, sem a maga terhére új kötelezettségeket nem vállal, mégis: mivel oly nyilatkozatot tesz, mely által perbeli állását súlyosítja, ellenfele állását megkönnyíti, ennél fogva indokolt, hogy a törvény csak az oly félnek a perbeli beismerését ruhazza fel a bizonyítást feleslegessé tevő erővel, aki ezen nyilatkozatának horderejét megérteni képes. S ezen mérték meghatározásánál a legértelmesebb ismérv a fél perképessége. Ez okból függ a beismerés érvényessége a beismerő per képességétől (cselekvőképesség).

A beismerésnek a szóbeli tárgyaláson vagy a megkeresett bírő előtt kell történnie; az ellenfél jelenléte vagy ennek részéről a beismerés elfogadása azonban nem kelléke a perbeli beismerésnek. A perbeli beismerés az ellenfél valamely perbeli tényállításának valóságul elfogadása, egyszerű perbeli nyilatkozat, mely már egymagában véve azért hatályos, mivel a fél így nyilatkozott. Ez a nyilatkozat az ellenfelet a bizonyítás terhe alul már annál az oknál fogva felmenti, mert a bírő a perben beismert tényállítást valónak tartozik elfogadni; ennél fogva az ellenfél elfogadó nyilatkozatára nincs szükség.

Az első bírói eljárásban tett perbeli beismerés a felebbezési eljárásban is megtartja hatályát. Ez a jogszabály külön törvénybefoglalás nélkül érvényesnek volna tekintendő, mert a felebbezési eljárás nem új per, hanem az első bírő előtt megkezdett pernek a felsőbb bírő előtt való folytatása s így ha az 1893 : XVIII. tcz. 58. §-a értelmében a szóbeli tárgyaláson vagy a megkeresett bírő előtt történt beismerés a beismert tényállítás bizonyítását feleslegessé teszi, úgy a beismerés ezen hatályossága természetesen a per egész tar-

tamára kiterjed. Mégis a törvényhozó szükségesnek tartotta ezt a jogszabályt kifejezetten törvénybe iktatni és az 1893. évi XVIII. tcz. 152. §-a azt mondja: «... az első bíróság előtt tett és a jegyzőkönyvbe foglalt beismerés... a felebbezési eljárásban is megtartja hatályát.» Már most felmerül az a kérdés: mi az értelme ennek a törvényrendeletnek; az-e, hogy az első bírói eljárásban tett beismerés csak akkor hatályos a felebbezési eljárásban, ha az első bírő jegyzőkönyvbe foglalta — vagy az-e, hogy a per elsőfoku bírójánál tett beismerés minden esetben, a megkeresett bírő előtt történt beismerés azonban csak jegyzőkönyvbe foglalás esetében tartja meg hatályát a felebbezési eljárásban. Az első felfogásnak hódolnak *Fodor Ármin* és *Márkus Dezső* perjogi kézikönyvükben¹ s ennek a felfogásnak voltunk mi is hívei a perbeli beismerésről irt eddigi dolgozatainkban.² A kérdés ismételt tanulmányozása azt a meggyőződést keltette fel bennünk, hogy az utóbbi felfogás a helyes. A 152. §. idézett részének oly értelmezése, hogy az első bírő előtt történt beismerés a felebbezési eljárásban csak úgy tartja meg hatályát, ha azt a bírő jegyzőkönyvbe foglalta, ellenkezik ugyanazon törvény 121. §-ának ama rendelkezésével, hogy a bírő ítéletében a felek szóbeli előadásából kiderült oly ténykörülmenyekre is hivatkozhatik, amelyek a tárgyalási jegyzőkönyvbe felvéve nincsenek. Ilyen ellentét tudatosan csak mint főszabály és kivétel állhat meg ugyanazon törvényben; de az 1893 : XVIII. tcz.-nek sem szövege, sem indoklása nem nyújt alapot arra, hogy a 121. §-ban foglalt főszabály alul a 152. §. idézett része kivételt alkot. Ellenkezőleg a miniszeri indoklás e szavai: «különösen kiemelendő, hogy e §. szerint az első bíróság előtt tett beismerés... a felebbezési bíróság előtt is megtartja hatályát», arra mutatnak, hogy a törvény szerkesztője az első bírő előtti beismerés hatályát a felebbezési eljárásban nem kívánta a jegyzőkönyvbe foglalás feltételéhez kötni. Viszont azonban a 152. §. idézett részének az az értelmezése, hogy az elsőfoku perbíróság előtt tett beismerés minden esetben, a megkeresett bírő előtt történt beismerés azonban csak jegyzőkönyvbe foglalás esetében tartja meg hatályát a felebbezési eljárásban, megfelel a törvény rendelkezéseinek, mert az ítélő bírő a peres félnek szóbeli előadását, amely a jegyzőkönyvbe felvéve nincs, csak akkor veheti tényállásul, ha ez a szóbeli előadás a tárgyaláson előtte történt s így annak a jegyzőkönyvbe foglalása nem feltétlenül szükséges (bár célszerű), de a félnek a megkeresett bírő előtti beismeréséről csak úgy szerezhet tudomást, ha ezt a beismerést a megkeresett bírő jegyzőkönyvbe foglalta.

A beismerésnek a szóbeli tárgyaláson vagy a megkeresett bírő előtt kifejezett akaratnyilvánítás alakjában kell történnie. Hallgatóságos beismerésnek a sommás perben nincs helye.³ Az 1893 : XVIII. tcz. 61. §-ának az a rendelkezése, hogy a bíróság felhívására kifejezetten nem tagadott tényállításokat bizonyítani nem szükséges, kivéve ha azok valóságukkal össze nem férő előadás által közvetve tagadottaknak tekintendők, vagy ha a fél egyéb előadásaiból nem következik, hogy azokat tagadni akarja, — nem hallgatóságos

¹ *Fodor Ármin és Márkus Dezső*: A polgári törvénykezési rendtartás kézikönyve II. kötet 432. lap.

² Lásd a szerzőnek «Beismerés és elismerés» czimű 1897-ben megjelent dolgozatát és a «Jogi Lexicon» I. kötetében «Beismerés» czimű szócikkét.

³ A *Curia* 1896. márcz. 2. I. G. 182. sz. határozata szerint a sommás eljárásban hallgatóságos beismerésnek vagy elismerésnek helye nincs. Ugyancsak a *Curia* 1898. márcz. 17. I. G. 15. sz. a. kimondta, hogy a sommás eljárás hallgatóságos beismerést nem ismer, mert a bíróság az 1893 : XVIII. tcz. 61. §-a értelmében az ott kifejtett módokat szerint állapíthatja meg, hogy a fél valamely tényről egyenesen nem nyilatkozott, részéről az a tény beismertetett-e avagy tagadatott-e. Ugyanígy nyilatkozott a Budapesti tábla is 1897. okt. 21. I. G. 181. sz. a., mondván, hogy lényeges eljárási szabály megsértése valamely ténynek hallgatóságos beismerés alapján való megállapítása.

¹ 1893 : XVIII. tcz. 7. §.

² 1881 : XVII. tcz. 3. §.

³ 1881 : XVII. tcz. 100. §.

⁴ 1893 : XVIII. tcz. 64. és 99. §.

beismerés ismérveit tartalmazza, hanem a fél nyilatkozási kötelezettségének elmulasztása esetére ennek következményeit állapítja meg. Az 1893 : XVIII. tcz. 61. §-a nem mondja azt, hogy a tagadásnak bírói felhívás daczára való elmulasztása beismerést képez; ez a §. csak a bizonyítás terhe alul menti fel az állító felet, mert ellenfele perbeli nyilatkozó kötelezettségének nem tett eleget. A per, mint a felek közt támadt közjogi jogviszony mindegyik alanyára kötelezettségeket ró azon célból, hogy a döntés gyors és alapos legyen. A peres felekre háruló eme kötelezettségek jórészt nem közvetlenül kikényszeríthetők; azért is, nehogy az a körülmény a pernek huzavonására szolgálhasson, a perbeli kötelezettségeknek elmulasztásával bizonyos joghátrány van összekötve. Ilyen kötelezettség az, hogy a fél ellenfelének tényállítási felett nyilatkozzék; a bíró pervezető hatalmánál fogva ügyel arra, hogy a fél ebbeli kötelezettségére figyelmeztetessék, ha azonban a fél a nyilatkozást ennek daczára elmulasztja, a törvény azt a tényállítást, melyről a felhívott fél nem nyilatkozott, a perben valónak elfogadja.

(A *pertárs beismerése*.) A beismerés csak a beismerővel szemben teszi feleslegessé a bizonyítást; ez okból pertársaság esetén, ha nincs valamennyi pertárs beismerésben, a beismerésnek csak a beismerő pertársakkal szemben van hatálya.¹ Ha azonban a per tárgya oszthatatlan, akkor a pertárs beismerése még önmaga ellen sem hatályos, mert ép a per tárgyának oszthatatlansága miatt a beismerőre nézve sem lehet más ítéletet hozni, mint a tagadó pertársra vagy pertársakra nézve.² Más szempont alá esik azonban az az eset, ha valaki perbehívás folytán a perbehívó félnek védelmét elvállalja. (Mellék beavatkozás.) Ily esetben a perbehívó félnek beismerése a perbehívottat is köti; a perbehívó által valónak elfogadott tényállítást ebben a perben a perbehívott nem veheti tagadásba, de ha tagadja is, ez a tagadás az állító ellenfelet bizonyításra nem szoríthatja. A perbehívó fél beismerése tehát köti a perbehívottat, és pedig azért, mert a perbehívott nem pertárs, hanem csak segédzemély, aki a perbehívásnak elfogadása által csak a perbehívónak védelmét vállalja el és aki ellenében a perben hozandó ítélet nem fog hatálylyal birni, mert a perbehívó és a perbehívott közötti jogviszony ebben a perben nem döntetik el.³ Ha tehát a perbehívott csak segédzemélyként avatkozhatik a perbe, ha beavatkozása csak a perbehívó érdekében történhetik, akkor a perbehívó akarata ellenére önálló perbeli támadó vagy védőeszközöket nem használhat; ha tehát a perbehívó beismerésben van, úgy a perbehívottnak tagadása nem hatályos. Viszont, ha a perbehívó tagad, a perbehívott beismerése egyáltalán nem bir perbeli jelentőséggel, mert a perbehívott nem pertárs, tehát maga ellenében beismerésben nem lehet, perbehívóját pedig még pertársaság esetén sem kötné ez a beismerés.

(Bef. köv.)

Dr. Gár Vilmos.

Az angol King's Bench Division legújabb határozataiból.

1. Tekintettel arra, hogy nálunk a közelmúltban lezajlott kongresszusok egyikén az állatvédelem büntetőjogi és nemzetközi szabályozása is tüzetesebb megbeszélés tárgyát képezte: nem lesz érdektelen az alábbi eset feljegyzése.

¹ 1868 : LIV. tcz. 162. §.; 1893 : XVIII. tcz. 13. §. *Curia*: A fűadónak beismerése, hogy a részfizetésekkel késedelembe esett, nem fosztja meg a készfizető kezest attól a jogától, hogy a saját, fűadós rendelkezése alatt nem álló joga megvédése végett bizonyíthassa azt, hogy a fűadós által beismert késedelem fenn nem forog. (1898. okt. 5. G. 235. G. *Dtár*. V. 1936.)

² V. ö. Plósz Sándor nagyérdemű fejtegetését «A pertársak beismerése.» *Jogt. Közl.* 1894. évf. 353. lap.

³ 1881 : LIX. tcz. 10. §. *Budapesti tábla*: «Perbehívás esetén annak, hogy a perbehívott perbehívó védelmét elvállalja, az 1881 : LIX. tcz. 10. §. szerint csak az a következménye, hogy perbehívott a pert perbehívóval közösen folytatja, de még ez által perbehívott a perbehívó pertársává nem lesz.» (Márkus III. 691. sz.)

A. egy angol állatvédelmi egyesület (Society for the Prevention of Cruelty to Animals) tisztviselője feljelentette B. állatszeliiditőt az 1849. évi Cruelty to Animals Act (12. és 13. Vict. c. 92) második szakasza alapján azért, mert «egy pony-ló megsérülésének jogtalan előidézője volt.» — Az ő rendszerinti mutatóványainak egyikén ugyanis, mely abból állott, hogy az oroszlanok ketreczében egy hat csolnakból álló kis körhintát, mely csolnakok mindegyikében egy-egy oroszlan ült, egy kis pony-ló szokott huzni s illetve mozgásban tartani: — az oroszlanok közül az egyik kiugrott a csolnakjából s gyanusan szaglászni kezdte a lovat. B. helyére kergette az oroszlant és folytatta a mutatóványt; — egy vigyázatlan pillanatban azonban, mikor B. figyelme kissé másfelé irányult, az oroszlan megtámadta a lovat, oly sérülést ejtve rajta, melynek következtében az két nap mulva megdöglött. B. azzal érvelt a bíróság előtt, hogy a pony a legutóbbi 12 év alatt legalább is 3—4 ezerszer vett részt ugyanabban a mutatóványban s azt sohase támadták és sértették meg és hogy a ló soha semmi félelmet sem tanusított az oroszlanokkal szemben. Az elsőbíróság tényként elfogadta azt, hogy B. részéről semminemű *szándékosság* nem forgott fenn a sérülés bekövetkezésénél s hogy ő a kérdések alkalommal nem tett többet, mint egyéb megelőző esetekben, kivéve, hogy a kérdéses estén B. az oroszlan fenyegető magatartása után is folytatta az előadást.

A *vottinghami* bíróság B-t 40 shilling (48 korona) pénzbüntetésre ítélte, B. felebbezett.

Az volt itt a kérdés, hogy forgott-e fenn bizonyíték azon tényállítás igazolására, hogy B. a ló megsérülésének előidézője volt. A hivatkozott törvény 2. §-a szerint «ha valaki egy állatot kegyetlenül üt, kinez... vagy közreműködik abban, hogy az kegyetlenül veressék, kinez... — 5 font sterlingig terjedhető pénzbüntetéssel sújtandó.» — A *King's Bench Division* (Lord Alverstone, Lawrence és Ridley) az első bíróság álláspontját fogadta el helyesnek és B-t felebbezésével elutasította.

2. A. egy közforgalomnak átadott nyílt uton körülbelül 20 angol mérföldnyi sebességgel haladt motoros kocsijával; utközben találkozott S. kerékpárossal, aki vele egyidőben jött az illető ut másik oldalán s kitérni készült egy terhes szekérnek, mely lassu menésben vele szembe jött. Az A. motoros kocsijának sebessége következtében, melyet A. elmulasztott megfelelően lassítani, hogy így tért engedhetett volna a kerékpárosnak, S. kényszerítve volt hirtelen át csapni az uton a motoros kocsi és a terhes szekér közt, hogy az utóbbit elhagyva, helyet nyerhessen. S. azonban ezen kényszerhelyzetében leesett a gépjéről s több jelentékenyebb testi sérülést szenvedett.

A bizonyítás során megállapítást nyert az, hogy A. többször is csöngetett; hogy ő az utnak szabályszerű oldalán haladt s hogy az ut éppen a baleset színhelyén meglehetősen széles volt. A. azzal érvelt, hogy az 1903. évi *Motor-Car-Act* 1. §-ának 1. pontja arra az esetre vonatkozik, ha a motoros kocsi oly módon hajtatik, hogy az «a fenforgó összes körülményekhez képest közveszélyes», — s ekként világos, hogy a tulságos vagy veszedelmes gyorsaság itt közömbös s az a jelen szakasznál figyelembe nem is veendő, miután a gyorsaságnak csak az összes fenforgó körülményekhez képest kell közveszélyesnek lennie; már pedig az ő motoros kocsija elen esetben megengedett sebességgel haladt s a hivatkozott szakasz egy külön bűncselekményt állapít meg, — S. ezzel zember a gyorsaság figyelembevételét kívánta.

Bedford grófság esküdtbírósága A.-nak a gyorsaságra vonatkozó ellenvetéseit elvetette s tényként fogadta el azt, hogy A. «az összes fenforgó körülmények kellő mérlegelése mellett» megállapíthatóan közveszélyes gyorsasággal hajtott; azért A.-t 5 font sterling (120 K) pénzbüntetésre és a költségek viselésére ítélte.

A *King's Bench Div.* (Lord Alverstone, Lawrence és Ridler) az elsőbíróság ítéletét mindenekben megerősítette.

Zsidos Benő.

Különfélék.

— A polgári törvénykönyv előkészítése. Az igazságügyminiszteriumban a polgári törvénykönyv tervezetének kidolgozására szervezett bizottság vezetősége e napokban bocsátotta közre a tervezet további tárgyalását előkészítő főelőadmánynak és a tervezetre vonatkozó bírálati anyagnak ötödik és hatodik kötetét. Az előbbi 340 lapon a dologjog

V—VIII. címének feldolgozását adja és a szolgalmakra, az épületjogra, a zálog- és jelzálogra, valamint a telki terhekre vonatkozó részeket tartalmazza. Ez a kötet 21 alapvető fontosságú kérdést tárgyal. A hatodik kötet 500 lapon a kötelmi jog hat első címének feldolgozását tartalmazza és a szerződésre, a tiltott cselekményekre, a kötelmek tartalmára, több hitelező és több adós viszonyára, a követelések és tartozások átruházására, valamint a kötelmek megszűnésére és az elévülésre vonatkozó részeket foglalja magában. E részek köréből a főelőadmány 28 elvi jelentőségű kérdést tárgyal. E munkát további, a kötelmi jog VII—XVI. címét tárgyzó hetedik kötete, ugyisintén az öröklési jogot tartalmazó nyolcadik kötete legközelebb fog megjelenni. A most megjelölt kötetek Grill K. udvari könyvkereskedésében kaphatók.

— **Magyar közjog.** Közjogi vitáinkban éppen úgy, mint a közjog elméleti művelése közben folyton szükségét éreztük olyan gyűjteményes munkának, mely az *egész* jelenleg érvényben lévő közjog minden részletét pontosan feltünteti. Ennek a nehéz munkának megalkotásához azonban nemcsak szorgalom kell, hanem egyszersmind rendkívül sok elméleti és jogtörténeti tudás is, mert a közjogi törvények egybegyűjtése körül legnehezebb az anyag *kritikai* megválasztása. Mi van érvényben a régebbi törvények közül, mi vesztette hatályát az elmúlt századok eseményeiből, minek van — habár csak távoli — kihatása a jelenkor közjogi alakulásaira az érvényes törvényekből, rendeletekből, a bírói és közigazgatási gyakorlatból minek van közjogi vonatkozása? ezt kellett a gyűjtőnek megállapítani, hogy gyűjteménye teljes, szabatos és használható legyen. Ennek a nehéz munkának egyik felét, a kritikát, *Márkus Dezső* a Franklin-Társulat kiadásában megjelent *Corpus Juris Hungarici* szerkesztésekor nagyrészen elvégezte és most a nagy törvénytár szerkesztésébe fektetett ezen rendkívüli munkáját abban a 950 oldalas kötetben kiegészítette és rendszerbe foglalta, amely a Grill-féle törvénytár közjogi részét képezi.

Ez a kötet felöleli a magyar közjog összes jogforrásait Szent Istvántól egészen a folyó 1905. év elejéig és a következő fejezetekre oszlik: A magyar állam függetlensége. A magyar közjog forrásai. A magyar állam területe. Nemzeti szín és az ország czimere. A magyar állam lakossága. A főhatalom. A törvényhozó hatalom. A király. Végrehajtó hatalom. Az országgyűlés. Képviselőház. Főrendiház. Horvát-Szlavon országgyűlés. A bírói hatalom. Az Ausztriával közös érdekű viszonyok. Az Ausztriával egyetértően intézett ügyek.

Ezen rendszer keretében a munka legnagyobb alapossággal, szabatossággal és teljességgel közli az összes érvényben levő jogforrásokat, úgy hogy minden jogszabály a maga helyén a legnagyobb könnyűséggel és a mi szintén igen lényeges, pontos és hű szövegben feltalálható.

— **A Magyar Jogászegylet választmánya** legutóbbi ülésében elhatározta, hogy a folyó évi közgyűlést okt. 22. eshetőleg 29. napján fogja megtartani. A közgyűlés keretében dr. Baumgarten Izidor tart előadást a büntető törvénykönyv első 25 esztendejéről. A legközelebbi előadást dr. Imling Konrád tartja a földbirtok mozgósításáról. Ezt követi dr. Balog Arnoldnak „Törvény és bíró” című előadása. Dr. Nyulász János a mezőgazdasági jogról, Szladits Károly a hagyományokról jelentettek be előadásokat. A szerzői jog reformjának kérdését dr. Márton Miksa, a magyar szinpadi szerzők egyesületének ügyésze ezen egyet megbízása alapján fogja megbeszélés tárgyává tenni. Tervbe van véve, hogy a börtönügyi kongresszus kérdései szakosztályok szerint csoportosítva vétessenek tárgyalás alá. Ezen előadássorozatban dr. Rottenbiller Fülöp, a 4-ik osztály csoportelőadója, a gyermekvédelemre vonatkozó kérdések ismertetését vállalta el. A börtönügyi congressussal kapcsolatban a halálbüntetés kérdésében megindult mozgalmat dr. Herzfelder Gábor fogja a Jogászegylet elé vinni. Kisebbségi körű tárgyak kötetlen alakban való megbeszél-

lése is tervezetlik. Az első ilyen eszmecsere dr. Nagy Dezső fogja bevezetni a bírói egyeztetés kérdéséről.

— **A „jogvédő-egyesületeknek vagyontalanok részére” vidéken való megalakítása tárgyában** az igazságügyminiszter a következő leiratot intézte az ügyvédi kamarákhoz: A „Jogvédő-egyesület vagyontalanok részére” alapszabályai szerint célul azt tűzte ki, hogy vagyontalanok részére az élet minden viszonyaira vonatkozó ingyenes jogsegélyt és jogvédelmet nyújtson.

Ez az egyesület a székesfővárosban már kilenczedik éve működik és arra törekszik, hogy az ingyenes jogvédelmet országosan szervezze és ebből a célból minden ügyvédi kamarai székhelyen ily jogvédő-egyesületet létesítsen.

Ennek a célnak megvalósítása érdekében a nevezett egyesület a m. kir. belügyminiszter irtól az országos szegény-alapból nagyobb összegű segély kiutalványozását kérelmezte. A m. kir. belügyminiszter ur nézete szerint a folyamodó egyesület működésével csupán egyes szegények ügyét mozditja elő, az általános szegényügyet, mint ilyet, nem szolgálja. A kérelem elbírálhatása érdekében felhivom a Kamarát, tegyen hozzá véleményes jelentést arra vonatkozólag, hogy a vidéki egyesületek megalakítása és sikeres működése remélhető-e? A vidéki egyesületek működése az által, hogy egyeseknek jogvédelmet nyújtana, az általános szegényügy javára szolgálna-e? És ebben a részben, t. i. a szegényügy érdekében hízagpótlónak volna-e tekinthető?

Ezen tárgyban a szabadkai ügyvédi kamara az igazságügyminiszterhez a következő felterjesztést intézte:

A vidéki jogvédő egyesületek megalakítása és sikeres működése alaposan remélhető s a vidéki egyesületek működése azzal, hogy egyeseknek jogvédelmet nyújtana, az általános szegényügy javára szolgálna s a szegényügy érdekében hízagpótló lenne. Az ügyvédi kamarák évi kimutatásai igazolják, hogy az ügyvédi kar a pártfogóság és a hivatalból való védelem terén évről-évre szinte geometriai arányokban szaporodó munkásságot fejt ki. De nem szenved kétséget, hogy a vagyontalan egyéneknek nemcsak a polgári bíróság elé tartozó magánjogi vitájuk és a büntető bíró elé tartozó delictumuk van, hanem azok a legváltozatosabb kérdésekben, katonai, iparügyi, kihágási, házassági, mezőrendőri stb. ügyekben is jogsegélyre szorulnak. A törvény nemtudásával senki sem védekezhetik ugyan, ámde a népiszkoláinkban oktatást adnak az éjszaki sarkcsillagról is, holott a földi életviszonyok mindennapi kíváncsalma felől abszolút tájékoztatlanyságot tartják a fiatal nemzedéket.

Az ügyvédi kar általán ösmert buzgalommal látja el a vagyontalanok törvénytábla jogvédelmét, ámde az ügyvédség kereseti viszonyai sürgető szükségé teszik, hogy az ingyenes jogvédelem terén az önfeláldozásában mértéket tartson.

A társadalmi törekvések és kívánalmak eligazodása teremtette meg Németországban az Arbeiter-Secretariatokat, amelyek voltaképp munkásközvetítő intézeteknek tervezetnek és a fejlődő élet hamarosan jogvédő-egyesületeket teremtett belőlük. Ezeknek az Arbeiter-Secretariatoknak az ügyforgalmát egyharmad részében általános magánjogi és bár ennél jóval kisebb, mégis elég jelentős részében büntetőjogi esetek szolgáltatják. Az Arbeiter-Secretariatokon kívül a Volksbureauk is az ingyenes jogvédelem célját szolgálják és kívülök még számos Rechtsschutzstelle is működik Németországban, valamennyi a magánjogi esetekben való tanácsadással is a többi között.

De hogy a hasonló célú intézetek számára a hazai talaj is megérett: a fővárosban működőkről nem szólva, felhívjuk a figyelmet a temesvári Néphivatalra, amely — értesülésünk szerint — a németországi ingyenes jogvédelem intézeteivel teljesen hasonló uton-módon és arányban működik.

A hazai kulturállapotokra való tekintettel kíváncsal az ingyenes jogvédelmet egyelőre szorgos, legcélszerűbben az ügyvédi kamarák által teljesíthető ellenőrzés alá vetni, hogy a magyar néphivatalok ne fájulhassanak a zugírászat melegágyaivá.

Ezen közzél megvalósíthatása érdekében valónak tartjuk, hogy a „Jogvédő egyesület vagyontalanok részére” című egyet abbéli kérelme teljesíttessék, hogy az országos szegény-alapból segély utalványoztassék ki részére.

A m. kir. belügyminiszter urnak az a nézete, hogy az egyesület csupán egyes szegények ügyét mozditja elő, az általános szegényügyet, mint ilyent, nem szolgálja: tart-hatatlan. Mi úgy tudjuk, hogy az általános szegényügy az

egyes szegények ügyének az összesége. Ha tehát az ingyenes jogvédelem az egyes szegények ügyén lendít, akkor ellentmondást nem tűrő bizonyossággal javul az általános szegényügy, mert a képzelhető legáltalánosabb ügy is részletekből alakul. — Ha a belügyminiszter ur azt akarta mondani, hogy az ingyenes jogvédelem szervezésével nem állhatni utját annak, hogy általános szegénység s ennek következtül általános szegényügy legyen: akkor a belügyminiszter urnak tökéletesen igaza van: De az ingyenes jogvédelem arra a lehetetlenségre, hogy a szegényügyet eltüntesse, nem is vállalkozik; az a törekvése pedig, hogy a szegény tanácsal istápolván, a kenyérkereset rovására eső utánjárás sok időpazarlástól, az állam jogrendében való bizalomvesztéstől s a vele járó, az állami rendre destructiv elégtelenségtől menti meg: az állam részéről mentül hathatósabb segítségre méltán tarthat számot.

— **A budapesti állami rendőrség 1904. évi jelentéséből.** A főkapitány a bűnügyi rendészetre vonatkozó jelentésében a többek közt következőket mondja:

Amióta a bűnügyi nyomozást az új bünvádi perrendtartás szabályozza, több ízben, de különösen ez évi jelentéseimben, ismételten is kifejezést adtam azon aggodalomnak, hogy a törvénynek némely intézkedése előbb-utóbb káros visszahatással lesz a közbiztonsági viszonyokra. Különösen pedig az a rendelkezés, hogy az előzetes letartóztatásba helyezettek a rendőrség 24, illetve 48 óra alatt köteles átadni a bíróságoknak. Kifejezést adtam évről-évre azon aggodalmamnak is, hogy a rendőrség a mostani létszámmal alig lesz képes a közbiztonsági állapotok felett kellő módon őrködni.

S az elmúlt év tapasztalatai ezen aggodalmaimat nagyon is igazolják.

Nem mondhatjuk ugyan, hogy a közbiztonsági állapotok nem lettek volna kielégítőek, — mert hiszen igazán nagy jelentőségű bűneset nem is igen fordult elő, — azonban évről-évre látjuk azt, hogy a bűncselekmények száma nagyobb mérvben emelkedik, semmint azt a székesfőváros fejlődése okszerűleg maga után vonná.

1903-ban 19,742 bűneset nyomozását fejezte be a rendőrség, 1904-ben 21,511-et. Nagy mértékben szaporodnak a súlyosabb beszámítás alá eső bűncselekmények — a bűntettek. 1903-ban 13,938 volt ezeknek a száma, 1904-ben már 16,779. Szóval már e két számadatból is olyan jelenségeket tapasztalunk, amelyeknek elejét kell vennünk, hacsak azt nem akarjuk, hogy a székesfőváros közbiztonsága előbb-utóbb kielégítő ne legyen. A rendőrség az elmúlt évben is kifejtette a kellő buzgalmat. Megközelítőleg 8000 darabbal több ügyszám nyert elintéztést, mint 1903-ban. Ezt a munkát pedig *ugyanazzal a munkaerővel* intéztük el. Szaporitva nem lett sem az előadó tisztviselők, sem a nyomozó közegek száma.

Évről-évre rámutattam azokra a nehézségekre, amelyekkel a rendőrségnek a nyomozás során megküdenie kell oly esetekben, a midőn a gyanúsítottak előzetes letartóztatásba helyeztetnek. Felemlítettem már több ízben, hogy az ezen esetekben rendelkezésünkre álló rövid idő annyira felemészti a munkaidőt, — hogy egyéb bűnesetek alapos kidolgozása alig lehetséges. Különösen és főleg a lopásoknál.

Ennek azután az a következménye, hogy az egyéb — nem rabos — ügyek rendszerint csak elkéssetten kerülhetnek nyomozás alá akkor, amikor a bűncselekmények nyomait már régen eltüntették s amikor a sikernek még a reménye is alig kecsegtet. Sőt még ha kiderül is a tettes, — az eltulajdonított holmi már rendszerint nem kerül meg.

Különben így van némiképp azokban az esetekben is, amelyekben a gyanúsítottat előzetes letartóztatásba kell helyezni. Amazokban az ügyekben a létszám elégtelensége miatt, a rabos ügyekben meg az idő rövidsége miatt nem vagyunk képesek kellő alaposséggal eljárni. Szokásos büntetéseknél ugyanis — pedig a tolvajok rendszerint ezek sorából kerülnek ki — a rendelkezésre álló idő alig hogy arra elég, hogy a személyazonosságát megállapítsuk s a fenforgó egy vagy két esetben a bizonyítékokat összegyűjtsük, de hogy az általuk elkövetett más egyéb bűncselekményeket is rájuk bizonyíthassuk, vagy hogy az orgazdáikat kipuhatoljuk s ily módon bűnjelekre találjunk, arra már sem időnk, sem módunk nincs. Mert az csak természetes, hogy ha a tettes nincs állandóan előttünk, — iratokból nyomozni vajmi kevés eredménnyel lehet. Most pedig úgy van. A letartózt

tatott a bírósághoz kerül, az iratok meg visszakerülnek a rendőrséghez a nyomozás folytatása céljából. A rendőrség tehát a gyanúsított nélkül, iratok alapján kénytelen nyomozni.

Ilykép a szokásos büntetésesek száma folyton szaporodik. Ami könnyen érthető következés. Ha az a bűnözésre hajlandó ember látja, hogy az összes bűncselekményei nem kerülnek napvilágra, csak az az egy-kettő, amin épen tetten érik, — mintegy kedvet kap a bűncselekmények elkövetésére. Mert hiszen ha el is fogják, a legnagyobb valószínűség szerint csak azért az egy vagy két bűncselekményért lakol, a többinek gyümölcsét büntetlenül élvezheti.

Szaporodnak az orgazdák, mert azok a mai eljárás mellett ritkán kerülnek kézre. S mindig kisebb lesz az a kockázat, amit az eltulajdonított holmik eltüntetésével vállalnak magukra.

Nagyjában ezek volnának a bünvádi perrendtartás életbe lépte óta eltelt öt évnek az évről-évre megújuló tapasztalatai.

A bűnügyi osztály ügyforgalma 1904-ben a következő volt: beérkezett 80,280, feldolgozandó volt 85,547, feldolgozott ügyek száma 81,464, hátralék maradt 4,083 vagyis egy-egy előadó tisztviselőre átlag 3168 ügy feldolgozása esett.

A rendőrség 1903-ban 19,742, 1904-ben 21,511 esetben fejezte be a nyomozást az év végéig. A bűnesetek száma e szerint 1769 esettel több, mint az előző évben.

Ezen bűncselekmények közül büntett volt 1903-ban 7,444, 1904-ben 7,979, vétség 1903-ban 12,298, 1904-ben 13,532, %-ban büntett 1903-ban 37.7%, 1904-ben 37%, %-ban vétség 1903-ban 62.3%, 1904-ben 63%.

Sikeres volt a nyomozás 1903-ban 12,530, 1904-ben 13,560 esetben (68%, illetve 63%), vagyis az eredményesség ismét csökkent teljes 5%-kal. Ezzel szemben csak annyit jegyzünk meg, hogy 1899-ben (a perrendtartás életbelépte előtt) az esetek nyomozásának az eredménye 72.6% volt, vagyis 9.6%-kal nagyobb, mint manapság.

A kár visszatérítésében még csekélyebb eredményt értett el a rendőrség, mert az 1903-ban elért 24% eredmény-nyel szemben, 1904-ben csak 20%-ot volt képes elérni.

Feljelentettek 1903-ban 16,014, 1904-ben 19,264 személyt, ezek közül kinyomoztatott 1903-ban 15,225, 1904-ben 17,029 (a sikeresség %-a 94.1%, illetve 88.3%).

E szerint a személyek nyomozásában is 5.8% visszaesés mutatkozik.

A kinyomozott terheltek közül előzetes letartóztatásba helyezett a rendőrség 1903-ban 1988-at, 1904-ben 2250-et, vagyis a kinyomozott terhelteknek 13%-a, illetve 13.2%-át.

Az 1904-ben befejezést nyert 21,511 bűncselekményt azok nemei szerint csoportosítván, a következő eredményeket nyerjük:

a) állam és közintézkedés ellen 1903-ban 587, 1904-ben 454, b) vallás elleni 1903-ban 3, 1904-ben 2, c) erkölcs elleni 1903-ban 181, 1904-ben 183, d) becsület elleni 1903-ban 656, 1904-ben 567, e) élet elleni 1903-ban 241, 1904-ben 307, f) testi sértés elleni 1903-ban 2,129, 1904-ben 2,329, g) párbaj elleni 1903-ban 35, 1904-ben 25, h) vagyon elleni 1903-ban 13,938, 1904-ben 16,779, i) egyéb esetek 1903-ban 1,973, 1904-ben 865.

— **A lapunk mellékletét képező «Döntvénytár»** negyedik folyamának I. kötete (az egész gyűjtemény 96. kötete) most jelent meg. A 364 oldalas kötetben 294 eset van összegyűjtve. A kezelés megkönnyítése céljából részletes tartalommutató és betűsoros tárgymutató van a kötethez mellékelve. Ára 4 korona.

— **Kilencz korona iránti ügyben tíz korona költség.** Az alsólendvai kir. járásbírósnál 9 korona 20 fillér iránti fizetési meghagyást kértem. A kérelem előterjesztése után, de a meghagyás kézbesítése előtt, az adós tartozását kifizette. A benyújtott ellenmondás folytán kitűzött tárgyaláson csak alperes jelenvén meg, felperes keresetével elutasított és 10 korona perköltség megfizetésére köteleztett.

x. y.

— **A német bünvádi eljárás** — mint megtört — alapos reformon megy keresztül. A szövetségtanács bizottsága a módosítandó részeket pontozatokba szedte. Ezek egyike arra vonatkozik, hogy a vádalahelyezési eljárás átalakíttassék s fogadtassék el a magyar bünvádi perrendtartásban foglalt vádhatározati rendszer.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 25. sz.

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4. sz.

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési díj: félvre ... 12 kor.
negyedévre 6 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A Budapesti Ügyvédi Kör gyermekvédelmi bizottsága. *Dr. Szilágyi Arthur Károly* budapesti ügyvéd. — A gyermekvédelem kérdése. *Sámson Tibor Sándor* árvaszéki ülnöktől. — Adalékok a magyar és az európai tudományos élet kölcsönhatásaihoz. *Dr. Király János* jogkari dékántól. — *Jogirodalom:* A fiatalkorúak kriminalitása ellen való küzdelem Magyarországon, Kiadja a m. kir. igazságügyminiszterium. Szerkesztették *Dr. Kun Béla* min. oszt. tanácsos és *dr. Ládai István* kir. albiró. *B. S.* — Különfélék.

Melléklet: Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A Budapesti Ügyvédi Kör gyermekvédelmi bizottsága.

A gyermekek védelmének egységes szervezése megvalósul. Régi óhaja volt ez mindenkinek, ki kedvtelésből vagy hivatásszerűen foglalkozott kiskorúak bármely vonatkozása ügyével, de az illetékes körök egymással nem igen találkoztak, kiskorúak ügyei eleddig csupán aktaszerű elintézésben részesültek. Paragraphusok, egyedül és csakis paragraphusok döntötték el a gyermek sorsát, a sziv meg sem szólalt vagy ha megszólalt, visszhangra nem találhatott és a gyermek érdeke, annak joga az akták tömkelegében elvesztett. Csoda-e, ha nálunk, hol a halál ugysis kérlelhetlenül szedi áldozatait a gyermekek közül, az erkölcsi romlás, a züllöttség, a kriminalitás pusztítása is napról-napra végetesebbé válik.

Ma tehát nemcsak arról van szó, hogy önzetlenül védjük és szolgáljuk a gyermek jogait, hanem a humanizmus e magától értetődő követelményétől el is tekintve, szó van az állam biztonsága és a társadalom védelme érdekében a legszélesebb alapra fektetendő praeventióról. Szükséges ezért, hogy ne érjük be azzal, ami a gyermekek oltalma érdekében eddig történt. Nem elég, ha, mint máig cselekedtünk, a jótékonyág morzsáit juttatjuk azon néhány ezer gyermeknek, kik e morzsákhoz vak szerencse vagy a már a csecsemőnél is annyira szükségelt protectio révén hozzáférnek.

Jogot, jogsegélyt minden gyermeknek, ki azt igényli, erkölcsi oltalmat az anyagi oltalom mellett, hogy az anyagi bajnál sokkalta veszélyesebb erkölcsi bajtól óvjuk meg, hogy a megelégedettség és a boldogság maximumát nyujtsuk annak, mi erőnkéből telik és hogy e hazának minden kiskorú polgára, ki arra szorul, az állam, az önkormányzati hatóság és a társadalom állandó szerves együttműködése útján testileg, lelkileg a legrövidebb idő alatt képesítsék arra, hogy tisztességes kenyerét önerejéből megkereshesse és maga is oszlopa legyen e hazának.

Ezen eszmék vezettek oda, hogy a budapesti ügyvédi kör védőszárnyai alatt egy gyermekvédelmi bizottság alakult, mely első sorban dokumentálni kívánja, hogy a társadalom szabad erői az államnak és az önkormányzati hatóságoknak rendelkezésére állanak a végből, hogy kivegyék részüket a gyermekvédelem terén az activ munkából, melyre állam és autonomia a szabad társadalom nélkül képtelenek, mert az csak a hatáskörök és teendők józan megoszlása útján lehet eredményes.

E bizottság a székesfőváros ügyvédi karában rejlő tekintélyes erőt tömöríti és igazolni fogja, hogy körünkben nemcsak fogékonyság és hajlam van meg arra, hogy odaadással

szolgáljon ily nagy czélokra, hanem igazolni fogja azt is, hogy körünk az eszmék kezdeményezésétől azok végrehajtásáig egész tudásával sikra száll és amellet magától értetődőleg a közreműködő kartársak mindegyike szive egész melegével fog buzgólni azon, hogy az eredmény a magyar ügyvédséghez fűzhető várakozásoknak megfelelően.

A bizottságban az összes érdekelt állami és önkormányzati hatóságok, valamint a gyermekvédelmi intézmények állandó küldöttek útján képviselve lesznek, de annak munkálkodásában részt vesznek azon kitünőségeink is, kik az idevágó kérdésekkel foglalkozva, köztekinélynek örvendenek. Az érdekelt körök a legnagyobb rokonszenvvel kísérték az előkészületeket, legtöbb helyről beérkezett írásbeli, az intézményt üdvözlő és a kiküldötteket megnevező értesítés.

Ismertetni kívánom azon anyagot, mely a bizottság kereteit szabja meg. Az összeállítás természetesen hézagos, mert hisz az anyag csak az egész bizottság eszmésurlódása útján fog kifejeződésnek, ez idő szerint tehát tisztán egyéni fogalmazványról van szó.

Ime az inkább jelszavakra szorítókozó összeállítás:

A kiskorúak jogvédelmének problémái.

- I. Charitativ tevékenység reorganizációja.
- II. Magánjogi és szociológiai vonatkozások.
- III. Büntetőjogi vonatkozások.

Ad. I. a charitativ tevékenységnek szellemi központra van szüksége, egységes irányításra, mely tiszteletben tartja az egyleti tevékenység sajátlagos tendenciáit, de másrészt törekszik felesleges egyleteknek a szükséges egyletekbe beolvasztására, adminisztratív, valamint a meddő kiadások apasztására, jövedelmi források szaporítására, arra, hogy az egyletek egymással váltva és ne egymás ellen munkálkodjanak, hogy minden szükséges célra alkalmas egyesület létezzen, ilyenek alakulását tanácsadólág előmozdítja, hogy az egyesület kellő társadalmi és hatósági támogatásban és ellenőrzésben részesüljenek, — de lege ferenda a szegényügyi és gyermekvédelmi igazgatás rendszeres kiépítését tartja szem előtt.

Ide tartozik az anyagilag elhagyatott gyermekek sorsa is. Ezekről az 1901-ik év VIII. és XXI. törvények viszonyainkhoz képest megfelelően gondoskodnak, de itt is időközben szerzett tapasztalatainkat kell értékesítenünk, hogy az oltalom hatályos legyen, hogy a tételes rendelkezések a törvényhozó szellemében hajtassanak végre, hogy a törvény fogyatkozásai mielőbb pótolassanak, hogy végül a társadalom ezen gyermekvédelem végrehajtása körül is működjek közre.

Ezen közreműködés irányait helyesen jelölte meg *Rufy Pál* a Magy. kir. állami gyermekmenhelyek országos felügyelője a következőkben:

A társadalomnak hármas kötelezettége van:

1. A megelőző gyermekvédelem, (praeventio) mely tart a gyermek születéséig, esetleg addig, míg a gyermeket az állam gyermekvédelmi intézménye oltalmába nem vette.

* Jelentés az állami gyermekmenhelyeknek 1903-ik évi munkásságáról. 44. oldal és Gyermekvédelmi Lap. I. évfolyam 4. sz. 61. oldal «Gyermekvédelmi rendszerünk reformja».

2. Az állami gyermekvédelem feladatát kiegészítő és pótoló gyermekvédelem (cooperatio), mely tart az állami gyermekvédelem időszakának egész tartamára.

Az állam munkásságát betetőző gyermekvédelem (successio), mely kezdődik akkor, midőn a gyermek 15-ik élet évét betölti és tart addig, míg őt a munkás társadalom küzdő tagjául be nem sorozta.

Ad. II. A magánjog körébe eső ide tartozó kérdések (pl. törvénytelen gyermek sorsa, tartási kötelezettség, tartásdíj, cselekvőképesség, örökbefogadás stb.) feldolgozandók; — különös figyelmet kell fordítani a gyám- és ipartörvény vonatkozó rendelkezéseire; — megállapítandók azon elvek, melyek szerint a napi és időszaki sajtónak a kiskorúak jogvédelmével összefüggő kérdéseket tárgyalni kellene; — küzdelem az alkoholizmus ellen; — a statisztika tanulmányainak felhasználása; prostitutio, leánykereskedés, cigánykérdés. Kidolgozandó, miként terelhetnék az ügyvédek ügyfeleik érdeklődését és áldozatkészségét a gyermekvédelmi célok felé, (tanu-, szakértői díj, élők közti és haláleseti ajándékozás, stb.) Pædagogiai kérdések. Jogvédelemre szoruló itt tartózkodó külföldi és külföldön tartózkodó magyar gyermekek ügye; nemzetközi érintkezés; külföldi tételes rendelkezések és intézmények.

Ingyenes jogvédelem és gyermekvédelmi tájékoztató iroda, különösen e célra felállított központok útján, vagyontalan kiskorúak érdekében. — A tisztviselő gyermekei. — Biztonsági kérdések. — Cselédügy. — Nikotin. — Gyermekek takarékbetétei. — Kivándorlás.

Ad. III. Minden tevékenység sarkalatos kiindulási pontja szolgálni a praeventio nagy célját, ezért foglalkozni kell a következő anyaggal:

1. Az erkölcsileg elhagyatott gyermekek ügye.
2. Az anyagi büntető jog körébe eső kérdések.
3. Az alaki büntető jog körébe eső kérdések.
4. A büntetések végrehajtása körébe eső kérdések.
5. Patronage kérdések.

Ad IV. Fogalmi meghatározás, kik az erkölcsileg elhagyatott gyermekek?

A) Az apai hatalom visszaélései.

I. Bántalmazott gyermekek.

1. Az apai fegyelmi jog szorosabb értelemben vett visszaélései.

2. A tartozó gondosság elhanyagolása.

3. A gyermek alkalmazása koldulásra, csavargásra, veszélyes foglalkozásra.

II. Lelkileg veszélyeztetett gyermekek.

1. Azon gyermekek, kiknek szülői* botrányos magaviselet, koldulás, iszákosság stb. által rossz példát nyújtanak.

2. Azon gyermekek, kiket szülői kicsapongás, fajtalanság vagy prostitutio örvényébe taszítottak.

3. Azon gyermekek, kiknek szülői bizonyos büntetendő cselekményeket követtek el.

4. Azon gyermekek, kiknek szülői idegen kiskorúak ellen követtek el büntetendő cselekményeket.

5. Azon gyermekek, kik ellen a szülők büntetendő cselekményeket követtek el.

III. Bünbe sodort gyermekek.

Ezen III. osztályba tartoznak a kiskorúak által elkövetett mindazon büntetendő cselekmények, melyek elkövetésének indoka közvetlenül vagy közvetve a szülői befolyásra vezethető vissza.

Kétféle bűncselekményre gondolok. Olyanra, melynek értelmi szerzője maga a szülő, eszköze a gyermek és olyanra, mely kényszerű folyománya az elhanyagolt nevelésnek vagy gonosz példának.

B) A lelki veszélyeztetés egyéb indokai.

* E kitétel alatt mindenkor a gyermek felelős gondviselőjét értem.

IV. Kolduló, iszákos, csavargó, iskolakerülő gyermekek.

V. Fegyelmezetlen és rakoncátlan gyermekek.

VI. A degenerált és a morál insanitásban szenvedő gyermekek, (erkölcsileg gyógyíthatlanok).

VII. A bűnös hajlamu gyermekek, kik azonban még nem kerültek összeütközésbe a büntető törvényekkel.

2. Elv, hogy az erkölcsileg elhagyatott gyermekek oltalma állami kötelesség, mely azonban nem oldható meg másként, mint az állami és önkormányzati hatóságnak a szabad társadalmi erőkkal való állandó szerves együttműködése útján.

3. Egyéni bánásmód és e célból osztályozás a physiologiai és psychikai fejlődés foka szerint, különös tekintettel a pubertásra; osztályozás nem és kor szerint, korhatárok 3—12—14—16—24 év, végül figyelemmel az illető gyermekek családi és társadalmi viszonyaira.

Megfigyelési intézet psychopathologiai alapon, hogy a gyermek jövő sorsa a megfigyelés eredményéhez képest eldönthető legyen.

Az intézetet tartozik az állam a társadalom közreműködésével felállítani. Legfeljebb 20 gyermek tartozzék együvé, a vizsgálat tartama maximum 6 hónap, a gyermekek iskolai és erkölcsi oktatásban részesüljenek, főleg mezőgazdasági munkával foglalkozzanak, az intézetet a családi szellem lengje át.

Ily intézetek pl.: quartier de l'école Théophile Roussel à Montesson, France; asyle d'observation, rue Denfert-Rochereau, Paris, Assistance Publique pour mineurs de 16 ans inculpés; école de réforme d'Alkmaar, Pays-Bas, pour mineurs mis à la disposition de gouvernement.

5. Az elhelyezés kérdése:

a) meghagyni a gyermeket a régi milieuban, de a gondviselő intelemben részesítendő s állandóan ellenőrizendő,

b) milieuváltoztatás legenyhébb alakzata: gyermek elhelyezése az eddigi gondviselő valamely családtagjánál,

c) elhelyezés idegen családnál,

d) elhelyezés intézetben, mely az individualisatio célját szolgálja, hol a gyermek erkölcsi alapon valamely hivatásban kiképeztetik s hol egyidejűleg a testi erő kellő izmosítására is gondot fordítanak.

Az intézet type-je középut a családi elhelyezés és az internátus közt, azaz pavillonrendszer, elkülönítés legfőképpen 12 gyermekből álló család szerint. A gyermekek a családfővel mindig együtt legyenek. Családfőként hivatásuk magaslátán álló szellemi vezetők alkalmazandók.

6. Nevelés. Ennek eszközei ismét a gyermek egyéniségétől függenek. Elvül szolgál, hogy a pályaválasztásnál kizárólag a gyermek jogai és érdekei birjanak döntő befolyással, valamint, hogy a gyermek oly kiképzésben részesüljön, mely őt a lehető legrövidebb idő alatt képesíti arra, hogy állandó és tisztességes kenyeret a maga erejéből kereshessen magának.

7. Továbbá általános vonatkozású intézkedések: a közegészség fejlesztése, küzdelem a betegségek ellen, a biztosítás megfelelő válfajai, egészséges és olcsó lakások, ipari oltalom, az anya védelme, stb.

8. Különös oltalom szegény gyermekeknek: árvaházak helyett családi kitelepítés vagy koloniális rendszer, a szülő anyagi támogatása stb.

Ad. III. 2. a) 1878 : V. tcz. 27. szakasza és az 1892 : XXVII. tcz. megváltoztatandó akként, hogy a pénzbüntetések és illetve a büntetéspénzek országos alapja kizárólag a kiskorú bűnözők elhelyezésére és ellátására szükségelt célokra valamint patronage céljaira használandó fel.

b) A Btk. 42. és következő szakaszok és Kbt. 19., 65. és 66. §§. a javítóintézeti rendszer reformja.

c) Btk. 55. szakasz 3. p. a. hivatalvesztésre ítélt elveszti az apai hatalmat is.

d) Btk. 83. és következő szakaszok. Az absolut büntet-

lenség korhatára felemelendő a 14. életévre, de a 14. életévet be nem töltött és a büntetőtörvényekkel összeütközésbe került gyermek ellenében is bizonyos intézkedésekre és állami beavatkozásra van szükség, mely szabályozandó; a discernement kriteriuma pótlendő oly rendelkezéssel, mely a kiskoru érettségét hangsúlyozza. A viszonylagos büntetlenség felső határául a 18. életév állapítandó meg. Szabadságvesztés-büntetés kiskoru ellen egyáltalán nem alkalmazható (kényszernevelés a büntetés helyett, mellett vagy után?), de ha alkalmaztatik, azt másképp kell szabályozni, mint büntető törvénykönyvünk teszi; rövid tartamu szabadságvesztés helyett hosszabb, alapos büntetés, mint nevelési eszköz, (egyszerű elzárás, esetleg fogház és custodia honesta, megintés, pénz-büntetés, de nem célszerűek az olyan büntető eszközök, mint például botbüntetés, birság, korcsmatilalom, otthoni elzárás); pénzbüntetések és költségekért, ha a kiskorun be nem hajthatók, felelőssé teendő a törvényes képviselő, kivéve ha igazoltatik, hogy a cselekmény elkövetéséről tudomással nem birt, vagy ha azt meg nem akadályozhatta.

e) Btk. 64., 66. §-a a szülő büntetőjogi felelősségének ma egyedüli törvényes alapja. E rendelkezések szélesebb keretben alkalmazandók addig is, míg a kérdés maga megfelelőbben szabályoztatni fog.

f) A Kbt. 65., 66. §§. gyökeres reformra szorulnak.

Ad. III. 3. Kiskoru bűnözőt meglehetősen magas korhatárig büntetni egyáltalán nem volna szabad, hanem ha a büntető törvényekkel össze is ütközött, javítani, nevelni kellene. Az amerikai ifjúsági bíróságok intézménye komoly tanulmányozást igényel, addig azonban, míg büntető pert kiskoruk ellen is lefolytatunk, szem előtt kellene tartanunk a következő elveket:

a) Minden büntető törvényszék jelölje ki egy tagját, ki kizárólag kiskoruk bűnügyével foglalkozik; kiszemelendő úgy a vizsgáló bírák egyike, mint az ítélkező bírák egyike, kihez a kiskoruk összes bűnügyei tartozzanak, hol a királyi ügyészség nagyobb számban van képviselve, ott mindig a vádhatóság ugyanazon tagjának osztandók ki a kiskorukra vonatkozó ügyek. Kiskoruknak bármily minőségben akad bíróval dolguk, a bíróság folyosóin és előszobáiban egyáltalában nem szabad tartózkodniok, hanem megfelelő helyiségben megfelelő felügyelet alatt álljanak, míg a bíró elé kerülnek s azután oly gyorsan, amint lehet, hagyják el a bíróság épületét.

b) BP. 56. szakasz 3. p. 16 éven aluli részére a főtárgyalásra védő kirendeltetik ugyan, de, eltekintve, hogy e korhatár felemelendő, a bűnös gyermeknek a bűnügy folyamatba tétele percztől kell védővel rendelkeznie.

c) Különleges intézkedések szükségesek a kiskoru bűnözők előzetes letartóztatása és vizsgálati fogsága tekintetében, különösen elégtelen a BP. 152. szakaszának azon intézkedése, mely szerint arra kell ügyelni, hogy fiatal egyének idősebb foglyokkal egy helyiségbe zárva ne legyenek.

d) BP. 212. szakasza 3. p. Ma csak a 14. évet be nem töltött tanu megeskete mellőztetik; e korhatár is felemelendő a 18. évre.

e) Kiskoruk bűnügyei nem valók a nyilvánosság elé s így azokról a sajtónak vagy semmit sem szabad közölni, vagy ha közléseket tesz, különös tekintettel kellene a sajtónak arra lenni, hogy mily irányban hozza közleményeit. Kivánatos lenne, ha a bíróság kiskoruk ügyében a bűnvádi perrendtartás 293. szakaszát a nyilvánosság kizárására vonatkozólag lehetőleg sűrűn alkalmazná.

f) BP. 295. szakasza szerint a hallgatók közül „fel nem nőttek” zárandók ki. Ez intézkedés szintén elégtelen és a kiskoruk érdekében megfelelően pótlendő, de addig is szigorubban kell a tárgyalási elnöknek arra figyelni, hogy a kiskoruk a tárgyaláson részt ne vehessenek.

g) Kiskoruk bűnügyi védelme egységes elvek szerint szabályozandó.

h) Kiskoruk bűnügyeiben gyorsabb és sommásabb eljárásra van szükség.

i) Büntető parancsot (BP. 532. szakasza) kiskoru ellen kibocsátani nem volna szabad.

j) 12—16 éves bűnözők a discernement megállapítása céljából feltétlenül és minden ügyben a vád és védelem képviselőjének jelenlétében a pszichiatriában jártas két szakértő orvos által volnának megvizsgálandók. E vizsgálat különös figyelmet fordítson a gyermek biológiai és pszichológiai viszonyaira.

Ad. III. 4. A javító-intézeteknek mint büntetés végrehajtási intézeteknek reformja fölötté sürgős. Addig is míg ez megtörténhetik, szem előtt kell tartani a kiskoruk elleni szabadságvesztésbüntetések végrehajtásánál azon célt, mely első sorban a kiskoru jogait és érdekeit, nevelését és javítását tartja szem előtt. Áll ez úgy maga a szabadságvesztésbüntetésére, mint a kiskoru foglalkoztatására, táplálkozására, hygiénájára vonatkozólag. Az intézeti tisztviselőknek és alkalmazottaknak megfelelő szakértelemmel, erkölcsi és egyéb képzettséggel kell bírniok és hivatásuk magaslatán álljanak. Eszmecsere a feltételes szabadságra bocsátás, a feltételes és a határozatlan időre szóló elítélés és a büntetés feltételes végrehajtásának kérdései felett. A büntetések végrehajtása pädagogiai alapon. Magánzárka rövid tartamu büntetésnél nevelő munkával kapcsolatban, hosszabb büntetés végrehajtása progresszív alapon.

Ad. III. 5. A gyermekek patronage-ja teljesen elválasztandó a patronage egyéb alakulataitól. Ha az állam nem támogatja anyagilag ez intézményt, úgy az tőle teljesen függetlenítendő, ha anyagilag támogatja, az esetben is szorítkozzék az állami beavatkozás a patronage pénzügyi tevékenysége ellenőrzésére, de a patronage mikénti gyakorlata és a és a szervezet állami beavatkozástól ment legyen. A rabsegélyző egyletek központosítása, reformja különös tekintettel a gyermekvédelem szempontjából figyelembe veendő itt említett körülményekre. Gondviselői intézmény, (Pfleger, Fürsorger, Probation officer.) — Conseil de tutelle. Comité de défense. Salles de travail. Országos patronage egyesület, gyermekvédelmi liga szervezése, a mi bizottságunk kiépítése útján. (figyelemmel az 1901. évi VII. és XXI. tcz. végrehajtása tárgyában kiadott V. e. I/1903. b. ü. m. sz. körrendelet 70. §-ában tervezett gyermekvédő országos bizottságra).

Ez anyagot akként kívánjuk feldolgozni, hogy lehetőleg ügyvédek között helyeztetnek el az egyes kérdések, ügyvédek között, hogy tanácskozásainkat az „atmosphère de la défense” lengje át. Karunk sok előkelő tagja nyilatkoztatta ki abbéli kézségét, hogy egyes kérdéseket vállal, úgy, hogy ma már mintegy 50 ügyvéd foglalkozik a maga választott témájával, az illető mint előadó rövid néhány pontba foglalva elkészíti a maga egyéni javaslatát a tekintetben, miként véli saját témájára vonatkozólag tételes jogforrásainknak az eddigittől eltérő olyatén alkalmazását és végrehajtását, hogy a téma a kiskorut összjogaihoz a legteljesebb mértékben juttassa; az előadó utolsó pontban de lege ferenda teszi meg előterjesztését. Az előadók így kidolgozott javaslatai csak előadókhoz álló közös értekezlet elbírálása alá bocsátatnak, hol a dolgozat a többi kartárs dolgozatával össze egyeztetetik és érvényesül az a törekvés, hogy lehetőleg egységes szellem és felfogás nyilatkozzék meg az összes kérdésekben.

A javaslatok, ha ezen előzetes forumot megjárták, az egész bizottság plénuma elé kerülnek és ott vitatattak meg. Törekszünk a javaslatok oly előkészítésére, hogy a plénum aránylag gyorsan határozhasson és határozata a leggyorsabban és legsimábban a gyakorlati életbe átültethető legyen. Körülbelül minden hónapban egy előadói értekezlet és minden két hónapban egy teljes ülés terveztetik.

A bizottság számos tagja kérelmére tettem közzé ezen ismertetést, melynek alapján az első előadói értekezlet jövő

héten megtartatik, azon a program kerete és a kérdések elhelyezése fog megbeszéltetni, mire a legrövidebb idő alatt az első teljes ülés hivatik össze.

Mi ügyvédek kezdeményeztük ezen actiót, becsületbeli kötelességünk nemcsak a meghívott hatósági képviselőkkel, hanem az egész társadalommal szemben kimutatni, hogy zászlónk alatt a gyermekek jogvédelmének problémáit felténi nem kell, hogy azon magyar politikában, melyet e téren üzni szándékozunk, mindannyian egyek vagyunk.

Dr. Szilágyi Artur Károly.

A gyermekvédelem kérdése.

A politikai izgalmak fojtó légköréből kimenekülni a productiv munka tiszta levegővel borított szabad mezejére: sokaknak vágya.

A teendők sokaságában előkelő hely illeti meg a gyermekvédelem kérdését. Nem akarok e tekintetben túlzott elsőbbségi igényekkel előállni, mert egy civilizált társadalom szükségletei nagyon szétágazók s csak a szükségletek aránylagos kielégítése biztosítja az egyöntetű előhaladást, — de annyi kétségtelen, hogy a kérdések tömkelegében egynek sincs a jövő nemzedékre oly messze kiható jelentősége, mint a gyermekvédelem kérdésének.

A mai nemzedék egy kötelezettségekkel megterhelt államot, adósságokkal terhelt municipiumokat és tulnyomó részben passzív mérlegű magángazdaságokat fog hátrahagyni az utókorra, s már ezért is, és sok más egyéb okokból a mai nemzedéknek erkölcsi kötelessége gondoskodni arról, hogy az élet küzdelmeinek eredendő terhével sujtott utókor számára, testi épségben, szellemi és anyagi javakban gyarapodva léphessen ki az élet porondjára.

Igy fogva fel a gyermekvédelem ügyének rendeltetését, azonnal tisztába jöhetünk azzal, hogy a gyermekvédelem fogalmi körébe a kérdések oly tömege tartozik, hogy a siker lehető biztosítása érdekében feltétlenül szükséges azok rendszerbe foglalása, egy öntudatos gyermekvédelmi politika sarktételeinek megállapítása.

Állam, község és társadalom azok a tényezők, amelyek e téren működni hivatva vannak. Törvényhozás és a kormányzat feladata lesz, hogy az állam és a község működési körét megszabja s tovább építse azokat az alapokat, amelyeket az 1901. évi VIII. tcz. rakott le.

Az *állami* gyermekvédelem átesett már a kezdet nehézségein; a *község* működési körének meghatározásával, feladatainak megállapításával azonban még adósok vagyunk s a *társadalmi* tényezők sem igen jelentkeztek ezideig a rendszeres munkára.

A budapesti ügyvédi kört illeti meg e tekintetben a kezdeményezés érdeme. Az ügyvédi kör azon elhatározása, hogy a maga kebelében gyermekvédelmi bizottságot alkot s ennek azt a szerepet szánja, hogy az állami önkormányzati s egyéb társadalmi tényezőkkel való érintkezés útján szolgálja a gyermekvédelem ügyét, mentő eszmét adott azoknak, akik keresve-keresték, de nem tudták megtalálni azt a társadalmi kört, amely a gyermekvédelem *nem hivatalos* részének művelésére vállalkozik és amely összekötő kapcsot képezhet az állami és társadalmi tényezők között.

Az a nagy szellemi tőke, amelyet a magyar ügyvédi kar a gyermekvédelem ügyének rendelkezésre bocsájt, már eleve biztosítja az eredményes munkálkodást. A sikernek egy további biztosítéka azon gyakorlatilag helyes intézkedés, hogy az ügyvédi kör közreműködésre szólította fel a gyermekvédelem ügyével hivatásból foglalkozó tényezőket, az állami és municipális hatóságokat, mi által megteremtette annak a garanciáját, hogy eszméi és elhatározásai a gyakorlati életben a lehetőséghez képest azonnal megvalósuljanak.

Egy futó pillantást vetve arra a tervszetre, amelyet

dr. Szilágyi Artur Károly mint munkaprogrammot egyidejűleg közrebocsájt, láthatjuk, hogy széles az a határ, amelyet a gyermekvédelem érdekében meg kell szántanunk. Jó része a pontozatoknak olyan, hogy csak magot jelent, amely hosszú idő múlva hajt gyümölcsöt, de van közöttük olyan is, amelyik azonnal éreztetheti jótékony hatását a gyermekvédelemre.

Az érdekelt hatóságok képviselőinek lesz a megindult mozgalomban a hivatása, hogy a szerint, amint egy-egy eszme a megvalósításra megérett, annak gyakorlati életbeléptetése iránt intézkedjenek.

A fokozatos előkészítés és életbeléptetés rendszerének alkalmazása sehol sem oly helyén való, mint éppen a gyermekvédelem terén, ahol a messze kiható s csak a távol jövőben érvényesülő tervezetekkel az égető szükségletek kielégítésére irányuló intézkedések találkozhatnak. Nemcsak de lege ferenda, családjogi intézményeinknek a gyermekvédelmet biztosító reformjára kell törekednünk, hanem oly intézkedésekre is kell gondolnunk, amelyek a halaszthatatlan szükségleteket kielégítik.

A megindult mozgalom nagy eredményekkel kecsegtet. Egyrészt a vállalkozók tudása, függetlensége, ügybuzgalma, másrészt a megoldandó kérdések sokfélesége ébreszti ezt a reményt. A megindult mozgalomtól várom az állami gyermekvédelem kiterjesztését, a menhelyek nevelési rendszerének kritikáját, az elhagyottá nyilvánítási eljárás reformját különösen a fővárosban, a községek tehermentesítését az állami gyermekmenhelyekben gondozott gyermekek ellátási költségei alól, a községek hivatásának megállapítását a gyermekvédelem terén, a községi gyermekvédelem s általában a szegényügyi közigazgatás alapelveinek megállapítását, s mindenekelőtt a gyámhatóságok reformját, mert az mégsem járja, hogy éppen az a hatóság, amelynek a törvény szavai szerint legfőbb feladata, hogy a kiskorúak szellemi és anyagi érdekeit megóvja és előmozdítsa, ne rendelkezék azokkal az eszközökkel, amelyek ezen hivatás betöltésére képesítik.

Mindezek oly kérdések, amelyeknek megoldását a gyakorlati élet sürgeti. De nemcsak a gyámhatósági eljárás során, hanem a hivatali tevékenység minden ágazatában merülnek fel oly kérdések, amelyek a gyermekvédelem ügyével összefüggésben vannak. Szerencsés gondolat volt tehát, hogy az ügyvédi kör gyermekvédelmi bizottsága a különböző hatóságokat közreműködésre kérte fel s azok képviseltetése iránt intézkedett. A mindennapi élet által a hatóságok részére bőven szállított tapasztalati anyag felett megnyerte ezzel a rendelkezés alkalmát, s nem kétlem, hogy a felkért hatóságok képviselői a maguk gyakorlati tapasztalatait készségesen fogják a bizottság rendelkezésére bocsájtani, ugyanolyan készséggel csinálnak a maguk hatáskörében a megállapított eszméknek propagandát s ez által közreműködnek azon nagy célok sikerének biztosításánál, amelyeket az ügyvédi kör gyermekvédelmi bizottsága maga elé tűzött.

Sámson Tibor Sándor,
árvaszéki ülnök.

Adalékok a magyar és az európai tudományos élet kölcsönhatásaihoz.*

Hazánk közléte különösen az Anjouk uralkodása óta jutott közeli kapcsolatba Olaszországgal.

Ezen kapcsolat nemcsak az állami élet egyes intézményeiben hatott, hanem hatott a szellemi élet terén is. A felső oktatás terén factor volt nálunk Olaszország, mint ahogy ezt fentebb láttuk.

A renaissance mindinkább szélesebb körben hódít. Zsigmond és Mátyás király idejében Magyarország a nyugattal

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. I. a múlt heti számban

a humanistikus mozgalom terén már a legszorosabb kapcsolatban van. Áll ez különösen Mátyás király idejére. Elégge ismeretes, hogy Mátyás király udvara az olaszországi humanisták állandó gyűlhelye.¹

A humanisticának azon törekvése, hogy az ókori és későbbi írók műveit az enyészettől megmentve lemásolják és összegyűjtsék, Mátyás király híres «Corvináiban», gazdag könyvtárában nyer kifejezést.

De még szószólóbb bizonyítéka annak, hogy hazánk a humanismus fejlődésével lépést tartott és hogy az általános európai miveltség szálait szorgalommal fűzték össze őseink, azon a XV-ik század végén keletkezett tudós társaság, amely «Sodalitas Litteraria Ungarorum», később pedig a «Dunai tudós társaság» neve alatt ismeretes és amely a magyar humanistákat egyesítette és az érintkezést a külföldi humanismus-sal fentartotta.²

Láthatni tehát ezekből, hogy nálunk a tudományos életben soha elzárkozottság nem volt, hogy a szellemi és művelődés terén mindenkoron fentartottuk a nyugattal a kapcsolatot. Alkalmat vettünk magunknak, hogy a nyugat művelődéséből részesüljünk és alkalmunk nyílt, hogy a mi tudományunk a külföldön is érvényesüljön.

Előismerem azt, hogy a régi időkben ezen kölcsönhatásnak természetes alapjai egyrészt a latin nyelvnek, mint a tudósok nyelvének általános használatában keresendő, másrészt különösen a theologia és jogtudománynak azon sajátosságában, hogy ezeknek tényleg nemzetközi jellegük volt.

Az egyház universális jellege a theológiát mint tudományt általánossá tette.

Az egyházjog ugyanezen oknál fogva, a jogtudomány pedig mint a világot másodszor meghódított római jognak tudományos művelése természetszerűleg hozta össze egy táborba Európa összes jogtudósait.

De éppen ezen két szakma volt egyetem alapító tudomány legelső sorban. Ezek mellett fejlődtek ki a többi karok. Ezen két főoszlopa az egyetemi fejlődésnek és ezeknek egyetemes volta terjesztette ki az európai kölcsönösséget a dolog természete szerint a többi tudományszakokra is.

Még inkább áll meg az összes tudományok és szellemi termékeknek európai kölcsönhatása a humanismus korszakában. Mai nap, a nemzet-államok tömörülésének idejében, a kifejlődött nemzeti jogok, nemzeti kulturák korszakában, a legtöbb európai állam, úgy mi sem szorulunk a külföld egyetemeire.

De azért a tudományban most sem létezik elzárkozottság. A speciális miveltségnek alapja a generális. Ez alatt nem a tudománynak korlátlan kosmopolitismusát érjük. Sőt ellenkezőleg, szent meggyőződés, hogy vannak tudományszakok és így különösen azok olyanok, amelyek nemzeti létünkkel, nemzeti ősi hagyományainkkal függnek össze, melyeket legelsősorban nemzeti alapokon sajátlagos kulturánk latbavételével kell művelnünk. De ennek is európai színvonalon, nem az elzárkozottság korlátjai által elszigetelve kell végbe mennie. Mert csak ezen nézőpont vezet bennünket a tudás és megismerés magasabb színvonalához, ez ment meg bennünket a tudományos szűkkeblűségtől, az egyoldalú elzárkozottságtól, amely csupán gátja lehetne a kutatás és megismerés szabadságának.

Hogy ezen cél elérhessük, fenn kell tartanunk mindazon tanszakokat, amelyek ilyen általános tudományos értékűek, amelyek alapjait képezik a mi speciális hazai tudományos kutatásainknak

Valóban mivelt ember az, aki ítéletében nem szorul másra, aki a megítéléshez szükséges tudást önmagában bírja.

Tanuljunk a tradíciókhoz hűen ragaszkodva őseinktől. Magyarország sohasem volt olyan nagy, mint a Nagy Lajosok és Corvin Mátyások korszakában.

Pedig akkor volt a külföldi tudományos kölcsönhatás a legintenzívebb. Az Anjouk alatt hatoltak a külföldi európai alkotmány és jogi elvek a legmélyebben bele közéletünkbe. Mi ezeket az elveket veszély nélkül nemzeti életünkre, be tudtuk venni, mert képesek voltunk mindig és képesek leszünk jövőre is arra, hogy az idegen intézményeket nemzeti életünk kohójának szent tüzével átjárassuk, nemzetivé tegyük, amire nézve a multból elég példát lehetne felhozni. . . .

A scolasticismustól a humanismus egyengette az utat a szellemi szabadság felé, melynek egyik megnyilatkozása a tanszabadság. Ezen szabadságnak, mely éltető eleme egyetemi szellemi életünknek hosszú útja volt Bolognától szerte-széjjel Európán át.

A reformáció és renaissance két oly esemény a szellemi fejlődés terén, mely egy hatalmas lökéssel vitte előre a tudományos kutatás ezen éltető elemét. Hosszu útja volt a mi hazai középkori egyetemi rendszerünknek is, a míg törvény biztosította a tanulás és tanítás szabadságát.

Az egyház a középkorban a mellett, hogy a vallás-erkölcsi téren egyesített, eleinte tán egyedüli, később pedig főjelentőségű culturtényező volt. Bátran lehet állítani, hogy ha nyugati egyház nincs, nincsen európai miveltség. Ezen miveltség az egyháznak a nyugati népekkel a szellemi téren való egyesülése által jött létre. Későbbi miveltségi factor a renaissance.

Az egyház nálunk is a humanismus terjedése előtt, ugyszólván egyedüli tényezője a miveltség terjedésének.

A kolostori és káptalani iskolák egyengetik az utat az egyetemek felé nálunk épugy, mint másutt Európában.

Főpapjaink mindig támogatták a tudományos mozgalmakat és támogatásukkal tőlük telhetőleg vitték azokat előre. Megengedjük, hogy ezen érdekek támogatásánál maga az egyház is érdekelve volt. Ennek dacára azonban e mellett az általános művelődés csak nyerhetett az egyház kulturális törekvéseiből. Utaljunk itt csak az ifjuság iskoláztatására és neveltetésére.

Midőn pécsi egyetemünk pár évtizeddel a mohácsi vész után megszűnt és hazánk ifjusága hazai főiskola hiányában tömegesen volt kénytelen külföldi egyetemekre, Bécsbe, Krakkóba stb. zárandokolni, Oláh Miklós primás 1555 körül vetette meg a későbbi nagyszombati egyetem alapját,³ amely egyetem azonos a mi budapesti egyetemünkkel.

Egyházi főméltóságaink közül Pázmány Péter esztergomi érsek és Magyarország primása hazafias áldozatkészségének köszönhetjük Alma materünk keletkezését. Ő a hittudományi és bölcséleti kart Nagyszombathban 1635-ben 100,000 forintnyi tőkével alapította.⁴ Hogy egyetemi jellegét a főiskolának biztosítsa, a középkorból fenmaradt szokás szerint alapító levelet bemutatta a pápának és a királynak. A pápa a főiskolának vonakodott egyetemi kiváltságot adni, mert az egyetem teljességéhez a jogi és orvosi kar hiányzott. II. Ferdinánd király azonban felruházta Pázmány egyetemét mindazon jogokkal és kiváltságokkal, amelyeket a német birodalom és az örökös tartományok élveztek. A pápai kiváltság hiánya az egyetem jellegét nem zavarhatta, mert Pázmány az egyetem vezetését a Jezsuita rendre bízta; ennek pedig meg volt külön pápai privilegium alapján ama joga, hogy theologiaet philosophiæ doctorokat promoveálha son ép úgy, mint az egyetemek.⁵ A jogi karral 1667-ben egészítődött ki egyetemünk és pedig Lippay György és Losi Imre primások voltak azok, a kik a mondott célra 30,000 forintot rendeltek.⁶

¹ Ábel: Egyetemeink a középkorban. 46. l.

² Pauler: A budapesti kir. tud. egyet. tört. 5. l.

³ U. o. 6., 7. l.

⁴ U. o. 48., 49. l.

⁵ Ábel: Magyarországi humanisták és a dunai társaság 5. l.

⁶ Ábel: Magyarországi humanisták és a dunai társaság 5. l. és 6. l.

és Ábel: Adalékok a humanismus történetéhez 1. l.

Alma Materünk Mária Terézia dicső emlékü királynénk gondoskodásának köszönheti ujjaalapítását. 1769-ben látta el új alapítványokkal, a három fakultáshoz az orvosit csatolta, egyetemünket különös pártfogása alá vette és utódainak pártfogása alá rendelte, egyuttal az a fölötti felügyelettel a m. kir. helytartó-tanácsot bizta meg. Ezen új rendszer amelylyel állami jellege jut kifejezésre főiskolánknak és amely által intézetünk európai színvonalra emeltetett, az 1770/71-iki tanévben lépett hatályba. Az egyetem szervezete is a helytartó-tanács által állapítottatott meg.

Nevezetes változást idézett elő a jezsuita rendnek 1773. évben bekövetkezett feloszlása, aminek folytán a hittudományi és bölcsészeti kar is közvetlen az állami hatalom rendelkezése alá került.

Az egyetem vagyona is szaporodott a Jezsuita-rend feloszlásával, amennyiben a királyné annak vagyonát az egyetemnek adományozta.¹

Ugyanekkor vált szükségessé a tanügynek ujonnan szervezése, ami 1777-ben következett be. Ugyanezen évben helyezettett át az egyetem Nagyszombatról Budára a királyi várba.²

1780-ban adta ki fenkölt királynénk az egyetem nagy szabadság-levélét, mely a nagyszombati egyetem összes kiváltságait a budaira terjeszti ki; az utóbbit minden más egyetemről függetleníti, az akadémiai fokozatok adományozásának jogát megadja, külön pecséttel és címerrel látja el.³

Kevés hónappal ezen privilegium kiadása után hunyta le szemét jóságos királynénk, ki még kevéssel halála előtt emlékezett meg hűséges magyar nemzetéről és kinek emléket évről-évre üli meg ezen egyetem a kegyelet és hála érzetével.

II. József kora a centralisatio és germanizálás korszaka. Egyetemünk is érezte ennek hatását.

Az udvari cancellariának óvása daczára a tanulmányi alap megszüntetését, az állami kincstárba való beolvasztását és a jövedelmek egyesítését rendelte el a király, ami által a megdicsőült királyné által biztosított egyetemi vagyon iránti tulajdonjog időlegesen megszűnt.⁴ 1873-ban az egyetem hittudományi kara Pozsonyba, a többi három kar 1874-ben Pestre helyeztetek át.⁵ A latin nyelv csak a hittudományi karon maradt meg előadási nyelvnek, a többi karokon német nyelven folytak az előadások.⁶ A magyar közjog és történet előadásai beszüntettek addig, míg ezen tárgyakból tartalmát illetőleg helybenhagyott tankönyvek nem lesznek.⁷

Általában véve a tanszabadság rovására állami, illetve hatósági gyámkodás érvényesült, a tanárok előadásaitak illettőleg utasításokkal láttattak el.⁸

Az örökös király szabadelvű felfogására vall azon intézkedése, hogy az egyetemi fokozatokat immár mindenki valláskülönbség nélkül megszerezheti, tehát a nem katolikus és zsidó vallásuk is.⁹

II. József halála után a Mária Theresia féle tanulmányi rendszer állítottatott vissza;¹⁰ felmerült az egyetem áthelyezésének kérdése is. Szó volt Pozsonyról, újból Nagyszombatról, Váczról, Érsekújvárról — végre azonban egyetemünk mégis csak Pesten maradt; egyuttal pedig 1802-ben az egyetem alapjainak saját maga által leendő kezelése rendeltetett el. A hittudományi kar is visszakerült Pestre. Ezáltal a II. József

előtti állapotok nagyjában visszaállítottak. A II. József által megszüntetett egyetemi bíróság is a maga teljes hatáskörében megújul.¹

A tanszabadság persze korlátozva maradt, mert az egyetemi előadások felsőbb helyen bemutatott és ott jóváhagyott tankönyvek szerint voltak csak megtartandók, egyes bölcséleti rendszerek előadása betiltatott stb.²

A tanszabadságot — mely napjainkban hatályos az 1848. évi XIX. tcz. szabályozta, amelynek egyik alkotó eleme a tanítási, másrészt a tanuláshoz szabadsága . . .

Jogirodalom.

A fiatakorok kriminalitása ellen való küzdelem Magyarországon. Kiadja a m. kir. igazságügyminiszterium. Szerkesztették: *Dr. Kun Béla* min. oszt. tanácsos és *Dr. Ládai István* kir. albiró.

Az igazságügyminiszter a VII. nemzetközi börtönügyi kongresszus alkalmából adta ki ezen munkát, mely a kongresszus idegen tagjai számára francia nyelven is megjelent, és e módon alkalmat nyújtott, hogy a külföldi szakemberek is bepillantassanak a magyar igazságszolgáltatás azon intézményeibe, amelyekkel napjainkban az európai és amerikai kultúrnépek törvényhozásai állandóan és behatóan foglalkoznak.

Tempora mutantur. Az anyagi és az eszmei bűnhalmazat kérdése, a fogalmak logikai elemzése és összetétele, és a büntetőjog mindazon «fogás» kérdései, amelyeket az előttünk élt nemzedék álmatlan éjszakákon bonczolt, vitatott és czáfolt: mind háttérbe vonultak azon nagy kérdések előtt, amelyeket a szociológia alapjára helyezett büntetőjog helyezett a törvényhozás elé és a jogalkotás asztalára. Ismerjük el, hogy evvel a változással nem vesztett sem a tudomány, sem a törvényhozás. A társadalom pedig — amelyet a törvényhozásnak még a tudománynak szolgálnia kell — igen sokat nyert veie.

A társadalom sohase tudott valami különös érdeklődést tanusítani az olyan «elvi» kérdések iránt, mint például, hogy rablásnak vagy zsarolásnak nevezze-e valamelyik gonosztevő büntetést; vagy hogy a másik gonosztevő cselekvését felbujtás, bűnrészesség, vagy társtettség czime alatt sujtassa-e büntetéssel? Nevezetes dolog, hogy nálunk Magyarországon a régi időkben a társadalom mindig rokonszenves érdeklődéssel figyelte meg a büntetőjog reformereinek munkásságát. Így volt ez 1792-ben, így Deák és Szemere korában 1840-ben és 1844-ben. A büntetőkodex keletkezésének idejében mintha megcsappant volna ezen érdeklődés. Deák, Kossuth és Szemere korában minden vármegye a büntetőjog reformkérdéseiről vitázott. A börtönügy a nemzeti politikának képezte részét. Csemegi korában már csak a halálbüntetés kérdése keltett élénkebb érdeklődést. De azért még ez a kérdés se szövéődött bele azokba a mozgalmakba, melyek a magyar társadalom egészét érdekelték. A közvélemény megszűnt a büntetőjoggal foglalkozni. E tudomány nem volt része többé a magyar politikának s nem volt még része a magyar kultúrának. Azon időkben csak egy kérdés merült fel, amelyben a magyar társadalom foglalt állást: mikor t. i. a közvélemény az *esküdtszéki intézmény mellett nyilatkozott meg*. De ennek az intézménynek nincs a büntetőjog klasszikus dogmáihoz semmi köze.

Az előttünk fekvő hatalmas kötet jelentékeny haladásról számol be nekünk. Mondjuk ki, hogy ezt a haladást azoknak köszönheti az emberiség, kik a szociológia körébe vonták a büntetőjogot, akik az elvont fogalmakkal való scholasztikus viták helyébe oly intézmények eszméit állították, melyek a

¹ Pauler i. m. 55., 56. l.

² U. o. 115. l.

³ U. o. 125. l.

⁴ Pauler i. m. 186. l.

⁵ U. o. 106—107. l.

⁶ U. o. 222., 239. l.

⁷ U. o. 226. l.

⁸ U. o. 227. l.

⁹ U. o. 243. l.

¹⁰ Pauler i. m. 303. l.

¹ U. o. 312. l.

² U. o. 350. l.

társadalmat a kriminalitás elleni nehéz küzdelemre felfegyverzik.

Ilyenek mindazon intézmények, amelyet Kun Béla és Ládai István ismertetnek: az állami gyermekmenhelyek, a magyar javító-intézetek és a fiatal koruak fogháza. Ezen intézmények ma elégtelenek. A magyar állam ezekkel még csak az első lépést tette meg a büntetőjog új céljai felé. *De megtette az első lépést, és el kell ismerni, hogy sikerrel tette meg!*

Ezért fogadjuk rokonszenves érdeklődéssel azt a hosszú című könyvet, mely a magyar igazságügyi kormányzat által elért eredményekről ad számot. Maga a könyv — a dolog természeténél fogva — tartózkodik a tudományos kritikától. Az általa tárgyalt intézményeket csak ismerteti, nem bírálja. Mindazonáltal a bevezetésekben mélyreható szociálpolitikai ismeretekről teszen tanúságot, s olvashatunk benne olyan kritikai megjegyzéseket, melyekből azt látjuk, hogy akik ezt a könyvet írták, nemcsak jeles büntetőjogászok, hanem kitűnő szociológusok is. Az előbbi feltevést kivált a fiatalkoruak fogházáról és a javító-intézetekről írt bevezető fejezet, az utóbbit a bevezetés tanúsítja.

Jegyezzük fel még azt a magyar tudományos irodalomban ritka körülményt is, hogy az egész könyv előadása tömör, világos és magyaros. *B. S.*

Különfélék.

— **A kir. Curiához** a folyó évben 21,042 ügy érkezett be, a múlt évről maradt hátralékkal együtt 30,512 ügy volt elintézendő. Elintéztetett 17,143, hátralékban maradt 13,369 ügydarab. A múlt év megfelelő szakához képest 1607-el több tárgy érkezett be, 3041-gyel több várt elintézésre, 852-vel több intéztetett el, 2189-el nőtt a hátralék.

Különösen feltűnő az országgyűlési képviselő-választási felszólamlások szaporodása. Mig a múlt év megfelelő szakában kb. 250 felszólamlás érkezett be, addig az idén azok száma az 1300-at is meghaladja. A felszólamlások java része nemzetiségi vidékekről érkezett.

— **A vasuti strike mennyiben vis major?** Ebben a kérdésben a budapesti kir. tábla mint felülvizsgálati bíróság 1905. II. G. 74. és 1905. II. G. 43. a következő határozatot hozta:

A kir. tábla a felülvizsgálati kérelemnek helyt ad, feloldja, stb. Az indoklás lényege a következő:

A kereskedelmi törv. 402. és az üzletszabályzat 9. §-ában kifejezett jogszabály nem a receptum elvéből, hanem a fuvarozási ügylet körén tulmenő, sokkal általánosabb jellegű jogi tekintetéből fakad. A fuvarozás ugyanis, s így a vasuti fuvarozás is, a munkaszerződések egyik faja: locatio conductio operis. A szolgáltatás, melyre a fuvarozó, ide értve a vasutat is, vállalkozik, a helyváltozás előidézésében áll. A munkaszerződés természetéből elvként folyik az, hogy a vállalkozó alkalmazottjaiért általában, nem pedig csak akkor felelős, ha a teljesítést arra alkalmatlan személyekre bízta.

Azonban azt a kérdést, hogy a tömeges munkamegtagadás erőhatomnak tekinthető-e, sem a kereskedelmi törvény, sem az üzletszabályzat meg nem oldja, nevezetesen a 9. §. nem áll utjában annak, hogy ha és a mennyiben a strike erőhatom jellegével bír, a 75. §. alapján a vasut arra, mint felelősségét kizáró körülményre hivatkozassék. Az erőhatomnak törvényileg közelebből meg nem határozott fogalma alatt oly károkozó eseményt kell érteni, amelynek következményeit vagy egyáltalában nem lehet elhárítani, vagy amelynek elhárítására nem elégséges a gondosság, erőfeszítés és költsékezés ama legnagyobb mértéke sem, amely az eset körülményeihez, a közfelfogás szerint teljes arányban áll.

Valamely munkaadó alkalmazottainak sirike-ját nem minden esetben lehet ily értelemben erőhatomnak tartani. De ha a strike oly mértékű és oly jellegű, amely valamely területen, vagy valamely munkaágban bizonyos időre vagy egyáltalán vagy az illető eset körülményeihez képest, lehetetlenné teszi, hogy a munkaadó a munka végzésére alkalmazottakat szerezhessen, azaz ha a strike az eset körülmé-

nyeihez képest a munkaadó által leküzdhetetlen, akkor a strike épugy gátolja a munkaadót az elvállalt kötelezettség teljesítésében, mint valamely külső természeti esemény vagy háboru, vagy lázadás. s így ily esetekben a strike a munkaadó mentesítése szempontjából erőhatom jellegű esemény. Önként értetik, hogy nem mentesíti a munkaadót az oly strike, amely az ő hibája folytán tört ki, mert ezen esetben a munkaadó felelőssége az ő hibájának következménye. Az alkalmazottak leküzdhetetlen strikeja azonban, amely nem a munkaadó hibájából származott, a munkaadót mentesítő erőhatom tekintete alá tartozik és ez a szabály a vasuti forgalomra épp úgy alkalmazandó, mint az általános magánjogi és kereskedelmi forgalomra.

(A kir. tábla határozatát egész terjedelmében lapunk jövő heti számának döntvénytári mellékletén közöljük. A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék vonatkozó határozatait l. lapunk f. é. 19. számában 161. lapon.)

— **A Zigány-ügy aktáiból.** A budapesti kir. büntető-törvényszék vizsgálóbírája: Az előzetes letartóztatásban levő Zigány Árpád Gyula ellen a Btk. 127. §-ának 1. 2. és 3. p. meghatározott felségsértés büntetnének elkövetésére irányuló, a Btk. 134. §-ába ütköző nyomtatvány útján elkövetett egyenes felhívás büntetése, valamint a király megsértésének a Btk. 140. §-a 2. bekezdésébe ütköző nyomtatvány által elkövetett vétsége miatt a bünvádi vizsgálatot s egyuttal a vizsgálati fogságot a BP. 103. §. 3. a) pontja, 105., 561., 562. és 565. §-ai, ugy-szintén az 1848 : XVIII. tcz. 13. §-a, illetve a BP. 141. §-ának 2. és 3. pontjai, 148. és 150. §-ai stb. alapján elrendelem. *Indokok:* A Berlinben Wertheim Jenő nyomdájában előállított és „Die Ungarische Krise und die Hohenzollern” cím alatt kiadott és terjesztett német nyelvű röpirat egész tartalma, különösen pedig annak a kir. ügyészség által megjelölt több részlete egyenes felhívást tartalmaz arra nézve, hogy az európai nagyhatalmak az osztrák-magyar monarchia felosztását sietessék vagyis inkább erőszakkal keresztülvigyék és Ausztria-Magyarországot Lengyelország módjára felosszák, továbbá II. Vilmos német császár Magyarország trónjára egy Hohenzollernt ültessen, amely teljes mértékben keresztülvihető lehetőség; tehát arra intéz felhívást, hogy Magyarország a trónöröklés törvényes rendje erőszakkal megváltoztassék, a magyar állam és az osztrák-magyar monarchia másik állama között fennálló kapcsolat erőszakkal megváltoztassék és az osztrák-magyar monarchia másik államának területe a monarchiától erőszakkal elszakíttassék és idegen uralom alá jusson. Az említett röpirat szövege ennél fogva a Btk. 127. §-ának 1—3. pontjaiban meghatározott felségsértés büntetnének elkövetésére irányuló és a Btk. 134. §-ába ütköző egyenes felhívást tartalmazza és így a büntett ismerveit foglalja magában. Ezenfelül a röpiratban az uralkodó királyra nézve sértő kifejezések is vannak, tehát a Btk. 140. §-ának 2. bekezdésébe ütköző vétség jelenségei is fenforognak. A nyomozás adatai, különösen a nyomozás során kihallgatott Fekete József és Lakatos László tanuk vallomása szerint megállapíthatónak látszik, hogy az említett röpirat szerzője Zigány Árpád Gyula, aki az 1848 : XVIII. tcz. 13. § a értelmében a röpirat tartalmaért felelős. Őt tehát a fennebb jelzett büntett és vétség nyomatékos gyanuja terheli. Ennél fogva ellene a bünvádi vizsgálatot a kir. ügyészség indítvánnya folytán s a hivatkozott törv. §-ok alapján el kellett rendelni. A vizsgálati fogság elrendelését az a körülmény indokolja, hogy a kiszabható büntetés előrelátható nagyságánál fogva a terhelt megszökésétől alaposan lehet tartani és fenforog a bizonyítékok megsemmisítésének veszélye. Ezenfelül a rendőri átiratból kitűnik, hogy felségsértésre irányuló szövetség bűnczímén ezzel az ügygyel kapcsolatban a nyomozás folyik s tartani lehet attól, hogy a terhelt szabadlábra helyezése esetén a nyomozás sikerét megghiúsítja. (1905 szeptember 14. 44031 905. sz.)

A kir. büntető törvényszék vádlandója annak előrebecsajjtásával, hogy a terhelt vizsgálati fogságának elrendelésénél felhozott és a BP. 141. §. 3. pontjára alapított esetet fenforogni nem látja s ezt ennél fogva mellőzi, tekintettel arra, hogy egyébként a vizsgálóbíró neheztelt végzésében ugy a vizsgálat, mint a vizsgálati fogságnak a BP. 141. §. 2. pontja alapján történt elrendelése iránt felhívott indokokat megfelelőknek s ekként helyeseknek tartja, a BP. 379. §. 4. bekezdése értelmében s a felfolyamodásban felhozottakra vonatkozólag mint alaptalant még azért is elutasítja, mert terheltnek a szóban forgó röpiratot illető szerzőségére nézve tanuvallomások vannak, amellet a panaszt bűncselekménynek tényálladéka: az „egyes felhívás” a röpiratnak ugy egyenkénti fel-

hozatalai, mint annak összes tartalmából kétségtelenül megállapítható; emellett terhelt ellenében, ki a Btk. 140. §. 2. bekezdésébe ütköző s nyomtatvány útján elkövetett vétséggel szintén terhelve van: a bűnhalmazat is fenforog. Ami azonban a terhelt vizsgálati fogságának a BP. 141. §. 3. pontjára is történt alapítását illeti, a vádtanács ezt azért mellőzte, mert eltekintve attól, hogy a nyomozatból sem tűnik ki olyan bizonyíték, mely terheltnek az ezen esetre illő valamely olyan ténykedését igazolná, hogy valamely részest vagy tanut hamis vallomásra bírni törekedett volna, a sajtótörvényben kifejezett fokozatosság elvénél fogva, amennyiben a panaszolt röpirat szerzőségére szükségelt adatok már fenforognak: az esetleges bűnrészesek feleletre vonása amúgy is kizárva van. (1905 szeptember 16. 44,247/905. sz.)

A *budapesti kir. tábla* a felfolyamodást a BP. 379. §-ának 4. bekezdése értelmében elutasítja. *Indokok:* A kir. tábla a vádtanács neheztelt végzésében felhozott s a vizsgálóbíró végzéséből elfogadott indokoknál fogva szintén úgy találta, hogy a vizsgálóbíró a törvénynek megfelelően határozott, midőn Zigány Árpád Gyula terhelt ellenében a Btk. 134. §-ába ütköző felségsértés büntetnének s a Btk. 140. §-ának 2. tételébe ütköző királysértés vétségének nyomatékos gyanúját állapítva meg, ellene a vizsgálati fogságot elrendelte. (1905 szeptember 26. 5835/905. sz. a.)

— **A magyar vasuti jog vázlatja.** Irta: Dr. Baumgarten Nándor. A magyar vasuti jog rendszeres feldolgozásban nálunk még egyáltalán nem részesült. A szerző eddigi munkái (Nemzetközi fuvarozási jog, közigazgatási bíráskodás vasuti ügyekben stb.) monographikusan foglalkoztak ugyan ez anyag fontosabb részeivel, de összefoglaló feldolgozás eddig hiányzott. A most megjelent füzet rövid vázlatban áttekinthető képet nyújt a magyar vasuti jog jelen állapotáról. Meghatározza a vasuti jog fogalmát és forrásait. Behatóan foglalkozik az államvasutak és magánvasutak kérdésével, a vasuti engedélylyel és annak előfeltételeivel. Részletesen tárgyalja a helyi érdekű vasutak keletkezését az 1880. és 1888. évi törvények alapján, tekintetbe véve egyúttal a Curia praxisát az ugynevezett hozzájárulási perekben. A vasuti forgalommal kapcsolatosan ismerteti aztán szerző a vasut üzemének büntetőjogi védelmét, a vasut magánjogi felelősségét az 1874. XVIII. tcz. alapján, a vasuti üzletrendtartást és a vasuti üzletszabályzatot. Ennek legfontosabb intézkedéseit összefoglalja és ezzel kapcsolatosan kifejti a vasut felelősségét, érintve egyúttal a vasuti sztrájkot és jogi következményeit. Ugyane füzet tartalmazza szerzőnek a vasuti áru fuvarozás legújabb fejlődéséről a Jogi lexiconba írt cikkének külön lenyomatát is. A füzet Grill Károly könyvkiadó vállalatánál jelent meg és ára 1 k.

— **Husz fillérnyi alma ellopásáért hat havi börtön.** A kir. Curia: A semmiségi panaszok elutasítatnak. *Indokok:* A kir. tábla II. foku ítélete ellen a közvédő a BP. 385. §. 1. a) és b) pontja alapján azért jelentett be semmiségi panaszt, «mert lopott kulcs nem lévén, a cselekmény helytelenül minősített, a kihágás büntetését pedig az indítvány hiánya zárja ki.» Ezen semmiségi panaszok mint alaptalanok a BP. 437. §. 4. bekezdése értelmében elutasítandók voltak, mert a kir. tábla azt fogadta el valónak, hogy a vádlott 1903 december egyik napján M. Gy. sértettnek bezárt lakásából, a lakás ajtajának, az elrejtett kulcs felhasználásával történt kinyitásával, a sértett beleegyezése nélkül *mintegy husz fillér értékű almát* jogtalan eltulajdonítási szándékkal elvett; ez a valónak elfogadott tény büntetendő cselekmény tényálladékát megállapítja s a Btk. 333. §-ába ütköző s a 336. §. 4. pontja szerint minősülő lopás büntetnének ismérveit kimeríti, minél fogva a BP. 385. §. sem az 1. a), sem 1. b) pontjában meghatározott semmiségi ok nem forog fenn. (1905 szeptember 5. 7814/905. sz. a.)

— **Jogászegyleti kiadványok.** Zsitvay Leónak «A büntető törvénykönyv novellája» czimen és dr. Fazekas Oszkár ügyvédnek «A szabadalmi törvény reformja» czimen a Magyar Jogászegyletben tartott előadásai megjelentek a Magyar Jogászegyleti Értekezések sorában, mint a sorozat 248. és 249. füzetei.

— **Az igazságügyi orvosi tanács munkálatainak 3. füzeté** jelent meg. Ebben a füzetben 48 érdekes esetet gyűjtöttek össze a munkákat szerkesztői: Korányi Frigyes, Réczey Imre, Balogh Jenő, Genersich Antal, Moravcsik E. Emil és Schächter Miksa.

— **A börtönügyi kongresszus tárgyalásairól és a nemzetközi büntetőjogi egyesület hamburgi gyűléséről** szóló tudósítás közlését térhiány miatt a jövő hétre kellett halasztanunk.

NEMZETKÖZI SZEMLÉ.

— **Az osztrák ipari bíróságok gyakorlatából.** 1. Egy cég felmondás nélkül elbocsátotta irodai alkalmazottját. A bíróság kötelezte a céget a fizetésnek a felmondási időre való kiszolgáltatására, mert nem fogadható el a fizetés megtagadása jogos oknak az, hogy az alkalmazott főnökének tilalma ellenére ugyanazon üzletágbeliekkel érintkezett, mert ily érintkezéstől az alkalmazott nem tiltható el, még ha ebből szolgáltatójára esetleg hátrány származhatna is. Abban pedig, hogy az alkalmazott ilyen alkalmaknál általánosságban üzleti dolgokról beszélgetett, üzleti titok elárulását nem lehet látni. Nem állapítja ezt meg beszerzési források czimeinek megnevezése sem, minthogy azok általában hozzáférhetők. — 2. A szolgálati viszonyból származó perekben kiskorúak a törvényes képviselő közbenjötté nélkül mint perbeli felek szerepelhetnek. — 3. A munkaadó a szerződésszerű felmondási idő lejártá előtt kielégítés nélkül elbocsátotta egy nő alkalmazottját, abból az okból, hogy az apjával szemben, ki nek az ipari vállalatban bizonyos rendelkezési joga volt, a szolgálatban az engedelmességet megtagadta. Az ítélet szerint nem lehet a családi viszálykodásból eredő összekocczásoknak, melyet az érdekeltek maguk sem tekintettek jogi jelentőségű ténynek, jogi hatályt tulajdonítani.

— **A XVII. német ügyvédgyűlés** az idén Hannoverban tartatott meg. A napirend legfontosabb tárgya volt a kötelező nyugdíjbiztosítás kérdése. A magánbiztosító vállalatokra felügyelő hatóság elnöke, valamint az igazságügyi államtitkár azon álláspontot foglalták el, hogy a nyugdíjpénztárhoz való hozzájárulás kötelezettségét nem lehet törvényileg kimondani. Az ügyvédgyűlés — valószínűleg ezen nyilatkozatok hatása alatt — 155 szóval 105 ellenében a kötelező nyugdíjintézet ellen nyilatkozott, ellenben kívánatosnak jelentette ki egy az önkéntes belépés alapján nyugvó általános nyugdíj-, özvegyi és árva-pénztár felállítását.

Kimondotta továbbá az ügyvédgyűlés, hogy a csak járásbírósnál működési jogosítvánnyal bíró ügyvédek kívánságukra a törvényszéknél is működhessenek.

A zugírászat kérdésével kapcsolatban az ügyvédgyűlés a Bundesrath megkeresését határozta el abban az irányban, hogy az ugynevezett Prozeß-Agentek csak olyan járásbíró-ságoknál kapjanak működhetési engedélyt, amelyeknek kerületében elegendő számú ügyvéd nem működik. Felek képviselőjében más, mint ügyvéd (illetőleg fenti feltételek mellett engedélyezett Prozeß-Agent) ne foglalkozhassék.

A bírói előkészítő szolgálatra nézve az ügyvédgyűlés határozata így szól: Az előkészítő szolgálat az egész német birodalomra nézve egységesen szabályozandó. Az előkészítő szolgálatból legalább egy év ügyvédi irodában töltendő. A második államvizsgálat vizsgáló bizottságában (megfelel a magyar ügyvédi, illetőleg bírói vizsgának) legalább egy ügyvéd foglaljon helyet.

Végül az ügyvédgyűlés a csődön kívüli bírói kényszer-egyezségnek törvényes szabályozását sürögösen szükségesnek mondta ki.

Forgalmas irodáját felcserélné vidéki ügyvéd fővárosival. Czim a kiadóhivatalban megtudható. 11294

Droppa József: «*Murány Várának Története*» magyar és tót nyelven e napokban megjelent s megrendelhető az alólírott nál. — A könyv tartalma: szövege 34 fejezetre oszlik, illusztrációk száma: 29, a zene pedig: 3 dbból áll. — A munka: Murányi grófnak (Ferdinánd bolgár fejedelemnek) van ajánlva. Pohorella (Gömör m., u. p. Pohorella vasgyár) Bahéry József. 11304

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 25. sz.

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4. sz.

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési díj: félévre — 12 kor.
negyedévre 6 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Az új polgári perrendtartás életbeléptetéséről szóló törvényjavaslat *Gottl Agost* curiai tanácselnöktől. — A börtönügyi kongresszus eredményei. — Nemzetközi bűnügyi egyesület. — *Jogirodalom:* A magyar magánjog tankönyve. *Irta* Kolosváry Bálint kassai jogakadémiai tanár. *Katona Mór* egyetemi tanártól. — Különfélék. *Melléklet:* Döntvénytár. — Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az új polgári perrendtartás életbeléptetéséről szóló törvényjavaslat.

Az Igazságügyi Közlönyben megjelent az új polgári perrendtartás életbeléptetéséről szóló törvényjavaslatnak az igazságügyi miniszteriumban elkészült előadói tervezete, amelyet a perrendtartás szövegének a képviselőház igazságügyi bizottsága részéről történt végleges megállapítása óta már négy rendbeli, közzé nem tett, mindenkor javítást tartalmazó javaslat előzött meg. Habár az életbeléptetési törvények legnagyobb részben muló természetűek, mégis azoknak megszerkesztése a legmesszebb látó gondosságot igényli már azért is, mert az átmenet az egyik törvényről a másikra mindig némi rázkódtatással jár és a törvény netáni hiányai később jóvá nem tehető zavarokat idézhetnek elő. A legfontosabb kérdés az, hogy az új törvény mely időpontban lépjen a régi törvények helyébe, miképpen folytattassanak és fejeztessenek be azok az ügyek, amelyek az új törvény életbeléptetése időpontjában folyamatban vannak; továbbá az a kérdés, hogy az egyes törvényekben foglalt eljárási szabályokból melyek tartandók fenn s melyek veszítik hatályukat? mely utóbbi kérdés csakis az összes eddigi törvények átvizsgálása mellett oldható meg, nehogy a régi törvény valamely rendelkezése szabályozatlanul maradjon.

A legújabb tervezet nagyszorgalmu tanulmányozás és az életviszonyokkal számot vető beható megfontolásnak az eredménye. A tervezethez fűzött miniszteri indokolás meggyőzően hat ugyan, sok aggályt eloszlat ugyan; mégis fenmaradnak egyes részletek, amelyek szerintünk módosítást igényelnek.

Nem szándékunk e helyen a tervezetet behatóbb kritika tárgyává tenni, hanem csak azokat az aggályokat kívánjuk ismertetni, amelyeket illetékes helyen már a legújabb tervezet megelőzően közöltünk s amelyeket az indokolás sem volt képes eloszlatni, továbbá azokat, amelyek az indokolás elolvasása után keletkeztek, amidőn is netáni kételyek eloszlása szempontjából adott alkalommal némi magyarázatot fűzünk egyes rendelkezésekhez.

A 12. §-ban, tekintettel arra is, hogy ez a §. hatályon kívül helyezi az 1874:tcz. 39. §-át, tehát azt a rendelkezést is, hogy a zugírászat miatti panaszt a kir. ügyész, a kamara ügyésze vagy magánfél teheti meg, kimondandó, hogy a zugírászat kihágása hivatalból üldözendő s hogy a bíró, ha ily eset jelenségei az ügy tárgyalása alkalmával vagy egyébként felmerülnek, az ügyet a tényállásnak, esetleg külön jegyzőkönyvben felderítése után, a királyi járásbíróshoz, mint büntető bírósághoz tegye át.

A 14. §-ban az ügyvédi díjak és költségek tárgyában tervezett szabályozástól csak ritka esetben várható kedvező eredmény.

A polgári perrendtartás 429. §-a értelmében a pervesztes fél által megtérítendő költséghez számítandók a pernyertes fél ügyvédi kiadásai és díjai is. Eszerint az ítéletből úgy a nyertes fél ügyvéde, mint maga a fél tudja, hogy az ügyvédi képviselőtért mily összeg jár. Ezek az érdekeltek tehát csak ritkán fogják igénybe venni a T. J. 14. §. szerinti megállapítási eljárást és pedig már azért sem, mert ily esetben az ügyvéd a megítélt perköltséget nem saját felétől kéri, hanem azt a marasztalt féltől behajtja.

Másképp áll a dolog a pervesztes félnél, akinek az ügyvédével szemben fennálló tartozása az ítéletből ki nem tűnik. Ez a fél rendszerint bevárja az ügyvédnek költségjegyzékét s ha a követelt összeget tulmagasnak találja és az ügyvéd a követelésből nem enged, bevárja ennek keresetét.

Ez volna egyébiránt az egyedüli eset, amidőn maga a fél kéri a 14. §. alapján a költség bírói megállapítását.

Ellenben az ügyvéd, — kivéve a díjazásra nézve a féllel kötött előzetes megegyezéstől — nem ezt az eljárást fogja igénybe venni, hanem volt ügyfelét, ha ez megintésére nem fizet, befogja perelni már azért is, mert a 14. §. szerint sem végrehajtható határozatot, sem újabb költséget nem kap és a hozott végzés alapján, ha a volt fele nem fizet, mégis csak perrel kénytelen fellépni, amely perben ugyanaz a kérdés ismét tárgyalandó, a bizonyítási eljárás esetleg ismétlődő és a bíróság a felet rendszerint ugyanabban az összegben fogja marasztalni, amely a végzésben meg volt állapítva.

A 14. §-ban tervezett szabályozás mellett egyébiránt többrendbeli nehézségek merülhetnek fel, amelyekre nézve a §. tájékoztatást nem nyújt.

Az ügyvédi költség ugyanis a polgári perrendtartás 37. §-a szerint akár az alperes általános illetékességének bírójánál, akár annak a helynek bírósága előtt perelhető, ahol az ügyvéd irodája van. Ha tehát a 14. §. szerint a peren kívüli megállapításra illetékes előző perbeli bíróság az ügyvédi költség iránt indított perben illetékes két bíróság egyikével sem azonos, ezt a bíróságot az ügyvéd, illetőleg a fél nem fogja igénybe venni. De collusiók is támadhatnak, ha a fél a volt per bíróságánál a megállapítási eljárást kéri, ellenben az ügyvéd ezt megelőzőleg vagy ennek folyama alatt a polgári perrendtartás 37. §-a szerint illetékes bíróságnál pert indít. És minő hatálya van a megállapítási végzésnek, ha fenmaradnak egyes vitás tételek, amelyek ebben az eljárásban el nem dönthetők, ha az ügyvéd vagy a fél a megállapításba bele nem nyugszik?

Az osztrák életbeléptetési törvény V. §-ának hasonló szabályozása tán mégsem felel meg a mi viszonyainknak, és különösen azért nem, mert Ausztriában ügyvédi díjszabási törvény van.

A 14. §-ban szabályozott eljárásnak az indokolás szerint a költségek mennyiségének megbecslése lévén célja, az nem terjedhet odáig, hogy azoknak a munkálatoknak megtörténte vagy meg nem történte, amelyeknek megtörténte csak hosszadalmas bizonyítás után volna megállapítható, ebben az eljárásban megállapíttassék. Az ilykép vitás tételek megállapítása tehát a per útjára tartozik. Ha már a 14. §. u. e. bekezdése szerint a bíróság a költség megállapításában az

ügyvéd cselekményeinek czélszerűsége felől is határoz, ebben, ellentétben az indokolással, implicite benne foglaltatik, hogy, a bíróság abba is belebocsátkozni tartozik, hogy a munkálat megtörtént-e vagy nem, s ha megtörtént, czélszerű volt-e?

És ha az indokolás szerint «a megállapításnak hatálya abban van, hogy az a behajtás iránti perben többé meg nem támadható», akkor mire való a későbbi per, amelynek eredménye ugyanaz, azzal a különbséggel, hogy most már végzés helyett ítélet lesz, amelyben a meghatározott összeg erejéig végrehajtás helyeztetik kilátásba s hogy esetleg egy harmadik forum is igénybe vehető, amely az összegben nem változtathatna.

Javaslatom tehát a következő: «Az ügyvéd a megállapítás tárgyában hozott végzés alapján a fél részére történt kézbesítéstől számított nyolcz nap, illetőleg a kötött egyezés alapján az abban kitűzött határnap letelte után kielégítési végrehajtást kérhet. A kellő időben beadott kifogás vagy felfolyamodás a végrehajtás foganatosítását meg nem akadályozza és csak a végrehajtás folytatására bír halasztó hatálylyal.»

«Az eljárás költsége rendszerint kölcsönösen megszüntetendő, azonban a fél, ha teljesen alaptalan kifogásokkal élt, az ügyvéd részére költségben marasztalható.»

Mindenesetre a 14. §. első bekezdésébe felveendő: «Ha az ügyvéd költségjegyzékét előzően még nem közölte, annak egy példányát a kérvénynek a fél részére kézbesítendő másodpéldányához kell csatolnia.»

A második bekezdésbe pedig: «a perben vagy peren kívül felmerült stb.», mert ép úgy, mint az első bekezdés szerint az ügyvéd, a fél is jogosítva legyen nemcsak a perben, hanem a perenkívüli eljárásban felmerült díjak és kiadások megállapítását kérni.

A 18. §. értelmében a csődtörvény szerinti megtámadási pereket a polgári perrendtartás szerint illetékes bíróság előtt vagy az előtt a bíróság előtt is meg lehet indítani, amely a csődnyitást elrendelte, 1000 k értéken alóli pereket pedig az előtt a járásbíróság előtt, amelynek területén a csődnyitást elrendelő bíróságnak székhelye van.

Azt, hogy mely bíróság legyen a polgári perrendtartás szerint illetékes bíróság, közelebb meghatározni felesleges, mert illetékes lesz az a bíróság, mely csődön kívüli megtámadás esetében, vagy ha maga az egyik szerződő fél támadná meg a jogügyletet vagy jogcselekményt, a polgári perrendtartás értelmében illetékességgel bír, ugymint a 19. §. szerint alperes általános illetőségi bírója, a 29. §. szerint a szerződés fenn nem állásának elismerése iránti perben illetékes bíróság stb.

A 18. §. 3. bekezdése szerint a visszakövetelési és külön kielégítési jog érvényesítése iránti perekre nézve is alkalmazandók az idézett §. első bekezdésének rendelkezései. Nem helyeseljük, hogy a visszakövetelési perekben is nem kizárólag a csődbíróság, hanem alternatív bíróság járhat el és e tekintetben osztjuk dr. Gaár Vilmos bíró társunknak a «Jogállam» IV. évfolyam VII. füzetében kifejtett nézetét, és pedig azért, mert a visszakövetelési per hasonló a végrehajtás alapján indított igényperhez. Ha már az igényperekre nézve az illetékesség kizárólagos és az ugyanazon végrehajtásból folyó igényperek a törvény rendeleténél fogva egyesítendő, együttesen tárgyalandók és döntendő, ugyanez a rendelkezés helyén van a visszakövetelési perekben is legalább abban az irányban, hogy azokra ugyanaz a bíróság, vagyis a csődbíróság, birjon kizárólagos illetékességgel, mert helytelen volna az, hogy ugyanazok a tárgyak iránt különböző igénylők által különböző bíróságok előtt tétel-hessenek folyamatba visszakövetelési perek, amidőn megeshetnék, hogy ugyanazt a tárgyat mindegyik bíróság más-más személynek ítéli, az egyik bíróság az igény alapjául

vett jogügyletet érvényesnek, a másik érvénytelennek kimondja stb. Az egyöntetű eldöntés tehát az ilyenű perekben okvetlenül szükséges s ezekben a perekben még a járásbíróság illetékessége sem állapítható meg és pedig annál kevésbbé, mert a járásbírósági és törvényszéki perekben az eljárásra nézve alig van különbség.

(Bef. köv.)

Gottl Ágost.

A börtönügyi kongresszus eredményei.

C) A praeventio problémáit tárgyaló harmadik szakosztály első kérdése az alkoholizmus és büntetőjog viszonyával foglalkozott.

«Az alkoholizmusnak a kriminalitásra gyakorolt befolyására vonatkozólag minő megfigyeléseket tettek a különböző országokban? Minő sajátos eszközökkel lehet küzdeni az elítéltek alkoholizmusa ellen?»

A kérdéssel már foglalkozott a VI. brüsszeli nemzetközi börtönügyi kongresszus, hol elhatározták, hogy újból napirendre tűzik.

Forel, az antialkoholista mozgalomnak egyik régi harczosa volt a kérdés előadója. Szerinte a kriminalitásnak több mint 50%-a az alkoholizmusra vezethető vissza. Különösen a vasárnap, szombat este és hétfőn elkövetett bűneseteknél tapasztalható ez.

Javasolja, hogy a kongresszus a következő kívánságokat nyilvánítsa:

1. A megjelölt szempontból készítsenek gondos statisztikát. Szombaton este, vasárnap és hétfőn reggel korlátozassák a szeszes italok kimérése.

2. Tiltsák el a letartóztatási és javítóintézetekben a szeszes italok használatát, különösen jutalmazási célokra és helyettük adjanak tejet vagy más alkoholmentes italt, vagy pénzbeli jutalmat, amelyen azonban ne legyen szabad alkohol-tartalmu italt vásárolni.

3. A letartóztatási intézetekben tartsanak antialkoholista felolvasásokat és terjesszenek az alkoholkérdésről szóló népszerű füzeteket s ily módon szervezzék az antialkoholista nevelést.

4. A kiszabadult elítélteket támogató egyesületek szövetkezzenek a mértékletességi egylettel s hassanak oda, hogy a többé-kevésbé iszákos elítéltek kiszabadulásuk után lépjenek be azokba s így meg legyenek óva a visszaesés veszélyétől.

6. A javíthatatlan, helyesebben a gyógyíthatatlan iszákos büntetéseket a korlátozott beszámíthatóságú, illetőleg beszámíthatatlan egyének módjára helyezték gondnokság alá és vigyék őket a gyógyíthatatlanok számára felállított menhelyekbe.

7. Azt a szokásos ivót, ki a társadalom terhére kezd válni, ha nem akarja magát önként a gyógyítható ivók számára berendezett intézetben a szükséges időn át kezelteni, hozandó törvényhozási intézkedés alapján gondnokság alá helyezéssel lehessen fenyegetni.

A szakosztály lényegtelen módosításokkal elfogadta az előadó javaslatait. A plénium a határozatot magáévá tette, a hatodik pontot azonban, tekintettel arra, hogy az egy a második szakosztály tárgyalta kérdésre vonatkozik, kihagyta e határozatból.

A harmadik szakosztály második kérdése: «Minő eszközök állnak rendelkezésünkre a tuberkulózis elleni küzdelemben s különösen minő eszközökkel lehet meggátolni a tuberkulózis terjedését a különböző letartóztatási intézetekben?»

A kongresszust előkészítő nemzetközi börtönügyi bizottság jelentése szerint a tuberkulózist börtönügyi szempontból

az teszi jelentőssé, hogy a börtönök lakói a népessegek azon rétegeiből kerülnek ki, melyek hajlamosak a tuberkulózisra s a letartóztatási intézetekben ezenfelül, mint minden zárt helyen, hol sok ember gyűl össze, nagy a ragályozás veszélye.

Dr. Kuthy előadó a következő konkluziókat terjesztette a szakosztály elé:

1. A modern letartóztatási intézet építési és berendezési elveit formulázza meg szabatosan egy e kongresszus által kiküldendő szakbizottság s bocsáttassanak ezek nemzetközi használatra.

2. A kongresszus által választandó bizottság szerkesszen egy pontos szabályzatot a letartóztatási intézetekben kövendő higiénikus irányelvekre vonatkozólag.

3. A modern letartóztatási intézetnek egy a korai izolálásra s a betegek gyógykezelésére alkalmas külön osztállyal kell rendelkeznie.

Az előadó konkluzióit úgy a szakosztály, mint a plénum határozattá emelte.

A szakosztály harmadik kérdése az állami beavatkozásnak a patronage ügyében való elhatárolására vonatkozott. A kérdés a brüsszeli kongresszus határozata következtében került a jelen kongresszus napirendjére. A brüsszeli kongresszuson Voisin és Berger határozottan az állami beavatkozás mellett foglaltak állást.

Dr. Lévai előadó javasolta, hogy miután a patronage művei a magánkezdeményezés eredményei, az állam csak anyagi és pénzügyi szempontokból gyakoroljon ellenőrzést felettük. A támogatott kiszabadultak erkölcsi felemelésére irányuló módszerek és eljárások kérdésébe az állam ne avatkozzék be. A patronage művei fejlődésének előmozdítása érdekében minden tekintetben kölcsönös szövetkezés jöjjön létre az állam s a rabsegélyező egyletek között.

A szakosztály az előadó javaslatát magáévá tette. A plénumban Dreyfuss indítványozta, hogy az állam gazdasági téren is gyakoroljon ellenőrzést a rabsegélyező egyesületek felett, nehogy ez a mozgalom a fiatalok kizsákmányolásává fajulhasson.

A teljes ülés a szakosztály határozatát a jelzett értelemben kiegészítette.

D) A negyedik szakosztály első kérdése:

«Az állam feladata körébe tartozik-e az elítéltek gyermekeiről való gondoskodás? Melyek ebben az irányban a leghatásosabb eljárási módok?»

A büntettek elítélésével az állam csupán a kriminalitás növekedését idézi elő. A büntettek elhagyott gyermekei nyomorba jutnak s így könnyen bűnre vetemednek.

Dr. Balogh Jenő előadó szerint az elítéltek gyermekeiről való gondoskodás első sorban a patronage feladata, másodszorban a községé, kerületé, vagy más helyi hatóságé. Az államra ez a feladat csak akkor hárul, ha a rabsegélyező egyletek, községek stb. nem tudnak feladatuknak megfelelni, illetőleg ha javítóintézet vagy más oly intézmény létesítésének szüksége merül fel, melynek költségei meghaladják a társadalmi akció anyagi erejét.

A patronage-nak ezen a téren előadó szerint következő feladatai vannak:

a) Az egyesületek vagyék védelmükbe elsősorban az elítélteknek a letartóztatás következtében támaszuktól megfosztott gyermekeit.

b) Az egyesület kijelölt látogatója győződjék meg, hogy az iskolaköteles gyermek jár-e iskolába, illetőleg, hogy a gyermek az iskolából való kilépése után tanul-e megfelelő mesterséget?

c) Ha a gyermek elhagyatott, a látogató hasson oda, hogy a gyermeket valamely intézetbe vegyék fel, vagy olyan családdhoz kerüljön, hol megfelelő nevelésben részesülhet.

d) Ha az ez irányú lépések nem vezetnek kellő eredményre, akkor a látogató, amennyiben országának törvényei megengedik, forduljon az illetékes állami hatósághoz a gyermek hivatalos elhelyezése iránt.

Az elítéltek gyermekeinek védelme terén az állam azokat az elveket kövesse, melyek sajátos körülményei közt a gyermekvédelem terén beváltak s amelyek az osztályozás s egyénítés elveinek megfelelő nevelés biztonságát nyújtják.

A szakosztály ezuttal csupán az állami beavatkozás terjedelmének kérdését tárgyalta. Az előadó felvetette többi kérdéseket a negyedik kérdés tárgyalására hagyta. Az állami beavatkozásnak a patronage terén való határaitra nézve a szakosztály Dreyfuss indítványát fogadta el, melyhez az előadó is hozzájárult. A határozat szerint család híján az állam köteles megóvni az elítélteknek anyagilag vagy erkölcsileg magukra hagyott gyermekeit a helyi hatóságok, a magánsegély s a patronage egyleteinek támogatásával.

A teljes ülés az egész kérdést a negyedik kérdéssel együtt tárgyalta.

«Javaslandók-e oly intézmények, melyeknek célja egyrészt a fiatalok büntetéseinek, másrészt a romlott és elhagyott gyermekeknek gondos megfigyelése lenne? ha igen, minő módon kellene ezeket az intézményeket szervezni?» Ez volt a negyedik szakosztály második kérdése.

Tarnow moszkvai egyetemi tanár indítványára a brüsszeli kongresszus tüzte ki a jelen kongresszus napirendjére ezt a kérdést. Az orosz büntető gyarmatok kiküldöttei három kongresszuson tárgyalták azt a kérdést, vajjon szükséges-e a fiatalok szellemi és erkölcsi tulajdonságainak külön helyiségekben való gondos megfigyelése, mielőtt a büntetésük kitöltése céljából a büntető intézetekbe veszik fel őket. Az 1900. évi orosz kongresszus igenlőleg oldotta meg a kérdést. Két módszert követnek rendszerint a fiatalok elítéltek előzetes megfigyelésénél. Az első módszer szerint a fiatalok elítéltek egy bizonyos ideig az intézetben izoláltan tartják. Ez idő alatt csak az igazgatóval, a lelkészszel s a felügyelővel érintkeznek, kik jellemét megfigyelik. Ez a módszer különösen Oroszországban használatos. Amerikában a fiatalok elítéltek a büntető intézetbe való utalás előtt speciális megfigyelő intézetben helyezik el.

A kérdés előadója Konrád volt. A szakosztály elhatározta, hogy megfigyelő intézetek állítandók fel a bűnös gyermekek részére, továbbá azon erkölcsileg elhagyott vagy romlott gyermekek részére, kik szülei vagy törvényes képviselőik kérelmére a hatóságra bizattak. Ezeket az intézeteket szakértő pedagógusok és orvosok vezetik, kik erkölcsi és biológiai szempontból vizsgálják majd meg a gyermeket. Az intézetek szervezete a Théophile Roussel alapította iskola s más hasonló intézet mintájára a következő legyen: A megfigyelő intézet pavillonokra oszlik közös osztályokkal. Legyen alkalmas a tanítás ipari és földművelői munkák céljaira.

Az intézet legyen független. Két főosztályra oszlik: egy pszichiatriára s egy pedagógiaira. Mindegyik osztály élén szakember áll. A két osztály főnöke s egy adminisztratív vezető alkotják az intézet igazgatóságát. A személyzet áll még orvosokból, pedagógusokból, ápolókból s őrkökből.

A megfigyelés ideje alatt kerülni kell az izolálás módszerét. A fiatalok családi kapcsolatban együtt élnek s így figyelje meg őket a két osztály. A megfigyelés normális időtartama hat hónap.

A kongresszus teljes ülésében Drill a kontemplált megfigyelő intézetek ellen szólalt fel, mert azok oroszországi tapasztalatok szerint nem váltak volna be. Brusa és Dreyfuss azt indítványozták, hogy praktikus és gazdasági okokból ne kívánja a kongresszus, hogy a megfigyelés külön intézetben történjék. A teljes ülés elfogadta a szakosztály határozatát

azzal a Brusa és Dreyfuss javasolta módosításokkal, hogy az előzetes megfigyelés külön intézetekben vagy külön helyiségekben történhetik.

Harmadik kérdés: Minő legyen a büntetés végrehajtása azokban az államokban, melyek külön intézetekben helyezik el a fiatalkorú büntetettek bizonyos kategóriáit? A fiatalkorú elítéltek büntetésük egész tartama alatt vagy csak egy bizonyos ideig legyenek magánzárkában?

Vannak államok, melyekben a fiatalkorú elítéltet közönséges fogházakban, különösen a kerületi fogházakban helyezik el. A felnőttekkel való érintkezés káros hatásának belátása vitt rá több fegyházigazgatót, hogy a fiatalkorúak részére a magánzárkát követelje. Mások szerint azonban a magánzárka ép a fiatalkorúaknál testi és szellemi elfajulásra vezet.

A szakosztály a következő határozatot fogadta el:

1. A fiatalkorú büntetettek büntetésük egész tartama alatt szigorúan elválasztandók a felnőtt elítéltektől. Ezen célból a fiatalkorúak befogadására külön helyiségeket, illetőleg fogházakat kell létesíteni, illetőleg kijelölni azokat a fogházakat, melyekben csupán fiatalkorúak helyezhetők el.

2. A fiatalkorúak fogházaikban kor, jellem s erkölcsi állapot szerint külön osztályokba csoportosítandók.

3. A magánzárka alkalmazása csak az igen rövid szabadságvesztésbüntetésre ítétekkel szemben alkalmazható, 16 éven aluliaknál egy hónapi, 16 éven felülieknél három hónapi fogház esetében. Hosszabb tartamu szabadságvesztésbüntetés a fokozatos rendszer elvei szerint hajtható végre. Ezen rendszernél a magánzárka igen rövid időre, csupán az elítélt jellemének kipuhatolása céljából nyerjen alkalmazást. Egyik főbből a másikba való előlépés az osztályozás alapján történik. Azok, kiknek magaviselete kitűnő s akik megjavultak, büntetésük kétharmadának, esetleg felének kitöltése után feltételelesen szabadlábra bocsátandók.

4. A fiatalkorú elítéltekkel való bánásmód főelvei a következők: a) Büntetésük egész tartama alatt a fiatalkorúak az étkezésre és nyugalomra szánt órákon kívül állandóan foglalkoztatandók. b) A munka kivétel nélkül minden fiatalkorúra kötelező. c) A hosszabb időre elítélt letartóztatottak alapos kiképzést nyernek valamely mesterségben, mely később tisztességes megélhetést és biztos keresetet nyújt számukra. d) A fiatalkorú foglyok nemcsak ipari munkával foglalkoztatandók, hanem különösen az igen hosszú időre elítéltek, a szabadban teljesítendő munkákkal is, t. i. kertészettel, földmíveléssel, szőlőmíveléssel, építéssel; kertészettel foglalkozzék minden elítélt, aki nincs magánzárkában elhelyezve. e) A napirendbe felveendő a testgyakorlás és katonai gyakorlatok.

5. Az oktatás kötelező minden fiatalkorú elítéltre nézve. Az igen rövid időre ítétek erkölcsi és vallásos nevelésben részesülnek. A hosszabb időre ítétek alapos oktatásban részesülnek írásban, olvasásban és a négy alapművelten. A tehetségesebbeket bevezetik abba az ismeretkörbe, amelyhez tehetséget éreznek s megismertetik velük a gyakorlati morál elveit, a polgári jogokat és kötelességeket.

Poët Lydie, Dr. Guillaume, Grimanelli, Brusa, Dreyfuss és Fournier indítványára a szakosztály elismerését fejezte ki azon törekvésekkel szemben, melyek a törvény elé idézett fiatalkorúakat mai nyilvános eljárás veszélyei alól mentesíteni igyekeznek. A kongresszus a kormányok figyelmébe ajánlja a fiatalkorú büntetettek részére felállított külön bíróságok tanulmányozását és az amerikai «Probation officers»-hez hasonló rendszer terjesztését.

Brusa, Guillaume, Dreyfuss és Fournier javaslatára a kongresszus azon óhaját nyilvánította, hogy mielőbb csökkenjék azoknak az államoknak a száma, melyek fogházaikban helyezik el a fiatalkorú elítélteket.

A kongresszus teljes ülése hosszabb vita után elfogadta a szakosztály határozatát.

A szakosztály negyedik kérdése: «Melyek a közönséges nevelési elvektől eltekintve a leghathatósabb rendszabályok arra, hogy biztosítsák az erkölcsi züllésnek indult gyermekek megmentését és a büntetőtörvényekkel még összekötésbe nem jött romlott gyermekeknek a rendes élethez való visszatérítését?»

A negyedik kérdést Rottenbiller adta elő, míg az első kérdésnek a szakosztálytól el nem döntött részeit dr. Balogh Jenő.

A szakosztály határozatba foglalta az egész első kérdésre vonatkozó feleleteket. A plénum által elfogadott határozatban a kongresszus óhaját fejezte ki arra vonatkozólag, hogy:

I. 1. A hatóságok támogassák a gyermekeknek a családban való pártfogását;

2. amennyiben a családban való elhelyezés elégtelen, alapítsanak külön preventív iskolákat a bűnös gyermekek részére;

3. az abnormális és degenerált bűnös gyermekek részére orvosi pedagógiai intézeteket.

II. Azon anyagilag s erkölcsileg gondozatlan gyermekeket (ideértve az elítéltek elhanyagolt gyermekeit is), kiknek nincs családjuk, illetőleg, kiknek szülői a szülői hatalomtól megfosztattak, az állam tartozik védeni s megóvni a helyi hatóságok, magánosok s egyesületek közreműködésével.

III. Azon erkölcsileg gondozatlan gyermekek védelme céljából, kiknek szülei körülményeik következtében legjobb kívánságaik dacára sem érnek rá gyermekeik nevelésével foglalkozni, a szülők helyzetét kell javítani.

IV. Azon gyermekek nevelésére, kiket a jó utra akarunk visszatéríteni, speciális és nyilvános magánintézetek állítandók fel (büntető gyarmatok, reform iskolák, megóvó iskolák). A nevelés mesterség tanítására és erkölcsi oktatásra irányuljon. A nevelést egészítse ki a patronage gyakorlati munkája.

V. Az erkölcsi megóvásra irányuló munkálkodásnál helyet kell biztosítani az élettani lélektannak s a psychopatológiának is. Addig, míg a különös intézetek felállítatnak, szükséges, hogy a javítóintézetekben legyen egy psychopatológiában járatos orvos, s hogy ezen intézetek tanító karának sajátos szakképzettsége legyen.

VI. Ami az állam védelmét illeti, azok a rendszabályok tekintendők hatályosaknak, melyek minden egyes államban saját különös viszonyaikhoz képest beváltak s melyek egyszerűsmind a gyermek egyéniségéhez mért nevelést biztosítsanak.

A nemzetközi bűnügyi egyesület.

A nemzetközi bűnügyi egyesület szeptember hó 10-ikén és a rákövetkező napokon tartotta tizedik kongresszusát Hamburgban. A megnyitó ülésen Prins brüsszeli egyetemi tanár tartott előadást a büntetési probléma nehézségeiről a jelenben.

A tárgyalásra kitűzött tárgyak közt első volt a nemzetközi bűncselekmények és az ellenük való védekezés kérdése. Dr. Lindenau, az egyik előadó szerint a nemzetközi bűncselekmények fogalma alá tartoznak általában a külföldiek által elkövetett bűncselekmények, még pedig azok, melyeket olyan idegenek követnek el, kik az illető országban megtelepedtek (ki- és bevándorlás), azután a nemzetközi csavargók és az utazó hivatásos gonosztevők büntényei. A utóbbi kategóriát akképpen jellemzi, hogy azok bűncselekmények elkövetésére egy külön szervezetet alkotnak azzal a céllal, hogy a szervezet részesei kereseti forrást teremtsenek maguknak. Ennek egy külön alakja a szervezetben levőktől folytatott nemzetközi kereskedésben nyilvánul, melynek keretében tartozik a leánykereskedés is. A védekezés eszközei közül előadó kikapcsolja a bűnösök kiszolgáltatásának kérdését és leg-

inkább rendőri technikai uton keresi a védekezés eszközeit. Präventiv rendszabályként ajánlja: a bevándorlási tilalmakat, a kiutasítást, a hosszú tartamu szabadságbüntetéseket.

Ugyanezen tárgynak másik előadója dr. Hopff a jelzett-nél sokkal szűkebb térre szorítja a nemzetközi bűncselekmények fogalmát. Szerinte csakis iparszerű gonosztevők lehetnek nemzetközi gonosztevők. A bűncselekmények közül csupán a lopás és csalás, betörés, zsebmetszés, szédelgés és a leánykereskedés sorozható az előadó szerint a nemzetközi bűncselekmények fogalma alá.

Az előadásokhoz fűződő vita során Liszt a nemzetközi büntetőjogi törvényhozás kérdésével foglalkozott; kiemelte egyszersmind, hogy a nemzetközi törvényhozási intézkedésekkel könnyen összeegyeztethető az autonóm törvényhozás, az autonóm vámtarifa és kereskedelmi szerződések mintájára.

Elfogadásra kerültek ezután a következő pontok: I. A modern forgalom fejlődésének következménye képen nemzetközi bűncselekmények keletkeztek, melyeknek kinyomozása és az ellenük való védekezés nemzetközi rendszabályokat igényel. II. Minden államban központi hatóságot kell létesíteni a nemzetközi bűncselekmények ellen való védekezésre, melyek a) a fővárosok rendőri hatóságaival szerves kapcsolatban állnának; b) a nemzetközi bűncselekményekről minden adatot összegyűjtenének és ezeket állandóan kicserélnék egymással a megelőző rendszabályok céljából és a bűnügyi üldözés érdekében; c) jogositva vannak egymással közvetlenül érintkezésbe lépni. III. A nemzetközi bűncselekmények ellen való védekezés és küzdelem továbbfejlesztése érdekében szükséges a központi hatóságoktól nyert anyagnak szakadatlan tudományos feldolgozása. IV. (Liszt javaslata.) A nemzetközi bűnügyi egyesület azt az óhaját fejezi ki, hogy hívas-sék egybe nemzetközi értekezlet a nemzetközi büntettek és vétségek elleni védekezést célzó meg egyezés érdekében.

Második tárgy ez a kérdés volt: Miképen lehet a visszaesők bizonyos kategóriáira nézve a büntetendő cselekmény fogalma helyébe, mely ma nagyon is kizárólag alkalmaztatik, a tettes közveszélyességének fogalmát helyezni?

E tárgynál nagyobb arányú vita fejlődött, mely főképen a következő kérdések körül forgott: Visszaesés és közveszélyesség ugyanazon vagy egymástól különböző fogalmak-e? Melyik forum állapítsa meg a büntetésekre nézve a közveszélyességet? Nem lehet-e a közveszélyességet már az első cselekményből megállapítani, anélkül, hogy ez a megállapítás újabb bűncselekmények elkövetésétől tétetnék függővé?

Prins tanár volt a kérdés előadója. Szerinte az elmélet megállapította ugyan már, hogy a visszaesők bizonyos faja nem tekinthető közönséges gonosztevőnek, a bíróságok gyakorlata mindamellett ennek az elméleti megállapításnak nem megfelelő. Csupán a csavargással szemben helyezkedik erre az alapra a gyakorlat, de a bűncselekmények esetében tisztán a magában álló bünesset jogi konstrukciójának alapján áll. Különösen a büntetés végrehajtásánál mutatkozik a visszaesők és az első ízben bűnözők helyes megkülönböztetésének hiánya. A visszaesők jogosulatlan előnyöket élveznek a börtönök összes modern berendezéseiből. Angolországban és Belgiumban a koldust határozatlan időre dologházba lehet elzárni, de a visszaeső gonosztevőt nem, és e mellett a börtön kényelmesebb, mint a dologház. A közveszélyesség fogalmának megállapításánál a bűncselekményeknek száma és súlya kell hogy irányadó legyen.

Liszt nem tartja a kérdést elég érettnek arra, hogy a kongresszus állást foglalhasson; javasolja, hogy tartsák azt tovább is a programmon.

Elfogadtatott a következő határozat: A gyűlés megbizza az elnökséget, tegye újabb megfontolás tárgyává azt a kérdést, hogy: a bűnösök bizonyos kategóriáira nézve a tettes közveszélyességének fogalmát miként lehetne a bűncselekmény fogalma helyébe tenni, mely ma kizárólag alkalmaztatik, és megbizza az elnökséget, hogy e kérdést a legközelebbi közgyűlés napirendjére tűzze ki.

A szeptember 14-iki ülésen tárgyalás alá került a korlátolt beszámithatóságuk kezelése. Az előadó Liszt rámutat arra, hogy a német csoport a korlátolt beszámithatóságuk külön kezelése mellett foglalt állást. A döntő az, hogy itt belső okokból való «csekélyebb értékűségről» van szó, különösen gyöngélművekről, eskórosokról, hisztérikusokról, alkohol, morium stb. által tartósan mérgezettokről. Ezen tényállást törvényhozásuk teljesen figyelmen kívül hagyta, midőn csak az elmebetegséget vette tekintetbe. Pedig manapság talán már vitán kívül áll, hogy az összes csekélyebb értékű egyé-
nekkel szemben, akár bűnözők, akár nem, szükség van az

oltalmazó intézkedésekre. Vitás csak az, hogy a bűnöző csekélyebb értékűekkel szemben különös, enyhített büntetés alkalmazandó-e. Liszt emellett foglalt állást s különösen szembe-száll azon elvi állásponttal, mely szerint ezen csekélyebb értékűek, mint nemuormális egyének nem valók a büntető bíró elé.

Torp kopenhágai tanár nem helyesli a korlátolt beszámithatóságuk külön, enyhített büntetését; Dániában ilyen intézkedés, de általános az óhaj eltörlése iránt.

Prins tanár csatlakozik Torp nézetéhez s felveti a kérdést, vajjon nem volna-e hajlandó Liszt a «különös, enyhített büntetés» helyébe egy «traitement spécial»-t léptetni.

Aschaffenburg a tekintetbe jövő csekélyebb értékű egyének körébe még másokat is felvenne, így például az iszákosakat.

Kielhorn braunschweigi főtanító szerint a csekélyebb értékűek is büntetendők, mert a helyesen alkalmazott büntetésnek van javító hatása.

Van Hamel (Amsterdam) szembeszáll a csekélyebb értékűek «megbüntetése» ellen. Szerinte a kérdés az, hogy a csekélyebb értékű egyén részéről — büntetési állapota konkrét alakulatánál fogva — mi várható s e szerint milyen «kezelés» mutatkozik helyesnek. A «büntetőjog» alá azonban csak a normális egyének tartoznak.

Többek felszólalása után kompromisszum jött létre a következő határozatokban:

1. A csekélyebb értékű egyének részére (akik belső okokból korlátolt beszámithatóságuk) akár bűnözők, akár nem, ha saját magukra, környezetükre vagy a társadalomra nézve veszélyessékké váltak, a törvényhozó oltalmazó rendszabályokat (különös felügyelet, biztonsági intézetekben való elhelyezés stb.) hozzon. 2. A csekélyebb értékű büntetésekre nézve, akár veszélyesek, akár nem, az enyhítő körülményekre vonatkozó határozmányok mellett különös büntetés vagy különös kezelésről történjék gondoskodás.

A rehabilitáció kérdése:

Előadmányokat készítettek Le Poittevin párisi vizsgálóbíró és Dr. Delaquis (Berlin). Utóbbi a rehabilitáció általános megengedését és a javulás kimutatásának idő s hely szerinti megkönnyítését óhajta, nevezetesen elengedné a belföldön vagy épen valamely meghatározott helyen való tartózkodás követelményét. Kívánja a büntetési nyilvántartó lajstrom megfelelő módosítását és a bírói kérdezési jogának a törölt büntetésre vonatkozólag megszorítását.

Oetker würzburgi tanár melegen pártolja a rehabilitáció intézményét. A kegyelmi rehabilitációt, ugyszintén az idő pusztá mulásánál fogva való rehabilitációt nem fogadja el; a büntetett kifogástalan viselkedését is követeli.

Aschrott (Elberfeld) szintén hangsúlyozza a rehabilitáció nagy jelentőségét és annak kialakulását akként, hogy elkerültség a korábbi büntetések megtudása, ami esetleg tönkreteszi az illető egyén egész egzisztenciáját.

Van Hamel igen bajosnak tartja a bírói kérdezési jogának megszorítását. Szerinte a közvéleményt kellene megnyerni azon felfogásnak, hogy a sok évvel ezelőtt kiszabott büntetés, melyet becsületes szociális élet követett, nem szabad mértéken felül szigorúan venni.

Finkelburg igazgató (Düsseldorf) azon a véleményen van, hogy az érdekelt egyének nem igen törődnek a rehabilitációval; a legtöbb örül, ha nem akad dolga a hatóságokkal. A rehabilitáció intézménye talán még fokozná a nem rehabilitált elbocsátott egyénekkel szemben való előítéletet.

Hafler zürichi tanár is azt mondja, hogy a polgári becsületjogok megvonása nem igen bántja az illetőket.

A határozat ezen tárgyan a következő:

1. Az egyesület a rehabilitáció elvének elfogadását ajánlja azon országok törvényhozásának, ahol ezen intézmény még ismeretlen, egyben rámutat azonban annak szükséges voltára, hogy az intézmény alkalmazási területe a helyi viszonyok szerint határozottassék meg, figyelemmel a nép életére és kulturális állapotára. 2. Első sorban a bírói határozattal való rehabilitációt (visszahelyezést) ajánlja.

Az összehasonlító nemzetközi büntető statisztika összpontosításának kérdését Van Hamel adta elő. Az egyesület statisztikai bizottsága 1905 május havában Berlinben tartott ülésében azt javasolta, hogy az egyesület összelnöksége bizassék meg a különböző országok kriminalitásának összehasonlítása végett a büntető statisztikai adatoknak az évi jelentésekben való közzétételével. Ezen adatok egyelőre csak egy bűncselekményre és pedig a lopásra vonatkoznak. A gyűlés ezen javaslatokat elfogadta és az indítványozott évi két ezer márká hitelt is megszavazta.

Jogi irodalom.

A magyar magánjog tankönyve. Irta Kolosváry Bálint,
kassai jogakadémiai tanár.

Az utolsó tíz évben a magyar magánjog irodalma igen öröndetes lendületet vett. Mig az előző tíz év alig produkált egyebet, mint Zlinszky tankönyvének mindig bővülő kiadásait, meg Herczegh egészítette ki magánjogi munkáját a dologi és kötelmi joggal — addig a rákövetkező decenniumban egész sorozata jelent meg a kisebb-nagyobb szabású — és hozzá tehetjük — igen értékes feldolgozásoknak, melyek a magánjogi discizplinának egész rendszerét ölelik fel. Így ez időközben került ki a sajtó alól a Fodor-féle Magyar Magánjog millénáris kiadása öt vaskos kötetben, melynek utolsó részlete az I. kötet a nyár folyamán végre napfényre jutott és így ez a nagy irodalmi vállalat befejezést nyert. Utána, vagy helyesebben időközben jelent meg Márkus Dezsőnek, ennek a rendkívül termékeny írónak Magánjogából az első kötet, most legujabban a II. kötet, a forrás-helyek kimerítő feltárásával. Az eddigi méretek szerint ez a munka is öt kötetre fog terjedni. Erre következett Raffay munkája, kisebb keretben (egy kötet) de erős gyakorlati érzékről tanuskodva. Végezetül Kolosváry Bálint fent idézett munkája lepte meg a jogász-közönséget, két kötetben, melynek elseje 1904-ben 500 oldallal, az általános részt és Dologi jogot tartalmazva, a második kötet ez évben jelent meg 736 oldallal, magába foglalva a rendszer többi anyagát.

Ha eme termékenységnak, mint igen öröndetes jelenségnek okát kutatjuk, oda keli konkludálnunk, hogy ezt jó-részt a magánjogi kodex létrejövetele fölötti reménytelenség idézte elő. Ismeretes, hogy mily erős kerékkötő az irodalmi produkálásra a kodifikáció munkájának sikerrel biztató megindítása. Az írónak számolni kell avval a lehetőséggel, hogy míg a több évre terjedő nehéz munkájával elkészül, addigra esetleg nyélbe ütök az új kodexet és ez részben vagy egészen kárvesztetté teszi a munkálkodás eredményét, eltekintve attól, hogy ily posthumus munka kiadóra se igen talál.

A 80—90-es évek közt már közel voltunk ahhoz, hogy kodifikált örökjoghhoz jutunk, mire hamarosan következhetett volna a szintén jól előkészített általános rész. Időközben mégis más irányzat kapott lábra, elsöpörte az eddigi munkákat és új nyomon kezdtünk haladni a cél felé, mely eredményesnek ígérkezett. De sajnos, az éveken át tartott parlamenti meddőség, mely zsiibasztóan hat a munkakedvre, a haladást újból megakasztotta és úgy látszik, még hosszú időn át nincs reménységünk, hogy a magyar polgári törvénykönyv elkészüljön. Mikor a mindenképpen kész és a parlamenti bizottság által is letárgyalt perrendtartást se tudjuk már évek óta tető alá hozni, hiu remény volna a tollra temett embernek az új törvénykönyv elkészülésére várni és addig az irodalmi munkálkodást függőben hagyni.

Ami már most Kolosváry munkájának érdemét illeti, mindenekelőtt őszinte csodálkozást kell kifejeznem, hogy ez az aránylag fiatal tudós és még fiatalabb jogtanár ilyen rövid idő alatt oly roppant sokat olvasott és tanult. Mig más hivatásos író csak élete delelőjén vagy még később tud az egész rendszerre kiterjedő tanulmányával elkészülni és azt fel is dolgozni, elég terjedelmes két kötetre rugó munkában, ő már ezzel férfikorának elején megbirkózott és hozzá tehetjük — igen tisztességesen. Mert munkája alapos, kiforrott és minden ízében tudományos, önálló gondolkodást tanusító mű. A roppant anyag átszűrődött egyéniségén is kellően kijege-csedett benne. Minden lapján észrevehető a szemlélődés, a magába szállás és a mérlegelés nyoma, kivált a vitás kérdéseknél, ahol nem árul el semmi különczködési hajlamot, hogy magát fitogtassa, hanem hajlik az objektív érvek sulya által támogatott nézet felé. Megvan munkájában a helyes arány, nem enged egyes kedvencz kérdéseknek tultengést, hanem

az intézményeket gyakorlati jelentőségükhöz mértén tárgyalja. Sűrűn idézi a munka a forráshelyeket, ezek közt kivált a curiai határozatokat. Irodalmi idézetei felölelik úgy a kíválóbbs magyar — mint a külföldi munkákat, úgy, hogy az egyes kérdések körül kellő tájékozást nyerhet az olvasó.

Előadása világos és erőteljes; definíciói elég szabatosak. Egyszóval: Kolosváry munkája egészben rászolgál az elismerésre, díszére válik a magyar magánjogi irodalomnak és hasznos utmutatója lesz a tanuló ifjuságnak.

Áttérve ezek után a részletekre, ami az ismertetésnek és kritikának kiváló feladata, már itt ki kell emelnem, hogy habár sokban egyetértek szerző fejtegetésével, mégis nem egy fontos kérdésben eltérők egymástól nézeteink. Így a forrástan köréből igen sikerült részletnek tartom azt, amit a szokásjog lényegéről előad, helyes és kifogástalan a többi tanítás is, mely mind megfelel a mai doktrina követelményeinek; ellenben fogyatékos munkájában az, hogy a bírói gyakorlatot nem méltányolja, nem is szól róla, hanem csak a döntvényt és a régi decisiókat tárgyalja, rámutatva a kettő közt fenforgó különbségre. Már pedig a bírósági gyakorlat elismerten igen kiváló forrása a magánjognak, hisz ezen a réven alakul ki a szokásjog is, ebben kristályosodik az ki, sokszor tévedések és botlások árán. Ez a processzus mégis inkább az alsóbíróságok működésében jelentkezik, semmint a legfőbb bíróságban. A bírósági ítéletbe való befoglalása valamely szabálynak teszi ezt jogszabályiá, a peres felek közt egyelőre, ezáltal jut életerőhöz, foganathoz a szabály, mi ha ismétlődik, szélesebb körben elismerésre talál és így általánossá válván, szokásjogot szül. Ez egyelőre csak a jogász-körökben megy végbe, de innen lassan átszivárog a köztudatba. Hogy mi készíti elő a bírósági gyakorlatot, arról most nem kívánunk szólni. (Jogász jog). Be kell látni, hogy ez a jogforrás jelentősebb, mint az, melyet szerző helyébe tesz: a döntvény-jog, melynél ő is koncedálja, hogy az alakilag nem jogforrás.

Hibáztatnom kell szerzőt, hogy ott, ahol az analógiáról tárgyal, nem mutat rá az 1869. IV. tcz. 22. §-ára, mely a bírónak kötelességévé teszi igazságot szolgáltatni akkor is, ha nincs jogszabály, sem írott sem szokás útján kifejlődött; ez adja meg a bírónak a hatalmat arra, hogy egyrészt a létező törvény hézagait kiegészítse a törvény szellemében, és másrészt ott, hol új alakulás áll jogszabály nélkül, ő alkosson jogszabályt, a kifejezésre jutott felsőbb jogelvek alapján.

Nem osztom szerző felfogását az alanyi jog meghatározásáról sem. Azt mondja (58. old.), hogy alanyi jog az, midőn az objectív jog meghatározta körben függetlenül és szabadon cselekedhetünk és rendelkezhetünk. Ez a Windscheid-féle Wollen-Dürfen visszhangja, melyet ő maga is el ejtett. Az alanyi jog épúgy nem pusztán lehetőség, vagy cselekvési szabadság, hanem az életben megvalósított, valóra változott hatalom és uralom, az, ami már realiter meg van. Hisz az alanyi jog az emberi szükségletek kielégítése és biztosításának eszköze. Erre a cselekvési szabadság nem elég.

Nem elég pregnans az sem szerző munkájában, amint a hallgatag akaratot megállapítja. Így szól: a hallgatag akaratnál a nyilatkozó egyebet jelent ki, de úgy, hogy abból következtetés útján a szóban forgó ügyletre vonatkozó akarat kijelentését lehet megállapítani. Ez elmosódott, pongyola, nem világos kifejtés. Azt kell itt kidomborítani, hogy egy kijelentésben két akarat van, egyik a kifejezett, másik a ki nem fejezett, hallgatag. Ilyent példával sem árt illusztrálni. Így ha a vevő kijelenti, hogy a megtekintett szövetből a kereskedő vágjon le 10 métert, ebben a levágást magában foglaló kijelentésben egy másik akarat is benrejlik hallgatagon, t. i. a megvételi akarat, még pedig feltétlen bizonyossággal. Máskor a hallgatag akaratra csak a fenforgó körülmények alapján lehet következtetni, néha a törvény magyaráz valamely kijelentésbe egy másik hallgatag akaratot, de ezt szabad ellenmondással kizárni.

Érdemül rovom fel K.-nak, hogy munkájában a jogok védelmének elég tüzetes kifejtésére vállalkozott. Ezen résznek nem szabadna a magánjogi munkákból hiányzani. Ez tárja elénk a jog sorsát harci állapotban, hogy mikép érvényesül az, ha önként nem hajolnak meg a jog előtt. Ez egyike a legérdekesebb és legértékesebb kérdéseknek, melyet nem engedhetünk át a perrendtartás íróinak. Hisz ebben van a per quintessentiája. Ez a rész az, mely a vitás jogot kiemeli a per sablonszerűségéből, és abba a légkörbe állítja, ahol a támadás és védelem erősségei alapján sorsa eldőlt. Ezt a részt szerzőnk teljes megalégedésre fejt ki, de különösen azt a kérdést, mi a jogerős az ítéletben?

Szépségi hibája szerző munkájának az, hogy »nagykorusit.« Ezt nem szabad komoly és történeti alapon álló írónak elkövetni, már azért se, mert nem következetes. Ha a 24. évét betöltött egyén teljes koru (és nem nagykoru), — pedig így kell megjelölnünk, a *Werböczy perfecta aetas*-át — akkor mily észjárás nyomán jutunk oda, hogy azt, aki a gyámhatósági korengedély alapján a teljeskoru jogállását nyeri el, »nagykorusítottnak« nevezzük. Miért nem teljeskorusítás ennek a neve? A nagykorusítást ki kell küszöbölünk, mint helytelent, mely nem is germanizmus, hanem az osztrák polgári törvénykönyv utján szívárgott be. A német bírói bírósági törvénykönyv sem *Grossjährigkeit*-ről beszél, hanem *Volljährigkeit*-ről, mi nyilván a *perfecta aetas* germán eredetű terminológiájának felel meg. Kolosváry persze avval fog védekezni, hogy hisz ez a szó benne van a gyámtörvényben, ami igaz, de ne feledjük, hogy ez a szerencsétlen gyámtörvény, mely minden jogtörténeti érzék nélkül készült, mintául nem szolgálhat. Inkább tekintsen szerző az előbbi időben készült 1874. évi XXIII. törvenyzikkre, ahol következetesen a nő teljeskorusításáról van szó. Ez a korrekt, ezt kövessük.

Kiváncsian néztem szerző munkáját a részben is, hogy mily állást foglal el a birtok tanában? Vajjon az új irány hive-e? vagy a régi alapon maradt? Noha minden sora elárulja, hogy ismeri a birtoknak Ihering által megindított evolúcióját, mely előtt meghódolt a német törvényhozás, noha látja, hogy a mi tervezetünk is ezen a nyomdokon halad, noha végül azt is láthatná, hogy a magyar bírósági gyakorlat józan érzékkel nem követte a római jog subtilitásait és bonyolult szerkezetét, hanem a birtokvédelmet kiszolgáltatta minden oly esetben, amikor az egyénnek a dolog bírására valamely jogviszonyból kifolyóan önálló érdekét fenforogni látta, és így elkerülte a »jogbirtok« tekervényeit és fikcióját és mintegy megelőzte Ihering uttörő munkáját — mindezek dacára Kolosváry, a fiatal jogtudós megmaradt mereven a római jog régi álláspontján, nem hajlik az új, praktikusabb irány felé. E fölött sajnálkozni lehet. Mert, ha igaz is az, hogy a magánjogi tudomány konzervatív, nem szereti a hirtelen átmeneteket, az ugrást, hanem a békés, lassu fejlődést, mely a magánérdekre legkevésbé válik sérelmossé, de a birtoktan új iránya éppen arra törekszik, hogy a mesterkelt viszony helyébe természeteset helyezzen, minélfogva nem is újítás ez, hanem inkább a létező állapotnak okszerű elrendezése.

Ezt bizony a szerző konzervatív lelke is elfogadhatta volna minden skrupulus nélkül. Így könyve e részben a multnak visszhangja, elmaradott, mely a mai jogélet felfogásával nem számol.

Igy folytathatnám még tovább a szerző és kritikus nézeteinek és felfogásának szembeállítását az érdekes munka gazdag anyagán keresztül, de ez igen hosszúra nyulna. Fölösleges megjegyezni, hogy nézeteltérések mindig lesznek, mert ezekben az egyéniség és a lelki berendezés tükröződik vissza. Ugyhiszem, senki se fog saját felfogásának csatlakozhatatlanságot vindikálni, mert ilyent nem ismer a tudomány.

Kalossz Mór,
egyetemi tanár

Különfélék.

— Székely Ferencz kir. koronaügyész a napokban ülte meg hivatali működésének negyvenedik évfordulóját. Örömmel üdvözljük a nagyérdemű jubilánst, aki mindig lankadatlan buzgalommal és kötelességtudással felelt meg a rábízott feladatoknak.

Hivatali működésében Székely Ferencz a legelőkelőbb posztókat töltötte be. A Curián a sajtóperek előadója volt, majd a budapesti kir. főügyészség vezetését vette át, végül a legkimagaslóbb igazságügyi polczok egyikére, a koronaügyészi állásra állíttatott.

Különösen kiemeljük Székely Ferencz érdemeit a hazai rabsegélyezési ügy fejlesztése körül. Mint a budapesti rabsegélyező egyletnek hosszú időn át volt elnöke, az egylet jelenlegi virágzásának és intenzívebb működésének vetette meg alapját.

Igen kiváló részt vett Székely Ferencz a Magyar Jogászegylet működésében is. Kiemeljük felszólalásait a büntetőjog és bűnvádi perrendtartás körébe vágó kérdések fölötti vitákban, de különösen az ügyvédi és bírói vizsgálatok reformja kérdésében tartott előadását, melylyel ezen fontos kérdés tárgyalását bevezette.

A jogász képzés kérdésének Székely Ferencz kiváló gyakorlati szolgálatot is tett. Mint az ügyvédvizsgáló bizottság elnöke ezen vizsgát a szó szoros értelmében regenerálta. Egyéniségének hatása alatt a régi vizsgajátékából komoly vizsgálat lett, és a színvonal emelése óta a jelöltek nagy része alapos készütség után nyeri el oklevelét.

Magára a jubilaris ünnepélyre egy megjegyzést kell tennünk.

Hibás felfogás szüleménye, hogy az ünnepélyen a királyi főügyészség és a királyi ügyészség képviselői részt vettek. Ebből, valamint az ünnepelt szavaiból (a koronaügyész a királyi ügyészség nevében is köszönte meg a királyi kitüntetést), úgy látszik, hogy a nagyérdemű jubiláns a koronaügyészt a királyi ügyészi intézmény részesének, fejének tekinti. Többször kifejtettük már, hogy az összefoglalást nem tartjuk elfogadhatónak. Ezt ezen alkalommal is hangsúlyozzuk, mert nem szeretnénk, ha a koronaügyész fontos *közjogi* állása és hatásköre változást szenvedne.

— **Ismét a hat havi minimum.** Néhány évvel ezelőtt főügyészi rendeleteket bocsátottak ki az iránt, hogy amely ítéletekben a hat havi börtön aránytalanul súlyosnak tűnik fel, az ügyészségek tegyenek felterjesztést a megkegyelmezés iránt. Ez a rendelkezés tudvalevőleg átment a gyakorlatba. Azt hisszük, a főügyészségek egy lépéssel tovább is mehetnek. Utasítást adhatnának a kir. ügyészségeknek arra nézve, hogy ne emeljenek vádat oly esetekben, midőn a minősített lopás tárgya számba nem jöhető minimális értékű. Jelenleg a kir. ügyészségek a legapróbb eseteket is — sokszor a sértettek akarata ellenére — a bíróságok elé viszik. Igen gyakori, hogy a törvényszék nagy apparátussal egy liter bor, egy csirke, pár alma, pár darab szén, egy darab ócska vas és effélék dolgában jár el és ítél. A *B.P.* 33. §-a, összefüggésbe hozva az ügyész vádelejtési jogával és az ügyészi nyomozat szerkezetével, nem kötelezi ily esetben az ügyészséget a vád emelésére. Hiányzik a számbavehető értékkel bíró jogtárgy; tehát a cselekmény az állam közérdekeit (1871: XXXIII. tcz. 1. §.) nem érinti s büntető eljárásnak nincs helye. *Minima non curat praetor.*

Az ily rendeleteknek kétség kívül volna befolyásuk az ügyészi megbízottakra is, kik a járásbíróságoknál a bürokratikus aprólékoskodást tenyésztik. *F.*

— A Magyar Jogászegylet igazgató választmánya felkérte Török Aurélt, az anthropologia egyetemi tanárát, hogy a bűnügyi embertan köréből tartana előadást a Jogászegyletben. A tanár ur késznek nyilatkozott az előadás megtar-

tására. Azt hisszük, széles körök érdeklődését fogja ezen előadás felkelteni.

— A szerzői jogról szóló 1884 : XVI. tcz.-ben meghatározott iktatókönyv kezelésére vonatkozó szabályok módosítása tárgyában a kereskedelemügyi magyar kir. miniszter 1905. évi október hó 1-én 63,715. szám alatt a következő rendeletet adta ki: A szerzői jogról szóló 1884 : XVI. törvénycikkben meghatározott beiktatásra szolgáló iktatókönyv tárgyában 1884. évben 28,672. szám alatt kibocsátott rendelete és az annak mellékletek az 1884 : XVI. törvénycikk értelmében vezetendő iktatókönyv kezelése tárgyában kiadott utasítást a következőképpen módosítom:

1. §. Az idézett rendelet 3. §-a értelmében a földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszteriumnál letéteményezendő művek, illetve fényképek letéteményezése ezentul nem a kereskedelemügyi miniszteriumnál, hanem a m. kir. szabadalmi hivatalnál eszközölendő és ugyane hivatal feladatát képezendi azon bejelentések beiktatására és közzétételére vonatkozó teendők ellátása, amelyek az idézett rendelet 4. és 5. §-ai értelmében a volt földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszterium feladatává tétettek.

2. Az idézett rendelethez mellékelte utasítás 1., 2. és 8. §-ai értelmében a bejelentések elfogadása, kezelése és azok ellenőrzése körül eddig a kereskedelemügyi magyar kir. miniszterium egyik megbízott tisztviselője által ellátott teendőket ezentul a magyar kir. szabadalmi hivatalnak az elnök által e végből kijelölt tisztviselője fogja egyebekben az idézett utasítás szabályai szerint teljesíteni.

3. §. Azon teendőket, melyeket az idézett utasítás 3—6. §-ai szerint a miniszterium kiadóhivatalából e végből kirendelt díjnak teljesített, ezentul a magyar kir. szabadalmi hivatal kiadóhivatalából kirendelt díjnak fogja végezni.

4. §. Az eddigi bejelentésekről vezetett iktatókönyvek ezentul a magyar kir. szabadalmi hivatalnál fognak megőriztetni.

5. §. Az idézett rendelet és utasítás rendelkezései egyebekben változást nem szenvednek.

— Dr. Szász János, a Jogtudományi Közlöny egyes számaiban «Az angol ügyvédségről» cím alatt közzétett dolgozatait külön lenyomatban adta ki.

— A zálogjog általános tanait kívánja tárgyalni Agoston Péter nagyváradai jogakadémiai tanárnak egy nagyobb monografiája, melynek első része most hagyta el a sajtót. Ez a 160 oldalra terjedő rész felöleli a zálogjog történetét és a zálogjog általános tanait. A történeti rész három czimben tárgyalja a zálogjog fejlődését a római és német, valamint a magyar jogrendszerben, végül a magyar városi zálogjogot, a végrehajtási zálogjogot és a zálogjegyeket. A zálogjog általános tanainál szerző a zálogjog általános megvilágítása után szól a követelés és zálogjog egymáshoz való viszonyáról, a zálogjog tárgyáról, természetéről és fogalmáról.

Szerző műve valóban monographikus keretben dolgozza fel a tárgyalta anyagot, igen részletesen kiterjeszkedve a Tervezetre és annak indoklásra is. Emellett úgy a magyar, mint a külföldi irodalom teljes feldolgozást talált minden kérdésnél. (Poltzer-féle kiadóvállalat kiadása).

— Az ifjúkoru bűnösökre kiszabott szabadságvesztés-büntetés végrehajtására nézve az osztrák igazságügyminiszter addig is, amíg kizárólag fiatalok részére szolgáló intézetek állíttatnak fel, a következő, jórészt a budapesti börtönügyi kongresszus határozatain alapuló intézkedéseket léptette életbe:

Törvényszéki és járásbírósi fogházakban, melyekben 14 és 18 év körüli fiatalok rendkívül nagyobb számban szoktak lenni, ugyanazon nemű fiatalok letartóztatottak külön csoportban egyesítendő, azok kivételével, akiknek a többieket megrontó hatásától kellene tartani. Ha a fiatalok száma huszonötöt jóval túlhalad, két külön csoport alakítandó, a könnyebben és nehezebben javíthatókból. A fiatalok a felnőttektől mindig gondosan elkülönítendő. A fiatalok éjjel lehetőleg külön-külön helyezendő

el. A fiatalok legalább két órán át szabadban legyenek. Ez az idő azonban nem pusztán sétával töltendő, hanem erre alkalmas tanító vagy felügyelő vezetése alatt mindenféle test-edző gyakorlatokkal (futás, ugrás, stb.) A szabadságvesztés-büntetés végrehajtása oda irányuljon, hogy a fiatalok szorgalmas, becsületes emberekké váljanak és hogy a képességüknek megfelelő foglalkozásból megélhessenek. A fiuk legalább heti 8 órai iskolai oktatásban részesülnek. A munkáltatásnál kerülendő a pusztán mechanikus munka, mint toll-fosztás, papírzacskókészítés, stb. Ajánlatosak a kerti és mezei munkák. Akiknek már foglalkozásuk volt, lehetőleg ebben képezendők tovább. A lányok olyan kézimunkával foglalkoztatandók, amelyekből később is megélhetnek

A szabad órákban a fiataloknak megfelelő könyveket kell olvasás végett adni. Testileg visszamaradottak orvosi véleményre erősebb táplálékot kapjanak.

Az intézetből való elbocsátás utáni időre is biztosítani kell a büntetés alatt elért hatást. Az elbocsátásról értesítendő a gyámhatóság, szükség esetén valamely a gyermekvédelem-foglalkozó egyesület.

Fiatalkorú vizsgálati foglyok mindig teljesen elkülönítve tartandók.

A miniszteri rendelet megfelelő intézkedéseket tesz az elzárásbüntetés végrehajtására nézve is.

Végül mivel egyes helyeken lehetséges volna az elzárás-büntetésnek humanitarius egyletek nevelő intézeteiben és menedékházaiban való végrehajtása, a miniszter utasítja a felső-bíróságok elnökeit, hogy ezen irányban szerezzenek be információkat. Irányadónak kell ennél mindenestre lenni, hogy az elítéltek elkülönítve tartandók és hogy a bíróságok részére fentartassék a büntetés végrehajtásának felügyelete.

A Magyar Jogászegylet október hó 22-én (vasárnap) délelőtt 10 órakor tartja meg évi rendes közgyűlését az ügyvédi kamara dísztermében (Szemere-utca 10. sz.) I. Megnyitással Dr. Baumgarten Izidor koronaügyész helyettes tart ünnepi beszédet a büntetőtörvénykönyv 25 éves fennállásáról. II. A közgyűlés többi tárgya: 1. Az igazgató-választmány évi jelentése. 2. A számvizsgálók jelentése a lefolyt egyleti év számadásairól és az egylet vagyonáról. 3. Három számvizsgáló választása a legközelebbi rendes közgyűlés elé terjesztendő számadások megvizsgálása végett. 4. A legközelebbi év költségvetésének megállapítása. 5. Az igazgató-választmány választása. 6. Esetleges indítványok tárgyalása. — A rendes közgyűlés elé hozandó minden önálló indítvány legalább 8 nappal a közgyűlés előtt benyújtandó az elnöknek.

Forgalmas irodáját felcserélné vidéki ügyvéd fővárosival. Czim a kiadóhivatalban megtudható. 11294

Vidéken nagy irodával bíró vagyonos előkelő ügyvéd fővárosi irodába társul esetleg független hatáskörrel irodavezetőül belépne. Ajánlatok «Justicia» alatt a kiadóba keretnek. 11306

Iroda vezetésére önállóan képes ügyvédjelölt alkalmazást keres, állását azonnal elfoglalhatja, czime dr. Repemberger János Váczi.

Droppa József: «Murány Várának Története» magyar és tót nyelven e napokban megjelent s megrendelhető az alólírott nál. — A könyv tartalma: szövege 34 fejezetre oszlik, illusztrációk száma: 29, a zene pedig: 3 dbból áll. — A munka: Murányi grófnak (Ferdinánd bolgár fejedelemnek) van ajánlva. Pohorella (Gömör m., u. p. Pohorella vasgyár) Bahéry József. 11304

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

SZERKESZTŐSÉG:

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

KIADÓ-HIVATAL:

Zöldfa-utca 25. sz.

Egyetem-utca 4. sz.

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési díj: félévre — 12 kr.
negyedévre 6 „

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Legfőbb bíróságunk munkatorlódása. x. — Az új polgári perrendtartás életbeléptetéséről szóló törvényjavaslat *Gottl. Agost* curiai tanácselnöktől. — *Törvénykezési Szemle:* A perbeli beismerés. *Dr. Gaár Vilmos* kir. törvényszéki bírótól. — Kölcsön és polgári bírói hatáskör. *Dr. Liebmán Ernő* budapesti ügyvéd. — A bűnvádi perrendtartás 81. §-ának értelmezése. *Igaz Gusztáv* székesfehérvári törvényszéki jegyzőtől. — Különfélék.

Melléklet: Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Legfőbb bíróságunk munkatorlódása.

Folytonos a panasz legfőbb bíróságunk ítélkezésének rendkívüli késedelmessége miatt. Ezen késedelmesség jel lezésére elég annak konstatálása, hogy míg más években két éves hátralék alig 1—2 szokott maradni, addig az 1905. évben 612 polgári ügy vétezt át az 1903. évből. 1904. január elsején a hátralék 8370, 1905. január 1-én 9470 volt, míg a folyó évi október 1-én már nem kevesebb, mint 13369 ügy várt elintézésre.

Ez az állandónak mondható feltűnő jelenség kétségtelenül mélyreható okokra vezethető vissza.

A baj egyik oka a Curia hatáskörének czélszerűtlen szabályozásában keresendő. Azonban a polgári és bűnvádi perorvoslati rendszerek újból való szabályozása csak törvényhozási uton történhetik, ennek a közel jövőben való keresztülvitelére pedig vajmi kevés kilátás van. Mihelyt a törvényhozás gépezete ismét megindul, egyik legsürgősebb feladat lesz a Curia tehermentesítésére szükséges lépések megtétele.

Ezen távoli törvényhozási intézkedéseken kívül alig tehetünk valamit a perorvoslatok kevesbitése érdekében. Érvényes törvényeink keretén belül a magánfelek perorvoslati joga nem korlátozható, bűnügyekben pedig már eléggé megnyirbálta e jogot a kir. Curia megsebzó törvénytárgyazata. A kir. ügyészi perorvoslatok igénybevétele a feltétlenül szükséges esetekre való szorítása nagyon ajánlatos és könnyen megvalósítható eszköz, habár el kell ismernünk, hogy az ügyészségek minden áron való perorvoslatbejelentéseivel újabb időben sokkal ritkábban találkozunk, mit ennek előtte, valamint hogy a koronaügyészség is igen liberális az amugy sem tulságosan gyakran használt kir. ügyészi és kir. főügyészi perorvoslatok fentartása körül.

Ezen a téren tehát kevés eredmény érhető el.

Sokkal több hatást várunk oly intézkedéstől, amely meghagyja az ügyészségnek és ügyészi megbizottaknak, hogy a vád emelése előtt minden egyes esetben mérlegeljék komolyan, vajjon van-e olyan *közérdek*, mely a nagy és költséges bírói apparatus megindítását indokolja. A társadalom jogérzetén nem üt csorbát, ha nem büntetik meg azt, aki a talált fillért nem adja át a hatóságnak, vagy azt, aki idegen telekre bemászva onnan egy almát, rózsát, ócska vasat visz el, valaminthogy annak a 16 és fél éves suhancnak a pajkosságát is el lehetett volna nézni, aki egy kis doboz orosz halat vitt el a zárt éléskamrából és ezért hat havi börtönnel bünhődött. Ezek a nagyon gyakran előforduló csekélységek rendkívül sokban hozzájárulnak az igazságszolgáltatásba vetett hit megrendüléséhez és emellett az államnak aránytalanul sok költségébe kerülnek.

Ezen részleges eszközöknél többet segít az üresedésben levő bírói állásoknak kiváló munkaerőkkel való sürgős betöltése.

Az igazságügyi adminisztráció ezen követelmény ellen sokat vétkezett. A tanácselnöki és bírói állások hónapokon keresztül nem töltettek be és a kinevezések nem mindig emelték legfőbb bíróságunk színvonalát. Vajha az illetékes körök tudatára jutnának annak, hogy a legfőbb bírósághoz való kinevezéshez a rangidősség nem lehet jogczim. Az egész ország összes bírójának legkiválóbbjait kell megnyerni a Curia bírójának, hacsak azt nem akarjuk, hogy legfőbb bíróságunk a középszerűségek asyuma, vagy fáradt, öreg emberek pihenőhelye legyen. Nem lehet a kinevezéseknél azt sem irányadó szempontul elfogadni, hogy valaki már régen működik mint kisegítő bíró, sőt ellenkezőleg, azon kisegítő bírák, akik a várakozásnak meg nem feleltek, szintén vissza volnának helyezendők régi helyükre vagy képességüknek megfelelő más helyre. Természetesen azt sem helyeselhetjük, amit itt-ott a vidéken szeretnének megvalósítani, hogy az egyes kir. táblák bírái megfelelő arányban részesüljenek a Curiához való berendelésben illetőleg curiai bíróvá való előléptetésben, hanem egyesegyedül az illető állásra való rátermettséget, a képességek nagyobb kiválóságát tartathatjuk a Curiához való berendelés és kinevezés ajánlólevelél.

Nagy megerősítést nyerhetnének felsőbb bíróságaink az ügyvédi kar jelesein kinevezése által is. Természetesen csak a legkiválóbbak meghívását tartjuk helyesnek és egyáltalán nem lelkesedünk a válogatás nélküli tömeges kinevezésekért. Az ügyvédi karból kinevezés évek óta nem volt, holott legkiválóbb bíráink közül számosan az ügyvédi karból kerültek ki, tehát igazságügyi kormányainknak nem volt okuk megbánni a bírói karon kívül álló kiváló elemek megnyerését.

De kinevezési politikánkra jellemző, hogy közigazgatási bíróságunknak sorra sikerül elhódítani a bírói és ügyészi karból azokat, akik a rendkívül kedvezőtlen előléptetési viszonyok közt az anciennitás elvének respektálása mellett nem voltak képesek kivárni, amíg a bírói karban elérhetik a magasabb állást. Heil Fausztin, Makay Dezső, Harmos Gábor, Sárffy Guido, Jeszenszky Sándor, Nagy János, Dessewffy Marczel, Staud Lajos csakis azért hagyták ott a bíró, illetőleg ügyészi pályát, mert az uralkodó kinevezési politikánál fogva az «öregek» egész légiója zárta el kilátásukat az előrejutáshoz.

Hogy pedig mit jelent az, ha kizárólag az öregek uralkodnak, azt mutatja a kir. Curianak utóbbi időben kifejtett működése. A formákhoz való ragaszkodás, az anyagi igazság feláldozása a betűnek, a praecedensek kultusza és a kicsinyesség uralkodnak némely tanácsok ítélkezésében, ugyanynyira, hogy a joggyakorlat szinte megkövesedik, élettelenül válik.

A mostani desolat állapotokon csakis az segíthet, ha a magyar jogi élet legkiválóbbjait sikerül egyesíteni legfőbb bíróságunk kebelében.

Ez a kinevezési politika nemcsak a színvonalat emelné, de egyszersmind a statisztikai eredményeket is lényegesen megjavítaná.

x.

Az új polgári perrendtartás életbeléptetéséről szóló törvényjavaslat.*

A 23. §-ban foglalt szabályozás azokból a helyes elvekből indul ki, hogy a telekkönyvi hatóság peres kérdés eldöntésére hivatva nincs és hogy a rendes bíróságnak oly peres kérdésben hozott ítéletei, amelyek a telekkönyvi állapot megváltoztatására vonatkoznak, a telekkönyvi hatóság által hivatalból foganatosítandók oly célból, hogy magából a telekkönyvből mindenkor kivethető legyen mindaz, ami valamely telekkönyvi jog megszerzése céljából mérvadó lehet.

A §. 2-ik bekezdése azonban egyrészt nélkülözi a kellő világosságot, másrészt pedig a fenti elveket nem viszi keresztül minden tekintetben.

A 2-ik bekezdés ugyanis azt rendeli, hogy «azokban a perekben, amelyek addig a telekkönyvi hatóság hatáskörébe tartoztak stb.», a helyett, hogy felsorolná a telekkönyvi pereket és kifejezetten kimondaná, hogy ezek ezentúl a rendes bíróságok hatáskörébe tartoznak. A §. továbbá ezekből a perekből a telekkönyvi és a telekkönyv kiigazítási pereket kiemeli, ellenben nem szól a telekkönyvi előjegyzésnek az igény érvényesítése nélkül való igazolása iránti perekről, amelyek eddig szintén a telekkönyvi hatósághoz tartoztak.

Ezen felül, ha a fenti elvhez képest már az eddigi törvények értelmében a telekkönyvi hatóság által ítélettel eldöntendő perek, illetőleg peres kérdések a rendes bíróságok által döntendőek el és nincs kilátás, hogy a végrehajtási törvény novellája a perrendtartással egyidejűleg fog életbe lépni, átmenetileg már itt mondandó ki, hogy a telekkönyvezett ingatlanokra vezetendő végrehajtás keretében felmerülő peres kérdések is a rendes bíróságok hatáskörébe tartoznak. Ilyen per az 1881. LX. tcz. 168. §. értelmében az a per, amelyet az a harmadik indít, aki az ingatlanra vezetett végrehajtás által magát dologi jogaiban sértve véli, továbbá az idézett törvény 143. §-ában szabályozott az a peres eljárás, amidőn a közös vagyon tulajdonjoga határozatlan arányban lévén a tulajdonos társak nevére bejegyezve, az árverés elrendelése előtt a telekkönyvi hatóság a tulajdon aránya felett, a netán szükséges bizonyítási eljárás után ítélettel határoz. Ez a peres eljárás magánál a telekkönyvi hatóságnál vevén eredetét, célszerű lenne az az intézkedés, hogy a telekkönyvi hatóság a feleknek meghallgatása után, ha egyezség létre nem jön, az ellentétes igényt támasztó társtulajdonosok közül azt, aki az idézett §. 2. bekezdésében felállított törvényes vélelem ellenében támaszt igényt, a többi érdekelt ellen, ha pedig ezek egymás ellen ellentétes igényt nem támasztanak, az ezek megállapodásához hozzá nem járuló hitelezőt utasítja perre. A hitelezők a társtulajdonosok között folyamatban levő perbe mellékbeavatkozókként beléphetnek.

A 24. §-nak főszabályai: «hogy az új perrendtartás hatályba léptekor folyamatban levő sommás perekben, ha az elsőbíróság az ítélelethozatalt megelőző tárgyalást még nem fejezte be, a polgári perrendtartásban foglalt eljárási szabályokat kell alkalmazni. Ez alól a szabály alól egyik kivétel az, hogy a bírói hatáskör és illetékesség kérdésében az ily perekben is az eddigi szabályok irányadók; ha azonban a bíróság ebben a kérdésben még nem határozott, a hatáskör vagy az illetékesség hiánya miatt a pert nem lehet megszüntetni, ha a per a polgári perrendtartás szerint a bíróság hatáskörébe és illetékességéhez tartozik.»

Ezekből következik, hogy pl.: ha az ingatlan tulajdona vagy örökösödés iránt indított perben a per tárgyának értéke a kereset szerint a 200 K-t meghaladja de az 1000 K-t meg nem haladja, pergátló kifogás esetében a járásbíró hatásköre meg lesz állapítandó, mert az új perrendtartás

1. §-a értelmében a járásbíró ebben a perben már bir hatáskörrel. De nem szenvedhet kétséget, hogy a járásbíró hatásköre fenmarad akkor is, ha az új perrendtartás szerint a perben ezentúl a törvényszék bir hatáskörrel, ami a törvényjavaslatban határozottan kimondva nincs, pl.: a törvényhatóságok vagy községek előljárói stb. ellen indított kártérítési perekben. (Új perrendtartás 2. §. 2. p.)

Az «ítélelethozatalt megelőző tárgyalást». Ez alatt mindenestre a részítéletet vagy közbenszóló ítéletet megelőző tárgyalás is értendő, mert ily esetben is ítéletről van szó, habár a tárgyalás a végítélet hozataláig még folytatandó, illetőleg folytatható s így még egy további ítélet előtti tárgyalás tartatik.

A 25. §. szerint azokban a sommás perekben, amelyekben a járásbíró a polgári perrendtartás hatálybaléptekor az ítélelethozatalt megelőző tárgyalást befejezte, a további eljárásra, ide értve a felebbvitelt is, az eddigi eljárási szabályokat kell alkalmazni stb.

E szerint tehát pl.: a Curia mint felülvizsgálati bíróság nem teheti át az ítélő-táblához azokat a tartási pereket, amelyeket a pertárgy értékül immár az új perrendtartás 6. §. 6. p. szerint a három évi tartás összege számítandó és ez az összeg (szemben a régi sommás eljárás értelmében számítandó 10 évvel) az 1000 K-t meg nem haladja. Továbbá a felülvizsgálati bíróság vissza fogja utasítani sommás visszahelyezési perben a felülvizsgálati kérelmet az alapon, hogy habár az új perrendtartás 579—586. §§. értelmében felülvizsgálati kérelemnek helye van, az életbeléptetési törvény 25. §. értelmében az ítélettel befejezett perekben az eddigi felebbviteli szabályok irányadók. Vissza fog utasítani olyan felülvizsgálati kérelmet, melyben a per tárgyának értéke a 400 K-t meg nem haladja, habár az új perrendtartás értelmében ily perben is van helye felülvizsgálatnak, és szóbeli tárgyalás útján fogja tárgyalni az 500 K-t meg nem haladó pereket is, habár ezekben az új perrendtartás szerint csak nyilvános előadásnak lesz helye (polgári perrendtartás 517. §.). A felebbezési bíróság ugyanebből a szabályból kiindulva nem tekintheti a 100 K értéket meg nem haladó perben beadott felülvizsgálati kérelmet felebbezésnek az alapon, hogy az ily perekben az új perrendtartás 480. §. értelmében most már nem felülvizsgálatnak, hanem felebbezésnek volna helye.

A 25. §-nak az alól a szabály alól, hogy sommás perekben, amelyekben a járásbíró a polgári perrendtartás hatálybaléptekor az ítélelethozatalt megelőző tárgyalást már befejezte, a felebbvitelre is az eddigi eljárási szabályokat kell alkalmazni, egy további kivételt kell tenni s e részben a §-t kiegészíteni.

Az új perrendtartás ugyanis a sommás eljárás 185. §-át kihagyva, az 197. és 198. §-t módosítja akképp, hogy a felebbezési bíróság ítéletében megállapított tényállást azon az alapon is lehet felülvizsgálni, hogy a megállapítás helytelen ténybeli következtetéssel történt vagy hogy az iratok tartalmával ellentétben áll vagyis, a felülvizsgálat alapjának tágitásával, most már a felülvizsgálati bíróság, a képviselőházi jogügyi bizottság indokolása szerint, a tényállást helyesbít-heti, az élettapasztalatait is érvényesítheti, ha a felebbezési bíróság oly tényeket, amelyek megállapítására sem tárgyalásra, sem bizonyításra nincs szükség, helytelenül állapított meg, pl.: a kártérítési, vagy tartási összegnek, a perköltség mennyiségének megállapítása, a kötbérnek leszállítása stb.

Ezek mind oly tények, amelyekbe a felülvizsgálati bíróság az eddigi eljárás szerint bocsátkozni nem volt jogosítva. Visszas volna, ha a felülvizsgálati bíróság a régi perekben korlátozott felülvizsgálati alapon, ellenben az újabb perekben az új alapon volna kénytelen ítélni s esetleg ugyanaz nap az egyik perben a helyesnek felismert elveket követné, a másokban a helytelen állásponthoz kötve maradna. Kimondandó tehát, hogy a polgári perrendtartás életbeléptetése

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. I. a múlt heti számban.

napjától kezdve annak 538. §-a azokban a perekben is nyer alkalmazást, amelyekben a járásbíróság a polgári perrendtartás hatálybalépésekor az ítélethezatalt megelőző tárgyalást már befejezte.

A törvény életbeléptetése módjának szabályozásánál egyike a legnehezebb kérdéseknek az, hogy a rendes (írásbeli) perekben miképen eszközlendő az átmenet az új eljárásra.

Kíváncsok volna ugyan, hogy az új perrendtartásban nyújtott előnyök mielőbb és minél tágabb körben érvényesülhessenek. Ez elvileg akkép volna elérhető, ha kimondatnék, hogy az új törvény életbeléptetése napjától kezdve a régi eljárás megszűnik és az új eljárás lép életbe, tekintet nélkül arra, hogy a folyamatban levő perek mily stádiumban vannak. Csakhogy ez legyőzhetetlen akadályokba ütköznék, az igazságszolgáltatást óriási megrázkodtatásnak tenné ki. Az első törvényjavaslati tervezetben kísérlet tétetett ugyan arra, hogy a törvény hatályba lépte előtt indított perekben, ha azokban perfelvételi határnap kitűzve még nem volt, ha a hatásköri és illetőségi kifogások eldöntve még nem voltak, ha igazolás adatott be, ezekre a kérdésekre nézve az új eljárás rendeltessék el, sőt arra is, hogy a régi perek az új eljárásnak megfelelően átídomittassanak, azonban az egybehívott enquete csakhamar arra a meggyőződésre jutott, hogy ez a szabályozás kivihetetlen.

A német polgári perrendtartás életbeléptetéséről szóló törvény 18. §-a szerint a perrendtartás életbeléptetése előtt folyamatba tett perekben a jogerős eldöntésig ez eddigi perrendi törvények nyernek alkalmazást.

Az osztrák polgári perrendtartás életbeléptetéséről szóló törvény különbséget tesz a között, hogy az ellenirat beadott-e már, vagy sem, hogy az ügy érdemében a tárgyalás megkezdett-e, vagy nem. Az előbbi esetben a régi eljárás alkalmazandó (XLVII., XLVIII. §§.), azonban a XLIX. §. ebben az esetben megengedi a feleknek, hogy kölcsönös megegyezéssel a per az új perrendtartás szabályai szerint tárgyalassék le és döntsék el.

A 1893. XVIII. tcz. (sommás eljárás) sem léptetett életbe egy nappal az összes sommás perekben.

Az előttünk fekvő miniszteri törvényjavaslat a fokozatos életbeléptetést mint legcélszerűbbet hozza javaslatba. A 26. §-ra vonatkozó miniszteri indoklás fővonásokban sorolja fel a nehézségeket, amelyekkel az új perrendtartásnak a folyamatban levő perekben egy nappal való életbeléptetésével járna. Minthogy az indoklás ellenére is több oldalról mégis a régi perek átídomítása mellett emeltek szót, a javaslat álláspontja mellett még a következők hozhatók fel.

Az átídomítás céljából mindenekelőtt a pertárnok utasítandó volna, hogy az összes ott kezelt pereket a törvény-széknek mutassa be; azok előadónak kiosztandók volnának, ennek előadása alapján pedig a törvényszék az iránt tartoznék határozni, hogy kitűzendő-e szóbeli tárgyalás, meghozandó-e érdemleges ítélet, az új perrendtartás szerint tehető pergátló kifogások előzetesen és mikép döntendők el stb. A szóbeli tárgyaláson az előzően váltott periratok előkészítő iratokul szolgálhatnának ugyan, de törvényben szabályozandó volna, hogy mi hatálya van az azokban található nyílt és hallgatag beismeréseknek, a kínált főesküre való nyilatkozatnak vagy ennek elmulasztásának, az okirat közlése elmulasztásának, és általában átídomítandó volna a főesküvel való bizonyítás az eskü alatti kihallgatás szabályainak megfelelőleg, ugyancsak a felebbviteli rendszer, tekintettel arra, hogy a harmadik fokban nem felebbezésnek, hanem felülvizsgálatnak van helye.

A fokozatos életbeléptetés a felhozottakon kívül még azzal az előnnyel jár, hogy a felsőbb bíróságokhoz nem érkeznek egyszerre tömegesen új perek és átídomított perek, hanem a régi perekon kívül előbb szórványosan,

később sűrűbben új perek, amelyek alapos feldolgozására kezdetben több gond lesz fordítandó. A Curiánál és az ítélőtáblánál is könnyebb lesz a tanácsokat az új eljárásnak megfelelő módon nem egyszerre, hanem a szükséghez képest oly terjedelemben, amint az új perek az idő folyamán beérkeznek, megalakítani és elkerülhető lesz az is, hogy az új perrendtartásnak egy meghatározott naptól kezdve a felsőbb bíróságok minden egyes tanácsában (a Curiánál 5—6 tanácsban) való alkalmazása mellett már az első hetekben keletkeznének ellentétes határozatok, mi által az egyöntetű judikatura nagy nehezen jövathető csorbát szenvedne. Végre a fokozatos életbeléptetés mellett kellő időben tájékozás lesz szerzendő az iránt, hogy a felsőbb bíróságok képesek lesznek-e a mostani létszám mellett az ügyeket nagyobb hátralékok nélkül ellátni; szükséges-e a létszám emelése vagy esetleg indokolt-e a leszállítás?

Egyébiránt oly célból, hogy a régi perek mielőbb befejeztessenek és ne kerüljenek csak évek múltán elintézésre akkor, amikor a régi eljárás szabályai nagyobbára már feledékenységre mentek és pertár már alig létezik, az 1868. LIV. tcz. 138. és 140. §-ai helyeztessenek hatályon kívül, a 139. §. pedig módosíttassék akkép, hogy az a fél, aki az elleníratot, választ vagy viszonzválaszt a 132. §-ban kitűzött határnapon sem adhatná be, a bíróságtól halasztást kérhet. E végre a pertárnok külön jegyzőkönyvet nyit, melybe indokolt kérelmét a folyamodó, ellenindokait vagy ellenészrevételeit pedig az ellenfél még az nap beiktatja. A jegyzőkönyv azonnal a bíróság elé terjesztendő, mely a kérelem fölött haladék nélkül intézkedik és ha megtagadja a halasztást, 8 napnál tovább nem terjedhet s naptár szerint meghatározandó határnapot tűz a perirat beadására.

Az életbeléptetési törvényről szóló előző tervezetekben többrendbeli oly intézkedés volt felvéve, amelyek a polgári perrendtartással szorosabb összefüggésben nem állnak ugyan, azonban hivatva voltak az egyes törvényekben előforduló egyes rendelkezéseket módosítani, amelyek állandó panaszokra szolgáltatnak okot, amely intézkedések azonban a későbbi tervezetekből azért maradtak el, mert egy bírósági szervezeti törvény és többrendbeli novella vétetett kilátásba. Czészerűnek mutatkoznék ezeket az intézkedéseket az életbeléptetési törvénybe ismét felvenni, mert szerintünk a mai viszonyok közt a törvényhozás első feladatai közé tartoznék az igazságszolgáltatásra vonatkozó számtalan törvényjavaslat és terv közül első sorban a polgári perrendtartás mielőbbi életbeléptetéséről gondoskodni, mert az az anomália, hogy polgári perekben, a pertárgy értékétől függően, ellentétes elveken nyugvó kétféle perrendtartási eljárás legyen érvényben, nagy veszélylyel jár, s mert ha folyton arra törekszünk, hogy a perrendtartás behozatalával egyszerre más és más törvények és novellák léptessenek életbe, amelyek részben előkészítve nincsenek és a perrendtartást csak némileg érintik, annak vagyunk kitéve, hogy a képviselőházban való tárgyalásra esetleg alkalmas időpontot elmulasztva, a polgári perrendtartás életbeléptetését még évekig elodázzuk.

Gottl. Agost.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A perbeli beismerés.*

(A beismerés visszavonása.) A beismerés visszavonás által, ha ebbe az ellenfél beleegyezett, erejét veszti. Minden más esetben a bíróság a körülmények szorgos méltatása alapján ítéli meg, hogy a beismerés visszavonás által mennyiben veszti el erejét.* A perbeli beismerés az ellenfelet a

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a 37. és 39. számban.
* 1893. XVIII. tcz. 60. §.

beismert tényállítások bizonyítása alul felmenti; ha tehát az ellenfél beleegyezik a beismerés visszavonásába s kész tényállításainak valóságát bizonyítani, akkor a beismerés visszavonásának meg nem engedése túlzó mérvű megszorítása volna a felek rendelkezési jogának. Ellenben az ellenfél beleegyezésének hiányában az egyszerű visszavonásnak beismerést erősítő hatályt nem lehet tulajdonítani, mert különben a beismerés elvesztené perjogi jelentőségét s a helyett, hogy mint a bizonyítást kizáró ok a per egyszerűsítését, ellenkezőleg ennek elposványosodását idézné elő. Másrészt azonban a beismerés visszavonhatatlansága, amint az a francia jog nyomán¹ előbbi perjogunkban szabály volt,¹ szintén hátrányára szolgál az anyagi igazság gyors és alapos érvényesülésének. Így pl. ha a tévedésből beismerő ezt a körülményt, illetőleg a beismert tény valótlanágát csak perújítással érvényesítheti, akkor ő az újított perben hozandó ítéletig a jogerős ítélet minden perjogi következményének ki van téve. A helyes középut az, hogy a beismerés bizonyos feltételek mellett hatálytalanítható, visszavonható legyen. E visszavonhatóságnak jogpolitikai értéke azonban attól függ, melyeknek ezek a feltételek.

Ámbár az 1893: XVIII. tcz. 60. §-a a bíróságra bizza annak elbírálását, hogy a körülmények szorgos méltatása alapján ítélje meg, vajjon mily feltételek alatt veszi el a beismerés visszavonás által erejét, mégis két irányadó szempontot közelebből kell megvilágítanunk. Az egyik az, vajjon a beismert tényállítás ellenkezőjének bizonyítása elégséges-e a beismerés visszavonására; a másik pedig az, vajjon aki beismerésének tévedésből való megtörténte miatt vonja azt vissza, tartozik-e a tévedésen felül a beismert tényállítás valótlanágát is bizonyítani.

Azt nem lehet mondani, hogy a perbeli beismerés a beismert tényállítás valótlanágának, illetőleg a beismert tényállítás ellenkezőjének a beismerő fél által való bizonyításával nem veszi el hatályát. A perbeli beismerés se nem szerződés, se nem jogügylet, hanem egyszerű perbeli nyilatkozat az ellenfél valamely perbeli tényállításának valóságáról. Ha tehát a beismerő fél beismerése nem arra szolgál, hogy a fél általa valamely perbeli jogáról lemondjon, vagy hogy a beismeréssel mint rendelkező, jogot s kötelezettséget teremtő jogügylettel a másik felet a bizonyítás alul felmentse, akkor a beismerés nem kötelezi másért a beismerő felet, mint azért, mivel a maga hátrányára igazat mondott. Ha azonban be tudja bizonyítani, hogy amit a perben igaznak elfogadott, az ellenkezik a valósággal, akkor nincs ok arra, hogy ezen bizonyítás ellenére továbbra is valónak tekintse a bíró azt, aminek a valótlanágáról meggyőződött vagy a bizonyítás felvételével meggyőződhetik.

A végeredmény tehát az, hogy a bíró mérlegelése köréből nem zárhatja ki azt a körülményt, hogy a beismerést a fél azért vonja vissza, mert kész annak ellenkezőjét bizonyítani; nem mondhatja tehát, hogy a beismerés köti a beismerőt, mindaddig, amíg nem bizonyítja, hogy a beismerés tévedésből történt. A beismerés köti ugyan a beismerő felet, ha tudva, valótlan tényállítást ismer is be: de egészen más dolog valótlan tényállítás beismerése, mint a tett beismerésnek a valótlanág okából visszavonása és a valótlanág bizonyításának felajánlása.

A beismerés visszavonásának leggyakoribb oka gyanánt a tévedés szolgál. Aki azonban beismerését visszavonni akarja, mert tévedésben volt, annak ezt a tévedését bizonyítania is kell. A tévedésnek lényege abban rejlik, hogy illető vagy hamis feltevésre alapította akaratkijelentését vagy egyáltalán nem azt akarta kijelenteni, amit valóban kijelentett. Mind a

két esetben azonban az akaratkijelentés tévedés miatt csak úgy támadható meg, ha az élet általános viszonyainak és az adott eset különös körülményeinek figyelembe vétele mellett a megtámadott akaratkijelentést nem tette volna. Ezek szerint a tévedésből beismerőnek, hogy beismerése erejét veszítse, oly tényeket kell bizonyítania, melyek őt a valódi tényállás felismerésétől visszatartották vagy annak félreismerésére vezették; e mellett még azt is bizonyítania kell, hogy a tényállás helyes ismerete mellett nem tett volna beismerő nyilatkozatot, vagyis tévedésén felül annak menthetőségét is bizonyítania kell. Természetesen itt is alkalmazandó az 1893: XVIII. tcz. 64. §-a s a bíró a tárgyalás és a bizonyítás egész tartalmának szorgos méltatása alapján ítéli meg, hogy fenforog-e menthető tévedés vagy sem? S így a bíró adott esetben a tévedés bizonyítására a fél eskü alatti kihallgatását is foganatba veheti, sőt az adott eset körülményeit szem előtt tartva, rendszeres bizonyító eljárás nélkül a peres feleknek a tárgyalás során előterjesztett előadásai alapján is megállapíthatja a tévedés fenforgását. Mindenesetre az okok, melyek a bírót a tévedés fenforgásáról meggyőzték, az ítéletben tüzetesen előadandók.

S most felmerül az előbb felvetett második szempont, hogy t. i. a beismerés visszavonásának hatályosságához szükséges-e a tévedés bizonyításán felül annak bizonyítása is, hogy a beismert tényállítás nem felel meg a valóságnak.¹ Erre a kérdésre határozott nem-mel felelünk. Az 1893. évi XVIII. tcz. 60. §-a a tévedésen felül a valótlanág bizonyítását kifejezetten nem követeli; a beismerés jogi lényegéből pedig e bizonyításnak követelése nem következik. A beismerés ugyanis, mint már fentebb bizonyítottuk, a bizonyítást feleslegessé tevő akaratkijelentés, melynek a törvény ezt a hatályt azért tulajdonítja, mert a beismerő fél önmaga ellen, a saját hátrányára valónak fogadja el ellenfelének perbeli tényállítását. Ezzel a hatálylyal pedig a törvény azért ruházta fel a perbeli beismerést, mivel az élet rendes viszonyait s embertársainkkal való érintkezésben általánosságban megnyilatkozó jóhiszeműséget figyelembe véve, valamely hátrányunkra szolgáló ténykörülményt akkor szoktunk valónak elfogadni, egy szóval beismerni, ha e ténykörülményt valónak tartjuk. Ha már most a beismerő fél menthető tévedést tud bizonyítani, úgy hiányzik a beismerés benső erejének alapja s így czélszerű megengedni, hogy a tévedés egymagában is okul szolgálhasson a bírónak arra, hogy a beismerés visszavonását hatályosnak fogadja el. Lássunk e tekintetben egy példát.

A peres fél az ellene felhozott bizonyítékok súlya alatt ismer be valamelyik tényállítást és utóbb kiderül, hogy a felhozott bizonyítékok hamisak voltak. Az alperes a több tételből álló kereseti követelésből beismeri, hogy az 5. tétel alatt felszámított árukat megrendelte; valójában azonban a 4. tétel alattiakra vonatkozólag akarta ezt a beismerést tenni és e tekintetben való tévedését bizonyítja is. Felperes beismeri, hogy alperes az állított részfizetést teljesítette, de utóbb bebizonyítja, hogy tévedett, mert ez a fizetés alperes más tartozására történt. Ha ilyen és hasonló esetekben a tévedés bebizonyításán felül a beismert tényállítás valótlanágának

¹ Az 1893: XVIII. tcz. 219. §-a által hatályon kívül helyezett 1868: LIV. tcz. 164. §-a így szól: «A beismerést sem visszavonni, sem módosítani nem lehet.»

¹ A német birodalmi perrendtartás 290. §-a (régi 263. §.) szerint a bíróság előtti beismerésnek visszavonása csak akkor hatályos, ha a beismerést visszavonó fél bebizonyítja, hogy a beismerés a valósággal ellenkezik és hogy az tévedésből eredt. A törvényszerkesztő bizottság ezt az intézkedést röviden azzal okadatozza, hogy ez a beismerésnek, mint kötelező akaratkijelentésnek jellegéből következik, vagyis a perbeli beismerést, mint perjogi jogügyletet szerepelteti. Ez az álláspont azonban a szövegben mondottak szerint téves s épen nem felel meg a bíróság előtti beismerés most említett jellegének. A német perjogi írók jó része (Canstein, Gaupp, Struckmann-Kock, Seuffert, Planck, Wach) a 290. §. rendelkezéseit tulságos szigoruaknak s a beismerés jogi jellegével nem összhangzóknak tekinti. A magyar törvény a helyesebb utat választotta.

bizonyítása is követeltetnék és a beismerés visszavonásának hatálya ettől tétetnék függővé, úgy a törvénynek indokolatlan szigora valószínűleg azt eredményezné, hogy a bíró az 1893 : XVIII. tcz. 64. §-ában nyert jogánál fogva igen gyakran bebizonyítottak találná a beismert tényállítás valótlanosságát egyszerűen a tárgyalás teljéből nyert benyomás vagy legfeljebb az 1893 : XVIII. tcz. 95. és 96. §-ai alkalmazásával a félnek eskü alatti kihallgatása alapján.¹ A joggyakorlatnak ez a valószínű fejlődése azonban csak a felebbezések szaporodását eredményezné, mert a pervesztes fél előtt mégis csak eredményre vezethetőnek tünnek fel azért felebbezni, mert a bíró nem helyesen alkalmazta a 64. §-t, vagy hogy a 96. §. ellenére eskette meg vallomására az egyik vagy másik felet. Ép azért nem lehet eléggé méltányolni sommás törvényünk bölcsességét, hogy kiváló gyakorlati érzékkel elkerülte azt a veszélyt, amelybe a német perrendtartás szerkesztői az elmélet eltévelyedése folytán jutottak.

A beismerés megtételére, valamint annak visszavonására egyaránt jogosult a perképes fél s annak meghatalmazottja, hacsak a meghatalmazás más intézkedést nem tartalmaz. Az ügyvédi képviselő esetében a jelenlévő fél az ügyvéd által tett beismerést hatálytalaníthatja, ha azt nyomban visszavonja.² A beismerés visszavonásának hatályosságát tehát az a körülmény nem érinti, hogy a beismerést maga a fél, a visszavonást annak meghatalmazottja vagy megfordítva eszközölte; sőt a jogutód is, amennyiben a magánjogi szabályok szerint a jogelőd vagyoni jogi személyiségének folytatója, jogelődjének beismerését egyéb kellékek fenforgása esetén hatályosan visszavonhatja.

(A beismerés a rendes eljárásban.) A rendes eljárásban a perbeli beismerés két faja ismeretes: az egyik az a beismerés, amely azonos a sommás eljárás perbeli beismerésével, amelynek kellékei közé tartozik, hogy a fél a rendes per folyamán kifejezetten valónak elfogadja ellenfelének oly perbeli tényállítást, mely a beismerő félre nézve hátrányos;³ a perbeli beismerés másik faja a hallgatóságos beismerés, mely a sommás eljárásban ismeretlen, mely abból áll, hogy a fél közvetlenül következő periratában nem tagadja vagy hallgatással mellőzi az ellenfele által a közvetlenül előző periratban felhozott tényállítást. Hozzáteszi azonban a törvény azon magától értetődő jogszabályt, hogy hallgatag beismerésnek nem tekinthető olyan állítás vagy ténykörülmény tagadásának elmulasztása, mely a periratokban meg van czáfolva.⁴ A kifejezett beismerés azonos lévén az eddig ismertett perbeli beismeréssel, kellékei is azonosak, azzal a különbséggel, hogy a rendes perben az eljárás írásbeliségénél fogva a beismerés a periratokban vagy külön beadványban történik. Az kétségtelen, hogy a fél a beismerő nyilatkozatot a periratban előadhassa, mert a periratoknak épen az a rendeltetésük, hogy azokban a felek a peres kérdésre vonatkozó ténybeli nyilatkozataikat is előadják;⁵ de mert a perbeli beismerés a félnek egyoldalú nyilatkozata, melynek hatályosságához az ellenfél elfogadása nem kívántatik, úgy véljük, hogy a fél beismerő nyilatkozatot a per folyama alatt külön beadványban is tehet. Felmerül itt az a kérdés, hogy a rendes eljárásban tehet-e a fél érvényes perbeli beismerést a megkeresett bíró előtt. E tekintetben a törvény határozott s kétségtelen kijelentést nem tartalmaz, de mert az 1868. évi LIV. tcz. 158. §-a szerint minden ténybeli állítás valónak tartatik, melyet a fél vagy képviselője a per folyamán nyil-

ván beismer, s mert a perbíróság megkeresése folytán a megkeresett bíró eljárása is a per folyamatához tartozik, azért véleményünk szerint a megkeresett bíró előtt történt beismerés, ha azt ez a bíró jegyzőkönyvbe foglalja, érvényes és joghatályos.

A hallgatag perbeli beismerés az írásbeli perben érvényesülő esetlegességi elvnek következménye. A fél tartozik ellenfelének tényállításaira a közvetlenül következő periratban nyilatkozni, viszont ez utóbbi az ilykép tagadott tényállításokra nyomban tartozik bizonyítékait előterjeszteni.⁶ Ha a fél elmulasztja ellenfele tényállításaira nyilatkozni, úgy e mulasztás jogkövetkezményének is nyomban be kell következnie, hogy az esetlegesség elve érvényre jusson. Ezt a jogkövetkezményt a törvény fictio útján úgy határozta meg, hogy a nem tagadott, illetőleg hallgatással mellőzött tényállítás tekintetében a nem nyilatkozó felet olybá vette, mint ha ezt a tényállítást a perben beismerte volna. A fictio útján alkotott ez a beismerés is épúgy feleslegessé teszi az állító félre nézve tényállításának bizonyítását, mintha azt a másik fél kifejezetten valónak fogadta volna el, s ez a beismerés is csak visszavonás által vesztetheti el joghatályát. A visszavonás előfeltételei azonosak azokkal, amelyeket fentebb tárgyaltunk. Az 1893 : XVIII. tcz. előtti időben minden homályos és határozatlan tagadás⁷ egyenlő volt a hallgatóságos beismeréssel; de a most idézett törvény hatályba lépte óta indított rendes perekben a törvény 61. és 215. §-ai értelmében a bíróság a körülmények szorgos méltatása alapján belátása szerint ítéli meg azt, hogy a félnek olyan nyilatkozata, mely szerint az ellenfél tényállításának valóságáról nincs tudomása vagy arra nem emlékszik, tagadásnak tekinthető-e.

A most ismertett különbségekkel a rendes perekben (ide értve a kereskedelmi és váltóeljárás alá tartozó pereket is) a perbeli beismerés mindama jogszabályai érvényesülnek, amelyeket fentebb részletesen ismertettünk.

Dr. Gadr Vilmos.

Kölcsön és polgári birói hatáskör.

Egy ingatlan árverési vevője keresetet indított annak megállapítása iránt, hogy az általa megvett ingatlanra bekebelezett szállófelujítási kölcsöntételek őt *sem személyes, sem dologi* tartozásként nem terhelik, legrosszabb esetre pedig annak megállapítását kérte, hogy e tartozások őt legfeljebb mint az ingatlan tulajdonosát terhelik, dologi adós gyanánt.

A másodbíróság a törvényszék érdemi ítéletét a perrendi novella 30. §. b) pontja alapján megsemmisítve, ezt a keresetet hivatalból visszautasította, mely másodfoku ítélet a kir. Curia által 558/1905. szám alatt indokainál fogva helybenhagyott. A visszautasítás indokolása az volt, hogy az 1896. évi V. tcz. alapján igénybe vett szállófelujítási kölcsönök *nem magánjogi természetűek*, hanem az urbéri és más hasonló jellegű vált-ágok jogi természetével bírnak. Minthogy a most említett váltások *minden tekintetben*, tehát annak elbírálása tekintetében is, hogy azok fennállnak-e és kit mily módon terhelnek, *a közadókra vonatkozó szabályok alá* esnek, s így ezekre *a magánjog szabályai alkalmazást nem nyerhetnek*, ez okból a kereset tárgyát képező, s a most kifejtettek szerint szintén a közadókra vonatkozó szabályok alá tartozó kölcsönökre nézve *a keresettel megoldani kívánt* kérdéseknek elbírálása a magánjogtól származó vitás kérdések elbírálására hivatott *polgári bíróságok hatásköréből kizáródik*.

Mit mond az 1896. évi V. tcz. ? Ez a törvény felhatal-

¹ 1868 : LIV. tcz. 152., 156. §§.

² 1868 : LIV. tcz. 156. §-ának szövege szerint : „ha közvetlenül következő periratában valamelyik fél világosan és határozottan nem tagadja stb.”

¹ Gaupp, Seuffert, Struckmann-Koch a német birodalmi perrendtartáshoz írt kommentárjaikban tényleg ezt az álláspontot foglalják el a valótlanosság bizonyítására vonatkozólag és utalnak az ezen irányban fejlődő joggyakorlatra.

² 1874 : XXXIV. tcz. 62. §.

³ 1868 : LIV. tcz. 158. §.

⁴ 1868 : LIV. tcz. 159. §.

⁵ 1868 : LIV. tcz. 133—137. §§.

mazza a kormányt, hogy egy vagy több pénzintézetet, amelyek ilyenmü kölcsönök nyújtásával foglalkozni hajlandók, bizonyos feltételek alatt bizonyos kedvezményekben részesítsen. És pedig: — eltekintve az adó és illetékkezelvényektől:

1. e kölcsönök és járulékaik birói árverés esetében a szőlődézsma-, urbéri és más hasontermészetű váltságokkal azonos elbánásban részesülnek. Azaz a) a kölcsönnek az árverés napja után esedékes részletei átmennek az árverési vevőre. (Végr. törv. 184. §.); és b) a három évnél nem régebbi időről hátralevő részletek előnyös tételt képeznek. (Végr. törv. 189. §. c.)

2. Kimondja a törvény, hogy az illető pénzintézet a járulék-hátralékról évi kimutatást készít, s azt az illetékes pénzügyigazgatóságnak megküldi. «A pénzügyigazgatóság a kimutatott hátralékok *nyilvántartására, biztosítására, beszédésére és behajtására* nézve az 1883: XLIV. tcz. (a közadók kezeléséről) értelmében jár. el.»

3. Kimondja végül a törvény, hogy a pénzintézet hátralék-kimutatásai végrehajtható közokiratot képeznek.

Positiv rendelkezést tehát hiába keresünk a törvényben, mely ezen kölcsönöket magánjogi természetüktől megfosztaná; positiv ilyenmü intézkedés nem létezik.

A kérdés ennél fogva csakis az, hogy következik-e indirekte ez a nem magánjogi természet «a fenti rendelkezések» valamelyikéből?

ad a) Vajjon megfosztja-e a követelést magánjogi természetétől az a körülmény, hogy az árverés után esedékes részletei átmennek az árverési vevőre?

Nem. Hiszen a végrehajtási törvény 183. §-a szerint az árverési vevőnek szabadságában áll *bármely* követelés tekintetében abban egyezni meg a jelzálogos hitelezőkkel, hogy utóbbiak követelései «a birtokon teherkép továbbra is fennmaradjanak.» A terhek átmenetében tehát semmiféle közjogi jelleg nincs, azt a felek mindenkor szabadon kiköthetik.

ad b) Vajjon megfosztja-e a követelést magánjogi természetétől az a körülmény, hogy annak 3 évnél nem régebbi részletei a Végr. törv. 189. §-ának c) pontja szerinti előnyös tételt képeznek?

Nem. Hiszen nemcsak közadók és váltságok képeznek előnyös tételt, hanem tisztán magánjogi természetű követelések is, mint az 189. §. a) pontjában felsorolt árverés-foganatosítási költségek stb.

ad 2. Vajjon lerontja-e e követelések magánjogi voltát az a körülmény, hogy a járulékok *behajtását* a pénzügyigazgatóságok eszközlik? Mert annyi bizonyos, hogy — legalább a törvény világos szövege szerint — a pénzügyigazgatóságok hatásköre csakis a hátralékok «*nyilvántartására, biztosítására, beszédésére és behajtására*» terjed ki. A törvény tehát csakis ezen adminisztratív teendőket bizza — tiszta czélszerűségi okokból — a közigazgatási hatóságra. Arról, hogy a követelés fennállásának megbirálása is a közigazgatási hatóság hatáskörébe tartoznék, egy szót sem szól a törvény.

Az pedig egymagában, hogy civilis követelés közigazgatási uton hajtatik be, csak nem rontja le a követelés magánjogi természetét? Ott van a községi birói végrehajtás, ott van az iparhatóság birói határozatainak végrehajtása. Mindezen esetekben a behajtás közigazgatási uton történik és ennek dacára a követelések polgári természetéhez kétség sem férhet.

ad 3. Abban végül, hogy a pénzintézet hátralék-kimutatásai végrehajtható közokiratot képeznek, szintén nem látom a közjogi jellegét. Az 1899: XXXVII. tcz. 11. §-ának c) pontja az Osztrák-Magyar Banknak — kétségkívül *magánjogi* természetű jelzálogos követeléseit — ugyanily kiváltsággal ruhazza fel.

Hol van tehát a positiv rendelkezés, vagy hol van az

ezt pótló jogi analogia, amely a szőlő felujtási kölcsöntől megvonja a magánjogi természetet? Mert hogy a kölcsön magában véve polgári jogügylet, azt talán nem kell külön bizonyitanom. Az is bizonyos, hogy mert valamely kölcsönnek célja az elpusztult szőlőterületek felujtását előmozdítani, azért az még mindig kölcsön marad. Miben keressük tehát azt a megkülönböztető tulajdonságot, mely az ilyenfajta kölcsönügyleteket kiragadja a polgári bíróságok megítélési köréből? Miben keressük azok közjogi jellegét és ami a fő, hol keressük azt a pénzügyi hatóságot, amelyre birói bojkott alatt álló civilis jogkérdések eldöntését rábizhatjuk?

Pedig ha most e kölcsönkövetelések tekintetében a polgári bíróságok működésüket beszüntetik, ezzel a vitás kérdések újabb tömege állhat elő. Így például, ha csak azt az egy esetet tesszük fel, hogy hamis okirat alapján eredetileg érvénytelenül kebeleznek be szőlőfelujtási kölcsönt ingatlanomra: a törlési keresetet vajjon a pénzügyigazgatóságnál kell majd benyújtanom? Vagy kérvénnyel kérjem ezen hatóságnál az érvénytelen bekebelezés kitörlését? Mert a fenti ítéletek szerint az a kérdés, hogy e kölcsönök fennállanak-e, s kit mennyiben terhelnek, a polgári bíróságok hatáskörébe nem tartozik.

Ily körülmények közt csak azon kell csodálkoznunk, hogy több kir. ítélőtábla éppen a legújabb időben mégis hatáskörében állónak tartotta, hogy ezen tisztán közadójellegű követelés jogi természetének megállapításával *egyáltalában* foglalkozzék. Így például a budapesti kir. ítélőtábla 9. sz. teljesülési határozatában (bár egészen más vonatkozásban) kimondotta, hogy a szőlőfelujtási kölcsön dologi teher minőségével bir. Ha szigorúan akarjuk követni a fenn ismertetett ítéletek felfogását, úgy ilyen tárgyú t. ü. határozatot voltaképpen csak a közigazgatási bíróságnak lett volna szabad hoznia.

Visszatérve már most a konkrét esetre, mit kezdjünk tehát felperes megállapítási keresetével? A feleletet erre megadja a S. E. 16. §-a:

«Valamely jogviszony létezésének vagy nem létezésének birói megállapítása iránt kereset csak akkor indítható, ha a megállapítás a felperes jogviszonyainak biztosítására alperessel szemben *szükségesnek* mutatkozik». (Bár e szakasz a rendes eljárásra kiterjesztve nincs, alkalmazhatósága iránt nem lehet kétség.) Megállapítási keresetre, főképp pedig *felperes jogainak biztosítására* semmi esetre sincs szükség akkor, ha a fél a vonatkozó törvényszakaszok pusztá megtekintése által megtudhatja, hogy mi a jogviszony közte és a másik fél között, amikor tehát ez a felperes tisztán csak azért fordul a bírósághoz, hogy az neki a törvény vonatkozó szakaszait fellapozza.

Ha a jelen esetben felperes megtekinti az 1896: V. tcz. 12. §-át és a végrehajtási törvény 184. §-át, úgy a kérdéses jogviszonyt minden további birói közbenjárás nélkül maga is megállapíthatja. Pusztán «kitanítási» célra a bíróság működését igénybe venni nem lehet és felperes megállapítási keresete ez okból érdemben lett volna elutasítandó.

Dr. Liebmann Ernő.

A bűnvádi perrendtartás 81. §-ának értelmezése.

A bűnvádi perrendtartás VII. fejezetének 81. §-a szerint az esetre, ha annak, akinek részére a kézbesítést kellene teljesíteni, lakása vagy tartózkodó helye nem tudható ki: a kézbesítendő iratot a bíróság székhelyének és az ismeretlen tartózkodásu egyén «illetősége» helyének községházánál a hirdetmények tábláján ki kell függeszteni.

A felhívott §. beszél tehát «lakás»-ról, «tartózkodó»- és «illetőségi» helyről, mint egymástól nyilvánvalóan különböző fogalmakról. Lakás alatt állandóbb jellegű tartózkodási helyet ért, míg az illetőségi hely alatt az 1886: XXII. tcz. 6. és 10. §§. alapján azon helyi hatóságot érti, ahol a címzett született, illetve négy éven át legutóbb lakott, s a közterhek-

hez járult. Ezekkel szemben a tartózkodási hely rendszerint mulólagos jellegű.

A bíróság határozatainak kifüggesztése tárgyában a bíróságok gyakorlata a BP. 81. §-ának magyarázatát illetően annak világos tartalma ellenére ingadozó, mégis többször fordul elő azon eset, hogy kézbesítendő határozatot nem az illetékesség, tehát a születés vagy az állandó tartózkodás folytán megszerzett illetőség helyének rendőrhatalóságánál, hanem azon helyen függesztik ki, ahonnan az illető fél beidézése meg lett kísérelve.

Ez a gyakorlat azonban ellenkezik a BP. 81. §-ának a rendelkezésével. Kell ugyanis, hogy kiindulásunk alapja mindig a törvény világos rendelkezése legyen. Ha a törvényhozó az utolsó — gyakran csak átmeneti jellegű — tartózkodás helyén rendelte volna kifüggesztetni a kézbesítendő határozatot, úgy bizonyára ilyenképpen szövegezte volna az akaratát kifejező törvény vonatkozó szakaszát. De ezt nem tette, nincs tehát jogunk ettől eltérni azon önkényes feltevésben, hogy a törvényhozó nem helyesen választotta meg a szükséges szavakat és hogy ennek folytán az általa választott szavak nem fedik teljesen a kifejezni szándékozott fogalmakat.

Ennek alapul vétele mellett tehát igazságügyminiszteri indokolás hiányában azt kell keresnünk, hogy mi lehetett a törvényhozó félreértett akaratának indító oka? Minden kétségen felül áll az, hogy az illetőségi és tartózkodási hely, — noha azok földrajzilag összeeshetnek, — jogi alap tekintetében mégis elütnek egymástól s amikor a beidézendő az illetőségi helytől különböző tartózkodási helyéről ismeretlen helyre távozott, a törvényhozó bizonyára arra gondolt, hogy a beidézendő átvett vagy megszerzett illetősége helyére költözött vissza és ott keresi anyagi boldogulásának feltételeit. Az utolsó tartózkodási helyről a megejtett közigazgatási nyomozások szerint eltávozott egyénnek szóló idézés e helyen hiába is lenne kifüggesztve, mert ennek tartalmáról a kifüggesztés útján idézett tudomást úgy sem szerezne, míg illetőségi községében (amely esetleg azonos az utolsó tartózkodási helyével) rendszerint tudják azt, hogy az illető hol tartózkodik, s így közelebb fekszik a lehetősége annak, hogy a bíróság határozatáról tudomást szerez.

De bármi volt is az irányzata a BP. 81. §-ának, annyi bizonyos, hogy ennek félre nem érthető rendelkezése értelmében a kézbesítendő irat, nem az utolsó tartózkodási, hanem az «illetőségi» hely rendőrhatalóságának hirdetményi táblájára függesztendő ki.

Minden ettől eltérő intézkedés ellenkezik a törvény világos szövegével.

Igaz Gusztáv,
székesfehérvári kir. trvszéki jegyző.

Különfélék.

— A koronaügyész hatáskörére vonatkozó minapi közleményünk kapcsán a következő levelet kaptuk:

«Székely Ferencz 40 éves jubileuma alkalmából az igen tisztelt szerkesztőség kifogásolta, hogy az ünnepelt a kir. ügyészség nevében köszönte meg a kitüntetést. A szerkesztőség ezen megjegyzése újból felidézte az ügyészség hatásköre iránti vitát, amely tulajdonképpen abból indult ki, hogy joga van-e a koronaügyésznek a kir. ügyészség perorvoslatát visszavonni.

De a koronaügyész beszéde kapcsán egy másik igen fontos kérdés is merül fel. Székely Ferencz ugyanis beszédében az igazságügyi kormányt mint a kir. ügyészség főnökét aposztrofálta és kérte, hogy: «bennünket nehéz feladataink megoldásánál bölcs utasításaival ellátni és hathatósan támogatni sziveskedjék.» Kérdés azonban, hogy a koronaügyésznek az igazságügyminiszter adhat-e a konkrét ügyek elintézésére nézve utasításokat és illetőleg, hogy a koronaügyészség tartozik-e az ilyen utasításokat követni?

Azok, akik — mint e sorok írója is — a koronaügyészséget nem tartják az ügyészi testület kiegészítő részének, illetőleg fejének, egészen természetesen azt válaszolják, hogy a koronaügyészség teljesen független testület, tehát ép úgy, mint a bíróságok, az igazságügyminiszternek csak felügyeleti hatósága alatt áll, de más alárendeltségi viszonyban semmiféle hatósággal nincs és így az ügyek elintézésénél senkitől utasításokat el nem fogadhat.

De nem következik ennek ellenkezője abból az álláspontból sem, amelyet a koronaügyészség eredetileg elfoglalt és amelyet a kir. Curia magáévá tett. Abból, hogy a koronaügyészségnek megadjuk a jogot az ügyészség perorvoslatának visszavonására, éppen nem vonható a koronaügyészség hatáskörére nézve semmi más következtetés, mint csakis az, hogy ezen egy szempontból jogosítva van a koronaügyész az ügyészség működését felülbírálni. Nem következtethető azonban ebből sem az, hogy a koronaügyészség az ügyészi testülethez tartoznék, sem pedig az, hogy mint az ügyészség, utasításokat fogadhatna el a miniszteriumtól.

— **Pénzügyminiszteri leirat.** Az ügyvédek zárgondnoki, tömeggondnoki s hagyatéki gondnoki díjainak megadóztatása tárgyában, a pénzügyminiszter 28286/1905. szám alatt a következő rendeletet bocsátotta ki:

A bíróilag, illetve hatóságilag kinevezett csődtömeggondnok, zárgondnok és hagyatéki gondnok díjai nem képezik külön megadóztatás tárgyát, hanem ezek, mint az ügyvédi foglalkozás körébe tartozó működésből folyó jövedelmek, illetve, mint az adóalap mértékére befolyást gyakorló tényezők az ügyvédi foglalkozás összjövedelmének megadóztatásánál veendő figyelembe; ellenben a gyám és gondnok részére az 1877. XX. tcz. 79—86. §-ai szerint járó jutalomdíjak, továbbá a végrendeletileg kinevezett hagyatéki vagyonkezelők (végrendeleti végrehajtók, jutalomdíjai az ügyvédi foglalkozástól elkülönítve esnek III. osztályu kereseti adó alá, mert a gyámi és gondnoki tisztt viselése, valamint a hagyatéki vagyonnak végrendeleti megbízás alapján történő kezelése nem sorozható az ügyviteli teendők közé s nem is tételezi fel az ügyvédi képesítést, hanem vagy a rokoni kötelék, vagy a személyes bizalom képezi a megbízás alapját.

— **A konverziós törvény reformja.** Ily czimen a Magyarországi Pénzügyintézetek Országos Szövetsége megbízásából és kiadásában tanulmány jelent meg dr. Hantos Elemér tollából, mely a 25 év óta érvényben levő konverziós törvény és az ahhoz kiadott végrehajtási eljárás reformját sürgeti. A törvény csak a pénzügyintézeteknél és más nyilvános számadásra kötelezett vállalatoknál fennálló jelzálogkölcsonok átváltoztatása esetében ad kedvezményt, holott ép a magánhitelezőktől felvett kölcsönök azok, melyek terhein könnyíteni kellene. Hibáztatja szerző a törvénynek azon rendelkezését is, mely csak a kötelezőnyen alapuló jelzálogos követeléseknél adja meg a kedvezményt, pedig ismeretes, hogy a váltó-, folyószámla- és általában nyílt hitelen alapuló tartozások kamatterhei legsúlyosabbak. Az államot ezen aránylag csekély áldozatokért kárpótolná azzal, hogy a konverziós kedvezmény elérését lehetetlenné tenné oly esetekben, amelyekben az állam elesik az illetéktől anélkül, hogy az adós megfelelő kamatkönnnyítésben részesülne. Jelenlegi törvényünk egyrészt helyt enged oly konverzióknak, melyekben az új kölcsön semmivel sem olcsóbb a réginél, másfelől nem zárja ki annak lehetőségét, hogy a ma konvertált kölcsön holnap visszafizetessék. E visszasság megszüntetése céljából szerző kimondatni kívánja, hogy az új kölcsön a réginél legalább 1/4 %-kal olcsóbb legyen és az átváltoztatás után legalább 6 évig fennálljon, mely 1.5 % nyereség nagyobb a kincstár által feláldozott 1.34 % illetéknél.

— **Könyvviteljogi szakmunka.** «Könyvvitel és mérleg, tekintettel a fennálló és létesítendő jogszabályokra» czimen *Zsengeri Manó* felső keresk. isk. tanár, a hazai bank h. főkönyvelője, hiányt pótló szakművet írt, mely legközelebb hagyja el a sajtót. Ezen könyv felöleli az egész könyvviteljogot, az alaki és anyagi mérlegjogot. Részletesen ismerteti a hazai és külföldi törvényes intézkedéseket és de lege ferenda is tárgyalja az anyagot. Ezenfelül azonban a gyakorlati könyvvitelt is részletesen ismerteti. Megrendelhető a szerzőnél 7 koronáért; bolti ára 10 korona lesz.

— **Szóbeliség a felebbezési eljárásban.** Alkalmam volt Nyiregyházán néhány felebbezési tárgyalást végig hallgatni. A sommás törvény szóbeli eljárása itt a következő formák közt nyer megvalósítást. A felebbezési tanács elnöke ismerteti a járásbíróság előtt lefolytatott eljárást, azután megkérdezi a felektől, illetőleg képviselőiktől, van-e valami kiegészíteni valójuk a tényállást illetőleg? Ha új tényállítást vagy új bizonyítékot hoznak fel, ezt a bíróság tudomásul veszi, de ha jogi érveléssel próbálkoznak, az elnök türelmetlenül félbeszakítja: talán csak elhiszi az ügyvéd ur a bíróság-

ról, hogy tudja a törvényt? Ha pedig mégis megpróbálja az illető ügyvéd a bíróságot «kitanítani», akkor az elnök egyszerűen leinti, a törvényszék felkel és bevonul tanácskozni, kihirdetve a kész ítéletet. Így néz ki a szóbeli eljárás az 1893: XVIII. tcz. életbeléptének tizenegyedik évében Nyir-egyházán.

— **A «Magyar Jogászegylet»** október 22-én d. e. 10 órakor az Ügyvédi Kamara disztermében évi rendes közgyűlését tartja, melyen egyuttal dr. Baumgarten Izidor koronagyűlés tart beszédet a büntető törvénykönyv 25 éves fennállásáról.

— **A Curia büntető gyakorlatából.** Valamely gazdasági egyesület ellen intézett sértő nyilatkozat esetén az egyesület ügyviselői sértettként felléphetnek, mivel a sértések ellenük is irányulóknak tekintendők. Gazdasági magánegyesület megbízottainak a kincstárral kötött magánjogi ügylet körül való ténykedése közmegebizatási jellegűnek nem tekinthető. — Vádolt többek előtt azt állította főmagánvádlóról, hogy az őt becsapta. Ezen kifejezéssel vádlott nem állított valamely különös esetre vonatkozó oly tény, mely valósága esetén a főmagánvádlót közmegebizatásnak tenné ki, hanem vádlott említett, többek jelenlétében használt kifejezésével a főmagánvádlót csupán becsmérelte, erkölcsi értékben kisebbitette, meggyalázta. Az 1848: XVIII. tcz. 41. §-ban foglalt annak a szabálynak megszegése, mely szerint a nyomdatulajdonos a sajtótermékre nevét és lakását kitenni köteles, a név és lakás kitételének elmulasztása mindenik esetében külön önálló büntetendő cselekmény — sajtórendőri kihágás — tényálladékat állapítja meg, s ennél fogva többrendű ilyen mulasztás által elkövetett sajtórendőri kihágások azon okból, mert azok ugyanazon ítélet tárgyát képezik, egy egységes cselekménnyé nem alakíthatók; valamint nem szünteti meg ezeknek a kihágásoknak büntetethetőségét az a tény, hogy a felelősségre vont nyomdatulajdonos hason mulasztások által elkövetett ilyen kihágások miatt már előzően jogerősen elítéltetett. (A jogegység érdekében hozott perorvoslat.) A papi osztály, mint élethivatásánál fogva megkülönböztethető és így egy gyűjtőnév alá foglalható egyének többsége, kétségtelenül a Btk. 172. §. 2. bekezdése szerint védelmezett osztálynak tekintendő, annál is inkább, mivel a katolikus papság a nép egységén belül szervezetileg is elkülönített egységet képez.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Osztrák házasságjogi judikatura.** Egy osztrák honosságu katolikus nő 1890-ben New-Yorkban férjhez ment egy zsidó vallásu magyar állampolgárhoz, aki 1896-ban meghalt. Az özvegy még ugyanazon évben házasságra lépett ugyancsak New-Yorkban egy másik zsidó vallásu magyar állampolgárral. Később a házaspár Bécsben telepedett meg, ahol a férj több évi börtönre ítéltetett és nyomtalanul eltűnt. A nő a bécsi bíróságnál kérte a valláskülönbőségre alapított okból második házasságára nézve az érvénytelenség, esetleg a válás kimondását. Az osztrák legfőbb törvényszék — a két alsófoku bíróság ítéletének megváltoztatásával — mindkét kérését elutasította. Indokolásában ezeket mondja: Az általános Ptk. 37. §-a világosan kimondja, hogy az oly jogügyletek, melyeket külföldiek külföldiekkel vagy osztrák honosokkal külföldön kötnek, a szerződés megkötésének helyén érvényes törvények szerint ítélandók meg, hacsak a szerződéskötésnél a felek nyilvánvalóan nem fogadtak el valamely más jogot és hacsak a 4. §. szabálya ennek nem áll útjában. A fenforgó esetben kizárólag az a döntő, hogy felperesnőre ha a házasságkötés alkalmával osztrák honos volt, a 4. §. alkalmazható-e. A 4. §. szerint az osztrák honosokat oly jogügyletekre nézve, melyeket az állam területén kívül kötnek, az osztrák törvények kötelezik, amennyiben e törvények szerződéskötési szabadságukat korlátozzák, de csak az esetben, ha ezen jogügyletekre nézve az a szándék forog fenn, hogy Ausztriában is jogi következményeik legyenek. Az a tény, hogy ily következmény beállott, alapul szolgálhat annak feltételezésére, hogy a felek azt

szándékolták is. Ezért a külföldön kötött ama házasságok, melyeknél csak az a cél, hogy az osztrák törvények megkerültesse, a 4. §. alá nem esnek, ha az egyik házastárs osztrák honos.

— **Ügyvédi fegyelmi gyakorlat.** Az osztrák legfelsőbb bíróság fegyelmi tanácsa, a kamara felmentő ítéletével szemben, vétkesnek mondotta ki a vádlott ügyvédet a következő cselekmények miatt: Egy esetben, melyben szegény-védőül volt kirendelve, a vádlott ügyvéd felének kijelentette, hogy valamit mégis fizetnie kell, és többször csekélyebb összegeket kért is tőle. Egy másik esetben a pénzbehajtást akként fogatosította, hogy az adóst abban az üzletben, ahol az alkalmazva volt, fölkereste és a pénzt tőle a ház folyosóján vette át. Egy esetben a képviselői viszony megszűnése után felével nem számolt el, a képviselő elvállalása alkalmával pedig az előlegesen fölül 500 K kölcsönt is vett felétől, melyet akkor kellett visszafizetnie, ha éppen módjában lesz. A járásbíróságnál egy beadványt szándékosan bélyegtelenül adott be. Ezen esetekben a legfőbb bíróság az ügyvédi hivatás elleni vétséget látott.

— **A vendéglős felelőssége az élelmiszerek és italok minőségeért.** A csaposlegény a söröspohárnak egy negyedrészt a csurgásból való sörről töltötte meg, azután friss sört eresztett a pohárba, de rajtakapták őt, mielőtt az ekképpen vegyített sört felszolgálták volna. Az osztrák semmitőszék, melyhez a gráci elsőfoku bíróságnak a vendéglős felelősségét és vétkeségét kimondó ítélete került, kimondta, hogy forgalombahelyezés alatt valamely dolognak megszerzés végett való kínálása értendő, tehát a sörnek pohárba töltése abból a célból, hogy azt egy vendégnek felszolgálták, már egyértelmű a forgalombahelyezéssel. De ha eladásra nem is került a dolog, mindenesetre fennforog az eladásra kínálás ténye. Alkalmazottjának tényeért pedig a vendéglős felelős azért, mert nem tiltotta meg neki határozottan a csurgásból való sör felhasználását, jóllehet ezt az általánosan ismert visszaélést, melyből a csaposlegénynek haszna van, feltételezhette; ezzel tehát vétkes mulasztást követett el.

— **Az osztrák igazságügyminiszterium vezetője** egy rendeletében a becsületsértések esetében kiszabandó büntetéseknek a törvény idevágó rendelkezéseinek legszorosabb alkalmazását ajánlja a bíróságok figyelmébe, különösen a rosszhiszeműen tett becsületsértő nyilatkozatok esetében. A közönséges skála szerint kiszabott pénzbüntetésekkel szemben ajánlja, hogy a bíróságok a pénzbüntetés hatását szigorúan mérlegeljék a vádlott vagyoni viszonyai szempontjából, és a legnyomtatékosabban ellene nyilatkozik annak, hogy a bíró kiegyezésre szorítsa a feleket.

— **A «fekete listák» szétküldőinek kártérítési felelőssége.** Egy iparágbeli iparosok u. n. fekete listát készítettek azokról a segédekről, akiknek felvételét nem ajánlják. Három segéd volt főnökük ellen kártérítési pert indítottak a fekete listába való felvételük miatt, mert ennek folytán nem tudtak munkához jutni. Az alsóbíróságok elutasító ítéleteinek megváltoztatásával az osztrák legfőbb bíróság kimondotta, hogy a fekete listák szétküldése kártérítésre kötelez.

— **Munka-uzsora.** Egy berlini kereskedő nőalkalmazottjának havonként 25 márka fizetést adott és emellett 1 % províziót kötelezett. Ez a provízió másfél hónap alatt 52 fillért tett ki. A berlini kereskedelmi bíróság kimondta, hogy ezen feltételek az alkalmazott munkaerejének kiaknázását célozták és ezért a szerződés érvénytelen. Egyszersmind a bíróság kötelezte a főnököt a szerződésileg kötelezett fizetést jóval túlhaladó megfelelő díjazás fizetésére.

Forgalmas irodáját felcserélné vidéki ügyvéd fővárosi val. Czim a kiadóhivatalban megtudható. 11294

Vidéken nagy irodával bíró vagyonos előkelő ügyvéd fővárosi irodába társul esetleg független hatáskörrel irodavezetőül belépne. Ajánlatok «Justicia» alatt a kiadóba keretnek. 11306

Dr. Pilár Iván Dolnja-Tuzlában (Bosznia) Appel-tér 246. sz. a. ügyvédi irodáját megnyitotta. 11326

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 25. sz.

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4. sz.

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési díj: félvre — 12 kor.
negyedévre 6

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A magyar büntető-törvénykönyv huszonöt éves jubileuma. *Dr. Baumgarten Izidor* kir. koronaügyész-helyettestől. — *Törvénykezési Szemle:* A strike a vasuti fuvarozási jogban. *Dr. Kohn Jakab* budapesti ügyvédől. — Ügyvédi képviselet a jövedéki büntető eljárás terén. *Dr. Popper Manó* mohácsi ügyvédől. — Két «valószínűsítő» ténykörülmeny. *Dr. Hadzsaga Illés* ólublói kir. albirótól. — Különfélék. *Melléklet:* Döntvénytár. Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből. —

A magyar büntető-törvénykönyv huszonöt éves jubileuma.

— Részlet dr. Baumgarten Izidor koronaügyész-helyettesnek a Magyar Jogászegylet közgyűlésén tartott ünnepi beszédéből. —

A «Magyar Jogászegylet»-nek ez idei közgyűlése majdnem nap szerint összeesik a magyar büntető-törvénykönyv életbeléptetésének 25. évfordulójával. Egy negyedszázad elég tekintélyes időszak egy kodex életében. Törvényhozási alkotást sem szabad nagyon közről nézni, ha jelentőségét és szerepét egy nemzet jogi fejlődésének szempontjából mérlegelni akarjuk. A történelmi perspektíva előnyeit még tetézi azoknak a zavaró személyes mozzanatoknak eltűnése vagy legalább elhalványodása, melyek öntudatlanul is befolyásolják — lefegyverezik vagy kiélezik — a tudományos bírálatot. A magyar büntető-törvénykönyv szerzője épp úgy mint életbeléptetője elköltöztek az élők országából, sőt letűnt a hatalom egéről az a nagy politikai párt is, mely jogi és társadalmi felfogásának szankcióját látta a kodexben. Ennélfogva harag és kedvezés nélkül jelölhető ki a törvény helye a nemzeti és európai kodifikáció történetében és bírálható meg annak befolyása a hazai viszonyok alakulására. Minden kodexnek meg van a maga nevelő hatása, és a törvényhozó, ki csak a magot nézi, melyet elvet, és nem egyuttal a talajt, melynek szánta, ha előbb nem, az aratásnál fogja észlelni a vetés körül elkövetett hibákat. Ebben a tekintetben is 25 év teljesen elegendő annak a megállapítására, vajjon egy kodex megfelelt-e a hozzá kötött várakozásoknak, mily tudományos mozgalmat indított meg és mennyire emelte annak a törvénykezésnek színvonalát, mely alkalmazásában tölti be hivatását.

Bármily előnyös is azonban a visszafelé tekintő próféta helyzete, ki előtt hosszú évek tapasztalatai feltárják kincseit, és kinek éleslátását nem zavarják személyes mellékletek: másfelől súlyosan veszélyeztetni az ítélet tárgyilagosságát az a körülmény, hogy a bírálat más korszakban íratott mint a törvénykönyv. Minden kornak megvannak a maga uralkodó eszméi, és ennél fogva minden kornak kell, hogy legyen meg a maga büntető-törvénykönyve is. Mint-hogy pedig saját korának befolyása alól senki sem vonhatja ki magát, igen sok függ attól, vajjon a kérdéses törvénykönyv lezárta és betetőzte-e az illető korszakot, vagy mint fiatalságának szülöttje, vele együtt fejlődött és virágzott. Ez utóbbi esetben a 25 évi különbség a kodex életbeléptetése és méltatása között nem is számít, de az előbbi esetben — ha t. i. a kodex megalkotása összeesik egy világfelfogás uralkodásának utolsó éveivel — nem lehet eléggé óvatos, és nem tanusíthat elég önfegyelmet az, ki a kodex történeti jellemzésére és jogászai bírálatára vállalkozik.

Az 1810. évi Code pénál bezárja a forradalmi korszakot és megnyitja a harmadik rend jogi és gazdasági érvényesülésének periodusát. A társadalmi béke helyreálltával, a vagyonos, intelligens, de önző és félénk polgárság az új rendet új sánczokkal körülövedzi. Az egyén autonómiája, az állam tartózkodása minden beavatkozódástól az egyesek versenyzésére a büntető-törvény szorítkozása a mindegyik polgárt egyformán megillető terület védelmére, mindazok az alaptételek, melyeken a laissez faire-féle rendszer felépült, érintetlen tekintélyben részesültek hosszú-hosszu éveken át a törvénykönyv életbeléptetése után. Ennélfogva a Code pénálban az agkori elfajulás vonásait csak a múlt század utolsó negyedében kezdtük észlelni, midőn a közfelfogás változása az állam rendeltetése, a gazdasági fejlődés előfeltételei és a társadalmi etika iránt elavultnak és idegenszerűnek tüntették fel a kor mögött elmaradt törvényt.

Mi sem természetesebb, hogy a magyar büntető-törvénykönyvnél korábban kellett beállania a vénülési folyamatnak. Nem megnyitja, hanem befejezője volt egy korszaknak, és minthogy a törvényhozó — ki ebben különbözik a tudóstól vagy művésztől — a jövő számára épp oly kevésbé dolgozhatik mint a múltnak, nem szemrehányásként mondjuk, hanem tényként konstatáljuk, hogy aránylag rövid idő alatt az elismerés chorusába az elégedetlenség hangjai vegyültek és hogy jelenleg azok szemében, kik a törvényhozás terén is a jövőt szeretik előlegezni, a magyar büntető-törvénykönyv elvesztette azt a szilárd alapot, melyet a korszellem rokonszenve a legistativ alkotásoknak kölcsönöz. Ez természetesen semmit sem von le szerzőjének érdeméből. Saját korának kodifikált, s egy törvénykönyv, mely ebben a tekintetben megfelelt, ha rövid idő alatt túlélte is magát, azért halhatatlan marad mégis. Sőt többet mondok. Éppen azért, mert későn érkezett, legtokéletesebb volt a maga nemében. A technika szempontjából messze felülhaladta európai elődjait, egyaránt távol tudta magát tartani a specializáció és generalizáció tulságaitól, alapja mélyen le van rakva az emberi psyche változhatlan talajában s a külső architektónika nemes egyszerűsége és klasszicitása mögött a szakértő szeme bámulja az alapszerkezet tudományos szilárdságát és egymásba kapcsolódó részeinek szoros összefüggését. Mintaserü volt, bár minták után indult. Amily bizonyos azonban, hogy a német Schiller vagy nálunk egy Bacsányi, Kazinczy, kik előharczosai voltak saját koruk eszméinek, különösen a harmadik rend szabadságának, fenkölt lélekkel küzdöttek volt minden modern eszméért, és különösen a negyedik rendért, ha napjainkban éltek volna: épp oly kétségtelennek tartom, hogy Csemegi Károly a XX. század elején más büntető-törvénykönyvet szerkesztett volt, mint a XIX. század utolsó harmadában. Alkotására, melyet a régi világfelfogás leáldozó napja még sugaraival elborított, nemsokára felvirradt egy új kor hajnalhasadása, s minél tovább haladt utjában az új világosság, annál több hiányt és hézagot fedeztek fel a törvényhozási műben, és igen jellemző, hogy a novelláris felrészítés óhaját csakhamar felváltotta az alapos revízió sürgetése. Nemsokára egészen új törvénykönyv alkotása lesz a jelszó. Az idők folyton változnak és a törvény megmarad a régi helyén.

Minden századnak meg van a maga uralkodó eszméje.

A XV. a művészetért, a XVI. a vallásért lelkesedik, a XVII. század kiválóan tudományos jellegű, a XVIII. század a politikai szabadságért, a XIX. a nemzetiségért küzd, és a XX. első sorban *társadalmi célok* után törekszik.

Szocialisták az az olyanok, kik a társadalom és közgazdaság állapotát javítani, tökéletesíteni és fejleszteni akarták, minden korban találhatók; már Plato egy szocialis tekintetben eszményi állam mintáját tervezte. Különösen a 18. és 19. század termékeny szocialistikus írókban. Mindezek azonban *mordlis* szempontokból indultak ki, — az igazságból és a könyörületességből — és a társadalom átalakítására vonatkozó javaslataik megvalósítását a jóindulat és belátás terjedésétől várták. Az emberek, a társadalom, az állam *akaratához* fordultak és annak felvilágosítására törekedtek. Ezért nevezik őket *utopistáknak* a *tudományos* szocializmus képviselői, kiknek felfogása szerint a társadalmi fejlődés is hajthatatlan törvényeket ural, melyeknek kutatása és megismerése a tudomány feladata.

Az utopisták közé tartozott *Rodbertus* Károly János is, kinek századik születésnapját f. é. augusztus hó 12-én ülték meg. Bármily kifogás alá essék rendszerének tudományos értéke, *Rodbertus első elméleti megalapítója az állami szocializmusnak*, mely a múlt század hetvenes éveiben a «laissez-faire» rendszerét felváltotta, ma még uralkodik és előre láthatólag egyre szélesebb köröket fog meghódítani. Oly időben, midőn még kevesen pártoltak el a manchesterismustól, és a gazdasági nebiantsrendszer még általános elismerésben részesült, Rodbertus megjósolta a *beavatkozási* elv érvényesülését: «Az állam intervencióját nemzetgazdasági téren — úgy mond — az uralkodó rendszer elvből kárhoztatja, holott nemsokára ütni fog a manchesterismus órája, s meg fog szűnni uralkodásainak hire is, mert egy bizonyos ideje már ahhoz a holt lovaghoz hasonlítható, melynek páncélzata el-mállott taplóként egyenkint hullott le testéről.» Jóslata szószerint beteljesedett. Ami uralkodott a magyar büntető-törvénykönyv megalkotásának időpontjában, rohamosan hitelét veszítette életbeléptetése után.

Feltétlen elismerésre jutott Rodbertus alapgondolata, hogy az állam a nemzetgazdaság bizonyos részének vezetésére hivatott és hogy joga ép úgy mint kötelessége a helyreigazító befolyás gyakorlása bizonyos magángazdasági viszonyok alakulatára. Nem is vitatkoznak már az elvről, hanem keresztülvitelének módjáról és alkalmazása területének nagyságáról.* A *liberalismus* leköszönt a *szocializmus* javára, és öntudatlanul is az előbbinek hivei az utóbbinak légkörében mozognak, eszméit belehelik és szolgálatában járnak el. Azért, mert a szabadelvűség zászlaját le sem szedték árboczuokról, nem is veszik észre, hogy a szocializmus tengerén vitorláznak. Ha Bismarck szocialis olajcseppekkel akarta megkenni az állam gépezetét, a modern államférfiak már hordókkal öntik a szocialis olajat a politikai vagy egyéb szenvedélyektől felviharzott néplelek hullámaira.

Mennyi rázkódás érte a liberalizmus, az egyéni autonomia, az erők szabad küzdelmének alapelveire fektetett büntető-törvény szikláját, midőn egyszerre magasan felcsaptak ellene a jogi szocializmus hullámai, mely állami kényszer-szervezetek útján meg akarja valósítani azokat a célokat, melyeket a liberalizmus az *önsegély* útján elérhetőeknek vélt. Az állam igen hatalmas szervezet, akaratának végrehajtására azonban mégis csak két eszközzel rendelkezhetik: *Büntethet* vagy *jutalmazhat*. Az állam hivatása és feladata iránt beállott változásnak tehát első sorban a büntető törvényhozásban kellett nyilvánulnia, és a kodex hiánya ebben a tekintetben először vált érezhetővé. Már három évvel életbeléptetése után

* Ha előbb azt mondta az állam a gazdaságilag, jellemileg vagy szellemileg gyengének: «Aide toi et Dieu t'aidera» most a bármily tekintetben gyámoltalan megfordítja a mondást: «Aide moi, et Dieu m'aidera.»

kezdettké érezni, hogy az állam nem nézheti tétlenül a szabad erők versengését a gazdasági életben, és hogy nemcsak a kiskorúak, hanem a felnőttek *tapasztalatlanságát, könnyelműségét és szorultságát* is büntető uton kell megoltalmazni a hitel feltételei iránt való szabad egyezkedés veszélyei ellen. Az uzoratorvény volt a büntető-törvénykönyv — és pedig egyik alapelve — első novelláris módosítása és igen jellemző egy korra nézve, mely a liberalizmus jelszava alatt a szocializmus üzleteiben jár el, hogy a jóra vagy rosszra a parlamentarizmus elfajulása folytán egyaránt képtelen kormány erkölcsi jó hírének fenntartása érdekében betérjesztett egy törvényjavaslatot, mely nemcsak a valódi vagy színlelt hitelnyújtás, hanem a gazdasági élet nyilvánulásának minden terén a könnyelműség, tapasztalatlanság és a szorultság mellett az *értelmi gyengeség* kihasználását is szigorúabban bünteti és könnyebben üldözhetővé teszi, mint a régi uzoratorvény, és melynek alapján az egyetemi tanárt, ki felcsigázza egy sürgős operáció árát épp úgy meg lehet büntetni, mint a primadonnát, ki tulságos áldozatoktól teszi függővé közreműködését egy előre hirdetett előadásban. Világos, hogy hasonló törvények, ha nem is kizárólag de kiválólag a *biró* belátásától, tapintatától és helyes közgazdasági érzékétől teszik függővé a megengedett és tilos közötti határvonal meghúzását és ennél fogva nem irhatják körül oly világosan és határozottan a büntetendőség feltételeit, mint az egyéni, társadalmi és állami jogállapot megoltalmazására szorító törvényhozás. Ahol az állam a gazdasági fejlődést pozitív és negatív irányban befolyásolni akarja, legfeljebb a célpontot jelölheti ki a bírónak, és minthogy a bíró tévedéseiről rendszerint a vádlottnak kell bűnhődnie, az *egyéni szabadság* iránti tiszteletnek ugyanabban a mértékben kellett alászállani, melyben az állami beavatkozás elve tért hódított.

Akárhogy vélekedjék valaki az uzoratorvény szigorításának vagy kiterjesztésének szükségszerűsége iránt — helyeselheti, sürgetheti, lelkesedhetik érte — de annyit megengedni kénytelen, hogy az állam, mely e területre lép, nem bizik többé az erők szabad versengésének áldásos eredményében, és az egyén önrendelkezési jogának biztosításától nem várja a társadalom erősödését és fejlődését. Ily államot nem lehet már avval a szemrehányással illetni, hogy az *éjjeliőr* szerepére szorítkozik. Kétségtelen továbbá, hogy a törvényhozás, mely az egyént megvédi a tapasztalatlanságából, értelmi gyöngeségéből és könnyelműségéből származó bajok ellen, és oly büntetendő cselekményeket statuál, melyeknek elkövetése föltételezi a sértett hozzájárulását saját megkárosításához, csak az első lépést tette meg a szocialis törvényhozás terén. Nem hagyhatja megtorolatlanul a hirtelen gazdagodási vágy önző kihasználását és másoknak csábítását tőzsdei speculációkra, melyek rendes üzletköréhez nem tartoznak. Nem tűrheti sem a totalizatórt, sem a bookmakert, és a magyar büntető törvénykönyv megalkotásánál alig csirázó ugynevezett *kizsákmányolási* delictumok gazdag fejezetét időnként egy-egy szakasszal kell, hogy megtoldja. Új büntetendő cselekmények keletkeznek és korunk, mely tulbuzgó oltalomra szoruló jogok feltalálásában vagy felfedezésében, a tényálladék egyik vagy másik ismérvének módosítása vagy kibővítése útján eredeti jellegükből is kivetkőzteti a régi delictumokat. A norvég törvény és a svájci javaslat p. o., mely a csalás törvényes fogalmából elhagyja a ravasz fondorlat kellékét, és a nyereszkeskedési célokra használt *egyszerű hazugságot* elegendőnek tekinti a büntetendőség megállapítására, — bár öntudatlanul de tényleg — a *vagyon* ellen irányuló büntetendő cselekmények köréből átültette a csalást a kizsákmányolási delictumok osztályába, és a *híszékenységet* is felvette a büntetőjogi oltalom sánczaiba.

Arról még lehet vitatkozni, vajjon ily uton szolgálatot teszünk-e a melegen felkarolt érdekeknek, vajjon a büntetési sanctió, mely elsorvasztja a körültekintés és óvatosságnak

a gazdasági élet küzdelmeiben olyannyira fontos, sőt nélkülözhetetlen szerveit nem hajtja-e a mesterségesen gyengített egyént a gyámoltalanságával visszaélő számítás karjaiba — mondom, ez eljárás czélszerűségéről még lehet vitatkozni; de társadalmi lelkiismeretünk már nem tűr elnézést és nem ismer megalkuvást, midőn a kizsákmányolás tárgya a *nemi becsület, a testi épség és a fiatalok természetesen fejlődése*. Itt már nem mások vagyonából él és mások gazdasági erőlködéseiből táplálkozik az önző nyereszkeskedési vágy: *ha nem áldozatul követeli az emberi méltóságot, és a jövő generációk fizikai életképességét*. Szégyenkezve látjuk, hogy a külön törvényhozásnak, mely oly gyorsan és erőlyesen fordult a könnyelműség, tapasztalatlanság és szorultságnak a gazdasági életben nyilvánvaló kiaknázása ellen, nem volt érkezése arra, hogy legalább az egészen fiatal nőket egy csunya mesterség fogásai ellen megvédelmezze, és a kerítésben csak a beleegyezést látta és nem egyuttal a visszaélést az áldozat értelmi és szellemi fejletlenségével. Minket már egyáltalán nem elégít ki büntető törvénykönyvünk tartózkodó magaviselete ebben a tekintetben, és restelkedve beismerjük, hogy a női tapasztalatlanság és könnyelműség gazdasági kiaknázása mellett törvényhozónk részvétlenül halad el, — ha csak a tettes gyermekének, vagy a gyámságára, gondnokságára, nevelésére, tanítására vagy felügyeletére bízott nőnek gyálázatával nem kereskedik — holott a művelt külföld már a *kerítést magát* bünteti vagy csak olyanoknak csábítását erkölcselenségekre tûri, kik nem panaszkodhatnak, hogy teljesen vagy félig vakon rohantak a veszélybe. Tudvalevő dolog, hogy a svájci javaslat azt is bünteti, ki egy nő *alárendeltségi viszonyát* arra használja fel, hogy vele nemileg közösüljön, és ekkép a fajtalanlás, a könnyelműség, az értelmi gyöngegség, a szorultság és a hiszékenységgel mellett az *alárendeltség* is azok közé a viszonyok közé került, melyet a kiaknázás ellen büntetés által meg kell védelmezni. És méltán. A modern állam nem tûrheti tovább, hogy a szülők vagy a mesterek szivtelensége és kegyetlensége a kiméletre és gondozásra leginkább szoruló korban levő gyermekeket tulságos megerőltetés és munkabírásuk aránytalan igénybe vétele által lassan és következetesen az elsatnyulásnak és a testi és lelki kimerülésnek szolgáltatassák ki és ekkép egy nemzet legnagyobb kincsét, a közegészséget kegyetlen irtógazdasággal elprédálják. A mi társadalmilag beállított szemünk már nem a bûnvádi feljelentéssel való visszaélés *leheltségét* nézi, ha a függő viszonyokkal való visszaélés *tényeit* uton-utfélen látja. És ha mi oly érzékenyen reagálunk oly társadalmi bajok ellen, melyek a magyar büntető törvénykönyvek megalkotásánál hidegen hagytak bennünket, értem: az uzsorát, a prostitútiót, a gyermekek tulterhelését, nem-e legjobb bizonyossága annak, hogy már régóta szakítottunk a liberalizmus alapelveivel, mely az egyén szabad fejlődése biztosítására szorítkozik és a létért való küzdelemben a polgárok egyik osztálya mellé sem sorakozik, és hogy társadalmi lelkiismeretünk a gyengék s elnyomottak védelmére mozgósítja a büntető szakaszok egész hadseregét.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A strike a vasuti fuvarozási jogban.

Az újabb jogfejlődés hullámaiban nagy horderejű s minden ember érdekét mélyen érintő kérdések merültek fel a strike-ok gyakori fellépésével, melyek a szociális eszme térfoglalásával bizonyos szerződéstípusok arczatát a magánjogban esetleg megfogják változtatni.

Az a feltartóztathatlan evolutio, mely a munkaadó és munkás közötti jogviszonyt már is megváltoztatta, átcsap a forgalmi jogviszonylatokra.

Hatalmas események sodrán világlik csak ki, vajjon a törvény megdönthetetlen szirt-e, és a törvényosztó bíróságok menedéket képeznek-e a jogkeresők számára.

Jogunk történetének utolsó évtizedeiben alig fordult elő jogilag érdekesebb és nehezebb esemény, mint a tavalyi vasuti strike, amelyből folyó kártérítési perek e hóban kerültek a budapesti kir. tábla felülvizsgálóti ítélkezése elé.

A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék felebezési tanácsa az érvényben levő berni egyezmény alapján kibocsátott törvényerejű üzletszabályzat 9. §. és 75. §-a alapján kimondta, hogy a vasuti fuvarozási jogban a strike vis maiornak nem tekinthető, s ez alapon a vasut kártérítési kötelezettségét megállapította.

A felülvizsgálat folytán döntő kir. tábla ezen határozatot feloldotta.

Nem mintha ez ügyekben az ellenkezőt kimondotta volna, hanem mert azt az álláspontot foglalta el, hogy a vasuti fuvarozási jogban is, «ha a strike oly mértékű és oly jellegű, mely valamely területen, vagy valamely munkaágban bizonyos időre vagy egyáltalán, vagy az illető eset körülményeihez képest lehetetlenné teszi, hogy a munkaadó a munka végzésére alkalmazottakat szerezhessen», azaz ha leküzhetlen, akkor az «erőhatalom jellegű esemény.»

Ezt a döntését a kir. táblának kívánjuk kritika tárgyává tenni.

Ez a döntés csakis úgy keletkezhett, és keletkezhetik, ha a kereskedelmi törvény 402., az üzletszabályzat 9. §-a és a berni egyezmény 29. §-a, melyek a vasuti fuvarozásnak legkiválóbb biztosítékai, s mint ilyenek teljes speciális jellegű intézkedések, halomra döntetnek, és egyenlővé tételnek, az általános magánjognak minden munkaadóra vagy vállalkozóra vonatkozó szabályaival. Az elsőbírósági ítéletek közül azok, melyek a strike-nek vis maior jellegű tulajdonitnak, azt a módszert követik, hogy az üzletszabályzat s a berni egyezmény azon rendelkezését, hogy «a vasut felelős közegeiért s más személyekért, kiket az elvállalt szállítás teljesítésénél alkalmaz», mint általános magánjogi rendelkezést fogták fel, azért, hogy ekkép a vasutnak ezt a főkötelezettségét elenyésztetve, a szigorú fuvarozási jogi felelősséget egy magánjogi felelősségre lesülyeszszék és az alkalmazottak munkamegtagadását harmadik személyekkel szemben a felelősséget megszüntető vis maior fogalma alá vonhassák.

De amíg az ezen döntéseket meghozott elsőbíróságok, különösen a kereskedelmi és váltótörvényszék rendes tanácsa, ítéleteik részben közgazdasági, részben pszichológiai és erkölcsi jellegű, s e mellett jogilag kevésbé releváns érvekre fektették, a kir. tábla tisztán a jogi téren mozog.

A vasuti fuvarozási ügyletet a locatio conductio operis-re vezeti vissza s megengedi, hogy ha a vállalkozó a műberszerződést nem személyesen teljesíti, hanem mások tevékenységét veszi igénybe, azokért felelős, és pedig nemcsak pro culpa in eligendo, hanem általában is.

Nézetünk szerint ezeknek a felemlítése is tulajdonképp csak a döntésnek történeti részéhez tartozik, mert hiszen mindenki tudja, hogy nem a vasutak elnökei viszik a vonatokat, és hogy nem a belügyminiszter éneklí az operát.

A tulajdonképi indokolás az, hogy a kereskedelmi törvény és a régebbi üzletszabály az általános magánjogi szabályt vitte be a fuvarozási szerződésbe.

Ez azonban nagy tévedés. Ha a *kereskedelmi törvény a 402. §-ban nem valamely különös, és nem valamely szigorúbb felelősséget akart volna* kiindítani, akkor a 402. §. meg sem alkotott volna.

Nem pedig azért, mert a kereskedelmi törvény 1. §-a amugy is rendeli a magánjogi szabályok alkalmazását, ennél fogva az általános magánjogi szabályt nem kellene a törvénybe bevenni.

Világos dolog tehát, hogy a kir. tábla ezen érve tartathatatlan.

De még inkább megdől ez az érve, ha a további indokolást tekintjük. A kir. tábla ezen döntése szerint a magánjogi szabály tételes kifejezése azért volt szükséges a fuvarozási jogban, mert a kereskedelmi törvény és az üzletszabályzat hatályának területén különböző jogrendszerek állanak fen, pl. az osztrák polgári törvény 1161. §-a, mely csak *pro culpa in eligendo* teszi felelőssé a vállalkozót.

Ez az érv azonban nem állhat meg. A vasuti fuvarozási jogban az üzletszabályzat 9. §-a és a berni egyezmény 29. cikke irányadó, nemcsak Magyarországon, hanem az összes szerződő államokban. Franciaországban 1893-ban egységes magánjog uralkodott, Ausztriában, Svájcban, Olaszországban egységes magánjog uralkodott, Németországban egységes kereskedelmi törvény uralkodott és mégis a berni egyezmény 29. §-a, mely azonos az üzletszabályok 9. §-ával, mindenütt ezen államokban irányadó. Lehetetlen álláspont tehát azzal indokolni az üzletszabályzat 9. §-ának, ezen szigorú jogszabálynak codificatióját azzal, hogy ez csak a magyar jog egysége kedvéért vétetett be a codexbe, holott az nemzetközi jogszabály, s ott is uralkodik, hol az egységes magánjognak kevésbé szigorú szabálya létezik.

Ezeknél fogva világos, hogy az üzletszabályzat 9. §-a par excellence fuvarozási jogi szabály.

De nagy tévedést követ el a táblai döntés abban is, mikor tartalmilag is magánjogi szabálynak mondja az alkalmazottakért való ezen legnagyobb fokú felelősséget.

A magyar magánjogi szabály bár szigorubb, mint az osztrák jog rendelkezése, nem azonos a vasuti fuvarozási jogban érvényes szabályal.

A műberszerződésben a vállalkozó a magyar magánjog szerint csakis az alkalmazott vétkességéért felel; a vasut azonban felel az alkalmazott minden cselekményéért; ha a cselekményben semmi vétkesség sem található, akkor is felel. Ez óriási különbség. Ha a vasuti ör, kinek jelzést kell adnia, a jelzés megadása előtt holtan összerogy, tehát semmiképp sem vétkes, s az én árumban kár történik, a vasut felelős. A közönséges vállalkozó ily esetben nem felelős.

Az üzletszabályzat 9. §-a congruál a 75. §-sal, mert a vasut az áruért az átadástól a kiszolgáltatásig felel, hacsak erőhatalom nem okozta a kárt. Ily szigorú rendelkezés esetén nem lehet kimondani azt, hogy a vasuti üzletszabályzatban foglalt az a főkötelezettség, hogy a vasut a közeg vagy alkalmazott minden cselekményéért felel, nem lenne egyéb, mint az általános magánjognak különben is sokkal enyhébb rendelkezése.

A polgári törvénykönyv tervezete is 1164 §-ában csak az alkalmazott személyek *vétkességéért* teszi felelőssé a nem teljesítő felet, úgy mint mostani magánjogunk. Az osztrák polgári törvénykönyv pedig csak a *culpa in eligendo*ért teszi felelőssé a vállalkozót. Ausztriában pedig ugyanaz az üzletszabályzat érvényes, mint nálunk, tehát lehetetlenség kimondani azt, hogy az üzletszabályzat 9. §-a nem más, mint a magánjogi szabály átvétele. Ez teljességgel ki van zárva.

A kir. tábla döntése és azok az alsóbírósi döntések, melyek a vasutak alkalmazottaiért való felelősséget magánjogi felelősségnek mondják, tehát a kérdés alapján tévednek.

Ezen dől el a kérdés további része, vajjon a vasuti strike vis majornak tekinthető-e.

Igaz, hogy sem a berni egyezmény, sem az üzletszabályzat megalkotásakor a strike fel nem említett. De ez a körülmény éppen amellet szól, hogy a strike semmiképp sem tekinthető erőhatalomnak, mert az az alkalmazottak ténye és a bekövetkező kár az alkalmazottak tényéből folyik. Az erőhatalmat tárgyzó cikk megalkotásánál sok minden-

félét felemlítettek, ami az erőhatalom körébe lenne vonandó, de a strike-ot senki sem minősítette ilyennek, pedig Európában már 1830 óta nagy strike-ok fordultak elő. Hogy pedig a munkamegtagadás harmadik személylyel szemben, kinek áruja a tönkrejutásnak tétetik ki és a szerződés jogai úgy a vasutal, mint másokkal szemben a legdurvább sérelmet szenvedik, vétkesség, arról említést sem kell tenni. Vis majornak pedig a vasut részéről kiinduló cselekmény nem tekinthető.

A kir. tábla indokolásának az a része, hogy a 9. §. nyilván nem illik arra az esetre, mikor a vasut senkit sem talál, akit a fuvarozásnál alkalmazhatna, *nyilván circulus vitiosus*. Hiszen a fuvarozási szerződés meg van kötve, sőt már fogatosítottatik is, a legtöbbje talán már a lebonyolításához közeledett s az alkalmazottak ekkor tagadták meg a szolgáltatást. Az alkalmazottak elhagyták a vonatokat, nem gondozták az árut, nem szállították tovább.

Vis maior lehet esetleg a strike az üzletszabályzat 6. §-a szempontjából, mert nincs aki felvegye az árut, *s a vasut nem képes megfelelni azon kötelezettségének*, hogy az árut szállításra felvenni tartozik, de az *elvéallalt fuvarozási szerződés* kötelezettségének teljesítésénél erről szó nem lehet, mert ott az alkalmazottak ténye, a munkamegtagadás a *prius*, és az hogy a vasut esetleg nem talál embert az országban, a *posterius*.

A 9. §. tehát az elvéallalt fuvarozási szerződésnél minden esetre irányadó és helytelen az az okoskodás, hogy arra az esetre, mikor a vasut nem talál embert, nem szól, mert maga a munkamegtagadás esik a 9. §. körébe.

Végül a 9. §. jelentőségének kérdésében azért is helytelen az említett döntés, mert a vasut az üzletszabályzat 88. §-a szerint felelős a vétkes gondatlansága, vagy csalárdsága által okozott kárért. Ha a vasuti fuvarozási jog szempontjából a strike a vis maior fogalma alá eshetné, ezzel tárt kaput engednénk annak is, hogy a vasut a közegek tömeges csalárdságáért sem felelne. Ha tehát egy vasutasok maffiája keletkeznék, a vasut azért sem felelne, mert esetleg legyőzhetlennek mondatnék. A vasutak elnökei valóságos Catók lehetnének, a közegek pedig tömegesen és az egész országban csalárdul járhatnának el, mert hiszen a tábla döntéséből folyólag a vezetőség és a közeg nem egy személy harmadik személyekkel szemben. Ezek pedig lehetetlen jogállapotok.

A fentiekből következik, hogy a *vasutak köréből* kiinduló bármily nagyarányú, sőt végtelen nagyságú, károsító cselekmény sem lehet vis maior.

Ami az erőhatalomnak fogalommeghatározását illeti, a kir. tábla a subiectiv theoriának meghatározását tette le döntésében, azt a definitiót, mely e hatalmas eseményeknek minden körülményét perbeli bizonyítás és vizsgálat tárgyává teszi, holott az erőhatalom jelentkezése emberfeletti és bizonyítása a köztudomásban fekszik.

Ha még megemlítjük, hogy a *svájci Transportgesetz* szerint (1893. Art. 5.) minden oly cselekmény, mely az alkalmazottak elnézéséből és vétségéből (*Versehen und Vergehen*) ered, semmiképp sem tekinthető vis majornak, hogy a milánói főtörvényszék és az antwerpeni felsőbírószék annak idején az olasz és hollandi vasuti strike-ok alkalmából kimondották, hogy az általános munkamegtagadás sem képez vis majort a vasuti jog szempontjából, konstatálhatjuk, hogy a modern vasuti forgalmi életnek is az a felfogás felel meg, mely a budapesti kereskedelmi és váltótörvényszék felelvezési tanácsának ítéletében megnyilvánult; mert a fuvarozási ügylet a szigorú jognak tipikus ügylete, ez a szigor pedig a vasutak korszakában az egész világ közgazdasága javára a történeti jogfejlődés szerint csak emelkedett és nem csökkent.

Dr. Kohn János,
budapesti ügyvéd.

Ügyvédi képviselet a jövedéki büntető eljárás terén.

Az ügyvédi rendtartás 38. §-a szerint az ügyvéd jogosítva van az ország valamennyi bírósága és hatósága előtt feleket képviselni.

A törvénynek eme határozott rendelkezéséből mindenki azt következtethetné, hogy Magyarországon nincsen egyetlen hatóság sem, mely előtt az ügyvéd feleket nem képviselhetne.

Már pedig a jövedéki vizsgálat során nincs helye ügyvédi képviseltetésnek s az ügyvéd működése a vizsgálat során mindössze arra szorítkozhatik, hogy a szabadlábon levő terhelttel *kihallgatás előtt* értekezhetik.

Az 1842. évi harminczad hivatali utasítás 626. §-a szerint ugyanis a terhelt személyes megjelenésre idézendő, ha ennek tartózkodási helye ismeretes. Ez más szóval azt jelenti, hogy a terhelt annyiszor, amennyiszer ezt a vizsgálatra illetékes hatóság vagy közeg szükségesnek tartja, személyesen, képviselő közbenjárása nélkül megjelenni és a vizsgálóbiztos által hozzá intézett kérdésekre felelni köteles.

Maga a harminczad hivatali utasítás expressis verbis nem zárja ki az ügyvédi képviseletet a vizsgálat során, ámde az a körülmény, hogy a terhelt *személyes* megjelenésre idéztetik, egyértelmű azzal, hogy sem képviselőre jogosult és igazolt meghatalmazott által, sem azzal együtt meg nem jelenhetik.

Ellenben az 1863. évi június 24-én 20,318. sz. a. kelt rendelet és az 1886. évi 71,370. sz. p. ü. min. rendelet szerint a jövedéki vizsgálat alkalmával a vádlott kihallgatásánál ügyvéd jelen nem lehet.

Az ügyvéd funkciója csak az ítélet meghozatala után kezdődik, amikor is a már *elmarasztalt* vádlott jogosítva van ügyvédi képviseletet igénybe venni, mely esetben az ügyvéd a vizsgálati iratokat betekintheti.

Már most ha figyelembe vesszük, hogy az ügyvéd a vádlottat a fentebbiek szerint csak a pénzügyi közegek által megtartott vizsgálatok alapján történt elítélése *után* képviselheti s hogy az ítélőbíróság a szóbeli tárgyalás mellőzésével csak a pénzügyi közegek által felvett tényleírások és tárgyalási jegyzőkönyvek alapján hozza meg ítéletét, tisztán látható, hogy a jövedéki kihágási ügyekben minő csorbát szenved a felek érdeke.

A fél természetesen nem ismeri az eljárást, a vizsgálat alatt elfogult és nincs módjában az esetleg fenforgó enyhítő körülményeket figyelembe vételni.

A harminczad hivatali utasítás (1842.) 645. §-a ugyan kimondja, hogy a kihallgatott személyhez intézett kérdéseknek arra is ki kell terjedniök, ami a vizsgálat alatt álló személy igazolására szolgálhat s ennek vagy teljes ártatlanságát vagy legalább bűnösségének kisebb mérvét bizonyíthatja.

De vajon az utasításnak ez a rendelkezése elegendő garanciát nyújt-e arra, hogy az enyhítő körülmények csakugyan ki fognak-e derítettetni és figyelembe vétetni, ha tekintetbe vesszük, hogy a vizsgálatot vezető pénzügyi hatóság tulajdonképpen a *vádat* képviseli?

A vádhatóság figyelmét nem a fél — ki az eljárást nem ismeri — hanem csak az ügyvéd terelheti az enyhítő körülményekre.

A harminczad hivatali utasítás 647. §-a taxative felsorolja az enyhítő körülményeket 10 pontban. Bármelyik eset forog fenn, a büntetés kiszabásánál mint enyhítő körülmény vendő figyelembe.

Már most, ha a jövedéki vizsgálat során a fél ügyvéddel jelenik meg, természetes, hogy az ügyvéd csak az enyhítő körülményeket fogja szem előtt tartani s ragaszkodni fog ahhoz, hogy a beigazolható enyhítő körülmények a tárgyalási jegyzőkönyvbe foglaltassanak.

A vizsgálatot vezető pénzügyi hivatalnak természetesen kötelezettségében áll az is, hogy a súlyosbító körülményeket

is kiderítse, súlyosbító körülmény majdnem még egyszer annyi van, mint enyhítő körülmény; t. i. ezek is taxative fel vannak sorolva. Már ez a körülmény egymagában is involválja azt, hogy az enyhítő körülmények a megkívánt figyelemben részesítendők.

Hogy az ügyvédi képviselet mellőzése a jövedéki vizsgálat során minő igazságtalanság, hogy a vád és védelem jogai között minő eklatáns különbségek vannak, csak akkor látjuk teljes valóságban, ha a bűnvádi perrendtartást tekintjük, hol a védelemnek s lehető legtágabb tere nyílik. Hogy a jövedéki bíráskodás szabályozása hat évtizeddel ezelőtt így történt, azon nem kell csodálkoznunk, de azon már határozottan csodálkoznunk kell, hogy egy 1886. évi miniszeri rendelet azt a kategorikus utasítást tartalmazza, hogy: „He-lyettes ügyvédi képviselő a jövedéki vizsgálat során meg nem jelenhetik abból a célból, hogy a vádlottat képviselje.”

Az ügyvédi képviselet mellőzése az általános jogrend sérelme, mely sérelem valóságos fekély a jogállam testén, s melyet minél előbb, ha csak novelláris uton is, el kellene gyökerestül távolítani.

Hogy egyébként a jövedéki büntető eljárás mennyire szorul a revízióra, elegendő az 1842. évi harminczad hivatali utasítás 627. §-ára utalni, mely szerint: „Papok, katonatisztek, valamint egyáltalában más tekintélyes személyek, *ha nem kereskedők*, a vizsgálatot vezető pénzügyi hivatal előtt való személyes megjelenés kötelezettsége alól ki vannak véve s ennél fogva azok, tekintet nélkül arra, hogy mint terhelt, vagy tanúk hallgattatnak-e ki, *írásbéli uton* szólítandók fel nyilatkozat megtételére.”

Hogy ez a rendelkezés — mely érvényben van — a jogegyenlőség minő arczúlcspása, azt bővebben felesleges magyarázni.

Ha még megemlítjük, hogy a harminczad hivatali utasításban még a *testi fenytékről* is van szó, — bár ennek alkalmazása manapság ki van zárva — ugy elegendő adatot szolgáltatunk annak igazolására, hogy a jövedéki büntető eljárás revíziója soká nem késhe-
 Dr. Popper Mánd,
 mohácsi ügyvéd.

Két «valószínűsítő» ténykörülmény.

I. Néhai G. István kiskoru örökösei képviseletében D. József gyám felperessége alatt Cz. András ellen 120 K és járulékaik iránt folyamatba tett sommás perben alperes Cz. András azzal védekezett, hogy ő a kereseti összeget még néhai G. István kezéhez kifizette és így a keresetbe vett 120 K-nyi kölcsönkövetelés megszűnt. Más bizonyíték hiányában, a sommás eljárás 95. és 96. §§-ai alapján kérte eskü alatti kihallgatását és megesketését.

Miután az alperes által vitatott fizetés tényénél néhai G. István örökhagyón és alperesen kívül senki más nem volt jelen és így a bizonyítandó ténykörülményről csak alperesnek volt közvetlen tudomása, a sommás eljárás 96. §. 2. bekezdésében foglalt rendelkezésekhez képest és mert felperes D. József gyám ellenezte az alperesnek esküre való borsátását, kérdés tárgyát képezte: valamely ténykörülmény által támogatva van-e az alperes vallomásának valósága?

E kérdést a bíróság igenlően oldotta meg, többek között következő indokokból: «A kir. törvényszék az elsőbíró-ság előtt és a mai felebbezési tárgyalás során kifejtettek alapján . . . azon körülményt, hogy az özvegy (aki idő-közben szintén elhalt) közbenjötté mellett felvett és általa alá is irt hagyatéki leltárban ezen: G. István örökhagyót illető és alperest terhelő követelés felvéve nem lett; — figyelemmel még arra, hogy a visszafizetést illetően perfelek kö-zül egyedül alperes forog saját tényében, s így arról közvetlen tudomása csak neki van — és lehet, a sommás eljárás 64. §-a szerinti mérlegelése mellett alperes állításai igazolá-

sául oly részbizonyítéknak fogadja el, mely a 96. §. értelmében a fél eskü alatti kihallgatása után kiegészítésre alkalmas; ezen okból alperesnek vallomására leendő meghiteltetését találta elrendelendőnek és mert alperes letette a hitet abbéli állítására, hogy a kereseti összeget még néhai G. István életében ennek kezeihez kifizette, ezek alapján az tényként meg volt állapítandó . . . stb.

II. A fenti ítéleti indokolásból kivehetőleg a bíróság az alperesi állítások valóságának támogatására két ténykörülmenyt fogadott el: 1., hogy az örökhagyó G. István özvegye által aláírt leltárba a kereseti követelés fel nem vétetett és 2., hogy a bizonyítandó ténykörülményről csak alperesnek «van és lehet» közvetlen tudomása.

A bíróság azonban ezt a két adatot tévesen vette valószínűsítő ténykörülménnyé.

ad 1. Annak, hogy valamely hagyatéki vagyontárgy felvétel-e a leltárba vagy sem, illetve, hogy az örökös, esetleg azok képviselője — a jelen esetben az 1. és 2. gyámként szerepelt özvegy — a hagyatéki leltárt aláírja, a jogi hatályát tételes törvény meghatározza. Az örökösödési eljárásról szóló 1894 : XVI. tcz. 47. §-ának 2. bekezdése szerint ugyanis «az, aki a leltárt aláírja, ezzel magában véve nem ismerheti el, hogy . . . a hagyatékhhoz más vagyontárgy nem tartozik . . .» Vagyis tehát a törvény erejénél fogva annak, hogy az örökös, illetve az özvegy által aláírt leltárba valamely követelés nem vétetik fel, az illető aláíróra nézve semmi nemü hátrányos jogkövetkezménye nem lehet.

Ezt a törvényes rendelkezést ismeri a leltározást teljesíteni szokott falusi jegyző, ismeri a becsüsként szereplő kisbíró és ismeri a nép is. Ebből kifolyólag a felek a hagyatéki leltárt mindig abban a megnyugtató tudatban írják alá, hogy ebből reájok semmi jogrövidülés nem hárulhat; mert ők ez által semmit sem ismernek el és különösen pedig nem ismerik el azt, hogy az örökhagyót illető valamely követelés nem tartozik a hagyatékhhoz, illetve, hogy az nem áll fenn.

Ha pedig ez így van, mint amiként tételes jogszabálynál fogva tényleg így van, akkor a félnek ezen a törvény szerint teljesen irrelevans cselekvényéből nem lehet viszont arra az ellenkező körülményre még csak valószínűsítőleg sem következtetni, hogy ő a leltár aláírásával mintegy elismerte, miszerint valamely oda fel nem vett vagyontárgy, illetve követelés nem tartozik a hagyatékhhoz: miután teljesen mindegy, aláírja-e a leltárt vagy sem? és mert a fél tudván azt, hogy az aláírásból reá semmiféle hátrányos következtetés nem vonható le, nem csinál lelkiismereti kérdést abból, hogy aláírja-e a hagyatéki leltárt vagy sem?

ad 2. A 2. alatti körülmény pedig nem valószínűsít, hanem csak ok arra nézve, hogy a bizonyítással terhelt fél a bizonyítandó állítást vagy kifogást valószínűvé tenni tartozik.

Ami pedig azt illeti, hogy csak alperesnek «lehet» a fizetésről tudomása, ez teljesen elfogadhatatlan és tulhajtott állítás; mert a fizetés nem olyan, a fizetőnek belsejében végbe menő folyamat, melynek a külvilágban nem volna nyilvánulása, sőt ellenkezőleg külső, a külvilágban véghez menő cselekmény; arra pedig adat nem merült fel, hogy alperesnek nem állott módjában a fizetéshez tanukat hívni, esetleg arról nyugtát venni.

III. Szó fér az indokolás azon módjának helyességéhez is, hogy a bíróság ahelyett, hogy ismertetné a peresfelek perbeli álláspontját és kiemelné, miben áll a köztük fennálló vita, a tárgyalás során elhangzott, de sem jegyzőkönyvbe, sem ítéletbe nem foglalt perbeli előadásokat egyszerűen «kifejtettek» szóval jelzi.

Ezen indokolási mód azonban tulságosan kényelmes. A szóbeli tárgyalás során ugyanis és így a felebbzési szóbeli tárgyalás folyamán is (sommás eljárás 151. és 152. §§.) a peresfelek különböző álláspontot foglalnak el és az indo-

kolásban a bíróság köteles nyilatkozni az iránt, hogy melyik álláspontot foglalja el és miért?

A jelen esetben ugyanis a bíróság nem nyilatkozott a következőkre: 1. mik azok a «kifejtettek» a felperes és mik az alperes részén? 2. melyik «kifejtettek»-et fogadja el a bíróság és miért? 3. ha az alperes «kifejtettjei»-re alapítja álláspontját, miért voltak figyelmen kívül hagyandók a felperesnek «kifejtettjei»? 4. miért mellőzte a bíróság a felperes által bizonyított azt a tényt, hogy néhai G. István halála előtt nem sokkal halála előtt felsorolta, hogy kik az adósai és ezek közt az alperest is felsorolta 120 K-val? 5. miért nem vette figyelembe azt a bizonyított körülményt, amely szerint az özvegy az örökhagyó G. István halála után panaszkodott, hogy az alperestől 120 K-nyi követelését nem tudja megkapni?

A sommás eljárás 64. §-a értelmében ugyanis a bíróság *túzetesen* köteles előadni, hogy «miért tart valamely bizonyítást elégtelennek.»

Ezen törvényes rendelkezés teljes figyelmen kívül hagyásával a bíróság a 4. és 5. alatti bizonyítást még csak egy szóra sem méltatta.

Persze, mert ez sehogy sem volt összhangzásba hozható a leltár aláírására épített valószínűsítéssel. Meg kellett volna gondolnia a bíróságnak, hogy ezen ugynevezett «agyonthallgatás» teljesen törvényellenes eljárás és csak ennek lehet tulajdonítani azt, hogy a leltárba való fel nem vételnek oly nagy következményt tulajdonított, jöllehet G. István örökhagyó után még más követelések is — természetesen külön perreket — pereltettek és bár ezek sem voltak felvéve a leltárba, az adósok azoknak jennállását beismerték és D. József gyámmal a bíróság előtt egyezséget kötöltek.

Dr. Hadzsaga Illés,
óblbíró kir. albíró.

Különfélék.

— **Wlassics Gyulának** a budapesti nemzetközi börtönügyi kongresszus alkalmából tartott előadása: «Le développement du droit pénal et la Hongrie», amelyből egy részt annak idején lapunk is közölt, megjelent magyar fordításban. (Különlenyomat a Jogállam f. évi októberi számából). Az értekezés első része vázolja a magyar büntetőjog fejlődését a legrégibb időktől fogva napjainkig, folytonos tekintettel a hazai jognak, a civilizált népek szellemi közösségében elfoglalt helyzetére, s mindenütt feltüntetve, hogy e kapcsolatoságban haladva az minő egyéni sajátságokat mutat; itt jellemzi szerző a Csemegi-kodexet is. A következő rész a büntetőjogi forradalmi mozgalomnak van szentelve; nagy vonásokban ecseteli szerző annak vezető eszméit, irányait s reformköveteléseit. Végezetül tárgyalja azt a kérdést, hogy a magyar jogászság minő álláspontot foglal el az új irányok követelményeivel szemben; tételről-tételre haladva a problémák sorozatában, így foglalja össze konklúzióit: «Az új irányok világos megértése parancsolólag teszi kötelességünkkel, hogy a rendelkezésünkre álló minden eszközzel iparkodjunk a bűncselekmények hazai társadalmi okait tekintettel az egyes vidékekre és népfajokra, a szokásszerű, üzletszerű büntetéseket osztályait, a visszaesők egyéni, társadalmi és gazdasági tényezőit úgy felderíteni, hogy ha majd egy új codex tartalmát kell betöltenünk: ez a tartalom világos bizonyosságot tegyen arról, hogy ebben a hazában a büntetben nem csak jogi fogalmat láttak, de annak társadalmi, élettani és lélektani jelenségét is felismerték és értékesíthető következményeit levonták.»

— **A Magyar Jogászegylet** évi rendes közgyűlését ez idén a büntető törvénykönyv 25 éves fenállásának ünnepélyével kapcsolta össze. A megnyitó ünnepi beszédet dr. Baumgarten Izidor koronaügyész-helyettes tartotta meg. Vázolta azokat a mozzanatokot, melyek a büntetőtörvénykönyv

megítélésénél számbaesnek és azt a nagy hatást, amelyet jogéletünk fejlődésére a Codex gyakorolt. Kifejti, hogy a magyar büntető-törvénykönyv az individualisztikus felfogás utolsó produktuma, mely a *harmadik* rend jogi és gazdasági felfogását szankcionálta. Előzője a francia büntető-törvénykönyv, amely a nagy forradalom terméke: a magyar büntető-törvénykönyv bezárja az e világnézet hatása alatt keletkezett kodifikációkat és azért valamennyi közül a legtokéletebb is. Azonban az individualisztikus felfogást az állami beavatkozás elve mindinkább háttérbe szorította és a szocialis áramlat mindinkább hatalmába kerítette az állami organismust. Ez volt az oka annak, hogy a törvényhozási művészet oly kiváló alkotásával, mint a magyar büntető törvénykönyvvel szemben aránylag rövid idő alatt felhangzott a *revizió kívánsága*. Ez Csemegi érdemét nem kisebbítheti, mert a törvényhozó saját kora számára teremt és alkotásának tartóssága azon véletlentől függ, vajjon műve valamely korszak elejére vagy végére esik. Már 1883-ban szükségessé vált az uzsoratorvény megalkotása, mert az állam nem tűrhette, hogy a járatlanság, könnyelműség vagy szorult helyzet, szerződéses megegyezésekkel kizsákmányoltassék és ime 20 évvel később a liberális korszak bukásával a kormány újabb törvényjavaslatot nyújtott be az uzsora hivatalbóli üldözésére, melyben már nemcsak a könnyelműséget, tapasztalatlanságot és szorultságot, hanem a szellemi gyöngeséget is büntetőjogi oltalomba veszi. Ugyancsak az új irányok azt követelik, hogy a tőzsdejátékra való csábítás büntetessék és a kizsákmányolási büntények szigorú megtorlásra találjanak, aminek következménye, hogy a bookmaker és a totalisateur működése betiltandó. A csalás fogalmának kiterjesztését is kívánják, úgy, hogy a hiszékenység is helyt találjon a büntető-törvénykönyv sánczaiban. A szocialis felfogás erélyes közbelépésre készlet a női méltóság megóvására, valamint azon deliktumok büntetésére, amelyeket a munkaadó, szülő vagy gyám a függőségi viszonyonnyal visszaélve követnek el, amidőn a fiatal munkaerők kíméletlen kihasználásával a jövő generáció testi és szellemi munkaképességét könyörtelen rablógazdaság útján kizsákmányolják.

Az ifjúkori bűnösökkel való elbánás is reformot kíván, amely módot ad a bírónak arra, hogy kényszernevelésüket és javító intézetbe való elhelyezésüket oly esetben is elrendelhesse, melyekben erre neki jelenleg büntető-törvénykönyvünk szabad kezét nem biztosít. Ezek azok a pontok, amelyekben a büntető-törvény is eleget tehet a szociál-politika kívánalmainak és amelyek a büntető-törvénykönyv időszerű kiegészítésével számot vetnek, anélkül, hogy annak létét veszélyeztetnék. A büntetőjogi vétkesség fogalmának szociál-politikai konstrukciója azonban már a büntetőjogi igazságszolgáltatás alapelveibe ütközik és ez az a terület, amelyben a szocialis állam fogalma a jogállam fogalmával összeütközésbe jut.

Habár a szociologusok a büntetés problémáját mindig csak célszerűségi okokból méltatják, a jogásznak a társadalom érdekén kívül a bűnös egyén jogát is meg kell őriznie, és ez a jog az, amelyet a magyar büntető-törvénykönyv hangsúlyozott, midőn az állam büntető hatalmát csakis a külső cselekményre korlátozta. Hogyha ettől az elvtől valaha eltérnének, a természetes jogérzet követelné, hogy visszatérjünk azokra az alapelvekre, amelyek az igazságosság és a szabadság fogalmából következnek. A szocialis jólét nem kárpótolna azért az állapotért, amelyben az egyén szolgáltatásba jut és az állam teljes hatalma alá kerül. Azért, hogyha a Csemegi-kodex módosítása be is következne, annak fundamentális alapelveihez, az *igazságosság* és az *egyéni szabadság* eszméjéhez az a korszak, amely annak nélkülözhetetlenségét érezné, okvetlenül vissza fog térni.

Az előadás bevezető részét lapunk élén közöljük.

Az ünnepi beszéd után Vavrik Béla elnök terjesztette

elő az évi jelentést. A költségvetés megállapítása után az egyet megejtette a választásokat. Az igazgató-választmány eddigi tagjait választották meg újra.

— **Jogakadémiai tanárok az egyetemen.** A budapesti egyetemen a most folyó félévben négy magántanári képesítéssel bíró jogakadémiai tanár tart előadást. És pedig dr. Jászi Viktor debreczeni jogtanár: «A közszolgálat joga»; dr. Tegze Gyula kecskeméti jogtanár: «Társadalmi fejlődés»; dr. Pázmány Zoltán pozsonyi jogtanár: «A kötelmekről általában a római és a pandekta-jogban»; dr. Haendel Vilmos debreczeni jogtanár: «A képviseleti rendszer elmélete» című kollégiumot.

— **A Magyar Jogászegylet igazgató-választmánya** által kiküldött *büntetőjogi bizottság* f. évi október hó 7-én tartotta első ülését, melyen a bizottság elnökévé *Zsitvay Lest*, a büntető törvényszék elnökét választották meg. A bizottság megállapította működési körét, meghatározta ügyrendjét s kijelölte azon módozatokat, melyek után feladatát megvalósítani kívánja. Ezek szerint a bizottság nem a büntetőjogi kodifikációt vallja hivatásának, mint azt némely oldalról tévesen vélték, hanem egyrészt a büntető-törvények módosítására illetőleg kiegészítésére vonatkozó anyag egybegyűjtését, másrészt a teljes-ülési vitáknak előkészítését. Szem előtt tartva azt, hogy mi a sürgős, mi a szükséges s mi a kívánatos reform, de kiterjeszkedve azon kérdésekre is, melyeknek megoldása ez idő szerint még elodázható: a bizottság az egyes kérdések referálására szakelőadókat fog felkérni. Az előadó dolgozatát a bizottságban terjeszti elő, s a teljes-ülés az illető kérdéssel csak a bizottságbeli szűkebb körű megbeszélés után foglalkozik.

— **A börtönügyi kongresszus tárgyalásának összeállításán** a titkárok, Guillaume és Vámbéry Rusztem, serényen dolgoznak. A több kötetre menő gyűjtemény rövid idő múlva megjelen. A napilapoknak az a híre, hogy a szerkesztéssel Márkus Dezső és Fayer László bízták meg, alaptalan.

— **A koronaügyész ügyész-e?** A polgári perr-ndtartás törvényjavaslatának 648. §-a (az igazságügyi bizottság által megállapított szöveg) így szól: Házasági perekben a kir. ügyész (kir. főügyész, a Curia előtt a koronaügyész) abban az esetben is részt vehet, ha törvény szerint félként fel nem léphet.

— **Az ügyvitel egyszerűsítéséhez.** Igen gyakran tapasztaljuk, hogy a bíróságok a feleknek kézbesített végzéseken azt is megjelölik, hogy a végzés kinek kézbesítendő. Így a napokban fordult meg a kezeim közt egy 12 soros csődbírósági végzés, amely után 90 sort foglal el azon 86 egyén, illetőleg cég nevének a pontos lakcímmel együtt megjelölése, akinek, illetőleg amelyeknek a végzés kézbesítendő lesz. Idő- és pénzmegtakarítás ilyenben igen könnyen volna eszközölhető.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Kartell-törvényhozás Ausztriában.** Már régebben kilátásba volt véve Ausztriában a kartellügy törvényhozási szabályozása, de a maga egészében eddig megoldást nem nyert. Ezzel szemben speciális törvényjavaslatot fogadott el a képviselőház a cukorrépa kerületek megállapításának eltiltásáról. A törvényjavaslat megalkotására az a körülmény szolgáltatott okot, hogy a kartellbe lépett cukorgyárosok megállapodása következtében a cukorrépatermelő kényszerítve volt a répát annak a meghatározott gyárosnak eladni, akihez a kartell — a termelő meghallgatása nélkül — őt utalta és olyan árat kellett elfogadnia, amilyent az illető gyáros méltányosnak talált. Kénytelen volt a termelő még az olyan gyárosnak is eladni, aki köztudomás szerint fizetésképtelenvolt, és mert más gyárosnál répáját nem értékesíthette, bele kellett egyeznie minden lehető levonásokba, amelyeket a gyáros követelt. A törvényjavaslat szerint a cukorgyárak tulajdonosai, bérleti, vezetői és más alkalmazottai (ügynökök és répvásárlással megbízott egyének) között történt oly megállapodások, melyek szerint a cukorrépa kerületek meghatározatnak, tilosak és jogi hatályuk nincs. Ilyenmő megállapodások a répatermelők között csak annyiban érvényesek, amennyiben azok a répának szövetkezeti cukorgyárak részére

való szállításáról, vagy fizetése képtelen gyár részére a szállítás kizárásáról szólnak. Szerződésileg tehát büntetéspénz ki nem köthető és ha fizetés történt, az visszakövetelhető. Oly megállapodás, mely szerint a felek kötelesek magukat választott bíróság határozatainak alávetni, érvénytelen. A repaszállítási szerződésben nem foghat helyet oly kikötés, mely szerint a termelő a szállítandó mennyiségen kívül egyéb szavatossággal tartoznék. Abban az esetben pedig, ha a magot a gyártól nyerte, csak a mag tényleges felhasználásáért és a répa szokásos gondozásáért felelős. A gyárosnak nem szabad egyoldalulag az árat leszállítani, vagy rossz minőségű repáért levonást eszközölni. Aki a fenemlített megállapodások által a cukorrépa vételénél vagy eladásánál a másik szerződő fél megkárosítása mellett, vonatkozzék az akár az árra, akár egyéb szerződési feltételekre, oly gazdasági előnyöket eszközöl ki, melyek a szabad verseny mellett kizárva volnának, vagy aki a tilos megállapodások létesítése, terjesztése vagy azok kényszer útján való teljesítése érdekében a tulajdonost, bérlőt igazgatókat, gyárvezetőket, vagy egyéb gyári alkalmazottakat, ügynököket és repavásárlókat, vagy a cukorrépatermelőket a cukorrépa vételénél vagy szállításánál szabad akarattal érvényesítésében megfélemlítés, vagy erőszak által gátolja vagy gátolni igyekszik, amennyiben cselekménye a büntető törvény szerint súlyosabb elbírálás alá nem esik, kihágást követ el és a törvényszék által 8 naptól 3 hónapig terjedhető elzárással, vagy 2000 koronáig terjedhető pénz-büntetéssel büntetendő.

— **Szakszervezetek jogállása az Egyesült-Államokban.** I. H. Ralston, az északamerikai «National federation of labour» ügyésze a Braun-féle «Archiv» legutóbbi számában ismerteti az Egyesült-Államok szakszervezeteinek jogállását. Manapság szokásjogi alapon a bíróságok elismerik a munkásoknak abbéli jogát, hogy a béremelés vagy egyéb törvényesen megengedett célok elérése végett egyesülhessenek, sőt a szövetségi kormány és egyes államok törvényhozása az egyesületek jogi személyiségének megszerzéséről is intézkedtek. Azonban a magánjogok és munkaszerződés szabadságának megsértését képezi, ha erőszakkal, megfélemlítéssel vagy fenyegetéssel a munkaszerződés teljesítésének ellenőrzését kíséri meg valaki, vagy valamely egyént munkájában, illetve a munkaadót a munka kiadásában megakadályozni, avagy a szerződő feleket a szerződés teljesítésében zavarni igyekszik.

Szokásjog szerint a sztrájkok is meg vannak engedve, ha azok megengedett eszközökkel több egyén önkéntes egyesülés folytán a munkaviszonyok javítása, vagy egyéb törvényesen megengedett célok érdekében rendeztetnek. Törvényellenes a sztrájk, ha tiltott célokért történik, vagy másokat károsít. Amerikában a vállalkozóknak és a munkásoknak joga egyesülés által érdekeik előmozdítására teljesen egyenlő és ha a fennálló munkaviszony vagy az elvállalt munkából folyó kötelezettség nem akadályozza, a munkások éppen úgy közösen megszűntethetik a munkát, mint a vállalkozó őket szabadon elbocsáthatja. Amennyiben a vállalkozóval meg egyezni nem tudnak, a munkát közösen abban hagyhatják még akkor is, ha a vállalkozónak abból nagy kára származik, feltéve, hogy a munka beszüntetése a vállalkozó tulajdonának könnyelmű és rosszakaratu károsításával és életének megfenyegetésével nem történik. Kivételt e tekintetben csupán a vasutak üzemére nézve tett eddig kilencz állam. Másrészt bírói ítélettel kimondatott, hogy olyan egyesület, melynek az a célja, hogy a munkaadó megkárosítása végett a munkafeltételekkel megelégedett munkásokat sztrájkba szólítsa, törvényellenes és a munkaadó ellene kártérítési perrel léphet fel. Eppen így meg nem engedett az olyan egyesülés, mely a munkásokat valamely szakszervezetbe való belépésre akarja kényszeríteni az által, hogy azokat a munkában vagy a munkakeresésben zavarja, megakadályozza vagy zaklatja. Több állam és territorium törvényt hozott, mely szerint büntetendő cselekményt képez az, ha valamely egyesület, vagy valamely egyén a vállalkozókat, vagy munkásokat megfélemlíti abból a célból, hogy a megengedett munka felvállalását vagy folytatását megakadályozza. Sztrájkok alkalmával őrszemek felállítása, ha az felhívás és megfélemlítés nélkül és nem a vállalkozó telkén történik, hanem csak békés uton a munkások rábeszélését célozza, hogy a munkát hagyják abba, törvényesnek ismertetik el. A bojkottok azonban tiltva vannak és az illetőt kártérítésre jogosítják.

A meg nem engedett sztrájkok ellen jogorvoslat a büntetés, kártérítés és a bírói parancs. Minthogy azonban a kártérítési kereset a vagyontalan munkásokkal szemben eredményre nem vezet és ha behajtható is, legtöbb esetben a kártérítés nem áll arányban a sokszor helyre sem hozható kárral, minthogy továbbá a büntető eljárásnál a törvényszékek és esküdtszékek formális bizonyítékokat követelnek, ami sokszor igen nehéz, leginkább a bírói parancshoz szoktak folyamodni. A bírói parancs az equity courts bíróság által adatik ki. Az, aki sztrájkok által való megkárosításától tart, egy vagy több személy ellen panaszt emel, amire a másik fél meghallgatása nélkül azonnal kieszközöl ideiglenes rendelkezést (bírói parancs), mely ha az illető sztrájkolók tudomására jut, további cselekményeikért felelősségre vonhatók. Az ilyen intézkedés tárgyalás után véglegesíthető is és ha tovább is ellene szegülnének, pénz-, illetve szabadságvesztés-büntetés állapítható meg, anélkül, hogy a vádlott ügyét az esküdtszékhez vihetné.

Eddig negyven állam és territorium hozott törvényt arról, hogy a szakszervezetek, munkásegyletek védjegyeket választhatnak a tagjaik által készített munkák megjelölésére és más egyének ezeket a védjegyeket nem utánozhatják. Ezek a törvények elrendelik, hogy a védjegyek belajstromozandók. Az utánzás kihágást képez és kártérítésre is kötelezi az illetőt.

A szakszervezetek mindenütt oly törvény alkotását sürgetik, mely a vállalkozóknak megtiltja, hogy munkásaikkal oly megállapodást, vagy szerződést kössenek, mely szerint ezek szakszervezetekhez nem csatlakozhatnak, vagy ha ilyeneknek tagjai, ez alapon elbocsáthatók.

Némely államban a törvényhozás különös kedvezményekben részesíti a szakszervezeteket. Így Nebraska állam törvénye elrendeli, hogy a 25,000—40,000 lakossal bíró városokban az utcák, csatornák, körutak, parkok stb. munkálatai egyesületi tagok által végeztessenek, Nevadában és Montanában a törvény szerint az összes állami nyomtatványokon a szakszervezeti védjegynek kell lenni. Még továbbmenő kedvezmény, hogy egyes törvények szerint a községek önkormányzatában a szakszervezetek megfelelő képviseltetése is meg van engedve. A szövetségi kormány és 14 állam törvényhozása akkép intézkedett, hogy a békebíróság elé vitt munkásviszályok elintézéséhez, amennyiben azokban egyleti tagok is érdekelve vannak, 1—2, a szakszervezet által kijelölt egyén is meghivandó.

— **Házassági bontóperek Amerikában.** Amerikáról el van terjedve, hogy ott rendkívül könnyű a válás. Ez az általánosítás nem jogosult. Newyork államban pl. csak a házasságtörés fogadtatik el bontó okul. Dél-Karolina törvényei egyáltalán nem engedik meg a házasság felbontását. A többi államokban az egyes államoknak fentartott külön törvényhozás a legnagyobb össze-visszaságot mutatja. Dél Dakotában Oklahamában és Rhode Islandban ellenben a legtagabb magyarázatot engedő bontó okokat ismeri a törvény. Csak az tette kellemetlenné azon államokban a nem éppen nehezen menő válást, hogy a feleknek meg kellett szerezniök az illető állam honosságát, ami huzamos ottlakást feltételezett. Legujabban Nebraska állam bíráinak gyakorlata ezen is segít, mert közmondásszerű a gyorsaság, amelylyel ezen államban minden előzetes formaságok vizsgálata nélkül a bontó ítélet meghozatik.

A házassági jog terén uralkodó ezen tarkaság reakciója kép mozgalom indult meg egységes házassági jog alkotása érdekében és e mozgalmat támogatja maga Roosevelt elnök is. Kérdés azonban, lehetséges lesz-e egyes államok ellenében a tervbe vett törvényt a törvényhozáson keresztülvinni, mert a szövetségi gyűlés két harmada és az összes államok képviselőinek háromnegyedrésze szükséges a «válóperi ipar» megtörésére alkalmas törvény meghozatalához.

Dr. Pilár Iván Dolnja-Tuzlában (Bosznia) Appel-tér 246. sz. a ügyvédi irodáját megnyitotta.

11326

Teljes gyakorlattal bíró ügyvédjelölt Budapesten vagy vidéken irodát keres. Czime: Dr. Rappensberger János, Vác.

11272

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 25. sz.

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4. sz.

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési díj: félévre — 12 kor.
negyedévre 6 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A kormányprogramm. — A házasságon kívül született gyermek öröklési joga anyja után. *Dr. Márkus Dezső* kir. táblai bírótól. — A lopás értékminimumának kérdéséhez. *F.* — Szemelvények a «cégvalódiság elvé»-nek magyarázata köréből. *Dr. Vályi Sándor* budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszéki bírótól. — *Törvénykezési Szemle:* Kereskedelmi ügyletből eredő vételár tartozás teljesítési helye. *Dr. Kruk Elemér* budapesti ügyvédtől. — Különfélék. *Melléklet:* Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből. Tartalommutató a Döntvénytár II. kötetéhez.

A kormányprogramm.

A programm a tervbe vett igazságügyi reformokról is megemlékezik.

Egyelőre elméleti jelentőségű ugyan a tervezgetés, de pár észrevételt mégis teszünk.

Nincs, aki nem helyeselné az általános magánjogi törvénykönyv megalkotását. Azt hisszük azonban, hogy a magánjogi törvénykönyv még nem jutott el abba a stádiumba, hogy a végleges tervezet előterjeszthető volna. A polgári peres eljárás reformja ellenben teljesen érett a megvalósításra és e tekintetben széles körök megnyugtatóra szolgálja annak kijelentése, hogy ezen tárgyan nem új kísérletezésekkel próbálkoznak, hanem az évtizedek fáradságának és tapasztalatainak gyümölcsét képező javaslatot fogják — ha rákerül a sor — a törvényhozás elé terjeszteni.

Hogy a kormány a büntetőtörvénykönyv revíziójával enyhíteni kívánja a túlszigoruaknak bizonyult rendelkezéseket, ezt megnyugvással vesszük. De nélkülözzük a többi fontos büntetőjogi reformtervek megemlézését. Nem találjuk a programmban a bünvádi perrendtartás módosítását sem, holott ez a reform már a Curia tehermentesítésének érdekében is égetően sürgős.

Legfőbb bíróságunk működésének a rendes kerékvágásba való terelése kapcsolatos a bírói szervezetben régóta tervezett átalakításokkal is. Ugyancsak elodázhatlan az ügyvédség szervezeti reformja, valamint a bírói és ügyvédi képesítés színvonalának emelése. Ezekről a program meg sem emlékezik.

Kissé homályosnak találjuk a program azon kijelentését, mely szerint «demokratikus feladat a fogyasztó tömegek megvédése oly módon, hogy a kereskedelmi törvény revíziójával az üzleti forgalomban a jóhiszeműség és tisztesség előmozdítása biztosíttassék». A jóhiszeműség és tisztesség nem csak a kereskedelmi jognak, hanem az egész jogrendszernek elemi követelménye. A német kodifikáció a Treu und Glaube alapelvét nem is a kereskedelmi törvényben szabályozta, hanem az általános polgári törvénykönyvben. A kereskedelmi jog keretében tehát a fogyasztó közönség speciális védelme alig foghat helyet, mert a kereskedelmi törvény hatályának tulajdonképpen csak a szorosan vett kereskedelmi forgalomra kell szorítkoznia. A kereskedelmi jog reformja a fogyasztó közönségnek védelmére annyiban szolgálhat, hogy a kereskedelmi törvénynek ma túlságosan nagy terjedelmű területét a valóságos kereskedelemre kell szorítani, míg a fogyasztók nagy tömegére az általános magánjog maradna érvényben.

A programm pontjaiból kiemeljük még a szövetkezeti és biztosítási jog reformját, valamint a végrehajtási törvény

módosítását és az uzsoratörvény revízióját, amely feladatok mindenikénél hangsúlyozzák a reformok szociális szellemben való keresztülvitelének szükségét.

Talán csak tévedésből maradt ki a telekkönyvi reform, amely nem egyedül jogi, de főleg gazdasági szempontból fontos és amely nélkül egészséges birtokpolitika el sem képzelhető.

Mint látjuk, a munkaterv felöleli csaknem mindazon feladatokat, amelyek a jogi közvéleményt az utóbbi évtizedekben foglalkoztatták. És habár a reformok sorrendje és iránya tekintetében kevés tájékoztatásunk van, nagyban és egészben mindenki meg lehetne elégedve, ha a legközelebbi országgyűlési ciklus alatt e munkaprogramnak csak fele megvalósulhatna.

Ámde erre — a legnagyobb optimizmus mellett is — kevés kilátás van, mert előreláthatólag még a normális politikai helyzetben is sok idő telik el, amíg a törvényhozásban a közjogi és gazdasági kérdések mellett a jogi reformok sorra kerülhetnek. De számos olyan teendő van, amely a törvényhozás közreműködése nélkül is megvalósítható. Mivel a szervezeti és perjogi reformok törvénybe iktatásáig előreláthatólag esztendőök fognak eltelni, addig is megvalósítható volna az ügyvitel egyszerűsítése és ezzel kapcsolatban a bírák felszabadítása a tisztán kezelői teendők alól; a pénzkezelésnek a bíróságok és ügyészségek kezéből való teljes kivétele; a felügyelet hatályosabbá tétele; az előkészítő szolgálat helyesebb beosztása és a bírói pályára készülőek cél tudatos, gyakorlati kiképzése; a megkezdett büntetőjogi reformok folytatása; a javítóintézeti ügy fejlesztése; a patronage meghonosítása; a rabsegélyezés újjászervezése: csupa olyan rendkívül fontos feladatok, amelyeknek megvalósításához semmiféle törvényhozási intézkedés nem szükséges.

A házasságon kívül született gyermek öröklési joga anyja után.

A kir. Curia 1905 szeptember 27-én 6059/1904. számú ítéletével kimondotta, hogy «bírói gyakorlat szerint az anya vagyonában törvényes leszármazók léte esetében is a törvénytelen gyermeket is megilleti az öröklési jog» és ezen a címen a házasságon kívül született gyermeknek is, a törvényes gyermekek mellett, törvényes osztályrészt juttatott.*

Igaz elismerés illeti a kir. Curia e határozatáért mindenki részéről, aki emberségesen érez és vérző szívvel látja napról napra az igazságtalanságok és kegyetlenségek vég nélkül való sorát, amelylyel a társadalom ama szerencsétlen embereket sújtja, akik véletlenül házasságon kívül születtek. Alig van bűncselekmény, amelyért oly súlyos büntetés járna, mint ezért a szerencsétlenségért, amelynek alanyai olyannyira ártatlanok annak előidézésében. S míg nincs egyetlen bűncselekmény sem, amelynek büntethetősége el ne évnélne, amelynek következtetéseit el ne fődne idővel a megbocsátás vagy a feledés fátyola: addig a házasságon kívül születésért — tehát egy élettani folyamatért — a társadalom életfogytiglan tartó megbélyegzéssel sújt, egy rettenetesen ember-

* Közölve a lapunk jelen számában mellékelt Döntvénytár (IV. f. III. k. 133. sz. eset) 176. lapján.

telen elmélet alapján. A szülőknek a társadalmi rend által bűnösnek itélt viselkedéseért a gyermeket bünteti, ugyanaz a társadalom, amelynek egyik jogi alapelve, hogy az apák bűneiért a gyermekek sohasem bűnhődhetnek.

Ismerve a házasságon kívül született gyermeknek ezt a kétségbeejtően szomorú helyzetét és számolva a társadalomnak mélyen elszomorító előítéletével a születésükért felelősekké valóban nem tehető eme szerencsétlenekkel szemben: őszinte örömmel kell üdvözölni minden jelenséget, amely az előítéleteknek bárcsak minimális csökkenéséről tanuskozik és azért örvendünk a kir. Curia-nak fön idézett ítéletének is, amely egy kis lépéssel előbbre viszi ezt az óriás horderejű kérdést.

Csalódik azonban, aki azt hiszi, hogy legfőbb bíróságunk ezzel az ítéletével joggyakorlatunknak egészen új ösvényére lépett. Már harmincz esztendővel ezelőtt is kimondotta volt a legfőbb ítélőszék, hogy a házasságon kívül született gyermek anyja után akkor is örököl, ha annak törvényes leszármazója is maradt (2497/1874. sz. *Dt. r. f. XII.* 122. l.). Hasonlóképpen döntött a budapesti kir. tábla 49,012/1883. sz. ítéletével (Márkus II. k. 2359. sz.) és a kir. Curia 1883. évi november 28-án 1926. sz. a. (Márkus II. k. 2358. sz.) Ezóta a joggyakorlat letért erről az egyedül igazságos, méltányos és emberséges utról, az ideigl. törvénykezési szabályok I. r. 9. §-ának ama szabályára támaszkodva, hogy a végrendelet nem létében az örökhagyónak minden vagyona a tőle leszármazó *törvényes* gyermekekre száll. Pedig az ideigl. törv. szab. alkotói — a tárgyalások jegyzőkönyveiből kitűnően — a házasságon kívül született gyermekekre nem is gondoltak a szakaszok megszerkesztésekor; a *törvényes* gyermek, *törvényes* maradék kifejezés éppen csak ebben az egyetlen 9. §-ban fordul elő, ellenben nincs meg ez a megkülönböztetés sem a törvényes osztályrésről rendelkező 7. és 8. §§-okban, ahol általánosságban *leszármazókról* van szó, sem pedig a 10. §-ban, amely a szülők, vagy a 11. és 12. §§-ban, amelyek az oldal-rokonok, ill. a nagyszülők stb. öröklését szabályozzák s ahol ugyancsak *leszármazókról* van szó, a születés törvényességének hangsúlyozása nélkül.

Már pedig nyilvánvaló, hogy abban az esetben, ha az országbirói értekezlet tagjai tudatosan különbséget akartak volna tenni a házasságban és azon kívül született gyermekek közt, ezt a megkülönböztetést nem szorították volna éppen csak a 9. §-ra, hanem kifejezetten íggették volna a törvényes öröklést (vagy az idézett törvény szavaival élve: a végrendelet nélküli öröklést) szabályozó összes szakaszokban, nemkülönben a mi szempontunkból különösen fontos törvényes osztályrésről rendelkező 7. és 8. §§-ban. Máskülönben, betűmagyarázattal, arra a következtetésre kellene jutnunk, hogy ott, ahol az id. törv. szab. általánosságban csak *leszármazókról* beszélnek, az összes lemenőket kell értenünk, tekintet nélkül származásuk törvényességére, oly szándék, amelyet bizonyára lehetetlen jóhiszeműen imputálni az országbirói értekezlet tagjainak. Tökéletesen osztozom tehát Kern Tivadar ama fölfogásában (öröklési jog 14. §.), hogy az országbirói értekezlet a házasságon kívül született gyermek öröklési jogának kérdésében hallgatag föntartotta az 1848 előtt fönállott jogunk álláspontját, amely azt csaknem teljesen kizárta volt az örökségből (csak *Kövy* állítja, hogy az anyja után van törvényes öröklési joga, *Frank, Kelemen, Szlemenics* ezt sem ismerik el).

Ily módon a kérdés megoldása a joggyakorlatra maradt, amely azt eleinte, mint láttuk, eléggé kedvezően oldotta meg, bizonyára humanismusból is, de talán az osztrák polg. törvénykönyv 754. §-ának hatása alatt is, amelynek első mondata szerint «az anyára nézve a házasságkivüli gyermekek, a szabadon előörökíthető vagyoni örökösödést illetőleg, a törvényes gyermekekkel egyenlő jogokkal birnak». Később gyakorlatunk letért erről a helyes ösvényről és az id. törv.

szab. idézett szabályára támaszkodva, nem ismerte el a házasságon kívül született gyermeknek a törvényes gyermekkel konkuráló öröklési jogát az anya hagyatékában (így pl. Curia: 1884 január 9. 3941/83. sz., 1885 október 6. 1181. sz., 1888 május 1. 10,369. sz. (Márkus II. k. 226—227. l.), 1892. évi április 21. 6000/91. sz. (u. o. 229. l.) 1898 szeptember 7. 1473. sz. (Márkus X. k. 174. l.), 1902 márczius 13. 3067/901. sz. (Márkus XIII. k. 298. l.), hanem csak azt, hogy végrendelet és törvényes leszármazók hiányában örököl — esetleg a felmenőkkel együtt — amaz oldalági örökösökkel szemben, akik az id. törv. szab. 12. §-a alapján követelik az örökséget; az anyai rokonokkal szemben tehát nem ismeri el a házasságon kívül született gyermek törvényes örökös jogát.

Az eme sorok elején közölt ítélet remélni engedi, hogy legfőbb bíróságunk nem fog megmaradni ezen rideg állásponton, amely minden emberies érzéssel ellenkezik. Remélhető, hogy ha most visszatért a százesztendőös osztrák polgári törvénykönyvnek az imént vázolt joggyakorlatnál embersége-sebb álláspontjára, a további kérdések megoldásánál számolni fog a társadalmi és a jogászai fölfogás átalakulásával. Hiszen a magyar polgári törvénykönyv 1900. évi tervezete is 343. §-ában kimondja, hogy a törvénytelen gyermek anyjának és anyja rokonainak épp oly rokona, mintha törvényes származású volna, ebből pedig természetesen következik, hogy a törvénytelen gyermek anyjának és anyja rokonainak örököse (1804. §; ind. V. k. 26. l.) Azonos állásponton van a német polgári törvénykönyv is. (1705., 1924. §§.)

Ezt az álláspontot kellene ebben a kérdésben bíróságainknak is elfogadniok, mert ismétlem, a bírónak nem szabad elzárkóznia kora változott fölfogásától, különösen akkor nem, mikor ez az új fölfogás évezredes igazságtalanságot akar — bár csak eltűnően kis részében, — jóvátenni, mert hiszen nagyban és egészben a tételes jogok, a legujabbak is, nemkülönben tervezetünk is, a házasságon kívül született gyermek jogállása kérdésében, melyet most egyéb vonatkozásaiban sem akarok érinteni, még mindig messze elmaradnak az igazságosság, méltányosság és emberiesség követelményeitől. A magyar bíró ebben a kérdésben is, mint más magánjogi kérdésben, abban a szerencsés helyzetben van, hogy tételes szabály nem igen köti meg kezét és hogy ítélkezésével nemcsak a jog újabb fejlődését irányíthatja, hanem a társadalom fölfogására is döntő hatással befolyhat. A kir. Curia legujabb ítélete mutatja, hogy ez a hatás mily jótékony irányu lehet. Legyen szabad remélnünk, hogy állandóan ezen az ösvényen haladva, fokozatosan eljut majd odáig, a hová a jogosságnak és az emberi érzésnek örök törvénye vezet, megkönnyítve a jövő törvényhozásnak is munkáját, amelynek végczélja ebben a kérdésben csakis a születésből eredő hátrányok teljes megszüntetése lehet.

Dr. Márkus Dezső,
kir. ítélő táblai bíró.

A lopás értékminimumának kérdéséhez.

E lapok 41. számában irtuk, hogy lopás nem jön létre, ahol az elvett dolog *számba nem jöhető minimális* értékkel bir. Megmagyarázzuk közelebbről, hogy mit értünk az ily érték alatt.

A büntetőjogi minimális értéket meg kell különböztetni a nemzetgazdasági értékminimumtól. Büntetőjogi értelemben a minimális érték az a mennyiség, melynek megvédésére az állam büntető bíráskodásának apparátusát közérdekből mozgásba kell hozni.

Számos bűncselekménynél magától értetik ezen értékhatár betartása. Ilyen elsősorban a csalárd és vétkes bukás; ha itt pl. 20 K volna a kárösszeg, a bíró a bűncselekményt nem állapítaná meg. A csalás is ki van zárva, ha a kárösszeg pl. csak néhány fillér; ugyanígy a hűtlen kezelés, a talált do-

log megtartása, a váltóhamisítás, az okirathamisítás egyáltalán, más vagyonának megrongálása, a vizáradás okozása.

Bár nem azonos, de mégis analog jelenség mutatkozik a testi sértésnél. Ha a testi sérülés minimális és tetteges injuria nem jöhet szóba, a bíró fel fog menteni, mert a jogtárgy, a testi épség, nincs komolyabban megsértve s ami csekély sérülés fenforog, azt a természet maga eltünteti s az előbbi állapot önmagától helyre áll. Becsületsértési pereknél is előfordulhat a meggyalázás oly csekély foka, amelyet a bíró ignorál.

A lopásnál szerintünk figyelembe kell venni leginkább azon conventionális értékhatárt, amelyen alúl az illető életkörüben a dologra sulyt nem szoktak helyezni. (Quantité négligeable.) Ilyen pl. az irodákban egy-két ív írópapír, melyet bárki felhasználhat anélkül, hogy lopás vádját fognák ellene emelni. Vagy a lakásokban a gyufa, a szivar, egy pohár bor, egy rózsza; vagy egy boros üveg, melyet jókedvében a vendég magával visz; továbbá az udvarban azon aprófa vagy ócska vas, mely hulladék számba megy; szénraktárak környékén pár darab szén; vagy a háztartásban egy-egy régi ruha darab, hibás edény, mely alig bir forgalmi értékkel.

Bíróságaink kétség kívül elutasítanak maguktól, ha az előkelő osztályok körébe tartozó egyén követne el ily minimális értékű tárgyon «lopást»; és helyesen tennék. De figyelembe kell venniök, hogy a vidéken a földműves nép között szintén fejlődtek ki az ottani viszonyokból folyó olyszerű felfogások, melyek bizonyos látszólagos lopási cselekményeket neutralizálnak. Átértik a vidéken a szegény ember helyzetét, midőn eshetőleg másnak termékével — «Isten áldásával», mint mondják — fedezi egyszer saját vagy hozzátartozóinak közvetlen szükségletét. Kétségkívül elősegíti a felfogás enyhülését itt is az a körülmény, hogy a természet maga pótolja azt a pár darab leszakasztott gyümölcsöt. Ily szempontok uralkodnak a Magnaud-féle ítéletekben s ezek kétség kívül megközelítik az általános felfogást.

Hogy a lopás a törvény szerint alaki bűncselekmény, nem változtat. Habár a tett első sorban a birtok ellen irányzottnak tekintetik, a szándéknak az eltulajdonításra irányzottnak kell lennie. A csaknem értéktelen dolog elvétele nem állapítja meg a vagyoni statusquo megváltoztatását; s ha valaki ezt nem bolygatja, nem követett el lopást. Más szóval: ha az eltulajdonítási szándékkal elvett dolog értéke az illető életkör vagy a vidék gazdasági viszonyai szerint éppen nem jön számba, megfelelő érték nem sértetett meg s ennél fogva bűncselekmény ki van zárva.

Felhozzák, hogy a minősített lopásoknál nem az érték az irányadó, hanem a vagyon megtámadásának veszedelmes módja. Erre válaszunk az, hogy ahol a tolvaj megelégedett a minimális értékű tárggyal, ott a támadás sem lehetett veszélyes. Ha a célzat nagyobb lopásra irányult, természetes, hogy megváltozik az eset jellege.

Az ellentétes felfogás leginkább a Btk. 336. §-ának e szavaira támaszkodik: «tekintet nélkül a dolog értékére». Meg kell azonban jegyezni, hogy itt nem érthető az érték nélküli dolog is. A törvény csak azt akarja kifejezni, hogy az 50 frtos értékhatár mellőzésével minősített a lopás, tekintet nélkül a dolog *kisebb vagy nagyobb* értékére. Ha egy magyarázat absurd eredményre visz: ez legjobb bizonyítéka annak, hogy azon magyarázat helytelen. Már pedig egy *értéktelen* vagy csaknem ilyen dolog elvételeért 5 évig terjedhető fegyházát megállapítani nem bir értelemmel. A kiszabott büntetés kivételes súlyossága mutatja leginkább, hogy azon értelmezés tarthatatlan.

Hallgassunk meg pár német író.

Helyesen mondja *Hälschner*: Betrachtet man als wertlos auch diejenige Sache, welche einen nur minimalen Tauschwert hat, so ist es richtig, dass regelmässig das Wegnehmen einer solchen nicht als Diebstahl zu strafen sein wird, und

zwar darum nicht, weil das Wegnehmen in der Voraussetzung erfolgen wird, dass es nicht invito domino geschehe. (Das Gemeine Deutsche Strafrecht. 1884. II. 282. 1.) Ugyancsak *Merkel*: Es scheint nicht angemessen zu sein, den ignominieusen Charakter des Diebstahls dadurch in Frage zu stellen, dass man seinen Begriff auf Strohalm-Affären ausdehnt. (Holtzendorff Handbuch, III. 634. 1.) *Lammasch* felhoz *Mittermaier* nyomán mint botrányost egy esetet, melyben egy francia bíróság lopásban bűnösnek mondotta azt az embert, aki egy városban, ahol a szemét elhordása bérbe volt adva, a bérlő kárára utcai hulladékot szedett fel. (Diebstahl und Beleidigung. 1893. 6. 1.)

Ugy látszik, a magyar gyakorlat férfiai a Begriffsjurisprudenz tulhajtásában messzebb mennek, mint a német tudósok.

Nálunk egyébiránt leginkább a csendőrség tulságos buzgalma gyártja a nagyon apró lopási pereket. A csendőrök kikutatják a «bűncselekményt», az ügyészség — komolyabb mérlegelés nélkül — megteszi az indítványt, a bíróság pedig elítél.

Nem a kriminalitások szaporodnak, hanem a bűnpercek és természetesen a csendőri fogdíjak. F.

Szemelvények a «cégvalódiság elvé»-nek magyarázata köréből.''

A «toldat» használatának módja a cégben.

I. A K. T. a céghasználat módját meghatározó rendelkezéseiben a «cég» kitétel mellett megkülönböztetve tesz említést a toldatról, mint a cégszövegnek oly kiegészítő részéről, melynek a cégbe felvétele és használata szintén korlátozva van. (K. T. 11. és 12. §§.)

Toldat alatt ebben a vonatkozásban a bejegyzett cégszövegnek mindazon kitételeit és jelzőit értjük, melyek a kereskedő személyének vagy üzletének közelebbi megjelölésére, valamint azoknak másoktól való megkülönböztetésére, végre az utódlás kifejezésére szolgálnak. A toldat használatára vonatkozó jogszabály a K. T. 11. §. második bekezdésében csak az egyéni cégekre vonatkozással van felállítva. Miután azonban az «Értekezl. Jkv.»-ek szerint a cégvalódiság elve a cégekre általában, azoknak megkülönböztetése nélkül mondatott ki alkalmazandónak és nincs is elfogadható ok arra, hogy az egyéni cégekre nézve a céghasználat más cégeknél szigorubbán korlátoztassék, a toldatra vonatkozó jogszabálynak az egyéni cégekről rendelkező §-ba beillesztését pusztán törvényszerkesztési hibának kell tekintelnünk. Ebből kiindulva a birói gyakorlat is általában azt a felfogást követeli, hogy a szóban forgó alább irt jogszabály minden cégre általában alkalmazást nyer. Vagyis kereskedőknek általában:

K. T. 11. §. (második bekezd.)

«Szabadságukban áll oly toldásokkal élni, melyek a személy vagy üzlet közelebbi megjelölésére szolgálnak.»

Terv. 14 cz. Ért Jkv. 23. s köv. 1.

A törvény nem határozta meg és így a bíróságnak belátására bízta annak megállapítását, hogy mely toldatok olya-nok, melyek az üzlettulajdonos személyét vagy üzletét közelebből megjelölik.

Ennek a ténykérdésnek elbirálásánál főkép a közönségnek azon érdeke irányadó, hogy az a cégbe foglalt toldat által a kereskedő üzletének körére, terjedelmére, viszonyaira nézve meg ne tévesztessék. Ebből a nézőpontból minden olyan toldat megfelelő, mely a valóságot és a tényleges viszonyokat fejezi ki. Ellenben a cégbe fel nem vehetők olyan

* Mutatvány szerzőnek a «Franklin-Társulat» kiadásában e hó második felében megjelenő «Magyar Cégjog» című művéből.

* Szerző magyarázatát munkájában a legújabb birói gyakorlatból merített casuistika egészíti ki.

toldatok, amelyek a valóságtól eltérő tények és viszonyok kifejezésére szolgálnak és amelyek hirhajászatra, reklám-célokra, a közönség félrevezetésére irányulnak.

Kereskedelmi törvényünk megkülönbözteti a társasági viszonyra utaló toldást, melyet ujonnan keletkező egyéni cégek cégükbe fel nem vehetnek (K. T. 11. §.), társas cégek pedig felvenni kötelesek (K. T. 13. és 14. §§.). Továbbá ismeri törvényünk az utódlást kifejező toldást, melynek üzletátháramlás esetére való használatát a jogutód tetszésére bizza (K. T. 13. §.). Ezeken kívül a törvény a toldások közt további megkülönböztetést nem tesz. A toldás vonatkozhatik a kereskedő személyére, rokonsági viszonyaira, üzletkörére és vállalatának tárgyára, üzletének fekvési helyére stb.; egyszerűen mindenre, ami a cégbirtokos személyének és üzletének másoktól a valóságnak megfelelő megkülönböztetésére alkalmas. Hogy a cégvalódiság elvének mely toldások felelnek meg, ez a ténykérdés esetenkénti bírói mérlegelés és döntés tárgya. Erre vonatkozólag a bírói gyakorlatnak (főképp a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék jelenlegi gyakorlatából meritett) néhány főbb elve a következő:

Az iparigazolvány vagy engedélyben feltüntetett kereskedés, vagy iparágtól és az üzlettől eltérő vállalati tárgynak a cégben megnevezése meg nem engedtetik. E szerint az olyan cégeknek, melyek a cégszövegben vállalatuk tárgyát kitüntetni kívánják — már az iparüzés bejelentésénél érdekükben áll annak megfelelő kereskedési vagy iparág gyakorlatát bejelenteni.

«Gyár», «nagykereskedő» jelzők csak az üzlet ilyen terjedelmének az iparigazolványban feltüntetése, esetleg az említett jelzőnek megfelelő berendezkedés igazolása alapján jegyeztetnek be.

Rokonsági viszonyra utaló jelzők («fia» «fiai» «testvérek» stb.) csak ennek a viszonynak igazolása esetén jegyeztetnek be.

Hangzatos czimek felvétele meg nem engedtetik.

«Magyar», «hazai», jelzők használata ellen rendszerint kifogás nem tehető. «Általános» jelző valóságos volta esetenként bírálható el.

«Országos» jelző csak valamely országos jellegű üzletkörrel bíró nagyszabású, vagy állami támogatásban részesülő vállalatnak cégébe vehető fel.

Az «első magyar» jelző bejegyzésének, feltételül megkivántatik, hogy az ország összes kereskedelmi és iparkamaráinak bizonyítványával igazoltassék a folyamodó vállalatának vagy gyárának az országban elsőisége.

Az «Intézet» jelzőnek magánosok cégébe felvétele rendszerint nem engedtetik meg.

A «védjegy» a cégbe csak akkor vehető fel, ha értelménél fogva a cégbirtokos személyének vagy üzletének megjelölésére szolgál. De magában véve a védjegy megszerzése ennek a cégbe is felvételére alapot nem nyújt.

Olyan toldat, amely idegen személy nevét foglalja magában, csak az illető beleegyezésének igazolása esetén jegyezhető be, de e feltétel mellett is csak akkor, ha az illető név valamely a valóságnak megfelelő ténnyel vagy jogviszonnyal való vonatkozásban használtatik.¹

Részvénytársaságok és szövetkezetek cégükbe allegorikus, mithologiai neveket is tetszés szerint felvehetnek.² (Pl. «Hungaria», «Hunnia» stb.)

II. Megjegyzésre méltó körülmény, hogy a K. T. 11. §-a csak a cégjegyzékbe bevezetett cégszövegbe bejegyezhető toldásokról rendelkezik. Míg e rendelkezés nem terjed ki an-

nak szabályozására is, hogy a kereskedő cégtábláján, levelein, nyomtatványain, hirdetéseiben mily jelzőket, jelvényeket, képes ábrázolatokat használhat.

Erre vonatkozólag az Ipartörv. (1884: XVII. tcz.) 58. §-a szintén a cégvalódiság elvének megfelelő azt a szabályt emelte érvényre, hogy a kereskedő csak a valóságnak és tényleges üzleti viszonyoknak megfelelő jelzőket, jelvényeket és adatokat használhat. E tekintetben a kereskedő cselekvési szabadsága tágabb körű, mint a cégszövegbe felveendő toldások használatánál.

Jelestül a kereskedő a valóságnak megfelelő formában és mások jogainak sérelme nélkül cégtábláján, hirdetéseiben, körleveleiben, gyártmányainak, áruinak minőségét, olcsóságát feltüntető jelzőket, képes ábrázolatokat, az üzlet könnyebb feltalálására szolgáló megjelöléseket (pl. «az oroszlanhoz», a «a fekete kutyához»), kiállítási érmeknek rajzát, családi címerét, az 1883: XVIII. tcz.-ben előszabott miniszter elnöki vagy esetleg törvényhozási engedély feltétele alatt az ország egyesített vagy külön címereit stb. feltüntetheti és közzéteheti. Holott mindezek a bejegyzett cég toldatául nem szolgálhatnak és be nem jegyezhetők.

Több cég használata.

Hazai bírói gyakorlatunk újabb időkig azt az álláspontot foglalta el, hogy ugyanaz a kereskedő üzletet csak egy cég alatt folytathat. Ennek a felfogásnak legfőbb indokául szolgált, hogy a közönségnek a cégtulajdonos személyében való megtévesztésre vezethet, ha ugyanaz a jogalany egymástól különböző több cégszöveget használ.

Az újabb — bár megállapodottnak még nem tekintendő — judikatura a fentebbi elvtől több tekintetben eltért és olyan kivételeknek is tért engedett, amelyek lehetővé teszik, hogy ugyanaz a kereskedő tényleg több céget használjon.

Ilyen kivételek következnek:

1. Valamely cég, mint egy más (társas) cégnek tagja.

A K. T. nem rendelkezik arról, hogy ugyanaz a kereskedő csak egy cég alatt, illetőleg a cégek osztályozásának megfelelő egyféle minőségben (pld.: csak mint egyéni cégbirtokos vagy közkereseti társtag) folytathat kereskedést. Valamint azt sem tiltja, hogy ugyanaz a kereskedő vagy iparos különböző üzletágakra terjedő több üzletet tartson üzemben és különböző cégek alatt folytatott üzletek vitelében vehessen részt.^{1 2}

Ebből folyólag sohasem merült fel kétség arra nézve, hogy egyéni cégeknek birtokosai, valamint közkereseti és betéti társaságoknak tagjai egyuttal részvénytársaságoknak és szövetkezeteknek tagjai lehetnek.

Nincs törvényes akadálya annak sem, hogy valamely egyéni cégnek egyedüli birtokosa egyuttal egy vagy több közkereseti társaságnak is tagja, vagy betéti társaságoknak akár bel-, akár pedig kültagja, továbbá ugyanaz a személy egyidejűleg több közkereseti vagy betéti társaságnak is tagja legyen. Végre: megengedhetőnek találtatott, hogy közkereseti és betéti társaságok más ugyanilyen társaságoknak társtagjául beléphessenek.

Ellenben éles jogvita fejlődött ki abban a kérdésben, hogy részvénytársaságok közkereseti társaságoknak tagjai lehetnek-e? A győri kir. ítélőtáblának erre vonatkozó 22. sz. t. ü. határozatával szemben a m. kir. Curia ezt a kérdést igenlőleg oldotta meg. Amely felfogásból következik, hogy részvénytársaságok betéti társaságoknak beltágjaiul is elismerendők. Annak pedig éppen nincs elvi akadálya, hogy rész-

¹ Pl. ily toldat «Luczenbacher utódai fatelepének bérelője» bejegyeztetett. (BP. K. V. T. 118, 133/902.)

² De a bejegyzésnek akadálya lehet az a körülmény, hogy ugyanazon helyen vagy községben levő más kereskedőnek bejegyzett cégében az illető jelző már előfordul. (K. T. 17. §.)

¹ Az ipartörvény 47. §-a többféle iparnak egy személy általi gyakorlását világosan megengedi.

² A K. T. 74—75. §-ában meghatározott versenyzési tilalom csak hasonló üzletkörű ügyletekre és csak a társasági tagok egymásközi jogviszonyaira vonatkozik.

vénnytársaságok betéti társaságokba kütagokul lépjenek be. A szövetkezeteknek a K. T. 223. §-ában korlátozott célját és üzleti körét tekintve, nem felelne meg a törvény szellemének megengedni, hogy a szövetkezetek közkereseti vagy betéti társaságoknak tagjai lehessenek.^{1 2}

2. Többszörös céghasználát valamely üzletnek céghasználati joggal megszerzése esetén.

Annak az elvnek, hogy ugyanannak a kereskedőnek csak egy cége lehet, rideg alkalmazását különösen nehezíti a K. T. 12. §-ának az a rendelkezése, hogy aki valamely létező kereskedelmi üzletet szerződés vagy örökösödés útján szerez meg, azt a volt tulajdonos vagy jogutódainak beleegyezésével az eddigi cég alatt, az utódlást kifejező toldással vagy anélkül használhatja.

Erre nézve az az értelmezés is tért hódított, hogy az említett rendelkezés csak olyan kereskedőkre vonatkozatható, kiknek az üzlet megszerzésekor még bejegyzett cége nincsen. Amiből az következne, hogy a már bejegyzett céggel bíró kereskedő valamely üzletnek céghasználati joggal megszerzése esetében a két cég közül tartoznék választani. Vagyis vagy csupán a régi céget használhatná tovább, vagy pedig annak használata abbahagyásával csak az új cégszöveget vehetné fel.³

Ámde eltekintve attól, hogy a törvény az előbb említett értelmezést nem támoogatja, mindenesetre kétséges, hogy valamely üzletnek céghasználati joggal megszerzése esetében a már bejegyzett kereskedő mi alapon fosztassék meg amaz anyagi és erkölcsi előnyöktől, amelyekkel reá nézve egyrészt a megszerzett üzlet cégének, másrészt a saját régi üzlete cégének használata járhat. Továbbá a megszerzett üzlet értékének alkotó elemét képező céghasználati jog gyakorlása és értékesítése tekintetében a már bejegyzett kereskedő miért bírjon a be nem jegyzettnél kevesebb igényjogosultsággal?

Azzal az ellenvetéssel szemben, hogy a többféle cég alatt való üzletfolytatás a közönség megtévesztésének veszélyével jár, alaposan lehet felhozni, hogy a cégjegyzékből bárki meggyőződhetik arról, hogy ugyanaz a jogalany több cég alatt is folytat üzletet.

Valamely követelésnek végrehajtás után, vagy csőd esetében érvényesítése esetén pedig ugyanannak a kereskedőnek több cég alatt folytatott üzleteiben levő vagyona egyaránt kielégítési alapul szolgál.

Ezeknek az érveknek mérlegelése vezetett újabb bírói határozatokban nyilvánult ama felfogásra,⁴ hogy:

a) Egyéni cégek üzletének céghasználati joggal részvénytársaságra átruházása esetén az egyéni cég birtokosául a részvénytársaság is bejegyezhető, anélkül, hogy a részvénytársaság által megszerzett cégnek a társas cégjegyzékbe átvitele szükséges volna. Ily esetben a részvénytársaság cég-lapján bejegyzett jogviszonyok az egyéni cégre is kiterjedő hatálylyal bírnak.⁵

b) Egyéni cég üzletét céghasználati joggal megszerző közkereseti társaság (az e minőségében bejegyzett régi cég szövegének változatlan megtartása mellett), az átruházott cég birtokosául is bejegyezhető.⁶ Ebben az esetben azonban a cégnek a társas cégjegyzékbe átvétele mellőzhetetlen.

Minthogy az a) és b) pontokban jelzett esetekben a

¹ Ily értelemben határozott a budapesti keresk. és vtszék 63.005/905. sz. (még nem jogerős) végzésben.

² Tudtunkkal még nyílt kérdés, hogy külföldi részvénytársaságoknak és szövetkezeteknek bejegyzett fióktelepei belföldi társas cégek tagjainak elismerendők-e?

³ A szerző nézetéhez is e felfogás áll legközelebb.

⁴ Megfelel a budapesti ker. és vtszék jelenlegi újabb gyakorlatának.

⁵ Előfordult esetekben azonban az a cégjegyzési módzat is bejegyzetett, mely szerint az egyéni céget a részvénytársaságnak csakis cégjegyzésre feljogosított tisztviselői jegyzik.

⁶ L. a budapesti keresk. és vtszék 88.065/904. sz. határozatát.

több cég alatt folytatott üzleteknek tulajdonosai ugyanazok a jogalanyok, a többrendbeli cégekre vonatkozólag bejegyzett jogviszonyoknak és lehetőleg a cégjegyzési módozatnak is, egyezniük kell.

Ennek ellenőrzése, valamint általában a több cég közötti összefüggés fentartása céljából a cégjegyzékek lapjain minden összefüggő cégre vonatkozólag czélszerű feljegyezni, hogy azoknak tulajdonosai még mily cég alatt folytatnak egy vagy több más üzletet is.

3. Több cégnek használata ugyanazon cégbirtokos által különböző üzlettelepekre vonatkozólag.

Csak alig néhány praecedens fordult elő arra, hogy a bíróság már bejegyzett egyéni cég birtokosának megengedte ugyanazon hely vagy község területén ujonnan keletkezett más üzletre vonatkozólag a korábbi cégtől eltérő cégszöveg bejegyzését.¹

Ennek a rendelkezésnek — melynek helyességéhez alapos kétség fér — csak oly esetben lehet némi jogosultsága, midőn az utóbb eltérő cégszöveggel bejegyzett üzlet az előbb bejegyzett üzlettől teljesen független, más üzletágra kiterjedő és más üzlethelyiségben is folytatattatik. Ellenben semmi esetre sem indokolt a több cég használatát megengedni annak a kereskedőnek, kinek ugyanazon helyen vagy községben ugyanazon üzletágra terjedő több üzlethelyisége, raktára van.^{2 3}

4. Más helyen és községben bejegyzett többféle cégnek használata.

Több cégszöveg használatának esete fordulhat elő abban az esetben is, ha ugyanazon egy vagy több kereskedő különböző helyeken vagy községekben önálló főtelepeket különböző cégek alatt jegyeztet be, aminek a cégválasztás alapelveinek korlátain belül törvényes akadálya nincsen.

5. Fő- és fióktelepek cégének eltérése.

A fióktelepek cégének a főtelepével rendszerint egyeznie kell. Ezen általános szabály alóli kivételként a K. T. 18. §-ának harmadik bekezdése akként rendelkezik, hogy „ha azon helyen vagy községben, hol a fióktelep felállítatik, egy már bejegyzett azonos cég létezik, a bejegyzendő fióktelep cége a már bejegyzett cégtől megkülönböztetve használandó.” Vagyis ily esetben a fő- és fióktelep cégei között némi eltérésnek kell nyilvánulnia.⁴ Mégis azt az esetet lényegében alig lehet a többszörös céghasználat esetei közé sorozni, mert a fő- és fióktelepek cégei közt az említett esetben fenforogó eltérés csak a már bejegyzett azonos cégtől való megkülönböztetés kifejezésére szükséges terjedelemre szorítkozhat.

Dr. Vályi Sándor,

budapesti keresk. és váltótszéki bíró

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Kereskedelmi ügyletből eredő vételár tartozás teljesítési helye.

Mióta a budapesti kir. ítélő tábla 3685/83., 4025/85., 3291/86., 267/83. és 1112/82. számú határozataiban kimondta, hogy: „a kereskedelmi törvény 324. §-a csakis kölcsönből

¹ L. a budapesti keresk. és vtszék 117.002/902. sz. végzését.

² Abból az elvi alapról kiindulva, hogy a cég a kereskedőnek, nem pedig az üzletnek neve, — nézetünk szerint általában nem helyes ugyanazon kereskedőnek több cég használatát megengedni.

³ Az egyéni cégekre vonatkozó fentebbi álláspont elfogadása esetén nem volna akadálya annak sem, hogy közkereseti és betéti társaságoknak ugyanazon tagjai több különböző cég alatt üzleteket alapíthassanak (már fenállott üzlet megszerzésének esetén kívül is). Ily irányú döntésről azonban nincs tudomásunk. (Részvénytársaságok és szövetkezeteknél e pontban tárgyalt eset a gyakorlatban nem igen fordulhat elő.)

⁴ Ha az ily okból eltérő cégi fióktelepek ugyanazon törvényszék területéhez tartoznak is, azok részére külön cégjegyzéklapok nyitandók. (Cz. R. 13. §. 2. p.)

eredő, vagy ehhez hasonló természetű (hason jogcimből származtatott) pénzbeli követeléseket tárgyazó keresetekre alkalmazható, de szállított áruk vételára iránt folyamatba tett perekre nem», azóta a bíróságok — szórványos eseteket kivéve — állandóan helyt adnak a más bíróság területén lakó alperes illetékességi kifogásának, ha felperes áruk vételára iránti keresetét a kereskedelmi törvény 324. §-ára hivatkozva azon bíróság (mint a teljesítés helyének bírósága) előtt indította, melynek területén az adásvételi ügylet megkötésekor saját kereskedelmi telepe volt.

Hogy ebből a kereskedőre adott esetekben mily hátrányok hárulhatnak, bővebb illusztrálásra nem szorul.

Határozottan téves ama felfogás, hogy a kereskedelmi törvény 324. §-a vételárkövetelésekre, illetőleg tartozásokra nem vonatkozik, sőt mondhatnám legelső sorban az adásvételi ügyletből jogosított kereskedő érdekét van hivatva ezen törvényes intézkedést előmozdítani.

Hogy a kereskedelmi törvény 324. §-a bárminő kereskedelmi ügyletből származó pénzkövetelésre alkalmazandó (a forgatható és bemutatóra szóló papirokon alapuló tartozásokat kivéve), bizonyítja:

1. A 324. §. szövege.

«Pénztartozásokat . . . az adós, amennyiben a szerződésből, az ügylet természetéből, vagy a szerződő felek szándékából más nem következik, . . . azon helyen köteles fizetni . . . stb.»

a) Ha a törvényhozó a kereskedelmi törvény 324. §-ának megalkotásánál a kölcsönügyletre gondolt volna, úgy nem szólna abban «szerződés»-ről, «szerződő felek»-ről.

«Kölcsönszerződés» egyáltalán nem használt kifejezés, és a kereskedelmi törvény, — de sőt egyetlen más törvény sem — kölcsönügyletre vonatkoztatva a «szerződés» kitétet soha sehol nem használja. A kölcsönügyletről felvett okirat önmagában véve soha sem szerződés, hanem egyedül az adós (és esetleg tanúk) által aláírt: kötelezvény, adóslevél stb.

b) Ha a kereskedelmi törvény 324. §-a tényleg a «kölcsönügyletből eredő, vagy ehhez hasonló természetű pénzbeli követelésekre» vonatkoznék csak, úgy a törvény nem hivatkozhatnék az ügylet természetére, mint a 324. §. alkalmazását gátló okra, mert «az ügylet természetét» mint gátló okot általánosságban kijelölni csakis akkor lehetséges, ha előre meg nem határozott, különböző természetű, jellegű ügyletekről van szó.

2. A kereskedelmi törvény 324. §-a csakis kereskedelmi ügyletekre vonatkozván, arra a készpénz kölcsönt adó csak az esetben hivatkozhatik, ha felek valamelyike kereskedő és a kölcsönügylet üzlete folytatásához tartozik, mert a pénzkölcsön — nem lévén obiectív kereskedelmi ügylet (258. §.) — más esetben nem képez kereskedelmi ügyletet.

Figyelembe véve már most: a) hogy a kereskedelmi törvény 322—324. §§. csak helykülönbség melletti ügyletekre vonatkoznak, mert ha mindkét fél ugyanott lakik, a törvényes teljesítési helynek kérdése szóba nem jöhet, és hogy az ilyen kereskedelmi ügyleteknek több mint 99%-ánál a kölcsönt nyújtó fél a kereskedő (pénzüintézet): b) hogy a kereskedő üzlete körében pénzkölcsönt váltó fedezet nélkül mondhatni soha sem ad, a váltóval biztosított kölcsön pedig a 324. §. nyújtotta előnyben nem részesül, de arra nem is szorul, és c) hogy a kölcsönhöz hasonló természetű, hasonló «jogcímű» kereskedelmi ügylet, melynek tárgyát mindkét oldalról készpénz képezné, nem létezik, a kereskedelmi törvény 324. §-a, mondhatni teljesen fölösleges, sőt céltalan rendelkezés volna, ha nem vonatkoznék egyéb természetű ügyletekből, — nevezetesen előre meg nem határozott természetű alapügyletekből (258—259. §§.) — eredő pénzkövetelésekre is.

Tekintettel mindezekre a kölcsönügylet számára ilyen lényeges külön rendelkezés csakis az esetben volna lefoglalható, ha kifejezetten a kölcsönügyletre (s hasonló ügyleteire?) volna korlá-

tolva, azonban kifejezett törvényes rendelkezés híján, sőt mondhatnám, minden figyelemre méltó alap híján, a kereskedőt a törvény egyik leglényegesebb kedvezményétől nem szabad megfosztani.

3. Hangosan tiltakozik az ellenkező értelmezés ellen a 324. §. elhelyezése a kereskedelmi törvény II. részének első cím, IV. fejezetében.

Ezen fejezet «a kereskedelmi ügyletek teljesítéséről» szól, általában, s összes rendelkezései kivétel nélkül mindenféle kereskedelmi ügyletekre vonatkoznak, amennyiben az ügylet természeténél fogva arra egyáltalán alkalmazhatók. Az egyes ügyletekre vonatkozó speciális intézkedések külön fejezetekben foglalhatók.

Érthetetlen figyelmen kívül hagyása ez a kereskedelmi törvény rendszerében nyilvánuló törvényes intenczió. Önmagában véve azon körülmény, hogy a 324. §. az általános részben foglal helyet, teljesen kizárja minden oly álláspont elfogadhatóságát, mely a 324. §. kedvezményét bizonyos ügyletcsoportra akarja szorítani.

4. A kereskedelmi törvény összes vonatkozó §-ainak (nemcsak a 322—324. §-oknak) összevetéséből kitűnik, miszerint a kereskedelmi törvény a teljesítési hely meghatározásánál is, miként számos egyéb intézkedéseivel is, a kereskedőnek, mint eladónak, szállítónak, stb. üzleti érdekét tartja szem előtt, és azon hátrányt, mely abból származik, hogy a kereskedővel szerződő másik fél a kereskedő székhelyén kívül lakik, és hogy az ügylet nem a kereskedő üzletében jött létre, a másik szerződő félre igyekszik áthárítani.

Ezt teszi a 322—324. §§-ban is.

A kereskedelmi törvény 322. és 324. §-ai az ügylet teljesítési helyét (mindkét félre nézve) egységesen határozzák meg, t. i. úgy, hogy a szolgáltatás és viszonsszolgáltatás helye összeessék, amennyiben — egyéb intézkedés stb. híján — mindkét szolgáltatásnak a természetben (s nem a pénzben) teljesítő fél lakhelyén, illetve telepének székhelyén kell történnie, tekintet nélkül arra, hogy a másik fél esetleg azon kívül eső helyen lakik.

A 322. §. ugyanis «a kereskedelmi ügyletek teljesítése» alatt voltaképpen csak az ügylet tulajdonképpeni fő tárgyát képező természetbeli szolgáltatást, teljesítést érti, de a pénzbeli viszonsszolgáltatást nem, hanem arról a 324. §. külön intézkedik.

Hogy a 324. §. nem vonatkozhatik egyenes, külön természetű (kölcsön s hozzá hasonló) ügyletekre csak, hanem általában mindenféle ügyletre kiterjedhet annak rendelkezése, továbbá, hogy a 322. §. a pénzbeli viszonsszolgáltatásra nem akar kiterjedni, hanem azt általában a 324. §. szabályozza, kitűnik abból, miszerint a 322. §. 2. bekezdése csakis a

Kt. 323. §. esetét említi kivétel gyanánt saját rendelkezése alul, már pedig ha a 324. §. csakis bizonyos ügyletekre vonatkoznék, avagy ha a 322. §. intézkedése a pénzbeli viszonsszolgáltatásra is kiterjedne, nemcsak az ügylet fő tárgyát képező természetbeli szolgáltatásra, teljesítésre, úgy a 322. §. 2. bekezdése nem mondhatná, hogy: «... — a következő §-ban említett eset kivételével, — ...» hanem szükségképpen kivétel gyanánt emlitené a 324. §. esetét is, mert hiszen az esetben a 324. §. is tényleg kivételt képezne a 322. §. 2. bekezdésének pozitív rendelkezése alul s nem volna teljesen önálló, külön szabály.

5. Annak, hogy a kereskedelmi törvény 322. §-a az egész ügyletre kiterjedjen, más szóval, hogy a teljesítési helye mindkét fél részéről saját lakhelye legyen, semmi rációja nincs.

Ugyanis a most hivatkozott §. tartalmánál, természeténél fogva csakis oly ügyletekre vonatkozhatik, ahol a különböző helyen lakó felek egyike árut vagy egyéb ingót köteles szolgáltatni, a másik pénzt, vagy esetleg egyéb értéket s teljesítés alatt a törvény itt a tárgyak átadását, át-

bocsátását, (esetleg visszaszolgáltatását) értheti csak. Mint-hogy pedig az átadás, átbocsátás voltaképpen csak akkor van (teljesen) befejezve, ha általa a tárgy az átvevő tettelegesen hatalmába, tényleges birtokába került, a teljesítés kifogástalan helyéül általánosságban — lényeges külön indok nélkül — csak a hitelező lakhelye, telepe jelölhető ki.

Arra, hogy a pénzfizetés teljesítő helye a hitelező lakhelyén, mint egyedül szabatos fizetési helyen kívül eső más hely legyen, tekintettel a pénzküldés könnyü és biztos voltára, semmi indok nincs, és pedig annál is kevésbbé, mert annak, hogy a pénzfizetéssel tartozó vevő, megrendelő stb. a természetbeli szolgáltatásra köteles másik féltől külön helyen lakik, nem utóbbi az oka, hanem maga a vevő illetőleg megrendelő stb. s így a pénzküldés költsége és esetleges veszélye igazságtalanul hárulna a másik félre, ellenben az, hogy az áruk s egyéb ingók természetbeli átadásának (teljesítésének) helyéül a szolgáltató adós lakhelyét jelöli ki törvény, egyfelől abban leli magyarázatát, miszerint a természetbeli szolgáltatásra köteles szerződő fél rendszerint kereskedő, akit a törvény számos kedvezményben részesít, másfelől pedig az, miszerint ő nem lévén oka annak, hogy a vele szerződni óhajtott ügyleti ellenfél más helyen lakik, ezen utóbbi körülmény hátrányaival jogosan nem terhelhető.

Dr. Kruk Elemér.

Különfélék.

— **A fogdíj.** A lopás értékminimumáról szóló cikkben a fogdíj kérdését érintjük. Minthogy a fogdíj szabályzat szélesebb körökben nem ismeretes, megemlítjük itt, hogy a fogdíj csak azon esetben jár a csendőrnök, ha az elítélthe legalább 6 hónapot róttak. Ez magyarázza meg, miért «minősített» nálunk oly sok apró lopás. Az elítéltnak még meg is kegyelmeznek, de a csendőr megkapja a fogdíjat.

— **A lopás értékminimumának kérdéséhez.** A Curia 1893 december 14-én az alsó fokoknak hat havi börtönt megállapító ítéleteivel szemben a következő ítéletet hozta: Tekintve, hogy a vádlottak által elvett rézgálicznak R. B. sértett fél értéket nem tulajdonít és hogy az, miszerint a rézgálicznak értéke lett volna, más módon sem volt megállapítható, ennél fogva a jelen esetben a lopáshoz megkívántató főkélléknek hiányában a lopás nem lévén megállapítható, Szabó József és Matyasovszky Mihály vádlottak az alsóbb bírósági ítéletek megváltoztatásával a vád és következményei alól felmentetnek. (Dtár 66. k. 2. sz.)

— **Bíróküldés és mellőzés.** A kir. Curia: A bíróküldés iránti kérelem elutasítatik. *Indokok:* Vádlott a k-i törvényszék helyett más K. törvényszék kiküldését kéri azon okból, mert H. L. k-i törvényszéki bíró róla azt állította, hogy őt 10 frttal is meg lehet vesztegetni, minek folytán ezt a bírót rágalmozás vét-éért feljelentette, továbbá mert e tények miatt a nevezett bíró társai ellene elfogultakká válhattak, s mert a törvényszék kérelmezőnek több ügyében perjogi szabálytalanságot követett el. Minthogy H. L. ellen felhozott tények esetleg mellőzés okául szolgálhatnak ugyan, de bíróküldés elrendelésének törvényes okát nem képezhetik; minthogy a jelzett tények a K. törvényszék többi bírójának érdekességének bizonyítására nem alkalmasak, a perjogi sérelmek pedig perorvoslat útján orvoslandók: a BP. 29. §-ára tekintettel a kérelemnek helyt adni nem lehetett. (1905 október 17. 8063/905.)

— **Nyílt kérdés.** Egy hagyatékban több rendbeli kitöltetlen váltó lett leltározva. Örökhatyó iratai között papírszeletre vannak feljegyezve, hogy ezen kitöltetlen váltók elfogadói minő összegekkel tartoznak. Kérdés: jogosítva van-e az egyik örökös, vagy a követelések behajtására kinevezett ügygondnok a váltókat a jegyzetek alapján kitölteni és a váltók behajthatása céljából azokat kibocsájtói minőségben aláírni.

— **A felsőviszói kir. járásbíró** az ottani bir. végrehajtó kérelmére egy budapesti ügyvéd ellen 5 K 35 fill. erejéig fizetési meghagyást bocsátott ki. A fizetési megha-

gyás iránti kérvény-blankettaért 6 K 50 fill.-t állapított meg a bíróság a végrehajtónak.

— **Pénztintézeti igazgatói állás megfér-e az ügyvédséggel?** A szabadkai ügyvédi kamara: a P. ügyvéd által benyújtott jelentésében felhozott azon körülményt, hogy Gy. ügyvéd egy pénztintézetnek ügyvezetője s annak czéggjegyzésre jogosított igazgatója, nem tartja az ügyvédi rendtartás 10. §-ába ütköző összeférhetlenségi esetnek, és ez okból a további eljárást beszünteti. *Indokok:* A pénztintézeti igazgatói állás a közfelfogás szerint nem ütközik össze az ügyvédi hivatással és összefér annak tekintélyével. Tudvalevő dolog, hogy pénztintézetnek vezetése első sorban jogi szakutadott igényel. Ez okból állandó gyakorlat szerint egész Magyarországon gyakorló ügyvédek töltenek be hasonló állásokat. (1905 január 21. 103/905. sz.)

A kir. Curia: A felebbezés visszaautasítatik. Mert a feljelentő P. L. ügyvéd olyan magánfélnak, kit a szóban forgó kamarai választmányi határozat ellen a felebbezési jog megilletne, nem tekinthető. (1905 június 26. 1616/905. sz.)

— **Ügyvédi Almanach 1906-ra** jelent meg Légrády Testvérek kiadásában; szerkesztője dr. Fayer Gyula ügyvéd. Az Almanach mint az ügyvédek, közjegyzők, bírák jegyzéknaplójának 42-ik évfolyama jelentkezik, teljesen átalakított szerkezetében és kibővített tartalommal. Az élén az ügyvédi rendtartás alkalmazása körül kifejlődött harmincz évi gyakorlatot tárja elénk, gazdag és igen sokoldalú anyaggal, mely nem szorítkozik a kir. Curia és az ügyvédi kamarák határozataira, hanem az ügyvédi hivatást érintő minden irányú jelenségre kiterjeszkedik. Kiváló gond van fordítva arra a részre, mely az ügyvédi díjak és a fegyelmi ügyek judikaturáját tartalmazza. Az Almanach többi részében az ügyvédnek mindennapi munkája közben szükséges sokféle adat van összeállítva.

— **A zárgondnoknak van-e joga közvetlenül ki-rendelni a csendőrséget?** Csongrádvármegye szolgabírói hivatala: Folyamodót kérelmével elutasítom.

Indokolás. Folyamodó részéről a csendőri karhatalom kirendelése azon czímen kérést, hogy ő mint zárgondnok, az özv. K. L.-né által hasznélvezett s a szegedi kir. járásbíró-ság végrehajtója által lefoglalt ideai várható termés leszedésében, illetve leszüretelésében végrehajtást szenvedett által megakadályoztatott. Minthogy pedig a fentebb előadott tényállás szerint folyamodó a szegedi kir. járásbíró-ság, illetve az általa kiküldött végrehajtó rendelkezése folytán rendeltetett ki zárgondnokul, ebbeli működésének támogatása céljából a csendőri karhatalomnak a közigazgatási hatóság részéről leendő kirendelése annál kevésbbé tekinthető indokoltnak, mivel a csendőri karhatalom kirendelésére a kir. járásbíró-ság is fel van jogosítva s az általa tett rendelkezések fogamatosítása érdekében a szükségesnek mutakozó karhatalom igénybevétele és kirendelésére első sorban, sőt kizárólag az említett hatóság tekintendő illetékesnek.

Csongrád vármegye alispánja: A főszolgabírónak fenti határozatát, felhítt helyes indokainál fogva és még azért is helybenhagyom, mert oly jogszabály nincsen, mely a közigazgatási hatóságot zárgondnok kérelmére csendőri segédlet adására kötelezné. Erre kötelezettnek már azért sem tekinthető, mert a zárgondnok nem hatósági kiküldött, mint pl. a bírósági végrehajtó, hanem a végrehajtató érdekeinek képviselőben egyszerű polgári megbízás természetével bíró kiküldés alapján jár el s így a tulajdonost a törvény értelmében megillető jogvédelemnél többre igényt nem tarthat.

M. kir. belügyminiszter: A szolgabírói határozatot helybenhagyó alispáni határozatot megsemmisítem, mert az 1881. 60. tcz. rendelkezései (75., 164., 180., 208., 245., 253. stb. §.) alapján a bíróság által kirendelt zárgondnok a kezelés alá adott szőlőbirtok termésének elvitele ellen a kir. járásbíró-ság útján vagy közvetlenül a csendőrségtől is kérhetett volna segélyt (csend. szolg. ut. 7. stb. §.), de ha a zárgondnok az imént említett eljárást mellőzendőnek találta, minthogy úgy a vagyoni biztonság fentartása és vagyoni károsítás sürgős elhárítása, valamint a bűncselekmény elkövetésének megelőzése és megakadályozása szintén a rendőri hatóság hatáskörébe tartozik s minthogy a bíróság által lefoglalt vagyon kezelésére kirendelt zárgondnoknak sem lehet kevesebb joga, mint egy magánembernek, aki vagyona ellen irányuló erőszak elhárítása végett rendőri segélyért közvetlenül a közigazgatási hatósághoz fordulhat: ennél fogva a bíróság által

kirendelt zárgondnok kérelmére a kezelés alatt álló szőlőtermés megvédelmezése végett, a rendőri segély kirendelésére a járási szolgabíró is nemcsak illetékesnek, hanem kötelezettnek is tekintendő. (1905 április 28. 24407/1905. III. a.)

— **Lapunk mai számának** mellékletét képezi a *Dtár* IV. f. 1. kötetének tartalommutatója. Ezen kötet iveri a Jogt. Közl. ez évi 17—36. számának mellékleteit képezi.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Az új osztrák Btk.** javaslatának sorsáról emlékezik meg *Hoegel* a *Geschichte des österreichischen Strafrechts* című munkája most megjelent második kötetének előszavában. Hoegelt 1897-ben az akkori igazságügyminiszter bizta meg a tervezet elkészítésével s utasította, hogy a tervezetet Lammasch és Stooß bécsi egyetemi tanárokkal vitassa meg. A szaktanácskozmány által az 1898. s következő években megvitattott tervezet 1902-ben készen állott s 1904. elején az indokolás is elkészült. Ez évben Koerber mint igazságügyminiszter az elvi kérdések egy részét eltérőleg döntötte el, minek alapján a tervezet újra átdolgoztatván 1905. márcziusában az érdekelt szakminisztériumoknak véleményezés végett megküldetett. Hoegel teljesen bizik abban, hogy a Btk.-nek több mint 30 éve folyó revíziója most már tető alá jut. Akkor talán a mi 16 éves novellánkra is jobb napok virradnak.

V. R.

— **Osztrák igazságügyi statisztika.** Az Ausztriában 1902. és 1903. években megindított perekről a következő számok tájékoztatnak:

	1902.	1903.
Bagatel-ügyek	999,806	1.037,109
Más járásbírói perek	409,674	414,000
Törvényszéki perek	129,419	129,783
Fizetési meghagyási ügyek	263,709	265,800

Átlag minden ausztriai lakosra 6'66 per esik, míg Németországban ez az átlag 7'44%-ot tesz.

1903 január 1-én volt Ausztriában 4414 ügyvéd, tehát minden 408 lakosra esett egy, míg Németországban, ahol 7235 ügyvéd működött, minden 606 lélekre esett egy ügyvéd.

— **Névbitorlás.** Egy berlini képes ujság hosszabb idő óta szerepeltette hasábjain egy állítólagos előfizetője humorisztikus alakját «Professor Biedermann» néven. Dr. Biedermann Rudolf nevű tanár ezáltal sértve érezte magát a nevéhez való jogában és perrel lépett fel az ujság ellen. Az első bíróság helyt adva a keresetnek, megtiltotta a «Professor Biedermann» névnek az ujság által való használatát. A második bíróság megváltoztatott ítéletet hozott; a per tovább folyik.

A német jogászvilág nagyobb része a második bíróság álláspontját osztja, mely felperes *jogos érdekének* sérelmét (német polgári törvénykönyv 12. §., magyar általános polgári törvénykönyv terv. 89. §.) nem látta fennforgónak, mert a «Professor Biedermann» alakja, mely alperes állítása szerint nem is név, hanem csupán a korlátozott látókörű, kissé különc és szórakozott német tanár-typus elnevezése, a dr. Biedermann személyére semmi vonatkozást nem tartalmaz. A vonatkoztatás lehetősége egymagában nem elegendő.

— **Beling** tübingai tanár *Grundzüge des Strafrechts*ének harmadik kiadása jelent meg, lényegesen bővítve különösen a büntetendő cselekmény tényálladékára vonatkozó részében, melynek a szerző «Die Lehre vom Verbrechen» című, sajtó alatt levő munkája szolgált alapul.

— **Liszt** tankönyvének 14/15-ik kiadása hagyta el a sajtót két évvel az utolsó kettős kiadás megjelenése után. Az akkor (1903. évf. 16.) mondtak ma is megállanak. Kriminálpolitikai felfogását Liszt azóta nem változtatta, de feldolgozta a dogmatika újabb irodalmát, mely a jogellenesség és a bűnösség fogalmai körül mozog s különösen feldolgozta Binding *Lehrbuch*-jának befejező részét, melyet Liszt is az irodalom maradandó nyereségének tekint. Ha Berner tankönyve 1857—1898-ig 18 kiadást ért el, Liszté pedig 1881 óta már 15-iknél tart, úgy ez eléggé bizonyítja a könyv nép-

szerőségét, melynek első sorban a szerző személyes tekintélye az oka.

V. R.

— **Schönstedt** porosz igazságügyminiszter 11 évi működés után nyugalomba ment. Különösen sokat tett a távozó miniszter a bírói kar érdekében, mely fizetésének javítását Schönstedtnek köszöni. A bírói létszám emelésében sem volt kicsinyes, és ahol a munkálkodás kívánta, gyakran intézkedett az új állások szervezése iránt. Schönstedt aerájába esik a polgári törvénykönyv és az ezzel kapcsolatos többi törvények életbeléptetése. E körül is nagy érdemei vannak Schönstedtnek.

— **Koburg herczeg valóperében** megvalósított a legutóbb Liège-ben tartott ügyedgyűlés azon határozata, mely szerint az ügyvéd hazáján kívül is felléphet valamely belföldi ügyvéddel együttesen, ha az illető bíróság nyelvét bírja. A góthai törvényszék előtti illetékességi tárgyaláson ugyanis a felperest Bachrach bécsi, az alperest Visontai budapesti ügyvéd képviselte és a bíróság a két külföldi ügyvédnek teljes szólásszabadságot engedett.

— **Nemzetközi iroda a rabsegélyző- és az elhagyott gyermekek védelmére alakult egyletek részére.** (Bureau International des ouvres de Patronage des Liberés et des Enfants Abandonnés.) E czimen ez évi október hónap elsejével Franciaországban, Lille-ben (106 rue de l'Hospital Militaire) nemzetközi iroda szerveztetett, melynek czélja a bármely külföldi államból részvételre jelentkező hasonló célu egyleteket, illetve magánszemélyeket a rabsegélyezésnek és a gyermekvédelemnek a nemzetközi uton való gyakorlása körül fölmerülő nehézségek elhárítására alkalmas utakról és módokról tájékoztatni.

A szóban levő iroda a külföldi szabadult rabok és segélyre szorultak érdekében oly módon fog közbenjárni, hogy megkönnyíti, illetve lehetővé teszi kegyelmi kérvényeik illetékes helyre juttatását, szabadon bocsátatásukat, kiutasításuk oly célból való elhalasztását, hogy önként távozhassanak az illető ország területéről. Oly országokban, ahol vasúti ármérséklés van, ezen kedvezménynek, továbbá megfelelő hajléknak és egyéb támogatásnak kieszközlése körül az iroda szintén közreműködik.

Az iroda kimutatást fog közzétenni a különböző államokban létező rabsegélyző- és gyermekvédelmi egyletek s intézményekről, s rövid ismertetésekben bemutatja azok egész szervezetét. Az iroda részéről egyes esetekben kifejtett tevékenység költségei — a levelezést kivéve — a közreműködést kérő egyletek, illetve magánszemély terhére fog iratni, a minthogy a külföldieknek hazájukba történő visszaautatása alkalmából is az ezzel járó költségeket a hazaküldést kérő védegyelet fogja fedezni.

Az iroda költségei a tagdíjakból fognak fedeztetni; melynek összege minden csatlakozó egylet, illetve magánszemély részére 20 márkában állapított meg. (*Gyermekevédelmi Lap*)

A Magyar Jogászegylet november hó 4-én (szombaton) este hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utca 10. szám alatt) teljes ülést tart, melynek tárgya: dr. Imling Konrád kir. ítélőtáblai tanácselnök ily című előadása: A földbírók mozgósítása. — Vendégeket szívesen lát az egylet.

Dr. Pilár Iván Dolnja-Tuzlában (Bosznia) Appel-tér 246. sz. a. ügyvédi irodáját megnyitotta.

11326

Nagy ipari részvénytársaság titkári osztályába ügyvédi vagy bírósági gyakorlattal bíró, vagy egy bank titkári osztályánál foglalkoztatva volt jogászt szándékozik alkalmazni, ki a magyar és német nyelvet szóban és írásban egyaránt tökéletesen bírja és a gyorsírázatban is teljesen járatos. Ajánlatok rövid életleírás kíséretében «W. D.» jelzéssel a lap kiadóhivatalához intézendők 1905. évi november 20-áig.

11342

«Ügyvédjelölt, Dr. iuris vidéki törvényszéki székhelyen levő jobb forgalmu ügyvédi irodába belépni óhajt. Czim a kiadóhivatalban.

11339

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 25. sz.

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4. sz.

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési díj: félévre — 12 kor.
negyedévre 6 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A földbirtok mozgósítása. *Dr. Imling Konrád* curiai tanácselnöktől. — A felségsértés kísérletének büntetése. *Dr. Angyal Pál* budapesti egy. magántanár, pécsi nyilv. rendes jogtanártól. — *Jogi irodalom:* Nyilvános számadásra kötelezett vállalatok adói és illetékei. Szerkesztette: Kormos Alfréd. *Dr. Fraenkel Sándor* budapesti ügyvéd. — *Törvénykezési Szemle:* A makacssági ítéletek elleni felebezés a sommás eljárásban. *Dr. Kramer Emil* budapesti kir. táblai tanácsjegyzőtől. — Különfélék.

Melléklet: Döntvénytár. Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A földbirtok mozgósítása.

— Részlet dr. Imling Konrád jogászegyleti előadásából. —

... Magyarországon nem feladata a törvényhozásnak, hogy a földbirtok jogi forgalmát szerfölött előmozdítsa, terhelését könnyítse és hitelképességét a lehetőségig fokozza, szóval, hogy a földbirtokot jogilag mobilizálja, hanem ellenkezőleg feladata az, hogy a földbirtokot jogilag stabilizálja és megterhelését csak annyiban mozdítsa elő, amennyiben a terhek viselésére a tökeföld érintetlen hagyásával annak hozadéka képes, és csak oly megterhelést favorizáljon, mely mellett a tulajdonos annak a veszélynek, hogy földbirtokát elveszíti, legkevésbé van kitéve.

Ezek után áttérek azoknak a részben már meglévő, részben indítványozott vagy tervbe vett jogszabályoknak és jogintézményeknek jellemzésére, amelyek a szerintem követendővel ellenkező irányban haladnak vagy célzatosan, vagy legalább annak az eredménynek értelmében, amelynek elérését előmozdítják.

Első helyen említem azt a szabályt, mely szerint földbirtok tulajdonának megszerzése tárgyában szóbelileg is lehet jogérvényesen szerződni.

Nem tartozik a tárgyamra, hogy felsoroljam mindazokat a káros következményeket, amelyek e jogszabály kíséretében járnak. Csak azt az egyet emelem ki, hogy a szóbeli szerződés jogérvényének statuálása, amint általában az ingatlanok elidegenítését kivetkőzteti jelentőségéből és közel hozza az ingóságok tulajdonának átruházásához, úgy a könnyelmű, meggondolatlan eladásokat, a földbirtok egészségtelen, káros forgalmát nem csekély részben mozdítja elő.

Hányszor esik meg inter pocula az ily eladás; és hányszor minősítetik eladó nyilatkozatnak, ami pusztán komoly tartalom nélküli szóbeszéd, legjobb esetben alkudozás akart lenni.

Hogy a peresekké vált szóbeli eladások — pedig ezeknek a száma igen tekintélyes — majdnem kivétel nélkül meggondolatlan s gazdaságilag indokolatlan eladások és nem ugyanilyen vételek, hogy tehát azok mind a földbirtok mozgósítását szolgálják, annak félreismerhetlen jele az, hogy az ily eladásokból eredő perekben mindig az állítólagos vevő a felperes és az eladó az alperes (én legalább megfordított szereposztást nem láttam), és az eladó az, aki sajnálva a meggondolatlan eladást, utólag minden erejével, sokszor az ingatlan értékét meghaladó perköltség segítségével a földbirtok megtartásáért küzd.

Arra nézve, vajjon az általános magánjog rendszerében, a tulajdonjog átruházásánál az absztrakt dologi szerződés vagy

a jogcímes szerződés elve követessék-e, oly sok szó esett már, hogy nagyon felesleges volna ezt a kérdést ez alkalommal ex asse tárgyalni. E tárgy tekintetében néhány megjegyzésre szorítkozom.

Első megjegyzésem az, hogy az absztrakt dologi szerződés pártolói is abba a hibába esnek, hogy szürke theoretikus tételek kedvéért elhagyják a gyakorlati szükséglet és az általános jogi öntudat szilaj talaját. Ebbe a jogi öntudatba soha sem fog átmenni az a tétel, hogy tulajdon átruházható legyen úgy, hogy ez az átruházás ne történjék se vétel után, se ajándékozás után, se csere után, hogy ez az átruházás ne legyen semmi más, mint éppen csak tulajdon átruházása.

Megjegyzem továbbá, hogy az absztrakt dologi szerződés szószólói, miután sikerült egy-két oly képzeleti jogesetet összeállítani, amely a gyakorlatban egy fél században talán egyszer, talán egyszer sem fordul elő, és amelyet a bíróságok bizonyára megfognának oldani, de amelynek megoldása a fennálló jog szerint némi nehézségbe ütköznék: ezt a nehézséget már elegendő oknak tartják arra, hogy halomra döntsenek egy a jogéletben és a jogi öntudatban meggyökerezett elvet, mely elv a mi kérdésünkre vonatkozólag praegnans kifejezésre jut a telekkönyvi rendelet ama szavaiban, hogy «oly okiratra, amelyben a követelésnek nyilván érvénytelen jogalapja foglaltatik, bekeblezés vagy előjegyzés nem történhetik». A rendelet tehát feltételezi, hogy valamelyes jogalap az okiratban foglaltatik, és telekkönyvi bejegyzés alapjául csak azt fogadja el, amely «érvényes».

Megjegyzem, hogy a német jogászvilág, amelynek egy része az absztrakt dologi szerződés elvét a polgári törvénykönyv megalkotásakor ujongva «nagy eszmeként» üdvözölte, e tekintetben ujabban tetemesen kiábrándult, és hirneves jogászok az elvont dologi szerződés elvének érvényre emelését elhibázott legislatív ténynek hirdetik.

Végre tüzetesen mai előadásom tárgyának tekintetéből rámutatok arra, hogy az absztrakt dologi szerződés elve, amelynek értelmében a tulajdon átruházására elegendő magának az erre az átruházásra irányzott akaratnak kijelentése, a forgalmi jogügyleti alap kijelölése nélkül, sőt ennek az alapnak teljes hiányában is a meggondolatlan, elhamarkodott káros elidegenítéseknek, a földbirtok mozgósításának előmozdítására még alkalmasabb, mint a szóbeli szerződések jogérvényének statuálása.

A földbirtok részleteinek elaprózása Magyarországon majdnem hihetetlen mérveket öltött. Érttem azalatt nem azt ugynevezett törpegazdaságokat, hanem az egyes földdarabok törpeségét, tekintet nélkül arra, hogy több ily földdarabocská együttvéve egy személy gazdaságát alkotja, vagy többek tulajdonát képezi. Ez az elaprózás némely vidéken valószínű gazdasági mizeriává kezd fejlődni. Az egyes birtokrészletek már oly aprók, hogy azokról a kataszter — elég nagy skálája szerint — térképet alig tud készíteni; oly kicsinyek, hogy azokon a legenyhébb mérték szerint is észszerű gazdálkodást folytatni lehetetlen; és ezért annyira csekély értékűek is, hogy nem egy helyen nagyrészt miveletlenül hagyják és egész dülőkben a birtokrészletek határait a természetben nem lehet megállapítani.

Ennek az elaprózásnak természetszerű következménye az, hogy a tulajdonosok az ily csöpp birtokrészleteken rendkívül könnyedén tudnak. Mondhatni, hogy amint más körülmények között az esedékes adónak, egy pár csizma, vagy egy ködmön árának fedezésére egy métermázsa búzát, úgy itt egy darab földet tesznek eladóvá, tehát a földbirtokot kis darabonként ugyan, de sok kis darabot összevéve, mégis nem csekély részben mozgósítják.

Ezen a gazdasági bajon előbb-utóbb okvetlenül segíteni kell a birtokrészletek elaprózásának törvényes megszorítása által talán oly módon, hogy a birtokrészletek minimális területe a miveltési ágak különbözőségének, a termőföld nagyobb vagy kisebb bőségének, a népesedés sűrűbb vagy kevésbé sűrű voltának stb.-nek tekintetbe vételével törvényhatóságonként, sőt talán kerületenként állapíttatnék meg. Megengedem, hogy biztosabban érnénk célzt, ha sikerülne az érdekelteket a földbirtok tulságos elaprózásának gazdaságilag káros voltáról meggyőzni és ez által az elaprózástól visszatartóztatni. Ez az eljárás azonban, legalább ez idő szerint, és még sokáig vajmi kevés sikert ígér, és a törvényhozás prohibitív fellépését e tekintetben alig fogjuk nélkülözhetni.

Az abbeli aggályt, hogy az ily tilalom a tulajdonnal való szabad rendelkezés jogának megszorítását jelenti, eloszlik annak felismerése által, hogy gazdasági, sőt állami tekintetből kiváló fontosságú közérdek az, hogy a földbirtok produktivitása kockára ne tétessék. Es e részben a törvényhozás nem is lépne addig ismeretlen térre; mert az építő telkek területi minimumának megállapíthatásában, a volt urbéresek erdőterülete egyénekenkénti felosztásának tilalmában és abban, hogy a volt urbéresek közlegelője csak a földmiveltésiügyi miniszter engedélyével, még pedig a gyakorlat szerint csak elég szigorú előfeltételek alatt adott engedélyével osztható fel, e téren már praecedens jogszabályaink vannak.

Ugyancsak a birtokrészletek elaprózásának meggátolására a közösség bírósági felosztásánál tágabb értelemben kellene venni annak a megállapítását, hogy az ingatlan természetben fel nem osztható «az érték tetemes csökkenése nélkül»; és az osztályt az egész ingatlannak árverésre bocsátása által kellene elrendelni, valahányszor a természetben való felosztás gazdaságilag károsnak, tehát a gazdasági érték számba veendő kisebbedése nélkül kivihetlenné mutatkozik.

A birtokrészletek elaprózásával kapcsolatban szólnom kell a végrehajtási törvény sokszor és sok oldalról megtámadott 156. §-áról, amelynek értelmében, ha oly földbirtokrészletre, amely egymagában telekkönyvi jószágtest, több tulajdonostárs közül nem valamennyinek adóssága miatt intéznek végrehajtást, mégis az egész ingatlanra kell az árverést elrendelni, ha annak kikiáltási ára 400 K-t meg nem halad.

Lehet, hogy az értékminimum nincs jól eltalálva, de a szabályban nyilvánuló gondolatot minden megtámadás dacára helyesnek és olyannak tartom, amelynek az új végrehajtási eljárásban is érvényt kellene szerezni. Csúpn oly kiviteli módozatot vélek szükségesnek, amely a szabályval való visszaéléseknek venné elejét, amit az által lehet elérni, hogy ily végrehajtás esetén a nem adós tulajdonostársat az árverés elrendeléséről nemcsak a hirdetmény kézbesítése által értesíteni, hanem az árverés elrendelését megelőzőleg tárgyalásra idézni és neki időt és alkalmat adni kellene arra, hogy árverelőként ő is felléphessen, és saját jutalékának elvesztése helyett ellenkezően a végrehajtást szenvedőnek a jutalékát is, tehát az egész ingatlant illő áron megszerezhesse.

A szabályban kifejezésre jutott gondolatot azonban — mondom — helyesnek találom. Mert egészen csekély értékű ingatlannak valamely hányada bocsáttatván árverés alá, a vevővel mint új tulajdonossal szemben végre is előbb-utóbb az osztály szüksége következne be. Az osztály céljából

pedig vagy árverés alá kellene bocsátani az egész ingatlant és akkor kerülő uton mégis arra a pontra jutnánk, amelyre a 156. §. említett rendelkezésének elejtése által jutni nem akartunk. Vagy elapróznák a részesek az ingatlant kelletnél kisebb részletekre, ami ismét a földbirtok mozgósítására vezet.

A földbirtok elaprózásának meggátolása érdekében igen hathatósan közreműködni alkalmuk van a hagyatékok rendezésével foglalkozó bíróságoknak, illetve a hagyatékok tárgyalásával megbízott kir. közjegyzőknek; és tüzetesen az utóbbiaknak feladata volna, hogy oly esetben, amikor ingatlan hagyatéka több örökös között oszlik meg, ne elégedjenek meg avval, hogy az örökösök között a részesedés arányát megállapítják, hanem tudva, hogy azok különben sem maradnak közösségben, kitanítás és rábeszélés által oly osztályt igyekezzenek létesíteni, mely szerint ne minden részes kapjon minden birtokrészletből egy darabkát, hanem az egyes osztályrészek a lehetőségig egész birtokrészletekből alakíttassanak. Természetes, hogy ha a törvény a birtokrészletek minimumát megállapítaná, az osztály iránti tárgyalásnak ily utra való terelése a kir. közjegyzőnek nem többé noble officiuma volna, hanem hivatalos kötelessége.

A birtokrészletek elaprózásának korlátozását szükségesnek tartom; de az ugynevezett birtokminimum törvényes megállapításának nem vagyok barátja; nem különösen annak, hogy a bizonyos minimumot meg nem haladó hagyatéki földbirtokot több örökös közül csak az egyik vagy legalább nem valamennyi kapja meg, a többi örökös pedig másnemű értékben nyerjen kielégítést.

Nem tudok az «Anerbenrecht» intézményével hazai jogunk szempontjából megbarátkozni; mert meggyőződésem, hogy az a mi népünk felfogásával nem egyezik, sőt evvel a legélesebb ellentétbe helyezkednék; mert Magyarországon a földmiveltésen kívül még nagyon kevés az a más keresetforrás, amely a hagyatéki földbirtokban nem részesített örökös számára fenmarad; és főleg azért, mert miután a lemenő örökösök egy részének indokolatlan kitagadásszerű mellőzéséről önként érthetően nem lehet szó, az ezeknek az ingatlanból kiegyenlítésül fizetendő összegek a legtöbb esetben a földbirtoknak oly elviselhetlen terhet képeznék, amely az ingatlan örökséget előbb-utóbb egészben kényszerárverés alá juttatná. Ekként azután elvontuk volna a földbirtok egy részét a földmives némely utódjaitól és átadtuk volna egészen az egyiknek; és a végett, hogy ezt elérjük, az eredményben az egész birtokot idegennek juttatnók, üzérkedés, további mozgósítás prédájául. Az örökösödés ily módon különben is csúpn az örökhagyó, a tulajdonos intézkedése alapján rendezhető. A törvény csak arra szorítkozhatik, hogy azt az intézkedést megengedi és joghatályosnak elismeri. Pedig éppen népünk már említett felfogásánál fogva biztos vagyok abban, hogy újjainkon számlálhatnók meg azokat az eseteket, amelyekben a tulajdonosok a törvény engedélyével évente éltek.

Mégis ha idővel sikerül oly módozatok feltalálása és oly intézmények meghonosítása, amelyeknek segítségével lehetséges a földbirtokban nem részesülő örökösöket igazságosan kielégíteni, és nemcsak megélhetésüket, hanem megfelelő vagyoni gyarapodásuk előfeltételeit is biztosítani; és ha majd biztosítékait előállítani tudjuk annak is, hogy az az örökös, aki a földbirtokot kapja, képes lesz örökösársait kielégíteni, anélkül, hogy ingatlanait mértéken túl és módfelett megterhelné: akkor a földbirtok mozgósításának veszélye ellen, amely a törpegazdaságok elszaporodásában rejlik, némi óvszerű kísérletet lehet tenni az Anerbenrecht intézményének meghonosításával: azzal az utógondolattal: valeat, quantum valere potest.

Szólnom kell a tagosításról, amely szerintem amellett, hogy jogilag absolute indokolhatlan, egyik főoka annak

hogy minálunk a földbirtokviszonyok consolidációra nem juthatnak, hogy a legrendezettebb vagyoni viszonyok közt élő és mintaszerűen gazdálkodó tulajdonos sem tudhatja, vajjon egy év múlva nem lesz-e bíróságilag kivette abból a földbirtokból, amelyet ő és családja sok évtized óta sajátjaként mivelt, és amelyet utódaira is átörökíteni legbensőbb óhaja.

A tagosítás eredetileg az urbéri rendezéssel függött össze. Tulajdonképen abból származott és fejlődött, és ebben a származásában és fejlődésében nemcsak a czélszerű gazdálkodás igényeit elégítette ki, hanem a magánjog elveibe sem ütközött. Mert az urbéres gazda nem volt az általa megmivelt föld tulajdonosa, hanem a földesur részére teljesítendő szolgáltatások fejében volt a földesur adományos földje némi részének birtokában. Amikor tehát a földesur és az urbéres közötti jogviszonyok bírói rendezésre kerültek, főleg amikor később az urbéres a szolgáltatásoktól mentesen, tulajdonul kapta meg a neki jutott területet: akkor gazdaságilag is helyes volt, de jogi tekintetből sem volt megtámadható, hogy azt a törvényileg biztosított területet — nem az ennek fejében birt egyes birtokrészleteket, hanem a térmérték szerint meghatározott területet, — minél kevesebb, de minél nagyobb, előnyösebben megmivelhető birtokrészletekben kapja ki.

Az urbéri rendezés megtörténte után azonban a határ újabb tagosítása a birtokosok egy részének szavazatai alapján, tehát a másodszori tagosítás, valamint oly szabad kerületi községekben, ahol urbériség nem volt, (a tulajdonosok teljes egyetértésének alig előforduló esetét kivéve, a tagosítás általában, a tulajdonjognak oly brutális megtámadása, amelyet, még ha gazdaságilag szükséges is volna, mai alapjában nem volna szabad fentartani.

Jogilag csak ugyanazt lehet a tagosítás indokolására felhozni, amivel a kisajátítást indokoljuk: a közszükségességet, a közjó igényeit. Mert hiszen a tagosítás nem is más, mint kisajátítás, avval az egy különbséggel, hogy a kisajátításnál a tulajdonos kárpótlásul a tőle elvett ingatlanért készpénzt kap, a tagosításnál más darab földet. De a tagosítás nem az általános közjó előmozdítására, hanem arra szolgál, hogy a tulajdonosok egy részének gazdálkodási hibái az okszerűen gazdálkodók rovására jóvátétesenek.

Aki észszerűen gazdálkodik, az akár osztályok, akár elidegenítések alkalmával nem darabolja el az ingatlanokat annyira, hogy azok többé csak nehezen vagy éppen nem használhatók és mivelhetők; sőt az minden alkalmat felhasznál arra, hogy birtokát szerzéseik vagy cserék által czélszerűen kikerekítse. Annak tehát tagosításra szüksége nincsen; és mégis a birtokosok többsége által leszavaztatva kényszerűen kell lépnie és közre kell bocsátania azt a földbirtokot, amelynek könnyen és haszonnal megmivelhető tételére minden igyekezetét fordította és talán nagy anyagi áldozatokat hozott.

Ne feledjük még, hogy az igazságos tagosításnak (már amennyire igazságos lehet) az a feltevés szolgál alapjául, hogy a bizonyos dűlőben, tagban, területen levő földek minőségileg, tehát érték szerint is mind egyenlők. És ez a feltevés megközelítőleg helyes volt, amíg a földmivelés chablonszerűen folyt és intenzív gazdálkodásról nem volt szó. De helytelen a feltevés most, amikor kellő beruházásokkal és a modern földmiveléstan vívmányainak felhasználásával — a miveltési ág megváltoztatása nélkül is — valamely földdarab értékét meg lehet többszörözni. Ebből a szempontból a tagosítás által ismét a jó gazdát kár éri, míg a rossz gazda hasznot húz belőle.

A legfontosabb ok pedig, mely miatt a tagosítás mostani rendszerét nem lehet fentartani, hanem gyökeres revisio alá kell venni, az, hogy a tagosítás által csak aránylag rövid időre érünk célzt, és pár évtized múlva ismét és ugyanily

idő múlva ismét felmerülhet a tagosítás szüksége. Mert hiszen a birtokrészletek felosztása nincs korlátozásnak alávetve és kétszeres, háromszoros örökségi osztályok — a mostani systema értelmében — ismét oly állapotba helyezik vissza a községhatárt, amely miatt korábbi alkalommal is a tagosítás szükségesnek mutatkozott.

Tehát: A parcellaminimum törvényes megállapítása nélkül a tagosítás nem vezet állandó eredményre. Ha pedig annak a minimumnak megállapításánál a birtokrészletek eldarabolását korlátozzuk, akkor tulnyomó részben megszüntetjük a tagosítás kérelmezésének és elrendelésének mostani okait; és akkor a sokkal ritkábban szükséges tagosítás megengedésének előfeltételeit és kereszttulvitelének módzatait a jelenlegitől nagyban különböző alapon kell szabályoznunk.

Ami végre a földbirtok jelzálogi megterhelését illeti, ezt akként vélem szabályozandónak, hogy a tulajdonosnak a megterhelés tulságosan könnyűvé ne tétessék, főleg az oly megterhelés, amely nem a földbirtokon üzőt gazdálkodás jövedelmezőbbé tételének céljára, nem a birtok kikerekítése, kibővítése, felszerelése végett, hanem a kényelem, a kedvtöltés, a fényűzés hajlamának kielégítésére történik; és hogy a jelzálogjog megalapítása csak oly terhet rójon a földbirtok tulajdonosára, amelyet tulajdonának veszélyeztetése nélkül elviselhet; különösen, hogy amennyire lehet, a jogi forgalom szembe ne állítsa őt oly jelzálogos hitelezővel, a kinek célja kevésbé az, hogy tőkét a gazdasági konstellációknak megfelelően gyümölcsöztessen, mint inkább az, hogy a földbirtokot a jelzálog segélyével mozgósítván, mielőbb a saját vagy másnak kezére juttassa.

Azért perhorreskálom az ugynevezett tulajdonos-jelzálogjog intézményét, mely szerint a jelzálogjog — kivétkeztetvén járulékos természetéből — egyenesen maga a tulajdonos által is szerezhető, úgy hogy ez a jelzálogjoggal nem bizonyos hitelező követelését biztosítja, hanem a már megalapított jelzálogjoghoz keres hitelezőt, akire azután a jogot átruházassa.

E szerint a jelzálogjog megalapítható nemcsak mielőtt követelés van, hanem még mielőtt a hitel igénybe vételének szüksége is felmerült volna. A hitelügylet teljesen elő van készítve, csak hitelező szükséges, akire a már meglévő jelzálogjog átruháztassék, illetve akinek a jelzáloglevél átadásék, körülbelül úgy, mint amikor valaki az üres hátirattal ellátott váltót a zsebében hordja és hitelezőt keres, aki a váltón lévő aláírásokat a váltó leszámítolása által honorálja.

Már pedig nemzeti jellemünk az, hogy sok, fájdalom nagyon sok esetben a kínálkozó alkalom, a könnyű mód adósságot csinálni, egy az adósság tényleges kontrahálásával.

Hasonlóan veszélyesnek tartom a jelzáloglevél intézményét, amelynél fogva a jelzálogos követelés átruházásához az átruházó nyilatkozaton felül csupán a levél átadása, az engedmény telekkönyvi bejegyzése tehát nem szükséges, és a hitelező joga ily módon folytatólag sokszorosan is átruházható, anélkül, hogy a jelzálog tulajdonosának erről tudomása volna. Valamint veszélyesnek tartom azt, hogy jelzálogjog bemutatóra szóló vagy forgatható kötvény alapján is szerezhető legyen, úgy, hogy az a kötvény mindenkor birtokosa vagy a forgatmányos követelésének biztosítására szolgáljon.

Igaz, hogy ez által a jelzáloghitel a gyorsabb és könnyebb forgalom előnyeiben részeséssé lesz; de ne feledjük, hogy a jelzálogjog a forgalom könnyűségében és gyorsaságában magával ragadja és mozgóvá teszi magát az ingatlant.

Az is igaz, hogy általánosságban és jelenlegi jogrendszerünk értelmében a követelés átengedéséhez az adósnak, valamint a jelzálog tulajdonosának beleegyezése, sőt értesítése szintén nem szükséges; de szükséges az engedmény telekkönyvi bejegyzése, úgy hogy erről a tulajdonos értesítessék, ami a hitelező személyében való változást egyrészt

nehézkesebbé, lassubbá, tehát ritkábbá teszi, másrészt pedig a tulajdonosnak időt és alkalmat juttat arra, hogy veszélyes hitelező ellenében védekezzék, ha másképp nem lehet, úgy, hogy az alkalmatlan hitelezőnek más valaki által leendő kielégítéséről a jelzálogjog átruházása fejében gondoskodik.

A földbirtokosoknak absolute nincs szükségök arra, hogy a jelzálogos követelések forgalma megkönnyíttessék. De nincs, legalább nálunk nincs erre szükségök azoknak sem, akik tőkéiket jelzálogokban elhelyezik. Az egészséges jelzáloghitel az, amelyet a hitelezés e nemével üzletkörük szerint foglalkozó pénzintézetek és bizonyos más jogi személyek nyújtanak; ezek pedig jelzálogos követeléseik engedményszerű átruházására a legritkábban szorulnak. Különben is elég bőségesen el vagyunk látva értékpapírok anyagával; és ehhez az anyaghoz a földbirtok is bőségesen hozzájárul a hitelintézetek által kibocsátott jelzáloglevelekkel. Ezeknél több ingó értékek szolgáltatását az ingatlanoktól ne kívánjuk.

A felségsértés kísérletének büntetése.

Röviddel ezelőtt ünnepeltük a magyar büntető-törvénykönyv huszonöt éves jubileumát, s midőn ez alkalommal Baumgarten Izidor a Magyar Jogászegylet közgyűlésén tartott ünnepi beszéde során azt mondotta, hogy: «egy negyedszázad elég tekintélyes időszak egy kódex életében», kétségtelenül arra a gondolatra utalt, melyet utóbb határozott szakvakban is kifejezésre juttatott, hogy t. i. «nemsokára egészen új törvénykönyv alkotása lesz a jelszó», mert bár Btk.-vünk a «legtökéletesebb volt a maga nemében», mindazonáltal «rövid idő alatt túlélte magát». De vajjon elég volt-e e negyedszázad arra, hogy Btk.-vünk minden szabályát teljesen megismerjük? nem történik-e meg még ma is — 25 év után — hogy a kommentároknak, tankönyveknek, monografiáknak s a kisebb értekezések ezreinek annyszor megbeszélte szakaszok között olyanra bukkanunk, melynek valódi értelme — legtöbbször azért, mert a gyakorlatban vagy éppen nem, vagy csak ritkán jött alkalmazásba — felderítve még ma sincs? A felületes szemlélő a lehetetlenséggel tartja határosnak azt, hogy a magyar büntetőjogi irodalomnak oly fejlettsége mellett, melyre büszkének lehetünk: a Btk.-nek csak egy kellően meg nem világosított szakasza is akadjon, pedig valósággal nem kevés a még mindig homályban levő rendelkezések száma. Csak egyet akarok ezuttal előtérbe hozni s esetleg — ha konklúzióim nem volnának helyesek — vita tárgyává tenni. A Btk. 126. §-ának 4. pontjáról, és illetőleg a Btk. 128. §-áról van szó. A 126. §. 4. pontja szerint: «a felségsértés büntetettét követi el... aki az előbbi két pontban meghatározott valamelyik cselekmény véghezvitelét megkísérli;» e cselekmények: «2., aki a király testi épségét megsérti vagy őt az uralkodásra képtelenné teszi; 3., aki a királyt az ellenség hatalmába adja, vagy az uralkodásnak gyakorlatában akadályozza, vagy személyes szabadságától erőszakkal vagy fenyegetéssel megfosztja». E cselekmények büntetése befejezés esetén, azaz ha a 126. §. 2. vagy 3. pontja szerint minősülnek: *életfogytig tartó fegyház*, ha azonban csupán megkíséreltetek, azaz ha a 126. §. 4. pontja alá esnek: *tízöt évig terjedhető fegyház*. Így rendeli ezt a Btk. 128. §-a.

Felvetem ezek után a kérdést: *mily keretben mozog a 126. §. 4. pontjában leírt kísérleti cselekmény büntetése?* Első tekintetre két megoldás képzelhető:

A. A 126. §. 4. pontjában kísérleti cselekményről van szó; a kísérletre azonban a Btk. 92. §-a nem alkalmazható, mert ez csak a bevégzett büntetendő cselekményekre vonatkozik; következésképpen a Btk. 128. §-ában meghatározott tíztől tizenöt évig terjedhető fegyház az egyedüli keret, ami egyértelmű azzal, hogy a tíz éves fegyház a végső minimum.

B. A 126. §. 4. pontjában ugyan kísérleti cselekményt

szabályoz a törvény, de azt önálló büntetendő cselekménnyé teszi, mely ennél fogva minden tekintetben ugyanazon szabályok alá esik, mint a többi büntetendő cselekmény; de akkor alkalmazást nyerhet a 92. §. is, melynek felhívásával — lévén az alaphüvelytől tízenöt évig terjedhető fegyház — le lehet szállani először a két éves fegyházra, «és ha ez is tulszigoru volna», a hat havi börtönig.

Szóval: az első felfogás szerint a büntetés csak fegyház lehet s a latitude csupán öt év, a második nézet viszont három egymással érintkező keretet enged (az első 10—15 évi fegyház, a második 2—10 évi fegyház, a harmadik 6 havi — 2 évi börtön), lehetővé teszi a börtön kiszabását és végeredményben 14½ évi spatiumot biztosít.

Vajjon melyik a helyes megoldás? Beilleszthető-e egyik is a Btk. rendszerébe? Lássuk őket egyenként.

Ad A. Az első nézet, mely a 126. §. 4. pontja esetén a 92. §. alkalmazását azon az alapon, hogy ott kísérleti cselekmény van leírva, kizárja, két okból is téves. Téves *először* azért, mert e többször említett 4. pont ugyan kísérletet határoz meg, de azzal mint sui generis deliktummal bánik el, amennyiben azt «a felségsértés büntetettének» nevezi s arra, mint önálló tényálladékra in thesi külön büntetést állapít meg. Ez a tényálladék tehát bár lényegileg kísérlet, formailag azonban miben sem különbözik a Btk. különös részében leírt többi tényálladéktól; de akkor a 92. §-nak hatálya a 126. §. 4. pontjára is kiterjed. A szóban forgó nézet nem fogadható el *másodszor* azért, mert ha a 92. §-t kirekesztjük a 126. §. 4. pontja esetén, úgy — ha csak nem akarunk következtelenségbe esni — ki kell azt zárunk a 126. §. 1. pontjának második fordulatánál is, mert itt is kísérletről beszél a törvény («1. aki a királyt meggyilkolja vagy szándékosan megöli, vagy ezen cselekmények valamelyikének véghezvitelét megkísérli»), azaz azt kell vitatnunk, hogy a királygyilkosság és királyölés kísérlete feltétlenül halállal büntetendő (mondhatná ugyan valaki, hogy ott van a 91. §.; de ha a 92. §. csak befejezett büntetendő cselekményeknél alkalmazható, úgy a hasonló szerkezetű és célzatu 91. §. sem hívható fel másutt; következésképpen az első felfogás követői a kísérletként kezelt 126. §. 4. pontjában, valamint annak 1. pontja második fordulatában leírt cselekmények büntetésének meghatározásánál nemcsak a 92., hanem a 91. §-t sem hívhatják fel). Ez a következmény azonban egyfelől ellenkezik a Btk. rendszerével, mely abszolút büntetést nem ismer, másfelől oda vezet, hogy aki a királyt megölte, azaz a 126. §. 1. pontjának első fordulatába ütköző felségsértést követte el, az — minthogy cselekménye befejezett — a 91. §. alapján életfogytig tartó, a 92. §. felhívásával pedig tízenöt évi fegyházzal is büntethető, ellenben aki az ölésnek csupán kísérletét követte el, az másra, mint halálra nem ítéltető. Hogy ez a conclusio nemcsak az igazságosság alapelveivel ellenkezik, hanem még kriminálpolitikai szempontból is elvetendő, mert előrehajt, biztat a bevégezésre, — azt hiszem szükségtelen bővebben bizonyítani.

Ad B. A második megoldás *elméletileg* helyes, mert mint az imént már jeleztem: a 126. §. 4. pontja önálló büntetendő cselekményt határoz meg külön büntetési tétellel, miért is a büntetésnek in concreto megállapításánál sem a 91., sem a 92. §. kizárva nincs. A Curia állandó gyakorlata különben még a 66. §. mellett is felhívja a 92. §-t. Szóval akár csak kísérletet lássunk a 126. §. 4. pontjában, akár *formailag* sui generis delictumot: az első esetben a Curianak (nézetem szerint helytelen) gyakorlata, a második esetben (s ez a véleményem szerinti helyes felfogás) a szóban forgó cselekmények önálló volta biztosítja a 91. és 92. §-ok alkalmazhatóságát. Tehát amint a 126. §. 1. pontjának második fordulata esetén halálbüntetés helyett kiszabható a 91. §. alapján életfogytig tartó, a 92. §. felhívásával pedig tízenöt évi fegyház, úgy a 126. §. 4. pontja esetén a 91. §. lehetővé

teszi a tíz éves fegyháznak, mint speciális minimumnak megközelítését vagy alkalmazását, a 92. §. pedig első rendben a 2 évi fegyházig, majd a 6 havi börtönig való leszállást. Így értelmezte a 126. §. 4. pontjának, illetve a 128. §-nak még javaslat korában volt szövegét *Csemegi* a képviselőháznak 1877 november 28-án tartott ülésén (v. ö. *Lőw*, II. köt. 25. l.). És vajjon ez a — nézetem szerint *elméletileg hibátlan* és oly tekintélyes oldalról támogatott felfogás elfogadható-e? nem áll-e ellentétben Btk.-vünk egyéb szabályaival?

Mutassunk csak rá még egyszer az imént lekövetkeztetett tételre: *a Btk. 126. §-ának 2. és 3. pontjaiban meghatározott s a 128. §. értelmében életfogytig tartó fegyházzal büntetendő kísérlete, mely a 126. §. 4. pontjában öndíló büntetendő cselekményként van szabályozva és a 128. §. szerint 10—15. évig terjedhető fegyházzal büntetendő, a 92. §. erejénél fogva esetleg — minimumban — hat havi börtönnel is büntethető.* Helyezzük most szembe e tétellel a Btk. 66. §-ának harmadik bekezdését, melynek különben is világos szavait a Curiának ismert 78. számú döntvénye úgy értelmezi, hogy *az életfogytig tartó fegyházzal büntetendő kísérletnél a büntetés fegyház, melynek végső minimuma három év.* Kérdem ezek után: akarhatja-e a törvény, hogy mikor az összes életfogytiglani fegyházzal fenyegetett bűntettek kísérletei minimumban három évi fegyházzal büntetendők, ugyanakkor az életfogytig tartó fegyházzal fenyegetett felségsértések kísérlete esetleg hat havi börtönnel legyen büntethető? Azt hiszem, hogy a nemleges felelet kézenfekvő: mi volna indoka e különbségtételnek?

Ha egész világosan akarunk látni, át kell tanulmányoznunk a 126. és 128. §§. keletkezésének történetét, mely különben is rendkívül tanulságos. Az első és második miniszteri javaslat a 126. §. 1. pontjában (a javaslatokban e szakasz a 125-ös számot viselte) még nem emeli ki a kísérletet, hanem a három első pontra vonatkozással együttesen rendelkezik a negyedik pontban így: «aki a fentebbi három pontban meghatározott valamelyik cselekmény véghezvitelét megkísérli»; viszont a mai 128. §. a miniszteri javaslatokban mint 127. §. ezt a szöveget tartalmazta: «Aki a 125. §. 1. pontjában meghatározott cselekményt elköveti, valamint az is, aki annak elkövetését megkísérli, halállal büntetendő. Aki pedig a 125. §. 2. és 3. pontjaiban meghatározott valamelyik cselekményt követi el, vagy annak elkövetését megkísérli: életfogytig tartó fegyházzal büntetendő.» Szóval a javaslat nemcsak az első, hanem a második és harmadik pont eseteiben is *parifidálta a kísérletet a befejezéssel.* A képviselőház ig. bizottságának tárgyalásán Teleszky István, Szilágyi Dezső, Bokros Elek, Horánszky Nándor és Chorin Ferencz felszólalásainak hatása alatt «a felségsértés első esetét, a király élete elleni merényletet és annak megkísérlését a bizottság a javaslattal egyetértőleg ugyanazon büntetéssel sujtandónak tartja. A felségsértés második és harmadik esetében, melyek a királyi testi épségére, uralkodási jogai gyakorlására, személyes szabadságára vonatkoznak, *nem tartja a kísérletet a véghezvitt bűntettel egyenlőképp megfenyítendőnek.* Mert az első esetnek sulya, a felség személyének szentsége, élete ellen irányzott minden cselekmény legsúlyosabb büntetését igazolja. A többi esetek is oly súlyosak, hogy életfogytiglani tartó fegyházzal fenyegetendők, azoknak kísérlete mindazonáltal a bizottság véleménye szerint a bevezetett bűntettel egy vonalba nem helyezhető és az igazság általános elvének, hogy a kísérlet a véghezvitt bűntettnél enyhébben büntetendő, mellőzését azokra nézve indokoltnak nem tartja. A bizottság annál fogva a 2. és 3. pontban meghatározott felségsértési esetekre az életfogytig tartó fegyház büntetését elfogadja ugyan, de azok kísérletére tizetől tizenöt évig terjedhető fegyház büntetését szabott.» Ezek alapján módosította az ig. biz. a 126. és 128. §§. szövegét úgy, a mint az a törvénybe átment (v. ö. *Lőw* II. köt. 41—62. l.).

A törvény ezeknél fogva *kifejezetten mellőzi* a 126. §. 2. és 3. pontjaiban leírt cselekményeknél a befejezés és a kísérlet *parifidációját*, aminek megfontolása nyomán ismét egy erős argumentumra akadunk a fent közölt első megoldási mód tarthatatlanságát illetően, mert: ha arra az álláspontra helyezkedünk, hogy a 126. §. 4. pontja esetén tíz évi fegyház a végső minimum, úgy fentartjuk a parifidációt, amennyiben — lévén a befejezés életfogytig tartó fegyházzal büntetendő — a 126. §. 2. és 3. pontjaiban foglalt felségsértések a Btk. 92. §-ával minimumban szintén tíz évi fegyházzal büntethetők! Ezzel — úgy gondolom — az első felfogásnak megadtuk a halálos döfést.

A 126. és 128. §§. keletkezési történetéből azonban mást is tanulunk, t. i. azt, hogy a törvény a 2. és 3. pontoknál *csak a parifidációt* akarta mellőzni, *de nem egyszersmind enyhébbé tenni* ez életfogytig tartó fegyházzal fenyegetett felségsértések kísérletét más, szintén életfogytiglani fegyházzal büntetendő cselekmények kísérleténél, miből azt a végső következtetést vonom le, hogy *a 126. §. 4. pontjában leírt, öndílóított kísérleti cselekmény büntetésének végső minimuma három évi fegyház.* A 92. §-nak e körben tehát megtörik ereje, mert annak alapján e helyütt nem lehet fegyházról börtönre szállani, hanem csupán a tíz évi fegyházról három évi fegyházra. Szóval odajutottunk, ahol lennénk, ha a törvényhozó, miután a parifidációt a 2. és 3. pontoknál fentartani amugy sem akarta, a 126. §. 4. pontját s a 128. §-nak idevonatkozó részét elhagyta volna.

Megjegyzem még, hogy valamelyes anomalia még így is maradt, mert conclusióm helyessége esetén a 126. §. 1. pontjában említett kísérleti cselekmény büntetésének alsó határa 15 évi fegyház, a 4. pontban említetté pedig három évi fegyház, ami nyilvánvalóan aránytalanság. Ha a Novella továbbra is fen akarja tartani a felségsértések kísérleteinek önállóságát s a rendesnél szigorubb büntetését, mi nézetem szerint — tekintettel a régi magyar jogfejlődésre — indokolt, úgy a 126. §. 1. pontjánál tíz évi fegyházban, 4. pontjánál pedig öt évi fegyházban tartanám az önállósított kísérleti cselekmények büntetésének alsó határát megállapítani és pedig annak expresse kifejezésével, hogy e minimumok még a 92. §-sal sem csökkenthetők. *Dr. Angyal Pál,*

budapesti tud. egyetemi m. tanár,
pécsi nyilv. rendes jogtanár.

Jogirodalom.

Nyilvános számadásra kötelezett vállalatok adói és illetékei. Szerkesztette Kormos Alfréd.

Adó- és illetékjogunk tekervényes utjain megbízható vezetőül szolgálhat a fenti cím alatt megjelent terjedelmes könyv, amely sokkal többet ad, mint amennyit címe ígér. Nemcsak azokat az adókat és illetékeket tárgyalja ugyanis, amelyeknek kényszeralanyai a nyilvános számadásra kötelezett vállalatok, hanem azokat is, amelyek mindenkit vagy bárkit érdekelnek, mint például a bányaadót, az ipari segéd- és munkások adóját, a szállítási adót, a föld- és házadót, az értékpapírforgalmi adót stb. A könyv tárgyalási rendszere szerencsésnek mondható, jöllehet az adótörvények hivatalos összeállításának követése könnyen kihívhatja a kritikát, amennyiben az összeállítás indokolatlanul és sok helyütt helytelenül megbontja az illető törvények rendszerét, ami sok félremagyarázásra és igazságtalanságra adott már okot. E könyv azonban első sorban gyakorlati célokat szolgál, még pedig eredményesen, rendszeresen és könnyen áttekinthető módon egybefoglalván törvényeket, rendeleteket, utasításokat, elvi határozatokat a legújabb időkig. Több helyütt a törvények indokolása és a szerző alapos bíráló megjegyzései teszik élvezhetőbbé a száraz anyagot és ekképen nagy haszonnal forgatható kézi könyvvel gyarapodott amugy is szégyenes pénzügyi jogirodalmunk. Hogy az illetékjogi részben

az u. n. hivatalos szöveg sokszoros hamis volta nem adott okot megjegyzésre és a bélyegellenőrzési (szemle) intézmény kimaradt, nem csökkenti a könyv jeles voltát, mert a szövegkritika a mű célján messze túl esik, az utóbb említett hiány pedig újabb kiadásban könnyen lesz pótolható.

Dr. Fraenkel Sándor,
budapesti ügyvéd.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A makacssági ítéletek elleni felebbezés a sommás eljárásban.

A makacssági ítéletek elleni felebbezést a sommás eljárásban a sommás eljárási törvény 128. §-a szabályozza, illetve azt három esetre korlátozza, u. m. arra az esetre, ha mulasztás esete fen nem forog, ha hivatalból figyelembe veendő pergátló körülmény forog fen, avagy lényeges eljárási szabály helytelenül lett mellőzve, illetve alkalmazva és végül ha anyagi jogszabály épen nem vagy nem helyesen volt alkalmazva. Mint látjuk, a makacssági ítéletek elleni felebbezés hasonló szűk körre van szorítva, mint a felülvizsgálati jogorvoslat, melynek meg nem felelő volta állandó támadás tárgyát képezi. Ezen korlátozást fokozza még az is, hogy a sommás eljárási törvény 173—175. §-ai értelmében ezen esetben a felebbezés szóbeli tárgyalás kitűzése nélkül, nyilvános előadás alapján, intézendő el és hogy az elsőbíró előtt nem érvényesített tények és bizonyítékok a felebbezési bíróság előtt csak annyiban hozhatók fel, amennyiben valamely eljárási szabály nem alkalmazása vagy nem helyes alkalmazása forog kérdésben. Az ok, mely ezen korlátozásokat igazolja, a sommás eljárási törvény javaslatának idevonatkozó indokolása szerint az, hogy «a novum iudicium megengedése a meg nem jelenés alapján hozott ítéleteknél, a meg nem jelenés következményeit egyszerűen megszüntetné» Más szóval a törvény azért korlátozza a felebbezést, mert a meg nem jelenés okából a meg nem jelent felet következményekkel óhajtja sujtani. Ha most már felvetjük a kérdést, hogy az előbb ismertetett felebbezési korlátozás mindkét félre egyaránt kiterjed-e avagy csupán a meg nem jelent félre, úgy a legis ratio alapján nem lesz nehéz a felelet. Másként áll azonban a dolog a törvény szövegének elolvasása után. A sommás eljárási törvény 128. §-a ugyanis azt mondja, hogy «az első érdemleges tárgyalás elmulasztása alapján hozott ítéletek (50. §.) ellen *felebbezésnek* csak» a fentebb ismertetett alapokon *«van helye»*. E szövegezés nem distinguál a megjelent és a meg nem jelent fél között, és így ha ezen §-ra is alkalmazást nyerne az általános magyarázati szabály, hogy lege non distinguente, nec nobis est distinguere, úgy joghátránynyal sujtatnék az, kit a törvényhozó voltaképen sujtani nem akart. A judikatúránál — sajnos — idevonatkozó esetet nem találtunk, legalább sem a Fabinyi-Gottl, sem a Térfi-féle gyűjteményben ilyen eset fel nem lelhető, Ez a körülmény ugyan arra mutat, hogy kérdésünk nem túl actualis, de azért, — mint mindjárt látni fogjuk, — mégis megérdemli a figyelmet.

Annak, hogy esetünk a praxisban nem igen fordul elő, az az oka, hogy a kereseti petitum rendszerint úgy hasonlít a makacssági ítélet rendelkező részéhez, mint egyik tojás a másikhoz. Hanem azért mégis lesznek esetek és kíváncsok is, hogy legyenek, melyekben az ítélet a nem mulasztó felperesre, avagy felperes meg nem jelenése esetén, alperesre nem lesz megnyugtató. Hogy a keresetnek és ítéletnek fentebb említett azonossága nem következik minden esetben a törvény parancsából, nyilvánvaló a sommás eljárási törvény 50. §-ából, mely nem rendeli azt, hogy meg nem jelenés esetén a meg nem jelent fél ellenfele óhajához képest elmarasztaltassék, hanem a meg nem jelenéshez csupán azon következményt fűzi, hogy alperes elmaradása esetében a felperes szóbeli tényállítási valóknak tartandók, felperes elmaradása esetében pedig az alperestől tagadott kereseti ténykörülmények figyelmen kívül hagyandók, az általa előadottak pedig valóknak tartandók.

De ha igaz is az, hogy a gyakorlatban csak elvétve fordul elő az, hogy a makacssági ítélet a nem mulasztó félre nézve sérelmes, mégis reá akarunk mutatni azon esetekre, melyek mégis előfordulhatnak és melyek bekövetkezése esetén a sérelmes ítélet a felebbezésnek a sommás eljárási tör-

vény 128. §-ban szabályozott korlátozása miatt, az esetben, ha e korlátozás a megjelent félre is vonatkoznék, a felebbezési bíróság által sem volna orvosolható. Ilyen eset például a tartás mennyiségének, a természetes gyermek keresetképesége beálltának időpontja, a perköltség összegének kérdése. Ha tehát a sommás eljárási törvény 128. §-át az említett értelemben értelmeznők, úgy ezen kérdésekben az elsőbíró végérvényesen döntene; ami annál is inkább kerülendő, mert perújítással sem orvosolható. S ha meggondoljuk azt, hogy a fél ezen sérelmét és ennek megfelelően az ellenfél előnyösebb helyzetét csupán az idézi elő, hogy az utóbbi nem jelent meg a tárgyaláson, úgy nyilvánvaló, hogy a törvényszakaszon ilyen értelmezése a törvényhozó céljának homlokegyenest ellenmond, mert hiszen az ellenfél meg nem jelenése nem hozhatja a megjelent felet rosszabb helyzetbe, mint a milyenben annak megjelenése esetén volna.

Igaz ugyan, hogy a szerintünk helyes értelmezés hívei hivatkozhatnának arra is, hogy például a keresetileg kért összegnél alacsonyabb tartásdíjat megállapító makacssági ítéletnek azon része, melylyel felperest a megállapított díjnál magasabb díj iránti kérelmével elutasította, *nem a tárgyalás elmulasztása alapján* hozott és így ezen rész ellen a felebbezés nincs korlátozva, de úgy véljük, hogy ezen érvelés nem alapos, mert hisz így fogva fel a dolgot, az ítélet többi része sem hozott a tárgyalás elmulasztása alapján, hanem a sommás eljárási törvény 50. §-a rendeli a *megjelent féllel való érdemleges tárgyalás alapján* és így ezen magyarázat sem vezet kielégítő eredményre. A szóban forgó kérdést a magyar polgári perrendtartásról szóló törvényjavaslat sem oldja meg megnyugtatóan, amennyiben ennek 481. §-a azt rendeli, hogy «a perfelvételi határnap elmulasztása miatt a 444. és 445. §-ok értelmében hozott — id est makacssági, — ítélet ellen felebbezésnek — amennyiben az ítélet nem a perköltség viselésének vagy mennyiségének kérdésében támadtatik meg — csak azon az alapon van helye, hogy az ítélet a 444—447. §-ok ellenére volt hozva vagy mulasztás egyébként sem forgott fenn».

Igaz ugyan, hogy a javaslat 444. §-a lényegesen eltér a sommás eljárási törvény 50. §-ától, amennyiben az esetben, ha a perfelvételi határnapot az alperes mulasztja el, őt a felperes kérelmére a *kereseti jogállításhoz és kérelemhez képest* ítélettel el kell marasztalni, mégis azt hisszük, hogy a javaslatnak törvénynyé válása esetén is jogában áll majd a bíróságnak, — hogy példánkánál maradjunk, — a tartás mennyiségét a kért összegnél alacsonyabban megállapítani és így a megjelent felperes sérelmét, — ha ő reá is kiterjed a fent ismertetett korlátozás, — nem fogja orvosolhatni a felebbezési bíróság. Azon álláspontunkat, hogy a bíróság jogosítva leend a tartás mennyiségét mérsékelni, megerősíti a javaslat indokolása is, amennyiben kijelenti, hogy «az a szabály, hogy a bíróság a makacssági ítélet hozatalakor nem vizsgálja a kereseti tényalapot, nem jelenti még azt, hogy minden kérelemnek vakon helyet ad». A javaslat 481. §-ának fogalmazása pedig másfelől még a sommás eljárási törvény 128. §-ánál is veszélyesebb, mert a §. másik bekezdése kimondja, hogy a mulasztó fél a törvény szerint ellentmondással megtámadható ítéletet nem felebbezheti és így felő, hogy ezen §-ból csak azt fogják levezetni, hogy a mulasztó fél az ellentmondással meg nem támadható ítéletet megtámadhatja, de nem azt, mit mi helyesnek tartunk, hogy t. i. a nem mulasztó fél az említett felebbezési korlátozásnak nincs alávetve.

Úgy véljük, hogy a perrendtartási javaslat végleges szövegezésénél nem ártana annak a felfogásnak megfelelő kifejezést adni, hogy a 481. §-ban megállapított felebbezési korlátozás csupán a mulasztó félre terjed ki. Addig is pedig kíváncsok volna, ha a gyakorlat emberei közölnék, hogy a jelenlegi sommás eljárás hatályba lépte óta fordult-e elő már praxisukban hasonló eset, s ha igen, hogy minő álláspontot foglalt el ezekben a bíróság?

Dr. Kramer Emil,
budapesti kir. táblai tanácsjegyző.

Különfélék.

— Egy szakajtó kosárra való liszt ellopásáért hat havi börtön. A *pestvidéki kir. törvényszék*: Gy. M.-né vádlott a Btk. 333. §-ába ütköző s a 336. §. 4. pontja szerint minősülő lopás büntette miatt hat havi börtönre ítéltetik. *Indokok*: Vádlott, kinek férje béres volt, a gy-i tanyán egy fedél alatt lakott P.M.-mal; padlásuk is közös volt ugyan, de

a padláson mindkettőjük része el volt kerítve s külön-külön elzárható ajtóval ellátva. Vádltott a saját lakatjának kulcsával kinyitotta a P. M. padlása ajtajának lakatját és a padlásról — ahová tehát hamis kulccsal hatolt be — egy szakajtó kosárra való lisztet a tulajdonos beleegyezése nélkül jogtalan eltulajdonítási szándékkal elvett. A büntetés kimérésénél enyhítő körülményül vétetett vádlott büntetlen előlete, töredelmes beismerése, a lopott tárgy csekély értéke s hogy vádlott négy gyermek anyja, akik aprók lévén, anyjuk szigorubb büntetésének súlyát nagyon megérezik. (1904. évi június 9. 8443/904. sz. a.)

A budapesti kir. tábla: Az elsőbíróság ítéletét helybenhagyja felhozott indokain felül azért is, mert a cseléd tartási viszony vádlottnál, mint gazdasági külső cseléd neje, aki sem férje gazdájával, sem férje cseléd társával közös háztartásban nem élt, és a sértett nem hozzátartozója a szolgálat adónak, nem vonható sem a Btk. 343. §-a, sem minősített voltánál fogva a Kbt. 126. §-ban meghatározott cselekmények fogalma alá. (1904 november 2. 6773/904. sz. a.)

A kir. Curia: A semmiségi panaszok elutasítatnak. **Indokok:** A kir. tábla valóban fogadta el, hogy a vádlott, mint gazdasági külső cseléd neje, sem a férje gazdájával, sem a férje cseléd társával közös háztartásban nem élt, és a sértett a szolgálatadójának nem hozzátartozója, tehát a vádlott cselekményére a Btk. 343. §-a nem alkalmazható, a Kbt. 126. §. alkalmazhatóságát pedig a cselekménynek elkövetési módja kizárja. (1905 szeptember 5. 7812/906. sz. a.)

— **A fogdíj.** Kérdik tőlünk: mennyi a fogdíj, mely a csendőrnök jár. A legkisebb összeg 4 forint, a legnagyobb 60 forint. Előbbi a 6 hónapért, utóbbi a halálbüntetésért.

— **A semmiségi panasz bejelentésének formaságaihoz.** **A m. kir. Curia:** A semmiségi panasz visszautasítatik. **Indokok:** A kir. törvényszék másodikfokú ítélete ellen vádlott a Bp. 385. §. 1. a) p. meghatározott semmiségi ok miatt jelentett be semmiségi panaszt azért, mert nem bűnös. Minthogy azonban vádlottnak ez a kijelentése a törvényhelyre való hivatkozással sem tartalmaz oly tény vagy törvénysértés megjelölést, amelynél fogva a vád alapjául szolgáló tett bűncselekmény tényálladékat meg nem alapítaná, vádlottnak a főtárgyalás során előterjesztett az a védekezése pedig, mely szerint ő a sértett által lévén megtámadva, csak önvédelemből ütött a sértett felé, a Bp. 385. §. 1. a) p. alapított semmiségi panaszszal nem érvényesíthető: ugyanazért tekintve, hogy a bejelentés a Bp. 557. §. végbekezdése szerint alkalmazandó 390. és 430. §-ban foglalt kiválmaknak meg nem felel, a semmiségi panasz az érvényesíteni kívánt semmiségi ok világos megjelölésének hiánya miatt, a Bp. 434. §. 3. bek. értelmében visszautasítandó volt. (1905. szeptember 19. 3128/905. B. IV. Bt.)

A IV. tanács ezen szélső formalismusával ellentétben áll a II. tanács következő határozata: Vádltott semmiségi panaszt jelentett be amiatt, mert ő „bűncselekményt nem követett el”. A m. kir. Curia (II. tanács) 1905. évi szeptember hó 19-én 8111. sz. a. ítélete ezen panaszra nézve a következőket tartalmazza: „Vádltott semmiségi panaszt ok megjelölése nélkül jelentette ugyan be, annak okát azonban vallomása nyomán meg lehetett határozni s az a közvéddővel azonos okokból használnak veendő. (A közvéddőnek a Curia által elutasított semmiségi panasz a 385. §. 1. a), b) és c) pontjaira volt alapítva.)

— **Dr. Angyal Pál Büntetőjogi előadásai-ból** megjelent a IV. füzet, a büntetések tanának befejező része. Ismételtük, mit az előző részek megjelenése alkalmából irtunk, hogy szerző széles látkörrel, nagy tapasztalattal s kritikai készséggel dolgozik. Az utolsó fejezet, a füzetben összefoglalólag mutat rá a megvalósításra érett reformeszmékre.

— **Szóbeliség a felelbezési eljárásban.** Ily cím alatt lapunk f. évi 42. számában egy olvasónk közlése nyomán azt irtuk a nyiregyházi törvényszék polgári felelbezési tanácsáról, hogy nem a felek ismertetik a járásbíró előtt lefolytatott eljárást, hanem a tanács elnöke, aki az ismertetés után megkérdezi a felektől, illetőleg képviselőiktől, van-e valami kiegészíteni valójuk a tényállást illetőleg. Jogi érve-

lést az elnök türelmetlenül félbeszakít azzal az indokolással, hogy a bíróság tudja a törvényt. Ha pedig valaki mégis megpróbálja a bíróságot „kitanítani”, akkor az elnök egyszerűen leinti, a törvényszék felkel és bevonul tanácskozni, kihirdetve a kész ítéletet.

Ezzel szemben a nyiregyházi törvényszék felelbezési tanácsának elnöke hozzánk intézett levelében kijelenti, hogy sem a peres felek, sem ügyvédek, a megkivántató vezetés mellett nincsenek a vitás tény, vagy jogkérdésekben való nyilatkozattételben korlátozva és sem a bíróság, sem a tanács elnöke korántsem a felek kellő meghallgatása nélkül és már előre kész, hanem alapos tanácskozás után, a szóbeli tárgyalás eredményéhez képest hozott ítéletet hirdeti ki.

— **Jogirodalom.** Egy és ugyanazon szerzőtől, dr. Balog Elemértől, egyszerre három munka jelent meg: „Fejezetek a litis contestatio kérdéséhez a formuláris eljárásban” című római perjogi tanulmány; „Az eltűnés és a holtányilváníttatás a magyar és német perjogban” című magánjogi és perjogi tanulmány; végül „Magánjogi fejezet-vázlatok” cz. füzet. Az utóbbi füzetben a következő kérdések nyertek feldolgozást: A házassági törvény 123. §-ához. A megrohanásos házasságkötés házassági törvényünkben és a tiltó akadályok tana. A többszörös eladás kérdéséhez. A késedelmi kamat kérdéséhez.

— **A folytatólagos végrehajtás költsége mikor nem terheli alperest?** **A budapesti kir. tábla:** Végrehajtató a biztosítási végrehajtást oly veszélybizonylat alapján kérte, mely 1905. évi július hó 27-én kelt, s amely 1905. évi márczius hóban elrendelt kielégítési végrehajtásra vonatkozik s magát az alapvégrehajtási kérvényt 1905. évi július hó 31-én nyújtotta be és így ezen időpontoknak összevetéséből a dolgot természetesen nem lehet kétséges, hogy végrehajtónak már az alapvégrehajtási kérvény benyújtásakor elégséges ideje volt a végrehajtást szenvedő vagyoni viszonyai tekintetében tájékozást szerezni, és ekként módjában állott volna már akkor a biztosítási végrehajtás elrendelését a végrehajtást szenvedő ingatlanaira is kérelmezni. (1905 október 12. 2762/1905. sz. a.)

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **A magyar vasuti strike kérdése az osztrák legfőbb bíróság előtt is megfordult.** Eleken, 1904 április 19-én kelt fuvarlevéllel 20 darab marha adatott fel a felperes címére Bécsbe, Szt.-Marx állomásra. Ezen küldemény április 26-ik napjának 8-ik órájában 68 órával az üzletszabályzatban meghatározott szállítási határidő után szolgáltatott ki a felperes cég részére. Felperes a szállítási határidő elmulasztása folytán 1182 K kártérítési igényt támasztott az osztrák cs. kir. államvasut-társaság ellen. Alperes előadta, hogy 1904 április 20—26 közti időben Magyarországon a vasuti alkalmazottak strikeban állottak és a máv. igazgatósága 1904 április 29-én hirdetményt bocsátott ki, mely szerint az összes küldemények tekintetében, melyek az 1904 április 26-ikáig terjedő időben a máv. vonalait érintették, hét napos póthatáridő állapított meg.

A bécsi cs. kir. kereskedelmi törvényszék a keresetet elutasította. A törvényszék első sorban megállapította, hogy a magyar keresk. miniszternek joga volt póthatáridőt engedni a „rendkívüli forgalmi viszonyok esetére”, és e póthatáridő kellően ki is hirdettetett. Az üzleti rendtartás csupán a kellő vagyis az alaki szabályoknak megfelelő kihirdetést követeli meg, anélkül, hogy ilyen póthatáridő érvényességét vacatio legishez kötné. Egyébiránt ilyen határozmány illuzóriussá is tenné azon könnyebbitést, melyet a szállítási határidők meghosszabbítása a vasutra nézve jelent, mert hisz ilyen esetekben éppen a pillanatnyi forgalmi zavarok leküzdéséről van szó.

Felperes azon érvelése, hogy ezen rendelet szó szerinti értelménél fogva csak azon árukra vonatkozik, melyek a máv. vonalait április 20—26-ika között érintették, nem áll meg. Valamely vasut vonalainak érintése nemcsak abban a pillanatban áll fenn, melyben az áru az illető hálózat vonalaira átmegy, hanem azon egész idő alatt, melyben az áru a vasut vonalain mozog.

Hátra van még azon kifogás, hogy az április 29-iki rendelet azon általános jogi elvből utkozik, mely szerint a törvény visszaható erővel nem bír, már pedig a rendelet az április 29-ike előtt kötött fuvarozási szerződésekre vonatko-

zólág *új és eltérő* szállítási feltételeket állapít meg. Azonban a dolog természetében fekszik, hogy «a rendkívüli forgalmi viszonyok» által előidézett póthatáridőnek visszaható erejűnek kell lennie. A forgalmat akadályozó körülmények hirtelen beálló események, melyek a vasutat meglepik.

De még ha megállana is felperes azon érvelése, hogy a póthatáridőt megállapító rendelet nem alkalmazható, a felperes kártérítés iránti követelése még ez esetben is elutasítandó volna, mert a vasut vétkes mulasztásáról a jelen esetben szó nem lehet. Általános munkás-strike esetén ugyanis, aminő a magyar vasuti strike volt, nem állítható, hogy a rendes fuvarozó gondosságával a vasut képes lett volna a strikeot elkerülni. Az egyedüli eszköz erre ugyanis, — mint ilyen esetekben általában — az alkalmazottak összes követelésének megadása lett volna. Ha a fuvarozó gondossága azt jelentené, hogy a vasutól ezen eszköz alkalmazása követelhető, azon eredményhez jutnánk, hogy alkalmazottak a strike-al fenyegetőzván, a legképtelenebb követeléseket támaszthatnák és a vasutnak meg kellene azokat adni, még ha a legnagyobb kárt szenvedné is, mert különben a vétkes gondatlanság vádjának tenné ki magát.

A *felelősi bíróság* az ítéletet helybenhagyta. Szerinte közömbös, vajon vis major esete fennforog-e, mert a póthatáridő megállapítása folytán késedelem nincs.

A *legfelső bíróság* felperes felülvizsgálati kérelmét elutasította. Az üzlet-szabályzat 86. §-a értelmében a vasut felelős azon kárért, mely a szállítási határidő elmulasztásából keletkezett, amennyiben nem igazolja, hogy a késedelem oly eseményből származott, melyet a vasut sem elő nem idézett, sem el nem háríthatott. Nyilvánvaló, hogy a vállalat a strike-ot elő nem idézte (rendezte). Az elsőbíróság találozva kifejtette, hogy ezen esemény nem volt elhárítható.

A legfelsőbb bíróság szerint a jelen esetben az üzletszabályzat 65. §-ának 7. bekezdése az ügydöntő törvényhely, amely következőleg hangzik:

«A szállítási határidő szünetel... a vasut vétkessége nélkül beállott oly forgalmi zavar tartama alatt, mely által a fuvarozás megkezdése, vagy folytatása időlegesen akadályozva van.» Az üzemnek időleg teljes beszüntetése azonban legalább is felér a forgalmi zavarral. Ezen szempontból a jelen esetben a szállítási határidő elmulasztásáról általában szó nem lehet, mert strike alatt a szállítási határidő szünetel. Közömbös tehát azon kérdés, vajon a Máv. igazgatóságának 1904. évi április hó 29-én kelt hirdetménye visszaható erővel bír-e?

Felperesi cég helytelenül hivatkozik az üzletszabályzat 9. szakaszára, mert ezen szakasz tényleges szállítást feltételez, a fennforgó esetben azonban a szállítás akadályozva volt.

— **Az ügyvédi irodák vasárnapi munkaszünetének kérdése** foglalkoztatja az alsóausztiai ügyvédi kamara legközelebbi közgyűlését. A választmány többsége azt az indítványt terjeszti a közgyűlés elé, hogy foglaljon állást a kötelező munkaszünet törvényes szabályozása ellen, ellenben mondja ki a közgyűlés, hogy kötelezi az alsóausztiai kamarához tartozó összes ügyvédek arra, hogy személyzetüknek különösen sürgős, mellőzhetetlen kivételektől eltekintve, teljes vasárnapi munkaszünetet adjanak. Ezen szabály megszegését a választmány meg fogja torolni. A választmány kisebbsége ennek ellenében ily határozat hozatalára a kamarát nem tartja illetékesnek, habár a munkaszünetet elvben helyesli is. A kisebbség indítványa ekkép szól, hogy mondja ki a közgyűlés, hogy nincs elvi kifogása a vasárnapi munkaszünetnek az ügyvédi irodákra törvény útján leendő kiterjesztése ellen, amennyiben egyúttal a törvény azt is meghatározza, hogy 1. minden néven nevezendő határidő, mely vásár- és ünnepnapon járna le, ezentul kivétel nélkül az ezt követő napon végződik; 2. a munkaidő csak az alkalmazottakra terjed ki; 3. kivételképp meg legyen engedve halasztatlan teendőket ezentul is a személyzet által végeztetni; 4. a kamara választmányának joga legyen egyes helyeken és egyes esetekben a munkaszünetet felfüggeszteni; 5. a munkaszünet ellen vétőket a választmány 10-től 100 K-ig terjedhető bírsággal sújthatja.

— **Kartellszerződés érvényességének kérdése.** «Watt» (Scharf & Co.) bécsi villamossági izzótestek gyára

bepereelte az egyesült izzólámpa gyárosok eladási irodáját Berlinben, továbbá a Siemens és Halske berlini villamossági társaságot, valamint az általános villamossági társaságot, annak kimondását kérve, hogy a nemzetközi izzólámpa-szindikátus alapítási szerződésai jogilag érvénytelennek nyilváníttassanak. A panaszt arra alapította felperes, hogy az osztrák koalíciós-törvény 4. §-a értelmében iparosoknak oly összebeszélései, melyeknek az a céljuk, hogy valamely áru árát a közönség hátrányára fölemeljék, érvénytelenek. A két alsóbb bíróság a keresetet elutasította. A legfelsőbb bíróság elrendelte annak a bizonyítását, hogy a kartellel az árak fölemelése céloztatott. Az indokolás kimondja azt, hogy oly kartellszerződés, melyet belföldi külföldön köt, a belföldi jog alapján bírálendő el. Az osztrák koalíciós-törvény 4. §-a pedig a legfelsőbb bíróság szerint nemcsak akkor alkalmazandó, ha a szerződő felek kizárólag az áremelést célozzák, hanem akkor is, ha ez az áremelés egyéb más célok mellett csak mellékcél. Az esetben, ha ily kartell a magasabb árért jobb minőséget szállít, nem mondható ugyan, hogy az árak a közönség kárára emeltettek, mint ahogy ezt a törvény megkívánja, de ebben az esetben is figyelembe kell venni azt, hogy dacára a jobb minőségnek, nincs-e az áremelés mégis hátránnyal összekötve a nagy közönség részére, amely megelégednék gyengébb minőségű áruval és csak nehezen, vagy egyáltalán nem képes a magasabb árt megfizetni.

— **Az orvos joga az operációjáról készített kinematografikus felvételekre.** Doyen a híres francia sebész műtéteiről egy fényképésznél kinematografikus felvételeket készíttetett. A fényképész a sebész beleegyezése nélkül a lemezeket kinematografikus mutatóványok céljaira átengedte. Doyen ebben a kinematografikus felvételekre szerzett jogának bitorlását látta és perrel lépett fel. A szajnai törvényszék keresetének helyt adott. A törvényszék szerint a műtét alkalmával a tárgyakat és személyeket a sebész rendezte el, a felvétel idejét ő határozta meg s így a tisztán alsóbbrendű műveleteket végző fényképésszel szemben ő szerzett kizárólagos jogot a felvételekre. De maga az a körülmény is, hogy a felvett jelenetek mindegyikében látható a sebész arc képe, elegendő a saját képmáson való jognál fogva arra, hogy a sebész a képek reprodukcióját megtilthassa.

A Magyar Jogászegylet november hó 11-én (szombaton) este hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utca 10. szdm alatt) teljes ülést tart, melynek tárgya: Dr. Imling Konrádnak a földbirtok mozgósításáról tartott előadásának megvitatása. Felszólalók: Dr. Dévai Ignác, dr. Fellner Frigyes, dr. Dömötör László. — Vendégeket szívesen lát az egylet.

Nagy ipari részvénytársaság titkári osztályába ügyvédi vagy bírósági gyakorlattal bíró, vagy egy bank titkári osztályánál foglalkoztatva volt jogászt szándékozik alkalmazni, ki a magyar és német nyelvet szóban és írásban egyaránt tökéletesen bírja és a gyorsírázatban is teljesen járatos. Ajánlatok rövid életleírás kíséretében «W. D.» jelzéssel a lap kiadóhivatalához intézendők 1905. évi november 20-áig. 11342

«Ügyvédjelölt, Dr. iuris vidéki törvényszéki székhelyen levő jobb forgalmu ügyvédi irodába belépni óhajt. Czim a kiadóhivatalban. 11339

Egy fiatal ügyvéd egy jó forgalmu ügyvédi irodába társként óhajt belépni, esetleg azt egészben átvenné. Ajánlatok a Jogtudományi Közlöny kiadóhivatalához czimzendők. 11350

Jó forgalmu vidéki, ügyvédi irodát átvennék. Ajánlatok «Dr. N.» jelzéssel a lap kiadóhivatalához intézendők. 11355

Dr. juris ügyvédjelölt, vidéki, lehetőleg törvényszéki székhelyen jelölti állást keres december 1-ére. Irodavezetésre önállóan képes. Fővárosi és vidéki praxissal rendelkezik. Czim dr. Teller, Budapest, Gorove-utca 3. 11356

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 25. sz.

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4. sz.

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési díj: félvre — 12 kor. A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.
negyedévre 6.

Tartalom: A bírák tehermentesítése. *Dr. Marschalkó János* kir. törvényszéki bírótól. — A földbirtok mozgósítása. *Dr. Dévai Ignác* kir. táblai bírótól. — Reflexiók a budapesti ügyvédi kör gyermekvédelmi bizottsága kérdéséről. *Dr. Tenner Páltól.* — *Törvénykezési Szemle:* A strike a vasúti fuvarozási jogban. *Dr. Békésy Ferencz* budapesti ügyvédől. — Különfélék.

Melléklet: Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A bírák tehermentesítése.

A közelmúltban volt alkalmam kifejtetni, hogy az egész Magyarországon egy sommás pereket ellátó járásbírói bíróra egy évben átlag 740, Budapesten pedig 1670 érkezett sommás per esik, ezek befejezése végett pedig az egész országban egy bíró 168 érdemleges ítéletet, Budapesten pedig 242 érdemleges ítéletet hozott.*

Ezen mindenestre jelentékeny tevékenység mellett azonban gondolkodóba kell hogy ejtsen, ha egyik németbirodalmi járásbírósról azt olvassuk, hogy az ottan alkalmazott 17 polgári bíró közül az 1903. évben mindegyik 3023 peres ügyet látott el, ezekben 1254 kontradiktórius tárgyalást tartott és 1928 makacssági stb. ítélet mellett 368 érdemleges ítéletet hozott.

Hogyan lehetséges ez? Hiszen tudjuk, hogy a sommás bírák — kivált a budapestiek — nagy munkát végeznek, olyat, amelyet fokozni már alig lehetséges. A dolog nyitja tehát nem is a munka fokozásában állhat, hanem abban, hogy a bíró válláról a nem szorosan bírói funkciókat levegyük és azokat a kezelőkre bizzuk. Ezzel érték el kétségkívül Németországban a bírák tevékenysége terén ama nevezetes eredményeket. S amint látni fogjuk, ehhez törvényes intézkedés sem volt szükséges. A német bírói szervezeti törvényhez 1878 április 24-én kiadott életbeléptetési törvény 71. §-a erészben mindössze annyit mond ki, hogy a járásbírói irnokok a perrend körébe nem vágó kérelmekről kötelesek jegyzőkönyvet felvenni. Az 1899 december 2-án a járásbírói részére kiadott ügyviteli szabályok 12—22. §-ai, de különösen annak 4. § a már széles keretekben szabja meg a bírói irnokok hatáskörét, mely ezek szerint nagyjában a jegyzőkönyvvezetésen kívül kiterjed a bíró által hozott határozatok írásba foglalására, számadási munkák elkészítésére, a perköltségek kiszámítására. Ugyanezen ügyviteli szabályok 24. §-ának 4. pontja szerint az intő eljárás körében beérkező írásbeli kérvények kész elintézési tervszettel mutatandók be az irnok által a bírónak. Külön hatáskört szab az irnoknak a kézbesítések ellátása körül az 1899. évi december 10-én kelt rendelet 5—10. §-a, és az igazságügyi fizető hivatalokról rendelkező 1900. évi márczius 31-én kelt rendelet 30. §-a. Legfontosabb rendelkezéseket erészben az 1895. évi április 5-én kelt rendelet tartalmaz, mely a bíróságoknál az írásbeli munkák csökkentése czimén 18 pontban felsorolja azokat a teendőket, amelyeket a bíróságnál az irnokok végezhetnek, továbbá tág teret nyit a bírói írásbeli munka áthá-

tására avval a rendelkezéssel, hogy minden bíróságnál jegyzék készíthető oly írásbeli munkákról, amelyek a felsorolaton kívül is az irnokok által végeztethetők.

Már most természetes, hogy ott, ahol a kezelőhivatalnokok a kellő intelligenciával bírnak és a kellő számban alkalmazva vannak, a bírói írásos munka áthárítása oly mérveket ölthet, hogy a bíró ugyszólván kizárólag a tárgyalások vezetését és az ítélethozatalt végzi, míg minden egyéb írásos teendőit az irnok kész tervezet alakjában felülvizsgálás végett terjeszti csak be hozzá. Egy ily járásbírói ságra hivatkozhatott a porosz igazságügy-miniszter, midőn az 1905 január 30-án tartott képviselőházi ülésben a bírák száporítása kérdésében folyt vita alkalmából jelentette, hogy a bírói írásos munka áthárítása következtében eléretett az, hogy 17 bíró lát el annyi teendőt, amennyit az ügyforgalomhoz mérten másutt 28 bíró képes elvégezni.

Ebből az észrevételből is kitűnik, hogy a kérdés első sorban pénzügyi jelentőséggel bír, mert éppen nem közömbös, hogy a drága bírói munkaerőt pazaroljuk oly mechanikai munkára, amelyet helyes beosztással az olcsóbb kezelési munkaerőre lehet bízni. A bírói állások folytonos szaporítása, amelylyel idestova tulteszünk a nyugati államokon is, csakis evvel a rendszerrel látszik megakaszthatónak. Kisért-sük csak meg, hogy a bíró által naponként végzett mechanikai munkára fordított időt összeadjuk. Az 1904. év ügyforgalmi adataiból megállapítható, hogy a járásbírói ságonál összesen 146,762 makacssági vagy beismerésen alapuló ítélet, 53,763 egyezséget jóváhagyó végzés, 37,000 halasztás és nem számítva az egyéb eredményeket, 117,360 érdemleges ítélet hozatott. Már most az érdemleges ítéleteken és mintegy 100,000 pert befejező végzésen kívül a többi határozatnak írásba foglalása kétségkívül rábizható lenne a kezelőre. Vegyünk már most csak egy makacssági vagy beismerésen alapuló ítéletnek vagy az egyezséget jóváhagyó végzésnek írásba foglalására átlag öt percet ($5 \times 200,525 = 11.002,625$ percz) ez 2089 tárgyalási napnak felel meg, egy bíróra pedig évenként 200 tárgyalási napot véve fel, itt arra az eredményre jutunk, hogy ha a bírót terhelő mechanikai munkák közül csupán csak az ugynevezett makacssági ítéleteket és az egyezséget jóváhagyó végzéseket is kezelőkre bízhatjuk, már ez által 10 bírói állás lenne az országban beszűntethető, pedig jól tudjuk, hogy a bírót terhelő mechanikai munkának a jelzett kétféle határozat elenyésző csekély részét képezi.

Nálunk a lajstromrendszernek a járásbírói ságonál történt megvalósításával (1898) szintén mód nyílt arra, hogy a kezelőtisztviselő, aki addig az iktatói rendszer merev szabályai közt ugyszólván alig érintkezett a bíróval, a bíró írásos munkájának egy részével megbízható legyen. A járásbírói ügyviteli szabályok 9. §-a kifejezetten megengedi, hogy a bíró megbízhatja a kezelőt a csekélyebb jelentőségű elinté-zések előkészítésével, de tudomásunk szerint ez a rendelkezés alig nyer valahol alkalmazást, mert hiszen már ugyanezen §. második bekezdése megszabja, hogy ilyenkor a bíró megfelelő utasítással fogja a kezelőt ellátni, ami többnyire kényelmetlen dolog és avval jár, hogy adott magyarázat után az elkészített fogalmazvány a bíró által ismét felülbírálandó. Oly vesződség, mely helyett a bíró inkább maga írja meg a

* Legtöbb befejezett per (2185), valamint legtöbb érdemleges ítélet (342), a budapesti VIII—X. kerületi járásbírói ságnál esett egy bíróra (1904).

szóban forgó néhány soros végzést. Pedig egy-egy ügyes kezelő betanítása megérdemelné a fáradságot és akkor a a fennálló szabály mellett sincs kizárva, sőt kívánatos, hogy a gyakorlottabb és megbízhatóbb kezelőnek ne legyen szükség az esetről-esetre szóló utasításra, hanem oly általánosabb megbízást kaphasson a bírótól, amelynek alapján nagyobb önállósággal végezheti a reá bízott teendőket.

Ha a kezelő az eljárás megfelelő formáit ismeri és a bíró kívánságai felől általában tájékozva van: az ügy elintézését gyakran előkészítheti anélkül, hogy a bíró utasítását előzetesen ki kellene kérnie; a bíró approbálását pedig utólag, vagyis akkor szerezheti meg, midőn magát a kiadmányt is elkészítette s azt a bírónak egyidejűleg aláírás végett bemutatja.* Amint azonban említettem, az ügyviteli szabályoknak most értelmezett ezen rendelkezése alig szabadította meg a bírót az írásos teendőktől, sőt arra való tekintettel, hogy a járásbíróági ügyviteli szabályok a kezelési teendőket közelebb hozták, ugyyszólván a bíró személyes felügyelete alá helyezték,** azt mondhatjuk, hogy a lajstromrendszer a bírót nem hogy megszabadította volna, de még talán több kezelési munkával terhelte meg, mintsem az ezt megelőző iktatói rendszer.

Hogy a járásbíróági ügyviteli szabályok idézett 9. §-a, dacára annak, hogy nagy könnyebbitést lenne hivatva létrehozni a bíró munkatérhén, csaknem figyelmen kívül hagyatik, ennek két oka van: egyik a kezelőszemélyzet elégtelensége, a másik a kezelő személyzet nagy részének kezdetleges intelligenciája és gyakorlatlansága. És a megoldás sajnos éppen nem egyszerű. A bírósági kezelésen holt teherként fekszik az a kényszer, hogy csaknem minden megüresedő kezelői állást az igazolványos altisztek foglalják le az 1873 : II. tcz. alapján magoknak. Az igazolványos altisztekből vált kezelők kétségkívül fegyelmezett, rendes és pontos hivatalnokok, de elméleti képzettségük többnyire fogyatékos, és a strikt katonai utasításoknak megfontolás nélkül való követésében munkájuk annyira gépiessé vált, hogy szabadabb, önálló munkára alig lesznek valaha is alkalmazhatók. Emellett idősebbek és többnyire családosak is már, akik a végleges állás elnyerése után inkább társadalmi boldogulásukra töreksenek, mintsem hogy hivatali teendőit végeznék nagyobb ambícióval. A kezelésnél alkalmazott fiatalabb munkaerők pedig, a díjnokok — éppen az igazolványos altisztek miatt — az előmenetel minden reményétől elzárva, szintén nem működnek a kellő munkakedvvel, hanem alkalmaztatásukat ideiglenesnek tekintik csak, míg valahol biztosabb jövővel kecsegtető álláshoz juthatnak. Kétségtelen azonban, hogy a bíró írásos munkájának átvétele agilis, gyors felfogású, önálló munkaerőket tételez fel.

Ugy a helyes munkabeosztás, mint pénzügyi szempontból elsőrendű feladatnak tartom e két egymással szorosan összefüggő kérdésnek megoldását. Az egyik a bírónak a mechanikai munkától való tehermentesítése az egész vonalon, a másik a kezelő személyzet szaporítása és értelmi fokának felemelése.

Az első kérdéshez tartozik a kir. ítélőtáblának és főügyészségeknek számvevőségekkel való ellátása, úgy mint azt az 1900 : XXV. tcz. kontemplálja, a járásbíróági ügyviteli szabályok fentidézett 9. §-ának lehető legkiterjedtebb alkalmazása, esetleg a szokásos gyakoribb elintéзések számára bélyegzők használata. Itt jöhetne szóba az a felmerült kérdés is, vajjon nem lenne-e célszerűbb a kiadmányok aláírását (ami a bírónak, de különösen az elnököknek naponkint temérdek idejét veszi igénybe) beszüntetni és kiadmányok helyett a hozott határozatról a kezelők által hitelesített másolatokat kézbesíteni a feleknek? Nézetem szerint ezen a

birák munkatérhét jelentékenyen csökkentő ujtásnak sem az 1868 : LIV. tcz. 259. és 260. §-ai, sem az 1893 : XVIII. tcz. 122. §-a, sem a telekkönyvi rendtartás 139. §-a nem áll utjában.

A második kérdéshez tartozik első sorban a kezelői vizsga megvalósítása, hogy a kezelők értelmi nivójának emelése útján képessé tegyük a kezelői kart a reá várakozó magasabb feladatok teljesítésére; továbbá módot kell nyújtani arra, hogy az igazságügyi kezelői szakra mint életpályára, erre hivatott, törekvő és intelligens ifjak vállalkozzanak; ez csupán az előléptetési viszonyok szanálása által lehetséges, mert aligha csábíthatja a jobb elemeket erre a pályára az a tény, hogy az igazságügyi kezelői szakban alkalmazott mintegy 2000 díjnok közül évenként talán 8—10-nek sikerül irnoki álláshoz jutni. Végül arra, hogy az igazolványos altisztek kiapadhatlan tömege a bírósági kezelést teljesen el ne árássa: csak egy mód látszik alkalmasnak, az, hogy kimondassék, miszerint a volt igazolványosok egy-egy bíróságnál a kezelők számának legfőlebb felét tehetik.

Ezek lennének előfeltételei a bírák tehermentesítésének. A bíróságok mindinkább nagyobbodó munkaforgalma praktikus munkamegosztást követel s csak ezen követelmények teljesítése fogja lehetővé tenni a nagy elv keresztülvitelét, hogy a bíró kizárólag bírói funkciót végezzen.

Dr. Marschalkó János,
kir. törvényszéki bíró.

A földbirtok mozgósítása.

(Részlet dr. Dévai Ignác jogászegyleti előadásából.)

Hogy a *földtulajdon mozgósítása* vagyis: a földtulajdonnak a *családtól* való *könnyű* és *gyakori* elszakadása — mert hiszen a *családon belül* végbemenő tulajdonátzállás a dolgok rendes menetéhez tartozik, — ismétlem tehát: hogy a *földtulajdonnak a családtól való könnyű és gyakori elszakadása* mint ilyen — *ceteris paribus* — úgy a tulajdonos *egyéni* érdekéből, mint *közgazdasági* érdekéből is nem kívánatos, sőt egyenesen káros — abban, azt hiszem, mindnyájan egyetértünk. Hiszen csakugyan áll, amit az előadó ur is érintett: a föld nem olyan, mint az ingó érték, mint az áru. Nem olyan könnyű az egyes földrészeket egyéni sajátságainak kiismerése, — belé kell hatolni minden egyes darab föld fekvésének, egyes rétegei mélységének és alkotóelemeinek, ez alkotóelemek kölcsönös arányának, a lejtősségnek, a vízi viszonyoknak és még sok más tulajdonságnak és körülménynek alapos ismeretébe, hogy a földet megfelelően, a lehető legnagyobb eredménnyel *a jelenben*, de egyúttal a termelő-képességnek megkimélésével *a jövő számára* is, mivelhessük. Ez megköveteli, hogy hosszasan foglalkozzék a gazda a földdel, — hogy *átvegye*, *átörökölje* elődjének is ebbeli tapasztalatait, — amit leginkább biztosít az, ha a föld sokáig *marad egy* gazda kezén és tőle a gazdaságban neki már előbb is segítő és vele együtt dolgozó gyermekéhez kerül.

Eme módja a földtulajdon konzerválásának a családban egyúttal *politikailag* és *társadalmilag* is konzerváló hatással van és így politikai és szociális szempontból is kedvező eredménnyel jár.

Hogy azonban az *absztrakt dologi szerződés* elvének elfogadása a földtulajdon jogügyleti forgalmában hozzájárulna a földtulajdon mozgósításának *fokozásához* és hogy az absztrakt dologi szerződést ez okon kellene mellőzni, az — szerény nézetem szerint — legalább eddigelé megalapítva nincsen.

E kérdésnek kellő megvilágítása végett vizsgáljuk, miképpen megyen végbe az életben a fekvőségeknek jogügyleti forgalma.

A sok lehető eset közül vegyük a következőt: *A.*, aki földtulajdonosnak a fia, a városban nevelkedett, ahol a kereskedés egyik ágában kellően kiképezte magát. Azt véli, hogy

* Lányi: A járásbíróságok ügyvitele. Bevezetés.

** J. U, Sz. 22., 50., 69., 70., 72. §.

e pályán boldogulhatna. Atyja elhalt, ő pedig már abba a korba lépett, melyben kell, hogy *önálló* existenciát alapszon magának. Evégből összeáll egy jó ismerőseivel, akivel együtt kereskedelmi vállalatot akar létesíteni. Ehhez azonban pénzre van szüksége. Elhatározza, hogy eladja az öröklött fekvőséget. A községben, ahol földje fekszik, sok a földéhes paraszt, kik jó árt adnak a földért. Parcellákra darabolja tehát, megköti a paraszttal az adásvételi szerződéseket, de nem adja nekik azonnal át az illető parcellákat, mert előbb a kikötött részletfizetéseket akarja tőlük. S azok sem vehetik át mindjárt a vett földet, mert tán másutt gazdálkodnak, vagy mert be kell várni valamennyi parcella eladását.

Bekövetkeznek végre az illető részletfizetések és a netáni egyéb feltételek is teljesezésbe mennek, amidőn A. a vevőknek az adásvételi szerződésekhez kiadja írásban az engedélyt arra, hogy tulajdonjogukat a telekkönyvi bíróságnál bekebeleztesse. A vevők írásbeli kérvényt adnak be a bírósághoz, mely mellé csatolják az adásvételi szerződéseket és a bekebelezési engedélyeket. S most már megszerezték a tulajdont, feltéve, hogy a bíróság a bekebelezési kérvényt utóbb teljesíti.

Látjuk, hogy itt egész sorozata az eseményeknek következett egymásra, melyeknek egyike előidézte, okozta a másikat, ez a harmadikat, és így tovább, — míg egyelőre végső eredményül nyertük az illető földrészleteknek A. uralmából való átmenetét az egyes vevőkébe. Hogy A. oldalán a városban való nevelkedése nem volt eredeti, előzmény nélküli *és ok*, hanem hogy ezt megelőzte egy másik — talán gyermektelen gazdag nagybátyjának otthagása — és hogy a földrészleteknek átengedése sem volt az ő végső célja, — az kétségtelen, sőt az utóbbit az előadott tényállás egyenesen felteszi. Ugyanigy áll ez a vevők oldalán is.

Már most nézzük: a *jogrend* miképen viselkedik az itt felmerülő tények *csoportjával* szemben?

Képzeltető, hogy a jogrend azt mondja: ha A. megegyezett földrészleteinek vevőivel az adás-vétel *tárgyára* és az *arra* nézve s ennek következtében megadta írásban a tulajdonbekebelezési engedélyt, a vevők pedig a bekebelezést a bíróságnál írásban kérték és a bíróság kérelmüket teljesítette is, ha továbbá az ennek folytán nyert pénzzel A. megalapította városi ismerőseivel a kereskedelmi vállalatot és ez uton aztán valóban boldogult is: akkor a földrészletek tulajdona átszállt a vevőkre, — ha nem: akkor nem. Mivel pedig minden egyes vevőnek szintén bizonyos külön cél lebegett a szeme előtt: pl. az *egyik* hallotta, hogy cukorgyár van keletkezőben a megveendő föld közelében és hogy e földön kitűnő cukorrépa termelhető, mely a cukorgyárban majd jól lesz értékesíthető; a *másik* úgy értesült, hogy vasutat fognak a közelben építeni, mely felszöksetti a földtermények helybeli árát és emeli a föld értékét — és így tovább: — a jogrend mindeme célok megvalósulását is figyelembe vehetné és *ettől* tehetné függővé a tulajdonátruházásnak bekövetkezését.

A jogrend azonban nem így jár el.

Azt mondja *ma mindlunk*: Ha A. megegyezett a vevőjével az adásvétel *tárgyra* és ennek *drára* nézve és ha ezután neki írásbelileg kiadja az adásvételi szerződéshez a tulajdonbekebelezési engedélyt és ha a felek ez alapon a telekkönyvi bíróságnál a tulajdonbekebelezést kiesziközik, a tulajdon átszállt a vevőre. *Létesíti-e* aztán A. a kereskedelmi vállalatot ismerőseivel a városban? *boldogul-e* a vállalat után? vagy *létre jön-e* a vevő által várt cukorgyár és csakugyan *termelhet-e*, és ha igen, jól értékesítheti-e a cukorrépát? vagy *épül-e* a kérdéses vasut s *emelkedik-e* ennek folytán a termények helybeli ára s a föld értéke? Evvel a jogrend nem törődik, ettől *abstrahál*, ettől függetlenné teszi a tulajdonátszállást.

Hogy a jogrend ekként a tények *végtelen* sorából *csak*

egynéhányat ragad ki és ezek fenforgása vagy fen nem forgása szerint létesíti vagy nem létesíti a kérdéses tulajdonátruházást, az *helyes*, sőt *elkerülhetetlenül szükséges* is; mert máskülönben *általános* jogszabályokat alkotni és az ettől feltételezett *szilárd* jogrendet megteremtteni nem is lehetne. Hogy azonban *mennyi* és *mely* tényeket ragadjon ki ekként a jogrend a tények *szakadatlan láncolatából*, mint *döntőket*, hogy mely *tényálláshoz* fűzze az intendált jogátruházás bekövetkezését: az nem oly kérdés, mint a *kétszer kettő*, amelyre csak egyetlen és pedig *abszolút* feleletet lehetne adni, hanem ennek megoldása a *célszerűség* szerint határozódik el és így a körülményekhez képest *változhatnak*.

Mi a cél? A cél az, hogy a tulajdonost *megőrizzük tulajdonában* és ennek *élvezetében*, de egyuttal lehetővé tegyük neki, hogy szükség esetén vagy ha érdeke úgy kívánja, *dolgot* egyéb, neki tán inkább kellő *dolog* vagy *pénz* vagy egyéb *anyagi* avagy akár *erkölcsi érték* fejében másnak *átengedhesse*.

Mint tudjuk és előbb láttuk, *mai* jogrendünk e célt úgy látja biztosítva, ha az átruházó és szerző megegyeztek a *dologra* és az *arra* nézve vagy a *dolog* és a fejében nyerendő más *dolog* avagy *munka* tekintetében, avagy a szerzőnek vissztehermentes *gazdagításában* — vagy ha az átruházó *más* szerződésből kifolyóan vagy szerződés *nélkül tartozott* a fekvőséggel a szerzőnek, — és ha erről írást készítettek s ebben vagy külön írásban az átruházó *megengedte* a tulajdonnak a szerző javára való *bekelezését* és ezt a telekkönyvi bíróság írásbeli kérelemre *teljesítette*. Mert e tények összetalálkozásánál a mai jogrend átszállítja a tulajdont a szerzőre. Meg kívánja tehát a *kötelmi* jogalapot, az átruházó (*dologi*) *szerződést* és a telekkönyvi *bevezetést*.

És miként alakul a forgalmi élet, ha a jogrend a fekvőségi tulajdon jogügyleti átruházását a tervezett módon az absztrakt dologi szerződés elvére fekteti? Ne higgyük, uraim hogy akkor az előbb említett A. földtulajdonos minden előző indok és külön cél nélkül egyszerűen kilépve az utcára, az első emberrel, akivel találkozik, megegyezik földje tulajdonának átruházásában, egészen *absztrakte* vagyis úgy, hogy az *ellenértéknek* megállapításával és biztosításával vagy az átruházásnak egyébkénti *indokoltsággal* nem is törődne. A forgalom akkor is csak úgy fog lebonyolódni, mint eddigelé. Józanészü ember ezután sem fogja tulajdonát átruházni, ha ezt magára nézve szükségesnek, célszerűnek, indokoltnak nem tartja. Gondoskodni fog adott esetben arról is, hogy meghatározza a másik féllel az ellenértéket, ennek mikor és hol való szolgáltatását és mindazt, ami a felekre nézve fontos és viszonyukat minden vonatkozásban biztosan körül írja. Rendszerint csak ennek megtörténtével fogja a fekvőséget a szerző kezére valóban áthocsátani. E végett el kell neki mennie a szerzővel a telekkönyvi *bíró* vagy más kijelölt *hatósági* avagy *hiteles* közeg elé, ahol a felek *élőszóval* kijelentik, hogy a fekvőség tulajdonát átruházni illetve megszerezni akarják. A bíró illetőleg a más hatósági vagy hiteles közeg mindenképp előtt meggyőződik a megjelent felek *személyazonosságáról*, *rendelkező* és *szerződő* képességéről és kijelentéseik *komolysága* és *határozottsága* felől és csak ennek megtörténtével veszi jegyzőkönyvbe, hogy miként győződött meg a felek kilétéről és *rendelkező* és *szerződő* képességéről, és azután jegyzőkönyvezi az átruházó (*dologi*, *szerződést* és ez alapon teljesíti illetőleg eszközli a tulajdonváltozás telekkönyvi bevezetését.

A bíró a dologi szerződés felvétele alkalmával a felektől az átruházás jogalapjának előterjesztését kívánni tartozik. És ha a felek az adásvételt vagy esetleges más alapügyletet is előtte akarják megkötöni, ezt is beleveszi a dologi szerződésről szerkesztett jegyzőkönyvbe. De ha kérdésére azt mondják, hogy ők *obligatorius* viszonyukat már rendezték s azt ezért vagy más okból előterjeszteni nem akarják, ennek feltárására nem kényszeríti őket. Ha pedig bemutat-

ják az alapügyletről már elkészült okiratot, a bíró átveszi, de ennek érvényességét nem feszegeti és e miatt nem tagadja meg a tulajdonátruházás bevezetését, hacsak kétségtelen, hogy a tulajdonváltást magát akarják a felek. Ha aztán a *tulajdonjogi perben* kimutatja a szerző, hogy az átruházóval együtt az illető bíró vagy más hatósági avagy hiteles személy előtt a tulajdonátruházásban megegyeztek és hogy a szerző ennek megfelelően tulajdonosként a telekkönyvben be lett vezetve, a bíróság őt fogja tulajdonosnak kimondani s nem fogja csupán a *tulajdoni kérdés eldöntése végett* az alapul szolgáló kötelmi jogviszony érvényességét feszegetni. Mért? Mert biztosan feltehetjük, hogy érett eszű és normális ember nem fog elmenni egy másik féllel a telekkönyvi bíró vagy más hatósági avagy hiteles közeg elé és ott komolyan és határozottan kijelenteni, hogy ő fekvőségének tulajdonát a másikra átruházza, ha erre neki alapos oka nincsen.

Miként mai jogrendünk nem törődik az adásvétel motivumának és céljának feltárásával azért, mert felteszi és helyesen teszi fel, hogy normális ember ok és cél nélkül nem megy bele adásvételi obligációba, akként feltehetjük, hogy normális ember nem megy bele a tulajdonátruházási, a dologi szerződésbe sem, ha erre alapos oka nincsen.

Az abstract dologi szerződés rendje tehát nem kívánja mellőzni az alapul szolgáló kötelmi jogügyletet, az adásvételt, csereszerződést, ajándékelkötelezést stb-t. Csak a tulajdonátruházási *tényállásból* hagyja ki, csak abba a ténycsoportba nem veszi fel, melyhez az *anyagi jog* a jogügyleti tulajdonátszállást fűzi: csak itt *függetleníti* a dologi szerződést a kötelmi szerződéstől, illetve az átruházási kötelemtől. S ezt azért teszi, mert *önálló* és *szilárd* alapra kívánja fektetni a *dologjogok* forgalmát, míg a kötelmi alap netáni *kivétel* hiányát a *kötelmi jognak*, a *condictióknak* világában veszi figyelembe.

Aztán a jogrend éppen a fekvőségek nagy *fontossága* miatt és a mai eljárással kapcsolatos *visszaélések* kiküszöbölése végett a tulajdonátruházási szerződés megkötését a telekkönyvi *bíró* elé kívánja utalni; a feleknek e végből a telekkönyvi bíró elé kell menniök és a szerződést *együttes jelenlétükben* ott kell *élő szóval* létesíteniök. Mivel pedig a bíró, hogy hatálytalan telekkönyvi bevezetést ne teljesítsen, a tulajdonátruházás *minden* törvényi előfeltételét megvizsgálni és megállapítani tartozik (legalitás elve): a bíró kénytelen lenne az átruházási *kötelem* s az ennek forrásaul jelentkező *szerződés, végrendelet* vagy *egyéb tény* fenforgását megvizsgálni és megállapítani, mielőtt a felek által egyetértően kívánt tulajdonátruházást a telekkönyvbe bevezetné. Ettől a munkától pedig okvetlenül fel kell menteni a bírót, mivel egyfelől ez a munka *felesleges* azért, mert hiszen rendszeren ily kötelmi *alap* fenforgása nélkül nem létesítenek átruházási szerződést, másfelől pedig azt a bíró a telekkönyvi forgalom követelte gyorsaság feláldozása nélkül nem is végezhethné megnyugtató eredménnyel. Ez utóbbi okon a kötelmi alap ily előzetes bírói vizsgálata egyenesen káros is lehetne a felekre nézve, kik kötelmi viszonyuknak mintegy a bíró tekintélye által biztosított *teljes rendezettségét* supponálnák, holott az valójában a bíró megvizsgálása után is egészében vagy egyes részleteiben rendezetlenül maradhatna.

Választanunk kell tehát e *kétféle* rend között:

Az egyiknél, a *maindl*, a bíró nem látja a feleket, azok szeme elé sem kerülnek és nem érintkezik velük szóbelileg, rendszerint csak közönséges két tanu által előttemezett magánokirat érkezik be hozzá és *ennek* tartalma alapján állapítja meg a tulajdonátruházó bevezetés előfeltételeinek fenforgását és ehhez képest vezeti be a tulajdonátruházást. *Milyen* emberek a felek? és különösen *mily* állapotban tették a szerződési jognyilatkozatokat? vagy hogy egyáltalán *ők* tették-e a nyilatkozatokat? s ha igen, *ugy-e* mint a ma-

gánokirat mutatja? kellő *tudatában* voltak-e nyilatkozataik tartalmának és hatályának? Minderről a bíró vagy egyáltalán nem szerezhet meggyőződést vagy pedig ebbeli meggyőződését legalább is sokszor felette gyenge alapra kell építenie.

A *másik* jogrendnél, az abstract dologi szerződésen épülőnél, a felek a *bíró* vagy más *hiteles személy* elé lépnek, akit mindenek előtt *azonosságukról, rendelkező- és szerződd-képességükről*, azután pedig jognyilatkozataik *komoly* és *határozott* volta felől kell meggyőzniök, és csak mindennek megtörténtével veszi fel a bíró, illetőleg a más hiteles közeg az illető jegyzőkönyvet, és ez alapon történik aztán a telekkönyvi bevezetés.

Nem szenved kétséget, hogy az utóbbi eljárás nagyobb garanciát nyújt az objektíve indokolatlan tulajdonátruházások bekövetkezése ellen, mint mai eljárásunk, és hogy ezért inkább a földtulajdon megszilárdításához járulna hozzá. Nem szünteti meg ez a rend a tulajdonátruházás elkötelezésére irányuló obligatorius jogügyletnek megkötését vagy egyébkénti keletkezését, sőt igen jól összefér vele az obligatorius szerződések írásbeliségének vagy közokiratozásának a követelménye is.

És — mint már kiemeltem — e tulajdonátruházási rend figyelembe veszi a kötelmi alap hiányát is, de nem a dologjog terén, hanem a kötelmi jognak, a *condictióknak* a körében.

Ha tehát e rend szerint is *megkötik* a felek az illető obligatorius jogügyleteket, ha a dologi szerződés megkötése végett a *bíróság* vagy *hiteles közeg* elé kell menniök és e szerződést a hivatalos eljárás garanciái mellett *élő szóval* kell itt létrehozniök és ha ezenfelül még a telekkönyvi *bevezetés* is szükséges, akkor mondhatjuk, hogy a földtulajdon jogügyleti átszállását *erősebb* biztosítékkal vettük körül, de nem mondatjuk, hogy a földtulajdonnak *mozgósítását* fokoztuk.

Nem is látom én e rend hivei számának csökkenését. Arróla az 1848. évben Mecklenburg egyik telekkönyvi rendtartása némely telkek tekintetében behozta, azóta folytonosan terjedt és 1900 óta az egész Németbirodalomban uralkodó jog lett. És bizony nem mondhatni, hogy a német államok területén inkább van mobilizálva a földtulajdon, mint akár Ausztriában, akár minálunk, és azt sem lehet mondani, hogy a német államokban gyakoribb a meggondolatlan tulajdonátruházás.

Hogy Ausztriában még nem hozták be, — ami nálunk szokás szerint tán döntő befolyást is gyakorolhatna — az csak azért van, mert Ausztria magánjogát 1811 óta nem reformálták. Meg vagyok róla győződve, hogy e téren még egy esetleges novelláris reform is az abstract dologi szerződés elvének elfogadására fog törekedni, kivált ha a telekkönyvi eljárást szóbelivé teszik. Egyébként az abstract dologi *szerződés* bővebb megalapítása tekintetében bátor vagyok utalni arra az értekezésemre, mely a jogászegylet kiadmányai között és különvéleményemként a magyar polgári törvénykönyv tervezete tárgyában készült Főelőadmány IV. kötetének 152—185. oldalain is megjelent.

Reflexiók a budapesti ügyvédi kör gyermekvédelmi bizottsága kérdéséről*

«Inter arma silent musae». A politikai harcok zajában minden törekvés és lendület vesztegel, mely ideális és humanus célok elérését propagálja. Annál jobban esett elolvassnom dr. Szilágyi Arthur Károly budapesti kartársam alapos tanulmányról és mély ügyszertetről tanuskodó értekezését a gyermekvédelemről, különös vonatkozásban a buda-

* Lásd *Jogt. Közl.* 40. szám.

pesti Ügyvédi Körben e tárgy körül felmerült mozgalomhoz. Széll Kálmán kormányzata az 1901. évi VIII. és XXI. tczikkék alkotásával a halhatatlansághoz jogczímet szerzett. Pedig ezen alkotás csak az egyik, a kisebbik alapkö, melyen a magyar kultúra összepületében a szegényügy országos rendezésének fel kell épülnie.

Anglia a szegényügy bámulatos állami rendezésével óriási áldozatok árán előzte meg a leghatalmasabb iparállamban a tömegnyomor felburjánzását és azzal együtt a szociális bajok és zavargások keletkezését. Kimondta, hogy kenyérhez mindenkinek van joga és az állam elsőrendű feladatává tette a szegény ember támogatásáról, megélhetéséről gondoskodni. Pénzügyi helyzetünk nem engedi meg Anglia példájának követését, de megengedi, hogy nyomdokában haladva elejét vegyük sok szerencsétlenségnek és a nyomorral karöltve járó bűnnek rendszerbe öntött megelőzési akciók útján.

A gyermekvédelemről alkotott törvények erre legalkalmasabbak, amennyiben népességeink külterjes és belterjes fejlődését elősegíteni, a jó erkölcsöt és munkásságot terjeszteni, egészséges, munkaképes generációkat teremteni és azzal magyar fajunk elnéptelenedését, anyagi és erkölcsi elzüllesztését megakasztani képesek.

Feltétlen dicséretet érdemel a törvény kiindulási pontja, mely a gyermekvédelmet nem kizárólagos állami feladatnak tünteti fel, hanem a társadalmi és egyesületi tevékenységet a feladat megvalósításánál ezentul is sőt még nagyobb mértékben igénybe akarja venni. Az állam intézményeket létesít, kezdeményezőleg irányítva és buzdítva közreműködik, ellenőríz és az egész vonalon a gyermekvédelmet hatalmas anyagi és erkölcsi pártfogása alá helyezi, de megkívánja egyuttal, hogy a társadalom ezen működésével szemben tétlenül ne álljon, hanem tőle telhetőleg a kitűzött célok elérése körül buzgálkodjék.

Nagy örömmel tapasztaljuk, hogy főuri köreink egy kiváló alakja, Edelsheim Gyulai Lipót báró a székesfőváros területén körültekintéssel és áldozatkészséggel szenteli magát. Szívükből üdvözljük mindazokat a nagyérdemű férfiakat, akik nemes ambíciótól vezérelve az ügyvédi kart a gyermekvédelmi tevékenység számára szerves tömörülés útján megakarja nyerni. Ha valaki, úgy bizonyára az ügyvédek vannak ilyen és hasonló nobile officiumok betöltésére praedestinálva. Társadalmi állásuk, műveltségük, foglalkozásuk, szabad idejük, a törvényhozásban, a törvényhatóságok termeiben és az egyesületekben elfoglalt helyük, szokásuk a közéletben résztvenni és a közérdekekért harcolni, egyaránt képesíti őket arra, hogy a gyermekvédelem terén az összes kérdéseket felölelő mélyreható tevékenységet fejtsenek ki.

Mindazonáltal dr. Szilágyi Arthur Károly kartársunk legapróbb részleteibe kimerítő és a nagy feladat is beható programjához is két megjegyzést fűzök.

Budapesti kartársam hivatkozott cikkében kifejti, hogy az ügyvédi kör által alakítandó gyermekvédő bizottsághoz a főváros összes illetékes tényezőit is megnyerni és azok kiküldöttjeivel a bizottságot kiegészíteni akarják. Ez igen helyes és helyes az is, ha az ügyvédi kör a vezetést magának fentartja, másrésztől azonban, bár dr. Szilágyi előterjesztésében a kiskorúak védelmének problémái alapos és kimerítő rendszerbe foglalva jelentkeznek és bár egyetlen alkérdést nem terjeszt elő, melyben a jogélet valamely jelensége vissza nem tükröződnék, mégis kíváncsi volna, hogy az alakítandó bizottságban kellő munkafelosztás céljából a kérdések tárgya szerint felosztassanak és a bizottság ügyvéd tagjai csak azon kérdések megoldásával foglalkoznának, melyekhez kizárólag ügyvédi tudás és ügyvédi gyakorlat vagy alapos jogismeret szükséges már azért is, nehogy e mozgalomnak azon látszata lenne, mintha az ügyvédi kar a tevékenység egész mezejét a maga számára akarná letarolni.

Második megjegyzésem az, hogy célszerű volna, ha az Ügyvédi Kör kebelében megindult üdvös mozgalom nemcsak a székesfőváros területére szorítkoznék, hanem az alakítandó bizottság útján áldást hozó sugarait az ország minden vidékére is kivetné.

Közlje a bizottság megalakulása után feladata körvonalaait a vidéki testvérkörökkel, ilyenek hiányában pedig az illetékes ügyvédi kamarákkal, hogy minden törvényszék székhelyén hasontárgyu, a gyermekvédelmet felkaroló és támogató ügyvédi bizottságok alakuljanak, hogy e második honmentés nagy eszméjének megszilárdítása széles ez országban megbízható kezekben nyugodjék.

Dr. Tenner Pál.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A strike a vasuti fuvarozási jogban.

(Válasz Dr. Kohn Jakab ügyvéd ur hasonló című cikkére.)

E lap f. é. október 27-iki számában dr. Kohn Jakab budapesti ügyvéd ur a fenti cím alatt részletesen foglalkozott a budapesti tábla felülvizsgálati tanácsának legutóbb 1905. II. G. 43. sz. a. egy vasuti strikeból eredő perben hozott ítéleti indokaival.

Cikkíró fenti kritikájában két szempontból véli tarthatatlannak és tévesnek a budapesti kir. tábla hivatkozott ítéletének jogi álláspontját és pedig 1. azért, mert az ítélet az üzletszabályzat 9. §-át nem *par excellence* fuvarozási jogszabálynak, hanem általános *magánjogi szabálynak* minősíti és 2. azért, mert az ítélet a vasuti strike-nak is a vis major joghatályát tulajdonította.

I. A vasuti áru fuvarozás tárgyában Bernben 1890 október 4-én létrejött nemzetközi egyezmény becikkelyezését az 1892: XXV. tcz. tartalmazza. E törvény 2. §-a kifejezetten felhatalmazta a miniszteriumot arra, hogy a berni egyezmény határozmányait — a vasuti üzletszabályzat módosítása útján — az ezen egyezmény hatálya alá nem eső belföldi fuvarozási ügyletekre rendezetileg szintén kiterjeszthesse még azon részeiben is, melyek a kereskedelmi törvény 1875. évi XXXVII. tcz. rendelkezéseitől eltérnek. Ezek szerint tehát belföldi fuvarozási ügyletből származtatott jogok és igények elbírálásánál a vasuti üzletszabályzat *lex specialis* joghatályával bír.

A fuvarozási jogügylet joghatályos megkötésének nagyobb bizonyítékául, a szállításra feladott küldeményt mindenkor írásbeli okirat, t. i. a *fuvarlevél* kíséri, amely az áruval egyidejűleg továbbíttatik a rendeltetési állomásra. Az üzletszabályzat, de a fuvarlevél adatai szerint is, a fuvarozási ügylet szerződő felei: az áru *feladója*, a fuvarozó *vasut* és az áru átvételére jogosult *címzett*. A fuvarlevelen, mint a fuvarozási jogügylet létrejöttét támogató okiraton, az áru feladója még külön megmondja a címzettnek: *«Ezennel küldöm önnek az alább megjelölt drukot az üzletszabályzatban és a díjszabásokban foglalt határozmányok alapján, melyek ezen küldeményre alkalmazandók»*...

Ime tehát a fuvarozási ügylet szerződő felei nem érik be azzal, hogy a fuvarozási ügyletek speciális jogszabályainak érvényét maga a törvény feltétlenül biztosítja, hanem ezenfelül e különleges szabályok kizárólagos alkalmazását még a külön írásbeli okiraton is kifejezetten megismételik... Az üzletszabályzat 9. §-a szó szerint a következő: *«A vasut közegéért és más személyekért, kiket az elvállalt szállítás teljesítésénél alkalmaz, felelős»*.

Cikkíró szerint: *«az üzletszabályzat 9. §-a par excellence fuvarozási jogi szabály, tehát nem általános magánjogi szabály, mert «a vasut felel az alkalmazott minden cselekményeért.»*

Ez az állítás ugyan nem új keletű, de azért már első

tekintetre is tulmerésznek hangzik. «*A vasut felel az alkalmazott minden cselekményeért!*»...

Ugyan miért? Minő jogi deductio alapján tarthat igényt minden más szerződő fél a deductio innocentiae jogkövetkezményeire, csupán, kizárólag és semmi körülmények között csak a vasut nem?!...

A kötelmi jognak nagy tért hódított egyik sarkalatos tétele az, hogy: *a kárvallás egymagában még nem causa obligationalis, hanem ahhoz, hogy valaki a kárt megtéríteni tartozzék, a kár tényén kívül fekvő valamely causa is szükséges.* Az is általánosan elfogadott meghatározás, hogy *a kárkövetelés mindig obligationalis igény.*

Ha a kötelmi jog óriási nagy mezején a vasut fenti felelősségét megállapító causát és a kárkövetelés alapját képező obligatiót keressük, talán *a quasi culpa in praestando* fogalmánál lehetne megállanunk, hiszen a kötelmi kategóriák között ez tekinthető olyannak, amelybe leginkább beerőszakolhatók a *nem teljesítésért való kárszavatolás* legmesszebb menő határai. Avagy talán az *obligatio ex lege* az, mely a vasutra olyan messzemenő és korlátlan felelősséget hárít?! Ez utóbbi cikkíró ur álláspontjának alig felelhetne meg, hiszen a speciális törvények egész sorozatára hivatkozhatunk, amelyek — minden ridegségük és fokozott szigorúságuk ellenére is, — statuálnak mentesítő okokat. Ezeknél tehát csak a cikkíró ur szigorubb bíró.

A vasutnak az üzletszabályzat 9. §-a által megállapított felelősségét akár a *quasi culpa in praestando*, akár az *obligatio ex lege*, akár a *culpa in eligendo*, akár pedig bármely más obligatio alapján kíséreljük meg levezetni és indokolni: sehogysem juthatunk a cikkírónak arra a merev tételére, mely szerint: «*a vasut felel az alkalmazott minden cselekményeért!*»

Nem juthatunk pedig erre az eredményre azért, mert lehetetlen magából a fuvarozási ügyletből azt a causat construálnunk, amely a vasutnak a felelősség alól való mentességét a priori és minden körülmények között kizárhatná.

A kártérítési felelősségnek — úgy a kötelmi jog, valamint az üzletszabályzat összes tételei szerint is — mindig és feltétlenül vagy a közvetlen, vagy pedig az áthárított culpa és delictum képezi a valódi jogczimét. Ha tehát ezek egyike sem konstruálható, úgy az exculpációtól senki sem fosztható meg.

A vasutnak mint fuvarozónak az üzletszabályzat 9. §-ában foglalt felelőssége csak *loco fideiussoris*-ként jelentkezik.

A vasutnak ez a felelőssége tehát jogi természeténél és keletkezésénél fogva, de *jure nem fő- és nem eredeti*, hanem *csak másodlagos szavatosság.* A fő- és eredeti felelősség jogilag eo ipso azokat a vasuti közlegeket terheli, akik a szállítás teljesítésére alkalmazva lettek.

Ha tehát a vasut felelőssége jogilag *csak másodlagos* és *csak perpetua evictio*-ként jelentkezik, kutatnunk kell azt, ha vajjon az üzletszabályzat 9. §-ának figyelemben tartása mellett, de *jure* miként alakul az *eredeti főkötelezettség* felelősségének kérdése? Sem az általános, sem a speciális jogszabályok szempontjából nem képezheti vita tárgyát az, hogy a szavatos, a kezes a jótálló, ugyanazon jogviszonyból kifolyólag, nem vonható messzebb menő felelősségre, mint aminő magát a főadóst terheli.

Speciális törvényként igazolja ezt az 1874: XVIII. tcz., amelynek 1. §-a ugyan magát a vaspályát teszi fokozott mértékben felelőssé az üzeménél történt balesetek magánjogi következményeiért, de a 6. §-a mégis kimondja, hogy: a vaspályavállalat visszkereseti joga, a vasuti balesetért felelős közlegei ellen, ezen törvény által *nem* érintetik.

A vasutnak az üzletszabályzat 9. §-ában megállapított felelősségével szemben az üzletszabályzatnak egyetlen szakasza sem tesz a vasut visszkereseti jogára utaló semmiféle ilyen vonatkozást.

Vajjon — tekintettel arra, hogy az üzletszabályzat, cikkíró szerint, par excellence fuvarozási jogi szabály, tekintettel arra, hogy cikkíró ur szerint, a magyar magánjogi szabály nem azonos a vasuti fuvarozási jogban érvényes szabálylyal, vagyis az üzletszabályzattal, — a vasutnak jogilag egyáltalán nem volna visszkereseti joga azok ellen az alkalmazottak ellen, akiket a szállítás teljesítésénél alkalmaz; akiknek a vasut nemcsak munka-, de kenyéradója is és a kikért — cikkíró szerint — a vasut feltétlenül és minden körülmények között felelni tartozik? Alig hiszem, hogy erre a kérdésre cikkíró jogilag meggyőző *nem*-mel felelhetne.

Tehát a vasutnak a szállítás teljesítésénél alkalmazott közlegei ellen határozottan visszkereseti joga volna még akkor is, ha a vasut csakis az üzletszabályzat 9. §-a alapján mondatik ki felelősnek harmadik személyekkel szemben.

A vasut eme visszkereseti jogának megdönthetetlen jogczime az, hogy mindenki viselni tartozik a saját hibájából, vétességéből, mulasztásából, avagy cselekményéből keletkezett károkat és joghátrányokat. Miután pedig a vasut, *mint elvontan vett jogi személy*, egyáltalán nem lehet ilyen károk és joghatályok közvetlen előidézője, kétségtelen, hogy *a vasutnak a üzletszabályzat 9. §-ában megállapított felelőssége szintén áthárítható* a szállítás teljesítésénél alkalmazott közlegekre...

És most már kérjük, minő jogi védelmet terjesztene elő cikkíró ur az illető vasuti közlegek, avagy a vasutasok összességének mentségéül, ha a vasut, állomásról állomásra menne, perbe fogná mindazokat a közlegeket, akiket a vasut az elvállalt szállítás teljesítése végett alkalmazott; akik azonban ezt nem teljesítették s akikért a vasut ezereket és százezereket fizetett ki az üzletszabályzat 9. §-án alapuló felelőssége folytán? A helyzetnek ebben a stádiumában csakis egy menedék áll az alkalmazottnak védelmére. Ez a biztos rév a fenforgó események és azok bekövetkezésének feltétlenül elháríthatatlan és megváltoztathatatlan volta.

Ámde, ha ez mentesítő ok gyanánt sikeresen és joghatályosan felhozható azok védelmére, a kiket a vasut által elvállalt szállítás *nem teljesítése* miatt a *fő, az eredeti és a közvetlen kártérítési felelősség* terhel, nyilvánvaló, hogy ezt a mentesítő okot a vasut, mint aki *csak másodlagosan, csak evictio alapján* szavatol, szintén joghatályosan érvényesítheti még az üzletszabályzat 9. §-ával szemben is.

Dr. Békésy Ferencz,
budapesti ügyvéd.

Különfélék.

— **Jogászaink közömbössége.** A Budapesten elhelyezett kir. bíróságoknál és ügyészségeknél, a kir. közigazgatási bíróságot, a szabadalmi hivatalt és tanácsot is beleértve, összesen 650 bíró, ügyész, jegyző, tanácsjegyző és joggyakornok működik; az igazságügyminiszterium fogalmazó és behívott személyzetének létszáma 70; az egyetem jogi karán 45 tanár ad elő; a jogügyek igazgatósága, a közalapítványi ügyigazgatóság és az államvasutak jogügyi osztálya 53 hivatásos jogászt foglalkoztat; van Budapesten 16 kir. közjegyző és körülbelül 1200 ügyvéd; azonfelül sok száz ügyvéd- és közjegyző jelölt, jogászai minősítéssel bíró állami, fővárosi és megyei tisztviselő. És ebből a sok ezer emberből a Magyar Jogászegylet teljes-üléseinek egy-egy előadására jut átlag 60—70 ember, nagy sensatio esetén 120—140 ember.

Ezek a számok megdöbbentően érdekesek. Képét adják annak a végtelen közömbösségnek, amelylyel jogászközönségünk a hivatását képező kérdések iránt viseltetik, arról nem is szólva, hogy tartózkodásával annak is adja tanujelét, hogy jogásztársaival az érintkezést nem óhajtja azon az egyetlen egyetemes és közömbös téren sem, amelyet a Magyar Jogászegylet nyit meg számára.

Jól tudjuk, hogy nem minden előadás köti le minden jogásznak érdeklődését egyaránt. Az is természetes, hogy nem minden előadás látogatása lehetséges mindenkire nézve. De bármennyi kivételt állapítunk is meg, bármennyi enyhítő körülményt keresünk a magukat teljesen távoltartók mentességére, nagy szomorúsággal mégis arra az eredményre kell jutnunk, hogy jogászságunk nagyrészen a Jogászegylet még színét sem látta — hiszen az egyesületnek az egész országban félszáz tagja sincs, amennyi hivatásos jogász működik a fővárosban.

Ha ebből a közömbösségből arra lehet következtetni, hogy számbavehető jogászaink jogi műveltségének olyan a színvonala, hogy azt a Jogászegylet működése révén fokozni amugy sem lehet, akkor még valahogyan meg lehetne magyarázni jogászainknak tartózkodását. De amikor tudjuk, hogy a legképzettebb jogász is mindig talál egy-egy kérdést, amelynek megvilágítása reá nézve kívánatos, sőt szükséges, főleg ha nincs módjában azzal behatóbban foglalkozni; mikor tudjuk, hogy jogászaink egyik része sem képes továbbképzésére annyi eszközt fordítani, amennyi saját és jogszolgáltatásunk érdekében óhajtható lenne; mikor látjuk, hogy jogirodalmunkban a monographiáknak még mindig alig van olvasóközönsége, mikor folytonosan panaszt hallunk joggyakorlatunk sekélyességéről és arról, hogy gyakran a routine kerekedik felül az alapos képzettségen: akkor mégis azt kellene hinnünk, hogy jogászaink színe-java örömmel keresi föl azt az egyetlen találkozó helyet, ahol jogi kérdéseket teljes készülettel és elfogulatlansággal tárgyalnak, ahol kellemes alkalom nyílik a viták kérdések megbeszélésére, az ellentétes felfogások kiegyenlítésére, az új tanokkal és irányokkal való megismerkedésre, a különböző tereken működő kartársakkal való eszmecsere.

Fölötte fájdalmas, hogy ebben a hitünkben eddig csalódnunk kellett. A Magyar Jogászegyletnek meg van a maga törzsközönsége, amelyet időnként gyarapít néhány olyan látogató, akit az előadó személye vonz vagy kényszerít oda. Ebből a törzsközönségből jut ki — néhány tiszteletreméltó kivételt nem tekintve — az egyesület tiszti kara és választmányja, az alkotja az egyesület különféle bizottságait, az tart előadásokat és vesz részt a vitákban, az önmagába visszatérő körvonal mintájára.

Óhajtható, hogy ez az elszomorító közöny mihamarabb csökkenjen és lassanként élénk érdeklődésnek adjon helyet, nem is annyira az egyesület, mint inkább ama magas célok megvalósíthatása érdekében, amelyeket az egyesület maga elé tűzött. Reményünket az igazságügyi hatóságok vezetőibe helyezzük. Ha ők saját példájukkal buzdítják a vezetésük mellett működőket; ha időnként ellátogatnak az előadásokra, ha részt vesznek a vitákban; ha az arra termetteket sarkallják az egyesületben való működésre és ha az ilyen kiváló működést az illetőnek minősítésénél is számba veszik: biztosra vehetjük a Jogászegylet életének fölpezsdülését, működésének föllendülését, új és értékes elemekkel telítését.

—s—ő.

— A polgári törvénykönyv tervezete a Jogászegyletben. A Magyar Jogászegylet igazgató-választmányja bizottságot küldött ki avégből, hogy a polgári törvénykönyv tervezetének az egyesület kebelében való beható kritikai méltatását és megvitatását rendszeresen előkészítse. Ez a bizottság szombaton, f. hó 11-én *Vécsey Tamás* egyetemi tanár elnöksége alatt állapította meg az erre vonatkozó munka-programmot. Eszerint az egyesület ezentúl a tervezet köréből vett rendszeres előadások mellett *vitaestéket* fog rendezni, melyeken egyes elvi kérdések vagy azoknak összefüggő sorozata, kötetlen megheszelések alakjában fognak tárgyalásra kerülni. A bizottság kívánatosnak tartja, hogy a vitaestéken tárgyalási alapul főleg azok az *elvi kérdések* véssenek, amelyek a polgári törvénykönyv bizottsága által kiadott

Főelbádmányban foglaltatnak, de alkalmat nyit az ebben nem tárgyalt kérdések megbeszélésére is. A kérdés megvitatását egy előadó előterjesztése vezetné be, s ahhoz kapcsolódnának a vitában résztvevők rövidebb-hosszabb, akár csak egyes megjegyzésekre, adatokra, tapasztalatok közlésére szorítkozó szabad felszólalásai. A vitákról gyorsírási feljegyzés nem készül, de az egyes vitatkozóknak maguk készítenék el felszólalásuk rövid összefoglalását, melyekből a titkárság álltaná össze a vitáknak az egyesület kiadványai közé felveendő jegyzőkönyvét. A vitaesték deczember elején indulnak meg. Az egyesület ezen az uton is felkéri tagjait és minden érdeklődőt, hogy a tervezetnek ezen széleskörű nyilvános megvitatásához hozzájárulni és ebbeli készségüket az egyesület titkárságával (V., Szemere-u. 10.) azon kérdések megjelölésével lehetőleg mielőbb közölni sziveskedjenek, amelyekre nézve az előadói tisztet elvállalni hajlandók.

— A Magyar Jogászegylet legutolsó ülésében folytatta *dr. Imling Konrád* táblai tanácselnök a földbirtok mozgósításáról tartott előadásának megvitatását. *Dévai Ignác* táblabíró több szempontból csatlakozott az előadó fejtegetéseihez és a földbirtok konzerválását a családban politikai és szociális szempontból kívánja biztosítani. Az absztrakt dologi szerződés fentartása mellett érvelt, melyet azonban közokiratba kíván foglaltatni. Behatóan foglalkozott a földzálogjegy intézményével és kifejti, hogy a földhitel könnyű forgalomképessége csak előmozdítja a földnek egy kézben való megmaradását. Végül a tagosítás hatásait fejtegette. (Előadásának egy részét fent közöljük.) *Fellner Frigyes* egy. m.-tanár utal arra, hogy jelenleg Magyarország földbirtokainak harmada még kötött birtok és hogy a földbirtok mozgósításának kérdését mindig az illető nemzet sajátos közgazdasági viszonyai szerint kell megítélni. A parcella-minimum is kétélű fegyver, mert megakadályozza a hozzávásárlást; az elidegenítés korlátozása pedig a produktivitás szempontjából aggályos, mert megakadályozza, hogy a birtok annak kezébe kerüljön, aki azt leggazdaságosabban megműveli. Utal azokra a nehézségekre, melyek a fogyasztási hitel gyakorlati elkülönítésével járnak és amelyeknek legyőzése a nagy költségekre való tekintettel keresztülvihetetlen. Az 1896: V. tcz. a filloxera kölcsönökre létesített ily szervezetet, mely a hitel ellenőrzését keresztül is vitte. Ily szervezetnek keresztülvitele az összes gazdasági ágakra a hitelt tuldrágává tenné a tetemes ellenőrzési költségek folytán. Végül a tagosítatlan állapot hátrányait ismerteti. *Dömötör László* úgy a szóbeli, mint az absztrakt dologi szerződés mellőzését kívánja, utalva a vele járó visszaélések (ügynöki közbenjárás stb.) veszélyeire. Pártolja a birtokminimumot, a tagosítást és az örökösödési jog megfelelő szabályozását, különösen kiemelve a törzsörökösödési jog előnyeit, mely nem ellenkezik népünk felfogásával és megszüntetné a szabad örökösödési rendszerből folyó nagy közgazdasági hátrányokat. A jelzálogos megterhelés kérdésében a vidéki hitelszövetkezetek kiképzését, a befektetés ellenőrzését ajánlja, mely megfelelő szervezet mellett a jelzálogi hitel helyettesítésére alkalmas. A nagy-számu jogász-közönség, melynek soraiban *Plósz Sándor* ny. igazságügyi miniszter, *Szekely Ferencz* koronaügyész, *Katona Mór* egyet. tanár stb. foglaltak helyet, érdeklődéssel kísérte a felszólalók fejtegetéseit. A jogászegylet egyik legközelebbi ülésében folytatja az aktuális és sokat megvitatott kérdés tárgyalását.

A szerzői jogról szóló törvény szerint alapított szakértői bizottság ügyköréről és ezen bizottság hatásköréről szól a 10.847/97. I. M. sz. rendelet. Ennek alkalmazásánál azonban az a nehézség, hogy ezen bizottság elnökének nevét és lakását a bíró nem tudja kiböngészni, holott a most kiadott és az igazgatásra egyébként annyira hasznos hivatalt naptárban az említett hiányt pótolni lehetne. (L.)

— A borosjenői járásbíróshoz folyó évi *junius* 23-án 1905. Sp. 546. sz. a. benyújtott keresetre a felperesi ügyvéd

november 13-án, tehát közel négy hónap után kapta meg az idéző végzést, mely szerint a *helybeli adós* elleni tárgyalásra, december 7-ike tüzetett ki. A felügyeleti hatóság erélyes intézkedése, reméljük, nem fog elmaradni.

— A **Magyar Jogászegylet** tagjainak most megjelent névsora szerint jelenleg van az egyletnek: 745 helybeli, 612 vidéki, összesen tehát 1357 tagja.

— A **népszerű főiskolai tanfolyam** sorozatos előadásai közül kiemeljük Alexander Bernát előadását az emberiség nagy gondolkodóiról, Ferenczi Zoltán előadását Deák Ferenczről és Illés József előadását az istenitéletekről.

— A **magánjogi vétség** cím alatt *Alföldy Ede* kir. járásbíró 66 oldalra terjedő tanulmányt tett közzé. (Grill kiadása). A tanulmány az általános szabályok ismertetése után egyenkint foglalkozik a beszámítást kizáró és enyhítő okokkal, azután tárgyalja a magánjogi vétségben való részesség kérdését, a jogalapot, a szülő, gyám, gondnok, nevelő és ápoló kötelességeit, az alkalmazottak, megbízottak és törvényes képviselők vétkességeért való felelősség kérdését, a vagyon fékentartására irányuló köteleességet, a véletlenül okozott vagy másnak vétkességéből eredő kárért való felelősséget és a kártérítésre vonatkozó szabályokat. Szerző minden egyes kérdésnél tekintettel van a bírói gyakorlatra, valamint a magánjogi tervezetre, sőt a tárgyalt anyagra nézve 23 §-ra terjedő ellenjavaslatot is terjeszt elő.

— **[Megjelenendő könyvek.]** Dr. Vályi Sándor budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszéki bírónak *Magyar cégjog* című 42 ivre terjedő munkája legközelebb jelenik meg a Franklin-Társulat kiadásában. — Dr. Gaár Vilmos budapesti törvényszéki bírónak *A bizonyítás a polgári perben* című 14 ives terjedelmű tanulmányát december havában adja ki az Athenaeum r.-t. — Dr. Balog Arnold ügyvéd *Törvény és bíró* cím alatt 35 ives kötetben gyűjtötte össze dolgozatait. A november végén megjelenő mű élén álló bevezető dolgozat a törvényhozás, bírói szervezet és a jogalkalmazás egyes kérdéseit tárgyalja. Ezen bevezető dolgozat egyik részletét olvassa fel szerző a Jogászegylet f. hó 18-án tartandó ülésén.

— **Bűnügyi judikatura.** Egyik semmiségi panaszpontot a védő visszavonta. Ez a semmiségi panasz érdemlegesen elbíráltatott, mivel a visszavonásra nézve a vádlott beleegyezése nem igazoltatott. — A Btk. 66. §-ának ama kötelező rendelkezése, mely szerint a kísérlet enyhébben büntetendő, mint a véghezvitt cselekmény, a cselekményhez viszonyított, tehát nem oly enyhítést ír elő, hogy a kísérletre mindenkor a véghezvitt cselekményre általánosságban előírtnál enyhébb büntetés alkalmaztassék, hanem csak ama mértéken alul szabandó ki a kísérlet büntetése, mely a vád szerinti esetben a véghezvitt cselekményre kiszabandó lenne. (IV. Bt.) — Az 1894 : XII. tcz. alapján alkalmazott és felesketett mezőőr az idézett tcz. 81., 83. §-ai szerint is kétségtelenül közhivatalnoknak tekintendő. Vádlott mezőőr, habár sértettet ismerte, tőle zálogot követelt, s miután nem adhatott, a tilosban talált libáit az 1894 : XII. tcz. 90. §-a ellenére lelőtte. Nem állapított meg bűncselekmény, mert ezen tényállásból vádlott azon védekezése nyert megerősítést, hogy vádlott, mint mezőőr jóhiszeműleg, habár helytelenül járt el hivatalos kötelessége teljesítésében, avar pedig a hivatalos kötelesség helytelen teljesítése a Btk. 471. §-ába ütköző vétséget nem létesíti. (I. Bt.) — A vádlott kezében, a sértett felé tartott forgópisztoly, midőn annak szerkezetét a sértettnek magyarázta, elsült, a löveg a sértett bal czombjába furódott s ez által ennek több hónapig tartó testi sértést okozott. Vádlott a magyarázat megkezdése előtt revolverét megvizsgálta s látta, hogy a töltények helyei üresek, de a cső előtt levő fódótt tölténynek való lyukban volt egy töltény, melyet nem látott meg. Megállapított vádlott gondatlansága, mert gondos megvizsgálás esetében meggyőződött volna a vádlott arról, hogy a tölténycsövében még egy töltény van. A büntetés kiszabásánál a 92. §. alkalmaztatott. — A BP. 385. §-ának 1. a) pontjában megjelölt semmiségi panaszt nem lehet ugyanezen szakasz 1. b) pontjára kiterjeszteni. A 92. §. alkalmaztatott, tekintettel a fennforgó nyomatékosan enyhítő körülményre és arra, hogy a halálbüntetés, mint a Btk. ál-

tal meghatározott legsúlyosabb büntetés, a vádlott bűncselekményével arányban nem áll. (IV. Bt.)

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— Az alkalmazottaknak adni szokott titkos províziók kérdése Németországban több oldalról képezi megbeszélés tárgyát. Egyrészt szigorú büntető szankciókkal szeretnék a tilalmat megerősíteni, míg a kereskedelmi és iparkamarák nagy része elegendőnek tartja a polgári jogi következmények szigorú alkalmazását. Hatással van a szigorú fel fogásra az, hogy Schwab törvényt készít elő, mely szerint a vesztegetett is, a vesztegető is büntetnének, míg a most tárgyalott angol törvényjavaslat még tovább megy és még azokat is büntetni akarja, aki a vesztegetést türi.

— A **khinai Btk. revíziója.** Annak a teljes csendben folyó reformmozgalomnak, mely Khinában az európai kultúra meghonosítására törekszik, egyik jele a büntetőjognak részben már végbement átalakítása. Az eddig érvényben volt és Európában Staunton angol fordításából ismeretes Btk. (Ta-Csing-Lü-Li «a nagy és tisztá dinasztia törvényei és rendeletei») jelenlegi alakjában 1727-ből Jung-Csong császár uralkodása idejéből származik. Aki *Köhler* «Chinesischen Strafrecht»-jéből, vagy akár *Krebs* német követségi jogtanácsosnak a Liszt-féle gyűjteményben (II. 372—374.) megjelent áttekintéséből a vu-hsing («az öt büntetés») nyak-, hát- és talpborongató rendszerét ismeri, az némi megnyugvással vesz tudomást arról a haladó szellemi reformról, mely az *ez évi április 24-én* kiadott császári rendeletben nyilvánul. E rendelet megszünteti a halálbüntetésnek a test szétdarabolásával és a fej közszemlére kitételével egybekötött módját. A halálbüntetés egy másik «enyhítése», hogy a lefejezés helyébe a megfojtás, utóbbi helyébe «az öszre halasztott megfojtás» lép. Összszel ugyanis Pekingben egy törvényszék ül össze, mely a törvény értelmében jóváhagyást igénylő halálbüntetéseket a császár elé terjeszti. A jóváhagyás teljesen a véletlentől függ s alig különbözik a sorshuzástól. Ha az elítéltnak szerencséje van és «halasztó» számot huz, akkor egy évig börtönben marad s csak összszel kerül ismét sorshuzásra. A kétszeri halasztás után teljesen menekül a halálbüntetés alól, miért is a khinaiak e halasztásos halálbüntetést enyhébb büntetésnek tekintik.

Megszünteti az említett rendelet a rokonok büntetőjogi felelősségét is, mely felségsértés és lázadás esetén volt a legsúlyosabb, amennyiben az elítélt atyja, anyja és házastársa törzsének kiirtását vonta maga után. Eltöröltetett az elítéltek megbélyegzése, mely különösen tolvajok, rablók és a sirok meggyalázói ellen nyert alkalmazást, s abban állott, hogy az elítéltnak mindkét orcájára rásütötték a törvény megfelelő paragrafusát. A botbüntetést pénzbüntetésre változtatták (1—50 bambuszcsapás = 1 kor. 80 — 4 kor. 50), melyet behajthatatlansága esetén közmunkában ró le az elítélt. Végül eltörli az említett ediktum a kivallatást és a vádlott beismerését csak kapitalis büntettek esetében kívánja meg. Khina bambusz nélkül valóban meglepő látványosság! De minde reformok, melyek már életbeléptek, csak részét jelentik a készülő új büntetőkodexnek, melyen két miniszter elnöklése alatt Pekingben már fél év óta külön bizottság dolgozik. A kodifikáció alapjául lefordították az orosz, francia, német és japán Btk.-eket és eljárási kodexeket. Az igazságszolgáltatás ujjaalakítása tehát komolyan folyik, de amint Betz dr. német konzul jelentésében írja az európai hatalmak a konzuli bíráskodásról mégis aligha fognak előbb lemondani, míg Khina független és törvénytudó bíróságok szervezésével nem biztosítja a jogszolgáltatás megbízhatóságát és pártatlanságát.

V. R.

A Magyar Jogászegylet folyó hó 18-án (szombaton) délután hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utca 10. szám alatt) teljes ülést tart, melynek tárgya: dr. Balog Arnold ügyvéd ily című előadása: Törvény és bíró. — Vendégeket szívesen lát az egylet.

Dr. juris ügyvédjelölt, vidéki, lehetőleg törvényszéki székhelyen jelölt állást keres december 1-ére. Irodavezetésre önállóan képes. Fővárosi és vidéki praxissal rendelkezik. Czim dr. Teller, Budapest, Gorove-utca 3. 11356

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 25. sz.

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4. sz.

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési díj: félévre — 12 kor.
negyedévre 6

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Felmentő törvényszéki ítélet felülvizsgálata. *Eördögh András* kir. táblai bírótól. — Törvény és bír. *Dr. Balog Arnold* budapesti ügyvédtől. — *Törvénykezési Szemle:* A strike a vasuti fuvarozási jogban. *Dr. Békésy Ferencz* budapesti ügyvédtől. — Levéltitok — üzleti titok. *Dr. Szenté Lajos* budapesti ügyvédtől. — Különfélék. *Melléklet:* Döntvénytár. — Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Felmentő törvényszéki ítélet felülvizsgálata.

A bűnvádi perrendtartásnak ama számos intézkedései között, melyek annak kezelését oly nehézkessé teszik s fellette alkalmasak a bűnper haladása elé folyton akadályokat gördíteni, kiváló helyet foglal el az, mely a törvényszékieleg felmentett vádlottnak a megidézését rendeli a kir. tábla előtt tartandó felebbviteli főtárgyalásra.

A BP. ebbeli intézkedései a BP. 413. §. II. bekezdésében és a 423. §. IV. s V. bekezdésében foglalvák, s ekként szólnak: «A felebbviteli főtárgyalásra mindig megidézendő a vádlott s a fogva levő előállítandó, ha a kir. ítélő tábla a a kir. törvényszék felmentő ítéletét a vádló felebbezése alapján vizsgálja felül.» Ha azonban a törvényszék felmentő ítélete ellen a vádló felebbezett, s a vádlott a felebbviteli főtárgyalásra nem jelent meg, a kir. tábla az elsőfoku ítéletet a vádlott terhére nem változtathatja meg. Ha a kir. tábla azt találja, hogy az elsőfoku ítélet az elmaradt vádlott terhére volna megváltoztatandó, köteles ezt előbb kihallgatni, s e végből a főtárgyalás elnapolása mellett megidézni illetve elővezettetni.»

A törvény készítői is tisztán láthatták, hogy ezen két §-beli rendelkezés sok huzavonának, fölösleges munkának, zaklatás- és költségnek leend a kutforrásává. Ez — miként az a kir. táblán tapasztalható, — bőségesen be is következett. A legtöbb esetben a felmentett vádlott megidőzésének meg van a foganatja, a vádlott megjelenik, de mondani valója a törvényszék előtt már előterjesztett, a főtárgyalási jegyzőkönyvben megörökített s az első bírói ítéletben kellően méltatott védekezésén túl rendesen nincs, sőt a legtöbb esetben meg sem érti, vajon mi célból idézték őt be újra s maga a kir. ítélő tábla sem igen tudja, hogy mit kezdjen a vádlottal.

A törvény tehát, midőn azt a különben kifogás alá nem eshető, sőt minden igazságszolgáltatásnak mellőzhetlen alapját képező elvet kívánta itt is érvényesíteni, hogy senki meghallgatás nélkül nem marasztható, bizonyos mértékben túllőtt a célon, mert hiszen a felmentett vádlott a törvényszék előtt a vádra már meg volt hallgatva, újabb vád pedig a felebbviteli főtárgyaláson nem emelhető s végre a vádlottnak, miután a felebbviteli tárgyalásról értesítést kell nyernie, ha szükségesnek találja védelmére még a kir. tábla előtt is felszólalnia, önként megjelenni szabadságában és módjában van.

A törvény jelenlegi rendelkezésének az eredménye tehát rendszerint nem az, hogy a kir. ítélő tábla a vádlottól oly védelmi előadást hall, mely novumnak volna tekinthető, hanem az, hogy a távollakó vádlottnak még egy csomó uti-költség szakad a nyakába, mely ha a vádlott szegénysorsu — s ez a rendes eset — az ut pedig hosszú, őt elég súlyosan

nyomja, s ezen költségek megtérítését a vádlott, ha a közvádló képviselte a vádat, egyáltalán nem, ha pedig fő- vagy magánvádló, csak a BP. 484. §-nak fehér holló ritkaságu esetében remélheti — ezt is csak akkor, ha van miből.

Nem áll ugyan e tekintetben statisztikai adat a rendelkezésemre, de e nélkül is bizvást mondhatom, hogy az első bírói felmentő ítéleteknek elég kis része kerül a kir. táblán megváltoztatás alá, úgy hogy az esetek tulnyomó részében a vádlott megjelenése valóban feleslegesnek bizonyult.

Még szerencse tehát, hogy BP. 413. §. II. bekezdése a vádlottnak csak a megidézését parancsolja, de nem egyuttal a megjelenését is, ami kitűnik a 423. §. azon feltevéséből, hogy vádlott a felebbviteli tárgyalásra nem jelenik meg, mely esetben csak akkor kell elnapolni a főtárgyalást s vádlott megjelenését biztosítani, ha a kir. tábla őt elítélendőnek találja. Így aztán a kir. táblának meg van adva a lehetőség, hogy a megidézett, de elmaradt vádlott újból való idézésétől s elővezetésétől eltekintsen s a felebbviteli főtárgyalást vádlott távollétében is megtartsa, ha eleve azt látja, hogy a főtárgyalás a felmentő ítélet helybenhagyásával fog végződni. A 423. §. összevetéséből a 413. §. intézkedésével nyilvánvaló, hogy az ügy letárgyalása és ítélet hozatala a vádlott távollétében a felmentés helybenhagyása esetén semmiségi okot nem képez, s a vádló által is hiába kívántatnék ilyen gyanánt érvényesíttetni.

Nem így azonban, ha a kir. tábla a törvényszék felmentő ítéletét megváltoztatja, s vádlottat elítéli. Ha ily marasztaló ítélet a vádlott távollétében s meghallgatása vagy legalább is azon kérdés intézése nélkül hozatik, hogy van e védelmére mondani valója, az a BP. 384. §. 6. pontban foglalt alaki semmiségi okot képezi, mert a felebbviteli főtárgyalást a vádlott jelenléte nélkül tartották meg, holott jelenlétét a 423. §. mellőzhetetlennek nyilvánítja s ez oly semmiségi ok, mely a 389. §. utolsó bekezdése szerint mindig hivatalból veendő figyelembe.

A kir. Curia a kir. táblának ily fogyatkozás mellett hozott ítéletét a felebbviteli főtárgyalással együtt kérlelhetetlenül kénytelen tehát megsemmisíteni, és pedig még oly esetben is, ha nyilvánvaló, hogy vádlottnak semmi mondani valója nem lehetett volna — ha pl. a tényállás nem vitás és egyesegyedül a jogkérdés eldöntésén fordul meg a dolog, amihez a mulhatlanul jelenlevő közvédő, vagy esetleg a különvédő sokkal jobban hozzászólhat, mint a szakavatatlan vádlott.

De hát a törvény parancsoló s félreérthetetlen rendelkezése ellen a kir. Curia sem tehet.

De ha már így van a dolog, és úgy, hogy a megjelenés kényszere gyakran legjobban a vádlottnak fáj s őt nem ritkán még némi kis büntetésnél is érzékenyebben sujtja — hiszen volt példa rá nem egy, hogy a kényszereszközzel előállított vádlott kijelentette, hogy segedelem nélkül távoli megyében levő lakhelyére nem képes visszautazni, s így ki volt a felmentés után téve, hogy haza tolonczolják, vagy pedig kénytelen volt magát haza koldulni, — ha tehát a BP. 423. §-a esetén a vádlott jelenléte mellőzhetetlen s e szabály megszegését a kir. Curia kénytelen az eljárás megsemmisítésével megtorolni, akkor bizvást elvárható, hogy a kir. Curia a BP. 423. §-át szorosan, nem pedig kitágítóan ma-

gyarazza akként, hogy az nemcsak felmentő, de a minősítés kérdésében megtámadott ítélet esetén is érvényesüljön.

Ezt a jogos várakozást azonban a kir. Curia legujabban megczáfolta és pedig a következő esetből kifolyóan.

A közvádlo egyik vidéki törvényszék előtt vádat emelt a Btk. 416. §-ának 2. és 3. pontjai alapján vétkes bukás miatt.

Már most levén az egészen vitán kívül állónak tekinthető, hogy a vagyombukás által elkövetett bűncselekmény, tehát úgy a csalárd, valamint a vétkes bukás egy egységes cselekmény, amelynek a Btk. 414. §. 1., 2., 3., 4. pontjaiban s a 416. §. 1., 2., 3. s 4. pontjaiban csak az elkövetési módokai vannak megjelölve, világos az is, hogy egyetlen vagyombukásból kifolyólag kétféle ítéletet ugyanabban az ügyben hozni nem lehet, hanem vádlottat vagy egyáltalán bűnösnek kell kimondani, vagy egyáltalán felmenteni, — de őt, hogy úgy mondjam egy szuszra, marasztalni is, meg felmenteni is, nem lehet. Mert ha ezt lehet, akkor, hogy egy sokkal kézzel foghatóbb bűncselekményben mutassam ki a nonsenst, a Btk. 336. §. 3. és 4. §-a alapján megvádolt tolvajt, ha a hamis kulcs használata nem, hanem csak a bemászás volna bizonyítottnak tekinthető, a 336. §. 3. pontja alapján bűnösnek kellene kimondani, a 336. §. 4. pontja alapján emelt vád alól azonban felmenteni; hiszen a Btk. 336. §. 1—10. pontjai is csak az elkövetés alkalmait, módokait, s körülményeit tárgyalják, de külön lopási tényálladékok megjelölésére ép oly kevésé szolgálnak, mint a 414. s 416. §-ok egyes pontjai. Ilyen formán lehetne a Btk. 232. s 233. §-oknak összevetésével is operálni, s az erőszakos nemi közöszlással vádolt egyént bűnösnek kimondani a szemérem elleni erőszakban, de az előbbi vád alól kifejezetten felmenteni, vagy akár a magánlaksértés, vagy a személyes szabadság megsértése, sőt a legtöbb bűncselekmény esetén lehetne a vád minősítésétől való eltérés mellett marasztaló s felmentő ítéletet egyidejűleg hozni.

Igy itélni, azt hiszem, még soha bírónak eszébe nem jutott; miért tehát épen a bukásnál? Ez a kérdés, s annak taglálása annál indokoltabb, mert nem egy, de több törvényszék üzi azt a praxist, hogy bukás esetén, ha nem fogadja el a vád minősítését annak teljességében, az el nem fogadott minősítést illetőleg felmentő ítéletet hoz.

Igy történt az e sorokra okot adó ügyben is. A törvényszék a vádlottat bűnösnek mondotta ki a Btk. 416. §. 3. pontjában meghatározott vétkes bukás vétségében; ellenben a 416. §. 2. pontjában meghatározott vétkes bukásnak a vádja alól a BP. 326. §. 2. pontja alapján felmentette, mivel nem találta kellően bizonyítottnak, hogy vádlott a kereskedelmi könyveit elrejtette, vagy megsemmisítette.

Ezen ítélet ellen a közvádlo az eltérő minősítés miatt felebbezett.

A kir. tábla a fenebb előadottak értelmében úgy találván, hogy itt valóságos, a BP. 326., 413. és 423. §-aiban kontemplált felmentésről még csak szó sincs, hanem egyedül arról, hogy a törvényszék a vádbeli cselekmény minősítésénél a vádló minősítésétől eltért, vagyis, hogy a kir. törvényszék ítéletét az anyagi törvény s a perrend által meg nem engedett, sőt a BP. 324. §. 4. bekezdése által tiltott módon szerkesztette meg, a közvádlo, de egyuttal vádlott felebbezésére is a felebbviteli főtárgyalásra a BP. 398. §. 2. pontja értelmében határnapot tűzött, arról vádlottat és védőt pusztán csak értesítette, s bár ezek meg nem jelentek, a közvédő közreműködése mellett ítéletet hozott, melylyel az első bírói ítélet megváltoztatásával, a vádlott bűnösségét a BP. 416. §. 2. pontja alapján is kimondotta.

A közvédő semmiségi panaszára — melyet azonban a bejelentéskor korántsem a 384. §. 6. pontja, hanem a 385. §. 1. a) pontra fektetett — az ügy a kir. Curia elé került, mely 1905 szeptember 12-én 7958. sz. végzésével a kir. ítélő tábla ítéletét az azt megelőzőtt felebbviteli főtárgyalással

együtt a BP. 384. §. 6. pontja jelölte alaki semmiségi okból megsemmisítette s a kir. táblát új eljárásra utasította, mert:

«A kir. ítélő tábla a törvényszék által a Btk. 416. §. 2. p. alapján emelt vád alól felmentett vádlottat az e pontban meghatározott vétkes bukás vétségében is bűnösnek nyilváníttotta, vagyis az elsőbírósnak felmentő ítéletét a vádló felebbezése folytán vádlottnak a terhére változtatta meg, a nélkül azonban, hogy vádlottat a felebbviteli főtárgyalásra a BP. 413. §-a szerint kihallgatta volna.»

A kir. Curia tehát megsemmisítő határozatát a kir. törvényszék által használt, a büntetendő bukás lényegének merő félreértéséből vagy fel nem ismeréséből fakadó helytelen műkifejezésre alapítja.

Hogy a kir. Curia s vele együtt a hazai alsóbb fokú bíróságok, a vagyombukást egy egységes bűncselekménynek tartják, melynek a tárgya a hitelezők kielégítési igénye, s mely elkövethető többféleképpen, a miként az a Btk. 414. és 416. §§. egyes pontjaiban felsorolva van, az az e tekintetben teljesen összhangban álló hazai judikaturából kitűnik. Különösen kitűnik abból, — s ez képezi egyszersmind az ellenpróbáját azon felfogás helyességének, hogy ugyanazon egy bukásból kifolyólag marasztaló és felmentő ítélet nem hozható, miként a számtanban a szorzás teljességének ellenpróbáját az osztás képezi, — hogy nem találni ítéletet az ujabbi években, mely a bukásnak akár a 414., akár a 416. §§. több pontja alá vonása esetén anyagi halmazatot és ehhez képest összbüntetést állapítson meg, sőt a kir. Curia még a csalárd és vétkes bukás közt is igen helyesen kizárja a halmazatot.

Pedig amiként ama vidéki törvényszék bűnösnek mondta ki vádlottat a 416. §. 3. p. alapján, de felmentette a 416. §. 2. p.-ra fektetett vád alól, ép úgy, ha elfogadta volna ezt az utóbbi végpontot is, következetességből kénytelen lett volna anyagi halmazatot megállapítani s a 96. §. alkalmazásával összbüntetést kiszabni.

Mert hiszen az az egy dolog világos, hogy a törvényszék csak oly felfogás mellett hozhatta meg az egyidejűleg marasztalásra és felmentésre szóló ítéletét, hogy a 414. és 416. §§. egyes pontjaiban felsorolt cselekvések és mulasztásokat ugyanannyi különálló, egymástól teljesen független tényálladéku deliktumoknak tartja, mert, s ezt nem lehet eléggé hangsúlyozni, deliktum egység mellett kétféle ítélet nem jöhet létre. Ha pedig a törvényszék a deliktum többségének a hive, akkor kénytelen a halmazatot s összbüntetést elfogadni.

De tovább megyek, s még egy szempont bevonásával illusztrálni fogom a törvényszék felfogásának a tarthatatlanságát, amiből az is kitűnik, hogy az általam rosszal felfogás mennyire hátrányára van magának a vádlottnak is.

A szóban forgó ítélet felmentő része a BP. 326. §-ának 2. pontján nyugodván, mert, mint fentebb közöltetett, a törvényszék a könyvek megsemmisítését vagy elrejtését nem tekintette bizonyítottnak, ezzel szemben ujrafelvételnek van helye, s mihelyt a közvádlnak sikerül elegendő új adatot összegyűjteni a könyvek tiltott elvonásának a bizonyítására, ujrafelvételt kérhet s a bíró azt kénytelen lesz megadni s így az a vádlott, aki a látszólagos kedvező felmentő ítéletnek örült, e korai örömet keservesen bánhatja.

Hogy ez így van, a Curia megsemmisítő határozata után nem lehet kétséges, mert azzal ebben az egy esetben legalább a kir. Curia is a deliktum-többség álláspontjára helyezkedett. Pedig ily felmentő ítélet nélkül ujrafelvételnek ebben az esetben a Btk. 416. §-ának 3. pontja alapján elítélt vádlott terhére sehogys sem lehetne helye, mivel vele szemben a BP. 450. §-ában írott feltételek hiányzanak.

Aki a törvényszék ítélkezését s a kir. Curia megsemmisítő határozatát helyesli, annak el kell fogadni azt is, hogy valahányszor a törvényszék a vádnál enyhébb minősítést fogad el, mindannyiszor az el nem fogadott minősítést, illető-

leg felmentő ítéletet kell hoznia; mert hiszen az enyhébb minősítés mindig magában foglalja a súlyosabb minősítésre irányult vád elutasítását.

De egyúttal minden ítélet felülvizsgálására, mely a vádlottat a vádnál enyhébb minősítés szerint marasztalta, ha a vádló az eltérő minősítés miatt fellebbezett, meg kellene a vádlottat idézni, esetleg elővezettetni, s őt meghallgatni, mert hiszen a súlyosabb vád alól tulajdonképpen fel van mentve, s csak ennek megtörténtével szabadna az első bírói ítéletet a terhére megváltoztatni.

Ilyet a törvény seholsem mond, mondani nem is akart, abba tehát illet belemagyarázni nem szabad.

Igen üdvös lesz tehát, ha azok a törvényszékek, amelyek az efajta, kifogás alá eső ítélkezést gyakorolják, ettől eltérnek, s a bukásban egységes deliktumot ismerve fel, ítéleteik rendelkező részébe pusztán csak a marasztalást veszik fel, azt pedig, hogy miért nem állapították meg a bűnösséget az összes vádpontok szerint, az indokolásban fejtik ki, a felmentő szótól pedig őrizkednek, mert e szónak a vádlottra vannak a legterhebb következményei. *Eördögh András,*
kir. táblai bíró.

Törvény és bíró.¹

1. A jogalkalmazásnak mely módszere legalkalmasabb az igazságszolgáltatás céljának biztosítására? Ezen fontos és nehéz kérdésre nézve kiindulásul elfogadhatjuk Oberschall Adolfnak, a kir. Curia illusztris másodelnökének azon kijelentését, mely szerint: «azokban az esetekben, melyekben a törvény különböző magyarázatoknak enged helyet, azt a fel fogást tegyük magunkévá, mely leginkább teszi lehetővé az anyagi igazság érvényesülését.»

Az anyagi igazság érvényre emelése lévén a jogalkalmazás végcélja és főszabálya, mind az az értelmezési szabály, mely nem ezt szolgálja, nem bir jogosultsággal.²

A bíró a konkrét eseteket éppen úgy nem szakíthatja ki az élet többi jelenségeiből, amint az egyes ember fölött nem lehet elszigetelve ítélkezni, kiragadva őt a társadalomból. Azért a bíró sohase tévessze szem előtt, hogy a jog nem öncél s a jogalkalmazás nem egy különálló, elszigetelt művelet. Ha igazságot akarunk szolgáltatni, a bírói döntésnek meg kell felelnie nemcsak az írott jogszabály holt betűjének, de egyszersmind az anyagi igazságnak is. Anyagi igazság pedig a konkrét esetben az a megoldás, mely a legjobban felel meg a társadalom szükségletének és amely a felmerült ellentéteket a védelemre méltóbb érdekek minél fokozottabb kiméletével és minél kevesebb sérelmével egyenliti ki.³

2. Ugyanezen szempontoknak kell irányadóknak lenni akkor, ha a bíró törvény híján önmaga alkotja meg a jogszabályt.

¹ Részlet (kivonatossan) dr. Balog Arnold jogászegyleti előadásából.

² Nem oszthatom *Pikler Gyula* azon álláspontját, mely szerint a bírák hivatása volna a jogot «pontosan, szigorúan, az okokra és következményekre való tekintet nélkül, mintegy vakon alkalmazni . . . Az intézmények okainak és következményeinek ismerete, ezek mérlegelése megzavarná őket tulajdonképpen hivatásukban és jogbizonytalanságot idézne elő». (Bevezető a jogbölcseletbe 2. l.) Utóbb maga *Pikler* is konstatálja, hogy a valóságban ez az elmélet nem valósult meg, mikor ugyanazon műve 4. lapján koncedálja, hogy tökéletes törvénykönyvet alkotni nem lehet. «. . . Az idő folyamán mindenütt módosították a jogot, mely a törvénykönyvekben foglaltatott. Vagy új szokásjog keletkezett, vagy új törvényeket alkottak e célra. Mennél előbbre haladt az idő, annál inkább jutottak a törvénykönyvekkel bíró államok ugyanoly helyzetbe, mint azok, amelyeknek törvénykönyveik nincsenek.»

³ L. *Pikler* A jog keletkezése és fejlődése című művét 206. s. k. II. Pollák Illés Erdők és gyengék című művét 203., 215., 217., 232. II. Gumplovicz: Grundriss der Sociologie 285. és köv. II. Stampe: Rechtsfindung durch Konstruktion. Deutsche Juristenzeitung 1905. évf. 9. és 15. számaiban.

A bíró ilyenkor sem tévesztheti szem elől azt, hogy a törvényhozásnak is, az igazságszolgáltatásnak is ugyanaz a célja van: az anyagi igazság megvalósítása. Olyankor, amikor a törvény nem intézkedik a konkrét esetről, a bíró magában egyesíti a törvényhozó és bíró személyiségét, tehát akként bíraskodik, mintha törvényhozó funkciót teljesítené.

Nem holmi mesterséges konstrukció, egy meglevő jogszabálynak a konkrét esetre erőszakos eszközökkel — *Stamm-ler* kifejezése szerint *Haarspaltmaschine*-vel — való rákényszerítése adja tehát ilyenkor a megoldást, mert ezzel igazságos döntést el nem érhetünk,¹ hanem az eset különös körülményeinek minden tekintetben megfelelő, célszerű és igazságos jogszabály. Ha ez a jogszabály a törvényekből hiányzik, a bíró van hivatva annak megalkotására. Nem arra kell tehát a bírónak törekednie, hogy az eldöntés alá kerülő esetre egy — látszólag hasonló — más esetre alkotott jogszabályt ráhuzzon, hanem arra, hogy a konkrét eset olyan eldöntésben részesüljön, amely megfelel az anyagi igazságnak, de nem áll ellentmondásban a tételes jog rendszerével.²

És amiként a törvényhozó az új törvényt mindig a tételes joggal összhangzásban hozza meg, akként a bíró által ujonnan felállított és alkalmazott jogszabálynak is bele kell illenie az élő jogrendszerbe. Ha az eldöntés alá kerülőhöz hasonló esetekre tételes törvény van, az új jogtétel simul az érvényes szabály elveihez (analogia legis), analog viszonyokat szabályozó törvény híján pedig arra kell a bírónak gondot fordítani, hogy a meglevő jogrendszertől az új jogtétel el ne üssön, abból ki ne ríjon. (Analogia juris).³ Ezen harmonia mellett természetesen a bíró által alkalmazott szabálynak mindig észszerűnek, célszerűnek és igazságosnak kell lennie és e követelményeket soha más tekinteteknek feláldozni nem szabad.⁴

3. A jogrendszer harmoniájának követelményével kapcsolatban kell megemlítenem még egy egészen természetesnek látszó, de nem ritkán elhanyagolt követelményt.

Ugyanis szintén elég gyakori jelenség, hogy a bíróság a konkrét eset elbírálásánál nincs tekintettel az egész jogrendszerre, melynek az alkalmazandó jogszabály csak egy kis része, sőt sokszor magát azon törvényt sem veszi a maga

¹ A svájci polgári törvénykönyv tervezetének 1. §-ához tartozó indokolás a mesterséges konstrukcióról ekképp emlékezik meg:

In einer für uns nicht überall überwundenen Periode glaubte man von dem Trugbilde ausgehen zu müssen, der Richter wende stets und in allen Fällen das gesetzte Recht an, wenn nicht nach dessen Wortlaut, so nach dessen Sinn und Geist, während doch diese Voraussetzung in zahlreichen Fällen nicht zutrifft. Man wird freilich die Einwendung erheben, der Richter werde hiernach zu selbständig; und richtig ist es schon: Er wird freier sein, als er heute dort es ist, wo man ihm zumuthet, alles und jedes, und wäre es auch mit den bedenklichsten Interpretationskünsten aus dem Gesetze abzuleiten. Würdiger aber waltet er des Amtes, wenn solche Kunststücke ihm nicht zugemutet werden. Es soll erkennen dürfen, dass das gesetzte Recht seine Lücken hat, die keine Auslegung auszufüllen vermag. Und hat er dieses festgestellt, so spricht er sein Urtheil auf Grund nicht der Lückenlosigkeit des Gesetzes, wohl aber der Lückenlosigkeit der Rechtsordnung.

² L. Saleilles: Introduction a l'étude du droit civil allemand 88. és köv. II. Stampe: Rechtsfindung durch Konstruktion. Deutsche Juristenzeitung, 1905. évf. 9. és 11. számok.

³ Itt természetesen főképp a magánjogról szövegek. Az analogiának a közjogban és büntetőjogban sok tekintetben eltérő az alkalmazása.

⁴ «Ha a törvényhozás valamely esetre vonatkozólag nem fejezte ki akaratát, a bírónak elsősorban a törvényhozás valószínű akaratát kell eljárnia (joghasonlóság); ha pedig az sem volna kipuhatolható, legjobb belátás szerint az igazság és célszerűséghez képest. Ha a bíró valamely jogász elméletet fogad el, mely az illető esetet pusztán alakai tulajdonságai alapján, igazságra és célszerűségre való tekintet nélkül egy bizonyos szabály alá sorolja: jogászai tévedést követ el.» (*Pikler* i. m. 16. l.)

«Darumb sollt man geschrieben Recht unter der Vernunft halten, daraus sie doch gequollen sind, als aus dem Rechts brunnen und mit den Brunn an seine Flosslin binden, und die Vernunft mit Buchstaben gefangen führen.» (Luther.)

totalitásban, amelynek egyik intézkedése lesz alkalmazandó. Kiragadják a törvényt a jogrendszerből, a törvény egyes intézkedéseit a törvény egészéből.

Ennek a jogalkalmazási hibának következményeit a következő helytelen bírói gyakorlatok illusztrálják:

Az ügyvédi rendtartás szerint az ügyvédi karba való felvételnél a törvény taxative megmondja, hogy mely okok miatt nem vehető fel valaki az ügyvédi karba. Az az eset azonban a felsorolásban nem foglaltatik, ha a felvételt kérő olyan magatartást tanúsított, mely miatt, ha már az ügyvédi karba tartoznék, onnan kizárando lett volna. Már most olyanok folyamodtak az ügyvédi karba való felvételért, akik mint bírák, súlyos beszámítási kötelességszegés miatt fegyelmi uton hivatalvesztésre ítéltettek. Az ilyen egyének a Curia gyakorlata szerint felvétetnek az ügyvédi karba, azzal az indokolással, hogy az ügyvédi rendtartási törvény 3. §-a erről az esetről kifejezetten nem intézkedik.

Ezen esetben a törvény egyik szakasza tipikus betűmagyarázattal kiragadtatott az összefüggésből, a törvény rendszeréből. Ha a törvény egy helyütt kiküszöböli a méltatlanokat az ügyvédi karból, nem tehető fel, hogy más oldalról beengedjen más, hasonló defectusban leledzőket, csak azért, mert a megbélyegzett cselekmények elkövetésekor még nem voltak ügyvédek.

Ugyanennek a hibának jeles példáit százsámra hozhatnám fel a büntetőjog köréből, de csak egy-két feltűnő eset közlésére szorítkozom:

A csendőr, mint corpus delicti, egy libacombot foglalt le. A községi bíró és esküdt, akik a fontos bűnjelet őrizetbe vették, a libacombról a hust lerágták. A kir. törvényszék a két inyencet a Btk. 462. §-ába ütköző hivatali sikkasztás büntette miatt vád alá helyezte.

Valamelyik vidéki börtön szabóműhelyében dolgozott egy lopás miatt már több ízben elítélt rab, amikor egy ott foglalatokodó külső munkásnak a fogason függő felöltőjében szivartárcát fedezett fel. A rab a felöltőhöz sompolygott és a szivartárcából egy darab egy fillér értékű cigarettát huzott ki. A hallatlan eset miatt megindult bűnvádi eljárás során vádlott a Btk. 338. §-ába ütköző és a 340. §. szerint büntetendő lopás büntette miatt vád alá is helyeztetett.

Ezen esetekben a vádlottak hosszú eljárás után (az utóbbi ügyben 3 tárgyalás tartatott) a főtárgyaláson felmentettek (az első esetben a Btk. 75. §-a, az utóbbiban a Btk. 77. §. (!) alapján).

Nem végződött ily simán a következő eset: A rendőrség valamely bűnügyben hatóságilag zár alá vesz tél idején egy rakás kősenet, anélkül azonban, hogy annak mennyiségét mérés által megállapítaná. A büntető eljárás a vádlott felmentésével végződik, azonban az eljárás során kitűnik, hogy a vádlott, aki nagy szegénységben tengődött, a szén nagy részét a tél folyamán felégette. A bűnvádi eljárás most emiatt indul meg és a kir. Curia elítéli a vádlottat a Btk. 359. §-ába ütköző cselekmény miatt két heti fogházra.

Mindezen esetekben a bíró a Btk. különös részének intézkedéseit alkalmazta, anélkül, hogy ügyet vetett volna a törvény általános részére, a mely a büntetés alól mentesítő, illetőleg a beszámítást kizáró okokat tartalmazza.

A jogrendszer két különböző jellegű törvényének összeegyeztetését mellőzték bíróságaink az esetek azon sorozatában, melyben kimondották, hogy az ezüst forint nem váltópénz, tehát meghamisítása értékpénz hamisításaként büntetendő. Így az a helyzet állott elő, hogy *míg az ötkorondás hamisításának büntetése három évig terjedhető fogház, addig az egyforintosok hamisítása öt évig terjedhető fogházzal, illetőleg börtönnel büntetettik.*

4. További követelmény, hogy a bíró az esetet a maga individuálításában vizsgálja meg és döntse el. A látszólagosan leghasonlatosabb esetek sem teljesen egyformák. Egy és

más irányban különbözik a tényállás, és talán éppen a felforgó apró eltérésnek van a konkrét esetben az ítéletre is kiható fontossága. De teljesen azonos tények mellett is képzelhető különböző döntés. Így pl. az ügyvéddel, kereskedővel, gyárossal szemben használt megtévesztés nem minősíthető ugyanugy, miként ha együgyű és tapasztalatlan paraszttal szemben alkalmaztatott volna.

Ezért a bíró nagy súlyt helyezzen minden eset különleges megítélésére és a jogszabályt az eset speciális jellegéhez képest keresse. Általános jogszabályok vagy előző bírói döntések a konkrét tényállásra való alkalmazásuk előtt gondosan mérlegelendők, hogy alkalmazhatók-e teljesen a bíró előtt fekvő esetre.

A jogügyletek mibenlétének és az ügyletkötő felek szándékának megállapítása, valamint cselekvőségük minősítése körül a bíró az eléje tornyosuló rendkívüli nehézségeket sokszor akkép győzheti le legkönnyebben, ha magát a felek vagy bűnügyben a vádlottak helyébe képzei. Sokszor, nagyon sokszor nem sértene meg a bíró az általános igazságérzetet, vagy a társadalom morális felfogását, ha ítéletének megalkotása alkalmával mérlegelné azt is, hogy hasonló körülmények között ő maga mikép cselekedett volna.

Ilyen eljárás mellett a bíró igen gyakran jut abba a helyzetbe, hogy figyelembe vegye az exceptio doli generalist, valamint a contra bonos mores kifogást, amely két kifogás a legszélesebb értelemben vett általános jellegénél fogva minden tényállásnál alapos vizsgálat tárgyává teendő, mert mindig sub intelligetur, hogy a felek bírói oltalomban részesülő cselekvősége nem dolosus és nem ütközik a jó erkölcsökbe. Bírói gyakorlatunk, (mint később látni fogjuk) nem egyszer szem elől téveszti e kifogások általános jellegét és a szerződési szabadság ürügye alatt sanctióval lát el rosszhiszemű károsításokat és a qui jure suo utitur, nemimnem laedit elve alapján megtűr rosszhiszemű zaklatásokat.

A Treu und Glaube feltételezése a német polgári törvénykönyvön szinte vezérmotivumként vonul keresztül és annyira természetes, magától értetődő követelménye a forgalomnak, hogy minden írott törvény fölött is ezen elvnek a bírói gyakorlatban figyelembe vételre kell találnia.

5. A törvények rosszhiszemű kijátszása által is sok visszaélés férközik be a joggyakorlatba.

Ha az életben valamely szabály a forgalmat (különösen az illegitim forgalmat) feshélyezi, kerülő uton próbálják a felek törvényszegésüket a törvény oltalmába becsempészni. A tőzsdejáték bizományi ügylet alakjába burkoltatik, az ágyassági szerződés szolgálati viszony formáját veszi fel, a kártyaadósságból kölcsön lesz, a hitelezők kijátszására irányuló ügylet ajándékozás, vagy elidegenítési tilalom alakját váltja. Mindmegannyi színleges ügylet, amely in fraudem legis keresi a felek tulajdonképeni szándékának elburkolását.

Lehetetlen állapot volna az, ha a bíró a törvény kijátszását megengedné. Ha valami, ugy az olyan bírói ítélet veszélyezteteti a jogbiztonságot és az igazságszolgáltatás tekintélyét, amely præmiumot ad a rosszhiszemű törvényszegőknek.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A strike a vasuti fuvarozási jogban.*

Az eddigiekből kitűnik az, hogy a vasutnak az üzletszabályzat 9. §-ában megállapított felelőssége igenis a kötelmi jog általános alapelveiből és tételeiből származik. Más jogi kutforrásból ez meggyőzően nem is származtatható.

De még tovább megyünk e kérdéssel.

A vasuti üzletszabályzat összesen 91. §-ból áll. Ezek a szakaszok, I—IX. felirattal, összesen kilencz külön fejezetbe

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. I. a mult heti számban.

osztatnak. Az 1—9. §-ok II. felirattal az *«Általános határozmányok»*-at alkotják.

E szerint tehát még cikkíró urnak is koncedálnia kell azt, hogy a vitás 9. §. az üzletszabályzatnak egyik *általános jellegű határozmány*ja.

Ámde cikkíró kifejezetten beismerte azt is, hogy: «Az üzletszabályzat 9. §-a kongruál a 75. §-sal». Vagyis az üzletszabályzatnak ez a két szakasza egymással összevág, egymással megegyező.

Czikkiró ezzel a concessióval már engedett abból a rideg tételből, hogy t. i. «a vasut felel az alkalmazott minden cselekményeért!»...

Az üzletszabályzatnak legnagyobb fejezete a VIII-ik. Ez az *«Áruszállítás»*-ra vonatkozó különös határozmányokat a 49—91. §-okban foglalja össze.

Az üzletszabályzat 75. §-a szerint: «a vasut a következő szakaszokban foglalt közelebbi határozmányok értelmében azon kárért, mely az áruban a fuvarozásra való átvételtől a kiszolgáltatásig elveszés, hiány vagy megsérülés által keletkezett, felelős, amennyiben igazolni nem képes, hogy a kárt a rendelkezésre jogosult vétkessége, vagy az utóbbinak a vasut vétkességére vissza nem vezethető rendelkezése, az áru természetes minősége, vagy erőhatalom okozta»...

Az üzletszabályzatnak ez a szakasza tehát már ismer némi olyan kivételeket, melyek fenforgása esetén a vasut nem felelős.

Ez a szakasz tehát már némi rést üt azon a drákói szigorúságon, amelyet cikkíró ur a 9. §-ból kiolvashatni vél...

Az üzletszabályzat 86. §-a így szól: «A vasut felelős azon kárért, mely a szállítási határidő (63. §.) elmulasztásából keletkezett, amennyiben nem igazolja, hogy a késedelem oly eseményből származott, melyet a vasut sem elő nem idézett, sem el nem háríthatott!»...

Ez a szakasz tehát szintén statuál mentesítő okokat a vasut részére, habár a szállítási határidő elmulasztása némely esetekben (p. o. vonat-kisiklás, kocsi hön futás, mozdonny szikra okozta tűz, árutorlódás stb. stb.) de jure esetleg éppen a szállítás teljesítésénél alkalmazott közegek ténykedéseire vezethető vissza.

Ugyancsak a szállítás teljesítésénél alkalmazott közegek ténykedéseire vezethető vissza sok esetben a vonatkésés és a vonat elmaradása is és mégis az üzletszabályzat 26. §-a eként intézkedik: «A vonat indulásánál vagy megérkezésénél netán felmerülő késések, valamint a vonat elmaradása alapján a vasut ellen semminemű igény nem támasztható»...

Az üzletszabályzatnak most hivatkozott 26. §. 1. tétele a vonat-késések és a vonat elmaradások eseteiben, látszólag par excellence fuvarozási jogszabályként, feltétlenül és minden körülmények között kizárja azt, hogy a vasut ellen bármilyen igény támasztható lehessen.

E szerint tehát — cikkíró deductiója alapján — a vonatkésés és a vonat elmaradása esetén a vasut ellen még akkor sem támasztható semminemű igény, ha a késést vagy a vonat elmaradást strike, esetleg pedig a vasuti alkalmazottak mulasztása, hibája, vétkes gondatlansága, avagy bármely más körülmény okozta is.

Ha cikkíró az üzletszabályzat 9. §-áról felállított túlmerész tételét a vasut terhére odáig képes kitágítani, hogy a vasut még akkor is feltétlenül felelős a vasuti örért, ha azt — miközben a jelzést adnia kellett volna — a jelzés megadása előtt szélhűdés éri és holtan összerogyik, akkor cikkíró urnak — persze csak a következetesség látszatáért — hasonló arányban kellene kitágítania a vasut javára az üzletszabályzat 26. §-ának 1. tételében felállított speciális jogszabályt is.

Ha az üzletszabályzat 9. §. és 26. §. 1. tételét egymás mellé állítjuk, szembeötlő, hogy a vasutnak alkalmazottjaiért való látszólagos feltétlen felelőssége és látszólagos feltétlen mentessége pozitív és negatív alakban ugyan, de jogilag csaknem azonos formában van konstruálva.

Hogy állunk tehát cikkíró deductiója szerint az üzletszabályzat 9. §-ával és a 26. §. (1.) tételével a további jogkövetkeztetések terén?

A 9. §. alapján, cikkíró szerint, a vasut feltétlenül, tehát még strike esetén is felelős volna az elvállalt szállítás teljesítésénél alkalmazott közegeiért.

Ez a fuvarozási jogi szabály — áru- és személyszállítás között nem tévén különbséget — eo ipso vonatkozik az üzletszabályzat III. fejezetére is, mely a 10—29. §-okban a *«Személyek szállítása»*-t szabályozza.

Ámde a 26. §. (1) tétele már egymagában megdönti

czikkírónak a 9. §-ból kiolvashatni vélt feltétlen és módosíthatatlan szigorú tételét és e tétel igaz voltának fundamentumát, mert hiszen a 26. §. (1.) tétele szerint, a *személyek szállításánál* — vonatkésések és vonatelmaradások esetén — a vasut ellen a szállítás teljesítésénél alkalmazott közegeiért egyáltalán és semmi semmi igény nem támasztható.

Íme tehát: cikkírónak az üzletszabályzat 9. §-ából dedukált azt a tételét, mely szerint: «A vasut felel az alkalmazott minden cselekményeért» egyenesen megdönti a 26. §. (1.) tétele.

A fentiek alapján, cikkíróval haladva, azt kellene következtetnünk, hogy az üzletszabályzatnak vagy a 9. §-a vagy a 26. §. (1.) tétele, vagy pedig mind a két szakasza helytelen, téves és tarthatatlan.

Ugy vagyunk az üzletszabályzatnak ezzel az ellentétnek látszó két szakaszával, mintha egy óriási nagy és a szükséges butorokkal felszerelt teremben két díszes és értékes keretű tükör állana. Ebbe a két tükörbe mindenki betekinthet, aki a teremben van. Ezt meg is teszik sokan, de vannak olyanok, akik az egyik tükörben a fejüket s a másik tükörben a lábukat sehogy sem tudják meglátni.

A helyzet titka mindkét tükörnél a megfelelő lát-pont megtalálásában rejlik. Czikkiró az üzletszabályzat 9. §-ának lényegébe és belső tartalmába való betekintés alkalmával ezt a megfelelő, valódi és egyedüli látpontot mindez ideig meg nem találta.

Az üzletszabályzat 9. §-ában foglalt jogi szabálynak egyetlen és tökéletes látpontja az, amelyre a budapesti kir. ítélő bíróság is reámutatott, hogy t. i. ez nem par excellence fuvarozási, hanem határozottan *általános magánjogi szabály*.

Ezt az álláspontot megerősíti nemcsak a 9. §-nak az üzletszabályzat *általános határozmányai* között való elhelyezése, hanem ennek a jogi szabálynak a gyakorlatban való alkalmazása is.

A kérdés ugyanis úgy áll, hogy ha a §. par excellence fuvarozási jogi szabályt állítana fel, akkor annak alkalmazhatóságát az üzletszabályzatnak feltétlenül biztosítania kellene az összes többi fuvarozási szabályok egész sorozatán keresztül.

Ha az üzletszabályzat többi összes fejezeteit és szakaszait végig tanulmányozzuk, azt látjuk, hogy a 9. §-ának cikkíró által felállított fenti joghatálya nemcsak nem állandósíttatik a fuvarozási ügyletek különös viszonylatainál, de sőt — a 9. §-sal feltűnő ellentétben — a fuvarozási ügyleteknek az üzletszabályzatban stipulált valamennyi különös határozmányja kifejezetten koncedálja a vasutat exculpálók esetek és okok létezését.

Ha tehát cikkíró tétele és a 9. §. szerint «a vasut felel az alkalmazott minden cselekményeért» s az üzletszabályzat többi összes szakaszai egyenként mégis kifejezetten megállapítják, mikép lehetnek esetek, amelyekben a vasut *nem felel* az alkalmazott minden cselekményeért, akkor nyilvánvaló, hogy az utóbbi szabályok a 9. §-ban foglalt szabályt lényeges tartalmától megfosztják.

Czikkiró az üzletszabályzat 9. §-ának általa vitatott interpretációja mellett azt is felhozta, hogy már magából abból a tényből, hogy ez a szakasz úgy az üzletszabályzatba, valamint a kereskedelmi törvény 402. §-ába is felvétellett, nyilvánvaló, hogy az e szakaszban foglalt jogszabály az általános magánjoginál jóval szigorúbb felelősséget hárít át a vasutra.

Czikkiró ebben az akadémikus érvében is alaposan téved.

A kereskedelmi törvény és az üzletszabályzat: lex specialis. Ha a nálunk érvényben levő speciális törvényeken csak úgy futólag áttekintünk: azt látjuk, hogy az 1871. VIII. tcz. 1. §-a szerint: «A bírák és bírósági hivatalnokok hivatali kötelességöknek szándékosan vagy vétkes gondatlanságból elkövetett megszegéseért felelősséggel tartoznak»; ugyancsak e törvény 19. §-a szerint a bírák és bírósági hivatalnokok által hivatali minőségükben, sikkasztás folytán okozott károkért az állam felelős; az 1874. XXXV. tcz. 172. §-a szerint: «a közjegyző a törvényben megállapított szabályok pontos megtartásáért felelős. A kötelességsértés vagy mulasztás, büntetést és kártérítést von maga után»; az 1874. XXXIV. tcz. 49. §-a szerint: «az ügyvéd az elvállalt ügyekben köteles hiven eljárni és a képviselt fél érdekében a törvényes intézkedéseket szorgalommal és pontossággal megtenni»; ugyancsak e törvény 71. §-a szerint: «az ügyvéd teljes kártérítéssel tartozik azon kárért, melyet hivatalos eljárásban, cselekvése vagy mulasztása által valakinek akár szándékosan, akár vétkes gondatlanságból okozott.»

És így van ez tovább a speciális törvények egész nagy sorozatában. És most már kérjük, ha valjon a bíró, az állam, a közjegyző és az ügyvéd *kizárólag csakis azért* tartozik-e a hivatkozott kártérítési felelősséggel, mert az idézett törvények expressis verbis megállapítják ezt; és valjon a bíró, az állam, a közjegyző és az ügyvéd terhére jogilag nem volna-e feltétlenül megállapítható és megállapítandó a hivatkozott kártérítési felelősség akkor is, ha az idézett speciális törvényekben a fenti jogszabályok *egyáltalán fel nem* vévették volna? A kötelmi jog általános elveiből kétségtelenül megállapítható úgy a bírói valamint az állam, a közjegyző és az ügyvédnek ugyanaz a kártérítési felelőssége, amely az idézett speciális törvényekben külön is szerepel.

Ebből nyilvánvaló, hogy az idézett törvényekben is felvett, általános magánjogi szabályok, általános jellegüket korán sem veszítették el azért, mert azok, főleg opportunítási okokból és célirányos ismétlés gyanánt, a speciális törvények határozmányai közé szintén felvették.

Igy vagyunk az üzletszabályzat 9. és a kereskedelmi törvény 402. §-ával is. A vasut az elvállalt szállítás teljesítésénél alkalmazott közegekért akkor is felelős volna az általános magánjogi szabályok alapján, ha a fenti szokások teljesen kihagyattak volna a speciális törvényekből. A vasutat akkor is ugyanaz a felelősség és ugyanolyan mértékben terhelné, mint jelenleg terheli, hiszen — miként fentebb kimutattuk — a vasut felelősségét ez idő szerint is, de facto nem az üzletszabályzatnak általános jellegű 9. §-a, hanem annak többi különös és minden egyes fuvarozási jogviszonylatra megállapított határozmányai szabályozzák.

Amidőn tehát a törvényhozó az üzletszabályzat 9. §-át és a kereskedelmi törvény 402. §-át eme speciális törvények mégis felvette, ezt nem a par excellence és egy jóval szigorubb fuvarozási jogi szabály statuálása végett, hanem szintén csak célirányos ismétlés gyanánt és főleg opportunítási okokból tette.

Ezeknek a szakaszoknak teljes elhagyása, talán csekély szépséghibája lett volna az illető kodexeknek, de azoknak joghatályát egyáltalán és semmiféle irányban nem alterálta volna.

Ezek szerint tehát a *budapesti kir. tábla fenti ítéletének az üzletszabályzat 9. §-ára vonatkozólag felhozott indokai a legszigorubb kritika után is szilárdan és megdönthetetlenül megállják helyüket.*

Dr. Békésy Ferenc,
budapesti ügyvéd.

Levéltitok — üzleti titok.

Ha valaki kerítésen bemászik egy udvarba, s a tyukketreczből egy pár csirkét elvisz magával, minősített lopásért öt évig terjedhető fogházzal bünhődik. Ha valaki gazdáját tíz fillérrel meglopja, öt évig terjedhető börtön a büntetése. Ha ellenben valaki gazdájának üzleti titkait másnak elárulja s ez által gazdájának esetleg ezrekre menő kárt okoz; vagy ha valaki másnak üzletébe betolakszik és maga keríti birtokába annak üzleti titkait s ezeket annak kárára felhasználja — büntetlen marad. Ez a mai magyar jogállapot.

Ily reflexió támadt bennem, midőn a *Jogt. Közl.* 45. számához mellékelt Döntvénytárban a 218. sz. esetet olvastam. Egy kereskedő felbujtja konkurensének üzleti alkalmazottját, hogy juttasson birtokába oly üzleti adatokat, melyeket ő a konkurrens elleni üzleti versenyben felhasználhat. Ily módon tényleg meg is szerez egy üzleti számlát, melyet azután az azt elküldő kereskedőnek felmutat, szemrehányást téve neki, hogy konkurensének olcsóbb árakat szab, mint neki. Mind a három fórum elítélte a feljelentett kereskedőt a Btk. 327. §. 1. pontjába ütköző levéltitok megsértéseért. És helyesen!

Nem is az esetben felmerült azon vitás kérdéssel kíváncsi foglalkozni, hogy levélnek tekinthető-e a számla, melyben harmadik személy a sértettet a részéről eszközölt áru-megrendelés eszközöléséről, az áruk mennyiségéről s áráról értesíti. Ezt a Curia nagyon helyesen, igenlőleg döntötte el. Az eset egészen más oldaláról keltette fel a figyelmet. Tegyük ugyanis fel, hogy — miként az ítélet indokolásából ki is olvasható — a vádlott kereskedő nem egy számlát, hanem más üzleti titkot, pl. üzleti kalkulációt, vagy az áru beszerzési források megnevezését tartalmazó listát, tehát a számlánál jóval fontosabb s a sértett kereskedőt imminensebb és nagyobb anyagi kárral fenyegető üzleti titkokat szerzett volna meg jogellenes módon. Vajjon a kereskedő fokozottabb védelemben részesült volna-e, mint a felhívott esetben? *Ellenkezőleg! A sokkal nagyobb anyagi kár okozásért vádlott a magyar*

jog szerint semmi büntető felelősséggel nem tartozik. A magyar jog az üzleti titok megsértését, mint kriminális fogalmat nem ismeri.

Két eset képzelhető el, midőn a büntetőjogi felelősség mégis megállapítható. Az egyik, ha a család tényálladéka fennforog; a másik, ha a felbujtott idegen vagyon kezelésével, gondozásával vagy felügyeletével lévén megbizva, ily minőségében szolgáltatja ki gazdájának üzleti titkait, mely esetben a harmadik személy a Btk. 361. vagy 362. §-aiba ütköző hűtlen kezelés bűncselekményében mint felbujtó vonható felelősségre.

Vagyis megállapítható, hogy a magyar jog szerint — kivételes esetektől eltekintve — az üzleti titok nem részesül védelemben.

Nem így a külföldön. Eltekintve a francia jogtól, mely a «concurrence déloyale» fogalmát megalapította s melyből az ezirányu törvényhozások kiindultak, nézzük csak a német jogot, mely felé törvényhozásunk szeme szokott tekinteni, hogy mintát kérjen az alkotáshoz. A német jog hármassá védelmet nyújt az ily kereskedői vagy iparos kalózkodás ellen. Védi — bár szintén csak kivételes esetekben — az 1871. május 15-iki birodalmi büntetőtörvény, ha a 263. §-ba ütköző «Betrug», vagy ha a 266. §-ba ütköző «Untreue» (a mi hűtlen kezelésünk) fogalma megállapítható.

De sokkal hatályosabban védi az 1896. évi május 27-iki «Gesetz für Bekämpfung des unlauteren Wettbewerbes». Ennek 9. §-a szerint: «mit Geldstrafe bis zu dreitausend Mark oder mit Gefängnis bis zu einem Jahre wird bestraft, welcher Geschäfts- oder Betriebsgeheimnisse, deren Kenntnis er durch eine im Absatz 1 bezeichneten Mitteilungen oder durch eine gegen das Gesetz oder die guten Sitten verstossende eigene Handlung erlangt hat, zu Zwecken des Wettbewerbes unbefugt verwertet oder an andere mitteilt.» Tehát az üzleti titok megsértése háromezer márka pénzbüntetéssel vagy egy évig terjedhető fogsággal büntetetik. A felbujtó büntetése a 10. §. szerint 2000 márkáig terjedhető pénzbüntetés vagy 9 hónapig terjedhető fogház. E mellett a bíróság a sértett kérelmére kötelezheti vádlottat, hogy a sértettnek 10,000 márkáig terjedő bírságot (Busse) fizessen (14. §.), mely bírság azonban a további kártérítési kötelezettséget kizárja.

A harmadik irányu védelmet a Bürgerliches Gesetzbuch nyújtja. A 826. §. szerint ugyanis: «Wer in einer gegen die guten Sitten verstossenden Weise einem anderen vorsätzlich Schaden zufügt, ist dem Anderen zum Ersatze des Schadens verpflichtet.» (Megfelel ennek a magyar általános polgári törvénykönyv tervezetének 1079 §-a, mely szerint «... aki a jó erkölcsökre ütköző módon másnak szándékosan kárt okoz, jogellenesen cselekszik.»)

A német jogrend tehát a kereskedőt vagy iparost úgy büntető, mint erős magánjogi sanctióval felruházott törvényekkel bátyázza körül s ezzel védi meg a kereskedelmet s ipart a tisztességtelen verseny ellen.

A többi európai államok szintén sietnek a tisztességtelen verseny elleni küzdelmet törvényekkel megvívni. A schweiczi törvényjavaslat a tisztességtelen versenyről (1904. évből) több tekintetben még szigorubb, mint a német speciális törvény. Így a pénzbüntetés tekintetében, melynek maximuma 20,000 frank. (Általában látjuk, hogy a törvényhozások különös súlyt helyeznek a pénzbüntetés magasságában nyilvánuló megtorlásra.) Ausztriában szintén megérett már a mozgalom a törvényjavaslat benyújtására.

Csak nálunk csendes minden. Az ezen tárgyban tartott enquête aktáit a por lepte be. De reméljük, hogy e letargiából minket is fel fog rázni az új idők szelleme. Előjelét már is látjuk. Megalakult végre nálunk is az «Egyesület az ipari és szellemi tulajdon oltalmára», mely egyesület zászlajára főmottóként van odairva a tisztességtelen verseny elleni küzdelem. Akarjuk hinni — és nincs okunk benne kételkedni, — hogy a mottó testet is fog ölteni. S akkor az üzleti titok sem lesz többé «vogelfrei»!

Dr. Sente Lajos,
budapesti ügyvéd.

Különfélék.

— BP. 371. §. A kir. ügyész gyilkossággal vádolt egy cselédleányt, ki törvénytelen gyermekét megölte. Az anya keresményének nagyobbik felét fordította volt a gyermeke. Nehány hónapig nélkülözéssel küzdött, végre megmérgezte gyermekét.

A bírói tanács két kérdést terjesztett az esküdtek elé.

Az egyik kérdés gyilkosságról szólott, a másik szándékos emberölésről. Az esküdtek igennel feleltek az elsőre, s megállapították a gyilkosságot. A bíróságnak az volt a nézete, hogy a vádlott bűne nem gyilkosság, hanem szándékos emberölés. A bíróság tehát úgy látta, hogy az esküdtek a vádlott sérelmére az ügy lényegében tévedtek, minek következtében a BP. 371. §-a alapján felfüggesztette az eljárást s új esküdtszék elé utasította a bűnügyet.

A bíróság ezen állásfoglalása nemcsak a törvényen alapul, de következik a bíróságnak a felelősségéből is. Az ítéletért nem csak az esküdtszék felelős, felelős érte a bíróság is. Az esküdtszék csak egyik tényezője azon organizmusnak, mely az ítéletet létrehozza. A másik tényezője a bírói tanács. Következik ebből, hogy helyes ítéletet csak e két tényező együttműködése hozhat létre, s ahol ezen összhang hiányzik, ott veszélyben áll az igazság.

Meg vagyunk győződve, hogy ha a bíróság erre mindig súlyt helyezne: sokkal ritkábban fordultak volna elő az olyan esküdt-verdiktek, amelyek az utóbbi esztendőben az esküdt-bíróság működését ferde világításba állították. Az együttműködés alapfeltételét a tárgyalás oly vezetése képezi, mely alkalmas arra, hogy az esküdtszék tagjaival az igazságszolgáltatás szempontjait megértesse és a vád és a védelem erejét egyensúlyban tartsa. Ha tehát a védelem gyenge: az elnök feladata megértetni az esküdtszékkel, hogy melyek a praemeditációnak ténybeli és lélektani ismérvei, vagy ha ezt a védelem elmulasztotta, még arra is figyelmeztetnie kell az esküdteket, hogy a törvény oly külön szempontot tűzött ki a házasságon kívül született gyermeket megölő anya cselekményének megítélésére, amely szempont valósággal kizárja azt, hogy a 284. §. alól éppen ezért kizorult esetek a 278. §. alá vonassanak.

Jegyezzük még meg, hogy az esküdtbírói büntető tényezői között a törvény magyarázatához az esküdt ért a legkevesebbet. A büntetés enyhítésének kérdése pedig ki van rekesztve az esküdtek tanácskozása köréből. Az esküdtek határozatának tehát két örvény között mutat a törvény utat.

Ezen két örvény között az esküdteknek oly céltudatos vezetésre van szükségök, mely a vád és a védelem érveinek erejét egyensúlyban tartja.

A most előfordult eset jelentősége abban áll, hogy ki-domborítja a vezető bírói tanács felelősségét a verdikt tartalmáért, s hogy rámutat a bírói tanácsnak arra a kötelességére, amely ezen felelősségből következik. B. S.

— **Menyhárh Gáspár** kolozsvári egyetemi magántanárnak *Jogcselekmények (különösen az ajándékozás) hatálytalanságáról csödben kívül* című most megjelent műve 193 oldalon tárgyalja ezt a fontos és irodalmunkban meglehetősen elhanyagolt anyagot. Szerző az alapvető tanok után az ajándékozás hatálytalanságáról, majd a visszerthes ügyletek hatálytalanságáról értekezik. Menyhárh Gáspárnak ezzel egyidőben jelent meg egy másik kötete is, melyben magánjogi dolgozatait gyűjtötte össze. Ez a 226 oldalra terjedő kötet a következő dolgozatokat tartalmazza: A törvénytelen gyermek törvényes örökösödéséről magyar jog szerint. — Apasági kereset s a törvénytelen gyermekek tartása. — A kártérítés tanához. — Özvegyi jog. — A magyar özvegyi jog. — Átjárási szolgálat birtoka és elbirtoklása. — Jóhiszeműség és telekkönyv. — Özvegyi jog az ajándékozáshoz való viszonyában. — A megtámadási kereset jogi természete. — Haszonélvezet szerzése és megszűnése. — A kártérítés tanához. — A magyar általános polgári törvénykönyv tervezetének örököségi jogáról.

— A népesedés cím alatt **dr. Balás Károly** 545 oldalra terjedő tanulmányában a népesedés közgazdasági érdekű kérdéseit a közgazdasági és társadalmi érdekek egész körére kiterjedő szempontokból teszi vizsgálat tárgyává. Szerző a

népesedést gazdasági, társadalmi, általános emberi, faji, nemzeti szempontból tárgyalja. Bemutatja a nevezetesebb nemzetek népesedési viszonyait; szól a szaporodás kérdéséről, a szocializmusról, az erkölcsi és közegészségügyi állapotokról, a nőemancipációról, a technika fejlődésének a népesedésre való hatásáról, a telepítésről, be- és kivándorlásról, beolváslásról, végül a magyar nemzeti és gazdasági érdekekről a népesedés szempontjából. A gazdag anyagot felölelő kötet a Politzer-féle kiadóvállalatnál jelent meg.

— **A hajótulajdonos felelősségének korlátozásai** cím alatt **dr. Král Miklós** tanulmányt tett közzé, mely a czimbéli kérdést előbb jogtörténeti, azután összehasonlító jogi alapon tárgyalja. Ezt követi az érvényben levő magyar jog ismertetése és az 1894-ik évi magyar tengerjogi javaslat bírálata, valamint a polgári törvénykönyv vonatkozó rendelkezéseinek kritikai ismertetése.

— **A budapesti ügyvédi kör évi jelentése** felöleli a jogélet minden ágát és kiterjeszkedik az elmúlt esztendő minden, a jogászai köröket érdeklő eseményére. Kiemeljük a jelentésből a védelem és a rendőrség közti viszonyra vonatkozó részt:

Ha a törvény valamely hatóságot ily széles és az egyén szabadságát ennyire érintő jogkörrel ruház fel, úgy gondoskodnia kell arról is, hogy a hatósági jogkört kellő előképzettséggel bíró személyek gyakorolják és ezzel az ilyformájú tévedéseknek lehetőleg eleje vétsék. Szükséges azonban felül, hogy a nyomozó hatóság teljesen független legyen, és itt van a mai rendszernek másik alapvető hibája. Szükségesnek tartanók tehát, hogy a nyomozó hatóságok a közigazgatásiaktól teljesen függetleníttessenek. A bűnvádi perrendtartás megalkotása alkalmával a törvényhozás nem viseltetett elegendő bizalommal a kir. ügyészségek irányában és a törvényjavaslat megváltoztatásával inkább a rendőri hatóságokra bízta azt. Az élet azóta a törvényjavaslat álláspontját igazolta és bár kétségkívül nagy megnyugvást nyújt a nyomozó és a vádhatóságnak különböző hatóságokhoz utalása, mégis a mai állapot némi korrektívumát egyedül a rendszerint magasabb szempontok által vezérelt és kiválóan képzett ügyészi karnak az ellenőrző jogában találja meg. Ezt az ellenőrzést kellene mindenesetre tágítani és hatékonyabbá tenni. Akár akként, — a mint ezt egyik jogi szaklapunk.* Budapest székesfőváros területére indítványozta, — hogy a rendőrségnél inspekciós ügyészi állás rendszeresítettnek: akár pedig akként, hogy a nyomozó hatóságok oly cselekményeket, amelyek rendszerint csakis a vizsgáló bíró által rendelkezhetők el, de sürgős szükség esetén a nyomozó hatóság által is teljesíthetők: mint személymotoszás, házkutatás, előzetes letartóztatás, csakis a kir. ügyészség hozzájárulásával fogamatosíthassanak. A hozzájuk magánfeleltől érkező feljelentések esetében pedig a halaszthatatlan teendő kivételével csakis akkor fogamatosíthassanak nyomozást, ha a kir. ügyészség a hozzá áttett feljelentés alapján ezt kívánja.

Törvény és bíró cím alatt **dr. Balog Arnold** a Jogászegylet f. hó 18-iki teljes ülésén tartott előadásában röviden érintette a bíróképzés kérdését. Azután ennek kapcsán áttért arra, hogy a bírói pályára készülők soha senki által sem nyerne előkészítést a jogszabályok alkalmazásának és a törvényt magyarázásnak főbb elvei tekintetében. Vezérelv, hogy a bíró mindig igazságos ítélet hozatalára törekedjék. (Az előadás ezen részét lapunk mai számában közöljük.) Miután előadó foglalkozott még azzal a kérdéssel is, hogy miként érvényesülnek a fejtegetett törvényt magyarázó elvek a magyar bírói gyakorlatban, áttért arra, hogy mit tegyen a bíró, ha a törvény világos, magyarázatot nem tűrő alkalmazása lehetetlen, képtelen következményekkel járna, vérlázító igazságtalanságot okozna. Ezen igen ritka kivétel esetében előadó a törvényrontó szokás analogiája alapján felhatalmazottnak tartja a bírót az illető jogszabály félretételére és megfelelő igazságos jogszabály alkalmazására. Hogy pedig bírói gyakorlatunk ezt tényleg cselekszi is, arra nézve előadó, úgy teljesülési döntvényekből, mint a bírói gyakorlatból több példát hoz fel.

Az előadás kapcsán **dr. Márkus Dezső** kir. ítélőtáblai bíró kifejtette, hogy bár több irányban osztozik az előadó felfogásával, mégis ami a törvény félretételét és a törvényrontó szokást illeti, az előadóval ellentétben, feltétlenül szükségesnek tartja a törvényhez való ragaszkodást. Hangsúlyozza a törvénytisztelet szükségét. Előadónak abbéli állítása, hogy Werbőczy ismeri a törvényrontó szokást, felszólaló nézete szerint nem helyes. Részletesen bonczolja ezután fel-

szólaló az előadó által a törvényrontó szokásra felhozott példákat és kimutatni igyekszik, hogy ezen példákban nem törvényrontó szokás nyilvánul. Azt a maga részéről is szükségesnek tartja, hogy a bíró előképzése gyökeres reformokon menjen keresztül.

A kérdés felett a jogászegylet f. évi december 2-iki ülésében fog a vita folytatattatni.

— **Az úgynevezett csökkent beszámításu egyének**ről dr. Salgó Jakab egyet. m.-tanár a *Gyógyászat* legutóbbi számában a többek közt a következőket írja:

A VII. nemzetközi kongresszus ott kezd, hogy kellenek-e külön intézetek a csökkent beszámításuaknak? Ez is ugyanabban a csapásban halad, amelyben az elmebetegek ügye ólomlábakon évszázadok óta oly nehezen jár, t. i. az elmebeli zavarok és abnormitások folyton hangoztatott «közveszélyességének» mesgyéjében. Ezen a téren még mindig csak a körül forog a kérdés, hogy hogyan védekezzenek az egészségesek az elmebetegek és szellemileg abnormis egyének támadásaival szemben, és sohasem foglalkoznak azzal, hogy hogyan segítsünk a betegen és hogyan védelmezzük meg az abnormis lelkiüket és értelmüket a saját bajuk ellen, de még azok ellen is, akik a hibás lelki constitútiójú egyéneket a maguk céljaira tudva fel- és kihasználják.

A mi a kérdés orvosi feladatát illeti, ugy az csak abban állhat, hogy azokat az állapotokat ismeresse, melyek a «csökkent beszámítás» jogi fogalma alá eshetnek. Azaz szükséges azokat a lelki rendellenességeket feltüntetni, melyek magukban véve elmebetegséget, kórformákat nem képeznek, de amelyek a szellemi folyamatoknak olyan eltérő vonásait mutatják, hogy az átlag-tapasztalatok között idegenszerű tünetekben nyilvánulnak.

Igen egyoldalú és önző eljárás a társadalom részéről, ha bevárja a csökkent beszámításu egyéneknek rendbontó és büntetendő cselekményeit és csak azután kezd velük foglalkozni egy bizonyos alkalomadta és azért mindig némi kétkedéssel fogadott orvosi vélemény alapján. Mert az élet fergetegébe bocsátani ezeket az abnormisokat, akik elégtelen erővel és tanácstalanul eligazodásra képtelenek az életben és ezen képtenségükből eredő botlásait esetleg enyhébben büntetni, ez nem felel meg sem az illetők lelki állapotának, sem a társadalom praeventív előre gondolkodó föladatainak.

Ezekből látjuk, hogy a fölvetett kérdés forduló pontját nem képezi és nem képezheti az u. n. csökkent beszámításu egyéneknek intézeti elhelyezése.

Azt hiszem, hogy *Liszt*, a hies büntetőjogász, helyes nyomon járt, amikor az u. n. csökkent beszámításu egyének kérdésében a gondnokságot hangsúlyozta, mint a velük szemben követendő intézkedéseknek legszükségesebbikét. És habár működésének és érdeklődésének köre magával hozza és érthetővé teszi, hogy *Liszt*-et kizárólagosan azok a csökkent beszámításu, selejtebb szellemi kapacitású egyének foglalkoztatják, akik már összeütközésbe kerültek a társadalom rendjével, bennünket orvosokat szükségképpen a szóban forgó egyének, mint olyanok érdekelnek, minden tekintet nélkül arra, hogy abnormis állapotuk megnyilatkozott-e már antisocialis cselekedetben vagy nem. Éppen azért a gondnokság elrendelését mint első, minden más intézkedést megelőző eljárást tartjuk szükségesnek.

A ma érvényben lévő törvényes fölfogás azonban nagy akadályát képezi az u. n. csökkent beszámításu egyénekkel szemben követendő eljárásnak a mondott irányban. Mert a gondnokság alá helyezés sarkpontját általában mindig az elmebetegség képezi. Most ehhez számítjuk a gyengeelműséget is. Pedig az egész kérdés éppen az, hogy nem elmebetegekkel szemben mi volna a teendő, ha már a többször említett rendellenes lelki habitus ki lett mutatva. A nehézség a ma érvényes törvényes intézkedések mellett alig győzhető le. Mert a véleményezett egyén gondnokság alá helyezése alig sikerül, bármily élesen mutassa is ki az orvosi vélemény az illető személy lelki abnormitását, ha az orvosi vélemény határozottan nem oda konkludál, hogy az elmebeteg. Ellenben az elmebetegség megállapítása az ide tartozó esetekben nemcsak hogy nehézséggel jár és gyakran csak a vizsgálat adatainak némi erőszakos magyarázatával lehetséges, hanem éppen az ilyen esetek szolgáltatják az eljáró orvosok véleményei közt a föltűnő lényeges eltéréseket és oly sűrűn adnak alkalmat a szakorvosok meggyanúsítására

és meghurczoltatására. Azért a kérdés méltányos és sikeres megoldása a fenálló jogszabályoknak csak olyan gyökeres megváltoztatása mellett lehetséges, mely a pszichiatriának fejlettebb és a tényleges viszonyoknak jobban megfelelő álláspontjának megfelel.

— **Ügyvédjelölt csak fegyelmi uton törölhető a lajstromból.** *A brassói ügyvédi kamara:* Tekintettel arra, hogy 1904 július 1-je óta a Magyar jelzáloghitelbank fiókintézeténél a bankvezető teendőit végzi és később ez állásra ki is neveztetett; tekintettel arra, hogy ez állás az ügyvédjelölti gyakorlattal, melynek kizárólagosnak kell lennie, összeférhetetlen: kamaránk ügyvédjelölti lajstromából az 1904 július 1-től kezdődő hatálylyal törölni határoztuk. (1904. évi december 31. 541/904.)

A kir. Curia: A kamara határozata megsemmisítették. Mert az 1874: XXXIV. tcz. 34. §. eseteit kivéve a bejegyzett ügyvédjelölt csak fegyelmi eljárás után törölhető a lajstromból. A kamara válaszmánya tehát hatáskörét túllépve szabálytalanul intézkedett, mikor dr. B.-t az ügyvédjelölti gyakorlattal összeférhetetlen állás elfoglalása okából az ügyvédjelöltek lajstromából hivatalból törölte. (1905. évi június 26. 1550/905.)

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Az ügyvéd felelőssége.** *R. vendéglős eladta vendéglői engedélyét A.-nak. A vétel feltétele az volt, hogy az eladó az ő régi engedélyét az új üzleti helyiségre átirassa. R. megbízta ügyvédjét B-t ezen engedélyátírás kieszközlésével. B. a vonatkozó kérvényt a hatósághoz be is nyújtotta. A. a kialakított vételárat B. ügyvédi irodájában kifizette, miután B. kijelentette, hogy «az átirás meg van engedve, az én felelősségemre kinyithatja az üzletet.» A. az üzletet ki is nyitotta, de a hatóság az engedély iránti kérelmet elutasította és az üzletet bezáratta. A. most kártérítési keresetet indított B. ügyvéd ellen. A bécsi másod- és harmadfokú bíróság a kárt a felperes és alperes közt megosztotta. B. ügyvéd nem maga ment a kérvény sorsa után tudakozódni, hanem segédjét küldte és ennek értesítése alapján tette a szóban forgó kijelentést. Az ügyvéd segédszemélyzetéért feltétlenül felelős és így alapos kártérítéssel tartozik. Másfelől a vevő is gondatlanul járt el, mert neki tudnia kellett, hogy az üzlet áttételének megengedése még nem jelenti a vendéglői koncesszió átirását, tehát tudnia kellett azt is, hogy ezen ok miatt is be fogják zárni az idő előtt megnyitott üzletet.*

— **A postakincstár felelőssége a megdezsmált pénzeslevelekért.** *W. prágai kereskedő 1904 február 19-én 4500 K-t tartalmazó, S.-nek Brünbe címzett pénzeslevelet adott postára. S. Brünben a postán február 20-án megjelenve, a pénzeslevelet felületes megnézés után átvette. Még a postai rekesz előtt felbontván a levelet, a 4500 K helyett csak papírszeleteket talált, mire lármát ütött és a postai hivatalnokok jelenlétében konstata, hogy a levélboríték széle nagy óvatossággal fel volt vágva és ismét leragasztva. Ez a sérülés alaposabb vizsgálat nélkül nem volt konstataható. A feladó a postakincstár ellen pert indítván, a prágai törvényszék alperest a kereset értelmében marasztalta, míg az Oberlandesgericht a keresetet elutasította. Az Oberste Gerichtshof az elsőbíróság álláspontját tette magáévá, mert a pénzeslevelen lévő sérülés nem volt könnyen észrevehető és így az átvétel megtörténte az utólagos reklamációt nem zárja ki. Ilyenkor a címezettnek kell a kézbesítés után annyi időt engedni, amennyi a küldemény alapos megvizsgálására szükséges. Igaz ugyan, hogy a postai szabályok értelmében a küldemény kifogástalan átvétele után a posta felelőssége teljesen megszűnik, de a legfőbb bíróság ezen rendelkezést úgy magyarázta, hogy arra az esetre vonatkozik, ha azonnal könnyen felismerhető sérüléssel veszi át a címezett levelet.*

A Magyar Jogászegylet folyó hó 25-én (szombaton) délután hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utca 10. szám alatt) teljes ülést tart, melynek tárgya: dr. Nyulászi János ügyvéd ily című előadása: A falusi jogközségek. — Vendégeket szívesen lát az egylet.

Irodavezetőnek ajánlkozik nagyobb fővárosi vagy vidéki ügyvédi irodába 9 év óta önállóan gyakorló ügyvéd. Címét közli a kiadóhivatal.

11419

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

SZERKESZTŐSÉG:

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

KIADÓ-HIVATAL:

Zöldfa-utca 25. sz.

Egyetem-utca 4. sz.

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési díj: félévre — 12 kor. A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába, negyedévre 6.

Tartalom: A kis Török Peti esete. — *Törvénykezési Szemle:* A BP. 385. §-a 2. pontjához. Dr. Kántor Győző balassagyarmati ügyvéd-től. — Jogosult-e a vevő az esetben, ha a szállított áru a kikötött vagy törvényi kellékekkel nem bír, eladót megfelelő áru szolpáltatására perelni? Dr. Kruk Elemér budapesti ügyvéd-től. — A hivatalos zug-irászkodás. Dr. Popper Manó mohácsi ügyvéd-től. — A részvénytársaság ügyvezető igazgatójának hatásköre. Dr. Brachfeld Dezső budapesti ügyvéd-től. — Az örökös jogosítva van-e a hagyatékban talált váltót kitölteni? I. Dr. Hadzsega Illés ólublói kir. albirótól. — II. Dr. Berger Béla zalaegerszegi ügyvéd-től. — A falusi jogközösségek. Dr. Nyulászi János kassai ügyvéd-től. — Különfélék. *Melléklet:* Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A kis Török Peti esete.

Október 6-án lett a kis Török Peti 12 esztendő. Szülei éppen aznap zavarták el hazulról, «kenyeret keresni.» Másnap a fővárosi rendőrség a Kbtkv. 62. §-ába ütköző csavargás miatt öt napi elzárásra ítélte. Hatodik nap visszavitték szülőihez. Apja még az nap újból kiverte házából, mire a rendőrség a következő nap ismét elfogta és csavargás miatt 15 napi elzárásra ítélte. A tolonczházból kikerülve, Török Peti visszatért szülőihez, akik ismét csak elűzték hazulról, aminek következménye újból 15 napi elzárásbüntetés lett. Most még a tolonczházban van a Peti gyerek, de a napokban kikerül onnan, hogy újból elülről kezdődjék a szomorú játék.

Török Peti esete élénken illusztrálja a gyermekvédelem terén a hatóságok tehetetlenségét és a társadalom indolenciáját. Az a rendőrbíró, aki az utcára kidobott, hajléktalan, éhes 12 éves fiút csavargásért elítéli, nem is gondol arra, hogy a gyerek a szülői házból a szó szoros értelmében kidobva, nem tehet mást, *kénytelen* csavarogni. Nem élvezetből, mulatságból csavarog az ilyen szerencsétlen, éhező fiú, hanem egyszerűen azért, mert senki nem ad neki élelmet és szállást, nem törődik neveltetésével, nem szoktatja munkára, nem taníttatja mesterségre. A csavargás az ő kenyérkeresete, csavargás közben kap egy-egy jólelkű kofától egy kis gyümölcsöt, egy-egy jószívű embertől néhány krajczárt; eközben akad, ahol lehajtsa fáradt fejét és ahol elköltse sovány táplálékát. Ennek a gyermeknek a tolonczház valósággal mentő asylum, mert az alatt a 15 nap alatt, amit ott tölt, van kissé rendesebb fekvőhelye, és valamivel táplálódóbb élelme is.

Hogy azonban mivé lesz az ilyen, az utcára kidobott csavargó gyermek, arra a paragrafusvadász rendőrbíró nem igen gondol. Nem jut eszébe, hogy a tárgyalathoz hasonló ítéletek által maga a rendőrség neveli a társadalom ellenségeit, hogy a praeventióra hivatott rendőri intézmény a kényszerű csavargás megtorlása által tulajdonképpen kineveli a kis csavargót hivatás-szerű tolvajjává, esetleg veszedelmes utonállóvá. Ezen az uton válik a legjobb gyermek is a társadalomra veszélyes ellenségévé, mert a csavargó-csemete a vele együvé zárt vegyes társaságtól játszva eltanulja a könnyű élet művészetét. A tolonczházban nem igen válogatott társaság gyűl össze, mert oda gyűjt a rendőrség a társadalom alját, legveszedelmesebb elemeit. Nagyon természetes, hogy ez a publikum és annak beszéde nem marad hatástalanul Török Petire sem. Ha a rosszra nem is tanítják őt (pedig kioktatásban is bőven van része) magától is rájön, hogy élelméről, lakásáról és ruházatáról a legkönnyebben ugyanolyan módon gondoskodhatik, mint

ezt tolonczházbeli ismerősei teszik, akik dicsekedve emlegetik egy-egy sikerült «esetüket».

A rendőrbíró azonban ítéletének meghozatalakor nem gondol ily messzire. A paragrafus látszólag világosan szól a Török Peti esetére és pedig azt mondja, hogy Török Peti csavargásáért ő maga büntetendő, nem pedig a szülő, aki 12 éves gyermekét az utcára dobta. Arra senki sem gondol, hogy mi lesz a fiúval, ha ismét kibocsátják a tolonczházból; esze ágában sincs a rendőrségnek az árvaszéket, vagy a társadalom által fentartott jótékony, vagy gyermekvédelmi egyesület figyelmét a gyermekre felhívni, hanem megelégszik avval a jóleső tudattal, hogy a társadalmi rendészet fontos feladatainak a 15 napi elzárásbüntetés végrehajtásával kiváló szolgálatot tett.

A gyermekvédelemnek jelenlegi szervezetlen, elhanyagolt helyzetén igyekszik segíteni a Budapesti Ugyvédi Kör gyermekvédelmi bizottsága, amely az egyes hatóságok és a társadalom jótékonyasági intézményei közt az átfoglaló, a kiegyenlítő, a szervező szerepre van hivatva és amely az öntudatos és a rendszeres gyermekvédelem megvalósítását tűzte ki maga elé.

Hogy ezen gyermekvédelmi bizottságra milyen nagy szükség van, azt Török Petinek a sok ezerből kiragadott esete igen élénken világítja meg.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A BP. 385. §-a 2. pontjához.

A Curia a Btk. 93. §-a nem alkalmazása miatt a BP. 385. §. 2. pontja alapján használt semmiségi panaszt mint a törvényben kizártat visszautasította legutóbb is és ezen állandó gyakorlatot követi következetesen.

E gyakorlatot helytelennek tartom.

Semmiségi okot képez a BP. 385. §. 2. pontja szerint az: «ha a bíróság a büntetés kiszabásánál a törvényben megállapított büntetési tételeket, vagy ezeknek megengedett enyhítésénél, *átváltoztatásánál* vagy súlyosításánál a törvényben vont határokat nem tartotta meg.»

A Btk. 93. §-a parancsolóan írja elő: «határozott ideig tartó fegyház helyett börtön *állapítandó meg*, ha a bűnös agg koránál fogva a fegyházbüntetés egyáltalán túlságosan súlyosnak mutatkoznak.» A törvény ezen imperatív rendelkezése tehát az első fokban eljáró bíróság által is figyelembe veendő és alkalmazandó lett volna s ha az első bíróság már elkövette azt a hibát, hogy a törvény kategorikus rendelkezését nem alkalmazta, a Curianak mint felülvizsgáló és az alsóbíróságnak a törvény helyes alkalmazása tekintetében ellenőrző bíróságnak kötelességében állott volna ezt a jogsérelmet orvosolni. A helyett azonban a Curia a semmiségi panaszt visszautasította.

A törvény nyelvtani és jogi értelmezése mellett megállapíthatjuk, hogy a Btk. 93. §-a valamely büntetési tételnek, illetve büntetési nemnek nemcsak megengedett, hanem kötelezően alkalmazandó átváltoztatását foglalja magában. Ha tehát a bíróság ezen szakaszt ítélete meghoza-

talánál nem veszi figyelembe, úgy kötelező intézkedést sért meg. Ha az alsóbíróság törvényt sért, a felsőbb bíróságnak kötelessége ezen törvénysértést kiigazítani, mert éppen ez a rendeltetése a felsőbb bíróságnak és nem az, hogy az alsóbíróságok helytelen intézkedésének megváltozhatatlanságához saját tekintélyével is hozzájáruljon, mert ez a felsőbb bíróság tekintélyének öregbitésére nem szolgál.

A BP. 385. §-ának 2. pontja nemcsak az esetre állapítja meg a semmiségi okot, ha az alsóbíróság a büntetési tételeket nem tartja meg — például azt az absurd esetet, ha gyilkosság esetében főbüntetésül hat hónapi fegyházát állapítana valamely bíróság meg — hanem arra az esetre is szól, ha a bíróság a büntetési tételek megengedett átváltoztatásánál a törvényben vont határokat nem tartja meg. Ennélfogva a BP. e szakaszát akként értelmezem — s véleményem szerint ez a helyes értelmezés — hogy e szakasz szerint nemcsak azokban az esetekben van helye semmiségi panasznak, ha az enyhítés és súlyosítás tekintetében van a törvény megsértve, hanem, ha az átváltoztatásra nézve az anyagi törvényekben vont határok nem tartottak meg s így nevezetesen a Btk. nemcsak 53. és 92. §-aira, hanem annak 93. §-ára is kihat a törvény ezen intézkedése, annál is inkább, mert sem a törvényben, sem pedig annak indokolásában nemcsak hogy kifejezett tiltó intézkedés nincs, hogy a Btk. 93. §-ának nem alkalmazása miatt semmiségi panasz nem használható, hanem még csak vonatkozás sincs ilyesmire, sőt annak szövegezése értelmében ily semmiségi panasszal lehet élni. De különben is, ha erre utmutatást nem is adna e szakasz, ha erre utalás benne található nem is lenne, mégis elfogadandó és érdemben elbírálandó lenne az ezen szakasz szerint bejelentett semmiségi panasz, hogy a törvény, jog, emberiség és igazság minél inkább és minél jobban elérhető legyen, minél kevesebb és minél kisebb sérelem essék a jogszolgáltatás terén, ha csak valamiképen is annak alkalmazhatósága a törvény kifejezett intézkedéseivel és szellemével összhangzásba hozható.

Dr. Kántor Győző,
balassagyarmati ügyvéd.

Jogosult-e a vevő az esetben, ha a szállított áru a kikötött vagy törvényi kölékkel nem bír, eladó megfelelő áru szolgáltatására perelni?

A budapesti kir. tábla, mint felülvizsgáló bíróság 1905. II. G. 96. számú ítéletében régi álláspontjához hiven kimondta, hogy a kereskedelmi törvény 348. §-a által «nincs ugyan kizárva az az általános magánjogi elv, mely szerint a vevő az eladótól a szerződés szerű teljesítést, azaz az átadni kívánt hiányos áru visszautasítása mellett kölé minőségű áru szolgáltatását követelheti, de ez a szabály a dolog természete szerint csak fajlag meghatározott árura, nem pedig egyedileg meghatározott árura alkalmazható».

Dr. Nagy Ferencz «Magyar kereskedelmi jogi kézikönyv»-ének 151. §. IV. bekezdésében azon jogi elv helyességét hirdeti, hogy ha az áru a kikötött, vagy törvényi köléeknek meg nem felel, vevő a kereskedelmi törvény 348. §. adta jogainak gyakorlása helyett megfelelő áru követelésére is jogosult, még pedig tekintet nélkül arra, hogy piaci avagy helykülönbség melletti vételről van-e szó, s az ügylet tárgya egyed, faj, vagy nem szerint meghatározott áru-e?

Jogelvek, melyek ignorálják a szokásjogot nem ismerő kereskedelmi törvénynek pozitív rendelkezéseit, anélkül, hogy távolról is alkalmasak volnának a célzott eredmény elérésére.

I. Nem illeti meg vevőt a szállított áru minőségi hiánya esetén a kereskedelmi törvény 348. §-ában adottaknál egyéb jog, nem hivatkozhatik vevő semmiféle általános magánjogi elvre, hanem ha nem óhajt sem vételár leszállításra igényt

támasztani, sem pedig az ügylettől elállani, kénytelen a szállított hiányos áruval beérni.

A kereskedelmi törvény 1. §-a értelmében: «kereskedelmi ügyekben, ha azok iránt a jelen törvényben intézkedés nem foglaltatik, a kereskedelmi szokások irányadók, ezek hiányában pedig az általános magánjog alkalmazandó», tehát kereskedelmi ügyekben a magánjog alkalmazhatóságának első előfeltétele a kereskedelmi törvény rendelkezésének teljes hiánya a vonatkozó kérdésben. Minthogy pedig a 348. §. taxative felsorolja, mi illeti vevőt eladó ellenében a küldött áruk hiányos volta esetében, a szokásjogot nem ismerő kereskedelmi törvény útjában áll annak, hogy vevő keresetét «kölé minőségű áru szállítására irányítsa».

II. Nem indokolatlanul hagyta ki a kereskedelmi törvény 348. §-ában a vevő jogai közül a kölé minőségű áru követelésének jogát, hanem nyilván annak megfontolása birta a törvényhozást ezen intézkedés elhagyására, hogy ily rendelkezés egyfelől fölösleges, másfelől annak eladó hiányzó akaratával szemben érvényt szerezni úgy sem lehetne.

a) Eladó, — ha hiányos minőségű árut szolgáltatott — a kereskedelmi törvény 348. §-a alapján minden esetben (t. i. úgy árleszállítás, mint az ügylettől elállás esetén) *teljes kártérítéssel* tartozik, mely kártérítésnek minimuma a szerződéses vételár és a piaci (esetleg más beszerzési) ár közti különbözet, melyhez vevőnek esetleges egyéb kárai is hozzászámíthatók.

Az 1881. LX. törvény 217. §-a értelmében, ha a végrehajtás tárgyát képező meghatározott nemű vagy fajú ingószágnak meghatározott mennyisége végrehajtást szenvedett birlalatában a végrehajtás foganatosításakor nem található, a végrehajtás a pénzbeli egyenérték erejéig foganatosítandó.

Ezen egyenérték természetesen azonos lesz az áru piaci árával, (beszerzési árával), vagyis a minimális kártérítési alappal.

Igy állván a dolog, ugyan mi célja a kölé minőségű áru szállítását követelő keresetnek?

Eladó már szerződésében kötelezve van kölé minőségű áru szállítására, még pedig a kereskedelmi törvény 348. és 272. §. szerint teljes kártérítés súlyával, nem is említve esetleg a vételár leszállítása által őt érhető külön veszteséget. A marasztalásnak tehát egyéb szerepe nincs, mint alperes hiányzó teljesítési akaratát pótolni, esetleg a kártérítési minimum terhével, — feltéve, hogy az ítéletnek végrehajtás útján érvény szerezhető.

Eladóra tehát feltétlenül súlyosabb a kereskedelmi törvény 348. §-ának rendelkezése, mint egy kölé minőségű áru szállítására kötelező ítélet, és viszont vevő is több célt ér el, ha — akár árleszállítás, akár az ügylettől elállás kapcsán — kártérítést igényel, mint ha kölé minőségű áru szállítására kötelezi az eladót a bíró.

b) Az, hogy eladó hajlandó-e kölé minőségű árut szállítani, vagy sem, és hogy vevőnek érdekében áll-e az ügylet teljesítéséhez ragaszkodni, mondhatni egyedül az érték-mérlegtől függ, melynek egyik oldalát a szállítandó kölé minőségű áru beszerzésével járó áldozatok összértéke, másikat pedig a vevőnek a kereskedelmi törvény 348. §. adta jogait eladó részéről képviselő áldozatok pénzbeli értéke képezi.

Ha az ügylet tárgya könnyen beszerezhető (vagy éppen piaci) áru, úgy vevőnek nem áll érdekében helyes minőségű áru szállítására perelni eladót, arra mi szüksége sincs, mert az árut könnyen s hamar beszerezheti más eladótól, az esetleges vételárkülönbözetet pedig köteles neki a hiányos árut szállított eladó megtéríteni; de viszont ez esetben eladó is szívesebben szállít jó árut, (mihelyt meggyőződött korábban küldött árujának hiányos voltáról) minden bírói kényszer nélkül, semhogy nagyobb károsodásnak tegye ki magát teljes kártérítési kötelezettsége révén.

Kellő minőségű áru szállítása iránt induló kereset szükségességéről egyáltalán csak az esetben lehet szó, ha vevő az árut sem pótolni, sem másutt beszerezni nem képes, — noha arra szüksége van, — és a szállított hiányos árut vevő nem használhatja fel célszerűen, mert ha céljának megfelelően használhatja azt, úgy sokkal előnyösebb reá nézve a vételár leszállítás iránti per esetleg kártérítési igénynyel kapcsolatosan. (Lásd alább d.)

Az áru mindenkor értéke arányosan emelkedik annak ritkaságával, ami viszont az általános beszerezhetőségi hányadban jut egy helyre vonatkozólag kifejezésre. Minthogy pedig a minimális kártérítési alap ezen helyi érték (a teljesítés helyére vonatkoztatva), azon körülmény, hogy az árut esetleg csak tetemes költséggel szerezheti be vevő más eladótól, avagy más helyről, nem ok arra, hogy vevő az ügylethez görcsösen ragaszkodjék.

Minél kevésbbé áll vevőnek módjában a szerződéses árut más eladónál beszerezni, annál nagyobb az ügylethez fűződő érdeke s így annál magasabb lehet az ő teljes kártérítési igénye, (damnum emergens et lucrum cessans,) mely eladót a szerződéses áru szállítására szorítja.

Tekintve, hogy eladó rendszerint vagy már eladási ügylete kötésekor birtokában van a szállítandó árunak, vagy pedig könnyebben (olcsóbban) szerezheti be azokat, mint vevő, mert hiszen a szállítási ügylet majdnem kizárólag nyereszkeskedési szándékkal van kapcsolatban szállító részéről, — nyilvánvaló, hogy szórványos esetektől eltekintve az eladó, ha módjában áll, sokkal inkább hajlandó szállítani az, illető árut, semhogy a kártérítési kötelelem teljes súlyával nehezedjék rá.

d) *A kellő minőségű áru szolgáltatására kötelező ítélet legtöbb esetben végrehajthatatlan a vonatkozó eladóval szemben.*

Eladó alperes kellő minőségű áru szállítására köteleztetvén, ezen ítéletnek első formájában alperes akarata ellenére felperes érvényt csakis az esetben szerezhet, ha a végrehajtás foganatosítása alkalmával a marasztalás tárgyát képező kellő minőségű árunak meghatározott mennyisége alperes birlalában megtalálható volt, és alperes tulajdonát képezte.

Ha az illető faj-nemű áruból semmi sem található alperesnél, a végrehajtás egy hosszadalmas, nehézkes eljárás kapcsán [(1881: LX. tcz. 217. §. 1) biztosítási végrehajtás a valószínű egyenérték erejéig, 2) az egyenérték pontos megállapítása tárgyalás és esetleg szakértők megállapítása útján, 3) felfolyamodás hiánya esetén, illetőleg annak elintézése után ezen egyenértéket megállapító végzés alapján külön kielégítési végrehajtás)] az áru pénzbeli egyenértéke, — vagyis a minimális kártérítési alap — erejéig foganatosítandó.

Legnagyobb bajba kerül azonban felperes az ő ítéletével akkor, ha végrehajtás foganatosításakor a végrehajtó az ügylet tárgyát képező faj-, illetve nemű-áruból kellő mennyiséget talál végrehajtást szenvedőnél, de ezen talált áru nem szerződéses minőségű, hanem esetleg a vevő által visszautasított árunál is rosszabb.

Bizonyos mennyiségű helyettesíthető ingóság átadása képezvén az ítélet tárgyát, a végrehajtás csakis az 1881. évi LX. 214—218. §-ok szerint foganatosítható, ezen törvényszakaszok pedig a minőség kérdéséről mit sem tudnak. *Hogy a lefoglalt áru kellő minőségű-e vagy sem, az a végrehajtás folyamán nem bírálható el, mert arra törvényes rendelkezés nincs a végrehajtási törvényben,* hanem ha az ítéletben meghatározott nemű, illetve faj ingóból kellő mennyiséget talál a bírósági kiküldött alperesnél, köteles azt attól átvéve felperesnek természetben átadni, de másképpen a végrehajtást nem foganatosíthatja.

A minőség kérdését a végrehajtási eljárásba bevinni mindenképpen szerencsétlen gondolat, mert annak végérvényes eldöntését, vajjon a végrehajtás foganatosításakor talált áru kellő minőségű-e vagy sem, a végrehajtóra avagy be-

csüstre bízni nem lehet (azoknak nem lévén judiciumuk) s így ha a tiltakozó végrehajtatóval szemben végrehajtást szenvedő lefoglalt áruit kellő minőségűnek vitatná, csakis új peres eljárással volna eme kérdés eldönthető.

Összefoglalva a mondottak lényegét:

1) *ha vevő az árut másutt is beszerezheti, úgy nincs szüksége a kellő minőségű áru követelhetőségének jogára, mert könnyebb, egyszerűbb s előnyösebb reá nézve az ügylettől elállva kártérítést követelni;*

2) *ha pedig vevő az árut más helyen beszerezni nem képes, (ami annak ritka voltát jelenti) és eladó kellő minőségű árut szállítani nem tud, vagy nem akar, úgy viszont hibba állna vevő rendelkezésére a kellő minőségű áru követelhetőségének joga, annak érvényt eladó akarata ellenére nem szerezhetne, mert a végrehajtási törvény a minőség kérdését nem érintvén, eladót arra, hogy vevő részére kellő minőségű árut szerezzen, végrehajtásilag kényszeríteni nem lehet.*

Nem hiánya a kereskedelmi törvény 348. §-ának, hogy vevő jogai közül a kellő minőségű áru követelhetőségének jogát kihagyja, ellenkezőleg az csak a kereskedelmi törvény átgondolt, praktikus voltára mutat, mely számit a következményekkel is, és sulyt fektet arra, hogy rendelkezéseinek jogosult érvényt szerezhessen.

Dr. Kruk Elemér,
budapesti ügyvéd.

A hivatalos zugiráskodás.

Furcsán hangzik e cím s első pillanatra azt hinné az ember, hogy lucus a non lucendo, valójában pedig létező dolog, melyet az atyai szeretettel gondoskodó kormányok létesítettek az ügyvédség rovására.

A pécsi ügyvédi kamara nevezi így következetesen a községi és körjegyzőknek az ügyvédi tevékenység körébe vágó magánmunkálatokkal való foglalkozását.

A pécsi ügyvédi kamara — dicséretére legyen mondván — kétségkívül egyike ama kamaráknak, melyek rendületlenül (bár eredmény nélkül) küzdenek a hivatalos zugiráskodás ellen. Már mult évi jelentésében erősen kikel a kamara a községi és körjegyzők magánmunkálatait szabályozó belügyminiszteri rendelet ellen s meggyőző érvekkel mutatja ki annak törvénybe ütköző voltát.

Nem lesz érdektelen egyet-mást ide iktatni abból, amit a kamara mult évi jelentése az ügyvédség eme sérelméről mond: „... A mult évtől kezdve a törvényellenes képviselőnek leginkább felburjánzott neme, a községi és körjegyzők zugiráskodása a törvényesség látszatába burkolt szabadságlevelet kapott. ... Kötelességünknek tartjuk kijelenteni, hogy a belügyminiszteri rendeletnek intézkedéseit és az annak alapján készült törvényhatósági szabályrendeleteket törvénybe ütközőknek tartjuk és így érvényesnek el nem ismerjük. ... Soha el nem ismerhetjük, hogy miniszteri rendelet a törvény rendelkezését hatályon kívül helyezhetné, mert az a felhatalmazás, mit a belügyminiszter az 1901: XX. tcz. 32. §-ában kapott, kifejezetten csak az ügyvitel szabályozására, még pedig *«a törvényes hatáskörök épségben tartása mellett»* leendő szabályozására szólott.

Az elmúlt évben a kamara felhívást intézett összes tagjaihoz, hogy adják a kamara értesére azon eseteket, melyekből a községi és körjegyzők kontárkodása megállapítható.

A kamara tagjainak 2/3 része bizonyára nem tett eleget a felhívásnak, akként okoskodván, hogy ugyis falra borsót hánynának, mégis az ilyen eseteknek nagy tömege jutott a kamara tudomására.

Kiemeljük ezen esetekből a következőket:

A pécsi kir. törvényszéknél 13,055/p.98. sz. alatt található perben igazolva van, hogy a községi jegyző által készített okmány (egyezség) nem a felek akaratának megfelelően lett szövegezve s ezzel a perre okot szolgáltatott.

U. o. 15,777/p.901. sz. a. fekvő perben a községi jegyző által készített okmány, mint törvénybe ütköző és formailag is hibás, érvénytelenítve lett.

U. o. 17,321/p.902. sz. alatt őrzött perben meglett állapítva, hogy a községi jegyző az általa ismert és 13,000 korona értéket képviselő ingatlanokról 1000 koronás vételárral adásvételi szerződést készített, mely jogügylet az eladó örökösei által sikerrel lett megtámadva.

U. o. 1904. D. 61. sz. perben megállapított, hogy a községi jegyző ugyanazon ingatlanról előbb a felperes javára, utóbb ismét alperes javára készített adásvételi szerződéseket s ez utóbbi szerződésbe a *négyszázötven* ingatlan vételárul 10 koronát tüntetett ki. Ezt a szerződést a bíróság érvénytelennek mondta ki.

U. o. 10,870/tk.900. sz. a. fekvő iratokból kitűnik, hogy a községi jegyző arról a jogügyletről, mely szerint a szolgalmjogosított szolgalmi jogáról oly feltétellel mondott le, hogy ennek ellenében két darab fekvőséget kap tulajdonul, *egyoldalt* nyilatkozatot íratott alá a szolgalmjogosított által, minek folytán ennek szolgalmjoga a telekkönyvből töröltetett, de a két darab ingatlant nem kapta meg.

Baranyavármegye alispánjának 1901. évi 7434/alisp. és 1902. évi 8301/alisp. sz. véghatározataiban az esetek *egész tömege* van felsorolva, melyekben a községi jegyzők az általuk elvállalt magánmunkát rosszul végezték, vagy egyáltalán el sem végezték.

A kamara ez évi jelentése a következő sorokkal kommentálja a fenti eseteket:

«A végtelenségig folytathatnók az ily esetek felsorolását, de a felhozottak is eléggé igazolják, hogy a községi jegyzőknek a jogképviselő terére való rászabandítása valóságos veszedelme a hozzájuk forduló feleknek s mikor ez ellen szavunkat felemeljük, ezt nem ügyvédi érdekből tesszük, mert hisz töménytelen azoknak a pereknek a száma, amelyek a jegyzők kontárkodásából származnak, hanem *tillakozunk ez ellen a magyar jogélet tisztasága és a kontároknak kiszolgáltatott laikus nép érdekében.*

Ha a törvény és hatóság szükségesnek látják üldözni a *kuruzslókat*, bár azok olcsóbbak az orvosoknál és sok esetben nem is ártanak a betegeknek, akkor nincs értelme annak, hogy a jogképviselő ellátására felhatalmaztassanak olyanok, kik erre kellő képesítést nem szereztek, főleg ha tekintetbe vesszük, hogy ez a privilegizált magánmunka mennyire hátráltatja az illetőket hivatali kötelességeik teljesítésében».

Ezekben ismertettük a pécsi ügyvédi kamara állásfoglalását a hivatalos zugiráskodással szemben. Vajha a társakamarák is hasonló állhatatossággal küdenének az ügyvédség eme eklatáns sérelme ellen, talán késő utódaink mégis élvezhetnék a kitartó küzdelem megérdemelt gyümölcseit. A községi vagy körjegyzők az ügyvédi tevékenység körébe vágó magánmunkálatok elkészítésére *állítólag* azért jogosítottak fel, hogy a nép egyrészt kényelmesebben, másrészt olcsóbban végeztethesse dolgát.

Ha a jegyzők ezen munkálatok elvégzésére kellő minősítéssel bírnának, úgy mindenesetre méltányolnunk kellene az intenciót.

De ime azt látjuk, hogy a népnek nemcsak hasznára nincsenek, hanem egyenesen a nép kimutatható kárára esz-közlik ezen magánmunkálatokat.

Avagy nem-e ezt jelenti az a körülmény, hogy a jegyzők által készített okiratok számtalan esetben perre szolgáltatnak okot, mi által egyik vagy másik fél érdeke feltétlenül csorbát szenved? Hol van tehát a kényelem és hol van az olcsóság?

A fentebbiekben kimutattuk, hogy egy kamara területén a jegyzők kontárkodásának minő számtalan esete konstátálható. Azt hisszük, ez bátran tekinthető zsinórmértékül az

ország egyéb kamaráinak területére nézve is. S ha kiszámítanánk azon kárt, melyet a jegyzők összesége a nép egyetemének okozott, kétségkívül megdöbbentő adatokat nyer-nénk s világosan megállapítható volna, hogy a jegyzők munkája nemcsak nem olcsóbb, hanem aránytalanul drágább.

Valóban szomorú jelenségnek kell minősítenünk azt a furcsa körülményt, hogy a törvényhozás még szentesítette is ezt az áldatlan állapotot, mikor a községi és körjegyzők illetményeinek szabályozásáról szóló 1904. évi XI. tcz. 12. §-ában kijelentette, hogy e törvény rendelkezései a jegyzők által végezhető magánmunkálatokért engedélyezett szabályszerű díjfelszámítást nem érintik.

A törvény tehát nyilvánvalóan megengedi, hogy a jegyzők ezután is folytathassanak magánmunkálatokat és impliciten érvényesnek ismeri el a 126,000/92. sz. belügyminiszteri rendeletet, melynek VII. fejezete nemcsak felhatalmazza a községi és körjegyzőket, hogy a felektől magánmunkálatokat elvállalhassanak, hanem valóságos könyvvitelt is ír elő a magánmegbízatásokról és egyben utasítja a vármegyéket, hogy a jegyzői magánmunkálatokra vonatkozó szabályrendeleteket készítsenek. Szóval a törvény elismeri, hogy a miniszteri rendeletnek törvényrontó ereje van. (L. Ügyv. rdts. 39. §-át.)

A jegyzők védelmére fel lehetne hozni, hogy az újabb nemzedék a közigazgatási tanfolyamon jogot is hallgat és így az alapismereteket megszerzi.

Ez azonban igen gyenge argumentum, ha tekintetbe vesszük, hogy minő keveset tanulnak s ebből a kevésből egyéb töménytelen dolguk mellett egy év alatt mennyit sajátíthatnak el.

Hogy az eljárás nem olcsóbb, azt kimutattuk, de elesik a kényelmi szempont is, mert a nép legalább hetenként egyszer amugyis bejön a városba, hogy egyéb dolgát végezze. A törvényellenes feljogosítás tehát csak arra jó, hogy a jegyzők jövedelmét az ügyvédség rovására gyarapítsa, még ha a jogrend megrázkódtatásoknak van is kitéve.

Mintha bizony a közigazgatási természetű magánmunkálatok nem elég mellékjövedelmet biztosítanának a jegyzőknek!

És miért éppen a jegyzőkről kell ennyire atyailag gondoskodni, amikor pld. a tanítóknak alig van meg a lét-minimuma?

Dr. Popper Manó,
mohácsi ügyvéd.

A részvénytársaság ügyvezető igazgatójának hatásköre.

A kir. Curia f. é. június 6-án kelt 688/1904. sz. ítéletében * kimondta, hogy «az ügyvezető igazgató a részvénytársaság egész kereskedelmi üzlete vezetésével megbízott kereskedelmi meghatalmazott s ennek folytán hatásköre a részvénytársaság kereskedelmi üzlete folytatásával rendszerint járó ügyletekre kiterjed». Röviden: a részvénytársaság ügyvezető igazgatója a részvénytársaságnak a kereskedelmi törvény 43. §-a értelmében vett általános kereskedelmi meghatalmazottja, illetve üzletvezetője.

Előrebocsátom, hogy az ítélet a konkrét esetben a legigazságosabb döntés lehet, az indokolásban foglalt jogelv helyességéhez azonban már kétség fér.

Az ügyvezető igazgató tényleg lehet adott esetben a kereskedelmi törvény 43. és 193. §§. értelmében a részvénytársaság meghatalmazottja, eshetőleg általános meghatalmazottja is, bár ez utóbbi eset nem igen fog a gyakorlatban előfordulni. Ami azonban in thesi nincs kizárva, nem képez szabályt, az ügyvezető igazgató mint ilyen még nem általános meghatalmazott.

* Közölve a Döntvénytár IV. folyam III. k. 90. lapján.

Már pedig lehetetlen a fenti határozatból mást kiolvasni (nem tekinthetjük azt rosszul csak sikerült stilizációnak), mint azt, hogy az ügyvezető igazgatói minőség már önmagában rejti a meghatalmazást, még pedig annak egy igen tág körét: az üzletvezetőséget.

Hogy ezen elvnek merev felállítása a gyakorlatban minő fonák következményekre vezethet, azt fölösleges bővebben illusztrálni. Itt csupán néhány elméleti megjegyzésre kívánok szorítkozni, továbbá kimutatni, hogy felsőbb bíróságaink eddig nem voltak ezen az állásponton.

Kiindulok a meghatalmazás fogalmából. Mi a meghatalmazás? Hogy a meghatalmazás más, mint a megbízás, az rég tisztázott kérdés. Hogy a római jog összezavarta a kettőt, az is tudva van. A megbízás kétoldalu, a meghatalmazás egyoldalu jogügylet. A zavar onnét eredt, hogy a megbízás leggyakoribb neve: a képviselőre irányuló megbízásnak, más szóval megbízó nevében való ügyletkötésre irányuló megbízásnak integráns része a meghatalmazás. Azonban a megbízás nem jár szükségkép meghatalmazással.

Mi tehát voltakép a meghatalmazás? Egyoldalu jogügylet, miként pl. a derelictió, de nem a meghatalmazott, hanem a harmadik irányában. A meghatalmazás egyoldalu jognyilatkozat, melynek czimzettje a harmadik. Hogy a meghatalmazottra bizonyos jogosultság származik, az a jogügyletnek csupán reflex hatása.* Lehet tehát valaki meghatalmazott tudomásán kívül. Pl. valaki már régen reflektál bizonyos ingatlanra. Egyszer csak egy uton lévő barátjától értesül, hogy az ingatlan legközelebb árverés alá kerül s hogy ő a távollevő nevében meg fogja kísérleni azt megvásárolni. A távollevő, ki barátja czimét nem tudja, táviratozik az ingatlan tulajdonosának, hogy az előbbi a vételre általa meg van hatalmazva. Ha az illető az ingatlant tényleg megveszi, úgy a vétel kétségtelenül a távollevő és harmadik között jött létre, jóllehet a tényleges vevő nem is tudta, hogy meg van hatalmazva, csupán azt, hogy mint negotiorum gestor járt el.

A meghatalmazás tehát a meghatalmazott legitimációja a harmadik irányában. Ez tényleg legtöbbnyire külsőleg a meghatalmazotthoz intézett nyilatkozat pl. igazoló irat által történik, igen gyakran azonban külsőleg is közvetlenül a harmadik, esetleg a nagyközönség irányában tétetik. Az első eset magyarázata az, hogy ott a meghatalmazott a meghatalmazásnak a harmadikkal történendő közlése tekintetében egyszerűen üzenetvivőnek (nuntius) tekintetik.

Ennek az igazoló nyilatkozatnak bizonyítása kívántatik tehát attól, aki a meghatalmazásra mint jogmegállapító tényre hivatkozik. Tudjuk azt, hogy a meghatalmazás formátlan jogügylet. Áll ez, egy-két kivételtől eltekintve, az általános magánjogban, de még inkább a kereskedelmi jogban. (288. §.) A kereskedelmi forgalom érdeke egyrészt bizonyos intézményes meghatalmazási formákat hoz létre, minő a cégvezetői, mely felmenti az ügyletkötőt a további tudakozódástól, másrészt bizonyos körülmények fenforgása esetén vélelmezteti a meghatalmazást. És pedig, úgy annak fenforgását mint terjedelmét, vagyis a meghatalmazotti hatáskört. Egyes tipikus alakzatokat ki is emel a törvény és szentesít. (keresk. törv. 45., 47. §§.) De ezzel koránt sincsenek kimerítve a vélelmezett kereskedelmi meghatalmazottak összes esetei, ezek kimeríthetetlenek, az élet folyton új tényállást hozhat felszínre, a mely mellett a meghatalmazás vélelmezendő. Lássunk néhány példát a gyakorlatból. Fizetés felvételére jogosítottnak tekintett azon segéd, kinek kezéhez történt fizetéseket főnöke nyugtázta, (C. 1056/1897; Grill IV. 178.) vagy ha a cég a fizetést elkönyvelte, anélkül, hogy a fizetőnél óvást emelt

volna (Győri tábla G. II. 74/1898; Grill IV. 179.) vagy ki főnöke jelenlétében külön alkudott egy harmadikkal, a vételárban ezzel megállapodott és fizetési határidőt szabott (C. 1099/88; Grill IV. 177.). Ellenben magából azon körülményből, hogy valaki a cég részére számos ügyletet kötött, nem következik, hogy az illető a kereskedelmi törvény 43. §-ában megjelölt jogkörrel bíró meghatalmazott volna. (Budapesti tábla II. G. 87/1896; Grill IV. 186.)

A kereskedelmi meghatalmazás fenforgása és terjedelme tehát ténykérdés,* mely rendszerint nem közvetlen bizonyítékokkal, hanem vélelmekkel igazoltatik. A bíróságnak tehát a konkrét esetben vizsgálni, vajjon fenforog-e oly tényállás, melyből meghatalmazásra illetve bizonyos jogkörre következtetni lehet.

Ezen most levezetett, egyedül helyes elvet nem látjuk érvényesülni az elől idézett ítélet indokolásában. Az indokolás a legkényelmesebb utat választotta: ráhuzta az ügyvezető igazgatóra az általános kereskedelmi meghatalmazott egyenruháját, a helyett, hogy a tényállás helyreállítása után megállapította volna a valóságos jogkört. Azon körülményből magából ugyanis, hogy valaki mint a részvénytársaság ügyvezető igazgatója annak külső adminisztrációját végzi, még nem szabad őt meghatalmazottnak, pláne üzletvezetőnek tekinteni. Hiszen ott vannak a képviselőre a külön organumok: a cégjegyzéssel felruházott közegek (esetünkben két igazgató vagy egy igazgató és egy cégjegyző), kik ily felfogás mellett valóságos in partibus infidelium igazgatókká válnak, holott a részvényesek épen ő bennük biznak, s az ügyvezető igazgatót nem is ismerik.

De felsőbb bíróságaink nem is voltak mindig ezen az állásponton. Egészen helyes a kir. Curia 1665/1899. sz. ítélete (Grill IV. 712.), mely szerint «a részvénytársaság ügyvezető igazgatójának ebbeli minőségéből kifolyólag a kereskedelmi törvény 193. és 43. §§. értelmében, mint kereskedelmi meghatalmazottnak jogköre a társasági ügyek vétele tekintetében csak azon ügyletekre terjed ki, melyek a társaság rendszerint járó ügyletek szükségessé tesznek.» — C. 1080/1889. (Grill IV. 713.) egyenesen kimondja, hogy «a részvénytársaság vezérigazgatója szállítási szerződésnek a társaságot is kötelező megkötésére joggal nem bír.» — C. 176/1902. (Grill IV. 714.) szerint nem bír jogkörrel hivatalnokok felvételére, elbocsátására, fizetés és végkielégítés megállapítására. — Viszont azonban helytelen id. C. 1080/89. sz. ítéletben foglalt ama további következtetés, miszerint egy oly gyakorlat, mely az ügyvezető igazgatónak az igazgatóság mellett bizonyos jogkört biztosít, szemben az alapszabályok intézkedésével, egyszerűen visszaélésnek tekintendő. Ez tehát a másik szélsőség, mely nem kevésbé helytelen és a kereskedelmi törvény 193. §-ának figyelmen kívül hagyásából származik.

Kíváncos volna tehát, ha felsőbb bíróságaink a fent kifejtett jogelv alapul vétele mellett eredeti helyes álláspontjukhoz térnének vissza.

Dr. Brachfeld Dezső.

Az örökös jogosítva van-e a hagyatékban talált váltót kitölteni?

— Feleletek a *Jogi Közl.* f. évi 44. számában. (363. oldal) feltett nyílt kérdésre.

I.

Azt a kérdést, hogy az örökös jogosítva van-e a kellékhányos váltót a váltó lényeges kellékeivel és köztük a kibocsátási aláírásával ellátni, a birói joggyakorlat igenlőleg

* Téves tehát C. G. 23/1896. (Grill IV. 176.), mely szerint a meghatalmazás fenforgása jogkérdés s csak a terjedeleme meghatározása ténykérdés.

* Lenel: Stellvertretung und Vollmacht. Jahrbücher f. Dogmatik XXXVI. k. 15. l. A régiebb tan kétoldalu jogügyletnek tekintette meghatalmazó és meghatalmazott közt. l. Laband: Zeitschr. f. Handelsrecht X. k. 203. l.

oldotta meg és ez is az állandó joggyakorlat. Különös elvi éllel van ez kifejezve a soproni kir. törvényszéknek a kir. Curia 1898. évi 11302. számú ítéletével helybenhagyott ítéletében (Márkus X. kötet, 16600 eset), melyet lényeges részében ide iktatok: «Felperesnek (aki a váltót a végrehajtási törvény 80. §-a alapján lefoglalta, azon a keletet és fizetési helyet kitöltötte és a *maga nevélt, mint kibocsátótt a váltóra rávezette*) jogi állása teljesen analog a váltó árverési vevőjének, továbbá az *igazolt örökösnek* és csőd esetén a tömeggondnoknak, mint váltóbirtokosnak jogi állásával, kiknek részére éppen a felhívott törvényes rendelkezés (t. i. a váltótörvény 93. §.) alapján a bírói joggyakorlat elismerte azt a jogot, hogy a kellékhiányban szenvedő váltót a váltótörvény rendelkezéseinek megfelelően kitölthessék és így e váltót váltójogi uton érvényesíthessék, *noha a váltó birtokába nem a váltótörvény által megállapított módon, hanem más köztörvényi jogcselekvény után jutottak*, miért is felperes jogosítva volt a váltót a váltótörvény rendelkezéseinek megfelelően kitölteni stb.»...

Azt hiszem, ez a joggyakorlat a Plósz tanításához simul (lásd Plósz Sándor: A magyar váltójog kézikönyve, III. kiadás 31. §. 162—165. oldal), akinek tanai tudvalevőleg nagy hatással voltak és vannak is a váltói joggyakorlatra, ami rendén is van.

Ha pedig ez a kitöltési jog megilleti az örököst, nincs ok, hogy a követelések behajtására az örökösödési eljárásról szóló 1899. XVI. tcz. 90. §-ának utolsó bekezdése alapján kirendelt ügygondnokot is megillessen az, avagy pedig, hogy azt több örökös közül csak az egyik gyakorolhassa.

Megjegyzem még — ami azonban már más kérdés — hogy a *megállapodás ellenes kitöltésre* vonatkozó kifogás velök szemben is felhozható.

Dr. Hadzsega Illés,
ölublói kir. albiró.

II.

Az örökös, akinek javára a váltók beszavatoltattak vagy az ügygondnok, aki e váltókövetelések behajtására ki van rendelve, a váltókat a jegyzetek alapján kitöltheti, azokat kibocsátói minőségben aláírhatja; sőt az ügygondnok erre nemcsak jogosított, hanem a kapott megbízás alapján kötelezett is.

A végrehajtási törvény 124. §-a alapján az ügygondnok saját felperessége alatt van jogosítva a pert megindítani.

A végrehajtási törvény 93. §-a alapján a hiányzó váltókellékeket a váltóbirtokos a váltóürlapban kitöltheti.

A váltókötelezettnek épségben maradnak az ezen §-ban biztosított jogai.

Ha ez nem így volna, akkor a hagyatékul leltározott bianco váltókon alapuló követelések egyáltalán nem volnának érvényesíthetők.

Hogy a váltóbirtokos halála a váltóadás kötelezettségét megszüntetné, arra nincs §.

Per analogiam tehát mindazt, amit a váltóengedményes megtehet, megteheti az örökös és az ügygondnok egyaránt.

Dr. Berger Béla,
ügyvéd.

Falusi jogközösségek.

— Dr. Nyulászi János jogászegyleti előadásának kivonata. —

Törvényhozóink és törvényalkotóink inkább hajlanak a városi fölfogás felé, miután állandóan városi környezetben élnek. Ezért a falusi népnek számos érdeke sem törvényeinkben, sem joggyakorlatunkban megfelelő elismerést nem nyer. Ezek az érdekek azonban oly intézményeket teremtettek, a melyek az érdekek nyomása és a viszonyok kényszere folytán mint egy szokásjogilag élnek a falusi nép körében. Ezek az intézmények leginkább a közösség különféle eseteire vonatkoznak és fölolvasó ismertette egyrészt ezeket a közös-

ségre vonatkozó szokásokat, másrészt kereste a jelenlegi törvény alkalmazás éstörvényalkotás keretén belül a módokat az igények érvényesítésére.

I. A belsőségek tekintetében a falusi nép között sajátos megosztási módok uralkodnak. E megosztási módok mellett nincsenek önálló jószágtestek s ezért azok telekkönyvileg nem vihetők keresztül. Az ily megállapodások mellett joggyakorlatunk föltétlenül megadja a bírói árverés után leendő megszüntetés lehetőségét, mi ellentétben van a nép fölfogásával, a mely akkor, midőn a megosztást létesíti, valami végleges állapotot akar teremteni, s nem csupán a használat kérdését ideiglenesen rendezni. Fölolvasó fölfogása szerint az ily megállapodás a legméltánytalanabb elbírálásban részesül a harmadik személyekkel szemben való hatály tekintetében; legyen ez a harmadik személy akár vevő, akár hitelező, telekkönyvileg föltüntethető a telekkönyvi rendtartás 103. §-a alapján s így annak érvénye biztosítható lenne, mi ha eddig nem történt, tisztán a jogkereső felek hanyagságának folyománya. Természetes, hogy a végrehajtási törvény 156. §-ának törlése és az ingatlan igényperekre vonatkozó 168. §-nak az ily megosztási megállapodásokon alapuló alkalmazása szintén szükséges lenne. Előbbi a törvényalkotásnak, utóbbi a joggyakorlatnak hivatása.

A javaslat elismeri az ily fölosztási megállapodás jogsultságát, annak harmadik személyekkel szemben való hatályát, s telekkönyvi föltüntethetőségét. Azonban előadó fölfogása szerint nem helyes, hogy az ily használati megállapodásnak érvényét időhatárhoz köti. Sokkal igazságosabb volna azt mondani, hogy a használat iránti megállapodás megszüntethető akkor, ha annak további fönmaradása nyilván a felek valamelyikének anyagi kárával jár.

Amint a belsőségeknél különbség van a tényleges állapot és a telekkönyv között, szintugy megvan a két nyelvűség a külsőségek tekintetében, ami nem csupán jogbizonytalanságot teremtett, hanem egyuttal az olcsó hitelforrást a falusi nép elől elzárja, miután a záloglevelet kibocsátó intézetek részingatlanokat fedezetül el nem fogadnak. Ezen segíteni lehetne a telekkönyvi megosztási eljárás egyszerűsítése és a tulajdonközösség megszüntetési pereknek az egyes bírákhoz való utalása által.

Fölolvasó érzésben azt a javaslatot terjeszti elő, hogy a telekkönyvi bíró akkor, ha az összes érdekelt a telekkönyvi megosztás iránti okiratot alá nem írták, az érdekeltet idézze be és ha az érdekelt valamelyike nem tiltakozik a megosztás telekkönyvi keresztülvitele ellen, azt elrendelhesse, föltéve, hogy a bíró meggyőződése szerint az illető nem nyilatkozó félnek a megosztás után jutó rész értékeletlenebb, mint az eszmei hányad.

II. A közösségnek másik formája a család körében történő együttműködés után áll elő. Ez azonban egészen ki-jegeczesedett intézményt nem teremtett, inkább csak arról a közfelfogásról lehet beszélni, hogy a szülő mellett dolgozó gyermek munkájának a vagyon tőkeértékben való leverődéséért kárpótlásban részesül. Ha a körülmények egy ily intézkedés megtételét lehetetlenné teszik, akkor rendszerint előállnak ezek a családtagok azon, bíróságaink által el nem ismert igénynyel, hogy nekik az apai gazdaságban eltöltött időért és teljesített munkáért legalább is cselédfizetés jár, mert ha ők nem atyjuk mellett dolgoztak volna, úgy akár Amerikába menetel útján, akár másképp jelentékeny vagyont gyűjthettek volna.

III. Vannak azután a falusi életnek oly közösségei, me-önálló jogalanyokat teremtenek. Így a 'volt urbéresesek által alkotott különféle közösségek és a közbirtokosságok. Egyes szervezetek a törvény által és joggyakorlatunk által részletesen szabályozva vannak, így az erdei közbirtokosság az 1898 : XIX. tcz., hegyközösség az 1894 : XII. tczikkal.

Az 1894 : XII. tcz. a nyomásos gazdálkodási és legel-

testési szervezeteket bizonyos szűk határok közé szorítja. Ezek a határok lehetetlenné teszik az ezen törvény szerinti szervezkedést a községek legnagyobb részében, így különösen ott, hol parcellázások új nyomásos gazdálkodási szervezetek létesítését teszik szükségessé, vagy ott, hol a községek meggondolatlanul kimondták a nyomásos gazdálkodás megszüntetését. Pedig az állattenyésztés a falvakban e szervezetek nélkül szinte lehetetlen. Azért ezek a szervezetek létrejönnek és érvényesülnek a viszonyok nyomása alatt. Miért is az, ki a jogosság mértékét az alapul fekvő gazdasági igény szükséges voltában, s gazdasági igazságosságában látja, nem tagadhatja meg azon, a nép szokásjogában létező jogtételnek elismerését, melyet előadó akként állít föl, hogy ott, ahol az 1894. XII. tcz. keretébe bele nem illő nyomásos és legeltetési közösségek vannak, azok külön írásbeli szabályok nélkül is, egyrészt önálló jogalanyoknak tekintendők, másrészt az ezen közösségek keretébe tartozó parcellák csak akkor vorhatók ki, ha a közösség további fönnmaradása az illető érdekeltek nyilvánvaló anyagi hátrányával járna, és az ily szervezetekre vonatkozó megállapodások harmadik személyekkel szemben is hatályosak. E közösségek képviselője rendszeresen a községi előjáróság hivatása.

Ismertette ezután előadó az egyházi községek és egyéb községek körében jelentkező különösségeket.

Különfélék.

— **Concha Győző** Politikája második kötetének első fele jelent meg. A közigazgatástan nagy részét öleli fel, szerző Alkotmánytanára, nevezetesen annak végrehajtó hatalmi részére támaszkodva. A most megjelent 450 oldalra terjedő rész tárgyalja a közigazgatás alaptanait, a közigazgatást mint tárgyilagos jelenséget, a közigazgatástan keletkezését és a közigazgatástan három fontos feladatcsoportját, u. m. a statisztikai és népmozgalmi igazgatást, a rendőri igazgatást és a közegészségi igazgatást. A hátralevő közművelődési és szociálpolitikai rész külön félkötetnek van fentartva. A most megjelent munka is, miként szerző Alkotmánytana, magas tudományos színvonalon mozog; s amellet, hogy a világirodalom termékeit kimerítően ismerteti, különös gondot fordít a magyar irodalomra. Ily munka megjelenése irodalmi esemény-számba megy. Bővebb megbeszélésére visszatérünk.

— **Dr. Raffay Ferencz** eperjesi jogtanárnak tavaly megjelent műve: A magyar magánjog kézikönyve, második javított és bővített kiadásban sajtó alatt van s a folyó év végén kerül könyvpiazcra, két kötetben, az első kiadásnál jóval nagyobb terjedelemben. A második kiadás, amelynek 16 K az ára, szintén Sziklai Henrik eperjesi könyvkereskedőnél jelenik meg.

— **A tárgyalási módor.** Ez a tárgy ugylátszik, kiapadhatatlan. Pedig nem tudunk ahhoz sehogyse hozzászokni, hogy a főtárgyalási elnökök a vádlottak és tanuk eljárása fölött kritikát gyakorolnak, velük szemben személyeskedésre ragadtatják magukat. Azt sem tudjuk megérteni, miért kell az intelligens tanukkal „hallja maga” stílusban beszélni és őket guny tárgyává tenni. Ugy a vádlott, mint a tanu a bíróság tagjaival, különösen az elnökkel szemben teljesen védteletlenek, mert ha a bántó észrevételeket magukról elhárítják, vagy éppen a gunyolódás, vagy megrovás miatt tiltakoznak, az elnök a saját ügyében egyszersmind bíró is lévén, azonnal kéznél van a rendbüntetés eszköze.

Ugyancsak kinos helyzetbe jut gyakran a védő is, aki vel az elnökök szintén éreztetni szokták nem tetszésüket, szavaikat minduntalan kritizálják, sőt kelletlenkedő, bántó megjegyzések is elég gyakoriak a törvényszékek tárgyaló termeiben. A „vénaasszony” kifejezés a védővel szemben még enyhe szellemeskedésnek mondható. A védő ilyenkor vagy erőt vesz indulatán és a védői tekintélyen ejtett csorbát az

ügy érdekében türi, vagy indulatosan visszafelel, ami az ügynek is árt, de a tekintélynek sem használ, mert a rendreutasítást még keményebb formában kapja meg.

Az érdemekben gazdag, tudásban és tehetségben kiváló elnököknek ez a rossz szokása annál veszedelmesebb, mert elragad a kezdő fiatal bírakra is.

A büntető járásbíróság egyik fiatal albirája a napokban rászólt a vádlottra, ne beszéljen annyit; a vádlott erre megtegetődzve csendesesen csak annyit mondott: védekezni csak szabad. Erre azonnal kész volt a bíró a 10 K rendbüntetés kiszabásával. Egy polgári járásbíróági albíró azért utasított rendre egy ügyvédet, mert helytelenül — nyilvánvalóan jóhiszemű tévedésből — azt merte állítani, hogy valamely tényállítás az előző tárgyalási jegyzőkönyvbe fel van véve.

Némelyik albíró egy egy délelőtt 8—10 rendreutasítást, meg bírságot is kívág, nem szólva a közben elejtett kiszólásokról és kritikai megjegyzésekről.

— **Teljes-ülési döntvény.** A kir. Curia büntető szakosztálya f. é. nov. 6-án a következő teljes ülési döntvényt hozta: A Btk. 270. §-ának 2. pontjában és a kir. Curianak 1883. évi június 13-án hozott 22. számú teljes-ülési határozatában kifejezett az a szabály, mely szerint a bűnvádi eljárás közhivatalnok elleni hivatali kötelességeire vonatkozóan állított olyan tény miatt, mely valódisága esetében bűnvádi vagy fegyelmi büntetést vonna maga után, hivatalból, de csak felhatalmazás folytán indítandó meg, akkor is alkalmazandó, ha közhivatalnok ellen elkövetett, a Btk. 260. §-ában meghatározott rágalmazás esete forog fenn.

— **A budapesti ügyvédi kamara** legutóbbi választmányi ülésében elhatározta, hogy a *Magyar Jogászegylet* alapító tagjainak sorába lép. A jogászegylet propaganda bizottsága felkérést intézett az összes ügyvédi és közjegyzői kamarákhoz, hogy ezt a példát kövessék. Igazságügyi hatóságaink vannak első sorban hivatva arra, hogy a jogászegyletet működésében támogassák. Az alapító tagsági díj 400 K és az alapító tagok megkapják az egyesület összes kiadványait.

— **A gondnokság alá helyezés és megszüntetés** iránti ügyek kényes természetüknél fogva nem valók nyilvános tárgyalásra. Csak helyeselhettük tehát a budapesti kir. törvényszéknél lévő azon szokást, hogy a tárgyaló bíró a tárgyalás alá kerülő ügyben nem érdekelt feleket és ügyvédekét távozásra kéri fel. De már azután az sehogyse kellems állapot, hogy a várakozó felek, ügyvédek, tanuk, néha 10—15-en is, egy teljesen sötét, nappal is egyetlen pislogó gázlánggal világított előszobában kénytelenek a szolgaszemélyzettel együtt néha órákat várakozással eltölteni. (*Ügyvédi körökből*).

— **A községi jegyző munkadíja.** A következő érdekes határozatokat közölte az *Ügyvédek Lapja*: 2995/904. sz. Csenei járás főszolgabírájától: Koreck Nándor tamásfalvi községi jegyző az 1886. évi XXII. tcz. 90. §-ának a) pontjába ütköző fegyelmi vétség elkövetésében vétkesnek mondatik ki és ezért 15 nap alatt, különbeni végrehajtás terhe mellett a jegyzői nyugdíjalap javára fordítandó 30 K pénzbüntetésre ítéltetik. Egyben Balázs Róza, Péter Mátyás, Molnár Menyhért tamásfalvai lakosoknak eszközölt magánmunkát címén munkadíja 1000 K-ban állapittatik meg, mely összegből 940 K-t felvevén, kötelesek még Péter Mátyás, Molnár Menyhért és Balázs Róza tamásfalvai lakosok 15 nap alatt különbeni végrehajtás terhe mellett egyetemleg Koreck Nándor községi jegyzőnek 60 K-t megfizetni. A költségek megtérítésében egyetemlegesen elmarasztaltatnak, fenmarad joguk egymással szemben az egyetemlegességi kötelezettségen felül fizetett összegek erejéig vélt igényeiket rendes bírói uton érvényesíteni. Indokok stb. — 4341/904. sz. Torontálvármegye alispánja: Az elsőfoku véghatározatot okaiból helybenhagyom. — Magyar kir. belügyminiszter: Torontálvármegye alispánjának Nagybecskerek. Az 1904. évi október 6-án 25916. sz. a. hozott határozatának azon részét, mely szerint az elsőfokon hozott főszolgabírói határozat helybenhagyása mellett Koreck Nándor tamásfalvi községi jegyzőnek magánmunkálati díja özv. Balázs Györgyné szül. Varga

Róza tamásfalvi lakos és társai ellenében 1000 K-ban állapított meg és nevezettek az ebből még hátralékos 60 K összegnek a jegyző részére való kifizetésére egyetemlegesen köteleztettek, özv. Balázs Györgyné felülvizsgálati kérelme folytán a főszolgabírói határozat illő részével együtt ezennel megsemmisitem. Mert a 126000/902. sz. belügyminiszteri rendelettel kiadott ügyviteli szabályzat a községi és körjegyzők részére 92. §-ának világos rendelkezése szerint a főszolgabíró és alispán a fent kitett kérdésben határozni nem volt illetékes. Budapest 1905 január 13-án. A miniszter helyett: Széll s. k. államtitkár.

— **Mikor nincs helye ellenőrző szakértőnek?** Kir. Curia: A semmiségi panasz elutasítatik. Indokok . . . az ellenőrző szakértőnek a szemle ismerete nélkül való véleményadása súlyllyal nem bírhat. Magának a szemlének a tárgyalás elnapolásával ismétlése egyedül azon célból, hogy az ellenőrző szakértő esetleg eltérő véleményt terjeszthessen elő, ellenkezik az intézmény céljával és az ügymenet érdekével. (1905 okt. 26. 9177. I. Bt.)

— **A régensség a magyar közjogban.** Dr. Krüger Alajos ily című 67 oldalra terjedő tanulmányában a régensség jogintézményét jogtörténeti és közjogi szempontból tárgyalja, egyszerűs mind összehasonlító tanulmányt is tevén a különböző államok vonatkozó jogszabályai között.

— **Bűnügyi judikatura.** A rágalom a valótlán tények elterjesztése által keletkezik s aki ebben a terjesztésben maga közreműködik, anélkül, hogy a tények valódiságáról meggyőződött volna, a rágalmazás vétségét elköveti, tekintet nélkül arra, hogy a hír forrását megjelölni képes-e vagy nem, és nem szünteti meg bűnösségét az a körülmény, hogy a saját megbírása szerint a hír szerzőjének szavahihihetőségében bízva terjesztette a valótlán tényeket. Mit sem változtat ezen a felfogáson az a körülmény, hogy a hír állítólag hatósági forrásból merített, mert ez csak abban az esetben szolgálhat büntethetőséget kizáró okul, ha a sajtótörvény 14. §-ában foglalt hatóságok vagy testületek iratai, vagy nyilvános ülései hiv szellemében közöltetnek. A rágalmazásnál a szándék megállapításához elegendő az a tudat, hogy a tények, amelyek valakire vonatkozóan állítatnak, valódiságuk esetén a bűnvádi vagy fegyelmi eljárás megindítására okul szolgálhatnak, vagy azt a közmegvetésnek tennék ki, s rágalmazás foroghat fenn akkor is, ha az illető nem tudta, hogy az állított tény valótlán. (I. Bt.) — Vádlott a járásbíróshoz benyújtott felfolyamodásában egy albiró hivatali kötelességeire vonatkozóan állított oly valótlán tényeket, melyek valóságuk esetén az albiró ellen a fegyelmi eljárás megindításának okát képezték volna. Ez a cselekmény a Btk. 262. §-ában meghatározott rágalmazás vétségének megállapításához megkívántató nagyobb nyilvánosság hiányában csakis a Btk. 258. §-a szerint minősülő rágalmazás vétségét képezi. (I. Bt.) — Vádlott a tőle vett gép vevője által elfogadott, kelet és lejárát nélküli váltót, azon megállapodás ellenére, hogy ez a váltó a vevő részére szállítandó varrógépnak négy negyedévi részletben fizetendő vételárának fedezésére szolgál, a vevő beleegyezése nélkül, lejáráttal, kelettel és teleppel kitöltötte és azt arra használta fel, hogy a váltót egy harmadik személyre forgatván, ezáltal az aláíró ellen, ezen fenti váltói kötelezettség létezése bizonyíttassék. Ez a cselekmény a Btk. 404. §-ába ütköző, s a 403. §. 1. pontja szerint minősülő okirathamisítást állapítja meg. (I. Bt.) — A Curia felülvizsgálta, vajjon a vádlott által használt kifejezések nem haladták-e meg azt a mértéket, amely szerint a séftettéhez hasonló ténykedéseket közfelfogás szerint megítélni szokás, hogy tehát vádlott következtetéseivel és azok kifejezésével nem ment-e túl a helyesen felfogott hírlapírói kötelesség határain. (I. Bt.) — A BP. 370. §-a értelmében a helyesbítő eljárást nem az esküdtbírósnak elnöke, hanem csak az esküdtbírósnak van jogositva elrendelni, azonban az elnökök ezen eljárása esetleg csakis alak semmiségi okot képezhetne, mint ilyen pedig nem tartozik a BP. 384. és 427. §-aiban felsorolt azon semmiségi okok közé, amelyek hivatalból veendő figyelembe. (I. Bt.) — A tábla felmentő ítélete ellen a vádlott a BP. 385. §. 1. c) pontja alapján azon okból jelentett be semmiségi panaszt, mert nem tartja magát beszámíthatatlannak s az írásbeli indokok szerint a kir. tábla ítéletének indokait azért tartja téveseknek, mert nem a beszámíthatóságot kizáró elmebetegség miatt, hanem érdemi okokból lett volna a vád alól felmentendő. Ezen semmiségi panasz visszautasított,

mert az ítélet indokai ellen a kir. Curiahoz jogorvoslat a törvény értelmében nem használható. (I. Bt.)

— **A kassai javítóintézetet** illetőleg feljegyzésre méltó, hogy az ott készült finom bőrárak egy részét bécsi czégeknek adják el. Az intézet egyik családfője javító-intézetből került ki.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **A büntető bíró taktikája.** *Krimináltaktik* cím alatt Weingart Albert törvényszéki elnök vizsgálóbírák kézikönyvét adta ki.

— **Az esküdtek és schöffék napidija.** A bajor képviselőház a minap elhatározta, hogy a kormány a szövetségi tanácsnál odahasson, hogy az esküdtek és schöffék napidija tárgyában a birodalmi törvényhozás intézkedjék. A miniszter kifejtette, hogy az igazságszolgáltatásnak nemcsak jogilag kell a lehető legjobbnak lennie, hanem a nép felfogásával is állandó kapcsolatban kell állania, hogy a nép minden rétegében a lehető legnagyobb bizalmat élvezze. Evégből szükséges a laikus elemnek rend- és osztálykülönbség nélkül való minél nagyobb részvétele az igazságszolgáltatásban, ami csak úgy érhető el, ha az esküdtek és schöffék részére birodalmi eszközökből napidijak állapíttatnak meg, vagy az egyes szövetségi államok felhatalmaztatnak, hogy saját pénzükből napidij alakjában kárpótlást nyújthassanak.

— **Az orvosi klientéla eladása.** A francia bíróságok nem tartják érvényesnek azokat az ügyleteket, melyekkel orvosok klientélájukat pénzbeli ellenérték fejében egymásnak átengedik. A szajnai törvényszék ujabban kimondotta egy ítéletében, hogy az ilyfajta ügyleteket azért nem lehet elismerni, mert a betegeket tisztán az orvos személyes tulajdonságai fűzik az orvoshoz.

— **Elidegenítési tilalom a francia örökjogban.** A francia gyakorlat az elidegenítési tilalmakat csak akkor ismeri el, ha korlátozott időre szólnak s ha megszabásukat valamely komoly érdek indokolja. Az öröktagyó 100,000 frankot hagyott unokáinak azzal a kikötéssel, hogy az összeg kamatait tíz havonként fogja a közjegyző fizetni, a tőkét azonban csupán házasságuk bekövetkeztekor fogják megkapni. A szajnai törvényszék a hagyományban foglalt elidegenítési tilalmat korlátozottnak és megengedhetőnek tartottat mert az elidegenítési tilalom egy megjelölt időpontban vége, ér. A felelbezési bíróság az elidegenítési tilalmat érvénytelennek nyilvánította, mert a hagyományozott dolog elidegenítését egy bizonytalan időpontig, a hagyományosok haláláig megtiltja s így olybá veendő, mintha korlátlan időre terjedne.

— **Erkölcsei kár az olasz joggyakorlatban.** Az olasz joggyakorlat álláspontja szerint az erkölcsi kár fejében épugy jár kártérítés, mint az anyagi kár fejében, mert a jog egyaránt részesíti védelemben az erkölcsi, mint az anyagi érdekeket. Ez a felfogás jut kifejezésre a palermói s a turini semmitőszékeknek és számos felelbezési bíróságnak legutóbbi ítéleteiben. A nápolyi semmitőszék azonban egy újabb ítéletében kijelentette, hogy a tisztán erkölcsi természetű érdekeknek, mint az egyéni méltóságnak, a családi érzelmeknek megsértése nem kárpótolható anyagi módon.

Az állandó joggyakorlat csak a vétségek s nem a szerződések körében ismeri el az erkölcsi sérelem pénzbeli kárpótlásának elvét.

A Magyar Jogászegylet december 2-án (szombaton) este hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utca 10.) teljes-ülést tart, melynek tárgya: Dr. Imling Konrádnak a földbirtok mozgósításáról tartott előadásának folytatódólagos megvitatása. Felszólalók: Dr. Éber Antal, dr. Hegedüs Loránd, dr. Imling Konrád. — Vendégeket szívesen lát az egylet.

Irodavezetőnek ajánlkozik nagyobb fővárosi vagy vidéki ügyvédi irodába 9 év óta önállóan gyakorló ügyvéd. Címét közli a kiadóhivatal.

11419

Forgalmas irodáját elcserélné vidéki ügyvéd fővárosival. Czim a kiadóhivatal megadja.

11424

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

SZERKESZTŐSÉG:

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

KIADÓ-HIVATAL:

Zöldfa-utca 25. sz.

Egyetem-utca 4. sz.

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési díj: félévre — 12 kor. negyedévre 6 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A közigazgatás egyszerűsítése. *Dr. Márkus Dezső* kir. ítélő táblai bírótól. — A váltóóvás reformja. *Dr. Glücksthal Samu* budapesti ügyvédtől. — *Törvénykezési Szemle:* Az ingatlan árverési vevője a leütéssel szerzi-e meg az ingatlan tulajdonjogát, avagy csak tulajdonjogának telekkönyvi bekebelezésével? *Dr. Kruk Elemér* budapesti ügyvédtől. — Különfélék.

Melléklet: Döntvénytár. — Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonata Budapesti Közlönyből.

A közigazgatás egyszerűsítése.

I.

Az állami tisztviselők országos egyesületének megbízásából *dr. Detre László* ur előadói tervezetet készített a közigazgatás egyszerűsítéséről, amelyet e lap más helyen kivonatolva ismertet és amelyet én is csak ebből a kivonatból ismerek. Erre a fölötté értékes és érdekes tervezetre, amely szerzőjének kiváló avatottságáról és nagy körültekintéséről tanuskodik, akarok a következőkben néhány bíráló megjegyzést tenni, kiegészítve ezeket néhány oly újítás javaslatával, amelyeket egyfelől a közigazgatás egyszerűsítése, másfelől annak javítása érdekében szükségeseknek vélek.

Teljesen osztozom a tervezetnek amaz óhajlásában, hogy *a tisztviselő kar minőségét javítsuk és hogy a protekciónak ma szokásos módja valahára megszűnjék.* Osztozom abban a nagyon üdvös indítványban, hogy a *miniszteriumokban, az osztályvezetők kivételével, oly tisztviselők végezzenek szolgálatot, akik állandóan a középponton kívül működtek,* olyképpen, hogy csak néhány esztendeig alkalmazzák őket a középpontban, hogy azután az itt szerzett tapasztalatokat ismét a külső szolgálatban értékesítsék, ily módon helyt adva ismét újabb erőnek, akik a maguk tapasztalatait fogják a miniszteriumok különböző ügyosztályaiban a köz javára fölhasználni, magától értetődően, hogy osztályvezető sem lehetne más, mint aki ilyen váltakozó szolgálatot látott volt el. Ez a váltakozó rendszer kétségtelenül legbiztosabban vezet ahhoz a célhoz, amelyre törekednünk kell, ha valóban kitűnő, de egyuttal gyors és olcsó közigazgatást óhajtunk, amely kizáróan az ország és minden egyes polgárának legnagyobb javát tartja szemmel. Ez a cél pedig: elméleti tudással párosított sokoldalú képzettség és gyakorlat s a néhány éves középponti szolgálattal váltakozó külső szolgálat. Ez csaknem lehetetlenné teszi azt a bizonyos burokratizmust, amelynek öncélja az illető tisztviselőnek mennél jobb ellátása, tekintet nélkül az ország állapotára és a közönség bármily jogos igényére, melynek réme minden, bármennyire józan és célszerű újítás vagy egyszerűsítés, de amely viszont joggal réme mindazoknak, akik abban a hitben élnek, hogy a tisztviselő csakis a közönség kedvéért van és hogy ennek minden jogos óhajlását a legelőzékenyebben, a leggyorsabban és legegyszerűbben köteles teljesíteni.

Az elméleti kiképzés kérdésében azonban már nem lehetek egy véleményen a tervezettel.

A modern közigazgatás ugyanis annak ellátójától oly sokféle tudást, oly széleskörű műveltséget, annyi emberismeretet követel (a szivjóságot és a legjobb modort, mint amely magától értetik minden köztisztviselőnél, csak ezért nem említem föl külön a minősítő kellékek közt), hogy tőle természet-

szerűen azt a legnagyobb kvalifikációt kell követelnünk, amelyet az ügyvédtől és a bírótól követel a törvény, hiszen a főbb közigazgatási tisztviselő működésének tere, törvényes és természetes hatásköre sokkal terjedelmesebb, mint akár az ügyvédé, akár a bíróé. Ezt a minősítést annál inkább követelhetjük tőle, mert a közigazgatás főbb tisztviselői (szolgabíró, főszolgabíró, alispán, polgármester, pénzügyigazgató, rendőrfőkapitány) napról-napra több ügyben bíraskodnak is — hogy helyes-e ez a rendszer vagy sem? most nem kutatom, — bíraskodásuk pedig számtalanszor sokkal érezhetőbben érinti az egyesnek magánjogi érdekkörét, mint sok magánjogi vitának rendes bírói eldöntése. A nagyobb minősítés követelése senkire sem jár jogsértéssel, de biztosítaná a jobb, a méltányosabb elintéztést és fokozná a közönség bizalmát a közigazgatási tisztviselőkben is.

Mert, úgy gondolom, lehetetlen a végtelenségig föntartani azt az ellentétet, amely a közigazgatás és a bíraskodás közt ma fönáll. Igaz, hogy a függetlenségnek azt a mértékét, amelylyel a törvény a kir. bíróságok tagjait folruhazza, lehetetlen a közigazgatás tisztviselőinek is juttatni, mert itt nem lehet mellőzni a főlebbvalók utasító jogkörét az ügyek érdemének elintéztése körül is. Ebből azonban még nem következik szükségképpen a mai nagy ellentét, hanem egyfelől az, hogy mennél több ügyet kell a független bíróság hatáskörébe utalni, másfelől az, hogy a közigazgatási tisztviselőnek képzettségét fokozva, ezzel a mainál több jogcímet adunk neki arra, hogy a közönségtől több bizalmat, főlebbvalóival szemben több függetlenséget követelhesen. Végre is minden állampolgár követelheti, hogy legkisebb ügyét is (mely néha csak a tisztviselő szemében jelentéktelen) a törvény alapján igazságosan, alaposan és gyorsan intézzék el. Maradhat-e tehát civilizált államban továbbra is a szolgabíró fogalma (megengedem, ha már legtöbbször alaptalanul) azonos az önkényeskedő basaskodásával és szabad-e vele szemben ellentét gyanánt ragyogtatni a részrehajlatlan, a megözelíthetetlen, a független és elfogulatlan királyi bíró glóriáját? Miért alkalmazhassa a közönség a közigazgatási tisztviselőre még mindig a „plus valet favor in judice, quam lex in codice” középkori közmondását s miért lehessen csakis a királyi bíróra mint egyedül „justus ac tenax vir”-re rámutatni, a kiről nyugodtan elmondhatjuk, hogy „etsi fractus illabatur orbis”, minden befolyással szemben „impavidum ferient ruinae”.?!)

Avégből, hogy teljesen megszűnjének a máris örvendően fogyó panaszok a közigazgatási tisztviselők jogérzetének és képzettségének hiányossága okából, gyökeresen végtét kell vetni a mai minősítő rendszernek és oda kell törekedni, hogy az 1869: IV. tcz. 1. §-ának ama bölcs kijelentése, mely szerint „az igazságszolgáltatás a közigazgatástól elkülönítetik”, ne jelenthesse többé azt, hogy közigazgatás és igazságszolgáltatás egymást kizáró fogalmak. Épen ezért, mert mindenki óhajta, hogy a társadalmi és állami életnek csaknem minden mozzanatát felölölő közigazgatás terén is föltétlenül csakis jog, igazság és törvényesség uralkodjék, mellőzhetetlenül egyenlővé kell lennünk a főbb közigazgatási tisztviselők kvalifikációját azzal, amelyet bírótól és ügyvédtől követel a törvény.

Ellenben nem helyeselném, ha a kezelő szaktól azzal az államvizsgálattal terhelnék, amelyet a tervezet javasol; nem

helyeselném a következő okokból, amelyek egyéb nagy horderejű, bár kissé messze fekvőknek látszó társadalmi és gazdasági kérdésekkel függnek össze, amelyek azonban ama szerkesztésből kifolyóan, amely az összes társadalmi kérdéseket egybefűzi, a legnagyobb figyelmet érdemlik.

Régi bajunk, hogy középiskoláink túlszűkösödésük miatt, amelyet pénzügyi viszonyaink okából lehetetlen megszüntetni az iskolák és a tantervek szaporítása után, képtelenek azt az eredményt fölmutatni, amely nemzeti művelődésünk érdekében kívánatos lenne. Ennek a túlszűkösödésnek az okát azonban, fájdalom, nem csak abban lehet keresnünk, hogy túlsokan vágyódnak amaz ismeretek megszerzésére, amelyeket a középiskola nyújt, hanem abban, hogy a köztisztviselők minősítéséről szóló 1883. I. tcz. sok oly tisztviselőtől követeli a középiskolai érettségi vizsgálat letételének vagy a jogvégzettségnek, esetleg még nagyobb képzettségnek igazolását, akik ama hivatalokat, amelyek betöltésére hivatva, ilyen minősítés híján is kitűnően elláthatnák. Ehhez járult, hogy az egyéves önkéntesség kedvezményét is a középiskolai érettségi bizonyítvány adja meg, ami újabb ok a középiskolák és csaknem természetes következtetésként a jogi főiskolák ellepésére, mert hiszen nálunk vajmi kevés fiatal ember kerül el az egyetemi évek kellemességeit, ha már érettségi bizonyítványt szerzett.

Innen van, hogy oly szerfölött sokan vannak a középiskolában és a főiskolákon, akiket nem a tudománysszomj, nem a tanulás vágya, nem hivatottság érzete, hanem egyes egyedül az a szempont vezet oda, hogy valahogyan megszerezzék a törvényszabta minősítést valamely hivatal elérésére. Ebből a tömegből kerül ki a burokrata (e szó rossz értelmében), az a tisztviselő, aki hivatalát csak ellátásának eszközeül tekinti, aki sohasem, vagy csak kellenként és rosszul dolgozik, aki szünetlenül elégedetlenkedik, intrigál, panaszkodik, folytonosan fizetésjavítást és előlépést követel. Ezeknek a tisztviselőknek számát pedig csak gyarapítaná a tervbe vett kezelő államvizsgálat, mert a magasabb képzettségű kezelő tisztviselő nem érné be nyugodtan azzal, hogy pályája a VIII. fizetési osztálylyal véget érjen.

Nézetem szerint első sorban az egyéves önkéntesi intézményt kellene átalakítani olyképpen, hogy ezt a kedvezményt a középiskola vagy — az átalakítandó — polgári iskola hat osztályának elvégzése után is meg lehessen kapni, azzal a különbséggel, hogy az ilyen egyéves önkéntesek nem tennének tisztviselő vizsgálatot, hanem a legmagasabb altiszt fokozatot lennének kötelesek megszerezni. Viszont a középiskola vagy a polgári iskola hat osztályának elvégzése minősítőül szolgáljon arra, hogy az ifjú 16—18 éves korában kezelő gyakornok minőségében közszolgálatba lépjen és hogy 2—3 évi gyakornokoskodás után, amelynek ideje alatt legfőleg 600 K segélydíjban részesülne, a kezelő vizsgálatot letehesse. Ily módon a közszolgálat minden ága eléggé képzett kezelőszemélyzethez jutna, amely a fiatal kor kedvével és fogékonyságával látná el tennivalóit és amely a gyakornokoskodás ideje alatt főlegessé tenné a *napidíjasoknak* az államra annyira megszégyenítő *állandó* és nem csakis kivételes, kisegítő célra való alkalmazását (ez utóbbi témával érdemes lesz máskor külön is foglalkozni). Ennek a kezelőszemélyzetnek a tagjai azután fokozatosan előléphetnének a XI. fizetési osztályból a VIII. osztályba, úgy, hogy 33 éves szolgálat után ennek az osztálynak első fizetési fokozatát is elérhetnék, ami okvetlenül fokozná a buzgalmat és azt a kedvet, amely nélkül semmiféle munka értékes nem lehet.

Nem vagyok híve a kizáróan *automatikus előlépésnek* sem, melyet a tervezet javasol. Igaz, hogy minden kifogástalan, helyesebben: fegyelmi tekintetben nem kifogásolt tisztviselő megkövetelheti, hogy szolgálati időben és korban való előrehaladását az anyagiak szempontjából is figyelembe vegyék, hiszen a fokozódó egyéni és családi szükségletek ezt elutasíthatatlan követeléssé teszik reá nézve. Az automatikus előlé-

pésnek biztossága azonban nagy veszedelme a közszolgálatnak és károsítása a különösen törekvő és buzgó tisztviselőnek. Mert az emberek átlaga nem szeret többet dolgozni, mint amennyire okvetlenül köteles. Ha tehát a tisztviselők átlaga tudja, hogy bizonyos számú év elteltével okvetlenül magasabb fizetési fokozatba, illetve osztályba jut: akkor éppen csak annyit és úgy fog dolgozni, hogy a fegyelmi eljárást elkerülje, ez pedig, főlegesen bővebben fejtegetnem, megölője minden magasabb szempontnak, minden ambíciónak, minden buzgalomnak.

A helyes megoldást abban látnám, ha, az automatikus előlépésnek elvben kimondásával, megmaradna a kinevező hatóságnak az a joga, hogy minden összlétszámnak bizonyos hányadát — 25—30%-át — soron kívül is előléptethesse, hogy ily módon nemcsak buzdítóan hasson, hanem meg is jutalmazhassa azokat, akik kitűnő tulajdonságaikkal, tudással és szorgalmukkal kiválnak társaik közül, s akikkel szemben a legnagyobb igazságtalanság lenne bevárni az előlépés idejének automatikus bekövetkezését.

Dr. Márkus Dezső,
kir. ítélőtáblai bíró.

(Bef. köv.)

A váltóóvás reformja.*

A különböző javaslatok közül, melyek az óvás reformjára vonatkoznak, a legegyszerűbb és legradikálisabb az, amely az óvás teljes eltörlésére irányul. Akik ezen gyökeres reformnak hívei, azzal érvelnek, hogy az óvás nem egyéb, mint annak a bizonyítására szolgáló eszköz, hogy a váltó az intézvénnyezettnék, vagy a telepesnek bemutatott és hogy ott fizetés nem történt.

Azzal érvelnek továbbá, hogyha pedig bizonyítási eszköz az óvás, úgy a bizonyítékok szabad mérlegelése korában feleslegessé vált épen a váltóeljárásban a legszigorubb: a közokirat általi bizonyítást megtartani. Teljesen megfelel a célnak, ha a váltóbirtokos tetszésére bízatik az, hogy mily bizonyítékokat kíván a megtörtént bemutatás bizonyítására felhasználni. Ne legyen kizárva, mondják, sem a magánokirat, sem a tanúk általi bizonyítás. Sőt vannak, akik azt vallják, hogy a bizonyítás háritassék át a kifogásoló félre, vagyis aki azt vitatja, hogy az intézvénnyezettnél, illetve a telepesnél bemutatás nem történt, az legyen kötelezve ebbeli kifogásának bizonyítására, mivel a valószínűség a mellett szól, hogy a váltóbirtokos saját érdekében a váltóösszeg beszédése céljából bemutatja a váltót és nincs semmi ok annak a feltételezésére, hogy törvényes kötelezettség nélkül a váltóbirtokos a váltót bemutatni nem fogja.

Ezen indoklás nem fogadható el, mert a váltóeljárás gyorsasága, egyáltalában az a rövid élet, mely a váltót jellemzi, lehetetlenné teszi, hogy a bemutatás megtörténtének kérdésében hosszadalmas bizonyítási eljárás keletkezzék. Ennek a kérdésnek a bizonyítási keretbe való bevonása nálunk a perek egész seregét szülné, mert a rosszhiszemű adósnak könnyű és egyszerű módját adná a perelhúzásnak. Ha a lejáratkori váltóbirtokos volna az egyetlen személy, mely felperesként érdekelve lehetne a váltóból folyólag, úgy tényleg nem volna szükség az óvás kényszerére, mert az óvás elmaradásával, illetve közokirat jellegével bíró bizonyíték beszerzésének mellőzésével a váltóbirtokos hitelező csak a maga dolgát és a maga processualis helyzetét nehezíti meg. De a váltóbirtokos mandataria minden előzőnek, kinek további előzője van és ő ezen jellegéből folyólag örködni tartozik az ily előzőnek processualis érdekei felett is. Az pedig joggal követelheti, hogy a megtörtént bizonyításról az ő számára oly bizonyíték szereztessék, mely őt perrendszerűleg hátrányos és az adós rosszhiszeműségétől függő helyzetbe nem hozza.

* Az O.M.K.E. választmánya elé terjesztett előadói vélemény.

További bizonyítékként felhasználják azon körülményt, hogy az óvás feleslegessége vagy jobban mondva nem okvetlen szükségessége kitűnik abból, hogy az óvás már mai jogrendszerünkben is elmaradhat, ha azt a váltóra vezetett nyilatkozattal a váltókötelezett elengedi. Ez azonban csak a fenti ellenvetésünk alaposságát igazolja, mert az, aki nem kíván sem magával szemben közokirati bizonyítékot, sem nem kívánja ilyennek beszerzését előzője elleni visszkérésére fenntartásához, az nem panaszkodhatik jogtalanságról, ha az történik, a mit épen kíván. Meg kell még jegyezni, hogy egyes törvényhozások, mint az olasz, a román, a lemondást nem írottak tekintik, mert az óvásnak nem hajlandók tisztán az egyént érdeklő karaktert adni. A németországi viszokat pedig jellemzi, hogy az oly váltót, melyre egy váltókötelezett az óvás nélküli clausulát írta, a német nagy pénzüzetek kizárják a leszámítolásból, de kétségtelenül csak azért, mert ez a többi váltókötelezett szempontjából hátrányos mulasztásokra adhatna alkalmat.

A kik a kötelező óvás eltörlése mellett érvelnek, azok szeretnek Anglia és az Amerikai Egyesült Államok példájára hivatkozni. A példa nem talál, sőt inkább az eltörlés szükségessége ellen bizonyít.

Mindenekelőtt kiemelendő, hogy Angliában és Amerikában az óvás kötelező volta csak a belföldi váltókra, az Inland Bills re van eltörölve. Amerikában pedig már nem tekintik azon váltót, mely az unio egy másik államára szól belföldi váltónak. Ez már foreign bill, tehát lényegesen csökkentették a reform kereteit. Angliában pedig a bankok, annak dacára, hogy nem kötelező az óvás, mégis óvatoltatják, illetve jegyeztetik a nem honorált váltókat.

A váltóóvás eltörlése mellett ezek szerint nyomós és feltétlenül elfogadható indokot nem tudtak harczba vinni, a mi magától is értetődik, ha megfontoljuk, hogy az óvás a legkitűnőbb bizonyítási eszköz a kereseti igénynek az előzők elleni fentartására.

De ellene vagyunk még más okból is annak, hogy az óvás teljesen elmaradjon. Az óvás hatékony eszköz a fizetés kikényszerítésére. Az óvás egy signe de gêne, mint ahogy a francziák nevezik: egy actus, mely a fizetést nem teljesítő adóst kellemetlen, hogy ne mondjuk megszégyenítő helyzetbe hozza. Gyengébb eszköz a pernél, de mégis elég erős arra, hogy hasson minden adósnál, ki hirnévére még sulyt fektet. Az ily kereskedő mindent elkövet, hogy elkerülje ezt a hirnévét rontó aktust. Ha eltöröljük az óvást, rohamosan fog emelkedni azok száma, akik pontosan nem fizetnek, mert a fizetési határidő merevségének egyedüli eszköze megszűnt vele létezni.

Ha ki is tűnt az eddigi fejtegetésekből, hogy az óvás eltörlése tulságosan radikális és veszedelmes reform volna, épen annyira igazoltatott azonban annak a szükségessége, hogy az óvást egyszerűsíteni és olcsóbbítani kell.

A XVI. századig az óvás igen egyszerű volt: az intézvénnyezett a váltó hátára egy P. (Protest) vagy pedig S. P. betűt (Soubs Protest) írt és ezen egyszerű bizonyíték elegendő volt a visszkereseti jog fentartására. Körülbelül ennek az utánzatát találjuk meg a belga és az olasz Privatdeklarationban. Ennek megengedhetősége, vagyis facultativ behozatala ellen nem igen lehet hatályos érveket érvényesíteni, mert azon ellenvetés, hogy az intézvénnyezett későbbben tagadja meg aláírásának valódiságát, figyelembe nem vehető; ezen ellenvetést teheti minden váltókötelezett a váltóra vezetett aláírás ellen is és bár sűrűn fordul elő ezen kifogás rossz-hiszemű formában is, még sem gondol senki sem arra, hogy a váltóforgalom biztonsága érdekében követelni kell a váltó-aláírásoknak hiteles helyen való eszközölését.

Ezen reformjavaslat azonban csak parciálisan oldja meg a kérdést, mert az óvások legkisebb számában lesz az intézvénnyezett rábirható arra, hogy a deklaratiót maga vezesse a

váltóra, mert nem kívánható senkitől sem, hogy bizonyos tekintetben fizetéseképtelenségi nyilatkozatot adjon ki saját-kezüleg magáról. Hogy ez mennyire áll, kitűnik abból, hogy Belgiumban az óvásoknak mindössze 15%-a alapszik Privat-deklarationon és ezeknek tulnyomó része is olyan, melyeket a telepes, nem pedig az intézvénnyezett állított ki. Megjegyzendő, hogy az intézvénnyezett szempontjából súlyosbitja a helyzetet azon körülmény, hogy a privatdeklaration ugy Belgiumban, mint Olaszországban hivatalosan regisztrálendő az aláírástól számítandó négy, illetve két napon belül, ami az önbeismerésnek bizonyos nyilvános jelleget kölcsönöz. A regisztrálásnak különben csak az a célja, hogy hamisítások antidatálásokkal lehetetlenné tétessenek.

A Privatdeklaratio módja tehát nem oldja meg teljesen a kérdést.

Éppen így kell féleszköznek tekintenünk az Angliában és Amerikában elfogadott noting-rendszert, mely abból áll, hogy a közjegyző, a megtörtént bemutatás jeléül és annak igazolásául, hogy a váltóösszeg kifizetést nem nyert, a váltóra írja saját kezdőbetűit, eljárásának időpontját, esetleg a be nem váltás okát is, mindezt saját registerébe is bevezeti, az óvási okiratot azonban egyelőre ki nem állítja. Ennek a kiállítása megtörténik, mihelyest a visszkérés megindítása céljából az óvás bizonyítékára szükség van.

A notingnak csak az az egyetlen egy előnye van, hogy csökkenti a költségeket azon esetekben, amelyekben a noting után, de még az óváslevél kiállítása előtt fizetés történik. Mihelyest az óvás kiállittatik, az egész processus megdrágul a noting költségeivel; a kiállított óváslevél ellen pedig ugyanazon ellenvetések érvényesíthetők, melyeket maga az óvás provokál. A szituáció némi javulása kétségtelenül fellelhető a notingban, de javulást különösen azon ellenvetés szempontjából, hogy maga az óvás egyszerűsítették és ne legyen a perek szülőanyja, egyáltalában nem mutat fel.

A reformot meg lehetne valósítani olyformán is, hogy az óvási okiratot egyszerűsítjük, és olcsóvá tesszük, de nem vesszük ki azon közegek kezéből, melyek azt most végzik. Az egyszerűsítés állhatna abból, hogy a külön óvási okirat elmarad, az óvás rövid pár szóval reávezettetik a váltóra, a mi által már elmarad a váltómásolás szükségessége és sok egyéb felesleges alkatrész, úgy, hogy a kellékeknek redukálásával csökken a hibák és mulasztások lehetőségének száma is.

A költségesség pedig apasztható az által, hogy egy minimális tételen kezdve skálaszerűen emelkedik a váltó összege szerint a közbenjárási díj, a kincstári illeték pedig le szállíthatnák egy lényegtelen kis összegre.

Ha ez a gyakorlatban ilyformán keresztülvihető volna, nem is kellene más reformformát keresni, mert a panaszok két indítóoka máris ki volna küszöbölve.

A gyakorlatban ez azonban lehetetlen megoldási mód-nak mutatkoznék. Mindenelőtt utját állja a költségek megkimélésének azon körülmény, hogy közjegyző vagy járásbíró csak a nagyobb helységeken van és így a székhelyen kívül való közbenjárás mindig lényeges költségeket provokál; másrészt különösen a közjegyzőnél, nem kívánható, hogy magas intelligenciája és kvalifikációja mellett oly díjazás mellett járjon közbe a váltóbemutatásoknál, mint a milyenre például a posta tart igényt közegeinek eljárásáért és közbenjárásáért. Nagy erőpazarlás is volna közjegyzőket és járásbírókat oly közbenjárásokra felhasználni, melyeket, miként az a későbbiekből ki fog tűnni, bizvást elvégeztethetünk alárendelt és különös intelligenciát nem igénylő közegekkel.

A nagy reformot a belga minta nyomán kell keresnünk. Belgiumban 1876 óta levélhordók végzik az óvásokat.

A levélhordó kerületében bemutatja a váltót a fizetési helyen. Ha a váltóösszeg lefizettetik, a postahivatal a váltóbirtokosnak átszármaztatja a pénzösszeget; ha nem történik

fizetés, úgy a levélhordó egy nyomtatvány-blockból (carnet à souche) kitép egy lapot, melyet alongeképen a váltóra ragaszt. A lap szövege a következő:

Acte de protêt
Administration des postes. Bureau.....
No.....
Le sousigné a constaté le nonpayement de l'effet de fr.....
payable le 18..... par.....
celuici étant présent
absent
Motifs.....
Un bulletin donnant avis du présent acte a été remis à.....
le..... 18.....
L'agent des postes.

A lap tartalmaz ezek szerint egy rövid szöveget, melyen a szükséges kiegészítéseket a levélhordó minden nehézség nélkül eszközölheti. Ehhez nem kell semmi intelligentia; csak oly adminisztratív sablon munka ez, mint a levélhordónak egyéb munkája, nem hivatkozva példaképpen egyébre, mint a bírósági kézbesítésekre, a kézbesítési vevények pontos kiállítására, vagy a postai megbízások útján való pénzbeszedésekre.

A levélhordónak a váltójogból semmit sem kell tudnia, hogy az óvást felvehesse; a leg-lemibb dolgokra könnyen volna ugyan kitanítható, de ez is felesleges munka és hiábavaló megterhelés volna, mert a levélhordó a váltóbirtokostól pontos utasítást kap arra nézve, hogy hol és kinek mutassa be a váltót. Ezt a rendelkezést kell pontosan végrehajtania, a mihez nem kell nagyobb intelligencia, mint ahhoz, hogy pénzüsségeket kézbesítsen annak és csak annak, a kit illet.

Ezt szükségesnek tartjuk kiemelni, mert a belga rendszernek meghonosítása ellen azon érveléssel élnek, hogy a levélhordónak nincs jogászai tudása és kellő intelligenciája.

Ugyanígy tettek kifogást a levélhordók megbízhatósága ellen, mikor a pénzkézbesítés reformáltatott és az intelligencia ellen, mikor a bírósági kézbesítések végzésére nyertek felhatalmazást. A tapasztalat megtanított mindenkit arra, hogy a posta megfelelt a beléje helyezett várakozásoknak és ennek eredménye, hogy mind nagyobb arányokban halad a postának igénybevétele és előbb-utóbb a bírósági kézbesítések teljesen át fognak menni a postahivatalokra.

Belgiumban az óvások tekintetében is bebizonyította a posta, hogy feladatát meg tudja oldani. 1876-ban a postai óvások száma 6800 volt; 1904-ben már 120,000. Ezen nagyszámú óvás mellett büszkén vallja a belga postaadminisztráció, hogy komoly kifogás, vagy panasz alig fordult elő; mindenestre kevesebb a panasz ezen egyszerű forma mellett a levélhordók ellen, mint a mi komplikált és váltójogi subtilis tudást igénylő óvasleveleinknél a szakszerűleg képzett királyi közjegyzőink ellen. Belgiumban annyira bevált a rendszer, hogy míg kezdetben csak a fizetés hiánya miatt felvett óvásokra terjedt ki a levélhordók hatásköre, ma már törvényes felhatalmazással az elfogadás hiánya miatt felvett óvásokat is végzik. Ily eredményekkel szemben el kell hallgatnia minden oly kritikának, mely postaszolgáknak alkalmatlanságában bírja kiinduló pontját.

Ezen óvásaktusnak meg van az az előnye, hogy egyszerű és olcsó. Oly egyszerű, hogy annak komplikálása az angol notinghoz hasonló intézménnyel, elesik önmagától. Olcsósága pedig természetes, mert a legkisebb helyre kiterjedő postai szervezet feleslegessé teszi a napidíjakat és az utazási költségeket; a csekély interveniálási díjak pedig messze mögötte maradnak a mi közjegyzői közbenjárási díjainknak. Külön kiemelendő még azon előnye is, hogy az óvás nem egy külön okirat, hanem a váltóra vezetett aktus, ami lehetetlenné

teszi a felcserélést és feleslegessé teszi a váltó szövegének hosszas másolását.

A postai óvás felvételét kiegészíti az értesítés, melyet ugyancsak a postahivatal küld annak, aki a váltóbirtokos megkeresésében értesítendőnek lett megjelölve. Ennek megtörténtéről, amint az idézett formulárból kitűnik, az óvási okiratban tesz a levélhordó említést.

Ezen bevált mintának figyelembe vétele mellett tartjuk a magyar váltóóvást és ezzel a magyar váltójogot reformálónak. Fakultative is lehetne a postaóvást rendszeresíteni, vagyis oly formán, hogy a közjegyzői óvás nem tiltatik el, de nem tartjuk ezt ajánlhatónak szociális szempontból, vagyis elkerülendőnek tartjuk még a lehetőségét is annak, hogy az óvás drágaságával megterhelje azt, akit a váltó be nem váltásának körülményei amugy is gyengének jelzenek. Obligatorius formában kívánjuk a postaóvást létesíteni, mely alól csak az adós, illetve telepes által a váltóra vezetett és beismerés formájában adott óvás képezhet kivételt. Az ily beismeréses óvás azonban kijátszás elkerülése végett csak az esetben birjon joghatálylyal, ha az óvási határidőn belül a postahivatal által felülbélyegeztetik és regisztráltatik.

A postai óvás formájára nézve ajánljuk, hogy óvás céljaira a váltók egy borítékban megfelelő utasítással legyenek ajánlott levelek módjára feladhatók. A felvételi állomás továbbítja a borítékot azon postahivatalhoz, melynek területén a bemutatásnak történnie kell. A bemutatást a levélhordó végzi, annak utána pedig a váltót a rávezetett óvással együtt ugyancsak borítékban küldi a postahivatal közvetlenül annak, aki feladóként szerepelt.

Mindezt a postahivatal megfelelő portót szed és ezenfelül csekély díjat azon célból, hogy egy alap teremtsék, melyből elkerülhetetlen tévedések és mulasztásokból származó károk megtéríttetnek.

Ha ezen reform létesül, egy darab atavismust dobtunk ki jogrendszerünkől és amellet egy lépéssel közelebb jöttünk az igazságszolgáltatás és az azzal rokon ténykedések olcsóbbá tételéhez.

Dr. Glücksthal Samu.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az ingatlan árverési vevője a leütéssel szerzi-e meg az ingatlan tulajdonjogát, avagy csak tulajdonjogának telekkönyvi bekebelezésével?

Kiválóbb jogászaik tulnyomó része az ingatlan árverés tényét tulajdonszerzési módnak tekinti, hivatkozva különösen arra, hogy a Curia 5482/97. számú ítéletében kimondta, hogy, «ha az ingatlan árverés jogerőre emelkedik, arról, hogy a tulajdonjog árverési vevőt illeti, többé kétség nem lehet,» továbbá a győri kir. törvényszéknek felsőbbbíróilag jóváhagyott 1575/91. számú ítéletére, mely szerint: «elvitáztatlan jogi elv, hogy árverési vevőt a megvett ingatlan az árverés befejezte percében, azaz a leütéssel tulajdonjogilag megilleti, ha ezen árverés jogerőre emelkedik.»

Ugyanezen jogi álláspontra helyezkedett legutóbb a budapesti I—III. ker. kir. járásbíróság 1905. Sp. I. 571. és 1905. Sp. I. 572. számú ítéleteiben, kimondván, hogy az árverési vevő a leütés tényével megszerezte az ingatlanra vonatkozó föltételes (?) tulajdonjogot s minthogy ezen árverés annak idején jogerőre emelkedett volt, felperest — noha az ingatlan telekkönyvileg nevén áll — ezen ingatlanra vonatkozólag semminemű dologi jog többé nem illeti, daczára annak, hogy alperes, mint árverési vevő, az árverési felteleknek eleget nem tévén, az ingatlanra újabb árverést rendelt el a telekkönyvi hatóság (185. §.). Ez az árverés annak folytán, hogy végrehajtást szenvedett időközben a

jelzálogos hitelezők követelését kifizette s a kitűzött újabb árverés megtartását senki sem óhajtotta, elmaradt (helyesebben az érdekeltként egyedül megjelent végrehajtást szenvedett elhalasztotta azt: 176. §. utolsó bekezdése.)

Indokolják pedig eme jogi meggyőződés hitvallói álláspontjukat a következőkkel:

1. Az 1881: LX. tcz. 180. §-a értelmében, ha az árverés napjától számított 8 nap alatt előterjesztés nem adatott be, a telekkönyvi hatóság — hacsak az árverési feltételek ellenkezőt nem tartalmaznak, — a vevőnek vételi bizonyítványt ad, melynek alapján vevő az ingatlant birtokába veheti.

2. Végrehajtást szenvedett az árverés megtörténte után a tulajdonos legfőbb jogait nem gyakorolhatja, t. i. az ingatlant el nem idegenítheti, negatoria in rem actiót, és rei vindicatiót harmadik személyek ellen nem indíthat, tehát tulajdonosnak sem tekinthető. Minthogy pedig az ingatlan uratlanná nem vált, tulajdonosának is kell lennie, ez pedig nem lehet más, mint a vevő.

3. Ha a vevő az árverési feltételeknek eleget nem tett, ellene visszárvérésnek van helye, már pedig árverés csakis a tulajdonos ellen fogatosítható.

4. Visszárvérést a végrehajtást szenvedett is kérhet, már pedig az, hogy valaki saját tulajdonára harmadik személy ellen kérjen árverést, jogi lehetetlenség.

Merőben téves indokok:

Ad 1. A birtok átszállásából a tulajdonjog átszállására következtetni nem lehet, mert az ingatlan birtoka önállóan is átruházható. Hiszen *magánkézből történt eladásoknál is szerződő felek a tulajdonjog és birtok átszállását tulajdonmórész külön szabályozzák*, nevezetesen az ingatlan birtokra vevőt rendszerint, vagy a vételi szerződés aláírásától kezdve azonnal, vagy az ügylet megkötését követő bérnegyed kezdetétől illeti, ellenben a tulajdonjog majdnem kizárólag csak a vételár teljes lefizetése után eszközözlendő telekkönyvi átírás időpontjától kezdve, ami néha évekkel a birtokba vétel után történik csak meg. Miért ne volna ezen szétválasztás árverés esetén lehetséges?

Ad 2. Nem áll, hogy árverést szenvedett az árverés megtörténte után, de árverési vevő tulajdonjogának bekebelezése előtt el ne idegeníthetné az ingatlant. A kérdés legfőleg a körül forog, vajjon ezen elidegenítés kikkel szemben hatályos, és tulajdon szerzésre mennyiben alkalmas?

A Curia egy ízben (1: 3114/76. sz. ítélet) azon álláspontra helyezkedett, hogy: „oly esetben, ha az árverés ténye mulasztásból nem lett följegyezve, s valaki időközben jóhiszeműleg megveszi az ingatlant s a telekkönyvben le is bekebelezetik, ez az árverési vevő ellenében tulajdonjogát érvényesítheti.”

Ez ítélet helyességéhez ugyan szó fér, de az kétségtelen, hogy ama vevő, aki végrehajtást szenvedett vételi szerződést köt a jogerősen elárverezett ingatlanra vonatkozólag, ezen ügyletből eredő jogait teljes mértékben érvényesítheti az esetben, ha a bíróság az 1881: LX. tcz. 185. §-a alapján újabb árverést rendelvén, ezen újabb árverést megsemmisíti, (179. §.) avagy utóajánlat folytán hatálytalannak nyilvánítja (187. §.) s azután akár annak következtében, hogy végrehajtást szenvedett időközben az összes jelzálogos követelés kiegyenliti, akár egyéb okból a további árverés elmarad (176. §. utolsó bekezdés) és az árverés feljegyzése a 176. §. 4. bekezdésének értelmében töröltetik.

Az adásvételi szerződés tehát nem érvénytelen, csak az árverési vevővel szemben hatálytalan mindaddig, míg ez utóbbinak az árverési vétel által szerzett joga fennáll.

Hogy a végrehajtást szenvedett a már elárverezett, de telekkönyvileg még nevén álló ingatlanra vonatkozólag rei vindicatio és negatoria in rem actio miért ne illetné, nem tudom elképzelni. Igaz, hogy ily keresetnek értelme nem igen van, mert rendszerint hamarabb nyer az árverési vevő

telekkönyvi tulajdont az ingatlanra vonatkozólag, semmint az I. birói ítélet meghozható volna, azonban ahhoz kétség nem férhet, hogy ha pld.: árverési vevő az árverési feltételeknek eleget nem tevén, végrehajtást szenvedett az elrendelt újabb árverés elmaradását s az árverés feljegyzésének törlését még a periratváltások befejezése előtt kieszközli és a perben igazolja, avagy ha az ingatlanra vonatkozó érdekét evidenssé teszi, őt *pusztán az alapon, hogy kereset indításkor a peres ingatlan jogerősen el volt árverezve, kereseti jog hiánya címén elutasítani nem lehet.*

Ad 3. Hogy az árverési feltételeknek eleget nem tett vevő ellen „visszárvérés”-nek volna helye, arról a végrehajtási törvény mit sem tud. A 185. §. kifejezetten „újabb árverés”-ről, nem pedig visszárvérésről szól.

Ad 4. Végrehajtást szenvedő az 1881: LX. 102. és 144. §-ai szerint minden esetben kérheti saját tulajdonára az árverés kitűzését (ingókra) illetőleg annak elrendelését (ingatlanra) nemcsak újabb árverés esetén, viszont a 185. §. *esetén nem harmadik személy ellen kéri az újabb árverés elrendelését, hanem önmaga ellen.*

II. Az ingatlan árverési vétel nem tulajdon szerzési mód, csak cím, éppen úgy, mint a közönséges vétel.

Ama jogszabály alul, mely szerint a tulajdonjog megszerzésének módja ingatlanoknál a telekkönyvi bekebelezés csak akkor vehetnénk ki az árverési vétel esetét, ha a végrehajtási törvény arról kifejezetten eltérőleg rendelkezik, avagy legalább oly intézkedést tartalmazna, melyből a vonatkozó intentio kitűnnék. Ily intézkedés azonban a végrehajtási törvényben egyáltalán nem fedezhető fel, ellenkezőleg annak minden rendelkezése amellől tanuskodik, hogy árverési vevőt a törvény tulajdonosnak a bekebelezés előtt nem tekinti.

1. A végrehajtási törvény 110. §. 3. bekezdésében az ingó árverési vételre vonatkozólag kimondja, hogy — hacsak az esetleges árverési feltételek ellenkező feltételt nem állapítanak meg — a megvett ingók „azonnal vevő tulajdonába mennek át, s az árverési eljárás megsemmisítése a vevő által szerzett tulajdonjogra befolyással nem bír.”

A végrehajtási törvény eme rendelkezése önmagában véve is teljes bizonyítéka annak, miszerint a végrehajtási törvény az ingatlan árverési vétel tényéhez semmi rendkívüli hatályt nem akart fűzni, mert:

a) ha a törvény az ingókra vonatkozólag minden félreértés elhárítása céljából kimondandónak tartotta, hogy az árverésen eladott ingók azonnal vevő tulajdonába mennek át, noha ingó árverésnél a tulajdonszerzés összes kellékei (szerződés kötés, vételár lefizetés és birtokba vétel) megvannak, akkor mennyivel inkább kimondta volna azt az ingatlan árverésre vonatkozólag, ahol a tulajdonjog megszerzésének kellékei tulajdonmórész hiányzanak.

b) és ha a végrehajtási törvény ingatlan árverésnél a leütés tényéhez tulajdon átszállító joghatályt akart volna fűzni, az esetben nyilván ott is kimondotta volna, hogy az árverés megsemmisítése a vevő által megszerzett tulajdonjogot nem érinti, (mint az ingó árverési vételnél) avagy minő befolyással van arra?

2. Igen erőltetett elmélet az, mely szerint a leütés csakis az árverés jogerőre emelkedése esetén ad tulajdonjogot. Ha a leütés percében, a leütés által szerzett vevő tulajdonjogot, úgy abszurdum ennek joghatályát az árverés jogerejüvé váltatót tenni függővé akkor, amidőn a bíróság nem vizsgálhatja felül hivatalból, vajjon nem forog-e fön valamelyes semmisségi ok, sőt bizonyos alaki sérelmek miatt csak egyes érdekeltek (nem valamennyi) szólalhatnak föl nyolcz napon belül.

Legfőleg arról lehetne szó, hogy a leütés az esetben hatályos, ha semmisségi ok egyáltalán nem forog fön, (vagyis a leütés kifogástalanul törvényszerű), azonban erről is csak

akkor, ha a törvény az árverés szabályos voltát hivatalból vizsgálándónak rendelné.

Nincs az a rabulisztika, mely indokolni tudná, hogy külön kifejezett törvényes rendelkezés híján miért nyer vevő a leütés ténye által tulajdonjogot pld. oly esetben, amidőn valamelyes semmiségi ok forog fen, és a jogosult ezen semmiséget érvényesíteni akarta is, azonban benyújtott előterjesztését a bíróság pusztán alaki hibák miatt, vagy elkésés okából (pld. mert a posta elkésve kézbesítette, avagy az előterjesztés beadásával megbízott azt tévedésből előbb rossz helyen nyújtotta be, stb.) kénytelen volt el- avagy visszautasítani, egy szóval, amidőn nyilvánvaló, hogy valamely jogosult joggal emelt kifogást, de előterjesztése vétlen esemény miatt, avagy harmadik személy hibájából nem érhetett célzt?

3. Ama körülmény, hogy a végrehajtási törvény 185. §-a szerint vevő késedeleme esetén — tekintet nélkül arra, hogy ő a vételárnak esetleg csak 1—2%-ával adós még, — bármely érdekelt kérelmére új árverés rendelendő el, kétségtelenné teszi, hogy a vevőt nem tekinti a törvény tulajdonosnak az árverés jogerőre emelkedése után sem, mert különben vagy csak a vételárhátralék behajtását célzó intézkedést engedne a hátralékos vevő ellen, (pert, avagy közvetlenül kielégítési végrehajtást a vételárhátralék erejéig) vagy ha már a megszerzett tulajdonjog elvesztésével akarnd sújtani, akkor legalább érintené a 185. §. azon jogrendszerünkben merőben szokatlan jogszabály statuálását, mely szerint vevő — esetleg lényegtelen, csekély késedelme miatt — tulajdonjogát bármely érdekelt kívánságára elveszti. A tulajdonjog elvesztéséről azonban a törvény mit sem szól.

Nem tekintheti a törvény az árverési vevőt tulajdonosnak a tulajdonjognak nevére történt bekebelezése előtt azért sem, mert az árverés jogerőre emelkedése után a 187. §. szerint még további hét napon át utóajánlatot tehet bárki, mely esetben a telekkönyvi hatóság a korábbi árverést hatálytalannak nyilvánítja, s újabb árverést rendel.

Az a törvény, mely 15 napon át bárkinek utóajánlatot enged minden esetben, nem tekintheti vevőt tulajdonosnak.

5. Végül nem egyezhetők össze a végrehajtási törvénynek a bánatpénz elvesztésére s beszámítására vonatkozó (ugyancsak szigorú) rendelkezései sem azon elmélettel, mely vevő tulajdonjogát nem a bekebelezéstől, hanem a leütés időpontjától számítja.

Arról a törvényről, mely a bánatpénzt csak a legutolsó vételárrészletbe tudja be, amely vevőt a bánatpénz elvesztésével sújtja akkor is, ha ő esetleg csak néhány koronával volt hátralékban s az újabb árverésen tetemesen magasabb vételár folyt be, mint amit a korábbi árverésen az ingatlanért ő ígért, nem lehet feltételezni, hogy eme rendelkezések tételével egyidejűleg vevőt *hallgatólag az ingatlan tulajdonosává akarta volna megtenni még a bánatpénz beszámítása előtt*. Ezt már csak azért sem tehetette a törvény, mert a bánatpénz ebbeli jellege végleg megszűnik, ha a szerződő felek egyike egészben teljesített s a másik fél a teljesítést elfogadta, már pedig ha vevő tulajdonjogot nyer, azzal a másik (eladó) fél részéről a teljesítés megtörtént (pláne, hogyha a 180. §. szerinti birtokbavétel is foganatba ment), és akkor bánatpénzről — mint olyanról — többé szó nem lehet, hanem a bánatpénzült adott összeg nyomban közönséges vételárrészletté válik.

Legérdekesebb a fenthivatkozott járásbíróági ítéletekben az, hogy noha az újabb árverés elrendelése (185. §.) és elhalasztása (176. §. 5. bekezdése) már a kereset benyújtása előtt megtörtént, az 1881: LX. tcz. 176. §. 4. és 5. bekezdése szerint pedig: «ha a sikertelen maradt, — vagy elhalasztott — árverés napjától számított 6 hó alatt újabb árverési határnap kitűzése iránti kérelem elő nem terjesztetik, az árverési feljegyzés kitörölése hivatalból rendelendő el, s így al-

peres vételének utolsó nyoma is rövid idő alatt megsemmisül, (felperes az ingatlant bárkinek feltétlenül eladhatja), mégis alperes tulajdonjogát megállapítják, már pedig *ha az árverés feljegyzésének törléséhez semminemű ténykedés többé a felek részéről nem szükséges, az árverés hatályának megszűnté vitás nem lehet.*

Dr. Kruk Elemér.

Különfélék.

— Egyes ellentétes kir. táblai döntvények érdemleges megbirálás alá vételének mellőzése a kir. Curia részéről. A kir. táblák teljes ülési döntvényeinek tárgya. A kir. Curia polgári tanácsainak teljes ülése a folyó évi junius hó 9-én 1377/1905. eln. sz. a. és a folyó évi október hó 3-án 2158/1905. eln. sz. a. hozott határozataiban az eléje került ellentétes kir. táblai döntvényeknek érdemleges megbirálás alá vételét mellőzve, kimondotta, hogy a kir. tábláknak csak azokban a kérdésekben hozott teljes ülési döntvényei terjesztendők a kir. Curia teljes ülése elé, amely kérdésekben a kir. táblák végérvényesen határoznak és amely kérdések jogorvoslat következtében a kir. Curia elé nem kerülven, azokban az eljárási szabályok szerint jogi nézetét kifejezni a kir. Curiának nem áll módjában. Kimondta a kir. Curia egyszersmind azt is, hogy ily tekintet alá nem esnek azok az ügyek, melyekben a kir. Curiához további jogorvoslatnak csak azért nincsen helye, mert a kir. ítélőtábla az elsőfoku határozatot helybenhagyta, de ha a kir. tábla megváltoztató határozatot hoz, akkor a felebbvitel a kir. Curiához a törvény szerint megengedtetik.

A kir. igazságügyminiszter ebből az alkalomból kifolyólag közölte az illetékes hatóságokkal, hogy a joggyakorlatban beállható zavarok elkerülése végett az 1890: XXV. tcz. 13. §-a alapján csak oly jogkérdések kerüljenek a kir. tábla teljes ülésének döntése alá, amelyek az idézett §. első bekezdésének a kir. Curia fentebb említett határozataiban nyert értelmezése szerint ilyennemű eldöntésre alkalmasak.

Minden más kérdésben tehát az idézett törvény alapján táblai döntvény alkotása a jövőben mellőzendő. (1905. T. 25/54.)

A kir. Curia, valamint az igazságügyminiszterium állásfoglalása ezen nagy horderejű kérdésben teljesen megegyezik azzal az állásponttal, melyet dr. Márkus Dezső kir. táblai bíró a lapunk f. é. 20., 21. és 23. számaiban megjelent cikkeiben fejtegette ki.

— A «Magyar Jogászegylet» szombaton, december 2-án tartott teljesülésében folytatta és fejezte be azt az érdekes vitát, mely *Imling Konrád* táblai tanácselnöknek a földbirtok mozgósításáról szóló előadása fölött kifejlődött. *Hege-düs Lóránt dr.* a kérdést elsősorban közgazdasági szempontból fejtegetve, azt bizonyította, hogy téves nyomon járnak azok, akik a parasztság kedvezőtlen helyzetének okait a kisbirtok széthullásában keresik és így a bajon a parasztbirtok megkötésével akarnak segíteni. A parasztosztály birtokviszonyainak rákfenéje a kötött birtok tultengésében van, mely lehetetlenné teszi a parasztosztály terjeszkedését, előmozdítja a kivándorlást és akadályozza a kivándoroltak visszatelepülését. Statisztikai adatok kapcsán mutatta ki, hogy a parasztbirtok megkötése a törzsöröklés alakjában nem képes megakasztani a kivándorlást s hogy a nyugati államokban a birtok szétforgácsolásával egyenes arányban emelkedik a kultúra és a népjólét, míg a kötött birtok terjedésével karöltve jelentkezik a gazdasági hanyatlás. Nem a szabad birtok megkötésében, hanem a kötött birtok felszabadításában látja a helyes agrárpolitika vezető eszméjét. *Dömötör László dr.* ezzel szemben azt fejtegette, hogy a kötött birtok hatásától eltekintve is kétségtelen, hogy az önálló kisbirtokosok száma egyre fogy, különösen a nagyobb birtok felszívó ereje folytán és hogy így a kötött birtok felszabadításával nem segítünk a bajon, hanem csak akkor, ha a parasztosztályt helyes

jogintézményekkel birtokállományában megtartani vagyunk képesek. *Szentkirályi Kálmán dr.* annak igazolásául, hogy a magyar jogérzéssel nem ellenkezik a gyermekek közti egyenlő öröklési osztály megváltoztatása, hivatkozott arra, hogy az egyenlő osztály elve már régi jogunkban is, gyakorlatilag sem a jobbágyok, sem a nemesek körében nem érvényesült. Ott a jobbágytelek viszonylagos oszthatatlansága, itt pedig a leányoknak pénzbeli kielégítése folytán. Végül az előadó, *Imling Konrád dr.* foglalkozott az egyes felszólalók ellenvetéseivel és különösen azt hangsúlyozta, hogy ő a földbirtok mozgósításának veszedelmét nem annyira a gazdasági birtokegységek kisebbedésében látja, hanem abban, hogy egyfelől a parcellák mértéktelenül elaprózódnak és hogy másfelől a birtokok elidegenítés és megterhelés folytán nagyon is könnyen jutnak forgalomba, ami a gazdálkodás folytonosságát veszélyezteti. Az érdekes vita, mely mezőgazdasági jogunk és politikánk számos kérdését tanulságosan világította meg, közelebb az egyet kiadványaiban nyomtatásban is megjelenik.

— **Magyar cégjog.** Ugy a hivatásos jogászközönség (főképp ügyvédek, bírák és közjegyzők), valamint a kereskedelmi körök régóta érzik szükségét olyan kézikönyvnek, mely a cégjog és a cégjegyzékbírói felügyelet szíjjel szórt s ma csak fáradsággal feltalálható szabályait könnyen áttekinthető rendszerben tárja a jogkereső fél szeme elé. Ennek a szükségletnek kielégítésére van hivatva a Franklin-Társulat kiadásában megjelent Magyar Cégjog című munka.

Szerzője, *Vályi Sándor* budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszéki bíró, ki ezen, elsősorban gyakorlati irányú könyvnek megírására a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszéknél több év óta cégelőadói minőségben szerzett tapasztalatai és elismert szakképzettsége révén volt hivatva, feladatát akképp vélte sikerrel megoldhatni, hogy a kereskedelmi cégek alakulására, megszűnésére, szerveiknek életműködésére, a kereskedőknek a cégbejegyzés intézményével összefüggő jogcselekményeire, jogaira, kötelességeire és felelősségére, a kereskedelmi cégek feletti hatósági felügyeletre és ellenőrzésre vonatkozó anyagi és alaki jogszabályokat, a törvények és rendeletek idézésével rendszerbe foglalta: továbbá tárgycsoportonként közli az elvi jelentőségű bírói határozatokat, — még pedig a cégjog terén ingadozó gyakorlatra tekintettel az ellentéteket is; végre különös súlyt helyezett arra, hogy a cégjegyzék, cégbejegyzés és cégjegyzés intézményeinek és alapelveinek fejlődését, célját és jelentőségét kellő méltatásban részesítse és a naponkint felmerülő kérdésekben bőséges gyakorlati utmutatásokkal szolgáljon.

Az egész munka terjedelme negyvenegy iv.

Ára a vaskos kötetnek füzve 16 K, kötve 18 K.

— **Törvény és bíró** cím alatt dr. Balog Arnold budapesti ügyvéd, a *Jogt. Közl.* főmunkatársa kiadta az igazságügy körébe vágó dolgozatait. Az 560 oldalra terjedő kötet élén nagyobb tanulmány áll a *törvény és bíró* viszonyáról, a törvényhozás, a bíróképzés és a törvényalkalmazás egyes kérdéseiről. Behatóan foglalkozik e tanulmány azzal a kérdéssel, hogy igazságos ítéletre miképp jut a bíró, tárgyalja a törvényrontó szokást, álláspontját a bírói gyakorlatból vett példákkal világítva meg. Ebben a bevezető dolgozatban szerző feltünteti azokat az elveket, amelyek a kötetbe felvett egyéb dolgozatai megírásánál irányadók voltak és azokat a tanulságokat, melyek az igazságügy kérdéseivel való foglalkozás közt szerzőben leszürodtek. A kötet többi része szerző összegyűjtött dolgozatait foglalja magában. E dolgozatok nagy része a kereskedelmi jog és a polgári peres eljárás körébe vág. Ezenkívül a büntetőjog, a bírói és ügyvédi szervezet egyes kérdéseiről is több dolgozat szól. Kiemeljük a kötetből a következő dolgozatokat: A kereskedelmi ügynökökről (öt dolgozat); a tisztességtelen verseny; a keres-

kedelmi csalások; a részletügyletek; a tőzsdei szokások; a hitelezők megkárosítására irányuló vagyonátruházások; a perrendtartás javaslata; rabsegélyezés; az építkezési és ipari balesetek; az igazságszolgáltatás gyorsasága; a felügyeleti jog gyakorlása; a bírói és ügyvédi fegyelmi jog; ügyvédi vizsgák; az ügyvédi munka díjazása; a községi jegyzők magánmunkálatai. (Politzer-féle kiadvállalat kiadása.)

— **A közigazgatás egyszerűsítése.** Az állami tisztviselők országos egyesületének főtitkára, dr. Detre László előadói tervezetet dolgozott ki a közigazgatás egyszerűsítéséről.

A közigazgatás egyszerűsítésének és javításának egyik legfőbb eszköze a tervezet szerint a tisztviselői kar javítása. A tisztviselői kar javításának legjobb módja pedig: a tisztviselők helyes megválogatása. A helyes kiválasztás érdekében szükséges a protekció kiküszöbölése és a kvalifikáció fokozása. A protekció megszüntetésére a tervezet több eszközről ajánl: így javasolja a pályázati eljárás mellőzését és az automatikus előléptetést, rangsorozat szerint. Főképpen egész szigorúan meg lehetne és meg kellene tartani a rangsor szerint való előléptetést olyan esetben, mikor a tisztviselő az előléptetés után is ugyanazt a munkát végzi, mint előbb. Ajánlja a tervezet a miniszteriumok újjászervezését oly módon, hogy a miniszteriumban a fogalmazási szakban csak államtitkárokat és miniszteri tanácsosokat alkalmazzanak. A vidékről a helyi közigazgatásban dus tapasztalatokat szerzett tisztviselők közül minél többet kellene berendelni középponti szolgálatra, s a miniszteriumba ne juthasson be senki, aki a vidéken hosszas gyakorlat után tapasztalatokat nem szerzett. A közigazgatási pályán a fogalmazási szakban úgy a jogi, mint az államtudományi államvizsgálatot meg kellene követelni, s végre kellene hajtani az 1883-iki minősítési törvénynek a közigazgatási gyakorlati vizsgálatról szóló rendelkezését. A közszolgálatba való fölvételért folyamodók közül azok birjanak föltétlenül elsőbbségi joggal, akik magasabb elméleti képesítéssel bírnak. A kezelő-tisztviselők képesítését is szigorítani kellene egy új államvizsgálattal s akik a kezelési államvizsgálatot sikerrel leteszik, azoknak jobb előmenetelt kellene biztosítani, egész a VIII. fizetési osztályig.

A közigazgatás egyszerűsítésének jó eszköze volna a személyes felelősség kiterjesztése és szorosabb tétele is. E célból a középponti hatóságok ügykörét meg kell szorítani. A középponti hatóságnak csak az irányítás, vezetés, felügyelet, s bizonyos igen fontos ügyek elintézése volna a feladata. Ezzel a reformmal természetesen együtt járna az alárendelt hatóságok és hivatalok hatásköri és intézkedési jogának kiterjesztése. A középfoku hatóságoknak kinevezési jogot kellene adni, hogy a kisebb tisztviselői állásokat maguk tölthessék be, — pályázat mellőzésével. Meg kellene szüntetni a minősítési táblázatokat is, mert a titkos minősítés kiszolgáltatja a tisztviselőt a hivatalvezető önkényes elbírálásának. A minősítési táblázatokat pótolhatnák a szolgálati akták, melyek a tisztviselők működésére vonatkozó nevezetesebb adatokat tartalmaznák.

A kezelő személyzet munkakörének kiterjesztése szintén üdvös reform volna, ha a kezelő tisztviselők képesítése és javadalmazása is nagyobb volna. Az irattárak újjászervezése, az ügydarabok gyakorlatibb rendezése, a hivatalos stílus egyszerűsítése, az ósdi kuriáliák mellőzése és az ugynevezett külzet megszüntetése is kívánatos. Szükséges továbbá az is, hogy a nagyobb hatóságoknál műszaki és ügyvédi képesítéssel bíró tisztviselők is legyenek, akik szükség esetén azonnal szakvéleményt adhatnának, vagy a hatóságot a bíróság előtt képviselhetnék.

A közigazgatás gyorsítása érdekében ajánlatos volna az önálló intézkedési jog kiterjesztése, a felelősségeknek lehetőleg birtokon kívül való benyújtása, az összes hatóságoknak egymással való közvetlen érintkezése, a hatóságok között az eredeti ügyiratok megküldésével való érintkezés a sok másolás megszüntetésével s a kezelő személyzetnek bizonyos könnyebb fogalmazási munkára való fölhasználása.

— **Kiadói ügyletről nem lehet szó** abban az esetben, ha a szerző és kiadó egy és ugyanaz a személy. A m. kir. kereskedelemügyi miniszter: 1905 november 14. 166,953. sz. a. hozott határozata. Budapest székes főváros tanácsának. Cím részéről folyó év augusztus 3-án 112,543. I. ü. o. sz. a. hozott s az elsőfoku iparhatósági ítéletet megsemmisítő másodfoku iparhatósági ítélete, mely szerint K. G. budapesti lakos ellen a zeneműkiadó-iparnak bejelentés nélkül való gyakorlása miatt folyamatba tett kihágási eljárás

beszünttetett, mert a zenemű kiadás nem ipari foglalkozás, hanem a sajtótörvény rendelkezései alá esik, B. F. és testvére budapesti cég részéről a törvényes határidőben beadott felelősségi nyilatkozatában felülbírálat alá vettem.

Ennek eredményéhez képest az idézett másodfoku iparhatósági ítéletet megváltoztatom s vádlottat az ellene emelt iparkihágás vádja s következményeinek terhe alól az alábbiak alapján felmentem.

A cím idézett ítéletének azon általános kijelentése, hogy a zenemű-kiadás nem ipari foglalkozás, hanem a sajtótörvény rendelkezései alá esik, meg nem állhat. Hiszen maga az 1875. évi XXXVII. tczikkbe foglalt kereskedelmi törvény II. rész VIII. czimében szabályozza a kiadói ügyletet s ugyanazon törvény 259. §-a értelmében az — amennyiben iparszerűleg folytatatik — kereskedelmi ügyletet képez, mely esetben tehát az ipartörvény rendelkezései ezen ügyletekre vonatkozólag alkalmazást nyernek.

Jelen esetben azonban kiadói ügylet fenn nem forog. A kiadói ügyletnek ugyanis, annak a kereskedelmi törvény 515. §-ában foglalt definitiójához képest, két egyén között a kiadó és a szerző vagy ennek a jogutódai között kell létrejönnie, vagyis tehát jelen esetben, midőn vádlott szerző és kiadó egy és ugyanazon személy, kiadói ügyletről nem lehet szó.

Kiadói ügyletnek, mint kereskedelmi ügyletnek fenforrását s így az ipartörvény rendelkezéseinek alkalmazását kizárja a jelen esetben egyébként már az a körülmény is, hogy az iparszerűség jellege jelen esetben meg nem állapítható, holott a kereskedelmi törvény fentemlített 259. §-a értelmében a kiadói ügylet csak alanyi kereskedelmi ügylet képez, vagyis csak iparszerűleg folytatva kereskedelmi ügylet. A zeneművel való kereskedés az idézett §. 5. pontja szerint szintén csak iparszerűleg üzve kereskedelmi ügylet; jelen esetben azonban az iparszerűség ismérve nem forog fenn, mert vádlott csupán a saját szerzeményét árusította.

— **Hatásköri összeütközés csábítás kérdésében.** A m. kir. minisztertanács 1905. évi július hó 26-án következőleg határozott.

Ezen ügy elbírálása a közigazgatási hatóság hatáskörébe tartozik. Indokok: S. Anna azzal van terhelve, hogy 1904. évi szeptember hó 24-én Budapesten egy tizenegyedik életévét már betöltött leányt fényes ígéretekkel reábrított arra, hogy vele B.-ra kéjnyőnek utazzék. A z—i kir. járásbíróóság az iratokat eljárás végett a z—i rendőrkapitányi hivatalhoz tette át, azzal az indokolással, hogy S. Anna cselekménye nem a Btk. 247. §-ába ütköző csábítás büntettének, hanem a Kbt. 81. §-a alá eső kihágásnak tényálladékat látszik magában foglalni. A rendőrkapitány 1904. évi 110. sz. alatt hozott határozatával kimondotta, hogy az ügy elbírálása nem tartozik hatáskörébe, mert S. Anna cselekménye nem ütközik a Kbt. 81. §-ába, hanem a Btk. 247., illetve 321. §-ába ütköző bűncselekmény tényálladékat látszik megállapítani. Ezen tényállás alapján az ügy elbírálását a közigazgatási hatóság hatáskörébe kellett utalni, mert S. Anna cselekményében sem a Btk. 247. §-ában, sem a Btk. 321. §-ában meghatározott büntetnek, sem a Btk. más szakaszába ütköző büntetnek vagy vétségnek alkotó elemei fel nem ismerhetők annak eldöntésére pedig, hogy cselekménye megállapítja-e a Kbt. 81. §-ában körülírt kihágás tényálladékat vagy sem, az 1897. XXXIV. tcz. 19. §-a 1. pontjának rendelkezésére figyelemmel a közigazgatási hatóság van hivatva.

— **Közjegyző által a hatóságokhoz intézett beadványokat a hatóságok tárgyalni kötelesek.** (A belügyminiszternek 103,344/1905. sz. a. A. vármegye közigazgatási bizottságához intézett rendelete.) Gyámügyi felelősségi üléseiben hozott azon határozatát, melylyel dr. Gy. Ernő b.-i kir. közjegyzőnek a kiskoru P. Nutzu és Pável gyámja nevében a vármegyei árvészéki határozat ellen beadott felelősségi nyilatkozatát hivatalból visszautasította, dr. Gy. Ernő b.-i kir. közjegyző által beadott felelősségi nyilatkozatát folytán felülvizsgálván, azt az általam e részben meghallgatott igazságügyminiszter ural egyetértőleg megsemmisitem és kijelentem, hogy a Cim a szóban levő felelősségi nyilatkozatával az idézett árvészéki véghatározatot felülbírálni köteles lett volna. Mert az 1874. XXXV. tcz. 55. §-a szerint a közjegyző jogosítva van a hatóságokhoz általában beadványokat intézni, minthogy pedig a törvény itt a beadványok egyes nemei

között nem különböztet és a felelősségi nyilatkozat is beadvány: ez a feljogosítás a felelősségi nyilatkozatok intézésére is kiterjed.

— **Nincs helye perorvoslatnak azon kamarai végzés ellen, amely elutasította az ügyvédet az ügyvédjelölt joggyakorlaton létének bejegyzése iránti kérelmével.** A budapesti ügyvédi kamara: Dr. Sz. ügyvédet azon kérelmével, hogy dr. E. ügyvédjelöltet a lajstromba bejegyezze, elutasítja. Indokok: Az ügyvédi rendtartás 5. §-ának 5. bekezdése értelmében joggyakorlati időnek csak azon idő számíttatik be, melyet a jelölt kizárólag a joggyakorlaton eltölt. Ezen törvényes rendelkezés betartását szigorúan ellenőrizni a kamara egyik feladatát képezvén, a 342/904. számú teljesülési határozat alapján minden bejegyzés alkalmával megköveteli a bejegyzendő ügyvédjelölt főnökétől, hogy az tanúsítsa, hogy a bejegyzendő jelölt egész idejét a szokásos irodai órák alatt kizárólag a joggyakorlatnak szenteli. Tekintve, hogy folyamodó ezen nyilatkozat kiállítását megtagadta, tekintve továbbá, hogy beadványában megerősíti azt a köztudomásu tény, hogy a bejegyeztetni kért jelölt Budapesten építőmesteri ipart folytat: mindezen okokból a kérelem elutasítása indokolt. (1905 február 3. 232/905.)

A m. kir. Curia: A felelősségi nyilatkozat visszautasított. Mert a kamara határozata, mely szerint dr. Sz. ügyvédet elutasította azzal a kérelmével, hogy dr. E. ügyvédjelöltnek irodájában joggyakorlaton léte a lajstromba bejegyeztessék, nem tartozik az 1874. XXXIV. és 1887. XXVIII. tcz. helyenkint megjelölt ezen végzések közé, melyek ellen a kir. Curiahoz felelősségi nyilatkozat helye van. (1905 június 26. 3057/905.)

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Az alsó-ausztriai Oberlandesgericht elnöke** rendeletet bocsátott ki, mely szerint minden törvényszéki tanácselnök tartozik a tárgyalások kezdetének és befejezésének pontos idejét feljegyezni, valamint tartozik jegyzékbe venni a 15 perczet túlhaladó szüneteket is. Ezen feljegyzések másnap reggel a törvényszék elnökének átadandók. Ez a rendelet bírói körökben nagy resensust keltett.

— **A kortes munkadíja perelhető-e?** Egy képviselőjelölt 200 K-t ígért egy kortesnak azért, hogy érdekében működjen és minél több szavazót kapacitáljon a jelölt érdekében. A jelölt elbukott és nem fizetett. A kortes keresete ellen turpis causa kifogást tett. Két fok elutasította a keresetet. A felperes ügyvédje elmulasztván a felülvizsgálati kérelmet kellő időben benyújtani, most a kortes a saját ügyvédje ellen kártérítési keresetet indított. A két alsófok azon alapon utasította el a keresetet, hogy meg nem engedett cselekményről lévén szó, a felülvizsgálati kérelem eredményre nem vezetett volna. Az osztrák legfelső bíróság a kártérítési keresetnek helyt adott, mert a választók toborzása akár meggyőződéssel, akár anélkül történik, nem erkölcsstelen. Ebből következik, hogy a kortes felülvizsgálati kérelme sikerre vezetett volna és így a felülvizsgálati kérelem benyújtásának elmulasztása kártérítésre kötelez.

— **Pálkamérésben alkalmazott pinczér** szolgáltatásának különös felhatalmazása nélkül is jogosítva van állandó vendégeknek mérsékelt terjedelmű hitelt engedélyezni. (Brünni iparbíróóság.)

A Magyar Jogászegylet f. hó 9-én (szombaton) este hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utca 10.) teljes-ülést tart, melynek tárgya: Dr. Balog Arnold Törvény és bíró című előadásának megvitatása. Felszólalók: Dr. Fodor Ármin, dr. Schächter Miksa, dr. Wittmann Ernő. — Vendégeket szívesen lát az egylet.

Irodavezetőnek ajánlkozik nagyobb fővárosi vagy vidéki ügyvédi irodába 9 év óta önállóan gyakorló ügyvéd. Címét közli a kiadóhivatal.

11419

Forgalmas irodáját elcserélné vidéki ügyvéd fővárosival. Cím a kiadóhivatal megadja.

11424

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 25. sz.

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4. sz.

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési díj: fél évre — 12 kor.
negyed évre 6

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A közigazgatás egyszerűsítése. *Dr. Márkus Dezső* kir. ítélő táblai bírótól. — A tisztviselői illetmények jogi természete. *Dr. Marschalkó János* budapesti törvényszéki bírótól. — A fiatal kor a bűnvádi perrendtartásban. *Dr. Reisinger Ferencz* aradi ügyvéd-től. — A részvénytársasági jog reformja. *Dr. Krausz Gyula* budapesti ügyvédtől. — Vádlott vagy tanu? *Dr. Dénes Sándortól.* — Különfélék.

Melléklet: Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A közigazgatás egyszerűsítése.*

II.

Csak az, aki elfogulatlan szemmel nézi a körülötte történőket, csak az, aki közvetlen közelségből látja, hogy közhivatalokban hány munkaerőt alkalmaznak annak a munkának az ellátására, amelyet magánhivatalban aránytalanul rövidebb idő alatt, összehasonlíthatatlanul egyszerűbben egy ember végez: csak az képes megítélni, hogy állami és törvényhatósági igazgatásunkban mily óriás fecserlése folyik a munkaerőnek, melynek javarésze maga legjobban szenved a mai rendszer hibái következtében.

Messze vezetne, ha ennek a rendszernek összes okait kutatóm. Döntő szerep jut ezek közt társadalmunk ama szerencsétlen fölfogásának, hogy az igazi gazdasági pályákat nem tekinti «uri» foglalkozásnak és mindennél többre becsüli a legkisebb hivatalt is, amely (legalább soknak szemében) egyedül ad tekintélyt és hatalmat s amely nyugdíjt is biztosít. Hogy hazánkat csakis a gazdasági föllendülés teheti nagygyá és hatalmassá, hogy csakis a valóban produktív foglalkozási ágak gyarapítása és benépesítése hozhatja meg ezt a föllendülést társadalmi és művelődési téren is, miért is annak előidézésére a legnagyobb erkölcsi és anyagi áldozatoktól sem lenne szabad visszariadni a jelenben, annál kevésbé, mert a mostani nagy befektetés annál gazdagabban térül majd meg a jövőben az állami élet minden terén: — ez a fölfogás, fájdalom, még mindig csak fölötté kis körben hódított hiveket. Ennek az állapotnak az eredménye a hivatalok folytonos szaporítása, a tisztviselők számának szünetlen fokozása, és ami ezzel együtt jár: a hivatalos eljárásnak bonyolulttá és nehézkessé tétele (l. ennek utolsó példáját az állami számvitelről szóló 1897: XX. tcikkben), az egyéni felelősség legkisebb mértékével.

Ahhoz, hogy közigazgatásunkat gyökeresen és nemcsak papiroson egyszerűsítsük, olyan államférfiú kell, akinek van bátorsága kimondani, hogy közigazgatásunk számos fogyatékoságának egyik főoka a tisztviselők óriás száma; hogy a tisztviselő hivatása csak addig produktív, amíg nem önczél, hanem üdvös eszköz a közcélok megvalósíthatására, hogy az egyszerűsítés csak úgy lehetséges, ha a mai létszámot fokozatosan, de tetemesen csökkentjük, úgy, hogy a megüresedő alsó fokozatoknak bizonyos hányadát többé be nem töltjük, — ami azután, az előlépésre szerzett jogok sérelme nélkül, a magasabb állásoknál is megtörténhetik — hogy új hivatalokat csak akkor szervezünk, ha a meglevők semmi körülmények közt nem képesek az új ügykör ellátására, vagy ha az új hivatal fölöslegessé tesz egy másikat, vagy ha olyan a szervezete, hogy költségei nem terhelik az államkincstárt. To-

vábbá, hogy a burokratikus életbe is bevisszük a modern élet friss fuvallatát, a gyors, a gyakorlati, az expeditiv eljárást, a józan okosság egyszerű és kézen fekvő követeléseit; hogy kiterjesztjük az egyéni felelősséget, csökkentjük a revideáló közegek számát, megszüntetjük a burokratizmust mint önczél és az annyi állampolgárra nézve sokszor kellemetlenkedő, bosszantó, barátságtalan, félős hivatal helyébe olyan hivatalt állítunk, amelyhez minden állampolgár örömteljes bizalommal, mint legelőzékenyebb barátjához fordul, amely barát mindegyik ügyét a leggyorsabban, minden nehézkesség és fölösleges alakszerűség mellőzésével intézi el.

Ehhez az egyszerűsített, új szervezethez, amelynek min-tául a nagy pénzügyi szervezete szolgálhatna, a mainál sokkal kevesebb tisztviselő lenne szükséges, akiket viszont a mainál sokkal jobban lehetne díjazni. Mert azzal tisztában kell lennünk, hogy míg egyfelől a tisztviselők mai javadalmazása páratlanul drága megélhetési viszonyaink közepette, egyetlen fizetési osztályban (a minisztereket is beleértve) sem fedezi az összes jogosult szükségleteket — végre is a művelt embernek, minden takarékoság és egyszerűség mellett, egyéb elsőrendű szükséglete is van, nemcsak az étkezés, a lakás és a ruházkodás, — addig, másfelől, pénzügyi viszonyaink, az ország gazdasági ereje kizárják annak a lehetőségét, hogy a tisztviselők mai óriás számának illetményeit újbólmegjavítsa. A megfelelő javítás tehát csakis a létszám tetemes csökkentésével és a közigazgatás igazi egyszerűsítésével párhuzamosan történhetik és az ilyen javítást az ország minden lakosa is örömmel adná meg, mert ellenértékül kivétel nélkül jó, gyors és előzékeny igazgatást kapna, amelyet a mai rendszer a tisztviselők legjobb törekvése mellett sem képes mindig megvalósítani.

Maguknak a tisztviselőknek kellene az ilyen egyszerűsítést a legerélyesebben követelniük és a fenálló szabályok betartása mellett is kezdeményezniük, mert sohasem egyesült annyira a közérdek a jogosult magánérdekkel, mint ebben az esetben, soha jobb ügyet tisztviselő-kar az ország és a saját érdekében még nem szolgált, mintha maga sürgetné a mai közigazgatási burokratizmus gyökeres kiirtását.

A tisztviselői fizetések kérdésében azonban, nézetem szerint, nem maradhatunk meg a mai rendszernél. Itt gyökeres változtatás szükséges, teljes szakítás a javadalmazás mai módjával.

A tisztviselői fizetések megszabásánál ugyanis, egyenlő alapfizetés mellett, az illetőnek családi viszonyaihoz mért pótlékot kell rendszeresíteni, különbséget téve a gyermekekkel bíró és a gyermektelen tisztviselő közt, olyképpen, hogy minden gyermek után a fizetésnek bizonyos százaléka külön nevelési járulék gyanánt jusson az illető tisztviselőnek.

Igaz, hogy a gyermektelen tisztviselő ugyanazt a munkát végzi, mint a gyermekekkel megáldott kartársa s hogy ilyképpen első pillantásra, igazságtalanságnak látszik a javasoltam ujtás. Ámde az is igaz, hogy a fizetésnek olyannak kell lennie, mely az átlagos, a jogosult közepes igények kielégítését lehetővé teszi, amely összhangban van a megélhetés feltételeivel.

Már pedig kétségtelen, hogy a családos ember szükséglete aránytalanul nagyobb, mint azé, akinek nincs gyer-

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. I. a múlt heti számban.

meke és bizonyos az is, hogy ez a szükséglet a gyermekek korával mértani haladványban nő. Igazságos és méltányos tehát csakis az a javadalmazás lehet, amely az ilyen egyéni különbségeket méltányolja, amely kizárja azt, hogy a gyermek sok tisztviselőre nézve az anyagi gondok soha meg nem szűnő forrása legyen és amely az okos népesedési politika követeléseinek szemmel tartásával, nem kényszeríti a tisztviselők nagy részét a gyermekek számának mesterséges korlátozására.

Nagyon természetes, hogy az ilyen pótlék csak addig járna, míg a gyermek él és keresetképtelen, legfőleg tehát a gyermek teljeskorúságáig. De viszont magától értet, hogy ennek a pótléknak az egész országban egyenlő arányúnak kell lennie, mert a vidéken elhelyezett tisztviselő gyermekeinek iskoláztatása rendszerint oly összegbe kerül, amely sokszorosan meghaladja a vidéki étellel járó bizonyos megtakarítások értékét és amely nem egyszer okozója az illető tisztviselő anyagi romlásának.

Azt hiszem, hogy az érdekelteknek érdemes volna ezzel a javaslatommal behatóan foglalkozni. Amikor azt (az «Ügyvédek Lapja» 1902 január 4. számában), más kérdésekkel kapcsolatosan, először tettem szóvá, megjegyeztem, hogy eszmém megvalósításának nálunk, minden egyébtől eltekintve, az is útját állhatja, hogy tudtommal teljesen eredeti és hogy sehol ilyképpen nem szabályozták még a köztisztviselők illetményeit.* Azóta, úgy tudom, a páris—orléansi vasúttársaság hozta be a javadalmazásnak ezt a rendszerét, amely, ebből következően, még sem olyan, hogy megvalósítható nem lenne.

A közigazgatás egyszerűsítésének a kevés, de jól fizetett tisztviselő egyik legfontosabb tényezője lévén: a többször említett tervezetnek ezzel a kérdéssel, ilyen alakban, szintén foglalkoznia kellene. Azért ilyen alakban, mert, ismétlem, a mai létszám mellett, objectiv gondolkozással, lehetetlen az államtól nagyobb áldozatot követelni a tisztviselőkar javára.

Ennyi az, amennyit Detre úr emlékirata kapcsán megjegyezni szükségesnek véltem. Óhajtható, hogy az a sok jeles eszme, amelyet ama munkát tartalmaz, mihamarabb meg is valósulna. Ez pedig annál könnyebben lehetséges, mert a javaslatba hozott ujitások közül igen sok nem tesz szükségessé törvényhozói intézkedést. Jóindulat, buzgóság és az ország igaz érdeke iránt való helyes érzék, a legrövidebb időn csodákat művelhetne, — remélhetjük tehát, hogy az ilyen csodáknak az ideje még sem járt még le.

Dr. Márkus Dezső,
kir. ítélőtáblai bíró.

A tisztviselői illetmények jogi természete.

A tisztviselőknek illetményekkel való ellátása abban leli alapját, hogy a munkaadó állam vagy vállalat a tisztviselőknek jobbra teljes munkaerejét vevén igénybe, gondoskodni köteles azoknak állásukhoz mért fentartásáról. Az illetményekkel való ellátás azonban nem bír a szolgálati szerződésen alapuló bérfizetés jellegével, hanem annak inkább az életjáradék jogi természete felel meg.** Már a római jog szerint is csupán az alantas tisztviselők, az apparitorok jog-

* Ebben a most említett cikkemben a nőtlen és a nős tisztviselők javadalmazása közt is különböztetést javasoltam. Azóta arra a meggyőződésre jutottam, hogy ez az alapjában szintén méltányos szabályozás igen érzékenyen sujthatná azokat a nőtlen tisztviselőket, akik mindkét vagy egyik szülőjüket, testvéreiket vagy egyéb hozzátartozójukat tartják el egészben vagy részben s akik talán éppen eme kötelezettségük okából nem nősültek meg. Mivel pedig az ilyen tartás igazolása vagy kimutatása, főleg azonban ellenőrzése sok bonyodalomra és bosszantásra adhatna okot, jobbnak láttam a pótlék adását csakis a gyermekek számához viszonyítva javasolni.

** Ily értelemben nyilatkozik: Laband: Staatsrecht I. 49. §. — Loening: Verwaltungsrecht 28. §. — Meyer: Staatsrecht 150. §. — Schulze: Preuss. Staatsrecht I. 336. l. stb.

viszonya tekintetett olyannak, mint amelyet a locatio conductio állapít meg, s kiknek ehhez képest fizetését nem is nevezik salariumnak, hanem mercesnek.* Viszont a magasabb állású tisztviselőknek mint pl. a procurator-nak** fizetése nem tekintetett szolgálatai ellenértékének vagy árának, hanem jutalomnak illetőleg kárpótlásnak a kötelesség teljesítése és az e végből hozott áldozatok ellenében. Ennek a jutalomnak vagy kárpótlásnak megállapítása ehhez képest nem is képezte a jogviszonyt megállapító szerződés alkatrészét és a salarium követelése nem az államtól nyert mandatum alapján: actio mandati útján a rendes eljárás szerint, hanem a magistratus előtt tárgyalandó extraordinaria cognitio útján történt.***

A javadalmazás mindkét jogi formája: a munkabér ügy, mint az életjáradék egy célzott szolgál, t. i. a szolgálattevőnek a szolgálat tartama alatti megfelelő sustentatióját. Már most az állami javadalmazás, eltekintve talán a legalacsonyabb rendű állásoktól, ma sem tekinthető munkabérnek, vagyis az nem egyenértéke a tisztviselő által szolgáltatott munkának, mert mindenesetre kisebb, mint a munkának forgalmilag kifejlődött értéke.

Éppen úgy, mint a gazdasági alapon képződő munkabért, a tisztviselői javadalmazást is egyrészt a kereslet és kínálat viszonya kell hogy szabályozza, másrészt pedig a tisztviselői javadalmazás — bár kisebb mértékben, mint munkabér — szintén a gazdasági árhullámzásokat követi. A munkabér ugyanis, melynek alsó határát mindenkor az életfentartási szükségletek minimuma képezi, a megélhetési viszonyok sulyosabbá váltával állandóan emelkedő irányzatot mutat, ezt az irányzatot a beálló gazdasági krízisek csak időnkint akasztják meg, épp úgy, mint a gazdasági fellendülések, tömeges vállalkozások a munkabéreket időnkint aránytalanul felszöktetik. Ugyanezt az emelkedő irányzatot követik a tisztviselői javadalmazások nagyobb mértékben ott, ahol azokat más törvények hosszabb időre szabják meg. Azonban ez utóbbi esetben sem zárkozhatik el az állam a gazdasági munkabér emelkedő irányzatának vagy hullámzásának befolyásától: a törvényben megállapított, de immár elégtelennek bizonyult javadalmazási tételeket állandó vagy ideiglenes pótlékokkal egészíti ki mindaddig, míg a javadalmazásnak újabb törvényhozási szabályozása módot nyújt arra, hogy az a gazdasági munkabérekhez ismét közelebb hozassék.

Míg azonban a javadalmazás mértéke sok tekintetben azonosnak mutatkozik a gazdasági munkabérrel, minden más tekintetben messze eltér ennek jogi természetétől. A főkülönbség nézetünk szerint abban rejlik, hogy míg a munkabért a gazdasági átalakuláson belül a szolgáltatott munka jósága és mennyisége szabályozza, addig ezek a körülmények a javadalmazásra befolyást nem gyakorolnak: az ügyességnek és szorgalomnak e téren legfőleg az előmenetelre vagy külön díjazások (jutalom) engedélyezésére lehet befolyása, magára a javadalmazásra azonban nincsen.

Az állam ugyanis nem úgy mint a munkabérnél esetről-esetre, hanem előre állapítja meg, hogy bizonyos hivatalos tevékenységért mekkora az az egyenérték, melyet a gazdasági tényezők figyelembevételével tisztviselőinek nyújthat, s midőn egy-egy tisztviselő alkalmazásba vételekor az állammal szerződéses viszonyba lép, javadalmazása tekintetében nem köthet ki mást, mint ami az általa végzendő munka ellenértéke

* Mommsen: Staatsrecht I. 306—355. l. — Bethmann—Hollweg: Civilprocess II. 77. §. és Lange: Röm. Alterthümer I. 89. §.

** A procuratornak a császárhoz való viszonya a mandatumnak felelt meg. L. Tacitus ann. IV. 6.: «res suas Caesar . . . mandabat, és Dig. 35., 2. §. 4., 6.: «procurator Caesaris non solum cui rerum cuiusque provinciae procuratio mandata erit sed et is, cui rerum, quamvis non omnium.

*** Gust. Kretschmar: Das Beamtenthum der röm. Kaiserzeit.

gyanánt már megállapítva van, viszont bár az állam, a tisztviselő alkalmazásakor figyelemmel lehet ennek kiválóbb előképzettségére, hosszabb gyakorlati idejére vagy szolgálatára, de lehetetlen figyelembe venni azt, hogy tisztviselői közül egyik hivatali teendői elvégzésében több ügyességet vagy szorgalmat fejt ki, mint a másik, mert az állam a megszabott hivatali funkcióért csupán *átlag-ár*-t állapíthat meg, mely általában meg fog felelni egyrészt a megkívánt munká gazdasági ellenértékének, másrészt a tisztviselők átlagos életfentartási költségeinek, a személyek tekintetében azonban azoknál hol kisebb, hol nagyobb lesz.

Ez az *átlag-ár*, amely a tisztviselői javadalmazás egész rendszerének kulcsát képezi, itt a legkiterjedtebb értelemben alkalmazandó. Az átlag megállapításánál ugyanis nem csupán a különböző tehetségű és szorgalmu tisztviselők közepes munkaereje veendő számításba, hanem számításba kell venni különböző foku munkabírásuk közepes idejét is; a betegségben, szabadságon, nyugdíjas állapotban töltött időmennyiség, mely alatt az állam a javadalmazásért ellenértéket nem nyer, kétségtelenül apasztólag kell, hogy hasson az átlag-ár képzésére, ha azonban a javadalmazást, mint a tisztviselő egész élete munkájáért megszabott átlag-árt vesszük figyelembe, és megfontoljuk, hogy viszont a látszólag nagyobb munkabérből szükségszerűen az időleges munkahiány és a végleges munkaképtelenség idejére is ki kell kerülnie az életfentartási költségeknek: nyilvánvaló, hogy a javadalmazás ép úgy megfelel a tisztviselő által szolgáltatott munka gazdasági egyenértékének, mint a munkabér, vagyis mindkettőnek egyenlően elégnek kell lenni arra, hogy a munka szolgáltatójának az életfentartási költségeket egész életére biztosítsa. Az a körülmény, hogy a munkabér a viszonyok szerencsésebb alakulása esetén módot nyújt a vagyonszerzésre vagy legalább elegendő arra, hogy abból az általános gazdasági elv szerint az az összeg is megtérüljön, amelybe az illető munkához való készütség megszerzése (önköltség) került, nem vezethet arra a következtetésre, hogy a munkabér az életfentartási költséget mindig felülmulja,* míg a javadalmazás soha meg nem haladja.** Az állam tehát, mint a fentiekben már jelezve volt, két tényezőtől állapítja meg a tisztviselő által szolgáltatott munka átlagárát. Az egyik tényező az illető állásban teljesítendő munka gazdasági egyenértéke, a másik tényező az álláshoz mért életfentartási költség. Az «álláshoz mért» javadalmazás a viselt hivatal rangfokozata, illetve az ezzel egybekötött hatalmi állás szerint ítélendő meg. Javadalmazás szempontjából nem az a hivatal a legmagasabb, mely a legszélesebb körű ismereteket igényli, hanem az, mely viselőjének legtöbb hatalmat biztosít és a legnagyobb bizalmat feltételezi. Bizonyos hivatalok teljes hatályosságához szükséges, hogy viselője minél nagyobb tekintéllyel ruháztassék fel, a tekintély azonban csak megfelelő rang, cím és fizetés nyújtásával érhető el. Nem szabad azonban figyelmen kívül hagyni, hogy a tekintély fentartása nagymérvű kiadásokkal van egybekötve, (representationális kiadások) úgy, hogy a nagy fizetések tekintélyes része tulajdonképpen nem bir a javadalmazás, hanem a költségmegtérítés jellegével. Gazdag országokban csak nagy fizetésekkel biztosítható a hivatal szükséges tekintélye. Ebből magyarázható meg az angol tisztviselőknek viszonyaink közt alig érthető magas javadalmazása. A tisztviselők bőkezű javadalmazása pedig korántsem valamely modern intézmény Angliában sem, de ilyennel már a római császárság tisztviselőinél is találkozunk. Mint fentebb említve volt, a római tisztviselő javadalmazásának különféle volt a jogi természete, de bár pl. a senatori rangban levő helytartók illetményeiket a hivatali évre járó költségmegtérítés (felszerelés és representatio) címén kapták, való-

ában ez mégis tisztí fizetés, még pedig igen magas fizetés volt. Így Afrika proconsula egy millió sesterzia évi fizetést kapott. A procuratorok négy fizetési osztályba voltak sorozva 60, 100, 200 és 300 ezer sesterzia (mintegy 12—60.000 K) fizetéssel (innét származott elnevezésük is: sexagenarii, centenarii, ducenarii és trecenarii). A katonai tribun fizetése 25 ezer sesterzia volt.

A tisztviselői állásoknak a római jogban fennállott bifurkációja a mai állami alkalmazottakra is talál. Az alsóbbrendű tisztviselők és alkalmazottaknál az államszolgálat által nyújtott tiszteletjogok már alig jöhetnek számba, ezeknek a díjazása tehát valóságos munkabér s ennek jogi természetét abban is követi, hogy azon a gazdasági árhullámzások is észlelhetők. Mert igaz ugyan, hogy az állam nem egyszer leszállva magasabb erkölcsi piedestáljáról csak úgy, mint bármely munkavállalkozó, az erős kínálat hatása alatt leszállítja a munkabéreket sokszor jóval a megélhetési minimum alá (l. az állam által alkalmazott dijnokoknak törvényben (1897: XXIV. tcz.) 1 frtban illetve 80 krban megállapított napi munkadíját), azonban viszont nem térhet ki az elől sem, hogy gazdasági krízisek beálltával kisebb javadalmazásu alkalmazottjait drágasági pótlékokkal vagy más módon ne segítse. Ezenél tehát a javadalmazás — csak úgy mint a munkabér — nemcsak hogy teljes ellenértékét kell, hogy képezze a szolgáltatott munkának, de kell, hogy életfentartási költségeiket is teljesen fedezze, mert abból kell kiindulni, hogy munkaerejüket teljesen az élethivatásként üzött hivataluk ellátására fordítják. Midőn a tisztviselő az állammal, mint magasabb erkölcsi testülettel szerződéses viszonyba lép, az állam annak nem fix fizetést ígér munkája ellenében, hanem részére mindenkor megélhetést biztosít. A magasabb hivatali állásoknál azonban nem ezen van a suly. Egyes magasabb hivatalok ingyenes ellátása nem volt ismeretlen hazánkban és nem ismeretlen ma sem. Ezenél a javadalmazást vagy annak legalább egy részét kétségkívül az állással járó tiszteletjogokban kell keresni, mely a hivatal által biztosított társadalmi állásban, rangban, hivatalos hatalomban, befolyásban stb. jut kifejezésre.* Ezek a tiszteletjogok a javadalmazásra apasztólag hatnak, de a bennök foglalt erkölcsi érték elnyerése mindenkor nagy vonzóerővel bírt.**

Szemben áll ezekkel és a javadalmazás összegére emelőleg hatnak a magasabb állásokkal többnyire összekötött reprezentacionális költségek, melyek arra hivatják, hogy a magas állást betöltő tisztviselőnek a hivatal körén kívül is tekintélyt és hatalmat kölcsönözzenek. A dolgot úgy kell felfogni, hogy tisztviselőiben, kivált pedig magasabb állásu vezető tisztviselőiben maga az állam van képviselve, tetteikben és magatartásukban az állam tettei jutnak kifejezésre, és tekintélyében az állam tekintélye domborodik ki.

Sajnos, hazai viszonyaink közt alig találunk példát tételünk megvilágítására. Az a csekély javadalmazás, amelyet az állam tisztviselői részére csaknem négy évtized előtt megállapított s melyet azóta csak kis részben és csekély mértékben emelt fel, csakis a szigoruan normális viszonyok közt élő tisztviselő életfentartási költségeire elégséges, a legcsekélyebb rendellenesség, betegség, családi zavarok, amint azt számos eset mutatja, feltartóztatatlanul anyagi zavarokba kergetik a javadalmazására utalt tisztviselőt.

* Nemcsak a régi Róma közigazgatásában, hanem a rendi szervezettel bíró országokban is, különösen a legmagasabb állások voltak azok, amelyekért viselőjük anyagi javadalmazást nem nyert, hanem azt tisztán az itt említett ideális bérért látta el (tiszteletbeli hivatalok). Ugyaníly szempont alá esnek ujabbán a népképviselő tagjai ott, ahol ezek működésükért javadalmazást nem nyernek.

** A római városi magistraturák mindvégig tiszteletbeli hivatalt képeztek, melyek semmiféle fizetéssel nem jártak, sőt eltekintve az ezen állásokhoz megkívánt vagyonosság előfeltételétől, tekintélyes kiadásokkal is jártak. L. Kretschmar id. munk. 52. lap.

* L. Schmith Ádám B. 1. 8. fejt. Ellenkezőleg: Ricardo.

** Ihering Zweck im Recht. 203. l.

A reprezentacionális költség pedig csaknem ismeretlen fogalom. Talán sohasem gondoltunk még arra, hogy az állam tekintélyének emelését a tisztviselők tekintélyének emelése útján kíséreljük meg. Akinek volt alkalma látni a vidéki hivatalok egy részének siralmas elhelyezését vagy a tisztviselőknek ugynevezett «hivatali» kabátjait, az tudja, hogy ezek korántsem alkalmasak sem a tisztviselők, sem az általuk képviselt állam tekintélyének öregbítésére.

Hatalmas fegyver marad így használatlanul az állam arzenáljában.

A javadalmazások talán küszöbön álló újabb rendezésénél tehát az lenne az irányadó elv, hogy az alacsonyabb állások javadalmazása az életfentartás követelményeihez lehetőleg közel hozassék, de emellett annak összeg szerinti megállapítása elastikusná téessék, (talán az évenkénti költségvetésre bízván megállapításuk), hogy az a gazdasági árhullámzásokat követhesse; a magasabb, különösen a vezetői állások törzsfizetése ha meg is hagyatik mai összegében, de azokhoz a reprezentáció céljaira okvetlenül megfelelő és költségmegtérítés jellegével bíró működési pótlék csatolandó. Ez a pótlék természetesen a nyugdíjösszeg alapjául nem fog szolgálni és tisztán oly céllal adatik, hogy a vezető tisztviselő működésének tartama alatt az államot és annak tekintélyét kellően képviselhesse.

Dr. Marschalkó János.

A fiatal kor a bűnvádi perrendtartásban.

Elszoruló szívvel látom nap-nap után büntető igazságszolgáltatásunk fogyatékosságait a fiatal koruakkal való bánásmódban.

Legtekintélyesebb íróink túlszűkeket tartják büntető-törvénykönyvünk rendelkezéseit a fiatal koruak érdekében és íme bíróságaink még ezeknek sem tudnak érvényesülni szerezni a bűnvádi eljárásban.

Az anyagi büntetőtörvény 84. §-a eltiltja a 12—16. életév közötti fiatalok megbüntetését, ha cselekményük bűnségének felismerésére szükséges belátással nem bírtak. A bűnvádi perrendtartás 246. §-a értelmében bármely büntetett illetőleg, a megfigyelést *mindig* két orvosnak kell teljesíteni, ha csak «gyanuok merül fel arra nézve, hogy a terhelt beszámíthatóságát kizáró vagy korlátozó elmezavarban vagy öntudatlanságban szenved.»

Bíróságaink, különösen az esküdtbíróságok, helyt is adnak a legsúlyosabb mederben az orvosszakértők működésének, ha felnőtt terhelt kétes elmeállapotáról van szó. Elegendő alapot látnak a «gyanuok»-ra, mihelyt a tett indokolatlannak látszik, vagy a terhelt súlyosabb bünesetben feltűnő, avagy furcsa magaviseletet tanúsít. De a fiatalok terhelt orvosszakértői megfigyelését csak a legkritikább esetben rendelik el, ha nem a legsúlyosabb bűncselekmények forognak fenn és ha vádlott fellépése egyenesen elmezavarra nem utal.

Minthogy a büntetőtörvénykönyv 84. §-a maga dekretálja a fiatalok beszámíthatóságának kétségét, önként következik, hogy *valahányszor a terhelt a tett elkövetésekor a 12 és 16 életév között volt, a BP. 246. §-ának rendelkezéséhez képest mindig orvosszakértőknek kell a terheltet megfigyelniük, mert a fiatal kort maga az anyagi törvény a beszámíthatóság tekintetében mindenkor gyanusnak deklarálja.*

Itt tehát megszűnik a bírói bölcs belátás szerepe. Mielőtt fiatal koruval van dolga a bíróságnak, nem az ő diszkrétciójára van az bízva, lát-e gyanuot fennforogni, vagy nem; köteles elrendelni az orvosszakértői megfigyelést pusztán azon tény alapján, hogy terhelt a tett elkövetésekor a 12 és 16 életév között volt.

Hogy hova vezet ennek az igazságnak félreismerése a gyakorlatban, azt könnyű bárkinek elképzelnie, de fájdalmas bármely emberbarátnak nap-nap után végig nézve. A leg-

jobb esetben is megelégszik a főtárgyalási elnök azzal, hogy néhány általános kérdést kockáztat meg a vádlotthoz: pl. tudja-e, hogy a törvény tiltja azt, amit elkövetett stb., esetleg elemi ismeretbeli s erkölcsi fogalmai után is puhatolozik pár jól-rosszul megválasztott kérdés útján. Ha a terhelt helyes feleleteket talált adni e néhány általános kérdésre, siet a bíróság ebből és a főtárgyaláson tanúsított, lelki zavart el nem áruló viselkedéséből megállapítani, hogy tettes a bűnségének felismerésére szükséges belátással bírt.

Legtöbbször 1—2 évvel a bűncselekmény elkövetése után jut el a fiatalok a főtárgyaláshoz. Minden hozzáértő tudja, hogy e korban az egyén folytonos fejlődésben van, ismeretei egyre gyarapodnak, ösztön életét mindinkább háttérbe szorítják a lelkébe hatoló erkölcsi fogalmak, akaratereje alakulóban, az indulatok egyeduralkodó szűnő félben van.

Ugyancsak kemény próbára teszi tehát a legképzettebb törvényszéki orvost is annak a kérdésnek megoldása, vajjon a megfigyelése alá vett fiatalok, ki ma normálisnak látszik, birt-e hónapokkal, esetleg évekkel ezelőtt is már, mikor a bűnbe esett, akaratának szabad elhatározása képességével, nem volt-e beszámíthatósága esetleg még akkor korlátozva.

Bíróságainkat ez a problema rendszerint nem aggasztja, egyszerűen észre sem veszik, megelégszenek annak a konstataciójával, hogy vádlott viselkedése a főtárgyaláson minő benyomást tett rájuk, laikusokra.

Mondanom sem kell, hogy az efféle eljárás melegágya a bírói tévedéseknek még oly esetekben is, midőn a fiatalok fejlődéséből hiányzanak a kóros mozzanatok. Hiszen a beszámíthatóság, a büntetőjogi érettség beálltának időpontját a szakértő is csak ügygyel-bajjal, tapogatódzva tudja megállapítani; egyiknél a 12, másiknál a 13—14 éves, esetleg csak még későbbi korban következik az be.

Már most, ha ezzel a feladattal sem tud megbirkózni orvosszakértők támogatása nélkül a büntető bíró, mit lehet tőle remélni azon, az orvosi tudomány tanítása szerint oly gyakori esetekben, midőn kimutatható, hogy a fiatalok testi és lelki fejlődését betegségek, kiállott ijedelmek, a kezdődő nemi érettség stb. kórosan, habár csak ideiglenesen, megzavarták volt?

Ezen a nehézségen is gyakran igen egyszerűen helyezkednek túl bíróságaink: a leghalványabb érdeklődésre sem méltatva a fiatalok terhelt előéletét. Persze így megvan kimélve a fejtöréstől, aminthogy lehetetlen is a főtárgyaláson hirtelenében pótolni az orvosszakértőkre tartozó hosszabb megfigyelést és puhatolódást.

Nem egyszer kellett védenem lopás büntetettének vádjá ellenében olyan fiatalokat, kinek összes bűne az volt, hogy mint cseléd, gazdája gyerekeinek mulattatására kanári madarat lopott a szomszéd ablakán bemászva, vagy mint béres, egy marék szénát vitt el gazdájától szüleihez. Oh, efféle semmiségek felfújásában némely ügyészünk, vizsgálóbíróink, nagy, de a tettük beismerésében készséges fiatalok beszámíthatóságának megállapítása céljából a szakértői megfigyelés szükségességét fel nem ismerik; sietnek reáolvasni a fiatalok a lopás, testi sértés büntetettét. Szabadságvesztéssel büntetett fiatalok bűneinknek legalább a fele nem bírt az elkövetéskor a bűnségének belátására és akaratának szabad elhatározására szükséges képességgel és legkevesebb egy negyed részüknél korlátozva volt a beszámíthatóság!

Igy szaporítják némely bíróságaink a fiatalok büntetése osztályát, így juttatják fogházba és ezzel erkölcsi zűlésbe a fiatalok százait, ezreit bűnpereiknek gépies leörülésével.

Minden fiataloknál a legnehezebb feladat a beszámíthatóság kérdésének megnyugtató eldöntése. Laikusoknak lehetetlen ezt megoldaniok; a legtapasztaltabb törvényszéki or-

vos is nehezebben hatol be a legnormálisabbnak látszó fiatal-koru lelki világába, mint a leggyanúsabb elmeállapotú felnőttségbe.

Itt az ideje tehát annak, hogy felsőbbbíróságaink a szerte divó visszasságot kiirtsák a Btk. 84. és BP. 246. §-ának helyes összeegyeztetése alapján. *Dr. Reisinger Ferencz.*

A részvénytársasági jog reformja.

Most először történt meg, hogy a kormány egyik képviselője a kereskedelmi törvény komplexumából a részvénytársaságra vonatkozó részt külön kiemelte, mint sürgősen reformra szorult. Azért érdemes figyelemre ez a tünet, mert azt bizonyítja, hogy a részvénytársaság reformjának szüksége nemcsak a jogász és nemzetgazda, nemcsak a gyakorlat embere, hanem az intéző körök előtt is mind nyilvánvalóbbá lesz.

Aki csak egy kissé behatóan foglalkozik a kereskedelmi törvény tizedik címével, mihamar arra a meggyőződésre fog jutni, hogy a törvénynek ez a része nemcsak hogy a fejlődésnek meg nem felel, hanem már eredetileg is alkalmas volt a legsúlyosabb kritika kihívására. Elég az Értekezlet jegyzőkönyveinek elolvasása, hogy meglássuk, mily nagy felületességgel fogtak a mi törvényhozóink a részvénytársasági törvény megalkotásához. Annál nagyobb bűn, hogy immár 30 esztendő óta ez a törvény merev változatlanságban maradt meg, holott egyetlen nyugoti állam sincs, ahol az utóbbi évtizedekben a részvénytársasági törvény gyökeres reformon ne ment volna keresztül. A mi törvényünk változatlanságát azonban annak csak szószzerű szövegére értjük; mert az élő jogot már nem fedi teljesen a törvény betűje, a törvénynek már nem egy részére nézve törvényrontó szokás és gyakorlat lépett hatályba.

Elég a kereskedelmi törvény tizedik címének első (147.) §-át figyelemmel elolvasni és képet alkothatunk magunknak ezen cím tökéletlenségéről.

A 147. §. adja meg a részvénytársaság fogalmát. A német törvényhozás hajdanta szintén meghatározta a részvénytársaság fogalmát, az új német kereskedelmi törvény azonban már eltekint a definitiótól. Holott az 1870-iki német kereskedelmi törvény kevésbé volt kifogásolható, mint a mi törvényünk, mert a részvénytársaságnak csak legáltalánosabb kritériumait foglalja magában. A részvénytársaság, mint jogi alakulat lényeges tartalmát a részletes határozmányok adják meg. Ezeket a határozmányokat nem lehet egy §-ba sűríteni. Különösen nem úgy, ahogy ezt a 147. §. teszi. Mert ugyan mi igaz abból, ami a 147. §-ban foglaltatik?

Részvénytársaságnak azon társaság tekintetik, mely előre meghatározott (1), bizonyos számú (2) és egyenértékű (3), egész vagy hányad (4), részvényekből álló alaptőkével alakul (5) s melynél a részvények tulajdonosai (6) csak részvényeik erejéig felelősek (7).

1. Nem áll az, hogy a részvénytársaság előre meghatározott alaptőkével alakul. És különösen nem áll az, hogy ez fogalmi kellék volna.

A tervezetben, amely minden aláírási ivbe felveendő, meg kell jelölni az alaptőke nagyságát. Az alakuló közgyűlés azon többségi határozata, hogy a részvénytársaságot ennél kisebb vagy nagyobb alaptőkével alakítja meg, a hozzá nem járuló részvényesre nem kötelező. De egyhangu határozattal lehet már az alakuló közgyűlésen az alaptőkét nagyobb vagy kisebb összegben megállapítani. S nyílt kérdés marad, hogy minden esetben érvényesnek tekintendő-e a részvény-aláírás, ha a tervezet azt az intézkedést tartalmazza, hogy a részvénytársaság a tényleg aláírt alaptőkével is megalakítandó. Egyébként az előre meghatározott alaptőke csak szorosan a megalakulásra értendő. Az alaptőkét fölemelni vagy

leszállítani, az előbbi egyszerű többségi határozattal, az utóbbit a cégbírósnak ezenkívül megkívánt engedélyével bármikor lehet. Az előre meghatározott alaptőke tehát nem megkövült, lényeges tulajdonsága a részvénytársaságnak. Az alaptőkének előre való meghatározása az alapítás módjára vonatkozó imperatív rendszabály. Ez nem fogalmi kellék és semmiképp sem tartozik bele a fogalommeghatározásba.

2. A «bizonyos» kifejezést a törvényhozó úgy látszik csak az euphonia kedvéért alkalmazta, de ugyanezt akarta vele kifejezni a részvényesekre vonatkozólag, mint az «előre meghatározott» szóval az alaptőkére vonatkozólag. Vagyis előre meg kell, hogy határozva legyen az alaptőke nagysága és ugyancsak a részvények száma is. Csak hogy a részvények számának előre való meghatározása épp oly kevésbé fogalmi kellék, épp oly kevésbé tartozik bele a definitióba, mint az alaptőke előre való meghatározása. Erre nézve utalunk a fentebb elmondottakra.

Különben a 150. §. intézkedik arról, hogy a tervezetbe, amelynek alapján a részvényaláírók a tagságot elvállalták, belefoglaltassék az alaptőke nagysága és a részvények száma. Ezek a határozmányok helyesen és észszerűen csak itt helyezhetők el.

3. Hogy a részvénytársaság nem mindig alakul egyenlő értékű (egyenértékű) részvényekkel, azt szükségtelen külön bizonyítani. Akárhányszor megesik, hogy már az eredeti alaptőke törzs- és elsőbbségi részvényekre oszlik. De nemcsak a részvényekben megtestesített jog terjedelme, hanem az egészhez való aránya is különböző lehet. Nincs akadálya annak, hogy egyidejűleg különböző sorozatok bocsátassanak ki, amelyekhez tartozó részvények különböző névértékről szólnak és különböző terjedelmű tagsági jogokat testesítenek meg. Éppugy a társaság fennállása alatt bármikor elhatározhatja a közgyűlési többség újabb részvénytársaságok kibocsátását, amelyek a jogok és kötelezettségek, valamint a részesedés aránya tekintetében eltérő értékűek. Vagyis: az egyenlőség még csak a megalakulás szabályának sem tekinthető, annál kevésbé fogalmi kellék.

Befejezi és betetőzi ezt a mellékmondatot az «alakul» szó. Holott a definitióra nem az a lényeges, miként alakul meg a társaság, hanem, hogy mik a társaság legkardinálisabb ismertető jelei, amelyek keletkezése pillanatától egészen megszűnéséig minden más jogi alakulattól megkülönböztetik.

Magától értetődik, hogy ezen ismertető jeleknek minden részvénytársaságra közőseknek kell lenniök.

4. A 164. §. megmondja, hogy a részvények tulajdonosaira nézve oszthatatlanoknak tekintendők. Ebből a contrario következik, hogy a tervezetben vagy alaptőkeemelés alkalmazásával megállapítható, hogy hányadrészvényeket is lehet aláírni és ezek egyes részvényesi jogok gyakorlására, például az osztalék megfelelő hányadának felvételére megfelelő hányadának felvételére önmagukban is jogot adnak. Mi célja azonban annak, hogy a fogalommeghatározásba is felvétsék, hogy a részvények egész vagy hányadrészvények lehetnek? Ebből az elhelyezésből azt lehetne következtetni, hogy a törvényhozó a hányadrészvényeket is a részvényesi jogok teljességével kívánta felruházni, ami ellenkeznék a részvénytársaság jogi természetével.

5. Az alaptőke nem áll részvényekből. Az alaptőke a tagok betéteiből áll. A tagsági jog van részvényekben megtestesítve, avégből, hogy a tag személyétől különválva, forgalom tárgya lehessen. A betét adja meg a társasági jogokban való részvényesülésnek arányszámát és ezen arányszámot fejezi a részvény. Nincs még egy törvény széles e világon, amely oly pongyolán, oly kevésbé jogászilag határozná meg a részvényeknek az alaptőkéhez való viszonyát.

6. Mik a részvények tulajdonosai általában? A társaság

tagjai. A belga, a francia, az olasz és a német törvény sehol sem beszél a részvények tulajdonosairól, hanem mindig társakról. Mert habár általában a részvény tulajdonosa a társtag, mégis megeshetik, hogy a társasággal szemben nem tekinthető társtagnak, hanem az átruházó tekintetük annak, a társaság irányában vállalt kötelezettségre való tekintettel. A 173. §. 2. bekezdése szerint a névre szóló részvény birtokosa a társaság irányában igazoltnak csak akkor tekintetik, ha az átruházás a részvény felmutatása mellett a társasági részvénykönyvbe bevezettetik. A társaság megtagadhatja az új tulajdonosnak a részvénykönyvbe való bevezetését; ehhez való joga kétségtelen, mert hisz ugyane §. 4. bekezdése szerint az átruházó a társaság irányában fennálló kötelezettség alól szabadul, amint az új tulajdonos a társasági részvénykönyvbe bevezettetett. Ily esetben tehát a jogelőd felelős a részvény be nem fizetett névértéke erejéig, azt a részvény tulajdonosától, akit a társaság tagként el nem fogad, akit társnak tekinteni nem akar, a társaság nem követelheti.

7. Itt röviden utalunk arra, hogy a 147. §. ellentétben áll a 153., 171. és 173. §-okkal, valamint általában azon §-okkal, amelyek csak a részvény ellenértékét tartják szem előtt. A 147. §. azt mondja, hogy a részvények tulajdonosai (helyesebben: a társtagok) csak «részvényeik» erejéig felelősek. Ellenben a 153., 171. és 173. §§-ok a névértékért illetve annak bizonyos hányadáért való felelősségről szólnak. A 147. §. a részvények erejéig mondja a társtagot felelősnak, amiből azt kell következtetni, hogy a részvények a névértéknél magasabb árfolyamon is bocsáthatók aláírásra, (sőt alapítókeemelésnél a névértéknél alacsonyabb árfolyamon is) és ekkor a részvényaláírók a kibocsátási árfolyam illetve ennek bizonyos hányada erejéig kötelezvék. A «csak» szó tehát bizvást elmaradhatott volna.

A felelősség mértéke nem állandó, fix mennyiség. A társasági tagok korántsem *csak*, hanem *legfeljebb* részvényeik erejéig felelősek. A 153., 171. és 173. §§-ok eseteiben a felelősség mértéke csökken, sőt egészen meg is szűnhetik.

Ez az egy szakasza a kereskedelmi törvény tizedik címének is bizonyítja, hogy a részvénytársasági jog módosításával nem lehet várni a kereskedelmi törvény újáalkotásáig.

Dr. Krausz Gyula.

Vádlott vagy tanu?

— A BP. kontroverziáiból. —

II.*

A büntető pernek az új rendtartás alapján való tagoltóságában hol itt, hol ott mutatkoznak apró rések. A per köztöttsége és formalizmusa, mint az anyagi igazságkeresés garanciája, nagy és hatalmas védelem. De a védőfal menten akadálylyá válik, ha a rendszeren kívül bukkannak fel olyan dolgok, melyek a rendszer területének megállapításakor bár figyelmet érdemeltek volna, de vagy ennek híján, vagy a casuistikától való túlzó félelem következtében azon mégis kívül rekedtek.

Azok, akik a bíróság előtt vallomást tesznek, vagy vádlottak vagy tanuk (szakértők). Két kizáró kategória ez, olyan értelemben, hogy másfajta, harmadik minőségben senki vallomást nem tehet és olyan értelemben is, hogy a vádlotti minőség kizárja a tanuzást és viszont. Most felmerül a kérdés: mi történjék azokkal, akik sem vádlottak, sem tanuk nem lehetnek s akikre a büntető pernek mégis szükség van?

Ez főleg két esetben állhat elő, bár talán többen is elképzelhető:

1. A vádbeli cselekményt többen, közösen követik el s

* Az előbbi közl. I. a 38. számban.

a tettesek közül egy vagy több a katonai bíróság hatósága alá tartozik.

2. A több vádlott fölött hozott verdiktet a bíróság a 371. §. alapján egy vagy több vádlott tekintetében felfüggeszti s az új ülészákon való tárgyaláson kihallgatandók azok, akikkel szemben megálló volt az első verdikt.

Ezeknek meghallgatása elé, bár perdöntő fontossággal bírhat is ez, perrendtartásunk formalizmusa igen nehéz akadályokat gördít. Tulajdonképpen mégis terheltekről lévén szó, a lényegét szem előtt tartó döntés az volna, hogy mint vádlottak hallgattassanak ki, mert a lényeg az, hogy bizonyító eszközül ezek sem kezelhetők. De ezt a megoldást feltétlenül kizárja a 304. §. 1. pontjának rendelkezése, melynek értelmében a vádlottnak kihallgatása előtt, a vádirat, illetőleg vádhatározat semmiség terhe alatt felolvasandó. A vádlottá váló minősítésnek útjában áll az is, hogy a vádlott jogainak gyakorlásához üres komédia volna hozzáengedni azokat, akik számára e jogositványok mit sem védenek.

A tanuként való kihallgatásnak útjában inkább erkölcsi akadályok állanak. De ezek talán még legyőzhetlenebbek. Bár a 192. §. meghatározása: «tanuk mindazok, akikről fel lehet tenni, hogy a bűncselekményről és a bűnvádi eljárásra nézve fontossággal bíró ténykörülményekről közvetlen észleleten alapuló tudomásuk van», ezeket az egyéneket fedné, de megengedhetetlen, hogy tanu, bizonyító eszköz, kérdezhető legyen az, akinek a vádlottak padján van, volt vagy volna a helye, s akinek az előadása a perrend etikájának mérlegén mérve: vádlottilag felelősségtelen. Az a körülmény, hogy a «tanu» megesketése a 221. §. 1. pontja alapján mindig mellőzhető volna, mindezen keveset változtat.

Felhozható volna az a gordiusi megoldás is, hogy arra tekintettel, miszerint az ilyen tanu a vallomástételt a 208. §. alapján úgy is megtagadhatná, s mert a perrendtartás ebből és a megesketés mellőzéséből következtethetőleg ugyis olyan magatartást tanusít, melynek értelmében az ilyen fertőzött tanuvallomásra, mint bizonyítékra egyáltalában nem reflektál s tekintettel továbbá arra, hogy a vallomástétel vádlotti minőségben is megtagadható s így az igazság-keresésnek nem mindig készen álló, csak esetleg megnyert eszköze: a perrendtartás e missing-linkjei felett térjünk egyszerűen napirendre és ne hallgassuk ki őket sehogy.

De formai a kérdés és agyonütni nem hagyja magát. Ez a «nem-kihallgatás» hogyan történjék, tanui vagy vádlotti minőségben? Mert annak a szükségét, hogy ezek az egyének a bíróság előtt megjelenjenek, a legkritikább esetben lesz lehetséges elaltatni. De ez azért nem megoldás, mert a lényegkutatás gyáva meghátrálása volna egy formai akadály elől.

Megjegyzendő, hogy a másodsorban felhozott esetet nem oldja meg az sem, hogy a már elítélt vádlott-társak vallomásai felolvastassanak, mert ezt a 313. §. meg nem engedi.

Ezt a megoldásra váró kis problémát azzal a célzattal bátorkodom felvetni, hogy avatott hozzászólások segítségével a megoldás iránya megállapíttassék. *Dr. Dénes Sándor.*

Különfélék.

— A hágai negyedik nemzetközi magánjogi konferencia határozatairól. Dr. Töry Gusztáv min. tanácsos, aki a hágai konferenciákon a magyar igazságügyminiszteriumot képviseli, imént megjelent tanulmányában ismerteti a negyedik konferencia határozatait. Szerző az 1893., 1894. és 1900. évi konferenciák munkálatait ismertette a harmadik konferenciáról irt tanulmányában. A harmadik konferencia határozatait Magyarország még nem ratifikálta, mert a vonatkozó törvényjavaslatok nem voltak a törvényhozás által tárgyalhatók. A negyedik konferencián tárgyalhattak a nemzetközi perjog némely kérdéseinek kívül a követ-

kező tárgyak: a törvényes öröklés, a végrendeletek és halálesetre szóló ajándékozások; illetékesség hagyatéki ügyekben; a házasság hatásai a feleség személyi állapotára, a házastársak vagyonára, a házasság felbontásának, valamint az ágytól és asztaltól való elválásnak hatásai; a teljes koruak gyámsága; a csődjogra vonatkozó intézkedések. A konferencia eredménye öt tervezet, amelyek persze Magyarország részéről eddig nem voltak ratifikálhatók. Magyarország nagyérdemű képviselője, dr. Töry Gusztáv igen üdvös munkát végez, midőn ezen fontos konferenciák eredményeit megismerteti.

— **A váltótörvény magyarázata** jelent meg dr. Könyig Vilmos tollából. E mű kiválóan a gyakorlat céljait szolgálja. Szerző rövidre fogott szabatos magyarázatai közt feltaláljuk a bírói gyakorlat teljes feldolgozását, sőt sok helyütt indokolt bírálatát is. Szerző ezen kívül nagy súlyt helyezett a német judikaturára is, mert tudvalevő dolog, hogy a német Reichsgericht ítélkezése a váltójog terén nem egy kérdésben befolyásolta hazai joggyakorlatunkat. (Grill czég kiadása.)

— **A biztosítás a kereskedelem szolgálatában.** Dr. Bender Béla ügyvéd e czimen a kereskedelmi világ részére igen ügyes utmutatót adott közre. A 75 oldalra terjedő füzet a Schack Béla főigazgató által szerkesztett Magyar kereskedők könyvtárában jelent meg. A biztosítás nemzetgazdasági és társadalmi jelentőségének méltatása után szerző igen világosan, könnyen áttekinthető rendszerben tárgyalja a kár-biztosítás legkülönbözőbb nemeit, valamint az életbiztosítást. A füzet igen praktikus tanácsokkal szolgál a laikusnak az ügyletkötés, a kármegállapítás, stb. tekintetében.

— **A budapesti tőzsde könyve.** Dr. Félegyházy Ágost ügyvéd, az áru- és értéktőzsde volt jogügyi főtítkára a tőzsge-re vonatkozó gyűjteményes munkáját harmadik teljesen átdolgozott kiadásban adta ki. Felöleli e munka a tőzsde egész szervezetét, az érvényben levő összes tőzsdei szokásokat, a tőzsdei választott bíróság berendezését s mindazokat a törvényes intézkedéseket, amelyek a tőzsdét akár közvetlenül, akár közvetve érdeklik. Ujítás e munkában a tőzsdebírói joggyakorlatnak közel kilencz évre terjedő betürendes feldolgozása 1882-től, vagyis a tőzsdebírói joggyakorlatának ujjászervezésétől fogva napjainkig. Ez a rész a 780 oldalra terjedő, nagy szorgalommal és szabatossággal szerkesztett munkából 300 oldalt foglal el. (Grill-czég kiadása. Ára 8 K.)

— **A «Magyar Jogászegylet»** e hó 9-diki ülésében *Varrik Béla* elnöklete alatt folytatta a dr. Balog Arnold előadása kapcsán «a törvény és bíró» viszonyáról megkezdett vitát. *Fodor Ármin* mindennek előtt a jogszokás és a törvény összefüggéséről szólott és utalt arra, hogy az 1790: XII. tcz. csakis a törvényhozót tekintette hivatottnak a már meghozott jogszabályok magyarázására, vagy megváltoztatására. Viszont az országbírói értekezlet sok kérdésben helyezkedett ellentétbe a törvénnyel. A teljesülési döntvények is jogszabályt statuálnak, mert vagy szokásjogot konstatálnak, vagy pedig szokásjog kiinduló pontját képezik. Abban az esetben, midőn az objektív szabály a jogérzettel ellenkezik, sohasem szabad a bírónak szem előtt tévesztienie, hogy ő nem a törvény felett, hanem a törvény szerint tartozik a jogélet konkrét eseteiről ítélni. A bírónak azonban a törvényt magyarázat terén nemcsak a grammatikai, hanem a logikai módszert is kell követnie és az okos törvényt magyarázat megadja a helyes megoldást és a törvény kijelentéseit a jogérzet kellő kíváncsisággal összhangba tudja hozni. A kiterjesztő és megszorító magyarázatra érdekes példákat hoz fel a végszükség, a jogos védelem és az önszegély kérdésében és végkonklúziója, hogy a konfliktusok esetén általános szabályt a bírónak nem lehet adni, mert a bírósági eljárás nem tudomány, mely szoros szabályok szerint halad, hanem művészet, amely azt a tehetséget kívánja meg, hogy a bíró az adott esetet lássa és a jogszabályt erre igazságosan alkalmazza.

Dr. Schächler Miksa a törvény holt és gyakran ölt betűjével szemben az anyagi igazság megállapítását tartja a bíró feladatának. Csakis a törvénnyel kezében a bíró nem képes feladatának megfelelni, mert a valódiság kiderítésére minden eszközzel kell törekednie, midőn az igaz adatoknak

igaz mérlegelését eszközli. Különösen a büntető bíró kvalitásait fejtegeti és természettudományi és történeti alapon kimutatja, hogy minden fejlődés a kiválasztás útján halad, tehát főfontosságú problema, hogy hogyan lehet a legerősebb és a legkiválóbb képességű szakembereket a bírói teendőik ellátására megnyerni. Ezzel az elvvel áll ellentétben az esküdtszék rendszere, mely az erősebb szakbírótól a gyengébb laikushoz tér vissza, és a szakértő választás helyett a véletlen sorsra bízva a bíró kijelölését. Szellemes és érdekes fejtegetéseinek befejezéséül az evolúció legvégső foka gyanánt azt a célt jelöli meg, midőn a judicium szónak kettős értelme: az ítélet és az okosság a bíró jogalkalmazásában egyesül és midőn ez az igazságosság ideálját a konkrét esetben megvalósítja.

— **A jegyzői magánmunkálatok.** (A belügyminiszternek ad 39.431/1905. sz. a. K. vármegye közönségéhez intézett rendelete.) Folyó évi augusztus hó 4-én hasonló szám alatt kelt leiratomban, melylyel a községjegyzői magánmunkálatokról alkotott vármegyei szabályrendeletet jóváhagyási záradékkal ellátva leküldtem, már jeleztem, hogy a szabályrendeletnek a K. rendezett tanácsu városra való kiterjesztése kérdésében külön rendeletben fogok intézkedni, illetőleg azon törvényes utat megjelölni, melyet a kérdés megoldásánál követni kell. A K. rendezett tanácsu városra kiterjesztő rendelkezést a szabályrendeletből nem azért tartottam törlendőnek, mintha a rendezett tanácsu városok jegyzői díjért magánmunkálatokkal foglalkozni jogosítva egyáltalán nem volnának, mert ennek törvényes akadálya nincsen; hanem azért, mert a vármegye közönsége a Közs. Ú. Sz. 88. §-a értelmében csak a nagyközségi és körjegyzői magánmunkálataiért felszámítható díjakról alkothat szabályrendeletet. Arra nézve, hogy valamely rendezett tanácsu város jegyzői magánmunkálatokkal foglalkozhatnak-e s hogy ezekért mekkora díjakat számíthatnak fel, az illető város közönsége van hivatva szabályrendeletileg határozni. A város ezen szabályrendeletének megalkotásánál természetesen köteles szem előtt tartani az 1874: XXXIV. tcz. 39. §-ában foglalt rendelkezést s jegyzőit csak az olyan magánmunkálatok végzésére jogosíthatja fel, melyeknek végzése a törvényes rendelkezéssel nem ellenkezik. Ellenkező esetben a városi szabályrendelet rendelkezéseire való hivatkozás az illető jegyzőt nem mentené meg a zugirászkodás vádjától s az ennek alapján való elítéltetéstől. Az idézett törvényhely nem állapítja ugyan meg kellő tüzetességgel azt a határvonalat, melyen belül zugirászkodás elkövetése nélkül magánmunkálatokkal foglalkozni lehet, de felső bíróságaink is joggyakorlatukban «a gyakorlat és szokás» alapján elismerték a községi jegyzőknek azt a jogát, hogy perenkívüli ügyekben magánmunkálatokkal foglalkozhatnak. Arra nézve pedig, hogy a gyakorlat és szokás a magánmunkálatok mely nemeinek végzését engedte meg a jegyzőknek, körülbelül teljes részletességgel tájékoztatást nyújt a Belügyi Közlöny 1904. évi 22. számában közzétett 47,300/1904 számú itteni körrendelet, illetőleg az ahhoz mellékelt vármegyei szabályrendeleti minta. Amennyiben tehát a város e tárgyban szabályrendeletet alkotni kíván, egészen indokoltan mutatkozik, hogy e szabályrendeletének megalkotásánál az innét a vármegye részére kibocsátott fentebb említett mintában foglalt részleteket — a megfelelő eltérések érvényesítésével — szem előtt tartsa s a városi szabályrendelet jóváhagyása alkalmával a vármegye közönsége is hivatva lesz a kérdéses rendelkezéseket irányadóknak tekinteni.

A jegyzői magánmunkálatokat azzal indokolják, hogy a nagyobb helyektől távol a népnek nincs helyben jogi tanácsadója, és hogy a jegyzők a magánmunkálatokra rá vannak utalva. Azonban a rendezett tanácsu városokra ez a legkevésbé sem áll, mert ezekben 10—20—30 ügyvéd is van, de a jegyző javadalmazása is igen jelentékeny. Czegléd, Makó, Nyitra, stb. rendezett tanácsu városokban bizony a jegyzők nem a jövedelem csekélységéről, hanem a munka sokaságáról panaszkodnak. A magánügyködés pedig ily városokban a szó szoros értelmében lehetetlen, hacsak nem a hivatalos ügyek hanyagoltatnak el.

— **A budapesti ügyvédi kör gyermekvédelmi bizottsága** december hó 14-én tartotta alakuló ülését. Ezen ülés elé az elnökség a következő indítványokat terjesztette:

I. *Dr. Zsigmondy Jenő* indítványa kivonatban a következő:

1. Alkottassék központi szervként a plenáris ülés (nagy-

bizottság), amelynek hatáskörébe volnának utalandók a propaganda, a kitűzött témák feldolgozása, a gyermekvédelem érdekében szükséges törvényhozási és hatósági intézkedések előkészítése és ezek megvalósítása végett szükséges lépések megtétele stb.

2. Gondoskodják a bizottság arról, hogy a gyermekvédelem a székesfőváros területén kerületenként szerveztessék.

A kerületenkénti szervezés gondolata már az előljárásgokról szóló törvényben is kifejezésre jutott (1893. évi XXXIII. tcz. 18. §. 4., 5. és 6. p. és u. a. tcz. 30. §. 3. p.)

Fel kell jogosítani a kerületi választmányt arra, hogy magát a közjótékonyaság terén működő férfi és nőtagokkal kiegészítse s azok segítségével kerületi gyermekvédelmi bizottságot létesíthessen.

Az ilyképp megalakítandó bizottságnak hatáskörébe tartoznak:

1. A kerületi patronus-rendszer gyakorlati megvalósítása. E célból a bizottság a kerületeket alkerületekre osztaná, s mindegyik alkerület élére egy tagot állítana, aki mint az alkerületekben oltalmat igénylő gyermekek védnöke, gondoskodnék arról, hogy az (anyagi, erkölcsi vagy jogi) oltalomra szoruló gyermek a kellő oltalmat meg is találja.

2. A kerületi gyermekvédelmi bizottság tagjai látnák el a székesfőváros területén a gyámi teendőket.

3. Figyelemmel kísérné a kerületi gyermekvédelmi intézményeket.

4. Kezdeményezné a kerületi gyermekmenedékhelyek felállítását, amelyekben a nappal folyamára menedéket találhatna minden gyermek, aki nélkülözi a felügyeletet.

5. Figyelemmel kísérné a kerületben az iskolakerülő gyermekeket, a tanoncok viszonyait s gondoskodnék arról, hogy a csavargó gyerekek az elzárás kikerülésével kerüljenek szigorubb felügyelet alá.

II. Dr. Nagy Dezső védői bizottság alakítása iránt tett indítványt.

A védői bizottságnak feladata a büntető hatóság elé gyanúsítottként vagy vádlottként került fiatalok egyének bűnügyi védelmének ellátása és e tárgyban megfelelő reformjavaslatok tétele. A védői bizottságnak tagjai azok az ügyvédek, akik annak tagjaiul jelentkeznek. Meghivandó ezenkívül a kir. ügyészségnek, a büntetőbíróságoknak, a m. kir. igazságügyminiszteriumnak, gyámhatóságnak és a rendőrségnek kiküldöttje, egyszersmind pszichiátriával foglalkozó szakorvos.

A kiskorúak bűnügyi védelmének ellátása a következő irányokban mozog: 1. Az eljárás előkészítő szakában a büntető hatóság elé vitt fiatalok egyén családi, személyi, anyagi és szellemi viszonyainak felkutatása és megállapítása.

A védő kötelessége odahatni, hogy a fiatalok gyanúsított vagy vádlott ellen az előzetes letartóztatás vagy a vizsgálati fogság lehetőleg elkerültesse vagy pedig, ha ez egyáltalán mellőzhetlen volna, megóvassék a fogságban a kitartott bűnösökkel való érintkezéstől.

A védő éber figyelemmel kíséri azokat is, akik a fiatalok bűnözésének okai voltak, és szükség esetén azoknak jogi felelősségre vonása tekintetében a szükséges indítványokat és intézkedéseket megteszi.

2. A védő a fiatalok ellen való fő tárgyaláson a védelmet ellátja. Felmentés esetén köteles a védő előterjesztést tenni a bizottságnak arról, hogy a felmentett fiatalok akképpen helyeztessék el, hogy környezetének esetleges káros befolyásoltatásától óva legyen.

3. Elítéltetés esetén a védő intézkedik az iránt, hogy a büntetés akképpen hajtassék végre, hogy az a fiatalok erkölcsi fejlődésére káros ne legyen, de sőt amennyiben a fenforgó körülmények megengedik, javító hatással bírjon.

4. Ugyancsak a védő és a bizottság feladatát képezi az elítélt és büntetésüket kitöltött fiatalok patronageának kérdése is. A védő és a bizottság által a büntető eljárás folyama alatt beszerzett adatok alapján megállapítandó az, hogy a kiszabadult fiatalok egyén visszaadandó-e családjának, vagy valamely megfelelő intézetnél, vagy más családnál helyezendő-e el. A patronage gyakorlásánál a védői bizottság hasonczélú egyesületekkel összeköttetésbe lép.

5. A védői bizottság feladatát képezi a gyermek védelem általános érdekeinek fejlesztését előmozdítani.

III. A gyermekvédelmi bizottság részére a bizottság el

nőke által kidolgozott munkaprogramon alapján a bizottság egy tagja több oly intézkedést hoz javaslatba, amelyek azonnal megvalósíthatók. Ezen az értekezleten *iff. dr. Chorin Ferenc* által előterjesztett javaslatok a következők:

1. A napi sajtó minden egyes organuma felkérendő volna, hogy a gyermekvédelem ügyére legalább hetenként egyszer külön rovatban hívja fel a figyelmet és hogy 20 éven aluliak által elkövetett büntetendő cselekményekről szóló jelentéseikben a bűnösök neveit ne tegyék közzé.

2. A fővárosi államrendőrség, a kir. ügyészség, valamint a letartóztató intézetek vezetői kéressenek fel, hogy ha arról nyernek tudomást, hogy valamely letartóztatottnak ellátásra vagy gyámoltásra szoruló gyermekei vannak, ezek haladéktalanul a megfelelő humanitárius egyletnek, esetleg a rabsegélyző egyesületnek pártfogásába ajánltassanak. Minden ilyen esetről a gyámhatóság is értesítendő. Felkérendő a rabsegélyző egylet vezetősége, hogy azon gyermekek, kiknek szülői vizsgálati fogságot vagy szabadságvesztésbüntetést szenvednek, az egyesület által kellő gondozásban részesíttessenek, vagy más megfelelő célú egylet pártfogásába ajánltassanak.

3. A jogvédő egyesület felkérendő volna, hogy olyan esetekben, amikor az előtte lévő adatokból az derül ki, hogy valamely gyermek érdekei a jogvédő egyesület hatáskörén kívül álló támogatást igényelnének, erről a jogvédő egylet vezetősége a megfelelő célú egyletet esetleg hatóságot (árvaszék, rendőrség stb.) értesítse, szükség esetén a gyermekvédelmi bizottság közbenjárását vegye igénybe.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— A **vasárnapi munkaszünet** kérdésében az alsó-ausztriai ügyvédi kamara közgyűlése a következő határozatot hozta: A közgyűlés a vasárnapi munkaszünet törvényes szabályozását kívánatosnak tartja. Egyidejűleg kimondja a közgyűlés, hogy a vonatkozó törvény megalkotása előtt is szociálpolitikai szempontból szükséges a teljes vasárnapi munkaszünet megvalósítása. Kívánja ennelfogva, hogy az összes kartársak irodai személyzetüknek a teljes vasárnapi munkaszünetet megadják, ha csak halaszthatatlan munkák nem teszik lehetetlenné annak betartását, vagy pedig a kamarai választmány egyes esetekben és egyes helyeken nem engedi meg a vasárnapi munkát. A közgyűlés megbizsa a választmányt a közgyűlés által kimondott szabály betartását minden rendelkezésre álló eszközzel ellenőrizni. Amennyiben halaszthatatlan munkálatok szükségessé teszik, köteles lesz az ügyvéd a személyzetet külön díjazásban részesíteni. Ez a díjazás nem lehet kevesebb, mint az illető egy napra eső fizetésének kétszerese.

— A **német Reichsgerichtnél** az ötödik büntetőtanácsot most állítják fel. Szükségessé teszi a személyszaporítást a restancia folytonos növekedése. 1904. év végén 2276 ügy várt elintézésre.

— **Tanukihallgatás telefonon.** Vádlott tagadta, hogy Bloom kereskedő kirakatából cipőt lopott és azt állította, hogy egy orvostól kapta a nála talált cipőt ajándékba. A bíró — New-Yorkban történt az eset — az orvost telefonon megkérdezte, igaz-e a vádlott előadása. Az orvos igenlő felelete folytán felmentő ítélet hozott. — Egy okirathamisítás miatt folyó perben egy beteg tanu a philadelphiai bíróság szintén telefonon hallgatott ki. Az illető szobájában egy bírói kiküldött volt jelen, hogy a beszélő azonosságát ellenőrizze.

Az öreg Európa még nem haladt ennyire.

A Magyar Jogászegylet folyó hó 16-án (szombaton) délután hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utca 10.) teljes ülést tart, melynek tárgya: Dr. Almási Antal kir. albiró ily című előadása: A negatív interesse. — Vendégeket szívesen lát az egylet.

Kellő ügyvédi irodai gyakorlattal bíró, önállóan dolgozni képes ügyvédjelölt egy nagy vidéki város nagyobb forgalmu irodájában felvételt talál. Német nyelv ismerete kívánatos. — Közelebbi értesítést ad szíveségből ezen lap kiadóhivatala.

II435

Forgalmas irodáját elcserélné vidéki ügyvéd fővárosival. Címét a kiadóhivatal megadja.

II424

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 25. sz.

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4. sz.

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési díj: félévre 12 kor.
negyedévre 6

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Bíró és kodex. *Dr. Kenedi Géza* budapesti ügyvédtől. — Forgács. *Dr. Schwarz Gusztáv* egyetemi tanártól. — A fiatakoruak bíróságai («Juvenile Courts») Észak-Amerikában. *Dr. Balogh Jenő* egyetemi tanártól. — Perjogi reflexiók. *Dr. König Vilmos* budapesti ügyvédtől. — *Jogirodalom:* Összehasonlító büntetőjog. *Dr. Vámbéry Rusztem* egyetemi m.-tanártól. — *Törvénykezési Szemle:* A tulajdon közösségének megszüntetése. *Dr. Imling Konrád* kir. táblai tanácselnöktől. — Alaki jogerő és alaki jogtalanság. *Dr. Reichard Zsigmond* budapesti kir. táblai bírótól. — Szemelvények az osztrák házassági jogi judikaturából. *Dr. Szladits Károly* törvényszéki bírótól. — A BP. 385. §. 2. pontja. *F. E.* — Különfélék.

Melléklet: Döntvénytár. — Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Bíró és kodex.

Az a nyugtalanság, amelylyel most Európaszerte a kodifikált jog bírói alkalmazását kísérik, a magyar jogtudományosságban is előidézte a jogászelmék kétféle irányban való szakadását, ami egyébiránt már a római jogfejlődésben sem volt ismeretlen.

Egyrészt az írott jog és a kodexek szigorú barátjait látjuk, a kik a dolog természetéhez képest a dogmatikus jogászok sorából, még inkább pedig a magistratura köréből kerülnek ki. Álláspontjuk: a kodexek erejében való hit és az írott jog szoros alkalmazásához való ragaszkodás. Szerintük a bíró a törvényhozó által kifejezett jog szoros alkalmazásához van kötve, tehát annak sem kiegészítésében, sem továbbképzésében részt nem vehet, mivel az egyedül csak a törvényhozó föladata. A *lex lata* hiányainak pótlása, hibás rendelkezéseinek kiküszöbölése, vagy éppen a megkerülése (a mi a büntető judikaturában szokott sűrűbben előfordulni) egyet jelent a bírói kötelesség megsértésével. Ingadozásokat hoz be a judikaturába és a jogfejlődés ürügye alatt földolja a jogbiztosságot. Nagy érdekek tiltják tehát, hogy az írott jogot, vagyis a *törvényt* gondolkodásunkban szembeállítsuk az *igazsággal* s e hibás elmélet révén, a kodexek virágkorában a bíróval elhitessük, hogy ő más igazságot is szolgáltathat ki, mint a mi a kodexekben limitálva van. Hogy ez a fölfogás, a melyet jobb híján *conservatívnak* nevezhetni, a kodexek mellett még a szokásjog módosító befolyásának sem enged tért, álláspontjának egyenes következtetése.

Ezzel az uralkodónak nevezhető fölfogással szemben egyre erősebben és határozottabban lép föl az a most *progressívnak* nevezhető fölfogás, mely a kodexekben azok szoros magyarázata és alkalmazása mellett a jogfejlődés természetellenes lenyugozását látja s az igazságosság czimén követeli a bírótól is, hogy a törvényt az élet igényei szerint, lehetőleg individualizálva, de minden esetre úgy magyarázza, hogy a törvény alkalmazkodjék az igazsághoz és ne megfordítva. A törvény, különösen pedig a kodex, így mondják, sohasem lehet tökéletes mű. A törvényhozó éppen ezért tette függetlenné, tehát felelőtlené a bírói hatalmat, hogy kétes esetekben, különösen a hol a törvénynek hézagai vannak, vagy pedig az ellentétbe jutott a fölismerhető igazsággal: ne legyen a bíró kénytelen a törvény miatt az igazságot megsérteni, vagy amint mondani szokás: «vérző szívvel itélni» és azzal távozni haza curulis székéből, hogy a törvényt megtartotta ugyan, de az igazságot megsértette.

E fölfogás természetesen kisebb-nagyobb kaput nyit az élet követeléseinek és a fölismeret ujjabb igazságoknak is a judikatura menetébe. Továbbá a bírói szokásjogot, annak törvénytől, sőt törvényrontó erejével együtt a kodexek mellett is elismeri, nemcsak, sőt ezt szükségesnek is tartja. Szerinte az ellenkező eljárás az élet rendes fejlődését föltartóztatja, számos esetben igazságtalanságokra vezet, esetleg magát a törvényt és a bírói hatalmat is gyűlöletessé teszi. Mindenesetre oly zsarnoksággal végződik, mely még a fejedelmi zsarnokságnál is rosszabb. Mert hiszen a fejedelmi zsarnokság egyes esetekben végre is a nép fölismeret szükségéhez alkalmazkodik, a míg a praecedensek csapásán bürokratikusán kiképzett és megmerevedett kodex-jog személytelen s így engesztelhetetlen zsarnoksággá, vagyis a törvény teljes uralma mellett az igazságtalanságok uralmává lehet.

A törvényről és az igazságról való nézetek ily határozott összeütközése mindig korszakos átalakulás kezdetét jelentette a jogéletben. Nem ok nélkül idézik e vitában mindenütt *Montesquieu* és *Beccaria* nevét, a kik a XVIII. században az írott jognak, sőt a törvény betűjének ugyszólván babonás tiszteletével akarták helyettesíteni az állam, illetőleg a fejedelem önkénye szerint kihirdetett vagy kiszolgáltatót jogot.

Hogy ez a nagy «humánus» eszme-irány a forradalmak korában meg is törte a középkori jogszolgáltatás maradványait és a jogok minden területén az új társadalmi rendszer támasza, a haladás erős védpaizsa lett: közhely. A most élő jogásznevezdek legnagyobbbrészt a kodifikációnak és az írott jognak eme szertelen tiszteletében nevelkedett. Kivált nálunk, akik az európai jogfejlődésben nem játszottunk vezető szerepet, új impulzusokkal abban részt nem igen vettünk és rendezetlen viszonyaink mellett a kodexek után való epeedésben voltunk több mint félszázadig elmerülve. Kritikánk a legujabb ideig szintén alig terjedt többre, mint a recipiálandó külföldi jogrendszer adoptálására, vagy a már meglevő kodexek alkalmazásának legistikus ellenőrzésére.

Hogy ez, mint egyáltalán a kodifikacionális irány, a korábbi állapothoz képest óriási haladás volt és Magyarországot is rendkívüli jótéteményekben részesítette, kétségtelen. Álláspontja tiszteletreméltó ma is. Az első kritikai szelfúvásra föladni valamely jónak bizonyult régi meggyőződést és kapitulálni a még csak gyermekruhában járó ujjabb igazságok előtt, ha valahol, éppen a judikaturában jelentené a destructiót. A jogfejlődésre is illik a fejlődés amaz egyetemes, mondjuk természettudományos elve, hogy az élő szervezet csak átmenetek, az alkalmazkodások hosszas processusa által képes fejlődni.

Nincs azonban benne kétség, hogy a törvény és bíró, vagy ami egyre megy: az írott jog és az igazság között levő viszony nálunk is oly kritika alá jutott, amelynek szavát sem a bírói kötelességek szentségére való hivatkozással, sem pedig a tudományos dogmatika erejével elnyomni többé sem lehet. De nem is kívánatos. Nyomon lehet kísérni nálunk, hogy a kereskedelmi kodex alkalmazásával járó mély elégedetlenség, sőt indignálódás szövetkezettek, biztosítási és más ügynökök, stb. mint kezdte ki a kodex jóságában való

hitet, sőt mint kényszerítette a bíróságokat, magát a Curiát is, a korábbi törvényalkalmazástól való jelentékeny eltérésekre. A kodex és jog ugyanaz maradt, de az igazság mégis más volt s a bíró kénytelen volt minden ellenkező dogmatika ellenére az igazsághoz közeledni.

Talán még ennél is nagyobb kritikai befolyást gyakorolt a büntető kodexre az a kétségtelenül becses szociológiai megállapításokra támaszkodó eszme-mozgalom, amelyet jól-rosszul összefoglalva *kriminológiának* neveztek el. És amelynek tartalma messze meghaladván a büntető profilaxist, a büntető kodex alkalmazására is kimutatható befolyást gyakorolt. Többi közt a büntetések kiszabását enyhítette, a halálbüntetést pedig csaknem egészen kiszorította a judikaturából. Hogy amellet a kodex némely megkerülhető s az igazsággal ellenkező intézkedéseinek megkerülésére is vezetett, koncedálható. Ámde ebben is az az igazság van kifejezve, hogy a kodexekhez való betűszerinti ragaszkodás, a grammatikai megkötöttség még a dogmatika és kodex-imádás klasszikus korában sem képes magát tartani és a bírói szokásjogok képződését megakadályozni.

Jellemző, hogy a magánjog terén, ahol kodexünk alig van, sőt írott jogunk sem tulságosan, ahol tehát a bírói jognak a régi elavult törvényekkel szemben könnyebb a dolga, az újabbak pedig a bíró igazságérzetét nem kötik: ez a progresszív mozgalom jóval kevesebb táplálékot kapott. De itt is éppen a kodifikált házassági jog az, amelynek alkalmazása ellen legtöbb alapos kifogás emeltetik. Bizonyosan a kodexekkel szemben való fölfogás jelentékeny megváltozásának az eredménye az is, hogy a csak pár év előtt is anynyira égetőnek hitt általános polgári törvénykönyv megalkotását ma már kevésbé égető, mint inkább százszor is jól megfontolandó föladatnak tartják.

Az írott jog erejének nagy kérdéséhez nem megvetendő adatokat szolgáltat az a közjogi harc is, ami most az országot foglalkoztatja. Tartózkodva minden politikai természetű megjegyzéstől, pusztán a jogász szemével is meg lehet látni, mint váltak kétesekké oly törvénybe foglalt intézkedések, amelyeket évtizedek törvénytárgyának és dogmatikájának erősített meg. És mint változik meg világosoknak tetsző törvények értelme aszerint, amint a róluk való fölfogás átváltozott. Világos jelül annak, hogy a törvény betűje egymaga önálló élettel nem bír, hanem ezt az igazságosságában vetett hit és bizalom élteti.

Viszont vannak közellevő példáink az ellenkezőre is. Arra, hogy miként válik valamely, eddig tökéletesnek ismert jogszabály az élet csapásává, valóságos közszerencsétlenséggé, ha annak alkalmazásában nem az igazságosság, hanem a betű és nyelvtan dominál. Nemrég az olasz-, ujabban pedig az osztrák vasutasok sztrájkja ily értelemben volt a «summum jus» elvére fölépítve és nagyon is kézzelfoghatólag mutatta a régi jogi közmondás igazságát, hogy az így alkalmazott jog csakugyan «summa injuria». Amely példák, ha a jogrendszer más, talán mobilabb területéről vannak is véve, nagy méreteiknél fogva mégis láthatóbbá teszik, mit tartunk a jogszabályok betűszerinti alkalmazásáról és arról a fölfogásról, mely a bírót, tekintet nélkül az életnek oly kevésbé becsült igényeire, a grammatikai magyarázathoz lánczolja és megtiltja neki, ami pedig minden állampolgárnak szabad, hogy más igazságtudata is lehessen, mint amit a paragrafus, vagy annak «bevett» értelmezése rákényszerít.

Tudjuk egyébiránt, hogy ez a régi tétel maguknál a bíróságoknál is alaposan meg van ingatva. Dr. Balog Arnold könyve (Törvény és bíró) érészben néhány nyomatékos adatot gyűjtött össze. Vavrik Béla egyik beszédéből idézi: «a bíró többször jut abba a helyzetbe, hogy állást foglaljon oly törvényekkel szemben, amelyeknek mint elavultaknak alkalmazása a nép egyetemes erkölcsi és igazságérzetébe ütköznék». Amely tétel világosan nem más, mint a bírói szokásjog tör-

vénnyrontó erejének elismerése, abban a terjedelemben, a hogyan azt Werbőczy Hármaskönyve is ismerte.

Ugyanebbe az eszmekörbe esik Oberschall Adolfnak, a Curia alelnökének belépő beszédéből eme sokszor és méltán idézett tétel: «Azokban az esetekben, melyekben a törvény különböző magyarázatoknak enged helyet, azt a fölfogást tegyük magunkévá, mely leginkább teszi lehetővé az anyagi igazság érvényesülését.» Ausztriában pedig az igazságügyminiszternek többször és nem ok nélkül tett ama nyilatkozataira emlékszünk, amely a bírakat hasonlóképpen az igazságosság nagyobb figyelembevételére kéri föl, a létező törvény mellett. Ellenben igen nehéz volna visszaemlékezni oly jelentékenyebb kijelentésre, mely a bírakat bárhol is a törvény szavainak szorosabb megtartására ösztökélné.

Kérdés alá vshető egyébiránt az is, vajjon a törvény alkalmazásának, vagy ami ezzel többnyire egyet jelent: a törvény magyarázatának helyes szabálya-e egyáltalán az, amelynek tiszteletében felnőtünk. Hogy t. i. a törvény *grammatikai* értelmezése előbb való a *törvényhozó szándékának* kinyomozásánál? E doktrina, mely oly korból származik, amikor a törvény alkotásának írott forrásai alig voltak, világosan anachronizmus. Az életben és a tudományban természetesnek tartjuk, hogy az elvégre is félreérthető szavak és kifejezések közönséges grammatikai értelménél lényegesebb az, amit ezekkel megjelölni akartunk: mégis a judikatura a legtöbbnyire ingadozó grammatikához köti magát s ezen a nyomon tapos ki sokszor szembetűnőleg téves, de hagyományosan kötelező csapásokat. Azt kell mondani, hogy a meglevő kodexeknek és az írott jognak hasonlíthatatlanul jobb védelme lenne az, ha a bírák nem tulajdonítanának a grammatikának oly értéket, amilyennel ez nem birt soha: hanem a törvényhozó szándékának forrás-vizsgálataiból (legis voluntas) s ha ilyen nem áll rendelkezésükre, akkor az élet tapasztalataiból törekednének mindenekelőtt az élő jog igazi tartalmát megállapítani.

Azonban messze túlterjedne egy cikk keretén az egyre nyugtalanabbul föllépő progresszív, jogfejlesztő irány közlebbi fölfertése. Amit ekkora téren meg lehet és meg is kell állapítani az előzményekből, pusztán csak annyi, hogy ezektől az irányoktól éppen oly kevésbé kell féltetni a jogrendet és a judikaturát, mint amily tiszteletet érdemes tanusítani a régi álláspontok védelme iránt.

Hogy a haladás gyors lesz, attól pedig legkevésbé se kell félni. Ezt az igazságszolgáltatás természete zárja ki. Fájdalom, minden történeti tapasztalat azt mutatja, hogy a jogrend átalakulása nem vezeti, hanem csak követi a nemzetek fejlődését. Olykor későn és lassan.

Az egyre türelmetlenebb kritika és a kodexek egyedül üdvözítő erejében vetett hit megrendülése amugy sem egyedül álló tünet. Következése csak annak a hatalmas lökésnek, amelyet a természettudományos fölfedezések és újabb igazságok a társadalmak fejlődésének adtak. A szociológia, mely kétségtelenül erős hullámverésekkel közvetíti ezeket az igazságokat az állami és társadalmi intézmények felé, nem kimélheti meg a jogfelfogásokat sem. Az intézmények pedig annál tovább tarthatók, minél inkább sikerül a róluk való fölfogást a kor és az élet igazságaival összeegyeztetni.

Dr. Kenedi Géza.

Forgács.

Kiszámították, hogy a rómaiak óta több könyvet irtak a jogról, mint — a theológiát kivéve — a többi tudományokról együtt véve.

Mellette bizonyít-e ez tudományunknak, vagy ellene? Különösen ha hozzávesszük, hogy e tenger könyv dacára a jog legalapja tekintetében is tapogatódzunk.

Azt mondhatná valaki, hogy amit 3000 esztendő gondol-

kozása után kisütni nem sikerült, az ki nem süthető. S a jogi buvárkodás e meddőségével szemben rámutatnak a fiatal természettudomány meglepően sikeres ténymegállapításaira.

A különbség csak azt mutatja, hogy a külvilág vizsgálata könnyebb, mint a belvilágé. A jogtudomány: az ember jogi ösztöneinek kutatása s mint ilyen: pszichologia. Az ösztön pszichológiáját pedig éles szabályokba fogni merőben olyan kilátástalan vállalkozás, mint akár a napvilágot zsákba szedni. Kutathatjuk bizonyos határig, de azon túl a kísérlet olyan, mint ha látni akarnám, hogy nézek ki, mikor alszom.

*

Nem csodás-e például, hogy olyan alapnormák tekintetében sem vagyunk tisztában, hogy megállanak-e, vagy sem, mint a következők: Jogilag tilos-e az öngyilkosság, vagy annak ki-érlete? Felesleges mondanom, hogy abból, hogy büntetés nincs rá mérve, még nem következik, hogy jogilag meg van engedve. Gondosságra vagyok-e kötelezve a saját magam vagyona tekintetében? Jogi kötelesség alatt áll-e a gyermek, az örült is? És ha az utóbbi kérdésekre valaki nemmel felelne: hogy van az, hogy a jog e nem létező kötelességek megszegését mégis hátránnyal sújtja?

Ha valaki a Binding normái módjára a dekalógus nyelvén fel akarná sorolni, hogy mai jogi felfogásunk szerint kinek mit szabad, mit nem szabad tennie, mi tilos és mi nem tilos: a legalapvetőbb normák közt három közül is legalább egynél eltérnének a vélemények.

*

Jogot teremt-e a bíró, vagy csak alkalmaz? Azt mondják: a jog zárt egész, melyben benne van a felelet minden képzelhető jogkérdésre, csak ki kell belőle hozni. Benne van: de oly értelemben, mint benne van a milói Vénus a márvány tömbben; szobrász kell, aki kifaragja. Ha úgy veszem, hogy minden jogszabály a jog végső alapelvéből folyik és hogy ezért minden konkrét szabályban közvetve benne van ez az alapelv is: a bíró csak szája a jognak. Ha úgy veszem, hogy a jog hatásai nem az abstract szabályhoz, hanem a konkrét parancshoz fűződnek és az állam kényszereszközei csak a bíró parancsát hajtják végre: akkor a bíró a jog teremtetője. Hisz in concreto jogparancs a bíró téves, sőt szándékosan hamis ítélete is, mely nem csak a konkrét esetben szorítja félre az igaz jogszabályt, de ha ilyen ítélet kellő számban ismétlődik, mindörökké el is temeti. S a jóhiszemű bíró is, amidőn a törvény hézagait «a törvényhozó akarata szerint» egészíti ki, igazán nem azt keresi, amit a törvényhozó valóságban «akart» (mert a törvényhozó valóságban az ilyen új esetre nem is gondolt, tehát rá vonatkozólag nem is akart semmit és ha akart is, ez az akarat ex post kikutathatatlan), hanem azt, amit a törvényhozó valószínűleg «akart volna», ha ezen esetre gondolt volna. És hogy oldja meg a bíró ezt a kérdést? Valósággal úgy, hogy azt kérdi: mit akartam volna én, ha a törvényhozó helyén lettem volna? Ezt úgy szokták kifejezni, hogy a bíró «beleképzele magát a törvényhozó lelkébe.» Csakhogy ilyenkor ez pszichológiai szükségesség — az én lelkem az, mely a törvényhozó helyén van és nem a törvényhozó lelke van az én lelkem helyén. A schweizi javaslat ezért őszintén azt rendeli, hogy a bíró ilyenkor azt mondja ki szabálynak, «amit ő felállítana, ha törvényhozó volna». Ez arczul csapása mindannak, amit tanultunk; de azt hiszem csak kitakarja az igazságot, melyet az uralkodó elmélet betakar.

*

Jogforrás-e a jogérzet? Ugy tanuljuk, hogy nem az. De ha kérdezzük, mi a forrása a jogforrásnak? tudunk-e más választ adni, mint: a jogérzet?

*

A modern állam mindenekelőtt a jogot államosította: a jog nekünk mai napig csak állami jog. De az állami jog is csak addig jog, míg hatalma van a lelkek felett. Ha az emberek megértetnék egymással, hogy nem akarják többé követni a szabályt, a jogból legott papiros lenne. Hogy mi készteti az embereket arra, hogy e szabályokat respektálják? — lélektani kérdés, amely az emberi ösztönök homályába vész. De ha ez így van, akkor jogszabály — ha nem is állami — minden más szabály is, melyet bármely kicsiny, vagy nagy körben tényleg követnek az emberek, mert az ok: a lelki hatalom, s az okozat: a tényleges követés, az ilyenekben is ismétlődik.

De akkor beszélünk kell a társadalom jogáról is, melyet az állami joggal szemben «társadalmi» jognak lehetne mondani. Érdekes tanulmány volna a «társaság» szabályait egyfelől törvényeink nyelvén kodifikálni, másfelől teljesen a mi jogi könyveink mintájára azoknak magánjogi és büntetőjogi rendszerét megírni. Nincs jogtudományi kategória, melyet például a társadalom illemdexének szabályaira alkalmazni ne lehetne. Csak egy-egy példát mondok. Vannak társasági abszolút és relatív alanyi jogaink. Abszolút: a mindenkivel szemben fenálló az a jogom, hogy senki olyat ne tegyen, mi által személyemnek, vagy vagyonomnak társadalmilag védett körét sértené. Személyem jogkörét: ide tartozó cselekmények az ugynevezett udvariatságok egész köre, melyeket ismét az egyes cselekmények kategóriái szerint osztályozni lehetne. Ide esnek nagyban mindazok a cselekmények, melyek a jogilag tilos becsületsértések küszöbén alól vannak. Vagyonom jogkörét: a vendég, aki szivaros ládából két marokkal vesz, nem jogilag, de társadalmilag tilost visz végbe. Kötelmi jogok: ismerősömtől követelhetem, hogy az utcán köszöntsön, látogatásomat visszaadja, stb. És e kötelmi szolgáltatások is ad dandum és ad faciendum szólhatnak: illemlő ajándékok; vagy köteles vagyok bizonyos ünnepi alkalommal, mint az asztaltársaság feje, bizonyos személyekre felköszöntőt mondani. Alternatív obligatio: párbajozni, vagy bocsánatot kérni. Generikus, vagy specifikus obligatio: udvariasságot hasonló udvariassággal viszonzni; egy szerelmi viszony megszűntével a kapott leveleket visszaadni. A beosztás: személyi jog, vagyoni jog, családi jog, stb. szintén ismétlődik: ez utóbbira példa bizonyos rokonsági fokok szerint megkülönböztetett tiszteletadás. S a különbség magán- és büntetőjog közt: az előbbi az én társadalmi jogom tartalmát írja körül, az utóbbi a társadalmi közjog reakciója: a büntetésnek egész skálája az udvariatságok retorziójától egész a társadalmi bojkottig. Nem vállalkoznék-e valaki a társadalmi szabályok magán- és büntető jogának megírására?

*

Egység és többség. Ezt a témát boldogult Csemegi egy i-meretes értekezése óta szeretik ami kriminalistáink. Pedig ez a problema az egész magánjogon, sőt a jog egészén vonul keresztül. Csak pedzem, hogy pl. a magánjogban mily átható a szerepe. A jogalany tekintetében: egy ember mint több vagyon alanya nem egység, hanem többség (unus homo plures personas sustinet); a jogi személy terén több személy egy egység. A jogtárgy tekintetében: a dologösszeség, a fődolog és a tartozék bizonyos tekintetben egység, az egy dolog az u. n. gyenge accessio esetében bizonyos tekintetben többség. Az a híres kérdés, hogy meddig marad egy dolog (vagy akár egy személyösszeség) minden részének változása dacára azonos, szintén az egység kérdése: amott a térbeli, emitt az időbeli egységről van szó. Az egyszeri ember, aki a nagyapja botját hordta és időnként annak hol a fogóját, hol a közepét, hol a végét cserélte ki új részekkel, de azért a merőben új részekből álló botra mindig azt mondta, hogy az a nagyapja botja: e problema példázója. A cselekmények terén: egy vagy több jog-

*

ügylettel van-e dolgunk, ha pl. egy alkalommal több tárgyat veszünk? Egy újabb megbeszélés mint pactum adjectum járul-e az egységes szerződéshez, vagy újabb önálló szerződés? nehéz és fontos értelmezés kérdése. Az önvédelem fejezetében: az a bizonyos pofon csak folytatása-e az egységes jogos védelmi aktusnak, vagy külön cselekmény-e, mely amattól elkülönítve bírálendő el? A birtok tekintetében egységes cselekményről beszélünk, noha rendszerint sok cselekményből alakul (pl. az utóbbi évben ismételve kapáltam a réten). A vagyon tekintetében: egy vagy két vagyon-e valakinek általános és külön czélú vagyona? (pl. a házastárs közszerzeményi és egyéb vagyona). Az egyes jogok terén: több alanyu egységes, vagy több részjog összege-e a condominium? Ugyanigy a compossessio s az egyetemleges kötelelem (una obligatio: plures obligationes.) Hálás nézőpont ez, melyből a jog egészét lehetne végig kísérni.

*

A mennyire tudom, a büntetőjognak egyáltalán alig van kategóriája, mely a magánjogra sikerrel ne volna alkalmazható. Egy-két tanulságos példát mondok. A kísérlet tanát büntetőjogi tannak tartják. Pedig rátalál és rá kell alkalmazni a jogügylet kísérletére is. Aki bizonyos jogügyletet létesíteni akar, de annak tényállását akár ügyetlenségből teljesen létre nem hozza, akár a végleges létrehozás előtt attól önkényt eláll: a befejezett cselekmény hatásait nem hozza ugyan elő, de külön sui generis kísérleti hatások állanak be. Ilyen a negatív interesse kötelezősége, mely azt terheli, a kinek hibájából a szerződési tényállás csonka maradt. A jogügyleti segéd: a nuntius. Jogügyleti felbujtó: az ügynök, ügyleti közvetítő, stb. Beválik a halmazat tana is. Ideális halmazat: a concursus actionum tana. Anyagi halmazat: főszerződés és pactum adiectum. Formális és anyagi büncselekmények párdarabja: a váltóügylet a pusztá ígéretnél fogva kötelez, a kölcsönszerződés hatásához az is szükséges, hogy a kölcsönadott dolog a másik fél vagyonába átment legyen.

Csak 1—2 tizede, hogy a tényállás és a joghatás fogalmait, Binding büntetőjogi fejtegetései alapján a civilisták is művelik. Hálás volna a büntetőjogi dogmatika ezen egyéb kategóriát is gyümölcsözővé tenni.

*

Mást jelent-e a tulajdon, birtok, ingó, ingatlan és egy sor más gyakran idéztetni szokott fogalom a büntetőjogban, mint a magánjogban? Attól függ, vajon mit jelent a kérdés? Ha azt akarja mondani, hogy valamely tételes büntető-törvénykönyv ott, ahol például birtokról beszél, e kifejezés alatt mást ért, mint amit ugyanazon ország magánjogi kodexe e kifejezéssel jelöl: akkor a kérdés egyszerűen két tételes kodex nyelvhasználatának értelmezésének a kérdése. De akkor ily különféle szóhasználat nemcsak a magánjogi és büntetőjogi kodexben, hanem egyes magánjogi törvények körén belül is fordulhat elő. Sőt előfordul, hogy ugyanazt a szót ugyanazon törvény más és más helyen más és más értelemben használja. Ez tehát nem két *tudomány*, hanem két tételes *törvény* nyelvhasználatának konstataciója. Így például az a szó, hogy «kereskedő» mást jelent a kereskedelmi törvényben és mást bizonyos megelőző törvényekben, és ismét mást a német időből került bélyeg- és illetékszabályban. Hasonlóan midőn a kereskedelmi törvény az ingó zálog megalapításához a zálogos dolog «birtokának» átadását követeli: a «birtok» szó szűkebb, tehát más értelemben veendő, mint azon magánjogi törvényeink szerint, melyek pl. a «birtok» alapján a tulajdon elbirtoklását engedik stb. Ez utóbbira például az u. n. constitutum possessorium is elegendő, míg a kereskedelmi törvény említett paragrafusa azzal be nem éri. Hasonlóan lehetne példálózni a többi említett és egy hosszú sor nem említett u. n. magánjogi fogalommal is. Sőt ugyanaz a

«birtok» vagy «tulajdon» szó magán a büntetőjogon belül is az egyik helyen mást jelent, mint a másikon. Ezt a mi büntető törvénykönyvünk kasuistikája alapján nem volna nehéz kimutatni. De az ilyen eltérő szóhasználat nem azt mutatja, hogy a «birtok», a «tulajdon» elvileg egyszersmindkorra mást jelent a büntetőjog körében, mint a magánjog körében. Egyáltalában ebből elvi, magával az illető tudomány alapjával összefüggő kérdést csinálni nem lehet. Ilyen értelemben nincs kifogás a kérdés ellen, de különbséget büntetőjog és magánjog közt e kérdés mögött nem látok.

Folytatjuk.

Dr. Schwarz Gusztáv.

A fiatakoruak bíróságai («Juvenile Courts») Észak-Amerikában.

A nemzetközi börtönügyi kongresszusokon, melyeket tudvalevőleg öt évenként tartanak, több állam kormánya beszokott számolni arról a haladásról, amelyet hazájukban a büntető törvényhozás és a törvénykezés terén az utolsó öt év alatt tettek.*

Az Egyesült-Államok kormánya abban a hivatalos jelentésben, amelyet az 1905. évi szeptember havában Budapesten tartott kongresszusra küldött, a *fiatakoruak bíróságainak* («Juvenile Courts», másként «Children's Courts») szervezését tekinti azon legjelentékenyebb haladásnak, melyet a legutóbbi időben a büntető törvénykezés terén Északamerika felmutat. Barrows ur, az Egyesült-Államok hivatalos küldötte és f. évi szept. 10-től fogva a nemzetközi börtönügyi bizottság elnöke az új intézményről 203 lapra terjedő kötetben terjesztette elő jelentését, az Egyesült-Államok államtitkára, Hay ur közvetítésével a képviselőház igazságügyi bizottságának.**

E jelentés ránk nézve is nagyon tanulságos. Tartalmából néhány főbb részletet vázolhatok.

I. *Kivonat a jelentésből.* Északamerika egyes államaiban már hosszabb idő óta külön tárgyalásokat tartottak *fiatakoru* terheltek és *felölt* vádlottak számára. Az előbbieken az államnak egy oly hivatalnok is jelen volt, aki intézkedett az iránt, hogy a bíróság elé állított fiatakorut egyes jótékony egyesületek fogadják oltalmukba.

1. *A fiatakoruak bíróságainak felállítása.* 1899 július 1-vel kezdett Chicagóban működni az első külön bíróság fiatakoruak számára. Szervezésére az emberszeretet, könyörület és a belátó bölcsesség egyformán közrehatottak. A nemesebb érzésű és mélyebb belátású egyének felismerték, hogy ha a büntetendő cselekménnyel vádolt fiatakoruak a rendőrség helyiségeiben és a fogházakban továbbra is elzúllott büntetettek társaságában helyeztetnek el, akkor a környezet a sokszor még nem bűnös, csak szerencsétlen gyermekekből szokásos büntetéseket nevel. A *kötelességérzet* a gyermek iránt 8 államban és 11 nagy városban vezetett arra, hogy büntetendő cselekményt elkövetett fiatakoruak számára külön bíróságokat szervezzenek.

Egyes államokban a fiatakoru terheltek ügyében külön tárgyalási határnapokat tűztek ki; másutt a bíróság elé került fiatakoruakat a próbára szabadon hagyás intézménye (*probation system*) szerint szabadlábon hagyták és részükre

* A hetedik nemzetközi börtönügyi kongresszusra, mely még mindnyájunk élénk emlékezetében van, küldött ezen hivatalos jelentéseket lásd *Bulletin de la Commission pénitentiaire internationale* 5-e série. I. köt. 258—264. (francia); II. köt. 1—12. (északamerikai Egyesült-Államok); III. köt. 1—12. (angol); 409—414. (olasz); V. köt. 139—175. (oros); 259—272. (németalföldi) és 387—424. I. (norvég)

** 58th Congress 2d Session House of Representatives. Document No 701. *Children's Courts in the United States*. Their origin, development and results. Washington: Government printing office. 1904.—V. még ö. a londoni híres «Howard Association» titkáranak, Mr. Grubben véleményét id. *Bulletin* 5-e série III. köt. 211—215. I. és Miss Bartlett tanulmányát, melynek utolsó részletét ugyanez a *Bulletin* V. köt. 273—278. I. közölte.

(leánygyermek számára gyakran jótékonyssággal foglalkozó nők közül,) felügyelő tisztviselőket neveztek ki; az ügyvédi karnak egy tapasztalt tagját pedig megbízták a patronage felügyeletével és avval, hogy ellenőrizze a felügyelők jelentéseit, valamint a védők munkáját. A bűncselekménnyel terhelt gyermekeket nem fogházakban helyezték el, hanem *gyermekmenhelyekben*, esetleg egyeseknek megengedték, hogy szüleiknél maradjanak.

2. *Elvi álláspont.* A bíróság elé állított fiatakoruakkal szemben Északamerikában nemcsak új intézményt és eljárási szabályokat léptettek életbe, hanem az állam hatóságai elé új célzt tűztek ki és ennek elérése végett új szellemben jártak el és új módszert alkalmaztak. Az Egyesült-Államokban most a következő *elvi álláspontból* indulnak ki: 16 évnél fiatalabb korú *sohasem szabad büntetetlennek tekinteni*; nem kell vele, mint büntetéssel elbánni, ha bűncselekményt követett is el, nem szabad őt letartóztatni, se bíróság elé állítani, se elítélni. *Nem büntetni kell őt*, mert a büntetés által rendszerint meg nem javítható, *hanem meg kell őt menteni*. Az államnak *atyailag* kell eljárni, ahelyett, hogy a büntető törvény szigorát alkalmazná. Nem büntetés kiszabásáról van itt szó, hanem az a kérdés döntendő el, hogy az állam, mely a szülőket helyettesíti, ebben a minőségben köteles-e a gyermeket oltalmába fogadni? A Children's Court valójában *nem* ítélkező bíróság, hanem a bűncselekményt elkövetett fiatakoruak megmentésére szervezett hatóság.

3. A *bírószági szervezet részletei* nincsenek minden államban egyformán megállapítva.

Némely államban a bíróság ezen tennivalókat egyik tagjára bizza. Másutt a törvényszéknek több bírója, sor szerint váltakozva végzi ezen teendőket. Vannak államok, melyekben a bíró nemcsak a fiatakoruak bíróságának tagja, hanem egyúttal rendes bírói teendőket is végez. Ennek azt az előnyét látják, hogy előbbi minőségében a bírónak alkalma nyílik a gyermekek oltalmazása végett megfelelő intézkedéseket tenni; utóbbi irányban pedig azokat a hanyag vagy rendetlen életű szülőket, gyámokat vonhatja felelősségre, akik a gyermekek bűncselekményeiért valójában felelősek. *Barrows* nézete szerint helyesebb, ha a fiatakoruak bíróságának tagjai nem gyakorolnak más bírói teendőt, mert így a bíró egész figyelmét ugyanarra a kérdésre összpontosíthatja és a fiatakoruak ügyeiben specialistává képezheti ki magát.

4. A fiatakoruak ügyeiben *követett eljárás* leglényegesebb alkatrészei: a próbára szabadon hagyás („System of Probation”),* és a patronage.

Ha fiatakoru terhelt kerül a bíróság elé, a felügyelő tisztviselőnek (probation officer) kötelessége az ügyet még az ítélet előtt tanulmányozni és ha a gyermek próbára szabadlábbon hagyatott, magaviseletére a próbaidő végéig felügyelni. Ezért ilyen tisztviselőkül csak azok rendeltetnek ki, akik a gyermekek nevelésében jártasak és ezeket a legtöbb államban megfelelő tiszteletdíjjal látják el. Némely államban a fizetési felügyelő tisztviselők mellett megfelelő számú *önkéntesen vállalkozó* egyén is működik, akik ingyen végzik a felügyelet tennivalóit.**

A kormány hivatalos jelentése kiemeli, hogy az intézmény sikeréhez a helyes törvényhozási intézkedések mellett

főleg olyan *bíró* nélkülözhetetlen, akinek érzéke van a gyermekvédelem és gyermekek megmentésének munkája iránt.

Valóban megkapó és csodálatra méltó, hogy a gyakorlatiasoknak ismert amerikaiak világában egyes *bírák* (kiknek egyéniségéről a jelentésben részletes adatokat találunk), minő apostoli buzgalmat és odaadást fejtenek ki a fiatalok ügyeinek elintézésénél avégből, hogy az előttük álló gyermekek bizalmát megnyerjék és viszont ők a gyermekeket egészen megértsék, s így meggátolhassák azt, hogy a fiatakoru rendetlen életmódjába visszaessék. Nem szörszálhasogató jogtudós gyanánt működnek, hanem mint *könyörűlő felebarát*. Egy chicagói bíró bevallja, hogy valahányszor fiatakoru vádlott került eléje, mindig arra törekedett, hogy vele szemben úgy cselekedjék, mintha saját fiáról volna szó, aki megjelenik apja könyvtárszobájában, hogy valami vétség miatt apjának feleljen.

A *felügyelő tisztviselő* a következőleg végzi feladatát: Mindenelőtt a gyermeknek előéletét és környezetét tanulmányozza és ezekről a bíróságnak jelentést tesz. Ha a gyermek iskolaköteles, a felügyelő tisztviselő a tanítótól hetenként adatokat kér arról: vajjon a gyermek csakugyan jár-e iskolába, és ha igen, minő szorgalmat és magaviseletet tanúsít? Ezen adatok alapján a felügyelő tisztviselő havonként jelentést tesz a bírónak. Ha a fiatakoru tanoncz gyanánt dolgozik, a felügyelő tisztviselő havonként jelentést tesz a gyermek gazdájáról, munkájának minőségéről, buzgalmáról, stb. — *Foga van a gyermeket bármikor és bárhol meglátogatni* és tőle időnként adatokat kívánni. A felügyelő tisztviselők iparkodnak a gondjaikra bízott gyermekeknek *munkát szerezni* és mindenképpen arra törekszenek, hogy a gyermek munkához szokjék és kötelességtudóvá váljék.

Sajnos, magam sem tartom valószínűnek, hogy ilyen fajta bírákat és felügyelő tisztviselőket minden államban nagyobb számban lehetne találni.

5. Az eddigi *eredmények* nagyon kedvezők és meggyőződésem szerint bizonyítják azt, hogy a gyermekek elzüllesztésének oka nagyon gyakran nem más, mint a gonosz környezet. Mihelyt ennek rontó befolyása elháríttatik és a gyermekek tisztességes megélhetéséről és kellő környezetben való neveléséről gondoskodnak, be fog állani a javulás.

A hivatalos jelentés ennek egyes államokban fényes példáit mutatja. Megtörtént, hogy több fiatakoru *önmaga* jelentette fel a *saját* bűncselekményét, valamint, hogy egyes *visszaeső* fiatakoruak, akiknek javítóintézetbe való elhelyezését volt szükséges elrendelni, *önmaguk mentek a javítóintézetbe* anélkül, hogy akár rendőrök, akár felügyelőjük kísérték volna őket.

Az önfegyelmeyeztettségnek és a rend szükségességéről való tudatnak olyan példái, amelyeket sajnos, azt hiszem, nem minden államban találhatnánk.

A sikernek egyik (a gyakorlati amerikaiak által nem kicsinyelt) tünete, miképp számszerint bizonyítható, hogy az új rendszer jelentékeny összegeket takarít meg az államnak. Nem lesz szükséges elkölteni ama milliókat, melyeket korábban bűnügyi költségekre, fogház építkezésekre, letartóztató és javítóintézetek felállítására és berendezésére, esküdtek napidíjaira stb. fizettek ki.

6. A *szülők és a társadalom felelőssége*. Tapasztalati adatokkal megállapították, hogy a bíróság elé került gyermekek szerencsétlenségét gyakran a *gonosz környezet* idézte elő. Ha mindegyik szülő gyermekeivel szemben lelkiismeretesen teljesítene kötelességeit, kevés gyermek tévedne a bűntett útjára. A zilált családi viszonyok, a szülőknek bűnös életmódja, iszákossága, melyet a gyermekek láttak, rossz társaság, melybe a gyermek jutott, stb. sok ezer gyermeket döntött már erkölcsi romlásba. A gyermek megmentésére néha elég volt az, hogyha kivették őt a gonosz környezetből.

* E rendszer lényege a kontinensen is ismeretes. Behatóbb tárgyalása nem fér meg e cikk keretében. Legújabb adatokat tartalmaz arra vonatkozólag Sir *Reed*-nek, az ir rendőrség főnökének rapport-ja id. *Bulletin* IV. köt. 253—269. l. L. még Rosenfeld Kurzeitige Freiheitsstrafe (Berlin, 1890.) 212. és köv. l.

** *Indianapolis*-ban *három* hivatalosan alkalmazott „probation officer” mellett 125 férfi, (köztük orvosok, ügyvédek, lelkészek és kereskedők) és 12 nő önként vállalkozott és bár mindnyájan elfoglalt emberek, a felebaráti szeretetnek erre a munkájára is tudnak időt szakítani. A felügyelet természetesen sokkal hathatósabb lesz, mert többen végzik és mert a fiatakoruak is tudják, hogy az önként vállalkozókat a társadalmi kötelesség érzése vezeti.

Ezért a fiatalkorúak bíróságának szervezése *nem* az egyetlen, amit tenni kell. A rontó családi, vagy ezt helyettesítő más környezet megváltoztatása, kellő iskolai oktatás, a szülők hanyagságának, mértéktelenségének, iszákosságának és bűnös életmódjának megbüntetése, a gyermekeknek megélhetésüket biztosító munkára oktatása, stb. és más intézkedések egészítik ki az államnak idevágó tevékenységét.

Dr. Balogh Jenő.

Perjogi reflexiók.

Elmélkedésünk nem valamely pozitív alkotáshoz fűződik. Minden konkrét vonatkozástól menten vizsgáljuk azokat a misériákat, melyeket a polgári per tömegesen feltár. Az ítélezés lassúsága, silánysága egyformán panasz tárgya nálunk és másutt is. A nép mindenütt gunynyal kíséri ezeket a jelenségeket; csak a jogászvilág tetszeleg magának izoláltságában és felséges megvetéssel néz le a tömegekre, melyek nem akarják megérteni a modern perben rejlő nagy garantiákat.

Vajon tényleg van-e okunk a nyugalmas megelégedésre? Nem ejt-e gondolkodóba az a jelenség, hogy míg a jog majdnem minden területén az evolutio új eszméket hoz felszínre, addig a per jog élettelenül és majdnem változatlanul ott hever, ahol volt századok előtt? Mert nem simult a fejlődő élethez és szürke, egyforma érzéketlenség jellemzi még ma is munkáját. Az élet lázas rohamai közepette automatikus kimértséggel kezeli a jogvitákat és igazság helyett fictiókat nyújt.

Suum cuique! De azonnal. A tömegek szegények; aki jogát keresi, az kell hogy azonnal meg is kapja. A hosszú per a gazdagok, az erősek, az uralkodó rétegek institutiója. Ezeknél az idő jelentéktelen mozzanat. De aki munkájának bérét, aki tartást, vételért perel, annak hiába ítéli oda évek múltán a bíróság a «suum»ot, mert időközben tönkrement, vagy éhen halt. Ezek az igazságot csak koporsóban kapják. Ha ugyan igazság az, ami az eljárás és forumok retortáiból, ami az egyenlőtlen erők küzdelmeiből így kikerül.

Azért ne legyünk büszkék a modern per garanciáira. A modern per alig különbözik a régítől. Az új kor eszméi még ide nem világítottak. Reformtörekvéseink kicsinyesek. Majd megkötjük a bírót, majd a fél kezét, a szerint, amint a bírót, a fél vagy az ügyvéd visszaéléseitől félünk. Kizárjuk az igazság szabad szellemét, mert nem bizunk a bíróban. Mindezek eredményeképpen a mai per jog az igazság helyett egy jól lemért mentegetődzést nyújt arról, hogy miért kellett valamit igazságnak tartani. Pedig az igazság oly egyszerű és az igazi individualitás oly könnyen érvényesül a birói székben.

Az igazság kiszolgáltatását egyszerű természetes alapokra kellene fektetni. De képtelenek vagyunk erre, mert az állam nem szemeli ki az erre termelt egyéneket. A mai per áttekinthetetlen számai tulajdonképpen csak arra valók, hogy eltakarják a bírót tehetetlenségét. És miért szükséges ez? Mert az állam az egyén kvalitásait nem vizsgálja, mivel mindenkit, aki a jog kezelésénél bizonyos ügyességre tett szert, képesítettnek tart arra, hogy bírót lehessen. Az igazságszolgáltatás azonban nem lehet kizárólag a technika dolga. Hogy valaki jó bírót lehessen, feltétlenül szüksége lesz éleslátásra, mely áthatolja az élet szövevényeit, szüksége lesz kipróbált erős logikára, mely könnyű szerrel és biztosan megteszi az utat a konkrét esettől a törvényig és nem fogja nélkülözhetni a legfejlettebb igazságérzetet. Az igazság megtalálása tehát bizonyos speciális képességeket tételez fel, ezeket egyedül a törvény és tudomány ismerete nem pótolhatja.

A jogszolgáltatást ki kell ragadni az alakosságok utvesztőjéből; egyszerű, nyílt és őszinte módon nyilatkozzék meg az

igazság. A fősúlyt az emberre és nem a gépies működésre kell helyezni. Jó bírót kell és ez csak olyan ember lehet, aki hosszú gyakorlat által bizonyosságot nyújtott képesítéséről. A kezdőnek nincs mit keresnie a birói székben. Ki kell irtani azt a rendszert, mely a tömegek érdekeit tanulmányi anyagként dobja oda, hogy kiváló erőket nevelhessünk a nagy substratumok számára.

A mai irány teljes megváltoztatásának első hatása abban nyerne kifejezést, hogy a per leggyorsabb és legtermészetesebb lefolyása biztosíthatnák, mert egy individualitás, akinek keze nincs megkötve, több munkát végez, mint tíz félenken botorkáló és a per anyagával küzködő bírót, aki minden lépésénél consultálja a használati utasításokat, melyek pontos betartása az állam szemében mentesít.

Azután mily gyökeresen volna reformálható a mai felebbviteli rendszer, mely tulajdonképpen annak elismerésén alapul, hogy az alsó fokon a teljes megbízhatóság hiányzik! Azonban reflexióink természetesen csak negativumokra szorítkozhatnak itt. A mai per értéktelen voltáról van szó. Csak egy példát hozunk fel; a kötelmi jog terén az igazság mérlege megkövetelné, hogy maga a megtagadott teljesítés ítéltesse oda. Ez volna a legtermészetesebb helyreállítása a jogrendnek. A mai perben a teljesítésre irányuló igény egyszerűen észszerűtlen, mert amikor a teljesítés megítélik, az a felperesre nézve már teljesen értéktelenné vált. Aki ma egy automobil szállítása iránt indít pert, ki van téve annak, hogy amikor pörét megnyeri, az emberek már léghajón közlekednek. Avagy próbáljon valaki — hogy realisabb példával éljünk — buza, koronajáradék vagy egy munka előállítás iránt perelni! Az állami bíraskodás csődjé itt olyannyira szembeszökő, hogy maga az állam kénytelen a választott birósági intézményt favorizálni, mely alkalmas a teljesítés iránti igények elintézésére, természetesen csak úgy, hogy nincs kötve az állami bíróságok számára fentartott perrendtartási szabályokhoz.

De a mai per még a készpénzbeli igények elintézésére is alkalmatlan, kivéve ha egyenlően tökeerős személyek állanak egymással szemben. A szegény ember a mai perbe nem bocsátkozhatik, a gazdag diktálja az egyezséget és a szegény kénytelen azt elfogadni. Egyes foglalkozási ágak, ebből óriási hasznot huzak. Így a biztosítási társaságok például a tüzkárt szenvedett emberekkel tetszésszerűen bánhatnak el, ha — és legtöbb esetben így van — az illető gazdasági existenciája nem nélkülözheti a kártérítést. Mit tegyen az a kis vagy akár nagyobb kereskedő, aki nem tudja üzletét folytatni, aki nem tudja váltóit beváltani? A biztosító mosolyogva utal a hosszú perre, ha az áldozat igazait keresi és száz eset közül kilenczvenkilencz esetben a biztosított megadja magát. Az állam itt valósággal maga teremti meg a szorult helyzetet, melynek kihasználását más esetekben megbünteti. Ilyen példákat százával hozhatunk fel, anélkül hogy hivatkoznánk azokra, akiknek kenyérre kell az egyezségi összeg. A mai per nagy békéltető. Legfényesebb tulajdonsága, hogy azokat tartja távol a bíróság sorompótól, akik leginkább szorulnak az állam védelmére. Vajon nem volna-e érdemes ezek felett elmélkedni?

Dr. König Vilmos.

Jogirodalom.

Összehasonlító büntetőjog.

Aligha jelent még meg terjedelmesebb büntetőjogi munka, mint az a vállalkozás, melynek élén ugyszólván az összes fegyverfogható német kriminalista professzorok állnak — az egy Binding kivételével, aki duzzogó Achillensként tankönyvének sziklavára mögül nézi: mint szorgoskodnak a különböző büntetőjogi irányok vezérei a birodalmi Btk. ostromán. Ez ostromban a szóban forgó munka, mely a vigen német jognak a francia, angol, olasz, németalföldi

norvég, osztrák, schweizi és északamerikai kodexekkel és javaslatokkal való egybevetését és az összehasonlításból levonható tanulságokat foglalja magában, kétségtelenül hatalmas fegyverül fog szolgálni. A *tizenhét* kötetre tervezett műből, mely a Reichsjustizamt aegise alatt jelenik meg, a közelmúlt napokban látott napvilágot a Liszt, Löffler, Rosenfeld és Radbruch tollából eredő első kötet.* Ebben találjuk az élet, a testi épség és a személyes szabadság elleni bűncselekmények összehasonlító dogmatikáját oly lelkiismeretes feldolgozásban, mely a törvénytörvények szövegét idézését nélkülözhetővé teszi. Noha a munka terve a magyar Btk.-et nem találta az szükségesnek a feldolgozandó joganyagba felvenni, úgy e elvi álláspont indokolatlan méltánytalanságát legjobban bizonyítja, hogy Liszt az ember élete elleni delictumok fejezetében ugyyszólván minden kérdésnél (V. ö. 74., 82., 95., 103., 113., 120., 128., 136., 142. old. stb.) hivatkozik kodexünk megfelelő rendelkezésére. Teljesség és tökéletesség dolgában e monumentálisnak ígérkező munkához nem is férhet szó.

Más kérdés az, vajon mennyiben eredményez egységes alap gondolatot uraló legislatív javaslatokat? E kérdés felvetése még az esetben is jogosult, ha eltekintünk Bindingnek ama nem indokolatlan aggályától, hogy a külföldi kodexnek rendelkezése csak a kodex egészéhez való viszonyában érthető és értékelhető. Mikor Liszt a Strafrechtsgebung der Gegenwart előszavában az összehasonlító büntetőjogról értekezett, célként azt tűzte ki, hogy az egybevetett rendelkezésekből új eszme fakadjon. A XXVI. német jogászgyűlés alkalmából írt Festschrift-ben** ez alap gondolatot megtoldotta azzal, hogy a kultúrnépek fejlődési irányából kell a reform tartalmát megállapítani. Mit látunk azonban a most megjelent munkában, mely az akkor kitűzött feladat megvalósítását jelenti? Már az emberölésről szóló fejezet bevezetésében hangsúlyozza Liszt, hogy a büntetés céljára vonatkozó alap gondolat szükségképpen előfeltétele az egyes deliktumcsoportok összehasonlító jogi tagolásának. Az már csak természetes, hogy Liszt a társadalom védelmi szükségletét állítja fel e munkájában is alap gondolatul. „Wer die Grundlage nicht anerkennt, wird wohl in den meisten Einzelpunkten zu anderen Ergebnissen gelangen” — mondja Liszt. Kétségtelen azonban, hogy Kahl, Birkmeyer, Wach, Nagler, Calker stb. kik ugyancsak a munkatársak között szerepelnek, bizonyára nem fogják ezt elismerni. Így pl. ha Liszt a praemeditatio kriteriumának összehasonlító jogi tárgyalásakor (63. old.) arra az eredményre jut, hogy azt a kérdést, vajon az előre megfontolt ölésben az antisocialis érzület nyomatékossabban jut-e kifejezésre? — tagadólagnak kell megoldani, úgy ezáltal oly petitio principiit állít fel, mely aligha fog Wach elismerésével találkozni.

Azt tehát eleve kétségbe kell vonnunk, hogy e gigászi munkából az egységes új német kodex körvonalai fognak kibontakozni. A munka e fogyatékosága azonban csak a német kodifikátornak jelent veszteséget. Ellenben megbecsülhetetlen nyereség mindazoknak, akik az összehasonlító jog nagy becsét átlátva, az idegen jogi dogmákat előkelő juristák individuális elemzésében kívánják megismerni.

Vámbéry Rusztem.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A tulajdon közösségének megszüntetése.

Bírósági gyakorlatunk, amely nyilván az osztrák polgári törvénykönyv hatása alatt alakult, a tulajdon-közösség megszüntetésének csupán két módját ismeri: a közös dolog (vagy dolgok) természetben való felosztását, és ha ez „vagy éppen nem, vagy a dolog értékének nevezetes csökkenése nélkül” nem lehetséges, az árverésen való értékesítést a vételár felosztásával.

A „természetben való felosztás” lehetőségét pedig a gyakorlat a legtágasabb értelemben veszi, úgy, hogy ha a közös dolog vagy a közös dolgokat nem lehet annyi egyenlő értékű részre felosztani, a mennyi az azonos hányad szerinti társtulajdonos, vagy ha nem lehet oly értékű részeket alakítani, amelyek az egyes társtulajdonosok hányadainak meg-

felelnek: a természetben való feloszthatatlanságot szintén megállapítják a bíróságok, és a felosztás második módjához, az árveréshez nyulnak.

Ilyképen azután árverés után történik a közösség megszüntetése, például: 1. ha két lovat, amelyek közül az egyik 500, a másik 400 K-t ér, két egyenlő részre; 2. ha 260, 300 és 400 K értékű, de egyenként ketté nem hasítható három birtokrészletet két tulajdonostárs között $\frac{2}{3}$ és $\frac{1}{3}$ arányban; 3. ha oly nagyobb ingatlant, amelynek egyik szélén meg nem osztható építmény áll, két egyenlő részre kell osztani.

Pedig mind a három, és mind a hasonló esetekben megvan a természetben való felosztás lehetősége, ha segítségül vesszük a *pénzbeli kiegyenlítést*; és ha a felhozott példák elsejében mindenik részesnek egy lovat juttatunk, annak, aki az értékesebbet kapta, 50 K kiegyenlítő összeg terhével; ha a második esetben a két részt így alkotjuk: I. a 400 és 260 K értékű két birtokrészlet 20 K kiegyenlítés terhével, II. a 300 K értékű ingatlan és 20 K készpénz; és ha a harmadik esetben az építményt egészben ahhoz a részhez csatoljuk, amelyen áll, és aki ezt a részt kapja, azt a másiknak javára az építmény értékének felével terheljük.

Az előny, amellyel a közösség megszüntetésének e módja jár, nyilvánvaló: szaporítjuk az által a természetben való, gazdaságilag kifogás alá nem eső felosztásokat; és kevesbitjük a felosztás céljára szolgáló árveréseket. Pedig kétségtelen, hogy úgy jogi, mint gazdasági tekintetből a természetben való felosztás elsőbbséget érdemel az árveréssel szemben, amint a bírói gyakorlat is a közösség megszüntetésének módjául az árverést csak más alkalmas mód hiányában, utolsó eszközként alkalmazza.

Jogi tekintetből előbbre való a természeti felosztás, mert miután bármely részes, tehát a minoritás is követelheti a közösség megszüntetését, ennek a megszüntetésnek akként kell megesnie, hogy a volt társtulajdonosoknak, főleg azoknak vagyonjogai, akik a felosztást nem ohajtották, a lehető legkisebb változást szenvedjék. Leginkább az ingatlanok felosztásánál fontos ennek a jogi követelménynek kielégítése. Mert aki eddig ingatlan vagyonnak volt valamely hányadban tulajdonosa, az joggal meg kívánhatja, hogy a közösség megszüntetése után is, amely nem az ő kezdeményezésére következett be, a lehetőség korlátai között ugyanazon ingatlan egy részének, ne pedig készpénznek, főleg pedig ne az összes hányad fejében készpénznek legyen a tulajdonosa.

Gazdasági tekintetből pedig szintén elsőbbséget érdemel a természetben való felosztás az árveréssel szemben; mert a gyakorlatban túlnyomólag ingatlanok közösségének megszüntetéséről lévén szó, föltette kívánatos, hogy annak a szántóvető embernek, aki ingatlannak volt részese, az erre vonatkozó közösség megszüntetésekor ismét ingatlan, ne pedig a kezei közül nagyon könnyen elsikló készpénz essék osztályrészül.

A készpénzbeli kiegyenlítés alkalmazása ellen két számbavehető ellenvetést szeretnék felhozni.

Az első ellenvetés az, hogy az a kiegyenlítés fölösleges; mert ha a társtulajdonosnak el kell készülnie arra, hogy az osztály alkalmával esetleg ráfizetni lesz kénytelen, akkor egyszerűbb a közösség megszüntetésének céljára tartott árverésen résztvennie. Az árverésen azután veheti azt, ami, és vehet annyit, a mennyi neki tetszik.

Csak hogy más az, a közös dolog megfelelő részét bizonyosan megkapni, és más e tekintetben kitéve lenni az árverés esélyeinek. Ezen kívül lehet, hogy a tulajdonostárs elegendő pénzzel rendelkezik arra, hogy ha a természetben való megosztásnál az ő része valamivel többet fog érni, az érték többletet készpénzzel kiegyenlíthesse; de nincs elég pénze arra, hogy a másik társtulajdonos egész részét vagy mind a többi társtulajdonos részeit az árverésen megvegye.

A készpénzbeli kiegyenlítés elleni másik ellenvetés pedig az: hogy aki valamely dologra nézve mással tulajdoni közösségben van, azt jogszerűen nem lehet *kötelezni* arra, hogy a közösség megszüntetésének céljára készpénzt, tehát egyéb vagyonának bármely részét fordítsa. Ellenkezően azt követelheti, hogy a közös dologból reá eső rész magának a közös dolognak erejéből, az ő vagyoni hozzájárulása nélkül adassék ki neki.

Ezt az állítást azonban tévesnek tartom.

A közös dolog nem valami önálló értéktárgy, amelynek saját erejéből kellene gazdasági létét fentartania. A közös dolog semmi hasonlatosságot sem mutat akár kereskedelmi

* Vergleichende Darstellung des deutschen und ausländischen Strafrechts. Vorarbeiten zur deutschen Strafrechtsreform. Besonderer Teil V. Band. Berlin, Liebmann, 1—497. old.

** Festschrift f. den XXIV. D. Juristentag. Berlin, Guttentag 1902. 76. old.

betéti társaság, akár a részvénytársaság vagyonához, amelyhez a kültag, illetve a részvényes, vagyonbetételén vagy a részvényén felül semmi körülmények között sem köteles hozzájárulni. A közös dolog nem egyéb, mint oly érték-tárgy, amely részben (előbb hányadrészben, a közösség megszűntetése után elkülönítve) az egyik, részben a másik társtulajdonos vagyonához tartozik úgy, hogy az a rész az illető társ vagyonának alkotórészét képezi, amelyet gazdaságilag igenis egyéb vagyonának igénybe vételével kell fentartania.

Hogy oly esetben, amikor a közös dolog fentartása végett szükséges költségeket kell tenni, a társtulajdonosok egyike sem vonhatja el magát az azokhoz való hozzájárulás alul annak érvényesítésével, hogy ő egyéb vagyonával a közös dolog fentartását elősegíteni nem köteles, azt kétségtelennek tartjuk. Miért kételkedjünk tehát abban, hogy a társtulajdonostól meg lehet követelni, hogy ő a közös dolog felosztását egyéb vagyonának igénybe vételével is tegye lehetővé, mikor a közösség alkalmoszerű vagy éppen szükségszerű megszüntetése szintén annyi, mint a közös dolog vagy az ebből alkotandó részek gazdasági értékének megóvása, fentartása?

Nincs tehát semmi plausibilis ok, mely miatt a közösség szűntetésének módjai közé a természetben való felosztást, pénzbeli kiegyenlítéssel fel ne vegyük.

Véleményem szerint a felosztás e módját a bírói gyakorlat most is meghonosíthatná úgy, hogy a közösség megszüntetése iránti perekben a szakértőket utasítaná, hogy a természetben való felosztás lehetőségének és a felosztás módjának megállapításánál a pénzbeli kiegyenlítést is vegyék kombinációba. Ezzel a bíróságok legalább némely esetben elejét vennék az ingatlan birtokrészeket gazdaságilag rendkívül káros, szerfölötti elaprózásának.

A polgári törvényben pedig a Tervezet §-ának nyomán (habár ebben egyébként a megszüntető módok hibásan vannak rendezve és egymással szembeállítva) a közösség megszüntetésének módjait a pénzbeli kiegyenlítéssel okvetlenül meg kellene szaporítani.

Dr. Imányi Konrád.

Alaki jogerő és anyagi jogtalanság.

A német jogirodalomban most vita foly arról a kérdésről, hogy az alaki jogerő mennyiben zárja ki az anyagi jogtalanság orvosolását.

A kérdést *Dernburg* tette megvitatás tárgyává a *Reichsgericht* egy 1900. évi határozata alapján, a melyet a Jogtudományi Közlöny a folyó évben már ismertetett.* Az eset röviden a következő:

A hitelező mint felperes esküt tett a perben, hogy az alperes nem fizette ki a peres összeget és ezzel pernyertessé vált. Utóbb kiderült, hogy az eskü hamis volt, és a hitelező hamis eskü miatt büntető uton jogerősen elítéltetett és a börtönben meg halt. A polgári per ujtásának határideje eltelt, a nélkül, hogy a marasztalt adós a pert megújította volna. A perujtás határidejének eltelte után a hitelező jogutóda végrehajtás után behajtotta a megítélt összeget az adóstól. Ezután az adós perrel követelte vissza a végrehajtás után fizetett összeget, és ebben a perben a *Reichsgericht* kimondta, hogy a követelés megítélését a jogerő nem gátolja, mert a jogerő nem áll útjában annak, hogy a szándékos jog sérelem elkövetője a kár megtérítésére, tehát a fenforgó esetben a jogerős ítélet alapján behajtott követelés visszafizetésére köteleztessék.

Hogy mennyire gyakorlati a *Dernburg* által felvetett kérdés, azt két újabb példa is bizonyítja. A *Reichsgericht*-nek ugyanis egy újabb eset alkalmából újból alkalma nyílt a kérdéssel foglalkozni. Ez abban állott, hogy valaki uzsorás követelés alapján eszközölt ki adósa ellen jogerős ítéletet és pedig úgy, hogy a pert akkor indította meg, a mikor az adós Délafrikában volt, és arra számított, hogy az adós nem fog védekezhetni, a mely számítása be is vált. Ebben az esetben a *Reichsgericht* kimondta, hogy a jogerő hatálya megszünik, ha az ítélet a jogellenesség tudatában abból a célból eszközöltetett ki, hogy a jogtalanság a jog mezt öltse fel.**

A budapesti kir. táblánál pedig csak nemrég fordult elő a szintén idevágó következő eset. Egy perben a kereset nem az alperesnek, hanem másnak kézbesítettett, de a bíróság

mégis makacssági ítéletet hozott. Az ítélet ismét nem az alperesnek kézbesítettett, hanem másnak, de a bíróság ezen az alapon mégis elrendelte a végrehajtást az alperes ellen. A végrehajtást elrendelő végzés ellen az alperes nem folyamodott fel, és az ítélet ellen nem élt perujtással, hanem semmisségi keresettel. Ebben az ügyben a kir. tábla kimondta, hogy semmisségi keresetnek nincs helye, ellenben nincs akadálya annak, hogy a végrehajtást szenvedő perrel állapíttassa meg, hogy az az ítélet, amelynek alapján a végrehajtás vezetettett, vele szemben hatálytalan.*

Ennek a három különböző ügynek egy közös vonása van, t. i. hogy a perrendszerüleg szabályozott perorvoslatok egyik esetben sem mutatkoztak elegendőnek az anyagi jogsérelem orvoslására, és hogy a bíróságok mindegyik esetben megengedendőnek találták, hogy az alakilag jogerős határozat jogkövetkezményei külön perrel hatálytalaníttassanak.

Önkényt felvetődik ezen esetek kapcsán a *lex ferenda* kérdése. A hatályban levő perrendtartások nálunk is, külföldön is, nagyon szigorú intézményekkel bástyázzák körül a bírói ítélet alaki jogerejét. Az igazolás és a perujtás oly feltételekkel van korlátozva, amelyek gyakran nehezé és olykor lehetetlenné teszik annak igénybe vételét, és e mellett még határidőkhöz is vannak kötvé, amelyek elmulasztása végleges jogvesztéssel jár. Plósz perrendtartási tervézete, — amelyet még mindig szeretünk a közel jövő perrendtartásának tekinteni, — ebben a tekintetben lényegileg nem tér el mostani perrendtartásunktól. Pedig az alaki jogerő csak akkor érdemelne meg ezt a nagyon erős védelmet, ha okunk volna feltenni, hogy az alaki jogerő az anyagi igazságnak felel meg. A fenti példák eléggé mutatják, hogy ez a feltevés nem mindig találó, sőt hogy lehetnek oly esetek is, amikor ennek a feltevésnek éppen ellenkezője áll.

És könnyű volna a példákat még tetszés szerint szaporítani, amelyek, ha nem is oly feltűnők, de a valóságban époly méltánytalansággal vannak összekötvé, mint a fenti esetek, amelyekben a bíróságok az alaki jogerő szigorú szabályán rést törni volnak kénytelenek.

Azok a szigorú szabályok, amelyek az alaki jogerőt védik, méltánytalannokká válnak, mihelyt ok van feltenni, hogy a jogerős határozat nem földi az anyagi igazságot. Ez pedig mindig fenforog, ha a vesztes fél oly új tényt hoz fel, amely döntőnek látszik, és amely az alakilag jogerős határozat hozatalánál nem volt tárgya a döntésnek. Méltánytalan minden oly szabály, amely ezt az elvet akár a perujtásnak, akár az igazolásnak feltételekhez vagy időhatárhoz kötésével korlátozza. Érthető, hogy a perujtás nem engedtetik meg pusztán azon az alapon, ha a vesztes fél azt vitatja, hogy az ítéltő bíróság tévedett, de nincs kellő indoka annak, hogy az ügy ne vétessék új elbírálás alá, ha a fél új döntő körülményekre hivatkozik.

Az igazolás és perujtás egyik legfőbb korlátja az a fel fogás, hogy a vesztes fél vagy ügyvédje gondatlanságának következményei ne legyenek az új eljárás útján orvosolhatók. Pedig az a körülmény, hogy a vesztes fél a saját gondatlansága, vagy ügyvédje gondatlansága folytán lett vesztes a korábbi perben, helyesen csak azt vonhatja maga után, hogy a mulasztó felet vagy ügyvédjét terhelje az új eljárás költsége, de nem azt, hogy a mulasztó fél elzárassék a mulasztás pótlásától, és hogy az, ami anyagilag jogtalan, alakilag jogosnak tartassék. Nincs helyes oka annak sem, hogy az igazolás és perujtás határidőhöz köttessék, és a határidő elmulasztása végleges jogvesztéssel járjon. Amíg a pernyertes félnek joga van az ítélet alapján végrehajtást kérni, mindaddig legyen joga a pervesztesnek kimutatni, hogy az ítélet nem felel meg az anyagi igazságnak. Azaz helytelen az igazolásnak és a perujtásnak minden oly korlátja, amely akár a vesztes fél mulasztását, akár bizonyos idő letelését jogvesztéssel sújtja.

Nem kell attól tartani, hogy az ily szabályozás végtele-nekké tenné a pereket. Bármily könnyű is a perujtás, mégis mindenki igyekszik a pert már az első alkalommal megnyerni, és nem hagyja bizonyítékait szándékosan a második perre. A könnyelműségnek pedig elég büntetése az, hogy az alakilag jogerős ítélet végrehajtható, és hogy az új eljárás költsége az ujtót terheli.

A fentebb idézett példák mutatják, hogy az anyagi igazság mennyire szükségessé teszi a perujtás és igazolás mai mesterséges korlátainak keresztültörését. De téve-

* L. Jogt. Közl.

** A két esetet lásd *Deutsche Juristen-Zeitung* 1905. 465. és 1109. lap.

* Budapesti kir. ítélőtábla II. G. 131. 1905. sz. határozata.

dés volna hinni, hogy csak az ily feltűnő esetekben van erre szükség. Kevésbé feltűnő esetek nem alkalmasak arra, hogy a bíróságok oly módokon segítsenek a konkrét esetekben, mint ahogy a fenti példákban láttuk, de a kevésbé feltűnő esetekben is gyakran fordul elő a mai gyakorlatban, hogy az igazság mesterséges korlátai az egyik félnek méltánytalan hasznot szereznek, a másiknak pedig méltánytalan kárt okoznak.

A *Jogt. Közl.* legutóbbi mellékletében olvashatjuk azt az esetet, hogy egy ügyvéd sok munkája közben elfeledett valamely beadványt ellenjegyezni, és az igazolást nem kapta meg, noha ellenfele azt nem is ellenezte. mert, «az, hogy a mulasztás vétlen volt-e, hivatalból vizsgálándó», az említett hiány pedig az ügyvéd «vétkes gondatlanságára vezetendő vissza».* Az igazolásnak ily megtagadása súlyos anyagi méltánytalansággal jár az egyik félre, és váratlan és méltánytalan nyereséggel a másik félre, esetleg a kártérítés kötelezettségével a mulasztást elkövető, és emberileg könnyen menthető ügyvédre nézve, — amikor pedig az ily esetekben nyilván inkább elég volna téve, úgy az anyagi igazság mint a perjogi alakítások követelményeinek, ha a mulasztó félre nézve teljes *restitutio in integrum* adatnék, és csak az a költség rovatnék rá, amely a mulasztás orvoslásával járó eljárásban felmerül.

Dr. Reichard Zsigmond.

Szemelvények az osztrák házasságjogi judikaturából.

1. *Magyar honos házasságát felbontó magyar bírói ítélet hatálytalansága Ausztriában.* A. izraelita vallású magyar állampolgár B. osztrák izraelita nővel 1896-ban Ausztriában házasságot kötött. Utóbb osztrák bíróság előtt közös egyetértéssel ágytól és asztaltól elváltak és a férj egyezségileg tartásdíj fizetésére kötelezte magát. Időközben a férj a reá nézve illetékes magyar bíróság előtt bontóper indított, melynek folytán ez a házasságot 1901. évben az asszony vétkeiből felbontotta. A az asszony által a tartásért Ausztriában bepereltetvén, a magyar ítéletre hivatkozott, melynek alapján tartás-kötelezettsége megszűnt. Az osztrák legfelsőbb bíróság a magyar ítéletet Ausztriára nézve hatálytalannak mondotta ki, mert (ottani) hazai tiltó törvénybe ütközik, amennyiben a zsidók házassága az osztrák polgári törvénykönyv 135. §-a szerint csakis házasságtörés esetén, válólevél alapján bontható fel. (Sammlung von civilrechtl. Entscheidungen des obersten Gerichtshofes, 39. kötet 1870. sz. 1902. évből.)

Ez az ítélet a nemzetközi magánjog modern elveivel nem igazolható. Ha a III. hágai nemzetközi magánjogi konferencia által a házasság felbontására nézve elfogadott II.) egyezmény, melyhez Magyarország és Ausztria is hozzájárult, részünkről ratifikálható lesz: az összes egyezményes államok területén respektálni kell a magyar bíróságnak magyar honos házasságát felbontó ítéletét, még ha az illető állam területén, ahol erre az ítéletre hivatkozás történik, a házasság nem volna is felbontható.** Igaz, hogy ezt az egyezményt Magyarország és Ausztria csupán a többi egyezményes állammal kötötték meg (egyelőre még a ratifikáció fentartásával), de egymás között nem. De mindenesetre visszas, hogy míg Ausztria a többi egyezményes állammal szemben kénytelen lesz a most említett alapelvet elismerni, éppen Magyarországgal szemben fenn fogja tarthatni bíróságainak e részben szűkkeblű praxisát.

2. *Magyar honossá lett volt osztrák honos házasságának érvénytelenítése Ausztriában.* Az 1903. évből három idevágó hasonló tényállású esetet közöltek (Sammlung 40-ik kötet 2196., 2394., 2467. szám). Mindháromban osztrák katolikus házastársak egyike magyar állampolgárságot szerzett, mint ilyen, magyar bíróságnál felbontó ítéletet eszközölt ki s azután Magyarországon újabb házasságot kötött. Ezt az újabb házasságot az osztrák legfőbb bíróság «az osztrák polgári törvénykönyv hatályosságának területére nézve» az osztrák polgári törvénykönyv 111. §-ából folyó «impedimentum catholicismi» alapján érvénytelennek nyilvánította és pedig az első esetben az Ausztriában lakó első feleség panaszára, a másik két esetben hivatalból. Mindhárom esetben az első házasságbeli másik házastárs osztrák honos maradt és Ausztriában telepedtek le az új házastársak

is és csak a harmadik esetben távoztak az új házások a hivatalból ellenük indított köteléki per elől külföldre, ami azonban az osztrák bíróságot az eljárás tovább folytatásában nem gátolta. Mindhárom esetben tehát meg volt a ténybeli alapja annak, hogy a Magyarországon kötött második házasság Ausztriában is «idézhesse elő joghatásokat» (osztrák polgári törvénykönyv 4. §.). Különösen fontos e részben az a körülmény, hogy az első házasságbeli elhagyott házastárs osztrák honos maradt; teljesen találó az osztrák bíróság indoklása, midőn azt mondja, hogy hivatalból meg kellett vizsgálnia, vajjon erre nézve még fennáll-e a házasság vagy sem? S minthogy erre a félre nézve a házasság Ausztriában fel nem bontatott, sőt fel sem bontható, csak következetes, ha az osztrák bíróság nem ismerte el, hogy ezen házastárs mellett a magyarrá lett másik félnek még egy (magyar törvény szerinti) házastársa legyen.

Ez ítéletekből egy ténybeli és egy jogpolitikai következtetést vonhatunk le. Az első: ha már osztrák honos a magyar honosság megszerzése után, magyar bíróság segítségével akar szabadulni az Ausztriában felbonthatatlan házassági kötelékből, hogy ezután új házasságot köthesse, legalább úgy tegye azt, hogy többé semmi, se tényleges, se jogi összeköttetésbe ne jusson előbbi házájával. A másik pedig: helytelen eredményekre vezet házassági törvényünk olyan magyarázata, mely szerint a házasság felbontására a magyar törvény, illetőleg annak 115. §-a minden olyan esetben alkalmazást nyer, midőn csupán az egyik házastárs válik magyar állampolgárrá. E magyarázat helyessége de lege lata is kétes, de lege ferenda pedig, a vele járó visszasságok miatt, mindenesetre elvetendő. Ne éleszszük fel felekezeti házasságjogi rendszerünk «sántikáló» házasságait. A helyes utmutatást itt is a már fentemlített hágai (II.) egyezmény adja meg, melynek 8. cikke szerint, ha a házastársak honossága nem ugyanaz, utolsó közös törvényhozásukat kell a felbontásnál irányadó hazai törvényük gyanánt tekinteni.* A hágai egyezmény becikkelyezése

* V. ö. ehhez Törv. tanulságos fejtegetéseit, id. h. 69—72. l. után ugyis ezt az elvet kell a többi egyezményes állammal szemben alkalmaznunk, csak helyes tehát, hogy az nyerjen alkalmazást Ausztriával szemben is, mely állammal nemzetközi házasságjogi viszonylataink a legsűrűbbek.

Ha a mondottakhoz hozzáveszszük különösen azt, hogy mennyi bonyodalom származik Ausztriával szemben házassági törvényünk 109. §-ából, mely szerint magyar völegény és osztrák menyasszony házasságánál az osztrák jogra egyáltalában nem vagyunk tekintettel, s mennyivel egyszerűbb a III. hágai konferencia I. (házasságkötési) egyezményének 1. §-ában foglalt cumulatív honosság elv (a H. T. 108. §-ának általánosítása): bizonyára az eddigie alapján is indokolt az az óhajtasunk, hogy Ausztriához való házasságjogi viszonyunk mielőbb a hágai egyezmények alapulvételével rendeztessék.

Dr. Szladits Károly.

A BP. 385. §. 2. pontja.

Sokat vitatott kérdés, lemehet-e a Curia enyhítő körülmények fenforgása esetén halálbüntetésről életfogytiglani fegyházra. A kérdés ugy is felállítható: felülvizsgálhatja-e a Curia, hogy az alsóbíróság a Btk. 91. §-át tévesen alkalmazta, vagy hogy azt feltételeinek fenforgása daczára nem alkalmazta.

Ujabbán alakult irodalmi álláspont a BP. 385. §-ának 2. pontjában keres támpontot a Curia erre irányuló jogának megállapítására. (Jogt. Közl. 1905. 23., 25., 29. sz.)

A BP. 385. §-ának 2. pontja szerint az alsóbíróság akkor követ el semmiséget, ha a törvényben megállapított büntetési tételeket, vagy ezeknek megengedett enyhítésénél, átváltoztatásánál, vagy súlyosbításánál a törvényben vont határokat nem tartotta meg. Más szóval ez a semmiségi ok akkor forog fenn, ha a bíróság beleütközött a büntetési keretekbe. Ez történik akár azáltal, hogy a bíróság nem tartja meg valamely bűncselekményre a Btk. különös részében megállapított eredeti büntetési kereteket, akár olyképpen, hogy nem tartja meg a Btk. általános szakaszai által módosított büntetési kereteket. Mindenképpen szükséges azonban, hogy az alsófok törvénysértést kövessen el.

Alkalmazzuk ezt a tételt a mi kérdésünkre.

A 91. §. körüli törvénysértések kétségkívül semmiségi okot adnak. Ha az alsófok a 91. §. felhívásával a különös részben megállapított minimum alatt szabja ki a büntetést, vagy megfordítva, ha még a minimumot sem közelíti meg,

* Dkt. IV. folyam III. kötet 230. sz. eset.

** V. ö. Törv. A hágai III. nemzetközi magánjogi konferencia határozatairól (Grill, 1901.) 68. l.

a 385. §. 2. pontja alkalmazást nyer. Így a halálbüntetésnél, ha a bíróság a 91. §. alkalmazásával tizenöt évi fegyházatot szabna ki, vagy megfordítva, megmaradna a halálbüntetés mellett, ez a 385. §. 2. pontja szerinti semmisségi ok.

Egészen más eset az, ha az alsófok nem talált elegendő enyhítő körülményt a 91. §. alkalmazására. Ilyenkor a vádlott mellett és ellen szóló körülmények helyes mérlegelése válhatik kérdésessé, de nem az, hogy a bíróság megtartotta-e a törvényben megvont büntetési kereteket.

A Curia 385. §. 2. pontja alapján felülvizsgálja, hogy a 91. §. alkalmazásával minő büntetést kell kiszabni, de nem vizsgálhatja azt, hogy az alsófoknak kellett volna-e a 91. §-t alkalmazni. Mert a 385. §. 2. pontja csak azokban az esetekben alkalmazható, melyekben bizonyos büntetés kiszabása *imperati*, ellenben nem nyer alkalmazást a büntetés kiszabásánál ott, hol a bíró belátásának helyessége válik kérdésessé.

Élesebben kidomborodik ez a tétel, ha a 385. §. 2. pontjának szövegezését ugyane szakasz 3. pontjával egybevetjük. A 2. pont a büntetési keretek *meg nem tartásáról* a 3. pont világosan a 92. §. téves alkalmazásáról szól.

A kérdésre tehát, felülvizsgálhatja-e a Curia a BP. 385. §-ának 2. pontja alapján, hogy az alsófok a halálbüntetés kiszabásánál a Btk. 91. §-a feltételeinek fenforgása dacára nem alkalmazta, határozottan negatív irányban kell válaszolnunk.

F. E.

Különfélék.

— Szabó Miklós, a kir. Curia nagyerdemi elnöke, nyolczvannégy éves korában nyugalomba vonult.

Szabó Miklós a negyvenes években Vasmegyében mint ügyvéd kezdette meg pályáját. 1848-ban a királyi udvari cancelláriánál fogalmazó lett. A szabadságharc után Szombathelyen ügyvédi irodát nyitott és irodájában dolgozott a bujdosó Horváth Boldizsár is, a kit a debreczeni országgyűlésen való részvétele miatt üldöztek.

1861-ben Szabó Miklós országgyűlési képviselővé választott. 1867-ben Horváth Boldizsár a hétszemélyes tábla bírájává nevezte ki és az igazságügyminiszteriumba osztotta be helyettes államtitkárnak, a mely tisztségét akkor is megtartotta, a mikor 1869-ben a legfőbb ítélőszék tanácselnökévé nevezte ki. 1870-ben kivált az igazságügyminiszteriumból, melynek kebelében minden téren, de különösen a polgári peres eljárás életbeléptetése és a bíróságok újjászervezése előmunkálatai körül igen jelentékeny szolgálatokat tett. 1870 augusztus 8-án a budapesti kir. ítélő tábla elnökévé nevezte ki, majd 1884-ben a kir. Curia másodelnöke, 1886-ban elnöke lett.

Szabó Miklós minden posztóban mintaképe volt a fenkölt gondolkodásu, kötelességtudó, igaz magyar bírónak. Rendkívül éles ítélőképesége és erős logikája mély igazságérzettel és emberszeretettel párosul. A rideg betűjogászatától époly távol áll, mint a szobatudománytól. Emellett nem csökönyös konzervatív elme, mert nem zárkózik el a társadalmi szükségletek fejlődésének megfelelő fokozatos haladás elől sem.

A Magyar Jogászegyűlésen való szereplése is ezen kiváló tulajdonai jegyében állott és mindenkinek osztatlan elismerése kísérte a szóbeliség érdekében kifejtett tevékenységét.

Szabó Miklóst, a magyar bírói kar nagyalakját az egész ország tisztelete, a legteljesebb elismerés kíséri a valóban kiválóan megérdemelt nyugalomba.

— Vátozások a kir. Curian. A Szabó Miklós távozásával megüresedő elnöki állás, mint értesülünk, már legközelebb be fog tölteni. Mint a Curia köreiből beszélnek, Szabó Miklóst 6—8 curiai bíró fogja nyugdíjba követni.

— A letartóztatottak gyermekei érdekében Sz. A. ügyvéd kérvényt nyújtott be az igazságügyminiszteriumhoz s kérte az ügyészségek utasítását, hogy az elítél-

tek elhagyottak tekintendő 15 éven alóli gyermekeire hívják fel az árvaszékek figyelmét. Az igazságügyminiszterium a kérdést kimerítően tárgyalta s legközelebbi rendelet fog kibocsátatni, melyben az ügyészségeket utasítják, hogy oly esetben, midőn valaki hat hónapot meghaladó szabadságvesztésre ítéltetett, az esetleges kiskoru elhagyott gyermekeknek állami menhelyekben leendő elhelyezéséről gondoskodjanak. E megoldás megfelel annak a határozatnak, melyet a kérdésre nézve az idei nemzetközi börtönügyi kongresszus hozott.

— Közjogi bíráskodásunk és az esküdtszék. Az országgyűlési bíróság, amint az 1848:III. tcz.-ben szervezve van, az esküdtszékkel rokon jelleget mutat. Megtaláljuk benne a visszavetést, a sorshuzást, a 12 tagból álló tanácsot és a felebbezhetlenséget.

Nagyban és egészben analog amaz artikuláris bírósággal, melyet Deák Ferencz és elvtársai az 1843-iki javaslat ellenében a felségsértés és hűtlenség bűncselekményei feletti ítélkezés számára szerkesztettek. (Ez utóbbi pedig megtalálja a maga testvérintézményét a francia szenátusról szóló 1875-iki törvény azon rendelkezésében, mely szerint az állam ellen elkövetett bűncselekmények feletti bíráskodást a köz-társaság elnöke a szenátushoz utalhatja.)

Ugyancsak esküdtszéki jellegű alapgondolata az 1867: XII. tcz. 50. és 51. §-aiban a közös miniszterek felelősségre vonása iránt szervezett bíróságnak. Nem különben idevonhatók a függő államadosságok ellenőrzéséről szóló 1868:XLVI. tcz. 16. §-ának rendelkezései is. Teljesen azonos tartalmuak az 1848:III. tcz. 32.—36. §-ainak határozmányai az állami számvévőszékről szóló 1870:XVIII. tcz. 9. és 10. §-ai. Végül az esküdtszéki szervezet eszméjén nyugszik a képviselőház házszabályaiban a képviselők összeférhetlenségéről alkotott ítélő bizottság eljárása is.

A közjogi bíráskodásnál Magyarország minden esetben az esküdtszéki szervezetet alkalmazta.

— Hajnali verdiktek. Megujul a panasz minden esküdtszéki ciklusban az éjjeli ülésezés miatt. Az ügyek természete nem követeli, a közvélemény pedig egyenesen kárhoztatja, hogy az esküdtszéki tárgyalások rendje éjjel-nappalra zsufolja az elintézendő ügyeket. És mégis: helyben és vidéken s kis és nagy városban egyaránt sűrűn fordul elő, hogy az esküdtszéki ülés a késő éjszakába nyúlik be, sőt nem ritkán csak a reggeli órákban ér véget.

Kimerülnek a bírák, kiknek részéről pedig — ítélő és felülvizsgáló (BP. 371. §.) hivatásukra tekintettel, — ha lehet, még az esküdténél is fokozottabb éberség és gond kívánatos; az ügyészek és védők, holott ezekre a főtárgyalás előhaladtával lépésről-lépésre fokozottabb nehézségű erőpróba vár; s az esküdtek, kiknek figyelmező képességét még normális tartamu főtárgyalás is a szokottnál hasonlíthatatlannul erősebben veszi igénybe.

Alig fordult elő a gyakorlatban, hogy szakbírói tárgyalást a legsürgősebb szükség esetein kívül az éjszakai órákra félbe nem szakítottak volna; oly eset pedig, hogy a szakbíróság ugyanazon tanácsa elé, egy hajnalban végződött ülés után pár órára ismét főtárgyalást tűztek volna, éppen nem ösmeretes. Csak esküdtszéki ügyben teszik ily próbára a fizikumot és psychikumot. És itt is: az elnökök és a szakbírák váltakoznak, a vádat és védelmet mások és mások látják el, csak az esküdtet tartják képesnek, hogy pihenés nélkül teljesítse bírói tisztségét.

— Budapesti Ügyvédi Kör Gyermekvédelmi Bizottsága f. hó 14-én tartott első egyetemes ülésén tárgyalta a lapunk mult számában ismertetett javaslatokat.

A jelenlevők az egyes javaslatok körül kifejtett vitában élénk részt vettek. Ki kell emelnünk első sorban Wlassics Gyula beszédét, ki érdem szerint méltatta az Ügyvédi Körnek ezt az actióját, mely az egész ügyvédség ethikai fel-fogásáról tesz tanúságot s az ügyvédi karnak díszére válik.

Beszédében a büntető tudomány szempontjánál behatóan foglalkozott a gyermekvédelem kérdésével s megvilágította a külföldi államok ilyen célú intézményeit. Kun Gyula az igazságügyminisztérium nevében jelentette ki, hogy a bizottság minden kezdeményezését egész erejükből támogatni fogják, Sámson Tivadar pedig az árvaszék nevében szolt Zsigmondy Jenő indítványához s megígérte, hogy annak praktikus megvalósításán fog munkálkodni. A jelen voltak közül meg kell még emlékeznünk Ruffy Pál beszédéről, ki mint a gyermekvédelem ügyének évek óta lelkes apostola, a maga részéről szintén melegen üdvözölte az Ügyvédi Kör ez aktióját. A vitában részt vettek még Hagara Viktor, Komlóssy Samu, Schreiber Viktor, Teller Miksa, Karsai Sándor, Deutsch Ernő, s befejezésül Engel Zsigmond, ki sógorának Turcsányi szegedi főorvosnak nagy gyermekvédelmi könyvtárát felajánlotta a bizottságnak.

A Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület magyar csoportjának újjászervezésére ez évben mozgalom indult meg. A mozgalom indító okául az szolgál, hogy a büntetőjogi reformeszmék Magyarországon eddig nem nyertek jelentőségükhöz mért feldolgozást. Teljesen nélkülözzük a reformáramlatok leszűrdött eredményeinek megállapítását. Ennek oka abban rejlik, hogy hiányoznak az újabb irányok rendszeres kritikájához szükséges intézmények.

A Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület magyar csoportja feladatává teszi a büntetőjogi reformeszmék minden oldalról való megvilágítását az ő benső természetükben és más tudományágakkal való összefüggésükben. Nem érheti az a szemrehányás, hogy az erőket szétforgácsolja. Ellenkezőleg: az erők egyesítésének elvét alkalmazva, a programjába felvett kérdésekben a különböző egyesületek összekötő kapcsává lesz. Azáltal, hogy egyrészt a kutatáshoz eszméket ébreszt, másrészt a kutatás eredményeit megrögzíti, a tudományos életet lüktetőbbé, termékenyebbé teszi.

A mozgalomhoz, melyet Balogh Jenő, Fayer László, Moravcsik Ernő Emil és Vargha Ferencz kezdeményeztek, eddig már számosan jelentették csatlakozásukat. A budapesti ügyvédi kamara képviselével megbizta dr. Pap József, kamarai titkárt, dr. Baracs Marczel, kamarai ügyészt; Gold Simon, Gyöngyösi József, König Vilmos, Messinger Simon, Nagy Dezső és Pollák Illés választmányi tagokat. Ezenkívül felhívta az összes kartársakat, hogy támogassák az egyesület törekvésében. Csatlakozásukat jelentették a debreczeni és szabadkai ügyvédi kamarák is. Az Országos Orvosszövetség tagnak lépett be és képviselével megbizta dr. Babarcsi Schwartz Ottó egyetemi orvostanárt. A Társadalomtudományi Társaság biztosította az egyesületet, hogy mindenkor örömmel fog megragadni minden az együttműködésre kínálkozó alkalmat. A központi statisztikai hivatal nevében Vargha Gyula kijelentette, hogy a mozgalmat a legmelegebben pártolja. Ezenkívül a tudományos körök számos kitűnő tagja jelentette hathatós támogatását.

Az e mozgalmat érintő mindennemű közlés dr. Friedmann Ernőhöz (Budapest, Alkotmány-u. 23.) intézendő, aki minden irányban felvilágosítással szolgál.

— **Döntvénytárunk** a folyó év elején tudvalevőleg nagy átalakuláson ment keresztül. 1905 január elseje óta e lap mellékleteként eddig megjelent nagy negyedréti alakú határozattár helyett nyolczadrétű könyvalakformájú Döntvénytárt adunk lapunk külön mellékleteként. Így azután határozattárunk rendkívül kibővült, mert több mint száz ivre terjedt a folyó évben kiadott Döntvénytár. A polgári Döntvénytár három 28—28 ives kötetben körülbelül 820 esetet, a Büntetőjogi Döntvénytár egy 28 ives kötetben 254 esetet közölt. Lapunk olvasói részéről az ujtás és kibővítés tet széssel találkozott, ami nemcsak az új forma kezelhetősége miatt, de azért is természetes, mert olvasóink így rendszeres és betűrendes tartalommutatókkal felszerelt és a szó szoros értelmében *teljes* gyűjteményt kapnak.

A magunk részéről még csak arra kérjük t. olvasóinkat, hogy a Döntvénytár teljessége érdekében saját gyakorlatukban előforduló érdekes elvi jelentőségű *jogerős* határozatokat a felek nevei és az ügy száma szerint megjelölve, velünk közölni sziveskedjenek.

— **A budapesti V. ker. kir. járásbíróság végrehajtóihoz** a budapesti kir. törvényszék elnöke rendeletet intézett,

a melyben hivatkozással a kir. tábla elnökének rendeletére, figyelmezteti a bir. végrehajtókat az 1881. LX. tcz. 120. §-ában foglalt rendelkezések helyes értelmezésére, nevezetesen arra, «hogy amennyiben az egyik végrehajtató kérelme folytán az összes foglaltatók javára kitűzött árverést csak az árverést kérő foglaltató jelentkezése esetén tartják meg, illetve az ilyen árverésnek bármelyik érdekelt foglaltató jelentkezése esetén való megtartását (feltéve, hogy az árverés megtarthatásának törvényes feltételei, pl. hírlapi közzététel egyébként fenforognak) megtagadják, az 1881. évi LX. tcz. 120. §-ába ütköző szabálytalan eljárást követnek. Az 1881. évi LX. tcz. 120. §-ának megfelelően olyan esetben, midőn egyik végrehajtató kérelmére már kitűzték az árverést, más végrehajtó kérelmére ha a kérelem az árverési hatánap előtt terjesztett elő, — új hatánapot ne tüzzenek ki, — hanem a jelentkezőt a már kitűzött árverésre utalják. Amennyiben a végrehajtók a felterjesztett mintának megfelelő árverési hirdetményi űrlapokat használnak, az 1881. évi LX. tcz. 120. §-ának megfelelő az a kitétel, hogy az árverés: «a felülfoglaltatók követelése erejéig is» meg fog tartatni, feleslegessé teszi az összes végrehajtatók (foglaltatók és felülfoglaltatók) neveinek és követeléseinek az árverési hirdetménybe való foglalását.»

Anélkül, hogy ezuttal ezen rendelet helyességét vagy helytelenségét vita tárgyává kívánnánk tenni, konstatáljuk, hogy a végrehajtási törvény 120. §-át a birói gyakorlat eddig ellenkező módon értelmezte, mert az soha eddig meg nem történt, hogy az egyik végrehajtató javára kitűzött, de ez által beszüntetett árverés a többi felülfoglaltató javára megtartott volna. Az elnöki rendelet végrehajtása tekintetében a végrehajtási ügyekkel foglalkozó bírák és bírósági végrehajtók közt sincs teljes egyetértés.

Kiemeljük ezzel kapcsolatban a budapesti kir. táblának a Döntvénytár III. f. II. k. 153. l. közölt következő határozatát: «Ha az árverés a felülfoglaltató érdekében is kihirdettetik s csak az alapfoglaltató jelentette be, hogy az árverés fogantatását nem kívánja, úgy a kiküldött tartozott volna a kitűzött időben a helyszínén az árverés megtartása végett megjelenni s ha ezt elmulasztja, a felülfoglaltatóknak ez által okozott költségeket megtéríteni tartozik.»

— **Joggyakorlatunk biztosítási ügyekben** czim alatt a kir. Curianak 1903—1905. években biztosítási ügyekben hozott 64 elvi jelentőségű határozata jelenik meg, amelyet összegyűjtött és kimerítő betűsoros tárgy- és törvénytárral látott el dr. Rósa Ferencz, ügyvéd. Utóbbi években a kir. Curianak, a legfontosabb biztosítási jogi alapelvek tekintetében a régebbi idők joggyakorlatával szemben új és az előbbiekkal ellentétes jogelveket valló joggyakorlatát igen helyes volt rendszerbe foglalva kiadni. A gyűjtemény igen korlátolt példányszámban (összesen 150 példányban) jelenik meg és a könyvpiacra egyáltalában nem kerül. Megrendelhető a Magyar Jogász-Ujság kiadóhivatalában (V., Lipótkörút 16.)

— **A dunaünnepély rendezőinek felelőssége.** A budapesti kir. kereskedelmi és vállalkozásjogi felelősségi tanácsa: A kir. törvényszék az elsőbíróság ítéletét megváltoztatja, felperest keresetével elutasítja. *Indokok:* ... A B. alatti engedély kiadása, alperesnek mint a «Dunaünnepély» rendező bizottsága elnökének valamely cselekvésére vagy mulasztására vissza nem vezethető s így ugyanó ezért felelősséggel sem tartozik. Felperes vitatta ugyan, hogy alperest egyetemleges felelősség terheli a rendező bizottság tagjai által az ő nevében kiállított engedélyekért, mert a Dunaünnepély rendező bizottság mint alkalmi egyesülés a K. T. 62. §-ának rendelkezése alá esik. Ezt a jogi álláspontot azonban a kir. törvényszék nem fogadhatta el, mert a jelen esetben, mint a «Dunaünnepély» czimból is kitűnik, de a bíróság személynél tudomása szerint is kiváltságos, zene, tűzijáték s hasontermészetű mutatványok és előadások rendezéséről van szó, sőt az ünnepély jótékony célból is rendeztetett, hiányzik tehát az alkalmi egyesülésnek az idézett t. §-ban meghatározott ama lényeges kelléke, hogy az kereskedelmi ügyletek tekintetében alakuljon meg. Emellett felperes nem is állította, hogy a rendező bizottság egyes tagjai a haszon és veszteség mikénti megosztására nézve egyáltalán és minő megállapodásra léptek volna egymással, ami pedig ugyancsak lényeges kelléke az alkalmi egyesülésnek.

— **Az érdemleges ügyvédi munka díjazása.** A felsőbíróságok díjmegállapítása az utóbbi időben némi javulást mutat, habár az ügyvédi munka valóságos méltánylásától

még felsőbb bíróságaink messze vannak. A perorvoslatok átlagos díjazása ma is tíz és husz korona között mozog. Husz koronánál nagyobb díjazás csak nagyobb perekben található, 100 koronánál nagyobb megállapítás legfőbb bíróságunknál csak a legkritikább kivételek közé tartozik. (A felülvizsgálati és váltótanácsok dicséretes kivételt képeznek.) Hogy néhány példát hozzunk fel, a Curia 5500 K iránti perben 16, 9400 K iránti perben 20, 80,000 K iránti perben 30, 5800 K iránti perben 10, 2400 K iránti perben 15, 20,000, 25,000, 26,000 K iránti perekben 30—30, 2000, 5800, 5000 K iránti perekben 10 K munkadíjat ítél meg a felebbezésekért.

További visszásság az, hogy némely perben a legfőbb bíróság az ügyvédi díjak megállapítását minden indokolás nélkül mellőzi, más perekben pedig nyilván csak a munkadíjakat állapítja meg, anélkül, hogy ezt világosan megmondaná, a mi a gyakorlatban kellemetlen vitákra adhat okot. Egyöntetű megállapodást nem volna nehéz a költségmegállapítások tekintetében keresztül vinni.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **A bírák fizetése.** Ausztriában is sok szó esik a bírói és ügyészi fizetések javításának szükségességéről. A szociáldemokraták azt mondják, hogy a bírák és ügyészek munkarejét az állam éppen úgy kizsákmányolja, mint némely vállalat az ő rosszul fizetett munkásait. Naponkénti 8—10 órai megfeszített szellemi munka a legszilárdabb szervezetet is megtámadja, pedig számosan vannak, akik az ott hon végezett írásbeli munkával együtt naponként ennyi hivatali munkát végeznek. De akik kevesebb időt (5—6 órát) töltenek is el, azok sincsenek valami rózsás helyzetben, mert a tárgyalások rendkívül módon fárasztják és kimerítik az idegrendszert. Emellett a bírói hivatás nem hasonlítható egyetlen hivatali működéshez sem, mert a hivatalnokoknak idejük van az elintézendő ügyek fölött elmélkedni, míg a bíró és ügyész kénytelen a legnehezebb, legvitásabb kérdésekben azonnal állást foglalni. És ilyen nehéz lélekölő munkát végeznek a bírák és ügyészek oly fizetésért, amelynél a megfelelő koru és állású bankhivatalnok vagy kereskedőseged is jóval többet kap.

Poroszországban is sokat szólnak a bírák és ügyészek fizetésrendezéséről. A porosz képviselőház el is fogadott egy a fokozatos automatikus előléptetésre vonatkozó indítványt, de a kormány, különösen pénzügyi tekintetéből nem járult hozzá a reformhoz. Az elsőfolyamodású bírák fizetése Poroszországban a következő hét fokozat szerint van megállapítva: 3000, 3600, 4200, 4800, 5400, 6000, 6400 márka. Az egyes osztályok létszáma fixirozva van és az előléptetés attól függ, hogy az első osztályban valakinek helye a felsőbb bírósághoz való kinevezés, áthelyezés, nyugdíjazás vagy halálozás útján megüresedik. Így az elsőfolyamodású bírák jelenleg átlag 23 év 9 hónap alatt érik el a 6400 márkát tevő legmagasabb fizetést, de ha kedvezőtlenek a viszonyok, akkor 25—26 évbe is betelik, míg a bíró vagy ügyész a legmagasabb fizetési fokozatra bejuthat.

— **Tömeggondnokok díjazása.** Ausztria több törvényszékének területében a bíróságok az ügyvédekkel egyetértően tarifát dolgoztak ki a csődtömeggondnokok díjazása tárgyában. A leitmeritzi törvényszék tarifáját a következőkben ismertetjük: A díjazás a csődtömeg leltári becsértéke szerint százalékos díjtételek alapján történik. A csődválasztmány által behajthatatlanoknak nyilvánított követelések számításba nem vétetnek. Ingatlanoknál a jelzálogi teher a becsértékből leszámítatik. 2000 K-ig a díjtétel a csődvagyon 25%-a, 2000 K-tól 5000-ig 20%, de minimum 500 K, 5000—10,000 K 15%, de legalább 1000 K, 10,000—20,000 K 10%, de legalább 1500 K, 20,000—50,000 K 7%, de legalább 2000 K, 50,000—100,000 K 5%, de legalább 3500 K, ezen túl 4%, de legalább 5000 K. Ha a csőd a bejelentési határidő előtti 14 nappal befejeztetik, a fenti díjak $\frac{1}{10}$ -a, ha a felszámolási tárgyaláson befejeztetik, $\frac{6}{10}$ -e állapítandó meg. Ha a csődtömeg értékesítése a becsár egy harmadán alul történik, akkor a díjazásból a kevesebbet, de legfeljebb a díj $\frac{1}{4}$ -e levonandó, míg ha a befolyt összeg a becsérték $\frac{2}{3}$ -át meghaladja, a többlettel, de legfeljebb a díj $\frac{1}{4}$ -ével felemelendő. Ingatlanok, gyárak és más vállalatok kezeléséért az elért forgalom (kiadások és bevételek összege) 2%-át kapja a tömeggondnok. A tömeg által folytatott perekben befolyt perköltségek a fenti díjazásba be nem számíttatnak, de az

elvesztett perekben megállapított, vagy az ellenféltől be nem hajtható perköltségek külön megtérítésére a tömeggondnok igényt nem tarthat.

— **Francia törvény a fuvarozó felelősségéről.** A francia kereskedelmi törvény 103-ik szakasza szerint a fuvarozó felelős minden kárért, mely az áru elveszése vagy megsérülése következtében áll elő, hacsak a kárt nem az áru természetes minősége vagy erőhatalom okozta. Az 1905. évi március 17-iki új törvény a fuvarozó felelősségét azzal szigorította, hogy a törvény kérdéses rendelkezésével ellenkező szerződéses kikötést érvénytelennek nyilvánít. A törvény hatálya a tengeri fuvarozáson kívül a fuvarozás minden ágára kiterjed.

— **A szolgálati szerződés megengedett tartama a francia joggyakorlatban.** A párizsi felebbezési bíróságnak azt a kérdést kellett eldöntenie, hogy érvényes-e az olyan szolgálati szerződés, mely a munkaadó egész életére lekötöti a munkást? A felebbezési bíróság a szolgálati szerződést érvényesnek mondta ki.

— **Külföldön elkövetett bűncselekmények.** Az 1878. évi belga törvény szerint Belgiumban büntetőjogi felelősségre vonható az a belga, ki külföldön belga ellen követett el valamely bűncselekményt. A brüsszeli felebbezési bíróság szerint a törvény nem tesz különbséget fizikai és jogi személyek között s ezért a külföldön belgiumi jogi személyek ellen elkövetett bűncselekményekért is üldözhetők Belgiumban a belga honosok.

— **A letéteményes felelőssége.** Egy olasz ékszerész-nél valaki különböző értéktárgyakat helyezett letétbe. A letétbe helyezett tárgyakat az ékszerész saját tárgyaival együtt ellopták. Nem volt vitás, hogy a lopást az ékszerész gondatlansága tette lehetővé. Midőn a letevő elloptott tárgyainak értékét követelte az ékszerésztől, az ékszerész azzal védekezett, hogy az olasz polgári törvénykönyv 1843-ik szakasza szerint a letéteményes az őrizetére bízott tárgyakra vonatkozólag csak oly foku gondosságot köteles kifejezni, mint saját dolgaira vonatkozólag. Miután az ő tárgyait is ellopták, azokra sem ügyelt jobban, mint a letevőéire, nem terheli semmi felelősség. A turini semmitőszék úgy döntött, hogy az ékszerész köteles az elloptott tárgyak értékét megtéríteni, mert midőn a törvény a saját ügyekben kifejtett gondosságról beszél, feltételezi mindig a gondosság bizonyos fokát. Mikor ezt is hiányzik, a letéteményes feltétlenül felel.

— **A nő tartása a házasság felbontása esetében.** A legfőbb angol ítélőszék álláspontja szerint a házasság felbontása esetében a bírónak diszkréciónárius joga van a nő részére tartásdíjat állapítani meg a férj terhére. A bíró még akkor is kötelezheti a férjet a nő eltartására, midőn a házasságot a nő házasságtörése okából bontotta fel s a férj nem vétke, ha úgy találja, hogy a vagyontalan és beteges nő nem tudja fentartani magát.

— **A feltételes elítélés folyton hódít.** Legutóbb Japán honosította meg az 1905. évi március hó 31-éről kelt törvénnyel. A törvény szerint helye van az egy évet meg nem haladó szabadságvesztésbüntetés esetén, ha az elítélt az utolsó 10 év alatt fogházra ítélve nem volt. A felfüggesztés tartama (2—5 év) a bíró által rendszerint az ítélet kihirdetésekor állapíttatik meg. Ugyanez évben hozta be az intézményt Basel városának május 10-iki törvénye. A végrehajtás felfüggesztésének 6 hónapot meg nem haladó fogház esetében van helye, ha az elítélt büntett vagy vétségért még elítélve nem volt, a cselekményt nem aljas indokból követte el s a kárt megtéríteni igyekezett. Ime, mennyire igaza volt egy kiváló kriminalistánknek, midőn azt állította, hogy a feltételes elítélés «befejezte pályafutását»!

V. R.

11457

! BIZTOS EXISZTENCIA!

Ügyvéd, ki vidéken letelepedni szándékozik, kerestetik. Ajánlatok «Biztos jövő» alatt Sikray hirdetési irodájába, Budapest, Váci-körút 33. kéretnek.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 25. sz.

DÖNTVÉNYTÁRRAL.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4. sz.

Megjelen minden pénteken.

Előfizetési díj: félévre — 12 kor. A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába, negyedévre 6 .

Tartalom: Az ügyvédi inkompatibilitás. *Dr. Nagy Dezső* budapesti ügyvéd. — A fiatakoruak bíróságai («Juvenile Courts») Észak-Amerikában. *Dr. Balogh Jenő* egyetemi tanártól. — A bírói információ. *Dr. Fodor Ármán* kir. táblai bírótól. — Mellékbeavatkozás és a perköltség. *Dr. Pap József* budapesti ügyvéd, egy. ny. rk. tanártól. — Különfélék.

Melléklet: Döntvénytár — Kivonat a «Budapesti Közlöny»ből.

Az ügyvédi inkompatibilitás.

A ügyvédi összeférhetetlenség kérdésénél a társadalom rohamos fejlődésével újabb szempontok nyomulnak előtérbe s itt is homloktérben áll a gazdasági szempont: a megélhetés kérdése. A mai idők szelleme sokkal kevésbé kényes felfogást tanusít ebben a kérdésben is, mint a hogy azt csak pár évtizeddel ezelőtt is láttuk. A napi sajtóban gunyos megjegyzések tárgyát képezte az, midőn az ügyvédi kamara falusi szatócsbolt nyitását és tartását az ügyvédi hivatással összeférhetetlennek látta. Nem becsületes kenyérkeresetmód-e a napi szükségleti tárgyak árulása a fogyasztók részére? Bizonyára tisztességesebb, mint uzsora vagy más kétes jogügyletek és üzletek követítése és jogi keresztülvitele, amely egynémely ügyvédi irodában vonja meg magát. Összeférhetetlen-e az ügyvédséggel az atyától örökölt valamely gyári üzlet, nagykereskedés vagy mezőgazdasági ipar üzése? Hiszen az ilyen üzlet tulajdonosa vagy társtulajdonosa naponként köt kisebb vagy nagyobb üzleti ügyleteket, mint szerencsésebb halandó azonban nagyobb szabású üzleti tevékenységet fejthet ki, mint az a kis ügyvéd, aki a szatócsbolttal kénytelen megelégedni. Vagy mennyiben kevésbé tisztességes a kézi ipar, a czimtábla-festés, amelyet az ügyvédi kamara és a kir. Curia szintén összeférhetetlennek mondott ki, mint egy hatalmas gőzmalmi ipar uri folytatása. Mindegyik lehet kisegítő vagy épen egyenjelentőségű foglalkozás az ügyvédség mellett, mindkettő segíti, vagy talán épen lehetővé teszi az ügyvéd tisztességes megélhetését, s épen ezt akarnánk összeférhetetlenség czimén lehetetlenné tenni!

Ilyen gondolatok támadnak bennünk, a midőn az ügyvédi összeférhetetlenség kérdését a mai gazdasági és társadalmi élet és felfogás világa mellett vizsgáljuk.

A mult század első felében gyökeredezett meg Franciaországban magának az ügyvédi karnak kebelében az a szigorú és szerfelett kényes felfogás, amely az ügyvédi kart, in idea, bizonyos eszményi magaslatra emelte, s ugyanakkor kínai fallal különítette el minden egyéb foglalkozástól. A plaidirozó ügyvéd, az *avocat*, ennek megfelelő szerepet játszott a törvénykezésben is: szónokolt és jogi tanácsokat osztogatott, de periratot szerkeszteni már nem volt szabad, az hivatásával meg nem férő alacsony funkció; az ügyfelekkel sem érintkezett, az ügyre vonatkozó információkat a periratokból merítette, vagy az *avoué*tól vette. Az *avocat* csak patronusa az ügynek és a félnek. Az *avocat*nak nem szabad rendes fizetési állást elfoglaltatnia, nem lehet részvénytársaság igazgatósági vagy felügyelő bizottsági tagja. Ügyletek, üzletek közvetítése pedig egyenesen infamáló.

Hasonló fölfogás volt és van részben Angliában, ahol az ügyvédi hivatással gyakran velejáró alsóbb működési kör (üzletek, ügyletek kötése és ezeknél való közbenjárás, pert

előkészítő iratok készítése, a bíróságoknál való sollicitálás) mintegy vegyi módon kiválasztva a sollicitor irodájába tereltetett, hogy azután a *barrister* annál nagyobb eszményi magaslatra emelkedhessék nemes hivatása gyakorlásában.

Mindezzel éles ellentétben emelkedik ki az amerikai ügyvédség, amely az európai tisztos régi felfogással amerikaián merész módon szakított és ebbe is a legújabb társadalmi és gazdasági felfogást, üzleti szellemet vitte be, amely nyugodtan türi meg az ügyvédben az üzletembert, az ügynököt, a bankárt. S azért Amerikában nem kevésbé tisztelt az ügyvéd, ha ezt a tiszteletet magának egyénileg kivívja. Az Északamerikai Egyesült Államok képviselőházának tagjai felerészében ügyvédek áll, a senatus tagjainak egy negyed része szintén ügyvéd. Az ügyvédek sorából kerülnek ki a városi és állami legfőbb funkczináriusok, miniszterek, köztársasági elnökök.

S most állítsuk szembe ennek a két felfogásnak az eredményeit.

Az amerikai ügyvédség nem vallotta kárát a szabad üzleti, társadalmi és gazdasági iránynak. S mi, kik mindig lelkesültünk az ideális angol és francia felfogásért, kénytelenek vagyunk tényként azt is konstatálni, hogy az az újabbkori irányok mellett mindinkább veszít súlyából, de sőt szomorúan látjuk Angliában és Franciaországban a kar hanyatlását. Az ügyvédi hivatás törvénykezési részének jövedelmezőbb része az *avoué* és sollicitor kezében van, míg másrészt ezerekre megy ugy Francia- mint Angolországban az ügynélküli *avocat*-k és *barrister*ek száma. A Londonban lévő ötezer *barrister* közül a 125 *kings-counsel*nek és pár száz *barrister*nek van dolga, jövedelme, ezek között a legkiválóbbak és legnagyobbak fényes anyagi existenciát biztosítottak maguknak, míg a 3—4 ezer *barrister* vagy vagyónak jövedelméből él, vagy hirdapírásból vagy más, de épen nem ügyvédi foglalkozásból, keresi meg napi kenyerét. Az *avoué*nak és a sollicitornak vannak üzleti összeköttetések, az ügyfelek elsősorban hozzájuk folyamodnak, ők látják el a plaidirozó és konzultáló *avocat*-t és *barrister*et ügyekkel, minek eredménye az a nem várt és az ideális felfogást megrendítő eredmény, hogy az *avocat* és *barrister* kerülnek velők szemben függő helyzetbe, s a kimagasló alakokat kivéve, anyagilag ezeknek kegyeitől függenek.

Ha a baj gyökerére akarunk menni, nem szabad magunkat illúziókban ringatni. Kegyetleneknek kell lennünk saját eszményi felfogásunkkal szemben is, fájó szívvel kell szét tépnünk a csillogó fátyolt, hogy meglássuk mögötte az élet rideg valóságát.

S most szóljunk magunkról.

Viszonyainknál fogva sohasem volt módunkban gyakorlatilag a francia és angol ideális felfogás magaslatára emelkedni. Nem volt szóbeli eljárásunk, s így nem fejlődhetett ki plaidirozó ügyvédségünk. Mi a német és osztrák rendszer vizein, a tiszta írásbeliségen hajóztunk. Nálunk az ügyvéd egy volt a francia és angol *avoué*val és sollicitorral, s közkeletű eszményünk is ezen a színvonalon mozgott.

Legkevésbé voltunk kényesek az ügyvédi inkompatibilitás tárgyában. A magyar ügyvéd allegált, sollicitált, rogált, s tisztelet a kivételeknek, a bíróság és magasabb

rangu ügyfelei előtt hunyázkodott, az ügynökösködés nemcsak hogy összeférhetetlen nem volt a hivatással, hanem azzal összeforrott és annak épen jövedelmezőbb részét adta. Ezzel szemben a francia és angol ideális felfogásnak szele érintett bennünket az 1874 : XXXIV. tcz-ben, amely deklarálta az ügyvédi kar függetlenségét és önkormányzatát, s az összeférhetetlenség tárgyában meghozta azt a 10-ik §-t, amely kimondotta, hogy «az ügyvéd nem foglalhat üzletszerűen semmi oly foglalkozást, amely ügyvédi hivatásával és állásának tekintélyével össze nem fér.»

A törvény ezen kijelentésével bevittük az ügyvédi összeférhetetlenség eszméjébe azt a fogalomzavart, amely gyakorlatilag visszasságokra vezetett a karban, a karon kívül pedig oly sok jogos kritikára adott okot.

Az ügyvédi rendtartás 10-ik §-ához, és annak gyakorlati keresztülviteléhez a magyar ügyvédség mivoltában hiányoznak a lényeges előfeltételek.

Ha Londonban ötszáz és Párisban szintén ötszáz plaidírozó ügyvéd kielégíti a szükségletet s ennél több «inkompatibilisan» megélni nem tud, mit csináljunk mi a mi 1400 budapesti ügyvédünkkel, habár azok a perelőkészítő és jó részben a végrehajtási munkát is végzik. Mit csináljunk vidéki ügyvédekkel, akiknek épen legtekintélyesebbjei pénzügyi igazgatók és igazgatósági elnökök. Ugyanez az eset ismétlődik meg a fővárosban, ahol ügyvédek legkiválóbbjai nagy üzleti vállalatok igazgató tanácsában ülnek, a kisebbek jelentékeny része pedig a rokonság, vagy önalapította pénzügyi intézetekben mint azok vezérigazgatója vagy jogtanácsosa működik. El lehet-e a magyar ügyvédtől venni az ingatlanok és tisztességes kölcsönök közvetítését, amelyek Angliában is a legsajátibb sollicitori hatáskörbe vannak utalva.

Ezek mind tisztességes üzleti ténykedések, amelyek szoros összefüggésben vannak az e körül kifejtendő jogászai működéssel (jogi vélemények, szerződések szerkesztése, telekkönyvi bejegyzések keresztülvitele, stb.)

A tömeggondnokság nagyobb részében üzleti és a kisebbben jogászai tevékenység s nekünk féltékenyen őrzött vivmányunk. Ma már a nagyobb pénzügyi intézetek ügyvédei a statusba beosztott egyszerű bankhivatalnokok a lehető legfüggőbb helyzetben. A sokat irigylet rendes fizetéses uradalmi fiskálisok legtöbbször a gazdatiszttal egyenlő kezelésben részesülnek. Hol itt a függetlenség, amelynek megóvása volna épen az incompatibilitás célja?

De folytassuk-e tovább a szemlét. Száz és száz más eset van, ahol a közfelfogás épen nem kényes. S ha mégis szigorúan alkalmaznánk a törvényt, mindezt a sok idegen foglalkozást és állást ki kellene rostálni, mert hiszen ezeknek üzletszerű folytatása egy sem fér meg az ügyvédi hivatás eszményi voltával.

Az eszmei felfogás az, hogy az ügyvéd ugyanazon kolostorszerű összeférhetetlenségi szabályoknak legyen alávetve, mint a bíró. A törvénykezés területén az ítélkezés és a jogvédelem ugyanazt a puritán érdektelenséget feltételezi a jogügyletnek mind *általános* felfogásában, mind az *egyes konkrét* esetekben. Lehet-e ott tiszta ítélkezés, ahol a jogvédelem, az ítélkezés anyaga a jogvédő imponderabilis egyéni anyagi vagy egyéb relációju érdek szálaival van átszőve? S nem ez az eset áll-e be ott, ahol az ügyvédnek fele foglalkozása más téren, pl. üzleti téren, mozog, sőt ahol az ügyvédség a mellékes. Micsoda visszás helyzet áll elő, ahol az ügyvédben az üzlet ember lép előtérbe s olyan álláspontot kell vitatnia a bíróság előtt, amely minden konkrét kapcsolat nélkül is az ő üzleti érdekeit károsan érinti. Az ügyletet közvetítő ügyvéd lehet-e elfogulatlan jogtanácsos az általa közvetített ügyletnél, amelynek létrejöttéhez a közvetítési díj hatalmas érdekszála fűzi.

Az ügyvédi incompatibilitás a hivatás természetén, a

törvénykezés tisztaságán, az ügyfelek jogos érdekén fordul meg.

Itt fekszik a súlypont és ebből a szempontból volna alkalmazandó az ügyvédi rendtartás 10. §-a.

S most térjünk vissza ismét az életre.

Az incompatibilitás körül kifejlődött judikaturánk kicsinyes szempontból szerint irányozódott. A *tekintély* megóvását kereste, mindha ezen a módon akarta volna azt neki megszerezni. Kereste azt a rangot, amelyet az ügyvéd rendi felfogásunk szerint a társadalmi osztályok közt elfoglalt. Czimfestő és szatócs nem lehet, mert ezek nem tarthatnak igényt a «tekintetes» czimre, — takarékpénztári igazgató — igen, mert ez tekintélyt ad. Milyen anakronizmus és mily kicsinyes következtetlenség a felfogásban!

A mi ügyvédségünk inkább amerikai typos, amelyet a mi rendi felfogásunk és másrészt az angol és francia eszmény után való elméleti kapkodás sajátságos fogalomzavarrá fejlesztett. S most itt állunk, nem tudva mi tévők legyünk. De végre is kell valami határozott irányra reá térnünk, mert különben az ügy esik áldozatul.

A francia-angol eszményi álláspontra helyezkedni lehetetlen, mert ezt a magyar ügyvédség anyagi exisztenciája meg nem bírja. Kiindulási álláspontul mást nem választhatunk, mint ami adva van.

Az a kolostorszerű elzárkózás és incompatibilitás, amelyet az 1869 : IV. tcz. a bíróra nézve megállapított, a megélhetés szempontjából keresztülvihetetlen. A bíróról, úgy a hogy, gondoskodik az állam, de az ügyvédről nem. Meg kell tehát elégednünk egy alacsonyabb színvonalu tyussal.

Most már csak az lehet a kérdés, hogy magasabb igazságszolgáltatási szempontból hol találjuk fel a korrek-tívumot?

Ha *abszolút* incompatibilitást el nem érhetünk, ezt a *relatív* összeférhetetlenség szigorú keresztülvitelében kell keresnünk, amely eltérően az ügyvédi rendtartás 10. §-ától, nem a mellékfoglalkozás üzletszerűségében, hanem az ügyvédnek az általa képviselt ügyben való *feltétlenül érdektelenségében*, mondhatnánk *ad hoc* érdektelenségében gyökerezik. Mindez csak esetről-esetre ítélhető meg. Nevelni kell reá az ügyvédet s ott, ahol alkalom nyílik, a fegyelmi hatóságnak kell a «quos ego»-t közbe kiáltania. Ugyanez az elv ez, amely a per tárgyának magához váltásának tilalmában nyilatkozik meg.

Igy lehet az ügyvéd megélhetését és a modern gazdasági és társadalmi irányzatot az igazságszolgáltatási magas, ideális érdekekkel összeegyeztetni.

Ott, ahol az ügyvéd saját, vagy hozzátartozói személyében erkölcsileg vagy anyagilag a legtávolabbról is érdekelve van, az sokkal veszedelmesebb az általa képviselt idegen érdekekre és az igazságra, mint a bíró érdekeltsége, mert az ügyvéd a sajátkülön érdekeit észrevétlenebbül tolhatja előtérbe és terelheti az ítélkezést hamis irányba, mint az ellenfél által ellenőrzött és bíróársai által neutralizálható érdekelt bíró.

S most fordítsunk egyet az összeférhetetlenségen. Ott is ügyvédi incompatibilitást szoktak megállapítani, ahol a *más* foglalkozás nem türi meg az ügyvédséget, mint pl. a közhivatali tisztségnél, pedig nem az ügyvédség nem bírja meg a közhivatali állást, hanem fordítva. A hivatásszerű közszolgálat kizárja a magánérdekek hivatásszerű képviseletét. Ebben rejlik az a tömérdek visszasság, amely törvényhatósági bizottsági tagság és országos képviselet anyagi kizsákmányolására való visszaélésekre vezetett, ahol oly csábító volt a finom választó vonal jövedelmező átlépése.

Ideális szempontból az aktív politikai pálya is összeférhetetlen az ügyvédséggel, mert az ügyfél jogos érdekeinek elfogulatlan szigorú képviseletét a pártpolitikai érdekek könnyen hamis irányba terelik. S mégis az aktív politikából az ügyvédet kizárni akarni döreség volna. s sehol is nincsen

így. Az ügyvéd a gyakorlati politikában magasabb állami szempontból nélkülözhetetlen. Itt is csak a konkrét esetben ítélt meg, hogy az ügyvéd egyes ügyekben a pártpolitikától nem befolyásolt érdektelenséggel képviselheti-e a fél érdekeit.

Az ügyvédség általános gazdasági és megélhetési érdekei pedig ott nyomulnak elő és érvényesülnek anyagi osztályérdekként, ahol az első sorban iparos és üzletember mellékfoglalkozásként gyakorol ügyvédséget s így belenyul azok érdekkörébe, akik az ügyvédségre vannak utalva, mint megélhetési forrásra. Az ügyvédség üzletember mellékfoglalkozása nem lehet. Itt jutunk el az ügyvédi inkompatibilitás azon neméhez, amely az ügyvédség tekintélyét és osztályérdekeit érinti. S bizonyos pirulással vagyunk kénytelenek bevallani, hogy nagy azoknak a névleges ügyvédeknek száma, akik szerény dicsekvéssel vallják, hogy ők minden egyebek, csak nem ügyvédek, azt azonban már nem sietnek bevallani, hogy azért maradnak a kamaránál bejegyezve, mert esetleg innen is cseppen-csurran valami. Ezek a szégyenlős fertályügyvédek távozzanak a karból s ne járjanak idegen területre böngészni.

Amit előadtam, elmefuttatás volt. A felvetett eszmék némi adatot szolgáltathatnak e nagyfontosságú kényes kérdés tisztázásához.

Dr. Nagy Dezső.

A fiatalkorúak bíróságai («Juvenile Courts») Észak-Amerikában.*

II. Tanulságok. 1. Észak-Amerikának ifju nemzete nem először mutatja Európa évszázadok óta működő törvényhozásainak a haladás útját.

A büntetés-végrehajtás reformját a XVIII. század hetedik tizedében *de Villain* és a halhatatlan *Howard* János Európában sürgették ugyan, de főleg *Franklin* befolyása alatt a reform-mozgalmak csakhamar áterjedtek Észak-Amerikába is. A XVIII. század vége óta hathatósabban működő philadelphiai börtönügyi társaság javaslatára Észak-Amerikában hajtották először végre a szigorú magánelzárást. New-York mellett, *Auburnben* keletkezett 1823 után a hallgató rendszer. Egyes amerikai mintaintézeteket a XIX. század harmadik évtizedétől fogva európai szakférfiak is buzgón tanulmányoztak. A «büntető és javító rendszer» kidolgozására az 1840. évi V. tcz.-el kiküldött orsz. választmány *többsége* «a magánrendszert», b. Eötvös József a hallgató rendszert helyezte; ezek a nagynevű férfiak tehát az akkor ismert börtönrendszerek közül az északamerikai eredetűeknek adták az elsőséget.

A kontinentális magánelzárási rendszer, az amerikai «solitary system»-nek enyhített és javított kiadása ugyan, de alap gondolatát kétség nélkül Amerikából vettük.

Hasonlóképpen a belga vagy francia feltételes elítélés (condamnation conditionelle), habár lényegében más valami, mint az amerikai próbára szabad lábon hagyás (probation system), mégis a feltételes elítélés eszméje csak az amerikai intézmény *hatása után* támadt a kontinensen. Az új irányt Massachussets törvényhozása mutatta először.

2. A fiatalkorúak bíróságának új intézménye ez ideig Ausztráliának egyes államaiba, továbbá Canadába és Irlandba vétetett át; ** de keletkezési helyén is csak a fejlődés legkezdetén van. Jövőjét kétségtelennek tartom. — Európába változtatás nélkül — úgy hiszem — nem lesz átvehető; de az amerikaiak egészséges gyakorlati érzékétől mégis tanulhatunk néhány helyes gondolatot.

Barrows ur jelentéséből mindenekelőtt megtanulhatjuk azt, hogy míg ez ideig az európai szárazföldön a politikai tudományok és a perjog elmélete a bírósági szervezetnek

csak *igazságszolgáltatási és alkotmányjogi* vonatkozásait méltatták figyelemre, ezentúl vizsgálni kell az igazságügyi szervezetnek azon oldalait is, melyeket a *nagy társadalmi kérdések* vetnek felszínre. *Az ítélkezésnek a XX. században más feladatai is lesznek, mint korábban voltak.*

3. Az új intézményt a VII. nemzetközi börtönügyi kongresszus nagy elismeréssel fogadta. A kongresszusnak ide vágó határozata (Bulletin journalier 7. sz. 11. l.) teljes elismeréssel méltatta azokat a törekvéseket, melyek Európa egyes államaiban arra irányulnak, hogy a bíróság elé került fiatalkorúak a *nyilvánosságnak* és a felnőtt büntetésekkel való összevegyítésnek veszélyeitől és rontó hatásától megmentessenek; továbbá kiemelte azokat a részleges eredményeket, melyeket a gyermekvédelmi bizottságok Belgiumban és Franciaországban már elértek, de *különösen figyelmébe ajánlotta a kormányoknak a fiatalkorú terheltek részére külön bíróságok szervezését*, valamint az Egyesült-Államokban alkalmazott «*Probation officers*»-hez hasonló intézmények behozatalát.

A külön bíróságok szervezése helyett azt hiszem elég lenne *ügyviteli* uton intézkedéseket tenni az iránt, hogy a 16 éven alóli terheltek ügyei minden elsőfoku bíróságnál külön állandó előadó előtt kerüljenek tárgyalásra. De számos irányban (esküdthíróságok hatásköre alól kivétel, nyilvánosság korlátozása, felügyelő tisztviselők alkalmazása stb.) *törvényhozási* intézkedésekre lenne szükség.

Tagadhatlan, hogy a fennebbiek közül egyes új eszmék nagy ellenzésre fognak találni.

Az európai tételes törvényhozások gondolatmenetéhez szokott jogász talán megütközéssel fogadja azt a tételt, hogy 16 évnél fiatalabb korukat egyáltalán ne lehessen büntetni, de magam részéről csatlakozom ahhoz a felfogáshoz, amely szerint — eltekintve egyes rendkívüli durvasággal elkövetett legsúlyosabb büntettek (pl. rokongyilkosság pénzvágtyól) *kivételes* esetétől, — a fiatalkorúaknál *nem* a megtorlásra, hanem a *megmentésre*, a felemelésre, szükség esetén a javításra, az *átalakításra*, a társadalom tisztességes munkás tagjává való nevelésre kell a súlyt helyezni.

Ugy hiszem azonban, semmit sem érünk el azzal, ha a fiatalkorú büntetett ellen a büntető eljárást egyszerűen *megszüntetik* és azután őt szabadjára hagyják; ő pedig *visszatér* ugyanazon kolduló, csavargó, munkátalan, iszákos vagy más bűnös környezetbe, melyben az általa elkövetett bűncselekmény *előtt* élt. Ugy vélem: a megmentés munkája csak akkor lesz sikeres, ha az állam megbízottjai a bíróság által elbocsátott gyermeknek *jövőjével* is törődni fognak, ha további magaviseletét is figyelemmel kísérik és szükség esetén olyan gondviselőt rendelnek melléje, aki beavatkozásával megmenti őt a gonosz környezettől vagy a munkakerülő, rendetlen életmódtól, esetleg a visszaeséstől. Ezért büntető törvényünk 83. §-a egyáltalán nem kielégítő, 84. és 85. §-ai, pedig alapjukban hibások és több irányban kiegészítésekre is szorulnak.

Lesz-e hazánkban elég olyan bíró, akinek *érzéke* van a fiatalkorúak megmentésének fontossága iránt?; akadunk-e buzgó önkéntes gondviselőkre, vagy fizetésért találunk-e ilyen felügyeletre alkalmas egyéneket? ki rendelje ki őket, különösen a gyámhatóságok vagy külön e végből szervezendő hatóságok-e? ezen kérdések megoldásán fordul meg a mentés sikere.

Kétségtelennek tartom azonban, hogyha az állam és társadalom semmit sem tesznek a bíróság által elbocsátott fiatalkorúakért, akkor igaz, hogy a fogházban nem fognak büntetésekké nevelkedni, de elzülkenek majd *az utcán*, hova a bíróság a megszüntető határozattal visszadobja őket.

A magyar szakférfiaknak érdemes lesz foglalkozni a *Barrows* jelentésében foglalt gazdag anyaggal, melyből a fennebbiekben vázlatosan csak *néhány* eszmét ragadhattam ki. Csak behatóbb tanulmányozás után kísérlem meg majd

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. I. a múlt heti számban.

** L. Mr. *Grubb* nek id. jelentését Bulletin V. köt. 211. és köv. l.

más helyen hozzászólni ahhoz, hogy magánjogunk egyes tételeinek megváltoztatása, közigazgatási intézményeink és jogszabályaink módosítása, büntető törvénykönyvünk javítása stb. útján az amerikai újításokból és az ott helyeseknek bizonyult eszmékből mit használhatunk fel hazai viszonyaink továbbfejlesztésére.

Dr. Balogh Jenő.

A birói információ.

«A felek magánlátogatásai a bírónál abból a célból, hogy őket ügyükről felvilágosítsák és magukat jóakaratukba ajánlják, mint amelyek szabad polgárhoz nem méltók és az igazságosságra hátrányosak, tilosak».*

Igy szól a zürichi bírósági szervezetről és polgári peres eljárásról szóló törvény 208. §-a.

Ez a szabály, amelyet Zürichben törvénybe foglaltak, ma már a műveltség élén haladó nemzeteknél vitán kívül álló alaptétel, amely nem is szorul arra, hogy a törvény azt kimondja.

A 18. században Franciaországban még divott a szokás, hogy a felek tiszteletük jele gyanánt meglátogatták a bírót. Birói és ügyvédi körökben úgy akarták ezt feltüntetni, mint egyszerű udvariassági formasságot (*une simple formalité de bienséance*), azonban gondolkozó elmék nem nyugodtak meg ebben. «Bármily szint adnak is a dolognak» — írja Rousseau — «az, aki ilykép meglátogatja a bírót, vagy kötelességének teljesítésére akarja buzdítani, ami sértés, vagy személyével akarja őt befolyásolni, és akkor kötelességének megszegésére akarja őt bírni, mert a bírónak az ügyet és nem az ügyfelet kell megbírálani.» A birói információ szokása nem állhatott ellen ezeknek a támadásoknak és ma már alig akad valaki Franciaországban, aki azt megengedhetőnek tartaná.

Angliában azelőtt a «*non audiendo extra judicialiter*» tilalma külön is fel volt véve a birói eskü szövegébe és ezt a clausulát csak az esküszöveg egyszerűsítése végett hagyták el utóbb, mint feleslegest és mint olyat, amely eskü nélkül is magától értetődik. A tilalom hordereje felett lord Mansfield és lord Cambden főbírák közt vita fejlődött. Az első még látni sem akarta a feleket a tárgyaláson kívül, és azt mondta: «Én rám nézve szabály, még pedig megváltoztatatlan szabály, hogy sohasem hallgatok meg a bíróságon kívül egy szót sem, amely előttem folyamatban lévő vagy folyamatba tehető ügyre vonatkozik.» Erre lord Cambden megjegyezte: «Ami pedig engem illet, nekem beszélhetnének a felek hosszában és szélében ügyükről és mégsem gyakorolnának reám a legkisebb benyomást sem.» Bentham a birói szervezetről szóló művében** a két angol főbíró e nézetét idézvén, a maga részéről azt a megjegyzést fűzi hozzá, hogy lord Cambden szavai a lovagkornak arra a szép napjaira emlékeztetik, amikor a lovag és szívének urnője utközben oly szállásra érkezvén, ahol csak egy ágy volt, elegendőnek tartották a becsület megvédésére, hogy egy meztelen kardot helyeztek el közöttük. «A mi elkorcsosodott napjainkban» — teszi hozzá Bentham — «egy jó kőfal több bizalmat keltene és jobban biztosítana a világ rossz nyelve ellen.»

Csak nálunk divik még az információ, a nélkül, hogy azt a közérkölsbe ütközőnek tekintenék. Sőt az általános birói ügyviteli szabályok 35. §-a némileg szentesíti ezt az enyhe felfogást, amikor azt mondja, hogy az ítélőbírák a bíróságnál folyamatban levő ügyekre nézve a felektől vagy ezek képviselőitől értesítést (információt) elfogadni nem köte-

lesek és csakis oly ügyek tekintetében, amelyek szóbeli tárgyalás alá kerülnek, nem szabad ily értesítést elfogadniok. Miután a bíróság a legnagyobb polgári pereket a rendes eljárás szerint szóbeli tárgyalás nélkül intézi el és a perenkívüli ügyek legnagyobb része is nem kerül szóbeli tárgyalásra, ennek a laza felfogásnak az a következménye, hogy a felek minden jelentékenyebb ügyben magánuton informálnak a bírónál, és csak nagyon kevés felsőbíró zárkózik el elvileg attól, hogy a feleknek vagy képviselőiknek látogatását elfogadja.

Elismerik ugyan nálunk is, hogy ez a szokás kárára van az igazságszolgáltatásnak, veszélyezteti a bíró részrehajlatlanságába vetett bizalmat, alkalmat ad a gyanu felkeltésére, felesleges költséget okoz a feleknek és felesleges módon igénybe veszi a bíró idejét. Csakhogy mentségül hozzák az írásbeli per hibáit, a birói előadás fogyatékos voltát, a hirhedt »Referentenwirthschaft« ismert bajait. Csakhogy mindezek a bajokon és hibákon csakis a szóbeliség segíthet, az információ pedig — ha egyes kivételes esetekben talán használ is az ügynek — általánosságban. közszempontból ebben a tekintetben »*medicina peior morbo*«.

És az információ nem is az egyedüli orvosság az előadói rendszer és az írásbeliség e bajai ellen. Ha már a fél magánuton felvilágosítani akarja az előadón kívül a bíróság többi tagjait, ha külön is fel akarja hívni figyelmüket oly körülményekre, amelyekről azt hiszi, hogy az előadó nem fogja azokat kellően méltatni, — megteheti ezt írásban is. A magam részéről is célszerűnek tartom azt, ami nálunk nagyobb perekben néha megtörténik, hogy a fél a per rövid vázlatát a vitás körülmények megjelölésével nyomtatásban közli a tanács tagjaival. Minden lelkiismeretes bíró készséggel fogad egy olyan — a kellő rövidséggel és a megfelelő alakban szerkesztett — memorandumot, amely őt előzetesen tájékoztatja az ügyről és lehetővé teszi, hogy a vitás kérdést behatóan megfontolja. Ilyen, a postán elküldött kivonat feleslegessé tesz minden személyes eljárást és megvalósítja az információ minden hasznát, annak hátrányai nélkül.

A polgári perrendtartás életbeléptetéséről szóló törvényjavaslat tervezete, amelyet előbbi igazságügyminiszterünk közzétett, világosan eltiltja az információt minden ügyben és minden alakban (80. §.). Közállapotaink mai helyzetében, sajnos, nem igen remélhetjük, hogy a nagy perjogi reform rövid idő alatt létre jöjjön. De bíróságainknak nem is kelene bevárniok a törvény tilalmát, hogy a közérkölsnek ezt a követelményét megvalósítsa. Felsőbíróságaink, és elsősorban a kir. Curia magas hivatásuk érzetében önmaguk megállapodhatnának abban, hogy tagjaik nem fogják fogadni a feleknek vagy érdekükben harmadik személyeknek magánlátogatásait információ céljából.

Dr. Fodor Ármin.

Mellékbeavatkozás és a perköltség.

A mellékbeavatkozó azért lép a perbe, hogy a peres felek valamelyikének pernyertességét elősegítse. Jogi érdekeltiséget kell azonban kimutatni a felek bármelyike a mellékbeavatkozás visszautasítását kérheti. A megengedhetőség kérdésében a bíróság határoz. Amíg a visszautasítás jogerősen kimondva nincs, a mellékbeavatkozó a perben részt vesz. A mellékbeavatkozó mindég valamelyik peres fél érdekében és javára cselekszik, s jogosítva van a per állása szerint megtehető minden perbeli cselekményt véghez vinni. E cselekményeknek a félre nézve azonban csak annyiban van hatálya, amennyiben a fél cselekményével ellentétben nem állanak.

A mellékbeavatkozó ezek szerint nem peres fél, csupán segítője az egyik vagy a másik peres félnek. Felléphet már az első fokon, de a felebbezési eljárásban is beavatkozhatik, és e végből felebbezéssel is élhet, sőt felülvizsgálattal is.

* Privatbesuche der Parteien bei den Richtern, um sie von ihrer Sache zu unterrichten und sich ihrer Gunst zu empfehlen, sind als des freien Bürgers unwürdig und der Gerechtigkeit nachtheilig, untersagt. (Gerichtsverfassung und Civilprozessgesetz des Kanton Zürichs vom 2. Dezember 1874. (§ 208.)

* XVI. fejezet. Biztosítékok a bíró részrehajlása ellen.

Ezen elvek szerint szabályozta a mellékbeavatkozó jogkörét a sommás eljárási törvény és az új polgári perrendtartási tervezet (sommás eljárási törvény 140. §. tervezet 86—89. §§.) Ha a perben hozandó ítélet jogereje a mellékbeavatkozónak az ellenfélhez való viszonyára is kihat, a mellékbeavatkozó pertársként szerepel. (Tervezet 89. §. utolsó bekezdés.)

Perjogi elv az, hogy a vesztes fél a nyertes fél perköltségének megtérítésében elmarasztalandó. Kérdéssé válik azonban, hogyan alkalmaztassék ezen elv akkor, ha a vesztes fél nem egyedül szerepelt a perben, ha segítségére érdekében mellékbeavatkozó is lépett fel?

A peres fél és a mellékbeavatkozó akár az alsó, akár a felebbviteli bíróságok előtt együtt vihetik a pert, de képzelhető az is, hogy a peres fél anélkül, hogy a keresetileg érvényesített jogáról lemondana, illetve ellenfele jogát elismerné, a további pervitelben közvetlenül nem vesz részt, de azt a mellékbeavatkozóra bizza.

Pl. alperes a folytatólagos tárgyalásokon már nem jelenik meg, de a mellékbeavatkozó folytatja a védekezést, új tényeket hoz fel, stb. vagy alperes nem él felebbezással, illetve felülvizsgálattal, de a mellékbeavatkozó adja be ezen jogorvoslatokat, és a felebbviteli eljárásban csak egyedül vesz részt.

Ki viseli ezen esetekben a perköltséget, ezzel kívánunk jelen cikk keretén belül foglalkozni. Kizárjuk azonban azon esetet, ha a mellékbeavatkozó pertársként szerepel (tervezet 89. §.), mert akkor a pertársak az eljárás költségeit rendszerint fejenként egyenlő részekben tartoznak megtéríteni (tervezet 437., 432. §§.). Megjegyzendő, hogy a költségek alatt érteni kell a) a *mellékbeavatkozásból eredő költségeket*, vagyis azon költségeket, melyek azon kérdés eldöntésénél merülnek fel, van-e helye a beavatkozásnak avagy sem? b) továbbá a *perben felmerült perköltségeket*.

A beavatkozási költségek a mellékbeavatkozót terhelik. A. felperes perli B.-t, C. beavatkozik a perbe B. javára. A felperes ellenzi a beavatkozást (Tervezet 88. §.); ha a bíróság visszautasítja az avatkozást, úgy felperes javára költségben fogja marasztalni az avatkozót. (Tervezet 437. §.) Vitássá válhat azonban azon kérdés, hogy ha az alperes a mellékbeavatkozóval együtt folytatta a pert (egyik típus), vagy ha csak a mellékbeavatkozó egyedül ügködött és védekezett (másik típus), ki fizesse a pernyertes felperesnek a perköltségeket? Alperes és a mellékbeavatkozó együttesen-e avagy csak a mellékbeavatkozó, illetőleg csak az alperes?

A perjogi irodalomban nincs még teljes megállapodottság ebben a kérdésben. (Dr. Petersen: *Die Stellung des Nebenintervenienten in der von ihm veranlassten Rechtsmittel-Instanz*. Zeitschrift f. d. Civillprozess XXIV. 305.)

A *lipcsei Reichsgericht* határozatai szintén ellentmondók.

A VI. polgári tanács több ízben így határozott: „Wenn der Einspruch gegen ein Versäumniss-Urtheil vom Nebenintervenienten eingelegt worden ist, seien diesem nach §. 96. Abs. 1. C. P. O. die durch den Einspruch entstandenen Kosten auch dann aufzuerlegen, wenn die unterstützte Partei bei der Verhandlung selbst aufgetreten ist.”

A II. polgári tanács pedig ismételtén így rendelkezett: „Die Kosten der Revisioninstanz sind dem allein aufgetretenen Nebenintervenienten aufzuerlegen, der die Revision überreicht hat. Wäre die Partei selbst bei der Verhandlung vertreten gewesen, so würden ihr die Kosten auferlegt werden sein, obgleich die Revision vom Nebenintervenienten eingelegt worden war.” (O. c. Z. Z. P. XXIV. 306.)

A magyar bíróságok határozatai szintén ellentmondók. Így kimondotta a *budapesti kir. tábla*, hogy a beavatkozó s alperes között a perköltség a per körülményeire tekintettel szüntettetett meg kölcsönösen. Curia: Az az intézkedés, melylyel a perköltség a beavatkozó és az alperes között kölcsönösen megszüntettetett, azért lett meg-

változtatva, mert a *beavatkozók saját érdekeik megővése céljából avatkozván be a perbe, a felmerült költségeket viselni tartoznak*. (Márkus: II. köt. 247—248. lap 3. eset).

Egy másik esetben a *kir. Curia*:

Perköltségben való marasztalásnak csak az egymással szemben álló felekkel szemben van helye: következképpen alperes az ő érdekében beavatkozó fél részére perköltségben nem marasztalható. (Fabiny-Gottl VIII. köt. 107. lap 1669 eset).

Nézetem szerint mind a két típusnál perveszteség esetén a perbeli költségeket az alperes tartozik megfizetni és nem a mellékbeavatkozó, tehát még az esetben is az alperes, ha csupán a mellékbeavatkozó egyedül folytatta a pert illetve egyedül élt felebbezással és felülvizsgálattal, feltéve, hogy az alperes türe ezen állapotot, a nélkül, hogy kifogásolta, ellenezte volna a mellékbeavatkozó ténykedéseit.

Ezen nézetemet alapítom mindennek előtt a perrendtartás vonatkozó rendelkezéseinek grammatikai magyarázatára. A perköltségekben elmarasztalandó a *pert vesztő fél* (1868. LIV. tcz. 251. §.); a vesztes fél a nyertes fél perköltségeit tartozik megfizetni (1893: XVIII. tcz. 109. §. és Tervezet 429. §.) Perköltséget tehát csakis a pervesztesé lett *peres fél* fizetne és nem a mellékbeavatkozó, a ki nem peres fél és nem válik azzá az által sem, hogy folytatja a pert, hogy tovább védekezik, felebbezést ad be avagy felülvizsgálatot, hiszen a mellékbeavatkozó nem a saját maga javára, de az általa segített peres fél javára működik közre.

A sommás eljárási törvény nem intézkedik arról, hogy a mellékbeavatkozó lehet esetleg pertárs is. A polgári perrendtartás tervezete azonban már él ezen megkülönböztetéssel és a 437. §.-ban azt rendeli, hogy ha a mellékbeavatkozó pertárskép szerepel, akkor a perköltségeket a pertársak egyenlő részben viselik. A Tervezet 437. §.-ának ezen rendelkezéséből is következik, hogy ha a mellékbeavatkozó nem pertárs, akkor nem alkalmazható vele szemben azon elv, hogy ő a peres féllel egyenlő részben viselje a perköltséget.

De eltekintve a grammatikai magyarázattól, a dolog természete és logikája szerint is a perköltséget csak a peres fél viselheti és nem a mellékbeavatkozó.

A mellékbeavatkozó mindig a peres felek közül valamelyik érdekében cselekszik. Ő segédkezik annak a félnek, akivel érdekviszonyban van. A peres fél mellett és nem vele ellentétben működik, cselekményeinek a félre nézve csak annyiban lehet hatálya, a mennyiben az a fél cselekményével ellentétben nem áll. Ha a peres fél nem akarja igénybe venni ama előnyöket, a melyek a mellékbeavatkozó perbeli szerepléséből őt érhetik, úgy kötelességében áll ezt világosan kijelenteni ez ellen óvást emelnie s akkor a további pervitel költségeitől perveszteség esetén minden esetre szabadul.

A mellékbeavatkozó jogi érdeke megköveteli, hogy ő szabadon, bármikor és minden költség nyomásától menten avatkozhasék a perbe, gyakorolhasson perbeli cselekményeket, éljen jogorvoslattal stb., mert a peres fél igen sokszor lanyhán fogja vinni a pert, kiváltképpen azon esetekben, midőn a perveszteség esetén a mellékbeavatkozó elleni szavatossági igényét biztosra veszi.

A peres fél vagy türi, hogy a mellékbeavatkozó folytatja a pert, a melynek kedvező eredményeit ő fogja élvezni, és akkor kell, hogy perveszteség esetére a költségeikért is helyt álljon, vagy pedig nem veszi magára a perköltség viselésének esélyeit, de akkor ki van téve annak az eshetőségnek, hogy az ugynevezett szavatossági perben köteles eltérni alperes azon kifogását, hogy az előző per rosszul lett vive, azért lett ott pervesztes és hogy e miatt alperest szavatosság nem terheli.

A peres fél a perköltségek fizetése miatt semmi esetre sem panaszkodhatik, hiszen a szavatossági perben az előző

per költségeit is sikerrel érvényesítheti a mellékbeavatkozó ellen.

Ha a peres fél a költségek fizetése alól mentesítve lenne mellékbeavatkozás esetén, akkor gyakran összejátszások fordulhatnának elő. A vagyonos peres fél homloktérbe tolná a szegény mellékbeavatkozót, a kin aztán a perköltségek be nem hajthatók. A perben mind a két peres fél érdekét kell megoltalmazni, tehát az ellenfél érdekeire is kell tekintettel lenni.

Ha elfogadjuk helyesnek azon tételt — a mi a kifejtettek szerint kétséget nem szenvedhet — hogy a perköltséget a peres fél tartozik viselni és nem a mellékbeavatkozó, akkor ezen tételből le kell vonni az összes következményeket is.

A peres fél tartozik előlegezni a S. E. 83. §. és 94. §-a alapján a tanukihallgatás, illetve a bírói szemle és szakértői bizonyítás költségeit, hacsak a mellékbeavatkozó indítványozta ezt a bizonyításfelvételt. (Tervezet 299. 353. §§.)

Ha a peres fél szegényjogon perlekedik, a mellékbeavatkozó is élvezni fogja a szegényjoggal egybekapcsolt összes előnyöket, így pl. az általa kihallgattatni kért szakértők és tanuk díjai az irodai általányból fognak kiutaltatni.

Ha a megállapított perbiztosíték a per folyamán elégtelennek mutatkozik, a biztosíték felemelése kérhető a felperestől, ha csupán a mellékbeavatkozó adta be a felebbezést vagy a felülvizsgálatot.

A külföldi mellékbeavatkozó azonban csakis a beavatkozásból eredő költségek erejéig szorítható perbiztosíték adására.

A mint láttuk, a joggyakorlat még igen ingadozó e kérdésben. Az elméletnek kell tehát az elveket e téren is a gyakorlati jogászok részére megállapítani.

Dr. Pap József.

budapesti ügyvéd, egy. ny. rk. tanár.

Különfélék.

— **Munkást ért baleset miatti kártérítési perekben** a bíróságok joggyakorlata az utóbbi idők folyamán, mint ismeretes, lényegesen megváltozott. Mig annakelőtte a munkás csak a legritkább esetben jutott némi kártérítéshez, most a munka közben ért baleset miatt a bíróságok a kártérítést csak kivételesen nem ítélik meg. Ámde mit ér ez a kártérítés, ha a munkásnak évekig kell várnia, amíg pénzéhez hozzá juthat. Éhen vesztet, amíg a mai rendes eljárás útján végre hozzá jut csekély havi járadékához. Ezen a hosszadalmas processuson nem volna nehéz változtatni, ha bíróságaink az ilyen baleseti perekben az alperes munkaadó által kért halasztásokat csak a legszükségesebb mérvben adnák meg és rövid határidők kitűzése által segítenék elő a per gyors lebonyolítását. Ezenfelül szerfelett ajánlatos volna annak elvi kijelentése, hogy minden ily kártérítési per soronkívül azonnal elintéztessék. Ha ez megtörténik, talán nem lesz kénytelen a munkás annyi esetben egyesség útján az őt megillető kártérítés felével, harmadával, negyedével megelégedni, miként ez ma mindennapos dolog.

— **A hajnali verdiktekről** a mult számban tett megjegyzéseink kapcsán Az Ujság ezeket írja:

«A polgári köteleesség teljesítése mindenesetre megkövetelhető azoktól, a kik az állam és a közérdek feladatait a vállukon viselni tartoznak, de viszont a követelményeknek is van határa. Lehetetlenségeket oly feladat betöltésénél, ahol a nyugodt, higgadt gondolkodás és az igazságérzet előfeltételeire van szükség, követelni nemcsak méltánytalanság, de káros rendszer is az igazság szolgáltatásának érdeke körül. Az esküdtek munkakedvét fokozni, missziójuk betöltésénél helyzetükön könnyíteni kellene, nem pedig felesleges

megnehezítésekkel odiozussá tenni az olyan kötelességet, amelyhez elsősorban is az ügyszeretet kívánatos.»

— **Schulek Gusztáv** nyug. eperjesi jogakadémiai tanár meghalt. Schulek megszakításokkal 1851-től 1901-ig volt az eperjesi jogakadémiának tanára. Schulek az abszolút kormány részéről katonai fogságot s később az ügyvédkedéstől is, meg a jogakadémiai tanárságtól is eltiltást szenvedett. Albrecht főherczegnek ez utóbbira vonatkozó rendelete egyszersmind az eperjesi jogakadémiának is egy időre megszűnését eredményezte.

— **Az indulatok törvényszéki-elmekörtani jelentőségével** foglalkozik *Schaffer Károly* egyetemi orvostanár a Budapesti Orvosi Ujság különlenyomatában. Felhívja a figyelmet arra és kóresetekkel illusztrálja, hogy minő nagy mértékben befolyásolják az indulatok a beszámíthatóságot. Schaffer szerint az indulatoknak az egészséges emberre gyakorolt befolyását a bíró van hivatva mérlegelni. A kóros alapon nyugvó indulatrohamok az elmeorvos megítélési körébe esnek. Az indulatok a pathologikus egyén beszámíthatóságára korlátozólag, esetleg kizárólag is hatnak. Schaffer dolgozatának ismerete a jogásznak is nagy hasznára válik.

F. E.

— **A kartellek és trust-ök kérdése.** *Dr. Nádas László*-nak az Akadémia pályázatán dicsérlettel kitüntetett munkája 460 oldalra terjedő kötetben jelent meg. Szerző előbb a kartellek és trust-ök keletkezésének okairól és előfeltételeiről, a kartellek és trust-ök fogalmáról, fajairól és szervezetéről, gazdasági hatásairól szól, azután a kartellek és trust-ök törvényhozási szabályozását tárgyalja, majd a kartellek és trust-ök statisztikáját és az egyes fontosabb kartelleket és trust-öket ismerteti. Szerző álláspontja az, hogy az állam és a judikatura ismerjen el mindennemű kartellszerződést érvényesnek, akárminő subjectiv célzatokkal vagy objectiv hatással is bírnak és velük szemben a szerződésekre fennálló általános intézkedéseket alkalmazza. A monografia minden oldaláról megvilágítja a tárgyat és részletes bírálat tárgyává teszi nemcsak a kérdésnek a magyar és a külföldi irodalmát, de egyszersmind úgy a bel-, mint a külföldi joggyakorlatot is. Behatóan foglalkozik a magyar kartell-törvényjavaslattal.

— **Dr. Wittmann Ernő** különlenyomatban adta ki a Jogállamban megjelent: «Tanulmányok az angol magánjog köréből» című dolgozatát. A most megjelent füzet a bíró és a törvény viszonyával foglalkozik.

— **A budapesti keresk. és váltótörvényszék mint felebbezési bíróság gyakorlata.** *Baumgarten Károlynak* a budapesti kir. keresk. és váltótörvényszék mint felebbezési bíróság joggyakorlatát tartalmazó kiváló gyűjteményét folytatja *Gyurics Sándor*, akinek gyűjtésében most jelentek meg az 1899—1903. évek alatt érkezett ügyekben hozott elvi jelentőségű határozatok. Az 552 határozat rendszerbe van foglalva és betűrendes tartalommutatóval ellátva. Ára 3 K.

— **A Magyar Jogászegylet** december 16-iki ülésében kezdte meg azoknak az előadásoknak sorozatát, mely a *polgári törvénykönyv tervezetének* intensív bírálatával fog foglalkozni. *Dr. Almási Antal* kir. albiró a negatív interesse kérdését tárgyalta. Kifogásolta, hogy a Tervezet teljesen szabályozatlanul hagyta a negatív interesse megtérítésének alapjául szolgáló tényállások előfeltételeit. Határozatlan maradt ezért a tervezetben, hogy mely kötelemfakasztó tények közzé sorolandók e tényállások és mik azoknak alanyi követelményei. Az előadó azon álláspontot foglalta el, hogy a negatív interesse megtérítése törvényből eredő kötelek joghatása. Azon tények, melyekhez e joghatás fűződik, javarészt cselekmények. (Tévedés, tréfás, szinleges és elferdített nyilatkozatok, megtévesztés és fenyegetés). Mily cselekvő képességű egyének lesznek ezek alapján felelősségre vonhatók? — e kérdésre a tervezet nem felel. Pedig e nélkül a kártérítési szabály nem alkalmazható. A baj az, hogy a tervezet kétféle cselekvő képességet: szerződő képességet és vétségképességet és háromféle cselekményeket: ügyletet, tiltott cselekményeket és törvényes

kötelmeket fakasztó emberi tényeket ismer. Így kimaradt azon összes cselekmények alanyi előfeltételeinek szabályozása, melyek iránt a negatív interesse, a jogos védelem, az önsegély stb. tényalapjai nem ügyletek, de nem is magánjogilag tiltottak. A negatív interesse tényalapjainak beszámíthatóságát az előadó a korlátozott szerződésképességben, de legalább is a vétségképességben kívánta megállapíthatni. Ezután a negatív interessének az 1143. §-ban foglalt definícióját támadta, mert az a hatálytalansággal és az ügylet felbontásával nem koordinált fogalmakat tesz a kárfogalom alkatelemeivé és mert a hatálytalanság több értelmű és homályos fogalom. Majd a negatív interesse egyes tényalapjait és annak joghatását tette kritika tárgyává

— **Két tengeri nyul ellopása miatt hat havi börtön.** *A nyíregyházi kir. tszék.* B. J. szül. 1888. július 12-én, ref. nőtlen, apja háztartásában él, ír, olvas, vagyontalan vádlott a Btk. 333., 336. §. 4. p. meghatározott lopás büntette miatt 6 havi börtönre; K. L. szül. 1889. júli 27-én. r. kath. nőtlen, földmives, nem ír, nem olvas, vagyontalan vádlott a Btk. 333., 336. §. 4. p. meghatározott, büntettet képező de a 85. §. 3. p. alkalmazásával a 20. §-hoz képest minősülő lopás vétsége miatt 1 heti fogságra ítéltetnek. *Indokok:* Vádlottak egybehangzón beismerték, hogy P-én ők ketten és a 12-ik életévét még be nem töltött Cs. J. találkoztak S. A.-val, ki őket lakásukra hívta, hogy nézzék meg az ő házi nyulait. Midőn ez megtörtént, S. A. a kamarát, melyben a nyulak voltak, lakattal bezárta s a lakat kulcsát elrejtette, azután pedig eltávozott. Vádlottak és Cs. J. azután elhatározták, hogy a nyulakat ellopják s ez utóbbi B. J.-nek megmutatta, hová rejtette el S. A. a kulcsot, amit aztán B. J. magához vévén, azzal a kamara ajtaját kinyitotta s onnan 2 tengeri nyulat 4 K értékben együtt és közösen elloptak és a K. S. lakására szállítottak. Ez a tényállás megállapítja a Btk. 333., 336. §. 4. p. meghatározott lopás büntettének tényálladékát, mely azonban K. L.-sal szemben — minthogy a cselekmény elkövetésekor 12 éves korát túlhaladta, de 16 éves korát még be nem töltötte, a bíróság azonban személyesen győződött meg arról, hogy ő cselekményekor bűnösségének felismerésére szükséges belátással bírt, a Btk. 85. §. 3. p. alkalmazásával vétséggé minősül, így őt a lopás vétségében, B. J.-t annak büntetésében mondotta ki a kir. tszék bűnösnek; tekintettel azonban vádlottak beismerésére, büntetlen előéletére, fiatal korukra s a kár kisebb értékére, mint nagyszámu és nyomatókos enyhítő körülményekre, B. J. vádlottal szemben a Btk. 92. §-át alkalmazta s ennek alapján büntetését a legkisebb mértékben állapította meg, K. L.-t pedig enyhe büntetésre ítélte. — (1905. jan. 31. 735/905. B.)

A debreczeni kir. tábla: az elsőbíróság ítéletét indokai-ból hagyja. (1905 ápril 18. 998/905. B.)

A kir. Curia: A semmisségi panasz elutasítatik. (1905 szept. 19. 6357/905. B. IV. B. t.)

— **Az ügyvédjelölti gyakorlati idő kezdetét megállapító végzés ellen nincs perorovoslatnak helye.** *A szegedi ügyvédi kamara:* Dr. M. K. végzett jogászt az ügyvédjelöltek lajstromába felveszi, de folyamodót azzal a kérelmével elutasítja, hogy a bejegyeztetési kérvényének iktatási napját megelőző gyakorlati idő bejegyeztessék. Ugyanis az ügyvédi rendtartás 12. §. esete ezuttal fen nem forog, az id. tcz. 14. §-a pedig kizárja azt, hogy a kérvényezést megelőző idő a gyakorlatba beszámíttassék; már azért sem lehetséges ez, mert az id. tcz. 15. §. rendelkezése mellett folyamodó a jelzett időben minden irányban kimerítő gyakorlatot nem is folytathatott. (1905 február 27. 185/905.)

A kir. Curia: A felebbezés visszautasítatik. Mert folyamodó az ügyvédek lajstromába felvételét, a végzésnek a gyakorlati idő kezdetét megállapító része ellen pedig felebbezésnek helye nincs. 1905 június 26. 3314/905.)

— **Az ügyvédi munkadíj megállapítása.** Az erzsébetvárosi kir. járásbíróság egy 1890 K iránti letéti keresetért, melyben 2 K 82 fill. készpénzkiadás merült fel, 5 koronát állapított meg 1905. P. v. 194. sz. végzésével, tehát munkadíjra 2 K 18 fill. esik.

— **Egyik munkatársunk a következő eset közlésére kért fel bennünket:** Egy tekintélyesebb összeg nem a letéthivatal, hanem a letéte hibájából a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék mint csődbíróság letétkönyve helyett a budapesti kir. törvényszék mint csődbíróság letétkönyvébe vezetett be birói letétként. A letéti kérvény az illetékes bírósághoz kerülván, ez a kérvényre vezetett nyugtát különösebb figyelemre nem méltatta s a letéti összeget

kezeimhez kiutaltványozta. Miután arról értesített, hogy a kiutaló végzés jogerőre emelkedett, jelentkeztem a letéthivatalban az összeg felvétele céljából. Itt azonban megtagadták a pénz kiadását, hivatkozván arra, hogy a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszéknek nem állott jogában a budapesti kir. törvényszék letétei közt szereplő pénzösszeget kiutaltványozni. Most már azon kellett lennem, hogy a letét az egyik letéti könyvből a másikba kerüljön át. Daczára annak, hogy a két bíróság tudvalevőleg ugyanazon épületben van, éppen egy és fél hónapig tartott, míg ez a procedura végbement, holott közönséges polgári észjárás szerint ennek legfeljebb egy óra lefolyása alatt kellett volna bekövetkeznie. De hát sok lótas-futás után az átvezetés megtörtént. S most következett a legfurcsább meglepetés. A letéthivatal kiadta ugyan a pénzt, de a 1½ hónapra a letéti kamatokat nem fizette ki, mert a kiutaló végzés szerint a kincstár a jogerőre emelkedés után 8 napon tul kamatot nem fizet. Tehát az, hogy én kellő időben jelentkeztem s hogy akkor a letéthivatal a kifizetést megtagadta, nem számít, s akkor a kiutaló végzésnek nem is volt hatálya, de a kifizetéskor már csakis a kiutaló végzés vehető figyelembe. Azt hiszem, hogy csupán bürokrata észjárással lehetne belátni, hogy ez az eljárás helyes.

— **Felebbvalók rágalalmazása nyilvános gyűlésen elbocsátási ok.** *A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék felebbezési tanácsa:* A kir. törvényszék felperest felülvizsgálati kérelmével elutasítja. *Indokok:* Az elsőbíróság azt állapította meg tényként, hogy a felperes a vasuti munkások nagygyűlésén a zólyomi műhelyfőnököt korrupcióval, spicli-rendszer fentartásával és azzal vádolta, hogy a munkásai ki vannak téve a szeszélyeinek; tényként állapította meg továbbá azt is, hogy a felperes e kijelentéseinek a valóságáról nem győződött meg, hanem azokról közvetlenül a nagygyűlés előtt a «Magyar Vasutas» című lapból és egy magánlevélből merített tudomást. Minthogy a felperes által tett kijelentések valódiságuk esetén kétségtől sulyos szolgálati vétség megállapítására szolgálhatnának alapul, helyesen minősítette azokat az elsőbíróság rágalmozó jellegűeknek s ebből folyólag helyes az elsőbíróságnak az a jogi következtetése is, hogy a felperes azzal, hogy a vasuti munkások nagygyűlésén a fenti kijelentéseket tette, a szolgálati rendtartás 53. §-ában meghatározott szolgálati vétséget követte el. A szolgálati rendtartás most megjelölt szakasza általában a szolgálati társak rágalmozását minősíti szolgálati vétségnek és nem szorítja azt arra az esetre, ha az illető a vele egy műhelyben dolgozó társát vagy felebbvalóját rágalmozza. E szerint alaptalan a felperesnek az a felülvizsgálati támadása is, mintha az elsőbíróság jogi döntése már azért is téves volna, mert a felperes a budapesti vasuti műhelyben volt munkás, a kijelentései pedig a zólyomi műhely főnökére vonatkoznak. De nem volt figyelembe vehető a felperesnek arra alapított panasz, hogy a hatóságilag tudomásul vett nyilvános gyűlésen való szereplése nem is szolgálati ügy és nem szolgálati társal szemben gyakorolt kritika és hogy ily szereplés eltiltása már a közjogi szabadság körébe vág, mert az a körülmény, hogy a felperes hatóságilag tudomásul vett nyilvános nagygyűlésen tette a kijelentéseit, azok rágalmozó jellegét még nem szünteti arra sem szolgálhat alapul, hogy a felperes a rágalmozás következményei alul szabaduljon. 1905 október 30. E. 392/1905.)

— **Költségben marasztalt bíró.** *A-i járásbíróság:* A kielégítési végrehajtás elrendelése iránti kérelmet elutasítja, mert az ellenfelek nem ezen járásbíróság területén laktak és így ama járásbíróság az 1893: XVIII. tcz. 20. §-a alapján az egyezség felvételére illetékes nem volt.

Kir. tábla: A járásbíróság végzését megváltoztatja és az eljáró kir. járásbíró kötelezi 15 K 60 fill. felfolyamodási költség megfizetésére, mert az hogy per esetén ezen vagy más járásbíróság lett volna illetékes a ügyben eljárni, miután az egyezség jogérvényes, határozat tárgyává nem tehető. Nyilvánvaló vétség forogván fenn, a felfolyamodás költségében az eljáró bíró elmarasztalendő volt.

Curia: A másodbíróság végzésének az eljáró bíró a felfolyamodás költségében marasztaló rendelkezése az 1871: VIII. tcz. 66. §-ában foglalt rendelkezésnek megfelelő indokolásánál fogva hagyatik helyben. (1905. évi november hó 16-án 7917.)

— **A Kereskedelmi és Iparkamara.** dr. Sugár Ignác miskolci kamarai titkár e cím alatt 130 oldalra terjedő munkában rendszeresen feldolgozva ismerteti a kereskedelmi és

iparkamarák történetét úgy hazánkban, mint külföldön. Megírja a kamarák hivatását, a kormányhatalom és hatóságokkal való viszonyát. Adja a hazai vármegyéknek és városoknak kamarái kerületenként való felosztását. Külön fejezetekben tárgyalja a kamarai tagok jogait, kötelezségeit, a kereskedők és iparosok választó jogosultságát, a választási eljárást. Majd ismerteti a kamarák működését. A kamarák háztartásával, a kamarai illeték fizetésének kötelezettségével, az ez alól való mentességekkel, a költségvetéssel foglalkozik az utolsó fejezet s végül adja a kereskedelmi és iparkamarákról szóló teljes törvényt.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **«Igazságtalan törvények, a bíró tehetetlensége, a nép részvétlensége»** ezen cím alatt *dr. Benedict Odön* bécsi ügyvéd érdekes előadást tartott, melynek a gondolatmenete a következő. Nem ujság, hogy igazságtalan törvények vannak és hogy a közvélemény ezt közömbösen nézi. Mig bizonyos jogszabályok viaszpuhák, és így könnyen alakíthatók, tehát azok alapján a jognak a bíró által való továbbfejlesztése valósággal a törvény követelménye, addig a joggyakorlatnak más jogtételre való ilyen behatása csak a bírói eskü megsértésével történhetik. Előadó a polgári törvénykönyv, a büntetőtörvény és az illetéktörvény számos rendelkezését sorolta fel, amelyeknél a bíró souverainnek mondott joga teljesen felmondja a szolgálatot. Különösen kiemelte *dr. Benedict* a Btk. 81. §-át, amely évenként átlag két és fél ezer emberből csinál mesterségesen büntettest, habár az esetek tulnyomó nagy részében lényegében csekély kihágás — hatóság elleni erőszak — forog csak fenn. Évszázad óta nem revideált jogszabály az, mely megállapítja, hogy mikor büntetett a lopás, és a legcsekélyebb virág, gyümölcs elvitele is lopásnak tekintetik. Néhány tollvonással ki lehetne irtani a törvények ilyes igazságtalanságait, ha a nép részvétele, mely sokkal kisebb dolgokban gyakran nagy erővel nyilvánul, a törvényhozó testületekben a szükséges érdeket felkölténé. A rendszer minden megzavarása és más intézkedésekre való kihatás nélkül, néhány törvényszakasz megváltoztatásával lehetséges volna a nyomor és az igazságtalanság egész sorozatán segíteni.

Mintha honi hangok ütnék meg füleinket. Mintha a mi évtizedes panaszaink visszhangoznának Lajthán tülről!

— **Az osztrák házassági jog reformja** érdekében széleskörű társadalmi actio indult meg. A mozgalmat vezető bizottságban Ausztria társadalmának minden rétegéből a legkiválóbb hölgyek és urak foglalnak helyet. A bizottság kérvénnyel fordul a parlamenthez új házassági törvény megalkotása érdekében.

— **Az esküdtszékek összeállítása.** A szász igazságügyminiszter rendeletet bocsátott ki az esküdttajstromok összeállítása tárgyában, melyben hangsúlyozza, hogy nem felel meg a törvény szellemének, hogy a népesség nagy része, mint kisiparosok, kézművesek, munkások a Schöffe vagy esküdt tisztségéből csaknem teljesen ki vannak zárva. Felesleges kiemelni, hogy köztük nem hiányoznak olyanok, akik ítélőképesség, elfogulatlanság és erkölcsi esetek szempontjából minden tekintetben megfelelnek e tisztségnek és a nép bizalmának, úgy, hogy az igazságszolgáltatás ezen körök bevonása által csak nyerne.

— **Porosz ügyvédek.** Poroszországban 1884-ben 3707 ügyvéd működött (elsőfolyamodású bíró 3652), míg jelenleg 4800 gyakorló-ügyvéd van (elsőfolyamodású bíró 4400). Ezek közül 309 az Oberlandergerichte-nél működik. Berlinben az elsőfolyamodású bíróságok mellett összesen 959 ügyvéd van.

— **Tizenkét éven aluli gyermekek halála esetére szóló biztosítások.** *Dr. Budin* 1903-ban a francia orvosi akadémia előtt felolvasott tanulmányában Franciaország bizonyos vidékein a nagy gyermekhalandóságot a gyermekeknek halála esetére kötött biztosítások miatt üzőtt vissza-

élésekkel iparkodott megmagyarázni. A Budin felolvasása következtében megindult mozgalom hatása alatt jött létre a gyermekek halála esetére szóló biztosításokat szabályozó új francia törvény, mely érvénytelennek mond ki minden olyan biztosítási szerződést, mely tizenkét éven aluli gyermek halála esetére vonatkozik. Egy kivételt tesz csupán a törvény. Ha a biztosítás arra az esetre szól, ha a gyermek bizonyos kort ér el, a meghatározott kor elérte előtt bekövetkezett halál a befizetett díjak elvesztését vonja maga után. Az ezen veszély elkerülése céljából halál esetére, a befizetett díjak visszatérítésére kötött biztosításokat a törvény megengedi.

— **A szülők felelőssége a belga joggyakorlat szerint.** A Code civil 1384-ik szakasza felelőssé teszi a szülőket a velük lakó kiskorú gyermekeik okozta károkért. A szülőket csak az mentesíti a kártérítési kötelezettség alól, ha bebizonyítják, hogy a károsító tény nem lehetett megakadályozniok. Ehhez azonban nem elegendő annak a körülménynek a bizonyítása, hogy a tett elkövetésekor nem voltak jelen, hanem a belga joggyakorlat megköveteli annak a kimutatását, hogy a felügyelet hiánya a kérdéses alkalmakkal nem róható terhükre, mert a gyermek kora, nevelése, jellege, eddigi viselkedése feljogosíthatta őket arra a hitre, hogy a gyermek nem fog károsító cselekedetet elkövetni.

— **Pályázat a gyermekvédelem érdekében.** *Lienert Meinrad* svájci írónak «Neujahrsbetrachtungen» cím alatt a gyermekekkel való rossz bánásmódról irt cikke arra birt két emberbarátot, hogy pályázatot tüsszön ki a leghatályosabb gyermekvédelmi eszközök tanulmányozására és a terv keresztülvitelével a zürichi egyetem politikai és társadalomtudományi fakultását bizta meg. A tétel kettős: I. A gyermekekkel való rossz bánásmód azok részéről, a kiknek a gyermekek feletti gondoskodás lenne kötelességük. E tételen belül tárgyalandók: A rossz bánásmódnak főbb nyilvánulásai. Egyéni és társadalmi okai. Mily megelőző rendszabályok volnának lehetőek? Hogyan és mily hathatós módon lehetne az illetékes hatóságnak minden egyes esetet teljes részletességgel tudomására hozni? Melyek lennének a legalkalmasabb repressív szabályok? Mily tekintettel kell lenni azok alkalmazásánál? Azok neme és tartama. Gyámi intézkedések: intézetben vagy a családban való nevelés? II. A gyermekek kihasználása azok részéről, akiknek a gyermekek feletti gondoskodás lenne kötelességük és a munkaadók részéről? E tételen belül tárgyalandók: A nyilvánulás főbb formái. Kihhasználás a házi teendőknél, a házi iparágakban. Okok és lehető megelőző rendszabályok. Hogyan és mily módon lehetne az illetékes hatóságoknak minden egyes esetet teljes részletességgel tudomására hozni? (A házi ipartelepek megtekintése?) Melyek lennének a legalkalmasabb repressív szabályok? Azok neme és tartama. Mily tekintetek alkalmazandók a családdal szemben. — Mindegyik tétel díjazására kétezzer frank bocsátott a fakultás rendelkezésére. A fakultás által választandó bíráló bizottság dönt az iránt is, vajjon a jutalomdíj két vagy három részre osztassék-e el. A pályázaton bárki résztvehet. A munka tíz nyomtatott ívnél hosszabb nem lehet; szerkeszthető német, francia, olasz vagy angol nyelven és legkésőbb 1906. évi július hó 1-ig benyújtandó. Az elfogadott munka a fakultás tulajdonát képezendő és annak kiadására jogosult. A nem jutalmazott munkálatok egy éven belül visszavehetőek.

— **Howard letters and memories** cím alatt adta ki *Tallack*, a Howard associationnak 35 éven át titkára azt a levelezést, melyet a börtönügy reformja és az abolitio érdekében kiváló angol és külföldi egyéniségekkel folytatott.

A Magyar Jogászegylet folyó hó 30-án (szombaton) délután hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-nicza 10.) teljes-ülést tart, melynek tárgya: ifj. Dombóváry Géza ügyvéd ily című előadása: Nyáry Pálnak 1842-iki felnyitó javaslata. — Vendégeket szívesen lát az egytet.

Lapunk jelen számához mellékeljük az 1905. évfolyam tartalommutatóját.

Lapunk jövő számához mellékeljük a Döntvénytár IV. folyam III. kötet és a Büntetőjogi Döntvénytár VI. kötetének tartalommutatóját.